M

CODEX
THEODO-
TO. IV.

Digitized by Google

CODEX THEODOSIANVS
CVM PERPETVIS COMMENTARIIS
IACOBI GOTHOFREDI

Viri Senatorij & Iuriſconſulti huius ſæculi eximij.

PRÆMITTVNTVR CHRONOLOGIA ACCVRATIOR,
Cum Chronico Hiſtorico, & Prolegomena:

Subjiciuntur Notitia Dignitatum, Proſopographia, Topographia, Index Rerum, & Gloſſarium Nomicum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

OPVS POSTHVMVM;

DIV IN FORO ET SCHOLA DESIDERATVM;
recognitum & ordinatum ad vſum CODICIS IVSTINIANEI,

OPERA ET STVDIO ANTONII MARVILLII ANTECESSORIS Primicerij in Vniuerſitate Valentina.

TOMVS QVARTVS.

LVGDVNI,
Sumptibus IOANNIS-ANTONII HVGVETAN, & MARCI-ANTONII RAVAVD.
M. DC. LXV.
Cum Priuilegiis S. Cæſ. Maieſt. & Regis Chriſtianiſſimi.

Digitized by Google

IN HOC TOMO
LIBRI DVO CONTINENTVR.

Libro Vndecimo agitur de Re Tributariâ, de Relationibus. & Appellationibus, de Teſtibus & Inſtrumentis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Libro Dvodecimo agitur de Decurionibus ſeu de Muneribus & Honoribus municipalibus.

Priuilegium

Digitized by Google

Priuilegium S. Cæſareæ Maieſtatis.

LEOPOLDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Agnoſcimus & notum facimus tenores præſentium Vniuerſis: Quod cùm ſyncerè Nobis dilecti. IOANNES-ANTONIVS HVGVETAN, & MARCVS-ANTONIVS RAVAVD, bibliopolæ Lugdunenſes humillimè nobis expoſuerint, quemadmodum CODICEM THEODOSIANVM *in ſex Tomos diſtinctum cum notis & commentariis* IACOBI GOTHOFREDI *in folio*, propriis expenſis typis committere, inque publicum edere conſtituerint quidem: vereantur autem ne quorumdam inuidiâ eadem opera alibi recudentium, impendij & laboris ſui fructu fruſtrentur; ideoque Nobis demiſſimè ſupplicarunt, quatenus indemnitati ſuæ conſulere, ſeque Priuilegio noſtro Cæſareo ea ſuper clementer præmunire dignaremur: Nos attento eo ſupplicantium laudabili, inque bonum publicum redundanti ſtudio, eorumdem iuſtis precibus benigne annuerimus. Qui proinde omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopœis, aliiſque quibuſcunque negotiationem & rem litterariam exercentibus diſtinctè atque ſerio mandamus, inhibemus & vetamus, ne quiſquam eorum Codicis Theodoſiani Tomos ſeu opera intra ſex annorum ſpatium, à prima editionis die numerandum, intra Sacri Romani Imperij, Regnorumque ac ditionum noſtrarum hæreditariarum finem ſimili aut alio quouis typo vel formâ, ſiue in toto, ſiue in parte recudere, vel alibi recudendum dare, alibive impreſſum, apportare, venundare, vel diſtrahere clam vel palam, citra voluntatem, & abſque illorum HVGVETAN & RAVAVD conſenſu & licentiâ præſumat. Si quis v[illegible]ecus faciendo Priuilegium & interdictum hoc noſtrum Cæſareum violare aut tranſgre[illegible]uſus fuerit, eum non modo huiuſmodi libris perperam quippe recuſis & adductis (que[illegible]quidem prædicti HVGVETAN & RAVAVD vbicúmque deprehenſos, ſiue propria a[illegible]thoritate, ſiue Magiſtratus auxilio, ſibi vendicare poterunt) de facto priuandum; ſed & pœna inſuper decem marcarum auri puri, Fiſco noſtro Cæſareo & fraudis vindici ex æquo pendenda, omni ſpe veniæ ſublata decernimus mulctandum: dummodo tamen quaterna prædicti Codicis Exemplaria ad Cancellariam noſtram Imperialem Aulicam tranſmittantur, ac in fronte Priuilegium hoc noſtrum Cæſareum impreſſum exhibeant. Mandamus ergo vniuerſis noſtris & ſacri Imperij, Regnorumque & Dominiorum noſtrorum hæreditariorum ſubditis cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ exiſtant, tam ſæcularibus quam Eccleſiaſticis, præſertim vero iis qui in Magiſtratu conſtituti, vel proprio, vel Superiorum ſuorum nomine, & loco iuris & iuſtitiæ adminiſtrationem exercent, ne quemquam Priuilegium hoc noſtrum Cæſareum temerè ac impunè tranſgredi, aut violari patiantur, quin potius contumaces quos comperrerint, præſcripta pœnâ plecti, aliiſque modis idoneis coërceri curent; quatenus & ipſi eandem mulctam pendere noluerint. Harum teſtimonio litterarum manu noſtra ſubſcriptarum ſigilloque noſtro Cæſareo munitarum, quæ dabantur in ciuitate noſtra Vienna, die decima tertia menſis Nouembris, Anni milleſimi ſexcenteſimi ſexageſimi quarti: Regnorum noſtrorum Romani Septimo, Hungarici Decimo, Bohemici vero nono.

LEOPOLDVS.

VVildericus Baro de VValdendorf V. Cancellarius.

Ad mandatum Sac. Cæſareæ Majeſtatis proprium.

REINERVS SCHRODER.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

CAVTVM eſt LVDOVICI XIV. Franciæ & Nauarræ Regis Priuilegio, ne quis in Regno ipſius intra duodecim proximos annos ab hac impreſſione numerandos, excudat, vendat aut excudendum aut vendendum curet librum qui inſcribitur, CODEX THEODOSIANVS cum notis & commentariis IACOBI GOTHOFREDI citra dicti GOTHOFREDI voluntatem. Ne quis item ex Regis ſubditis librum eundem extra Regni fines excudendum curet aut excuſum vendat, ſub pœna confiſcationis librorum, & aliis contra delinquentes expreſſis in diplomate dato Pariſiis die vigeſima ſexta menſis Iunij, Anno milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo quinto.

Ex mandato Regis Signatum, IVSTEL.

IVs prædicti Priuilegij Regij conceſſum eſt IOANNI-ANTONIO HVGVETAN & MARCO-ANTONIO RAVAVO Bibliopolis Lugdunenſibus mediatè ab hæredibus defuncti D. IACOBI GOTHOFREDI iuxta pacta ſuper id inita.

Prima hæc editio excudi deſiit prima die Aprilis 1665.

CODICIS

CODICIS THEODOSIANI LIBER VNDECIMVS

Quo agitur de tribus : nempe

1. *De* RE TRIBVTARIA, *titulis* 28. *prioribus.*
2. *De* RELATIONIBVS, & APPELLATIONIBVS, *decem titulis ſequentibus, puta tit.* 29.30.31.32.33.34.35.36.37.38.
3. *De* TESTIBVS, & INSTRVMENTIS, *tit.vlt.* 39.

ROMA

HVIVS LIBRI TITVLI.

I. *DE Annona & tributis.*
II. *Tributa in ipſis ſpeciebus inferri.*
III. *Sine cenſu vel reliquis fundum comparari non poſſe.*
IV. *Ne conlatio per logographos celebretur.*
V. *De Indictionibus.*
VI. *De ſuperindicto.*
VII. *De exactionibus.*
VIII. *De ſuperexactionibus.*
IX. *De diſtrahendis pignoribus quæ tributorum cauſa tenentur.*
X. *Ne operæ à conlatoribus exigantur.*
XI. *Ne damna prouincialibus infligantur.*
XII. *De immunitate conceſſa.*
XIII. *Si per obreptionem fuerint impetrata.*
XIV. *De conditis in publicis horreis.*
XV. *De publica comparatione.*
XVI. *De extraordinariis ſiue ſordidis muneribus.*
XVII. *De equorum conlatione.*
XVIII. *Qui à præbitione tironum & equorum excuſentur.*
XIX. *De conlatione fundorum patrimonialium vel emphyteuticorum & rei priuatæ.*
XX. *De conlatione donatarum vel releuatarum poſſeſſionum.*
XXI. *De conlatione æris.*
XXII. *Ne conlationis tranſlatio poſtuletur.*
XXIII. *De protoſtaſia.*

XXIV. *De patrociniis vicorum.*
XXV. *De quadrimenſtruis breuibus.*
XXVI. *De diſcuſſoribus.*
XXVII. *De alimentis quæ inopes parentes de publico petere debent.*
XXVIII. *De indulgentiis debitorum.*
XXIX. *De relationibus.*
XXX. *De appellationibus & pœnis earum & conſultationibus.*
XXXI. *De reparationibus appellationum.*
XXXII. *De ſecundo lapſu.*
XXXIII. *De dilationibus ex conſenſu.*
XXXIV. *De his qui per metum iudicis non appellauerunt.*
XXXV. *Si pendente appellatione mors interuenerit.*
XXXVI. *Quorum appellationes nõ recipiantur.*
XXXVII. *Si de momento fuerit appellatum.*
XXXVIII. *De poſſeſſione ab eo qui bis prouocauerit transferenda.*
XXXIX. *De fide teſtium & inſtrumentorum.*

DE ANNONA ET TRIBVTIS

TITVLVS I.

X. COD. IVST. XVI.

DE ANNONIS ET TRIBVTIS.

Tres Conſtitutiones *hoc tit.* continentur ad ECCLESIASTICAM Hiſtoriam ſpectantes; putà Conſtantini M. *lex* 1. Theodoſij Iun. *lex* 33. & *lex vlt.*

PARATITLON.

RES ANNONARIA, *l.7.de diuerſ.reſcript.l.20.29.h.tit.* huius libri Titulis 28. prioribus comprehenditur, ſeu TRIBVTORVM & Annonarum ratio: quam omnem & nos hoc Paratitlo adumbrauimus; ordinariam ſcil. & canonicam: nam de extraordinariis *ſuo tit.*

ANNONÆ igitur, *Rubr. & l.11. & l.15.inf. de Suſceptor.* (vnde annonariæ functiones, *l.14.* Annonariæ ſpecies, *l.3.15. h.tit.l.15. ſup. de erogat. mil.ann. & l.vn. ſup.de luſor.Danub.*) & TRIBVTA, *Rubr. & l.2.12.16.28.31.33.35.* conſiſtebant ſeu præſtabantur, partim in prodigis, *l.1.ſup.de fide & iur.haſtæ: & l.16. ſup.de iure fiſci.* ſeu in *ſpeciebus,l.2.3.15.24.29.hoc tit. l.vn.inf.ne per logograph.* vnde annonariæ ſpecies, de quibus *ſup.* iiſque diuerſis, *l.29.* (veluti vino, *l.6.hoc tit.& l.2.3. inf.tit. prox. l.25.de erog.mil.ann.l.15.21.de Suſceptorib.* frumento, *l.21.l.29.de Suſceptorib.* hordeo, *d.l.21.* aridis proinde fructibus, *l.15.de Suſcept.* pabulis, *l.9.* Oleo, ſale, *l.17.de cohortal.* larido, porcina, *l.15.21.de Suſceptor.* vid. & *tit.de Suariis*: partim in pecunia, *l.5.* ſeu pretio, *d.l.vn. inf. ne conlatio per logograph.* auro, *l.32. & d.l.vn. & toto tit.infr. de ponderatorib.* & *tit.de auri publ. proſequutor.* (vnde præſtatio auraria, *l.19.*) argento, *d.l.32.* (quæ aliquando pro ſpeciebus data, *l.29.& 37.ſeu vlt.*) ære, vid. *inf.tit.21.de conlat.æris*: ferro, *l.vlt. de conlat.donat. l.2. de Fabricenſibus*: veſtibus equorum item & Tyronum præſtatio erat, vid. *inf. ſuis tit.* Et hæc omnia de prouincialibus, *l.5.16.*

*l.*5.16.23.35. poſſeſſoribns, (qui pro poſſeſſoribus hîc babendi:vid.inf.mox) *l.*2.4.6.18.21. 26. 29.31.32.34.35.36. *h.tit.* *l.*15.*inf.de ſuſcept.* in prouincia poſſidentibus, *l.*7. *&*.13. per vniuerſum orbem Romanum, per Occidentem, (in Italia puta, *l.*6.9.12. & in ea à Cæſaribus,*l.*6. per ſuburbicarias item prouincias, *l.*9. per Africam diœceſim,*l.*10.11.13.16.17. 30.31. per Africam prouinciam, *l.*2.24.28.29.32.34. per Galliarum Præfecturam *l.*26.) per Orientem,*l.*1.14.19.21.22.23.*& vlt.* per Illyricum, *l.*33. fiſco (vnde fiſcalia, *l.*7. fiſcale onus,*l.*17. penſitatio fiſcalis, *l.*12. pro tributo) præſtabantur, (vnde præſtatio auraria, *l.*19. æraria, *l.*23.*de conlat.don.* ferraria, *d.l.vlt.*) conferebantur (vnde conlatio,*l.*2.15. conlatores, *d.l.*2. (ſoluebantur, *l.*18.28.35. exſoluebantur, *l.*7. pendebantur, *l.*3. dependebantur, *l.*29. 31.expendebantur, *l.*15. agnoſcebantur, *l.*17.36. cognoſcebantur, *l.*14.*in f.* penſitabantur, *l.*17.35. (vnde penſitatio, *l.*12.18. *h.tit.* & *l.*12. *quorum appellat.*) miniſtrabantur, *l.*6. offerebantur (vnde oblatio, *l.* 5. vid. *ſup. tit. de oblatione equorum* : item *de oblatione votorum.*)

Et hæc quidem præſtatio, *Functio* dicta, *l.*36. (vnde functiones annonariæ *l.*14. functio publica *l.*36.munia functionis,*l.*14.) publica neceſſitas, *l.*10 publica conlatio, *l.*2. publica deuotio,*l.*20. deuotio, *d.l.*20.27.29.32.34.35. vnde collator ipſe, Deuotus, vel Deuotiſſimus,*l.*5.neceſſitas,*l.*15.neceſſitas rei annonariæ,*l.*29. ſtatuta neceſſitas, *l.*25. debita penſio, *l.*27.obſequium, *l.*18.debita ſimpliciter, *l.*15.19.31.34.*h.tit.* & *l.*1.3.7. *inf. de exactionib. l.*1. *inf.de diſtrah.pign.* & aliis *locis* quamplurimis, quos congeſſimus ad *l.*6. *ſup.de diuerſ.reſcript.* Capitatio,*l.*15.33.*hoc tit.* & *l.vlt.inf. ſine cenſu vel reliq. l.*2.*de immun. conceſſa l.vlt. inf. de cenſib.l.*9 *inf.de exact.l.*7 *de Tyronib.*

Conferebantur porrò vel ad vſum Vrbis Romæ, *l.*8.9.13.18.30.*hoc tit.* (de quo vid. *inf. tit.de Canone frum. V.R.* ad Cellarij (Principis) vſus, *l.*6. ad militum vſum, ſeu militarem, *l.*1.*inf de indiction.*(de quo vid.*ſup.tit..de erogat.mil.ann.*) & limitaneorum, nominatim : vnde Limitaneorum annona, *l.*21. de qua & accipienda *lex* 11. Titulus, *l.* 3 *inf. de ponderatoribus*, *l.vnic.de ſuperindicto* : & *l.*19. *h.tit.* pariter vt *debitores*, pro Tributorum debitoribus.

Eáque præſtatio ordinaria erat:vnde & *Canon* dictus,*l.*30.31.& *l.*2. *inf.de indictione* : *l.*8. 13.*inf.de extraord.*(v.& *d.tit.de Can.frum.VR.*) Canonici Tituli,*l.*36. Canonica, *l.*2, *inf.de extraord.* præbitiones Canonicæ, vel debitæ, *l.*4. *inf.tit. prox.* Canonicæ indictiones Tributorum, *l.*14.*de proxim.* Item ſolemnis penſitatio, *l.*31. ſulemne munus tributariæ functionis, *l.*19.*quorum appellat.* ſolemnis expreſſio, *l.* 3.*inf.tit.prox.* ſolemnis titulus, *l.vn. inf.de ſuperindicto* : (Solemnia, Hermogeniano, *l.*1.*π.de munerib.* Ammiano *lib.*17. *p.*98.) ſolemnis ratio, *l.*64, *ſup.de curſu publ.* vnde & ſolemnes ſpecies, *l.*6.*de exactionibus* : rurſus ſoliti Tituli, *l.*19. ſolitæ ſpecies, *l.*24.(ſolita, Ammiano *lib.*17.*p.*98.(denique ſtatutæ neceſſitates, *l.*25.Quibus opponuntur ſuperindictum, vid.*tit. inf.de ſuperiadicto*, ſuperindictitij Tituli, Extraordinaria, *l.*5. quæque extra ordinem indicuntur, *l.*29.

Annua erat omnis præſtatio hæc, *l.*18.27.35. vid. *l.*3 *inf. de conlat.fundor.patrim.* de quo mox pluribus.

Itaque ad hanc conlationem faciendam, *Indictio*, de qua ſuo *tit.inf.tit.* 3. *l.* 3. à Principe fiebat ſingulis annis, (vnde Annus, & Indictio, pro eodem : *l.*18. 35.) anniuerſaria conſuetudine, *l.*7.*inf.de extraordin.* cuius hæc forma erat; Delegatio, *l.*1.*hoc tit.& l.*8.*inf.de extraord.l.*1.*inf.ne conlat. per logogr.l.*2.3.4.*inf.de indictioinb.* ſeu Delegatoria *l.*16.*inf.de exactionib.* ſeu Edictum, *l.*34. *h.tit.* Præceptio *l.*27.*h.tit.* Præceptum, *l.vlt.ſup.de conſtit. Princip. l.vn. inf.de ſuperindicto*:*l.*7.*inf.de extraord.* ſolemnis expreſſio *l.*3.*inf.Tribut.in ipſis ſpeciebus.* Epiſtulæ, *l.*8.*inf.de extraord.* Diſpoſitio, *l.*10.*eod.tit.de extraord.* emittebatur, *d.l.*8.certo tempore, *d. leg.*8.anniuerſariis vicibus, *d.l.*8.cui modus erat adſcriptus manu Principis, *l.*1.*h.tit.* Huius Indictionis ſeu Delegationis particulares delegationes à ſcriniariis Præfecti Pr. fiebant, quæ per ſingulas prouincias tranſmittebantur, *l.* 3. 4. *de Indictionib.* locíſque celeberrimis publicantur, *d.l.* 3.*&* 4.certo tempore, ante Indictionis (ſeu illationis) exordium, *d.l.* 2.*&* 4. Et quidem quatuor menſibus antequam collatio fieri deberet, *l.* 34.*h.tit.*In Ægyto tantùm celeberrimis in locis per bis menſtruum tempus proponebatur, *l.* 3. *inf.de Indict.* exinde quatuor menſes dabantur ad collationem faciendam.

Poſt publicatam Indictionem fiebat PARTITIO, *l.*26. ſeu ADSCRIPTIO, *l.* 3. & *d.l.*26. *h.tit.* *l.*49.*de operib.publ.* de ea eſt *titulus* 10. *lib.*13. *l.*117. *inf.de Decurion. l.* 3 *inf.de extraordin.* (vnde Adſcribere, & Adſcriptus plebis numerus, *d.l.*26.) diſtributio, *l.* 36.*h.tit.l.*6.*ſup.de his quæ adminiſt.l.*4.*inf.de extraord.* de qua diſtributione pleniùs *Paratitlo inf.de Decurionib.* vbi de Principalibus, quibus id imminebat. Inter eos videlicet penes quos fundorum dominia eſſent, *l.*14.(neque enim Coloni tenebantur, *d.l.*14.) deſignatione diſtributa *l.* 36.Idque pro modo poſſeſſionum ſeu familiaris ſubſtantiæ, *l.*1. *l.*4. (vnde & poſſeſſionum onera,

*d.l.*4.) pro modo capitationis & ſortium, *l.*15.33. ad modum centuriarum, *l.*10. glebæ profeſſionis, *l.*12. pro modo profeſſionis, *l.*10. pro portione ſuæ poſſeſſionis & iugatione, *l.*49. *de operib.publ.* pro viribus ſingulorum, *l.*49. *d.tit.* pro iugorum numero vel capitum, *leg.*5. *de itin.muner.* provt quiſque terras cenſibus inſertas ſeu obligatas teneret, *leg.* 28. provt quiſque proprio nomine libris cenſualibus teneretur, *leg.* 14. vt quiſque prædij emolumenta conſequeretur, *leg.*25. Etſi Romæ conſtitutus & Senator, *l.*7.13. pro defectis etiam, ſi alios opimos haberent, *l.*4.10.17. item ſi ſeruos ex alienis agris poſſiderent, *l.*12. *hoc tit.* non ſi coluni fugitiui terras deſtituiſſent, *l.*7. non pro deſtitutis ab alio poſſeſſionibus, etſi opimas is habuerit, *l.* 31. Eâque Adſcriptio fiebat à Principalibus, *l.*117. *inf. de Decurion.* *l.*5. *ſup. de his quæ admin.* non à Logographis ciuitatum, *l.vn. ne conlat. per Logograph.* Idque Rectoris prouinciæ curâ, conſiliis, (vt & extraordinaria, *l.* 3.4. *inf. de extraordinariis.*) quem ideo, factâ adſcriptione, definitas quantitates & comprehenſos modos adſcriptione propria manu deſignare oportebat, *l.* 3. *h.tit.* & *dict. l.* 3.4. *inf. de extraordin.* Aliquando in id Cenſitores & Inſpectores miſſi, *l.* 31.33. *l.vlt. inf. de conlat. donat.* ſeu Peræquatores, *d.l.vlt.* *& tit.*11. *lib.*13. Illud certè diligenter obſeruatum, vt non plebs ſola, *leg.*26. verùm omnes omninò poſſeſſores, *l.*1.5.6.10.25.26.36. maximæ dignitatis aut infimæ, *leg.*18. euiuſcunque dignitatis, *leg.* 25. indifferenter, *leg.* 36. etiam Veterani, *leg.* 18. Senatores V.R. in prouinciis poſſidentes, *leg.* 6. hac collatione adſtringerentur, pari omnes ſorte tenerentur, *lex* 26. circa omnes par & æqualis inlationis forma teneretur, *l.* 20.

¶ Itaque nullus ab eâ Immvnis erat, *l.*1. nulli ea remitti poterat: Non à Vicario vel Rectore prouinciæ (ipſo alioquin conueniendo, *d.l.*1.) nullius dignitatis priuilegio, *l.*25. omni beneficiorum priuilegio amoto, *l.* 26. abſque vllius beneficij exceptione, *lex* 36. ne ex reſcripto quidem Principis, *l.*1.20. *h.tit. & l.*7. *ſup. de reſcript.* Paucis admodum exceptis, de quibus vid. *l.*1.33.36. & de quibus Immunitatibus ſunt duo *Tituli* hoc *libro*, nempe *tit.* 12. *de Immunitate conceſſa:* & *tit.* 13. *ſi per obrept.* vid. & *tit. de Epiſcopis & Clericis.*

Et hæc quidem de Canonicis & ordinariis Tributis, ſeu Titulis generalibus, vt loquitur, *l.*9. *de Indulg. debit.* eorúmque Indictione, quæ ſcil. omnibus & more ſolemni imminebant, vniformes in cunctos, *lex vlt. inf. de ponderatorib.* quod argumentum hîc ſuſcepimus. Antequam verò ad eorum Exactionem, Illationem, Tranſmiſſionem pergimus; Notandum quandoque pro rerum neceſſitate Svperindicta quædam de quibus eſt, *tit.* 6. *hoc lib.* vbi Paratitlon conſulendum. Fuerunt & Extraordinaria quædam onera & Sordida, de quibus eſt *Titulus* 16. *huius lib.* Quandoque etiam Donatis & Relevatis poſſeſſionibus quædam indicebantur: de qua collatione eſt *titul.* 20. *huius libr.* Omitto etiam hîc, quæ certis perſonarum generibus imminebant, vel vt loquitur *lex vltima inf. de ponderatorib.* Titulos quos peculiaris in ſingulis aut certè per paucos cogetur Indictio: vt Senatoribus glebalis collatio, de qua eſt *libr.* 6. *titul.* 2. ac multo magis Prætorum & Quæſtorum editiones, *tit.* 4. *eod. lib.*6. Negotiatoribus luſtralis collatio, de qua eſt *lib.*13. *titul.* 1. Iis qui ex lucratiua cauſa aliquid de Curialium bonis poſſidebant, de quo eſt *titulus* 4. *lib.* 12. Omitto Vectigalia, Portoria, id genus alia.

Ad Canonica, ſolemnia, & generalia Tributa redeamus, ſeu ad largitionales titulos. Nam & iſtud hîc monendum, de Annonis & Tributis nos hîc agere, non quæ fiſcali Arcæ, ſed quæ Largitionibus inferebantur: nempe quæ in prouinciis colligebantur, vel ad fiſcalem Arcam, vel ad Largitionales titulos pertinebant: Fiſcalis Arca, *l.*12. *de Numer.* Arca ſimpliciter, *l.*29.30. *de Suſceptor.* erant Reditus domui Principis debiti, *l.*14. *de Suſceptoribus*, *l.*11. *de iur. fiſci*: quorum cura ad Com. R.P. pertinebat, *d.l.*14. *& d.l.*11. Itaque iſtud eſt Arcæ ratiocinium, *d.l.*12. *& d.l.* 30. Arcæ ratio, *d.l.*29. qui hæc ſuſcipiebant, *Arcarij* dicti, *Rubr. & l.*14.32. *de Suſcept. l.*11. *de iur. fiſc. l.*1. *de his qui cum diſpenſ. contrax.* Largitionales verò tituli, *d.l.*12. *de Numerar.* (vnde & aurum largitionale, *d.l.* 30. *de Suſceptor.*) erant Annonæ & Tributa, quæ *Canonis* nomine ſignificantur, quorum cura ad Comitem S.L. pertinebat. Hæc duo ratiocinia diſtincta erant, & eſſe debebant, *l.* 30. *de Suſceptor. l.*12. *de Numerar.* Illa colligebantur ex proſcriptionibus & condonationibus, *lex vltim. de ponderatorib.* ex fundis rei priuatæ &c. vnde Rei priuatæ debita, *l.*6. *de Indulgent. debitor.* Arca & Largitiones, vel ſacræ Largitiones ſeparantur, *d.l.*6. & *l.vlt. de Conlat. donat.* quod refertur in conditis & in Arca continetur, *l.* 2. *de his quæ ex publ. conlat.* quæ Ærario Principis debebant, *l.*9. *de Indulg. debitor.* denique ſacræ Largitiones, & Res priuatæ, diſtinctæ, *tit. de Palatin. ſacr. largit. & rer. priu.*

Adscriptione facta, fiebat Exactio, de qua Exactione mox ſuo *tit. inf.* 7. *huius lib.* & quomodo cautum aduerſus Exactorum deprædationes, à quibus ea facta,

vide

vide interim *l.3.h.tit.* Hæc autem res omnis ad Præfecti Pr. curam pertinuit, *l.* 3. 6. 9. 14. 15. 15. 20. 21. 23. 26. 31. 33. 35. *lex 4. de paſcuis*, ad Vicariorum, *leg.* 1. 10. 11. 12. 13. 16. 17. 25. 30. *hoc tit.* & *l.vn.de off.Vicar.* Rectorum prouinciæ, *leg.* 1. 2. 3. 9. 24. 28. 32. 34. 35. *hoc tit.*

Inlatio tandem *l.*2. 22. 29. 32. 34. ſeu ſolutio, *l.* 35. 36. 37. celebrabatur, *l.*13. conlatio celebrabatur, *l.vn.inf.ne conlat. per logograph.* & Svsceptio à Suſceptoribus, de quibus *inf.ſuo tit.* ſpecierum annonariarum, *l.*15. fiſcalium Tributorum, *l.* 16. annui tributi, *l.*35. annunæ, *l.*15. *inf.de Suſceptor.* Idque tripertitâ ſatisfactione *d.l.* 16. *h.tit.* vbi plenè dico, tripertitâ Inlatione, *l.*11. *inf. de exactionibus.* per tres vices, *dict.leg.*15. *inf. de Suſceptoribus.* Sic vt per quaternos menſes anni curriculo diſtributo, tribus vicibus ſummam collationis [omnem] Tributarius impleat, *d.l.*15. *h.tit. l.inf. de conlat. fundorum patrimonial.* Sic tamen vt vnu tempore, ſi vellent, omnem ſummam ſoluerent, *dict.l.*15. *h.tit.* In ipſis autem ſpeciebus tributa inferri oportebat, *l.*8. neque mutari canon poterat, *l.*30. excipe *leg. vltim.* de quo *ſuo* proximè *tit. Tributa in ipſis ſpeciebus inferri.* ¶ At Aurum nonniſi præſentibus Defenſoribus præſtari oportebat, *leg.* 19. in Africa nominatim aurum vel argentum Karthagine *euiſque Capitolio* inferri oportebat, in qua collatione eſſet Proconſulis Africæ adeundi copia, *leg.*32. 34. idque intra annum, *l.*2. *inf.de Suſceptoribus*, *l.*35. *hoc tit.* quando voluerint, *dict.l.*2. *dict.l.*35. & *l.*3. *inf.de conlat. fundorum patrimonial.* Non ſoluentis intra annum Annonas (vrbicario canoni, aut rel priuatæ, omnéſve alias,) pœnas, vide *legem* 18. 27. 34. Eáque ſuſcepturibus tradebatur, de quibus *ſuo titulo inf.* Interueniebant huic illationi, ſuſceptioni, exigendo ponderi, Ponderatores, de quibus *ſuo tit.*7. *lib.*12.

Ibi autem collatio facienda erat, vbi poſſeſſiones cenſitæ, ſeu cenſibus inſertæ eſſent: quare tranſlatio eius vetita; *tit.*22. *inf.ne conlat.tranſlat.*

Cùm ſatisfeciſſent poſſeſſores, accipiebant à Suſceptoribus Apochas, *l.*2. 19. 32. *h.tit.* & *l.*27. *de ſuſceptoribus*; ſeu ſecuritates, *l.*19. *h.tit.* & *l.*173. & 185. *inf.de Decurionibus*, *l.*2. 27. 32. *de Suſceptorib. l.*2. *de diſcuſſorib.* Cautiones, *l.*2. *h.tit.* Quarum formam vide *l.*19. *hoc tit.* & *inf. l.*2. 19. 27. 32. *de Suſceptoribus.* Acceptas deinde ad Tabularios ſeu Sexagenarios deferebant, *leg.*2. Mox geſtis inſcrebantur, *l.* 32. *de Suſceptorib.* Quæ ſemel publicatæ geſtíſque lectæ ſuſceptoribus imputabantur, *l.*26. *de Suſceptoribus.* neque eas licebat, *l.*183. *de Decurion.*

Perferri poſtremùm oportebat ſuſceptas ſpecies, *l.*2. conuchi, *l.*9. deuchi, *d.l.*9. tranſuehi, *l.*11. *h.tit.* conferri, *l.*21. *h.tit.* & *l.*15. *ſup.de erog. milit. ann. l.*13. (vnde Tranſlatio, *l.*22.) & apud Ammianum *lib.* 14. *pag.* 26. à poſſeſſoribus, Tabulariorum curâ, *l.*9. 11. 13. alias, ad ciuitates ſingulas per menſes ſingulos, *l.*2. alias, ad mutationes manſionéſque ſingulas, *l.*9. ad inſtruendas manſiones, vel conferendas ſpecies, *l.*21. ad horrea, *l.vnic.inf.ne conlat. per Logograph.* certo ac denunciato tempore, *l.*9. alias denique ad *limitem* pro loco ac proximitate poſſeſſionum, *l.* 11. non longiùs, *l.* 21. 22. omni itineris ac neceſſitatis habita ratione, *l.*21. At ſi lungiùs tranſmittendæ eſſent, & quidem mari, vel flumine, per Nauicularios perferebantur, vnde tranſmiſſio, peruectio, *l.*13. veluti canun Vrbicarius V.R. ex Africa: quò pertinet *d. l.*13. vid. *leg.*6. 10. 12. 14. 21. 24. 25. 30. 36. 37. 38. *inf. de Nauicul.* & *l.*3. 4. 6. 7. *vlt. inf.de præd.nauicular. l.*2. 3. & *vlt.inf. de naufrag. l.*8. *inf. de indulg. debitor.* Sed opportunus hic locus eſt, vt omnia quæ de hac Tranſlatione & Proſecutione occurrunt, hic cumulemus.

Memorantur igitur in genere Prosecvtio, *l.*147. *de Decurion.* proſecutionis onus, *l.*2. *de Iudæis*: à quo Immunes erant Equites Romani, *l.vnic. de Equeſtri dignitate.* proſecutiones rerum fiſci, *l.*161. *de Decurionibus.* De proſecutoribus ſpecierum largitionalium, vid. *l.*18. *de Curſu*: De Tranſlatione ſpecierum largitionalium, vide *legem* 13. 18. 20. 33. 40. 61. *d. curſu publ.* veluti veſtium, auri, argenti, *dictis legibus*, de annonarum Tranſlatione, *lib.*7. *titul.* 5. *de excoct. & tranſlatione annonarum*, *l.*15. 23. *de erogat. mil. ann. l.*2. 9. 11. 21. 22. *de annonis & tributis*, de animalium proſecutoribus, *titulus ne operæ à conlator. l.*2. *de Tractoriis*: *l.*2. *de venat. ferar.* de proſecutionibus Equorum, *leg. vltim. de excuſat. artif.* à quibus immunes erant pictores, *dict. leg. vltim.* de auri publici pruſecutoribus *titul.* 8. *lib.* 12. Tranſlationi neceſſarias Euectiones Vicarius fouebat, eo abſente Rector prouinciæ, *l.* 13. 18. 20. 33. 40. 61. *de curſu*: Vicarium totius conlationis ac tranſmiſſionis cura conſtringebat: *l.vnic. de offic. Vicar.* Naues quoque ad Tranſlatiunem ſpecierum annonariarum deſtinatæ vſurpatæ, *l.vnic. de luſoriis Danub.* de frumenti proſecutoribus, id eſt Naucleris, ad *legem* 4. *de Naufrag.* & ad *legem* 31. *de Nauicul.* De Baſtagariis, vide *libr.* 10. *titul.* 20. *ſupr.* & quidem *l.* 4. 11. *eo tit.* & *l.* 11. *de Cohortalibus.*

Quod ASSERVATIONEM eorum attinet; Aſſeruandis ſpeciebus annonariis erant horrea, in quibus ea condita erant: de quibus horreis & conditis, *tit. de cond. in publ. horr.* & compluribus aliis *legib.* Hiſque horreis Præpoſiti quidam erant: de quibus *tit. 6. lib. 12.* aliique Cuſtodes & Menſores, de quibus *l. 2. de condit. l. 1. de Can. frum. l. 9. de Suar.* Item Patroni horreorum, de quibus *tit. ... lib. ...* Ne quid verò VSVRPARETVR, prouidè cautum *lib. 12. t. 9.* RELIQVORVM exactioni, diſcuſſores ſubinde miſſi, de quibus *lib. 11. t. 26.* INDVLGENTIA contra debitores quandoque data, de qua *inf. tit. 28.* de EROGATIONE, ſeu in quos vſus ea erogata, vid. *tit. de erog. mil. ann. tit. de cond. in publ. hor. tit. de alim. quæ inop. tit. de Med. & Profeſſ. tit. de mil. veſt. tit. de Can. Frum. V. R. de frum. V. C. de annonis ciuicis.*

¶ *De* IMMVNITATE *à Tributis nulli tribuenda, exceptis tantùm quatuor tum rebus, tum perſonis; Conſtantini M. Conſtitutio.*

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Proclianum."

PRÆTER Priuatas res noſtras, & Eccleſias Catholicas", & domum Clariſſimæ memoriæ Euſebij ex Conſule & ex Magiſtro equitum & peditum, & Arſacis Regis Armeniorum, nemo ex noſtrâ iuſſione præcipuis" emolumentis" familiaris iuuetur ſubſtantiæ: Datianus enim V.C. Patricius, qui hanc olim gratiam" fuerat conſecutus, auferri ſibi id cum tantâ inſtantiâ depopoſcit, cum" quantâ alij poſcere conſuêrunt. Ideóque omnes penſitare debebunt, quæ manu" noſtrâ delegationibus" adſcribuntur, nihil ampliùs exigendi": Nam ſi qui Vicarius", aut Rector Prouinciæ, aliquid iam cuiquam crediderit remittendum, quod aliis remiſerit, de propriis dare facultatibus compelletur. Dat. XV. Kalend. Iul. Conſtantinop." Conſtantino A. IV. & Licinio IV. Coss. [315.]

NOTÆ.

* Abeſt *huius legis* principium vſque ad *verſ. Ideoque omnes* à *Cod. Iuſtin.* Omiſit *Baronius* eam in annum ſuum referre.

" *Proclianum.* Cod. Iuſt. An *Probianum*? Non puto. Præfectum Prætorio fuiſſe colligo, ex *fine legis*: vbi de Vicario & Rectore prouinciæ agitur: qui vtique ſub diſpoſitione Præfecti Prætorio fuêre. tum etiam ex eo, quòd ad Præfectum Prætorio curam res tributaria ſpectauit: vt probat vel *lex 3. 6. 9. 14. 15. 20. 21. 22. 26. 31. 33. 35. inf. hoc titulo.* Zoſimus *lib. 4* quoque de Præfectis Prætorio, eorum muneris fuiſſe ait [illegible]. v. & Ennodium *in V. Epiphanij, p. 389.* Tandem Præfectum Prætorio Orientis fuiſſe colligo ex Arſacis Regis Armeniorum mentione

" De hoc dicam mox.

" *Præcipuis*, id eſt, exceptis, immunibus: quodam præcipui præ aliis iure [illegible].

" *Emolumenta* rei annonariæ *l. 1. inf. ſine cenſu.*

" *Gratiam*, id eſt, immunitatem, indulgentiam: vt *l. 26. inf.*

" *Lex omnes 4. Cod. eod. tit.* hinc deſumpta eſt.

" Hoc rectè habet: pro quo in Cod. Iuſt. *manus noſtra.*

" *Delegationes, h. l. & l. 8. inf. de extraordinar. l. vn. inf. ne collatio per Logographos l. 2. 3. 4. inf. de Indictionibus: l. 22. in f. de erog. mil. ann. l. 54. de Decurionib.* (quæ Delegatoriæ, *l. 15. inf. de exactionibus. l. 22. de erog. mil. ann.* Edictum, *l. 34. inf. h. t.* [illegible] Libanio *Orat.* [illegible], *p. 33.*) ſunt deſcriptiones, commiſſiones, quibus exigendarum annonarum & tributorum modus continebatur: Suidas rectè [illegible]. Inde autem dictæ, non quod ex ablegari mittíque in prouincias ſolerent, quod etiam Accurſius, Cuiacius, Briſſonius, aliique credidêre: verum quod his delegaretur, id eſt, mandaretur exigendorum tributorum munus. Ita *delegata* Iuriſdictio pro demandata. Plura ad *l. 54. inf. de Decurionib.* & in *Gloſſario.*

" *Exigendi*, omnes (poſſeſſores ſcil.) Quare etiam ineptum eſt quod in *vulgatis Codicib. Iuſtin.* hic infartum, *vel rem. tren. di poteſtatem eſſe*: quæ à *veteribus libris* rectè abſunt: quod & Cuiacius & Contius iam monuit. De quo mox plura, præter *l. vn. de off. Vicarij.*

" *Vicarios* reſpexit: res tributaria: quod inſuper docet *10. 11. 12. 13. 16. 17. 25. 30. inf. h. tit.* Vicarios, inquam, Præfectorum Prætorio, de quibus vt alibi plena manu, ita & ex *h. l.* eos ſub initium Imperij Conſtantini M. iam fuiſſe liquet: de quo in [illegible] dixi plenè aduerſus communem errorem quo à Conſtantino M. primum conſtituti creduntur: Quibus vel *lex 2. C. de pedaneis Iudicib.* eam in rem ſingularis, refutandis ſufficit.

" Ineptiria vox, ex ſequentis vocis occaſione, vt hic, ita aliis pluribus *huius Codicis* conſtitutionibus.

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. tres Conſtitutiones (ſi modo prima hæc quoque Conſtantini eſt) primo loco occurrunt: ex quibus patet, hinc, quàm enixo ſtudio Princeps hic *rei tributariæ*, ne fraus ei fieret, prouiderit, quò pertinet *lex 1. & 2.* inde ne tributariæ rei obtentu miſeri prouinciales vexarentur, quò ſpectat *lex 3.* Hâc prima vetatur regulâriter IMMVNIS quiſquam ab annonâ & tributis haberi: vel fieri à quoquam Magiſtratu. Quam in ſententiam eſt pariter *lex 20. 25. 26. 33. 36. hoc ipſo tit. l. 6. 7. ſup. de diuerſ. reſcriptis*, & Titulus integer *infr. 12. de Immunitate conceſſa*: Idque, ne beneficio quidem aut reſcripto Principis: *h. l. & d. l. 10. infr. & d. l. 7. de diu. reſcript. & d. tit. de Immunitate*: Ac multò minus Iudicum, quibus profligandorum ſeu exigen

Digitized by Google

exigendorum tributorum ſollicitudo imminebat, cuiuſmodi erant Vicarij Præfectorum Prætorio, & Rectores prouinciarum : quod præter *hanc l.* docent aliæ complures *huius tit.* leges : docebit & *tit. inf. de Exactionibus*, & *l.vn. ſup. de off. Vicarij*: propoſitâ alioquin his pœna, tributa ipſa de ſuo ſoluendi.

¶ *Excipiuntur* tantùm *hâc l.* quatuor : quorum duo priora priuilegium reale continent : poſteriora duo, perſonalia ſunt. Primùm igitur excipiuntur, *Res priuata Principis* : quæ à tributis immunes ſunt, & eſſe debent; *h.l. & l. 36. inf. hoc tit.* Secundò excipit Imperator *hâc l. Eccleſias Catholicas* : Quod quidem religioſum huius Principis inſtitutum fuit. Poſtea enim quàm ſatis diuitiarum in Eccleſiam congeſtum ſecuti Principes credidêre, Eccleſiæ quoque tributis obnoxiæ factæ ſunt : Conſtantij eam in rem *lex 15. inf. de Epiſcopis.* Honorij *lex 40. in f. d. t. de Epiſcopis.* De quo eſt & ſolemnis Ambroſij locus *in oratione de tradendis Baſilicis* : *Si tributum*, inquit, *petit* [Princeps] *non negatur* AGRI *Eccleſiæ ſoluunt tributum.* Quod etiam Vrbanus Papa agnoſcit 23. *q. 8. Canone Tributum.* Vnde apparet, immunitatem hanc omnem in veteri Eccleſiâ Chriſtianâ iuris poſitiui fuiſſe. Et hæc quidem ita de ipſis Eccleſiis : nam & Clerici, quamuis à muneribus ciuilibus immunes eſſent, attamen tributis fermè obnoxij fuêre : de quo dico *inf. tit. de Epiſcopis, Eccl. & Clericis*: ac nominatim ad *l. 40. eius tit.* Cæterùm *Catholicæ* nominatim Eccleſiæ ῥητῶς hæc immunitas tributa ab Imp. *h. l.* pariter vt priuilegium quod continetur *l. habeat 4. inf. de Epiſcopis, Eccl. & Cler.* Similiter vt Eccleſiaſticorum priuilegia *l. 1. inf. de hæreticis*: de quo ad *eas leges* : Non igitur hæreticorum Eccleſiis & Eccleſiaſticis. Et hæc de duabus Immunitatibus realibus.

¶ Perſonales duæ ſequuntur. Primùm Imperator Immunitatem à tributis *hâc l.* tribuit *Euſebij* Clariſſimæ annonæ (qui proinde hoc tempore iam mortuus erat) Familiæ ſeu Domui : de quo Euſebio id tantum memoratur *hâc leg.* eum ExConſule & ex Magiſtro Equitum Peditúmque fuiſſe. Huius Euſebij Conſulis, cùm nulla in aliis Faſtis Conſularibus mentio fiat, vnus Auctor peruetuſtus Conſularium, & Notitiæ Præfectorum vrbis, meminit Anno Domini 311. his verbis : *Conſulibus quos iuſſerint* DD. NN. *Aug. ex menſe Septembri factus eſt Rufino &* EVSEBIO *V. Kal. Nouemb. Vinius Flauianus Præfectus vrbi.* Quinimò mens ea mihi hunc illum ipſum Euſebium eſſe, patrem Euſebij & Hypatij poſtea Conſulum & Euſebiæ Conſtantij Imperatoris coniugis, de quibus videndus Ammianus Marcellinus, *lib. 21. p. 200.* Similis porrò huic eſt immunitas illa quæ teſte Capitolino Gordiani Familiæ à Senatu decreta, vt à Tutelis atque Legationibus, & à publicis neceſſitatibus, niſi ſi vellent, poſteri eius ſemper vacarent. Et vtrumque hoc immunitatis priuilegium Euſebij & Gordiani domui tributum reuocat mihi in mentem geminum, quod in Galliâ memorant de *Odone le Maire*, *Eudone Maiore*, cognomento *De Challo S. Mars* : cui, poſteríſque eius tributa à Philippo I. vel Henrico I. Rege omnium tributorum immunitas, eo quod Regij voti Vicarius & deuotus, ac velut ἀντίψυχος, ſacram peregrinationem, quam Rex vouerat, obiiſſet : de quo præter alios v. vel Chopinum *lib. 3. de ſacra Politia, tit. 2. n. 21. 22.* & Orationem *Brettij.* Quæ tamen ipſa immunitas primò quidem, Anno 1559. redacta fuit ad ea duntaxat quæ terrâ mariue aut fluuiis vſus ſui causâ vexiſſent : & Anno 1578. ad eas tantummodò vectigalia ſpecies quæ in Galliâ penſitabantur eo tempore quo immunitas conceſſa fuerat. Tandem parum profuit quingentorum annorum poſſeſſio : nam quia ingens eorum numerus compertus eſt, qui per prouincias falsò ſeſe familiæ iſti adſcriberent, non minimo tributorum detrimento, abrogata penitus ea Immunitas eſt, æternóque ſilentio damnata, conſtitutione Regis Henrici M. A. D. 1601.

Altera *hâc l.* immunitas perſonalis eſt, *Arſacis Armeniorum Regis* Domus. Nempe vt ab antiquo Romani inter inſtrumenta ſeruitutis Reges etiam habuêre; ita *Armeniorum* Reges iam ab antiquo Romanorum fœderati & amici etiam in obſequio Imperatorum hâc Conſtantini M. & Conſtantij tempeſtate & deinceps Iuliani quoque fuêre. Sanè Zoſimus (quod ad hanc *leg.* noſtram proximè facit, *lib. 2. pag. 684.*) poſt Licinianum bellum, octennio fermè poſt æram *huic legi* ſubſcriptam, apertè indicat, Regem Armeniorum Conſtantino fœderatum & amicum fuiſſe, vbi hiſtoriam illam ineundam narrat de Hormiſda Perſarum Regali operâ Armeniorum R. ad Conſtantinum euadente. Iulianus quoque *oratione 1. in Conſtantium*, *pag. 58.* Ἀρμενίους παλαιοὺς συμμάχους Romanorum vocat : Vide eundem *pagg. aliquot ſeqq.* Ammianus Marcellinus *ibidem* in rebus Conſtantij *lib. 20. pag. 186. in Geſtis Anni 360.* *Conſtantius*, inquit, *accitum Arſacem Armeniæ Regem, ſummâque liberalitate ſuſceptum præmonebat & hortabatur, vt nobis Amicus eſſe perſeueraret & fidus. Audiebat enim ſæpius eum tentatum à Rege Perſarum fallaciis, & minis, & dolis, vt Romanorum ſocietate poſthabitâ, ſuis rationibus iungeretur. Qui crebro adiurans, animam prius poſſe amittere, quàm ſententiam, muneratus cum Comitibus quos duxerat, rediit ad regnum nihil auſus temerare poſtea promiſſorum, obligatus gratiarum multiplici nexu Conſtantio : inter quas illud potius excellebat, quod Olympiada Ablabij filiam Præfecti quondam Prætorio, ei copulauerat coniugem, ſponſam fratris ſui Conſtantis.* [Hoc Conſtantio exprobat Athanaſius, *ad ſolit. vit. ag. p. 850.*] *Quo dimiſſo à Cappadocia, ipſe per Meliſinam, minoris Armeniæ oppidum, & Lacotena, & Samoſata, tranſmiſſo Euphrate Aedeſſam venit.* Idem Ammianus in rebus Iuliani Anno 363 *lib. 23. pag. 256.* vbi de procinctu Parthico loquitur; *Inter hæc*, inquit, *legationes gentium plurimarum auxilia pollicentium liberaliter ſuſceptæ remittebantur, ſolum Arſacem monuerat Armeniæ Regem, vt collectis copiis validis iubenda operiretur, quò tenderet, quid deberet vrgere, properè cogniturus*, vid. eundem *lib. 21. p. 200* Idem *lib. 25. pag. 312.* in eiuſdem Anni geſtis; *Ne*, inquit, *Arſaci poſcenti contra Perſas ferretur auxilium Amico nobis ſemper & fido* : Et cætera quæ *ibi* narrat de hoc Arſace viuo capto à Perſis. Sanè & hùc illud facit, quod de Scholaribus notamus ad *l. 8. inf. de annonis ciuicis.* Ex *hâc* interim *l.* apparet, Armeniorum hunc Regem in Romania ſeu orbe Romano, bona quædam poſſediſſe : quæ *hâc leg.* immunitate ab annonis & tributis donantur.

¶ Atque hæc quidem quatuor immunitates ſolæ *hâc l.* excipiuntur, reuocatis cæteris omnibus, & in his etiam ea quæ iam olim *Datiano V. CL. Patricio conceſſa fuerat.*

Quis autem hic Datianus fuit? qui & Patricius *hâc l.* vocatur? In libello ſanè *de munificentia Conſtantini*, & apud Anaſtaſium *in Sylueſtro* fit mentio domus *Datiani Antiochiæ*, quam Conſtantinus

B. Petro

B. Petto donauerit : Sed & Datiani mentio in *hymno* 1. *ſeu paſſione Vincentij* apud Prudentium : & Præſidis Datiani in *Martyrologio*, 22. *Ianuary*. Et hæc de Datiano ſub Conſtantino M. vel circa eius tempora. Sub Conſtantio quippe memoratur quoque *Datianus* Comes, magnæ apud illum authoritatis : quique inter alios per Epiſtolam Athanaſium hortatus dicitur, vt ad Conſtantium vocatus veniret, teſte Athanaſio *ad ſolit. vit. ag.* p.637. v. & Epiphanium *hereſi* 71. Hic idem & ſub eodem Conſtantio cum Cereali conſul fuit A.D.358. De priore illo, cuius domus Antiochiæ hæc *lex* accipienda videatur, vtpote cui hîc quoque iungatur *Rex Armeniorum*. *Patricius* verò hic idem vocatur, quæ antiquiſſima alioquin Patriciorum mentio mihi occurrit : de quo alibi *plenè*. Poſterior verò hic Datianus Patricius inter Valentiniani quoque initia memoratur à Philoſtorgio *lib*.8. *c*.8. vbi ait, inter alios, eius ope, conſilio, Valentinianum Imperatorem factum, quod etiam Nicephorus ex eo habet *lib*. 11. *c*. 1. Idémque Philoſtorgius ait, hunc Datianum Patricium per literas conſilium præbuiſſe ex Galatia, vbi ob ſenium hyemémque (à Ioviano ſcil.) relictus fuerat : vbi & apud Ancyram Valentinianum ipſum relictum ſcribit Am. Marcellinus *lib*. 26. *p*. 335. Libanius tandem, *Orat. inedita*, [illegible] multos alios memorant qui (ſub Conſtantio) à ſordidis penè natalibus ad ſummum faſtigium peruenerunt, Philippum, *Datianum*, Taurum, Helpidium, Domitianum, Dulcitium memorat. Et verò de hoc Datiano hanc *leg*. accipio.

¶ Memorabile cùm maximè de eo quod hic narrat Imperator, cum immunitatem ſibi olim tributam tantâ inſtantiâ auferri depopoſciſſe cum quanta alij poſcere conſuerunt. Vtilem verò Reipub. virum, inuidiæ tantum non euitandæ. Non abſimilis alioquio apud Iuſtinum antitheſis Scythis *lib* 1. *Aurum & argentum perinde aſpernantur, ac reliqui mortales appetunt*. Et Sidonius, *lib*. 2. *Epiſt*.13. *de Damocle*; *Illâ refugit celeritate diuitias delitiáſque regales, quâ ſolent appeti*.

¶ Atque hæc quidem hactenus, quorum multa ſuadere videntur, vti credamus ſubſcriptionem & Conſules *huic l*. ſubnotatos emendandos videri, Conſtantióque Imperatori eam adſcribendam, in cuius tempora trium virorum *Euſebij* inquam & *Arſacis* & *Datiani* Patricij nomina incidunt. Verùm nil temerè nunc motem : Maximè cùm videam, Eccleſias *Catholicas* hîc memorari, & immunitate donari, quod Cònſtantio non conuenit, verùm Conſtantini ſtudio : de quo iam *ſuprà*. Itaque dicendum fuerit, *Arſacem* Armeniorum Regem etiam in eâ Imperij Romani parte, quæ Conſtantino parebat, quædam poſſediſſe : & Conſtantino quoque amicum fuiſſe.

¶ Nunc ad ſententiam *legis* redeamus. Cùm hæc *lex* ſit de *Immunitate* ſeu remiſſione nemini concedendâ *à quocunque Magiſtratu*, imperitè omninò faciunt, & in his Amaya nuper, qui de indicendorum tributorum poteſtate ad quem ea pertineat, hîc ἀπροσδιονύσως, & prolixè, neque aliud fermè tractant. Vt & illud imperitè, quod poſt illa *huius l*. verba, *in fine, nihil amplius exigendi*, hæc quæ in nonnullis *Codicibus* Iuſtinianeis inſerta ſunt, *vel remittendi poteſtatem eſſe*, quæ à veteribus & melioribus *libris* abſunt, idem Amaya tuetur, aduerſus Cuiacij, Contij, & parentis mei mentem, ſpretáque *huius Codicis* & *Legis* auctoritate. Et quidem ineptâ ratione, quæ inſcitiam eius arguit Nempe quod ſi hæc verba deeſſent, minimè congrueret verſus ſequens : *nam ſi qui &c*. totúſque eius contextus. Imo enim optimè congruit. Nempe cùm præcipuam ſibi hanc curam Conſtantinus *hâc l*. indixiſſet, vt omnes ad tributa tenerentur, neque quidquam eorum à Iudicibus remitti poſſet, obiter tantùm & velut per parentheſin id pro ſolatio addidit & inſeruit, ſcil. quod retrò etiam nihil amplius quàm quod delegatione ſuâ contineretur, exigi ab his poſſet : *nihil ampliùs*, inquit, *exigendi* : Quibus non ideò minus rectè ſubiicitur verſiculus, *Nam ſi qui* &c. qui omninò cohæret cum illis, *omnes penſitare debebunt quæ manu noſtra delegationibus adſcribuntur*. Sed quid cum hoc homine congredior, qui apertè pronunciat, *Libri veteris & Codicis Theodoſiani auctoritatem tanti apud ſe non eſſe, vt à fide Pandectarum Florentinorum recedat, & cogatur iurare in librum à muribus ſemicomeſum. Abſint tales ſententiæ*. Vbi etiam quod de *fide Pandectarum Florentinorum* hîc addit, imperitiſſimè facit : Quid enim *Pandectis* & quidem *Florentinis*, cum Codicibus *Conſtitutionum*?

¶ *De* Apochis *tributorum ſolutorum, aduerſus falſas & imaginarias.*

11 * Idem A. ad Ælianum Proc. Afric."

Possessores, cùm ſatisfecerint publicæ conlationi, cautiones" ſuas ad Tabularios publicos deferant : vt "eas Tabularij, ſiue Sexagenarij", periculi ſui memores, ſuſcipiant à conlatoribus (ipſas ſpecies, quæ debentur, ex horreis ſuis ad ciuitates ſingulas, per menſes ſingulos perlaturis) ne inlatio tributorum ex ſolis apochis" falſis" vel imaginariis cognoſcatur : *&* "*cetera*.
Dat. Kal. Nou. Treu. Conſtantino A. IV. & Licinio IV. Coss. [315.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt*. Iungenda illi eſt *lex* 1. *ſuf. de exactionibus*.

" *Ælianus* Proc. Africæ ſub Conſtantino M. Eidem hoc Anno inſcribitur, *lex* 2. *ſup. de concuſſ. adu.* & *l*. 1. *ſup. de adu. fiſci*. Eius meminit apud Auguſtinum *ep*. 65. & *lib*. 3. *contra Creſconium cap*. 70. Conſtantinus M ipſe in *Epiſtola* 68. ad Probianum Proconſulem Africæ huius ſucceſſorem. Denique hic eſt qui Anno 314. cauſam Felicis Aptungitani iudicauit.

": *Cautiones*,

" *Cautiones*, i. apochas, vt mox, *ſine legis*, & *l.* 19. 33. *inf.* Alias *Securitates* vocantur. *d. l.* 19. *& l.* 273. 183. *inf. de decurionib.*
" De iiſdem agitur. *d. l.* 1.
" Sup. *cautiones* vocantur, verùm ita quoque vocantur, *l.* 19. 32.
" Falſis forrè.

COMMENTARIVS.

APochæ illationis tributorum, id eſt, cautiones, ſecuritates, profeſſiones, Chirographa, *quittancia* tributorum ſolutorum, ne falſæ aut imaginariæ fortè emittantur, & ſic illationi tributorum fraus fieri poſſit, accurata fortoa hac Conſtantini M. conſtitutione inducitur: vt vice verſa, idem ſedulò cauit, ne Prouinciales ſeu Collatores concutetentur, *l.* 1. *inf. de exaction.* quæ huic eſt conjuogenda; quò etiam pertioet eiuſdem *lex* 1. *inf.* Eiuſdem ſcilicet prouidentiæ eſt, cauere, ne quo commcoto tributis fraus fiat, ne quo tributariis.

¶ Falſis igitur Apochis hac ratione occurrit, ſcilicet ſolutiooe factâ ſuſceptori tributorum, Apochas à Suſceptore acceptas ad Tabularios vel Sexagenarios deferri iubet. Nempe *Tabularij* erant ij qui publicas chartas tractabaot, qui Breues & *λογαριακά*, polyptica cōficiebant tributorum, vt docet vel *d. lex* 1. *inf. de exact.* (de quibus alioquin peculiaris fuit *titulus lib.* VIII. *ſup.* & de iiſdem agitur *leg.* 11. 13. *inf. h. tit.* & *l.* 30. *inf. de ſuſceptor.*) Quare Tabularij hi chartas iſtas ſeu Breues ſub tempus exactionis faciendæ dabant exactoribus, quorum vt varia nomina fuerunt, vt oſtendit *d. lex* 1. *inf. de exaction.* ita de eorum nomero fuerunt qui dicebantur *Sexagenarij*, (quorum fit etiam mentio *d. l.* 1. vbi de bis dicam pleoiſſimè) Igitur, ſolutione tributorum factâ ſuſceptoribus, ne qua fraus inter Tributarios & Suſceptores interueniret, falſis fortè vel imaginariis Apochis emiſſis, voluit Conſtantinus M. has Apochas deferri ad Tabullarios vel Sexagenarios, penes quos erant *Breues* illationis faciendæ, quod & poſtea deinceps obtinuiſſe docet *lex* 27. *inf. de ſuſceptorib.* v. item *l.* 2. *inf. de diſcuſſorib.* vt ita Apochæ, cum Breuibus collatæ, de rei veritate fidem facere poſſent, & inſpectis, ſecuodum Apochas & Breues, ipſis ſpeciebus illatis. Solæ Apochæ fidem facere non poſſunt, quia fictæ eſſe poſſunt: vnde & *εἰκοτικὴ ἀποχὴ* Lucilio, *lib.* 2. *Ανθολογ. εἰς Νεμεσίω* Quâ ipſa causâ etiam inter priuatos ſola Apocha debitorem non liberat, vt apparet ex *l.* 46. § *tutele*, *ff. de adminiſtr. tut.* & *l.* 19. *ff. de acceptilat.* *l. ſi obligatum* 13. *C. de ſolutionib.* Quid igitur? quæ ſola fidem facere non poteſt, fidem faciet ipſi Breuibus admotis, & ſecundum vtrumque *αὐθεντία*. Quod de perlatione ſpecierum ad ciuitates ſingulis menſibus, additur, id alibi explicabitur.

¶ ADSCRIPTIONIS, *modum (ad ſuperexactionem euitandam) Rectores Prouinciarum propriâ manu deſignare debere.*

III. * Idem A. Gregorio PF. P."

MAnu propriâ Iudices" vniuerſi, periculo" ſuo, annonarias ſpecies, & cetera quæ indictione" penduntur, definitis quantitatibus, & conprehenſis modis, factâ adſcribtione, deſignent: Cuius obſeruantiæ illa erit commoditas, vt, poſt ſucceſſionem" quoque eorum, facilè requiratur", an Exactores, vltra quàm oportuit, de fortunis Prouinciarum aliquid exculpere voluerunt. Dat. VII. Id. Octob. Nepotiano & Facundo coss. 336.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *Lex* à *Cod. Iuſtin.*
" Fidem *Gregorio* inſcripta hoc ipſo Anno Conſtantini M conſtitutio *de naturalibus liberis & matribus eorum* quæ prima eſt *Cod. Iuſt.* Cujus etiam meminit Iuſtinianus *Novell.* 89. *cap.* 15. Meminit & Valentin. *l.* 5. *ſup. de natural. filiis.* Eidem inſcribitur Anno proximo *lex* 1. *ſup. de contrahen. empt.* Denique hic eſt ille Gregorius Præfectus de quo & conuicius in eum Donati Optatus Mileui-anus *lib.* 3. *pag.* 32. Et vt omninò cenſeo, PP. Italiæ, ſub quo Africa erat.
" *Iudices*, id eſt, Rectores Prouinciarum.
" Sic & *leg.* 2. *ſup.* in *periculi ſui memores.*
" Factâ, ſeu ex indictione.
" Id eſt, poſteaquam ſucceſſum eis in Prouinciæ adminiſtratione fuerit: Neque enim mutem cum verbo, *receſſionem.*
" *Reſciatur*, & conſtare poſſit.

COMMENTARIVS.

VT ADSCRIPTIO, ſeu modus annonarum & tributorum (de quâ plenâ manu in *paratitlo*) Rectorum Prouinciæ diſpoſitione fiebat, *l.* 3. 4. *inf. de extraordin.* ita factum propriâ manu deſignare iidem Rectores hac Conſtantini M. conſtitutione iubeotur, pariter vt altera eiuſdem conſtitutione *l.* 4. *inf. de extraord. ſive ſord. mun.* Nec abſimile quod *fine d. legis* 4. cauetur, vt videlicet idem Rector prouinciæ ſubſcribat encautis, id eſt libris ceoſualibus ciuitatum & Prouinciarum, quæ & *Encautaria* dicuntur *l. vlt. inf. de cenſu*: ſive adſcriptione, quæ à Tabulariis ciuitatum conficiebantur, vt docet *lex* 1. *& d. lex vlt. inf. de cenſu.* Idque, quod Conſtaotius ipſe *hac l.* profitetur, vt Magiſtratu ſeu adminiſtratione decedentibus Rectoribus, adhuc exploraci & ſciri

ſciri poſſit, num exactores Prouinciale ſuperexegerint. Hac igitur quoque inter cœteras ratione ſuperexactionibus occurſum voluit Conſtantinus M.

¶ *De* ΕΠΙΒΟΛΗΣ, *ſeu* ADIECTIONE *ſterilium fundorum ad fertiles, ex eodem iure manantes.*

IV. * Imp. Conſtantinus A.

SI quis ab Emphyteuticariis", ſeu patrimoniali poſſeſſore, priuati iuris quippiam comparauerit, cuius ſubſtantia" alias poſſeſſiones ſuſtentare conſueuerat, & ſuccisis quaſi quarundam virium neruis reliqua" lababuntur", earum poſſeſſionum oncra ſubiturus eſt, quæ penes diſtractores" inutiles permanebunt. Dat. VIII." Id. Decemb. Theſſal. Feliciano & Titiano coss. 337.

NOTÆ.

* *Lex 2. C. de omni agro deſerto, & quando ſteriles fertilibus imponuntur.* forte huic iungenda *lex 7. de exact.*
" *Emphyteuticaria*, Cod. Iuſt.
" ὀπώρεις, fertilitas, opimitas, fœcunditas, dotes.
" In Tilianâ & Cuiacianâ editione perperàm, *reliquam.*
" *Labuntur*, Cod Iuſt. malè.
" *Diſtractorem inopem*, Cod. Iuſt.
" Al. 1II.

COMMENTARIVS.

EΠΙΒΟΛΗ quædam STERILIVM fundorum ad fertiles hàc conſtitutione à Conſtantio Imp. inducitur: de quo ἐπιβολῆς iure motéquo ttes aliæ extant *hoc Codice* conſtitutiones: putà *l. vn. de Saturianis, lex 31. inf.* & *l. 4. ſup. de locat. fund. emphyt.* quæ duæ poſtremæ vnà cum hac noſtra, *Codice Iuſtinianeo* in ſingulatem *Titulum* coniectæ ſunt, putà, *Titulum de omni agro deſerto, & quando ſteriles fertilibus imponantur*: ſub quo ipſo *titulo* hæc quoque *lex* poſita eſt. De eadem ἐπιβολῇ exſtant & Iuſtiniani *Nouella* quædam: putà *Nouella* 128. *c.* 8. duæque aliæ à Cuiacio reſtitutæ περὶ ἐπιβολῶν 166. & περὶ ὁμοδούλων 168. Videndus & Suidas, *in voce*, ἐπιβολὴ, & Conſtantinus Harmenopulus. Ἐπιβολὴ eſt *Adiectio* vt vocatur *l. vlt. Cod. de omni agro deſerto*, quoties opimos & fœcundos ſeu fertiles fondos, ex eodem iure manantes, ex iiſdem bonis, ex eadem ſubſtantiâ, ὁμοδούλων, ὁμοδούλων, *de la meſme baillée* mariantes poſſidenti, deſerti, inutiles, defecti, minus idonei, deſtituti, afantici, fœnei, ſteriles, infertiles, ἄπορα adiongontur: & ſic hac ratione, bonorum malorúmque mixtura quædam ſeu bonorum conſolidatio fit, hiſque ita conſolidatis, is cui adiectio hæc facta eſt omnium ex æquo bonorum nomine tributa ſoluere cogitur: Ne alioquin, vt hæc *lex* eleganter loquitur, *poſſeſſionibus, quarum ſubſtantia alias conſueuit ſuſtentare, ad alium tranſlatis, & inutilibus penes alium permanentibus; ſuccisis quaſi quarundam virium neruis, reliqua labantur*: i. inutiles oneribus & tributis reſideant. Quod vtique ſæpè eueniebat, Reipubl. damno, hac videl. ratione ſeu fraude quod locupletes fœcundos pauperorum agros per impotentiam, vt loquitur *lex 8. inf. de cenſitoribus*, vel momentariis eorum neceſſitatibus captatis, ad ſe traherent; vt docet quoque *lex 1. inf. ſine cenſu*: & elegantiſſimè *d. lex 8.* & compararent, inutilibus ſolis, & fœneis, qui tributis agnoſcendis impares erãt, penes eoſdem inopes dominos relictis. Quare cùm eâ re res tributaria haud parùm concideret, ad ἐπιβολῆς ſeu Adiectionis iſtius æquitatem & æqualitatem vt expreſsè dicitur *d. l. 8.* ſubinde decurſum. Atque vt cœteroquin id factum (quod etiã probatur *l. 13. inf.* ibi, *quæ ex eiſdem bonis quæ retinent eſſe monſtrantur*) ita in *Emphyteuticariis* nominatim, & patrimonialibus poſſeſſionibus, priuatæ denique rei fundis factum: vt patet ex hac nominatim Conſtantij conſtitutione: idquè quod coniicere licet, per Sardiniam: v. quæ dico ad *l. 7. inf. de exactionibus*: vt ita eâdem lege & conditione, & vt proprio verbo vtar, ſub eodem *canone*, in nouos dominos infertiles migrent, quo primùm in priuatos tranſlati fuerant: canone videl. non huic aut illi poſſeſſionis regioni vel loco impoſito; verùm, vt Tertullianus loqueretur, vniuerſitati & *maſſaliter*, i. ieiunorum compenſatione facta: Nempe, cùm Emphyteuticarij & patrimoniales *fundi*, in priuatos transferebantur, ſub canone certo elocabantur: de quo ſuo *tit. ſup. lib. 10. de locat. fundorum iuris emphyteut.* ita quidem vt toti poſſeſſioni canon in ſingula iugera imponeretur: & æqualiter quidem, in ipsâ impoſitione compenſatione quadam & æſtimatione facta fertilium & ieiunorum. Exinde poſſeſſores nonnulli fertiles ſolos in ditiores & potentiores transferebant, iiſque vendebant; neque ideò maiorem tributi modum ſoluebant, ſed canonem tantum impoſitum in ſingula iugera: ſterilium verò fundorum Domini nihil ſoluebant. Ideò ad hanc ἐπιβολὴν & Adiectionis æquitatem & æquabilitatem deuentum. Et hæc quidem eſt huiuſce *legis* Sententia, quam Cuiacius non cepit: qui in ſp. *huius l.* non emphyteuticum vel patrimonialem fundum venditum putauit, ſed ab emphyteuticario vel patrimoniali poſſeſſore, priuatum fundum tacito tantum hypothecæ iure nexum: quem vt lectio *Codicis Iuſtinianei* faciliùs in errorem induxit, ita potiſſimùm *priuati iuris* in *hac l.* appellatio, quâ ſane patrimonialis & emphyteuticaria poſſeſſio ſignificatur, *priuati* ſcil. *iuris*, id eſt, patrimonij Principis. Idem verò in eo errat, quod vocem *reliqua*, in *hâc l.* interpretatus eſt de tributorum reliquis: cùm reliqua *hâc l.* ſint reliquæ poſſeſſiones. Proinde tertiò peccat, cùm hàc ratione *hanc leg.* titulo,

Digitized by Google

tulo, *ſint cenſu vel reliquis fundum comparari non poſſe*, aptat. Igitur Accurſianæ Interpretationes omninò retinendæ ſunt. Hanc verò ἐπιβολὴν è Græcis quoque multi minus propriè intellexêre, cùm eam factam vel impoſitam ſcripsêre, vel παρεχόμενα ἢ γείτοσι, vicinis prædiorum defectorum, vt Simeon Metaphraſtes apud Alemannum in Procopij ἀνεκδότοις p. 100. vel συντελεστῶν κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἑκάστου δυνάμεως, vt Cyrillus Scythopolitanus *apud eundem p.*101. vel τοῖς τὰ χωρία κεκτημένοις vt Procopius ἀνεκδότοις *p.* 102. & ex eo Suidas *in v.* ἐπιβολή, qui & Iuſtinianum primum ἐπιβολῆς auctorem facit: ἐπιβολὴ enim tantum fiebat & erat fundorum ex eodem iure manantium. De qua ἐπιβολῇ ad praxin Gallicam multa egregiè V. C L. Loiſeau *du Deſguerpiſſement lib.* 5. *c.* 2. *de de l'adiection ou ſurcharge & accroiſſement des Terres deſguerpies.*

¶ EXTRAORDINARIÆ *cuidam pecuniarum indictioni, ne quis ſe ab eâ immunem putaret*, Ordinariæ *ſeu* Canonicæ *nomen inditur à Conſtantio.*

v. * Idem A. ad Vranium″.

OMNES omninò ad oblationem″ pecuniarum″ oportet vrgueri: Lege enim noſtrâ ſignatum eſt, nec eſſe *Extraordinaria*, nec vocari, quæ ſpecialiter″ à Prouincialibus deuotiſſimis″ conferenda ſunt. Dat. III. Non. Feb. Conſtantio A. II. & Conſtante coss. 339.

NOTÆ.

* *Lex* 5. *C. eod. tit.* Concordat prorsùs huic l. *lex* 2. *inf. de indictionibus.*

″ *Vran* ut hic quis?

″ *Oblationis* vox propria quæ non extat.

″ Id eſt, nominatim & ſignanter expreſſum, ſeu aperta definitione, vt loquitur *lex* 2. *inf. de indictionib.* v. *Gl.* in *v. ſignare.*

″ *Functionum publicarum*, ita Tribonianus immutauit in *Cod. Inſt.*

″ *Solenniter*, ita Tribonianus. Planè, contra *huius l.* ſententiam. Specialiter autem, id eſt, ſpeciali affectu & deuotione & ineuitabili neceſſitate: v. *Gloſſ. Theod.*

″ Vox hæc hac in re propria. Vide *Gloſſarium Theodoſ.*

COMMENTARIVS.

EXTRAORDINARIIS ab indictionibus cùm regulariter quædam perſonæ immunes ſint, ſaltem ab extraordinariis ſive ſordidis muneribus, quandoque tamen ea Reipub. tempora incidunt, vt tum pecuniarum, tum & aliarum ſpecierum ſuperindictum ſeu Extraordinaria collatio & oblatio ita deſideretur, vt ab his quoque nemo immunis eſſe debeat. Quod in *huius l.* ſpecie ſtatuitur: Eum verò in finem quia euenire ſæpè ſolebat, ab huiuſmodi *ſuperindicto* excuſatos ſe nonnulli vellent, tanquam ab extraordinario munere, & appellatione *Extraordinarij* velut Gorgonis capite obiecto, vel panno rubro efferati collationem illam defugerent, & priuilegia ſua obtenderent, eâ re viſum Principibus quandoque rei atrocitatem & inuidiam verbi lenitate mollire: ac nominatim cauere, ne *Extraordinaria* aut dicerentur aut crederentur, etſi *ſuperindicti* nomine exigerentur, quin potius ordinaria ſeu Canonica cenſerentur, vt ita omnes huic neceſſitati parerent, amoto omni priuilegio quæ ordinariorum munerum *lex* eſt: v. *tit.* π. *de vacat. mun.* &c. Id verò præſtat *hac l.* Conſtantius, quod & ipſum præſtitit quoque poſteà Honorius gemina germana *lege* 2. *inf. de indictionibus*, pari occaſione & neceſſitate.

¶ Hanc ſanè pertinere exiſtimo ad apparatum belli Perſici hoc anno, quo pecuniarum ſuperindicto opus fuit. Sic enim Iulianus *orat.* 1. *pag.*66. & 68. de eo ad Conſtantium loquitur: Τοῦ πολέμου, inquit, ΧΡΗΜΑΤΩΝ, καὶ σιταρχίας, καὶ χορηγίας λαμπρᾶς δεομένου, ὑπαρχόντων δὲ οὐδενὸς σχεδὸν τῶν τοιούτων, αὐτὸς ἐξευρὼν καὶ καταστήσας. Et mox, ΧΡΗΜΑΤΩΝ δὲ ἐπινοεῖς πόρους οὐκ ΑΤΕΩΝ τοὺς φόρους. οὐδὲ τὰς συντάξεις, καθάπερ Ἀθηναῖοι πρότερον, ἐς τὸ διπλάσιον, ἢ καὶ ἐπὶ πλέον κατέστησας, ἐμμένων τοῖς ΑΡΧΑΙΟΙΣ, πλὴν ὅσα πρὸς βραχὺ, καὶ πρὸς δύναμιν, ἐχρῆν αὐξῆσαι διακαρτερήσειν τῶν λειτουργημάτων. Id eſt, *cùm bellum* PECVNIAS *& annonam, & expenſas in gentes exigeret, nec eorum quenquam fermè ſuppeteret, ipſe adinueniſti & conſtituiſti. Pecuniarum ſinus excogitaſti, non quidem auctis Tributis, & penſitationibus, prout Athenienſes olim, in duplum, vel etiam vltra conſtitutis, verùm antiquis inhærens, niſi ſicubi ad breue tempus, & neceſſitatem, functiones grauiores ſubeunde eſſet.*

¶ Ex his iam liquet, Tribonianum interpolatione ſua *huius leg.* ſenſum penitus immutaſſe, relata ea ad *functiones publicas, & ſolemnes*, quas ideo etiam voces hîc ſubſtituit. Qua cauſa quæ ad *eam l.* à *Cod. Iuſtin.* Interpretibus notantur, huc necquicquam faciunt. Quia & Cuiacius ipſe haud ſatis cautè *hanc leg.* interpretatus videtur. Quare hinc ſimùl liquet, non tantùm de *huius Codicis* vtilitate, verùm etiam de Hiſtoricarum cauſarum vſu & neceſſitate, in his Conſtitutionibus probè intelligendis: quæ niſi ad *hanc leg.* adhiberentur, falſa omninò ea videri poſſet: Ecquis enim alioquin dubitare poſſet, *Extraordinaria* ea omninò eſſe quæ extra ordinem imponuntur, quod tamen hîc diſertè negatur? Nempe Conſtantius Politico ſcemmate, vrgente neceſſitate, extraordinariam illam & ſpecialem collationem ad apparatum belli Perſici, cæterarum extraordinariarum collationum nomine exemptam iuit: quandoquidem ea ſumma Reipubl. neceſſitate vrgente exigeretur: & vt ipſa ait.

ait. SPECIALITER à *Prouincialibus* DEVOTISSIMIS *conferenda eſſet*, id eſt, quam pro Imperij defenſione, atque adeò *deuotione*, quæ Imperio debebatur *ſpecialiter*, id eſt, ſpeciali affectu & ineuitabili neceſſitate conferri oportet. Eò ſcil. pertinet vox *ſpecialiter*, & altera *deuotiſſimorum* prouincialium, ſeu *à deuotiſſimis prouincialibus conferendi*: de quibus in *Gloſſario Theodoſiano*. Quibus reſpondeat illa Iuliani, *τοῖς ἄρχειν ἢ τοῖς ἐυκαίρου ἐχεῖν αἰσθέσθαι, δαπανηροτέρων τῶν λειτουργημάτων*. Tandem ad vſum & praxin, ſcemma Politicum *hâc l.* continetur, quod ſæpenumerò Principes ſequuntur & vſurpant. Imò & eo non ſubditi tantum, ſed & populi exteri ſæpè deluduntur: de quo egregius locus eſt *Saluiani*.

¶ *De* VINI *ad* CELLARII *vſus collatione ab Italis.*

VI. * Impp. CONSTANTIVS & CONSTANS[a] AA. Ordini Cæſinatium.[b]

VINVM, quod ad Cellarij[c] vſus miniſtrari ſolet, cuncti Italiæ poſſeſſores, iuxta ſtatutum † Conſtantij[d], fratris mei, conparent[e]. Quod, vt fieri faciliùs poſſit, ab omnibus Italis noſtris conferatur pecuniæ quantitas ea, quam Rufini[f], Viri Clariſſimi[g] & Inluſtris Præfecti Prætorio, Parentis Amicíque noſtri, moderatio dandam eſſe cenſuerat[h]. Dat. XI. Kalend. Iun. Med. Conſtantio VII. & Conſtante III. AA. Coss. [354]

NOTÆ.

* Iungenda *huic* eſt *lex* 42. *inf. de Decurionib.*

[a] Inducendum hoc *Conſtantis* nomen: niſi pro *Gallo Caſ.* id accipiamus: quanquam & hic iam occiderat ante menſem Decembrem, quo *hanc l.* datam mox probabo.

[b] *Cæſenatium, d. l.* 42. De qua ciuitate mox.

[c] Noſtri.

† Quodnam ſtatutum illud.

[d] *Conſtantis*, vt mox oſtendam.

[e] A vobis Cæſenatibus: ita hoc accipio.

[f] De hoc Rufino mox dicam.

[g] *Vir Clariſſimus & Inluſtris*, Præfecti Prætorio titulus, *h. l.* & *l.* 19. *ſup. de petitionibus*: Viri *Clariſſimi* Præfecti Prætorio *l.* 1. *ſup. de paſcuis*: & *l.* 15. *ſup. de prætoribus*.

[h] Ante aliquot annos, cum Præfecturam prætorianam gereret: de quo mox.

COMMENTARIVS.

DE VINI CELLARIENSIS annona, eiúſque coëmptione & collatione ad Cellarij Principis vſus, ab Italis facienda, eſt hæc ſingularis Conſtantij conſtitutio data A.D. 354. ad ordinem Cæſenatium (cui iungenda & *lex* 42. *inf. de Decurion.*) Quam, nobilem iam fecit Scriptorum in argumento *Suburbicariarum* diſquiſitio: ex quo ſemel eam, vnà cum Sex. Aurelij Victoris loco, quem mox ſubiiciam, ad ANNONARIAS Regiones pertinere indicauimus: Rem quantum potero, compendij nunc faciam.

¶ Primo, *Cellarium* quid eſſet, prolixè oſtenſum eſt ad *l. vlt. ſup. de officio Iudic. omn.* oſtenſum inquam, hâc appellatione ſignificari omnia *βρώσιμα καὶ πόσιμα*, id eſt ſpecies omnes ad eſum & potum pertinentes. Et ſanè de vino id ex *hâc l.* etiam liquet. Hinc & Cellarienſes ſpecies dicuntur *l.* 32. *inf. de erogat. mil. ann.* & *l.* 16. *inf. de indulg. debitor.* *Annonæ* verò propriè erant, quæ in cæteris ſpeciebus conferebantur, veluti capito, ligno, aliis: vnde annonæ & cellaria coniunguntur *d. l. vlt.* & apud Sulpitium Seuerum *lib.* 2. *ſacra hiſt.* annonæ & cellarienſes ſpecies *d. l.* 32. Quanquam & latiore ſeu laxiore appellatione *Annona* vtrumque ſignificabatur.

¶ Cæterùm, cùm huiuſmodi ſpecies annonarias & cellarienſes, varios ad vſus collatas liqueat, atque in his, ad vſum militarem, expeditionalem, quinimò & Comitum Rectorúmque prouinciarum vſus, ſanè hæc Conſtantij *lex* eſt de collatione ad *Cellarij Principis vſus*, vt ex ſequentibus mox apparebit.

¶ De hac igitur cellarienſium ſpecierum collatione hæc obſeruentur. Primò à quibus ea collatio facta fuerit: Nempe ait lex: *à cunctis Italiæ poſſeſſoribus*: mox, *ab omnibus Italis noſtris*: Hic iam dubium: Num tota, quanta eſt, *Italia*, his verbis intelligenda ſit, an verò pars quædam Italiæ tantùm, quæ tamen hoc ſæculo ſpecialis *Italiæ* appellationem meruerit? Et ſi id ita eſt, quænam illa ſpecialis Italia fuerit, & quibus finibus coarctata? Quod prius igitur attinet, iamdiu eſt, cùm hùc Sex. Aurelij Victoris, coætanei Scriptoris, locum inſignem trahebam. Is igitur cùm dixiſſet, bellorum mole acrius vrgente, partitóque inter Diocletianum, Maximianum, Conſtantium, Galerium imperio, Africam & Italiam Maximiano ceſſiſſe; ſubiicit: *Hinc denique* PARTI ITALIÆ *inuectum Tributorum ingens malum*: *Nam cùm omnis* [Italia] *eâdem functione* [tributariâ] *moderatáque ageret*: *quò exercitus atque Imperator, qui ſemper aut maximâ parte* ADERANT [in eâ Italiæ parte] ALI *poſſent*, PENSIONIBVS INDVCTA LEX NOVA: *Quæ* [lex] *ſanè, illorum* [Maximiani] *temporum modeſtiâ tolerabilis, in permitiem proceſſit* [poſt Maximiani tempora.] Vides, *hoc* Victoris *loco*, duo functionum ſeu tributorum & penſionum genera: vnum vetus, quod ante Maximianum omni Italiæ incumbebat: alterum recens à Maximiano inſtitutum, idque parti tantùm Italiæ impoſitum, ſed tamen vtrumque in ſpeciebus annonariis: & recens

cens quidem nominatim: quod vel ex eo pateſcit, quod Alenno Imperatori & exercitui impoſitum id fuerit: vt miter ſcribentem toti quidem Italiæ nlim annonariarum ſpecierum collatinnem impoſitam, at nunc parti Italiæ à Maximiano non ſpecies annonarias, verùm tributum, auri, argenti, æris, veſtinm, equorum imperatum.

A Maximiano igitur parti Italiæ nouus annonariæ functionis & penſionis modus impoſitus, alendo exercitui & Impetatori (& ſic Cellarienſes ſpecies) qui ſemper aut maximâ parte, in eâ Italiæ ſcil. parte, hætebant: Vt proinde hæc *lex* omninò eodem pertineat, quò Victoris locus ille: nam & de Italiâ vterque locus eſt, & de annona alendo Principi, ſeu cellarienſi annnnâ. Quare hac l. *Italia* appellatinne nonniſi pars Italiæ generaliter acceptæ exaudienda fuerir, quæ tamen ipſa ſpecialiter *Italiæ* nomen hoc æuo meruerit.

§ At, quod poſterius, nunc porrò inquirendum, quænam illa Italiæ pars eſſe poſſit. Primùm igitur, cùm Sex. Aurelius Victor diſertè dicat, annonam illam *parti Italia* impoſitam à Maximiano, quò ipſe & exercitus, qui ſemper aut maximâ parte Aderant, id eſt, in eâ Italiæ parte hærebant, ali poſſent, diſpiciendum modò (qund à nemine factum hactenus) in quânam Italiæ parte, maximè, *Maximianus* Imp. hæſerit. Id verò nnn aliunde temerè melius, quàm ex ſubſcriptinnibus legum Diocletiani & Maximiani colligi poteſt: nempe eum ſubſtitiſſe maximâ parte, Ravennæ, quod docet *l. C. de iure aur. ann.* Veronæ, *l. 3. C. ad l. Iul. de vi: l. 2. C. commun. de ſucceſſion. l. 1. C. apud quem lib.* Mediolani, *l. 9. C. de pignor. act. l. 8. C. ne de ſtatu def. l. 2. C. Hermog. de calumniator.* & apud *veteris Conſultation. Auctorem* (quam etiam vrbem ſub Maximiano mitum in modum nouis cultiſque mœnibus ornatam Sex. Aurel. Victor tradit, ibique etiam tandem purpuram depoſuit) Aqvileiæ: quod colligi poteſt ex incerto *Panegyrici* Auctore *ad Maximianum & Conſtantinum, c. 6. & 7.* cuius initinm eſt: *Dixerint.* Sed & poſt Maximianum Seuerus Cæſar in eo tractu ſtetit cum exercitu, vt docet Zoſimus *lib. 2. p. 673.* Quinimo & in eam ſeſe turſum à Maxentianâ expeditione recepit. Et ſecuti deinceps Principes, Conſtantinus M. Conſtantius, Valentinianus &c. ſi quando in Italiâ conſtitere, maximâ parte *Aquileia, Mediolani, Rauenna* hæsêre: vt harum proinde ciuitatum primam dignitatem ab hoc tempore repetere fermè ſoleam. Et notandum eſt ſummopere, quod idem Zoſimus de *Rauenna* ſcribit, in quam ſe Seuerus Cæſar receperat: τὴν Ῥάβενναν, inquit, πόλιν ὀχυράν τε καὶ πολυάνθρωπον, καὶ τροφῶν ἔχουσαν πλῆθος αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ στρατιώταις ἀρκοῦν: id eſt, *Rauennam tum fuiſſe ciuitatem, non tantum munitam & populoſam, verùm &* Annonarvm Copia *abundaſſe, tum ipſi Cæſari, tum exercitui ſufficiente*: & mox in eandem ſententiam, cùm de Maximiani aduerſus Seuerum Rauennam motione agit, ait, Seuerum hac inuitum eiici non potuiſſe, ἀσφαλῶς τε οὖσαν καὶ τροφὰς ἐχούσας ἀρκούσας. Quod omninò reſpondet Victoris *loco*: Atque exinde illud etiam colligitur, Annonæ iſtius cellarienſis partem tùm Rauennam comportatam. Quod & ipſum *huius l.* inſcriptioni rurſum optimè conuenit: *ordini* quippe *Caſenatium* hæc *lex* inſcripta eſt, qui Rauennæ proximi, & in eâdem Flaminiâ erant, vnde & Cæſenatis Epiſcopus Rauennatis Archiepiſcopi Suffraganeus fuit. vid. *veterem Epiſcopatuum Notitiam*, & in Concilio Romano ſub Papa *Martino* Cæſenas Epiſc. Rauennatis Archiepiſc. locum tenuit. Et verò vetus *Notitia prouinciarum* Græca, ἐπαρχίαν ἀννωναρίας deſcribens, *Rauennam* nominatim in eâ collocat: Ἐπαρχία ἀννωναρίας, Ῥάβεννα, φανὸς, ἀλκίνα, πόλις, πεκῖνος, πίσαυρον, Κάστρον φαρεντῖνον, Κάστρον Σαλέειν &c. Iam igitur ex his ſequitur, in illa Italiæ parte (annonariâ) quam quærimus, fuiſſe, *Flaminiam, Aemiliam, & Liguriam, & Venetiarum prouinciam.*

§ Secundò procedat Trebellius Pollio, qui calente hoc Maximiani inſtituto, & ſub hoc ipſo Maximiano, ſcribebat, imò ſub hac ipſâ Tetrarchiâ, Diocletiani, Maximiani, Conſtantij & Galerij (vt ipſemet diſertis verbis profitetur *in vita Claudij.*) Is igitur Italiæ prnuinciarum recenſum agens, *in Tetrico Seniore*, & his prouinciis Annonariarum nomen iam ante Conſtantinum M. inditum arguit, & Italiæ totius partem fuiſſe oſtendit: & quænam illæ fuerint, haud obſcurè indicat: Nam cùm dixiſſet, *Tetricum Senatorem P.R. qui iure Præſidiali omnes Gallias antea rexerat, Imperiúmque ſibi vindicauerat, ab Aureliano Imp. victum, & per triumphum ductum,* ſubiicit. *Pudore tamen victus vir nimium ſeuerus* [Aurelianus] *eum quem triumphauerat, Correctorem totius Italiæ fecit?* *id eſt, Campania, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ atque Vmbriæ, Picem & Flaminiæ, omniſque* Annonariæ Regionis. Trebellius Pollio ſcilicet, totius Italiæ prouinciarum recenſum inſtituens, vbi eas nnminaſſet ſingulas, quæ ad dextram Vrbis Romæ iacebant (quæque cum Annonariis nil commune habebant) reliquas deinceps, quæ ad læuam iacebant, recenſurus, vbi nonnullas nominaſſet, (puta Hetruriam, Vmbriam, Picenum & Flaminiam) breuitatis deinceps ſtudio, loco ſingularum quæ recenſendæ ſupererant, hæc ſubiicit συλληπτικῶς, *Omniſque Annonariæ regionis,* ac ſi dixiſſet, *&, vt compendio dicam, Annonariarum omnium Regionum.* Atquin quænam recenſendæ ſupererant? *Aemilia* vtrique, *Liguria*, *Venetiarum* prouincia, *Hiſtria.* Non & Alpes: hoc enim ſæculo Alpes ab Italiâ ſeiunctas fuiſſe docet apertiſſimè *lex 1. ſup de deſertorib.* ſaltem Grajas, Pœninas, maritimas ex Ammiano Marcellino Sex. Rufo, Feſto, aliis. Iam tenemus itaque duobus argumentis, inter annonarias regiones, *Flaminiam, Æmiliam, Liguriam, Venetias. Hiſtriam,* & ſic quonam vſque procurrerint Annonariæ. At vnde earum initium? Nempe à Tuſcia & Piceno: Præterquam enim Hetruriam, Vmbriam, Picenum, (ſaltem partem earum) inter eas regiones referendas ex filo ipſo verborum Pollionis colligi haud obſcurè poteſt, ita aliundè ſanè id compertiſſimum de Tuſciâ, & Piceno. Tuſciæ enim annonariæ meminit Ammian. Marcellinus *lib. 27.* Gaius & Theodoſius *inter Auctores limitum p. 260.* & Pelagius Epiſc. Rom. *ep. anno 556.* & Iornandes *de regnorum ſucceſſ. ſub f.* Sed & Ammianus Marcellinus Piſtorienſe oppidum nominatim in eâ memorat. Piceni annonarij quoque mentio *in Notitiâ Imperij.* Et hæ quidem adeò annonariæ fuêre, vt ad diſcrimen cognominum prouinciarum Suburbicariarum Tuſciæ & Piceni, hoc cognomento *annonarij* diſtingui ſolitæ ſint, & ad errorem tollendum ab his qui accuratè loqui vellent, diſtingui oportuerit. Quare confecta nunc res eſt, *Annonarias* videl. regiones partem Italiæ fuiſſe, in quâ *Tuſcia, Picenum, Flaminia, Aemilia, Liguria, Venetia, Hiſtria.* Et ſanè quis non apertè videt, Pollionem *Annonarias regiones*, ceu partem toti Italiæ opponere? Non enim exertè totius Italiæ

liæ prouincias ſeu regiones recenſens, inter eas memorat *Omnem annonariam regionem.* Haud aliter atque Sex. Aurel. Victor, Duplicem tributorum functionem in Italiâ faciens, vnam antiquam totique olim Italiæ communem; alteram, Italiæ tantum parti propriam, apertiſſimè *omnem Italiam*, & *partem Italiæ* diſtinguit? vt qui id negare auſint, medio die cæcutiant. Hæc illa igitur eſt Pars Italiæ, quæ alendo exercitui & Imperatori in eâ parte, maximâ temporis parte hærenti, à Maximiano deſtinata fuit, quod Sex. Aurel. Victor prodit. Hæ illæ Annonariæ Regiones: hæc illa tandem Italia: hi Itali, huius Italiæ poſſeſſores, quos vinum ad *Cellarij* (Principis ſcil.) vſus miniſtrare ſolitos, hæc Conſtantij *lex* teſtatur. Quâ causâ non temerè fortè Conſtantius *Italos ſuos* vocauerit *h.l.* Ab *omnibus Italis noſtris*, inquit: Sed & Conſtantinus M. pariter *l.* 2. *inf. de extraordin. ſiue ſord. mun.* (quam Conſulari Æmiliæ & Liguriæ inſcribi notandum eſt, pariter vt hanc obſeruandum eſt inſcribi ordini Cæſenatium) *Ab extraordinariis omnibus fundi patrimoniales atque emphyteuticarij per* Italiam Nostram *conſtituti habeantur immunes: vt canonica tantum & conſueta dependant, ad ſimilitudinem per Afriam poſſeſſorum.* Nempe *hâc l.* Conſtantinus M. fundos illos per Italiam Annonariam ab extraordinariis oneribus omnibus immunes eſſe voluerit, vtpote qui iam ſatis onerati eſſent Canonica conſueta functione annonaria, vt qui annonam ad Cellarij vſus & Principis miniſtrarent: haud aliter atque Africani, eò quod annonam vrbi ſeu vrbicam ſubminiſtrarent, ea iam immunitate fruebantur. Quod rurſum probat *lex* 1. *inf. de extraordinariis.* Quod ſi ita eſt, iam altera hæc *huius Codicis* lex fuerit ad Italiam annonariam pertinens, & ſic tertium argumentum, quo Liguria & Aemilia Annonaria comprobatur. Alioquin cùm Italia conſtitutionibus Imperatorum ſimpliciter nominatur, totum illud Italiæ ſpatium intelligitur: quo vrbicariæ tantùm Regiones excluduntur: vt *l.* 9. *inf. de extraordin. mun.* Quanquam ſcio illud, *ſuis*, vel *Noſtri*, affectus Principalis teſtimonium eſſe poſſe: quomodo fortè eiuſdem Conſtantini M. *lex* 1. *ſup. de his qui ſanguin.* inſcribitur: Italis Svis: & idem in conſtitutionibus ſuis & epiſtolis Romam Svam vocauit.

¶ Supereſt igitur illud hac parte, & ex *hâc leg.* obſeruandum, ſpeciali *Italia* appellatione hanc Annonariam Italiam *huius l. initio* deſignari: *Cuncti*, inquit, *Italiæ poſſeſſores.* Nempe quadruplici ſignificatu *Italia* iam olim accepta. Primò pro tota, quâ ta eſt Italia, in quâ Roma etiam cum Vrbicariis regionibus erat. Secundò imò etiam quandoque Sicilia, Sardinia, Corſica Italiæ appellatione venête. Tertiò pro Italia, quæ extra Vrbem Romam, ſuburbicarias regiones ſeu centeſimum miliarium & tres inſulas eſt (quod poſtremum euidentiſſimè oſtendit *lex* 9. *inf. h.t. lex vn. inf. ſi per obreption. l.* 9. *inf. de extraordin. mun.* & *lex* 2. *ſup. de integ. reſtit.* & *Notitia Imperij.* Quod negare ſanus & ſiccus nemo poteſt. Quartò *Italia* ſpecialiùs adhuc pro Italiâ Annonaria accepta: & verò hoc ſenſu *hac l.* exaudienda eſt, & ſic relatiuè ex rei, quâ de agitur, qualitate. Neque dubito, quin eodem ſenſu in Synodi Sardicenſis *ep. ad Alexandrinos* apud Athanaſium *Apol.* 2. *p.* 588. dicatur, ἡ ἁγία σύνοδος συναχθεῖσα ἀπὸ Ῥώμης καὶ Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀπουλίας. Et Athanaſius ipſe prouincias recenſens, ex quibus Epiſcopi ad Synodum Sardicenſem conuenerunt Ἰταλίας, Πικηνοῦ, Τυσκίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀπουλίας, Βρεττίας, Σικελίας. Eodem Athanaſius rurſum *ep. ad ſolitar. p.* 640. de Epiſcopis qui ſecum communicabant: ἀπό τε τῆς μεγάλης Ῥώμης, καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης: Καλαβρίας τε καὶ Ἀπουλίας, καὶ Καμπανίας, Βρεττίας τε. Neque alio ſenſu vetus chirographia facta, & ex Græco Latina reddita, poſt *Calabriam, Brittium, Lucaniam, Campaniam* ſtatim ſubiicit: *Et poſtea*, inquit, Italiam: mox in eâ vrbem *Romam* ponit, & *Tuſciam quæ proximè adiacet Campaniæ*: Tandem *Aquileiam* & *Mediolanum* in eâ ponit. Mihi illud liquet, eos qui cautiùs poſt Annonarias inſtitutas locuti ſunt, *totam Italiam*, *omnem Italiam*, ἅπασαν Ἰταλίαν, ideo fermè dixiſſe, ne de hac ſpeciali Italia Annonaria ſenſiſſe viderentur, etſi hoc poſteriore Athanaſij loco aliter factum. Neque alio ſenſu in *Synodi Sardicenſis* ſubſcriptionibus dicitur: *Lucius ab Italiâ de Veronâ: Fortunatus ab Italia de Aquileia. Seuerus ab Italia de Rauennenſi, Vrſacius ab Italia de Brixia, Protaſius ab Italia de Mediolano.* Deinde, *Maximus à Tuſcia de Luca, Vincentius à Campania de Capua, Ianuarius à Campaniâ de Beneuento, Calepodius è Campania de Neapoli, Stercorius ab Apulia de Canuſio.* Neque aliô, *Arelatenſis Synodi* ſubſcriptiones. *Ex prouincia Italiæ ciuitate Mediolanenſi Merocles Epiſcopus: ex prouinciâ Campania de ciuitate Capuenſium Proterius Epiſcopus; Ex prouincia Apulia de ciuitate Arpienſium Epiſcopus Pardus.* Neque alio ſenſu Ambroſius *ep. ad Epiſcopos Italiæ* de S. Vitale & Agricola: *paſſi ſunt in ciuitate Bononiæ, prouinciâ Italia.* Neque alio ſenſu accipio *in l.* 4. *inf. de indulg. debit.* vbi dicam adhuc. Ex Synodi Sardicenſis interim ſubſcriptionibus colligi quoque poſſe videatur, Italiam, & ſic annonariam Tuſciam, *Lucam* non procurriſſe: ſed citerius hac parte conſtitiſſe.

¶ Nunc de ipſa *huius legis* ſententiâ, in quâ tria ſpectanda veniunt. Primum eſt, quod de Conſtantij fratris ſui ſtatuto Imperator *hâc l.* memorat: vbi ſanè legendum *Conſtantis*, non *Conſtantij*: Eſt enim ipſe Conſtantius *huius leg.* auctor, cum iam frater ipſius Conſtans è medio ſublatus fuiſſet ante biennium; cui Italia parebat. Neque huic reclamarer *huius l.* inſcriptio: nam qui *Conſtans* Conſtantio in eâ iungitur, non Conſtantij frater, ſed fratruelis, id eſt Gallus Cæſar accipiendus videatur, cui *Conſtantis* nomen inditum; de quo conſule *Conſularia Theodoſ.* Verùm Conſtantis nomen fortè penitùs *hîc* inducendum. ¶ Quodnam igitur Conſtantis ſtatutum illud fuit, id eſt quiduam eo comprehenſum? quod contextus *legis* non docet: generaliter enim ait, *Vinum, quod ad Cellarij vſus miniſtrari ſolet, cuncti Italiæ poſſeſſores, iuxta ſtatutum Conſtantij, fratris mei, comparent?* In ſubſidium itaque aduocanda eſt Inſcriptio, *Ordini Cæſenatium.* Nam quò Ordini Cæſenatium tantùm *hæc lex* inſcriberetur, quæ eſt de vino ab omnibus Italis comparando, niſi ſtatutum Conſtantis Cæſenatis nominatim ſpectaret? Quare mens ea mihi, hoc voluiſſe Conſtantem, vt videl. vinum iſtud Cellarienſe Itali compararent à Cæſenatibus, quorum ager vrbi proximus generoſiſſimo vino nobilis fuit: Quâ causâ Plinius *lib.* 14. *cap.* 6. Cæſenatia vina inter generoſa Italiæ mediterraneæ memorat. Sed & Strabo quoque *lib.* 5. *p.* 151. hoc ipſo tractu maximam vini copiam fuiſſe ſcribit, eique rei argumento quoque eſſe ait vaſa vinaria lignea adeò magna, vt domibus maiora eſſent. Proinde vt copia, ita nobilitate illuſtria fuêre vina Cæſenatia: vnde nil mirum, ſi ad Cellarij ſui vſus

vſus Conſtans Imp. primum, mox & Conſtantius ea comparari voluerint.

¶ Secundò, comparationis iſtius modus obſeruandus; Nempe quia nimis onerosum & operoſum grauéque futurum omnibus Italis fuiſſet, ſi ipſimet hæc vina comparare cogerentur: Ideò, id vt fieri facilius poſſet, pecuniæ quantitatem in id conferre iuſſi Itali; cuius collationis quantitatem ſeu modum à Rufino P. P°. definitam obſeruari Conſtantius *hâc l.* iubet.

Porrò, quod poſtremum, hic ille eſt Rufinus PP. & quidem Italiæ, vt ex *hâc l.* colligitur, ſub quo & Illyricum erat, cui inſcribitur A. D. 349. id eſt ante quinquennium *lex 3. Cod. Iuſt. de hæredit. decurionum*: idque temporibus Conſtantis: Eidémque inſcribitur ſub Conſtantio ante biennium A.D. 352. *lex 5. Cod. Iuſt. qui teſtam. fac. poſſ.* Eiuſdémque biennio poſt in geſtis A. D. 356. meminit Ammianus Marcellinus, *lib. 16. p. 74.* Itémque Epiphanius *hereſi 71.* vbi Callicratem Exceptorem huius Rufini PP. memorat, qui A.D. 351. vel 357. collationi inter Baſilium Ancyranum & Photinum inter alios ταχυγράφων interfuit. Tandem hic eſt Rufinus PP. quem A. D. 350. à Magnentio & Veteranione Tyrannis vnà cum Marcellino, Nunechio, Maximo ad Conſtantium Legatum miſſum ſcribit Petrus Patricius in *excerptis legationum p. 18.* quoque vno excepto cæteri in carcerem coniecti fuêre. Alius verò ab hoc Aradius Rufinus, de quo Symmachi Patris carmen quis accipiat, vbi inter alia:

Principibus, quorum viguiſti tempore doctus,
Aut calcaria ferre bonis, aut frena Tyrannis.

Hic ſcil. Aradius Rufinus eſt Præfectus vrbi ſub Maxentio & Conſtantino M. teſte Auctore *Notitiæ Præfectorum vrbi*: Sed nobis ſub vnum obtutum colligere iuuat, quæ mihi de hoc Rufino noſtro occurrunt, ſeruatâ annorum ſerie.

Sub CONSTANTE
AN. D. 347.

Conſul fuit cum Euſebio.

AN. DOM. 349.

PP. Italiæ fuit, vt docet hæc *lex 6.* Ei inſcribitur *lex 3. Cod. Iuſt. de hæredit. Decurionum.*

Sub MAGNENTIO
AN. D. 350.

Legatus à Magnentio & Veteranione miſſus ad Conſtantium, atque ab eo humaniter habitus Petrus Patricius, *in excerptis Legat.*

Sub CONSTANTIO
AN. D. 352.

Ei inſcribitur *lex 5. Cod. Iuſt. qui teſt. fac. poſſ.* quâ Eunuchis teſtandi facultas datur exemplo omnium, id eſt, eadem ætate, quâ cæteris.

AN. DOM. 354.

Eius meminit Conſtantius Imper. cum affectus ſingularis teſtimonio: cuius & factum quoddam ſeu moderationem comprobat *hâc l. 6.*
De eo v. & Amm. Marcellinum in huius Anni Geſtis *lib. 14. p. 26. & 33.*

AN. DOM. 356.

Ammianus Marcellinus eius meminit *lib. 16. p. 74.* quem diuitiarum cupiditatis arguit.
Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex 1. ſup. ſi quis pecuniam conſt.* quæ dicitur *Acc. Conſtantinâ.*

AN. DOM. 357.
Vide Epiphanium *hereſi 71.*

¶ Ex ſuperioribus interim liquet, quænam cauſa Annonariarum regionum inſtituendarum fuerit, ſeu vnde earum inſtitutum repetendum ſit, quæ denique huius nominis cauſa ſit. Nempe ob Annonariarum ſpecierum penſionem in vſum Principum in Italiâ cum exercitu fermè commorantium, vt proinde inane hîc commentum ſit, de Annonis in vſus Præſidum & Magiſtratuum, iam inde ab Auguſti æuo.

¶ *Pro* COLONIS PROFVGIS *Senatores nil de eorum terris poſſidentes non teneri.*

VII. * Idem AA. ad Senatum.

COMPERTVM eſt", pro Colonis profugis ad exſoluenda vos fiſcalia" conueniri: Iubemus igitur, ſi nihil ex eorundem" terris Senatorum quemquam poſſidere conſtiterit, vt nulla cuiquam penſitandi pro his qui aufugerint neceſſitas imponatur. Dat. v. Non. Maij. Tauro & Florentio Coſs. [361.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.* Iungendæ ei ſunt *leges aliæ*, putà *lex 12. 13. ſup. de prætorib. lex 1. ſup. de metatis. lex 1. inf. de public. comparat. l. 48. inf. de decur. l. 3. inf. de luſtrali conlat. l. 1. inf. de protoſtaſia. l. 7. inf. de oper. publ.* quæ omnes vnius Orationis Conſtantinianæ ad Senatum partes ſunt.

" Mihi ſcil.

" *Fiſcalia*, id eſt annonas & tributa ſeu penſitationes Colonorum.

COMMEN

COMMENTARIVS.

PRO COLONIS (Originalibus ſcil. vt *l.14. inf.*) FVGITIVIS ſeu profugis, eorúmque terris Senatores Domini tributa ſeu annonas præſtare necquicquam cogendi ſunt. ¶ Hæc Conſtantinianeæ huius conſtitutionis ſeotentia eſt, quæ maioris ad Senatum Conſtantinopolitanum *Orationis* ἀπόμοιρον eſt, iiſque legibus omnibus, quas in *Notis* congeſſi coaſſanda venit. Quæ in vniuerſum oratio tota eſt de *Senatoribus*, & eorum priuilegiis & immunitatibus.

¶ Vt ad *huius leg.* ſententiam redeamus: videri poſſit iſthæc *huic l.* aptanda: hoc præcognito Senatores vt latiſſimè fines eorum & agri per prouincias tendebant, ita per colonos eos exercuiſſe, eorúmque nomine tributa ſoluiſſe, nihilo ſecius atque alij Prouinciales, de quo dicetur rurſum aliqnid *ad l. 13. inf.* Hoc præmiſſo videatur id *h.l.* ſtatui, Senatores hoc caſu non teneri tributa ſoluere, ſi colonis aufugientibus ſeu profugis, poſſeſſiones ipſæ iacerent: quaſi æquum non ſit ab his tributa penſitari, qui prædiorum emolumenta nullâ ſuâ culpâ non conſequerentur. Quò ſanè fermè ſpectat, quod Symmachus, *lib. 9. epiſt. 37.* ſcribit. *Agri ſocrus mea Italica Illuſtris fœminæ*, CVLTORS *vacuati & feſſi onere munerum publicorum iudiciariâ auctoritate reſouendi ſunt. Hanc opem de tui animi æquitate promiſi.* Et proinde fuerit iſtud ſingulare Senatorum priuilegium, quod in aliis per prouincias poſſideotibus, & in iis commorantibus non æquè competere docet *lex vlt. §.4. inf. de patrocin. vicor.*

Verùm non hæc *huius leg.* ſententia eſt: ſed iſthæc; non cogi Senatores pro colonis alioquin ſuis, qui & capitationi ſubiacebant, & terrulas ſæpè quaſdam & peculia ſua habebant: de quo plenè dixi *ad leg. 1. ſup. de fugitiu. colon.* profugis tributa ſoluere. Nam vt maximè terrulæ quodammodo ſint dominorum Senatorum, attamen peculiaris eorum ratio eſt, & extra cenſum dominicum poſita, cuius reditus ad Senatores dominos non ſpectabant. Quia neque capitationem pro his ſoluere tenentur. Et ſic idem ſenſus *huius leg.* fuerit, qui *legis 14. verſ. ſanè infr.*

¶ ADÆRARI *ſpecies vrbis Romæ, non debere.*

VIII. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Symmachum P. V.″

NEMINI″ aurum, pro ſpeciebus Vrbis Romæ, liceat exigere de″ futuro. Dat. Id. Iun.″ Naiſſo, Diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *C. Iuſt.* De cuius rei ratione dicam *tit. prox.* Iungendæ *huic* omnino videntur *lex 4.5.6. inf. de piſtorib. lex 2. inf. de calcis coctor. lex vn. inf. de ſaccariis. lex 12. inf. de operib. publ. lex 1. inf. de canone frument. V.R. lex 5. ſup. de pœnis.*

″ *Symmachus* P.V. Romæ ſub Valentiniano Sen. Epiſtolographi pater: v. *Proſopogr.* & Ammianum Marcellinum *lib. 27.*

″ Exactori.

″ In futurum.

″ *x. VI. Id. Iun.* vt pleriſque *dictarum legum.*

COMMENTARIVS.

MVTARI ſeu ADÆRARI pretio canonem vrbicarium, vſibus vrbis ROMÆ deſtinatum vetat *hâc l.* Valentinianus Sen. pariter vt idem vetat ſequente Anno, conſtitutione emiſsâ ad eundem Symmachum P.V. *l. 1.2. inf. tributa in ipſis specieb.* Pariter vt Theodoſius M. *l. 4.5. eod. tit.* (à quo diuerſus eſt aliquo modo Theodoſius Iun. *l. vlt. h. tit.*) & Honorius *l. 30. inf. hoc tit. & l. 5. inf. de canone frum. V. R.* quâ de re etiam erit *infr.* ſpecialis *titulus. Tributa in ipſis specieb.* Id inquam vetatur à Valentiniano Sen. *hâc conſtitutione*, quæ prolixè, ad Symmachum P. V. vtilitati Vrbis Romæ ac potiſſimum annonæ Vrbicæ conſulentis conſtitutionis portio eſt, quod docent *leges* illæ, quas *huic* coniongendas dixi. Nempe, neque hæc poſtrema annonæ vrbicæ conſulendi ratio remedium & conſilium eſt, ſi ipſæmet ſpecies annonariæ inferantur, non etiam ſi aurum earum loco, quod facilius interuertitur, quóque faciliùs etiam ſpecies ipſæ inferuntur: De quo ad *d. tit. Tributa in ipſis ſpeciebus*; vbi & de Symmacho ipſo hanc ad rem annonæ, inquam, vrbicæ curam, plura.

¶ Atque ita quidem hæc *lex* intelligenda eſt, de annonariis ſpeciebus, quæ in Vrbis Romæ vſum conferebantur. Grauis enim error eſt nuperi Scriptoris Doct. 3. *Miſcell. 23. p.* 204. qui ex *hac l.* colligebat, vrbem Romam ipſam annonariam functionem agnouiſſe. Quod ridiculum eſt. Agitur enim *hâc l.* de ſpeciebus vrbis Romæ, id eſt vrbis Romæ vſibus deſtinatis, quæ ipſi conferebantur, non quæ ab ipſâ.

¶ De

❡ *De* TRANSVECTIONE *annonæ ad mutationes & manſiones à quo loco, quóque tempore fieri debeat : & de* SVBVRBICARIIS *Regionibus.*

IX. * Idem AA. ad Mamertinum. PF. P.''

TABVLARIORVM'' fraudes ſe reſecaſſe, per Suburbicarias Regiones, Vir Clariſſimus Anatolius Conſularis, miſsâ Relatione'', teſtatus eſt: quòd pabula, quæ hactenùs, ex eorum'' voluntate atque arbitrio, ad Mutationes'' Manſionéſque ſingulas, animalibus curſui publico deputatis, repentè atque inprouisè ſolebant conuehi, nunc in conſilio'', ratione tractatâ, pro longinquitate vel moleſtia itineris, ab vnoquoque oppido, certo ac denunciato tempore, deuehi ordinauit. Quod iubemus, vt etiam per omnes Italiæ Regiones pari ratione ſeruetur. Dat. Prid. Non. Mar. Treu.'' Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Inſt.*
'' *Mamertinus* PP. ſub Valentiniano ſcil. & quidem Italiæ. v. *Proſopogr.*
'' De *Tabulariis* fuit *ſup. titulus* 2. *lib* 8.
'' De his *Relationibus* erit *inf. titulus* peculiaris *hoc libro.*
'' Tabulariorum ſcil.
'' De his *Mutationibus* & *Manſionibus* iam actum quoque fuit *ſup. lib.* 8. *tit. de curſ. publ.*
'' *Conſilium* Rectoris Prouinciæ obſerua; Neque enim hîc reponendum, *Concilio*, quod quidam malebat.
'' Error in hac voce.

COMMENTARIVS.

DE CONVECTIONE ſeu *Tranſuectione* Annonæ ſeu pabulorum, & vt hoc ſeculum loquebatur, *capitis*, ad mutationes & manſiones, & quidem deputatorum animalibus curſus publici (De quo ipſo pabuli genere eſt quoque *lex* 60. & 64. *ſup. de curſu publ.*) eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio AD. 365. Quis videl. hac in re modus obſeruandus ſit, ac nominatim per Italiam totam: deriuato exemplo à parte eius, id eſt à Suburbicariis regionibus, ad omnes Italiæ regiones, & quidem reſecandis Tabulariorum fraudibus, & ſubleuandis ipſis collatoribus. Quam conſtitutionem nobilem etiam fecit Virorum Doctorum controuerſia, in negotio *de ſuburbicariis regionibus*; ex quo ſemel oſtenſum eſt, quo ſenſu Italiæ regiones à Suburbicariis ſecerni ſoleant; de quo vt non prodigè, ita aliquid etiamnum dicendum eſt.

❡ *Priùs* tamen, ipſa *legis* ſententia expendenda venit: Nempe duobus *hâc leg.* collatorum vtilitati conſulitur, tùm ratione *loci*, tùm & *temporis* videlicet tranſuectioni huic faciendæ habendam rationem longinquitatis & moleſtiæ itineris, id eſt, ab eo oppido tranſuectionem faciendam, quod neque diſſitum nimis, aut cuius iter non nimis confragoſum: Deinde nec repentè aut improuisè hanc tranſuectionem Prouincialibus imperandam (vt fermè incerta & inopinata Prouinciales turbare ſolent, *l.* 4. §. 4. *ff. de offic. Proconſ.*) Verùm certo ac denunciato prius tempore. Ad prius pertinet, pariter *lex* 11. 21. & 12. *inf.* quæ hanc in rem ſunt admodum ſingulares: Itémque *lex* 1. *Cod. de fundis limitrophis. lex* 15. *ſup. de erogat. mil. ann. l* 4. *inf. de Suariis.* Atque hæc etiam deprædandi materies fuit.

Eodem ſpectat hic Taciti locus, *in vita Agricolæ c.* 19. *Frumenti & tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumciſis quæ in quæſtum reperta, ipſo tributo grauius tolerabantur* &c. *Deuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat paucis lucroſum fieret.* Huc ſpectat Ciceronis locus in *Verrina* 3. cùm in eum locum quo imperabatur, frumentum portare nollet, inſtituerunt ſemper ad vltima ac difficillima loca apportandum frumentum imperare, vt vecturæ difficultate ad quam vellent æſtimationem peruenirent. Valeriani inde Imp. mandatum, Ne Præſes prouincialem aut poſſeſſorem cogat frumenta illic vbi non habet dare, equum vbi non poteſt paſcere: Quia, inquit, non eſt vlla prouiſio melior, quàm vt in locis ſuis erogentur quæ naſcuntur, ne aut vehiculis aut ſumptibus Rempubl. grauent: Eodem ſpectat hic locus Eumenij, *in gratiarum actione Flauienſium nomine. Vidiſti, vt militaris* VIA *ſit* CONFRAGOSA, *& alternis montibus ardua atque preceps, vt vix ſemiplena carpenta, interdum vacua tranſmittat: ex quo ſæpe accidit, vt obſequia noſtra tarda ſint, cùm paucarum frugum nobis* DIFFICILIOR SIT EVECTIO, *quàm cæteris plurimarum. Quò magis Imp. pietati tuæ gratias agimus, qui cum ſcires,* ITINERVM *regionum noſtrarum aditum atque aſpectum tàm fœdum, tàmque aſperum, tamen illo deflectere dignatus es.* Quæ omnia concinunt ei quod *hâc l.* dicitur, pro longinquitate vel moleſtiâ itineris. Item ei quod dicitur *lex* 12. *inf. vt plus haberet diſpendij tranſlatio quàm deuotionis inlatio.* Et *l.* 21. *omnis itineris ac neceſſitatis habitâ ratione.* Secundò Tabulariorum fraudibus nominatim *hâc leg.* occurritur hac in re, quod & ipſum *dict. l.* 11. *infr. exprimitur.* Vnde interim liquet, quodnam tabulario-

rum in re tributaria munus fuerit: Nempe collationis & tranſuectionis annonariæ ſollicitudinem ad eos ſpectaſſe, quod docuit etiam *lex* 2. *ſup.* docebit & *lex* 11. *inf.* quorum fraudibus ſæpè occurſum, vt *hâc l.* & *l.* 11. *inf.* & *l.* 27. *inf. de ſuſcept.* & *l.* 1. *inf. de cenſu.*

¶ Secundò, de *Manſionib.* & *Mutationibus*, quarum *hoc Codice* multa mentio, heic ſemel & planè dicendum eſt: de Manſionibus ſanè agitur, præter hanc leg. *l.* 4. *ſup. de off. Rectoris prouinc. l.* 9. 12. *ſup. de re militari: l.* 1. *ſup. ne quis in Palat. man. l.* 1. 23. 35. *ſup. de curſu publ. l.* 2. *ſup. de concuſſ. Aduocat. h. l.* & *l.* 21. *inf. h. t. l.* 21. & 119. *inf. de decurion. l.* 21. *inf. de ſuſceptoribus*: De Mutationibus, *h. l.* & *l.* 34. 36. 53. 58. *ſup. de curſu publico.*

¶ MANSIONES igitur primùm ſeparantur appellatione à Ciuitatibus, *l.* 2. *ſup. ne quis in palat. man. l.* 35. *ſup. de curſu pub. l.* 2. *ſup. de concuſſion. Aduoc. l.* 21. *inf. de ſuſceptor.* ſeu ab oppidis, *d. l.* 35. & *d. l.* 119. & vicis *d. l.* 35. *ſup. de curſu publ.* ſeparantur & à mutationibus *hâc l.* Et verò hæc omnia fermè videre eſt quoque in Itinerario Burdegalenſi ſeu Hieroſolymitano, quod ſub Conſtantino M. conſcriptum Petrus Pithœus extulit, vbi clarè diſtinguuntur itinera per Mutationes, Manſiones, & Ciuitates: Manſiones certè Mutationibus præſtabant. Hinc adeò pauciores Manſiones quàm Mutationes in eodem itinere erant. Hinc & in Manſionibus Palatia quoque Principum fuère, *l.* 1. *ſup. ne quis in Palatiis man.* Curiæ quoque & Curiales in nonnullis, vt in oppidis fuère, *l.* 119. *inf. de decurionib.* Fuère & in nonnullis Manſionibus Epiſcopi; ſic enim *act.* 3. *Concilij Chalcedonenſis* memoratur *Helpidius manſionis Termenſis Epiſcopus.* Et verò quid mirum, cùm & aliàs ciuitates eundem vſum præſtarent quem manſiones, quem mox aperio: Hoc tantùm diſcrimine, quod manſiones nonniſi geminum vſum præſtarent: vt vice verſa mutationes eundem vſum præſtabant, quem manſiones, ſaltem quoad curſum publicum: Denique in ciuitatibus manſiones erant & mutationes; in manſionibus, mutationes: At mutationes nudæ animalium mutationes erant. Atque vt manſionũ vſum, quidque adeò fuerint, aperiam; *Manſiones* erant, in quibus qui publicâ in causâ commeabant, præter Principes ipſos, conſiſtebant & manebant; veluti Iudices tranſeuntes, *l.* 4. *ſup de offic. Rector. prou.* Tribuni & milites; *l.* 12. *ſup. de re milit.* Legati etiam exterarum Gentium, *l.* 9. *eod. tit.* Quâ causâ ſolitæ ac publicæ manſiones dicuntur, *d. l.* 12. & in aggere publico conſtitutæ erant, *l.* 2. *collatâ*, *l.* 1. *ſup. ne quis in palat. man.* Manebant, inquam, tùm alimoniæ cauſa atque annonarum & cellarienſium ſpecierum conſequendarum gratiâ, ſimul & curſus publici vſurpandi. Geminum hunc videl. vſum præſtiterunt manſiones. De curſu publico, ac proinde animalibus ibi curſui publ. deſtinatis fidem facit *lex* 1. 23. 35. *ſup. de curſu publ.* Imò hæc ipſa *lex* 9. ad quam ſcribimus. De ſpeciebus annonariis & pabulo fidem facit præter hanc ipſam leg. *lex* 21. *inf. h. t. lex* 2. *ſup de concuſſ. Aduocat.* Lampridij locus in *Alexandro Seuero*, & Ambroſij *Serm. in Pſal.* 118. Quare horrea in his fuère, vt oſtendit *lex* 2. *C. de pub horreis.* Ibidémque modij & ſextarij habiti, *l.* 21. *inf. de ſuſcept.* His manſionibus præponebantur *Præpoſiti manſionum* ex corpore Curialium ciuitatis, in cuius territorio manſiones erant, *l.* 21. *ſup. de decurion.* Harum denique inſtruendarum, annonis ſcil. & inſtaurandarum cura ad Rectores Prouinciarum pertinebat, *l.* 4. *ſup de offic. Rector. prou.* Et hæc de Manſionibus, quarum mentio apud Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores, Ammianum Marcellinum, Ambroſium, Hilarium, Hieronymum, Iornandem.

¶ At *Mutationes*, ſeu ἀλλαγαὶ nudum vſum curſus publ. præſtabant: Quare & Ammianus *lib.* 21. *Vetus*, inquit, *mutatione celeri curſus publ.* Quare eodem itinere plures mutationes quam manſiones emetiendæ erant; quod etiam videre eſt disertè in *Itinerario Burdegalenſi*, non *vno loco*, mutationum & manſionum numero ſubinde collecto; his inter cætera locis; *Fit à Burdigala Arellate vſque millia CCCLXXI. Mutationes XXX. Manſiones XI.* Item: *Fit ab Arellato Mediolanum vſque Mil. CCCLXXV. Mutationes LXIII. Manſiones XXII.* Solemnem locum geminum de manſionibus neque hic omittere poſſum. Prior eſt Lampridij in *v. Alexandri Seueri. Expeditiones bellicas habuit de quibus ordine ſuo ediſſeram. Primùm tamen eius conſuetudinem dicam de rebus vel tacendis vel prodendis. Tacebantur ſecreta bellorum: itinerum autem dies publicè proponebantur, ita vt Edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet: Illa die, illa hora ab vrbe ſum exiturus, & ſi Dij voluerint in prima Manſione manſurus: deinde per ordinem Manſiones, deinde Statina, deinde vbi Annona eſſet accipienda: & id quidem eò vſque quamdiù ad fines Barbaricos veniretur: iam enim inde tacebatur & omnes ambulabant, ita ne diſpoſitionem Romanam barbari ſcirent.* Alter eſt Ambroſij, *Sermone* 5. *in Pſalm.* 118. *Miles* &c. *Itinerarium ab Imperatore accipit.* Et mox: *Si alio ambulauerit itinere, annonam non accipit: Manſionem paratam non inuenit: quia Imperator iis iubet hæc præparari omnia, quæ ſequuntur*, &c.

¶ Tertiò iam ſuccedit tractatus *de Suburbicariis Regionibus*, de quibus & *l.* 12. *inf. de indulg. debitor.* quæ & ſuburbicariæ partes vocantur, *l.* 12. *inf. de extraordin. mun.* ſuburbicariæ prouinciæ, *Nou. Valentin.* inter Theodoſianas 44. *de tiron. l.* 2. dicuntur & ſuburbanæ, *l.* 13. *ſup. de accuſat.* & à Symmacho *lib.* 1. *ep.* 84. & *lib.* 2. *ep.* 74. item Vrbicariæ, *l.* 9. *inf. de extraord. mun. l.* 3. *ſup. quib. equor. vſus*; *l.* 3. *inf. tribut. in ipſis ſpec. l. vn. inf. ſi per obrept. l.* 14. *inf. de indulg. debitor.* & in *Notitia Comitis R. P.* & apud Gaium & Theodoſium *in corpore de limitibus.* Hæc enim promiſcuè pro eodem accipienda iam liquere debet. Et verò de eo iam liquet inter vtriuſque partis Anteſignanos.

¶ At maior controuerſia, quot numero fuerint, quique adeò earum fines, de quo dicendi materies erit *inf. l.* 1. *de calcis coctor.* vbi quatuor regiones indicantur. Illud ſaltem ex *hac l.* conſtat Italiæ regiones à Valentiniano Suburbicariis regionibus opponi, pariter vt à Valẽtiniano Iun. *l. vn. ſi per obrept. fuer. impetr.* quæ Probo PP. inſcribitur: *Igitur Sinceritas tua idipſum per omnem Italiam, tùm etiam per vrbicarias Africanáſque regiones ac per omne Illyricum prælata oraculi huius auctoritate firmabit*: & à Conſtantio iam anteà *l.* 9. *inf. de extraord. mun.* ad Taurum PP. *Exemplo Africæ debent fundi patrimoniales & emphyteutici per Italiam conſtituti ab extraordinariis omnibus excuſati. Non enim per Italiam tantùm, ſed etiam per Vrbicarias regiones, & Siciliam patrimonialium, & emphyteuticorum fundorum vires ſeruandas eſſe perſpeximus.* Et ſic *tres* iam hac de re *leges* tenemus iam inde à Conſtantij, cuius eſt, *d. lex* 9. temporibus, Valentiniani Sen. cuius hæc eſt; Valentiniani Iun. quem auctorem habet *d. lex vn.* Quartum ſub Theodoſio Iun. eſt in *Notitiâ Imperij Occidentalis* ſub diſpoſitione *Comitis R. P.* vbi Procuratores per diœceſes ita diſtinguit: *Rationalis rei priuatæ per Italiam, Rationalis rei priuatæ per vrbem Romam, & Suburbicarias Regiones cum parte Fauſtina.*

Rationalis

Digitized by Google

Rationalis rei priuatæ per Siciliam. Rationalis rei priuatæ per Africam.

¶ At quibus *Italia* ſic dicta limitibus coërcebatur, quod ſanè ſciri intereſt : hac enim iam ratione ſciri poterit, quos intra fines Suburbicariæ conſtiterint ? Procedat igitur Principibus illis, quos dixi, omnibus, prior Conſtantinus M. *l.2. ſup de integr. reſtit.* ad Baſſum PP. *Placuit poſt completum XX. & V. annum, ex eo quo viceſimi & ſexti anni dies illuxerit, ad interponendam conteſtationem in Vrbe Româ vſque ad anni triceſimi extremum diem ſpatia prorogari, & intra centeſimum vrbis Romæ miliarium, ſi tamen ab his Iudicibus, qui Romæ ſunt, fuerit iudicandum. Per omnem verò Italiam vſque ad finem anni viceſimi & noni. In cæteris omnibus Prouinciis vſque ad completum annum viceſimum & octauum.* Nempe vides, vt Conſtantino M. Iuniores Principes Suburbicarias ſeu Vrbicarias regiones Italiæ opponunt, exorto iam Suburbicariarum nomine ; ita ante exortum huius nominis à Conſtantino M. centeſimum ab vrbe Româ & Italiam opponi. Quare oportet Suburbicarias regiones & centeſimum idem eſſe. Sanè & Conſtantinum M. vt altiùs adhuc aſſurgamus, non aliter Dio *lib. 52. p. 548.* Τὴν τε Ἰταλίαν, inquit, πᾶσαν ὑπὲρ πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίους ἀπὸ τῆς πόλεως σταδίους οὖσαν. Nam eo loco 750. ſtadia præcisè efficiunt 100. miliaria, quod alibi à me oſtenſum eſt. Imò, non aliter in epiſtolâ D. Seueri ad Fabium Cilonem P. V. vt refert Vlpianus *l. 1. in pr. ff. de off P. V. Omnia omninò crimina*, inquit, *Præfectura vrbis ſibi vindicauit : nec tantùm ea quæ intra vrbem admittuntur, verùm ea quoque quæ extra vrbem intra Italiam Epiſtolâ D. Seueri ad Fabium Cilonem Præfectum vrbi miſſa declaratur.* Quo loco vox *Intra*, excluſiuè accipienda, vt alibi pluribus oſtendo : quod hactenùs non perſpectum, fecit vt hic locus cum altero eiuſdem Vlpiani pugnare vulgò crederetur, quo nonniſi centeſimum Præfecti vrbis adminiſtrationi tribuit : cùm tamen eadem ſit ſententia : Centeſimum enim ab vrbe ad Italiam decurrit, ſeu inter vrbem & Italiam iacet. Quare veriſſimum, Regiones Suburbicarias & centeſimum idem eſſe : contrà *Italiæ* appellatione cum his Suburbicariæ opponuntur veniſſe Prouincias omnes vltra centeſimum ſubmotas. Eapropter vt Piceni & Tuſciæ pars intra Centeſimum de Suburbicariarum numero fuit : ita ſubmotior Piceni & Tuſciæ pars Annonaria & ſic Italiæ fuit. Eapropter rurſum Felix Campania vltra Centeſimum ſubmota, à Piceno & Tuſciæ Suburbicariis regionibus ſeparatur, *l. 12. inf. de indulg. debitor.* Neque his reclamare poteſt, quod de anguſtiore adhuc *Italiæ* appellatione dictum eſt ad *l. vinum 6. ſup. h. t.* Nam relatiuè id accipiendum eſt pro ſubiecti argumenti ratione : Nam cùm in *eâ leg.* agatur de Annona cellarienſi ab Italiæ poſſeſſoribus miniſtrari ſolita ; Cæterùm eam annonam non niſi modica Italiæ pars miniſtrauerit, quæ & ideo *Annonaria* dicta ; ſanè *Italiæ* appellationem anguſtiore ibi ſignificatu accipi oportet, pro *Italiâ Annonaria.* Quod & poſtea aliò propagatum. Verùm hîc ſubſiſto, cum peculiaribus libellis hoc negotium exactum ſit. Fortè erit & tempus, cum ſuperioribus & alia adſtruemus argumenta : vbi non poſtremo loco futurum eſſet, ſi aliunde ſpecialiùs eruere liceret, quarum Prouinciarum Conſularis fuerit Anatolius, quem *Conſularem Regionum Suburbicariarum* hæc *lex* deſignat : quod apud Zoſimum & Amm. Marcellinum fruſtra requiro.

¶ Illud ſaltem ex *hâc l.* diſcere licet, Conſularis iſtius poteſtatem non intra vnam regionem Suburbicariam conſtitiſſe, verùm plures Suburbicarias ei commiſſas, & fortè omnes : ſic vt iuncta earum adminiſtratio fuerit, ſub Valentiniano Sen. ſaltem A. D. 365. antea quippe ſuburbicariæ cum cognominibus ab eodem regebantur : ſic enim Tuſciæ Rector & Annonariæ & Suburbicariæ Tuſciæ præerat : quod oſtendimus ad *l. vrbis Vulſinienſium, inf. de decurion.* quas tamen poſtea adminiſtratione ſeiunctas docet *Notitia Imperij*, vbi *Conſularem Piceni Suburbicarij* memorat. Sed & Nouella Maioriani de adulteriis inſcribitur *Rogatiano Conſulari Tuſciæ Suburbicariæ* : Vbi etiam obſeruandum eſt, rurſum totam Italiam opponi Suburbicariæ Tuſciæ.

Illud intereà quoque hîc monendum, hanc Suburbicariarum Regionum & prouinciarum appellationem enatam videri ſub Conſtantio, & quidem A. D. 357. quarum etiam prima mentio occurrit biennio pòſt, A. 359. quo ipſo Anno etiã *Quatuor Regiones* memorantur. De quo alibi prolixiùs.

¶ COMPENSATIO *opulentarum & deſertarum poſſeſſionum, ad eundem pertinentium, in re annonaria.*

X. * Idem AA. ad Dracontium Vic. Afric.

OMNES qui per Africam opulentas deſertáſve″ centurias″ poſſident, ad integrum profeſſionis″ modum neceſſitati″ publicæ ſatisfaciant. Dat. XVI. Kal. Iun. Med. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungenda porrò ei videtur *lex prox. 21. inf.* quæ eidem etiam inſcribitur.

″ *Dracontius* Vicarius Africæ ſub Valentiniano Sen. A. D. 364. 365. 367. v. *Proſopogr.* Eidem *tres* prætereà *leges* hoc ipſo *titulo* inſcribuntur, *lex* 11. *prox. lex* 15. & 16.

″ De *Deſertis* centuriis mox.

″ *Ve*, pro &. quomodo & aliàs paſſim *vel*, pro &. v. *Gloſſ. Theod.*

″ De *Centuriis* his mox.

″ *Profeſſio*. De hac voce mox.

″ *Neceſſitas* publica eſt res tributaria, paſſim *hoc tit.* & alibi vid. *Gloſſar. Theod.*

COMMENTARIVS.

STerilitvm agrorum eiuſdem domini ſeparatam ab opulentis rationem in inſpectione téque tributariâ haberi vetat *h. l.* Valentinianus Sen. id eſt deſertarum quoque ſeu ſœnearum nihilominus poſſeſſionum nomine poſſeſſores cenſeri, tributáque inferre cogi iubet: ſi iidem Domini ſint opulentarum. Denique vult Valentinianus compenſationem & contributionem vtrarumque fieri, in re Annonaria. Quod vt intelligatur, ſciendum eſt, Imperatores, ad prouincialium querelas, ſæpe *Inſpectores* in prouincias miſiſſe, quò deſerta & ſqualida loca cenſibus & tributis eximerentur: quod factum quoque ab Honorio *l.2. in f. de indulg. debitorum* per Campaniam, per Africam proconſularem & Byzacenam *l.13. inf. de indulg. debitorum*: vbi illuſtre exemplum habemus: de quo plenè ſuo *titulo infrà de Cenſitoribus*. Id inquam factum ſæpè. Verùm non promiſcuè; ſuper deſertorum enim nomine querelas eorum qui alios prætereà opulentos agros haberent non admiſerunt, neque admitti voluerunt: vt Valentinianus Sen. *hâc l. & l.* 17. & ſimiliter Theodoſius M. *l.3. inf. de Cenſitoribus*: Honorius, *l.31. inf. hoc tit. leg.12. in f. inf. de indulg. debitor.* & *l.14. inf. de cenſitoribus*. Et quidem per Africam nominatim *h. l. & d. l.17. inf.* Etiam in hæredibus *d. l.17.* Scilicet niſi quid aliud interueniat, vel ſuadeat, æquabile id & ſecundum naturam eſt, vt opulentarum poſſeſſionum ſubſtantia alias & deſertas ſuſtentet, quibus ſunt quaſi quorundam virium nerui. Atque hanc eandem æqualitatem ſeu æquabilitatem vrget Arcadius *l. 8. inf. de Cenſitoribus*. Atque hæc eſt *huius leg.* ſententia. Quæ quidem ipſa æquitas & æquabilitas militat in ἐπιβολῇ: & verò inculcarut *l.4. ſup.* Quæ tamen ab hâc re diuerſa eſt & perperam cum *hâc l.* commiſcetetur.

In *hâc* verò *leg.* tria obiter adhuc notamus. Primum eſt de *Centuriis*, quarum *h. l.* mentio fit: vt & *l.13. inf. de indulg. debitor.* In Centurias ſcil. diuiſi agri olim fuère: de quibus Varro, Feſtus, & limitum Scriptores: indéque & agri diuiſi, aſſignati, conſtituti per Centurias &c. Meminit & Iuſtinianus *Nouellâ* 128. [illegible] δημοσίων [illegible] in eadem re. Quis verò modus Centuriæ fuerit, oſtendunt Scriptores *finium regundorum*, ſeu de *limitibus*: nempe ducentorum ferme iugerum. Eſt tamen vbi minore modo conſtabat centuria, eſt vbi maiore, ſic vt etiam ducenta decem, vel ducenta quadraginta contineret. De quo Varro, Feſtus, Siculus Flaccus, *p.18.23. & 24.* Fragmentum agrarium, *de limitibus p.298. p.337.* & vetus Agrimenſor. Aggenus Vrbicus *p.59.* in Iulij Frontini *libello de Coloniis, p.90.* Hygenus *de limitibus, p. 213.* Sanè etiam ex *d. l. 13. inf. de indulg. debitorum*, apparet in vna centuria fuiſſe vt minimum 141. vel 144. 180. iugera, *Centuriæ* potiò non omnes opulentæ prorſus erant, ſed pro parte deſertæ: atque ita militibus & veteranis aſſignabantur pro æſtimio vbertatis, neque eadem bonitate, de quo Siculus Flaccus, Frontinus & Geodetæ Græci, in queîs Heron & Pediaſimus: Ad quas centurias per Africam hanc *leg.* pertinere omninò puto, pariter vt *d. legem* 13.

¶ *Deſerta* poriò (quod hîc ſecundo loco notandum,) centuriæ dicuntur pariter deſerti agri *l.12. inf.* deſerta ſimpliciter, *l.12. inf. de indulg. deb.* deſerta & ſqualida loca, *l.2. inf. de indulg. debitor.* minus idonei fundi, *l.17. inf.* inutiles, *l.4. ſup.* ſœnei, defectiue, *l.3. inf. de exactionib.* vnde & prædiorum defectio, *l.31. inf.* deſtitutæ poſſeſſiones, *d. l. 31.* vetus quoque Interpres *Nouellæ 7.* ἄπορον κτῆσιν vertit *fœneam poſſeſſionem*: Aſaotica prædia *l.3. inf. de Cenſitoribus*. Tot ſcil. nominibus deſertæ poſſeſſiones deſignantur: quibus ſimilia v. & apud Geodetas Latinos, Græcus.

¶ Tandem obſeruandum, cenſualibus tabulis ſeu polypticis *l.13. inf. de indulg. debit.* inditas & profeſſas huiuſmodi centurias ſiue opulentas, ſiue deſertas, *h. l. & d. l.13.* hiſque pro æſtimio vbertatis tributi modum impoſitum: qui *Profeſſionis modus* dicitur *h. l. & d. l. 13.* de quâ *Profeſſionis* voce *inf. tit. de Cenſu*: v. & Auctores *finium regundorum*, Siculum *p.21.25.* Hygenum, *p.171.206.* Frontinum, *p.98.* Vlp. *l.3. §.15. ff. de cenſibus*. Vetus fragm. *legis Agrariæ, p.105. in eo numero agrei profeſſus erit.* Quare *profeſſio* iam pro ipsâ penſione tributaria *hoc Codice* paſſim *h. l.* & *l.12. inf.* vid. *Gloſſ. Theod.*

¶ *De* Transvectione *annonæ ad limitem, ex quo loco fieri debeat.*

XI. * Idem AA.˙ ad Dracontium Vic. Afric.

PRo loco'' ac proximitate poſſeſſionum annona'' ad limitem'' tranſuehatur: Quæ * iuſſio haut difficile capit'' effectum, ſi Tabularij'', metu præſentium tormentorum, à conſuetis fraudibus arceantur. Dat. xv. Kal. Iul. Med. Valentiniano & Valente Coss. [365.]

NOTÆ.

* *Lex 6 pro locis C. Iuſt. eod. tit.* Et coniungenda *huic* vt videtur *lex prox. præced.* 10.
˙ *Dict, Cod. Iuſt.*
'' *Annonam ad limites tranſuehi præcipimus*: ita immutatum hoc, *Cod. Iuſt.*
'' Africæ videlicet, oppoſitum barbaris gentibus. At Tribonianus generaliùs, *limites.*
* Sequentia omnia à *Cod. Iuſt.* reſecata ſunt.
'' ж. Capiet. '' Malè hîc nonnulli ſubſtituunt, *niſi.*
'' De his *Tabulariis*, iam dixi ad *leg. 9. ſup.*

COMMENTARIVS.

De Transvectione, ſeu Convectione, Comportatione militaris Annonæ limitaneæ à prouincialibus facienda, eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio; cui concordant in ſummam quatuor præterea *leges*, putà eiuſdem Valentiniani *lex 9. ſup.* Valentis *lex 15. ſup. de erogat. milit. ann.* Theodoſij M. *lex 21. & 22. inf. hoc tit.* Nempe vt cæteroquin ſubleuandis collatoribus & prouincialibus conſtitutum, vt in annonæ tranſuectione longinquitatis itinerisque ratio haberetur, id eſt, vt non remoti ſed in vicinia poſiti poſſeſſores annonam ad mutationes, manſiones, caſtra, limites ſubueherent, ne alioquin haberet plus diſpendij tranſlatio, quam ipſa deuotionis ſeu tributorum illatio, vt diſertè ait *d. lex 22.* vnde & longæ ſubuectionis damna vocantur *l. 4. inf. de Suariis.* Ita nominatim id *hâc l.* ſtatuitur, de annona ad limitem & militem tranſuehendâ. Eadem proinde hac parte etiam limitaneorum annonæ ratio fuit quæ cæterarum; quod Valenti fratri pariter placuit *d. l. 15. ſup. de erog. milit. ann.* Atenim alia mens poſtea hac parte ſedit Theodoſio M. *d. l. 21. inf. h. t.* limitaneorum quippe annonam is ab hac Regula excepit: Quod tamen Triboniano diſplicuiſſe apparet ex *eâ l.* in *C. Iuſt.* hac parte interpolata, vbi hæc verba reſecata ſunt, *exceptâ limitaneorum annonâ.* Ingens nempe ac frequens iſtud in Imperio Romano ſubinde malum, quo Prouinciales afflicti. De Britannia iam olim teſtis Tacitus *in vita Agricolæ: Frumenti & tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumciſis quæ in quæſtum reperta, ipſo tributo grauius tolerabantur: namque per ludibrium aſſidere clauſis horreis, & emere vltro frumenta, ac vendere pretio cogebantur: deuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret. Hæc primo ſtatim anno comprimendo egregiam famam paci circumdedit; quæ vel incuria vel tolerantia priorum, haut minus quàm bellum timebatur.* Omitto ſub Conſtantino Eumenij querelam, cuius verba iam ante conſignaui ad *l. 9. ſup.* Omitto & Valeriani Imp. verba apud Pollionem in *vita Balliſtæ.* Quare ingenti malo, quod per Tabulariorum nominatim (quorum muneris erat, tranſuectio annonæ, vt oſtenſum *l. 9. ſup.*) fraudes inoleuerat, vt præter *hanc l.* docet *d. lex 9. ſup.* ſubinde quoque obuiam itum & *hâc* quidem *lege*, acerrimâ pœnâ propoſita; metu, inquam, *præſentium tormentorum*, id eſt, certiſſimâ, quamque euitare non poſſent, pœnâ, vltimòque ſupplicio, *leg. mediterranea 22. inf. h. t.*

¶ Pertinet autem *hæc l.* ſpeciatim ad limitem Africæ, quam hoc tempore Auſtoriani Mauricæque aliæ gentes ſolito acriùs incurſabant, vt ſcribit Amm. Marcellinus, *lib. 26. p. 338.* V. eundem & *pag. 340. & ſeq. & lib. 28. p. 404. 405.* De tranſlatione alioquin annonæ militaris, ſeu ἀντοχορηγίᾳ, ex Aquitania ad limitem Gallicanum, vide eundem Ammianum *lib. 14. pag. 25. & ſeq. & lib. 17. p. 107.* vt & ex Britannia in Gallias, vide Eunapium *in Excerptis legationum*, & Zoſimum.

¶ Et hactenùs quidem de *huius l.* ſententia. Falſum enim eſt, quod Amaya ſcribit, duo *hâc l.* conſiderari circa alimoniam militum, nempe ampliores fundos & viciniores, ita vt plus ſoluant qui maiores fundos habeant, quam qui minores: & viciniores, quam longinqui, vt ſic qui habent viciniora prædia limitibus ad quos annona deferenda eſt, plus grauentur ex eo quod releuantur in expenſis itineris, &c. Duplici errore: nam neque de maioribus fundis hîc agitur, ſed de vicinioribus tantùm; *pro loco* (inquit lex) *ac proximitate*, id eſt pro loci proximitate & viciniâ: neque de Collationis modo hîc quidquam definitur, ſed de tranſuectionis tantum onere.

¶ *Pro* Profvgis & Transfvgis *ſeruis poſſeſſores teneri.*

XII. * Idem AA. ad Fauentium.'' Vic. Ital.

Qvisqvis'', ex deſertis agris, veluti'' vagos, ſeruos liberalitate noſtrâ fuerit conſecutus, pro fiſcalibus penſitationibus ad integram glebæ'' profeſſionem'', ex quâ videlicet ſerui videantur'' manere'', habeatur obnoxius. ¶ Id etiam circa eos obſeruari volumus, qui ex huiuſmodi fundis ſeruos ad poſſeſſiones ſuas tranſire'' permiſerint; Etiam*, ſi Militares viri aliquos ex his penes ſe retentant'', conueniendi primitùs ſunt, vt aut reſtituant, quos perperàm petiuerunt, aut ſciant pro tributis obnoxios ſe futuros. Dat. Prid. Kalend. Auguſt. Med. Valent. & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* *Lex 3. Cod. Iuſt. de Agricolis & Cenſitis.*
'' Fauentius Vicarius Italiæ ſub Valentiniano Sen. cuius nulla præterea mentio mihi occurrit.
'' Etiam militaris, *verſ. etiam inf.* '' Ceu.
'' Id eſt, ad integram totius tributi præſtationem totius terræ nomine, quomodo Tribonianus hic vocem *terra* pro *gleba*, ſubſtituit.
'' De hac *Profeſſionis* voce dixi ad *l. 30. ſup.*
'' *Videantur* manare, pro manant. v. *Gloſſ.*
'' Malim reponere, *manare*, quomodo etiam nonnulli *Iuſtinianei* habent.
'' Vltrò ſcil. non etiam Principis liberalitate.
* Reliqua reciſa abſunt à *Cod. Iuſt.*
'' De hac *Retentandi* voce vide *Gloſſarium.*

ROMA

COMMENTARIVS.

SERVOS ex deſertis agris ceu VAGOS, id eſt, domino penitus vacantes, quî poſſidet, quocunq; modo eos poſſideat, & quiſquis ille ſit qui poſſidet, totius agri deſerti tributum ſoluere tenetur, ex hac Valentiniani Sen. conſtitutione: Quocunque, inquam, modo poſſideat, ſiue Principis liberalitate & à Principe petitos, ſiue vltrò in poſſeſſiones ſuas transeuntes. Perperàm ſcil. ſerui ex deſertis agris petuntur, quod *ſine legis* etiam diſertè exprimitur, cùm aliàs ſeruos reuerà vagos eiuſdem Valentiniani conſtitutionibus rectè petere liceat, putà *l. 1. 2. ſup. ſi vagum pet. mancip.* & Theodoſij M. *l. 10. ſup. de petit.* Nempe vt iniectio manus in hæc mancipia, fiſco competebat, quod docet *d. lex 2.* ita rectè ab eodem petebantur. Quod non idem dicendum eſt de ſeruis agrorum deſertorum, ſcilicet hi non rectè petuntur; niſi ſub hac conditione, vt videlicet indemnitatem tributorum ſarciant petitores, vt loquitur *d. lex 2.* vel retentatores. Scilicet re ipsâ compertum eſt, hac arte, hoc colore deſtitutos cultoribus agros deſeri, rémque tributariam concidere, ac maximè vbi in militares viros huiuſmodi nequam ſerui incurrerent. Reliqua fusè *ad d. tit. ſup. ſi vagum petatur mancipium.*

XIII. * Idem AA. ad Dracontium″ Vic. Afric.

PLACVIT, per ſingulos quoſque annos reliqua″ eorum, qui Romæ conſiſtentes″ in Africâ poſſident, miſſis breuibus″ indicari: eoſdémque compelli, vt Procuratores inſtructos″ ad Officium″ Tuæ Sinceritatis, pro celebrandâ″ ſolutione, transmittant. ¶ Vt autem nihil de tranſmiſſione″ ac peruectione″ obſcuritatis oriatur, Tabularios″ Præfecti Annonæ″ Afric. ſed″ & Vrb. Romæ ad Officium quod Sollertiæ Tuæ paret, deduci præcipimus, conlaturos apud acta, quid tranſmiſſum, quid peruectum ſit: cuius rei indicia″ manere, & perferri ad Scrinia Noſtra debebunt; Eo nihilominus curando, vt plena inſtructio ad Officium Inluſtris Præfecturæ Prætorianæ deferatur. Dat. xv. Kal. Nou. PARISIS″. A. D. 365. Acc. xv. Kalend. Feb. Karthag.″ Poſt Conſ. Valentiniani & Valentis AA. A. D. [366.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Sanè fugitiua etſi non protsùs ſit, attamen *titulo de Canone frum. V. R.* meliùs reddita fuiſſet.
″ Eidem *Dracontio* Vicario Africæ inſcribitur *lex* 20. & 21. *ſup. h. t.*
″ *Reliqua* λοιπάδες, *v Gloſſ.*
″ Etiam his maxime Senatorum, de quo dixi *ad l. 7. ſup.*
″ Id eſt, poſiti.
″ De hac *Breuium* appellatione conſule *Gloſſarium.*
″ *Inſtructos*, ab annonis ſcil.
″ Officium Vicarij Africæ obſerua; de quo vide *Notitiam dignitatum e Cod. Theod.*
″ *Celebrandi* vox hæc in ſe propria; Conſule *Gloſſarium Theod.*
″ Ex Africa.
″ Romam.
″ Tabularios Præfecti Annonæ Africæ obſerua, de quo in *ead. Notitia dignitatum.*
″ Tabularios Præfecti Vrbis Romæ obſerua, de quo in *eadem Notitiâ.*
″ *Indicia* hîc, quod ſuprà *Breues*. Ammianus *lib. 21. in f. Et vehiculo inſidenti, vt Principibus ſolet, Annona militaris offerebantur Indicia, vt ipſi nominant, proba; & animalia publica monſtrabantur.* Quanquam ibi *Indicia* ſunt ſpecimen Annonæ. *Digmata* vocantur *l. 9. inf. de Suariis.* Simili ſignificatu Indicium, *l. vlt. inf. de ſuperexact.*
″ PARISIIS data hæc *lex*: de quo mox.
″ *Karthagine* ſedebat Vicarius Africæ.

COMMENTARIVS.

ANNONÆ VRBICÆ, ſeu annonæ, Vrbis Romæ, (quæ ſolemniter ex Africâ Romam tranſmittebatur) ne fraus aliqua fieret, hac conſtitutione occurrit Valentinianus Sen. Qui cæteroquin hâc tempeſtate Annonæ Vrbicæ ſeriò proſpexit, quò & incorrupta & integra Romam tranſmitteretur, quod docet etiam *lex 2. inf. de canone frument. Vrb. R.* quæ Præfecto annonæ inſcribitur, hoc ipſo Anno 366. Igitur & eò pertinent duo *huius l.* capita. Primo capite, ſolutioni ipſi cauendum credidit: ne fortè per abſentiam eorum qui annonam præſtare debebant, ea minùs ſolueretur. Plurimi nempe, & in his maximè Senatores, Romæ conſiſtentes, per Prouincias poſſidebant, ac nominatim in Africâ, quod præter *hanc l.* docet quoque Symmachus *lib. 7. ep. 66.* Quare, cùm abſentibus iis non tam facilè annonæ vrbicæ exigi poſſent, plurimaque *in Reliquis* reſiderent, colonis & actoribus non ſatisfacientibus, ſequentia duo Valentinianus Sen. conſtituit. *Primò*, per ſingulos annos hæc Reliqua miſſis Breuibus à Vicario Africæ indicari oportere. *Secundò*, poſſeſſores Romæ conſiſtentes Procuratores inſtructos (ab annonis ſcil.) ad ſolutionem faciendam ad officium Vicarij Africæ tranſmittere oportere Procuratores, vel Actores, vt *l. 4. inf.* Et hæc ipſam ſolutionem ſpectant. Secundo capite, ne *Tranſmiſſioni & peruectioni* annonæ vrbicæ quoque fraus aliqua fieret, hæc conſtituenda putauit: *Primò*, collationem apud Acta Vicarij Africæ faciendam à Tabulariis; collationem, inquam, tranſmiſſionis, id eſt, quantum annonæ ex Africâ tranſmiſſum fuerit; *Rurſum* collationem peruectionis, id eſt, quantum reuerà Romam fuerit peruectum,

vt

vt ita liquere poſſit penes quem fraus reſideat Annonæ interuerſæ: Modum autem collationis hunc præſcribit, nempe ad id faciendum vtriuſque Præfecti Annonæ, tam Præfecti annonæ Africæ, quàm Præfecti annonæ Vrbis Romæ (quorum ille tranſmittendæ Romam, hic peruectæ ſuſcipiendæ & adminiſtrandæ ſollicitudinem gerebat) Tabularios, per quos ſcil. rationes huius annonæ conficiebantur, ad Vicarium Africæ perduci oportere, ibi collaturos, quid tranſmiſſum, quid peruectum ſit, atque id omne in ſcripturam redigendum, ſeu vt loquitur lex, *Indicia* conficienda, de quâ voce iam in *Notis* dixi. Hoc ita facto ad ſcrinia Principis hæc Indicia perferri oportere: *Tandem* & Præfectum Prætorio (quem totius Annonæ cura ſpectabat) plenè ſuper hoc inſtruendum. Quæ omnia vt exactam vrbicæ Annonæ conſulendi rationem continent; ita quam variæ Dignitates & Officia circa hanc annonam vrbis Romæ occupata fuerint, edocent. Nempe ſummo loco Præfectus P. poſt hunc Præfecti duo Annonæ, quorum vnus in Africa, alter Romæ; ille tranſmittendæ, hic tranſmiſſæ ſuſcipiendæ deſtinatus. Vtrique ſuos & varios Officiales habentes, & in his Tabularios, qui annonæ tranſmiſſæ & peruectæ tabulas ſeu Indicia conficiebant; de quibus ſpecialius *inf. de canone frumentario vrbis Romæ.* vbi *hæc l.* meliùs quadratet. De Præfecto Annonæ Africæ illud interim moneri operæ pretium, cuius prima mentio occurrit *in l. 8. inf. de exactionibus*: *l. 12. de Nauicular. l. 2. de naufragio*, poſteaquam Africana annona vrbi Romæ, deſtinata, Alexandrina verò Conſtaninopoli, exinde iam peculiares & nouos Præfectos annonæ duos inſtitutos, quorum vnus Karthagine Præfectus annonæ Africæ, de quo *h. l. & dictis legibus*: alter Præfectus annonæ Alexandriæ, de quo *l. 3. inf. de ſuſceptorib.*

¶ Neque huius *legis* ſubſcriptionem omittere poſſum, caræ mihi ciuitatis contemplatu vnde mihi origo. *Dat.* Pariſiis.

Pariſiis, ſcil. Valentinianus Sen. fine A. D. 365. conſtitit: vnde data hæc *lex* fine huius Anni, & duæ præterea *hoc Cod.* conſtitutiones, putà *lex 3. ſup. de metallis*: *lex 1. ſup. de Numerar.* Et verò huc pertinet Ammiani locus *lib 26. p. 340. in geſtis huius Anni 365. Circa id tempus, aut non multo poſterius in Oriente Procopius in res ſurrexerat nouas: quæ* Prope Kal. Novembris *venturo Valentiniano* Pariſios, *eodemque nuntiata ſunt die.* Qui Ammiani locus ſuadere videatur, non *XV. Kal. Nouembr.* hanc *leg.* datam, ſed citeriore aliquo Kalendarum Nouemb. die. Idem ſanè Ammianus *initio lib. 27.* Anni ſeq. 366. initio eundem Valentinianum Pariſiis hæſiſſe teſtatur *pag.* 358. *& ſeq.* Neque dubito, ad hanc ipſam ciuitatem, imò & ad hoc ipſum tempus referri oportere fidem illam, quæ inter *fragmenta* Hilarij, ex V. C. Petri Pithœi bibliothecâ apud Pariſiam Ciuitatem, ita enim reſcribendum, expoſita ab Epiſcopis Gallicanis ad Orientales Epiſcopos miſſa dicitur. Nempe Pariſiis congregati Epiſcopi Gallicani, occaſione præſentis Valentiniani Imp. & quidem agente id & promouente Hilario Ep. Pictauenſi: quod vt ex eâ ipſa fide ſatis colligere licet, ita & hanc inter cæteras Pariſienſem Synodum reſpexit Sulpitius Seuerus *lib. 2.* cùm ait Hilarium poſt reditum ab exilio cunctos ad emendationem & pœnitentiam reuocaſſe: *frequentibus*, inquit, *intra Gallias conciliis, atque omnibus ferè Epiſcopis de errore profitentibus apud Ariminum geſta condemnant, & in ſtatum priſtinum Eccleſiarum fidem reformant.* Itidémque de Saturnino Arelatenſi Ep. Eccleſiâ eiecto ſubiicit: quod & ipſum in Pariſienſi illa Synodo memoratur. Iuuat nunc breue Chronicon horum temporum oculis ſubiicere, de vrbe Pariſienſi.

¶ CHRONICI PARISIENSIS PARS.

Sub CONSTANTIO.
An. Dom. 3.

Fit eius mentio in *Itinerario Peutingeriano.*

Sub CONSTANTIO Imp. & Ivliano C.

An. Dom. 358.

Ivlianvs C. cùm anno ſuperiore apud Senonas hyemem exegiſſet, indè aduerſus Germanos moturus, Remos primùm progreſſus, mox poſt Argentoratenſem pugnam, Francorvmqve conatus circa Moſam fluuium, Decembri menſe ſuperioris anni & Ianuario huius anni repreſſos, acturus hyemem Pariſios reuertit: Ammianus *lib. 16. p. 78. 79. lib. 17. initio p. 97.*

Iulianus apud Pariſios hyemem agens, ante menſem Iulium in Alemannos & Francos Salios, Chamauos rursùm mouet. Ammianus, *lib. 17. p. 107. 108.*

An. Dom. 359.

Militis cuiuſdam, Equeſtri turmâ militantis, apud Pariſios nati, vindictæ ob commiſſum facinus metu ad Perſas profugi, meminit Ammianus *lib. 18. p. 135.*

An. Dom. 360.

Iulianus C. hyemem agit apud Pariſios, vnde Britannis ſubſidio ire noluit, ne Rectore vacuas relinqueret Gallias, Alemannis tum ad ſæuitiam incitatis & bella. Ammianus, *lib. 20. initio.*

Cùm Conſtantius milites ex Gallis in Orientem euocaſſet, placuit eos per Pariſius tranſire, vbi morabatur adhuc Cæſar nuſquam motus; (contra conſilium & monita ...... qui id maximè ſuaſerat, vetitus ne id quod accidit miles viſo Cæſare res nouas agitaret, vt ſcribit Libanius in *Orat funebri* & Iulianus ipſe in *ep. ad Athenienſes.*) Iiſdémque aduentantibus in Suburbanis [*Pariſiorum*] occurrit Iulianus, eoſdémque beneuolentiâ magnâ affatus ſibi conciliauit.

Mox Palativm [Pariſienſe Iuliani] petiuere, vbi Iulianum Auguſtum appellauêre, & impoſitum ſcuto pedeſtri & ſublatius eminentem, populo ſilente Auguſtum renuntiauêre, torque draconarij capiti eius impoſito. His auditis etiam illi qui antegreſſi iam fuerant duce Sin-

tala

tala, cum eo iam ſecuti PARISIOS reuerſi: Iulianus tribunali aſcenſo, oratione ad eos habita ſe commendauit, hoc inter alia ſtatuto, dignitatum gradus & proceſſus non alieno ſuffragio, verùm meritis ſuffragantibus, à ſe deinceps conferendos. V. Ammianum *lib.* 20. *p.* 172. 173. 174. 175. Zoſimum *lib.* 3. *p.* 710. 711.

Iulianus apud PARISIOS hybernis locatis, de Auguſtâ dignitate ſibi collatâ ad Conſtantium literas dedit. Ammianus *lib.* 20. *p.* 181. Zoſimus, *d. p.* 711.

Conſtantius de his certior factus Leonam Quæſtorem ſuum in Gallias miſit: qui PARISIOS ingreſſus. Ammianus, *lib.* 20. *p.* 184.

Inde mox Iulianus in limitem Germaniæ ſecundæ aduerſus FRANCOS Atthuarios egreſſus eſt, *d. p.* 185.

Memorat Ammianus *lib.* 71. *p.* 194. & Iulianum apud PARISIOS exercuiſſe ſe in campo: ſimul & memorat quid quod ei euenerit ſcutum quatienti.

Iulianus ipſe *in Miſopogone* ſuæ ipſius moræ PARISIIS meminit: eámque ſimul deſcribit, & aërem commendat, quídque ibi occaſione camini calefacti ſibi contigerit.

Sanè vocat eam *charam Lutetiam* φίλην Λευκετίαν: Lutetiam appellat PARISIORVM πολίχνην oppidum: vocat νῆσον *Inſulam* οὐ μεγάλην.

Ammianus quoque *lib.* 15. *p.* 58. (qui ſub Theodoſio M. ſcripſit.)

Vocat *Lutetiam Pariſiorum caſtellum*,
Circum clauſum ambitu inſulari.

Pontes vtrimque ad eam ſublicios fuiſſe idem Iulianus ſcribit. Zoſimus *lib.* 3. *p.* 710. vocat Γερμανίας πολίχνην: cùm debuerit dicere Λουγδουνησίας.

Sub VALENTINIANO SENIORE.

AN. DOM. 365.

Valentinianus prope Kal. Nouembris PARISIOS venit Ammianus *lib.* 26. *p.* 340.

Conſtitutiones itaque aliquot PARISIIS à Valentiniano datæ hoc Anno XV. Kal. Nouemb. *lex hac* 13. *Cod. Theod. de Annonâ & Trib.* ad Dracontium Vic. Africæ IV. Id. Decemb. *lex* 3. *Cod. Th. de metallis*: ad Creſconium Com. Metallorum Prid. Id. Decemb. *lex* 11. *C. Th. de Numerariis* ad Rufinum PP.

SYNODVS apud PARISIAM ciuitatem habita ab Epiſcopis Gallicanis: promouente Hilario Ep. Pictauienſi: vbi fides expoſita & ad Orientales Epp. emiſſa, condemnata Synodo Ariminenſi. Quæ extat inter Hilarij *fragm.* Quam proculdubio, & Seuerus Sulpitius intellexit *lib.* 2. Neque dubito quin eâ Synodo Saturninus Arelatenſis Ep. Eccleſiâ eiectus fuerit: vt indicium facit ea fides *in fin.*

AN. D. 366.

Valentinianum initio huius Anni PARISIIS adhuc egiſſe duobus locis oſtendit Ammianus *lib.* 27. *p.* 358. 359. vbi Alemannorum ſtatim poſt Kal. Ianuarias in Germaniam tranſitum, Carietonis Ducis per Germaniam interitum, & vexilla quædam direpta, ait, hâc clade cum vltimo mœrore [à Valentiniano] comperta, correcturum huiuſmodi geſta Dagalaiphum à PARISIIS miſſum. Addit accitum paulò pòſt, vt cùm Gratiano ſuſciperet inſignia Conſulatus, Iouinúmque Equitum Magiſtrum accinctum &c.

Mox ſubiicit Iouino redeunti PARISIOS poſt claritudinem rectè geſtorum Imperatorem [Valentinianum] lætum occurriſſe, eúmque poſteà Conſulem deſignaſſe.

Inde Remos progreſſus Valentinianus: v. Ammianum, & *Cod. Theod.*

Sub GRATIANO.

AN. D. 383.

Gratianus Imp. Pariſiis Merobaudis Magiſtri militum proditione ſuperatus fugiénſque apud Lugdunum occiſus eſt VIII. Kal. Septembr. vid. *Chronicon Theodoſ.*

Sub VALENTIN. IVN. ET THEODOSIO M.

AN. D. 390.

Ammianus Marcellinus *lib.* 15. *p.* 58. In illa inſigni de Galliis ἐκβάσει, eiúſque deſcriptione, eius quoque meminit, PARISIORVM caſtellum, Lutetiam nomine appellat. Addit, circumclaudi ambitu inſulari: inde Sequanam & Matronam conſociatim meare, meantéſque protinus prope caſtra Conſtantia fundi in mare.

Sub VALENTINIANO III.

AN. D. 427.

Fit eius mentio duobus locis in *Notitiâ Imperij.* Ibi quippe memoratur, *In provincia Lugdunenſi Senoniâ Præfectus claſſis Anderetianorum* PARISIIS.

Item, *Præfectus Sarmatarum Gentilium à Chora* PARISIOS *vſque.*

Erat ſcil. hæc claſſis, vt & Sarmatæ Gentiles, illis locis, aduerſus FRANCOS & BVRGVNDIONES qui vicina iam tum loca tenebant: *Chora* fluuius eſt qui hodie *Chœur*, non procul ab Auguſtoduno, Aualonem & Antiſidorum inter.

XIV. * Idem AA. ad Modeſtum PF.P.

PENES quos fundorum dominia ſunt, pro his Colonis originalibus, quos in locis hiſdem cenſos eſſe conſtabit, vel per ſe, vel per Actores proprios, recepta Compulſionis ſollicitudine, implenda munia functionis agnoſcant. ¶ Sanè quibus terrarum erit quantulacumque poſſeſſio, qui in ſuis conſcripti locis proprio nomine libris cenſualibus detinentur, ab huius præcepti commonitione diſcernimus: eos enim conuenit propriæ commiſſos mediocritati annonarias functiones ſub ſolito Exactore cognoſcere. Dat. Kal. Maij, Conſtantinop. Gratiano A. & Dagalaifo Coss.

NOTÆ.

Lex hi penes quos 4. *Cod. Iuſt. de Agricolis cenſitis & colonis.* Concordat *lex* 2. *inf. ſine cenſu vel reliquis*, & *lex* 3. *inf. de cenſu*.

Modeſtus PP. Orientis ſub Valente Imp v. *Proſopogr.* vbi plenè de eo dico ex Libanio. Am. Marcellino, Baſilio, Gregorio *in Monodia Baſilij*, Zoſimo, Socrate, Idacio.

Hi penes quos. C. Iuſt. addita voce *hi*.

De Colonis his conſule *Paratitlon de fugitiuis colon.*

Eiſdem. C. Iuſt

Cenſitos. C. Iuſt. quod idem eſt. Sic Tertullianus Apolog. *Hominum capita ſtipendio CENSA ignobiliora.*

Exactores. C. Iuſt. malè.

De *Compulſoribus* dico ad *l.* ... *inf.* ...

Functio, plerùmque *ſine l.* functio annonaria.

Cognoſcant in *ſine leg.* *Agnoſcendi* vox in hac re propria, v. *Gloſſ.* & *l.* 17. *inf.*

Colonis ſcil.

Propriis, ad ſe pertinentibus.

Conſcripti vox hac in re propria, vt apud Græcos ἀπογεγράφθαι quâ voce vtitur Baſilius *ep.* 278. ad eundem PP. Modeſtum, quâ eum rogat, vti Presbyterorum & Diaconorum immunitas à cenſu his ſeruetur.

Commonitione, C. Iuſt. Neque tamen iſtud mutem: nempe *Commonitionem* vocat Imperator ſuperius præceptum.

Agnoſcere. C. Iuſt. vt ſup *initio l.* & *l.* 17 *inf.*

Malè Conſulatus hic ita notatur *hac l.* & *l.* 10. *ſup. de pœnis*: & *l.* 11. *ſup. de poſtliminio*: Nondum enim Gratianus Auguſtus erat. Rectiùs *Nob. P.* vt in aliis *legib.* & in *Conſularibus*. Imò in totum malè hic Conſulatus *huic l.* adſcriptus: ſubſcribendus enim Gratiano *A.* II. & *Probo* COSS. id eſt A.D. 371. Modeſtus enim ab Anno demùm 370. Præfectus Prætorio Orientis fuit, vt alibi oſtendo.

COMMENTARIVS.

PRO COLONIS an & quando fundorum domini tributa ſoluere cogantur, definit *hac l.* Valens Imp. Pro colonis, inquam, originalibus: Coloni ſcil. originales, ipſa originis ratione, ſeu naſcendi ſorte fundos dominorum colebant, iiſque adſcripti & adſtricti erant: de quibus dixi ſemel plenè ad *l.* 1. *de fugitiuis colonis.* Igitur in hoc argumento ita diſtinguit Valens Imp. Vel coloni iſti originales in Dominorum locis tantùm cenſi vel cenſiti ſunt, id eſt nullas habent ipſi proprias terras vel poſſeſſiones: vel iis eſt terrarum quantulacunque poſſeſſio, atque ideò in ſuis conſcripti locis proprio nomine libris cenſualibus detinentur. Priore caſu, domini fundorum, penes quos fundorum dominia ſunt, functiones pro colonis his implere ſeu tributa annonáſque ſoluere teneantur: & quidem vel per ſe, ſi videl. præſentes ſint; ſi abſentes, per Actores ſuos: malè enim *Cod. Iuſt.* per *Exactores*,: vel Procuratores, vt *l.* 13. *ſup.* Nempe qui in diſſitis & diuerſis prouinciis locíſque fundos habebant, in his Actores habebant, qui eorum curam haberent, penſiones exigerent, de quibus paſſim *hoc Codice*, & apud Symmachum, v. vel *lib.* 5. *ep.* 87. (vbi inter alia, quod *huic l.* conuenit: *Graue eſt enim nos quidem pro agris noſtris Functionibus publicis eſſe munificos, Actores autem locorum, ne id quidem velle redhibere* [*ſoluere*] *quod ſciunt per annos ſingulos eſſe ſoluendum.*) Et *lib.* 9. *ep.* 6. 15. Ergo Domini ipſi hoc caſu tributa pro colonis ſoluere tenentur, *receptâ*, inquit, *compulſionis ſollicitudine*, id eſt quæ interpretatio huc adferri poteſt compellendorum colonum ad ſolutionem onere in ſe recepto. Nempe fiſcus remitti à dominis ad colonos non poteſt: verùm etſi coloni penſiones non ſoluerint, ipſi domini fiſco tenentur; ſaluo (vt hodie loquitur) regreſſu aduerſus colonos: qui regreſſus, *Compulſionis ſollicitudo* vocatur. Niſi potius putemus, id his verbis indicari, dominos *à Compulſoribus* exigi poſſe: de quibus Compulſoribus, *ad l.* 34. *inf. h. t.* Poſteriore verò caſu, domini pro colonis non tenentur, earum videl. poſſeſſionum nomine quas coloni proprio iure poſſident: nam & hi libris cenſualibus proprio nomine detinebantur: ſeu cenſualibus libris adſcripti erant, ſua ſcil. quemque onera ferre æquum eſt. Quæ & ipſa ſententia eſt *legis* 7. *ſup.*

Hinc interim colligimus colonos etſi originales, etſi dominos agnoſcerent, fundiſque alienis naſcendi ſorte adſtricti eſſent, attamen proprios quoſdam aliquando fundos habuiſſe: & quidem modicos. Vnde ſimnoeirend illa: *Quibus erit* QVANTVLACVNQVE *poſſeſſio*: & mox: *eos enim conuenit propria commiſſos* MEDIOCRITATI *annonarias functiones ſub ſolito Exactore cognoſcere.* Denique peculia ſua quædam habebant, vt docet *lex vn. ſup. de Inquilinis colonis*, *l. vn. ne colonus inſcio domino ſuum alienet peculium*: *l.* 2. *Cod. in quib. cauſis coloni dom. accuſ. poſ. l. vn. C. Th. de colonis Thrac.*

XV. * Idem AA. ad Probum PF. P."

VNVSQVISQVE annonarias ſpecies, pro modo capitationis" & ſortium", præbiturus, per quaternos menſes anni curriculo diſtributo, tribus vicibus ſummam conlationis implebit." Si verò quiſque" vno tempore omnia ſua debita" optat expendere", proprio in adcelerandis neceſſitatibus ſuo vtatur arbitrio. Dat. XIV. Kal. Iun. Remis", Gratiano & Dagalaifo Coss. [366.]

INTERPRETATIO. *Iſta lex hoc præcipit, vt in inferendo publicis horreis tritico, quod debet poſſeſſor pro rata canonis ſui tribus illationibus, id eſt, quaternis menſibus ſingulas debitorum partes acceleret, vt per annum ſumma debiti canonis impleatur. Erit autem in ipſius arbitrio, ſi celerius potuerit, debita frumenta conuehere.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* concordat huic *lex prox.* 16 & *lex* 15. *inf. de ſuſceptoribus*: *lex* 11. *inf. de Exactionibus.*

" *Probus* PP. ſub Valentiniano Sen. cuius verò Præfecturæ hoc Anno 366? Non Italiæ: Anno quippe demùm 368. PP. Italiæ factus eſt poſt Rufinum, qui eam adminiſtrauerat A. D. 366. 367. vt docet Chronologia & Amm. Marcellinus *lib.* 27. *p.* 377. Quare PP. Galliarum hic accipiam: cuius Probi Præfecturæ Prætorianæ mentio in *l.* 1. *Cod. Iuſt. ne rei domin. vel templor.* & in tribus veteribus Inſcriptionibus, quarum duæ Romæ: tertia Calderij prope Veronam. vide *Proſopogr.*

" De hac *Capitationis* voce mox.

" De hac *ſortium* voce mox.

" Eumenius in Panegyrico Flauienſium nomine. *Deſperatio perferendi debiti, etiam id quod dari poterat, inhibebat, nec erat ratio conandi, cum non eſſet ſpes vlla complendi.*

" *Quiſque*, pro quiſquam, v. *Gloſſ. Theod.*

" *Expendere*, eſt ſoluere, præſtare, & quidem feſtinatâ ſolutione.

" *Debita* ſunt tributa: dixi iam plenè ad *l.* 6. *ſup. de diuerſ. reſcr.*

" *XVI. Kal. Ianuar.* ita Anianus Rhemenſis.

" *Remis* in Gallia hoc Anno 366. & ſequente 367. conſtitit Valentinianus Sen. v. *Conſular. Theod.* & Am. Marcellinum *lib.* 26. *p.* 340. Quare ibi plures ab eo *leges* datæ tùm.

COMMENTARIVS.

DE TEMPORA SOLVTIONIS ſpecierum Annonatiarum eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio, data in Gallia *Remis*, & vt exiſtimo ad Præfectum Prætorio Galliarum: de quo iam *in Notis.* Definit igitur *hâc leg.* Valentinianus, tributa, ac nominatim *annonarias ſpecies* (quod Interpres ad *triticum* malè coarctat,) per quaternos menſes tribus vicibus in anno ſolui & impleri debere: quod & ipſum ab eodem ſtatuitur *l.* 3. *inf. de conlat. fundor. patrimon. l.* 11. *inf. de exactionibus*: *l.* 15. *inf. de ſuſceptoribus*: & à Valente fratre eius, ſi Valentis ea eſt, quod non puto: *l.* 16. *inf. prox.* Atque ita deinceps obtinuit ſub Theodoſio M. quoque; vt docet eius *lex vn. inf. de quadrimenſtruis breuibus.* Sed & Libanij locus ad eum ipſum Imp. Theodoſium *Orat. contra Tiſamenum*, *p.* 448. vbi Tiſamenum eo nomine reprehendit, quod annuum tributum non per quaternos menſes, verùm annuâ vnicâque ſolutione inferri cogeret. Καὶ τοῦτο τὸ δίκαιον, ὅτι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ φόρου. μὴν μὲν γὰρ οὗτος τοῦ ἔτους τέταρτος, τὸ τρίτον τοῦ ἐνιαυτοῦ μέρος. ἀδικεῖσθαι δὲ τὸν βασιλέα φησίν, εἰ μὴ τοῦ παντὸς εἰσενεχθείη. πῶς, ὦ καταγέλαστε; καὶ γὰρ ἐν ἀγροῖς κείμενον, κεῖται ἂν ὁμοίως τῷ βασιλεῖ· καὶ οὐκ ἂν ἦν ἔλαττον· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα κείμενον πλέον τῷ φέροντι ἐστι, οὐκ ἴσον ἢ τήμερον ἅπαν, ἢ μεμερισμένον εἰς μῆνας εἰσενεγκεῖν· οὐδὲ κέρδος ἐκείνῳ, ζημίαν δὲ ἡμῖν ποιήσειν τὸ τάχυ τοῦτο ζητεῖ, &c. *Atque hæc eius iuſtitia tùm in aliis, tùm in Tributis eſt. Menſis equidem hic quartus anni eſt, tertiaque anni pars, verùm is iniuriâ affici Imperatorem ait, niſi totius anni tributum inferatur. Quomodo enim, vir ridicule, ſiquidem quod in agris conditum eſt, conditum id quoque ſimiliter eſt Imperatori: neque ibi conditum aut minus aut maius efficitur. Inferenti verò non idem eſt, hodiene totum an verò in menſes diuiſum inferat: neque* [Imperatori ſcil.] *feſtinata ſolutio lucrum eſt, damnum verò nobis inconciliat.* Id ipſum obtinuit & ſub Honorio & Theodoſio Iun. vt oſtendit *lex* 173. *inf. de decurionibus*: *lex* 27. *inf. de ſuſceptoribus.* Eoque pertinent Quadrimenſtrui breues, de quibus erit in fin. peculiaris *titulus hoc ipſo libro*: vbi *lex vnica* eſt Theodoſij M. déque iiſdem agitur *dict. lex* 173. *inf. de decurionibus*, & *dict. lex* 27. *inf. de ſuſcepotribus*; videnda & Maioriani *Nouella de indulgent. reliquorum* 4. vbi & rationem huius tripartitæ ſolutionis addit. *Et quia totum pro remedio poſſeſſoris Serenitas noſtra conſtituit, quem tributorum ſoluendorum gratiâ fruges ſuas ſub opportunitatem vendentem volumus per temporis interualla refoueri, trinâ per annum vice ſingulari indictionum quantitas ſperanda ſoluatur, & quadrimenſtruis illationibus annuæ functionis celebretur exactio.* Tandem frequens eius mentio apud Caſſiodorum.

Tripartita igitur ſolutione per quaternos menſes, ſeu quadrimenſtruâ totius anni tributa ſoluebantur: & fiſci & priuatorum commodo. Quare neque inuiti prouinciales vnâ ſolutione eò adigi poterant: & viceuerſa conſtitutis temporibus ea inferri oportebat: neque exactioni inſiſtentes dilationem tribuere poterat, quod facere ſæpè ſoliti ſubleuandis in ſpeciem tributariis, reuerà tamen & ſpoliandis ſeu concutiendis illis, & in fiſci præiudicium: De quo extat egregius Caſſiodori locus *lib.* 10. *var.* 7. ad Iudicem prouinciæ.

Poſſeſſorem

Poſſeſſorem te officiúmque tuum præcipimus admonere, vt Trina Illatione *deuotus* [poſſeſſor ſcil.] *conſtitutis temporibus ſuam compleat functionem : ita vt ceſſet venalis illa* Dilatio , *quæ non ad tributariorum compendia , ſed fraudis ambitum cognoſcitur exquiſita : nam qui ſe huiuſmodi onera ſubleuare dicunt , aliud maius pondus abominabilis nundinationis imponunt. Abſit à noſtris temporibus deteſtabilis & fugienda verſutia : poſſeſſor nihil aliud niſi quod publicè debetur exoluat : nam ſua damna potius agant , qui ſub nobis aliqua fraudare contendunt. Quapropter ſicut fiſcalia onera nulla occaſione volumus aggrauari, ita* Constitutis Temporibus *præfinitas illationes præcipimus Deo iuuante compleri : quatenus & poſſeſſorum deuotio gratiſſimis dominis innoteſcat , & tarditatis inuoluta confuſio noſtris rationibus auferatur. Vnde ſingulis quibuſque temporibus ſolemni more factos Breues ad ſcrinia noſtra tranſmitte, ſicut te & priſca Legum & noſtra iuſſionis præſens commonere videtur auctoritas : ne ſi aliquid horum æſtimaueris negligendum , ta tibi abſolutè faciat eſſe periculum.*

Alter in eandem ſententiam Caſſiodori locus eſt *lib. 12. var. 2. Te officiúmque tuum poſſeſſores præcipimus admonere , vt tributa deuotâ mente perſoluant : quatenus trina illationis moderamine cuſtodito, debitam Reipubl. inſerant functionem. Tempora exactionum ſtatuta ſeruentur : ita tamen , vt nullus ſub immatura Compulſionis iniuriâ ſe ingemiſcat exactum : nec iterum ſub turpi venalitate induciarum , largitas damnoſa præbeatur. Dilatio enim tributi maior fit cauſa diſpendij : quando irritè ſuſpenditur, quod nullis protractionibus euitatur. Expenſarum quoque fidelem notititiam, quaternis menſibus comprehenſam, conſuetudine cuſtoditâ ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis &c.* Vide eundem & *lib. 12. var. 10.* Tertius 11. *var. 16. Poſſeſſorem te præcipimus admonere , vt trinâ illatione ſeruatâ aſſem tributorum deuotus exoluat : quatenus nec alioqui ſe ſub immatura compulſione ingemiſcat exactum , nec iterum remiſſione lætata* [tentari] *quiſquam ſe dicat eſſe præteritum.*

¶ Cœterùm huius inſtituti auctor mihi omninò videtur hic idem Valentinianus Sen. prouinciarum æquiſſimus tutor , in prouinciales admodum parcus , & tributorum vbique molliens ſarcinas, quod Amm Marcellinus de eo ſcribit *lib. 30. p. 462.* quod ex *hâc l.* & *d. l. 3. inf. de conlat. fundor.* quæ omnium prima eſt, *& l 11. inf. de Exactionib.* & *d. l. 15. inf. de ſuſceptoribus* , haud obſcurà colligere licet : Et omnium expreſſiſſimè ex *d. l. 11. Illud etiam*, inquit, *moderationi* Adiecimvs, *vt tripertita eſſet inlatio Fiſcalium penſionum* : vbi vide etiam quæ de huius iuris proceſſu ibi notamus.

¶ Quanquam verò hæc ita conſtituantur , in arbitrio tamen cuiuſque collocatur , vt vel vno tempore vnicáque ſolutione ſi velit , integrum annuum ſeu anniuerſarium canonem expendere , id eſt ſoluere feſtinatâ ſolutione , præſtaréque poſſit: id quod ipſum indicatur & *l. 35. inf. hoc tit.* & *l. 4. Cod. Inſt. de collat. fundor. patrimon.* Ante Valentinianum, vnâ ſolutione circa finem anni eas inferri oportebat, quod indicat *lex* Valentiniani noſtri *lex 3. inf. de conlat. fundor. patrim.*

¶ Et hæc quidem de Annonariis ſpeciebus. Alia verò auri, ſeu aurariæ præſtationis ratio eſt : nempe idem Valentinianus aurum , quod circa finem anni inferri oportebat : intra nouem videl. poſtremos anni dies , à Kal. Decembribus in pridia Kalendas Ianuarias , quandocunque intra annum ſolui permiſit, non tripertitâ ſolutione, verùm vel vnâ, vel pluribus etiam : *l. 3. inf. de conlat fundor. patrim.* quod etiam Conſtantinus M. conſtituerat *d. lege 2. inf. de ſuſceptoribus.* Ad quod ius poſtea Honorij conſtitutiona reditum videtur , *l. 32. inf. de ſuſceptoribus* : De cuius diſcriminis vel exæquationis ratione ad eas *leges* dicetur.

¶ Atque hæc quidem de *huius l.* ſententiâ : vbi duo adhuc notanda vel illuſtranda veniunt. Primum eſt de *Capitatione* : Capitatio vel de prædiis ipſis dicitur ſeu de modo quodam poſſeſſionis, qui cenſitus erat ; vel de ipſo cenſus modo adſcripto & impoſito per *capita* ſeu iuga ; quo ſenſu & *l. 33. inf. & l. vlt. inf. ſine cenſu* : vbi quoqua dixi , *& l. 2. inf. de immunit. conceſſ. l. 11. de exactionibus : l. 2. 4. vlt. inf. de cenſibus : l. 2. ſup. de excoctione : l. 36. inf. de decurion. l. vlt. de patrociniis vicorum : l. 1. ſup. ne quid pub. lætitia.* Hinc *Capitatio & ſortes* hîc iunguntur : *capitatio prædij* dicitur, *l. 9. C. de act. empti.* Vox hæc deducta à *Capitibus*, id eſt à iugis : Hinc & Capita ſiue iuga, *l. vlt. inf. de collat. donatar. l. 5. inf. de itinere mun. l. 6. inf. de extraordinar.* Iugatio val capitatio, *l. vlt. inf. de cenſib. l. 11. inf. de exaction.* iugorum capitatio, *l. 1. inf. de immunit. conceſſa.*

Hoc ſenſu Eumenius *Gratiarum actione* Flauienſium nomine ad Conſtantinum M. *Septem millia* Capitvm *remiſiſti , quartam amplius partem noſtrorum* Censvvm. Et mox: *Remiſſione iſtâ ſeptem militum capitum , viginti quinque millibus dediſti vires.* Eodem ſenſu Ammianus Marcellinus *lib. 16. p. 69.* de Iuliano. *Primitus partes eas* (de Gallis loquitur) *ingreſſus , pro* Capitibvs *ſingulis tributi nomine vicenos quinos aureos reperit flagitari , diſcedens verò ſeptenos tantùm munera vniuerſa complentes.* Quo loco errant , qui vocem illam accipiunt pro capitis perſonæ tributo , ſeu cenſu. Idem Ammianus Marcellinus *lib. 17. pag. 97. Dum ærumnoſis*, inquit, Possessionvm *damnis mederi poſſe credebat* Tribvti *Ratiocinia diſpenſauit , cùmque Florentius PP. cuncta permenſus , vt contendebat , quicquid in* Capitatione *deeſſet, ex conquiſitis ſe ſupplere firmaret , talium gnarus , animam prius amittere , quàm hoc ſinere fieri memorabat.* Mox : *Iulianus ſcrupuloſè computando & verum docuit, non ſufficere, verùm etiam exuberare* Capitationis *calculum , ad commeatum neceſſarios apparatus.*

Eodem ſenſu Saluianus *lib. 5. Exterminati ab agellis ſuis, cùm rem amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa penduntur : cùm poſſeſſio ab his receſſerit,* Capitatio *non recedit : proprietatibus carent , & vectigalibus obruuntur.* Sidonius Apollinaris etiam *Carmine 13.* ab Imp. Maioriano, trium capitum remedium ſeu releuationem poſtulauit , captâ per deditionem Lugduno.

Geryones nos eſſe puta, monſtrúmque tributum
Hic capita vt viuam tu mihi tolle tria.

In Iſidori Gloſſis , *Capite cenſus , Taxatio poſſeſſionum* : Quare falluntur Iuriſconſulti nonnulli , ſed & Sidonij Interpretes , qui aliter vocem *Capitationis* interpretati ſunt. Et hæc de *Capitatione.*

Sortes (quod ſecundo loco notandum) *hic* & *l. vlt. ſup. de locat. fund. iur. emphyt.* non dicuntur quaſi ſorti commiſſæ , vel quæ per ſortem contigerunt in vrnâ ſortè ductam ; verùm ſunt poſſeſſiones & moduli agrorum certâ menſurâ comprehenſi : Fragmentum Agrarium *de limitib. p. 337. Duo iugera iuncta in vnum quadratum , agrum efficiunt , quod ſint in omnes actus bini : Hunc modum*

quidam appellatum dicunt Sortem, *& centies dictum, Centuriam.* Quomodo & Iulianus *in Miſopogone, p.13.* γῆς κλῆρον τρισχιλίων ὀργυιῶν ἀπόρου ἔχει. Hinc *& ſortem ſuam claudere*, Viſigoth. *lib.* 8. *tit.*8. *l.*5. Hinc & Capitationis modus & ſortium pro eodem, *hâc l.* de quo ad *leg.*2. *inf. de cenſu*: Hinc & ſors pro hæreditate, indéque *Conſortes*, qui aliàs Cohæredes, *l.*31. *inf. circa fin. de excuſat.* in veteri *Inſcript.* apud Feſtum, & Sidonium *lib.*4. *ep.*24. Imò integræ etiam gentis regníque ſors: hinc limes Gothicæ ſortis apud eundem Sidon. 7. *ep.* .... promotæ ſortis limes, Eidem *lib.*8. *ep.*3. Sortes Vandalorum apud Victorem Vticenſem *lib.* 3. Κλῆροι Βανδίλων, Procop. *Vandal.* 1. Sortes Gothicæ, *leg. Viſigoth.*10.*tit.*2.*l.*1. Gregorius Turonenſ. *lib.*4. *c.* 19. *Niſi permiſeris per tuam ſortem hunc ſl. ...... tranſire &c.*

XVI. * Idem AA. ad Dracontium."

PROVINCIALES noſtri tributa fiſcalia per anni curriculum tripertitâ ſatisfactione reſtituant". Dat. VIII. Kal. Nou. Nicomediæ", Poſt Conſulatum Gratiani A. & Dagalaifi. [367.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Vicarium Africæ, cui inſcribuntur quoque *lex* 10.11.13. *ſup. hoc tit.* imò & hoc ipſo menſe Aprili extremo *lex* 4. *inf. de præd. naucul.*

" *Reſtituant* hic pro ſimplici præſtant, pariter vt *l.*18. *inf.* vide plura exempla in *Gloſſ. Theod.*

" Non videtur hæc vox hîc ſtare poſſe: de quo mox.

COMMENTARIVS.

DE TEMPORE SOLVTIONIS tributorum tripertitâ ſatisfactione per quaternos menſes eadem eſt *huiuſce legis* ſententia quæ *ſuperioris* 15. *ſup.* ad quam plenè dixi. Illud hîc tantum videndum eſt, cuinam Imperatori ea accepto ferenda ſit. Sanè enim, ſi ſubſcriptioni ſtamus: vbi hæc *lex* data dicitur *Nicomediæ*, tùm Valenti adſcribenda videatur: vtpote ad cuius Imperium Bithynia & in eâ Nicomedia pertineret: non verò Valentiniano, qui hoc tempore in Galliis agebat, vt videre eſt in *Chronologia Legum huius Anni*, & quidem vel Treuiris, vel Remis, vel Nemaſiæ, vel Ambianis, vbi & Gratianus à patre Auguſtus creatus fuit. Viceuerſâ argumento inſcriptionis tribuenda videatur hæc *lex* Valentiniano: dicitur enim data *ad Dracontium*: qui ſanè Vicarius Africæ fuit: ad quem datæ plures *leges* A.D 364.365. & in his *hoc ipſo titulo* tres *leges*, putà *lex* 10.11.13. *ſup.* Imò & hoc ipſo Anno 367. ad eundem data, dignitate expreſsâ. Remis *lex* 4. *inf. de præd. nauicular.* & ad eundem, dignitate pariter vt hîc omiſsâ, data Nemaſiâ *lex* 3. *inf. de ponderatoribus*, vbi & Conſulatus pariter vt hîc deſignatur, *Poſt Conſulatum Gratiani & Dagalaiphi.* Quare Valentiniano adſcribenda videtur, non verò Valenti: qui etiam hoc Anno, Gothico bello illigatus non in Bithyniâ Nicomediæ egit, verùm in Thraciâ & Myſiâ Marcianopoli, vel Doroſtori: vt docet *Chronologia legum.* Proinde *Nicomedia* alia à Bithynia hîc quærenda fuerit, vel certè alterius loci nomen ſubſtituendum: puter quis *Icoregiam* hîc quadrare, quæ inter Remos & Treueros eſt. Ego *Nicomediæ* nomen non temerè mutem: non magis quàm *Nemaſiæ*, *d.l.*3. *inf. de ponderatoribus*, & vtramque in Galliâ Belgicâ vel propè collocem. Si mutare hîc licet, pro *Nicomedia*, fortè reponendum *Nemetaco*: tranſpoſitis duabus ſyllabis, vel *Nicro medio*: Certè, hoc tempore, vt & proximis annis cum Alemanni Gallias vaſtarent, inter alia memorat Ammianus Marcellinus *lib.* 28. Valentinianum à primis fundaſſe auſpiciis, munimentum celſum & tutum præterlabente *Nicro* fluuio: quod & validum fuit, meatu fluminis alîorſum quoque verſo labore militis.

XVII. * Imppp. VALENTINIANVS, Valens & Gratianus AAA. ad Creſcentem" Vic. Afric.

HEREDES ſcripti, etiam pro minùs idoneis" fundis, fiſcale onus cogantur agnoſcere": vel ſi renunciandum hereditati putent, cedant his omnibus rebus, quas ex hiſdem bonis quocumque titulo & iure perceperint. Dat. IV. Id. Iul. Contionaci", Gratiano A. II. & Probo Coss. [371.]

INTERPRETATIO. *Hy qui heredes teſtamento ſcripti ſunt, hereditariorum agrorum onus, id eſt, tributum cogantur agnoſcere. Quod ſi hereditatem ſibi damnoſam credunt, cedant his omnibus rebus quæ eis de hac ipſa hereditate poterunt prouenire.*

NOTÆ.

NOTÆ.

* *L. Hæredes 4. Cod. de omni agro deſerto.*
" *Creſcentium*, Cod. Iuſt. malè. Eidem Creſcenti Vicario Africæ inſcribitur *lex 1. ſup. de actorib. & procuratoribus*, ſed quæ perperàm ad A. D. 365. refertur: retrahenda enim ad A. D. 373. v. *Conſul. Theod.* Euſdem meminit Amm. Marcellinus *lib. 28. extremo*, in geſtis huius ipſius Anni 373.
" *Minus idonei fundi*, v. dicta ad *l. 10. ſup.*
" *Agnoſcendi* verbum proprium in hac re tributaria: dixi ad *l. 14. ſup.*
" *Contionaci*, (*Contionati* alibi expreſſum) tres aliæ conſtitutiones hoc menſe ipſo Iulio, & ſuperiore Iunio, datæ occurrunt: putà *lex 5. ſup. de cuſtod. reorum*: *lex 3. ſup. de denuntiat.* *lex 1. ſup. de naturalib. filiis.* *Contionacum* porrò iſtud fuerit neceſſe eſt inter Treueros & Mogontiacum, vel circumcirca, quibus locis hoc Anno conſtitit Valentinianus: v. *Chronolog. noſtram* & Am. Marcellinum *lib. 29.* in huius anni geſtis *p. 426.* Fortè *Contionacum*, quæ hodie *Crucan.acum*: vel *Genelingen* ad Nauam.

COMMENTARIVS.

STERILIVM, ſeu minus idoneorum, ſimul & fœcundorum fundorum compenſatio ad integra tributa ſoluenda, vt circa dominos obtinere debet, de quo *l. 10. ſup.* ita hâc eiuſdem Valentiniani Sen. conſtitutione, per eandem Africæ diœceſim, circa HÆREDES ſcriptos firmatur: Nempe omnium ex æquo hæreditariorum fundorum nomine ſibi delatorum hæredes tributa agnoſcere tenentur, niſi malint ex æquo omnibus rebus hæreditariis renunciare. Nam, vt cœteroquin commodi & incommodi connexi, circa idem videl. connexa quoque ratio eſt, & hæres pro parte hæreditaria ſcindendo adire non poteſt, quaſdam partes repudiando, quaſdam agnoſcendo; *l. 1. 2. 36. π. de adquir. hæred. l. 20. in f. Cod. de iure deliber. l. 6. Cod. de impub. & aliis ſubſtit. l. 38. π. de legatis 1.* Paulus *3. ſent. 6. §. 12.* quæ etiam eſt vulgatæ *regula 7. π. de regulis iuris* ſententia: Ita & hæredes vnius fundi nomine onus defugere non poſſunt; tributum, inquam, deſerendo ſeu repudiando: vel eius nomine immunitatem poſtulare. Quomodo in ſp. *huius l.* factum fuiſſe videtur, cùm videl. hæredes quidam ſcripti immunitatem non idoneorum fundorum nomine petiiſſent apud Creſcentem Vicarium Africæ, aduerſus vel Inſpectores fortè in id miſſos. Porrò additur *fine legis*, id obtinere debere *quocunque titulo & iure* hæredes ſcripti res ex bonis defuncti perceperint: id eſt, etſi legati aut fideicommiſſi vel quocumque alio titulo conſecuti ſint: vt proinde, quod ſingulare, *hæredum ſcriptorum* appellatione *initio huius legis* etiam legatarij & fideicommiſſarij intelligendi ſint, compendio videl. orationis. Quod ſanè in *l. 17. inf. de hæreticis*, videre eſt. Ibi; *Non* [habeant] *etiam* [licentiam] *relinquendi hæredem nomine principali, non fideicommiſſario, non legatario, non tacito fideicommiſſo, vel quamcunque ſit huiuſcemodi negotiis nuncupationem iuris ordo conſtituit.*

¶ Et hæc quidem eſt genuina *huius l.* ſententia. Vnde de duobus iam apparet. *Primò*, non eſſe *hanc leg.* de ἐπιβολῇ, ſeu de Adiectione, non magis quàm *d. legem 10. ſup.* quotiens videl. diſtracti fundi ſteriles ab opimis ex eodem iure manantes rurſum conſolidantur, ad integram tributorum functionem: de quâ ἐπιβολῇ Adiectione fundi fuit *lex 4. ſup.* erit & *lex 31. inf.* verùm eò tendere, pariter vt *d. l. 10.* ne ſteriles à fœcundis & opimis diſtrahantur. Eadem tamen ſemper æquitatis & æqualitatis ratione. *Secundò*, ex ſuperioribus quoque apparet, non eſſe admittendam eam *huius l.* ſententiam, quam putabat Doctiſſimus Loïſæus *tractatu du deſguerpiſſement lib. 5. c. 2. n. 11.* Nempe putabat is, in ſpecie *huius l.* fraudulentum poſſeſſorem præſumptis hæredibus ſuis inter viuos opimos fundos mancipaſſe, donaſſe, ſterilibus ex eodem iure manantibus ὁμοκλήροις in hæreditate ſuâ relictis: quos cùm fraudis participes hæredes, retentis opimis repudiarent, Valentinianum huic fraudi *hâc l.* occurriſſe. Quod ſanè non admitto, nihil enim tale in *hâc l.* occurrit: etſi non dubitem, hoc caſu idem quoque dici oportere, atque adeò *huius legis*, vel etiam ἐπιβολῆς & adiectionis æquitatem, ad hanc quoque ſpeciem trahendam.

XVIII. * Imppp. Gratianus, VALENTINIANVS & Theod. AAA. ad Populum.'

QVISQVIS poſſeſſor, aut maximæ" dignitatis, aut infimæ, annonæ Vrbis Æternæ" annuam penſitationem ſoluendo moram dilationis adtulerit, eius anni atque Indictionis" exordio, quæ nouum denuò annonæ commeatibus" poſcit obſequium", duplum protinùs, etiam graui coactus incommodo, reſtituere" cogatur: aut ſi fortè non profecerit" etiam geminati debiti in adcelerandâ ſolutione, correctio quadruplici" deinceps etiam, proprij dilapidatione patrimonij, veſtræ liberorúmque veſtrorum alimoniæ" profuturis", ingratus & degener *Ciuis* exſoluat. Dat. VII. Kal. Ianuar. Aquil. Syagrio & Eucherio Coss. [381.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Et tamen ad hanc *legem* traho, quod neſciunt Interpretes, *legem 4. C. Iuſt. Comminationes, Epiſtolas, Program. Subſcript. Auctoritatem rei iudicatæ non habere.*
" Vrbis Romæ ſcil. de cuius annona eſt hæc *lex*, quæque mox, *Vrbs æterna* dicitur.
" Putà Illuſtris, veluti Præfectorius, &c.
" *Æterna vrbs*, pro vrbe Româ, v. *Gloſſarium Theodoſ.*
" *Indictio & annus* pro eodem *hac l. & l. 35. inf.* De Indictionibus proprio capite agam in *Conſularibus Theodoſ.*

″ Vid. *leg. vn. inf. de patronis horreorum portuenſium*; Ibi, *nouis commeatibus* (nam ita reſcribendum, non, *nobis commeantibus*,) *inſeratur*, & *leg.* 10. *inf. de ſuſceptorib.*
″ *Commeatus* vox hac in re propria; de qua vide *Gloſſarium Theod.* & Symmachum paſſim, itémque Ammianum Marcellinum.
″ *Obſequij* vox hac in re propria. V. *Gloſſar.* & *d. l.* 4.
″ *Reſtituere*, pro ſimplici *præſtare*, hîc & *l.* 16 *ſup.*
″ *Non profecerit correctio*: ita hæc iungenda.
″ Suſtineri poſſe ſcio, ſed malim, *quadruplum profuturum*.
″ De hac *Alimonia* voce, vide *Gloſſarium*.
″ *Profuturi*, vel *profuturum*: niſi malis *profuturis iis*, putà duplo & quadruplo.

COMMENTARIVS.

MORATOR Vrbicarij canonis, ſeu annuæ penſitationis annonæ V. R. ſi intra annum quod debet, non intulerit, dupli pœnâ: ſi & tum moratus fuerit, ſeu vt loquitur *lex* 27. *inf. reſtiterit*, & poſt ſecundam moram, Quadrupli hac Valentiniani Iun. conſtitutione fine anni 381. multari iubetur; quò pertinet & *lex* 27. & *lex* 35. *inf. hoc tit.* Eodem ſpectat, ſaltem huiuſce Iuris originem commonſtrat, Gordiani conſtitutio, putà *lex* 4. *C. Comminat. Epiſtolas, &c. Interlocutio*, inquit, *Præſidis apud acta ſignata, vt niſi ſolutioni debiti is qui conuenitur, obſequium præſtitiſſet, duplum ſeu quadruplum inferat: voluntas potius comminantis, quam ſententia iudicantis eſt: cùm placitum huiuſmodi, ne res iudicata auctoritatem obtineat iuris ratio declaret.* Spectat ſcil. *hec lex* ad publicos debitores, quò pertinent *debiti* & *obſequij* vocabula, quæ in re tributariâ propria, quod iam *alibi* oſtenſum eſt. Quare & Græcorum & Accurſianorum interpretationes ad eam nequicquam faciunt.

¶ Enixam interim annonæ Vrbicæ ſeu vrbis Romæ conſulendi Valentiniani Iun. curam hâc tempeſtate ex hac totâ *leg.* videre eſt: Nempe quod frequens admodum tùm de annonæ Vrbicæ defectu querelæ ad Valentinianum perlatæ fuiſſent, cuiuſmodi querelæ frequentes apud *Symmachum* occurrunt. Etiam illa, quæ *huic l.* apprimè conuenit, *lib.* 10. *ep.* 50. vbi queritur, *iamdiu ſolitorum vectigalium decretas prouincias nihil contuliſſe*; Vectigalium inquam, *quorum ratio Hiſpanienſes & Alexandrinos inuehere debent* COMMEATVS: (hæc ipſa vox *hac leg.* occurrit:) *Illationem* proinde *ſolemnis impendij*: Quare orat Theodoſium vel potius Valentinianum noſtrum, vt *Aeterna vrbis expenſas à defectu ſumptuum vindicet*, imploratque *opem eius largam populi Romani ærario, ne ceſſantibus ſubſidiis neceſſaria deſerantur, quæ hactenus perſonæ tenues alieno ære tolerarunt*: denique vt *auxilium ferat, priſcáque Populo Romano beneficia ſeruet, qui noua etiam deferret, & vrbi annueret, quod prætermiſſio præterita ſuſpendit, & quod futurus vſus expoſceret.* Qui Symmachi locus eo quoque inſignis eſt, quod oſtendit, certas quaſdam prouincias fuiſſe affectatas vrbicario Canoni, quæ vectigal quoddam annuum Vrbis Romæ ætatio conferebant, quorum ſumtu, ſubſidióque, ſeu ratione, annona ex Hiſpaniâ & Ægypto coëmebatur. Quæ illa proculdubio eſt annua penſitatio annonæ ſeu ad annonam vrbis æternæ, de quâ *hâc l.* agitur: & in quâ ſoluendâ multi poſſeſſores moram dilationis attulerant.

XIX. * Idem″ AAA.″ Poſt alia.″

ID quod in titulis″ debitis ſub præſtatione confertur *Aurariâ*, non aliter niſi ſcientibus Defenſoribus″ detur, quò ſub eorum conſcientiâ″ (ſicut & ante † præceptum eſt) ſoluantur debita, ſecuritatéſque″ reddantur″: Cuſtoditâ ſanctione emiſſæ primitùs″ legis *, quò Apocharum vel ſecuritatum, quæ reſtituentur″, digeſta ſignatio cùm à Suſceptoribus dabitur, & formam indictionis teneat, & manifeſtationem eius, quæ fuerit exacta, præſtationis oſtendat. Dat.″ Prid. Kal. Feb. Byritho, Richomere & Clearcho Coſs. [384.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi *lex* 4. *inf. tributa in ipſis ſpecieb.* & *lex* 2. *inf. de publica comparat.* Melius porrò hæc *lex* ſub *tit. de ſuſceptoribus*, collocata fuiſſet.
″ Perperàm *huic l.* & prædictis *duab.* inſcribuntur, *Iidem AAA.* Tribuendæ enim ſunt *Valentiniano, Theodoſio, & Arcadio.* Vide *Conſularia Theodoſ.*
″ Nomen eius, cui hæc *lex* inſcripta fuit vbique intercidit, & *hâc l.* & duab. illis *legibus* quæ *huic* iungendæ ſunt, Niſi putemus Edictum fuiſſe emiſſum ad prouinciales: quod ego puto.
″ *Quæ* continentur *d. l.* 4. & *d. l.* 2.
″ *Titulorum* appellatione paſſim intelligendæ ſunt ſpecies ſeu genera functionum ſeu tributorum. v. *Gloſſarium.*
″ De his *Defenſoribus* ſunt *ſup. tit.* 11. *lib.* 1.
″ Id eſt, præſentia.
† Intelligit *legem* ſuam ſuperiore anno 383. latam, putà *legem* 18. *inf. de ſuſceptorib.*
″ *Securitates* hic & mox ſunt Apochæ: quod vel illa oſtendunt, *Apocharum vel Securitatum.*
″ *Reddantur* hic pro ſimplici, dentur, vel pro inuicem dentur, vt mox, pariter vt *l.* 16. & 18. *ſup. reſtituentur*, pro præſtabuntur.
″ *Primitùs*, pro priùs, *hic* & alibi. v. *Gloſſ.*
* Intelligenda, quod omnino exiſtimo, *lex* 18. *inf. de Suſceptor.* quæ Proconſuli Aſiæ inſcripta eſt, quæque Anno ſuperiore data eſt.
″ Ita quoque *d. l.* 4. *Tributa in ipſis ſpeciebus.* Sed vtrobique reponendum, vt habet *d. lex* 2. *de publicâ compar.* PP. *Byritho* Nempe Theodoſius M. hoc tempore Conſtantinopoli conſiſtebat, vt docent *Conſularia Theodoſ.* verum de *Beryto* mox.

COMMENTARIVS.

AVRI collationi ſeu ſuſceptioni Theodoſius M. hâc conſtitutione ſuâ certam formam præſtituit, tùm ad prouincialium ſecuritatem, tum ad euitandas ſuſceptorum fraudes. ¶ Eſt ſcil. hæc conſtitutio pars prolixioris Edicti Theodoſiani, quò non vnâ ratione prouincialium ſecuritati & indemnitati annonas ſoluentium conſultum iuit, vt docet *lex 4. inf.trib.in ipſis ſpeciebus*, & *lex 2 inf.de publica compar.* quæ huic noſtræ coniungendæ ſunt. Et quidem edicto propoſito Beryti, cuiuſmodi complures aliæ *leges* ibidem propoſitæ *hoc Codice* occurrunt, *vt lex 2.ſup.de agentibus in rebus. lex 11.ſup.de Tiromb.lex 41.ſup.de curſu publ. lex 7.ſup.de filiis militar. apparit. lex 3.de his qui cum diſpenſat. lex 54. & 63.inf de decurion. lex 9. inf.de luſtr.conlat. lex 1. inf.de naufrag. lex 1.inf.de gladiator.* Nempe, etſi totius Phœnices hâc tempeſtate Metropolis foret Tyrus, attamen non Tyri, ſed Beryti fermè *leges* proponi ſolitæ: vtpote quæ frequentiſſima eſſet totius prouinciæ ciuitas: Quod ante biennium oſtendit ſingularis ſubſcriptio *legis 11. ſup. de tironibus*, quàm ex vrbe Conſtantinopolitanâ Theodoſius M. miſerat: hæc ſcil. *Dat.Tyro Metropoli: PP. Byritto.* Cuius ſubſcriptionis hic ſenſus eſt, priùs miſſam Tyrum *hanc l.* vt quæ Metropolis eſſet prouinciæ, & in quâ Conſularis Phœnices hæreret: attamen exinde Beryti propoſitam. Quæ inſignis eſt obſeruatio: Nempe ſi frequentior eſſet in prouincia aliqua ciuitas, quàm Metropolis, in eâ *leges* propoſitas; ſed ita tamen, vt ſuus Metropoli ſeruaretur honos, id eſt, vt priùs ad Metropolim dirigerentur; exinde demùm ad eam, in qua proponendæ eſſent. Igitur & hoc Theodoſij M. Edictum Beryti propoſitum, quod ad Syriam Phœnicem emiſſum.

¶ Et quia iam de Berytο agere cœpimus, alia inſuper addenda, quæ iſtius vrbis magnitudinem & gloriam hâc tempeſtate arguunt, obtrita etiam aliquantùm Tyro metropoli. Primùm iam olim liberalibus ſtudiis, ac maximè iuris profeſſione, Berytum nobilem fuiſſe, teſtis Gregorius Thaumacurgus *Orat. Panegyr. ad Originem p.186.187. 188.* Diocletiani item *Codice Iuſtinianeo* oſtendit *lex 1.Cod. qui atate vel profeſſione ſe excuſant:* quæ inſcripta Seuerino & aliis Scholaribus Arabiæ: *Cùm*, inquit, *vos adſirmetis, liberalibus ſtudiis operam dare, maximè circa iuris profeſſionem, conſiſtendo in ciuitate Berytiorum prouincia Phœnicia, prouidendo vtilitati publicæ & ſpei veſtræ decernimus, vt ſinguli vſque ad viceſimum quintum annum ætatis ſuæ ſtudiis non auocentur.* Eunapius quoque in *vita Proæreſij. p.150* ſub Conſtantio teſtis, vbi de Anatolio Berytio Phœniciæ vrbe oriundo agit: Καὶ ὅ τε, inquit, νομικῆς τελεσθεὶς παιδείας εἰς ἄκρον ἀφικόμενος ὡς ἀντιτεῖνα ἔχων τὴν Βηρυτὸν, ἣ τοῖς τοιούτοις μήτηρ ὑπηνάλωτο παιδεύμασι. Peruetuſtus Auctor deſcriptionis Gentium & totius mundi de Græco Latinus factus. *Beritus ciuitas valdè delitioſa, & Auditoria legum habens, per quam omnia iudicia Romanorum: Inde enim viri Docti in omnem orbem terrarum adſident Iudicibus, & ſcientes leges cuſtodiunt prouincias, quibus mittuntur legum ordinationes.* Libanij quoque locus inſignis, *Orat.26. Apolog. p.525.* ſub Valente & *ep 329.* ad eundem Anatolium: & *ep.550.* Tandem & Iuſtinianus quoque hanc ciuitatem *Vrbem Legum* appellat, τὴν τῶν νόμων πόλιν, *in conſtit.* δέδωκεν ἡμῖν §.9. & in conſtit. ad Anteceſſores §.7. vbi *Nutricem Legum* vocat. Vt Eunapius, & Libanius *ep.550.* μητέρα, *matrem.* De eadem ſcholâ v. Agathiam *lib.2.p.420.* Ex eâ Dorotheus & Anatolius Iuris Profeſſores exciti Digeſta cum aliis concinnarunt: è quibus poſtremum hunc ait Iuſtinianus ἄνδρα ἐκ τριγονίας νομικῆς τῆς παρὰ φοίνιξιν τῶν νόμων ἐνδιαπρέψαντα καταβαίνοντα. Agathias *lib.2.p.420.* Nonnus *lib.4 Dionyſiacor.* Βηρυτὸς βιότοιο γαληναίοιο τιθήνη. & *lib. 14.* δίκης πέδον ἄστυ θεμίστων. Zacharias Scholaſticus *de opif. mund.* νόμων δὲ ὁ φίλος, ἥκει ἄγ' παρὰ τὴν μητέρα τῶν νόμων. Secundò Comitem Orientis in eâ ſedem ſuam habuiſſe colligo ex *l.54.63. inf.de decurionib. l. 41. ſup. de curſu.* Sed & non rarò conſularem Phœnices ex *l.9. de luſtrali collat.* Tertiò, Negotiatorum frequentia celebrem colligo ex *d.l. 9. de luſtrali collat.* Quartò Conchyliolegulos, & ſic purpuræ fucandæ Daphium & muricem eò delatum, ex *d.l.9.* quò pertineat fortè & *lex 11. de tironibus.* Quintò mercium exoticarum cataplum eò delatam colligo ex *leg. 1. inf. de naufragiis.* Sextò gladiatoriis ludis frequentatam maximè ſtatuo ex *l. 1. inf. de gladiatorib. tollendis.* Octauò & curſum publicum tanquam in celeberrimam ciuitatem ſucceſſiſſe ex *leg. 43. ſup. de curſu publico.* Hæc ex *hoc Codice* de Berytο ſemel dixiſſe volui.

¶ Nunc ad *leg.* redeamus. Duæ eius ſunt ſententiæ. Prior, *Aurum* ſciente & præſente *Defenſore* ciuitatis ſolui oportere: atque inuicem apochas, ſoluenti dari: confirmatâ anteriore quadam *lege* quâ hoc ipſum cautum iam fuerat: quam anteriorem cenſeo eſſe *legem 18. inf. de Suſceptorib.* Nempe, aurariæ ſeu auri ſolutionis peculiaris quædam ratio habita, ne quâ arte à ſuſceptoribus interuerteretur, aut miſeri prouinciales denuò exigerentur. Ideò Defenſoribus præſentibus eam ſolutionem fieri Theodoſius M. voluit. Defenſores enim ciuitatum vt cæteroquin conſtituti poſſeſſoribus & collatoribus ab iniuriâ vindicandis (de quo docuit plenè *Paratitlon, de defenſorib. ciuit.*) & quotidianis actibus præerant, *l.3. dicto tit.de defenſor.ciuit.* ita nominatim à ſuſceptorum fraudibus: quod etiam oſtendit eiuſdem Theodoſij M. conſtitutio *hâc* poſterior, putà *lex 23. inf. de ſuſceptoribus*, & quidem in eandem ferè ſententiam: *Suſceptores*, inquit, *præſentibus Defenſoribus, & modum iugationis poſſeſſorum, & ſpecies ſingulas, vel earum numerum quantitatémque præſcribant:* Quæ *lex* & ipſa eſt 10.*Cod.Iuſt.de ſuſceptoribus.* Verùm, vt dixi, peculiaris auri & Aurariæ ſolutionis ratio, hoc tempore habita. Adeò quidem, eodémque fine, vt Honorius poſteà voluerit omne aurum & argentum per Africam Proconſularem à poſſeſſoribus in Karthaginienſi vrbe, ſub oculis iam Proconſulis Africæ poſci ſoluíque, & Capitolio Vrbis inferri: *l.52. 54. inf.h.t.* ratione ibi nominatim adſignatâ: *in qua* [vrbe, inquit] *opportunitas eſt, ſi deprædator fraudium pareat, Iudicis adeundi: ne cui ſit facultas apochas abnegari, cùm deuotio Cognitori potuerit aperiri: ſcilicet remotis omnibus, qui ad exactionem prouincialium exquiſita lucra captare feſtinant.* Circa aurariam ſanè collationem ſingularis quoque eſt Honorij *lex 14. ſup. de iure fiſci.*

¶ Secunda *huius leg.* ſententia eſt, de *Apocharum* auri illati forma & tenore: quidnam videl. apochis auri ſuſceptores inſerere debeant, con-

firmatâ,

firmatâ, nominatim ſuper hoc anteriore quadam ſua conſtitutione: putà *dict. leg.* 18. *inf. de ſuſceptoribus*, vbi dicendi locus erit: cui reſpondet & *lex* 16. & 32. *eod. tit.* & *lex* 173. *inf. de Decurionibus*. Et ſic quinque de hâc re *hoc Codice* conſtitutiones occurrunt.

XX. * Idem AAA. ad Principium PF. P."

IN fraudem annonariæ rei, ac deuotionis" publicæ, elicitum damnabili obreptione Reſcriptum manifeſtum eſt vires non poſſe ſortiri. Circa omnes igitur par atque æqualis inlationis forma teneatur. Dat. VIII. Kal. Octob. Aquil." Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* *L. 7. Cod. Iuſt. eod. tit.* Repetita hæc *lex* totidem verbis *titulo de diuerſis reſcriptis*: vbi *ſeptimum* hodie locum occupat. Iungenda huic *lex* 1. *Cod. de fundis limitrophis*.

" Iam ad *leg. ſuperiorem* notaui, & *hanc leg.* tribus oportere *VALENTINIANO, Theodoſio & Arcadio*.

COMMENTARIVS.

RESCRIPTA, de vnius fortè immunitate, in fraudem Tributorum inualida eſſe iubet Valentinianus Iun. *hâc conſtitutione*, Anno Domini 375. quæ repetita *ſup. tit. de diuinis Reſcript.* vbi dicta hùc arceſſi poſſunt.

¶ CONVEHI *Annona Manſionatica, à proximis poſſeſſoribus: Limitanea verò etiam à longius poſitis poteſt, ex hâc Theodoſij M. conſt. A.D.* 385.

XXI. * Imppp. Valentiniannus, THEOD. & Arcad. AAA. Cynegio PF. F."

NEMO poſſeſſorum ad inſtruendas" Manſiones", vel " conferendas" ſpecies, excepta" Limitaneorum annonâ, longiùs delegetur: ſed omnis," itineris ac neceſſitatis habita ratione. Dat. X. Kalend. Ianuar. Conſtantinop. Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* *L. 8. Cod. eod. tit.* Concordant huic legi, *lex* 9. 11. *ſup.* & *l.* 22. *inf. prox.* & *l.* 1. *C. de fundis limitrophis*: *lex* 15. *ſup. de erogat. mil. ann.*

" *Cynegius* PP. ſub Theodoſio M. & quidem Orientis vid. Zoſimum *lib.* 4. *p.* 762. 769. & Indicem *Perſonarum*.

" *Inſtituendi* vox hâc in re propria: quod etiam docet *lex* 4. *ſup. de offic. Rector. prou.* *l.* 28. *inf. de Suſceptorib.* de quo dixi *l. vlt. ſup. de off. Iud. ciu.*

" De *Manſionibus* his dixi ad *d. l.* 9. *ſup.*

" Comportandus.

" Reſecata hæc exceptio à Tribon. de quo *mox*.

" Poſſeſſor ſcil. vel, *omnis itineris*; quanquam Tribonianus ita hunc locum immutauit, *ſed omnes, &c. delegentur*. Et fortè etiam ita hic legendum *omnis*, pro *omnes*.

COMMENTARIVS.

CONVEHI annonam, *Manſionaticam* ad *Manſiones* (de quibus dixi pleniſſimè ad *l.* 9. *ſup. h. t.*) à proximis poſſeſſoribus, non à longiùs poſitis, iubet hâc conſtitutione Theodoſius Max. A. D. 385. pariter, vt Valentinianus Sen. *l.* 9. *ſup.* & rorſùm idem Theodoſius M. *l.* 22. *prox.*

¶ At ad *Limitaneorum* annonam conuehendam Theodoſius M. etiam longiùs poſitos delegari poſſe ſtatuit: quòd limitis tuendi aduerſus Barbaras gentes peculiaris quædam ratio eſſet: & nonniſi benè ſatur miles limitaneus, limitem rectè tueretur: facilè alioquin, ventre famelico, Barbaris limitem prodituro: hâc præſertim tempeſtate. Barbaris limitem perſultantibus, & ſi credimus Zoſimo *lib.* 4. *p.* 757. prouincialibus, tributorum onere attritis, Barbatos iam inuitantibus. Et tamen hoc ipſum Iuſtiniano diſplicuit: in cuius *Codice* ideo hæc *huius leg.* verba abſunt, *exceptâ limitaneorum annona*. Et ſanè id Valenti etiam antea diſplicuerat, *l.* 15. *ſup. de erog. mil. ann.* & Valentiniano Seniori *l.* 11. *ſupr.* quibus viſum, limitaneam quoque annonam nonniſi à proximis poſſeſſoribus conuehi debere. De quo iam dixi ad eam *l.* 11.

¶ De

¶ *De* CONVECTIONE *annonarum: quibus ex locis ad qua loca.*

XXII. * Idem AAA. Cynegio P. P."

MEDITERRANEÆ ciuitates anteà maritimis, & maritimæ mediterraneis onerabantur expenſis", vt" plus haberet diſpendij tranſlatio, quàm deuotionis" inlatio: Hoc non ſolùm in præſens, verùm etiam in poſterum prohibemus: eâ lege, vt ſe vltimo nouerint ſupplicio puniendos, qui iſta commiſerint. Dat. III. Non. Septemb. Valentiæ", Honor. NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* *L.* 9. *Cod. eod. tit.* Iungenda autem huic legi, *lex* 113. *inf. de decurionib.* non quidem paritate inſcriptionis, aut argumenti, ſed paritate ſubſcriptionis: eodem quippe die data ex eadem vrbe, iiſdem Coss.

" Cynegius Pf. ſub Theodoſio M. & quidem Orientis, cui ipſi inſcribitur in eodem argumento *lex prox. ſup.* 21.

" *Expenſarum* vox hic propriè de militari annonâ.

" *Expenſis, ſic vt* &c.

" De hac *Deuotionis* voce dixi ad *l.* 7. *ſup. de diu reſcript.* quæ eadem eſt cum *l.* 20. *ſup. h. t.*

" Ita quoque *d. l.* 113. *inf. de decurionibus* Sed reponam ego MELANTIAE, cauſas reddidi in *Chronico Theodoſiano* ad hanc ipſam *leg.* & mox reddam.

COMMENTARIVS.

CONVEHI ſeu transferri annonam, vt à proximis poſſeſſoribus iam antea ſæpè conſtitutum eſt *l.* 9. 11. 21. quæ & ipſa Theodoſij eſt *ſup. h. t. l.* 15. *ſup. de erogat. mil. annona*: & quidem ab ipſomet Theodoſio M. *d. l.* 21. *ſup.* ita *hâc l.* idem Theodoſius nominatim huiuſmodi è longinquo conuectionem damnat; & quidem ſub capitali pœnâ, quâ mediterraneæ ciuitates ad maritima, & viciſſim maritimæ ad mediterranea, annonas cõuehere ſæpè cogebantur: ratione addita: quam pluribus expendi iam & illuſtraui ad *d. l.* 9. *ſup.* ac nominatim loco ex *Eumenio* laudato.

¶ Cæterùm emiſſa hæc *lex* à Theodoſio M. eo tempore, quo is Thraciam ab hoſtibus Grothingis inuaſam his ipſis Coss. & hoc tempore vindicauit, vnde victor Conſtantinopolim poſtea regreſſus eſt 4. Iduum Octobris: de quo alioquin videndus Marcellinus, *in Conſularibus*, & Conſularia *Idacio ſubdita*: Hiſtoriam ipſam vid. apud Zoſimum, *lib.* 4. *p.* 762. 763. Quare tutò iam reponendum exiſtimo in ſubſcriptione *huius leg.* & *leg.* 113. *inf. de decurionib.* quæ eodem die data eſt, MELANTIÆ: qui locus ſanè in Thraciâ ſolemnis fuit, 18. lapide à Conſtantinopoli: cuius mentio fit in vtroque *Itinerario.* & *Melántiada* vel *Melanthiada* vocant: de quâ & Am. Marcellinus *lib.* 31. Agathias, *lib.* 5. Chronicon *Alexandrinum*, & ex *Agathia* Suidas. Quare pertinet omninò hæc *lex* ad annonam militarem Thraciæ limitis potiſſimùm, Scythicique: ac proinde ciuitates maritimas, & mediterraneas eius tractus: Scythici, inquam, limitis qui in latius diffuſiuſque porrigebantur, *l. vn. ſup. de Luſoriis Danuby.* Sanè de annona militari Thraciæ & tranſuectione ſpecierum annonariarum eò; præter hanc leg. eſt *d. l. vnica, in f.* & Zoſimi locus, *lib.* 4. *p.* 741.

XXIII. * Imppp. THEODOSIVS, Arcadius & Honorius, AAA Rufino PF. P."

ÆRARIÆ præſtationis adiectio, quam citra priſcam conſuetudinem", Prouincialium humeris Tatianus inpoſuit, à cunctis penitùs, ſalubri moderatione, remouenda eſt. Dat. prid. Id. Iun." Conſtantinop. Theodoſio A. IV. " & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Iungendæ huic legi ſunt *lex* 12. & 13. *ſup. de bonis proſcriptorum.*

" *Rufinus* PP. ſub Theodoſio Orientis: Tatiani in eâ Præfecturâ ſucceſſor. v. quæ notaui in *Conſular. Theod.* anno ſuperiore 392.

" *Conſuetudo*, in tributis ſeruanda: v. quæ noto ad *l.* 1. *ſup. de longa conſuetud.* & ad *l.* 15. *inf. de exactionib.*

" Ita quoque *d. l. ſup. de bonis proſcriptorum.* Sed enim reſtituendum ex *d. l.* 13. *eod. tit.* Iau. vbi & integrè expreſſum *Ianuar.*

" X. III.

COMMENTARIVS.

ÆRARIÆ præſtationis ADIECTIO quædam à Tatiano, prouincialium humeris ſuperimpoſita: à Theodoſio M. hac conſtitutione A. D. 393. tollitur; pariter, vt alia nonnulla eiuſdem Tatiani acta irritantur, *l.* 12. & 13. *ſup. de bonis proſcript.* quæ *huic l.* coniungendæ ſunt: Irritantur & alia paulo poſt hoc ipſo Anno, menſe prox. ſequente, *l.* 131. *inf. de decurion.* Irritantur & filij huius Tatiani, Proculi, inquam, Præfecti Vrbis Conſtantinopolitanæ, fine huius anni *l.* 12 *inf. de annonis ciuic.*

§ *Tatiani* huius PP. Orientis hiſtoriam iam exſecutus ſum ad *l.* 9. *ſup. de indulg. crimin.* quâ *leg.* viciſſim triennio, & quod excurrit, poſt *hanc l.* datâ ab Arcadio Theodoſij filio fama reſtituitur huic Tatiano. Nempe (vt *lex* illa quoque oſtendit, iuxta Ambroſium *Epiſt.* 53.) quemadmodum cum Tatianus offenſionem incurriſſet Rufini, acta eo ſatagente infirmata fuerant; ita viceuerſa poſteà Rufino iam occiſo, eidem Tatiano fama reſtituta eſt. Quare & hæc lex *Rufino* inſcribitur, vt & *d. lex* 12. *ſup. de bon. proſcriptor.*

§ Inter cætera igitur Tatiani Acta, *hac l.* nominatim infirmatur *Æraria* præſtationis adiectio, quam is de nouo invexerat citra priſcam conſuetudinem: Nempe cum Præfecti P. diſpoſitioni & ſolicitudini cura rei annonariæ incumberet, de quo iam *ſæpe* dictum eſt: attamen ſuperindictum ſeu indictionale augmentum Præfectus P. inſtituere non potuit, vt docebit *lex vn. inf. de ſuperindicto*: de quo alioquin indictionali argumento ſolemnis locus eſt apud Ammianum *lib.* 17. *p.* 97. 98. Similiſque adiectio aduerſus veterem pariter præſtationis conſuetudinem ab eodem Tatiano factam Antiochiæ infirmatur *d. l.* 131. *inf. de decurion.*

§ *Æraria* porrò præſtationis adiectionem *hanc* Cypriorum nominatim humeris impoſitam à Tatiano haud abſurdè quis ſuſpicetur, (de quo dicetur *inf. tit. de conlat. æris*) ſed nihilominus & aliis imponi potuit. Similiter porrò Baſilius *ep.* 277. Modeſtum PP. rogat, vt tolerabilem ferri præſtationem ſeu collationem montem Taurum incolentibus indici iubeat. ἀθλίᾳ ἀγροικίᾳ τὴν σωτηρίαν χαρίσασθαι, καὶ τοῖς τὸν Ταῦρον οἰκοῦσι τὸν σιδηροφόρον φορητὴν προστάξαι φανῆναι τὴν τοῦ σιδήρου συντέλειαν, ὡς μὴ εἰς ἅπαξ αὐτοὺς ἐκτριβῆναι, ἀλλὰ διαρκῆ αὐτῶν εἶναι τὴν ὑπηρεσίαν τοῖς δημοσίοις. *Miſeris Ruſticis ſalutem præſtare, Taurumque ferriferum incolentibus tolerabilem ferri collationem indici iubere, quò videl. non ſimul & ſemel illi opprimantur, verùm ſufficiens eorum functio ad vſus publicos eſſe poſſit.*

XXIV. * Impp. Arcadius & HONORIVS AA. Ennoio" ſuo Sal.

EXTRINIS vel Gynecæis, ex more, à" Corporatis Karthaginis ſpecies ſolitas" præſtari cognouimus, ſed immodica" pro hiſdem reddi" pretia, quod in diſpendium nolumus fieri Corporatorum: atque ideo ſublimitas" Tua pretiorum modum ſtatuat. Dat. XII." Kal. Ian. Mediol. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Iungenda huic eſt *lex* 149 *inf. de decurion.* & *lex* 25. *inf. de navicul.* Imò vt ex ſtimo & *lex* 141. 142. 143. 144. 145. *eod. tit. de decurionib. lex* 53 *inf. de appellat.*

" Ita quoque reliquæ omnes conſtitutiones: niſi quod *d. lex* 25 *de navicul.* habet, Ennodio.

" Proconſuli Africæ ſcil. quod præferunt nominatim quinque illæ *leges tit. de decurion.* & *d. lex* 53. *de appellat.*

" *Solita* ſpecies, id eſt canonicæ, ſolemnes, quæ de more præſtantur: Ita ſoliti Tituli, *l.* 19. *ſup.* & abſolutè, *ſolita*, Ammiano *lib.* 17. *p.* 98.

" Putem *ii modica*, vel, *iis modica*.

" *Reddi*, id eſt invicem præſtari: V. *Gloſſar. Theodoſ.*

" *Sublimitatis* appellationem Proconſuli Africæ tribui ab Honorio obſerua: pariter vt *d. l.* 149. *de decurionib.* quæ *huic* iungenda eſt.

" Aliæ *leges* habent *XVII. Kal. Iun.* aliæ *VII. Kal. Ian.*

COMMENTARIVS.

GYNECIARIARVM ſpecierũ, id eſt ſpeciarũ, quæ à Corporatis Carthaginẽſibus conferebantur ad textrina Principis, quæ proprio vocabulo *Gynecæa* vocabantur, de quibus ſuo peculiari *tit. ſup. lib.* 10. *de Murilegulis & Gynecæiariis*, & Notitia *Imperij*: Sed & Ammianus Marcell. (*lib.* 14. *p.* 20. & 25. *vbi* de Tyrio Textrino agit) pretium, hâc Honorij conſtitutione à Proconſule Africæ ſtatui iubetur: Hac, inquam, Honorij conſtitutione A.D. 395. quæ prolixæ Honorianæ conſtitutionis portio eſt, vt ex illis *legibus* omnibus liquet, quæ *huic* ſunt coniungendæ. Eâ verò conſtitutione Honorius in vniuerſum commodis Curiarum, Civium & *Corporatorum* per Africam, neque vnâ ratione conſultum ivit, ac nominatim Civium ac Corporatorum vrbis Carthaginienſis, (quæ totius Africæ caput erat) vt præter *hanc l.* docet *d. lex* 145. *inf. de decurion.* *Africani*, inquit, *ſacerdotales Karthagini reſtitui, ibique arbitratu ſuo agere cum favorabili editione placuit. Quod facientes Divi Patris noſtri beneficium renovamus.* Quare, hoc primùm argumento, cenſeo non Corporatorum cupiditati *hac l.* fibulam ſeu modum imponi, quaſi immodica pretia exigerent, quod tamen præfert *huius l.* lectio: verùm imo his conſuli aduerſus Præpoſitos Gynecæis, quod modica nimis pretia his pro ſpeciebus præſtitis ſoluerent: atque adeò legendum *hîc* videri, *ſed iis modica.* Et ſanè, quod ſecundum argumentum habeo, Honorius diſertè indicat, id quod *hâc l.* emendari iubetur, in Corporatorum diſpendium factum. Tertiò, ipſo ſtatim *legis* initio Corporatus mori ſolitæque præſtationi ſatisfeciſſe ait Honorius: Quare non his modus imponi iubetur. Quid igitur? Iuſtum pretium Corporatis reddi vult *hâc l.* Honorius pro ſpeciebus & ſolitis quas

Gynecæis

Digitized by Google

Gynæceis ex more præſtabant, ne vt hactenus fiebat, id in diſpendium eorum vergeret. Eum verò in finem pretiorum modum ſtatui iubet ab Ennoio ſeu Ennodio Proconſule Africæ.

¶ Ex *hac* interim *leg.* diſcere licet; Primùm Karthagine fuiſſe Gynecæum Principis, ſiue textrinum, de quo eſt pariter *ſup. d. t. de murileg. & gynec. Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theod. AAA. ad Eucherium* [Proconſ. Africæ] *Qui textrini noſtri mancipia occultatione celauerit: terni libri auri pro ſingulorum hominum ſuppreſſione plectatur. PP. Karthag. III. Kal. Mar. poſt conſulatum Auxonii & Olybri.* Meminit eius & Notitia Imperij, *Procurator* inquit, *Gynecij Kartaginienſis Africk.* Secundò, de Corporatis Karthaginenſibus dicetur ad *l. 2. infr. de collegiatis.*

¶ ACTORIBVS *morantibus in tributis ſoluendis ipſi prædiorum Domini tenentur.*

XXV. Idem AA Mineruio" Com. R. P.

OBSISTERE commodis" publicis, & ſtatutis" neceſſitatibus, non poſſunt priuilegia dignitatum: Vnde, vt quiſque prædij" emolumenta conſequitur, ſi non", euoluto anni ſpatio, intra ſex menſes omnem cui eſſe conſtrictus dicitur, reliquorum" intulerit cumulum", ad ipſos qui ſunt Domini prædij, exactionem volumus pertinere. PP." *in programmate Vari" Viri Clariſſimi Vicarij Vrb. Rom.* Honorio A. IV. & Eutychiano Coss. [398.]

NOTÆ.

* *Lex 10. vulg. 9. C. eod. t.*

" Mineruius Comes R.P. ſub Honorio: Eidem inſcribitur Anno ſuperiore *lex 14. ſup. de Tyronibus: & lex 1. C. de off. Com. S.* ; Hic idem *Palatij* eſt, ad quem extant complures Symmachi Epiſtolæ, *lib. 4.* Et ſanè eum Comitem rerum priuatarum fuiſſe indicat *Epiſtola 37. 42. & 43.* Plura in *Proſopogr.*

" *Commodorum* vox propria de re annonaria: v. *Gloſſarium.* Quinimò & ſpeciatim de annona vrbis Romæ, quo ſenſu accipitur *l. 2. 3. inf. tit. prox. tributa in ipſis ſpec. l. 8. inf. de Medic. & Profeſſor. l. 3. inf. de canon. frum. V. R. l. 6. inf. de ſuariis.*

" Id eſt publicè conſtitutis, ſolitis, ſolemnibus & canonicis: neque enim fero hic mutantes illud in *ſtatis.*

" *De prædiis emolumentum,* ita C. *Inſt.* Iſtud noſtrum elegantius & Latinius.

" *Si non is,* ita *Cod. Inſt.* quo nil opus.

" *Reliqua,* ſunt λοιπάδες, paſſim: vid. *Gloſſ.*

" *Cumulus* eſt ἀθροισμα. *Gloſſ.*

" De hac ſubſcriptione & propoſitione iam dictum quoque *ſup. ad leg. 1. de offic. Rect. prou.*

" Abſunt hæc, *in programmate Vari Viri Clariſſimi Vicarij Vrb.* à Cod. *Inſt.* De hac ſubſcriptione ad *leg. 37. inf. de hæret. & l. vn. inf. ſi per obrept.* vid. & *Paratit. de conſtit. Princip.*

" *Varus* Vicarius V. R. Ad hunc omnino pertinet Symmachi *ep. 29. edit. Pariſ. lib. 9.* vbi clarè indicatur, eum Vicarium Vrbis Romæ fuiſſe, vt in *Proſopogr.* oſtendo.

COMMENTARIVS.

DOMINOS PRÆDIORVM ipſos tributa ſoluere iubet Honorius *hac conſtitutione*, ſi ij qui emolumentum prædij conſequuntur, id eſt fructus colligunt, euoluto anno, qui tributis ſoluendis præſtiturus, intra ſex proximos menſes tributa præteriti temporis & anni non ſoluerint, quacunque tandem domini prædiorum dignitate potiantur. Quò pertinet quoque *lex 14. ſup.* & *lex 4. infr. ſine cenſu.*

¶ Hæc quidem *huiuſce leg.* eſt ſententia. Sed vt meliùs ea intelligatur, ſciendum eſt, Primò, per eos qui emolumenta prædij conſequi *hac l.* dicuntur, intelligi, non tantùm Colonos originales, de quibus fuit *d. lex 14. ſup. h. tit.* erit & *lex prox.* de quibus plenè *Paratit. de fugitiuis colonis ſup.* verùm omnes omninò quocunque titulo & iure aliena prædia verſantes, fructus colligentes, veluti Actores, nam & hi prædij emolumenta conſequuntur, id eſt colligunt, percipiunt ipſi, non ſibi, ſed dominis: cuiuſmodi Actores habuêre per prouincias in dignitatibus poſiti, quod etiam oſtendit *d. lex. 14.* oſtendit & Symmachus paſſim: déque bis infinita mentio *hoc Codice*; item *Emphyteuticarij*, de quibus *hanc l.* veteres ferme Interpretes accepêre: vt & de *Fructuariis* fundi: Hi inquam omnes vt emolumentum prædij conſequuntur, ita canonem & tributum prædij præſtare tenebantur: *l. 2. C. de iure emphyteut. l. 7. §. 2. l. 27. §. π. de vſufructu, l. 28. π. de vſufr. legato. 48.*

Hi, inquam, omnes emolumentum prædij conſequuntur: & tamen de *Actoribus* nominatim vel potiſſimùm *& Emphyteuticariis* Honorium cogitaſſe cenſeo: De *Actoribus*, inquam, potiſſimùm, quibus *Domini* prædiorum etiam apud Symmachum opponuntur *lib. 9. ep. 6* Nempe, quod ſecundò obſeruandum, *Actores prædiorum* fermè, quibus longinqua prædia committebantur, contumaciâ & duritiâ in ſoluendis tributis, & penſionibus cenſebantur, quod Symmachus teſtatur, *libro 5. ep. 87. lib. 9. ep. 6. & 151.* ſic vt, quod idem Symmachus ſcribit, *d. ep. 6.* tanquam ſoluti legibus viuerent, quoniam procul poſitis nullus Dominorum terror incurreret. Quare ne horum contumacia partim, partim Dominorum ſecuritate, nequam Actores conſtituentium tributariæ rei fraus fieret, & ſollicitandorum Actorum Dominis ſollicitudo *hâc leg.* impoſita: & penſioni ſeu canoni non ſatisfacientibus Actoribus, ab ipſis Dominis tributum exigi conſtitutum: cuius ſollicitudinis & periculi teſtes ſunt illæ Symmachi epiſtolæ; ac maximè *ep. 87. lib. 5. Neſtrorum duritiam ferre non poſſumus, qui cum* RELIQVA *ſuperiora non exol-*

Digitized by Google

ſuerint, etiam penſionem proximi anni ferre detrectant. Idcircò, quæſo vt cum homine meo, quem ad exactionem titulorum miſi, curam communicare digneris, & religioſam operam libenter adripias: Graue eſt enim, Nos quidem PRO AGRIS NOSTRIS FVNCTIONIBVS PVBLICIS ESSE MVNIFICOS, *Actores autem locorum, ne id quidem velle redhibere, quod ſciunt per annos ſingulos eſſe ſoluendum.*

Tandem obſeruandum, ſex menſium ſpatium *h.l.* poſt annum elapſum, id eſt poſt tempus tributi ſoluendi elapſum, definiri, poſt quod Dominos exigi ipſos iubet Honorius. Sufficiens nempe hoc ſpatium viſum, intra quod Domini prædiorum quantumuis longè poſitorum, Actoribus ſuis imminerent, eóſque ſolutionem vrgerent. Quare non ſatisfacientibus iam Actoribus, in Dominos periculum recidere vult, quaſi penes eos culpâ reſidente; qui Nequam Actores vltrò præfeciſſe videntur; quibus non ſoluentibus, ipſi Dignitate ſuâ ſeſe tutos putabant. Nempe in Dignitatibus poſiti viri Romæ ſuos Actores per prouincias habuêre, non minùs ipſis Actoribus contumaces, veluti Illuſtres Viri. Quare nullo Dignitatis priuilegio ab *huius l.* ſeueritate dominos immunes eſſe iubet Honorius, elegantiſſimâ ſententiâ *Initio l.* præmiſſâ. Dixi Romæ: ideò enim hæc *lex propoſita in programmate Vari viri clariſſimi Vicarij vrbis Romæ*: de qua ſubſcriptione in *Prolegomenis*. Cui Varo inter alias prouincias Campania & Apulia ſuberant, vt teſtatur Symmachus eâ quam dixi ad eum epiſtolâ.

§ Ad praxin igitur quomodo hæc *lex* deduci poſſit, ſeu ad quod argumentum ea *lex* trahi poſſit, hinc conſtat. Perperàm enim à nonnullis ea aptatur quæſtioni illi, quod tempus ceſſationis in ſoluenda penſitatione requiratur, vt bona ceſſantis ſubhaſtari poſſint: vt rectè notauit Menochius *de arbitr. lib.2. c.55. n.6.*

XXVI. * Idem AA., Vincentio PF. P. Gall."

OMNI amoto priuilegio beneficiorum", poſſeſſores Sublimitas Tua præcipiet vniuerſos muneribus" adſtringi, earum ſcilicet prouinciarum", ex quibus orta querimonia eſt, aut in quibus hæc" retinendæ" plebis ratio adſcribtióque ſeruatur: Nullum gratia" releuet: nullum iniquæ partitionis vexet incommodum, ſed pari omnes ſorte teneantur: Ita tamen, vt ſi ad alterius perſonam transferatur" prædium, cui certus plebis numerus fuerit adſcriptus, venditi" onera nouellus poſſeſſor conpellatur agnoſcere: cùm plebem conſtet, non tam" in omnibus prædiis adſcribendam, neque auferendam ab eo", cui ſemel poſthac deputata fuerit, &c. Dat. XIII. Kal Iul. Med. Theodoro v.c. CONS. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.*
" *Vincentius* hic PP. Galliarum fuit iam inde ab Anno ſuperiore 398. & per totum triennium fuit in ea dignitate A. 398. 399. 400. v. *Conſular. Theod.*
" *Beneficium*, id eſt immunitatum ſpecialium: v. quæ noto ad *l. vlt. ſup. de conſtit. Princip.*
" *Muneribus*, id eſt, annonis & tributis. Saluianus *lib.5. Iuris ſui agellos non habent, & ad agrorum munus enecantur.*
" Gallicanarum.
" Quam indicaſti.
" *Retinere*, an hic eſt obnoxium facere, ſubiicere, obligare, ac proinde & vexare? Non: mox vt dicam.
" Vid. *l.1. ſup.*
" Venditione. " Sibi.
" An reponendum, *non tam hominibus, quàm prædiis?*
" Prædio ſcil.

COMMENTARIVS.

ÆQVABILITATI tributariæ functionis ſeu tributorum ſoluendorum, aduerſus Potentiorum iniurias, tenuioribus & miſeris prouincialibus per Gallias ſubleuandis hâc conſtitutione datâ ad Vincentium PP. Galliarum, Honorius Imp. A.D. 399. conſultum it.

§ Duplex ſcil. ex Gallicanis prouinciis querimonia hâc tempeſtate perlata fuerat: Prior, quod infirmiores ferrent ſarcinas tributorum, imò ſarcinas fortiorum: *iniquæ* denique *partitionis incommodo* (vt hæc *lex* loquitur) *vexarentur*, dum alios & potentiores gratia releuaret. Quare Honorius huic malo obuiam iturus, & Gallicanas prouincias hâc parte vexatas ſubleuaturus conſtituit, vt omni amoto priuilegio beneficiorum ſeu immunitatum, poſſeſſores vniuerſi muneribus adſtringantur: nullum gratia releuet: pari tandem omnes ſorte teneantur. Quod ius vt tralatitium, ita Gallicanis prouinciis hâc tempeſtate neceſſarium, ſed iniquitate Potentiorum identidem perfractum, mox vt oſtendam pluribus.

§ Secunda querimonia ex Gallicanis prouinciis ad Honorium perlata, fuit de iniqua *plebis retinendæ ratione, adſcriptionéque*. Quod quid ſit, inueſtigandum nobis venit. Et verò ex *hâc ipſâ leg.* Primùm liquet, Prædiis ſeu poſſeſſionibus ſingulis certum plebis numerum fuiſſe adſcriptum ſeu deputatum, ſeu in his prædiis cenſus illos, vt ait *lex 14. ſup.* Plebis, id eſt colonorum originalium, vt eos vocat *d. lex 14. ſup.* colonorum ſimpliciter, *l. 3. inf. de cenſu*: mancipia vocat adſcripta cenſibus *lex 2. inf. ſine cenſu*: de quibus plenè ſemel dixi *ſup. Paratitl. de fugitiuis Colonis.* Quare poſſeſſores prædiorum, onera iſtius plebis ſeu colonorum agnoſcere compellebantur, & pro his tributa ſoluere: *h.l. & d. l.14. & d. l.2.* Poſſeſſores, inquam, non alij: *Cùm plebem conſtet, non tam hominibus quàm prædiis* (Ita enim hunc locum reſtituo) *adſcribendam, neque auferendam ab eo cui ſemel poſthac deputata fuerit.* Quod & ipſum

ipſum tralatitium eſt, in tributis non perſonas ſed ipſa prædia conueniri: de quo omni ad titulum *inf. ſine cenſu vel reliquis*: cuius *lex prima* & ipſa ad Galliam pertinet. Quicquid tandem in venditione prædij conuenerit: quò pertinet & *dicta lex 2. inf. ſine cenſu*: *dicta lex 3. inf. de cenſu*: *& hac lex*. Et quidem in ſp. *huius leg.* quicquid tandem conuenerit inter emptorem & venditorem, *vt videl. venditor plebem retineret*, id eſt certam colonorum originalium partem, quorum nomine *adſcriptiones* ſeu tributariam functionem agnoſceret. Atque hæc eſt illa *retinendæ plebis ratio adſcriptioque*, quæ per Gallicanas prouincias damnatur. *Retineri* plebs *h. l.* dicitur, cùm venditor agri in ſe recipit, & penes ſe retinet onus & cenſum colonorum nomine. Ita pariter *l. 3. inf. ſine cenſu*: *omnes pro his agris, quos poſſident, publicas penſitationes agnoſcant, nec pactionibus contrariis adiuuentur, ſi venditor aut donator apud ſe conlationis ſarcinam pactione inlicita voluerit* RETINERE. Ita in eodem argumento, *l. 3. inf. de cenſu*: *ſi quis prædium vendere voluerit, vel donare*, RETINERE, *ſibi transferendos ad alia loca colonos priuatâ pactione non poſſit*. Denique hoc duplici malo inter cætera vt Gallicanæ prouinciæ laborauêre, ita cohærente & creſcente factum, vt Barbaris gentibus mox mox paruerint, atque in eorum iura magis magiſque Dei iudicio, tranſgreſſæ ſint. Quod argumentum cùm ex profeſſo exequatur quadraginta annis poſt *hanc leg.* Saluianus Maſſilienſis Presbyter *libro 5. de Gubernat. Dei*, hæc ipſa duo mala, quæ *h. l.* memorantur, inter cætera plura perſtringit. *Et quidem hoc ipſum, quamuis durum & inhumanum, minus tamen graue atque acerbum erat, ſi omnes* ÆQVALITER *atque in commune tolerarent. Illud indignius ac pœnalius, quod omnium onus non omnes ſuſtinent, imò quod pauperculos homines tributa diuitum premunt, & infirmiores ferunt ſarcinas fortiorum: Nec alia cauſa eſt, quod ſuſtinere non poſſunt, niſi quia maior eſt miſerorum ſarcina quàm facultas. Res diuerſiſſimas diſſimillimáſque patiuntur, inuidiam & egeſtatem. Inuidia eſt enim in ſolutione, egeſtas in facultate. Si reſpicias quod dependunt, abundare arbitreris: ſi reſpicias quod habent, egere reperies. Quis æſtimare rem huius iniquitatis poteſt? Solutionem ſuſtinent diuitum, & indigentiam mendicorum.* Et hæc quidem Saluianus ad priorem *huius l.* querimoniam ſpectantia; Ad poſteriorem hæc eiuſdem pertinent. *Et quid dixi* VENDVNT? *vtinam venderent vſitato more, atque communi, aliquid forſitan remaneret emptoribus. Nouum quippe hoc genus venditionis & emptionis eſt: venditor nihil dat, & totum accipit: emptor nihil accipit, & totum penitùs amittit.* Et mox: *Nam illud quale quàm non ferendum? & quod non dicam pati humanæ mentes, ſed quod audire vix poſſunt, quod plerique pauperculorum atque miſerorum ſpoliati reculis ſuis, & exterminati ab Agellulis ſuis, cùm rem amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa patiuntur: cùm poſſeſſio ab his receſſerit, capitatio non recedit: Proprietatibus carent & vectigalibus obruuntur. Quis æſtimare hoc malum poſſit? Rebus eorum incumbunt inuaſores, & tributa miſeri pro perſuaſoribus ſoluunt: Poſt mortem patris nati obſequiis iuris poſtumi, iuris ſui agellos non habent, & ad agrorum munus enecantur.* Et iſta quoque Saluianus ad poſteriorem *huius leg.* querimoniam pertinentia, quod ſcil. venditores agrorum venditorum onera agnoſcerent. Rationem, quomodo iſtud fieret, non explicat Saluianus, id explicant *hac lex*, & *d. lex 1. inf. ſine cenſu vel reliquis*: imò omnes *illius tituli leges*: *lex 4. ſup. h. t.* Nempe vel cenſum ſeſe agnituros ſpondendo: vel opimos fundos, ſeruatis & retentis inutilibus, vendendo: vel retento plebis onere: Et hæc omnia, captatis momentaneis miſerorum venditorum neceſſitatibus. Quâ cauſâ fortiter defendo, pactum iſtiuſmodi non tantùm fiſci ratione ſeu reſpectu, verùm & ipſorum paciſcentium penitùs inualidum fuiſſe: de quo ad *legem 1. inf. ſine cenſu*.

XXVII. * Idem AA. Saluino'' Com. R. P.

OPVLENTOS, quos annuâ ſolutione debitas inferre conuenerat penſiones, cum eo quod reſedit indebitum'', quadruplum iubemus inferre. Hij verò, quos fortè mediocritas'' à contumaciæ huius excuſat inuidiâ, ſimplam debiti ſummam omni maturitate redhibere'' cogantur: quos tamen oportuerat pro mediâ ſaltem præceptionis'' condemnatione'' retineri'', qui ad ſoluenda rei noſtræ debita reſtiterunt''. Dat. Id. Nou. Rau. Stilicone & Aureliano Coss. [400.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Iuſtin.*

'' *Saluinus* Comes R.P. ſub Honorio: Hic proculdubio eſt, ad quem extat Symmachi *epiſtola* 19. *lib.* 8.

'' *al.* Diuiſim, *in debitum.*

'' *Mediocritas*, id eſt paupertas. v. *Gloſſ.*

'' *Redhibere*, pro ſimplici præſtare, ſoluere.

'' *Præceptio*, hic eodem ſenſu, quo Generale præceptum, *l. vlt. ſup. de conſtit. Princip.* Imperiale præceptum, *l. vn. inf. de ſuperindicto*, id eſt quod alias Edictum dicitur, *l. 34. inf. h. t.* id eſt, Indictio, delegatio, delegatoria quæ de tributis ſoluendis emittebatur.

'' *Condemnatio*, pro multa: v. *Gloſſar.*

'' *Retineri*, eſt puniri, obnoxium reddi.

'' Id eſt, morati ſunt.

COMMENTARIVS.

MORATORI, qui intra annum tributa rei priuatæ non ſoluit, ſi opulentus ſit, præter id quod tributi nomine debet, quadrupli pœna merè penalis imponitur *hâc* Honorij *conſtitut.* A. D. 400. Cui ſimilis Valentiniani Iun. conſtitutio eſt, *lege* 18. *ſup.* circa moratores Vrbicarij Canonis:

nonis : Quanquam eâ non illicò ad quadrupli pœnam petueuitur ; ſed poſt itetatam ſeu ſecundam moram & contumaciam. Et hæc de motatore opulento. Atenim mediocri ſeu pauperi hæc pæna remittitur, cum quadam Clementiæ oſtentatione : nempe quod dimidia ſaltem plus multari debuiſſent, ἡμιολίῳ : nam etſi *eos mediocritas à contumaciæ excuſet inuidiâ*, vt *h. l.* dici obſeruandum eſt ; attamen eo ipſo quod *reſtiterunt* ; id eſt intra annum non ſoluerunt, multandi videbantur.

XXVIII. * Idem AA. Pompeiano" Proconſ. Afric.

VETERANI terras cenſibus obligatas, vt cognouimus, vindicarunt, pro quibus tributum ſoluere dedignantur. Quoſcunque igitur inſertas cenſibus terras tenere fuerit deprehenſum, ilicò ad ſoluenda tributa conpelli præcipimus. Dat. prid. Kal. Ian." Med. Stilichone & Aureliano Coss. [400.]

COMMENTARIVS.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ autem ei ſunt *lex 27. inf. de ſuſceptorib. & lex 3. ſup. de concuſſ. Aduoc.* Imò & *lex 2. ſup. ad l. Iul. de ambitu* ; *lex 166. inf. de decurionib. l. 18. inf. de luſtrali conlatione* : Tandem & *lex 60. inf. de appellationib.*

" *Pompeianus* Proconſul Africæ ſub Honorio: de eo v. *Proſopogr.*

" Ita quoque *d. l. 27.* & *l. 3.* A1, Prid. Kal. Iun. *d. l. 2.* Pod. Kal. Iul. *d. l. 166. & d. l. 18.* Kal. Iun. *d. l. 60.*

COMMENTARIVS.

VETERANI quoque terras cenſibus obligatas, inſertas, tenentes, tributa ſoluere iubentur ab Honorio *hâc l.* Cui iungendæ non tantùm *lex 27. inf. de ſuſceptoribus* : & *lex 3. ſup. de concuſſ. Aduocat.* verùm etiam cæteræ omnes illæ quas in *Notis* congeſſi, quæque omnes vnius prolixæ Honorianæ conſtitutionis partes ſunt : quæ emiſſa fuit ad Africanorum querelam & legationem, Mecilíano Legato miſſo, vt oſtendit *lex 166. inf. de decurionib.* Inter cæteras autem querelas, aliquammultæ rem *Tributariam* reſpexêre, quâ Africani non vnâ ratione atterebantur, partim ſuſceptorum & Tabulariorum fraudibus : quò pertinet *d. lex 27. de ſuſceptoribus* partim compulſorum deprædationibus, quò ſpectat *d. l. 3. ſup. de concuſſ. aduoc.* partim immunitate Potentiorum, quò pertinet *hac lex*, & *d. lex. 18. inf. de luſtrali conlat.* Atque ita etiam argumenti in commune paritate hæ quatuor *leges* inter ſe optimè concordant. Igitur vt *h. l.* ita & *l. 18. inf. de luſtrali conlat.* immunitati, quâ Potentior quiſque ſibi vindicabat, Honorius occurrit : & *hâc* quidem, veteranorum immunitati iniuſtæ. Nempe *Veterani* à cenſibus tùm demum immunes ſunt, ſi non cenſibus obnoxias terras vindicare cœperint : de quo ſuo *titulo ſup. de veteranis.* Denique neque veteranorum obtentu tributorum modum infringi oportet.

XXIX. * Idem AA. Prouincialibus prouinciæ Proconſularis."

PERPENSA" curâ ſtatuimus, Vt non amplius vobis aliquid extra ordinem indicetur", quàm rei annonariæ neceſſitas, ac deuotio" poſtularit. Si quid verò de eodem modo" diuerſarum" ſpecierum potuerit redundare, futuræ iuſſimus inlationi" proficere, ſcilicet" vt in locis propriis conlata frumenta poſſeſſor dependat. ¶ Vt" vicenis ſolidis, qui in præteritum pro equis Curatoriciis" petebantur, duo ſolidi detrahantur : ita vt Proconſularis" Numidiæ cognoſcat, octonos & denos ſolidos pro ſingulis equis debere perſoluere : Byzaceni etiam Tripolitaníque cognoſcant, quinos denos pro ſingulis equis ſe debere præſtare. ¶ Sportularum autem nomine, quæ Comiti Sacri Stabuli præſtabantur, nihil penitùs inferendum. Dat. prid. Kalend. April. Med. Vincentio. & Fraitta Coss. [401.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungenda autem ei eſt *lex 26. ſup. de erogat. mil. ann. & l. 63. ſup. de curſu publ.* Imo iungenda ei & *lex 1. inf. de indictionib. & fortè lex 28. in de ſuſceptor.*

" *Proconſularis prouincia* eſt Africa, quæ ſub Proconſule erat: de quo v. Orbis Romani deſcriptionem è *Cod. Th.* vid. & *l. ult. inf. de ſuſceptoribus* : & quæ dixi iam ad *d. l. 28. ſup. de erog. mil. ann.* Illud itaque mirum, cùm hæc *lex* ad Africam Proconſulatem ſpectet: nihilominùs de Numidia, Byzacenis & Tripolitanis quoque caueri. Quare oportet, integram conſtitutionem, vnde *hac & dua iſta priores*, quas *huic* coniungendas dixi deſumpta eſt, *Prouincialibus prouinciæ Proconſularis & cæterarum Africæ prouinciarum*, inſcriptam fuiſſe: Etſi *lex 1. inf. de indictionib.* quæ & *huic* iungenda eſt ſpeciatim, *Pompeiano Proconſuli Africæ* inſcribatur.

" *Perpenſa*: v quæ dixi ad *l. 2. ſup. de conſtit. Principum.*

" Reponendum *indiceretur* : vel *indicatur*, quod præfero.

" *Deuotio* hic pro annonâ & militari ſpeciatim: vt docet collatio *d. legis 1. inf. de indiction.* cum *hâc l.* de hâc alioquin Deuotionis ſignificatione dixi plura ad *l. 17. ſup. de diu. reſc.*

* *Secunda* ſententia *huius leg.*

" Id eſt quantitate & ratione collationis extraordinariæ.

" In ſpeciebus diuerſis *d. l. 1. inf. de indictionib.*

" Indictioni

" Indictioni conlationique *d. l.* 1. " *Sed &c, ut &c.*

* *Tertia* ſententia *huius l.* de *Equorum curatoriciorum* æſtimatione. Cæterùm hunc locum ita reſtituo *ut &c.*

" Curatoricio nomine flagitari dicuntur, *l.* 2. *inf. de equorum collat*, de quo mox.

" Malim *Prouincialis*: Neq; enim Numidia Proconſulatis fuit, ſed Conſulari paruit, vt docet *Notitia Imperij*. Sed & *Proconſularis* Numidia pro prouinciali eius prouinciæ vix rectè dicatur: quomodo *prouincia Proconſularis prouinciis* rectè dicitur, vel *hâc l*. Et quid ſi legamus: *Proconſularis & Numidia*, id eſt tam Proconſularis Africæ ſcil. quam Numidiæ?

* *Quarta* ſententia *huius leg.* de *ſportulis Comitis S. Stabuli.*

COMMENTARIVS.

DE EXTRAORDINARIA MILITARIS Annonæ, & EQVORVM collatione eſt hæc Honorij Imp. *lex*, data A. D. 401. Quæ pars eſt prolixioris Honorianæ conſtitutionis, quâ in Africæ proconſulari potiſſimùm prolixè conſultum iuit, ne videl. extraordinaria militaris annonæ, equorúmque imò paraueredorum parangariarúmque exactione plus nimio grauaretur: Quod præter *hanc l.* docent *lex* 26. *ſup. de erogat. mil. ann. l.* 63. *ſup. de curſu publ.* imò & *lex* 1. *inf. de Indictionibus*, emendato die, quæ omnes ex eadem conſtitutione deſumptæ, *huic* noſtræ coaſſandæ veniunt. Ad quem eundem finem datæ ab eo hoc ipſo anno, ſuperiore partim menſe partim hoc ipſo, *lex* 2. & 3. *inf. de Equorum conlat. l.* 28. *de ſuſceptorib.* Et hanc quidem ideò conſtitutionem *perpensâ ſuâ* à ſe emiſſam ait, vt euixi ſtudij ſui, maturóque conſilio ſuſceptæ ſollicitudinis indicium faceret: hæc enim eſt vocis *Perpenſi* ſecretior ſignificatio: de quâ dixi plenè ſemel ad *l.* 1. *ſup. de conſtitut. Principum.* Antequam verò de ipſius *legis* ſententia agimus, Hiſtoria *huius leg.* occaſio retexenda nobis eſt. Igitur ſciendum eſt, tuendæ Africæ vt iam antea, ita & hâc tempeſtate militem in eâ locatum fuiſſe: tum aduerſus Barbaros, tùm ne ea pars orbis Romani rebellaret. Quod paulo ante certè euenerat per Gildonis Tyrannidem, qui in eâ aduerſus Honorium rebellauerat iam inde ab A. D. 396. imò & Arcadij Imperio eam adiectam voluerat. Et quanquam iam iam Anno 398. debellatus fuiſſet, tamē Gildonianæ factionis reliquæ adhuc ſupererant. Sed & Marcharidus in eâ quidam hoſtis publicus profligatus, de quo eſt hoc ipſo anno 401. *lex* 18. *inf. de bonis proſcriptorum.* Inde verò Mauri eam laceſſebant, teſte Claudiano *de bello Gildonico*: & *lib.* 1. *in Eutropium*: Zoſimo, *lib.* 5. *p.* 788. donec Stiliconis conſiliis & prouiſione liberaretur. His igitur malis motibúſque afflictæ, inter alia extraordinaria, annonâ militari, equiſque militaribus opus fuit. Quo obtentu ne prouinciales nimio plus attererentur hâc conſtitutione prouidendum credidit Honorius: His quatuor *hâc l.* conſtitutis: nam & totidem *huius l.* ſunt capita.

¶ Prima ſententia eſt de *Modo* extraordinariæ iſtius militaris annonæ: Nempe id demùm, ſeu id tantùm Afris eo nomine indicendum ſtatuit, quantum annonæ militaris neceſſitas reuera depoſcere videretur: Nempe enim, ſicut nonniſi ſummâ neceſſitate vrgente hæc indictio fit, ita nonniſi quatenus neceſſitas poſtulat, facienda eſt. Id quod pariter continetur *d. l.* 5. *ſup. inf. de Indictionibus.* quæ *huic* inter alias coniungenda eſt: hoc tantum fermè diſcrimine, quod *illa* Proconſuli Africæ inſcribitur, *hæc & cætera* Prouincialibus ipſis prouinciæ proconſularis: Quomodo de eadem re ad diuerſos eodem tempore ſcribi moris fuiſſe complures aliæ hoc Codice *leges* oſtendunt: de quo peculiari capite in *Prolegomenis*. Verba igitur *legis* illius hæc ſunt: *Id tantum quod eſt neceſſarium intra Africam militibus conſiſtentibus prouincialibus, iubemus indici, ac iuxta matricularum fidem quod exigit ratio poſtulari.* Ex his interim apparet quod initio dixi, hâc tempeſtate milites intra Africam conſtitiſſe, tuendo eius limiti: ſubinde quà Barbaris quà Tyrannis in eâ exorientibus repellendis.

¶ *Secunda* ſententia eſt: *Redundantem* etiam ex hâc extraordinariâ militaris annonæ collatione, quantitatem, id eſt ſi quid poſt factam erogationem in milites ſuperfuerit, futuræ indictioni ſeu illationi proficere & imputari debere. Quod ipſum rurſum *d. l.* 1. continetur: *Itaut*, inquit, *ſi quid erogationibus redundarit, in ſpeciebus diuerſis vel præbitione vecturiſque id futuræ Indictioni conlationique proficiat.* Non abſimiliter, pretia ſpecierum vrgente neceſſitate fiſco venditarum in collationem fiſco inferendam imputantur, *l.* 2. *Cod. ut nemini liceat in coempt. ſpecierum.* Similiter & ſumptus facti in tranſitu militum: *Nouella* 129. Quæ tres imputationum ſpecies notandæ veniunt, vel eò magis, quòd vix quidquam de præterito in futurum ſibi fiſcus imputari patitur.

¶ *Tertiâ* ſententiâ Equorum Curatoriciorum adæratio fit & quidem moderatior, id eſt eorum pretium conſtituitur, pro prouinciarum Africæ diœceſeos diuerſitate. Quod quid ſit paucis videndum eſt. *Curatoricij* igitur Equi qui *h. l.* vocantur, dicuntur Curatoricio nomine flagitari in *l.* 2. *inf. de Equorum conlat.* Quæ & ipſa *lex* ad Africam ſpectat, imo & eidem Pompeiano Proconſuli Africæ hoc ipſo anno inſcribitur ante ſex ſeptimanas, cui & *d. lex* 1. *inf. de indictionib.* inſcribitur, quæ *huic* noſtræ coniungenda eſt. Sanè ex *eadem l.* apparet, eos in vſum militarem exactos. Lex ita habet: *Impp. Arcadius & Honor. A.A. Pompeiano Procon. Afric.*

Sicut dudùm præceptum eſt, quàmprimum Equorum, qui Curatoricis nomine flagitantur, in pretio maturetur exactio: ita vt vicenos quidem ſolidos pro ſingulis equis à prouincialibus exigantur: ſepteni verò Contubernalibus miniſtrentur. Dat. Id. Feb. Med. Vincentio & Frauitta C O S S. Eoſdem *lex* 3. *d. t. de equorum conlatione*, vocare videri poſſit *Equos canonicos militares* Diœceſeos Africanæ: quæ *lex* decem tantum diebus hâc antiquior eſt. Quod non probo: de quo etiam ad *d. l.* 2. Curatoricios igitur equos dictos quis exiſtimet, eò quod ab iis primùm exacti ſeu collocati, quibus per Africam cura aliqua demandata erat, quique ad agendas curas deſtinabantur, à quibus proinde pro huiuſmodi actu Equi ſolemnes collati fuerint; quod certè teſtatur Conſtantini M. ſingularis *lex* 2. *ſup. de priuil. eorum qui in ſacro Palatio*: Quibus & deinceps alij Honorati acceſſère, à quibus iidem equi ad militare ſubſidium ſeu ad vſum armorum exacti: quod oſtendit *lex* 1. *ſup. de decur. & ſilent. lex* 3. *ſup. de proximis Concil. diſpoſitionum*: *d. l.* 2. *ſup. de priuil. eorum qui in ſacro Palatio*: *l. vn ſup. de oblat equorum*: *l. vn inf. qui à præbitione tironum excuſ.* Ac nominatim Nauicularij codicillis ornati, *l.* 35. *inf. de Nauiculariis.* Nihilominus tamen Curatoricij ſemper à primâ

ſui

Google

ſui origine dicti fuerint. Verùm de eo plenius & certius ad *d. l. 2. inf. de Equorum collat.* & ad *l. 3. eod. tit.*

¶ Nunc de pretio iſtorum Equorum Curatoriciorum. Igitur, cùm antea viceni pro ſingulis equis exigerentur, *d. l. 2. inf. de Equorum conlat.* cuius verba antea retuli, octodecim ſolidis nunc Numidæ taxantur, Byzaceni & Tripolitani quindenis. Nempe, quod notandum, Numidæ equi maiore pretio taxati ſeu adærati: hi quippe præſtantiſſimi fuere: Quod præter *hanc l.* docet *lex 15. inf. de naucul.* & Auctor *veteris Orbis deſcriptionis* ſub Conſtantio *cap. 52.* Numidarum Equorum inter præcipuos quoque meminit Vegetius *de re Veterinar. lib. 4. c. 7.* Imò & eodem reſpicit aliquatenus *lex 2. de cohortalib.* Verùm de *Equorum adæratione* ſeu taxatione ad *leg. 1. inf. de Equor. collat.*

¶ Sequitur poſtrema *huius leg.* ſententia, quâ vetat Honorius Imp. quidquam *ſportularum* nomine pro his Equis Curatoriciis tribui Comiti S. Stabuli: de quo commodiùs ad *d. l. 3. inf. de Equorum collat.*

¶ MVTARI *canonem Africanum frumentarium, vrbis Romæ vſibus deſtinatum, ſub pœna dupli, vetat Honorius Imp.*

XXX. * Imppp. Arcadius, HONORIVS & Theod. AAA. Sapidiano Vic. Afric."

SVPER mutando canone" à quolibet inpetrata Reſcribta vacuentur": & ſi quid deinceps auſus fuerit quæ prohibemus, poſtulare, in duplum teneatur obnoxius: Nam cùm in priuatis cauſis, quæ contra leges fuerint elicita caſſentur, rectiùs" in publicis negotiis quæ aduerſum vetera" decreta extorta fuerint ſubmouemus. Dat. prid. Non. Septemb. Altino, Arcadio" A. VI. & Probo Coss. [405.]

NOTÆ.

a Abeſt hæc *lex* à *Codice Iuſtin.* Iungendaque *huic*, meo quidem iudicio, mox vt oſtendam *lex 5. inf. de can. frum. V. R.* concordat etiam huic *lex 4. ſup.* & *lex 1. 2. 4. 5. inf. tributa in ipſis ſpeciebus.*

" *Sapidianus* Vicarius Africæ ſub Honorio. Huic inſcribitur & anno 399. *lex 34. inf. de Epiſcopis* & anno 409. *lex 9. ſup. de metatis*, omiſſâ tamen ibi dignitate. Proculdubio hic idem eſt ad quem extat Symmachi *ep. 56. lib. 9.* vbi & *publica eum tractaſſe* indicat: & Animalia ludorum apparatui præparari ſibi ab eo depoſcit, *animalia*, in quibus ſanè erant Lybicæ ſeu Africanæ, quod idem Symmachus teſtatur, *lib. 2. ep. 46. 76. lib. 7. ep. 122.* v. & Caſſiodorum *Chronico.*

" Frumentario vrbis Romæ. *d. l. 5.*

" *Vacuentur*, id eſt pro nullis & inanibus habeantur: vid. *Gloſſar.* mox, *caſſentur*: item *ſubmouemus.*

" *ſc. qui* expunctâ litera *d.* quæ ex ſequ. vocis occaſione hic inſarta.

" *Rectius*, id eſt multò magis, potiori ratione v. *Gloſſ.*

" *Veterem diſpoſitionem. d. l. 5.*

" Emendandi hi Conſules. mox vt oſtendam.

COMMENTARIVS.

MVTARI canonem vt cæteroquin non oportet (de quo erit etiam *lex vlt. inf. h. t.*) ita canonem nominatim *vrbicarium* deſtinatum vſibus vrbis Romæ, etiam Reſcripto Principis mutari, vetat *h. l.* Honorius: pariter vt *l. 5. inf. de canone frum. V. R.* (quam *huic* coniungendam videri mox oſtendam:) pariter vt vetuit Valentinianus Senior *l. 8. ſup.* & *l. 1. 2. inf.* mox peculiari *titulo Tributa in ipſis ſpeciebus*: Imò & Theodoſius M. per Orientem quoque pariter canonem mutari vetuit, *l. 4.* & *5. ſeu vlt. inf. Trib. in ipſis ſpec.* contrarius hâc parte fuit Theodoſius Iun. *l. vlt. hoc tit. Mutari*, inquam, id eſt vel alia ſpecie commutari, vel adærari, ſeu pretio taxari, vt *l. 8. ſup. Canonem* inquam, vrbis Romæ frumentarium, qui ex Africâ Romam ſubuehendus erat: Quare hæc *lex* inſcripta Vicario Africæ: de quo dicemus *l. 3. inf. de canone frum. V. Rom.*

¶ Adeò autem mutationi huic intercedit" Honorius, vt ſi in poſterum huiuſmodi Reſcriptum quis impetrauerit, in duplum eũ teneri velit. Quod ipſum omne continetur *d. l. 5. inf. de canone frum. V. R.* cuius ſubſcriptio talis eſt *Dat. prid. Non. Septemb. Altino, Theodoro V. C.* CONS. Vides Diem, menſem, & Locum in hac ſubſcriptione, conuenire cum iis quæ habet ſubſcriptio *huius l.* Quare mihi mens ea omninò, *hanc l.* cum *illâ l. 5.* coniungendam eſſe, atque adeo Coss. in hâc emendandos. Præter argumenti paritatem, & ſubſcriptionis ſimilitudinem, & hoc inſuper argumentum habeo: quod Honorius *Arcadio 6.* & *Probo* Coss. id eſt A. D. 406. toto, *Rauennæ* conſtiterit: Atqui *Theodoſ.* Coss. id eſt A. D. 399. indubiè Patauio digreſſus menſe Septembri *Altini* conſtitit: quod docet præterea *lex 6. inf. de Canone frum. V. R. l. 15. inf. de exactionibus*: imò & *lex 16. ſup. de bonis proſcriptor*: Etſi fatear nil impedire, quominus Honorius & Altini A. D. 406. aliquando conſiſtere potuerit: quomodo etiam A. 400. Mediolano digreſſum Altini ſubſtitiſſe docet *lex vn. inf. de patronis horr. Portuens.* itemque fine Anni 401. *l. vn. ſup. de off. Vicarij.*

¶ Ratio tandem & argumentatio *huius l.* à minori ad maius elegans notetur: à priuatis videl. cauſis ad publica negotia.

XXXI. *, Impp. Honor. & Theod. AA. Seleucho PF.P."

POſſeſſor Africanus pro deſtitutis" poſſeſſionibus cogetur" tributa dependere: Quod ne accidat, hâc definitione ſancimus, Nullum poſſeſſorem, neque munificum" prædium, pro alienis debitis", vel deſtitutione' eſſe detinendum: Neque eorum prædiorum depectione" prægrauati, quæ ex hiſdem bonis quæ retiuent, nequaquam eſſe monſtrantur: ne" vllis præſtigiis atque commentis exactio mutiletur. Electos * igitur Inſpectores" iam nunc" cenſuimus eſſe mittendo, vt eorum relatione integro canoni" & inlibatæ penſitatione" ſollemni", quatenus prouideri debeat, æſtimetur. Dat. Prid. Kal. Feb. Rau. Honor. VIII". & Theod. V. AA. Coss. [412.]

NOTÆ.

* *L. hâc definitione* 1 n. *Cod. de omni agro deſerto.*
" Seleucus PP. ſub Honorio & quidem Ita. æ, quod docet Africæ mentio *h. l. & l. 52. inf. de hæreticis. v. Proſopogr.*
* *Primus* hæc ſententia hiſtorica recisa à Triboniano. " Alienis.
" ϰ. *Cogetur*. ſunt enim hæc verba Honorij malum memorantis, mox remedium propoſituri.
* Hinc iam deſumpta eſt *d. lex* 12. " *Munificum* prædium, quod munus publicum ſeu tributa agnoſcit. v. *Gloſſ.* Inanis coniectura eſt Gothenj, *de off. domus Aug. l. 3. c. 14. p.* 526; qui interpretatur obnoxia munificib. curſus publici.
" *Debitum*, de tributario v. *Gloſſar.* " *Deſtitutionem* vocat, prædium ſeu poſſeſſionem deſtitutam, *ſup.*
" ϰ. *Defectione*, vt etiam hodie habetur *Cod. Iuſt.* antea editum fuerat, *defunctione*. Hinc & defecta prædia. v. *Gloſſar.*
" Poſſeſſor ſcil. & præ lium munificum: *in Cod. Iuſt. retinentur.* " *Nec* C. Iuſt.
* Et hæc poſtrema ſententia Hiſtorica à Triboniano reciſa eſt, Non malè forte.
" De *Inſpectoribus* his agitur rurſum *l. 13. inf.* & ſuo tit. *inf. de Cenſitorib. de æquatorib & Inſpectorib.* plenè.
" *Iam nunc*, id eſt ex die præſenti, continuo, ilico *h. l. & l. 2. ſup. de Palatinis S. L. l. 1 ſup. de off. Rector. prou. l. 2. ſup. de Veteranis: l. 9. inf. de luſtrali collat. l. 17. ſup. de Tyronibus.* vid. *Gloſſ. Theod.*
" *Canon*, pro tributo v. *Gloſſar.* " ϰ. *Penſitationi.*
" *Solemnis* penſitatio, v. *Paratitlon.* " ϰ. *IX.*

COMMENTARIVS.

SIcut ἐπιβολὴ ſeu Adiectio, Compenſatio Sterilium ſeu deſtitutorum, aſanricorum fundorum, ex iiſdem bonis manantium, propriorúmque cum opimis æquiſſimo iure ad tributorum ſolutionem & *hâc leg.* vt *l.* 4. vbi de ἐπιβολὴ plenè *ſup.* comprobatur (ſic vt omnium ex æquo nomine idem integrum tributum ſoluere cogatur) ita contrà alienorum ſterilium fundorum ex diuerſo iure manantium ἐπιβολὴ, per Africam nominatim velut iniquiſſimam abolet Honorius Imp. A.D. 412. ἐπιβολὴ non fit, ſeu ſterilia fertilibus non imponuntur, niſi ex eiſdem bonis *h. l.* & *d. l.* 4. 17. *ſup. & l.* 10. *Cod. de omni agro deſerto* Non ex alienis: neque alius pro alio conueniri debet, *l.* 2 *inf. de exactionib. l.* 186. *inf. de decurionib. l. vlt. ſup. de exactorib.*

¶ Cæterum ne præſtigiis aut commentis aliquibus fraus tributis fiat, quorum exactio hoc tempore maxime vegebatur, Inſpectores in Africam mitti Honorius iubet: vt ita eorum relatione integro Canoni prouideri poſſit. *Inſpectores* ſcil. extra ordinem in prouincias miſſi, qui tributariæ rei ſtatum, fundorum ingenium & dotes inſpicerent, & referrent: vt ita tributaria res ad eorũ relationem, conſtituerent, poſſeſſionibus tributa indicerentur: quod præter *hanc leg.* docet *lex* 23 *inf. h. t.* De his vt erit infrà quoque *lex* 33. ita peculiaris *titulus lib.* 13. *de Cenſitoribus, Peræquatoribus & Inſpectoribus*: vbi de his dicam plenè.

XXXII. * Idem AA. Euchario" Proconſ. Afric.

INlationem omnem Auri vel Argenti à poſſeſſoribus in Karthaginienſi Vrbe poſcendam eſſe decernimus, in qua oportunitas eſt, ſi deprædator fraudium pateat", Iudicis" adeundi, ne cui" ſit facultas apochas abnegari", cùm deuotio" Cognitori poterit aperiri: Scilicet remotis omnibus, qui ad " Exactionem Prouincialium exquiſita lucra captare feſtinant. Dat. Prid. Kalend. Mart. Rau. Honorio IX. & Theod. V. AA. Coss. [412.]

NOTÆ.

* Et hæc lex abeſt à *Cod. Iuſt.* Iungendæ porrò illi ſunt *lex* 19. 20. 21. *inf. de exactionibus: lex* 11 *inf. de Suſceptoribus: lex* 25. *ſup. de cohortalib. lex* 9. *ſup. de curioſis* Imò & *lex* 22. 24. *ſup. de cohortalibus.* Concordat ex parte *lex* 34. *inf.*
" *Eucharius* Proconſul Afr. ex ſub Honorio: v. *Proſopogr.*
" ϰ *Fraudium quid pateat*: vel *fraudem paret*, vel *fraudi iam pareat.*
" *Iudicis*, id eſt, Proconſulis Africæ, de quo mox. " Poſſeſſori.
" A Suſceptor. " *Deuotio*, id eſt, illatio tributorum, v *Gloſſ.*
" *Cognitori*, id eſt, Proconſuli Africæ. " Id eſt, ſuprà, præter exactionem, & cùm exigunt.

COMMENTARIVS.

AVri, Argenti illationi, aduerſus Suſceptorum fraudes ſuccurrit: Exactorvmque deprædationi, concuſſioni occurrit, (& quidem per Africam Proconſularem) Honorius Imp. A.D. 412. *hâc leg.* Quæ prolixæ Honorianæ conſtitutionis pars eſt: quâ in vniuerſum, de Suſceptorum, Exactorum, Mancipum curſus publici officio prolixè egit (vt ex illis omnib. *legib.* quas *huic* coniungendas eſſe docuit, liquet:) ita nominatim Suſceptorum & Exactorum fraudibus, prædiis, ſpoliis, concuſſio

concuſſionibus, occurrendum credidit: quod argument. præter hanc *l. d. lex* 19. *&* an. *inf. de exactoribus*: & hæc quidem poſtrema elegantiſſima.

¶ Huius igitur *legis* hæc ſententia eſt; *Aurum* & argentum poſſeſſores inferre non alibi cogendos, quàm in totius diœceſeos Africæ Metropoli, quæ in orbe Africano quaſi Roma erat, putà *Karthagine*, ſeu Capitolio Karthaginienſi, vt cauetur pariter *l.* 34. *inf. h. t.* Auri ſcil. & argenti, ac maximè aurariæ illationis, peculiaris quædam ratio habita, ne quâ Suſceptorum fraude interuerteretur, néve ad iteratam ſolutionem poſſeſſores adigerentur. Hoc fine igitur Theodoſius M. conſtituerat *l.* 19. *ſup. h. t.* vt præſente Defenſore ciuitatis aurum ſolueretur & apochæ collatoribus darentur: Eodem fine nunc Honorius ſub oculis, non modò Defenſoris, qui quotidianis actibus præerat, *l.* 3. *ſup. de Defenſorib.* ſed ſupremi Iudicis & Cognitoris Africæ quem quotidianum Iudicem Saluianus vocat, in vrbe Karthaginienſi aurum, argentum inferri iubet: & rurſùm per eandem Africam Valentinianus III. *d. l.* 34. *inf. h. t.* Idque de aliis Metropolibus pariter indicat *lex* 2. *inf. de Suſceptoribus.* Et tamen diſplicuit Valentiniano Iuniori *l.* 17. *d. t. de Suſceptorib.*

¶ *Rationem* apertè hîc adſignat Honorius: *In Karthaginienſi vrbe*, inquit, *in quâ opportunitas eſt, ſi deprædator fraudium quid paret* (ita enim reſtituo) *Iudicis adeundi, ne cui ſit facultas apochas abnegari, cùm deuotio Cognitori poterit aperiri.* Scilicet, quod præter *hanc l.* innumeræ *hoc Codice* leges arguunt, quas *in Notitia Dignitatum* Theodoſiana, congeram, Proconſul Africæ Karthagine ſedem habebat. Saluianus quoque *lib.* 7. de Karthagine agens. *Illic Honor Proconſularis: illic* QVOTIDIANVS IVDEX, *& Rector: quantum ad nomen quidem Proconſul, ſed quantum ad potentiam Conſul.*

¶ Non omittere poſſum, quod *d. l.* 26. *inf. de exactionibus*, quæ *huic* inter alias coniungenda eſt, cauetur, non abſimili fine, aduerſus Exactorum iniquam fraudes, prædas, ſimiles ratione: Nempe, in eâdem vrbe Karthaginienſi in Secretario (Procõſulis Africæ) admiſſo populo Exactores idoneos, ſtrenuóſq; *eâ l.* ordinari oportere: & populari accuſatione admiſſa, cõcuſſores grauiter puniri, mulctariq;.

XXXIII. * Imp. THEOD." A. Iſidoro" PF. P. Illyrici.

ID ab vnaquâque prouinciâ cenſuimus" expetendum, quod ab hiſdem nuper eſſe promiſſum Tua Sublimitas indicauit. Vt" verò nullus de ceterò ad poſſeſſiones eorum (quod maximè reformidant") Inſpector" accedat, Macedonum reliqui" exemplum ſecuti, mediæ quantitatis, vt obtuliſſe noſcuntur, tributa ſuſcipiant". Sed Achiui", qui proteſtati ſunt, nihil à ſe vltra tertiam partem poſſe conferre", illud exſoluant, ad quod ſe indubitanter fore idoneos pollicentur. Quæ diſpoſitio" in perpetuum obſeruanda", initio Indictionis" octauæ congruum ſumere debebit exordium: Sacroſanctâ Theſſalonicenſis Eccleſiâ" ciuitatis exceptâ: ita tamen, vt apertè ſciat, propriæ tantummodò capitationis modum beneficio mei" Numinis ſubleuandum: *nec externorum" grauamine" tributorum Rempublicam Eccleſiaſtici nominis abuſione lædendam.* Dat. VI. Id. Octob. Conſtantinop. Victore v. c. CONS. [424.]

NOTÆ.

* *L. Id ab vnaquaque* 12. *C. eod. tit.* & *L. Sacroſancta* 8. *Cod. de Sacroſ. Eccleſ.*

" In *Cod. Iuſt. d. l.* 8. perperam *Imp. Carus.* Item malè Haloander in *d. l.* 12. *Valentinianum* (Tertium ſcil.) contra fidem antiquorum librorum adſociat.

" *Iſidorus* PP. Illyrici, ſub Theodoſio Iun. vid. *Proſopogr.* Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 4. *inf. de ſpectacul.* Hinc emendanda Inſcriptio *d. l.* 8. " *Cenſemus*, Cod. Iuſt.

" *Nullus verò*: ita *C. Iuſt.* Malè. " *Formidant.* Cod. Iuſt.

" De *Inſpectore* iam dictum *ad l.* 31. *ſup.* dicetur plenè *ſuo tit. inf. de Cenſitorib. &c.*

" Id eſt, Macedones omnes ſeu Macedoniæ diœceſeos prouinciæ omnes, Achaia ſola excepta. Quanquam inuoluta hic conſtructio (pariter vt mox intrà *Sacroſancta Theſſalonicenſis Eccleſia ciuitatis*) ita euoluenda: *Macedonum exemplum, reliqui ſecuti.* " *Suſcipiant*, id eſt agnoſcant, v. *Gloſſar.*

" Ita quoque veteres *Cod. Iuſtin.* & *Paratitla Græca*, quomodo & Accurſius legit: Malè vulgò, *Sed & hi.*

" Vel legendum hic, vt Cod. Iuſt. *conferri*, vel præpoſitio, à, quæ *ſuprà*, inducenda eſt.

" *Obſeruabitur*: ita *C. Iuſt.* reſecatis ſequentibus, vſque ad *Sacroſancta.* Nempe quia Hiſtorica ſunt: quâ ratione & ſuperiora Tribonianus immutare debuerat.

" *Indictio octaua* hæc congruit Anno proximè ſequenti 425. vt præter *hanc l.* docet Chronicon *Marcellini*, & alterum *Alexandrinum.* De *Indictionibus* omnia quæ *hoc Codice* occurrunt collegi peculiari capite ſub finem *Conſularium Theodoſianorum*, & dicam ad *tit. inf. de indulg. debitorum.*

* *L. Sacroſancta* 8. *Cod. de Sacroſ. Eccl.* hinc deſumpta eſt. Cæterum & *hâc l.* augeri Annales Eccleſiaſtici Anni D. 424. poſſunt, quam Baronius omiſit in annum ſuum referre. Retulit ſub Cari Imperio A. D. 284. errorem *Cod. Iuſtinianei* ſecutus.

" Inuoluta hic conſtructio, vt nonnullis aliis *huius l.* locis. Rectè euoluit *Cod. Iuſtin.* in *d. l.* 8. at non & in *d. l.* 12.

" Ita quoque *d. l.* 12. at in *d. l.* 8. Noſtri. " Ita quoque *d. l.* 12. at *d. l.* 8. *Extraneorum*: malè.

COMMENTARIVS.

MACEDONICÆ Diœceſeos prouinciarum tributi MODVS, iuxta ſpontaneam earumdem oblationem, promiſſionem, pollicitationem, Inſpectoris gratiâ factâ, à Theodoſio Iuniore A. D. 424. ſancitur: ſimul & quod alterum *huius l.* caput eſt, THESSALONICENSIS Eccleſiæ immunitas firmatur *hâc l.* quæ & localis eſt, quod Accurſius, Platea, Pyrrhus & alij poſt hoc rectè notarunt: imò & Temporaria, quam proinde mirum à Triboniano retentam.

¶ De vtroque ſeparatim agendum eſt: Quanquam ante omnia ſciendum, è duabus diœceſibus, quibus Illyricum Orientale, ſeu Præfectura Prætoriana Illyrici cõſtabat, fuiſſe Macedonicam diœceſim: cuius ſpeciales prouinciæ fuerunt *Achaia, Macedonia, Creta, Theſſalia, Epyrus vetus, Epyrus noua: & pars Macedoniæ ſalutaris*: vt docet Sex. Rufus Feſtus *in Breuiario ad Valentem* circa A. D. 370. & *Notitia Imperij* circa A. D. 427.

¶ Macedonicæ igitur Diœceſeos prouinciæ ſolitis tributis impares, & ab Inſpectoribus ſibi maximè metuentes, qui extra ordinem in prouincias ſubinde mittebantur, ſed graues ipſis prouincialibus plurimùm erant (de quibus iam *l.* 31. *ſup.* & *ſuo titulo*

titulo inf. de Cenſitorib. Peræquatoribus, & Inſpectoribus) ad Iſidorum PP. Illyrici (ſub quo Diœceſis Macedonica erat) ſpontaneâ oblatione perferri curauerant, quantam tributi partem ſoluere parati eſſent. Primi *Macedones* prouinciales mediæ tãtùm quantitati ſeſe ſufficere dixerant. Horum exemplum ſecuti & reliqui, (Cretenſes, Theſſali, Epyri) Soli Achiui proteſtati fuerant ſe vltra tertiam partem ſoluere non poſſe. Id per Iſidorum PP. ad Theodoſium Imp. perlatum *h.l.* confirmatur, acceptâ vltroneâ Macedonum Oblatione, & Inſpectoris; de quo alibi, inſuper gratia iis facta. Idque in perpetuum obſeruari iubet, illam inquam diſpoſitionem & oblationem vltroneam. Quâ occaſione Interpretes nugatoriè hîc agunt de Principe quod teneatur ad conuentionem cum ſubditis celebratam obſeruandam, & quod non poſſit reuocare priuilegia indulta ratione contractus. Et hæc de primo *huius leg.* capite.

¶ Secundo capite THESSALONICENSI Eccleſiæ immunitatem, à tributis *hâc l.* firmat Theodoſius Iun. Nempe Theſſalonica ipſa, vt in ſecularibus pari paſſu cum maximis orbis Rom. & nobiliſſimis vrbibus ambulauit, ac Macedonicæ diœceſeos metropolis fuit, *μήτηρ πάσης Μακεδονίης*, vt eſt in Antipatri *Epigrammate lib.* 1. *ἀνθολογ.* imò tertius Illyrici Orientalis (quod Theodoretus teſtatur *lib.* 5. *c.* 17.) Θεσσαλονίκην, inquit, πόλις ἐστὶ μεγίστη καὶ πολυάνθρωπος, εἰς μὲν τὸ Μακεδόνων ἔθνος τελοῦσα, ἡγεμονεύει δὲ καὶ Θετταλίας καὶ Ἀχαΐας, καὶ μέντοι καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐθνῶν, ὅσα τῷ Ἰλλυριῶν τῷ ὑπάρχῳ ἡγεμόνι ὑπάγεται: ita Theſſalonicenſis Eccleſia & Epiſcopus iam olim Illyrici totius Primas, Ἰλλυριῶν ἀρχιερεύς, præcipuóque honore fuit: de quo Acta *Synodi Primæ Nicænæ*, apud Gelaſium *canon.* 16. *Concilij Sardicenſis*, Procopius *oratione* 4. Berterius *Pithanon Diatriba* 2.*c.*2. v. & quæ dixi ad *l.* 45. *inf. de Epiſcopis*. Sanè, quod omiſit ille, omittũt & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores ſuo Anno memorare, & hæc *lex* argumentum illuſtre præbet. Ei nempe Theſſalonicenſi Eccleſiæ vni in tota Macedonica diœceſi, imò in tota Præfectura Prætoriana Illyrici, ſingulari priuilegio immunitas à tributis à *Theodoſio Iun.* tribuitur: idque non ſine elogio: *Sacroſancta*, inquit, *Theſſalonicenſis Eccleſia ciuitatis excepta*. Sanè vt Apoſtolica Eccleſia hæc fuit, in Metropoli vrbe fundata, ita præcipuo honore eius Antiſtites fuêre: quorum Catalogum aliquem nectit à Conſtantini M. temporibus Baronius A. D. 378. n. 42. 43. Eum vlterius perrexam: vt ita ad eum deueniamus, qui *huius l.* tempore fuit:

ALEXANDER. *Conſtantini M.* temporibus fuit: Nicæno Concilio interfuit: eius literæ extant ad Athanaſium.

AETIVS. Tempore Concilij Sardicenſis, ſub *Conſtantio*.

IRENIVS, vel IREMINVS, poſt Concilium Ariminenſe ſub *Conſtantio*: De eo Athanaſius *Apolog. ad Conſtantium*.

ACHOLIVS. Sub *Valente*, & *Theodoſio* M. & tempore Concilij Conſtantinopolitani. v. Ambroſium *ep.* 59. Epiſtolam Synodalem Concilij Conſtantinopolitani apud Theodoretum, *lib.* 5. *c.* 9. Hic Theodoſium baptizauit. v. Sozom. *lib.* 7. *c.* 4. & Socratem, *lib.* 5. *c.* 6.

ANYSIVS, Acholio ſubrogatus (ſub *Theodoſio M.*) teſte Ambroſio *ep.* 59. 60. Superſtes fuit poſt Concilium Capuanum, id eſt, A.D. 389. teſtis idem Ambroſius *ep.* 79.

RVFVS, vel RVFIVS. Sub *Theodoſio Iuniore*, tempore Concilij Epheſini, & eo tempore quo primùm Neſtorius motus ſuos excitauit: Celeſtini Ep. Rom. epiſtolam ad eum memorat Liberatus *in Breuiario cap.* 5.

ANASTASIVS. Sub *Theodoſio Iun.* tempore Concilij Chalcedon. *Rufium* igitur *huius l.* tempore fuiſſe apparet.

Sed ad rem. Singulari priuilegio immunitas à tributis vni Theſſalonicenſi Eccleſiæ per Illyricum tributa: de quo etiam dicam aliquid ad *l.* 31. *inf. de extraord.* ita vt exinde etiam duo obſeruanda veniant. Primò, Eccleſias hâc tempeſtate in commune à tributis immunes non fuiſſe: quod vt prolixiùs oſtendi ad *l.* 1. *ſup. h. t.* ita id *h.l.* egregiè firmatur. Firmatur & *l.* 15. *inf. de Epiſcopis*. Etſi ab initio Conſtantinus M. omnes Eccleſias Catholicas à tributis immunes feciſſet, *l.* 1. *ſup. h. t.* Nempe, inter initia reſpirãtis à perſecutionib. Eccleſ. & adhuc pauperrimæ. Secundò, modus quoque quem huic ſingulari immunitati præſtituit Theodoſius Iun. obſeruandus eſt: Nempe ita Theſſalonicenſi Eccleſiæ hoc priuilegium tribuat, vt ne obtentu Eccleſiæ & Eccleſiaſtici nominis *externi*, ſeu alij ſiue priuati, ſiue Clerici, aut Eccleſiæ per fraudem & colluſionem hâc immunitate potiantur; vnde ſuſpicio mihi, Epiſcopum Theſſalonicenſem qui hâc tempeſtate fuit, hiſce fraudibus implicitum fuiſſe, ſuóque & Eccleſiæ ſuæ nomine aliorum quoque poſſeſſiones quaſi ſuas defendiſſe: Itaque & Theodoſio Iun. huic fraudi occurrere viſum. Ita tamen, inquit, vt apertè ſciat, propriæ tantummodo Capitationis modum beneficio mei numinis ſubleuandum: *nec exterorum grauamine tributorum Rempublicam Eccleſiaſtici nominis abuſione lædẽdam.* Quomodo idem fraudi ſimili iam occurrit ante decennium circa Eccleſiam Conſtantinopolitanam & Alexandrinam *l. vlt. inf. de patrocin. vicorum*. Sanè ex *l. omni innouatione* 45. *inf. de Epiſcopis*, quæ data A. 421. triennio ante *hanc leg.* pariter colligere mihi videor, nouatorem & turbulentum huius temporis Epiſcopum Theſſalonicenſem extitiſſe: vbi v. quæ dico plura. Neque hîc omittere poſſum, quod Malchus tradit, *in excerptis legationum*, Epiſcopo eius vrbis claues traditas, τὰς κλεῖς, inquit, τῶν πυλῶν ἐκ τοῦ ὑπάρχου λαβόντες τῷ ἀρχιερεῖ ἔδοσαν. Ad *l.* 33. *de ann. & trib.*

Ex his iam apparet, in hiſce poſterioribus verbis nihil hærere vitij, neque in *hoc Codice*, neque in *Iuſtinianeo*, quod Leunclauius credidit *in paratitla p.* 221. Senſus enim apertiſſimus, Eccleſiam Theſſalonicenſem ſatis habere oportere, ſi ipſa immunis ſit à tributis; at non ideo hoc obtentu extranea & aliena tributa ſub nomine ſuo ſubleuare debere: vt Græci etiam habent. ἐπεὶ δὲ αὐτῇ συγκεχώρηται, διὰ τοῦτο οὐκ ὀφείλει ἀλλότρια τελέσματα τῷ οἰκείῳ κουφίζειν ὀνόματι. Ait lex *exterorum grauamine tributorum*, quibus ſcil. grauaretur Reſpublica ſi fraudulentæ immunitati locus fieret Eccleſiaſtici nominis obtentu. Certè ſi quid mutandum foret, tùm pro *grauamine* reponendum eſſet *leuamine*. *Extranea tributa* hîc opponuntur Eccleſiæ tributis. Neque enim admittenda Hiraldi interpretatio, qui id refert ad *modum* ſeu formam: vt extranea tributa ſint, quæ inſolito & inuſitato modo percipiuntur: vnde Reſpublica quæ *certam* formam, & vtilem exigendis tributis conſtituit, damnum pati poteſt.

¶ Interim, *hâc l.* apertè docemur, quid per *Capitationem* hîc intelligendum ſit vt de eo ambigere deſinant deinceps Interpretes, vt iam olim ab his factum qui iocularirer lapſi adeò. Nempe ex *totâ h.l.* liquet *Capitationem* eſſe, tributum ſoli & poſſeſſionum. De quâ voce plura ad *l.* 15. *ſup.* & plenè in *Paratitlo huius tituli*: & ad *l.* 2. *inf. de Cenſu*.

XXXIV. * Impp. Theodoſius & VALENTINIANVS AA. Celeri" ſuo Sal.

NVMQVAM, pro diſſimulatione Iudicum Conpulſore" aut Opinatore Africanus poſſeſſor mittatur in prædam: ſed quatuor menſium ab Edicti publicati die induciis datis, aurum à poſſeſſore Capitolio", ſtudio ſpontaneæ" deuotionis", ſancimus inferri: Vltra id tempus, ſi tarditas adferatur, tunc militi" debiti poſtulati delegandam eſſe rationem. Quæ pietatem noſtram Viri Spectabilis Bubuli" Comitis & Legati decernere coëgit eloquium." Dat. v. Kalend. Mart." Poſt conſ. Felicis & Tauri. [429.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungenda huic *lex vlt. inf. de appellationib.* & *lex* 185. 186. *inf. de Decurionibus.*

" *Celer* hic ſub Valentiniano Tertio Proconſul. Africæ fuit: vt nominatim additur *d. l.* 185. 186. Meminit eius & D. Auguſtinus *ep.* 210 & 237.

" *Compulſori aut Opinatori*; vel, *de Compulſore aut Opinatore*, vel denique addenda vox, *miſſo*. De quibus agitur etiam *d. l.* 186. quæ *huic* iungenda eſt.

" *Capitolium* vrbis Karthaginenſis ſcil. de quo mox.

" *Deuotionis* vocabulum hâc in re proprium vt iam ſæpè dixi.

" αὐτοπραγίας.

" Compulſori, aut opinatori.

" *ꝑ. Bubulei* vt *d. l.* 186. quæ *huic* coniungenda eſt.

" *Eloquium* Legati eſt id quod Legatus apud Principem eloquitur, & exponit.

" Ita quoque *d. l. vlt. de appellation.* at *d. l.* 185 & 186. *Maij.*

COMMENTARIVS.

COMPVLSOR aut OPINATOR tributis & quidem AVRI exigendis per Africam quando mitti debeat definit *hac conſtitut.* Valentinianus III. A. D. 429. Quæ vt prolixæ conſtitutionis de re tributaria & penſionibus priuatæ rei portio eſt (quod oſtendit *lex* 68. *inf. de appellat.* & *lex* 185. 186. *inf. de decurion.* quæ *huic* iungendæ ſunt;) Eaque conſtitutio tota emiſſa ad querelam & legationem expreſſam prouinciæ Proconſularis Africæ, miſſo in id Legato viro Spectabili Bubuleo Comite, vt præter *hanc l.* pariter teſtatur *d. lex* 186. *inf. de decurion. Legatio* inquit, *Proconſularis prouincia, per Bubulcum Spectabilem Virum Comitem*: De euiuſmodi legationibus & querelis eſt *inf.* peculiaris *titulus*, *de legatis & decretis legationum.* Atque vt de variis hominum generibus querelæ ſubinde ad Principes perlatæ: ita nominatim de Compulſoribus & Opinatoribus cæteriſque exactoribus.

§ *Compulſores* (quorum *hac l.* mentio fit & *d. l.* 186. & *l.* 5. *ſup. de off. Rectoris prouinciæ* & *l.* 7. *ſup. de executor. l.* 15. *inf. de exaction. l.* 3. & 4. *ſup. de concuſſionib. Aduocat. l.* 4. *inf. ne conlationis tranſlatio poſtul. l.* 16. *ſup. de iure fiſc.*) erant Exactores, qui tempore elapſo, quo tributorum ſolutionem factam oportebat ad compellendos prouinciales, eoſque exigendos mittebantur: Hinc *Inſtantia* Compulſorũ propriè, *d. l.* 4. *inf. ne cõlat. tranſlat. poſtul.* Cõpulſorũ horum meminit quoque Am. Marcellinus *lib.* 22. *p.* 125. vbi & munus eorum ſatis indicat: *Si compulſori quidquam reducit vt leuari debito poſſit, vel certè commodius per dilationem in ferre quæ flagitãtur* &c. Κατεπείγοντας vocat Libanius *orat. contra Florentinum.* Gloſſæ. Compulſionem ἐπείξιν, ἀπαίτησιν. Fit & mentio in *Nouellis*, & apud *Caſſiodorum, vbi infr.* Græci ἐξπελευτὰς dixerunt; de quibus vide præterea *l. vlt. C. de exaction. tribut.* & *Nouellam Iuſtin.* 128. Fit eius quoque mentio apud Ennodium *Epiſtolarum lib.* 7. *Epiſt.* 10. & apud Caſſiodorum frequens 7. *variar.* 45. & 9. *var.* 4. & 12. *var.* 8. Porrò vel Curialib. vel Appetitoribus Rectorum prouinciæ hoc munus imponebatur. *l.* 4. *inf. ne collat. tranſf.* De his ex eorum deprædationibus, per Africam nominatim, cum variæ querelæ exortæ fuiſſent, vt apparet ex *hac l.* & *d. l.* 186. & *l.* 3. *ſup. de concuſſion. Aduocat.* vid. & *d. l.* 5. *ſup. de off. Rect. prouinc.* & *d. l.* 16. *ſup. de iure fiſci*: ſubinde etiam repreſſi; tandem & ex Africanis prouinciis penitus pulſi, *d. l.* 4. *de concuſ. Aduocat.* Mox & vniuerſa Præfectura Prætoriana Italiæ, *Nou. Maioriani* 4. At Anaſtaſij Imper. conſtitutione inductum poſtea fuit, vt compulſores non prouincialibus ipſis, verùm Iudicibus eorúmque Officiis & Canonicariis imminerent, *d. l. vlt. de exact. trib.* Iuſtiniani tandem conſtitutione nouiſſima ſublati ſunt penitus Compulſores, *Nou.* 128. Et hæc de Compulſoribus.

§ *Opinatores*, de quibus pleniſſimè dixi ad *l.* 26. *ſup. de erogat. milit. ann.* erant Exactores annonæ militaris nominatim, modò ſic vt non prouincialibus, verùm Iudicibus & eorum Officiis imminerent, modò Prouincialibus ipſis, vt ex *hac l.* & *d. l.* 186. & *l.* 26. *ſup. de erog. milit. ann. l.* 1. *de excoct. & tranſlat. ann. l.* 16. *de exactionib. l.* 6. *ſup. de executoribus*, liquet.

Igitur compulſores & Opinatores hos non illicò exigendis prouincialibus mitti iubet Valentinianus Tertius, *hâc l.* ne alioquin poſſeſſor in prædam mittatur, id eſt prædæ obnoxius fiat, quod diſſimulatione Iudicum ſæpè fiebat. Quid igitur? Αὐτοπραγίας, id eſt vt *hac l.* vocatur, ſpontaneæ deuotionis & illationis ius prouincialibus *hac l.* tribuitur: αὐτοπραγίας inquam, vel vt vocatur *l.* 4. *inf. ne conlation. tranſlat. poſt. Autopractorum.* Spontaneæ ſcil. illationis ius vti ſibi Collatores tribui ambitioſè ſubinde expetierunt; ita deprehendere licet, ſæpè pro ſingulari priuilegio id nonnullis conceſſum, ne à ſolitis Compulſoribus exigerentur, vt docet *lex* 15. *inf. de exact.* & *d. lex* 4. *inf. ne conlat. tranſlat.* Sed enim & in cõmune omnibus

poſſeſſoribus

poſſeſſoribus nonnunquam tributum hæc lex oſtendit, vbi videlicet de his compulſoribus & eorum deprædationibus querelæ exoriuntur. Hac itaque conſtitutione Africanis omne conceduntur induciæ quatuor menſium ab Edicto publicato, id eſt ab Indictione publicè propoſitâ. Nam vt cætera Principum Edicta publicè ſolemnibus locis proponi mos fuit; ita & Edicta Indictionum, *l. 3. inf. de indiction.* Induciæ, inquam, quatuor menſium tribuuntur, intra quas tributum auri ſponte inferant, & quidem Capitolio vrbis Carthaginienſis. Nempe, vt iam Honorius aurum & argentum à poſſeſſoribus in vrbe Carthaginienſi poſci, præſtari iuſſit *l. 32. inf. h. t.* ita hac l. oſtendit, id Capitolio eius vrbis illatum. Notum ſcil. iam, in præcipuis vrbibus Capitolia fuiſſe, non Romæ vel Conſtantinopoli modò (de Conſtantinopolitano vid. *l. vlt. inf. de ſtudiis liberal. V. R. & l. vn. ſup. de profeſſorib. qui in V. Conſtantinop.*) ſed & ad horum inſtar alibi quoque: *Capitolia*, inquam, id eſt arces, vt Iſidorus rectè interpretatur: veluti Karthagine, *hac l.* cuius meminit & Cyprianus *Ep. 55. ad Cornelium: Compelluntur ad hunc inſuper lapſi, vt linguis atque ore quo in Capitolio ante deliquerant, Sacerdotibus conuitium faciant.* Vide & eundem *lib. 6. de lapſis n. 6.* De aliis Capitoliis alibi dictum.

§ Tandem quatuor his menſibus elapſis ſi tributum ſolutum non fuerit, Compulſores & Opinatores tributo exigendo mitti iubentur, qui *Militis* appellatione hic deſignantur. *Apparitores* ſcilicet hac voce deſignantur, vt docet *d. lex 4. inf. ne conlat. tranſlat. poſtuletur.*

XXXV. * Idem AA. Voluſiano PF. P.[a] Poſt alia.

NE Prouinciales, (ad quorum vtilitates ſpectat omnis hæc noſtra prouiſio,) *à deuotione*[b] *reuocet nimia ſecuritas, & ſoluendi voluntas ceſſent*[c] *neceſſitates, ſubmota* ea quæ noſtro ærario penſitantur, hâc ratione diſſoluent, vt omni modo antequàm elabatur Indictio[d], annua tributa gratus beneficiis noſtris poſſeſſor exſoluat. Si quis verò ſolutionem voluerit in tempora longiora differre, hunc prouinciæ Rector omni exactionis aceruitate[e] compellat: *& cetera.* Dat. XVI.[f] Kalend. Mar. Rau. poſt conſ. Felicis & Tauri [429.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *C. Iuſt.* Et iungenda *huic* eſt proculdubio *lex 32. inf. de ſuſceptor.*

[a] *Voluſianus* ſub Valentiniano Tertio, PP. & quidem Italiæ: Cui eidem ſuperiore Anno inſcribitur *lex vlt. ſup. de Tyronib.* vbi mentio fit *Proconſularis Prouinciæ* ſeu Africæ. Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno famoſa *lex digna vox. 4. C. de legib.*

[b] *Deuotionis* appellatio quo ſenſu hic accipienda, iam ſæpè dictum, ac nominatim ad *l. 7. ſup. de diuerſ. reſcript. v.* pleniſſimè *Gloſſ. Theod.*

[c] ✕. Et interpungo ſic: *& ſoluendi voluntas ceſſet neceſſitate ſubmotâ, ea qua noſtro, &c.*

[d] *Indictio.* Id eſt annus.

[e] *Acerbitate.*

[f] *III. in d. l. 32. inf. de ſuſceptor.*

COMMENTARIVS.

AVTOPRAGIAS Ius *hac l.* pariter vt *ſuperiore*, quemadmodum poſſeſſoribus tribuitur ab eodem Valentiniano III. ita & eidem modus quidam adhibetur; *ne* inquit, quod eleganter & vere dictum, *prouinciales, ad quorum vtilitates ſpectat omnis hac noſtra prouiſio, à deuotione reuocet nimia ſecuritas, & ſoluendi voluntas ceſſet neceſſitate ſubmotâ:* (Nam ita hic locus conſtituendus eſt.) Nempe ſuo quiſque arbitrio vt relinquitur, ita fermè nimia ſecuritate à deuotione & debito officio reuocatur. De ipſo primùm Autopragias iure videamus: dein de modo ei appoſito: Autopragiam igitur Valentinianus III. prouincialibus *hac l.* concedit, & quidem non iam quatuor menſibus poſt annum elapſum tributis, vt *prox. l. 34. ſup.* verùm pleniſſimam integri anni, haud aliter atque *l. 3. inf. de conlat. fund. patrimon. & l. 2. inf. de ſuſceptor.* Quod quidem de *Auri* conlatione propriè accipiendum eſt, vt *hac l.* loquitur, *de iis quæ ærario penſitantur:* Annonariæ enim ſpecies per quaternos menſes ſoluebantur, vt docet *d. lex 3. inf. de conlat. fundor. patrim. & lex 35. ſup. h. t.* vbi plures alias *leges* cumulaui. Nunc de *modo:* Igitur anno elapſo, omni acerbitate moratorem compelli iubet. Scilicet vt intra annum compelli à Palatino Compulſore nemo prouincialium debet; ita poſt id tempus omnem acerbitatem adhiberi oportet.

XXXVI. * Idem AA. Flauiano" PF. P.

EXCEPTO patrimonio Pietatis Noſtræ (cuius quidem reditus neceſſitatibus publicis frequentiſſime deputamus) vniuerſos poſſeſſores functionis" in canonicis", & ſuperindictitiis" titulis abſque vllius beneficij" exceptione, agnoſcere" oportere cenſemus. Igitur Tua Sublimitas, pragmatici" noſtri ſtatuta cuſtodiens, indifferenter" cunctum" poſſeſſorem, obnoxium videlicet publicæ functioni, ad ſubeunda deſignatione" diſtributa conpellet. Dat. III. Kalend. Maij, Rau. Baſſo & Antiocho Coss. [431.]

NOTÆ.

* *Lex vlt. C. de priuilegiis domus Auguſtæ, vel rei priuatæ:* hinc interpolata eſt.
" *Flauianus* ſub Valentiniano Tertio, PP. Cui Anno quoque proximo 432. inſcribitur *lex 3. ſup. de decurion. & ſilentiariis.*
" Pro *functiones.*
" *In Canonicis,* hæc Tribonianus reſecauit.
" De *Superindicto v. inf. tit. peculiarem, 6.*
" Id eſt Reſcripti ſingularis ſuper immunitate: Quo ſenſu *beneficij* vocem accipi plerumque oportet, de quo iam dixi plenè ad *l. vlt ſup. de conſtitut. Principum.*
" *Agnoſcendi* vox hic propria. Dixi iam *ſup. ad l.* .....
" *Pragmaticum* Principis, Edictum ſcil. v. *Parat. de conſtit. Princ.*
" Pari atque æquali inlatione, *l. 7. ſup. de diuerſis Reſcriptis.*
" *Cunctum* poſſeſſorem: vide *Gloſſarium:* id eſt omnem poſſeſſorem.
" *Deſignatio* hic non eſt Indictio ſeu Delegatio; Vide *Paratitlon huius tit.* Verùm partitio, ſeu adſcriptio, & diſtributio.

COMMENTARIVS.

IMMVNEM à tributariis functionibus ſiue ordinariis & canonicis, ſiue ſuperindictitiis, de quibus *tit. 6. inf.* quenquam eſſe vetat hac conſtit. Valentinianus III. A.D. 431. quodcumque tandem beneficium Principis prætendat. Quam in ſententiam eſt pariter *lex* 1. 2n. 25. 26. 33. *ſup. h. t. lex 6. & 7. ſup. de diuerſ. reſcript. lex vlt. ſup. de conſtit. Princip. & tit. 12. inf. de imminut. conceſſâ:* ſolum Principis patrimonium excipitur *hac l. & l. 1. ſup.* & rationem addit Valentinianus Tertius *quòd patrimonij ſui reditus publicis neceſſitatibus frequentiſſimè deputet:* Quod de Valentiniani animo metiendum eſt, quem ſingularis clementiæ famam captaſſe & neceſſitatibus publicis ſubueniendi gloriam oſtentaſſe, neque tàm ipſum quàm Placidiam matrem, cuius nutu regebantur omnia (cùm reuerâ tamen publicæ tùm neceſſitates deſtituerentur, renuente magis magiſque imperio) compertiſſimum eſt; ita vt vix vllius Principis conſtitutiones plus ciuilitatis in ſpeciem ſpirent, quàm huius ipſius Principis. Videnda ſaltem *lex digna vox 4. Cod. de legibus.*

XXXVII. * Idem AA. Dario" PF. P.

PRÆTERITIS, vtcumque impetrata ſunt, in ſuo ſtatu manentibus, quoniam *munificentiam principalem nefas eſt reuocari*, in poſterum, excepto Cyro Reuerentiſſimo Afrodiſcenſium" ciuitatis Epiſcopo (cuius tanta ſunt merita, vt etiam contra generalem huiuſmodi ſanctionem ſpeciali beneficio" perfrui non vetetur) quicumque per Adorationem noſtram in auro voluerit tributa dependere, communicatâ æſtimatione quinquennij ſterilitatis ac fecunditatis, pro foro rerum venalium habitâ ratione, ex eadem ſumma, quæ eiuſdem quinquennij perpenſis frugibus colligitur, partem quintam pro annis ſingulis ſoluere conpellantur. Dat. V. Kal. Septemb. Apameæ", Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* velut temporaria & hiſtorica. Iungenda *huic* eſt *lex vlt. inf. de indictionib.* quæ alioquin eſt *lex 2. C. Iuſt. eod. tit.* Cæterum hæc *lex* non minus rectè ſtaret ſub *tit. prox. inf.* Eam Baronius ad annum ſuum 436. non retulit, etſi eius meminerit *A. D. 432. n. 37.*
" *Darius* ſub Theodoſio Iun. PP. & quidem Orientis: vt expreſsè vocatur *l. vlt. ſup. de decurion. & ſilent.* quæ ei anno prox. 437. pariter inſcribitur.
" *Beneficium* ſpeciale, id eſt priuilegium circa rem tributariam v. *Gloſſ.*
" Bithyniæ v. *Chronol.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

MVTARI canon, etſi ordinariè non poſſit, id eſt, etſi SPECIERVM loco aurum regulariter inferri non poſſit: contrà, tributa in ipſis ſpeciebus inferri oporteat (quâ de re fuit, iam *lex* 8. *&* 37. *ſup. h.t.* erit *lex* 5. *inf. de canone frum. V.R.* Imò erit *Titulus pecularis prox. inf.* cui *hac l.* non minus rectè aptari potuiſſet) attamen *hâc l.* Theodoſius Iun. An. Dom. 436. tres exceptiones admittit.

§ *Primò*, beneficia ſuper hoc vtcunque iam à nonnullis impetrata in ſuo ſtatu manere concedit: *Quoniam*, inquit, *Munificentiam principalem nefas eſt reuocari.* In quo, vt in commune Principibus aliis alia ſubinde ſententia ſtetit, quibus ea omnia reſcripta, quæ in fraudem tributorum conceſſa fuerant, infirmare viſum; ac nominatim Theodoſio M. *l. vlt. ſup. de conſtitut. Princip. leg.* 6. *ſup. de diuerſ. reſcipt.* & Valentiniano Iun. *l.* 7. *eod. tit.* Ita disertè reſcripta ſuper mutando Canone vacuari iuſſa, *d. l.* 30. *ſup. h. tit. & d. l.* 5. *inf. de Canone frument. V.R.*

§ *Secundò.* Cyrum Epiſcopum Afrodiſienſium ſpeciali beneficio & priuilegio excipit; cum inſignis elogij prærogatiua; *cuius*, inquit, *tanta ſunt merita, vt etiam contra generalem huiuſmodi ſanctionem ſpeciali beneficio perfrui non vetetur.* Nempe hic Cyrus Afrodiſienſium in *Cariâ* metropoleos Epiſcopus fuit, qui Epheſinæ Synodo Oecumenicæ quæ aduerſus Neſtorium, quinquennio ante *hanc leg.* latam celebrata fuit, præcipuus Neſtorianæ hæreſi conficiendæ, interfuit, vt docent eius Concilij acta; Et, ſi coniicere licet, fortè ipſius Neſtorij in exilium mittendi auctor extitit: Quandoquidem hoc ipſo Anno Neſtorium in Oaſim deportatum docet Theodoſij Edictum ſeu mandatum ſuper eo ad Iſidorum PP. huius Darij, cui hæc *lex* inſcribitur in Præfecturâ Præt. deceſſorem. Ob quæ ſimiliáque, ingentia Cyri iſtius *merita* hic à Theodoſio Iun. deprædicantur.

Cæterum *Afrodiſiadis* huius meminit quoque Plinius, qui *Aphrodiſium* vocat, Pomponius Mela, qui & vrbem Cariæ nominatim facit: Sed & Tacitus *lib.* 3. *Annal.* vbi & Aſyli apud eos meminit. Eadem & Liuij Aphrodiſias Ctene: eadémque cuius mentio in oraculo apud Appianum & *in Mithridaticis.* Fit certè quoque Aphrodiſienſium ciuitatis mentio *Nou.* 160. Cum hac miſceri non oportet alteram Afrodiſiadem, quæ in Thracia fuit, cuius mentio fit, cùm alibi, tùm in *vtroque Itinerario*: Cuius etiam nomen reſtituendum in *Nouella Theodoſij* 30. ſubſcriptione, vbi perperàm hactenùs editum *Frodoſiade.* Atque vt duas has ciuitates miſceri non oportet; ita neque Cyrum Smyrneorum Epiſcopum cum iſto Afrodiſienſium confundi.

§ *Poſtremò*, Theodoſius Iun. canonem deinceps mutari Adnotatione Principis promiſcuè permittit ſub hac conditione, vt videlicet quinquennalis prouentus ex poſſeſſionibus percipiendi æſtimatione facta, & quidem ſterilitate & fœcunditate communicata, idque omne pro foro & æſtimatione rerum venalium, æſtimationis ita factæ quintam partem ſingulis annis poſſeſſor in auro ſoluat: vbi Tria ſingularia occurrunt, Primò, luſtralis conlationis ſpecies notanda, per ſingulos annos diſtributæ: Secundò, proportionis, æſtimationiſque ineundæ ratio, compenſatione quinquennij facta ſterilium & fœcundorum annorum, *bon an*, *mal an.* Quod ſingulare admodum eſt: putà, vt luſtro ſeu quinquennio colligatur frugum æſtimatio, ſeu vt hæc *lex* loquitur, *communicetur æſtimatio.* Quod in praxin vtiliter traduci poteſt, vbi de æſtimatione frugum agetur; ſterilitatis & fœcunditatis habitâ ratione. Tandem pretij ratio pro foro & æſtimatione rerum venalium, quæ communis & aliàs æſtimatio eſt *hic*, & *l.* 2. *tit. prox. l.* 1. *inf. de publ. compar.* vide & Symmachum & Caſſiodorum.

TRIBVTA

TRIBVTA IN IPSIS SPECIEBVS INFERRI.

TITVLVS II.

Nullus talis *Titulus* exſtat in *Cod. Iuſt.* omiſſæque ibi omnes Conſtitutiones *huius Tituli*, cœteræque quæ in eandem ſunt ſententiam: vnde colligimus Iuſtiniano contrarium viſum, vnâ *leg.* 5. *de Can. Frum. V.R.* exceptâ.

Ad Annonam Vrbicam ſeu Ciuicam Vrbis Romæ pertinet *lex* 1.2.3.

Ad Orientem *lex* 4. 5.

Ad hunc *Titulum* pertinent *lex* 8.30. *vlt. ſup. tit. prox.* & *l.* 5. *inf. de can. Frum. V.R. lex vlt. inf. de conlat. æris.*

PARATITLON.

TRIBVTA, *Rubr. & l. vlt. inf. de conlat. æris*, id eſt ſpecies annonariæ, *l.* 4.5. (veluti vinum, *l.* 2. 3. item ſpecies ad fabricas, *l.* 2. *ſup. de fabricenſ.* veluti ferrum, *d. l.* 2. *& l. vlt. inf. de collat. donat.* æs, *l. vlt. inf. de conlat. æris*: & *d. l. vlt. de collat. donat. & tit. inf. de collat. æris*: aliæque ad reparationem operis publici, *l.* 17. *de operib. publ.*) Vrbis æternæ nominatim, popularibus commodis, ſeu populi vſibus deſtinatæ, *l.* 1. 2. 3. *& l.* 8. 30. *ſup. de annona*: item militares, quò pertinent *lex* 10. 14. 18. 20. 21. 22. 30. 31. 32. *ſup. de erog. mil. ann.* aliæque præbitiones canonicæ vel debitæ, *l.* 4. 5. ipſæ, *Rubr.* & *l.* 4. *& l.* 2. *ſup. de fabricenſ. & d. l. vlt. inf. de conlat. æris.* à Prouincialibus inferri, *Rubr. l.* 4. 5. *& d. l.* 2. *ſup. de fabricenſ.* comportari, *l.* 2. ſolui, *l.* 4. perſolui, *l. vlt. inf. de conlat. æris*: conferri, *l.* 3. exſolui, *d. l. vlt.* poſtulari, *l.* 1. 4. debent,: non autem apochari, *l.* 1. 2. id eſt nummus pro his aut poſtulari, *d. l.* 1. aut à prouincialibus volentibus inferri, *l.* 5. pretia eorum inferri, *l.* 4. pretio taxari, *d. l.* 4. aurum exigi, *d. l.* 8. pecunias inferri, *d. l.* 2. *ſup. de fabricenſ.* Alioquin ſecuritates hoc modo editæ nullius ſunt momenti, *l.* 5. dantem prouincialem & accipientem ſuſceptorem reatus inuoluit, *l.* 4.

Breuiter; *Mutari* vt cœterarum annonarum præſtatio, ita Canon Vrbis Romæ non poteſt, *l.* 1. 3. 5. *h. t. & d. l.* 8. *& l.* 30. *ſup. de annonâ & trib. & l.* 5. *inf. de canone frum. V. R.* ne quidem ex Reſcripto Principis, *d. l.* 5. *& d. l.* 30. vt nec aliæ ſpecies, *d. l. vlt. inf. de conlat. æris*: nec Comitis S.L. præcepto, nec Principis reſcripto, *d. l. vlt.* Alioquin dupli pœnâ quis tenetur, *d. l.* 5. *inf. de canone frum. V. R. & d. l.* 30. *ſup. de annonâ & trib.*

I. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Symmachum P. V.''

SCIAS, inhibitam eſſe apochandi'' licentiam, ita vt, ne ex præſenti, aut futuro, vel præterito, ſub hoc titulo'' nummus à prouincialibus poſtuletur. PP. pridie Idus Aug. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* pariter vt reliquæ omnes *huius tituli* Conſtitutiones.

'' *Symmachus* Præfectus Vrbis, ſub Valentiniano Sen. Romæ ſcil. Epiſtolographi autem hic pater eſt: qui & ipſe ſub Valentiniano Iun. viginti annis pòſt, A.D. 384. P.V. fuit.

'' *Apochandi* voce hâc eodem ſenſu vtitur ruſsùm idem Valentinianus ad eundem Symmachum hoc ipſo Anno *l.* 2. *inf.*

'' *Tituli* vox hîc in re propria; v. *Gloſſ. Theod.*

II. * Idem

II. * Idem AA. ad Symmachum P. V."

COMMODA" cogitantes Vrbis Æternæ, *Vini* ſpeciem ita Prouinciales ſtatuimus conportare, vt apochandi" præſumptione damnatâ, vina Romam portentur. ¶ In * tantúmque, populi" vſibus profutura, prouiſionis noſtræ emolumenta porreximus, vt etiam pretio laxamenta tribuantur: Sanximus quippe, vt per vini ſingulas qualitates detractâ quartâ pretiorum, quæ habetur in foro" rerum venalium, eadem ſpecies à mercantibus conparetur. Dat. x. Kal. Nou. Med. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.*
" Romæ. dixi ad *leg ſuper.*
" *Commoda* popularia eodem ſenſu *l.3.prox.* v. *Gloſſ Theod.*
" *x. Septemb.* vel *Octob.* nam hoc tempore iam Valentinianus ex Italiâ in Gallias Præfectus Pariſiis agebat v. *Conſul. Theod.*
" *Apochandi* voce hoc eodem ſenſu vtitur *l.1. ſup.*
* Fugitiua hæc *huiuſce legis* pars eſt ab hoc *titulo.*
" *Popularia* commoda *l. 3. infrà.*
" De Foro rerum venalium, & pretio rerum ſecundum id, aliâs dixi: v. & *l. vlt. ſup. tit. prox.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Senioris duæ conſtitutiones primum *hoc titulo* locum occupant: quibus ad eundem Symmachum P.V. eodem Anno datis, VRBICÆ Annonæ conſulit duplici ratione: cuius animus annonæ vrbicæ enixè conſulendi ex quamplurimis aliis eius conſtitutionibus ad eundem Symmachum P. V. datis elucet: Atque in his ex *l.3.4.5.6.8.11. inf de piſtorib. l.5. & 8. ſup. de pœnis: l.1. inf. de canone frum V.R. l.1. infr. de nauis Tiber. l.11 inf. de nauicular. l.a. inf. de prædiis nauicul.* tandem & *l. 8. ſup. de annona & trib.* cuius eadem eſt ſententia, quæ harum duarum. Ex quibus etiam coniectura fieri poteſt de Symmachi P.V. ingenio ſtudióque in procuranda Romæ annona.

¶ Primùm igitur APOCHARI, (de qua voce mox) ſeu MVTARI, adærari canonem Vrbis R. vetat, id eſt aurum pro ipſis ſpeciebus inferri, quod pariter ab eodem conſtitutum *d.l.8.* anno ſuperiore proximo, item ab Honorio *l. 30. ſup. eod. tit. de annona & trib.* & *l.5 de can. frum. V.R.* Nempe neque hæc poſtrema viſa annonæ vrbicæ conſulendi ratio: *Commoda*, inquit, *cogitantes Vrbis æternæ*; de quo iam dicere anteuerti ad *d. l. 8.* Atque vt in commune de aliis ſpeciebus annonæ vrbicæ ſeruientibus id conſtituit; ita ſpeciatim de VINI ſpecie, Populi Romani vſibus deſtinatâ; de quo Vino alioquin erit mox quoque *lex 3. h.t.* & *lex 1. 3. inf. de calcis coctor. V.R.* Eiúſque peculiaris Rationalis extitit ſub diſpoſitione P. V. vt teſtatur *Notitia Imperij*. Tituli quoque vinarij huius Vrbis Romæ & arcæ vinariæ iuata *d. l. 3.* meminit Symmachus *lib. 7. ep. 95.* & *lib. 10 ep. 47.* Ex quibus etiam apparet, vinarij huius Tituli ſeu arcæ vinariæ debita ſæpe admodum in reliquia hæſiſſe, eiúſque diſcuſſionem à Principibus ſubinde demandatam, & diligenter agitatam: etiam ab hoc ipſo Valentiniano Sen. Sic enim Symmachus ad Valentinianum Iun. ſcribens *d. Epiſt.* 47. ait: *Contemplanti mihi reſcriptum Numinis Veſtri, quo arca vinariæ debita à Præfecto eius temporis quo contracta dicuntur, erui cenſuiſtis, ſilere fas non fuit, quid temporum veſtrorum congruat æquitati*: Et mox, *Diuo etiam Parente Numinis Tui Romana iura & fata moderante Præfectis ac diſcuſſoribus man-*

data prouincia eſt, & per vices adminiſtrantium publici debiti occurrit exactio. Sanè Symmachos Pater (cui *hæc l.* inſcribitur) vt cæteroquin Vrbicæ annonæ conſuluiſſe, ita propter vinum cum Populo Rom. colluctatus, ab Amm. Marcellino memoratur *lib. 27. p. 360.* SYMMACHVS, inquit, *Aproniano ſucceſſit, quo inſtante* VRBS *ſacratiſſima otio* COPIISQVE *abundantius ſolito fruebatur: & ambitioſo ponte exultat atque firmiſſimo, quem condidit ipſe, & magnâ ciuium lætitiâ dedicauit, ingratorum, vt res docuit apertiſſima: Qui conſumptis aliquot annis domum eius in Tranſtiberino tractu pulcherrimam incenderunt, eâ re perciti, quod vilis quidam plebeius finxerat, illum dixiſſe, ſine Indice vllo vel teſte, libentius ſe* VINO *proprio calcarias extincturum, quam id* VENDITVRVM PRETIIS, QVIBVS SPERABATVR. Quæ poſtrema Ammiani Marcellini verba ad poſteriorem *legis* 2. partem pertinere videntur.

Vt ad priorem redeamus; *Apochandi* verbo *vtraque l.* vtitur Valentinianus: quod aliâs *adærandi* verbo exprimi ſolet, quod eſt pretio & pecunia taxare; vnde taxationes pretiorum, *l.4. h. tit.* Et ſanè hoc ipſum & *Apochare* eſt, vt non tantùm titulus ſub quo *hæ leges* poſitæ ſunt, oſtendit, verùm & illa in *leg. 1. Ne, ſub hoc titulo* NVMMVS *à prouincialibus poſtuletur*; Item *lex* 2. ibi; *vt apochandi præſumptione damnata, vina, Romam portentur.* Tandem vtraque *lex* id oſtendit collata cum *d.l.8. ſup. de annona & trib.* Nempe proprium hoc moris iſtius vocabulum, inuidiæ ſcil. leuandæ, hoc ſæculo adinuentum eſt: Scilicet à re ordinaria & legitima, id eſt ab *Apochis* ſeu *ſecuritatibus*, quas illata ſpecie & tributo ſuſceptores collatoribus dabant: quò pertinet *lex vlt. h. t. Ne quis*, inquit, *pro ſpeciebus annonariis pecunias exiſtimet inferendas, ſcientibus cunctis &c.* SECVRITATIBVS *hoc modo editis eos eſſe carituros.* Et eò quoque ex parte pertinet diligens illa *Apocharum* conficiendarum ratio, quæ præſcribitur *l 18. 32. inf. de cenſitorib. l. 19. ſup. de ann. l. 173. inf de decur.*

¶ Altera ratio, quâ Valentinianus Vrbicæ annonæ conſultum it, *l. 2.* eſt *Vini taxatio*; nempe per ſingulas vini qualitates quartam partem pretij vt tum habebatur in foro rerum venalium;

vini pretio detrahit. De cuius pretio ſæpe laboratum Romæ, ciuéſque conqueſti. Quæ cauſa poſtea fuit, cur huius ipſius Symmachi P. V. domus Romæ incenſa fuerit, vt oſtendit Ammiani Marcellini locus ille *ſuprà* conſignatus: de quo plenius dicetur *inf. ad l. 3. de calcis coctorib.* Eſt enim hæc *huius l.* pars ab hoc *titulo* fugitiua, pariter vt *lex 3. prox.* fugitiua eſt.

¶ Cæterùm, quiſnam vini huius ad vrbem Romam comportati, tributorum nomine, vſus fuerit, videamus. Calcis equidem coctoribus & vecturariis vinum exinde præbitum docet *lex 1. & 3. inf. de calcis coctoribus.* Sed enim vlterior adhuc & vberior ſeu amplior vſus eius fuit. Valentinianus id indicat *initio legis 2. Commoda*, inquit, *cogitantes Vrbis æternæ, vini ſpeciem ita prouinciales ſtatuimus comportare vt &c.* Mox: *In tantumque populi vſibus profutura, prouiſionis noſtræ emolumenta porreximus.* Et Gratianus *l. 3. prox. Vinum, quod ſollemnis expreſſio popularibus commodis ex Prouincialium collectione deſiderat.* Ergo vinum iſtud populi commodis vſibúſque proficiebat ſeu proderat: imò populi vſibus erogabatur, vt dicitur *dict. leg. 3.* Sed an gratuitò id populo erogabatur? Aurelianus Imperator equidem olim gratuitum Romæ vinum populo dare cogitauerat, teſte Vopiſco in *V. Aureliani.* Imò & Conſtantinopol. authore Conſtantino M. vinum quoque gratuitum datum ſi fides Suidæ, *in v.* Παλάτιον & Codino, *in originib. Conſtantinopol.* verùm iſtud quo de nunc agitur Romæ non gratuitum populo datum, verùm venditum publicè, vt docet expreſsè hæc *lex 2. Vt*, inquit, *eadem ſpecies à mercantibus comparetur.*

III. * Imppp. Valens, GRATIANVS & Valentinianus AAA. ad Probianum P. V."

VINVM, quod ſollemnis" expreſſio" popularibus" commodis" ex Prouincialium collectione" deſiderat, ilicò ſuſcipiatur aduectum, vt erogationis pro tempore cura præſtetur, vt" ea vina populi vſibus erogentur, quæ naturâ ſuâ proceſſu temporis ferre non poſſunt. ¶ Quod peræquè in omni vino, quod ex Vrbicariâ Regione" confertur, obſeruandum eſſe cenſemus. Dat. xv. Kalend. Octob. Treu." Gratiano A. IV. & Merobaude Coss. [377.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* quæ & ab hoc *titulo* fugitiua eſt.
" *Probianus* P. V. Romæ ſub Gratiano & Valentiniano Iun.
" Ita, ſolemnis penſitatio, *l. 31. ſup. tit. prox. de annona & trib.*
" *Expreſſionem ſolemnem* vocat Indictionem, præceptionem, præceptum, delegationem, denique Edictum, quo manu Principis modus collationis adſcriptus erat. v. Paratitlon *tit. ſuper.* Quare non mutanda hæc vox in *expenſio.* *Scriptio* ſimili ſenſu *l. 1. ſup. de erog. mil. ann.* digeſta ſignatio *l. 19. ſup. de annona.*
" *Commoda Popularia* vocat, pariter vt populi commoda *l. 8. inf. de Medicis, & l. 1. inf. de Canone frum. V. R.* & abſolutè, commoda *l. 1. ſup. h. t. & l. 15. ſup. de annona & trib.* abſolutè, popularia *l. 2. ſup. de ſtudiis lib. V. R. & Conſt.* annonam ſeu rem annonariam; vide *Gloſſarium.*
" Ferri poteſt hæc vox: etſi alius malit *collatione.*
" *κ.* Et. " *κ. proceſſum.*
" Quacunque, ſcil. Error enim eſt nonnullorum qui *Regionis* appellatione totam diœceſim Præfecti Vrbis hîc accipiunt.
" Hinc apparet, *hanc l.* tribuendam eſſe Gratiano: qui per hæc tempora etſi Valentinianum fratrem haberet conſortem, Italiam quoque & vrbem Romam temperabat; de quo vide *Conſularia Theodoſ.*

COMMENTARIVS.

VINVM Vrbicarij Canonis, quod ſcil. à prouincialibus in vſus Populi Rom. conferebatur (de quo fuit iam nominatim *lex 2. ſup.* eſt & *lex 1. 3. inf. de calcis coctorib.*) vt ſtatim aduectum illico ſuſcipi iubet *hâc l.* Gratianus. Ita & ea vina ſtatim erogari populi vſibus quæ naturâ ſuâ proceſſum temporis, ſeu vt Plinius loquitur, *malam ætatem* ferre non poſſunt: *Erogari*, inquam, populi vſibus, quod etiam docuit iam *lex 2. ſup.* quò pertinet area vinaria, de qua *l. 3. inf. de calcis coctor.* Italica ſcil. fermè vina proceſſum temporis non ferunt, contra quam Syra, de quibus *l. 25. ſup. de erogat. milit. annona.*

¶ Eadémque ratio obſeruari *hâc l.* iubetur in omni vino, quod ex Vrbicaria regione confertur. *Ex Vrbicariâ regione*, id eſt ex quacunque tandem ex Vrbicariis Regionibus, de quibus vt in commune ſpecialibus libellis actum fuit, ita nonnulla etiam congeſta ſunt ad *l. 9. ſup. tit. prox. de annona & trib.* Error enim eſt quorumdam qui *Regionis* appellatione hîc omnem præfecti vrbis diœceſim accipiendam volunt: vt & eorum, qui breuiore gyro contra Vrbicariam regionem accipiunt ſolum vrbis territorium, hoc eſt agrum Romanum ſolum ad exemplum coloniarum municipiorúmque omnium, quorum *regiones* dictæ quæ illarum finibus claudebantur.

¶ Illud ſanè ex *hac l.* collatâ cùm *l. 1. inf. de calcis coctor. V. R.* liquere poteſt, *Quatuor regiones*, quæ *illâ l. 1.* nominantur, non alias eſſe, quam Vrbicarias iſtas: atque adeò viceuerſâ Vrbicarias, nonniſi quatuor fuiſſe. Collectionis iſtius hæc ratio eſt, quòd vt *hâc l.* ita & *illâ* de *vini* quoque collatione agitur.

¶ Ex *hâc* ſanè etiam liquet, prouincias ſeu prouinciales Vrbicariis regionibus opponi, pariter

Digitized by Google

tet vt ab Italia Africanis regionibus & Illyrico ſeparantur, *l. vn. inf. ſi per obreption.*

¶ Tandem obſeruandum, *hanc l.* ab hoc *titulo* fugitiuam eſſe.

IV. * Imppp. Gratianus, Valentinianus, & THEOD. AAA. ... " ... .

EARVM rerum, quæ in præbitionibus canonicis", vel debitis", ex more poſcuntur, non ſunt pretia ſpecierum, ſed ipſæ quæ poſtulantur ſpecies inferendæ: ſcilicet, vt (quod maximum eſt, & vnde omnis ſolet querela" procedere) in annonario" quoque" titulo ſpecies annonarias ſoluant: neque ſub "taxationibus pretiorum diſpendioſis occaſionibus adquieſcant: Nam & accipientem & dantem inlicitæ tranſactionis reatus inuoluet *& cetera.*" Dat. Prid. Kal. Feb. Biritho", Richomere, & Clearcho Coss. [384.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungenda autem illi *lex* 19 *ſup. tit. prox. de annon. & trib. & lex* 2. *inf. de publica comparat.*

" Perperàm *hae l.* pariter vt *d. lex* 2. *& d. lex* 19. Gratiano, Valentiniano & Theodoſio tribuuntur: Tribuendæ enim ſunt *Valentiniano, Theodoſio & Arcadio*; Vide *Conſularia Theodoſ.*

" Puto *hanc l* & *duas illas ll.* huic coniungendas, partes eſſe *Edicti* cuiuſdam Theodoſiani.

" Id eſt, Ordinariis & annonariis.

" *Debitis*, id eſt Tributariis, annonariiſque; & ſic vocabulum *vel* hic eſt exegeticum. Cæterùm ita quoque *d. l.* 19. in *titulo debitis.*

" Prouincialium videlicet.

" Ita quoque *l. prox.* pro *ſpeciebus annonariis.*

" An *quoque*? Non adeò neceſſe eſt *Quoque*, pro quocumque: vel *quoque*, pro *etiam.*

" Ita diuiſis vocibus hic legendum: male enim ſuperioris Iudicis auctor vocem *ſubtaxationis* hinc exſculpebat.

" Quæ continentur *d. l.* 19. *& d l.* 2.

" De *Berytho* & de hac ſubſcriptione dixi plenè ad *d. l.* 19.

COMMENTARIVS.

THEODOSII M. conſtitutiones duæ ſequuntur: quibus SPECIES ipſas annonarias, non verò pretia earum, inferri iubet. Hæc prior prolixioris Edicti Theodoſiani pars eſt; quo prouincialibus enixè conſultum fuit circa rem tributariam: ad prouincialium ſuper eo querelas, quod *hac l.* disertè teſtatur, cui vt dixi iungendæ ſunt *lex* 19. *ſup. de annona & trib. & lex* 2. *inf. de public. compar.* Ac nominatim circa ſpecierum taxationem grauiſſimæ querelæ exortæ, quæ prouincialibus diſpendioſæ erant, dum maximo pretio ſpecies iſtæ taxarentur: *Scilicet*, inquit, *vt*, *quod maximum eſt*, *& vnde omnis ſolet querela procedere*, *in annonario quoque Titulo ſpecies annonarias ſoluant*, *neque ſub taxationibus pretiorum diſpendioſis occaſionibus acquieſcant.* Ait, *in annonario quoque titulo*; quæ vox, *quoque*, ſi rectè habet, neque in *quoquo* mutanda, tùm exinde colligi videatur, faciliùs aliquando & alicubi ſpecierum annonariarum adærationem admiſſam: quæ alibi non tam facilè, vt ex *leg. ſequent. & leg.* 1. 2. 3. *ſup.* putà vbi de annona vrbica; vrbis inquam Romæ, vel Conſtantinopoleos ageretur, vel Antiochena.

¶ Quare hinc colligas, aliam & contrariam huiuſce prohibitionis Rationem hîc verti, quàm in ſpecie *legis* 1. *&* 2. *ſup.* & *leg. prox. inf.* Nam quod hîc ſtatuitur, id ad prouincialium indemnitatem ſpectat: Illud, ad eius, cui confertur, id eſt, publici vtilitatem: Vtraque tamen, *Tranſactio illicita*, vt *hâc leg.* vocatur. Viceuerſâ licita tranſactio, etſi ſpontanea, ea de qua *l.* 2. *inf. de publica compar.* qoam & huic coniungendam oſtendi. Sed tamen crediderim, reuerà quoque ad alterum illum finem hanc qooque *legem* pertinere: de quo vid. quæ dico ad *d. l.* 2.

v. * Imppp. Valentinianus, THEODOSIVS, & Arcadius AAA. Cynegio" PF. P.

NE quis pro ſpeciebus annonariis pecunias exiſtimet inferendas: ſcientibus cunctis, quòd ſi quis contra hanc Serenitatis Noſtræ legem captioſum" aliquid putauerit perpetrandum, Securitatibus" hoc modo editis eos eſſe cariturοs. Dat. xv. Kal. Ian. Conſtantinop." Timaſio & Promoto. Coss. [389.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Codice Iuſtin.*
" Atqui Tatianus hoc tempore iam Præfectus Prætorio erat, de quo vide *Conſularia Theodoſ.* *Cynegius* porro hic PP. fuit per Orientem, vt diſertè hoc ipſo anno vocatur *l.* 17. *de cohortalib.* De eo planè in *Proſopogr.*
" *Captioſum*, eſt damnoſum, v. *Gloſſ.*
" *Securitatibus*, id eſt Apochis. v. *Gloſſarium.* Vnde Apochatio in hâc re *l.* 1. & 2. *ſup.*
" Atqui hoc tempore Theodoſius M. Medioláni erat: Vide *Conſularia Theod.*

COMMENTARIVS.

THEODOSIANÆ iteratæ huius conſtitutionis eadem eſt ſententia quæ ſuperioris: niſi quod *huius legis* eadem iam ratio eſt, quæ *legis* 1. & 2. *ſup.* vt proinde ad annonam ciuicam Vrbis Conſtantinopolitanæ pertineat. Deinde & hoc amplius habet, quod *Apochas* eo nomine nequicquam prodeſſe definit: Atque adeò prouincialem iteratâ exactione conueniendum; Quò pertinent etiam ea quæ de *apochandi* licentia dicuntur *l.* 1. & 2. *ſup. hoc tit.*

SINE CENSV VEL RELIQVIS" FVNDVM COMPARARI" NON POSSE.

TITVLVS III.

Titulum hunc loco mouit Tribonianus, & in tractatum de *emptione, venditione* tranſtulit. Quare eſt hic *Titulus* poſitus *lib. IV.* COD. IVST. *Tit. XLVII.* Huic *Titulo* quoque conuenit Conſtantini M. *lex* 2. *ſup. de contrah. empt.* Honorij *lex* 26. *ſup. de Annona & Trib.* De hac ipſa materia, v. Ioann. Philippi *és Arreſts de la Cour des Aides*, *art.* 14.
" De *Reliquorum* voce v. *Gloſſ.*
" De quo *l.* 1. 2. 3. Item, donari *d. l.* 3. vel quoquomodo dominium quiſquam conſequi, *l.* 5. *ſeu vlt.*

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Antonium Marcellinum, Præſidem Prouinciæ Lugdunenſis primæ."

REI annonariæ emolumenta" tractantes, vt " cognoſceremus, quanta" reliqua", per ſingulas" quaſque prouincias, & per quæ nomina, ex huiuſmodi" penſitationibus reſediſſent", cognouimus, hanc eſſe cauſam maximè reliquorum, Quòd nonnulli, captati" aliquorum momentarias neceſſitates, ſub hâc condicione fundos opimos" CONparent & electos, *Vt nec reliqua eorum fiſco inferant, & immunes eos poſſideant.* Ideóque placuit, vt ſi quem conſtiterit huiuſmodi habuiſſe contractum, atque hoc" genere poſſeſſionem eſſe mercatum, tam pro ſolidis" cenſibus fundi comparati, quàm pro reliquis vniuerſis eiuſdem

poſſeſſionis

poſſeſſionis obnoxius teneatur. Dat. Kalend. Iul. Agrippinæ, Conſtantino A. v. & Licinio c. Coss.

NOTÆ.

L. 2. C. Iuſt. eod. tit.
De hoc dicam mox in *Interpretatione.*
Emolumentorum vox hîc in re propria: Ita *l. 5. ſup. de annonâ & trib.* præcipua emolumenta.
Sententia hæc Hiſtorica vſque ad, *cognouimus* Cod. Iuſt. reciſa eſt.
Quanta, id eſt, quot, *v. Gloſſ.*
Reliqua λοιπάδες. *v. Gloſſar. Theod.*
Rei annonariæ.
Reſidere in reliquis dicitur quod ſolutum non eſt.
Captantes, Cod. Iuſt. Neque tamen iſtud mutandum. *Captati*, id eſt, poſteaquam captauerunt, cùm captaſſent. Lucretius quoque dixit *penetratum ſemen*, pro poſtquam ſeu cùm penetrauit, penetratam.

Ægrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.

Hanc loquendi formam multis firmat Salmaſius *in Solinum p. 53. 5 to.*
Opimos & electos: hæc abſunt à *Cod. Iuſt.* quod omiſſum non oportuit. *Opimi* fundi *h. l.* quæ opulentæ centuriæ, *l. 10. ſup. de annonâ*: munifica prædia, *l. 31. d. t.* ita rurſum diſertè in eodem argumento *l. 8. uſ de cenſitor. qui per impotentiam fundos opimos ac fertiles occuparunt, cum quæſtuoſis vberibuſque pro rata portione ſuſcipiant infæcundos.* Quare in *optimos* id Fornerius Pater mutare non debuit. Symmachus quoque *lib. 9. ep. 30. prædia opima* dixit.
Hâc lege, C. Iuſt. *Hoc genere*, id eſt hac ratione.
Solitâ, C. Iuſt. Quid ſi legamus *ſoluendis*, deinceps ſcil. quibus mox *reliqua* opponuntur? Ego hîc nil muto.
Hic in *C. Iuſt.* ſubijcitur à Triboniano prima ſententia *legis 2. ſup. de contrahend. emptione.*
Agrippina in Gallia Belgica data hæc *lex*, de quo mox plura.
χ. II. mox vt oſtendam.

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. hæc *lex* eſt, pariter, vt *lex 2. prox inf.* ac tertia præterea in eodem argumento eiuſdem, putà *lex 2. ſup. de contrahend. empt.* dè fundis ſine cenſu vel reliquis non comparandis; quarum hæc poſtrema ad Præfecturam Italiæ, ſecunda ad Macedoniam, hæc verò ad Gallias pertinet: Ad Gallias, inquam, & cenſum Gallicanum, de quo alioquin Gallicano cenſu, ſub Conſtantino M. locus eſt elegans apud Iulianum *Orat. 1. pag. 156.* Ac nominatim ad Prouinciam Lugdunenſem & Primam quidem hæc *lex* ſpectat, cuius Præſidi Antonio Marcellino ea inſcribitur. Vnde interea liquet, Galliam Lugdunenſem hoc Conſtantini M. tempore iam diuulſam diuiſamque fuiſſe. Sanè & Sextus Rufus Feſtus, *in breuiario*, qui ſub Valentiniano & Valente ſcribebat, & Ammianus Marcellinus *lib. 15. p. 59.* qui ſub Theodoſio M. *duas* tantùm *Lugdunenſes* memorant; ita quidem, vt in Lugdunenſi Prima fuerint Lugdunum, Cabillones, Senones, Bituriges, & Auguſtodunum: in Secundâ Lugdunenſi, Rothomagi, & Turones, & Tricaſſini. At enim poſtea in quatuor prouincias Lugdunenſis diuiſa, quarum quarta *Senonia* vocata fuit, vt docet *Notitia* prouinciarum Sconhouiana ſub eodem Theodoſio M. & *Notitia* Imperij, ſeu *Breuiarium* Theodoſij Iun. De quâ prouinciarum Gallicanarum diuiſione *ſeparato libello* actum fuit. In Prima Lugdunenſi igitur fuerunt *Auguſtodunenſes*, quibus ab hoc Conſtantino noſtro *Flauienſium* nomen inditum fuit: Flauia enim gens, & Flauium nomen Conſtantini, ſic vt Auguſtodunum Æduorum ciuitas *Flauia* dicta fuerit, de Conſtantini M. in eam beneficiis. Et verò hæc Conſtantini M. *lex* eò prorſus pertinere videtur, cuius nomine Eumenius ei pro ipſis Flauienſibus ſolenni Panegyrico gratias egit, qui incipit *Si Flauia Æduorum*, vbi nominatim gratias agit, ob ſeptem millia capitum in CENSV, & RELIQVA quinque annorum, Flauienſium ciuitati remiſſa: vbi ad principium *huiuſce legis* hæc quoque verba faciunt; *Releuaturus*, inquit, CENSVM, *definiſti numerum*: RELIQVA *remiſſurus, quantum deberemus* INTERROGASTI, *quæ interrogatio manifeſta promiſſio fuit*, &c. Conſtantinus M. itaque Gallicanum cenſum retractans hâc tempeſtate & indulgentias Lugdunenſibus Primis reliquorum conceſſit, & cenſum imminuit, & ne de cætero in Reliquis aliquid porrò reſideret, cauſis repetitis in futurum *hac l.* cauit.

¶ Et ita quidem *huic l.* aptandus omnino videtur ille Eumenij Panegyricus, qui Anno D. 312. habitus fuit, Quinquennalibus Conſtantini iam peractis, quod ipſe nominatim indicat *cap. 13.* Quæ cum ita ſint, ad eum ipſum Annum D. 312. hæc *lex* referenda videtur, id eſt ad *Conſtantinum Auguſtum II. & Licinium Cæſarem Conſules.* Quod præter ſuperiora euincit quoque ſubſcriptio *legis*: *Data* quippe *hac l.* dicitur *Agrippina.* Atquin Conſtantinus M. Conſtantino Auguſto V. Cos. id eſt A.D. 319. non in Gallia, verùm in Pannonia hæſit: contrà circa hæc tempora Anni 312. antequam in Maxentium mouiſſet, hæſiſſe Conſtantinum in Gallia inferiore, & quidem *Agrippinæ* nominatim, competiſſimum eſt, ex altero eiuſdem Eumenij Panegyrico, qui incipit, *Facerem* vbi & pontem *Agrippinenſem* in *Francos* extruxiſſe eum memorat. Atque exinde tandem aduerſus Maxentium mouit.

¶ Quod ipſam *huius l.* ſententiam attinet, Primùm huc arceſſenda ſunt ea, quæ ex Saluiano quoque notaui ad *l. 26. ſup. de annona & trib.* quæ & ipſa ad prouincias Gallicanas pertinet. Deinde & de ratione *huius leg.* videndum erit.

¶ Cuius occaſione Quæſtionem eam pertractare iuuat; vtrùm videlicet conuentio iſta inter emptorem & venditorem, donatorem & donatarium, vt priſtinus dominus, id eſt venditor, vel donator, tributum prædij deinceps nihilominus ſoluat, reſpectu ſaltem ipſorummet contrahentium, valeat? ſic vt etſi fiſci ratione non valeat, eo tamen nomine aduerſus priſtinum dominum nouo domino ſeu emptori competat, quanti eius interfuit fiſco nihil pendere? Id quod in ſp. *huius leg.* negandum eſt, ac proinde hanc pactionem penitùs inualidam eſſe. Quod vt Cuiacius rectè ſcripſit ad *leg. inter debitorem 41. ff. de pactis*: & recitat. *in hunc tit.* (& eo nomine Leonini 1. *emend.* 8.

Digitized by Google

cenſutam perpetàm incurtit,) ita verâ ratione id nondum euicit, quæ tameo apertiſſimis verbis continetur *hâc leg.* 1. & ex horum temporum ratione ſeu hiſtoria repetenda eſt. Ratio inquam eſt, tenuiorum oppreſſio per potentiorum emprorum iniuriam : Nempe hoc illud ſæculum eſt, quo pauperiores parte vnâ, neceſſitate & penuriâ adacti; parte alterâ, peruaſoribus potentiotibus obnoxij, rerum ſuatum dominium nulla non conditione transſcribere adigebantur. Ecce verba aperta *huius leg.* 1. *Nonnulli*, inquit, *captati aliquorum momentarias neceſſitates ſub hâc conditione fundos opimos comparant & electos, vt nec reliqua eorum fiſco inferant, & immunes eos poſſideant.* Ecce diſerta Saluiani verba *lib.* 5. *de gubern. Dei : Nam illud qualo, quàm non ferendum ? & quod non dicam pati humana mentes, ſed quod audire vix poſſunt, quod plerique pauperculorum atque miſerorum ſpoliati reculis ſuis, & exterminati ab aggellulis ſuis, cùm rem amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa petuntur : poſſeſſio ab his receſſerit, capitatio non recedit, proprietatibus carent, & vectigalibus obruuntur. Quis aſtimare hoc malum poſſit ? Rebus eorum incumbunt innaſores, & tributa miſeri pro peruaſoribus ſoluunt. Poſt mortem patris nati obſequiis iuris poſthumi, iuris ſui agellos non habent, & ad agrorum munus enecantur.* Vides, qua conditiooe huiuſmodi venditiones, donationéſve fieri ſolerent; ac proinde quænam prohibitionis iſtius ratio fuerit; non fiſci inquam tantùm vtilitas, verùm tenuiorum & pauperiorum defenſio, & potentiorum Emptorum odium.

¶ Vt ita hac ratione omnino cooficiatur illa quæſtio; Quare vice verſa, vbi nulla oppreſſionis iniquæ ſubeſt ratio, ibi licet quantum ad fiſci rationem, talis conuentio ſeruanda non ſit, tamen paciſcentium ratione pactum iuſtum ſit & ſeruandum : vt in ſpecie *leg. inter debitorem* 42. *leg. epiſtula* 52. §. *pen. ff. de pactis.* Sanè vbi fraudis conſilium venditores iam participarent, ita iniuſtum hoc pactum eſſe aliquando voluit Conſtantinus M. vt etiam venditor particeps fraudis poſſeſſionem ſuam amitteret : emptor, pretium : *d. l.* 2. *ſup. de contrah. empt.* Nempe non iam miſeri, ſed fraudulenti poſſeſſores & venditores in fraudem fiſci huiuſmodi pacta inibant, inopiâ ſuâ inutilem fiſci actionem reddentes : quam etiam non vltimam reliquorum, id eſt tributorum non ſolutorum cauſam Conſtantinus M. rei annonariæ emolumenta tractans cognouit. Et ita quidem accipienda eſt *d. lex* 2. quæ alioquin & irrationabilis videri poſſet, aut ſententiæ noſtræ refragari. Quanquam & nihil adeò abſurdum foret, ſi diceremus Conſtantinum poſt *hanc leg.* creſcente malo ſeueritatem intendiſſe.

II. * Idem A. Acacio" Com. Macedoniæ.

MANCIPIA adſcripta cenſibus intra prouinciæ terminos" diſtrahantur, & qui emptione dominium" nacti fuerint, inſpiciendum" ſibi eſſe cognoſcant. Id quod in poſſeſſione quoque ſeruari rationis eſt" : ſublatis pactionibus eorundem", onera, ac penſitationes publicæ, ad eorum ſollicitudinem ſpectent, ad quorum dominium poſſeſſiones eædem migrauerunt. Dat." III. Kal. Mart. Theſſal. Conſtantio & Maximo Coſs. [327.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eique concordat *lex* 26. *ſup. de ann. & tribut. & lex* 3. *inf. de cenſu* : *& lex vlt. de patrocin vicor.*

" An hic idem Acacius Comes videatur, cuius meminit Conſtantinus *epiſtolâ ſuâ ad Macarium & cæteros Palaſtina Epiſcopos* : apud Scriptorem *vita Conſtantini, lib.* 3. *c.* 51. quam inſeruit Baronius, *An.* 326. *n.* 67?

" *Termini* prouinciarum : vid. quæ dixi ad *leg.* 10. *ſup. de annſat.*

" Horum ſcil. mancipiorum.

" *Inſpiciendum*, id eſt agnoſcendum, vt *l.* 3. *inf. de immunit. conceſſa.* V. in *Gloſſar.* plura. Et ſupplenda vox, *cenſum*, quæ hic intercidit occaſione vltimarum ſyllabarum penè geminarum ſuperioris vocis.

" *Eſt* : vt [vel, &] *ſublatis.*

" Emptorum : vel reſcribendum, *earundem* [poſſeſſionum] *onera.*

" *Data*, hic accipiendum eſt pro *Reddita* : nempe Macedoniæ Metropolis fuit *Theſſalonica*, cuius Comiti hæc *lex* inſcribitur.

COMMENTARIVS.

MANCIPIA, ſeu ſeruos cenſibus adſcriptos, & POSSESSIONES, cum ſuo cenſu & onere ad nouum dominum & emptorem tranſire, non obſtante contraria pactione, à Conſtantino M. iubentur. Mancipia, inquam adſcripta cenſibus, id eſt ſerui adſcripti cenſibus : de quibus etiam agitur *l.* 3. *ſup. de re milit. & l.* 7. *Cod. de agricolis* : *& Rubr. de fugitiuis colonis, inquilinis, & ſeruis.* Alij enim ſunt adſcripti cenſibus, *l. vn. ſup. de bonis Clericor. l.* 2. *Cod. in quib. cauſ. colon.* : Coloni ſcil. originales in iiſdem locis cenſi, vt vocantur *l.* 14. *ſup. de ann. & tribut.* Coloni abſolutè, *l.* 3. *inf. de cenſu* : ſeu plebs, *l.* 26. *ſup. de ann. & tribut.* Homologi Coloni, *l. vlt. inf. de patrocin. vicor. verſ. Hij ſanè.* Adſcriptitij coloni : de quibus *Paratitl. de fugit. colon.* in quibus tamen idem ius obtinet; nempe quod emptor onera fundi venditi colonorúmque agnoſcere iubeatur, non obſtante contraria pactione.

¶ Porrò ne huic rei fraus fieri poſſit, mancipia intra eandem prouinciam, intra quam cenſibus adſcripta ſunt, vendi iubet Conſtantinus M. nempe vt ita cuique prouinciæ ſuus cenſus modus ſeruetur.

III. * Idem" IVLIANVS A. ad Secundum" PF. P.

OMNES pro his agris quos poſſident, publicas penſitationes agnoſcant: nec pactionibus contrariis adiuuentur, ſi venditor aut donator apud ſe conlationis ſarcinam pactione inlicitâ voluerit retinere", & ſi" necdum tranſlata ſit profeſſio cenſualis", ſed apud priorem fundi dominium" fortè permaneat, diſſimulantibus ipſis, vt non poſſidentes pro poſſidentibus exigantur. Dat. XIII." Kal. Mar. Antiochiæ, Iuliano A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

INTERPRETATIO. *Fundum nullus audeat comparare", ſed omnes pro hiis agris qui ad eos quoquo modo peruenerint, publici canonis impleant functiones, nec de ſolutione tributi cuicunque liberum ſit paciſci, ſed ſiue donetur ager, ſiue vendatur, factus dominus integra rei tributa ſuſcipiat.*

NOTÆ.

* *Lex* 3. ſeu *vlt. Cod. hoc tit.* Iungenda verò huic *lex prox.*
" ✠. *Imp.*
" *Secundus* PP Orientis ſub Iuliano. v. *Proſopogr.*
" *Retinendi* vox hîc propria: dixi ad *l. 26. ſup. de annona & trib.* quæ huic concordat.
" *Etſi*, in *edit. Cuiac.*
" *Profeſſio* cenſualis. dixi ad *l.* ..., v. & *l. vlt. inf.*
" *Dominum*: C. Iuſt. quanquam & iſtud ſuſtineri poteſt.
" Al. *IV.* In *d. l. prox. III.*
" Sine cenſu ſcil.

COMMENTARIVS.

IVLIANI hæc conſtitutio eſt, in eundem ſenſum quo reliquæ *huius tituli*; imò quo vel ipſa *Rubrica*, quæ plenam ſententiam continet: Pariter, vt altera eiuſdem Iuliani *lex prox.* 4. quæ huic coniungenda eſt: etſi Inſcriptio variet: pro eo ſcil. more, quo ad diuerſos ſuper eâdem re conſtitutiones & Edicta emitti ſolita: de quo in *Prolegomenis*: Nempe hæc ad Præfectum Prætorio emiſſa eſt, vtpote ad quem ſumma rei tributariæ pertinebat: proxima verò *lex* 4. ad prouinciales ſub *Edicti* nomine: vtpote ad quorum commodum ea ſpectaret; quáque collatorum ipſorum vtilitati conſulitur.

¶ Haud adeò verò ab hoc abludit, quod Iulianus ipſe in *Miſopogone pag.* 143. ſcribit: *γῆς κλήρους Τρισχιλίους ἔφατε ἄσπορον εἶναι, καὶ ᾐτήσατε λαβεῖν, λαβόντες δὲ ἐνείμασθε πάντες οἱ μὴ δεόμενοι. Τοῦτο ἀνεξετασθὲν ἀνεφάνη σαφῶς. ἀφελόμενος δ' αὐτοὺς ἐγὼ τῶν ἐχόντων οὐ δικαίως, καὶ πολυπραγμονήσας ἰδίᾳ ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων, ὧν εἶχον ἀτελῶν, ὡς μάλιστα ἐχρῆν ὑποτελεῖς εἶναι, ταῖς βαρυτάταις ἔνειμα λειτουργίαις αὐτοὺς τῆς πόλεως*: id eſt, *Agri iugerum tria millia infructuoſa eſſe dixiſtis, vobiſque concedi poſtulaſtis: cùm verò id obtinuiſtis, diuites ſoli cæteris fraudatis ea vſurpaſtis. Hoc à me inquiſitum, planè compertum eſt. Ego autem illos agros iniuſtis poſſeſſoribus ereptos, nihilque de iis quos immunes priùs habuerant inquirens, quos maximè eſſe oportebat, grauiſſimis ciuitatis muneribus eos adſcripſi.*

¶ Peculiare id habet hæc Iuliani *lex*, quòd in eius ſpecie emptor nondum apud acta & paginis cenſualibus nomen ſuum profeſſus erat. Quare dicendum videbatur, tamdiu ſaltem venditorem venditi fundi cenſum præſtare debere, quamdiu eius nomen non fuiſſet expunctum tabulis cenſualibus. Verùm contrà, *hâc l.* definitur: Nempe, illicò vt emptus fundus fuit, vel donatione acceptus, ſtatim eius onera in nouum Dominum tranſire; *etſi necdum tranſlata ſit profeſſio cenſualis, ſed apud priorem fundi dominum adhuc permaneat.* Denique non *profeſſionis*, ſed *poſſeſſionis* rationem haberi vult.

¶ Et *rationem* addit, quod diſſimulatione contrahentium id ſæpe fieret, vt non poſſidentes reuerâ, ſed tamen cenſibus inſerti, quaſi poſſidentes exigerentur. Quare & tandem poſtea *l. vlt. inf. h. t.* conſtitutum, vt nouus dominus rei alienæ dominium conſecutus, *ſtatim* cenſualibus paginis poſtularet nomen ſuum adnotari, ac ſe ſponderet ſoluturum: vt ita ablatâ moleſtiâ de *Authore*, id eſt priore domino, vt rectè *ibi* Interpres in *ſuccedentem*, id eſt, præſentem dominum captatio transferretur.

IV. * Idem A. Edictum. Poſt alia.

DOMINVM qui fructus capit, tributa exigi iuſtum eſt. Dat. III" Kal. Mart. Iuliano A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi *lex* 3. *ſuprà*
" XIII. *d. l. 3. ſup.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

IVLIANEI Edicti hæc portio eſt, quam putaret quis meliùs reddendam fuiſſe *tit. de annona & tributis*: quaſi in ea non venditor ſeu priſtinus dominus à nouo domino ſeparetur, neque iubeatur, non obſtante contrariâ pactione cenſum agnoſcere; Quin potius pertinere videatur ad eum caſum qui tractatur *l.25. ſup.de annona & trib.* Atque adeò opponi videatur potius dominus qui fundi fructus capit, & dominus, qui fructus non capit; de qua ad *eam l.25.* plura dixi ex *l. 2. C. de iure emphyteut. l.7.§.2. l.27.§.3. ff.de vſufructu*: *l.28. ff. de vſufr. legato.* Denique *huic l.* magis videatur reſpondere, quod ex ipſomet Iuliano ad *l. ſuperiorem* notauimus. Verùm, cùm *hanc l.* eodem tempore datam video, quo *ſuperiorem*; cùm inſcriptiones vtriuſque inter ſe committo, ſuper eadem re datas cenſeo: ad diuerſos tantùm; nempe *ſuperiorem* ad Præfectum P. *hanc* ad Populum: ad illum, vtpote ad quem ſumma rei tributariæ ſpectabat: ad hunc, vtpote tributa ſoluentem: Et ſic vtriuſque *legis* eandem ſententiam facio.

---

* Imppp. THEOD." Arcad. & Honor. AAA. Tatiano PF. P.

QVISQVIS alienæ rei quoquomodo" dominium conſequitur, ſtatim pro ea parte quâ poſſeſſor fuerit effectus, cenſualibus paginis *nomen ſuum* poſtulet *adnotari, ac ſe* ſpondeat *ſoluturum*, ablatáque moleſtia de auctore" in ſuccedentem capitatio" transferatur. Dat.xv. Kalend.Octob.Conſtantinop. Tatiano & Symmacho Coss.[391.]

INTERPRETATIO. *Quicunque cuiuſlibet rei dominium* quolibet ordine *acquiſierit, continuo pro ea parte qua poſſeſſor effectus eſt, publicis libris nomen ſuum petat aſſcribi, ac ſe promittat tributum agri cuius poſſeſſor eſt, ſoluturum, vt re mota de auctore, id eſt, de priore domino, inquietudine, in præſentem dominum ſolutio transferatur.*

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod.Iuſtin.* quæ ſanè hoc *titulo* fugitiua eſt.

" Perperam tribuitur hæc *lex* Theodoſio Arcadio & Honorio. Tribuenda enim eſt *Valentiniano, Theodoſio & Arcadio.*

" Id eſt, etſi non in totum, ſed pro parte tantum. *Quolibet ordine.* Anianus.

" Id eſt, veteri domino: & vt Interpres rectè ait, *priori domino.*

" *Capitatio*, pro tributo ſoli *h.l.* de quo v. *Paratitlon de cenſu*: Saluianus *lib 5. Poſſeſſio recedit, capitatio non recedit.*

COMMENTARIVS.

THEODOSII M. hæc conſtitutio eſt: quâ VATERVM dominorum ſecuritati à moleſtia tributorum conſulitur, tranſlato in nouum dominum cenſu: & vt disertè *hâc l.* dicitur, id agitur, *vt ablatâ moleſtiâ de auctore in ſuccedentem capitatio transferatur*: *de auctore*, id eſt à priore domino, vt rectè Interpres, *in ſuccedentem*, id eſt, in præſentem dominum, vt rectè rurſum Interpretatio *huic l.* ſubdita. Eum in finem igitur Theodoſius M. *hâc l.* tranſlato alienæ rei cuiuſcunque dominio hunc ordinem præſcribit: putà, vt nouus dominus ſtatim vt dominus factus fuerit, nomen ſuum in libros cenſuales *aux Terriers* referri curet, atque ibi ſe cenſum ſoluturum ſpondeat. Idque eſt quod dicitur, *l.3. ſup.* tranſlata profeſſio cenſualis. Idque obſeruari iubet, *Quoquomodo* quis dominium rei alienæ conſecutus fuerit, *quolibet ordine*, ait Interpretatio, id eſt quocunque titulo. Item, quod ſequentia oſtendunt, etſi non totum prædium, verùm etiam pro parte tantùm poſſeſſor fuerit effectus: vt ita expuncto prioris domini nomine, noui domini nomen ſubſtituatur. Vnde iam apparet, *hanc leg.* hoc *titulo* fugitiuam eſſe: neque enim id agitur *hâc leg.* vt prohibeatur venditio ſine cenſu, expreſſâ pactione fieri, de quo ne verbum quidem in eâ exſtat: verùm, vt ne venditione cum cenſu factâ, priſtinus ſeu vetus adhuc dominus cenſualium & exactorum moleſtiam patiatur: qui ab eo cenſum exigere volebant, eo obtentu quod eius nomen libris cenſualibus ſeu polyptichis adhuc contineretur: Regulare enim eſt, vt ab his cenſus exigatur, quorum nomina polyptichis ſeu encautariis publicis continentur, & vt alicubi hodie loquuntur, *cataſtris*: Fortè etiam eo obtentu, quod noui poſſeſſores inopes eſſent, veteres locupletes: arg. *Nouella 17. §.non permittas.* Et hæc quidem eſt ſententia *huius l.* argumento horum verborum, *ablatâ moleſtiâ*: Quæ doctiſſimus Loïſæus *tractatu du Deſguerpiſſement, lib.4.c.6.n.5.* aliò trahebat, quaſi in ſpecie *huius l.* venditor ſe cenſu onerasset, vel quod Cenſuales nollent emptoris ſeu noui domini nomen in libros cenſuales referre.

Illud nihilominus *hâc* quoque *leg.* ſecundò notandum, & NOVORVM Dominorum ſecuritati proſpici in eo, quod *pro ea tantùm parte* quâ poſſeſſores facti ſunt, cenſum illi præſtare teneantur, non in ſolidum, pro ratâ ſcil. portione diuiſo onere, pariter vt *lex 1. Cod. de collat. fundor. patrim. lex 2. Cod. de debitorib ciuitat. C. conſtitutus, ext.de relig.domib.* de quo vid. Loiſeau *du deſguerpiſſement, lib.2.cap.11.*

NE CONLATIO PER LOGOGRAFOS CELEBRETVR.

TITVLVS IV.

Abeſt hic *Titulus* à *Codice Iuſtin.*
" Rectè : in nonnullis *editionib.* malè *conlocatio.*

I. * Imppp. Valentinianus, VALENS, & Gratianus AAA. ad Modeſtum PF.P."

SI quis conlator iugationem" ſuam Logografo commiſerit, eam fiſco nouerit vindicandam. ¶ Quidquid" etiam, vel in pretiis, vel in ſpeciebus, aut aurum", ordinem delegationis" oblitus, prætermiſſis Suſceptoribus aut horreis", ad Logografos detulerit, omne hoc amiſſurum ſe eſſe cognoſcat, & exactionem à ſe debito ordine depoſcendam. Officiales autem, qui ex huiuſmodi commerciis aliquid fuerint accepiſſe detecti, quæ auaritiâ præcipitante captarant, exertâ dupli animaduerſione redhibebunt": ipſis dumtaxat Logografis, in priſtinæ condicionis diſcrimine permanſuris : ſi quidem his pro omnibus pœnis ſufficiat adſiduo tormentorum periculo ſubiacere. Dat. Prid. Non. April. Seleuciâ, Modeſto & Arintheo Coss. [372.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Modeſtus* PP. Orientis ſub Valente, de quo multa mentio apud Ammianum, Libanium, Zoſimum, Baſilium, Gregorium : v. *Proſopogr.*

" *Iugationem* hic vocat poſſeſſionem, cuius modo pro modo iugerum cenſus adſcribendus eſt. Ita quoque *l.49. inf. de operib. publ. l. vlt. inf. de equor. conlat. l.1. ſup. ne quid publicæ lætitiæ* : Denique *Iugatio* eſt poſſeſſio per iuga & modulos terræ cenſenda. Hinc *capitatio aut iugatio* dicitur, *d. l.3.* item *l. vlt. de cenſu* : Iugatio, vel Capitatio v. quæ dixi ad *l. 14. ſup. de annona & tribut.*

" Cenſendam videlicet, æſtimandam, adſcribendam.

" *Quidquid* : quanquam & hæc ferri poteſt.

" Ferri poteſt ; quanquam alius fortè malit, *aut* : Interim obſerua triplicem collationem, pretiorum, ſpecierum, auri, & ſic aurum à pretiis diſtingui : Nempe *pretia* erant, quæ quandoque loco ſpecierum exigebantur, & in ære, argento, ſoluebantur : Atenim aurum, quod ſolenni collatione præſtabatur : De qua auri collatione ſeu auraria præſtatione, vide *l.19. 32. 34. 35. ſup de annona & trib.*

" *Delegatio* hic & *l.1 ſup. de annona & trib. l.8. inf. de extraord. l.2. 14. inf. de Indictionib.* quæ & *Delegatoria* dicitur, eſt ſolemnis expreſſio, præceptum, Edictum, cui modus collationis adſcriptus erat : V. Paratitlon *tituli de annona & tribut.*

" Id eſt, Præpoſitis horreorum, qui acceptam à Suſceptoribus annonam adſeruabant.

" Id eſt, Reſtituerit : V. *Gloſſarium.*

" *Seleucia* hic accipienda eſt Seleucia Syriæ, quæ prope Antiochiam, cuius mentio apud Ammianum *lib.14. pag. 22. & lib 29. pag. 412.* vbi in Geſtis anni 370. id eſt ante biennium, narrat, hunc ipſum Valentem in nemoroſo quodam inter Antiochiam & Seleuciam loco conſtitiſſe. Eam quoque deſignatam videre licet in *Itinerario Peutingeriano.* Vide & Stephanum Σελεύκεια. dixi *tit. de Claſſicis.*

COMMENTARIVS.

LOGOGRAFIS Iugatio committi, id eſt poſſeſſiones inſpiciendæ & deſcribendæ, denique cenſus modum eis adſcribendi cauſa committi *hac* Valentis *Conſtitut.* prohibentur : Item ipſa collatio per eos celebrari vetatur: id eſt eis inferri tributi modus interdicitur. Illud ſcil. per Cenſuales, hoc apud Suſceptores fieri debet. Illi Cenſualibus libris tractandis Præpoſiti; hi ſuſcipiendis annonis & in horrea condendis. Officiorum itaque confuſioni *hâc l.* occurritur; ne aliis in aliorum officium tranſeuntibus aliqua fiſco fraus fieri poſſit.

¶ *Logografi*, quorum tribus præterea legibus *hoc Cod.* mentio fit, putà *l. 6. ſup. de diuerſ. offic. l.8. ſup. de cohortalib. l.3. ſup. de tabulariis, Logografis, & cenſualibus*: & *Nouella Iuſtin.* 128. qui & plenius *Logografi Ciuitatum* dicuntur *d. l.3. de tabul.* Finitimum quoddam officium erat Tabulariis, Cenſualibus, Scribis, Subſcribendariis, Diurnariis; Quare & his iunguntur tùm *ipſo titulo de Tabulariis, Logografis & Cenſualibus*; tùm *d. l.3. & d. l.* 8. Fuiſſe eos, vt ante hæc tempora, ita & huius conſtitutionis tempore de *Officialium* ſeu Cohortalium numero,

docet *d. lex* 8. *de cohortal. lex* 6. *de diuerſ. officiis*. Verùm poſteà ex Curialium numero eſſe cœpiſſe docet *d. lex* 3. *ſup. de Tabulariis*: & obnoxia valde hæc Officia fuiſſe iuxta *hanc l.* oſtendit *d. lex* 8. *ſup. de cohortalib.* Quandoquidem adſiduo tormentorum ſeu ſuppliciorum periculo ſubiacebant. Denique non aliud fuerunt Logographi, vt ex *hac leg.* colligi poteſt: ſimul & finitimis illis quæ dixi, Officiis, quàm ij qui rationes conficiebant tributorum. Alij & finitimi his fuêre per Ægyptum & Nili tractum *Logographi Chomatum*, *de quibus leg. vlt. inf. de conlat. vicorum.*

§ Illud obſcurum eſt, quod *verſ. Officiales.* continetur, Nempe Officiales ex huiuſmodi commerciis aliquid per auaritiam accepiſſe & captaſſe, cuius hunc ſenſum puto: Officiales Iudicum, qui id agere debebant, vt ne officiorum confuſio fieret, lucellum aliquod exinde iam captaſſe, vt Logographi in aliorum Officia inuolarent. Quare *commerciorum* appellatione id *hâc leg.* deſignatur: pari ſenſu quo *l.* 15. *in f. ſup. de Numerariis.*

DE INDICTIONIBVS.

TITVLVS V.

X. COD. IVST. XVII.

De Indictionibvs, annorum Indicibus, dicam *inf. tit. de Indulgentiis debitorum.*

PARATITLON.

Indictionvm, *Rubr. & l.* 1. 4. *h. t. & l.* 3. 18. *ſup. de annona & trib.* & *l.* 14. *ſup. de proximis Comitib. diſpoſ. l.* 7. 8. 11. *inf. de extraordin. muner.* quæ & Indicta Symmacho, *lib.* 10. *Ep.* 41. forma hæc erat, Delegatio ſcil. *l.* 2. 3. *inf. h. t. & l.* 1. *ſup. de annona & trib.* & *l.* 8. *inf. de extraordin. mun. l. vn. ſup. ne conlatio per Logograph.* mittebatur certo tempore, *d. l.* 8. *inf. de extraord. muner.* anniuerſariis vicibus, *d. l.* 8. emittebatur, *d. l.* 8. *inf. de extraod. mun.* promebatur, *d. l.* 8. cui manu Principis modus Indictionis adſcriptus erat, *d. l.* 1. ad Præfectum Prætorio, *d. l.* 8. *inf. de extraord. mun.* Huius delegationis, à Scriniariis Præfecti Prætorio *l.* 3. fiebant particulares delegationes: quæ per ſingulas prouincias tranſmittebantur, *l.* 4. locis celeberrimis publicabantur, *d. l.* 3. & 4. certo tempore ante Indictionis exordium, *dd. ll.* 3. & 4.

---

1 * Impp. Arcad. & Honor. AA. Pompeiano" Proconſ. Afric.

Id tantùm, quod eſt neceſſarium, intra Africam militibus conſiſtentibus, prouincialibus iubemus indici", ac, iuxta matricularum" fidem, quod exigit ratio", poſtulari: ita vt, ſi quid erogationibus redundarit in ſpeciebus diuerſis, vel præbitione, vecturiſque", id futuræ Indictioni conlationique proficiat. Dat. v. Kalend. April. Vincentio & Frauitta Coſs. [401.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem *ei*, eſt *lex* 26. *ſup. de erogatione militaris annonæ* & *lex* 63. *ſup. de curſu publico*, & *lex* 29. *ſup. de annona & trib.* Cuius eadem prorſus eſt ſententia. Et fortè *lex* 28. *ſup. de Suſceptoribus.*

" Reliquæ *leges*, quas *huic* coniungendas dixi, inſcribuntur *Prouincialibus prouinciæ Proconſularis. Pompeianum* interim *hic* obſerua Proconſulatem Africæ ſub Honorio, de quo *v. Proſopogr.*

" Extraordinaria Indictione, vt disertè docet *d. lex* 29. Quare fugitiua eſt hæc *lex*: niſi de omni Indictionum genere ordinariarum & extraordinariarum hunc *tit.* eſſe putemus.

" *Matricula.*

" Id eſt, neceſſitatis militaris & annonariæ deſcriptio.

" Id eſt, neceſſitas.

" *Vectura.* Fortè reponat quis hic, *Inuecturiſque*, vt ita Curatoricios equos deſignet, de quibus *d. l.* 29? verùm de hoc mox.

" Id eſt, ordinariæ.

" *Prid. Kal.* Ita tribus illis *legibus*. quomodo & hic reponendum.

COMMEN

COMMENTARIVS.

AFRICÆ Prouinciæ proconſulari, ne extraordinaria hoc tempore Militaris annonæ collatione, ſed & indebitâ curſus publici vſurpatione, attereretur, propriâ conſtitutione, cuius hæc noſtra ἀντίμοιρον eſt, vt & reliquæ illæ quas in *Notis* memoraui, conſultum voluit Honorius Imp. Anno D. 401.

¶ Huius duæ ſunt ſententiæ. Prima, de *Modo* extraordinariæ annonæ militaris: Nempe id demùm annonæ militaris nomine extra ordinem Afris indici iubet Honorius, quod neceſſitas annonæ militaris reuerâ depoſcere videtur. Nempe, vt extra ordinem neceſſitate vrgente hæc Indictio fit, ita nonniſi quatenus neceſſitas poſtulat ea facienda eſt. Id quod pariter continetur *lex 29. ſup. de annona & tribut.* quæ & ipſa *huic* inter alias coniungenda eſt: hoc tantùm fermè diſcrimine, quod hæc *Proconſuli Africæ* inſcribitur, illa & cæteræ *Prouincialibus* ipſis *prouinciæ Proconſularis*: Quomodo de eadem re ad diuerſos eodem tempore ſcribi motis fuiſſe, complures aliæ *hoc Codice* leges oſtendunt: de quo peculiari capite *in Prolegomenis.* Verba *legis* illius hæc ſunt: *Perpensâ curâ ſtatuimus, vt non amplius vobis aliquid extra ordinem indicetur, quàm rei annonariæ neceſſitas ac deuotio poſtularit.*

¶ Ex quo interim apparet, hâc tempeſtate ſub Honorio Imp. *Militem* intra Africam conſtitiſſe, tuendo videlicet limiti aduerſus Barbaros potiſſimùm, vel etiam ne ea Imperij pars rebellaret: Quod ſanè paulò antè quoque factum ſub Gildone, qui & ipſe in ea aduerſus Honorium rebellauit, Anno Dom. 396. imò & Arcadij Imperio eam adiectam voluerat: Mauri denique Africam laceſſabant: teſte Claudiano *de bello Gildon. & lib. 1. in Eutrop.* Zoſimo *lib. 5. pag.* 788. Verùm Africa Stiliconis conſiliis & prouiſione mox liberata: quod etiam Vetus Inſcriptio Stiliconi poſita teſtatur. De quo ad *dict. legem* 29.

¶ Altera *huius leg.* ſententia eſt: *Redundantem* etiam ex hac extraordinariâ militaris annonæ collatione, quantitatem, id eſt, ſi quid poſt factam erogationem in milites, ſuperfuerit, futuræ indictioni ſeu illationi proficere & imputari debere. Quod ipſum rurſùm *d. l. 29.* continetur: *Si quid verò*, inquit, *de eodem modo diuerſarum ſpecierum potuerit redundare, futuræ inſſi- inus inlationi proficere, ſcilicet vt in locis propriis conlata frumenta poſſeſſor dependat.* Non abſimiliter pretia ſpecierum vrgente neceſſitate fiſco venditarum in collationem fiſco inferendam imputantur, *l. 2. C. vt nemini liceat in coempt. ſpecierum.* Similiter & ſumptus facti in tranſitu militum: *Nouella* 129. Quæ tres imputationum ſpecies notandæ ſunt, vel eò magis, quod via quidquam de præterito in futurum ſibi fiſcus imputari patitur.

Reliquis intereà ſpeciebus, quæ extra ordinem hoc tempore per Africam indictæ, præbitæque connumerantur *hâc leg.* Vecturæ: Vbi per *Vecturas* intelligo, iuncturas (quomodo etiam hîc legendum quis putet, iuncturiſque vel veterinis) ſeu equos vecturis aptos, & ſic equos Curatoricios: de quibus nominatim agitur *dict. leg. 19. ſup. de annona & trib.* quæ *huic*, vt dixi, inter alias, coaſſanda eſt. Sic certè & *l. 6. de Scenicis*, eadem *iunctura* vox reſtituenda, vbi de ea voce plenè. Quicquid ſit, voce hâc, *vecturis*, intelligendus eſt, non actus aliquis, vehendi fortè, verùm ſpecies quædam, quæ extra ordinem velut neceſſaria poſtulata, erogata, collata, præbita: *Ita vt, ſi quid* EROGATIONIBVS *redundarit, in* SPECIEBVS *diuerſis, vel præbitione*, VECTVRISQVE *id futuræ indictioni* COLLATIONIQVE *proficiat.* Vbi *præbitionis* quoque vox propria collationi ſpecierum, tironum, equorúmque: vid. *inf. tit. de his qui à præbitione tironum vel equorum excuſ.* Hinc & præbitiones canonicæ, *l. 4. ſup. tributa in ipſis ſpecieb.*

¶ Poſtremùm ſub finem *huius l.* aliquid monendum, quod ad totum *titulum* pertinet; nempe *Indictionis* vocem pertinere & complecti omne indictionis genus, ſiue canonis ordinarij, ſiue quid præter canonem indicatur. Eſt enim Viri alioquin doctiſſimi error in *Marcellinum pag.* 135. qui indictionem eſſe ait, quidquid præter canonem indicitur: Nam imò *huius Codicis legibus*, huiúſque æui vſu, *Indictio* propriè loquendo de *Canonicis* dicta, & à ſuperindictione diſtincta paſſim: vid. ſaltem *l. 3. ſup. de annonis & tributis.* Vnde & indictio pro Anno *l. 18. & 35. eod. tit.* & diſtincti hîc tituli *de Indictionibus*, & *de ſuperindicto.* Vnde & cùm ſuperindictum indicatur, non *Indictio* ſimpliciter dicitur, verùm *nouæ Indictiones*, vt apud Plinium, *in Panegyr.* & Saluianum *lib 5. pag.* 153. 154. indictionale augmentum Ammiano Marcellino *lib. 17. pag.* 98. Tandem id oſtendunt *huius tituli leges*: quæ pertinent omnes ad *formam* Indictionum ſiue eæ ordinariæ ſint, ſiue extraordinariæ.

Digitized by Google

¶ EXTRAORDINARIÆ *cuidam pecuniarum indictioni, ne quis ſe ab eâ immunem putaret*, Ordinariæ, *ſeu* Canonicæ *nomen inditur ab Honorio, A.D.*416.

II. * Impp. HONORIUS, & Theod. AA. Palladio" PF. P.

OMNES omninò, quocunque ex titulo poſſidentes, quod delegatio" ſuperindicti" nomine videtur amplexa, velut canonem' cogantur inferre: Et, ne qua ſit dubietas, hâc apertâ definitione decernimus, vt id potius *Canonis* vocabulo poſtuletur. Nulla igitur domus, vel ſacri " patrimonij, vel Emphyteutici iuris, vel hominum priuatorum, etiamſi priuilegium aliquod habere doceantur", ab hâc neceſſitate ſeiuncta" ſint": quæ iam non extraordinarium, vt hactenùs, ſed ipſis" facientibus, *canonicum* nomen accepit. Dat. VII. Id. Ian. Rau. Theod. A. VII. & Palladio Coſs. [416.]

NOTÆ.

* *Lex* 1. *Cod. eod. tit.* Et concordat omnino huic l. *lex* 5. *ſup. de annona & trib.*
" *Palladius* ſub Honorio PP. Italiæ v. *Proſopogr.*
" De hac *Delegationis* voce, conſule *Paratitlon*, & *Gloſſar.*
" Ita quoque reſtituerunt in *Cod. Iuſt.* etſi antea haberet, *ſuperindictione*: quæ ſanè vox etiam proba eſt, vt docet *lex* 3. *inf. de extraordinar.*
" *Canonas*, in C. Iuſt.
" Domos trium generum obſerua: ſacri patrimonij, emphyteutici iuris, & hominum priuatorum.
" *Doceatur*, Cod. Iuſt.
" *Sit*, Cod. Iuſt.
" Ipſis nobis ſcil.

COMMENTARIUS.

EXTRAORDINARIIS ab Indictionibus cùm regulariter quædam perſonæ immunes ſint, ſaltem ab extraordinariis ſiue ſordidis muneribus, de quib. *ſuo titulo de extraordin. ſiue ſord. mun.* pleniſſimè: quandoque tamen ea Reipub. tempora incidunt, vt tùm pecuniarum, tùm & aliarum ſpecierum ſuperindictum ſeu extraordinaria collatio & oblatio deſideretur. Quod quia euenire ſæpè ſolebat, ſimul & ab huiuſmodi ſuperindicto excuſatos ſeſe nonnolli vellent, tanquam ab extraordinario munere, & appellatione extraordinarij velut Gorgonis capite obiecto, vel panno rubro efferati collationem illam defugerent, & priuilegia ſua obtenderent; è re viſum Principibus, rei atrocitatem & inuidiam verborum lenitate emollire, ac nominatim cauere, ne *extraordinaria* aut dicerentur aut crederentur, etſi *ſuperindicti* nomine exigerentur, quin potius ordinaria ſeu canonica cenſerentur, vt ita omnes huic neceſſitati parerent, amoto omni priuilegio. Id verò præſtat *hâc lege* Honorius; id præſtitit antea Conſtantius geminâ germanâ *lege* 5. *ſup. de annona & trib.* pari occaſione & neceſſitate: vbi plora hanc ad rem. Hanc ſanè pertinere exiſtimo ad eam rerum neceſſitatem, quâ bellis vndique ingruentibus à Barbaris & Tyrannis paſſim imperium appetebatur, in quibus & Attalus Tyrannus: videnda hoc ipſo Anno *lex vlt. inf. de infirm. his quæ ſub Tyrann.* Vbi de Barbarica depopulatione & clade agitur.

III. * Impp. THEODOSIUS, & Valentinianus AA. Iſidoro PF. P."

CUM omnis hoc Ægyptiaci tractus" poſſeſſoribus conducibile videatur, vt ante Kal. MaI prædelegatio" manifeſtetur in locis', ne per ignorantiam conlatores, ad anni" prioris exemplum, ante delegationem miſſam ea cogantur exſoluere, quæ poſtmodùm indebita, miſsâ delegatione, forſitan prouocauit" euentus: Scriniariis videlicet Sedis" Excelſæ modis omnibus ordinata ſalubriter impleturis: ita vt Auguſtaliani" Officij, & Cohortalis, & Defenſoris diſcrimine, in locis celeberrimis, per diſmenſtruum" tempus, ad omnium perueniat notionem. Dat. Prid. Non. Iun. Conſtantinop. Iſidoro & Senatore Coſs. [436.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungenda autem *illi* eſt *lex* 189. 190. 191. imò & 192. *inf. de decurion.* Item *lex* 2. *inf de frumento Alexandrino & lex* 2. *inf. de Alexandrina plebis primatib.* Concordat huic quoque *lex prox. inf.*
" *Iſidorus* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. A.D. 435. 436. Ad hunc ipſum Iſidorum P.P. extat quoque Iſidori Peluſiotæ *Epiſtola* 299. *lib.* 1. quam ad *titulum de naufragiis*, exhibebo. Meminit eius & Theodoretus *ep* 47. *ad Proclum Conſtantinopol.*

Digitized by Google

tinopol. quæ eſt de Cenſitore & Peræquatore, v. & *Proſopogr.*

Tractus Ægyptiacus pro diœceſi Ægyptiaca : de quo vide Orbis Romani deſcriptionem ex *hoc Codice.*

Prædelegatis, id eſt delegatio antè emittenda. Pari modo *præcommodari* dixit in *d.l.2. inf. de Alexandr. plebis primat.* quæ huic inter cæteras iungenda eſt : Ita & prædemnati, *l.2. inf. de hæreticis* : & in Gloſſis Philoxeni, *Prædamnatos* Πρoκαταδικασθέντας. Reliqua vide in *Gloſſario.*

Celeberrimis ſcil. vt *infrà* & publicis.

Id eſt anni 435. ſub Gigantio, de quo mox.

Prouocabit, quod eleganter dictum, neque muto in *reuocabit* :

Scriniarios nota Præfecti prætorio Orientis.

Id eſt, Præfecti Prætorio.

Id eſt, Præfecti Auguſtalis, de quo agitur & *d.l.190. & 192. inf. de decurion.* Interim hæc Tria obſerua; Officium Auguſtalianum, nempe totius diœceſeos, Cohortalem prouinciæ, Defenſorem ciuitatis.

Diſmenſtruum tempus pro bimeſtri ; niſi malit quis *biſmenſtruum.*

COMMENTARIVS.

PVBLICANDÆ ſeu publicæ proponendæ Indictionis ratio ſeu modus, ac nominatim per omnem Ægypti tractum, *hâc* Theodoſij Iun. *conſtitutione* præſtituitur An. D. 436. Quæ prolixæ Theodoſianæ conſtitutionis pars eſt, quâ vt Alexandrinis, ita & Ægyptiis in commune, aduerſus iniuſtas quorundam molitiones, conſultum iuit. Modum igitur inter cætera publicandæ Indictionis eo fine præſcribit (*Cùm*, inquit, *omnis Ægyptiaci tractus poſſeſſoribus hoc conducibile videatur*) hunc videlicet. *Primùm*, vt in locis publicis & celeberrimis proponatur, ne per ignorantiam collatores exſoluere cogantur, atque ita ad omnium notitiam peruenire poſſit : quod in omnibus alioquin Edictis tralatitium eſt ; de quo conſule *Paratitlon de conſtitutionibus Principum, & Edictis.*

¶ Secundò, *Ante Kalendas Maij* proponi & publicari id iubet; An quia id Indictionis per Ægyptum exordium erat : quod alioquin etiam cauetur *l. prox. inf.* Sanè, cùm alibi Indictionis exordium à Kalendis Septemb. initium ſumeret, vel etiam à Kalend. Ianuariis, Antiochena Indictio à Kalendis Maij ducebatur : quod teſtatur Auctor *Chronici Alexandrini in Iulio Cæſare*, Οὗτος Γάϊος Ἰούλιος ὁ δικτάτωρ ὅ ἐστιν Μονάρχης ἐπάνω ἐκράτησεν ἐν ὑπατείᾳ καὶ τυραννίᾳ ἐπὶ ἔτη δ', καὶ μῆνας ζ', πρὸ δ'. εἰδῶν Μαΐων τῆς πρώτης ἐπινεμήσεως, καὶ προσετέθη ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ, ἐλευθερία αὐτῆς ὅτε καὶ Ῥωμαίων ἐγένετο, τῇ κ' τοῦ Ἀρτεμισίου μηνὸς πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ ἐκλήθη ὁ αὐτὸς Καῖσαρ Ἰούλιος δικτάτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ γ' καὶ κ' τοῦ ἀρτεμισίου μηνός. Χρηματίζει οὖν ἡ μεγάλη Ἀντιοχεία εἰς τιμὴν αὐτῆς ἔτος α'. Καὶ πρῶτον ἔτος τῆς α' καὶ δεκαπενταετηρίδος τῶν Ἰνδικτιόνων, ἀπὸ πρώτου ἔτους Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος. Nempe ait, Indictionem primam Antiochenam à menſe Maio ſuæ αὐτονομίας initium ducere. In Ægypto ſanè hæc ratio certiſſima eſt, neque alia quærenda : quia tùm meſſis peragebatur. Plinius, *lib.18.c.18.* Inarari certum eſt abiecta priùs ſemina in limo digreſſi amnis, hoc eſt Nouembri menſe incipiente : poſteà pauci runcant, quod *botaniſmon* vocant : reliqua pars nonniſi cum falce arua viſit, paulò ante Kal. Aprilis : peragitur autem meſſis, Maio. Et *eodem lib.c.7.* In Ægypto hordeum ſexto à ſatu menſe (qui *Abib* Exodi 13. *v. 4.*) frumenta ſeptimo menſe metuntur. Leo Afer, teſtis αὐτόπτης *deſcript. Africæ lib.8. c.4.* ſub *Aprilis initium ſegetes ſuccidunt* [Ægyptij] *ſuccisas confeſtim triturant, neque ſpicam ad vigeſimam Maij ſecundam relinquunt.* Hùc etiam ſpectat quod memoratur *Exodi* 9. 32. In Palæſtina verò vno menſe vel ampliùs ſeriùs meſſis peragebatur, à feſto Paſchatis ad feſtum Pentecoſtes vſque : quod ideò feſtum meſſis vocatur, peractæ ſcil. *Exodi 23. v. 15. & 16.* Ioſephus *lib.3. Antiquit. Iudaic.c.10.* Hieronymus *comment. in Amos, c.4.v.7.* Tandem & per bimeſtre tempus hoc Edictum proponi publicè iubet *h.l.* Theodoſius Iun. à Kalendis videl. Martij ad Kal. Maij vſque eâ ratione, quam nominatim addit : cui planè gemina eſt, quæ redditur *l.4. prox. inf.* A menſe igitur Martio Indictionis edictum in Ægypto proponi oportuit : ſimiliter prorſus Iuſtinianus *Nouella* 128. *cap.* 1. voluit per *Iulij & Auguſti bimeſtre tempus* particulares diſpoſitiones collationum futuræ indictionis in foro vniuſcuiuſque diœceſis proponi : Quod caput cum *hâc l.* componi velim. Peragendæ porrò eius rei curam Scriniariis Præfecti prætorio imponit : Ab his ſcil. Scriniariis hæ Indictionum delegationes per prouincias & ciuitates emittebantur, de quibus Scriniariis *ſuo titulo lib.8. de Numerariis, Actuariis, Scriniariis* : vt cæteroquin ad Præfecti Prætorio, eiúſque officij curam res tributaria pertinebat, de quo ſæpè. Tandem & propoſitionis periculum ac ſolicitudinem per Ægyptum Officialibus Præfecti Auguſtalis, Cohortalibus etiam ſingularum prouinciarum, & Defenſoribus ſingularum ciuitatum imponit. Quare iam hinc colligimus, Scriniarios Præfecti Prætorio delegationes ſeu Indictionum edicta emiſiſſe : hos verò proponendorum ſimilitudinem geſſiſſe per vniuerſam diœceſin, eiúſque prouincias & ciuitates.

¶ Cauſam porrò huiuſce *legis* ferendæ hiſtoricam indicat *hâc leg. ipſâ* Theodoſius Imp. Nempe quod ſuperiore Anno 435. collatores per ignorantiam coacti fuiſſent exoluere, quæ poſtmodum indebita fuiſſe euentus prouocauit, comprobauit. Quod cùm attendo, pertinere id omninò exiſtimo ad Gigantium Cappadocem Correctorem *Auguſtamnicæ* (quæ Ægypti prouincia erat,) qui hanc prouinciam plurimis calamitatibus affecit : inter cætera miſeris poſſeſſoribus τῇ ἀποχαρῇ coactis exſoluere indebitum tributorum modum : multis etiam eam ob rem fugere coactis, quâ cauſâ etiam in vincula coniectus is, multatúſque ab Imp. Theodoſio : de quo Iſidorus Peluſiota (quæ vrbs Peluſium Auguſtamnicæ primæ metropolis erat) *lib.1. ep.*281. 351. 352. 430. 483. 484. 485. 486. 487. 489. 490. è quibus etiam *epiſtola* 485. data eſt ad eundem *Iſidorum PP.* cui hæc *lex* inſcribitur 1 *ep.* verò 486. *ad Florentium* Iſidori ſucceſſorem. De hac verò τῇ ἀποχαρῇ Gigantij eſt *d. ep.* 487. & 490. ac potiſſima inter omnes 487.

IV. * Idem AA. Dario PF. P.

PARTICVLARI" delegationum notitiâ, ante Indictionis" exordium ſingulis tranſmiſsâ prouincis, conlationis modum, à poſſeſſoribus multo ante proſpectum, deuotionis" ſolitæ, non ſubitis calumniis, Tua Sublimitas faciat imputari"; vt & Prouincialibus ſubeundi diſpendia" neceſſitas auferatur, & Officiis ingerendi" damna licentia denegetur. Dat. v. Kal. Septemb. Apameæ", Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

* *Lex* 2. ſeu *vlt. C. h. t.* Et iungenda ei *lex vlt. ſup. de annona & trib.*

" *Darius* PP. ſub Theodoſio Iun. & quidem Orientis, vt expreſsè vocatur, *l. vlt. ſup. de decur. & ſilent.* quæ ei pariter inſcribitur Anno prox. 437.

" Ita [illegible], *Nou. 128. in pr.*

" Reponit Cuiacius, *deuotioni* : Si quid immutandum eſt, malim legere, *deuotione ſolitâ*, de quo mox plura.

" Malim, *importari* : mox vt oſtendam.

" *Diſpendij*, C. Iuſt. *quod* nil neceſſe : Nam & mox *ingerendi damna*.

" *Inferendi*, Cod. Iuſt. malè : pari mutatione quo in *l. 1. c. de oblat. vetor.* cùm *ingerendi* vox extet in *l. vn. ſup. eod. tit.* vnde ea deſumpta eſt : vid. Iuretum in *Symmachum lib. 4. ep. 29.*

" *Bithyniæ.* vid. *Chronicon Theod.*

COMMENTARIVS.

PVALICARI delegationis ſeu Indictionis formam *hac leg.* pariter vt *ſuperiore* per prouincias, diſpoſitione Præfecti Prætorio, ante Indictionis exordium iubet hâc conſtitutione Theodoſius Iun. quæ prolixioris conſtitutionis Theodoſianæ pars eſt, qua rei tributariæ ſimul & prouincialium ſecuritati conſultum voluit, vt oſtendit *lex vlt. ſup. de annona & tribus.* quæ huic iungenda eſt. Rationem, cui & ſimilis occurrit *leg. ſuperiori*, addit, vt ita *modum conlationis à poſſeſſoribus multò ante proſpectum, deuotione ſolitâ non ſubitis calumniis importari* contingat : nam ita *hîc* legendum eſt, *deuotione ſolita importari* : manifeſtiſſimo hoc ſenſo, non ſubitâ & improuisâ exactione, quæ vtique calumniæ ſpecies eſt, tributa inferri oportere : verùm *ſolitâ deuotione*, atque animi in vtilitatem publicam propenſione, & ſpontanea ac diligenti illatione. Nempe *deuotio & deuotio ſolita*, vt in commune de tributorum illatione dici ſolet, quod *Gloſſarium* prolixè oſtendit, ita nominatim de ſpontanea diligentia, nullâ vi aut calumniâ, aut exactione præcipiti extorta, vt contra *indeuota deſidia* dicitur de mora facta in illatione tributorum, *l. vn. ſup. de offic. Vicarij.* Quare hic omninò opponuntur, *deuotio ſolita* & *ſubita calumnia* : Calumniæ, inquam, quibus, vt fine *huius l.* indicatur, neque minus *lex 3. ſup.* prouinciales non ante præmoniti indebita ſæpè exſoluere coguntur ab Officialibus : contrà, ſi modum multò antè proſpexerint, & prouincialibus neceſſitas ſubeundi diſpendia auferetur, & Officiis ingerendi damna licentia denegatur.

DE

DE SVPERINDICTO.

TITVLVS VI.

X. COD. IVST. XVIII.

DES CREVËS.

Cum hoc *Titulo* committendus *Titulus inf. de extraordinariis muneribus*: cuius Tituli *leges* vt complures hùc ſpectant, ita & nonnullæ meliùs ſub *hoc Titulo* collocatæ fuiſſent.

PARATITLON.

SVPERINDICTVM, *Rubr. & l.vn.h.t. l.4.de decur.& ſilent.& l.14.ſup.de prox. Com.diſpoſ. & l.2.ſup.de indiction.l.16.20.inf.de extraordin.mun.*ſuperindictio, *l.5.inf.de extraord.ſiue ſord.mun. l.33.de operib.publicis.* ſuperindicti oneris pondus, *l.3.inf.de conlat.donat.* ſuperindicti grauamen, *d.l.4.ſup.de decurion. & ſilentiar.* ſuperindictitij tituli penſio, *l.36.ſup.de annona*: *l.3.ſup.de decur. & ſilentiar.* Anianus ad *l.11.inf.de extraord.ſiue ſord.mun. & Nouellâ Maioriani de indulg. debitor.* 4. ſuperindicti tituli, Caſſiodoro 1.*var.*26. [augmentum &] ſuperindictitium, *l.4.ſeu vlt.inf.de conlat.fundor.patrim.*exquiſiti tituli Ammiano Marcellino *lib.*19. *p.*161. indicta extra ordinem, *l.29.de annona.* ſuperindictitia onera. Caſſiodoro 5. *var.*14. adiectio, *l.23.ſup.de annona.* augmentum *l.4.inſ.de collat. fundor. patrimon.* Caſſiodoro *lib.*9. *var.*10.extraordinarium nomen *d.l.2.* extraordinaria indictio, *l.11. inf. de extraordin.* vbi vide plura: indictionale augmentum Ammiano Marcellino *lib.*17.*p.*98. incrementa, *ibid.* conquiſita, *ibid.p.*97. prouiſiones, *d.p.*97. prouiſi tituli, *lib.* 30. adiectiones tributariæ Salviano *lib.*5.*p.*152. nouæ indictiones, *eidem p.*153.154. tributi cumulus, *p.*155. Ab hoc immunes erant quidam de quibus vide *l.36.ſup.de annona & l.14.ſup.de prox.Comit. diſpoſ. l.2. 3.4.ſup. de decurion. & ſilentiar. l.1.2.4.5.6.9.13.17.20.21.22. & l.vlt. inf. de extraordin. munerib.& d.l.vlt. inf. de collat.fundor.patrimon.* Notandum quod Honorius profitetur, *l.33.de operib.publ.* præcipuam ſibi curam eſſe, ne prouinciales noſtri ſuperindictionibus prægrauentur.

I. * Imppp. Gratianus, VALENTINIANVS & Theodoſius AAA. ad Proconſules'', Vicarios'', omnéſque Rectores.

NIHIL ſuperindictorum nomine ad ſolas Præfecturæ'' litteras quiſquam Prouincialis exſoluat: Neque vllius omninò indictionis titulus, etiam ſolemnis'', immineat, niſi eum Noſtro confirmata iudicio, & Imperialibus nexa præceptis, Sedis'' Ampliſſimæ depoſcat indictio, & cogat exactio. Dat. VII.'' Kal. Iun. Med. Antonio & Syagrio Coſs. [382.]

INTERPRETATIO. *Iſta lex præcipit, vt nullum per'' Rectores prouinciæ ſuperindictum Prouincialibus imponatur, niſi fortè ex hac re proceſſiſſe præceptio Dominica'' comprobetur: tunc enim id quod ſuperindictum eſt aut peti aut exigi poterit, quando à rerum Domino cognoſcitur conſtitutum.*

NOTÆ.

* *Lex vn. Cod. eod. tit.*

'' Atqui non niſi vnicus Proconſul ſub imperio Valentiniani Iunioris fuit, putà Proconſul Africæ; Imò fuit & Proconſul Hiſpaniæ: de quo dixi ad *l. 14. ſup.de accuſation.*

'' V. *leg. vn. ſup.de Officio Vicarij*: vbi dixi.

'' Id eſt Præfecti Prætorio: Nam hac parte Aniani interpretatio falſa eſt.

'' *Solemnis*

[t] *Solemnis* titulus, id eſt, Canonicus & ordinarius: ſic ſolemnis penſitatio, *l.3. ſup. de annona & trib.* ſolemnis ratio *l. 64. ſup. de curſu publ.* ſolemnis exprestio, *l.3. ſup. trib. in ipſ. ſpeciеb.* Solemnes ſpecies, *l.6. de exactionib.* Solemnia, abſolutè. *l.1. v. de muneríb.* & apud Amm. Marcellinum, *lib. 17. p. 98.*

[u] *Præcepta* hîc ſunt Edicta ſuper Indictione: quo ipſo ſenſu *præceptum* accipitur *l. vlt. ſup. de conſtitutionibus Principum.* Eodem ſenſu præceptio, *l.27. ſup. de annona & trib.*

[x] Id eſt, Præfecti Prætorio.

[y] Aliàs *VIII.* [z] Malè.

[a] *Dominica*, id eſt Regia. v. *Gloſſ. Gothic.*

COMMENTARIVS.

PRÆFECTI PRÆTORIO ſoli literis ſuis neque ſuperindicere neque indicere quicquam poſſunt, ex hac Valentiniani Iun. conſtitutione: quod & ipſum iam antea cautum *l. 7. 8. 10. 11 inf. de extraordin.* Vt maximè ſcil. rei tributariæ ſollicitudo ad Præfectum Prætorio pertinuerit, quod ex infinitis *huius Cod.* legibus liquet, idque etiam Zoſimus diſertè tradit, muneris eorum fuiſſe; curare τοὺς ἀναλογοῦ φόρους: ipſe tamen ſolus neque indicere, neque ſuperindicere quicquam potuit; Quanquam & aliter quadamtenùs obſeruatum ſub Conſtantio, docet *lex 7. & 8. inf. de extraordin.* Solius itaque reuerâ Principis iſtud eſt: Quare & Sidonius *lib. 2. epiſt. 1.* de Seronato Aruerniæ euerſiculo, *Indicit*, inquit, *vt* DOMINVS, *exigit vt Tyrannus*: & poſt; *Noua tributa requirit*: vbi *Dominus* pro Rege & Principe accipiendus: Nam & ita Interpres *præceptionem dominicam* dixit: & mox; *Quando à rerum Domino cognoſcitur inſtitutum.* De quâ *Domini* appellatione pro Imperante plura ad Sidonium Doctiſſ. Sauaro. Quid igitur? Vt ſolius Præfecti Prætorio literas ſolas ſequi hac parte vetantur Rectores Prouinciarum, putà Proconſules, Vicarij, Rectores (Nam hæc tria adminiſtrationum prouincialium genera, tres hi gradus, fuerunt; (quæ ratio eſt inſcriptionis *huius l.*) Ita Indictionum & ſuperindictorum ſutina hæc præſcribitur, putà, vt non antè exactionis vllius curam in ſe recipiant Adminiſtratores ſeu Iudices Spectabiles, Clariſſimi, quàm iudicium Principis præceſſerit ſeu Imperiale præceptum, & Præfecti literæ his nexæ fuerint. Atque huc facit iam Ammiani Marcellini locus, *lib. 17. p 97.* ſub Conſtantio in geſtis anni 358. *Cùm Florentius Præfectus Prætorio, quicquid in capitatione deeſſet ex Conquiſitis ſe ſupplere firmaret, ſaluum gnarus, animam prius amittere, quàm hoc ſinere fieri memorabat*: Mox, *Indictionale augmentum oblatum ſibi, nec recitare, nec* SVANOTARE *perpeſſus, humi proiecit.* Qui locus committendus cum *l. 7 & 8. inf. de extraord. ſiue ſord. muneríb.* ni fallor. Conqueritur & Saluianus ſuo æuo *lib. 5. Veniunt plerumque noui nuntij, noui Epiſtularij à ſummis Sublimitatibus* (id eſt à Præfectis Prætorio) *miſſi, decernuntur noua Indictiones*, &c.

¶ Cæterùm pertinet hæc quoque *lex* ad eum Valentiniani Iun. animum: quem Ambroſius in *oratione ſuper eius obitu, p. 7.* deprædicat: *Quid de amore prouincialium loquar, vel quo eos ipſe complectebatur, vel qui ab iis conſultori ſuo rependebatur, quibus nihil vnquam* INDICI *paſſus eſt? Præterita*, *inquit, non queunt ſoluere*, NOVA *poterunt ſuſtinere? Hoc laudant prouinciæ Iuli unum, & ille quidem in robuſta ætate; iſte in proceſſu adoleſcentia. Ille plurima repperit, & exhauſit omnia; Iſte nihil inuenit, & omnibus abundauit.*

Sub finem *huius legis de ſuperindicto*, ex Scriptoribus nonnullis exteris nonnulla *hic* adnotanda ſunt: Ex Ammiano Marcellino primùm, apud quem multa eius mentio: vocat is Exquiſitos titulos *lib. 17. p. 161.* indictionale augmentum, *lib. 17. p. 98.* incrementum, *ibid.* conquiſita, *ibid. p. 97.* prouiſiones, *dict. p. 97.* prouiſos titulos, *lib. 30.* Omitto Sidonium, Saluianum, Caſſiodorum. Hæc illa ſunt αὐξαραῖα quæ reſtitui iam olim apud Syneſium *ep. 79.* vbi hactenus αὐλαραῖα editum, quo loco is de Andronico agit; δεινὸς γὰρ ἀνὴρ ὑποθέσεις ἐξευρεῖν, τῇ τε ἑαυτοῦ καὶ τῇ Θόαντος φύσει χρησάμενος, ὃν ἐπὶ τῶν δεσμωτῶν ἔστα τὸν ἀπαιτήσοντα τάξει τοῦ στρατιωτικοῦ χρυσίου τοῦ καλουμένου τυρωνικοῦ, καὶ συνῆψε τὰ αὐξαραῖα, καὶ ἀεί τι καινὸν ἐπὶ παλαιῷ κακόν, ἐφ' ᾧ κατὰ φῦλα καὶ δῆμοι οἰμώζουσι. Nempe ait Syneſius, Andronicum ad inueſtigandos & comminiſcendos titulos collatoribus vel debitoribus publicis graues, & ſuo & Thoantis cuiuſdam ingenio ſolertiſſimum fuiſſe: quem etiam ex Commentarienſi exactionibus militaris auri quod *Tironicum* vocant, præfeciſſe, & incrementa noua ſeu ſuperindicta adieciſſe, ac ſemper nouum aliquod malum ad vetera quo regiones populique ererucientur. Quis verò niſi hebes planè, aut maligno animo, videat quam ἄτοχος hic αὐξαραίων nomen conueniat; non enim tota ſeries orationis id oſtendit? non quæ ſtatim ſubiiciuntur, ἀεί τι KAINON ἐπὶ παλαιῷ κακόν? non vox ipſa συνῆψε: Quibus nouæ indictiones, ſuperindicta, augmenta, incrementa indicantur. Et tamen multis modis vana eſt, ac temeraria iſta caſtigatio Dionyſio Petauio, ſolùm quia ſcil. ei nil tale in mentem venit: cùm intereà quid αὐλαραῖα ſint, fateatur ſe non habere quod certo dicat. Sed Grammaticæ leges Orbilius noſter vrget, ab eo, inquit, quod eſt αὐξάνω deriuari τὰ αὐξαραῖα nemo Græcè vel mediocriter eruditus non dixerit. Ego verò non tam Græcè peritus ſum quàm ipſe videri vult: & tamen dicat mihi quæſo Orbilius, an Grammaticæ leges ferant dici Ergaſiatorios *l. 2. inf. de Alexandr. pleb. primatib.* Oſptaturam, *l. vlt. §. 19. v. de muneribus.* id genus aliæ quæ plebs Ægyptia & Alexandrina paſſim commenta eſt. Nam quod in MSS. αὐλαραῖα dici conſtanter contendis, id nihili eſt: Nam ſi manuſcriptorum fide ſtandum eſt, valeant omnes emendationes, omnes coniecturæ, quantalibet [illegible].

DE

DE EXACTIONIBVS.

TITVLVS VII.

X. COD. IVST. XIX.

De exactionibus Tributorum: Concordat *huic* omninò *Titulus libri* 8. *ſupr. de Exſecutoribus & Exactionibus*; quo etiam Titulo *duæ leges huius tit.* repetuntur, quod inter errores *huius Cod.* Conditorum quoque deputo. Cœterùm duæ Conſtitutiones ad ECCLESIASTICAM Hiſtoriam ſpectantes *hoc titulo* continentur: putà Valentiniani Sen. *lex* 10. Valentiniani Iun. *lex* 13.

PARATITLON.

EXACTIO, *Rubr. l.* 1. 8. 9. 15. 17. 18. 19. *l. omnis. ſupr. de iis quæ adminiſtr.* fiſcalium debitorum, *l.* 4. 17. debitorum publicorum, *l.* 13. (quæ & ſimpliciter *Debita* vocantur, *l.* 1. 17. *h. t. & l.* 1. *infr. de diſtrah. pign.* indéque debitores, *d. l.* 1.) præſtationum fiſcalium, *l.* 4. fiſcalium penſionum, *l.* 11. fiſcalium penſitationum, *l.* 12. ſpecierum ſolemnium, *l.* 6. auri, *l.* 14. largitionalium titulorum, *l.* 18. à prouincialibus, *l.* 7. 8. 9. poſſeſſoribus, *l.* 16. 20. decurionibus, *l.* 2. actoribus cœteriſque rei priuatæ Principis, *l.* 6. omnibúſque obnoxiis, *l.* 16. debitoribus, *l.* 1. debitoribus fiſci, *l.* 5. conuictis debitoribus, *l.* 16. celebrabatur, *l.* 15. ab his qui *Exactores* hac de cauſâ dicti *l.* 1. 10. 16. 20. 21. *l.* 1. *ſupr. de exſecut.* Qui quidem in Africa Karthagine in Secretario Proconſulis Africæ creabantur populo admiſſo, *l.* 10. in celeberrimo cœtu Curiæ conſenſu & iudicio pariter omnium per Orientem *l.* 20. *infr. de Suſceptor.* pro varietate prouincialium conueniendorum ex officio Rectoris prouinciæ, qui ſolos potentiores: ex decurionibus, qui ſolos Curiales: At defenſores, qui ſolos minores exigerent, *l.* 12. 16. Hi verò plerumque ſumpti ex Curialibus ſeu Municipibus, *leg.* 12. 16. *hoc tit. l. vn. ſupr. de priu. dom. Aug. l.* 12. *ſupr. de appell. l.* 3. *de honor. Codicil. l.* 8. 14. 117. *infr. de decur. l. omnis, ſupr. de re quæ admin. Nouella* Maioriani. 1.

¶ Exactorum nomina varia memorantur. Ducenarij, *l.* 1. 9. *l.* 1. *ſupr. de concuſſ. Aduoc.* Centenarij *d. l.* 1. *h. t. & d. l.* 1. *ſupr. de conc. Aduoc.* & Sexagenarij, *d. l.* 1. *h. t.* Illis Exactoribus imminebant pro tributorum varietate Iudices ſeu Rectores prouinciarum eorúmque Officia, *l.* 3. 8. 11. 16. 17. Per Rectorem prouinciæ igitur celebrabatur exactio, *l.* 5. *ſup. de exſecutor.* nempe in fiſcalibus tributis, imò, & in largitionibus, *l.* 18. non in priuatis, *l.* 11. quod poſtea abrogatum, *l.* 5. *ſupr. de exſec.* item præfecti annonæ per Africam & Rationales [ſummarum] *l.* 8. non etiam Maiores Iudices, Rationales [rei priuatæ] & procuratores, *l.* 11. putà Vicarij, *l.* 8. At mittebantur quandoque extra ordinem milites, Opinatores dicti, *l.* 16. item Agentes in rebus, & Palatini (ideſt, Officiales Comitis S. L. & Priu.) *l.* 17. *l.* 5. *ſupr. de exſecutor.* qui viciſſim Iudicibus & eorum Officiis imminerent, non etiam ipſos prouinciales exigerent, *d. l.* 16. & 17. *d. l.* 5. 6. quod, reducto iure antiquo de Palatinis, antiquatum, *l.* 18. Item Compulſores miſſi, *l.* 15. *hoc tit.* de quibus *l.* 34. *ſupr. de annonâ & trib.*

Cæterum, antequam exigerent, breues prius debitorum à Tabulario accipere eos oporttebat, *l.* 1.

Sed neque Solis die exigere poterant Chriſtianum quemquam, *leg.* 10. 13. *hoc tit. & leg.* 1. 3. *ſupr. de exſecutoribus*; neque alium pro alio, *leg.* 2. & *l. vltim. ſupr. de executoribus.* Neque indebitè quem exigere, vel aliquam inquietudinem inferre, *d. l.* 1. ſed ſine concuſſione omni exactionem facere, *d. l.* 1. alioquin pœnis ſeueriſſimis ſubiiciuntur, de quibus vide *l.* 1. & 20.

Perpetui exactores eſſe prohibebantur, *l.* 22. *infr. de ſuſceptor.* annui tantum eſſe po-

terant, *l.9.ſupr.de exſecutorib.d.l.22.infr.de ſuſceptor.l.16.h.tit.* Modum, quo obuiam itum eorum ſuperexactionibus, vnde *l.3.ſupr.de annona & trib.* ¶ At prouinciales ipſi, contumaces, *l.16.* per contumaciam ſatisfacere differentes, *l.4.* debiti vigoris auctoritate cogebantur ad ſolutionem, *l.6. 16. in fin.* puta cuſtodia militari aperta liberâ, *l.3.* & pignorum capione, id eſt bonorum diſtractione, *l.3.4.7.16.* (v. *infr.tit.9.*) non etiam carceris pœnâ, *l.3.7.* aut ſuppliciis, veluti plumbatarum aut plumbi verberibus, aut ponderibus, aliiſque *d.l.6. & 7.*

¶ Reliqua petenda ſunt ex *titulo de de executoribus lib.8.* De Exactionibus & Exactoribus, vid. & *l.8.117.infr.de Decurionib.l.1.de off.iud.ciuil.l.1.de pignorib.l.5.de Nauicular. l.omnis 5. de iis qua adminiſtr.l.3.de honor.codicill.l.1.de his qui cum diſpenſ.l.2.de protoſtaſia, l.6.de quaſtion.l.3.de priuileg.eor.qui in S.P.l.12.de appellat.l.3.ne conlat.tranſlat.1.14.in fin. de ann. & tribut.l.vlt.de fiſci debitor.l.2.3.4.de præd.Senator.*

1. *Imp. Constantinvs A. ad Ælianum" Proconſ. Afric. Poſt alia.

DVcenarii, & Centenarij, ſiue Sexagenarij, non priùs debent aliquem ex debitoribus" conuenire, quàm à Tabulario" ciuitatis nominatim breues" accipiant debitorum: Quam quidem exactionem ſine omni fieri concuſſione oportet: ita * vt, ſi quis in iudicio queſtus, quod indebitè exactus eſt, vel aliquam inquietudinem ſuſtinuit, hoc ipſum probare potuerit, ſeuera in Exactores ſententia proferatur. Dat. Kalend. Nou. Treu. Conſtantino A. III". & Licinio IV. Coss. [315.]

NOTÆ.

* *L.1.Cod.eod.tit.* Ei iungenda *huic* eſt *lex 2. ſupr. de annona & trib.* Fortè etiam *lex 5. ſupr. de concuſſ. aduoc.* & *lex 2.ſupr.de aduoc.fiſci.*

" *Æliano* huic Proconſuli Africæ hoc anno inſcribuntur etiam *d.lex 1.ſupr. de concuſſ. Aduocat. lex 1.ſupr. de Aduocatis fiſci.* Eius ipſemet Conſtantinus meminit in *Epiſtola ad Probianum* eius in Proconſulatu Africæ ſucceſſorem, apud Auguſtinum *Epiſt 68.& lib.3.contra Creſconium cap.60.* plura dixi ad *dict.leg.1.ſupr. de Aduoc.fiſci.* vid. *Proſopograph.*

" *Debitores* abſolutè, pro tributorum debitoribus, v. *Gloſſ.*

" De *Tabulariis* ſuo tit *ſupr.lib.8.* v. & quæ ſcribo ad *l.1.infr.de Cenſu.*

" De *Breuibus* vide quoque *Gloſſarium*

* Sequentia omnia reſecauit Tribonianus.

" Hic & mox *III.* vid. *Proſopogr.*

COMMENTARIVS.

COncvssioni Exactorum quam φορολόγων ἀπανθρωπίαν vocat Gregor. Nazianz. *Orat.16.pag.242.* (de qua *tit.de ſuperexact.*) per Africam nominatim, occurrit *hac conſtitutione* Conſtantinus M. vt viceuerſa, ne illationi tributorum fraus fiat, *l.2.ſupr de annona & trib.* quæ *huic* iungenda eſt. Nempe eiuſdem Conſtantini prouidentiæ fuit, eadem conſtitutione prouidere.

¶ Duo hæc igitur *hâc leg.* conſtituit; Primum, vt non niſi Breuibus debitorum, id eſt, deſignatione inferendi tributi à Tabulario ciuitatis acceptis Exactores quenquam exigant. *Tabularij* ſcilic. ciuitatum erant qui Exactionis, Tranſlationis tempeſtiuæ curam gerebant. Scilicet publicas chartas tractabant, & Breues ſeu deſignationes tributorum & λογαριὰ conficiebant, vt vel hæc *lex* oſtendit, & *lex 13.ſupr.de annon.& trib.* & *lex 16. infr.hoc tit.* & *lex 3. infr.de indulgent.deb.& lex 1. & vlt.infr.de cenſu.* de quibus alioquin peculiaris titulus fuit, *ſupr.lib.8.* Denique nomina dominorum (debitorum) prodebant *l.16.infr.hoc tit.* Ab his igitur Exactores Breues debitorum accipiebant, vt ita iuxta eorum modum exigerent: de iiſdem Tabulariis vide *l.27. & 30. infr.de ſuſceptor.* è quibus *l.27.* hæc verba continentur: *Item Tabulariis quadrimenſtruos Breues publicari iubemus, vt ſi hiſdem relata ſecuritates fideliter continent debitum, duplex non teneat exactio.* Igitur ab his Breues tributorum conficiebantur. Quare & tranſlationis tempeſtiuæ cura ad eos pertinebat, vt docet *lex 9. 11.ſupr.de annona & trib.* Viceuerſa & cautiones ſiue Apochæ ſolutorum debitorum ad hos deferebantur, vt præter *l.1.ſupr.de annona & trib.* (quæ *huic* coniungenda eſt) docet *d.lex 27. infr. de Suſceptoribus.* Alterum eſt de concuſſione exactorum & iis grauiſſimè puniendis: de quo *ſuo tit. infr. de ſuperexactionib.* & *tit.de concuſſ.Aduoc.*

¶ Et hæc quidem *huius leg.* ſententia eſt: ibi Nomina Exactorum varia expendenda veniunt, quæ *hac leg.* memorantur: Nominantur ſcilicet Ducenarij, Centenarij & Sexagenarij. Sanè *Sexagenariorum* fit quoque mentio *d.l.1.ſupr. de annona & trib.* Ducenariorum, & Centenariorum, *l.1.ſupr. de concuſſionib. Aduocator.ſiue apparitor.* quæ fortè & ipſa, vt dixi, *huic* coniungenda eſt vnà cum *l.1. ſupr.de Aduocato fiſci.* Nam & his duabus *legibus* ad eundem *Ælianum Proconſulem* Africæ hoc ipſo Anno horum *Exactorum* concuſſionibus, ſimul & *Aduocatorum fiſci* occurrit Conſtantinus M. Neque dies etiam abludit,

De Ducenariis his (ac proinde de Centenariis & Sexagenariis) ardua inquiſitio eſt: quandoquidem Ducenarij multi memorantur, qui cum his num iidem ſint, dubitatur. Nos de eo primùm æuo videamus quod Conſtantinum præceſſit. Primò; memorantur apud Suetonium in *Claudio. cap.* 24. *Ducenarij Procuratores quibus etiã Claudius ornatum conſular. indulſit*: Hos ita dictos à numero ſtipendiorum ſeu pecuniarum, quas ſtipendij nomine accipiebant, tradit Dio, *lib.* 53. ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδομένων αὐτοῖς χρημάτων. De iiſdem & veteres Inſcriptiones accipiunt: vbi *Procuratores ad Seſtertium Sexagies*, item ad *ſeſtertium centies* memorantur: ita in inſcriptione Romæ AD H-S. EX PROC. ALEXAND. PELVSI. AD HS. C. item lapis qui Antiquariæ in Hiſpania PROCVRATOR AVG. PROVINCIÆ BÆTICÆ AD DVCEN. Apuleius *lib.* 7. *Nam Procuratorem Principis Ducenaria perfunctum, prætereuntem fuerat aggreſſus*. Secundò, apud Capitolinum Pertinax poſt præfecturam cohortis poſt Alæ item regimen, poſt procurationem alimentis diuidendis, poſt Claſſem Germaniæ rectam dicitur *ad ducenûm* H·S. *ſtipendium translatus in Daciam poſteaque vexillis regendis aſcitus*: inde *Prætorius* factus primæ legioni regendæ impoſitus. Tertiò, memorantur Ducenarij *Iudices*, quorum ſcil. quarta decuria erat ex inferiori cenſu, quique iudicabant de leuioribus cauſis, inſtituti ab Auguſto, teſte Suetonio *c.* 32. Quartò, Memorantur item Conſtantiniano ſęculo Ducenarij inter Agentes in rebus: quorum mentio fit *l.* 8. 10. 21. *ſupr. de Agentibus in rebus*, & *l. vlt. ſupr. de Senatoribus*: *l.* 3. 4. *Cod. de Agentibus l*, 1. *Cod. de off. Magiſtri mil.* qui 48. numero erant *d. l.* 3. ex his Principes officiorum ſumebantur, ſeu Ducenarij hi ad Principatum officiorum ſumebantur, *d. l.* 8. 20. 21. & paſſim quoque teſtatur Notitia Imperij, inter cætera ſub Proconſule Africæ, ad quem hæc lex ſcripta eſt: vnde Ducenæ Principatus *d. l.* 20. 21. *& l. vlt. ſupr. de Senatoribus.* Qui quidem Principes Officiorum ex Ducenariis facti, variis dignitatibus & priuilegiis decorabantur, de quibus *d. l. vlt. de Senatoribus*, & *d. l.* 20. 21. Vnde Ducenæ dignitas *d. l.* 20. 21. *l.* 3. *ſupr. de cohortalibus*: *l.* 1. *ſupr. de Cæſarianis*: *l.* 1. *ſuprà, de murilegulis. leg.* 5. *infr. de decurionibus.* Quintò, ſæculo etiã Conſtantini proximo Procuratoris Ducenarij quoque mentio fit, apud Cyprianum *ep.* 68 *n.* 7. *apud quem*, ait, Martialem quendam *actis publicè habitis obtemperaſſe ſe idololatriæ & Chriſtum negaſſe conteſtatum.* Quomodo pariter, Ducenariorum mentio fit, qui executionibus ſeruiebant apud Photium n.... βασιλεύοντος Ῥωμαίων Δεκίου καὶ Οὐαλεριανοῦ Περίνης Δουκηνάριος παραγγεῖλαι λαβὼν παρ᾽ αὐτῶν, πάντας τοὺς κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰς ἐπαρχίας χριστιανοὺς βαρυτάτοις βασάνοις καὶ πικραῖς τιμωρίαις εἰδωλολατρεῖν ἠνάγκαζε; v. & epiſtolam Synodi Antiochenæ apud Euſebium *lib.* 7. *c.* 30. & alteram Synodi Mareoticæ ſub Conſtantino A. D. 335. ad Ducenarium Palladium apud Athanaſium, Apol. 2. *p.* 616. Παλλαδίῳ Δουκηναρίῳ. Sextò fit Ducenariorum mentio in actis collat. Carthaginienſis ſub Honorio Imp. ann. 411. vbi Vrſus, Petronius & Liboſus Ducenarij, ſeu Ducennarij, Illuſtrium poteſtatum memorantur, dicuntúrque adſtitiſſe inter alios, poſt Protectores Domeſticos, ante Apparitores Illuſtrium poteſtatum in Secretario, Marcelliano Cognitori: Iidemque Epiſcopia partium pro velo ſeu foribus conſtitutis rogabant Præſidem num partes intromitti deberent: atque ita ad conflictum partium aditum faciebant. Septimò, in militia quoque armata fuêre Ducenarij de quibus Vegetius *lib.* 2. *c.* 8. qui ſcil. duas centurias ſeu ducentos homines ducebant in acie. Eſt & de iis Hieronymi locus *aduerſus Ioannem Hieroſolymitanum ad Pammachium*, quem adduxi ad *l.* 3. *ſupr. de Agentibus in rebus.* Octauò Ducenarij in ſcriniis largitionum Comitatenſium varij erant, qui memorantur *l.* 7. 8. 9. *ſupr. de palatinis S. L.* Nonò, erant & Ducenarij inter Scholares ſub Magiſtro Officiorum Nouella Theodoſij *de ſcholaribus* 29.

De Ducenariis noſtris qui *hac l.* memorantur & *l.* 9. *infr.* & *l.* 1. *ſupr. de concuſſ. aduocatorum* hæc comperio. Primò, Centenariis & Sexagenariis illi iunguntur *h. l.* & *d. l.* 1. *de concuſſ. aduoc.* Secundò, ex hoc titulo diſcimus, & expreſſis *huius l. & d. l.* 9. *verbis*, eos *Exactoribus* tributorum incubuiſſe ſeu Exactores fuiſſe, vt diſertè vocãtur fine *huius l.* Tertio, de his diſcimus, eos commiſſionis infamia ſæpe laboraſſe *h. l. & d l.* 9. & *d. l.* 1. *ſupr. de concuſſ. aduoc.* vnde & tandem ab exactione prouincialium arceri iuſſi *d. l.* 9. Et hæc quidem hactenus de his diſcimus: Ex quibus iam ſunt diuerſi à *Iudicib. & Procuratorib.* Ducenariis; fuiſſe diuerſos item ab iis de quibus Capitolinus. Maior adfinitas cum his, de quibus Cyprianus & Photius, itẽ cum his qui inter Agentes in rebus erant, quique Principes officiorum fiebant, pariterue cum his de quibus in collatione Carthaginenſi: hi omnes quippe *executionibus* imò & exactionibus quãdóque incumbebant. Omnium maximè verò his reſpondere videntur, ij Ducenarij qui in ſcriniis Largitionum Comitatenſium erant, vel Magiſtri officiorum, & potiſſimum illi: Palatini quippe ſacrarum largitionum exactionibus incumbebant, de quo ſuo *titulo*. Illud etiam deprehendo, hos noſtros nonniſi ſub Conſtantino M. & Valentiniano Sen. memorari, qui eos ab exactionibus ſubmouit. ¶ Quod nominis rationẽ attinet, *Ducenariorum* horum cũ Centenariis & Sexagenariis coniunctio, ſatis oſtendit à *numero* ita dictos. Sed an à numero ſtipendiorum, ſeu ſalarij quod colligerent, vt de ducenariis Procuratoribus ait Dio? An à numero hominum quib. ſtipati exibant, exigebant, vt de Ducenariis in militia Vegetius? An à numero modóque tributorum, quæ ad horum exactionem pertinebant: Erant etiam inter exactores tributorum Minuſcularij quidam vt vocantur *l.* 3. *infr. de indulg. debit.* quomodo & Auguſtinus *lib.* 3. *de Ciuitate Dei c.* 4. *Minuſcularios vectigalium conductores* memorat. Neque ab his recedunt δεκάπρωτοι & εἰκοσάπρωτοι; quorum meminit Hermogenianus, & Arcadius Chariſius qui ſub Conſtantino fuere, id eſt, *l.* 1. §. 1. *l.* 3. §. 10. *l. vlt.* §. 16. *de munerib. & honorib.*

11. * Idem A. ad Pacatianum Vic.[a] Britanniarum.

VNVSQVISQVE Decurio pro ea portione[b] conueniatur, in qua vel ipſe, vel colonus, vel[c] tributarius eius conuenitur, & colligit[d], neque omnino pro alio decurione, vel territorio[e] conueniatur: Id enim prohibitum eſſe manifeſtum eſt, & obſeruandum deinceps; quò, iuxta hanc noſtram prouiſionem, nullus

pro alio patiatur iniuriam. Dat. XII. Kalend. Decemb. Conſtantino A." & Licinio C. Cons. [319.]

NOTÆ

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Pacatianus* Vicarius Britanniarum ſub Conſtantino M. Fortè hic idem qui poſtea P.V. Conſul. & Pr.
" De Vicariis Britanniarum vide *Chronicon Britannicum ex hoc Codice.*
" Id eſt, territorio, vt mox. Neque audio Heraldum, qui *lib. 1. quaſt. quotid. c. 9. n 4.* reponebat hic, *poſſeſſione.*
" Παρεμπτώσει. Idem enim Colonus & Tributarius: de quo plenè *ſupr. de fugitiuis colonis.*
" Fructus ſcil. v. *l. 4. ſupr. ſine cenſu.*
" *Territorium* hic eſt poſſeſſio cuiuſque Decurionis, eodem ſenſu *l. 34. infr. de operib. publ.* & *l. 186. infr. de decurion.* cuius eadem eſt cum *hac l.* ſententia. Denique *Territorium* idem eſt, quod Gleba, & portio, vt vocatur *initio huius leg.*
" *Auguſto V.* ſcil.

COMMENTARIVS.

ALIVM pro alio Decurionem, (ac per Britannias nominatim) *hac l.* tributorum nomine conueniri ſeu pignorari quemquam vetat Conſtantinus M. Quæ eadem eſt ſententia *legis vlt. ſupr. de Exſecutor. & exact.* & *legis 31. ſupr. de annona & trib. & legis 186. inf. de Decurion.* Et hæc poſtrema quidem in eadem ſpecie de Decurionib. Et tamen olim aliquando tributorum cauſa præcipuum hoc habuit, vt quemadmodum vnus ex *Vicariis* pro omnibus conueniri poterat, expediendi negotij cauſa, vt Papinianus ſcribit, in *l. ſi poſſeſſor. 5. ff. de cenſib.* ne ſcil. fiſcus in plures diſtringeretur, (*arg. l. 3. §. apparet, ff. de adminiſtr. tut.*) denique tributorum iure (vt idem Papinianus ait:) id eſt, priuilegio fiſci: Quod tamen ſublatum poſteà, de quo expreſſus *Titulus, Cod. vt nullus ex Vicanis pro aliis vicanorum debitis conuenatur.* Idémque in Decurionibus aliquando obtinuit, quod *hac l. & d. l. 186.* aboleri oportuit. Quid igitur? Pro ſe tantum, vel pro Colonis ſuis conueniri Decurio poteſt: de quibus Colonis vid. *Parat. de fugitiuis colonis.*

III. * Idem A. ad Populum.

NEMO carcerem, plumbatarúmque" verbera, aut pondera", aliáque ab inſolentia Iudicum repperta ſupplicia, in debitorum" ſolutionibus, vel à peruerſis, vel ab iratis Iudicibus expaueſcat: Carcer pœnalium", carcer hominum noxiorum" eſt, Officialium", & cum denotatione eorum Iudicum quorum de officio coherciti citatiores eſſe debebunt qui contra hanc Legem admiſerint: Securi iuxta eam" tranſeant ſolutores. ¶ Vel certè, ſi quis tam alienus ab humano ſenſu eſt, vt hac indulgentiâ" ad contumaciam abutatur, contineatur apertâ & liberâ & in vſus hominum conſtituta cuſtodia militaris": Si in obduratâ nequitiâ permanebit, ad res eius omnémque ſubſtantiam ciues" eius accedant, ſolutiunis obſequio cum ſubſtantiæ proprietate ſuſcepto: Quâ facultate" præbitâ, omnes fore credimus proniores" ad ſoluenda ea, quæ ad noſtri vſus Exercitus pro communi ſalute poſcuntur. Dat. Kalend." Febr. Conſtantino A. VI. & Conſtantino Cæſare Coss. [320.]

NOTÆ.

* *L. 2. Cod. eod. tit.* Ei iungenda huic proculdubio *lex vn. ſupr. de Commiſſoria reſcind.* & *lex vn. infr. de infirmandis pœnis cœlibatus*, quinimò & *lex 3. ſupr. ad SC. Claudianum.*
" De *Plumbatis* dictum plenè ad *l. 2. ſupr. de quaeſtion* & ad *l. vn. ſupr. de his qui potentiorum nomina.*
" De *Ponderibus* his eſt quoque Ammiani Marcellini locus *lib. 29. p. 414. Intenduntur*, inquit, *eculei, expediuntur pondera, plumbea cum fidiculis & verberibus.*
" Id eſt, Tributorum, de quo iam ſæpè.
" *Pœnales* hic dicuntur pœna digni. Cyprianus de vanitate idolorum: de Diabolis; *cùm ſint ipſi pœnales, quærere ſibi ad pœnam comites* &c. Saluianus quoque lib. 5. *pœnalius* dixit, *pœnales* gladios, & *pœnalia* clauſtra Ammianus; & Auguſtinus *pœnalia* loca dixit, vide in *Gloſſario* plura.
" *Noxij* ſunt Rei criminum.
" Locus hic valde deprauatus de quo mox.
" *ff. Eum*, ſcil. carcerem, & ſatis ineptè in C. Iuſt. *Iuxta Præſidem.*
" *Solutores*, id eſt, Collatores prouinciales, poſſeſſores.
" Quâ videlicet carceris, verberum aut ponderum moleſtiâ liberatus.
" *Vſu*, Cod. Iuſt.
" Inſtituta, *Cod. Iuſt.*
" *ff. Militari*, vt etiam eſt in *Cod. Iuſt.*
" Conciues, in *Cod. Iuſtin.* perperam *exactor accedat*, vt ſequentia oſtendunt: & ineptiùs adhuc *infr. qua facultate præbita Exactori.*
" Et indulgentia.
" Vt ſupr. Citatiores.
" *ff. Prid. Kal. Febr. Sardica PP, Kal. April. Romæ.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

Carceris aut Tormentorum iniuria & vexatione *debitores*, ideſt, tributarij & prouinciales pro tributorum ſolutione *pour le payement de leurs taxes*, affici à Iudicibus vel Officialibus à Conſtantino M. vetantur; hac conſtitutione, quæ Conſtantinianei prolixioris *Edicti* pars eſt, quo in vniuerſum humanitatis & indulgentiarum pleniſſimo, quamplurima & iniquiſſima iuga à Ciuium & prouincialium ceruicibus depulſum iuit; vt docent præterea *lex vn. ſupr. de commiſſoria reſcind. lex vn. infr. de infirm. pœnis cœlib.* quæque adeò huic noſtræ coniungendæ ſunt, fortè etiam *l. 3. ſupr. ad S.C. Claudianum*. Iuga, inquam, partim Legum; quò pertinet *d. lex vn. ſupr. de infirm. pœnis cœl. l. 3. ſupr. ad SC. Claudianum*: partim Creditorum, *l. vn. ſupr. de commiſſariâ reſcind.* partim Exactorum fiſcique, *hâc l.* Eaque rurſum, vel ratione ſtatus perſonæ, *d. l. 3. ſup. ad SC. Claud.* vel ratione corporis, *hac l.* vel ratione bonorum, *d. l. vn. ſupr. de infirm. pœn. cœlib. l. 3. ſupr. de commiſſoria reſcind.* Eſt itaque hoc quoque Conſtantini Edictum, cuius hæc *lex* pars eſt, de carum Legum numero, de quibus Publius Optatianus Porphyrius, inter cætera Conſtantini elogia, hoc ipſo tempore, c. 7.

> —— *permulcens aſpera Legum*
> *Iuſtitiâ æternâ.*

¶ Sanè id ipſum quod *hac l.* continetur, cùm poſtea in vſum rurſum veniſſet, viſum quoque filio eius Conſtanti prohibere *leg. 7. infr. hoc tit.* eadem ratione addita; *Cùm*, inquit, *hos cruciatus non inſontibus ſed noxiis conſtitutos eſſe noſcatur*. Quæ quidem ſingularis eſt *indulgentia* Conſtantini M. & Conſtantis: (Nam & ita hîc vocatur cùm aliàs ob priuata debita carcer propoſitus ſit; de quo *ſupr. tit. qui ex leg. Iulia cedere poſſunt*) Idipſum & in Galliâ haud ita pridem conſtitutum: v. Loiſeum *deſguerp. l. 2. c. 1. n. 9.* Verùm id ita à Conſtantino conſtitutum, vt ita Iudicibus immodicè ſæuientibus freni attemperiem quandam adhiberet, vt in ſimili idem Conſtantinus loquitur *l. 2. ſupr. de cuſtod. reor.* quam cauſam & hîc indicat; *aliaque*, inquit, *ab inſolentia Iudicum reperta ſupplicia vel à peruerſis vel ab iratis Iudicibus expaueſcat*. Quare & aduerſus *hanc l.* admittentibus Iudicibus & Officialibus pœnam comminatur, & Iudicibus quidem *denotationem*, id eſt, vt paulò poſt prolixius oſtendam, ſine ſeueram ex animi ſui motu cenſuram & indignationem, ſiue exiſtimationis notam.

Illa quoque humaniſſima Clementiſſimi Principis cogitatio fuit, futuros nempe hac iam indulgentia proniores tributarios. Nempe ita euenire ſolet, vt exaſperet nimia coërcitio; contra, propoſita indulgentia, promptior quiſque exiſtat. Et ita quidem *legem* hanc intelligi oportet, cuius verba deprauatiſſima ſunt, quæ nihilo saniora exhibet *C. Iuſt.* ita; *& Officialium & cum denotatione eorum Iudicum, quorum de officio certiores eſſe debebunt, qui &c.* quem Cuiacius reſtituere ſe fruſtra ſæpiùs tentaſſe ſcribit. Gutherius *de off. domus Auguſtæ lib. 3. c. 57. p. 552* ita hunc locum interpretatur, intactis omnibus: quod ſcil. Iudicibus exiſtimationis macula ſeu nota imponatur, de quorum officio feſtinati Exactores citatiores eſſe debuerunt, hoc eſt velociùs ad Tribunal citari, vt meritas luerent pœnas: reos enim voce præconis ad Tribunal Iudicum vocatos, vnde citatus reus Papin. *l. 10. ff. de pub iud.* Quo nihil abſonum magis fingi potuit. Ego ita reſtituam & interpungam; *& Officialium (cum denotatione eorum Iudicum quorum de officio coercere citatiores eſſe debebat) qui* [Officiales ſc.] *contra hanc legem admiſerint.* Nempe Tria *hoc loco* Conſtantinus indicit; Primùm Officiales Iudicum eſſe de earum perſonarum numero qui carceris pœnâ ſint coërcendi, ſi contra *hanc leg.* admiſerint. Secundò, Iudices eorum, id eſt, iſtorum Officialium, ſi ipſos prouinciales ob tributorum ſolutiones carcere vel verberibus contra *h. l.* affecerint, *denotari* oportere, ideſt, Principis notam & indignationem incurrere; id enim eſt *denotatio*: nempe *denotare* eſt arguere & criminari; paſſim apud Tertull. vt *lib. ad Nationes 1. c. 4. Nos ſoli contra Inſtituta natura peſſimi de bono denotamur*: & c. 54. *Quid itaque noſtrum vnicum denotatis*: ita & initio libri de Pallio; *Gaudeo vos*, inquit, *iam proſperos temporum, cum ita vacat ac iuuat, habitus denotare pacis*: denotare, ideſt, carpere, cenſoriâ notâ notare; & ſexcentis aliis locis. Hinc idem dixit, *denotatior*, pro magis criminoſo & incuſabiliore, *lib. 1. ad Nationes, c. 10.* Eodem ſenſu dixit *lib. de pallio*, denotatum: *Enimuerò*, inquit, *iam dudum cenſoria intentionis Epiſcynio diſperſo quantum denotatui, paſſiuitas offert liberior.* Denique *denotatio* hic pro exiſtimationis notâ, maculâ, ignominiâ: quo ipſo ſenſu Firmicus horum temporum Scriptor lib. 3. *denotationis* verbum accepit; *Periuros*, inquit, *facies, perfidos, & crebris ob hoc denotationibus miſeros ganeones &c.* Tertio loco adiicitur ratio cur Iudices hoc caſu notari oporteat, hac conſtructione, & Officialium cum denotatione eorum iudicum (de quorum officio eſſe debebat coërcere citatiores) ideſt, quod eorum officij eſſe debebat coërcere citatiores ſeu *incitatiores* Officiales ſuos, ideſt, cohibere, refrænare, imò & punire vim, impetum, & iniuriam hanc Officialium, qui ad id proni ſuopte ingenio nimis eſſent; *Incitatior*, vehemens, vehementior: Sic Thucydides *incitatior curſus*, ſicut apud Ciceronem, *incitatiſſima conuerſio*, & *incitatiùs* ferri, in *ſomn. Scip.* vel etiam ſimpliciter, *citatior*; citatum enim, velox, vehemens, apud *Apuleium*: & vt *citior* apud *Feſtum*, ita & *citatior*.

Hinc iam patet, quàm minùs rectè Tribonianus hunc locum interpolarit, ſic vt ex eo nullum rectum ſenſum efficiat. Contrà, quàm *huius Cod.* ope faciliùs ad veram peruenire lectionem, & ſic ſenſum liceat. Quàm temerarium proinde ſit *hic* Amayæ iudicium, *n. 13.* qui hunc locum in *hoc C.* magis corruptum eſſe arbitratur: addito, *ferre ſe non poſſe Criticos illos, qui pluris faciunt Theodoſiani Codicis lectionem quam Iuſtiniani: & apud quos plerumque alicuius libri puluere extracti authoritas plus valet, quàm qui quotidie in manibus verſantur.* Quare & quod de certiorandis Officialibus à Iudicibus, ne carceribus vtantur, Idem ſcribit *hic*, & interpretatur, dilutum nimis eſt.

Et hæc quidem hactenus in debitorum fauorem: vbi nota, neminem ob tributa in carcere mitti poſſe: cui ſimilis eſt eiuſdem Conſtantini *lex 2. ſupr. de Cohortalibus*, neque verberibus affici. Quod tamen ſubinde factum: teſtis quoque Palladius *in Vitis Patrum cap. 63.* Ammianus quoque Marcellinus *fine lib. 22.* de Ægyptiis agens: *Erubeſcit apud eos ſi quis non inficiando tributa, in corpore vibices oſtendat.* Exemplum apud Dionyſium Lycurgi Oratoris, qui publicanum ducentem in carcerem quendam tributi debitorem Athenienſem grauiter multauit.

§ Atenim parte alterâ, quia & illud euenire ſolet, vt nonnulli *tam alieni ab humano ſenſu ſint, vt indulgentiâ ad contumaciam abutantur*, (quod & hîc eleganter à Conſtantino dictum) duo iam remedia proponit, quibus horum contumacia perfringatur, ſimul & fiſco conſulatur: Nempe contumacem, apertâ, liberâ, & in vſus hominum conſtitutâ cuſtodiâ militari eos contineri iubet, de qua *ἀδέσμῳ φυλακῇ* ſeu militari præter Iuriſconſultos noſtros, præter Veteres, extat digreſſio Viri docti *ad Tacitum*. Tandem ſi in obdutatâ nequitiâ Tributarius permaneat, contumacem pignorum capione multari iubet, atque ita res eius eum cenſu diſtrahi. Quod & ipſum eidem rurſum placuit, *l. 4. prox.* & Conſtantio filio eius, *d. l. 7. inf. hoc tit.* ſic & *l. miſſi* 16 *inf.* ſeu *l. 7. Cod. eod.* Iudicibus & eorum Officialibus id iniungitur, vt ſi imprudenter ſolutio differatur, contumacium debitorum prędia perſequantur. Verùm de hac pignorum capione & diſtractione tributorum causâ, adhuc ad *d. leg. 4. prox. & l. 16. inf. h. tit.* & peculiarem *titulum 9. inf. de diſtrahend. pignorib. quæ tributor. cauſ. ten.*

IV. * Idem A. ad Afros.''

QVONIAM ſubclamatione'' veſtrâ meritò poſtulaſtis, *Ne qua his qui præſtationes fiſcales differunt, reliquorum'' laxitas'' proueniret''*, ſpecialiter'' præcipimus obſeruari, vt res * eorum, qui fiſcalibus debitis per contumaciam ſatisfacere differunt, diſtrahantur; comparatoribus data firmitate perpetua poſſidendi, &c. Dat. xv. Kal. Iun. Serdicæ, Conſtantino & Maximo Coss. [327.]

INTERPRETATIO. *Quicunque agrorum ſuorum tributa implere contemnent, agri eius qui tributa ſua contemnent exſoluere, ab exactore vendantur, & qui comparauerint, firmo iure hoc ordine empta poſſideant.*

NOTÆ.

* *Lex 1. C. de capiendis & diſtrahendis pignoribus tributorum cauſa*: hinc deſumpta eſt: Primâ eius ſententiâ recitâ, velut Hiſtoricâ.

'' *Prouincialibus*: hoc amplius additum in *C. Iuſt.*

'' *Subclamatio* hîc pro ſupplicatione & deploratione & comploratione: vt *l. 6. inf. de nauicular. & l. 3. ſup. de ſuperexact. & l. 2. de naufrag.*

'' *Reliqua* ἐλλείμματα λειπάδες: *v. Gloſſ. Theod.*

'' Vt *laxamentum* in eâdem re Ammiano Marcellino.

'' Id eſt concederetur.

'' Id eſt enixè.

* Hinc deſumpta eſt *d. lex 1.*

COMMENTARIVS.

DILATIONEM debitoribus fiſci cuiquam concedi vetat *hâc l.* Conſtantinus M. & quidem ad Afros emiſsâ, quam dilationem, *reliquorum laxitatem*, vocat; haud aliter atque Theodoſius M. poſtea *l. 6. ſup. de diuerſ. reſcript.* quam alioquin *legem* neque Tribonianus neque Anianus intellexerunt.

§ Hanc ſanè Conſtantinus emiſit ad Afrorum *ſubclamationem*, id eſt querelam & deplorationem, ad quorum in commune, damnum & præiudicium huiuſmodi, dilationes non magis quàm indulgentiæ, procedebant: quia ſcil. paucis data hæc indulgentia plebis iniuria eſt: in quæ eam recidere ſolet, de quo ſuo *tit. inf. de immunitate conceſsâ*: Eodem pertinet, quod Ammianus Marcellinus ſcribit de Iuliano, *lib. 16. p. 69. Denique id eum ad vſque Imperij finem & vitæ ſcimus vtiliter obſeruaſſe, ne per Indulgentias, quas appellant, tributaria rei concederet* RELIQVA. *Norat enim de facto ſe aliquid locupletibus additurum, cùm conſtet vbique pauperes inter ipſa dictorum exordia ſoluere, ſine laxamento compelli.* Neque hæc poſtrema Prouincialium querelarum cauſa fuit.

§ Quid igitur? Contumacium res diſtrahi ſpecialiter iubet, de quo iam ad *l. ſuperiorem.*: data emptoribus firmitate perpetua ſi quid de his rebus bonisue comparauerint poſſidendi; de quo vide peculiarem *titulum inf. 9. de diſtrah. pignor. quæ tribut. cauſ. tenentur.*

V. * Imp. CONSTANTINVS A. Nemeſiano V. P.'' Com. larg.''

QVOTIENS quis & priuati debitor inuenitur & fiſci, arreptus'' ab vno Officio teneatur: ad'' vniuerſi debiti ſolutionem, qui eum abſtulit, coartetur'': ac totius ſummæ exactionem in ſe ſuſcipiat, qui eundem auellendùm abſtrahendúmque'' crediderit. Dat. IV. Id. Mal, Nizibi, Amantio & Albino Coss. [345.]

NOTÆ.

* *Lex 3. Cod. eod. tit.*

'' Reponendi Imperatores, CONSTANTIVS & *Conſtans.*

'' *Nemeſio*

" *Nemeſiano* huic Comiti inſcribitur quoque A.D.340.*lex* 10.*inf. de Decurionib.*
" Ita quoque *Cod.Iuſt.*id eſt *Viro Perfectiſſimo*:(vid.*tit.de Perfectiſſimatus dignit.*) Malè apud Baronium, *Præfecto Vrbi* Malè etiam qui legunt, *V.I.*id eſt *Viro Inluſtri*, vt ſequens *Nota* docebit.
" Ita quoque in *Cod. Iuſt.* At Cujacius malè *Sacr. Lar.*Neque enim hic Illuſtris Comes Sacrarum Largitionum fuit, ſed Comes tantùm Largitionalium,& Perfectiſſimus:de quo Comite dixi ad *leg.vn.ſup.de Conſular.& Præſid.*
" *Et abreptus &c. teneatur.* ita *Cod.Iuſtin.*
" *Et ad*, C. Iuſt.
" *Coerceatur*,C.Iuſt.verùm hic omnino legendum,*coarcetur* niſi malis,*cohortetur*:quod ipſe non admitto.Peſſimè qui emendant vt in *Cod. Iuſt. qui eum abſtulit*, *retrocetur*: quem maioris authoritatis eſſe contendunt. O vacuum cerebro caput!
" *Subtrahendùmque*,C.Iuſt.
" *Nizibi* hoc tempore conſtitit Conſtantius Imp.bello videl. Perſico illigatus. Et verò hoc Anno prælium ab eo geſtum haud procul Nizibi apud Singaram,nocturnum, parumque proſperum:de quo in *Chronico noſtro.*

COMMENTARIVS.

DIVERSI generis & ſtationis vel potius rationis debita quando ab eodem, qui regulariter non niſi vnis exigendis præſtiturus eſt, exigi poſſint, imò debeant, in ſingulari quadam ſpecie, *hâc l.* definit Conſtantius.

¶ Finge eundem eſſe debitorem & fiſci, & priuati: *Priuati* inquam, id eſt priuatæ rei Principis. *Priuatum* enim abſolutè, vel etiam *Priuata*, pro re priuata Principis accipiendum, *l. vlt. inf. de locat. fundor. iuris emphyt.* Hinc priuatarum Comes, ſeu Comitiva, *l.* 49. *inf. de appellat. & l. inf. de appellat. & l.* 20. *inf. de decurion.* Hinc Magiſtri priuaræ, *l.* 14. *inf. de decurion.* Hinc officium priuatarum, *l.* 18.*ſup. de Palatinis Sacrar. Largit.* & *l.* 17. *inf. h.t.* & in antiqua inſcriptione, *ἐπίτροπος πριβάτων*;& Capitolinus *in Macrino* dixit; *Priuatas curare*, pro res priuatas. Quod cùm Accurſius non intelligeret, de debitore priuati hominis hæc accepit.

¶ Finge, inquam, eundem priuatæ rei Principis & fiſci debitorem? ſanè regulariter *Largitionales*, id eſt Officiales Comitis Largitionum (cui *hæc lex* inſcribitur,) non niſi fiſci debitores exigere poſſunt; pariter vt *Priuatiani*,id eſt Officiales Comitis rerum priuatarum, nonniſi rei priuatæ debitores exigere poſſunt,neque alteri in alterorum ſic vt dicam, ſtationem inuolare poſſunt. Quod etiam de ſuſceptoribus & de Tabulariis pariter cautum, *l.* 12. *ſup.* de Numerar. *l.* 30. *inf.* de ſuſceptorib. ne promiſcuis rerum actibus turbentur officia, *l. conſulta, Cod. de Teſtam.* Quò pertinet etiam *lex* 1. *Cod. de Compenſat. & lex* 3. *Cod. de canone largit. tit.* ...

¶ Sed finge nunc Largitionales Fiſci debitorem in ſolutione ceſſantem corripuiſſe, auulliſſe, abſtraxiſſe, id eſt comprehendiſſe, & cuſtodiâ officij continere cœpiſſe, & ſic liberâ & apertâ cuſtodiâ; quod vtique permiſſum aduerſus tributorum moratores, *l.* 3. *ſup.* Sanè iidem Largitionales, ſi idem debitor ſit quoque rei priuatæ, tam diu eum *tenere*, id eſt cuſtodiâ ſuâ continere debent, vſque quo vtrumque debitum ſoluerit: & ſic vtriuſque debiti & ſummæ exactionem in ſe ſuſcipere debent. Præuentionis & capturæ hic ſingularis effectus eſt, vt quod ex ſe quis facere non poteſt, id iam facere poſſit, imò debeat; Et quidem in ſpecie *huius l.* ideò, ne vno tantum debito exacto, & exinde debitore cuſtodia dimiſſo, ſecundæ capturæ vel grauis, vel nullus amplius, ſubducente iam ſe debitore, locus eſſe poſſit.

¶ Iam igitur faceſſant illæ Accurſianorum interpretationes, qui cum non intelligerent quid ſibi vellent illa, *abripi ab efficio*, *auellere*, *abſtrahere*, portentoſam ſpeciem poſuerunt in priuato abſtrahente debitorem publicum cuſtodibus. Imò faceſſat ineptiſſima interpretatio eorum 1. qui quod de priuato *hac l.* dicitur, de priuata perſona & creditore accipiunt. 2. item *vnum* officium, pro vno ex Officialibus. 3. Interpretum qui *legem* hanc de *abripiente* pariter ſeu eximente aliquem cùm in carcerem ducitur: hoc ſenſu, eum, qui cùm alius ab Officiali, detineretur, cùm in carcerem duceretur eum vi exemit, ad vniuerſi debiti ſolutionem compelli. *οὐ ἀναξίως* Amayæ, cuius vt & ſimilium ſcripta ad *hanc leg.* ſpongiæ incumbant.

VI. * Idem A" ad Euſtathium PP.P. Poſt alia."

ACTORES", ceteríque rei priuatæ noſtræ, ad ſolutionem ſpecierum" ſolemnium", debiti vigoris auctoritate" cogantur. ne Prouinciales rei priuatæ noſtræ fatiget immunitas." Dat. VIII. Id. Mar. PP. Rom. Limenio & Catullino Coss. [349.]

NOTÆ.

* *Lex Actores.4.Cod.eod.tit.* Et iungenda huic eſt *lex* 1.*ſup.de Iuriſdict.*
" Quæ continentur *d.l.*1.
" Ita quoque *d.l.*1.*Actores ceteroſque rei priuatæ noſtræ.*
" *Specierum ſolemnium*,id eſt annonarum & tributorum.
" *Solemnes* ſpecies,vt ſolitæ ſpecies, ſolemnis penſitatio, ſolemnis expenſio,ſolemnis ratio,ſolemnis titulus v.*Parat. de annona & trib.*
" Ita quoque *d.l.*1.*vim debita auctoritatis.*
" *Immunitas*; in *C.Iuſt* immani errore,Quanquam & Accurſius ipſe notauit aliàs legi,*immanitas.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

ACTORES, quorum multa mentio *hoc Codice* vt *hâc l.* ita & *d l* 1. & 11. *ſup. de Iuriſd. toto tit. de actorib. procurator.* &c. quique cum rationalibus perperàm miſcentur, *ceteróſque rei priuata* (retinenda enim hæc lectio, vt pariter oſtendit *lex* 1. *ſup. de iuriſdict.* quæ *huic* iungenda eſt,) id eſt, Procuratores, Conductores, Colonos &c. rem priuatam Principis exercentes, eâdem vigoris auctoritate quâ priuatos exigi iubet *hâc l.* Conſtans Imp. pariter vt criminum reos eadem auctoritate à Iudicibus coërceri iubet *d. l.* 11. *ſup. de Iuriſdict.* quæ huic coniungenda eſt ceu vnius & eiuſdem conſtitutionis pars. Denique integra conſtitutione ſuâ Conſtans rei priuatæ ſuæ Actores ceteróſque cohercere in animum induxit, qui cæteroquin Principalis nominis obtentu, priuati iuris frenos fermè excutiebant, atque ad Prouincialium & priuatorum inſtar ſe redigi non patiebantur: Quò pertinent extrema illa *huius l. Ne prouinciales rei priuata noſtra fatiget immunitas*: Item illa *d. legis* 1. *Eo enim modo licentia inueterata deſperationis inhibetur, ſi intelligant vno ſibi ac pari ſtudio viuendum eſſe cum ceteris*: De quo etiam aliquid dixi ad *l.* 16. *ſup. de bonis proſcript.* Adeò etiam, vt iam ipſi Iudices prouinciarum his contrà ire vererentur. Atque eò pertinent illa *huiuſce legis*; *debiti vigoris auctoritate cogantur*: Item illa *d. legis* 1. *Iudices prouinciarum volumus vim debita auctoritatis aſſumere.* Atque ita vtrumque hoc accipiendum eſt; neque aut ſollicitanda lectio, *auſteritatis* voce, loco *auctoritatis* vtrubique ſubiecta: neque ad manum militarem, quod Cuiacius fecit, iſtud referendum: Ita quoque Honorius *l.* 16. *inf. Iudicibus quoque eorúmque officiis eatenus ſubuenimus, vt in contumaces debitores cuiuſlibet dignitatis, auctoritatem ſuam exerant*; & Conſtantinus *l.* 1. *ſup. vnde vi*: *Iudices auctoritatis ſue formidabile miniſterium obiiciant.* Nempe Conſtantem Iudices officij ſui commonere, languentes eorum animos excitare, hâc conſtitutione voluiſſe omninò apparet: Et quidem hâc eius parte, ad exactionem ſpecierum fiſcalium ſeu annonarum & tributorum, aduerſus Actores rei priuatæ, qui hanc in partem contumaces ſeſe præbebant, quique pro ſui terrore perurgeri non poterant: pariter vt Potentum actores: Quâ cauſâ etiam vtrique Rectori prouinciæ per prouinciam diſcurrenti ſui copiam facere & exhibere præſentiam iuſſi, & tamdiu publicis inhærere conſpectibus, quamdiu in eodem oppido moraretur Rector Maioriani *Nouella* 4. *cap. habenda.*

VII * Impp. Conſtantius, & Conſtans AA. Bibulenio Reſtituto Præſidi Sardiniæ.

PROVINCIALES, pro debitis[a], plumbi verbera, vel cuſtodiam carceris, minimè ſuſtinere oportet: cùm hos[b] cruciatus non inſontibus, ſed noxiis conſtitutos eſſe noſcatur: Satis * verò ſit, debitorem[c] ad ſoluendi neceſſitatem capione[d] pignorum conueniri. Dat. VIII. Idus Decemb. Theſſal. Conſtantio VI.[e] & Conſtante III. AA. Coss.

NOTÆ.

* *Lex* 2. *C. de capiendis & diſtrahendis pignoribus tributorum cauſa*, hinc deſumpta eſt, reciſâ priore eius ſententiâ, poſteriore tantùm retentâ. Concordat huic *lex* Conſtantini 3. *ſup. h. t.*

[a] *Debitis*, id eſt tributis & annonis: vt mox, *debitorem*, id eſt *debitorem annonarum*, quod à Triboniano nominatim adiectum eſt *d. l.* 2. Vide *Gloſſarium.*

[b] Ita quoque *d. l.* 3. *ſup. Carcer pœnalium, carcer hominum noxiorum eſt.*

* Hinc iam deſumpta eſt *d. lex* 2.

[c] *Debitorem annonarum*, ita *Cod. Iuſt.* de quo iam antea.

[d] *Captione*, C. Iuſt.

[e] Videtur hæc *lex* potiùs referenda ad Annum 346.

COMMENTARIVS.

CARCERIS & TORMENTORVM iniuriâ & vexatione *prouinciales debitores* tributorum ſcil. ad eorum ſolutionem adigi à Conſtante Imp. hâc conſtitutione vetantur, pariter vt à Conſtantino M. *l.* 3. *ſup.* eadem hîc ratione propoſitâ, quòd *hos cruciatus non inſontibus, ſed noxiis conſtitutos eſſe noſcatur.* Eodem etiam remedio propoſito: nempe quod pignorum capione Tributis conſuli poſſit. A Conſtante, inquam; nam hic omnino huius conſtitutionis Auctor videtur, cui in Imperij diuiſione, *Sardinia* & Macedonia, in qua *Theſſalonica*, ceſſerat, de quo vid. Victorem Zoſimum *lib.* 2. *pag.* 691. vid. etiam Eunapium *in vita Ædeſij*, *pag.* 45. Zonaram, quæque notamus præterea *in Chronico.*

¶ Neque illud omittendum, mendum hærere videri in ſubſcriptis Conſulibus, atque adeo *huic l.* iungendam videri *legem* 4. *ſup. de annona & trib.* nam & ea pariter *Data eſt VIII. Id. Decemb. Theſſal.* & in eodem rei tributariæ argumento verſatur: quin & de emphyteuticariis fundis *eâ l.* agitur: cuiuſmodi ſanè fundi in Sardinia memorantur, *l. vn. ſup. de communi diuidundo.*

¶ Ex *hac* interim *leg.* & *d. l.* 3. *ſup.* colligimus in vſum ſæpe veniſſe & vſurpata hæc tormenta aduerſus tributorum inficiatores. Quæ & poſtea vſurpata. Teſtis Amm. Marcellinus ſub Valentiniano Iun. & Theodoſio M. ſcribens, *lib.* 22. *inf.* vbi de Ægyptiis. *Erubeſcit apud eos, ſi quis non inficiando tributa plurimas in corpore vibices oſtendat.* Et quæ ſequuntur de Ægyptiorum duritie *aduerſus Tormentorum vim.*

VIII. * Idem

VIII. * Idem AA." ad Taurum PF. P."

EXACTIONES prouinciarum", quas Rectores, aut Præfecti annonæ, aut Rationales", per Africam ſuſtinent, à Maioribus Iudicibus vſurpari non debent, ſed ab his ſolis impleri, quibus cura exactionis imminet. Dat. IV. Non. Septemb. Dinummæ": Acc. Prid. Id. Nou. Karthag. Arbitione & Lolliano Coss. [355.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Solius CONSTANTII nomen inſcribendum: Vide *Conſularia Theod.*
" *Taurus* PP. Italiæ ſub Conſtantio & quidem Italiæ ſcil. quod præter alia oſtendit & *Africæ* mentio in *ipsâ lege*, & ſubſcriptio *Acc Karthag.* vid. *Proſopogr.*
" Vel prouincialium.
" Id eſt, Præfecti annonæ Africæ, de quo in *Notitia dignitatum* è *Cod. Theod.*
" De *Rationalibus* Africæ vide *Notitiam Imperij*, & *Theodoſianam noſtram.*
" De ſubſcriptione hac, mox in *Comment.*

COMMENTARIVS.

QVIBVSNAM IVDICIBVS exactionis cura, ac nominatim per Africam, imminere debeat, definit hâc constitutione Conſtantius. Res eò redit; *Minoribus* tantùm Iudicibus exactionis curam imminere, non etiam Maioribus Iudicibus: Minoribus, id eſt, tribus his qui memorantur Rectoribus prouinciarum, Præfectis annonæ, & Rationalibus, & ſic clariſſimis & Perfectiſſimis: Maiores Iudices *hâc l.* non alij ſunt, quàm Spectabiles, id eſt, Proconſules, & Vicarij. Maiores Iudices, vt alibi alio atque alio ſenſu dicuntur; de quo dixi pleniſſimè *in Apolytico*: ita hoc Codice Maiores Iudices ſunt omnino Spectabiles, qui alioquin & mediæ ætatis Iudices dicuntur *l. omnis. 5. ſup. de iis quæ adminiſtr.* de quo omni plenius in *Notitia dignitatum Theodoſ.* Et tamen etſi ipſa exactionis cura Maioribus Iudicibus non imminueret: attamen totius collationis & tranſmiſſionis cura eos conſtringebat; eóque fine ipſi Iudicibus imminebant, quod de Vicariis prolixè oſtenſum eſt *l. vn. ſup. de offic. Vicarij.* De Proconſule fidem faciunt tot leges, hiſce de re tributaria titulis, Proconſulibus inſcriptæ. Quare ipſa exactio à collationis & tranſmiſſionis cura diſtinguenda eſt.

¶ Obſeruanda interim tria Iudicum genera, quibus per Africam exactionis cura imminebat. Nempe *Rectores* canonem tributarium exigebant: *Præfecti annonæ Africæ* exigebant annonam Vrbicam; de quo Præfecto annonæ Africæ vide *l. 13. ſup. de annona. l. 4. inf. de appellat. l.* 1. 3. 12. 36. 38. *inf. de nauicularijs. l. 2. inf. de naufragiis.* Denique Rationales, Titulos Largitionales & rei priuatæ exigi curabant; de quibus Africæ Rationalibus vide *legem 33. & vlt. inf. de appellat. l. 2. ſup. de alimentis quæ inopes parent. l. 2. ſup. de iure fiſci. l. 1. ſup. de metallis.* denique & Notitiam Imperij.

¶ In Subſcriptione, notanda *Dinumma*, vbi hæc *lex* data dicitur. *Dinumma* huius nulla alibi mentio occurrit; Sed neceſſe eſt eam fuiſſe in Lepontiis, vel in Rhætia, campíſve Caninis, qui Liguriæ proximi: Auctor enim eſt Ammianus Marcellinus *lib. 15. pag.* 40. Conſtantium hoc tempore Mediolano egreſſum in Rhætias Campóſque Caninos ad procinctum contra Alemannos Lentienſes, vnde militem ad Brigantium lacum miſit. In iiſdem ſanè campis Caninis Gregorius Turonenſis *lib. 10. cap. 3.* Bilitionem caſtrum collocat. In iiſdem & Meſſacenſes, vbi ante bimeſtre fermè data ab eodem Conſtantio *lex 25. inf. de appellat.* vbi dicam pleniùs. Quare neceſſe eſt *Dinummam* hîc eſſe vel *Dane*, vel *Dumils*, quæ recto itinere à Bilitione & Meſſacenſibus ad Brigantium lacum pergentibus interiacent, fortè etiam *Damintz.*

IX. * Impp. VALENTINIANVS, & Valens AA. ad Dracontium" Vic. Afric.

DVCENARIOS" ab exactione Prouincialium, ſecundum Conſtitutionem † ſacræ memoriæ Conſtantij, probabilis Sinceritas Tua iubebit arceri. Dat. III." Id. Mai. Hadrianop. Acc. VIII. Kalend. Octob. Karth. diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Dracontius* Vicarius Africæ ſub Valentiniano Sen. Eidem inſcribuntur & aliæ complures *leges*, quas ex Indice Perſonarum collige: Imò iam fuit *lex* 10. 11. 13. 16. *ſup. de annona & trib.*
" De *Ducenariis* dictum *l. 3. ſup.*
† Hæc Conſtantij Conſtitutio non extat
Eodem die, ſed ad diuerſos data *lex* 5. *ſup. de cohortal. lex* 18. *ſup. de curſu publ. lex* 58. *inf. de decurion.* & *lex* 10. *inf. de nauicul.* quæ ipſa ad Africam pertinet.

COMMENTARIVS.

DVCENARII, de quibus ad *l.* 1. *ſup. h. t.* ab exactione prouincialium iam antea Conſtantij conſtitutione (quam alibi non reperio) ſubmoti, hac rurſum Valentiniani conſtitutione ſubmouentur; & quidem per diœceſim Africæ: & ſic Ducenarij omnium Rectorum per Africam, Byzacenæ, Numidiæ, Tripolitanæ, vtriuſque Mauritaniæ: nam hæ prouinciæ diœceſin Africæ & ſic Vicarium Africæ conſtituebant.

¶ Submotorum autem ab exactione Ducenariorum hanc *rationem* puto, quod hi prouincialibus nimio plus metuendi erant, vtpote de Schola Agentium in rebus præcipui, & in officio Rectorum prouinciarum Principes; Vide quæ de his dixi, ad *leg.* 1. *ſup. h. t.* & *Notitiam Imperij*. Hæc verò *lex*, inter alios plures comprobat Amm. Marcellini, *lib.* 30. teſtimonium, qui Valentinianum ait, *in prouinciales admodum parcum fuiſſe, & Tributorum vbique molliniſſe ſarcinas.*

X. * Idem AA'' ad Florianum Conſ.'' Venetiæ.

DIE Solis, qui dudùm'' fauſtus'' habetur, neminem Chriſtianum ab Exactoribus volumus conueniri: contra eos, qui id facere auſi ſunt'', hoc noſtri ſtatuti'' periculum ſancientes. Dat. XI. Kal. Mai. Treu. Valentiniano & Valente AA.'' Coss.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Vbi tamen extat altera *lex* in eandem ſententiam, putà *lex* 13. *inf.* Repetitur autem hæc *lex* totidem verbis *l.* 1. *ſup. de exſecutorib.* Meminit eius Baronius, *A.* 365. *n.* 44.

'' Fortè, *Comitem rei priuatæ* dixi ad *d. l.* 1.

'' Iam inde à Conſtantino M. vide *legem* 1. *ſup. de feriis.*

'' *Feſtus.*

'' Sint, *d. l.* 1. & hoc ipſum pro, *fuerint.*

'' Hoc noſtri ſtatuti interdicto periculum ſancientes, ita *d. l.* 1.

'' II. Scil. id eſt A. D. 368. vt oſtendi ad *d. l.* 1.

COMMENTARIVS.

DE DIE SOLIS, immuni ab omnibus executionibus eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio ad Conſulatem Venetiæ emiſſa: quæ iam *ſuprà* habetur, *l.* 1. *ſup. de executoribus*: vnde Interpretatio huc arceſſi poteſt: pariter vt Valentiniani Iun. *lex* 13. *inf. hoc tit.* quæ & ipſa eſt *lex* 3. *dict. tit. de executoribus.*

XI. * Idem AA. ad Florianum'' Com. R. P.

OMNES prouinciis Præſidentes iuſſimus conueniri, vt à Rei Noſtræ conuentione'' ceſſarent, ne Principales neceſſitates in publicum proferentes, eâdem, quâ hactenùs, in colonos iniquitate ſæuirent. ¶ Illud'' etiam moderationi adiecimus, vt tripertita eſſet inlatio fiſcalium penſionum. ¶ Sinceritas'' Tua Rationales, Procuratoréſque commoneat, vt quidquid pro iugatione'' vel capitatione'' depoſcitur, certantibus ſtudiis deuotionis exſoluant''. Dat. VIII. Kal. Iun. Med. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' *Florianus* Comes R. P. ſub Valentiniano. Eidem inſcribitur Anno ſuperiore *lex* 20. *ſup. de curſu publico*: & A. 367. *lex* 2. *Cod. de bonis libert.* v *Proſopogr.*

'' Id eſt, exactione.

'' Ita publicæ neceſſitates, quæ rei priuatæ opponuntur, *l.* 5. *ſup. de exſecut.*

'' Sequentes duæ ſententiæ ab hoc *Titulo* ſunt fugitiuæ.

'' *Sinceritatis* titulus tributus Comiti R. P.

'' De hac *iugationis* voce dixi plenè *ad l. vn. ſup. ne conlatio per Logograf.*

'' De hac *Capitationis* voce dixi ad *l.* 15. *ſup. de annona & trib.*

'' *Exſcalpant*, vel exſigant.

COMMENTARIVS.

REI PRIVATÆ, id eſt tributorum ad rem priuatam Principis pertinentium, à Colonis rei priuatæ exactio, quorum curâ & ſollicitudine fieri debeat, hâc conſtitutione definit Valentinianus Sen. Nempe hanc Rectoribus prouinciarum adimit; hac ratione addita; *Ne Principales neceſſitates in publicum proferentes, eâdem, quâ hactenus in colonos iniquitate ſæuirent.* Cuius hæc

ſententia

ſententia eſt, Rectores prouinciarum obtentu tributatiæ collationis ad Principem eiúſque neceſſitates ſpectantis in Colonos tei priuatæ ſummâ iniquitate ſæuiſſe. Quare teponendum hîc omninò videatur, *ne Principales neceſſitates in publicum præferentes* &c. quanquam & vox *proferentes* mihi iam magis attideat: Igitur Rectoribus prouinciarum huius exactionis cura adimitur: procuI dubio ad Colonorum rei priuatæ quetelas, qui de iniquitate & ſæuitiâ eorum apud Valentinianum Sen. conqueſti fuerant. Cùm viceuersà ſub Constantio Colonis tei priuatæ. Principalis nominis obtentu frœnos legum excutientibus, & tributa non ſoluentibus Iudices, id eſt Rectores Prouinciarum eos debiti vigoris auctoritate cogere, ſeu exigere iuſſi fuiſſent *l.6 ſup.h.*t. Nempe prout horum aut illorum culpa eſſet, imò prout his vel illis Principes fauerent, ita variè hanc in partem conſtitutum.

¶ Quid igitur? Rationalibus & Procuratoribus rei priuatæ hæc cura *h. l.* imponitur: qui ſci*l*. ſub diſpoſitione Comitis R.P. fuère, quóſque adeò Comes R.P. commonere *h.l.* iubetur. (De quibus Rationalibus & Procuratoribus rei priuatæ per Occidentem, nam eò pertinet *hæc lex*, vid. *Notitiam* Imperij.) *Commonere*, inquam, *vt tributa certantibus ſtudiis deuotionis exſoluant*, vbi malim reponere *exſculpant*, vel *exſigant*.: Senſus enim eſt, monendos Procuratores & Rationales à Comite R. P. vt tributa à Colonis priuatæ rei omni ſtudio exigant: *Exſculpendi* vox exactionibus propria: vt docet *lex 9. ſup. de cohort. lib. l. 44. 65. inf. de appellationib.* ac nominatim exactionibus tributorum, *l. 3. ſup. de annona & tributis.* Interim hinc colligere mihi videor, cur huius exactionis ſollicitudo ad Rectores prouinciarum antea commeauerit: nempe, quòd Procuratores & Rationales remiſſi & indulgentes ferme forent in exigendis colonis rei priuatæ: Quâ re redditâ nunc eis eâ exactione commoneri ſaltem iubentur, vt certantibus ſtudiis deuotionis capitationem exſculpant. Verùm poſtea Honorij conſtitutione, putà *l. 5. & 6. ſup. de exſecutor. & exaction.* remotâ exigentium permixtione, vt loquitur, Rectoribus prouinciarum & eorum officiis omnis exactio impoſita. Et hæc de primo *huius l.* capite.

¶ Alterum quod ab hoc *titulo* fugitiuum eſt, & tamen in eorundem colonorum rei priuatæ gratiam à ſe Valentinianus Sen. ſtatui indicat his verbis, *Illud etiam moderationi adiecimus*, eſt de Tempore ſoluendarum fiſcalium penſionum: nempe vt eâ tripertitâ inlatione per quaternos ſcilicet menſes inferantur: quâ de re ſunt tres præterea eiuſdem Valentiniani Sen. conſtitutiones: putà *lex 3. inf. de conlat. fundor. patrim. l. 15. ſup. de annona & trib. l. 15. inf. de Suſceptoribus.*, & Valentis *lex 16. d. t. de annona & tribut.* de quo dixi plenè ad *d. l. 15 ſup. de annona.* Stetitque id ſub Theodoſio M. vt oſtendit *lex* eius *vn. inf. de quadrimenſtruis breuib.* & Libanij locus *Orat. ad Theodoſium Imp. in Tiſamenum.* ſub Arcadio & Honorio *l. 173 inf. de decur. l. 27. inf. de Suſceptorib* De Valentinianeis, quibus ſanè id primò introductum, illud obſeruandum; omnium tempore primam, putà *legem 3. inf. de conlat. fundor patrimon.* eſſe de emphyteuticariis poſſeſſoribus: *hanc*, de Colonis rei priuatæ: *legem 15. & 16. ſup de annona*, & *l. 15. inf. de ſuſceptorib.* omnium poſtremas, de prouincialibus: vt fortè non ſimul & ſemel id conſtitutum videri poſſit, ſed per eos gradus tantùm. Verùm in fundis priuatis & emphyteuticariis poſtea aliter conſtitutum, *l. 19. inf h. tit.*

XII. * Imppp. Gratianus, Valentinianus & Theod. AAA. Conſtantiano' Vic. Ponticæ."

Potentiorvm" poſſeſſorum domus, Officium prouinciæ Rectoris exigere debet: Decurio verò', perſonas Curialium conuenire: Minores autem poſſeſſores Defenſor ciuitatis ad ſolutionem fiſcalium penſitationum ſpectatâ" fidelitate compellere. Dat. v. Non. Mai. Merob. II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.*

' *Conſtantianus* Vicarius Ponticæ ſub Theodoſio M. Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno, *lex 94. inf. de decurion. lex 10. inf. de heret. lex 7. ſup. de deſertorib.* vid. *Proſopogr.*

" De *Vicaria Pontica*, vide *Notitiam Imperij.* Ponticæ autem prouinciæ ſunt hæ: *Bithynia*, *Galatia*, *Paphlagonia*, *Honorias*, *Galatia ſalutaris*, *Cappadocia prima & ſecunda*, *Hellenopontus*, *Pontus Polemoniacus*, *Armenia prima & ſecunda.*

" Vide *Gloſſarium.*

" *Spectata* fidelitas, eſt comperta, ſingularis: quæ vox *ſpectati* hoc paſſim ſenſu, apud Symmachum, v. *Gloſſ.*

COMMENTARIVS.

Varii pro varietate ſeu diuerſitate & conditione poſſeſſorum exactores hâc Theodoſij M. conſtitutione præponuntur: idque nominatim per Ponticam diœceſin, æquiſſimâ & humaniſſimâ diſtinctione, in tria vt poſſeſſorum, ita & exactorum genera: Nempe, Potentiores poſſeſſores, ab Officialibus prouinciæ Rectoris exigi iubet; *Decuriones*, à decurionibus, *minores* tandem poſſeſſores, à Defenſoribus ciuitatum. Vbi *minores*, non ſunt minores 25. annis, verùm *tenuiores* oppoſitè ad potentiores. Scilicet priores ideò ab Officicialibus Rectoris prouinciæ, exigi iubentur, quod ſolita eorum contumacia maiore quoque auctoritate munitos Exactores deſideraret: Poſteriores duo ideò, vt ab Officialium rapinis & ſæuitiâ Decuriones & tenuiores illæſi ſeruarentur. Sanè *Defenſorum* hæc propria fuit cura, vt plebem & tenuiores potiſſimum defenderent & tuerentur; de quo vide pleniſſimum *Paratitlon tituli, de Defenſoribus ciuitatum.* Quorum vt cœteroquin alij Principes officium ſubinde excitarunt, auxerúntque: ita & Theodo

Theodoſius M. excitauit, auxitque, variáque his ſubinde impoſuit: *hâc. leg. & leg. vn. ſi quacunque preditus poteſtate: lex 19. ſup. de annona & tributis: l. 23. inf. de Suſceptoribus: l. 12. ſup. de re militari: lex vltim. ſup. de defenſoribus ciuitatum.* De Curialium alioquin exactione agitur & *l. 16. inf.* vbi adhuc aliquid dicetur.

XIII. * Idem" AAA. ad Principium PF.P."

SOLIS die, quem *Dominicum"* ritè dixêre maiores, omnium omninò litium & negotiorum quieſcat intentio: Debitum publicum priuatúmque nullus efflagitet: Ne aput ipſos quidem Arbitros, vel" è iudiciis flagitatos, vel ſponte delectos, vlla ſit agnitio" iurgiorum: Et non modò notabilis", verùm etiam ſacrilegus iudicetur, qui à ſanctæ religionis inſtinctu" ritûve deflexerit. PP." III. Non. Nou. Aquil. Honorio NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Et totidem verbis tepe ita extat *l. 3. ſup. de exſecutorib.* Eamque Baronius in Annum ſuum non retulit. Concordat huic, *lex* 10. *ſup.*
" Ita quoque *d. l. 3.* Atenim reſcribendi hi Imppp. VALENTINIANVS *Theodoſius & Arcadius.*
" Itahæ ſcil.
" Hanc ſententiam inſeruit Tribonianus *lege omni, die 6. C. de feriis.*
" *Arbitrorum* duo genera: vel Iudiciis, id eſt à Magiſtratibus flagitati, vel ſponte delecti, id eſt, Compromiſſarij.
" *Inſtituto*, ita *d. l. 3. ſup. de exſecut.*
" Pro, *Data.*
" Ex *d. l. 3.* ſequentia ſupplenda ſunt. Acc. VIII. Kal. Decemb. Rom.

COMMENTARIVS.

DE DIE SOLIS ab omnibus exactionibus, litibus, cognitionibus immuni, eſt hæc Valentiniani Iun. conſtitutio, quæ & ipſa, pariter vt *lex* 10. *ſup.* repetita extat *tit. ſup. de executorib.* vbi hæc ibi tertio loco poſita eſt. Vnde interpretatio huc arceſſi poteſt.

XIV. * Imppp. THEOD. Arcad. & Honor. AA. Rufino PF.P."

APPARITORES, quicumque in conlatione" Auri præcepti fuerint Officij ſui adhibere ſeruitium, titulorum debita, & conlationum ſummas, relationis ſuæ fide & adnotatione præſcribant": ſitque ex Officialis inſtructione Officium conſcium, quid exactum, quidve perlatum" eſſe videatur: Ne" longinqui itineris diuerſitate Suſceptor abductus, & Curiæ ſuæ deſit, & rei familiaris detrimenta ſuſtineat. Dat. Pridie Idus April. Conſtantinopoli, Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* *Lex 5. Cod. eod. tit.* Iungenda ei *lex* 134. *inf. de Decurionibus.*
" *Rufinus* PP. Orientis ſub Theodoſio M. vid. *Proſopogr.*
" Non mutanda hæc vox in *conlectione.*
" Ferri poteſt hæc vox, etſi *Codex Iuſt.* habeat, *perſcribant*, pariter vt *l. 23. inf. de ſuſceptoribus.*
" Cuiacius reſtituit *prolatum*; de quo mox. " *Nec.*

COMMENTARIVS.

AVRI exactio quomodo ab Apparitoribus præcepta Præfecti P° miſſis fieri debeat, ne alioquin Suſceptores à Curiis ſuis abducantur, definit *hâc conſtitutione* Theodoſius M. quæ prolixioris conſtitutionis Theodoſianæ pars eſt, vt docet *lex* 134. *inf. de decurion.* (quæ *huic* iungenda eſt) quâ in vniuerſum Curiis ciuitatum deſtitutis conſultum voluit, neque vnâ ratione: è quibus hæc inter cæteras eſt, quæ *hâc l.* continetur, cuius vtique cauſam apertè *fine legis* exprimit: *Ne longinqui itineris diuerſitate Suſceptor abductus, & curia ſua deſit, & rei familiaris detrimenta ſuſtineat.* Scilicet cùm aurum per longinqui itineris diuerſitatem exigendum eſſet, noluit Theodoſius Suſceptores, qui Curiales erant (quod oſtendet pleniùs *titulus inf. de Suſceptor.*) à Curiis ſuis abduci, trahíque ab Apparitoribus, & ſecum adſciri: auro ſuſcipiendo vel rationibus conficiendis. Quid igitur? Hanc operam omnem nauſæ iubet Apparitores illos, ſeu Officiales ſolos. Itaque iis id iniungit, vt exacti & perlati rationes conficiant: Exacti, inquam, & perlati, id eſt eius quod exactum & in ſacras largitiones vel ad Rem priuatam perlatum fuit. Neque enim probo, quod ex Græcis hîc Cuiacius reſtituit *prolatum*, id eſt dilatum, quodque in reliquis hærens: Græcorum authoritate qui ita reddunt *τὸ μὲν ἀνύεσθαι, τὸ δὲ ἔτι κομίζεσθαι.* Neque enim proferendi debiti Apparitoribus poteſtas fuit; etſi verum illud ſit quamcunque tandem efficaciam ſeu

ſeu inſtantiam in exigendo adhibeant, in debitis vel reliquis aliquid ſemper reſidere, quò pertinet omninò *lex 9. ſupr. de executoribus*. Quod tamen *prolati* aut *proferendi* voce non rectè deſignatetur.

¶ Rationes itaque exacti, & perlati, Officiales conficere iubentur, vt ex eorum inſtructione totum officium conſcium ſit, ideſt, vt rationes ab his confectæ in Scrinia Officij Præfecti Prætorio referantur: nam & hic alius eſt Cuiacij lapſus, cùm putauit, ad ſuſceptorem has ſiue rationes ſiue relationes perferendas: Aperta enim ſunt hæc verba; *ſitque ex Officialis inſtructione Officium conſcium.* Verùm de hoc exactionis genere Præfectianis ſeu apparitoribus P.P. committi ſolito, pleniùs ad *l. 5. l. 7. 9. ſupr. de exſecutorib.* & *tit. infr Ne Præfectianus exactoris fung. off.* De exactione multæ à Præfecto Prætorio, & quidem ab eodem Rufino PP. (cui hæc *lex* inſcribitur) impoſitæ, per Præfectianos eſt Syneſij locus, *ep. 127.*

XV. * Impp. Arcad. & Honor. AA. Meſſalæ PF. P." Poſt alia.

QVONIAM plerique callidis" precibus Reſcribta impetraſſe dicuntur, ne à ſolitis Conpulſoribus" exigantur, præſenti iuſſione monemus, ne, prætento" velut quodam beneficio Clementiæ noſtræ, quidquam in Exactione celebranda vetuſtati" & conſuetudini derogetur. Dat. IV. Kalend. Octobr. Altino, Theodoro V. C. Cons. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi *lex vlt. infr. de canone frumentario Vrbis Romæ.*

" *Meſſala* PP. Italiæ ſub Honorio Imp. v. *Proſopogr.*

" Cur callidæ dicam ad *l. 4. infr. ne conlat. tranſlat.*

" De his dixi plenè ad *l. 34 ſupr. de annona & trib.*

" Dicam ad *d. l. 4.*

" *Vetuſtas & Conſuetudo* in tributis nominatim ſpectantur; v. *leg. 23. ſupr. de annon. & trib.* & *l. 181. infr. de Decurion. l. 23 in fin. u. de pallicitat. l. 4. 9. §. pen. u. de publicanis* v. quæ noto ad *l. vn. ſupr. de longâ conſuetud.*

COMMENTARIVS.

AVTOPRAGIAS ſeu Autopractorum beneficium ſeu Reſcriptum, ideſt, vt quis non à ſolitis Exactionibus & Compulſoribus (de quibus pleniſſimè dixi ad *l. 34. ſupr de annonâ* & *ad l. 45. in fin. ne conlationis tranſl poſt.*) exigatur; verùm vt ſpontanea tantùm deuotione tributa inferat, *hâc* Honorij *conſtitutione* infirmatur: pariter vt à Theodoſio Iun. *d. l. 4. infr. ne conlationis tranſlat. poſtul.* vbi de hoc *Autopractorum* beneficio plenius.

¶ Cæterum ex coniunctione *legis vlt. infr. de canone frument. V. R.* colligere licet Honorium Imper. *hac leg.* Canoni vrbicatio, ſeu vrbis Romæ nominatim, ſublato Autopractorum beneficio, conſultum iuiſſe.

XVI. * Idem AA. Hadriano PF. P."

MISSI Opinatores" cum delegatoriis", Iudicibus eorúmque Officiis inſiſtant, vt intra anni metas id quod debetur accipiant: Nihil his ſit cum poſſeſſore commune, cui non Militem", ſed Exactorem, ſi ſit obnoxius, conuenit imminere. Iudices itaque, qui Prouinciales paſſi fuerint Opinatoribus delegari", eiuſdem quantitatis duplex pœna retinebit: & Apparitores ex quolibet Officio ſententiam deportationis excipient, ſi, per ſemet exigendos, voluerint delegare Militibus: & Curiales temporale manebit exilium, ſi eos, quos ſollemniter exigere conſuerunt, Opinatoribus putauerint eſſe tradendos: cùm Iudicem oportet" inquirere debitore: Tabularios, fideliter prodere" nomina dominorum': Apparitores ſiue Curiales, conſuetudine ſeruatâ regionum, conuictis debitoribus imminere: Vt perceptis congruis emolumentis", Opinatores impleto anno ad proprios Numeros valeant remeare. Qui ſi vltra annum protracti fuerint Iudices', & Officia, abſque vllâ mora, de proprio cogentur exſoluere militibus quod debetur, ipſis aduerſus obnoxios" repetitione ſeruatâ. Quod ſi ad nos aliqua de retentis Opinatoribus" querela peruenerit, in duplum ab his pro[illegible]us exigetur, vt partem debitam mile., reliquum fiſcus accipiat. ¶ Iudicibus quoque, eorúmque Officiis, eatenùs ſubuenimus, vt in contumaces debitores, cuiuſlibet dignitatis, auctoritatem" ſuam exerant: ac ſi inpudenter ſolutio differatur, Actores, Procuratores, eorúmque prædia perſequantur; de eorum quoque nominibus ad Noſtram Scientiam relaturi. Dat. III. Id. Iul. Med. Vincentio & Frauitta Coss. [401.]

NOTÆ.

* *L. miſſi 7. Cod. eod. tit.* Videatur *huic l.* iungenda *lex vlt. C. de Lucris aduocat. ſeu concuſſionibus Officiorum ſeu apparitorum.*

Hadrianus PP. Italiæ ſub Honorio. v. *Proſopogr.*

De *Opinatoribus* his dixi ad *l. 34. ſupr. de annona & trib.* & ad *l. 26. ſupr. de erogat. milit. annona.*

De his *delegatoriis* vide *Paratitlon tituli, de annonâ & tributis*, pariter *l. 1. ſupr. de exact. annon.* Opinatores, quibus ſpecies in diuerſis prouinciis delegantur; & mox: cum Opinatores prouinciis delegantur.

Ita quoque *d. l. 34. ſupr. de annon. & trib.* ita & mox *infr. ſi voluerint delegare militibus*? & mox *Opinatores ad proprios numeros valeant remeare.*

Id eſt, paſſi fuerint, prouinciales ab Opinatoribus exigi.

Oporteat, C. Iuſt.

Prouidere, C. Iuſt. malè.

Debitorum, C. Iuſt.

Emolumenta congrua vocat debitas præſtationes & annonas: ita rei annonariæ emolumenta, *l. 1. ſupr. ſine cenſu*: item præcipua emolumenta, *l. 5. ſupr. de annon. & trib.* fiſcalia emolumenta. *l. 13. infrà de Suſceptor.* At nominatim de annona militari, vt *hac l.* ita *l. 28. infr. de ſuſceptoribus.* In vniuerſum *emolumentum* quicquid debetur, vt mox infr. militibus quod debetur. In *Gloſſis* Philoxeni & Cyrilli emolumentum ὀψώνιον χρηματισμός.

Manifeſta hic tranſpoſitio eſt, quod etiam oſtendit *Cod. Iuſtin.* Quare legendum, *qui ſi vltra annum protracti fuerint, Iudices & officia, &c.*

Obnoxij ſunt debitores tributorum.

Ab Opinatoribus in *C. Iuſt.*

Ita quoque *l. 6. ſupr. hoc tit.* & *l. 3. ſupr. de iuriſdictione*: quibus locis dixi, ſeu *l. 4. C. eod. tit.*

COMMENTARIVS.

De Militaris annonæ exactione eſt hæc Honorij conſtitutio: ad duplicem finem comparata partim ad ipſorum prouincialium illæſionem, id eſt, ne eius exactionis obtentu prouinciales indebitè vexentur: tùm etiam, vt militaris annona debita celeritate exigatur: quæ duo diuellenda non ſunt: Hactenus enim militari annonæ conſultum oportet, vt ne ideo prouinciales vexentur: viceuerſa prouincialibus hactenus conſulendum, ne militari annonæ, quam non patitur, mora fiat. Eò itaque ſpectant ſequentes ſententiæ.

§ Prima, *Opinatores*, id eſt, militaris annonæ Compulſores, (de quibus pleniſſimè dixi ad *l. 34. ſupr. de annon. & trib.* & *ad l. 26. ſupr. de erogat. milit. annona*:) non poſſeſſores ſeu tributarios prouinciales exigere debere, hiſquè imminere: verùm Iudicibus & eorum Officiis imminere debere, vt illi videlicet exactionem maturent. Nempe Opinatores, quia milites erant & ex numeris militaribus mittebantur, (quod non vno loco *huius l.* indicatur, & *d. l. 34. ſup. de annona & trib.*) prouincialibus graues terrorique maximè erant atque his metuendi prædáſque ab his agebant: vt cæteroquin difficile his eſt morum cuſtodire menſuram: vt eleganter Caſſiodorus, *lib. 1. var. 15.* Quare eos exigere ſubinde vetiti vt *hac l.* ita *l. 26. ſupr. de erogat. milit. annona*: etſi alioquin hac parte variatum, de quo vide & *l. 34. ſupr. de erogat milit. ann* & *d. l. 34. ſup. de annona & trib. l. 186. infr. de decurion.* & *d. l. 1. ſup. de exactione.* Quare *miles* & *exactor hac leg.* opponuntur, cuius nomen non adeò metuendum vt militis: idque ipſum indicatur *d. l. 34. ſup. de annona*: ibi, *vltra id tempus ſi tarditas adferatur, tunc militi poſtulati delegandam eſſe rationem*: Et pœna multiplex hìc additur Iudici, Officialibus, Curialibus, qui paſſi fuerint aut voluerint prouinciales ab Opinatoribus exigi. Nam hos exactionis cura manebat diſtinctis muniis & perſonis, de quo inſignis eſt *hac l.* locus: *Iudicem*, inquit, *oportet inquirere debitores*, id eſt, Iudicem tributariorum nomina ſedulo inquirere acceptis Breuibus à Tabulariis, mox Apparitores & Curiales conuictis debitoribus imminere & exigere *pro conſuetudine regionum.* Scilicet alibi Curiales, alibi Apparitores Exactores erant, imò quandoque alij alios exigebant, putà Officiales, Potentiores: Curiales ſui Ordinis viros, *l. 12. ſup. h. tit.* Pœnæ autem hæ ſunt: nempe Iudici *dupli* pœna imponitur: Apparitoribus pœna *deportationis*: Curialibus, *temporale exilium.* Et ſic grauiores multò quàm in ſpecie *l. prox. infr.* vbi dicam.

Secunda ſententia ad celeritatem annonæ militaris exigendæ pertinet; ſcilicet intra anni metas eam præſtari iubet (vide & *l. 9. ſup. de exſecutorib.*) vt ita Apparitores anno completo ad proprios numeros remeare poſſint, pœna Iudicibus & Officialibus impoſita, putà de proprio annonas ſoluere eos iubet, ſalua eis aduerſus poſſeſſores tributarios actione, quo non præſtito in duplum multari iubet: Duplum inquam: non merè pœnale, ſed mixtum: id eſt, ſic vt partem debitam, & ſic annonam quæ inferri debuit, miles conſequatur, & militari annonæ proficiat, reliquum fiſco cedat.

¶ Viceuerſa vt negligentibus Iudicibus Officiiſque eorum pœna iniungitur: ita contra his ſubuenitur *hac eadem lege* auctoritáſque eorum animatur armatúrque: Auctoritatem ſcil. ſuam exerere in contumaces debitores cuiuſlibet dignitatis iubetur: quò ſpectabat pariter *lex 6. ſupr. hoc tit.* quæque ei in ſimili iungenda eſt *lex 5. ſup. de iuriſdict.* Quinimo & ad ſe referri iubet Honorius de his qui impudenter ſolutionem differunt, vt ita digno ſupplicio ſubiugentur.

XVII. * Imppp.

XVII. * Impp. Honorius & Theodosivs AA. Anthemio PF. P."

NEqve" Agentes" in rebus, neque ſacrarum Priuatarum", vel largitionum Palatina" officia, ex quacumque cauſa, ex quocumque titulo fiſcalis debiti, cùm ad prouinciam mittuntur, poſſeſſores per ſe" audeant conuenire: ſine id ex præterito reliquum" trahatur, ſeu præſentis temporis tributo" ſolui conueniat: ſed Rectores prouinciarum frequenter adeundo commoneant, eorúmque Officiis incumbant. ¶ Quòd ſi Rector prouinciæ imminentem ſibi memoratorum declinare moleſtiam quæret", vel qualibet aliâ ratione hiſdem" propria auctoritate publicæ exactionis permiſerit curam, tam ipſe, quàm Officium eius vicena auri pondo fiſco dependent. Dat. VII. Id. Decembr. Conſtantinop. Baſſo & Philippo Coss. [408.]

NOTÆ.

* *Lex 2. C. de canone largitionalium Titulorum* ſub quo titulo eam Tribonianus collocauit ſublata Agentium in rebus mentione.
" *Neque Agentes in rebus*, hæc recidit Tribon. de quo ad *l. 167. infr. de Decurion.*
" *Anthemius* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. v. *Proſopogr.*
" De *Agentibus in rebus* fuit peculiaris *titulus ſupr. lib. 6. tit. 26.*
" Sacrarum vel priuatarum largitionum: ita *Cod. Iuſt.* malè: *ſacra priuata* non minus dicuntur quàm *ſacra largitiones*. Ita officium ſacrarum priuatarum. *l. 18. de Palatinis S.L. & R.P.*
" *Priuatarum* abſolutè, pro *Rerum priuatarum*. de quo dixi ad *l. 5. ſupr.*
" De his *Palatinis* fuit ſupr. *titulus* peculiaris *lib. 6. tit. 30.*
" Id eſt, ipſi:
" Reliquum ἔλλειμμα.
" Ferri hoc poteſt; nempe reſpondent hæc duo ex præterito & præſentis temporis tributo: quanquam *Cod. Iuſt.* habet *tributa*; quod melius.
" *Quærens*, Cod. Iuſt. at hoc quoque legitimum eſt.
Palatinis iiſdem, ita *C. Iuſt.* propter ſublatam videlicet Agentium in rebus antea mentionem.

COMMENTARIVS.

AD Vrgendam tributorum illationem miſſi ex Palatio, exactionem ipſi facere vetantur à Theodoſio M. cuiuſmodi tres hîc memorantur: Agentes ſcil. In Rebvs, etſi ſubinde eis exactiones tributorum & Titulorum fiſcalium committerentur, aliæque executiones, quod docet *lex 4. 7. ſup. de exſecutorib.* de quo plene *Paratitlo de Agentibus in reb.* ſed & Ambroſius *lib. 2. c. 29. ſeu vlt. in fin.* Item Palatini, id eſt, Officiales Comitis ſacrarum Largitionum, & Comitis Rerum priuatarum, de quibus plenè *ſuo quoque tit.* etſi fiſcalium Titulorum eis ſolicitudo immineret; atque eo fine quem dixi & Agentes in rebus & Palatini in prouincias ſubinde mitterentur: Attamen ipſi Exactoris publici munere fungi à Theodoſio Iun. *hac l.* vetantur, pariter vt à Valentiniano Iun. *leg. 10. ſup. de Palatinis S.L. & R.P.* & ab Honorio, *l. 5. 6. ſupr. de Executorib.* & à Valentiniano III. *leg. 32. inf. de ſuſcept. &* à Maioriano *Nouell. 4. c. ad illa quoque*; vbi rationem eius rei, pluribus & eleganter reddit. Quod & ipſum de Opinatoribus cautum, *l. 16. prox. ſup.* ſeu *l. miſſi 7. Cod. eod. tit.* Et in eo quoque ſimiliter, quod Iudicibus ſeu Rectoribus prouinciarum, eorúmque officialibus multa imponitur ſi paſſi fuerint, vel nominatim iniunxerint eis publicam exactionem, ſiue dum à moleſtia horum ſeſe liberare ſtudent, vel vt hîc dicitur, *imminentem ſibi memoratorum declinare moleſtiam* quærunt, *taſchent ſe rachepter de leur importunité*; vel quâ aliâ ratione, in prædam ſcil. hos fortè corrupti mittendo: nam ita id accipio. Et quidem multa iam *hac leg.* grauior, quàm *d. l. 10. ſup. de Palatinis*: At mitior pœna quàm ſi Opinatoribus exactionem iniunxiſſent, *d. l. 16. ſup.* Qui & ipſi alioquin, velut militaris annonæ compulſores mittebantur, non vt poſſeſſores exigerent, verùm vt Iudicibus & eorum Officiis imminerent, quò illi exactionem maturarent. Quærunt verò Interpretes, cur hoc caſu noſtro mitior pœna imponatur: illo verò, multò ſeuerior, ſæuiórque, *d. l. prox. ſupr.* cùm tamen idem debitum verſetur? Admitto hanc rationem, quod milites opinatores cingulo armatæ militiæ terribiles & metuendi magis ſint quàm Palatini: de quo ad *illam leg.* Tandem ſimiliter, quia id tantùm muneris eorum eſſe dicitur, vt Rectoribus immineant & eorum Officialibus, commouendo, vrgendo ad exactionem. Verùm reddita mox Palatinis Largitionalium Titulorum exactio Anno proximo, conſtitutione ad eundem Anthemium data, putà *l. 18. prox. infr.* quâ proinde *hac* hac parte abrogatur. Item reddita à Valentiniano Tertio, vt docet *lex 32. infr. de ſuſceptoribus.* Illud ex *d. l.* 18. diſcimus, hanc *legem* latam fuiſſe ad legationem prouinciæ Achaiæ, cui procul dubio grauis viſa Palatinorum exactio ob notiſſimam eorum auaritiam & frequentes concuſſiones: de quibus vide Valentiniani Tertij duas Conſtitutiones inter *Nouellas Theodoſianas, tit. 45. de Palatinis*, quæ perperam à nonnullis Theodoſio adſcribuntur.

Digitized by Google

XVIII. * Idem AA. Anthemio PF. P.''

LARGITIONALIVM titulorum exactionem, Palatinorum obſequiis, vetuſtatis more conſecratum'', iuxta priſcam conſuetudinem, celebrari cenſemus; recens conditæ legis † in hâc parte auctoritate ſequeſtratâ'', quæ ritu vetuſtatis neglecto, Palatinæ munera dignitatis intempeſtiuâ Legatorum Achiuorum'' admonitione abſtulerat. Ideóque huius ſtatuti præceptionem, per quam Palatinos veteri exigendi functioni conſtrinximus, commoniti Rectores obſeruent. Dat. v. Kalend. Octobr. Conſtantinop. Honor. VIII. & Theod. III. AA. Coss. [409.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* prælatâ ſuperiore *lege*, & quia hæc temporaria eſt. Iungenda autem illi *lex* 169. *infr. de decurionibus.* neque adeo improbabiliter *lex vn. ſupr. de Nili aggeribus non corrumpendis* : & *lex* 2. *ſupr. quis in gradu præferatur.*

'' *Anthemius* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. v. *Proſopogr.*

'' *Al.* *Conſecratum.*

† Intelligit *legem* 17. *prox. ſupr.*

'' *Sequeſtratâ*, ideſt, abrogata, antiquata.

'' De *Achiuis* vide & *l.* 33. *ſupr. de annona & tributis.* Hinc interim diſcimus Achajam hoc tempore ſub PP. Orientis fuiſſe: Poſtea enim ſub PP. Illyrici fuit. v. *Notitiam Imperij.*

COMMENTARIVS.

PALATINIS redditur *hac leg.* à Theodoſio Iun. exactio Titulorum ſeu tributorum Largitionalium : abrogata hac parte *leg. ſuperiore*, & ſic veteri iure priſcáque conſuetudine reducta: *hac* tantùm *parte*, vt nominatim *hac ipſa l.* dicitur: Quare ſtare voluit, quod'' de Agentibus in rebus *eadem ſuperiore l.* conſtituerat, ne hi videlicet prouinciales exigerent. Illud ex *hâc leg.* diſcimus, ſuperiorem *legem* latam fuiſſe ad Legatorum Achiuorum admonitionem ſeu petitionem: quam nunc Theodoſius Iun. *intempeſtiuam* vocat.

XIX. * Idem AA. Euchario'' Proconſ. Afric.

TERTIAM partem canonis fundorum Priuatorum; vel ſextam, Emphyteuticorum, ex Kal. Mar. ſicut conſuetudo depoſcit, reliquam verò canonis ſummam, ex Kal. Iul. par erit poſtulari: ne præpoſterâ exactione poſſeſſor ad redimendam conuentionis cogatur iniuriam; *& cetera.* Dat. Prid. Kal. Mar. Rau. Honor. IX. & Theod. V. AA. Coss. [414.]

NOTÆ

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ autem *huic* ſunt *duæ leges prox.* potà *lex* 20. & 21. *ſeu vlt. infr.* Item *lex* 29. *ſupr de cohortalib. lex* 9. *ſupr. de curioſis* : *lex* 32. *ſupr. de annona & trib. lex* 31. *infr. de Suſceptoribus.*

'' *Eucharius* Proconſul Africæ ſub Honorio: v. *Proſopog.*

COMMENTARIVS.

DE TEMPORE exigendi & inferendi *canonis* id eſt, penſionis, fundorum rei priuatæ Principis & Emphyteuticorum, eſt hæc Honorij conſtitutio, vt ab hoc *titulo* fugitiua (pariter vt altera ſententia *legis* 11. *ſup.*) ita prolixioris Honorianæ conſtitutionis pars, vt oſtendunt *leges* illæ quas *huic* coniungendas dixi, & in his quoque duæ proximæ vltimæque *huius tit.* quâ conſtitutione potiſſimùm iuſtæ Tributorum illationi & Exactioni Honorius enixè conſultum iuit: idque per prouinciam Proconſulatem Africæ nominatim.

¶ Igitur cùm tripertita alioquin ſolutione, ideſt, per quaternas menſes ter in anno tributa inferri mos eſſet, vt docuit *lex* 11. *ſupr. hoc tit. lex* 15. & 16. *ſupr. de annona & trib.* vbi plenè dixi: *lex* 15. *infr. de ſuſceptor. lex* 3. *infr. de conlatione fund. patrimon.* & quidem à rei priuatæ quoque & Emphyteoticariis poſſeſſionibus, *d. l.* 11. *ſupr.* & *d. l.* 3. *infr. de conlat. fund. patrim.* hac conſtitutione alia ratio probatur ſecundum conſuetudinem, & quidem intra Africam, ſcilicet vt duabus ſolutionibus canon præſtetur, ita vt ex Kalendis Martiis tertia fundorum priuatorum, ſexta emphyteuticorum præſtetur: Reliquum, ideſt, duæ *Tertiæ*, & quinque *Sextæ* ex Kalendis Iuliis. De fundis equidem patrimonialibus & emphyteuticis & eorum conlatione in genere eſt peculiaris *titulus* 19. *infr.* eſt & *titulus* 3. *lib* 10. *de locatione fundorum Iuris Emphyteutici & Reip. & templorum* : vt & *titulus* 4. *de Actorib. procuratorib. Conductorib. rei priu.* & *tit.* 5. *qui conductores rei priu.* Deque his plenè in *paratitlo d. tit. de locatione fundorum iuris emphyteutici.*

Verùm ſingularis hæc admodum differentia hîc occurrit

occurrit inter fundos priuatos, & Emphyteuticos: putà vt Tertia pars canonis fundorum priuatorum præſtetur ex Kal. Martiis: Scyta verò tantum, Emphyteuticorum: ſingularis hæc inquam differentia eſt, cuius rationem indagare difficile eſt: Niſi quod emphyteuticorum fundorum grauior canon ſeu penſio erat, vtpote qui perpetuario iure locarentur, atque ideò minor canonis portio ab emphyteuticariis prima ſolutione ſolueretur.

Notanda etiam ſolutionis tempora: inchoandæ videl. ex Kal. Martiis: complendæ verò ex Kal. Iul. Nempe poſt quatuor menſes. Quorum omnium rationem reddere difficile eſt: niſi quod potiſſima pars Canonis à Kal. Iuliis ideò præbita, vt quia tùm iam perceptæ collectæque fruges ex fundis. Certè ex Valentiniani Sen. conſtitutione, *l. 3. infr. de conlat. fundorum patrim.* Emphyteuticarum annonam per quaternos menſes, & ſic tribus vicibus in anno ſoluebant: aurum verò quocunque anni tempore ſoluere poterant: cùm antea ex die x. Kal. Decembr. in prid. Kalendarum Ianuariarum aurum ſolueretur. De quo ad *eam leg.*

---

xx. * Idem AA. Euchario Proconſ. Afric. Poſt alia.

CONSTITVTO tempore, publicè, apud Karthaginem, in Secretario admiſſo populo, Exactorum ordinabuntur idoneæ ſtrenuæque perſonæ. ¶ De quibus ſi popularis accuſatio vlla proceſſerit, in eorum locum alios par erit deſtinari: ita vt ſeuerâ indagatione, ſi in concuſſione poſſeſſorum deprehenſi fuerint, ilicò & capitali periculo ſubiaceant, & direptorum quadrupli pœna ex eorum patrimonio eruetur. Iudices autem triginta librarum auri mulctæ aceruitate ſciant ſe eſſe plectendos, niſi ea quæ ſalubriter ordinata ſunt, neceſſaria deuotione conpleuerint. Dat. pridie Kal. Mart. Rau. Honorio IX. & Theodoſio V. AA. Coſs. [412.]

INTERPRETATIO. *Hac lex præcipit, exactores ad exigendas tributarias functiones idoneos eſſe mittendos, ita vt ſi de his populi vlla accuſatio proceſſerit, id eſt, querela depoſita fuerit, in eorum loco alij dirigantur, vt habita diligenti inquiſitione, ſi in diſpendia Prouincialium de ſuperexactionis crimine conuinci potuerint, & capitali periculo ſubiaceant. & eorum facultatibus in quadruplum quæ ſunt ſuperexacta reddantur. Iudices vero prouinciarum* XXX. *librarum auri ſe nouerint pœna feriendos, ſi ea quæ ſtatuta ſunt implere neglexerint.*

NOTÆ

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* eique iungendæ ſunt omnes illæ *leges*, quas ad *ſuperiorem* cumulaui, & in his ea ipſa *lex* ſuperior, & *lex prox. ult. infr.*

COMMENTARIVS.

DE EXACTORVM ORDINATIONE, eorundémque *Concuſſionis* & *Superexactionis* reorum pœna eſt *hæc* Honorij *lex* quod conſtitutionis prolixioris portio eſt, vt ad *l. ſuperiorem* dixi, qua in vniuerſum iuſtæ tributorum exactioni per Africam conſultum fuit. *Ordinationis* igitur Exactorum formæ hæc præſtituitur: Primum, vt Karthagine, & ſic in vrbe metropoli totius prouinciæ Africæ ordinentur: pariter vt in eadem vrbe Karthaginenſi aurum & argentum inferri iubet, *l. 32. ſupr. de annona & tribut.* quæ *huic* inter cæteras coniungenda eſt. In magna igitur hominum luce Exactores ordinari voluit, vbi & ipſe Proconſul Africæ & hominum opportunitas erat. Imò (quod Secundum) ſecretario ipſius Proconſulis publicè populo admiſſo Exactores ordinari iubet, ſedente videlicet ipſo Proconſule in Secretario, populo adſtante, vt ita idoneæ & ſtrenuæ perſonæ eligantur. A quo more non abludit, quod de ordinatione Epiſcoporum Chriſtianorum etiam Alexander Seuerus apud Lampridium memorat; quodque idem Alexander in Rectoribus prouinciarum, Præpoſitis, vel Procuratoribus ordinandis facere ſolebat. Tandem neque abſimilis mos in eadem Karthagine coram populo, ſed in foro, quem deſcribit Auctor *librorum, de promiſſionibus & prædictionibus Dei*: *In calculis*, inquit, *eburneis nomina Proconſulum conſcripta Karthagine in foro coram populo à præſenti Iudice ſub certis vocabulis citabantur, & erat ſolemnis dies*, ALBI CITATIO. *Hi qui auaritiam ſuperantes Rempubl. fideliter egerant, abſque flagitiis facinoribúſque etiam abſentes honorabantur: eos verò, quos rapacitas vicerat, populus comitiis ſibiliſque notabat.* Populari igitur accuſationi, vt *hac l.* nominatim dicitur, atque adeo & prædicationi, quò pertinet vterque locus & Lampridij, & Auctoris *libri de promiſſionibus*, locum fecit *hac l.* Honorius. Et hæc de ordinatione Exactorum.

Sequitur POENA eorundem, tum & Iudicum. Illis nempe in concuſſione poſſeſſorum deprehenſis, vel vt Interpres rectè, de ſuperexactionis crimine conuictis, capitalem pœnam imponit cum pœna Quadrupli: His verò, ſi ſuperius ſtatuta neglexerint, XXX. librarum auri multam indicit. Quod capitalem pœnam attinet, eadem & anteà Valentiniani fortè *lege* & Arcadij, ſuperexactioni impoſita fuit, vt teſtatur *lex 1. infr. tit. prox. de ſuperexact.* vbi dicam. Quod Quadrupli pœnam ſpectat, ſancita ea quoque *l. 11 infr. de Extraord.* & a Leone quoque reducta *Nouella 61.* abrogatâ pœnâ Capitali.

XXI. * Idem AA. Euchario ſuo" Sal.

GRAVE, & contra rerum ordinem, iudicamus, vt idem Municeps" & ciuitatis neceſſitatem, & Exactoris" publici" ſubire cogatur officium. Quod ne contingat, generali lege ſancimus, Cognitoris cuius intereſt iuſſioni", ad prædia Manſuetudinis Noſtræ, vel quæ ſub fiſci nomine cœperint retineri, moderanda, vel ex ſuo Corpore" idoneos quoſque dare" debere, vel ex his ſi qui perfuncti ſacramento militiæ abſolutione potiuntur. Ab his namque conuenit, à quibus ratio ob prædam" diſcuti" conſueuit, adminiſtrationem ſuſtinere" huiuſcemodi prædiorum. Iudicibus itaque atque Officiis pœnam quinquaginta librarum auri imponimus, niſi commodè" obtemperauerint definitis, Dat. prid. Kal. Mart. Rau. Honorio IX. & Theod. V. AA. Coss. [412.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Quibus porro iungenda ſit, iam ad *duas ſuperiores leges* oſtenſum eſt, quæ ipſæ & de earum numero ſunt.

" Proconſuli Africæ, vt *cæteris legibus*.

" *Municeps* hîc pro Decurione paritet vt *l. 41. infr. de operib. publ.* & variis *legibus, tit. infr. de decurion.* & *l. 5. C. de omni agro deſerto*

" Hic graue vulnus reſidet, à quo ſibi *huius Cod.* Conditores non cauerunt: Reſcribendum enim, & *Actoris*.

" Quare fugitiua hæc *lex* eſt; de quo mox plura.

" ℞ *Publicè*: vel ſanè *Actor Publicus* dicitur, qui res fiſcales adminiſtrat, vel Principis.

" ℞ *iuſſione*.

" *Corpus* Iudicis hîc pro Officio ſeu Officialibus Rectoris prouinciæ accipiendum eſt.

" ℞. *Dari*.

" Vid. *l. 1. infr. de diſcuſſor*.

" Vide *infr. titulum, de diſcuſſoribus*.

" ℞. Suſtineri.

" Σύγχυσις hæc; dictum enim potius oportuit *commodè definitis obtemperauerint*.

COMMENTARIVS.

FVGITIVA hæc Honorij conſtitutio eſt: & erratum non leui errore hac parte ab *huiuſce Codicis* Conditoribus, nimiâ feſtinatione tùm & prauâ lectione in errorem inductis. Neque enim hîc legendum, & *Exactoris*; verùm & *Actoris*. Eſt ſcilicet hæc *lex* de *Actore*, id eſt, moderatore, adminiſtratore prædiorum Principis; quod vt tota *lex* oſtendit; ita hæc nominatim verba euincunt: *ad prædia Manſuetudinis Noſtræ, vel quæ ſub fiſci nomine cœperit retineri moderanda*: Et mox; *Ab his conuenit adminiſtrationem ſuſtineri huiuſcemodi prædiorum*. Induxiſſe in errorem potuit quoque Conditores *huius Codicis*, quod prolixâ illa Honorianâ conſtitutione, cuius *hæc noſtra* pars eſt, aliquammulta de Exactoribus & Suſceptoribus contineantur, vt docent *duæ ſuperiores leges*, & *lex 31. infrà, de ſuſceptoribus lex 32. ſupr. de annonâ & tribut. lex 23. ſuprà de cohortalibus*, quæ *huic* omnes iungendæ ſunt. Verùm vt varia eius conſtitutionis capita fuerunt; ita eâ Curialibus nominatim proſpectum Honorius voluit, ne humilibus Officiis & extraordinariis oneribus occuparentur, vt diſertè docet *dicta lex 31. infrà, de ſuſceptoribus*. Contra iis humilia officia & extraordinaria imponi voluit, à quibus ratio eorum officiorum explorari & diſcuti de more ſolet; vt tum *hæc lex* tum *dicta lex 31.* oſtendunt: quæ hac parte geminæ germanæ ſunt. Illius *legis* verba hæc ſunt: HVMILIBVS *officiis, extraordinariis oneribus occupari Curiales non patimur, ne publica vacillet vtilitas. Suſceptionem itaque veſtium* ÆQVIVS *eſt, ab* OFFICIO *Proconſulari, vel ab his qui in eodem* MERVERVNT, *ſollemniter procurari. Horum namque intereſt huiuſmodi* EXPLORARE RATIONEM, *& quærere qualitatem eorum, quorum ad curialem ſuſceptionis tantum damna pertineant. Hanc igitur ab Ordinibus iniuriam ſubmouemus: exceptis his, ſi qui Curialium officio memorato, aut militaſſe, aut militare fuerit deprehenſus*.

¶ Sententia igitur *huius l.* hæc eſt, Decurionem, qui vtique ciuitatis ſubit neceſſitatem, non debere cogi ad officium Actoris publici, Ideſt, moderatoris, adminiſtratoris prædiorum vel rei priuatæ vel fiſci, verùm ex corpore Officialium huiuſmodi Actores eligi oportere, vel ſanè ex eorum numero, qui in eodem officio meruerunt, ideſt, qui perfuncti opus militiæ ſacramento abſolutione potiuntur. Quæ omnia de ſuſceptoris veſtium officio *d. l. 31. inf. de ſuſceptoribus*, cauentur: Et ratio quoque vtrobique eadem, quod ab iis hæc officia ſuſtineri conueniat, à quibus huius officij ratio explorari ſeu diſcuti conuenit, ac ſi diceret: Diſcuſſoribus alicuius Officij, ipſum officium conuenientius imponi: *Diſcuſſoribus* inquam: ideſt, qui rationes geſtionis alienæ explorant & diſcutiunt: de quibus dicetur *infr. tit. 26*.

DE SVPEREXACTIONIBVS.

TITVLVS VIII.

X. COD. IVST. XX.

Concordat *ſupr. tit. de concuſſ. Aduocator. & apparitorum: lib. 8.* & hoc ipſo libro; *Titul. ne damna prouincialib. infligantur.*

PARATITLON.

SVPEREXACTIO *Rubr.* ſuperexactionis crimen *l.* 1. *hoc tit.* & Interpretatio ad *l.* 20. *ſupr. tit. prox.* Concuſſio, *d. l.* 20. *ſupr. de exactionibus*, in Exactoribus, ſi videl. vltra debitum eliciant, *l.* 2. *h. t.* vel etiam maioribus menſuris atque ponderibus ſubiectis poſſeſſores damno afficiant, *l.* 3. *h. t.* capitis periculo plectitur, *d. l.* 1. *hoc tit.* & *d. l.* 20. *ſupr. de exactionibus.* Et quod ſuperexactum fuerit reſtitui prouincialibus debet, *l.* 2. *hoc tit.* ex bonis ſuſceptoris & exactoris, & quidem in Quadruplum *dict. l.* 20. ¶ De hoc ſuperexactionis crimine ſunt horum Imperatorum conſtitutiones: Conſtantini M. *l.* 1. *de concuſſ. aduoc. l.* 3. *de annona & trib. lex* 1. *de exactionibus*: Valentis, *l.* 11. *infr. de extraord.* Arcadij *lex* 1. *h. t.* Honorij *lex* 20. *de exactionibus.*

1. * Impp. ARCADIVS & Honorius A A. Cæſario PF. P.''

SI quis Exactorum ſuperexactionis crimen'' fuerit confutatus, eandem pœnam ſubeat, quæ Diui Valentiniani † ſanctione dudùm fuerat definita: Capitis namque periculo poſthàc cupiditas'' amouenda eſt, quæ prohibita toties, in hiſdem ſceleribus perſeuerat. Dat. prid. Non. Mart. Conſtantinop. Cæſario & Attico coss. [397.]

NOTÆ.

* *Lex vn. Cod. eod. tit.* ex *hac l.* & ſequente conflata & interpolata eſt, & quidem [illegible] ſic vt *huius l.* ſententia poſtremum ibi locum obtineat, & antecertat ſententia *d. legis prox.*

'' *Cæſarius* PP. Orientis ſub Arcadio: v. *Proſopogr.*

'' *Crimine* C. leſt. rectè.

† Hanc conſtitutionem non reperio, niſi intelligat legem. 11. *inf. de extraord. mun.* de quo mox: vel *legem* 1. *ne damna prouincialib. infl.g.*

'' *Cupiditatis* vox, hac in re propria: Vide *Gloſſarium.*

COMMENTARIVS.

ARCADII Imp. hæc in Superexactores conſtitutio eſt: id eſt, in Exactores vltra quam oportet exigentes, & ſic collatores concutientes: In quos variæ extant diuerſorum aliorum Principum conſtitutiones, putà Conſtantini M. *lex* 3. *ſup. de annona & trib. l.* 1. *ſup. de Exactionibus*: *lex* 1. *de concuſſ. Aduocatorum* (cuius eiuſdem eſt & in publicanos concuſſores *lex vn. de vectigalibus*:) Fuit & Valentiniani, quæ *h. l.* memoratur Imp. Valentis *lex* 11. *infr. de extraordinar.* Honorij *lex* 20. *ſupr. de exactionibus.* Hæ inquam in Exactores ſuperexigentes conſtitutiones occurrunt: Plures enim aliæ occurrunt in Diſcuſſorum, Peræquatorum, Compulſorum, Officialium concuſſiones quæ ab hac ſpecie diuerſæ ſunt: imò & Iudicum. Quæ ſuperexactionum & concuſſionum ſpecies ab hâc dili-

gentes diſtinguendæ ſunt, ne incondito tractatu hæc com miſceantur cum Exactorum ſuperexactione, quam παραλόγων ἀπαιτήσεων vocat Gregorius Nazianzenus, *Orat.* 16. *p.* 242. Leo *Nouella ſua* 61. διπλᾶς ὑπερεκτείνοντας τὰ τέλη vocat.

¶ Nos de hac Arcadij *lege* nunc videamus: etſi illud manifeſtum, Valentiani conſtitutionem *hâc l.* firmari: Item, capitalem ſuperexactoribus pœnam imponi. Hæc inquam clara ſunt: atenim dubium illud quidnam Valentiniani *leg.* comprehenſum fuerit, & quatenus Valentiniani conſtitutio firmetur. Videri igitur poſſit *hâc l.* Arcadius Valentiniani *legem* firmare in præteritum: in poſterum verò, ſeu POSTHAC capitalem pœnam & ſic ſeueriorem ſuperexactoribus imponere: vt ita Valentiniani *lex* ad capitalem pœnam non proceſſerit, verùm Quadrupli tantum pœnam impoſuerit: Certè à Valente hæc Quadrupli pœna ſtatuta *l.* 11. *infr. de extraordinar.* cui Valentiniani quoque nomen inſcriptum eſt. Eandem pœnam Honorius impoſuit Peræquatoribus, ac Diſcuſſoribus, qui in damnum prouincialium aliquid accepiſſe fuerint conuicti: *l.* 7. *infr. de cenſitoribus.* Imò pœnam, vtramque idem Honorius Exactoribus ſuperexactionis reis impoſuit *l.* 20. *ſup. de exactionibus.* Conſtantinus non expreſſa pœna, ſeueram ſententiam in Exactores proferri voluit, ſeu competenti in eos ſeueritate vindicari, *l.* 1. *ſup. de contuſſ. Aduocatorum.* Videri igitur poſſit Valentinianus quoque Quadrupli pœnam ſuperexactioni impoſuiſſe: cui locum eſſe voluerit *hac l.* Arcadius in præteritum: in poſterum verò capitalem pœnam ſanxerit; *Capitis namque periculo* POSTHAC *cupiditas amouenda eſt, quæ prohibita toties, in iiſdem ſceleribus perſeuerat.* Quibus verbis omninò indicari videtur, pœnam nunc à ſe intendi, nil proficiente ſuperiorum Legum & in his Valentiniani diſciplina. Atenim videri quoque poſſit Valentiniani *lege* capitalem pœnam ſuperexactionibus propoſitam fuiſſe: Atque adeò nulla temporis diſtinctione, *hac l.* eam confirmari, executionique tradi iuberi, quod certè verba eius, & ſeries nihiloſecius ferunt. Certè Valentiniano capitalis pœna placuit, in ſpecie *lex* 1. *infrà, ne damna prouincialibus*: aduerſùs concuſſiones Officialium. Quicquid huius ſit, Valentiniani certè moribus *lex* illa conuenit: quem Ammianus *lib.* 30. *p.* 462. ſcribit, in *prouinciales admodum parcum fuiſſe, & Tributorum vbique molliuiſſe ſarcinas.* Atenim ſublata hac pœna, reducta Dupli & Quadrupli pœna à Leone *Nouella* 61. διὰ τὸ τοῦ δεῖ ζημιοῦσθαι τὴν διπλῆν ὑπερεκτείνοντας τὰ τέλη: de Dupli pœna eſt quoque in hac ipſa re *lex* 2. *Cod. Inſt. ex quibus cauſis infamia*: cuius ſententiam & lectionem vindicaui ad *l.* 6. *ſupr. de conſtit. Principum.*

II. * Idem AA. Apollodoro Proconſ. Afric.

QVIDQVID vltra debitum e[illegible]um fuerit'', eruatur: quod Prouinciæ reſtitui protinùs oportebit. Dat. prid. Id. Mart. Stilicone & Aureliano Coss. [400.]

NOTÆ.

* Interpolata; vt dixi, ad ſuperiorem, hæc lex, *l. vn. C. eod. tit.*
'' Vocem hanc mox expendo.

COMMENTARIVS.

HONORII è tribus in ſuperexactores conſtitutionibus hæc vna eſt, & prima quidem omnium: poſteriores *hae* enim ſunt, *lex* 3. *prox. infr.* & *lex* 20. *ſupr. de exactionib. tit. prox.* Sanè vt hæc, ita & *d. lex* 20. ad Africam Proconſularem pertinet. Atenim hæc non ſuperexactorum pœnam continet, ſed prouincialium tantum qui ſuperexacti fuerunt, indemnitati conſulit: Id enim hactenus cauetur; Vt quidquid ſuperexactum eſt, ex bonis ſuperexactoris eruatur & Prouinciæ ſuperexactæ protinus reſtituatur, quæ inanis non eſt conſtitutio; Fermè enim alioquin vt repetundarum, ita cupiditatis huius ſeu concuſſionis & ſuperexactionis iudicium ipſorum prouincialium concuſſorum reſpectu inane eſſe ſolet, & *victrix prouincia plorat*, quod Iuuenalis dixit. Cæterum peculiaris quædam ſuperexactorum inquiſitio, & forte ſingularis cuiuſdam perſonæ *hac l.* ibi, FVERAT, ERVATVR, indicatur; Denique ad proſcripti alicuius hiſtoriam ea procul dubio pertinet, è cuius bonis quod vltra debitum elicitum fuerat, erui & prouincialibus reſtitui iubetur, vltra *debitum*, id eſt, vltra tributi modum: de quo *debiti* ſignificatu conſule *Gloſſar.*

III. * Impp. HONOR. & Theodoſ. AA. Cæciliano'' PF. P.
Poſt alia.

VELVT licitò committi, frequenti læſorum deploratione'' didicimus, vt maioribus ſubiectis menſuris atque ponderibus graui poſſeſſor damno quatiatur: Iubemus'', vt cura & ſolertiâ Defenſorum hoc fieri à Suſceptoribus non ſinant, deprehenſóſque ad Iudicium dirigant, cùm ipſo commiſſæ fraudis indicio'' idem'' fieri notum eſt: vt Prouincialibus noſtris conteſtari iniurias ſuas cupientibus actorum confectio

fectio à Defenſoribus, Ordinibus, *Curatore* & Magiſtratibus denegetur: Idque gratia" tribuatur eorum, quos rationabiliter intellexerint arguendos: Quod ne accidat, nouerint cuncti Prouinciales, quotiens petitam ſibi Actorum copiam à memoratis viderint denegari, querelæ propriæ libellum conſcriptum, eo tenore quo fuerat, conteſtandum, in frequentioribus ciuitatum locis adfigendum, conueniendóſque Scribas, Tabulariorios, & cetera Officia publica commonenda, per quæ libellum colligi oportebit, atque inuitis ſuprà memoratis perſonis ſub Actorum confectione ingeri; quorum quæſtione" fides poſſit inquiri, quæ" probata in eos quos geſtorum petitam confectionem negaſſe conſtiterit, vigor iudiciarius exeratur. Dat. XII. Kalen. Febr. Rau. Honorio VIII. & Theod. III. AA. Coss.

NOTÆ.

* *Lex iubemus 9. ſeu pen. C. de defenſoribus ciuitatum*, hinc interpolata eſt; omiſſa inter alia hic priore *huius l.* ſententia velut hiſtorica; iungenda autem ihi eſt *lex vlt. infr. de fide teſtium*: *lex 5. & vlt. ſupr. ne paſtoribus dentur filij nutriendi*. Quinimò & *lex vlt. ſupr. de abolition. lex vlt. ſupr. de maleficis*: *lex vlt. ſupr. de cuſtodia reor.* Quin & *lex Defenſores 8. Cod. Iuſt. de defenſoribus*.
* *Cæcilianus* PP. Italiæ ſub Honorio, *v. Proſopogr.*
* Comparatione, *l. 6. infr. de nauicularis*: ſubclamatione *l. 4. ſupr. de exactionib.*
* *Quare* iubemus.
* *Indicio*, id eſt, notoria, elogio, digmate.
* Locus hic ita conſtituendus eſt. *Iudicio.* § *Id etiam fieri notum eſt*: Eſt enim hæc noua & ſecunda *huius l.* ſententia, & quidem ab hoc *titulo* fermè aliena. Scriptum fuerat, *Id enim*: inde error, vel repone, *Item.*
* Similis Magiſtratuum ſeries in *d. l. 5. ſupr. de exhibendis reis*.
* Ferri quidem hoc poteſt; ſed malim tamen, *gratiæ*: Vide interim *legem 7. infr. de Conſiſtorib.*
* Huic ſententiæ accedit *d. lex vlt ſupr. de fide teſtium*.
* *N.* *Quâ probatâ*; *quâ* fide ſcilicet.

COMMENTARIVS.

HONORII altera hæc eſt *hoc titulo* in ſuperexactores déque ſuperexactionis & concuſſionis prouincialium crimine conſtitutio A. D 409. quæ quidem pars eſt prolixiſſimæ Honorianæ Conſtitutionis, *de Proceſſu Criminali*, portio: vt docent nouem *leges* illæ, quas *huic* coniungendas eſſe iam in *Notis* dixi: Et ſanè, hac ipſa illius conſtitutionis parte, nihil aliud agit Honorius, quàm vt oſtendat modum, quo Accuſatio ſuperexactionis côteſtatióque iniuriarum inſtitui, in conteſtationem deduci, ad Iudices deferri poſſit: Quandoquidem variis rationibus eueniebat, vt iniurias ſuas conteſtari qui ſuperexacti læſique fuerant vel non auderent, vel non poſſent. De eo autem nominatim ſuperexactionis genere *h. l.* agi obſeruandum eſt, quo ſuſceptores (de quibus erit peculiaris *titulus inf. lib. 12.*) *Menſuris & Ponderibus* maioribus ſubiectis graui damno collatores & prouinciales adficiebant. Cui ſanè Suſcriptorum fraudi occurritur pariter tribus aliis *huius Cod.* conſtitutionibus, putà, *l. 19. 21. 32. d. tit. de ſuſceptoribus.* & à Valentiniano III. *Nouella inter Theodoſianas 25.* vt cæteroquin hæc rea curam Principum ſæpè meruit, de quo ad eas *leges* pleniſſimè.

¶ Duo itaque Remedia duobus malis quæ hoc tempore percrebuerant, opponit *hac leg.* Honorius Imp. Et illi quidem quod diximus de Maioribus menſuris & ponderibus ſubiectis, iſtud opponit: Iniungit ſcil. *Defenſoribus* ciuitatum hanc curam & ſolicitudinem, vt deprehenſos ſuperexactores, qui maioribus menſuris atque ponderibus poſſeſſores damno affecerint, ad Iudices dirigant cum indicio fraudis commiſſæ: quod relatum eſt in *leg. pen. Cod. de defenſ. ciuit.* Vt cæteroquin propria hæc *defenſorum* cura fuit, plebem ab improbitatibus inſolentium vindicare, ac nominatim a Suſceptorum improbitate de quibus ideò Defenſoribus, conſtitutione ſuâ, vnde hæc *lex* deſumpta eſt, multa hanc in rem cauit: præter hanc legem, *l. 5. ſupr. de exhib. reis*: & *l. Defenſores 8. Cod. de defenſor. ciuit.* Deque his vide pleniſſimum *Paratitlon tituli, de defenſor. ciuit.* Vindicare, inquam, non quidem vt ipſi punirent, verùm vt puniendos Iudicibus ſiſterent; vt iuxta *hanc leg.* docet *d. lex 5. ſupr. de exhibend. reis*; quæ *huic* inter alias iungenda eſt; *lex 2. ſupr. de defenſ. ciuit. lex 12. infr. de paganis*: miſſo vnà elogio ſeu notoria, ideſt, criminis qualitate & probatione, quod hîc *Indicium commiſſæ fraudis* vocatur; de qua voce vide *Gloſſarium.*

Alterum remedium, non iam exactorum concuſſionibus, vel ſuperexactionibus tantùm, verùm quibuſcunque iniuriis oppoſitum, iſtud eſt; quod iniuriam ſeu concuſſionem paſſis inſtituendæ eo nomine accuſationis modum præſcribit Honorius; putà vt concuſſi, iniuriámve paſſi, conteſtentur ſuas iniurias apud Defenſores Ordines, (id eſt, Curias Municipiorum) Curatores & Magiſtratus, ideſt, Duum-viros, quibus iiſdem & cæteroquin Rei paſſim offerebantur, & actis municipalibus tradebantur, *d. l. 5. ſupr de exhib. reis*, (quæ *huic*, vt dixi, inter cæteras iungenda eſt:) vid. & *leg. vn. ſupr. ſi quacunque præd. pot.* & in vniuerſum teſtationes apud eorum acta fiebant, vt docet præter hanc, *lex 2. infr. de Canone frum. V. R. lex 5. infr. de repar. appell.* de quo plenè ad *leg. 20. infr. de Decurion.* Tralatitium igitur id iam fuit, id quod *hac ipſa leg.* indicatur. Et ſanè id *hac leg.* non primùm conſtituitur, ſed memoratur; imò & ideò memoratur, vt his deficientibus & recuſantibus conteſtantibus iniurias ſuas actorum copiam facere, alio Remedio læſis conſultum eſſe poſſit; eo quod gratiæ reorum ſæpè tribuentes iniurias ſuas conteſtantibus, vel conteſtari cupientibus actorum ſeu geſtorum petitam confectionem denegarent. Remedium igitur *hac leg.* Tertium tale eſt: ſcilicet definitur actorum copia à prædictis denegata libello publicè affixo in frequentioribus ciuitatum locis læſos iniuriam ſuam conteſtari poſſe, atque libellum collectum actis inſeri à Scribis, Tabulariis, & cæteris officiis publicis.

Et hæc quidem eſt *huius leg.* ſententia, quæ ſingularis

gularis admodum eſt, velut triplicem iniuriæ & concuſſionis vindicandæ vel ſaltem conteſtandæ modum continens: & quidem poſtrema hæc, per libellum publicè aſſixum: vbi & hoc Quattum ſingulare, quod colligi hunc libellum velit à Scribis, Tabularis, & cæteris Officiis publicis: Dein ab iis initiis, ſuperioribus actis inſeri, vt ita poſtea & Scribarum, Tabulariorum, & Officiorum illorum publicorum quæſtione fides veri inquiratur: & illi, qui actorum confectionem denegatont, puniantur. Vnde inter alia diſcimus de Scribis & Tabulariis, eos inter Officia publica fuiſſe, eos circa Acta verſatos: denique eos Conditionales fuiſſe & quæſtioni ſubiectos ad fidem Veri quærendam, de quo ſuo titulo *ſup. lib. 8. tit. 2.* Niſi *Quæſtionis* vocem *hic*, pro inquiſitione accipiamus.

DE DISTRAHENDIS PIGNORIBVS, QVÆ TRIBVTORVM CAVSA TENENTVR.

TITVLVS IX.

X. COD. IVST. XXI.

De Capiendis & diſtrahendis pignoribus tributorum cauſa. Huic *Titulo* affinis eſt *Titulus XVII. lib. X. ſup. de fide & iure haſtæ*: quem conſule. Addatur *lex* 3. 4. 7. 16. *ſup. de exactionibus*: *lex* 1. *ſup. de pignoribus.*

PARATITLON.

PIGNORA *Rubr. l. 7. ſup. de exactionib.* (id eſt res *l. 4. d. t.* quæcunque res, *l. 1. de off. Iud. omn.* res & ſubſtantia *l. 3. ſup. de exaction.* puta prædia *l. 16. in f. ſupr. de exaction.* ſeu fundi *l. 2. h. t.* domus *l. 1. de officio Iudic. omn.* mancipia *l. 1. 2. h. t.*) prouincialium *l. 1. h. t.* qui fiſcalibus debitis per contumaciam ſatisfacere differebant *d. l. 4.* qui impudenter ſolutionem differebant *d. l. 16.* ob ceſſationem tributorum *l. 2. h. t.* à Iudicibus *d. l. 3. 7.* Iudicum iuſſu *l. 2.* capiebantur (vnde pignorum capio *d. l. 7. & l. 2. h. t.*) occupabantur *l. 2. h. t.* Mox conuento debitore & apud Iudicem interpellato *l. 2. h. t.* duorum menſium ſpatio tranſacto, quod dominis indulgebatur ad ſoluenda tributa *l. 1.* ſi ſolutio ceſſaſſet *l. 2. h. t.* diſtrahebantur, *Rubr. & d. l. 4.* ſub haſta *d. l. 2.* (v. tit. *de fide & iure haſtæ ſup.*) quibuſcunque *l. 1. h. t.* ciuibus *l. 3. ſupr. de exactionib.* comparatoribus datâ firmitate perpetuâ poſſidendi, *d. l. 4. & l. 2. h. t.* Excipiuntur ſerui aratores aut boues aratorij, qui etiam in tributorum cauſis, pignoris causâ de poſſeſſionibus abſtrahi non poterant, *l. 1. ſupr. de pignoribus.*

I. * Imp. CONSTANTINVS A.* "

QVONIAM deceſſoris tui litteræ, miſſæ ad Proculianum Tribunum" & Magiſtrum Officiorum, continent, *Quorundam Prouincialium mancipia" abducta pro pignore ſub Officio" retineri, eò quod Veſtes" canonicas", vel Equos" minimè intulerant, atque hæc mancipia, neque dominos ſolutis debitis" recepiſſe, neque alios comparaſſe, veritos ne hæc reſcinderetur diſtractio*, iubemus, duorum menſium ſpatium ad ſoluenda debita mancipiorum dominis indulgeri: quo tranſactionis" debita" fuerint perſoluta, firmiter mancipio comparabunt quicunque ad emptionem acceſſerint. PP. Prid. Kal. Ian. Caſtulone", Seuero & Rufino Coss. [323.]

NOTÆ.

NOTÆ.

Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut hiſtorica fermè.

Rectori Beticæ *hanc l.* inſcriptam fuiſſe oportet, pariter vt *lex* 2. *inf.* mox vt oſtendam: cuius etiam Deceſſorem in eo Præſidatu memorat *hâc ipsâ lege.*

Tribunus & Magiſter. officiorum h.l.& ſimiliter *lege* 1.*inf.de paganis*: quæ eiuſdem Conſtantini M.eſt, de eo plura mox; & ad *d.leg.*1.

Non tamen inſtrumenta aratoria, *l.*1.*ſup.de pignor.*quæ & ipſa Conſtantini M. eſt.

Officiales Rectoris Bæticæ nota.

Vide & *l.*2.*prox.inf.*

Canonica,id eſt quæ tributi nomine ſolemniter præſtantur: v. *Gloſſar.*

Vide & de equis Hiſpanicis,*legem* 1.*inf de equis curulibus*.De *Equorum* collatione,*ſuis titulis*,

Quo tranſacto,niſi debita. &c.

Debita hîc & infra rurſum bis pro tributorum debitis: v.*Gloſſ*.

De hac *Vrbe* mox dicam.

COMMENTARIVS.

DISTRACTIONE pignorum (veluti mancipiorum ſeu ſeruorum) quæ ob tributa, putà veſtes, iumenta ſeu Equos non ſoluta, capta fuerunt & abducta ab Officialibus (de qua pignorum capione fuerunt quoque *lex* 3.4.7. 16. *ſup. de exactionib. lex* 1. *ſup. de pignorib.* è quibus *d.lex* 1. & *dd.leges* 3. & 4. eiuſdem Conſtantini M. ſunt) certam formam *hâc l.* præſcribit Conſtantinus M.ad relationem Præſidis Bæticæ (de quo mox) Duplici fine: partim, ne tributarij ipſi temerè, etſi ob tributa non ſoluta, rebus ſuis pignori captis priuerentur: tùm etiam, vt ad huiuſmodi pignorum emptionem alij tutò & intrepidè accederent; cui vtrique hactenus per Bæticam Hiſpaniæ prouinciam (nam eò *hanc l.* pertinere mox oſtendam) non rectè proſpectum fuerat. Formam igitur hanc proponit: Ad primum ſcil. finem, LAXAMENTVM duorum menſium dominis tribuit poſt pignora capta, ad ea luenda, ſoluendáque quæ diximus tributa: Pignora igitur Conſtantinus ob tributa illa non ſoluta ilicò quidem capi; at non & ilicò diſtrahi voluit; quin bimeſtre adhuc tempus ad ea luenda dominis tribuit. Non tam facilè ſcilicet bonis, ac nominatim in ſpecie *huius leg.* ſeruis ſuis, miſeros tributarios exui voluit Conſtantinus M. quos ſæpè non tam contumaciâ, quàm rei familiaris tenuitate tributa illa morari contingeret. *πρὸς ἀναδανείζειν* igitur & ad conficiendam pecuniam, vel ſpecies corrogandas, bimeſtre ſpatium & tempus tribuendum, credidit. Eodémque pertinet *conuentio* illa *debitoris* & apud *Iudicem interpellatio*, quam *l. proximâ. inf.* Conſtantini M. filius per eandem Bæticam requirit. Huic verò laxamento bimeſtri non abſimile eſt illud, de quo agitur *l.vn.ſup. de vſuris rei iudic.*& *l.*31.*in f.π.de re iudic.* & in ipſa *lege XII. Tabb.*

§ Illud cumprimis obſeruandum, Conſtantinum *h.l.* hoc bimeſtre laxamentum *ſolùm veſtium & Equorum* debitoribus tribuere, at non etiam ſpecierum annonariarum & fiſcalium: de quibus eſt quoque Conſtantini M. filij *conſtitutio illa prox.* 2. *inf.* vbi dicam pleniùs. Ad poſteriorem finem aſſequendum, vt *hâc l.*ita & *l. prox. inf.*& *l.*1. *ſup. de fide & iure haſta*: id eſt ad emptores prouocandos, id conſtituitur, emptionem perpetuam firmitatem habituram, ſic vt diſtractio ea reſcindi non poſſit. Perpetui ſcil. dominij ſpes, emptioni protelo eſt: de quo paulo pleniùs ad *leg. prox. inf.*

§ Nunc ad hiſtorica *huius l.* Primò notandum *hanc l.* pariter vt *lex prox. inf.* pertinere ad BÆTICAM Hiſpaniæ prouinciam, quod oſtendit iſtius ſubſcriptio, *PP.Caſtulone. Caſtulo* ſcil.in Oretanis, teſte Ptolomæo & Stephano, in prouincia Bætica fuit ad Bætin fluuium, magna iam olim ciuitas; de qua vide Liuium, & Silium 1. *Punicor.* & Plinium: Cuius Epiſcopus, paulo poſt *hanc l.* Ainanus Concilio Sardicenſi interfuit; hodie *Calſona* vocatur; de qua vide ſis Nonij *Hiſpaniam cap.*64. cuius obſeruationibus hæc noſtra deinceps ex *hac l.*accedat, eam videl. Bæticæ metropolim fuiſſe, atque inibi Rectorem ſedem ſuam habuiſſe. Neque temerè eſt, quod Antonius in Itinerario à Caſtulone & in eam itinera deſignet *pag.* 181. 184. His duabus obſeruationibus Hiſpaniam ſpectantibus accedat ex *hac l.*tertia, partim & ex *leg. prox.inf.* Veſtes & Equos Hiſpaniam, ac nominatim Bæticam, contuliſſe; quo vtroque ſcil.Hiſpania nobilis fuit. De equis Hiſpanis & eorum nobilitate plenè dicam ad *l.*3. *inf. de equis curulibus*, vbi pariter *equi Hiſpani ſanguinis* memorantur. Claudianus quoque *panegyr. in Manlij Theodori Conſ.* de ludis curulibus Conſularibus agens,

> *Illuſtret Circum ſonipes,quicunque ſuperbo*
> *Perſtrepit hinnitu* BÆTIM, *qui ſplendida potat*
> *Stagna Tagi, madidóque iubas aſpergitur auro.*

De Veſtibus ſeu veſtium collatione fidem facit pariter *lex prox. inf.* De vtroque eſt & hic veteris Geographi (qui xx.circiter annis poſt *hanc leg.* ſcribebat ſub Conſtantio & Conſtante Imp. quem edidimus ipſi) locus, vt inepti Interpretis verba habent, *c.*50. *Deinde ad Gallia Spania, terra lata & maxima, & diues viris doctis, in omnibus negotiis: quorum ex parte dicemus: Oleum enim, & liquamen, &* VESTAM *variam, & lardum, &* IVMENTA *mittens omni mundo ſufficiens, omnia bona poſſidens, & pracipua in omnibus bonis.* De lana & lacernis Bæticis res nota: de quibus Strabo, Plinius, Martialis, Tertullianus de *Pallio.* De Equorum alioquin in commune conlatione erit *hoc ipſo libro* peculiaris *titulus inf. XVII.* & *titulus* 18. *Qui à præbitione tironum & equorum excuſentur.* Fuit & *Titulus,de oblatione equorum,penult.lib.VII.* Vt & de veſtium collatione *tit. VI. eod.lib. de militari veſte.*

§ Secundò *hâc l.* obſeruandum, De *Tribuno & Magiſtro officiorum*:Conſtantini M. ſeculo ad eum de præcipuis quibuſque quæ ad ſcientiam Principis perferenda eſſent, à magiſtratibus tum Vrbicis, tum prouincialibus, *literas* mitti ſolitas: ſub quo etiam ſcrinia Epiſtolarum erant. Quod alterâ quoque *lege* Conſtantini M. *hoc Codice* confirmatur, *l.*1.*inf. de paganis*; quæ Maximo P. V. inſcribitur. Idémque deinceps factitatum oſtendunt duæ Symmachi epiſtolæ *lib.* 10. putà *ep.*37. & 57. Et ſic per officiorum Magiſtrum res Principi innoteſcebant,

Digitized by Google

noteſcebant, vt in ſp.*d.l.1.*& *huiuſce leg.* Quare & hæc *lex* à Conſtantioo lata ad indicium Magiſtri Officiorum.

¶ Notandum & illud Tertio loco, vt *hâc leg.* ita pariter *d.l.1.inf.de Paganis*: Tribuoum & *Magiſtrum officiorum* dici. Nempe *Tribuni* nomen hoc æuo Magiſtro officiorum conueoiebat, quod ex his duabus eiuſdem Conſtantini *legibus* diſcimus. Quo tempore ſcil. Illuſtres nondum fuêre, certè Magiſtri officiorum Illuſtribus nondum accenſebantur, quod diu poſt factum, de quo ad *l.1. inf. de Quæſtorib. Magiſtris officiorum.* Antea quippe Spectabiles erant, & Proconſulibus minores, mox illis tantùm maiores; *l. 22. de curſu publ.* & *d. l.1. de Quæſtorib.* &c. vbi dixi. Quare craſſus error eſt Gutberij *lib.3.de off.domus Auguſtæ c.10.* Qui Tribuni nomen Magiſtro officiorum nullo modo conuenire poſſe prodidit: atque ideo in *hac l.* duas dignitates diuerſas indicari, Tribuni ſcil. quam Proculianus geſſit, & Magiſtri officiorum, qui non nominetur: vt ita, *&*, dictio hîc disiunctiua ſit, non copulatiua. Qui & illud ignorauit, oon taotùm *hâc l.* Sed & *d.l.1.* Tribuni & Magiſtri officiorum meotionem fieri. Tribunitia dignitas hoc æuo erat, quæ & aliis quàm militaribus tribuebatur: ſed tamen militaribus proximis: Certè & hoc æuo Tribuni & Notarij coniunctis titulis dicebantur: de quo ad *l. 2. ſup. de Primicerio & Notariis.*

11. * Imp. CONSTANTIVS" A. ad Egnatium Fauſtinum Præſidem Beticæ.

SI quis fundum, vel mancipia", ob ceſſationem tributorum, vel etiam ob Veſtium", Auri, argentíque debitum, quæ annuâ exactione ſoluuntur, occupata, conuento" debitore, & aput Iudicem interpellatione celebratâ, cùm ſolutio ceſſauerit, ſub haſtâ" diſtracta comparauerit, perpetuam emptionis accipiat firmitatem: Cùm" ſi Minoris fortè perſona fuerit inſerta, neceſſe ſit, quempiam" legitimæ defenſionis indiguiſſe" perſona: Præſertim *, cùm ad iuris etia n præſentis & veteris æquitatem, illud quoque indulgendum eſſe ducamus, vt ſcilicet, par conditio, etiam in hâc pignorum capione, ſeruetur, quæ ob fiſcale debitum fuerint occupata: Nihilque interſit, vtrúmne Officium ſummæ rei", vel Procuratoris", an certè Rector Prouinciæ id quod debitum fuerit, deleget", ſi etiam in hâc" debitores fortè ceſſauerint, conditione" iuris expreſſa. Dat. Prid. Id. Decemb. Feliciano & Titiano Coss. [337.]

NOTÆ.

* *Lex vlt. C. ſi propter publicas penſitationes venditio fuerit celebrata,* hinc interpolata eſt.
" *al.* CONSTANTINVS. quomodo etiam in *Cod. Iuſt.* habetur; non tamen Conſtantinus M. ſed *Conſtantinus Iun.* de quo mox.
" *Egnatius Fauſtinus* Præſes Beticæ ſub Conſtantino Iuniore.
" Pariter vt in ſpecie *legis 1. ſup.* Additum autem in *C. Iuſt.* hic, *aliúdve rem.*
" De hac *Veſtium* collatione & quidem in Hiſpania Bætica, iam dixi ad *l. ſuperiorem.*
" De hac iam dicere anteuerti ad *l. ſuperiorem.*
" Vide *tit. de fide & iure haſta, ſup.*
" *Sin autem minoris,* ita *Cod. Iuſt.*
" *Legitima defenſionis venditione perſonam adeſſe,* ita *C. Iuſt.* Hic verò ita reponam: *Quempiam legitimæ defenſionis interueniſſe perſonam,* vel *quempiam &c. interueniſſe perſonâ*: de quo mox plura.
" Hæc ſententia vſque ad, *nihilque interſit,* à *Cod. Iuſt.* abeſt.
" *Summa rei Procuratoris,* ita *C. Iuſt.* omiſſâ voce, *vel,* de quo mox.
" *Propoſuerit*: ita *Cod. Iuſt.* cæteris reſecatis, *Deleget* autem, id eſt exigendum committat: nam hoc ſibi vult delegandi delegationis & delegatoriæ vox: *v. Gloſſ* & interim *legem 16. ſuprà de exactionibus.*
" *al. in hoc,* ſcil. fiſcali debito.
" Id eſt eadem conditione quam ſuperiùs expreſſimus, id eſt interpellationis ſolemnis apud Iudicem & ſub haſta quoque diſtractionis: niſi malit quis hic *conuentione iuris expreſſâ.*

COMMENTARIVS.

DE FORMA diſtrahendorum pignorum, quæ tributorum & fiſcalium debitorum cauſa capiuntur, ne temerè & abruptè vendantur, eſt hæc pariter Conſtantini Iunioris conſtitutio: *Conſtantini*, inquam, *Iunioris*, non Conſtantini M. qui tempore *huius legis* iam deceſſerat, ante ſeptem fermè menſes, de quo vide *Conſularia Theodoſiana*: Non etiam *Conſtantij*; Conſtantino quippe Iun. Arelateoſi non Cooſtantio in diuiſione Imperij Hiſpaniæ ceſſerant, ad quarum prouinciam Bæticam hæc *lex* pertinet. Quod cùm aliunde notum ſit, illud tantùm hactenus nouum addere iuuat, quod docet Incerti *Monodia* io hunc Conſtantinum Iun. quam ex Bibliotheca Palatioa cùm eruiſſem, Federico Morello viro Clariſſimo & eruditiſſimo communicaui, communicatam ipſe edidit: Nempe Conſtantinum hunc Iun. Arelatenſem ex *Hiſpania* ſponſam ſibi deſpondiſſe, eo ipſo tempore quo aduerſus fratrem Conſtantem profectus apud Aquileiam mox interemptus eſt, id eſt quadrienoio poſt hanc *leg.* Vide *eam Monodiam pag.* 13. & 14.

§ Formam igitur diſtractioni iſti pignorum præſcribit eodem fine, quo Conſtaotious Pater *l.1. ſup.* hanc, vt videlicet pignora non ante diſtrahantur, licet iam capta, quàm debitore conuento & apud Iudicem interpellatione celebratâ, & tùm eo in ſolutione ceſſante; quam *conditionem iuris* mox *fine legis* vocat; niſi *conuentionis* vox ibi ſubſtituenda: adeò quidem, vt hanc *iuris veteris* æquitatem vocet; & ſic, id etiam ante hanc *legem* obtinuiſſe

obtinuiſſe indicet, quod ipſe in præſens confirmet. Et *æquitatis* & *indulgendi* verbo rationem indicat, quam *ſuperiori lege* iam ſatis expendimus. Et hæc quidem in genere.

¶ Atenim Conſtantinus Iun. duo iam ſpecialia ad iuris illius præſentis & veteris æquitatem adiungit ſeu conſtituit. Primum eſt, hoc ius in omnis generis publicis debitis obtinere oportere; non tantùm ſcil. in veſtium, auri, argenti debito, verùm etiam in *fiſcalibus* debitis & tributis, id eſt in ſpeciebus annonariis, veluti oleo, liquamine, lardo, (quas ſpecies Hiſpaniam contuliſſe mox oſtendam.) Quæ magna eſt Conſtantini Iun. indulgentia, maior paternâ, *l.1.ſup.* quod etiam duabus poſtremis *huius leg.* ſententiis indicatur. Indulgentia quippe ſiue laxamentum à Conſtantino M. tributum, non niſi veſtium & equorum collationem reſpiciebat quæ vtique modicam dilationem facilè admitterent: At non etiam ſolemnem annonariarum ſpecierum collationem, quæ nullam dilationem aut moram pati videbantur: At enim hæc Conſtantini Iun. indulgentia eò quoque nunc porrigitur.

¶ Alterum ſingulare eſt, vt ſi de Minorum pignoribus & rebus ob ceſſationem tributorum diſtrahendis agatur, neceſſe ſit, *Quampiam legitimæ defenſionis interuenire perſonam*: quod vtique ſingulare eſt; Nam etſi vbi de priuato iure agitur, réque priuatâ, neceſſe ſit legitimam defenſoris perſonam interueniſſe eique denunciationem & conuentionem factam, de quo vide *l.1.ſup. de Carboniano. l.vlt.ſup.vnde vi*: Atenim in publicis longè aliud obſeruandum videbatur. Sed enim hâc parte idem ius tribuit minoribus Conſtantinus Iun. Sane Valentinianus Sen. poſteà conſtitutione ad Viuentium P. P. Galliarum (ſub cuius diſpoſitione Hiſpaniæ quoque fuerunt) purà *l.1.ſup. de fide & iure haſtæ*: Minoribus quorum res ob ceſſationem tributorum venditæ ſunt, ſimpliciter repetitionis facultatem ademit. Et hæc de ipſa *legis* ſententia.

¶ Nunc ſingularia ſectemur: Primùm obſeruari cupio *tributorum & fiſcalis debiti* appellatione propriè venire annonarias ſpecies, & quæ prodiga annonatio titulo dicuntur, *d.l.1.ſup. de fide & iure haſtæ*. Secundò de *Officio* ſummæ rei videndum eſt, quod etiam à Procuratore hâc conſtitutione ſeparatur: Perperàm enim in *Cod. Iuſt.* ea commiſcentur: quod etiam Cuiacio fraudi fuit 8. *obſeru.* 32. quaſi *officium ſummæ rei*, & *officium Procuratoris*, hîc idem ſint: cùm tamen omninò differant: vt differunt *Rationalis ſummarum* & *Procurator vel Rationalis rei priuatæ*. Hos enim in *Notitia Imperij Occidentalis* ſub diſpoſitione *Comitis S. L.* diſtingui videmus, vt & ſub diſpoſitione *Comitis R. P.* vbi inter alia *Rationalis ſummarum* HISPANIÆ, & *Rationalis rei priuatæ per* HISPANIAS memorantur. Et verò *lex* hæc pertinet ad hos Rationales & Procuratores Hiſpaniæ: quibus alioquin etiam *Rationalibus Hiſpaniarum* inſcribitur Conſtantini M. *lex vn. ſup. de his qui ſe deferunt*. *Summa* autem *rei*, hîc, vt & *l.7. Cod. vbi cauſa fiſcales*: quæ & ipſa eſt Conſtantini M. pro, *ſummarum*, poſitum: quomodo alioquin & in inſcriptione *legis 7. ſup. de iure fiſci*: & in *Notitia Imperij* dicitur: Quomodo & *Actor Summarum* dicitur apud Suetonium *Domitiano*, c.11. & *Diſpenſator ſummarum* in veteri lapide *pag.* 1078. *num.*8. Neque ideò tamen hîc illud *ſummæ rei* mutandum. Exſtat & vetus Inſcriptio, quam Cuiacius quoque eduxit, in qua VAL. HONORATVS V. P. RAT. S.R. dicitur: vbi Scaliger has notas RAT. S. R. interpretatus in *Indice ſuo* (qui Corporis veterum inſcriptionum anima eſt) Rationalis ſacrarum remunerationum: cui fauere videtur *lex 20. ſup. de Palatinis S. L.* & *l.41. inf. de appellat.* vbi Comes ſacrarum Remunerationum, & Palatini ſacrarum Remunerationum nominantur. Ipſe tamen malim: *Rationalem ſummæ rei* interpretari; quandoquidem etiam ſacræ remunerationes deſignandæ fuiſſent geminis SS.& RR. ita RAT. SS.RR. Inſcriptionem eam hîc apponere iuuat, ideò quoque quod in hæc ipſa tempora incidit.

PIISSIMO AC FORTISSIMO
FVNDATORI PACIS
AC PVBLICÆ
LIBERTATIS
AVCTORI
D. N. FLAVIO VAL.
CONSTANTINO
NOBILISSIMO CAES.
VAL. HONORATVS V. P.
RAT. S. R. D. N. M. Q. EIVS

Hûc quoque iam olim referebat Cuiacius quod de Aurelio Cyrenio in Gallieni non reſcripto, verùm Edicto apud Euſebium *lib.7. hiſtor. Eccleſ. c.12.* dicitur, ὁ τῶ μεγίστε πράγματ@ ἐπιτατεύων: Quod & ipſum doctiſſ. Valeſius nuper probauit *in excerptis p.* 112. Sed Euſebius infeliciter voces illas *ſumma rei* expreſſit per hæc τῶ μεγίστε πράγματ@: Summa enim rei, eſt ſumma pecuniæ καθόλου λόγ@, ratiocinium omnium pecuniarum: quomodo & Dioni Aurelius Ebulus dicitur τὰς καθόλου λόγους ἐπιτετραμμέν@: & in communi Rationales Græcis καθολικοὶ dicti apud Auctorem vitæ Conſtantini *lib.* 4. c. 36. Athanaſium *ep. ad ſolitar. vitam agentes*, & in *Gloſſis*: & Officiales eorum, *Catholiciani*: Denique *ſumma* hîc non adiectiuo ſignificatu, quaſi μεγίστη, ſed ſubſtantiuo ſignificatu: eſt ſcil. ſumma ποσότης, κεφάλαιον, καθ' ὅλου, *ſumma rei*, vt ſumma iræ, Reipublicæ, naturæ, voti, miraculi imperij, victoriæ, rerum, & ſimilia: quomodo & Præfecto Prætorio *ſumma rerum* pleniore & plurali iam ſignificatu commiſſa hoc ipſo tempore dicitur. Cœterùm quia duo ſubſtantiua duriuſculè coniunguntur. *Officium*, vel *Rationalis ſummæ rei*, ideò alibi *Rationalis ſummarum* dicitur. Errant enim qui hæc duo diſtinguunt, quaſi *Rationalis ſummæ rei* fuerit generalis, *ſummarum*, verò particularis: ille καθολικὸς, hic κεφαλικός: vbi & alter error eſt: idem quippe ſunt in *Baſilicis* κεφάλαιον & καθόλου, nempe *ratio ſumma*. Tandem hîc *ſumma rei*, *Res* pro facultatibus ſeu opibus. Et hactenus quidem de Officio *ſummæ rei*, & de Procuratoribus, & quomodo ab inuicem differant. De vtriſque ex *fine leg.* diſcimus, vtroſque exactioni præfuiſſe rerum priuatæ rei debitarum, veluti veſtium, auri, argenti: Rectores verò prouinciarum, fiſcalium debitorum, annonarum.

¶ Superſunt ſublegenda ex *hac l.* quæ HISPANIAM ſpectant. Primò Bæticam Præſidem ſuum hoc tempore habuiſſe notandum eſt: cùm tamen poſtea Conſularem habere cœperit, & ſic dignatione aucta fuerit, quod docet *lex* 3. *ſup. de bonis proſcriptor.* iam ſub Conſtantio; ſub Valentiniano,

vt teſtatur Rufus Feſtus *in breuiario*; ſub Theodoſio Iun. vt teſtatur *Notitia Imperij*. Quare vetus Inſcriptio, in qua *Conſularis Bæticæ* memoratur, ad Conſtantini M. tempora referri non poteſt, verùm ad Conſtantinum Iun. qui procul dubio paulo poſt *hanc leg.* Conſulatem ex Præſidali fecerit. Inſcriptio ita habet Cordubæ, *p.283.n.8.*

FORTISS. ET INDVLGENTISS.
PRINCIPI. DOMINO. NOSTRO
CONSTANTINO VICTORI
PERPETVO SEMPER AVGVSTO
DECIMIVS GEMINIANVS
VIR CLARISS. CONSVLARIS
PROVINCIÆ BÆTICÆ
N. M. Q. E.
DICATISSIMVS

Niſi *Conſtantij* nomen in hac Inſcriptione aut expreſſum aut exprimi oportuiſſe putemus. Secundò de fiſcalibus & anoonariis ſpeciebus, præter Veſtes, (de quibus ad *l. ſuperiorem*) præter aurum & argentum, quæ Hiſpania conferebat, Anonymi Geographi, qui ſub Conſtantio & Conſtante ſcripſit, octo fermè annis poſt *hanc l.* hic locus occurrit. *Deinde ad Gallia Spania terra lata & maxima, & diues viris doctis in omnibus negotiis: quorum ex parte dicimus.* OLEVM *enim,* & LIQVAMEN, & *veſtem variam,* & LARDVM, & *iumenta mittens omni mundo ſufficiens, omnia bona poſſidens, & præcipua in omnibus bonis. Inſuper autem &* SPARTI *virtutem omni terræ præſtans, videtur quidem neceſſaria apud multos, quoniam omne nauium genus ſaluat, & per ipſum quamplurima omnem negotium videtur: apud multos autem debilis eſſe videtur.* Poſtremo de Rationalibus Summæ rei & Procuratoribus per Hiſpanias, de quibus *ſipe huius legis* agitur, iam modò dixi.

NE OPERÆ A CONLATORIBVS EXIGANTVR.

TITVLVS X.

X. COD. IVST. XXIV.

" CORVE'ES, *Bohades*, *ou Vouades*, *& Vinades.*

PARATITLON.

OPERÆ, *Rubr. l.1.2.h.t.l.4.15.inf.de extraordinar.* obſequium, *l.1.2.* ad proſecutionem equorum vel diuerſorum (id eſt rerum aliarum & diuerſarum, *l.2.*) cum animalia, quibus proſecutio debetur, aduenerint, *l.1.* quoties Collegiati numero impares ſunt, *l.1.2.* Collegiati, id eſt qui proſecutionis officio funguntur, *l.2.* Impares, inquam, putà maiore animalium numero repente veniente *d.l.2.* à conlatoribus, *Rubr.* prouincialibus, *l.1.2.* publicis, *l.1.in f.* agricolis, *l.4.inf.de extraordin.* exigi, *Rubr.* experi, *l.1.* ab iis præberi, *l.2.* (vnde operarum præbitio, *l.1.*) non oportet Ne videlicet ipſas vrbes perdat abductio ruſticorum [ab opere ruſtico] *l.1.* Verum ab otioſis, *l.1.* id eſt ab iis qui cauponâ, propolâ, tabernaria lucrum familiare ſectantur *l.1.* à tabernariis oppidorum, *l.2.* In pontium inſtauratione, reformatione, aliud. vid. *l. 2.inf.*

---

1. * Imp. VALENTINIANVS, Valens & Gratianus AAA. ad Viuentium PF. P."

OPERARVM præbitionem, quæ inlicitè à Prouincialibus" hactenùs expetita eſt, Sinceritas Tua ceſſare præcipiat. Nullum autem qui Cauponâ, vel Propolà, vel Tabernarii lucrum familiare ſectetur", cùm animalia quibus proſecutio debeatur", aduenerint, ſi Collegiati" numero inpares videbuntur", ab" hoc obſequio eſſe patiatur: *Melius* enim *eſt, vt otioſorum ſit iſta ſedulitas, quàm ipſas quoque perdat vrbes triſtis abductio Ruſticorum.* Dat.x.Kalend.Mart.Treu.Valentiniano NB.P. & Victore Coss. [369.]

NOTÆ.

NOTÆ.

[a] *Lex vn. Cod. eod. tit.* Primam tantùm *huius l.* ſententiam vſque ad *Nullum autem*, continet, reſecatis cæteris.
[b] *Vincentius* ſcil. ſub Valentiniano Sen. v *Proſopogr.* & Ammianum Marcellinum.
[c] Id eſt, ruſticis, vt *ſine leg.*
[d] *Sectatur.*
[e] *Debetur.*
[f] De *Collegiatis*, *inf. tit. 7. lib 14.*
[g] *Videbuntur*, pro *erunt*. v. *Gloſſ. Theod.*
[h] *Omino*: cui ſimilis in eodem fermè argumento *l. 30. inf. de Epiſcop. & Cler. Ab hominibus etiam eorum, qui mercimoniis ſtudent, cuncta diſpendia eſſe ſancimus*: vbi vide quæ notam pluta.

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Sen. hæc conſtitutio eſt, data ad Vincentium PP. Galliarum, de operis, & nominatim quidem ad proſecutionem *animalium*, id eſt equorum, à prouincialibus non exigendis. Ad equorum, inquam, proſecutionem, qui proculdubio ad vſum militarem hoc tempore conferebantur, & transferebantur ex Hiſpania in Gallias, vbi hoc tempore Valentinianus conſiſtebat, bello aduerſus *Alemannos* illigatus: de quo vide Ammianum Marcellinum *lib. 28. pag. 392. 393.* & *Conſularia Theodoſ. huius Anni*. Quare, cùm ad iſtius belli apparatum maiore animalium ſeu equorum numero iam opus eſſet, quo vſus armorum inſtrueretur; & verò magno numero repente aduenirent, viſum Valentiniano prouincialium ſeu ruſticorum ſubleuandorum ſtudioſiſſimo, eos operarum iſtarum præbitione ſeu proſecutione liberare. Vbi *Operarum* præbitio, non eſt præbitio domus fortè, vel iumenti, vel nauigij, vel vehiculorum, curruúmve, aut alimoniæ, vt malè Amaya hîc, qui omnia commiſcet, & in vnam lancem omnia promiſcuè congerit; ſed nudarum operarum præbitio hîc indicitur, & miniſterium, vt vocatur *leg. 1.* Cod. vt ruſticani: obſequium, ſedulitas, vt *hac l.* vocantur, per quæ ruſtici abducuntur ad proſecutionem Equorum, ad quas operas hactenus illicitè per Gallias adigebantur, Collegiatis videlicet ad id non ſufficientibus, numeróque animalium ipſis numero imparibus. Erant ſcilicet in prouinciis certa Corpora & *Collegia* deſtinata proſecutionibus rerum fiſcalium, vel ad vſum Principis, vel in vſus armorum & militiæ: quorum fit rurſum mentio, *l. 2. prox. inf.* & *l. 2. ſup. de tractoriis & ſtatiuis*: & *l. 47. ſup. de curſu publ.* De auri nominatim publici proſecutoribus erit *titulus VIII. lib. XII.* Fit alioquin & apud Symmachum mentio *lib. 5. ep. 56.* Proſecutorum, qui equos, ſed priuatos, proſequebantur.

¶ Igitur Prouinciales ſeu ruſticos hac operarum & proſecutionis ſarcina atteri vetat Valentinianus *hâc l. Ne*, inquit, *ipſas quoque perdat vrbes triſtis abductio ruſticorum*: quæ ratio iuſtiſſima eſt: ac maximè ſi in id tempus operarum præbitio ſeu animalium proſecutio incidat, vt hæc *lex* incidit, quo iam ſationibus agricola inſiſtere debet; cui concordat *lex 4. inf. de extraordin. muner.* vid. & ea, de quibus ad *leg. 1. ſup. de pignoribus*: & *titulum Cod. Inſt. vt ruſticani ad nullum obſequium deuocentur.*

¶ Quid igitur? Caupones, Propolas, Tabernarios eò adigi iubet Valentinianus, otioſam videlicet hominum turbam: *Melius eſt*, inquit, *vt otioſorum ſit iſta ſedulitas*, &c.

¶ Et hæc quidem ita nunc Valentinianus, & quidem per Gallias. Poſtea enim illicita hæc operarum iſtarum à ruſticis exactio, magnorum ſæpè per Gallias tumultuum fomes fuit, quod vt de Bagaudarum tumultu iam notum eſt: ita illud hactenus ignoratur, *legem 1. C. Inſt. vt ruſticani ad nullum obſequium deuocentur*, ad illum ipſum Bagaudarum tumultum pertinere: Eſt enim ea *lex* Diocletiani & Maximiani ad *Carauſium*; ſic enim legendum, non *Cariſium*. Quem ſanè Carauſium ciuem Menapiæ Bagaudico illo bello factis promptioribus enituiſſe ſcribit Aurel. Victor Schotti. Lex illa ita habet: *Exemplum literarum Diocletiani & MAXIMIANI AA. AD CARISIVM. Ne quis ex RVSTICANA plebe, quæ extra muros poſita capitationem ſuam detulerit, & annonam congruam præſtat, ad vllum aliud OBSEQVIVM deuocetur, neque à Rationali noſtro mularum fiſcalium vel EQVORVM MINISTERIVM ſubire cogatur.* Cum hac *leg.* nunc componatur Victoris locus: *Diocletianus*, inquit, *vbi comperit Carini diſceſſu Helianum Amandúmque per Galliam excita manu AGRESTIVM ac latronum quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris pleraſque vrbium tentare, MAXIMIANVM ſtatim Imperatorem iubet: Huic poſtea à cultu numinis Herculei cognomentum acceſſit. Sed Herculius in Galliam profectus, fuſis hoſtibus aut acceptis, quieta omnia breui patrauerat. Quo bello CARAVSIVS Menapiæ ciuis, factis promptioribus enituit: eóque eum ſimul, quia gubernandi (quo officio adoleſcentiam mercede exercuerat) gnarus habebatur, parandæ claſſi ac propulſandis Germanis maria infeſtantibus præfecêre.*

¶ Ex *hâc* interim *lege* exemplum ad alios caſus detinari poteſt, vbi Cauponibus, Propolis, Tabernariis, velut otioſæ turbæ, quædam iniungi poſſunt; quæ ab aliis, ac nominatim à ruſticis exigi non debent, &c.

II. * Idem AAA. ad Cataſronium' Vic. Italiæ'' Poſt alia.

OPERAS, ad proſecutionem equorum, vel diuerſorum'', neminem Prouincialium præbere permittimus, quia non ignoramus, per vniuerſas Italiæ ciuitates eſſe quàm plurimos, & hunc eſſe morem, vt quotiens inpares'' videntur, qui proſecutionis officio'', maiore animalium numero repente veniente, Tabernariis oppidorum hoc iniungatur obſequium''. ¶ Cauſam'' verò pontis Liquentiæ nolumus noſtris præiudicare decretis, videlicet'' ob reparationem eiuſdem aliquis numerus excuſatus habeatur, ſed ita eum inſtaurari oportet, vt à poſſeſſoribus Ciuitatis'' eius, territorio'' ſuo, quotiens vſus popoſcerit, reformetur. Dat. XVIII. Kal. Septemb.'' Valentiniano & Valente III. AA. Coſs. [370.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtinian.* quia localis eſt & temporaria. Iungenda autem illi *lex 31. ſupr. de curſu publico.*

'' *Cataſronius*, Vicarius Italiæ ſub Valentiniano Sen. cui Cataſronio præter hanc *leg.* & *d. l.* 31. inſcribitur Anno 377. *lex 24. infr. de Epiſcopis*

'' *Italia* diœceſis hæc quibus finibus coërceretur, plenè dictum ad *l. vlt. ſupr. quibus equorum vſus.* Illud ſaltem ex *hac l.* liquet, *Venetiam* prouinciam in ea fuiſſe, in quâ Liquentia fluuius, de quo mox.

'' Mercerius in *Notum pag* 120. hîc legere malebat *diuerſorum*; Quod minùs probo, de quo mox.

'' *Tabernarios* ſcilicet.

'' *Qui à proſecutionis officio*, ſcil. ſunt, ideſt, *Collegiati* vt vocantur *l. 1 ſupr.* Atque hâc vnica reſtitutione ſententiam huius loci ægram habemus.

'' Ita quoque *l. 1. ſupr.*

'' Malim: *Cauſa verò pontis Liquentiæ nolumus noſtris* [id eſt, per noſtra] *præiudicari decretis*, apertiſſimo ſenſu. Quanquam rigidus aliquis & illud tueri poſſet.

'' *Videlicet vt.*

'' *Opitergium* intellig'i, mox vt oſtendam.

'' De territoriis ciuitatum iam ſæpè alibi.

'' Supplendum ex *d. l. 31. ſupr. de curſu publ. Treueris.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Sen. hæc altera conſtitutio eſt, *de Operis à collatoribus non exigendis.* Atque vt ſuperior ad *Galliam* ſpectat, ita hæc ad *Italiam*; Inſcribitur enim ea Italiæ Vicario: ac nominatim ad Venetiam prouinciam; vt ex *ponte Liquentia*, quo de *hac l.* agitur, apparet. Et eſt hæc conſtitutio, maioris conſtitutionis Valentinianeæ pars, vt docet *lex 31. ſupr. de curſu publ.* (quæ *huic* coniungenda eſt:) *Quâ* conſtitutione in vniuerſum indebitis exactionibus circa curſum publ. & circa operas per Italiam occurſum voluit Valentinianus Sen.

¶ Huius *legis* hæc ſententia eſt: Operas Proſecutorias, extra ordinem, non ſufficientibus ordinariis animalium proſecutoribus, de quibus animalium proſecutoribus agitur & *l. 2. ſupr. de tractor. & ſtatiuis*: & *l. 2. infr. de venat. ferarum*: déque iiſdem accipio *legem 1. ſup.* & plenè dixi *paras. de annona, & tribut.* & qui ex ordinario proſecutionis officio ſunt (qui *Collegiati* vocantur *l. ſuperiore*:) vtpote maiore animalium numero repente veniente, non à prouincialibus, verùm à Tabernariis exigi oportere, iuxta morem qui iam obtinebat, quæ ipſa eſt ſententia *d. legis 1. ſupr.* Et rationem hanc *hac l.* addit, *quia plurimi ſint* huiuſcemodi, *per vniuerſas Italiæ ciuitates tabernarij*: vt proinde non tantùm æquius ſit, has eis operas iniungi, vtpote otioſis: quæ ratio fuit *legis 1. ſup.* verùm quia etiam facillimè id exequi poſſint, vtpote cùm plurimi eſſent. Et hæc de operis proſecutoriis

¶ Aliam verò rationem haberi vult Valentinianus Operarum ad reparationem pontium (de quâ alioquin pontium reparatione, vid. & *l. 36. inf. de operib. publ.* & *l. vlt. de itinere muniend.*) ac nominatim in ſpecie *huius l.* Pontis *Liquentiæ*: Scilicet à pontium inſtructione, reparatione, nullum genus hominum, nullus numerus excuſatus habetur *h. l.* & *d. l. vlt. infr. de itinere muniendo*, vbi dico plenius. Et, vt *h. l.* dicitur, qui territorij alicuius eſt & territorij ipſius pontes reformare tenetur: Qui locus in foro verſantibus vtilis eſſe poteſt: Nam & alioquin rectè tradunt Doctores, *fines Iuriſdictionis & territorij per onerum præſtationem probari*: Quò etiam ſpectat locus inſignis Siculi Flacci *de conditionibus agrorum, pag. 29.* Vide Alexandum *Conſil. 166. n. 2.* & *conſil. 226. n. 2. vol. 2.* & Hieronymum de Monte *tractatu de finibus Regundis, c. 52.*

¶ Nunc quæ *huius tit.* propria ſunt illuſtremus. Primum, ait lex, *ad proſecutionem Equorum, vel diuerſorum*: Non audio Mercerium reponentem *diuerſorum* (quod etiam Merillio meo rectè diſplicebat *lib. 3. obſ. cap. 39.*) quaſi ſcil. de operarum exactione & diuerſorij poſtulatione *hac l.* agatur, & vtrumque ab Imperatoribus *hac l.* prohibeatur. Nam imò tuenda eſt hæc lectio: Primùm argumento *Rubricæ*, ſub qua hæc *lex* collocata eſt, quæ vtique eſt *de operis* tantùm: rurſùm arg. *totius huius legis* quæ & ipſa tota de operis eſt, neque quicquam habet quò diuerſorium ſpectare poſſit: Tandem quia *diuerſorum* appellatione hîc intelligendæ ſunt cæteræ ſpecies fiſcales omnes, præter Equos ſeu animalia: *Operas*, inquit lex, *ad proſecutionem Equorum, vel diuerſorum*; ac ſi diceret, Equorum & quarumcunque tandem ſpecierum fiſcalium, quæ variæ ſunt & diuerſæ, quomodo mercium *diuerſarum* commeatus dicitur *leg. 1. de litor. & itin. cuſtod.* operarum atque artificium diuerſorum, *l. 15. de extraordin.* vid. plura ſimilia in *Gloſſario*. Quare neque accedere poſſum Merillio, qui hæc verba, *vel diuerſorum*, ita accipiebat, ideſt, quamuis diuerſi

(ſeu

(ſeu complurimi) equi aduenerint : accepto , *vel*, pro *quamuis* : & *diuerſorum* , pro *multorum*. Atque ita hic locus eſt accipiendus. Neque admitterem, ſi quis putaret, aurum & argentum ſignatè hîc accipi ea voce oportere, quo alioquin ſenſu apud Græcos *διαφόρων* appellatio accipi ſolet, vt Maccabæorum 2.*c*.1.*c*.3. v. & Eccleſiaſtici *cap*. 7. *v*. 20. & *cap*.27. *τῶ διαφόρω* voca eo ſenſu ſæpè apud Ariſtotelem, Dionyſ. Halic. alios , Ita quoque Theophraſtus *Charact*.10. *vt* in *Gloſſar*. notaui.

¶ Secundò de *Liquentia*, & *Ciuitate* (cuius *fine l*. meorio fit) ponteque Liquentiæ videndum eſt. *Liquentia*,quæ hodie *Liuenza*, Fluuius in regione Italiæ, Venetiâ, fuit. Plinius *lib*. 3. *cap* 18. *Sequitur decima Regio Italiæ, Adriatico mari appoſita, Venetia, cuius fluuius Silis, oppidum Altinum : flumen* LIQVENTIA *ex montibus Opiterginis, & Portus eodem nomine*, &c. *Licenna* corruptè in *Itinerario Peutingeriano*. Apud Virgilium 9. *Æneid*. paucis à fine verſibus :

> *Quales aëria* LIQVENTIA *flumina circum*
> *Siue Padi ripis, Athesin ſeu propter amœnum*
> *Conſurgunt gemi* *æ quercus.*

Vbi Seruius : *Liquentia Venetiæ Fluuius eſt , inter Altinum & Concordiam, quem nunc commemorat* ,&c. Vbi etiam, quidquid Seruius dicat , vel aduerſus eum nonnulli ; dixit , vel dixiſſe potuit Virgilius non inuita ipſius Muſa *Liquentiæ flumina*, pro *Liquentiæ*: quomodo idem dixit *Simethia flumina* : vide quæ doctiſſimus Cluuerius , *Italiæ antiqua lib*. 1. *c*.78.*p*.165.166. Et hæc quidem de ipſo Liquentiæ flumine. Pontis Liquentiæ meminit quoque Paullus Diacon. *Longobardicor*.*lib*.5 .*c*.29. vbi ait,eum à Foro Iulij paſſibus 48.millibus diſtaſſe,fuiſséque in itinere Ticinum pergentibus : Cluuerius diligentiſſimus ſcriptor, oppidum quod hodie *la Motta* fuiſſe putat : Cuius diligentiam in hoc argumento *hæc lex* fugit. Quod Ciuitatem quæ hic memoratur attinet , eſt ea omninò *Opitergium*, *Oderzo*, *Vderzo*, *Ouederzo*, hodie. Nam etſi ipſa non ad Liquentiam propriè ſit, attamen territorium eius illi adſitum erat : vnde iſta hac l. *à poſſeſſoribus ciuitatis eius territorio ſuo reformetur* : Quinimò & Liquentiæ fluuius ex montibus Opiterginis ortus dictus Plinio, *d*. *lib*.3.*c*.18.

¶ Vt ad *huius l*. hiſtoriam nunc deſcendam, notandum huius pontis Liquentiæ reparationi Valentinianum *hac l*. proſpectum iuiſſe hóc tempore, aduerſus Alemannorum Quadorum & Marcomannorum metuendos in Italiam , & Venetiæ prouinciam hoc tempore incurſus: Eo ſaltem tempore : Sanè enim Ammianus Marcellinus , in huius ipſius Anni 370. geſtis, *lib*.28. memorat, Alemannos per *Rhetias* à Theodoſio Magiſtro Equitum cæſos,captos,& ad *Italiam* iuſſu Principis miſſos. *Padum* circumcoluiſſe. Idémque triennio poſt *hanc leg*. A.D.372.*lib*.29. ſcribit *à Quadis ac Marcomannis Aquileiam diu obſeſſam* , & OPITERGIVM exciſam.

¶ Ex hâc interim lege quoque diſcimus, Venetiam ad diœceſim Italiæ pertinuiſſe, quod alioquin etiam oſtendit *lex* 27. *de appellat*. & ſub Vicarij Italiæ diſpoſitione fuiſſe.

NE DAMNA PROVINCIALIBVS INFLIGANTVR.

TITVLVS XI.

Huic *titulo* reſpondet in *Cod. Iuſtin*. Titulus 55.*lib*. 11. *Ne Ruſticani ad vllum obſequium deuocentur*. Hoc *titulo* conſulitur Ruſticanis aduerſus priuatorum in publico munere conſtitutorum iniurias : *ſuperiore*, aduerſus eas quæ publico obtentu inferantur.

I. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Probum PF. P. Illyrici".

SI qui eorum,qui prouinciarum Rectoribus obſequuntur , quíque in diuerſis agunt Officiis Principatus", & qui,ſub quocunque prætextu muneris publici , poſſunt eſſe terribiles, Ruſticano cuipiam , neceſsitatem obſequij, quaſi mancipio ſui iuris , inponat", aut ſeruum eius, vel forſitan bouem in vſus proprios neceſſitatéſque conuerterit, ſiue * xenia aut munuſcula quæ *Canonica* ex more fecerunt, extorſerit,vel ſponte hæc,quæ inprobata ſunt, oblata non refutauerit , ſublatis" omnibus facultatibus , vltimo" ſubiugetur exitio : & nihilominùs Ruſticanum,qui *ſe in eiuſdem operas ſponte propria detuliſſe* reſponderit". par pœnæ ſeueritudo conſtringat. Eadem * verò circa eos cenſura ſeruetur,

qui xenia aut munera deferri ſibi à poſſeſſoribus cogunt, aut oblata non reſpuunt. Dat. prid. Kal. Octobr. Agrippinæ, Valentiniano & Valente AA. Coss.

INTERPRETATIO. *Si quicunque ex his qui prouinciarum Rectoribus coniunguntur, aut militant, vel qui agunt in diuerſis officiis Principatus, vel quicunque ſub occaſione publici actus videntur eſſe terribiles, ruſticano alicui neceſſitatem ſeruitij, velut ſui iuris mancipio, impoſuerint, aut ſeruum ipſius, aut bouem in ſui operis vtilitatem tranſtulerint, ſiue xenia, aut qualibet munera crediderint exigenda, vel ſi oblata non recuſauerint, vltimo exilio deputantur, & rerum ſuarum amiſſione damnantur.*

NOTÆ.

Lex 2. C. ne ruſticani, hinc interpolata eſt.

Nullibi præterea *hoc Codice* Probi Præfectura Prætoriana *Illyrici* ita nominatim deſignatur, de quo mox: & ad *leg. 7. ſupr. de Metall.*

De *Principibus Officiorum* dictum pleniſſimè Lib. VIII. *tit. de cohortalibus, Principibus, &c.*

Imponant, C. Iuſt. vt mox. *conuerterint.*

Abeſt hæc ſententia à *Cod. Iuſt.* vſque ad, *ſublatis*, pariter vt poſtrema ſententia, quæ de eadem re eſt.

Ablata, C. Iuſt.

Perpetuo ſubiugentur exilio, C. Iuſt. de quo mox.

Deſponderit, Cod. Iuſt. malè. *reſponderit*, hic eſt, quod pro defenſione ſua vel alterius allegatur; dicitur, vid. *Gloſſ.*

Hæc poſtrema ſententia abeſt pariter vt *verſ. ſiue xenia*, qui de eadem re eſt, à *Cod. Iuſt.* Porro hæc non niſi repetitionem continet.

Ad quos Conſules Valentinianeos hæc *lex* referenda ſit, mox inquiram.

Obſequuntur, in ipſa *leg.*

Exitio, in ipſâ *leg.*

COMMENTARIVS.

CONCVSSIONIBVS Officialium Rectorum prouinciarum, & in his Principum Officij, & quorumcunque aliorum, qui muneris publici obtentu prouincialibus ſeu ruſticanis terrori eſſe poſſunt, occurrit ſeuera hac conſtitutione Valentin. Sen. idque per Præfecturam Prætorianam Illyrici. Vnde patet hanc *leg.* coniici quoque potuiſſe in *titulum*, *de concuſſionibus Aduocatorum ſiue Apparitorum*, *lib.* 8. Quanquam & affinitas *ſuperioris tit.* hunc ſecum traxiſſe videtur: hoc tamen diſcrimine, quod *ſuperiore titulo* operæ *publicæ* à prouincialibus ruſticanis exigi vetantur; hoc *titulo*, ſiue *hac l.* operæ & obſequia *priuata*. Quinimò ad tributorum Exactores *hac lex* ſpectare videatur, puta ad Compulſores, Opinatores, id genus alios, qui prætextu muneris publici & exactionis terribiles eſſe poſſunt. Tria igitur *hac l.* prohibentur illis, quæ dixi, hominum generibus. Primò, ad obſequium ruſticos vocare, id eſt, horum opera, quaſi mancipiis ſui iuris vti: denique miniſteria priuata ab his exigere.

Secundò prohibentur & eorum ſeruis vel fortè bubus in proprios vſus & neceſſitates vti. Tandem quod Tribonianus recidit *C. Iuſt.* in *d. l. 2.* Xenia aut munuſcula ab his accipere vetantur duobus locis: Xenia, inquam, aut munuſcula, cuiuſmodi iam illi *canonica ex more fecerant*: vt ait hæc *lex*; id eſt, ita à ruſticanis exigebant ac ſi publicè debita & ſolemnia eſſent. Haud aliter atque quamplura eius generis hoc ipſo ſeculo, tanquam canonica, milites à prouincialibus ſub variis & exquiſitis titulis exigebant, veluti cœnaticum, *l. 10. ſupr. de erogat. milit. ann.* Salgamum, *tit. de ſalgamo hoſpitibus non præbendo, ſup. lib. 7.* lauacra ſeu priuatum, *eod. lib. tit. ne Comitibus & Tribunis lauacra præſtentur, & l. 12. ſup. de metatis.* Item hoſpitalitatis præbitionem, *d. l. 12.* id eſt, annonæ & capiti exactionem. Quod & ipſum ab Officialibus de quibus *hac l.* agitur exigi conſuetum, & in ciuitatibus & in manſionibus, puta vt tam ſibi quàm animalibus alimoniæ ſine pretio miniſtrentur, docet *l. 2. ſup. de Concuſſionibus Aduocatorum ſiue Apparit.* Addantur his & *Stillaturæ* quas Duces ſeu Tribuni à militibus exigebant, de quibus *l. 28* 29. *ſup. de erog. milit. ann.* Cæteroquin de Xeniis & munuſculis, quæ Rectores prouinciarum ipſi, vel etiam Legati, à prouincialibus accipiebant, videndus Cato *in Oratione de innocentia ſua*: *lex 6. §. 3. ff. de offic. Proconſ.* Sidonius Apollinaris, *lib. 5. Ep. 7.* Tandem & publicæ lætitiæ nuncij aliquid exigere ſoliti, cui occurſum variis conſtitutionibus, quæ extant *ſup. tit. ne quid publicæ lætitiæ nuntiis.* Cum his verò xeniis & munuſculis nil commune habent, exquiſitorum deteſtanda nomina titulorum, de quibus Am. Marcellinus *lib. 19. p.* 161. id enim pertinet ad nouas tributorum ſpecies, non ad concuſſiones Officialium.

¶ Tria porrò ſeueritatem & *cenſuram huius l.* arguunt, quámque res hæc Valentiniano prouincialium æquiſſimo Tutori curæ fuerit. Primò, quod hæc non tantùm exigi, verùm etiam vltro dantibus aut ingerentibus ruſticis & ſic *vltrò tributa* accipi vetet; Cuius prohibitionis ratio hæc eſt, ne alioquin crimini vel exactioni iniuſtæ obtentus quæratur. Et vt maximè ſponte tributum quid dicatur, reuerâ tamen ſponte id fieri non videtur; quia ipſa muneris publici occaſione vel *prætextu*, vt ait *lex* perſonæ illæ terribiles ſunt, de quo plenius ad *d. tit. ne quid publ. lætit.* Secunda ſeueritas eſt ipſius pœnæ: Nempe his & bonorum proſcriptionis & vltimum exitium minatur Valentinianus, pro quo poſtremo Tribonianus *perpetuum exilium* ſubiecit. Poſtrema, eáque grauiſſima ſeueritas eſt, quòd pari pœna conſtringi iubeat ruſticum, qui ſe ſponte propriá operas detuliſſe *reſponderit*: reſponderit, inquam, non vt Tribonianus ſuppoſuit, *deſponderit*, id eſt, excuſando Officiali id dixerit, quæ magna ſeueritas & cenſura eſt: ſed eò malum iſtud iam proceſſerat, vt impendentis iſtius pœnæ metu ipſorummet etiam ruſticanorum animi erigerentur.

Et hæc quidem de *legis* ſententia: Sed enim duo *hîc* præterea notanda illuſtrandáque veniunt, quæ occurrunt inſcriptione *huius l.* & in Subſcriptione, quæ *Notularum* modum excedunt, quæque ad aliarum *legum* illuſtrationem factura ſunt. Primò igitur notandum, in Inſcriptione, *Probum* dici *ſolũs*

Præfectum

Præfectum prætorio Illyrici: At nullibi præterea *hoc Codice* hæc Probi Præfectura Prætoriana ita nominatim deſignatur, etſi de Illyrico eius diſpoſitioni ſuppoſito aliæ *leges* indicium faciant: *lex*, inquam, 28. *ſup. de curſu publ. lex* 7. & 8. *ſup. de metallis*: vt & de Macedonia, *d. l.* 7. & 8. Idque etiam colligi poteſt ex quamplurimis aliarum *Legum* ſubſcriptionibus: Denique etiam Amm. Marcellinus paſſim quoque exertè teſtatur: In genere *lib.* 27. 28. 29. 30. inter alia *lib.* 30. *p.* 447. in geſtis Anni 373. 374. *offertur Præfecti relatio Probi, docentis Illyrici clades*. In ſpecie, de Pannoniâ, *lib.* 28. *p.* 787. & *lib.* 29. *in geſtis Anni* 373 *p.* 438. *Præfectus Prætorio agens apud Sirmium Probus* &c. de Epiro, *lib.* 30. *p.* 454. De Carnuto Illyriorum oppido *lib.* 30. *p.* 453. Et verò hæc ipſa Præfectura Prætoriana eſt, in qua Rufino is ſucceſſit A. D. 368. eodem Marcellino teſte *lib.* 27. *p.* 377. qui & ipſe Mamertino ſucceſſerat. In veteri quoque Inſcriptione *p.* 450. nominatim dicitur PRÆFACTVS PRÆTORIO QVATAR; ITALIÆ, ILLYRICI, AFRICÆ, GALLIARVM. Auſonius etiam *ep. ad eum ipſum* 16. eum *Sirmij* egiſſe docet. Claudianus tandem in *Probini filij eius & Olybrij, Conſulatum*.

Acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes
Rexerit, ad ſummi quotiés faſtigia iuris
Venerit, Italia latè cùm frena teneret,
ILLYRICVSQVE *ſinus, & quos arat Africa campos.*

Atenim, nullibi præterea quàm in *hâc l. Præfectus Prætorio Illyrici* vocatur: cum tamen non vni Illyrico præfuerit: verùm Italiæ, Africæ, Illyrico, quomodo & Mamertinus & Rufinus, cui is ſucceſſit eam Præfecturam geſsêre, vt exertè teſtatur Amm. Marcellinus: Et certè quamplurimis *legibus* id firmatur, ex quibus apparet, eum his tribus diœceſibus ſimul præfuiſſe: quas in *Proſopogr.* & in *Chronologia* videre eſt. Quare mirum id, pariter vt in veteri Inſcriptione, *Illyrici* Præfecturam Prætorianam, vnam è quatuor, quibus ille functus dicitur, numerari, quod *huic legi* proximum: à quo neque Claudianus abit. Forte igitur vel aliquando Probus vni Illyrico præfuit: quod vix mihi perſuadeo, vel ideò Præfectus Prætorio Illyrici dicatur, quod ibi fermè hoc tempore ageret, Barbaris Illyricam perſultantibus, de quo Amm. Marcellinus. Illud certum, *Illyrici* appellatione vtrumque Illyricum, quod in Orientale & Occidentale poſteà diuiſum hîc comprehendi: etſi diœceſim Macedonicam ab Illyrico ſeu Illyrici tractu ſeparari videmus *l.* 7. & 8. *de metallis*, quarum prior ad eundem Probum PP. data eſt. Indiuiſum enim hâc tempeſtate Illyricum erat, quod teſtatur hoc ipſo tempore Sextus Rufus Feſtus in *Breuiario ad Valentinianum*, rectiùs ad *Valentem*: vt & diſertè Zoſimus ſcribit *lib.* 4. *p.* 735. Valentinianum (qui *huius leg.* auctor eſt,) in Imperij diuiſione, totum ſibi Illyricum ſeruaſſe: Hæc vt ita ſe habent, ita idem ille Probus qui PP. Illyrici hîc vocatur, alibi *PP. Italiæ* nominatim: vt docet collatio *legis* 9. cum *l.* 6. *ſup. de metallis*, quæ eidem Probo PP. inſcribitur. Verùm de hoc plura ad *l.* 7. *de metallis*. Et hæc de Inſcriptione.

Non minor dubitatio circa Subſcriptionem: Ad quos inquam Conſules Valentinianeos hæc *lex* referenda ſit, quando numerus ei nullus oppoſitus eſt. Crediderim igitur, referendam eam ad *Valentinianum & Valentem* 2. *Coſſ.* id eſt, A. D. 368. vel ad *Valentinianum & Valentem* 3. id eſt, A. D. 370. argumento ſubſcripti loci. *Dat. Agrippinæ.* eo ſi ad priores coss. ea referenda, id eſt, ad A. D. 368. tùm eò pertinet, quod ſuperiore Anno 367. *Franci* & Saxones, Gallicanos tractus qua quiſque erumpere potuit, terra vel mari prædis acerbis incendiiſque & captiuorum funeribus violarunt, teſte Am. Marcellino *lib.* 27. *p.* 371. Si ad poſteriores conſules, id eſt, ad Annum 370. tum eò id pertinet quod eo fermè tempore, teſte Amm. Marcellino, Valentinianus Rhenum omnem à Rhætiarum exordio aduſque Oceanum magnis molibus communiuit, caſtra altius & caſtella extollendo & turres aſſiduas. Hinc igitur eo ipſo tractu Rheni variæ per hos annos, ab A. D. 368. à Valentiniano conſtitutiones datæ: Vangionibus, *lex* 3. *infr. de prædiis nauicular.* Briſiaci, *lex* 8. *ſup. de priuil. eor. qui in S. Palat.* Altæ ripæ, *lex* 4. *infr. de reparat. appellat.* Mogontiaci *lex* 2. *de Scænic.* Aliiſque eo tractu, in quibus & Complacum & Contionacum, vt exiſtimo. Tandem, hæc *lex* Agrippinæ data: quæ FRANCIS oppoſita erat, cum quibus vt & Alemannis Valentiniano hoc tempore res fuit; de quo conſule *Chronicon noſtrum.* Neque audiendus Valeſius, qui in Geſtis Veterum Francorum *lib.* 1. *p.* 44. hanc *leg.* ad A. D. 365. refert. Valentinianum hoc tempore Agrippinæ fuiſſe ait, vt cum Francorum Regibus, antiqua ex more iniret fœdera.

DE

DE IMMVNITATE CONCESSA.

TITVLVS XII.

X. COD. IVST. XXV.

Titulus ita conceptus, *De Immunitate nemini concedenda.* Iungantur in eandem ſententiam, *lex vltim. ſupr. de Senatoribus lex* 1. 20. 25. 26. 33. 36. *ſupr. de Annon. & Tribut. lex* 6. 7. *ſup. de diuerſ. Reſcript. Titulus* item *prox.* vt & *lex vltim. infr. de cenſu:* vid. & *tit. de luſtr. conlat. l.* 5. *de oper. publ. l.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. *de itin. muniend.*

PARATITLON.

IMMVNITAS, *Rubr. l.* 1. 2. Gratia, *l.* 1. *&* 26. *ſupr. de Annon. & tribut.* Venia debitæ quantitatis, *l. vlt. hoc t.* Capitationis indulgentia, *l.* 2. Abſolutio, *l. vlt.* vt quis præcipuis emolumentis familiaris iuuetur ſubſtantiæ, *l.* 1. *ſupr. de annona & trib.* id eſt, vt immunis ſit ab annonis & tributis, *l.* 2. regulariter conceſſa non valet. Priuilegia hæc *l.* 1. *h. t.* priuilegia à debitis, *l. vn. ſup. de priuil. dom. Auguſtæ*, omnibus derogantur, *l.* 1. elicitæ ſuffragio ſanctiones caſſæ ſunt, *l.* 3. Omnium enim rerum & perſonarum in publicis functionibus æqua debet eſſe inſpectio, *d. l.* 3. Functio vectigalium ab omnibus æqua ratione dependi debet, *d. l.* 3. quibus ſimiles regulas vid. *ſupr. tit. de annona & trib. infr. tit. de luſtrali conlatione: infr. tit. de cenſu*, & quæ notabo ad *l.* 9. *infr. de luſtrali conlatione.*

---

1. * Imp. CONSTANTINVS" A. ad Marcellinum."

PVBLICVS, ac noſter Inimicus" diuerſis immunitatem dederat, iugorum capitationibus", & profeſſionibus amputatis': Iubemus ergo, vt omnibus omninò hæc priuilegia derogentur". Dat. III. Kal. Maij", Acyndino, & Proculo coss. [340.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.

" *al. Imp.* CONSTANS: de quo mox.

" Comitem S.L. de quo mox

" *Conſtantinum* fratrem intelligere videtur; de quo mox.

" De *Capitatione* ſemel dixi ad *l.* 15. *ſupr. de annona & trib.*

" *Amputatis*, id eſt, remiſſis cenſu, & cenſuali profeſſione; de quo *v. tit. de cenſu: infr.*

" *Derogari*, non auferri, detrahi.

" *Aquileia* procul dubio, quemodo hoc ipſo menſe ibi data eſt *lex* 3. *ſupr. de dilationib.* & *lex* 3. *ſupr. de Aduocatis fiſci* vel certè haud procul.

COMMENTARIVS.

CONSTANTIS hæc conſtitutio, meo quidem iudicio, eſt: emiſſa ad *Marcellinum Com. S.L.* quâ immunitates à *Conſtantino Arelatenſi fratre ſuo* datas reuocat.

Vbi Tria probanda mihi veniunt. *Primò*, hanc Conſtitutionem non *Conſtantini*, ſed *Conſtantis* eſſe: Conſtantinus ſcilicet Arelatenſis iam occiſus fuerat hoc Aprili menſe à Conſtantis fratris exercitu: Quem menſis characteriſmum etſi Veterum nemo exertè prodat, qui hunc Conſulatum Acyndini & Proculi

Proculi aſſignare contenti fuerunt; attamen vel hæc ipſa *lex* ei rei argumento eſſe poteſt: quæ ſanè actus Inimici profligati reſcindit: cuiuſmodi non alius hoc tempore fuit, quàm *Conſtantinus*, vt tertio loco oſtendetur.

Secundò, *Marcellinum*, cui *hac l.* inſcribitur, Comitem S.L. fuiſſe non ipſum tantùm *huius legis* argumentum oſtendit, verùm etiam Zoſimus id nominatim prodit; qui eundem poſtea Magnentiani motus & Tyrannidis aduerſus Conſtantem auctorem fuiſſe oſtendit, *lib.* 2.*p.*692.693. περὶ ἃ δυσχεραίνοντες οἱ ἀεὶ τὴν αὐλὴν, ἐπειδὰν τὴν ἀεὶ βασιλέα τέρψεσιν αὐτὸν ἐγνώκεσαν ἄλλων, ἐγχειροῦσι περὶ τοῦτο χρησάμενοι Μαρκελλίνῳ τῷ τῶν ταμιείων προεστῶτι, καὶ Μαγνεντίῳ τῷ τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένῳ τῶν Ἰοβιανῶν καὶ Ἑρκουλιανῶν (τάγματα δὲ ταῦτα ἐπώνυμα) τρόπῳ τοιῷδε τὴν ἐπιβουλὴν τὴν κατ᾽ αὐτοῦ συντιθέασι. γενέθλιον ἔξειν ἡμέραν δηλῶν παιδὸς ὁ Μαρκελλῖνος υἱοῦ, ἐκάλει πρὸς ἑστίασιν ἄλλους τε πολλοὺς ἐξέχοντας τῶν στρατοπέδων, καὶ Μαγνέντιον σὺν αὐτοῖς: τοῦ δὲ συμποσίου μέχρι μέσων ἐκταθέντος νυκτῶν, ὁ Μαγνέντιος: id eſt, *Quæ cùm Palatini moleſtè ferrent, viderentque, venaticis eum voluptatibus deditum. Ducibus ad id vſi Marcellino Comite Sacrarum Largitionum, & Magnentio, cui creditum in Iouianos & Herculianos, quæ legionum nomina ſunt, imperium erat, hunc in modum inſidias ei moliuntur: Marcellinus natalem filij ſui affulſiſſe dicens, ad conuiuium tum alios multos in exercitu eminentes, tum & Magnentium cum ipſis inuitauit: Magnentius verò*, &c. Quare dubium mihi quoque nullum, emendandam Inſcriptionem *legis* 3.*ſupr. de honorariis codicillis*, quæ hoc ipſo Anno data eſt; vbi editum, ad *Marcellinum P.P.* tum ſuperioribus rationibus, tum & argumento *illius ipſius legis*, quia ibi, de *Exactionibus tributorum*, item de Diſcuſſoris, Peræquatoris munere agitur.

¶ Tertium *hac l.* inquirendum ſupereſt: Quiſnam ille ſit, quem vt *publicum ita & ſuum Inimicum* Conſtans *hac l.* vocat. Et vero non alius fingi poteſt, quàm Imperator & quidem Conſtantinus Conſtantis frater; Quàm *Imperator*, inquam; ſolius enim Principis fuit immunitates concedere, vt proinde non alius quàm Imperator fingi poſſit: *Publicum* autem *inimicum* ideò quoque vocauerit, quia nil adeò publicæ vtilitati aduerſum atque priuatæ quorundam immunitates, quæ vt alibi dicitur, plebis iniuria ſunt. De Conſtantino porrò fratre nominatim Conſtantem ſentire, & ipſa temporum ratio & res ipſa oſtendit. Hunc ſcil. inimicum habuit Conſtans; inconciliantibus, diſſidiáque fouentibus inter fratres quàm plurimis, & in his Amphilochio quodam, Tribuno Paphlagone, vt videre eſt, ex *Monodia*, quam ex Bibliotheca Palatina ipſe eduxi, & Doct. Morello communicaui, qui eam publici iuris fecit; & Ammiano Marcellino *lib.* 21.*p.*199. Sed & orto inter eos diſſidio ſuper Africa Proconſulari & Italia, vt docet Zoſimus *lib.* 2.*pag.* 692. Quare tandem apud *Aquileiam* ab exercitu Conſtantis interfectus Conſtantinus; de quo præter Zoſimum videndus vterque Victor, Hieronymus *in Chronico*, Philoſtorgius item *lib.* 3. *c.*1. Socrates *lib.*2.*c.*4. Sozomenus, *lib.* 3. *cap.* 2. Conſularia *Idacio ſubdita*, & Zonaras: Quorum nonnulli diſertè rei geſtæ *Acyndinum & Proculum COSS.* (qui *huic legi* ſubſcripti ſunt) aſſignant; aliis intereà Conſtantem, aliis Conſtantinum, in crimen vocantibus. Sed notum iam illud, aliorum victorias alios Tyrannos facere. His accedat ſubſcriptio *legis* 3.*ſupr. de delation.* & *lex* 3.*ſupr. de aduocatis fiſci*: quæ leges dicuntur, datæ vel ſubſcriptæ *Aquileiæ*, vbi certè Conſtantinus cæſus fuit. Si cui tamen veroſimile non videatur, Conſtantem, fratrem ſuum publica lege *Inimicum ſuum* vocaſſe, qui proculdubio interfecti eius inuidiam à ſe amoliri conatus eſt; tum dicendum ſaltem videatur, Præfectum Prætorio aliquem, qui Conſtantino fratri adhæſerat, indicari, penes quem rei tributaria ſumma erat. Ego tamen à priore ſententia vix dimoueor. Certè cùm hæc *lex* Conſtantini M. non ſit, hinc apparet, quàm malè de Licinio id nonnulli interpretati ſint.

¶ Ex illis *duabus* interim *legibus*, & hac *tertia*, colligere licet, Conſtantino fratre cæſo, Conſtanti non aliam vel potiorem inſediſſe curam, quàm vt rei tributariæ & fiſco, per eas prouincias, quæ fratri paruerant (& in his per *Africam*) conſuleret, per immunitates attritis: quas ideò reuocat omnes hâc Derogatoriâ *lege* ſuâ.

¶ IMMVNITATE *capitationis quid contineatur.*

11. * Imp. IVLIANVS A.....

OMNES omninò, quicunque *Capitationis*[a] indulgentiam immunitatémque meruerunt[b], non ſolùm ex annonario[c] titulo, verùm etiam ex ſpeciebus ceteris[d], atque largitionibus[e], excepti ſunt[f], immunéſque erunt: Neque enim præſtanda diuidimus: *Melius* quippe *eſt munificentia compendium integrum conpetere, quàm ſæpiùs poſtulari.* Dat. prid. Kal. Maij, Conſtantinop. Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Non adeò improbabiliter autem iungatur *huic lex* 1.*infr. de Auro coronario.*

[a] De *Capitationis* voce, dixi ſemel ad *leg.* 53. *de annona.*

[b] A nobis.

[c] Qui in ſpeciebus annonariis præbetur.

[d] Largitionalibus.

[e] Malim, *ſunt.*

[f] Ab auro & argento: vid. eiuſdem Iuliani *leg. infr. de indulg. debit.*

COMMENTARIVS.

IMMVNITATE ſeu Indulgentia Capitationis ſingulari priuilegio tributa quid contineatur, hac Iuliani conſtitutione definitur: Nempe contineri definit, pleniſſimam immunitatem quorumcunque tandem titulorum & collationum; non modo, inquam, collationis annonariæ ſeu ſpecierum annonariarum; verùm etiam cæterarum quarumcunque ſpecierum, quæ largitionibus Principis inferuntur, putà veſtium, auri argenti, æris &c.

¶ Et rationem addit Iulianus non iuris vel ἔντεχνον verùm ἄτεχνον & oſtentandæ tantùm humanitati & indulgentiæ ſuæ: *Neque enim*, inquit, *præſtanda diuidimus: Melius quippe eſt, munificentiæ compendium integrum competere; quàm ſæpius poſtulari.* Vnde interim colligimus, Iulianum de immunitatibus *à ſe* conceſſis hîc agere, quibus ideò latiſſimam interpretationem nunc adhibet: cuius alioquin Principis *Munificentiæ* liberalitatis, indulgentiæ, immunitatis conceſſæ, innumera alia exempla exſtant: Prædicat ea Am. Marcellinus *lib.* 25. *p.* 315. Fidem faciunt indulgentiæ reliquorum ab eo datæ, vt & certæ partis Tributorum ſolemnium de quibus ipſe *in Miſopogone* & *ep.* 47. Fidem facit indulgentia illa, quam Antiochenſibus detulit, cuius ipſe quoque meminit *Miſopogone extremo*; γῆς κλήρους τρισχιλίους ἔφατε ἀπόρους εἶναι, καὶ ᾐτήσατε λαβεῖν, λαβόντες δὲ διενείμασθε πάντες οἱ μὴ δεόμενοι. τοῦτο ἐξετασθὲν ἀνεφάνη σαφῶς. ἀφελόμενος δὲ αὐτοὺς ἐγὼ τῶν ἐχόντων οὐ δικαίως, καὶ πολυπραγμονήσας οὐδὲν ὑπὲρ τῶν ἔμπροσθεν, ὧν εἶχον ἀτελειῶν, οὓς μάλιστα ἐχρῆν ὑποτελεῖς εἶναι, τοῖς βαρυτάταις ἔνειμα λειτουργίαις αὐτοὺς τῆς πόλεως. καὶ νῦν ἀτελῶς ἔχουσιν οἱ καθ' ἕκαστον ὑμῖν ἐνιαυτὸν ἱπποτροφοῦντες, γῆς κλήρους ἐγγὺς τρισχιλίους, ἐπινοίᾳ μὲν καὶ διανομῇ τοῦ θείου τοῦ μου καὶ ὁμωνύμου, χάριτι δ' ἐμῇ. Id eſt, *Agri iugerum tria millia infructuoſa eſſe dixiſtis, vobiſque concedi poſtulaſtis, cùm verò id obtinuiſtis, diuites ſoli cæteris fraudatis ea vſurpaſtis. Hoc à me inquiſitum, planè compertum eſt. Ego autem illos agros iniuſtis poſſeſſoribus ereptos, nihilque de ſuperiore* IMMVNITATE *inquirens eorum quos vectigales maximè eſſe oportebat, grauiſſimis ciuitatis rebus adminiſtrandis attribui. Et nunc qui apud vos quotannis equos alunt, habent* IMMVNIA *tria millia iugerum, partim Patrui & cognominis mei prudentia ac diligentia, partim meo beneficio.* Fidem faciunt Indulgentiæ aliæ debitorum & Immunitates aliæ datæ, de quibus dicam pleniùs ad *l.* 1. *infr. de indulg. deb.* ſanè de earum quoque numero eſt Indulgentia auri coronarij, quæ continetur *l.* 1 *infr. de auro coronario*, quæ ex eadem conſtitutione deſumpta mihi, huicque adeò iungenda videtur. Nunc ad rem. Data igitur immunitate *Capitationis*, cùm quæreretur iam, quidnam eâ immunitate contineretur, id *hâc leg.* explicandum duxit Iulianus. Etſi alioquin ipſa *Capitationis* voce, cuius indulgentia data, id ſatis indicetur: nempe *Capitationis* appellatione venit omnis generis collatio, iugerum ſeu capitum nomine ſeu quæ pro poſſeſſionibus penditur in quacunque tandem ſpecie, de quo conſule quæ dixi ad *l.* 15. *ſupr. de annona & trib.*

III. *Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Florentium Com. S. L.″

OMNIVM rerum ac perſonarum, quæ priuatam″ degunt vitam, in publicis functionibus æqua debet eſſe inſpectio″. Hoc ideò dicimus, quia nonnulli priuatorum elicitas ſuffragio″ proferunt ſanctiones, quibus Vectigalia″, vel cetera eiuſmodi quæ inferri fiſco moris eſt, ſibi adſerant eſſe conceſſa″: Hoc, * ſi quando Militibus noſtris hiſve qui in Palatio noſtro degunt præſtamus, adprobantibus ſe ſacramentis Militaribus adtineri, quod conceſſimus firmum ſit atque robuſtum: Cæterùm, ſi quis priuatorum eiuſmodi Reſcribtione nitatur, caſſa eadem ſit: * *Vectigalium* enim *non parua functio eſt, quæ debet ab omnibus*, qui negotiationi″, ſeu transferendarum″ mercium habent curam, *æquâ ratione dependi*″. Dat. x. Kal. Mart. Med. Valentiniano & Valente AA Coss. [365.]

NOTÆ.

* *Lex* 6. *C. de vectigal. & commiſſis*. hinc deſumpta eſt.

″ Eidem *Florentio* Com. S.L. inſcribitur Anno ſuperiori, *lex* 6. *infr. de luſtrali conlat.* quæ & argumento huic prorſus conuenit; & anno prox. *lex* 11. *infr. de ſuſceptor.*

″ *Priuata* vita, & infr. *priuati*, qui ſibi, non militiæ, aut Palatio vitam degunt.

″ *Inſpicere*, eſt agnoſcere & ſuſtinere ac ſubire. vid. *Gloſſar.*

″ Ideſt, Reſcripto Principis: vt infr. mox, *reſcriptione*.

″ *Vectigalium* vox de luſtrali quoque collatione vſurpatur *hac l.* & *l.* 20. *infr. de luſtr. conlat.*

″ *Conceſſa*, ideſt, relaxata, remiſſa.

″ Hæc ſententia abeſt à *Cod. Iuſt.*

″ *Al.* Negotiationis.

″ *Exceptis Nauiculariis cùm ſibi gerere rem probabuntur*: hoc additum à Triboniano, *Cod. Iuſt.* ex *leg.* 24. *infr. de Nauicular.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Sen. hæc conſtitutio eſt, aduerſus priuatas immunitates, pariter vt *lex* 6. *infr. de luſtrali conlatione*: quæ eidem Florentio Com. S.L. inſcribitur, & vtraque aduerſus immunitatem quorundam *Negotiatorum* à Vectigalium præſtatione, ſeu luſtrali conlatione, ſcripta eſt:

eſt: Ea quibus vt & aliis qoamplurimis apparet, qoantum odium huiuſcemodi priuatis immunitatibus Valentinianus indixerit: quò pertinent io ſummam duæ elegantes ſententiæ tum *huius l. initio* tum & *fine*.

¶ Et *Milites* taotum vel Palatinos exeipit, quibus priuatas huiuſmodi immunitates conceſſas firmas eſſe iubet.

¶ Eſt autem nominatim hæc *lex* de vectigali ſeu portorio præſtando pro *Iſagogico* & *Exagogico* ab his qui negotiationis & transferendarum mercium euram habent: Item de luſtrali eonlatione qua etiam *Militares* regulatitet tenentur *l. 15. infr. de luſtrali conlat.* quo *titulo* hac de re pleniùs. *Luſtralis* interim collationis definitio hic obiter notetur, quæ ſcil. depeodebatot ab iis qoi negotiationis ſeu transferendarum mercium curam habebant: De qua *ſuo titulo*. Conuenit verò hie omninò Libanij locus *in Florentium p. 4 7.418.* ὁ ἀφόρητος φόρος, ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς φρίττειν πεποιηκὼς τοὺς δεινοὺς, πάντα ποιήσας: ὄνομα μὲν γὰρ διπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τῶν πορθμευόντων τὴν θάλατταν, ἐκείνων εἰς διάδοσιν χρωμένων, ὡς μόλις ἄρτι περιφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται διαρπάζεται δὲ ὑδρορρόας, &c.

IV. * Imppp. Arcad. Honor. & Theod. AAA. Baſilio" Com. S.L.

SALVBRIBVS" licet antè proſpectum meminerimus Oraculis", vt eurum penitùs vacuaretur" obreptio", qui largitionalibus quip, iam commodis derogantes, abſque Palatini officij notione, veniam" debitæ quantitatis Manſuetudinis noſtræ abſolutione meruerunt, iterandæ tamen copiam præceptionis amplectimur, vt, præiudicio ſegregato, non triplum modò, cui primitùs videbatur" obnoxius, verùm etiam quadruplum, diſpendio digniore", exſoluat. Prælata" literis Viri inluſtris Com. ſacrarum largitionum III. Id. Iun. Honor. VII. & Theod. II. AA. Coss. [407.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" De hoc Baſilio Comite S.L. accipiendum videtur quod Zoſimus ſcribit in geſtis Anni proximi 408. *pag.* 813. quem & Hiſpanum fuiſſe ait.
" *Salubria* vocat quæ vtilitati publicæ ſimul & priuatæ conſulunt. vid. *l. vnic. infr. tit. prox.*
" *Oraculis*, ideſt, conſtitutionibus: vid. *Gloſſ. & Paratitlon de Conſtit. Princip.*
" *Vacuari*, ideſt, nullum robur obtinere, in irritum deuocari: vt *l. vn. infr. tit. prox.*
" Ideſt, publica habita ratione Reſcripti ſeu beneficij ſpecialis.
" *Veniam*, id eſt immunitatem.
" *Videbatur*, ideſt, erat.
" *Dignius* vocat *diſpendium*, ideſt, conuenientius.
" De hac ſubſcriptione, quæ ſingularis, vid. in *Prolegom.* & quæ dicam mox ad *tit. prox.*

COMMENTARIVS.

AD FORMAM immonitatis à Principe impetraodæ pertioet hæc Hoourij Conſtitutio: Nempe definit, oullam *Immunitatem* valere poſſe, abſque Palatini officij notione, ideſt, niſi Palatini Sacratum Largitionum prius hoiuſcemodi preces, quibus immunitas petitur, inſtruxerint. Cuius rei non alia ratio eſt, quàm quia immunitatem à Principe petentes ei facilè obrepebant, modo iugationis ementito, vel etiam quæſitis aliis fraudibus quod apertè his verbis iodieatur: *vt eorum penitus vacuaretur* OBREPTIO, *qui* &c. Quare ioſtrui huiuſmodi preces à Palatinis Largitionalibus, penes quos huius rei notitia erat, Honorius omnioo voluerit; Neqoe primus tamen ipſe; verùm &, quod ipſemet profitetur, alij ante ipſum Principes. Repetitum itaque ab eo ius hoc tantum, aucta tameo iam pœnâ. Nam cùm tripli hactenos pœna his impoſita fuiſſet, qui ſine Palatini officij notione huiuſmodi Immunitates impetraſſent, ipſe iam Quadrupli pœnam imponit, quæ Quadrupli pœna hîc notanda eſt.

¶ Notabilis, tandem eſt *huius l.* ſubſcriptio, *Prelata literis viri Inluſtris Comitis ſacrarum Largitionum*: de quâ *in Prolegomenis*; imò & ad *l. vn. tit. prox.*

SI PER OBREPTIONEM" FVERINT IMPETRATA."

TITVLVS XIII.

" Vid. & *l. vlt. ſupr. tit. prox.*
" Reſcripta ſeu beneficia perſonalia immunitatis : vel reſcribendum hîc loco, *fuerint*, *fuerit impetrata*: Immunitas ſcil. de quâ *ſuperiore titulo*.

1. * Imppp. Gratianus, VALENTINIANVS, & Theod. AAA. ad Probum PF. P."

PRIVILEGIA omnia, paucis conceſſa perſonis, in" perniciem plurimorum, in irritum deuocentur, omnéſque huiuſmodi IMmunitates, quâcumque ambitione meruerunt", ad æquale prouincialium ceterorum conſortium reducantur: proſitque" iugatio Reipublicæ", hactenùs ſuſpenſa": Et *in quò" libentiùs adquieſcant, proprio æquanimitatem" docemus exemplo, id contemptui haberi" quod immune hactenus habeatur" facilè perſuademus" ab omnibus faciendum eſſe quod fecimus.* Igitur Sinceritas Tua idipſum per omnem Italiam, tum etiam per Vrbicarias, Africanáſque regiones, ac per omne Illyricum, prælatâ" Oraculi huius auctoritate, firmabit. Dat. IV. Kal. Feb. Med. Merob. II. & Saturnino Coſs. [383.]

NOTÆ

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordat eiuſdem Valentiniani Iun. conſtitutio hoc ipſo Anno data paulò poſt, menſe Martio, *l. vlt. infr. de cenſu ſine adſcrip.*
" *Probus* PP. ſub Valentiniano Iun. ſcilicet Italiæ, Africæ, Illyrici: vt apparet vel ex *fine leg.* de quo mox.
" Similis ſententia *l. 9. infr. de luſtrali.*
" Perſonæ illæ.
" Cùm antea plurimis, plebi, Reipublicæ, noceret paucorum immunitas: initio *huius l.* & *d. l. 9.*
" Id eſt, ciuitas, in cuius territorio immunis hactenùs iugatio ſeu poſſeſſio erat.
" Immunis habita, facta.
" *In quò*, pro ſimplici, *quò* niſi potemus ſcriptum fuiſſe *Etenim quò*, ideſt, etenim quò: ſed prius illud placet.
" *Æquanimitatem* opponit immunitati & ambitioni: & ſic æquanimitatem vocat, cùm quis æquo animo, æqua ſorte cum aliis viuendum ſibi putat, indifferenter *ἀπροσωπολήπτως* vid. *l. 7. ſupr. de diu. reſcript. l. 36. ſupr de annonâ & trib.*
" Locum hunc ita conſtituo, *Id enim contemptui habentes quod immune hactenus habebatur.* Quanquam ſcio, aliter quoque locum hunc reſtitui poſſe.
" *ſ. Habebatur.*
" *ſ. Perſuademur.*
" De hâc ſubſcriptione mox, & in *Prolegomenis.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Iun. hæc ciuilitatis, Æquanimitatis, pleniſſima conſtitutio eſt, de immunitatibus omnibus iugationis alicuius, ſeu certorum iugorum reſcindendis & reuocandis: ſuo in id exemplo prælato, ad Probum Præfectum Prætorio Italiæ: cui cur peculiaris hic *Titulus* deſtinatus fuerit diuinare non poſſum, cum nil aliud contineat, quàm quod *ſuperiore titulo* continetur. *Quare* in eâ interpretanda ea tantùm ſectabimur, quæ *ἐν παρόδῳ* continet.

¶ Primum eſt, quòd hanc conſtitutionem Valentiniani Iun. eſſe dixi, cuius eſt in eadem ſententiam *lex 20. ſup. de annona & trib.* ſeu *lex 7. ſupr. de diuerſ. reſcript. lex vlt. infr. de cenſu.*

Secundum eſt, enixum voluntatis ſuæ hac parte argumentum, exemplo videl. ſuo prælato, quod & ipſum præfert *d. l. vlt.* Additáque elegantiſſimâ ſententia; cui ſimiles alibi paſſim occurrunt: quale vel illud Paterculi *lib. 2. rectè facere Princeps ciues ſuos faciendo docet:* item illud Senecæ *Thyeſte*:

Rex velit honeſta, nemo non eadem volet.

Omitto his ſimilia, quæ pleniore manu Lipſius *Politicorum lib. 2. c. 9.* obuia paſſim. Priora magis placent: De Theodoſio M. huius in Imperio Collega Pacatus in *Panegyrico ad Theodoſium ipſum, cap. 14.* vbi inter alia, decantatum illud, *Exaſperat homines imperata correctio: blandiſſimè iubetur exemplo*

exemplo, & Theodoſius ipſe ad Honorium filium, apud *Claudianum* multa in hanc rem; vbi inter cætera, decantatum illud:

—— componitur Orbis
Regis ad exemplum.

Ingerit hoc ipſum Arcadio Syneſius *in extremo, de Regno*. Sed cumprimis vide quæ de hoc ipſo Valentiniano noſtro Iun. memorat Ambroſ. *in orat. de eius obitu.*

Tertium eſt de Præfectura Prætoriana *Probi*, ſub qua quatuor Diœceſes, puta Italiam, Vrbicarias Regiones, Africam, Illyricum fuiſſe, *fine legis* diſertè docemur: de quo alioquin Probo, Valentiniani huius actus dirigente, vide Socratem *lib. 5. cap. 11.* Sozomenum *lib. 7. c. 13.* De Præfecturis eius ſub Valentiniano patre ad *leg. vn. ſup. ne damna prou.* vbi Claudianum quoque laudaui, panegyrico in Conſulat. Olybrij & Probini:

Acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes
Rexerit, ad ſummi quoties faſtigia iuris
Venerit, ITALIÆ *latè cum frena teneret*
ILLVRICOSQVE *ſinus, & quos arat* AFRICA *campos.*

Quartò, notandus comprimis diſtinctus *Diœceſeon*, quæ hic nominantur recenſus: Quo nomine hæc Valentiniani Iun. conſtitutio inter nobiliſſimas iam eſſe cœpit, ex quo *coniectura de Suburbicariis regionibus & Eccleſiis* eam laudauit. Hæc enim *lex* de earum numero eſt, quæ hæc quatuor clarè & diſtinctè præſtat. Primò, Quatuor diœceſibus Præfecturam Prætorianam Probi, & ſic Italiæ conſtitiſſe: nempe *Italiâ* ſpecialiter dictâ *Vrbicariis* Regionibus, *Africa* & omni *Illyrico* de quo alibi fusè, & quidem de Illyrico omni ad *l. 7. ſup. de metallis* & *l. 2. ſup. de conſtit. Princip.* Secundò notandum circa *Italiæ* diœceſim, eam ab Vrbicariis diſtingui, & ſic Italiam hanc extra Vrbicarias regiones quærendam: cùm aliàs *Italiæ* appellatio totam, quanta ea eſt, Italiam, comprehenſis etiam Vrbicariis regionibus, complectatur: de quo dixi plenè alibi. Tertiò, Quòd *Vrbicarias Regiones* attinet, hic videmus, eas, vt ab Italiâ, ita & ab Illyrico & Africâ ſeparari: ac proinde quærendas eas extra Italiæ diœceſim ſpecialiter acceptam, extra Illyricum & Africam. Vnde iam id impetratum eſt, vtriuſque partis confeſſione, non debuiſſe diligentiſſimum alioquin Annalium Eccleſiaſticorum Scriptorem, *Vrbicarias* regiones in Africam & Illyricum imò in totum orbem Romanum, porrigere. Hoc verò nunc ſatis: nam quod fines harum regionum *Vrbicariarum* attinet, eos alibi circumſcriptos reperies.

Quintò neque illud omittendum, *Illyrici omnis* appellatione hic, vt & aliis locis multis, vtrumque Illyricum, quod in Orientale & Occidentale poſteà receſſit, comprehendi: vtpote Illyrico nondum diuiſo; quod poſt Valentinianum Iun. demùm cuius hæc *lex* eſt, factum eſt: de quo dixi ſemel ad *leg. 2. ſup. de conſtitutionib. Principum.*

Poſtremo loco notandum, quod iubet Valentinianus Iun. hanc legem, *Prælatâ huius Oraculi auctoritate firmari à Probo Præfecto Prætorio*: quomodo & (vt omittam alias *leges*, quas congero in Prolegomenis, & in *Paratitle de conſtitution. Princip.*) *l. vlt. ſup. tit. prox. Prælata literis Viri Inluſtris Comitis S. L.* Mos hic ſcil. olim fuit, vt Magiſtratus iuberentur Conſtitutiones ſeu Edicta Principum publicè ſub Edicto ſeu Programmate proponere & proferre, imo & anteferre, *præferre*: Præferre, inquam; Sic vt *lex* Principis præcederet, ſequeretur mox Edictum Magiſtratus: quod rectè probauit Sirmondus, *2. Propemptici, cap. 2.* quod etiam *huius leg.* verba clarè præferunt. Quanquam, verum vt fatear, vim in hoc verbo non omnem facio: *Præferre* enim auctoritatem dicitur, qui alicuius rei auctoritatem obtendit, quocunque loco & ordine obtendat. Id ergo melius certius comprobatur ex *Nouellarum* ſubſcriptionibus; Nouellæ, inquam, Valentiniani *de Teſtamentis*: de *ſepulchris*: de *libertis*: vbi diſertè eæ dicuntur, *Antelata Edicto Præfecti Prætorio*, vbi perperàm Vir Clariſſimus emendabat, *Antelato Edicto*: Comprobatur id quoque Edicto Præfectorum, quo *lex* Theodoſij, promulgata de Neſtorij libris, inter Acta Synodi Epheſinæ; vbi aiunt diſertè Præfecti, *ἐν τῷ δεῖν ταῦτα γράμματα ἡμῶν προλάμψαι προστετάχαμεν*. Comprobatur & Edicto *Marcellini* Tribuni & Notarij ad Collationem Carthaginenſem miſſi ab Honorio, vbi propoſito Edicto Honorij, ipſe mox iſta ſubiicit: *Quid Clementiſſimus Princeps Dominus noſter Honorius pro Catholica fidei confirmatione decreuerit, antelatorum apicum tenore monſtratur.* Et rectè Sirmondus, qui ex ipſa decori ſpecie id etiam adſtruebat: Cui enim veriſimile fiat, Principum *legem* Iudicum Edictis ſubiectas fuiſſe? Idem verò rectè contrariam ſententiam perperàm fulciri demonſtrauit his verbis; *Lex propoſita ſub Edicto*: vt *Nouella* Valent. de *præſcript. 30. ann.* Hæc enim verba non ordinem denotant, ſed modum proponendi: *Sub*, idem eſt, quod *per* Edictum. Idem denique oſtendit & *προγράμματα* & *προθέματα* non ideò dici quod præponerentur, ſed quod *palàm* præponerentur.

DE CONDITIS" IN PVBLICIS HORREIS.

TITVLVS XIV.

X. COD. IVST. XXVI.

" Vrbicarij canonis, de quo *lex* 1. & 2. militaris annonæ, de quo *lex* 3.

PARATITLON.

CONDITA, *Rubr. l.* 1. & *l.* 3. 15. *ſup. de erogat. milit. ann. l.* 2. *inſ. de his quæ ex publ. conlat. l.* 9. *inſ. de Suariis.* fiſcalia condita, *l.* 16. *d. tit. de erogat. milit. ann.* horreorum condita, *l.* 10 *ſup. de munerariis,* ſunt, quæ in horreis habentur, *l.* 1. in publicis horreis, *Rubr.* veluti frumentum, *l.* 1. repoſita ad vſum Vrbis Romæ, *l.* 1. 2. ad erogationem militaris annonæ, *l.* 1. 3. 5. 11. 16. 17. 32. *ſup. de erogat. mil. ann.*

HORREA, *l.* 4. 17. 35. 37. *inf. de operib. pub. l.* 3. *h. t.* enim quædam erant in quibus ea reconderentur, & ex quibus rurſum erogarentur, partim Romæ ſeu apud vrbem Romam, *l.* 1. 2. *h. t. l.* 12. *inſ. de operib. publ.* horrea Romana Symmacho *lib.* 3. *ep.* 55. partim in portu Vrbis Romæ: vnde horrea Portuenſia: de quibus *ſuo tit. inf. de patronis horreorum portuenſium*: & condita portuenſia, *l.* 9. *inf. de ſuariis*: partim in prouinciis; quorum alia Romano populo deſtinata, vt in Africa: de quibus Ammianus Marcellinus *lib.* 28. *p.* 385. de quibus dixi ad *l.* 16. *inf. de Suſceptorib.* alia erogationi militaris annonæ per limites & caſtra, *d. l.* 1. 5. 11. 15. 16. 17. 32. *ſup. de erogat. milit. ann.* Hæc horrea omnia dicta, & horrea publica, *Rubr. h. t. l.* 32. *ſup. de erog. milit. ann.* horrea fiſcalia, *l.* 16. *ſup. de erogat. milit. ann. l.* 12. *inf. de operib. pub. l.* 16. *inf. de ſuſceptor. l.* 1. *inf. de equis curulib.* Ab his horreis, horreaticæ ſpecies, *l.* 3. *ſeu vlt. h. t.* De his Conditis ſequentia conſtituuntur.

Primò iubentur Condita in Vrbis Romæ vſum ita expendi, vt videlicet vetus frumentum prius expendatur, *l.* 1. *h. t.* Secundò non ante aliquid ex his diuidatur Ciuibus pro annona ciuica, quàm integer canon ex Africa inuectus fuerit, *l.* 2. *h. t.* Tertiò, His cuſtodiendis, admetiendis, Cuſtodes & Menſores adpoſiti *l.* 1 *in f.* vide & *l.* 9. *inf. de ſuariis: l. vn. inf. de patron. horr. portuenſ. l.* 1. *inf. de canone frum. V. R.* Quartò: Vſurpans aliquid ex his, deportationis pœnam & bonorum omnium proſcriptionem patitur, *l. vlt. h. t. l. vlt. inf. de canone frum. V. R. l.* 12. *inf. de operib. publ. l.* 2. *ſup. de his qui cum diſpenſatore.* de quo *ſuo tit.* Vid. *inf. de his quæ ex publica collatione illata ſunt non vſurpandis*: & nominatim *l. vlt. eod. tit.*

I. * Impp. VALENTINIANVS, & Valens AA. ad Voluſianum P. V."

CAVENS, ne Vrbaniciani" Officiales annonariis neceſſitatibus miſceantur, omnia participe Præfecturâ Annonariâ diſponas, ac iubeas ad curam propria" reuocari. ¶ Ante omnia * autem quæ in horreis" habentur, expendi volumus, ita vt non priùs ad id frumentum tendatur" expenſio, quod ſub" Præfecturâ tuâ, Vrbis horreis infertur, quàm vetera condita fuerint erogata. ¶ Si " fortè vetuſtate ſpecies" ita corrupta eſt, vt per ſemet erogari ſine querelâ non poſſit, eidem ex nouâ portione miſceatur, cuius adiectione corruptio velata damnum fiſco non faciat. ¶ Ad iſtud autem negotium, arbitratu ac tuo iudicio. nobilis", prudens, fidelis, optimè ſibi conſcius, pro integritatis meritis", adponatur cuſtos ac Menſor, qui vel frumeta modio metiatur, vel,

vel iuſtis æſtimationibus colligat, quanta habeantur in condito. Dat. VI. Id. April. Diuo Iouiano & Varroniano Coſs. [364]

NOTÆ.

[a] *Lex 1. Cod. eod. tit. lib. 10. t. 26.* hinc deſumpta eſt, reciſâ prima *huius leg.* ſententia ceu temporali. Iungenda autem illi *lex 1. Cod. de off. P.V.* quæ ſubſcriptione caret, vt & *lex 2. Cod. de Apparitorib. Præf. annonæ.*

[b] *Voluſianus* P.V. Romæ ſub Valentiniano Sen. vid. *Proſopogr.*

[c] Prima hæc ſententia abeſt à *Cod. Iuſt.*

[d] De *Vrbanicianis* his Officialibus dixi quoque iam ad *l. 8. ſup. de Agentibus.* Dicti autem *Vrbaniciani,* Officiales Præfecti Vrbis ſeu Apparitores, vt vocantur *d. l. 2. de off. Appar. Præf. ann.* quomodo Præfecti prætorio Apparitores, *Præfectiani,* Præfecti annonæ, *Annonarij.*

[e] *x. Propriam.*

[f] Hinc iam deſumpta eſt *lex 1. Cod. eod. tit.*

[g] Vrbis ſcil.

[h] Abeſt à *Cod. Iuſt.*

[i] *Extendatur.* Cod. Iuſt.

[k] Id eſt, tempore Præfecturæ tuæ.

[l] *Et ſi.* *Cod. Iuſt.*

[m] Annonaria ſcil.

[n] *Nobis prudens,* Cod Iuſt. malè.

[o] *Integritate mentis.* Cod Iuſt. malè.

COMMENTARIVS.

VRBICÆ annonæ variis rationibus & quatuor quidem, quot etiam *huius l.* capita ſunt, hâc conſtitutione conſulit Valentinianus Sen. quem Principem innumeris aliis *legibus* eidem annonæ enixo ſtudio conſuluiſſe liquet: Quod & ipſemet disertè profitetur *l. 1. Cod. de off. P.V.* quæ *huic* iungenda eſt.

¶ *Primùm* igitur, (quod ab hoc titulo alienum eſt) Præfectum Vrbis, etſi Vrbicæ annonæ curam gereret, ſub eius diſpoſitione Præfectus annonæ fuerit, (quod etiam *Imperij Notitia* oſtendit & Sidonius Apollinaris *lib. 1. ep. ad Campanianum 10.*) attamen de annona eum quicquam diſponere vetat, niſi *participe Præfecto Annonæ*; id quod expreſſiùs adhuc Valentinianus definiuit *d. l. 1. C. Iuſt. de Officio P.V.* quæ eiuſdem conſtitutionis pars eſt, & *huic* proximè cohæſit: Ea ſic habet; *Impp. Valentin. & Valens AA. ad Voluſianum Præfectum Vrbis. Studentibus nobis ſtatum Vrbis, & annonariam rationem aliquando firmare, in animum ſubiit, eiuſdem annonæ curam non,* [*non omnem maioribus deferre poteſtatibus*] *omnibus deferri poteſtatibus. Et ne Præfectura Vrbis abrogatum ſibi aliquid putaret, ſi eorum* [id] *ad officium annonarium redundaſſet, eidem Præfecturæ ſollicitudinis* [annonariæ] *neceſſitatem mandamus: ſed non ita, vt lateat officium annonariæ Præfecturæ; ſed vt ambæ poteſtates, inquantum ſibi negotij eſt, curantur ciuilem annonam; ſitque ſocietas muneris: ita vt inferior gradus meritum ſuperioris agnoſcat; atque ita ſuperior poteſtas ſe exerat, vt ſciat ex ipſo nomine, quid Præfecto debeatur annonæ.* Concurrere itaque has duas Poteſtates, Præfectum Vrbis, & Præfectum Annonæ, in ſollicitudine ipſius Annonæ Vrbicæ vult Valentinianus, ſeu ſocietatem muneris inter eos eſſe iubet. Quod etiam deinceps obtinuiſſe docet *lex vlt. inf. de nauicul.* & Symmachus *lib. 10. ep. 48.* & Sidonius *lib. 1. dict. ep. 10.* potioribus tamen partibus *Præfecto Annonæ* adſignatis, vtpote cuius hæc vnica cura erat, de quo etiam vide eiuſdem Valentiniani *l. 2. inf. de canone frum. V. R.* Quare ſi quid circa Annonam facto opus eſſet, Præfecti Vrbis Officiales ei rei ſe immiſcere vetat, verùm Præfecti annonæ Officiales id exſequi iubet, vitandæ ſcil. confuſioni. Quod ipſum disertè quoque cauetur *l. 1. C. de Apparitoribus Præfecti annonæ: Apparitores,* inquit, *Vrbanæ Præfecturæ annonario Officio ſeſe non inſerant, ſed Apparitorum æmulatione ſecreta, miniſterio ſuo annonæ Præfectura fungantur,* quæ *lex* fortè & ipſa *huic* iungenda videri poſſit, emendatâ inſcriptione. Obſeruandum interim nouum iſtud Valentiniani inſtitutum: quo Præfecti Vrbis cognitionem ſuccidit: vt & notandus concurſus & coniunctio duarum Poteſtatum circa eandem rem.

¶ Secundum iam *huiuſce leg.* caput, quod retinuit Tribonianus eſt de Erogatione Annonæ: Iubet ſcil. Valentinianus vetera priùs condita expendi ſeu erogari: vetera, inquam, condita, id eſt, quæ ſub anteriore Præfectura horreis illata fuerunt & aſſeruantur, priuſquam ad erogationem nouorum deueniatur; *nouorum,* id eſt quæ ſub præſenti Præfecturâ horreis fuerunt illata: Quod in erogatione vini aliter obtinet, veteris quippe vini diſpendioſa erogatio eſt, *l. 25. ſup. de erogat. milit. ann.* niſi ſi proceſſum temporis non ferret, *l. 3. ſup. tributa in ipſis ſpecieb.* quæ & ipſa *lex* pertinet ad Vrbicariam annonam.

¶ *Tertio capite* id cauetur, vt ſi Vetera condita fortè corrupta ſint, quæ ſine querela ſola non poſſint erogari, tùm nouæ annonæ ſeu frumenti noui *admiſtione* id virium veletur.

¶ *Poſtremo* tandem *capite* cauetur, de *Frumentario cuſtode & menſore* à Præfecto Vrbis arbitratu eius & iudicio eligendo: Eum ſcil. Nobilem, Prudentem, Fidelem, optimè ſibi conſcium, pro meritis integritatis, eligi vult, qui ſcilicet aut modio frumentum metiatur, aut iuſtâ æſtimatione colligat, quantum habeatur in condito: De quibus *Menſoribus* dicendi locus erit *l. 9. inf. de Suariis: l. vn. inf. de patronis horr. portuenſ. l. 1. inf. de canone frum. V. R.*

Inter alias verò qualitates, quæ in Cuſtode hoc vel Menſore requiruntur nota *Nobilem* requiri, quod in *Cod. Iuſt.* malè mutatum in *nobis.* Nempe *nobilis* pro integro, ſummæ integritatis, vt contra *ignobiles* de corruptione, *ignobilis diſſimulatio, l. 11. inf. de extraordinar.*

¶ Interim ex ſuperioribus apparet, non rectè *hanc leg.* reſtringi à nonnullis ad annonam ciuicam gratuitam ſeu panem gradilem; de quo erit *inf. titulus de annonis ciuicis & pane gradili,* verùm ſpectare eam ad quamlibet annonam Vrbicariam, etiam eam, quæ publicè diſtrahebatur, quod & in vino factum oſtendi, ad *l. 1. 3. ſup. tributa in ipſis ſpecieb.*

¶ Amayæ interim hæſitationem *hâc l.* non potui non riſu excipere, qui cùm videret *Valentiniani*

&

Digitized by Google

& Valentis nomina *huic l.* inſcripta, ſubſcriptos verò Conſules *Iouianum & Varronianum*, tanquam iorer ſe pugnanti hic ita conciliauit, hanc legem tuliſſe quidem Iouianum, ſed præmaturâ eius morte non potuiſſe eam publicari, & ideò ſequentes Imperatores id effeciſſe, cùm in Conſulatu ſuo obiecit. Neſciuit enim Amaya, mortuo quamuis Iouiano & Varroniano, conſulatum tamen de eorum nominibus porrò reſignatum addito tantum eius rei indice vocabulo, Divo. Quare Valentiniani hæc *lex* omnino eſt, nullo modo Iouiani. Vt & illud omne ioculare, quod idem poſt alibi Interpres, tam prolixè mouet aduerſus id quod *hâc leg.* dicitur ſpecies vetuſtate corruptas cum nouis ita miſcendas, vt eius adiectione corruptio veletur. Quaſi id in falſi crimen incurrat, & contra bonæ fidei regulas ſit: húcque aptat quæ aduerſus priuatos *καπηλεύοντας* dici vel ſtatui ſolent: forúmque adeò conſcientiæ aduerſus id commouet, tanquam id naturali charitati & veritati aduerſum ſit: & exinde in eum tractatum ſeſe effudit, quando naturaliter alterum decipere fas ſit. Vbi tandem etiam ex parte poſt alios obſeruat, hanc legem eſſe de annona Ciuica & de pane gradili, qui gratuitò populo Romano ex horreis expendebatur, erogabatur gratis, & ex Principis liberalitate, qui proinde hanc *legem* liberalitati ſuæ dicere potuit, & *fiſco ſuo* conſulere: Verùm & hoc malè: nam & hæc *lex*, vt dixi pertinet ad quamlibet Annonam Vrbicam, quam *etiam publicè diſtrahebat*. Certè id ipſum quoque hodie alicubi in Rebuſpubl. benè inſtitutis vſurpari videmus, etiam cùm condita in publicis horreis ſpecies non ita bona aliarum mixtione & adiectione velantur, atque ita in piſtores erogantur.

11. * Impp. Arcadius & Honorius AA. Florentino P. V.″

Nihil priùs ex horreis conſequantur″, quàm omnis Canon, qui antiquitùs eſt inſtitutus, fuerit conpletus; Cognoſcente Officio Vrbicariæ Præfecturæ, decem libris auri eſſe″ multandum, ſi quæ decreuimus fuerint temerata. Dat. VI. Kal. Ian. Med. Arcad. III.″ & Honor. III. AAA. Coſs. [396.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ *Florentinus* P.V. Romæ ſub Honorio, vid. *leg. 3. inf. de priuilegiis Corporatorum V. R.* Huic Florentino P.V. complures aliæ *leges* inſcribuntur. Sed & plures Symmachi epiſtolæ *lib. 4.* ex quarum numero eſt *ep. 52. & 54.* è quibus de eius Præfectura iudicium facilè fieri poteſt.

″ Quinam? An piſtores? an ciues ſeu populares? Hoc verum, dicam mox.

″ De canone frumentario Vrbis Romæ, erit *titulus inf.*

″ *✠. eſſe ſe* vel ſimpliciter *ſeſe multandum.*

″ *✠. IV.* Idem error tollendus ex *l. 26. inf. de nauicular.*

COMMENTARIVS.

Rogari, expendi, ex Canone frumentario Vrbis Romæ ſeu profligari diurna præbitione quicquam vetat Honorius Anno Domini 396. priuſquam integer canon *completus*, fuerit, (id eſt illatus.)

¶ Quæ conſtitutio obſcurum ſenſum habet, vtpote cùm decurtatam adeò in hunc *titulum* retulerint *huius Codicis* Conditores, vt non habeat vox, *conſequantur*, quò referatur. Qui Conditorum iſtorum error eſt. Sed & ratio præterea in obſcuro eſt: ipſa temporum ratio fortè rem expediet. Pertinet hæc *lex* procul dubiò ad metum ingruentis Romæ famis, cùm videlicet *Gildo* hoc ipſo Anno 396. ſuperiore menſe Nouembri, ſub finem Autumni, ingruente hyeme, teſte Claudiano *de bello Gildon. in princip.* arrepta per Africam tyrannide canonem Vrbicarium, qui ex Africa *antiquitus* erat *inſtitutus*, (id eſt Vrbi Romæ deſtinatus) retinuiſſet; de quo conſule *Conſularia noſtra Theodoſiana*, atque exinde fames ſæuiſſima Romæ oborta; de qua videndus Symmachus & Claudianus *de bello Gildonico*; Quò pertinet præterea hoc ipſo menſe Decembri altera Honorij conſtitutio, putà *lex 26. inf. de Nauicular.* & complures inſuper anno proximo ſequente 397. Quare cùm canonem illum frumentarium hoc menſe Decembri nondum illatum viderit Honorius, neque dùm ſatis ſciret vnde hæc mora prouenißet, non vnâ ratione ingruenti fami occurſum voluit: Et quia, penes Nauicularios quoque eius rei culpam reſidere putaret, *legem illam 26. inf. de nauicular.* edidit: Sed & hâc *leg.* emiſsâ, Populo Romano, conſultum voluit, erogationi canonis modo præſtituto, ne alioquin iuſta eius erogandæ ratione non habitâ canon ſolito citius deficeret, & profligaretur diurnâ præbitione. Quare id nunc conſtituit, vt *nihil* populares ſeu ciues, priùs ex horreis conſequantur, id eſt vt ne quid erogetur, profligetur diurnâ præbitione in ciues vel gratuitæ annonæ (quæ *annona ciuica* dicitur) vel diſtractione factâ, quàm totus canon illatus fuerit, vt ita futuri prouidentia modus erogationis ineatur. Tandem ad ipſammet Florentini huius P. V. cui *hac lex* inſcribitur, relationem id ita ab Honorio conſtitutum cenſeo. Extat ſanè Symmachi *Epiſtola 54. lib. 4. ad hunc eundem Florentinum*, ſuper hac ipſa re. *Sed quid mihi inſuſurras frugis Africanæ tenues commeatus? Abſit, vt præſens annus imitetur fortunam ſuperiorum. Intercludet, vt ſpero,* Providentia *triſtes caſuum vias, ſacris auribus edocendis, & caſtigatione Iudicum, quos alimentaria ſpectat inuectio. Nec ſpem dies obſtruit. Nam mare*

aabu

adhuc iuſtis curſibus patet, & nondum in hyemem præcipitat Autumnus. Placet tamen inter hæc quod ſnaſtuas, & pio Metv *anteuertis neceſſitatem. Remunerabitur curam melior euentus; & laudis tuæ fructus efficiet, vt poſthac tibi dulce ſit timuiſſe.* Quæ quidem Symmachi epiſtola, vt ex ſuprascriptis apparet menſe Nouembri circiter data eſt.

¶ Prouidentiæ interim Principalis exemplum hîc habemus; imminenti fami prouidâ ratione occurrentis. Nempe vt cæteroquin venicoti neceſſitati prouidus quiſque occurrit, ſi ad calculos ſedeat, ita venturæ fami occurrit, qui accepti priùs quàm expenſi vllius rationem habet.

III. * Idem AA. Anatolio″ PF. P. Illyrici.

Nvlli″ poſthac horreaticas″ ſpecies contingendi copia præbeatur. Sin″ verò quiſquam temerator horreorum extiterit, qui ſibi ex prædictis aliquid audeat vſurpare, hanc pœnam ſciat noſtro arbitrio definitam, vt deportationis pœnæ ſubiectus, totius ſubſtantiæ″ cogatur ſubire iacturam. Dat. VII. Id. Iul. Conſtantinop. Cæſario & Attico Coss. [397.]

NOTÆ.

* *Lex vlt. C. de conditis in publicis horreis.*
″ *Anatolius* PP. Illyrici ſub Arcadio Imp. A. D. 397. 398. 399. v. *Proſopogr.*
″ Iudici forte.
″ *Horreatica* ſpecies quæ in horreis conditæ.
″ *Si verò;* ita *Cod. Iuſt.*
″ Nempe deportationi iuncta ſemper eſt bonorum publicatio.

COMMENTARIVS.

Vsvrpare ea quæ publicâ collatione in horrea illata ſunt, vt nulli penitùs Iudici licet (de quo peculiaris eſt titulus *inf. lib. XII. tit IX. de his quæ ex publica conlatione inlata ſunt non vſurpandis*: in *quem* & hanc *legem* coniectam oportuit;) ità cùm id à Iudicibus ſubinde fieret, tùm alij Principes ei vſurpationi intercesſêre, tùm *hâc leg.* Arcadius intercedit: ac nominatim per *Illyricum* (Orientale ſcilicet) rurſum nominatim, circa ſpecies *horreaticas*, id eſt, circa annonam militarem, quæ per Illyricum, in caſtris & horreis limitaneis, exercitui, qui Scythis, Gothis, Sarmatis oppoſitus erat, alendo, condita erat: de qua alioquin militari & limitaneâ annonâ fuit iam peculiaris *tit. lib. VII. tit. IV.* Malè igitur ſpecies *huius leg.* ponitur in ſpeciebus repoſitis ad ſubleuandas neceſſitates populi, ne alioquin, vt loquuntur, fameſceret populus.

¶ Quod pœnam huic vſurpationi impoſitam attinet, bonorum proſcriptionis & deportationis, eadem & ſtatuitur *lex 12. inf. de operib. publ.* & *lex 2. ſup. de his qui cum diſpenſ.*

¶ Malè item ad *hanc legem* quæritur, vtrum hæc *lex* quoque obtineat, ſi ſpecies non quidem in horrea adhuc conditæ, verùm ad horrea tantùm deſtinatæ ſint? Eſt enim *huius legis* ſpecies de horreaticis ſpeciebus, id eſt quæ in horreis conditæ in vſus militares.

¶ Exemplum interim hîc habemus, Principis, Iudicum integritati, ſimul & collatorum indemnitati, tandem & rei annonæque militari conſulentis.

DE PVBLICA COMPARATIONE.

TITVLVS XV.

X. COD. IVST. XXVII.

Vt nemini liceat in coëmptione ſpecierum ſe excuſare, & de munere Sitoniæ. Addantur præterea *huius tituli legibus* de hac ipſa re, quinque aliæ præterea: putà *lex 14. ſup. de proximis Comitibus diſpoſitionum, lex vlt. inf. de equorum conlat. lex 1. 3. inf. de frumento Vrbis Conſtantinopolitanæ: lex 49. inf. de operib. publicis.*

PARATITLON.

PVBLICA COMPARATIO, quæ *Rubr. huius tit.* dicitur, vocatur & Comparatio diuerſarum ſpecierum, *l. 1.* comparatio ſpecierum, *l. vlt. inf. de equor. conlat.* & *l. 49. inf. de operib. publ.* ac nominatim frumenti, vnde coëmptio frumentaria, *l. 3. inf. de frumento Vrb. Conſtant.* frumentaria Comparatio, *l. 1. inf. de frum. Vrb. Conſt.* Item Venalicium, *l. 14. ſup. de prox. Comit. diſpoſ.* Tandem & Synoneton appellatur, *l. 1.* quæ vox *coëmptioni* reſpondet, vt *coëmere*, pro ſimplici, *Emere*, in *d. l. 1. de frum. V. Conſt.*

Erat autem, cùm ad prohibendam famem fortè Vrbis Conſtantinopolitanæ, vt *d. l. 1. inf. de frum. Vrb. Conſt.* vel vrgente aliâ neceſſitate fortè bellicâ, *l. vlt. inf. de Equor. conlat.* ſpecies annonariæ à prouincialibus, pretio contrà dato à fiſco expetebantur, *l. 2.* ſub transactiune comparationis, *d. l. prox.* vt videlicet diſtraherent vſibus publicis profuturas fruges, *d. l. prox. inf.* ſpecies annonarias, *d. l. 2.* pretiis, quæ in foro rerum venalium habentur, *d. l. 2.* Quæ quidem adſcriptio, ſeu Indictio, inferiores vel plebeios non tenebat, *d. l. 2.* Vt nec actores & Procuratores Senatorum *hac l.* ſed potiorum, id eſt ditiorum poſſeſſorum domos *d. l. 2.* Pro ratione temporum vel ingenio Principum: Modò neceſſaria, ſic vt nullus ab ea immunis eſſet, *d. l. vlt. inf. de Equor. conlat.* & *l. 49. inf. de operib. publ.* Exceptis ſcriniorum Proximis & Comitibus diſpoſitionum, *l. 14. de proximis*: modò voluntaria, *d. l. 2.* Ita quidem vt non pretiis acceptis ſpecies dare cogerentur, *d. l. 2.* vnde Transactio Comparationis, *d. l. 2.* vocatur.

¶ SENATORVM *actores, Procuratores, à Synoneto immunes eſſe.*

1. * Imp. CONSTANTIVS A. ad Senatum.

AD comparationem diuerſarum ſpecierum (quod *Synoneton* appellatur) Actores, Procuratoréſque Senatorum per diuerſas prouincias nullam inquietudinem tolerent. Dat. v. Non. Maij, Tauro & Florentio Coss. [361.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* prælata Anaſtaſij *l. 1. C. eod. tit.* quâ nulli immunitas tribuitur ab hac comparatione. Iungenda ei autem *lex 12. 13. ſup. de Pratorib. lex 1. ſup. de metatis: lex 7. ſup. de annona & trib. lex 48. inf. de decurion. lex 3. inf. de luſtrali conlat. lex 1. inf. de protoſtaſia: lex 7. inf. de oper. publ.*

COMMENTARIVS.

CONSTANTII Imperatoris hæc conſtitutio eſt, de Publica comparatione ſeu Synoneto, omnium, quod ſciam, in hoc argumento antiquiſſimâ: quâ IMMVNES eſſe iubet à publica illa comparatione, ſeu Synoneto, Actores & Procuratores SENATORVM, qui ſcil. per prouincias poſſeſſiones eorum nomine exercebant, procurabant: Quæ quidem *lex* prolixæ Conſtantianæ *ad Senatum Orationis* pars eſt: quod oſtendunt *octo* illæ *leges*, quas *huic* coniungendas eſſe dixi; quibus

&

& aliæ præterea Senatoriæ Immunitates continentur, putà à luſtrali collatione, *d.l.5. inf. de luſtrali conlat.* à metato, *d.l.1. ſup de metatis*: à collatione ad opera publica, *d. l.7. inf. de operib. pub.* à tributis ſoluendis pro colonis profugis, *d. l. 7. ſup de annona.* non tamen à munere protoſtaſiæ, *d.l.1. inf. de protoſtaſia*, non verò à nexu Curiali, *d.l.48. inf. de decurionibus*, quæ leges, vt dixi, omnes, huic atque inter ſe cum tribus aliis præterea coaſſandæ ſunt, ceù eiuſdem orationis partes: quæ tamen non illa eſt, cuius meminit Themiſtius *Orat.* 14. vt oſtendi ad *d. leg.* 12. *ſup. de prætorib.* (quæ & ipſa *huic* iungenda eſt, etſi de Themiſtio agat.) Et hoc quidem ſingulare Senatorum priuilegium eſt, cùm alioquin nemo à Synoneto immunis ſit, *l.vlt. inf.de Equor.conlat. l.49. inf.de operib.publ.*& *tit. Cod.Iuſt de quib muneríb. vel præſtationib.nemini liceat ſe excuſare*: quâ causâ hæc lex abeſt à *Cod.Iuſt.*

¶ Quale autem hoc onus fuerit, ex *Paratitlo* liquet. Iſtius ſanè quoque Symoneti ſeu Coëmptionis Scriptores nonnulli τῶν ἔξω meminêre; Libanius *epiſt. ad Modeſtum* 266. Auctor ſubditus *Notitiæ Imperij*, de Iudicibus & Exactoribus. *Illa*, inquit, *Tyronum comparatio, Equorum vel frumenti coëmptio, expenſa quoque mœnibus profutura, ſolemnia lucra ſunt, & votiua direptio.* Boëtius, 1. *de conſolat. Cùm acerba famis tempore grauis atque inexplicabilis indicta* Coemptio *profligatura inopiam Campaniæ videretur, certamen aduerſum Præfectum Prætorij communis commodi ratione ſuſcepi, Rege cognoſcente contendi, & ne coemptio exigeretur, euici.* Caſſiodorus etiam 12. *variar.* 14. *Lardi atque Tritici ſpecies nullis temporibus coemptionis nomine inde decernimus poſtulari.* Suidas Σιτωνία, τὸ ἄχθος. ὅτι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ τοῦ σίτου φορὰ ἐπαύσατο: & mox, τόν τε σῖτον ὠνεῖσθαι τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι, καὶ τίμημα ἐπέδιδον ὑπὲρ αὐτοῦ καταβάλλειν: τοῦτο δὲ τὸ ἄχθος, ὅπερ συνωνὴν καλοῦσι νενομίκασι. De munere huius Sitoniæ, id eſt de cura σιτωνικῶν, ſeu frumenti coëmendi monere, Hermogenianus & Arcadius Chariſius *l.* 1. & 18. *ff. de munerib. & honor.* & quiſquis Author eſt *legis* 5.6.12. *eod.* vide & *dict. tit. Cod. vt nemini liceat in coempt.* &c. & *Nouell.Iuſtiniani* 30. Gregorium *lib.*10.*epiſt.*

¶ Hæc intereà Conſtantij conſtitutio exemplum eſt, Principis *Senatui* ſeſe commendare ſatagentis: argumentóque eſt, quo Conſtantius ipſe erga Senatum & Senatores animo ſeu ſtudio fuerit.

¶ Potiores, *tantùm, eóſque nonniſi volentes, nonniſi pretio prorogato, nonniſi forenſi, etiam annonarias ſpecies, fiſco diſtrahere cohortatur Theodoſius M. A.D.* 384.

11. * Imppp. Gratianus″, Valentinianus, & Theod. AAA.

Cunctos″ formari″ pleniùs conueniet, vt in ſpeciebus, etiam annonariis, quæ à Prouincialibus, ſub tranſactione″ comparationis, pretio expeti ſolent, ſciant, nullam ſibi neceſſitatem″ indictionis inponi, ſed huius adſcriptionis″ neceſſitatem ſublatam: mox″, ab Ampliſſimâ Præfecturâ″ pretiis conpetentibus deſtinandis, vt nihil trahatur″ in debitis, quod aut ſperetur, aut promittatur quando″ ſoluendum, Vnuſquiſque″ Prouincialium noſtrorum, arbitratu proprio & mente deuotâ, ſpecies petitas hiſdem pretiis quæ in foro rerum venalium habebuntur, libens præſtet, ac diſtrahat: ita vt priùs″ vendendas det ſpecies, quam omne, quod in ratione diſtractionis venerit″, aurum fuerit conſecutus: Potiorum″ tantùm, id eſt, poſſeſſorum, domibus delegatis: Quibus tamen cohortatio inponitur, non neceſſitas imperatur. *Vt conſenſum facilem præbeant ſuper ſpeciebus annonariis diſtrahendis.* ¶ Hæc autem adſcribtio inferiores, vel plebeios non tenebit, vt vſibus publicis profuturas diſtrahant fruges. pp. Prid. Kalend. Febr. Byritho″, Richomere & Clearcho Coss. [384.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod.Iuſt.* prælatâ vt iam dixi ad *l.8.ſup.* Anaſtaſij *lege*, quâ conditiones nullæ proponuntur. Iungendæ autem illi *lex* 19. *ſup. de annona & trib.* & *lex* 4. *ſup. tributa in ipſis ſpecieb.*

″ Perperàm *hæc lex* pariter vt *lex* 19 & *d.lex* 4. Gratiano, Valentiniano & Theodoſio tribuuntur; Tribuendæ enim ſunt *Valentiniano*, Theodosio & *Arcadio*; vide *Conſularia Theodoſ.*

″ *Edicti* pars hæc videtur.

″ *Formari*, pro informari.

″ *Tranſactio comparationis* propria voce, quam ad *leg.*1. *ſup.* iam expendi. De altero autem tranſactionis genere agitur idque ſimul improbatur *d.l.4. tributa in ipſis ſpeciebus.*

″ Ita mox pariter, *arbitratu proprio & mente deuotâ*: & Tertiò, *Quibus tamen cohortatio imponitur, non neceſſitas imperatur*, &c.

″ Ita mos fine legis; *Hæc autem adſcriptio*, &c. *Adſcriptio* neceſſitatem indicat.

″ Id eſt à Præfecto Prætorio, non Præfecto Vrbis, vt nonnulli exiſtimarunt, de quo mox plura.

″ *Trahi in debitis*, eſt differri ſolutionem.

″ *x. Quandoque*, id eſt deinceps & in futurum; niſi pro eodem quis malit hîc legere, *aliquando.*

″ Vnuſquiſque igitur.

″ *x. Non priùs*: id enim omnino *huius l.* ſententia depoſcit.

″ *Et conuenerit*

″ *Potiores*, pro poſſeſſoribus, *hac l. & l.5. inf. de luſtrali conlat.* Vide *Gloſſarium.* Forte autem *hic* legendum: *Potiorum tamen tantum* &c.

″ Hanc ſubſcriptionem plenius expendi ad *d.l.*19. *ſup. de annona & trib.*

COMMENTARIVS.

THeodosii M. conſtitutio hæc eſt de publica Comparatione: quæ inani battologia & hiulca oratione laborat, & æquiſſima tamen eſt. Initio, *hac lex* apertiſſimè omnium oſtendit, publicam Comparationem, Coëmptionem, Synoneton, quod prouincialibus ſeu poſſeſſoribus indicebatur, fuiſſe, non emendi neceſſitatem, quæ prouincialibus imponeretur; verùm vendendi fiſco qui ſpecies ita comparabat, coëmebat à priuatis vrgente neceſſitate; De quo tamen anxiè quærunt Interpretes nonnulli: Apertè enim *hac leg.* dicitur *ſpecies annonarias à prouincialibus pretio expeti ſub tranſactione comparationis*: ſtatuitútque, *pretia competentia à Præfecto Prætorio* [è fiſco ....] *deſtinanda*: Additur, *nihil trahi in debitis oportere, quod ſperetur aut promittatur olim ſoluendum*: apertiſſiméque dicitur, *Prouinciales ſpecies* PETITAS *pretiis diſtrahere*: mox, *vendendas dare ſpecies, auro contra*: Item *Potiores*, ſeu *poſſeſſores conſenſum præbere ſuper ſpeciebus* DISTRAHENDIS: Tandem *Inferiores* ſeu *Plebeios non teneri* VSIBVS PVBLICIS *profuturas fruges* DISTRAHERE.

Nunc de *Conditionibus* æquiſſimis, quæ publicæ huic Comparationi apponuntur *hâc l.* CONDITIONES nempe publicæ Comparationis quatuor *hâc* Theodoſij M. *conſtitutione*, ſubleuandis prouincialibus, inquè eorum fauorem, proponuntur, pariter vt duo alia circa eandem rem Tributariam, ad eorumdem Prouincialium indemnitatem ab eodem conſtituuntur, *l.19. ſup. de ann. & tribut.* & *l.4. ſup. Tributa in ipſis ſpecieb.* quæ vt *huic* coniungendæ ſunt, ita eiuſdem Theodoſiani Edicti partes ſunt.

¶ Prima conditio hæc eſt, quæ tribus locis inculcatur, *Voluntariam* hanc comparationem eſſe, non neceſſariam: quod aliter poſtea obtinuit, *d.l. vlt. de equor. conlat. & l.49. inf. de operib. publ.*

¶ Secunda conditio eſt, quæ etiam duobus locis repetitur; vt Græcâ fide, id eſt, *præſenti* tantùm & protogata *pecunia* ſpecies fiſco diſtrahantur, quam Præfectus Prætorio deſtinauerit: Præfectus inquam Prætorio non Præfectus Vrbi, quod quidam cenſebant; vt etiam *huius leg.* ſubſcriptio indicare poteſt, etſi in ſpecie *legis 2. C. de frum. Vrbis Conſtantinop.* à Præfecto Vrbis eam pecuniam deſtinatam fuiſſe appareat.

¶ Tertia conditio eſt, vt pretium *forenſe*, quod in foro rerum venalium obtinet, inuicem detur: de quo pretio iuxta forum rerum venalium, vid. *leg. vlt. ſup. de annona*: & *l. 2. ſup. Tributa in ipſis ſpecieb.* Symmachum, & Caſſiodorum. Atque ita ſoluitur Quæſtio apud Interpretes agitata, quo pretio Priuati in Cariſtiâ ſpecies annonarias vendere teneantur, iuſto videl. an viliore? Ex Theodoſij ſanè mente, *iuſto*, eóque *forenſi*; nam & forenſe iuſtum eſt, *c.1. de empt. & vendit.* Verùm huic rei modus certus in omnia tempora præſtitui non poteſt; aliàs enim aliud eſſe iuſtum poteſt, vt apud Caſſiodorum *9. var. 5.* Quemadmodum etiam cæteræ conditiones, prout neceſſitas eſt, non ſemper obſeruari poſſunt, potà vt Voluntaria hæc ſit coëmptio, vt pretio præſenti ſpecies vendantur, vt forenſi pretio, deníque vt aliqui excuſentur.

¶ Poſtrema conditio eſt, quæ & duobus locis indicatur, reſpectu perſonarum: *Potioribus* tantùm, id eſt Poſſeſſoribus, quo eodem ſenſu *Potiores* accipiendi *l.5. inf. de luſtrali conlat.* non etiam inferioribus aut plebeiis hanc publicam comparationem ſeu Synoneton imminere: quæ magna eſt hac parte Theodoſij M. humanitas; cùm aliàs omnibus ex æquo ea immineret, & à ſummis ſarcina hæc ad infimos vſque decurreret, *l. vlt. inf. de Equor. conlat.* & *l.49. inf. de operib. publ.* Et verò Anaſtaſius neminem ab eo immunem eſſe voluit: quæ cauſa eſt cur Iuſtinianus *eam legem* prætulerit, duabus *huius tit.* legibus abdicatis. Sanè Libanius quoque epiſtola ad Modeſtum Comitem Orientis tùm (vt exiſtimo) 266. queritur de Dulcitio quodam, qui exiguum agellum circa Berrocam (inter Antiochiam & Hierapolim) colens, multum tritici vendere coactum ſcribit ab iis quibus hæc cura imminebat, hos concutientibus, illos leuantibus: cui rei opem Modeſti implorat. Ea Epiſtola hîc inſeri meretur. Quæ omnia ſingularem arguunt Theodoſij M. humanitatem, præſertim vbi de annonariis ſpeciebus agitur: quod & his verbis ipſe indicare voluit, *In ſpeciebus*, inquit ETIAM ANNONARIIS, quarum alioquin ſumma neceſſitas.

¶ Ex *hac* interim *lege* documentum habemus, latranti quauis ſtomacho publicè ſuccurrendum veniat, neque quidquam frumento & pane magis neceſſarium; non ideò tamen inconditè ius ſuum cuiquam detrahendum: quin potius æquiſſimis conditionibus non tam cogendum quàm inuitandum quemquam eſſe, vt ſubſidio publicè eſſe velit. Quod vſui ſæpè eſſe poteſt.

¶ Vt ad hiſtoricam nunc cauſam *huius leg.* deſcendamus; ſi coniicere licet, Coëmptioni huic qua de *hac l.* agitur, occaſionem præbuiſſe videtur, ratione temporum & loci *huic l.* ſubſcripti, ſuadente, fames frumentique inopia, ſeu annonæ difficultas, quâ in Oriente, & quidem in Syria Antiochiæ, laboratum; de qua pluribus locis Libanius, de *vita ſua p.64 & 69. Orat.* περὶ τῶν ἀγγαρειῶν, *in f. Orat. aduerſus Icarium, p. 462.* quæ quidem durauit ſub tribus Comitibus Orientis per annum D. 381. 383. 384. vt ex *prædictis* Libanij *locis* colligimus: ſub Philagrio, inquam, qui Comes Orientis fuit, A. 382. vt docet *lex 41. de curſu publ.* ſub Proculo, qui Comes Orientis fuit eodem Anno 382. & 383. vt docet *lex 70. 103. inf. de decurionib. lex 14. ſup de cohortalib.* imò & *lex 12. de operib. publ.* cuius eiuſdem meminit idem Libanius non vno loco, etiam *Oratione ad Icarium p.455. 456. 458.* & in ſupplemento MS. eius Orationis, *quod penes me eſt*. Tandem & ſub Icario, qui poſt Proculum Comes Orientis fuit. Eò igitur proculdubio pertinet hæc coëmptio, de qua *hac leg.* cuius Coëmptionis meminit quoque Libanius, *de vita ſua p.64.* in illa ipſa annonæ difficultate. σῖτον δὲ οἱ ἄρχοντες πανταχόθεν ἐκάλουν [ἐπώλουν] αἱ τιμαὶ δὲ τοῖς ἄρτοις, ἐπὶ τὸ πλέον ἧκον. Φιλάγριος δὲ ἀνὴρ ἐνδοξότατος, ἐπὶ τὸν μείζω θρόνον ἥκων κρείττω μὲν οὐκ ἔχων τὰ πράγματα ποιῆσαι, ἀγαπῶν δὲ εἰ μὴ χαλεπώτερα, παρεκάλει μὲν τὸ τῶν σιτοποιῶν ἔθνος εἶναι δικαιοτέρους, ἀνάγκας δὲ οὐκ ᾤετο δεῖν ἐπάγειν, δι' ἃς τὸ ἐπὶ πλεῖον ἀποδράσειεν. id eſt, *Frumentum verò undequaque Magiſtratus comparabant: paniſque pretium ad ſummum venerat. Philagrius verò Vir Clariſſimus, cum ad maiorem thronum conſcendiſſet,* [id eſt ad Comitiuam Orientis,] *neque res in melius prouehere poſſet, ſatis habens ne deteriores redderet, hortatus quidem eſt Piſtorum Corpus, vt æquiores eſſent, neceſſitatem verò his impingere non oportere ratus*

ratus eſt, veritus ſcil. plerorùmque fugam. Ergo inter alia quoque remedia ad auertuneandam famam, admotum comparationis ſeu ſynoneti remedium à Theodoſio M. ſic tamen, vt potentiores tantùm eo prouocaret, nullâ etiam impactâ neceſſitate, & pretio eóque præſenti contra dato. Quinimò ſubſcriptio quoque loci, vbi hæc *lex* Propoſita, putà Berythi, hanc coniecturam firmat. De qua ſubſcriptione dixi plenè ad *l. 19. ſupr. de annona & trib.* quæ huic vt dixi iungenda eſt. Tandem & ex *l. 4. ſupr. Tributa in ipſis ſpecieb.* quæ & ipſa *huic legi* coniungenda eſt, argumentum aliquod deſumi poſſe videtur: Nam & in eâ remedium continetur ad impediendum annonæ defectum: nempe iubet Theodoſius *illo capite* ſpecies annonarias ipſas à collatoribus ſolui, non pretia earum: qood tamen tùm non fiebat; *Quod*, inquit, *maximum eſt, & vnde omnis ſolet querela procedere.*

DE EXTRAORDINARIIS SIVE SORDIDIS MVNERIBVS.

TITVLVS XVI.

* Abeſt hic *Titulus* à *Cod. Iuſtin.* atque eius loco ponitur *titulus de Excuſationibus munerum.* ¶ Cæterùm quatuor *hoc titulo* conſtitutiones occurrunt, ad ECCLESIASTICAM hiſtoriam pertinentes: putà *lex* 15. 18. 21. 22.

PARATITLON.

1. EXTAORDINARIA, *l. 5. ſupr. de annona*, omnia, *l.* 2. 9. extraordinaria munera, *Rubr. l.* 3. 5. 12. 15. 18. 19. 21. 22. extraordinaria onera, *l.* 1. 3. 6. extraordinaria neceſſitas, *l. vlt.* extraordinaria indictio, *l.* 11. extraordinaria functionum ſarcina, *l.* 17. extraordinariæ exactiones, Ambroſio *ep.* 24. nouum quoddam; *l.* 7. nouum aliquid, *l.* 2. *infr. de Corporatis V. R.* Ambroſius *de obitu Valent. p.* 7. rerum extraordinariarum munus, *l.* 15. recentes tituli, *l. 3. infr. de ponderatorib.* ſunt, quæ præter canonica & conſueta, *l.* 2. præter ordinem, *l.* 20. præter penſitationem, pro capitibus ſeu iugis, *l.* 6. præter ea quæ anniuerſaria conſuetudine antiquitus poſtulantur, *l.* 7. vltra iuſſa, *d. l.* 7. præter canonem, *l.* 8. præter priuatum delegationis canonem, *l.* 13. pro rerum neceſſitate, *l. 2. ſupr. de decur. & ſilent.* iniunguntur *d. l.* 2. indicuntur, *l.* 8. 10. (vnde & *ſuperindictum* dicuntur, vide *titulum de ſuperindictis ſupr.*) depoſcuntur. *l.* 7. 11. poſtulantur, *l.* 7 exiguntur, *l.* 7. 8. 11. dependuntur. *l.* 2. præſtantur, *l.* 4. præbentur, *l.* 4. inferuntur, *l.* 8. implentur, *l.* 10. veluti angariæ, *l.* 4. operæ, *d. l.* 4. Tironum, equorum præſtatio, de quo *infr. tit.* 18. *& ſupr. lib. 7. de tironibus.*

¶ Indicebantur autem ea non à Iudicibus ſeu Rectoribus prouinciarum: alioquin duplo ipſi puniebantur, Officiales verò eorum quadruplo, *l. 7. &* 8. vt & Curiales aliquid extraordinarij exigentes, *l.* 11. Verùm, ſolius Principis indictione, ex Iuliani & Valentis Conſtitutionibus, *l. 10. &* 11. Sub Conſtantio enim Imp. ita obſeruatum: nempe vt ſi inexcuſalibilis neceſſitas quiddam nouum exigeret, nec dilationem publica vtilitas pateretur, *l.* 7. ſi quid vrgere forſitan inciperet, *l.* 8. Præfecti Prætorio arbitrio, *l.* 7. auctore Pryfecto Prætorio, *l.* 8. extraordinaria indictio fieret, *d. l. 7. &* 8. At ſi eſſent, quæ proſpici ante plurimum temporis oporteret, & poſſent, ſolus Princeps indictionem facere poſſet, *d. l.* 8. Indictione facta, fiebat *Adſcriptio* vniuſcuiuſque ciuitatis, *l.* 3. 14. *l. 1. infr. de conlat. donat.* ſeu diſtributio, *l.* 4. vid. & *ſupr. titulum de annona & trib.* non libidine potiorum, *d. l.* 3. non à principalibus, *d. l.* 4. Verùm à Rectoribus prouinciarum ipſis. *d. l.* 4. ſeu Rectorum conſiliis & diſpoſitione, *l.* 3. cuius diſtributionis formam præſcribit *d. l.* 4 ¶ Triplici autem modo indictio hæc fiebat, vel peculiaris in ſingulis, aut certa per paucos, aut vniformis in cunctos, *l. vlt. infr. de ponder.* Quo poſtremo caſu ad hæc extraordinaria munera tenebantur *Omnes*, cuncti poſſeſſores, *l.* 10. omnes omninò, *l.* 15. omnia indiſcretim merita,

omnes perſonæ, *l.*18. Imò & Eccleſiæ, *l.*15.18.*h.t.* ſic vt nullus extraordinariorum munerum beneficiis potiretur, *d.l.*18. neque quibuſdam referri poſſent, *l.*10.

Immunes tamen aliquando erant *l.*2.5.*l.*6. ab his excuſabantur, *l.*9. liberabantur, *l.*6. res & perſonæ corporáque quædam: Priuatæ ſcilic. res Principis, *l.*5.13. Patrimoniales fundi, *l.*1.2.9.17. vide *& infr. tit. de conlat. fundorum patrimonialium*: patrimonialis Iuris, *l.*17. emphyteuticarij, *l.*2.*h.tit.& l.*1.*de itin.mun.* emphyteutici, *l.*9.17. emphyteutici Iuris, *l.*17. fundi ad Patrimonium Principis pertinentes, ſiue conductionis ſiue perpetuo iure tenerentur, *l.*13.20. Ac proinde & eorum conductorum coloni, Decuriones in ſpecie *l.*30.*de Decurionib.* *l.*5. Actores Conductores patrimonij Principis, *l.*12. *Agricolæ* item ſationibus vel colligendis frugibus inſiſtentes, *l.*4. Palatini, *l.*6. Proximi ſcriniorum & Magiſtri diſpoſitionum, *l.*14.*de proxim.* Ciues Conſtantinopolitani *d. l.*16. Eccleſiæ, *l.*21.22. ac proinde & Epiſcopi, veluti Epiſcopus vrbis Romæ, *l.*21. quique Eccleſiæ obtemperant. *l.*12. Inluſtres perſonæ. *l.vlt.* Senatores, ex *l.*4.*Cod.de dignitatib.* Suburbicariæ partes, *l.*12. Poſſeſſores per quorum fines formarum meatus tranſibant, *l.*1.*de Aquaducti*: Et hæc omnia, niſi extraordinaria hæc in *Canonica* (quod non ſemel factum) verſa fuerint: tum enim ab his nemo excuſabatur, *l.*5.*ſupr.de annona*, *l.*2.*ſupr.de indictionib.*

2. Sordida munera, *Rubr.l.*5.15.16.18.19.20.23.& *l.*3.4.*ſupr. de Decur. & Silent.* *l.*12. *infr.de medicis & Profeſſorib.* *l.*1.4.*de priuil.eor.qui in S.Pal.* Sordidæ functiones, *l.*21.22. vilia munera, *l.*14. Non erat viarum pontium ſtratarum inſtructio, *l.vlt. de itin.mun.* Hæc verò erant. I. Calcis excoquendæ obſequium, *l.*15. ſollicitudo, *l.*18. calcis excoctio, *l.*3.*ſupr. de Decur. & Silen.* II. Capitularia, ſeu temonaria functio, *l.*14. (quæ & capituli atque temonis neceſſitas dicitur *l.*15. temonis ſine capituli onus, *l.*18. v.& *l.*6. *hoc tit.* iniuria, *l.*14. *de proximis*:) de quo dixi ad *l.*7.*ſupr.de tironibus*. III. Carbonis præbitio, *l.*15. inlatio *l.*18. IV. Legatis atque Allectis ſumptuum collatio, *l.*15.18. V. Materia, lignum, tabulata, *l.*15.18. VI. Operarum & artificum diuerſorum, *d.l.*15.18. VII. Paraueredorum præbitio, Parangariarum præbitio, *dd.ll.* vide & *l.*3.4.*ſupr.de Decur.& ſilent.* qui ab his immunes erant: VIII. Pollinis conficiendi cura, *dd.ll.* IX. Panis excoctio, *dictis legib.* X. Piſtrini obſequium, *dd. legb.* XI. Viarum & Pontium ſollicitudo, *dd.ll.*

Ab his ſordidis muneribus Excuſabantur, *l.*16 excipiebantur, *l.*15.18. exortes erant, *l.*14. vindicabantur, *l.*15. Eccleſiæ, *l.*15.18.21.22. (quanquam non ab omnibus ſemper, veluti ab Itinerum & pontium inſtructione, quæ ſordidis muneribus exempta fuerunt, *l.vlt.infr.de itin.mun.*) Rhetores, Grammatici inſtitutionis ſeu eruditionis vtriuſque, *d.l.*15. *&* 18. Inluſtres perſonæ, *l.vlt.* Maximarum culmina dignitatum, *l.*15. ampliſſimarum, etiam militari faſtigio, nomina dignitatum, *l.*18. Palatini, & eorum filij *l.*1.4.6.10. *de pr. eor.qui in S.Pal.* Conſiſtoriani Comites, *l.*15. *&* 18. Senatores, ex *l.*4.*Cod.de dignitatib.* Comitiuæ honore donati, Archiatri *d.l.*12.*infr.de Medicis & Profeſſorib.* Notarij, *l.*15. Cubicularij, *d.l.*15. Decuriones & ſilentiarij, *l.*3.4.*ſupr.de decurion.& ſilent.* Comites [proximi ſcriniorum] & Magiſtri memoriæ, epiſtularum, libellorum, quique peragendis ſignandiſque reſponſis Principis obſecundant, *d.l.*14. *& l.*14.15.*ſupr. de proximis Comitib. diſpoſit.* Idque quandiu viuerent, etiam poſt depoſitam militiam, *l.*15.*in fin.l.*18.*in fin. & l.*19.*hoc tit.* At non & eorum heredes, *l.*16.18. vxores, *l.*18. Item Porcinarij vrbis Romæ, *l.*6. *infr.de ſuariis.*

---

1. * Imp. Constantinvs A. ad Catullinum'' Proc. Afric.

Patrimoniales fundos extraordinariis oneribus, vel mediæ, aut tertiæ portionis obſequiis, fatigari non conuenit: cùm eoſdem & auri ſpeciem, & frumenti plurimum modum conſtet perſoluere: ita vt qui violare ſtatuta temptauerit, puniatur. PP. VI. Kal. Septembr. Karthagini A. V. & Licinio coss. [319.]

NOTÆ.

* *Lex* 3. *C.de collatione fundorum patrimonialium.*

'' Ad hunc *Catullinum* Proconſulem Africæ plures extant *hoc Codice* Conſtantini conſtitutiones: Vide *Indicem perſonarum.*

'' *Karthago* ſedes Proconſulis Africæ: Vide *Orbis Rom.deſcriptionem.*

COMMENTARIVS.

PATRIMONIALES fundi ab extraordinariis Oneribus & ſuperindictis immunes ſunt hac Conſtantini M. Conſtitutione & *prox.* eiuſdem *l.1.* Item Conſtantis conſtitutione *l.5. infr. hoc tit.* Conſtantij, *l.9.* Valentiniani Sen. *l.1. ſupr. de paſcuis*: cui addatur & *lex* 2. cuius mentio fit *l.3. ſupr. de locat. fund. iur. emph.* & *l. vlt. infr. de conlat. fund. patrim.* Gratiani, *l.12.* Valentiniani Iun. *l.13. &* 17. Honorij *l.20. h.t.* & *l.2. ſupr. de indiction.* Quod & ipſum de Emphyteuticariis ſpeciatim ab eodem Conſtantino M. conſtitutum, *l.1. infr. de itinere muniendo*, & *d. l.2. prox.* à Conſtantio, *d. l.9. infr.* Valentiniano Iun. *l.17.* Honorio, *d. l.20.* immunes, inquam, ſunt ab extraordinariis oneribus, etiam mediæ aut tertiæ portionis obſequio, ideſt, in totum ab his excuſantur; cùm aliquando non in totum excuſarentur, ſed mediam vel tertiam portionem extraordinarij muneris ſubire cogerentur; quod & poſtea aliquando relatum docet *lex vlt. infr. de collatione fundor. patrim.* *Quæ* Honorium auctorem habet: *Qui prædia patrimonialia, & emphyteutica, priuatæ quoque rei perpetuo iure retinent, & dominici actores augmenti & ſuperindictiti, & onerum Rheticorum dicuntur* MEDIAM *nolle ſoluere penſionem: igitur iubemus, vt moniti Rationales, ſciant ea, quæ à diuæ memoriæ Valentiniano conſtituta ſunt, quamprimitus eſſe ſeruanda.*

¶ Duo tantùm *h.l.* obſeruanda: Primum eſt *Ratio* huius immunitatis: quæ & ipſa redditur *h.l.3.17. infr. h.t.* Nempe quòd iam ſatis prægrauati ſint huiuſmodi fundi: & quidem duplici collatione, auri & dem duplici collatione, auri & frumenti: *Cum* (inquit Conſtantinus *hac l.*) *eoſdem & auri ſpeciem & frumenti plurimum modum conſtet perſoluere. Quandoquidem*, inquit, *lex 13. neque aurario canoni ſub priuilegiis æſtimato aliquid ex ea iubentibus nobis prabitionum diuerſitate decutitur, & pari cum cæteris æſtimari forte non conuenit, quos præter annonarias functiones æſtimata perpetuo penſionum prærogatiuâ nexuerit. Cogendarum* (inquit, *lex 17.*) *intuitu penſionum à fundis patrimonialibus vel emphyteuticis extraordinaria functionum ſarcina remoueatur.* De duplici hac functione teſtis quoque *lex 5. infr. de collat. fund patrim. & l.2. Cod. de fundis patrimonialib.* [illegible]c Canone alioquin in genere horum fundorum, vid. quoque *legem 19. ſupr. de exactionib.* erit & de eo ſpecialis *titulus* mox *infr. de collatione fundorum patrimon.* cuius *lex 3.* potiſſimùm videnda eſt.

¶ Secundò *Proceſſus* huius immunitatis obſeruetur. Initio quippe per Africam hæc immunitas *hac l.* tributa à Conſtantino, & *l.1. infr. de itinere muniendo*: de quo eſt quoque *lex 9.13. infr.* procul dubio fauore canonis Vrbicarij potiſſimum, quod & *hac l.* ſatis indicatur, quia ſcilicet exinde annona ad Vrbem Romam ſubuehebatur. Verùm propagata poſtea hæc immunitas ab eodem Conſtantino, etiam ad Italiam, *l.2. prox. infr.* vbi dicam adhuc aliquid: ad Italiam, inquam, ſpecialiter dictam: qua Vrbicariæ Regiones non comprehendebantur, neque Sicilia quia & hæc annonam & cellaria in in vſus Principis ſubminiſtrabat, vt docuit *lex 6. ſupr. de annona & tribut.* Propagata poſteà ad totam Italiam, non etiam vrbicarias regiones aut Siciliam hæc immunitas, quod qua conſtitutione factum ſit, non reperio. At mox propagata à Conſtantio ad Vrbicarias quoque regiones & Siciliam, *l.9. infr. h. t.* quò pertinet & *lex 12. infr. h.t.* Tandem propagata procul dubio ad omnes prouincias.

¶ Intereà ex *h.l.* exemplum habemus, etiam vbi neceſſitas extraordinarij aliquid iniungit, ab his abſtinendum, qui grauiore onere iam premuntur.

II. *Idem A. ad Vlpium Flauianum Conſ. Æmiliæ & Liguriæ"

AB extraordinariis omnibus" fundi Patrimoniales adque Emphyteuticarij per Italiam noſtram conſtituti habeantur immunes, vt canonica" tantùm & conſueta dependant, ad ſimilitudinem per Africam poſſeſſorum. Dat. XII. Kal. Iun. Lecta" apud acta, Seuero & Rufino Coss. [323.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod Inſt.* Eam indicat & prorogat *lex 9 infr.*
" De *Æmilia & Liguria* adminiſtratione iam dixi ſemel.
" Non audio reponentem, *oneribus*. nam & ita quoque *l.9. infr. ab extraordinariis omnibus.*
" Id eſt, annonaria & cellarienſia: *ſolemnia* vocat Ammianus *lib... pag. 98.*
" De hac ſubſcriptione vide in *Prolegomenis.*

COMMENTARIVS.

PATRIMONIALIVM & emphyteuticorũ fundorum immunitas ab extraordinariis & quidem omnibus, hac Conſtantini M. conſtitutione, exemplo Africæ, ad Italiam porrigitur: Ad Italiam, inquam, ſuam; *per Italiam* inquit, *noſtram*: pariter vt Conſtantius *l.6. ſupr. de annona & trib.* dixit, *ab omnibus Italis noſtris*, ideſt, per Italiam ſpecialiter ſic dictam, Imperatoris vſibus deſtinatam, & annonam ac cellarienſes ſpecies ei ſufficientem & miniſtrantem, de quo dixi pleniſſimè *ad eam l.6.* in qua Italia ſpecialiter dicta *Æmilia & Liguria* fuit, quod *huius l.* inſcriptio oſtendit. Quare non nudo affectu *Italiam noſtram* dixerit Conſtantinus, ſed quia vſibus ſuis ſpecialiter deſtinatam. Neque ratio etiam ſi rectè eam colligo, propagatæ huius immunitatis, parum hûc faciat: Nempe, vt Africa ea iam potiebatur *l.1. ſupr.* eo quod vrbi & canoni Vrbicario miniſtraret: ita æquum viſum eidem Conſtantino eandem Italiæ ſibi miniſtranti immunitatem

tatem tribuere: verùm propagata poſteà immunitas hæc à Conſtantio, ad Italiam omnem, *l.9.inf. hoc tit.* & ſic ad Vrbicarias regiones, ſed & ad Siciliam: vid. quæ dicam ad eam *leg.9.*plenè.

III. * Idem A. ad Edictum" Chalcedonienſium, & Macedonienſium.

QVOTIESCVMQVE aliquam Adſcribtionem" fieri neceſſe eſt, Rectorum conſiliis & dipoſitione",vniuſcuiuſque Ciuitatis fiat adſcribtio, *ne libidini & commodo Potiorum" multitudo mediocrium ſubiecta grauibus & iniquiſſimis adficiatur iniuriis.* Acc. VIII. Kal. Maij, Criſpo III. AA. Coſs. [324.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* Concordat verò ei *lex prox.4. infr.*
" Extraordinariam videlicet, vt vrgente beſti neceſſitate.
" *Diſpoſitionis* vox hic propria *v.Gloſſ.*
" De hac *Potiorum* appellatione iam dixi ad *leg.2.ſuprà, de publica comparatione.* vide & *d.l.4.prox.infr.*
" *Mediocres* ſunt hîc & *d.l.4.prox.* pauperes, infimi: dixi *d.l.1 infr.infr.de cenſu,*
" An reſcribendum *Edictum ad Chalcedonenſes & Macedonenſes*? Non *ad Edictum*, rectum eſt, vt aliis multis *huius Codicis* conſtitutionib. veluti *l.7.infr.de Decurion. l.3.de ſuſceptorib.* de quo mox.

COMMENTARIVS.

DISTRIBVTIO ſeu adſctibrio munerum extraordinariorum quomodo fieri debeat, præſcribit hac conſtitutione Conſtantinus Magnus An.Dom.324. & rurſum *l.4.prox.* eo fine videlicet, ne pauperes & infimi prægrauentur, libidine potiorum & ditiorum, quod fermè fieri adſolebat. Igitur diſtributionem fieri iubet vniuſcuiuſque ciuitatis, non à Potioribus ciuitatis, ſed Rectoris totius Prouinciæ conſilio & diſpoſitione; Quod diligentius adhuc inculcat *d.l.4.prox.infr.* Quò pertinet omnino Saluiani Presbyteri Maſſilienſis querela, *lib.4. de gubernatione* DEI: *Adiectiones*, inquit, *tributarias ipſi interdum diuites faciunt, pro quibus pauperes ſoluunt. Veniunt plerumque noui nuntij, noui epiſtularij à ſummis ſublimitatibus miſſi, qui commendantur Illuſtris paucis ad exitia plurimorum: decernuntur his noua munera, decernuntur* NOVÆ INDICTIONAS: *decernunt* POTENTES *quod ſoluant pauperes: decernit gratia diuitum, quod pendat turba miſerorum,* &c.

¶ Cæterùm notanda ſummopere eſt *huiuſce leg.* inſcriprio; quæ eius *leg.* promulgandæ quoque cauſam indicat; purà Conſtantinum iam mederi voluiſſe malo, quod ſub *Licinio Tyranno* per Bithyniam & Macedoniam inualuerat: Fine quippe anni ſuperioris 323. deuicto Licinio Chalcedonenſes (mox & Nicomedienſes) ſeſe Conſtantino M. dedidêre, cuius rei hiſtoriam exſequitur Zoſimus *lib.2.p.683.* vt oſtendi prolixius ad *l.1.ſupr.de veteranis.* Cùm idem Conſtantinus iam inde ab A.315. poſt prælium Cibalenſe Macedoniâ potiretur, quod idem Zoſimus teſtatur *lib.2.p.679.* & Sozomenus *lib.1.cap.5.& 7.* hoc etiam fortè argumento reponat quis in inſcriptione *huius legis* loco *Macedonienſium* vocem *Nicomedienſium*: Verùm nil temerè muto, quia commune malum eſſe potuit & Macedoniæ, & Bithyniæ.

¶ Notanda etiam eâ parte Inſcriptio, *ad Edictum*: cui ſimiles occurunt in duabus aliis Conſtantini M. Conſtitutionibus: *l.7. ſupr. de Decur. l.1.infr.de ſuſceptoribus:* (at non etiam in Valentis, *l.7.ſupr.de famoſis libellis*:) Denique nonniſi in Conſtantini conſtitionibus: idque non vltra annum 324. hoc genus Inſcriptionis hoc Cod. occurrit: Quo quid indicetur, obſcurum eſt: Nam & Principes & Magiſtratus Edicta edidêre ſeu propoſuêre, non verò ad Edicta Principes ſcripſere. Igitur id accipiam ego de edictis ſeu decretis ciuitatum & prouinciarum, vel etiam Curiarum, quæ ipſæ ſuper rebus ſuis condidêre, & ad Principem mittere ſolitæ, vt ea ipſe firmaret, vel ſi quid emendandum, corrigeret. Hinc igitur illa iam Inſcriptio *Ad Edictum*: *l.7. infr. de Decurionibus*: *l.1. infr. de ſuſceptoribus.* Item, *ad Edictum* horum vel illorum, veluti *hâc l.* quæ omnium vltima eſt tempore, *ad Edictum Chalcedonenſium, & Macedonienſium.* Quomodo & ad Decreta quorundam Corporum conſtitutiones emiſſæ: veluti *ad decretum nauiculariorum* Conſtantini *lex 5. infr. de prædiis nauicul.* Imò quomodo & Senatus decreta hâc tempeſtate firmanda ab Imperatoribus mittebantur, vt docet *lex 4. ſupr.de Senatorib. & glebali collat.* & Symmachus *lib.10.ep.21.*

IV. * Idem

IV. * Idem A. ad Æmilianum PF. P.'

EXTRAORDINARIORVM munerum diſtributio non eſt Principalibus'' committenda: Ideóque Rectores prouinciarum monendi ſunt, vt eam diſtributionem ipſi celebrent, manúque propria perſcribant, adque encauto' nomina adnectant; eâ formâ ſeruatâ, vt primò à potioribus'', dein à mediocribus adque infimis, quæ ſunt danda præſtentur''. ¶ Neque * vmquam rationibus', vel colligendis frugibus inſiſtens agricola ad extraordinaria onera trahatur, *cùm prouidentiæ ſit oportuno tempore his neceſſitatibus'' ſatisfacere*: Quæ res neglecta Vicariorum tuorum vt'' verecundiam tangit, ad Rectorum autem Officiorum capita venietur. ¶ Manu autem ſuâ Rectores ſcribere debebunt, *Quid opus ſit*, & *In quá neceſſitate per ſingula capita''* vel *Quanta angaria*, vel *Quanta opera*, vel *Quæ*, aut *in quanto modo præbenda''* ſint, vt RECOGNOVISSE *ſe* ſcribant: Exactionis prædicto ordine inter ditiores, mediocres, atque infimos obſeruando. Lecta VII. Id. Maij, Rom. Ianuarino & Iuſto Coss. [328.]

NOTÆ.

* Potiſſima *huius l.* pars abeſt à *C. Iuſt.* Concordat huic legi *lex 3. prox. ſupr.*

' *Æmiliani huius Præfecti Prætorio* ſub Conſtantino M. nulla alibi mentio extat: Præfectum autem Prætorio Italiæ fuiſſe oſtendit ſubſcriptio legis, *Lecta Rom.*

'' De his *Principalibus* dicam pleniſſimè *infr. ad titulum de Decurionibus.*

'' *Encautum* hic quid ſit, mox dicam.

'' Vide quæ iam dixi ad *leg. ſuperiorem.*

'' An *præſignentur*? vel potiùs. *præſtituantur*? Imò, nil mutandum.

* *Lex 1. C. de Agricolis, Cenſitis & Colonis*, hinc deſumpta eſt.

' *Sationibus* de quo mox.

'' Ideſt, ſationi & colligendis fructibus.

'' Senſus huius loci hic eſt. *Vicarios* Præfecti P. hanc formam negligentes Principis iram ſubituros: at Officiales Rectorum capite puniendos: Nota interim hic *Vicarios* Præfecti Prætorio & quidem Italiæ iam ſub Conſtantino Magno, An. D. 328.

COMMENTARIVS.

DISTRIBVTIO ſeu adſcriptio munerum extraordinariorum, quomodo fieri debeat, hac altera conſtitutione Conſtantinus M. rurſum præſcribit; pariter vt *l. 3 prox. ſupr.* & ita quidem vt hæc & ſeuerior, iam & accuratior ſit: Seuerior, inquam: Nam & indignationem ſuam Vicariis Præfecti Prætorio minatur, quos tributorum cura ſiue ordinariorum ſiue extraordinariorum ſpectabat, de quo ſuo *tit. de Officio Vicar. lib. 1.* & Officialibus Rectoris prouinciæ capitalem pœnam minatur. Accuratior verò in eo quod formam deſcriptionis Rectoris manu conficiendæ ſpeciatim præſcribit.

Primum eſt, quod ſtatuit, *Principalibus* non eſſe committendam extraordinariorum munerum diſtributionem; Id inquam ita Conſtantinus conſtituit de extraordinariis muneribus: cùm aliàs certum ſit, ordinariorum munerum adſcriptionem ab his factam, *l. 5. ſupr. de his quæ administrantib.* Symmachus *lib. 9. ep. 10.* Nempe enim compertum horum Principalium libidine mediocres & infimos grauibus iniuriis affici atterique: quod vt ex *hâc lege* colligimus, ita teſtatur inſuper *lex 2. ſupr. de Actoribus, Procurator. & conductor. rei priu.* Et inſignis Saluiani Maſſilienſis locus *lib. 5. Quæ enim ſunt* inquit, *non modò vrbes ſed etiam municipia atque vici, vbi non quot Curiales fuerint, tot tyranni ſunt? Quanquam fortè hoc nomine ſibi gratulentur, quia potens & honoratus eſſe videtur: Nam & latrones fermè omnes gaudent & gloriantur, ſi atrociores admodùm quam ſunt, eſſe dicantur. Qui ergo, vt dixi, locus eſt, vbi non à* PRINCIPALIBVS *ciuitatum, viduarum & pupillorum viſcera deuorentur, & cùm his fermè omnium ſanctorum? Nam & hos quaſi viduas & pupillos habent, quia tueri ſe aut pro ſtudio profeſſionis ſuæ nolunt, aut pro innocentiâ atque humilitate non poſſunt. Nemo itaque horum tutus eſt, nec vlli admodùm præter ſummos à vaſtatione latrocinij popularis immunes.*

Secundum eſt, quod Rectores moneri vult, vt eam diſtributionem ipſi celebrent, manúque propria perſcribant: Αὐγραφὴν igitur ab his confici, ſcribique manu propria voluit Conſtantinus.

Eius verò rei (quod Tertium) *Formam*, ſpecialius adhuc præſcribit. Primò iubet Rectorem manu ſua ſcribere, ſeu nomina adnectere Encauto. *Encautum* dicitur primò ſignatura ipſa, quæ fit inuſtione: in Gloſſis *Encautum* ἐγκαυστικόν. Quod ſcripturæ genus quoque idem Conſtantinus veteranis indulſit ad conſcribenda priuilegia ſua, *l. 1. ſupr. de Veteranis.* Aliud enim eſt Encauſtum, & ſacrum Encauſtum, *l. 6. Cod. de diuerſ. reſcriptis.* quod eſt ſignatura ex murice cocto & triti conchylij ardore, quo Principes vſi in ſignandis reſcriptis: de quo pleniùs ad *dict. l. 1. ſupr. de Veteranis*: ἐρυθροῖς γράμμασιν ἐρυθροῖς rubrio, ſeu purpurei coloris literis, denique Rubricâ ſcripta. Ab hoc encauto, libri cenſuales, quibus adnotatum erat, quid à quoque ſoluendum eſſet, encautaria ciuitatis & prouinciæ dicta, *l. vlt. infr. de cenſu*: Imò & breues encauti: *l. vn. Cod. de collegiatis & chartopratis.* In *hâc l.* vtrouis modo *Encautum*, pro ſignatura, vel pro libro cenſuali, accipi poteſt.

Quid autem in hoc λογαειῷ ſeu Encautario faciendo Rectorem ſcribere velit, peculiariùs adhuc definit Conſtantinus, & ſic Logarici iſtius conficiendi rationem edocet: Nempe Encauto nomina adnecti vult manu Rectoris. Item eum ordinem ſeruari, vt primò præſtituar quæ ſint danda à Potioribus, deinde quæ à mediocribus, atque infimis. Tandem manu ſua Rectores ſcribere vult in Encautario, *Quid opus ſit & in quâ neceſſitate per ſingula capita*, id eſt, Quod genus extraordinarij muneris indicatum in ſingula iuga: *Quanta angaria* verbi gratia, *Quanta opera, vel Quæ*, alia ſcil. *& in quanto modo præbenda* ſint. Ita etiam vt idem Rector ibidem ſubſcribat, *ſe Recognouiſſe*. Quæ ſanè vt accuratam Encautariis ſeu *Cataſtri* (vt hodie alicubi vocant) faciendi rationem continent, ita duo inter alia edocent. Primò extraordinariorum munerum genera, & in his, Angarias, & operas, de quibus operis ſuo *tit. ne opera à collatoribus exigantur.* De Angariis verò ſeu Angariorum exhibitione ſeu præſtatione res nota eſt, ex *l. vltim. §. patrimoniorum* 21. *ff. de munerib. & honorib. l. 10. 11. ff. de vacat. mun. l. 4. ff. de Veterants*: *l. 10. Cod. de aquaductu*, vbi operis pariter iunguntur, apud Vegetium *lib. 2. cap.* 19. & Suidam in *ἀγγαρείαν*. A quibus aliæ ſunt Angariæ è curſu publico: de quo *ſuo tit. ſupr. de curſu publico, & angariis*. Secundò ingerit formulam ſubſcriptionis faciendæ à Rectore in in λογαειῷ ſeu Encautario nempe verbo, RECOGNOVI: Quid *recognoſcendi* verbo in inſtrumentis & rationibus ſignificetur exploratum ex *l. cognoſcere* 56. *ff. de V.S. l.* 15. *§.* 3. *ff. ad leg. Corn. de falſis*: *l. vlt. §. 1. ff. de rebus auctor. iud. poſſid. l. 5. ff. famil. erciſc.* Ergo & hac ſubſcriptione Rectorem teſtatum facere oportuit ſe recognouiſſe !, & ſic diligenter Encautarij ſcripturam elegiſſe. Cuiuſmodi ſimiles alioquin ſubſcriptiones in aliis negotiis vſurpatæ: veluti in *Conſtitutionibus* Imperatorum, Quæſtionis *Relegi* & ſimiles.

Poſtremùm, quod & hic notandum, Conſtantini M. hæc conſtitutio diſtinctior, accuratior, plenióreque quàm *lex 3. prox. ſupr.* in eo quòd ad extraordinaria onera, operas, agricolam trahi vetat, inſiſtentem ſationibus vel colligendis fructibus: *Sationibus*, inquam, nam hîc ita legendum eſt, quomodo rectè hodie legitur in *C. Iuſt.* etſi Græci *lib. 55. Baſilicῶν tit. 1.* ibi legerint, *rationibus*, ἐν λογισμοῖς, inquiunt. Hanc enim emendationem alterum quoque illud quod cohæret, *vel colligendis frugibus inſiſtens*, omninò ſuadet: & ratio ſubdita extorquet; *cùm* inquit, *prouidentiæ ſit, oportuno tempore* HIS NECESSITATIBVS *ſatisfacere*: His neceſſitatibus, non, vt Cuiacius quoque exiſtimauit, onerum extraordinariorum, verùm neceſſitati ſationis & collectionis frugum, quæ vtique duæ ſunt neceſſitates ruſticæ, ad quas oportuno tempore opus, atque ab his abduci neminem oportet. Ecce idem Conſtantinus Magnus gemina germana lege, *l. 3. C. de feriis*: feſtatum diem *Solis* Agricolis hoc fine relaxat: *Quoniam*, inquit, *frequenter euenit vt non aptius alio* DIE *frumenta ſulcis aut vinea ſcrobibus mandentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cœleſti* PROVISIONE *conceſſa*. Et verò his duobus potiſſimum conſtat frugum cultura, ſatione videl. & collectione. Quid verò hîc faciat Agricola *rationibus inſiſtens*? nam neque hic Agricola eſt, ſed *Actor*; neque tempus aliquod alio opportunius, ad rationes prædiorum conficiendas: Denique *opportunum tempus* hîc eſt non diligens opera, ſed opportunitas temporis, cœleſti prouiſione conceſſa, & ſic tempeſtas, quâ ſeri fruges, quâ colligi, optimum eſt. Neque pro Græcis & Cuiacio quicquam facit *lex 1. C. de Agricolis & mancipiis dominicis*, vbi memorantur *coloni rei priuatæ ad ratiocinia gerenda, vel ad colendos agros idonei*: Neque enim negatur, duplicem hunc colonorum actum fuiſſe, id eſt, duo fuiſſe colonorum genera: vnum eorum, qui ratioeinia prædiorum gerebant, quique propriè *Actores* dicebantur: aliud eorum, qui agros colerent: Sed *Agricolæ*, de quibus *hac l.* non niſi agris colendis inſtitère, non ratiocinia tractauere; *Colonus* eſt qui agrum non excolit, ſed incolit: *Agricola* verò nonniſi qui colit. Similes verò aliæ plures conſtitutiones, tùm *hoc Codice*, tum *Iuſtinianeo* occurrunt, quibus id agitur ne ruſtici ab opere ruſtico abſtrahantur, etiam ipſius Conſtantini: veluti *lex 1. ſupr. de curſu publ. lex 1. ſupr. de pignoribus*: *lex 3. C. Iuſt. de feriis.* De quo plenius ad *d. l. 1. de pignoribus.*

Et hanc quidem ſententiam noſtram in Academia Argentoratenſi propugnatam atque adeo vberius expoſitam Lector minimè perlegere grauabitur.

DECANVS

DECANVS
COLLEGII IVRIDICI
IN ALMA REIPVBL. ARGENTORATENSIS
STVDIORVM VNIVERSITATE
GREGORIVS BICCIVS
BVDISSINVS, V. I. DOCTOR
ET PANDECTARVM PROFESSOR
ORDINARIVS,

Omnibus Iuſtitiæ Iuriſque cultoribus diuina Præſidia P.

N*VNQVAM ſationibus vel colligendis frugibus inſiſtentes agricolæ ad extraordinaria onera trahantur: cùm prouidentiæ ſit, opportuno tempore his neceſſitatibus ſatisfacere*, ſingulari conſtitutione ſanxit Imperator Conſtantinus Augustinus ad Æmilianum Præfectum Prætorio *in L. 1. C. de Agric. & cenſit. & colonis, lib. 11. tit. 47.* quemadmodum eiuſdem verba expreſſa leguntur in corpore iuris gloſſati, quod *Lugduni Anno Chriſti* 1509. in lucem prodiit, vt & in omnibus exemplaribus Gothofredianis; quæ paulò aliter retulit Princeps ICtorum Iacobus Cuiacius *in commentar. ad tres libr. vlt. Cod. Iuſtinianei*, in hunc modum: Imp. Conſtantius A ad Æmilianum P. P. *Nunquam rationibus vel colligendis frugibus inſiſtens agricola ad extraordinaria munera trahatur: cùm prouidentia ſit oportuno tempore his neceſſitatibus ſatisfacere.* Lecta VII. Id. Maj. Romæ, Ianuario & Iuſto Coſſ. (Conſtat autem ex faſtis Conſularibus Fabium Ianuarium, & Fabium Iuſtum magiſtratum iniiſſe *Anno ab V. Cond.* 1080. *à Chriſto nato*, ſecundum æram vulgarem 328. *imperij Conſtantini Magni* 22. vt proinde in editione Cuiacianâ quæ *Conſtantium*, non *Conſtantinum*, huius legis auctorem laudat, vel perperam ſcriptum, vel à typographo malè exſcriptum eſſe neceſſe ſit. Hanc imperatoriam conſtitutionem in duas ſe ipſam diuidere partes haud facilè quis diffitebitur, ex quibus prima ipſam legiſlationem, altera eiuſdem *αἰτιολογίαν* & rationem continet. Circa primam præcipua difficultas in vocabulo *ſationibus* occurrit, quod ipſum non omnibus placuiſſe diuerſitas variarum lectionum abundè docet. Gloſſa ſiquidem ad hanc legem nonnullorum meminit, qui voculam illam repudiantes *ſanctionibus* ſubſtituunt, eo fortè ſenſu, quòd agricolæ ſanctionibus, id eſt illis legibus, ſenatuſconſultis, & conſtitutionibus Principum, quæ ordinaria ſaltem munera iis iniungunt, inſiſtentes, ad extraordinaria à magiſtratibus vocari non poſſint, aut ſi vocentur, appellatione interpoſitâ iuris rationibus protegantur, argum. *L. Muneris vnica. C. de vacat. publ. mun. lib. 10. tit. 45.* cum quâ conſentit reſponſum Papiniani *in L. In honoribus 8. §. ff. de vacat. & excuſat. muner.* ſcribentis, *quòd qui muneris publici vacationem habet, per magiſtratus ex improuiſo collationes indictas rectè recuſet, eas verò, quæ à lege fiunt, recuſare non debeat.* Bartolus *in lecturâ ad hanc L. 1. sub. pag. 34. fac. 2. in fin.* videtur calculum poſuiſſe pro vocabulo *ſectionibus*, adeóque priuilegium agricolis conceſſum æquè ad tempus, quo fruges à ſolo ſeparantur, & quo colligendo percipiuntur extendiſſe, quomodo & alibi in iure noſtro tempora fructuum à terra ſeparatorum, & perceptorum à ICtis accuratis diſtingui videmus, arg. *L. Arboribus 12. §. Iulianus 5.* ibi: *niſi ab eo percipiantur, licet ab alio terra ſeparentur ff. de vſufr. & quemadm. quis vtat. L. Qui ſcit 25. §. alieno 1.* ibi: *Fructuarij non fiant, antequam ab eo percipiantur: ad b. f. autem poſſeſſorem pertineant, quoquo modo à ſolo ſeparati fuerint ff. de vſur. & fructib. L. Bonæ fidei 40. in princ.* ibi: *priuſquam percipiat, ſtatim vbi à ſolo ſeparati ſunt. ff. de acquir. rer. domin.* Cujacius noſter loco ſuprà laudato *rationibus* legendum cenſet, ſuæque fundamentum ſententiæ partim auctoritate Græcorum, qui *lib. 55. Βασιλικῶν, tit. 1.* ſcriptum reliquerunt: *ὁ γεωργὸς ἀσχολούμενος περὶ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν, ἢ περὶ λογισμοὺς* partim Imperatoris Conſtantini, qui & noſtræ Legis auctor eſt, teſtimonio firmat, *in L. 2. C. de agricol. & mancip. dominicis. lib. 11. tit. 67.* Ianuario P. P. ita reſcribentis: *Colonos noſtros, qui priuati ſunt, vel ad ratiocinia gerenda, vel ad colendos agros idonei, retrahi iubemus, ac tantùm colendis noſtris rebus addici &c.* vbi colonis & gerendarum rationum munus, & agrorum cultura adſcribitur. Quâ lectione admiſſâ huius legis primæ hæc erit ſententia, quam ibidem proponit Cuiacius his verbis: *Colonos qui rationibus prædiorum vel agricultura addicti ſunt, nullo tempore ad angarias aliaque onera extraordinaria deuocari poſſe.* Quamuis autem hæc Cuiaciana lectio eruditum ſatis & facilem legis ſenſum contineat, immò & cum Codice Theodoſiano (quem in lucem primus protulit Iohan.

Sichard. Anno Chriſti 1528. auxit Iohan. Tilius, An. C. 1549. elegantiorem autem & locupletiorem fecit ipſe Cuiacius A. C. 1566. optime conuenit, qui *lib. 11. tit. 16. leg. 4.* vocabulo *rationibus* non minùs vtitur: negandum tamen non eſt vulgarem lectionem voculam *ſationibus* habentem quam proxime ad mentem Conſtantini accedere, diuerſos Agricolarum labores, qui primò quidem in ſerendo, poſteà in colligendo conſiſtunt, accuratè exprimere, & proinde reliquis prioribus præferendam, tertiæ autem exæquandam eſſe; quam etiam vt genuinam expreſſeruor Iohannes de Plateâ, *in lect. ſuper tres libr. Cod. ad h. L. mih. pag. 88. fac. a.* vbi ſummam huius legis ita reddidit: *Tempore ſationis vel meſſium agricola à muneribus extraordinariis excuſantur*: & paulò poſt: *Nota ergo hic priuilegium datum agricolis, vt tempore meſſium, ſeminum, & vindemiarum, non poſſint compelli ad aliqua munera extraordinaria, id eſt, qua non imponuntur lege, vel ſenatuſconſulto.* Lucas de Pennâ, *in lecturâ ſua ad hanc L. 1. mih pag. 188. fac. 1. in pr.* vbi ſummam his verbis incluſit: *Agricola vacantes & inſiſtentes frugibus colligendis & ſeminandis non ſunt vocandi ad extraordinaria munera*, & alij. Immò priuilegium immunitatis agricolis *in hac L.* conceſſum non præciſè ad ſationis collectioniſque tempus reſtringendum: ſed etiam ad ea tempora, quibus arando, ſtercorando, fodiendo, occando, aliiſque ruſticis laboribus præparatoria fructuum colligendorum peraguntur, argum. *L. Fructus 7. §. impendi autem 16. ff. ſolution. matrim.* & *L. In inſtrumento 8. in princ. ff. de inſtruct. vel inſtrum. legat.* extendendum eſſe, illæ leges ſuadere videntur, quæ eadem priuilegia præparantibus ſe ad actum aliquem, ſicut illis, qui in ipſo actu occupati ſunt, indulgent. *fac. L. Qui mittuntur 35. §. ſimiliter 8. & ſeq. ff. ex quibus cauſ. maior in integ. reſtit.* Cuius ſententiæ approbatorem ſe præbet antea citatus Iohann. de Plateâ, *d. l. pag. 89. fac. 1.* his verbis: *Lex iſta quæ prohibet, ne impediatur fructuum collectio, videtur conſimili ratione prohibere, ne preparatoria ad collectionem impediantur*, allegando *L. Oratorio 16. ff. de ſponſalib.* Nec cuiquam mirum videri debet, agricolas hoc beneficio a legiſlatoribus dignos iudicatos fuiſſe, cùm intuitu vtilitatis publicæ, quam laboribus ſui ſtrenuè promouent, alias plures reportârint immunitates. Hinc ſiquidem eſt, quòd agricultores, circa rem ruſticam occupati, ſecuri eſſe debeant in quacunque parte terrarum, ita vt neque ſerui & boues aratorij, nec alia eorum inſtrumenta, ad agriculturam pertinentia, pignoris cauſsâ ab executoribus capi poſſint. *L. Executores 7. L. Pignorum 8. & auth. ſeq. C. quæ res pignor. obl. poſſ.* Quòd ille, qui fructus aridos vel pecuniam credidit agricolæ, vſurarum nomine in vnoquoque anno non poſſit plus accipere, quàm pro modio octauam partem, & pro ſolido ſiliquam vnam, (ideſt, vſuram trientem, ſiue tertiam centeſimæ, quæ 300. menſibus, aut 25. annis ſorti exæquatur, paritque annuatim quatuor in centum, vt explicat Gothofred.) *Auth. Ad hæc C. de vſur.* deſumpta *ex N. 24. cap. 1.* Quòd agricolæ ruſticani teſtari poſſint quinque tantùm teſtibus præſentibus *in L. final. verſ. ſin autem C. de teſtament.* ſi plures eo in loco haberi non poſſunt. Quod coloni & agricolæ dominorum tributariorum ab exactore fiſcalium debitorum compelli non poſſint tributa ſoluere pro dominis ſuis, *L. Colonos 15. Cod. de agric. & cenſit.* Quòd, ſi agricola vendat rem in perſonas prohibitas, parcatur ruſticitati eius, ne perdat pretium, ſed ſibi reſtituatur, *L. vn. C. Non licere habitator. metrocom. lib. 11. tit. 55.* Quâ tamen pœnâ alios affici conſtat ex *L. quemadmodum 7. v. & emptor. vbi gloſſ. notat. C. de agric. & cenſit.* Quomodo & in aliis iuris articulis eorum ruſticitati parcitur, vt in corruptione albi Prætoris. *L. Si quis id. 7. §. doli mali 4. ff. de Iuriſdict.* ſi in ius vocati non ierint *L. Ex quacunque 2. §. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit*, ſi intra præfixa tempora bonorum poſſeſſionem parentum vel proximorum petere omiſerit. *L. Quicunque 8. C. Qui admitti ad bon. poſſeſſ. poſſint, &c.* Poſterioris huius Legis partis, adeoque ſubiectæ *αἰτιολογίας* via atque concludendi ratio, ab omnibus interpretibus non vno eodémque modo proditur. Qui enim cum communi Præceptore noſtro Cuiac. *in comment. ad h. L.* per *neceſſitates*, quibus opportuno tempore ſatisfaciendum, intelligunt ipſa onera extraordinaria, hunc daturi ſunt ſenſum: quòd ideò agricolæ ſerendis vel metendis frugibus ſiſtentes, ad extraordinaria onera non ſint trahendi, quia pertineat ad prouidentiam & curam magiſtratuum, vt ipſi agricolæ his extraordinariorum onerum neceſſitatibus ſatisfaciant eo tempore, quo à culturâ & curâ agrorum vacant, quodque tempus ad expedienda talia onera ipſis opportunum, atque commodum eſt. Qui verò cum Iohanne de Plateâ, *dict. loc. fol. 89.* & cum Lucâ de Pennâ, *dict. loc. p. 188. fac. 1. col. 1. in fin.* per *neceſſitates* ipſam ſationem & collectionem fructuum, ad vitæ humanæ ſuſtentationem neceſſariorum, intelligunt, ſenſum legis ita exprimunt, quod agricolæ eo tempore, quo quærendis & cogendis fructibus inſiſtunt, ideò ab extraordinariis oneribus immunes eſſe debeant, quia ſolicitudini & prouidentiæ magiſtratuum congruat proſpicere, vt agricolæ ſationi & collectioni frugum, ſine quibus vitam ducere non poſſumus, eo quo opportunitatem terram colendi & fructus percipiendi habent, tempore incumbere poſſint. Quomodo & hac ratione ductus idem Imper. Conſtantin. in *L. Omnes iudices 3. C. de feriis*, permittit, vt ruri poſiti agrorum culturæ, etiam venerabili die ſolis, quo omnes iudices, vrbanæque plebes, & cunctarum artium officia quieſcere debent, liberè licentérque inſeruire poſſint, quoniam frequenter eueniat, vt non aptius alio die frumenta ſulcis, aut vineæ ſcrobibus mandentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cœleſti prouiſione conceſſa. Et Pontifex Alexander III. *cap. Licet 3. extr. de feriis*, quibuſdam parœcianis indulſit vt diebus dominicis & aliis feſtis ob frugum inopiam piſces, non niſi illis diebus apparentes, capere poſſint.

¶ Priva

¶ PRIVATÆ *res Principis, earúmque conductores & Coloni immunes ſunt ab extraordinariis & ſordidis muneribus.*

v. * Impp. Conſtantius" A. ad Italicum."

PRIVATAS res" noſtras ab vniuerſis muneribus ſordidis placet eſſe immunes, neque earum Conductores, nec" Colonos" ad" ſordida, vel extraordinaria munera, vel Superindictiones aliquas, conueniri; *&c.* Dat. VIII. Kal. Feb. Bononiæ", Placido & Romulo Coss. [343.]

NOTÆ.

* *Lex 1. Cod. de priuilegiis domus Auguſtæ.* Iungenda *huic* eſt *lex, ſi quis 6. Cod. vbi Cauſa fiſcales.*
" ✠. CONSTANS.
" Comitem R.P. vt videtur.
" *Poſſeſſiones*, ita *Cod. Iuſt.*
" *Neque*, Cod. Iuſt.
" De *Colonis*, & quidem rei priuatæ, vid. *Paratitl. de colonis fugitiuis.*
" *Sordida vel:* hæc abſunt à *Cod. Iuſt.*
" Hinc reſtituenda dici ſubſcriptio, *d. l. 6.* qua habet *Kal. Febr.*
" Hanc loci ſubſcriptionem mox expendam.

COMMENTARIVS.

PRIVATÆ res Principis, ac proinde & earum conductores, Coloni hac *Conſtantis* conſtitutione à ſordidis & extraordinariis muneribus & ſuperindictionibus immunes ſunt; pariter vt *l. 1. 2. ſup. & l. 9. 12. 13. 17. 20. inf. l. 2. ſup. de indictionibus:* Hac, inquam, *Conſtantis* conſtitutione, is enim eius auctor eſt, non *Conſtantius*, vt editum malè; quod oſtendit ſubſcriptio huius legis, *Dat. VIII. Kal. Feb.* BONONIÆ, *Placido & Romulo* COSS. *Bononia* hæc ſcil. non Bononia Italiæ accipienda eſt, quod Sigonius credidit, verùm Bononia Galliarum. Conſtans quippe Imp. poſt excidia *Templorum* A. 341. 342. (quam in rem vide eius per eos annos *l. 2. 3. inf. de paganis,*) poſt FRANCOS item deuictos Anno ſuperiore 342. (Conſtantio III. & Conſtante II. COSS. vt teſtatur Socrates *lib. 7. cap. 10.*) His COSS. *Placido & Romulo* ſæua hyeme, (in quam ſanè incidit menſis Ianuarius, & quidem extremus, quo hæc *lex* data eſt) in Britanniam nauigaſſe memoratur, aduerſus Pictos & Scotos, vt docere videtur Ammianus Marcellinus *initio libri 20.* Quanquam Libanius *in Baſilico* rebellionem vocat, in quam Britanniam ſoleonis traiectus fuit è Bononia Vrbe Galliarum. Iuuat conſignare loca in quibus de hac Conſtantis Britannicâ expeditione agitur: Quanquam neque Libanij locum nunc ſternam ob ſui prolixitatem. Procedat Iulius Firmicus ad hunc ipſum Conſtantem ſcribens libello de errore, profanarum Religionum: *Poſt excidia templorum,* inquit, *in manu Dei eſtis virtute prouecti: viciſtis* HOSTAS, (Francos intelligit) *propagaſtis imperium: & vt virtutibus veſtris gloria maior accederet, mutato ac contempto temporum ordine, hyeme (quod nec factum eſt aliquando, nec fiet) tumentes ac ſæuientes vndas calcaſtis Oceani: ſub remis veſtris incogniti iam nobis penè maris vnda contremuit, & inſperatam Imperatoris faciem* BRITANNVS *expauit.* Sequitur Ammiani Marcellini locus *initio lib. 20. In Britanniis cum Scotorum Pictorúmque gentium ferarum excurſu ruptâ quiete condicta loca limitibus vicina vaſtarentur, hyemem agens apud Pariſios Cæſar, diſtentúſque in ſolitudines varias, verebatur ire ſubſidio tranſmarinis, vt retulimus ante feciſſe* CONSTANTEM, *ne Rectore vacuas relinqueret Gallias. Mittere igitur Lupicinum placuit. Adultâ hyeme dux antedictus* BONONIAM *venit, quæſitiſque Nauigiis & omni impoſito milite obſeruato flatu ſecundo ventorum ad Rutupias ſitas ex aduerſo defertur, petitque* LVNDINIVM. Et rurſum *lib. 27. p. 371. Et quoniam cùm* CONSTANTIS *Principis actus componerem, motus adoleſcentis & ſeneſcentis Oceani, tractúque* BRITANNIÆ *pro captu virium explanaui.* Quare & hæc *lex* ad apparatum belli iſtius Britannici pertinere videtur; ad quem extraordinaria ſordidáve munera & ſuperindictiones prouincialibus indicta: fortè indictio materiæ ad conficienda Nauigia: de qua alioquin materiæ collatione vid. *l. 15. 18. inf. h. t. & l. 14. inf. de Nauicular.* Et hanc quidem obſeruationem noſtram, quam dudum notauimus ad *expoſitionem totius mundi*, quæ ſcripta per hæc ipſa Conſtantis Imp. tempora probari video V. doctiſſ. Valeſio annotationibus in Amm. Marcellinum, *d. lib. 20 p. 174.*

¶ De *Bononia* vt prodigè hîc agere nolo, ita duo loca omittere non poſſum: Vnum ex Itinerario Peutingeriano, quod his temporibus ipſis conſcriptum eſt:

Alter locus eſt Olympiodori, apud Photium, qui ſub Theodoſio Iun. ſcripſit, vbi de Conſtantino Tyranno agens; οὗτος, inquit, Ἰουστῖνον καὶ Νεοβιγάστην στρατηγοὺς προβαλλόμενος, καὶ τὰς Βρεττανίας ἐάσας, περαιοῦται ἅμα τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ Βονωνίαν, πόλιν οὕτω καλουμένην, παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὅροις κειμένην. ἔνθα διατρίψας, καὶ ὅλον τὸν Γάλλον καὶ Ἀκύταρον [γρ. Ἀκυτανὸν] στρατιώτην ἰδιοποιησάμενος, κρατεῖ πάντων τῶν μερῶν τῆς Γαλλίας μέχρι τῶν Ἄλπεων τῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, id eſt, *Is Iuſtinum, & Neouigaſtem, militarium copiarum duces creans, relictâ Britanniâ, cum ſuis traiecit, venitque Bononiam, maritimam Vrbem ſic dictam, primam in Galliæ finibus poſitam. Ibi moratus, Gallum*

omnem, & Aquitanum militem ſibi adiungens, omni eſt Gallia potitus ad Alpes vſque, quæ Italiam à Gallia ſeparant: videatur & de hoc ipſo Sozomenus, *lib* 9.*c*.11.

¶ Ergo, vt ad *huius leg.* ſententiam tedeamus, videtur omninò Conſtans Imp. ad hanc expeditionem Britannicam extra ordinem quid indixiſſe, ſuperindixiſſe: A quo rem priuatam Principis immunem eſſe voluerit, atque adeò Conductores & Colonos earum: Conductores, inquam, quibus iiſdem altero adhuc priuilegio conſultum iuit, *l.6. Cod. vbi cauſa fiſcales*: quæ ad hunc eundem *Italicum*, data eſt, & huic ceu eiuſdem prolixioris Conſtantis Imp. conſtitutioois pars coaſſanda venit: putà, vt Conductores non apud Iudices, id eſt Rectores prouinciarum conueniantur, verùm coram Viro Illuſtri Comite rerum priuatarum: cuiuſmodi *Italicum* fuiſſe, cui hæ *leges* inſcribuntur; Comitem, inquam, R. P. ſub Conſtante, autumo: cuiuſmodi fuit & ſub eodem Conſtante biennio poſt A.D.345. Euſtathius Comes R. P. cui inſcribitur eo Anno *lex* 7. *ſup. de petitionibus*: de quo & Philoſtorgius, *lib*.3. *c*.12. vbi de eo iam dixi.

¶ Palatini, & Cives *Conſtantinop. immunes ab extraordinariis muneribus.*

VI. * Impp. Constantivs & Conſtans AA. ad Beronicianum'' Vic. Aſiæ.

Palatini, & ''Conſtantinopolitani ciues, pro capitibus ſeu iugis ſuis tantùm penſitationem'' atque obſequia recognoſcant, extraordinariis & temonariis'' oneribus liberati. Dat. Non. Maij. Conſtantinop. Conſtantio IV. & Conſtante III. AA. Coss. [346.]

NOTÆ.

* *Lex* 1. *C. de Palatinis S. L. & R. P.* Intelligit hanc inter alias Conſtantij *leges* Theodoſius Iun. *l. vlt. ſup. de Senatorib.*
'' Id eſt *Veronicianum*, cui eidem inſcribitur ſub Conſtantino M. *lex* 4 *ſup. de Numerariis*: & *lex* 2. *ſup. de iis quæ adminiſtr.* quæ duæ *leges* ſunt inter ſe coniungendæ, & datæ A.D.334. Quare videri poſſit & hæc *lex* referenda ad Conſtantinum Auctorem, & forrè ad Annum D.335.
'' *Et Conſtantinopolitani ciues*, hæc expuncta ſunt *C. Iuſt.*
'' Ordinariam ſcil.
'' Et *ſordidis muneribus & ſusceptoribus & temonariis oneribus*; ita plenius, *Cod. Iuſt.*
'' De *Temonariis* dixi pleniſſime ad *leg.* 7. *ſup. de tironib.* déque eodem temonis onere agitur præterea tribus *huius tit.* legibus, putà *l.* 14. 15. 18. *inf.*

COMMENTARIVS.

Palatini, vt & ciues Constantinopolitani hac Conſtantij conſtitutione, ſi tamen Conſtantij ea eſt, immunes ſunt ab oneribus extraordinariis & temonariis: Temonariis inquam, quæ & ipſa extraordinaria ſunt, id eſt, auri & pretij quod loco tironum exigebatur, id eſt præſtatione: de quo & *l*.14 *inf.* & dixi pleniſſimè ad *l*.7. *ſup. de metatis*. Id enim ſunt temonaria onera de extraordinariorum numero: ſic & pariter *l*. 12. *inf.* à Tironum exactione ſuburbicariæ partes immunes eſſe iubeotur. De vtriſque Palatinis, & ciuibus Conſtantinopolitanis ſeparatim videodum eſt.

¶ *Palatini*, ſi Triboniano credimus, hîc ſunt Palatini S. L. & R. P. qui ideò hanc *legem* retulit in *titulum Codicis de Palatinis S. L. & R. P.* Verùm huic ego fidem non adcommodo: neque enim *Palatinorum* appellatione Largitionales aut Priuatiani in obſcuro intelligendi ſunt, niſi inſcriptio *legis* id aliudvè quid fortè ſuadeat; quod ſanè non ſuadet *huiuſce legis* Inſcriptio, cùm *Vicario Aſiæ* ea inſcribatur. Quare Palatinos hîc accipi oportet omnes qui in Palatio Principis militabant; de quibus ſanè id quod *hâc l.* continetur, disertè conſtitutum poſt *hanc leg. l.* 14. 15. 18. *inf. hoc titulo*: ſicut & à Conſtantino M. *l*. 3. *ſup. de priuilegiis eorum qui in ſacro Palatio*, iam antea immunes redditi à Temonariorum obſequio ſeu curâ, id eſt temonarij auri exigendi ſollicitudine. Et hæc quidem de Palatinis, quod vnum habet *Codex Iuſtin.*

¶ *Ciuibus* Conſtantinopolitanis eadem immunitas ab extraordinariis & temonariis oneribus *hac l.* tribuitur; procul dubio, vt hac immunitate inuitati plures Nouam Vrbem incolere affectarent, & ciuibus certatim vrbs illa repleretur: cuiuſmodi aliis priuilegiis ciues Conſtantinopolitani donati: Et alioquin quàmmulta Conſtantius frequentandæ ornandæque Conſtantinopoli inuexerit, prædicat Themiſtius, *oratione*, ad hunc ipſum Conſtantium, 13. *pagg.* 292. 293. 303. 306. 307. Simile porrò priuilegium datum vrbi Romæ, *l*.3. *inf. de coll. donat.*

VII. * Idem

VII. * Idem AA. & Iulianus Cæſ. ad Populum.

SOLA iubemus exigi quæ factis à nobis Indictionibus, aliiſve præceptis, continentur, & quæ anniuerſaria conſuetudine antiquitus poſtulantur: Aut ſi inexcuſabilis neceſſitas quiddam nouum exigat, nec dilationem publica vtilitas patiatur, referri à ceteris Iudicibus ad Viros clariſſimos, Præfectos Prætorio, & eorum arbitrio flagitanda depoſci, ſtatimque id Noſtræ intimari Clementiæ. Itaque Iudicem qui vltra iuſſa aliquid poſtulauerit, duplum iubemus inferre: Officium verò eius quadruplum, Viro Clariſſimo Largitionum Comite huic exactioni imminente, cùm primùm ad Nos, vel Præfectos prætorio fuerit querela delata, & facinus reuelatum; vt & læſi nobis auctoribus aut Præfectis, recipiant, qood per arbitrium Iudicis amiſerant. Dat. IV. Non. April. Med. Conſtantio A. VIII. & Iuliano Cæſ. II. Coss. [357.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.* Concordat huic legi *lex 8. prox. inf.* Imò planè huic iungenda eſt.
Al. Idem A.
Præceptum. Eodem ſenſu *l. vn. ſup. de ſuperindicto: l. vlt. ſup. de conſtitut. Principum.* Vt & præceptio *l. 27. ſup. de annona & tributis*: Epiſtolæ dicuntur, *l. prox. 8.*
Spectabilibus, clariſſimis.
Clariſſimi titulus tributus, Præfecto Prætorio & Comiti Largitionum. Quomodo & Magiſtro officiorum Conſtantij pariter *l. 8. de curſu publ.* Et quidem ſolus: cùm alias *Clariſſimi* titulus Illuſtribus equidem tribuatur, ſed adiunctâ *Illuſtriſſimi appellatione*; Ita vir Clariſſimus & Illuſtris Præfectus Prætorio Italiæ *l. 10. inf.* Ita Comes S. L. Vir Clariſſimus & Illuſtriſſimus vocatur à Symmacho, *lib. 10. ep. 33.* vt & Magiſter officiorum *lib. 10. ep. 37. & 47.* v. plura apud Iuretum in Symmachum *lib. 10. ep. 37.*
Nouum aliquid de ſuperindictione ſeu extraordinaria collatione, functione, *hac l. & l. 2. inf. de tempor. V. R.* Ambroſius *orat. funebri* de obitu Valentiniani Iun. *Prouincialibus nihil vnquam indici paſſus eſt: præteritu inquit, non queunt ſoluere, Noua poterunt ſuſtinere?* V. & Saluianum.
IX. Vel reſcribendum fuerit Iuliano Cæſ. I. quod fortè veroſimilius: Nam & ita habent Edd. omnes, vnâ Pariſienſi poſtremâ exceptâ. Sed tamen illud præfero, arg. *l. prox. inf.*

VIII. * Idem A. & Cæſ. ad Taurum PF. P.

PLACET, nullum omninò Iudicem decetero Prouincialibus inferendum aliquid indicere, vt ea tantùm ſedulò cunctorum ſtudio penſitentur, quæ *canonis* inſtituti forma complectitur, vel noſtra clementia decernit inferenda, vel delegatione ſollemniter ſanciente, vel Epiſtulis præcedentibus. Sed ſi quid vrgere forſitan cœperit, referri ad Celſitudinem Tuam ſtatuimus, & auctore te fieri, & eo perſolutore ferri ad Scientiam Noſtram, vt nobis iubentibus roboretur. De * ceteris, quæ proſpici oporteat ante plurimùm temporis, inſinuetur nobis tempore indictionis ex more promendæ: Quippe ſuggerit ratio, eius omnia ſerie contineri: Ideóque tituli penſitandi ſemper ad Noſtram Scientiam perferantur, vt Indictione anniuerſariis vicibus emiſſa, iubeamus inferri meritò penſitanda. Si quid autem arbitrio ſuo deſcribſerit Prouinciales, vel exegerit, in duplum inferet, & Officium eius quadruplum cogetur expendere, ſuper exigenda condemnatione Comite largitionum curante. Dat. Kal. April. Med. Conſtantio A. IX. & Iuliano Cæſ. I. Coss. [357.]

NOTÆ.

* *Lex, placet. 8. C. de excuſationibus munerum*; & concordat hæc lex, *ſuperiori*, imò ei iungenda eſt.
Taurus PP. Italiæ ſub Conſtantio, v. *Proſopog.* & ibi hiſtoricos.
Etiam ſpectabilem.
Decreuit, Cod. Iuſt.
Delegatio dicitur *hâc l. & l. 11. inf.* vide & *leg. 1. ſup. de annona & trib. l. vn. ſup. ne conlatio per legogr. l. 2. § 4. ſup. de indiction.* quæ & Delegatoria vocatur, *l. 16 ſup. de exactionib.* Indictio, *ſup. l. 7.*
Aliiſve præceptis, ita *l. 7. prox. ſup.* Hinc ſanè *Epiſtularij* in loco Saluiani quem mox allegabo. *Epiſtula Canonicaria* dicuntur apud Caſſiodorum *in formula circa Epiſtularum.*
Perſolutore referri, ita *Cod. Iuſt.* quod an ſtare poſſit, mox videbimus.
Sententiam. Cod. Iuſt.
* Cætera reſecata à *Cod. Iuſt.* & eorum loco pars *legis 11. inf. d. legi 8.* ſubtexta.
Al. Quis, vel *qui*
Condemnatio hic propriè pro multâ, vt quamplurimis aliis locis: Vide *Gloſſarium.*

COMMEN

Digitized by Google

COMMENTARIVS.

A Qvibvs & Qvomodo nouum aliquid ſuperindici prouincialibus poſſit vel debeat, his duabus Conſtantij conſtitutionibus definitur, quæ pro more recepto, eodem argumento, ad diuerſas emiſſæ (de quo in *Prolegomenis*) inter ſe coaſſandæ ſunt. Prior, inquam, ad Populum ipſum & prouinciales, quorum vtique ſecuritati Conſtantius proſpectum voluit: Poſterior ad Præfectum Prætorio, quem vt tributariæ rei, ſimul & continendorum in officio Rectorum prouinciarum cura reſpiciebat, ita & ſuperindicti ſollicitudo eidem demandatur. Quare & hæ *leges* melius ſub *titulo de ſuperindictis* ſtarent; cuius *legi vn.* hæc *lex* omnino reſpondet: quod ſuperindictum ſanè ab extraordinariis muneribus diſertè ſeparatur, *l.5. ſup. h. tit.*

¶ Sententia igitur Conſtantij hæc eſt, nulli Iudici ordinario, ſpectabili, Clariſſimo, quicquam prouincialibus ſuperindicere licere; propoſitâ ei Dupli, & Officiis eius Quadrupli pœnâ; quod tamen hactenus factum à nonnullis Iudicibus, vt ex vtriuſque *legis* argumento colligitur, & hæc nominatim verba *legis* 8. docent: *Placet*, Nvllvm omnino *Iudicem* Deinceps *prouincialibus inferendum aliquid indicere.* Sic vt Spectabiles nominatim, id eſt, Proconſules & Vicarij, & illi potiſſimùm id ſibi vindicaſſe videantur: quorum notæ per hæc tempora, alia quoque in re, vſurpationes, veluti in negotio appellationis, de quo *inf. tit. de appellationibus.* Adempto ita ſuperindicti iure Iudicibus, de Præfectis Prætorio, vtrum hi ſaltem ſuperindicere poſſint, hanc diſtinctionem inducit: inter ſubitaneas ſeu vrgentes neceſſitates, & inter præuiſas ſeu longè ante proſpectas; hoc caſu, id eſt, in his quæ proſpici oportet ante plurimum temporis, vt ait *lex* 8. Præfectum Prætorio ſuperindicere nil poſſe, ſed tempore Indictionis ex more faciendæ ad Principem referre oportere, vt ita poſtea Princeps in indictione eius quoque rationem habeat: At priore caſu, *ſi quid vrgente forſitan coperit*, vt ait *lex* 8. ſeu vt loquitur *lex* 7. *ſi inexcuſabilis neceſſitas adeò quid nouum exigat, vt dilationem publica vtilitas non patiatur*, Præfectum Prætorio ſuperindicere poſſe, eóque perſoluto ad Principis ſcientiam referre, vt ipſo iubente id roboretur: *Eo perſoluto referri*, inquam, vt habet *Codex Iuſt.* id eſt, peracto, abſoluto, quæ Cuiacij fuit interpretatio, quæ verbi *perſoluto* etſi inſolens, longè tamen probabilior quàm Accurſij, qui pro exacto accepit: Nam quò principalis iuſſionis robur, ſi iam ſuperindictum exactum eſt? Et verò in *l.7.* ſenſus hic ita exprimitur, *referri ad Præfectos Prætorio, & eorum arbitrio flagitanda depoſci, ſtatimque id Noſtra intimari Clementiæ.* Quare nil probabilius mihi ſub manum, quàm vt hîc legamus *& perlatore*: Nam & ita mox ſtatim, *ad Noſtram Scientiam perferatur.* Denique Præfecto *perlatore referri* idem eſt, quod *l.7. ſtatim intimari.*

¶ Obſeruandus itaque iam caſus, quo Præfecto Prætorio indicendi ius Conſtantius conceſſit: cùm alioquin aliis Principibus abſciſè id denegare viſum fuerit Iuliano videl. *l. 10. inf.* Valenti, *l. 11. inf.* Valentiniano Iun. *l. vn. ſup. de ſuperindictis.* Theodoſio M. *l. 23. ſup. de annona & trib.* Solius nempe Principis vt indictio, ita & ſuperindictum eſt, de quo ad *eam l. vn.* etiam ex Sidonio *lib. 2. epiſt. 1.* Sed obſeruandum eſt, Conſtantium *hâc l.* id Præfectis Prætorio indulgere duplici conditione. Prior eſt vt dixi, inexcuſabilis neceſſitatis, quæ dilationem & conſilium non admittit: Altera eſt, vt etiam factum iam & ſuperindictum à Principe roborari oporteat. Scilicet vt rerum dominos quoque neceſſitati cedere par eſt; ita & ea quamlibet vrgente maieſtatis ſuæ vim etiam poſt factum orbi oſtentare ſatagunt, & arbitrio conſilióque dempto confirmationem & robur ſibi retinere. Tandem Præfecto Prætorio ſuperindicti faciendi poteſtatis exemplum hoc ipſo tempore ſuppeditat Ammianus Marcellinus, *lib. 17. p. 97, 98.* in huius ipſius Anni 357. geſtis. *Cæſar quia*, inquit, *plurima gentes in maiore collatura capita ſperabantur, magnis curarum molibus ſtringebatur. Dúmque per inducias licet negotioſas & breues, ærumnoſis poſſeſſorum damnis mederi poſſe credebat, tributi ratiocinia diſpenſanti: cùmque* Florentivs Præfectvs Prætorio [Galliarum] *cuncta permenſus, vt contendebat, quidquid in capitatione deeſſet, ex* Conqviſitis *ſe ſupplere firmaret, talium gnarus* [Cæſar Iulianus] *animam prius amittere, quàm hoc ſinere fieri memorabat. Norat enim huiuſmodi Prouiſionum, imò euerſionum, vt verius dixerim, inſanabilia vulnera ſæpe ad vltimam egeſtatem Prouincias contraxiſſe: quæ res, vt docebitur poſtea, penitus euertit Illyricum. Ob quæ Præfecto Prætorio ferri non poſſe clamante, ſe repente factum infidum, cui Auguſtus* [Conſtantius] *ſummam commiſerit rerum, Iulianus eum ſedatius lemens, ſcrupuloſè computando & verè, docuit non ſufficere ſolum, verùm etiam exuberare capitationis calculum, ad commeatuum neceſſarios apparatus. Nihilominus tamen diu poſteà* Indictionale Avgmentvm *oblatum ſibi, nec recitare nec ſubnotare perpeſſus, humi proiecit. Literiſque Auguſti* [Conſtantij] *monitus* [Iulianus] *ex relatione Præfecti, non agere ita perplexè, vt videretur parum Florentio credi, reſcripſit, Gratandum eſſe, ſi prouincialis hinc inde vaſtatus, ſaltem ſolemnia præbeat, nedum* Incrementa, *quæ nulla ſupplicia egenis poſſent hominibus extorquere.*

IX. * Idem A. & Cæſ. ad Taurum pf. p.

EXEMPLO *Africæ* debent fundi Patrimoniales & Emphyteutici per *Italiam* conſtituti ab extraordinariis omnibus excuſari: Non enim per Italiam tantùm, ſed etiam per Vrbicarias regiones, & Siciliam, Patrimonialium, & Emphyteuticorum fundorum vires ſeruandas eſſe perſpeximus. pp. Rom. VII. Kal. Mart. Euſebio & Hypatio Cons. [359.]

NOTÆ.

NOTÆ.

Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*Concordat huic *l.lex* 1.2. *ſup.h.t.*

Taurus PP.ſub Conſtantio *Italia* videlicet: quod vt aliunde, ita ex ipſo *legis* argumento ſimul & ſubſcriptione liquet. Sanè eius hoc ipſo Anno meminit Sulpitius Seuerus *lib.2.ſacr.hiſt.*& Hieronymus *aduerſus Luciferianos*: v.*Proſopog.*

x. Habentur &c.excuſari.

Italiam propriè dictam: cui mox vrbicariæ Regiones opponuntur.

Vox hæc retinenda: Nam & ita habet *lex* 2.*ſup. h.t.*

Hieronymus Aleander hic reponebat,*autem*: quem non audio, mox vt oſtendam. Ego malim, *Nos enim non* &c. *enim*, pro *autem*.

Tentat & hic Aleander *Illyricum*; quod tamen neque ipſe admittit.

Roma hæc *lex* propoſita; quia Vrbicariis regionibus ſpeciatim lata.

COMMENTARIVS.

PATRIMONIALES & Emphyteuticos fundos ab extraordinariis omnibus per omnem Italiam quantacunque ea eſt, etiam per Vrbicarias Regiones, & Siciliam immunes eſſe iubet Cooſtaotius *hâc leg.* A.D.359. Nempe quemadmodum Africæ exemplo propagata iam antea à Conſtantino M. hæc immunitas ad Italiam fuerat, *l.2.ſup.h.t.* ad Italiam, inquam, ſpecialiter dictam, ita iam Italiæ huius exemplo hanc immunitatem Conſtantius producit ad eas,quas dixi regiones. Hæc inquam eſt *huius leg.* ſententia: cuius initio manifeſtiſſimè Coòſtantius memorat ius quod iam obtinebat, vt tota ſeries *legis* oſtendit: ac proinde in ea reponendum mihi omninò videtur, *habentur excuſati*, id eſt hactenùs excuſari ſolent, iam excuſationem meruerunt; mox poſteriore ſententia nouum ius conſtituit, vt proinde initium eius ita conſtitui oporteat: *Nos enim non per Italiam tantùm*,&c. ac ſi diceret; Nobis autem hanc immunitatem propagare iam libet. Nam alioquin, niſi hæc *lex* ita accipiatur & conſtituatur,ecquis ſe expediet ab illis: *Exemplo Africa debent fundi Patrimoniales & Emphyteutici per* ITALIAM *conſtituti ab extraordinariis omnibus excuſari: Non enim per* ITALIAM *tantum, ſed etiam per* &c. Quomodo, inquam, hæc ſtare poterunt, propagari *hâc l.* hanc immunitatem exemplo Africæ per Italiam; mox *eâdem leg.* illâ poſteriore ſententiâ, non per Italiam tantùm, ſed vltra? cui omninò renititur vox ENIM: quæ ſuperioris diſpoſitionis rationem & elucidationem indicat, non extenſionem nouam. Veriſſima igitur ea eſt interpretatio, & emendatio quam dixi: referri ſcil. initio ius, quod iam obtinebat ex *l.1.& ſup.* mox, proferri ſeu produci id iam aliò: Id quod vt dixi tota *legis* ſeries oſtendit: vbi Conſtantius Imp. apertiſſimè iuris & immunitatis huius progreſſum ingerit: Per Africam ſcil. primùm eam tributam, mox ad Italiam propagatam: Nunc verò à ſe ad Vrbicarias Regiones & Siciliam porrigi. Quibus quidem prioribus diſertè indicat Conſtantini M. *legem* 2. *ſup. hoc tit.* quæ hîc omninò ſternenda eſt. *Imp. Conſtantinus A. ad Vlpium Flauianum Conſ. Æmilia & Liguria.*

Ab extraordinariis OMNIBVS (ita quoque hîc habetur) *fundi patrimoniales atque Emphyteuticarij* (ita quoque hîc) PER ITALIAM NOSTRAM *conſtituti* (hîc, *per* ITALIAM *conſtituti*,) HABEANTVR IMMVNES; (*habentur excuſati*; *hâc l.*) *vt canonica tantum & conſueta dependant*, AD SIMILITVDINEM *per Africam poſſeſſorum*.(*Exemplo Africæ*,ait hæc *lex*.)

Vides, quam omnia hîc congruunt, præter ipſam (inquam) diſpoſitionem, quinque loca.

¶ His ita poſitis, varia iam & ſingularia multa ex *hâc l.*(quæ famoſa iam euaſit in argumento *Regionum ſuburbicariarum*,) obſeruanda veniunt. Primò quidem notandum, ſub vna Præfectura Prætoriana, quæ *Tauro PP.* cui hæc *lex* inſcribitur, patebat, quatuor has diſtinctas & ſeparatas diœceſes ſeu admiuiſtrationes fuiſſe, Africam, Italiam, Vrbicarias Regiones, & Siciliam &c.

His, inquam, quatuor diœceſibus & admioiſtratiooibus conſtitit inde iam à Conſtantino M. & ex eius inſtituto, vna Præfectura Prætoriana Italiæ, ſi Zoſimo fides, *lib. 2. pag.*688. vbi de quatuor Præfectis Prætorio agens: τῷ δὲ τρίτῳ, inquit,[παρέδωκε] τὴν ΙΤΑΛΙΑΝ ἅπασαν, καὶ ΣΙΚΙΛΙΑΝ, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους, καὶ ἔτι γε Σαρδόνα, καὶ Κύρνον, καὶ τὴν ἀπὸ Σύρτεων Κυρήνης ἄχρι ΛΙΒΥΗΝ. id eſt *Tertio* [Præfecto Prætorio attribuit] *totam* ITALIAM *&* SICILIAM, *& circumiacentes inſulas, itémque Sardiniam, & Corſicam, &* AFRICAM *à Syrtibus Cyrenen vſque.* Et verò iis quoque finibus ſterit trium ante Conſtantinum M. ordine ſibi ſuccedentium tetrarcharum imperium, vnde Præfecturæ exemplum mox propagatum; inde ab An. Dom. 293. putà Maximiani, Seueri, Maxentij, de quo dixi pleniſſimè *in Apolytico priore*, *cap.*2.

Secundò obſeruandum, Vrbicarias Regiones, vt ab Africa, ita ab Italia ſeparari, pariter vt *d. l. vn. ſup. ſi per obreptionem*: imò & Sicilia quoque de quo poſtea. Nempe, vt Vrbicariæ Regiones intrà centeſimum conſtitêre; ita Italia, nullo alio adiecto, in Imperatoriis conſtitutionibus totum illud italiæ ſpatium occupabat, quod vltra centeſimum procurrebat, vt docet *lex* 2. *ſup. de integri reſtitut.* Verùm de eo peculiares iam ſunt libelli. Viderint ij tantùm, qui Vrbicarias etiam in *Siciliam* protrahebant, quidnam *huic legi* tam apertæ, reſponſuri ſint: Iam enim confecta res eſt, imò profligata, vtriuſque partis conſenſu, eorum ſententia, qui in Africam & Illyricum quoque Vrbicarias producere anniſi fuerant. Quid enim apertius *hac lege*? vbi Vrbicariæ regiones non aliter à Sicilia ſeparantur quàm ab Italia, medióque adeò inter eas loco ceù diuerſæ ponuntur? Sicilia igitur extra cenſum Vrbicariarum, non modò quia diuerſum Rationalem haberet, quod ſuffugium nuper Vir doctus quærebat, *p.* 987. Qui certè etiam Siciliæ peculiaris non fuit, verùm trium prouinciarum in commune Rationalis extitit, Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ. Hoc verò *huius leg.* teſtimonio qui premi ſe vident, ad emendationem confugiunt: Aleandri *diſſertatione* 1. *cap.* 2. emendatio eſt, quam tamen neque ipſe admittit, quod pro *Siciliam*, hîc *Illyricum* reponi fortè poſſe tentabat. Perperam omnia. Illyricum quippe Occidentale, vt Conſtantini æuo, ita &

hoc, Orientali cohærebat; neque dum Præfecturæ Prætorianæ Italiæ acceſſerat, id quod poſterius factum eſt. Atque hæc iam ratio eſt, cur ſub Valentiniano mox, *lex vn. ſup. ſi per obrept.* Præfecturæ Prætorianæ Italiæ diœceſibus Illyricum connumerari, non etiam *hac leg.* pariter vt apud Amm. Marcellinum *lib.26.p.539.* Morinus *lib. 1. Exercitationum, cap.30.* inter alias coniecturas, Siciliæ vocem expungebat, vt conſuetudini illius temporis, inquit, contrariam, & à mente Imperatoris abſonam.

Tertiò obſeruandum cumprimis, Primam & antiquiſſimam huc occurrere nobis *Vrbicariarum* Regionum ſub Conſtantio mentionem; quæ nulla occurrit ſub Conſtantino M. & quidem, quod notari rurſùm cupio, eo ipſo anno 359. vno tantùm menſe ante *legem 1. inf. de calcis coctorib. V. R.* quæ vt *Orfito PF. V.* inſcribitur; ita *Quatuor Regionum* meminit, quæ ſub diſpoſitione Præfecti Vrbis fuerunt, quæ proinde non aliæ quàm Vrbicariæ iſtæ ſunt, vt ad *eam leg.* plenius oſtendetur. Inueſtiganti porrò mihi, cur non antiquior huiuſce VRBICARIARVM nominis mentio occurrat, hanc cauſam ſuppeditat *lex 27. inf. de appellationib.* quæ anno 357. & quod excurrit, ante *hanc l.* data eſt. Nempe nouam Italiæ Regionem deſignationem *eâ leg.* Conſtantius facere inſtituit: earum ſcilicet, ex quibus ad Præfectum Prætorio deinceps appellari vellet, & earum ex quibus ad Præfectum Vrbis, cùm hactenus ex omnibus Italiæ regionibus Præfectus Vrbi eas ſibi vindicaret. Quare cùm intra ſuam & peculiarem Vrbis diœceſin eum coarctaret, enata iam inde *Vrbicariarum* Regionum appellatio, quaſi quæ Vrbis diœceſin conſtituentes, ſolæ etiam ad Præfecti Vrbis diſpoſitionem pertinerent: Ideo quoque lex hæc *Romæ propoſita* dicitur, ad cuius diœceſin nominatim ea pertinet. Atque hoc iam tempore peculiares *Rectores* vrbicariis regionibus & prouinciis dati videntur, cùm antea non haberent, ac nominatim Tuſcia & Picenum, quæ peculiares deinceps Rectores habuit. Etſi poſtea quandoque coaluerint cum annonariis: de quo ad *l.4. ſup. de iuriſdict.*

¶ Quartò, cum hæc *lex* agat de fundis patrimonialibus & emphyteuticis per Italiam, Vrbicarias Regiones, Siciliam & Africam, eò iam referendi ſunt *Rationales & Procuratores rei priuatæ*, qui per *Italiam*, per *Vrbicarias* ſeu *Suburbicarias Regiones*, per *Siciliam*, & per *Africam* memorantur in *Notitia Imperij*.

¶ Illud quintò notandum *hâc leg.* quod cùm aliàs tres prouinciæ, putà Sicilia, Sardinia & Corſica, pari paſſu ambularent, & æquo iure agerent, ſub eodem Præfecto Prætorio, teſte vel Zoſimo *ſuperiore loco*; imò Rationalis vnus harum trium prouinciarum eſſet, hîc tamen *Sicilia* vna nominetur, immunitatéque eâ, de qua *hâc leg.* agitur, donatur, cuius cauſæ quærendæ ſunt. Item illud notandum, quod Sicilia & ab Vrbicariis regionibus & ab Italia ſeparetur, ſeu ſpeciatim poſt Vrbicarias regiones nominetur: proinde neutris accenſita, hoc æuo, neque *Italiæ* etiam, quod poſtea factum.

X. * Imp. IVLIANVS A. Secundo PF. P.

NIHIL Prouincialibus indici ſine Noſtrâ Scientiâ fas eſt: Neque rurſus, ex his quæ ſunt indicta, referri." Omnia igitur, quæ Conſuetudo", vel diſpoſitio" noſtra amplectitur, hoc eſt curſum" publicum, tranſlationes", itinerum" ſollicitudines, ceteráque ſimilia, cuncti poſſeſſores implere pariter compellantur; *&c.* PP." III. Id. Mart. Conſtantinop. Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem *huic* eſt *lex 50. inf. de decurion. lex 4. inf. de luſtrali conlat. lex 5 ſup. de locatione fundorum. Imò & lex 2. inf. de protoſtaſia:* & *lex 1. inf. de auro Coronario.*

" *Secundus* PP. ſub Iuliano, *v. Proſop. g.*

" *Referri*, id eſt, remitti, accepto ferri, differri.

" *Conſuetudinis* vox & vis in re tributaria: v. paſſim apud Caſſiodorum, & in Capitulatib. Caroli M. *& Gloſſ. Theod* & ad *l. vn. ſup. de longa conſuetud.* Iuliani.

" *Diſpoſitionis* vox propria.

" Vide titulum *de curſu publico, ſup.*

" *Baſtaga* alibi vocantur, Angariæ, Parangariæ: Harum *tranſlationum* fit pariter mentio *fine legis 15. l.40. inf. de Epiſcop.* vbi plenè dicam. Cæterùm hîc malim *tranſlationis*.

" Id eſt, Operas ad viarum munitionem.

" Ita quoque prædictis *legibus*: exceptâ *l.2. de Protoſtaſia*, vbi *Dat.* editum.

COMMENTARIVS.

IMMVNITATEM vt à Canonicis ſeu conſuetis muneribus, ita & ab extraordinariis, diſpoſitione Principis indictis, vel ſordidis nulli prouinciali ſeu poſſeſſori tribui iubet *hâc l.* Iulianus: Quæ maioris conſtitutionis pars eſt: quâ in vniuerſum Iulianus publicis Muniis conſultum voluit, vt oſtendunt *leges* illæ omnes, quæ *huic* coniungendæ ſunt: quáſque in *Notis* iam cumulaui. Neque dubito, quin & hæc pars profecta ſit ab indicto Chriſtiano nomini, vel (vt Antiocheni obiiciebant) indicto χι & κάππα odio. Quandoquidem apertè *lex 50. inf. de decurionib.* (vnde deſumpta eſt *lex 4. inf. de luſtrali collat.*) quæ huic inter alias coniungenda eſt ab eodem odio ſit: *eâ* quippe *lege* Iulianus Chriſtianis, id eſt, Clericis, tributam à Curialibus muneribus à Conſtantino M. & Conſtantio *l.1.2.7.8.9.11.16. inf. de Epiſcopis Eccleſ. & Cler.* immunitatem reuocat: Rurſùm *l. 5. ſup. de locat. fundorum* (quæ & ipſa *huic* coniungenda eſt,) Iulianus publicas poſſeſſiones (proculdubio agonotheticas iuriſque templorum, ludis in honorem Deorum, & ædificiis

ſacris

ſacris ſartis tectis deſtinatas,) Ciuitatibus reſtitui iubet, quò ciuitatum reparatio procurari poſſit. Pariter itaque Iulianus *h.l.* mihi videtur, immunitatem tum Eccleſiis, tum Eccleſiaſticis ab extraordinariis & ſordidis muneribus à Conſtantino & Conſtantio tributam reuocare: *l.* 1. 2. 3. 8. 9. 10. 14. 16. *inf. de Epiſcopis, Eccl. & Cler.* Et verò *lex* 18. *inf. de Epiſcopis, Eccleſ. & Cler.* apertè docet Iulianum Apoſtatam contra ſanctiſſimam *legem*, id eſt, profeſſionem Clericatus excitatum id decreuiſſe, vt ne Clerici ab extraordinariis vel ciuilibus muneribus immunes eſſent. Sed & Sozomenus *lib* 5. *c.* 5. ſcribit Iulianum Clericis priuilegia detraxiſſe: idipſum & Gregorius Nazianzenus *ep.* 66. teſtatur. Porrò Iulianus hâc generali *lege*, etiam comprehendit poſſeſſores fundorum patrimonialium quod diſertè expreſſum alia eius conſtitutione, purà *l.* 2. *inf. de coll. fundor. patrimon.*

¶ Cœterùm tria exempla huiuſmodi munerum hîc proponit Iulianus: 1. *Curſum publicum*, id eſt, vt exiſtimare quis poſſit curſus publici mancipatum: de quo *ſup. ſuo titulo de curſu publico*: vel potius Angariarum & Parangariarum munus: à quo ſanè Clerici immunes fuêre Conſtantij *lege* 10. 14. *inf. de Epiſcopis.* 2. Tranſlationes, à quibus ſanè clerici immunes quoque fuêre Conſtantij *l.* 15. *inf. de Epiſcopis*: Honorij *l.* 40. *d. tit. de Epiſcopis*; tranſlationes, id eſt tranſlationum ſolicitudo, *d. l.* 40. denique tranſferendarum ſpecierum fiſcalium munus; de quo dixi ad *d. leg.* 40. quam Græci [illegible] vertunt: Tranſuectio quoque vocatur ſpecierum, *l. vlt. inf. de equorum conlat.* & *l.* 49. *inf. de operib. publ.* 3. Itinerum ſolicitudinem, id eſt muniendi itineris neceſſitatem ſeu viarum conſtructionem. Nempe & ab hac neceſſitate velut extraordinaria & ſordida (vt docet *lex* 15. 18. *inf. h. tit.*) & *l. vlt. inf. de itin. mun.* immunes Eccleſiæ aliquando fuêre, quod docebit etiam Honorij *lex* 40. *inf. de Epiſcopis*: verùm vt contrarium, *h. l.* à Iuliano ſtatui cenſeo, ita ſanè diſertè, venerandas Eccleſias tam laudabili titulo adſcripſit Theodoſius Iun. *d. l. vlt. inf. de itin. mun.* & Valentinianus Tertius Nouellâ inter *Theodoſianas* 21. & Iuſtinianus *Nouella* 131. & Carolus M. *Capitularium lib* 6. *c.* 7. De quo ad *d. l. vlt. ſup. de itinere muniendo.*

¶ Tandem, neque primam *huiuſce leg.* ſententiam ſeu præfationem omittendam cenſeo, quâ Iulianus ait, *Nihil Prouincialibus indici ſine ſua ſcientia fas eſſe.* Sanè & Ammianus Marcellinus in exceſſu illo extremo de Iuliani moribus *lib.* 25. *p.* 215. *Liberalitatis*, inquit, *eius teſtimonia plurima ſunt & veriſſima: Inter quæ, indicta ſunt tributorum admodum leuia*; *Coronarium indultum*, (vid. *l.* 1. *inf. de auro coronar.*) *Remiſſa debita multa diuturnitate congeſta* (vid. *leg.* 1. *inf. de indulgent. debit.*) *vectigalia ciuitatibus reſtituta cum fundis* [vid. *leg.* 1. *ſup. de locat. fundorum*: quam *huic* coniungendam eſſe iam docui] *abſque his, quos velut iure pendidêre præterita poteſtates.*

Sed & illud hîc notandum, quod *Conſuetudini* hâc parte ſtari iubet Iulianus: vt cœteroquin Conſuetudinis obſeruantiſſimus fuit Iulianus, eiúſque obſeruantiam præ ſe tulit, de quo ad *legem vn. ſup. de longa conſuetud.* quæ & ipſa Iuliani eſt: ex ipſiuſmet etiam ſcriptis & *epiſtolis.*

XI. * Impp. Valentinianus & Valens AA. Secundoʺ Pf. P.

Nihil à Prouincialibus extraordinariâ patimur indictione depoſci. Caueat igitur Magnifica Auctoritas Tua, ne, præter ea quæ à Manſuetudine Noſtra patuerit indicta, tenuiorum oneret functionem: Vt ſi quisʹ vſurpatoriâ temeritate amplius aliquid fuerit conatus exigere, obnoxius quadrupli repetitione teneatur: Quæ ſeueritas iuſſionis ad Ordinariorum Iudicum Officiorúmque terrorem debebit excurrereʺ, vt ſi eorum vel gratioſà conhibentiâʺ, vel ignobili diſſimulatione temeritas admiſerit Curialis, eos quoque damni ſimilisʺ pœna caſtiget. Dat. XIV. Kal. April. Conſtantinop. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

Interpretatio. *Hæc lex hoc præcipit, nihil debere à prouincialibus de ſuperindictitiis titulis peti, niſi ea tantum quæ à rerum Dominis indicta conſtiterit. Et hoc iubet, vt quicunque aliquid ſuperexigendum crediderit, quadrupli redhibitione componat.ʺ Sed & ad ordinarios Iudices hanc inquiſitionem iubet excurrere, vt etiam ſi quid in prouinciis eorum à quibuſcunque perſonis aut Curialibus factum eſt, etiam eos ſimilis damni pœna caſtiget.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* niſi quod poſterior eius pars à Triboniano ſubdita *legi placet.* 8. *C. de excuſation. munerum*: quæ & *ipſa* 8. *lex* eſt *huius tit.*

ʺ *Secundus* PP. ſub Valente Imperatore: *v. Proſopog.*

ʺ *Lege* 8. *C. de excuſationib. munerum*, pars poſtrema hinc deſumpta eſt.

ʺ Curialis ſcil. *hac l. in f.* & *l.* 10 *inf. h. t.*

ʺ Pro, conniuentia.

ʺ *Simplicis*, C. Iuſt. malè.

COMMENTARIVS.

SVPERINDICI quicquam prouincialibus extraordinariâ indictione, quomodo certè ſub Valente Baſilius *ep.423.* à Comite *Priuatarum*, extraordinarium ex equabus vectigal impoſitum improbat *ἄποινα τῆ τιμιωτάτῃ σου φροντίδι τελέσματα τοῦδε ἐπαγαγεῖν*: idque aboleri rogat; vetat hâc conſtitutione Valens Imp. à quocunque tandem Iudice etiam à Præfecto Prætorio, quod & ipſum fermè Conſtantio viſum fuit, *l.7.* & *l. placet* 8. *ſup.* Iuliano, *l.10 ſup* Valentiniano Iuniori poſtea, *l.vn. ſup. de ſuperindicto.* Et quidem adeò id vetat Valens, vt Quadrupli pœnam & Curiali ſuperexigenti, (quomodo & Curiali pœnâ imponitur in ſp. *l.20.in f.*) & Iudici Officióque eius conniuenti imponat, quæ & ipſa Conſtantio etiam placuit, *l.7.* 8. *ſup* fortè etiam Valentiniano eâ ſanctione, quæ memoratur *l. 1. ſup. de ſuperexact.* Cæterùm huc facit Ammiani Marcellini locus *lib. 21. in extremo de Valentis moribus*: *Prouinciarum*, inquit, *æquiſſimus tutor; quarum ſingulas vt domum propriam cuſtodiebat indemnes; Tributorum onera ſtudio quodam molliens ſingulari, nulla* VECTIGALIVM *admittens* AVGMENTA, *in adarandis reliquorum debitis non moleſtus: furibus & in peculatu deprenſis Iudicibus inimicus aſper & vehemens. Nec ſub alio Principe in huiuſmodi negotiis melius ſecum actum eſſe meminit Oriens.* Item quod Victor *in Epitoma*, de Valente, *Fuit poſſeſſoribus conſultor bonus.*

XII. * Imppp. GRATIANVS, Valentinian. & Theod. AAA. ad Theodorum Com. R. P."

AD Virum Clariſſimum & Inluſtrem Præfectum prætorio Italiæ" ſcriba porreximus, vt ab Actoribus, & Conductoribus patrimonij noſtri, atque ab his qui iure perpetuo' poſſederunt", extraordinarij muneris ceſſaret iniuria: Neque Suburbicariis partibus" Tironum immineret exactio. ¶ Sanè Præſtantia Tua prouidere debebit, quatenus Frumenti & Equorum maturetur exactio. Dat. xv. Kal. April. Treu. Gratiano v. & Theod. I. AA. Coss. [380.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Gratianus* huius *leg.* auctor eſt: De quo mox.

" Malit quis *Com. S. L.* & ſuadeat Claudianus, hunc ipſum Theodorum alloquens, *Panegyrico in eius Conſulatum*, non longè ab *initio.*

Hinc SACRÆ *mandantur* OPES, *Orbiſque tributa*
Poſſeſſi, quicquid fluuiis euoluitur auri,
Quicquid luce procul VENAS *rimata ſequaces*
Addita pallentis fodit ſolertia Beſſi.

Sub Comite quippe Sacrarum Largitionum, *ſacra opes*, id eſt Largitiones & tributa fuêre & Theſauri ac metalla; de quo V. *Notitiam Imperij*: & *legem* 4. 11. 14. 15 *ſup. de metallis.* Neque tamen quicquam temerè ipſe mutem. Nam & ea omnia, quæ Claudianus memorat, Comiti R. P. tribui poſſunt. *Sacra opes*, inquam, id eſt priuatæ Largitiones, res, greges, ſtabula, ſaltus, item *Orbis poſſeſſi tributa*, id eſt, penſiones ex fundis patrimonialibus. Tandem & metallorum cura Comitem R. P. aliquando reſpexiſſe potuit. Argumentum ſanè *huius l.* ad rem priuatam pertinens id euincit.

" Sub quo Italia ſuburbicariæ partes Illyricum & Africa fuêre, vide *leg. vn. ſup. ſi per obreptionem.*

" *Iure perpetuo poſſidentes* ſunt emphyteuticarij: v. *Paratitlon de locat. fund. iuris emphyt. lib.* 10.

" *Poſſiderent.*

" *Partes*, pro tractu & diœceſi: ita Ægypti partes ſeu Ægyptiacæ, *l. 14. inf. de nauicul. l. vlt. inf. de Epiſcopali iudicio*: & Rufino *lib. 10. c. 4.* Illyrici ſeu Illyricianæ partes, *l. 25. ſup de petitionib. l. 49. inf de operib publ.* Italiæ partes, *l. 15. inf. de Epiſcop.* Tranſmarinæ partes Italiæ, *concilium Carthag. p. 162. 163.* Orientis partes, *l. 1. ſup. de militari veſte*: & *l. 3. de fid. Cathol.* Plura in *Notitia Imperij.*

COMMENTARIVS.

EXTRAORDINARIA quædam munera, & extraordinarias quaſdam exactiones cùm hâc tempeſtate Gratianus, hoſtili procul dubio neceſſitate adigente, quæcunque tandem illa ſit, Treueris in Gallia conſtitutus, indixiſſet, atque in his tyronum, frumenti, equorum (de quibus extraordinariis collationibus erit *inf. Titulus* peculiaris, *Qui à præbitione tyronum & equorum excuſentur*,) idque per Italiam & ſuburbicarias etiam partes: cùm hæc, inquam, Gratianus indixiſſet, & quidem conſtitutione ad Præfectum Prætorio Italiæ, tria ſuper eo nominatim, vt illa, ita & hac conſtitutione ad Comitem R. P. conſtituit.

¶ Primum eſt, quod PATRIMONIALES ACTORES & Conductores, & perpetuo iure patrimonium Principis poſſidentes ab extraordinariis muneribus immunes eſſe iubet: De prioribus iam *ſuprà* ſæpè. Perpetuo iure poſſidentes, qui hîc dicuntur, vel perpetuo iure tenere, ſimilibúſque formulis, *l. 13. prox.* & 20. *hoc tit.* euiuſmodi omnes congeſſi in Paratitlon ſup. *lib. 11. de locat. fund. patrimon.* &c. & quidquid tandem de his perpetuariis conductoribus & fundis *hoc Codice* occurrit, ſunt omninò emphyteutici ſeu emphyteuticarij. Hinc adeò quomodo emphyteutici diſtinguuntur à patrimonialibus rebúſque priuatis, non *vnâ leg.* inter alias, *l. 9. ſup.* ita *hâc l.* in eadem re perpetuo iure poſſidentes à conductoribus patrimonij. Hinc *l. 1. Cod. de off. Com. S. P.* expreſsè: *totius perpetuarij*, hoc eſt (alij *Codices* habent, *Vol.*) *emphyteuticarij iuris exactio.* Hinc & Græci ad *l. 20. inf. h. t.* quæ eſt *lex* 15. *Cod. de excuſ. munerum*: perpetuo iure diſertè explicant, emphyteutico iure: Ita igitur quoque accipienda illa Valentiniani *Nouella* 8. *de præſcript. 30. annor. Iuuat itaque iuris perpetui, emphyteutici, patrimonialis, iuris Reipubl. vagas æternáſque calumnias* &c. De horum denique

nique fundorum & poſſeſſorum Emphyteuticorum priuilegiis & immunitatibus dixi in *dicto paratitlo*, de hac nominatim immunitate ab extraordinariis ad *d.l.9.ſupr.* Et hæc de primo *huius legis* capite.

Secundo capite Gratianus Imp. *ſuburbicarias* partes ſeu regiones à tyronum præſtatione immunes eſſe iubet. Aliter Valentinianus Tertius poſteà in ſp. *Nouella*, quæ inter *Theodoſianas* eſt 44. *leg.2.* De his ſuburbicariis regionibus iam ſæpe *ſuprà hoc libro*: Quas qui ab Vrbicariis diſtinguunt, largiter fallunt: vt alibi pluribus oſtenſum eſt. Quod verò *ſuburbicariæ partes* dicuntur, quæ alibi *regiones prouinciæ*, id eodem modo dicitur, pro tractu videl. & diœceſi: quomodo Ægypti ſeu Ægyptiacæ partes *l.14.infr.de navicular.l.vlt.infr.de Epiſcopali iud.* Rufino *lib.10.c.4.* Illyrici ſeu Illyricianæ partes, *l.25. ſup.de petitionib. l.49.infr. de operib. publ.* Italiæ partes, *l.15.infr.de Epiſcopis*: Italiæ tranſmarinæ partes, in *concil.Carthag.* vid. *Cod. Can. Eccl. Afr.* Orientis partes *l.3.ſup.de milit. l.3.de fide Cathol.* verùm de hoc plura in *Notitia Imperij noſtrâ.* Hoc interim priuilegium ſuburbicariarum regionum notandum, vt cùm ab aliis prouinciis Tyrones exigerentur, ab his immunes eæ eſſent. Quod proculdubio datum Vrbi Romæ, cuius diœceſim hæ conſtituebant: Quomodo & peculiaris aliàs ſæpè earum ratio habita.

Poſtremo capite videtur Gratianus id iubere, frumenti & equorum exactionem omnibus ex æquo imminere debere, etiam Actoribus & Conductoribus rei priuatæ, & emphyteuticariis, vid. & *l.vlt.infr. de collat. fundorum*: etiam ſuburbicariis partibus: Quod non puto: verùm id iubere videtur Gratianus, vt ſummâ *celeritate* frumenti & Equorum imperata collatio exigeretur: quandoquidem præſens neceſſitas vrgeret.

Neque illud omittendum, ex ſubſcriptione Dat. TRAV. liquere *hanc l.* tribuendam Imp. Gratiano: vt maximè Præfecti Prætorio Italiæ & ſuburbicariarum partium in eâ fiat mentio: nam vt maximè, quod alibi prolixè oſtendo, Valentiniano Iuniori Italia & Vrbs Roma ceſſiſſet, attamen Gratianus vtrobique hoc tempore, Valentiniano admodùm iuuene, imperabat.

XIII. * Idem AAA. ad Hypatium PF. P."

PRIVATÆ rei noſtræ priuilegiis permanentibus, nihil extra ordinem prædia iure perpetuo" conſignata ſuſtineant, neque abiectis" ſæpiùs, ac præter primum delegationis" canonem poſtulatis, adficiantur impendiis: Quandoquidem, neque aurario canoni, ſub" priuilegiis æſtimato, aliquid ex" eâ iubentibus nobis præbitionum diuerſitate decutitur": & pari eum ceteris æſtimari ſorte non conuenit, quos præter annonarias functiones æſtimata perpetuò penſionum prærogatiua nexuerint". PP. Karthag. Id. April. Poſt conſ. Syagrij & Eucherij [382.]

NOTÆ.

" *L. Priuata 10. Cod. de excuſ.muner.*
" *Hypatij* huius Geminam Præfecturam memorat Ammianus Marcellinus *lib.29. p.425. Inter quos*, inquit, *omnes adoleſcentia & virtutum pulchritudine commendabilis noſter* HYPATIVS *præminebat: vir quieti placid que conſilij, honeſtatem lenium morum velut ad perpendiculum librans: qui & Maiorum claritudini gloria fuit: & ipſe poſteritatem mirandis actibus* PRÆFECTVRÆ *Gemina decorauit.* Ex quo etiam Ammiani loco liquere poteſt, quando Ammianus ipſe Hiſtoriam ſuam ſcripſerit, nempe per hæc ipſa tempora. Verùm de eo pleniùs in *eius ipſius Vita.* Geminam autem Præfecturam cùm ait Ammianus, intelligi. Præfecturam vrbis, quam geſſit A.379. vt docet *lex 26. infr. quorum appellat* & Præfecturam Prætorianam, quam geſſit A.382. 383. vid. *Indicem perſonarum*, & *Conſularia Theod.* Eidem ſanè inſcribitur mox *lex 15.infr.h.t.* Cuius autem Præfecturæ Prætorianæ Præfectus fuerit Hypatius, docet ſubſcriptio *huius legis, PP. Karthag.* vid.& *d.l.15. infr.*
" *Perpetuo* iure conſignata prædia: Dixi ad *leg.12. prox. ſupr.*
" *Adiectis*, in C.*Iuſt.* quod melius: quanquam poſſit quis *abiectis* hic interpretari pro ſordidis & extraordinariis muneribus, quod Cuiacius probabat. Illud tamen malim, propter cohærentem vocem *ſæpius*, & quæ mox ſequuntur.
" *Delegatio*, *h l.& l.8. ſupr.* dixi ad *titulum de annona & trib.*
" *Canon* eſt tributum ſeu indictio ordinaria.
" Id eſt, intuitu eorum priuilegiorum & immunitatis ab extraordinariis muneribus.
" Id eſt, ob eam & nouam extraordinariorum munerum indictionem.
" *Decutitur* id eſt, remitti ſolet.
" Ita quoque C. Iuſt. *nexuerunt*: Verùm reponendum, *nexuerit.*

COMMENTARIVS.

PRIVATÆ res Principis perpetuo iure conſignatæ, ſeu perpetuariæ, ideſt, emphyteuticæ (de quo plenè dixi *ad legem ſuperiorem*) hac quoque Valentiniani Iun. conſtitutione ab extraordinariis muneribus immunes eſſe iubentur, vt quamplurimis iam *huius tit.* legibus.

¶ Neque hæc *lex* quicquam præcipuum habet, niſi quod huius immunitatis rationem adſignat, ſimul & conditionem huiuſmodi fundorum perpetuorum declarat: Nempe ait, *pari cum ceteris ſorte æſtimari eos fundos non oportere*; quia iam grauiore penſione quam cæteri ſunt nexi. Quæ ipſa ratio inculcatur *l.17.infr.h.t. cogendarum*, inquit, *intuitu penſionum.* Præter annonarias ſcil. functiones hi fundi præſtabant quoque canonem aurarium, id eſt, certam & ſolennem auri penſionem; quod etiam docet *lex 2. Cod. de fundis patrimonialibus*: *lex 1. ſupr. hoc tit. lex 8. infr. de collat. fund. patrim.* quod alij non præſtabant: Nempe *propter prærogatiuam perpetuæ poſſeſſionis*, & quidem eò maiorem, quod ab extraordinariis nominatim muneribus immunes futuri erant. Id enim eſt quod ſibi volunt hæc verba, *aurario canoni ſub priuilegiis æſtimato*; ac ſi dixiſſet, penſionem auri eò maiorem

huiuſmodi fundis imponi & imminere, quòd priuilegio immunitatis ab extraordinariis potituri ſint: quare iniquum futurum, ſi extraordinariis inſuper ſubiiciantur, quibus penſandis compenſationis iure quodam eò grauiori canoni ordinario ſubiiciuntur: ac maximè, cùm ex ſolenni illa & canonica penſione nunquam quicquam *decuti*, id eſt, remitti aut detrahi à Principibus ſoleat; In quo verum ſibi dixit Valentinianus: nam ita adſolet, vt quæ canonica ſemel facta ſunt, nunquam remittantur. Atque his obſeruationibus, quas dixi, hæc *lex* ſingularis eſt, quæ & ipſæ fermè continentur, *l.1.ſupr.* & *l. 17.infr. hoc tit.*

¶ Tandem & hic illud ſingulare, quod hæc *lex* propriè pertinet ad *Africam* & immunitatem fundorum illorum, quos dixi, per Africam, vt docet *huius leg.* ſubſcriptio *PP. Karthag.* à qua certe immunitas hæc initium duxit: *l.1.* & *9. ſupr.*

XIV. * Idem AAA. ad Syagrium PF.P.[a]

EOs qui cum honore *Comitum*[b], nomine *Magiſtrorum*[c], memoriæ præfuerint, vel epiſtulis, vel libellis: item eos qui ibidem peragendis ſignandiſque Reſponſis Noſtræ Manſuetudini obſecundant[d], omnium vilium [e] munerum, ac * totius *Capitularia*[f], ſiue (vt rem, quam volumus intelligi, communi denuntiationi[g] ſignemus) *Temonariæ*[h] functionis, fieri iubemus exſortes, ita* vt eorum vniuſcuiuſque adſcribtio excuſetur: non, vt vnus alterius excipiat, ſi etiam eius ſummæ ſit, vt recipere poſſit adiunctos, ſed, aut ſuum tantùm munus agnoſcat, aut ſi conplacito[i] opus eſt, magis alteri ipſe ſocietur, quàm eidem alter annectatur: Hij igitur qui ex eo gradu è Palatio noſtro abſceſſerint, adeſſe[l] ſibi conpetentia priuilegia glorientur. ¶ Qui verò ſuperioribus [m] dignitatibus creuerint, nihilominus huius loci priuilegia præſto ſibi fuiſſe[n] lætentur. Lecta III. Kal. Septembr, Capuæ[o], Antonio & Syagrio Coſs. [382.]

NOTÆ.

* *Lex eos qui, 13. C. de excuſationibus munerum.*

[a] *Syagrius* PF. Italiæ videlicet, quod docet ſubſcriptio, *Lecta Capuæ*: & fortè etiam eius tantum Italiæ partis, quæ ad dextram Vrbis Romæ iacet, putà Campaniæ, (in qua Capua metropolis,) Apuliæ, Calabriæ, Lucaniæ, Brutiorum. Turbata enim hac tempeſtate admodum & in varias diſcerpta partes fuit, quæ vnica antea Præfectura Prætoriana Italiæ erat.

[b] De his *Comitibus* fuit ſuprà titulus *lib. 6. De proximis Comitibus diſpoſitionum*: vbi vide quæ dixi ad *leg. 10.* & *11.*

[c] De huius loci interpunctione Marcil. *in Veſpaſ. c. 52.*

[d] Ita *obſecundatores* ſacrorum ſcriniorum *l. 3. ſupr. de prox. Com. diſp.* vbi vid. quæ dixi.

[e] *Cunctorum* C. Iuſt. non ita rectè: *Vilia* ſunt ſordida.

* Sequentia, de Capitularia & temonaria functione recidit Tribon.

[f] De *Capitularia* functione, id eſt, capitum ſeu tyronum exigendorum onere dixi ad *leg. 7. ſupr. de tyronib.*

[g] *Denuntiatione*, & hoc pro enunciatione.

[h] De *Temonaria* functione, id eſt, auri tyronici, ſeu pretij loco tyronum collatione, exactione, dixi ad *eandem leg. 7. ſupr. de tyronib.* Quanquam hic locus ita legendus videatur, *Turmaria* & *Temonaria functionis*: nam vtraque ſpecies fuit capitulariæ. Illa erat ipſorum tyronum exactio, hæc pretij.

* Sequentia vſque ad, *ſi igitur*, recidit Tribon.

[i] *Complacitum*, hic eſt ἐπιβολή, adiectio fundi ad alterum fundum & ſociatio. Quid ſi legamus, *compartito*?

[k] *Igitur qui ex eo gradu Palatio noſtro adhæſerint*: ita C. *Iuſt.*

[l] *Adeſſe* ſibi, id eſt, ſuffragari, competere.

[m] Id eſt, ad ſuperiores dignitates peruenerint.

[n] Forte *eſſe*.

[o] Hanc ſubreptionem iam expendi *ſupr.*

COMMENTARIVS.

COmites, Magiſtri memoriæ, Epiſtolarum, libellorum; item Memoriales Epiſtulares, Libellenſes, qui ſcil. in illis ſcriniis & Cancellariis, vt hodie loqueremur peragunt & ſignant reſponſa Principis, (de quibus omnibus ſuo *titulo lib. 6. de proximis Comitibus diſpoſitionum cæteriſque qui in ſacris ſcriniis militant*) ab omnibus vilibus, id eſt, ſordidis muneribus hac Valentiniani Iun. conſtitutione immunes eſſe iubentur: ac nominatim à tota functione *Capitularia*, id eſt, à turmarum ſeu tyronum ipſorum (vnde *turmaria* functio) vel eorum loco, pretij (vnde *temonaria* functio) de quibus omnibus *l. 7. ſupr. de tyronib.* exactione, de quâ ipsâ immunitate Comitum horum & Magiſtrorum cæterorúmque ſcriniariorum ſunt *l. 14. 15. d. tit. de proximis Comit. diſpoſ.* & *l. vnic. qui à præb. tironum.*

¶ In tantum hac immunitate donantur, vt etſi è Palatio poſtea, id eſt, ex hoc munere receſſerint, vel etiam ad maiores dignitates aſcenderint, eadem immunitate porrò potiantur: De quo, & ſimilibus, dixi plenè ad *d. l. 14.* Sed & *Equorum* pariter iiſdem immunitas tributa aliis Conſtitutionibus; putà *l. 3.* (quæ hoc ipſo anno data eſt, eodémque pertinet quò *hæc* noſtra) & *d. l. 14. 15. ſupr. de prox. Comit. diſpoſit.* & *l. vn. infr. qui à præbitione tyronum & equorum excuſentur.*

¶ Pertinet hæc *lex*, pariter vt *lex 15. prox. infr.* & *d. lex 3. ſupr. de proxim. Comitib. diſpoſ.* (quæ ambæ etiam hoc ipſo Anno datæ ſunt) ad ILLYRICIANÆ expeditionis neceſſitatem: De quâ videndus eſt Zoſimus *lib. 4. pag. 756. 757.* Huius expeditionis ſcil. gratia Theodoſius Imperator, *Gratiani* & *Valentiniani* ſubſidium & auxilium implorare coactus fuerat: Eâdem igitur vrgente, Tyronum & Equorum collationem ad militare ſubſidium Valentinianus Iun. Honoratis indicere neceſſe habuit: à qua tamen nonnullos vt *hâc leg.* ita

ita *dictis duabus legibus* excipiendos credidit.
¶ Vnum ſupereſt in *hâc leg.* obſcurum quod omiſſum *Cod. Iuſt.* & continetur *verſ. ita vt*, vſque ad *I; igitur*: Quod tamen lucem accipit ex *l. 7. ſup. de Tironibus.* Nempe pertinet iſtud, ad Adiunctionem ſeu coniunctionem plurimum conſortium, qui ſinguli tironi ſoluendo non ſufficiunt, ad tironis vel eius loco pretij ſolutionem: quæ quidem adiunctio ſeu coniunctio *Complacitum* hic vocatur, ſi ea vox rectè habet.

XV. * Idem AAA. ad Hypatium PF. P."

MAXIMARUM" culmina" dignitatum, Conſiſtoriani quoque Comites, Notarij" etiam noſtri, & Cubicularij omnes, atque ex Cubiculariis, ab omnibus *Sordidis* muneribus vindicentur: Cetero autem, Palatinâ, vel Militari" intra Palatium prærogatiuâ munitos, ita demùm priuilegium ſimile contingat", ſi prioribus ſtatutis ſe ad eiuſmodi exactione" docuerint pertinere: vt non ſingulis indulta perſonis, ſed in commune" dignitati vel corpori eiuſmodi beneficia doceantur fu iſſe conceſſa circa Eccleſias", Rhetores, atque Grammaticos eruditionis' vtriuſque vetuſto more durante. ¶ Sanè rerum *Extraordinariarum* * munus ab omnibus omninò Magnificentia tua ſciat eſſe poſcendum, nec poſthac aut petitionem, aut vſurpationem cuiquam meminerit profuturam. ¶ *Sordidorum* verò *munerum* talis exceptio" ſit, vt patrimoniis dignitatum ſuperius digeſtarum" nec conficiendi pollinis cura mandetur, aut panis excoctio, aut obſequium piſtrini: ne 'parauer edorum huiuſmodi viris, aut parangariarum præbitio mandetur, (exceptis his, quibus ex more Rheticus limes includitur', vel expeditionis Illyricæ" pro neceſſitate vel tempore vtilitas adiuuatur) operarum', atque" artificum diuerſorum", excoquendæ etiam calcis" obſequia, nulla de talibus adiumenta poſcantur: materiam", lignum, atque tabulata exceptorum" virorum patrimonia non præbeant: Carbonis quoque (niſi eum quem moneta ſollemniter, vel fabricatio ſecundum veterem morem poſcit armorum") ab huiuſmodi viris præbitio deſiſtat: Publicis vel Sacris ædibus conſtruendis" atque reparandis, hoſpitalium" domorum minimè cura", ſubiaceant: Viarum & pontium talis", ſollicitudo non oneret: Capituli' atque Temonis neceſſitas nulla mandetur. Legatis" atque Allectis" ſumptus, poſſeſſio, huiuſmodi priuilegiis munita, non ferat". Hoc tamen his patrimoniis proſit, quæ dignitatem proprio videntur" nomine poſſidere, ita * vt perſonis, ac dignitatibus indulta beneficia tamdiu vnicuique quamdiu ſu perfuerit ſuffragentur. Omnes autem quorum dignitates atque perſonas hac lege perſtringimus", non ſolùm quamdiu militauerint, verùm etiam poſt miſſionem, atque etiam eos qui ſimili honore perfuncti" ſunt, generali prærogatiuâ à præbitione ſordidorum munerum vindicamus. Dat. v. Id. Decembr. Antonio & Syagrio coss. [382.]

NOTÆ.

* *Lex maximarum 12. C. de excuſationibus munerum.* Concordat autem *huic legi* omninò *lex 18. infr. hoc tit.* cum quâ hæc conferenda eſt.

De hoc *Hypatio* dixi ad *leg. 13 ſupr.*

Ampliſſimarum, etiam militari faſtigio, nomina dignitatum: ita *d. l. 18. infr.*

Sic & diuerſæ culmina dignitatum *l. 1 ſup. de Conſulibus.*

De *Notariis*, & *Cubiculariis* cæteriſque nihil in *d. l. 18. infr.*

Intelligit Comites & Tribunos Scholarum, Decuriones, ſilentiarios & ſimiles, de quibus *lib. 6.*

In C. Iuſt. *contineat*, malè.

Ideſt, Superiorum Principum conſtitutionibus.

M. Exceptionem, quomodo etiam habet *Codex Iuſtin.* nam & ita mox: *Sordidorum munerum talis exceptio ſit*: item, *exceptorum virorum patrimonia non præbeant*: & *l. 18. infr. exceptas lege prohibeamus obire perſonas.* Vel, *excuſationem vel exemptionem.*

Singularis iuris definitionem obſerua; quod ſcil. in commune Dignitati aut Corpori alicui conceditur.

Hæc ſententia continetur pariter *d. l. 18. infr.* Atenim *C. Iuſt.* quod de *Eccleſiis* hic dicitur, recidit Tribonianus. Sanè & Baronius in *Annales ſuos* non retulit, de quo mox.

Inſtitutionis vtriuſque, ita *d. l. 18. infr.* id eſt, vt dicitur *l. 11. infr. de Medicis & Profeſſor.* Atticæ Romanæ doctrinæ; vbi v. quæ dico; etiam ex *Gregor. Nazianz.*

Hæc ſententia abeſt à *C. Iuſt.* ſed primum locum occupat in *d. l. 18. inf.*

Ideſt, enumeratio, vt habetur *d. l. 18. infr.* & deſignatio. Eadem porrò enumeratio habetur *diſt. l. 18. infr.* quanquam non eodem ordine vbique.

Nec C. Iuſt.

Digeſtarum, ideſt, enumeratarum.

Omnino hic reponendum eſt, *inſtruitur*: vt mox, adiuuatur. *Inſtruitur* autem, nempe paſtus militaris tranſlatione, vt *d. l. 18. infr.* additur. Neque enim parangariis limes includitur, ſed earum præbitione limes annonâ militari & limitanea inſtruitur; ita *inſtrui manſiones* dicuntur *l. 21. ſupr. de annona & trib.* & *Inſtructio prouincia, l. 28. infr. de ſuſceptorib.*

Olim in *C. Iuſt. illicitas.* Verùm ex MS. iam ibi reſtituit Alciatus *Illyrica* quod *hîc* expreſſum.

De *Operarum* collatione fuit *ſupr titulus, Ne opera à collatoribus exigantur.*

Malè C. Iuſt. *operarum quoque artificum.* Sanè & ita *d. l. 18. infr. operas atque artifices.*

V. quæ ad *l. 2. ſupr. ne opera*:

De *Calcis excoquendæ* munere hoc, v. & *l. 3. 4. ſupr. de decur. & ſilent.*

Malè

Malè C. Iuſt. *materiam ligneorum atque tabulata.* Nam & ita quoque *d. l. 18. infr. non conferendis tabulatis obnoxia, non lignis, indultam quoque materiem ſub eadem exceptione numerabit*: & rectè. De quo mox.

Id eſt, eorum qui ſuperiùs excepimus.

Ita quoque *l. 12. infr. carbonis ab eo illatio non cogetur (niſi vel monetalis cuſio, vel antiquo more neceſſaria fabricatio poſcit armorum.)*

Conſtituendis C. Iuſt. ita quoque *d. l. 12. nullam ſollicitudinem publicarum ædium vel ſacrarum conſtituendarum reparandarúmve ſuſcipiat.*

Hæc abſunt à *C. Iuſt.* & *d. l. 18. infr.*

Pro *cura*: & locus hic ita conſtituendus: *Publicis vel ſacris ædibus conſtruendis atque reparandis, Hoſpitalium domorum cura, minimè ſubiaceant.*

Et hæc ſententia abeſt à *C. Iuſt.* propter *legem vlt. infr. de itinere muniendo* quam Iuſtinianus prætulit.

Pro, *calas.*

De *Capituli* & *Temonis* neceſſitate dixi iam ad *legem 14. ſupr.* & pleniſſimè ad *leg. 7. ſupr. de tyronib.*

Legatis ad Principem miſſis viatica ex indictione & collatione præbita: de quo mox.

De *Adlectis* hîc mox.

Conferat.

Id eſt, proprio nomine poſſideat.

Sequentia recidit Tṛiḅ̣ọ-, vſque ad, *etiam eos qui.*

Enumeramus, excipimus.

Fruſtis, C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

IMMVNAS à ſordidis vel extraordinariis muneribus, an & qui habendi ſint, quænam item *ſordida* propriè munera ſint, hac prolixâ conſtitutione definit Valentinianus Iunior: cui gemina germana eſt Theodoſij M. *lex 18. infr. hoc tit.* & proculdubio ex hâc illa tranſſumpta; ſic tamen, vt duo ibi exempla ſordidorum munerum omittantur, quomodo & à *Cod. Iuſt.* abſunt. Quare & inter ſe collatæ, mutua luce colluſtrantur. Et alioquin hæc ſui amplitudine iuſtum & prolixum commentarium deſideraret, ſi ſola interpretanda nobis eſſet, & niſi ex aliis *titulis* & *legibus*, ad quæ digitum intendemus, lucem acciperet.

¶ Res eò redit, ab extraordinariis oneribus neminem excuſari poſſe, & vt *l. 18.* dicitur, communis hæc omnibus populis functio eſſe debet, & ab omnibus indiſcretim meritis atque perſonis impleri oportet. Quæ quidem ita hoc tempore Valentiniano Iun. & Theodoſio M. viſa propter expeditiones & neceſſites Illyricianas, quas Zoſimus deſcribit *lib. 4. p. 757.* quarum etiam mentio fit *hac ipsâ l. & d. l. 18. infr.* de quibus etiam iam dicere anteuerti ad *leg. 13. ſupr.* & *ad l. 3. ſupr. de prox. Comit. diſpoſ.* quæ hoc ipſo anno eidem Hypatio inſcribuntur: & illa quidem poſtrema, paucis poſt hanc diebus lata, quâ *huic l.* ex parte derogatur: Ab extraordinaria quippe equorum collatione ad militare ſubſidium Honoratis indictorum cæteriſque de collatiuo omnium extra ordinem poſtulatis, obſecundatores ſacrorum ſcriniorum immunes redduntur.

¶ Illud etiam hac parte ſingulare eſt, quòd *Eccleſiæ* quoque, vt *hac l.* ita & *d. l. 18.* extraordinariis collationibus ſubiiciuntur; quod tamen Honorio Imp. poſtea diſplicuit *l. 21. & 22. infr. h. t. & l. 29. 30. 34. 38. 40. infr. de Epiſcop. Eccleſ. & Clericis.* Tantum abeſt ſcil. à canonicis illationibus immunes fuerint, de quo dixi pleniſſimè ad *d. l. 40.* etſi à ſordidis muneribus immunes fuerint, de quo mox. Et hæc de extraordinariis, id eſt, ſuperindicto & collatione extraordinaria.

¶ Atenim à SORDIDIS muneribus Immunitas *hac l.* nonnullis tribuitur, & *d. l. 18.* qui *hac l.* exprimuntur: mox munerum ſordidorum enumeratio fit. De perſonis priùs. Nempe octo hominum generibus hæc Immunitas tribuitur, putà I. Maximarum Dignitatum culminibus, ſeu Ampliſſimarũ Dignitatum nominibus, etiam militari faſtigio (quod additum *l. 18. inf.*) id eſt, Præfectis Prætorio, Præfectis Vrbi, Magiſtris militum, Comitibus S. L. & R. P. Quæſtoribus, Magiſtris officiorum, de quibus *tit. 6. 7. 8. 9. ſupr. lib. 6.* Verùm & his poſtea Honorius immunitatem tribuit ab extraordinariis, *l. vlt. infr. h. tit.* II. Conſiſtorianis Comitibus, de quibus plenè & *tit. 12. l. 6. ad l. quiſquis.* Et hactenus quidem de Perſonis & dignitatibus quibus hæc Immunitas tribuitur tam *h. l.* quàm *d. l. 18.* ſequuntur aliæ *hac leg.* at non itidem in *d. l. 18.* tres ſequentes. III. igitur *hac l.* Immunitas hæc tribuitur & Notariis de quibus *tit. 10. lib. 6.* IV. Cubiculariis & Excubiculariis, de quibus *tit. 8. lib. 6.* V. Palatinis & militaribus intra palatium: ſi modò oſtenderent, hanc immunitatem in commune Dignitati ſuæ aut Corpori iam olim tributam: Quibus verbis indicantur ea omnia Comitum genera de quibus *tit. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. lib. 6.* Item de quibus *tit. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 31. 32. 33. 34. 35.* Neque enim audiendus eſt Cuiacius, qui Palatinos hîc Apparitores Comitum R. P. propriè accipiendos putabat: & per militares, Agentes in rebus fermè tantùm accipiebat. Hactenus Dignitates & Officia Palatina: Nullis aliis enim hæc Immunitas tribuitur, niſi nominatim id dignitati ſuæ vel Corpori indultum oſtenderint, non ſingulis perſonis. Multum enim differunt hæ duæ priuilegiorum ſpecies VI. *Eccleſiis* eadem Immunitas à ſordidis muneribus tribuitur, vel potius relinquitur, *vetuſto*, inquit, *more durante*: Nempe cùm anterioribus Principum Conſtitutionibus tum à ſordidis, tum ab extraordinariis, Eccleſiæ immunes eſſent, quoad *Extraordinaria* à vetuſto more *hac leg.* & *d. l. 18.* receſſum: quoad *Sordida*, vetuſtus mos durare iuſſus VII. & VIII. Rhetoribus & Grammaticis tam Græcis quàm Latinis eadem tribuitur immunitas & *hac l.* & *d. l. 18.* de quibus vid. *tit. 21. de profeſſor. qui in Vrb. Conſtantinop. lib. 6.* & *infr. h. t. de Medic. & Profeſſ. 3. lib. 13.* ac nominatim *legem 5. eius tit.* & *l. 3. infr. de ſtud. liber. V. R.*

¶ His ita circa perſonas diſtinctis, ſequitur iam (quod ſecundum Caput eſt) deſignatio ſordidorum munerum, de quibus nunc, quæ quidem Quatuordecim numero *hic* deſignantur, pauciora in *d. l. 18.* & alio etiam ordine.

Primum ſordidum munus eſt *h. l.* & *l. 18.* *Pollinis conficiendi cura*: & ſic pollintoris munus & obſequium.

Secundum, *Panis excoctio*: de quo *ſupr. tit. de excoctione vel tranſl. annon.*

Tertium, *Piſtrini* obſequium: de quo *infr. tit. de piſtoribus.*

Quartum, *Paraneredorum* & *Parangariarum* præbitio: de quibus *tit. de curſu publ.*

Quintum,

Quintum, *Operarum & Artificum* diuerſorum præbitio: de quibus *ſupr. tit. ne opera à conlatorib.*

Sextum, *Calcis* coquendæ obſequia: de quo *inf. tit. de calcis coctoribus.*

Septimum, *Adiumenta*, à talibus poſci vetantur: quorum nulla mentio fit in *l. 18. infr.* vt neque in *Cod. Iuſt.* *Adiumenta* interpretor carpenta, vehicula, iuncturas, vecturas, materiis &c. ſubuehendis: de quibus mox: pariter vt apud Marcellinum loco quem mox ſignabo, *ad ciuitates reparandas, materiæ & carpenta iunguntur. Proſecatoriarum adiumenta in his*, de quibus *l. 7. de priuil. eorum qui in S. Pal.* ſic & *adiumentis militum* dicuntur opera militaria excitata) apud Am. Marcellinum.

Octauum munus ſordidum eſt *Materia, Lignorum & Tabulatorum* præbitio: Quomodo etiam *l. 18. infr. Non conferendis tabulatis obnoxia, non Lignis, indultam quoque materiam ſub eadem exceptione numerabis.* Tria nempe hæc in vſus militares diuerſa ſunt: quæ Tribonianus malè duo tantum hîc fecit: ita, *materiam lignorum atque tabulata.* Materia ſcil. de trabibus propriè quoque dicebatur, veluti ad compingenda nauigia, cuius indictio quandoque extra ordinem facta, vt docet *lex 4. inf. de nauiculariis: lex ligni 55. π. de legatis 3.* Quomodo & materia ferri, de quo *l. 2. ſupr. de fabricenſibus.* Eóque ſenſu Am. Marcellinus *lib. 17. p. 111. ciuitates quoque reparari, vi barbarorum excíſas, carpenta & materias ex opibus ſuis ſuorúmque præberet.* Pro quo in eadem re Libanius *Orat. funeb. Iuliani* ξύλα τε καὶ σίδηρον dixit εἰς ἀνάστασιν οἰκιῶν. Hinc & quinquagenariæ longioréſque materiæ apud eundẽ Marcellinum *lib. 18.* Tabulata autem ſunt aſſeres: Ligna verò ad haſtilia & ſagittas: Vegetius *lib. 4. c. 8. Seruantur in conditis: LIGNA quoque haſtilibus, ſagittiſque neceſſaria reponuntur: TRABES quoque & TABVLATA, vel diuerſæ magnitudinis clauos ferreos eſſe oportet in promptu.* Quare Cuiacij error eſt, qui ligna comburendi cauſa hîc accipit, & quidem lauacris publicis: materiam verò, operibus publicis. Omnia enim hæc in militarem fermè vſum collata.

Nonum munus ſordidum eſt, *Carbonis* præbitio. Cuius vſus multiplex & collatio diuerſa: Alia ſcilicet extraordinaria, alia verò ſolemnis & ſecundum veterem morem; putà in vſum monetæ & fabricationis armorum: Quæ omnia pariter exprimuntur *d. l. 18. Carbonis*, inquit, *ab eo illatio non cogetur, niſi vel monetalis cuſio, vel antiquo more neceſſaria fabricatio poſcit armorum.* Ergo extra hos duos vſus ſolemnes, ad quos omnes tenebantur, Carbones extra ordinem collati in vſum militarem. De his Vegetius *lib. 4. c. 8. Ad arma facienda ferrum vtriuſque temperatura, & carbones ſeruantur in conditis.*

Decimum munus ſordidum eſt, *Publicarum vel ſacrarum ædium conſtruendarum cura*, ſeu ſollicitudo: quod & ipſum dicitur *d. l. 18.* De hoc munere ſeu cura extruendi vel reficiendi operis publici, *l. 4. 18. §. 10. π. de munerib. & honorib.*

Vndecimum munus inter ſordida *hac l.* collocatur, cuius nulla mentio fit in *leg. 18. hoc tit.* (quomodo & iſtud Tribonianus repudiauit) eſt *Hoſpitalium domorum cura.* Hi quibus hæc cura committitur, videntur Xenoparochi, quorum munus inter perſonalia recenſetur ab Arcadio Chariſio, *l. 18. §. 10. π. de munerib. & honorib.*

Duodecimum munus inter ſordida, *hic.* & *d. l. 18.* numeratur *Viarum & pontium conſtructionis ſolicitudo.* De hoc munere viæ publicæ faciendæ muniendæ agitur *l. 1. §. 2. l. 18. §. 7. π. de munerib. & honoribus.* Hoc verò omiſſum Cod. Iuſt. propter *l. vlt. infr. de itinere mun.*

Decimumtertium eſt, *Capituli & Temonis* neceſſitas: de quo iam ad *l. 14. ſupr.* & pleniſſimè ad *l. 7. ſupr. de Tironibus.*

Poſtremum munus ſordidum *hîc* & *l. 18. infr.* ponitur *ſumptuum* præbitio ſeu collatio *Legatis & Allectis.* De duobus his ſigillatim. *Legatis* ad Principem miſſis viatica (ex indictione & collatione) olim præbita: vid. *l. 18. §. 15. π. de munerib. & honoribus*, *l. 2. in fin. π. de Legationibus.* Sidonius Appollinaris *lib. 5. ep. 20.* de quibuſdam Legationem ambientibus: *vt videatur in negotijs communis aſſertione legati, euectionem refundunt, ipſoſque SVMPTVS vltro recuſant: ſic quoque cum fatigatio illorum GRATVITA poſſit libenter admitti, libentius tamen atque amabilius verecundi leguntur, idque cum EXPENSA: tantum impudentia ſeſe ingerentium ponderis habet, etiam cum FASCI TRIBVTARIO NOMINE IPSORVM NIL SVPERFVNDITVR.* Idque munuſculi nomine, idem Sidonius *lib. 5. ep. 7. Hi ſunt qui inuident tunicatis otia, ſtipendia paludatis, viatica veredariis, mercatoribus nundinas, munuſcula Legatis, portoria Quadruplatoribus* &c. Perperàm enim id nonnulli ad Xenia referunt, quæ Legatis id eſt Rectoribus prouinciarum dari ſolita. Porro Legatiua hæc Græcis dicta πορεῖα: vide Etymologicum.

Quod *Allectos* attinet, Græci *hîc* τοὺς ὑπὸ βασιλέως καλουμένους interpretantur, ideſt, qui à Principe publici negotij ergo euocantur. Allectorum certè non vnum genus occurrit. Sunt *Allecti* de ſuſceptorum genere, quo ſenſu accipiuntur *l. 11. 12. 13. infr. de Suſceptoribus: & l. 2. ſupr. de Quæſtionibus.* De his & Sidonius *lib. 5. d. ep. 7.* qui & ideò menſuras his tribuit. *Hi ſunt*, inquit, *qui inuident Arcariis pondera, menſuras ALLECTIS, ſalaria Tabulariis, diſpoſitiones Numerariis.* Interpres quoque ad *l. 2. infr. de Epiſcopis*: de Clericis, inquit, *non Exactores non adlectos facere.* Hi verò colligendis & perferendis ad largitiones tributis operam nauabant, vt docet *d. lex 11. 12. & 13.* Quare & his ſumptus (pariter, vt Legatis ad perferendas preces miſſis) ſeu viatica ex collatione prouincialium datâ videantur. *Adlecti* alij à quibus & *Adlectionis* honos, de quibus *l. 10. ſupr. de Prætoribus*: *l. 1. ſupr. de Decur. & Silent. l. 7. 8. 9. 10. ſupr. de domeſticis & protect. l. 7. de priuil. eor. qui in S. Pal.* pro immunibus & immunitate à functionibus Senatoriis, ab onere Præturæ, quaſi ij iam revera functi eſſent. Nullibi autem Allecti, pro Euocatis à Principe: etſi illud verum Euocatis à Principe curſus publici copiam patuiſſe.

Sequuntur *Exceptiones.* Prima eſt ratione *Rhætici limitis*: Nempe ſordidorum munerum immunitas quæ tribuitur parauctedorum & parangariarum, ceſſare iubetur, vbi ex more Rhæticus limes inſtruendus eſt, id eſt, vt explicat *lex 18.* vbi limes Rhætiarum paſtus militaris, id eſt, annonæ limitaneæ tranſlationem pro ſolennitate depoſcit. Scilicet notandum quod bonum Accurſium hîc fugit. Rhætiam ſeu Rheticum limitem Alemanniciis populis & inundationibus expoſitam ſubinde fuiſſe; vnde & proprius iſti limiti Dux iam olim & deinceps oppoſitus, quam in rem videndus eſt Vopiſcus *in vita Aureliani, pag. 213.* & *in vita Bonoſi pag. 247.* quæ duo Vopiſci loca ſola *hîc* laudat Alciatus, Ammianus Marcellinus *lib. 15. p. 40.* & *lib. 16. p. 78. & 84. lib. 17. p. 104. lib. 28. p. 404.* & *Notitia Imperij*, vbi *Ducis Rhætiæ primæ & ſecundæ* inſignia & præſidia memorantur. Et nominatim

tim à Iuthungis Alemannis hâc tempeſtate infeſtatus hic limes Rheticus : v. Ambroſium *de legatione ſua ad Max.* Proſperum..... Idacium..... Sidonium *Carm.* 7. Annonam proinde & ſpecies annonarias ad limitem iſtum Rheticum tranſuehi oportuit, iiſque limitaneum militem inſtrui, adeò quidem vt huic ſpecierum tranſuectioni integræ legiones deputatæ fuerint, vt diſertè teſtatur Notitia Imperij: *Præfectus Legionis tertiæ Italicæ, tranſuectioni ſpecierum deputatæ Fœtibus: Præfectus Legionis tertiæ Italicæ, tranſuectioni ſpecierum deputatæ Teriolis.* Quinimò & extra ordinem tranſuectioni iſti prouinciales parauer edos & parangarios præſtare cogebantur, vt ex *hac l.* & *d. l.* 18. apparet. Atque hæc ipſa onera Rhetica ſunt, quæ memorantur *l. vlt. infr. de conlat. fundor. patr.* vbi ait, *mediam penſionem horum onerum ſoluere* IVSSOS *detentatores patrimonialium & emphyteuticorum fundorum.* Sanè de hac annonâ Rheticâ accipiendus quoque Auguſtini locus, *lib.* 18. *de ciuitate* DEI, *cap.* 18. *Annonam*, inquit, *inter alia iumenta baiulaſſe militibus quæ dicitur Retica, quoniam ad Retia* [*χ. Retias*] *deportatur.* Nam quæ ibi de *Reticulo panis* nonnulli obſeruant, ſomnia ſunt.

¶ Sententia extremâ *huius l.* continetur Limitatio, & retrò Ampliatio huius immunitatis à ſordidis muneribus: Nempe definitur: immunitatem iſtam à ſordidis muneribus perſonalem eſſe, & ſic, quod expreſſè additum *l.* 18. ne quidem vxoribus eorum competere: item vitâ finiri, & ſic ad hæredes non tranſire, quod *l.* 17. *prox. infr. & d. l.* 18. nominatim cauetur; Retrò, eam Immunitatem quoque durare, quod & ipſum nominatim exprimitur *l.* 19. *infr.* quæ *lex* occaſione *legis* 18. lata eſt, & ad eam explicandam pariter vt *lex* 16. *prox. infr.* eodem fine lata huic explicandæ.

Altera exceptio eſt circa Carbonis præbitionem: nempe eos qui a ſordidâ carbonis præbitione immunes ſunt, hac immunitate non frui, ratione carbonis in vſum monetæ, & fabricationis armorum.

XVI. *Impppp. VALENTINIANVS, Theod. & Arcad. AAA. ad Neotherium PF. P.[a]

SORDIDORVM munerum excuſatione[b] delata perſonis, ad heredem ſucceſſorémve tranſire non poteſt: Neque enim poteſt eſſe perpetuum, quod non rebus, ſed perſonis, contemplatione dignitatis adque militiæ, indulſiſſe nos conſtat. ¶ Igitur, * ne ſuperindictorum nomine cuiuſuis domus minûs præſtet, nêve quis id audeat poſtulare, Oraculi Noſtri definitione ſancimus. Dat. XVIII. Kal. Maij, Med. Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* *Lex ſordidorum.* 13. *C. de excuſationibus munerum.*

[a] *Neotherius* PP. ſub Valentiniano Iun. Italiæ fuit.

[b] *χ. Excuſatio quæ.* Sanè & *Cod. Iuſt.* habetur, *excuſatio.*

[c] Cætera reſecata ſunt à Triboniano, de quorum ſententiâ mox videbimus.

COMMENTARIVS.

IMMVNITATEM ſordidorum munerum, quorum recenſum inſtituit *lex prox.* 15. *ſupr.* & *lex* 18. *infr.* ad hæredem eius cui ea competit non tranſire definit *hac leg.* Valentinianus Iunior, pariter vt Idem iam definiuit *d. l.* 15. & Theodoſius M. definiet *d. l.* 18. *in fin.* Ita vt inquit *dicta lex* 15. perſonis ac dignitatibus indulta beneficia tamdiu vnicuique quamdiu ſuperfuerit ſuffragentur. Quibus ſimilia *hac l.* & *dict. leg.* 18. continentur: Ratione vtrubique addita. Neque enim poteſt eſſe perpetuum ait *hac lex*, quod non rebus, ſed perſonis contemplatione dignitatis atque militiæ, indulſiſſe, nos conſtat. Neque enim, ait *lex* 18. *ea quæ laborum contemplatione ſingulis ſunt delata perſonis, hæres poterit vindicare ſecurus.* Quæ omnia, vt eleganter dicuntur, ita cum vulgatâ Iuris Regulâ conſpirant, quæ continetur *l. in omnibus* 68. *&* *l. priuilegia* 196. *π. de Regulis iuris*: ad quas *leges* dixi plenius.

¶ Duo verò adhùc ſingularia *hâc l.* occurrunt: Prius equidem Reſcripto Principis hâc immunitatem ad hæredes ſeu domum priuilegiati extendi poſſe: ſiue in totum, ſiue in tantum: veluti vt domus priuilegiati ſeu hæredes eius ſuperindictorum nomine, id eſt, de extraordinariis ſordidis muneribus, minus præſtet. Qui caſus addendus eſt aliis, quibus Reſcripta Principis non valent, quæ congeſſimus *tit. de diuerſis reſcriptis.* Alterum eſt, quod *ſuperindictorum* appellatione extraordinaria ſordida munera hîc deſignantur: ſunt enim ea, *ſuperindicti* ſpecies: de quo conſule *paratitlon de Superindicto, ſupr.*

XVII. * Idem AAA. ad Principium PF. P."

COGENDARVM intuitu penſionum, à fundis Patrimonialibus, vel Emphyteuticis, xtraordinaria functionum ſarcina remoueatur; capitis" atque fortunis eorum Iudicum atque Officiorum, qui priuilegia tanta temerauerint, diſcrimine minimè defuturo, ſi ſimilem rurſus" inquietudinem mouere temptauerint: fundos enim tam Patrimoniali iuris, quàm Emphyteutici, abſque" his quæ Diuali lege præcepta ſunt, ad alia iubemus onera non vocari. Dat. III. Id. Decembr. Aquil. Arcad. A. I. & Bautone Coſs. [385.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *C. Iuſt.* Fonè *illi* iungenda eſt *lex 17. ſupr. de diuerſis Officiis.*
" ✕ *Capiti.*
" Ergo id haſtenus factum fuerat.
" *Abſque*, hic accipitur, pro *præter*, ſeu exceptis his: quo ſenſu ſæpiſſimè apud Victorem Schotti. Eandem vocem reſtitui *l. 18. ſupr. de Prætoribus.*

COMMENTARIVS.

PATRIMONIALIVM, & EMPHYTEVTICORVM fundorum immunitas ab extraordinariis muneribus cum labefactata fuiſſet, hâc rurſum Valentiniani Iun. conſtitutione ſancitur; pariter vt *l. 13. ſupr.* & quamplurimis aliis aliorum Principum conſtitutionibus, putà *l. 1. 2. 5. 9. l. 12. ſupr. l. 20. infr. l. 1. infr. de itinere mun.* .2. *ſupr. de indictionibus.*]

¶ *Rationem* quæ *initio legis* continetur, iam expendi ad *d. legem 13. ſupr. h. t.* Cuius hic ſenſus eſt ab Extraordinariis eos fundos immunes eſſe oportere; intuito & contemplatione penſionum & canonis, qui ab his de more & ſolenniter iam grauis ſatis exigitur. Extremorum *legis* verborum hæc ſententia eſt, fundos illos ſolis canonis penſionibus exceptis, aliis oneribus non ſubiacere.

XVIII. * Imppp. VALENTINIANVS, THEOD. & Arcad. AAA. Tatiano PF. P."

EXTRAORDINARIORVM munerum beneficiis" nullum omninò potiri iubemus, ſed quidquid talis obſequij communis omnibus populis" functio poſtularit, id ab omnibus indiſcretum" meritis atque perſonis iubemus impleri: Neque ſanè deeſt, vbi vel meritorum priuilegia, vel dignitatum, à communione" vindicemus, ſiquidem ea munera quæ *Sordida* nuncupantur, excepta" lege prohibeamus obire perſonas: ſcilicet, ne ad eorum obſequia Ampliſſimarum, etiam militari faſtigio, nomina dignitatum, vel Conſiſtoriani Comites deuocentur" quæ ſimili priuilegio Eccleſiis, Rhetoribus, adque Grammaticis inſtitutionis vtriuſque largimur. ¶ Ac ne in occulto lateat, quæ ſit munerum enumeratio *Sordidorum*, vocabulis ipſis ſignata reſpondet". Eius igitur patrimonium, quem ab his obſequiis lex noſtra defendit, cura conficiendi pollinis non habebit": nullam excoctionem panis agnoſcet: nulla piſtrinis obſequia dependet: operas atque artifices non præbebit: excoquendæ ab eo calcis ſollicitudo ceſſabit: non conferendis tabulatis obnoxia, non lignis, indultam quoque materiem ſub eadem exceptione numerabit: nulla paraueredorum & parangariarum præbitione pulſabitur (exceptis his, quas *Rhætiarum limes*, *expeditione Illyrica*, quas paſtus" tranſlatio militaris, vel pro neceſſitate, vel pro ſollemnitate depoſcunt:) carbonis ab eo inlatio non cogetur (niſi vel monetalis cuſio, vel antiquo more neceſſaria fabricatio poſcit armorum) nullam ſollicitudinem Publicarum ædium vel Sacrarum conſtituendarum reparandarúmve ſuſcipiet; nulla pontium, vel viarum conſtructione retinebitur: temonis ſiue capituli onera non ſentiet: Adlectis atque Legatis nihil in ſumptuum conlatione numerabit. ¶ Quæ vniuerſa ita enumerati viri ad ſuum nouerint priuilegium pertinere, vt ea nec vxorum facultatibus indulta cognoſcant, & ſuis patrimoniis cum viuendi circunſcribta temporibus: *Neque enim ea, quæ laborum contemplatione ſingulis ſunt delata perſonis, heres poterit vindicare ſecurus.* Dat. III. Non. Iul. Med. Valentiniano A. IV. & Neotherio coſs. [390.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* hujus legis ſuæ meminit Theodoſius, *l.19. prox infr.* & omninò concordat Valentiniani Iun. *lex 15. ſupr. hoc tit.*
" Tatianus PP. ſub Theodoſio M. Orientis ſcil. vt *d.l.19 prox. infr.* nominatim additum v. *Proſopogr.*
" *Beneficia*, ſunt immunitates, priuilegia, dixi plenè ad *l.4. ſupr. de conſtit. Princip.*
" ℞. *Indiſcretim*; quanquam & iſtud defendi poſſe ſcio.
" *Merita*, ſunt hic faſtigia dignitatum, & reuerentia profeſſionis.
" *Communio* eſt ius commune & promiſcuum.
" ℞. *Exceptas*; Vide & quæ dixi in *Notis* ad *d.l.15.*
" Hic omittuntur *Notarij & Cubicularij* & Cæteri his coniuncti, *d.l.15 ſupr.*
" Eruditionis vtriuſque *l.15. hoc tit.* vbi dixi.
" Gothicus ſtylus: Senſus eſt, inquirenti, hanc enumerationem reſponſuram.
" Gothicus & hic ſtylus, *aliquem cura habere*, id eſt, curam ſuſtinere.
" *Paſtus militaris tranſlatio*, id eſt, annonæ militaris: ita paſtus primipili, *leg. 8. 10. 11. 15. ſupr. de cohortalibus.*

COMMENTARIVS.

DE IMMVNIBVS ab extraordinariis & ſordidis muneribus eadem prope eſt *hac leg.* Theodoſij Magni ſententia, quæ Valentiniani Iun. *l.15. ſupr. h.t.* ad cuius inſtar etiam hæc expreſſa videtur. Quare ſingula penè ad eam dicta, *hic* iterari fruſtrà fuerit. Sanè hæc in multis auctior, in aliis arctior deprehenditur: denique in aliis explicatior. Auctior in ſequentibus; Primò in opponendis muneribus ſordidis & extraordinariis, & *initio* ſtatim *legis*, & *verſ. neque ſane deeſt*: nempe ait ſatis habere in quo ſibi gratulentur exceptæ *hâc leg.* perſonæ, quod ſordidis muneribus immunes ſint, & hâc parte à communione aliarum perſonarum vindicentur, quàm vt ab extraordinariis excuſentur. Secundò auctior in eo, quod Ampliſſimas Dignitates non tantùm, ciuiles hîc accipiendas dicat, verùm etiam Militari faſtigio, id eſt, Magiſtros militum, Equitum, Peditum, dubitationi videl. tollendæ: etſi *l.15. ſupr.* ſatis generali appellatione Culminum Maximarum dignitatum comprehendantur. Contra arctior *huius leg.* expreſſio in tribus: Neque enim inter exceptas perſonas enumerat Notarios, Cubicularios, & Ex-Cubiculariis. Neque in recenſu Munerum ſordidorum memorat Adiumentorum, aut hoſpitalium domorum curam. Neque etiam hanc immunitatem conſtare dicit expreſsè *poſt militiam* quamdiu vixerint: quæ omnia exprimuntur *d.l.15.* Quod poſtremum etiam poſtea occaſionem dedit *legi prox. 19.* Manifeſtior eſt & explicatior in eo; Primum quod Parauetedorum & Parangariarum, quas depoſcit Rhetiarum limes & expeditiones Illyricæ, vſum indicat: nempe ad paſtus ſeu annonæ militaris tranſlationem: Item, quod harum immunitatem ad vxorum facultates non porrigi definiat. Quod ſingulare eſt: nempe vt mariti immunitate vxor non fruatur: Tandem, quod rationem addit, cur hæredibus hæc immunitas non tribuatur, de qua iam ad *l.15. & 16. ſupr.*

XIX. * Idem AAA. Tatiano PF.P." Orient.

EAM legem", quam *de extraordinariis ſordidiſque muneribus, expreſſis vocabulis functionum, & inſignibus dignitatum*, ſine vlla ambage præſcribſimus, ita circa eos, in quos noſtra munera redundarunt, ſeruandam eſſe præcipimus, vt hiſdem beneficiis non quandiu militauerint, ſed quandiu vixerint, perfruantur. Dat. XI. Kal. April. Med. Tatiano & Symmacho Coss. [391.]

NOTÆ.

* *Lex 14. C. de excuſationibus munerum.*
" Intelligit *legem 18. prox. ſupr.*

COMMENTARIVS.

CONFIRMAT *hâc l.* Theodoſius M. *legem ſuam 18. prox. ſupr.* eo nominatim expreſſo, vt immunitas *ea l.* conceſſa non eum dignitate ſeu militia expiret, verùm cum vita perennet, etiam poſt miſſionem ſeo depoſita dignitate, quod vt *lege 15. ſupr.* clarè expreſſum fuerat, non ita clarè *l.18. prox. ſupr.* Quod vtique ſingulare eſt, vt videlicet priuilegium Dignitati tributum ſeu laborum contemlatione etiam honore perfunctis ſeruetur. Quare non alia *huius l.* ſanciendæ Theodoſio occaſio fuit, quàm vt id exprimeret, quod non adeò apertè expreſſerat *fine d. legis 18. prox. ſupr.* Illud enim hactenùs cauerat, hanc immunitatem *cum viuendi temporibus circumſcriptam*: Non verò id expreſſerat, vt etiam poſt militiam competeret. De quo tamen dubitatum in aliquo caſu videtur, quaſi toto quidem vitæ tempore ea competeret, dummodo in eadem militia perſtatet.

XX. * Impp. Arcad. & HONOR. AA. Meſſiano Com. R. P.''

EVIDENTER aque abſolutè iubemus, ne fundi ad patrimonium noſtrum pertinentes, ſeu conductionis titulo, ſeu perpetuo'' iure teneantur, aliquid'' præter ordinem, ſuperindicti, vel pretij'' petiti'' nomine, vel de ſordidis quibuſcunque muneribus agnoſcant: Nam hoc & à Diuis Principibus † impetratum eſt,& à Noſtra Serenitate reparatum. Quiſquis igitur Iudicum contra fecerit, quinque pondo auri de facultatibus, alia de Officiis ſuis, totidem & de Curialibus'', qui exſequi malè iuſſa feſtinant, nouerit eruenda. Dat. XVII. Kalend. Iul. Med. Olybrio & Probinu Coss. [395.]

NOTÆ.

* *Lex penult. C de excuſationibus munerum.*
'' *Meſſianus* Comes R. P. ſub Honorio. Eidem inſcribitur A. D. 389. *lex 3. ſup. vnde vi*, quæ Valentinianum Iun. Auctorem habet. v. *Proſopogr.*
'' De *Perpetuariis* his fundis ſemel dixi plenè *ad leg 12. ſup. h. t.*
'' Quantumcunque ne quidem mediam penſionem.
'' Pro tironibus & equis *l. 1. inf. qui à præb. tironum. l. 1. 2. 3. inf. tit. prox. de Equorum conlat.*
'' Abeſt hæc vox à *Cod. Iuſt.*
'' Suſtineri poteſt; quanquam & eodem ſenſu tenere quit, *imperatum.*
'' Dixi de hoc ad *legem 12. ſup. h. tit.*

COMMENTARIVS.

PATRIMONIALIVM & PERPETVARIORVM (id eſt Emphyteuticorum) fundorum & conductorum immunitatem ab extraordinariis & ſordidis muneribus à tot Principibus ſancitam, cùm labefactari cœpiſſet, hâc conſtitutione *Honorius* reparat: de quo tot iam extiterunt *hoc tit.* conſtitutiones: propoſitâ multâ Iudicibus & eorum Officiis & Curialibus. Et quidem, vt ipſemet præfatur, *euidenter & abſolutè*, id eſt vt quocunque tandem obtentu, quæcunque tandem portio, quam modica eſſe poſſit, ab his nullatenus exigi poſſit. Et tamen idem Honorius poſtea mediam penſionem eos aliquando ſoluere voluerat: quam tamen idem remittit iuxta Valentiniani conſtitutionem in *leg. vlt. inf. de collat. fund. patrimon.*

XXI. * Idem AA. Theodoro PF. P.''

PRIVILEGIA Venerabilis Eccleſiæ, quæ Diui Principes contulerunt, inminui non oportet: Proinde etiam, quæ circa Vrbis Romæ Epiſcopum'', obſeruatio intemerata cuſtodiet: ita vt nihil extraordinarij muneris Eccleſia, vel ſordidæ functionis agnoſcat: *&c.* Dat. Prid. Kal. Feb. Med. Cæſario & Attico Coss. [397.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda ei *lex 30. inf. de Epiſcop. Eccleſ. & Cler.* Concordat huic legi, *lex 22. prox. ibſ.* Tres has omnes ex æquo omiſit Baronius in *Annales ſuos* referre.
'' *Theodorus* PP ſub Honorio Imp. & quidem Italiæ, vt vel argumentum *huius l.* oſtendit. vid. de eo *Proſopogr.*
'' Scilicet Diui Principes contulerunt [illegible]: niſi pro, *quæ*, ſuprà legamus, *atque.*

XXII. * Idem AA. Theodoro PF. P.''

PRIVILEGIA Venerabilis Eccleſiæ inminui non patimur, ita vt nihil extraordinarij'' muneris Eccleſiæ, vel ſordidæ functionis, agnoſcant. Quidquid igitur præceptis veteribus † reuerentia religionis obtinuit, mutilari, etiam pœnæ interminatione, prohibemus: Ita, vt hi quoque qui Eccleſiæ obtemperant, his quibus cautum eſt, beneficiis perfruantur. Dat. Prid. Id. Iun. Med. Cæſario & Attico Coss. [397.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* & *Annalibus Eccleſiaſticis* Baronij. Hæc porrò *lex* fermè tranſcripta eſt ex *ſuperiore leges* ſimul &, quæ *illi* iungenda eſt. *l. 30. inf. de Epiſcopis Eccleſ. & Cler.*
'' De *Theodoro* hoc PP. dixi iam ad *leg. ſuper.*

COMMENTARIVS.

ECCLESIARVM, ac peninde & EPISCOPORVM, ac nominatim Epiſcopi Romani (qui hoc adhuc Aono SYRICIVS erat, Damaſi ſucceſſor,) & CLERICORVM immunitatem ab omnibus extraordinariis & ſordidis muneribus, ab anterioribus iam Principibus conceſſam, Honorius Imp. his duabus conſtitutionibus, ad eundem Theodorum PP. Italiæ emiſſis, & tertiâ inſuper, quæ priori iungenda eſt, putà *l.* 30. *inf. de Epiſcop. Eccleſ. & Cler.* propoſitâ etiam pœnâ, confirmat A. D. 397. iteratâ conſtitutione, intra quartum fermè menſem; ſed & anterioribus & poſterioribus aliis qoamplurimis, putà *l.* 29. 34. 36. 38. 40. *eod. tit. de Epiſcop. Eccleſ. & Cler.* Addatur & Sozomeni locus *lib.* 8. *cap.* 5. Quæ toties reperitæ conſtitutiones argumento ſunt, quàm difficulter hæc immunitas inualuerit.

¶ Tria interim ex his *legibus* obſeruanda ſunt: Primò, ex hoc ſingulari priuilegio ſeu immunitate Eccleſiis & Eccleſiaſticis ab extraordinariis & ſordidis muneribus tributa, colligi poſſe Eccleſias & Eccleſiaſticos hâc tempeſtate ordinariis & canonicis tributis obnoxios fuiſſe; de quo dixi plenè ad *leg.* 40. *inf. de Epiſcop. Eccleſ. & Clericis,* & ad *leg.* 33. *ſup. de annona & trib. & l.* 15. *inf. de Epiſcop. Eccleſ. & Cler.* Secuodò ex his *legibus* liquet, priuilegia Eccleſiis tributa, non illicò ſtatim ad Eccleſiaſticos pertinuiſſe, verùm ſpeciali Priocipum beneficio & declaratione opus fuiſſe: id qood ſanè *hâc vtraque lege* fit, & *tertiâ illâ* 30. *inf. de Epiſcopis Eccleſ. & Cler.* Poſtremò obſeruandum ex *priore l.* 21. ſcilicet, Romanis quoqne Epiſcopis ab Imperatoribus hæc priuilegia & *beneficia* nominatim, & ſi quæ alia forte ſimilia *περίμια, περτίμια, πρεσβεῖα* coocesſa fuiſſe, & in his, vt dixi extraordinariorum & ſordidorum munerum immunitatem, ſic etiam vt peculiari *lege* tùm opus fuerit. Sanè & Conſtantius *l.* 13. *inf. de Epiſcop Eccleſ. & Cler.* Vrbis Romæ & Eccleſiæ Clericis conceſſa priuilegia confirmat: itémque *l.* 14. *eod. tit.* quarum illa Præfecto V. inſcribitur, hæc Felici Epiſcopo, Vrbis Romæ, quæ priuilegia qualia ſiot, ex *eadem leg.* 14. videre eſt.

XXIII. * Idem" AA. & Theod. A. Melitio PF. P."
Poſt alia.

AB Inluſtribus perſonis ſordida munera & extraordinariæ neceſſitatis damna remouemus, *&c.* Dat. XV. Kalend. Mar. Rau. DD. NN. Honor. IX. & Theod. V. AA. Coss. [412.]

NOTÆ.

* *Lex vlt. C. de excuſationibus munerum.* Et iungenda *huic* eſt *lex vn. inf. qui à præbitione tyronum & Equorum excuſentur.*
" Inſeribendi hi Impp. *Honorius & Theodoſius*: vt etiam inſcripei *d. l. vn.*
" *Melitius* PP. ſub Honorio, cui inſcriptæ quinque præterea *leges.* vid. *Proſopogr.*
" Reponendi hi Coss. quoque in *d. l. vn.*

COMMENTARIVS.

ILLVSTRES perſonæ ab omnibus non tantùm ſordidis, verùm & extraordinariis muneribus immunes ab Honorio eſſe iubentur *hâc leg.* cùm antea Valentiniani Iunioris & Theodoſij conſtitncioonibus *lex* 15. & 18. *ſup.* à ſordidis tantùm immunes eſſent; rurſùm cùm ipſe Honorius *lex vn. inf. qui à præbitione tyron.* (quæ huic *legi* iungenda eſt) inferiores dignitates non ab omnibus, verùm à certis & pauciſſimis, putà Tyronum, Equorum & auti præſtatione immunes faciat. Quinam autem Illuſtres ſint, iam ad *d. legem* 15. oſtendi, & docet *Notitia Imperij* & Noſtra *Notitia Theodoſiana.*

DE

DE EQVORVM CONLATIONE.
TITVLVS XVII.

* Abeſt hic *Titulus* à *Cod. Iuſt.*

" Extraordinariâ ſcil. quæ ratio, cur hic *Titulus* ſuperiori ſubiiciatur: Nam *Titulus XXIII. lib. VIII. de oblatione Equorum*, eſt de ordinaria iam Equorum oblatione facta.

PARATITLON.

EQVORVM *Rubr. & aliis ll. multis*, (qui Curatoricij dicuntur *l. 29. ſup. de annona & tribut.* Curatoricio nomine flagitabantur, *leg. 2. hoc tit.* item Canonici militares, *leg. 3. hoc tit.*) conlatio, *Rubr.* & Symmachus *lib. 10. ep. 27.* inlatio, *l. 1. ſup. de diſtrahend. pignor.* oblatio, *ſup. tit. de oblatione equorum*, præſtatio, *leg. 2. ſup. de decurion. & ſilent. leg. 14. ſup. de prox. Comit. diſpoſit. leg. 2. inf. de Medicis*, repræſentatio, *leg. 2. ſup. de priuileg. eorum qui in S. P.* præbitio, *leg. 1. 15. inf. de nauicular.* pro rerum neceſſitate, *dict. leg. 2. ſupr. de decurion. & ſilent.* vt inſtrueretur vſus armorum, *leg. vn. ſupr. de oblat. Equorum.* caſtrenſi vſu efflagitante Symmachus *fine dict. ep. 27.* Deſtinatis ad agendas curas Reipubl. vel alterius officii, *leg. 2. ſup. de priuileg. eorum qui in S. P.* Colonis & obnoxiis *leg. 1. hoc tit.* Honoratis, *dict. leg. 2. ſup. de decurion. & ſilent. leg. 3. ſupr. de prox. Com. diſp.* & *dict. leg. vn. de oblat. equorum. leg. 2. ſup. de priuileg. eorum, qui in S. P. leg. 138. inf. de decurion. leg. 15. inf. de nauicul.* Honorariis, *dict. leg. vn.* qui vſque ad honorariam dignitatem peruenerunt, *leg. 138. inf. de decurion.* (etiam Nauiculariis *leg. 14. & 15. inf. de nauicular.*) collegiatis Negotiatoribus V.R. Symmachus *dict. ep. 27.* indicebatur, imminebat. Hi autem vel ipſi præſtabantur, miſſis ad eos probandos Stratoribus: vid. *leg. vn. de oblat. equor. & l. vn. de ſtratorib.* vel adærabantur, *leg. 3.* id eſt ſolidi pro his exigebantur, *leg. 1.* in pretio exactio fiebat, *leg. 1. hoc tit.* & *l. 20. ſup. de extraordin. lex vn. inf. tit. prox.* Per ſingulos enim equos, *leg. 2. hoc tit.* pro ſingulis equis, *leg. 2. & l. 29. ſupr. de annona.* præſtabantur, Viceni terni ſolidi, *leg. 1. hoc tit.* Per Africam in Proconſulari prouinciâ Africâ, *leg. 2. hoc tit.* viceni ſolidi primùm, *leg. 2. hoc tit.* vt ex Numidia, *dict. leg. 29.* Verùm poſtea octoni & deni ſolidi tantùm *dict. leg. 29.* ex Byzacena, Tripolitana quini & deni *dict. leg. 29.* Ex his ſepteni ſolidi contubernalibus miniſtrabantur, *leg. 2.* militi deuotiſſimu, *leg. 3.* Comitibus ſtabuli pro ſportulis bini ſolidi pro ſingulis equis tribuebantur, *l. 3. hoc tit.* quod abrogatum *l. 29. ſup. de annona & trib.*

¶ Immunes tamen erant ab hac præſtatione Archiatri, & Ex-archiatris, *leg. 2. inf. de Medicis.* Decuriones, Silentiarij, *dict. leg. 2. ſup. de decurion. & ſilent.* Proximi Comites diſpoſitionum, *leg. 14. ſup. de prox. Comitib. diſpoſ.* in ſacris ſcriniis militantes, *leg. 15. ſup. de prox. Comitib. diſp.* Memoriales & Palatini, qui ad agendas curas Reipublicæ vel alterius officij fuerint deſtinati, *leg. 2. ſup. de priuil. eorum qui in S. P.* Curiales, qui gradu meritorum ad honorariam dignitatem peruenerunt, *leg. 138. inf. de decurion.* Corporati negotiatores Vrbis Romæ ex mente Symmachi *lib. 10. ep. 27.* aliique, de quibus *proprio* mox *titulo, prox. inf. qui à præbitione Tyronum & Equorum excuſentur.*

Digitized by Google

1. * Impp. Valentinianus, & VALENS AA. Alexandrino″ Com. R.P.

VICENI & terni ſolidi, per ſingulos equos, qui à Colonis, atque ab obnoxiis″, exiguntur, ipſi magis iugiter, quàm fraude Procuratorum noſtrorum equi offerantur. Dat. III. Kalend. Iun. Marcianop.″ Lupicino & Iouino Coss. [367.]

NOTÆ

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ Al. *Alexandriano.* Eidem inſcribitur hoc ipſo anno, *l.* 14. *inf. de ſuſceptorib. lex* 11. *ſup. de iure fiſci*: & anno 369. *lex* 11. *ſup. de petitionibus.*

″ *Obnoxij*, à quibus tributa exiguntur: quomodo & Auſonius in Gratiarum actione *c.* 33.

″ *Procuratores rei priuatæ* intelligit, qui ſub diſpoſitione Comitis R.P. fuerunt. vid. *Notitiam Imperij*: vbi tamen in Orientis Imperio (quo hæc *lex* pertinet) nonniſi *Procuratores ſaltuum* memorantur.

″ *Marcianopoli* Valens, vid. Ammianum Marcellinum *lib.* 27. *p.* 365. Zoſimum, *lib.* 4. *p.* 741. Suidam in *v.* Οὐάλης: Quanquam Ammiani locus ad A. 369. magis pertineat, & ſubſcriptionem *legis* 7. *ſup. de falſa mon. l.* 15. *ſup. de erogat. milit. ann.* Thraciæ autem vrbis Marcianopolis, vt Zoſimus a. *d. pag.* 741. ideſt dicæ. eſeos Thraciæ: nam alioquin Mœſiæ vrbs eſt, quod Ammianus docet *d. lib.* 27. *p.* 364. & quidem Myſiæ inferioris. Quæ Thracia & Myſia Valenti in diuiſione Imperij ceſſit, vt idem Zoſimus ſcribit, *lib.* 4. *pag.* 735.

COMMENTARIVS.

PRETIVM pro equis (in vſum militatem videlicet neceſſariis) at non etiam equos ipſos, præberi iubet hâc conſtitutione *Valens* Imp. pariter vt Honorius *l.* 2. 3. *inf. h. tit.* & *l.* 29. *ſup. de annona & tribut.* cuius pretij quoque mentio fit, *l.* 20. *ſup. tit. prox. de extraordin.*

¶ Quatuor autem de hac Equorum collatione vel ex *hac leg.* obſeruentur, quæ & ad ſequentes *leges* fermè transferri poſſunt. Primum eſt, *Adærationis* equorum *modus*, id eſt, quo pretio ſinguli equi æſtimati fuerint: Nempe viginti tribus ſolidis ſingulos equos *hâc leg.* æſtimat Valens; quæ æſtimatio ſeu adæratio vt poſtea immutata fuerit, & quidem per Africam, videndæ ſunt *duæ leges prox. inf.* & *dict. lex* 29. *ſup. de annona.* Sanè enormi pretio equorum ſubinde attriti prouinciales; atque ea indulgentiæ Principalis ſæpe materia, relaxando enormi pretio. Quò facit Mamertini locus in *Gratiarum actione pro Conſulatu*, vbi inter Iuliani laudes memorat. *Ipſo tempore leuati* EQVORVM PRETIIS *enormibus Dalmatæ: Epirotæ, ad incitas, intolerandi tributi mole depreſſi, prouidentiâ Imperator tuâ non modò miſerias exuerunt, ſed amplam etiam atque opulentam reuexerunt fortunam.*

¶ Secundò, Quibus hæc equorum præſtatio indicta, videndum: Nempè variè; modò his, modò illis. *Hâc* ſanè *leg.* à Colonis & ab obnoxiis exiguntur: id eſt à Colonis qui obnoxij & adſcripti terræ: ita enim hoc accipio; quomodo etiam obnoxij dicuntur *Nouella Valentiniani* 9. de quo vid. *Paratitl. ſup. de fugitiuis colon.* Non verò vt *Obnoxij*, ſint hîc Actores & Procuratores rei priuatæ, qui rationibus obnoxij erant, de quibus *l.* 2. *Cod. de Agricolis & mancip. domin.* de quibus Græci quoque acceperunt *leg.* 1. *Cod. de Agricol. cenſitis & Colonis*: (quæ deſumpta ex *leg.* 4. *ſup. de extraordin.*) cùm *ibi* legerunt, *rationibus*, ὑπὸ λογισμὸν. Sed neque *Obnoxiorum* appellatione hîc intelligendi omnes ij qui huic collationi ſubiacebant: quo ſenſu & *Obnoxiorum* vocem vſurpat Auſonius, *Gratiar. act. cap.* 33. De aliis, quibus hæc collatio indicta iam dixi pleuè *in Paratitlo.* Addatur & Symmachus *lib.* 10. *ep.* 27. vbi Equorum collationem à Valentiniano Iun. A.D. 384. caſtrenſi vſu efflagitante, Corporatis Negotiatoribus vrbis Romæ, imperatam memorat: quod tamen ipſe non probaret.

¶ Tertiò videndum, *Cur* pretium magis, quàm equos conferri voluerint Principes, & *hâc* quidem *leg.* Valens: quod ipſe obſcurè indicat *fine legis*, *Ipſi* [ſolidi] *magis iugiter, quàm fraude Procuratorum noſtrorum Equi offerantur.* Nempe gemina hæc, excogitari poteſt ratio. Prima, ſi equi oblati fuiſſent, fraus collationi facilè facta fuiſſet, debiles & ineptos equos collatoribus conferentibus. Quanquam huic fraudi aliàs obuiam itum Stratoribus per prouincias miſſis ad Equos probandos, *l. vn. ſup. de Stratoribus*: & *l. vn. ſup. de oblatione Equorum*: quibus *locis* vide quæ notaui pleniùs. Atenim ſecunda mihi magis hæc placet; ne alioquin abductis ſæpè hoc obtentu à miſeris Agricolis & colonis equis, agriculturæ fraus fieret. Sanè & Themiſtius biennio poſt, *Oratione* 10. *ad Valentem p.* 234. & 243. eo nomine Valentem commendat, & in primis quidem, quod Agricolas ſeu Colonos tributorum faſce leuare ſtuduerit: quod ſtudium ſuum ipſemet ad Alexandrinum Com. R. P. hoc ipſo anno effert *l.* 10. *ſup. de iure fiſci.*

¶ Poſtremò *hanc leg.* ad belli Gothici apparatum pertinere omninò ſuadet & temporis ratio & ſubſcriptus locus *Marcianopoli*: ibi quippe fermè Valens hâc tempeſtate hæſit, bello Gothico triennium illigatus: vt docet Ammianus Marcellinus *lib.* 27. *pag.* 365. 366. Zoſimus, *lib.* 4. *pag.* 741. Suidas *in v.* Οὐάλης. De hoc triennali bello Gothico, vid. & Themiſtium *dictâ orat.* 10.

11. * Impp.

II. * Impp. Arcad. & Honor. AA. Pompeiano Proc. Afric.[b]

SICVT dudùm præceptum eſt, quàm primùm equorum, qui Curatoricio nomine flagitantur, in pretio maturetur exactio: ita vt viceni quidem ſolidi pro ſingulis equis à Prouincialibus exigantur, ſepteni verò contubernalibus[c] miniſtrentur. Dat. Id. Feb. Med. Vincentio & Frauitta Coſs. [401.]

NOTÆ.

[a] Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

[b] *Pompeianus* Proconſul Africæ ſub Honorio Imp. Eidem inſcribuntur quamplurimæ aliæ vt Anno ſuperiore 400. ita hoc 401. Conſtitutiones: vid. *Indicem Perſonarum.*

[c] *Contubernales,* id eſt milites *h. l. & l. 33. ſup. de erog. mil. ann.* Deuotiſſimus miles *l. 3. prox.*

COMMENTARIVS.

PRETIVM pro equis curatoriciis inferri à Prouincialibus iubet, hâc conſtitutione Honorius Imp. A. D. 401. pariter vt *lex 3. prox.* & *l. 29. ſup. de annona & tributis*, hoc ipſo Anno, per eandem Africam: Idque exemplo anteriorum Conſtitutionum, *ſicut dudùm*, inquit, *præceptum eſt*: ita quidem, vt hanc exactionem *quàm primùm maturari* iubeat.

¶ Modum porrò pretio hunc ſtatuit: vt 20. ſolidi pro ſingulis equis exigantur, quem poſteà magis adhuc temperauit *d. l. 29. ſup. de annona & tributis*, detractis duobus adhuc ſolidis, & nominatim quidem per eandem Africam proconſularem (quò hæc *lex* pertinet) & Numidiam, vt ita nonniſi octodecim præſtari velit: & deductiorem adhuc numerum, quindecim ſolidorum per Byzacenam & Tripolitanam. Sanè idem & *l. prox. 3.* profitetur, ſe per diœceſin Africanam equos Canonicos militares ſecundum diuerſitatem ſingularum prouinciarum adæraſſe.

¶ Addit, ex his viginti ſolidis, ſeptem militibus, ad comparandos equos videl. miniſtrari oportere: Quod & ipſum *d. l. 3. prox.* ſtatuit hoc ipſo Anno.

¶ Vnicum *h. l.* ſupereſt videamus, quinam ſint Equi illi, qui *Curatoricio nomine flagitari* dicuntur: vel vt vocantur *dict. leg. 29. ſup. de Annona & tributis* (quæ ſex fermè ſeptimanis poſt *hanc* data eſt) *Curatoricij equi vicenis*, inquit, *ſolidis*, *qui in præteritum pro Equis Curatoriciis petebantur*, &c. Quæ inquiſitio ardua eſt: neque enim vltrà docemur *hâc leg.* & *d. l. 29.* quàm hos equos per Africæ diœceſim nominatim, in vſum militarem à prouincialibus exactos. Primùm igitur inquirendum nobis an ſolemnis hæc collatio fuerit, an verò extraordinaria? Sanè ſi *huius tituli* ſeriem & coniunctionem cum *ſuperiore* attendamus, item ſi totam *d. l. 29. ſup. de annona & tribut.* ſpectes, extraordinaria magis videri poſſit: ac proinde Curatoricij equi, alij, à Canonicis: de quibus *l. 3. prox. inf.* verùm neque id tutò hoc argumento aſſeri poteſt, cùm & ſub *titulo de annona & tributis*, dicta *lex 29.* poſita ſit, qui vtique *titulus* propriè eſt de canonicis illationibus: & ſub *hoc titulo* de canonicis quoque equis agi doceat *d. l. 3. prox. inf.* Et tamen hoc argumento miſſo, mens mihi eſt, Curatoricios à Canonicis alios videri: Nam quò alioquin Honorius per eandem Africam, tam breui temporis ſpatio, tribus *legibus*, intra ſextum menſem latis, modò Curatoricios, modò Canonicos dixiſſet, niſi citra diuerſos, prouidentiam ſuam oſtendere voluiſſet. Adde, quòd cùm *l. 3. prox. inf.* Comitibus ſtabuli pro ſportulis binos ſolidos iuxta conſuetudinem pro ſingulis equis Canonicis militaribus diœceſeos Africanæ tribui permittat, *XII. Kal. April.* idem *Prid. Kalend. April.* ſportularum nomine quæ Comiti S. ſtabuli præſtabantur, per eandem diœceſin Africæ, pro Equis curatoriciis quicquam omninò inferri vetet, *dict. leg. 29. ſup. de annona & tribut.* Neque enim veroſimile mihi, intra decimum diem, *legem illam 3.* abrogatam *d. l. 29.* De Nomine, atque adeò per id re ipſa, non minor obſcuritas. Reperio equidem Conſtantini M. conſtitutionem ad Proculum Proconſulem Africæ, putà *l. 2. ſup. de priuileg. eorum qui in ſacro Pal.* in hæc verba: *ſi ex Memorialibus, vel ex Palatinis noſtris aliquis ad agendas* CVRAS *Reipublicæ, vel alterius officij fuerit deſtinatus, minimè ab eo repræſentatio poſtuletur* EQVORVM: *qui autem in Palatio obſequia non præbuerunt, ſed ex alio hominum genere ſunt*, EQVOS *ſolemnes* PRO *huiuſmodi* ACTV *repræſentent.* Inde quis ita exiſtimare poſſit, Collationis huius extraordinariæ exemplo à *Curatoribus* illis, de quibus *ea leg.* ad alios poſtea Honoratos deriuato, priſtinum tamen nomen manſiſſe Curatoriciorum equorum, atque inde nomen iſtud enatum: verùm cùm ex *hac* potiſſimum *leg.* videam, hanc Curatoriciorum equorum collationem à PROVINCIALIBVS exactam, non à Curatoribus aut Honoratis, neque ea ſententia mihi placere poteſt. Imò neque iam placere poteſt, quod aliquando ſuccurrebat *Curſatoricios*, reponendos; quaſi curſui publico deſtinatos & Curſuales: cùm videam ex *hac leg.* eos contubernalibus ſeù militibus miniſtratos, & ſic in vſum caſtrorum & militiæ. Illud ergo coniicio, dùm certius quid adfertur, Curatoricios eos fuiſſe, qui darentur militibus limitaneis & Gentilibus ad curam limitis Africani: vnde *Curatoricio nomine* flagitari *hâc leg.* dicantur, quaſi pro *curâ limitis*: nam & aliàs hoc fermè ſenſu *Cura*, & *Curas agere*, ſeu gerere dicitur *leg. 2. 4. 5. vlt. ſup. de Curioſis*: *lex vn. ne Præfectianus exactoris vel curioſi.* Sed hoc omninò ſenſu. CVRA, *munitio, tuitio foſſati limitis*, per hanc ipſam Africam, ſub hoc ipſo Honorio An. 409. *l. 1. ſup. de terris limitaneis.* Denique hùc traho duo loca *Notitiæ Imperij*: vbi, *in prouincia Flaminia, Præfectus claſſis Rauennatium cum* CVRIS *eius*

de ciuitate Rauenna : Item in prouincia Liguria Præfectus Claſſis Comenſis cum Cvris eiuſdem Ciuitatis Comi memorantur : Ergo Curatoricij, qui pro Curis agendis accipiendi videntur. De iiſdem Equis accipio quod Syneſius Epiſcopus Cyrenes *ep.* 132. ſcribit, de Equis ἐπὶ τοῦ φόρου τρεφομένοις. aduerſus Barbarorum incurſus, quibus curæ agebantur, περιδρομὴ κελάσαντες καὶ ἀπαγγελία, καὶ τὸ ζεῦγος τῶν ἵππων τῶν αἰδεσίμων τῶν ἐπὶ τοῦ φόρου τρεφομένων, ἄγουσι κάλως περὶ τὸ πάντος μᾶλλον ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, ἵππος ἐκ ἀχρείων τὸ χρῆμα : καὶ γὰρ περιδραμεῖν τε καὶ κατασκέψασθαι, καὶ ἀπαγγεῖλαι δι' ἐλαχίστου, πάντα ταῦτα ἵππος δυνάται ῥαδίως ποιεῖν.

III. * Idem AA. P.P." & Com. S.L.

EQvos canonicos militaris" Diœceſeos" Africanæ, ſecundum ſubiectam" Notitiam ſingularum prouinciarum, ex præſenti duodecima" Indictione", iuſſimus adærari" : In tribuendis Viris Clariſſimis Comitibus Stabuli" ſportulis in binis ſolidis pro ſingulis equis ſeruari conſuetudinem decernentes. Quam formam quotannis obſeruari præcipimus, vt ſecundum poſtulationem Gaudentl" Viri Clariſſimi Comitis Africæ deuotiſſimo" militi ſepteni ſolidi pro equis ſidgulis tribuantur. Dat. XII. Kalend. April. Med. Vincentio & Frauitta Coss. [401.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.*

" Procùl dubio, *Hadriano PP.* (Italiæ) hæc *lex* inſcripta fuit : v. *Conſularia Theod.*

" *Trosnum* Comitem S L. accipio, cui etiam inſcribitur *lex* 13 *ſup de Senator.*

" Pro *militares.*

" De *Diœceſi Africana* vide *Notitiam Imperij.* & *Romani Orbis deſcriptionem* ex *Cod. Theodoſ.* cuius quatuor prouinciæ recenſeri videmur, *l.* 29. *ſup. de annona & trib.* vel ſaltem tres.

" Notitia hæc intercidit.

" Quæ Orientalis fuit. Quartadecima · v. Marcellini *Chronicon*, & *Alexandrinum* : v. quæ dico ad *l.* 6. *inf. de Indulgent. debit.*

" De *Indictionibus* peculiari capite ſemel dixi in *Conſularibus Theod.* ac nominatim, quomodo *Africana* indictiones ab Italicis & Orientalibus differant, nempe Italicas initium ducere, ab anno 312. Orientales, ab Anno 313. Africanas, ab Anno 314.

" *Adærari*, id eſt æſtimari in pretio : de quo vide *Gloſſarium Theodoſ.*

" De *Comitibus Stabuli* vide pariter *d. l.* 29. *ſup de annona & trib.*

" De hoc *Gaudentio* Aëtij Patre : iam dixi plenè *ad leg.* 1. *ſup. de terris limitaneis*, quæ eidem Gaudentio Vicario Africæ inſcribitur.

COMMENTARIVS.

PRetivm, & *hâc l.* Honorius per *diœceſim Africanam* (id eſt Byzacium, Numidiam, Tripolitanam, Mauritaniam Sitifenſem, Mauritaniam Cæſatienſem.) pro equis Canonicis militaribus inferri iubet An. D. 401. & quidem tribus hâc parte conſtituris.

¶ Primùm enim *pretium* pro diuerſitate prouinciarum varium ſtatuit, ſubiectâ in id particulari Notitia, ſeù deſignatione, verùm quæ *hic* intercidit. Quod idem & circa Curatoricios Equos mox, poſt decem dies *l.* 29. *ſup. de annona & tributis*, præſtitit. Nempe vt procliue eſt conijcere, provt prouincia locuples eſſet, vel ſanè provt præſtantes erant Equi : Sanè maius ideò pretium in Numidia conſtituit *eâ leg.* 29. minus in Byzacena & Tripolitana. Quod & idem *hâc leg.* factum oportet.

¶ Secundò, Comitibus ſtabuli ſportularum loco duos ſolidos pro ſingulis equis iuxta veterem conſuetudinem, tribui ſtatuit *hâc leg.* cùm idem pro Equis Curatoriciis Comitib. ſtabuli quidquam tribui vetet *dict. leg.* 29. *ſup. de annona & tribut.* Vnde iam efficiebam ad *leg.* 2. *ſup.* Canonicos equos militares à Curatoricijs diuerſos eſſe.

¶ Poſtremò, ſeptem ſolidos pro ſingulis equis militibus tribui iubet *hâc leg.* (quod & idem ſtatuit circa curatoricios equos, *d. leg.* 29.) Et hoc quidem, vt ipſemet ait, *ſecundum poſtulationem Gaudentij Comitis Africæ.* Hic verò Gaudentius non alius eſt, quàm Aëtij pater : cui vt inſcribitur *lex* 1. *ſup. de terris limitaneis*, An. 409. ita de eo ad *eam leg.* pleniùs dixi : de eo vid. Zoſimum *lib.* 5. *pag.* 812. Renatum Profuturum Frigenidom apud Gregorium Turonenſem *lib* 2. *c.* 8. & Proſperum *Chronico.*

¶ Non omittendum eſt, duodecimam indictionem Anno 401. per diœceſim Africæ tribui, cùm in Oriente Indictio decima quarta computetur, vt ex Marcellini *Chronico* & *Alexandrino* liquet, de quo dicam pleniùs ad *leg.* 6. *inf. de indulgent. debitor.* vbi oſtendam per Africam Proconſularem fuiſſe decimamtertiam.

IV. * Imppp.

IV. * Imppp. Honor.ᵃ & Theod. AA. Herculio PF. P.ᵇ

Onstrvctioniᶜ murorum, & conparationiᵈ, tranſuectioniſque ſpecierumᵉ vniuerſi ſine vllo priuilegio coartentur ad neceſſitates Illyricianas: Nam in his dumtaxat titulis nullum ſub quodam ceſſare priuilegij velamento cenſemus: ſed ſub hac condicione, cùm tempus exegerit, huiuſmodi conlationi ſubcumbant, vt non tantum requiratur idoneus, verùm vniuerſi proportioniᶠ ſuæ poſſeſſionis ingationiſque ad hæc muniaᵍ coartentur, & à ſummis ſarcina ad infimosʰ vſque decurrat. Dat. IIIⁱ. Id. April. Conſtp. Baſſo & Philippo Coss. [408.]

NOTÆ.

* L. 1. Cod. Iuſt. de quib. muneribus vel præſtationib. nemini liceat ſe excuſ. Repeſita hæc lex, ſed aliter, l. 49. inf. de operib. publ. nonnullis auctior, aliis verò imminutior. Fugitiua autem hæc lex eſt ab hoc tit.

ᵃ Si rectè huius leg. ſubſcriptio habet: tùm Arcadij nomen hîc addendum fuerit: Kalendis enim Maij primùm mortuus Arcadius, imò ſi aliis credimus, XI. Kal. Sept. Quod non puto. Quare ſatius, hanc leg. referre ad Ann. 412. vt præfert lex 49. inf. de operib. publ.

ᵇ Illyrici, vt d. l. 49. & l. 172. inf. de Decurionib. l. 5. inf. ne conlat. tranſlat. quæ duæ datæ ſunt Anno 410. & verò additum d. l. 1. Cod. Iuſt. Ad eundem extat Ioannis Chryſoſtomi epiſtola: vid. Proſopogr.

ᶜ Hæc, conſtructioni murorum, abſunt à Cod. Iuſt.

ᵈ De hac Comparatione fuit iam ſuprà, Titulus peculiaris, de publica comparatione 15. quæ Græcis συνωνὴ vel συνωνὴ εἰδῶν, vt hîc quoque Græci verterunt.

ᵉ Tranſuectio ſpecierum hic, quæ alibi tranſlatio, l. 15. 40. inf. de Epiſcopis (vbi dixi pleniùs) & l. 10. ſup. de extraord. mun. Græci rectè παραγγαρεία εἰδῶν.

ᶠ Pro portione, vt Cod. Iuſt. & d. l. 49. portione, omiſſa voce, pro.

ᵍ Mœnia: d. l. 49.

ʰ Iugatio, dixi ad l. ... ſup. de annona.

ⁱ Infirmos, d. l. 49. malè.

ᵏ V. Id. April. Honorio IX. & Theodoſio V. AA. COSS. id eſt A.D. 412. ita d. l. 49. inf. de operibus publicis.

COMMENTARIVS.

Illyricianas ob neceſſitates, à tribus extraordinariis muneribus hâc l. deſignatis, quenquam immunem eſſe, quolibet priuilegio nitatur, quàmlibet infimæ ſortis ſit, vetat Theodoſius Iun. A. 408. hâc conſtitutione: quæ & ipſa fermè repetita extat, l. 49. inf. de operib. publ. ab eodem Theodoſio Iun. quadriennio poſt, ſi modò Conſules ibi poſiti rectè habent: non alioquin videri poſſit eadem eſſe cum hac l. cum eidem Herculio inſcripta ſit: neque menſis abludat, & verba eadem ſint.

§ Duo tantum hâc l. attendenda. Primum eſt, quænam illæ ſint Illyricianæ neceſſitates quas hîc memorat, quarúmque causâ hanc conſtitutionem edidit Theodoſius Iun. Non aliæ ſcil. illæ ſunt, quàm quas Stilico hâc tempeſtate, huius l. tempore etiamnum ſuperſtes, concitauerat, atque intentabat hoc agens modis omnibus, vt vindicato ſibi filióque ſuo Eucherio Occidentis Imperio, Alarici ope auxilióque, Illyricum Orientale, Occidentis Imperio adiceret: Quod fusè deſcribit Zoſimus lib. 5. p. 803. 804. 805. 807. etſi crimine eum quantum poteſt, liberet. v. & Socratem lib. 7. c. 10. Sozomenum lib. 9. c. 4. Pernicioſâ in id inter alia litorum & itinerum cuſtodiâ in Occidentalis Imperij limite conſtitutâ, ne cuiquam ex Oriente ad Occidentem pateret acceſſus, & commercium inter vtrumque imperium abrumperetur, quod poſtremum docet diſertè lex 1. ſup. de litorum & itin. cuſtod. Igitur Theodoſius Iun. (vel ſaltem eius octennis nomine Anthemius PP. Orientis, qui ſummam rerum pro eo adminiſtrabat, teſte Socrate, lib. 7. c. 1. de quo ad leg. 167. inf. de decur.) impendentium metu hanc conſtitutionem edidit: Quanquam, ſi verum eſt, quod Socrates duobus locis diſertè ſcribit (putà d. l. 7. c. 1. & lib. 6. c. vlt.) Arcadium nonniſi Kal. Maij mortuum, ac multò magis, ſi verum eſt quod Theophanes ſcribit, eum abiiſſe XI. Kal. Septemb. tùm hæc lex Arcadio potiùs tribuenda fuerit: vt quæ menſe Aprili data dicitur, III. Id. April. pariter, vt lex vlt. ſup. de Quæſtionib. Quicquid huius ſit, cauſam huius leg. tenemus.

§ Nunc remedia tria excutiamus: Amoliendæ ſcil. huic neceſſitati, triplici ratione occurrere Imp. inſtituit. I. Murorum conſtructione, hoſtibus repellendis, de quo dico ad d. l. 49. ſup. de operib. publ. atque ideò omnium operis ex æquo requiſitis. Secundò Coëmptione ſeu comparatione ſpecierum indictâ (de qua fuit ſuprà, titulus peculiaris 15.) & vt Græci vocabant Synonetu; id eſt ſpecies neceſſarias priuatis fiſco in vſum publicum ſeu militatem vendere coactis, quod vrgente neceſſitate in Imperio Romano ſæpè factum, quod prolixius docui ad leg. 1. eius tit. de publica comparat. Adeò quidem, vt cùm aliàs potioribus tantùm Theodoſius M. hanc indictionem imminere voluerit, l. 2. ſup. d. tit. de publ. comparatione, Imperator hâc l. omnibus ex æquo, etiam infimis, pro portione poſſeſſionis ſuæ ſeu iugationis eam indicat; à ſummis ad infimos ſarcina decurrente, & in commune omnibus profuturum communi labore curantibus (quod additum dict. leg. 49. inf. de operib. publ.) Poſtremò, Tranſuectione ſpecierum certatim parangariis præbitis, limitem Illyricianum inſtrui iubet ocyus. Quod Parangariarum & tranſlationis ſeu tranſuectionis ſpecierum, & vt Græci loquuntur παραγγαρεία εἰδῶν, ad limitem inſtruendum onus ſæpe ſimili neceſſitate imperatum: vid. leg. 15. 40. inf. de Epiſcopis: l. 10. 15. 18. ſup. de extraordin.

QVI A PRÆBITIONE TIRONVM ET EQVORVM EXCVSENTVR.

T I T V L V S XVIII.

Adde *l. 14. 15. ſup. de proxim. Comitib. diſpoſit. l. 13. ſup. de Princip. agentium: l. 21. ſup. de palat. S.L. l. 2. 15. 18. 20. vlt. ſup. de tiron. l. 2. 3. 10. inf. de Medicis & Profeſſoribus: l. 2. & vlt. ſup. de decur. & ſilent. l. 2. ſup. de priuileg. eor. qui in S. Pal. l. 138. infr. de decur. l. 15. inf. de naucul. l. 14. 15. ſup. de extraordin.*

I. * Impp. HONOR. & Theod. AA. Melitio PF. P."

TIRONES", quorum pretia exhauſti ærarij" neceſſitas flagitauit, præbere nulumus Inluſtris' viros Præfectos, cùm gerunt infulas dignitatis, vel cùm ſublimem egerint Præfecturam": non Magiſtros militum, vel Comites" Domeſticorum, ſimile munus adſtringat, neque enim Tirones de facultatibus eorum poſcendi ſunt, quorum virtus Triumphis noſtris ſubiugat de hoſte captiuos: non Præpoſitum", vel Primicerium" ſacri cubiculi: non Caſtrenſem": non Comitem" ſacræ veſtis: non ceteros Cubicularios': non Magiſtrum Officiorum, Quæſtorem, vel Comites ſacri ac priuati ærarij Inluſtres: non virum Spectabilem Primicerium" Notariorum: non Conſiſtorianos" Comites, ac ſcriniorum Magiſtros", vel Tribunos" & Notarios eadem damni multa percellet: non Viros Spectabiles Comites Archiatrorum", non Comites" ſtabuli, Cura" Palatij, Scholares", proximos" ſcriniorum, eadémque Scrinia; Comites" diſpoſitionum, Decuriones", Magiſtrum' admiſſionum, & ceteras ſimiles Comitum" laboribus noſtris ſocias dignitates, eiuſdem præſtationis ſors teneat: non Tribunos", vel Præpoſitos militares, poſt teſtimonium inueteratæ" militiæ. Habeant in commune omnes, ſiue dùm adminiſtrant, ſeu poſtquàm adminiſtrauerint, debitum Regiæ liberalitatis officium": Nemo Tirones, equos", vel præſtationem aurariam" vereatur, quem" ſub legis noſtræ ſanctione proſequimur. ¶ Illos tantum Tironum atque" Auri munus adſtringat, quos *Honorarios*' vocauit antiquitas, vel qui faſces ciuilium" partium conſecuti, nulla prius laboribus rudimenta poſuerunt. De ipſis etiam Militaris nominis viris eos Præpoſitos, vel Tribunos à priuilegijs eſſe conuenit alienos, qui caſtrorum expertes habentur, nec in hoſtem Martio" ære caluerunt. Dat. XV. Kalend. Mart. Rau. Honor. VII. & Theod. III. AA. Coss. [412.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.* Iungenda ei *lex vlt. ſup. de extraordin. ſiue ſord.*

" *Melitius* PP. Italiæ ſub Honorio. Eidem ante biennium de eadem re inſcribitur *lex 15. ſup. de prox. Comit. diſpoſ.* De eo *v. Proſopogr.*

" De *Tironibus* fuit *ſup.* peculiaris *titulus 13. lib. VII.* vbi *v. Paratitlon.*

" Vide *l. 18 ſup. de Tironibus*, & eius tituli *Paratitlon.*

" Pro *Inluſtres*, vt etiam habet *Tiliana editio.* Cæterùm de his pariter & eorum immunitate eſt *d. lex vlt. ſup. de extraordin.* quæ *huic* coniungenda eſt.

" De *Præfectis* Prætorio, Vrbis, Magiſtris militum eſt, *ſup. titulus VII lib. VI.*

" De hoc *Comite domeſticorum* dicam mox pleniſſimè, de quo alioquin non eſt *libro VI.* peculiaris *titulus* aliquis: etſi ſit *Titulus de domeſticis & Protectorib.*

" De *Præpoſitis Sacri Cubiculi*, fuit peculiaris *titulus VIII. lib. VI. ſup. v. & Notitiam Imperij.*

" *Primicerius S. Cubicul.* de quo mox.

" Neque de hoc *Caſtrenſi* peculiaris eſt Titulus *lib. 6.* etſi *Titulus ſit de Caſtrenſianis 30.* qui ſub eius diſpoſitione fuerunt, de quo vide *Notitiam Imperij*, & *Theodoſianam* noſtram.

" De

De *Comite Sacræ veſtis* vnica hæc mentio *hoc Codice* occurrit, de quo mox.

De *Cubiculariis* Principis vid. & legem 8. *ſupr. de agentib. in reb. leg.* 3. *ſupr. de priuileg. eorum qui in ſacro Pal. leg.* 14. & 18. *ſupr. de extraordin. ſiue ſord.*

De ſequentibus quatuor Illuſtribus eſt *tit.* 9. *lib.* 6. *ſupr.*

De *Primicerio* Notariorum eſt *titulus* 10. *lib.* 6.

De *Conſiſtorianis* his Comitibus eſt *titulus* 12. *lib.* 6.

De *Magiſtris* ſcriniorum eſt *titulus* 11. *lib* 6.

De *Tribunis* his dixi pleniſſimè ad *leg. vn. ſupr. de mandatis Principum.* Eodem pertinet *Titulus de Primicerio & Notariis, lib.* 6.

De *Comitibus* Archiatrorum eſt *tit.* 16. *lib.* 6. Porrò concordat diſertè huic hac parte *lex* 2. *infr. de Medicis & Profeſſorib.*

De *Comitibus* Stabuli non eſt peculiaris *titulus hoc Codice*; Eorum fit quoque mentio *l.* 29. *ſupr. de annona & tributis*: & *leg.* 3. *ſupr de Equorum collat.*

De *Cura Palatij* dixi ad *leg. vn. ſupr. de Comitib. & Tribunis Scholar.*

De *Scholaribus*; Vid. *titulum* 13. *lib.* 6. *de Comitib. & Trib. ſchol.*

De *Proximis* ſcriniorum eſt *titulus* 26. *lib.* 6.

De *Comitibus* diſpoſitionum agitur *d. tit.* 26. *lib.* 6. & hac parte concordat *lex* 14. *eius tit.*

De *Decurionibus* his eſt *tit* 23. *lib.* 6.

De *Magiſtro Admiſſionum* hoc vide *leg.* 12. *ſupr. de Senatoribus*: vbi dixi.

De his *Comitibus* vide *titulum* 14. 15. 17. 18. 19. 20. 21. *ſupr. lib.* 6.

Huic concordat hac parte *lex* 18. *ſupr. de tironibus.*

Officium, ideſt, beneficium & priuilegium.

De *Equorum* conlatione fuit *Superior titulus prox.* & *lib.* 7. *titulus de oblatione equorum.*

De *Auraria* præſtatione vide complures *leges, ſupr. tit. de annona & tribut.* & *leg.* 40. *in de Epiſcop.* quæ eidem Meliſiè hoc ipſo Anno inſcribitur.

Locus hic ſanus eſt & nec quicquam ſollicitandus, *Nemo quem, &c. proſequitur*; Proſequimur autem, ideſt, hac immunitate donamus, honoramus: vide *Gloſſarium.*

Hic Tertium omiſſum eſt, putà *Equorum.*

De *Honorariis* his *v. titulum, de Honorariis Codicillis* 22. *lib.* 6. *Honorariorum* interim definitionem nota. v. Paratitlon eius *tit.* & quæ dixi *ad l. vlt ſup. de primicerio & Notar.* & *leg. vn. ſupr. de Comitib. vacantib.*

Ciuilium partium faſces, id eſt, ciuiles, non militares dignitates: Nempe *ciuiles partes* militari nomini opponuntur: Ita Vegetius *lib.* 1. *cap.* 5. *Tunc*, inquit, *plures militiam ſequebantur armatam, necdum enim ciuilis pars florentiorem abduxerat iuuentutem.* Vide *Gloſſarium Theod.* Symmach. *lib* 9. *Ep.* 102. *Summatem*, inquit, *ciuilium partium virum* Sidonium, *Panegyrico* 5. *Qui cum ciuilis diſpenſet partis habenas, ſuſtines armata curas.*

Imitatio poëtica, quale illud inter cætera *Georg.* 4.

> ———————— *Namque morantes*
> *Martius ille æris rauci canor increpat: & vox*
> *Auditur, fractos ſonitus imitata tubarum.*

COMMENTARIVS.

IMMVNITATEM à tironum collatione, de qua *ſupr. tit. de tironib. lib.* 7. equorum item aurique deſignatis *hac l.* dignitatibus, Illuſtribus, Spectabilibus, Clariſſimis, tribuit hac conſtitutione Honorius; imò omnium ſordidorum & extraordinariorum munerum vacationem Illuſtribus, *l. vlt. ſupr. de extraordinar. munerib.* quæ *huic* coniungenda eſt: à quo iure vt ſæpè receſſum; ita ſumma neceſſitate vrgente receſſum à Valentiniano III. *l.* 3. *tit. de tironibus*, 44. *inter Nouellas Theodoſianas.* pariter vt tironum immunitas Suburbicariis partibus tributa *l.* 12. *ſupr. de extraordin.* ab eodem reuocatur, *l.* 2. *einſdem tit.* 44. *de tironib.*

§ Adeò autem deſignatis *hac l.* Dignitatibus hanc immunitatem tribuit Honorius, vt etiam ea depoſitâ eandem competere velit, quod in ſimili conſtitutum vidimus, *l.* 14. 15. 18. 19. *ſupr. de extraordin. ſiue ſord. muner.* Vice verſa iis tantùm eam immunitatem competere iubet, qui actu eas dignitates aut gerant, aut geſſerint, quos Græci ἐμπράκτους dixerunt; at non etiam Honorariis, qui aut caſtrorum expertes aut nullis prius labori rudimentis poſitis, ciuiles vel militares dignitates conſecuti ſunt, de quibus videndus peculiaris *Titulus, de honorariis Codicillis.* Notitia tantum *Dignitatum* hic notanda venit, earúmque ordo: quem committi velim cum *Notitia Imperij*, & cum *Titulis libri ſexti huius Codicis*, qui in id totus eſt.

Illuſtres Viri,

1. Præfecti [Prætorio ſcil.]
2. Magiſtri militum.
3. Comites Domeſticorum.
4. Præpoſitus S. Cubiculi: ſub eo
   Primicerius S. Cubiculi.
   Caſtrenſis.
   Comes S. Veſtis.
   Cubiculari cœteri.
5. Magiſter Officiorum.
6. Quæſtor.
7. Comes S. L.
8. Comes R. P.

Spectabiles,

1. Primicerius Notariorum.
2. Conſiſtoriani Comites.
3. Magiſtri ſcriniorum.
4. Tribuni & Notarij.
5. Comites Archiatrorum.
6. Comites ſtabuli.
7. Cura Palatij.
8. Scholares.
9. Proximi ſcriniorum & ſcrinia.
10. Comites diſpoſitionum.
11. Decuriones.
12. Magiſter admiſſionum.
13. Cœteri ſimiles Comitum laboribus Principis ſociæ dignitates.
14. Tribuni & Præpoſiti militares.

Hactenus Notitia Dignitatum; quæ *hac l.* continetur, quæ Honorium Imp. auctorem habet Ann. D. 412. Atenim *Notitia Dignitatum* vltra Honorij tempora conſcripta, alium in nonnullis ordinem præfert. Imò & *hoc Codice*, qui ſcriptus pariter ſub Theodoſio Iun. An. D. 438. alius circa nonnullas dignitates ordo obſeruatur, vt ex ſerie *Titulorum Libri ſexti* apparet. Nos hîc in hac Dignitatum Notitia illuſtranda non alio fine nunc immorabimur, quàm vt ſingularia quæ in ea occurrunt notemus: cœtera enim ex ſuis *Titulis* quos iam in *Notis* deſignauimus, peti poſſunt, &

Digitized by Google

ex *Notitia noſtra Theodoſiana Dignitatum.*

Primo igitur notandum, *Comites domeſticorum* hic iungi poſt Præfectos Prætorio Magiſtris militum, præmittique Magiſtro officiorum, Quæſtori, Comiti S.L. & R.P. cùm contrà, in *Notitia Imperij* poſtponatur: Quomodo & Magiſtro officiorum nominatim poſtponitur ante quadriennium in eiuſdem Honorij *l.42.in fin.de hæreticis* Malchus *de reb.Byzantinis,in excerptis Legationum,p.63.* hanc ψυχὴν, vocat *μεγάλην ὥραν τ' ἀεὶ βασιλεία.*

Sed rationem huius rei hîc addit, (quod Secundò notandum) *Quorum*, inquit, *virtus Triumphis noſtris ſubiugat de hoſte captiuos.* Comites ſcil. Domeſticorum hâc tempeſtate vice Magiſtrorum militum, id eſt, eodem loco & dignitate exercitibus præferant: ſic ſanè diſertè biennio poſt *hanc leg.* A. D. 414. Maurianus *Comes Domeſticorum & vices agens Magiſtri militum* dicitur *l. vn. infr. de venatione ferarum*, quæ ad eum data eſt: ſic etiam hoc ipſo tempore Caſtinus Domeſticorum Comes expeditione in FRANCOS ſuſceptâ ad Gallias miſſus dicitur à Renato Profuturo Frigerido, apud Gregorium Turonenſem, *lib.2.hiſtor. Franc.cap.9.* In Francos, inquam, qui iam inde ab A. D.409. in Galliis conſiſtentes, Imperij ſui limites feliciter in dies augeſcebant. Quam quidem etiam Caſtini in eos expeditionem in hunc ipſum annum Domini 412. quo hæc *lex* data eſt, triennio videl. vel quadriennio poſt primum eorum in Gallias progreſſum docent *Francica* noſtra. Hic idem verò Caſtinus Magiſter militum poſtea A.D.422. cum magnâ manu & auxiliis Gothorum in Bæticâ cum vandalis infeliciter bellum geſſit, teſte Idacio, in *Chronico.* Exempla quoque eius rei, Comitum inquam Domeſticorum exercitui præpoſitorum,(vice ſcil. Magiſtrorum militum) plura occurrunt apud Am. Marcellinum, in *Seuero*, *lib.27.p.371.* in *Richomere, lib. 31.p. 479.490.* in *Mallobaude, lib.30.& 31.p.485.* Hac verò dignitate ornati ſummi Viri fortiſſimique, & in his Barbari fermè vt Mallobaudes Rex Francorum, Dagalaiphus, Richomer, &c. de quibus vide *Proſopogr.* Cæterùm *Comites* domeſticorum hîc dicuntur, quia fuêre duo, vnus Equitum, alter peditum: v. *Notitiam Imperij.*

Tertiò notandum hîc *Primicerium S. Cubiculi* hîc diſtingui à Præpoſito S. Cubiculi: rectè nam hic *Illuſtris* erat: ille verò ſub huius diſpoſitione, *Spectabilis*: Sic pariter diſtinguitur in *Notitia Imperij* quatuor locis: Primùm in generali dignitatum *Indice* tum Imperij Orientalis, tùm Occidentalis: ita *Præpoſitus S. Cubiculi Magiſter officiorum &c. Primicerius ſacri cubiculi, Primicerius Notariorum &c.* Mox in ipſa *Notitiâ*, nulla Præpoſiti S. Cubiculi mentione amplius factâ, niſi quod hæc ibi habentur: *ſub diſpoſitione viri Illuſtris Præpoſiti S. Cubiculi domus diuina per Cappadociam*, de Primicerio ſacri cubiculi ſolo hæc habentur: *ſub diſpoſitione Primicerij viri Spectabilis ſacri cubiculi.* Quare mutilam eâ parte Notitiam *Imperij* eſſe oportet.

Quartò notandum, hîc ordine memorari quatuor, qui ſub diſpoſitione *Illuſtris Præpoſiti S. Cubiculi* erant; Præter Primicerium, inquam, S. Cubiculi, de quo modò, hi tres erant: *Caſtrenſis, Comes S.veſtis,& Cubicularij* cæteri: De Caſtrenſi Sacri Palatij dixi *ſuo titulo, ſupr.de Caſtrenſianis.* Comitis ſacræ veſtis vnica hæc *hoc Codice* mentio occurrit. In *Notitia Imperij* qui *Comes Veſtiarij* vocatur, alius ab hoc eſt: qui ſcil. ſub Comite S. L. erat in Occidente, pro quo in Oriente *Magiſtri lineæ veſtis*, & *Magiſtri Priuatæ* ponuntur: Vnde & *Scrinium* peculiare *veſtiarij ſacri*: cuius mentio in *Notitia Orientis & Occidentis.* De veſtiario v. & Zonaram *tomo 3.p.219.* Moſchopulum, Heſychium, Conſtantinum Porphyrogenetam *them. Orat.* 1. Hic certè præerat veſti Principis ipſius: At illi, de quibus in *Notitia*, ſusceptioni earum veſtium præerant, quæ largitionibus Principis inferebantur.

Quintò obſeruandum, *Magiſtrum officiorum* hîc præponi Quæſtori pariter vt in *Notitia Imperij*: cùm contra illi ſubiiciatur & *Rubricâ & vtraque lege ſupr. de Quæſtoribus, Magiſtris officiorum*: & *l.17. ſupr.de Proximis*: & apud Caſſiodorum 6. *var.5.& 6.* de quo ad *d. tit. de Quæſtorib.* Quanquam pari hi inter ſe gradu fuêre, ſic vt nil propè intereſſet, quo ordine recenſerentur, cùm inter ſe temporis prærogatiua certarent. Quod & in aliis Illuſtrium gradibus obtinuit.

Sextò obſeruandum, *Conſiſtorianos Comites* hîc præponi Magiſtris ſcriniorum, cùm tamen poſtponantur ſerie *Titulorum libro ſexto.*

Septimò fit mentio hîc *Comitis ſtabuli*: cuius mentio fit prætereà duobus locis: *l.29.ſupr.de annonâ & tributis*: *l. 3. ſupr.de Equorum collatione*: Tribunus ſtabuli vocatur *l.vn.ſup.de Comitib.& Tribun.ſcholar.* Ammianus Marcellinus *lib. 26.p.338.* memorat, Valentem à Valentiniano fratre *ſtabulo ſuo cum Tribunatus dignitate præfectum.* Idem *lib. 31.p.495.* memorat *Valentianum atque Equitium, quorum alter Stabulum, alter curabat Palatium.* Plura & plenè dixi ad *d.l.vn.*

Quod Octauo loco *Curam Palatij* attinet, de eo dixi ad *d.l.vn.ſup.de Comitibus & Tribunis ſcholarum*: vt & Nono loco de *Scholaribus*, ibidem.

Decimò obſeruo hîc *Decuriones* (de quibus ſuo *titulo 23. lib. 6.*) poſtponi Proximis ſcriniorum & Comitibus diſpoſitionum; cùm tamen *Titulus* de his anteuerat *lib.6.*

Vndecimo notandi ſunt illi qui hîc deſignantur, his verbis: *Cæteras ſimiles Comitum laboribus noſtris ſocias dignitates.* Poſtremo loco ponuntur *hac l. Tribuni & Præpoſiti militares* inter Immunes à Tyronum collatione: pariter vt *l. 18 ſup.de Tyronib. l. vlt. ſupr.de Veteran. lib. 7.* vbi plenè dixi.

DE

DE CONLATIONE

FVNDORVM PATRIMONIALIVM.

VEL

EMPHITEVTICORVM

ET REI PRIVATÆ.

TITVLVS XIX.

XI. COD. IVST. LXV.

De Collatione Fundorum Patrimonialium & Emphyteuticorum: Omiſſum itaque, *& rei priuatæ.* Cæterùm cum *hoc Titulo* committendus eſt *titulus* 3. *lib.* 10. *ſup. de locatione fundorum iuris Emphyteutici & Reipublicæ & Templorum.* Cuius tituli PARATITLON conſulendum.

¶ CONSORTIS *mora ſeu commiſſi vitium conſorti non nocere.*

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Dometium Dracontium."

QVOTIENS plures fundum *Patrimonialem* poſſident, pro portionibus fieri à ſingulis non vetetur inlatio: Quorumdam enim probatâ induſtriâ, in ceterorum culpa poterit coherceri. Dat. xv. Kal. Maij. Sirmio. Accep. xv. Kal. Iun. Karthag." Criſpo II. & Conſtantino II. Coss. [321.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda ei proculdubio *lex* 2. *Cod. Iuſt. de fundis patrimonialibus.*

" *Magiſtrum rei priuatæ Africæ*, vt ex *huius l.* argumento, ſimùl & ſubſcriptione colligi poteſt: ſed expreſsè teſtatur Inſcriptio *legis* 4. *ſupr. de iure fiſci*: quæ ſuperiore A.D. 320 data eſt. De Magiſtris rei priuatæ vid. & *l.* 2. *d. tit. de iure fiſci*: & *l.* 14.26. *infr. de decurionib.* Quæ omnes *leges* Conſtantini vel eius filij *Conſtantis* ſunt. Iunguntur Rationalibus *d. l.* 2. *de iure fiſci fiſci*: & *d. l.* 14.26. ſed tanquam diuerſi [Proculdubio non alij quàm qui poſtea Procuratores rei priuatæ dicti: nam & hi pariter ſeparantur in Notitiâ Imperij à *Rationalibus rei priuatæ.*]

'' *Karthagine* Magiſter rei priuatæ Africæ.

COMMENTARIVS.

DIVIDVAM inter plures poſſeſſores, ſeu conſortes fundi patrimonialis Canonis præſtationem eſſe definit *hâc l.* Conſtantinus M. cui proculdubio iungenda eſt *lex* 2. *C. de fundis patrimonialib. & ſaltu, & emphyteuticis*: Atque adeò diuiduum quoque commiſſi vitium eſſe.

¶ Finge; Plures fundum patrimonialem poſſident: Pro ſuâ ſinguli portione canonem ſeu penſionem inferre poſſunt: & ſolius moratoris portio fiſco committetur: Id ſcil. eſt quod ſibi vult Imperator, cùm ait: *Quorundam enim probatâ induſtriâ ceterorum culpa poterit coherceri*: Nempe *culpæ coercitio* hâc *leg.* non alia eſt quàm pœna Commiſſi: vt docet *d. lex* 2. *Cod. de fundis patrimon.* (quam *huic* coniungendam eſſe dixi) pariter vt *lex* 3. *ſupr. de adminiſtr. & periculo tutorum*: cuius vtriuſque eadem ſententia eſt; Nempe, Canone poſſeſſionum iuris patrimonialis & Emphyteutici ad minores pertinentium, non ſoluto, Commiſſi damnum ad Tutorem & Curatorem pertinere. Hoc tantum inter vtramque *legem* diſcrimine; quod Conſtantinus *d. l.* 2. ob negligentiam tutorum & curatorum, minorum dominio nocere, ſeu ex eorum fortunis auelli fundos noluit: Dicta *lex* 3. voluit; ſeruata actione minoribus aduerſus Tutorem & Curatorem: quæ *lex* tempore poſterior eſt, at non ideò æquior. Iam itaque ex his duabus *legibus* definiamus; Neque conſortis culpam conſorti: neque Tutoris vel Curatoris negligentiam, & officium deſertum, in canone ſoluendo, minoris do-

dominio

Digitized by Google

minin ſeu ſubſtantiæ paruulnrum nocere ſeu præiudicare,& ad fraudem iuris eorum accedere, ſed ſuæ quemque culpæ, negligentiæ, deſertique officij pœnam *ſufferre, damnáque deplorare compelli*, vt loquitur *dicta lex* 2. ſeu, vt *eadem lex* loquitur, *negligentiæ ſuæ & officij deſerti pœnas exigi.*

Ex *eadem* interim *l.* 2. diſcere licet, patrimonialis fundi nomine aurariam penſitationem & frumentariam ſimul illatam: Quod etiam docet *lex* 3. *infr. hoc tit. lex* 1. 13. 17. *ſupr. de exactionibus.*

¶ Quando verò in Conſtantini M. *lege* verſamur de fundis patrimonialibus, déque functionibus quas tenebantur; age memoremus & alteram ſuper his Conſtantini Magni conſtitutionem, quæ memoratur à Theodoſio Iun. *Nouellâ* 12. *l.* 1. *de patrimonialibus fundis*: Ea ſcil. conſtitutum fuerat, vt qui huiuſmodi fundos per Aſianam & Ponticam diœceſim poſſiderent donationis forte titulo, ad incolendam vel ædificiis augendam Conſtantinopolim tenerentur. Quod à Theodoſio *eâ Nouella* ſublatum, cùm iam ſatis vrbs ea excreuiſſet.

¶ Tandem obſeruandum *hic* Conſortium priuilegium, ſeu fauor: cuiuſmodi plura in Conſortium fauorem ab eodem Imp. Conſtantino ſancita, quæ congero ad *l. dudum, ſupr. de contrah. empt.*

II. * Imp. IVLIANVS A.

OMNES qui *Patrimoniales* fundos retinent'', pro his conueniendi ſunt ad vniuerſorum munerum'' functiones, ſicut vnumquemque priuatorum neceſſitas publicæ penſitationis adſtringit: *&c.* Dat. v. Kalend. April. Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

* *L.* 3. *Cod. eod. tit. de collat. fund. patrim.*

'' *Siue communiter, ſiue ex aſſe retinent.* ita C. Iuſt.

'' *Ad eoſdem fundos pertinentium pro rata portione, vel in ſolidum functiones*: ita C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

VNIVERSORVM munerum functiones, ſeu omnem neceſſitatem publicæ penſitationis agnoſcere iubet patrimonialium fundorum poſſeſſores hac conſtitutione Iulianus, haud aliter atque priuatos.

Quâ ſententia non dubito, quin Iulianus etiam Extraordinariis muneribus, poſſeſſores patrimonialium fundorum obnoxios facere voluerit, à quo tamen immunes fuêre poſtea, *l.* 12. *ſup. de extraord. mun.* Illud equidem Iulianus Actoribus rei priuatæ tribuit, vt vetaret iis neceſſitatibus eos adteri, ſeu iniuriis adflictari, quas ſæpenumerò *Rectores prouinciarum*, vel inlicitâ Principalium adrogatione, vel propriis decretis ordines (ita enim reſcribo) fieri cenſebant: vt docet Valentinianus *l.* 2. *ſup. de actoribus, procur. & conductor. rei priu.* Verùm, vt hoc poſtremum à Iuliano competentiſſimè decretum, Valentinianus quoque *eâ l.* 2. confirmauit; Ita illud quod *h. l.* continetur ab eodem & ſecutis Principibus abrogatum: ab eodem, inquam, Valentiniano, eâ proculdubiò famoſâ deinceps conſtitutione, cuius alia nonnulla capita continentur *l.* 1. 2. *ſupr. de paſcuis*: *l. vlt. infr. h. t. l.* 3. *ſup. de locat. fund. iur. emphyt. l. vn. ſupr. qui conductor. rei priuatæ.*

III. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. Prouincialibus Byzacenis.

AB *Emphyteuticariis* poſſeſſoribus, Annonariam quidem ſolutionem per quatuor menſes ita ſtatuimus procurari, vt circa vltimos anni terminos paria concludantur: Aurum verò, non ex die x. Kal. Decembr. in prid. Kalendarum Ianuariarum, ſed per annum ſolidum, prout quiſque pendere potuerit, inferetur. Dat. Id.'' Septembr. Aquil. diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ autem ei ſunt *lex* 9. *ſupr. de petitionibus*: *lex* 60. *infr. de Decurionib.* Fortè etiam *lex* 59. *infr. de Decur. & lex* 17. *infr. de Epiſcopis*: quod poſtremum non temerè adſero.

'' Prid. Id. *d. l.* 9. & *d. l.* 60. iv. Id. Sept. *d. l.* 59. & *d. l.* 17.

COMMEN

COMMENTARIVS.

TEMPVS canonis,ſeu collationis ab Emphyteuticariis poſſeſſoribus inferendæ, ſoluendæ hâc conſtitutione definit Valentinianus Sen. & quidem variè, pro varietate collationis. Nempe duplex collatio his incumbebat, ſeu duplicem canonem ſoluebant;annonariam ſcil. ideſt, frumenti, & auri : quod præter *hanc l.* docent quatuor prætereà *leges* : putà *lex* 1. *&* 13. *ſupr. de extraordinariis* : idque ipſum indicat etiam *lex* 17. *eiuſdem tituli in pr.* & *lex* 2. *Cod. de fundis patrimonialibus.*

§ Igitur *Annonam*, ſeu frumentum inferri Valentinianus iubet, trinâ per annum ſolutione,ideſt, per quaternos menſes : de quâ tripertitâ ſeu quadrimenſtruâ collatione tributorum ſunt tres prætereà Valentiniani *hoc Codice* conſtitutiones, putà *lex* 11. *ſupr. de exactionib.* *lex* 15. *ſupr. de annonâ* vbi plenè ſemel de hac dixi, *l.* 15. *infr. de ſuſceptoribus*,& quarta adhuc putà *lex* 4. *Cod. eod. tit. de coll. fund. patrim.* eſt & Valentis *lex* 16. *d. tit. de annonâ & trib.* & *Nouella Maioriani* 4. v.& *titulum* 15. *de quadrimenſtruis breuibus.* De Valentinianeis id obſeruandum (quib. ſanè hæc collationis forma primùm introducta eſt) hanc omnium primam eſſe : atque hunc in his proceſſum obſeruare licere: Nempe, de Emphyteuticariis primùm id conſtituiſſe videri Valentinianum *h.l.* De Colonis deinde rei priuatæ, *l.* 11. *ſupr. de exactionib.* Poſtremùm de omnib. prouincialib. *d l.* 15. *ſupr. de Annona* : *& l.* 15. *infr. de ſuſceptorib.*

§ *Modum* etiam huic quadrimenſtruæ collationi hunc addit Valentinianus, *Vt circa vltimos anni terminos paria concludantur* : ideſt, vt ante annum elapſum totus canon anniuerſarius ſoluatur, neque quidquam in reliquis hæreat. Et hæc quidem de annonario ſeu frumentario Canone.

§ Atenim *Auro* ſoluendo nullum certum tempus Valentinianus *hâc l.* præſtituit : quinimò per totum annum, prout quiſque poſſit, ita & aurum inferre permittit, ſtudio ſpontaneæ deuotionis. Quod & ipſum de auri ſolutione Conſtantinus M. conſtituerat *l.* 2. *infr. de ſuſceptor.* Valentianus Tertius *l.* 35. *ſupr. de annonâ & trib.* Et ſic Autopragiam auri largitur : de quo dixi plenè *l.* 34. *& d.l.* 35. *ſupr. de annonâ & tribut.* Cùm anteà (vt *hâc l.* nominatim docemur) circa vltimos anni terminos, ex die x.Kal.Decembr.in prid. Kal.Ianuar.atque ita intra quadrageſimum diem ſeu quadraginta dies poſtremos anni currentis hæc illatio fieret. Adeò quidem, vt cum integer canon auri intra eos dies, atque vnà iam ſolutione inferri deberet,hac l. *prout quiſque pendere potuerit*, inferri permittatur, quo tempore voluerit, *d. l.* 2. *infr. de ſuſceptor.* ideſt, vt accipio, diuiſis ſolutionibus: Cui non adeò abſimilis humanitas eiuſdem Valentiniani Sen. altera conſtitutione inducta : putà *l.* 4. *Cod. Iuſt. eod. tit.* *Placuit*, inquit, *vt Emphyteuticorum fundorum patrimonialiúmque poſſeſſores, quo voluerint tempore,& quantum habuerint penſionis partitum (dummodo non amplius quàm in tribus per ſingulos annos vicibus,)officio Rationalis adſignent* Quanquam id magis concordat *legi* 15. 35. *ſup. de annona & trib.* Et hæc quidem omnia, ſingularem Valentiniani humanitatem & moderationem arguunt, quam & idem hâc eadem parte oſtentat *d. l.* 11. *ſup. de exactionib.* Eſt verò iſtud nominatim ſingulare, priuati enim creditores *particulà* ſolutionem admittere non coguntur.

§ Cur autem peculiaris, neque tam adſtricta certis & definitis temporibus auri ſolutio fuerit, vel etiam olim extremis anni diebus eam fieri mos eſſet, aliter atque in annonæ ſolutione, cauſam hanc puto; quia ſcil. annonam in parato ſemper haberet poſſeſſores : at non & aurum, quod ex frugibus demùm venditis colligere eis neceſſe erat : quod vtique nonniſi extremo fermè anni tempore facere poterant, poſt excuſſas fruges & vindemias conditas.

IV. * Impp. Arcad. & Honor. AA. Firmino Com.″. S.L. Poſt alia.

QVI prædia Patrimonialia, & Emphyteutica, priuatæ quoque rei ; perpetuo″ iure retinent, & Dominici Actores″, augmenti″, &″ Superindictitij″, & onerum Rheticorum″ dicuntur mediam nolle ſoluere penſionem : Igitur iubemus, vt moniti Rationales,ſciant,ea quæ à Diuæ memoriæ Valentiniano † conſtituta ſunt,quamprimitùs eſſe ſeruanda. Dat. IX. Kal. Iun. Med. Honor. A. IV. & Eutychiano Coss. [398.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ ei ſunt *lex* 11. *ſup. de iuriſdict. & lex* 6. *Cod. Iuſt. de exactor. trib.* quæ tamen *Theodoro PP* inſcribuntur.
″ *Firminus* Comes S.L. ſub Honorio Imp. quomodo etiam præfert inſcriptio *legis* 2. *ſupr. de domib. ad rem priuat. pertinentib* & *Cod. Iuſt. l.* 1. *de locat. fund. fiſcal.* Atenim hoc ipſo Anno & ſeqq. in *l.* 22. *ſupr. de petitionib.* & *l.* 25. *infr. de ſuſceptoribus* : habetur Com. R.P.
″ Dixi de his *Perpetuariis* fundis ad *l.* 12 *ſup. de extraordin.*
″ *Dominici Actoris* fit quoque mentio *d. l.* 11. *ſupr. de iuriſdict.* quæ *huic* iungenda eſt.
″ *Augmentum* quid ſit hic, mox dicam.
″ Pro *ſeu*.
″ De *ſuperindicto* fuit *ſupr. tit.* 6.
″ De *Rheticis* his oneribus agitur *& l.* 15. 18. *ſupr. de extraordin.* vbi dixi.
† *Valentiniani* conſtitutio.

COMMENTARIVS.

SICVT IMMVNITATE ab extraordinariis oneribus omnibus, & quidem pleniſſimâ regulariter potiebantur patrimonialium & Emphyteuticorum, perpetuariorum fundorum poſſeſſores, Actoréſque rei priuatæ: *l.1.2. 5. 9. 12. 13. 17. 20. ſupr. de extraordin. mun. l.2. ſupr. de Indictionib.* Ita quandoque nonnullis extraordinariis pro certâ tamen tantum parte obnoxij facti fuerunt, puta pro *media penſione* ſeu portione, id eſt, vt ipſi dimidium eius quod alij extra ordinem agnoſcerent, præſtarent. Quod præter *hanc l.* oſtendit quoque Conſtantini M. *lex 1. ſupr. de extraordin. muner. Patrimoniales*, inquit, *fundos extraordinariis oneribus, vel* MEDIÆ *aut tertiæ portionis obſequiis fatigari non conuenit.* Mediæ igitur portionis penſitationem, quam Conſtantinus M. iam dudùm ſuſtulerat, Honorij nunc æuo reductam ex *hac l.* liquet.

¶ De cuius ſententiâ priuſquam ago, notanda ſunt onera extraordinaria quæ *h. l.* diſtinctè memorantur. Primùm eſt *Augmenti*: Quâ quidem appellatione accipiendum videatur *Augmentum penſionis*, quod ex nouâ licitatione noui conductoris accedentis priori penſitationi accedit: Huiuſmodi ſcil. Augmentum priuatæ rei &c. poſſeſſores, conducto ſubire non tenebantur, ideſt, ſemel conductæ poſſeſſiones prætextu augmenti alicuius ab alio oblati, poſſeſſoribus eripi non debebant, neque id augmentum agnoſcere ij tenebantur, ex conſtitutione Valentiniani Sen. *l.1. 2. ſupr. de paſcuis.* Cuius mentio quoque fit *l.3. ſupr. de locat. fund. iuris emphyt.*

Verùm id hùc non pertinet: *Augmentum* enim hîc παραλλήλως pro *ſuperindicto* poſitum, quod etiam ſubiecta onerum Rheticorum mentio oſtendit. Eadem voce vtitur in hâc re Caſſiodorus 9. *variar.* 10. Augmentum indictionale Ammianus Marcellinus, *lib.*17.*p.*98. qui idem & incrementa *ibidem* vocat. Quibus ſimiles appellationes plures habes in *Paratitlo, ſup. de ſuperind.*. Ergo Honorius mediam augmenti iſtius portionem ſeu penſionem patrimonialia & emphyteutica priuatæque rei prædia perpetuo iure retinentes poſſidentes ſoluere aliquando voluit: Augmenti inquam ſeu ſuperindictitij: *ſuperindictitium* propriè eſt extraordinaria ſpecierum equorum collatio; cui, priuatæ rei poſſeſſores, modò in ſolidum, *l.12. ſupr. de extraordin. mun.* modò, pro dimidiâ ſubiecti fuêre. Poſtrema onera ſunt, *onera Rhetica*: de quibus agitur *l.15. 18. ſupr. de extraordin. mun.* ad quam *l.15.* pleniùs dixi. Onera verò hæc, non alia fuerunt, quàm paraueredorum & parangariarum ad inſtruendum limitem Rheticum annonâ militari.

¶ Nunc de *huius l.* ſententia: quæ an ad ſubleuandos poſſeſſores & actores rei priuatæ: an verò ad eoſdem prægrauandos pertineat, quæri poteſt. Ad poſtremum igitur hoc ſpectare videri poſſit, cùm dicat *lex*, eos *nolle* ſoluere mediam penſionem, quibus verbis contumacia eorum perſtringi videatur, & perſtringi iubeatur; alioquin enim dicendum fuiſſet, *eos non poſſe.* Contra: Prior ſententia & interpretatio magis placere videatur, puta *hanc leg.* ſpectare ad ſubleuandos rei priuatæ poſſeſſores, & Actores: Nempe cùm his mediæ ſaltem penſionis præſtatio prædictorum onerum & augmentorum, indicta fuiſſet, neque mediam hanc ſoluere voluêre, velut, iam ſatis grauati (de quâ ratione v. *l.*1.13.17. *ſupr. de extraordinar.*) Quare & hanc eis remitti nunc à Rationalibus Honorius iubet: ſeruatâ ſuper hoc Valentiniani conſtitutione. Et verò hæc ipſa Valentiniani conſtitutio argumento eſt, *hanc l.* ita vt feci interpretandam. Hæc enim proculdubio illa Valentiniani Senioris (non Iunioris, atque adeò non *lex* 18. *ſupr. de extraordin.* vt nonnulli cenſebant) conſtitutio eſt, & quidem famoſa, cuius vt duo capita *hoc Codice* extant, puta *lex* 1.2. *ſupr. de paſcuis*: Ita & alibi quoque eius mentio fit, putà *l.3. ſupr. de locat. fund. iur. emphyt. l. vn. ſupr. qui conductor. rei priuatæ.* Ex quibus omnibus apparet, Valentinianum Sen. eâ conſtitutione conductores & poſſeſſores actoréſque rei priuatæ modis omnibus ſubleuatum iuſſe: & nominatim Augmentis penſionum. Eadem igitur nunc *h. l.* Honorio mens fuerit, prælato Valentinianeæ conſtitutionis exemplo: ac proinde Rationalibus fibulam imponit: pariter vt & in aliis duabus ſpeciebus, quæ continentur *l.11. ſupr. de iuriſdict. & l.6. C. de exactor. tributor.* quæ *huic legi* coniungendæ ſunt, vt oſtendit earum ſubſcriptio, etſi alij, putà Theodoro PP. inſcribatur: pro more ſcil. de quo in *Prolegomenis* prolixiùs.

DE

DE CONLATIONE DONATARVM" VEL RELEVATARVM" POSSESSIONVM".

TITVLVS XX.

X. COD. IVST. XXVIII.

Plenius & ſpecialius *De collatione donatorum, vel releuatorum, aut tranſlatorum, ſeu adæratorum.*

" De his eſt *lex* 1.2.4.5. *hoc tit.* & *l.* 15. *infr. de indulg. debitorum.*

" De his eſt *lex* 5.6. *hoc tit.* & *l.* 2.13. & *d.l.* 15. *d. tit. de ind. deb.* & *Nouella Theodoſij de releuatis* 33. & *Nouella Martiani* 2.

" Adde & de Tranſlatis poſſeſſionibus *legem* 6. *hoc tit.* & *dictas Nouellas*. Vt & de Adæratis; *d. Nouellam Martiani* 2. & *d. l.* 6. *hoc tit.* Quanquam & hæc duo *releuatorum* appellatione hîc comprehenduntur: nam & releuationis ſpecies eſt tranſlatio, & adæratio.

PARATITLON.

1. DONATÆ quoque poſſeſſiones, *Rubr.* donati fundi *l.* 1.2. ſacra liberalitate, *l.* 1.2. principali munificentia, *d.l.* 1. *&* 5. *hoc tit.* largitate Principali, *l.* 4. dono data, *d.l.* 4. donata, abſolutè 1 *l.* 15. *infr. de indulg. debitor.* & *Nouella de indulgentiis reliquorum*, *Martiani* 2. in benè meritos de Reipublicâ, collata, *d.l.* 5. *h.tit.* (at nón etiam recuperatæ, in ſpecie *legis* 1. *&* 2. *h. t.*)

2. Item RELEVATÆ poſſeſſiones, *Rubr. hoc t.* releuata iuga ſeu capita, *l.* 6. *h.t.* releuata, abſolutè *d.l.* 15. *& d. Nouella* 2. & *Nouella* Theodoſij *de Releuatis* 33. ſeu ſubleuata prædia, *d. Nouella Theodoſij* 33. in quibus canon demptus ex parte, vel integer: *d.l.* 5. *hoc tit.* quæ aliquatenùs tributorum munere ſubleuata, *d. Nouella* 33. v. & *Nouellam Martiani* 2.

3. Item TRANSLATA: *dicta Nouella* 2. *&* 33. ideſt, quæ in aliam præſtationem tranſlata, *l.* 6. *hoc tit.*

4. Denique ADÆRATA, *dicta Nouella* 2. *&* 33. Adærata leuiùs, *d. l.* 6. *hoc tit.* Hæc, inquam, poſſeſſionum genera, extra ordinem ſi adſiſteret tanta neceſſitas, vt aliquid in adiumentum ærarij publica requireret expenſa, *d.l.* 4. *hoc tit.* cùm id neceſſitas flagitabat, *d. Nouella* 33. conlationi, *Rubr.* auri atque argenti collationi obnoxiæ reddebantur, *l.* 1. *h.t.* conlatio his adſcribebatur, *d.l.* 1. conlatio auri atque argenti adſcribebatur, *l.* 2. *h. t.* deſcriptio eis imponebatur, *d.l.* 15. *infr. de indulg. debit.* certa quantitas eis indicebatur, *dicta Nou.* 33. reditus conferebant, *l.* 5. *h.t.* certorum annorum, pro ratione diutinæ poſſeſſionis, *l.* 4.5.6. *h.t.* De quâ Auri argenti collatione num accipienda ſit *lex* 2. *infr. de Medic. & Profeſſ.* ad *eam* dicetur.

I. * Imp. IVLIANVS" A. Aginatio" Conſ. Byzacenæ.

ADMODVM nobis videtur abſurdum, & à Noſtrorum temporum" tranquillitate ſubmotum", vt hij qui proſcriptionis ſortem pertulerunt, ad exemplum eorum qui fundos donatos ſacrâ liberalitate tenuerunt, auri atque argenti conlationibus" redderentur obnoxij, quæ ſub Diuæ memoriæ Conſtantio † adſcribta eſt: cùm multum interſit, inter eum qui Principali munificentiâ perfruitur,& eos qui propria recuperare meruerunt. Dat. prid. Id. Nouembr. Mampſyſtæ", Iuliano A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

NOTÆ.

* Abſunt huius tituli *leges* omnes à *Cod Iuſt.* Earum loco vnica *lex* poſita *in Codice* ex *Nouella Theodoſij* 33. de quâ *ad l. vlt hoc tit.*

" IOVIANO tribuenda hæc *lex*, mox vt oſtendam.

" *Aginatius* Proculdubio hic idem eſt qui poſtea ſub Valentiniano Vicarius Vrbis Romæ fuit: de quo Ammianus Marcellinus *lib.* 28. non vno loco, Vid. *Proſopogr.*

" Temporum ſuorum tranquillitati conſulere affectabant Principes.

" Et propria recuperare meruerunt: vt dicitur *fine l. & l. ſequ.*

" *Semotum.*

" *ᵹ. Conlationi*: vt oſtendunt ſequentia.

" *Mampſyſta* vel *Mampſueſtia*: de quo mox.

II. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Mamertinum PF. P."

EOs qui rem paternam, vel ſuam, à fiſco recuperare meruerunt, à conlatione auri atque argenti, quæ adſcribta eſt,&" his qui aliquid à Sacra liberalitate meruerunt, tutos" defenſóſque ſeruari præcipimus. Dat. VI. Kal. Maij, diuo Ioviano,& Varroniano coss. [364.]

NOTÆ.

* Iungenda fortè *lex* 2. *ſupr. de Caſarianis.*

" *Mamertinus* PP. Italiæ, Illyrici, Africæ, ſub Valentiniano Sen. Vid. Ammianum Marcellinum *lib.* 26. & *Proſopogr.*

" Inducenda hæc mox quæ occaſione ſuperioris vocis, *eſt*, irrepſit: & continuo filo ita hic legendum, *quæ adſcripta eſt his* &c.

" *Tutos defenſóſque*, id eſt, immunes.

COMMENTARIVS.

REDDITÆ ab Imperatore poſſeſſiones proſcriptis, eorúmve liberis, à Donatis, his duabus *Ioviani* & *Valentiniani Sen.* conſtitutionibus quoad onus extraordinarium collationis ſeparantur.

¶ Quæ *lex* & Differentia vt intelligatur, duo præſupponenda ſunt. Primùm, Bona proſcriptorum ſæpè Principum indulgentia, proſcriptis ipſis eorúmve liberis reddi integrari ſolita: *vt ingenitum* ſcil. *eſt* (quomodo elegantiſſimè fermè loquitur Arcadius *l.* 17. *ſupr. de bonis proſcript.*) bonis Principibus, *duriores caſus & triſtiorem fortunam Imperatoriâ humanitate mollire.* Quomodò ſanè Libanius teſtis eſt *Orat. in Iuliani necem, pag.* 298. à tribus initio Imperij Iuliani ſupplicio affectis, Iulianum, Tertij ex iis filiæ non exiguam patrimonij portionem conceſſiſſe.

Secundò obſeruandum (quod *huius tituli* argumentum eſt) *Beneficiis* Principum, id eſt, Donatis quondam poſſeſſionibus è fiſco à Principe extra ordinem quandoque vrgente neceſſitate & ærarij inopia, collationem aliquam auri atque argenti indictam. Quod vtique non adeò iniuſtum aut inhumanum extraordinariæ indictionis & collationis genus fuit. Quæ enim iniuria eſt, eum qui de publico quid beneficio Principis meruit, extra ordinem deuotionem ſuam erga publicum efferre, potius quàm miſeros & inopes prouinciales extraordinariis oneribus ſubiacere. Cùm & aliàs magnum diſcrimen eſſe ſoleat inter ea quæ lucratiuo titulo & oneroſo quæſita ſunt: Cui rei exemplum præbere poteſt, & in hoc ipſo vectigalium ſeu tributorum argumento *Viceſima hereditarium vectigal.*

¶ His ita præſuppoſitis, cùm donatis poſſeſſionibus à Principibus ſubinde extra ordinem collatio auri atque argenti indiceretur, quæri iam cœpit, an *donatarum* appellatione venirent quoque *reddita*, & ſic an ij quibus redditæ fuerant ſuæ vel parentum poſſeſſiones, olim proſcriptæ fiſcóque quæſitæ ad hanc collationem tenerentur? Id quod his duabus conſtitutionibus negatur: atque adeò differentia inter donatas & redditas ſtatuitur.

Ratio indicatur *leg.* 1. *Admodùm abſurdum videri & à Temporum tranquillitate ſubmotum*, ſi ij quibus redditæ ſunt poſſeſſiones *ad exemplum* eorum quibus donatæ reuocarentur: *cùm multum interſit inter eum qui Principali munificentia perfruitur,& eos qui propria*

propria recuperare meruerint. Nempe quibus reſtituta ſunt bona, nec adempta quidem videntur: nam etſi caſus ea ademerit, ſuæ tamen naturæ redduntur: atquin *propria* fuerunt, non beneficio Principis quæſita. Bonorum reſtitutio nouam poſſidendi cauſam non introducit, ſed veterem reſtituit: vid. *leg. vn. ſup. de ſent. paſſis & reſtitutis.* Quæ harum *legum* deciſio comprimis notabilis eſt, & in vſum ſeu praxin optimè traduci poteſt. Nam & ita Feudorum interpretes definiunt, ſi patronus vaſallo ſeu clienti noxam commiſſi remittat, antiqui feudi ſeu beneficij conceſſionem hanc non noui donationem videri: ſimiliter à Pragmaticis ſtatuitur, fundum commiſſum, & reſtitutum, dominicum ſeu domanialem retrò nunquam fuiſſe videri: de cuius rei vſu vide Choppinum pluribus *lib. 1. de Domanio, cap 9.* Ac maximè, ſi breui intra biennium à confiſcatione bona reſtituta fuerint, quia intra id tempus nondum rectè fiſcales fuiſſe videntur: alioquin poſt biennium iam fiſcales omninò fiunt, in ſp. *d. l. 17. ſup. de bonis proſcriptorum.* Ambroſius quoque hanc ad rem aduerſus Symmachum *initio lib. 1.* de ſumptibus cærimoniarum agens à Gratiano detractis, quos Gentiles à Valentiniano Iun. repetebant: *Quod enim,* inquit, IAMDVDVM *vel fiſco, vel arca eſt vendicatum, de* TVO *magis conferre videbere, quàm de ſuo reddere.* Quanquam *lege 2. h.t.* nullum diſcrimen temporis ponitur. *Eos,* inquit, *qui rem* PATERNAM *vel ſuam à fiſco recuperare meruerunt.* Et vero ſimile mihi, id quod à Iouiano ſtatim conſtitutum fuerat *leg. 1.* de propriis bonis à Valentiniano produci ad paterna quoque bona, poſt multum temporis licet, reddita: Nam & hæc non minùs propria ſunt, vt quæ iure ſanguinis deferuntur, *leg. 11. π. de liberis & poſthumis.* Eodémque exemplo, & viceſimarium vectigal ex huiuſmodi hæreditatibus ſeu bonis olim non exactum: vid. *Plinij Panegyricum.*

§ Tria interim adhuc ad *leg. 1.* obſeruanda. Primum, Collationis huius extraordinariæ donatis poſſeſſionibus indictæ, Conſtantium primum auctorem indicari; *Auri,* inquit, *atque argenti conlationi redderentur obnoxij. quæ ſub Diua memoria Conſtantio adſcribta eſt.* Etſi in Marnardi *Codice* ad me tranſmiſſo à P. Puteano, ſuſpicetur qui ad eum *Notas* quaſdam adſcripſit, hîc legendum *Conſtantino.* Quod non probo: mihi quippe mens ea, *Conſtantium* omninò huius collationis auctorem videri. Nempe Conſtantinus res reditúſque & poſſeſſiones Templorum priuatis quàmplurimas paſſim donauerat, fruſtrà ringentibus Gentilibus. Ipſéque etiam Conſtantius; quo nomine Libanius eum paſſim ſectatur, *Orat. pro templis, p.23.* in *Iuliani necem, p.233.266.* vid. & Socratem *lib.2.c.2.* & Sozomenum *lib. 5. c.5.* Igitur Conſtantius videns opes quamplurimas in priuatos ita tùm patris ſui, tùm ſuo beneficio congeſtas, rerum neceſſitate depoſcente, & vt puto ſuggeſtione Iudicum & Palatinorum Gentilium, donatis ita poſſeſſionibus hanc collationem indicendam credidit, neque abſurdè neque inhumanè: Sanè & *l. vlt. inf. hoc tit.* nominatim agitur de donatione poſſeſſionum iuris *Templorum.*

Secundò obſeruandum, *d. legem 1.* non Iuliano, verùm IOVIANO adſcribendam: non vno argumento. Primo quidem, quia *Conſtantius diuæ memoriæ* hîc vocatur: quod quidem Iuliano non conuenit, vtpote qui paſſim Conſtantino & Conſtantio, pariter vt Christo χι & κάππα bellum indixerat, eóſque adeò citra honoris alicuius præfationem memorare & nominare ſolet. Sic Conſtantinum patruum ſuum vocat ſimpliciter, *l. 1. ſup. de dominio rei quæ poſcitur: & l. 3. ſup. de contrah. empt.* Imò Conſtantini M. Conſtantiíque conſtitutiones abrogans, ne nominare quidem eos ſuſtinet. Alterum argumentum deſumo ex loci & temporis ſubſcriptione: Iuliano quippe iam VI. Kal. Iulij mortuo, Iouianus ſuffectus Antiochiâ *Ciliciam* profectus eſt (in qua MOPSVESTIA) teſtis Ammianus Marcellinus *lib.25. p. 329. Moratum,* inquit, *paulisper Antiochiæ Principem* [Iouianum] *exeundi mira cupiditas agitabat: proinde flagranti hyeme inde profectus, Tarſum vrbem Ciliciæ nobilem introiit.* Profectus itaque Antiochiâ Iouianus Tarſum Ciliciæ, tranſitu prius per Mopſueſtiam facto, quæ interiacebat. Itinerarium Peutingerianum: ANTIOCHIA, & poſt, *Anazarbo, Mompſeſtia, Adana* TARSO *Ciliciæ.*

Cæterum (quod Tertium) locus hic non vno modo deſignatur: communiter, non à Græcis tantum, ſed & à Latinis *Mopſueſtia,* à Mopſo Vate: v. Strabonem *lib.9.* Ammianus Marcellinus *lib.14.p.21 Ciliciam,* inquit, *Tarſus nobilitat, & Anazarbus, & Mopſueſtra, Vatis illius domicilium Mopſi.* Procopius περὶ κτισμ. *lib. 5.* πόλις δέ τις ἐστιν ἐν Κιλικίᾳ ἡ Μοψουεστία. Stephanus Μοψουεστία, ἀπὸ τοῦ Μόψου τοῦ μάντεως. Aliquando tamen vna literam auctius *Mompſueſtia,* vel *Mompſeſtia*: vt in *Itinerario Peutingeriano,* & apud Conſtantinum περὶ θεμάτων. Ταρσὸς καὶ ἡ Μόμψου ἑστία. Et verò & in *hâc leg.* id ita expreſſum fuerat *Mompſeſtia*: non vt editum *Mampſyſta.* Vnde Ortelius *Mampſyſtam* in Theſaurum locum peculiarem ſibi incognitum ex hoc *Codicis Theodoſiani* loco efficiebat. *Mopſon* vocat Plinius *lib.5. c.27.*

§ Illud tandem notandum ea quæ de Conſtantio *hâc leg.* dicuntur, de ipſis donationibus à Conſtantio factis à nonnullis accipio.

III. * Impp. Arcad. & HONOR. AA. Hadriano PF. P."

EXIGVA quodammodò" Ædificiorum penſitatio, nullum ergà poſſeſſiones ſuas ſuperindicti" oneris pondus agnoſcat. ¶ Per omnes autem ciuitates", municipia, vicos, caſtellos", ex Horreis, Balneis, Ergaſteriis", Tabernis, Domibus, Cœnaculis Salinis etiam omnibus (præter Mancipium", quæ" Populi Romani lauacris" inſeruiunt, vel his, quæ in memoratis locis ſub penſionis locatione retinentur) nullius exceptâ perſonâ, vnius anni, hoc eſt tertiæ Indictionis, deuotione" congrua, à locorum dominis penſio conferatur (exceptâ ſcilicet Æternabili" Vrbe, quam ab huiuſmodi mu-

nere

nere reuerentia propriæ Maieſtatis excuſat.) Eâ videlicet ratione ſeruata, vt ſi qui dominorum defuerit, vel à Procuratoribus, vel ab his qui hæc loca ſub conductione detentant, id quod præceptum eſt inferatur, dominorum rationibus inputandum: eâ condicione ſeruatâ, vt ſciant tantum quantum ipſi percipere conſueuerunt, omni maturitate oportere conferre. Dat. III. Non. Octob. Rau. Stilicone & Aureliano Coss. [400.]

NOTÆ.

* Fugitiua hæc *lex* eſt: mox vt oſtendam. Fortè iungenda ei *lex 3. C. de locat. prædior. ciuilium.*

" *Hadrianus* PP. Italiæ ſub Honorio: *v. Proſopog.*

" *Quodammodo*, id eſt fermè: vel, vt Saluianus loqueretur, *admodùm*. Niſi fortè quis hîc legat, *Exigua quidem admodùm.*

" De *ſuperindicto* fuit ſuprà *titulus* peculiaris.

" Ita *l. 16. inf. de Epiſcopis*: *In qualibet Ciuitate, in quolibet oppido, vico, caſtello, municipio* &c. Ita *l. 13. ſup. de deſertorib.* ad eundem Hadrianum PP. *Primatium vrbium, vicorum, caſtellorum.* Auguſtinus *ep. 50.* conuerſo ordine, *Quot liberantur per iſtas leges ab illa peſtifera æternáque pernicie fundi, pagi, vici, Caſtella, municipia, ciuitates.* Vide alia in *Orbis Romani deſcript. ex Cod. Theod.* de vicis inſuper v. *l. 31. inf. de Epiſcopis.*

" *x. Caſtella*, error ortus ex ſuperioris vocis ὁμοιοτέλευτον.

" *Ergaſteria*. de his v. & *l. 9. 42. inf. de operib. publ. l. 5. ſup. de metatis*: *l. 14. inf. de Epiſcopis.*

" *x. Mancipum*: niſi *Mancipium* hic pro *mancipum*: qualia multa *hoc Codice*. Porrò, de mancipibus his thermarum eſt infra peculiaris *titulus lib. 14. tit. 5.*

" Non audio virum doctum reponentem *qui*: *Quæ* ſalinæ ſcil. mancipum; vt mox *vel his quæ*. Nempe, vt mancipes Salinarum populi Romani lauacris inſeruiebant, ita non minus *Mancipum ſalinæ inſeruire* dici poterant: verùm de eo mox plura.

" Vid. quæ dixi ad *l. pen. inf. de oper. publicis.*

" De hac *Deuotionis* voce, vid. *Gloſſarium.*

" *Æternabilis* vrbs Roma: vt Æternabilis domus, Principis ſcil. *l. 5. ſup. de locat. fund. iur. emphyt.* Alioquin Æterna Roma: vid. *Orbis Rom. deſcript.*

COMMENTARIVS.

VRBANA PRÆDIA, vt regolariter ad collationem aliquam non vocabantur, ita hac tempeſtate extra ordinem vocari cœpêre. Et verò ab *Honorio* hâc conſtitutione vocantur, A. D. 400. diſtinctione tamen factâ, inter vrbana prædia, exiguæ penſitationis, & magnæ: vt horum nomine videl. vnius anni è tribus penſio conferatur, id eſt reditus integer iſtorum prædiorum vrbanorum: illorum nomine, nihil. Quod vtique ſuperindicti, ſeu extraordinariæ collationis genus haud adeò iniquum, vrgente Reipubl. neceſſitate: cùm hæc prædia, non minore reditu ſeu quæſtu, minore etiam ſumptu & operâ, quàm ruſtica cenſeantur.

§ Quo in cenſu *hâc l.* memorantur I. *Horrea*: in quibus ſcil. & pretioſiſſimam fortunarum ſuarum partem merces, frumenta, vina, penum, Romani condebant cuſtodiæ cauſa; de quo fidem faciunt innumeri Iuris textus, quos collegit Briſſonius 4. *Select.* 18. & *lib. 8. de verbor. ſignific.* quibus locatis non minimam mercedem & penſionem corrogabant: ſic vt in quæſtu & reditu omnino eſſent: *l. 20. §. 1. π. de annuis legatis*: *l. vlt. §. 19. π. qui potiores*: *l. 3. π. in quibus cauſis pign. l. 55. 56. 60. §. locator & §. vlt. π. locati*: *l. 1. 4. Cod. de locato.* Secundò, *Balnea*: Priuatæ balneæ ſcilicet fuerunt, ex quibus locatis quæſtus quoque fiebat. De his illud Iuuenalis.

——cùm iam celebres notique Poëtæ,
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent:

Item:

Dum petit aut thermas, aut Phœbi Balnea:

Vbi vetus Scholiaſtes *Priuata*, inquit, *balnea, quæ Daſnes appellantur.* De his fuit *titulus* ſup. peculiaris *lib. 7. Ne Comitibus & Tribunis lauacra præſtentur.* Signanter *Priuatum* dictæ videntur *l. 12. ſup. de metatis*; vbi dixi. Tertiò, *Ergaſteria, Taberna*: de quibus Ergaſteriis priuatis, id eſt, tabernis quæ mercimoniis deputatæ, agitur quoque *l. 5. ſup. de metatis*: *l. 14. inf. de Epiſcopis*: pariter vt de Ergaſteriis publicis *l. 9. 42. inf. de operibus public.* vbi dixi. Quartò *Domus*: Domus ſcil. ab ædificiis vt hîc diſtinguuntur, ita ædificia ſunt exiguæ habitationes, quæ domini tantùm vſibus & habitationi deſeruiunt, manſiones ſpatio anguſtiore *l. 3. inf. de aquæductu.* *Domus* verò latiores & lautiores; ſummæque, & maioris meriti, *d. l. 3. inf. de Aquæductu*: quæ proinde locatæ in quæſtu erant. Quintò, *Cœnacula*. Cœnacula hîc non videntur διαίτας domus partes & membra habitationi deſtinata, quo ſenſu alioquin cœnacula dicta, verùm ſeparata ædificia & ſecreta: de quibus ita Gloſſarium: *Cœnaculum*, ὑπερῷον ἐστι, τὸ ἀνωθεν καταγώγιον τῶν μισθωτῶν οἴκημα. Scæuola *l. 20. §. 2. π. de annuis legatis*; *vti det ex reditu Cœnaculi mei & Horrei.* Neque aliud puto quàm quod *in Gloſſis* Philoxeni, *δειπνητήριον ὑπερῷον*: nempe conuiuiis & epulis peragendis. *Salles à feſtin & à faire nopces.* Sextò, *Salinæ* quoque priuatæ hoc numero memorantur: quarum mentio alioquin etiam fit *l. 4. §. 7. π. de cenſib. l. 5. §. 1. π. de reb. eor. qui ſub tutela*: *l. 32. §. 2. 3. π. de vſufr. legato.* Nempe & hæ in quæſtu: quare & his nunc ab Honorio extraordinaria collatio imponitur: vnde apparet, immunes eas fuiſſe ab extraordinaria collatione haud aliter, atque vrbana ædificia alia.

§ Et Duo tamen adhuc Salinarum & hominum genera ab hac extraordinaria collatione *excipit* Honorius. Primùm ſcil. Mancipes thermarum Vrbis Romæ: de quibus erit peculiaris *titulus 5. infrà lib. 14. de mancipib. thermarum vrbis & ſubuectione lignorum*: Nempe mancipibus thermarum, id eſt qui lauacrorum Romæ publicorum calefaciendorum curam præſtabant, lignáque præbebant, cuiuſdam permutationis loco ſalinæ publicæ datæ exercendæ: itaque promiſcuè *mancipes thermarum, & mancipes ſalinarum* dicti. Symmachi loci tres de his, *lib. 9. ep. 96. Iuuandi ſunt mancipes ſalinarum, qui ſplendori atque vſui Patriæ Communis inſeruiunt.* Lib. 10. ep. 58. *Mancipes ſalinarum lignorum obnoxios functioni.* Et Auctarij ep. 19. *Adiuuandi ſunt, communis Patriæ corporati: præcipuè mancipes ſalinarum, qui exercent lauacra lignorum præbitione.* Itaque & hâc leg. *Salinæ ha*

dicuntur

dicuntur *Populi Romani lauacris inſeruire* : vt ipſi Mancipes *l.vn. d.t. de mancip. therm.* & ſuperioribus *Symmachi* locis : vt proinde non debuerit vir doctus hic vocem *quæ* in *qui*, mutare. Hos igitur mancipes ſalinarum ab extraordinaria collatione immunes haberi vult Honorius *h. l.* nempe, quia lignorum præbitione & penſitatione harum ſalinarum nomine iam obnoxij erant. Non par ſcil. habenda eſt ratio eorum qui ſalinas habent proprias & ſic quæſtuarias, & eorum qui ſalinas habent titulo oneroſo. Quare ſecundò & conductores ſalinarum immunes eſſe vult Honorius, vt qui iam ſalinarum nomine canonem & penſionem de more præſtant: vt hæ duæ exceptiones propriè reſpiciunt, ita Tertiam addit, ſed aliâ ratione innixam, non propter contemplationem inquam ordinariæ penſitationis, ſed propter ſingularem quandam prærogatiuam, & generalem. Quæ illa? Nempe ab hac collatione extraordinaria omnia horrea, balnea, ergaſteria, tabernas, domos, cœnacula, in vrbe Roma conſtituta, immunia eſſe iubet: *excepta ſcilicet Æternabili vrbe quam ab huiuſmodi munere reuerentia propriæ Maieſtatis excuſat.* Προσίμιον hoc inter alia Vrbis Romæ obſeruandum eſt, *ob reuerentiam propriæ Maieſtatis.* Maieſtatis vrbis Romæ eſt, ne æquo cum cœteris ciuitatibus, municipiis, vicis, caſtellis, iure hâc parte cenſeatur: quinimò è Maieſtate eius eſt, eam horreis, balneis, ergaſteriis, tabernis, domibus, cœnaculis frequentari: quod vtique minùs procederet, ſi his aliqua collatio imminetet. *Huius leg.* argumento hâc parte vtitur rectè Bretiius *Orat.* 20. *p.* 11.6. *l.* .... Simile verò priuilegium datum vrbi Conſtantinopolitanæ *l.6. ſup. de extraord. mun.*

¶ *Modus* autem iſtius collationis extraordinariæ hic imponitur; vt *vnius anni ſit, hoc eſt Tertiæ indictionis*: id eſt vt è triennali penſione & quæſtu, vnius anni penſio, quanta percipi conſueuit, conferatur. Cui non adeò abſimilis eſt modus *lege* 5. *inf. definitus.*

Ex hoc interim loco colligi poſſe videtur, Triennales fuiſſe conductiones & penſiones: quid enim alioquin ſibi vellent illa, *vnius anni*, HOC EST, *tertiæ Indictionis.* Sanè & publicorum locationes triennales hâc tempeſtate fuêre, id definiente Conſtantino M. *l. vn. ſup. de vectigalib.* ſeu *l.4. C. eod. tit.* de Indictionibus dictum proprio loco: hic interim obſeruandum *Indictionem* & *annum* pro eodem ſumi.

¶ Ex his omnibus iam apparet, *hanc leg.* ab *hoc titulo* fugitiuam eſſe.

IV. * Impp. HONOR. & Theod. AA. Trygetio" Com. R.P.

LARGITATES, tam Noſtræ Clementiæ, quàm retrò Principum, ex eo tempore quo in benè meritos de Republica conferuntur, tenere perpetem firmitatem præcipimus: vt quod vnuſquiſque meruit, & rectè tranſmiſit, nec" ad heredem, nec ad originem filiorum, nepotúmve ſollicitudinem reuocetur. Nec quicquam" pro his poſſeſſionibus, quæ largitate Principali iamdudùm in ſingulos quoſque conlatæ ſunt, damnoſæ conuentionis" moleſtiam pertimeſcat. ¶ Sanè (quod non optamus) ſi vnquam obſtiterit' tanta neceſſitas, vt aliquid in adiumentum" ærarij noſtri publica requirat expenſa, adiuuari nos biennali penſione præcipimus, quæ non grauat poſſeſſorem, vt & temporum rationem & poſſeſſionis (de cuius non poteſt ſoliditate" dubitari) ante oculos conlocemus. Ideóque, ſi quando in dono datis *intra quinquennium* poſſidentem neceſſitas dandi forte reppererit, hunc à conlatione eſſe iubemus alienum: Si verò *poſt quinquennium*, intra decem annorum ſpatia, fuerit poſſeſſor inuentus, mediam biennalis penſionis inferat portionem: Hij verò qui *ſupra decennium* dono data inuenti fuerint prædia poſſidere, ſi emerſerit vlla neceſſitas, integrâ biennali nos adiuuent penſione. ¶ Quòd ſi, contra hanc formam, ſcientia Iudicis, vel Exſecutoris conuentio, pulſandum" intra hæc tempora iudicauerit poſſeſſorem, ad multam ſexaginta librarum auri perſoluendam ſe nouerint adſtringendos. Nec Officium Palatinum hâc excuſatione vtatur, vt *paucos eſſe* adſerat, ad quorum partes & Scrinium" hæc cura pertineat, Sed omnes omnium Scriniorum totius militiæ, quod ſub priuato" meret ærario, ad præſcriptam pœnam ſe nouerint adtinendos; ita vt Primates', præter damnum", etiam cinguli amiſſione multentur, ſi cuiquam, prouidentiam" ſimulanti, conſenſum in hac ſuggeſtione, aut inſtructionem præbuerint: Ipſum enim" codicem, cauſa" concuſſionis & fraudis, & vniuerſa ſcripturarum genera tali connexa negotio; ne veſtigia timoris poſthac vlla remaneant, in conuentu Prouincialium flammis iubemus exuri; Eademque pœnâ, ſi poſthac vlla" extiterit, quod" in ipſa 'aliáve prouincia huiuſmodi adſerat ſe proferre documentum, pro publica quiete, deperire." PP." in Foro Traiani, XIV. Kal. Iun. Aſclepiodoto & Mariniano Coſſ. [423.]

NOTÆ.

* Papianus *lib. Reſponſorum t.* 2. *de munificentia dominorum*, §. *vlt.* huius *leg.* meminit: relata priore eius ſententia. *De donationibus*, inquit, *Dominorum* [id eſt Principum] *proprietas accipientium etiam circa heredes & proheredes lege firmatur: id eſt, ex corpore Theodoſiano lib. XI tit. XX. Strategio Com. R.P.*

" Papianus habet. *Strategio Com. R.P.* Malè. Sanè Symmachus *lib.* 1. *ep.* 18. Trigetij cuiuſdam meminit: & Auguſtinus ſæpè *Trigetij* meminit, quem ciuem ſuum & diſcipulum vocat, *lib. de vita beata*; & Paulus Diaconus *in vita Theodoſij Iunioris*, meminit Trigetij, qui Vandalis Africæ portionem dedit ad habitandum, pace magis neceſſaria quàm vtili. Omitto poſteriora. Meminit & Proſper *Chronico.*

Sententia hæc vel corrupta eſt, vel barbari omninò Styli.
ϰ. quiſquam.
Id eſt, Extraordinariæ collationis ſeu ſuperindicti.
Soliditas poſſeſſionis.
Ita habet Pariſienſis Editio poſtrema : nam aliæ omnes habent, *extiterit* : fortè & hic legendum *adſtiterit*. Quanquam & iſtud ſeruari poteſt.
Les AYDES.
Pulſare, eſt conuenire, vexare, v. *Gloſſ.*
Scrinium *beneficiorum* intelligit, de quo mox.
ϰ. Qua &c. merent.
Ideò etiam hæc *lex* inſcripta Comiti R.P.
Primates ſcriniorum.
Damnum, hîc pro multa, pœnâ : vt *l. vn. ſup. de infirm. pœn. cælib.*
Id eſt publicam neceſſitatem & vtilitatem obtendenti.
Malim, *etiam*.
ϰ. Cauſam.
ϰ. Vllus.
ϰ. Qui.
Forte, *iſta*.
Deperire, pro perire.
Propoſita hæc *lex* in *foro Traiani* : pariter vt decem aliæ *hoc Codice* conſtitutiones : *puta lex 4. ſup. ad SC. Claudianum: l. 6. ſup. ad L. Iul. de adulter. l. 3. ſup. de ſepulchro viol. l. 2. ſup. de iure fiſci : l. 2. 3. ſup. de petitionib. l. 1. inf. de priuil. Corpor. V. R. l. 2. inf. de habitu, quo vti op. iuxta vrbem : l. vn. inf. de Campo Martio.* At in foro Aproniani propoſita. *lex 39. inf. de nauicularius.* vide *Prolegomena.*

COMMENTARIVS.

DE DONATIS à Principe poſſeſſionibus duo capita hâc Honorij conſtitutione ad Comitem R.P emiſſa continentur : quorum prius ab *hoc titulo* fugitiuum eſt. Nempe in vniuerſum Honorius Donatariorum huiuſmodi ſecuritati geminâ ratione conſultum it. Primùm, *Irreuocabilem* huiuſmodi donationem eſſe iubet : ſic vt à donatarij hærede, quocunque gradu, nunquam reuocari poſſit : (hæc enim ſententia eſt verborum illorum, *nec ad heredem* &c.) Cuius tamen reuocationis faciendæ Auctores nonnulli hâc tempeſtate Honorio fuiſſe videntur : tùm ipsâ rerum & temporum neceſſitate ſuadente : tùm & quia cœteroquin anteriorum Principum largitates non ante firmæ cenſebantur, quàm eas Princeps nouus ratas eſſe iuſſiſſet ; de quo more tralatitio iam *ſuprà, titulo de petitionib.* Verùm hâc conſtitutione Honorius donationes Principum EX EO TEMPORE quo factæ fuerant perpetem firmitatem tenere iubet. Quomodo fermè Conſtantinus *l. 2. ſup. de iure fiſci* : & *l. vn. ſup. de quinquen. præſcript. l. 1. ſup. de longi temp. præſcript.* Hoc primum.

Alterum caput *huius tituli* proprium, eſt de modo tantùm *collationis* extraordinariæ, rerum neceſſitate vrgente ab huiuſmodi donatariis faciendæ : Nempe, quinquennalem poſſeſſorem ab ea immunem eſſe prorsùs iubet : vltra quinquennium, intra decennium poſſidentem, anni vnius penſionem conferre vult : Decennalem & vltrà poſſeſſorem, biennij. Hæc Honorij *hâc conſtitut.* moderatio eſt, cùm hactenùs maior modus libris beneficiorum adſcriptus exigeretur, vt *fine leg.* docet : neque tanta poſtcà Theodoſij Iunioris *lex prox.* 5.

¶ Ad eandem verò Honorij hâc parte humanitatem pertinet bene longa Sanctio *extremo legis* : cuius hic ſenſus eſt, Primò, *Iudicem*, & Executorem vltrà exigentem, 60. librarum auri multâ feriendum. Secundò, *Palatinos* omnes, qui ſub diſpoſitione Comitis R. P. ſunt, hâc pœna teneri : cuiuſcunque tandem ſcrinij ſint, non modò ſcrinij *Beneficiorum*, ad cuius alioquin partes hæc cura propriè pertinebat : Nempe quatuor ſcrinia ſub priuatis ærario merebant, ſeu ſub Comite R.P. erant, quod teſtatur *lex vlt. ſup. de Palatinis S. L.* Id ipſum & *Notitia Imperij* docet : vide ſub Comite R.P. *quatuor ſcrinia fuiſſe Beneficiorum*, *Rationum*, *Securitatum*, *Largitionum priuatarum.* Igitur ad ſcrinium Beneficiorum, rerum à Principibus donatarum ratio & cura pertinuit ; non vno fine, inter alia, vt modus beneficij perſpectus eſſet : Sanè iam inde à Priſco, Principes libros beneficiorum habuêre. Lampridius *Alexandro Seuero : Cogitabat ſecum & DESCRIPTVM habebat, cui quid præſtitiſſet : Dabat autem hac in* BENEFICIIS *quæ famam eius non læderent.* Hygenus *de limitibus conſtit. Si qua beneficio conceſſa aut aſſignata coloniæ fuerint, in* LIBRO BENEFICIORVM *adſcribemus.* Dolabella *p. 309. Quæris, ſi in* LIBRO BENEFICIORVM *regionis illius beneficium Auguſtus dederit.* Vetus Inſcriptio & hæc laudatur :

M. VLPIO AVG. LIB.
PHÆDINO DIVI TRAIANI AVG.
A COMMENT. BENEFICIOR.

Sanè & Codices ſcripturæque, quorum mox *hâc leg.* mentio fit, in hoc cenſu fuêre. De Beneficiis Aquæductuum, vid. *l. 6. inf. de Aquæductu.* Denique *Beneficij* vox hac in re propria : quæ hoc ſenſu quater vſurpatur *l. prox.* quinquies *l. vlt.* Ad rem. Non ſcriniarios tantum Beneficiorum, ſed & cœteros multari vult Honorius ſuperexigentes in ſp. *huius leg.* Quod vtique ſingulare eſt, ob vnius videl. ſcrinij noxam, & cœteros puniri, quàmlibet diuiſis & diſtinctis muniis.

Tertiò, *Primates* cuiuſque ſcrinij etiam cingulo ſeu militiâ ſuâ mulctari iubet Honorius *hâc l.* Nempe Primates ſcriniorum, ſeu Primiſcriniarij, rerum agendarum inſtructiones præbebant, conſcoſum accommodabant : de quo *alibi.* Hîc interim nota Primates ſcriniorum ſub Comite R. P. qui Primicerij *l. vlt. ſup. de Palatinis* : quales & ſub Comite S.L. fuerunt *l. 3. 14. 15. 19. 21. d. tit. de Palatinis.* Quartò, Tandem & *Libros* ſeu codices ſcripturáſque quibus maior collationis modus adſcriptus fuerat, comburi iubet, ad Prouincialium ſecuritatem : de quo comburendorum codicum, ac nominatim *fiſcalium*, more diſi ad *l. 3. ſup. de iure fiſci.* Ratio verò hîc eleganter additur, *ne* veſtigia timoris vlla poſthâc remaneant : Argumenta flagitandi dixit Plinius *Panegyrico*, ni fallor. Imò & deinceps huiuſmodi libros, vel documenta proferentes eâdem pœnâ perire, id eſt flammis exuri iubet.

V.

V. * Imp. Theod. A. Aſclepiodoto PF. P.

AB vniuerſis,qui, poſt obitum Diui Aui" Clementiæ Meæ,ex "munificentiâ tam Diuæ recordationis Patris", ac Patrui" mei, quàm etiam Serenitatis* Meæ, fundos cuiuſlibet iuris petiuerunt*, ſub hâc diſpoſitione" reditus conferantur, vt quicumque à præſenti die triennio poſſident, vnius anni habentes immunitatem, pro reliquo biennio medij anni conferant reditus. Ex triennio verò vſque quinquennium, vnius anni; à quinquennio vſque ad decennium, biennij: à decennio & vltrà, triennij. ¶ In * quâ diſpoſitione etiam hij habebuntur, qui *dempto canone* poſſeſſiones cuiuſlibet iuris donationis obtinent titulo: aut cùm eſſent domini poſſeſſionum,canonem (ex parte vel integrum) adimi exorauerunt.Ita tamen,vt qui fundum dempto canone accepit,reditus vniuerſos quos ipſe percepit,iuxta datam diſpoſitionem temporis ſoluat. Qui verò dominus conſtitutus poſſeſſionis tantùm canonis promeruit releuationem, canonem tantùm prodat" à "forma, hoc eſt, aut dimidij anni, aut vnius, aut biennij, aut triennij ſoluat: ¶ Eâdem * ratione etiam illis tenendis,qui releuationem iugationis ex ſimplici *Beneficio*" meruerunt. ¶ Sanè qui Inſpectorem" ſpecialem,ac "ſi de ieiuniis",ac deſertis poſſeſſionibus,accepiſſ. dicuntur,electionem à ſede Culminis Tui" propoſitam amplectantur,& aut ſoluant,vt dictum eſt, quod nunc conſequuntur lucri, pro rata temporum ratione, aut, ſi hoc moleſtè tulerint, patiantur denuò alios Inſpectores" dirigi. ¶ Quòd * ſi qui ex poſſeſſionibus Principali ſibi quondam liberalitate donatis, poſtmodùm quaſdam aliis, aut venundedit, aut & ipſe donauit, pro his quidem quæ venditæ probabuntur, ille ſe ſtatutis præſentibus obnoxium eſſe cognoſcat, qui videtur" pretium conſecutus. ¶ Cui verò non vendita, ſed legitimè donata,vel iure ſucceſſionis adquiſita poſſeſſio eſt, is profectò debebit iuſtiùs attineri", ad illa præſtanda iuxta tempora præfinita, qui adipiſci in præſenti ex donata ſibimet poſſeſſione monſtratur. ¶ Qui verò alterius nomine ex munificentia Principali donatos obtinet fundos, quique releuationis, vel peræquationis *Beneficium* ſimili modo conſecutus oſtenditur, ipſe ad huiuſmodi ſolutionem debebit adſtringi, qui non vt petitor, ſed vt dominus, & poſſeſſor rei poterit ad probari. ¶ Vel certè, ſi hoc, caſu quodam, patere forſitan non valebit,ab ipſa poſſeſſione,quæ vel donata,vel peræquata,aut releuata eſt, ſupradictis" fructus *Beneficij* conferantur. ¶ Sciturus † cunctis, quòd quiſquis prædictam præſtationem intra quattuor menſes, ex quo fuerit admonitus, inferre diſtulerit, ipſas poſſeſſiones, quæ donatæ" eidem videntur, amittet: Hij verò qui certum quid" onlation is ſeu functionis indictæ, pro temporali poſſeſſione, præſtiterint, pleno in poſterum *Beneficio* Principali, quod aliquando meruerunt, munere perfruentur. Dat. III. Id.Maij,Conſtantinop.Victore v.c.Cons.[424]

NOTÆ

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*
" *Aſclepiodotus* PP.Orientis ſub Theodoſio Iun. vid.*Proſopogr.*
" Theodoſij M. " à " Arcadij.
" Honorij. " Theodoſij Iun.
* *Prima* ſententia de Petitis poſſeſſionibus.
" Ita poſtea,*iuxta datam diſpoſitionem*: item,*in qua diſpoſitione*.de hac *Diſpoſitionis* voce v.*Gloſſ.Theodoſ.*
* *Secunda* ſententia,de Relevatis canone poſſeſſionibus.
" *Prodat*,id eſt produeat, exſoluat.
" An *pro* Data *forma*, id eſt, prodat data forma, id eſt, ſecundum formam ſuperiùs expreſſam ſoluat: quanquam & ità poſſis *prodat ad formâ*. vel denique quod mihi maximè probatur, *pro data formâ* &c. *ſoluat*: vt ſup. *iuxta datam diſpoſitionem*.
* *Tertia* ſententia, de Peræqvatis Iugationibus,miſſis Inſpectoribus.
" *Beneficij* vox hæc quater *hac l.*reperita,& quinquies *l.prox.*hâc in re propria. Hinc ſcrinium beneficiorum ſub Com.R.P. de quo dixi ad *l.4. ſup.*
" De *Inſpectoribus* his iam dictum *ad l.32.33.ſup.de annona & trib.* & plenius *inf. ſuo tit.de Cenſitoribus* &c.
" velut.
" *Ieiunæ poſſeſſiones*: ita *l.3.inf.de Cenſitorib.ſqualidiora atque ieiuna, culta adque opima compenſent.*
" Præfecti Prætorio.
" Quod ipſis longè durius futurum.
* ¶ Secvndvm caput, de Translatis poſteà in alium,quàm cui donatæ, poſſeſſionibus: id eſt de Nouis dominis vel Poſſeſſoribus. Ac primùm de tranſlatis venditione *hic* 2. donatione, ſucceſſione, *verſ.cui verò.* 3. poſſeſſione: *verſ. qui verò.* 4. tandem de Incertis poſſeſſoribus:*verſ.vel certè.*
" Id eſt qui pretium conſecutus eſt.
" Teneri. vid.*Gloſſar.*
" *ſ. Super dicti.*
* ¶ Postremvm caput: quo continetur Sanctio legis.
" Vel releuatæ, aut peræquatæ.
" Quod ſuprà conſtitutum.

COMMENTARIVS.

THeodosii Iun. duæ Conſtitutiones ſequuntur, quibus extraordinaria quædam vrgente horum temporum neceſſitate, donatis, releuatis, perequatis Principum beneficio poſſeſſionibus, collatio & contributio indicitur: Principum loquam; ac nominatim Theodoſij M. aui ſui, Arcadij Patris, Honorij Patrui, ſuo denique intra hoc triginta fermè annorum ſpatium. Addatur & tertia eiuſdem conſtitutio A. 424. putà *l. 15. de indulg. debit.* vbi Indulgentia Reliquorum ex hac collatione extraordinaria tribuit. Addatur & quarta eiuſdem conſtitutio, putà *Nouella 33. de releuatis adæratis vel donatis poſſeſſ.* vnde deſumpta eſt *lex vn. Cod. de collat. donator.*

¶ Vt hæc *lex* intelligatur, obſeruanda ſunt tria inter alia *Beneficiorum* Imperialium genera, circa poſſeſſiones ad Priuatos pertinentes. Primum genus eſt earum poſſeſſionum, quæ à Principibus *Petita* donatæque fuerunt: id eſt quæ de caducis & vacantibus fiſco delatis quæſitis per priuatos à Principibus extortæ fuerunt: (de quo petitionum genere fuit *ſup. tit.* peculiaris *lib. X. tit. X. de petitionibus & vltrò datis & delatoribus.*) quæ ſanè poſſeſſiones ex diuerſo iure manabant; quo numero non poſtremo loco fuerunt fundi ciuiles ſeu Rerumpublicarum: item *fundi iuris Templorum*, vt docebit quoque *lex proxima*, de quibus ſemel docebit Paratitlon *de paganis ſacrificiis & templis* : quæ hac tempeſtate ſacris Gentilium detracta paſſim, vel rei priuatæ Principis incorporabantur, vel expenſis militaribus adſignabantur, vel in priuatos, aut Eccleſias transferebantur. De his ſcil. id genus aliis, fundis ſenſit Theodoſius *hâc l.* his verbis, cuiuſlibet iuris.

Secunda ſpecies eſt poſſeſſionum *Canone* releuatarum: eaque duum generum: Aliæ ſcilicet donatæ à Principibus, canone etiam dempto; Aliæ à priuatis quidem iam poſſeſſæ, at vel in totum, vel ex parte canone à Principe liberatæ fuerunt.

Tertium genus poſſeſſionum eſt, earum, quæ ceu *ieiuna ac deſerta* Inſpectoribus miſſis, & peræquatione factâ, canone liberatæ fuerunt: de quo erit *inf. tit. de Cenſitoribus, Peræquatoribus, & Inſpect.* vide & *l. 5. 13. 15. inf. de indulg. deb.*

¶ His tribus poſſeſſionum & circa eas Principalium beneficiorum generibus ita diſtinctis notandum eſt, his omnibus fundis neceſſitate vrgente quædam indicta. Formam verò collationis extraordinariæ his poſſeſſionibus hanc præſtituit Theodoſius Iun. An. D. 424. Sub hac diſtinctione: vel ipſimet ſcil. beneficiarij eas poſſeſſiones poſſident: vel alij: Alij rurſum, vel vt domini, vel vt poſſeſſores: vel tandem res in incerto eſt. Si ipſimet beneficiarij eas poſſident, ex Primo poſſeſſionum genere, id eſt ex Petitis reditum conferre eos iubet dimidij anni, ſi triennium poſſeſſor quis fuerit: vnius anni, ſi triennio amplius vſque ad quinquennium: biennalem reditum inde vſque ad decennium, triennij, exinde. In ſecundi generis poſſeſſionibus, id eſt in *Canone* releuatis hæc diſtinctio adhibetur; ſi poſſeſſiones ſimul & donatæ & canone ſimùl releuatæ fuerint, idem obſeruetur quod ſuperiore caſu: Si verò canone tantùm fuerint releuatæ, cùm iam ipſi domini poſſeſſionum eſſent, non iam reditum, ſed veterem canonem, id eſt penſitationis modum ſub eâdem temporis dimenſione præſtare iubet. Multam ſcil. intereſt, ipſam ſimul poſſeſſionem cum canonis indulgentiâ à Principe quis donatione acceperit, an verò poſſeſſionem ipſe iam habens, canonis tantùm immunitatem conſecutus ſit: Priore caſu pars reditus, quod magis eſt; poſteriore canon, quod minus eſt, extra ordinem nunc indicitur. Idémque de ieiunis ac deſertis poſſeſſionibus peræquatis releuatis ſtatuitur, vt & harum nomine canon pro ratâ temporum præſtetur. Nempe quia quamplurimi Inſpectoribus miſſis & corruptis, tanquam ieiunas ac deſertas poſſeſſiones poſſiderent, canonis immunitatem facilè impetrauerant, qui tamen aut fœcundos habebant, aut ὁμοβολῇ fertilium & infertilium factâ canoni pares erant: Ideo propoſita electio ab Aſclepiodoto Præfecto Prætorio, cui *hac lex* inſcribitur, vt vel extraordinariam collationem vltrò agnoſcerent, vel ſcirent, nouos Inſpectores dirigendos, qui in rei veritatem ſeriò inquirerent: Quod factum Aſclepiodoti probat *hâc l.* Theodoſius Iun. Et ſimilis conſtitutio *legis proximæ, verſ. niſi ſi quis.*

Hactenus primum Caput *huius l.* quod ſpectat Beneficiarios ipſos, id eſt, eos qui beneficia, quæ dixi, Principum conſecuti fuerant, ſimul & ipſi poſſidebant.

Secundo igitur Capite agitur de his, qui iam non ipſi poſſidebant ita donatas ſibi vel releuatas poſſeſſiones; verùm de aliis, in quorum poſtea Dominium & Ius illæ tranſlatæ ſunt. Quâ parte diſtinguit Theodoſius Iun. inter titulum oneroſum & lucratiuum; nempe ſi titulo oneroſo, putà emptionis, ad nouum poſſeſſorem poſſeſſio antea à Principe donata vel releuata tranſlata ſit, non nouum poſſeſſorem ad hanc collationem extraordinariam teneri vult, verùm veterem Principis beneficiarium, quique venditâ poſſeſſione pretium conſecutus eſt. Quo exemplo illuſtrari quoque iam poteſt decantatum illud, *Pretium loco rei ſuccedere*, quia qui pretio fruitur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re vtitur, fruitur; *l. 35. §. 1. l. 38. 39. ff. de vſufructu: l. 22. in f. ff. de heredit. petit. l. 33. ff. de peculio.* Si verò titulo lucratiuo nouus poſſeſſor donatam olim vel releuatam poſſeſſionem nactus fuerit, putà donatione, ſucceſſione, eum ipſum iam hac extraordinariâ collatione teneri *iuſtius* eſſe definit, vtpote qui in præſenti monſtratur adipiſci illa, quorum præſtatio exigitur, id eſt fructus; hoc ſenſu, eum qui poſſeſſionis *donatæ vel releuatæ, alterius licet* reſpectu, compendio hodie fruitur, iuſtius æquius eſſe extraordinario oneri illigari quàm priſtinum beneficiarium, cui nihil ex beneficio illo ſupereſt. Denique non origo beneficij, ſed fructus beneficij hic ſpectandus venit.

Et hæc rurſum de tranſlatis in dominium alterius, alterius causâ donatis antea, vel releuatis poſſeſſionibus. Sed idem quoque ſtatuit Theodoſius Iun. & de his, qui non vt Domini, ſed vt *Poſſeſſores* eas obtinent: nempe poſſeſſoris detentatoris par hâc parte ratio eſt, quæ noui domini; nam & ad eum fructus rei pertinet. Et ſimilis hâc parte, vt & ſuperiore, conſtitutio *legis proximæ, verſ. exactionem.* Tandem ſi in incerto ſit, quis dominus aut poſſeſſor fundi ſit, ex ipſa poſſeſſione ſupra dictum fructuum modū colligi oportere ſtatuit.

Poſtremo *huius leg.* Capite continetur *Sanctio*; Nempe poſſeſſionis ipſius confiſcationem minatur, niſi intra quatuor menſes ab admonitione

Dominus

Dominus vel Poſſeſſor hanc collationem extraordinariam intulerit: Viceuerſâ inferentibus, perpetuam impoſterùm ſecuritatem & immunitatem pollicetur. Quod præmiom vt alioquin efficax ad prouocandam poſſeſſorum deuotionem; ita Theodoſium fidem ſuam hâc parte non liberaſſe oſtendet *lex proxima*; vbi tamen poſt fidem fractam rurſum idem præmium proponit, ad extorquendam ſimilem collationem; oſtendet & vndecim annis pòſt tertia eius conſtitutio: putà *Nouella* 33. *de releuatis, adæratis, vel donatis poſſ.* deoique ſpecioſa hæc præmia tantum verbis, re autem inania; Quanquam neceſſitate Theodoſius fortè excuſabitur apud eum, qui labantem Imperij molem hac tempeſtate reſpexerit, & verò ſe excuſat & *l. prox.* & *d. Nouella* 33. Quid quod id genus poſſeſſionibus & poſſeſſoribus longè iuſtius, extraordinarium quid imponi, quàm nouis deſcriptionibus miſeros collatores ſubiici omnimodis, fatendum eſt: Et hæc quidem vt prolixæ, ita & elegantiſſimæ, non verbis quidem, verùm rerum momentis, conſtitutionis huius ſententia eſt, vnde multa ad rem cenſualem, iuriſque diſciplinam, deriuari poſſunt, quæ nos breuiter tantùm ſignauimus.

VI. * Impp. Theod. & Valentinianus AA. Antiocho" PF. P.

1. EORVM iugorum, ſiue capitum", ſiue quo alio" nomine nuncupantur, priuati iuris, vel patrimonialis, ſiue Ciuilis", ſiue Templorum", quæ à principio Imperij" diuæ recordationis Arcadij Genitoris mei, ex petitionibus" diuerſorum, vel vltrodatis" adnotationibúſque, in præſentem" diem qualitercumque releuati" ſunt, vel adærata" leuiùs, vel de patrimoniali iure ad priuatam", vel in aurariam, ærariam, atque ferrariam præſtationem tranſlata", quinta pars commodi, quod ex eo *beneficio*" ad dominos fundorum peruenit, ex eodem tempore exacta, pro æſtimatis" per ſingulos annos habitis, Arcæ" & Sacrarum largitionum viribus ex æquo ſocietur. 2. ¶ Exceptis" his, quæ in *Capitatione humanâ" atque animalium*" diuerſis qualicunque" conceſſa ſunt; ita vt omnium, quæ prædicto tempore, atque etiam ſub inclytæ recordationis Auo" Noſtro, in terrena" ſiue animarum" deſcriptione releuata ſunt; vſque ad quadringentorum iugorum, ſiue capitum quantitatem, pars dimidia publicis cenſibus adiungatur: vt ſi quidem vſque ad quadringenta iuga vel capita releuatio facta eſt, dimidia tantum pars fiſco reddatur. ¶ Si verò amplius aliquid releuatum eſt, vtque" ad ducentórum iugorum vel capitum, apud *Beneficium* conſecutos, ſeu" releuatio firma, permaneat, reliqua omnia publicis cenſibus refundantur. Aut enim intra ducentorum numerum pro rata partis dimidiæ portione vnumquenque releuari conueniet, aut vltra eundem minimè ad diſpendium publicum præſtitâ releuatione abuti: Siue in vnâ, ſiue in diuerſis prouinciis, vel ſuo, vel interpoſito nomine, huiuſmodi *Beneficium* impetrabit. 3. (¶ Niſi" ſi quis ſe pro fundis *Sterilibus*, ac deſertis, maioris etiam adſcriptionis releuationem iuſtè meruiſſe firmauerit, & Inſpectore", ſeu Peræquatore miſſo probauerit: non iam ſecundum noſtrum *Beneficium*, quod vſque ad ducenta iuga vel capita pro dimidia parte indulſimus; ſed pro Inſpectionis futuræ veritate ac fide, tributa publica ſoluturus.) 4. ¶ *Adæratis*" etiam, & qualitercunque *Tranſlatis*, ex Quartâ decima feliciter futurâ Indictione', tranſlatione vel adæratione ſeruata, modum conlationis inponi", qui cunſequutus partem quandam *Beneficiis*" reſeruabit: pro regionum diuerſitate, factæ adærationis modum, atque omnium, quæ in huiuſmodi rebus cunſideranda ſunt, qualitate", Præfectura Ampliſſima" diſponente. 5. ¶ Illis" ſolis ab hâc deſcriptione, à Sublimitate Tua (ſicut viſum fuerit, diſponente) penitus eximendis, & in præſentis conlationis modo manſuris, quæ Ciuitatibus, vel Curiis, vel Officiis *in commune* remiſſa ſunt, vel aliquandu Perſonarum magis" indulta: ſed ex diſpoſitione Ampliſſimæ Sedis Tuæ, ſi qua ſit de releuatione ſuſpicio, Inſpectioni veriſſimæ ſubiiciendis. 6. ¶ Exactionem" verò quintæ partis conlationum ab exordio imperij Diuæ memoriæ Patris mei, vt dictum eſt, iam" nunc fieri ab his qui emerunt, vel eorum heredibus, ſi ſoluendo ſint, vel detentatoribus, pro quo quiſque poſſedit tempore quo obiit, poſterioribus vel nouis dominis ad quos releuata prædia deuenerunt, contra ſuos auctores" actionibus legitimis reſeruandis, neque penitus vllo ſub quocunque priuilegio diſpoſitione hac eximendo. 7. ¶ Firmiter" in futurum, & ſine vllâ deſcribtionis moleſtiâ, apud eos qui meruerunt, diuina indulgentia permanſura, ita vt ne retractari quidem, nec proferri in medium has rurſus liceat rationes, completis his quæ in præſenti de cauſis ſingulis, aut perſonis, pro rerum neceſſitate ſtatuta ſunt. Dat. Prid. Kalendas Ian. Conſtantinop. DD. NN. Theod. XIII. & Valentiniano III. AA. Coss. [430.]

NOTÆ.

Abeſt hæc *lex à Cod. Iuſt.* Meminit eius, vt & Antiochi ad quem ea ſcripta eſt, quindecim fermè poſt annis ipſe Theodoſius Iunior *Nou. 33. de releuatis adaratis vel donatis poſſeſſionibus*, cuius pars relata in *l. vn. C. de Collatione donatorum vel releuatorum.*

Antiochus PP. Orientis, ſub Theodoſio Iun. V. *Proſopogr.*

Capita, ſeu iuga. v. *Paratitlon de cenſu.*

V. quæ in Commentario.

Ciuilis, id eſt ad ius publicum ſeu Reipub. pertinens, de quo vide *Gloſſarium*, v. & *tit. ſup. de locatione fundorum iuris Emphyteutici.*

De Fundis Iuris *Templorum* priuatis hâc tempeſtate paſſim donatis. v. quæ dixi ad *l. prox. ſup.* & pleniſſimè *Paratitlo inf. de Paganis, ſacrificiis, & Templis.* & ad *l. 8. ſup. de iure fiſci.*

Id eſt ab A. D. 395.

De *Petitionibus* fuit *ſupra lib. 10.* Tit. peculiaris.

De *Vltrodatis* his, vide prædictum *titulum de petitionibus, & vltrodatis.*

Intra hos 36. annos.

Canone.

Adarata, id eſt, æſtimata. v. *Gloſſar. Theodoſ.*

Hinc apparet, priuatæ rei fundorum meliorem fuiſſe conditionem quàm patrimonialium: de quo vide *tit. prox. 19. ſup. de collatione fundorum patrimonialium vel emphyteuticorum & rei priuatæ.*

Translata dicuntur hic & *d. Nou. Theodoſij* 33. (vnde & translatio *hâc ipsâ l. & d. Nou.*) quæ in aliam functionem mutata.

Beneficij vox hac in re propria, vt iam oſtenſum ad *duas leges ſuperiores.*

Si hæc vox bene habet, & ſequens, *habitis* nunc vox *æſtimatum*, pro *æſtimatione* accipiendo. Et ſanè in veteribus Gloſſis: *opinio* σύνοψις *æſtimatum* τὴν σύνοψιν; ὅτι ἐξαργυρισμὸς, ὅτι διατίμησις Alibi *taxatio*, σύνοψις. Quare non mutandum hoc in *æſtimatione habita.*

De *Arca*, & iis quæ in in eam inferebantur, iam *alibi* dixi.

¶ *Secunda* ſententia de HVMANA & ANIMALIVM CAPITATIONE releuatis.

De *Capitationis* voce v. quæ latè ſemel dixi ad *l. 2. inf. de cenſu.*

Heraclius hîc reponit *animali*, de quo mox.

Al. Qualitercunque, vt non vno loco *huius leg.* Heraldus, mallet hîc *qualitercunque.*

Theodoſio M. v. & *l. 5. prox. ſup.*

In hoc mox inquiram.

Suprà *humana atque animalium*: vtrumque enim hîc *animarum* appellatione comprehenditur.

Al. vſque.

Poteſt hæc vox ſuſtineri, niſi malis, *ex releuatis.*

Al. Impetrauit.

¶ *Tertia* ſententia, de *ſterilibus* & deſertis.

De his iam ad *leg. ſuperiorem.*

¶ *Quarta* ſententia, de *Adaratis* & Translatis.

Indictio hæc decima quarta rectè reſpondet Anno proximo *Antiocho & Baſſo* COSS. A. D. 431. Quomodo etiam rectè notatum in Marcellini Comitis *Chronico*, & Chronico *Alexandrino* ſeu *Faſtis Siculis*. Nobilis autem hic annus eſt Epheſino Concilio. De *Indictionib.* dicam peculiari capite in *Chronico* Indictionum, & *ad tit. inf. de indulg. debitor.*

Repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ *conuenient*: etſi longiùs petitum.

Al. Beneficij, partem ſcil. Beneficij.

Qualitate, id eſt Circumſtantiis.

id eſt, Te Præfecto Prætorio diſponente, vt mox à *Sublimitate Tua*: item *ex diſpoſitione ampliſſimæ Sedis Tuæ*, nempe Antiochi, de quo mox plenius.

¶ *Quinta* ſententia, de conceſſis *in Commune* alicui corpori.

Temabat Cuiacius vel Pithœus, *meritis*: Poſſit videri agi hic de eo beneficiorum genere, quod certo perſonarum generi indultum, verùm de huius loci reſtitutione mox.

Sexta ſententia, de *Nouis* dominis & poſſeſſoribus.

De hac voce conſule *Gloſſarium.*

Auctores, à quibus bona vel iura aliqua promanant, v. *Gloſſarium.*

Poſtrema ſententia, quâ *ſanctio legis* continetur.

COMMENTARIVS.

ALTERA hæc Theodoſij Iun. *hoc tit.* Conſtitutio eſt; & ſi omnes eius Conſtitutiones, de collatione donatarum vel releuatarum poſſeſſionum numeres, è quatuor, vna. Duabus enim *huiuſce tit.* legibus addenda eſt *lex 15. de indulg. debitorum*, & *Nou. eius 33. de releuatis adaratis vel donatis poſſeſſionibus*. Quarum priore, indulgentia tribuitur quadriennio fermè poſt *hanc l.* reliquorum ex eâ collatione proculdubio quæ *hâc l.* indicta fuerat: Poſteriore, putà *Nou.* 33. mentio fit *Antiochi Præfecti Prætorio*, cui hæc *lex* inſcribitur, & diſpoſitionis ſeu modi ab eodem conſtituti collationis ſeu indictionis nomine releuatarum adæratarum, donatarum, vel translatarum poſſeſſionum; quæ ipſa illa diſpoſitio videri poſſit, quam Antiochi arbitrio Theodoſius *hâc l.* committit.

¶ De *Beneficiorum* Principalium circa poſſeſſiones priuatorum diſtinctionibus ſeu generibus iam ad *ſuperiorem legem* actum fuit. Quare per ſingulas *huius l.* ſententias decurriſſe ſat erit, ſingularibus tantùm ſubnotatis.

Ante omnia notanda illa, *Eorum iugorum ſiue capitum, ſiue quo alio nomine nuncupantur.* Nempe variis nominibus modi poſſeſſionum, quibus collatio imminebat, nuncupabantur. De Iugis ſeu capitibus plenè dixi *in Paratitlo: & ad l. 2. de cenſu.* Sed & alia nomina hac in re alicubi vſurpata: ſic quoque Iuſtinianus *Nouella 17. c. 7.* τελέσει τὸ τε πόσον τῶν ζυγοκεφάλων ἢ ἰούγων ἢ ἰουγαλίων, ἢ ὅπως ἄν ποτε αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν. id eſt, *quantitatem Zygocephalorum, aut Iugorum, aut Iugalium, aut quolibet modo per regiones nuncupantur.* Idem *Nouella* 128. ὑπὲρ ἑκάστου ἰούγου ἢ ἰουλίου, ἢ καπιτουλίου. Ergo præter Iugorum & Capitum appellationes, variæ aliæ vſurpatæ. In his & *Aruratum* vox in Ægypto, *l. vlt. de patrociniis vicorum*, vbi de iis plenè dixi. Nunc de ipſamet *legis* ſententia.

Prima ſententia eſt, de PRINCIPIS PVBLICISQVE fundis, qui Principum beneficio, ac nominatim Arcadij patris ſui, in priuatorum dominium tranſlati fuerunt: ſiue *canone* penitus *dempto*, ſiue *leuiùs adarato*, æſtimato, taxato: ſiue denique *tranſlato*, id eſt, commutato cum alio præſtationis genere. Hoc igitur caſu Theodoſius Iun.

hâc

Digitized by Google

hâc leg. Quintam partem commodi,quod ex tempore huiuſcemodi Beneficij ad Beneficiarios peruenit, inferri iubet, extraordinaria collatione. In quâ ſententia hæc obſeruanda ſunt.

¶ Primò notanda, quatuor publicatarum *poſſeſſionum Genera*, quæ in priuatos transferri beneficio Principis contigerat; putà *Priuati Iuris*, id eſt, ad rem priuatam Principis olim pertinentes; item *Patrimoniales*; (quæ quomodo ab illis differant oſtendit Paratitloo *ſupr. tit. prox. de conlat. fundor. patrimon. vel emphyteus. & rei priuatæ.*) Item *Ciuiles*, ideſt, ad Ciuitates & Reſpubl. olim pertinentes, de quibus ad *l. 1. ſupr. de locat. fundor.* tandem fundi *Templorum*, id eſt, fundi, poſſeſſiones ſacris Gentilium & reditibus Templorum olim deſtinatæ, mox à Chriſtianis Principibus Fiſco, vel rei priuatæ vindicatæ, de quibus actum ad *l 8 ſupr. de iure fiſci, & Paratitlo de paganis ſacrif. & templis, infrà.*

¶ Secundò *Tempus* obſeruandum, à quo Donaris huiuſmodi fundis collationem extraordinariam Theodoſius Iun. impoſitam vult: nempe vt *hac l.* ita & *ſuperiore*, à principio Imperij Arcadij, ideſt, ab Ann. D. 395. 36. annorum ſpatio aliter quàm ſequente mox, ſententia cauetur de releuatis capitatione: vbi à tempore Theodoſij M. initium ducitur. Abunde ſcilicet id hâc parte viſum, vetuſtioribus beneficiariis intactis: forte etiam, quia effuſiore liberalitate & improbiore multò petitione quàm antea in publica damna itum. Quinimò poſt retracta loca ciuilia & templorum à Iuliano: vt docet quoque *lex 8. ſupr. de iure fiſci: & lex 1. ſup. de locat. fundor.* primus Arcadius per Orientem annonas & poſſeſſiones Templorum ſacris Gentilium ſub Valente & Theodoſio M. detractas, reique priuatæ Principis ſociatas in priuatorum dominium quamplurimas tranſtuliſſe videtur: Antea quippe ſub Theodoſio M. fundi ex templorum iure deſcendentes, conductionis fermè titulo in priuatos tranſlati, vt docet Theod. M. conſtitutio A. 383. putà *lex 4. ſupr. de locat. fundor.* Quanquam & ipſe Arcadius aliquando, puta A. 405. poſſeſſiones Templorum à ſe peti amplius vetuit, *l. 54. ſupr. de petitionibus*. Quid per Occidentem ab Honorio circa templorum loca conſtitutum docebit *lex 5. ſupr. de locat. fundor. l. 41. infr. de operib. publ. l. 195.* 20. *infr. de paganis.*

¶ Tertiò obſeruandi *Modi* quibus huiuſmodi poſſeſſiones in priuatorum iura transferebantur, nempe duplici: vel petitionibus, ideſt, ad poſtulationem priuatorum: vel vltrò datis, ideſt, vltronea & ſpontaneâ Principis donatione, de quo vtroque actum *ſuo tit. de petitionib. & vltro datis*; quæ vltrò data & *adnotationes* hîc dicuntur: nempe quoties Principes ſpeciali ſcriptura poſſeſſionem bene merito largirentur.

¶ Quartò *Tranſlationis*, ideſt, commutatæ functionis & præſtationis duæ ſpecies obſeruandæ. Prima tranſlationis ſpecies eſt de iure Patrimoniali in priuatum: vnde apparet, priuatæ rei functionem leuiorem fuiſſe functione Patrimoniali, de quo dictum *ſupr. tit. prox.* Secunda ſpecies tranſlationis eſt *in aliam præſtationem*, quæ poſſidenti facilior futura; veluti ſi pro æris aut ferri præſtatione, quæ ſibi grauior: in auro præſtationem deinceps Principis beneficio emereatur: & viceuerſà. De cætero, de æris collatione erit *tit. prox.* 21. & fuit *lex 23. ſupr. de annona*: de auraria præſtatione actum fuit *aliquot legibus tit. 9. de annona & trib. ſupr.* de Ferri collatione v. quoque *l. 2. ſupr. de fabricenſ.*: & Baſilij *ep. 277.* ad Modeſtum PP. & Claudianum, *de bello Getico. v. 538.* vbi Alaricum inducit loquentem:

——— tot tela, tot enſes
Tot galeas multo Thracum ſudore parani
Inque meos vſus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo iuſſu Romana coegi.

Tandem de tranſlatione ſeu commutatione functionis fuit quoque *tit. ſupr. tributa in ipſis ſpeciebus inferri.*

¶ Poſtremò notandum, tributa vel *Arcæ*, vel ſacris largitionibus illata: Arcæ, inquam, Præfecturæ Prætorianæ, de quo dictum iam alibi, & dicetur *infr. tit. de indulg. debit.*

¶ *Secunda* Sententiâ continetur Exceptio ſuperioris, *de Releuatis à Capitatione humanâ & animalium, animarum* denique; nempe ita releuatas poſſeſſiones, ſi intra CCCC. iuga ſiue Capita ſint, dimidiam eius releuationis partem valere oportere, alteram ſolitis rurſum functionibus aſtringendâ, ſi vltra CCCC. iuga, quicquid vltra CC. eſt, functionem ſolidam præſtare oportere: Ante omnia inquirendum, quid per *Capitationem humanam & animalium* intelligendum ſit, quid per Animarum deſcriptionem terrenæ oppoſitam: Nempe videatur intelligendum quidquid annonæ in ſpeciebus, in hominum (veluti militum) & animalium vſum præbebatur. Sanè vt *Capitum animalis* dicebatur pabulum, putà fœnum & palea, *l. 7. 13. 17. ſupr. de erogat. milit. ann. l. 1. ſupr. de domeſticis & protect. l. 10. ſupr. de numerar.* (de quo dixi plenè ad *d. legem 7.*) ita & Capitatio eodem ſenſu & *l. 8. 11. d. tit. de erogat. milit. ann. & tit. Cod. de annonis & capitatione.* Verùm hæc interpretatio non placet. Igitur, de quo iam etiam ad *l. 2. ſupr. de cenſu*, humana, & animalium, animarum denique capitatio eſt, quæ pro ſeruis, colonis, adſcriptis, cenſitis, itémque pro animalibus, quæ omnia alioquin cum poſſeſſione ſeu prædio ambulare ſolent, præſtabatur; vt contrà terrarum, pro poſſeſſionibus: ſic & Iuſtinianus in eadem re, *leg. cum ſatis 23. Cod. de agricol. & Cenſitis*: *Publicas functiones*, inquit, *ſiue terrenas, ſiue animales*. Eodémque ſenſu in Græcâ conſtitutione Anaſtaſij *ψυχικὴ συντέλεια l. vlt. C. de annona & trib.* & ipſa eſt de releuatis poſſeſſionibus, *ἐὰν μὴ αὐτὴν ἐπαρχία ἢ πόλις κατὰ τὸ πρὶν λαβεῖν ψυχικὴν συντέλειαν, ἢ ἐπέτειον, ἢ ἐξισωτὴν φιλοτιμίαν.* Eodem ſenſu, *humana capitationis cenſus* in Theodoſij M. conſtitutione, *l. vn. Cod. de colonis Thracenſibus*, quæ hanc in rem expreſſiſſima eſt, & oſtendit pariter iugationem terrenam ab ea diuerſam fuiſſe: quâ per vniuerſam diœceſim Thraciarum ſublato in perpetuum humanæ capitationis cenſu, iugatio tantum terrena ſoluatur: quod ita mox explicat, *colonos tributariæ ſortis nexibus abſolutos*. Idémque indicatur & ſtatuitur *l. vn. Cod. de colonis Illyric.* *Inſeruiant*, inquit, [coloni inquilinique per Illyricum vicináſque regiones,] *terris non tributario nexu, ſed nomine & titulo colonorum*: Et certè de illâ Theodoſij M. aui ſui *lege* ſenſiſſe hîc videtur Theodoſius M. Iun. Ab hac verò capitationis ſpecie apage *l. 9. Cod. de act. empti*: & *l. vlt. ſup. ſine cenſu*. Alio verò ſenſu *ψυχικὰ δημόσια* Græci dixerunt, quæ pecuniæ pro capitibus vocantur: *l. vlt. § 8. ff. de munerib. & honorib.* Ergo *humana*, & *animalium capitatio* eſt pars ea tributariæ functionis, quæ & pro ſeruis, colonis & pro animalibus (*pour le beſtail*) quæ in prædio erant, præſtabatur: diuerſa enim hîc ſunt *humana & animalium* capitatio, è contra quàm ſenſit Heraldus, qui & ideò hunc locum emendabat. Vtrumque verò per *animarum deſcriptionem* mox indicatur, terrenæ oppoſitum, quæ pro ipſo prædio *ψυχικὴ συντέλεια* & homines & animalia cepit. De quo iam etiam vide quæ dixi ad *leg. infrà, de*

cenſu.

cenſu. Et hæc de ſecunda *huius legis* ſententia.

¶ *Tertia* Sententia eſt, de *ſterilibus ac deſertis fundis releuatis*: Nempe iubet Theodoſius Inſpectores ſeu Peræquatores mitti, de quo iam quoque *lege ſuperiore*, vt ita pro inſpectionis veritate & fide vel tributa ſoluant, vel non ſoluant. Et aſtutus eſt Theodoſius hâc parte, quaſi ſterilibus fundis plenam immunitatem tributurus eſſet; at reuerà reuocandis huiuſcemodi immunitatibus, quod ſciret per ſuperiorum Inſpectorum gratiam quamplurimos releuatos.

¶ *Quarta* ſententia eſt, de *Priuatorum poſſeſſionibus*, quæ non emanarunt ex re priuatâ Principis, vel Patrimonio, aut Ciuitatum iure vel Templorum, *adæratis vel tranſlatis* & ſic *releuatis*. Nempe Antiochi Præfecti Prætor. diſpoſitioni committit Theodoſius, vt à proximâ Indictione ſeu anno quem iudicauerit collationis modum iis imponat; ſub tribus conditionibus; Prima, vt partem quandam beneficij conſecutis reſeruet, dein vt regionum diuerſitatis rationem habeat: Nempe quia limitaneæ regiones ſpecierum adærationem minus ferunt, vbi ſpecies ipſas limiti tuendo ad milites limitaneos conuehi publicè intereſt; in mediterraneis non æqua neceſſitas. Tandem reliquarum circumſtantiarum rationem haberi iubet, Id inquam, vt & quod proxima ſententia continetur. Antiochi P P. diſpoſitioni committit Theodoſius Iun. *hac leg.* Qui ſanè Antiochus iuſſionem Theodoſij ſecutus, diſpoſitionem ſuam edidit, quam poſtea Theodoſius Iun. firmauit *leg. vnic. Cod. eod tit.*

¶ *Quinta* ſententia eſt, de *Releuatis in commune*, non iam ſingulis perſonis: verùm ciuitatibus integris, vel Curiis ciuitatum vel Officiis, imò & quandoque *prouinciis integris* (ita enim hic legendum exiſtimo, *vel aliquando prouinciarum malis indulta*; de quo mox) Nempe illis vel plus æquo oneratis, vel hoſtili excurſui patentibus, & publicâ clade vexatis ægriſque, huiuſmodi indulgentias generales ſæpè Principes dedêre: quam in rem eſt Valentiniani III. elegans *Nouella, de tributis fiſcalibus inter Theodoſianas* 33. Similis eſt illa quoque indulgentia Conſtantini Magni data Flauienſibus, quâ *ſeptem millia capitum* eis remiſit, quæ quartam amplius partem cenſus conficiebat, quo nomine ei gratias agit Eumenius Flauienſium nomine, ea oratione quæ inter Panegyricos veteres hodie extat. De cuiuſmodi & ſimilibus aliis erit *infr.* peculiaris *titulus de Indulg. debit.* Et tamen diſpoſitioni Antiochi Præfecti Prætor. negotium iſtud ipſum committit, vt exploret per Inſpectores, num iuſtâ de cauſa releuari meruerint. Eſt ergo *hoc Caput* de Releuatis quoque integris prouinciis: nam locum emendo aliter atque Cuiacius & Pithœus ita: *prouinciarum malis indulta*: Quod vt horum temporum infelicitati congruit, ita ſuad nt ſuperiora, *manſuris*, inquit, *quæ Ciuitatibus, vel Officiis in commune remiſſa ſunt*: quibus ſanè rectè omninò hæc ſubiiciamus, *vel aliquando*, id eſt, imò nonnunquam *prouinciarum* integrarum ſcilicet *malis*. Sanè & *Nouella* 33. Theodoſij, quæ ad *hanc legem* quoque reſpexit, pareſt exceptio ſeu coniunctio, *niſi*, inquit, *ex communi Ciuitatis aut prouinciæ deſiderio poſtuletur.* Tandem proprio ſignificatu *Mala* dicuntur de ciuitatum & prouinciarum damnis; de quo alioquin videndus *tit. infr. de Legatis & decretis Legationum.* Eodem ſenſu dixit Symmachus *lib.* 2. *ep.* 7. de fame Vrbis Romæ, *Communia mala.* Idem *lib.* 10. *epiſtol.* 53. *damna ſua deplorans*: vbi de Capuana Legatione agit.

¶ *Sexta* ſententia eſt, de *Nouis Poſſeſſoribus* poſſeſſionum, de quibus primâ ſententia releuatarum: Nempe ipſos poſſeſſores ad quintam illam partem ſoluendam adigi iubet, ſaluis actionibus aduerſus Auctores ſuos, pro ratâ temporis, quâ priores illi Beneficiarij poſſederunt. Quod poſterius, vt æquitatis plenum, ita illud iuri conſentaneum; nempe quia in tributis prædia ipſa conueniuntur, de quo plenè agit *tit.* 3. *ſupr. ſine cenſu vel reliquis fundum comparari non poſſe.*

¶ Poſtremâ ſententiâ continetur *Sanctio legis*, quâ indulgentiam deinceps pollicetur, ſi *huic leg.* paritum fuerit, quam rerum neceſſitas extorſerit: Quod & ipſum *ſuperiore leg.* idem pollicitus fuerat, vbi iam oſtendi, quam parum promiſſorum memor Theodoſius Iun. hâc parte fuerit.

DE

Digitized by Google

DE CONLATIONE ÆRIS.

TITVLVS XXI.

X. COD. IVST. XXIX.

De Collatione Æris.

PARATITLON.

AEs quoque, ſeu æris ſpecies, per Orientem, *l.* 1. 3. *hoc t. & l.* 9. *infr. de indulg. deb.* & Occidentem *l.* 2. à prouincialibus *l.* 2. *hoc tit.* poſſeſſoribus, *d. l.* 2. & 3. debebatur *d. l.* 9. Largitionibus inferebatur, *l.* 1. exoluebatur, *l.* 3. *ſeu vlt.* Atque adeò inter tributa erat. *d. l. vlt.* Vnde titulus hic, *De Conlatione æris*: indeque æraria præſtatio, *l.* 23. *ſupr. de annonâ & tribut.* & *l. vlt. ſupr. tit. prox. de Collat. donatarum*: prohibito tamen ære, quod dichoneutum, *l.* 1. *hoc tit.* Quandoque tamen pro beneficio ſingulari petentibus hæc præſtatio in aliam functionem transferebatur, *d. l. vlt. ſupr. de conlat. donat. l.* 3. *hoc tit.* vbi id prohibetur. Quandoque etiam publica neceſſitate id poſtulante, fiebat, vt pro ære, pretium æris in ſolidis poſtularetur, ſeu exigeretur: *l.* 2. & 3. *hoc tit.* Æſtimatio porrò eius certa erat, *d. l.* 3. hæc ſcil. vt pro 25. libris æris, vnus ſolidus redderetur (ideſt, inuicem præſtaretur) *d. l.* 2. & ſic pro centenario æris *d. l.* 3. *ſeu vlt.* procuIdubio. quatuor ſolidi.

¶ *De* DICHONEVTO *ære prohibito, déque* ÆREÆ *pecuniæ conſlatoribus, &* MONETÆ *adulteratoribus.*

1. * Impp. Valentinianus & VALENS AA. Modeſto PF. P.″

AEs, quod *Dichoneutum*″ vocatur, non modò deinceps Largitionibus″ inferatur″, verùm de vſu penitùs, & conuerſatione″ tollatur, ac nemini publicè hoc habere liceat. ¶ Et * conſlatores figurati æris, adulteratores etiam monetæ, capitalis animaduerſio perſequatur. Dat. VII. Id. April. Conſtantinop. Gratiano A. II. & Probo Coss. [371.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
″ *Modeſtus* PP. Orientis ſub Valente: *v. Proſopogr.*
″ διχώνευτον.
″ *κ*. *Non modò non,*
″ Principis.
″ *Conuerſatione*, Ideſt, vſu publico & negotiatione, *v. Gloſſ. Theod. in v. Conuerſatio.*
* Fugitiua hæc *huius leg.* portio eſt, & melius in *titulum de Falſa moneta* coniecta fuiſſet: vel in *titulum, ſi quis pecuniat conſlauerit.*

COMMENTARIVS.

AERIS cuiuſdam, quod in Oriente *Dichoneutum* vocabatur, διχώνευτον collationem, imò & vſum, penitùs omnem in commercio tollit hâc conſtitutione Valens Imp. An. D. 371. Sed & (quod ab hoc *titulo* alienum eſt) *Conſlatoribus* figurati æris & adulteratoribus Monetæ capitalem pœnam imponit.

¶ *Dichoneutum æs* non hîc intelligendum eſt æreorum nummorum genus aliquod, quod Maynardus *in Excerptis Notarum* ad me tranſmiſſis à Puteano coniiciebat, voce deducta à [illegible] quod Suidas interpretatur εἶδος μέτρου, quaſi eius dimidiati ponderis modo ænei nummi cuderentur, vnde Dichoneuti: quæ coniectura inanis eſt: Nam, vt omittam alia, eam refellit vel *titulus*, ſub quo hæc *lex* poſita eſt; Nempe enim eo agitur, non de æreæ pecuniæ verùm de æris metallici & ſpeciei ipſius collatione, quæ largitionibus Principis

inſe

inferebatur ad vſus fortè armorum & fabricarum, de qua ipſa æraria præſtatione, præter omnes *huius tit.* leges, agitur pariter *l.* 5 3. *ſup. de annonâ & trib. & l. vlt. ſupr. tit. prox. de collatione donatarum*: In quem pariter vſum & ferrum præſtabatur, de qua v. *l. 2. ſupr. de fabricenſib. & l. vlt. ſupr. tit. prox. de conlat. donatar.* conficiendis videlicet armis ex ferro vel ære, veluti caſſidibus & bucculis, vt docet *lex* 1. *ſupr. de fabricenſibus.* Neceſſe igitur eſt, æs *dichoneutum* fuerit quædam æris ſpecies differentia & mixtura adulterina non venæ nobilis quæque facilè deduceretur ignibus ſeu liqueſceret vt loquitur *d. lex* 20. *ſupr. de fabricenſibus*: ſed quæ inutilis ad fabricam armorum eſſet, quæ paſſim tamen in vſu eſſet. Sanè, quodnam illud fuerit, vel ex ipſo nomine conijcere ſatis licet: Nempe *διχώνευτον* idem eſt, quod bis recoctum & conflatum; Notum quid Græcis *χωνεύειν, χωνεία, χωνευτικὴ* : vt contra, *Baluca ἀχώνευτος γῆ ἢ χρυσίτις*, in *Gloſſis* Cyrilli, id eſt, *maſſa terræ latentis auri nondum flammis decocta*, de quo vid. *l. 3. 4. de metallis.* Quare hinc iam apparet, *æs dichoneutum* eſſe bis recoctum, adulteratum, & aduentitia etiam fortè aliqua materia commiſtum: De cuiuſmodi æris miſturis agit Plinius, *lib.* 34. vbi & *cap.* 13. neque minus Dioſcorides *lib.* 5. *cap.* 120. æris ſpeciem quandam memorat, quam Græci vocabant *diphrygen*, ab eo quod bis torreatur, quæque veluti fex ſubſidens erat: cuius etiam triplicem ſpeciem tradunt. Et ſic æs dichoneutum, impurum, cui purum oppoſitum; quod purum vocamus nos, *Cuivre rouge, cuivre de roſette, cuivre fin, cuivre depouillé de ſa matte.* Et proculdubio æs iſtud dichoneutum non *regulare*, ſed *caldarium*, vt vocat Plinius, *lib.* 34. *c.* 8. & Iſidorus ex eo: quod ſcilicet fundi quidem & liqueſcere poterat, non verò malleo diduci. *Caldarium*, inquit, *funditur tantum, malleis fragile.*

Neque putandum æs dichoneutum idem eſſe cum eo ære, quod mox *figuratum æs hac leg.* dicitur: nam imò contraria hæc ſunt, æs rude ſcilicet & graue, cuius ſpecies dichoneutum, & æs figuratum. *Figuratum* enim eſt, quod in monetam cuſum eſt, Principum vultibus & figura inſignitum; nam & ita figuratus ſolidus dicitur, *l. vn. ſupr. ſi quis ſolidi circul.* item Principum vultibus figurati ſoliti, *l.* 1. *infr. de ponderatorib.* figuratus nummus, *l. 4. ſupr. de falſa moneta*: Auctor quoque ſubditus Notitiæ Imperij eadem voce vtitur: figuratio monetæ, *l. 8. d. tit. de falſa mon. l. 2. ſupr. ſi quis pecunias conflau. leg. 7. ſupr. de indulgent. crim.* Denique figurari aurum dicitur, *l. 7. d. tit. de falſâ mon.* Lampridius in Alexandro Seuero: *Nummos*, inquit, *electrinos & aureos vultu Alexandri M. figurabit*: Denique *figura* eſt, quæ aliàs forma nummi ſeu character, vultus, facies, *εἰκόνιον*: ænigma.

¶ Nunc de altera *huius l.* ſententia, quæ alioquin ab *hoc tit.* fugitiua eſt. Capitalem ſcilicet pœnam imponit Valens vt adulteratoribus monetæ, ita & conflatoribus æris figurati: & ſic hæc duo crimina pœnâ exequantur, ac proinde ſimilitudine rei coniungur. *Adulteratio monetæ* eſt, vbi videl. circa Principis monetam cuſam aliquid falſi quis molitur: de quo falſi genere videndi tituli *lib. 9. tit. 21. de falſa moneta* 22. *ſi quis ſolidi circulum exteriorem inciderit.* At conflatores figurati æris ſunt priuati, qui iam ex ſuo ære pecuniam cudebant. Hac ſcilicet tempeſtate æreæ ſaltem monetæ cudendæ priuatis nonnullis, etiam Reſcriptis & adnotationibus Principum ius fuit, quod vt ex *l. 3. 7. 8. ſupr. de falſa mon.* (quæ duæ poſtremæ *leges* eiuſdem Valentis ſunt, cuius & hæc noſtra) colligere licet; ita diſertis verbis id docet *lex vlt. eod. tit.*, vbi Theodoſius M. pariter pœna propoſita conflatores huiuſmodi æris perſequitur, & Reſcripta illa, quæ dixi, reuocat: *Si quis*, inquit, *ſuper cudendo ære vel Reſcripto aliquo, vel etiam Adnotatione Noſtra ſibi arripuerit facultatem, non ſolùm fructum propria petitionis amittat, verùm etiam pœnam, quam meretur, excipiat.* Vt hæc interpretatio mihi placeat, facit, quod *de ære* nominatim hic agitur: alioquin ſi de diſſolutione pecuniæ Principis ageretur, non *æris conflatores* dixiſſet, ſed *pecuniæ conflatores*: quo ſenſu nempe *conflari pecunia* dicuntur, *Rubr. & l. 1. ſupr. ſi quis pecunias conflauerit*: & apud Paulum 5. *ſent. tit.* 25. §. 11 & apud Lampridium *in Alexandro Seuero*; quibus ſanè locis omnibus *conflare pecuniam* eſt in materiam & maſſam redigere.

¶ Illud tandem obſeruandum, vt ad priorem *huius legis* ſententiam redeamus, *Modeſto Præf. P.* Orientis *hanc leg.* inſcribi. Nempe ſolennis in eo tractu, qui eius Præfecturam conſtituebat, æris collatio fuit: Nam & ſub eius adminiſtratione fuit Cyprus, quæ *πολύχαλκος* ære abundabat, *æroſa* ideò ab antiquis, Feſto referente, dicta. Vetus quoque Orbis deſcriptio ſub Conſtantio & Conſtante, quam nos edidimus c. 58. §. 1. de Cypro *Neceſſaria ipſa inſula habet omnia ſuperius declarata, ligna,* ÆRAMENTVM, *ferrum, picem* &c. Cyprij quoque æris meminêre paſſim Veteres: in his Plinius, *lib.* 34. *non vno capite*, & Seruius *in* 3. *Æneid.* Hoc vero Cypri exemplo quoque vtuntur. Græci Interpretes ad *legem vnic. Cod. eodem tit.* quæ eadem eſt cum *l. 2. prox. inf.* ſed perperam ad *eam legem*, quia *lex* illa ad Occidentis imperium ſpectat. Alioquin ad hunc eundem *Modeſtum* Præf. Præt. extat Baſilij *Epiſtola* 277. de *ferri* collatione à Taurum incolentibus: cuius verba protuli ad *l. 2. ſupr. de Fabricenſibus.*

¶ *De* PRETIO *&* *Proportione æris, ad aurum. Honorij conſtitutio.*

11.* Impp. Arcad. & HONOR. AA. Hilario".

ÆRIS pretia quæ à Prouincialibus poſtulantur, ita exigi volumus, vt pro viginti quinque" libris æris ſolidus à poſſeſſore reddatur". Dat. v." Kalend. Ianuar. Med. Arcad. IV. & Honor. III. A. & Coss. [396.]

NOTÆ

NOTÆ.

* *L. 1. Cod. de collat. æris.* Iungendam puto huic l. *legem 22. ſupr. de erogat. militaris annona*, quæ alioquin in eodem argumento verſatur : Et forte etiam *lex 23. eodem titulo*. Argumento huic concordat quoque *lex proxima*.

″ *Hilarius PP.* vt habetur *Cod. Iuſt.* & *d. l. 22.* & *l. 23. eod. tit.* Hic idem *Hilarius* videtur cuius meminit Symmachus, *lib. 2. ep. 80.* ad Flauianum.

″ In Cod. Iuſt. *viginti* : ex ſententia Iuſtiniani.

″ *Reddatur*, id eſt, mercem præſtetur : vt *l. 24. ſupr. de annona & trib.* &c. vid. *Gloſſarium*.

″ In *d. l. 22.* ita habetur *III. Kal. Iun.* In *Cod. Iuſtin.* hic *V. Kal. Iun.* Quare alterutrubi error. Ego hanc veram puto.

COMMENTARIVS.

PRETIVM materiæ æris, quod à poſſeſſoribus ſeu Prouincialibus conferendum regulariter erat, in vſus videlicet armorum ſeu fabricarum (vt *ad l. ſuperiorem* oſtenſum eſt, & ſignatè quoque teſtatur *lex 2. ſuprà, de fabricenſibus* :) hac Honorij conſtitutione quæ data eſt Anno Domini 396. (vt & à Theodoſio Iun. *leg. proxim. 3.*) in pecunia ſoluendum taxatur ſeu adæratur, id eſt, æſtimatur : Nempe, cùm regulariter & in commune tributa in ipſis ſpeciebus inferri oporteret (de quo fuit *titulus* in id peculiaris *ſupr. tributa in ipſis ſpeciebus*,) Et nominatim vero ſpecies æris, ferrique ad fabricam vt dixi armorum, *dicta leg. 2. & hac l. & leg. proxim.* attamen vel ſpeciali quandoque priuilegio ſeu adnotatione Principis, vt docuit *lex vltima ſuprà, de conlatione donatar.* idemque docebit & *lex proxima 3.* vel neceſſitate publica poſtulante, vt aliæ ſpecies, ita & hæ quoque adærabantur, vt præter *hanc legem* oſtendet ſorſum *dict. lex prox.* publica, inquam, neceſſitate vel perpetuà vel temporaria : & quidem per Occidentem in ſpecie *huius l.* Neque minus eæ etiam ſpecies, quæ ad militarem armorum vſum conferri ſolebant, de quo eſt hæc *lex* : quàm militares ſpecies annonariæ, de quo eſt *lex 22. ſuprà, de erogat. mil. ann.* de qua mox.

¶ Pretium igitur æri ſeu proportionem æris ad aurum, denique æſtimationem æris hanc ponit Honorius *hâc leg.* purà pro XXV. libris materiæ æris ſolidus vnus præſtetur, ac proinde pro centenario æris quatuor ſolidi : de quo poſtremo erit *lex proxim.* Theodoſij Iunioris *infr.* Et in *Codice* tamen *Iuſtinianeo*, purà *leg. vnic. de collat. æris*, quæ hinc alioquin deſumpta eſt, pro 20. tantum æris libris ſolidus præſtari iubetur ex ſententia Iuſtiniani. Nam quæ hac diuerſitatis huius occaſione ſcripſit Sauotus, *diatribâ de re nummaria parte 3. c. 13. ſub finem*, haud ſatis firma ſunt. Neque hæc *lex* emendanda ſic vt XXIV. loco XXV. in eâ reponatur, quod idem tentabat : vt nec ſollicitanda lectio *Codicis Iuſtinianei*. Nam, vt idem rectè tandem agnoſcit, proportiones huiuſmodi non ſemper ſtatæ ſunt, verùm pro temporum & locorum diuerſitate variè fiunt. Huius verò proportionis ipſius ratio non aliunde petenda eſt, quàm è forenſi fermè æris pretio, quod tum erat, quodque æſtimationem certam conſtruebat, vt loquitur quadamtenus *lex 3. infr.*

¶ Tandem obſeruandum, *huic l.* coniungendam *dict. leg. 22. ſupr. de erogat. milit. ann.* quæ & ipſa eſt de pretiis ſpecierum militaris annonæ ; vnde liquet, ſpecierum quarumcunque pretiis & adærationi modum imponere voluiſſe Honorium hoc Anno Domini 396. conſtitutione ſuâ ad Hilarium PP. & quidem exemplo Conſtitutionis Valentiniani Senioris, vt *dict. leg. 22.* nominatim profitetur, imò & *leg. 23. eodem titulo*, quæ & ipſa eodem Anno data eſt ad eundem Hilarium Præfect. Prætor. vt omnino exiſtimem ; & illam *huic* coniungendam.

¶ Summa ex *tribus illis legibus* hæc conficiatur : Primo, *Capitum* ſeu fœnum in ipſa ſpecie militibus præberi Honorium voluiſſe, quæ ſententia eſt *dictæ legis 23.* Secundò, *annonam* verò militarem in pretio ſolui, & vtrumque iuxta Valentiniani vt dixi conſtitutionem, quæ ſententia eſt *dictæ legis 22.* Tertiò, *Æris* tandem pretio modus is impoſitus, qui *hac leg.* continetur.

¶ Ex his iam apparet, *hanc legem* accipi à pleriſque, etiam ab Amaya, de pecunia ærea ; vnde in eum ſeſe tractatum hîc diffusè effundunt ; Quando vna ſeu diuerſa pecunia vſualis pro alia ſolui poſſit, etiam Gabellariis ? Quod ab *hac lege*, alienum prorſus eſt : Ac nominatim quod adducunt, in *huius legis* ſpecie id ita definiri, quia Principem non deceat recuſare pecuniam quam ipſe cudesit. Deinde id ita in fiſco procedere, non in priuato, quod cùm in tributis plerumque grauentur ſubiecti, æquum ſit aliquatenus releuari in ſolutione commodiùs facienda vnius pecuniæ pro alia. Quæ omnia caſſa nuce inania magis ſunt, omnémque proinde illum tractatum ab *hac leg.* abeſſe oportet : quem niſi propoſuiſſent Interpretes illi ſibi, nihil iam haberent quod ad *hanc legem* notare poſſent.

III. * Impp. Theod. " A. Maximino Com. S.L.

Perpetvo ſancimus, generalique decreto, Ne cui " deinceps ex præcepto Comitiuæ " ſedis, vel per Oraculum ſacrum, vel per diuinas Adnotationes " Numinis Noſtri, in nummo, vel " in ſpecie, niſi ita publica neceſſitas poſtularit, propria liceat tributa perſoluere: ſed, vt magis, aut ipſam ſpeciem, ſi hoc vſus exegerit, aut Aurum, quod æſtimatio certa conſtituit pro centenario " æris huiuſmodi poſſeſſor exſoluat. Dat. v. Id. Decembr. Conſtantinop. Victore v.c. Coſs. [424.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Reſtituenda hic nomina Theodosii *Auguſti & Valentiniani Caſ.* vid. *Conſulare Chronicon Theodoſ.*
" *Maximinus* Comes S. L. ſub Theodoſio Iun. cui inſcribuntur & aliæ plures Anno 424. & 425. v. *Proſopr.*
" Priuato, ſpecialiter.
" *Comitiua*, ideſt, Comitis S. L. cui etiam hæc *lex* inſcribitur.
" De *Adnotationibus* iis ſemel in *Paratitlo de diuerſ. reſcriptis.*
" Electione tributâ.
" *Centenarium* æris ſunt centum libræ æris: de quo mox.

COMMENTARIVS.

Electionis ius ſeu facultatem, pro arbitrio ipſarum ſpeciarum veluti æris, vel nummorum perſoluendi, ſingulari priuilegio cuiquam concedi vetat *hac conſtitut.* Theodoſius Iun. A. D. 424. Singulari inquam, priuilegio, non modò Comitis S. L. verùm etiam Reſcripto vel Adnotatione Principis ipſius ſingulari. Nempe circa omnes par atque æqualis inlationis forma tenere debet: vt in ſimili loquitur *lex 7. ſupr. de diuerſ. reſcriptis*: neque à cuiuſquam arbitrio pendere debet, quidnam præſtare ipſe velit. Quid igitur? Formam publicam & generalem ſinguli ſeruare debent. Quare ſi vſus publicus hoc exigat, omnes ex æquo ſpecies ipſas inferre oportet, de quo *ſupr. titulus, tributa in ipſis ſpec.* contrà, vſu ceſſante, omnes aurum præſtare oportet. Priuilegia hâc parte irrogari non oportet.

¶ Pertinet autem hæc *lex* propriè ad Collationem æris: de qua duo iudicantur. Primò, quædam Æris in aurum ſeu ad aurum æſtimatio hoc tempore facta indicari videtur: quomodo & in Occidente Honorij *leg. ſuperiore* factum vidimus: vigintiquinque ſcil. libris æris ſolido ſeu aureo æſtimatis. Sed dubium, num ea æſtimatio perpetua, vel etiam in Oriente obtinuerit? Certè Iuſtiniano alia æſtimatio placuit, viginti ſcilicet libris æris ſolido æſtimatis, *l. vn. eod. tit.* quæ alioquin ex *leg. ſuperiore* deſumpta eſt. Quinimò non adeò improbabiliter quis tentet hîc reſcribendum, *conſtituet*, quaſi Theodoſius Iun. Comiti S. L. eius æſtimationem faciendam relinquat. Emendationem ſanè Fornerij P. probare non poſſum, qui *hac l.* pro *aurum* reponebat *aureum*: quaſi vnus aureus ſeu ſolidus *hic* pro centum libris æris dari iubeatur. Quod certè à proportione & æſtimatione *ſuperioris legis* nimiùm recedit. Secundò fit *hâc l.* mentio *Centenarij æris*: Centenarius eſt *ποσότης* ſeu quantitas & pondus centum librarum æris: Malè enim Maynardus aliique qui centenarium æris *hic* pro nummo, vel quantitate nummorum exaudiunt, centum videlicet aſſium, Suidæ etiam loco malè adducto: *κεντηνάριον νομισμάτων ποσότης*: de quo pecuniæ Centenario dixi ad *l. 2. ſupr. ſi quis pecun. conſl.* Eos quippe vel hic titulus, ſub quo hæc *lex* poſita eſt, refutat: vbi non agitur de collatione æreæ pecuniæ, verùm de ſpecie ſeu materia *æris*: vt ad *l. ſuper.* quoque oſtendi.

NE

NE CONLATIONIS TRANSLATIO[a] POSTVLETVR.[b]
TITVLVS XXII.

[a] Abeſt hic *Titulus* à Cod. Ivst. Imò abſunt omnes *huius tit.* leges.
[b] Item, ne Autopractorum ius poſtuletur, de quo eſt *lex* 4.

PARATITLON.

TRANSLATIO Conlationis, *Rubr.* ſeu Iugationis, *l.* 2. *&* 3. eſt, cum cenſus fundorum ſeu iugorum, *l.* 1. profeſſionis publicæ functionis, *l.* 3. præſtationis poſſeſſionum, *l. vlt.* ex alio loco, *l.* 3. ex alio territorio, *l. vlt.* quàm vbi iugatio eſt antiquitus adſcripta, *l.* 2. ad aliam ciuitatem ſeu vrbem, *l.* 1. *&* 3. ad aliud territorium, *l. vlt.* ibi deinceps agnoſcenda & præſtanda, impetrabatur: Quod *hoc titulo* regulariter prohibetur, à Conſtantio, *l.* 1. à Valentiniano Iun. *l.* 2. *&* 3. à Theodoſio Iun. *l. vlt.*

---

1. * Impp. CONSTANTIVS & Conſtans AA. Philippo PF.P."

PLERIQVE cenſum fundorum ſuorum, iugorum", ad alias ciuitates transferre curarunt. Vniuſcuiuſque itaque Ciuitatis cenſum in omnibus prouinciis ad proprias ciuitates redire" cenſuimus. Dat. v. Kal. Aug. Conſtantino IV. & Conſtante III. AA. Coſs. [346.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic* videtur *lex* 4. *Cod. Iuſt. de dignitatib.*
" Orientis: De hoc *Philippo* PP. dixi *in proſopog.* Eidem inter alias inſcribitur quoque *lex* 4. *Cod. de dignitatibus*: dignitate ejus & Conſulibus omiſſis, quæ *huic* fortè iungenda eſt.
" [illegible], pro, *ſeu iugorum.*
" Eadem voce vtitur *lex prox. infr.*

COMMENTARIVS.

CONSTANTII Imperat. hæc *lex* eſt, cuius SENTENTIA, vt & *l.* 2. *& vlt. hoc tit.* apertiſſima eſt, vel ex ipſamet Rubrica, quæ pleno ſenſu concepta eſt, dummodo ſemel conſtet, quid ſit *conlationis tranſlatio*; quod iam alioquin Paratitloo oſtendit. Nempe ſingulari priuilegio nonnulli id impetrabant, vt etſi in alio territorio alterius ciuitatis poſſiderent, atque ibi modum poſſeſſionis eorum ab antiquo cenſitus eſſet, & in cenſuales eius ciuitatis libros relatus; attamen non ibi, ſeu in propriis ciuitatibus, verùm in alio loco ſeu in alia Vrbe Tributa inferrent. Atque hæc eſt *Conlationis Tranſlatio*: vox alioquin *Tranſlationis*, alio ſignificatu pro tranſuectionis ſolicitudine ſeu Angariis & Parangariis effertur *leg.* 18. *infr. de Nauicular. leg.* 15. *&* 40. *infrà, de Epiſcop.* Alio ſed proximo tamen ſignificatu *Tranſlatio* pro functionis ſeu canonis in aliud genus mutatione, quo ſenſu accipitur *leg. vltim. ſuprà, de collatione donatarum*, & *Nouell. Theodoſii* 33.

¶ Videndum nnhc de duobus. Primùm, quis huius tranſlationis vſus, quæ vtilitas fuerit, ſeu quo fine id nonnulli tantoperè expeterint? An quia leuiores alibi functiones publicæ erant, ſic vt releuationis cuiuſdam ſpecies hæc fortè eſſet? Minimè: Verùm propter illationis ſeu tranſuectionis maiorem facilitatem: ſiue quia in diuerſis vrbibus aliquis poſſidens vni Exactori reſpondere mallet & ſic vnica ſolutione defungi, quàm per multos Exactores diſtrahi: quàm rationem ingerit *lex* 3. *hoc titulo* ſiue etiam propter itinera confragoſa, ob quæ difficilior erat ferè euectio ſeu tranſlatio tributorum, quàm modus ipſe tributi; quam in rem

eſt elegans quoque Eumenij locus in *gratiarum actione* Flauienſium nomine ad Conſtantinum Magnum, *cap.7.* Atque his de cauſis etiam Valentinianus Iunior poſtea Anno 387. conlationis tranſlationem indulſit in annonariis ſaltem commeantibus, *d.l.3. infr.* videnda & *lex 19. ſupr. de erog. mil. ann.*

§ Alterum eſt, quâ de cauſa id poſtea Principibus prohibere viſum, ne, inquam, huiuſmodi conlationis tranſlatio poſtularetur, & ſi quæ poſtulata fuiſſet reuocaretur: Principibus, inquam; puta Conſtantio *hac l.* Valentiniano Iuniori, *l. prox. 2. & 3.* Theodoſio Iuniori, *l. vlt.* Generaliter ſanè in *fraudem munerum* id factum indicat *lex 2.* atque ideo etiam grauiſſima pœna propoſita & impetrantibus, & officialibus Præfecti Prætor. id tandem prohibuit Theodoſius Iunior, *dicta leg. vltim.* Geminam fraudem hanc coniicio; primam ex parte impetrantium, quia hoc obtentu facilè elabebantur, & immunitatem ſibi quærebant: Ignaris pleruumque vnius loci Exactoribus quid & quantum in alio territorio quis poſſideret. Altera fraus contra ciuitatem ipſam, vnde tranſlatio facta fuerat: quia ſcilicet non ideo minorem tributi modum ciuitates illæ agnoſcere tenebantur: vnde vnius tranſlatio plebis ſeu cæterorum ſarcina fiebat: quam rationem ingerere videtur *lex 2. prox.* Denique fiſcales ſtationes & rationes hac arte confundebantur: quâ de re dicam ad *l. 10. infr. de ſuſceptoribus.*

Tandem monendum, huic legi coniungendam videri *legem 4. Cod. de dignitatibus*, quæ data eſt ad eundem *Philippum P P.* & in eodem argumento collationis verſatur: Ea ſcilicet Senatores, eorúmque homines in Diuersis Locis & prouinciis poſſidentes à ſordidis & extraordinariis muneribus immunes eſſe iubentur. Vbi & illa ſpectari cupio, *In diuerſis locis poſſidentes*, quomodo & in ſpecie *huius legis* in diuerſis locis & ciuitatibus collator poſſeſſiones habebat. Quod ſi ita eſt, tùm dicendum fuerit, Conſtantinum eâ conſtitutione, vnde hæc *lex* & *dicta lex 4.* deſumptæ ſunt, de priuilegiis circa collationem egiſſe: diffiniuiſſéque, quænam ex his ſtare deberent; illa videlicet quæ certo Ordini & Dignitati tributa ſunt: non verò quæ viritim ſingulis in fraudem rei tributariæ; veluti conlationis tranſlationis *hâc leg.*

II. * Imppp. Gratianus[a], Valentinianvs, & Theod. AAA. ad Neotherium PF.P.[b]

HAbeat vnaquæque Ciuitas conſortem munerum, quem habuit in profeſſione collegam. Iugatio[c] omnis, vbi eſt antiquitus adſcripta, permaneat: redeat[d] ad ſe[e], aliò, in fraudem munerum, tranſlata iugatio. Diſcant Ordines[f], diſcant reliqui[g] Poſſeſſores, mutato eo quod non rectè eſt impetratum, quem participem poſſidendi cognouerint, eſſe etiam in omnibus ſocium functionibus. PP. IV. Non. Maij, Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* Non adeò improbabiliter *huic l.* iungatur *lex 6. ſupr. de Iuriſdict.*

[a] Expungendum hic *Gratiani* nomen eſt: ante biennium quippe iam fuerat interfectus Gratianus, vid. *Conſularia Theodoſ.* Idem error reſidet in *l. 6. ſupr. de iuriſdict.* Reponendi itaque hi Imppp. Valentinianvs, *Theodoſius & Arcadius.*

[b] *Neotherius* PP. Italiæ ſub Valentiniano Iun. de quo v. *Indicem perſonarum.*

[c] De *Iugationis* hac & *l. 3. prox.* voce, vid. *Gloſſarium Theodoſ.* ſic & *l. 1. ſup. Iugerum*, &c.

[d] Eadem *Redeundi* voce vtebatur *lex 1 ſupr. huc tit.*

[e] *Ad ſe*, id eſt, ad proprias ciuitates.

[f] *Ordines*, id eſt, Curiæ, & ſic Decuriones ſeu Curiales.

[g] Nempe Ciuitates in hæc duo hominum genera diſtinctæ fuerunt, in Ordines ſeu Decuriones, & reliquos poſſeſſores: Vid. Orbis Rom. deſcriptionem ex *Cod. Theod.*

COMMENTARIVS.

VAlentiniani Iun. eſt hæc *lex*, vt & *proxima 3.* Huius verò, quæ ſtyli elegantia quoque commendatur, non alia eſt ſententia quàm *ſuperioris*, & *legis vlt. infr.* à qua tamen quadamtenus poſteà receſſit *d. l. 3.* Illud tantùm obſeruo, Valentinianum Iuniorem hoc anno vnâ ratione turbatis ciuitatum Iuriſdictionis & territoriorum terminis enixè occurriſſe: datis ad hunc ipſum Neotherium PP. pluribus conſtitutionibus: vt oſtendit *lex 6. ſupr. de Iuriſdict. lex 110. infr. de decur. l. 2.* ſeu *vlt. ſupr. quod probare debeant ad milit. venient.* addatur & *lex, quinque pedum, 4. ſupr. finium regundor.* Quin & fraudibus aduerſus rem tributariam obuiam iuiſſe, quod oſtendunt hoc ipſo Anno *lex 16. ſupr. de extraord.* ad hunc ipſum Neotherium data vi, & complures aliæ *leges*, mox ad Principium, Neotherij in Præfecturâ ſucceſſorem, videantur ſaltem *lex 20. ſupr. de annona & trib.* ſeu *lex 7. ſupr. de diuerſ. reſcript.* quorum pleraque veroſimile mihi ſub Gratiano factitata. Hæc *lex* id peculiare habet, (quod iam *ſupr.* notauimus) quod rationem ingerere videtur, cur conlationis tranſlatio ex vno territorio in aliud prohibita ſit.

III. * Imppp.

III. * Imppp. Valentinianvs, Theod. & Arcad. AAA. ad Euſignium PF. P''

TRansferat qui orando'' meruerit, ex iudicio Tuæ Magnitudinis, in annonariis dumtaxat commeatibus'', ex alio loco ad vrbem aliam, profeſſionem'' publicæ functionis: Qui'' diuerſis in vrbibus non ſufficiet reſpondere Exactorum numero crebriori, ad vnum, vbi magis'' poſſidet iugationis'', reliquum modum, ſine publico detrimento, Exactorum'' tranſmittat. Dat. XVIII. Kal. Maij, Valentiniano A. tertiùm, & Eutropio Coss. [387.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' *Euſignius* PP. Italiæ, ſub Valentiniano Iun. vid. *Indicem Perſonarum, & Notitiam dignitatum.*
'' Id eſt, precibus impetrauerit.
'' De hac *Commeatuum* voce v. *Gloſſarium Theodoſ.* & mox in *Comment.*
'' Id eſt, *Profeſſionem* cenſualem ſeu tributorum.
'' *Magis iugationis.*
'' *Et ſic qui,* vel: *proinde qui.*
'' De hac *Iugationis* voce *hic, & l. 2. ſup.* conſule *Paratitlon* & dicta ad *leg. 2. inf. de cenſu*: & *Gloſſ. Theod.*
'' Suſtineri debet hæc vox: *vnum* &c. *Exactorum*, id eſt vnum ex Exactoribus.

COMMENTARIVS.

VAlentiniani Ion. altera hæc conſtitutio eſt *hoc titulo* de Tranſlatione collationis: quam omnem *ſuperiore lege* ante biennium vetuerat: at nunc quadamtenus permittit: *In annonariis* ſcil. *commeatibus*, id eſt in iis quæ in ſpeciebus annonariis, veluti pabulo, fœno, annonis, id eſt capito annoniſque cellarienſibus. Id enim ſunt *annonarij commeatus*: vt *hâc l.* ita & *l. 18. ſup. de annona & tributis*: & *l. 32. inf. de Nauicular.* & alibi. Sed & apud alios huius æui Scriptores, Ambroſium, Marcellinum, Symmachum: de quo vid. *Gloſſ. Theodoſ.* Aliud proinde obſeruari voluerit Valentinianus Iun. in auri, argenti, ſimiliúmque collatione. Differentiæ ratio ex *huius leg.* ratione ſatis patet. Nempe id ita indulgere ſeſe indicat circa annonarios commeatus Valentinianus Iun. *hâc leg.* ob minutatum ſolutionum, pluribúſque Exactoribus reſpondendi difficultatem: quia ſcil. cùm in diuerſis vrbibus ſeu locis, diuerſarúmque vrbium territorio quis poſſideret, ſanè perquàm incommodum videbatur, carptim ſeu particulatim ob læuicula fortè neſcio quæ tot Exactoribus reſpondere, totidémque tranſmiſſiones ſeu tranſuectiones vehiculares, & quidem eodem tempore facere, cùm non in omnibus locis vehiculorum copiam haberet: haberet verò in eo tantum loco, vbi maiorem poſſeſſionis modum habebat: Quo fiebat, vt cùm non ſufficeret omnibus, ſola tranſlatio ſeu euectio plus diſpendij haberet, quàm ipſum collationis ſeu tributi onus, vt iam quoque aliâ in re oſtenſum eſt ad *l. 1. ſupr.* & oſtendit *lex 9. & 22. ſup. de annonis & tributis*: *& l. 19. ſup. de erogatione milit. annon.* Quare ſatius viſum, in aggere coaceruatam inferri collationem, quàm per tot loca diſtrahi: Quomodo & in aliis iuris ſpeciebus id agitur, vt ne quis in plures diſtrahatur.

¶ Et id tamen ipſum ſub tribus adhuc conditionibus ſeu limitationibus indulgetur. Primò quidem, vt *ex iudicio Præfecti Prætorio* id fiat, penes quem ſcil. tributariæ rei cura vbique erat, quod pluribus iam locis oſtenſum eſt: quare & ab eo quoque tranſlationis iſtius beneficium procedebat, vt hæc *lex* docet, ſimul & *lex vlt. in f.* Secunda limitatio hîc additur: ſolutionem ibi faciendam, vbi collator maiorem poſſeſſionis quantitatem ſeu modum poſſidet. Tertia eſt, id fieri oportere ſine publico detrimento, omni ſcil. fraude ſubmotâ.

IV. * Impp. Honor. & Theod. AA. ad Anthemium PF. P.''

NOnnvllos poſſeſſores, exactionis conſuetæ more diſſimulato'', eò temeritatis procedere cognouimus, vt quidam auctoritate Reſcriptionis elicita inſtantiam'' Conpulſorum eludant, ſub eo obtentu quòd ſponte pronius inferant expetenda. Quâ vſurpatione patefactâ, promulgamus, vt huiuſmodi impetrationis nouitate ſupploſâ'' (quæ vulgò *Auctopractorum*'' vocatur) vniuerſa penſitationis profligandæ, quæ fuit, reuiuiſcat'' ſollemnitas: & Curiales, vel Apparitio prouincialis, huius muneris vota'' procurent''; Exceptis his quos Eminentiſſimæ Tuæ Sedis ſpecialiter conſideratio digeſſit. Dat. XIV. Kal. Iu. Honor. VIII. & Theod. III. AA. Conss. [409.]

NOTÆ.

* Fugitiua hæc *lex* eſt. Iungenda ei videri poſſit *lex* 168 *inf. de decurion.*
" *Anthemius* PP. ſub Theodoſio Iun. Orientis ſcil. v. *Proſopogr.*
" Id eſt neglecto, inſuper habito.
" *Inſtantia* vox hic propria. Ita *l. ſi bene collocata* 13. *π. de vſuris.* Dummodo, inquit, non acribum ſe exactorem, nec contumelioſum præbeat, ſed moderatum, & cum efficaciâ benignum, & *cum* INSTANTIA *humanum* &c.
" De his *Compulſoribus* dixi iam ad *l. 34. ſup. de annona & trib.* quæ & ipſa eſt de autopragia ſeu ſpontanea deuotione.
" Pro, *exploſâ*
" *x. Autopractorum*: de quo mox dicam.
" *Vota*, pro Officiis deuotionis alicuius publicæ; v. *Gloſſarium Theodoſ.*
" Quid ſi, *precurrent?* Non.

COMMENTARIVS.

AVTOPRACTORVM ſeu *αὐτοπραγίας* beneficia ſeu Reſcripta ſingularia reuocat & explodit hâc conſtitutione Theodoſius Iun. pariter vt Honorius *l. 15. ſup. de exaction.* ſub quo *tit.* hæc *lex* referri debuit, ab *hoc tit.* planè fugitiua, niſi *tranſlationis* vocem in *Rubrica* generalius accipiamus, etiam de Tranſlatione à perſona in perſonam.

§ *Autopractorum* beneficium vel reſcriptum eſt, quo nonnullis conceditur, vt ipſi ſponte ſuâ ſeu ſpontaneæ deuotionis ſtudio (vt loquitur Valentinianus III. Theodoſij Collega *l. 34. ſup. de annona & trib.*) tributa inferant, neque à ſolitis Compulſoribus exigantur admoneantur, vt docet quoque *d. lex* 15. Quod pro magno beneficio nonnulli expetebant, *ſub eo obtentu*, inquit *lex* quod *ſponte pronius illaturi eſſent expetenda*, id eſt quæ alioquin tributi nomine à Compulſoribus exiguntur. Proculdubio enim dignitate præcellentes Viri, vel vitæ honeſtate eminentes poſſeſſores ægrè ferebant, hoc genus hominum ſibi imminere: rapax alioquin, vt docet *d. lex* 34. *ſup. de annona & trib.* & moleſtum; Quâ causâ etiam frequentes de eorum deprædationibus querelæ obortæ, adeò vt tandem penitùs etiam ſublati fuerunt, de quo plenè dixi ad *d. l.* 34. Vt non adeò mirum ſit, Autopractorum beneficia inualuiſſe. Verùm cùm rebus ipſis compertum fuiſſet, inanem hunc ſæpè obtentum quæri differendæ vel euitandæ ſolutioni, & vt loquitur *lex* 35. *ſup. de annon. & trib.* nimia ſecuritas à deuotione reuocaret, & neceſſitate ſubmotâ voluntas ſoluendi ceſſaret: vnde *callida preces* vocantur, *d. l.* 15. *ſup. de exaction.* item *pratentum beneficium* ibidem vocatur, & *hac leg. obtentus*, item, *vſurpatio*. Autopractorum beneficia Principibus abolere viſum & Honorio, *d. l.* 15. & Theodoſio Iun. *hâc leg.* vt ita profligandæ ſeu exigendæ penſitationis ſolemnitas reuiuiſceret, id eſt ſolemnis mos exigendorum per Compulſores tributorum inſtauretur: *Compulſores*, inquam, de quibus pleniſſime ſemel dixi ad *leg.* 34. *de annona & trib.* vt & de Curialibus vel Apparitoribus, quibus Exactorum & Compulſorum officium *hac* quoque *lege* iniungitur: de quo alioquin etiam, *Paratitlo, ſup. de Exactionibus.*

§ Colligi interim poſſit ex his *huius leg.* verbis, *huiuſmodi impetrationis* NOVITATE *ſupploſâ*, non adeò dudum Autopractorum ius hoc inualuiſſe. Nempe tributatio faſce laborantibus indies magis ac magis, accedente inſuper Exactorum acerbitate, quæ cauſa etiam poſtea non vltima inclinantis & præcipitis Imperij & hâc cautelâ, ſi quâ poſſent miſeri poſſeſſores ſibi conſultum voluère.

Et *Exceptio* tamen fine *huius leg.* additur: nempe, Autopractorum iure ſeu beneficio eos frui oportere, quos Anthemius PP. ſpecialiter conſideratione ſuâ digeſſerat, id eſt quos relatione ſuâ ad Imperat. cenſuerat iuſtâ ratione excipiendos. *Conſideratio* eſt æqua æſtimatio & ratio: vid. & Symmachum, *lib.* 3. *ep.* 7. *lib.* 10. *ep.* 10. *in fin.* *Digerere* verò eſt exprimere, ingerere, referre, enumerare, *h. l.* & *l. 2. ſup de Senatoribus*, & *Glebali collat.* Symmachus *lib.* 10. *ep.* 50. Expenſionum quoque titulos competentes Officij cura digeſſit. Vnde & digeſta rariu, & ſimilia: de quibus in *Gloſſ.* Quinam verò illi ſint, quos Anthemius PP. ſpecialiter excipiendos credidit, diuinare noluimus.

V. * Idem A." Herculio PF. P." Illyrici.

QVOD olim meminimus conſtitutum †, hâc generali denuò legis præceptione ſancimus, Ne cuiquam liceat præſtationes poſſeſſionum ad aliud territorium ex alio transferre, ſed omnibus modis in eo loci tributaria agnoſcatur inlatio, quem" fides" cenſuum retinet, & neceſſitas publicæ adſcriptionis adſtringit. Quòd ſi vlterius ab Officio Præfecturæ præſentia, vel priora ſtatuta fuerint temerata, centum librarum auri multa ferietur. Sed & ſinguli qui nequaquam prohibitis temperabunt, viginti librarum auri diſpendia ſuſtinebunt. Dat. VIII." Kal. Iul. Conſtantinop. Varane v. c. Coss. [410.]

NOTÆ.

* Fortè iungenda huic fuerit *lex* 172. *inf. de decurionib.*
" *x. Iidem AA.*
" *Heraclius* PP Illyrici, ſub Theodoſio Iun. Eidem inſcribitur præter *hanc*, & *d. l.* 172. *lex* 49. *inf. de operib. publ. lex vlt. ſup. de equorum collat.* Ad eundem extat Ioan. Chryſoſtomi epiſtola.
† A Conſtantio *l.* 1. *ſup.* Valentiniano Iun. *l.* 2. & 3. *ſup.*
" *Fides cenſuum h. l.* & *l.* 1. *inf. de Cenſitorib.* " IX. Kal. Iun. *d. l.* 172.

COMMEN

COMMENTARIVS.

THEODOSIVS Iun. *hâc l.* per Illyricum Orientale A. D. 410. collationis tranſlationem prohibet: Vetuſtiorum conſtitutionum exemplo, vt ipſemet profitetur. Et quidem generali *lege*, de cuiuſcunque collationis tranſlatione; aliter quam Valentinianus Iun. *l.3.ſup.eod.* Item omnium perſonarum reſpectu. Et hæc omnia rurſum propoſitâ grauiſſimâ multâ C. librarum auri Officialibus Præfecti Præt. qui hoc permiſiſſent, quos alioquin tributariæ rei cura manebat, vt oſtendit quoque *lex 3. ſup.* Imò & xx. librarum auri multâ impoſitâ his qui tranſlationem impetraſſent.

DE PROTOSTASIA.*

TITVLVS XXIII.

* Abeſt hic *Titulus* à COD. IVST.
" Adde & de PROTOTYPIA: de quo eſt *lex 2.*

PARATITLON.

PROTOSTASIA, *Rubr.* de quâ ſunt præter tres *huius tituli* leges, *lex 3. ſup.de deſertoribus: lex 8. C.de munerib.patrim. & l. 3. C.de filiisfam.* & ſic ſex in vniuerſum *leges.* protoſtaſiæ functio, *l.3.* protoſtaſiæ munus, *l.1.hoc tit. & d.l.8. Cod.de munerib.patrim.& d.l.3.C.de filiisfam.& quemadm.pro iis patres ten.* protoſtaſiæ neceſſitas, *l.vlt.* protoſtaſiæ onus, *l.3.ſup.de deſertorib.* Erat officium publicum *l.3.h.tit.* non munus corporale, ſed patrimonij tantum, etſi de eo dubitaretur, *l.1.h.tit.d.l.8.Cod.Iuſt.de munerib. patrimon.* Vnde ſequitur munus hoc impenſas quaſdam exegiſſe, vel ſaltem periculo gerentis id fuiſſe. Iungitur Sacerdotij & Decaprotiæ muneribus, *d.l.8.* Obnoxij verò erant huic functioni omnes, *l. 3.* etiam Senatores, *d.l.1.* etiam qui ex Primipilaribus ſunt, *l.vlt. h.tit.* Quare & pro magno nonnullæ dignitates ſeu perſonarum nonnullarum merita, à Protoſtaſia immunia erant, *d.l.3. hoc titulo.* Quinimò & Temonarius (id eſt exactor auri tyronici) ſi deſertorem prodidiſſet, Protoſtaſiæ onere biennio releuabatur, *d.l.3.ſup.de deſertoribus:* Maturitate ad id opus fuiſſe docet *lex 3.h.t.*

Cæterùm obſeruare licet in Orientali Imperio, ac nominatim in Orientis & Aſiana diœceſi, hoc nomen fuiſſe: vt docet *lex 3.4.h.t.lex 3.de deſertoribus.* Et hæc de Protoſtaſia.

PROTOTYPIÆ quoque *hoc titulo* fit mentio: purà *l.2.* ac præterea *l.7.ſup.de tironibus: l.3.ſup.de priuil.eorum qui in ſacro palatio:* obſequium Prototypiæ, *d.l.3.* Exactionibus iunguntur Prototypiæ, *d.l.2.h.t.* Exactoribus, turmariis ſeu capitulariis & temonariis, *d.l.3.* Immunes nonnulli erant à Prototypia: de quibus, *d.l.3.* Atque hactenùs quidem de Protoſtaſia & Prototypia quantum *leges* ſuppeditant. Nos enim in *Commentario* mox vlteriùs aſſurgere conabimur quidnam ea fuerint.

I. * Imp. CONSTANTIVS A. ad Senatum."

PROTOSTASIÆ munus hactenùs Senatores impoſitâ neceſſitate ſuſtentent", vt "hiſdem Senatorum cenſus", implendæ neceſſitatis contemplatione, ſocientur": Nec cuiuſquam alterius iuga" aut capita", Senatorum cenſibus adgregentur: cùm Protoſtaſiæ munus ita debeant ſuſtinere, vt ad eum numerum, quem ipſi cenſuali ſorte ſuſtentant, Senatorum tantùm cenſibus nexis, eandem neceſſitatem debeant explicare." Dat. v. Non. Maij, Tauro & Florentio Coſs. [361.]

NOTÆ.

NOTÆ.

a Iungenda *huic eſt lex 12. 13. ſup. de Prætoribus : lex 1. ſup. de Metatis : lex 7. ſup. de annona & trib. lex 2. ſup. de publ. compar. lex 50. inf. de decurionib. lex 3. inf. de luſtrali coll. lex 7. inf. de operib. publ.*

b Vrbis Conſtantinopol.

c Tantùm ſcil. vt mox *ſine legis.*

d Ita mox *ad eum numerum, quem ipſi cenſuali ſorte ſuſtentant.*

e *Vt*, id eſt, prout.

f *Sectantur.*

g De *Iugis* his & *Capitibus*, vid. *Gloſſ.* dixi ſemel ad *leg. 2. de cenſu.*

h *Exequi.*

COMMENTARIVS.

De Protostasia & Prototypia eſt hic *Titulus*. Sed ſi quid *hoc Codice Theodoſiano* obſcurum eſt, id verò iſtud eſt : & num hæc duo inter ſe differant, & quidnam ſint : quandoquidem nil opis ab vllo τῶν ἔξω ſcriptorum occurrit, vtpote quorum nullus, horum quod ſciam meminerit. De vtroque ſeparatim videndum eſt : de Protoſtaſia ad *hanc leg.* de Prototypia ad *prox.*

1 Protostasiæ *ſex* in vniuerſum *legibus* fit mentio : duabus Diocletianis, putà *l. 8. Cod. de munerib. patrimon. l. 3. Cod. de filiisfam. & quemad. pater pro his teneatur* : Tertia Conſtantij, putà *l. 1. h. t.* Quarta Theodoſij M. *l. 3. ſup de deſertorib.* Quinta & Sexta Arcadij, putà *l. 3. & 4. h. tit.* Græcum per ſe nomen oſtendit, munus hoc in Orientali Imperio ita vocatum ; & quidem per Orientis & Aſiæ diœceſes nominatim id nominis & muneris vſurpatum oſtendit Theodoſiana illa conſtitutio, oſtendunt Arcadianæ : ac ſpeciatim in Syria, vt docet ſubſcriptio *d. conſtitutionis* Theodoſ. *PP. Antiochiæ* : & vnius ex *duabus Arcadianis* Inſcriptio, *Præſidi primæ Palæſtinæ*, vel *Hygia.* Hoc primum.

¶ Secundo ex omnibus ſex illis *legibus* clarum eſt, fuiſſe Protoſtaſian *Munus*, functionem, neceſſitatem, & Officium publicum : publicum, id eſt municipale.

¶ Tertiò, clarum, ex *l. 1. h. tit.* & ex *l. 8. C. munerib. patrimon.* & ex *l. 3. C. de filiisfam.* fuiſſe Protoſtaſiam munus *Patrimoniale* : Verba *legis* 8. ita habent ; *Nec Protoſtaſia, vel Sacerdotij, vel Decaprotiæ, munera corporalia ſunt, ſed patrimonij eſſe, non ambigitur. Nec Protoſtaſia*, id eſt ne quidem Protoſtaſiæ, vt maximè corporale miniſterium aliquod contineret.

¶ Et verò quod Quartum ideò, Sacerdotij muneri & Decaprotiæ *d. l. 8.* Protoſtaſia iungitur ; nam & hæc munera etſi perſonæ miniſterium requirerent, Patrimonij tamen onera erant. Sacerdotij, inquam, munus, quod idoneis & in facultatibus poſitis deferebatur, *l. 148. & 165. inf. de decurion.* ex Curialium vel Aduocatorum corpore ; magnis quippe expenſis fatigabantur, vt docet *lex vlt. ſup. de tironib.* ac inter cætera ludis ſuo ſumptu edendis, quod oſtendet pleniſſimè *Paratitlon inf. tit. de Paganis Sacrific. & Templis.* Decaproti quoque tributa exigentes, etſi corporale miniſterium gererent ; attamen pro oneribus defectorum fiſcalia detrimenta reſarciebant, *l. 1. §. 1. l. 3. §. 10. l. vlt. §. 26. ff. de munerib. & honor.* denique periculo ipſorum exactiones ſolemnium celebrabantur. Vnde clarum iam, protoſtaſiæ munus, prout modus eſſet patrimonij impoſitum quoque fuiſſe : Hæc enim eſt munerum patrimonialium definitio : Quod *huius leg.* ſententia adhuc magis comprobabit. Et verò hâc quoque de cauſâ filiusfamilias ad protoſtaſiæ munus vocari non poterat, cùm ex eadem familia ac domo duos ad iſta obſequia deſtinari periniquum videatur, inquit Diocletianus, *d. l. 3. C. de filiisfam. & quemadm. pro his pater teneatur lib.* 10. cùm aliàs ad munera perſonalia filijfam. quoque vocari poſſent.

¶ Quintò clarum eſt vel ex *huius tit.* ſitu, Protoſtaſiæ munus *rem tributariam* reſpexiſſe, quandoquidem titulus hic poſitus eſt in cenſu titulorum, qui eò pertinent.

¶ Et, quod Sextum, immediatè poſt *Titulum, Ne conlationis tranſlatio poſtuletur* : & ante *Titulum, de Patrociniis vicorum* : ſeu medio loco inter duos illos quos dixi *Titulos*, hic de *Protoſtaſia* poſitus eſt, vt proinde affine vel vicinum quid cum *conlationis tranſlatione*, & *Patrocinio vicorum* Protoſtaſiam habuiſſe videatur, & ſic ad Exactionem Tributorum liquidò munus id pertinet, ſicut & Prototypia, de qua *l. 2. hoc tit.* & patrocinia vicorum, de quib. *tit. prox.* eodem pertinent, quæ προστασία Græcis vt hæc πρωτοστασία.

Septimò, neceſſarium hoc munus & onus fuiſſe clarum ex eo, quòd & *neceſſitas* vocatur *h. l.* pauciſſimæque admodum dignitates ab eo immunes eſſent, vt docebit *lex 3. inf. h. t. & lex 4.* imò & hæc ipſa *lex 1.*

¶ Senatoribus certè quod Octauum id impactum, ſeu, vt *hâc l.* dicitur, Senatores *impoſitâ neceſſitate ſuſtentabant*, id eſt ſuſtinebant, *hanc neceſſitatem explicabant.*

¶ Vt &, quod Nonum, iis qui ex Primipilaribus erant.

¶ Contra, quod Decimo notandum, ſingulari priuilegio ad eruendos deſertores, id temonario defertur, vt ſi deſertorem prodiderit, protoſtaſiæ onere releuetur, & quidem biennio tantùm, *l. 3. ſup. de deſertoribus.*

¶ Vndecimò ſummâ maturitate & celeritate munus hoc exerceri oportuiſſe, oſtendit *lex 3. hoc tit.*

¶ Duodecimò, pro modo patrimonij hoc munus ſuſtinere quemque oportuiſſe docet *hac lex 1. Vt ad eum*, inquit, *numerum quem ipſi cenſuali ſorte ſuſtentant, Senatorum tantum cenſibus nexis, eandem neceſſitatem debeant explicare.*

Tandem igitur ita cenſeo, Protoſtaſiæ munus occupatum fuiſſe circa collationem & exactionem tributorum, ſic vt Protoſtaſia fuerit principalis & ſumma tributorum cura in ſingulis municipiis & territoriis per Orientem per ſingulos Protoſtata. Nam & alioquin in genere πρωτοστασία nihil aliud eſt quàm *Principatus*, vt etiam Gloſſæ Cyrilli explicant. Quomodo & in re militari (vnde id nomen proculdubio tranſlatum) πρωτοστάτης ὁ πρῶτος παρὰ τὸ κέρας τῆς παρατάξεως τεταγμένος. vt Heſychius : vt Pollux ὁ ἐκ δεξιᾶς τοῦ πρώτου ζυγοῦ, πρωτοστάτης, καὶ πᾶν τὸ μέτωπον πρωτοστάται, ὁ δὲ ὑπ' αὐτὸν ἐξῆς [illegible] ἐπιστάτης. Denique πρωτοστάτης anteſignanus primúſque in

quacumque

quæcumque re. Neque tamen placent aliorum nonnullorum Interpretationes. Primò, perperam cum his *Protoſtatis* commiſcet Cuiacius *Principales*, à quibus ordinariorum munerum adſcriptio fiebat, vt docet *lex 5. ſup. de his qua adminiſtrantib. lex 117. inf. de decurion. lex 4. ſup. de extraordin. muner.* & Symmachi locos *lib. 9. epiſt.* 10. In duobus enim diſſeruot; Principales quippe erant *Decurionum* primi: Deinde, non exactionis cura bis imminebat vel ſumma rei tributariæ, ſed tantùm adſcriptionis & diſtributionum forma, nempe quid, quantum, quiſque ſoluere deberet. Quare ſecundo loco neque huc faciunt Peotaptoti vel Decaprotì vel Icoſaproti; quandoquidem etiam *l. 8. Cod. de munerib. patrimon.* diſertis verbis munera *Protoſtaſia* & *Decaprotia* diſtinguuntur, ſic vt *Protoſtaſia* maioris meriti locique fuerit, quàm Decaprotia: quæ nudæ exactionis erat. Tertiò Amaya onper ineptè *Protoſtaſiam* interpretabatus obligationem, vt ſi qua detrimenta contingerent in exigendis tributis id reſarcirent; idque Decurionibus impoſitam fuiſſe, idémque vocant decaprotiam. Quarta Heraldi ſententia 1. *Quotid. c. 9.* æquè erronea eſt, qui protoſtaſiam interpretatur, munus, ob mancipiorum capita κεφάλαια ex pluribus mancipiis confecta: quod Senatorib. imponi vetatur, niſi de Senatorum capitibus ſeu mancipiis adgregatis agatur: plures ſcil. addit is, Senatores poterant vnam velut συμμορίαν conſtituere, in quo ὁ προστάτης totam capitationem ſiue iugationem colligebat & inferebat, velut in fundo aliquo communi aut in fundis iunctis & cohærentibus; & illi προστάτης erat velut συμμορίας ἡγεμών.

¶ Nunc de ſententia huius Conſtantinianæ conſtitutionis videamus: vbi obſeruandum ante omnia, eam prolixæ Conſtantij Orationis ad Senatum ...... partem eſſe, vna cum octo aliis legibus, quæ proinde huic coniungendæ ſunt omnes. Fuit verò ea Conſtantij Oratio, de Prætorum deſignatione & de editionibus, quò pertinet *lex 12. 13. ſup. de Pretorib.* item, de Senatorum priuilegiis & immunitatibus à quibuſnam muneribus Senatores immunes eſſent vel non, quò pertinent reliquæ leges ſeptem; nempe eâ definit, Senatores immunes eſſe ab his quinque 1. à metati onere, *l. 1. ſup. de metatis*; 2. ab annonis & tributis, pro colonis profugis *l. 7. ſup. de annona & tribut.* 3. à publica comparatione ſeu Synoneto, *l. 1. ſup. de publica comparatione.* 4. ab operibus publicis à Iudicibus extructio, *l. 7. inf. de operib. publ.* 5. Denique à luſtrali collatione, *l. 3. inf. de luſtrali conlat.* Contrà eâdem Oratione Conſtantius Senatores immunes eſſe noluit ab his, 1. neau Curiali, *l. 48. inf. de decurionib.* 2. Sed nec à Protoſtaſia *hâc leg.* Quâ parte tamen modum aliquem huic rei adhibet, putà vt in tantum hanc neceſſitatem impleant ſeu explicent, in quantum ipſi reuerà Senatorij cenſus habent: non verò ex ἐπιβολῆς ſpecie quadam; de qua, varióque adeò ἐπιβολῆς genere iam pluribus actum eſt *tit. de annona & tribut.* Nempe vetat *hâc l.* Conſtantius, Alterius iuga ſeu capita Senatoris cenſibus & poſſeſſionibus *adgregari*, ſociari: vt ita Senator Protoſtaſiæ munus ſuſtinere cogatur aggregatis iugis ſeu capitibus, Senatorio cenſui. Quid igitur? Senatorem *Ad eum tantum numerum*, id eſt pro modo poſſeſſionum, quas ipſe reuerà poſſidet cenſibus necas, protoſtaſiæ onus agnoſcere vult, non etiam pro modo ἐπιβολῆς illius: Quæ tamen vt in aliis quibuſdam ſpeciebus de quo vid. *l. 4. 10. 17. 31. ſup. de annona & tribut.* ita & hac quoque parte aliquando haud adeò iniqua viſa; quandoquidem Senatores agrarij fermè mergi eſſent, & captatis aliorum momentaneis poſſeſſionibus optimos & opimos Aliorum fundos iuga capitáve ad ſe traherent, ſterilibus fœneis & defectis ſolis penes veteres poſſeſſores relictis. Vnde aggregatis cæteris quos penes Alios priuatos ſcil. dominos fœneos fermè ſeu ſteriles reliquiſſent, *ad eum numerum*, modúmque Protoſtaſiæ munus Senatores implere debere videbantur. Verùm id non admittit, imò vetat Imp. Conſtantius, cui vt iam dixi propoſitum fuit eâ *Oratione*, cuius hæc *lex* partem facit, gratiam Senatus & Senatorum aucupari. Et hactenus quidem *huius leg.* obſcuriſſimæ ſententiam puto. Cætera dies aperiet.

11. * Imp. Ivlianvs A. Salluſtio" pf. p."

Prototypias, & exactiones, in " capitatione plebeiâ, Curialium munera, & quidem inferiora eſſe, minimè dubitatur: Atque ideò à Senatoriis eaſdem domibus ſubmoueri oportet: *&c.* Dat. iii. Id. Mart. Conſtantinop. Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic* eſt *lex 10. ſup. de extraord. muner. lex 4. inf. de luſtrali collat. lex 50. inf. de decurion. lex 1. ſup. de locatione fundor.* & proculdubio etiam *lex 1. inf. de auro coronario.*

" Ita *h. l.* & *l. 1. de auro coronario.* In cæteris *legibus* illis, *Secundo.* Qui tamen idem eſt. Ammianus *initio lib.* 15. Breui deinde *Secundo Salluſtio promoto Præfecto Prætorio.* v. plura in *Proſopogr.*

" Capitationis plebeiæ.

COMMENTARIVS.

Prototypiæ, & plebeiæ capitationis exactionis immunitate donat Senatores Iulianus hâc conſtitutione. Quæ pars eſt prolixioris conſtitutionis, de muneribus publicis & municipalibus, vt videre eſt ex iis *legibus* quas *huic* coniungendas dixi. Porrò inter cætera munera & munia municipalia fuit *Prototypia*, & Exactio capitationis plebeiæ, & quidem ea inferioribus: Vnde Iulianus Curialium hoc munus eſſe minimè dubitari ait, atque ideo à domibus

Senatoriis ſubmoueri oportere. Quod cum attendo, videri cui poſſit, Prototypiam & Protoſtaſiam eandem fuiſſe; Primùm argumento *tituli*, ſub quo hæc *lex* poſita eſt: Secundò collatione *legis ſuperioris* cum hac *leg.* nempe *illâ leg.* nominatim Protoſtaſiæ munus Senatoribus iniungitur, *hac* Prototypia à Senatoribus ſubmouetur, vt proinde Conſtantij æmulus Iulianus & hac parte fuiſſe videri poſſit. Et ſanè, id colligi poſſe videtur ex pleriſque illarum *legum*, quas *huic* coniungendas dixi; nam & idem Iulianus *lex* 4. *inf. de luſtrali collat. lex* 50. *inf. de decurion. l.* 1. *ſup. de locatione fundorum patrimon.* apertè Conſtantij quædam abrogat, veluti immunitatem munerum Curialium datam vel factam Decurionibus Chriſtianis: Item ciuilium poſſeſſionum, id eſt ad ciuitates olim pertinentium & feſtiuitatibus publicis dicatarum, donationes ſeu occupationes. Et nihilominus tamen tùm ex *hac ipſa lege*; tum ex *duabus* præterea *huiuſce Cod. legibus*, putà *leg.* 3. *ſup. de priuileg. eorum qui in S. Pal. & l.* 7. *ſup. de tironib.* in aliam ſententiam concedo, nempe Prototypiam à Protoſtaſia differre: Primum argumentum eſt, quod Prototypia hic dicatur *inferius munus* eſſe, cùm tamen ſuperius liquidò oſtenſum fuerit, protoſtaſiam munus fuiſſe honorificum, imò quod Sacerdotij honori præponitur, *l.* 8. *Cod. de munerib. patrimon.* Alterum argumentum eſt, quòd non Exactoribus quibuſcunque tantum, verùm etiam turmariis, id eſt exactoribus tironum; item temonariis, id eſt exactoribus auri tironici Prototypia iungatur, *dict. leg.* 3. *ſup. de priuileg. eorum qui in S. Pal. Quibus omnibus*, inquit, *condonamus, ne Exactorum, vel Turmariorum (quos Capitularios vocant) curam ſubeant, vel obſequium Temonariorum, vel Prototypiæ.* Quare neceſſe eſt, Prototypiæ onus proximum fuerit Turmariis & Temonariis, & circa idem occupatum. Tertiò, Prototypiæ onus, *dict. leg.* 3. nominatim perſonalibus & corporalibus muneribus connumeratur: Atqui ſuprà oſtenſum fuit luce claro ex *leg.* 1. *ſup. & d. l.* 8. *Cod. de munerib. patrimon.* Protoſtaſiam fuiſſe patrimoniale munus. Quartò aperta eſt *lex* 7. *ſup. de tironib.* vt ea à nobis *ibidem* reſtituta eſt; nempe Prototypiæ munus fuiſſe occupatum circa tironum præſtationem: ita quidem, vt qui Prototypiæ munere fungeretur, æſtimaret ſeu pretium formale ſtatueret; quod loco tironum inferendum erat, atque ita formam daret: quæ etiam proculdubio nominis ratio eſt, πρωτοτύπου & πρωτοτυπίας: *Verba legis* 7. ita habent; *Tironum* PRÆBITIO *in patrimoniorum viribus potius, quàm in perſonarum muneribus collocetur, vt Prototypiæ munus, quod prouinciarum interna depaſcitur, ab imis (vt dicitur) radicibus eruatur: Nam inter reliqua vitia hæc duo vel maximè intolerabilia indicamus, quod aurum ſæpe pro corporibus immane depoſcitur, atque aduenarum coëmptio Iuniorum inſolentius quàm conuenit, æſtimatur.* Ex hac *leg.* liquidò apparet, Prototypiæ munus occupatum fuiſſe in æſtimatione tironum, ſeu in adærandis tironibus ſeu æſtimandis, atque adeò in *forma* pretij ſtatuenda, quam poſtea æſtimationem Temonarij exactores exigebant, vt ex *eâdem leg.* 7. liquet; vnde *Prototypia & exactiones* hic iunguntur, pariter vt *leg.* 3. *de priuileg. eorum qui in S. Pal.* Prototypiæ obſequium iungitur exactorum Turmariorum & Temonariorum curæ ſeu obſequio. Hinc adeò cum Prototypi iſti prouinciarum interna depaſcerent, duobus his inter reliqua vitiis, putà vel immane pretium pro tironibus depoſcendo, vel inſolentius quàm conuenit æſtimando extraneorum tironum coëmptionem, Valenti per Orientem viſum fuit *Prototypiæ munus* ab imis radicibus eruere, definito per ſe formali pretio ſeu ſolidorum numero, qui Temonario eſſet inferendus. Nullum igitur iam dubium, Prototypiæ munus eſſe munus formalis pretij ſtatuendi pro tironibus; vt *Prototypon* eſt forma ſpecimen & exemplar cuiuſque rei. Ita eodem ſenſu formale pretium dicitur *in leg.* 62. *in f. ff. ad Leg. Falcid.* Formale, inquam, pretium, id eſt vniforme. In re monetaria alioquin quid τύπος, quid ἀρχέτυπον, quid *forma*, notum ſatis, adeò quidem vt & *forma* pro nummis ipſis accipiantur.

III. * Impp. ARCAD. & Honor. AA. ..... Præſidi Frygiæ" Palæſtinæ.

CESSANTIBVS his, quæ quibuſdam cuniculis" & ſubreptionibus impetrata noſcuntur, & ſaluis priuilegiis Dignitatum, Grauitas Tua vniuerſos faciat Protoſtaſiæ ſubcumbere functioni, vt & officia publica maturiùs" peragantur, & priuatorum merita ex hâc diſtributione prouidentiſſimè conſeruentur. Dat. Prid. Kal. Iul. Iul. Conſtantinop. Arcad. A. IV. & Honor. A. III. Coss. [396.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" vel *Syriæ* vel potius *Primæ* I Non; reſcribendum omninò *Hygiæ*, id eſt Salutaris.

" Vid. *Gloſſarium*, de quo mox *Theod.*

" Hanc vocem iam expendi ad *l.* 1. *ſup. hoc tit.*

Digitized by Google

COMMENTARIVS.

IMMVNITATEM à Protoſtaſia dignitaribus in commune conceſſam vt confirmat *hâc l.* Arcadius; ita ſingulis perſonis per cuniculos & obreptionem conceſſam reuocat; proinde vniuerſos huic obnoxios functioni facit, & rationem addit; nempe vt officia publica maturius peragantur, quod iam expendi ad *l.1.ſup.*

¶ In ſubſcriptione *legis* mendum reſidet: Ecquis enim vnquam fando audiuit *Frygiam Palæſtinam*? Num igitur reponendum *Syria Palæſtina*? Palæſtinam enim iam olim προσήκουσαν τῆς Συρίας fuiſſe teſtatur Ioſephus *lib.18. cap.6.* Sed & Ammianus decennio fermè ante hanc leg. *lib.14.pag.22. Vltima*, inquit, *Syriarum eſt Palæſtina*, ſic quidem vt olim cum reliqua Syria eidem Præſidi pareret: de quo dixi ad *l.30.ſup.de erogat. mil.ann.* Atenim diuulſa poſtea à Syriâ tota Palæſtina ſuum Rectorem habuit, modò Conſularem, & quidem ſub Iuliano Imp. vt docet eius *lex 55. inf.de decurionib.* modò Proconſulem, vt Theodoſij M. conſtitutiones teſtantur àliquot: putà *lex 28. inf. quorum appell. lex vlt. ſup. de fiſci debitorib. lex 42. inf. de appellation.* item Hieronymus *in epiſt. ad Euſtochium*, 27. & *Iuſtinianus Nou.*103. Quare & Zoſimus *lib.4. pag.766.* ſcribit, Hilarium à Theodoſio M. Palæſtinæ totius Rectorem creatum; Ἰλάριος, inquit, ἄρχειν παρὰ βασιλέως ἐτέτακτο Παλαιστίνης ἁπάσης. Poſtea diuiſa Palæſtina in tres, vt clarè oſtendit *lex* Theodoſij Iun. 30. *ſup.de erogat.milit.ann.* & *Notitia Imperij* ſub eodem Theodoſio Iun. confecta, ſed & *d. Nouella Iuſtin.* 103. Quanquam duarum tantum mentio fiat, *l. vlt. inf. de Iudæis.* Diuiſa autem proculdubio vel ſub extremis Theodoſij M. vel ab Arcadio inter Imperij ſtatim primordia. Quod cùm attendo, omninò mihi in inſcriptione *huius l.* reſcribendum videtur, *Præſidi Hygiæ Palæſtinæ*: vt ita vna ex tribus Palæſtinis intelligatur, non tota Palæſtina: quod *Præſidis* etiam nomen ſatis euincit: tota enim Palæſtina à Chriſtianis Impp. ſubuecta Proconſulem vt dixi habuerat, non Præſidem (quod longè inferiùs) *Hygia* porrò *Palæſtina*, id eſt, Salutaris: Sic enim diuiſa Palæſtina fuit in Palæſtinam ita ſpecialiter dictam, ſeu primam, in Palæſtinam ſecundam, in Palæſtinam *Salutarem*; vt docet *Notitia Imperij* ſub Theodoſio Iun. Arcadij huius filio, confecta, xxx. fermè poſt *hanc l.* annis, non vno loco, & *in notitia Præfecti Prat. Orientis, & in notitia Comitis Orientis.* Et *Salutaris* quidem dicta, haud aliter, atque vna ex Syriæ Prouinciis pariter *Syria ſalutaris* dicta: Et vtraque ita dicta, ab aquis Salutaribus; de quibus Palæſtinæ aquis Salutaribus v. Ioſephum *lib. 17. antiquit.cap.8.* & *lib.4. belli Iudaici, cap.1.* Sozomenum *lib.5.cap.21.* Hieronymum *de locis Hebraicis*; Ammianum Marcellinum *lib.24.* Epiphanium *contra Ebionitas, hæreſi* 30. Et hæc de ipſo nomine: Atenim vlterius *eadem Notitia Imperij* oſtendit, Palæſtinam (Primam ſcil.) à Conſulari rectam fuiſſe, cuius etiam peculiarem Notitiam proponit; Cæteræ verò Palæſtinæ à Præſidibus rectæ fuerunt, putà Palæſtina Secunda, & Palæſtina Salutaris ſeu *Hygia*. Hinc igitur hæc *lex* inſcribitur *Præſidi Hygiæ Palæſtinæ*. Et ita quidem ſentio. Quanquam erit fortè, cui hîc videatur potius reſcribendum *Frygiæ Pacatianæ*: de qua v. *Notitiam Imperij*, & vulgatam ſubſcriptionem prioris Epiſtolæ D. Pauli *ad Timotheum*. Nulla certè eius mentio fit ſub Theodoſio M. in *Indice Schonhouiano*.

IV. * Impp.[a] Arcad. & Honor. AA. Euthymio[b] Vic. Aſiæ.[c]

QVI ex Primipilaribus ſunt, Protoſtaſiæ neceſſitatibus obedire cogantur: nec aliqua ſe obreptione ſubtrahere. Dat. XII. Kalend. Ian. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coſs [396.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.*
[a] Scribendum hic fuerat, *Idem AA.*
[b] *Euthymius* Vicarius Aſiæ ſub Arcadio A.396. Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex 19. ſup. de cohortalibus.*
[c] De *Vicario Aſiæ*, vid. *Notitiam Theodoſ.*

COMMENTARIVS.

EX-PRIMIPILARIBVS, id eſt, Primipilatu functi, poſt emeritam militiam à Protoſtaſia immunes non ſunt ex hac Arcadij conſtitutione; cum alioquin Primipilares hi poſt emeritam militiam *dignitate* aliquâ euehebentur, veluti Perfectiſſimatus vel Ducenæ vel Centenæ vel Egregiatis, vt docet *lex 3. ſup. de cohortalib. & Primipil.* vbi plenè dictum. Itémque à baſtagâ, nauiculariáque functione & Curiâ immunes eſſent, *l.11. d.t. de cohortalib.* Et verò ea dubitandi ratio in *hac leg.* fuit: Quandoquidem etiam *ſuperiore prox.* eiuſdem Arcadij *conſtitutione*, priuatorum quorundam merita & priuilegia dignitatum à Protoſtaſiæ onere excuſarent: Verùm non tanti viſa Primipilarium dignitas, vt ab hoc munere tam neceſſario exciperentur.

DE PATROCINIIS VICORVM.

TITVLVS XXIV.

XI. COD. IVST. LIII.

* Vbi integrâ ſententiâ & enunciatione *Titulus* ita conceptus eſt: *Vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat vicos, vel ruſticanos eorum.* περὶ προστασιῶν, aduerſus quas eſt peculiaris Libanij oratio quam nos edidimus; & ſic à προστασίας ad προστασίαν hîc tranſitus fit. Cæterùm *Legis vltimæ* Theodoſij Iunioris A. 415. pars ad Hiſtoriam ECCLESIASTICAM pertinet.

PARATITLON.

VICORVM, integrorum ſcil. *Rubr.* & *l.* 3. vel vicanorum, *l.* 1. 5. colonorum, *l.* 1. agricolarum, *l.* 2. 5. ruſticorum, *l.* 4 poſſeſſorum, *l.* 3. 6. patrocinia, *Rubr. l.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. clientelæ ſuſceptio, *l.* 4. defenſio, *l.* 1. *hoc titulo* prohibentur à Conſtantio, *l.* 1. Valente, *l.* 2. Arcadio, *l.* 3. 4. 5. Theodoſio Iun. *l. vlt.* ſpatio 56. annorum: ac nominatim per Ægyptum, vt diſertè reſtantur, *l.* 1. 3. 4. 6. *h. tit.* Eodémque fortè etiam pertinet *l.* 2. & 5. & ſic omnes *huius tituli leges*: Quæ tamen vulgò vſurpabantur; fraudandorum ſcil. triburorum cauſa, *l.* 4. ne muneribu publicis ſatisfacerent, *leg.* 3. ad aditum implendæ deuotionis obcludendum, *l.* 1. ad obuiandum muneribus publicis, *d. l.* 3. (quæ cauſa eſt, cur hoc loco poſitus ſit *hic Titulus* in cenſu *eorum* qui ad rem Tributariam pertinent) & quidem ad exactionem commentis audacibus, *d. l.* 1. fraude, *leg.* 4. vici, agricolæ, vicani ſeu ruſtici ſoliti confugere, *l.* 4. 5. ad patrocinia ſe conferre, *d. l.* 1. eorum qui variis honoribus fulciuntur, *d. l.* 1. veluti Magiſtrorum vtriuſque Militiæ, Comitum, Proconſulum, Vicariorum, Præfectorum Auguſtalium, *l.* 4. Ducum, *d. l.* 1. Tribunorum, *d. l.* 4. Imò & ad Curialium quandoque, *d. l.* 4. Denique Officialium Comitis rei miliraris, *leg.* 3. Et hi inuicem ſoliti propria patrocinia his largiri, *l.* 2. latebram præbere & defenſionem promittere, *l.* 1. patrocinia præbere, *l.* 4. patrocinium miniſtrare, *l.* 5. ſuſcipere in ſuum patrocinium, *l.* 3. clientelam eorum ſuſcipere *l.* 4. [Vnde & ipſi SVSCEPTI dicuntur apud Saluianum *lib.* 5.] Aduerſus quos omnes pœnæ his *legibus* proponuntur.

¶ CONSTANTII *conſtitutio aduerſus patrocinia Colonorum; idque per Ægyptum.*

1. * Imp. CONSTANTIVS A. & Iulianus Cæſ. Helpidio."

COLONORVM" multitudinem indicaſti, per Ægyptum" conſtitutorum, ad eorum ſeſe, qui variis honoribus" fulciuntur, Ducum" etiam, patrocinia contuliſſe. Vniuerſos itaque, quos tantùm ſibi clarueri temeritatis adſumere, vt præbeant latebram, & defenſione repromiſſâ aditum impiendæ deuotionis obclaudant", iubemus vrgueri, vt debita", quæcumque Vicani", quorum" conſortio receſſerunt, è propriis facultatibus fiſci docebuntur commodis intuliſſe, idem" cogantur expendere. Eos quoque, quos in defenſionem ſuam videntur ſuſcepiſſe", ab eorum patrocinio facias ſeparari. Dat. Prid. Non. Feb. Conſtantinop. Conſtantio A. X. & Iuliano Cæſ. III. Coss. [360.]

NOTÆ.

NOTÆ.

Abeſt hæc *lex*, vt cœteræ omnes *huius tituli*, à *Cod.Iuſt.* prælata Zenonis, Leonis & Antemij conſtitutione.

Helpidius PP: Orientis ſub Conſtantio; vt non tantum docet *lex* 5. *ſupr. de erog. mil. ann.* quæ data A. 359. verùm hoc ipſo Anno *lex* 6. *de erog. mil. ann.* *l.* 11. *ſupr. de curſu*: Et in geſtis Anni ſequentis Ammianus Marcellinus *lib.* 21. pag. oo. v. plura in *Proſopogr.*

Coloni hic ſunt ruſticani, qui proprias terras habebant, qui propria poſſidebant, vt *l.* 5. *h.t.* vbi dico pariter vt *leg.* 12. *de iure fiſci* non quo alioquin ſenſu coloni qui alienis terris adſtricti erant. Quos *Vicanos* mox vocanus.

Vt *l.* 3. 4. 6. *infr.*

De quibus vid. *l.* 4. *infr.*

Duces, Ægypti: de quibus vid. *Notitiam Imperij.*

Deuotionis, ideſt, tributi. vid. *Gloſſ.*

Pro *obcludant.*

Debita, tributa: vid. *Gloſſ.*

Cœteri.

E quorum.

Hi de quibus agitur.

Iidem, qui patrocinium præbent.

Suſcipiendi vox hac in re propria, *h.l.* & *l.* 3. 4. *infr.* Hinc & *Suſcepti* propriè; quâ voce hac in re vtitur Saluianus, locô quem mox laudabo.

COMMENTARIVS.

CONSTANTIVS Imp. hac conſtitutione ad Helpidium PP. data A.D. 360. & ad eiuſdem relationem, patrocinia colonorum ſeu vicanorum per Ægyptum nominatim in fraudem rei tributariæ prohibet.

¶ Antequam ſpecialia *huius leg.* ſectemur; Primò clarum iam eſt ex *Paratitlo*, quodnam fuerit hoc *Patrocinij* genus, quo item ſine coloni in potentiorum patrocinium & clientelam confugerint, fraudandorum ſcil. tributorum gratia. Quod etiam oſtendit Libanius expreſſa oratione περὶ τῶν προστασιῶν: quam nos edidimus. Etſi fatendum, nimia tributorum acerbitate ad id miſeriarum fermè redactos hac tempeſtate ruſticos, vicanos, vt in Potentiorum patrocinium confugerent, quæ tamen ipſa patrocinia in eorum necem vertebant: Hoc enim obtentu miſeri ruſticani à Potentioribus ſpoliabantur: quod poſtremum etiam *l. prox.* 2. oſtenditur & *l.* 1. *Cod. eod. tit.* Singularis hanc in rem eſt Saluiani Presbyteri Maſſilienſis de eo locus, *lib.* 5. *de gubernatione* DEI, octoginta fermè poſt *hanc l.* annis ſcribentis, & quidem de hoc patrocinij, imò latrocinij, more per Gallias; *Vt vim*, inquit, *exactionis euadant faciunt quod vnum valent. Tradunt ſe ad tuendum protegendumque maioribus, & deditities ſe diuitum faciunt, & quaſi in ius eorum ditionemque tranſcendunt. Nec tamen graue hoc eſſe aut indignum arbitrarer, imò potius gratularer hanc Potentum magnitudinem, quibus ſe pauperes dedunt, ſi* PATROCINIA *iſta non venderent, ſi, quod ſe dicunt humiles defenſare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud graue ac peracerbum eſt, quòd hac lege tueri pauperes videntur, vt ſpolient: hac lege defendunt miſeros, vt miſeriores faciant defendendo. Omnes enim hi qui defendi videntur, defenſoribus ſuis omnem ferè ſubſtantiam prius quàm defendantur addicunt: ac ſic, vt patres habeant defenſionem, perdunt filij hereditatem. Tuitio parentum, mendicitate pignorum comparatur. Ecce quæ ſunt auxilia ac* PATROCINIA *maiorum. Nihil* SVSCEPTIS *tribuunt, ſed ſibi.* Itaque idem Saluianus, *Infeliciſſimi pauperes, quaſi inter concertantes procellas in medio mari poſiti erant, & nunc iſtorum, nunc illorum fluctibus obruebantur.*

¶ Igitur damnata hæc ruſticorum (quibus alioquin alia legitima præſidia competebant: euiuſmodi quattor memorat Libanius *d. orat. p.* 14.) patrocinia, variis Imperatorum conſtitutionibus: nouem inquam Imperatorum, quorum conſtitutiones repetire licet: Conſtantij, *hac leg.* Valentis *leg. prox.* 2. Theodoſij M. *ea leg.* quam memorat Liban. *ſub fin. orat.* περὶ τῶν προστασιῶν: *pag.* 24. 25. Arcadij *l.* 3. 4. 5. Theodoſij Iun. *l. vlt. hoc tit.* Marciani, quam memorat *lex* 1. *Cod. eod. tit.* Leonis, *dict. l.* 1. Iuſtiniani, *l.* 2 *Cod. eod. tit.* & *Nou.* 17. Tiberij *de diuinis domibus.* Eadem damnat *dicta orat. in id expreſſa* Libanius περὶ τῶν προστασιῶν. quam extulit ſub Theodoſio Magno, quæ omnino conſulenda eſt.

¶ *Secundò* obſeruandum, per Ægyptum nominatim ſicubi alibi hoc malum increbuiſſe, vt hæc *lex* diſertè oſtendit: & *lex* 3. 4. *vlt. hoc tit.* item *d. lex* 1. *Cod. eod. tit.* de Syria quoque teſtis Libanius *d. orat.* Neque ambigo, id factum, propter annonam vrbis Conſtantinopolitanæ ſeu canonem ſtoli Alexandrini, qui ex Ægypto Conſtantinopolim ſubuehebatur vrbi indies magis magis excreſcenti, ex Conſtantini M. inſtituto de quo dicam pleniùs ad *titulum infr. de nauiculariis.* Itaque cùm tributi modus à colonis Ægyptiacis inuehendi quotidie augeretur tantæ Vrbi paſcendæ, inde orta crebra illa colonorum perfugia in potentiorum patrocinium. Sanè & Themiſtius *orat.* 13. ad Conſtantium *huius leg.* auctorem, quæ habita ante ſexennio huius annonæ ex Ægypto Conſtantinopolim deſtinatæ meminit, *pag.* 291. 292. Vnde & Athanaſio crimen conflatum, quaſi Ægyptiacum omne frumentum ſupprimere ſtatuiſſet. Eunapius quoque *in vita Ædeſij pag.* 32. eiuſce meminit: de quo pleniùs dicam ad *l.* 7. *infr. de nauicul.* Neque Claudiani locus omittendus *de bello Gildonico*:

——— Ægyptia rura
In partem ceſſere nouam.

Ideſt, nouæ Romæ, ſeu Conſtantinopoli.

¶ *Tertiò* obſeruandum, In quorum patrocinium coloni hi confugerent, nempe honoribus præditorum, quod ſpecialius exſequitur *lex* 3. 4. *infr.* Eo numero fuerunt & *Duces*, quod hæc *lex* demonſtrat: itémque Libanius *d. orat.* περὶ τῶν προστασιῶν. Duces, inquam, *in ſpecie huius legis*, Lybiæ, Thebaidos, rei videl. militaris per Ægyptum, penes quos para militaris erat, de quo in *Notitiâ*: Quare & officiales Comitum militarium eodem numero cenſentur *l.* 3. *infr.*

¶ *Quartò* ex *huius leg. fine* notandum, Conuicanos cœteros nihilominus pro huiuſmodi Conuicano, qui receſſerat tributum inferre coactos; Quod & ipſum durum ſatis; quò etiam reſpexiſſe potuit

Zeno *l.vn. C.vt nullus ex vicanis pro aliorum vicanorum debitis teneatur.* Neque enim adſentiendum Coiacio, qui *debitorum* vocem ibi pro debito ex contractu vel delicto accepit, quem & *tituli* illius ſitos refutat, ſed & ipſa *debitorum* vox, quæ vt *hac l.noſtrâ* ita & *alius locis infinitis* ſignatè pro debito ex cenſâ tributariâ exaudienda eſt; vt ex innumeris *huius Codicis* legibus apparet, quas ſub vnum conſpectum propoſuit *Gloſſarium Theodoſ.* Proinde inanis eſt obſeruatio ad *eam legem vnicam* de Repreſſaliis ſeu de iure *Marquæ*; etſi ad eam ſpeciem rectè pertineat *Nouella Iuſt.* 52. *cap.* 1. *in princ.*

¶ Atenim *huius l.* hac parte ſenſus hic eſt; Nempe adſcriptum ſemel tributi modum integrum à Conuicanis ſolui oportere.

¶ Poſtea tamen hoc ipſum ab eo qui patrocinium præbuiſſet, (quod *Quinto* loco hîc obſeruandum) teſtitui oportebat: Et verò *hac l.* id reſtitui iubetur, ſimul & patrocinium huiuſcemodi diuelli, ſuſceptique ipſi ab iſtis patronis auelli iubentur.

¶ Et hactenùs quidem Conſtantius, neque enim vltra is, aſſurrexit aduerſus huiuſmodi patronos, fiſci & Conuicanorum indemnitati cauere contentus. Atenim inſecuti poſtea Principes vlterius cenſuram exeruêre: tùm in ipſos Suſceptos, tùm & in Patronos, de quo ad *leges ſeqq.*

¶ VALENTIS *conſtitutio aduerſus patrocinia agricolarum.*

II. * Imppp. Valentinianus, VALENS & Gratianus AAA. ad Auxonium PF. P."

ABSTINEANT patrociniis" Agricolæ, ſubiugandi ſupplicio", ſi talia ſibimet adiumenta commentis audacibus conquiſierint. Hij verò qui propria patrocinia largiuntur, per ſingulos fundos, quotiens reperti fuerint, viginti & quinque auri libras dare debeant: Et non quantum Patroni ſuſcipere conſuerant, ſed dimidium eius fiſcus adſumat. Dat. prid. Id. Nouembr. Marcianop. Valentiniano & Valente III." AA. Coss.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Auxonius* PP. Orientis ſub Valente: *v. Proſopogr.*

" Quærendis, ſubeundis ſcil.

" *Supplicio*, id eſt ſupplicio capitali.

" Malim reponere *II.* & ſic *hanc l.* referre ad A.D. 368. duplici ratione: I. Quia iam menſe Nouembri *Valentiniano & Valente III. COSS.* A. 370. Modeſtus Auxonio in Præfectura ſucceſſerat, vt docet *lex* 6. *ſupr. de tironib.* & *lex* 19. *infr. de Epiſcop.* 2. Deinde quia Valens A.D. 370. Hierapoli, non Marcianopoli, verſatus eſt, vt eius anni *leges* aliquot oſtendunt, præter Zoſimum; de quo vid. *Conſularia Theodoſ.* Marcianopoli verò A. D. 368. vt docet expreſsè *lex* 2. *ſupr. de fide & iure haſtæ*: *l.* 2. *ſup. de milit. veſte*: *l.* 4. *ſup. de muriilegulis.*

COMMENTARIVS.

VALENS Imp. hac conſtitutione in Agricolarum patrocinia grauiſſimam cenſuram & triplicem quidem exerit, audaciâ iam increſcente. Nempe ſuppliciũ, ſeu capitalem pœnam minatur ipſemet agricolæ ſuſcepto, qui ad alterius patrocinium confugerit: Patrono verò ſeu ſuſceptori multam xxv. auri librarum, per ſingulos fundos in patrocinium ſuum ſuſceptos: Tandem & dimidiã fundi partem ſuſcepti confiſcari iubet; *& non quantum*, inquit, *Patroni ſuſcipere conſuêrant, ſed dimidium eius fiſcus adſumat.* Quibus verbis indicat illud ipſum Valens Imp. quod Saluianus iis verbis, quæ ad *legem* 1. protulimus: vbi inter cætera, ad locum, *Omnes enim hi qui defendi videntur, defenſoribus ſuis* OMNEM FERE *ſubſtantiam ſuam priuſquam defendantur, addicunt.* Scilicet & id quoque Valens *hâc l.* indicat, ſuſceptos, integros fundos ſuos Patronis addixiſſe, cuius dimidiâ iam pro pœna ipſe contentus ſit: videatur & Leonis *lex* 1. *Cod. eod. tit.*

¶ Et hæc quidem ita Valens aduerſus Agricolarum ſeu Colonorum fraudes & patrocinia: qui idem aliàs Colonorum & Ruſticorum vtilitatibus perſpicuè conſuluit, vt ipſemet profitetur *l.* 11. *ſup. de iure fiſci*: quod etiam oſtendit eiuſdem *lex* 1. *ſupr. de equorum conlat.* quæ *leges* datæ ſunt A.D. 367. Teſtatur idem & duobus locis Themiſtius, *orat.* 10. *ad* ipſum Valentem, quam habuit A.D. 369. *pag.* 124. *&* 243. Sed & *lex* 3. *Cod. de defenſoribus ciuitatum.* Memorat & Libanius oratione peculiari aduerſus hæc patrocinia vicorum, *περὶ τῶν προστασιῶν*, *Legem* Imperatoris aduerſus ea: quæ fortè hæc ipſa *lex* Valentis videri poſſit: quando duo potiſſimùm de eo Imperatore prædicat. Primò, præcipuam ei ſubditorum curam fuiſſe, eorúmque commodis gauiſum, noluiſſéque quenquam ab vllo iniuria affici. Secundò ait, ab hoc Imp. Tyrannidem extinctam & Scythicam flammam ſopitam. Atqui hæc conueniunt Valenti Imp. Valens enim prouinciarum æquiſſimus tutor fuit, quarum ſingulas vt propriam domum cuſtodiuit immunes, vt ſcribit Am. Marcellinus *lib.* 31. *p.* 496. Fidémque huic rei faciunt tres illæ quas modò dixi Valentis *leges*, putà *lex* 11. *ſupr. de iure fiſci*: *l.* 1. *ſupr. de Equor. conlat.* *lex* 3. *Cod. de defenſor. ciuit.* & Themiſtius *locis* modò *indicatis.* Rurſum Valens hic eſt, qui Procopij Tyrannidem extinxit An.D. 366. item, qui Scythicum ſeu Gothicum bellum triennale, pace cum Athanarico factâ confecit A.D. 369. quo quidem anno is ſexennium iam imperabat. Et tamen nonnulla ſunt apud Libanium imò illa ipſa quæ modò diximus, quæ Theodoſio M. non minùs conueniant: quale illud quod & ipſe

ipſe Scythicum bellum confecit, Gruthungis victis A. D. 386. & Maximum Tyrannum deuicit. De quo ad eam orationem iam diximus: & *repetita Editione* paulò prolixius.

¶ Illud adhuc *hac leg.* notandum, tacitè Agricolas ad alia adiumenta βοηθείας, ἐπικουρίας, προστασίας, quam potentiorum patrocinia remitti: ſi TALIA inquit, ſibi ADIVMENTA [patrocinij videl.] commentis audacibus conquiſierint. Ergo alia adiumenta ſibi conquirere his licitum. Quæ & ipſa Libanius *ea oratione*, ruſticanis indicat & enumerat.

¶ ARCADII *prima conſtitutio aduerſus patrocinia Vicorum per Ægyptum.*

III. *Impp. ARCADIVS & Honorius AA. Heracliano Com." Ægypti.

QVICVNQVE ex Officio Tuo", vel ex quocumque hominum Ordine, vicos in ſuum detecti fuerint patrocinium ſuſcepiſſe, conſtitutas † luent pœnas: Poſſeſſores autem competenter coherciti etiam inuiti ſtatutis Imperialibus obedire, & muneribus publicis ſatisfacere, cogantur. ¶ Quoſcunque autem Vicos aut defenſionis potentiâ, aut multitudine ſuâ fretos, publicis muneribus conſtiterit obuiari", vltioni, quam ratio ipſa dictabit, conueniet ſubiugari. Dat. prid. Kalend. Octob. Olybrio & Probino Coſs. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Heraclianus* Comes Ægypti ſub Arcadio: de quo dixi plenè in *Proſopogr.* ex Syneſij *epiſtolis.*
" De *Comite* Ægypti. v. *Notitiam Imperij*: & *Noſtram ex hoc Cod.*
" *Officium* ſeu officiales Comitis Ægypti obſerua: v. *Notitiam.*
† Antea, & in his à Valente: *l. 2. ſupr.*
⁂ Obuiare.

COMMENTARIVS.

ARCADIS Imp. tres ordine conſtitutiones ſequuntur, aduerſus patrocinia vicorum & vicanorum: quibus veteres partim pœnas in eos ſancitas repetitum it: partim verò exaſperat: Vbi quatuor ſingularia occurrunt: Primò notandum hanc *legem* eſſe de patrociniis *Vici alicuius integri*: Nempe, non ſingulos tantum exiguorum vicorum poſſeſſores potentiores nonnulli in patrocinium ſuum ad munera publica euitanda ſuſcipiebant; verùm etiam vicos maiores, integros. Quod præter *hanc l.* docet egregiè Libanius peculiari *Oratione* aduerſus hæc vicorum patrocinia, περὶ τῶν προστασιῶν, quam nos edidimus, & quidem *pag. 5. εἰσὶ*, inquit, κῶμαι μεγάλαι, πολλῶν ἑκάστη δεσποτῶν, αὗται καταφεύγουσιν ἐπὶ τοὺς ἱδρυμένους στρατιώτας. id eſt, *Sunt magni vici, ſinguli multorum dominorum, hi confugiunt ad milites ibi conſtitutos.* Poſtea *pag. 20.* τὸ δὲ ζητεῖν προστάτην οὐ μόνον ἐκείνων ἐστὶ τῶν ἀγρῶν οἳ πολλῶν εἰσι τῶν ἐχόντων ἑκάστου μέρος τι τοῦ χωρίου κεκτημένου, ἀλλὰ καὶ οἷς ὁ δεσπότης, καὶ οὗτοι τὸν μισθωτὸν προσίενται, τῇ τοῦ δεσπότου ζημίᾳ τὸν μισθὸν πορίζοντες καὶ διδόντες ἐξ ὧν ἀποστεροῦσι καὶ τῶν ἐπιφανῶν εἰσιν αἱ κῶμαι, καὶ τῶν οὐκ ἐῶντων χεῖρα ὀρέξαι λυπουμένους. Id eſt, *Patronum porro quærere, non eorum tantùm agrorum eſt, qui multorum dominorum ſunt, ſuas ſingulis partes in communiter poſſeſſo habentibus, ſed & eorum quibus vnus eſt dominus, hique Colonos habentes: qui in necem Domini mercedem ſuppeditant, dántque ex iis quibus eos priuant: nam & illuſtrium Virorum ſunt vici quidam, eorumque qui ipſi manum afflictis porrigere poſſent*: &c. Secundò notandum *hac l.* nominatim perſtringi *Officialium* Comitis Ægypti patrocinia. Nempe vt ceteroquin potentiorum hæc patrocinia erant, eorum videl. qui honoribus vel officiis fulciebantur: de quo *l. 1. & 4. in fin.* ita & militares magiſtratus, eorúmque Officiales: quod expreſsè quoque Libanius teſtatur paſſim in eâ *Oratione* περὶ τῶν προστασιῶν: *p.* 8. 12. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. &c. (ita quidem vt ciuilium partium viri & inermes hâc parte iam contemnentur *p. 17.*) Id verò ipſum quoque teſtatur eiuſdem Arcadij *lex 4. proæ.* Certe & aliàs obſeruare licet, ſub Arcadio, militares Viros officiaque eorum militari potentia fretos complurima ſibi, & quidem per eandem Ægyptum vindicaſſe: veluti cauſarum ciuilium cognitionem, vt docet *lex 9. ſupr. de Iuriſdictione.* Inde igitur etiam hæc *lex* data ad Comitem Ægypti Heraclianum, de quo *in Proſopogr.* & in *Notitia*: quique mihi idem videtur cum Herculiano, ad quem extant decem Syneſij *epiſtolæ*, in quibus δορυφόρους eius memorat & ἀντὶ διαγγελμάτων, *& ſubadiuuas.*

Tertiò notandum *hanc l.* pertinere ad *Ægyptum*: nempe patrocinia hæc in Ægypto frequentia fuere: quò pertinent *tres* prætereà *huius tituli leges*: putà *lex 1. ſupr.* & *lex 4. 6. infr.* Ibi ſcil. contumaces ſeſe Vici Vicani, Coloni, Ruſtici præbuiſſe maximè, atque ad patrocinia confugiſſe videntur, canonis frumentarij occaſione.

Poſtremò notandum ex *hac l.* quouſque hæc patrocinia iam procederent hoc æuo, & quâ, quamquè enixa ratione ea compeſcere ſtuduerit Arcadius: Nempe ad tumultum fermè hanc rem proceſſiſſe ex vltimis *huius leg.* verbis colligimus, vicanis *defenſionis potentiâ & multitudine ſua fretis.*

¶ Cohibendis igitur his vicorum patrociniis hæc ſtatuit Arcadius. Primò officia Comitis, alióſque quolibet ordine, vicos & Vicanos in patrocinium ſuum ſuſcipientes, iubet conſtitutas pœnas luere. Quod de 25. libris auri, ſtatutis *l. 2. ſupr. prox.* commodè accipi poſſe videtur: neque enim *ſuppli*

ſupplicium aliquod impoſitum putem (quomodo certè ipſis agricolis imponitur, *d. l.* 2.) Certè & *leg.* 4. *proxim.* quæ eiuſdem Arcadij eſt, quadraginta librarum auri multa imponitur: tandem & tertia eiuſdem Arcadij *l.* 5. *infr.* bonorum proſcriptionis. Et hæc de ſuſceptoribus ſeu patronis. Secundò Arcadius *hâc leg.* ipſos *poſſeſſores* ſuſceptos publica tributa inferre cogi iubet, compelloter ad id coërcitos: nempe, Comitis ipſius Ægypti vigore: nam & hæc *lex* ad Ægyptum vt dixi pertinet. Tandem, ſi vici tributa inferre nolint, partim defenſionis potentia freti, vel etiam multitudine ſua nixi, ſic vt tumultui iam propiùs res accedat, vltioni ſeu ſupplicio ſubiugari Vicanos à Comite, prout ratio diſtrahit, iubet.

¶ ARCADII *ſecunda conſtitutio aduerſus patrocinia Ruſticorum, per Ægyptum quoque.*

IV.* Idem AA. Eutychiano PF. P."

CENSEMVS", vt qui Ruſticis patrocinia præbere temptauerit cuiuſlibet ille fuerit dignitatis, ſiue Magiſtri" vtriuſque militiæ, ſiue Comitis", ſiue ex Proconſuli bus, vel Vicariis", vel Auguſtalibus", vel Tribunis", ſiue ex ordine Curiali, vel cuiuſlibet alterius dignitatis, quadraginta librarum auri ſe ſciat diſpendium, pro ſingulorum fundorum præbito patrocinio, ſubiturum", niſi ab hâc poſtea temeritate diſceſſerit. Omnes ergo ſciant, non modò eos memorata multa feriendos, qui clientelam ſuſceperint Ruſticorum, ſed eos quoque qui fraudandorum tributorum cauſa ad patrocinia ſolita fraude confugerint, duplum definitæ multæ diſpendium ſubituros. Dat. v i." Id. Mart. Conſtantinop. Theod. v. c. Coſs. [399.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic l.* eſt *lex* 1. *infr. de nauib. non excuſ.* emendatâ in alterutrâ, diei ſubſcriptione.

" *Eutychianus* ſub Arcadio PF. Orientis ſcil. vt vel ex Auguſtalium mentione liquet *h. l.* & Ægypti *d. l.* 1. Eidem inſcribitur de eadem re hoc ipſo anno *lex* 5 *prox.* De eo plura in *Proſopogr.*

" *Cenſemus*, id eſt, iubemus.

" Veluti Magiſtri militum Præſentalis, & Magiſtri militum per Orientem: de quibus vide *Notitiam Imperij.*

" Veluti Comitis, Ægypti (cui inſcribebatur *lex prox. ſupr.*) Comitis Iſauriæ.

" *Proconſules* intelligit Aſiæ: nam Achaia ad PP. Illyrici pertinebat.

" *Vicarios* intelligit diœceſeos Aſianæ, Ponticæ, Thraciarum.

" Præfectos Ægypti intelligit: v. *Notitiam Imperij.*

" *Tribunos* rei militaris intelligit.

" *Prid. Id. Mart. d. l.* 1. *de nauib. non excuſ.* quæ *huic* coniungenda eſt.

COMMENTARIVS.

ARCADII aduerſus patrocinia ruſticorum ſecunda hæc *hoc titulo lex* eſt, data An. D. 399. Quæ quidem pars eſt prolixioris conſtitutionis, de Patrociniis quibuſcunque prohibendis in fraudem tributariæ illationis: non modò vicanorum ſeu ruſticanorum, ſed etiam aliorum ad euitandas publicas neceſſitates, & functiones, puta in fraudem tranſuectionis ſeu nauiculariæ functionis, vt docet *lex* 1. *infr. de nauibus non excuſ.* quæ ex eadem conſtitutione deſumpta *huic legi* coaſſanda venit. Eâ ſcil. *lege* alterum patrocinij genus inhibetur, & quidem per eandem Ægyptum in fraudem tranſuectionis, ſeu ſtoli annonæ Alexandrinæ Conſtantinopolim faciendæ: vbi ea ſcilicet annona tranſuehenda erat, priuatorum naues eam in rem extra ordinem operam præſtare oportebat: Verùm cùm Potiores ſeu Potentiores ſubinde patrocinia ſua nonnullis præberent, vt ita à tranſuectionis onere excuſarentur, & hæc quoque nauium iſtarum patrocinia ab Arcadio eâ conſtitutionis parte prohibita, in gratiam canonis ſeu annonæ Conſtantinopolitanæ, pariter vt ab Honorio *leg.* 2. *eodem titulo de nauibus non excuſ.* in gratiam canonis Africani ſeu annonæ Vrbis Romæ. Nos de *hac leg. noſtra* videamus, aduerſus ruſticorum patrocinia. Igitur Arcadius eâ grauiorem iam pœnam imponit huiuſmodi patrociniis: Præbenti ſcilicet patrocinium 40. librarum auri multam per ſingulos fundos imponit: cùm antea 25. librarum auri multa conſtituta eſſet: *leg.* 2. *ſupr.* de qua etiam idem Arcadius ſenſiſſe videtur *l.* 3. *ſupr.* Ipſis verò ſuſceptis, qui patrocinium ſibi quæſiuerunt, duplam multam imponit, 80. videlicet librarum auri. Quæ ſanè multa cùm exiguorum fundorum æſtimationem excedat, qui pro parte ante confiſcabantur, exinde quoque colligi poſſe videtur, de ampliſſimarum poſſeſſionum patrociniis fermè hîc agi. Non tantam verò pœnam nauium patrociniis imponit Arcadius, *dict. l.* 1. *de nauibus non excuſandis.* Grauius ſcilicet eſt, tributorum illationem fruſtrari, quàm tranſlationem morari, de quo *ad eam leg.*

§ Eo interim notabilis eſt hæc *lex*, quòd Dignitatum notitiam continet per præfecturam Prætorianam Orientis, de qua in *Notitia dignitatum*: ad quarum patrocinia ruſtici fraudandorum tributorum gratiâ confugiebant: puta Primò, Magiſtri militum ſiue Equitum ſiue peditum: Secundò, Comites, cuiuſmodi erant ibi tres, Comes Orientis, Comes Ægypti (de quo *leg.* 3. *ſupr.*) Comes Iſauriæ, de quibus Notitia Imperij: Tertiò, Proconſules (Aſiæ ſcilic.) Quartò, Vicarios

Aſiæ

(Aſiæ ſcil. Ponticæ, Thraciarum) Quintò, Auguſtalis, ſeu Præfectus Ægypti. Quibus omnibus adduntur & Sextò Tribuni, militares ſcilicet: Septimò tandem & Curiales: Illi ſcilicet ipſo armorum vſu terribiles: hi verò, velut præcipui per Vrbes: de quibus *ſuo titulo*.

¶ Arcadii *tertia conſtitutio aduerſus patrocinia Agricolarum, ſeu vicanorum.*

v. * Idem AA. Eutychiano PF. P.″

Excellentia Tua his legibus, quæ *De prohibendis patrociniis* aliorum Principum † nomine promulgatæ ſunt, ſeueriorem pœnam nos addidiſſe cognoſcat: ſcilicet, vt ſi quis Agricolis vel″ Vicanis propria poſſidentibus patrocinium reppertus fuerit miniſtrare, propriis facultatibus exuatur. His quoque Agricolis terrarum ſuarum diſpendio feriendis, qui ad patrocinia quæſiti″ confugerint. Dat. VIII. Kal. Iun. Conſtantinop. Theodoro v.c. Coss. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vt cæteræ *huius tituli.*

″ *Eutychiano* huic ipſi PP. ante trimeſtre fermè inſcripta eodem fine *lex 4. prox. ſupr.* de eo v. *Proſopogr.*

† Veluti Conſtantij *l. 1. ſupr.* Valentis, *l. 2. eod.*

″ *Agricola & Vicanis* idem.

″ *ȣ. Quaſita*; *Quæſita* patrocinij, id eſt, conquiſita: quærere eſt ſibi conquirere: [illegible], vt Libanius in hac re.

COMMENTARIVS.

Arcadii hæc è tribus poſtrema conſtitutio eſt, & quidem altera intra trimeſtre tempus ad eundem Eutychianum PP. emiſſa. Adeò ſcilicet malum iſtud pererebruerat; Quare & ſeueriores iam pœnas imponit, quàm ſuperiorum Principum conſtitutionibus (imò & ſuis) poſitas. Nempe *hac leg.* Patronis omnium bonorum proſcriptionem minatur; & Agricolis ſolidam poſſeſſionum ſuarum proſcriptionem.

¶ Porrò non temerè eſt, quòd de Agricolis vel *Vicanis propria poſſidentibus*, qui & ipſi coloni dicuntur. *l. 1. hoc tit.* eorúmque patrociniis, nominatim *hâc leg.* agitur. Fuit enim & alterum patrocinij genus colonorum videl. qui non propria poſſidebant, verùm qui priuatorum dominorum erant, vt docet quoque exertè Libanius *Orat. de patrociniis, p.* 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17. In quos non tam ſeuera pœna conſtituta: v. *ſupr. tit. de fugitiuis colonis: l. vn. de inquil. & colonis: l. 2. de his qui cond. propr. Nou. Valent.* 9. *leg. vn. Cod. de col. Thrac. l. vn. Cod. de col. Illyr.*

¶ Functionibus *Vicanis, octo modis debilitatis, hac conſtitutione conſulit Theodoſius Iun. idque per Ægyptum.*

vi. * Impp. Honor. & Theod. AA. Aureliano PF. P″.

Valerii, Theodori, & Tharſacij″ examinatio″ conticeſcat. Illis″ duntaxat ſub Auguſtaliano″ iudicio pulſandis″, qui ex Cæſarij & Attici Conſulatu″ poſſeſſiones″ ſub patrocinio poſſidere cœperunt: Quos tamen omnes functionibus″ publicis obſecundare cenſemus, vt *Patronorum* nomen extinctum penitùs iudicetur. Poſſeſſiones autem athuc in ſuo ſtatu conſtitutæ, penes priores poſſeſſores reſidebunt, ſi pro antiquitate cenſus functiones publicas, *& Liturgos*″, quos *homologi″ coloni* præſtare noſcuntur, pro rata ſunt abſque dubio cognituri″. ¶ *Metrocomiæ*″ verò in publico iure & integro perdurabunt, ne″ quiſquam″ eas, vel aliquid in his poſſidere temptauerit, niſi qui ante Conſulatum præfinitum cœperit proculdubio poſſidere: Exceptis conuicanis, à quibus penſitanda pro fortunæ condicione negare″ non poſſunt. ¶ Et quicumque in ipſis Vicis terrulas″ contra morem″ fertiles poſſederunt, pro rata poſſeſſionis ſuæ glebam inutilem & conlationem eius & munera recuſent″. ¶ Hij ſanè, qui, Vicis quibus adſcribti ſunt derelictis, & qui *homologi* more Gentilitio″ nuncupantur, ad alios ſeu Vicos, ſeu dominos tranſierunt, ad ſedem deſolati ruris conſtrictis detentatoribus redire cogantur: Qui ſi exſequenda protraxerint, ad functiones eorum teneantur obnoxij, & dominis reſtituant, quæ pro his exſoluta conſtiterit. Et in earum *Metrocomiarum* locum, quas temporis labſus, vel deſtitui t″,

ſtituit", vel viribus vacuauit, ex florentibus", aliæ ſubrogentur, à rure quoque & poſſeſſiones, quas Curiales" quolibet pacto, publicatis apud acta prouincialia deſideriis ſuis, vel reliquerunt, vel poſſidere alios permiſerunt, penes eos, qui eas excoluerunt, & functiones publicas recognoſcunt, firmiter perdurabunt, nullam habentibus Curialibus copiam repetendi. ¶ Quidquid autem in tempus vſque diſpoſitionis habitæ auro" Inluſtri deceſſore" Sublimitatis Tuæ *Eccleſiæ venerabiles*, (id eſt, Conſtantinopolitana atque Alexandrina) poſſediſſe deteguntur, id, pro intuitu Religionis, ab his præcipimus firmiter retineri: ſub eâ videlicet ſorte, vt in futurum functiones omnes, quas *Metrocomiæ* debent, & publici" vici prò antiquæ capitationis profeſſione debent, ſciant proculdubio ſubeundas. ¶ Nequaquam Cephalæotis", Hirenarchis, Logographis Chomatum, & ceteris *Liturgis*, ſub quolibet patrocinij nomine, publicis functionibus denegatis: niſi" quid ex his quæ exigenda ſunt, vel neglegentia, vel contemptus" diſtulerit. *Metrocomias*" poſſidere noſtro beneficio meruerunt, & publicos vicos committere" compellantur. Dat. III. Non. Decembr. Honor. X. & Theod. VI. AA. Coss. [415.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* fermè integra à *Cod. Iuſt.* vnà cum cæteris *huius tituli* velut temporaria. Omiſit quoque eam Baronius: cuius pars tamen ad *Hiſtoriam Eccleſiaſticam* liquido pertinet.
" *Aurelianus* PP. ſub Theodoſio Iun. Orientis, & quidem, II. v. *Notitiam noſtram & Indicem Perſonarum*, ſucceſſor is Anthemij in Præfectura Prætoriana, qui etiam *hac l. verſ. quicquid* indicatur.
" An potius *&* *Arſacij*. Cæterum pars Prima *huius legis* hæc eſt *huic tit.* peculiaris, cum cæteræ ſint ab *hoc tit.* fugitiuæ, quæ tamen ipſa in quatuor ſententias diuiditur.
" Procul dubio Inſpectores hi fuerunt, de quibus vid. *infr. titulum* peculiarem *lib. 13 tit. 11.*
" *Examinationis* vox hac in re propria: vt & *tractandi*: *l. 1. ſupr. ſine cenſu.*
" Patroni videl.
" Ideſt, Præfecti Auguſtalis; vide & *l. 4. ſupr. & l. 3 ſupr. de indiction.*
* *Pulſandus*, ideſt, conueniendus, reliquorum nomine.
" Ideſt, ab A. D. 397 & ſic à XII. annis.
" Alienis vicanorum.
" *Liturgos*, ita *ſine legis* turſum, cæteris *liturgis*: de quo mox.
" *Homologi* coloni ita rurſum vocantur, *verſ. Hi ſanè.*
" *Cogniturì*, id eſt, agnituri, ſoluturi.
" *Metrocomiæ* quater *hac l.* memorantur: de quibus mox.
" ꭓ. *Nec.*
" Extraneus ſcil.
" ꭓ. *Negari.*
" *Terrula* quoque ita vocantur, *l. 51. infr. de operib publicis.*
" Quia ſcil. olim fertiles inutilibus commiſſi & commixti erant.
" Feriles tantùm ſcil.
" Negatiua hic excidit: Quare reponendum, *ne recuſent.*
" Mox id explicabo.
" Vid. *Gloſſarium Theodoſ.* de hac voce: v. interim *l. 10. ſupr. de indulgent. crim.*
" De hac *deſtituendi* voce vid. *Gloſſarium Theodoſ.* vid. interim, *l. 31. ſupr. de annona, & legem 14. infr. de Cenſitorib.*
" Vid. *l. 33. infr. de Epiſcopis Eccleſ. & Cler.*
* *Lex Rura 14 Cod. de omni agro deſerto* hinc deſumpta eſt. Cæterum hic ꭓ. *Arura*; quam vocem in *rura* mutauit Tribonianus in *d. l. rura*: de quo mox.
" Vicorum: de quibus mox.
" ꭓ. *A Viro*, vt rectè Cuiacius vel Pithœus reſtituerunt.
" *Anthemium* intelligit, vt iam dixi.
" Ita quoque rurſum vocantur *ſine legis*.
" De his *Cephalæotis* & ſequentibus omnibus mox dicam.
" ꭓ. *Nec ſi.*
" Legum.
" ꭓ. *Qui Metrocomias.*
" *Committendi* vox hac in re propria, de ἐπιβολῇ.

COMMENTARIVS.

THEODOSII Iun. hæc conſtitutio eſt, data A.D. 415. non modò aduerſus *Patrocinia Vicorum*, quod alioquin *huius tituli* Rubrica pollicetur, quò tenera pertinet initium *huius leg.* verùm generalior multò. Ea quippe Imperator, *Vicanis* in vniuerſum *functionibus* proſpicit non tantùm per patrocinia debilitatis, verùm multiplici præterea ratione attriti. Quæ quidem conſtitutio, propriè ad *Ægyptum* pertinet; pariter vt *lex 1. 3. 4. ſupr.* vt liquidò apparet ex tribus: puta ex mentione iudicij *Auguſtaliani* (ideſt, Præfecti Auguſtalis ſeu Ægypti) *Alexandrinæ Eccleſiæ*, & *Chomatum* (Nili ſcil.) Quin & in eo ſingularis eſt admodùm, quod multa continet de *Vicorum* per Ægyptum ratione, multa *de publicarum functionum* & munerum generibus, nominibúſque quæ Græcis appellationibus (vt cæteroquin per Ægyptum, & Alexandriam) omnia deſignantur. De quibus ideò ſigillatim ante omnia videndum eſt.

Et initio quidem de VICIS & VICANIS ipſis: vbi *primò* obſeruandum: Inter vicos fuiſſe alios florentiores, *verſ. & in earum*; quod oſtendit etiam *l. 33. in fin. de Epiſcopis Eccl. & Cler.* Quod etiam disertè teſtatur Libanius in hoc eodem argumento, *orat. de patrociniis*, p. 4. vbi alioquio iam dixi: εἰσὶ κῶμαι, μεγάλαι πολλῶν ἑκάσται δεσποτῶν. videndus idem, *Orat.* περὶ τῶν ἀγγαρειῶν *pagin.* 85. Principe verò loco fuerunt *Metrocomiæ*, quarum quater *hac leg.* mentio fit: & *l. 8. C. de exactor. trib. leg. vnic. C. non licere habitatoribus*: quæ duæ *leges*, velut vnius conſtitutionis partes, inter ſe iungendæ ſunt.

Metroco

Metrocomia ſcilicet erat *mater pagorum* ſeu caput inter omnes vicos, qui vni ciuitati ſubiecti erant: haud aliter quàm Metropolis, mater ciuitatum eiuſdem Prouinciæ.

Secundò obſeruandum ex *verſ. Arura*, Vicis quoque aut ſaltem Metrocomiis ſuam fuiſſe *Curiam*, ſuos *Curiales*; quod etiam oſtendit diſertè Saluianus *libr. 5. de gubernat.* DEI: *Quæ ſunt*, inquit, *non modò vrbes, ſed etiam municipia atque vici, vbi non quot Curiales fuerint, tot Tyranni ſunt.* Neque abſurdè cenſet Berterius, *Primates vicorum*, quorum fit mentio *l. 13. ſupr. de deſertoribus*, eoſdem cum his Curialibus videri; Neque etiam abludunt *Præpoſiti pagorum*; iidem enim fermè Pagicum Vicis, vt rectè idem cenſet. Sanè & Paulus *lib. 4. Sent. titul. 6.* Vicos priuatum ſotum habuiſſe docet. In his certè Magiſtri quoque literatum fuere *l. 2. de vacatione muner.* In his Eccleſiæ & Clerici, *l. 16. & 33. infr. de Epiſcopis, Eccleſ.* Quare & in his *Choreپiſcopi*, de quibus dicendi locus alius. Igitur lapſus eſt Interpretum, qui de Curialibus *Ciuitatum* hanc *leg.* accipiunt.

Tertiò obſeruandum, *Publicos vicos* his *hac l.* vocari; eos ſcil. qui publicas functiones præſtabant, & vt tertio loco dicitur *verſ. Metrocomia*, in publico iure erant, ad diſcrimen videl. vicorum ad priuatos pertinentium, qui vnum dominum agnoſcebant. De quibus etiam Libanius diſertè *Orat.* περὶ τῶν προστασιῶν *p.* 10. quos ita deſcribit, οἷς εἷς ὁ δεσπότης.

Quartò notandum, Metrocomias non minus quàm alios vicos in publico iure fuiſſe, id eſt, publicas functiones præſtitiſſe.

Quintò animaduertendum, *Homologos* quoſdam colonos fuiſſe in vicis, quorum *hâc leg.* duobus locis fit mentio. Quinam verò hi fuerint, diſpiciendum eſt. De his tria *hac l.* indicantur: Primò, fuiſſe eos *Colonorum* genus: Secundò, ita nuncupatos, *more Gentilitio*: Tertiò, fuiſſe *adſcriptos* Vicis ſeu dominis. Ex quibus omnibus patet, fuiſſe Colonos adſcriptitios vicis & fundis adſtrictos: Denique Colonos conditionales de quibus ago prolixè ad *leg. 2. infr. de cenſu*: & paratitlo *de fugitiuis colonis*: ὁμολογία ſcil. Græcis eſt quoque Conditio, Pactio, ὁμόλογοι Conditionales, dedititij, qui videl. ſeſe dedentes ex pactione quadam hanc in conditionem venerant & recepti fuerant. Nam & ὁμολογῶ & ὁμολογία, vel Thucydide teſte, pro ξυμβαίνειν & ξυμβάσις ſeu pro deditione certis conditionibus & pactionibus, ſeſéque dedere, inque fidem dare: Et quidem *Gentilitio, vt hac leg.* dicitur, *more*: vbi Morem Gentilitium vocat *lex*, quo Gentilibus (de quibus pleniſſimè dictum ad *leg. vn. ſupr. de nupt. Gentil.*) Barbaris in Romanum ſolum tranſlatis & deditis vel publicè terræ excolendæ dabantur, poſſeſſioníque adeo vtróque certo adſcribebantur, vel priuatorum poſſeſſorum iidem coloni fiebant. Quare Homologi Coloni in Ægypto publicè vicis adſcripti dicebantur, qui alibi *Gentiles*, imò & in Gallia nominatim *Læti*, quorum mentio fit *l. 10. & 12. ſupr. de veteranis*: *l. 9. infr. de Cenſitorib.* vnde & *terræ Læticæ* dictæ; de quibus omnibus agit *Caput vltimum de Lætis, lib. 3. Francic. Orig.* Quare inanis eſt doctiſſimi Viri Cuiacij coniectura 4. *Feudor. 93.* imò iocularis eius lapſus, cum tentabat, *hominum Ligiorum* nomen ex hac *homologorum* appellatione ab Imperitis fabrefactum videri. Cæterùm de his & illud obſeruandum, eos varias functiones publicas, & *liturgos*, de quibus mox, præſtare oportuiſſe. Neque inanis erit etiam hîc obſeruatio ex *Notitia Imperij* ſub Comite limitis Ægyptiaci, ſub Duce Thebaïdos; vbi videre eſt variorum Gentilium per Ægyptum nomina, veluti *Vandalorum*, *Sarmatarum*, *Iuthungorum*, *Germanorum*, FRANCORVM, *Chamauorum*, *Gentilium*, (vt in vetuſto Codice habetur,) *Alamannorum.* Et hæc de Vicis & Vicanis.

Secundo loco videndum eſt de LITVRGIS & eorum ſpeciebus, qui *hac leg.* deſignantur: quidnam, inquam, Liturgi ſint, quid Cephaleotæ Hirenarchæ, Logographi Chomatum. *Liturgi* igitur quorum duobus locis *hac leg.* mentio fit, λειτουργοὶ, non ſunt actus ipſi publicarum functionum, vt cenſet Petitus in *leges Atticas pag.* 171. non functiones quæ præſtabantur propter miniſtros publicos ſiue apparitores cuſtodiæ Vrbium appoſitos, qui λειτουργοὶ Græcis dicebantur: vt idem *pag.* 172. verùm perſonæ ipſæ munifices, id eſt, miniſterium aliquod publicè præbentes, agentes (ſiue *Leiturgos* ſiue *Liturgos* dicas: Neque enim hanc litem nunc meam facio.) In hoc vero cenſu Liturgorum ſeu miniſteriorum publicorum per Ægyptum varij fuerunt, vt docent illa, *& ceteris Liturgis.*

In his Primò quidem *Cephaleotæ* Κεφαλαιῶται: proculdubio capitationis, (cuius ſuperiore proximè lineâ mentio fit) exactores. Neque enim audiendus eſt Petitus inter alios, *in leg. Attic. dict. pag.* 171. qui per Cephalæotas *capitum*, quod in pabula iumentorum conſerebatur, accipit: Eſt enim Cephalæotarum nomen λειτουργῶν ſeu munificum ipſorum, non rei ſeu muneris: neque κεφάλαιον vnquam captum animalis ſignificauit; *capitum* enim καπίτον iſtud non *à capite* verùm ἀπὸ τοῦ κάπτειν dictum: de quo ad *tit. de erog. mil. ann.*

Secundò *Irenarchæ* εἰρηνάρχαι, de quibus eſt *titulus infrà*, peculiaris *de Hirenarchis lib.* 12. erant pacis cuſtodes cuiuſmodi antea milites Irenarchæ erant: Atenim Theodoſius Iun. *huius leg.* auctor, Hirenarchis militibus abolitis, conſtitutione ad Anthemium PP. data, qui etiam *hac ipſa lege* indicatur, deceſſor Aureliani, cui *hac lex* inſcribitur, locupletioribus prouincialibus pacis præſidium iſtud committi iuſſerat *l. infr. dicto tit. de Hirenarchis*: Inde igitur Hirenarchias munus inter cætera miniſteria ſeu munia publica fuit. Neque enim hîc rurſum audiendus eſt Petitus qui ab eodem erroris fonte per Irenarchos hic accipit *annonas*, quas Irenarchæ conſequebantur.

Poſtremùm, *Logographi Chomatum*, λογογράφοι χωμάτων erant, qui muniendæ Nili ripæ, aggeribúſque eius tuendis præerant, de quibus plenè egimus ad *leg. vnic. ſuprà, de aggeribus Nili non rumpendis*, quæ eundem Theodoſium Iuniorem Imperatorem auctorem habet, eidémque Anthemio PP. inſcribitur. Sic quidem etiam, vt vtroſque & Irenarchas iſtos & Logographos Chomatum à Theodoſio Iuniore inſtitutos putem: vt ita ipſi prouinciales munus hoc, ſubmotis militibus obirent. Alioquin fuêre alij Logographi (ſed non Chomatum) de quibus *ſuo titulo ſuprà, ne conlatio per Logographos*: & altero *titulo de Tabulariis, Logographis & Cenſualibus.* Hinc interim apparet, quam ſuauis ſit eiuſdem viri error, cùm per Logographos Chomatum intellexit *annonas* datas his quorum cura erat

referre diacopos ſeu fluenta quæ in chomatis, id eſt, in aggeribus Nili erant. Et hactenus quidem de tribus functionum publicarum & *Liturgorum* ſpeciebus, & quidem per Ægyptum, quas priuati poſſeſſores obibant.

Tertium genus obſeruationum, antequam ad *huius legis* ſententiam accedamus, eſt de variis Rationibus & modis, quibus *Vicani* ſeu poſſeſſores præſtationes ſeu functiones publicas quæ ab his præſtandæ erant, debilitauerant: quæque etiam cauſa fuerat mittendorum *Inſpectorum* per Ægyptum; & *trium* quidem (ſolemni, vt cenſeo more) puta Valerij, Theodori, & Tharſacij, vel *&* *Arſacij*: cuiuſmodi Inſpectores hoc fine ſæpè miſſi: de quibus *infrà*, *libro* 13. *titulo de cenſitoribus*: Huiuſmodi verò nouem rationes, ſeu modi *hac lege* memorantur.

Prima ratio fuit, per *Patrocinia*, poſſeſſionúmque in Potentiores tranſlationes: quod proprium *huius tituli* argumentum eſt & de quo eſt initium *huius leg.*

Secunda ratio, per *Emptiones extraneorum*; nempe quod extranei quidam vico non reſpondentes, poſſeſſiones vicaneas emerant: *verſ. Menocomia* 2.

Tertia ratio, per *Fertilium* tantum agrorum tranſlationem & emptionem à Conuicanis factam, inutilibus, & fœneis penes antiquos poſſeſſores relictis: *verſ.* *&* *quicumque* 3. quæ ratio ἐπιβολῇ ſubinde locum fecit, de quo plenè ad *titulum de annona & tributis*; & aliquid etiam ad *l.* 1. *ſuprà*, *tit. prox. de protoſtaſia.*

Quarta ratio per *Fugam colonorum homologorum*, qui videlicet ad alios vicos ſeu dominos, deſolato ſeu relicto proprio rure vicóque tranſierant: *verſ. hi ſanè* 4. De quo & Libanius *Oration.* περὶ τῶν προστασιῶν *pag.* 14. de quo plenè *titulo de fugitiuis colonis.*

Quinta ratio, per ipſum *temporis lapſum* putà Metrocomiis lapſu temporis vel deſtitutis, vel viribus vacuatis, *verſ.* *&* *in earum* 5.

Sexta ratio per deſertionem Ararum & poſſeſſionum (*par le deſguerpiſſement*, vt rectè hunc locum, verùm ex *Cod.* tantùm *Iuſtin.* ex *leg.* inquam *rura*, *Cod. de omni agro deſerto*, eò retulit Loyſellus *du deſguerpiſſement*, *lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 11. *&* *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 5. 13.) Nempe Vicani Curiales (nam & ſuos habuêre vici Curiales: de quo ad *leg.* 13. *ſupr. de deſertoribus*,) ad euitandas functiones publicas apud acta quandoque prouincialia publicatis deſideriis ſuis teſtabantur, ſe de poſſeſſionibus ſuis vltrò decedere, relinquere, vel etiam alios poſſidere permittebant, *verſ. Arura* 6. ita enim *ibi* legendum eſt *Arura*, loco à *rure*: quam vocem Tribonianus in *rura* poſtea mutatam minus rectè voluit. *Arura* ſcilicet Græcâ voce ἄρουρα, per Ægyptum (quò hæc lex pertinet) ita dictæ. Herodotus, *in Euterpe ſeu libro* 2. ἄρουραι ἐξαίρετοι δυώδεκα ἑκάστῳ ἀτελέες: ἡ δὲ ἄρουρα ἑκατὸν πηχέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντῃ: ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. Strabo *libro* 17. de Ægypti diuiſione *pag.* 541. ἡ δὲ χώρα τὴν μὲν πρώτην διαίρεσιν εἰς νομοὺς ἔχει: &c. πάλιν δ' οἱ νομοὶ τομὰς ἄλλας ἔχον: εἰς γὰρ τοπαρχίας οἱ πλεῖστοι διῄρηντο, καὶ αὗται δ' εἰς ἄλλας: ἐλάχισται δ' αἱ ἄρουραι μερίδες. Vbi minùs rectè vertit Interpres *arua.* Ioſephus *libro* 1. *Antiquit. Iudaicorum*: κατασκευάσαι δὲ εἰς τόπον ἀρουρῶν, ἔχοντα μυρίων τὴν περίμετρον. Paulo poſt apud eundem Hecatæus. τριακοσίας γὰρ μυριάδας ἀρουρῶν νέμονται. Horapollo, *libro* 2. *capite* 5. ἔτος τὸ ἐνιστάμενον γράφοντες, τέταρτον ἀρούρας γράφουσιν: ἔστι δὲ μέτρον γῆς ἡ ἄρουρα πηχῶν ἑκατὸν, centum cubitorum. Suidas in πλέθρον. τὸ μὲν πλέθρον πόδας ρ': ἡ ἄρουρα πόδας ν'. Et in voce ἀρουραία μαῖτις. ὅτι ἡ ἄρουρα πόδας ἔχει ν'. ita enim ibi reponendum, loco ἔχει: quomodo etiam legerunt Budæus, Georgius Agricola, & Leopardus habet, vt audio, M S. Antuerpienſis. Eodem pertinet prouerbium βῶλος ἀρούρας vel ἀρουραῖ. In vita Beati Antonij Abbatis auctore Athanaſio, interprete Euagrio presbytero *capite* 2. *Poſſeſſiones quas habebat vendidit*, ARVRÆ *autem erant ei trecenta vberes, & valde opima quas vicinis largitus eſt*: &c. *Cætera vero quæ in mobilibus poſſidebat vniuerſa reddidit.* In textu Græco. ἄρουραι δὲ ἦσαν τριακόσιαι ἄφοροι καὶ πάνυ καλαί. Vulgo erat: *Erant autem ei* 300. *palmæ vberes*: Prudenter retinuit Euagrius Græcam vocem *Arura*, quia commodius verti non poterat. Eadem vox occurrit *in eadem vitâ cap.* 15. *Et ſtatim intellexit paruis aruris & parietibus & modica auri portione contempta nec gloriari ſe debere, quaſi magna dimiſerit.* Pro quo Colonienſis editio habet, *paruis theſauris.* De Arura ἄρουρα in commune, quam interpretantur γῆν ἀροσίμην χώραν, πλέθρον, γῆν σπορίαν, Heſychius, aruum obſitum, ſegetem Gloſſæ, Seges ἄρουρα καὶ λήιον. Mitto quæ hinc dicta ἀρουραῖα. Velius Longus quoque in *Orthograph. Filix quam ita credo dictam, quod fit minus felix arura.* Ergo Græca *Arura* vox in Ægypto ſpeciatim, de minima diuiſione modoque terræ & poſſeſſionum, de cuiuſmodi modis poſſeſſionum dixi iam ad *legem vltimam ſuprà*, *de collatione donatarum.* Siue centum cubitorum, vt Herodotus, & poſt eum Euſtathicus *pagina* 411. ἄρουρα ἑκατὸν πηχέων Αἰγυπτίων πάντῃ: ſiue quinquaginta pedum, vt Horapollo & Suidas: Cuiuſmodi ſex aliæ voces ſimiles hîc per Ægyptum Græcæ occurrunt. Quibus addantur & alia vocabula per Ægyptum & Alexandriam, publicis muniis ſignificandis, Hypomnematographi, *leg. vltim. infrà*, *de decurionibus*, Critologia, Zygoſtaſion, *leg.* 1. *infrà*, *de frument. Alexandr.* Periſſochoregia, *leg.* 2. *eodem titulo*, Archigerontes, Diœcetæ, Ergaſiotarij, *leg.* 1. *in fine*, *de Alexandr. pl. primat.* Dinummium vectigal, *dicta leg.* 2. Tandem diacathoci, *leg.* 1. *ſuprà*, *de fiſci debitoribus.* Quæ quidem omnes *leges* hac vnica poſtrema excepta ſunt eiuſdem Theodoſij Iunioris, cuius eſt & hæc *lex.* Verùm ad rem. *Apud acta* igitur Vicani publicatis deſideriis ſuis teſtabantur ſe de poſſeſſionibus ſuis, & aruris vltrò decedere. Quod & ipſum hodie obtinet in *deguerpienda* poſſeſſione: De quo vide Loyſeau *du déguerpiſſement*, *libr.* 5. *de la forme du deſguerpiſſement cap.* 1. vbi hanc *huius legis* ſententiam in id allegat ex *Codice Iuſtinian.* putà ex *leg. rura*, *Cod. de omni agro deſerto*, non verò ex hâc integra *Codicis Theodoſiani leg.* quod præſtabar. Hâc verò occaſione Interpretes ad *hanc leg.* multa de Actis Iudicialibus extra oleam cumulant. Illud certè

hacte

hactenus ad vſum colligimus, derelictam factâ declaratione apud acta poſſeſſionem à nouo poſſeſſore reperi non poſſe, tributorum ſcil. fauore. Septima ratio, per quam præſtariones ſeu functiones publicæ vicanorum & quidem per Ægyptum imminutæ ſeu debilitatæ fuerant, iſthæc eſt: quod in *Eccleſias* quaſdam Patriarchales, Conſtantinopolitanam, putà & Alexandrinam, huiuſcemodi poſſeſſiones vicaneæ tranſlatæ fuerant, quæ antiquam capitarionem iam non præſtabant, *verſ. Quidquid autem* 7. Octaua ratio erat, *Negligentia & Contemptus* horum munerum exigendorum, *verſu nequaquam*. Poſtrema ratio erat, quod nonnulli Principis beneficio metrocomias quaſdam poſſiderent: *verſ. Metrocomias* 8. ſeu *vltim.*

Nunc igitur tandem ſuccedant totidem *Remedia* à Theodoſio Iun. *hâc leg.* adhibita, atque adeò huius conſtitutionis totidem SENTANTIÆ pro reparatione functionum & penſitationum publicarum, totidem incommodis oppoſita. *Primùm* igitur, *Patrociniorum* vſum & Patronorum nomen omninò deinceps extinctum cupit; Et tamen quoad tranſlatas iam patrocinij nomine poſſeſſiones attinet, eas penes patronos manere indiſtinctè iubet, attamen quoad *Reliqua* temporis præteriti, terminum huic rei præſcripſit, ne alioquin in immenſum eo obtentu poſſeſſores ſollicitarentur: Nempe à Cæſarij & Attici Conſulatu, id eſt ab A. D. 397. à xx. fermè annis neque vltra, Patronos huiuſmodi patrocinij obtentu poſſidentes *pulſari*, id eſt reliquorum nomine conueniri iubet: ceſſante vlteriore inquiſitione & examinatione, quæ per Valerium, Theodorum, & Tharſacium, Inſpectores in eum finem miſſos facta fuerat. Quare ſatis viſum, ſi ab eo tempore poſſeſſores patrocinij nomine ſuſceptarum poſſeſſionum reliqua præſtarent, *Pulſandi* ſcil. voce *hâc leg.* proculdubio reliquorum exactio exaudienda eſt. Et hæc quidem quoad reliqua prætetiti temporis. At de cætero functionibus publicis omnibus eos parere iubet ſuo iam proprióque nomine, & extincto omni Patronorum nomine reliquis poſſeſſionibus penes priſtinos dominos remanentibus, ſi modò pro rata poſſeſſionum publicas functiones & liturgos præſtarent. Et hæc quidem de primo remedio, atque adeo de patrocinijs vicanearum poſſeſſionum. *Secundum* remedium ſpectat *Metrocomiticas* poſſeſſiones patrocinij obtentu vel aliter in alios tranſlatas: Nempe eas in priſtino publico iure permanere priſtinóque iuri reſtitui iubet, exceptis duobus caſibus; Primus eſt, ſi ante dictum An. D. 397. priuati eas nacti fuerint: Secundus, niſi Conuicani ea loca adquiſiuerint; cui conſentit *lex vn. Cod. non licere habitatoribus metrocomiæ loca ſua ad extran. transfer.* Et rationem adiicit hîc Theodoſius, quia iam à Conuicanis non poſſunt denegari publicæ functiones, propter ſortunæ eorum videl. conditionem, quod extranei denegare facilè poſſunt, ac maximè Potentiores. *Tertium* eſt, vt qui *Fertiles* terras eo modo, vt diximus, adquiſiuerunt, ἐπιβολῇ ſterilium ſubiaceant; de quo ἐπιβολῆς genere, eóque vario, dictum eſt plenè *tit. de annona & tributis, ſup.* Quartum eſt, vt *Homologi* ſuos vicos & priſtinos dominos à *fugâ* retrahantur, detentatoribus alioquin ad functiones eorum obnoxiis. *Quintum* eſt, vt *Metrocomiarum* in locum, quæ temporis lapſu vel deſtitutæ vel viribus vacuatæ fuerant, aliæ ſubrogentur ex florentibus vicis ſub eadem ciuitate conſtitutis; de qua vicorum magnitudine & celebritate videnda etiam *dict. lex 33. inf. de Epiſcop. Eccleſ. & Cler.* Sextum eſt, vt à *Curialibus* vicanis pro derelicto habitæ poſſeſſiones, eo, quo *ſuprà* diximus, modo, penes nouos poſſeſſores firmiter permaneant, citra ſpem vllam repetitionis veteris domini. *Septimum* remedium ſpectat ECCLESIAS, quæ & ipſæ aliquammultas Vicanorum ſeu Ruſticorum poſſeſſiones in ſe tranſtulerant, religionis ſiue patrocinio ſiue & obtentu, confugientibus videl. miſeris colonis in ſinum & aſylum Eccleſiæ; non alio ſcil. magis præſidio ſecuritatem ſibi pollicentes; ac nominatim Patriarchalium Eccleſiarum, & maximarum ſecundum Romam in Imperio Orientali, putà Conſtantinopolitanæ & Alexandrinæ; de quarum *Pronomiis* alibi dictum: cùm illius Epiſcopus hoc tempore eſſet poſt Chryſoſtomum Atticus: huius, poſt Theophilum, Cyrillus. Neque mirum, Antiochenæ aut alterius nullam hic fieri mentionem: Quandoquidem hæc *lex* non aliò pertinet, quàm ad annonam *Alexandrinam* quæ *Conſtantinopolim* ſubuehenda erat. Quare ſummo alterutrius loci Eccleſiæ præſidio; vnde videl. vel quò annona transferenda eſſet, ſeſe vicani colonique certatim muniebant. Vnde procul dubio non minimus poſſeſſionum & diuitiarum eas in Eccleſias cumulus deriuauit. Igitur & *hâc l.* Theodoſius Iun. huic rei modum aliquem nunc adhibet: A.D. 415. duplici fibulâ impoſitâ: Prima eſt, ratione *Temporis*; nempe huiuſmodi poſſeſſiones, eo quo dixi modo, ab illis Eccleſiis (quas & *Venerabiles* vocat) quæſitas *pro intuitu*, (id eſt fauore) Religionis firmiter penes eas remanere iubet, ſi modo eas poſſederint ante diſpoſitionem Anthemij Præfecti Prætorio; vbi illud obſcurum, Quænam illa Anthemij diſpoſitio fuerit, & in quem Præfecturæ illius annum id incidat? Decennium quippe integrum Præfectus Præt. Orientis fuit, ab Anno D. 405. ad hunc Annum 415. quo hæc *lex* data eſt: de quo videndus etiam Syneſius *epiſt.* 47. 49. 73. 75. 79. Socrates *lib. 7. cap. 1.* Sidonius *carm. 2. verſ. 94.* Fortè putet quis, indicari eam diſpoſitionem quæ occaſionem præbuerit *legi 9. inf. de indulg. debitor.* ac proinde quod ex eâ colligatur, terminum huic rei figendum Anni 408. Indictione VI. vt ita ab eo tempore intra octennium inſecutum ab Eccleſiis illis quæſita Theodoſius reuocari voluerit? Niſi potius eam Anthemij diſpoſitionem intelligamus, cuius ex parte meminerit idem Theodoſius ad eundem Anthemium ſcribens ante triennium An. D. 412. *l. 1. inf. de frum. Alexand.* Vtra ſententia ſtemus, breuiorem hac parte terminum figi notandum eſt, Eccleſiarum fauore, quàm in priuatis & laicis primo & ſecundo, & hoc potiſſimùm, remedio. Altera fibula hæc eſt, ratione Oneris: Nempe ea conditione Metrocomiarum vel publicorum vicorum poſſeſſiones Eccleſiam Conſtantinop. & Alexandrinam retinere poſſe, dummodò in futurum omnes functiones pro iis ſolitas fiſco præſtent: de quo præſtandarum publicarum functionum onere, etiam ab Eccleſiis, *ſuo tit.* dictum eſt pleniùs: Ac nominatim à Patriarchalibus quoque earum poſſeſſionum nomine, quas in patrocinium ſuum ſuſcepiſſent: quod vtique his alioquin interdictum: quam in rem eſt ſingularis de Theſſalonicenſi Eccleſia eiuſdem Theodoſij Iun. conſtitutio Anno ab hinc decimo,

putà *lex* 33. *ſup. de ann. & tribut. Sacroſancta*, inquit, *Theſſalonicenſis Eccleſia ciuitatis excepta; ita tamen, vt apertè ſciat, propria tantummodo capitationis modum beneficio Mei Numinis ſubleuandum, nec externorum grauamine tributorum Rempublicam Eccleſiaſtici nominis abuſione lædendam.* Quare tandem & hac deinceps conſtitutione, variiſque circa Eccleſias obſeruationibus, Annalium Eccleſiaſticorum, (quod à Baronio omiſſum) cenſus augeri poterit: & quidem Anni D. 415. *Octauum* remedium eſt, quod Immunitates Liturgorum ſeu miniſtrorum & functionum publicarum, quocunque patrocinio, quæcunque negligentia vel contemptu legum quæſitas reuocari iubet *hâc leg.* Theodoſ.Iun. *Poſtremum* remedium eſt, quo Metrocomias poſſidentibus etiam ex beneficio Principis, ἐπιβολῆς cuiuſdam genus alterum iam *hâc leg.* indicit; Nempe vt qui Metrocomias meruerunt poſſidere, cogantur publicos vicos *committere*, id eſt, cæterorum Vicorum, quorum Metrocomia mater eſt, onera agnoſcere; id enim *committendi* verbo *hâc l.* indicatur. De qua commiſſione ſeu ἐπιβολῇ *ſupr. tit. de annon. & tribut.*

¶ Hâc ita *lege* diſtinctè enarratâ, liquebit deinceps, quàm rectè multa ex *hac eadem leg.* ad vſum decerpi poſſint aduerſus vicanorum ruſticorum publicas functiones declinantium fraudes artéſque.

DE QVADRIMENSTRVIS BREVIBVS.

TITVLVS XXV.

* Abeſt hic *Titulus* à COD. IVST. etſi *lex vlt. Cod. de annona & trib.* & *lex* 1. *Cod. de Apochis publicis* (quæ eadem eſt cum *l.* 173. *inf. de decur.*) eò pertineant,

---

1. * Imppp. THEOD. Arcad. & Honor. AAA. Ruſino PF. P.'

QVOTIESCVNQVE Quadrimenſtrui breues ab Apparitoribus Ducianis" ad Sedem Veſtræ Celſitudinis deſtinantur", parilis" Notitia" Prouinciali" quoque tradatur Officio, vt priuſquàm ad Iudicium Veſtrum examinanda" mittantur, ibidem" ſub vtrorumque" præſentiâ conferantur: vt qui" perperàm, vel petita vel erogata notauerit", confutetur'; Ne, diſcordanti breuium modo, in eorum damnum expenſa reuocetur, qui Suſceptionibus, vel Nominationibus" obligati quæ Militum nomine petuntur exſoluant", nec' inputari ſibi quod exſoluerint congemeſcant". Dat. XII. Kalend. Iun. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Rufinus* PP. ſub Theodoſio M. v. *Proſopogr. Orientis* ſcil. vid. *Notitiam*, ſeu *Indicem perſonarum*: & *Notitiam Præfectorum P.*
" Id eſt Ducum rei militaris:
" Eadem vox in *l.* 2. *inf. de fide Cathol.*
" Id eſt Rectoris prouinciæ. Porrò non ſcribendum hic, *notitia à prouinciali*, mox vt oſtendam.
' *Examinanda*: nempe priores illi breues & parilis notitia.
" Nempe Apparitorum Ducis, & Officialium Rectoris prouinciæ.
" *Qui*, breuis ſcil. quadrimenſtruus; Neque enim quidquam hic mutandum.
" Deſignauerit.
" *Confutetur*, id eſt refutetur. Propria hæc in re vox. v. *Gloſſ.*
" *Nominatores* ſuſceptorum, pro his obligabantur, & ſoluere tenebantur, v. *inf. tit. de ſuſceptor.*
" Exſoluant.
" Senſus eſt: Suſceptores non ægrè ferre oportere, ſi quod breuibus Apparitorum Ducis non continetur, & ipſi tamen exſoluiſſe ſe dicunt, rurſum ſoluere cogantur.
" *Congemiſcant.* Sic & *l.* 16. *ſup. de deſertoribus, viginti ſibi antepoſitos congemiſcat.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

THeodosii M. hæc vnica *hoc titulo* conſtitutio occurrit de *Quadrimenſtruis breuibus*, id eſt de Breuibus, qui ſingulorum quadrimenſtruorum tributorum rationem & notitiam continebant: tripertitâ quippe per annum ſolutione, ſeu per quadrimenſtrua ſingula tributa ſoluebantur: de quo ſunt *hoc Codice* octo *leges*, de Quadrimenſtruis inquam his breuibus, & quadrimenſtrua tributorum ſolutione: Valentiniani Sen. quatuor: putà *lex* 15. *ſup. de annona & trib.* (vbi iam dixi ſatis multa, oſtendíque hunc Principem eius rei auctorem fuiſſe.) *l.* 3. *ſup. de collat. fundor. patr. l.* 11. *ſup. de Exactionib. l.* 15. *inf. de Suſceptorib.* Valentis, vnica, putà *lex* 16. *ſup. de annona & trib.* Hæc Theodoſij M. Honorij *lex* 27. *inf. de ſuſceptoribus*: Theodoſij Iun. *lex* 163. *inf. de Decurionibus.* Quibus omnibus addatur & Maioriani *Nouella* 4. *de indulg. reliqu. verſ. & quia totum.* Addatur & ἀπὸ τῶν ἔξω elegans Libanij locus *Orat. in Tiſamenum*, ad hunc ipſum Theodoſium M. imp. quem protuli ad *d. l.* 15. *ſup. de annona & trib.* & Caſſiodorus variis locis: vt *lib.* ...... *ep.* ...... *Vt trina*, inquit, *illatione deuotus poſſeſſor ſuam compleat functionem*: & *lib.* 2. *ep.* 24. *vt quid vnaquaque domus Senatoris profitetur, deſtinatis procuratoribus per prouincias trinâ illatione perſoluat.* idem *lib.* 12. Notitiæ (quomodo etiam *hâc l.* vocatur) Quadrimenſtruæ meminit: *Expenſarum*, inquit, *fidelem Notitiam Quaternis menſibus comprehenſam ad Scrinia Noſtra dirigere maturabis, vt totius erroris caligine deterſâ rationibus publicis veritas illuceſcat.* Tandem hæc illa Τετρακτὺ videatur quam memorat Baſilius *ep.* 373. vbi iocularur cum quodam, ἀπαιτεῖται γὰρ καὶ αὐτὴν, καὶ ἐγκαλεῖται τετράδας, πλὴν ὅσον ἐκ σιτοφόρων ἐλλείμμα ἦν, ἀλλ' ὁπότε λαῶν. Et mox, τὴν δὲ ἐπιμέλειαν, εἰ μή τι πῶς καὶ παρὰ σοὶ πολυθρύλλητος αὕτη τετρακτὺς προτετίμηται: οὐδὲ γὰρ οἱ Πυθαγόρειοι, οἱ τοσοῦτον προτιμῶντες τὴν τετρακτὺν ὅσον οἱ νῦν ἐκλέγοντες τὰ δημόσια τὴν τετρακτύν. Quanquam neſcio an non potius *Quadrupli* pœnam indicet ob non ſoluta tributa, vel potius ob ſuperexactionem; de quo v. *l.* 10. *ſup. de exactionib. l.* 7. 8. 11. *ſup. de extraordin. l.* 18. *de ſuſceptoribus* &c.

¶ Quadrimenſtrui igitur breues erant, Breues notitiæ ſeu ratiocinia annonæ per quaternos menſes ter in anno, iudici exigi, ſolui, erogari ſolitæ. Solutio enim vt dixi tributorum tribus vicibus in anno tripertitâ ſatisfactione, & ſic per quaternos menſes fiebat. Et quidem, vt iam dixi, ex Valentiniani Senioris primùm inſtituto; de quo pleniùs ad *dict. leg.* 15. *ſup. de annona & tribut.*

Quinque porrò generum quadrimenſtruos breues hâc parte obſeruo: Primum genus eſt *Adſcriptionis* ſeu *Delegationis*, quibus continebatur modus collationis ſeu indictionis: de his verò accipienda eſt *dicta lex* 173. *inf. de decurionib.* & *d. l.* 27. *de Suſceptorib.* Hi breues ab officio Præfecti Prætorio in prouincias dirigebantur: Ad quod idem officium poſteà *deſcriptionis* celebratæ diſpunctio mittebatur: Ideò ſcil. ne ad voluntatem locupletum, & inopum perniciem aliquid tentaretur, *d. l.* 173. Sed & iidem Tabulariis ciuitatum publicabantur: quibus iiſdem Tabulariis poſtea *Exactionis* factæ ſecuritates, id eſt apochæ tradebantur, quod Tertium quadrimenſtruorum breuium genus fuit: vt & ita ex Apocharum & Breuium collatione appareret, num à prouincialibus aliquid ſuperexactum fuiſſet, nevè bis idem exigeretur, *d. l.* 27. *inf. de Suſceptorib.* Quartum genus Quadrimenſtruorum Breuium erat *Erogationis facienda*: quibus inquam modus erogationis faciendæ in milites fortè continebatur, de quibus *l.* 24. *ſup. de erogat. mil. ann.* Alij denique quadrimenſtrui Breues erant *Erogationis facta*: de quibus etiam *d. l.* 24. De his verò nominatim eſt hæc *lex*, vt non tantum ex *ea* apertiſſimè liquet, verùm etiam ex *huius tituli* diſpoſitione: qui poſt *Titulos*, ad *Exactionem* pertinentes, ante *Titulos, de diſcuſſoribus*, & *de Indulgentiis debitorum*, collocatus eſt.

Huius verò *leg.* hæc ſententia eſt: Antequam Quadrimenſtrui Breues iſti erogationis factæ ad Præfectum Prætorio mittantur ab Officialibus Ducum militarium, priùs pares Breues tradendos eſſe Officio Rectoris prouinciæ: vt ita inter ſe priùs conferantur, ſub vtrorumque præſentia, id eſt & apparitorum Ducis, & Officialium Rectoris prouinciæ: atque ita collatione συγκρίσει eorum factâ conſtare poſſit, quid perperàm petitum erogatúmve in Milites fuerit, & ſic is Breuis confutetur, reiiciatur, quo perperàm vel petitum vel erogatum quid conſtiterit. Alioquin ſi Breues diſcordent, erogationis perperam factæ periculum Suſceptores, eorúmque Nominatores reſpicere debet.

Vbi varia admodùm notanda veniunt. Primò quidem Breues erogationis in milites factæ ad Præfectum Prætorio miſſos, vt iudicio eius examinarentur: Ad huius enim curam totius annonariæ rei cura pertinebat: de quo pluribus iam locis dixi. Secundò, miſſos & ad Rectorem prouinciæ, quem ipſum quoque tributariæ rei cura contingebat, de quo ipſo, *ſuo loco.* Tertiò notetur, Apparitores Ducum rei militaris Breues erogationis factæ in milites confeciſſe, vt ita appareret, quid in milites, qui ſub Duce erant, erogatum fuiſſet. Quartò de Suſceptoribus, eorúmque Nominatoribus notetur, erogationis perperàm factæ periculum in eos recidiſſe: de quo *ſuo tit. inf. de Suſceptoribus*: & nominatim de periculo Nominatorum: *l.* 1. 4. *in ſ. l.* 8. 9. 10. 19. *eo tit.* Tandem notetur parilis notitiæ genus ſeu parium τῶν ἴσων ad σύγκρισιν faciendam: cuiuſmodi haud ſimilis ἀναγραφὴ ad σύγκρισιν faciendam, apud Baſilium *ep. ad Chorepiſcopos* 181.

DE DISCVSSORIBVS.

TITVLVS XXVI.

X. COD. IVST. XXX.

Des Contrerolleurs & Recepveurs des Reſtes.

PARATITLON.

DISCVSSORES: de his præter *duas huius tituli leges*, agitur præterea *tredecim huius Codicis legibus*: putà *l. omnis 5. ſup. de his quæ adminiſtr. l. 1. ſup. de Primicerio & Notariis. l. vlt. ſup. ad leg. Iul. de ambitu*: *l. 5. ſup. de locat. fund. emphyteuticor. l. vlt. ſup. de exactionib. l. 3. inf. de indulgent. debitor. l. 36. 45. inf. de appellationib. l. 21. 29. inf. quorum appellat. l. 185. de decurion. l. 26. inf. de Suſceptorib. l. 7. & 10. & 11. inf. de cenſitorib.* Addantur & extrinſecùs *Nouella* Valentiniani Tertij elegantiſſima *de Indulg. Reliquorum 7.* Ab his dicuntur Diſcuſſiones, *l. 1. h. tit. & d. l. vlt. ſup. ad leg. Iul. de ambitu*: *l. 26. de Suſceptor. l. 1. de Primicerio.* diſcuſſionis examen, *l. 5. ſup. de locat. fund. emphyt.* Diſcuſſionis officium, *Nouella Valentin. 7.* diſcuſſionis indago, *l. 5. de his quæ admin.* (vt diſcuſſionis ratiocinia, *Nouell. Theod. 11. in l. 1.*) Inquiſitio, *l. 27. inf. quorum appellat.* diſcuſſiones rationales, Firmico *matheſ. lib. 3. c. 13.* Vt autem Diſcuſſores non vnius erant generis, de quo ad *l. 1. h. t.* (provt *diſcutiendi* vox ad diuerſa ſubiecta porrigitur) ita *hoc titulo* ſunt, quod etiam *huius tituli* ſitus oſtendit, qui ad prouincias mittebantur *d. Nouella Valentin. 7.* vt ratiunes ob prædam diſcuterent: *l. vlt. ſup. de exactionib.* vt indagarent, examinarent: vnde & diſcuſſionis, vt dixi, indago & examen, vt manifeſtos debitores [tributorum] prouinciales ad ſolutionem cogerent: *l. 21. inf. quorum appellat.* In quem etiam finem chartæ ſeu Breues tributorum his tradebantur, *l. 3. inf. de indulg. debitorum*: quò ſcil. reliqua diſcuterent, quæ alioquin ſæpe indulgentiis remittebantur: quâ causâ *hic Titulus de Diſcuſſoribus* opportunè poſitus eſt in medio *Titulorum de Quadrimenſtruis Breuib. & de indulgentiis debitorum.* Munus verò hoc diſcuſſionis Reliquorum vel certè operum Comitiuâ quoque decoratum: hinc Comitiua diſcuſſionum *l. vlt. ad leg. Iul. de ambitu*: vid. & *l. 3. C. h. t.* Onus porrò iſtud diſcuſſionis inuitis impingebatur: exceptis nonnullis, vt oſtendit *lex 1. ſup. de Primicerio & Notariis*: & *l. 3. Cod. de diſcuſſ. & l. 6. Cod. de aduoc. diu. Iud.* De iniquis verò horum diſcuſſionibus, & deprædationibus querelæ ſubinde exortæ, quibus ideò ſæpe obuiam itum Principum conſtitutionibus: *l. 1. h. t.* & *l. 5. ſup. de his quæ adminiſtr. l. 2. h. t. & l. 7. 10. inf. de Cenſitoribus.* Valentiniani III. *d. Nouella 7.* Ideóque & ab eorum ſententiis & ſtatutis appellare licuit: *l. 36. 45. inf. de appellat. l. 29. inf. quorum appellat.* niſi ſi manifeſti eſſent debitores qui appellarent, *l. 21. inf. quorum appellat.* quæ iungenda eſt cum *d. l. 36.*

---

1. * Imppp. VALENTINIANVS, Valens, & Gratianus, AAA. ad Arthemium" Vic. Hiſpaniarum.

QVOTIENS in Diſceptatione" conſtiterit, iniquè Diſcuſſionem fuiſſe confectam, & fidem" facti non poterit adprobare Diſcuſſor, ipſe in eodem titulo", & in eodem modo, ad ſoluendum protinùs vrgueatur, in quo alterum perperàm fecerit debitorem. Dat. Prid. Id. Maij, Valentiniano NB. P. & Victore Coſs. [369.]

NOTÆ.

* *Lex 1. Cod. Iuſt. eod tit.*

" *Arthemius* Vicarius Hiſpaniarum ſub Valentiniano Sen. cui præterea inſcribitur Anno prox. 370. *lex 2. ſup. de Tabulariis.*

" Tuâ ſcil. Vicarij Hiſpaniarum.

" *Fidem*, id eſt, veritatem, ſinceritatem.

" *Titulus* eſt genus collationis. vid. *Gloſſ. Theod.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Sen. hæc *lex* eſt de Diſcuſſoribus: pariter vt altera eiuſdem *lex* 5. *ſup de his quæ adminiſtr.* Diſcuſſores hîc quid ſint, ſatis vt opinor docuit *Paratitlon*. Erant ſcil. qui in prouincias extra ordinem mittebantur, examinaturi, indagaturi, inſpecturi, inquiſituri (vnde *Diſcuſſionis examen, indago, inquiſitio*) quid tributorum nomine exactum eſſet, quid in Reliquis reſideret, quique adeò prouinciales ad Reliquorum ſolutionem cogerent, *l.* 21. *inf. quorum appellat.* Vnde & diſcuſſor quoque vocatur Inſpector *Nouella Valentiniani* 7. Item Arbiter & Quæſitor, *ibid.* Quod vt inter alia quæque *huius tituli* ſitus oſtendit, & cætera quæ in *Paratitlon* congeſſi, ita omnium elegantiſſimè *dict. Nouella* 7. eiuſque adeò *Titulus* ipſe, *de indulgentiis debitorum*. Vnde & in *Gloſſario veteri*, quod aliis quoque diſcuſſorum ſpeciebus conuenit *Diſcuſſor* λογοθέτης λογοθεσία *diſcuſſio*. Idque ipſum vel *hæc ipſa lex, & proxima* ſatis docent. Vt proinde manifeſtarius iam & grauis error ſit, eorum, qui diſcuſſores confundunt cum Exactoribus ordinariis, quem errorem admittit quoque Interpres ad *l.* 21. *inf.* vel etiam cum Cenſitoribus, Peræquatoribus, imò etiam Rationalibus, à quibus toto cœlo diſtant. Fœdus proinde eorum lapſus qui ſcribunt, ad eorum curam ſpectaſſe, inquirere & animaduertere qui eſſent in vnoquoque populo debitores fiſci, & eos in matriculam ſcribere, & inde æſtimare, taxare facultates & patrimonia prouincialium, vt iuſta fieri poſſet cenſus collatio ſeu contributio: vel etiam quibus commiſſa eſſet cognitio & diſceptatio rationum fiſcalium vel aliarum quæ ab aliis diſpunctæ ſunt aut tractatæ. Horum igitur munere funguntur in Gallia, *les Controolleurs & Receveurs des Reſtes*. Sic ſanè & operum publicorum Diſcuſſores dicti, qui diſcuterent an quomodo, quam bene pecuniæ in opera publica deſtinatæ, impenſæ eſſent, quidque adeò in Reliquis reſideret: de quibus Symmachus, *lib.* 5. *ep.* 76. *lib.* 10. *ep.* 38. 39. 47. *l. vn. Cod. de ratiociniis operum publ.* Theodoſius *Nouella de his qui ſponte*: in *l.* 1. Caſſiodorus 1. *var* 21. 2. *var.* 34. de quibus dixi ad *l. vlt. ſup. ad leg. Iul. de ambitu.* Sic & diſcuſſio Areæ vinariæ memoratur, *l.* 26. *inf. de Suſceptorib.* Diuerſum etiam ab his diſcuſſoribus genus fuit eorum qui de pretiis rerum venalium cognoſcebant; de quibus *l.* 10. *inf. de Iudæis*. Et ſic interim quatuor hæc Diſcuſſorum genera diſtinguenda veniunt, quæ paſſim commiſcentur. Quomodo etiam diſcuſſor, cuius meminit Corippus *lib.* 1. *de laudib. Iuſtin.* ab hoc diuerſus eſt: vt & capitum diſcuſſio, cuius meminit Iuuencus *lib.* 1. *victor. Euangel.* Itémque diſcuſſores cenſus noui apud Caſſiodorum 9. *var.* 11. & diſcuſſores, *lib.* 4. *ep.* 38. omnes enim hi pertinent ad diſcuſſionem facultatum, ad imponendum videl. & affligendum cenſus vel ſuperindicti ſeu augmenti modum. Et hæc de Diſcuſſoribus in genere. Nunc de explicatione *huius leg.* De Diſcuſſorum ſcil. iniquitate crebriſque querelæ ſubinde exortæ, & ad Principes perlatæ, qui ideò his occurrêre variis conſtitutionibus: Valentiniani Sen. *h. t.* & *l.* 5. *ſup. de his quæ adminiſtr.* Honorius *l.* 2. *h. t.* & *l.* 7. 10. *inf. de Cenſitoribus*: Valentinianus III. *elegantiſſimâ & expreſſiſſimâ Nouellâ* 7. *de indulgent. reliquorum*: quæ rem graphicè omnem deſcribit: vnde etiam nonnulla ad *leg.* 2. notabo: verum tota hîc in conſilium adhibenda.

VALENTINIANVS igitur *hâc leg.* Iniquum diſcuſſorem, de quo perperam diſcuſſus querelam iuſtè intulit, & ab eius ſententia & ſtatuto appellauit, (vt appellare licet; quod oſtendit *lex* 36. 45. *inf. de appellat. l.* 29. *inf. quorum appellat.*) tanti damnari iubet, quanti alium cùm non deberet, debitorem effecit. Cuiacij enim ἀβλεψία eſt, qui ſcripſit aduerſus expreſſa *huius leg.* verba, tanti eum damnandum quantum prouincialem debere conſtiterit. Hæc quidem ita nunc Valentinianus Sen. atenim Honorius poſtea pœnam intendit, Quadrupli quippe pœna iniquum diſcuſſorem multari voluit, *l.* 7. & 10. *inf. de Cenſitorib.* pariter vt Exactorem, quod & ipſum in Exactore Conſtantio placuit, *l.* 7. 8. *de ſuperexactorib.* Valenti, *l.* 11. *ſup. de extraordin.* imò & Valentiniano huic ipſi, *l.* 1. *de ſuperexactionib.* vid. & *l.* 20. *ſup. de exactionib.* (quanquam & capit, pœna quandoque ſuperexactoribus impoſita, *d. l.* 2. *ſup. de ſuperexact.* vbi de eo plenè dixi, & *l. vn. ſup. de vectigalib. l.* 1. 20. *ſup. de exactorib.*

§ Porrò, quod ſecundo *hâc leg.* notandum, ita iniquum diſcuſſorem tanti condemnari vult Valentinianus, vt tantundem inferre velit in *eodem titulo*, id eſt, eodem collationis genere: veluti ſi debitorem auri fecerit, vel annonariæ ſpeciei, in eadem re pœnam præſtare cogatur: imò & *eodem modo*, id eſt eadem quantitate, vt Cuiacius: Malè enim, qui id additum putant, quod ſcil. ſi cauſa erat ſummaria, diſcuſſor conueniatur & vrgeatur ad cognitionem ſummariam.

Obiter autem *hâc leg.* Tria obſeruanda veniunt. Primò quidem ex *hac* quoque *leg.* diſcimus, Diſcuſſorem diſcuſſionis ipſius Iudicem fuiſſe: quâ cauſâ & *Arbiter* & *Quæſitor* vocatur: *d. Nouell.* 7. & appellatum ab iis aliunde diſcimus: vt proinde inanis ſit ſuper hoc Interpretum quæſtio ſeu altercatio.

Secundò obſeruandum ex *hâc leg.* à ſtatuto ſeu ſententiâ Diſcuſſoris in *ſp. huius leg.* ad *Vicarium* appellatum: vt iuncta *huius leg.* inſcriptione prima ſtatim *legis* verba oſtendunt: ibi *Quotiens in diſceptatione conſtiteris*, &c. Sanè & in Romana diœceſ. ad Vicarium Vrbis appellatum ea eiuſdem Valentiniani, *d. l.* 36. *de appellat.* liquet. Atenim poſteà à Diſcuſſoribus ad Comites rerum priuatarum appellatum, docet *lex* 45. *inf. de appellat.* & *l.* 19. *inf. quorum appell.*

Tertiò obſeruandum, ſpectare nominatim *hanc leg.* ad *Hiſpanias* (quod Hiſpani Interpretes tranſeunt) quarum vtique rei tributariæ, atque adeò Hiſpanorum ſecuritati ab eorum fraudibus qui rei Tributariæ incumbebant hoc tempore Valentinianus enixè conſultum voluit: vt præter *hanc leg.* docet *lex* 2. *ſup. de Tabulariis.*

Inanis verò ad *hanc leg.* Interpretum quæſtio eſt, occaſione horum verborum, & *fidem facti non poterit probare*, cuinam probatio in *ſp. huius leg.* incumbat, an Diſcuſſori, diſcuſſionem à ſe probè factam; an verò prouinciali qui ſe læſum prætendit; & ſic quomodo probetur hæc iniquitas? Diſcuſſor enim, ſi ab eo appellaretur, proculdubio in diſceptatione, initio & tributi modum alicui impoſitum, & ſolutionis rationes factæ vel non factæ exhibebat, ex quibus fidem faciebat de diſcuſſione rectè à ſe factâ. Aduerſus quod ſi quid exciperet prouincialis, ſi rationes eius confutaret,

Google

vel apochis vel aliter, proculdubio idem Diſcuſſor diſcuſſionem à ſe factam defendebat: & ſic in *diſceptatione* vel *fidem facti* probabat, vel de iniquitate conſtabat. Sic ſanè quoque *leg. 1. inf. de cenſibus*, qui ſe grauatum intendit, probare tenetur, ſeu conuincere, *leg. 5. Cod. de cenſibus.*

II. * Impp. Arcad. & Honor. AA. Meſſalæ PF. P.″

MAXIMAS prædas″ hoc pacto agi de Prouincialibus certum eſt, vt ″acceptæ ſemel Securitates″, & regeſtæ″ Polypticis″, à Diſcuſſoribus vel Apparitoribus″ denuò poſtulentur: non quòd vtilitas publica flagitat″, ſed vt ſi caſu eſt amiſſa ſecuritas, maior″ præda naſcatur. Decernimus itaque, vt quando inſertæ ſecuritates Ratiociniis″ publicis continentur, rursùs per iniuriam non petantur. Dat. v. Kalend. Decemb. Stilicone & Aureliano Coss. [400.]

INTERPRETATIO. *Lex iſta hoc iubet, in hoc maximam prædam Exactores″ de Prouincialibus exercere, vt poſt emiſſas ſecuritates iterum Polypticos″ & ſecuritates incipiant poſtulare., quod ab hiis non pro publica vtilitate fieri, ſed vt ſi ſecuritates inuentæ non fuerint, maior eis præda naſcatur, Ideóque ſtatuit, vt ſi ſecuritates ratiociniis publicis, vel in Polyptitis Exactorum continentur iterum pro cupiditatis nequitiâ non petantur.*

NOTÆ.

* Lex. *ne caſu 2. Cod. Iuſt. ex hâc leg.* interpolata eſt, reciſâ hiſtoricâ narratione vſque ad illa, *ſi caſu &c.* Iungenda autem illi *lex 60 ſup. de curſu publ. l. vn ſup. de his qui Potent. nomina in lite prætendunt*: Fortè etiam *lex 59. de curſu publ. & l. 5. ſup. de locat. fundor.*

″ *Meſſala* PP. Italiæ ſcil. ſub Honorio, v. *Proſopogr.*

″ Vid. *l. vlt. ſup. de exactionib.* ″ *Quòd.*

″ *Securitates*, id eſt, Apochæ, vid. *Gloſſar.*

″ *Regeſta*, id eſt relatæ in geſta publica: hinc Regeſta diuerſorum officiorum, *Nou. 1. de Theodoſ. Cod. author.* Huc pertinet ſubſcriptio *leg. 14. inf. de indulg. debit.* Regeſta &c vbi dicam plura.

″ *Polyptica* mox vocantur *Ratiocinia publica*: de quo mox plura.

″ Quibus ſtipati diſcuſſores, *Nouel. Valentin. 7. verſ. vbi trepidam. & verſ. Innumera.*

″ Flagitet.

″ Occaſio deprædandi, *d. Nouell. Valent. 7. verſ. reuerà enim* In *Cod. Iuſtin.* ita locus hic transformatus, *quædam præda naſcatur collatoribus.* vbi non fero Heraldum *in animadu. in Salmaſ. obſeru. ad ius Attic. lib. 2. cap. 25. n. 11.* reponentem *Coactoribus*: qui ideò neſcio quos nouos Coactores inſtituit, nouos inquam neſcio quos Publicanorum Coactores qui tributa colligebant, aut tributorum reliqua, *Præda* ſcil. Collatoribus dicitur ſignificatu.

″ Vocantur *ſup. polyptica.*

* Id eſt, Continet.

″ Errat Interpres *d. l. 1. ſup.*

″ Error hîc eſt Interpretis, quem mox fine Interpretationis aliquatenùs emendat.

COMMENTARIVS.

HONORII hæc conſtitutio eſt aduerſus iniquos Diſcuſſores eorúmque prædas: & quidem *Apocharum* occaſione. Apocharum ſcil. occaſione ſummam quandam Diſcuſſorum iniquitatem prædámque vexandis deprædandis Prouincialibus profligat *hâc leg.* Honorius An. D. 400. Quæ pars eſt conſtitutionis Honorianæ prolixioris, vt ex illis *legibus* liquet, quas *huic* initio coniungendas eſſe dixi; Quâ conſtitutione Honorius in vniuerſum prouincialium ſecuritatem à variis Vexationibus vindicare inſtituit, vt patet primùm ex *leg. 60. ſup. de curſu publ.* vbi iniquitati Pretij pabulorum pro animalibus publicis, quo vexabantur ſeu prægrauabantur prouinciales, vltra quam iuſtitiæ ratio ſinit, quódque à mancipibus curſus publici & Apparitoribus exigebatur, modum imponit: Item patet ex *l. vn. ſup. de his qui Potentiorum nom. in lite prætend.* vbi Potentiorum nominibus & titulis prætenſis alios vexari ſedulò prohibet. Triplici igitur iniquitati & vexationi prouincialium eâ conſtitutione occurrit Honorius; Potentiorum, inquam Mancipum curſus publici, Diſcuſſorum denique.

¶ *Vexatio* prædáque Diſcuſſorum inter alias, hæc erat; quod *Securitates*, (id eſt Apochas) functionum publicarum ſeu tributorum à prouincialibus exigerent fortè deperditas, quæ tamen ipſæ ratiociniis publicis continebantur, id eſt de fide ſolutorum tributorum ex publicis rationum libris conſtabat: Nempe *vtilitatis publicæ* obtentu, vt hic indicatur quaſi imaginariæ ſolutiones *εἰκαστικαὶ ἀποχαὶ*, vt vocantur in *veteri* Lucillij *epigrammate* in ratiocinia publica à Tabulariis relatæ eſſent, Diſcuſſores ipſas Apochas à Prouincialibus exigebant, vt ita de fide tributorum ſolutorum certiùs conſtaret: Reuerà tamen, vt amiſſis Apochis maximas prædas hoc pacto agerent, & ſi quo caſu amiſſæ fuiſſent, iteratò à Prouincialibus tributa exigerent: De qua ipſa Diſcuſſorum vexatione, prædáque elegans eſt admodum Valentiniani III. *Nouella de indulgentiis Reliquorum 7. Securitates*, inquit, *expetunt* [Diſcuſſores] *annorum ſerie & vetuſtate conſumptas, quas ſeruare neſcit ſimplicitas, & fiducia nihil debentis; reuera enim, aut quoquo modo perierunt* (nam ita hunc locum reſtituo) *quaſi iuſta contingit occaſio deprædandi, aut ſi extant, redimendum eſt vt ferantur accepto; ita fit, vt, apud improbum rei arbitrum, meritò noceat chartula cùm perit, nihil proficiat non periſſe*, &c. Et quæ ibi ſequuntur de eorum ſæuitia & crudelitate. Quem locum imitatus eſt quoque Sulpitius Seuerus, *in vita Martini.*

¶ Igitur aduerſus hanc Diſcuſſorum vexationem prædàmque *hâc l.* conſtituit Honorius, nihil nocere Apocharum amiſſionem: neque à Prouincialibus exigendas eas: apertiſſimâ ratione, quia de

de fide tributi ſoluti ſatis adhuc conſtare poſſit ex publicis Ratiociniis. Et quomodo? Scilicet quia (quod *hâc ipsâ leg.* bis perſtringitur) Prouincialis, qui tributi a ſe ſoluti Apocham acceperat à Suſceptore, eam ad Tabularium publicum deferre ſolebat, qui mox viſis his Apochis ſubnotabat in libris publicarum rationum, fidem ſibi factam ab hoc vel illo, Apochâ exhibitâ, tributum ab eo ſolutum; vt præter *hanc l.* docet expreſſiſſimè *lex 3. ſup. de annona & trib. lex 27. inf. de Suſceptoribus.* Quinimò & Tabularius ipſe cautionem ſibi exhibitam ſubnotabat, vt docet *lex 2. Cod. de commemorandis fiſci debitor.* non etiam *lex 1. Cod. de canone largitionalium titulorum*: ne alioquin ſæpè Apochæ falſæ fortè vel Imaginariæ, quas Suſceptores per colludium poſſeſſoribus dabant, obtruderentur. Vtrumque igitur ad plenam liberationem requiſitum, Apoha Suſceptoris, & eius exhibitio Tabulario publico: Atenim vtroque ſemel præſtito pleniſſima liberatio contingit, neque Apochæ caſu aliquo amiſſio quicquam præiudicat, quia tributi illati fides plenè ſemel facta, & ex ratiociniis publicis ſeu *polypticis* haberi poteſt, in quæ Apocha *Regeſta* eſt, id eſt in acta relata; pariter vt ex arca Præfecti Præt. ſeu arcæ ratiociniis tributi ſoluti fides peti poteſt, ex Iuſtiniani *Nouel.* 49. Denique Apochæ amiſſio nequicquam hic præiudicat, ſi aliunde probatio ſoluti fieri poteſt. Quod & in priuatis non minus quàm publicis debitis obtinet, *l. 5. 6. C. de edendo.*

Et hæc quidem eſt *huius l.* ſententia: vbi inaniter quærunt Interpretes an & quomodo Collator amiſſionem apochæ probare poſſit, vel debeat? Amiſſionem enim in ſp. *huius l.* collator bonâ fide allegabat, & ſic de ſolutione non aliter fidem facere poterat quàm ex Polypticis ſeu Ratiociniis publicis, ad quæ ideò miſer prouocabat, exhibitionem Apochæ diſcuſſore exigente. Inanis proinde cum primis *huius l.* interpretatio vel ad eam quæſtio, de renouatione & ſic geminatione Apochæ amiſſæ.

¶ De duobus nunc videndum eſt: in *hac leg.* ſingularibus.

Primò notandum Diſcuſſoribus *hâc leg.* iungi *Apparitores*: Nempe, quia Diſcuſſores in prouincias miſſi his ſtipati erant, ad diſcuſſiones faciendas: de quo eſt ingens Valentiniani III. querelâ dictâ *Nouellâ de Indulg. reliquorum 7*: quæ hanc ipſam vt dixi, circa ſecuritates Diſcuſſorum fraudem proſcindit. *Vbi*, inquit, *trepidam prouinciam talis diſcuſſor adierit, ſtipatus Calumniarum Miniſtris, ſuperbia elatus inter obſequia ſumptuoſa, expetit* ADMINICVLA PROVINCIALIS OFFICII, *ſcholares etiam ſæpè coniungit, multiplicato & hominum numero, & Officiorum, vt quantum auaritia libuerit terror extorqueat.* Et poſt: *Innumera deinde clades, ſæua cuſtodia, ſuſpendiorum crudelitas, & vniuerſa tormenta, quæ interea latus & crudelitatis pertinax egregius Quæſitor expectat, Collega furorum* PALATINVS *hortatur, inſtat* APPARITIO *turbulenta, vrget immitis* EXECVTIO MILITARIS. *Indignum facinus, hæc de ciuibus velut inter hoſtes pecunia placitis, non allegationum iuſtitiâ, non miſeratione finiri. Tanta vexatio cùm nihil vnquam fiſci vtilitatibus proſit, tamen non deſinit iterari.*

¶ Secundo illud ad *hanc leg.* notandum, Apocharum occaſione non vnam hanc à Diſcuſſoribus vexationem tributarias tuliſſe. Nam & Iudices quoque ſeu Rectores prouinciarum ſæpe Apochas ſub deceſſoribus ſuis datas emiſſas ad diſquiſitionem & diſcuſſionem reuocabant, & refricabant: *l. 185. inf. de decurionibus*: vbi etiam *Diſcuſſionis* vox, huic titulo conueniens occurrit. Idem faciebant & Suſceptores quandoque *l. ſecuritates 26. & l. 27. inf. de Suſceptoribus.* Vt ad hanc *legem* ſpeciatim redeamus: Ex ea igitur conficitur, *Apocham* ſeu quictanciam non ſemper neceſſariam eſſe, ſi alio modo ſolutio probari poſſit: veluti ex libris publicis actiſque: quod ipſum definitur, *l. 2. §. vlt. Cod. de quadrienni præſcript.* Vt contrà, ex illis *legibus* conficitur, publicam Apocham ſolemniter confectam ita ſecurum reddere fiſci debitorem, vt excludat omnem aliam reciſionem, diſcuſſionem, retractationem. Vnde & nòn numeratæ pecuniæ exceptio his opponi non poteſt: *l. vlt. C. de Apochis publ.*

¶ Nunc tandem quid ſint POLYPTICA, quorum *hâc leg.* mentio fit, videndum eſt: Quanquam & Cuiacius id iam aduerſus Alciatum rectè oſtendit 4. *obſ.* 27. & alioquin liquidum id ſatis, vel ex *fine legis*; vbi *Ratiocinia publica* vocantur, quæ initio *Polyptica*; idque etiam rectè Interpres aſſecurus eſt *fine Interpretationis*, non item *initio*. Eorundem verò *polypticorum* fit quoque mentio *leg. breues 13. inf. de indulgentiis debitor.* Fuerunt igitur *polyptica*, publica Ratiocinia, ſeu libri publici, in quos tùm tributi exigendi modus (quod docet *d. lex 13.*) tùm tributi ſoluti ratio quod *hæc lex* oſtendit, continebatur. Meminit eorum & Vegetius, *lib. 2. de re militari, cap. 19.* eáque ſimul apertè deſcribit: *Totius*, inquit, *legionis ratio ſiue obſequiorum, ſiue militarium numerorum, ſiue pecuniæ quotidie adſcribitur actis* [militaribus ſcil.] *Maiore propè diligentia, quàm res annonaria vel ciuilis polypticis annotatur.* Caſſiodorus quoque 5. *variar.* 14. vbi de Iudice agit ad tributorum exæquationem delegato; *His*, inquit, *ſub omni ratione diſcuſſis*, ea &c. *omnibus à Te ſollicita atque æquabili indagatione compertis, polypticis iubeantur adſcribi, quatenus & teſtimonia fidei veſtræ clareant, & nulla poſthac, quæ abrogari volumus, ſemina fraudis iterentur.* Et 5. *variar.* 39. *Dehinc*, inquit, *non polypticis publicis, vt moris eſt, ſed arbitrio Compulſorum ſuggeruntur prouincialium ſubiacere fortuna. Quod genus euidentis eſt prædæ pro illius voluntate dare, qui ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere.* Vide & Gregorium *lib. 7. epiſt.* 40. & *lib. 12. Epiſt.* 30. Vetus collectio Chronicorum ex Thoromachio; *Adrianus*, inquit, *benigniter tributa Vrbium plurimarum relaxauit, polypticis publicis incenſis plurimos à tributis liberos fecit.* Marculphus 1. *formularum* 19. vbi pro *pubero publico* rectè *polyptico* legit. De nominis ratione dixit idem Cuiacius 4. *obſeru.* 27. Dicam Lipſo ad *legem 1. inf. de expenſis ludorum.* vbi de dyptichis. Hanc verò polypticorum mentionem ſuſtulit Tribonianus in *l. 2. C. eod tit.* quam hinc miris modis interpolauit. Denique *polyptici*, vel *polyptica* ſunt libri ſeu chartæ cenſuales ratiociniorum publicorum: quæ & *vaſaria* dicuntur *l. 12. inf. de Cenſitoribus.*

DE ALIMENTIS, QVÆ INOPES PARENTES DE PVBLICO PETERE DEBENT.

TITVLVS XXVII.

* Abeſt hic *Titulus* à Cod. Ivst. Quo verò nexu hic *Titulus* hoc loco poſitus eſt ? Nempe caſus hîc ſingularis proponitur, quo ex Tributorum collatione,& ex horreis in quibus *annona* condita erat, deripere, depromere, vſurpare quid licebat : cùm id alioquin non liceret : eóque proinde etiam Indulgentiæ cuiuſdam ſpecies erat.

PARATITLON.

INopes Parentes, *Rubr.* (egeſtare victus atque alimoniæ inopiâ laborantes, *l.* 2. nullâ rei familiaris ſubſtantiâ fulti, *d.l.* 2. in egeſtate miſerabili conſtituti, *d.l.* 2.) qui Sobolem pro paupertate educare non poſſunt, *l.* 1. qui liberos ſuos ægrè ac difficilè ſuſtentant, *d. l.* 2. ne vel ad indignum facinus prorumpant, *d.l.* 2. liberos ſuos fortè vendere vel obpignorare coacti, *d.l.* 2. vel etiam parricidio manus polluere, *d. l.* 1. vel liberi fame conficiantur, *d.l.* 2. alimenta, *Rubr. l.* 1. veſtem, *d.l.* 1. ſtipem neceſſariam *d.l.* 2. ſubſtantiam, *d.l.* 2. de publico, *Rubr.* ex fiſco, *l.* 1. 2. ex re priuatâ, *d. l.* 1. ex horreis ſibi tribuendam *d. l.* 2. petere poterant: *Rubr.* Officio Vicarij Præfecti Præt. *l.* 1. à Proconſulibus, Præſidibus, Rationalibus, *l.* 2. alimentorum impertiendorum curâ eis demandatâ. Idque protinus, *d.l.* 2. ſic vt in alimentis præbendis non tardetur, *d.l.* 1. *h.t.*

I. * Imp. Constantinvs A. ad Ablauium." ......

AEreis tabulis, vel Ceruſſatis, aut Linteis mappis, ſcripta per omnes Ciuitates *Italiæ*" proponatur Lex, quæ parentum manus à parricidio arceat, votúmque" vertat in melius : Officiúmque" Tuum hæc cura perſtringat", Vt ſi quis parens adferat" ſubolem, quam pro paupertate educare" non poſſit nec in alimentis, nec in veſte inpertiendâ" tardetur, cùm *Educatio naſcentis infantiæ moras ferre non poſſit* : Ad quam rem, & fiſcum noſtrum, & rem Priuatam indiſcreta iuſſimus præbere obſequia. Dat. III. Id. Maij, Naiſſo", Conſtantino A. IV. & Licinio IV. AA. Coss.[315.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vtpote localis. Inſeruit eam quoque rectè Baronius *Annalibus ſuis An. D.* 315. n. 5.

" *Vicarium Præfecti Prætorio* qui poſtea ipſe Præfectus Pr. fuit, de quo dixi ad *leg.* 2. *inf. de Iudæis*) An. 316. 330. 33 331.

" Officium Vicarij Italiæ nota.

" Huius *Italia* Vicarius fuit Ablauius, vltra centeſimum videl. Vrbis poſitæ : de quo dixi ad *leg.* 2. *ſup. de integri reſtit.* quæ & ipſa Conſtantini M. eſt.

" *Votum*, An deſtinatum parricidium ? an potius Votum quod parentes habuerunt da liberis ſuſcipiendis ?

" *Perſtringat*, id eſt teneat adſtrictum, adſtringat.

" An *adferat* ? nil muto.

" *Educatio*, alimenta & veſtem complectitur.

" Ex fiſco videl vel re priuata, vt mox dicitur.

" Hanc loci circumſtantiam mox expendam.

COMMEN

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI Magni, vtraque *huius tituli* lex eſt in eodem argumento, & prior hæc quidem ad Italiam pertinet; poſterior verò ad Africam: In eandem verò vtraque ſententiam, de Alimentis, videl. veſtéque inopibus parentibus qui liberis ſuis exhibendis ipſi non ſufficerent, de publico præbendis. Rationibus vt humaniſſimis ita & eleganter additis: & quidem *hac l.* 1. Quod *educatio naſcentis infantiæ moras ferre non poſſit*: Quod axioma in Tractatu de *Alimentis*, iam pervulgatum eſt, ſiue ea à lege ordinentur, vt in ſpecie *huius leg.* ſiue ex diſpoſitione hominis debeantur. Item *Vt parentum manus à parricidio arceantur.* & rurſùm *leg.* 2. *Quod abhorreat noſtris moribus, vt quenquam fame confici, vel ad indignum facinus prorumpere concedatur.* Ad indignum facinus, ait *lex* 2. ſiue quod parentes liberorum parricidium ob inopiam admitterent, fortè etiam liberis expoſitis; de quo exponendorum liberorum more, *ſuo tit.* iam actum eſt; & quidem nominatim *leg.* 1. *ſupr. de Expoſitis*: quæ & ipſa Conſtantini M. eſt, ad eundem Ablauium iam P. P. ſiue quod liberos ſaltem venderent, aut oppignorarent, quod oſtendit *lex prox & lex vn. ſupr. de his qui ſanguinol. empt. vel natr. accaper.* quæ & ipſa Conſtantini M. eſt, & ad Italos pariter emiſſa, vt *hec noſtra*. Certè, eò quoque rebus ipſis hoc tempore ventum, vt inopum & obæratorum liberi pro ære paterno venderentur: de quo quæritur Baſilius *in Pſalm.* 14. *p.*164. Omnium tamen Conſtantini Conſtitutionum in hoc argumento hæc antiquiſſima eſt: eodem ſemper & perpetuo fine, etſi non vnâ ratione, parentum inopiæ & exinde impietati intercedentis inter alias rationes, *Alimentis veſtéque* de publico parentibus inopibus præberi iuſſis.

¶ Qua parte varia obſeruanda veniunt, partim circa impium illum liberorum necandorum, exponendorum vendendorum, pignorandorum ob inopiam morem; deinde circa Conſtantini Magni ipſius hac parte inſtitutum. *Mos* igitur cùm hic cæteroquin & iam antea percrebuerit, atque etiam Conſtantini ſeculo ſteterit; in *Italia* tamen id frequentatum maximè tùm hæc *lex* oſtendit, tum & *d. lex vn. ſupr. de his qui ſanguinolentos*. Scilicet hac tempeſtate attrita vel ea maximè Orbis Romani pars fuit: inuecto partim ingenti tributorum malo (vnde *Annonaria Italiæ* nomen) & Italia tota variis Principum mutationibus, tandem & Maxentij Tyrannide deuaſtata, quem ante triennium Conſtantinus noſter deuicit, vt proinde ad ſummam inopiam Italia redacta fuerit.

¶ De Conſtantini hac parte inſtituto id obſeruandum, cum Chriſtiani Principis negotium his Conſtitutionibus iam implere inter hæc ſuſceptæ fidei Chriſtianæ primordia: enixo etiam hanc in partem ſtudio ſuo non vnâ ratione oſtenſo. Primum eſt, quod *Æreis tabulis, vel ceruſſatis, aut linteis mappis* ſcriptam in id *legem* proponi iubet per omnes ciuitates Italiæ: Nempe hoc triplici genere in perpetuum manſuræ, *publicaque*. quas populo proponi oportebat conſtitutiones proponebantur; vel *tabulis*, inquam, iiſque vel æneis, vel ceruſſatis, vel denique linteis mappis. De *æreis* legum & Conſtitutionum tabulis, paſſiua iam obſeruatio eſt: deque eo inter innumera teſtimonia, eſt Plinij quoque locus, *lib.* 34. *c.* 90. *Vſus æris ad perpetuitatem monumentorum iam pridem tranſlatus eſt, Tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur.*

De ceruſſatis tabulis, & mappis linteis nunc videndum eſt. Sanè idem Conſtantinus Magnus, quadriennio poſt *hanc l.* priuilegia veteranis, quibus enixè factum cupiebat, à ſe conceſſa tabulis pariter ſcribi, vel encauto & ceruſſa conſcribi permiſit. *Veteranis*, inquit, *certa per Edictum indulſimus, quæ ſcribendi tabulis, vel encauto & ceruſſa conſcriberere detur eis licentia.*

¶ *Ceruſſata* ſcripturæ æneis proximæ erant, quæ plumbo videl. in acuto aceto fiebant: id enim eſt *ceruſſa*, vt notum eſt: Quarum tamen nulla quod ſciam alia mentio fit, præter has duas *leges* niſi quod iam olim plumbeæ laminæ fuêre, in quibus ſcriptum: de quibus Voſſius 1. *Art. Grammat.* 35. Ceruſſatæ porro tabulæ Encauto conſcriptis, *l.* 1. *ſupr. de veteranis*, coniunguntur: *Encautum* erat expreſſio literarum quæ fit per aduſtionem & ceſtrum, [illegible] (de quo dixi plenius ad *leg.* 1. *ſupr. de veteran.*) Vt proinde ceruſſatæ tabulæ videantur literæ prius in quacunque materia inciſæ, mox ceruſſâ infusâ repletæ, cuiuſmodi videre eſt in multis antiquis monumentis. Pariter vt encauto conſcriptæ tabulæ erant aduſtæ.

¶ *Lintearum*, mapparum & librorum meminerunt plures alij Scriptores; His iam olim deſcripta priuata monumenta ſeu conceptus ſignati Auctor Plinius *lib.* 13. *cap.* 11. Principum item quotidiana: Vopiſcus, *in vita Aureliani*; *Inueni nuper*, inquit, *in Vlpia Bibliotheca inter linteos libros Epiſtolam Diui Valeriani de Aureliano Principe ſcriptam, Valerianus Auguſtus Antonio Gallo COS. Culpas me familiaribus literis*, &c. vbi malè Turnebus *luteos* repoſuit. Item publica Monumenta, veluti Romanorum geſta, de quo vide Liuium *lib.* 31, Edicta, *hac l.* Typi perticarum ſeu diuiſionum & aſſignationum, v. Hyginum *lib. de limitib. conſtituendis, pag.* 101. Oracula ſeu Carmina fatidica, Symmachus *lib.* 4. *Epiſt.* 34. *Montus Cumanos*, inquit, *lintea texta ſumpſerunt.* Claudianus *de bello Getico*, vocat *Carbaſum*.

——— quid carmine poſcat
Fatidico cuſtos Romani CARBASVS *æui.*

Carbaſinos libros vocat Marcianus Capella *in proæmio Gramm.* Philoſtratus in v. Apollonij *ſindones* vocabat, in quibus Indis mos fuit ſcribere: vid. & Suidam *in* [illegible] Linteas autem iſtas ſcripturas *Mappas* vocabant, vt hæc *lex* oſtendit, quarum *Mapparum* frequens mentio apud Auctores *de limitibus*. Ad æternam igitur memoriam neceſſariam hoc Edictum triplici hoc tabularum & ſcripturæ genere proponi voluit Conſtantinus M. nullà factâ *hâc leg.* Encauti mentione, quod & ipſum quartum tamen publicæ ſcripturæ ſpecies fuit: Et verò ab ipſomet Conſtantino permiſſa veteranis ad priuilegia ſibi conceſſa proponenda *d. l.* 1. *ſupr. de veteranis*. Diuerſum ab hoc fuit Encauſtum quaſi diceres, *inardeſcens*, quæ ſcriptura in Principis vſu fuit, vnde & *ſacrum Encauſtum* dicitur *l.* 6. *Cod. de diuerſis reſcript.* purpureum videl. cùm videl. cocti muricis & triti conchylij ardore paginæ ſignabantur.

Ex *hac* interim *leg.* & *d. l.* 1, *ſupr. de Veteranis*, colligitur; hac tempeſtate quatuor hæc quæ dixi publicæ ſcripturæ genera fuiſſe, quæque non aliter vſurpare liceret, niſi in publicis monumentis

conſcribendis, non in priuatis & priuilegiis, niſi Principe iubente vel permittente; *Proponatur*, ait *hac lex* &c. *detur eis licentia*, *d.l.*1. Et hæc de primo argumento enixi hac in parte ſtudij Conſtantiniani vbi illud rurſum monendum nullam *Marmorearum tabularum* mentionem à Conſtantino M. fieri, quæ tamen etiam in vſu fuêre: quomodo Athalaricus Rex apud Caſſiodorum, & Senatuſconſultum *tabulis marmoreis incidi decenter præcepit, & ante atrium B. Petri Apoſtoli in teſtimonium publicum collocari lib.*9. *var. ep.* 16.

¶ Secundum enixi Conſtantiniani hâc parte ſtudij argumentum iſtud eſt, quòd non tantum ex fiſco publico, verum etiam *ex re priuata Principis*, ſuo proinde ærario alimenta hæc inopibus parentibus decerni iubet; *indiſcretis*, vt ipſemet loquitur, *obſequiis*, ne quis alioquin putaret Principem de alieno, neque Populi liberalem, rei verò privatæ deparcum.

¶ Vt verbo nunc rem hanc expediam: Mihi mens ea omninò, *hanc leg.* à Conſtantino M. non eâ tantum cogitatione, quâ impium occidendorum vel exponendorum liberorum morem deteſtati Scriptores Chriſtiani quique, in quibus Tertullianus *lib. priore ad Nationes*, & *Apologetico*, promulgaſſe verùm ſignatè ad *Lactantij*, qui Præceptorem Criſpi filij Conſtantini hoc ipſo tempore agebat, inſtantiam, conſignatam quoque *libris diuinarum Inſtitutionum, lib.*6. *cap.*20. *Ergò*, inquit, *ne illud quidem concedi aliquis exiſtimet, vt recentes natos liceat* OBLIDERE, *quæ vel maxima eſt impietas. Ad vitam enim Deus inſpirat animas, non ad mortem; Verùm homines, ne quod ſit facinus, quo* MANVS *ſuas non polluant, rudibus adhuc & ſimplicibus animis abnegant lucem non à ſe datam. Expectet verò aliquis, vt alieno ſanguini pareant, qui non parcunt ſuo: ſed hi ſine vlla controuerſia ſcelerati & iniuſti. Quid illi, quos falſa pietas cogit exponere? Non poſſunt innocentes exiſtimari, qui viſcera ſua in prædam canibus obiiciunt, & quantum in ipſis eſt, crudelius necant, quàm ſi ſtrangulaſſent. Quis dubitet, quin impius ſit, qui alienæ miſericordiæ locum non tribuit? qui etiamſi contingat ei, quod voluit, vt alatur, addixit certè ſanguinem ſuis vel ad ſeruitutem, vel ad lupanar. Tam igitur nefarium eſt exponere quàm necare. Atenim* PARRICIDÆ *facultatum anguſtias conqueruntur, nec ſe* PLVRIBVS LIBERIS EDVCANDIS SVFFICERE POSSE *prætendunt, quaſi verò aut facultates in poteſtate ſint poſſidentium, aut non quotidie Deus ex diuitibus pauperes, & ex pauperibus diuites faciat. Quare ſi quis liberos ob* PAVPERTATEM *non poterit educare, ſatius eſt, vt ſe ab vxoris congreſſione contineat, quam ſceleratis* MANIBVS DEI *opera corrumpat.* Qui hunc Lactantij locum cum *hac l.* contendet, in multis omninò pariare deprehendet; ac maximè, cum & tempora patient. Hoc enim illud ipſum tempus eſt, quo Lactantius *libros* ſuos Conſtantino Magno inſcribebat; illigato tùm Conſtantino bello aduerſus Licinium, vt apertè ipſemet prodit *principio diuinarum Inſtit.* plenioris etiam victoriæ aliquando ſpem ei faciens. Et verò hoc illud tempus eſt, quo memorant Hiſtorici Sozomenus, Zoſimus, & Conſularia, Conſtantinum Magnum *Cibalenſe* prælium in Pannonia aduerſus Licinium confeciſſe, indéque ceſſiſſe tractum illum omnem Victori Conſtantino, qui Thraciam vſque procurrit; in quo tractu ſanè eſt *Naiſſus* Daciæ, vnde hæc *lex* à Conſtantino Magno data eſt; de qua Vrbe præter aliquammultas *huius Codicis* conſtitutiones, vide & Ammianum Marcellinum & Hirenatium Peutingerianum, Imò hæc ipſa patria natalis fuit Conſtantini: de quo alibi. Neque etiam dubium pleráque veteris ſiue moris ſiue erroris à Conſtantino Magno emendata ſublata, monitu & ad ſuggeſtionem ſiue Lactantij, ſiue Lactantio ſimilium virorum piorum, quo in cenſu fuit quoque *Oſius* Epiſcopus Cordubenſis; de quo in *Hiſtoria Eccleſiaſtica Conſtantini temporum.* Imò, eodem Lactantio ſua fore, & Crucis ſupplicium, & fronti, quæ cruce ſignari ſolebat, inſcriptionis pœnam hoc ipſo anno 315. ſublata probo ad *l.*2. *ſup. de pœnis*: vbi dicta hûc quoque transferantur. Hæc cum ita ſe habeant, laudanda omninò Baronij diligentia, qui hanc quoque *legem* in *Annales ſuos* retulit. Neque enim iis tantum legibus *Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ* corpus inſtrui oportet, quæ circa rem Chriſtianam apertè occupatæ ſunt, verùm etiam quæ Gentilium moribus emendandis, quibúſque ad diſciplinam Chriſtianam via proximè munitur, ſancitæ fuerunt.

¶ Ex hac verò Conſtantini M. in pauperes munificentiâ, atque adeò ex Conſtantini M. ſuper eo *legibus* apparet, quàm ſterilis præ iis relatio ſit Auctoris *vitæ Conſtantini lib.*4. *c.*28. Et certè non aliunde melius certius & vitam & characterem Conſtantini colligas, vel aliorum Imperatorum, quàm ex eorum conſtitionibus: quod ſingulari *ἐπαίνῳ* facio.

11. * Idem A. Menandro."

PROVINCIALES, egeſtate" victus atque alimoniæ inopiâ laborantes, liberos ſuos vendere, vel obpignorare cognouimus. Quiſquis igitur huiuſmodi repperietur qui nulla rei familiaris ſubſtantia" fultus eſt, quíque liberos ſuos ægrè ac difficile ſuſtentet, per fiſcum noſtrum antequàm fiat calamitati" obnoxius, adiuuetur: ita vt Proconſules, Præſidéſque, & Rationales per vniuerſam *Africam* habeant poteſtatem, &" vniuerſis quos aduerterint, in egeſtate miſerabili conſtitutos, ſtipem neceſſariam largiantur: atque ex Horreis" ſubſtantiam" protinus tribuant competentem: *Abhorret* enim *noſtris" moribus, vt quemquam fame confici, vel* ad *indignum facinus prorumpere, concedamus*. Dat. prid. Non. Iul. Romæ", Probiano & Iuliano Coss. [322.]

NOTÆ.

* Et hæc lex pariter vt *ſuperior* abeſt à *Cod. Iuſt.* quia localis ea eſt.

" *Menander* hic procul dubio fuit *PP.* vt ex *hac ipſa l.* colligere licet, & quidem Italiæ, ibi, *vt Proconſules, Præſidéſque & Rationales per vniuerſam Africam habeant poteſtatem, &c.*

Egeſtas & inopia : vid. Iuretum in *lib. 10. Symmach. ep. 10.*
Subſtantia, vt mox, *ex horreis ſubſtantiam*; Nempe *ſubſtantia* eſt, quâ ſubſiſtimus & ſubſtamus. *Viſtualis* hinc *ſubſtantia*, *l. vlt. ſup. de cuſtodia reor.* de quo plura vid. *in Gloſſis*. Eo ſenſu [illegible], quod perperam verſum in *quotidianum*.
Vendendi, vel obpignorandi neceſſitati.
sc. Vt.
Horrea, in quibus condita erat annona publica : de quibus alibi.
De hac *ſubſtantia* voce iam *ſuprà* dixi.
Noſtris, An fidei & Religionis noſtræ? an ſtylo Imperatoribus proprio hæc addita, ad ciuilitatis famam tuendam?
Non ita id accipiendum, quaſi Conſtantinus M. hoc Anno 322. Romæ conſtituerit (qui ſanè in Paononia Sirmij aut Sabariæ conſtitit.) Sed quomodo hoc ipſo Anno accepta Romæ dicitur *lex 1. ſup. de indulgentiis crim.* quod hæc *lex* Romæ *data*, id eſt reddita & accepta à Menandro PP. fuerit; quam ipſe poſtmodum in Africam tranſmitteret.

COMMENTARIVS.

SECVNDA hæc è quatuor Conſtantini M. eâdem de re conſtitutionibus eſt; & quidem idem remedium continens, quod *ſuperiore* continetur. Aliquot tamen ſingularibus diſcriminibus: Primò ad *Africam* hæc *lex* pertinet; ſuperior ad *Italiam*. Nempe & Africa non tantùm à Tyranno Maxentio haud ita pridem crudeliter vexata & exhauſta fuerat, quod peruulgatum; verùm etiam ob annonam exinde Vrbicariam miſerè exhauſtam, vnde hæc procul dubio prouincialium egeſtas enata. Secundò, Parricidio *lex* ſuperior occurrebat per Italiam iam ob inopiam Parentum frequentato : Atenim hæc *lex*, venditioni & oppignerationi; quod non adeò crudele; vt mireris, Africam monſtrorum feracem mitiùs hâc parte conſuluiſſe quàm Italos. Quanquam & Itali ipſi poſtea vendendi morem tenuerunt ſub eodem Conſtantino M. vt docet *lex vn. ſup. de his qui ſanguinolentos emptos vel nutriendos acceperint* : Sed & ſtetit nihilo ſeciùs exponendi mos ſub eodem Conſtantino M. vt docet *lex 1. ſup. de expoſitis*.

¶ Reliquis quæ ad hanc *leg.* deſiderari poſſunt illuſtrandis, ſufficiunt tùm *Notæ* ad hanc ipſam *leg.* tum ea quæ ad *ſuperiorem* iam *legem* dicta ſunt. Hiſtorica tantum *huius l.* ſectari nunc iuuat, déque iis quibus hæc alimentorum tribuendorum poteſtas imò neceſſitas iniungitur; de Proconſulibus, inquam Præſidibus & Rationalibus per Africam. Proconſules ſcil per Africam numero plurali hic deſignantur.

Alij ſcil. poſt alios ordine ſucceſſiuo; Nam alioquin per Africam non fuit niſi vnicus Proconſul. Quâ cauſâ Proconſularis Prouincia & Proconſulares de Africæ nominatim prouincia; de quo alibi, & Conſulares duo, Byzatij & Numidiæ, quos fortè Conſtantinus etiam *Proconſulum* appellatione hic inuoluerit. Sequuntur *Præſides*: Præſidem ſcil. Mauritaniæ Sitifenſis & Tripolitanæ & Cæſarienſis intelligit; de quibus vid. Sext. Rufum Feſtum, & Notitiam Imperij : Illius hæc verba; *Ac per omnem Africam ſex prouinciæ factæ, ipſa vbi Chartago eſt*, PROCONSVLARIS, *Numidia* CONSVLARIS; *Byzacium* CONSVLARIS; *Tripolis & duæ Mauritaniæ hoc eſt Sitifenſis & Cæſarienſis* PRÆSIDALES. Notitiæ hæc ſunt verba, PROCONSVL *Africæ*; CONSVLARES *Byzatij*, *Numidiæ*; PRÆSIDES *Tripolitanæ*, *Mauritaniæ*, *Sitifenſis*, *Mauritaniæ Cæſarienſis*. Sequuntur *Rationales* : Rationalem ſcil. ſummarum Africæ, & Rationalem Summarum Numidiæ intelligit; de quibus in *Notitia Imperij*; item Rationalem rei priuatæ per Africam.

DE INDVLGENTIIS DEBITORVM.

TITVLVS XXVIII.

* Abeſt *hic Titulus* iure *vltimus* in argumento tributorum à COD. IVST. *De la remiſe des reſtes des Tailles.* Iunge Valentiniani Tertij Nouellam 7. *de Indulgentiis Reliquorum* : Et Marciani *Nouellam* 2. *de Indulgentiis Reliquorum* : & Maioriani *Nouellam* 4. etiam *de Indulgentiis Reliquorum.*

PARATITLON.

INDVLGENTIA, *Rubr. l.* 5. 7. 10. 11. 16. *h. tit. l.* 14. *inf. de auro coronario* : (vnde & indulgere) *l.* 1. 8.) debitorum, *Rubr.* (id eſt tributorum, *l.* 12 : ſeu publicarum functionum, *d. l.* 12. (DEBITA enim hoc ſignificatu *paſſim* & *l.* 3. 4. 5. 9. 17. ſeu *vlt. h. t. & l. 6. ſup. de diuerſis reſcriptis*, quæ aliâs expreſſiùs debita publica, *l.* 6. 10. *h. t.* vnde & debitores, *l.* 3. 9. 11. 14. qui aliâs pleniùs debitores fiſci, *v. tit. ſup.*) Gratia, *l.* 1. 26. *ſup. de annona & tribut.* ab Imperatoribus nonnunquam concedebatur, *l.* 2. 3. contribuebatur, *l.* 7. id eſt debitores à debitis abſoluebantur,

l. 14.

*l.*14. liberabantur, *l.*15. debita eis condonabantur, *l.vlt.* relaxabantur, *l.*6. concedebantur. *l.*2.3.14.

I. Ea verò, indulgentia data, vel RELIQVORVM, vt *l.*1.3.5.6.8.9.10.11.14.15.16. *h.t.* (vid. & *leg.*1. *ſup. ſine cenſu vel reliquis* : & *Nouellas* Valentiniani, Marciani & Maioriani de *indulgentiis reliquorum.*) præteriti ſcil. temporis: Eáque quandoque omnium & cuiuſcunque tituli, *l.*1.3.5.6.9. etiam auri & argenti *l.*9.16. etiam primipili *l.*11. Quandoque, excepto auro, argento, *l.*1. Quandoque exceptis debitoribus quorundam metallorum, *l.*9.11. Quandoque exceptâ Suarij canonis ratione, vt Nouellâ *Maioriani* 4. Quandoque pro parte dimidia tantum, *l.vlt.* Aliquando, annonariarum functionum tantùm, non etiam largitionalium titulorum aut emphyteuticorum, *l.*14.

Et data, vel Omnibus *l.*3. tàm Curiis, quam Conlaroribus ſeu poſſeſſoribus, *l.*9.16. vel certis Corporibus, vt Nauiculariis, *l.*8. ſuſceptoribus, *l.vlt.* item poſſeſſoribus donatarum vel releuatarum poſſeſſionum, *l.*15.

Item data vel per omnes Prouincias, *l.* 9.10. vel certis diœceſibus, veluti Africæ, *l.*1. certis prouinciis, Africæ, *l.*5.6. ſuburbicariis, *l.*12.14.

Denique data, vel omnium reliquorum cuiuſcunque temporis, *l.*1.5. vel certi temporis; putà aliquot tantum Indictionum, ſeu annorum vt, *l.*3.6.8.9.10.11.16. putà Quinque annorum, (v. Eomenium *in Gratiarum actione Flauienſium nomine*) Viginti, *l.*8.16. Quadraginta *l.*9. Hæc de Indulgentiis Reliquorum.

II. Indulgentiæ aliæ publicarum functionum ſeu debitorum dabantur in FVTVRVM, *l.*2.4.12.13. Falluntur enim qui putant, *Indulgentias* tantùm de Reliquis dici:) id eſt, immunitates, κυφισμοὶ Græcis: quæ vel datæ certis Diœceſibus, vel certis prouinciis, veluti Africæ Diœceſi, & Africæ Proconſulari *l.*1.8.13. Byzacenæ, *d.l.*13. Italiæ, *l.*4. Italiæ prouinciis aliquammultis, *leg.*7. Campaniæ, *l.*2.5.6.12. Suburbicariis regionibus Tuſciæ & Piceno *d.leg.*12. ſeu Vrbicariis *l.*14. Et hæc ſcil. ſi fortè querelam ſuper deſertorum agrorum nomine mouerent, *l.*2.12.13. vel hoſtium vaſtatæ incurſibos illæ fuiſſent, *d.l.*12. vel vetuſtatis grauior eas adſcriptio oneraret, *l.*12. Ideóque data his Indulgentia variè: Quandoque præſtationis modus coarctatus, diminutus, *l.*12. Quandoque iugerum aliquot deſertorum & ſqualidorum numerus, qui immunis impoſterum eſſet, definitus, *l.* 2.13. quandoque penitus functio quædam remota; *l.* 4.

III. Tandem, tertium Indulgentiarum genus fuit mixtum: partim in Præteritum, partim in futurum: cuiuſmodi extat *l.*7. *h.t.*

Porrò, cùm indulgentiæ debitorum hæ vel ſimiles darentur, ſolitæ iuſſæque ab Imperatoribus chartæ, *l.*2.3.6.14. quibus videl. publica debita, *l.*6. debitorum nomina & debita continebantur, *l.* 3. & ſuperfluæ deſcriptiones *l.*2. in medium congregatæ palàm flammis aboleri, *l.* 3. cremari *l.*2. aboleri, *l.*6.14.

Illud denique notandum, ob indulgentiarum lætitiam ſolitos Curiales aurum coronarium Principi offerre, *l.*4. *inf. de auro coronario.*

Cœterùm Indulgentiæ, quæ *hoc tit.* continentur, habent ſequentes Principes Auctores. Iuliani ſcil. eſt *l.* 1. Honorij decem indulgentiæ, *l.*2.3.4.5.6.7.8.12.13.14. Theodoſij Iunioris ſex indulgentiæ *l.* 9.10.11.15.16.17. Tandem ſi de locis quæritur, ad Africam pertinet *lex* 1.5.6.8.13. ad Italiam, *lex* 2.3.4.7.12.14. & inter alias Italiæ prouincias, ad Campaniam *d.lex* 2.7.12. ad Orientem, *lex* 9.10.11.15.16.17.

¶ IVLIANI *indulgentia reliquorum per Africa diœceſim.*

1. * Imp. IVLIANVS A. ad Auitianum" Vic. *Afric.*

EXCEPTO auro & argento, cuncta reliqna indulgemus. Dat. VII. Kal. Nouemb. Antiochiæ. Acc. XV. Kalend. April. Karthag." Iuliano A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* velut temporaria à *Cod. Iuſt.* Quænam *illi* porrò aliæ *leges* iungendæ ſint? mox dicam.

" *Auitiani* huius Vicarij [Africæ] meminit quoque Ammianus Marcellinus, *lib.*27. *pag.*369. *Mamertinum*, inquit, *PP.* [Italiæ Illyrici Africæ] *ab Vrbe regreſſum quò quadam perrexerat correcturus Auitianus ex Vicario peculatus detulerat reum, cui* [Mamertino ſcil.] *ideo ſucceſſit Vulcatius Ruſinus.*

" *Karthagine* Vicarius Africæ morabatur; de quo in *Orbis Romani deſcriptione.* vbi ideò hæc *lex* accepta dicitur.

COMMENTARIVS.

IVLIANI Imperatoris hæc Reliquorum Indulgentia eſt data ſine A. D. 362. Quæ quidem & pars eſt maioris conſtitutionis Iulianeæ, vt ex illis tribus *legibus* patet, quæ *huic* coniungendæ ſunt puta *l. 15. ſup. de curſu publ. l. 2. de itin. mun.* item *l. 7. Cod. de adificiis priuatis.* quâ in vniuerſum Iulianus *Africana* diœceſi variis rationibus afflictæ attritæ ſuccurſum iuit: tùm ratione itinerum publicorum ſeu viarum, quò pertinet *lex 2. inf. de itinere mun.* tùm curſus publici, quò ſpectat *lex 15. ſup. de curſu pub.* tum ratione ædificiorum, quæ ſuis paſſim ornamentis deſtaudabantur, quò reſpicit *lex 7. C. de adif. priuatis*: denique ratione tributorum, & quidem reliquorum id eſt quæ ex præterito debebantur: quò ſpectat *hac lex.* Scilicet vt cæteroquin ingens hæc calumniarum ſeges, ſæpè erat: reliquorum, inquam, præteriti temporis exactio, ita reliquorum indulgentias Principes ſæpè emiſêre; tùm vt futuri temporis deuotionem prouocarent, tùm ad colligendam gratiam, denique vt ſuccurrerent attritis calamitate publica prouinciis de *Traiano*, teſtis Auſonius *Gratiar. act.* & vetus lapis. De *Hadriano* teſtis Spartianus, Vetus lapis, & Dio, qui nominatim *ſedecim annorum reliqua* ab eo indulta ſcribit: De indulgentiâ Hadriani, vide & Euſebij *Chronicon*, & alteram *Inſcriptionem.* Exemplum quoque in *Antonino* Pio, de cuius indulgentia v. *Chronicon Alexandrinum*; In *Marco Antonino*, de quo rurſum *Dio*: In *Conſtantino*: cuius quinquennalis indulgentia argumentum eſt Gratiarum actionis ab Eumenio dictæ ipſimet Conſtantino, nomine Flauienſium ſeu Heduorum, vbi hæc inter cætera occurrunt: *Quinque annorum reliqua nobis remiſiſti. O luſtrum omnibus luſtris felicius*, &c. v. & Euſebium 4. *de vitâ Conſtantini* 2. De *Gratiani* indulgentiâ agit Auſonius *in gratiarum actione.* Mitto *Honorianas* & *Theodoſianas* quæ *hoc tit.* deinceps ſequentur.

Ad has verò reliquorum Indulgentias alluſit quoque non vno loco Chryſoſtomus, vt *homilia 2. in Oſeam*: vbi Regiæ dignitatis & Sacerdotij comparationem inſtituens, ait: καὶ ὁ μὲν, inquit, λοιπάδας χρημάτων ἀφίησιν, ὁ δὲ λοιπάδας ἁμαρτημάτων. Et *homilia 2. in Acta Apoſtolorum*, *p. 616.* κἂν μὲν βασιλεὺς τύχῃ γράμματα τοῖς ἐν δεσμωτηρίῳ λύων, ἀθυμοῦσι καὶ χαίρει· ὁ δὲ Θεὸς καταπέμψας τὸ πνεῦμα ἐξ οὐρανῶν, οὐχὶ ἐλλείμματα χρημάτων, ἀλλ' ὁλόκληρα ἁμαρτήματα.

¶ Nos de Iuliani indulgentiis videamus. Sanè Ammianus quoque Marcellinus *lib. 25. pag. 215.* Iulianearum Indulgentiarum meminit: *Remiſſa*, inquit, *debita multa diuturnitate congeſta.* Indulgentiæ nominatim Antiochenis ab eodem Iuliano tributæ fidem facit ipſemet Iulianus, *in Miſopogone pag. 124.* Οὐδ' ἀπῃτήσαμεν χρυσίον, οὐδ' ἐπετάξαμεν ἀργύριον, οὐδ' ηὐξήσαμεν φόρους, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ΕΛΛΕΙΜΜΑΣΙΝ ἀνεῖται [præter RELIQVA remiſſa [a me] &c.] πᾶσι τῶν εἰωθότων εἰσφορῶν τὸ πέμπτον. Sed & alterius, Thraceſibus factæ cuius formula integra extſtat 47. inter eius Epiſtolas. Τοῦτο καὶ ὑμῖν ἀπολύσας τὰ ὀφλήματα· ἀπολύσας δὲ οὐχ ἁπλῶς ἅπαντα, ἀλλὰ μερισθέντος τοῦ πράγματος, τὸ μὲν εἰς ὑμᾶς, τὸ δὲ εἰς τὴν τῶν στρατιωτῶν χρείαν. Τω-

γάρον μέχρι μὲν τῆς τρίτης ἐπινεμήσεως [*vſque ad tertiam Indictionem.* ita verſum olim oportuit, id eſt, vſque ad A. D. 360.] ἀφίεμεν ὑμῖν πάντα, ὅσα ἐκ τοῦ φθάσαντος ὀφείλετε χρόνου· μετὰ ταῦτα δὲ εἰσοίσεται κατὰ τὸ ἔθος. Quàm parcè alioquin indulgentias debitorum, ſeu reliquorum Iulianus dederit, ipſemet teſtis eſt, *initio d. epiſtola 47.* βασιλεῖ μὲν πρὸς κέρδος ὁρῶν τι χαλεπὸν ἂν ὑμῖν ἐφάνη τὸ αἴτημα, καὶ οὐκ ᾤμην δεῖν τὴν δημοσίαν εὐπορίαν βλάπτειν τῇ πρὸς τινας ἰδίᾳ χάριτι. Et Ammianus Marcellinus diſertè *lib. 25. p. 69.* *Denique ad eum vſque ad imperij finem & vita ſcimus vtiliter obſeruaſſe, ne per Indulgentias, quas appellant, tributaria res concederet reliqua. Norat enim hoc facto ſe aliquid locupletibus additurum, cùm conſtet vbique pauperes inter ipſa dictorum exordia ſoluere ſine laxamento compelli.*

Hinc etiam illud eſt, quòd ſi quas Iulianus indulgentias dedit, neque omnibus promiſcuè prouinciis generali aliquo Edicto dedit; neque ἁπλῶς vt ipſemet ait, ſeu omnium Reliquorum indulgentiam. Hinc vt μερικαὶ aliæ, quarum *ſuprà* memini, ſunt ita & hæc eſt: nam vt dixi & ad *Africa* diœceſim ea ſpectat: ab hac Reliquorum indulgentia excipit nonnulla: *Excepto tamen*, inquit, *auro & argento.* Nempe argenti & auri præſtationis peculiaris quædam ratio & ſingularis Principibus viſa fuit: etiam alibi: quod oſtendunt variæ conſtitutiones, putà *lex* 19. 32. 34. *ſup. de annona & trib.* & *lex* 14. *ſup. de iure fiſci*: Sic & de Traiano Auſonius memorat, in *Gratiarum actione*, *c. 32.* eum indulgentiam partibus retentis dediſſe. *Fecerat & Traianus olim, ſed partibus retentis: non habebat tantam oblectationem conceſſi debiti portio, quanta ſuberat amaritudo ſeruati.* Partibus retentis, id eſt, parte quadam tributorum ſeu reliquorum non indultâ: nam quo modo Scaliger id interpretatus eſt erroneum prorſus eſt.

Et idem Iulianus tamen; *l. 2. ſup. de immunitate conceſſa*, Capitationis Indulgentia, immunitatéque ſingularibus perſonis à ſe tributa, immunitatem non ſolum annonarij tituli, verùm etiam ſpecierum cæterarum, & largitionalium immunitatem comprehendi definit: *Neque enim*, inquit, *præſtanda diuidimus* &c. *Melius quippe eſt munificentia compendium integrum competere, quàm ſæpius poſtulari.* Et ſanè, niſi *hâc leg.* nominatim auri atque argenti exceptionem Iulianus addidiſſet, generali Indulgentiâ aurum quoque & argentum comprehenſum fuiſſet: quomodo etiam comprehenduntur Theodoſianâ indulgentiâ *l. 9. inf. hoc tit.* Et hæc quidem ſemel dicta ſint de Iuliani Imp. indulgentiis Reliquorum è tribus Iuliani ipſiuſmet monumentis & hâc eiuſdem conſtitutione, & duobus Ammiani Marcellini teſtimoniis, quæ alioquin inter ſe pugnare videantur: quæ quidem ego ita conciliem: nempe Iulianum ante ſuum equidem Imperium debita multâ diuturnitate congeſta, vt ipſemet loquitur, indulſiſſe; quomodo ſanè diſertè Iulianus indulgentiam Thracibus vſque ad Indictionem Tertiam diſertè tribuit. Et hæc noſtra ita quoque intelligenda eſt; non verò ſuo tempore contracta. Neque audiendus eſt Vir doctiſſ. qui ita conciliabat, quaſi chryſargyrum remiſerit, non tributa, id eſt luſtralem collationem arg. *leg. 50. inf. de decurionibus.*

curionibus. Marcellinus enim ait D E B I T A Iulianum remiſiſſe multa diuturnitate congeſta. *Debita* αἰτλῶν, id eſt tributa: ſic enim ea vox accipitur paſſim, quod iam ſæpè notaui, etiam *ad l. ſup. de diu. reſcript.* Interim, quando de Iulianeis Indulgentiis ſermo eſt: age, duæ adhuc eiuſdem Imperatoris etſi alterius generis & μερικαί occurrunt: Indulgentia, inquam, anni coronarij, *l. 1. infr. de auro coronario*: de quo Am. Marcellinus quoque *lib.* 25. *p.* 215. Item Indulgentia Iudæis tributa, tributi alicuius quod his ſub Conſtantio indici ſolebat vt docet eius *epiſtola* 25. quæ ſcripta eſt Ἰουδαίων τῷ κοινῷ Contrà, de Immunitate ab extraordinariis muneribus quæ Eccleſiis & clericis ab anterioribus Principibus Chriſtianis, tributa fuerat, à Iuliano reuocatâ, dixi ad eius *l. 10. ſup. de extraord. mun.*

Hîc interim exemplum habemus Indulgentiæ generalis: verùm certæ prouinciæ conceſſæ: vt quamplurimæ aliæ *huius tituli* leges ſunt, quas in *Paratitlon* iam conieci. Apud Caſſiodorum quoque occurrunt quamplurimæ Indulgentiæ huiuſmodi μερικαί, vel ſingulis prouinciis indultæ, vel etiam vni vrbi, aut hominum generi: veluti Arelatenſibus, ob obſidionis toleratæ penuriam *lib. 3. var.* 32. Tridentinis, 2. *var.* 17. Negotiatoribus hoſtium depopulatione vaſtatis: veluti Sipontinis, 2. *var.* 38. aliis, 4. *var.* 19. vniuerſis verò Prouincialibus Galliæ, quod hoſtili ferocitate vaſtati eſſent, 3. *var.* 40. Prouincialibus Alpium Cottiarum, ob tranſitum exercitus, 4. *var.* 36. Campanis, Veſuuij montis hoſtilitate vaſtatis, 4. *var.* 50. Venetis, Sueuorum incurſione vaſtatis, 12. *var.* 7.

¶ HONORII *indulgentia* Campaniæ *tributa, aliquot iugerum velut deſertorum & ſquallidorum.*

II. * Impp. Arcad. & HONOR. AA. Dextro PF. P."

QVINGENA vigintiocto millia quadragintaduo iugera", quæ *Campania* prouincia, iuxta Inſpectorum" relationem, & veterum monumenta chartarum, in deſertis & ſqualidis locis habere dignoſcitur, hiſdem prouincialibus conceſſimus", & chartas ſuperfluæ deſcribtionis cremari cenſemus." Dat. IX. Kal. April. Med. Olybrio & Probino Coſs. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.

" *Dexter* PP. ſub Honorio Imp. ſcil. Italiæ: quod hæc *lex* ipſa oſtendit, cùm ad Campaniam propriè pertineat. v. *Proſop. gr.*

" De *Inſpectoribus* ſuo *titulo inf. lib. 13 de cenſorib. peræquator. & inſpectorib.*

" *Conceſſimus*, vel *concedimus*: id eſt immunia à tributis facimus: Eadem vox eodem ſenſu occurrit *l. 3. 14. inf.*

" *Cenſemus*, id eſt iubemus ſimiliter & *l. 3. de immun. conc. l. 17. de Prætoribus*.

COMMENTARIVS.

HONORII Imperatoris decem Indulgentiæ ſequuntur *hoc titulo* ab A. D. 395. ad 423. quarum hæc omnium prima eſt: cæteræ ſunt *lex* 3. 4. 5. 6. 7. 8. 12. 13. 14. Ex his, quatuor continent indulgentiam Reliquorum, quinque immunitatem & indulgentiam non Reliquorum, quod alioquin proprium *huius tituli* argumentum eſt, verùm in futurum totam, vel certæ quantitatis. Rurſum ex his nonnullæ ſingulares prouincias reſpiciunt; & Campaniam prouinciam nominatim tres, putà hæc *lex* & *lex* 7. & 12. *inf.* Picenum & Tuſciam ſuburbicarias regiones eadem *lex* 12. ſeu vrbicarias regiones *l.* 14. Ex quibus interim tam multiplicibus Honorianarum Indulgentiarum generibus iudicium facere licet, de afflicto horum *Honorij* temporum per Imperium Occidentale ſtatu: ſunt enim hæ indulgentiæ remedia quibus feſſæ prouinciæ ſubleuantur. De *hâc l.* nunc videamus.

Igitur *hâc l.* Honorius Imp. CAMPANIÆ, Italiæ prouinciæ, ex modo integro iugorum ſeu iugerum cenſitorum, inque cenſuales libro (quos *polypticos* vocabant) recenter relatorum, quorum ſcil. nomine cenſua ſoluendus eſſet, Quingenta viginti octo millia quadraginta duo iugera 528042: concedit, id eſt immunitatem à tributis decernit indulget: Nempe quod tam *Inſpectoribus* miſſis, veteribuſque chartis ſeu libris cenſualibus inſpectis apparuiſſet tot iugera deſerta & ſquallida per Campaniam eſſe. Eumque in finem Honorius nouos libros cenſuales, ſuperfluam deſcriptionem continentes, cremari iubet.

¶ Vbi multa ſingularia notanda veniunt.

Primò ex *hâc l.* diſcimus & ex *l.* 12. *inf. Campanos* hâc tempeſtate apud Honorium queſtos deſertis poſſeſſoribus moleque noui cenſus, de cuiuſmodi querelis agetur *inf. tit. de Cenſitoribus*: Nempe cùm vrbis Romæ vſibus neceſſaria quamplurima forent, & Campania in id plurima miniſtraret, de quo *l. 3. inf. de ſuari, & l. 3. inf. de calcis coctoribus*, iam olim tamen deſertorum & ſqualidorum Campaniæ locorum iugerumque numerus ſubductus fuerat, qui immunis eſſet; verùm recenter, obtentu vrbicæ neceſſitatis, deſerta illa quoque loca ad collationem deuocata fuerant. Hinc itaque querelæ illæ Campanorum. Alia verò cauſa eſt indulgentiæ illius quæ eidem Campaniæ poſtea conceſſa: *l.* 7. Vtrámque cauſam habet ſeu præfert *leg.* 12.

Quato

Quare ad hanc quetelam, (quod ſecundo loco obſeruandum hic) *Inſpectores* in id miſſi ab Imp. Honorio, qui inſpectis locis, veterúmque librorum cenſualium monumentis exploratu deſertorum iugerum vel iugorum numerum ad Imp. retulerunt: Quo more & per Africam miſſi, *l. 13. infr. h. t.* De cuiuſmodi Inſpectoribus *infra, ſuo titulo lib. 13. de Cenſitoribus, &c.*

Vbi Tertiò notandum, quod de veterum chartarum monumentis hæc in re inſpectis additur, quorumque adeò fidem hic ſequitur Honorius. A quo non abludit prorſus, quod de probatione per cenſus & monumenta publica refertur à Marcello I C. in *l. cenſus ff. de probationibus.*

Quartò obſeruanda ex *hac l.* vt & ex *l. 53. infr. hoc tit.* ſingularis ratio indulgentiæ, nempe iugerum aliquus ceu deſertorum & ſqualidorum deinceps à cenſibus eximendorum. Cuiuſmodi eſt indulgentia Auguſtodunenſibus tributa à Conſtantino M. cuius nomine Eugenius gratias ei agit peculiari *Panegyrico*; *Releuaturus cenſuum, definiſti numerum, ſeptem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum Remiſſione iſtâ ſeptem millium capitum, viginti quinque millibus dediſti vires &c.* Similis etiam Indulgentia ſeu κουφισμὸς *l. 13. inf.* ſimilis, quam memorat Theodoretus *ep. 42.* κουφισμὸς, Cyri ciuitatis & regionis: vbi ait ciuitati illi fuiſſe quinquaginta millia iugorum immunium ἐλευθερικῶν alia decem millia ταμιακά.

Huic accedat ſimilis quædam Indulgentia à Iuliano Antiochenis facta trium millium iugerum: de quâ ipſe agit *fine Miſopogonis*: quæ potentiores & locupletiores inter ſe iniuſtè diuiſerāt rectè enim ibi Interpres γῆς κλήρους τρισχιλίους ἀργοὺς vertit *agri iugerum tria millia infructuoſa*: perperam Petauius, qui id accepit de ſortibus vacantibus caducíſque mortuis hæredibus: ἄποροι κλῆροι, ſunt quæ hic dicuntur, deſerta & ſqualida loca.

Quintò notandus numerus deſertorum & ſqualidorum locorum iugerumque atque adeo immunium ἐλευθερικῶν per Campaniam, quæ *Felix* alioquin erat, & dicebatur.

Poſtremò obſeruandus mos *chartum* ταμιακῶν ſeu cenſualium librorum cremandorum, vbi Indulgentia & releuatio quædam prouinciis à Principibus concederetur: cui rei fidem faciunt præter *hanc leg.* tres, inſuper hoc *ipſo titulo* leges, purà *lex 3. 6. 14.* quibus adde & *l. 3. ſup. de iure fiſci.* De Hadriani Imp. iam olim indulgentiâ Spartianus *in eius vitâ*: *Debitoribus*, inquit, *in prouinciis ex reliquis ingentes ſummas remiſit, ſyngraphis in foro Diui Traiani, quo magis ſecuritas omnibus roboraretur, incenſis*: Quâ de re ipsâ, vidi & Hieronymum, & Caſſiodorum *in Chronicis*. Ait verò Spartianus *ſyngraphis*, id eſt inſtrumentis, ſcripturis ex quibus debitores conueniri potuiſſent Hieronymus *chartis*, quo modo *hac l.* & ſic polypticis ſeu libris cenſualibus: Quomodo exertè vetus collectio chronicorum ex Thoromacho. *Adrianus benigniter tributa vrbium plurimarum relaxauit, polepticis publicis inuaſis plurimos à tributis liberos fecit.* Vbi *poleptica*, pro polypticis: de quibus dixi ad *l. 2. ſup. de diſcuſſorib.* Idem factum ab Antonino Pio, teſtis Auctor *Chronici Alexandrini*, καὶ ταμιακοὶ χάρται δημοσίᾳ ἐκαύθησαν. A. M. Antonino, καὶ πάντα τὰ ἐπὶ αὐτῶν γράμματα ἐν τῇ ἀγορᾷ καυθῆναι ἐκέλευσε. & Oroſius *lib. ... c. ... Omniáque ſimul fiſcalium negotiorum calumnioſa monimenta congeſta in foro iuſſit incendi.* Idem factum ab Aureliano Vopiſco teſtè *p....* De Iuliani Indulgentia Iudæis facta teſtis ipſe *ep. 25.* καὶ πυρὶ παρέδωκα τὰ βρέβια τὰ καθ' ὑμῶν ἐν τοῖς ἐμοῖς σκρινίοις ἀποκείμενα, ὡς μηκέτι δύνασθαι καθ' ὑμῶν τοιαύτην ἀκοντίζειν ἀσεβείας φήμην. De *Gratiani* tandem multis Auſonius *in Gratiarum actione*: *Tu* inquit, *argumenta omnia flagitandi publicitus ardere iuſſiſti.* atque hæc quidem hactenùs ad hanc *legem* dicta ſufficiant. Quanquam neque omitti oportet, quod Ambroſius *Oratione funebri de obitu Theodoſij M.* quam hoc ipſo Anno 395. XXV. menſis Februarij, id eſt ante menſem habuit, ſcribit de Indulgentiâ debitorum, quam Theodoſius M. dati teſtamento iuſſerat, quamque executioni tradiderint filij eius, & ſic Honorius quoque *huius l.* Auctor. *Nihil ſpecioſius*, inquit, *ei* [intelligit Theodoſium] *in morte ſeruatum eſt, quàm quod immane quantis promiſſa* ANNONARVM *exigendarum relaxatio, dum moratur, facta eſt ſucceſſio eius indulgentiarum hæreditas, vt ille qui voluit impedire, ſibi odium fecerit: Theodoſio tamen tanta cumulus gratia non ademptus ſit.* Et mox: *Præcepit dare legem Indulgentiæ quàm ſcriptam reliquit. Quid dignius vt teſtamentum Imperatoris lex ſit?* Vt fortè hæc ipſa *lex* deſtinatæ à Theodoſio Indulgentiæ pars ſit, quam proximo poſt mortem Patris menſe Honorius in ſuum nomen tranſcriptum ediderit. Similem ſanè ſecutus Honorius paternam diſpoſitionem (vt ipſemet profitetur, *l. 11. & 12. infr. de infirmandis his quæ ſub tyrannis*) hoc ipſo anno, poſt duos tantum menſes, indulgentiam pariter ſeu veniam iis qui Eugenij Tyranni partes ſecuti fuerant, tribuit; quo ſpectat alter in *eadem Oratione* Ambroſij locus, quem ad *eam l.* conſignabo. Quod verò Annonariam Indulgentiam pertinet, de qua eſt quoque *lex 4. & 14. inf.* ad eandem ſpectare videtur, quod Symmachus ſcribit *lib. 3. ep. ad Ambroſium 33.* vbi tam controuerſa lectio habetur: ibi, *non patitur vt annorum* [alij *annonarum*, alij *equorum*] *pretia poſſit exſoluere, quæ iam multis eiuſdem temporis Iudicibus Imperialis clementia relaxauit.*

III. * Idem AA. Andromacho P.V."

OMNIVM Titulorum", ſiue qui ad Inluſtres Viros Præfectos" Prætorio, ſiue qui ad Largitiones Noſtras pertinent, vſque in Conſulatum primum" Clementiæ noſtræ, ideſt, vſque *Indictionem Quintamdecimam*", quæ proxima fuerit", reliqua vniuerſa concedimus. Atque vt ipſa memoria reliquorum intercidat, chartas omnes, ſiue quas Tabularij" ciuitatum, ſiue Officia Iudicum, ſiue Officium Palatinum", ſiue Diſcuſſores" habent (quibus tamen eius temporis & debitorum nomina, & debita continentur) vndique in medium congregatas palàm flammis" iubemus aboleri. ¶ Poſt Conſulatum" verò manſuetudinis noſtræ, id eſt, à *Prima Indictione*, in conſulatum Olybrij" & Probini, omnium reliquorum exactionem ſuſpendi oportere cenſemus, donec admoniti Ordinarij Iudices nominatorios" breues abſque vllâ conſcribtos fraude, tranſmittant, quibus apertè liqueat, quæ penes Minuſcularios", quæ penes Curiales" debita, quæ tam" in defectis domibus" habeantur: his enim præcipuè conſulendum eſt, qui iuſto remedio indigent. Nouerint igitur Officia ad ſe omne diſpendium redituum, ſi occultatis idoneis, in eorum locum fæneos" defectóſve ſubiecerint. ¶ Ex Conſulatu" ſanè Olybrij & Probini, id eſt, ex *Nona Indictione*, in præſentem diem adcelerari ſolutionem omnium conueniet debitorum. ¶ Eos etiam, qui perſonalibus debitis ſacro Ærario tenentur adſtricti, id eſt, Conductores diuerſorum portuum ac vectigalium, volumus eſſe ſecuros: Publicani etiam & Telonarij", Præpoſiti Theſaurorum", atque Baſyorum", Procuratores Gynæcariorum" ac Monetariorum", ceteríque", quos omnes in chartis ſuis Officium Palatinum", ſine vllo ætatis fine, cuſtodit, decernimus, vt quæcunque per eos debita contracta ſunt, ſubmoueantur: ab heredibus etiam memoratorum exactionibus atrocitas conquieſcat. Dat. VII. Kal. Iul. Med. Vincentio & Frauitta Coſs. [401.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* velut temporaria à *Cod. Iuſt.*

" *Andromachus* ſub Honorio A.D.401. P.V. quomodo & Anno 395. v. *Proſopogr.* Et tamen putat quis hic reponendum *PP.* & Præfectum Prætorio Galliarum accipiat. Sanè *Præfecti Vrbis* nomen ſtare hic non poſſe, argumentum eius mox oſtendit. Eundem paulò antea ſub Theodoſio M. (Honorij P.) Comitem R. P. fuiſſe oſtendit *lex* 4. C. *de inceſtis nupt.*

" *Titulorum*, ideſt, Collationum, functionum, tributorum. v. *Gloſſ. Theod.*

" Hinc *Area* Præfecti Præt. *l.6* 9. vbi dicam 16. *& vlt. infr. hoc tit.*

" Ideſt, Honorio N. P. & Euodio Coſs. & ſic A.O. 386.

" *Indictionum* fit mentio nouemdecim legibus *huius Codicis*: nouem *huius tituli*: puta *hac l. & l.* 6. 7. 8. 9. 10. 14. 16. *& vlt.* & aliis præterea nouem: putà, *l.* 21. *ſupr. de curſu publ. l.* 11. *ſupr. de iure fiſci, l. vn. infr. de claſſicis, l.* 18. *de ſuſceptorib. de equorum conlat. l.* 33. *ſupr. de annona & trib. l. vlt. ſupr. de conlat. donatar. l.* 173. *infr. de decurion. l.* 2. *de præd. Curial.* De his peculiare caput confecimus in *Chronico Conſulari Theodoſ.*

" Suſtineri . poteſt: Hoc tamen ſenſu ſemper, pro, *fuit*.

" De his *Tabulariis* dictum iam *ſuo titulo*, & ad leg. 1. *infr de cenſu.*

" Id eſt, Comitis S.L.

" De *Diſcuſſoribus* fuit ſupra *titulus* 26.

" De hoc iam dixi ad *legem ſuperiorem.*

" Et ſic Valentiniano III. & Eutropio Coſs. A.D.387.

" Ideſt, A D.395.

" *Nominatorij* Breues, imò. *Notorij.*

" De *Minuſculariis* in ipſo *Commentario.*

" *Curiales*, tributorum exactores.

" *x.* *Quæ etiam.*

" De hac voce *fœnei* vide *Gloſſarium Theodoſianum!*

" Id eſt, Ab A.D. 395.

" De *Telonariis* vid. *Gloſſarium.*

" De *Præpoſitis* his *theſaurorum* mox.

" De *Præpoſitis baphiorum*, mox.

" De *Procuratoribus Gynæcariorum*, mox

" De *Procuratorib. Monetariorum*, mox.

" Putà *Præpoſiti Barbaricariorum* ſiue *Argentariorum*, de quibus mox.

" Comitis S.L.

COMMENTARIVS.

HONORII hæc *ſecunda* iam *hoc titulo* ſed Reliquorum Indulgentia eſt: data A. D. 401. non vni prouinciæ adſtricta, ſed plenaria, per totam Præfecturam, cui Andromachus, ad quem hæc *lex* data eſt, præerat: Neque tamen pleniſſima & abſoluta, verùm ſub trium *διαιρέσεων*, & ſic vt dicam, Epocharum diſtinctione; Nempe plenam omnium Reliquorum cuiuſcoque generis Indulgentiam ad primum ſuum vſque Conſulatum, id eſt, ad A. D. 389. vſque, concedit *hac l.* Honorius: hæc prima Epocha eſt. Atenim ſecunda epocha eſt nouennij, ab A. D. 386. ad annum vſque 395. ſeu Olybrij & Probini Conſulatum, quo is patre mortuo imperare cœpit. Huius verò temporis

potis & epochæ Exactionem ſuſpendi iubet, breuéſque *nominatorios*, vel potius *notorios*, reliquorum referri, vt iis viſis non iam in commune Indulgentia tribuatur, verum iis ſigillatim conſulatur, qui iuſto remedio egent, indefectis & inopibus, contra idonei Reliqua ſoluere cogantur. Poſtrema Epocha eſt ſexennij, & quod excurrit ab An. D. 395. ſeu initio Imperij ſui ad præſentem annum 401. Huius verò temporis Reliqua ſolui eorúmque ſolutionem *accelerari* iubet.

¶ Hæc ſumma eſt *huius leg.* ſententia, quæ variis Ampliationibus conſtat: ſingularibúſque obſeruationibus ſcatet.

Primò quidem quod Temporum & Epocharum characteriſmum attinet, notandi ſunt hîc Conſulatus, & INDICTIONES his reſpondentes: & tres quidem: Nempe *Indictio XV.* componitur cum primo Honorij Conſulatu, id eſt A. D. 386. cùm tamen in *Chronico* Marcellini, & *Alexandrino* Indictio XIV. cum eo conſulatu componatur: Item *Indictio prima* hîc componitur cum Anno 387. cùm tamen in *prædictis Chronicis*. Indictio XV. componatur cum eo Anno: Tandem hîc Conſulatus Olybrij & Probini, id eſt A. D. 390. componitur cum Nona Indictione; cùm tamen componatur in *prædictis Chronicis* cum Octaua Indictione. Et ſic vbique hîc vnâ Indictione anteuertit: De quo *ſuo* iam *loco* ſemel dixi.

Secundò notanda *Titulorum* diuerſitas, ex quibus fiſco quid debebatur, & ſic debitorum publicorum ſpecies. Eæque duûm generum: alij ſcil. canonici & *generales* tituli ſunt, vt vocantur *l. 9. inf.* quæ ſcil. communiter & canonico titulo paſſim ab omnibus inferebantur: iique vel ad Præfectos Prætorio pertinebant, ſeu arcæ Præfecti Prætorio inferebantur, vt *l.6.9.16.vlt. hoc tit.* vel ad Largitiones Principis. Denique erant vel annonariæ functiones, vel largitionales tituli, *l.14. infrà.*

Tertiò notandum, *chartas* debitorum ſeu Breues Reliquorum apud quatuor hominum genera fuiſſe: Primùm apud *Tabularios* ciuitatum, de quibus plenè dixi ad *l. 1. ſup. de Tabularius, lib.*8. Hi ſcil. circa rem tributariam occupati, teſte etiam Sidonio *lib. 4. ep.* 10. chartas ſeu chartulas publicas ſeu ratiocinia publica tractabant, nomináque debitorum prodebant: *l.2.& l.vlt.ſup.de Tabular. l.8. ſup.de fil.mil. apparit. l.16. ſup.de exactoribus.* His quippe primùm quadrimenſtrui Breues tributorum publicabantur: *l. 27. inf. de Suſceptoribus.* exactionis libri tradebantur, Interpres ad *leg. 1. inf. de cenſu.* Deinde ipſi exactoribus dabant Breues neque exactores ante conuenire poterant debitores: *l. 1.inf.de exactionib.* Secundò chartæ debitorum erant apud *officia Iudicum* ſeu Rectorum prouinciarum. Tertiò erant apud *officium Palatinum*, id eſt Comitis S. L. à quo procedebant ſeu promanabant Quadrimenſtrui Breues: Tandem erant apud *Diſcuſſores*, qui ſcil. in id mittebantur, vt manifeſtos debitores ſeu Reliquatores ad ſolutionem cogerent, *l.21. inf.quorum appellat.* de quibus ſuo *tit. ſuprà, de Diſcuſſoribus.*

Quartò obſeruandum iuberi chartas omnes debitorum ſeu Reliquorum vndique in medium congregatas palàm flammis aboleri: de quo more dixi plenè ad *l.2. ſup.*

Quintò notandum, quod de *Nominatoriis* Breuibus dicitur: qui quidem ita deſcribuntur, Breues qui ab Officiis ordinariorum Iudicum, id eſt Rectorum prouinciarum conſcribebantur, mox tranſmittebantur: quibus apertè deſignabatur, quæ penes Minuſcularios, quæ penes Curiales debita ſeu reliqua eſſent, quæque in defectis dominibus habebantur. Sunt qui *Notarios Breues* hîc ſubſtituunt, quæ aliàs Notariæ, vel Nutoriæ, de quibus alibi. Tentet quis etiam Commonitorios Breues. Commonitorium ita quoque eſt ἐπιστολὴ *προστατικὴ ἐπισταλεῖσα εἰς χεῖρας*: denique omnis charta ex qua fides alicuius rei petitur: de quo dixi plenè ad *l. 1. ſup. ſi certum pet. de ſuffrag.* & *l.27. ſup.de erog. mil ann.* Niſi denique malit quis, Nominatorios Breues, quibus nomina continebantur ſeu exprimebantur eorum penes quos reliqua reſidebant.

Sextò notanda duo *Exactorum*, vel *Suſceptorum* genera: nempe Minuſcularij & Curiales. *Minuſcularij* ſunt ſpeciales & minimi tributorum Exactores, *Collecteurs particuliers*: à minuſculo, quod *ἐλάχιστον*: vnde & minuſcula præmia, Imperatores & Tyranni minuſculi apud Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores, & ſimilia paſſim. Auguſtinus *lib.7. de ciuitate Dei, c.4. Ridemus,* inquit, *cùm Deos videmus partitis inter ſe operibus diſtributos tanquam* MINVSCVLARIOS *vectigalium conductores.* Alio tamen hîc ſenſu Minuſcularij, etſi proximo, accipiendi quam apud Auguſtinum: nam poſtea demùm *verſ. eos*, de Conductoribus vectigalium agitur, in veteri Gloſſ. *Vectigal minuſculum*: De Curialibus ſuſceptoribus tributorúmque Exactoribus *ſuis titulis.*

Poſtremo loco & capite agitur de PERSONALIBVS, vt vocantur, debitis, quæ generalibus, de quibus *ſup.* opponuntur: ad quos etiam *huius leg.* Indulgentia reliquorum porrigitur. Perſonalia ſunt ea quæ non ab omnibus prouincialibus communiter & canonico titulo largitionibus ſeu fiſco debentur, verùm à perſonis quibuſdam tantùm ſeu à certo perſonarum genere, quæ ſacri Ærarij res tractabant. Alij ſunt apud Spartianum *in vita Adriani*, priuati debitores, id eſt priuatæ rei Principis debitores, conlatores priuati & patrimoniales, *l. 9. inf.* nam pro eo Dio, & poſt eum Zonaras *ὀφείλοντας τῷ βασιλικῷ* dixit, & oppoſuit, *τῷ δημοσίῳ ὀφείλοντας*: In quo tamen Scaliger parum ſibi cauit. In hoc vero cenſu perſonalium debitorum ſeptem numerantur. Primò *Conductores portuum & vectigalium*, id eſt portuenſium vectigalium & portoriorum, quæ ſcil. in portubus pro mercibus profeſſis & tranſuectis exiguntur: de quibus peculiaris *titulus ſup. lib. 4. t. 12. de vectigalibus & commiſſis*: vid. & *l.3.ſup de immunitate conceſſa*: denique Exagogicum & Iſagogicum intelligit. Secundò inter perſonales debitores memorantur *Publicani & Telonarij*, qui ſcil. vt ait *lex 2.ſup de Veteranis*, agentibus, id eſt, negotiatoribus in nundinis & emporiis imminebant, & ab his ob proponendas merces quid exigebant Publicani & Telonarij iidem. Sequentes perſonales debitores per Occidentem hîc ſubiiciuntur: *Præpoſiti Theſaurorum*, de quibus in *Notitia Imperij* ſub Comite S.L. vbi ea huiuſmodi Præpoſiti memorantur, & inter alios quatuor per Gallias: putà per Gallias Lugdunenſes, theſaurorum Arelatenſium, Nemauſenſium, Triberorum: Alioquin Præpoſiti Theſaurorum Philippoli meminit Baſilius *ep.* 264. Comitis Theſaurorum per Thracias Amm. Marcellinus *lib*, 29. *p.*414. Item, *Præpoſiti Baphiorum*, vel potius *Procuratores*; de quibus *Notitia Imperij*, vbi per Occidentem ſub Comite S.L. nouem huiuſmodi memorantur, & duo nominatim intra Gallias: putà Baphij Telonenſis, & Baphij Narbonenſis. Quid autem Baphia ſint, oſtenſum,

lib. 10. nempe officinæ fucandæ ſeu tingendæ purpuræ. Item *Procuratores Gynæciariorum*, ſeu *Gynæciorum*: de quibus eadem *Notitia Imperij*, vbi per Occidentem memorantur 16. & in his ſex per Gallias, putà Arelatenſis Gynæcij, Lugdunenſis, Remenſis, Tornacenſis, Triberorum, Auguſtoduni. Quid autem Gynæcium ſit? dictum *libro Decimo*, *ſuo titulo*. Item *Procuratores Monetariorum*, vel *Monetarum*, de quibus eadem *Notitia*, vbi ſex huiuſmodi per Occidentem memorantur, & in his tres per Galliam, Procurator monetæ Lugdunenſis, Arelatenſis, Triberorum. Tandem generaliter indicantur *cæteri*, *quos in chartis ſuis officium Palatinum cuſtodiebat*: quibus verbis comprehenduntur quoque Præpoſiti Barbaricariorum ſiue Argentariorum, cuiuſmodi memorantur in *Notitia* Arelatenſes, Remenſes, Triberorum: Quæ quidem exempla tanto lubentius commemoro, quòd Andromachum, cui hæc *lex* inſcribitur, Præfectum Prætorio Galliarum fuiſſe fermè conjicio.

§ Et adeò quidem his omnibus indulgentiam præbet Honorius, vt etſi huius indulgentiæ tempore non ipſi amplius ſuperſtites ſint; verùm hæredes eorum, etiam his hanc Indulgentiam proficere velit, Non eſt ſcil. ab hæredibus exigendum, quod ab ipſis qui contraxerunt peti non poteſt.

IV. * Idem" AA. Theodoro PF. P."

AB omni intra *Italiam* iugatione", quam munere Annonariæ functionis abſoluimus, etiam Glebalem penſionem iubet Serenitas Noſtra remoueri. Dat. Id. Septemb. Med." Baſſo & Philippo Coss. [408.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* velut temporaria à *Cod. Iuſt.*
" Reponendi hi Impp. HONORIVS & *Theodoſius*; vid. *Conſularia Theodoſ.*
" *Theodorus* ſub Honorio Imp. PP. *Italiæ* ſcil. vt vel ex hac ipſa *leg.* liquet.
" *Iugatio*, id eſt poſſeſſio ſeu iugorum modus, de quo dixi iam ad *l.* ... *ſup.* ...
" Mediolanum ſcil. poſt Stiliconem Rauennæ interfectum X. Kal. Septembris, id eſt fine ſuperioris menſis Ticino digreſſus Honorius ſeſe contulit: vide *Conſularia Theodoſ.*

COMMENTARIVS.

ITALIÆ Indulgentiam quandam tribuit *hâc leg.* Honorius: Anno D. 408. & pleniſſimam quidem. Eam quippe abſoluit & ab Annonariæ functionis munere, & à Glebali penſione ſeu præſtatione. A munere, inquam, annonariæ functiones, id eſt ab Annonis & ſpeciebus annonariis, quas ſcil. Itali præſtabant poſſeſſionum ſeu Iugationum ſuarum nomine, in ſpeciebus videl. annonariis ſeu Cellarienſibus: de quibus *l.* 16. *inf.* Id enim eſt *h. l. & l.* 14. *inf.* annonaria functio: Opponitur ſcil. ea diſertè in *d. l.* 14. titulis largitionalibus: id eſt, iis, quæ in Largitiones Principis referebantur, nempe in auro, argento, ære, & cæteris huiuſmodi ſpeciebus; de quibus *l.* 9. *infr. h. t.* Ruſum opponitur annonaria functio *hâc l.* glebali penſioni: *Glebalis penſio* eſt, quàm Senatores in auro glebæ ſeu poſſeſſionum ſuarum nomine præſtabant; de qua fuit *ſup.* peculiaris *titulus lib. VI. tit. II. de Senatorib. & glebali conlatione*; Proinde hæc Honorij mens eſt, remittere ſe per Italiam, non tantùm aliis poſſeſſoribus annonariam ſpecierum cellarienſium functionem, verùm etiam remittere ſe Senatoribus quoque glebalem auri penſionem. Quare iam non audio, qui aliter hîc interpretati *Glebalem penſionem* præſtatem; Neque quicquam eos iuuat Aurelij Victoris locus: Nam & eo ipſo loco Victor nonniſi vnicam parti Italiæ tributorum ſeu functionis & penſionis ſpeciem impoſitam ſolito tamen grauiorem memorat. Nempe ita res eſt, parti Italiæ ſub illa Tetrarchia quam memorat peculiaris annonariæ functionis modus impoſitus fuit, quò ſcil. exercitus & Imperator, qui ſemper aut maxima parte in eâ Italiæ parte aderant, ali poſſent; vnde & *Annonariæ Regiones* illæ proculdubio dictæ, à peculiari videl. illâ annonariâ ſeu ſpecierum Cellarienſium functione. Et verò de hac ipſa Italiæ parte *hanc ipſam leg.* accipio, quæ hac tempeſtate quandoque ſpeciali *Italiæ* appellatione deſignabatur, de quo dixi ſemel plenè ad *l.* 6. *ſup. de annona & trib.*

§ Vt id de *hac l.* ſentiam, præter iam dicta, facit & ipſa horum temporum ratio, & huius Italiæ partis ſtatus. Nempe quod Zoſimus luculenter oſtendit, & biennio ſuperiore, & his ipſis Conſulibus *Baſſo & Philippo*, Radagaiſo & Alarico ab Italiæ ingreſſu propulſando, ingentes per eam Italiæ partem exercitus poſiti fuerunt, eáſque Italiæ partes pertreptauête, ipſo etiam Honorio & ducibus Stilicone & Saro, in eâ Italiæ parte cum exercitu conſiſtentibus, in quo ſanè tractu erat Ticinum, Rauenna, Bononia, Mediolanum quarum fermè ideò frequens hac in re mentio apud Zoſimum. Quare, cùm Stilicone ipſo ſuperſtite, eâ quam dixi ratione, pars illa Italiæ cùm maximè afflicta attritáque fuiſſet paucos ante dies Stilicone Rauennæ interfecto, Honorius *hâc leg.* (quæ ſanè prima *hoc Codice* poſt Stiliconis cædem eius conſtitutio occurrit,) Italiæ parti illi hanc Indulgentiam dederit.

§ Illud obſcurum, num Honorij hæc Indulgentia ſit præteriti temporis ſeu Reliquorum: an verò in futurum, quaſi Italiam quam dixi in futurum liberet ab annonaria functione & glebali conlatione. Quod mihi vero ſimilius ſit: quaſi non ſufficiente ea iam iſtis functionibus, vtpote non hoſtium quidem incurſione vaſtata, verum hoſtium metu ab ingenti exercito adeſa: Deinde apertis *huius l.* verbis, ABSOLVIMVS, inquit, *munere Annonariæ functionis*; item, *glebalem penſionem* REMOVERI. Quæ formulæ ſanè indulgentiam in futurum indicant.

V. * Imp.

v. * Imp." Honor. & Theod. aa. Honoratis,& Poſſeſſoribus" per *Africam*.

Reliqvorvm ex fiſcalibus titulis cuncta debita Noſtræ Manſuetudinis indulgentia ſubſequatur": &c. Dat.vii.Kalend. Decemb.Poſt" Conſ. Honor.viii. & Theod.iii.aa. [410.]

NOTÆ

* Abeſt & hæc *lex* velut temporaria à *Cod.Iuſt.* προθέσμως verò hic admiſſum ab *huius Codicis* Conditoribus: hæc enim *lex* ſextâ tempore poſterior eſt.

" Scribendum hic *Idem AA.*

" Id eſt proſequatur; & ſic,Reliqua omnia indulgemus.

" Id eſt Anno Dom. 410.

vi. * Idem aa. Macrobio" Proconſ. Afric.

Considerantes *Africæ* deuotionem", vſque in initium *Fuſionis" Quintæ"* vniuerſa reliqua, quæ tam ad Arcam" Sublimium Poteſtatum", quàm ad Largitiones" pertinent, relaxari præcipimus. Priuatæ quoque rei" debita ſimiliter relaxamus: chartis" abolitis,quibus debita publica continentur. Dat.vii.Kal. Iul.Rau.Varane Cons,[410.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* velut temporaria à *Cod.Iuſt.* Anteuertere porrò vt dixi, debuit hæc *lex* ſuperiorem.

" *Macrobio* huic Procoſ. Africæ vnica hæc *lex* inſcripta *hoc Codice* occurrit: videri poſſit hic idem cum Macrobio, qui Vicarius Hiſpaniarum fuit A 399.400 vt docet *lex* 15 *inf.de paganis*: *lex* 61.*ſup.de curſu publ.* Forte etiam idem ille qui & Præpoſitus S.Cubiculi fuit,duodecimo poſt *hanc L.*anno,id eſt A.422:vt docet *lex* 1.*ſup.de Præpoſ. S.Cubiculi*: quique Saturnalium & nonnullorum aliorum Scriptor eſt.

" De hac *Deuotionis* voce v.*Gloſſ.Theodoſ.* & quæ mox dicam.

" *Fuſio*, pro Indictione: quod Cuiacius primus animaduertit,de quo mox.

" Id eſt vſque in initium A D. 408. de quo mox.

" De hac *Arcâ*,& titulis,qui ad Arcam P.P. pertinent ſunt præterea *hoc titulo* quatuor *leges*: putà *lex* 3. *ſup.* *l.*9.16.*vlt.* *inf.h t.*

" *Sublimium* Poteſtatum, id eſt Præfectorum Prætorio.

" *Largitiones*,ſacras ſcil.quæ ſub Comite S.L.erant v.& *l.*3.*ſup.*

" Quæ ſub Comite R.P.erant.

" De hoc *Chartarum* abolendarum more & iuſſione, in Indulgentiæ conceſſione fidem faciunt *tres* inſuper huius tituli *leges*: putà *lex* 2.3.*ſup.* & *lex* 16.*inf.* de quo dixi ſemel ad *l.*2.*ſup.h t.*

COMMENTARIVS.

Africæ prouinciæ Proconſulari duæ hæ Indulgentiæ tribuuntur ab Honorio eodem Anno 410. In quibus collocandis προθέσμως admiſſum eſt ab *huius Codicis* Conditoribus. Et cauſam huius Indulgentiæ Africæ Proconſulari à ſe datæ prodit Honorius his verbis: *Conſiderantes*, inquit, *Africæ deuotionem.* Quo *Deuotionis* verbo quid Honorius intelligat, videndum eſt. Putet igitur quis indicari canonis Vrbicarij, ad vſum videl. & annonam vrbis Romæ, collationem: quandoquidem notum eſt, Africam nutriculam fuiſſe vrbis Romæ: notum & *Deuotionis* verbo ſubinde *huius Codicis* conſtitutionibus deuotionem circa tributorum illationem exhaudiendam: quod Gloſſæ Theodoſianæ oſtendunt. Et tamen Deuotionem Africæ aliam huius temporis peculiarem ab Honorio indicari cenſeo: quâ videl. Africa in obſequio Imperatoris Honorij ſtetit, aduerſus Attali Tyrannidem: de qua accipienda quoque eſt *lex pen.& vlt.ſup.de Indulg criminum*: quò etiam reſpicere puto *l.* 1. *ſup.de terris limitaneis*: & *l.* 51. *inf. de hæreticis.* vt & *l.* 2. *ſup. de litterum & itin. cuſtod.* Hiſtoria ſic habet: Cùm Alaricus Gothorum R. ad vrbem Romam cum exercitu ageret, Attalus Præfectus Vrbis Romæ, volente Alarico, à Romanis Imp. factus fuerat. Inde pars magna Italiæ eum pro Imperatore agnoſcere coacta. In Africa ſpes vtrimque: & proυt ea in alterutrius fide & deuotione maneret, ita ſumma rerum eò inclinatura videbatur: & ſi ea Attalo cederet, Honorius imperio ceſſurus & ad Theodoſium Iun. in Orientem fugiturus erat. Quare eò conatus vtrimque verti: & quidem Alaricus ſuadere Attalo, vt idoneas copias in Africam & Karthaginem mitteret, quarum ſcil. opera Heracliano Comiti Africæ (cui inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 51. *inf. de hæreticis.*) qui partes Honorij ſectabatur, imperium abrogaret; Verùm Attalus facilè ſe Carthagine & Africâ potiturum ratus, poſthabito Alarici conſilio cum paucis copiis militare in Africa imperium Conſtantino tradidit; verùm Conſtantinus ille in Africa ab Heracliano interfectus: Poſt hos irritos miſſi ab Attalo Ducis in Africa conatus, Iouius Attali Præfectus Prætorio, aliquandiu quidem, Barbaros ad gerendum aduerſus Heraclianum bellum mitti oportere cenſebat; Interea tamen Honorij cauſæ fauere cœpit, & Attalum apud Alaricum inconciliare non

desiit;

deſiit; irritis etiam ſpebus Attali in Africâ, qui cum pecuniâ tantum quoſdam in Africam miſerat, vt ibi rebus ſuccurrerent. Interea Heraclianus ex Africa ad Honorium pecuniam miſit ingentem, vnde militum beneuolentiam Honorius ſibi conciliauit: ſed & idẽ Heraclianus portus & littora Africæ præſidio multiplici vallauit, quò pertinet quoq; *lex 1. ſup. de terris limitaneis*: denique idem annonam ex Africâ ad Vrbem Romam ne ſubueheretur ſedulò cauit; vnde ingens fames Romæ exorta. Itaque Senatus iam ferme omnis cenſere, vt Barbari cum Romanis militibus in Africam mitterentur, eorum præfectura Drumæ tradita, quod ſoli ferme Attalo diſplicuit. Mox itaque imperium ab Alarico Attalo abrogatum. Quæ omnia memorant Zoſimus *lib.6 pag.*827.828.829.830. Sozomenus *lib. 9.cap.* 8. Socrates *lib.7.cap.* 10. Hæc igitur illa eſt *Africæ deuotio*, quam Honorius hîc intelligit: quo ipſo elogio eam hoc ipſo Anno 410. proſequitur in mãdatis Marcellino Karthaginem miſſo ad collationem datis *pag.5.& 259.* quâ mutuam ſe hanc debitorum indulgentiam tribuere profitetur: Ea verò talis eſt; Vt, *l. 6.* omnium Reliquorum Indulgentiam ei concedat, vſque ad initium A.D.408. quam *quintæ fuſionis initium* vocat, de quo mox plura. Omnium, inquam, Reliquorum, quæ triplicis generis erant, puta pertinentium vel ad arcam Præfectorum Prætorio (de quâ fuit quoque *lex 3. ſup.* eritque *lex 9. 16. & vlt. inf. h. tit.* vel ad ſacras Largitiones, vel denique ad res Principis priuatas. Nempe triplex hæc collationis ſpecies fuit; pars, in vſus Præfecti Prætorio (quæ *ἐπιστολ. & κανόνα* fuit) pars in publicos vſus, pars in principis, de quo pleniùs ad *leg. 9. inf.* Cæterum cum ad Africam *hæc lex* pertineat, hûc reſpiciunt ſub Comite S. L. *Comes Titulorum Largitionalium per Africam, Rationalis ſummarum Africæ, Procurator Gynæcij Carthaginenſis Africæ, Procurator Baſiorum per Africam, item ſub Comite R. P. Rationalis rei priuatæ per Africam & Rationalis rei priuatæ fundorum domus diuinæ per Africam.* Et hæc quidem *lege* 6. primùm conceſſit Honorius: At enim *l. 5.* poſtea pleniorem Africæ Indulgentiam conceſſit; nempe Reliquorum ex Fiſcalibus titulis omnium in præſens vſque tempus.

¶ Duo ſuperſunt in *l. 6.* obſeruanda. Primum eſt de *Chartarum abolendarum* more, vbi Indulgentia concederetur, de quo iam plenè dictum ad *leg. 2. ſup.* Secundò notandum quod Cuiacius primus animaduertit *fuſionem* pro Indictione vſurpari à conſequenti antecedens: nam & ita *fuſio* de ipſa Illatione publica vſurpatur *in l. 27. §. ſi quid cloacarum: π. de vſufructu.* & in *Gloſſis* Philoxeni, Fuſio *εἰσφορὰ δημοσίων*; & mox, Fuſiones, *Συντέλειαι εἰσφοραί*: Fundere ſcil. eſt erogare; Sammonius,

——fruſtraque immenſa nummi'ma' afundes

vnde & *effundere*, *pro fundere* Et *Refuſio* poſſeſſionum, Ambroſio, *in Apologia Dauidis*, *cap.* 8. Ex hâc interim *Fuſionis* voce apparet, vnde *Indictionis* nomen, quoue item ſenſu inditum fuerit: nempe *Indictio*, ab antecedente: *Fuſio* verò, à conſequente: vnde ſimul liquet, quam ioculares ſint Cedreni rationes nominis *Indictionis*: quaſi *Inactio*, à pugna actiaca: vel quaſi, *Indicatio*. Clare enim hinc conſtat, à collatione tributaria hanc appellationem deſumptam. Hinc & Græcis *ἐπινέμησις* Indictio, *Diſtributio* apud Palladium *in dialogo rerum geſtarum Ioannis Chryſoſtomi*: quomodo & apud Codinum *de originib. Conſtantinopol.* interpres *δευτέραν ἐπινέμησιν ſecundam diſtributionem* vertit *ἐπινέμησις* eſt *indictio*, & quidem tributoria, quæ fit per diſtributionem, peræquationem: Nam Baronij error eſt, qui id ad diſtributionem militaris annonæ referebat: vt & Scaligeri, qui ad diſtributionem ſeu largitatem Principis. Denique videre eſt, Indictionum harum mentionem fieri, cùm de re tributariâ agitur: quod oſtendunt non tantum nouem *huius tituli* conſtitutiones, verùm etiam reliquæ: puta *lex 1. ſup. de iure fiſc. lex 11. de curſu publ. l. vn. de claſſicis l. 14. de nauicul. l. 18. de ſuſceptor. l. 3. de equorum conlat. l. 33. de annonâ & trib. l. vlt. de conl. don. l. 173. inf. de decurion.*

¶ Ex *eâdem* interim *l. 6.* collatâ cum *l. 9. & 16. inf.* apparet, veram eſſe obſeruationem, Africæ proconſularis dictiones Orientalibus vna deductiores eſſe; quod etiam oſtendet *lex 8. inf. h. t.* Vt proinde Africa Proconſularis Indictionum initium conſurgat ab A.D.314. cùm Orientales conſurgant ab A.D.313. quod poſterum ex *Chronico Alexandrino* diſerte liquet. Cauſam quis non aliam putet, quam quia Anno demum 313. Proconſularis Africa in Conſtantini M. poteſtatem venit, poſt miſſum videl. eò Maxentij Tyranni caput; vt proinde à ſequente demum Anno Africæ Proconſularis Indictionum initium conſurgat. Sanè cùm de Maxentij in Africam impotenti dominatu liqueat ex incerto Rhetore Gallicano Panegyrico ſexto, *cap.* 16.& 21.& Zoſimo *lib.* 2. item liqueat ex eodem Zoſimo, Karthaginenſes 40. millia militum Maxentio aduerſus Conſtantinum M. præbuiſſe. Sanè Nazarius *altero panegyrico cap.* 32. non illicò aut placidè Africam ſub imperium Conſtantini veniſſe oſtendere videtur, imò turbidè aliquid egiſſe. Imò ſeriùs adhuc *Africæ diœceſis* in obſequium Conſtantini veniſſe videtur: Quandoquidem duodecimam Indictionem Honorius Anno D. 401. de diœceſi Africanâ agens, *l. 3. ſup. de equorum conlat.* tribuat, quæ aliâs in Oriente decima quarta, vt ex *Chronico* Marcellini, & *Alexandrino* liquet. Verùm Africam citiùs ad obſequium Conſtantini M. veniſſe cùm aliis argumentis liquet, tùm ex frequentibus ſtatim A. 313. ad Anulinũ PC. Africæ, deque eo & ad Cæcilianũ Conſtantini M. epiſtolis & conſtitutionibus: quarum mentio apud Euſebium *lib. 10. c. 1. 5. 6. 7.* Auguſtinum *ep.* 68. de quo dicam ad *l. 1. inf. de Epiſcopis.* Quare iſtam Indictionum differentiam per Italiam & Africam inde proceſſiſſe puto, quod Conſtantinus in poteſtatem ſuam iis redactis, ſeriùs nonnullis tributa *indicere* & ad tributorum collationem eas vocare inſtituit; prout videl. afflictæ magis vexatæque à Maxentio fuerant. Hinc igitur ſtatim vt Italiâ potitus Conſtantinus A.D. 312. ad collationem iam vocauit: contrà Africam Proconſularem, nonniſi ab A.D.314. Diœceſim Africæ, nonniſi ab A.D.315. Indulgentiâ videlicet atque eò conceſsâ. Quò pertinere videantur illa veteris Conſtantinianeæ Inſcriptionis, quæ Emeritæ in Hiſpaniâ, REMISSO VBIQVE TRIBVTO. &c.

VII. * Idem AA. Ioanni. PF. P."

CAMPANIÆ, *Tuſciæ, Piceno, Samnio, Apuliæ, Calabriæ, ſed* & *Brutiis*, & *Lucaniæ*, ex omni præſtationis modo, quem antiqua ſolemnitas" detinebat", quattuor" partes iubemus auferri: ita, vt ex *Indictione Decima*", quinque annorum Indulgentiâ contributâ", partem" ſoluant publicæ functionis. ¶ Ad reparationem ſanè curſus, intra indulgentiæ tempus quidquid fuerit poſtulatum, id ſolum conferri cenſuimus. Dat. VIII. Id. Maij, Rauen. Lucio v.c. CONS. [413.]

NOTÆ

* Abeſt & hæc *lex* velut temporaria à *Cod. Inſt.* Hanc *leg.* non indicari *l.14. inf.* ad eam probabo.
" *Ioannes* Præfectus Prætorio, Italiæ ſcil. ſub Honorio Imp. vt vel ex prouinciis Italiæ hic expreſſis appaiet: v. de eo plura in *Proſopogr.*
" *Antiqua ſolemnitas*, eſt antiquus præſtationis modus.
" *Detinebat*, id eſt, continebat.
" De quinque.
" Id eſt Conſulatu Varanæ, A.D. 410.
" *Contributa*, id eſt in vnius anni præſtationem reductâ: quinque annis pro vno computatis.
" Quintam è quinque, ſeu vnam.

COMMENTARIVS.

ITALIÆ prouinciis, quæ hîc enumerantur, octo, puta *Campania*, *Tuſcia*, *Piceno*, *Samnio*, *Apulia*, *Calabria*, *Brutiis*, *Lucania*, Indulgentiam quandam tributorum tribuit *hâc leg.* Honorius Imp. quæ Sexta iam eſt ex Honorianis Indulgentiis *hoc titulo.* Indulgentia verò iſthæc eſt, quòd quintam tantum partem veteris & ſolemnis præſtationis, eas prouincias inferre velit: & ſic integri quinquennij, quod currere cœpit ab Anno Dom. 410. ad Annum vſque 414. vnius Anni tantùm ſolutionem præſtare: cuius quinquennij dimidia & vltra pars iam huius Indulgentiæ tempore effluxerat: Data enim eſt hæc *lex* menſe Maio Anni Domini 413. Quæ quidem ſingularis Indulgentiæ ſpecies eſt, partim in præteritum, partim in futurum: ſic vt, quomodo hæc ipſa *lex* loquitur, *quinque annorum Indulgentiâ contributâ*, ſeu quinque annis in vnum collatis, vnius tantùm anni canon ſeu tributum ſoluatur. Cum quâ quinquennali Indulgentiâ miſceri nolo Quinquennales Indulgentias quinque annorum continuorum, quæ ab Imperatoribus nonnullis tributæ: qualis eſt Conſtantiniana, de qua Eumenius *Gratiarum actione Flauienſium nomine.* Et id quidem primo loco *hâc leg.* obſeruandum.

¶ Secundò notandum, hanc Indulgentiam eſſe generalem omnium titulorum; *Ex omni*, inquit, *præſtationis modo quem antiqua ſolemnitas deſtinabat*: Et mox, *publicæ functionis.* Quo etiam argumento inter alia liquet, *legem* 14. *inf.* non *hanc leg.* intellexiſſe. Et ſanè exceptio quoque vnius curſus publici *hâc leg.* id euidentiſſimè demonſtrat.

¶ Tertio igitur loco notandum, ab hac Indulgentia *Exceptionem* quandam poni ab Honorio: quæ fortè etiam indicatur *initio*, *l.11. inf.* Nempe eam curſus publici reparationem excipit; de quâ curſus publici reparatione *leg.* 34. 42. *ſup. de curſu public.* vid. & *l.4. ſup. de murileg.* ad quam quidquid poſtulatum fuerit, integrè conferri vult: Vnde apparet hinc quantus curſus publici fauor fuerit: vt à generali indulgentia exciperetur: de quo plenè ſuo titulo: inde, quantoperè curſus publicus per illas Italiæ prouincias hoc tempore concidiſſet.

¶ Nunc de duobus videndum eſt circa has prouincias. Et primò quidem, quod Quartum hîc eſt, quænam ratio fuerit Honorio huius Indulgentiæ illis prouinciis tribuendæ, harum prouinciarum ſcilicet deuaſtatio per Gothos ſcilicet, & ante, & poſt captam ab Alarico ſeu Gothis Romam: ac maximè poſt alteram Vrbis Romæ irruptionem, quæ contigit extremo Anno Domini 409. attritæ illæ prouinciæ maximè fuerunt. In genere de Italiæ & Vrbis ſolo *l.20. ſup. de tironibus.* De Piceno Zoſimus *lib.* 5. *p.* 813. *lib.* 6. *p.* 831. de Tuſcia, Rutilius Numantianus. De Campania, teſtis idem Honorius, *l.12. inf. hoc tit.* & de Nolanâ nominatim vrbe Auguſtinus *lib.* 1. *de Ciuitate Dei*: *c.* 10. de Campaniâ iterum Lucaniâ, Brutiis, & metropoli eius Rhegio, Zoſimus *lib.* 6. *pag.* 1. 830. vbi perperàm Βρεττανία, pro Βρεττία legitur. Olympiodorus, *apud Photium*, Philoſtorgius, *lib.* 12. *c.*3. Paulus Diaconus ſeu hiſtoria miſcella *lib.* 13. Palladius dialogo 13. Iornandes *Geticis c.* 30. vbi tandem etiam Alarichus, in *Siciliam* traiicere cogitans mortuus eſt. Poſt quam Vrbis Romæ Italiæque prouinciarum illatum vaſtationem, Alaricique mortem, vt Romæ inſtaurandæ, ita & prouinciis illis ſubleuandis Honorius incubuit: de quo dixi ad *Philoſtorgium lib.* 12. *c.*5. Id quod omninò huic tempori congruit, Anno Domini 413. & 414. vt *ibidem* oſtendi. Hæ inquam octo prouinciæ à Gothis tùm vaſtatæ; interea dùm Honorius in Flaminia (quæ Piceno proxima) Rauennæ hæreret: eâque prouincia cum Venetia Æmilia & Liguria iam antea primo Gothorum impetu Anno Domini 408. & ſecundo Romam procinctu 409. deuaſtatæ fuiſſent; de quo vid. Zoſimum *lib.*5. *p* 813. 812. *lib* 6. *p.*819. *in f.* 830. 831.

Hinc igitur iam patet (quod Quintum) quo nexu ſeu vinculo inter ſe hæ octo prouinciæ hîc cohæreant: non quaſi ex his peculiaris tùm *diœceſis* conſtaret: verùm quia in Italiæ vrbiſque ſolo conſtitutæ per Gothos, poſt alteram vrbis Romæ irruptionem, deuaſtatæ fuiſſent. Ergo communione *mali* inter ſe ſociatæ, non peculiaris

diœceſeos vinculo, ſeu compage deuinctæ. Vnde iam conficitur has prouincias non ideò nunc hîc coniungi, quod peculiarem illæ *Vicarij* vrbis diœceſim conſtituerent; quando neque *Valeria* hic numeratur, quæ certè ſub Vicario Vrbis Romæ pariter fuit, vt diſcimus ex *leg. 5. ſup. quibus equorum vſus*, & ex *Notitia*, neque tres præterea prouinciæ ſeu inſulæ *Sicilia*, *Sardinia*, & *Corſica*, quæ & ipſæ ſub Vicario V. R. erant eâdem *Notitiâ* teſte: Ac multò minus has prouincias cum *Vrbicariis* regionibus eaſdem fuiſſe: atque adeò non *hanc leg.* indicari *l. 14. inf. hoc tit.* de qua ad *eam leg.* plura. Et alioquin diuerſam harum prouinciarum enumerationem fieri, detractis vel additis aliis videmus: veluti apud Trebellium Pollionem in *v. Tetrici*: *Correctorem*, inquit, *totius Italiæ fecit, id eſt, Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Bruttiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ, atque Vmbriæ, Piceni & Flaminiæ, omniſque annonariæ regionis.* Abſimilis etiam Notitia Italiæ prouinciarum, quâ continetur, *l. 17. inf. de appellat.* Abſimilis expreſſio prouinciarum Italiæ in Synodo Sardicenſi apud Athanaſium *Apol. 2.* & ipſum Athanaſ. *ad ſolit. vit. ag.*

VIII. * Idem[″] AA. Seleucho PF. P.[″]

NAVICVLARIIS intra *Africam*[″], ex *Quartadecimâ*[″] *Indictione* Conſulatus Valentiniani Aug. III.[″] & Eutropi. v.c. vſque ad *Indictionem Quartam*[″] Conſulatus noſtri ſepties[″], & Theodoſi iterum, omnia reliqua indulgemus. Dat. III. Non. April. Rau. Conſtantio & Conſtante Coss. [414.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.
″ *Seleuchus* ſub Honorio Imp. Præfectus Prætorio Italiæ ſcilicet: in qua Præfectura, & Africa fuit. v. *Proſopogr.*
″ Proconſularem.
″ Imò *prima* ea vocatur *l. 3. ſup.*
″ Id eſt A.D. 387.
″ Imò *quinta* ea vocatur *l. 9. 10. inf.*
″ Id eſt A.D. 407.

COMMENTARIVS.

AFRICÆ *Naviculariis* Vicennalem omnium Reliquorum Indulgentiam Honorius ab Anno D. 387. ad Annum 407. tribuit, hâc Conſtitutione quæ SEPTIMA eſt Honorij Indulgentiarum *hoc titulo*: Anno D. 414. Nempe vt cæteroquin Honorius hoc Anno Africam ſubleuatum iuit (quod ſuperiore menſe emiſſa ab eodem conſtitutio ad Hadrianum PP. oſtendit: cuius tres partes *hoc Codice* continentur: purà *lex 11. ſup. de curioſis*: *leg. 33. ſup. de erogat. mil. annon. leg. 12. ſup. de metatis*) ita & hâc eidem ſuccurſum voluit, poſt Heraclianum videl. in Africa ſuperiore Anno debellatum: & prouocandæ eius in poſterum deuotioni præciſâ inter alia præcipuâ calumniandi materiâ ex annoſis & veteribus Reliquis. Septennij igitur poſtremi tantùm Reliqua ab Anno Dom. 407. in hunc Annum 414. à Naviculariis inferri vult Honorius, vicennij præcedentis Reliquis remiſſis: Cuiuſmodi vicennalis indulgentiæ alterum exemplum ſuppeditat *lex 16. inf. Naviculariis*, inquam, qui annonam ex Africa ad vrbem Romam ſubuehebant: de quibus *ſuo titulo ſuprà, lib. 13. t. 5.* cuius tituli *lex* 38. ſeu *vlt.* hoc ipſo Anno ad eoſdem Africæ Naviculários pertinet.

§ Interea ſingularis hæc admodùm *lex* eſt in Indictionum argumento: quæ tamen ipſa cum aliis pugnare videatur. Nam quæ in Valentiniani III. & Eutropij Conſulatum incidens Indictio hic *Quartadecima* dicitur, ea in *l. 3. ſup.* ab eodem Honorio *prima* dicitur: ab aliis *Quintadecima* notatur: Rurſum quæ in Honorij 7. & Theodoſij iterùm Conſulatum incidens *Quarta* hîc dicitur: eam Theodoſius Iunior *l. 9. 10. inf. hoc t.* *Quintam* vocat, adſcripto nominatim Conſulatu *dict. leg. 9.* ab aliis *Sexta* dicitur: Quare Ill. Scaliger *lib. 5. Emendat* pro *quartadecima*, reponebat *decimamtertiam*: at *lib. 3. Canon. Iſagog. p. 305.* *Quintamdecimam*, pro Quarta *lib. 5. Emendat.* Sextam. Petauius quoque *Quintamdecimam* probabat: ſed pro *Quartà*, Quintam ex *leg. 9. 10.* reponebat. Verùm & *hanc leg.* & *alias* ab Emendatione, vnicâ obſeruatione vindico: Nempe, quod Indictionum initium non vbique idem fuerit: Nempe enim *Italicam* Indictionem ab Anno Dom. 312. duci video: quò pertinent *lex 3.* & *l. 7. ſup. h. t.* Orientalem ab Anno D. 313. quò ſpectat *lex 11. ſup. de curſu publ.* *l. 11. ſup. de iure fiſci*: *l. 9. 10. 16. h. t.* *l. vn. ſup. de Claſſicis*: *l. 14. ſup. de Navicular.* *l. 173. ſup. de decurion.* *l. 33. ſup. de annona & tribut.* *l. vlt. ſup. de conlat. donatar.* Karthaginienſem Africæ Proconſularis ab Anno Dom. 314. quò pertinet hæc *lex* 8. & *lex 6. ſup.* Africæ diœceſeos ab Anno D. 315. quò ſpectat *lex 3. ſup. de Equorum collat.* His ita diſtinctis, apparet omnia recte habere.

IX. * Idem

IX. * Idem AA. Anthemio PF. P."

PEr omnes prouincias *Orientis* ex *Indictione Vndecima Valentiaca*", in *Quintam* vſque nuper" tranſactam *Indictionem*, annorum ſcilicet quadraginta, id eſt, ex Conſulatu Diuorum Valentiniani & Valentis iterum" Auguſtorum, vſque" ad Conſulatum inuictiſſimi Honorij Patrui" mei ſepties", & meum iterum, omnium generalium" titulorum ſub æquâ lance", tam Curiis, quàm conlatori" priuato, & Patrimoniali: Diuinæ quinetiam domui, omnique iuri munifico", necnon & cellariis", præter" trium metallorum debitoribus (Docimeni, Proconenſis, & Troadenſis) conceſſimus reliqua: ſiue ſpecies, ſiue æs", pecunia, aurum, argentúmque debetur: ita vt nec horreis, & " Præfectoriæ Arcæ, nec noſtro aliquid ex his Ærario debeatur. Sequentis temporis debitis ex *Indictione ſexta* vſque ad præſentem *Duodecimam* emergentibus neceſſitatibus reſeruatis. Dat. v. Id. April. Conſtantinop. Conſtantio & Conſtante Coss [414.]

DE eadem re ſcribtum Edictum ad Populum, ad Marcianum Com. S. L. Muſellio Præpoſito ſacri cubiculi, *de titulis ad domum ſacram pertinentibus*. Ad Rectores prouinciarum, & *de metallariis* edictum ad Populum per prouincias Illyrici", & ad Rectores prouinciarum.

NOTÆ.

* Et hæc *lex* Abeſt à *Cod. Iuſt.* velut temporaria. Hanc *leg.* ſuam memorat Theodoſius Iun. *l. prox.* 10. & *l.* 11. Et imitatur *l.* 16. *inf.*

" *Anthemius* PP. ſub Theodoſio Iun *Orientis*, vt apparet ſtatim ex *initio legis*: v. *Proſopogr.*

" Ita rurſum vocat *l.* 10. *prox.* id eſt A.D. 368.

" Id eſt A.D. 407.

" *Nuper*, ante ſeptenn.

" Id eſt, A.D. 368.

" Incluſiuè ſeu tranſactum: alioquin ἀδιεχεία eſſet aut ὑπόλεγειν, cùm nonniſi 39. forent.

" Hinc quoque apparet *hanc l.* Theodoſio Iun. tribuendam eſſe.

" Id eſt A.D. 407.

" *Generales* tituli, quibus *perſonalia debita* opponuntur *l.* 3.

" Dimenſione, *l.* 16. *inf.*

" *Munificum ius*, *h. l.* & *l.* 16. *inf.*

" *Cellaria*, ſpecies Cellarienſes, *l.* 16. *inf.* de quo dixi ad *l. vlt. de off. Iudiciorum*, & ad *l.* 6. *ſup. de annona & tribut.*

" Repetitur hoc, *l.* 11. *inf.*

" Vid. *ſup. tit. de conlat. æris.*

" *Nec.* " Vtrique, *d. l.* 6.

" Metallorum ſeu lapidicinarum per Illyrici tractum mentio quoque *l.* 8. *ſup. de metallis.*

" De hac *ſubſcriptione* mox.

" *Præpoſitus S. Cubiculi* hic adhuc Comiti S. L. poſtponitur: qui octennio pòſt, A.D. 422. prælatus eſt: dixi *tit. de Præpoſ. S. Cubiculi.*

COMMENTARIVS.

THeodosii Iunioris, qui Orientis Imperio præerat, Indulgentiæ Tributorum ſex *hoc titulo* ſequuntur, quarum vt hæc prima, ita & omnium pleniſſima eſt: Ita quidem etiam; vt duæ proximæ, putà *lex* 10. & 11. ad huius interpretationem pertineant: & *lex* 16. ad huius inſtar & exemplum efformata ſit. Pleniſſima, inquam, hæc Indulgentia eſt triplici ratione; tùm ratione temporis, tùm ratione locorum, tam ratione ſubiectæ materiæ, id eſt, debitorum publicorum.

Rationes *Temporis*, inquam; quod hîc primo loco notandum eſt. Nempe enim quadraginta annorum ſolidorum hæc Indulgentia eſt ab Anno videl. 368. ad A. D. 407. incluſiuè: id enim tùm quadraginta annorum numerus requirit, tùm expreſsè oſtendunt extrema *legis*: vbi ab Indictione ſexta, id eſt ab A. D. 408. huius Indulgentiæ finis computatur.

Secundò hæc Theodoſij Iun. Indulgentia pleniſſima eſt ratione *locorum*: Eam ſcil. omnibus Orientis prouinciis tribuit: quod accipi poteſt de Orientis diœceſeos prouinciis, quæ ſub Comitis Orientis diſpoſitione erant, vt quinquennio poſt *hanc legem* teſtatur *Notitia Imperij*: nempe Palæſtina, Phœnice, Syriâ, Cypro, Cilicia, Palæſtina ſecunda, Palæſtina ſalutari, Phœnice Libani, Eufratenſis, Syria ſalutari, Oſrhoena, Meſopotamia, Cilicia ſecunda, Iſauria, Arabia. Poſſit tamen quoque accipi de vniuerſo Orientis Imperio, vel ſaltem Præfecturâ Prætorianâ Orientis: illud; argumento eorum quæ de metallis & prouinciis Illyrici adiiciuntur: iſtud, propter Anthemium PP. Orientis, ad quem hæc *lex* data eſt.

Tertiò pleniſſima eſt hæc Theodoſij Iun. Indulgentia ratione *Titulorum*, ex quibus publico quid debetur: cui egregiè reſpondet Marciani Imp. Indulgentia Reliquorum *Nouella* 2. Omnium ſcil. generalium titulorum (de qua voce dixi ad *l.* … *ſup.*) hæc Indulgentia eſt; à quibuſcunque, cuicunque, & in quocunque genere debitorum. A quibuſcunque, & cuicunque: ſiue, inquam,

à Curiis, ſeu Curialibus, (qui ſcil. Suſceptores & Exactores erant, de quo iam ad *leg. ... ſup.* ... ſiue à conlatoribus ipſis, ſiue priuatis, ſiue patrimonialibus: id eſt à poſſeſſoribus, vt loquitur *dicta lex 16. inf.* priuatæ rei & patrimoniali collationi obnoxiis, ſiue diuinæ Domui; ſiue alij cuicunque iuri munifico: Quinimò & Cellariis, id eſt inſtructioni annonariæ Palatiorum, Prætoriorum, Manſionum; de quo dixi ad *leg. 6. ſup. de annona & tribut. & l. vlt. ſup. de off. Iudicum omn.* quod & ipſum Marciani Indulgentiâ exprimitur *d. Nouella* 2. cùm altoquin ſingularis horum ratio videretur.

Quartò, pleniſſima eſt ratione *Materiæ*: ſiue, inquam, ſpecies, ſiue æs, ſiue pecunia debeatur: ſiue denique aurum, argentum: quæ duo tamen poſtrema in Indulgentiis excipi ſolita quandoque: Io Iulianea ſanè excipiuntur *l. 1. ſup.* vbi plenè dixi.

Quintò pleniſſima adhuc eſt hæc Indulgentia, & huic ſimilis *d. lex 16.* cuicunque Reliqua debeantur, ſiue horreis, ſiue Arcæ Præfectoriæ, ſiue vtrique Ærario: Nempe bis tributa inferebantur, quod ipſum docuit quoque *lex 3. ſup. l. 13. & 16. inf.* de Arcâ Præfecti Prætorio, docet quoque *lex 3. 6. ſup. lex 16. & l. vlt. inf.* & *lex 19. ſup. de erogat. mil. ann.* à qua Præfecti Prætorio Arca, *Arcarij* Præfectorum dicti; quorum meminit Caſſiodorus, 1. *variarum* 1.

Et hæc quidem de huius Indulgentiæ amplitudine: quâ cauſâ etiam (quod Sexto loco hîc notandum) hæc *lex* non tantum ad Anthemium PP. emiſſa eſt, verùm quod oſtendit ſubſcriptio *legis*, de eadem re ſcriptum hoc Edictum, ſeu hæc Indulgentia ad *Populum* indiſtinctè velut debitorem, ad *Comitem S. L.* quia hæc Indulgentia quoque pertinet ad ea quæ ſacro Ærario, ſeu Principis Largitionibus debebantur: Item ad *Præpoſitum S. Cubiculi*, quia & ad diuinæ Domus debita hæc Indulgentia pertinet, qua cauſa ad eum ſcriptum nominatim dicitur Edictum de *titulis*, ſeu ſuper titulis *ad Domum ſacram pertinentibus*: Diuina ſcilicet Domus ſub Præpoſito S. Cubiculi fuit: de quo plenè ad *leg. 2. ſup. de Palatinis S. L.* & ad *leg. vn. ſup. qui à præb. Tironum.* Item ſcriptum hoc Edictum ad *Rectores Prouinciarum*, vt quos tributariæ rei omnis cura ſpectabat. Poſtremùm ad populum & Rectores prouinciarum Illyrici *de metallariis*, id eſt ſuper metallorum debitoribus: nam & his Indulgentia data, exceptis de quibus mox. Mirum interim hîc, non & de ea re ſcriptum ad Comitem R. P. cùm tamen de vtroque Ærario hæc *lex* ſit. Certe ſimilis planè indulgentiæ Marciani Imp. *Nouella* 2, ſubſcriptio eſt: Sic quidem vt ad Comitem quoque R. P. Eodem exemplo ea ſcripta dicatur: *Scripta Palladio viro Illuſtri PF. P. Orientis: Hermogeni viro Illuſtri Comiti S. L. Gennadio viro Illuſtri Comiti R. P. Maximino viro Illuſtri Comiti & Præpoſito S. Cubiculi.*

Septimò interim notandum, quod de metallariis prouinciarum Illyrici dicitur: frequentia ſcil. per Illyricum metalla fuêre, de quibus *l. 3. 7. 8. ſup. de metallis*: de iiſdem accipienda *lex vn. inf. de menſis oleariis.*

§ Duas tamen *limitationes* & *exceptiones* ad hanc Indulgentiam addit Theodoſius Iun. Prima eſt, quod Octauo loco hîc notandum, trium tantum metallorum debitores ab hac Indulgentia excipiantur; vt & *dict. lex 11. inf.* quos tamen ipſos Marcianus ſuâ Indulgentiâ complexos eſt) nempe Docimeni, Proconenſis & Troadenſis metallorum. E tanto ſcil. metallorum numero, quæ per orbem Romanum fuêre vt docet quoque *lex 8. ſup. eſt pæna: π. de pænis*: & quidem per Orientis Imperium, ac nominatim etiam in Illyrico, quæ Imperatori conferebantur, tria hæc omnium inſigniora fuêre, marmora ſcil. clariora Docimena, Proconenſia, Troadenſia: De ſingulis videndum eſt. *Docimenum* in Phrygiâ fuit, vbi locus Docymæum, vel Docimæa: de quo Strabo, Ptolomæus *lib. 5. c. 2.* Itinerarium *Peutingerianum*, Stephanus & quidem prope Synada in *dict. Itiner.* De hoc Docimeno Phrygiæ metallo, ſeu marmore, plenè Strabo *lib. 12. pag. 397.* ἐπίκειται δὲ ἐπὶ Δοκιμία κώμη, καὶ τὸ λατόμιον τοῦ Συνναδικοῦ λίθου, οὕτω μὲν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, οἱ δ' ἐπιχώριοι Δοκιμίτην, καὶ Δοκιμαῖον. κατ' ἀρχὰς μὲν μικρὰς βώλους ἐκδιδόντος τοῦ μετάλλου: διὰ δὲ τὴν νυνὶ πολυτέλειαν τῶν Ῥωμαίων κίονες ἐξαιροῦνται μονόλιθοι μεγάλοι πλησιάζοντες τῷ ἀλαβαστρίτῃ λίθῳ κατὰ τὴν ποικιλίαν: ὥστε καὶ περ πολλῆς οὔσης τῆς ἐπὶ θάλατταν ἀγωγῆς τῶν τηλικούτων φορτίων, ὅμως καὶ κίονες καὶ πλάκες εἰς Ῥώμην κομίζονται θαυμασταὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ κάλλος. Epiphanius de lapidibus 12. ἄλλοι δέ τινες καὶ τὸν λίθον τὸν μαρμάρινον τὸν ἀπὸ τοῦ Δοκιμίου ψευδωνύμως ὀνυχίτην καλοῦσιν διὰ τὸ καθαρὸν τῆς λευκότητος. Stephanus Δοκίμειον πόλις Φρυγίας ὡς Εὐδαίμων, τὸ ἐθνικὸν Δοκιμεὺς κατὰ τέχνην: κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν Δοκιμηνός, ἀφ' οὗ μάρμαρα οὕτω φασί. Idem ergo marmor Docimenum & Synadenſe: cuius Synnadis marmoris mentio non vna apud Statium: ſic vt candidum fuiſſe oſtendat purpureis maculis interſtinctum. Hinc & Synnades columnæ apud Capitolinum, *in Gordianis.* Proconenſia dicta à Proconeſo inſula, quæ vna eſt è Sporadibus. Horum quoque mentio fit apud Plinium *lib. 36. cap. 6.* & in Diocletiani, & Maximiani conſtitutione *Codice Gregoriano*, & exinde Auctor *collat. Legum Moſaic. tit. 15.* vbi Manichæorum nonnulli, Forenſibus vel Proconenſibus metallis dari iubentur. Plinius iterum, *lib. 5. c. vlt. Inſula in Propontide ante Cyzicum Elafoneſus, vnde Gycizenum marmor: eadem Neuris & Proconneſus dicta.* Strabo *lib. 13. pag. 405.* Προκόννησος πόλιν ἔχουσα καὶ μέταλλον μέγα λευκοῦ λίθου σφόδρα ἐπαινούμενον, τὰ γοῦν κάλλιστα τῶν ταύτῃ πόλεων ἔργα, ἐν δὲ τούτοις πρῶτον τὰ ἐν Κυζίκῳ ταύτης ἐστὶ τῆς λίθου. Auctor vetus *de marmoribus.* Τὸν λίθον ὁ Προκοννήσιος λευκὸς μὲν, φλέβας δὲ στικτὰς μελαίνας, πῆ μὲν εἰς εὐθὺ, πῆ δὲ καμπύλας καὶ συνεσχαμμένας. Idipſum indicat καὶ ἀλτίθεον. Plinius *lib. 37. c. 10. inf. Zmilaces in Euphrate naſcitur, Proconneſio marmori ſimilis, medio colore glaucus.* Et Simia eius Solinus, *Gemma ad imaginem marmoris Proconneſij, niſi quod in medio vmbilico lapidis iſtius glaucum, vt oculi pupula interueniet.* Theodoretus *lib. ... c.* τοῖς φαινησίοις καὶ Προκοννησίοις παραδίδονται μετάλλοις. Meminit & Iuſtinianus, *Nouella 12. c. 8. Troadenſe* tandem metallum proculdubio à Troade, vbi Ida mons in Aſia Proconſulari, quâ parte & *Paros* fuit: vnde *Parium marmor.* Cur autem ab hac Indulgentiâ hæc tria metalla excipiuntur? Nempe propter luxum huius æui marmorúmque cupiditatem in opera publica & quidem Conſtantinopolitana.

● Sequitur *fine legis* limitatio altera huius Indulgentiæ: ei locum iam non eſſe vltra quadraginta annos; ſequentis enim temporis ab A. D. vſque in Annum præſentem 414 debita ad emergentes neceſſitates deberi. Ad extremum, notabilis eſt quoque

quoque eo *hæc lex*, quod cùm Indictiones quatuor memorat, ſuiſque numeris accurate deſignet, de quo ad *l. ſuper.* 8. illud inſuper docet pariter vt *lex* 10. *prox.* ab Imperatorum nominibus Indictiones deſignatas, in quorum videl. tempora inciderent, licet non incohatæ eorum temporibus, quod tamen Baronius & Scaliger tradiderunt: ſic Valentiaca vndecima Indictio *h. l.* & *d. l.* 10. quæ in Annum Valentis Imp. quintum inciderat, ſanè Conſtantinianæ Indictiones in *chronico Alexandr.* dicuntur, quæ Conſtantini tempore cœperunt.

X. * Idem AA Aureliano PF. P."

INDVLGENTIAM" , quam ex *Vndecima" Indictione Valentiaca* , in *Quintam"* vſque nuper tranſactam , generaliter per omnes prouincias & populos ſparſimus, nonnulli" viſi ſunt in ſuum compendium rapinámque conuertere , vt fierent priuata debita , quæ fuerant publica : Ideóque , vt largitatem noſtram non nomine , ſed re ipsâ Prouinciales experiantur , à nullo Ordine obtentu anticipatæ per ſe" inlationis , vlterius aliquid exigantur" , cum eis" ſufficere ad modellam quidquid & ipſi ex eadem indulgentia meruerunt , quam ſacrilego animo temerare conati ſunt. Dat. v. Id. Iul. Conſtantinop. Honor. x. & Theod. VI. AA. Coss. [415.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.

" *Aurelianus* ſub Theodoſio Iun. PP. Orientis & Iterùm quidem: v. hoc ipſo Anno *l. vlt. ſup. de crim. peculatus. l.* 8. *ſup. de donat. l.* 4. *ſup. de inceſt. nupt. l.* 22. *inf. de Iudæis. l.* 57. *&* 58. *inf. de hæreticis. v. Proſopogr.*

" *legis* 9. *ſup.*

" A. D. 368.

" *Ordines* ciuitatum: *inf. à nullo ordine*:

" Ab Ordine.

" Prouinciales.

" Ordinibus ciuitatum.

COMMENTARIVS.

SVPERIORIS Indulgentiæ , ſeu *legis* 9. hæc explicatio quædam eſt : pariter , vt *lex* 1. *inf.* altera quædam explicatio eſt. Hæc in *Ordines*, (id eſt Curias ciuitatum) dirigitur : Nempè cùm ſuperior Theodoſij Iun. indulgentia quadraginta annorum proceſſiſſet, quidam Ordines ciuitatum nihilominus poſſeſſores adhuc exigere perſiſtebant , nempe eo obtentu quod ipſi Ordines intra illud tempus aliquando pro poſſeſſoribus per ſe aliquid anteceſſum anticipatò ſoluerant (vti ſæpè Ordines ſeu Curiæ ciuitatum id facere ſolebant mox quicquid ſoluiſſent recuperaturi à poſſeſſoribus) Igitur , hanc anticipatam per ſe olim ſolutionem , hâc indulgentiâ emiſsâ , Curiæ exigere volebant : ſic fiebat , vt hæc Indulgentia in eorum compendium rapinámque conuerteretur: & vt fierent priuata debita, quæ fuerant publica. Quare Theodoſius *h. l.* ei rei intercedit , vt ita Indulgentiam ſuam prouinciales non nomine , ſed re ipsâ ſortirentur : hâc additâ ratione : quod Ordinibus ſeu Curiis ciuitatum ſufficere debeat quod & ipſi plurimum ex hac Indulgentia conſequantur, nempe multorum Reliquorum annorúmque relaxationem : quare , neque hanc in aliis Indulgentiam ad medelam , ſacrilego animo temerare debere. Quod ſingulare ius ſeu ſingularis caſus obſeruandus eſt : nempe , *etiam ſolutum pro alio Indulgentiâ generali comprehendi*.

¶ Porrò *Aureliano PP.* hæc *lex* inſcribitur & ad eius proculdubiò relationem : quò forte referri poſſit Syneſij *epiſtola* 31. *ad Aurelianum* ei gratias agens ob ea bona quæ in ſummo Magiſtratu conſtitutus vniuerſis Ciuitatibus & Gentibus contulit. ὧν ἀγαθῶν ὧν ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀρχῆς ἅπασιν ἔθνεσιν αἴτιος γέγονας.

XI. * "Idem AA. Monaxio PF. P."

PRIMIPILI" reliqua tanquam ad nuper" emiſſam generalem" indulgentiam minimè pertineant , flagitari cognouimus. Ideóque ſancimus, primipili quoque reliqua eiuſdem temporis" relaxari , nec quemquam debere pro eo tempore , quod indulgentia definiuit . vel cuiuſlibet alterius tituli, gratiâ conueniri, præter Docimeni, Proconenſis, & Troadenſis metallorum debitores, quos & dudum latæ indulgentiæ ſeries comprehendit. Dat. v. Id. Sept. Heracleæ", Theod. A. VII. & Palladio Coss. [416.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.
" *Monaxius* ſub Theodoſio Iun. PP. Or. mu: vid. *Proſopogr.*
" *Primipili*, id eſt Annonæ militaris exactæ: v. *Gloſſar.*
" *Nuper*, ante biennium & quinque menſes; mox tamen *dudum*.
" Intellige *legem 9. ſup.*
" Quadraginta annorum ab A. D. 368. ad A. D. 407.
" *Dudum*, ante biennium & quinque menſes: ſuprà *nuper*.
" *Heraclea* hoc tempore Theodoſius Iun. quod etiam teſtatur Auctor Chronici Alexandrini, *bis COSS.*

COMMENTARIVS.

PRIMIPILI quoque reliqua, generali Indulgentia à ſe emiſſâ contineri, pariter vt quoſcunque alios titulos ſolis trium metallorum debitoribus quæ hîc deſignantur quoque exceptis definit *hâc l.* Theodoſius Iun. *Primipilis* id eſt annonæ militaris debitorum, id enim eſt Primipilum, *hâc l. & l. 11. inf. de decurionib.* à quo & Primipili neceſſitas: *l. 7. ſup. de Cohortalib.* paſtus Primipili: *l. 8. 10. 11. 15. ſup. d. tit. de cohortalibus.* Et *Primipilares*, qui exigendæ annonæ iſti imminebant, & ad paſcendos milites ſolemniter ad limitem deſtinebantur, *l. 6. dicto titulo de cohortalib.* Ergo & hos quoque Primipilares, annonæ militaris debitores, Reliquatores, generali indulgentiâ comprehendi voluit *hâc l.* Theodoſius Iun. De quo tamen *dubitatum* hoc tempore, ſic vt non obſtante generali illâ indulgentiâ primipili Reliqua flagitarentur Annonæ ſcil. militaris fauor & Priuilegium id depoſcere videbantur, vt alia complurima ſunt militaris annonæ priuilegia vt pote ad militis ſecuritatem deſtinatæ, d. quâ annonâ militari, vtriuſque eius priuilegij *ſup. tit. de erog. mil. annona.* Verùm contra nunc reſcribit Theodoſius Iun. *hâc l.* quæ proinde nil aliud eſt quam ſuperioris alicuius *legis* explicatio; pariter vt *lex 10. ſuprà*, altera explicatio eſt *legis 9.*

¶ Poſſit tamen quis ita exiſtimare, *hâc l.* non illam *l. 9.* explicari, verùm recentiorem aliquam, fortè Indulgentiam, quam *initio leg.* NVPER *emiſſam*, ait: & à quâ ſeparari videatur *dicta lex 9.* quæ *fine leg.* DVDVM *lata* dicitur. Etſi ſcio *eandem leg.* eodem ſenſu dici poſſe *nuper*, & *dudum* latam: *dudum* videl. ratione temporis, vtpote ante biennium lata: *nuper*, ratione ordinis, quia vltimùm etſi non ita pridem lata, conceſſa: de qua vocis *dudùm* appellatione iam aliqua notaui, ad *leg. celebrandis, Cod. de nuptiis, p. 16.*

XII. * Idem AA. Palladio PF. P. "

PRÆTER" cenſuales" functiones, *Campania*" (quam & vetuſtatis grauior onerat adſcriptio, & pòſt hoſtium" vaſtauit incurſio) peræquatis" territoriis, nonam partem tantummodo præteriti aſſis" publicarum toleret functionum. *Picenum* verò & *Tuſciam*, Suburbicarias regiones ſeptimam Tributorum, ad ſupputationem profeſſionis" antiquæ, per vniuerſos" titulos iubemus agnoſcere; Vt reciſo antiqui cenſus onere, is tantùm modus quem ſuperius comprehendimus, chartis publicis" inſeratur: hac condicione, vt omnis ſuper deſertorum" nomine querela in poſterum conquieſcat. Dat. XVII. Kal. Dec. Rau. Honor. XII. & Theod. VIII. AA. Coss. [418.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria. Hanc *legem* ſuam non memoret & amplie: Honorius Imp. quinquennio poſt, *l. 14. inf.* mox inquiram.
" *Palladius* ſub Honorio Imp. PP. & quidem Italiæ, vt docet vel hæc *lex*, vbi de Campaniâ, Piceno & Tuſciâ agitur: v. plura in *Proſopogr.*
" De huius vocis loci que ſenſu, mox.
" Cuius pars Campania Latina, vel à proxima de qua dixi ad *l. ... ſup. de pœnis.*
" Id eſt Gothorum & Alarici.
" De *Peræquatione* ſuo *tit. inf. lib. 13.*
" *Aſſis*, eſt integra, ſolida quantitas, modus cuiuſque rei.
" *Profeſſio.* De hâc voce iam ſæpè: & nominatim *l. 10. ſup. de annon. & tribut.* vid. & *inf. Paratitl. de Cenſit.*
" *Charta publica* ſunt polyptica: de quibus iam *ſuprà hoc titulo* & *l. 13 prox.*
" Agrorum: de his querelis ſuper deſertis dixi ad *l. 20. ſup. de annonâ & tribut.* v. & *inf. ſuo tit. de Cenſitoribus.*

COMMENTARIVS.

ITALIÆ prouinciis tribus, puta Campaniæ, & duabus ſubu bicariis regionibus, Piceno inquam, & Tuſciæ, ſingularem indulgentiam tribuit *hâc l.* Honorius Imp. A. D. 418 quæ quidem octaua eſt *hoc titulo* ex Honorianis Indulgentiis.

¶ Quæ & ipſa celebris euaſit in argumento *regionum ſuburbicariarum.* Duo quippe inde iam liquidò conficiuntur: Primò Picenum & Tuſciam de ſuburbicariarum regionum numero fuiſſe, quod etiam diſcimus ex *Notitia Imperij*, quæ nouem ferme annis poſt, *hanc l.* ſcripta eſt, & ex Maioriani *Nouella de adulteriis 9.* Imò & de Tuſcia vrbicaria teſtes quoque Gaius & Theodoſius inter *finium*

regundorum

regundorum Auctores, *p.* 260. Secundò diſcimus, *Campaniam* de ſuburbicariarum regionum numero non fuiſſe: cùm ab iis *hâc l.* apertiſſimè ſeparetur: verùm de hoc plura dicere ſuperſedeo, quando iuſti eâ de re extant Commentarij.

¶ Nunc de hâc ipſamet Indulgentiâ videamus: quam tamen alicubi obſcuram reddere videtur *initium legis*: ibi, *Præter cenſuales functiones.* Quid enim eſt illud *Præter*: cùm de cenſualibus functionibus *hâc l.* vnicè agatur: quod etiam oſtendunt illa circa *finem leg. Vt reciſo antiqui* CENSVS *onere, is tantum modus, quem ſuperius comprehendimus, chartis publicis inferatur.* Fuit tempus cùm crederem, *hâc l.* diſcrimen ſtatui inter Campaniam & ſuburbicarias illas regiones non tantum in modo præſtationis tributorum ſeu in quantitate, quod clarum; verum etiam in ipſo præſtationis genere: quaſi Campaniæ plenius conſulatur hâc quoque parte quâ ſuburbicariis illis: quæ tamẽ exæquatæ fuerint, *l.* 14. *inf.* verùm vt *illam leg.* 14. cum hâc nil cõmune habere ibi oſtendam, ita in *hâc l.* de vnico genere præſtationis agitur: ſed vniuerſali, quod omnes præſtationes in ſe continet: *Cenſualium* ſcil. *functionum* nomine omne quicquid publico penditur ex poſſeſſionibus continetur. Vnde mox eædem ſex appellationibus deſignantur, quæ idem ſignificant. Dicitur *Adſcriptio*: Item *Aſſis*, id eſt ſoliditas, vniuerſitas: eò enim *aſſis* appellatio à re nummaria translata: Item *publicæ functiones*: Item *Tributa*, Item, *profeſſio*, & quidem *per vniuerſos titulos*: Tandem *cenſus onus*. Cùm igitur de vno tantum, ſed vniuerſali, præſtationis genere hîc agatur, non poſſit vox *Præter*, initio *leg.* poſita, hîc ſtare: pro quâ proinde reponam *Propter*: *propter cenſuales functiones*, id eſt functionum cenſualium nomine. Alioquin de harum duarum vocum inter ſe commutatione, dico ad *l.* 7. *inf. de ſcaeniciis.* Niſi fortè hic legendum putet quis, argumento, *l.* 7. *ſup. Præter curſuales functiones*: id eſt exceptis functionibus ad reparationem curſus. Nam & ſic equi Curſuales, & reda Curſualis dicuntur.

¶ Huius igitur *leg.* hæc ſententia eſt: Campaniam deinceps nonam tantùm partem eius quod cenſualium vel publicarũ functionũ nomine, quod profeſſionis, quod tributorum, quod cenſus, ratione, tolerabat, agnoſcebat, ſoluere Præſtare debere: Picenum verò & Tuſciam paulò maiorem, ſeptimam videl. Et rationem addit Honorius, cur ecuius, cur amplius Campaniæ conſultum velit, quam duabus illis Regionibus: eamque duplicem; nempe, quod Campaniam & vetuſtatis grauior oneraret adſcriptio, & poſt hoſtium vaſtaſſet incurſio. Quod priorem rationem attinet, hinc eſt quod Campania ſæpe de grauiore adſcriptione ſeu tributorum modo conqueſta reperitur, cenſura releuationum petiiſſe: & in id, de deſertis & ſqualidis locis querelas detuliſſe, quod præter hæc *huius l.* verba, *peræquatis territoriis*, quæ indicant item extrema legis, ibi, *omnis ſuper deſertorum nomine querela*, teſtatur expreſsè *lex* 1. *ſup.* eiuſdem Honorij, ante 24. circiter annos lata. Quare & Inſpectoribus miſſis, *peræquata territoria* Campaniæ; quod & hic & *d. l.* 9. indicatur: de quibus alioquin Inſpectoribus & Peræquatione *ſup. tit. in f. de Cenſitoribus, Peræquatoribus & Inſpectoribus.* Poſterior ratiò eſt, quod Campaniam vaſtaſſet hoſtium incurſio, id eſt Gothorum: de quo iam plenè dixi ad *d. l.* 7. *ſup.* vbi Campani pariter quintam tantùm partem veteris modi & præſtationis ſoluere iuſſi: vt hîc pleniore iam Indulgentiâ, nonam.

¶ Et hæc de *Campaniâ*. Similem verò, etſi non tantam, ſed adſtrictiorem paulò, Indulgentiam tribuit *hâc l.* Honorius Piceno & Tuſciæ ſuburbicariis regionibus. Et hanc ipſam tamen proculdubio non diſſimili ratione, quomodo & Tuſcia Picenúmque ſimili Indulgentiâ quoque comprehenſæ Anno 413. ante quinquennium *l.* 7. *ſup.* Nam & has prouincias ſuper deſertis querelas detuliſſe, ex *fine l.* colligitur & hæ ipſæ pariter à Gothis vaſtatæ fuêre. Sanè per *Picenum* Alarichum Romam contendiſſe, prodit quoque Zoſimus *lib.* 5. *p.* 813. & exinde conceſſiſſe *lib.* 6. *extremo.* De *Tuſcia* à Gothis, Alaricho, & Ataulpho vaſtatâ teſtis Zoſimus quoque *lib.* 5. *p.* 818. 820. Eſt quoque hic Rutilij Claudij Numatiani locus, qui circa hæc ipſa tempora ſcribebat.

> *Poſtquam* TVSCVS *ager, poſtquam Aurelius agger*
> *Perpeſſus Geticas enſe vel igne manus.*

vbi etiam *Aurelius agger* eſt via Aurelia in Tuſcia ſuburbicariâ.

XIII. * Idem AA. Venantio Com. R. P.

BREVES", quos Spectabiles" ac probatiſſimi nobis Viri ac Palatinorum ſacrarum", vel ad Prætoriana, ſcrinia" detulerunt, & profeſſionis" modum eum qui breuibus ſedit", ſcribi volumus: Eum verò qui reciſus eſt de chartis publicis, iubemus auferri. Vnde ſecundum fidem polypticorum", per *prouinciam Proconſularem*", nouem milia duas centurias", iugera centum quadraginta vnum, *in ſoluendo*: & quinque milia ſeptingentas centurias, iugera centum quadraginta quatuor ſemis *in remouendis*". Per prouinciam verò *Byzacenam*", in *præſtanda* functione ſeptem milia quadringentas ſexaginta centurias, iugera centum octoginta: ſeptem milia ſexcentas quindecim verò centurias, iugera tria ſemis in *auferenda*" conſtat adſcribta: vt circa eos, quibus conlocata ac releuata ſunt prædia, ad ſecuritatem perpetuæ proprietatis interminâ" poſſint ætate ſeruari. ¶ De his verò quæ Edictis pendentibus nondum ſunt certis adſignata perſonis, Rectores prouinciarum decernimus prouidere, vt, manentibus remediis quæ fides ſupradicta adtribuit, idoneis conlocentur. Dat. x. Kal. Mar. Rau. Honor. XIII. & Theod. X. AA. Coſs. [422.]

NOTÆ

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* velut temporaria.

Venantius, ſub Honorio Imp. A. D 412. Comes R. P. qui idem Anno proximo PP. fuit, vt docet *lex 2. ſup. de decur. & ſeil.*

De *Breuibus* v. Gloſſ. *Theod.*

Inſpectores vel *Peræquatores* miſſos ad inſpicienda & peræquanda loca intelligit, de quib. *ſuo titulo*.

ſt. Ad. de quo mox.

Sacrarum abſolutè, de quo mox malè hic nonnemo tentabat *ſacrarium*.

Scrinia Præfecti Prætorio, & Comitis S.L. vel R.P.

Profeſſionis vox de hâc voce ad *l. 10. ſup. de annonâ & trib.*

Sedeſſo breuibus dicitur modus profeſſionis, id eſt qui receſſis, deſertis, remanſit & comprehenſus eſt breuibus: vt ſequentia mox oſtendunt: vbi modus receſſus de chartis publicis opponitur modo qui breuibus ſedit. Summia enim ægri ſunt, quæ Gutherius 3. *de off. domus Aug. p. 489.* de Magiſtro cenſus & de Cenſitoribus, qui in Cenſu agendo ſedebant, ſcribit.

Polyptica. h. l. & *l. 2. ſup. de diſcuſſorib.* vbi plene dixi: paulò ante *charta publica* vocantur.

Proconſularis prouinciæ, Africa.

De *Centuriis* his dixi iam aliquid ad *l. 10. ſup. de annona & trib.* dicam mox adhuc pleniùs.

Remouendis: vt inf. *auferenda*.

Byzacena Prouincia.

Id eſt inter auferenda, in numerum auferendorum: ſic proponenda, *l. 2. ſup. de veteranis*, vbi ſimilia affero.

De *Releuatis* prædiis *tit. ſup. de conlat. donat. vel releu. poſſ.*

Interminus ætas, continua, æterna ſic Apulei. *de mundo*; interminus lapſus: Auſonius, ad *librum vt eat ad Probum*, felicitas intermina; ſæcla intermina Prudentius *contra Symmachum*. Interceſſio intermina Sidonius *lib. 7. ep. 4.*

COMMENTARIVS.

AFRICÆ prouinciæ Proconſulari, BYZACENÆ, conceſſam ab Honorio Imp. indulgentiam A.D. 422. continet hæc *lex*: Ad querelam videl. quod primò hic notandum earum prouinciarum ſuper agris deſertis, pariter vt *l. 2. & l. 12. ſup.* Et poſt Inſpectores in id miſſos, (quod ſecundum,) peræquandis territoriis, & ſterilium fundorum numero ſubducendo pariter vt *dictis legibus*: de quo alioquin Inſpectorum mittendorum more *infra, ſuo tit. de Cenſitorib. Peraqu. & Inſpectorib.* Huiuſmodi verò Inſpectores in id miſſi ad eas prouincias hoc tempore quos Honorius *initio* legis, *Spectabiles ac Probatiſſimos ſibi Viros* dixit & intellexit, de quo *dicto tit. de Cenſitorib.* Hi verò (quòd Tertium) inſpectione factâ Breues retulerant, quibus continebatur modus profeſſionis, id eſt fundorum qui reuerà cenſibus ſubiacere deberent, contrà numerus fundorum, iugerum, centuriarum, quæ à cenſu remouenda, auferenda eſſent. Eoſque Breues, pro more ſcil. (quod Quarto loco notandum) partim ad ſcrinia Palatinorum ſacrarum, partim ad Prætoriana ſcrinia detulerant: Nempe enim tributa quædam ad ſcrinia Præfecti Prætorio ſeu eius Arcæ inferebantur, de quo dictum ad *l. 9. ſup.* partim ad ſcrinia Comitis S. L. vel R. P. (vnde & hæc *lex* inſcripta Comiti R. P.) ſic enim *hic* legendum, Ad Palatinorum *ſacrarum*, ſcrinia videl. ἀπὸ τ̃ κοινοῦ: non vt Iuretus in Symmachum *p. 208. Palatini numerationum ſacrarum*. Primùm enim hîc omnino pro *ac*, reponendum *ad*, quod ſequentia mox oſtendunt: Duûm ſcil. generum Breues *hîc* memorantur. Alij, qui ad ſcrinia Palatinorum *ſacrarum* delati: Alij qui ad ſcrinia Præfecti prætorio: Contrà, retinendum, *Palatinorum ſacrarum*, nullo præterea addito: *Sacrarum* abſolutè, vt *ſacrarum* priuatarum, *l. 18. ſup. de Palatinis S. L. l. 17. 18. ſup. de exactionib.* Sacrarum Iudex, apud Ennodium, *in tertiâ dictione*. Ita quoque Comes, & Comitiua Priuatarum, *l. 49. inf. de appellationib. l. 120. inf. de decur.* Magiſtri Priuatæ, *l. 14. de decurionib.* De quo plura ad *d. l.* 18. Quibus ita conſtitutis, apparet malè hunc locum ita à Gutherio emendari, infartâ voce, ad *Principem*: *Ac Palatini Sacrarum ad Principem, vel ad Prætoriana ſcrinia.* Verùm ad rem. Ergo relationem Breueſque horum Inſpectorum *hâc l.* confirmat Honorius, ſuâque adeò Indulgentiâ proſequitur: Nempe per *Africam* proconſularem, opimorum fundorum, quorum nomine tributa ſeu functiones *præſtanda* eſſent, *ſoluendaque*, qui fundi ταμιακοὶ Theodoreto numerum hunc colligit.

Centurias IX. M. & II.
Iugera CXLI.

Deſertorum contrà, ſeu qui remouendi eſſent, & auferendi quos Theodoretus ἰλλυδίους vocat.

Centurias V. M. & DCC.
Iugera CXLIV. & Semis.

Per prouinciam *Byzacenam* opimorum fundorum.

Centurias VII. M. CCCCLX.
Iugera CLXIX.

Deſertorum & ſterilium contra.

Centurias VII. M. DCCXV.
Iugera III. & Semis.

Vbi duo notanda veniunt. Primò; maiorem per Byzacenam centuriarum & Iugerum numerum fuiſſe quàm per Africam proconſularem: & ſic Byzacenam maiorem Africa proconſulari fuiſſe: quod aliunde clarum. Secundò, vt aliunde, ita ex *h. l.* diſcimus quæ Iugerum ad centurias proportio fuerit: Nempe enim Iugera hic numerantur, quæ nondum centuriam efficerent, ſeu ſupra centurias ſupereſſent, ad 141. 144. imò & ad centum octoginta quoque. Et ſanè, Centuria ducenta fermè iugera continebat: de quo plenè iam ad *l. 10. ſup. de annonâ & trib.* vbi & de Profeſſionis voce, modóque in polypticis ſeu tabulis cenſualibus & pleniſſimè *titulo de cenſu*. Et hæc quidem de centuriis & iugeribus quæ certis perſonis iam adſignata erant. Sed enim erant per Africam proconſularem & Byzacenam centuriæ quædam iugeraque, quæ nondum erant certis perſonis adſignata, & ſub Edictis pendebant. Quod de ſignatis ait certis perſonis lucem accipit ex his quod Siculus habet *de condit. agrorum, cap. de Quæſtoriis agris*: & *cap. de dimiſſis aſſignatis*: vbi *aſſignari* ait *agros viritim nominibus*: & mox, *datum aſſignatum ſingulis perſonis certum modum aliquando aſſignatum vnum modum compluribus.* Sic

&

& ager militibus aſſignatus, Vlp. *l. item ſi verberatum 15. §. 2. ff. de rei vindicat.* Quod verò additur de *Edictis pendentibus*, id eò pertinet, Quod incerti agri publici proſcribebantur Edictis, vel adſignanda vel locanda certis perſonis. De his verò id addit *hâc leg.* Honorius huiuſmodi agros penes idoneos collocent Rectores prouinciarum.

XIV. * Idem AA. Rufino″ Com. S.L.

QVOD de Annonariis″ functionibus per *Vrbicarias″ regiones* Clementia Noſtra conceſſit″, etiam in Largitionalibus titulis, & Emphyteuticis Reipublicæ prædiis cuſtodiri mandamus. Amotis igitur reliquis, etiam circa Lagitionales″ titulos, debita ex præſenti *Indictione* conſtituet″, chartis abolitis debitorum″, Capitali ſanè ſupplicio percelletur, quiſquis prouincialem″ ſupra conſtitutum hâc auctoritate″ modum debitæ functionis adſtrinxerit. Regeſta″ VI. Id. Febr. Rau. Aſclepiodoto & Mariniano Coss. [423.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.
″ *Rufinus*, Comes S.L. ſub Honorio Imp. A.D. 423 cuius nulla prætetea extat mentio.
″ *Annonaria* functiones, *h.l. & l. 4. ſup.* dicam mox.
″ *Vrbicaria* regiones. De his *alibi* dictum.
″ *Concedendi* voce hâc vtitur quoque *lex 2. 3. ſup.*
″ *Largitionales* tituli, dicam mox.
″ *Conſtituet.*
″ *Debitorum*, id eſt reliquorum. vt *ſup.*
″ *Prouinciales*, etiam poſſeſſores vrbicariarum regionum dicti, quomodò & ipſæ vrbicariæ regiones, *prouinciæ.*
″ *Auctoritas*, pro ſanctione & conſtitutione Principis paſſim: *h.l. & l. vn. inf. de Centurionib. l. 2. inf. de his qui condit. propr.* Apud Symmachum itidem, aliòſque: vid. Iuretum in Symmachum *lib. 7. ep. 22.*
″ *Regeſta.* De hac ſubſcriptione mox, & in *Prolegomenis.*

COMMENTARIVS.

VRBICARIIS Regionibus datam à ſe Indulgentiam amplificat & extendit *hâc leg.* Anno D. 423. Honorius Imp. Nempe quam Indulgentiam iis regionibus dederat Annonariarum functionum, eam nunc extendit ad Titulos Largitionales, & ad Emphyteutica Reipubl. prædia: vbi *Annonaria functiones* pariter vt *l. 4. ſup.* & *l. 14. ſup. de annona & tribut.* ſunt ea quæ horreis, vel ad Illuſtres viros Præfectos Prætorio ſeu Arcæ Præfecti Prætorio inferebantur, *l. 3. 6. 9. verſ. ita vt, ſuprà: & leg. 16. inf. in f.* quæ glebali penſioni opponuntur *dict. leg. 4.* Item largitionalibus titulis, ſeu his quæ ærario vtrique Principis inferuntur: & ad Largitiones eius pertinent, priuatæ quoque rei, *dict. leg. 3. 6. 9. 16. inf.* Hinc adeò hæc *lex* inſcripta *Comitis S. L.* quia ſcil. de *Largitionalibus titulis* in eâ agitur.

At verò aliud Annonarum genus fuit: à quo *Annonaria* regiones, vrbicariis oppoſitæ, nempe quæ in Principis & cellarij eius vſus dabantur. Quæ duo annonarum genera diſtinguere neſcierunt Scriptores quidam de *Suburbicariis*. Ad Emphyteutica quoque prædia hanc Indulgentiam extendit nunc Honorius Imp. de quibus ſemel dixi *libro 10. tit de locatione fundor. &c.*

§ Hæc quidem ita in *hâc l.* perſpicua ſunt. Atenim euaſit hæc *lex* iam controuerſa & celebris in argumento *Regionum* Vrbicariarum, ſiue *ſuburbicariarum*: vbi anxiè quæritur hanc ad diem, ad quam *legem* hæc *lex* reſpiciat; num ad *leg. 7. ſup.* quæ data eſt ante decennium Anno Dom. 413. vbi octo Italiæ prouinciæ nominantur, *Campania, Tuſcia, Picenum, Samnium, Apulia, Calabria, Brutij, & Lucania*: Quod quidam contendunt, vt ita omnes illas prouincias Vrbicarias faciant: an verò ad *legem 12. ſup.* quæ data eſt ante quadriennium, & quod paulò exeunt, fine Anni 418. vbi *Piceni & Tuſcia ſuburbicariarum Regionum* fit mentio, quod alij quoque contendunt? Vt verè dicam, neutrum mihi nunc probatur. Hos primum deficit ratio: non vno argumento: Omitto quod alibi prolixè probatum eſt, prouincias *eâ leg. 7.* memoratas neutiquam fuiſſe de Vrbicariis regionibus: Verùm Sex ex *ea ipſa leg.* argumentis. Primùm eſt, quod *lex* illa 7. *Generalem* Indulgentiam continet omnium functionum, non modò annonariæ functionis: Ecce enim apertiſſima eius verba: *Ex omni præſtationis modo, quem antiqua ſolemnitas detinebat*: mox, *partem ſoluant publicæ functionis*: Atquin eam Indulgentiam quæ hâc noſtrâ memoratur & ampliatur, fuiſſe oportet de annonariis tantùm functionibus. Secundum eſt, quod Indulgentia *dict. legis 7.* nonniſi ab Anno 410. ad Annum vſque Domini 415. proceſſerit, ac proinde ab eo Anno 415. ceſſauerit. Atquin ea quâ de agitur *hâc leg.* vim ſuam adhuc tenebat. Tertiò, Indulgentia *dict. legis 7.* quæ data eſt Anno 413. continet ſingularem Indulgentiæ ſpeciem, partim in futurum ad Annum vſque 415. partim in præteritum ab Anno 410. hæc verò *lex* noſtra, vt & ea Indulgentia quam commemorat & amplificat, Reliqua præteriti temporis vnicè reſpicit, *Amotis igitur Reliquis*, inquit; mox, *debita ex præſenti Indictione conſtituet, chartis abolitis debitorum*: *debitorum*, id eſt, Reliquorum, vt priora illa oſtendunt, & ſecretior vocis *debitorum* ſignificatio: de qua iam ſæpè. Quartò, chartæ penitus *hâc leg.* aboleri iubentur: ibi verò, *quinque annorum Indulgentia contributâ partem* (quintam) *ſolui publica functionis.* Quintò, temporis interuallum

inter *illam leg.* 7. & *hanc*, integri decennij, nimis prolixum eſt, vt ea Indulgentia decennio pòſt, ampliatione ad aliam ſpeciem functionis produceretur. Quomodo aliàs *lex* 9. anno ſtatim proximo *l.* 10. producitur. Quod minimè patitur etiam huius tempeſtatis ratio, & infelix horum temporum ſtatus, & quidem per Italiam, vt tam ſerum remedium in alia ſpecie tantò pòſt adhiberetur. Poſtremùm: aliæ deinceps nouæque Indulgentiæ, *illâ l.* 7. poſteriores, per Italiæ prouincias, ab illius *leg.* 7. Indulgentia penitus recedentes proceſsère nouámque formam induxère, ab illa diuerſam, ſic vt illa velut obliterata iam nullâ interpretatione ſeu ampliatione amplius indigeret. Et hæc quidem de *l.* 7.

Sed neque *legem* 12. *ſup.* hâc *leg.* memorari & ampliari cenſeo: nam & ea continet Indulgentiam generalem: *publicarum*, inquit, *tolerat functionum*: & mox *per vniuerſos titulos iubemus agnoſcere*: Atquin ea quæ hîc commemoratur, de Annonariis tantùm functionibus fuit. Quare ita exiſtimo, poſt annum 418. quo ea *lex* 12. data eſt, emiſſam aliam & poſteriorem ante hanc *leg.* noſtram, & quidem recenter, ſiue conſtitutionem, ſiue Indulgentiam, quâ annonariarum functionum *ſortes* Reliqua per vrbicarias regiones indulta fuerit: quod nunc haud multo poſt ad *Largitionales* quoque *Titulos* extendit Honorius. Et verò, quod argumentum ad ſuperiora addi velim; nullum verbum hîc occurrit, quo vetus aliqua conſtitutio vel Indulgentia indicetur; imò omnia nouitatem redolent, ſeu nouam & muſteam Indulgentiam: *Quod Clementia noſtra* CONCESSIT: item, *etiam* CVSTODIRI *mandamus*. Atenim ſi de veteri aliqua Indulgentia ageretur, occurrerent illa, in hac re vſitata, DVDVM, PRIDEM, OLIM, IAM OLIM.

¶ Hâc ita controuerſiâ diſcuſsâ, ſupereſt notanda, ſimul & illuſtranda, *huius leg.* ſubſcriptio, quæ *hoc Codice* vnica eſt, & ſingularis: Dicitur ſcilicet ea, REGESTA *VI. Id. Febr. Rauenna*, id eſt in acta ſeu geſta relata Comitis S. L. cui hæc *lex* inſcribitur. Etſi ſimilem ſubſcriptionem præferat quoque conſtitutio 19. Appendicis Codicis Theodoſiani: *Regeſtum Rauennâ die XV. Kal. Februarias* [Anno D. 417.] *Regeſta* ſcil. conſtitutio dicebatur, quæ ad ſpeciale alicuius Iudicis officium pertinebat, inque eius Iudicis geſta ſeu acta referebatur, *regerebatur*: Quomodo & ipſa Iudicum acta ſeu monumenta *Regeſta* quoque dicebantur. Ita Theodoſius Iun. cùm *Nouella ſua de huius Codicis confirmatione*, nullas alias conſtitutiones, quàm *hoc Codice* comprehenſas in iudiciis referri vellet: *Exceptis*, inquit, *his quæ habentur apud militum ſancta Principia, vel de titulis publicis expenſarum, aliarúmque rerum gratiâ, quæ in* REGESTIS *diuerſorum officiorum relata ſunt*. Et Iuſtinianus quoque Theodoſij Iun. prorſus exemplo in *leg. vn.* §..... *de Codice Iuſt. confirmando* ad Mennam PP. *Sed & ſi qua* REGESTA *in Tui Culminis iudicio vel in aliis ciuilibus, vel militaribus, vel apud Principia numerorum, pro publicis expenſis vel quibuſcunque titulis ad publicum pertinentibus poſita ſunt, ea etiam prout communis rei commoditas exigit, firma eſſe ſancimus*. Hinc & *Regeſta* quoque *Scribarum* apud Vopiſcum *in Probo*, *pag.* 234. vbi ait is, quod in conſcribenda Probi vita, præter libros ex Bibliotheca Vlpia, & domo Tiberiana, *vſus etiam eſſet* REGESTIS SCRIBARVM *porticus Porphyreticæ, Actis etiam Senatus ac populi*. Ex hiſce tribus locis, omnium hâc de re antiquiſſimis apparet, *Regeſta* fuiſſe Monumenta, Actáque publica diuerſorum Officiorum & Iudicum veluti Præfectorum Prætorio, aliorúmque Iudicum, quà ciuilium, quà militarium: imò & in vrbe Româ, Scribarum, de quibus ſcribis *l.* 1. *ſup. de lucris officiorum*: in quæ inter alia referebantur Conſtitutiones Principum ad cuiuſque officium pertinentes. Ideò *Regeſta*, quod in ea regererentur ſeu referrentur, quæ opus erat. *Regerendi* ſcil. vox hâc in re propria, Quintilianus, *lib.* 2. *c.* 11. *in f. Similiſque commentariis puerorum ſit, in quos ea quæ aliis declamantibus laudata ſunt*, REGERVNT. Et *lib.* 3. *c.* 8. *Sunt enim velut res* REGESTÆ *in hos commentarios, quos puer deduxeras ſchola*. Indéque & *Regerendarij* dicti: Sic quoque Honorius Imp. *leg.* 2. *ſup & Cod. Iuſt. de diſcuſſoribus*, ait, *ſecuritates*, (id eſt Apochas ſolutorum tributorum) REGESTAS (id eſt relatas inſertas) *polyptychis*, (id eſt libris cenſualibus,) Ergo vt actio ipſa, ita & libri actáque, in quæ illa regerebantur, ſeu referebantur, REGESTA dicta: Inde & *Gloſſis Nomicis*: κλῦρον καὶ ῥεγίςας τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἀρχαίων, ἀντὶ τοῦ ὑπομνηματίων. Et deinceps quoque apud Anaſtaſium *in v. Nicolai*, Regeſtum Epiſcopi: Quæ vox paulatim in REGISTRVM migrauit. Ergo & hæc lex *Regeſta*, ſeu relata, in Acta & Regeſta Comitis S. L. de earum conſtitutionum numero eſt, quas Theodoſius Iunior *Nouellâ ſuâ* excepit, quáſque in Regeſta diuerſorum relatas teſtatur; vel vt Iuſtinianus, *in regeſta ciuilium officiorum*: & quidem quod vterque teſtatur, *de publicis expenſis & titulis*: cui rei ipſa *lex* hæc fidem facit, quæ eſt *de Largitionalibus titulis*, & *ad Comitem S. L.* data eſt. Eò itaque iam pertinet hæc ſubſcriptio: Vbi dies quoque, quo hæc *lex* Regeſta, adnotatus eſt, quomodo alibi diem in conſtitutionibus notatum videmus, quo eæ *Propoſita, Data, Accepta, Lecta* fuerunt.

XV. * Impp. THEOD. Valentinianus AA. Tauro PF. P.'' & Patricio.''

QVICVMQVE ex inpoſita'' deſcribtione donatis releuatiſque per ſacram liberalitatem obnoxium'' ſe eſſe ex parte vel ex integro cognoſcit, noſtri Numinis beneficio liberetur; *&c.* Dat. XII. Kalend. Iul. Conſtantinop. Hariobindo & Aſpare Coss. [434.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Taurus* PP. ſub Theodoſio Iun. Orientis ſcil. ſimùl & Patricius A. D. 434. cui hoc ipſo Anno, prælatâ eadem dignitate inſcribitur *lex vn. de bonis Clericorum*: Inſcribitur eidem Anno ſuperiore 433. *lex 16. inf. h.t.* & *l.17.* ſeu *vlt. ſup. de Numerariis*: & *lex 9. Cod. de adſeſſoribus*; vbi tamen dignitatis titulus omiſſus eſt. Ad eundem Taurum *Patricium* exſtat Theodoreti *ep. 88.* vbi dignitatem eius ſummam tribus locis indicat. Extant ad eundem tres Iſidori Peluſiotæ epiſtolæ: v. *Proſopogr.*

" De hâc Patriciatus dignitate alterius Comite dixi ad *l.1 ſup. de Conſul. & Patric.*

" Extra ordinem.

" Principis.

" Obnoxius [illegible].

COMMENTARIVS.

THEODOSII Iunioris tres iam *ſuprà* Indulgentiæ fuerunt, *l. 9. 10. 11.* ſequuntur tres aliæ: quarum hæc proximâ tempore poſterior eſt: eſt enim in *his legibus* ὑστεροχρόνιον admiſſum ab *huius Codicis* Conditoribus. Et hæc quidem Indulgentia, non canonicarum functionum & ſolemnium indulgentia eſt; ſed indulgentia extraordinariæ cuiuſdam collationis, (quæ & ipſa tamen Canonica facta fuerat, vt docet *Nouella eiuſdem Theodoſij 33.*) quæ donatis & releuatis impoſita fuerat: de qua fuit *ſuprà* peculiaris *titulus de conlat. donatarum vel releuatarum poſſeſſionum.* Nempe, vt cæteroquin huiuſmodi poſſeſſionibus extra ordinem cùm id neceſſitas flagitaret, conlatio ſeu deſcriptio imponebatur, ita & ſub Theodoſio Iuniore, & vel maximè impoſitam reperio: vt docent quatuor eius hâc de re conſtitutiones: putà præter hanc leg. *lex 5. 6. illo tit. de conlat. donatar. vel relen. poſſ.* & *d. Nouella Theodoſij 33. de releuatis adæratis vel donatis poſſeſſion.* (vnde etiam deſumpta eſt *lex vn. Cod. de Collat. donatar.*) ac nominatim ante triennium, & quod excurrit, Antiochi PP. diſpoſitione, ad quem ſcripta eſt *d. lex 6.* cuiuſque mentio fit *dict. Nou. 33.* Verùm *hâc leg.* Theodoſius Iunior *Reliquorum* iſtius Antiochenæ collationis Indulgentiam tribuit: *Reliquorum*, inquam, ad hoc vſque tempus, id enim vult his verbis *Quicunque obnoxium ſe eſſe ex parte vel ex integro cognoſcit, liberetur.* Huius enim collationis in poſterum indulgentiam non facit, quod etiam oſtendit *dict. Nouella 33.* vbi decennio poſt *hanc leg.* Antiochi PP. diſpoſitionem confirmat. Quomodo & Marcianus Indulgentiâ hanc eandem conlationem excepit, *verſ. ſi quid autem.*

XVI. * Idem AA. Tauro PF. P."

A *Sexta" Indictione*, ad quam ſuperior" indulgentia vſque proceſſit, ad *Vndecimam"* nuper tranſactam, ſub æqua dimenſione", tam Curiis, quàm poſſeſſori priuato ac patrimoniali, diuinæ quinetiam domus", ex" omni iure munifico; necnon & in ſpeciebus cellarienſibus", reliqua indulgemus: ita vt quæ in iſtis viginti" annis à *Sexta*, quà dictum eſt, *Indictione*, *Vndecimam* vſque, per omnes titulos, ſiue in ſpeciebus, ſiue pecunia, auro, argentóque debentur, nomine reliquorum omnibus conceduntur, nihil de his viginti annis ſperet publicorum cumulus Horreorum, nihil Arca ampliſſimæ Præfecturæ, nihil vtrunque noſtrum Ærarium. Dat. x. Kalend. Maij, Theod. A. XIV. & Maximo v.c. Coſs. [433.]

NOTÆ.

* Περιθώριον hic admiſſum ab *huius Codicis* Conditoribus, *hac* enim *ſuperiorem* anteuertere debuit. Hæc verò efformata eſt ad inſtar *legis 9. ſup.*

" Eidem *Tauro PP.* inſcribitur *d. lex 9.* vbi dixi.

" Id eſt ab Anno Dom. 408.

" *Legis 9. ſup.*

" A D. 428.

" Lance. *d. l. 9.*

" Conlatori *d. l. 9.*

" *&* Domus.

" *&* omni iuri munifico, *vt d. l. 9.*

" Cellariis, *d. l. 9.*

" Ergo Indictio vndecima ipſa ſeu Annus 428. hâc Indulgentiâ non continetur.

COMMENTARIVS.

THEODOSIVS Iunior Anno D. 433. quam Reliquorum Indulgentiam generalem quadraginta annorum *l. 9. ſup.* tribuerat, ab Anno D. 368. ad Annum D. 407. incluſiuè: Eandem nunc tribuit viginti annorum proximorum, ab Anno D. 408. ad Annum 428. efformatâ hâc *leg.* prorſus ad inſtar & exemplum *eius l. 9.* ſic vt ad *eam l.* dicta, & *huic* ſufficiant.

XVII. * Idem AA. Iſidoro PF. P."

DEBITA" Suſceptoribus", ante *Decimam" Indictionem* congregata", quæ Sedes Excelſa" pretiis humanioribus adærauit", ex parte dimidiâ condonamus; Arcæ" cetera inferri præcipimus. Dat. prid. Id. Iul. Conſtp. Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungendæ videntur *huic l.* emendato menſe & die, *lex 3. ſup. de Indictionib. lex 2. de frum. Alexandr. l. 2. de Alexandr. pleb. primatib. lex* 189. 190. 191. 192. *inf. de Decurionibus.*

" *Iſidorus* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. A.D. 435. 436. v. *Proſopogr.* & Theodoretum *ep. 47. ad Proclum: Ep. Conſtant.* Iſidorum Peluſiotam *ep. 299. lib. 1.*

" *Debita*, id eſt tributa, annonas, reliqua. *v. Gloſſ.*

" *al. A Suſceptoribus.* De ſuſceptoribus eſt *infrà, titulus 6. lib. 12.*

" Id eſt A.D. 427.

" Præfecti Prætorio.

" *Adærauit*, id eſt pretio æſtimauit, taxauit: v. *Gloſſar.* & *tit. de Conlat. donat. l. 6.*

" *Arca* Præfecti Prætorio: de qua iam ſæpè *hoc titulo* ac nominatim *l. 9. & l. prox. 16. inf.*

COMMENTARIVS.

THEODOSII Iunioris poſtrema hæc *hoc titulo* Indulgentia eſt, Anno D. 436. non iam collatores ſeu poſſeſſores reſpiciens, ſed *Suſceptoribus* data; id eſt iis qui debita ſeu tributa & annonas congregabant (vt vel ex *hac ipſa leg.* liquet, & *toto tit. de ſuſceptoribus, inf. lib. 12.*) & quidem eius ſuſceptionis nomine quæ facta fuerint ante Decimam Indictionem, id eſt ante An. D. 427. Nempe cùm ſuſceptores ſpecies annonarias, tributa à ſe congregata ſuſcepta ante eum annum, Arcæ Præfecti Prætorio, non intuliſſent quod facere eos oportebat, (tributa enim Præfecti Prætorio diſpoſitionem & curam reſpiciebant) & ſic reliquati fuiſſent, Præfectus quidam Prætorio & quidem *Iſidorus*, vt exiſtimo, cui *hac lex* inſcribitur, de quo mox; pretium eis poſuerat ſeu pretio adærauerat, ſic vt ſpecierum loco eos pecuniam inferre iuſſiſſet: & quidem humanioribus pretiis adæratione factâ. Et tamen cùm preces ſuas de ea adæratione ſuſceptores apud Theodoſium Iun. allegaſſent, Theodoſius ad has preces hanc Indulgentiam emiſit: quâ iam dimidiam partem adærationis ſeu taxati pretij eis condonat, & alteram partem Arcæ Prætorianæ inferri iubet. Singularis hæc igitur & perſonalis Indulgentiæ ſpecies eſt, quâ non iam Collatoribus ſeu poſſeſſoribus indulgentia debitorum tribuitur; ſed ſuſceptoribus: & quidem Indulgentia leuioris adærationis.

¶ *Iſidori* interim PP. nominis occaſione, cui hæc *lex* inſcribitur, omittere non poſſum, quod Theodoretus Ep. Cyri narrat, *Ep. 47. ad Proclum Ep. Conſtantinopolitanum*, de Inſpectoribus per hæc tempora, per duodecim annos, miſſis; releuatiſque poſſeſſionibus, *Inſpectorúmque* notitiâ, γνῶσιν, quæ primus probauit *Iſidorus* PP. confirmauit & ſucceſſor eius *Florentius*.

DE RELATIONIBVS.

TITVLVS XXIX.

VII. COD. IVST. LXI.

Harum Relationum pleni ſunt libri decimi epiſtolarum Plinij & Symmachi. De iiſdem & Ariſtides *orat. in vrbem Romam*, *p.* 361. Earundem mentio apud Am. Marcellinum non vno loco, *lib.* 15. *&* 29. Μηνύσεις Græcis. Aliud Relationis genus eſt ab hoc, id de quo *l.* 2. *ſup. ad leg. Corn. de falſis.* ſublatæ hæ *Nouellâ Iuſtin.* 125. non verò à Theodoſio Iun. *l.* 32. *Cod. de appellat.* quod perperàm credidit Scriptor *de off. Domus Auguſtæ*, *lib.* 1. *c.* 26. 27. multo minus ab Arcadio, quò tamen is trahebat locum Zoſimi *lib.* 5. De Relationibus & Conſultationibus in Eccleſiaſticis: vid. *leg. omni innou. inf. de Epiſcopis.*

PARATITLON.

RELATIO, *Rubr. & l.* 2. 3. 4. 5. *h. t. l.* 8. 9. 13. 31. 34. 77. 54. 65. *tit. prox. de appellationib.* Valentiniani *Nouella vlt. C. ſi quis à ſuſpecto* 10. eſt Conſultatio Principis à Iudice ſuper aliquo dubio; vnde & *Conſultatio* pro Relatione: *l.* 3. 4. *h. t. & Rubr. l.* 1. 8. 34. 35. 47. 66. *tit. prox. de appell. & conſultat. & l.* 9. *de diu. reſcript.* item Conſultum, *l. d. t. de appellat.* Opinio, *l.* 5. *h. t. l.* 6. 8. 9. 11. *inf. de appellat.* ſuggeſtio, *l. vlt. h. t.* Iudex ſcil. Etiam Præfectus prætorio, *l.* 4. *de ſpectaculis*: Præfectus vrbis, *l.* 55. *de curſu publ.* Rectores prouinciarum *l.* 12. *de curſu*: ſiue in ciuili ſiue in criminali cauſâ: *l.* 3. 5. *h. t. l.* 24. *inf. de appellat.* cognitis vtriuſque actionibus: *l.* 1. *inf de appellat.* non ad vnius litigatoris querimoniam, *l. vlt. h. t.* ſi eſſent quæ iuridicâ ſententiâ (ab eo) decedi non poſſent, *l.* 1. *h. t.* ſi ſuper aliquo hæſitandum putaret, *l.* 2. *hoc tit.* dubitaret; *l.* 5. *h. t.* ſi ex iuſtis cauſis aliquid quo minus iudicare ſtatim poſſet, reperiret inceptum: *l.* 36. *inf. d. t. prox.* ſi ratio aut neceſſitas in negotiis eſſet requirendi iudicia Principis: *l.* 4. *h. t.* ante ſententiam latam, non poſt: *l.* 2. *h. t. & l.* 13. *inf. t. prox.* relationem promittebat. *l.* 5. *inf. de tit. prox.* vnde, promiſſâ relatio: *l.* 2. *h. t. & l.* 31 34. 65. *inf. d. tit. prox.*

¶ Cæterum relatio ita facienda erat, vt omnem omninò cauſam relationis ſeries conprehenderet, vt recitatâ ea propemodum actorum recitatione opus non eſſet: *l.* 4. nihilque adcò mitti oportet, quod plena inſtructione indigeret, *l.* 1 *de Iudicant.* Deinde vt non paſſim, nonniſi de paucis (Et iuſtiſſimis cauſis) fierent: *l.* 1. *h. t. v. & l.* 2. *inf. de operib. publ.*

¶ Huius conſultationis ſeu relationis *Exemplum*; (antequam ad Principem mitteretur) litigatoribus à Iudice prius edebatur, *l.* 35. *h. t. l.* 1. *inf. t. prox.* exhibebatur, *l.* 8. *inf. d. t. prox.* apud acta intra 10. dies ab eâ promiſſa; *d. l.* 1. *inf.* quæ confirmatur *l.* 8. *d. t.*

¶ Si cui litigatorum minus plena, vel contraria & videretur, *l.* 1. *inf. tit prox.* *Refutatorias* is preces, *l.* 1 *inf. d. t. prox.* refutationem, *l.* 11 *d. t. prox.* refutatorias, *d. l.* 11. *& l.* 4. *h. t.* refutatorios libellos, *l.* 8. 24. *d. t. prox.* Iudici offerebat, *l.* 18. *d. t. prox.* dabat, *l.* 5. *h. t.* allegationibus refellebat, *l.* 3. *h. t.* quod Acta, intra dies quinque, *l.* 1. 8. 24. *inf. d. t. prox. v. & l.* 5. *h. t.* quos quidem libellos Iudicem exigere voluit Conſtantius, *l.* 24. *inf. tit. prox.*

¶ Poſt hæc ita facta, ordo ſeruandorum, vt loquitur *lex* 5. *h. t.* hic erat: Conſultatio ſeu Relatio vnà cum refutatoriis ad Principem mittebatur, *l.* 5. *h. t.*, transmit-

tebatur, *l.* 31. *inf. tit. prox.* dirigebatur, *l.* 1. *inf. tit. prox. l.* 4. 5. *h. t.* ad ſcrinia Principis, *l.* 34. *inf. d. tit. prox.* vid. & *l.* 54. ad ſacra ſcrinia, *l.* 65. *inf. d. t. prox.* (Epiſtolarum ſcilicet: hos enim conſulcatione magiſtrum epiſtolarum inter cætera tractaſſe docet *Imperij Notitia*:) ad Comitatum, *l.* 1. *&* *l.* 8. *inf. l. tit. prox.* Item vna cum Actis, quæ neceſſariò ſocianda: *l.* 9. vt geſta erant, *l.* 24. *inf. tit. prox.* ita vt ſimul omnia ad eam, de qua refert, cauſam pertinentia. Acta tranſmitti oporteret: *l.* 5. *&* *l.* 1. 8. *inf. tit. prox.* omnia quæ apud Iudicem qui refert vel apud alios geſta in eo negotio: *l.* 1. *inf. d. t. prox.* breuiter, plena inſtructio; *l.* 1. *inf. ſup. de Iudiciis.* Idque intra 20. dies ab eâ promiſsâ: *l.* 8. *inf. tit. prox.* intra 50. *l.* 31. 34. 63. *eod. tit.* (quod idem in appellationibus: *l.* 29. 32. *inf. tit. prox.*

¶ His ad Principem miſſis, litigatores ad Comitatum Principis venire non poterant, *l.* 34. intra annum ſcil. *l.* 47. 54. *inf. d. tit. prox.* (quod idem in appellationibus, *l.* 66. *inf. tit. prox.*

¶ Hæ conſultationes recitabantur in Conſiſtorio Principis, *l.* 4. *h. tit.* Mox ad eas emittebantur, *l.* 9. *ſup. de diuerſis reſcriptis.* Reſcripta, *l.* 9. *inf. d. tit. prox. &* *d. l.* 9. *ſup. de diuerſis reſcript.* reſponſa *l.* 4. *h. t. l.* 47. 54. 66. *inf. d. tit. prox.* Oracula, *l.* 54. *inf. h. tit. prox.* decreta, *d. l.* 8. Certè, ſi intra annum reſponſa data non fuiſſent tùm litigatori ad Comitatum venire, *l.* 47. 53. *inf. d. tit. prox.*

¶ Reſcripta huiuſmodi retractari non poterant, *l.* 6. 8. 9. 11. *inf. l. tit. prox. &* *l.* 3. *ſup. de diu. reſcr.* aduerſus ea omnis conquerendi copia adempta erat, *d. l.* 9. *inf. h. t. prox.* Et tamen, iis tantum negotiis opitulabantur, quibus effuſa erant, *d. l.* 9. *ſup. de diuerſ. reſcriptis.* Et hæc quidem de Relationibus ante Iudicium. Fuit enim & alterum Relationum genus, poſt iudicatum: de quo etiam agitur *l.* 5. *hoc tit.* Fuit & tertium, ſuper publicis videl. cauſis: veluti de operibus publicis, *l.* 2. *inf. de operib. publ.* de rebus ad annonam publicam pertinentibus, *l.* 2. *ad l. Corn. de falſ.* de curſu publico, *l.* 55. *de Curſu.*

---

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Claudium Plotianum" Correctorem Lucaniæ & Brittiorum." Poſt alia."

SVPER paucis, quæ iuridicâ ſententiâ decidi non" poſſunt, Noſtram debes conſulere Maieſtatem, ne occupationes noſtras interrumpas: cùm litigatoribus legitimum remaneat arbitrium à ſententiâ prouocandi. Dat. VI. Kal. Ian. Treu. Acc. VIII. Id. Febr. Regio", Conſtantino A. III. & Licinio III. Coss. [313.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi, *lex* 1. *inf. tit. prox.*
" Claudius *Plotianus* Corrector Lucaniæ & Brittiorum ſub Conſtantino M.
" Ita omnes editiones, vnâ Pariſienſi poſtremâ exceptâ, *h. l. &* *d. l.* 1.
" Quæ continentur *d. l.* 1. *inf. de appellat.*
" V. ſimiliter Theodoſij Iunioris *legem* 31. *C. de appellat.*
" Hæc relationum ad Principem cauſa eſt: quam ad rem vide *Paratitlon.*
" *Regij* ſedem ſuam habebat corrector Lucaniæ & Brutiorum, quod ex ſimilis ſubſcriptio (collata cum inſcriptione) pariter oſtendit *legis* 1. *ſup. de filiis milit. Apparet* Et ſanè Olympiodorus quoque, apud *Photium* Regium Metropolim, Brutiorum fuiſſe teſtatur: ἐν τῷ Ρήγιῳ μητροπόλει ἐν τῇ Βρεττίᾳ: vbi pro Βρεττίᾳ, vt rectè iam indicatum, reponendum Βρεττίων.

COMMENTARIVS.

INTEMPESTIVIS & promiſcuis ad ſe Iudicum relationibus in cauſis priuatorum hâc conſtitutione, quæ pars eſt maioris Conſtantini M. conſtitutionis, quâ is Relationum formam & ordinem conſtituit: vnde ſupereſt quoque *lex* 1. *inf. de appell.* quæ huic iungenda eſt; occurrit Conſtantinus M *ne* videlicet *occupationes ſuæ iis interrumperentur*: Quas & de cætero interrumpi ægrè tuliſſe Conſtantinum M. aliis argumentis compertum habeo. Hanc inquam rationem hîc reddit Conſtantinus M. At enim in eadem re aliam iam reddit Honorius *l.* 55. *inf. de appellationibus:* ductam videl. ab ipsâ litigatorum vtilitate, elegantiſſimâ ſententia: *Neque enim fas eſt, quod apud infirmum Diſceptatorem definiendi conſtantiam prouocantis trepidatio retardauit, litigatorem ſub Conſultationis ambiguo iugi expectatione pendere.* Sanè quod in priuatorum cauſis *hac l.* id etiam in publicis eidem Conſtantino M. placuit *l.* 2. *inf. de operib. publ. De rebus*, inquit, *præcipuis maximiſque, nō de quibuſcunque viliſſimis noſtrū debent* [Iudices] *interpellare conſilium.* Proinde ſuper paucis admodum quæ omninò Iuridicâ ſententiâ definiri non poſſent, ad ſe referri, ſeque conſuli voluit Conſtantinus. Et rationem ſubiicit, ſupereſſe ſcil. litigantibus ſemper appellationis remediū, atque ideò promiſcuis ſeu frequentibus ſuperſedēdū relationibus. Eodē pertinere formulas illas reſcriptorū,

nutant

notant nonnolli,me conſuli de ea re non oporter; *l. 6. ff. de leg. Fabia de Plagiariis.* item illa Traiaoi ad Plinium; *Potuiſti non hærere*: Quibus ego oon accedo: Illis enim locis & furmulis carpuntur Iudices qui io re certâ hæſerint & ad officium ſuum pertinenre. Denique de tebus nonniſi dubiis, & modo vindice digoo referendũ: Ita *l. 11. §. ex facto, ff. de minor.* Ætrius Seuerus,quia dubitabat,ad Imp. retulit. Ipſe Plinius ad Trajanum *Solemne mihi eſt, omnia de quibus dubito, ad te referre* &c.

¶ Illud ioterim mooendum ſemel Relationes ad ſolum Principem fieri oportere:quas etiam ſibi aliquando Præfectos Prætorio voluiſſe vindicare à Vicariis ſuis, oſtendit *lex 2. Cod. de off. Vicarij*: item Præfectos vrbi:de quo ad intellectum *legis 1. Cod. de legibus*: dixi *ad l. 1. ſup. de iudiciis.* De his denique Relationibus eſt & Libanij locus *Orat. περὶ τῶν ἀγγαρειῶν, p. 34.*

II. * Idem A. Profuturo PF. Annonæ."

SI quis Iudicum duxerit" eſſe referendum, nihil pronuntiet", ſed magis, ſuper quod" hæſitandum putauerit,Noſtram conſulat Scientiam:aut ſi tulerit ſententiam,minimè poſtea,ne à ſe prouocetur, Relatione promiſsâ" terreat litigantes. Dat. IV. Id. Feb. Sirmio, Conſtantino A. V. & Licinio C. Coss. [319.

NOTÆ.

* *Legis 1. C. de Relationib.* initium hinc deſumptum eſt.

" *Profuturus* Præf. Annonæ ſub Conſtantino M. ei inſcribitur hoc ipſo Anno *lex 1. ſup. de contrah. emptione,* & *lex 3. inf. de piſtoribus* quæ duæ inter ſe coniungendæ ſunt.

" Diſcernere.

" *Inter partes pronunciet*, ita *Cod. Iuſt.*

" Quo, Cod. Iuſt.

" *Promiſſa*, Cod. Iuſt. ſed malè: & rectè Haloander, *promiſſa*: promiſſa relatio; promittere, ſpondere relationem, rectum eſt. vt docet præterea *lex 5. 8. 31. 4. 65. inf. tit. prox. de appellat.* de quo conſule Paratitlon: Ita & apud Symmachum *lib. 10. Ep. 51 Ergò vt in rebus dubiis fieri ſolet, ad Clementia veſtra ſalubre iudicium conuolamus: licet defenſio Puteolana, poſt* PROMISSAM RELATIONEM *incaſſum crediderit prouocandum,* & *lib. 10. ep. 36.* PROMISSA RELATIONE *diſcedo.*

COMMENTARIVS.

ANTE SENTENTIAM latam Iudices ſi vellot & hæſiteot, referre debent: at non etiam POST ſententiam latam.

¶ Nempe Iudices inferiotis gradus quod ægreferrent; à ſententiis ſuis appellari, atque à ſe Iudicata ab aliis Magiſtratibus appellationum remedio rettactari, quaſi ea re iniuria ſibi & contumelia fieret (quod docebunt cõplures *leges proximo tit. de appellat. l. 2. 4. 11. 13. 15. 20. 21. eius tit.*) atque vt id euitatent, Relaturos ſeſe ad Principem dicere, & verò referte ſoliti. Id quod à Conſtantino M. *hac l.* prohibetur, & rurſum *d. l. 13. inf. de appellat.* Denique Relationi ante ſententiam: Appellationi poſt ſententiam locus eſt. Vt illi litigatores intercedere non poſſunt, *l. 1. §. 2. ff. de appellat.* ita hanc Iudex impedire non poteſt.

¶ Cœterùm, cùm ioſcribatur hæc lex *Præfecto annonæ*, exinde colligitur, ipſummet Præfectom Annonæ, à quo ad *Præfectum Vrbis* appellabatur, id egiſſe, quod *hac l.* improbatur. Eaque cauſa huius *lex* ad eũ dirigenda fuerit. Et verò par quoque ratio *legis 4. inf. de appellat.* quæ & ipſa *Præfecto Annonæ* inſcripta eſt: qua pariter conſtituitur, vt officium eius omnes appellationes curet accipere, nec in recipiendis libellis aliquod genus iniuriæ ioferendum cuipiam exiſtimet. Et verò alionde quoque comperio neſcio quam inter hos; Præfectum inquam vrbis, & Præfectum annonæ, fuiſſe æmulationem, vt inter coniunctas poteſtates: id inquam colligo ex *l. 1. ſup. de condit. in publ. horreis* & *l. 1. Cod. de off. Præfecti vrbi*, quæ illi iungenda eſt, & *l. 1. Cod. de apparitor. Præf. annonæ.* Alioquin ex *Notitia* quoque *Imperij* liquet, vt & ex Sidooio *lib. 1. ep. 10.* ſub diſpoſitione Præfecti vrbis fuiſſe Præfectum Annooæ: vide *d. l. 1. inf. de conditis in publicis horreis*: vbi plura adhoc. Quanquam antea à Præfecto annonæ ad P. V. appellatum fuiſſe oſtendit *lex 8. ff. quod cum eo qui in al. pot.* & Mecænatis ſuaſoria apud Dionem.

¶ Tandem quomodo hæc *lex* cum *l. 5. inf.* conciliãda ſit, ad *eam leg.* dicemus.

III. * Imp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Viuentium PF. P."

SVPER delictis prouincialium, numquam Rectores prouinciarum ad Scientiam Principum putent eſſe referendum, niſi ediderint priùs Conſultationis exemplum. Quippe tunc demum Relationibus plena maturitas" eſt, cùm vel allegationibus" refelluntur, vel probantur adſenſu. Dat. III. Kal. Ian. Treu. Valentiniano & Valente AA." Coss.

NOTÆ.

NOTÆ.

* *Lex ſuper delictis,2 Cod eod:tit.* Concordat *lex 5.h.t.& l.3.8.inf.de appellationib.*
" *Viuentius* PP ſub Valent mano Imp.nempe Gallarum vid. *l.5 ſup.de cenſu ſiue adſcript & l.5.ſup.de tironib.* hoc ipſo Anno 368.plura in *Proſopogr.*
" *Veritas*, C.Iuſt At hoc rectius.
" Partium ſcil.id eſt Refutatoriis.
" *Repelluntur*, C.Iuſt.malè.
" *x.AA.II.COSS.* id eſt A.D.368.nam Valentinianus fine Anni 365.id eſt Valentiniani,Valentis AA. Coss. non Treueris, verum Pariſiis verſatus.Quare non minùs *huic l.* quam *prox ſequ.Gratiani* nomen in *Inſcript.* adiungendum.

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Sen. tres conſtitutiones ſequuntur, de *forma Relationum* ad Principem mittendarum. Et hâc quidem iubet EXEMPLVM Relationis partibus litigatoribus à Iudice, priùs quàm ad Principem mittatur, edi; vt eam videlicet vel refutent, vel probent: *h. l. & l. 5. inf. h. t. & l. 1. 8. inf. de appellat.* Aliter ad Princ pem mitti Relatio non debet: neque miſſa fidem facit.

¶ Nempe hoc ita conſtitutum, vt relationi plena *maturitas* eſſe poſſit: non vt *Codex Iuſtinianeus* habet, *veritas*: ſcil. dum expenſo à Iudice conſilio conſcribitur: & à partibus diligenter expenditur, num quid in eâ omiſſum aut commiſſum fuerit; ne aliâs minus plena, vel contraria ſit, vt ait *d. lex 1. inf. de appellat.* Hinc refutatoriæ: de quibus *l. 5. infr. h. t. l. 1. 8. 11. 29. infr. de appellat.*

¶ Iuxta quod autem tempus edi exemplum relationis, & refutatoriæ debeant, vid. *d. l. 1. 8. 24.*

¶ Cæterùm *huius l.* ſpecies nominatim verſatur circa *Delicta* prouincialium: Nempe & in criminalibus cauſis relationes fiebant, vt præter *hanc leg.* docet *lex 5. inf. h. t. & lex 24. inf. de appellationib.* Et verò de atrocibus criminibus quæ in prouinciâ contigerant, mox ad Principem referre ſolebant Iudices, vt ſtatueret, quid fieri vellet. Optatus Mileuitanus *lib. 2. Crudelitas operati ſunt cædes, & tam atroces, vt de talibus factis ab illius temporis Iudicibus relatio mitteretur.*

¶ Tandem, cum de refutatoriis ſpeciatim agam ad *l. 5. inf. h. t.* hic *allegationes* eas vocari notandum eſt: Sic etiam Symmachus *lib. 10. ep. 35. Coniuncta pagina, Allegationibus partium & ſupplementa ſumpſerunt, lib. 10. ep. 40. Diuino arbitrio numinis veſtri ſubditis* ALLEGATIONIBVS *partium ſummam negotij reſeruari.* Supplementa etiam partium idem vocat *lib. 10.* locis quinque *ep. 32. 41. in f. 43. in f. 46. 63. ſeu vlt.* & *lib. . ep. 30. Si relatio ad fortunam negotij pertineret, & ſupplementa vel Refutatorias iurgantes dediſſent.*

IV. * Idem AA. & Gratianus A. ad Apodemium."

SI quando ratio, aut neceſſitas eſt, in negotiis Noſtra Iudicia requirendi, exſpectandique Reſponſa, omnem" omninò cauſam Relationis ſeries comprehendat: vt recitatâ Conſultatione, quæ ita eſt dirigenda, propemodùm auctorum" recenſione non opus ſit: Actis etiam" neceſſariò ſociandis. Dat. VI. Id. Maij, Treu. Valentiniano NB. P. & Victore Coss. [369.]

NOTÆ.

* *L. ſi quando 3 ſeu vlt C.eod.tit.*
" *Apodemius* ſub Valentiniano Sen. Dignitatis titulus omiſſus. Alius ab hoc Apodemius, qui ſub Iuliano exuſtus: de quo Am. Marcellinus.
" *Omnes omnino cauſas*, C. Iuſt inepte.
" *Actorum* habet *C. Iuſt.* de quo mox.

COMMENTARIVS.

PLENAM Relationem eſſe debere: ſimul & ACTA omnia vna cum Relatione mitti oportere, definit *hâc l.* Valentinianus Sen. vt definitur quoque *l. 5. prox. & l. 1. 8. 11. 24. 35. inf. de appellationib.*

¶ Plena, inquam, Relatio eſſe debet, ſeu vt *h. l.* dicitur: *omnem omninò cauſam ſeries Relationis comprehendere*: non vt *Codex Iuſtinianeus* habet, *omnes omninò cauſas*: ineptè: *omnem omninò cauſam*, quomodo & *infrà*, *l. 5.* id eſt, totius negotij ſeriem, totam cauſæ coniectionem, continentiam, textum, quæ pleniſſimè Principem inſtruant: ſic vt & vix *Actorum recenſione opus ſit. Actorum*, inquam, non *Auctorum*: Ita certè Conſtantinus quoque *l. 1. i f. ſup. de iudiciis*: *ſiue definienda ſit cauſa per Iudicem: Siue ad noſtram ſcientiam referenda. Nec ad nos mittatur aliquid quod plenâ inſtructione indigeat.*

¶ ACTA tamen ſeu GESTA neceſſariò ſimul mittenda ſunt: vt & Relationis fidem adſtruant, & Principem inſtruant: quod præter *d. l. 5. prox. & l. 1. 8. 24. 31. inf. 35. 47. inf. de appellat.* docet & Symmachus inter alia *lib. 10. ep. 29. Quæ ideò Geſtorum paginis applicari placuit, vt Æternitas veſtra cuncta per ordinem patienter auditis: &c.* ep. 41. *Geſta & ſupplementa partis vtrinſque ſubieci, quibus*

quibus inſtructa Perennitas veſtra eſt. ep. 42. *Hæc eſt cauſa querimoniæ quam animis ſenſibus veſtris fides Geſtorum plenius intimabit*. ep. 43. *Præſto ſunt, monumenta Geſtorum: partium quoque ſupplementa non deſint*. ep. 44. *Fides Geſtis rerum cohærentibus explicatur*. ep. 45. *Suſpenſa ſententia cuius meritum Perennitas veſtra lectis Geſtis ac refutatoriis cohærentibus æſtimabit*. ep. 46. *Omnium Geſtorum fida documenta; ſupplementis partium Relationi ex* MORE SOCIATA *ſunt*. ep. 47. *Quaſo igitur, vt Geſta, quæ fidem Relationis aſſerunt audire dignemini*. ep. 52. *Geſtis omnibus* EX MORE SVBIECTIS, *vt eorum lectio Inſinuationis meæ aſtruat veritatem*. ep. 53. *Præſtò eſt Geſtorum fides, quæ Perennitatem veſtram poſſit inſtruere*: ep. 55. *Relatione ſummatim* CVNETA *complexus, Geſtorum quoque documenta ſubtexui*. ep. 58. *Relationi Geſta ſubtexui*, ep. 58. *Relationi Geſta coniunxi*. ep. vlt. *Relationi Geſta ſubtexui, partium quoque ſupplementa* SOCIAVI. Et lib. 2. ep. 40. *Si Relatio ad fortunam negotij pertineret, & ſupplementa, vel Refutatorios iurgantes dediſſent*.

v. * Impp.'' Valentinianus, Valens & Gratianus AAA. ad Euphraxium'' P. V.

QVICVNQVE Iudicum, vel appellatione interpoſitâ, vel ipſe dubitans, relationem in cauſâ, vel ciuili, vel criminali'', ſpoponderit *Seſe miſſurum*, exemplum'' Opinionis'' edendæ'' Refutatoriorúmque'' dandorum, ſed & tranſmittendæ Relationis intra eum diem ſeruet, qui Conſtantiniana † lege decretus eſt: Ita vt ſimùl omnia ad eam, de qua refertur, cauſam pertinentia Acta tranſmittat. Quòd ſi qui Iudicum poſthac non ita obſeruauerint cuncta, in Relationibus dirigendis, quæ iampridem ſtatuta ſunt, eo crimine tenebuntur, vnà cum Officio quod ordinem ſeruandorum ſuggerere'' neglexerit, quo tenentur, qui ſacrilegium'' admiſerint, &c. PP. XVI. Kal. Mart. Gratiano A. III. & Equitio Coss. [374.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſtin.* Iungenda *huic Leſt lex 56 inf. de appellationib. lex 21. inf. quorum appell. non recip.*

'' *al. Idem AAA.* qui *l. 4. ſup.*

'' *Eupraxius* hic proculdubio eſt, anno A.D. 367. Magiſter memoriæ, mox Quæſtor: de quo Ammianus Marcellinus *lib. 27. p. 368. 370 lib. 28. p. 386.* Eius Elogium hic prætermittere non poſſum. *Multa & prudentibus æmulanda bona fiducia reliquit exempla, nuſquam à ſtata natura diſcedens intrepida, ſed conſtans ſemper, legúmque ſimilis, quas omnibus vnâ eadémque voce, loqui in multiplicibus aduertimus cauſis: qui tunc magis in ſuſcepta parte iuſtitia permanebat, cùm eum recto monentem exagitaret minax Imperator* [Valentinianus] *& minitans.*

'' Romæ.

'' In *Criminali* cauſa relatio: dixi ad *l. 3. ſup.*

'' *Promiſſio* relationis, dixi ad *l. 2. ſup.*

'' *Exemplum* hîc non eſt, exemplar, quo ſenſu affertur *l. 1. inf. de appellat.* verùm præſcriptum *legis*, quodque ſequendum propoſitum eſt.

'' *Opinio*, pro relatione & conſultatione *h. l. & l. 6. 8. 9. 11. inf. de appellationib.*

'' *Editio* relationis, dixi ad *l. 3 ſup.*

'' *al. Refutatoriorúmque*

'' *al. Conſtantinianâ*: de quâ mox.

'' Hoc *Officij* ſeu Officialium Iudicum muneris erat, ſuggerere Iudicibus iuris ordinem: & ni facerent, plectebantur.

'' *Sacrilegium* eſt, id eſt Maieſtatis crimen & quidem *violatâ lege.*

COMMENTARIVS.

FORMAM Relationis ad Principem mittendæ *hâc tertiâ leg.* ſed omnium pleniſſimâ & accuratiſſimâ præſcribit Valentinianus Sen. quæ prolixioris Valentinianeæ conſtitutionis pars eſt, vnde deſumptæ quoque ſunt *lex 36. inf. de appellationibus*, & *l. 21. inf. quorum appellationes non recip.* quæque proinde huic coaſſandæ veniunt: Quâ quidem conſtitutione Valentinianus id egit, ne negotia iurgiáque in quibus maturato eſt opus protelentur per inanes fortè & immaturas Relationes, vel per moratorias Appellationes. In eum igitur finem *hâc* quoque *lege* accuratam Relationibus formam præſtituit: prælato Conſtantinianæ *legis* exemplo: putà *l. 1. inf. de Appellationibus*: quæ alioquin iungenda eſt cum *l. 1. ſup. h. t.* quam ipſemet Conſtantinus memorat & confirmat, *l. 8. inf. de Appellationib.* & filios eius Conſtantius, *l. 24. eod. tit. de appellat.* quam in hunc quoque *titulum* coniectam oportuit: Item pœna Sacrilegij propoſitâ Iudici eiúſque officio, ſi non hanc formam in Relationibus dirigendis ſeruauerint: ſacrilegij, id eſt læſæ Maieſtatis violatæque legis: hæc enim *ſacrilegij* ſignificatio paſſim eſt, de quo dixi *alibi*: Officio, inquam, *ſi ordinem ſeruandorum* Iudici *ſuggerere neglexerint*: nempe Officialium muneris & officij fuit, ordinem ſeruandorum Iudicibus ſuggerere & ni id facerent, pariter cum Iudicibus plectebantur: cuius rei obuia paſſim exempla *hoc Codice*.

¶ Nos formam illam quam Valentinianus hîc Relationibus accuratam præſtituit, diſpiciamus: vbi quinque omninò deſiderat. Primò quidem *Exemplum* Relationis edi iubet litigatoribus, de quo iam *l. 3. ſup.* Secundò, Refutatorios poſt hæc à partibus dari iubet; de quibus *l. 1. 8. 11. 14. 16. 24. inf. de appellat.* quibus ſcil. Relatio, ſi ea minùs plena, vel contraria litigatoribus videretur, allegationibus eorum & ſupplementis refellebatur, *d. l. 3. ſup & d. l. 1. inf de appellat.* (vnde & allegationes & ſupplementa eodem ſenſu apud Symmachum, vt oſtendi ad *d. l. 1.*) Horum etiam Refutatoriorum nominatim duobus locis meminit Symmachus *lib. 2. ep. 10. ſi*

relatio ad fortunam negotij pertineret, & ſupplementa vel Refutatorios iurgantes dediſſent, rogo &c. *lib.* 10. *ep.* 45. *ſuſpenſa ſententia: cuius meritum perennitas veſtra lectis geſtis, ac Refutatoriis cohærentibus æſtimabit* &c. De iiſdem &c. *lib.* 10. *ep.* 46: *Omnium geſtorum fida documenta ſupplementis partium Relationi ex more ſociata ſunt.* lib. 10. ep. 32. *Coniuncta pagina Allegationes partium & ſuplementa ſumpſerunt.* lib 10. ep. 63. *Relationi geſta ſubtexui, partium quoque ſupplementa ſociavi.* Tertiò, *Tranſmitti* iubet Valentinianus (ad ſcrinia ſcil. ſeu comitatum Principis) relationem: de quo vid. & *l. ſuper.* & *l.* 1. 8. 31. 34. 54. 65. *inf. de appellat.* Symmachus *lib.* 10. *ep.* 46. *ſtatus vt fides geſtorum ſuperiorum ad Auguſta ſcrinia mitteretur.* Ita paſſim Symmachus appellatione interpoſita à ſe, vel alter relationi ſuæ geſta connexa ſeu ſimul mittere ſe ait *lib.* 18. *ep.* 29. 32. 41. 52. 53. *in f.* 55. *in f.* Quartò, Et hæc omnia intra certum quoque diem vt fierent Conſtantinus M. definiuerat, putà *l.* 1. *inf. de appellat.* quod *h. l.* obſeruari iubetur: de quo iam dixi. Tandem *Acta* ſimul omnia ad cauſam pertinentia tranſmitti vult: de quo iam ad *l.* 4. *ſup.*

¶ Vnicus *h. l.* ſcrupulus ſupereſt, quod dicitur, etiam *Appellatione interpoſita* Relationem fieri. Quod repugnat *legi* 2. *ſup.* Itaque *Cuiacius* putabat, appellatum quidem in ſp. *huius leg.* fuiſſe verùm appellationem à Iudice non receptam, atque adeò ad Principem relatum, num ſequenda eſſet Iudicis ſententia, aut recipienda appellatio. Verùm obſeruandum eſt, duo Relationum genera *hic* apertè conſtitui; ibi, *vel appellatione interpoſita, vel dubitans:* nempe vnam Relationem Conſultoriam quoties ipſe Iudex dubitat, animiſque pendet; quâ Princeps conſulitur, vt ita poſteà ſecundum id quod reſcriptum fuerit Iudex iudicet: Alteram verò *Relationem opinionis*, id eſt iudicati: cùm ſcil. Iudex appellatione interpoſitâ, opinionis ſuæ rationem Principi reddit, non amplius deinceps iudicaturus; verùm Principi fidem facturus de re bene à ſe iudicata: de quo eſt quoque *lex* 5. 9. *inf.* 14. *inf.* & paſſim, *l.* 62. *de appellationib.* Hoc genus igitur Relationis poſt ſententiam admittitur, deque eâ *hanc leg.* exaudiendam certum eſt.

¶ Quod ad hiſtoricam *huius leg.* cauſam attinet, pertinet fortè ea ad Iudicia, quæ ſub Maximino agitata tum, de quibus prolixe Amm. Marcellinus *lib.* 28. vbi ſanè etiam Relationum non vna mentio fit. Id verò ſuadet & temporum ratio, & *Euphraxij* Præfecti Vrbis *Romæ* nomen ad quem *hæc lex* data eſt: vtrumque collatum cum Maximini Vicarij vrbis Romæ actibus.

VI. * Impp. Honor. & Theod. AA. Palladio PF. P.''

NVNQVAM, ad vnius litigatoris querimoniam, Noſtris Altaribus'' Suggeſtio'' offeratur; ita vt, ſi, cuiuſquam ambitione, plectenda importunitas id fortè meruerit, ei'', cuius intentione, contra generale factum'', fuerit conſtitutum'', damnum litis Iudex infligat; nec vmquam in rediuiuum'' ſtatum negotium redigatur, quod hâc fuerit condicione præſumptum.'' Dat. v. Id. Septemb. Rau. DN. Theod. A. VII. & Palladio Coſs. [416.]

NOTÆ.

* Iungenda huic *l. lex* 147. *inf. de Decurionib.* quæ tamen argumento nullo modo reſpondet.
'' *Palladius* PP. Italiæ ſub Honorio: v. *Proſopogr.*
'' *Altaria* Principis: vid. *Gloſſ. Theodoſ.*
'' *Suggeſtio* pro relatione (μήνυσι). vid. quoque Symmachum.
'' *Factum generale*, pro Edicto & ſanctione ſeu ſententiâ generali: de quo mox.
'' Id ſcilicet ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, *fuerit conſtitutum*: id eſt à Iudice conſtitutum decretum de referendo ad Principem.
'' Rediuiuum v. Gloſſ. Theod.
'' *Præſumptum*, propriè: de quo mox.

COMMENTARIVS.

Μονομερῶς, id eſt ad vnius litigatoris querimoniam, intentionem, ambitionem, importunitatem nunquam Relationem faciendam conſtituit *hâc leg.* Honorius Imp. Quod & ipſum Conſtantino placuit *l.* 1. *de appellat. Vtrinque*, inquit, *cognitis actionibus*, relationem fieri oportet. Alioquin ex *hac leg.* qui id ambitione ſua & importunitate meruit, damno litis multatur: lite ſcil. iure cadit, qui non ordine iudiciorum, non comminùs conſtituto aduerſario, ſed contempto generali iure negotium Relatione facta ad Principem diſcingi poſtulat: atque ita præſumit: *Præſumere*, eſt ordinem iudiciorum negligere, peruertere, præuertere.

¶ Ergo non ad vnius petitionem vel querimoniam Relatio fieri debet, ſed vtrimque cognitis actionibus: Quem in finem etiam vtriſque litigatoribus Relationis exemplum, prius quàm ad Principem mitteretur dabatur: qui poſteà Refutatorios ſuos ſeu ſupplementa addebant: de quo ſuperioribus *Legibus*. Idque generale ius fuit: & vt hîc vocatur, *Generale* FACTVM, id eſt generale decretum, ius, iuſſio, ſententia. Hoc ſenſu, *Factum Imperatorium*, Capitolino in *Gordianis*, *p.* 152. hoc ſenſu, *Factum Fl. Conſtantini* ad Agricolam PP. Galliarum: Hoc ſenſu *Facta*, apud Capitolinum in *v. Macrini*, *p.* 96. Et *Pauli ſententiarum ſeu Factorum libri ſex*, in veteri *Indice Florentino:* Denique *Factum* eſt omne συγγραμμάτιον in Gloſſis & *Facta cauſarum*: de quo iam quoque dixi ad *l.* 9. *ſup. de diuerſis reſcript.*

DE

DE APPELLATIONIBVS, ET POENIS EARVM, ET CONSVLTATIONIBVS.

TITVLVS XXX.

VII. COD. IVST. LXII.

De Appellationibus, & Conſultationibus.

PARATITLON.

APPELLATIO (à qua & Appellator, *l.2.14.15.28.56.67. l.3. l.vlt.inf.de repar. appellat.*) eſt prouocatio, (vnde *Prouocatio* pro appellatione, *l.2.10.14.17.22. 25.30.37.39.40.42.46.51.57.58.59.62.64. & l.21.inf.quor.appellat.* Prouocator, *l.vlt.inf.de repar.appellat.* & Prouocare pro appellare, *l.2.15.16.18. 23.26.28.41.43.45.49.60.61.*) à Iudicis inferioris ſententia, ſolemniter latâ (nam ſi nulla ſit ſententia, appellatione nil opus eſt, *l.40. & l.1.ſup.de ſent.ex periculo:*) *l.13.18.* & quidem definitiua, *l.37.* iurgium terminante, *l.25.* vid. & *l.40.* quaſi errore vel gratia cognitoris oppreſſa fuerit iuſtitia, *l.57. & l.16.ſup.de pœnis:* ſuſpecti breuiter, *l.58.* Item à nominatione ad Magiſtratum, vel munus aliquod; de quo ſunt *quatuor huius tituli leges*; putà, *l.10.12.19.53.* Ad maiorem Iudicem, ad quem hâc viâ negotium transfertur, *l.45.* Prior Iudex eſſe deſinit, *l.13.* iudicatum quod diſplicet excluditur, *l.6.ſup.de iuriſd.* ſententia ſuſpenditur, *l.41.61.66. & l.3. & 9.inf.de repar.appellat. l.1.ad leg.Iul.de vi.l.1.ſup.de re iudic.* inhibetur, Symmachus, *lib.10.ep.62.* Iudex nihil ampliùs audire poteſt, *l.5.h.t.* Id quod litigantium vtilitati & ad iurgantis priuilegium adinuentum eſt, *l.11. in f.* vnde & Appellatio dicitur Prouocationis auxilium, *l.10.13.14.37. & l.1. inf.de repar.appell.* ſuffugium, *l.39.* ſuffragium, *l.22.h.t.l.21.inf.quorum appellat.* perfugium, *l.30.* appellationum adminicula, *l.11.* ſuffragium neceſſariæ defenſionis, *d.l.22.* Iuris remedium, *l.15.* Has Appellationes ſeu Prouocationes litigatores obiicere dicuntur, *l.44. 58.59.* afferre, *l.67.* opponere, *l.21.* interponere, *l.4.5.10.13.14.25.27.30.57.58.59.62. 64.66.*

I. Appellandi porrò ius eſt in omnibus omninò cauſis, *l.4.* ciuilibus, *l.20.55.58.* criminalibus, *l.2.20.57.58.* (non tamen in caſu *l.1.&c. inf. quorum appellat. l.1. ad leg.Iul. de vi: l.1.de raptu virg.*) in fiſcalibus, *l.8.14.18.21.28.41.45.46.64.* (quod aliquando immutatum, *l.12. inf.quorum appell.* & *l.6.de iure fiſci:*) in cauſa bonorum vacantium, caducorum, ereptorum, *l.26. h.t.* Non à præiudicio, *l.2.25.40.* (quod abrogatum, *l.44.*) non ab interlocutione, *l.65.* non ante cauſam examinatam & determinatam, ſeu ante ſententiam; *l.2.50.* non ab executione, *l.28.de appell.* de quibus aliiſque cauſis, Vid. *inf.titul.36.* (peculiarem) *quorum appellat. & tit.37. ſi à momento fuerit appellat.* Excipe peremptoriam præſcriptionem improbatam, *l.37.h.t. & l.23.24. inf. quorum appellat.* item condemnationem (ſeu multam) *l.38.h.t.* Alioquin multa quædam appellanti impoſita, quæ præiudicialis dicta, *l.50.65.*

II. Appellati poterat AB omnibus Magiſtratibus, Clariſſimis, Spectabilibus, etiam vice ſacra iudicantibus, *l.11.16.23. h.t. l.1.2. inf.de his qui per met.iudic.* etiam à Præfecto vrbis, *d.l.11.23. & d.l.1.* à ſolo PP. appellare non licuit, *d.l.16.* Item Clariſſimi etiam à ſententia P.V. ius appellandi aliquando non habuère, *l.23.* quod abolitum, reducto veteri iure, *dict. l.23.* Certè à cæteris (exceptis P.P. qui vice ſacra iudicabant:) id eſt à P.V. & à Proconſulibus appellari poſſe docet *lex .... h.t.* Et tamen intra centum ſolidos à Præfecto Vrbis appellari poſteà vetuit Valentinianus Tertius, *Nou.vlt.cap.ſi quis à ſuſpecto 10.*

III. Appellabatur verò aut AD Principem, *l.44.* à Proconſulibus putà, Comitibus &

Vicariis (Pⁱ. P°. ſcilicet) *l.* 16, quod P. P°. poſtea delatum, *l.* 57. & Vicario Vrbis, *l.* 29. 61. aut ad Maiores Magiſtratus, ab inferioribus etiam ad Cognitorem ſacri Auditorij, *l.* 44. velnti in Africa, ad Proconſulem Africæ, *l.* 3. 62. interpoſita prouocatione à Comitibus vel à Præfectis eorum, *d. l.* 62. & in priuatæ rei cauſis, exceptis quibuſdam *l. vlt.* quibus Princeps vicem ſui examinis mandauit, *l.* 3. qui cognitionibus Principis vicem repræſentant, *l.* 11. quibus ſuam vicem Princeps commiſit. *l.* 13. qui vice ſacra agnoſcunt, *l.* 16. quibus ad vicem Principis delata iudicatio, *l.* 18. qui vice Principis cognitionibus præſident, *l.* 28. ad Præfectum Vrbis, à quibuſdam & certis in cauſis, *l.* 11. 13. 18. 49. 61. ad P^{um}. P°. *l.* 57. *h. t. l. vn. de off. Præf. Prætorio.* Appellari ex Sardinia, Sicilia, Campania, Calabria, Brutiis & Piceno, Æmilia & Venetia & cæteris Italiæ prouinciis iubet Conſtantius, *l.* 27. non autem ad P. V. *d. l.* 27. In cauſis fiſcalibus, à Rationali aliquando ad Principem appellabatur, *l.* 18. verùm communiter magis à Rationali vel Comite, vel alio qui fiſcalis commodi curam gerit, ad eos qui vice Principis huiuſmodi cognitionibus præſident, *l.* 28. *h. t.* aliquando ad Comites S.L. & Com. R.P. *l.* 39. 46. 49. ad quos priuatorum hominum cauſæ deferri ex prouocatione conſueuerunt, *l.* 41. id eſt Rectores Prouinciarum.

IV. Solemnia appellationum, *l.* 5. ſolemnitates, *l.* 14. (vnde ſolemniter interpoſitæ appellationes, *l.* 4.) hæ erant: Is cuius negotium ſententiâ vulneratum erat, *l.* 15. vel Ilicò voce appellabat, *l.* 7. (vnde prouocantis & prouocationis vox, *l.* 26. 40. 58. *& l.* 8. *inf. quorum appellat.*) vel conſcriptis poſteà libellis, *l.* 7. qui *Libelli* ſimpliciter dicuntur, *d. l.* 7. *& l.* 4. 22. *h. t. & l.* 6. *inf. quorum appellat.* Libelli appellatorij, *l.* 2. 56.

V. Iudex à cuius ſententia appellabatur, Appellationem accipere, *l.* 4. recipere, *l.* 16. 42. 60. admittere, *l.* 20. ſuſcipere, *l.* 22. 25. 67. libellos recipere, *l.* 4. audire, *l.* 58. cogebatur. Non etiam à ſententiis ſuis interponi prouocationes ad maiorem Magiſtratum ægrè ferendo, *l.* 13. iniuriam ſibi fieri exiſtimando, *l.* 15. aut Relatione ad Principem promiſſa appellationem impedire, *l.* 13. *& l.* 2. *ſup. tit. prox. de relat.* aut in recipiendis libellis aliquod genus iniuriæ inferre, *l.* 4. putà, metum iniicere appellaturo: de quo, *tit.* 34. *de his qui per metum Iudicis non appellant.* appellatum in carcerem redigendo, vel à militibus cuſtodiri faciendo; *d. l.* 15. carceris cruciatum aut cuiuſlibet iniuriæ genus, ſeu tormentum, vel etiam contumelias inferendo; *l.* 2. appellantes iniuriarum adflictatione deterritos ab appellatione expellendo, *l.* 22. aut vocem penitus his tum denegare, *l.* 20. prouocationes eorum reſpuere, *l.* 25. 51. negligere, *l.* 33. recuſare, *l.* 59. In tantum, vt & ſuperfluam prouocationem recipi probent Impp. *l.* 42. Is cuius appellatio ſpreta fuerit, P.P. adire poterat, *l.* 16. conteſtatione publica intra tempus legitimum appellationis de vi propoſita, *l.* 30. vid. *& l.* 67. *ſeu penult.* Iudex verò ipſe, qui appellationem non admiſit multatur 10. libris auri, ex *l.* 22. viginti, ex *l.* 33. *&* 58. triginta, ex *l.* 25. 51. 59. Officium pariter eius multatur quindecim libris auri, ex *l.* 22. viginti quinque, ex *l.* 28. triginta, ex *l.* 25. 33. 59. quinquaginta, ex *l.* 51. Quinimò ſi vicerit is qui appellauit, de Iudicis nomine qui appellationem non recipit, ad Principem refertur, vt digno ſupplicio puniatur, *l.* 16. *in f.* Sunt tamen cauſæ nonnullæ, quibus impunè prouocationem reſpuit Iudex, *l.* 2. 51. *& inf. tit. quor. appellat.*

VI. Poſt appellationem factam, ſuſceptam, Opinionis exemplum petere ſeu poſtulare à Iudice debebat, *l.* 6. 8. 11. 14. 16. Si ad Principem cauſa transferretur, ſi ad alios Iudices, Apoſtolos, *l.* 18. 61. 67. deinde *Refutatorias* preces offerre, *dict. leg.* 14.

VII. Et vtrumque hoc intra certum & legitimum Tempus, ſeu intra certos dies præſtitutos, *l.* 8. 10. 14. 30. pro diuerſitate cauſarum & locorum, vid. *leg.* 10. alioquin Deserta ab eo prouocatio æſtimatur, *l.* 14. & debitum ab eo exigitur, *d. l.* 14. & redintegrandæ audientiæ facultas denegatur.

VIII. Poſt hæc à Iudice geſta omnia, *l.* 5. actis inſeri, *l.* 9. indi, ſubiici, *d. l.* 9. non tantum Opinionem, *l.* 8. *&* 9. & Refutatorios, *l.* 29. verùm etiam vniuerſam inſtructionem, *l.* 6. inſtructiones neceſſarias, *d. l.* 9. atque ad Comitatum dirigi, *l.* 5. omnia Geſta in eo negotio, *l.* 1. *&* 5. *h. t.* cuncta quæ litigatores inſtructionis probationiſque cauſa recitauerant, *d. l.* 9. quæque ad inſtructionem cauſæ pertinent, *l.* 8. vniuerſa, quæ in eiuſmodi negotio geſta, *l.* 29. oportebat, Intra certum tempus à lata ſententia, putà intra dies viginti ex *l.* 8. triginta, ex *leg.* 29. 31. 32. 34. 65. *h. t.* ¶ Poſt quæ ita miſſa, ad Comitatum litigatores venire non poterant, niſi poſt annum, poſtquè Conſultationem & Relationem, *l.* 34. 47. 54. 66.

IX. Tempora pariter appellationum quædam ſeruabantur, *l.* 12. intra quæ negotia appellationum

appellationum oportebat explicari, *l.* 3. *h.t.* perorari *l.* 19. terminari, *l.* 13. *in f. ſup. de iure fiſci.* appellationum ſubſtantia perſequenda erat, *l.* 21. Fiſcales quippe cauſas terminari, peragi oportebat intra viginti dies, *l.* 21. 28. 46. 64. *h.t.* Intra quadraginta dies, ex *l.* 64. *h.t.* Intra duos menſes in eâdem prouinciâ, *l.* 41. Imò intra viginti dies in eâdẽ prouinciâ: in contiguâ, intra 40. dies, *l.* 13. *in f ſup. de iure fiſci:* & *l.* 46. & 64. Intrà quinquaginta dies ex *l.* 64. Intra quatuor mẽſes *ex l.* 41. in tranſmarina prouincia intra ſex mẽſes, *d.l.* 41. & *d.l.* 13. *inf. ſup. de iure fiſci:* Intra annum, *ex l.* 45. ſi nominatus quis eſſet ad Magiſtratum, intra duos menſes, *l.* 10. 19. *h.t. l.* 2. *inf. de Decurion.* v. & *l.* 8. *de repar. appellat.* Huius ſpatij dies vltimus dicebatur temporalis, *l.* 63. *h.t.* & *l. vlt. inf. de repar. appellat.* Lapſis poſt hoc tempus, id eſt hoc tempore elapſo reparatio appellationis impetrari non poterat: v. *l.* 63. 64. *h.t.* de quo tamẽ, & eius exceptiunibus videndus *titulus* 31. *inf. de reparationibus appellationum : tit.* 32. *de ſecundo lapſu : tit.* 33. *de dilationibus ex conſenſu : tit.* 35. *ſi pendente appellatione mors interuenerit.*

¶ Poenæ tamen ſeu multæ ne temerè appellaretur, quædam temerè appellantinm fuerunt, *l.* 16 *inf. l.* 21. 39. 40. 43. 44. ſeu iniuſtæ appellationis, *d.l.* 40. & ſuperfluæ, *d.l.* 39. quæ *præiudicialis multa* dicebatur, *l.* 50. 65. Conſtitutum item, ne appellatio ſemel facta reuocari poſſet, niſi intra triduum poſt oblationem libellorum appellatoriorum, *l.* 56. Contrà, qui non appellaſſet, ſupplicatione retractare iudicatum non potuit, *l.* 17. vide tamen *leg. vn. ſup. de offic. Præf. Prat.*

¶ De Consvltationibvs ſeu Relationibus fuit iam *ſuperior titulus*, & eodem tamen pertinet tertia pars *huius Rubrica*, & complures tituli leges, putà viginti, *lex* 1. 5. 6. 8. 9. 11. 13. 14. 16. 18. 24. 31. 34. 35. 47. 54. 61. 65. 66. 67.

¶ Relationvm *ad Principem mittendarum forma à Conſtantino M. inſtituta.*

1. *Imp. Constantinvs A. ad Claudium Plotianum Correctorem Lucaniæ & Brittiorum."

Si in negotio ciuili, cognitis vtriuſque" actionibus, pronuntiaueris, *Te ad Noſtram Scientiam relaturum*, Conſultationis" exemplum' litigatoribus intra" decem dies edi apud Acta iubeas: vt ſi cui fortè Relatio tua minùs plena, vel contraria videatur, is Refutatorias" preces ſimiliter apud Acta offerat intra dies quinque, quàm illi exemplum Conſultationis tuæ obtuleris. ¶ Iam Dicationis" Tuæ eſt, omnia quæ apud te, vel apud alios, Geſta" fuerint in eo negotio, Conſultationi tuæ cum Refutatoriis litigantis adnectere; Ita vt ſcias, & decem dies, intra quos edi Conſultationem oportet, & quinque, intra quos Refutatoriæ offerendæ ſunt, continuos debere ſeruari: Nam quinque diebus tranſactis, nec offerentem preces Refutatorias litigatorem debebis audire, ſed ſine his, quoniam intra ſtatutum tempus oblatæ non ſunt: Geſta omnia ad Noſtram referre Scientiam; & cetera." Dat. III." Kal. Ian. Treu." Conſtantino A. III. & Licinio III. Coss. [313.]

NOTÆ.

* Coniungenda hæc *lex* cum *l.* 1. *ſup. de Relationib.* Meminit *huius l.* ſuæ ipſemet Conſtantinus, *l.* 5. 8. *inf. h.t.* Meminit filius eius Conſtantius, *l.* 24. *h.t.* Meminit Valentinianus Sen. *l.* 5. *ſup. tit. prox. de Rationib.*

" Vid. quæ ſcripſi ad *d.l.* 1.

" *Lege* 1. *C. de relationibus*, Verſiculus *Quoties autem*, hinc interpolatus eſt.

" *x. Vtriuſque*: non verò ad ſolius litigatoris querimoniam, *l. vlt. ſup. de relationib.* vbi vid. quæ dixi: non *perſonam*.

" *Conſultatio* hîc & ter præterea *h.l.* mox *Relatio* dicitur.

" *Exemplum*, id eſt exemplar.

" Ideo ita *C. Iuſt.* vt mox pro *intra dies quinque*, in eodem *Cod.* repoſitum, *ſine aliqua fruſtratoria dilatione.*

' De *Refutatoriis* his precibus dixi, iam ad *l.* 4. *ſup. de relationib.*

" *Dicationis Tua eſt* 1 apparet *lege* 21. *inf h.t.* & *l.* 1 *ſup. de Veteranis*: de hac voce *Gloſſ.*

" De hac *Geſtorum* tranſmiſſione dixi iam plenè ad *l.* 4. *ſup. de relation.*

" Quæ continentur *d.l.* 1. *ſup de relation.*

" Vi. *d.l.* 1.

" Ex *d.l.* 1 ſupplendum hic *Acc. VIII. Id. Febr. Regio.*

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. ſeptemdecim ordine conſtitutiones *de Appellationibus* hoc *titulo* exhibentur : Quibus addendæ ſunt ſex eiuſdem præterea aliæ, putà *lex 1. inf. de his qui per metum Iud. non appell. l. vn. inf. ſi pendente appellat. l. 1. 2. 3. inf. quorum appell. non recip. l. vn. ſup. de off. Præfecti prætorio* : Ex quibus omnibus apparet, ab vnâ parte quatenus Iudiciorum retractationi per appellationes deferri voluerit Conſtantinus in fauorem litigantium: ab alterâ quomodo iniuſtis appellationibus occurſum voluerit. Quanquam, verum vt fatear, de hoc *legum* Conſtantini numero ſunt, quæ non ad Appellationes propriè pertinent, verum ad *Relationes*: de quibus etſi *ſuperiore titulo* actum fuerit, attamen & de his *huius tituli* Rubrica concepta eſt; veluti hæc omniũ prima : Item ſunt ex his nonnullæ, quæ non ad Appellationes a rebus iudicatis pertinent, verùm ad appellationes a nominationibus ad munera: veluti *lex* 10. *&* 11. *hoc tit.* Ac vt Conſtantini characterem hic ſemel exprimam ſeu ſtudium eius omne circa Relationes & Appellationes huiuſmodi exhibeam : Nempe tranſlatâ ſiue per Relationem ſiue per Appellationem cauſâ ad Principem, id egit: Primò, vt *Religio ſeu ſcientia Principis* ad plenum inſtrueretur : Eum in finem conſtituit, vt Relationis vel Opinionis exemplum litigatoribus ederetur, *l.* 1. 6. 8. 14. 16. *hoc tit.* & *l.* 3. 5. *ſup. de relationibus* : vt litigatoribus Refutatorios libellos offerre liceret, *l.* 1. 8. 11. 16. *h. t. l.* 5. *ſup. de relationibus* : ſic tamen vt vera tantum quæque apud Iudicem agitata, prolata, his infererentur : *l.* 11. vt poſt hæc omnia geſta, omnes Inſtructiones ad Principem à Iudice mitterentur, *l.* 1. 5. 6. 8. 9. 11. 16. *hoc tit. l.* 1. *ſup. de Iudiciis*. pœna alioquin Iudicibus impoſitâ, ni id feciſſent *d. l.* 6. 9. Secundo id egit, ne cauſa ita ad Principem tranſlata protelaretur : Eum in finem certa tempora, certumque dierum numerum præſcripſit, ad ſuperiora omnia facienda, *l.* 1. 7. 8. 9. 14. & quidem continua tempora, *l.* 1. pœna alioquin Iudicibus eorumque Officiis grauiſſimâ impoſitâ : *d. l.* 8. 9. vt & litigatori ſi Opinionis exemplum vel Refutatorios intra tempus ſtatutum non petiiſſet, non obtuliſſet, puta deſertæ appellationis, *l.* 14. Tertiò id egit, vt ne quid interea vnui Iudex faceret in gratiam vel fauorem vnius litigantium, *l.* 5. Quarto id egit, vt ſuo marte cauſa decurreret : ſupplicandi ſibi eo tempore poteſtate denegatâ, *l.* 6. 8. *inf.* Poſtremò, ne terminata Reſcripto ad huiuſmodi Relationem vel Appellationem quæſtio refricaretur, *l.* 6. *in f. l.* 8. *in f. l.* 9. 11.

¶ Nos de hâc *leg.* noſtrâ videamus. Ea igitur Conſtantinus M. nouam & exquiſitam inſtituit SOLEMNITATEM, vt vocatur *l.* 5. *hoc tit.* ſeu FORMAM Relationum ad Principem mittendarum à Iudicibus, in negotiis ciuilibus, id eſt ſiue priuatis, ſiue fiſcalibus, vt idem Imp. interpretatur *l.* 8. *in f.* ad eas videl. benè fundandas. Id, inquam, *hâc l.* agitur : cui iungenda eſt, velut eiuſdem conſtitutionis pars, *lex* 1. *ſup. de relationibus*; ſub quo *titulo* hæc *lex* nihilo deterius ſtaret, nõ diuulſa ab *eâ l.* 1. quomodo etiam Tribonianus rurſum eas coaſſauit, compaginauit. Et verò eo *titulo* iam explicata ſunt tria illa requiſita *huius l.* in Relationibus ad Principem mittendis : Primò, de Relationis ſeu conſultationis exemplo litigatoribus edendo, *l.* 3. *&* 5. *eo. tit.* (cui etiam concinit *lex* 6. 8. 14. 16. *inf. h. tit.*) Secundò de Refutatoriis litigatorum pariter offerendis, de quo *l.* 5. *eius tit. & l.* 8. 11. 16. *hoc tit.* Tertiò de vtriſque ad Principẽ mittẽdis vna cum *Geſtis* totius negotij, de quo *l.* 4. *eius tit.* Sanè *huius l.* meminit, velut *cuiuſdam l.* matricis fundamentalis, quæque huius materiæ ſedes eſt, non ipſe modo Conſtantinus *l.* 5. 8. *inf. h. t.* verùm & Conſtantinus filius eius, *l.* 24. *hoc eod. tit.* quinimò & Valentinianus Senior *l.* 5. *ſup. de relation.* vbi perperam hactenus editum, *Conſtantiana lego*, pro *Conſtantiniana*. Et verò Primus

¶ Conſtantinus M. omnis iſtius ordinis auctor extitit : Conſultationis inquam ſcil. Relationis litigatoribus à Iudice præbendæ, viciſſim Refutatoriorum ab ipſis litigatoribus præbendorum, atque horum omnium vnà cum geſtis ad ſcrinia Principis tranſmittendorum : vt ita Relationibus his iam benè fundatis, de conſulentis Iudicis mendacio poſt Principis ad eam Conſultationem reſcriptum, conquerendi atque *appellandi*, & ſic lites protrahendi anſa (quod olim fiebat, *l.* 1. §. 1. *ff. de appellat.*) præcideretur. Et verò ideo id expreſsè ab eodem Conſtantino M. conſtitutum, *l.* 6. 8. 9. 11. *inf. h. t.* vbi vide quæ dicam plenè : ne quis videl. terminatam Reſcripto ad huiuſmodi iam iam conſultationem, quæſtionem, exquiſitu ſuffragio refricare audeat : ad litis enim ſuæ voluntatis aliquam multis argumentis. Quod vtique inter commendatione digniſſima Conſtantini inſtituta deputare ſoleo.

¶ Sanè & eodem ſpectat hâc in re ipſa (ad breuitatem conſtringendas videl. huiuſmodi Relationes) *Temporis* ratio, quam in hiſce Relationibus expediendis Conſtantinus M. obſeruari voluit, Nempe, Relationis exemplum intra decendium edi iubet : Refutatorias verò intra quinque dies ſequentes, & eos quidem continuos, à die videlicet, quo Iudex pronunciauerit ſe ſe relaturum ſeu Relationem promiſerit. Quod ipſum rurſum quà inculcatur, quà confirmatur, *l.* 8. 24. *inf. h. t. & l.* 5. *ſup. de relation.* Quod quidem breuiſſimum ſpatium finiendarum litium cauſâ à Conſtantino præſtitutum, pariter vt præſtitutum tranſmittendis iis, quæ dixi omnibus ad ſcrinia Principis ſeu eius Comitatum, putà, vicendium, *d. l.* 8. vel tricendium, *l.* 31. 34. 65. *h. t.* Vt cæterũquin litium fugitans Conſtantinus M. maximè fuit, quod & aliis argumentis compertum habeo, quæ *alibi* colligo.

¶ Hæc interim *lex*, & aliæ *huius tit.* quamplurimæ, argumento ſunt, quàm malè hactenus voa *Conſultationum*, etiam à Cujacio accipiatur in *Rubrica Codicis Iuſtin.* quæ huic reſpondet, *de appellationibus & Conſultationibus* : quaſi hoc tit. *Conſultatio* ſit, non iam Relatio (vt *ſuperiore titulo*) verùm deliberatio, conuentus, conſilium, ſiue ſententia, quam Princeps ex appellatione cum Conſilio collocutus dixit: quo ſanè ſenſu accipienda videtur *Conſultationis* vna *initio legis* 2. *C. de legib.* Quam interpretationem, vti *lex* hæc refutat, ita *leges* illæ omnes. Etſi illud verum ſit, *Conſultationis* nomen de illo tantùm relationum genere, quod ante ſententiam ad Principem fiebat, accipi; verùm de eo quod poſt ſententiam opinioni conſilioque ſuo, denique ſententiæ ſuæ tuendæ, appellatione facta, Iudices ad Principes dirigebant: quod vt oſtendi ad *l.* 5. *ſup. de relation.* ita docet nominatim *lex* 5. 9. *inf.* 14. *h. t.*

¶ Quare, his omnibus expenſis, videre licet, fugitiuam *hanc l.* ab hoc *titulo* eſſe.

¶ *De*

¶ *De* Recipiendis *appellationibus à iudicio & retrò aduerſus immoderatam* Licentiam *earum, Conſtantini M. conſtitutio.*

11. * Idem A. ad Catullinum" Poſt alia.

Minime fas eſt, vt in ciuili" negotio libellis" appellatoriis oblatis, aut carceris cruciatus, aut cuiuſlibet iniuriæ genus, ſeu tormenta, vel etiam contumelias perferat appellator: Abſque" his criminalibus cauſis, in quibus, etiamſi poſſunt" prouocare, eum tamen ſtatum debent obtinere, vt" poſt prouocationem in cuſtodiâ" perſeuerent. ¶ Ea * cuſtoditâ moderatione, vt eorum prouocationes recipiantur, qui eaſdem non à Præiudicio interpoſuiſſe noſcuntur, aut etiam ante cauſam examinatam, & determinatam, ſed vniuerſo negotio peremptoriâ perſcriptione" finito, vel per cuncta membra decurſo", contra Iudicem interpoſitæ eſſe noſcantur, &c. Dat. 111." Non. Nou. Treu. Acc. xv. Kal. Maij, Hadrumeto", Voluſiano & Aniano Coss. [314.]

Interpretatio. *Iſta lex hoc præcipit, non debere appellantem" aut carceris cuſtodia, aut cuiuſlibet iniuriæ afflictione conſtringi, exceptis tamen criminalibus cauſis, in quibus ſimilis" accuſantem, & accuſatum conditio pœna cuſtodiaque conſtringet: Et eorum appellationes dicit debere recipi, ſed ita, vt qui appellauerit, in cuſtodia teneatur, quouſque ad vltum Iudicem crimina obiecta perueniant, vt diſcuſſis ad integrum omnibus, aut de abſolutione, aut de damnatione accipiat ſententiam finitiuam."*

NOTÆ.

* *Lex* 12. *C. h. tit.* ex priore *huius l.* parte deſumpta eſt. Iungenda autem ei *lex* 1. *ſup. de pœnis* & *l.* 1. *inf. quorum appell. non recip.* Concordat denique huic legi, *lex* 13. 15. 20. 22. 25. 33. 51. 59. *h. t.*

" *Catullinum* hic an Africæ, quod nominatim præfert *Cod. Iuſt.* in *l.* 6. *Cod. de pœnis*; quæ eadem alioquin eſt cum *d. l.* 1. *inf. de pœn.* (vbi vide quæ dixi.) Quod hic non admitto. Subſcriptio enim *huius leg. Acc. Hadrumeto*, docet Catullinum hunc Conſultorem Byzacenæ fuiſſe hoc Anno, poſtea & demum Ann. 415. 416. Proconſul Africæ fuit.

" Ita quoque *leg.* 1. *ſup.*

" De *Libellis* appellatoriis vid. & *l.* 4. 7. (vbi dicam) *l.* 21. 56. *inf.*

" *Aliter atque in criminalibus* &c.

" *Poſſit*, Cod. Iuſt. & proximè, *debet*, item inferiùs, *perſeuerat*.

" *Vt & poſt* &c.

" *Si fideiuſſoris idonei copiam non habeat*, add. C. *Iuſt.*

* Alterum &c.

* *Alterum* caput *huius l.* quod recidit Tribonianus: & cuius interpres nullam habuit rationem.

" Vide quæ dixi ad *l.* 3. *ſup. de diuerſ. reſcript.*

" *Perſcriptione* id eſt ſententia.

" *Decurſum* negotium. v. Gl. *Th.*

" Ita quoque *d. lex* 1. *ſup. de pœn.* Atenim in *d. l.* 1. *inf. quorum appellat.* IV.

" *Byzacena*: vide quæ notam ad ſubſcriptionem *d. legis* 1. *ſup. de pœnis.*

" Hinc deprompta ſententia quædam ab Auctore *Epiſtola* 3. Fabiani, *p.* 304. Alluſum & Damaſi *ep. ad Afros*, *p.* 123. & eadem ſub *Palea* nomine 2. *q.* 6. *c.* 2.

" Hoc extrinſecus additum ab Interprete.

" *Definitiuam.*

COMMENTARIVS.

Modum, Frenumque Iudicibus partim à quibus appellaretur, partim verò Litigatoribus ne promiſcuè aut temerè appellarent, ponit *hâc l.* Conſtantinus M. Quæ pars eſt prolixioris Conſtantinianeæ conſtitutionis, vnde duæ adhuc *Leges* deſumptæ ſunt, putà *lex* 1. *ſup. de pœnis*: & *l.* 1. *inf. quorum appellat non recip.* quæ proinde vtraque *huic* coaſſanda venit. Ea conſtitutione Conſtantinus M. ad Catullinum emiſſa, in negotio appellationis duplici malo occurſum fuit. Primò quidem, Iudicibus à quibus appellaretur, ideò ſæuientibus in miſeros appellatores, temperamentum quoddam ſeu frœni adtemperiem adhibitum fuit: quò pertinet *huius l. principium*, & dicta *lex* 1. *ſup. de pœnis.* Deinde & appellantium temeritati ſeu leuitati occurſum voluit *; quò ſpectat poſterior pars *huius l.* & *d. lex* 1. *inf. quorum appell. non recip.* De vtroque nunc.

Ac de Primo, priùs etiam. Scilicet Iudices nonnulli grauiter ferentes, ſententias ſuas ſubinde remedio appellationis retractari, hanc eo iniuriæ ſpeciem grauiter ſubinde ad animum ſuum reuocare ſoliti. Quod præter *hanc leg.* docent *lex* 11. 13. 15. 20. 22. 25. 33. 51. 58. 59. & *lex* 2. *ſup. de relat.* Quare variis rationibus appellationibus intercesſêre, modo Relatione ad Principem facta, impediendæ cognitioni ſuper appellatione, quod docet *l.* 2. *ſup. de relation.* & *d. l.* 13. *inf. h. t.* modo metu Iudiciariæ ſuæ poteſtatis obiecto, de quo *titulus* eſt 34 *inf. de his qui per metum Iudicis non appell.* modò etiam ad vim apertam proceſsêre, carcere,

cere, contumeliis, & aliis, iniuriæ generibus intentatis, quod præter *hanc legem* docet pariter *lex* 4. 15. 22. 58. *inf. h. t.* & Paulus 5. *ſentent. tit.* 26. *ad L. Iuli. de vi*: & Alexander Imp. *l. ἀυθεντικῶς* 25. *π. de appellat.* Appellantem igitur Conſtantinus in ciuili negotio vetat carceris cruciatus, aut cuiuſlibet iniuriæ genus ſeu tormenta, vel etiam contumeliam perferre. Aliter atque in (ita enim fortè hic legendum) criminalibus cauſis: ibi enim qui appellauit, eundem quem priùs ſtatum obtinere debet, atque adeò poſt appellationem in cuſtodiâ permanere. Crimina porrò illa, vtraque *lex*, quam *huc* coniungendam dixi, ſuis nominibus deſignat, nempe atrociſſima homicidij, adulterij, maleficij, vel veneficij. Quare hæc differentia iam inter ciuilia & criminalia iudicia notetur. Poſt appellationem in ciuili cauſa reus non ideò carceris cuſtodiam perferre debet; in criminali, non ideò minus in eâ perſeuerare.

¶ Secundo *huius l.* capite viceuerſa iniuſtarum appellationum exempla quædam à Conſtantino conſignantur, pariter vt *d. l.* 1. *inf. quorum appellation.* quæ *huc* coniungenda eſt: quas ea *lex* eleganter non tam Appellationes, quam *Ludificationes* vocat, moratorias dilationes, fruſtratorias, inanes. Primum igitur à *præiudicio* appellationem admitti vetat: quod variis admodum ſubinde conſtitutionibus vetitum: de quo, *ſuo tit. quorum appellat. non recip.* Secundò non ante cauſam examinatam & determinatam, de quibus *ſuo tit.* potius agetur, *quorum appellat. non recip.* Sanè *d. lege* 1. *eius tit. vers. nec temerè*, hoc ipſum inculcatur de appellatione ab articulis & præiudiciis non admittenda. Additurque ibidem alia ſpecies, nempe, Si Reus atrociorum criminum propria confeſſione, aut dilucidis & probatiſſimis probationibus peractus fuit.

¶ *De* ACCELERANDO *iudicio appellationis.*

III. * Idem A. ad Probianum" Proc. Afric.

APPELLATIONVM cauſas, quæ per vos in Auditorio veſtro, quibus vicem noſtri mandamus examinis, diiudicantur, ita audire debes, vt Edicto † quod ſuper appellationum negotiis finiendis iam generaliter conſtitutum eſt, pareas: Atque eadem negotia quàm maturiſſimè explices. Dat. VIII, Kal. Sept. Rom. Conſtantino A. IV. & Licinio IV. Coss. [315.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Ad hunc *Probianum* Æliani in Proconſulatu Africæ ſucceſſorem, ſane Anno ſeq. *hoc eod. tit. lex* 5 *&* 6. Sed & Auguſtinus memorat *lib.* 3. *contra Creſcon cap.* 7. & *Epiſt.* 68. ex rurſum *in breuiculo collationis diei tertij ſub fin.* Reſcriptum eiuſdem Conſtantini ad eundem Probianum in cauſa Donatiſtarum. In hunc eſt quoque Symmachi Patris Epigramma v. plura in *Proſop.*

† *Romanſianam* hic accipio haud procul a Naiſſo cuius mentio in *Itinerariis tribus. v. chronol.*

COMMENTARIVS.

DE FINIENDIS, & ACCELERANDIS MATVRISQVE explicandis Appellationum Iudiciis, eſt hæc Conſtantini M. conſtitutio: quâ nihil aliud exprimitur, niſi quod ſuperius iam Edictum generale ſuper hoc ab eo ipſo latum, Proconſuli Afr. inculcauerat.

¶ De *Proconſule Africa* id ex *hâc l.* obſeruandum eſt, eum & de appellationibus à Iudicibus ordinariis cognouiſſe, & vice ſacra iam iudicaſſe. Quod vtique ante Conſtantinum non ita fuit: Tantum enim abeſt, ſacrâ vice iudicauerit, vt quemadmodum ab eo, ita & à Iudicibus ordinariis *ad Præfectum vrbis* appellaretur, vt ex Vopiſco alibi fuſiùs oſtenſum eſt. Atenim vbi ad Conſtantinum ventum eſt: veteris is adminiſtrationis formam immutauit, & Proconſulibus nominatim ſacrum iudicium commiſit, & ad hos à Iudicibus ordinariis appellari voluit. Neque putandum eſt, quod nonnemo prodidit, de appellationibus tantùm delegatis id intelligendum, ſcilicet Conſtantinum id ita conſtituiſſe, iure quodam momentaneo: Denique ea delegato & prærogatiua reſcripti Proconſulem ſub Conſtantino ex *hac l.* vice ſacra iudicaſſe, non ex officio, aut ordine, vice ſacra cognouiſſe. Qui fœdus lapſus eſt: quem etiam admiſsère *ad l.* 13. *inf.* Quid enim? Non & poſt Conſtantinum *l.* 6 a. *inf. h. tit. ſacrum Proconſularis cognitionis examen* de Proconſule Africæ dicitur, atque ad eum appellatum? Non à Rationali rei priuatæ per Africam ad eum, poſt Conſtantinum appellatum? quod docet *lex vlt. inf. h. t.* Non de appellationibus quoque Gentilium & eorum Præfectorum cognouit? quod eadem *lex* 6 a. oſtendit. Imò & eò proceſsère aliquando Proconſules, vt à ſe appellari non paterentur, quod oſtendet *lex* 16. *inf. h. t.* Et verò hic eſt ille *decretus antiquitus Cognitor*, ad quem à Iudicibus Africæ prouocatum ait Valentinianus III *Nouellâ de tributis fiſcalibus, & ſacro audit.* 23. inter *Theodoſianas.*

¶ De

¶ *De* RECIPIENDIS *Appellationibus à Iudicibus.*

IV. * Idem A. Amabiliano" PF. Annon. Afric.

OFFICII" cura eſt, vt omnes omninò appellationes, quæcunque fuerint interpoſitæ", ſollemniter, curet accipere: nec in recipiendis libellis" aliquod genus iniuriæ inferendum cuipiam exiſtimet. PP. III. Kal. Ianuar. Conſtantino A. IV. & Licinio IV. Coſs. [315.]

NOTÆ.

" Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 2. *inf. de nauicul.* & A 319. *lex* 3. *eod. tit.*
" Tui ſcil. Nota interim hic officium ſeu Officiales Præfecti annonæ.
" A Te videlicet.
" Appellatoriis: de his vid. *l.* 7. (vbi dicam) *l.* 22. 56. *inf.* & *l* 2. *ſup.*

COMMENTARIVS.

DE RECIPIENDIS rurſum appellationibus, & appellatoribus ab iniuria Iudicum, & Officialium, vindicandis eſt hæc SECVNDA iam Conſtantini M. conſtitutio. Cui omninò concordat, ſed poſterius lata *lex* 2. *ſup. de relation.* nam & ea pariter inſcribitur *Præfecto annonæ*, à quo ad Præfectum Vrbis appellabatur, de quo dixi ad *eam leg.* pleniùs. Vt his perſpectis colligatur, Præfectos annonæ ſubinde ceruices aduerſus Præfectum Vrbis erexiſſe: ſiue dùm à ſe ad Præfectum Vrbi appellari ægrè paterentur, quò pertinet hæc *lex*, & *dict. lex* 2. ſiue dùm actus ſuos à Præfectis Vrbis retractari nollent: quò pertinet *d. lex* 2. *inf. de nauicular.* quæ eidem Amabiliano PF. annonæ hoc ipſo anno inſcribitur, ſine quibus alioquin Præfectus Vrbi de annona nil diſponere poterat, *leg.* 1. *ſup. de conditis in publ. horr.* vbi plura.

¶ *Ne quid* NOVI *fiat à Iudice, Relatione promiſſa, vel Appellatione interpoſita.*

V. * Idem A. Petronio Probiano" ſuo Sal.

EX illo tempore, quo" in ciuilibus" cauſis, quæ inter priuatos mouentur, *Conſulturum", vel Relaturum te eſſe* promiſeris", vel Appellationis à te interpoſitæ ſolemnia completa fuerint, nihil poſthac tibi quodlibet ſpeciale, ac requiſitum, vel quibuſcumque modis fauoris gratiam præferens, audiendum eſt: Sed obſeruandum, vt, iuxta priora" ſtatuta, ſolemnitatis" more expleto, Geſta ad Comitatum omnia dirigantur, &c. Dat. Id. Aug. Arelato." PP. Id. Octobr. Thebeſte", Sabino & Rufino Coſs. [316.]

NOTÆ.

" *Lex* 13. *C. eod. tit.* & iungenda *huic* eſt *lex prox. ſeq.* 6.
" Num idem hic cum Probiano cui *lex* 1. *ſup.* inſcribitur? Dicam mox.
" *Ex quo*, Cod. Iuſt. Vide ſimiliter *leg.* 1. & 2. *ſup.*
" *Conſultaturum*, ita *Cod. Iuſt.*
" Vid. quæ dixi de hac voce ad *l.* 2. *ſup. de relation.*
" Id eſt *l.* 1. *ſup.*
" Id eſt Relatione litigatoribus editâ: & viciſſim Refutatoriis acceptis: vid. *d. l.* 1.
" Ita *lege* 4. *ſup.* ſolemniter interpoſitæ appellationes, & *l.* 14 *inf.* ſolemnitatibus.
" Eadem ſubſcriptio *legis* 6. *prox. ſeq.*
" *Arelate* coegit tit Anno 316. Conſtantinus M. menſe Auguſto cum vxore Fauſta: vbi tùm etiam natus ei filius Conſtantinus Iun. Zoſimus *lib.* 2. *p.* 679. vid. *Chronologiam.*
" *Thebeſte*, in *Numidia*: cuius mentio apud Ptolemæum, *lib.* 4. *c.* 3. Antoninum Auguſtum *in Itiner. p.* 85. & in *Itinerario Peutingeriano* & in *Conciliis Africanis* frequens: & apud Auguſtinum.

COMMENTARIVS.

PENDENTE, per appellationem à litigatore ſemel interpoſitam, vel Relationem ſeu Conſultationem à Iudice ſemel promiſſam cauſâ ſiue lite, Iudicem à quo ad Principem appellatum eſt, vel qui Relationem promiſit, nihil noui facere, nihil audere, nihil audire, verùm geſta tantum ad Comitatum Principis mitti ab eo oportere definit *hâc leg.* Conſtantinus M. Nihil, inquam *audere*, quodlibet illud ſpeciale ſit requiſitum, & quibuſcunque modis fauoris gratiam præferens, id eſt in alterutrius partis gratiam & fauorem. De *Appellatione* decantata eſt regula, Nihil noui fieri, nihil innouari oportere appellatione interpoſitâ, de quo eſt præterea *lex* 13. *inf. h. t.* & *tit.* peculiaris *Digeſtorum*: cui ideò nunc non inſiſtimus. Id ipſum verò & de *Relatione* à Iudice promiſsâ *hâc leg.* conſtituitur: & *leg. prox.* quæ ceu eiuſdem conſtitutionis pars *huic l.* coaſſanda venit: vbi inquam ſemel animi dubius Iudex ad Principem relaturum ſeſe promiſit, in neutram partem quidquam facere Iudex poteſt: Imò nec ipſimet Principi alterutra pars ſupplicare poteſt cauſâ pendente apud Principem per relationem, quæ *dict. leg. prox.* ſententia eſt: vbi plura de Conſtantini mente hac parte.

¶ Tria tantum *hâc leg.* illuſtranda, partim & monenda ſuperſunt. Primò *Petronium Probianum*, cui hæc *lex* & *prox.* inſcribitur, Conſularem Numidiæ videri poſſe: dicuntur enim ex *Propoſita Thebeſte*, quæ vrbs Numidiæ erat: de quo iam in *Notis*: ac proinde alium à Probiano Proconſule Africæ, cui inſcribitur *lex* 3. *ſup.* fingendum nobis. Verùm contra, eundem omninò putet quis, ſic vt *Thebeſte* in *Africa Proconſulari* hoc tempore fuerit. Quomodo & alia vicina Thebeſte loca, veluti Ammedera & Vaſtua in Numidia quoque locata, quæ tamen ad Proconſularem ſpectabant. Verùm ſecundò notandum, à Proconſule Africæ, ſi hæc *lex* ad eum data eſt, ad Principem appellatum ex *hac leg.* quoque doceri nos, vtpote qui vice ſacra iudicaret: de quo ad *leg.* 3. *ſup.* Illud tandem omittere non poſſum è tot & tam crebris Conſtantini M. conſtitutionibus hoc tempore *per Africam* ſuper appellationibus & Relationibus, aliquas procuìdubio ad Donatiſtas pertinere videri: quorum ſanè hoc tempore rabida furoris audacia à Conſtantino circa appellationes etiam perſtringitur apud Optatum *lib.* 1. Sed & vſurpatæ in cognitionibus de his Relationes Iudicum: cuiuſmodi illa Æliani Proconſulis ante biennium A.D. 314. de Ingentio falſi accuſato, ad Conſtantini Comitatum mitti iuſſo ſub idonea proſecutione, vt teſtatur Auguſtinus poſt collat. c. 32. Imò Conſtantini ipſius ſuper eo reſcriptum ad PROBIANVM Proconſulem Africæ, Æliani ſucceſſorem, apud Auguſtinum *ep.* 68. cuius reſcripti Conſules in ſchedula inuentos Auguſtinus affirmat *in breuiculo collat. die* 3. c. 23. Sanè Donatiſtæ, huius Anni 316. extremo, poſteaquam poſt Synodum Romanam & Arelatenſem à Conſtantino auditi fuiſſent, in exilium miſſi fuêre.

¶ SVPPLICARI, *neque cauſa pendente, quæ delata eſt per Appellationem vel Relationem ad Principem, poſſe (niſi vno caſu) neque aduerſus Reſcriptum ad conſultationem emiſſum.*

VI. * Idem A. Petronio Probiano'' ſuo Sal.

SVPPLICARE cauſâ pendente'' non licet: niſi fortè ei, cui Opinionis'' exemplum negatum eſt, vel Inſtructionis vniuerſæ ſubpreſſa tranſmiſſio: Quo facto'', crimen Iudici ſacrilegij'' imminebit, qui hoc commiſſu litigatori ſupplicandi neceſſitatem inponit: Cui aliter ſupplicanti, dimidiæ partis rei, de qua agitur, inponenda eſt multa, vt pro Iudicis æſtimatione fiſco pretium inferat. ¶ Eo etiam qui* terminatam Reſcribto, vel Conſultatione quæſtionem, exquiſito ſuffragio, refricare conabitur, quoniam maius crimen admittit, in omnem litis æſtimationem protinùs'' condemnando, & '' ſub ſacramenti obſeruatione, omni veniâ deneganda, ſi quis contra hæc ſupplicare temptauerit. Dat. Id. Aug. Arelato''. PP. Id. Octob. Thebeſte, Sabino & Rufino Coſs. [316.]

NOTÆ.

* *Lex 2. C. vt lite pendente nulli liceat Imperatori ſupplicare*: hinc interpolata eſt: Iungenda autem *huic eſt lex prox. ſup* 5.

'' An Conſulari Numidiæ? dixi ad *leg. ſup.*

'' An per appellationem pendente? an vel per relationem promiſſam?

'' *Niſi vel actorum communium, vel pronunciationis editio denegetur*, ita *Cod. Iuſt.* reciſis reliquis omnibus vſque ad ea, *Qui terminatam.*

'' *Opinionis*, id eſt ſententiæ, *h l. & l. 8. 9. 14 inf. h. t.* nempe vbi cauſa ad Principem deuoluta erat per appellationem, & ſic appellatione ſuſpenſa non tam *ſententia* dicebatur, ſed *Opinio.*

* Hinc rurſum pergit *lex 2 C vt lite pendente.* Qui autem terminatam reſcripto &c.

'' Id eſt ſupplicatione, vt *inuito, & ſine lege*

'' Aduerſario ſuo protinus condemnetur, ita *Cod. Iuſt.*

'' Et ſub Sacramenti obſeruatione: hæc omiſſa a Triboniano, de quibus mox.

'' De hac ſubſcriptione dixi ad *leg.* ſuper.

SVPPLICARI PENDENTE CAVSA ſeu LITE Conſtantinus M. *h. l.* vetat: pariter vt *ſuperiore conſtitutione*, (quæ *huic* coniungenda eſt) quidquam à Iudice noui fieri prohibet, & ipſum ruſum confirmat *l. 8. inf.* ſed & TERMINATAS lites Reſcripto Principis (ad Conſultationem, id eſt relationem factam emiſſo) ſupplicatione ruſum reſuſcitari *hac eadem l. 9.* vetat: quod & ipſum tribus aliis *legibus* repetit, *d. l. 8. & l. 9. 11. inf.* Denique Conſtantinus M. Iuſtiæ religioſiſſimus Princeps litiúmque fugitans, & Appellationum, & Relationum ad Principem Reſcriptorúmque religionem modis omnibus fundatam munitamque *his quoque ll.* iuit.

¶ Appellationum inquam & Relationum, duplici ratione: nempe 1. vetito apud, vel per Iudicem quid fieri pendente appellatione, quæ ſuperioris *legis* ſententia eſt: 2. Principi ſupplicare vetitis litigatoribus cauſa pendente: quæ *huius l. in pr.* ſententia eſt: cauſa, inquam, pendente (quod *ſuperior lex* oſtendit, neque Accurſiani ſatis intellexerunt in *l. 2. C. vt lite pendente*: quæ hinc deſumpta eſt, itemque *d. lex 8. infr.*) ſiue per appellationem factam a litigatoribus, ſiue per promiſſam à Iudice Relationem: Nempe duabus his rationibus *cauſa pendet*, atque in ſuſpenſo eſt: Appellatione nimirùm litigatorum, & Relatione à Iudice promiſſione. Igitur vbi ſemel aut litigatores appellarunt, aut Iudex relaturum ſeſe ad Principem promiſit, vt apud Iudicem nihil attentari poteſt (de quo *l. ſuper.*) ita nec apud Principem, ſupplicatione forte oblata, verùm ſuo Marte has lites decurrere oportet. Proinde lite ita pendente, hinc transfuſum eſt: idemque proditum, *l. 4. ω. de appellat. recip.* Supplicanti alioquin pœnam hanc imponit Conſtantinus, vt æſtimationem dimidiæ partis eius quo de agitur fiſco inferre cogatur.

¶ Et tamen Idem, vt iniuſtæ ſupplicationi occurrit, ita exceptione additâ iuſtiſſimæ locum adhuc relinquit: putà ſi appellatione factâ vel Relatione promiſſâ, Iudex Relationis (quæ *hic & l. 8. 9. 14. inf. Opinio* vocatur) exemplum litigatori denegauerit, vel ſi non Inſtructionem vniuerſam ſeu plenam tranſmiſerit, quod vtrumque eum facere pariter oportet, ex eodem Conſtantini M. iure: *d. l. 1. & 5. 8. 9. h. t.* Quod quidem Tertium notandum eſt Conſtantini inſtitutum, & caput ad fundandas bene rectéque Relationes, atque adeò bene fundanda, quæ ad eas procedunt, reſcripta. Primum ſcil. fuit, editio Relationis & Refutatoriorum: Secundum, eorum cum Geſtis omnibus ad ſcrinia tranſmiſſio: Tertium, hoc nunc eſt, ſupplicationis videl. remedium, alterutro non præſtito, vel ſi quid aliud poſt receptam appellationem impedimento factum fuerit, *l. 4. ω. de appell. recip.*

¶ Et hæc quidem de bene fundato, à Conſtantino M. vt appellationum, ita & nouo Relationum iure. Nunc (quod ſecundum *huiuſce l.* caput eſt, & quò præſtruebatur, exacta omnis illa Relationum forma) de ipſorum Reſcriptorum, quæ ad huiuſmodi Relationes ſeu conſultationes procedunt, vi, auctoritate & religione; Nempe terminatam ad huiuſmodi Relationes Reſcripto quæſtionem amplius reſuſcitari quocunque ſuffragio, veluti per ſupplicationem: vetat *h. l.* Conſtantinus M. & *l. 8. inf. 9.* quinimò & *l. 3. ſup. de diu. reſcript.* & quidem ſub pœna æſtimationis totius litis. Maior ſcil. crimen admittit, qui terminatam iam, & quidem legitima Principis cognitione ſeu Reſcripto quæſtionem reſuſcitare nititur: quam qui in pendentis tantum litis præiudicium aliquid facere nititur: Quare hunc æſtimatione tantùm dimidiæ partis litis multari voluit, illum totius litis. Et huc pertinet egregius Symmachi locus quem Interpres intactum reliquit *lib. 10. ep. 62.* *Adiecta eſt alia* [contradictio ſeu exceptio] *plena iuris atque rationis quod poſt crebras cognitiones & RESCRIPTA AD RELATIONEM numeroſa, POENAM Legis inciderint qui denuò CONTRA vetitum SVPPLICARVNT. Extant quippe ſententia quas cùm prouocatio tentaſſet inhibere, CONSVLTVA RELATIONE Diuus Genitor clementiæ veſtræ* [Valentinianus Sen.] *firmas poſuit QVÆSTIONI.* Qui locus & re & verbis *huic legi* prorſus reſpondet.

¶ Reſcriptum igitur ad Conſultationem Iudicum emiſſum *retractari* non poteſt: emiſſum inquam ad eam & exactam conſultationum formam, quæ ſanè nullum querelæ locum relinquere poteſt; quod etiam indicat *lex 9. 11. inf. h. t.* cuius eadem eſt ſententia. Addenda & *lex 34. in f. C. h. t.* vbi tranſpoſitis verbis legendum, *prouocationem contra eam ſententiam.* Atenim ante eum & diligentem à Conſtantino M. introductum Relationum ordinem formamque, cùm nudæ videl. Iudicum Relationes ad Principes perferrentur, non litigatoribus ante communicatæ, non refutatoriis inſtructæ, non geſtis omnibus ſociatæ, querelæ locus adhuc iure ſuperfuit. Quam in rem textus eſt ſingularis *l. 1. §. 1. ω. de appellationib. & l. 5. C. de appellat.* Nempe quia Magiſtratus facile hâc ratione tùm reſcripta per mendacium elicere potuêre. Quod Conſtantinianâ formâ obſeruatâ, euenire haud æquè potuit. Atque ita hæc *lex*, ſeu *d. l. 5. Cod. vt lite pend.* cum *d. l. 1. §. 1. de appellat.* conciliandа venit, non vt faciunt alij. Quinimò & iam olim ante *Conſtantinum*, ſi iudex exemplum litterarum, id eſt Relationis & conſultationis litigatori *vltrò* (non ex iuris ordine aut neceſſitate) edidiſſet, neque is ab ea appellaſſet, id eſt eam Relationem non refutaſſet, verùm ei adquieuiſſet, tanquam vera forent quæ ſcripta eſſent, ſi poſtea contra eum reſcriptum fuiſſet, appellare amplius non poterat, *l. vlt. ω. quando appellandum ſit.* Nam quod Noui IC. conſultationem à Relatione hic diſtinguunt, inanes ſunt, cum vtrumque idem ſit; verùm inter Relationum formam veterem, & Conſtantinianeam vel poſteriorem diſtinguendum omnino illis fuit. Et inanius eſt adhuc, quod argumento adiiciunt, non potuiſſe olim appellari à conſultatione, & ita accipiendam. *d. l. vlt. ω. quando appell.* Inanius inquam adhuc: diſtinguendum enim inter ipſam relationis ſeu conſultationis promiſſionem, & inter tenorem relationis ſeu conſultationis; Ab ea promiſſione appellari non potuit neque

litigator impedire ante ſententiam potuit, quominus Iudex ad Principem referret: & hæc eſt ſententia *d. l.* 1. §. 2. Atenim à tenore relationis appellari potuit, *d. l. vlt.* Denique inaniſſimum eſt argumentum *l. 1. Cod. de Relationib.* (quæ *hoc Codice* eſt *lex 2. ſup. de relat.*) cuius ſententia longè alia.

¶ Et verò tantâ deinceps auctoritate ea Reſcripta ad huiuſcemodi conſultationes emiſſa cenſita fuêre: vt legum, & quidem generalium & Edictorum inſtar iam haberentur, atque aliis aptarentur negotiis. Quod periculoſum poſtea ſatis viſum; ideóque Arcadio prohibere placuit: Anno D. 398. *l. 9. ſup. de diuerſ. reſcript. Reſcripta*, inquit, *ad Conſultationem emiſſa vel emittenda in futurum iis tantum negotiis opitulentur, quibus effuſa docebuntur.* Sed & Valentiniano III. *l. 2. Cod. de legib.* cùm ſingulari Oratione (cuius ea *lex* pars eſt) ad Senatum Iuris *ἀνάκρισιν* instituerет.

¶ Cœterùm quod *hâc leg.* dicitur, *terminatam Reſcripto vel Conſultatione quæſtionem*: id ita accipiendum eſt, nempe reſcripto terminatam ad Conſultationem (vid. *l. 9. & 11. inf.* cuius eadem ſententia) retractari reſcripta, quæ ad opiniones vel etiam Relationes Iudicum data, non oportere. Nempe Conſultationi (tanta illa præſertim Conſultationis ſolemnitate à Conſtantino M. introducta) rectè tribuitur quæſtionis deciſio, quæ Reſcripto alias quoque tribuenda eſt: nempe quia ex conſultatione ſeu ad conſultationem reſcriptum proceſſit. Nam & ita *appellatione terminata quæſtio* dicitur, quæ ex appellatione ſeu ad appellationem terminata. Quare Cuiacij ſententiæ non accedo, qui *Conſultationis* verbum hîc accipit, pro conſultatione quæ fiebat, ad Relationem apud conſilium Principis, verùm conſultatio hîc & relatio idem ſunt: vt paſſim *hoc titulo*, ex ſuperiore, ex *leg. 9. ſup. de diuerſ. reſcriptis.* Neque alio ſenſu vox *Conſultationis* accipienda eſt *l. 51. 57. Cod. de appellationib.*

¶ Vnum *hâc leg.* inueſtigandum ſupereſt, quidnam ſibi velit Conſtantinus M. his verbis: *ſub ſacramenti obſeruatione*, quæ aliquamdiu me torſerunt. Verùm hiſce proculdubio verbis Conſtantinus M. ſacramenti ſeſe religione obſtringere pro more ſuo videtur. Nempe veniam ſe ſe nulli daturum deierat, qui auſus fuerit refricare litem terminatam Reſcripto ad Conſultationem emiſſo. Ita quoque idem Conſtantinus M. pulcherrimo ſanctiſſimóque iureiurando ſe ſe obſtringit aureo Edicto *l. 4. ſup. de accuſat. Ita mihi ſumma diuinitas ſemper propitia ſit, & me incolumem præſtet, vt cupio, feliciſſima & florente Republ.*

¶ *Citra* Libellvm, *voce ilicò appellari poſſe.*

VII. * Idem A. ad Baſſum P. V.[a]

Litigatoribvs copia eſt, etiam non conſcribtis libellis, ilicò appellare voce, cum res popoſcerit iudicata. Dat. VIII. Id. Iun. Sirmio, Gallicano & Baſſo Coss. [317.]

NOTÆ.

* *Lex, litigatoribus 14. C. eod. tit.*

[a] Meminit *Baſſi* huius Præfecti V. hoc anno Auctor peruetuſtus *de Præfectis Vrbi ex die XIII. Cal. Mar. Gallicano & Baſſo Id. May Septimius Baſſus Præfectus V. fuit.* Quare & emendanda ſubſcriptio *legis 2. ſup. ad leg. Iul. de vi publica & priuata.* v. plura in *Proſopog.*

COMMENTARIVS.

Non Libellis tantùm oblatis, verùm & voce Ilico appellare licere definit *hâc leg.* Conſtantinus M. Hinc adeò *vocem Prouocationis & libellum* ſub alternatione coniungit *lex 40. inf.* De libellis alioquin appellatoriis vide quoque *legem 2. ſup. & l. 22. 56. inf.* Appellationis ilicò & vſum & formulam retinet hodie Francia, ſed & reſcripta de ilicò à Principe impetrari ſolent ab his qui iuſta aliqua de cauſa ilicò appellare non potuerunt: vide & *l. 2. 4. §. vlt. π. h. t. de appellat.*

¶ De

Digitized by Google

❡ *De* Opinione, *ſeu* Relatione, *tranſlata ad Principem cauſa, exhibenda*, & Refvtatoriis *offerendis, tranſmittendis vna cum geſtis ad Principem : & ne quid* Attentetvr *pendente appellatione vel aduerſus* Rescripta.

VIII. * Idem A. ad Baſſum P. V.″

Manente lege″, quâ præſcriptum eſt, intra quot dies Opioionis″ ſiue Relatinnis exemplum priuatis Iudex debeat exhibere, & Refutatorij libelli intrà quot dies rurſùm″ Iudicibus nfferendi ſunt, tam in priuatis, quàm etiam in fiſcalibus ′ cauſis, ex eo die quo fuerit Quæſtio terminata″, vel ex quo Relationem Iudex per ſententiam promiſerit, intra viceſimum diem quæcumque ad inſtructionem″ pertineant cauſæ, ad Comitatum noſtrum properantiſſimè volumus adſerri. Quod niſi factum fuerit, ab vniuerſo Officio″ viginti tranſactis diebus, quos poſt latam ſententiam″ placuit ſupputari, intra viginti alios dies qui ſequuntur, tantum fiſco noſtro præcipimus inferri, quanti per æſtimationem Rationalis ′emolumentum litis, (cuius ſuppreſſa fuerat inſtructio.) fideliſſimè potuerit æſtimari. Cui capitale ſupplicium imminebit, ſi rigorem legis quocumque modo mollire″ temptauerit. ❡ Eadem * pœnâ Officio imminente, ſi quando Appellatione, vel Conſultatione pendente, vel poſt deciſas noſtris Reſponſionibus″ cauſas, ei quod vllo modo fuerit impetratum″, damnabilem voluerit conhibentiam commodare : Nam decreta noſtra debet ingerere″ Iudicanti aut ipſo etiam diſſimulante Iudice, reluctari, & tanquam manibus iniectis eos″ de iudicio producere, ac Rationum″ Officio traditos, ſtatuti prioris † nexibus obligare, quorum deſideriis violari noſtras proſpexerit ſanctiones. PP. IV. Kal. April. Rom Conſtantino A. V. & Licinio Cæſ. Cnss. [319.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt* quæ & *ſuperiorum* nominis fermè eſt repetitio.
″ Fuit hic *Baſſus* biennium integrum Præfectus V. & quod excurrit. Vid. *Notitiam* apud Cuſpinianum : & *Proſopogr.*
† Intelligit *legem* 1. *ſup. h. t.* quæ huius materiæ fundamentalis eſt.
″ *Opinionis*, id eſt ſententiæ. Vide & *leg. 6 ſup. l. 9. 14. inf.*
″ Viceuerſà.
″ Vide quæ dixi ad *l. 1. ſup.*
″ Per ſententiam, & ab ea ſententia appellatum.
″ Vide pariter *legem 6. ſup.* & *l. 9. inf.* & mox hac ipſa lege.
″ Id eſt Officialibus Iudic s.
″ *Rationalis*, officij ſcil. vt mox.
″ De hoc vide & *leg. vlt. ſup de vi* : & *leg. penult. inf. inf de hæret.* vbi plura.
* Secundum *huius legis* caput, cuius eadem ſententia, quæ *legis* 5. 6. *ſup.*
″ *Reſponſionibus*, id eſt Reſcriptis, *l 6. ſup.* & *l. 9. ſup. de diuerſ. reſcript.*
″ A Iudice.
″ De hoc iam ſæpè *alibi* dictum.
″ Enallage numeri.
″ Id eſt Officialibus Rationalis. † Putà *legis 6. ſup.*

COMMENTARIVS.

De Relationis vel Opinionis edendæ, Refvtatoriorvm offerendorum, tempore, *legem* ſuam, putà *l. 1. ſup.* Conſtantinus M. confirmat. Mox & Transmittendis iis vnà cum geſtis ad Principis Comitatum tempus præſtituit, putà viceſimum diem à ſententia vel relatione promiſſa, id eſt intra dies quinque à refutatoriis oblatis, ita quidem vt ſi intra eos, xx. dies Officiales Iudicis ea non tranſmiſerint, Rationalis Officiales intra xx. alios dies, æſtimatione litis eos multare debeant. Et ſic xx. dies tranſmiſſioni præſtituti, totidem pœnæ exigendæ per Rationales, vt ita par temporis ratio ſit officio exſequendo, quæ pœnæ exigendæ ; ita quidem, vt quemadmodum Officiales Iudicis, niſi intra xx. dies geſta tranſmiſerint, mulctantur ; ita pariter ſi pœnam intra alios xx. dies Officiales Rationalis non exegerint, capitali ſupplicio eis Conſtantinus M. *hâc leg.* minitatur. Adeò, *litium* finiendarum ſtudio exarſit, adeò breuitate lites conſtrinxit : quod & voce, *properantiſſimè*, indicatum voluit. Verùm poſtea 30. dies præſtituti *l. 29 31. 32. 34. 65. inf. h. t.*

❡ Altero capite *huiuſce leg.* pariter confirmatur *lex 5. & 6. ſup.* nempe Pendente appellatione vel relatione, item aduerſus Rescripta ad conſultationes emiſſa quid attentari vetat. De quo ad eas *leges* pleniſſimè dixi.

❡ Singularia porrò *hâc leg.* quamplurima occurrunt alias præter iam notata. Primò de *Rationalibus*, eorùmque Officialibus quod iuriſdictionem in Officiales Iudicum tribuit Conſtantinus ad exigendam & æſtimandam multam his impoſitam in *ſp. huius leg.* quod abrogatum *l. 33. inf.*

 Secundò,

Secundò, quod vetantur propoſitâ pœnâ capitali *rigorem legis quocunque modo mollire.* quod interdictum & alias iudicibus de quo ad *l.*.... Poſtremò, cùm varia loca occurrant *de Officio Officialium Iudicum*: quo debebant *Leges* iudicibus ingerere, iudicibuſque quid contra *Leges* admittentibus reluctari, hæc *lex* in id omnium maximè egregia & enixa eſt: cui pariat & *l.* 34. *inf.* in hâc ipſa re v. & *l.* 29. *l.* 56. 59. 64. *infr.* & *l.* 13. 16. *inf. quorum appel.*

❡ *De* Gestis *ſeu inſtructionibus omnibus ad Principem mittendis, cauſa ad eum tranſlata ex appellatione vel aliter.*

IX. * Idem A. ad Seuerum'' Vicarium.

NE cauſas, quæ in Noſtram venerint Scientiam, rursùs transferri ad iudicia neceſſe ſit, inſtructiones'' neceſſarias plenè Actis inſeri præcipimus: Nam cogimur à proferendâ ſententiâ temperare, qui'' ſanximus † *retractari Reſcripta noſtra ad Opiniones, vel'' etiam Relationes Iudicum, data non oportere*: quoniam verendum eſt, ne lis incognito negotio dirimatur, ademptâ copia conquerendi. Quare perennibus inuretur Iudex notis, ſi cuncta quæ litigatores inſtructionis probationiſque cauſa recitauerint, indita Actis, vel ſubiecta, non potuerint inueniri. Dat. x. Kal. Iul. Aquil. Conſtantino v. & Licinio Cæſ. Coss. [319.]

NOTÆ.

* *Lex* 15. *Cod. eod. tit.*

'' Eidem *Seuero* inſcribitur, dignitate non additâ *lex* 2. *ſup. de maternis bonis* quæ eoſdem COSS. præfert. Eum verò Vicarium Illyrici fuiſſe ſuſpicatur Blondellus *de Primatu in Eccleſ.* p. 513. cuius cauſas non addit.

'' Ita pariter *fine huius leg.* & *leg.* 6. & 8 *ſup. h. tit.*

'' Hæc ſententia, vſque ad *verſ. Quoniam*, à Triboniano receiſa eſt.

† *Leg.* 6 & 9. *ſup. h. tit.*

COMMENTARIVS.

GESTA omnia, ſeu Instrvctiones omnes cauſæ Actis inſeri, & inſerta ad Principem, Opinione vel Relatione facta, (id eſt tranſlata cognitione cauſæ ad Principem vel Relationem vel Appellationem) tranſmitti plenè iubet *hac l.* Conſtantinus M. Quod & ipſum ab eodem conſtitutum iam *l.* 1. 5. 6. 8. 9. *ſup.* de quo plenius ad *leg.* 35. *inf.*

❡ Cuius rei *rationem* ſeu cauſam duplicem aſſignat, ab Abſurdo petitam: quia vel neceſſe habebit Princeps ob defectum Inſtructionum neceſſariarum cauſam ad iudicia transferre, ſeu rurſum ad Iudicē remittere: vel ſi incognito fuiſſe negotio lis ab eo dirimatur, cum euidentiſſimo litigatorum damno id fiat & irreparabili: Quandoquidem Reſcripta Principis retractari iam ipſe prohibuerat: *l.* 6. 8. *ſup.* Adempta ſcil. conquerendi copia, vt hæc *lex* loquitur, ſeu alicuius rei retractatione prohibita, eò maior cautio circa eam, inſtructioque adhibenda eſt. Quod Accurſiani ex *hac l.* rectè notant.

❡ Et hæc quidem eſt *huius leg.* ſententia, quam non omnino cepit Rupanus *de Parlamentis lib.* 15. *c.* 59. *art.* 63. Et pœna, quod notandum, infamiæ perpetuæ, huic rei propoſita à Conſtantino M. pariter vt *leg.* 24. 34. *inf.* puta ſi iudex non omnia Geſta tranſmiſerit.

❡ Quæ omnia rurſum argumento ſunt, quantopere, ſeu quam enixè Conſtantinus in hanc rem, cautum voluerit.

Et *hac* tandem *leg.* obiter ſpecialiùs apparet aliquid intereſſe inter *Opiniones* & *Relationes* Iudicum: nempè *Opiniones* propriè poſt ſententiam appellatione facta: & verò ita quoque diſtinguuntur *l.* 8. *ſup.* Eodemque ſenſu vox *Opinionis*, ſumitur *l.* 11. *in fin. inf.* Aliquando autem *Opinionis* voce vtrumque ſignificatur, tam *Opinio* ſpecialiter dicta, quàm Relatio: vt *l.* 6. *in pr. ſup.* & 1. 5. *ſup. de relation.* quando & *Conſultationis* vox modo ſpecialiùs pro Relatione accipitur, vt *l.* 3. 4. *ſup. de relation.* modò generaliùs non tantùm pro Relatione, verùm etiam pro ea quæ fit poſt appellationem. Atque hoc ſenſu *hic tit.* accipienda eſt.

❡ *De* Tempore *appellationis à* Nominatione.

X. * Idem A. ad Criſpinum....''

SI quis per abſentiam nominatus'', ad prouocationis auxilium cucurrerit, ex eo die interponendæ appellationis duum menſium'' tempora ei computanda ſunt, ex quo contra ſe celebratam nominationem didiciſſe monſtrauerit: Nam præſenti, qui factam nominationem cognouit'', & appellare voluerit, ſtatim

[illegible] duorum menſium ſpatium computari. Dat. VIII. Id. [illegible] Con-
ſtantino A. VI. & Conſtantio C. Coſs. [320.]

NOTÆ.

* *Lex* 1. *C. de temporibus & reparat. appell.* Concordat, huic *l. lex* 19. *inf. h. t.*
'' *Vel ad Duumviratus aliorumque honorum inſulas, vel munus aliquod euocatus:* hæc Tribonianus huic *l.* inſeruit, *l.* 19. *in h. t.* Rectè.
'' Pro *menſium*
'' Vt & infra mox.
'' *Cognouerit*, Cod. Iuſt.
'' *Debent ſpatia*, Ita *Cod. Iuſt.*

COMMENTARIVS.

De Appellatione à NOMINATIONE eſt hæc Conſtantini M. *lex* : NOMINATIS ſeu *Euocatis* ſcilicet ad Curiam, ſeu ad Duumviratum, aliorumque honorum inſulas, vel munus aliquod, (quod à Triboniano rectè additum) appellare quoque licet : de qua Appellatione, præter *hanc leg.* ſunt & *lex* 12. 19. 53. *infr. h. tit.* & *lex* 2. 8. *inf. de decurionib.* & *lex* 8. *inf. de reparat. appell.* & *lex* 4. 7. 11. *Cod. de appellat.* E quarum conſtitutionum numero obſeruandum eſt, *leg.* 2. *inf. de decurionib.* eidem *Criſpino* inſcribi cui *hæc* inſcribitur. Si videlicet nominatus iniuſtam nominationem eſſe putet: quanquam non tam appellatio hæc eſt, quam querimonia, *d. l.* 12.

¶ Porrò interponendæ etſi appellationi *duorum menſium* ſpatium tributum iam olim, præter *hanc leg.* docet *d. lex* 2. *inf. de decurion.* Et verò à Conſtantino quoque tributum *d. l.* 2. & hac conſtitutione, item à Conſtantio, *d. l.* 19. *inf.* Etſi *trium menſium* ſpatium eidem Conſtantio, *d. l.* 19. *inf.* Etſi *trium menſium* ſpatium eidem Conſtantino M. placuit, ad nominationes faciendas, ita & ad appellandum a Nominatione, *l.* 8. *inf. de decurionib.* quæ prima eſt *Cod. Iuſtin. de magiſtr. municip.*

¶ Cæterum quæri video num *hæc l.* accipienda ſit de interponenda tantum appellatione, quod vtique *hæc lex* ſonare videtur : an verò de exſequenda etiam, capienda ſit? Quod poſtremum Accurſio placet, arg. *Authent. hodie, de appellat.* ex qua ſane intra X. dies interponenda appellatio eſt, quem ſequitur Cujacius *Paratitlo de temporib. & repar. appell.* felicioribus argumentis, putà *arg. d. l.* 19. *inf. h. t.* vbi, *intra duos menſes negotia perorentur.* deinde *arg. l.* 1. *inf. ff. quando appellandum & intra quæ tempora*, vbi biduum aut triduum tantùm conceditur appellationi interponendæ : denique quia *hæc lex* in *Cod. Iuſt.* poſita eſt ſub *tit. de temporib. appellat.* qui ſanè eſt de exſequendarum appellationum temporibus. Vera hæc omnia : Quibus accedas inſuper argumentum *legis* 3. *inf. de reparat. appellat.* ibi, *cui duo ad PERAGENDVM menſes cauſarum vrgentium concluſione tribuuntur:* vbi & rationem vides, nempe cauſas has vrgentes eſſe, quas vtique concludi maturè publicè intereſt.

¶ Cæterum vnde hi duo menſes, quod *huius leg.* proprium eſt, computandi ſint, *hæc l.* definitur; nempe abſentibus, à die notitiæ, ex quo nominatos ſe ſe didicerunt, currere; præſentibus, ſtatim à nominatione facta: quod & alias tralatitium eſt in temporibus computandis.

¶ Denique quot dierum menſes hi ſint? vid. *l.* 2. *inf. de Decurionib.* vbi dicam pleniùs, indicata quoque *lege*, vbi *lex* 101. *ff. de R. I.*

¶ 1. *De* RELATIONIBVS *ad principem, & Refutatoriis ad eum ſimul mittendis.* 2. *de* RECIPIENDIS *appellationibus.*

XI. * Idem A. ad Maximum' Poſt alia.

NEMO in Refutatione aliquid congerat, quod adſerere intentione'' neglexererit. Quod quidem ſæpè fit induſtria, ſi quod quis probari poſſe deſperet, in præſenti diſceptatione diſſimulet, certus ſe eſſe reuincendum, ſi commenticia & ficta ſuggeſſerit. Propter quod cogi'' etiam ſingulos oportebit, ad proferenda in iudicio vniuerſa, quæ ad ſubſtantiam litigij proficere arbitrantur, adque ea ratione vrgueri, vt ſciant ſibi ex auctoritate legis iſtius non licere Refutatoriis tale aliquid ingerere'', quod apud Iudicem non auſi fuerint publicare. ¶ Nam * ſi plena, vt iubemus, adſertio per litigatorem in iudiciis exeratur, & integra inſtructio in Conſulti'' ordinem conferatur, ſtabit ratum'' ; ac fidele, quod iudicia noſtra Reſcribſerint : Neque vllus querimoniæ locus dabitur, nec occaſio ſupplicandi, vt conuelli labefactarique iubeamus, quæ ad Relationem eius'' ſanximus, qui neque vera, neque vniuerſa ſuggeſſit. Omnes'' igitur partium allegationes, acta vniuerſa, ſcripturarúmque exempla omnium dirigantur. Quod cùm vniuerſos Iudices, tunc'' præcipuè Sublimitatem Tuam, qui cognitionibus noſtram vicem repræſentas,

ſentas, ſeruare conueniet. ¶ Sanè etiam ex eo querimoniæ litigantium oriuntur, quòd à vobis, * qui imaginem principalis diſceptationis accipitis, appellationum adminicula reſpuuntur. Quod inhiberi neceſſe eſt. Quid enim acerbius" indigniuſque eſt, quàm indultâ quempiam poteſtate ita per iactantiam inſoleſcere; vt deſpiciatur vtilitas prouocationis, Opinionis" editio denegetur, Refutandi copia reſpuatur? Quaſi verò appellatio ad contumeliam Iudicis, non ad priuilegium iurgantis, inuenta ſit: vel in hoc non æquitas Iudicantis, ſed litigantis debeat conſiderari vtilitas." Dat. Prid. Id. Ian. Sirmio, Criſpo II. & Conſtantino II. cc. Coſs. [321.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda illi eſt *lex* 1. *ſup. de Iudiciis*.
" *P. V.* vt docet vetus auctor *Conſulatuum ac Præfectorum vrbis* apud *Cuſpinianum*. Vide quæ dixi plura ad *d. l.* 1. *ſup. de Iudiciis* & in *Proſop.*
" Id eſt *in diſceptatione*, vt mox dicitur, ſeu *in iudicio*.
" Vide hanc item *d. leg.* 1. *ſup. de iudiciis*.
" Et inſerere.
* *Secunda* ſententia *huius legis*.
" *Conſulti* id eſt conſultationis, quomodo alias vocatur.
" De hoc iam dictum *l.* 6. 8. 9. *ſup. h. t.*
" Vide nominatim de hoc *legem* 6. *ſup.*
" V. *l.* 35. *inf.* vbi dico plenè.
" *Tum*, vt etiam habet Editio quartana.
* *Tertia* huius *leg.* ſententia.
* *Lex*, *seu* 16. *Cod. eod. tit.* hinc deſumpta eſt.
" Id eſt acerbius.
" *Opinionis* id eſt ſententiæ & Conſultationis, de quo pleniſſimè ad *l.* 9. *ſup.*
" Siue *Vtilitas*.

COMMENTARIVS.

VT IVDICIVM ſeu COGNITIO Principis, ad Iudicum *Relationes*, vel litigatorum Appellationes, tota integritate atque libertate procedere poſſit, diligentiſſime *hac l.* & *l.* 1. *ſup. de iudiciis* (quæ *huic* coniungenda eſt) cauit Conſtantinus M. & quidem *hac l.* triplici ſententia & ratione.

¶ Primùm enim, REFVTATORIIS (de quibus *l.* 1. 8. 11. *ſup.* & *l.* 16. *inf.* & *l.* 5. *ſup. de relationib.*) à litigatoribus inſeri quid vetat, quod in intentione adſerere neglexiſſent, id eſt quod in diſceptatione iudiciaria coram Iudice primæ Inſtantiæ non adſeruiſſent, non publicaſſent, & allegare diſſimulaſſent. Quod tamen litigatores fraudulenter ſæpè feciſſe *h. l.* indicat; ſecutius videlicet iam refutatoriis inſerentes à iudiciorum oculis ſubmoti, quæ ſi in iudicio protuliſſent, nullo labore reuicti ipſi fuiſſent, & prolata velut commentitia & ficta reprobata fuiſſent. Quod ad vſum hodie vtiliter & ad *Grauamina* quæ vocant traduci poteſt. Proinde, vt querelæ locus non ſit, neue litigatores ſeſe minus plenè auditos obtendere poſſint, Iudici, vt *hac l.* ita vel maximè *d. l.* 1. *ſup. de iudiciis*, id Conſtantinus M. inculcat: Vt crebrò iudex litigatores interroget vrgeat, *numquid noui reſideat, quod allegationibus annecti in iudiciaria contentione conueniat*, quod *cogendi* vocabulo etiam hîc exprimitur: nempe *cogitur* quodammodo, qui & iuris ſui frequenter admonetur & frequenti iudicis commonitione vrgetur. Huic verò ſimile eſt, quod cauetur *l.* 12 *inf.* nihil ſub ſacri iudicij examine (id eſt in iudicio appellationis) de eà parte negotij definiri debere, de qua nihil in exordio, id eſt in prima inſtantiâ apud Præſidem aut inſtitutum fuerit aut probatum.

¶ Secundo, eodem quo dixi fine, *Geſta* omnia ad Principem vnà cum Relatione mitti iubet, vt ita reſcriptum, quod exinde manauerit retractari amplius non poſſit; de quo iam aliquoties ab eodem Conſtantino M. cautum fuit: *l.* 5. 6. 8. 9. *ſup.* & *l.* 16. *inf.*

¶ Poſtremo capite RECIPI appellationes ab omnibus Iudicibus iubet. Quò pariter pertinent eiuſdem Conſtantini M. *lex* 2. 4. *ſup. lex* 13. 15. 16. *inf.* Etiam ab iis qui vice ſacra iudicant: ac nominatim in ſpecie *huius l.* à Præfecto vrbis. Nempe Præfectus vrbis, aliique qui vice ſacra iudicabant, (quod oſtendet etiam *d. lex* 16.) in tantum hac tempeſtate proceſſerant, *ſeu* vt hîc dicitur, *indultà poteſtate ita per iactantiam inſoleſcebant*: vt, quia vice ſacra cognoſcebant, à ſe ad Principem appellari haud facilè paterentur: cui rei Conſtantinus M. mederi ſubinde neceſſe habuit, vt *hac l.* ita & *d. l.* 16.

¶ Quare tria iam hinc notanda ſunt. Primò, Præfectum vrbi *vice ſacra iudicaſſe*, quod duobus etiam locis *hac l.* oſtenditur; *ſublimitatem tuam*, inquit, *qui cognitionibus noſtram vicem repræſentas*: Et rurſum, *à vobis qui imaginem principalis diſceptationis accipitis*: Quomodo & quinque prætereà *Legibus hoc tit.* Puta, *l.* 13. *inf. ſi à ſententia prouocatum fuerit Grauitatis tuæ, commiſimus ſacrum auditorium expectari*, & *l.* 18. *inf.* (quæ & ipſa Præfecto vrbis inſcribitur) *ad auditorium Grauitatis tuæ, cui ad vicem noſtram delata iudicatio eſt*: & *l.* 44. *inf. h. t.* (Præfecto vrbis pariter inſcripta) *ad cognitorem ſacri auditorij*: & mox, *poſt iudicium ſacri examinis*. & l. 49. inf. ad Præf. vrbis, *ſublimi Eminentia tua ſacrum noſtri Numinis iudicium delegamus*. & *l.* 61. *inf. hoc tit.* ad Præfectum vrbis, & *iam illuſtrem ſedem tuam, editis, ex more Apoſtolis ſacra vice audientiam præbere ſancimus*. Item *l.* 3. *infr. de reparat. appellat. ſuper qua diſceptatio non auditorij ſacri, ſed ordinariorum iudicum cognitione tractanda eſt*. Item *l.* 2. *ſup. de pactis*, ad Præfectum Vrbis pariter, *poſt ſententiam ſacri auditorij*: Symmachus etiam *lib.* 2. *ep.* 30. Præfectum Vrbis *ſacri Auditorij cognitorem vocat*. Vide & eundem *lib.* 10. *ep.* 58. Eodem Inſcriptiones quoque veteres pertinent quatuor, in quibus Præfecti vrbis *vice ſacra iudicantes*, ſeu *iudices ſacrarum cognitionum* vocantur. Et quid mirum, ſi Præfecti

vrbis

vrbis vice ſacra iudicauêre, cùm & Proconſules, Comites, Vicarij pariter vice ſacrâ iudicauerint, vt docuit iam *lex* 3. *ſup.* docebit & *lex* 16. *inf.* & *l.* 1. 2. *inf. de his qui per met. iud.* vt proinde grauis error ſit eorum qui tradunt, & in his quoque Cuiacius, *Imaginem principalis diſceptationis accipere*, hac *leg.* aliud eſſe, quam *vice ſacrâ cognoſcere*: Quos tot illa, quæ cumulani, teſtimonia refutant: imò vel hæc ſola *lex*, quæ paulò ante hoc ipſum ſic apertè expreſſit, *Cognitionibus noſtram vicem repræſentas.* Et fallunt ſunt, cum *imaginem* hîc interpretantur, fictionem. Illud equidem fatendum, inter eos qui vice ſacra cognoſcebant, maioris meriti alios fuiſſe, minoris alios: maioris, inquam, Præfectos Prætorio, reſpectu Proconſulum, Comitum & Vicariorum, quorum vtique contemplato idem Constantinus *l.* 16. *inf. h. t.* ait, *Præfectos Prætorio* SOLOS *vice ſacra* VERE *dicendos eſſe*: Proconſulum inquam Comitum & Vicariorum reſpectu: & non etiam Præfecti Vrbis. Grauis item illorum error eſt, qui, non vi Iuriſdictionis ſeu Præfecturæ ipſius, hoc appellationum ius Præfecto vrbi, in ſp. *huius legis* & *l.* 13. & 18. *in f.* competiiſſe volunt. Verùm extra ordinem id delatum: & ſic tanquam delegatos & commiſſarios extra ordinem ab Imperatore de his appellationibus iudicaſſe: verbis enim illis, quibus Præfecto Vrbis dicitur *commiſſum auditorium Principis*: vel *vice ſacra iudicaſſe*, non id indicatur, vicem Principis extra ordinem commiſſam, verùm Præfectos vice Principis iudicaſſe, quod rem alioqui ad Principem pertinentem dignitates illæ exercerent: Quomodo & alij paſſim *vice ſacrâ iudicaſſe* dicuntur.

¶ Secundò notandum ex *hac leg.* etſi ad Præfectum Vrbis appellaretur, tamen appellari adhuc à Præfectis Prætorio ad Principem licuiſſe: quod præter *hanc leg.* oſtendit præterea *lex* 23. 30. *inf. hoc tit.* & *l.* 2. *ſeu vlt. inf. de his qui per met. Iudicis*: & fortè *l.* 2. *inf. quorum appellat.* etiam quo tempore à PP. appellare iam non licebat. Atque hæc iuris veteris auctoritas dicitur, *dict. leg.* 23. Quod ſanè confirmat decantata *lex*, *Æmilius Larianus* 38. *ff. de minorib.* Et ſanè hoc ius conſtitit ſeu durauit ſub Conſtantino M. quod hæc lex docet & fortè *d. l.* 2. *inf. quorum appellat.* ſub Conſtantio, quod oſtendit *dict. l.* 23. *inf.* & *dict. leg.* 2. *inf. de his qui per met. iudic.* Item ſub Iuliano Apoſtata, quod teſtatur *lex* 30. *inf. hoc tit.* Cùm tamen à Præfecto Prætorio prouocare tum iam non liceret, vt docet *lex* 16. *inf. h. tit.* Verum poſteà tandem non magis à Præfecto V. quam à Præfecto Prætorio appellari potuiſſe, docet *lex* 10. *inf. quorum appellat. non recip.* & *lex* 2. *ſup. de pactis*: & Symmachus *lib.* 10. *Epiſt.* 55. vbi *inuſitatam prouocationem* vocat à ſententia Præfecti vrbis. Idémque teſtatur Theod. Balſamo, ad *can.* 12. *Antiochenum*, Τὴν μὲν ἀνάκλησιν τοῦ τῶν Πραιτωρίων ἐπάρχου καὶ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως οἱ νόμοι ῥητῶς ἀπείργουσι, καὶ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλουσι. Vt ex his appareat, quàm temerè nonnulli aſſerant, *nuſpiam* id reperiri, à P. V. appellari non potuiſſe. Et tamen ſub Zenone poſteà ab eo appellatum fidem facit *lex* 12. §. 7. *verſ. quod autem, C. de ædific. priuat.*

¶ Tandem ex *hac leg.* obſeruandum, quod de appellationum inducendarum cauſa eleganter *fine legis* notatur; nempe, *Vtilitatem prouocationis*, ſeu *appellationem ad priuilegium iurgantis inuentam eſſe*, neque ideo contumeliam Iudicis reſpicere; ſeu litigatorem non ideo contumeliam Iudici inferre, quod ab eo appellet: cùm in hac re, ſpectanda ſit æquitas Iudicantis, benè an malè iudicauerit, non verò contemptim habenda ſeu ſpernenda ad Iudicis poteſtatem & maieſtatem comparata litigatoris *vilitas.* Ita enim hunc locum & obſcurum accipio, & corruptum reſtituo: *vel, in hac non æquitas Iudicantis, ſed litigatoris debet conſiderari vilitas.* Subſtitutâ ſcil. voce *vilitas* loco *vtilitas.* Quæ vocum immutatio & alibi notata.

¶ *A* NOMINATIONE *non appellationem, ſed querimoniam dici oportere: & ideo* TEMPORA *appellationum hîc non ſeruanda.*

XII. * Idem A. ad Florentinum.[a]

SI nominatus Magiſtratus[b] aliquis refragetur, non *Appellatio*, ſed *Querimonia*[c] hoc dicetur: *Appellationis* enim verbum, in maioribus rebus dici oportet. Similiter & ſi ad Exactionem annonariam[d] nominatus, de iniuſtitiâ[e] queratur, non *Appellatio*, ſed *Querela* hoc eſſe videbitur. Ideóque, nec tempora appellationum ſeruanda ſunt, ſed mox ſuper huiuſmodi querimoniis diſceptandum. Dat. Id. April. Conſtantinop. Seuero & Rufino Coſs. [323.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi *lex* 8. *inf. de decurionibus*: quæ etiam argumento huic reſpondet.

[a] Florentium, *d. l.* 8. An autem hic eſt Florentius Rationalis, cui inſcribitur *A.* 320. *lex* 1. *ſup. de cuſtodia reor.*? Id ſuadet, quod de *exactione annonaria*, hic & *d. l.* 8. dicitur.

[b] Ita pariter *dict. leg.* 8. *decuriones ad Magiſtratum nominari* &c. *Magiſtratum* autem pro Duumviratu, vt *lege* 19. *inf.*

[c] *Querimonia.* Hac ipſa voce etiam vtitur *d. l.* 8.

[d] Ita pariter *d. lege* 8. *ad exactionem annonarum nominari.*

[e] Ita contrà *d. l.* 8. querimonia iuſta.

" Ita quidem etiam *d. l. 8.* Atenim vox hæc expungenda eſt: Nondum enim *Conſtantinopolis* hoc tempore fuit: ſeu Byzantium nondum *Conſtantinopolis* dicta fuit. Et error eſt cuiuſdam nuperi Scriptoris, qui hic loco *Byzantij* ab huius *Codicis* Conditoribus nomen *Conſtantinop.* ſubſtitutum ait.

COMMENTARIVS.

De Nominatione ad munera publica, & nominatim ad Duumviratum, & Exactionem annonarum, déque Appellatione ab ea, eſt hæc Conſtantini M. conſtitutio: de quo fuit quoqoe *lex* 10. *ſup.* erit inſuper *lex* 19. & 53. *inf.* ſunt & aliæ *leges* quas ad *d. l.* 10. cumulaui. Huic igitur Appellationi, proprium prius nomen tribuit, deinde, quò illud præſtruebatur, perſequendæ illi certum breuéque tempus præſtituit. Nempe ait, hanc appellationem à Nominatione, non *appellationem*, ſed *querimoniam* dicendam: *Appellationis* enim verbum in maioribus rebus dici oportere: cuiuſmodi eſt res iudicata: vbi res pecuniaria, exiſtimatio vel capitis cauſa vertitur: non vbi de nuda nominatione ad Magiſtratum vel exactionem annonarum, in quibus nonniſi de munere perſonali agitur. Sanè & cœteroquin inter *Querelam*, & *Appellationem* intereſt: Omnis quidem Appellatio, Querela eſt, *lege* 17. *ff. de minoribus*: at non omnis Querela, Appellatio. Nam & ciuitatum quoque in commune querelæ eſſe poſſunt, de cuiuſmodi querelis eſt inſignis Statij locus, quem in *Apolytico* expendo. Item, à qua ſententia ſæpe appellare nil opus eſt, querela tamen opus eſt: *l. 3. C. quomodo & quando Iudex.* Ita igitur & *hâc leg.* querela appellationi opponitur.

¶ Neque tamen nuda nominis ratio, de qua alioquin haud adeò laborandum foret, Conſtantino in *hâc leg.* propoſita fuit, verum eo fine vt exinde eliceret, *Tempora appellationum* hac parte non eſſe ſeruanda; ſed imò ſuper huiuſmodi querimoniis diſceptandum: Nempe vt ita, ſi iuſta ſit querimonia, iniuſtáque nominatio, ſine impedimento aut dilatione alius ſubrogetur; quod expreſsè *huic leg.* ſubiectum erat, vt docet *lex* 8. *inf. de decurionib.* quæ *huic* coniungenda eſt.

¶ Scilicet qui Nominati erant, tempora appellationum obſeruabant, & ſic querimonias ſuas protrahebant: Et verò iure protrahere hactenus potuerunt, ſpatio videl. duorum menſium vt docuit *lex* 10. *ſup. h. t.* docebit & *lex* 19. *inf.* Verum id nunc diſplicet Conſtantino M. propter publicam videlicet vtilitatem; Atque vt omnem ſcrupulum eximeret, quod aliás appellationum perſequendarum ſtata quædam tempora ſunt, & eſſe debent, illud præmonere & præmunire voluit, *Querelam* hanc, non Appellationem eſſe; quare, non vt appellationi ita huic querelæ quoque moratoria tempora præſtituenda: ac maximè, cùm ex facili huiuſmodi Querelæ diiudicari poſſint; aliter atque alia cauſarum genera, quæ maiorem requirunt indaginem, & ideo *maiores res* eas hîc vocat: Quicquid ſit, reditum tamen poſtea ad ius antiquum Conſtantij *l. 19. inf. h. tit.* quâ anterior *lex* 10. *ſup.* reducitur.

¶ Facta *appellatione à Iudicibus, ſub Præfecto vrbi conſtitutis, ad Principem non* Referendum.

XIII. * Idem A. ad Iulianum P. V."

Nonnulli Iudicum inferioris gradus à ſententiis ſuis interponi prouocationis auxilium ægrè ferentes, id efficiunt, vt nobis eorum Relationes non neceſſariæ, & inſolentes, ingerantur. Igitur volumus, cùm ab eorum ſententiis fuerit prouocatum, ſuper eâ quæſtione, cuius appellatione interpoſitâ Iudices eſſe deſierunt", minimè eos ad Noſtram referre Clementiam, ſed Grauitatis Tuæ, cui noſtram vicem commiſimus, ſacrum" auditorium expectari. Dat. III. Non. Aug. Heracleæ, Conſtantino A. VII. & Conſtantio C. III. Coss.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi eſt *lex ſi apud* 17. *Cod. eod. tit.* Neque enim aſſentior exiſtimantibus, *legem* illam ex *hac* interpolatam, vt ex huius *legis* ſententia mox liquebit. Concordat etiam *huic l.* maxime *lex* 2. *ſup. de relationib.* præter quamplurimas *huius tit.* leges: putà *lex* 2. 4. 8. *ſup. lex* 15. 16. *inf.*

" *Anitij Iuliani.* P. V. huius memoir quoque A. 326. Auctor ignotus *de Præfectis vrbis*, ſed & duobus Conſularibus ſequentibus. V. quæ notaui ad *l.* 2. *ſup. de Prætorib.* Eidem inſcribitur *lex* 18. *inf.*

" Vid. quæ notaui ad *l.* 5. *ſup.*

" V. quæ fuſè notaui ad *l.* 11. *ſup.*

" Semel.

" Atqui auctor Ignotus de Præfectis Vrbi Anitium Iulianum ab Idibus Nouembris A. D. 326. tantum Præfectum vrbis facit: Itaque hic repono *Conſtantium A. VIII. & Conſtantinum IV. COSS.* in cuius Conſulatu 7. Id. Septemb. hic Anicius Iulianus PV. fuit: auctore eodem *Notitia* Scriptore: & ſic referenda hæc *lex* ad An. 329. vel certè ad 327.

RECIPERE Iudices inferioris gradus, appellationes ad Præfectum vrbis ac non etiam ad Principem referre, atque huiuſcemodi Relationib. appellationes interturbare, hâc rurſum Conſtantini M. conſtitutione iubentur: pariter vt *l. 2. ſup. de relationib. l. 2. & 4. ſup.* (& *aliis, infrà:*) vbi & de ratione & occaſione, quæ hîc nominatim exprimitur, ſed & de Præfecto Vrbis, qui vice ſacra iudicauit, *l. 11. ſup.*

¶ Quod huic *legi* ſpeciale eſt, id tantum nunc ſectemur. Ex *hac* nempe *lege* liquet, à Iudicibus inferioris gradus ad Præfectum vrbis appellatum fuiſſe hâc Conſtantini M. tempeſtate. Quinam autem hi *Iudices inferioris gradus* accipiendi ſint? diſquirendum. Id verò *lex 17. Cod. de appellationib.* (quæ *huic* coniungenda eſt, non verò vt nonnulli cenſent, ex *hac leg.* interpolata:) de Prætoribus accipiendum docet: *Si apud vtrumque* inquit, *Prætorem dum quæſtio ventilatur, ab aliqua parte auxilium prouocationis fuerit obiectum, Præfecturæ vrbis iudicium ſacrum appellator obſeruet.* Vbi *vterque Prætor* eſt, Vrbanus & Peregrinus. Denique & ita apud Dionem ſuadet Mecænas Auguſto, *vt à Minoribus Magiſtratibus omnibus*, puta Prætoribus, Ædilibus, Tribunis plebis, *ad Præfectum vrbis appellationes deferrentur*, etſi id poſterius factum. Quare bis opponit eodem loco Dio τὰς μείζονας ἀρχὰς, putà Procuratores, Præſides Prouinciarum, Præfectum annonæ, Præfectum Vigilum, à quibus ad ipſum Principem appellari idem ſuadet. Verùm mihi mens ea, Iudices quoque Ordinarios ſeu *Rectores Prouinciarum Italiæ*, hîc intelligendos; qui ſanè ipſi Iudices ordinarij inferioris gradus fuerunt. Sanè ante Conſtantinum, à Proconſulibus etiam & ab Ordinariis Iudicibus omnium prouinciarum ad Præfectum Vrbis factas appellationes loci docent conteſtatiſſimi apud Vopiſcum quatuor, quos in Coniectura & Vindiciis & in *Apolytico* propius expendi. Quare vero proximum, immutatâ quamlibet à Conſtantino M. Magiſtratuum, atque adeò & appellationum formâ, atque in his ſacra cognitione Proconſulibus, Comitibus, Vicariis tributa, atque ad hos appellationibus nonnullis directis, quod iam ducunt *lex 3. ſup. h. tit.* parte alterâ Præfectorum Prætorio dignitate auctâ (de quo ad *leg. 16. 27. inf. & l. vn. ſup. de Præf. P.* nonnullas adhuc prouincias Præfecto V. relictas, nonnullos Rectores Prouinciarum, atque adeò Iudices inferioris gradus, à quibus ad Præfectum V. appellaretur. Et ſanè id confirmat *lex 27. inf. h. t.* vbi Conſtantius, Conſtantini filius, appellationes *ex Sardinia, Sicilia, Campania, Calabria Brutiis, Piceno, Æmilia, Venetia, & cæteris*, quæ antea ad Præfectum V. fiebant, Præfecto Prætorio Italiæ aſſignat: Quinimò & Caſſiodorus *deſignatas lege Prouincias* quaſdam fuiſſe ſuo quoque æuo teſtatus, de quibus ad Præfectum V. appellaretur.

¶ Illud præterire non poſſum, *hanc l.* à nonnullis Cenſoribus peſſimè nuper acceptam, triplici errore admiſſo. Primùm aiunt, *hâc l.* agi de appellationibus, quæ ad Principem fiebant; cum tamen in ea clarè agatur de Relationibus ad Principem, & quidem perperam factis. Secundò, cùm ſcribunt, *hâc l.* agi de appellationibus ab iis qui à Principe aliis rebus occupato delegati, non ab ordinariis. Nam imò de ordinariis hîc agitur, quæ ideò ad P. V. fieri debebant: quia huic vicem ſuam Principes commiſerunt, cui *noſtram*, inquit, *vicem* COMMISIMVS; quibus eludendis non neceſſariæ & inſolentes Relationes ad Principem fiebant, *inſolentes*, id eſt contra ſolitum, & ſic ordinarium ius appellationum. Poſtremò cùm aſſerunt *hâc l.* Præfecto V. appellationes deferri propter Principis occupationes: nam imò quia referri de his ad Principem non oportebat. Ergo ad Præfectum vrbis ordinario iure, appellabatur, non tanquam ad delegatum extra ordinem in peculiari quodam negotio, pariter vt *l. 18. inf.* quia ſcil. Præfectus vrbis vi dignitatis ſuæ vicem Principis ſuſtinebat, ſacraque vice cognoſcebat, *h. l.* & *d. l. 18.* de quo plenè *ad l. 11. ſup.*

¶ FISCALIBVS *in cauſis appellanti quid facto opus ſit: & quomodo eo non facto, appellatio pro deſerta habeatur.*

XIV. * Idem A. Victori Rationali″ Vrb. Rom.

QVONIAM nonnulli fiſci debitores, cùm iuſſi fuerint debitam ſummam exſoluere, interpoſito prouocationis auxilio vim exſecutionis eludunt, nec iam Opinionis″ exemplum, nec Refutatorias preces curant petere″ vel offerre, placuit, vt ſi intra dies″ complendis″ ſollemnitatibus″ præſtitutos ad facienda hæc appellatoris cura defuerit, deſerta ab eo prouocatio æſtimetur″, móxque debitum exigatur. Dat. prid Kal. Aug. Conſtantio & Maximo Coſs. [327.]

NOTÆ.

* *Lex Quoniam 13. C. h. tit.*
″ *Victor* Rationalis Vrbis Romæ ſub Conſtantino M.
″ De appellatione à Rationali Vrbis Romæ agitur etiam *lege 18. & 49. inf.* de *Rationali* vrbis Romæ: v. *Notitiam Imperij.* & *noſtram.*
″ Hic locus apertiſſimè oſtendit, *Opinionis* vſum ſimul & *Refutatoriorum* appellatione facta.
″ *Petere*, ad opinionem pertinet, de qua ſupra: *offerre*, ad refutatorias.
″ De his *dierum* præſcriptione, v. *l. 17. & 9. ſupr.*
″ Abeſt hæc vox *complendis*, à *Cod. Iuſt.*
″ *Sollemnitatibus*, id eſt petendæ opinionis, & refutatoriis offerendis.
″ *Exiſtimetur* Cod. Iuſt.

COMMENTARIVS.

DIcti DEBITORVM condemnatorum à *Rationali* (ad Principem) luſoriis, perfuſoriis, morarotiis appellationibus *hâc* Conſtantini M. *conſtitut.* occurritur: Luſoriis, inquam: Sæpè ſcil. condemnati *vt vim executionis eluderent*: eludendæ tantum ſententiæ appellabant, non verò pro-
1 ſequendæ appellationi nequicquam operam dabant: non petito ſententiæ ſeu opinionis exemplo; non oblatis refutatoriis, quæ duo introducendæ aliàs appellationi requiruntur: Igitur id *hâc leg.* conſtituitur, vt huiuſcemodi appellantes niſi hæc intra dies complendis ſolemnitatibus præſtitutos fecerint, id eſt quod ſuperiores *leges* oſtendunt, intra decendium opinionis exemplum petierint, & intra quindecendium refutatorios obtulerint, ab his deſerta prouocatio habeatur, & vigore ſententiæ exigantur. Quæ Conſtantini ſanctio ſeu pœna etſi in *fiſci nominatim debitoribus* concepta eſt, vt videlicet pro deſerta penitus appellatio habeatur (quare hæc *lex* etiam *Rationali* inſcribitur) attamen ſingulare id, & nouum fiſci priuilegium hoc non eſt. Sanè enim iam & olim Paulus auctor eſt, 5. *ſent. tit.* 34. *Qui intra tempora præſtituta dimiſſorias non poſtulaſſet, vel accepiſſet, vel reddidiſſet præſcriptione ab agente ſubmotum*

¶ De appellationibus alioquin in cauſis fiſcalibus, fuit quoque iam *d. lex* 8. *ſup.* erit *lex* 21. 26. 28. 41. 45. 46. 64. *inf. h. tit.* & *lex* 12 *inf. quorum appellat.*

¶ Poſtulandæ igitur ſeu petendæ Opinionis, pariter vt Apoſtolorum appellatori cura incumbebat: Quod, præter *hanc leg.* & locum Pauli & *l. vn. π. de libellis dimiſſ.* docent inſuper *lex* 6 *ſup.* ibi *cui opinionis exemplum negatum* eſt, *Lex* 11. ibi *vt opinionis editio denegetur*: Lex hæc 14. ibi *nec iam opinionis exemplum petere curant*: Lex 18. inf. ibi, *Apoſtolis datis, quod iuxta obſeruatam rationem poſtulari ſufficiet.* Lex 67. inf. ibi, *Apoſtolorum copiam denegauerit.*

¶ *Pœna* autem *hac l.* additur nempe, vt ſi appellator id facere neglexerit, intra dies ſtatutos, deſerta ab eo appellatio æſtimetur. Quæ & ipſa pœna iam olim Apoſtolos non petentis erat; puta vt præſcriptione ſubmoueretur: quod Paulus ſuperiore loco ait: Atque ea quoque cauſa eſt, cur Modeſtinus *libro ſingulari de præſcriptionibus*, in *l. dimiſſoria* 106. *de verbor. ſignificat.* de his Apoſtolis egerit.

¶ Quid fiet igitur *legi*, *eos qui*, 6 §. *vlt. C. de appell.* vbi definitur, Iudicem dare oportere Apoſtolos poſt interpoſitam prouocationem, *etiam non petente appellatore*, ſine aliquâ dilatione? Diſtinguunt vulgò, Officium Iudicis inſtrui, *dict. leg.* 6. §. *vlt.* aliis legibus Appellantes: Quæ inanis conciliatio eſt. Dicam, vel argum. *huius leg.* prout Iudicum, aut Appellatorum contumaciâ & fruſtrationibus ſæculum laborarit, ita vel Iudici vltroneæ oblationis neceſſitatem impoſitam: vel appellatoribus poſtulandi.

¶ Cœteræ *leges*, veluti *lex* 29. 31. 54. *inf.* quæ etiam à Cuiacio obiici ſolent, nequicquam obſtant: Agunt enim illæ de *Tranſmiſſione* Opinionis, appellatione factâ ad Principem: vbi ſanè Iudicis officium ſemper fuit, acta cum Relatione & cum refutatoriis vltrò ad Principis ſcrinia mittere: *dictis legibus*, & *l.* 1. 5. 6. 9. 11. *ſup.* non expectatâ litigatorum poſtulatione: de quo vid. quæ dico ad *d. l.* 32. *inf.* Eodémque ſpectat *dicta leg.* 6 §. 3. *Cod. de appellat.* qui §^us. à *Treb.* manu fortè non vndequaque immunis, & ex hoc lute interpolatus videatur.

¶ Hic tandem obſeruandum in hoc argumento de Appellationibus à *Rationali* verſari octo præterea *leges hoc tit.* putà *l.* 18. 28. 39. 41. 45. 46 49. *vlt. h. t.*

¶ *De* RECIPIENDIS *appellationibus à Iudicibus.*

XV. * Idem A. ad Concilium'' prouinciæ Afric.

NON rectè Iudices iniuriam'' ſibi fieri exiſtimant, ſi litigator, cuius negotium ſententiâ vulneratum'' eſt, à principali'' cauſa prouocauerit: Quod neque nouum'', neque alienum à iudiciis eſt. Ideoque poſt negotium principale diſcuſſum, litigatori liceat litem iuris remedio'' ſubleuare: & Iudices obſeruare debebunt, ne appellatores, vel in carcerem redigant, vel à militibus'' faciant cuſtodiri, PP. IV. Kalend. Aug. Karthag.'' Conſtantino A. VIII. & Conſtantio C. IV. Coss. [329.]

INTERPRETATIO. *Lex iſta hoc iubet, non debere Iudices prouinciarum adſertiones'' appellantium ad ſuam iniuriam reuocare, quia hoc nec nouum, nec alienum à Iudicibus'' eſſe cognoſcitur: & ideo hoc iubet, vt liceat'' litigatori vitiatam'' cauſam appellationis remedio ſubleuare. Hoc etiam ſpecialiter præcepit, vt appellator nec in carcerem, nec in quamcunque cuſtodiam redigatur, ſed agendum negotium ſuum liber obſeruet.*

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.*

'' Obſeruetur hæc Inſcriptio, de qua mox plura: dixi nonnulla ad *leg.* 1. & 12. *inf. de legatis*: & ad *l.* 2. *inf. quemadmodum munera ciuil.*

'' 2. 4. 11 13. *ſup.* & *l.* 16. *infr.*

'' ...otium. Ita Symmachus *lib.* 2. *Epiſt* 30. *Quo animo acceperim Siciliſe negotium vulneratum facilè coniectas, alienis quoque Iudicatorum iniquitate morderi.* Cauſam partes vulneratam dixit *lex vlt. C. quibus ex cauſis*

cauſis in integ. reſtitu. Simili formula interfectum negotium, *l. 1. ſup. vnde vi.* Res euerſa ſententiâ, *l. 1. §. 1. π. de appell. rei.* Vide *Gloſſarium.* Anianus hic *vitiatam* cauſam vocat.
" Ita mox *poſt negotium principale diſcuſſum.* De quo mox.
" Idem eſt ac ſi diceret *& ordinarij Iuris tui hoc eſſe æquiſſimum.*
" *Iuris remedium* eſt appellatio, cui ſimilia vide in *Paratitlo.*
" Nempe duplex *cuſtodia* fuit, alia carceris, alia militum: de quo vide *titulum, de cuſtodia reorum ſup.*
" Subſcriptio hæc Inſcriptioni rectè reſpondet, de quo mox.
" *Adſertiones*, id eſt prouocationes.
" Imò à *Iudicius*, vt in *ipsâ l.*
" Hinc deſumpta ſententiæ cuiuſdam pars ab Auctore *epiſtola* 3. Fabiani, *p.* 304 & exinde id Decretum relata 2. 4. 6. *c.* 8.

COMMENTARIVS.

Recipere Iudices appellationes, neque ideo iniuriam ſibi fieri putare, aut appellatores iniuriâ afficere, ac nominatim carcere aut cuſtodiâ militum continere (de quo fuit quoque nominatim *lex 2. ſup.* & Pauli locus *lib. 5. ſent. 4. 26.* & Alexandri reſcriptum, *l. Imperator 25. π. de appellat.*) à Conſtantino M. rurſum iubentur, quod aliquammultis aliis *legibus* iam iuſſit; *l. 2. 4. 11 & 13. ſup.* Et quod notandum eſt, per eandem Africam nominatim *d. l. 2. 4.* quò hæc *lex* pertinet: de quo mox. Notandum, ſcil. id primò, latam *hanc leg.* à Conſtantino M. ad querelam ſeu querimoniam Africanorum, qui pro more in concilium coacti, decretis conditis, Legatiſque ad Conſtantinum miſſis & hoc querelarum caput ſuarum eſſe voluerunt. Ideo hæc *lex* inſcribitur *ad Concilium Prouincia Africa:* Ideo rurſum in ſubſcriptione dicitur hæc lex *Propoſita Carthagine*, quæ metropolis Africæ fuit. De huiuſmodi autem Conciliis prouincialibus ſecularibus, erit infrà *titulus de legatis & decretis legationum*: Atque inter cæteras obſeruanda maximè *lex 1. & 6.* quæ & ipſæ ad Africanas prouincias & Concilia earum pertinent.

Sequuntur duo adhuc *hâc l.* ſingularia. Prius, quod duobus locis agitur de appellatione à *principali cauſa vel negotio.* Id verò additum, quia à momento, ſeu ab interdicto poſſeſſorio appellari non poteſt, vt nec ab interlocutione *καθ' ἀντιδιαστολὴν*: horum igitur, à principali negotio appellatum ſupponitur. De quo *ſuo tit. inf. 37. ſi à momento fuerit appellatum.*

Poſterius ſingulare eſt, quod de *Cuſtodia militari*, quæ carceri etiã opponitur, hîc agitur: Duplex ſcil. cuſtodia fuit: alia carceris, altera verò militaris: de quo dixi *tit. de cuſtod. reorum.*

¶ *A* Qvibvs *Iudicibus appellari poßit vel non: deque querela* Non Receptæ *appellationis.*

xvi. * Idem a. ad Vniuerſos Prouinciales.

A Proconſulibus, & Comitibus", & his qui Vice Præfectorum" cognoſcunt," ſiue" ex appellatione, ſiue ex delegato", ſiue ex ordine iudicauerint, prouocari permittimus: ita vt appellanti Iudex præbeat Opinionis exemplum, & Acta cum Refutatoriis partium, ſuiſque litteris, ad nos dirigat. ¶ A Præfectis autem Prætorio, qui" ſoli vice ſacra cognoſcere verè dicendi ſunt, prouocari" non ſinimus: ne iam noſtra contingi veneratio videatur. ¶ Quòd ſi victus, oblatam, nec receptam à Iudice, appellationem adfirmet, Præfectos" adeat, vt aput eos de integro litiget, tanquam appellatione ſuſceptâ: Superatus enim, ſi iniuſtè appellaſſe" videbitur, litê perdita notatus abſcedet: aut" ſi vicerit, contra eum Iudicem, qui appellationem non receperat", ad nos referri neceſſe eſt, vt digno ſupplicio puniatur. Dat. Kal. Aug. pp. Kal. Sept. Conſtantinop. Baſſo & Ablauio Coſs. [331.]

NOTÆ.

* *Lex à Proconſulibus 19. C. eod. tit.* Quænam huic aliæ iungendæ ſint mox dicam.
" De his *Comitibus* mox.
" *vicarij* Præfectorum, qui vice Præfectorum cognoſcunt.
" De Triplici hâc *Iuriſdictionis* ſpecie mox.
" *Delegatione* Cod. Iuſt.
" Hæc ſententia reciſa à Tribon. pariter vt altera mox, *Ne iam* &c.
" *Prouocare*, C. Iuſt.
" *Appellare*, C. Iuſt.
" vid quæ dixi ad *leg* 14. *ſup.*
" *Et*, C. Iud. *χε. ατ.*
" *Receperit*, C. Iuſt.
" Ergo *hac l.* & *l.* 14. *ſup.* Refutatoriæ duplices fuerunt, pariter vt Relationes: nempe appellatione ad Principem facta; litigator edito ſibi ſententiæ & opinionis exemplo, Refutatorias dabat, ſiue grauamina, quæ poſtea ad ſcrinia tranſmittebantur. Idque etiam oſtendit *lex.* 6. §. 3. *C. de appellat.* quæ tamen à Tribon. facinore immunis non videtur.

COMMENTARIVS.

A QVIBVSNAM Iudicibus appellari poſſit, vel non, deque NON RECEPTA appellationis querelâ, eſt hæc Conſtantini M. conſtitutio: quæ pars eſt prolixi admodùm Conſtantinianei Edicti ad vniuerſos prouinciales emiſſi A. D. 331. pariter vt octò præterea aliæ: putà *lex* 17. *infr. l.* 1. *infr. de his qui per metum Iudicis*: *l. vn. de litigioſis*: *l.* 3. *finium regundorum*, *lex* 2. *Cod. vbi in rem actio.* Quinimò vt ipſe cenſeo & *lex* 1. *ſup. de off. Reſt. prou. lex* 4. *Cod. de Iuriſdict. omnium Iudicum*: *Lex Iuſtiſſimos* 3. *Cod. de off. Rectoris prouinciæ*: quæ menſe tantum, perperam ibi adſcripto, diſſtant: Quæ proinde omnes *huic* coaſſandæ ſeu coniungendæ ſunt, velut vnius & eiuſdem Edicti partes. Quo quidem Edicto verè aureo Conſtantinus Iudicum & Iudiciorum quà primæ quà ſecundæ inſtantiæ ſanctitati, integritati, reuerentiæ, ordinique, ſummo & enixo ſtudio conſultum iuit: multiplici ratione: vt omittam cætera, inter alia, fundato *Appellationum* iure aduerſus faſtidioſum hinc quorundam Iudicum ſupercilium, quò pertinet hæc *lex*, & *d. l.* 1. *inf. de his qui per metum Iudicis*: inde verò aduerſus litigatorum licentiam, quò ſpectat finis *huius l.* & *lex prox.* 17. & *lex* 4 *Cod. de Iuriſdict. omn. iudicum.*

¶ Et hæc quidem de Edicti illius, vnde hæc *lex* deſumpta eſt, argumento, déque legibus, quæ exinde quoque deſumptæ, *huic* coaſſandæ ſunt: Et verò coaſſatæ multa habent, quæ cum *hâc l.* noſtrâ pariant: veluti de *Comitibus* prouinciarum, de *Præfectis* Prætorio, de *vice ſacra* iudicantibus, ſacróque Auditorio, & appellatione ad eos: de *vicariis* Præfectorum. Nos verò de his in antecessum videamus.

¶ Ac primò quidem de *Comitibus*: de iiſdem verò agitur *d. l.* 1. *inf. de his qui per metum Iudicis*: *d. l.* 1. *ſup. de off. Rectoris prouinc.* & *d. l.* 3. *Cod de off. Rector. prou.* & *d. l.* 4. *Cod. de Iuriſdictione.* Dicuntur autem ij Comites per prouincias conſtitui, *d. l.* 3. Comites prouinciarum, *d. l.* 1. *ſup. de off. Rectoris prouinc.* & inter hos quidem ſpeciatim Comes Orientis deſignatur *d. l.* 4. *Cod. de Iuriſdictione.* Spectabiles eos fuiſſe oſtendit *d. l.* 4. vice ſacrâ cognouiſſe hæc *lex* teſtatur, & *d. l.* 4. *Cod. de Iuriſdict.* & *l.* 1. *inf de his qui per metum Iudicis.* Medio hic loco ponuntur inter Proconſules & Vicarios Præfectorum. Ad hos à Iudicibus ordinariis appellatum, præter *hanc leg.* oſtendit *d. lex* 4. querelas denique prouincialium aduerſus Iudices ad eos delatas teſtatur *d. lex* 1. *ſup. de off. Rector. prou.* & *d. l.* 3. *Cod. eod. tit.* haud ſecus atque apud Præfectos Prætorio: pariter vt ab vtriſque laudes Iudicum iuſtorum ad Principem perlatæ *d. l.* 1. & *d. l.* 3. Fuerunt igitur hi Comites plurium prouinciarum: cuiuſmodi ſanè fuit Comes Orientis, ſeu diœceſeos totius, Comes diœceſeos Africanæ *l.* 1. *ſup. finium regundorum.* Et hæc de Comitibus.

De *Præfectis* pariter *prætorio* complurima *legibus* illis continentur, quæ cum *hâc l.* pariant, quæque ad *huius l.* illuſtrationem faciunt, de partibus & prærogatiua Præfectorum prætorio. Nempe querelas ad hos perlatas de Iudicibus & eorum Officialibus docet *d. l.* 1. *inf. de his qui per metum* & *d. l.* 1. *ſup. de off. Rector. prouinc.* & quidem de appellatione non receptâ *d. l. de his qui per metum.* Referre item eos oportuiſſe ad Principem de Officialium Iudicúmque iniquitate. *d. l.* 1. vt & vetat eorum laudes, *d. l. iuſtiſſimos* 3. *Cod. de off. rectoris prouinciæ.* Tandem ab his appellatio denegata, *hâc l.* de quo poſteà.

Tertiò, non vno huius Edicti Conſtantinianei loco agitur de *vice ſacrâ* iudicantibus, ſacróque Auditorio, & de appellationibus eò, vt *h. l.* ita & *d. l.* 4. *Cod. de Iuriſdictione*: & *d. l.* 1. *inf. de his qui per metum Iudicis* Quare hoc Edictum inter præcipua Conſtantini notare ſoleo: quibus Magiſtratuum iuriſdictioni Iudiciíſque ab eo forma data: ſic quidem vt multa habeat nouiter conſtituta: ac nominatim circa Præfectos Prætorio, aliosque vice ſacra iudicantes, quorum dignitatem auctum iuit.

¶ Nunc tandem de *hâc l.* noſtrâ videamus. Huiuſce legis tres ſunt ſententiæ I. à *Proconſulibus*, *Comitibus*, & *Vicariis Præfectorum* appellari poſſe. Quod tamen controuerſum fuiſſe, vel hæc ipſa *lex* oſtendit, atque id pati noluiſſe Iudices illos ex *hac l.* quoque colligitur; pariter vt ex *l.* 2. *ſup.* Ratio dubitandi & tentendi hæc erat, (quæ & ipſa, *verſiculo*, *à Præfectis* &c. indicatur: quod de his notandum) quod ſi vice ſacra iudicarent, ſeu vice Principis, (quod etiam oſtendit *lex* 1. *inf. de his qui per met. Iudic.* & *l.* 4. *Cod. de iuriſd. omnium Iudic.* quæ inter alias huic ſunt coniungendæ, idque ipſum docuit etiam *lex* 3. *ſup h. t.*) Atenim eâ ratione non obſtante, contrarium reſpondetur: Scilicet vice ſacra cognitionis hæc quidem in his vis fuit, vt ab inferioris gradus iudicibus ad eos appellaretur (quod docuit *d. l.* 3. *ſup.* & *l.* 11. *ſup.*) At non etiam, vt ne ab his rurſum appellaretur: quod illuſtriore adhuc exemplo Præfecti V. comprobat *d. lex* 11. In tantum verò ab iis qui vice ſacra iudicant, appellari poteſt, vt etiam ſi ex appellatione iam cognouerint, ab his iteratò appellari poſſet: imò etſi ex ſpeciali Principis delegatione extra ordinem de aliqua cauſa cognouerint, nihilominus ab his appellari poſſit. Qui ſingularis locus eſt de triplici ſcil. cognitione, & quidem eorum qui vice ſacra iudicant: nempe iudicant illi vel *ex ordine*, id eſt officij neceſſitate poſcente, vt loquitur *lex* 18. *inf.* ordinaria ſua iuriſdictione, quoties videl. cauſa rectà & vi poteſtatis ſuæ ad eorum cognitionem pertineat: vel ex *delegato*, & ex prærogatiua reſcripti, vt loquitur *d. lex* 18. *inf.* vel denique ex *appellatione*, quoties vi ſacræ cognitionis ſibi tributæ de appellatione iudicant.

¶ Secundâ ſententiâ, ſoli *Præfecti Prætorio* excipiuntur, inter vice ſacra iudicantes, à quibus appellari non poteſt: de quo Præfectorum Pr. priuilegio fidem quoque facit *lex vn. π. de off. Præf. Præt. lex* 17. *π. de minorib* & *lex* 20. *Cod de appell.* Quod ipſum indicatur & *l.* 32. §. *ſanè ſi* 5. *Cod. eod.* Teſtatur expreſsè Theodoſ. Iunior, *Nouell. contra ſententias Præfectorum Præt.* &c. & *lex vn. Cod. de ſent. PP.* quæ ex ea *Nouella* deſumpta eſt: Caſſiodor. quoque *lib.* 6. *var.* 3. *in formula Præfecturæ Prætoriana*: Inter cætera quæ huic Dignitati cum Principe communia erant, & illud numerat; *Pene eſt* inquit, *vt poſſis leges condere, qui volo eius reuerentia poteſt negotia ſine appellatione finire.* Mox & ſubiicit: *vice ſacra vbique iudicat.* Quæ & ipſa Ratio *hac leg* redditur quod ſcil. inter eos, qui vice ſacra cognoſcunt, P. P. ſoli verè dicendi ſint vice ſacra cognoſcere. Quomodo & Caſſiodorus

in Pſalmum 104. cum ait Ioſephum fuiſſe à Pharaone. *Quæ poteſtas*, inquit, *hodie retinetur à PP. qui & vice ſacra.* VERA *iudicat.*& rationem rationis in ſequentibus mox indicat, nempe Magnitudu officij (vt in hac ipſa re loquitur Chariſius) ἐγγὺς, ὕψος τῆς ἀρχῆς, inquiunt Græci quod hæc dignitas PP. proxime venerationem Principis contingat, & contigua ſit hæc poteſtas Imperatoriæ; & vt Eunapius *in Proæreſio*, *pag.* 150. dicebat, *βασιλεία ἀπόρφυρος*, id eſt *imperium ſine purpurâ*: de quo prolixè alibi dictum. Non igitur negat Conſtantinus Proconſules, Comites & Vicarios vice ſacrâ iudicaſſe, imò contrarium innuit; illud tantum indicat, inter eos qui vice ſacra cognoſcebant, eximio principéque loco habendos Pos. Po. Tantum proinde abeſt id de Præfecto vrbis neget, cui etiam contrarium diſertis verbis profitetur, *l.* 11. *ſup.*

¶ Illud quærendum ſupereſt, quando primum id factum fuerit vt à Po. Po. appellari non liceret? Hæc ſanè *lex* ſuadet inter alia, Conſtantinei ſæculi & priuilegij hoc eſſe, qui ſanè P.orum Po. dignitatem cæteroquin in vniuerſum auxit. *A Præfectis autem Prætorio*, inquit Conſtantinus, *qui ſoli vice ſacra cognoſcere vere dicendi ſunt, prouocari* NON SINIMVS, *ne iam noſtra contingi veneratio videatur.*

¶ Neque obloquitur *lex vn. ff. de offic. P. P.* Aurelius enim Arcadius Chariſius, Magiſter libellorum, auctor illius *legis*, Conſtantino antiquor non eſt: nam præterquam quod Modeſtinum ipſe allegat, *l. vlt.* §. 26. *ff. de muneri.* (qui vtique ad tempora Gordianorum, vt minimum peruenit, ſeu A. D. 241. quod oſtendit *lex* 5. *C. ad exhibendum*) ſanè res ſtyluſque IC.tum arbuit Conſtantinopolitanum, ſeculi iam inclinantis: vt cum *participales*, pro *participibus* vocat, & *admilitiam*, pro *commilitio*, & ſimilia complurima, quæ ſinceram Latinitatem non redolent: item cùm pleraque *in d. l. vlt.* ad Imperium Orientale pertinentia memorat, & Græcis appellationibus exprimit: Imo vel nomen ipſius hoc ipſum oſtendit, *Aurelij Arcadij Chariſij*, quod mediam ætatem omninò arguit: His adde & dignitatem *magiſtri libellorum*, quæ Conſtantinianei fermè ſeculi eſt.

¶ Ruſum non obloquitur *d. lex* 17. *π. de minoribus.* nam & Hermogenianus IC.us, *legis* illius Auctor, è poſtremis IC.is fuit: quod fragmenta eius & *ἀποσπασμάτια* intuenti omnia, ſatis apparet: Quicquid apud Lampridium *in Alex. Seuero*, *Hermogenes* aliis eius æui IC.is connumeretur: Iam enim conſtare debet ex omnibus veteribus membranis Regiis, Palatinis, Puteaneis, eius nomen vt & multorum aliorum IC.torum apud Lampridium irrepticium eſſe. Quare deinceps tutò dicamus *principalem ſententiam* quam publicè ſuper hoc lectam ait Arcadius non aliam videri quàm hanc ipſam Conſtantinianeam.

¶ Ergo iam inde Conſtantini M. temporibus à ſolo PP. appellare inter omnes vice ſacra iudicantes prohibitum fuit: cùm ab aliis omnibus appellaretur. Quanquam poſteà Præfectos Vrbi Pis. Po. hâc quoque parte exæquatos oſtendi ad *l.* 11. *ſup.* Quâ re inter alia liquet, in immenſum auctam hoc tempore à Conſtantino M. P.orum Po. dignitatem; cui rei argumentum præbet quoque poſterior *huius l.* pars, & *d. l.* 1. *inf. de his qui per met. Iudic.* & *d. l.* 1. *ſup. de offic. Rect. prouinc.* & *d. l.* 3. *C. eod. tit.* Nempe his legibus omnibus quæ *huic* coaſſandæ ſunt, vt iam antea dixi; multa pariter continentur quæ ad partes Præfectorum prætorio, eorumque dignitatem pertinent: Quale eſt quod querelarum prouincialium cognitores dat Pos. Po. & quidem *hac l.* in negotio Appellationum; putà, vt ſi Iudices appellationem non receperint, appellantes adeant Præfectos, atque apud eos tanquam appellatione ſuſcepta, litigent; vt itaque quod Tertium caput eſt *huius l.* ſi iniuſtè à vice ſacra iudicantibus appellatum fuerit, lite & infamia multetur iniuſtus appellator: cui proximè accedit eiuſdem Conſtantini conſtitutio hoc ipſo Anno, *l. vn ſup. de offic. P. Po.* de pœna iniuſtè appellantium à ſententia Iudicum ordinariorum. Si vero iuſta fuerit appellatio ad ſe, de Iudice qui appellationem recipere noluit, referri à PP. iubet, vt ita digno ſupplicio puniatur. Nempe vt improbitatem & impudentiam litigatorum ſententias iudicum temerè oppugnantium variis capitibus huius Edicti ſanè Conſtantinus inſectatus eſt, & inter alia etiam *l.* 17. *prox. infr.* Et *d. l.* 1. *infr. de his qui per metum Iudicis*, ita Iudicum quoque iniquitatem appellationes non recipientium.

¶ APPELLATIONE, *non* SVPPLICATIONE *iudicium retractari poſſe.*

XVII. * Idem A. ad Vniuerſos Prouinciales.

QVI licitam″ prouocationem omiſerit, perpetuò ſilere debebit, nec à nobis impudens petere per Supplicationem auxilium. Quod ſi fecerit, deportationis″ pœna plectendus eſt. Dat. Kal. Aug. PP. Kal. Sept. Baſſo, & Ablauio Coſs. [331.]

NOTÆ.

* *Lex vlt. C. vt lite pendente, vel poſt prouocationem aut definitiuam ſententiam nulli liceat Imperatori ſupplicare.* Cæterum quænam *leges* huic coniungendæ ſint, ad *ſuperiorem* iam dictum fuit: quæ & *ipſa* de earum numero eſt, vna cum *lege* 1. *inf. de his qui per metum Iudicis non appell.* quæ & argumento huic omnino conuenit.

″ Id eſt quæ omnibus patet.

″ *Deſiderio ſuo carebit, & ignominia pœnâ notabitur.* Ita hunc locum refinxit Tribonianus; deportationis pœnâ hâc parte ſublatâ. Quare ſimiliter omiſſa à Tribon. *d. lex* 1 *inf. de his qui per met. Iudic.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

VT LIBERTATEM appellationibus, non aliis tantum *legibus*: verùm & aureo, cuius hæc *lex* pars eſt, Edicto conſtare voluit Conſtantinus M. quod docuit quoque *lex proxima ſup.* (quæ eiuſdem Edicti pars eſt): ita & TEMERITATI litigantium pariter occurrendum putauit: ſiue interpoſitâ iniuſtâ appellatione, de quo *d. l. prox. ſup.* ſiue ſpretâ appellatione, Principi ſupplicando, quò pertinet hæc lex & *d. l.* 1. *inf. de his qui per metum Iudicis*, quæ & ipſa inter alias huic conſtanda venit.

¶ Scilicet victis in ſacro iudicio Appellationis remedium & libertatem ſupereſſe voluit Conſtantinus M. quod qui negligeret, ei ſupplicandi poſtea auxilium patêre noluit: idque ſub pœnâ deportationis grauiſſima, *hâc l.* & *d. l.* 1. *inf. de his qui per met. Iud.* Quicquid tandem omiſſæ appellationi obtenderent, veluti metum Iudicis. Verum de hoc diligentius agetur *eo titulo*: hæc enim iſtius quæſtionis ſedes eſt. Interim *huic legi* concordare notandum eſt eiuſdem Conſtantini M. *legem* 1. *ſup. de re iudicata*. Quibus non obſtat *lex vn. in f. ſup. de off. Præf. Præt.* quæ *ipſa* fortè *huic* conſtanda eſt; vbi, retractari ſeu iterari poſt ſententiam iudicium *Annotatione*, ſeu Reſcripto poſſe iudicatur: Quia ea *lex* eſt de iudicio Ordinariorum Iudicum, quod Reſcripto retractari poteſt: hoc verò, vt ex collatione *legis* 16. *ſup.* apparet, & expreſſè ex *d. l* 1. *inf. de his qui per metum iudicis*: de Iudicio Vice ſacra iudicantium: quod retractari non niſi per appellationem poteſt.

¶ *A* RATIONALI *vrbis Romæ ad quem appelletur.*

XVIII. * Imp. CONSTANTIVS[a] A. Anicio Iuliano P. V.[b]

QVOTIENS Rationalis, vel officij[c] neceſſitate poſcente, vel ex prærogatiuâ[d] Reſcribti, inter priuatos iudicauerit, ſi à ſententiâ fuerit prouocatum, non ad Noſtram Scientiam referendum eſt, ſed Apoſtolis[e] datis, quod iuxta obſeruatam rationem poſtulari ſufficiet, & ad auditorium Grauitatis Tuæ, cui ad vicem[f] noſtram delata iudicatio eſt, partes peruenire oportet ¶ In fiſcalibus cauſis, ſeruato priſcæ conſuetudinis more, vt[g], Opinione editâ, vniuerſa ad Noſtram Scientiam referantur. Dat. XIII. Kal. Iul. Serdicæ. PP. VI. Kal. Aug. Rom. Conſtantio A. II.[h] & Conſtante Coſs.

NOTÆ.

[a] CONSTANTII mox & CONSTANTIS fratris *Vndecim* ordine *leges* ſequuntur de *Appellationibus*: quanquam, mox vt oſtendam hæc ipſa *Conſtantini M.* eſt, non Conſtantij, quod alioquin ea præfert.
[b] De hoc *Anicio Iuliano* P. V. mox.
[c] *Ex ordine* hoc dicitur *l.* 16. *ſup.*
[d] *Ex delegato*, *d. l.* 16.
[e] De *Apoſtolis*, ſeu dimiſſoriis literis res eſt nota: de his vid. & *l.* 65. 67. *inf.*
[f] De hoc dictum plenè *ſup. ad l.* 21.
[g] *x &c.*
[h] *x. VI.* id eſt A. D. 316. de quo mox: vel potius VIII. id eſt A. D. 319.

COMMENTARIVS.

A RATIONALI, ad quem appellari oporteat, *hâc* Conſtantini M. *conſtitut.* definitur: pariter vt *lege* 28. 39. 41. 45. 46. 49. 68. ſeu *vlt. inf. h. t.* Et quidem in ſp. *huius leg.* à *Rationali Vrbi Romæ*, de quo fuit quoque *lex* 14. *ſup.* & ad eundem propriè pertinet *d. lex* 49.

¶ Nempe, ita hic diſtinguitur, ſi Rationalis inter priuatos iudicauerit, ad P.um V. Romæ appellari oportere: Neque iniuria. Nam vt *Vrbicaria* diœceſis ad P.um V. Romæ ſpectabat, atque adeò priuatis omnibus intra eam præerat, ita æquum viſum, ſiquando Rationalis Vrbis Romæ (qui & idem Rationalis erat per ſuburbicarias regiones, quod docet Notitia Imperij) inter priuatos iudicaret, ab eo ad P.um. V. prouocaretur, vt qui vice ſacra intra eam diœceſim cognoſceret. Porrò eum regulariter (quod notum) Rationalis inter priuatos non iudicaret, attamen duobus caſibus cum inter priuatos quandoque iudicaſſe hæc *lex* teſtatur, putà vel officij neceſſitate poſcente, vel ex prærogatiua reſcripti: *Officij neceſſitate poſcente*, id eſt, ſi bene capio, ſi idem Iudicis ſeu Præſidis aut Conſularis partes gereret: quod nonnunquam factum, etiam vetuſto Pilati exemplo, conteſtatiſſimum eſt. *Ex prærogatiua reſcripti*; id eſt ex delegato, putà certæ alicuius cauſæ cognitione ei à Principe extra ordinem demandata.

¶ Atenim in fiſcalibus cauſis, ad Principem appellari reſcribique iubet. Quod poſterius poſtea immutatum. Nam vt cæteroquin in fiſcalibus cauſis à Rationali ad Comites S. L. vel Comites R. P. appellatum, quod docet *lex* 28. 39. 41. (vbi id immutatum) 45. 46. *inf. h. t.* ita nominatim à Rationali Vrbis Romæ & ſuburbicariarum regionum ad Comites pariter appellatum fuit, quod oſtendit *d. lex* 49. *inf. h. t.* Quanquam & eâ *lege* in fiſcalibus cauſis ſi negotium ducentarum librarum argenti ſummam non excederet à Rationali ad P. V. appellari iubetur. Symmachus certe ipſe

P.V.

P. V. *lib.* 10. *ep.* 55. in quæſtione ex precibus cuiuſdam Protectoris, & principis largitate deſcendente, à Rationali ottam prouocationem ſibi vindicauit, aduerſus Comitem R. P. vbi & *recentem ſanctionem* allegat, quæ indiſcretim huiuſmodi appellationes, ſedi quæ vicem Principum tuetur i. Præfecto vrbi priſco iure commiſit: de quo plura ad *d. l.* 41. *inf.*

¶ Atque adeo duæ hæ iam Præfecti V. prærogatiuæ obſeruentur. Prima, appellationes inter priuatos ſeu priuatis in cauſis intra diœceſim Romanam ad Præfectum, Vrb. fieri debuiſſe omnes; etiamſi non à Iudicibus ordinariis appellatio fieret, verùm ab extraordinariis: Extraordinarij ſcil. Iudicis ratio, ordinarium Præfecti V. ius non interuertit. Cui non abſimile eſt quod dici ſolet: *Temporariam permutationem ius prouinciæ non immutare*, neque extraordinaria primæ cauſæ & inſtantiæ cognitio, ſecundæ inſtantiæ iudicium innouat. De ſecunda prærogatiuâ plenius ad eam *leg.* 49. De aliis Præfecti Vrbis prærogatiuis in negotio appellationis alibi plenâ manu: de nonnullis vid. *l.* 61. *inf. Nouellam Valentin.* inter *Theodoſianas* 23. & *Nouellam Valent.* inter *Valentinianeas* 12. Item vid. quæ dicam *ad l.* 27. *infr.*

¶ Cæterùm, quod à *Rationalibus* in fiſcalibus *cauſis ad Principem* appellari *hâc lege* iubetur, cùm tamen deinceps Rationales ſub diſpoſitione Comitum S. L. vel R. P. fuerint atque adeo ad hos appellaretur (quod ſuperius oſtendimus & oſtendit *lex* 41. *infr*) inde clarum huius conſtitutionis tempore, id eſt A. D. 326. vel 329. hos, ſic vt dicam, Catholicos Comites S. L. & R. P. nondum à Conſtantino M. inſtitutos fuiſſe, verùm poſterius. An verò mox à Conſtantino M. inſtituti fuerint, diſquiro ad *leg.* 21. & 28. *infr. h. t.*

¶ Dixi *Conſtantinum M.* huius *legis* authorem eſſe; contraquàm præfert hæc *lex*: Id enim apertè oſtendit Anicij Iuliani P. V. nomen, cui hæc *lex* inſcribitur. Hunc ſcilicet Anicium Iulianum non niſi ſub Conſtantino M. & quidem A. D. 326. 327. 328. 329. Præfectum Vrb. fuiſſe, præter aliquot *huius Cod.* conſtitutiones, putà *leg.* 13. *ſupr. de Prætor. & Quæſt. l.* 2. *ſup. de dilation.* diſertis verbis teſtatur peruetuſtus Author *Conſularium & Præfector. Vrb.* Contrà, Conſtantio II. & Conſtante Coss. (qui Conſules *huic legi* malè ſubnotati ſunt) Apronianus & Titianus Præfecti Vrb. fuerunt: quod idem Author expreſsè ſcribit. Sed & *Serdica* nomen oſtendit vitioſum eſſe *huius leg.* Conſulatum: Conſtantius quippe eo Anno 339. Serdicæ non fuit: vid. *Conſularia Theodoſiana*. At Conſtantinus M. ibi fuit An. D. 326. & 329.

¶ Tempora *appellationum à* Nominationibus.

XVIX. * Idem A." ad Anatolium Vic. Aſiæ." Poſt alia."

SI ad Curiam nominati, vel * ad Duumuiratus, aliorumque honorum infulas"; vel munus aliquod euocati, putauerint appellandum, intra duos menſes negotia perorentur. Dat. VI. Kalend. Decemb. Conſtantio A. II. & Conſtante Coss. [339.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda *huic* eſt *lex* 28. *inf. de decurion.* Concordat potiùs huic legi *lex* 1. *ſup. h. t.* & *l.* 2. *inf. de decurion.*

" *Conſtantio & Conſtanti* tribuitur *d. lege* 28.

" *Anatolius Vicarius* Aſiæ: At enim *Africa* in *d. l.* 28. verùm ibi reponendum, Aſiæ, de quo *ad eam l.* vt hic habetur.

" Quæ continentur *d. l.* 28 hæc enim *illi* ſubiicienda eſt.

* *Leg.* 1. *C. de tempor. & reparat. appell.* hæc à Triboniano intexta ſunt.

" De hac *Infularum* voce vid. *Gloſſarium Theod.*

COMMENTARIVS.

DE appellatione à Nominatione eſt hæc Conſtantij *lex*, vt Conſtantini *lex* 10. 12. *ſup.* & Honorij *lex* 53. *inf.* Nominatis ad Curiam vel Magiſtratum municipalem, aliosque honores, vel munera, duorum menſium ſpacium ad appellationem perorandam, peragendam dari Conſtantius hâc conſtitutione rurſum definit; pariter vt definitur à Conſtantino M. *lege* 10. *ſup. & l.* 2. *infr. de Decurion.* contra quam *l.* 12. *ſup.* vbi dixi plura, eodemque pertinet & *l.* 8. *infr. de reparat. appellat.*

¶ Cæterùm vt *hâc l.* appellationum à nominatione tempus definitur, ita ipſarum Nominationum tempus *l.* 28. *infr. de decurion.* (quæ *huic* vt dixi, coniungenda eſt.) putà Kalendæ Martiæ præſtituuntur. Denique hæc conſtitutio, prolixioris Conſtantij Imp. conſtitutionis pars eſt, quâ per Aſiam Nominationibus ad munera publica formam dedit.

Digitized by Google

¶ *De* RECIPIENDIS *appellationibus à Iudicibus: etiam in criminalibus.*

XX. * Imp. CONSTANTIVS & Conſtans A" A. Philippo PF. P."

IVDICES, cùm in ciuilibus cauſis, tum etiam criminalibus, in quibus vitæ hominum ſalutíſque quodammodo fata retractantur", appellationes admittant, nec denegent vocem "in ſupplicium ſententiâ deſtinatis. PP. V. Id Iun. Poſt Conſ. Conſtantij II." & Conſtantis AA.

INTERPRETATIO." *Lex iſta hoc præcipit, vt" etiam in criminalibus cauſis, vbi vita vtriuſque" partis in dubium deuocatur, liceat appellari, nec appellandi vox denegetur ei, quem in ſupplicium ſententia deſtinarit.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* quia plures aliæ eandem in ſententiam eò iam relatæ ſunt.
" De hoc *Philippo* P. plenè dico in *Proſopogr.* ea hiſtoriâ potiſſimùm Eccleſiaſticâ.
" *Retractantur*, pro ſimplici *tractantur*.
" *Vox* de Appellatione, vt *hac leg.* ita & l. 26. 40. 58. *inf. h. t.* l. 8. *inf. quor. appellat. non recip.* apud Symmachum *lib.* 10. *ep.* 19. & 55.
" Hinc deſumpta ſententia quædam *ep.* 3. *Fabiani*, p. 304. relata in *Decret.* 2. *qu.* 6. *c.* 20.

COMMENTARIVS.

CRIMINALIBVS in cauſis, non minùs quàm in ciuilibus, appellationi locum eſſe oportere, eamque à Iudicibus admittendam, *hâc* Conſtantij *lege* definitur, pariter vt *leg.* 1. *ſup.* & *l.* 58. *inf. h. tit.* Exceptis caſibus *legis* 11. *inf. quor. appell. non recip* de quibus ad *eum tit.* pleniùs. Sic quoque in Criminalibus cauſis locus eſt Relationi, *l.* 5. *ſup. de Relation.* *l.* 24. *inf. h. tit.*

¶ Ex hâc certè *leg.* liquet, Iudices has appellationes fermè detrectare voluiſſe, eo, vt puto, obtentu, quod Reos ſtatim ſubduci, pœnæque ſubiici publicè intereſſet: cui rationi, vt in abrupto periculo locus eſt, *l.* 16. *π. h. t.* *l.* 6. *§.* 9. *π. de iniuſto, rupto*, ita contrà in cæteris criminibus, vbi videl. retractantur fata vitæ hominum & ſalutis, vt hæc *lex* eleganter ait, æquum eſt appellationes admitti: cùm nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa ſit.

¶ Notanda porro *huius leg.* tum Inſcriptio, tum & ſubſcriptio. Nempe inſcribitur hæc lex *Philippo PP.* & in ſubſcriptione dicitur ea *PP. poſt Conſulatum Conſtantij II. & Conſtantis AA.* Quomodo & Conſulatus ille notatur, *l.* 5. & 6. *ſup. de Præt.* nullibi præterea, neque in vllis *Faſtis* aut *Conſularibus*. Quare *hanc leg.* pariter vt *d. l.* 5. & 6. referam libens ad A. D. 347. poſt conſulatum Conſtantij IV. & Conſtantis III. AA. & ſic certè ante A. D. 350. quo Conſtans *Auguſtus* cæſus eſt. Philippi certè Præfectura incidit in A. D. 346. 347. 348. 349. de quo dico plenè in Proſopogr. Eum verò criminalibus negotiis non vnius generis diſtrictum fuiſſe docent quæ Libanius *de vita ſua* ſcribit: quæ item Athanaſius, aliique Scriptores Eccleſiaſtici.

¶ *De* FISCALIBVS *appellationibus perſequendis.*

XXI. * Idem AA. ad Proculum" Proconſ. Afric.

SI qui fiſcale debitum per ſententiam" luere" iuſſi, appellationem, fruſtrationis" commento, crediderint obponendam, ne moris tergiuerſantibus abutantur, ilicò ad eum miſſi, cuius Vice noſtra cognitio eſt, intra viginti dies appellationis ſubſtantiam" perſequantur": vt vel probatâ appellatione, ad Dicationis "Tuæ Officium reuertantur: vel improbatâ, vt legis iſtius contemptores, ad Præfectorum Prætorio commentarios" deſtinentur. ¶ Eâdem formâ ſeruandâ etiam, ſi peſſimâ conſcientiâ fortè grauati, appellandi cauſa" intra diem ſuperſederint perorare." Dat. IV. Kal. Decemb. Acyndino & Proculo Coſs. [340.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

Fuit & alius Proculus ſub Conſtantino Proconſ. Africæ, ad quem extat *lex* 1. *inf. de itinere muniendo*: *lex* 2. *ſup. de priuil. eorum qui in S. P.*

Rationalis vel Comitis vel Rectoris prouinciæ: imò potiùs ipſius Proconſulis Africæ: vid. *leg.* 2. 8. *inf. hoc tit.*

Lucre id eſt ſoluere & inferre.

Fruſtratoria appellationes & ludificationes: *l.* 1. *inf. quorum appell.*

Ita *ſubſtantia* litigij, *l.* 5. *inf. quorum appell.* & *l.* 21. *ſup. h. t.*

ȝ. *Perſequantur.*

Itaquoque *l.* 1. *ſup. h. t.*

ȝ. *Cauſam.*

Eadem *Perorandi* vox *ſuprà*, *l.* 19.

COMMENTARIVS.

Fiscalibvs in cauſis appellationibus (de quibus iam *lege* 8. 14. 18. *ſup. l.* 26. 28. 41. 45. 46. 64. *inf.*) fruſtratoriis, moratoriis, hac *Conſtantis* conſtitutione, & quidem per Africam Proconſularem, A. D. 340. occurritur.

¶. Primum igitur ſtatuitur, appellantem Ilicò mitti ad iudicem appellationis debere. Secundò, mitti ad eum cuius vice Principis cognitio eſt: quod & ipſum inculcatur *l.* 28. *inf. h. t.* ſeu vt ea *lex* 28. ait, ad eos, qui vice Principis huiuſmodi cognitionibus præſident, id eſt, ad *Comites S. L.* & *R. P.* de quibus, & quando illi primùm inſtituti, diſquirm ad *d. l.* 28. *inf.* 12. Tertiò ſtatuitur mitti ſeu perduci hos oportere per Officiales Proconſulis in ſp. *huius l.* quod illa verba oſtendunt ad *Dicationis tuæ officium reuertantur.* Quartò, intra viginti dies appellationem perſequi ſeu perorare iubentur, ex quo ad Comitem S. L. vel R. P. perducti fuerint, de cuius temporis hac parte varietate agetur ſpecialius *d. l.* 28. Quintò, probatâ eorum appellatione ad Proconſulis Africæ, in ſp. *huius leg.* officium eos reuerti iubet Imp.

¶ Contrà quod poſtremum, improbatâ eorum appellatione, vel intra prædictum diem appellationis cauſam non perſequentes, ad Præfectorum P. commentarios deſtinari ſeu mitti iubentur. *Commentarij* Præfectorum Prætorio hic num ſunt Commentarienſes, de quibus dixi ad *l.* 1. *ſup. de cuſtod. reorum*? Malim, pro ipsâ cuſtodia accipere: Ita Athanaſius, *Apologia ad Conſtantium p.* 540. ὅτι γέγονεν τοῖς ἐν Αὐξούμῃ τυράννοις, ὥστε Φρουμέντιον τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀξώμεως ἐκεῖθεν ἀχθῆναι, καὶ ἐμὲ μὲν μέχρι τῶν βαρβάρων ζητεῖσθαι καὶ εἰς τὰ λεγόμενα ΚΟΜΕΝΤΑΡΙΑ τῶν ἐπάρχων προστέτακται. Κόμεντα vocat Prochorus *de rebus geſtis S. Ioannis Euangeliſtæ.* ἐγὼ ὑπάρχω βοηθὸς ΚΟΜΕΝΤΩΝ, καὶ οἱ δύο ἄνδρες παρεδόθησάν μοι καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἐγὼ ἔβαλον ἐν τῇ φυλακῇ: vbi βοηθὸς τῶν Κομέντων eſt *Adiutor Commentarienſis*, non ipſe *Commentarienſis.* De vtriſque v. quæ dixi ad *l.* 5. *ſup. de cuſtod. reor.*

¶ Ex hâc interim *leg.* apparet, etſi Comites S. L. & R. P. de appellationibus fiſcalibus vice ſacrâ cognouerint, attamen & Proconſulum & Præfectorum Prætorio Officiales fiſcalibus his appellationibus quadantenus interueniſſe: illos deducendis appellationibus & reducendis: hos puniendis temerariis appellatoribus.

¶ *De* Recipiendis *appellationibus: deque* Poena *Iudicis eas non recipientis.*

XXII. * Idem AA. ad Scyllacium.

Omnes Præſides moneantur, vt ſi quis prouocatione ſibi opus eſſe cognoſcit, iuxta morem ordinémque legum, accipiant libellos, & ad eos qui conſuerunt audire, tranſmittant: nec appellantes iniuriarum adflictatione deterritos à ſuffragio neceſſariæ defenſionis expellant. Inponimus enim præſentis multæ faſcem, vt Iudex qui ſuſcipere neglexerit, auri libras x. & Officium eius quindecim pendat. PP. Cyzico, VI. Kal. Mart. Placido & Romulo Coſs. [343.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

Hoſiorij Orationem in Scyllacium Ἀθηναῖος ἰατρὸς memorat Photius duobus locis. *num.* 161. & *n.* 243. Verùm alia dignitate Scyllacium, cui hæc *lex* inſcribitur, fuiſſe oportet: vel ſaltem Vicarium, & quidem Aſiæ, & quidem argumento ſubſcriptionis *huius leg. PP Cyzico.*

A re, ſcil. ſub cuius diſpoſitione Præſides fuerunt.

Ex lingua ordinis.

Vice ſacra audire.

Adflictatio.

Suffragium appellationis: ita quoque vocatur *l.* 21. *inf. quorum appellat.*

Faſcis mul æ grauis ſcil.

De *Cyzico* moxt v. de ea Stephanum, Vitruuium *lib.* 6. *c.* 6. Plinium *lib.* 5. *c. vlt.* Am. Marcellinum duobus locis, *lib.* 22. *p.* 228. & *lib.* 26. *p.* 349.

COMMENTARIVS.

De Recipiendis Appellationibus à Iudicibus ſeu Rectoribus prouinciarum, neque ideò iniuriâ afficiendis appellatoribus, quod facere ſoliti, vt plures iam ſuprà fuerunt conſtitutiones Conſtantini M. puta *lex* 2.4.11.13.16. *ſup. h. t. & l.* 2. *ſup. de relationib.* ita & hæc Conſtantij *lex* eſt, & rurſum *lex* 25. *in f. & l.* 20. *Cod. de appell.* erunt & aliorum deinceps Principum *lex* 33. 51. 58. 59. 60. *inf. hoc tit.* Quare cùm tot hâc de re ſint conſtitutiones, nihil attinet huic vltrà immorari. De multa tantum huic rei impoſita ſuor Conſtantij hæc *lex* & *l.* 25. *inf.* Valentiniani *l.* 33. Theodoſij M. *l.* 51. Honorij *l.* 58. 59. 60.

§ *Subſcriptio* igitur tantum in *hac leg.* notanda, & ex ea Inſcriptio illuſtranda. Dicitur nempe hæc *lex PP. Cyzico*: quomodo & ibidem data dicitur, vt ipſe repono, *lex* 7. *ſup. de murilegulis*: & *l.* 17. *inf. quorum appellationes.* Fuit verò ea vrbs Helleſponti ſub Proconſule Aſiæ, vt diſertè Am. Marcellinus in Procopij Tyranni rebus *lib.* 26. *p.* 349. 350. Fuit verò ea vrbs inexuperabili mœnium ambitu, monumentis quoque veteribus cognita, teſte eodem Marcellino: *d. p.* 349. Ibidem erant Theſauri eodem Marcellino teſte *ibidem*, & Moneta publica erat & Linyphium, vt teſtatur Sozomenus *lib.* 5. *c.* 14. de Gynæciis ibi videatur & accipienda *lex* 7. *inf. de murilegulis.* Denique fuit hæc metropolis Helleſponti: vnde & Diogenes Cyzici Metropoleos Epiſcopus dicitur *act.* 10. *Concilij Chalcedonenſis.* Quare ibi, tanquam in metropoli *Propoſita* hæc *lex.* Quæ cùm ita ſint hinc ſimul diſcimus, *Scyllacium*, cui hæc *lex* inſcribitur, Helleſponto præfuiſſe; de quo iam dixi in *Notis.*

---

§ *A* Præfecto Vrbis *Senatoribus appellare licere.*

XXIII. * Iidem AA. ad Ruſticum P. V.″

Dvdvm″ meminimus ſancientibus″ nobis eſſe decretum, vt, iuris veteris″ auctoritate ſubmotâ, nullus Clariſſimus″ à Præfecti Vrbis ſententiâ prouocandi vſurparet licentiùs facultatem: ſed, cunctas nobis partes publicæ vtilitatis atque communis iuris volentibus præſtare, viſum eſt, vt vetuſtatis auctoritas, & appellandi facultas & origo repetatur: ſcilicet, conſeneſcente priore lege, quâ iſtiuſmodi poteſtas videatur″ excluſa. PP. Rom. VI. Non. Iul. Amantio & Albino Coss. [345.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ *Ruſticus* ſub Conſtantio P.V. Romæ ſcil. quod ſubſcriptio *legis* oſtendit. Sed & Auctor *Conſulariorum & Notitia Præfectorum V.* eius meminit his ipſis Conſulibus; *Amantio & Albino*, inquit, COSS. *& Ruſticus P. V. Tertio Nonas Iul. Probinus Præfectus Vrbis.* Sed & ſuperioribus Coss. *Leontio & Saluſtio* COSS.

‴ Fortè A. 339.

⁗ Hæc *lex* nuſpiam extat. Attamen eam cohæſiſſe puto *legi* 3. *&* 4 *ſup. de Prætoribus*, A.D. 339.

″ Id ſanè comprobat *lex*, *Æmilius Larianus. ff. de minorib.*

″ *Clariſſimus*, id eſt Senator, Senatorius.

Videbatur, vel *videtur.* De hac voce v. *Gloſſ.*

COMMENTARIVS.

A Præfecto Vrbis vt iam olim appellari potuit, quod præter *hanc leg.* docuit iam *lex* 11. *ſup.* & *lex Æmilius Larianus, π. de minorib.* & porrò potuit *l.* 30. *inf. & l. vlt. inf. de his qui per met. Iud. non appell.* & quidem indiſtinctè, cuiuſcunque conditionis litigator foret: ita & *hâc leg.* idipſum, quà confirmatur, quà reducitur à Conſtante Imp. antiquatâ ſeu abrogatâ quadam *lege* ſua, quâ, contra iuris veteris ſeu vetuſtatis auctoritatem ante aliquot annos in Senatoribus aliter conſtituerat: nempe vt hi à Præfecto V. appellare non poſſent. Scilicet notum, Præfectum vrbi, vt Senatus Præſulem, ita & Senatorum proprium cognitorem fuiſſe: de quo v. *l.* 1. *ſup. de accuſat. l. vlt. ſup. de iuriſdictione.* Symmachum *lib.* 10. *ep.* 62. Rutilium Numatianum *lib.* 1. *Itinerarij.* Sidonium *lib.* 1. *ep.* 9. Caſſiodorum 6. *Var.* 4. de quo in *Apolytico noſtro* pleniùs: Id vt notum, ita res quoque eò deuenit, vt Conſtans *huiuſce leg.* auctor, ita Præfectum Vrbis Senatorum Iudicem eſſe voluerit, vt non alius de iis cognoſcere, eorúmque Iudex eſſe poſſet: id eſt à Præfecto Vrbis Senator appellare poſteà non poſſet. Verùm id ipſe *hâc leg.* nunc abrogat, reducto iure veteri. Nempe proprium quidem Senatorum Iudicem eſſe vult P. V. at enim ab eo adhuc ad ſe Principem appellationem iiſdem Senatoribus tribuit: procuidubio ad Senatus Romani petitionem. Iniquum ſcil. ei viſum nunc, vt quæ fauore Senatorum introducta fuerant, vt ſcil. Præfectum Vrbi Iudicem ſortirentur, in eorum odium retorqueri, appellationis videl. iure eis denegato. Itaque *communis iuris* (vt *h. l.* vocat) hac parte Senatores exſortes eſſe, nunc non patitur. Fori præſcriptio denique commune appellationis ius ad Principem non ideò adimere debet. Et abſurdum eſt, Priuilegium priuilegiato ius commune, ac maximè prouocationis auxilium adimere. Cæterùm coniecturâ ducor, ita nunc id à Conſtante Imp. conſtitutum, quod Ruſticus P.V. cui hæc *lex* inſcribitur, indultâ poteſtate abuteretur aduerſus Senatores: vnde etiam illud reperio,

triduo

triduo poſt *hanc l.* ſuffectum illi in Præfecturâ vrbanâ Probinum, apud Auctorem *Notitiæ Præfectorum vrbis.*

¶ Ex his interim liquet, errare eos, & in his loretum in *Symmachi lib.* 10. *ep.* 55. qui ex *hâc l.* colligunt hoc tempore ſimpliciter à ſententiâ Præfecti vrbis appellare non licuiſſe: cùm de *Senatoribus* id tantùm dicatur.

¶ *De* Relationibvs *ad Principem: deque* Gestis *&* *refutatoriis vnà mittendis.*

xxiv. * Idem aa. Procopio Præſidi Ciliciæ."

CVm in controuerſia criminali", ſiue ciuili Iudex ad nos exiſtimauerit" referendum, Acta" vt geſta ſunt, Refutatorios" libellos vt oblati ſunt, referri" oportet: Quos quidem exigi, & intra præſcriptum Patria † Conſtitutione tempus à iurgantibus flagitari, iubemus: Ac pronunciamus", grauiſſimam notam" eſſe ſubiturum, quiſquis" hæc à nobis conſtituta neglexerit. pp. vi Id. Nouemb. Philippo & Sallia Coss. [348.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Procopius* Præſes Ciliciæ ſub Conſtantio. Alius ab hoc Procopius ſub eodem Conſtantio Notarius A.D. 358. qui poſteà Tyrannus ſub Valente fuit. Vid Marcellinum *extremo lib* 17.

" *Vid. l.* 3. *&* 5. *ſup. de relationib.*

" Et verò id per ſententiam promiſerit, pronunciauerit, ſpoponderit: vid. *Paratitlon ſup. de Relationibus.*

" De hac Actorum tranſmiſſione dixi plenè ad *l.* 4. *ſup de Relation.*

" De *Refutatoriis* his vid. *l.* 3. 8. 11. 16. *ſup. & l.* 5. *ſup. de relationib.*

" Vel deferri.

† Conſtantini M. intelligit *legem* 2. *ſup hoc titulo.*

" *Denunciamus.*

" Notabili ſententia reprehenſus, *l.* 34. *inf.* perennibus notis inuretur, *l.* 9. *ſup.*

" *Iudex*, vt initio legis.

COMMENTARIVS.

DE Relationibvs, deque Actorum & Refutatoriorum ſimùl tranſmiſſione & Temporis hâc parte nominatim, Conſtantiniana *lex* 1. *ſup. h. t.* hac Conſtantij conſtitutione confirmatur.

¶ Illud tantum ſingulare *h. l.* quod Iudicibus à litigatoribus Refutatoriorum exigendorum, flagitandorum cura imponitur.

¶ *De* Poena *iudicis legitimam appellationem non recipientis.*

xxv. * Idem" aa. ad Lollianum pf. p."

QVoniam Iudices Ordinarij" prouocationes æſtimant" reſpuendas, placet, vt ſi quis appellationem ſuſcipere recuſauerit, quæ, non ab * executione, vel à præiudicio, ſed à ſententiâ iurgium terminante, fuerit interpoſita, triginta pondo auri cogatur fiſco" inferre: xxx. alias libras auri Officio eius itidem ſoluturo. Dat. viii." Kal. Aug. Meſſadenſi." pp. Capuæ", Arbitione, & Lolliano Coss. [355.]

N O T Æ.

* *Lex* 2. *Cod. eod. tit.* Iungenda autem huic *lex* 11 *quorum appell non recip.* quæ & argumento conuenit, & ex *hac*, vt puto, à Theodoſiani Codicis conditoribus deformata eſt.

" ✠. Imp. Constantivs A. & Conſtans C vel ſane tantum Imp. *Conſtantius*, vid. *Conſularia Theodoſiana.*

" Hic *Mauortius Lollianus* eſt, ad quem Iulius Firmicus libros ſuos octo *Aſtronom.* ſcribit. Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 3. *de Curioſis.* vid. & Ammianum Marcellinum *lib.* 16 *p.* 72. in geſtis anni 356. Huic eidem inſcribi puto *l.* 21. *C. mandati.*

" Italiæ.

" *Ordinarij* Iudices, id eſt Rectores prouinciarum.

" *Exiſtimans*, C. Iuſt.

" *Quæ non contra executionem, ſed aduerſus ſententiam, intentionem iurgiumque terminantem* &c. ita *Cod. Iuſt.*

■ *Lex* 2. *inf. quorum appell. non recip.* hinc deformata mihi videtur.

" VIII ita *d. lege* 11 & *d. l.* 21. & omnes Editiones, excepta Pariſienſi poſtrema, ex errore, vt videtur.
" *Largitionibus noſtris*, Cod. Iuſt.
" *Triginta alia Officio eius iiſdem ſoluturo, niſi ei pertinaciter reſtiterit, atque actis contradixerit, & quod iure conſtitutum ſit oſtenderit* 12 Cod. Iuſt.
" In ſubſcriptione itidem hic notanda illa, PP. *Capua*: cui occurrit ſimilis in *l.* 2 *ſup. de Salgamo hoſpitib. non præb.* quæ lex ad Prouinciales data eſt. Item in *leg.* 4 *ſup. de extraord. ſiue ord. muner. Lecta Capua.* quæ & ipſa inſcribitur Signio PP. Ex quibus omnibus colligitur, vt Capua Prouinciæ Campaniæ metropolis fuit, ita & ad Prouinciales Italiæ, & ad Præfectos Pr. Italiæ eiuſmodi conſtitutiones, *Capua* quoque propoſitas.

COMMENTARIVS.

De Recipiendis à Iudicibus ordinariis, Rectoribus Prouinciarum, & quidem Italiæ in ſpecie *huius leg.*) appellationibus; deque *Pœna* ſeu *Multa* Iudicum & Officialium appellationes ſuſcipere recuſantium ſeu reſpuentium, vt frequentes iam Conſtantini M. conſtitutiones fuerunt, imò & eiuſdem Conſtantij iam *lex* 22. *ſup.* ſeu *l.* 20. *C. de appellat.* ita & *hac lex*: cui iungenda eſt *lex* 11. *infr. quorum appell.* quæ ex *hac*, ab *huius Cod.* Conditoribus efformata eſt. Quare de duabus illis Exceptionibus, quæ *hac l.* continentur, ad *eam* dicetur, & pleniùs ad *leg.* 28. *illius tit.*

¶ Quod *pœnam* ſeu mulctam *hac leg.* propoſitam attinet, Iudicibus eorumque Officiis appellationes reſpuentibus, præter duas Conſtantij leges, putà *hanc*, & *leg.* 22. *ſup.* ſunt præterea Valentiniani *lex* 33. *infr.* Theodoſij M. *lex* 51. Honorij *lex* 58. 59. 60.

¶ In ſubſcriptione *huius leg.* duo notanda veniunt: Primò iſta, *Dat. Meſſadenſi*: vel *Meſiatenſi*: vbi *Meſſacenſes* ſeu *Miſauci* intelligendi ſunt in Lepontiis, quorum meminit & Ptolemæus: *Meſiaces* vocatur in *Itinerario Peutingeri*. In literis vetuſtioribus Curiæ Rhætorum locus *Meſaucum* vocatur; & Vallis ipſa, *Vallis Meſauca*: quam Meſa amnis mediam ſecat; hodie *Valle Meſolcina*, *Maſoxer tal.* Italis, *Val Meſaucina*, vrbs *Meſocco*: qui omnino ſunt Muſaccenſes iſti in campis ſcil. Caninis (vbi & *Bilitio*, teſte Gregorio Turonenſi *lib.* 10. *c.* 3. *Muſocco* vicina:) Auctor enim eſt Amm. Marcellinus hoc Anno 355. Conſtantium indicto Lentienſibus Alemannis bello Mediolano digreſſum in Rhætias Campóſque Caninos: de his Campis caninis vid. & Sidonium Apollinar. *carm.* 5. & *Gregor. Turon. lib.* 10. *c.* 3. vnde mox exercitum ad lacum Brigantium miſit. Et verò recto itinere pergentibus Mediolano per campos Caninos ad lacum Brigantium interiacet *Bilitio*, *Muſocco*: atque exinde *Dinumna* (fortè *Bilumma*) vbi data paulo pòſt ab eodem Conſtantio *lex* 8. *ſup. de Exactionib.*

¶ *In quibus* Fiscalibvs *cauſis appellare liceat.*

XXVI. * Idem AA." ad Voluſianum PF. P. Poſt alia."

Data ſententia, quæ pertinent" ad bona vacantia, &" caduca, & ad ea quæ indignis". Legibus † cogentibus, auferuntur, ſi quis putauerit prouocandum, vox" eius debebit admitti. Dat. III." Kal. Aug. Arbitione & Lolliano Coſs. [355.]

NOTÆ.

* *Lex* 22 *Cod. eod. tit.* Iungenda huic *lex* 12. *inf. quorum appellation. non recip.*
" ✠. *Idem A. & C.* vel ſanè tantum *Imp. Conſtantius A.*
" *Voluſianus* PP. ſub Conſtantio. v. *Proſopogr.*
" Quæ continentur in *d. l.* 12.
" ✠. *Pertinet*, vel *pertinent*.
" Hæc omiſſa *Cod. Iuſt.* de quo mox.
" *vt indignis* Cod. Iuſt.
† Iuliam & Papiam intellige.
" Vide quæ dixi ad *l.* 20. *ſup.*
" VI. *d. l.* 12.

COMMENTARIVS.

Fiscalibvs in cauſis, cum hactenus ſub Conſtantino M. primiſque Conſtantij annis indiſtinctè appellationi locus eſſet (de quo vide *ſuprà*, *l.* 8. 14. 18. 21.) Conſtantio diſtinctio iam placet, vt *hac l.* ita & aliis *legibus* pluribus *ſubtitulo infr. quorum appellat.* ac nominatim *lege* 11. *infr. quor. appellat.* quæ *huic* coniungenda & præmittenda eſt: Diſtinctio hæc inquam inducitur, ſi de cauſis penſitationum debitorum quæ Fiſcalium agatur, id eſt de annonis & tributis, inhibitam eſſe appellationem: Quod idem Conſtantius cauit, *l.* 6. 8. 9. 10. 12. *inf. quorum appell.* & *l.* 6. *ſup. de iure fiſci*: de quo pleniùs dicam ad *d. l.* 6. *infr. quorum appellat.* Publicâ, vt ea *lex* 12. ait, *vtilitate ſuadente*, quia ſcilicet in tributis & annonis nerui Reip. conſiſtunt; atque iis vt reliqua onera, ita res potiſſimum militaris ſuſtinetur, de quo pleniùs ad *eam legem*: Et ſic ſententiis executioni traditur non obſtante appellatione. Atenim ſi de bonis *aduentitiis*, quæ Fiſco aliter obueniunt, agatur, tum appellationem admitti. Quæ inſignis eſt differentia cauſarum fiſcalium, in quibus agitur vel de Canonicis & neceſſariis obuentionibus, vel de aduentitiis.

¶ Cæterùm aduentitiorum tres hic ſpecies deſignātur, quæ nos vocamus, *Parties caſuelles*: ex *lege Iulia & Papia*, putà, *vacantia*, *caduca*, & *ereptitia*: hæ enim ſpecies, ſiue cauſæ, ſiue caſus aduentitiū fiſ-

eo quærendorum *lege Iulia & Papia* fuerunt, quod exſequitur collectio noſtra *legis Iuliæ & Papiæ*; quæ & inde etiam *Caducaria* dicta fuit.

¶ Illud non prætereundum, Tribonianum huius *l.* verba *& caduca* in *Cod. ſuo repetitæ prælectionis* ſuſtuliſſe propter *l.vlt. Cod. de caducis tollendis.* De bonis alioquin *vacantibus*, fuit *ſuprà, titulus, hoc ipſo libro.*

¶ Ex Italiæ *prouinciis quamplurimis* h.l. *deſignatis, ad Præfectum Prætorio, non ad Præfectum vrbis appellandum.*

XXVII.* Idem AA.'' & Iulianus Cæſ. ad Taurum PF. P.''

De Sardinia, Sicilia, Campania, Calabria, Brutiis & Piceno'', Æmilia & Venetia, & ceteris'', interpoſitas appellationes Laudabilis Sublimitas Tua more'' ſollemni debebit audire, competenti appellatione'' terminandas. Nec verò vlla poterit eſſe confuſio: Præfectus enim Vrbis, noſtra reſponſione conuentus, prædictis'' cognitionibus temperandum ſibi eſſe cognouit. Dat. Sirmio'', Conſtantio A. IX. & Iuliano II. Cæſ. Conss. [357.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut hiſtorica & localis.
'' *al. Idem A.*
'' *Taurus* PP. ſub Conſtantio idque Italiæ: v. *Proſopogr.*
'' Annonario, de quo mox plura.
'' Italiæ prouinciis: quanquam malim, *in ceteris*: ſunt autem ceteræ hæ, Lucania, Apulia, Flaminia, Tuſcia.
'' An hoc vult, prout hactenus ſolitus eſt? Malim: *More ſolenni*, hic eſt ſolennibus appellationum completis, & cognitione ſolenni.
'' Appellationum videlicet, ſeu de appellationibus.
'' Menſi Decembri *hæc l.* tribuenda eſt. Vide *Conſularia Theodoſiana.*

COMMENTARIVS.

Ex Italiæ prouinciis, partim *h. l.* expreſſis, tùm ex ceteris appellationes P^{o}. P. Italiæ tribuuntur hâc Conſtitutione à Conſtantio A. D. 357.

¶ Hæc etſi manifeſta *huius leg.* ſententia ſit; de eo tamen ambigitur, litemque inter ſe hodie reciprocant Viri Docti: num *hâc* primùm *lege* Præfecto Prætorio ius iſtud appellationum ex his Italiæ prouinciis delatum fuerit, quod antea Præfecto vrbis competebat, & ſic transferatur ius iſtud nunc à Præfecto vrbis, ad Præfectum Prætorio. An verò Præfecti Prætorio tantum iuriſdictio *hâc leg.* ſtabiliatur: aduerſus Præfecti vrbis vſurpationem. Ego verò illud potius puto: Certum enim eſt, vetuſtiore iure appellationes has ad Præfectum vrbis factas: de quo multa iam teſtimoniáque congeſſi olim in *Coniecturâ* noſtrâ. At nunc aucta in maius Præfecti Prætorio dignitas & Iuriſdictio: Et hoc quidem tempore à Conſtantio Imp. qui hoc ipſo Anno Romæ fuit: quo tempore etiam ipſo fermè *Vrbicariarum* Regionum nomen primò auditum: cuius antiquiſſima mihi mentio occurrit biennio poſt, An. 359. *Euſebio & Hypatio COSS. l.9. ſupr. de extraordinariis.* Quam appellationem hoc tempore hinc enatam iure quis exiſtimet: vt ita *Vrbicariæ* Regiones ſint, quæ vrbi, Præfecturæque vrbis adnexæ erant, & ex quibus ad P. V. appellabatur: Quas etiam Quatuor regiones fuiſſe indicatur eodem Anno 359. *l. 1. infr. de calcis coctoribus.*

¶ Quanquam autem de appellationibus cognoſcendi ex illis Prouinciis P^{o}. P. Italiæ *hac l.* tribuatur, & P^{o}.V. adimatur, attamen non omne Ius P^{o}. V. in iis prouinciis adimitur, quin imò contrarium *hac ipſa leg.* innuitur: nempe vtrique in eas prouincias ius aliquod competiiſſe diſtinctum. *Nec verò*, inquit, *vlla poterit eſſe* Confvsio: *Præfectus enim Vrbis noſtra reſponſione conuentus,* Prædictis Cognitionibvs *temperandum ſibi eſſe cognouit.* Ait *lex*, *prædictis cognitionib.* appellationum ſcilicet: Ergò non omne ius ademptum in eas prouincias præfecto Vrbis: ſed appellationis tantùm ex iis. Sanè per Campaniam nominatim ius aliquod P^{o}.V. ſtetiſſe deinceps, docet *lex 3. infr. de Suariis: l. 2. infr. de equis curulib. l. 68. infr. de decurion.* & Symmachus ipſe Præfectus V. *lib. 10. epiſt. 53.* adeo quidem vt Symmachus eodem loco oſtendat, à *Campaniæ* Conſulari ad Præfectum V. tum appellatum. Quanquam: quodnam & quatenus Præfecto V. ius in Campaniam fuerit, oſtendi ad *l. 12. ſupr. de pœnis.* putà intra Latium ſuburbicarium, quod Campaniæ adminiſtrationi alioquin iunctum erat. Denique quicquid *hâc l.* tandem conſtituatur, certè poſtea ex nonnullis (& quidem Italiæ) Prouinciis adhuc ad P. V. appellatum teſtatur expreſſis verbis Caſſiodorus 6. *variar. in formula Præfecturæ Vrbanæ.* 4. *Ditioni tuæ*, inquit, *non ſolum Roma commiſſa eſt: verum etiam intra centeſimum milliarium poteſtatem te protendere antiqua Iura voluerunt: tu* Etiam *ex deſignatis* Lege *prouinciis appellatione cognoſcis.* Sed & Symmachus ex *Sicilia* (quæ & *ipſa hac l.* P. V adimitur) ad P^{m}. V. ſuo tempore appellatum, *lib. 2. epiſt. 30.* oſtendit. *Nam referendi* inquit [ad Principem] *hæc ſola P^{o}.V. ratio fuit, non vt receptarum appellationum pœnam Siciliæ Rector exſolueret, ſed vt iniuriam ſuam Sacri Auditorii cognitor vindicaret* &c. Quinimò & idem *lib. 10. epiſt. 51.* de *Apulia* idipſum teſtatur. Imò & de Brutiis *lib. 1. epiſt. 44.* Quare his omnibus expenſis *hanc l.* non diu neque indiſtinctè ſtetiſſe cenſeo, verùm hoc appellationum ex nonnullis ſaltem Italiæ prouinciis ac nominatim è Campania ad P^{um}. V. mox rediiſſe, & quidem *lege* aliquâ (quam Caſſiodorus intellexerit) & cui indicium facere videri poſſit *lex 3. infr. de Suariis*, Iuliani. Sanè po-

ſtea

ſteà quoque cùm prouinciæ complures Africanæ iu Vandalorum iura ceſſiſſent, & decreti antiquitus cognitoris ceſſaret officium ab omnibus Iudicibus Africanarum prouinciarum ad Imperium Romanum pertinentium, ad P.V. Romæ appellari voluit Valentinianus 3. *Nouellâ de tribmis fiſcalib. & de ſacro auditorio*, inter *Theodoſianas* 24.

¶ Quicquid huius ſit, grauis eorum error eſt, qui nonnullas ex illis Italiæ prouinciis, quæ hic deſignantur, de ſuburbicariarum numero fuiſſe cenſent, cùm intra centeſimum eas concluſas fuiſſe & ab his expreſſis paſſim vel *hoc Codice* ſeparari, *l. 2. ſupr de extraord. munerib. l. 10. ſupr. de tyronibus, l. 12. ſupr. de indulgent. debit.* imò ab Italiâ ipſa ſpecialiter accepta, *d. l. 2. & 9. ſupr. de annona & tribut. l. vn. ſupr. ſi per obreption. Nouell. Maioriani de adulteriis* 9. alibi prolixè oſtenſum. Denique, quis putet ex ſuburbicariis appellationum ius P. V. ademptum: cùm hæc eius peculiaris Diœceſis extiterit? *v. l. 13. ſupr. de accuſationib.*

¶ *In* FISCALIBVS *cauſis intra quæ* TEMPORA *appellationes terminari debeant.*

XXVIII. * Idem'' AA. ad Taurum PF. P.''

PATRIS Noſtri'' ſalutaribus imperatis † comperimus, dudùm eſſe præceptum, vt ſi à Rationali, vel Comite, vel alio qui curam fiſcalis commodi gerit, fiſcale debitum poſtulante, fuerit prouocatum, ad eos qui Vice'' Noſtra huiuſmodi cognitionibus præſident, appellatores intra diem triceſimum perducantur, aduerſus ſententias, quas iniquas eſſe contendunt, exſecuturi proprias actiones: Quapropter'' viginti ſufficit dies intra eandem prouinciam cuſtodiri, intra quam fuerit prouocatum: ſicut ex aliis, quadraginta ſeruentur: adque intra eorum'' terminos, quod'' Patris Noſtri Conſtitutio ſtatuit, explicetur. Dat. XIV. Kal. Iul. Singiduno''. PP. X. Kal. Aug Rom. Euſebio, & Hypatio Coss. [359.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.*
'' *al. Idem A. & Iulianus Cæſ.*
'' *Taurus* PP. ſub Conſtantio, Italiæ. quod & ſubſcriptio *legis* oſtendit: vid. *Proſopogr.*
'' Conſtantini M.
† Hæc *Conſtantini M.* conſtitutio non extat.
'' Largitionum; ſeu largitionalium titulorum, vel Comite Theſaurorum: de his Comitibus ſemel dixi plenè ad *l. vn. de Conſularib. & Præſidibus* Comes ærarij vocatur *l. 39 infr.*
'' Comites S.L. & R.P. intelligit.
'' Hæc vox *Quapropter*, emendationi & correctioni iuris ſubſeruit.
'' Dierum.
'' Id quod, deſt. appellationum merita expendant.
'' *Singidunum* In Mœſia, vbi hoc tempore verſatus Conſtantius aduerſus Sarmatas Limigantes: Vide Ammianum Marcellinum & *Chronologiam.*

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS in cauſis à RATIONALI vel COMITE appellationes intra quod tempus terminari debeant, hac Conſtantij Conſtitutione definitur; vt exemplo paterno, Conſtantini M. ſcil. ita nouo temperamento addito: Nempe Conſtantinus M. indiſtinctè trigeſimum diem præſtituerat: At enim *hâc l.* prouinciarum diſtinctio fit; qua tandem illud efficitur, triginta dies à Conſtantino præſtitutos, vel nimis laxos, vel nimis anguſtos viſos: nimis laxos, ſi intra eandem prouinciam res eſſet, atque ita viginti dies ſufficere, quod & ipſum iam conſtitutum *l. 21 ſupr.* nimis anguſtos, ſi ex aliis prouinciis atque ideo quadraginta ſeruandos eſſe. Quæ omnia quà confirmantur, quà memorantur, *l* 46. & *l. 64. infr.* Quanquam & nouum poſtea diſcrimen inter contiguas prouincias, & longè poſitas inductum: *l. 45. 46. 64. infr. h. t.*

¶ Illud tantùm ex *hâc* ſingulari *lege* obſeruandum, Conſtantini M. iam temporibus conſtitutione aliqua à Rationalibus & Comitibus & ſimilibus, ad Comites S.L. & R.P. appellatum, viceque Principis huiuſmodi cognitionibus præſediſſe. Quod & ipſum confirmat *lex* 39. 40. 45. 46. *infr.* cùm tamen An. 326. vel 329. adhuc, ad Principem à Rationalibus appellaretur, vt docuit *lex* 18. *ſupr.* Quod argumento eſt: non niſi ſub extremis Conſtantini M. temporibus Comites iſtos S. L. & R. P. inſtitutos fuiſſe: Quorum etiam non antiquiorem mentionem reperio, quàm circa A. D. 340. de quo in *Notitia noſtra.*

¶ Tandem obſeruandum de appellatione à Rationali *nouem* hoc titulo *leges* occurrere: puta hanc *l.* & *l.* 39. 41. 45. 46. 49. 68. ſeu *vlt. l.* 14. & 18 *ſupr.*

❡ *De* Recipiendis *appellationibus deque* Gestis *ad Principem ſuſcepta appellatione mittendis.*

XXIX. * Imp. Ivlianvs A. ad Hymetium" Vic. Vrb.

OMnes legitimæ appellationes, quæcumque fuerint contra Audientiam Tuæ Grauitatis" interpoſitæ, indubitanter ſuſcipiantur: & poſt latam ſententiam, intra triginta dies, vniuerſa, quæ in eiuſmodi negotio geruntur", cum Refutatoriis" precibus, ſeu libellis ad Noſtrum Comitatum" mittantur: ſtrenuo videlicet Officiali, ex his qui tibi" parent, ad hanc ſollicitudinem electo: ita vt publicis monumentis confectis, dies quo gerulis" geſta tradantur", fideliter deſignetur. Nam x. librarum auri multæ conſtituetur Officium obnoxium, ſi ſtatuta noſtra aliqua fuerint diſſimulatione" violata. Dat. x. Kalen. Octobr. Antiochiæ, Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Hymetius* hic Vicarius vrbis Romæ, idem videtur, qui paulò poſt Proconſul Africæ fuit, de quo eiuſque iudicio Amm. Marcellinus *lib. 28. p. 385. 386.* De eo plura in *Proſopogr.* Hymetius Ὑμέτιος apud Baſilium *ep. 330. v.* & Hieronymum, *ad Latam.*

" *Grauitatis* titulus Vicariis tributus.

" Agitantur, geſta ſunt, vel geri ſolent.

" De *Refutatoriis* his iam ad *leges ſuperiores* ſæpè.

" *Comitatus* Principis *h. l.* & *l. 31. infr.* vid. *Gloſſ. Theod.*

" *Officium* ſeu Officiales Vicarij vrbis nota.

" De his *Gerulis* quoque *l. 31. infr.*

" Pro traduntur.

" Officiales enim *Leges* Iudicibus ſuggerere tenebantur: de quo vid. vel *l. 8. ſupr.*

ROMA VITTORIO EM.

COMMENTARIVS.

IVliani Imp. tres ordine conſtitutiones ſequuntur: partim de appellationibus incunctanter recipiendis à Iudicibus, partim de Geſtis omnibus poſt admiſſam Appellationem ad Comitatum Principis tranſmittendis, denique & de iudicio appellationis accelerando. Quod omne vt ad Iuſtitiæ Iuliani laudem pertinet, quo nomine olim commendatur, de quo vid. vel teſtimonium Ammiani Marcellini *lib. 25. p. 314. 316.* ita poſtremum iſtud eo quoque pertinet, quod incertus Auctor apud Suidam de Iuliano ſcribit, eum dilationes moráſque in iudiciis reſpuiſſe τὰς ἀναβολάς. Quò etiam ſpectat *lex 1. ſupr. de dominio rei quæ poſcitur.* Eo igitur, quem dixi, fine, Iulianus hâc conſtitutione & alterâ inſuper *l. prox. 30. infr.* iubet, Svscipi, ſeu Recipi à Iudicibus Appellationes legitimas *indubitanter,* & quidem in ſpecie *huius legis* à Vicario Vrbis Romæ ad ſe Imperatorem factas: de quo, de recipiendis inquam legitimis appellationibus incunctanter, variæ ſunt aliorum Principum hoc titulo leges: Deinde iubet Transmitti ad Comitatum ſuum, ſeu ad ſe ſcriniaque ſua geſta omnia cum Refutatoriis: de quo fuerunt quoque iam *ſuprà* complurimæ *leges*: Idque (quod præcipuum *huius leg.* caput eſt) intra triginta dies poſt latam ſententiam. Quod & ipſum in Relationibus eidem placuit, *l. 31. infr.* Idémque tempus ſeu ſpatium placuit quoque poſt Iulianum, Valentiniano *l. 32. 34. infr.* & Honorio, *l. 65. infr.* cùm Conſtantinus M. dies viginti tantum in id ſtatuiſſet, *l. 8. ſupr.* Ad eum porrò finem, vt *properanter* hæc tranſmitterentur, ex Officialium Iudicis à quo appellaretur numero, ſtrenuum aliquem eligi iubet *hac leg.* & iterum *dict. l. 31.* diémque in actis publicis conſignari, notari, quo geſta hæc gerulo tradita fuerunt: de quo ad *d. l. 31.* Et ſic Iulianus appellationes & *incunctanter* ſuſcipi, & properanter ceu *celeriter,* vel, vt *huius l.* verbo vtar, *ſtrenuè* accelerari voluit: citra *tarditatis obſtaculum,* vt eiuſdem Iuliani *l. 31.*

Cæterum pertinet hæc *lex* propriè ad Vicarium Vrbis Romæ, à quo ad Principem appellatum hæc *lex* oſtendit: quod quomodo ſub diſtinctione immutatum fuerit in cauſis criminalibus, vid. Honorij Imp. *legem 61. infr. h. t.* Et ad quem appellatione facta ad Principem ex vrbe Roma Antiochiam tam longè geſta mitti oportuit.

❡ Tandem apertiſſima ſunt *huius l.* verba, hæc facienda *poſt latam ſententiam intra triginta dies*: non minus quam *l. 14. Cod. eod. tit.* (quæ alioquin interpolata eſt ex *l. 32. inf.*) Vt proinde veriſſima ſit ſententia Gloſſæ in *l. ab eo, in v. trigintà de appellat.* & in *Gloſſ. 3. in Clem. quamuis tit. de appell.* & *Gloſſ. 2. in l. 1. π. de lib. dimiſſ.* Ioannis Andreæ, Cyni, Saliceti, & crebrius quoque recepta, hos dies currere à die latæ ſententiæ: de quo v. quoque Guidonem Papam, *quæſt. 436. n. 24.* & Mynſingerum *4. obſ. 36.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

a *Dracontius* Vicarius Africæ ſub Valentiniano. Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 9. *ſupr. de exaction.* & Anno ſeq. 365. & 367. aliquammultæ. v. *Proſopogr.*

b Sub quo & *Tripolitana* : ad quam hæc *lex* pertinet, pariter vt *lex* 59. *infr.*

c *Tacapis* data hæc *lex*, de quo mox.

COMMENTARIVS.

De Raſpvantis Appellationem Iudicis ſeu non recipientis eam, pœnâ, eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio : vt multæ aliæ *hoc titulo*, Conſtantij *lex* 22. & 25. Theodoſij M. *lex* 51. Honorij *lex* 58. 59. 60. In qua notanda multa ſingularia. Primò *Modus* multæ : quem grauiorem, & duplo quam antea fermè maiorem imponit Iudici & Officio eius appellationem non recipienti. Quâ parte varium admodum modum impoſitum *prædictæ leges* oſtendunt. Secundo *h.l.* notandum quod Valentinianus pœnam exigi iubeat, non ab officio Rationalis, vt antea ſub Conſtantino M. *leg.* 8. *ſupr.* verùm ab Officio Vicarij ſub cuius diſpoſitione erant Iudices : & ſic ab illius Iudicis Officio ad quem Iudex factam appellationem reſpuit : ſanè enim à Rectoribus ad Vicarios appellatum, qui & ideò vice ſacra iudicabant vt oſtendit iam *lex* 16. *ſupr.* Tertiò notanda *huius legis* ſubſcriptio eumque Inſcriptione committenda : Dicitur ſcil. hæc *lex* Acc. Tacap's. *Tacapis* ſcil. colonia, cuius mentio apud Plinium, Ptolemæum *in vtroque Itinerario & in hiſtoria Africana*, Tripolitanæ prouinciæ Metropolis fuit: a qua ideo & in quam ideò quoque Itinera ducuntur in *Itinerariis illis*. Et ioculāris error eſt Ortelij qui ex hoc *Codicis Theodoſiani* loco *Tacapis Diuum* fingebat, cùm non attenderet vocem Diuo hîc pertinere ad Conſulatum deſignandum : ita *Acc. Tacapis, Diuo Ioniano & Varroniano COSS.* Ad Tripolitanam igitur prouinciam pertinet hæc *lex* : pariter vt duæ aliæ *leges* in eodem Appellationis argumento, putà *lex* 69. *infr. hoc titulo, & l. vlt. inf. quorum appellat.* Ac proinde hinc diſcimus Tripolitanam prouinciam Præſidémque eius ſub diſpoſitione Vicarij Africæ fuiſſe, quod etiam ex *Notitia Imperij* diſcimus.

¶ *De* Consvltatione *ſeu* Relatione *ad Principem : 1. Ne litigatores eâ facta ad Comitatum proficiſcantur. 2. & vt Relatio intra 30. dies ad Principem mittatur.*

XXXIV. * Idem AA. ad Symmachum P.V. '

Si quiſquam" auſus Conſultationem ſequi circa limina Palatij Noſtri, Comitatúmve, fuerit deprehenſus, æſtimatæ litis quæ in controuerſiam venit, medietatem, in auro adque argento, fiſci viribus inferre cogetur. ¶ Iudex* ſanè, qui Relationem promiſerit, niſi intra triginta dies dictæ ſententiæ promiſſam Relationem ad noſtra ſcrinia deſtinarit, ipſe quidem notabili ' ſententia, reprehenſus, x. librarum auri condemnatione" quatietur : Officium verò eius quod non ſuggeſſerit, nec commonuerit de Relationis neceſſitate, viginti libris auri fiat obnoxium. Dat. v. Id. Nou. Med. Diuo Ioviano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* Quænam verò *leges* aliæ *illi* concordent, mox dicam.

a *Symmachus* P.V. Romæ : hic verò pater eſt Epiſtolographi. v. *Proſopogr.*

b Ex litigatoribus.

c *Conſultationem*, infr. mox *Relationem*. v. *Paratitlon*.

d De *Comitatus* appellatione. v. *Gloſſ. Theod.*

e Hinc apparere videtur hic agi de Relatione in cauſa appellationis.

f De Promiſſa relatione, dixi ad *l.* 2. *ſupr. de Relationibus*.

g *Notabilis* ſententia : qua nota grauiſſima Iudici imponitur *l.* 24. *ſupr.* quâ Iudex perennibus notis inuritur *l.* 9. *ſupr.*

h *Condemnatio*, pro multa, v. *Gloſſ. Theod.*

COMMENTARIVS.

Integritati & Celaritati definiendarum à Principe litium, ad ſe delatarum per Conſultationem ſeu Relationem Iudicum, conſulit hâc egregiâ conſtitutione Valentinianus Imp. cuius proinde duo ſunt capita, vt duo quoque ſunt fines : vnum videl. aduerſus litigatores, alterum pro litigatoribus ſeu in eorum fauorem : *Integritati*, inquam, priore capite conſulitur : Nempe enim delatâ per Conſultationem ſeu Relationem lite ad Principem, vetantur litigatores Seqvi conſultationem, & circa limina Palatij Comitatúmve Principis verſari, eóque venire. Quæ Valentiniani conſtitutio hâc in re fundamentalis eſt, nouo ſcil. ſcemmate & hentematico politico, quam ſecuti Principes alij deinceps: Theodoſius M. *l.* 47. *infr.* Honorius *l.* 54. Theodoſius Iun. *l.* 66. *infrà*,

hoc tit. Sic tamen vt (quod ſecundum in argumento hoc notandum) eam certo caſu temperarent, anno in id definito: de quo temperamento ad *eas Leges*. Id verò, quod Tertium, ita conſtitutum à Valentiniano, hac *ratione*; integritatis videl. ſtudio, vt initio dixi: nempe, vt Principum reſponſa ſeu Reſcripta ad Relationes & Conſultationes Iudicum ſuo marte decurrerent, non cauſæ commonitione, vt loquitur *d. lex* 54. vel potiùs commẽdatione per emendicata Potiorum & Potentiorum in Comitatu ſeu Aula Principis ſuffragia, non per vagos diſcurſus, dùm *limina Palatij*, Palatinorúmque terunt; alitérue ſeſe his commendare ſtudent. Quòd quidem bono exemplo inſtitutum, ſi modò Relationes & Conſultationes Iudicum ex fide fiant: eæque cum Refutatoriis ſeu ſupplementis partium, omnibuſque Geſtis ad Comitatũ tranſmittantur: Quod innumeris conſtitutionibus Imperatores cauère.

Pœna tandem, quod in hoc argomento Quartò notandum eſt, huic rei hæc præſtituitur, quod litis ſeu rei quæ in controuerſiam venit medietatem in auro atque argento, fiſci viribus inferre cogatur is qui ad Comitatum venit. Atenim poſtea ſtatutum vt rei (totius ſcil.) quâ de agitur amiſſione conſtringatur ſeu multetur, vt docet *lex* 54. *infr.* vbi & *conditio præſtituta vel pœna* dicitur. Et hæc de primo *huius leg.* fine capiteque.

¶ Secundo iam, viceuerſa, *Celeritati* conſultum iuit Valentinianus: iteratâ iuſſione, de TRANSMITTENDA intra dies 30. à dictâ ſententiâ præmiſsâ Relatione: pœna pariter propoſitâ Iudici, Officióque eius ni id factum fuerit, de quo iam *l.* 65. *inf.* ac nominatim etiam de munere Officialium in commonendis Iudicibus, Legibuſque ſuggerendis, ad *l.* 8. *ſup.* de quo ſunt *hoc titulo* præterea *lex* 29. *ſup. lex* 58. 59. *inf.*

¶ *De* INSTRVMENTIS, GESTIS, ACTIS, DOCVMENTIS, &c. PROCESSV *omni mittendis vnà cum Conſultatione.*

XXXV. * Idem AA. ad Modeſtum PF. P.[b]

CVNCTA inſtrumenta, quæ Iudiciis offeruntur, ſubiecta Conſultationi Geſta continere debebunt. Sed & Acta, quæ ſint antè habita, & Monumenta tranſmittenda ſunt; Hiſque adnectenda ſunt teſtimonia, vel confeſſiones partium, & omnia huiuſmodi in quibus cauſa conſiſtit, & habere exitum videatur. Dat. Kalend. Aug. Marcianop. Valentiniano & Valente AA.[c] Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

[b] *Modeſtus* ſub Valente Imp. PP. Orientis: de quo vid. *Proſopogr.* Et poterit tamen hic reponendum PF. *V.* relatâ etiam *hac l.* ad Valentinianum & Valentem Coſs. id eſt A. D. 368. nam tum Valens Marcianopoli fuit: & Modeſtus *P. V.* fuit tum, non *PP.* vid. Faſtos Idacianos *A. D.* 369. quo tempore Auxonius erat PP. vel referenda fuerit hæc *lex* ad A. D. 370. vel 371. verùm illud malè.

[c] De hoc Conſulatu iam dixi ad *Inſcriptionem.*

COMMENTARIVS.

GESTA omnia, & INSTRVCTIONES vniuerſas, ACTA omnia vnà cum Conſultatione ſeu Relatione, ad Principem, ſeu ad ſcrinia eius mittenda iam variis *legibus* definitum, putà *l.* 1. 4. 5. 6. 8. 11. 16. 24. 29. 31. 32. *ſup. hoc tit.* quibus adde *l.* 4. & 5. *ſup. de Relationib.* Idque etiam *hac l.* iteratur: ſigillatimque adeò & accuratè hic exprimuntur ſeu ennunciantur, quænam illa ſint Geſta, & inſtrumenta: omnia ſcil. in ſummam, quæ ad inſtruendam cauſam pertinent, *in quibus cauſa conſiſtit & habere exitum videtur*, vt dicitur *fine leg.* 1. *Inſtrumenta*, inquam, omnia, quæ Iudiciis offeruntur: 2. *Acta* item ante habita apud Iudicem, ſeu Monumenta; ſcilicet tam apud ſe quàm apud alios *l.* 1. *ſupr.* monumenta chartarum ſcil. de quibus in materia cenſuum & tributorum vid. *l.* 2. *de indulg. deb. cenſus*, *&* *de probat.* 3. *Teſtimonia* etiam: 4. vt & *Confeſſiones* partium: *Denique* hæc & ſimilia omnia, in quibus cauſa conſiſtit, & in quibus exitum habere videtur: Quæ omnia alioquin *Inſtrumentorum* appellatione veniunt; quibus ſcilicet cauſa inſtrui poteſt, inquit Paulus *l.* 1. *ff. de fide inſtrumentorum.* Colligamus hic formulas omnes quæ *huius tituli legibus* continentur: *Omnia quæ apud te vel apud alios geſta fuerint in eo negotio*, ait *lex*, Geſta omnia *d. l.* 1. 5. 29. 31. Inſtructio vniuerſa, *d. l.* 6. Quæcunque ad inſtructionem pertinent cauſæ, *d. l.* 8. cuncta quæ litigatores inſtructionis probationiſque cauſa recitauerint, indita actis, *l.* 9. *ſupr.* Integra inſtructio, *d. l.* 11. omnes partium allegationes, acta vniuerſa, ſcripturarum omnium exempla, *d. l.* 11. Acta *d. l.* 16. & *l.* 4. *ſup. de relationib.* Acta omnia ad eam cauſam pertinentia, *l.* 5. *de relat.* Acta vt geſta ſunt, *d. l.* 24. vniuerſa quæ in huiuſmodi negotio geruntur, *d. l.* 29. Negotij merita, *d. l.* 32.

¶ *De*

& Vicarij (Præfectorum Prætorio) à quibus ad Principem appellabatur.

¶ *Tertiò* obſeruetur (de quo & ad *leg.* 11. *ſupr.* pleniſſimè) vt à Proconſulibus, Comitibus, Vicariis: ita & à Præfectis Vrbis quoque appellari potuiſſe: Et quidem in ſpecie *huius legis* à Præfecto Vrbis Conſtantinopol. ad quem alioquin paulo ante Conſtantius appellari voluerat, vt docet *lex* 23. *Cod. de appell.* ex Bithynia, Paphlagonia, Lydia, Helleſponto, Inſulis, Phrygia ſalutari, Europa, Rhodope, Hæmimontio.

¶ *Poſtremò* obſeruetur, alteram hanc *hoc Cod.* Præfecti Vrbis Conſtantinopol. mentionem occurrere: de quo ad *leg.* 1. *infr. de annonis ciuicis*: Antiquiſſima enim occurrit Anno 361. *lex* 13. *de Prat.* Et antè triennium fermè is primùm inſtitutus, fine Anni 359. vid. *Chronolog.*

¶ *De* Gestis *ad Principem mittendis*, Relatione *promiſſa*.

xxxi. * Idem A. ad Mamertinum" PF. P.

QVONIAM plerique Rectores, Relationes, quas ad Noſtræ Tranquillitatis Comitatum deſtinare promittunt", ſupprimere, vel diferre conantur, prauâ id cnnſcientiâ faciente, conueniri eos ab Inluſtri Auctoritate Tua præcipimus, vt intellegant, ſibi quidem denarum librarum auri, Officiis verò ſuis vicenarum imminere cnndemnationem", ſi promiſſa Relatio intra triginta dies non fuerit ſine aliqua ambiguitate tranſmiſſa" his Officialibus", per quos conuenit Geſta tranſmitti. ¶ Et quia plerumque cnntingit, vt gerulis" litterarum, aliquo caſu exiſtente, tarditatis nbſtaculum videatur adferri, ne id quod neceſſitate contingit, ad culpam Rectorum redundare videatur, actis aput ſe cnnfectis diem deſignare debebunt, in quo tranſmiſſio Geſtorum committitur his, qui hnic neceſſitati deputantur. Dat. x. Kal. April. Iuliann A. IV. & Salluſtin Cnss. [363.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordant illi *lex* 29 34. & 65.
" *Mamertinus* PP. Italiæ, Illyrici & Africæ ſub Iuliano, v. *Proſopogr.*
" De hac Promiſſione ſeu ſponſione Relationum dixi ad *l.* 2. *ſupr. de Relation.*
" *Condemnatio*; ideſt, multa, v. *Gloſſ Theod.*
" *Commiſſa*, vt infr. committitur, ſeu tradita, vt *d. l.* 29.

COMMENTARIVS.

TRANSMITTENDIS Relationibus promiſſis, vnà cum geſtis ad Principem iidem triginta dies, eademque cautela à Iuliano præſcribitur *hac lege*, pariter vt *leg.* 34. 65. *infr. hoc tit.* eademque etiam multa propoſita tum Iudici, tum Officialibus eius: quæ Appellatione interpoſitâ, geſtis & refutatoriis tranſmittendis ab eodem Iuliano *l.* 29 *ſup.* à Valentiniano *leg.* 32. *proxim. infr.* Hæc *lex* in eo ſingularis eſt, quod apertius quàm aliæ rationes contineat. Ac primò quidem cur Tranſmiſſionis curam hanc in ſe receperit Iulianus: nempe, quod quamplurimi, imò plerique Rectores in ſpeciem quidem, quaſi dubij, ad Principem ſeſe relaturos ſponderent, & interea tamen miſeris litigatoribus illuderent, *prauaque conſcientia*, fortè alterutri parti fauentes, vel non referrent, ſeu relationem ſupprimerent, vel differrent. Secundò, retrò rationem reddit, cur diem commiſſæ gerulo Relationis vnà cum geſtis, apponi velit, nempe ne tarditas quæ gerulo fortè aliquo caſu neceſſitatis obiecta fuit, in culpam Rectoris referatur: Quæ *Cautela* & alias vtilis, ne forte geruli tarditas in mittentis culpam redundare poſſit.

¶ De

¶ *De appellatione à* DISCVSSORE.

XXXVI. * Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. ad Eupraxium P. V." Poſt alia.

CVM ex cauſis iuſtis aliquid, quò minus iudicari" ſtatim poſſit, repperictur incertum, ac" debitor aduerſus Diſcuſſoris ſtatum" cœperit reluctari, dilatione poſtpoſita, ſuper eo quod exorietur ambiguum, vel Sublimitas Tua, vel Vicarius", prout quiſque veſtrum proximus erit, adhibeat examen. PP. XVI. Kal. Mart. Gratiano A. II. & Equitio Coss. [374.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*, Iungenda autem illi *lex 5. ſupr. de Relationib.* & *l. 21. infr. quorum appellat. non recip.*

" *Eupraxius* P.V, Romæ de eo dixi ad *d. l. 5.* & in *Proſopogr.*

" A Iudice ſcil. ad quem itum ſuper Diſcuſſoris facto, ſeu ſtatuto.

" *Statutum*. In *l. 45. inf.* dicitur *ſententia*.

" *Vicarius*, vrbis Romæ ſcil.

COMMENTARIVS.

DE appellatione à DISCVSSORIS (de quo fuit *ſuprà*, *titulus 26. hoc libro*;) ſtatuto, (ita enim hic reponendum,) ſeu ſententiâ, vt loquitur *lex 45. infr.* & *l. 29. inf. quorum appell.* eſt hæc Valentiniani *lex*: quæ pars eſt prolixioris Valentinianeæ conſtitutionis, vnde deſumptæ ſunt quoque *lex 5. ſup. de Relationibus*: & *l. 21. inf. quorum appell. non recip.* quæ proinde *huic* coaſſandæ veniunt. Ea verò conſtitutione Valentinianus, inanibus & fruſtratoriis tantum appellationibus occurrit: ſimul & Relationum formam præſtituit: ne videlicet luſoriis appellationibus ſtatuta, in præiudicium nominatim fiſci, eludantur, retardentur: vel relationibus ſeris aut ſemiplenis iudicio mota iniiciator. Igitur & eo fine *hâc l.* & *d. l. 21. infr. quorum appellat.* de diſcuſſorum ſententiis agitur, definitorque adeò, quando ab his appellari poſſit, quidque facto opus ſit, cùm appellatione ab eorum ſententiis interpoſita Iudex animi pendet, dubitátque. De priore eſt *lex* illa 21. quâ definitur, manifeſtos Debitores à Diſcuſſorum ſtatuto prouocare non poſſe. Ergo ſi non manifeſti ſint, & ex iuſtis cauſis aliquid quo minùs iudicari ſtatim poſſit, incertum ſit, definit *hoc capite* Valentinianus: nempe, ſuper eo quod erit ambiguum ſine dilatione examen adhibere debere vel Præfectum vrbis Romæ, vel Vicarium eiuſdem vrbis Romæ, ſcilicet prout quiſque eorum proximus erit. Vbi tria notanda ſunt: Primo quod dicitur ſine dilatione: nempe quia de re tributaria agitur ſeu de iure fiſci: Diſcuſſores enim erant, qui debitores publicos ad ſolutionem cogebant, de quo plenè *in paratitlo de diſcuſſoribus*.

¶ Secundò, quod *hâc l.* examen huius rei tribuitur Præfecto vrbis, & Vicario eiuſdem vrbis: pariter vt in ſp. *l. 1. ſupr. de diſcuſſoribus*: Vicarius examen ſuum adhibuit: cùm alioquin & Relationes in commune ſuper dubiis ad Principem fierent, quod etiam conſtat ex *d. l. 5. ſupr. de relationib.* quæ *huic* coniungenda eſt: vel certè poſt ſententiam Diſcuſſoris prouocatione factâ, ad Comitem S. L. vel R. P. negotium transferendum videretur: quomodo etiam iſtud poſtea cautum, *d. l. 42. infr. h. t.* & colligitur quoque ex *d. l. 29. infr. quorum appellat.* Interim hinc apparet, in ſp. *huius l.* quæſitum de Diſcuſſione, quæ intra diœceſim fermè Vrbis Romæ agebatur.

¶ Poſtremò obſeruandus hic concurſus Iuriſdictionis inter Præfectum, & Vicarium V. R. non quaſi præuentioni inter hos locus detur; verùm quod Electionis ius debitori tribuatur, appellatione factâ à Diſcuſſoris ſententiâ, prout quiſque eorum proximus eſſet: propter celeritatis videlicet ſtudium, neuè hæc cauſa protelетur, quod hæc *lex* diſertè innuit illis quæ iam expendimus, *dilatione poſtpoſitâ*. Similis electionis exempla vid. *l. 1. Cod. de off. Rector. prouinc.* & *in l. ſi Barſacoram, Cod. de fideiuſſorib.*

Digitized by Google

¶ *à ſententiâ quâ* Peremptoria *præſcriptio à Iudice improbata eſt, an & quando appellari poſſit.*

xxxvii. * Imppp.' Valens, Gratianvs & Valentinianus aaa. ad Thalaſſium" Proc. Afric. Poſt alia.

Cvm de præſcribtionibus peremptoriis agitatur examen, ſi eas præſcribtiones Iudex, vt leues, putauerit improbandas, & ab eius interlocutione fuerit appellatum, prouocatio huiuſmodi recipiatur: Cùm peremptoria præſcribtio, & definitiua ſententia, eâdem" vi, vel conſumptæ cauſæ, vel non admittendæ, videantur operari. ¶ Sed, quoniam euenire poteſt, vt multæ præſcribtiones peremptoriæ litigatoribus competant, ne in vno eodémque negotio per ſingulas" neceſſe ſit ſæpiùs prouocari, totiens" ad nos Referri, omnes peremptorias præſcribtiones, quas ſibi quiſque putauerit competere, cogatur expromere: & ita demùm, ſi à Cognitore fuerint repudiatæ, vtatur, ſi placet, prouocationis auxilio: &c. Dat. iii. Kalend. Septemb." Treu. Valente vi. & Valentiniano ii. aa. Coss. [378.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem *illi* tres *leges*, putâ *lex* 23. 24. 25. *infr. quorum appellat. non recip.*
" *Thalaſſius* Proconſul Africæ Auſonij gener: de quo in *Proſopograph.*
" De *Peremptoriis* præſcriptionibus dixi ad *l. 3. de diu. reſcriptis.*
" Suſtineri poſſit, *eâdem vi*: quanquam malit quis, *eandem vim*.
" Præſcriptiones.
" ✗ *& totiens.*
" *Auxilium* prouocationis.
" ✗ *III. Kalend. Feb.* vt *d. l.* 23. 24. 25. Sed & illa ex *d. l.* 23 adde *Acc. VI. Kal. Mai.*

COMMENTARIVS.

A Paramptoria Præscriptione *improbatâ, repudiata a interlocutione* Iudicis, an & quomodo appellari poſſit, *hâc* Gratiani *conſtitutione* definitur: cui iungenda eſt *lex* 23. 24. 25. 28. *inf. quorum appellat.* quarum duæ priores de hac peremptoria præſcriptione pariter agunt: omneſque cum hac noſtra partem conſtituunt prolixæ conſtitutionis Gratianeæ ad Thalaſſium PC. Africæ de appellationibus, à quibus ſcilicet rebus appellari poſſit: regulariter ſcil. non ab articulo, *d. l.* 23. exceptis præſcriptionibus peremptoriis *h. l. & d. l.* 23. 24. Item non ab executione, *d. l.* 25.

¶ *Peremptoria* præſcriptio quid ſit, & quænam eius vis, prolixè iam oſtenſum eſt, ad *l. 3. ſup. de diu. reſcript.* Et tamen hoc ipſum, vel hæc *lex* eleganter oſtendit: *Peremptoria*, inquit, *præſcriptio, & definitiua ſententia eâdem vi, vel conſumpta cauſa vel non admittendæ, videtur operari.* Interpretes ad *d. l. 3.* eam definiunt, *quæ cauſam principem tollit*: Imo *d. l. 3.* peremptoria dicitur, quâ totius negotij cognitio. & vires principalis negotij conuelluntur: & *§. Inſt. de except.* quæ rem de quâ agitur perimit.

¶ Ideo primùm huiuſmodi præſcriptionibus relaxatio à Principe peti vel impetrari nouo reſcripto non poteſt, *d. l. 3.* Ideò ſecundò, cum aliàs ab articulo appellans non audiatur, ſeu appellatio non admittatur, *d. l. 23. quorum appell.* (quæ *huic* vt dixi iungenda eſt) & *l. 2. ſup. 50. 65. inf. l. 3. 18. 29. inf. quorum appellat.* ſuper præſcriptione tamen peremptoria, ſi eam Iudex interlocutione ſua improbauerit, appellatio admittitur, *h. l. & d. l. 23. 24.* Ideò tandem (quæ altera *huius l.* ſententia eſt) ſi plures præſcriptiones peremptoriæ alicui competant, & vna tantum, quam ſolam protulit, à Iudice improbata fuerit, appellari nondum poteſt, vérùm omnibus demùm improbatis. Ratio hæc redditur *hâc l. ne in vno eodémque negotio per ſingulas neceſſe ſit ſæpiùs prouocari, vel toties ad principem referri.* Ratio rationis hæc eſt: quia vnâ è pluribus peremptoriis præſcriptione exclusâ, non ideò conſumpta cauſa eſt: cùm & adhuc alij locus ſuperſit. Quare fruſtra appellationi tanquam vulneratâ cauſâ locus daretur, cùm alterâ vulnus ſanari poſſit. Et tùm demùm appellationi locus eſſe debet, vbi vulneratum eſt ita negotium, vt non aliud ordinarium remedium ſuperſit. Denique, qui peremptoria præſcriptione deiectus alterius adhuc præſidio munitur, nequiquam ad appellationem confugit: quæ nonniſi poſt naufragium ſacra anchora eſt. Quare litigator omnes peremptorias expromere cogitur, antequam appellet: *h. l.* alioquin ſi vnâ deiectus appellauerit, & reſponſum à Principe ad eam fuerit (nam à Proconſule Africæ ad Principem appellabatur, quod præter hanc *legem*, oſtendit inſuper *dicta lex* 24. *inf. quorum appell.* quæ *huic* iungenda eſt) non poteſt vltra peremptoriam opponere: vel ab eâ exclusâ appellare, *d. l. 24. infr. quorum appellat.* quæ *huic*, vt dixi quoque iungenda eſt, atque ita aptanda: vbi vide adhuc plura.

¶ De

¶ A Mvlta appellari poſſe.

xxxviii. * Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theod. AAA. ad Syagrium pf. p." Poſt alia.

In condemnationibus" appellationes iubemus admitti. Dat. xiv. Kal. Iul. Gratiano v. Theodoſio i. AA. Coſs. [380.]

NOTÆ.

* *Lex* 25. *C. eod. tit.*
" *Syagrius* PP. ſub Gratiano & Valentiniano Iun. Italiæ ſcil. de quo v. quæ dixi ad *l.* 4. *ſup. de deſertoribus* & *Proſopogr.*
" *Et in multis à Iudicibus inferendis*: ita *Cod. Iuſt.* de quo mox.

COMMENTARIVS.

A Mvlta, à Iudice impoſitâ, appellari poteſt. Hæc *huiuſce l.* eſt ſententia: quam & ideo Tribonianus ita rectè immutauit: *Et in multis à Iudicibus inferendis appellationes iubemus admitti.* Nempe *condemnationis* appellatione, ſignatè, abſolutè, Multa exaudienda eſt. Quod præter *hanc l.* collatam cùm *d. l.* 25. *C. eod.* & complures alij loci oſtendunt: putà *l.* 2. *ſup. de milit. veſte*: *l.* 1. *ſupr. ne quis in Palat. man. l.* 48. *infr. h. t. l. vlt. infr. de ponderatorib.* Eodem ſenſu apud Lampridium, *Alex. Seuero*, illo loco: *Pro qualitate loci aut fuſtibus ſubiiciebatur in conſpectu eius, aut virgis, aut condemnationi* &c. Item *ibi*, io eadem vitâ: *Dies denique nunquam tranſiit, quin aliquid manſuetum, ciuile, pium faceret, ſed ita vt Ærarium non euerteret: condemnationes & raras eſſe iuſſit, & quæ factæ fuerant non indulſit: vectigalia ciuitatibus ad proprias fabricas deputauit.* Atenim apud eundem paulo ante Condemnatio, pro Elogio: *Senatorem nunquam ſine omnium Senatorum, qui aderant, conſilio fecit; ita vt per ſententias omnium crearetur, teſtimonia dicerent ſummi viri: ac ſi fefelliſſent, vel teſtes vel ij qui ſententias dicebant; poſteà in vltimum locum reiicerentur ciuium: condemnatione addita,* Qvasi Falsi Rei Probati: Quem locum compooi cupio, & compoſui ipſe iam cum *l.* 1. *ſup. ad leg. Iul. repetund.* Verùm de hoc iam antea quoque aliquid dixi ad *l.* 12. *ſup. de re militari.*

¶ A Multâ igitur appellari poteſt; quod & ipſum à Paulo traditum, *l. ſi qua* 244. *ff. de V. S.* Imò & à Veouleio in *l.* 2 *ff. quis, & à quo appell.* quicquid contra ſentiat Goueanus, 1. *Var.* 46. Nam & eam *leg.* ad appellationes pertinere, vel ipſe *titulus*, ſub quo ea *lex* poſita eſt indicat: & proinde non de multâ, verum de principali delicti pœna accipienda eſt; cùm ab illa appellari non poſſit, moa vt dicam. Imo & id ipſum colligi poteſt ex *lege* 5. *Cod. quando pronoc. non eſt neceſſe*: argumento videlicet à contrario. Nempe mulctæ delictalis prouocatio eſt, cùm de pœna prouocatio non ſit, de cuius rei ratione diaerunt Interpretes *ad eam legem* 244.

¶ Excipienda tantùm eſt multa contumacialis, impoſita videlicet propter contumaciam *neglectorum preceptorum*, vt loquitur *lex* 28. *infr. quorum appellat.* id eſt ea mulcta, quæ pœnali iudicio à Magiſtratibus imponitur, ſecundum ius poteſtatis ſuæ, ad Iuriſdictiooem ſuam defendendam; de qua eſt *titulus*, *ſi quis ius dicenti non obtemperauerit*, & *l. vlt. π. de off. eius cui mand.* Ab ea quippe appellari non poteſt. Verùm de eo ſpecialius ad *d. leg.* 28. *ſupr. quorum appellat.*

¶ A Comite *Ærarij, ad Comitem S. L. appellari oportere, déque pœna iniuſtè appellantis hoc caſu.*

xxxix. * Idem AAA. ad Macedonium Com. s. l."

Qvotiens fiſcalibus cauſis, controuerſiæ alicuius dubitatione" pendentibus ſummam" ſententiæ Comes" ærarij noſtri in poſuiſſe detegitur, &, cogendis" obuium" debitis", prouocationis ſuffugium, fuerit obiectum, proprium ſuper eo eſſe tribuendum Præſtantia" Tua diſcat examen: Modò, vt frequentibus ſtatuta" præceptis, eos præter debiti modum pœna comitetur, quos executionem veteris iudicati ſuperfluæ" appellationis obiectu ſuſpendiſſe claruerit. pp. Karthag. xv. Kal. April. Syagrio & Eucherio Coſs. [381.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ Macedonius Comes S. L. ſub *Gratiano* & Valentiniano Iun. per Occidentem quod docet ſubſcriptio legis *PP Karthag.* Sanè huius Macedonij ſub Gratiano meminit in cauſa Priſcillianiſtarum poſt Synodum Cæſaraugu-ſtanam, ſed Magiſtri officiorum Sulpitius Seuerus *lib. 2. ſacra Hiſtoria, pag.* 116. & Paulinus in *V. Ambroſij.* De eodem Macedonio proculdubio eſt Symmachi *Epiſt. 58. lib. 10.* ſed & *lib. 2. ep. 42.* Ad eundem epiſtolæ extant plures *lib. 7.* Verùm de hoc plura in *Proſopogr.*

″ *Summa ſententia*, pro definitiua ſententia.

″ Comitem Largitionum ſpecialem intelligit, de quibus dixi pleniſſime *l. vn. ſup. de Conſularib. & Præſidib.* Et quidem hic intelligit Comitem Tributorum Largitionalium per Africam, vt oſtendit ſubſcriptio *legis*, cuius mentio fit in Notitia Imperij Occidentalis in *Comite S. L.*

″ *Cogendis debitis*, id eſt colligendis: quomodo & *leg. 17. ſup. de extraord. cogendarum intuitu profſionum.*

″ *Obuium* hic eſt quod obſtat, & vel alicui impedimento eſt: vnde & *obuiandi* verbum. vid. *Gloſſar.* hic *fine legis*, *obiectu ſuperflua appellationis*: ſic *obuia manus*, id eſt obuiantes, Symmacho *lib. 5. ep. 5.*

″ *Debitorum* vox, hic & mox rurſum in cauſis fiſcalibus & tributorum propria: vid. *Gloſſar.*

″ *Præſtantia*, titulus tributus Comiti S. L.

″ An *ſtatutum*? fortè non *ſtatuta* ſcil. pœna.

″ *Superflua* appellatio hic, & *l. 42. inf.* pro *iniuſta*: vid. quæ ad eam *leg.* dico.

COMMENTARIVS.

A Comite Ærarij, id eſt Titulorum largitionalium, de quo dixi ad *leg. vnic. ſup. de Conſularib. & Præſidib.* ac nominatim per Africam in ſpecie *huius legis*, vt ex eius ſubſcriptione iam oſtendi, in cauſis fiſcalibus ad Comitem S. L. appellari hac conſtitutione iubetur, pariter vt *lege* 28. *ſup.* quæ & ipſa agit de huiuſmodi Comitibus: & *l.* 40. *prox.* Nempe ſub diſpoſitione Comitis S. L. peculiares Comites Largitionum ſeu Largitionalium Titulorum fuêre, quorum mentio fit non tantùm in *Imperij Notitia*, verùm & apud Ammianum Marcellinum: Sanè per Occidentem vt per Illyricum Comes largitionum fuit, quod eadem *Notitia* teſtatur, ita & per Italiam, cuius meminit eadem *Notitia*, & *d. l. vn.* & Auguſtinus *lib. Confeſſ. 6. cap.* 10. per Gallias, de quibus prædicta *Notitia*, & *d. lex vnica*, *ſup. de Conſul. & Præſid.* tandem & per Africam, cuius vt mentio fit in eâdem *Notitiâ*, ita & ad eandem hæc *lex* propriè pertinet, quod ex ſubſcriptione colligitur.

¶ De multâ, quod ſubijcitur, ſuperfluæ appellationis, id explicabit *lex* 50. *&* 65. *inf.* Ac nominatim de appellatione ab executione non admittenda, dicetur *titulo*, *Quorum appellat.* & quidem ſpeciatim *l.* 25. *eius tit.* quæ eiuſdem eſt Imperatoris, & ad eandem *Africam* pertinet.

¶ Tandem obſeruandum, de appellatione à Comite Ærarij, & Rationali nouem *hoc titulo* conſtitutiones occurrere, putà *legem* 14. 18. 28. *ſup.* hanc *l.* 39. & *l.* 41. 45. 46. 49. 68. *ſeu vltim.*

¶ *A qua* SENTENTIA *appellari poſſit.*

XL. * Idem″ AAA. ad Baſilium″ Com. S. L.

OMNEM, quæ de libello″ ſcripta recitatur, dici volumus, atque eſſe *ſententiam*: atque ab eâ prouocationis auxilia quiſquis efflagitat, ad Auditorij″ Sacri venire iudicium; neque illic ex præiudicio″ pœnam vereri, ſed appellationis iniuſtæ iuſtæve diſcrimen competenti ſubire luctamine.″ ¶ Præter ea, quidquid in cunctis cognitionibus, atque conflictibus, libelli″ abſque documento & recitatione decernitur, *Præiudicij* loco iuſtè ac probabiliter putatur; atque ab eo, ſi vel vocem″ quiſquam prouocationis obiecerit, vel libellum, diſputatione non indiget, qui in″ certa atque manifeſtâ præiudicij″ condicione″ teneatur, eúmque confeſtim ab eodem Cognitore exigi conueniet, ac teneri. Dat. prid. Kal. Septemb. Merob. II. & Saturnino CONSS. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ *Id.* Imppp. VALENTINIANVS, *Theodoſius & Arcadius*: iam enim Gratianus obierat. Vide *Chronicon Theodoſ.*

″ *Baſilio* huic Comiti S. L. inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 101. *ſupr. de Decurion.* imò & A. 371. *lex* 1. *ſup. qui bonis ex cedere*: Ex quarum ſubſcriptionibus *PP. Romæ*: Item, *Dat. Rom.* apparet, fuiſſe eum Com. S. L. per Occidentem. Et ſanè hic ipſe *Baſilius* eſt, de quo Symmachus *lib. 10. ep. 47.*

″ Hac de re vide peculiarem *ſup. Titulum, lib. 4. de ſententiis ex periculo recitatis*, & ſpeciatim ad hanc ipſam rem & mentem *leg. 1. & 4. eius tit.*

″ Comitis

" Comitis S.L. *Auditorium ſacrum* his peculiariter indicatur.
" Id eſt pœnam præiudicialem & multam, de quâ *l.* 50. 65. *inf.*
" *Luctamen* vid. Gloſſ.
* Altera *huius l.* ſententia *de appellatione à præiudicio.* Interim *hic* ita lego: *Præter ea.*
" *Abſque libelli documento.*
" Vide ſuper hoc *l.* 7. *ſup. h. t.*
" *vox* prouocationis, ſeu appellationis *h. l.* & *l.* 58 *inf.* & *l.* 9. *quorum appellat. l.* 5. *inf. de conſu:* v. Symmachum, 10. *ep.* 29. 55.
" *x. Quin certa.*
" Id eſt multæ præiudicialis.
" Et condemnatione, ſeu multa.

COMMENTARIVS.

A SENTENTIA tantùm DEFINITIVA appellatio vt interponi poteſt, non autem à præiudicio, (de quo poſteriore *ſuo tit. infrà, Quorum appellationes non recipiuntur* :) alioqoin à præiudicio appellanti pœna impoſita eſt, de quâ pœnâ *ibidem* plenius: ita quonam charactere, quâ notâ, definitiua Senteotia à Præiudicio internoſci queat, *hâc l.* à Valeotiniano Iun. definitur; Nempe, ea demum *definitiua* eſt, quæ de libello ſcripta recitatur. Neque enim vltima definitio ſeu ſeotentia niſi de ſcripto recitata dici poteſt, de quo fuit Titulus peculiatis *ſup. lib.* 4. adeò vt neque *ſententiæ* nomen mereatur, nec ab ea appellari neceſſe ſit. *Præiudicium* verò id iuſtè & probabiliter putatur, quod in cunctis cognitionibus & conflictibus abſque libelli documento & recitatione decernitur. Denique ſolo libello ſeu ſola ſcriptura ſeotentia à præiudicio hîc ſeceroitur, atque adeò liquet, præiudicium ex ſcripto non recitatum. Quod tamen eidem Valentiniano Iun. diſplicuiſſe videtur: vt coniicio ad *l.* 44. *inf.* ex eius legis collatione cum *l.* 4. *ſup. de ſentent. ex lib. recit.* collatâ vtraque cum epiſtola Symmachi, *lib.* 10. *ep.* 29.

¶ Quod hypotheſin *huius l.* attinet, pertinet ea propriè ad *cauſas fiſcales*, vt ea eius Inſcriptione diſcimus; eſt enim ea data ad *Baſilium Com. S. L.* cui inſcribitur alias *lex* 1. *ſup. qui bonis cedere: lex* 101. *inf. de decurion.* cuiuſque meminit Symmachi *lib.* 10. *ep.* 47. vbi ait: *eum non pepercisse perſonis Iudicum*; vti diſcimus ſecundò ex *ipſa leg.* collata cum inſcriptione Comitis S. L. *ſacrum auditorium* fuiſſe id eſt vice ſacra iudicaſſe deque appellationibus cognouiſſe: quod docuit quoque *lex* 28. & 29. *ſupr.* & *lex* 45. 46. *inf.*

¶ *In* FISCALIBVS *cauſis ad quos appellari & intra qua* TEMPORA *hac appellatio terminari debeat.*

XLI. * Idem" AAA. ad Ammianum" Com. R. P.

RATIONALES, priuatæ rei cauſis, vel ſacri" ærarij, præſidentes, examen præſente fiſci Aduocatione" ſuſcipiant; ac ſi eorum ſententia fortè fuerit appellatione ſuſpenſa", ad eos Iudices diſceptationis fata trāſeant, ad quos priuatorum hominum cauſæ inferri" ex prouocatione conſuerunt: ita vt ſi ab illis quoque fuerit prouocatum: Manſuetudinis Noſtræ expectetur arbitrium, vel Sinceritate Tuâ, vel Sacrarum remunerationum" Comite, prout ad quem" negotium pertinebit, quid ſuper his de quibus referatur geſtum ſit, ſcribtis currentibus, inſtquente, vt ſiue athuc ſupereſt" noſtra cognitio, Manſuetudinem Noſtram factâ ſuggeſtione commoneat", ſiue adquieſcentibus partibus terminum negotio datum eſſe conſtiterit, plenam rei inquiſitionem notitiámque eius accipiat. ¶ Sanè Tempora tantùm volumus priuatis fiſcalibúſque cauſis non eſſe communia, vt antiquo iure fiſcalia negotia intra duos menſes in eadem prouincia, intra quatuor in contigua, intra ſex in tranſmarina", dicantur." PP. XVII. Kal. Ian. Merob. II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* *L. Rationales* 4. *Cod. de Aduoc. fiſci.* Continetur vnica eáque prima *huius leg.* ſententia, cæteris omnibus præfectis.
" Putà *Valentinianus, Theodoſius Arcadius*; quos & *ſuperiores l.* inſcribendos oſtendi: quare malè, etiam *Cod. Iuſtin.* inſcribuntur Gratianus, Valentinianus & Theodoſius.
" An hic Ammianus Marcellinus. Hiſtoriarum ſcriptor? minimè, etſi tempora conueniunt. An verò is de quo Symmachus *lib.* 10. *ep.* 49. vid. quæ ſcripſi ad *l.* 5. *ſup ad leg. Iul. Repet.*
" Id eſt Sacrarum remunerationum, vt mox vocantur, ſeu ſacrarum largitionum.
" Id eſt Aduocato.
Appellationis huic effectus, hæc vis ſententiam ſuſpendere. *h. l.* & *l.* 62. 66. *inf. de appellat. l.* 3. 9. *inf. de repar. appell. l.* 1. *ſup. de re iud. l.* 6. *ſup. de Iuriſdict.* Symmachus *lib.* 10. *ep.* 55. *inf. Tunc ſententiam meam Defenſor venerabilis domus inuſitatâ prouocatione ſuſpendit.*
" Siue *Apud duos.*
" Transferri.
" Largitionum.

" Ideſt, quemque.
" Deſideratur uerata appellatione.
" Sinceritas tua vel S. L. Comes.
" *Tranſmarina* prouincia, *hic*, & l. 45. *infr.* Ideſt, Africa: de quo alibi plenè.
" Diminantur.

COMMENTARIVS.

De Fiscalibvs cauſis & Appellationibus à Rationalibvs eſt hæc Valentiniani Iunioris conſtitutio: & ſingularis quidem admodùm: Ea ſcil. Valentinianus Iun. commune quiddam cauſis fiſcalibus cum priuatorum cauſis inducit: quò ſpectat potiſſima huius *legis* pars, idque contra Ius antiquum; Seruato inte antiquo & diſcrimine inter priuata & fiſcalia negotia, circa aliud.

¶ Et initio quidem, quæ pars & ſententia prima eſt *huius l.* id præmittit, cauſas fiſcales priuatæ rei vel ſacri Ærarij, examinandas eſſe à *Rationalibus*, præſente fiſci Aduocato. Quam vnicam ſententiam, reſecatis aliis, Tribonianus conjecit in *l. vlt. Cod. de Aduocat. fiſci*: de quâ *ſuo titulo* iam prolixiùs, *de Aduocato fiſci lib.* 10. *titulo* 15.

¶ Nunc de præcipuo *huius leg.* capite: de Appellationibus inquam in cauſis fiſcalibus à ſententiâ *Rationalis*: de quibus appellationibus à Rationalibus ſunt octo præterea *leges hoc titulo*: *lex* 14. 18. 28. 39. *ſup.* 45. 46. 49. *& l. vlt. h. t.* quidque eâ parte fiſcalibus & priuatis cauſis commune eſſe velit Valentinianus: quid proprium & diſtinctum: Nempe id commune eſſe vult vt in fiſcalibus cauſis non minus quàm in priuatis, appelletur ad eos Iudices ad quos priuatorum cauſæ ex appellatione transferri ſolent, quod & ipſum vult Valentinianus III. *l. vlt. infr. hoc tit.* ideſt, ad Proconſules, Comites diœceſeon, & Vicarios, qui ſcil. vice ſacra cognoſcebant, de quo ad *leges ſuperiores*: & non rectà ad Principes vel ad Comites ſacrarum Remunerationum, Comitem inquam S.L. & R.P. quod hactenùs obtinebat: vt docet *lex* 18. 28. 39. imò & *lex* 40. *ſupr.* & poſtea quoque *l.* 45. 46. 49. *infr.* Et hæc de prima Appellatione. Atenim ſi & ab illis appellatum fuerit, tum ad Principem iri vult, Comite S.L. vel R.P. Principem tantùm de cauſæ merito inſtruente, & ad comple niſſimè referente. Ergo omnem huiuſmodi cognitionem de appellationibus hic adimit Valentinianus Iun. Comitibus S. L. & R.P. Et certè, niſi me fallit animus, Valentinianus Iun. non adeò prono in hos ſtudio fuiſſe hoc tempore videtur: Quos & ſpectabilitatis titulo adhùc decorat *l. vlt. ſupr. ad leg. Iul. Repetundar.* Ac neſcio, an non Macedonius Comes S. L. cui inſcribitur *lex* 39. *ſupr.* An. 381. & Ammianus Comes R.P. cui hæc *lex* inſcribitur, hi illi ſint quos ſequiùs de Republ. meritos, deque his iudicium ſibi delegatum Symmachus ſcribit *lib.* 10. *epiſt.* 49. anno ab hoc proximo 384. Et hactenùs quidem communia fiſcalibus cauſis & priuatis.

Sequitur illis proprium, quod ſecundum ius antiquum his ſeruari vult Valentinianus Iun. Tempora ſcil. definiendis fiſcalibus cauſis, alia quàm priuatis, obſeruanda ſtatuit: Nempe non alio fiſcales cauſæ & appellationes iure cenſendæ ſunt, niſi hactenus, vt his terminandis breuiorem terminum præſcribi publica depoſcat vtilitas: de quibus fuit pariter *lex* 21. 31. *ſupr.* erunt *lex* 45. 46. 64. *infr.* Idque ipſum Prouinciarum diſcrimine ſeruato; putà *einſdem* prouinciæ, contiguæ, tranſmarinæ: Quod in hoc temporum, & dilationum & appellationum negotio, ſolemne eſt: de quo conſulendum *Paratitlon*, & *lex* 13. *in fin. ſupr. de iure fiſci.*

¶ Svperflvam *quoque quandoque appellationem rectè à Iudice admitti.*

XLII.* Idem" AAA. ad Agreſtium Proconſ." Palæſtinæ."

Probamvs verecundiam Iudicantis, ſi ſuperfluam quoque recipiat prouocationem, ne interim reliquum negotium audiret. Dat. prid. Kalend. April Conſtantinop. Richomere & Clearcho Coſs. [384.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Putà, qui duabus ſuperioribus *legibus* reſtituendi ſunt.
" *Conſularis* antea Palæſtinæ præfuit. *l.* 51. *infr. de decurionib.*
" Palæſtina tota ſub vno Proconſule hoc tempore fuit. Sic & Zoſimus *lib.* 4. *pag.* 766 in geſtis Anni 388. Hilarium pariter à Theodoſio M. toti Palæſtinæ præpoſitum fuiſſe teſtatur. Vide & l. 28. *infr. quorum appell.* & *l.* 4. *ſupr. de fiſci debit.* Verùm ea vnâ demum Palæſtina tres Palæſtinæ prodiêre, de quo vid. *leg* 30. *ſupr. de erogat. milit. annona*: *& l. vlt. infr. de Iudais*: dixi ad l. 3. *ſupr. de Protoſtaſia.*

COMMENTARIVS.

Svperflvam appellationem recipientis ſeu admittentis Iudicis verecundiam probat hac Conſtitutione Theodoſius M.

¶ *Superflua* appellatio Cuiacio eſt, non neceſſaria, ſuperuacua, ſuperſtitioſa; putà à ſententiis, quæ eùm ipſo iure nullæ eſſent, appellare ab his nil neceſſe erat. Verùm huic interpretationi quamplurima refragantur. Primum quòd ita dubitationi nullus eſſet locus, imò nullus *huiuſce legis* vſus; admittat enim Iudex appellationem huiuſmodi

non

non neceſſariam, an non admittat, ſubſequeque eſt. Secundò, refragantur illa, *probamus verecundiam iudicantis*: Ecquæ enim verecundia eſt Iudicis non neceſſariam appellationem admittentis? Contra ea ſanè magna eſt Iudicis verecundia, ſi appellationem verecundè magis, quàm iure, conſultò ſuſcipiat: ideſt fruſtrà non iure factam. Tertiò refragantur illa. *Ne interim reliquum negotium audiret*; quibus ſanè verbis apertiſſimè indicatur appellatio moratoria, fruſtratoria, importuna, aduerſus leges, ne videlicet reliquum negotium audiretur: & ſic ab articulo, à præiudicio, ſeu interlocutione, cui alioquin multa præiudicialis poſita eſt.

Et ſanè hoc ipſum ſecundo comprobatur ex gemino Symmachi loco *lib.* 10.*ep.*29. Et quidem hoc ipſo Anno 384. vbi eadem vox VERECVNDA occurrit. *Profiteor*, inquit, *vltrò, quod ſcio Clementiam veſtram poſſe reſcribere*: VERECVNDA *potius, quam iure ſuſcepi prouocationem, non extante ſententia, vt exiſtimarer offenſus libera quidem, ſed* IMMATVRÆ *vocis obiectu, D. Imperator*: & mox *Priſcianus & Polemianus, ad denunciationem* DILATO NEGOTIO *prouocarunt. Et cum ab his ratio quæreretur, alios vocis ſuæ incentores fuiſſe teſtati ſunt, vt geſta literis connexa monſtrabunt. Nec Officium partibus defuit, ad mulctam præiudicij ſuggerendam. Sed* IVDICEM *veſtri ſeculi* DECVIT *vim Conſtitutionis ſacro oraculo reſeruare, cum allegauerint petitores, quod ſe ad* INCAVTAM *prouocationem alienus hortatus intulerit.* Ignaua equidem plerumque Iudicis eſt conniuentia, qui importunam appellationem admittit *l.*26. *infr. quorum appell.* Attamen ſæpè caſus emergunt quibus eam Iudex rectè & *verecundè* admittit: putà CONSVLTÒ ex aliqua iuſtiſſima cauſa, vt in ſpecie Symmachianâ, & proculdio in ſpecie *huiuſce leg.*

Addatur & Tertio loco altera Symmachi epiſtola *lib.* 10. *ep.*41. *Quid poſſint iuſti Principes cul-pare præſentio. In cauſis etiam, quibus momenti reformatio poſtulatur, appellationes recipi non oportet: Sed* CONSVLTO *nunc obiectum prouocationis admiſi, vt in examen Clementia veſtra & inuaſionis indignitas, & modus iudicij perueniret, D. Imperator.*

Addatur & Quarto loco eiuſdem Symmachi *ep.* 46. *lib.*10. In *cauſis appellationum, malo ius poteſtatis infringere, quàm interpretationum dubia ſuſtinere: præſertim conſcius haud iniqua iudicationis* &c. *Tali igitur Conſtantium Suarium* TEMERE *prouocantem, cùm ex Reſcripto Numinis veſtri ſtatum, quem Theodoſius abſenti ademerat, reformaſſem* &c.

Addatur & Quinto loco quarta eiuſdem Symmachi *lib.*10.*ep.*55. *in fin. Nunc ſententiam meam Defenſor venerabilis domus* INVSITATA *prouocatione ſuſpendit. Sed cùm huius rei nullum exemplum Cognitionalis extare ſuggereret, nihilominus ſubiectam* [obiectam] *vocem libenter admiſi, & Relatione ſummatim cuncta complexus, geſtorum quoque documenta ſubtexui.*

Imò addatur Sextò *lex* 44. *infr. hoc tit.* hoc ipſo Anno data, ad ipſummet Symmachum Præfect. V. cuius eadem ſententia eſt: quinimò & ratio ibi additur, quam hùc arceſſi oportet. Quæ cùm ita ſint, apparet, *h.l. ſuperflua appellationis* nomine intelligendam importunam, præmaturam, iniuſtam aduerſus leges. Et ſanè tandem eodem planè ſenſu *l.*39. *ſupr.* dicitur *Eos pœna comitetur, quos Executionem veteris iudicati* SVPERFLVÆ *appellationis obiectu ſuſpendiſſe claruerit.* Denique *ſuperflua* appellatio hîc eſt *eſt fruſtranea*, imò in ſp. *huius l. fruſtratoria* quoque: *Inuſitata* Symmacho *d. lib.*10. *ep.*55. *in fine*: immatura, *lib.*10. *ep.* 29. incauta *ibid.* temerè facta, *lib.*10.*ep.*46.

¶ MVLTÆ *iniuſte prouocantibus quæ imponenda.*

XLIII. * Idem AAA. Merobaudi" Duci Ægypti.

PROVOCANTIBVS multas, niſi ex noſtris decretis, non patimur imponi. Dat. XIII. Kalend. Nou. Conſtantinop. Richomere & Clearcho Coss. [384.]

NOTÆ.

* Et hæc lex abeſt à *Cod. Inſt.*

" *Merobaudes* hic FRANCVS erat, de quo *Francia* noſtra: de aliis Merobaudis v. *Proſopogr.*

COMMENTARIVS.

MVLTAS iniuſtæ appellationis, eas tantum quas Conſtitutiones præſcribunt, imponi vult *hac l.* Theodoſius M. Non vero ex litigatorum ſponſionibus, vel etiam ex Iudicum motu. Nempe olim qui prouocabat, ſponſionem faciebat *Ni iuſtè prouocaſſet*, ſeu cautiones interponebantur, ita quidem vt vel in præſenti multa deponeretur, vel cautionibus promitteretur: de quo peculiaris eſt *titulus*, & quidem octo ſententiis conſtans, apud Paulum, *lib.* 5. *ſent. titulus*, inquam, 33. *de cautionibus & pœnis appellationum*: v. & *l.*6. §. *vlt. Cod. de appellat.* Verùm hac ſponſione ſublatà multa decretis Principum, quam *Præiudicialem* dixêre, conſtituta fuit; cuius multa mentio *hoc tit.* putà *l.*40. *ſupr. l.*50. & 65. *infr.* & *tit. quorum appellat. non recip. lex* 15. 16. 30. Et verò erat ea multa 50. librarum argenti. Eiuſdem meminit & Symmachus *lib.* 10.*ep.*29. & 51. Quare vltra eam multam, decretis Principum conſtitutam, iniuſtè prouocantem multari vetat hâc conſtitutione Theodoſius M. Pœnis videlicet, quod hinc quoque colligimus, legum contenti eſſe debemus, quod tralatitium alioquin eſt in iure.

¶ More vero ſuo ſomniat Reuardus 5. *variar.* 10. cùm id quod de *decretis* hâc *leg.* dicitur, non de decretis Principum, ſed de decretis Iudicum maiorum, de appellationibus videl. cognoſcentium accipit. Apertè enim Theodoſius ait, *ex noſtris decretis*, pro quo *d. l.*65. *infr.* dicitur *quæ priſcis ſanctionib. continentur*: Et *decreta* hoc æuo paſſim

de Imperatoriis: vid. vel Symmachum. Rurſum illis, quas modo laudaui, legibus conteſtatiſſimum eſt, multam præiudicialem conſtitutionibus Principum definitam fuiſſe. Tandem non Iudices ad quos appellatum hanc multam impoſuêre, quod credidit Ræuardus, verùm ipſe Iudex à quo: quod docebunt, *lex proxima*, *lex* 10. *ſupr. lex* 50. *&* 60. *infr. hoc tit. &* l. 15. 16. *&* 30. *infr. quorum appellat*. Sed & Symmachus, *locis prædictis*.

¶ Eſt verò, quod notandum, hæc *lex* de Appellatione à Iudice militari, putà à *Duce*, vt ex Inſcriptione diſcimus.

¶ *A* PRÆIVDICIO *quoque appellationes admittendæ.*

XLIV. * Idem AAA. ad Symachum" P.V. Poſt alia.

OBIECTA" appellatione, etiamſi à præiudicio interpoſita dicatur, vel ad Nos", vel ad Cognitorem ſacri auditorij ſolemniter cauſa mittatur: Cùm, ſi ea prouocatio aduerſum" leges fuerit emiſſa, facilè poſt iudicium Sacri Examinis, ab huiuſmodi litigatoribus multa poſſit exculpi. Dat. III. Kal. Decembr. Med. Richomere & Clearcho Coſs. [384.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem *huic* omnino videtur *lex* 4. *ſupr. de ſentent. ex peric. recit.* de quo mox plura.

" *Symmachus Præfectus Vrbi*, hic ille eſt, cuius extant hodie Epiſtolarum *libri decem* & ad cuius Præfecturam pertinent pleræque *Epiſtolæ lib.* 10. Imò Componenda hæc *lex* omnino videtur cum eius *Epiſtola* 29. *lib.* 10. de quo mox.

" *Subiectam*, ita vocem prouocationis vocat Symmachus *lib.* 10. *ep.* 55. *in fin.*

" Si à Cognitore ſacri auditorij fuerit iudicatum.

" Ideſt ſuperflua: de quo ad *leg.* 39. *&* 42. *ſupr.*

COMMENTARIVS.

A PRÆIVDICIO quoque appellatio hoc Valentiniani Iun. ad Symmachum P.V. reſcripto, non modò vt *lege* 42. *ſupr.* admittitur, verùm iam admitti ex neceſſitate Iuris iubetur. Neque dubito hoc Valent. Iunioris reſcriptum, emiſſum ad ipſiuſmet Symmachi *Epiſtolam* 29. *lib.* 10. Cuius partem etſi ad *l.* 42. *ſup.* cuius quoad cætera idem ſenſus eſt, laudauerim, hic tota tamen eſt exſcribenda, emendata prius eius inſcriptione: Nam *Valentiniano* ea inſcribi debet, quo alioquin mendæ genere laborant complures eius Epiſtolæ: *Profiteor verò, quod ſcio Clementiam veſtram poſſe reſcribere: Verecundè potius quàm iure ſuſcepi prouocationem* [ad me factam] NON EXTANTE SENTENTIA: *Ne exiſtimarer offenſus libera quidem, ſed immatura vocis, obiectu, D. Imperator: Nam cum inter proximos Emphaſij C.V. itemque heredes ſcriptos, qui olim* BENEFICIO PRÆTORIS *corporibus defruuntur, ſuper teſtamenti iure actio verteretur, & ſententiam de poſſeſſione impatienter exigerent, quibus ab inteſtato bonorum poſſeſſio minimè competebat, quod heredibus ſcriptis ſecundum tabulas docebatur indulta, Priſcianus & Polemianus ad* DENVNCIATIONEM, *dilato negotio prouocarunt. Et cùm ab his ratio quæreretur, alios vocis ſuæ incentores fuiſſe teſtati ſunt, vt Geſta litteris connexa monſtrabunt. Nec Officium partibus defuit ad* MVLCTAM PRÆIVDICII *ſuggerendam. Sed Iudicem veſtri ſeculi decuit, vim Conſtitutionis ſacro Oraculo reſeruare, quam allegauerint petitores, quid ſe ad* INCAVTAM *prouocationem alienus hortatus impulerit.* Igitur timidè ſcribenti Symmacho, id quod *hac l.* continetur, reſcribit Valentinianus. Ratione etiam ſubditâ, quod multa nihilo ſecius poſt iudicium appellationis exigi poſſit ab eo qui à præiudicio immaturè & ſuperfluè contra ius appellauit.

¶ Et hæc de appellatione à præiudicio admittenda: Nam viceuerſa ſtatuit Valentinianus Iun. vt ſi ſententia ex libello data non fuerit, ab ea appellare nil neceſſe ſit: quod altero capite quod *huic legi* coniungendum eſt putà *lege* 4. *ſupr. de ſentent. ex peric. recit.* ad eundum Symmachum reſcripſit.

¶ Proinde in vniuerſum his duabus *legibus* hæc Valentiniani Ion. mens eſt: Quaſcunque tandem ſententias, etiam interlocutorias & præiudiciales appellationis remedio ſuſpendi poſſe, ſi modò ſcriptæ ſint; nam alioquin, ſi de libello recitatæ non fuerint, nil neceſſe eſſe appellare.

¶ Quâ parte duo aduerſus ius quod hactenùs obtinuit & ipſemet probauerat, conſtituuntur: non modò ſcil. vt à præiudicio appellari poſſit, quod hactenus ius non fuit; verùm etiam, ſi benè iudico, vt præiudicialis ſententia ex libello daretur, quod antea ius non erat, vt docuit quidem *lex* [illegible] *ſup. hoc t.* Et ſanè, alterum alterius conſequens eſt (quod & *d. lex* 40. oſtendit) vt à quo appellari poteſt, id libelli documento & recitatione decernatur.

¶ *De* Fiscalibvs *cauſis & appellationibus in his: ad quem facienda ſint & intra quæ tempora peragenda.*

XLV. * Idem AAA." & Arcadius A. ad Pelagium" Com. R.P. Poſt alia.

CVm poſt ſententiam Diſcuſſoris", vel Rationalis fuerit prouocatum, ad Sinceritatem Tuam negotium transferatur, vt ſi mediocritas negotij, aut longinquitas Regionis ad iudicium tuum litigatores venire non patitur, Iudici" prouinciæ, quem ipſe probaueris, negotium deleges. ¶ Appellationes * verò Tranſmarinæ" in iudicio tuo intra anni agantur ſpatium: de contiguis & non longè poſitis prouinciis appellationes intra conſtituta iure † tempora peragantur. Dat. XV. Kalend. Mar. Med. Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* *Lex cum poſt* 20. *Cod. eod. tit.* Iungenda autem huic eſt *lex* 29. *infr. quorum appell.* ſeu *lex* 7. *Cod. eod. tit.*
" Inducendum tertium *A.* ac proinde tribuenda hæc lex *Valentiniano, Theodoſio & Arcadio*: paruet vt *lex* 40. 41. 42. 43. 44. *ſupr.* vid. Chronolog.
" *Pelagius* Comes R.P. ſub Valentiniano Iun. *h.l. & d.l.* 29.
" De *Diſcuſſore* agitur *d.l.* 29. Fuit & *lex* 36. *ſupr. h.t.* & peculiaris *Titulus de diſcuſſorib. hoc eod. lib tit.* 26.
" *Iudicio Rectoris prouinciæ*, ita *Cod. Iuſt.*
* Sequentia recidit Tribonianus.
" *Tranſmarinæ* prouinciæ hic & *l.* 41. *in fin. ſupr.* ſunt Africæ, de quibus alibi plenè.

COMMENTARIVS.

ADiscvssoris (de quo *l.* 36. *ſupr.* quoque: & ſuo tit. ſupra) vel Rationalis (rei priuatæ ſcil.) ſententia definitiua ſcil. (neque enim ante eam appellare licet, *l.* 29. *infr. quor. appell.* quæ velut eiuſdem Conſtitutionis pars, *huic* iungenda eſt) ad Comitem R.P. appellari iubet hac Conſtitutione Valentinianus Iun. De quibus alioquin Appellationibus à Rationalibus, quàm variè ſe ſe habuerint, ſunt *hoc titulo* octo præterea *leges*, putà *lex* 14. 18. 28. 39. 41 *ſup. hac lex & l.* 46. 49. *vlt.* Itemque à Diſcuſſoribus *lex* 36. *ſupr. & l.* 11. *infr. quorum appellat.*

¶ Cæterùm, appellatione ad *Com R.P.* factâ, duo ei *hac lege* iniunguntur. Primùm, vt negotium ſeu appellationis cognitionem Iudici prouinciæ duobus caſibus deleget, ſi videl. mediocris ſit cauſa, vel litigatores in longinqua regione verſentur. Quod ſingulare admodum eſt: putà vt cognitio de appellatione delegari poſſit, cùm aliàs quæ ſpecialiter *lege* aut *Conſtitutione* tribuuntur (cuiuſmodi eſt factum Iudicium ſeu de appellationibus cognitio) delegati non poſſint. Verùm hanc exceptionem extorſit publicæ vtilitatis ratio; vbi tamen & conſtitutione adhuc opus fuit. Nempe & in mediocribus cauſis, facilius aliquid de iure ſolemni remittendum & ſubditis hactenùs conſulendum eſt, ne longinquis peregrinationibus atterantur.

Secundò & tempora appellationum peragentum pro diuerſitate prouinciarum *hac lege* definiuntur, pariter vt *l.* 41. *ſup. & l.* 46. *&* 64. *infr.* Ita quidem vt tranſmarinæ appellationes, ex Africa videl. non vltra annum protrahantur. Et hanc *huius legis* partem recidit Tribonianus; eò quod alia iam tempora appellationibus peragendis ſtatuta à Iuſtiniano: de quo vid. *tit. Cod. de temporib. appellat.*

¶ *De* Fiscalibvs *cauſis & appellationibus, intra quæ* Tempora *ea noſci debeant.*

XLVI. * Idem AAA. ad Florentium" Com. S.L. Poſt alia.

CVm ſuper fiſcali debito emerſerit prouocatio, in eâdem prouinciâ vicenſimo die negotij merita noſcenda ſunt: ita vt ſecundum generalis arbitrium ſanctionis † XL. dierum ex contiguâ prouincia ſpatia ſufficiant. Dat. VII. Kal. Decembr. Aquil. Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi *lex* 30 *infr. quor. appellat.*
" *Florentius* Comes S.L. ſub Valentiniano Iun. vocatur *Florentinus d.l.* 30. *& l.* 4. *Cod. de agricol. & mancip. dom.*
† De quâ *leg.* hoc accipiendum ſit, mox videbimus.

NOTÆ

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS appellationibus modum conſtitutione ſua ponit Valentinianus Iun. *hâc l. & l. 30. infr. quorum appell. non recip.* quæ huc enaſſanda eſt: Quænam, inquam, fiſcales appellationes admittendæ non ſint: Nempe euidentiſſimorum debitorum, *d. l. 30.* Item, intra quæ tempora finiendæ ſint: nempe in eadem prouincia intra dies 30. in contiguâ intra 40. Firmata hâc in re anteriore ſuper hoc ſanctione generali. Quibus verbis indicare mihi videtur ſuammet ipſius, ante trimeſtre conſtitutionem latam: putâ *legem 13. ſupr. de iure fiſci.* vbi ad hanc rem plura. Etſi & aliæ quoque concurdent Conſtantij Imp. putà lex 21. *&* 28. *ſupr.* Alioquin de appellationibus in fiſcalibus cauſis, & à Rationali, octo præterea *leges* hoc *titulo* occurrere obſeruandum eſt: puta *leg.* 14. 18. 28. *39. 41. 45. ſupr. hanc leg.* & *l. 49.* & *l. vlt. infr.*

¶ RELATIONE *ad Principem facta, quando litigatoribus ad Comitatum proficiſci liceat.*

XLVII. * Impp." Valentinianus, THEODOS. Arcadius AAA. Cynegio PF. P.

CVM antea ſit conſtitutum, † vt Conſultationem Iudicis', ad Comitatum ſacrum miſſam, litigatorum nemo ſequeretur, hoc integrâ deliberatione ſancimus, vt ſi ad Conſultationem anno decurſo non fuerit aliquâ ratione reſponſum, litigatores, quorum intereſt, collectis omnibus Geſtis, & ipſius Relationis exemplis, veniendi ad Comitatum Noſtræ Serenitatis habeant liberam facultatem. Dat. VII. Kal. Feb. Conſtantinop. Honor. NB. P. & Euodio Coſs. [386.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.* Fit eius mentio *leg. 54. infr.* Concordant huic legi, *lex 34. ſupr. leg. 54. & 66. infr.*

" *35. Idem AAA.*

† Putà *lege 34. ſupr.*

COMMENTARIVS.

RELATIONE ſeu Conſultatione ad Principem à Iudice miſſa, litigatores, ad Comitatum Principis venire à Valentiniano Seniore prohibiti fuerant indiſtinctè, *l. 34. ſupr.* quam hæc indicat, vbi & rationem eius rei, veram ni fallor reddidimus: Verùm *integrâ* ſeu noua, iuſta deliberatione, perpenſa, & maturâ, *modus* quidam hoic rei à Theodoſio M. nunc adhibetur, quem & ipſum probauit poſteà Honorius filius ipſius *l. 54. infr.* Sed & nepos Theodoſius Iunior *l. 66. infr.* putà, vt ſi reſponſum Principis intra annum non fuerit elicitum, litigatores, tum demum ad Comitatum venire poſſint, vnà cum Geſtis omnibus & exemplo Relationis. Nempe vt ſuo marte huiuſmodi cauſas ad Principem delatas Principes ipſi decernere voluerunt, non autem commonitione litigatorum (vt loquitur *d. l. 54.*) non per emendicata ſuffragia Potentiorum & Palatinorum; ita viceuerſa in litigatorum necem id cedere noluerunt, ne alioquin moras nectentibus ſcriniariis, alterutro litigatorum agente, vel etiam Iudice ipſo qui retulit, litis deciſio protrahatur, ſpeſque adeò litigatorum eluderetur: & vt in non abſimili re loquitur *lex 55. infr. ne litigator ſub conſultationis ambiguo iugi expectatione pendeat.* Et ſic hâc ratione & Integritati & Celeritati iudicij Principalis conſultum fuit.

¶ REVOCARE *appellationem non licere.*

XLVIII. * Idem AAA. ad Euſignium PF. P."

REVOCARE appellationem ſuam vnicuique minimè permittatur, ſed Sacro" Auditorio totius negotij examinatio reſeruetur. Quòd ſi hâc lege neglecta gratiam fuerit" appellationis, & ipſe quinquaginta libras argenti, & eius Officium parem ſummam condemnationis" inferre cogetur, Dat. XIV. Kal. Iun. Med. Valentiniano A. III. & Eutropio Coſs. [387.]

NOTÆ.

NOTÆ.

" Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* *Hanc leg.* indicat *lex* 56. *infr.* ex qua deformata eſt *lex* 28. *C. eod. tit.*
" *Enſignius* PP. Italiæ ſub Valentiniano Iun. v. *Proſopogr.* & ibi Symmachum.
" *Sacrum Auditorium* idem, Iudex appellationis. v. *Gloſſ. Theod.*
" *Siuerit*, ideſt, gratiam fecerit.
" *Condemnationis*, ideſt, Multæ: de quo ſupr. plenius ad *l.* 38.

COMMENTARIVS.

RENVNTIARE appellationi, ſeu reuocare appellationem ſuam, indiſtinctè nulli licet, ex hac Valentiniani Iun. conſtitutione. Verum temperamentum ei poſtea quoddam adhibitum *l.* 56. *infr.* vbi dicam plenius. Imò indiſtinctè appellationem reuocandi poteſtatem poſteà fecit Iuſtin. *l.* 28. *C. de appell.* quæ ex *d. l.* 56. alioqoin à Triboniano deformata eſt. Sanè illud, quod *hac leg.* cauetur vitilitigatoribus compeſcendis conſtitutum fuiſſe videtur vt ita à temerariis appellationibus reuocarentur. Deliberandum ſcil. diu & ſerò, vbi ſera pœnitentia eſt. Sanè & Papouius *lib.* 19. *Arr. t.* 1. *n.* 18. teſtatur, in prouinciis conſuetudinariis appellantes multâ temerariæ appellationis teneri, quamuis intra octiduum (quod alioquin in prouinciâ iuris ſcripti licet) appellationi renunciauerint, idque ad cohibendam appellantium contumaciam: Sed & Guido Papæ *q.* 436. *n.* 36. notat, in Delphinatu renunciantem appellationi ſuæ condemnandum in expenſas venire: vid. & Innocent. *c. ex parte, de reſcriptis.* Igitur in eo, *hanc leg.* ſeruat Patria conſuetudinaria: *Legem* verò 56. patria iuris ſcripti. Et habet ita vtraque ex *hoc Codice Theodoſiano* præiudicium, quo ſeſe tueatur.

¶ A RATIONALI *Urbis Romæ, ad quem appelletur.*

XLIX. * Idem AAA. Albino P.V." Romæ.

IN negotiis, quæ in Vrbe venerabili, noſtri patrimonij nomine, ventilantur, id iuris tulimus, vt ſi ducentarum librarum argenti negotium quod agitur, ſummam æſtimationémque tranſcendit, à Rationalis" ſententiâ prouocantes, Comitiuæ priuatarum" ſequantur examen. Si verò intra præſtitutum modum, litigij ſumma ſe cohibet, Sublimi Eminentiæ Tuæ Sacrum noſtri numinis iudicium delegamus. Dat. VIII. Kal. Aug. Rom. Timaſio & Promoto Coss. [389.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem illi *lex vlt. C. de ſeruis fugitiuis*, ſi modò ſubſcriptio vitio caret. Nam ſi argumenti ratio ſpectatur ea potius iungenda videatur *legi vnic. infr. de mancipibus.* & *leg.* 5. 6. *infr. de Suariis.*
" *Albinus* P. V. Romæ ſub Theodoſio & Valentiniano Iun. A.D. 389. 390. vid. *Proſopogr.*
" Ideſt, rei priuatæ.
" Vrbis Romæ, & Regionum ſuburbicariarum.
" *Priuatarum* abſolutè, pro rerum priuatarum, de quo ſuprà.

COMMENTARIVS.

A RATIONALIS Vrbis Romæ (de quo fuit quoque *lex* 14. & 18. *ſup.*) ſententiâ de re priuata Principis, ad quem appellari debeat, *hac Conſtitutione Theodoſio-Valentinianeâ* definitur: à Rationalis inquam Vrbis Romæ ſententiâ: Nam de aliis Rationalibus, appellationibúſque ab iis, fuère *lex* 28. 39. 45. 46. *ſup.* etiam, & *lex* 49. & *l. vlt. infr. h. tit.* Et ſic Nouem in vniuerſum de appellatione à Rationalibus *hoc Cod.* leges occurrunt. Igitur à Rationali Vrbis Romæ appellatio partim ad Præfectum Vrbis hîc conſtituitur: ad illum videlicet, ſi 200. libras argenti negotium excedat: vt ita maioris meriti negotium ſuo & naturali Iudici ſeruetur: Eſt enim Comes R. P. naturalis ſuperior Iudex Rationalis: vtpote ſub cuius diſpoſitione Rationales eſſent: vid. vel *Notitiam Imp.* Ad hunc verò, Præfectum inquam Vrbis: ſi eam ſummam non exeedat. Quod inter cæteras Præfecti Vrb. *prærogatiuas*, quibus Vrbici Magiſtratus dignitas aucta, cenſeri quoque oportet. Quinimò Symmachus *lib.* 10. *ep.* 55. ante hanc conſtitutionem, recentem Valentiniani Iun. puto ſanctionem allegat, quâ appellationes à Rationali vrbis Romæ, Præfecto Vrbis commiſſæ fuerant. *Vnus*, inquit, *& ſolus poſt humanam memoriam Rationalis* [Baſſianus] *emerſit, qui exemplum nouæ iudicationis induceret. Hinc* [*à iudicatione Rationalis*] *orta eſt prouocatio. Quæ* [prouocatio] *vbi Auditorium ſacrum* [Præfecti vrbis] *(decreto etiam veſtræ legis) intrauit, rurſus eludendi iudicij cauſa propoſitum eſt inane commentum: vt ab Illuſtri Viro priuatarei Comite* DELEGATA *cognitio diceretur Rationalis examini, atque ideò rurſus ad eiuſdem iudicium debere transferri; Cum omnis quæſtio ex precibus Martiani dudum Protectoris, & veſtra Clementia largitate deſcendens, Sacro potius Auditorio ex prouocatione competeret: accedente etiam proximâ Sanctione, quæ indiſcretas huiuſmodi appellationes, ſedi, quæ vicem Principum tuetur* [ideſt, Præfecturæ vrbanæ] *priſco iure commiſit. Examinatis igitur om-*

nibus, pronunciaui bona obnoxia non eſſe. Reſcripto. &c. Quanquam in ſpecie Symmachi non de tributis & rebus fiſci principaliter agitur, verum de iudicio cauſáque ciuili, de hæreditate, inquit, vtrùm ea ad ſcriptum hæredem aliquem pertineat. Illud non prætereundum, illam Symmachi *epiſtolam* malè referri à CL. Intereo ad appellationes à Præfecto Vrbis. De aliis Præfecti Vrbis prærogatiuis in negotio appellationis, dixi ad *leg.* 18. *ſupr.*

¶ Hîc interim exemplum habemus Appellationis ad Iudicem, ad diuerſos Magiſtratus pro diuerſitate ſummarum. Item exemplum habemus appellationis ad Iudicem non adeò ſuum, propter ſummæ mediocritatem: & quidem ex ſingulari Principis delegatione.

¶ Hæc verò inter alias Theodoſij Magni *lex* eſt: quibus Romæ poſitus, poſt *Maximum* deuictum, Vrbis Romæ dignitati, negotiis, cauſiſque conſultum iuit: & quidem conſtitutionibus ad hunc Albinum Præfectum Vrbis datis, quas repetere licet ex *Chronic.*

¶ Ante Sententiam *appellantis pœna.*

L. * Idem" AAA. Victorio" Proconſ. Aſiæ.

EVM, qui Procuratorem ſuum cum appellatione, ante ſententiam aduerſùm ſe latam, ad iudicium dirigit, Iudiciariâ auctoritate iubemus præiudicialis mulctæ excipere ac ſuſtinere iacturam. Emiſſa" prid. Non. April. Conſtp. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.*

" Id. Imppp. Theodosius, *Arcadius & Honorius.*

" *Victorius* Proconſul Aſiæ ſub Theodoſio M. cui *duæ præterea Leges* inſcribuntur, *lex* 4. *ſupr. de Cognitorib. & procurator.* & *lex* 5. *ſupr. de reuoc. donat.* quas putet quis cum *hac l.* coniungendas.

" *Emiſſa.* Similis ſubſcriptio *l.* 30. *ſupr. de Numerar. l.* 9 *ſupr. de Agentibus, l.* 11. *de diu. off. l.* 112. *infr. de decur. Nouella Theodoſ.* 23. De qua in *Prolegomenis.*

COMMENTARIVS.

PRÆMATVRE & ANTE SENTENTIAM aduerſum ſe latam, ſeu à futuro grauamine, vt nemo appellare poteſt, quinimò ita appellanti multa propoſita eſt (quod & in Francia obtinet, vt docet Appendix 1. *ad* 19. *Arreſt. Papon. p.* 1.) ita quoque eandem multam ſuſtinere cogitur, qui Procuratorem cum appellatione ante ſententiam aduerſum ſe latam ad iudicium mittit: Neque enim quicquam intereſt, ipſe ante ſententiam appellet, an verò procuratorem ad id faciendum mittat: putà vt à *præiudicio* ſeu *interlocutoriâ* appellet, atque ideò multa multatur: Quæ *multa præiudicialis*, hac *lege* & iterùm *l.* 65. *infr.* dicitur: quomodo etiam eam vocat Symmachus, *ep.* 51. *lib.* 10. *cùm cauſa violentiâ diceretur, Prouocatio à reis inconſulta proceſſit,* &c. *Tunc Auditorij ſacri Iudex*, inquit, *Rectoris affatu ſuper appellatione eſt conſultus, & præiudicialem multam ſtatuit prouocationibus inferendam.* Atque eodem ſenſu ibidem, *appellationem præiudicialem*, dicit: *Cùm multam*, ait, *didiciſſet exactam, quam decreto ſacri Auditorij appellatio præiudicialis agnouerat.* Idem eam vocat *multam præiudicij*, epiſt. 29. *Nec Officium*, inquit, *partibus defuit ad multam præiudicij ſuggerendam.* De huius autem moltæ modo, vide *l.* 15. 16. *&* 30. *infr. quorum appell. non recip.*

¶ Et Iure Pontificio tamen à grauamine quod veremur necdum ſuſtinemus, appellare licet: *c.* 9. *extr. de reſtitut. c.* 26. *de dolo & contum. cap.* 10. 12. *extra. de appell. cap.* 8. *de appell. in* 6. *prima collectione.*

¶ Respventis *appellationem Iudicis & Officij pœna.*

L. I. * Idem AAA. Apodemio PF. P." II. Illyrici & Ita".

QVIBVS cauſis non eſt prouocatio reſpuenda, iubemus reſpuentem Iudicem" triginta librarum auri, obſecundantem Officij gratiam, quinquaginta eſſe feriendam. Dat. v. Id. Iun. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Anno ſuperiore 392. dicitur *lege* 11. *infr. de Nauicul.* PP. *Illyrici & Africæ*: *l.* 12. 13. *infr. de legatis.* P. P. per Illyricum.

" De hoc dixi plenè *ad l.* 2. *ſupr. de conſtitut. princip.*

" *Multa* ſcil.

COMMEN

COMMENTARIVS.

RESPVENTI Appellantem Iudici eiuſque Officio multa grauiſſima hac Theodoſij M. conſtitutione imponitur, de quâ ipſa ſunt prætereà ſex *hoc tit.* conſtitutiones: Conſtantij *lex* 22. 25. *ſup.* Valentiniani *lex* 33. Honorij *leg.* 58. 59. 60. *infr.*

¶ QVA DE RE *in iudicio appellationis agi poſsit.*

LII.* Idem AAA. Haue Rufine[b] K.NB.

NIHIL, ſub Sacri iudicij[c] examine, de eâ parte negotij debet definiri, de quâ nihil in exordio[d] apud Præſidem, aut inſtitutum fuerit, ac[e] probatum. Dat. IV. Kal. Octobr. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ *huic l.* ſunt *lex* 5 *ſupr de cognitor. & procurat. lex vn. infr. de Carbon. edicto l.* 5. *infr. de liberali cauſa.*

[b] *Rufinus* hic fuit P.P. vt docet *d. l. vn. & d. l.* 5. *ſeu vlt. v. Proſopogr.*

[c] *Sacrum iudicium* eius qui de appellatione cognoſcit.

[d] Ideſt, in prima inſtantia.

[e] *Aut.*

COMMENTARIVS.

DE EA parte negotij cognoſcere, ſententiamve dicere debet Iudex qui de appellatione cognoſcit, de quâ *in exordio* (ideſt, in prima inſtantia) apud Præſidem aut inſtitutum fuit, aut probatum fuit; non autem de ea, de qua nihil in exordio inſtitutum aut probatum fuit. Denique ſuper eodem capitulo, non ſuper *nouo capitulo*, vt loquitur *lex* 4. *C. de tempor. & repar. appellat.* vbi alioquin bono Accurſio aqua hæſit, inquirenti, quidnam ibi eſſet *nouum capitulum*. Atque id eſt, quod etiam vulgo dicitur *Iudicem appellationis excedere Iuriſdictionem ſuam, ſi cognoſcat ſuper non deductis in prima inſtantia*: de quo v. Surdum *deciſ.* 147. *n.* 1. 2. *conſ.* 54. 266. *n.* 13. 14. Menoch. *de retin. poſſ. rem.* 5. *n.* 94. Neque adeò abſimile etiam eſt, quod cauetur *l.* 11. *ſup. h. tit.* litigatorem *in refutatoriis congerere non oportere, quod adſerere in intenſione neglexit.*

Alioquin, quod huic iam contrarium non eſt, ſi quid in agendo negotio *minus* ſe allegaſſe litigator crediderit, quod in iudicio acto (id eſt primæ inſtantiæ) fuerit *omiſſum*, apud eum qui de appellatione cognoſcit, perſequi poteſt, neque *neceſſaria* fortè *res tranſmiſſa* excludenda videtur: vt definitur *l. eos qui* 6. §. 1. *Cod. de appellationib.* Et, vt pariter definitur *l. per hanc* 4. *Cod. de temporib. appellationum*: licentia patet in exercendis conſultationibus (ſeu appellationibus) tam appellatori quàm aduerſæ parti, *nouis* etiam *adſertionibus* vtendi, vel exceptionibus quæ non ad nouum Capitulum pertineant, ſed ex illis oriuntur & illis coniunctæ ſunt quæ apud anteriorem Iudicem noſcuntur propoſitæ. Sed & ſi qua dicta quidem allegatio monſtrabitur, vel inſtrumentum aliquod prolatum, *probationes* tamen illo quidem defuerint tempore, verùm apud ſacros Cognitores ſine procraſtinatione, præberi poterunt, id quoque os admittere oportet. Et rationes adduntur illis duabus legibus: *Quò* inquit, *d. l.* 4 *exercitatis iam negotiis* [id eſt, agitatis] *pleniore ſubueniatur veritatis lumine.* Imp. verò in *d. l.* 6. §. 1. *Votum*, inquit, *gerentibus nobis, aliud nihil in iudiciis quàm Iuſtitiam locum habere*: Hoc ſenſu, Principis deſiderium hoc eſſe, vt in Iudiciis omnia ea admittantur, per quæ Iuſtitia locum habere; vel veritatis lumen haberi poteſt. Non ſunt igitur *leges* hæ huic contrariæ: quam tamen Tribonianus ideò omiſit, quod *ἀνωφέλητον* hæc *ac probatum* accipi poſſe putaret.

¶ De cætero obſeruandum, hanc *legem ἀπόσπασμα* eſſe prolixioris conſtitutionis Thodoſianæ de *proceſſu* iudiciario, tum ſecundæ, tum primæ inſtantiæ, deque perſonis iudicium conſtituentibus, procuratoribus, actoribus, vt docet *d. lex* 5. *ſupr. de cognitor. d. l. vn. de Carbon. d. l. vlt. de liberali cauſ.* quæ *huic* iungendæ omnes.

¶ *A* NOMINATIONE *non ſolemni, appellari nil neceſſe eſſe.*

LIII.* Imppp. Theod.[b] Arcad. & HONOR. AAA. Ennoio[c] Proc. Afric. Poſt alia.

LIBELLIS[d], vel Edictis, factæ, citra[e] conſilium[f] publicum, non valeant[g] Nominationes: de quibus nec appellari[h] neceſſe eſt, ſi ſollemnitas[i] deeſt. Dat. XVIII. Kalend. Iun. Med. Olyb. & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* *L. Nominationes* 27. *Cod. eod. tit.* Iungendæ autem *huic* ſunt quinque *leges*, putà *lex* 141. 142. 143. 144. 145. *infr. de Decurionibus.*
" *Theodoſij* nomen inducendum: vid. *Conſul. Theod.*
" Ab *Ennodio*, vt *Cod. Iuſt.*
" Inuerſa *huius l.* verba *Cod. Iuſt.*
" Ita rectè Tiliana *Citra*: vt etiam habetur *Cod. Iuſt.* Malè in aliis *circa*. Et frequens alioquin harum vocum commutatio, v. g. in *Lex conſenſu* 23. *in pr. π. de appellat.*
" *Concilium* Cod. Iuſt. vtrumque rectè ſuſtineri poteſt: vid. *l.* 84. *infr. de decur.*
" *Valent*, Cod. Iuſt. definitiua Elocutione, non imperatiuâ.
" Superius ſcil. id eſt, ſi non ſolemni conſilio factæ fuerint.

COMMENTARIVS.

De Nominationibvs ad Curiam vel Curialia munera eſt hæc Quarta iam *hoc titulo* conſtitutio, & quidem hæc Honorij; reliquæ enim tres ſunt, Conſtantini M. *l.* 10. 12. *ſupr.* & Conſtantij *l.* 19. *ſupr.* Et hæc quidem pars eſt conſtitutionis Honorianæ prolixioris de muneribus Curialibus, vnde ſuperſunt quinque præterea membra, ſeu *Leges*, putà *lex* 141. 142. 143. 144. 145. *infr. de decurionibus*: quæ proinde *huic* coaſſandæ ſeu coniungendæ veniunt: quæque omnes in eodem argumento verſantur: ac nominatim *lex* 142. quæ Nominationum formam ex parte continet: pariter vt hæc eodem ſpectat. Et ſcil. hæc de forma Nominationum ad Curialia munera; nempe definit Honorius eas fieri ſolemniter *in Conſilio publico*, vel *concilio* (quomodo habet *Cod. Iuſt.*) Nempe tractatu publico, cœtuque Ordinis ſeu Curiæ ciuitatis, quod & ipſum habetur *d. l.* 142. *de decurionibus*: vbi de eo plenè: At non etiam *Libellis vel Edictis*. Libellis vel Edictis factæ nominationes ſunt, quæ fiunt, Edictis Rectorum prouinciarum ſiue libelli hîc idem ſint quod Edicta: ſiue Edicta hîc intelligantur ad libellos: ſuam videl. de rebus ſuis cuique Ordini ſententiarum hâc parte libertatem conſtare oportet, non verò auctoritate Iudicum interturbari: præſertim cùm Curialium interſit, idoneos ad munera curialia nominari, quorum vtique ipſi notitiam maiorem habent. Denique neque vim Iudicum, neque Reſcripti ſubreptionem hâc parte valere vel ſpectari oportet: vt in non abſimili re cautum à Theodoſio Magno Honorij patre in ſpecie *l.* 8. *infr. de Iudæis.*

Quare (quæ iam ratio eſt cur hæc *lex* ſub *hoc titulo* poſita ſit,) ſi libellis vel Edictis citra conſilium publicum, ſolemnitate quam dixi omiſſa nominatio facta fuerit, nominatio hæc in tantùm nulla eſt, vt neque ab eâ appellari neceſſe ſit, (cùm tamen aliàs à nominationibus, ſi quis eas iniuſtas putaret appellare neceſſe eſſet, vt docuerunt *d. lex* 10. 12. 19. *ſup.*) Scilicet ſententia, ac proinde & nominatio, quæ ipſo iure nulla eſt, *cui ſolemnitas deeſt*, appellationis remedio non eget, & citra appellationem inanis eſt: *l.* 1. 4. *ſup. de ſentent. ex per. recit.* *l.* 40. *ſup. h. t.* & *l. C. quando prouocare non eſt neceſſe.*

❡ Relatione *ad Principem miſſa, quando litigatoribus ad Comitatum proficiſci liceat.*

LIV. * Idem AAA." Andromacho P.V."

SI ante" annum Relationi miſſæ, reſponſum Sacra Scrinia non dediſſent, cauſæ litigatoris commonitio" non nocebit." Poſt quod, etiamſi aliqua" Conſtitutio manaſſe monſtratur, quæ, venientes", rei de qua agitur (vt dudùm) amiſſione conſtringit, in" quo ei quæ tempus deſignat, nihil intelligitur detraxiſſe: quia nullam indulti anni nec attigit, nec ſuſtulit mentionem: Atque ideò poſitum" vigorem legum" ſcitáque ſeruabunt, ſi intra annum miſſæ" Relationis, impatientia litigatoris eruperit, vel condicio" præſtituta, vel pœna: Tranſacto autem anni curriculo, nemo venire prohibebitur, quominus à Clementia Noſtra repetat Oraculum", quod lex præſcribta anni definitione diſtulit, non ademit. Dat. VIII. Kal. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordant huic l. *lex* 14. 37. *ſupr.* (quæ & *h. l.* indicantur) & *l.* 66.
" Tolle vnum è tribus *A.* vt iam oſtenſum quoque ad *leg. ſuper.*
" *Andromachus* ſub Honorio P.V. malo, P.P. vid. *Proſopogr.*
" *Intra*, ſed hoc non muto,
" Putabam aliquando, *commeatio*: commeare enim ſeu *venire*, vt hic *hac l.* dicitur, accedere litigatores vetiti ad Comitatum poſt relationem miſſam: verum *commonitio* hîc rectum eſt: *commonitio* ſcil. litigatoris eſt, negotij ſui ſic vt dicam comiodus ſollicitatio in Comitatu, & ſuffragiorum emendicatio.
" π. *Nocebat*: antea ſcil. ſunt enim hæc verba Honorij, conſtitutiones ordine nonnullas recenſentis, mox & eas conculcantis: Et reſtitutionem apertiſſimè ingerunt mox illa: *Poſt quod.* Denique *legem* 49. *ſupr.* indicat.
" Ad Comitatum.
" Hæc conſtitutio non extat: ſed latam eam, poſt *l.* 47. *ſupr.* hæc *lex* apertè oſtendit.
" Ergo in totum: atqui dudum ſeu olim nonniſi medietatem litis æſtimatam inferre cogebatur, *d. l.* 34. *ſupr.*

" π. In

" *¶.In eo, ei.* Nempe conciliat *hác* l. Honorius *legem 47. ſup.* cum poſteriore aliquâ *lege.*
" Priſtinum.
" *¶. Leges.*
" Ab *miſſa Relatione* nil muto.
" *¶. Conditione,*
" Id eſt reſponſum, Reſcriptum, eiuſque iterum ſolicitatio.

COMMENTARIVS.

RELATIONE ad Principem miſſâ, quemadmodum litigatores ad Comitatum venire ab Honorio hâc conſtitutione prohibentur, pariter vt tribus aliis *legibus*: putà *l.* 34. 47. *ſup.* 66. *inf.* ita & poſt annum, (quæ *huius l.* ferendæ occaſio fuit) permittuntur, pariter *d. l.* 47. *&* 66.

¶ *Conciliatorem* porrò agit hâc conſtitutione Honorius. Nam cùm poſt *d. l. 47. ſupr.* quâ litigatoribus poſt annum ad Comitatum venire permiſſum fuerat, alia quædam *lex* (quæ hodie non extat) proceſſiſſet, quâ temporis hæc diſtinctio facta non fuerat, & indefinitè, litigatores ad Comitatum venire poſt relationem vetiti fuerant: atque exinde dubium ortum fuiſſet, num priſtina illa temporis definitio adhuc obtinere deberet, an verò velut ea abrogata cenſenda eſſet, Honorius *h. l.* definit, temporis eam diſtinctionem *annique definitionem* ſiue temperamentum id adhuc obtinere debere: *Quia*, inquit, *conſtitutio illa nullam induli anni nec attigit nec ſuſtulit mentionem.* Scilicet poſteriores leges ad priores trahi oportet, & vt ait Iuriſconſultus in *l. ſed & 28. π. de legib.* ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint. Quare niſi *prioris legis* temperamentum *poſteriore lege* nominatim abrogetur, poſterior *lex* nihil aliud continere videtur, quàm veteris prohibitionis recentationem, non iuris alicuius emendationem. Quod aliò quoque vtiliter traduci poteſt. Neque viteriori explicatione eget hæc *lex*: ad quam acceſſi poſſunt quæ notata ſunt iam *d. l.* 34. vbi & de *pœna* huius rei dixi & *l.* 47. & quæ adhuc notabuntur ad *d. l.* 66. ſummus tantum labor in eâ emendenda & reſtituenda fuit: quæ quatuor locis corrupta erat.

¶ RELATIONIBVS *quando locus eſſe non debeat.*

LV. * Idem" AAA. Meſſalæ. P F. P."

IN negotiis ciuilibus, cùm nihil ſit, quod ante appellationem iudicio Principali" indigeat, agnitis partium Allegationibus", atque penſatis, terminari oportet controuerſias, non duntaxat Conſultatione differri. Neque enim fas eſt, quòd aput infirmum Diſceptatorem", definiendi conſtantiam, prouocantis trepidatio" retardauit, litigatorem ſub Conſultationis ambiguo iugi expectatione pendere. Dat. XIV. Kalend. Iun. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coss. [396.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Inſt.*
" Inducendum & hic multo magis vnius A. nomen, putà Theodoſij, pariter vt *ſex ſeqq. legibus.*
" Meſſala PP. ſub Honorio, & quidem Italiæ. *v. Proſop.*
" V. ſimiliter *leg.* 1. 2. 5 *ſup. h. tit. & l. 6. quorum appell.*
" Id eſt Principis & Imperatoris.
" Vide *Gloſſarium*: & *Symmachum* paſſim.
" Id eſt Iudicem cognitorem.
" *Trepidatio* tumultus, ſtrepitus, motus incuſſus.

COMMENTARIVS.

CONSVLTATIONIBVS ſeu RELATIONIBVS intempeſtiuis Iudicum hâc elegantiſſimâ & grauiſſimâ Conſtitut. quam Tribonianus omittere non debuit, velut eximium mandatorum caput de officio Iudicum, occurrit Honorius Imp. pariter vt occurritur *lege 1. ſup. de relation.* & quidem intempeſtiuis ex nimia Iuris diffidentia, vt in ſpecie *d. legis* 1. vel prouocationis metu & prouocantis trepidatione vt in *huius l. ſpecie*: Igitur Iudices auditis partium allegationibus, ſi nihil ſit, quod Principis cognitione & reſponſo indigeat (quæ ſanè alioquin Relationum cauſa eſt) controuerſias terminare, non conſultatione differre iubentur. Duplici ratione: Primò, *Infirmus* diſceptator eſſe dicitur quem à *conſtantia definiendi*, id eſt iudicandi, trepidatio prouocantis ſeu prouocaturi retardat, vt *hac l.* eleganter loquitur. Non eſt ſcilicet conſtantis Iudicis, ſed infirmi, à ſententiâ dicendâ metu tantùm ſeu trepidatione appellatoris, vel appellationis futuræ dimoueri vel terrore detorqueri, vt ait *lex 6. infr. quorum appell.* non eſt hoc metus iuſtus, qui in conſtantem Iudicem cadere debeat vbi *Trepidatio* eſt ſtrepitus, & metus incuſſus à litigatore Iudici. Quod adiiciendum eſt iis, quæ dicuntur de conſtantis iudicis officio *lege 19. in f. ff. de off. præſid.* Secundò, ſed neque fas eſt, litigatorem poſt nudata iura ſua ſub ambiguo conſultationis iugi expectatione pendere, vt rurſum eleganter *hac l.* loquitur. Proinde & Iudicis officium *hâc l.* inſtruitur, & litigatoribus ſimul conſulitur.

¶ Renvnciare *appellationi an & quando liceat.*

LVI. * Idem" AAA. Nebridio" Proconſ. Aſiæ.

Repvgnantes' priſcorum ſententias Noſtra Serenitas temperauit. Si quis iraque libellos appellatorios ingeſſerit, ſciat, intra" triduum, poſt oblationem legitimam, non ex quo eſt ſententia deprompta, appellatorem 'habere licentiam arbitrium' commutandi", ne iuſtæ pænitudinis" humanitas amputetur. Dat. xi. Kalend. Aug. Conſtantinop. Arcad. iv. & Honor. iii. AA. Coſs. [396.]

NOTÆ.

* *L. ſi quis libellos. 28. C. eod. tit.* Hinc interpolata eſt.
" Inducendum vnum A. nomen
" *Nebridius* Proconſ. Aſiæ ſub Arcadio: Eidem inſcribitur *lex 2. Cod. in quibus cauſis coloni* &c. vbi Nebridius *Comes Aſiæ* dicitur, malè. v. *Proſopogr.* vbi et Heſonymo.
" Prin hæc ſententia à Triboniano reciſa eſt.
" Et hæc vſque ad *habere licentiam* pariter *Cod. Iuſt.* reciſa ſunt.
" Se ſcil. vt etiam Cod. Iuſt. habet.
" Id eſt appellationem retractandi.
" *Pænitudo*, pro pœnitentia, *hic*, & *l. vlt. C. de fer.* Pacuuius Teucro apud Nonium, *Qui deſiderio alienorum pænitudine ſquales ſcapuſque inculta vaſtitudine.*
" *Et ſuos libellos recuperandi*, hoc additum *Cod. Iuſt.*

COMMENTARIVS.

Renvnciare appellationi ſuæ, ſeu appellationem reuocare, etſi Valentiniani Iun. conſtitutione penitùs prohibitum fuerit, *l. 48. ſupr.* vbi v. & quæ dixi: attamen, intra triduum renunciare & ex hic Honorij conſtitutione licet, & vt *hac l.* loquitur, *arbitrium commutare*, id eſt pœnitere, quod ſequentia oſtendunt, ne alioquin in his verbis interpretandis cum Accorſio hæreamus.

¶ Cæterum vnde triduum iſtud computandum ſit, idem Imperator quoque definit: nempe triduum iſtud computandum non à ſententia dictâ, verùm ab oblatione libellorum appellatoriorum, quod vtique maius ſpatium eſt.

¶ Et quidem profitetur Arcadius ſeſe hac parte *repugnantes priſcorum ſententias temperaſſe*: nempe vt exiſtimo, quod è priſcis nonnulli præfractè nullum pœnitentiæ locum darent: ſed *amputarent*, vt *ſine lege* quod vtique fecit Valentinianus Iun. *d. l. 48.* Alij verò effusè locum relinquerent. Quare *temperamentum*, mediæ cuiuſdam ſententiæ, Arcadio placuit, vt appellatorium temeritati vela non laxantis, ita neque *iuſtæ pænitudinis* humanitatem amputantis. Atenim Iuſtiniano contraria ſententia ſedit, putà *quandocunque* appellationi renunciari poſſe: quæ cauſa illi interpolandæ huiuſce *legis* fuit, tridui mentione ſublatâ. Ex conſtitutionibus, ſanè Franciæ quoque intra octiduum appellationi renunciari poteſt, de quo V. peculiarem *Tit. in Arreſtis Paponij libr. 19. tit. 5.* Iure Pontificio appellatio poſt oblationem libelli non reuocatur, *cap. 10 de Electionib. in 6.* Quanquam videri quoque poſſit, *hanc leg.* non alio fine latam ab Arcadio, quàm vt tempus tantum definiret, à quo triduum iſtud iam antea inductum computandum eſſet.

¶ Damnatos *ad ſupplicium per vim à Clericis & monachis eripi non oportere:* Appellare *tamen his licere & ad quos.*

LVII. * Idem AAA." ad Eutychianum" P. F. P." Poſt alia.

Addictos ſupplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli Clericorum", vel Monachorum (eorum etiam quos *Synoditas*" vocant:) per vim atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere: Quibus, in cauſâ criminali, humanitatis conſideratione, ſi tempora ſuffragantur, interponendæ prouocationis copiam non negamus, vt ibi diligentiùs examinetur', vbi contra hominis ſalutem vel errore" vel gratiâ Cognitoris oppreſſa putatur eſſe iuſtitia, eâ conditione, vt ſiue" Proconſul, Comes Orientis, Auguſtalis", Vicarij fuerint Cognitores, non tam ad Clementiam noſtram, quàm ad Ampliſſimas" Poteſtates ſciant eſſe referendum: eorum enim de his plenum volumus eſſe iudicium: Qui, ſi ita res eſt, & crimen exegerit,

exegerit, rectiùs poſſint punire damnatos, &c." Dat. VI. Kalend. Aug. Mnizo, Honor, A. IV. & Eutychiano Coſs. [398.]

NOTÆ.

* *L. 29. C. eod. tit.* & *L. 6. C. de Epiſcop. audient.* Sanè repetitur & pleniùs vt *d. l. 6.* ita *l. 16. ſup. de pœnis.* Iungendæ *huic* ſunt præterea *lex 3. ſup. de his qui ad Eccleſ. conf.* & *32.* & *33. inf. de Epiſcopis.*
" Inducendum & *hac l.* vnius *A.* nomen, quod etiam oſtendunt *leges*, quas *huic* coniungendas dixi.
" Malè *d. lex 20.* & *d. lex. 32.* Præferunt *Cæſareo PF. P.* de hoc *Eutychiano* P.P. vid. *Proſopogr.*
" Hæc *vſque* ad, *per vim*, abſunt à *d. l. 29.*
" Ita quoque *lege 6. C. de Epiſcop. audient.* At *l. 16. ſup. de pœnis* Cœnobitas, de quo ad *d. l. 16.* pleniſſimè dixi.
" Cauſa ſcil. criminalis, διὰ τὸ φονοῦ.
" Ita quoque *d. lege 16.* At *d. l. 29. Cod.* per errorem vel gratiam.
" Si, *d. l. 29.*
" *Præfectus Auguſtalis* ita pleniùs *d. l. 16.* & *d. l. 29.*
" Id eſt Præfectum Prætorio v. & *l. 16. ſup.*
" Quæ continentur *d. l. 16. ſup. de pœn.* &c.

COMMENTARIVS.

A Clericis et Monachis, quibuſcumque tandem, reos criminum damnatos, ſupplicio eripi, per vim vindicari, teneri hac Arcadij conſtitutione (quæ & plenior extat *l. 16. ſupr. de pœn.*) prohibetur: pariter vt Theodoſij M. conſtitutionib. *l. 15. ſupr. de pœnis* & *l. 31. infr. quorum appell. non recip.* Ita tamen, vt appellandi referendique copia relaxetur, & quidem ſi Spectabiles fuerint Iudices (cuiuſmodi *hac l.* quatuor ordine recenſentur) relatione facta ad Præfectos Prætorio & quidem rurſum, in ſpecie *huius l.* ad Præfectum Prætorio Orientis.

¶ Eſt hæc ſcilicet conſtitutio maioris conſtitutionis Arcadianæ portio, quâ vt Eccleſiaſticorum tuitio Reis præberi ab Arcadio prohibita fuit, ita & ipſarum Eccleſiarum aſylum ſeu perfugium, vt ex illis omnibus *legibus* colligere licet, quæ *huic* coniungendæ ſunt. Denique hæc illa *lex* eſt Arcadiana famoſiſſima Eutropij ſuaſu promulgata, cuius meminerunt Scriptores Eccleſiaſtici: Socrates, *lib. 6. cap. 5.* Sozomenus, *lib. 8. cap. 7.* Chryſoſtom. *homilia in Eutrop.* vt pluribus oſtendi ad *l. 3. ſupr. de his qui ad Eccleſ. confug.* quæ inter alias *huic* coniungenda eſt.

¶ De duobus ſaltem hîc videndum eſt: Primum eſt, Clericorum & Monachorum ſiue zelum, ſiue audaciam per hæc tempora eò proceſſiſſe, vt ſupplicio addictos, Iudicibus ſecularibus Optionumque manibus eum ad ſupplicium ducerentur, ereptum irent, per vim atque vſurpationem, eo prætextu ſiue obtentu velut oppreſſa iuſtitia per errorem vel gratiam Iudicis, quod *hæc l.* indicat, vel etiam vt debitoribus tuitionem præberent quaſi replendo ex his Clericorum numero, quod oſtendit *d. lex 16. in f. ſupr. de pen.* vbi hæc plenior extat, & *lex 32. infr. de Epiſcopis.* quæ *huic* pariter iungenda eſt. Quouſque autem audaciæ ea res proceſſerit, etiam ad bellum vſque edocet eadem *lex 16.* quæque ad *eam l.* dixi ex Theodoreto & Chryſoſtomo.

¶ Secundò notetur, (quam *huius l.* ſententiam eſſe putant) appellandi pro damnato Clericis & Monachis ipſis poteſtatem *hâc l.* fieri videri, *humanitatis conſideratione*, ait lex, quam ipſam vrget Auguſtinus, *epiſt. 54. ad Macedonium*, quâ ipſa humanitatis ratione etiam Iuriſconſultus admittit, *l. 6. ff. de appellat.* omnem prouocantem pro ad ſupplicium deſtinato. Ac multò magis interceſſionis & deprecationis Eccleſiaſticis facultas patuit, quod docet *lex vlt. ſupr. de his qui ad Eccleſ.* Sed & Socrates *libr. 1. c. 13.* Sozomenus *lib. 2. c. 23.* idque multis probat Auguſt. *d. ep. 54. ad Macedon.* Nullomodo tamen, vt ad cognitionem ſuam & iuriſdictionem à ſeculari eos transducerent, aut ſupplicia reorum damnarent. Denique hæc, atque his ſimilia, ſigna ſunt Chriſtianæ humanitatis omnem rapientis clementiæ occaſionem, non iudicia capitalia damnantis. Et tamen illud potius quis exiſtimet *hac l.* ipſis reis appellandi facultatem relaxari: ſub Arcadio enim & Honorio reis criminum damnatis appellandi ius fuiſſe docent *lex 58. 60. infr. h. tit.* & *lex vlt. infr. quorum appellat.* Ergo *interceſſioni* illi violentæ in criminalibus Clericorum & Monachorum intercedit hæc *lex*. Nam quod cauſas pecuniarias attinet, in his interuenire omnino Sacerdoti, ſeu interceſſorem ſe præbere vetitum: de quo vid. Ambroſ. 3. *offic. 9.*

¶ Denique tentauit aliquando Cujacius, neque vno loco, Clericos & Monachos liberandorum reorum morem, Gentilium Pontificum exemplo, vſurpaſſe; quorum occurſus ſæpè ad ſupplicium ductos ſeruabat, veluti Veſtalium, & Flaminis Dialis. Verùm id in medio nunc relinquo.

¶ *De* Libertate *appellandi: deque* Iudicis *&* Officii *pœna appellationem reſpuentis.*

LVIII. * Idem" AAA. Theodoro PF. P."

Multorum" querelis excitati", hâc lege ſancimus, Vt ſi quis, prouocatione interpoſitâ, ſuſpecti Iudicis velit" vitare ſententiam, in hâc voce" liberam habeat poteſtatem, nec timeat contumeliam Iudiciorum": cùm & ab ipſâ iniuriâ poſſit facilè prouocare, permiſſum" ſit." Sciant igitur cuncti, ſibi ab iniuriis, & ſuſpe-

ctis

de Imperatoriis: vid. vel Symmachum. Rurſum illis, quas modo laudaui, legibus conteſtatiſſimum eſt, multam præiudicialem conſtitutionibus Principum definitam fuiſſe. Tandem non Iudices ad quos appellatum hanc multam impoſuêre, quod credidit Ræuardus, verùm ipſe Iudex à quo: quod docebunt, *lex proxima*, *lex* 10. *ſupr. lex* 50. *&* 60. *infr. hoc tit. &* *l.* 15. 16. *&* 30. *infr. quorum appellat.* Sed & Symmachus, *locis prædictis*.

¶ Eſt verò, quod notandum, hæc *lex* de Appellatione à Iudice militari, putà à *Duce*, vt ex Inſcriptione diſcimus.

¶ *A* Præiudicio *quoque appellationes admittendæ.*

XLIV. * Idem AAA. ad Symachum'' P.V. Poſt alia.

Obiecta'' appellatione, etiamſi à præiudicio interpoſita dicatur, vel ad Nos'', vel ad Cognitorem ſacri auditorij ſolemniter cauſa mittatur: Cùm, ſi ea prouocatio aduerſum'' leges fuerit emiſſa, facilè poſt iudicium Sacri Examinis, ab huiuſmodi litigatoribus multa poſſit exculpi. Dat. III. Kal. Decembr. Med. Richomere & Clearcho Coſs. [384.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem *huic* omnino videtur *lex* 4. *ſupr. de ſentent. ex peric. recit.* de quo mox plura.

'' *Symmachus Præfectus Vrbi*, hic ille eſt, cuius extant hodie Epiſtolarum *libri decem* & ad cuius Præfecturam pertinent pleræque *Epiſtolæ lib.* 10. Imò Componenda hæc *lex* omnino videtur cum eius *Epiſtola* 29. *lib.* 10. de quo mox.

'' *Subiectam*, ita vocem prouocationis vocat Symmachus *lib.* 10. *ep.* 55. *in fin.*

'' Si à Cognitore ſacri auditorij fuerit iudicatum,

'' Id eſt ſuperflua: de quo ad *leg.* 39. *&* 42. *ſupr.*

COMMENTARIVS.

A Præiudicio quoque appellatio hoc Valentiniani Iun. ad Symmachum P.V. reſcripto, non modò vt *lege* 42. *ſupr.* admittitur, verùm iam admitti ex neceſſitate Iuris iubetur. Neque dubito hoc Valent. Iunioris reſcriptum, emiſſum ad ipſiuſmet Symmachi *Epiſtolam* 29. *lib.* 10. Cuius partem etſi ad *l.* 42. *ſup.* cuius quoad cætera idem ſenſus eſt, laudauerim, hic tota tamen eſt exſcribenda, emendata prius eius Inſcriptione: Nam *Valentiniano* ea inſcribi debet, quo alioquin mendæ genere laborant complures eius Epiſtolæ: *Profiteor vltrò, quod ſcio Clementiam veſtram poſſe reſcribere: Verecundè potius quàm iure ſuſcepi prouocationem* [ad me factam] Non Extantis Sententia: *Ne exiſtimarer offenſus libera quidem, ſed immatura vocis, obiectu, D. Imperator: Nam cum inter proximos Emphaſij C.V. itemque heredes ſcriptos, qui olim* Beneficio Prætoris *corporibus defrauntur, ſuper teſtamenti iure actio verteretur, & ſententiam de poſſeſſione impatienter exigerent, quibus ab inteſtato bonorum poſſeſſio minimè competebat, quod hæredibus ſcriptis ſecundum tabulas docebatur indulta, Priſcianus & Polemianus ad* Denvnciationem, *dilato negotio prouocarunt. Et cùm ab his ratio quæreretur, alios vocis ſuæ incentores fuiſſe teſtati ſunt, vt Geſta litteris connexa monſtrabunt. Nec Officium partibus defuit ad* Mvlctam Præiudicii *ſuggerendam. Sed Iudicem veſtri ſeculi decuit, vim Conſtitutionis ſacro Oraculo reſeruare, quam allegauerint petitores, quid ſe ad* Incavtam *prouocationem alienus hortatus impulerit.* Igitur timidè ſcribenti Symmacho, id quod *hac l.* continetur, reſcribit Valentinianus. Ratione etiam ſubditâ, quod multa nihilo ſecius poſt iudicium appellationis exigi poſſit ab eo qui à præiudicio immaturè & ſuperfluè contra ius appellauit.

¶ Et hæc de appellatione à præiudicio admittenda: Nam viceuerſa ſtatuit Valentinianus Iun. vt ſi ſententia ex libello data non fuerit, ab ea appellare nil neceſſe ſit: quod altero capite quod *huic legi* coniungendum eſt putà *lege* 4. *ſupr. de ſent. ex peric. recit.* ad eundum Symmachum reſcripſit.

¶ Proinde in vniuerſum his duabus *legibus* hæc Valentiniani Iun. mens eſt: Quaſcunque tandem ſententias, etiam interlocutorias & præiudiciales appellationis remedio ſuſpendi poſſe, ſi modò ſcriptæ ſint; nam alioquin, ſi de libello recitatæ non fuerint, nil neceſſe eſſe appellare.

¶ Quâ parte duo aduerſus ius quod hactenùs obtinuit & ipſemet probauerat, conſtituuntur: non modò ſcil. vt à præiudicio appellari poſſit, quod hactenus ius non fuit; verùm etiam, ſi benè indico, vt præiudicialia ſententia ex libello daretur, quod antea ius non erat, vt docuit quidem *lex* [illegible] *ſup. hoc t.* Et ſanè, alterum alterius conſequens eſt (quod & *d. lex* 40. oſtendit) vt à quo appellari poteſt, id libelli documento & recitatione decernatur.

¶ *De* Fiscalibvs *cauſis & appellationibus in his: ad quem facienda ſint & intra quæ tempora peragenda.*

xlv. * Idem aaa." & Arcadius a. ad Pelagium" Com. r.p. Poſt alia.

CVm poſt ſententiam Diſcuſſoris", vel Rationalis fuerit prouocatum,ad Sinceritatem Tuam negotium transferatur, vt ſi mediocritas negotij, aut longinquitas Regionis ad iudicium tuum litigatores venire non patitur,Iudici" prouinciæ, quem ipſe probaueris, negotium deleges. ¶ Appellationes * verò Tranſmarinæ" in iudicio tuo intra anni agantur ſpatium: de contiguis & non longè poſitis prouinciis appellationes intra conſtituta iure † tempora peragantur. Dat. xv. Kalend.Mar.Med.Arcad.a.i.& Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

" *Lex cum poſt* 20. *Cod. eod.tit.* Iungenda autem *huic* eſt *lex* 29.*infr. quorum appell.* ſeu *lex* 7.*Cod.eod.tit.*
" Inducendum tertium *A.* ac proinde tribuenda hæc lex *Valentiniano,Theodoſio & Arcadio*: patet ex vt *lex* 40. 41. 42. 43.44.*ſupr.* vid.Chronolog.
" *Pelagius* Comes R.P.ſub Valentiniano Iun. *h.l.& d.l.*29.
" De *Diſcuſſore* agitur *d.l.*29. Fuit & *lex* 36.*ſupr.h.t.* & peculiaris *Titulus de diſcuſſorib. hoc eod.lib.tit.*26.
" *Iudicio Rectoris prouinciæ*, ita *Cod.Inſt.*
* Sequentia recidit Tribonianus.
" *Tranſmarinæ* prouinciæ hic & *l.*42. *in fin.ſupr.* ſunt Africæ, de quibus alibi plenè.

COMMENTARIVS.

A Discvssoris (de quo *l.*36. *ſupr.* quoque: & ſuo tit. ſupra) vel Rationalis (rei priuatæ ſcil.) ſententia definitiua ſcil. (neque enim ante eam appellare licet, *l.*29.*infr.quor.appell.* quæ velut eiuſdem Conſtitutionis pars, *huic* iungenda eſt) ad Comitem R.P. appellari iubet hac Conſtitutione Valentinianus Iuo. De quibus alioquin Appellationibus à Rationalibus, quàm variè ſe ſe habuerint, ſunt *hoc titulo* octo præterea *leges*, putà *lex* 14. 18.28. 39.41 *ſup. hac lex & l.* 46.49. *vlt.* Itemque à Diſcuſſoribus *lex* 36. *ſupr. & l.*21. *infr. quorum appellat.*

¶ Cœterùm, appellatione ad *Com.R.P.* factâ, duo ei *hac lege* iniunguntur. Primùm, vt negotium ſeu appellationis cognitionem Iudici prouinciæ duobus caſibus deleges, ſi videl. mediocris ſit cauſa, vel litigatores in longinqua regione verſentur. Quod ſingulare admodum eſt: putà vt cognitio de appellatione delegari poſſit, cùm aliàs quæ ſpecialiter *lege* aut *Conſtitutione* tribuuntur (cuiuſmodi eſt ſacrum iudicium ſeu de appellationibus cognitio) delegati non poſſint. Verùm hanc exceptionem extorſit publicæ vtilitatis ratio; vbi tamen & conſtitutione adhuc opus fuit. Nempe & in mediocribus cauſis, facilius aliquid de iure ſolemni remittendum & ſubditis hactenùs conſulendum eſt, ne longinquis peregrinationibus atterantur.

Secundò & tempora appellationum peragentum pro diuerſitate prouinciarum *hac lege* definiuntur, pariter vt *l.* 41. *ſup. & l.* 46. *&* 64. *infr.* Ita quidem vt tranſmarinæ appellationes, ex Africa videl. non vltra annum protrahantur. Et hanc *huius legis* partem recidit Tribonianus; eò quod alia iam tempora appellationibus peragendis ſtatuta à Iuſtiniano: de quo vid. *tit.Cod.de temporib. appellat.*

¶ *De* Fiscalibvs *cauſis & appellationibus,intra quæ* Tempora *ea noſci debeant.*

xlvi. * Idem aaa. ad Florentium" Com. s.l. Poſt alia.

CVm ſuper fiſcali debitò emerſerit prouocatio, in eâdem prouinciâ viceſimo die negotij merita noſcenda ſunt: ita vt ſecundum generalis arbitrium ſanctionis † xl.dierum ex contiguâ prouincia ſpatia ſufficiant.Dat.vii.Kal.Decembr. Aquil.Arcad.a.i.& Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Inſt* Iungenda autem illi *lex* 30 *infr quor.appellat.*
" *Florentius* Comes S L. ſub Valentiniano Iun. vocatus *Florentinus d.l.*30.*& l.*4.*Cod.de agricol.& mancip.dom.*
† De quâ *leg.* hoc accipiendum ſit, mox videbimus.

NOTÆ

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS appellationibus modum conſtitutione ſua ponit Valentinianus Ion. *hàc l. & l. 30. infr. quorum appell. non recip.* quæ huic coaſſanda eſt: Quænam, inquam, fiſcales appellationes admittendæ non ſiot: Nempe euidentiſſimorum debitorum, *d. l. 30.* Item, intra quæ tempora finiendæ ſint: nempe in eadem prouincia intra dies 30. in contiguâ intra 40. Firmata hàc in re anteriore ſuper hoc ſanctione generali. Quibus verbis indicare mihi videtur ſuammet ipſius, ante trimeſtre conſtitutionem latam: putà *legem 13. ſupr. de iure fiſci.* vbi ad hanc rem plura. Etſi & aliæ quoque concordent Conſtantij Imp. putà lex 21. & 28. *ſupr.* Alioquin de appellationibus in fiſcalibus cauſis, & à Rationali, octo præterea *leges* hoc *titulo* occurrere obſeruandum eſt; puta *leg.* 14. 18. 28. 39. 41. 45. *ſupr. hanc leg.* & *l.* 49. & *l. vlt. infr.*

❡ RELATIONE *ad Principem facta, quando litigatoribus ad Comitatum proficiſci liceat.*

XLVII. * Impp." Valentinianus, THEODOS. Arcadius AAA. Cynegio PF. P.

CVM antea ſit conſtitutum, † vt Conſultationem Iudicis', ad Comitatum ſacrum miſſam, litigatorum nemo ſequeretur, hoc integrâ deliberatione ſancimus, vt ſi ad Conſultationem anno decurſo non fuerit aliquâ ratione reſponſum, litigatores, quorum intereſt, collectis omnibus Geſtis, & ipſius Relationis exemplis, veniendi ad Comitatum Noſtræ Serenitatis habeant liberam facultatem. Dat. VII. Kal. Feb. Conſtantinop. Honor. NB. P. & Euodio Coſs. [386.]

NOTÆ.

* Et hæc lex abeſt à *Cod. Iuſt.* Fit eius mentio *leg. 54. infr.* Concordant huic legi, *lex 34. ſupr. leg. 54. & 66. infr.*

" *x. Idem AAA.*

† Putà *lege 34. ſupr.*

COMMENTARIVS.

RELATIONE ſeu Conſutatione ad Principem à Iudice miſſa, litigatores, ad Comitatum Principis venire à Valentiniano Seniore prohibiti fuerant indiſtinctè, *l. 34. ſupr.* quam hæc indicat, vbi & rationem eius rei, veram ni fallor reddidimus: Verùm *integrâ* ſeu noua, iuſta deliberatione, perpenſa, & maturâ, *modus* quidam huic rei à Theodoſio M nunc adhibetur, quem & ipſum probauit poſteà Honorius filius ipſius *l. 54. infr.* Sed & nepos Theodoſius Iunior *l. 66. infr.* putà, vt ſi reſponſum Principis intra annum non fuerit elicitum, litigatores, tum demum ad Comitatum venire poſſint, vnà cum Geſtis omnibus & exemplo Relationis. Nempe vt ſuo marte huiuſmodi cauſas ad Principem delatas Principes ipſi decurrere voluerunt, non autem commonitione litigatorum (vt loquitur *d. l. 54.*) non per emendicata ſuffragia Potentiorum & Palatinorum; ita viceuerſa in litigatorum necem id cedere noluerunt, ne alioquin moras nectentibus ſcriniariis, alterutro litigatorum agente, vel etiam Iudice ipſo qui retulit, litis deciſio protrahatur, ſpeſque adeò litigatorum eludeturr: & vt in non abſimili re loquitur *lex 55. infr. ne litigator ſub conſultationis ambiguo iugi expectatione pendeat.* Et ſic hâc ratione & Integritati & Celeritati iudicij Principalis conſultum fuit.

❡ REVOCARE *appellationem non licere.*

XLVIII. * Idem AAA. ad Euſignium PF. P."

REVOCARE appellationem ſuam vnicuique minimè permittatur, ſed Sacro" Auditorio totius negotij examinatio reſeruetur. Quòd ſi hâc lege neglecta gratiam fiuerit" appellationis, & ipſe quinquaginta libras argenti, & eius Officium parem ſummam condemnationis" inferre cogetur, Dat. XIV. Kal. Iun. Med. Valentiniano A. III. & Eutropio Coſs. [387.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Iuſt.* Hanc *leg.* indicat *lex 56. infr.* ex qua deformata eſt *lex 18. C. eod. tit.*
" *Euſignius* PP. Italiæ ſub Valentiniano Iun. v. *Proſopogr.* & ibi Symmachum.
" *Sacrum Auditorium* idem, Iudex appellationis. v. *Gloſſ. Theod.*
" *Siuerit*, ideſt, gratiam fecerit.
" *Condemnationis*, ideſt, Multæ: de qua ſupr. plenius ad *l. 38.*

COMMENTARIVS.

Renvntiare appellationi, ſeu reuocare appellationem ſuam, indiſtinctè nolli licet, ex hac Valentiniani Iun. conſtitutione. Verum temperamentum ei poſtea quoddam adhibitum *l. 56. infr.* vbi dicam plenius. Imò indiſtinctè appellationem reuocandi poteſtatem poſteà fecit Iuſtin. *l. 28. C. de appell.* quæ ex *d. l. 56.* alioquin à Triboniano deformata eſt. Sanè illud, quod *hac leg.* cauetur vitilitigatoribus compeſcendis conſtitutum fuiſſe videtur vt ita à temerariis appellationibus reuocarentur. Deliberandum ſcil. diu & ſeriò, vbi ſera pœnitentia eſt. Sanè & Paponius *lib. 19. Arr. t. 1. n. 18.* teſtatur, in prouinciis conſuetudinariis appellantes multâ temerariæ appellationis teneri, quamuis intra octiduum (quod alioquin in prouinciâ iuris ſcripti licet) appellationi renunciauerint, idque ad cohibendam appellantium contumaciam: Sed & Guido Papæ *q. 436. n. 36.* notat, in Delphinatu renunciantem appellationi ſuæ condemnandum in expenſas venire: vid. & Innocent. *c. ex parte, de reſcriptis.* Igitur in eo, *hanc leg.* ſeruat Patria conſuetudinaria: *Legem* verò *56.* patria iuris ſcripti. Et habet ita vtraque ex *hoc Codice Theodoſiano* præiudicium, quo ſeſe tueatur.

¶ A Rationali *Vrbis Romæ, ad quem appelletur.*

XLIX. * Idem AAA. Albino P.V." Romæ.

In negotiis, quæ in Vrbe venerabili, noſtri patrimonij nomine, ventilantur, id iuris tulimus, vt ſi ducentarum librarum argenti negotium quod agitur, ſummam æſtimationémque tranſcendit, à Rationalis" ſententiâ prouocantes, Comitiuæ priuatarum" ſequantur examen. Si verò intra præſtitutum modum, litigij ſumma ſe cohibet, Sublimi Eminentiæ Tuæ Sacrum noſtri numinis iudicium delegamus. Dat. VIII. Kal. Aug. Rom. Timaſio & Promoto Coss. [389.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Inſt.* Iungenda autem illi *lex vlt C. de ſeruis fugitiuis*, ſi modò ſubſcriptio vitio caret. Nam ſi argumenti ratio ſpectatur ea potius iungenda videatur *legi vnic. infr. de mancipibus.* & *leg. 5. 6. infr. de Suariis.*
" *Albinus* P. V. Romæ ſub Theodoſio & Valentiniano Iun. A.D. 389. 390. vid. *Proſopogr.*
" Ideſt, rei priuatæ.
" Vrbis Romæ, & Regionum ſuburbicariarum.
" *Priuatarum* abſolutè, pro rerum priuatarum, de quo ſuprà.

COMMENTARIVS.

A Rationalis Vrbis Romæ (de quo fuit quoque *lex 14. & 18. ſup.*) ſententiâ de re priuata Principis, ad quem appellari debeat, *hac Conſtitutione Theodoſio-Valentinianeâ* definitur: à Rationalis inquam Vrbis Romæ ſententiâ: Nam de aliis Rationalibus, appellationibúſque ab iis, fuêre *lex 28. 39. 45. 46. ſup.* erunt, & *lex 49. & l. vlt. infr. h. tit.* Et ſic Nouem in vniuerſum de appellatione à Rationalibus *hoc Cod.* leges occurrunt. Igitur à Rationali Vrbis Romæ appellatio partim ad Præfectum Vrbis hîc conſtituitur: ad illum videlicet, ſi 200. libras argenti negotium excedat: vt ita maioris meriti negotium ſuo & naturali Iudici ſeruetur: Eſt enim Comes R. P. naturalis ſuperior Iudex Rationalis: vtpote ſub cuius diſpoſitione Rationales eſſent: vid. vel *Notitiam Imp.* Ad hunc verò, Præfectum inquam Vrbis: ſi eam ſummam non excedat. Quod inter cæteras Præfecti Vrb. *prærogatiuas*, quibus Vrbici Magiſtratus dignitas aucta, cenſeri quoque oportet. Quinimò Symmachus *lib. 10. ep. 55.* ante hanc conſtitutionem, recentem Valentiniani Iun. puto ſanctionem allegat, quâ appellationes à Rationali vrbis Romæ, Præfecto Vrbis commiſſæ fuerant. *Vnus*, inquit, *& ſolus poſt humanam memoriam Rationalis* [Baſſianus] *emerſit, qui exemplum noua iudicationis induceret. Hinc* [*à iudicatione Rationalis*] *orta eſt prouocatio. Quæ* [prouocatio] *vbi Auditorium ſacrum* [Præfecti vrbis] *(decreto etiam veſtra legis) intrauit, rurſus eludendi iudicij cauſa propoſitum eſt inane commentum: vt ab Illuſtri Viro priuatæ rei Comite* Delegata *cognitio diceretur Rationalis examini, atque ideò rurſus ad eiuſdem iudicium debere transferri, Cum omnis quæſtio ex precibus Martiani dudum Protectoris, & veſtra Clementia largitate deſcendens, Sacro potius Auditorio ex prouocatione competeret: accedente etiam proximâ Sanctione, quæ indiſcretas huiuſmodi appellationes, ſedi, quæ vicem Principum tuetur* [ideſt, Præfecturæ vrbanæ] *priſco iure commiſit. Examinatis igitur om-*

nibus, pronunciaui bona obnoxia non eſſe. Reſcripto. &c. Quanquam in ſpecie Symmachi non de tributis & rebus fiſci principaliter agitur, verum de iudicio cauſáque ciuili, de hæreditate, inquit, verùm ea ad ſcriptum hæredem aliquem pertineat. Illud non prætereundum, illam Symmachi *epiſtolam* malè referri à CL. Iureto ad appellationes à Præfecto Vrbis. De aliis Præfecti Vrbis prærogatiuis in negotio appellationis, dixi ad *leg.* 18. *ſupr.*

¶ Hîc interim exemplum habemus Appellationis ad Iudicem, ad diuerſos Magiſtratus pro diuerſitate ſummarum. Item exemplum habemus appellationis ad Iudicem non adeò ſuum, propter ſummæ mediocritatem: & quidem ex ſingulari Principis delegatione.

¶ Hæc verò inter alias Theodoſij Magni *lex* eſt: quibus Romæ poſitus, poſt *Maximum* deuictum, Vrbis Romæ dignitati, negotiis, cauſiſque conſultum iuit: & quidem conſtitutionibus ad hunc Albinum Præfectum Vrbis datis, quas repetere licet ex *Chronic.*

¶ Ante Sententiam *appellantis pœna.*

L. * Idem'' AAA. Victorio'' Proconſ. Aſiæ.

EVm, qui Procuratorem ſuum cum appellatione, ante ſententiam aduersùm ſe latam, ad iudicium dirigit, Iudiciariâ auctoritate iubemus præiudicialis mulctæ excipere ac ſuſtinere iacturam. Emiſſa'' prid. Non. April. Conſtp. Theod. A. III. & Abundantio Coſs. [393.]

N O T Æ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.*

'' *Id.* Imppp. Theodosivs, *Arcadius & Honorius.*

'' *Victorius* Proconſul Aſiæ ſub Theodoſio M. cui *duæ* præterea *Leges* inſcribuntur, *lex* 4. *ſupr. de Cognitorib. & procurator.* & *lex* 5. *ſupr. de reuoc. donat.* quas puter quis cum *hac l.* coniungendas.

'' *Emiſſa.* Similis ſubſcriptio *l.* 10. *ſupr. de Numerar. l.* 9 *ſupr. de Agentibus, l.* 13. *de diu. off. l.* 112. *infr. de decur. Nouella Theodoſ.* 23. De qua in *Prolegomenis.*

C O M M E N T A R I V S.

PRæmatvre & Ante Sententiam aduerſum ſe latam, ſeu à futuro grauamine, vt nemo appellare poteſt, quinimò ita appellanti multa propoſita eſt (quod & in Francia obtinet, vt docet Appendix 1. *ad* 29. *Arreſt. Papon. t.* 1.) ita quoque eandem multam ſuſtinere cogitur, qui Procuratorem cum appellatione ante ſententiam aduerſum ſe latam ad iudicium mittit: Neque enim quicquam intereſt, ipſe ante ſententiam appellet, an verò procuratorem ad id faciendum mittat: porò vt à *præiudicio* ſeu *interlocutoriâ* appellet. atque ideò multa multatur: Quæ *multa præiudicialis*, hac *lege* & iterùm *l.* 65. *infr.* dicitur: quomodo etiam eam vocat Symmachus, *ep.* 51. *lib.* 10. *cùm cauſa violentiâ diceretur, Prouocatio à reis inconſulta proceſſit,* &c. *Tunc Auditorij ſacri Iudex,* inquit, *Rectoris affatu ſuper appellatione eſt conſultus, & præiudicialem multam ſtatuit prouocationibus inferendam.* Atque eodem ſenſu ibidem, *appellationem præiudicialem*, dicit: *Cùm multam*, ait, *didiciſſet exactam, quam decreto ſacri Auditorij appellatio præiudicialis agnouerat.* Idem eam vocat *multam præiudicij*, epiſt. 29. *Nec Officium*, inquit, *partibus defuit ad multam præiudicij ſuggerendam.* De huius autem multæ modo, vide *l.* 15. 16. *&* 30. *infr. quorum appell. non recip.*

¶ Et Iure Pontificio tamen à grauamine quod veremur necdum ſuſtinemus, appellare licet: *c.* 9. *extr. de reſtitut. c.* 26. *de dolo & contum. cap.* 10. 12. *extra. de appell. cap.* 8. *de appell. in* 6. *prima collectione.*

¶ Respventis *appellationem Iudicis & Officij pœna.*

L. I. * Idem AAA. Apodemio PF. P.'' II. Illyrici & Ita''.

QVibvs cauſis non eſt prouocatio reſpuenda, iubemus reſpuentem Iudicem'' triginta librarum auri, obſecundantem Officij gratiam, quinquaginta eſſe feriendam. Dat. v. Id. Iun. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coſs. [393.]

N O T Æ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' Anno ſuperiore 392. dicitur *lege* 18. *infr. de Nauicul.* PP. *Illyrici & Africæ*: *l.* 12. 13. *infr. de legatis,* P. P. per Illyricum.

'' De hoc dixi plenè *ad l.* 2. *ſupr. de conſtitut. princip.*

'' *Mulctâ* feril.

COMMENTARIVS.

Respventi Appellantem Iudici eiuſque Officio multa grauiſſima hac Theodoſij M. conſtitutione imponitur, de quâ ipſa ſunt præterea ſex *hoc tit.* conſtitutiones: Conſtantij *lex* 22. 25. *ſup.* Valentiniani *lex* 33. Honorij *leg.* 58. 59. 60. *infr.*

❡ Qva De Re *in iudicio appellationis agi poſsit.*

lii.* Idem aaa. Haue Rufine" k.nb.

Nihil, ſub Sacri iudicij" examine, de eâ parte negotij debet definiri, de quâ nihil in exordio" apud Præſidem, aut inſtitutum fuerit, ac" probatum. Dat. iv. Kal. Octobr. Conſtantinop. Theod. A. iii. & Abundantio Coſs. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ *huic l.* ſunt *lex* 5 *ſupr. de cognitor. & procurat. lex vn infr. de Carbon. edicto* l. 5. *infr. de liberali cauſa.*

" *Rufinus* hic fuit P.P. vt docet *d. l. vn & d. l. 3. ſeu vlt. v. Proſopogr.*

" *Sacrum iudicium* eius qui de appellatione cognoſcit.

" Id eſt, in prima inſtantia.

" *Aut.*

COMMENTARIVS.

De Ea parte negotij cognoſcere, ſententiamve dicere debet Iudex qui de appellatione cognoſcit, de quâ *in exordio* (id eſt, in prima inſtantia) apud Præſidem aut inſtitutum fuit, aut probatum fuit; non autem de ea, de qua nihil in exordio inſtitutum aut probatum fuit. Denique ſuper eodem capitulo, non ſuper *nouo capitulo*, vt loquitur *lex* 4. *C. de tempor. & repar. appellat.* vbi alioquin bono Accurſio aqua hæſit, inquirenti, quidnam ibi eſſet *nouum capitulum*. Atque id eſt, quod etiam vulgo dicitur *Iudicem appellationis excedere Iuriſdictionem ſuam, ſi cognoſcat ſuper non deductis in prima inſtantia*: de quo v. Surdum *deciſ.* 147. *n.* 1. 2. *conſ.* 54. 266. *n.* 13. 14. Menoch. *de retin. poſſ. rem.* 5. *n.* 94. Neque adeò abſimile etiam eſt, quod cauetur *l.* 11. *ſup. h. tit.* litigatorem *in refutatoriis congerere non oportere, quod adſerere in intenſione neglexit.*

Alioquin, quod huic iam contrarium non eſt, ſi quid in agendo negotio *minus* ſe allegaſſe litigator crediderit, quod in iudicio acto (id eſt primæ inſtantiæ) fuerit *omiſſum*, apud eum qui de appellatione cognoſcit, perſequi poteſt, neque *neceſſaria* fortè *res tranſmiſſa* excludenda videtur: vt definitur *l. eos qui* 6. §. 1. *Cod. de appellationib.* Et, vt pariter definitur *l. per hanc* 4. *Cod. de temporib. appellationum*: licentia patet in exercendis conſultationibus (ſeu apellationibus) tam appellatori quàm aduerſæ parti, *nouis* etiam *adſertionibus* vtendi, vel exceptionibus quæ non ad nouum Capitulum pertineant, ſed ex illis oriuntur & illis coniunctæ ſunt quæ apud anteriorem Iudicem noſcuntur propoſitæ. Sed & ſi qua dicta quidem allegatio monſtrabitur, vel inſtrumentum aliquod prolatum, *probationes* tamen illo quidem defuerint tempore, verùm apud ſacros Cognitores ſine procraſtinatione, præberi poterunt, id quoque os admittere oportet. Et rationes adduntur illis duabus legibus: *Quò* inquit, *d. l. 4 exercitatis iam negotiis* [id eſt, agitatis] *pleniore ſubueniatur veritatis lumine.* Iop. verò in *d. l. 6. §. 1. Votum*, inquit, *gerentibus nobis, aliud nihil in iudiciis quàm Iuſtitiam locum habere*: Hoc ſenſu, Principis deſiderium hoc eſſe, vt in Iudiciis omnia ea admittantur, per quæ Iuſtitia locum habere; vel veritatis lumen haberi poteſt. Non ſunt igitur *leges* hæ huic contrariæ: quam tamen Tribonianus ideò omiſit, quod *ἀσύνδετον* hæc *ac probatum* accipi poſſe putaret.

❡ De cætero obſeruandum, hanc *legem ἀπόσπασμα* eſſe prolixioris conſtitutionis Thodoſianæ de *proceſſu* iudiciario, tum ſecundæ, tum primæ inſtantiæ, deque perſonis iudicium conſtituentibus, procuratoribus, actoribus, vt docet *d. lex* 5. *ſupr. de cognitor. d. l. vn. de Carbon. d. l. vlt. de liberali cauſ.* quæ *huic* iungendæ omnes.

❡ *A* Nominatione *non ſolemni, appellari nil neceſſe eſſe.*

liii.* Imppp. Theod." Arcad. & Honor. aaa. Ennoio" Proc. Afric. Poſt alia.

Libellis", vel Edictis, factæ citra" conſilium" publicum, non valeant" Nominationes: de quibus nec appellari" neceſſe eſt, ſi ſollemnitas" deeſt. Dat. xviii. Kalend. Iun. Med. Olyb. & Probino Coſs. [395.]

NOTÆ.

* *L. Nominationes* 27. *Cod. eod. tit.* Iungendæ autem *huic* ſunt quinque *leges*, putà *lex* 141. 142. 143. 144. 145. *infr. de Decurionibus*.
" *Theodoſij* nomen inducendum: vid. *Conſul Theod.*
" Ab *Ennodio*, vt *Cod. Iuſt.*
" Inuerſa *huius l.* verba *Cod. Iuſt.*
" Ita rectè Tiliana *Citra*: vt etiam habent *Cod. Iuſt.* Malè in aliis *circa*. Et frequens alioquin harum vocum commutatio, e.g. in *l. ex conſenſu* 23. *in pr. ff. de appellat.*
" *Concilium* Cod. Iuſt. vtrumque rectè ſuſtineri poteſt: vid. *l.* 84. *infr. de decur.*
" *Valens*, Cod. Iuſt. definitiua Elocutione, non imperatiuâ.
" Supernus ſcil. id eſt, ſi non ſolemni conſilio factæ fuerint.

COMMENTARIVS.

DE NOMINATIONIBVS ad Curiam vel Curialia munera eſt hæc Quarta iam *hoc titulo* conſtitutio, & quidem hæc Honorij: reliquæ enim tres ſunt, Conſtantini M. *l.* 10. 12. *ſupr.* & Conſtantij *l.* 19. *ſupr.* Et hæc quidem pars eſt conſtitutionis Honorianæ prolixioris de muneribus Curialibus, vnde ſuperſunt quinque præterea membra, ſeu *Leges*, putà *lex* 141. 142. 143. 144. 145. *infr. de decurionibus*: quæ proinde *huic* conſſandæ ſeu coniungendæ veniunt: quæque omnes in eodem argumento verſantur; ac nominatim *lex* 142. quæ Nominationum formam ex parte continet: pariter vt hæc eodem ſpectat. Et ſcil. hæc de forma Nominationum ad Curialia munera: nempe definit Honorius eas fieri ſolemniter *in Conſilio publico*, vel *concilio* (quomodo habet *Cod. Iuſt.*) Nempe tractatu publico, cœtuque Ordinis ſeu Curiæ ciuitatis, quod & ipſum habetur *d. l.* 142. *de decurionibus*: vbi de eo plenè: At non etiam *Libellis vel Edictis*. Libellis vel Edictis factæ nominationes ſunt, quæ fiunt, Edictis Rectorum prouinciarum ſiue libelli hîc idem ſint quod Edicta: ſiue Edicta hîc intelligantur ad libellos: ſuam videl. de rebus ſuis cuique Ordini ſententiarum hâc parte libertatem conſtare oportet, non verò auctoritate Iudicum interturbari: præſertim cùm Curialium interſit, idoneos ad munera curialia nominari, quorum vtique ipſi notitiam maiorem habent. Denique neque vim Iudicum, neque Reſcripti ſubreptionem hâc parte valere vel ſpectari oportet: vt in non abſimili re cautum à Theodoſio Magno Honorij patre in ſpecie *l.* 8. *infr. de Iudais.*

Quare (quæ iam ratio eſt cur hæc *lex* ſub *hoc titulo* poſita ſit,) ſi libellis vel Edictis citra conſilium publicum, ſolemnitate quam dixi omiſſâ nominatio facta fuerit, nominatio hæc in tantùm nulla eſt, vt neque ab eâ appellari neceſſe ſit, (cùm tamen aliàs à nominationibus, ſi quis eas iniuſtas putaret appellare neceſſe eſſet, vt docuerunt *d. lex* 10. 12. 19. *ſup.*) Scilicet ſententia, ac proinde & nominatio, quæ ipſo iure nulla eſt, *cui ſolemnitas deeſt*, appellationis remedio non eget, & citra appellationem inutilis eſt: *l.* 1. 4. *ſup. de ſentent. ex per. recit. l.* 4. *in ſup. h. t.* & *t. C. quando prouocare non eſt neceſſe.*

❡ RELATIONE *ad Principem miſſa, quando litigatoribus ad Comitatum proficiſci liceat.*

LIV. * Idem AAA." Andromacho P.V."

SI ante" annum Relationi miſſæ, reſponſum Sacra Scrinia non dediſſent, cauſæ litigatoris commonitio" non nocebit." Poſt quod, etiamſi aliqua" Conſtitutio manaſſe monſtratur, quæ, venientes", rei de qua agitur (vt dudùm) amiſſione conſtringit, in" quo ei quæ tempus deſignat nihil intelligitur detraxiſſe: quia nullam indulti anni nec attigit, nec ſuſtulit mentionem: Atque ideò poſitum" vigorem legum" ſcitâque ſeruabunt, ſi intra annum miſſæ" Relationis, impatientia litigatoris eruperit, vel condicio" præſtituta, vel pœna: Tranſacto autem anni curriculo, nemo venire prohibebitur, quominus à Clementia Noſtra repetat Oraculum", quod lex præſcribta anni definitione diſtulit, non ademit. Dat. VIII. Kal. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordant huic l. *lex* 34. 37. *ſupr.* (quæ & *h. l.* indicantur) & *l.* 66.
" Tolle vnam è tribus *A.* vt iam oſtenſum quoque ad *leg. ſuper.*
" *Andromachus* ſub Honorio P.V. malo, P.P. vid. *Proſopogr.*
" *Intra*, ſed hoc non muto.
" Putabam aliquando, *commeatio*: commeare enim ſeu *venire*, vt hic *hac l.* dicitur, accedere litigatores verit ad Comitatum poſt relationem miſſam: verùm *commonitio* hic rectum eſt; *commonitio* ſcil. litigatoris eſt, negotij ſui ſic vt dicam cominùs ſollicitatio in Comitatu, & ſuffragiorum emendicatio.
" *ff. Nocebat*: antea ſcil. ſunt enim hæc verba Honorij, conſtitutiones ordine nonnullas recenſentis, mox & eas concitantis: Et reſtitutionem apertiſſimè ingerunt mox illa: *Poſt quod.* Denique *legem* 49. *ſupr.* indicat.
" Ad Comitatum.
" Hæc conſtitutio non extat: ſed latam eam, poſt *l.* 47. *ſupr.* hæc *lex* apertè oſtendit.
" Ergo in totum: atqui dudum ſeu olim nonniſi medietatem litis æſtimatam inferre cogebatur, *d. l.* 34. *ſupr.*

" *ff. In*

" ϰ. *In eo, ei.* Nempe conciliat *hâc l.* Honorius *legem* 47. *ſup.* cum poſteriore aliquâ *lege.*
" Puſtinum.
" ϰ. *Leges.*
" Ao *miſſa Relatione* nil muto.
" ϰ. *Conditione.*
" Id eſt reſponſum, Reſcriptum eiuſque incertam ſolicitatio.

COMMENTARIVS.

RELATIONE ad Principem miſſâ, quemadmodum litigatores ad Comitatum venire ab Honorio hâc conſtitutione prohibentur, pariter vt tribus aliis *legibus*: puta *l.* 34. 47. *ſup.* 66. *inf.* ita & poſt annum, (quæ *huius l.* ferendæ occaſio fuit) permittuntur, pariter *d. l.* 47. *&* 66.

¶ *Conciliatorem* porrò agit hâc conſtitutione Honorius. Nam cùm poſt *d. l.* 47. *ſupr.* quâ litigatoribus poſt annum ad Comitatum venire permiſſum fuerat, alia quædam *lex* (quæ hodie non extat) proceſſiſſet, quâ temporis hæc diſtinctio facta non fuerat, & indefinitè, litigatores ad Comitatum venire poſt relationem vetiti fuerant: atque exinde dubium ortum fuiſſet, nùm priſtina illa temporis definitio adhuc obtinere deberet, an verò velut ea abrogata cenſenda eſſet, Honorius *h. l.* definit, temporis eam diſtinctionem *annique definitionem* ſiue temperamentum id adhuc obtinere debere: *Quia*, inquit, *conſtitutio illa nullam induls i anni nec attigit nec ſuſtulit mentionem.* Scilicet poſteriores leges ad priores trahi oportet, & vt ait Iuriſconſultus in *l. ſed &* 28. *π. de legib.* ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint. Quare niſi *prioris legis* temperamentum *poſteriore lege* nominatim abrogetur, poſterior *lex* nihil aliud continere videtur, quàm veteris prohibitionis recenſationem, non iuris alicuius emendationem. Quod aliò quoque vtiliter traduci poteſt. Neque vlteriori explicatione eget hæc *lex*: ad quam acceſſi poſſunt quæ notata ſunt iam *d. l.* 34. vbi & de *pœna* huius rei dixi & *l.* 47. & quæ adhuc notabuntur ad *d. l.* 66. ſummus tantum labor in eâ emendenda & reſtituenda fuit: quæ quatuor locis corrupta erat.

¶ RELATIONIBVS *quando locus eſſe non debeat.*

LV. * Idem" AAA. Meſſalæ. P F. P."

IN negotiis ciuilibus, cùm nihil ſit, quod ante appellationem iudicio Principali" indigeat, agnitis partium Allegationibus", atque penſatis, terminari oportet controuerſias, non duntaxat Conſultatione differri. Neque enim fas eſt, quòd aput infirmum Diſceptatorem", definiendi conſtantiam, prouocantis trepidatio" retardauit, litigatorem ſub Conſultationis ambiguo iugi expectatione pendere. Dat. XIV. Kalend. Iun. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coſs. [396.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Inducendum & hic multo magis vnius A. nomen, puta Theodoſij, pariter vt *ſex ſeqq. legibus.*
" Meſſala PP. ſub Honorio, & quidem Italiæ. v. *Proſop.*
" V. ſimiliter *leg.* . 2. 5 *ſup. h. tit. & l.* 8. *quorum appell.*
" Id eſt Principis & Imperatoris.
" Vide *Gloſſarium*: & *Symmachum* paſſim.
" Id eſt Iudicem cognitorem.
" *Trepidatio* tumultus, ſtrepitus, motus incuſſus.

COMMENTARIVS.

CONSVLTATIONIBVS ſeu RELATIONIBVS intempeſtiuis Iudicum hâc elegantiſſimâ & grauiſſimâ Conſtitut. quam Tribonianus omittere non debuit, velut eximium mandatorum caput de officio Iudicum, occurrit Honorius Imp. pariter vt occurritur *lege* 1. *ſup. de relation.* & quidem intempeſtiuis ex nimia Iuris diffidentia, vt in ſpecie *d. legis* 1. vel prouocationis metu & prouocantis trepidatione vt in *huius l. ſpecie*: Igitur Iudices auditis partium allegationibus, ſi nihil ſit, quod Principis cognitione & reſponſo indigeat (quæ ſanè alioquin Relationum cauſa eſt) controuerſias terminare, non conſultatione differre iubentur. Duplici ratione: Primò, *Infirmus* diſceptator eſſe dicitur quem à *conſtantia definiendi*, id eſt indicandi, trepidatio prouocantis ſeu prouocaturi retardat, vt *hæc l.* eleganter loquitur. Non eſt ſcilicet conſtantis Iudicis, ſed infirmi, à ſententiâ dicendâ metu tantùm ſeu trepidatione appellatoris, vel appellationis futuræ dimoueri vel terrore detorqueri, vt ait *lex* 6. *infr. quorum appell.* non eſt hoc metus iuſtus, qui in conſtantem Iudicem cadere debeat vbi *Trepidatio* eſt ſtrepitus, & metus incuſſus à litigatore Iudici. Quod adiiciendum eſt iis, quæ dicuntur de conſtantis iudicis officio *lege* 19. *in f. ff. de off. præſid.* Secundò, ſed neque fas eſt, litigatorem poſt nudata Iura ſua ſub ambiguo conſultationis iugi expectatione pendere, vt rurſum eleganter *hac l.* loquitur. Proinde & Iudicis officium *hâc l.* inſtruitur, & litigatoribus ſimul conſulitur.

¶ Renvnciare *appellationi an & quando liceat.*

LVI. * Idem" AAA. Nebridio" Proconſ. Aſiæ.

Repvgnantes' priſcorum ſententias Noſtra Serenitas temperauit. Si quis itaque libellos appellatorios ingeſſerit, ſciat, intra" triduum, poſt oblationem legitimam, non ex quo eſt ſententia deprompta, appellatorem 'habere licentiam arbitrium' commutandi", ne iuſtæ pænitudinis" humanitas amputetur. Dat. XI. Kalend. Aug. Conſtantinop. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coſs. [396.]

NOTÆ.

* *L. ſi quis libellos. 28. C. eod. tit.* Hinc interpolata eſt.
" Inducendum vnius A. nomen.
" *Nebridius* Proconſ. Aſiæ ſub Arcadio: Eidem inſcribitur *lex 2. Cod. in quibus cauſis colони &c.* vbi Nebridius *Comes Aſiæ* dicitur, malè. v. *Proſopogr.* vbi ex Hieronymo.
" Prior hæc ſententia à Triboniano reciſa eſt.
" Et hæc vſque ad *habere licentiam* pariter *Cod. Iuſt.* reciſa ſunt.
" Se ſcil. vt etiam Cod. Iuſt. habet.
" Id eſt appellationem retractandi.
" *Pænitudo*, pro pœnitentia, *hic*, & *l. vlt. C. de fer.* Pacuuius Teucro apud Nonium, *Qui deſiderio alienorum pænitudine ſiſqualet ſcapuſque inculta vaſtitudine.*
" *Et ſuos libellos recuperandi*, hoc additum *Cod. Iuſt.*

COMMENTARIVS.

Renvnciare appellationi ſuæ, ſeu appellationem reuocare, etſi Valentiniani Iun. conſtitutione penitùs prohibitum fuerit, *l. 48. ſupr.* vbi v. & quæ dixi: attamen, intra triduum renunciare & ex hac Honorij conſtitutione licet, & vt *hac l.* loquitur, *arbitrium commutare*, id eſt pœnitere, quod ſequentia oſtendunt, ne alioquin in his verbis interpretandis cum Accurſio hæreamus.

¶ Cæterum vnde triduum iſtud computandum ſit, idem Imperator quoque definit: nempe triduum iſtud computandum non à ſententia dictâ, verùm ab oblatione libellorum appellatoriorum, quod vtique maius ſpatium eſt.

¶ Et quidem profitetur Arcadius ſeſe hac parte *repugnantes priſcorum ſententias temperaſſe*: nempe vt exiſtimo, quod è priſcis nonnulli præfractè nullum pœnitentiæ locum darent: ſed *amputarent*, vt *hinc legis* quod vtique fecit Valentinianus Iun. *d. l. 48.* Alij verò effusè locum relinquerent. Quare *temperamentum*, mediæ cuiuſdam ſententiæ, Arcadio placuit, vt appellatorium temeritati vela non laxantis, ita neque *iuſtæ pænitudinis* humanitatem amputantis. Atenim Iuſtiniano contraria ſententia ſedit, putà *quandocunque* appellationi renunciari poſſe: quæ cauſa illi interpolandæ huiuſce *legis* fuit, tridui mentione ſublatâ. Ex conſtitutionibus, ſanè Franciæ quoque intra octiduum appellationi renunciari poteſt, de quo V. peculiarem *Tit. in Areſtis Paponij libr. 19. tit. 5.* Iure Pontificio appellatio poſt oblationem libelli non reuocatur, *cap. 10 de Electionib. in 6.* Quanquam videri quoque poſſit, *hanc leg.* non alio fine latam ab Arcadio, quàm vt tempus tantum definiret, à quo triduum iſtud iam antea inductum computandum eſſet.

¶ Damnatos *ad ſupplicium per vim à Clericis & monachis eripi non oportere:* Appellare *tamen his licere & ad quos.*

LVII. * Idem AAA." ad Eutychianum" P. F. P." Poſt alia.

Addictos ſupplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli Clericorum", vel Monachorum (eorum etiam quos *Synoditas*" vocant:) per vim atque vſurpationem vindicare liceat, ac tenere: Quibus, in cauſâ criminali, humanitatis conſideratione, ſi tempora ſuffragantur, interponendæ prouocationis copiam non negamus, vt ibi diligentiùs examinetur', vbi contra hominis ſalutem vel errore" vel gratiâ Cognitoris obpreſſa putatur eſſe iuſtitia, eâ conditione, vt ſiue" Proconſul, Comes Orientis, Auguſtalis", Vicarij fuerint Cognitores, non tam ad Clementiam noſtram', quàm ad Ampliſſimas" Poteſtates ſciant eſſe referendum: eorum enim de his plenum volumus eſſe iudicium: Qui, ſi ita res eſt, & crimen exegerit,

exegerit, rectiùs poſſint punire damnatos, &c." Dat. vi. Kalend. Aug. Mnizo, Honor. A. IV. & Eutychiano Coss. [398.]

NOTÆ.

* *L.29.C.eod.tit.* & *L.8 C.de Epiſcop.audient.* Sanè repetitur & pleniùs vt *d.l.* 6 ita *l.16.ſup.de pœnis.* Iungendæ *huic* ſunt præterea *lex* 3.*ſup.de his qui ad Eccleſ.conf.* & 32.& 33.*inf.de Epiſcopis.*

" Inducendum & *hac l.* vnius *A.* nomen, quod etiam oſtendunt *leges*, quas *huic* coniungendas dixi.

" Malè *d.lex* 20.& *d.lex.*32. Præferunt *Cæſareo* PF.P. de hoc *Eutychiano* P.P. vid. *Proſopogr.*

" Hæc *vſque* ad, *per vim*, abſunt à *d.l.*29.

" Ita quoque *lege* 6.*C.de Epiſcop.audient.* At *l.*16.*ſup.de pœnis Cœnobitas*, de quo ad *d.l.*16. pleniſſimè dixi.

" Cauſa ſcil. criminalis, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ.

" Ita quoque *d.lege* 16. At *d.l.*29. *Cod.* per errorem vel gratiam.

" Si, *d.l.*29.

" *Præfectum Auguſtalis* ita pleniùs *d.l.*16.& *d.l.*29.

" Id eſt Præfectum Prætorio v.& *l.*16.*ſup.*

" Quæ continentur *d.l.*16.*ſup.de pœn.*&c.

COMMENTARIVS.

A CLERICIS ET MONACHIS, quibuſcumque tandem, reos criminum damnatos, ſupplicio eripi, per vim vindicari, teneri hac Arcadij conſtitutione (quæ & plenior extat *l.* 16. *ſupr. de pœn.*) prohibetur: pariter vt Theodoſij M. conſtitutionib. *l.* 15. *ſupr. de pœnis* & *l.* 31. *infr. quorum appell. non recip.* Ita tamen, vt appellandi referendique copia relaxetur, & quidem ſi Spectabiles fuerint Iudices (cuiuſmodi *hac l.* quatuor ordine recenſentur) relatione facta ad Præfectos Prætorio & quidem rurſum, in ſpecie *huius l.* ad Præfectum Prætorio Orientis.

¶ Eſt hæc ſcilicet conſtitutio maioris conſtitutionis Arcadianæ portio, quâ vt Eccleſiaſticorum tuitio Reis præberi ab Arcadio prohibita fuit, ita & ipſarum Eccleſiarum aſylum ſeu perfugium, vt ex illis omnibus *legibus* colligere licet, quæ *huic*, coniungendæ ſunt. Denique hæc illa *lex* eſt Arcadiana famoſiſſima Eutropij ſuaſu promulgata, cuius meminerunt Scriptores Eccleſiaſtici: Socrates, *lib.6.cap.* 5. Sozomenus, *lib.* 8. *cap.* 7. Chryſoſtom. *homilia in Eutrop.* vt pluribus oſtendi ad *l.* 3. *ſupr. de his qui ad Eccleſ. confug.* quæ inter alias *huic* coniungenda eſt.

¶ De duobus ſaltem hîc videndum eſt: Primum eſt, Clericorum & Monachorum ſiue zelum, ſiue audaciam per hæc tempora eò proceſſiſſe, vt ſupplicio addictos, Iudicibus ſecularibus Optionumque manibus eum ad ſupplicium ducerentur, ereptum irent, per vim atque vſurpationem, eo prætextu ſiue obtentu velut oppreſſa iuſtitia per errorem vel gratiam Iudicis, quod *hac l.* indicat, vel etiam vt debitoribus tuitionem præberent quaſi replendo ex his Clericorum numero, quod oſtendit *d. lex* 16. *in f. ſupr. de pen.* vbi hæc plenior extat, & *lex* 32. *infr. de Epiſcopis.* quæ *huic* pariter iungenda eſt. Quouſque autem audaciæ ea res proceſſerit, etiam ad bellum vſque edocet eadem *lex* 16. quæque ad *eam l.* dixi ex Theodorêto & Chryſoſtomo.

¶ Secundò notetur, (quam *huius l.* ſententiam eſſe putant) appellandi pro damnato Clericis & Monachis ipſis poteſtatem *hac l.* fieri videri, *humanitatis conſideratione*, ait lex, quam ipſam vrget Auguſtinus, *epiſt.* 54. *ad Macedonium*, quâ ipſa humanitatis ratione etiam Iuriſconſultus admittit, *l.* 6. *ff. de appellat.* omnem prouocantem pro ad ſupplicium deſtinato. At multò magis intercesſionis & deprecationis Eccleſiaſticis facultas patuit, quod docet *lex vlt. ſupr. de his qui ad Eccleſ.* Sed & Socrates *libr.*1. *c.*15. Sozomenus *lib.* 2. *c.* 23. idque multis probat Auguſt, *d. ep.* 54. *ad Macedon.* Nullomodo tamen, vt ad cognitionem ſuam & iuriſdictionem à ſeculari eos transducerent, aut ſupplicia reorum damnarent. Denique hæc, atque his ſimilia, ſigna ſunt Chriſtianæ humanitatis omnem rapientis clementiæ occaſionem, non iudicia capitalia damnantis. Et tamen illud potius quis exiſtimet *hac l.* ipſis reis appellandi facultatem relaxari: ſub Arcadio enim & Honorio reis criminum damnatis appellandi ius fuiſſe docent *lex* 58. 60. *infr. h. tit.* & *lex vlt. infr. quorum appellat.* Ergo *intercesſioni* illi violentæ in criminalibus Clericorum & Monachorum intercedit hæc *lex*. Nam quod cauſas pecuniarias attinet, in his interuenire omnino Sacerdoti, ſeu intercesſorem ſe præbere vetitum: de quo vid. Ambroſ. 3. *offic.*9.

¶ Denique tentauit aliquando Cujacius, neque vno loco, Clericos & Monachos liberandorum reorum morem, Gentilium Pontificum exemplo, vſurpaſſe; quorum occurſus ſæpè ad ſupplicium ductos ſeruabat, veluti Veſtalium, & Flaminis Dialis. Verùm id in medio nunc relinquo.

¶ *De* LIBERTATE *appellandi: deque* IVDICIS & OFFICII *pœna appellationem reſpuentis.*

LVIII. * Idem" AAA. Theodoro PF.P."

MVLTORVM" querelis excitati". hâc lege ſancimus, Vt ſi quis, prouocatione interpoſitâ, ſuſpecti Iudicis velit" vitare ſententiam, in hâc voce" liberam habeat poteſtatem, nec timeat contumeliam Iudiciorum": cùm & ab ipsâ iniuriâ poſſit facilè prouocare, permiſſum" ſit." Sciant igitur cuncti, ſibi ab iniuriis, & ſuſpe-

ctis

ctis Iudicibus, & à'' capitali ſupplicio'', ac fortunarum diſpendio'', prouocationem eſſe conceſſam. Quòd'' ſi quis poſthac Iudicum, appellatione emiſsâ, libellos quoque ablatos' audire noluerit, viginti librarum auri diſpendio multabitur: Officium verò eius, niſi huic pertinaciter reſtiterit, atque Actis ita contradixerit, & quid iure ſit conſtitutum, oſtenderit, vigintiquinque'' libras auri largitionibus noſtris inferre cogetur. Dat. VII. Id. Iun. Med. Theodoro v. c. Cons. [399.]

NOTÆ.

* *L. ſi quis prouocatione 19 Cod. eod. tit.*
'' Inducendum & huic vnius *A.* nomen.
'' *Theodorus* ſub Honorio PP. Italiæ: v. *Proſop.*
'' Vel *exceſs.*
'' Primus hic verſiculus, velut Hiſtoricus, reciſus à *Cod. Iuſt.*
'' In vulgatis *Cod. Iuſt.* additur vox *prolatam*, quam & meliores ſcripti reſpuunt.
'' De hâc voce iam *ſuprà.*
'' Id eſt Iudicum.
'' Exiſtimet quis abundare hic illa, *permiſſum ſit*, quæ etiam à *Cod. Iuſt.* abſunt: Sed exiſtimem potius in veteri mendâ cubare hunc locum, à qua etiam Tribonianus parum ſibi cauit. Quare legam hîc, *cum & ab ipſâ iniuriâ paſſis, vel paſſim facilè prouocare permiſſum ſit*: hoc ſenſu, poſſe de iniuriâ ſibi factâ publicè conteſtari.
'' Subiiciuntur hic quædam in *Cod. Iuſt.* de Præfecto Prætorio à quo ſolo appellare non licet.
'' *In*, Cod. Iuſt. ſatis ineptè.
'' Sententiâ irrogato.
'' Sequentia omnia à *Cod. Iuſt.* reciſa ſunt.
'' *ſ. Oblatos.*
'' Eſt, qui reponendum hic putet xxx. vt mox. pro viginti quinque: de quo mox.
'' *ſ. Iun.* Neque enim hoc tempore Honorius Mediolani erat, vt docet ſubſcriptio *l. 3. inf. de habitu*, neque Theodorus PP. ſed Meſſala iam ei ſuffectus fuerat.

COMMENTARIVS.

IN RESPVENTES appellationem Iudices eorumque Officiales vel etiam iniuriam appellatoribus inferentes, eſt & hæc Honorij A. D. 399. elegantiſſima omnium conſtitutio, pariter vt *lex prox.* 59. 60. & complures iam ſuprà, putà *lex* 2. 4. 11. 13. 16. 22. 25. 33. 51. *ſupr.* Nempe vt frequentes aliàs de hâc Iudicum iniuria querelæ ſubinde exortæ: ita & multorum querelis excitum ad *hanc l.* deſcendiſſe ſe ipſemet Honorius, *huius leg. initio*, profitetur. De multâ Iudicum & Officialium hâc parte ſunt Conſtantij *lex* 22. & 25. Valentiniani *l.* 33. 51. Theodoſij M. *l.* 51. *ſupr.* & Honorij hæc *lex* & 59. 60. *infr.* Quibus variæ multæ imponuntur vt ad vnius exemplar ſeu modum aliæ reuocandæ non ſint. Quare fruſtrà hîc nonnulli *viginti* & *vigintiquinque* librarum loco, reponunt xxx. argum. *l.* 59. *infr.* & *l.* 51. *ſupr.* de Officialium munere in ſuggerendis *legibus* Iudicibus, eiſque reſiſtendi facultate data: v. quoque *l.* 8. 29. 34. *ſupr.* & *l.* 59. *prox.*

De RESPVENTIS *appellationem Iudicis, & Officij eius, pœna.*

LIX. * Idem A'' AA. Simplicio'' Præſidi Trip.''.

NVLLVM'' ita credimus contumacem'', vt appellationem, interpoſitam legibus, audeat recuſare. Quamobrem teneat Apparitio veterem diſciplinam: nec à ſuggeſtionibus neceſſariis, metu eius'' cui ad tempus paret, retrahatur. xxx. autem libras auri ærario noſtro cogetur inferre, qui, obiectam prouocationem iure, neglexerit: & eâdem, Officium, ſi conhibentiam' præſtet Iudici, pœna retinebitur. Dat. prid. Id. Iun''. Verona, & Theodoro v. c. Coss. [399.]

NOTÆ.

* Et hæc *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.*
'' Inducendum & hic vnius *A.* nomen.
'' *Simplicius* Præſes Tripolitanæ ſub Arcadio. An hic idem, qui & Magiſter militum A. 396. 378. An hic idem qui ſub Theodoſio Iun. Proconſul Aſiæ, cui inſcribitur *l. vn. C. de off. com. ſacri patrim.*
'' Cuius Metropolis mihi fuiſſe videtur, *Tacapa*: de qua v. *l. 33. ſup. h. t.* vel Cyrene.
'' Iudicem, Officialem.
'' *Contumacia* de Iudice appellationem recuſante hic: vt contrà, de iniuſtè appellante apud Symmachum *lib. 10. ep. 46. conf.*
'' Iudicis.
'' *Conniuentiam.*
'' Malim *Iul.* vid. *Conſular Theodoſ.*
'' Etſi è Faſtis *Eutropij* veſtigium quis hoc putet: verum librarij imperitiæ hanc voculam potius adſcribo, qui *Veronam & Theodorum* COSS. ſibi finxit. Quare expungenda hæc vox.

COMMENTARIVS.

IN Respvventes appellationem Iudices, eorumque Officiales eſt hæc ſecunda iam hoc eodem Anno 399. Honorij conſtitutio: erit eiuſdem & tertia anno prox. *l. 60. prox.* Et hæc quidem propriè ad prouinciam Tripolitanam pertinet, pariter vt *lex 33. ſupr.* vt ita videantur huius prouinciæ Præſides ſubinde hâc parte contumaces ſeſe præbuiſſe: ſed & *initio l.* Honorius ſatis oſtendit, quàm grauiter hanc rem tulerit, cui ſimilis eſt Alex. Seueri præfatio *l. 25. ff. de appellat.* Ad eandem Tripolitanam pertinet & in hoc ipſo appellationum argumento tertia adhuc Conſtitutio, putà *lex vlt. infr. quorum appellat. non recip.*

§ De *Officiis* Iudicum duo ex *h. l.* obſeruanda. Prius, Officij eorũ fuiſſe, Iudicibus ſuggerere *legum* diſciplinam, ſeu ius ſuggerere: quod vt, innumeræ *leges* hoc *Codice* oſtendunt, ita vel *hoc titulo* complures: *puta lex* 8. 29. 34. & *lex ſuperior* 58. Poſterius, Officiales Iudicum in prouinciis perpetuos fuiſſe, cùm ipſi Iudices temporarij eſſent: *Apparitio*, inquit, *metu eius cui ad tempus paret.* Quod & Paulus teſtatur, *libr. 2. ſentent. in l. 34. ff. de rebus creditis. Præſidis*, inquit, *prouinciæ Officiales, quia perpetui ſunt, mutuam pecuniam dare, & fœnebrem exercere poſſunt.* Atque hac ratione Officiales in officio continebantur, ſic vt diſciplinam veterem ipſi tenerent, neque metu eius, cui ad tempus parebant, à ſuggeſtionibus neceſſariis retraherentur: vt hæc *lex* eleganter loquitur: quinimò Iudicibus reluctarentur, quaſique manum iniicerent exorbitantibus: de quo v. & *d. l. 8. ſup.* Quod politicum ſcemma ſeu arcanum notandum eſt.

¶ *De* Recipiendis *appellationibus, deque* Ivdicvm *pœna appellationes iuſtas non recipientium.*

LX. * Idem A" AA. Pompeiano" P F." P.

CVm" de appellationibus recipiendis necne promulgatarum legum ſufficiat auctoritas: atque his", qui ritè ab iniuſtâ ſententiâ prouocantes audire noluiſſent, ſit pœna propoſita, pœna etiam Officio conſtituta (ſiue in criminalibus, ſiue in ciuilibus cauſis fuerit iudicatum) attamen noſtro etiam motu decernimus, vt veterum ſtatuta ſeruentur, quæ nullum patimur vmquam inpunè violare. Dat. Kalend. Iun. Med. Stilichone & Aureliano Coſs. [400.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc: *lex* abeſt à *Cod. Iuſt.*
" Indicendum & hic vnius *A.* nomen.
" *Pompeianus* Proconſul Africæ ſub Honorio, v. *Proſop.*
" *P.F.* Prout vt attendum præterea hoc ipſo Anno quæ ei inſcribuntur leges plures, putà *lex 7. ſup. de metatis: l. 30. inf. de nauicul. l. 18. inf. de luſtrali. l. 66. inf. de decurionib. l. 3. de concuſſ. Aduoc. l. 28. ſup. de annona: l. 2. ſup. ad L. Iul. de amb.* ſed & complures Anno proximo 401.
" Pro *Quanquam*, quamuis, etſi; nam mox reſpondet quæ ſequitur *dividens*, *ad tamen* &c. eodem ſenſu accipit Cuiacius in *l. 3. Cod. quo quiſque ordine conu.* vocem *cùm*: etiam ibi malim, *cum*, accipere, pro *tum aliàs*, de quo in *libris obſeruationum*.
" Iudicibus ſcil.

COMMENTARIVS.

DE Recipiendis, vel non, appellationibus; quænam inquam appellationes recipiendæ ſint, quæ non item, de Respvventivm iuſtam appellationem Iudicum pœnis, anteriores *leges* hâc Honorij conſtitutione per Africam Proconſularem confirmantur. De quibus pœnis vid. *l. 22. 25. 33. 51. 58. 59. ſup.*

¶ *A* Vicario *vrbis Romæ in criminalibus ad quem appellari debeat.*

LXI. * Idem A" AA. Flauiano P. V."

QVotiens Vir Spectabilis Vicarius" venerandæ" Vrbis negotium aliquod præmiſſâ inſcriptione cognoſcit, atque ab eius ſententiâ fuerit prouocatum, ad Noſtram Clementiam Referri decernimus. Sin verò huiuſmodi examen arripuerit, in quo, ſine vllo legis" vinculo, non tam crimen obiicitur, quàm cuiuſdam criminis conflatur inuidia, latâque ſententia appellatione ſuſpenditur, Inluſtrem Sedem Tuam, editis ex more Apoſtolis", ſacrâ vice audientiam præbere ſancimus. Dat. XIV. Kal. Septemb. Brixiæ, Stilichone & Aureliano Coſs. [400.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc quoque *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' Inducendum & hic vnus *A.* nomen.
'' *Flauianus* P. V. Romæ ſub Honorio A. 399 & 400. v. *Proſopogr.* vbi multa de eo ex *Symmacho* & veteri *Inſcriptione.*
'' Erat hoc tempore Vicarius vrbis Romæ Benignus: vt docet ſuperiore Anno *lex* 163. *infr. de Decurionib. lex* 5. *ſupr. quib. Equorum vſus:* hoc ipſo Anno 400. *lex* 26. *infr. de ſuſceptoribus.*
'' *Veneranda* vrbs Roma v. *Topogr.*
'' Id eſt Inſcriptione in crimen v. Paratitlon *de accuſat. & inſcript.*
'' V. de Apoſtolis his *terminum* peculiarem. v. vid & *l. pen. inf. l.* 18. *ſup.*

COMMENTARIVS.

A Vicario vrbis Romæ, & quidem in criminalibus, ad quem appellari debeat, hâc Honorij conſtitutione A. D. 400. definitur. De quo fuit etiam Iuliani conſtitutio puta *lex* 29. *ſup. h. t.* Sanè ea Iuliani cóſtitutio indefinitè docet à Vicario V. R. ad Principé appellatum fuiſſe ſicut Conſtātini conſtitutio indefinité à Vicariis omnibus, putà *lex* 16. *ſup. h. t.*

¶ Atenim cauſarum criminalium diſtinctionem facit Honorius *h. l.* putà criminalium negotiorum, quæ præmiſſa inſcriptione cognoſcuntur & in quibus crimen obiicitur: & eorum in quibus ſine vllo *legis* vinculo, cuiuſdam criminis, tantum conflatur inuidia. Quæ diſtinctio ſingularis eſt & notanda. Quæ & ipſa proponitur in altera einſdem Honorij conſtitutione, puta *l.* 8. *ſupr. de iuriſdictione*: vbi poſteriorum hæc exempla proponuntur: cauſæ de fugaci ſeruo (recepto ſcilicet) de furto manifeſto, non manifeſto, vi bonorum raptorum paruulæque terræ, finium, paruulæ caſæ, momentariæ poſſeſſionis interdictum, abacti animalis. Nempe *ſpeciem criminis* vt loquitur *d. lex* 8. hæc habent: atenim quod hæc *lex* diſertè ait, *in his non tam crimen obiicitur, quam cuiuſdam criminis conflatur inuidia.* Denique ſine inſcriptione, ſeu ſine vllo legis vinculo; quod vtraque *lex* ait, agitantur.

¶ Igitur, ſi de his negotiis criminalibus minoribus agatur, & à Vicario V. R. appellatum fuerit, iubet Honorius P. V. ſacrà vice audientiam præbere, & ſic ex appellatione cognoſcere: ſi verò de maioribus, quæ, (vt etiam ait *d. lex* 8.) dignus & meritus honor inſcriptionis impleuerit, ad Principem referri. Nempe vt contigua *Vicarij* Poteſtas fuit, Præfecti Vrbis Poteſtati: Illuſtris hæc, illa Spectabilis: adeò quidem vt non præuentioni inter eos locus eſſet, vt quidam cenſent, verùm ad alterutrum prout quis proximus eſſet referretur: ita appellati à Vicario quandoque ad P. V. viſum: at non ſemper: ne alioquin præ Præfecturà Vrbis, nimio plus vileſceret Vicaria Poteſtas. Quare in maioribus ad Principem; in minorib. tantum ad P. V. appellari ab eo viſum. Maior eſt ſcilicet quiſque, quo maiora tractat. Ab *hâc l.* non videtur adeò abludere *epiſtola* 51. *libri* 10. Symmachi: neque etiam epiſtola 33. *libr.* 2. Cæterùm de aliis Præfecti Vrbis prærogatiuis in negotio appellationis dixi iam ad *l.* 18. *ſup.*

¶ *A* Præfectis *quoque* Gentilivm *ad Proconſulem appellandum.*

LXII. * Idem'' AAA. ad Diotimum'' Proconſ. Afric.

IN negotiis, quæ ex appellatione deſcendunt, veterem conſuetudinem volumus cuſtodiri Illud addentes, vt ſi'' quando à Gentilibus, vel à Præfectis eorum, fuiſſet interpoſita prouocatio Sacrum ſollemniter, hoc'' eſt Proconſularis cognitionis, præſtoletur examen. Dat. XI. Kal. Aug. Rau. Stilichone II. & Anthemio Coss. [405.]

NOTÆ.

* Abeſt & *hæc l.* à *Cod. Iuſt.*
'' *x. Imppp Arcadius,* Honorivs *& Theodoſius.* Vide *Conſularia Theodoſ.*
'' *Diotimus* Proconſul Africæ: Eidem hoc ipſo Anno inſcribitur *l.* 2. *inf. de Religione, & l.* 39. *inf. de hæretic.* exigua tamen in nomine varietas. v. *Proſopogr.*
'' Fortè. *vt & ſi.*
'' *Vid. leg.* 3 *ſup. h. tit.* quæ & ipſa Proconſuli Africæ inſcripta eſt.

COMMENTARIVS.

AD Proconsvlem Africæ, qui ſacra vice iudicabat, (quod præter *hanc l.* docet quoque *lex* 3. *ſup. hoc tit.* vbi pleniùs dixi & *l. vlt. h. t.*) ab inferioribus per Africam Iudicibus ſeu Rectoribus Prouinciarum Africæ, vt veteri conſuetudine appellari ſolitum, (quod & prolixiùs oſtendi ad *d. l.* 3. *ſup.*) ita id hac Honorij conſtitutione confirmatur.

¶ Quinimò & illud præterea adiicitur ad eundem Proconſ. Africæ prouocationes à *Gentilibus* quoque vel à Præfectis eorum, interpoſitas, ſpectare oportere. Quæ & ipſa ſingularis eſt Proconſulis Africæ prærogatiua: cum aliàs Gentilium peculiaris ratio, hac parte habenda videretur, & quidem circa appellationes: vt qui ex Barbaris gentibus Romanis militarét limitemque tuerétur de quibus *Gentilibus* pleniſſimè dixi *ad l. vn. ſup. de nupt. Gentil. & l.* 1. *ſup. de terris limitan.* quæ & ipſa ad Africam ſpectat. Et quidem per hæc potiſſimum tempora, quibus Imperium Romanum iam nutabat, mox ruiturum atque è medio futurum.

¶ De

¶ *De* TEMPORIBVS *appellationum interponendarum & reparandarum, à Iudicibus datis à Præfecto Prætorio.*

LXIII. * Idem" AAA. Anthemio PF. P."

IN his cauſis, quæ præſentes *Arbitros*, ex ſententiâ Veſtræ Magnitudinis,
ſortiuntur, vel in eâ ciuitate, ſeu prouinciâ quâ degetis, ſiue in proximis
atque continguis" prouinciis, Lex antiqua propriam obtineat firmitatem:
vt duobus exactis menſibus, dies ſit vltimus temporalis: & intra triginta
dies reparatio poſtuletur. Vbi verò in longioribus ac remotis prouinciis ea-
dem litis ac dilationis ratio penſabitur, ad eorum inſtar, quos à Rectoribus prouincia-
rum eorúmque ſententiis conuenit appellare, ſex menſium temporalis diei, trium re-
parationis nomine, dilatio præbeatur. Dat. XIV. Kal. Ian. Conſtantinop. Stilicone II. &
Anthemio Coss. [405.]

NOTÆ.

* Et *hæc l.* abeſt à *Cod. Iuſt.*
" Quos ſcil. ſuperioris *legis* reddendos oſtendi.
" *Anthemius* PP. Orientis ſub Arcadio. v. *Proſopogr.*
" Contiguis.

COMMENTARIVS.

TEMPORA appellationum ad Præfectum Prætorio ab *Arbitris* ſeu à Iudicibus, quos Præfecti Prætorio dedêre, interponendarum, earumque reparandarum, definiuntur hâc Arcadij constitutione ſequentem in modum: Si Iudices illi præſentes ſint in ciuitate, prouinciâve in quâ Præfectus Prætorio degit, vel certè in contiguâ, proximâve duorum menſium ſpatium ad exſequendam appellationem competere, ad reparandam 30. dies: Si in remotis prouinciis, ſex menſes ad exſequendam: tres ad reparandam dati exemplo appellationum à Rectoribus prouinciarum; de quo vide & *l.* 3. §. 2. *infr. de reparat. appellat.* vbi pleniùs dicitur. Et eſt eo nomine hæc *lex* ſingularis quod ea oſtendit hâc tempeſtate quoque extra Rectores prouinciarum *Arbitros* ſeu Iudices datos a Præfectis prætorio: Sed & illo, quod à Rectoribus prouinciarum ad Arbitros datos argumentum ducatur.

¶ Temporalis dies qui *hac l.* dicitur & *l. vlt. infr. de reparat. appellat.* & *l.* 31. §. 5. *inf. Cod. de appellat.* & *l.* 2. *Cod. de tempor. & repar. appellat.* eſt qui alioquin *fatalis dies* dicitur; qui vltimus eſt ſpatij & temporis illius, quod ad appellationem exſequendam vel reparandam legibus tribuitur; quo exſpirante, cauſa quoque exſpirat.

¶ *De* FISCALIVM *appellationum terminandarum* TEMPORIBVS.

LXIV. * Impp. HONOR. & Theod. AA. Iuliano" Proconſ. Afric.

NOn ignoramus, poſt interpoſitam prouocationem, in cauſis fiſcalibus, an-
tiquitùs conſtitutum †, vt viginti dies conſtituti intra prouinciam videan-
tur, & vt Sacri Auditorij Cognitores diuinæ" domus negotia terminarent ex
contiguâ verò prouinciâ, intra quadraginta dies negotia vniuerſa diſcinge-
rent. Verùm Serenitas Noſtra certum moderamen inuenit. ¶ præcipimus *"
itaque, vt præter hos viginti dies, quos lex Auguſta conſtituit, viginti alios iungeremus.
Quorum quidem omnium hæc erit forma ſeruanda, vt quocumque die, ex adiectis vigin-
ti diebus, fuerit negotium peroratum, Sacri Auditorij habere reuerentiam iudicetur" ſit-
que vltimus, etiam ſi non quadrageſimus" comprobatur. Quæ idcircò ita cuſtodienda ſan-
cimus, ne ſi vnius" tantum obſeruabitur dies, aut ægritudo iudicantis, aut litigantis fuerit
occupatio rectè præfinitum tempus interdum diſtuliſſe videatur Ideóque" hanc reueren-
tiam cunctis his qui ſuperadditi ſunt diebus ſtatuendam eſſe cenſuimus, vt nihil poſtea
excuſationis occurrat: Labſos enim poſt hoc tempus, reparationem præcipimus non
habere: Ac ne medio tempore Officij conludium differat litigantem, viginti libra-
rum auri multam præcipimus imminere, vt ſi eorum culpa atque conludio, quos ſug-
gerendi" cura conſtringit, negotium claruerit fuiſſe dilatum, præſcribtæ multæ te-
neantur obnoxij. Si in tot diebus vtilitatibus ſuis non adfuerit litigator, cui
aduerſus fiſcum noſtrum iurgium manet, emenſo iam tempore, nullus reparationis
beneficium

beneficium ſperet",ſolam fiſco exſecutionem ſupereſſe iam nouerit. ¶ In * Contiguis quoque prouinciis, in quibus quadraginta dies dedit antiquitas, ſub ſimili conditione alios triginta dies iungi præcipimus, vt adiecti temporis ſpatium ſub eâ definitione cuſtodiant, & omni adiecto tempore, ſit dies vltimus,quocumque potuerit definiri:Emenſo tamen" tempore, litiganti reparationem penitùs iuſſimus inhiberi. Officium ſanè ad eandem multam præcipimus retineri, ſi eius diſſimulatione actum eſſe conſtiterit, quominùs negotium peroretur. Dat. Id. Octobr. Rau. Honor. IX. & Theod V. AA. Coſs. [412.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Iuſt.*
" *Iuliano* Proconſul Africæ ſub Honorio v. *Proſopogr.*
" Intelligit *leg. 21. 28. 46. ſup. h. t. & legem 13. in ſ ſup. de iure fiſci* & quidem vt videtur has duas poſtremas maximè.
" Id eſt ſine.
" Id eſt Fiſci,vtique priuatæ.
* *Prima* pars de eadem prouincia.
" In hoc teſtimendo varia ſub manum naſcuntur. Quid ſi *praudimus*,legamus? Ego nil muto.
" id eſt cauſa in facto Auditorio deſinatur.
" *&c. Vltimus*:atque vltimus omnium.
" Ideoque &c. Nam hoc alterum,quod *hic* ſtatuitur.
" De hoc dixi plenè ad *leg. 8. ſup.*
" *Speret &c.*
* *Secunda* pars de *Contiguis* prouinciis.
" *Emenſo etiam.*

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS appellationibus exequendis,terminandis, diſcingendis iam olim intra eandem prouinciam viginti dies conſtituti erant,ex contigua quadraginta, *l. 2. 28. 46. ſup. h. t.* & *l. 13. ſupr. de iure fiſci.* quæ *hâc l.* indicantur. Atenim hac Honorij conſtitutione id tempus duplicatur fermè. Nam viginti diebus in eadem prouincia, alij viginti iunguntur, ſic vt in vniuerſum 40. ſint. At quadraginta diebus in contiguâ prouinciâ,triginta alij.

¶ Duabus tamen conditionibus additis, vnâ litigatoribus vtili: alterâ graui. Vtraque in *reuerentiam* huius addititi temporis,& cauſæ fiſcalis. Primùm igitur; Quocunque *additiorum* ... die litigatores ſeſe ſtiterint, Iudex ad quem appellatum cauſam diſcingere, eumque diem vltimum ſibi putare iubetur: ne alioquin poſteà aut ægritudine iudicantis, aut litigantis occupatione tempus illud differatur. Denique laxamentum hoc totum intermedij temporis in litigatoris fauorem inductum eſt, neque ideo cauſa à Iudice protrahenda. Quod ſingulare eſt & quidem in cauſis fiſcalibus,vt videlicet tempus aliquod fatale ſit Iudicis reſpectu,quod non ſit litigatoris contemplatu. Secundò viceuerſa, poſt hoc tempus emenſum reparatio litigatori denegari iubetur. Non eſt æquum ſcilicet ei tempora reparari vltra, qui ſuperadditio tempore iuuabatur: ac præſertim in cauſis *Fiſcalibus*.

¶ TRIA *huius l. capita quæ commentarius ediſſerit.*

LXV. * Idem AA. Symmacho" Proc. Afric.

PRÆSCRIBTIONES fori in principio" à litigatoribus obponendas eſſe Legum decreuit auctoritas. Nec * ab interlocutionibus appellandum eſſe duxerunt: Quòd ſi quis fecerit, præiudicialem" multam ſubire cogetur, quæ priſcis ſanctionibus continetur. Hac igitur" lege ſancimus, vt appellatio litigantium, intra tempus iure præſcribtum ſuſcepta,nectatur Annalibus", & promiſſa" Relatio, intra triginta dies legibus definitos, ad Sacra Scrinia deſtinetur: Quam legem, niſi, in omnibus cauſis, vniuerſorum Iudicum & Officiorum exſecutio deuota ſeruauerit, ſtatutum priſcis ſanctionibus multæ modum ab his mox iubemus exculpi. Dat. V Kal. Septemb. Rau. Honor. X. & Theod. VI. AA. Coſs. [415.]

NOTÆ.

* *l. 13. Cod. de exceptionib* prima *huius leg* ſententia continetur: cætera abſunt à *Cod. Iuſt.*
" Hic filius eſt Symmachi Epiſtularum ſcriptoris: qui & ipſe anno 370. eundem Proconſulatum geſſerat, vt docet *l. 79. inf. de decurion.* vbi vid. quæ dixi ex Symmacho ipſo.
" *Litis*: quod etiam additum *Cod. Iuſt. d. l. 13.*
* Sequentia vt dixi omnia abſunt à *Cod. Iuſt.*
" De *præiudiciali* hâc mul à dixi ad *l. 50. ſup.*
" *Annales*, vel *Annalia*, hic nil aliud ſunt quàm Acta ſeu Geſta Iudicialia, quæ per annos digerebantur. Mitto quæ de Annalibus Pontificum Hiſtoricis alij dixere.
" *Promiſſa* Relatio *h. l. & l. 5. 11. 34. ſup. h. t. & l. 2. ſup. de relationib.* vbi dixi ex Symmacho quoque.

COMMEN

COMMENTARIVS.

TRes ſententiæ *hâc* Honorij *conſtitut.* cootinentur : quarum Prima (quam vnam retioet *Codex Iuſtin.*) ab *hoc tit.* aberrat, de Præſcriptionibus inquaio fori, initio litis oppouendis : de quo notum quicquid diei poteſt. Secunda, ab *interlocutionibus* non appellari, de quo iam *ſuperioribus* aliquot *conſtitutionibus*, & peculiatiùs *inf.* *tit.* *quorum appellat.* vt & de præiudicialimulta ad *l.* 50 *ſupr.* Poſtrema, de appellatione intra tempus ſuſcipienda, in geſta referenda : deque Relatione intra dies 30. ad ſcrinia mittendâ : quod cautum itidem *l* 29. 31. 32. 34. *ſupr. h. tit.*

¶ *De* PERSEQVENDA *appellatione ad Principem factâ; & ne ad* COMITATVM *accedant litigantes intra annum.*

LXVI. * Idem AA. Monaxio PF. P.''

OMNES, quorum in cauſis ſententiæ Iudicum vel appellationes'' ſuſpenſæ ſunt: vel medio tempore tranſegiſſe'' demonſtrent; vel ſi non tranſegerunt, Conſultationes eorum''quantociùs noſtris auribus intimare cogantur, vt Reſponſa legibus conpetentia mereantur. ¶ Illâ videlicet lege ſeruandâ, quâ cauetur, neminem litigantium poſt interpoſitam appellationem intra annum ad ſacrum Comitatum noſtræ Maieſtatis accedere. Dat. VIII. Id. Mart. Conſt. Monaxio, & Plinta Coss. [419.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' *Monaxius* PP. ſub Theodoſio Iun. Orientis : v. *Proſopogr.*

'' Retineri poſſit : Sed malim, *appellatione* : inducta voce, *vel* · Nempe ſententia appellatione ſuſpenditur : *l.* 41. 61 *ſup* *l.* 3. 9. *infr. de repar. appell. l.* 1. *ſupr. de re iudic.*

'' *Intimari* auribus Principis conſultatio, ſeu Apoſtoli dicuntur, & ſic appellatio quoque intimari : quod Iuſtinianus dixit, *l. in offerendis, verſ. pen. C. de de appell.* quod nonnulli perpetam vellicant. *Intimare* autem non eſt, vt ioculariter nonnemo accipit, merum Iuſsiri facere (fortè legebat is *insinuare*) *Intimare* eſt ἐμφανίζειν, φανερῶσαι : v. Goſſae vitaſque. Capitolinus *in Vero* : *Vt priorem Verum intimandum legentibus darent.* In hâc ipsâ re Symmachus *lib.* 10. *ep.* 42. *Hac eſt cauſa querimonia, quam diuinis ſenſibus veſtris fides Geſtorum plenius intimabit.*

'' Iudicum ſcil.

COMMENTARIVS

DE PERSEQVENDA Appellatione interpoſitâ ad Principem eſt hæc Theodoſij Iun. conſtitutio : De neceſſitate, inquam, eius perſequendæ, quidque facto tum opus ſit, quo contra abſtinendum ſit : aduerſus temerarios videl. hinc appellatores, inde flagitatores.

Igitur interpoſitam appellationem apud Principem perſequi litigatores iubet Imperat. niſi medio tempore tranſegiſſe ſe demonſtrent. Sola igitur tranſactio inter partes, legitima cauſa eſt non perſequendæ apud Principem appellationis. Quid enim poſt cauſam tranſactione ſopitam, extinctam vltra vel pars vel Princeps laboret?

Extra hunc igitur caſum, quæ ſecunda *huius l.* ſententia eſt, iubentur appellatores *Conſultationes Iudicum*, ideſt, Relationes eorum, vnà cum Refutatoriis ſeu ſupplementis partium, geſtiſque omnibus (de quo fuerunt complures *leges* ſuperiùs) quantociùs auribus Principis intimare, ideſt, ad eius ſcrinia, cognitionémque perferre: Quantocius, inquam, temporis tamen præſcriptione non additâ, quam repete ex *leg.* 8. 29. 31. 32. 34. 65. *ſuprà* : Vt ita Reſponſa ſeu Reſcriptum Principis impetrare poſſint legibus conſentaneum; ad plenam videlicet Conſultationem & Inſtructionem.

Poſtremo capite, vetantur litigatores ad *Comitatum* venire intra annum, flagitandi videl. ſeu ſollicitandi Reſcripti ergo : confirmatâ in hoc Valentiniani *lege* 34. *ſup.* vel potiùs Theodoſij M. quâ hæc anni præſcriptio inducta eſt *l.* 47. *ſupr.* quam probauit quoque Honorius *l.* 54. *ſupr.* Notandæ igitur quatuor hæ *leges* hanc rem, de cuius inſtituti ratione dixi ad *d. l.* 34.

¶ *De* Non RECEPTA *appellatione, vel Apoſtolis denegatis, querimonia intra quod tempus facienda ſit.*

LXVII. * Idem AA. Aſclepiodoto" PF.P. Poſt alia.

SI appellationem oblatam, in quâ, vel Tuæ Amplitudinis, vel Vrbanæ Præfecturæ Sacrum Auditorium poſtulatur", Iudex non ſuſceperit, vel ſuſceptâ appellatione Apoſtolorum" cupiam denegauerit, ad deponendam ſuper hâc iniquitate querimoniam, necnon etiam conueniendum aduerſarium", ex prolatâ" ſententiâ, iuxta antiquum ius, anni metas habeat litigator. ¶ Vel ſi huiuſmodi appellatio ſuſcepta non fuerit, in quâ Inferiorum" Iudicum Sacra deſideratur Auditio, ad hæc eadem facienda ſex menſes habeat litigator. ¶ Si verò Arbiter appellationem ſuſcipere, aut Relationem" dare contempſerit, quatuor menſum" tempora obſeruentur: Vt his quæ ſtatuimus actitatis, pareat appellator temporibus, quæ de appellationibus definita noſcuntur, &c. Dat. III. Kal. April. Conſtantinop. Aſclepiodoto & Mariano Coſs. [423.]

NOTÆ.

* L. *ſi appellationem* 32. *C. eod. tit.* Iungenda autem huic, *lex vlt. infr. de reparat. appellat. & l. vlt. ſupr. de fructib. & litium expenſis.*
" *Aſclepiodotus* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. vid. *Proſopogr.*
" Ideſt, ad te, vel ad P.V. appellatur.
" De his *Apoſtolis* Vid. & l. 15. 61. *ſupr.* Mox *relatio* vocantur *verſ. ſi verò aliter.*
" Malè Accurſius (quod iam Cuiacius notauit 14 *obſeru.* 29. & *Recit. in Cod.*) aduerſarium hic intelligit ipſum Iudicem contra quem appellauit. Quem refutat & hic locus. Querimonia enim Iudicem ſpectat: conuentio, aduerſam partem. refutat *lex vlt. infr. de repar. appell.* quæ *huic* iungenda eſt, *ad conueniendos eos quos pulſat intentio*
" Et hic (quod etiam rectè Cuiacius notauit) nugatur Accurſius: *ex prolata ſententia*, eſt, ex die probatæ ſententiæ.
" *Inferiores* hi Iudices qui ſint? mox dicam.
" Suprà *Apoſtoli* vocantur.
" Ita ſemper hoc Codice: *menſium*, C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

QVERIMONIA ſeu conteſtatio de NON RECEPTA per iniuriam à Iudice, appellatione, vel Apoſtolis denegatis intra quæ tempora facienda ſeu conteſtanda ſit, variè definitur *hac* Theodoſij Iunioris *lege*; quæ maioris conſtitutionis *de Iudiciis* pars eſt: pro varietate ſcil. Iudicum à quibus, & ad quos appellatum. Quam & ipſam varietatem in reparationibus appellationum ſequitur *l. vlt. infr. de repar. appell.* quæ huic vnà cum *l. vlt. ſupr. de fructib. & litis exp.* coniungenda eſt. Scil. non vnum genus Appellationis fuit: modò enim ad Illuſtres appellabatur, putà Præfectum Prætorio & Præfectum Vrbi (de quo dixi ad *l. 1. ſupr.* vid. & *l. 23. Cod. de appell.*) Modò ad Spectabiles, qui *h. l. Inferiores* (Illuſtribus ſcil.) quod Accurſius etiam rectè vidit, Iudices vocantur: atque horum quoque ſacrum Auditorium fuit: veluti Proconſul, Vicarius. Modò ad Clariſſimos ſeu Iudices ordinarios, non ſacra vice, verùm iure ordinario, putà à Iudicibus delegatis, ſeu Arbitris datis: Igitur primo caſu, annus (ex iure antiquo) competit: Secundò, ſex menſes: Tertiò, quatuor. Quò maior ſcil. eſt Iudex, & quò terrorem vimque intentare magis appellanti poteſt, eò maius quoque ſpatium illi ad querelam interponendam ſeu iniuriam conteſtandam dari debet: viceuerſa, eò minus breuiuſque quò minor Iudex eſt & inferior, minorque Potentatus ratio. Effectus autem iſtius conteſtationis *fine l.* ſubiicitur: nempe, vt poſt eam demùm factam appellatio introducatur, ſeu tempora appellationum computentur: & vt *fine leg. vn. π. de libellis dimiſſor.* dicitur, id appellanti non noceat. Quare labitur Gloſſa in *d. l. vn.* cùm ait, effectum conteſtationis huius hunc eſſe, vt maius tempus indulgeatur: quem errorem tamen ipſa ad *d. l. 31.* emendat. Sanè enim hîc laxum tempus ad conteſtationem faciendã tribuitur aduerſus Iudicem à quo appellatur: at enim poſt conteſtationem factam appellator temporibus appellationum diſertè parere *huius l. fine* iubetur.

¶ *De appellatione in cauſis* PRIVATÆ *rei à* RATIONALI *per Afrciam: ad quem ea fieri debeat.*

LXVIII. * Impp. Theod. & Valentinianus AA. Celeri ſuo Sal."

IN Priuatæ rei cauſis, præter Penſionum & Conpetitionum negotia, de ceteris titulis ex appellatione à Rationalis iudicio Proconſulem oportet cognoſcere: *Salua* * enim *noſtræ reuerentiâ Maieſtatis, ius nobis cum priuatis non dedignamur eſſe commune.* Dat. V. Kal. Mart." Rau. Poſt Conſ. Felicis & Tauri vv.cc. [429.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* velut abrogata, deque abrogatis competitionibus agens: Iungenda ei, *lex* 34. *ſupr. de annona & tribut.* & *lex* 185. 186. *infr. de decur·onib.*

^a *Celeri ſuo*: Ita quoque *d l.*34 at expreſsè *d.l.*185. 186. *Proconſuli Africa*: idque etiam ex parte oſtendit hæc ipſa *lex*: de eodem vid. Augiſt. in *ep* 210.237. & *Proſopogr.*

^a Ita quoque *d l* 34. at *d l.*185.186. V Kal. Maij.

COMMENTARIVS.

A Rationali Rei Privatæ, per Africam (nam de ea propriè hæc *lex* eſt, de qua vid. & *Notitiam Imperij*) ad quem appellari debeat, *hac conſtitutione* definit Valentinianus III. Placidiæ F. Quæ maioris conſtitutionis *de Re tributariâ, deque Penſionibus priuatæ rei* portio eſt; vt docet *lex* 34. *ſupr. de annonâ & trib & l.*185.186. *infr. de decur.* quæ *huic* coniungendæ ſunt.

Quo in argumento occupatæ ſunt octo præterea *leges* putà ad quem à Rationali appellari debeat, *lex* 14. 18. 28. 39. 41. 45. 46. 49. *ſupr.*

¶ Igitur titulos *hac leg.* diſtinguit Valentinianus; ideſt, diuerſitatem cauſarum, in quibus de re Priuatâ Principis agitur, ſcilicet de omnibus titulis (exceptis tantum duobus negotiis penſionum & competitionum) à Rationali ad Proconſulem Africæ appellari vult: additâ, vt elegantiſſimâ, ita ciuilitatis pleniſſimâ ratione, *ſaluâ enim noſtræ reuerentia Maieſtatis, ius nobis cum priuatis non dedignamur eſſe commune.* Nempe vt ceteroquin Clementiſſimi Principes iura eadem ſibi dici quæ priuatis patiantur (de quo multa in *Oratione Regia*: & *ad leg.*2. *ſupr. de teſtam.* vid. & *leg.*4. *vlt. infr. de itinere muniendo*) ita in eodem cum priuatis foro appellationes quæ ſe contingunt, agitari patitur Valentinianus III. in eodem inquam foro, in quo & priuatæ cauſæ & appellationes agitantur. Cui ſimilis quoque eſt Valentiniani Iun. *l.*41.*ſup.* Sanè (quod notari cupio) hoc ipſo anno 429. idem iterum Valentinianus celebrem & ciuiliſſimam *leg. Digna vox* 4. *C. de legib.* in eandem ſententiam emiſit, de *iſonomia* inter Principem & Priuatos: Digna vox eſt maieſtate regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri: adeo de authoritate Iuris noſtra pendet authoritas & reverà Maivs Imperio eſt ſubmittere legibus principatum: Et oraculo præſentis Edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. Vbi *Maius Imperio* dixit Valentinianus: quomodo & Symmachus *lib.* 10. *ep.* 54. *Amari, coli, diligi,* Maivs Imperio Est. De fiſci aliòquin cum priuatis exæquatione plura alibi notata: vide ſaltem *leg.*3. *ſupr. de iure fiſci.* De Iuliano Marcellinus *libro* 24. *pag.* 315. *Æquata fiſci iurgia cum priuatis.* de Traiani quoque hanc in partem modeſtiâ, Plinius *Panegyric.* De Seueri & Antonini, §. *vltim. Inſt. quibus mod. teſtam. infirm.* Theodoſij M. Symmachus *lib.*2. *epiſt.*13. Anthemij *Nouella de bonis vacantibus.*

¶ Excipiuntur tantùm hîc duo tituli, ſeu duo negotiorum & cauſarum genera: putà Penſionum, & Competitionum, in quibus appellationes non ad Proconſulem fieri vult Valentinianus. *Penſiones* ſunt quæ ex emphyteuticis & patrimonialibus prædiis priuatæ rei inferontur; de quibus *libro decimo ſuprà. Competitiones* ſunt petitiones bonorum vacantium, caducorum, quæ à Principe petebantur: de quibus fuit *ſuprà* peculiaris *titulus lib.*10. *de petitionibus & vltrò datis*: & *ſeqq. aliquot.* In his igitur duobus negotiis appellationes ad Comitem R. P. procul dubio intentari voluit Valentinianus Tertius: de ceteris, ad Proconſ. Africæ. Ratio differentiæ eruenda nunc eſt. Quæ mihi iſthæc videtur: Nempe, quòd penſionum negotia nonniſi apud Com. R. P. rectè inſtrui poſſint, non etiam apud Proconſulem: vt pote cùm peculiaris harum rerum cura & notitia penes eum eſſe, bonorumque vacantium & caducorum fiſci delatorum perueſtigatio & incorporatio ad eum pertineret: de quo vid. *Paratitlon, de petit.* & *de Incorporat.*

DE

DE REPARATIONIBVS APPELLATIONVM.

TITVLVS XXXI.

VII. COD. IVST. LXIII.

De Temporibus & reparationibus appellationum ſeu conſultationum. Reſpondet huic *titulus lib. 2. de Temporum curſu & reparationibus denunciationum:* quem conſule: *Des Reliefs d'Appel.*

PARATITLON.

REPARATIO, *l.* 1. 2. 3. 4. 5. 8. *& vlt. h. tit.* reparatio appellationis, *Rubr.* eſt beneficium (vnde, beneficium reparationis, *l.* 64. *ſupr. de appellat.* beneficium iuris, *l.* 7. *hoc tit.*) inſtaurandæ appellationis, iuſtis ex cauſis (vnde *inſtauratio* pro reparatione appellationis, *l.* 7. *h. tit.* & præſidium inſtaurationis, *d. l.* 7.) quæ præfinito tempore (de quo *ſuperiore titulo,*) non perorata deſertáque fuit. Nam ſi quis in iudicio ſuperatus, & prouocationis auxilio ſe defendens, *l.* 1. ſententiam prouocatione ſeu appellatione ſuſpendens, *l.* 3. dicendi negotij temporibus excuſſus fuerit *l.* 7. temporibus fuerit euolutus, *l.* 1. exhauſtum ſpatium, *l.* 1. euolutâ curricula fuerint, *l.* 4. præfinito tempore iudicium non obſeruauerit, *l. vlt.* lapſus ſeu temporum lapſus inciderit, *l.* 2. 3. 8. negotium non perſecutus fuerit, *l.* 2. poſt lapſum nihilominus *l. vlt.* redintegrari, *l.* 1. 4. reparari cauſam, *l.* 4 ſeu tempora, *l.* 5. poſtulare, *l.* 1. 3. 7. 8. poſcere, *l. vlt.* poteſt.

Si videlicet, ſine eius ſtudio *l.* 3. id euenerit; ſi cauſas idoneas comprobauerit, *l. vlt.* ex iuſtis cauſis, *l.* 4. veluti ſi ob neceſſitatem publicam, vel Iudicis ægritudinem, *l.* 3. vel occupationem, *l.* 4. ſi copiam ad iudicia veniendi hoſtis ſeu perduellio obſepſit, *l.* 7. ſi ægritudo vel occupatio actuum publicorum aliæque neceſſitates, quas Iudex aut litigator differre non poteſt, fuerint: *l. vlt.* vel ſi negotij patronus (ideſt, Aduocatus) cognitis adſertionibus temporali ſeu fatali die adeſſe non poterit: *d. l. vlt.*

Id verò poſtulare appellator intra certa TEMPORA, *l. vlt.* intra certas temporum metas, *l.* 1. debebat. Putà, intra tres menſes, *l.* 1. 3. 4. 5. 6. 7. ſi videlicet in ſacro Auditorio, vid. *l.* 11. *de appellat.* (vbi dixi) cauſa appellationis ageretur *l.* 3. 4. 5. (veluti in Iudicio Præfecti Prætorio, *l.* 1. 6. 7. Præfecti V. *l.* 3. 4. 5.) purà appellatione à Iudice ſeu Rectore Prouinciæ facta *l.* 1. Intra triginta verò dies, *l.* 1. 3. 8 ſi coram ordinariis Iudicibus à Iudicio magiſtratuum *d. l.* 1. *hoc tit.* ideſt, Duumvirorum, & nominatim, ſi à nominatione ad Curiam quis appellauerit. *d. l.* 8.

Intra quod quidem ipſum tempus mox petitæ reparationis tenorem, *l.* 8. impetratum, *l.* 3. in aduerſæ partis, *l.* 8. aduerſarij, *l.* 3. 6. notitiam perferre debebat. *l.* 6. 8. per denunciationem ex more celebrandam, *l.* 6. breuiter, redintegrata denunciare, *l.* 4. conuentionem tradere, *l.* 5. alioquin ſi (eâ tamen formâ obſeruatâ quæ præſcribitur *l.* 5. vid. & *l.* 9. *in fin.*) aduerſarius iudicium obire neglexerit, eo abſente negotium examinabitur, *d. l.* 5.

Reparatio autem quatuor menſium dabatur *l. vn. infr. ſi pendente appellat.* vbi dicam; pariter vt in reparatione denunciationum, *l.* 1. *ſupr. de temporum curſu.*

Cæterùm poſt iteratum (ideſt, reparatum) ita temporis lapſum, *l.* 2. ſeu primam hanc reparationem, *l. vlt.* nulli reparatio, *l.* 2. ſeu reparatio ſecunda, *d. l. vlt.* indulgebatur: niſi ex eâdem cauſâ: putà, ſi non ſtudium, aut culpa, ſed ægritudo Iudicis, vel Reipub. interueniens negotium. ne perſ quereretur obſtiterit: *d. l.* 2. intra tempora, de quibus vid. *d. l. vlt.* Certè poſt ſecundam reparationem nulla alia vlteriùs reparatio depoſci poterat *d. l. vlt.*

I. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Mamertinum. PF.P."

SI poſſeſſor, in Iudicio" ſuperatus, prouocationis auxilio ſe defenderit, & temporibus fuerit euolutus, intra menſem tertium redintegiari ſibi exhauſtum poſtulet ſpatium: Id ni" fecerit, dictam in eum volumus manere ſententiam.

Similis etiam ratio ex iudicio Magiſtratuum" eſſe debebit: tamen vt in eo artiores metæ temporum ſeruentur: intra triginta enim illic dies reparationem poterit adipiſci, ne ſententiam inpoſitam rerum effectus conpetens ſubſequatur. Dat Id. Octobr. Veronæ, diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abſunt à *Cod. Inſt.* omnes *huius tit.* leges, præter *Nouella* Theodoſij Iun. quæ eſt *lex* 2. *eod. tit.*
" *Mamertinus* ſub Valentiniano Sen. PP. Italiæ, Illyrici, Africæ, v. *Proſopogr.*
" Iudicis videlicet Ordinarij, de quo mox plura.
" Ita quoque *l. 3. infr.* reſtituendum, *. de ni* &c.
" Duumvirorum, de quo mox.

COMMENTARIVS

VALENTINIANI Sen. *quinque leges* de Reparatione Appellationum ordine ſequuntur. Et *hâc* quidem, TEMPORA reparandæ appellationi varia pro varietate Iudicum, à quibus appellatum fuerat, definiuntur: pariter vt *l. 3. 4. 5. 6. 7. hoc tit.* Et quidem minora, prout Iudices maiores aut minores ſunt, à quibus & ad quos appellatum: Scilicet Appellatio à ſententia Iudicis ordinarij ſeu Rectoris prouinciæ ad ſacrum Cognitorem, intra tres menſes reparari debet; *hac l.* & *dictis legib.* & *l. 63. 64. ſupr. de appell.* ſi ſententia Magiſtratus ſeu Duumviri vel etiam Pedanei Iudicis apud Iudicem ordinarium intra triginta dies *hac l.* & *dd. ll.*

¶ Nempe *Iudicij* appellatione *hac l.* Iudex ſeu Rector Prouinciæ ordinarius deſignatur, vt innumeris aliis *huius Cod.* legibus. Item *Magiſtratuum* appellatione, *hac l* & *infr. l. 3.* Duumviri intelligendi ſunt; quo ſenſu & *lege* 12. *ſupr. de appellat.* & paſſim *infr. tit. de decurion.* à quibus videlicet ad ordinarios Iudices appellatum docet *d. l. 3. infr.* ac proinde eos inuicem *ibidem* ſeparat, & Pedaneis Iudicibus iſtos coniungit, de quibus ad *eam legem.*

II. * Idem AA. ad Symmachum P.V."

ETſi poſt iteratum" temporis labſum nulli reparationē" præſcribtio Legis indulgeat, tamen his iuris beneficia" ſubuèniunt, quorum non ſtudio aut culpâ, ſed ægritudo Iudicis" vel Reipublicæ interueniens negotium, ne perſequerentur, obſtiterit. Dat. XIV. Kal. Mart. Med. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* vnà cum cæteris *huius tit.* à *Cod Inſt.*
" *Symmachus* hic eſt Symmachi Epiſtolarum Scriptoris Pater: vid. *Proſopogr.*
" Ideſt, reparatum, v. *l. ult. infr.*
" Secundam.
" Ita quoque l. 7. *infr.*
" *Cognitoris* apud Symmachum.

COMMENTARIVS.

SECVNDA reparatio nulli iure ordinario datur, quod *hac lex* docet: Secunda, inquam, reparatio, non appellationis tantum, verùm & denunciationis, ideſt, non tantum ad ſecundam inſtantiam perſequendam, verùm & ad primam: *l. 1. ſupr. de tempor. curſu & repar. denunc.* quæ *lex* Conſtantini M. eſt, quam & hæc *lex* indicare videtur, illis verbis, *præſcriptio legis.* Sanè eius apertiſſimè meminit Symmachus *lib.* 10. *ep.* 52. vt ad *d. l. 1.* pleniùs oſtendi. Et *hac* tamen Valentiniani Senioris *conſtitutione* iuſta cauſa excipitur, putà ſi ægritudine Iudicis, vel ob negotium Reipublicæ appellatio ſemel reparata iterum lapſa fuerit: pariter vt Theodoſij Iun. *conſtitutione.* Huc ſanè pertinet integra Symmachi *Epiſtola* 52. *lib.* 10. ſic quidem, vt & huius *legis* meminiſſe videri poſſit, his verbis; ad Valentinianum Iun. *Ad hoc parentum Numinis veſtri Diuorum Principum protulit ſanctionem, qua inter reliquas exceptiones reparationem iurgantibus tribuunt, ſi per Cognitorem cauſa labatur*; & mox; *Cum igitur recentiora ſcita Diuorum Principum cunctis negotiis reparatione ſubuenerint, ſi fortè à Iudice deferantur,* &c.

Et hæc quidem Ita ſi ægritudine Iudicis, quod *hac l.* expreſsè ait, vel etiam cognitore poteſtate

DE REPARATIONIBVS APPELLATIONVM.

TITVLVS XXXI.

VII. COD. IVST. LXIII.

De Temporibus & reparationibus appellationum ſeu conſultationum. Reſpondet huic *titulus lib. 2. de Temporum curſu & reparationibus denunciationum:* quem conſule: *Des Reliefs d'Appel.*

PARATITLON.

REPARATIO, *l.* 1. 2. 3. 4. 5. 8. *& vlt. h. tit.* reparatio appellationis, *Rubr.* eſt beneficium (vnde, beneficium reparationis, *l.* 64. *ſupr. de appellat.* beneficium iuris, *l. 7. hoc tit.*) inſtaurandæ appellationis, iuſtis ex cauſis (vnde *inſtauratio* pro reparatione appellationis, *l. 7. h. tit.* & præſidium inſtaurationis, *d. l.* 7.) quæ præfinito tempore (de quo *ſuperiore titulo,*) non perurata deſertáque fuit. Nam ſi quis in iudicio ſuperatus, & prouocationis auxilio ſe defendens, *l.* 1. ſententiam prouocatione ſeu appellatione ſuſpendens, *l.* 3. dicendi negotij temporibus excuſſus fuerit *l.* 7. temporibus fuerit euolutus, *l.* 1. exhauſtum ſpatium, *l.* 1. euoluta curricula fuerint, *l.* 4. præfinito tempore iudicium non obſeruauerit, *l. vlt.* lapſus ſeu temporum lapſus inciderit, *l.* 2. 3. 8. negotium non perſecutus fuerit, *l.* 2. poſt lapſum nihilominus *l. vlt.* redintegrari, *l.* 1. 4. reparari cauſam, *l.* 4. ſeu tempora, *l.* 5. poſtulare, *l.* 1. 3. 7. 8. poſcere, *l. vlt.* poteſt.

Si videlicet, ſine eius ſtudio *l.* 3 id euenerit; ſi cauſas idoneas comprobauerit, *l. vlt.* ex iuſtis cauſis, *l.* 4. veluti ſi ob neceſſitatem publicam, vel Iudicis ægritudinem, *l.* 3. vel occupationem, *l.* 4. ſi copiam ad iudicia veniendi hoſtis ſeu perduellio obſepſit, *l.* 7. ſi ægritudo vel occupatio actuum publicorum aliæque neceſſitates, quas Iudex aut litigator differre non poteſt, fuerint: *l. vlt.* vel ſi negotij patronus (ideſt, Aduocatus) cognitis adſectionibus temporali ſeu fatali die adeſſe non poterit: *d. l. vlt.*

Id verò poſtulare appellator intra certa TEMPORA, *l. vlt.* intra certas temporum metas, *l.* 1. debebat. Putà, intra tres menſes, *l.* 1. 3. 4. 5. 6. 7. ſi videlicet in ſacro Auditorio, vid. *l.* 11. *de appellat.* (vbi dixi) cauſa appellationis ageretur *l.* 3. 4. 5. (veluti in Iudicio Præfecti Prætorio, *l.* 1. 6. 7. Præfecti V. *l.* 3. 4. 5.) putà appellatione à Iudice ſeu Rectore Prouinciæ facta *l.* 1. Intra triginta verò dies, *l.* 1. 3. 8 ſi coram ordinariis Iudicibus à Iudicio magiſtratuum *d. l.* 1. *hoc tit.* ideſt, Duumvirorum, & nominatim, ſi à nominatione ad Curiam quis appellauerit. *d. l.* 8.

Intra quod quidem ipſum tempus mox petitæ reparationis tenorem, *l.* 8. impetratum, *l.* 3. in aduerſæ partis, *l.* 8. aduerſarij, *l.* 3 6. notitiam perferre debebat. *l.* 6. 8. per denunciationem ex more celebrandam, *l.* 6. breuiter, redintegrata denunciare, *l.* 4. conuentionem tradere, *l.* 5. alioquin ſi (eâ tamen formâ obſeruatâ quæ præſcribitur *l.* 5. vid. & *l.* 9. *in fin.*) aduerſarius iudicium obire neglexerit, eo abſente negotium examinabitur. *d. l.* 5.

Reparatio autem quatuor menſium dabatur *l. vn. infr. ſi pendente appellat.* vbi dicam, pariter vt in reparatione denunciationum, *l.* 1. *ſupr de temporum curſu.*

Cæterùm poſt iteratum (ideſt, reparatum) ita temporis lapſum, *l.* 2. ſeu primam hanc reparationem, *l. vlt.* nulli reparatio, *l.* 2. ſeu reparatio ſecunda, *d. l. vlt.* indulgebatur: niſi ex eâdem cauſâ: putà, ſi non ſtudium, aut culpa, ſed ægritudo Iudicis, vel Reipub. interueniens negotium ne perſequeretur obſtiterit: *d. l.* 2. intra tempora, de quibus vid. *d. l. vlt.* Certè poſt ſecundam reparationem nulla alia vlteriùs reparatio depoſci poterat *d. l. vlt.*

1. * Impp.

I. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Mamertinum. PF.P.[a]

SI poſſeſſor, in Iudicio[b] ſuperatus, prouocationis auxilio ſe defenderit, & temporibus fuerit euolutus, intra menſem tertium redintegrari ſibi exhauſtum poſtulet ſpatium: Id ni[c] fecerit, dictam in eum volumus manere ſententiam. Similis etiam ratio ex iudicio Magiſtratuum[d] eſſe debebit: tamen vt in eo artiores metæ temporum ſeruentur: intra triginta enim illic dies reparationem poterit adipiſci, ne ſententiam impoſitam rerum effectus competens ſubſequatur. Dat Id. Octobr. Veronæ, diuo Iouiano & Varroniano Coſs. [364.]

NOTÆ.

* Abſunt à *Cod. Iuſt.* omnes *huius tit.* leges, prælatâ *Nouella* Theodoſij Iun. quæ eſt *lex 2. eod. tit.*
[a] *Mamertinus* ſub Valentiniano Sen. PP. Italiæ, Illyrici, Africæ, v. *Proſopogr.*
[b] Iudicis videlicet Ordinarij, de quo mox plura.
[c] Ita quoque *l. 3. infr.* reſtituendum, *&c ni* &c.
[d] Duumvirorum, de quo mox.

COMMENTARIVS

VALENTINIANI Sen. *quinque leges* de Reparatione Appellationum ordine ſequuntur. Et *hâc* quidem, TEMPORA reparandæ appellationi varia pro varietate Iudicum, à quibus appellatum fuerat, definiuntur: pariter vt *l. 3. 4. 5. 6. 7. hoc tit.* Et quidem minora, prout Iudices maiores aut minores ſunt, à quibus & ad quos appellatum: Scilicet Appellatio à ſententia Iudicis ordinarij ſeu Rectoris prouinciæ ad ſacrum Cognitorem, intra tres menſes reparari debet; *hac l.* & *dictis legib.* & *l. 63. 64. ſupr. de appell.* ſi ſententia Magiſtratus ſeu Duumviri vel etiam Pedanei Iudicis apud Iudicem ordinarium intra triginta dies *hac l. & dd. ll.*

¶ Nempe *Iudicij* appellatione *hac l.* Iudex ſeu Rector Prouinciæ ordinarius deſignatur, vt innumeris aliis *huius Cod.* legibus. Item *Magiſtratuum* appellatione, *hac l & infr. l. 3.* Duumviri intelligendi ſunt; quo ſenſu & *lege 12. ſupr. de appellat.* & paſſim *infr. tit. de decurion.* à quibus videlicet ad ordinarios Iudices appellatum docet *d. l. 3. infr.* ac proinde eos inuicem *ibidem* ſeparat, & Pedaneis Iudicibus iſtos coniungit, de quibus ad *eam legem*.

II. * Idem AA. ad Symmachum P.V.[a]

ETſi poſt iteratum[b] temporis lapſum nulli reparationē[c] præſcriptio Legis indulgeat, tamen his iuris beneficia[d] ſubueniunt, quorum non ſtudio aut culpâ, ſed ægritudo Iudicis[e] vel Reipublicæ interueniens negotium, ne perſequerentur, obſtiterit. Dat. XIV. Kal. Mart. Med. Valentiniano & Valente AA. Coſs. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* vnà cum cæteris *huius tit.* à *Cod. Iuſt.*
[a] *Symmachus* hic eſt Symmachi Epiſtolarum Scriptoris Pater: vid. *Proſopogr.*
[b] Ideſt, reparatum, v. *l. vlt. infr.*
[c] Secundam.
[d] Ita quoque l. 7. *infr.*
[e] *Cognitoris* apud Symmachum.

COMMENTARIVS.

SECVNDA reparatio nulli iure ordinario datur, quod *hac lex* docet: Secunda, inquam, reparatio, non appellationis tantum, verùm & denunciationis, ideſt, non tantum ad ſecundam inſtantiam perſequendam, verùm & ad primam: *l. 1. ſupr. de tempor. curſu & repar. denunc.* quæ *lex* Conſtantini M. eſt, quam & hæc *lex* indicare videtur, illis verbis, *præſcriptio legis.* Sanè eius apertiſſimè meminit Symmachus *lib. 10. ep. 52.* vt ad *d. l. 1.* pleniùs oſtendi. Et *hac* tamen Valentiniani Senioris *conſtitutione* iuſta cauſa excipitur, putà ſi ægritudine Iudicis, vel ob negotium Reipublicæ appellatio ſemel reparata iterum lapſa fuerit: pariter vt Theodoſij Iun. *conſtitutione.* Huc ſanè pertinet integra Symmachi *Epiſtola 52. lib. 10.* ſic quidem, vt & huius *legis* meminiſſe videri poſſit, his verbis; ad Valentinianum Iun. *Ad hoc parentum Numinis veſtri Divorum Principum protuliſſe ſanctionem, quæ inter reliquas exceptiones reparationem iurgantibus tribuunt, ſi per Cognitorem cauſa labatur*; & mox; *Cum igitur recentiora ſcita Divorum Principum cunctis negotiis reparatione ſubuenerint, ſi fortè à Iudice deferantur,* &c.

Et hæc quidem ita ſi ægritudine Iudicis, quod *hac l.* expreſſè ait, vel etiam cognitore poteſtate

Iudiciaria excidente, & ſucceſſore ei dato; vt in ſpecie, quam Symmachus tractat. Aliud verò fuerit, ſi culpa Iudicis cauſa fuerit lapſa: tum enim Iudex æſtimatione litis multatur ex Conſtantini conſtitutione, *l. 2. ſupr. de tempor. curſu.* quam memorat & confirmat idem Valentinianus *l. vnic. infr. de ſecundo lapſu.*

III. * Idem AA. ad Olybrium P.V.''

SI in Sacræ Cognitionis examine audientiam neceſſitas publica vel ægritudo Iudicis abnegauerit, intra tres menſes reparatio poſtuletur: atque in aduerſariorum notitiam impetrata reparatio proferatur. Ac ne'' vtrumque'' intra hos tres menſes fuerit effectum, ſententia quam appellator prouocatione ſuſpenderat, conualeſcat. ¶ Quotiens verò à Magiſtratibus'', Pedaneiſque Iudicibus dicta ſententia appellatione ſuſpenditur, ſuper qua diſceptatio, non Auditorij Sacri, ſed Ordinariorum Iudicum cognitione tractanda eſt, cuique duo'' ad peragendum menſes cauſarum vrguentium concluſione tribuuntur, ſi fortè ſine appellatoris ſtudio prædictus labſus inciderit, intra triginta dies reparatio poſtuletur. Dat. XIV. Kal. April. Treu. Valentiniano & Valente AA.'' Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt, vt dixi iam, hæc *lex*, vt cæteræ *huius tit.* à *Cod. Iuſt.*
'' *Olybrius P.V.* Romæ ſub Valentiniano Sen. v. *Proſopogr.*
'' *ſc. Ni*, vt *l. 1. ſup. ſi ad eos fecerit.*
'' Puta, poſtulatio reparationis & impetratæ aduerſario intimationis.
'' Ideſt, Duumviris, vt *l. 2. ſupr.*
'' V. paratitlon *ſupr. de appellat.* ac nominatim *legem 41. eius tit.* ſed & *l. 10. 19.* Item *l. 2. infr. de decurion.*
'' *ſc. Secundum*, Vid. *Conſularia Theod.* A. 368. & Ammian. Marcellin. *lib. 28. pag. 383.*

COMMENTARIVS.

SENTENTIA huius *legis* eadem eſt, quæ *legis 1. ſupr.* Tria tantum ſingularia in eâ notentur.

¶ Primò, non tantùm intra trimeſtre reparationem appellationis poſtulandam (quod vtique iam *l. 1.* cautum fuerat,) verùm etiam intra idem tempus eam aduerſario denunciandam: quod & ipſum rurſum cauetur eiuſdem Valentiniani conſtitutione ad eundem Olybrium P. V. Anno proximo 269. *l. 4. infr.* (de cuius denunciationis forma eſt pariter *lex 5. 6. infr.*) Idémque cauetur *l. vlt. ſupr. de temporum curſu & repar. denunc.*

¶ Secundò obſeruandum, de *Pedaneis* Iudicibus *hac l.* idem caueri, quod de Magiſtratibus, ideſt, Duumviris, vt *hac l.* ita *d. l. 1. ſupr.* de Pedaneis, inquam, Iudicibus, quorum mentio quoque fit *l. 2. ſupr. de off. Rector. prou. l. vlt. infr. de excuſ. artif.* ideſt, Arbitris datis ab ordinariis Iudicibus, de quibus Arbitris *l. 63. 67. ſupr. de appellat. & l. vlt. inf. hoc tit.* cui *d. lex 67.* iungenda eſt; à quibus Arbitris ſeu delegatis Iudicibus ideo ad delegantem iure ordinario appellatur.

¶ Poſtremò obſeruandum, appellationi cauſarum peragendæ duos menſes præſtitutos fuiſſe cauſarum vrgentium: quarum numero & fiſcales ac nominationum cauſæ ſunt quam in rem expreſſa eſt *lex 10. 19. 41. & 63. ſupr. de appellat. l. 2. infr. de decurion.*

IV. * Idem AA. & Gratianus A. ad Olybrium P.V.''

SI qui ex iuſtis cauſis'' quæ Diuorum Parentum'' noſtrorum Conſtitutionibus comprehenſæ ſunt, per occupationem eius Iudicis, qui eſt in Sacro Auditorio cogniturus, ad reparationis poſſunt beneficium pertinere, trium menſum'' tempus in vtraque'' cuſtodiant: ſcilicet, vt priùs quàm id poſſit elabi, & redintegrent euoluta curricula, & redintegrata denuntient aut certè, cauillatione ſubmota, his quæ ſtatuta ſunt, obſecundent. Dat. XIII. Kal. Iul. Altaripa'', Valentiniano NB. P. & Victore Coſs. [369.]

NOTÆ.

* Abeſt, vt iam dixi, hæc *lex*, vnà cum cæteris à *Cod. Iuſt.*
'' *Olybrius* P.V. Romæ Valentiniano Sen. v. *Proſopogr.* vt *leg. ſuperior.*
'' Quas repete ex *Paratitlo*, & *l. 2. ſup. 3. 7. vlt. infr.*
'' Intellige Conſtantinum M. & Conſtantium.
'' Ita ſemper fermè *Cod. Theodoſ.*
'' Ita pariter *l. 3. ſupr.* vbi dixi. *In vtroque*: ideſt, & in impetranda reparatione, & in redintegrata denuncianda: vt etiam ex *Synopſi* liquet.

COMMENTARIVS.

SENTENTIA *huius legis* eadem eſt quæ partis primæ *legis* 3. *ſupr.* Neque quidquam habet peculiare: nam & hæc *lex* eſt de cauſa lapſa per occupationem Iudicius iacta cognoſcentis. Subſcriptionem tantùm *huius leg.* notari cupio, quæ ſingularis eſt: Data quippe dicitur *Alta ripa*: qui vicus etiamnùm in ripa Rheni priſtinum nomen retinet *Altrip*: haud longè ſuprà confluentem Nicri ad confluentem Luteri amnis, inter Nemetes, & Vangiones, de quo Munſterus *Coſmographiæ libr.* 3. *capit.* 178. Hunc locum & ipſe aliquando vidi eò digreſſus: locus eſt editus & tumenti loco, hodiéque *Sandbery* dictus. Scilicet author eſt Amm. Marcellinus in geſtis huius Anni *lib.* 28. *ep.* 392. Valentinianum *Rhenum* omnem ab exordio Rhætiarum ad vſque Oceanum molibus communiuiſſe, caſtráque extuliſſe altius & *Caſtella* turréſque aſſiduas per habiles locos & opportunos, quà Galliarum extenditur longitudo, nonnunquam etiam vltra flumen ædificiis poſitis, & ſubraſis Barbarorum finibus, ideſt, Alemannorum & Francorum. Hinc itaque eſt, quod Valentinianus etiam *Alta-ripa*, vt & *Briſiaci* (quod docet *lex* 8. *ſupr. de priuileg. cor. qui in ſacro Palat.*) conſtituiſſe, ex *hoc Cod.* deprehenditur. Sanè huius *Alta-ripa* (Rhenanæ) meminit quoque *Notitia Imperij*, atque inibi Præfecti militum Martenſium inter Nemetes & Vangiones ſub Duce Mogontiacenſi, circa Annum D. 427. Ergo & ibi Romanorum *Caſtellum* ad ſpeculandum opportunum: cuius meminit & Rupertus Senior Elector Palatinus in diplomate dato M. CCC.LXXX. Nulla verò eius mentio in *Itinerario Peutingeriano*, quod ante hanc *leg.* ſcriptū eſt, Alia ab hac eſt *Alta-ripa* in Valeriâ, cuius mentio in *Itinerario Antonini*, quam cum hac confudit Munſterus. Hæc denique *lex* diligentiam Cluuerij fugit, cùm de *Alta ripa* ageret: imò & Freheri *origin. Palatin. c.* 14. ooo & Ortelij in in *Theſauro*, quem tamen falli tradidit; minùs conſulto hoc *Cod.* idem Freherus.

V. * Idem AAA. ad Olybrium P. V.

IN ſpeculis agat is[a] aduerſus quem in Sacro Auditorio cauſa reparanda eſt, & an intra tres menſes reparationem aduerſarius mereatur[b], exploret, ac ſtatutum ſcitis Triumphalibus[c] diem ſedulus in iudiciis litigator obſeruet. ¶ Incumbat quoque Appellatori cura, vt ſi aduerſarius ex loco, quem habitare conſueuit, fortè ſubterfugiat, pergat cum Officio[d] publico, hominique[e] eius, quem in loco reppererit, conuentionem tradat, ad aduerſarium perferendam: Idque ita geſtum eſſe Curator[f] aut Magiſtratus[g], reſcribti[h] publici, vel actorum teſtificatione confirmet. Quibus impletis, ſi is, cuius conuentio curata eſt, iudicium obire[i] neglexerit, ferat hanc deſidiæ contumaciæque multam, vt vrguentis negotium ipſo quoque abſente dicatur, diligentique iudicantis examini[k] ſententia proferatur ea, quam æquitatis ratio & iuris præſcribta dictauerint. Dat. XVIII. Kalend. Septembr. Altino Valentiniano & Valente IV.[l] A. Coss.

NOTÆ.

* Abeſt, vt iam dixi, hæc *lex*, vnà cum cæteris *huius titul.* à *Cod. Iuſt.*
'' *Olybrio*, P.V. Romæ iam tertia hæc Valentiniani *lex hoc tit.* inſcribitur: de eo vid. *Proſop.*
'' Litigator aduerſarius.
'' Petat, impetrare mereatur.
'' Intelligit ſuas *leges* 2. 3. 4. *ſupr.*
'' *Officium* publicum.
'' Homini, ideſt, actori colono &c. v. *ſup. de conductor. & homnib. Dom. Aug.*
'' *Curator* Reipublicæ: de eo mox.
'' *Magiſtratus*, ideſt, Duumvir, vt *l.* 1. 3. *ſupr.*
'' *Reſcriptum* publicum.
'' *Obire* iudicium, eſt iudicio ſe ſiſtere.
'' *x. Ex antiq.*
'' Forſè *Alteno*: vbi & data *lex* 3. *de Actorib. & procurator.*
'' *Malim* 18. id eſt, A.D. 368. quo, vt & A. 369. Olybrius P.V. fuit, non A. 373.

COMMENTARIVS.

DVÆ Cautelæ in negotio reparationis appellationis *hac l.* continentur: prior in fauorem eius pro quo ſententia lata eſt: altera in fauorem appellantis. Nempe priori ingeritur, vt exploret, inque ſpeculis agat, num intra præſcriptum TEMPVS, trium videl. menſium, appellator poſtulet Appellationis reparationem, in ſacro Auditorio agitandæ: de quo tempore præter hanc legem eſt pariter *lex* 1. 3. 4. *ſupr. l.* 5. 6. 7. *infrà*; veluti apud Præfectum vrbis; de quo eſt quoque *l.* 3. *&* 4. *ſup.* quæ eidem Olybrio P.V. inſcribuntur. Hoc inquam primum *huius leg.* caput eſt: Alterum in fauorem appellatoris, quomodo NVNCIATIO reparatæ appellationis faciéda ſit abſenti aduerſario: de quâ denunciatione fuit quoque iam *l.* 3. *ſup.* erit & *l.* 6. *inf.* itémque *l.* 8. *&* 9. Nempe qui reparationem appellationis obtinuerat, eam aduerſario ſignificare tenebatur. Verùm, quia aduerſarius aliquando ſubterfugiebat ab eo loco, vbi habitare conſueuerat, ne ſibi videl. reparatio denunciaretur, præſcribit *hac*

leg. Valentinianus formam Denunciationis faciendæ abſente aduerſario & quid poſthac facere Iudex debeat: Nempe 1. ſi aduerſarius abſit, appellator ad *domũ* denunciare debet. Quomodò? Scil. cum Officiali publico, homini Ideſt, actori, colono &c. eius conuentionem tradere oportet ad aduerſarium perferendam: Idque ita factum, apud Curatorem vel Duumvirum ſeu Magiſtratum municipalem profiteri oportet: vt cæteroquin profeſſiones aut teſtationes apud hos factæ: vt docet quoque *lex* 2. *infr. de Canone frum. V. R.* Vt ita horum ſcripto actorúmque teſtificatione res probari poſſit. Quæ quidem forma denunciationis faciendæ abſenti obſeruanda. 2. Effectus verò eius hic eſt, vt videl. aduerſario ſeſe iudicio non ſiſtente cauſa appellationis *μονομερῶς* iudicari poſſit. Quæ ordinaria alioquin eſt abſentis legitimè citati vel denunciati pœna. De eadem ſenſiſſe videtur *lex vlt. inf.* 3. At quæ ſententia? Non vtique ſemper contra abſentem, ſed quam æquitatis ratio & iuris præſcripta dictauerint. Aliter atque definitur à Valente *l. prox.* nempe latam ſententiam roborari, atque in executionem ſemel iudicata tranſire.

V I. * Idem A A A. ad Modeſtum PF. P.''

REPARATIS intra menſem tertium, ex'' priore lege, temporibus, in notitiam hoc ipſum aduerſarij per denunciationem, ex more celebrandam, iubemus ſine dilatione perferri: ſcilicet, vt interiectorum ſpatiorum dinumeratione ſeruatâ, ad debitum'' partibus'' iudicium reuertantur. Quod ſi is cui reparata ſunt tempora, vltra dinumerationem crediderit differendum, lata aduerſus eum ſententia roboretur, atque in exſecutionem ſemel iudicata ducantur. Dat. VI. Id. Dec. Conſtp.'' Valentiniano & Valente IV. AA. CONS. [373.]

INTERPRETATIO. *Lex iſta hoc præcipit, vt ſi quis videtur iniuſte in cauſa ſua victus, reparatis ante tertium menſem temporibus, quæ appellationi videntur fuiſſe conceſſa, ſtatim hoc ipſum in aduerſary ſui notitiam deducere procuret, & intra tempora quæ appellationi conſtituta ſunt, de hoc ipſo negotio is qui appellauit, vt ſibi credidit competere, agere non moretur. Quod ſi facere neglexerit, ſententia quæ aduerſus eum lata fuerat perſeueret, & data executione in omnibus compleatur.*

N O T Æ.

* Abeſt & hæc lex, vnà cum cæteris *huius tit.* à *Cod. Iuſt.*
'' *Modeſtus* PP. Orien. ſub Valente Imp. vid. *Proſopogr.*
'' Ideſt, ſecundum, iuxta priorem Conſtitutionem: cuiuſmodi nulla Valentis anterior occurrit, verùm Valentiniani *leges* ſuperiores Collegæ & fratris.
'' Legitimum conſtitutum.
'' Suſtineri poſſit: ſed malim, *partes.*

C O M M E N T A R I V S.

VALENTIS Imp. hæc conſtitutio de Reparatione Appellationum: quà continentur tria capita. Primum, de *Denunciatione* reparatæ appellationis intra tertium menſem: de quo ad ad ſuperiores *leges*. Secundum, vt denunciatione factâ, partes ad iudicium appellationis veniant, ſeruatâ interiectorum ſpatiorum dinumeratione. Nempe poſt denunciationem factam, ad ſiſtendum ſe iudicio partibus certa tempora dabantur, pro ratione interiectorum ſpatiorum: de quo ad *tit. de denunciat. ſupr. lib.* 2. & *tit. de Temporum curſu & reparat. denunciat.* Tandem niſi is qui reparationem impetrauit, intra tempora illa ſe ſe ſtiterit, ſententiam confirmari & executioni tradi iubet.

VII. * Imppp. GRATIANVS, Valentinianus, & Theod. AAA. ad Siburium PF. P.''

SI poſſeſſor'', primis dicendi'' negotij temporibus exeuſſus, intra tres menſes inſtaurationem non potuerit poſtulare, ob id quòd copiam ad iudicia veniendi hoſtis obrepſerat', iuris beneficium' eiuſmodi occaſionem'' non perdat; ſitque, depulſis perduellionibus'', hæc prima litium rerúmque reparatio, vt cùm primum adiri potuerit Sacræ Cognitionis Auditor, cognitis cauſis, præſidium'' amiſſæ inſtaurationis indulgeat. Dat. III. Non, Decemb. Treu. Auxonio & Olybrio Coss. [379.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex*, pariter vt cœteræ *huius tituli*, à *Cod. Iuſt.*
Siburius PP ſub Gratiano *Galliarum* ſcil. vt alibi oſtendoſmò & oſtendit argumentum *legis*, de quo mox.
Ita quoque *l.* 1 *in pr. ſup.*
Id eſt cauſæ appellationis peragendæ.
x. Obſepſerat.
Ita quoque *l.* 2. *ſup.*
x. Occaſione, vel *per occaſionem*
x. Perduellionibus
Suprà, hâc ipsâ l. & l. 2. beneficium.

COMMENTARIVS.

GRATIANI Imp. hæc conſtitutio eſt, de Reparatione appellationis ad ſacrum Auditorium intra tres menſes; ſuperioribus *conſtitutionibus* Valentiniani & Valentis plenè conformis; ad quas dixi. Atque vt reparationis petēdæ iuſtas cauſas proponunt *lex* 3. & 4. *ſuprà*, ita & *hâc leg.* proponit Gratianus iuſtam exceptionem non petitæ reparationis: ſi videlicet intra tres menſes reparationem non potuit poſtulare ob id quod copiam ad iudicia veniendi hoſtis *obſepſit* (ita enim legendum) Depulſis enim *perduellionibus*, ſeu hoſtibus, Iudex qui vice ſacrâ cognoſcit, ſeu Iudex appellationis, cognitâ hac cauſâ præſidium amiſſæ vel omiſſæ reparationi indulgere debet, & ſic appellationem reparare. Et hæc quidem vt æquiſſima exceptio eſt, ità conformis veteribus XII. Tab. exceptionibus cauſiſque vadimonij deſerendi. Cœterùm ex horum temporum hiſtoriâ illuſtranda eſt hæc *lex*. Nempe quos Gratianus hoſtes & perduelliones hîc vocat, *depulſoſque* indicat, ſunt ij proculdubio Alemanni & Sueui, quos Gratianus hoc ipſo Anno & tempore compoſuit: teſte Auſonio *in gratiarum act.* Socrate *lib.* 5. *c.* 6. Sozomenus, *lib.* 7. *c.* 4. Hinc eſt, quod ipſo Anno & tempore Auſonius huius anni Conſul ſcribit, à Gratiano, *vno pacatum anno & Danubij limitem & Rheni.*

§ Atque iſtud inter cœtera notetur quæ facta conſtituta poſt debellatos iam repreſſoſque hoſtes, de quibus in *Paratitlo de re militari.*

VIII. * Imppp. THEOD. Arcad. & Honor. AAA. Victorio Proconſ. Aſiæ.

QVOTIENSCVNQVE in his negotiis, quibus aliqui ad Curiam deuocantur, primus temporum lapſus inciderit, intra triginta dies, ſub eâ definitione, quâ cautum eſt, reparatio poſtuletur, & petitæ reparationis tenor in aduerſæ partis notitiam perferatur. Dat. VIII. Kalend. Mai, Conſtantinop. Arcad. A. II. & Rufino Coss. [392.]

NOTÆ.

* Et hac *l.* abeſt à *Cod. Iuſt.* iungenda *huic* eſt *lex* 125. *inf. de decurionibus.*
Victorius Proconſ. Aſiæ ſub Theodoſio M. v *Proſop.*
Vt.

COMMENTARIVS.

THEODOSII M. hæc conſtitutio eſt de reparatione Appellationis, in negotio NOMINATIONIS ad Curiam: de quo appellationis genere à nominatione *ſuperiore tit. l.* 10. 12. 19. 53. & *l.* 2 8. *inf. de decurion. l.* 4. 7. 11. *Cod. de appellat.* haud aliter atque in aliis negotiis, Quare & hac parte eadem reparationis petendæ intra XXX. dies, & impetratæ denunciandæ, lex & conditio eſſe debet, quæ in cæteris negotiis, vbi ex Iudicio Magiſtratuum appellatur, *l.* 1. *in f.* & *l.* 3. *in f. ſup.* Idque nominatim hac Theodoſij M. conſtitutione cauetur: quæ maioris conſtitutionis, pro Curiarum commodis latæ pars eſt, vt docet *lex* 125. *inf. de decurion.* quæ *huic* eſt coniungenda.

IX. * Impp. HONOR. & THEOD. AA. Aſclepiodoto PF. P. Poſt alia.

APPELLATORIBVS, qui præfinito tempore iudicia non obſeruauerint, hæc tempora cuſtodienda ſunt, vt ſi contra *Arbitri* definitionem fuerit appellatum, lapſúmque prouocator incurrerit, tempora priſcis ſtatuta legibus obſeruentur: Secundâ reparatione, quam prouocanti ab Arbitro Serenitas noſtra concedit, in eâ quidem prouincia, in qua iurgium ventilatur, & in contigua

Digitized by Google

tres menſes, in vlteriore autem, quatuor menſes habiturâ. ¶ Si verò ſententiam *Iudicis* prouocatio obiecta ſuſpenderit, cùm Sacri Cognitoris tribunal appellatur, poſt lapſum ad primam reparationem petendam tribus menſibus ſtatuendis, ſi in eâdem vel proximâ prouincia eius aduerſarius commoretur, quatuor verò ſi in vlteriore conſiſtet. In ſecunda verò reparatione, quam à Iudice appellantibus Serenitas noſtra præſtare conſueuit, illi quidem qui poſt labſum intra tres quatuórve menſes, ſicut ſtatuimus, non popoſcerit reparationem ab eo cui Sacri auditorij cognitio debetur, tranſacto dierum ſpatio deſignato, tres alios menſes indulſimus ad impetrandum, allegandúmque " Reſcribtum. & ad conueniendos eos, quos pulſat intentio. ¶ Ita * tamen, vt tam in prima, quàm in ſecunda reparatione, ſicut iam diximus, cauſæ idoneæ comprobentur, hoc eſt, ægritudo, vel occupatio actuum publicorum, aliáque neceſſitas, quàm Iudex aut litigator differre non potuit, vel ſi negotij patronus cognitis adſertionibus temporali ' die adeſſe non potuit. ¶ Clarum * autem fieri volumus, poſt ſecundam reparationem, aliam vlterius nullo modo poſſe depoſci. ¶ Et * in omnibus reparationum generibus formam cuſtodiri, quam ſuper his dedimus, qui ſe, ne conueniantur, ex reparatione ſubtraxerint. Dat. 311. Kal. April. Conſtantinop. Aſclepiodoto & Mariniano Coſs. [423.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod Iuſt*, Iungenda *huic* eſt *lex pen. ſup. de appellat.* & *l. vlt. ſup. de fructibus & litis expenſis.*
" *Aſclepiodotus* PP Orientis ſub Theodoſio Iun. *Proſop.*
" An XXX. die an vero 3. menſes.
' Valens maneis, *l. 1. & 3. ſup h. t.* & hâc potiſſimum.
* *Secunda* ſententia, de appellatione a *Iudice* ordinario ſeu Rectore Prouinciæ.
* *Tertia* ſententia, de *cauſis* idoneis primæ & ſecundæ reparationis.
' Id eſt Fatali die & vltimo.
* *Quarta* ſententia de *Tertiâ* reparatione denegandâ.
* *Poſtrema* ſententia, de pœna ſeſe ſubducentis, in hoc reparationis negotio.

COMMENTARIVS.

THeodoſ. Iun. hæc *lex* eſt, de Reparationibus Appellationum: quæ pars eſt prolixioris Theodoſianæ conſtitutionis: vnde duæ adhuc *leges* deſumptæ ſuperſunt, putà *lex penult. ſupr. de appellationib.* & *l. vlt. ſupr. de fructibus & litis expenſis*, quæ proinde huic coaſſandæ veniunt, velut vnius & eiuſdem conſtitutionis partes: Quâ quidem conſtitutione Theodoſius *Iudiciorum retractationi* iuſtum modum præfinitum iuit: partim aduerſus Iudicum iniquitatem, appellationes non recipientium; quò ſpectat *d. l. penult. de appellat.* partim aduerſus litigatorum contumaciam finito negotio, ſuper expenſis ſeu ſumptuum nomine actionem ex Reſcripto forte intentantium: quò pertinet *d. l. vlt. de fructib. & litis expenſ.* Denique reparationi appellationum iuſto modo impoſito: *Temporibus* videlicet præfinitis ad reparationem petendam, eamque quandoque iteratam: *Cauſis* idoneis ad id impetrandum expreſſis: *Tertiâ* item reparatione denegatâ: Poſtremum, reparationis iudicio, ſeu cognitioni ſeſe *ſubducentibus* occurrendo: Quæ quidem quatuor ſunt *huius l.* capita quinque ſententiis comprehenſa.

Quod primum caput attinet de temporibus ad reparationem petendam, ita diſtinguit Imperator: vel contra ſententiam appellatum eſt, de quâ appellatione ab Arbitris ſeu pedaneis Iudicibus, fuit quoque *lex 63. 67. ſup. de appellationibus*: & *lex 3. ſup. hoc titulo*, & prima reparatio poſtulatur: & tum tempora priſcis legibus ſtatuta obſeruari vult: id eſt intra dies 30 poſt lapſum, reparationem poſtulari: quod & ipſum Valentiniani lege ſcilicet *d. l. 3. ſup. hoc tit.* Arcadij *d l. 62.* Si verò ſecunda reparatio appellationis poſtulatur, tum in eadem prouinciâ & in contiguâ tres menſes dantur: in vlteriore, quatuor menſes. Et hæc de appellatione ab Arbitro. Si verò à *Iudice*, id eſt à Rectore prouinciæ appelletur ad Sacrũ Cognitoris tribunali; tùm ad primam reparationem poſtulandam tres menſes ſtatuuntur, ſi videlicet in eadem prouincia, vel in proxima aduerſarius commoretur: ſi verò in vlteriore, quatuor. Ad ſecundam verò reparationem, tres alij menſes. Vbi differentiæ variæ notandæ ſunt, inter Arbitrum & Iudicem: inter primam & ſecundam reparationem; inter contiguas ſeu proximas prouincias & vlteriores. Et hæc de primo capite.

¶ Secundum caput eſt de *Cauſis* ad impetrandam ſiue primam ſiue ſecundam reparationem Idoneas igitur cauſas comprobari vult: quas quatuor hîc enumerat: de quibus iam *l. 3. 4 7. ſup.* vel à parte litigatorum, vel à parte Iudicis, vel extrinſecùs accidentes: imò & à parte Aduocati; ſi videlicet Patronus negotij, id eſt Aduocatus cognitis adſertionibus, id eſt cognito cauſæ ſtatu temporali, id eſt fatali die & vltimo, ſummũ diait Symmachus *lib. 10. ep. 51.* præſtituti temporis adeſſe non potuit. Quæ omnia & circa vadimonia, & denunciationes reparationeſque earum obtinent: de quo *lex XII. Tab. tit. π. ſi quis cautionibus*: & *tit. de eo per quem factum erit*: *ſup. tit.* & *de temporum curſu & reparat. denunciat.*

Tertio capite poſt ſecundam reparationem alia iam & tertia omnino denegatur.

Poſtremo capite occurritur his qui ex reparatione ſe ſubtrahunt: id eſt qui cognitioni de reparatione cùm reparatio poſtulatur, vel poſtulata eſt, adeſſe nolunt, eamque defugiunt: Quâ parte Imp. eam formam cuſtodiri vult, quam ſuper his iam dedit, non aliam procul dubio vel ſimilem illi quæ præſtituitur *l. 5. ſup.* vbi vid. quæ diai: & indicatur *l. vlt. ſup. de temporum curſu, & repar. denuncias.*

DE

DE SECVNDO LAPSV.

TITVLVS XXXII.

1. * Impp. VALENTINIANVS, & Valens AA. ad Voluſianum P. V."

SI culpâ Iudicis gemino labſu cauſa fuerit euoluta, iuxta Diui Conſtantini præceptum,† ipſe ad redhibitionem eius æſtimationis, quanto" res valet de qua iurgium eſt, debet adtineri. Dat. III. Non. Sept. Med. Valentiniano & Valente AA. Coss.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Voluſianus P. V.* Romæ, ſub Valentiniano Sen. vid *Proſopogr.*

† Conſtantini M. *lex 2. ſup. de temporum curſu & repar. denunciat.*

COMMENTARIVS.

QVEMADMODVM SECVNDO LAPSV, id eſt reparata ſemel cauſa ſi euoluta fuiſſet, ex Conſtantini M. conſtitutione nulli reparatio ſecunda dabatur: putà ſi facto litigatoris euoluta fuiſſet; vt docet *lex* 1. *ſupr. de temporum curſu.* Symmachus *libr.* III. *ep.* 52. Sed & indicat *lex* 2. *ſupr. de reparat. appellat.* ita ea eiuſdem Conſtantini conſtitutione ſi id culpâ Iudicis eueniſſet, Iudex litis æſtimatione multabatur, quod hæc *lex* docet. Et verò de eo eſt Conſtantini conſtitutio *l.* 2. *de tempor. curſu & reparation. denunciat.* At Valentinianus Senior, vt prius illud abrogandum credidit, *d. l.* 2. *ſupr. de reparat. appellationum*, ita poſterius *hâc l.* confirmat. Scilicet, vt æquum non eſt, nullâ litigatoris culpâ, verùm vi aliquâ maiore lapsâ ſecundo lapſu causâ, ſecundam denegari reparationem; quod etiam Theodoſius Iun. agnouit, *l. vlt. ſupr. de repar. appell.*: ita reparationem tribui ſuperfluum eſt: vbi Iudicis culpa intercedit; quinimò iniquum foret, aduerſus *Tertium* litem reſuſcitari, vbi aliâ viâ litigatori conſultum eſſe poteſt & Iudex ipſe multandus venit.

§ Cæterùm poteſt hæc *lex* pertinere, pariter vt *lex* 2. *ſupr. & lex vn. infr. tit. prox.* non minus ad temporum curſum primæ inſtantiæ quàm appellationis, & ſic ad reparationes denunciationum; non minus quam reparationes appellationum.

§ In *h. l.* interim obſeruetur deſcriptio, ſeu definitione eius, quod vulgo alioquin dicitur, Iudicem litem vel cauſam ſuam facere, *l.* 2. 3. *infr. quorum appellat. non recip.* vbi vide quæ dicam.

DE DILATIONIBVS EX CONSENSV.

TITVLVS XXXIII.

1. * Impp. ARCAD. & Honor. AA. Africano P. V."

COGNITIONES omnes, quotiens conſenſu partium differuntur, vltra duos menſes differendi non habeant" poteſtatem: ne paulatim libera dilatione conceſsâ ætates plerumque iurgantium veternoſis" litibus conſeneſcant. Dat. III. Kalend. Maij, Conſtantinop. Arcadio IV. & Honorio III. AA. Coss.

NOTÆ

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' *Africanus* ſub Arcadio Imp. Præf. Vrbis Conſtantinopolitanæ, cui inſcribuntur hoc ipſo Anno *lex* 13. *inf. de annonis ciuicis* 1 *l.* 152. *infr. de decurion. l.* 3. *ſupr. de præiudicis Senator.* Vt omittam alias A. 395. & 397. v. *Proſopogr.*

'' Partes ſcil.

'' Ita Symmachus *lib.* 10. *ep.* 32. *Curioſam litem* dixit, & *ep.* 52. curioſum *luctamen.*

COMMENTARIVS.

QVAMDIV cognitio omnis, ſiue denunciationis ſcilicet ſeu primæ inſtantiæ, ſiue appellationis (nam de vtroque iuxtà *hac lex* accipi poteſt, non minus quàm *lex* 2. *ſupr. de reparat. appellat.* & *l. vn. ſupr. tit. prox.*) conſenſu partium differri poſſit, definit hâc conſtitutione Arcadius Imp. Nempe cognitionem iudiciumque, labente fatali tempore, ſeu temporum à lege præſtitutorum curſo, ex conſenſu partium differri ſeu prorogari poſſe dubium non eſt, idque litigatoribus licuit: quomodo & cæteroquin iuri pro ſe introducto renunciare licet. Et *hac* tamen Arcadij *conſtitut.* iſti partium ſiue conſenſui, ſiue dilationi, fibula adhuc ſeu modus quidam imponitur, putà, vt ne vltra duos menſes differendi cognitionem & fatalia habeant litigatores poteſtatem. Nempe, vt ius aduerſarij ſententia quæſitum, reparatâ lite vltra quatuor menſes trahi minus æquum viſum eſt, ita ipſa litium ſemel terminandarum contemplatio facit, vt ne quidem conſenſus partium reparatam denunciationem ſiue litem vltra duos menſes differre ſeu prorogare poſſit. Illud priuata ipſius victoris contemplatio ſuaſit: hoc litium protrahendarum odium, & publicæ vtilitatis ratio extorſit; *Ne* (vt hæc *lex* eleganter loquitur) *paulatim liberâ dilatione conceſſâ, ætates plerumque iurgantium veternoſis litibus conſeneſcant.* Quod quidem etiam ad eam quæſtionem facere poteſt, quâ vulgo quæritur ad *l. vlt. §. vlt. C. de tempor. appell. c. quandiu* 4. *Nouell.* 93. *c.* 1 *clem. de appell. Auth. ſi tamen: Cod. de tempor. appell.* vtrum fatale ſeu decendium interponendæ appellationis, conſenſu partium prorogari poſſit: quam alioquin tractant Gloſſa in *c. cùm ſit Romana, in verbo, reciſiis, de appellat.* & in *Auth. offeratur, verbo, viginti.* Mynſingerus *lib.* 1. *obſeru.* 68. Gayllius *libr.* 1. *obſeru.* 139. *num.* 6. 140. *num.* 8. Mazanta *de appellat. num.* 230. 241. Guido Papæ *deciſ.* 115. & 240. Papon. *Arreſt. lib.* 19. *t.* 6. *num.* 3. Iaſon *deciſ.* 475. Quare tuto dixeris, ex *h. l.* quam nemo adhuc obſeruauit, modicam dilationem ſeu prorogationem ex conſenſu ferri: in longiorem verò diem & vagam pro libidine partium, quæ ætates litigantium atterat, non item. Et ſanè eo quoque inclinant Gloſſæ & Doctores, & in his *Cod. de litis conteſt.* Laudenſis vbi intereſt Reipub. dilationes hoc ex conſenſu, infra. Et verò hoc tempus bono publico finiendarum litium cauſa ſalubriter præſtitutum hæc lex apertè indicat.

DE HIS, QVI PER METVM IVDICIS NON APPELLARVNT.

TITVLVS XXXIV.

VII. COD. IVST. LXVII.

1.* Imp. Conſtantinus A. ad Vniuerſos Prouinciales.

IN inſulam deportandi ſunt, cum amiſſione omnium facultatum, quæ fiſco addicendæ ſunt, hij qui prouocatione omiſſâ litem reparare temptauerint, contra Comitum'' cęterorúmque ſententias qui vice noſtrâ iudicauerint; firmantes'', *ſe per metum appellationis omiſſa'' auxilium*: in quâ re vel noſtrum'', vel Præfectorum Prætorio ex noſtrâ erit iuſſione iudicium. Dat. Kalend. Aug.'' PP. Kalend. Septemb. Baſſo & Ablauio Cuss. [331.]

NOTÆ

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* pariter vt *lex prox.* Iungendæ *huic* ſunt *lex* 16.17. *ſupr. de appell. lex vn. ſupr. de litigioſis: lex 3. ſupr. finium regundorum*: Imò & *l. 4. C. de Iuriſd. omnium Iudicum: lex 5. C. de offic. Rectoris prouinc.* Tandem & *lex 2. ſupr. de offic. Rect. prouinc.* & *lex 3. C. vbi in rem actio exerceri.*

" De iiſdem *Comitibus* agitur *d. l. 16. & d. l. 2 ſupr. de offic. Rect. prou. & d. l. 4. C. de offic. Rect. prou.* & *d. l. 9. C. de Iuriſd.* deque iis plenius egi ad *eam l. 16.*

" Ita quoque *l. 2. infr.* pro, *affirmantes.*

" *Omiſiſſe.*

" Ita *l. 2. infr. aut per me cognoſcant.*

" De his *Præfectis Prætorio*, mox.

" Conſtantinopoli, vt habet, *d. l. 16. ſupr. de appellat.*

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. hæc conſtitutio eſt, de his qui per metum Iudicis ſe non appellaſſe dicunt. Quæ quidem conſtitutio inſignioris vereque aurei prolixioris Edicti Conſtantinianei pars eſt: pariter vt *leges* illæ omnes quas huic coniungendas eſſe dixi. Edicti inquam Conſtantinianei, quò Conſtantinus Iudicum & Iudiciorum Integritati, ſanctitati, ſeueritatiæ, ordinique enixo ſtudio conſultum iuit: fundato inter cætera appellationum iure; parte altera repreſſa litigantium temeritate, inani obtentu lites retractantium: verùm de edicti iſtius continentiâ dixi iam plenè ad *d. l. 16. ſupr. de appellationib.*

Igitur, vt licitam litigatoribus prouocationem conſtare vndiquaque voluit Conſtantinus M. (quod docet *d. lex 16. & 17. ſupr. de appellat.* quæ inter cæteras *huic* ſunt coniungendæ) ita verſâ vice prouocationis auxilium ſpernentibus, poſteaque inuidiam iudici Vice ſacra videlic. cognoſcenti conflantibus, apud Principem, ſeueriſſimam pœnam impoſitam voluit, vt *hac l.* ita *d. l. 17.* vbi eadem deportationis pœna imponitur. Quæ & ipſa Iuliani mens eſt, *l. 30. ſupr. de appellationibus.* Vbi & ratio hæc nominatim redditur (quæ & ipſa alioquin ex hoc Edicto Conſtantinianeo colligi poteſt) *quod Principibus Remp. moderantibus Iudex nulli audeat prouocationis perfugium denegare, & ſi litigatores vim ſuſtinuerint, publicè de eo conteſtari poſſint.* Quæ cùm ita ſint, atque hac potiſſimùm ratione inductus putet quis, omnem omninò Conſtantinum M. metus exceptionem litigatoribus ademiſſe: non modò, ſi ſolius poteſtatis metu non appellauerint, verum & ſi Iudex vice ſacra cognoſcens terrorem ſuum appellaturo obieciſſe dicatur atque appellationem recipere noluiſſe. Nempe cui proteſtationis vel conteſtationis publicæ, vel apud ſummum Iudicem, vel apud Principem ipſum facultas eſt & relaxatur (quod vtique Conſtantinus relaxat *d. l. 16. ſupr. de appellation.*) is *perpetuò ſilere debet*, vt loquitur *d. lex 17.* ſi id auxilium conteſtationis ſpreuerit. Atque vt Iudices metum litigatoribus iniicere non oportet, ita litigatoribus inuidiæ conflandæ Iudicibus vice ſacrâ cognoſcentibus occaſio patere non debet, ſi metu ſibi obiecto ſiluerint, & propoſito ſibi Iuris auxilio vti ſuperſederint. Cui apprimè conuenit Alexandri Seueri Imp. illud in eadem prorſus re, in *l. 25. ff. de appellat.* ἐκκαλεῖσθαι μὲν τοὺς αὐτοὺς κωλύεσθαι ὑπὸ τῶν δικαζόντων, οὐχ ὁρῶ· ὅπου ἔξεστιν δι' ἑτέρας ὁδοῦ τὸ αὐτὸ ποιεῖν, καὶ τάχιον πρός με ἀφικνεῖσθαι: id eſt, *Appellare quidem qualiter quis prohibeatur à Iudicantibus non video; quandò licet aliam viam tenentem idem facere, & celeriùs ad me peruenire.* Denique probabile non eſt aut veriſimile, quem metu Iudicis appellare prohibitum, cui maioris Principis aut Iudicis adeundi copia eſt. Neque abludit etiam ea ratio, quam Diocletianus reddit in *l. 1. Cod. eod. tit. In ſacro enim Comitatu noſtro timere nihil potuiſti*: ſcil. *Ibi iuſti timoris ceſſat præſumptio, vbi Principis eſt copia.* Denique huic ſimillima eſt ratio Iuriſconſulti in *l. vlt. ff. quod metus cauſ. Cum* inquit, *potuerit Ius publicum inuocare, & adire aliquem poteſtate præditum, qui vtique vim eum pati prohibuiſſet.* Quanquam eiuſdem *legis* temperamentum æquiſſimum videtur, *huiuſmodi præſumptioni debere apertiſſimas probationes violentiæ opponi.* Et verò videri quoque poſſit, contra quàm antea dicebamus, Conſtantinus *fine legis* contrariam probationem metus iniecti admittere: cùm in ea re vel ſuum (Principis ſcil.) vel Præfectorum Prætorio ea ſua iuſſione iudicium eſſe iubet. Cui etiam congruit Conſtantij *lex prox.* vbi quod de *Præfectis Prætorio* addit, notandum eſt, eiuſmodi multa alia ad Præfecti Prætorio partes & dignitatem pertinentia eo Edicto, vnde hæc lex deſumpta eſt, comprehenſa fuiſſe; vt apparet ex *d. l. 1. ſupr. de offic. Rect. prou. l. 3 Cod. eod. tit.* & *l. 16. ſupr. de appellation.* quæ omnes *huic legi* coaſſuendæ ſunt. Quidquid huius ſit, huic *legi* derogaſſe videtur Conſtantius *leg. 2. proxim.* reduxiſſe eam Iulianus *l. 30. ſupr. de appell.* De nonnullis verò capitibus, quæ huic *legi* cohæſiſſe videntur, dicó ad *leg. prox. 2.*

II. * Imp. Conſtantius A. ad Voluſianum PF. P."

SI à *Præfecto Vrbis*, vel à *Proconſule*" fuerit dicta ſententia, eandémque prouocatio minimè fuerit ſubſecuta, præſidium" poſtulare fas erit, *imminente Iudicum metu territos ſe eſſe* firmantibus". Nam quicumque neceſſitatis huiuſmodi laqueis beneficio meo eximi poſtulauerint, aut per me" cognoſcam, aut Excellentiæ Tuæ" impertiam notionem: hâc videlicet condicione, quâ *Vicariorum* ſententiæ, quas appellatio non ſuſpenderit, ex Diui Patris mei ſanctione retractantur. § Cùm verò *Conſularium* ac *Præſidum*, aliorúmve ſententiæ in querimoniam deducentur, prioris legis

ſtatuta ſectanda ſunt, quæ ſimiliter certo terrore propoſita, auxilium poſcentibus detulit. Dat. Kalend. Ian. Med. Arbitione & Lolliano Cons. [355.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt* præ latâ *lege* Iuliani 30. *ſupr. de appellat.* de quo mox plura.
'' *Voluſianus* ſub Conſtantino PP. v. *Proſopogr.*
'' Nempe à Præfecto Vrbis quoque appellare licuit, quod præterea docet *lex* 11. 23. 30. *ſupr. de appellat.* & *lex* *Æmilius Larianus, ff. de minoribus.*
'' Nempe à *Proconſule* quoque appellari potuit, de quo Tit. *de appellat. ſupr.*
'' Ideſt, beneficium Principis, vt mox vocatur *ſeq. verſ.*
'' Ita quoque *l.* 1 *ſupr.*
'' Similiter *d. l.* 1. *ſupr. in fin. v.* & *l.* 4. *ſupr. de accuſation.*
'' Præfecti Prætorio, quod inſcriptio *legis* docet: quoque *d. l.* 1. *ſupr. in fine.*
'' Conſtantini M. & procul dubio intelligit partem, quæ *legi* 1. *ſupr.* cohærebat, cuius & rurſum fit mentio *fine legis.*
'' Purà, Correctorum.

COMMENTARIVS.

Constantis hæc *lex* eſt, *de his qui per metum Iudicis non appellauerunt*: quâ Permittitvr litigatori non tantum à Conſularium vel Præſidum, vel etiam Vicariorum ſententiâ; verùm & à Præfecti V. vel à Proconſulis appellatione interpoſita, Principi ſupplicare, litémque adeo retractare, affirmanti ſe appellationem non interpoſuiſſe imminente Iudicum metu territum. Abrogata partim hac parte, partim verò confirmatâ Conſtantini M. patris ſui conſtitutione, cuius vtique pars fuit *lex* 1. *ſupr.* Nempe hæc metus exceptio aduerſus ſententias eorum qui vice ſacra cognoſcerent, purà Præfecti Vrbis & Proconſulis ex Conſtantini M. conſtitutione appellabatur, quæ vtique *d. legis* 1. ſententia eſt. Atenim, quod hæc *lex* expreſsè teſtatur, aduerſus *Vicariorum* ſententias hæc exceptio iuſta fuit, ſub quadam conditione, ſeu certo terrore propoſito. Denique aduerſus *Conſularium & Præſidum* vel Correctorum pariter certo terrore propoſito. Quæ duo poſtrema, etſi ex Conſtantini M. conſtitutione interciderint, attamen eo ipſo quod *lex* 1. *ſupr.* de *Vice ſacra iudicantibus* nominatim concepta eſt, ſatis indicat, diuerſum aliquod ius in aliis à Conſtantino M. conſtitutum fuiſſe.

Singularis hic interim locus eſt, quo oſtenditur, tres Magiſtratuum gradus ſub Conſtantino M. fuiſſe, à quibus videlicet appellari poterat; & quidem poſt Præfectos Prætorio primus gradus fuit, in quò Præfectus V. Proconſules, aliique vice ſacra iudicantes erant. Secundus, in quo Vicarij. Tertius, in quo Conſulares, Præſides, Correctores: & ita quidem, vt circa hos diuerſa iura obtinerent. Atenim Conſtantius idem, ius circa Vicarios, atque circa Præfectum Vrbis & Proconſulem obtinere iubet. Nam & hi Vicarij quoque vice ſacra iudicabant, quod alioquin docuit etiam *lex* 16. *ſupr. de appellat.* quæ *legi* 1. *huius tit.* coniungenda eſt. Quænam verò hæc conditio, quis terror hâc parte propoſitus fuerit aliunde non diſcimus. Quod verò Conſtantius ſe ipſum, vel Præfectum Prætorio Cognitorem fore pollicetur, id iam illuſtratum eſt ad *l.* 1. *ſupr.* vbi paria continentur.

SI PENDENTE APPELLATIONE MORS INTERVENERIT.

TITVLVS XXXV.

VII. COD. IVST. LXVI.

Et ſic *Cod. Iuſtinianeo* hic *Titulus* ſuperiorem anteuertit.

---

1. * Imp. Constantinvs A. ad Baſſum p. v.'' Poſt alia.

Consvlentibvs Iudicibus, ſi'' debeant, cùm de appellatione cognoſcunt, litigatoris heredibus, qui ante labſum negotium in lite defecerit'', noua tempora prorogare, an eos cogere intra dies reliquos etiam incognitum negocium perorare, placuit, cùm de appellationibus iudicatur, altero'' ex litigatoribus in lite defuncto, menſes

menſes quatuor innouare, & noua tempora prorogari: ne ignorantes negotia, vel etiam ſuper adeundâ hereditate dubitantes, priùs quàm aliquod commodum ſentiant, damnis adfici compellantur. PP. XIII. Kal. Iun. Sirmio Criſpo. II. & Conſtantino II. CC. CONSS. [321.]

INTERPRETATIO. *Si pendente adhuc appellatione mors interuenerit litigatoris appellantis, heredibus eius qui appellauit quatuor menſes, vt cuius auctor mortuus eſt ad tractandum negotium debent præſtari, nec eum debere ad dicendum cauſam præcipitari, ne per ignorantiam litis quam non ad integrum tractauit, damnum videatur incurrere.*

NOTÆ.

[a] Lex *vlt. C. eod. tit.* hinc interpolata eſt: iungendáque huic eſt *lex 3. ſupr. de tempor. curſu & reparationib. denunciationum.*

[b] Baſſus ſub Conſtantino Magno Anno Domini 321 P.V. Malim *PP.* nam neque Baſſi P.V. hoc Anno meminit Auctor *Notitia Præf. vrbis.*

[c] Si, pro *vtrum.*

[d] Ideſt, defunctus fuerit: vt mox in *lite defuncto.*

[e] Id eſt, alterutro: pariter vt *d.l. 3.* Hinc apparet malè hanc *legem* reſtringi ad appellatorem, idque ipſum confirmat *d. lex 3.*

[f] Hæreditatis ſcilicet.

[g] Subeundæ ſcilicet litis.

[h] Dat. in *d.l. 3.* & meliùs: vide *Conſularia Theodoſiana.*

COMMENTARIVS.

MORTE appellatoris vel appellati pendente appellatione interueniente, quæ noua tempora hæredibus eorum prorogari debeant, atque adeò ipſi negotium perorare debeant, *hac* Conſtantini Magni *conſtitutione* definitur: Pariter vt alterutro litigatore in prima inſtantia defuncto, *l. 3. ſupr. de temporum curſu & reparat. denunciation.* quæ huic velut eiuſdem conſtitutionis pars iungenda eſt. Quanquam de hoc poſteriore minus dubitatum videtur, eo quod ſuper eo nominatim iam dudum *leges* latæ fuerant, quibus apertè continebatur, altero ex litigatoribus in lite defuncto, curſum temporis hæredibus eſſe reparandum, vt diſertis verbis dicitur in *d.l. 3.* Atenim num idem obtinere deberet in ſecundâ inſtantia de eo ſub Conſtantino adhuc dubitatum fuit: déque eo conſultus ipſe à Iudicibus fuit, quod *initio legis* profitetur. Verum idem quoque obtinere iubet, nempe vt noua tempora hæredibus prorogentur, ac non etiam cogantur intra dies reſiduos negotium perorare. Ratio dubitandi hæc fuiſſe videtur, quod iuſtior cauſa videatur primæ inſtantiæ hæredibus nouorum temporum prorogandorum quàm ſecundæ inſtantiæ poſt litem diù tractam. Verum decidendi ratio hæc reponitur: quod iniquum ſit hæredes ignorantes negotium incognitum perorare, quorum cæteroquin iuſta ſemper eſt ignorantia. Secundò, quod iniquum ſit dubitantes fortè adhuc de adeunda hæreditate damnis adfici, & ſic litem ſubire & perſequi, priuſquam aliquod commodum ſenſerint: Nempè, vt cæteroquin hæreditas cum commodis & damna ſecum trahit, ita commodum aditæ ſaltem hæreditatis prius anteuertat neceſſe eſt, & damnum commodo poſtumat, vt Tertullianus loquetetur. Quod poſtremum oſtendit, à die mortis, temporum curſum obſeruatum, id eſt, tempora reparatæ vel propagatæ litis à morte currere cœpiſſe, quod ſanè & Conſtantio aliquando viſum fuerat, verùm eidem diſplicuit, *l. 4. ſeu vlt. ſupr. de temporum curſu & reparat. denunciat.* diſplicuit & Iuſtiniano, *d.l. vlt. C. eod. tit.* atque ea cauſa etiam fuit *eius* interpolandæ: cùm alioquin ex *hâc* deſumpta ſit.

¶ Cæterum quatuor menſium ſpatium prorogari hæredibus, vt hæc *lex* docet, ita & *lex 1. ſupr. de temporum curſu & repar. denunc.* quod & ipſum teſtatur Symmachus *lib. 10. epiſt. 46.* Vide & Auguſtinum *contrà Donatiſtas poſt collationem cap. 25. tom. 7. pag. 618.* quæ loca iam protuli ad *d.l. 1.* & ad *hanc legem* acceſſi poſſunt.

QVORVM APPELLATIONES NON RECIPIANTVR.

TITVLVS XXXVI.

VII. COD. IVST. LXV.

PARATITLON.

QVORVNDAM appellationes non recipiuntur, de quo iam nonnulla notauimus *Paratitlo de Appellationib.* putà appellantium ante definitiuam ſententiam *l.18. 29. hoc tit. & l. 2. 50. ſupr. de appellat.* Ab articulo ſeu interlocutoria, *l. 1. 3. 23. hoc tit. & l. 65. ſupr. de appellat.* exceptis præſcriptionibus peremptoriis, *l. 23. 24. h. t.* & *l. 37. ſupr. de appellat.* Item exceptis caſibus *legis 18. hoc tit.* A præiudicio, *l. 1. 2. 3. 5. 11. 15. 16. 18. 30. h. tit. & l. 2. 25. 40. 44. ſupr. de appellat.* ab apertura tabularum, & hæredis miſſione in poſſeſſionem, *l. 26. hoc tit.* in interdicto, & quidem quorum bonorum, *l. 22. hoc tit.* ab executione, *leg. 2. 3. 11. 15. 16. 18. 25. 30. hoc tit. & l. 25. 39. ſupr. de appellat.* Reorum item confeſſorum conuictorumve in atrociſſimis facinoribus appellationes non admittuntur, *l. 1. 4. 7. 14. 31. vlt. h. tit.* vide tamen *leg. 2. 20. 57. 58. ſupr. de appell.* In fiſcalibus quoque cauſis & rei priuatæ debitorum manifeſtorum, *l. 6. 8. 9. 10. 12. 13. 18. 19. 21. 27. 30. 32. hoc tit. & l. 6. ſupr. de iure fiſci.* Vide tamen & *leg. 8. 14. 18. 21. 26. 28. 41. 45. 46. 64. ſupr. de appellat.* Officialium etiam appellationes prohibitæ à *proprij* Iudicis ſententia, niſi ſuper ciuili & pecuniario negotio, *l. 17. hoc tit.* Tandem nec in Eccleſiaſticis cauſis, in ſpecie *legis 20. h. t.*

---

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Catullinum."

MOratorias" dilationes, fruſtratoriáſque" non tam *appellationes* quàm *ludificationes*, admitti non conuenit: Nam ſicut benè appellantibus negari auxilium non oportet, ita his, contra quos meritò iudicatum eſt, inaniter prouocantibus, differri benè geſta non decet. Vnde, cùm *Homicidam* vel *Maleficum*, vel *Veneficum* (quæ atrociſſima CRIMINA" ſunt) confeſſio propria, vel dilucida ex" probatiſſima veritatis quæſtio probationibus atque argumentis detexerit, prouocationes ſuſcipi non oportet, quas conſtat, non refutandi ſpem habere quæ geſta ſunt, ſed ea potius differre temptare, *quæ de variis litibus cauſiſque diſſentiunt.* ¶ Nec temerè, nec ab articulis", præiudiciiſque" nec ab his quæ iuſtè iudicata ſunt prouocare debebunt. ¶ Quòd ſi reus in Homicidij, vel Maleficij, vel Adulterij, vel Veneficij crimine, partem, pro defenſione ſui, ex teſtibus quæſtiunéque propoſitâ poſſit arripere, parte verò obrui accuſaríque videatur, tunc ſuper inpoſita" appellatione, ab eodem qui ſibi magis quæ pro ſe faciant teſtimonia prodeſſe debere adfirmat, quàm ea quæ aduerſus ipſum egerint nocere, deliberationi noſtræ plenum arbitrium relinquatur. Dat. IV" Non Nouembr." Accepr. XV. Kal. Mai, Hadrumeti, Voluſiano & Aniano Coss. [314.]

INTERPRETAT. *In ciuilibus cauſis, vel leuioribus criminibus, quæ legibus non tenentur inſerta, appellationi conſtituta legibus dilatio præſtanda eſt, & ſuſpendenda eſt per appellationem ſententia iudicantis: At vero homicidis, adulteris & reliquis, quos lex iſta comprehendit, ſi conuicti confeſſique fuerint, & appellare voluerint, dilatio denegetur, ſed ſtatim in manifeſtis criminibus conuictis Iudicis eſt ſententia proferenda: aut" certe de magnis criminibus & maioribus perſonis ad Principis eſt notitiam deferendum.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendáque *huic* eſt *lex 2. ſupr. de appellat.* & *lex 1. ſupr. de pœnis*: quæ & argumento vtraque reſpondet. Concordat. & *lex 7. infr.*

" An

" An Proconſulem Africæ, an verò Conſularem Byzacenæ? Vide quæ ſcribo ad *d. leg. 1. ſup. de pœnis.*

" Ita pariter moratoriæ fruſtrationes, *l. 5. inf.* moratoriæ prouocationes, *l. 4. inf.*

" Ita quoque fruſtratoriæ prouocationes *l. 9. . . inf.* & moratoriæ fruſtrationes *d. l. 3. inf.* diuturna fruſtratio, *l. 8. inf.* Eodem etiam referri poteſt vox fruſtrationum *l. vn. inf. quorum bonor.*

" Ita habent omnes *Edd.* vnicâ *Pariſienſi* poſtremâ exceptâ, quæ ſubſtituit *facinora.*

" Ita omnes *Edd.* vnica *Pariſienſi* poſtrema excepta, quæ habet *& probatiſſima.* Malim tamen ego, *& exploratiſſima.*

* Sequens ſententia corrupta eſt & fortè etiam interpolata: niſi putemus hæc verba ita reformanda. *&c.* (id eſt *& cætera*) *quæ de variis litibus cauſiſque diſſerantur:* vt ita ſint hæc verba Conditorum *Codicis Theod.* reſecantium ex integra conſtitutione quæ ad hunc titulum minus facerent, de quo *Prolegomena* plenius docebunt.

" Vide & leg. 23. 25. *inf.* & *leg. 65. ſup. de appellat.* Porrò idem eſt ab Articulo, quod docet & *lex 3. inf.* & à præiudicio. Quare Græci ad *l. 5. Cod. quor. appellat.* quæ eadem eſt cum *l. 23. infr.* verba hæc *ab articulo*, interpretantur κατὰ διαλαλιάν.

" Vide de hoc complures alias *leges*, quas *Paratitlon* exhibet.

" Reſcribo *ſuper interpoſita.* Tentabam aliquando *inſuper poſita.*

" ✠ *III.* vt habetur *d. l. 2. ſup. de appellat.* & *d. l. 1. ſup. de pœnis.*

" Adde *Treueris*, ex *d. l. 2.* & *d. l. 1.*

" Falſa eſt hæc interpretatio *Aniani*, mox vt oſtendet *Noſtra.*

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. tres hoc titulo conſtitutiones ordine proponuntur; quibus temerariis & fruſtratoriis appellationibus occurrit: quibus addendæ ſunt & aliæ nonnullæ eiuſdem Principis, quæ poſitæ ſunt ſub *titulo de appellationibus, ſupr.* Et hæc quidem eſt de atrociſſimorum CRIMINVM reis, quando videlicet iis appellandi ius ſit vel non: nonnullis etiam aliis inſperſis, quæ continentur *verſiculo, nec temerè.* Antequam verò de *huius l.* ſententiâ agimus, notandum eſt, *hanc l.* partem eſſe prolixioris Conſtantinianæ, vnde duæ præterea *Leges* deſumptæ ſunt, putà *lex 2. ſupr. de appellationibus*, & *lex 1. ſupr. de pœnis*: quæ proinde *huic* coaſſandæ ſunt: Quæ quidem in argumento Iudiciorum ciuilium & criminalium verſata eſt: ita quidem vt *initio d. l. 2.* iuſte appellatoribus conſultum erat; *fine* verò *eiuſdem l.* vt & *hâc noſtrâ* moratoriis & fruſtratoriis appellationibus occurrat. Quem vtrumque ſcopum etiam indicat *hâc ipsâ lege, verſ. nam ſicut.* Et rurſum ita verſata eſt illa conſtitutio in argumento Iudiciorum criminalium: vt tria de his caueat. Primò, quando ad capitalem ſententiam Iudex procedere debeat, *d. l. 1. de pœnis*: & *hâc l.* Secundò, an poſt prouocationem à capitali ſententiâ reos in cuſtodia perſeuerare debeat, *d. l. 2. ſupr. de appellationibus.* Poſtremùm, quando à capitali ſententiâ appellari non poſſit: quod *huius l.* argumentum eſt. Igitur de hoc duæ è tribus *huius l.* ſententiæ ſunt.

Prima, Homicidij, Adulterij, Maleficij, & Veneficij crimina: hunc, inquam, atrociſſimorum criminum quaternionem conſtituit, in quibus legitimè conuictis, aut confeſſis appellandi ius denegat; pariter vt eadem ab indulgentia generali excepit, *l. 1. ſupr. de indulgent. crimin.* Nam & ea ſola fermè capitalia crimina fuerant hoc Conſtantini æuo; & in his quoque *Adulterij* crimen, quod oſtendi ad *l. 1. ſupr. de pœnis.* Atque hoc ius etiam confirmatum à liberis Conſtantini, addito & Raptus crimine, *l. 4. & 7. infr.* itemque Violentiæ, *l. 14. infr.* Placuit & Theodoſio M. *l. 31. infr.* Diſplicuit aliquando eiſdem Conſtantini liberis, *l. 20. ſupr. de appellat.* itemque Arcadio, *l. 57. ſupr. de appellat.* & Honorio, *l. 58. 60. eod. tit. l. vlt. infr. h. tit.* Porro in his criminibus vt appellationi locus non ſit, alterum è duobus requiritur: putà vt reus *confeſſus* ſit, vel *conuictus*: conuictus inquam, id eſt quem dilucida & probatiſſima vel exploratiſſima veritatis quæſtio probationibus atque argumentis detexerit, vt hæc *lex* loquitur. Quod & ipſum inculcatur *l. 4. 7. 14. 18. 31. 33. ſeu vlt. h. tit.* ita quidem vt alterutrum pariter deſideretur, *d. l. 4. 7. 31. 33.* cùm de ſola conuictione agatur, *d. l. 14.* vid. & *leg. vlt.* ſola confeſſione, *d. l. 18.* de quo ad *leg. 7.* De *Confeſſione* id notandum, eam primo loco nominari *hac l. & l. 4. h. tit.* Conuictos verò primo loco poni *l. 7. 31. 33.* Omittere non poſſum Libanij locum *Orat. in Ellebichum*, *p. 232.* vbi confeſſorum potiorem cauſam eſſe ait quàm Conuictorum: ὁ γὰρ ἴσον εἰς ἔλεγχον φωνὴ μάρτυρος, καὶ ἡ τοῦ φθόγγου αὐτοῦ: ἀλλὰ καὶ μὴ οὐκ ἔνης ἴσως αὐτὸς εὑρεθείη καὶ λόγος, τίνα δ' ἂν αὖ τις αἰτιάσαιτο, τὸ τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν ὁμολογοῦν ἀδικεῖν τοὺς αἰτιαθέντας.

Poſtrema ſententia eſt de iiſdem atrociſſimis facinoribus, vt ſi reus parte probationum iuuetur, parte obruatur, arbitrium Principi relinquatur, *ſuperimpoſita appellatione*, vel vt malim: *inſuper poſita*, id eſt ceſſante appellatione, quam vtique ceſſare neceſſe eſt, vbi ſententia nulla eſſe poteſt; cùm diſertis verbis Conſtantinus *d. l. 1. ſup. de pœnis* ſanciat, vt capitalem Iudex non proferat ſententiam, niſi probationes in vnum rei finem conſpirent & concordent. Interim ex his liquet, poſtremam *huius leg.* partem ab *Aniano* perperam acceptam.

§ Et hæc de Criminalibus cauſis, à quibus appellari non poſſe *hac l.* definitur. Alterum verò etiã Cauſarum genus hîc perſtringitur, & pleniùs *d. l. 2. ſup. de appellat.* quæ huic coniungenda eſt: Nempe à *Præiudicio* appellari non poſſe: Quod variis ſubinde conſtitutionibus interdictum:

A Conſtantino M. *hac leg. & l. 2. 3. inf. h. t. & l. 21. ſup. de appellat.*

A Conſtantio, *l. 5. & 11. hoc tit. l. 25. ſupr. de appellat.*

A Valentiniano ſen. *l. 15. 16. 18. hoc tit.*

A Valentiniano Iun. *l. 40. 44. ſup. de appellat. l. 30. hoc tit.*

II. * Idem A. ad Voluſianum P. V."

QVI à *Præiudicio* appellauerit, vel ab *Exſecutoribus* rerum antea ſtaturarum, adque alterius" auditorij præpoperè" iudicia popoſcerit, triginta follium" pœna mulctetur, ita vt omnem" cauſam ipſe ſine dilatione diſcinguas": Quippe cùm & cauſam" tuam videaris eſſe facturus, ſi per conhibentiam" huiuſmodi appellationem admiſeris. ¶ Si quas ſanè de omni" causâ interpoſitas eſſe prouocationes perſpexeris, in earum diſceptatione obſeruare debebis, quod iam pridem à nobis eſt euidentiſſimè conſtitutum PP. V. Kalend. Mart. Rom. Conſtantino A. IV. & Licinio IV. Coss. [315.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod Iuſt.*

" *Voluſianus* ſub Conſtantino M. A. D 315. P. V. Huius mentio apud Auctorem incertum de Præfectis V. *ſub duobus ſuperioribus conſulatibus, Conſtantino* i quis, *III. & Licinio III. Conſulib. VI. Idus Decembris Rufinus Voluſianus Præfectus Vrbis. Voluſiano & Aniano* COSS. *Rufinus Voluſianus Præfectus Vrbis fuit.* Eumque Præfectum Vrbi perſtitiſſe, vſque ad XIII. Kal. Sept. Conſtantino IV. & Licinio IV. idem docet, dum eo die primum *Vettium Rufinum Præfectum V.* factum ſtatuit. Sanè & *hoc Cod.* Voluſiano & Aniano Coss. ei inſcribitur *Lex 3. inf. de nauicul.* & *lex vn. ſup. de Ingenuis qui tempore Tyranni ſeruierunt*, omiſſa tamen dignitatis vtrobique mentione, quæ tamen etiam tùm ea argumento ſeu ſubiecto, tùm ex ſubſcriptione facilè ſuppleri poteſt. Vide quæ ſcripſi ad *d. leg. vn. de Ingenuis.*

" An potius, *alterius*: quod non puto.

" Id eſt impudenter, valde properè: vt *l. . ſup. de re militari. depropere*; vel ſanè intempeſtiuè, vt ita ad appellationem à præiudicio referatur, quomodo *lege proxima impatienter ab articulo appellare* dicitur, ſerò autem ab executionibus.

" De quibus *Follibus* hoc & *lege 3 prox.* accipiendum? Num de 30. æreis, argenteis nummis, an verò de nummorum *ſiliquarum*? Alibi fusè diſſero: vid. *l. 5. inf.*

" *Omnis cauſa*, hic, & mox *inf.* eſt cauſa principalis vt *l. 3. prox.* cauſa vniuerſa.

" Id eſt dirimas, decidas: vide *Gloſſarium* de hac voce: & Iuretum in *Symmachi* 10 *ep.* 3 & Sauaronem in *Sidonij* 2. *ep.* 7.

" Pro. *Conniuentiam.*

" Quæcunque hæc *lex* ſit, ſanè hodie non extat, & antiquior *lege 1. ſup.* fuerit neceſſe eſt, vel quàm *lex 2. ſup. de appellat.*

III. * Idem A. ad Ælianum Proconſ. Afric.

CVM antehac Lege † de appellationibus datâ ſtatutum ſit, ne quis à *Præiudicio*, vel ab *Exſecutione* interponeret prouocationem, néve huiuſmodi appellatio ab his qui vice" noſtra iudicant admittatur, ne in principem plurimorum interpoſitis à præiudicio appellationibus, vel moratoriis" quibuſdam fruſtrationibus interiectis, litigia protrahantur, tamen nunc" pœnam addi placuit, vt intelligant vniuerſi, principalis negotij diſceptationes", cauſas ſuas munire debere, & non ab ipſis quodammodo primæ interlocutionis exordiis, vel ab exſecutionibus prouocare: cùm & illis qui impatienter" ab Articulo" appellandum putauerint, poſt cognitionem totius cauſæ liceat appellare, & his qui ſerò ab exſecutionibus prouocant, facultas appellandi minimè fuerit denegata". Si quis igitur tali vſus appellatione fuerit in Tuo Iudicio deprehenſus, ipſum quidem triginta follium pœnâ multes: Cauſam" autem vniuerſam eius dumtaxat", qui à Præiudicio, vel ab Exſecutione temerè appellauerit, ſine vlla dilatione diſcingas, cùm in noſtro" auditorio dari minimè dilationem oporteat; interpoſitæ" appellationis tempore ſufficiente litigatoribus ad perferendam inſtructionem pleniſſimam. PP. VI. Kalend. Maij, Karthag. Conſtantino A. VII. & Conſtantio Cæſ. Coss.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Fortè *huic* iungenda *lex 2. ſup. de famoſis libell.*

† An intelligit *legem 1. ſup. & l. 2. ſup. de appellat.* nam & ea pertinent ad Africam.

" Cuiuſmodi eſt Proconſul Africæ, vt in ſpecie *huius l.* & Præfectus V. in ſpecie *legis* ſuperioris.

" Vide *leg. 1 ſup.* & quæ *ibi* dixi.

" Iam antea *l. 2. ſup* quoque eam addiderat, & quidem eandem pœnam.

" *pr. diſceptatione*: verùm conſtitutione ad alium emiſſâ.

" Præmoneré *l. 2. ſup*

" *Articulus* Vid *leg. 1 ſup* vbi dixi

" Omiſſo ſcio tempore, antequam ad executionem deueniretur.

" Eadem pœna *ſup. l. 2.* conſtituitur.

" Similis ſententia *ſup. l. 2.*

" Qui

" *Qui duntaxat.*
" De huius loci ſenſu mox.
" Vitium in hoc numero ineſſe puto, & ma'im repoſito *conſulatu VI.* hanc legem referre ad annum 320. neque adeo malè *hanc l.* connexeris cum *l. 2. ſup. de famoſis libellis.*

COMMENTARIVS.

A PRÆIVDICIO, & ab EXECVTIONE appellationem admitti vetat Conſtantinus M. his duabus conſtitutionibus, ad diuerſos Magiſtratus & diuerſo tempore datis : in eandem tamen prorſus ſententiam, nempe ab illis duobus appellari non poſſe, quod complurimis aliis legibus definitum, tùm *hoc titulo*, tùm *titulo, de appellationib.* de quo ad *l. 1. ſupr.* ac nominatim ab ipſomet Conſtantino M. *l. 1. ſupr. verſ. nec temerè* : & *l. 2. ſup. de appellationib.* quæ inter ſe coniungendæ ſunt, & ad quas ſeſe referre videtur Conſtantinus *initio l. 3.* quandoquidem & illæ ad Africã pertinent: Ac vt eadem duarum harum *Legum* ſententia ſeu prohibitio eſt : ita & eadem vtrobique pœna temerè à præiudicio vel executione appellanti imponitur, puta triginta follium multa (De quorum follium æſtimatione *alibi* fuſè dico.) Vtraque tamen ſingularia & peculiaria quædam hanc in rem habet. A *lege 2.* initium faciamus.

In eâ igitur primò notandum ; pertinere eam ad Præfecturam vrbis Romæ : idque indicari, à Præfecto vrbis regulariter appellari potuiſſe: quod docet quoque *lex 11. 23. 30. ſupr. de appellat. l. vlt. ſupr. de his qui per metum Iudicis* : Niſi potius putemus quod ipſe præfero argumento poſtremorum verborum hic agi non de appellationibus à Præfecto vrbi, verùm ab inferioribus Iudicibus Romæ & intra Præfecturam vrbis Romæ ad Præfectum.

Secundò id ſingulare habet *lex 2.* quod Iudex (Præfectus vrbi vt dixi in eius ſp.) qui appellationem à præiudicio vel ab executione admiſit, litem ſuam facere dicatur : quod & ipſum poſteà Valentinianus definiuit *l. 16. infr. hoc tit.* Quare addendus eſt hic caſus cœteris, quibus Iudex litem ſuam facit. Adde & caſum *legis vn. ſupr. de ſecundo lapſu* : vbi quid ſit *litem ſuam facere*, rectè ita effertur, cùm Iudex ad redhibitionem, id eſt ſolutionem eius æſtimationis quanto res valet de quâ iurgium eſt, adtinetur.

Tertium ſingulare in *d. l. 2.* eſt. quod præfecto Vrbis inculcat quid facto ipſi opus ſit, interpoſitâ ad eum appellatione à ſententiâ definitiuâ : quâ parte refert ſe Conſtantinus ad anteriorem aliquam conſtitutionem : quæ nuſpiam comparet.

Nunc de *lege 3.* Singularia hæc habet. Primò; quod pœnam attinet, diſcimus ex ea, pœnas in vnâ Orbis ſeu Imperij parte ad facti ſpeciem aliquam, propoſitas, non ilicò in aliis partibus obtinuiſſe: Nam etſi per Præfecturam vrbanam multam 30. follium iam antea ſtatuiſſet, *l. 2.* attamen diu poſt ad alteram facti ſpeciem eandem ſtatuit per Africam : ita quidem, quaſi nunc primùm eſſe inuentam : *tamen* NVNC, inquit, *pœnam addi placuit*. Nempe quia, etſi antea iam illas appelationes interdixiſſet, & quidem *l. 1. ſupr.* & *l. 2. ſupr. de appellat.* (quo ſe hæc *lex* referre videtur) attamen nondum eam pœnam ibi propoſuiſſet.

Alterum ſingulare eſt, quod *rationes* exprimit, ob quas à præiudicio vel ab Executione appellare fas non ſit: Et quidem vna, communis vtrique; ne ſcil. in perniciem plurimorum moratoriis his, fruſtrationibus & appellationibus interiectis litigia protrahantur.

Peculiares ſingulis rationes ſequuntur. Nempe ideò à *Præiudicio*, ſeu ab articulo, & interlocutione (nam hæc tria pro eodem *hac l. 3.* ſumuntur, de quo iam aliquid ad *l. 1. ſupr.*) appellatio prohibetur, quia poſt cognitionem totius cauſæ licet appellare : vt proinde fruſtra ſit, litis curſum interpellari appellatione ab articulo & interlocutione, & ſic litigia protrahi, cum ſimul & ſemel poſt cauſæ exitum appellare liceat, (exceptis tantum caſibus qui continentur *lege 18. 23. 24. h. t.* & *l. 37. ſupr. de appellat.* de quo ad *dictam l. 18.*) Peculiaris autem ratio, cur ab *Executione* appellare fas non ſit, hæc redditur, quod *ſera* ſit hæc appellatio, cum à ſententia facultas appellandi pateret. Qui ſententiæ ſemel acquieuit, non appellando, vbi ad eius exſecutionem ventum eſt, iam ſerò appellat ; & ſibi imputet, qui facultate appellandi in tempore vſus non eſt. Tandem ab exſecutione ſerò prouocatur, ab articulo impatienter, vt *hac lex 3.* loquitur, vel vt *lex 2.* præpoperè.

IV. * Impp. Conſtantius & Conſtans AA. ad Catullinum."

OPORTVERAT te, publici inſtituti reſpectu, *confeſſione detectos*, legum ſeueritate punire, nec fruſtra vitam differentum" moratorias" prouocationes admittere, ſed delatum *Adulterij* crimen, & quæſtionibus adhibitis ad probatum ; pari ſceleris" immanitate damnare ; Quod deinceps in huiuſmodi criminalibus conuenit obſeruari, vt manifeſtis probationibus Adulterio probato fruſtratoria" prouocatio minimè admittatur : cùm pari ſimilíque ratione ſacrilegos* nuptiarum, tanquam manifeſtos parricidas, inſuere culleo viuos, vel exurere, Iudicantem" oporteat. Dat. IV. Kal. Septemb. Conſtantio A. II. & Conſtante Cæſ. Coſs. [339.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Inſt.*
" *Catullinus* hic Vicarius Africæ fuit quod docent ſuperiore Anno *lex 14. & 16. ſup. de Decurion.* & *lex 2. de honor. codicill.*
" Teſtabat.

Tentabat Maynardus *litem differentum*, malè: de quo mox.
Vide & *leg.* 1 *ſup. in med.*
Vide & *l.* 1 *ſup.* vbi dixi, vt & *leg.* 3. *ſup.*
30. *Sceleri*: Immuni ſcil. ſcelen, immanu damnatio ſeu ſupplicium. Quanquam & illud ſuſtineri poſſe ſcio.
Vide *leg.* 1. & 3. *ſup.*
* *Legis, quamuis* 30. *Cod. de adulteriis*, quæ alioquin deſumpta eſt ea *l.* 2. *ſup. de adulteriis*, extrema, ea hoc loco de ingenio ſuo à Triboniano interpolata, deformata: quod iam indicauit Cuiacius, & poſt eum P. Faber, de quo mox.
Iudicem.

COMMENTARIVS.

ADVLTERII confeſſis conuictiſve appellandi ius denegat *hâc l.* Coostans Imp. quomodo & alias criminum atrociſſimorum reis, manifeſtis probationibus conuictis confeſſiſve in commune appellare non licet: de quo iam ad *l.* 1. *ſupr.* In quibus & Adulterium, *h. l.* & *d. l.* 1. *ſupr. l.* 1. *ſupr. de pœnis*, quæ duæ *leges* inter ſe coaſlandæ ſunt, & *d. l.* 1. *ſupr. de indulg. criminum*: & *l.* 7. *infr.* Atque vt huiuſce criminis odium Coostantinus M. non vnâ re & ſanctione profeſſus eſt, *d. l.* 1. *ſupr. de pœnis*: *l.* 2. *de indulg. crim. l.* 1. 2. *ſupr. ad leg. Iul. de adulteriis*: ita & nunc filius eius Constanst Conſtans, inquam, Catulinus enim, cui hæc *lex* inſcribitur, Vicarius Africæ fuit: quod diſcimus ex *l.* 14. *infr. de Decurionibus*: *l.* 2. *ſupr. de honor. codicillis*: quæ Africa Conſtanti in Imperij partitione ceſſerat: quâ cauſâ etiam ad eundem Catulinum *Sirmij* conſtitutus, Anno ſuperiora 338. dedit *legem* 5. *infr. de operib. publicis.*

Duo porrò argomenta odij ſui qoo Adulterium proſecutus eſt, edit *hâc l.* Conſtans Imp. præter appellationis his interdictum. Primum eſt formulæ atrocitas, quâ hoc crimen confodit: Nempe adulteros *ſacrileges* (de quâ voce v. & Baroniom *A.* 349. *num.* 20.) *nuptiarum* vocat, quaſi ſacro ſanctiſſimóque fœdere noptiarum ſcilicet violato, quomodo *coniugalia ſacra* dicit quoque Valer. Maximus. Quod quidem de quibuſcunque adulteris hîc effertur: ita quoque *canone* 99. *ſexta Synodi*, vbi Balſamon, & *Capitular. libr.* 1. *c. vlt. cuiuſdam ſacrilegij inſtar eſſe* dicitur apud fideles, ſi benedictio deſponſatæ violetur, altero in matrimonium accipiente alij deſponſatam. Et in commune Hieronymus, *ad Heliodorum de laudib. vitæ ſolit.* Sacrilegium in libidine eſſe ait, cùm quis membra Chriſti & hoſtiam viuam placentem Deo cùm publicatum libidioum victimis nefaria colluuione violat.

Secundum argumentum eſt *Pœnæ* atrocitas, quam Adulterio imponit *hâc l.* Conſtans Imp. purà cullei & ignis: Cullei inquam, *tanquam manifeſtis parricidis*, quod idem addit. De cullei, ignîſque pœnâ, quæ vtique omnium grauiſſimæ pœnæ ſunt, & vtraque quidem parricidio olim poſita, quod præter *hanc leg.* docet Paulus, *libr.* 5. *ſent. t.* 24. vulgata iam ſunt omnia.

Illud tantùm nunc videndum eſt, quâ ratione Conſtans parricidarum pœnas Adulteris communes faciat & imponat. Ipſe equidem eam indicat verbis illis, *tanquam manifeſtis parricidis*: verùm interpretatione res eget. Nempe ideo, quod ſpes & ſecuritas omnis pareotelæ & cognitionis hoc crimioe enecetur: matrimoniumque, per quod omnis cognatio, paternitas, & parentela exiſtit, hoc crimine violetur; vt non debeat non eadem pœna lui origiois & cognationis in ipſa ſpe enectæ, violatæ, crimen, quâ partus inde promanantis cœdes.

Porrò generalia *huius l.* verba non patiuntur ſe reſtringi ad eos propriè qui plures ſimùl vxores, vel etiam vnam alteri deſponſam temeratâ Sacramenti religione vxorem ducunt, quod fermè cenſebat P. Faber, *libr.* 3. *ſemeſtr. c.* 21. Etſi idem mox, ea non malè, aut contra germanam verbi vim iuſtâ interpretatione ad quoſcunque adulteros produci ab interpretibus & Pragmaticis fateatur. Imò enim germana huius vocis, *ſacrilegorum*, ſignificatio omnes adulteros perſtringit; quomodo & alioquin hoc æuo *ſacrilegij*, & *ſacrilegorum* voce *huius Codicis conſtitutionibus* omnes illi iudicantur, qui rem quancunque ſacram violant, veluti Leges, iuſſáque Principum: de quo *in Gloſſario* plenè.

Ad rem. Conſtans igitur Conſtantini M. filius adulterio pœnam mortis, & quidem atrociſſimam, hîc imponit: ita tamen vt mortis pœnam iam antea impoſitam fuiſſe *initio l.* iodicet. Quid Coostantinus pater in hanc partem ſanxit? Mortis pœnam adulterio ab ipſo primùm poſitam, duo prætereà ingerere videntur. Primùm, quod Iuſtinianus *Nouella* 134. *c.* 10. Conſtantini coostitutionem laudat de pœna ſanguinis adulterij: vbi tamen ſunt qui Iuſtinianum Conſtantino M. tribuere putant per errorē quod à filiis eius *hâc l.* introductum fuerat: in quibus eſt & Cuiacius: Deinde qood ſub Conſtantini nomine *l.* 30. §. 1. *Cod. de adulteriis*, quæ alioqoin deſumpta eſt ex *l.* 2. *ſupr. ad l. Iul. adulter.* hæc ſententia extet: *ſacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet.* Verùm neque hoc argumentum bonū eſt: Eſt enim ea ſententia Triboniani emblema ex *hâc l.* pro parte ſumptum: neque enim in *l.* 2. *ſupr. de adulteriis*, vnde ea *lex* 30. deſumpta eſt, verba illa de pœna capitis extant. Sub Conſtantino certè, & à Coostantino Adulterij crimen inter atrociſſima habitum, Homicidióque & Veneficio æquatum, inter Imperij eius ſtatim initia A. D. 314. & c. clarè oſtendit eios *lex* 1 *hoc tit. lex* 1 *ſupr. de pœnis*: *l.* 1. *ſupr. de indulg. criminum*: Nulla tamen, ſpecialis eam in rem Coostantini conſtitutio exſtat, vnde efficiatur, eum primum pœnam ſanguinis adulterio inflixiſſe. Imò etſi Auguſtinus diſertè ſcribat, 3. *de ciuit. Dei*, *c.* 5. quòd Romani antiqui adulteras fœminas, quamuis aliqua damnatione, nullâ tamen morte plectebant, attamen ante Conſtantinum quandoque capitalem pœnam Adulterio poſitam fuiſſe, multis exemplis firmatur: veluti ſub Diuis Fratribus Apulei teſtimonio *libr.* 9. *Ac ne iuris quidem ſeueritate* (inquit) *Lege de adulteriis ad diſcrimen vocabo capitis.* Alexandri Imp. *l. caſtitati*, *Cod. de adulter.* Sed vetuſtiora illa tempora omittamus, & inter alia Auguſtum quoque, qui ſuas *leges* egrediens adulteros aliquos morte puniuit, vt ex Tacito diſcimus 3. *Annal.* vt Opiliū Maximum, de quo v. *Capitolinum.* Ad Coostantino propiora accedamos. Sub Diocletiano certè, Maximiano, Conſtantio, Maximino ſolemnis *lex* eſt. *tranſigere* 18. *Cod. de tranſact.* *Tranſigere vel paciſci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non eſt: in aliis autem publicis criminibus, quæ ſan-*

guinis

guinis pœnam non ingerunt, transfigere non licet, citra falſi accuſationem. Et Arnobius *lib. 4. Homines*, inquit, *adulteria legibus vindicant, & capitalibus afficiunt pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis ſe lectuli expugnatione irrupiſſe.* Nam quod dicitur §. *item lex Iulia, Inſt. de publ. iudic.* Legem Iuliam *de adulteriis*, temeratores alienarum nuptiarum gladio punire: id apertum Triboniani facinus eſt: conteſtatiſſimum enim eſt, ea *lege Iulia arg. l. 18. ff. de teſtib. l. 20. c. 6. ff. de teſtam. l. 29. §. de adulter. l. 27. Cod. eod. l. 37. §. 1. ff. de minorib.* & Iuriſprudentia *Digeſtorum*, adulterij pœnam capitis non fuiſſe, ſed relegationis, vel ad ſummum deportationis: cui rei argumentum præſtant præter alia Auctorum loca; quæ aliorum diligentia ſublegit, *l. 5. ff. de quæſtion. lex 86. ff. de diuortiis: l. 11. in pr. ff. de adulter. l. 4. §. adulterij, ff. de re militari.* Paulus 2. *ſent. 26. §. adulterij 13. lex 13. de his quæ vt indignis: l. 14. ff. de teſtib. l. 2. §. 3. ff. de his qui not. infr.* Quinimò ex *l. 17. 20. 26. Cod. de adulter.* diſcere licet, neque ſub Valeriano & Gallieno, neque ſub Diocletiano ſemper adulterium capitale fuiſſe. Et ſanè apud Cujacium, Græci ad *l. tranſigere* definiunt certè, *κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, καὶ τὰς ἐν τῷ Ἑρμογενιανῷ, καὶ Γρηγοριανῷ, διατάξεις* adulterium capitale non fuiſſe. Quid igitur fiet Apulei & Arnobij *locis*, & *legi, tranſigere*, & *l. caſtitati*? Quid? Nempe Apuleius & Arnobius & Alex. Seu. *d. l. caſtitati*, capitis diſcrimen, & capitales pœnas, non pro *ſanguinis pœnâ* accepere; verùm pro amiſſione ciuitatis, deportatione, metalli coërcitione; imò & Apuleius pro exiſtimationis damno. Nam & eo ſenſu *capitalis* pœna accipitur: Modeſtinus Iuriſconſultus, qui inter Apuleij & Arnobij ſæculum medius vixit, in *l. licet 103. de V. S. licet*, inquit, *capitalis Latinè loquentibus omnis cauſa exiſtimationis videatur, tamen appellatio capitalis mortis vel amiſſionis ciuitatis intelligenda eſt*: & certum eſt capitalium pœnarum numero fuiſſe metalli coërcitionem, in Inſulam deportationem, *l. capitalium 28. ff. de pœnis.* Quare dicendum, ante Conſtantinum *capitalem* quidem fuiſſe pœnam: ſed ad deportationis pœnam fermè proceſſum: & quidem ſub Alex. Seuero, & Diocletiano: quibus & caſtitas temporum ſuorum & coniugiorum pudor cordi fuit, multaſque iuris veteris præſcriptiones & præſtigias, quibus hæc accuſatio eludebatur, ſuſtulerunt, vt ipſimet teſtantur *d. l. caſtitati: l. ita nobis cordi pudor eſt 18. Cod. de adulter.* Supereſt *lex, Tranſigere*, quæ ſanguinis pœnam ſub Diocletiano adulterio poſitam ſignificare videtur. Verùm dicendum, verba illa *quæ ſanguinis pœnam non ingerunt*, à Triboniano addita: Nam Diocletianus & Maximianus hactenus diſtinxerant inter capitalia crimina, quæ ſcilicet caput ſiue naturale ſiue ciuile adimerent, & *inter* alia publica crimina non capitalia. At Tribonianus capitalia illa tantùm *eâ l.* dici voluit, quæ ſanguinis pœnam inferrent; inde igitur factum iam, vt priora illa, *excepto adulterio*, ad Diocletiani ætatem expenſa, non rectè opponantur illis *quæ ſanguinis pœnam non ingerunt*. Ergo initio cùm adulterij nullo ſenſu *capitalis* pœna foret, poſtea ſuo quodam ſenſu capitalis facta, hactenus nempe, vt deportationis pœna ei imponeretur, & ſic capitalis pœna ciuili intellectu: At Conſtantinus tandem naturali intellectu capitalem fecit, *ſanguinis* pœnâ ei impoſitâ: cuius odium in adulteros *iam* antea oſtendimus. Et certè Chriſtianæ Religioni, quâ is Imperatorum primus imbutus eſt, id omninò congruit: Et perſuadent *leges* illæ Conſtantini, quas diximus, biennio poſt Chriſtianam Religionem ſuſceptam ab eo latæ: quas fortè alia ſpecialis præceſſerit: Quare his omnibus expenſis, Iuſtiniano fidem habemus, qui Conſtantinum eius rei auctorem primum facit.

§ Quod pœnæ ipſius atrocitatem attinet, magna profectò ea, cùm cullei & ignis pœna *h. l.* imponatur. Certè & antea Opilius Macrinus Adulterij reos viuos ſimul incendit iunctis corporibus, teſte *Capitolino*. Et Conſtantinus *ipſe* viuicomburij pœnâ ſeruo, qui rem cum domina habuiſſet, impoſuit *ſup. de mulierib. quæ ſe prop. ſeru.* Atenim neque hæc pœna poſtea manſit: nam & ſub Valentiniano Cethegus Senator adulterij reus delatus ceruice periit abſciſſa; vt teſtatur Am. Marcellinus *libr. 28.* qui idem ſcribit eâdem pœnâ fœminas aliquot itidem ob idem crimen affectas tùm temporis. Et ſub Maioriano relegationis tantum, vel ad ſummum deportationis pœna cum bonorum confiſcatione, ireque cædendi eius ſi redîret, pœna ſtatuta: vid. *Nouellam eius* 9. Poſteriora nos *hic* non memorabimus.

v. * Idem AA. ad Albinum Vic. Hiſpaniarum.''

CVM maior ſubſtantia'' litigij ſit, à *Præiudicio* prouocans triginta librarum argenti pondere plectatur: in minoribus etiam negotiis, quindecim pondo argenti exſoluat. Dat. VII. Id. April. Marcellino & Probino Coss. [341.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic* eſt *lex 10. Cod. de appellat.* vel certè prior eius *verſiculus ex hac lege* à Triboniano pro ingenio ſuo deformatus eſt.

'' Albinus Vicarius Hiſpaniarum ſub Conſtante Imp A.D. 341.

'' *Subſtantiam* litigij vocat æſtimationem ſeu meritum vt ſubſtantia litigij dicitur pariter *l. 11. ſup. de appellat.* ſubſtantia iuris, *l. 30. in f. ſup. de petition.* appellationis ſubſtantia, *l. 21. ſup. de appellat* de quo plura vide in *Gloſſario*.

COMMENTARIVS.

A Præiudicio appellantis pœna pro modo litis *hâc lege* præſtituitur a Conſtante Imp. Pro modo inquam litis ſeu vt *ipſâ l.* dicitur, pro *ſubſtantiâ litigij*: vbi prout ſcilicet maius eſt vel minus negotium (nam & in maioribus & minoribus negotiis appellandi facultas eſt, quod ex hâc lege Tribonianus rectè collegit, & in *legem* 20. *Cod. de appellation.* tranſtulit) Nempe triginta librarum argenti multa in maiore negotio à Præiudicio appellanti imponitur: in minore, quindecim: Cùm antea diſtinctè XXX. follium pœna ſeu multa impoſita fuiſſet Conſtantini M. conſtitutionibus: Quò etiam argumento XXX. folles ibi accipiat quis pro XXX. libris: Et ſic *follem*, pro librâ argenti: Quomodo etiam ex *hac lege* liquet *libram*, & *pondo*, idem eſſe. De vetita porro appellatione à præiudicio ſunt præterea *lex* 1. 2. 3. *ſupr. l.* 11. 15. 16. 18. 30. *infr.* & *l.* 2. 25. 40. 54. *ſupr. de appellationib.* v. quæ notaui ad *dict. l.* 1. *ſupr.*

VI. * Idem AA. ad Leontium."

IN ciuilibus" cauſis appellationis beneficium ſæpè ſanximus", non oportere differri." In *Fiſcalibus* verò, vel *Rei priuatæ cauſis*, hoc eſt, ob debitum renuendum, vel munera reſpuenda, ſi quis appellare voluerit contra vtilitatem fiſci vel rei priuatæ, appellationem oblatam ceſſare oportet: nec libellos" huiuſmodi ſuſcipi, qui, in damna fiſcalia, commodum ſententiæ latæ aut dilatione ſuſpendant, aut terrore" detorqueant. Dat. v. Id. Maij, Antiochiæ", Conſtantio III. & Conſtante III." AA. Coſs. [342.]

NOTÆ.

" Hanc legem ipſe Conſtantius indicare videtur *lege 6. ſup. de iure fiſci.*
" PP. Vide Anno prox. ſeq. *legem* 5. *ſup. de falſa moneta & l.* 13. *inf. de Decurion.* & anno abhinc altero, quo & Conſul fuit, *leg.* 3. *ſup. de excuſat. artificum & l.* 2. *ſup. de Salgamo hoſpitibus non præbendo.*
" De his libellis appellationis vide *lege* 2. 4. 7. 22. 36. *ſup. de appellat.*
" Iniecto iudicibus & quidem terrore appellationis, de qua vide *leg.* 5.. *ſup. de appellat.*
" Putà *lege* 2.. *ſup. de appellationib.* inter alias.
" De his libelli appellationis vide *leg.* 53. *ſup. de appellat.*
" Vide Socratem *lib.* 2. *cap.* 10 & 13. Ibidem data hoc ipſo Anno *lex* 33. & 34. *inf. de decurionib.*
" III. Vide *Conſularia.*

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS in cauſis, itemque *Rei priuatæ* appellationes ſuſcipi vetat *hâc l.* Conſtantius, pariter vt idem vetat *l.* 8. 9. 10. 12. 13 *inf. hoc tit.* & *l.* 6. *ſup. de iure fiſci*: quam hæc indicare videtur: vt & Valentinianus Sen. *l.* 18. 19. 21. *hoc tit.* Theodoſius M *l.* 27 *infr. h. t.* Valentinianus Iun. *l.* 30. *infr.* Honorius *l.* 32. *h. t.* Aliter, atque aliquando Conſtantinus M. *l.* 8. 14. 18. *ſupr. de appellationib.* Conſtantius & Conſtans *l.* 21. 28. *ſupr. de appellat.* Theodoſius M. ipſe & Valentinianus Iun. *l.* 39. 41 43. 46. 49. *ſup. de appellat.* Honorius, *l.* 64 *ſupr. de appellationib.* Valentinianus Tertius. *l. vlt.* Quinimò & Conſtantius ipſe poſt *hanc l.* A. D. 356. in quibuſdam rei priuatæ fiſciue cauſis appellationes admiſit, putà ſi de bonis vacantibus, caducis, vel ereptitiis ageretur, *l.* 26. *ſupr. de appellationib.* quæ *lex* coniungenda eſt cum *d. l.* 12. *h. t.* De vtriuſque ratione dico ad *l.* 8. 12. *h. t.* & *d. l.* 26. Hæc porro *lex*, vnà cum aliis concordantibus, ſunt propriè de *Debitore fiſci*, deque vocato ad *Munera publica.* Quid verò interſit inter *cauſas fiſcales*, & *rei priuatæ*, docui *lib.* 10. & 11.

VII. * Idem AA. ad Hieroclem" Conſ. Syriæ Cœles."

OBSERVARE curabis, ne quis *Homicidarum*, *Veneficorum*, *Maleficorum*, *Adulterorum*, itemque *Raptorum*", argumento" conuictus, teſte ſuperatus, voce etiam propriâ vitium ſcelúſque confeſſus, audiatur appellans: Vt* enim æquum eſt, non conuictos, neque confeſſos (quia plerumque accidit, vt fortuna" Iudicij argumenta congluti-net", quorum ſimilitudine" opprimatur reus, qui non poſſit verâ ratione conuinci: vel" aduerſarij calliditas teſtes ſubtrahat, qui" veritatem audaciâ vel acrimoniâ ſuperet) vel conſeſſos, neque conuictos", (quod" ſæpè vel repentinæ formidinis, vel impoſitorum tormentorum cogit immanitas) vt in appellando ceteris etiam reis iure communi, ita & alienâ & propriâ voce depreſſum', non oportet, quòd contempſerint' æquitatem, ac" moram tantum vſurpandæ lucis" indebitæ, rurſus importunitates" arripere. Dat. v. Id. Decemb. Leontio & Salluſtio Coſs. [344.]

NOTÆ

NOTÆ.

Lex obſeruaro 2. *Cod quorum appellat.non recipiuntur.* hinc interpolata valde eſt. Et concordat huic, *lex* 1. *ſupr.*

Hierocles Conſularis Syriæco:ea ſub Conſtantio. Eidem inſcribitur quadriennio poſt, *lex* 6. *ſup. de iure fiſci*, quæ & ipſa eſt de appellationibus non recipiendis, & quidem in cauſis fiſcalibus quoque *lex ſuperior* 6. indicari videtur.

Syria-Cœle; prima Syria eſt, cuius metropolis, Antiochia. Eunapius *in Libanio* Ἀντιόχεια ἡ τῆς Κοίλης προσαγορευομένης Συρίας [illegible]: in Dionyſium Euſtathius. αὐτη [Ἀντιόχεια] ἡ τῆς Κοίλης Συρίας [illegible]. Et perperam in *Indice* Schonhouij *Syria-Cilicia in quâ eſt Antiochia*, vbi Betterius rectè ſubſtituit *Syria-Cœle*. Cæterum & *lex proximè ſeq.* triennio poſt data *Theodoro Conſulari Syriæ Cœles* inſcribitur.

Pro his, *itemque Raptorum*, ſuppoſuit Tribonianus iſta, quæ etiam generalius ſonant, & quidem ex *l.* 14. *inf. hoc tit.* *itemque eorum qui manifeſtam violentiam commiſerunt.*

Argumentis, ita *Cod. Iuſt.* vt mox *teſtibus*.

★ Reliqua quæ ſequuntur, prorſus à Triboniano immutata ſunt.

Fortuna Iudicis, id eſt conditio iudicij. *Fortuna* vox hæc in re propria: vid. *Gloſſarium.*

Conglutinari argumenta dicuntur, cùm ex pluribus indicijs, coniecturis, præſumptionibus inter ſe coniunctis, argumentum aliquod deducitur ſeu probatio conficitur.

Similitudinem hic vocat, vel *veriſimilitudinem*, cui mox *vera ratio* opponitur, vel *ſimilitudinem* vocat conuenientiam, correſpondentiam & harmoniam argumentorum inter ſe conglutinatorum.

In huius *verſiculi* ſenſum mox inquiram.

Qui, vel *quò*.

Simul.

Et de hoc mox dicam plura.

Ἀ. Vti in appellando. Nam cohærent hæc illis, *Vt enim æquum eſt.*

contempſerit.

Ἀ. Ad.

Ita *lege* 4. *ſup. nec fruſtra vitam differentium moratorias prouocationes admittere.*

Importunitates vocat importunam, inanem & fruſtratoriam non tam appellationem, quàm ludificationem, vt vocatur *l.* 2 *ſup.* quæ huic concordat.

COMMENTARIVS.

CRIMINVM reis legitimè *conuictis & confeſſis*, vt appellandi facultas à Conſtantio *hac l.* negatur: ita non conuictis neque confeſſis: rurſum non conuictis conceditur.

¶ Hæc *huiuſce legis* eſt ſententia, (cui alioquio concordat *ſupr. lex* 1. *h. tit.*) & iuris, & proceſſus criminalis, & elegantiarum, quæ Tribonianus omnia fermè ſuſtulit, pleniſſima: in quæ ſingula nunc inquirendum eſt.

¶ Primò quadrigæ criminum, quæ iam *lege* 1. *ſupr.* facta fuerat, quintum inſuper crimen *hac l.* iungi obſeruandum eſt; puta *Raptorum*. Quia vocem propriè Raptus crimen Adulterio finitimum (de quo fuerunt *duo Tituli libr. IX.*) intelligendum mihi videtur: etſi ſint qui de omni Rapinâ quoque accipiant, atque adeò omni violentiâ, quod ſuadeat *lex* 1. *ſupr. ad l. Iul. de vi*: & *lex* 14. *infr. hoc tit.* (Vnde etiam Tribonianus tranſlatam ſententiam *huius legis* verbis prætulit.)

¶ Secundò, obſeruandi ſunt *tres* hi gradus reorum; conuictorum & confeſſorum; conuictorum neque confeſſorum; tandem confeſſorum; non conuictorum: de quibus ſigillatim.

¶ Primùm igitur *conuictis & confeſſis* appellatio denegatur; conuictis inquam; argumentis & teſtibus, vel (vt loquitur *d. lex* 5. *ſupr.*) dilucida & exploratiſſima veritatis quæſtione, probationibus atque argumentis. Vbi quæri poteſt, verùm cumulatiue & copulatiue hæc accipienda ſint, vt videlicet non tantum conuictus reus fuerit; verùm etiam voce propria confeſſus, vt appellari non poſſit. Sanè duo ſuadent copulatiue hæc accipienda eſſe, vt videlicet non conuictum eſſe niſi ſimul confeſſus ſit: Primùm, quia vice verſa non ſufficit confeſſum eſſe reum, niſi ſimul conuincatur, *verſ. vel confeſſos, neque conuictos*: Secundò, quia coniunctiuis particulis hæc duo, & quidem duobus locis *hâc lege* coniunguntur; Ibi, *voce etiam propria*: item ibi, *& aliena & propria voce depreſſum.* Quanquam Conſtantini *lege* 1. *ſup.* particula disiunctiua à ſe diuelli videntur; Ibi; *confeſſio propria*, *Vel dilucida & probatiſſima veritatis quæſtio*: ſic quoque Amm. Marcellinus *libr.* 14. *p.* 24. de Euſebio. *Et tandem neque confeſſus neque conuictus cum abiecto conſorte pœnali eſt morte multatus*: ſic etiam Honorius *l.* 31. *infr. de Epiſcopis*, *capitali in conuictos ſiue confeſſos reos ſententiâ nouerit vindicandum.* Vt proinde videri poſſit Conſtantius *dictam leg.* 1. retractare: cuius etiam mentem plenius ſecutus eſt Iuſtinianus *eâ lege*, quam hinc alioquin interpolauit, poſthabita *d. l.* 1. *ſupr h. tit.* Maneat igitur, vt reo criminis, appellandi ius denegetur, & conuictum & confeſſum eum ſimul oportere. Quod indubitatum adhuc magis erit ſi (quod Petro Pithœo in mentem venit) in ſequente ſententia abundare credamus vocem *non*; atque ita legamus; *Vt enim æquum eſt, conuictos, neque confeſſos* &c. quod tamen non admitto. Atenim ſi de reo damnando quæritur, manifeſtiſſimis eum probationibus conuictum ſufficit: quod diſertè docet *lex* 1. *ſupr. de pœnis*: ſeu *lex* 16. *Coll. eod. tit.* Ibi, *aut ſua confeſſione, aut certè omnium, qui tormentis vel interrogationibus fuerint dediti, in vnum conſpirantium concordantiumque rei finem conuictus ſit.* Denique facilius quis damnari poteſt, ſi appellationis auxilium ei adhuc epereſſe poſſit: at vt id auxilium ei eripiatur, maiore opus eſt cautione: Quanquam & ſi de damnatione quæritur, Tertulliani dictum eſt *ad Nationes lib.* 1. *cap.* 3. *Confeſſionem iudicantibus ſemper eſſe laborandam*, id eſt, Iudicem id agere, quantum poteſt, debere, vt quamlibet reus manifeſtis probationibus vrgeatur & conuictus ſit; ſuum tamen ipſe crimen ore proprio fateatur: de quo vide Guilielmum de Benedictis *in cap. Raynutius, in verbo, mortuo* 1. *num.* 349. *de teſtamentis*: & Maſuerium *in praxi, tit. de probationibus*, §. *idem vt delatur.*

¶ Secundus caſus eſt, de reis neque confeſſis, quibus appellatio patet; quod apertum habet ſenſum. In illa tantùm inquirendum, quibus Conſtantius exponit, quomodo euenire ſoleat, vt quis non legitimè conuincatur, ſeu non manifeſtiſſimis probationibus: Primò id accidere plerumque ait, quia (vt elegantiſſimè loquitur) *fortuna iudicij argumenta conglutinet*,

conglutinet, quorum ſimilitudine opprimatur reus, qui non poſſit verâ ratione conuinci : Quibus verbis indicat probationes ἐντέχνους, id eſt, probationes artificiales, cujuſmodi ſunt ſigna, argumenta, exempla, quæ etſi ſola & per ſe non ſufficiunt, tamen adiuncta cæteris plurimùm valent, vt loquitur etiam Quintilianus, (qui de his probationibus artificialibus *quinque capitibus lib. V.* prolixè agit.) Atque hoc eſt quod eleganter hic *conglutinandi*, & *ſimilitudinis* verbo ſignificatur; quibus & *vera ratio* opponitur, quæ per probationes, ἀτέχνους atque in oculos ſe ingerentes perficitur, puta tabulis, teſtibus, tormentis, id genus aliis, de quibus itidem Quintilianus *eod lib.* Altera cauſa, ex qua quis non legitimè conuictus dici poſſit, his verbis deſignatur, *quia aduerſarij calliditas teſtes ſubtrahat, qui veritatem audaciâ vel acrimoniâ ſuperet*, vbi reponat quis *ſuperent*: vt hæc ſententia videatur, calliditate & dolo aduerſarij, vel etiam potentatu teſtes iudicio ſubtrahi, ne videlicet teſtimonio ſuo alienam cauſam & innocentiam iuuent, qui vtique ſi in iudicio ſtarent, veritatem omni gratiæ prælaturi eſſent ingenitâ acrimoniâ & audaciâ atque generoſitate: Nempe *acrimonia* fuerit vt teſtis, ita & viri boni, qui veritatis ſtudio incenſus ab eius orbita nunquam recedat: nam & veritati ipſi, vt acritas, ita acrimonia tribui ſolet τὸ ἀληθὲς τιμᾶν. Denique Stoïcorum ſcitum fuit Sapientem, atque adeo virum bonum, acrimoniâ atque auſteritate cenſeri. Verùm hæc interpretatio, non placet ſtantibus *huius l.* verbis. Quid igitur? verba illa. *qui veritatem audacia vel acrimonia ſuperet*, ad ipſummet aduerſarium referenda ſunt: Et quidem ad accuſatorem referri poſſe videantur, hoc ſenſu, accuſatorem id omnibus artibus ſæpè agere, ne teſtes cauſam poſſint iuuare, vt ita deſtitutum teſtibus ad innocentiam ſuam probandam reum, & ſic veritatem ipſam, ſuperare queat & opprimere, ſola audaciâ & acrimonia fretus, omni opere aduerſarium perditum cupiens. Verùm malim ipſe accipere de ipſomet reo, qui teſtes callidè ſubtrahat iudicio, vt ita audacia ſuâ & acrimonia ſuperet veritatem, atque ita non plenè conuinci poſſit. *Acrimonia* eſt animi viuacitas δριμύτης, vehementia & ſubtilitas, quæ ſæpe etiam in vitio, Apud Nonium, Næuius, *feri ingenij atque animi acrem acrimoniam*, & Accius Neoptolemo *vim, ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam*. Et ſic confidentiæ vicina: quomodo C. Claudij primo Annal. apud Gell. *l.* 17.

¶ Poſtremus caſus eſt *de confeſſis quidem ſed non conuictis*: nempe & his condemnatis appellationis auxilium ſupereſſe: & rationem geminam reddit.

Primùm, quod ad confeſſionem temerariam ſæpè cogit repentina formido: Nempe ita plerique timidi, vt vel *vltrò* fateantur quidvis, neſcio quâ Iudicum & iudiciorum formidine metuque *hâc l.* & *l.* 1. §. 27. *ff. de quæſtion.* Et hæc eſt repentina formido. Secundò, quia immanitate tormentorum impoſitorum multi ſæpè ad quidvis fatendum coguntur, quo pertinet *lex* 1. §. 23. *de quæſtionibus*: & *caput* Quintiliani 4. *lib.* 4. *Inſtit.* præter Ciceronis loca, & exempla apud Valerium: impatientiâ videlicet tormentorum & doloris. Atque his cauſis etiam confeſſis haud illico fides habenda, neque confeſſiones reorum pro exploratis facinoribus haberi oportet, ſi nulla probatio religionem cognoſcentis inſtruat, *d. l.* 1. §. 17. & 27. *ff. de quæſtionibus.* Denique confeſſio veritatem & conſtantiam requirit: quam in rem præterea videnda *lex* 1. §. 24. *ff. ad Syllanianum*, & inter Pragmaticos Clarus *lib.* 5. *ſentent.* §. *fin. quæſt.* 55. *ac nominatim num.* 10. 11. ſed & in hanc ſententiam aliquammulta Tertullianus *lib.* 1. *ad Nationes*, *cap.* 2. & *cap. vltim.*

¶ Ex *huius* interim *leg.* præiudicio, iam liquebit deinceps, rectè Dd. communi conſenſu teſte Bartolo appellationi locum facere, etſi reus ſponte ſeu vltrò extra torturam confeſſus fuerit; quam in rem hic *textus* eſt expreſſiſſimus à nullo dum obſeruatus. Neque quicquam contra mouet *caput, cum ſpeciali*, 61. §. *porrò ext. de appellat.* quia falſum ibi ſupponitur, confeſſum non niſi malitiosè ſuam confeſſionem retractare; nam (quod & nonnulli è diſſentientibus etiam admittunt,) & erronea confeſſio eſſe poteſt, &, quod *hac l.* nominatim traditur, formidine repentinâ, vel impoſitorum tormentorum immanitate extorta. Proinde falſa eorundem diſtinctio eſt, vt ſatisfaciant *legi* 2. *C. quorum appellat* (quæ ex *hac* alioquin interpolata eſt) ſi probatio incipiat à confeſſione, appellari non poſſe: ſi à conuictione, poſſe. Quare modis omnibus vera eſt ſententia Matantæ *tract. de appellat.*

VIII. * Idem AA. Theodoro Conſ. Syriæ'' Cœles.

IN *Fiſcalibus debitis''* nullius prouocationem Tua Grauitas cenſeat admittendam: nec enim commodum'' publicum fas eſt diuturnâ fruſtratione'' ſuſpendi, nec eludendi licentiam callidis fraudatoribus relaxari. Dat. VIII. Id. Mart. Ancyræ, Euſebio & Rufino Coſs. [347.]

INTERPRETAT. *In manifeſtis fiſcalibus debitis nulli penitus appellationem debere præſtari: quia non oportet publicæ rei commodum qualibet dilatione ſuſpendi.*

NOTÆ.

* Hanc *legem* indicare videtur *lex* 6. *ſupr. de iure fiſci.*

'' *Theodorus* conſularis Syriæ Cœles ſub Conſtantio, A. 347. v. *Proſopogr.*

'' Dixi ad *legem ſuperiorem.*

'' *Manifeſtis*. quod ab Aniano non malè additum: Ita mox *l. ſeq. perſpicui debitores*, & *l.* 18. *l.* 19. *infr. publici, vel etiam priuati, dummodo euidentis atque conuicti debiti*: & *l.* 21. 27. 30. *infr.*

'' Ideſt, opinetur eſſe admittendam.

'' Ita *l.* 22. *infr.* publica vtilitate ſuadente.

'' Vid. *l.* 1. 3. *ſupr. l.* 9. 10. *infr.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS in cauſis appellationem ſuſcipi vetat Conſtantius; de quo iam *l.* 6. *ſupr.* vbi & concordantes *ll.* vide. Ratio tantum hic quæ additur, notanda venit.

IX. * Idem" AA. ad Cerealem P. V."

CALLIDITATIS" auxilio, perſpicui" debitores *Rei priuatæ noſtræ*, ſolutionem cupiunt euitare, fruſtratoriis" prouocationibus interpoſitis, ideóque decreuimus minimè conuenire huiuſcemodi vocem" appellationis admitti. Dat. x. Kal. Aug. Conſtantio A. VI. & Conſtante Cæſ." Coss. [353.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Non idem; ſed *Conſtantius A. & Conſtans C.* id eſt. Gallus: v. *Chronol.*
" De hoc *Cereali*, Præfecto Vrbis Romæ, dicam plenè ad *leg.* 5. *infr. de paganis*: quæ eidem inſcripta eſt, pariter vt *lex* 2. *ſupr. de indulgentiis criminum* & ſic tres in vniuerſum conſtitutiones *hoc Codice* ei inſcribuntur. De eodem v. *Notitiam, Præfectorum Vrb.* & Symmachum *lib.* 10. *ep.* 35.
" In eadem re pariter *lege* 8. *ſupr.* callidis fraudatoribus: *l.* 32. *infr.* callidis debitorum artibus.
" Similes locutiones vide in *lege* 2. & 5 & 8. *ſupr.* & *l.* 20 *infr.*
" Vide quæ notaui ad *l.* 8. *ſupr.* v. & *l.* 16. *infr.* 21. 27 30
" *Vox appellationis*: de quo dixi *tit. de appellat.* 50. & 58.
" Eodem die data *lex* 41. *infr. de decurion.* ſed quæ ad huius argumentum nihil facit, & *Ordini Carthaginenſium* inſcribitur " *II.* ſcilicet.

COMMENTARIVS

REI PRIVATÆ in cauſis debitores perſpicuos appellare non poſſe definit Conſtantius *h. l.* & *l.* 6. *ſup.* & *l.* 32. *infr.* de quo ad *d. l.* 6. ſemel plenè.

X. * Idem" AA. ad Proclianum Proconſ. Afric.

PLACVIT, quinquaginta pondo argenti fiſco inferre Prudentiam Tuam, ſi fruſtratoriam" prouocationem contra commodum *Fiſci* ſuſceperis, ſolutionémque vitanti præbueris culpabilem connibentiam". Dat. XV. Kal. Aug. Karthag. Conſtantio A. VII. & Conſtante" Cæſ. Coss. [354.]

NOTÆ.

* Fortè hanc *leg.* ſuam indicat Conſtantius *l.* 13. *infr.*
" Quos *legi* ſuperiori reſtituendos dixi.
" Similes locutiones v. *l.* 2. 5. 8. 9. *ſupr.*
" *Conniuentiam.*
" Ineptitia vox: erat enim hoc tempore Conſtantius in Galliâ. v. Ammianum Marcell. *lib.* 14. *p.* 25. 26. Themiſtium *orat.* 13. *p.* 300.
" *III.* Scil.

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS in cauſis appellari rurſum vetat Conſtantius: de quo iam ad *l.* 6. 8 9. *ſupr.* Iudici, & quidem in ſp. *huius l.* appellationem admittenti, Proconſuli Africæ, multâ 50. librarum argenti impoſitâ.

XI. * Idem AA. ad Lollianum" PF. P.

AB *Executione* vel à *Præiudicio* appellationem oblatam ſuſcipi non oportet. Dat. VIII. Kal. Aug." Arbitione & Lolliano Coss. [355.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic l.* eſt *lex* 25. *ſupr. de appellationib.* Imò *hæc ex illa* ab *huius Codicis* Conditoribus deformata mihi videtur.
" *Lollianus* PP. ſub Conſtantio: v. dicta ad *d. l.* 25. & *Prolopogr.*
" *Meſſadenſi PP. Capua*; ita amplius *d. l.* 25 *infr.* vbi v. quæ dixi.

COMMENTARIVS.

AB EXECVTIONE vel à PRÆIVDICIO appellari vetat *hâc conſtitut.* Conſtantius quæ plenior extat, *l.26. ſupr. de appellat.* ex quâ *hæc* à Theodoſiani Codicis Conditoribus formata eſt, vbi notata hùc arceſſi poſſunt. De ipſa *huius l.* ſententia iam dictum ad *l.1.2. & 3. ſupr. hoc tit.* & ad *d.l.25.*

XII. * Idem'' AA. ad Voluſianum PF. P.''

PVBLICA vtilitate'' ſuadente, in cauſis penſitationum, debitorúmque *Fiſcalium*'' inhibitum eſt prouocationis auxilium, &c. Dat. IV. Kal. Aug. Arbitione & Loliano Coſs. [355.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic l.* eſt *lex 26. ſupr. de appellationib.*
'' *Voluſianus PP.* ſub Conſtantio v. *Proſopogr.*
'' Vid & *l.8. ſupr.* ibi commodum publicum.
'' Id eſt, tributorum.

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS & TRIBVTORVM in cauſis rurſùm appellatio interdicitur à Conſtantio: de quo iam quoque *l.6.8.10. ſupr.* Et de diſcrimine fiſcalium & tributorum v. quæ dicam *l.19.* Alia verò ratio eſt bonorum vacantium, caducorum & ereptitiorum: in his quippe appellationi locum eſſe voluit Conſtantius *l.26. ſupr. de appell.* quæ *huic* iungenda eſt: & ad quam dicta hùc arceſſi poſſunt.

XIII. * Idem AA. ad Probum'' Proconſ. Afric.

CVM conſtet, iamdudum eſſe noſtra ſanctione † præceptum, ne aliquis cum *Fiſcale* debitum poſtulatur, audeat prouocare Proconſulare Officium, ſi patientiam commodauerit, triginta pondo auri fiſco cogatur inferre. Dat. IX. Kal. Iul. Sirmio, Datiano & Cereale Coſs. [358.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* quoque à *Cod. Iuſt.*
'' *Probus* Proconſul Africæ ſub Conſtantio v. *Proſopogr.* & vet. Inſcript.
† Intelligere videtur *legem 10. ſupr.* quæ & ipſa Proconſuli Africæ inſcribitur.

COMMENTARIVS.

FISCALIBVS in cauſis appellatio rurſùm interdicitur à Conſtantio, impoſita pœna 30. librarum auri Officio, Proconſulari, Africæ in ſp. *huius leg.* De ipſa *huius l.* ſententia iam dictum ad *l.6.8.10.12. ſup.* Quod de Officio patientiam accommodante adiicitur, id ipſum dicitur & *l.16. infr.* de eo plenè ad *l.8. ſupr. de appellationib.*

XIV. * Idem'' AA. ad Flauianum'' Proconſ. Afric.

GRAVIS iſta commotio'' eſt, ac non ferenda iracundia, Iudicis, quæ effuſione humani ſanguinis expiatur: Sed ad fucum iniquitatis augendum' Lex * noſtri Genitoris'' adſcita eſt, ſcilicet, vt diceretur Genitor'' noſter conuictis in quæſtione *Violentiæ* appellationis perfugia decerpiſſe''; *Plectatur*'', inquit, *qui manifeſtam detegitur commiſiſſe violentiam:* Quæ Legis ſuæ verba aliis quoque ſcitis Clemens Conditor explanauit: Etenim vigorem vindictæ differri poſt totius negotij exitum noluit'', ſcilicet vt ſi procacem væſaniam principalis negotij diſcuſſio publicaſſet, conuictum reum aut medietatis'' amiſſio, aut ſors'' deportationis adfligeret. Dat. III Non. Aug. Tauro & Florentio Coſs. [361.]

NOTÆ

NOTÆ.

* *Fugitiuam* hanc l. ab hoc titulo eſſe, mox oſtendam.
" Imò *Imp. Conſtantius A.*
" *Flauianus* Proconſul Africæ eidem inſcribitur *lex* 10.*ſupr.de curſu publico.* an.358. vide *Proſopogr.*
" *Commotio* Iudicis. v. Gloſſ.
" Tegendâque.
† Legem 1. *ſupr. ad L.Iul.de vi* intelligit.
" Conſtantini M.
" Conſtantinus M.
" Pro decerpſiſſe.
" Sunt hæc verba *d.l.*1. ſed vt mox oſtendam, valdè decurtata.
* Relatum hoc in legem 2.*Cod.quo appellat.non recip.*
† Legem 3.*d.t. ad L.Iul. de vi* intelligit.
" 𝔵. *Voluit*: vt oſtendit appertiſſimè *d.l.*3.
" Si res ad violentum pertinere iudicata fuerit.
" Si res ad violentum non pertinere iudicata fuerit.

COMMENTARIVS.

VIOLENTIÆ in CRIMINE, ſeu *Lege Iulia* de vi damnatos non illicò ſtatimve pœna affici, multò minus capitali pœna plecti vult *hac l.* Conſtantius.

¶ Eſt hæc inquam *huiuſce leg.* ſententia ab *hoc titulo* fugitiuæ: Neque enim in ea principaliter quæritur, vtrùm in violentiæ crimine appellare liceat necnè,(quod vtique ad alterius tantum quæſtionis deciſionem hic ſupponebatur) verùm quando & quanam pœnâ violentiæ damnatus plecti deberet. Reprehendit igitur & obiurgat Conſtantius *h.l.* acriter Iudicem, qui ſanguine ſeu capitali pœnâ hoc crimen perſecutus fuerat & quidem ſtatim, non expectatâ ſententiâ ſuper principali. Eiuſdem Iudicis, qui hoc factum ſuum tuebatur argumenta perſtringit,ſeu refutat: Nempe Iudex ille niti ſe profitebatur Conſtantini Mag. conſtitutione: quâ & appellandi ius huiuſmodi reis denegatum fuerat:eoſque plecti iuſſerat:plecti, inquam,capitali pœna.Et verò ita eſt:Lex enim illa,eſt *l.*1.*ſup.ad l.Iul.de vi*:quâ vtrumque hoc continetur: & poſtremum hoc quidem apertiſſimis verbis,non ambiguis, aut truncatis, vt hic fortè nec optima fide memorantur. *Qui in iudicio*,inquit,*manifeſtam deregitur commiſiſſe violentiam, non iam relegatione aut deportatione inſula plectatur, ſed ſupplicium capitale excipiat. Nec interpoſitâ prouocatione ſententiam, quæ in eum fuerit dicta, ſuſpendat.* Pro ſe igitur expreſſam illam Conſtantini M. conſtitutionem proferebat Iudex. Verum reponit Conſtantius, Conſtantinum hæc huiuſce *legis* ſuæ verba *alia lege* explanaſſe: explanaſſe inquam; imò ſi verum dixiſſe voluit Conſtantius, abrogaſſe: & verò id ita factum eſt à Conſtantino M. *l* 3.*eod.tit. ad l. Iul.de vi*: *Amiſſa*, inquit, *poſſeſſionis iura reparentur: eadémque protinus reſtituta, violentus pœna non immeritò deſtinatus, in totius litis terminum differatur: vt agitato negotio principali, ſi contra eum fuerit iudicatum, in inſulam deportetur, bonis omnibus abrogatis: Quod ſi pro eo, quem claruerit eſſe violentum, ſententia proferetur: omnium rerum, de quibus litigatum eſt, media pars penes eum reſideat, cætera fiſci viribus vindicentur.* Quæ verba oſtendunt clarè,quod etiam Cuiacius & Maynardus viderunt, hîc reponendum, *vigorem vindictæ differri poſt totius negotij exitum* VOLVIT; non quod omnes *Edd.* habent, *noluit*: etſi de eorum verborum ſententia prolixè diſputaui ad *d.l.* 3. Ex iiſdem etiam apparet, quando dimidiâ bonorum violentus plectatur, quando deportatione.

Neque illud omittendum, amiſſionem medietatis,ſeu dimidiæ partis bonorum,& deportationem, hîc opponi; quia ſcil. deportationis ipſum per ſe nomen rerum omnium ſpoliatio eſt, *l.* 1. *ſupr. de ſententiam paſſ.& reſtit.* ſeu *l.vlt. C.eod.tit.*

¶ Tandem hîc exemplum habemus egregium conſtitutionum Imperatoriarum in iudiciis hinc inde prolatarum; & quomodo poſteriores *Leges* ad priores trahendæ ſint, imò his illæ potiores ſint.

xv. * Impp. Valentinianus & Valens AA. Salutem dicunt Ordini "ciuitatis Karthaginienſium. Poſt alia.

AB *Exſecutione*, vel à *Præiudicio* prouocantes decreuimus non admitti; intantum, vt contra definita facientes, quinquaginta libras" argenti condemnatione" feriantur: Dat. Prid. Non.Feb." Med. diuo Iouiano,& Varroniano Coſs.[364.]

NOTÆ.

* Iungenda huic eſt *lex* 3[?]. *ſupr de appellat.*
" De hac Inſcriptione dixi ad *d.l.* 2.
" 𝔵. *Librarum.*
" Ideſt, multa,de quo ſignificatu alibi dixi plenè.
" 𝔵. *Non.Nouembr.* hic & *d.lege* 32. item *lege* 8.*ſupr.de iuri*[?] *fiſci*, vbi cauſas reddidi.

COMMENTARIVS.

AB EXECVTIONE vel PRÆIVDICIO appellari à Valentiniano Sen. prohibetur *hac l.* pariter vt duabus prætetea conſtitutionibus. *l.16. prox.& l.18. infr.* Quod factum ab aliis ſubinde Principibus: de quo ad *leg.1. ſupr.* Hac inquam *lege*, quæ pars eſt maioris conſtitutionis Valentiniaoeæ ſuper appellationibus à Iudicibus recipiendis ad Curiam Karthagin. datæ, quod docet *lex 32. ſupr de appellat.* quæ *huic* eſt coniungenda. Ad quam dicta hic arceſſenda ſunt: etiam quæ de Inſcriptione harum *legum* ibi diximus.

XVI. * Idem AA. ad Symmachum P.V."

INTERPOSITAS appellationes à *Præiudicio*, vel ab *Exſecutione* damnantes, & eum qui ab iſtiuſmodi titulis" prouocauerit, & Officium quod non renuntiaret", quinquagenas' argenti libras fiſco noſtro iubemus inferre: litem" ſuam faciente Iudice, qui recepit. Dat. VIII. Id. Octobr. Altino, Acc. XVI. Kal. Nouembr. Diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Iungenda *huic* eſt *lex* VII. *de nautis Tyberinis*; ſed & *lex* 7. *infr. de piſtoribus*, & *lex* 7. *ſupr. de ſ...is.*

" Symmachus P.V. ſub Valentiniano Sen. A. D. 364. v. *Proſopogr.* Eidem inſcribitur Anno prox. *lex* 18 *infr.*

" *Titulis*, ſententiis, ſeu ſententiarum generibus.

" Scilicet Iudici, à præiudicio vel ab executione perperam appellari. Symmachus *lib.* 10. *ep.* 29. *Nec Officium partibus deſuit ad mulctam præiudicij ſuggerendam.* Vide pariter *legem* 13. *ſup.* Alioquin putaret quis hic reponendum, *renuerit*, tenu[...], vel pro abnuntiarit, retractatus fuerit.

" Eadem pœna *l.10.& 15. ſup. hoc tit.* Iudici ipſi vel prouocanti imponitur.

" Eadem pœna *l.1. ſupr.*

COMMENTARIVS.

A PRÆIVDICIO & ab EXECVTIONE appellatio rurſum prohibetur, pariter vt *l.* 1. 2.3.5 11. 15. *ſupr.* de quo ad *d.l.1.* Hâc, inquam, *lege* Valentiniani Senioris, quæ maioris ad Symmachum P.V. Romæ conſtitutionis pars eſt, vt ex iis legibus liquet, quas *huic* coniungendas eſſe docui: Quarum quidem etiam *legum* argumento videatur hæc *lex* pertinere propriè ad præiudicia, vel executiones circa rem *Annonariam*: cuius alioquin ſummus fauor eſt. Quod de *Officio* quod non renunciauit *hac l.* additur, partim in *Notis* iam illuſtraui: partim verò ad *l.8. ſupr. de appellat.* Quod item de *Iudice* litem ſuam faciente additur, id ipſum cauetur & *l.2. ſupr.* vbi dixi.

XVII. * Idem AA. ad Modeſtum PF. P."

NVLLI *Officialium* à ſententiâ proprij Iudicis prouocatio tribuatur: niſi in eo tantùm negotio, quod ratione ciuili, ſuper patrimonio forſitan", apud proprium Iudicem inchoarit": ſcilicet, vt in eo tantùm negotio à ſententia eius cui paret" Iudici", quiſquis velit, Officialis appellet: Quod per procuratorem" perſequi' iure tribuitur. Dat. IV. Id. Iun. Cyzico", Valentiniano & Valente" AA. Coss.

NOTÆ.

* *L. 3. Nulli Cod. eod. tit.*

" *Modeſtus* ſub Valente, PP. Orientis ſcilicet poſt Auxoniam. Vide *Proſopogr.* & quæ ſcripſi ad *leg. 33. ſupr. de appellat.*

" *Fortè*, Cod. Iuſt.

" *Inchoauerit*, Cod. Iuſt.

" Ad tempus ſcilicet: Perpetui alioquin Officiales fuêre, quod alibi oſtenſum.

" Ita omnes *Edd.* Sed reponendum, vt in Cod. Iuſtin anteo, *Iudicis.*

" *Etiam*, hoc amplius in *Cod. Iuſt.* Quo nil opus erat, niſi maioris euidentiæ cauſa.

" *III.* ſcil. vt ſic referatur hæc *lex* ad annum 370. Vide *Conſularia Theod.*

COMMENTARIVS.

OFFICIALES, ideſt, Apparitores Iudicum, ſeu Rectorum Prouinciarum (putà Principes, Cornicularij, Commentarienſes, Adiutores, Numerarij, ab Actis, à Libellis, Exceptores, cæterique Officiales Cohortalini, de quibus omnibus ſuis titulis dictum eſt *lib.*8.) Num à ſententia Iudicum ſuorum contra ſe latâ appellare poſſint: Item quibus caſibus id facere poſſunt: num per procuratorem id poſſint, hâc Valentis conſtitutione definitur.

¶ Quod

¶ Quod priorem igitur quæſtionem attinet, diſtinguit Valens inter cauſas ciuiles, ſeu *ſuper patrimonio*; & alias id eſt cauſas delictorum; vt videlicet in illis cauſis Officiales appellare poſſint, in his nō item. Ratio inueſtiganda nobis eſt cur iſtud ita ſtatutum: *Rationem dubitandi* hanc puto; Vix ſcilicet appellandi ius in delictis, Officialibus à Iudicis ſui ſententiâ denegandum videbatur, eò quod cum perpetui eſſent Officiales, temporarij Iudices offenſionem facilè incurrere poterant, contumaces fortè ſeſe præbendo aduerſus eorum iuſſa, quod Officij tamen eorum erat, atque adeò eius ſententia & vindicta facilè opprimi. Nempe quò vindictæ priuatæ exercendæ iuſtior metus eſt, eò quoque appellandi facultas relaxanda magis videtur: Contrà dicebatur, vt in atrociſſimis criminibus conuictos, vel confeſſos appellantes non admitti ius commune ſuadet, de quod *lege* 1. 4. 7. 14. *ſupr.* ita æquiſſimum videri, Officiales circa Officium ſuum delinquentes, damnatos non appellare, ne alioquin temporarij Iudicis contemptu, & repoſita prouocationis ſpe, nihil non facere aut pati auderent. His rationibus probè perſpectis, inter ſacrum & ſaxum res conſtituta videri poterat. Appellationi enim ſi locum non facias, vindictæ priuatæ locum facias: ſi locum appellationi facias, impunitati fermè locum des. Verum tandem potior viſa ratio, quæ appellanti facultatem denegaret: nempe quod huiuſmodi Officiales circa Officium ſuum delinquentes, Reip. interſit ſtatim puniri, neuè luſoria ſit alioquin Iudicum in eos auctoritas & coërcitio. Faceſſant nunc proinde Gloſſarum rationes ab ea præſumptione petitæ, quòd non veriſimile ſit, Iudicem iniuſtè contra Officialem aliquid facturum: Secunda, quod Iudicem offenderint. Quæ rationes falſæ ſunt. Neque illam etiam admitto, quod neque per alium cauſam exercere poſſint: Non per ſe, quod abeſſe Officialem ab officio ſuo non oporteat: non per procuratorem, quia per procuratorem cauſam criminalem exercere non poſſit. Nam ideone cuiquam ſalubre appellandi ius denegetur, quod per procuratorem id agitare non poſſit? aut tantine, vnius Officialis abſentia eſt vt non commeatum impetrare debeat, ad appellationem perſequendam? Neque mouet, quod *fine legis* ſtatuitur: neque enim neceſſitas procuratores dandi in cauſa ciuili Officiali imponitur, ſed ſi velit dandi facultas relaxatur.

¶ Quod alteram quæſtionem attinet; In *ciuili* negotio ſeu pecuniario Officialis à Iudicis ſui ſententia appellare poteſt: Atque hac parte, altero rurſum diſcrimine, inter cauſam ciuilem & criminalem In criminali ſcil. Officialis à Iudicis ſui ſententia appellare non poteſt, neque per ſe, ac multo minus per procuratorem: Nam cauſam criminalem agi non poſſe per procuratorem conſtat *l. 1. π. an per alium cauſa appellat. & l penult. π. de publ. iudiciis.* At in ciuili negotio, & per ſe & per procuratorem poteſt. Idque eſt quod etiam apertiùs Tribonianus, addita particulâ *etiam*, dixit: *Quod per procuratorem* ETIAM *perſequi iure tribuitur.*

XVIII. * Idem AA. ad Symmachum P. V.″ Poſt alia.′

NVLLVM audiri prouocantem *Ante″ definitiuam ſententiam* volumus, ſi tamen in iudicio competenti negotium fuerit inchoatum: ſaluâ ſcilicet *Iuris Antiqui″* moderatione, atque ſententiâ, cùm vel exceptio″ obponitur, vel ad agendum locus poſcitur, vel dilatio inſtrumentorum cauſâ aut teſtium poſtulatur, atque hæc, impatientiâ vel iniquitate Iudicum, denegantur. ¶ Similiter, ne ab *Exſecutione* quidem prouocantem admitti conuenit: ſi tamen exſecutoris vitio minimè modus ſententiæ tranſeatur ¶ In *Fiſcalibus* quoque, vel manifeſtis debitis, & *Criminalibus confeſſis″* negotiis, nechon etiam *Præiudiciis*, omnis praua repugnantium amputetur intentio ¶ Poſtremò, vniuerſas appellationes, quas Iura improbant, non oportet audiri. Dat. XIII. Kal. Ian.″ Med. Valentiniano & Valente AA. Coſs. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod Inſt.*

″ Symmachus ſub Valentiniano Sen. P. V. Romæ, pater Epiſtolographi, cui inſcribitur & *lex* 16. *ſup.* de eō plenè *in proſopogr.*

′ Quæ exciderunt omnia.

″ Et hic à præiudicio. Vt mox *ſine l.*

″ *Ius antiquum* quid vocent Imperatores quorum conſtitutiones *hoc Codice* continentur, dixi prolixè in *Prolegomenis*: Ius abſolutè vocatur & à Conſtitutionibus ſeparatur, *l. 28. inf.*

″ Id eſt præſcriptio peremptoria, *l. 23. 24. inf.*

″ *Confeſſis*: adde vel *conuictis*: de quo ad *l. 1. & 7. ſup.*

″ *20. Ian.* Nam menſe Decembri huius anni Valentinianus non Mediolani conſtitutus erat, verùm PARISIIS: quinimò & initio anni ſequentis. Vide *Conſularia Theodoſ & Ammianum Marcellinum.*

COMMENTARIVS.

GENERALIS hæc eſt Valentiniani Senioris conſtitutio, & quæ ad tractatum integrum proximè accedit, *de his quorum appellationes non recipiuntur*: de quibus paſſim *hoc titulo*, quas etiam ac præterea omnes alias generali clauſula *fine legis* includit: Nominatim verò Quinque appellationes quæ recipi non debeant, exprimit: ante definitiuam ſcilicet ſententiam, ab Executione, in fiſcalibus cauſis, manifeſtis criminalibus confeſſos, à præiudiciis appellari non poſſe definit. Quorum pleraque apertam cum habeant ſententiam aliiſque *legibus* inculcentur pluribus.

¶ In eas tantum quinque *Exceptiones* & ſingulares, inquirendum, quibus ante definitiuam ſententiam, & ab executione appellari poſſe addit: Quas & ipſas non nunc primum à ſe adinuentas ait, verùm ex Iuris antiqui moderatione atque ſententia deſcendere profitetur: Iuris inquam antiqui, quod veteris Iuriſprudentiæ libris continetur ante Principum Chriſtianorum tempora.

¶ Quatuor igitur caſus excipit, quibus ante ſententiam definitiuam appellari poteſt. *Prima* exceptio hæc proponitur, ſi in Iudicio non competenti negotium fuerit inchoatum.

Nempe etſi regulariter inchoato ſemel negotio, id eſt lite ſemel conteſtatâ ante definitiuam ſententiam appellare non liceat, & regulariter Iudex amplius recuſari non poſſit (Iudicum enim recuſationes initio litis fieri oportuit) attamen benigno adhuc iure tanquam ab incompetente Iudice appellare licet, etiam poſt negotium inchoatum.

§ *Secunda* exceptio eſt, ſi exceptio oppoſita, repulſa fuerit: *exceptio* inquam, id eſt præſcriptio peremptoria, vt docet *lex* 23. & 24. *infr. hoc tit.* de quâ præſcriptione peremptoria, dixi pleniſſimè ad *leg.* 3. *ſup. de diuerſis reſcript.* Cuius ſanè exceptionis ratio iuſtiſſima eſt, quia huiuſmodi exceptio eandem vim cum definitiua ſententia obtinet, putà vim vel conſumptæ cauſæ, vel non admittendæ: *l.* 37. *ſup. de appellat.* cuius vt eadem eſt ſententia; ita & iungenda ea eſt *d. leg* 23. & 24 *inf.*

§ *Tertia* exceptio eſt, ſi locus ad agendum poſtulatus fuerit, & iniquitate Iudicis hoc fuerit denegatum; *Ad agendum locum poſcere* ſcil. nihil aliud eſt, quam ſpatium, dilationem poſtulare ſolemni procul dubio iudiciorum formula, *locum ad agendum dari mihi poſtulo.*

§ *Quarta* exceptio eſt, ſi dilatio inſtrumentorum vel teſtium cauſâ poſtuletur, eaque à Iudice denegetur. Quæ omnia Iudices ſæpe impatientiâ vel iniquitate denegabant. Magna ſcil. eſt & culpabilis Iudicis impatientia vel iniquitas, ſpatium & dilationem iuſtam recuſantis, vel exceptionem peremptoriam reſpuentis. Atque ideò his caſibus appellationi locus eſſe debet.

Et hæ quidem exceptiones *hac lege* proponuntur; quibus ante definitiuam appellare licet: Addatur & in id *lex* 2. *ff. de appellation. recip.* Addatur generalis exceptio, ſi Iudex irreparabile quid interlocutus fuerit, ſeu quod pertineat ad merita cauſæ: (nam hæc exceptio generalis eſt, ſub quam omnes aliæ referri poſſunt:) Et tamen abſciſſe Iuſtinianus ne ex his quidem cauſis ab articulo appellari voluit, *l.* 36. *C. de appellat.* ne lis alioquin paulatim in infinitum protraharur, cuius ipſe meminit *l. vlt. Cod. de Iudiciis*, quamque Cujacius extulit *lib.* 12. *obſerv. cap.* 3.

§ Sequitur poſtremo loco Exceptio, Quando ab *executione* quoque appellari poſſit: putà ſi executor modum ſententiæ tranſeat, quod pariter cauetur. *l.* 25. *infr. hoc tit. ſeu l.* 5. *C. eod.* Denique ab Exceſſu appellari poteſt, quia quatenus exceditur, non poteſt dici executio ſententiæ.

[§ Illud quoque, *ſine legis* obſervandum, *Præiudicij* appellatione non accipiendam eſſe ſententiam interlocutoriam, quo aliàs ſenſu tot etiam ſuperioribus *huius tit.* legibus à præiudicio appellatio denegatur: (Nam de his actum iam *initio legis*:) verum præiudicij appellatione intelligo Iudicium ſuper poſſeſſorio, & ſimilibus præiudiciis interdictis poſſeſſoriis; à quibus vtique appellari non poteſt; propter beneficium momenti: quò pertinet *titulus* 37. *inf. ſi de momento fuerit appellatum*: & par *titulus*, *Cod. Iuſtin.* itémque *lex* 22. *infr. hoc titulo.*

XIX. * Imppp. Valentinianvs, Valens & Gratianus AAA. ad Olybrium P.V."

ABſtinendum prorſus appellatione ſancimus, vt quotiens *fiſcalis* calculi ſatisfactio poſtulatur, aut *Tributariæ* functionis ſollemne munus expoſcitur, aut Publici, vel etiam Priuati (dummodo *euidentis*" atque conuicti) redhibitio" *Debiti* flagitatur: vt neceſſariò in contumacem vigor" iudiciarius excitetur. PP. Rom. xv. Kalend. Septemb. Valentiniano & Valente II. AA. Coss. [368.]

NOTÆ.

* *Lex abſtinendum* 4. *C. eod. tit.* Fortè iungenda huic l. *lex* 2. *ſup. de poſtulando.*

" *Olybrius* ſub Valentiniano Sen. P. V. *Romæ* ſcil. quod etiam ſubſcriptio *legis* oſtendit: v. *Proſopogr.*

" Vide *leg.* 2. 9. & 18 *ſup.* & 21. 27. 30. *inf.*

" *Redhibitio*, id eſt reſtitutio vel etiam ſimpliciter, præſtatio, ſolutio.

" *Vigor* iudiciarius: vide *Gloſſarium Theod.*

COMMENTARIVS.

FIscALIAVS in cauſis, item TRIBVTARIIS aliiſque publicis vel priuatis debitis euidentibus & conuictis appellandi ius denegat hâc conſtitutione Valentinianus Sen. A. D. 368. de quo iam ſæpe. Illud *h. l.* primò obſeruandum, quatuor titulos & cauſas hîc diſtingui, & à fiſcali ſeiungi tributariam, publicam, priuatam. Sanè *Fiſcales* & *Tributariæ* cauſæ etiam integris libris *hoc Codice* diſtinguuntur, *lib X.* & *hoc lib. XI.* Ita quoque *l.* 12. *ſup. cauſæ penſitatiorum & debitorum fiſcalium* ſeparantur. Publicum debitum accipio de muneribus publicis ordinariis: nam & ita *lege* 6. *ſupr.* ad munera reſpuenda appellatio non admittitur. Tandem priuati debiti appellatione intelligo cauſas rei priuatæ Principis, de quo *d. lege* 6. 9 *ſup.* & *l.* 32. *inf.*

§ Cæterùm notandum quoque illud, *hanc l.* inſcribi Præfecto V. *Olybrio*: Scilicet, cùm Olybrius, quod de eo prædicat Ammianus *lib.* 28. *p.* 396. fiſci lucra vnde poterat circumcideret, atque adeò appellationes in cauſis fiſcalibus admitteret; Valentinianus ei *hâc l.* ingerit, vt ne eas appellationes admittat, ſed vigorem ſuum in eos excitet. Pari ratione & eundem Anno proximo fiſcales ac publicas cauſas etiam feriatis geminis menſibus ſine aliqua intermiſſione diſcingere iuſſit *l.* 5. *C. Inſt. de feriis.*

xx. * Idem AAA. ad Claudianum P.V."

QVONIAM" Chronopius, ex Antiſtite", idem fuit in tuo", qui fuerat in Septuaginta Epiſcoporum ante iudicio, & eam 'ſententiam prouocatione ſuſpendit, à quâ non oportuit prouocare, argentariam multam, quam huiuſmodi facto ſanctio †'' generalis inponit, cogatur expendere. Hoc autem, non fiſco noſtro volumus accedere, ſed his qui indigent fideliter erogari. Quod in hâc cauſa, & ceteris Eccleſiaſticis, fiat. Dat. VII. Id. Iul. Valentiniano NB.P. & Victore Coss. [369.]

INTERPRETATIO." *Chronopium Epiſcopum à multis Epiſcopis fuiſſe damnatum, & ſtudioſe" cum ante' iudicium ſententiam quæ proferebatur appellatione ſuſpendere, à qua ſententia quia iuſtè prolata fuerat, appellare minimè debuiſſet, in qua" eum graui multa, (id eſt quinquaginta librarum argenti) addictum fuiſſe dicit: quæ tamen ſumma ipſius multæ, non fiſco prodeſſe iuſſa eſt, ſed pauperibus erogari.*

NOTÆ.

* Lex 1, *Cod. de Epiſcop. audient.* hinc mitis modis interpolata eſt à Triboniano: quam & repetitam ſub *titulo Cod quorum appell.* & nonam fuiſſe docent *Paratitla Græca*, *tit.* 3. *p* 50. Eam quoque *Annalibus ſuis* inſeruit Baronius *A.* 369. *n* 50.

" In *Cod. Iuſt.* editum *P.P.* vt etiam habetur in nonnullis *Antiquis*. Sed & his Coss. id eſt A. D. 369. non *Claudius* verum *Olybrius* P.V. fuit imò his ipſis Coss. & ſuperioribus, Claudium Proc. Afr. reperio: quod docet *lex 18. inf. de epiſcopis: l.* 12. *inf. de piſtorib l.* 6. *inf. de Legatis.* Imò & Anno 370. prox. quod docet *lex* 8. *inf. de luſtrali collatione.* Quare, vel *Olybrio P.V.* hæc *lex* inſcribi debuerit: (quam ſententiam præfero) vel vitium in conſulatu fuerit, ſic vt referatur ad A 374. quo ſanè Anno *lex* 22. *infr.* Claudio P.V. inſcribitur. Vel tandem reſcribendum fuerit, *Claudio Proc. Afr.* Sanè Claudium P. V. fuiſſe, vt non adſignato tempore teſtatur quoque Ammianus Marcellinus duobus locis *lib.* 27. & 29. ita eum P.V. fuiſſe A. 374. docet *d. lex* 22. *inf. h. t.*

" *Hæc lex* ita interpolata *Cod. Iuſt. Si Clericus ante definitiuam ſententiam, fruſtratoriæ dilationis cauſa, ad appellationis auxilium conuolauerit, mulcta quinquaginta librarum argenti, quam contra huiuſmodi appellatores ſanctio generalis impoſuit, cogatur expendere. Hanc autem non fiſco noſtro volumus accedere, ſed pauperibus fideliter erogari.*

" ἀπὸ ἀντιχόνων, Ex-Antiſtite: quomodo Ex-Conſule, Ex-Quæſtore, Ex-Archiatris, & ſimilia.

" Poſteriore, ſeu ſecundo.

" An ſeptuaginta Epiſcoporum? an verò Claudij P.V. Hoc veriſſimum.

† *Lex* 15. 15. *ſup.* de quo mox plenius.

" Falſa hæc Interpretatio eſt.

" *x. Studuiſſe.*

" Id eſt in iudicio ſæculari.

' In quo id eſt quo facto.

COMMENTARIVS.

DE INIVSTA Chronopij cuiuſdam EPISCOPI, Epiſcopatu depoſiti, appellatione eſt hæc Valentiniani Senioris conſtitutio data A.D. 369. Quæ vt nonnullas Obſeruationes Eccleſiaſticas, eaſque ſingulares continet, ita non parum obſcuritatis habet.

§ Primùm obſcurum eſt, quiſnam iſte *Chronopius* ex-Antiſtite fuerit? Eius certe nulla alibi quod ſciam mentio extat. Et tamen, qui horum temporum rationem ſpectauerit, ſimùl & inſcriptionem *huiuſce legis*, ſi modo ea rectè habet, *Præfecto Vrbis* [Romæ:] ita cenſeat, Vrſicini ſchiſmati iſtũ Chronopium adhæſiſſe; de quo, & in quod & aliæ memorantur eiuſdem Valentiniani conſtitutiones tùm ad Præfectum, tùm ad Vicarium Vrbis Romæ. Alioquin inter Galliæ Epiſcopos Chronopij nomẽ quoque reperio: veluti (quod huic ætæ non congruit) inter Petracoricẽſes circa A.D. 600. de quo Venantius Fortunatus *lib.* 4. *in Chronopij epitaphio*, 8. qui Aurelianenſi I. Cõcilio ſub Clodouæo: II. ſub Childeberto interfuit: Eidemque inſcripta videtur Ruricij epiſtola *lib.* 2. *ep.* 6. De antiqua eius generis nobilitate videndus Fortunatus *d. ep.* 8 vbi inter cætera ait, Ordinem Sacerdotum ei fluxiſſe, vtroque parente, & ad eum hæredem veniſſe apicem Pontificalem; denique nobilem veniſſe de antiquo Patrum germine.

§ Secundò obſcurum videri poteſt, quânam ratione poſt Eccleſiaſticum iudicium ad ſæculare Præfecti V. *Chronopius* iſte Epiſcopatu deiectus adhuc prouocauerit, in cauſâ Eccleſiaſticâ. An quia ita ius moſque tùm fuerit, nonnullas Eccleſiaſticorum cauſas apud Epiſcopos prius quidem agitari, eò quod indecens videretur, fora ab Eccleſiaſticis identidem calefieri, atque ita Eccleſiaſticum potius forum terere decens videretur, neque eo minus tamen ſi iudicato acquieſcere nollent, ad iudicia ſecularia prouocare poſſent: cui rei argumentum præbeat *can.* 9. *Concilij Chalcedonenſis:* & *Nouell. Iuſt* 83. & diſertè *Nouella* · 23. *cap.* 21. & Caſſiodorus 8. *var.* 24 Hic ne igitur tùm mos fuerit, in nonnullis cauſis Eccleſiaſticorum? non tamen in omnibus: nã ſanè criminales cauſæ directè ad Iudices ſeculares ſpectabant, quod docet Conſtitutio Gratiani, purà *lex* 23. *inf. de Epiſcopis.* Theodoſij M. *lex* 3. *infr. de Epiſcop. iudicio.* Honorij *lex* 1 *inf. de religione.* Quanquam ſi res inter Epiſcopos tantum ageretur, nemine apud Iudices ſeculares accuſante, dubium nullũ, quin & eædem apud Epiſcopos agerentur. Verùm ita cenſeo de tali crimine actum quod ad ſæcularium forum quoque pertineret, veluti ſeditionis ex ſchiſmate fortè.

§ Tandem obſcurũ eſt, à quânã ſententiâ *h. l.* dicatur Chronopius prouocare nõ debuiſſe, cuius etiã nomine multa ei *hac l.* imponitur. Tres igitur ſententiæ mihi occurrunt. Prima (Interpretis etiam præiudicio) de Epiſcoporũ ſententia id dici, nẽpe cùm cæteroquin iis qui ſeſe iniuſto iudicio Epiſcoporũ damnatos crederẽt, & Epiſcopatu depoſitos, exauctoratos, ad Iudices ſecolares recurrere liceret. Et verò in ſchiſmate potiſſimũ recurrendi ſæpe neceſſitas eſſet, eique rei Romæ P. V. ſeſe miſcerent (quod

etiam ex Ammiano Marcellino & Valentiniani reſcripto *ad Olybrium* liquet:) hic Chronopius altero iudicio iuſtiſſimâ Epiſcoporum ſententiâ damnatus compertus fuerit, & de iiſdem conuictus, in iudicio Præfecti V. (quod ſuadere videtur *initium legis*) Secundò forte & hæc Sententia fuerit, non licuiſſe Chronopio ſecundo victo, in iudicio ſeculari, tertium appellare, quod ſuadere videatur *d. Nouell. 123. cap.* 21. Verùm hæc vt dixi obſcurâ caligine demerſa iacent.

¶ Tertiò, quod mihi veroſimillimum, indicari videtur à Præfectis vrbis iudicio appellari non potuiſſe: de quo dixi plene ad *l.* 21. *ſupr. de appellat.* Quidquid ſit, Baronij ſententiæ non accedo: Primò, cùm ſcribit, ideo multam imponi *hac l.* Chronopio, quaſi ob indignũ facinus quod ad ſeculare tribunal appellauerit: & proinde ſanctionẽ generalem, quæ *hac l.* memoratur, eam eſſe quâ vetitum erat, ne clerici coram Iudicibus ſecularibus cauſam dicerent. Nam vt huic ſeculo inaudita doctrina ea eſt, quæ Eccleſiaſticos ſecularibus poteſtatibus ſubducit, ita in hoc nominatim negotio eam euertant tot & numeroſæ in contrarium conſtitutiones *libr.* 16: Quare ſanctio generalis, qua huiuſmodi facto, id eſt iniuſtæ appellationi argentaria multa impoſita dicitur, non alia eſt quam ea, quâ L. librarum argenti multa impoſita eſt, quomodo id Tribonianus & Interpres *huius l.* diſertè explicant, de qua fuerunt paulò *ſupra hoc tit* eiuſdem Valentiniani duæ conſtitutiones, *lex* 15. *&* 16. *ſupr.* è quibus hæc poſtrema, Præfecto V. Romæ pariter inſcripta eſt. Tandem perperam ab eodem Baronio hùc trahitur eiuſdem Valentiniani conſtitutio, cuius meminit Ambroſius *Ep.* 32 quæque etiam ſola Baronij ſententiæ euertendæ ſufficit Ex ea quippe conſtitutione, non niſi *Eccleſiaſtica cauſa*, id eſt cauſæ fidei, vel Eccleſiaſtici Ordinis, & morum cauſæ, id eſt de leuibus Epiſcoporum delictis Epiſcopale iudicium eſt; de cœteris proinde ſeculare. Vt hâc etiam conſtitutione inſpectâ videri poſſit, ideo iniuſta Chronopij prouocatio viſa, quod de morum cauſa ageretur, quæ etiam ſententia eſt Gratianeæ conſtitutionis, *l.* 23. *infr. de Epiſcop.* vbi de hâc quæſtione pleniſſimè.

¶ Et hæc de ipsâ *legis* ſententia, cuius etiam obſcuritas feciſſe videtur, vt Tribonianus eam in alienum planè ſenſum detorſerit, *l.* 2. *C. de Epiſcop. audiem.* *&* *l.* 9. *C. quorum appellat.* ſi modo fides *Græcis Paratitlis, libr.* 1. *pag.* 50. quæ proculdubio, ſi ad manum eſſent Græca, nos ab eo, quem dixi, labore expedirent: Prodit enim Leunclauius aliquid ibi expreſſum, quod ipſe legere commode non potuerit.

¶ Obſeruationes Eccleſiaſticæ duæ porrò ſequuntur *hac l.* ſingulares. Prior eſt de *ſeptuaginta Epiſcoporum* iudicio, in quo Chronopium damnatum, & Epiſcopatu detruſum ex *hac l.* colligere licet. Et ſane morem hunc tralatitium in Eccleſiâ comperio, vt cum de Epiſcopo iudicando vel abdicando ageretur, ſeptuaginta duo Epiſcopi conuenirent, qui rotundo numero *Septuaginta* dicebantur. Exemplum in *hiſtoriâ Eccleſiaſticâ* non vnum. Ita factum Cirtæ in Africâ ob Cœciliani depoſitionem, teſte Auguſtino *in breuiculo collationis die* 3. *cap.* 14. Ita in Actis *Marcellini Papæ* legimus Marcellinum depoſitum à *Librâ Occiduâ*, id eſt à LXXII. Epiſcopis; Libra quippe occidua tot ſolidos efficiebat; de quo ad *l. vlt. ſupr. de oblat. votorum*: & *l.* 1. *infr. de ponderator.* & *l.* 13. *de ſuſceptorib.* Pariter Macedonius Ep. Conſtantinopol. exauctoratus ab Epiſcopis 72. vt teſtatur Auctor *Chronici Alexand. A. D.* 360. Quin & Synodo Romanâ & Nicolai Epiſtolâ cautum, ne Epiſcopus niſi ſub conſpectu 72. teſtium damnaretur; Et ab eadem cauſa, vel haud abſimili LXX vel LXXII. Epiſcoporum numerum, qui in Synodos Romanas ſub Gelaſio & Symmacho conuenerunt, repeto. Peccant enim, qui id ad argumentum Diœceſeos Romanæ trahunt. In numero imitamentum quis fortè putet, LXX. ſeniorum in populo Iudaico, vel LXX. Diſcipulorum in Eccleſia iam Chriſtianâ.

¶ Altera obſeruatio eſt, multam de Eccleſiaſticis non iam fiſco, verùm pauperibus hac Valentiniani deſtinari & quidem generali ſanctione; *Quod*, inquit, *in hâc cauſâ & cæteris Eccleſiaſticis fiat*, quod vtique pium Valentiniani inſtitutum fuit. Quod ſecutus & Athalaricus in eadem fermè ſpecie, apud Caſſiodorum 8. *variar.* 24. Sequitur hodie Gallia ſeruatorque Celſiſſima eius Parlamenta. Id verò quod *hâc l.* ſtatuitur, in Eccleſiaſticis tantum cauſis ſtatuitur: nempe vt mulctæ Eccleſiaſticis exſculptæ, in pauperes erogentur. Quod Tribonianus quoque in *d. l.* 2. *Cod de Epiſcopali iudicio*: quam hinc interpolauit, vnica voce *clericus* indicare ſatis habuit, reciſâ hiſtoricâ *huius l.* parte: ac proinde & illis: *Quod in hac cauſa & cæteris Eccleſiaſticis fiat.* Idem verò Tribonianus *hanc l.* extulit, & accepit de appellatione ante definitiuam ſententiam, cùm tamen eius alius ſenſus ſit, vt *initio* oſtendi.

XXI. * Idem AAA. ad Eupraxium P. V." Poſt alia.

A Diſcuſſoribus" obſeruari iubemus, vt *manifeſti" Debitores"* prouocationis ſuffragio" minimè ſubleuentur; & cetera. PP. XVI. Kalend. Mar. Gratiano A. III. & Equitio Coſs. [374.]

INTERPRETATIO. *Omnes qui huiuſmodi negotia diſcutiunt, hoc ſpecialiter obſeruare debere, vt manifeſti debitores appellationis ſuffragio non vtantur, nec eiuſdem debitum vlla poſſint appellationis dilatione ſuſpendere.*

NOTÆ.

* Iungendæ *huic ſunt lex* 5. *ſup. de relationibus &* *lex* 16. *ſup. de appellation.*

" *Eupraxius* P. V. Romæ ſub Valentiniano ſen. v. Protopogr.

" De his *tit.* 26. *inf. hoc tit.*

* Vid

Digitized by Google

[u] Vide pariter *leg.* 8.9 18.19 *ſupr. h.t.* & *leg.* 27. 30. *infr. eod.*
[x] *Debitores* ſignatè de fiſca ibi s. v. *Gloſſar.*
[y] *Suffragium* prouocationis ſeu appellationis *hac l.* & *l.* 22. *ſup. de appellat.*
[z] Perperam Anianus Diſcuſſores accepit.

COMMENTARIVS.

AD DISCVSSORIAS manifeſtorum debitorũ appellationes admitti vetat Valentinianus Sen. à Diſcuſſoribus inquam, id eſt, qui debitores fiſcales excutiunt, quod Interpres non intellexit, de quibus vt *ſuo titulo*, ita pariter agitur *l.* 36. *ſupr. de appellat.* quæ *huic* iungenda eſt vnà cum *l.* 5. *ſupr. de relation.* Rurſum, ait lex, *manifeſtorum debitorum*, quod ipſum ingerunt & aliæ complures *huius tit.* leges, quas antea ſubnotaui. Aliud enim fuerit, ſi ea iuſtis cauſis aliquid incerti ſubſit: nam tum à Diſcuſſoris ſtatuto appellari poteſt, quod diſertè proditum *d.l.* 36.

¶ Cæterùm eſt hæc *lex* pars maioris conſtitutionis Valentinianeæ, quâ proliæ cautum de relationibus: quaque inanibus & fruſtratoriis appellationibus occurrit, ſimùl & relationum formam præſtituit: eodem ſemper fine quò ſcil. negotia, in quibus maturato opus eſt, celeriter expediantur, non verò eludantur, aut protelentur ſiue moratoriis appellationibus, ſiue Relationibus inanibus. Ad *huius leg.* intellectum qui plura volet; videat dicta ad *d.leg.* 36.

XXII. * Idem AAA. ad Claudium P.V.[a]

IN *Interdicto, Quorum bonorum*, ceſſat licentia prouocandi: ne, quod beneficio celeritatis inuentum eſt, ſubdatur iniuriis tarditatis. Dat. XII. Kalend. Iun. Treu. Gratiano III. & Equitio Coſs. [374.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.* præ'ata, velut generaliore *l. vn. infr. tit. prox.* De hoc ipſo Edicto, *Quorum bonorum*, fuit *ſupr. lib.* 4. *tit.* 21. *lex vn. quor. bonorum.* Et concordat. huic *lex vn tit. prox. ſi de momento fuerit appell.*

[a] Eidem Claudio P.V. inſcribitur *lex* 20. *ſupr.* vbi tamen vitium hærere videtur. Euſdem meminit Amm. Marcellinus non tantum *lib.* 27. *pag.* 460. verùm & circa hoc ipſum tempus *lib.* 29. *extremo*, vbi de eo vide aliquammulta. Miſſis aliis, elogium iſtud: *Hic ipſe* [Claudius] *Præfectus egit, admodum quietè, nullam ſeditionem ſuper iuſta querelâ perpeſſus.*

COMMENTARIVS.

IN INTERDICTO *Quorum bonorum* appellationi locus non eſt. Hæc *huius leg.* Valentinianeæ ſententia eſt: Non quaſi non idem & in cæteris interdictis ius ſit. (generaliter enim in cauſis momenti, ſeu reformatione momenti, appellationi vel fruſtrationi cuicunque alij locus non eſt, vt docebit *lex vn. tit. prox. ſi de momento:* quam ideo Tribonianus hâc ſpreta retinuit: & Symmachus, *lib.* 10. *epiſt.* 41. & *Tituli* ad Interdicta ſpectantes *lib.* 4. *ſupr.*) Verùm quia in propoſita facti ſpecie de hoc quærebatur, & fortè non ſine aliqua dubitandi ratione, Verùm par ratio huius Interdicti vt aliorum viſa: quia omnia Interdicta beneficio celeritatis inuenta ſunt, neque minus Interdictum *Quorum bonorum*, quàm cætera. Quare neque id *tarditatis alicuius iniuriis ſubdi* oportet, (vt *hac l.* eleganter loquitur,) non appellationis (de qua *hac l.* eſt) non alterius fruſtrationis, veluti dominij in continenti probandi, quò pertinet *lex vn. ſupr. Quorum bonorum.* vbi oſtendi quodnam hoc eſſet Interdictum. Quomodo & in Interdictis & nominatim in Interdicto *Vtrubi*, denunciationum ambages & moræ non requiruntur: *l. vn. infr. Vtrubi.*

¶ Cæteta quæ de *momenti* & *celeritatis* beneficio & appellatione deſiderati hîc poſſunt, repete ex dictis *leg. pen.* & *vlt. ſupr. vnde vi.*

XXIII. * Imppp. Valens, GRATIANVS & Valent. AAA. ad Thalaſſium Proconſ. Afric.

EXCEPTIS præſcribtionibus peremptoriis, ſi quis ab *Articulo*[b] appellare temptauerit, non audiatur: ſed neglecta appellatione, Iudex, diſcuſſis omnibus tendat ad finem, reſeruatâ poſt, vltimùm, facultate partibus appellandi, ſi diſplicuerit definitiua ſententia. ¶ Neque tamen ſit Iudici poteſtas inrogandæ multæ: Satis enim pœnæ videtur, non audiri ab Articulo prouocantem, &c. Dat. III. Kal. Febr. Treu. Acc. VI. Kal. Maij, Valente VI. & Valentiniano II. AA. Coſs. [378.]

NOTÆ.

* Iungendæ *huic l.* ſunt *duæ leges* proximè *ſeqq.* nempe 24 & 25. item *lex* 37. *ſupr. de appellat.*

[b] Dixi de hac *Articuli* voce ad *l.* 9. *ſupr. h.t.* Vid. & *d. leg.* 25. quæ clauſulam conſtitutionis prolixioris continet.

xxiv. * Idem AAA. ad Thalaſſium Proconſ. Afric. Poſt alia."

SI quis, poſt ſuſceptam ſuper *Præſcribtionibus Peremptoriis* appellationem,& Reſponſum à nobis" redditum, aliam peremptoriam præſcribtionem obpoſuerit, non admittatur: Et, ſi propter eam non admiſſam prouocare voluerit, refutetur. Sanè volumus ei, iuxta ordinem iuris, defenſionis loco, præſcribtiones peremptorias, quibus ante vti debuerat, reſeruari. Quam formam, ab his Cognitoribus" volumus obſeruari, quibus neceſſe eſt, interpoſitâ prouocatione, Noſtræ inſinuare" Clementiæ: In ceteris verò iudiciis", eadem", quæ dudum ſtatuta fuerat, forma ſeruetur,&c. Dat. III. Kalend. Febr." Valente VI.& Valentiniano II. AA. Coss. [378.]

NOTÆ.

* Iungenda huic *lex* 23. *ſupr. lex* 25. *infr.* & *l.*37. *de appell.*
" Subiicienda hæc potiùs *legis* eſt immediatè *d. legi* 37. *ſupr. de appellat.*
" Scilicet à Proconſul. Africæ ad Principem appellabatur, quod præter *hanc l.* oſtendit inſuper *d. lex* 37. *ſupr. de appell.* ibi, *totiens ad nos referri.*
" Cuiuſmodi tu Proconſul Africæ es.
" Ideſt ad nos referre.
" Ideſt, apud alios Iudices.
" Quænam illa ſit? mox inquiram.
" Supple *Treu.* ex *d. l.* 23. *ſupr. l.* 25. *infr.*

xxv. * Idem AAA. ad Thalaſſium Proconſul. Africæ. Poſt alia.

AB *Exſecutione* appellari non poſſe, ſatis & Iure" & Conſtitutionibus cautum eſt, ita' vt appellantem, etiam noſtris ſanctionibus ſtatuta multa compeſcat: niſi fortè Exſecutor ſententiæ, modum iudicationis excedat: à quo ſi fuerit appellatum, exſecutione ſuſpenſâ, decernendum putamus, vt ſi res mobilis eſt, ad quam reſtituendam Exſecutoris opera fuerit indulta, a appellatione ſuſcepta, poſſeſſori res eadem detrahatur, & idoneo" collocetur, reddenda ei parti, pro qua Sacer Cognitor" iudicauerit. ¶ Quòd ſi de poſſeſſione, vel fundis, exſecutio conceſſa" erit, & eam ſuſpenderit prouocatio, fructus omnes, qui tempore interpoſitæ prouocationis capti, vel poſtea nati erunt, in depoſito conlocentur, iure fundi, vel" penes eum qui appellauerit conſtituto. ¶ Sciant autem ſe, prouocatores, vel ab Exſecutione appellantes, vel ab Articulo (ex' his dumtaxat cauſis, ex quibus recipi iuſſimus prouocationem) ſi eos perperàm intentionem Cognitoris ſuſpendiſſe claruerit, quinquaginta" librarum argenti animaduerſione multandos. Dat. III. Kal Febr. Treu. Valente VI. & Valentiniano II. AA. Coss. [378.]

NOTÆ.

* *Lex ab executione* 5. *C. eod. tit.* Quænam autem iungendæ *huic* ſint *leges*, ad *ſuperiores duas ll.* iam dictum, quæ & ipſæ de earum numero ſunt.
" *Iuris* & *Conſtitutionum* diſcrimen hic obſerua: Nempe, per *ius* intelligenda vetus *Iuriſprudentia* Veterum Iuriſconſultorum & veteres *leges*: quæ diſtinctio ſæpè vſui eſſe poteſt in conciliandis legibus. V. Cuiacium 1. *Reſponſ. Papinian.* ad *l.* 81. *w. de furtis* ius antiquum vocatur *l.* 18. *ſupr.*
" Hæc ſententia detracta *Cod. Iuſt.*
" *Et ſ queſtro idoneo*, ita *Cod. Iuſt.*
" Cuiuſmodi Tu es.
" Perperam in Cod. Iuſt. *ceſſauerit*, pro *conceſſa erit.*
" Hæc vox abeſt à *Cod. Iuſt* de quo mox dicam.
" Detracta hæc ſententia *Cod. Iuſt.* ſumma incogitantia: alioquin enim, ſi ius nouum Iuſtinianus reſpexiſſe voluit, penitus ſuſtuliſſe eum oportuit illa. *vel ab articulo.*
" Quæ pœna iam ſtatuta *l.* 15. 16. *ſupr. h. t.* & de quâ ipſa eſt *lex* 20. *ſupr.*

COMMENTARIVS.

AB ARTICVLO, ſeu PRÆIVDICIO (idem enim hæc duo eſſe oſtendi ad *l.* 2. *ſup h t.*) & ab EXECVTIONE, cùm regulariter appellari non poſſit, & (vt loquitur *lex.* 25.) ſatis id & Iure & Conſtitutionibus cautum ſit; attamen prolixâ adhuc conſtitutione Gratianus Imper. (cuius *hæ tres ll.* particulæ ſunt, & *quarta* inſuper, putà *lex.* 37. *ſupr. de appellat.*) non tantum id confirmat, verùm etiam nonnulla inſuper hanc ad rem præſtat.

¶ Primò, nùm pœna aliqua infligenda ſit, ab ab articulo, vel executione perperàm ſeu importunè

nè appellanti? Et verò eùm & à præiudicio & ab executione importunè appellanti anteriorum Principum conſtitutionibus, multa impoſita foret, (purà *lege* 2.3.5.15.16.*ſupr.h.t.*) Gratianus *l.*23. *&* 25. diſtinctionem inducit, inter appellantem à præiudicio ſeu articulo, & appellantem ab executione: vt hic videlicet, multetur *d. l.* 25. ille non item *d.l* 23. Addita ad hoc poſterius ratione, *Quòd ſatis pœna videatur, non audiri prouocantem articulo:* Ac ſi diceret, nihil eum adeò aut graue admittere, vt propterea mulctandus veniat: neque eò minùs enim Iudicem *ad finem tendere* poſſe (vt ipſe loquitur:) idcſt, ad ſententiam properare, neglectâ appellatione. Atenim grauius peccat grauiorque eius contumacia videtur, qui ab executione demum, & ſic à præiudicio ſuo, idcſt, comprobata ſemel à ſe ſilentio ſententia appellare fas putat, cui à ſententia appellare integrum fuerat: & grauior eſt contumacia ſero appellantis, quàm præmaturè, qui veniâ vtique magis dignus eſt. Hoc primum.

¶ Subiicit ſecundo loco Gratianus *Exceptiones*, quibus tum ab articulo, tum ab executione quandoque appellare liceat. Ab articulo igitur appellari poſſe definit, ſi *exceptio*, ſiue *præſcriptio peremptoria* à Iudice interlocutoriâ ſententia repulſa ſeu improbata fuerit, de quo ſanè *tribus legibus* agitur; putà *l.* 23. *&* 24. hic & *dict.l.*37. *ſupr. de appellat.* Quinimo & id ipſum indicatur *fine quartæ legis*; putà *l.*25. *infr.* Sed & de eo accipienda *lex* 18.*ſup.* deque eo pleniſſimè egi ad *d. leg.* 37. Rurſum ab executione appellari poſſe definit, ſi executor modum ſententiæ excedat: de quo ſpeciatim eſt *lex* 25. idemque iam cautum *d. leg.* 18.*ſup.h.t.* vbi dixi.

¶ Tertio circa vtrumque etiam nonnulla præterea ab eodem Gratiano conſtituuntur. Ac primùm circa præſcriptiones peremptorias, *l.* 24. (iunctâ *lege* 37.*ſupr. de appellat.*) vt ſi plures præſcriptiones *peremptoriæ* alicui competant, vnâ tantum improbatâ appellari non poſſit, alioquin ſi appellatum & ſuper ea appellatione à Principe cognitum fuerit, moxque aliam peremptoriam litigator apponat, eam quidem in proceſſu iudiciario defenſionis loco opponere poſſe, ſed propter eam non admiſſam appellare non poſſe. Scilicet vt maximè ſucceſſiuis pluribus appellationibus ad Principem locus in eodem negotio, & ob idem factum, eſſe non debet, ne alioquin Principis fortè occupationes (ad quem appellatur à Sacro Cognitore) nimio plus interrumpantur (quam rationem ſuppeditat *lex* 24 *h.t.* *&* *lex* 37.*ſupr. de appellat.* de quo etiam v. quæ dixi ad *l.* 3. *ſupr. de diuerſ. reſcr.*) ita defenſionem ipſam præſcriptionis peremptoriæ alicui adimi hoc obtentu iniquum foret. Denique faciliùs appellationis auxilium ante definitiuam ſententiam adimitur, quam defenſionis: & parcius extraordinarium iuris remedium tribuitur, quàm defenſio *iuxta ordinem iuris*: vt *hac l.* 24. loquitur. Et hæc quidem ita obtinent, vbi à ſacro Cognitore ad Principem appellatur: aliud enim fuerit, ſi ad alium appelletur: toties enim tùm appellari poteſt quoties præſcriptio peremptoria improbata fuit: Atque ita accipio *legem* 24. *in fine.* Et rationem differentiæ hanc ſubiungo, quòd, non vt Principis, ita & aliorum Iudicum occupationes diffindi adcò intereſt, in hoc poſitorum, vt de appellationibus iuſtis cognoſcant, cuiuſmodi eſt appellatio ab improbata præſcriptione peremptoriâ. Et hæc de præſcriptionibus peremptoriis, (quibus addi poſſunt & quæ notaui *ſup. ad l.* 3. *de diuerſ. reſcriptis.*) Et ſic de *lege* 24.

¶ Sequitur quarto loco ordo quem obſeruari vult Gratianus appellatione facta ab executore modum iudicationis excedente. Nempe ſi de re mobili agatur, eam ideo collocandam, ideſt, (quod Tribonianus rectè addidit) *Sequeſtro ponendam*, de quo ſequeſtrandi more iuréque dictum ad *leg. vnic. ſupr. de pecunia ſequeſtratione prohibita*, eâ videlicet *lege* (quæ omni ſequeſtrationi communis eſt,) vt videlicet ei parti reddatur pro qua iudicatum fuerit. Si verò res immobilis fuerit, fructus vel iam perceptos ſeu extantes appellationis tempore, vel poſtea natos ſequeſtro pariter collocandos; quod & ipſum in omni prouocationis genere tradit Paulus 5. *ſentent.* 36.§.1. & Symmachus *lib.*10. *Ep.*46. Interea iure fundi penes appellantem conſtituto, id eſt, penes poſſeſſorem, aduerſus quem iudicatum eſt: neque enim proprietati, ſuſpenſa per appellationem ſententiâ, præiudicium fieri poteſt.

¶ Poſtremò loco pœnam 50. librarum argenti imponit iniuſtè appellanti, quibus alioquin caſibus rectè appellatur ab articulo & executione. Atque ita hac parte exæquatur vtraque appellatio, quæ *primo capite* diſtinguebatur. *Iniuſta* ſcil. appellationis pœna ſemper eſſe debet: non etiam *importuna* ſemper.

XXVI. * Imppp. GRATIANVS, Valentinianus & Theod. AAA. ad Hypatium P.V."

QVISQVIS, ne voluntas diem" functi *Teſtamento* ſcribta *reſeretur*, vel ne hi, quos ſcribtos patuerit, *Heredes*, Edicti" per Diuum Hadrianum conditi beneficium conſequantur, auſus fuerit prouocare, interpoſitámque appellationem cuius" de ea re notio erit recipiendam eſſe crediderit, viginti librarum auri" multa & litigatorem qui tam iNportunè" appellauerit, & Iudicem qui tam ignauè" coNhibentiam" adhibuerit, inuoluat. Dat. Non. April. Treu." Auxunio & Olybrio Coss. [379.]

INTERPRETATIO. *Lex iſta ſpecialiter iubet, vt ſi quis à quocunque conditum teſtamentum per appellationem differre voluerit, vt non debeat reſerari, & ſcriptum heredem ab adeunda hereditate ſuſpendere, & in hac parte Iudex appellatori voluerit præbere conſenſum, vt quo minus ſcriptam voluntatem non ſubſequatur effectus, tam ipſe Iudex, quàm is qui appellauerit, viginti libras auri fiſco cogantur exſoluere.*

NOTÆ.

XXIV. * Idem AAA. ad Thalaſſium Proconſ. Afric. Poſt alia.[a]

SI quis, poſt ſuſceptam ſuper *Præſcribtionibus Peremptoriis* appellationem, & Reſponſum à nobis[b] redditum, aliam peremptoriam præſcribtionem obpoſuerit, non admittatur: Et, ſi propter eam non admiſſam prouocare voluerit, refutetur. Sanè volumus ei, iuxta ordinem iuris, defenſionis loco, præſcribtiones peremptorias, quibus ante vti debuerat, reſeruari. Quam formam, ab his Cognitoribus[c] volumus obſeruari, quibus neceſſe eſt, interpoſitâ prouocatione, Noſtræ inſinuare[d] Clementiæ: In ceteris verò iudiciis[e], eadem[f], quæ dudum ſtatuta fuerat, forma ſeruetur, &c. Dat. III. Kalend. Febr.[g] Valente VI. & Valentiniano II. AA. Coſs. [378.]

NOTÆ.

* Iungenda huic *lex* 23. *ſupr. lex* 25. *infr.* & *l.* 37. *de appell.*

[a] Subiicienda hæc portio *legis* eſt immediatè *d. legi* 37. *ſupr. de appellat.*

[b] Scilicet à Proconſul- Africæ ad Principem appellabatur, quod præter *hanc l.* oſtendit inſuper *d. lex* 37. *ſupr. de appell.* ibi, *totiens ad nos referri.*

[c] Cuiuſmodi tu Proconſul Africæ es.

[d] Ideſt ad nos referre.

[e] Ideſt, apud alios Iudices.

[f] Quænam illa ſit, mox inquiram.

[g] Supple *Treu.* ex *d. l.* 23. *ſupr. l.* 25. *infr.*

XXV. * Idem AAA. ad Thalaſſium Proconſul. Africæ. Poſt alia.

AB *Exſecutione* appellari non poſſe, ſatis & Iure[a] & Conſtitutionibus cautum eſt, ita[b] vt appellantem, etiam noſtris ſanctionibus ſtatuta multa compeſcat: niſi fortè Exſecutor ſententiæ, modum iudicationis excedat: à quo ſi fuerit appellatum, exſecutione ſuſpensâ, decernendum putamus, vt ſi res mobilis eſt, ad quam reſtituendam Exſecutoris opera fuerit indulta, appellatione ſuſcepta, poſſeſſori res eadem detrahatur, & idoneo[c] collocetur, reddenda ei parti, pro qua Sacer Cognitor[d] iudicauerit. ¶ Quòd ſi de poſſeſſione, vel fundis, exſecutio conceſſa[e] erit, & eam ſuſpenderit prouocatio, fructus omnes, qui tempore interpoſitæ prouocationis capti, vel poſtea nati erunt, in depoſito conlocentur, iure fundi, vel[f] penes eum qui appellauerit conſtituto. ¶ Sciant autem ſe, prouocatores, vel ab Exſecutione appellantes, vel ab Articulo (ex[g] his dumtaxat cauſis, ex quibus recipi iuſſimus prouocationem) ſi eos perperàm intentionem Cognitoris ſuſpendiſſe claruerit, quinquaginta[h] librarum argenti animaduerſione multandos. Dat. III. Kal Febr. Treu. Valente VI. & Valentiniano II. AA. Coſs. [378.]

NOTÆ.

* *Lex ab executione* 5. *C. eod. tit.* Quænam autem iungendæ *huic* ſint *leges*, ad *ſuperiores duas ll.* iam dictam, quæ & ipſæ de earum numero ſunt.

[a] *Iuris & Conſtitutionum* diſcrimen hic obſerue: Nempe, per *ius* intelligenda vetus *Iuriſprudentia* Veterum Iuriſconſultorum & veteres *leges*: quæ diſtinctio ſæpè vſui eſſe poteſt in conciliandis legibus. V. Cuiacium 1. *Reſponſ. Papiniani* ad *l.* 81. *ff. de furtis*: ius antiquum vocatur *l.* 18. *ſupr.*

[b] Hæc ſententia detracta *Cod. Iuſt.*

[c] *Et ſequeſtro idoneo*, ita *Cod. Iuſt.*

[d] Cuiuſmodi Tu es.

[e] Perperam in Cod. Iuſt. *ceſſauerit*, pro *conceſſa erit.*

[f] Hæc vox abeſt à *Cod. Iuſt* de quo mox dicam.

[g] Detracta hæc ſententia *Cod. Iuſt.* ſumma incogitantia: alioquin cùm, ſi ius nouum Iuſtinianus reſpexiſſe voluit, penitus ſuſtuliſſe eum oportuit illa *vel ab articulo*.

[h] Quæ pœna iam ſtatuta *l.* 15. 16. *ſupr. h. t.* & de quâ ipſa eſt *lex* 20. *ſupr.*

COMMENTARIVS.

AB ARTICVLO, ſeu PRÆIVDICIO (idem enim hæc duo eſſe oſtendi ad *l.* 2. *ſup h. t.*) & ab EXECVTIONE, cùm regulariter appellari non poſſit, & (vt loquitur *lex.* 25.) ſatis id & Iure & Conſtitutionibus cautum ſit; attamen prolixâ adhuc conſtitutione Gratianus Imper. (cuius *hæ tres ll.* particulæ ſunt, & *quarta* inſuper, putà *lex.* 37. *ſupr. de appellat.*) non tantum id confirmat, verùm etiam nonnulla inſuper hanc ad rem præſtat.

¶ Primò, num pœna aliqua infligenda ſit, ab ab articulo, vel executione perperàm ſeu importunè

nè appellanti? Et verò cùm & à præiudicio & ab executione importunè appellanti anteriorum Principum conſtitutionibus, multa impoſita foret, (putà *lege* 2.3.5.15.16.*ſupr.h.t.*) Gratianus *l.*23. & 25. diſtinctionem induxit, inter appellantem à præiudicio ſeu articulo, & appellantem ab executione: vt hic videlicet, multetur *d. l.* 25. ille non item *d.l.* 23. Addita ad hoc poſterius ratione, *Quòd ſatis pœna videatur, non audiri prouocantem articulo:* Ac ſi diceret, nihil eum adeò aut graue admittere, vt propterea multandus veniat: neque eò minùs enim Iudicem *ad finem tendere* poſſe (vt ipſe loquitur:) ideſt, ad ſententiam properare, neglectâ appellatione. Atenim grauius peccat grauiorque eius contumacia videtur, qui ab executione demum, & ſic à præiudicio ſuo, ideſt, comprobata ſemel à ſe ſilentio ſententia appellare fas putat, cui à ſententia appellare integrum fuerat: & grauior eſt contumacia ſero appellantis, quàm præmaturè, qui veniâ vtique magis dignus eſt. Hoc primum.

¶ Subiicit ſecundo loco Gratianus *Exceptiones*, quibus tum ab articulo, tum ab executione quandoque appellare liceat. Ab articulo igitur appellari poſſe definit, ſi *exceptio*, ſiue *præſcriptio peremptoria* à Iudice interlocutoriâ ſententia repulſa ſeu improbata fuerit, de quo ſanè *tribus legibus* agitur; putà *l.* 23. & 24. hîc & *dict.l.*37. *ſupr. de appellat.* Quinimo & id ipſum indicatur *fine quartæ legis*; putà *l.*25. *infr.* Sed & de eo accipienda *lex* 18.*ſup.* deque eo pleniſſimè egi ad *d. leg.* 37. Rurſum ab executione appellari poſſe definit, ſi executor modum ſententiæ excedat: de quo ſpeciatim eſt *lex* 25. idemque iam cautum *d. leg.* 18.*ſup.h.t.* vbi dixi.

¶ Tertio circa vtrumque etiam nonnulla præterea ab eodem Gratiano conſtituuntur. Ac primùm circa præſcriptiones peremptorias, *l.* 24. (iunctâ *lege* 37.*ſupr.de appellat.*) vt ſi plures præſcriptiones *peremptoriæ* alicui competant, vnâ tantum improbatâ appellari non poſſit, alioquin ſi appellatum & ſuper ea appellatione à Principe cognitum fuerit, moxque aliam peremptoriam litigator apponat, eam quidem in proceſſu iudiciario defenſionis loco opponere poſſe, ſed propter eam non admiſſam appellare non poſſe. Scilicet vt maximè ſucceſſiuis pluribus appellationibus ad Principem locus in eodem negotio, & ob idem factum, eſſe non debet, ne alioquin Principis fortè occupationes (ad quem appellatur à Sacro Cognitore) nimio plus interrumpantur (quam rationem ſuppeditat *lex* 24 *h.t.*& *lex* 37.*ſupr. de appellat.* de quo etiam v. quæ dixi ad *l.* 3. *ſupr. de diuerſ. reſcr.*) ita defenſionem ipſam præſcriptionis peremptoriæ alicui adimi hoc obtentu iniquum foret. Denique faciliùs appellationis auxilium ante definitiuam ſententiam admittitur, quam defenſionis: & parcius extraordinarium iuris remedium tribuitur, quàm defenſio *iuxta ordinem iuris*: vt *hac l.*24. loquitur. Et hæc quidem ita obtinent, vbi à ſacro Cognitore ad Principem appellatur: aliud enim fuerit, ſi ad alium appelletur: toties enim tùm appellari poteſt quoties præſcriptio peremptoria improbata fuit: Atque ita accipio *legem* 24. *in fine.* Et rationem differentiæ hanc ſubiungo, quòd, non vt Principis, ita & aliorum Iudicum occupationes diffindi adeò interſit, in hoc poſitorum, vt de appellationibus iuſtis cognoſcant, cuiuſmodi eſt appellatio ab improbata præſcriptione peremptoriâ. Et hæc de præſcriptionibus peremptoriis, (quibus addi poſſunt & quæ notaui *ſup. ad l.* 3.*de diuerſ. reſcriptis.*) Et ſic de *lege* 24.

¶ Sequitur quarto loco ordo quem obſeruari vult Gratianus appellatione facta ab executore modum iudicationis excedente. Nempe ſi de re mobili agatur, eam ideo collocandam, ideſt, (quod Tribonianus rectè addidit) *Sequeſtro ponendam*, de quo ſequeſtrandi more integre dictum ad *leg.vnic. ſupr. de pecunia ſequeſtratione prohibita*, eâ videlicet *lege* (quæ omni ſequeſtrationi communis eſt,) vt videlicet ei parti reddatur pro qua iudicatum fuerit. Si verò res immobilis fuerit, fructus vel iam perceptos ſeu extantes appellationis tempore, vel poſtea natos ſequeſtro pariter collocandos; quod & ipſum in omni prouocationis genere tradit Paulus 5.*ſentent.*36.§.1. & Symmachus *lib.*10. *Ep.*46. Interea iure fundi penes appellantem conſtituto, id eſt, penes poſſeſſorem, aduerſus quem iudicatum eſt: neque enim proprietati, ſuſpenſa per appellationem ſententiâ, præiudicium fieri poteſt.

¶ Poſtremò loco pœnam 50. librarum argenti imponit iniuſtè appellanti, quibus alioquin caſibus rectè appellatur ab articulo & executione. Atque ita hac parte exæquatur vtraque appellatio, quæ *primo capite* diſtinguebatur. *Iniuſtæ* ſcil. appellationis pœna ſemper eſſe debet: non etiam *importunæ* ſemper.

XXVI. * Imppp. GRATIANVS, Valentinianus & Theod. AAA. ad Hypatium P.V."

QVISQVIS, ne voluntas diem" functi *Teſtamento* ſcripta *reſeretur*, vel ne hij, quos ſcriptos patuerit, *Heredes*, Edicti" per Diuum Hadrianum conditi beneficium conſequantur, auſus fuerit prouocare, interpoſitámque appellationem cuius" de ea re notio erit recipiendam eſſe crediderit, viginti librarum auri" multa & litigatorem qui tam importunè appellauerit, & Iudicem qui tam ignauè" conniuentiam" adhibuerit, inuoluat. Dat. Non. April. Treu." Auxonio & Olybrio Coſs. [379.]

INTERPRETATIO. *Lex iſta ſpecialiter iubet, vt ſi quis à quocunque conditum teſtamentum per appellationem differre voluerit, vt non debeat reſerari, & ſcriptum heredem ab adeunda hereditate ſuſpendere, & in hac parte Iudex appellatori voluerit præbere conſenſum, vt quo minus ſcriptam voluntatem non ſubſequatur effectus, tam ipſe Iudex, quàm is qui appellauerit, viginti libras auri fiſco cogantur exſoluere.*

NOTÆ.

NOTÆ.

* *Lex 6. C. eod tit.*

" *Hypatius* ſub Gratiano P. V. Romæ ſci'. poſtea Præfectus Prætorio A. D. 382. 383. v. *Conſul. Theod.* & *Indicem Perſ.* Geminæ Hypatij huius Præfecturæ meminit Ammianus Marcellinus *lib. 29. p. 421.* v. quæ notaui ad *l. 13. ſupr. de extraordin.* & *Proſopogr.*

" *Defuncti, Cod. Iuſt.*

" Pro his, *Edicti per D. Hadrianum conditi beneficium conſequantur*, in *Cod. Iuſt.* legitur, *in poſſeſſionem mittantur*, de cuius immutationis ratione mox dicam.

" *Is cuius*, C. Iuſt.

" Ita quoque in *MSS. Cod. Iuſt* editi vulgò malè *argenti.*

" *Importuna* appellatio, intempeſtiua: vt in ſp. *huius l.* & in cauſa Interdicti vel à præ iudicio.

" *Ignauam* C. Iuſt.

" In *commentariam.*

COMMENTARIVS.

ADVERSVS ſententiam quâ TESTAMENTI apertura mandatur; item aduerſus HÆREDVM ſcriptorum miſſionem in bonorum defuncti poſſeſſionem, appellare non licet; Quod præter *hanc l.* docet *lex vlt. tit. de appellation. recip. vel non*: nempe quia res hæc dilationem non recipit, vt *d. l. vlt.* expreſſum eſt; neque huic rei moram fieri quocunque obtentu oportet, de quo videndi ſunt, *Tituli, quemadmodum teſtamenta aperiantur*, & *tit. Cod. de Edicto D. Adriani tollendo, & quemadmodum ſcriptus hæres in poſſeſſionem ducatur*: & Paulus *lib. 3. ſentent. tit. 5. §. 14. 15. 16. 17. 18.* Vide & de hâc re Scacciam *de appell. quæſt. 17. limit. 5.*

¶ Vt hæc notiſſima ſunt, ita Tria *hâc l.* notanda ſunt. *Primum* de Edicto D. Adriani (cuius etiam mentio fit *l. vlt. ſupr. de teſtam. & Nouell. Valentin. de teſtamentis 4.*) nempe Edicto D. Adriani ſcriptus hæres intra annum poſt aperturam teſtamenti, ſubmotâ omni fruſtratione, in poſſeſſionem rerum hæreditariarum mittebatur, id quod occaſione Vicesimæ hæreditatum inductum fuerat, ne qua videlicet tam neceſſario vectigali mora fieret; vt docet Iuſtin. *lege vlt. C. de Edicto D. Adriani toll.* neque hæres inſtitutus neceſſe habebat petere bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, vt vice verſa ſi hanc mallet, beneficium Edicti non habebat, vt docet *d. lex vlt. ſupr. de teſtam. & d. Nouell. Valentin. 4.* verum ſublata poſtea à Iuſtiniano ex illo Edicto D. Adriani miſſio in poſſeſſionem *d. l. vlt. Cod. de Edicto D. Adriani toll.* ita vt etiam poſt annum ex eius conſtitutione hæres miſſionem impetret, neque ei obſtet præſcriptio longi temporis: Et hæc cauſa eſt cur Tribonianus ex *hac l. & d. l. vlt. ſupr. de teſtam.* Edicti D. Adriani mentionem ſuſtulerit.

¶ *Secundum* eſt de Iudice etiam ſupradictam appellationem admittente & importuno appellatore xx. libris auri multando, de quo iam ſæpè dictum eſt, ac nominatim de pœna Iudici eo nomine imminente: vid. *leg. 10. 15. 16. ſupr. h. tit.* Symmach. quoque *lib. 2. ep. 30. Vt receptarum*, inquit, *appellationum pœnam Siciliæ Rector exolueret.* Et ita quidem Gratianus *hac leg.* At Theodoſius *l. 42. ſupr. de appell.* & Valentinianus Iun. *l. 44. eod. tit.* Iudicem non damnauit verecundè ſæpè ſuperfluam appellationem admittentem.

¶ *Tertium* eſt, perſtringi videri *hac l.* ipſummet Hypatium PP. cui hæc *lex* inſcribitur, quod talem appellationem nimia lenitate admiſiſſet: Ammiani quippe Marcellini etiam de eo iudicium iſtud eſt, *fuiſſe eum virum quieti placidique conſilij & lenium morum, lib. 29. p. 420.* cuius vtique lenitatis vel maximum iudicium eſt in Iudice, ſi ſuperuacuam etiam appellationem admittat.

XXVII. * Idem AAA. Hypatio" PF. Auguſtali.

VNIVERSI, quos in *Publicis*" contractibus manifeſtiſſimos" *Debitores* Cognitio Inquiſitióque" conuicerit, ſtatim, vt ſententia fuerit promulgata, obnoxij redhibitione" teneantur: Nec illis aliquid, ad" excogitandas fraudes & verſutias exerendas, moræ ac temporis relaxetur. Dat. VIII. Id. Maij, Conſtantinop. Merob. II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Hypatius* Præfectus Auguſtalis ſub Theodoſio M. Eidem inſcribitur triennio poſt, *lex 31. infr. h. t.* & *l. 10. infr. de naufragiis.* Eiuſdem meminit & Farrago Alexandrina apud Scaligerum in *Euſebianis p. 70.* ſub Anno 380. vide *Proſopogr.*

" Ideſt, fiſcalibus. Vide & *l. 19. ſupr.*

" Vide pariter *leg. 8. 9. 18. 19. 21 ſupr & leg. 30. infr. h. t.*

" *Diſcuſſoris*, de quo v. *leg. 21. ſupr. h. t.*

" Ideſt ſolutione.

" Id eſt, ad appellandum.

COMMENTARIVS.

PVBLICIS ex contractibus ſeu FISCALIBVS manifeſtos debitores, appellandi ius non habere vt aliis *legibus* ita & *hâc l.* à Theodoſio M. definitur: de quo iam *ſæpè*: quæ quidem ita, ſuadente Rubricâ *huius tituli*, accipienda eſt. Quanquam illud ipſum etiam iudicare videri poſſit, quod continetur

tinetur *l. 31 inf.* quæ eidem Hypatio PF. Auguſtali inſcribitur. Cæterùm eadem ratione Theodoſius M. debitoribus publicis aſyli ſeu ad Eccleſiam perfugij ius denegauit *l. 1. ſup. de his qui ad Eccleſ.*

XXVIII. * Idem" AAA. Euchario" Proconſ. Palæſtinæ.

PROPTER neglectorum contumaciam præceptorum" obnoxios, beneficio prouocationis excluſo, pœnam" inferre, ſine aliquâ procraſtinatione, præcipimus. Dat. x. Kal. Decemb. Conſtp. Merob. II. & Saturnino Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Reponendi *Imppp Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius* & ita quoque *duabus legib. ſeqq.*
" *Eucharius* Proconſul Palæſtinæ ſub Theodoſio M. *v. Proſopogr.*
" Id eſt ſententiæ, quod mox plenius probabo.
" Id eſt multam.

COMMENTARIVS.

MVLTA CONTVMACIALI appellari non poſſe definit Theodoſius M. à multâ inquam, contumaciali, putà ſi quis præcepto alicui Iudicis non pareat, atque eâ re ob contumaciam, pœnæ ſeu multæ obnoxius factus fuerit. *Præceptorum* ſcil. appellatione *hac lege* exaudiendum eſt præceptum Iudicis: vel etiam ſententia: pariter vt *l. vlt. ſup. de ſententiis ex periculo recitand. Conditio*, inquit, *præceptorum partibus præſentibus habita non poteſt immutari*, id eſt vt rectè interpretatus eſt Anianus, quicquid præſentibus partibus in cauſis fuerit ordinatum. Eodem quoque ſenſu *l. vlt. ff. quæ ſententia ſine appellat.* Paulus dixit; *Impoſſibile præceptum Iudicis*; quam mox *ſententiam* vocat, *cui pareri rerum natura non potuit.* Neque enim Cujacio aſſentiri poſſum, qui hæc à ſe inuicē diſtinguit: Nēpe de impoſſibili ſententiâ duo reſponſa Pauli ibi referuntur: primò, eam nullius eſſe momenti; ſecundo, (quod prioris reſpōſi conſequens erat, verùm alterius reſponſi eſt) ſine causâ ab eâ appellari, id eſt ita nullam eſſe, vt ab ea appellare neceſſe non ſit. Neque alio ſenſu apud Modeſtinum *præceptum* dicitur *l. qui agnitis 11. ff. de except.* Nam & *ibidem* ſententia iudicis vocatur. Neque quicquam obſtat, quod ibi *præceptum ſiue interlocutio Iudicis* dicitur. Interlocutio enim ibi non definitiuæ ſententiæ opponitur, verùm pro ipsâ ſumitur ſententia definitiuâ, quo ſenſu etiam accipitur *interloquendi* vox *l. 1. ff. de conſtitut princip.*

¶ Vt ad *legis* ſententiam redeamus: à contumaciali multâ eo quod ſententiæ ſeu præcepto Iudicis paritum non ſit, appellare non licet. Secundum ius poteſtatis ſcil. ſuæ Iuriſdictionem ſuam pœnali Iudicio magiſtratibus defendere licet, ſine quo vana & illuſoria alioquin omnis eſſet Iuriſdictio, *l. vlt. de offic. eius cui mandata Iuriſd. & tit. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit.* Aliàs ſeu in aliis multis, quæ delictis irrogantur, appellare licet, *l. 58. ſup. de appellat. l. ſi qua 244. ff. de V. S. l. 2. ff. quis à quo appelletur. & l. 5. C. quando prouoc. non eſt neceſſe.*

XXIX. * Idem AAA. ad Pelagium Com." R.P.

ANTE certum", *ſententia* tempus, & ordinem euentus, à Diſcuſſore", vel à Rationali appellare non liceat, &c. Dat. xv. Kalend. Mar. Med. Arcad. A. I. & Bautone Coſs. [385.]

NOTÆ.

* *Lex 7. Cod. eod. tit.* Iungenda autem *huic* eſt *lex 45. ſup. de appellat.*
" *Pelagius* Comes R.P. ſub Valentiniano Iun. *v. Proſopogr.*
" Abeſt hæc vox à *Cod. Iuſt.*
" *Nec à Diſcuſſore, nec à Rationali appellari licet*; ita *Cod. Iuſt.*

COMMENTARIVS.

ANTE DEFINITIVAM ſententiam vt cæteroquin appellare non licet, (de quo innumeris iam *legibus*) ita neque à *Diſcuſſore* vel à *Rationali* ex hac Valentiniani Iunioris conſtitutione, qui in vniuerſum de appellationibus à Diſcuſſore vel Rationali diligentius cauit, ad quem videlicet eas fieri oporteat & intra quod tempus peragi debeant, *l. 45. ſup. de appellat.* quæ *huic* eſt iungenda. De Diſcuſſoribus alioquin actum iam *l. 21. ſup.* & ſuum habent *titulum lib. X.*

xxx. * Idem AAA. ad Florentinum" Com. S. L.

SÆPE" cautum eſt, *Euidentiſſimos" Debitores"* appellantes audiri nullatenus oportere. Deinde ab *Executione* adeò poſſe neminem prouocare, vt ſi hoc forte temptauerit, vt poſtea "à præiudicio appellans, ad quinquaginta librarum argenti multam iure retinendus ſit, &c. Dat. VII. Kalend. Decemb. Aquil. Arcad. A. I. & Bautone Coſs. [385.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda *huic* eſt *lex* 46. *ſup. de appellat.*

" *Florentinus* Comes S. L. ſub Valentiniano Iun vocatur Florentius *d. l.* 46. v. *Proſopog.*

" Puta *l.* 6. 8. 9. 10. 12. 13. 18. 19. 21. 27 *ſup. h. t. & alus ſup. tit. de appell.*

" Ita pariter *l.* 8. 9. 18. 19. 21. 27. *ſup. h. t.*

" *Debitorum* appellatione ſpectatim intelligendi debitores fiſcales, vt etiam *huius l.* inſcriptio docet, & *d. lex* 26. *ſup. de appellat.* de quo pleniſſimè dixi ad *l.* 6. *ſup. de appellat.*

" Interea dum quid certius alij afferunt, hunc locum ita reſtituam: *vt poſt à præiudicio ſuo appellans*, hoc ſenſu, cum qui appellat ab executione, *à ſuo & proprio præiudicio* appellare: nempe qui ſententiæ ſemel acquieuerit non appellando. Perperam verò hæc habere exinde liquet, quod ſuperioribus nequicquam aptari poſſint, ac inſuper à præiudicio ſeu articulo prouocans nullam multam incurrat, ex *l.* 23. *ſupr. h. tit.* Niſi putemus antiquum Ius hic reduci *legis* 15. & 16. *ſup.* Tandem fortè hîc legendum, ſyllabâ *pro*, ſuo loco reſtituta, ita *vt propoſtero à iudicio appellans.*

COMMENTARIVS.

FISCALIAVS in cauſis debitores manifeſti appellare non poſſunt ex *hâc* quoque *lege* Valentiniani Iun. pariter vt frequentibus aliorum Principum conſtitutionibus: quarum recenſum inſtitui ad *l.* 6. *ſup.* non manifeſti poſſunt: quomodo etiam accipienda eſt *lex* 46. *ſup. de appellat.* quæ *huic* eſt iungenda. Item ab EXECVTIONE appellanti vetus 30. librarum multa impoſitur, de quâ *l.* 15. 16. 20. 25. *ſup.* 2. *tit.* Eſt autem hæc *lex* pars Valentinianeæ conſtitutionis, quâ modum fiſcalibus appellationibus poſuit: vnde deſumpta eſt *d. lex* 46. ad quam dicta hùc arceſſi poſſunt.

XXXI. * Impp. THEOD. Arcad. & Honor. AAA. Hypatio" P. F. Auguſtali.

OFFICIVM, quod tetulit" prouocare *Conuictos*, vel appellare *Confeſſos*, triginta auri libras inferat fiſco: Nec vlla Epiſcoporum, vel Clericorum, vel Populi ſuggeratur" interuenire, aut interueniſſe perſona: *Nec enim eos fas eſt adimi debitæ ſeueritati, qui pacem publicam, actuum perturbatione confuſam, rebelli contumaciâ miſcuerunt.* Non ignaro ipſo etiam Iudicante", niſi poſt ſententiam dictam impleuerit" ſuas partes, eâdem ſe multâ, qua Officium, eſſe plectendum. Dat. V. Id. Apri. Conſtp. Arcad. A. II. & Rufino Coss. [392.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Omiſit eam quoque Baronius in *Annal. ſuis.*

" *Hypatius* Præf. Auguſtalis ſub Theodoſio M., cui inſcribitur hoc ipſo tempore Prid. Id. April. *lex* 20. *inf. de naucular.* & ante omnium *lex* 27. *ſup. hoc tit.*

" Forte *pertulit*, id eſt permiſit: quanquam & hoc ferri poſſe ſcio.

" Dicitur ad ſpeciem & obtentum.

" Ex collatione *d. l.* 15. *ſup. de pœnis* ipſum Præfectum Auguſtalem intelligo.

" Id eſt niſi ſententiam executioni tradiderit, & ſi eripi reos pœnæ ſiuerit.

COMMENTARIVS.

DE CRIMINVM reis, conuictis, vel confeſſis, eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio: quâ duo definiuntur. Primò, bis appellare non licere, quod cauetur *l.* 1. 4. 7. 14. *ſup.* & *l. vlt. inf. h. t.* & *l.* 15. *ſup. de pœnis*: (quæ vno tantum menſe hanc præcedit) quin potiùs debitæ ſeueritati eos ſubijci debere: Officialibus triginta auri librarum multa imponitur, ſi appellationi detulerint, & ſententiam executioni non tradiderint: vbi notandum conuictos vel confeſſos reos requiri, de quo ad *l.* 1. & 7. *ſup.*

§ Secundò (quod alterum *huiuſce l.* & potiſſimum caput eſt,) eripi criminum reos pœnæ debitæ vetat, Theodoſius M. quoruncunque tandem interuentu: putà Epiſcoporum, Clericorum, aut Populi, pariter vt ante menſem *d. l.* 15. *ſup. de pœnis*: & poſteà quoque Arcadius filius eius, *l.* 16. *ſup. de pœnis, ſex l.* 57. *ſup. de appellationibus*: quibus locis dicta huc arceſſi oportet.

§ Illud *hâc l.* notari cupio, pertinere eam ad Ægyptum (cuius Præfecto hæc *lex* inſcribitur) vt ſeditionum & turbarũ cæteroquin nutriculam, & vt hæc *lex* loquitur elegãter, vbi multi ſæpè *pacẽ publ. cũ actuũ perturbatione confuſã, rebelli cõtumacia miſcebãt*, de quo dixi plenè ad *l. vn. ſup. de his qui plebẽ aud.*

contrà

contrà publ.diſcipl.& ad l.3.inf.de his qui ſuper religione. Et ſanè eo quoque reſpicit hæc *lex*:illis verbis: *Nec enim eos fas eſt adimi debitæ ſeueritati,qui pacem publicam actuum perturbatione confuſam rebelli contumaciâ miſcuerunt.* Quia & eripiendorum nominatim reorum debitæ pœnæ vſurpationem per Epiſcopos,Clericos,Monachos vel in Ægypto potiſſimùm inoleuiſſe,iuxta *hanc l.* oſtendunt *d.lex* pariter *d.lex 15. & 16. ſup. de pœnis.* quibus inter alios de Præfecto *Auguſtali* pariter agitur. Cæterùm hoc tempore Alexandrinus Ep.erat Theophilus:de quo etiam fortè ſenſerit *h.l.* Theodoſius M.Notum enim ex Socrate *lib.7.c.13.14.15.* Cyrilli exemplo,quantum hanc in partem ſibi Alexandrini Epiſcopi licere putauerint. Ne de monachis nunc agam qui hoc ipſum vſurpare ſoliti.

¶ Quod de *confeſſis* initio *leg.* additur,de eo in pari negotio tumultus videlicet Antiocheni,Libanius,*orat.21.in Ellebichum,p.532.* quem locum retuli ad *l.1.ſup.*

XXXII. * Impp. Arcad. & Honor AA. Apollodoro" Com. R P.

ET *Publicarum* neceſſitatum , & *Priuati* ærarij poſcit" vtilitas, ne commoda , quæ Domui Noſtræ debentur,callidis debitorum artibus differantur. Quamobrem, eorum appellatione reiectâ qui apertè" manifeſtéque conuicti ſunt , hoc obſeruari præcepti huius auctoritate cenſemus,vt ei quem conſtiterit eſſe publicum debitorem, appellationis beneficium denegetur. Dat. IV." Id.Aug.Med.Arcad.IV.& Honor.III.Conss.[396.]

NOTÆ.

* *Lex vlt.C eod.tit.*
" *Apollodorus* Comes R.P.ſub Honorio A.D.396.
" *Depoſcit*, Cod.Iuſt.
" Ita quoque *l.7.in Interpretatione.& l.9.18.19.21 27.30.ſup.h.tit.*
" III.Auguſta,*Cod.Iuſt.*

COMMENTARIVS.

PRIVATÆ rei debitores manifeſti,id eſt publici debitores appellandi ius non habere definit Honorius Imp.quod & ipſum cauetur *l.6.9.12.18.19.& 21.ſup.hoc tit.*

XXXIII. * Imppp.Arcad. Honor.Theod.AAA.Neſtorio Com.& Duci."

ALIQVANTOS in Tripolitanâ prouinciâ *Reos* temerè ad appellationis conperimus auxilium conuolare , vt pœnam prouocatione diffugiant. Ideóque decernimus , vt, manentibus his qui" de audientiæ diſcretione ſuperioribus ſunt decreta præceptis ,in *Conuictos* tanquam" *Confeſſos* ſententia proferatur : ea nihilo minus" condicione ſeruatâ , vt nullus, *prius quàm Iudicij formam* examen ſuſceptæ cognitionis inueniat , appellandi habeat facultatem. Dat. VII. Id Decemb. Rauen.Arcad. A.VI. & Probo v. v.c. Coss.[406.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Neſtorius* Comes & Dux Tripolitanæ ſub Honorio: v.*Proſopogr.*
" Prouinciæ Tripolitanæ,quod ipſa *lex* oſtendit,de quo Duce Prouinciæ Tripolitanæ vide *Notitiam Imperij*.Ante hunc Neſtorium memoratur,*l.133.inf.de decurion.* Sylnanus *Dux & Corrector limitis Tripolitani.*
" *&. qua.* De huius verò loci ſenſu mox.
" De hoc loco mox.
" *Nihilominus*,pro pariter,ſimiliter.

COMMENTARIVS.

IN CRIMINALIBVS,& CIVILIBVS cauſis,an & quando appellari poſſit,definit *hâc l.* Honorius Imp.In criminalibus ſcil. cauſis ; quod primum *huius l.* caput eſt;appellationem admitti vetat:de quo complures ſunt *huius tituli* leges,deque eo dixi ſemel ad *l.1.47.ſup.* ratione hîc expreſsâ,quod ſcil.Rei criminum ad appellationis auxilium conuolare ſoleant,vt pœnam prouocatione diffugiât, adde vel differant.Quare Iudicis officium inſtruit in cauſis criminalibus *hâc eadem lege* : Primò,vt quæ *de Audientia diſcretione* ſuperioribus *legibus* ſunt decreta obſeruet,id eſt ſi bene capio,ne in medio iudicij,animi ſui ſenſa prodat:ne alioquin rei appellandi materiam inde arripiant, verùm vt diſcretionem ſeruet in audientiâ præbenda. Quam in rem vide *legem 2. ſupr. ad leg. corn.de falſis* ; & Gellium *lib. 14. cap. 2.* ſecundò , vt Iudex ſententiam proferat in *Conuictos tanquam confeſſos* , id eſt non

minus io conuictos, quàm in confeſſos: In vtroſque igitur: & ſic in conuictos, etſi non confeſſos: de quo dixi iam ad *l. 1.7. ſup.* Nam vt in ſponte confeſſum non aliæ ſunt Iudicis partes quàm vt reum condemnet, quod vulgatum alioquin eſt iuris axioma, ita pariter in legitimè conuictum, tanquam confeſſum. Et hæc de primo *huius l.* capite ſeu de cauſis Criminalibus.

Secundo capite in Ciuilibus cauſis ante definitiuam ſententiam appellari vetat, de quo pariter ad *leges* ſuperiores.

¶ Illud obſeruandum *hanc l.* pertinere propriè ad prouinciam Tripolitanam, pariter vt in eodem appellationis negotio *lex 33. 59. ſupr. de appellationib.*

SI DE MOMENTO FVERIT APPELLATVM.

TITVLVS XXXVII.

VII. COD. IVST. LXIX.

Si de momentanea poſſeſſione fuerit appellatum:

---

1. *Imppp. Valentinianus, Theodoſ. & Arcadius AAA. ad Euſebium PF. P.″

CVM de poſſeſſione &″ momento cauſa dicitur, etſi appellatio interpoſita fuerit, tamen lata ſententia ſortiatur″ effectum: atque′ ita demùm ad Noſtram Scientiam referatur. Ita tamen poſſeſſionis reformationem″ fieri oportet, vt integra omnis proprietatis cauſa ſeruetur. Dat. XIV. Kal. Dec. Med. Honor. NB. P. & Euodio Coss. [386.]

INTERPRETATIO. *Si de momento fuerit appellatum, momentaria cauſa audientiam proprietati obeſſe penitus non debere, quamlibet de momento videatur aliquid iudicatum, quod in effectum ſit ſine dubio deducendum, nec poſſit appellatione ſuſpendi. Iubet tamen reſtituto momento cauſam proprietatis ex integro debere cognoſci.*

NOTÆ.

* *Lex vn. C. eod. tit.* Et concordat huic legi *lex 22. ſupr. tit. prox quorum appellat.*
″ *Euſignius* PP. Italiæ ſub Valentiniano Iun. v. *Proſopogr.*
″ *Et eius momento*, Ita *Cod. Iuſt.*
″ *Sortitur*, Cod. Iuſt. vulgato. Nam & veteres habent. *ſortiatur.*
″ Hæc ſententia detracta *Cod. Iuſt.* de quo mox plenius.
″ De hac voce conſule *Gloſſarium.*

COMMENTARIVS.

A MOMENTO appellari non poteſt, ideſt, à poſſeſſionis reformatione & interdicto recuperandæ poſſeſſionis, de quo fuit quoque *lex 22. ſupr. tit. prox. quorum appellat.* & de eodem accipienda extrema *legis 18. eod. tit.* Symmachus *lib. 10. ep. 41.* biennio ante *hanc l. In cauſis*, inquit, *quibus momenti reformatio poſtulatur, appellationes recipi non oportet*; & rurſum fine epiſtolæ, *Tunc Scirtius obtulit ſanctiones quibus doceret, in reformatione momenti nullum eſſe appellationibus locum.* Vide & Edictum Theodotici Regis Gothorum *cap 55.* Cæterùm de *momenti* appellatione dictum fuit ad *leg. 4. & vlt. vnde vi.* Conſule & Symmachum & Caſſiodorum, & *leg. 1. ſupr. ad legem Corn. de falſ.* Pariter reformationis hoc in ſignificatu exempla *Gloſſarium* exhibet: Sed & paſſim Symmachus. Rationem huius conſtitutionis repete ex *d. l. 22. ſupr. quor. appellat.* cui ſubſcribunt *lex 2. 4. ſupr. vnde vi.* & *lex 3. ſupr. ad L. Iul. de vi.*

DE

DE POSSESSIONE AB EO, QVI BIS PROVOCAVERIT, TRANSFERENDA.

TITVLVS XXXVIII.

VII. COD. IVST. LXX.

Ne liceat in vna eademque cauſa tertiò prouocare, vel poſt duas ſententias Iudicum, quas definitio Præfectorum roborauerit, eas retractare.

---

1. * Imppp. Valentinianus, THEODOS. & Arcad. AAA. Proculo P.V.''

QVI gemino iudicio fuerit ſuperatus, nec tamen obſtinatam illam'' peruicaciam'' putauerit relinquendam, ſed iterùm prouocandum eſſe crediderit, ab eo ad petitorem mox poſſeſſio transferatur. Dat. XVI.'' Kalend. Iul. Aquil. Tatiano & Symmacho CONSS. [391.]

INTERPRETATIO. *Si quicunque in vna cauſa duobus iudiciis fuerit ſuperatus, & adhuc eandem agendi pertinaciam voluerit retinere, & iterùm appellandum eſſe putauerit, in aduerſarium eius continuò poſſeſſio transferatur.*

NOTÆ.

1 * Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' Proculus ſub Theodoſio M. P. Vrbis Conſtantinopolitanæ ſcil. Vide *Conſularia*, & inter cæteras leges, *legem* 10. & 12. *infr. de annonis ciuicis*: de eodem vide Zoſimum *lib.* 4. & Claudianum *lib.* 1. *in Rufinum*. & *Proſopogr.*

'' Appellandi ſcil.

'' De *peruicacia* appellatione vide *Nonium*.

'' Eadem die ex eadem Vrbe ab eodem Theodoſio data his ipſis Coss. *lex* 11. *infr. de paganis*. Verum ea neque inſcriptione, neque argumento conuenit.

COMMENTARIVS.

HIs in eadem cauſa qui appellat, ſi poſſeſſor ſit rei, quâ de agitur, poſſeſſio ab eo in petitorem hac Theodoſij M. conſtitutione transferri iubetur. Vt maximè ſcil. bis iam olim prouocare licuerit, pro gradu videlicet & ſubordinatione, ſic vt dicam, magiſtratuum: Denique prout à magiſtratu aliquo appellare licuit cuius rei exempla ſuppeditat *lex*, *Æmylius Larianus*. 28. *π. de minoribus*: & *lex qui Romæ* 122. §. *Seia. π. de V. O.* in quarum ſpecie primum à Prætore ad Præfectum Vrbis, dein à Præfecto V. ad Principem prouocatum fuerat; attamen *obſtinata* hæc *peruicacia*, vincere tandem aliquo iudicio volentis, atque aleam iudicij tam ſæpè tentantis, eatenus ſaltem plectenda viſa fuit, vt rei petitæ poſſeſſio interim in aduerſarium transferretur; ne commodo poſſeſſionis hac iudiciorum perambulatione graduariâ & frequenti, petitor defraudaretur, qui duo iudicia iam pro ſe pertuliſſet; atque adeo vel poſſeſſionis commodo iuuandus, videbatur. Et alioquin contumaciæ & dolo in aliis quoque caſibus pœna hæc poſita, poſſeſſionis, inquam, tranſlationis: vt in ſpecie *l. vlt. π. de rei vindicat.* & *l. 8. Cod. quomodo & quando Iudex ſentent. proferr. deb.* Interim diſsimulandus non eſt Cuiacij error ſolemnis, qui ex *h. l.* colligebat, olim bis appellare non licuiſſe: Quem & duæ illæ leges *Digeſtorum* apertè refutant, & hęc ipſa Theodoſij M quæ non bis appellare vetat: propter *obſtinatam peruicaciam*, vt ait lex, verùm bis appellanti poſſeſsionis commodum tantum aufert: Tandem vt iterùm appellare iam olim licuit, ita tertiò appellandi facultatem ademit Iuſtinianus *l. vn. C. eod. tit.* qui ideò *hanc l.* abdicauit. & *Nouella* 82. *c.* 39. & 65. *de appell.* Atenim Athalaricus apud Caſsiodorum 9. *var.* 18. in vnâ cauſa ſecundò appellari paſſus non eſt: *Ne quod*, inquit, *ad remedium repertum eſt innocentis, aſylum quodammodo videatur eſſe criminoſis: pœna addita: ſi quis verò vetita iterare tentauerit, negotio priuatus abſcedat.*

DE FIDE TESTIVM ET INSTRVMENTORVM.

TITVLVS XXXIX.

* Concordant *huic titulo* duo *Tituli Codicis Iuſtinianei lib.* 4. nempe *Titulus, de teſtibus*: & alter, *de fide inſtrument*: Nexus huius *tituli* cum *ſuperioribus* manifeſtus eſt.

PARATITLON.

1. PROBATIO, *l.1.& l.12. hoc tit.* probationum neceſſitas, *d.l. 1. & 12.* incumbit petitori, *d.l.1.& 12.& l.vn. ſupr. de pecun. ſequeſtr.* quandoque & reo, de quo mox in *tertio cap. huius Paratitli.* In cauſa *Inofficioſi*, cui probatio incumbat, vid. *l. 2. ſupr. de inoff. teſt.* Debiti à defuncto probatio quomodo fiat, v. *l.vn.ſupr. ſi certum pet. de chirogr.* Abſens quoque accuſatus nonniſi probationibus conuictus damnandus eſt, *l.9. hoc tit.* Breuis inter chartulas deportati, debitorem aliquem non probat: *l..... ſupr. de iure fiſci.* vide & de probationibus *l. 1. ſupr. quorum appell. l.41. infr. de Epiſcopis.* ſuppoſititiam, *l.1.infr. de Epiſcop. iud.* Fit porrò probatio vel Tabulis vel Teſtibus, *l.vn. de his qui ven. at at.* Hinc fides Teſtium & Inſtrumentorum, *Rubr. h. tit. l. 3. ſupr. de fiſci debitor. l. 2. ad leg. Corn. de falſo*: vel teſtibus documentis, ſignis, *l. 3. ſupr. de abolitionib.*

2. TESTES. De his præter *leges huius tituli*, ſunt prætereà *lex vn. ſup. ne in ſua cauſa: lex 1. ſup. de raptu virgin. l.4. inf. de Apoſtatis: l.vlt. ſupr. de accuſat. l.vlt. ſupr. de abolition. l. 3. ne præter crim. maieſt. l.vn. de his qui ven. ætat. l. 1. de dilat. l. 1. de teſtam.* Dicuntur neceſſariæ perſonæ, *l.vlt. h.t.* à quibus fides notitiæ poſtulatur, *d.l.vlt.* quique ideò in iudiciis exhibebantur: vnde exhibitio teſtium, de qua *d.l.3. ne præter crim. maieſt.* vſus quoque horum in probandis morum ſuorum inſtitutis & probitate animi eorum qui veniam ætatis impetrare volunt, *d.l.vn. eo tit.* Eſſe non poſſunt teſtes, vlli in re ſuâ, *l.vn. ſupr. ne in ſua cauſa*: Qui ſanctam fidem prodiderunt & ſacrum Baptiſma profanarunt: *l. 11. hoc tit. & d. l.4. de Apoſtatis*: Liberti aduerſus patronos, *d.l.vlt. ſupr. de accuſat.* Fœminæ quoque à teſtimoniis prohibitæ, *d.l.1. de raptu virginum.* Epiſcopum ad teſtimonium dicendum flagitari, vel admitti non decebat: *l.8. hoc tit.* Venturis liis ad iudicium ſeu excitis ſumptus competentes dandi ſunt per accuſatorem, aut ab his per quos fuerint poſtulati, *l. vlt. h.t.* Priuſquam perhibeant teſtimonium, Iuriſiurandi religione arctandi ſunt: *leg. 10. hoc tit.* Teſtes iu cuſtodiam qnandoque coniiciebantur ad teſtimonium dicundum, *l.vlt. ſupr. de abolitionib.* Quæſtioni etiam ſubiiciebantur, *d. l. 10. hoc tit.* nonnullis exceptis, veluti presbyteris, *d.l.10.* Vnius teſtimonium Iudex nunquam admittere debet, *l. 3. hoc tit.* Honeſtioribus denique fides potius habenda: *d.l.3.* De Teſtamentariis tandem teſtibus, numeroque in teſtamento requiſito, vid. *l. 1. 3. ſupr. de teſtamentis.*

3. INSTRVMENTA, *Rubr. h. tit. & l. 1. ſupr. de dilationib.* dicuntur & ſcripturæ, *l. 2. & 4. hoc tit. & l 9. de infirm. his q. ſub Tyrann.* γράμματα, *l.5. hoc tit.* Varias ſpecies inſtrumentorum vel ſcripturarum cumulatas habes in *Indice, in v. ſcriptura.* Habent ea vim magnam, *d.l.5.* vnde fides inſtrumentorum, *Rubr. h.t. & l.7. ſupr. de pactis.* Scripturis fides rerum aut ratio probatur aut debita: *l.9. de infirmand. his quæ ſub Tyr.* Sub Tyrannis quoque factæ valent: *d.l.9.* Ad inſtrumenta vel teſtes proferendos dilationes datæ, *l.1. de dilationib.* Prolator ſcripturæ, eam affirmare debet, ideſt, fidem eius probare, *l.vn ſi certum pet. de chirogr.* Priuata teſtatio fidem non facit, *l.2. de denunciat.* diuerſæ & fidem ſibi inuicem derogantes, ab altera parte prolatæ, nihil firmitatis habent, *l. 2. hoc tit.* ſi ſuſpectæ, falſæ, aut nefariæ ſcripturæ produci dicantur, cui probatio incumbat, *quatuor huius tit. legibus* definitur: putâ *l.4.5.6.7. & l. 2. ſupr. de teſtam. l. 2. ſupr. de falſo.*

4. De PRÆSVMPTONIBVS, v. *l.8. ſupr. de adulter.* De ARGVMENTIS, v. *l.1. ſupr. quorum appell.* de SIGNIS, v. *d.l.3. ſupr. de abolitionib.*

§ Posses

¶ Possessori *quandoque iuris ſui probationem incumbere.*

1.* Imp. Contantinus A. Aurelio Helladio.''

Ets i *Veteris Iuris definitio*'' & *retrò Principum Reſcribta*, in iudicio petitori eius rei quam petit, neceſſitatem probationis dederunt'', tamen nos, æquitate'' & iuſtitiâ moti, iubemus, Vt ſi quando talis'' emerſerit cauſa, in primordio, iuxta *Regulam Iuris*, petitor debeat probare, *Vnde res ad ipſum pertineat*: ſed ſi deficiat pars'' eius in probationibus, tunc demùm poſſeſſori neceſſitas inponitur probandi'', *Vnde poſſideat*, vel *Quo iure teneat*: vt ſic veritas examinetur. Dat. Naiſſo xv. Kalendas Octobr. Paulino & Iuliano Coss. [325.]

NOTÆ.

* Abeſt, hæc *lex* à *Cod. Iuſtin.* De ratione mox viderimus.

'' *Helladio* huic hoc ipſo Anno inſcribitur *lex 5. Cod. de poſtulando*: quæ eſt de pacto de Quota litis, deque Aduocato ob id aduocatione interdicendo. Vnde, Rectorem prouinciæ fuiſſe colligo: v. *Proſopogr.*

'' *Veteris iuris definitio* eſt, Regula iuris, vt mox vocatur: v. Cuiac. 7. *obſ.* 26. Morem iudiciorum vocat *lex 2. Cod. de probat.* Diceremus hodie, *ſtylum*.

'' Id eſt, impoſuerunt, iniunxerunt.

'' *Æquitatis & Iuſtitia* vocabula eodem ſenſu & vt ſynonyma coniunguntur hic, & ſæpè aliàs: veluti *l. 5. ſupr. de metatis*: *l. 15. ſup. de accuſat.* in *l. placuit, Cod. de iudiciis*: & in veteri *Gloſſ.* vbi *δικαιοσύνη*, *Æquitas & Iuſtitia* explicatur: & apud Tullium in *Topicis ſub fin.* Idemque eodem ſenſu vſurpat *lib. 1. de Legibus*, & *Philipp. 9.*

'' Qualis hæc cauſa? mox dicam.

'' μὴ ἐπ' αὐτῷ, id eſt, à parte eius probationes deficiant.

'' Prodendi, edicendi.

COMMENTARIVS

Vtram probatio incumbat in Realibus actionibus Reique vindicatione, petitori an *poſſeſſori*: ad hunc inquam locum, & quæſtionem pertinet hæc Conſtantini M. conſtitutio, data A.D. 325. eaque admodum ſingularis. Nam cùm (quod ipſe profitetur) *Veteris* hæc *iuris definitio* ſit, id eſt, *Regula iuris*, (quomodo & mox vocat) retroque Principum reſcriptis firmata, conteſtatiſſima, conclamatiſſima: cuius infinita ſunt teſtimonia, in quibus eſt & *lex cogi* 12. *infr. hoc tit.* (quæ eſt *Cod. Iuſtin. lex* 11. *Cod. de petit. hered.*) *lex, qui accuſare, Cod. de edendo*: *l. ſi in rem* 6. *ff. de rei vind. l. ſine poſſideris, l. actor, qui adſeuerat, Cod. de probat. l. 2. l. ab ea parte, l. quinquaginta*, 12. *ff. de probat. l. in exceptionib. ff. de probat.* §. 1. *Inſtit. de actionib.* §. *retinenda, Inſt. de Interdictis*: petitorem ſcil. ſeu actorem probare debere, vnde res ad ipſum pertineat, id eſt, edicere & edocere de iure ſuo, titulumque iuris, & dominij quod vindicat, probare oportere; ſic vt actore non probante reum & poſſeſſorem abſolui oporteat, etſi nihil ipſe præſtet: Contra poſſeſſorem cum quo agitur, edicere non teneri, *Vnde poſſideat*, vel *quo iure teneat*: denique munus non poſſeſſoris ſed petitoris eſſe implere dominij probationem: Attamen Conſtantinus M. *hac l.* ab antiqua illâ iuris regula in partem recedit: Nempe enim in caſu quodam id definit, in primordio quidem cauſæ petitori probationem incumbere: Sed eo deficiente in probatione, poſſeſſorem, originem & titulum poſſeſſionis ſuæ probare oportere: Quod quidem etiam ab *æquitate & iuſtitia* commendat. Pariter vt Alexander Imp. in caſu quodam ſpeciali in *l. ciuile* 5. *Cod. de furtis*: ait, Ciuile *eſſe poſſeſſorem rei exhibere venditorem, volentem euitare alienam bono viro ſuſpicionem.* Cùm contrà pro Regula iuris dicatur in *d. l. quingenta* 12. *ff. de probationibus*: Æquius *videri vt petitor probet quod intendit.* Et Tribonianus in *d. l. cogi* 11. *Cod. de petit. hæredit.* (quæ alioquin deſumpta eſt ex *l. cogi* 12. *infr. hoc tit.* Incivile *eſſe cogi poſſeſſorem ab eo qui expetit titulum ſuæ poſſeſſionis dicere.*) Verùm, caſus quidam ſingulares ſunt, quibus hæc Regula quæ prima fronte (vt dicitur *d. l.* 12.) obtinere debere videretur, vitium patitur. Neque enim vnquam placuit eorum ſententia, qui hanc *legem* generalem eſſe putant, atque adeo velut iniquam & abſurdam, *dicta lege cogi* 12. abrogatam produnt, ceù veteri Iuri contrariam quod magis placuerit Iuſtiniano: Non eſt inquam hæc *lex* generalis, neque veteris iuris abrogatoria, quod hæc eius verba oſtendunt: *Si quando* Talis *emerſerit cauſa*: Verùm caſum ſingularem tantum aliquem indicat in quo vitiatur hæc Regula, intacto veteri iure, ſeu Regula Iuris: qui quidem caſus continebatur in integra Conſtantini M. conſtitutione, vnde hæc *huius l.* ſtrictura ſeu ſententia deſumpta eſt: vt oſtendit vox Talis, ad integram conſtitutionem relatiua. Quod inter næuos *huius Codicis* Conditorum ponendum eſt. Eáque etiam vera cauſa fuit Triboniano *huius l.* abdicandæ. Videndum igitur quænam Talis cauſa, quis Talis caſus dari poſſit, vbi *deficiente* in probatione intentionis ſuæ Actore, probatio à Reo ſeu poſſeſſore deſideratur. Hùc verò non pertinent caſus illi, quibus probatio à Reo ſeu poſſeſſore deſideratur. Hùc verò non pertinent caſus illi, quibus ad probationis actoris excluſionem, id eſt, cum actor intentionem ſuam concludenter probauit, nempe dominium quod petit ad ſe pertinere, vel rem à ſe creditam, poſſeſſor ius ſuum, ſeu iuſtam poſſeſſionem, vel debitum ſolutum, denique exceptionem ſuam probare cogitur: quò ſanè pertinent *d. lex, Quinquaginta* 12. *ff. de probat. lex* 1. *& lex, ſiue poſſidetis* 16. *Cod. de probat. lex, emptor* 9. *C. de præſcript. longi temp. lex ſi quidem* 9. *Cod. de exceptionib.* Quos alioquin caſus Doctores notant, ac nominatim qui de *Poſſeſſione* ſcripſerunt, & de *Probationibus*: ſunt enim hi caſus omnes ab *huius legis* ſpecie alieni; imò

imò contrarij: Talis enim hic caſus quærendus eſt, vbi pars aduerſa ſeu Actor in intentionis ſuæ probatione defecit: *Si deficiat*, inquit, *pars eius in probationibus, tunc demum poſſeſſori neceſſitas imponatur probandi*: Pars eius, μερ© αὐτῶ, ideſt, ipſe petitor: ſic & *infr. leg. cogi* 12. Incerpies, *à petitoris partibus requiratur*. Et certè Talis caſus continetur in *d.l.ciuile* 5. *Cod. de furt.* Finge: Rem aliquam poſſides, quam ego meam eſſe iudicio rei vindicationis contendo, quaſi furto, aliòve quo iniuſto titulo mihi ereptam, veluti per potentatum vel impreſſionem, vel ſcelerata depoſitione: In *primordio litis* probationes præſtare enitor, verùm in his deficio: & ſic cauſa cadere me neceſſe eſt, ſecundum veterem iuris definitionem ſeu Regulam. Et hoc tamen caſu, non ideò Iudicis officium ceſſare debet: imò, quidni iuſtum, æquum ſit, Iudicem à poſſeſſore titulum ſuæ poſſeſſionis exigere: *vt ſic* inquit Conſtantinus, *veritas examinetur*. Quare Talelæi diſtinctio *lib.*60. *Baſil. tit.* 6. ad ea verba, *furem edicere*, non improba eſt: *ſi ſit*, inquit, quæſtio de *nudo dominio, non cogitur poſſeſſor dicere, vnde poſſideat: ſed ſi ſit quæſtio de furto, conuentum actione furti dicere oportere, vnde poſſideat.* Alioquin Doctores ita diſtinguunt: ad fundandam, informandam actionem ſeu intentionem Actoris, à Reo probationes titulumque poſſeſſionis non requiri, ipſum enim Actorem in primordio probare debere: at enim deficiente Actore in probatione, & ſic victo eo, Reum non in vtilitatem Actoris, verùm in ſui ipſius vtilitatem, & ad euitandam ſuſpicionem alienam à bono viro, inſtruendámque Iudicis religionem, probare titulum poſſeſſionis ſuæ debere: Non igitur *in primordio litis*, vt *hac lex* ait, id reus facere cogitur: ſeu non *edicere*, vt loquitur *d.lex*, *cogi* 12. ad fundandam ſcil. intentionem Actoris; verùm, poſt exitum litis, ſeu poſt, dicere cogi. Verùm Talelæi diſtinctio & conciliatio magis placet. Fingi poſſit nominatim argumento aliquo *Legis* 5. *Cod. de poſtulando*, (quæ eidem Helladio hoc ipſo Anno inſcripta eſt,) caſus hic: Rem aliquam poſſides tu Aduocatus: ego meam eſſe contendo, quia eam à me acceperis iniuſto titulo, ex pacto videlicet de quota litis. In primordio equidem litis dominij probationem implere cogor; ſed quid fiet ſi in probatione deficiam? ſane, ad eluendam adhuc ſuſpicionem Viro bono alienam, & ſic vt *veritas examinetur*, quidni æquum, iuſtum ſit, te titulum poſſeſſionis tuæ edicere? Quare & *hac lex* argumentum fuerit Conſtantinianei animi, ex æquitate quadam à Regulis Iuris recedentis, ad tuendam viri boni exiſtimationem, eluendámque malæ fidei ſuſpicionem. Denique ita omnibus expenſis rem concilio: ſi *nudè & ſimpliciter* ψιλῶς καὶ δεσποτείας, vt Talelæus loquitur, Actor dominium rei vindicet, rei vindicatione agat, eo in probatione deficiente poſſeſſor nihil præſtare cogitur, verùm ſi *cauſam & cauſationem* aliquam addat, quæque iam Reum perſtringit, veluti rem ſuam eſſe, quia poſſeſſor eam iniuſto titulo poſſideat, ſibi ereptam, ſanè hoc caſu poſſeſſor eâ quam ſæpè dixi ratione probare debet, *Vnde poſſideat, quo iure teneat*, *vt ſic veritas examinetur*: Vt proinde iam in praxi *huic legi*, etſi à Triboniano abdicatæ, locus hodie adhuc omnino eſſe poſſit, non equidem promiſcuè, verùm in iis quos dixi, certiſque aliis ſimilibus ſeu TALIBVS caſibus ſingularibus.

¶ *De* DIVERSIS *inter ſe ſcripturis ab eadem parte prolatis.*

11. * Idem" A. & Cæſ." ad Seuerum Com. Hiſpaniarum."

SCRIPTVRÆ diuerſæ, &" fidem ſibi inuicem derogantes, ab alterâ" parte prolatæ, nihil firmitatis habere potuerunt." Dat. IV." Non. Maij, Conſtp. Dalmatio & Zenofilo Coss. [333.]

INTERPRETATIO. *Si quis multiplici ſcriptura contractum ſuum munire cupiens, de vna re venditionem, & donationem proferat, vel quæcunque alia documenta, omnia reſcindantur: quia impugnantes ſe chartulas lex hæc vetat admitti.*

NOTÆ.

* *L. Scriptura diuerſa* 24. *C. de fide inſtrumentorum.* Iungenda autem *huic* eſt *lex* 5. *ſupr. de donationib.*

" In Cod. Iuſt. *Idem AA & CC.* ideſt. Diocletianus & Maximianus &c. malè: hinc igitur reſtituenda ibi Inſcriptio.

" *Seuerus* Comes Hiſpaniarum ſub Conſtantino M. v. *Proſopogr.*

" An &, pro *ſeu*? quâ cauſa vocula, &, omiſſa fuerit in *Cod. Iuſtin.* & continuè iſta legantur, *Scriptura diuerſa Fidem ſibi inuicem derogantes*: ſic diuerſæ profeſſiones, *l.* 13. *π. de probat.*

" *Ab vna eadémque parte*: ita *Cod. Iuſt.* de quo mox. *Alterâ*, pro alterutrâ.

" *Poterunt*. Cod. Iuſt. vt ita ab hypotheſi ad theſim iſtud reduceretur.

" 4. *Kal. Maij Viminacij CC. Conſ.* ita *Cod. Iuſt.* malè: hinc igitur reſtituenda eius ſubſcriptio.

COMMENTARIVS.

DE CONTRARIORVM inter ſe INSTRVMENTORVM fide, eſt hæc *lex* Conſtantini M. CONTRARIÆ ſcripturæ, ἀσύμφωνα γράμματα, ἃ πρὸς ἑαυτὰ μάχεται, ſeu contraria inſtrumenta fronte aduerſa inter ſe pugnantia, à litigatoribus in eodem iudicio prolata, hoc faciunt, vt neutra fidem vllam faciant, & neutri ſcripturæ credatur: denique vt neutra ſe litigatores tueri poſſint.

¶ Hæc huiuſce Conſtantinianeæ conſtitutionis (quæ eſt *Cod. Iuſt.* lex, *ſcriptura* 24. *de fide inſtrum.*) ad Seuerum Com. Hiſpaniarum emiſſæ breuis ſententia eſt: cui iungenda eſt *lex* 5. *ſupr. de donat.* (quæ eſt *lex* 27. *C. eod. tit.*) Cuius etiam ope hæc ad ſuam ſpeciem nunc porro referenda eſt: Huic verò *legi* omnino conuenit, quod Iulius Ep. Rom. paulò poſt *hanc leg.* in *epiſt. quadam ad Euſebianos*, ſcribit apud Athanaſium, *apol.* 2. *p.* 580. de literis aduerſus Athanaſium contrariis, & fidem ſibi inuicem derogantibus, ab iiſdem & à diuerſis ſcriptis,

ab

ab Atianis producit *ἀσυμφώνων δ' ὄντων τῶν γραμμάτων ἰσοῤῥοπία πίςις περὶ τῶν λεγομένων ἐςίν.*

¶ Ait lea, *ſcriptura* diuerſæ, id eſt, inſtrumenta quæeunque æqualis fidei: vt proinde ceſſare debeat Doctorum ad *hanc leg.* tractatus, non tantùm de duobus inſtrumentis publicis agentium, ſed & de vnà priuata ſcripturà, & altero publico inſtrumenta contrariis productis, nam botum via æqualis fides eſſe poteſt: quin alterius aliqua ratione potior ſit.

¶ Ait lex, *diuerſa*, ideſt, ſcripturæ plures diſtinctæ, ſeparatæ; quarum fortè hæc modò à parte proferatur, modò illa: iuri videl. ſuo, & intentioni ſuæ fundandæ: de quo mox. Quare & hîc ceſſet Doctorum hactenus de diuerſis partibus & capitibus eiuſdem ſcripturæ ſeu inſtrumenti ſibi contrariis: vt & de diuerſis Exemplaribus eiuſdem inſtrumenti.

¶ Ait lea, *& fidem ſibi inuicem derogantes.* id eſt, in ſubſtantia ſiue tenore contrariantes, fronte aduerſa pugnantes, *ἃ μάχεται πρὸς ἑαυτὰ, ἀσύμφωνα.* impugnantes ſe, vt Interpres; v.g. Si venditum quid vna ſcriptura dicat, altera donatum; quam ſpeciẽ hîc ponit Interpres, & de quâ mox pleniùs; quæ directa repugnantia eſt: non minùs quàm ſi vno inſtrumento publico in eodem negotio idem abſolutus dicatur: in altero verò condemnatus: Fidem ſcil. ſibi hæc inuicem derogant.

¶ Ait lea, *ab alterâ parte* prolatæ ideſt, quomodo etiam eatulit Tribon. *ab vna eademque parte*: Quare ceſſet Doctorum tractatus, de diuerſis ſcripturis prolatis, altera ab Actore, altera à Reo, de quo *fine huius legis.* Rurſum ab *altera parte*, ideſt, ab *alterutra* parte, ideſt, ſiue ab Actore, ſiue à Reo. Quomodo & ſpecies in *h. l.* in donationis argumento, tam in Actore quàm in Reo poni poteſt: prout hic, aut ille, rei controuerſæ poſſeſſor eſt. Quare ex eâ ſollicitudine liberi ſint deinceps Doctores quærentes, vtrum hæc *lex* quoque in Reo diuerſas ſcripturas fidem ſibi inuicem derogantes proferente, locum habeat. Imò communis ſententia id negans iam deinceps concidat: Quam *hac lex* apertè diruit. Tum & ratio: quia hîc non de varietate allegationum ſeu exceptionum quæritur: verùm de fide ipſa inſtrumentorum, vbi par ratio eſt vtriuſque partis. Rurſum & eâdem ratione quærere deſinant Doctores, vtrum & Ruſtico producente duas ſcripturas ſibi contrarias, neutri inſtrumento fides habeatur. Quod rectè Salicetus affirmauit.

¶ Ait, lea, *prolata*: nempe vel ſimùl, vel ſubſidiarie & ſucceſſiuè: vt cùm vnâ via litigator ſuccedere non videt, aliâ tentat: & quidem vt ea ſpecie *huius legis* apparebit, non ſine ſuſpicione fraudandæ *legis.* Quare ceſſet Doctorum tractatus, de eo qui per errorem hoc fecit.

¶ Denique ait lex *nihil firmitatis habere*, ideſt, quod & *titulus hic* indicat, ſub quo hæc *lex* poſita eſt, nullam fidem facere, nullam habere vim in probando, ea neutrũ litigatorem ius deriuare poſſe, *ἰσορίαν πίςιν περὶ τῶν λεγομένων ἔχει*, vt Iulius Epiſc. Romanus inquit. Quare faceſſat hinc Interpretum tractatus de vi diſpoſitiuâ, cum hæc *lex* de vi probatiuâ perſpicuè ſit.

¶ Nunc itaque tandem genuinam *huius leg.* ſpeciem proponamus, quam Interpres hic & Accurſius adumbrarunt, verùm quam *huius legis*, verba ſic expenſa ſatis ingerunt, & præterea (quod hactenus neſcitur) *d. l. 5. ſupr. de donationib.* quæ cum hac coniungenda venit, ſuggerit. Priua tamen *ἐν παρόδῳ* monenda ſunt nonnulla; Donationes ſcilicet quæ actis inſinuatæ non fuiſſent, irritas ea Conſtantini Magni conſtitutione fuiſſe: Item Mancipationis & Traditionis neceſſitatem in donationibus requiſitam (exceptis liberis ac parentibus & coniunctis perſonis, de quo *ſuo tit. de donationib.*) Nunc finge caſum in Actore. Fundum à te peto, quaſi à patre tuo mihi donatum: atque in id ſcripturam donationis profero: Tu defectum Inſinuationis, vel Traditionis opponis: Hæc via deiectus, aliam ſcripturam profero, quâ non iam donatum mihi fundum, venditum probare intendo, vbi neque Inſinuatio, neque Traditio requiritur. Et Conſtantinus definit, neque hanc ſcripturam quidquam firmitatis habere, nullam fidem facere, nihil me iuuare: Non poteſt ſcilicet ea ſcriptura fidem facere, quæ enim alterâ iam antea à me prolatâ colliditur. In Reo caſus quoque rectè ita ponitur. Fundum quendam à me petis: Ego quaſi donatum & mancipatum mihi adſero, atque in id ſcriptura prolatâ me tueor. Tu velut non inſinuatâ donatione vindicare pergis: Ego aliâ ſcripturâ prolatâ venditum mihi vel auctori meo probare intendo? Nec quicquam & hoc me iuuabit. Hæc enim variatio non caret fraudis ſuſpicione. Alioquin cùm diuerſæ profeſſiones adferuntur, cui potiſſimùm ſtari oporteat: vid. *leg. rùm de ætate 13. ff. de probat.*

¶ Et hæc quidem ita rectè habent in vna eademque Parte plures ſcripturas ſibi contrarias producente. Quid ſi ab vtraque Parte? putet quis verba illa, *ab altera parte*, accipienda pro *ab vtraque Parte*: quomodo vox, *Altera*, ſæpè accipitur; de quo diximus *Animaduerſionum libro, cap. 16. pag. 79.* vbi dictis addenda *lex 6. ff. ad municipal.* & Eugraphij locus *in Andriam.* Verùm hîc non ita eſt; certè enim contrariis inter ſe ſcripturis productis ab vtraque Parte, iam videndum cuius potior fides eſſe poſſit? digniori certè fides habenda: de quo DD. ad *hanc legem*, vide & Fabrum *defin. 3.*

¶ IVRATOS *teſtes eſſe oportere.* 2. HONESTIORES *præferendos.* 3. Vnicum *teſtem nunquam admittendum.*

III. * Idem A. ad Iulianum Præſidem."

IVRISIVRANDI *religione teſtes, priùs quàm perhibeant teſtimonium*, iamdudùm *artari* præcipimus: *Et, vt honeſtioribus potiùs fides teſtibus habeatur.* Simili more" ſanximus, *Vt vnius teſtimonium nemo Iudicum in quacumque cauſa facilè" patiatur admitti.*

Digitized by Google

admitti. Et" nunc manifeſtè ſancimus, Vt vnius omninò teſtis reſponſio non audiatur, etiamſi" præclaræ Curiæ" honore præfulgeat. Dat. VIII. Kal. Sept. Naiſſo, Optato & Paulino Coſs. [334.]

INTERPRETATIO. *Teſtes priuſquam de cauſâ interrogentur, ſacramento debent conſtringi vt iurent*, Se nihil falſi eſſe dicturos. *Hoc etiam dicit, vt honeſtioribus magis quàm vilioribus teſtibus fides potius admittatur. Vnius autem teſtimonium, quamlibet ſplendida & idonea videatur eſſe perſona, nullatenus audiendum.*

NOTÆ.

* *L. iuriſiurandi 9. Cod. de teſtib. can. iuriſiurandi. 4. q. 3.*

" An idem cum eo cui inſcribitur Anno 318. *lex 23. infr. de decurionib.* Fortè hic *Ceionius Iulianus* cuius meminit Vopiſcus *in V. Firmi.* Nonnemo hic putabat hunc Præſidem *Tarraconenſem* fuiſſe.

† *H. Præcepimus*: & ita eſt in *Cod. Iuſt.* vt *infr.* mox, *ſimili more ſanximus.* At vbi hæc Conſtantini Magni conſtitutio?

" *Modo*, Cod. Iuſt.

Fiſcali, ita *Tilij*, & *Cuiacij* Editio, & *Quartaria*; de quo mox. At enim *Cod. Iuſt.* & poſtrema *Pariſienſis* Editio huius *Codicis*, habent *facile.*

" Meliùs, *At nunc*: quanquam illud etiam defendi poteſt.

" *Etiamſi Præſidiali refulgeat dignitate*: ita reſonat *cap. 47. extr. de teſtib.*

" Id eſt, etſi ſit Senator.

COMMENTARIVS

DE FIDE TESTIVM, & ad eam ſtabiliendam, tria, quæ anterioribus conſtitutionibus iam ſanxerat Conſtantinus Magnus *hâc leg.* iterum cauet: ita quidem, vt duo priora tantum repetat: Tertium vero, quod *h. l.* potiſſimum, abſciſiùs & diligentiùs quàm antea recauerat. Primum caput eſt de IVREIVRANDO teſtium, Iuratos nempe teſtes prius eſſe oportere, quam teſtimonium perhibeant. Ita quidem vt ex Conſtantini verbis hæc Tria clarè colligantur,

Primò, Conſtantinum, iuſiurandum iſtud teſtium præciſæ neceſſitatis feciſſe, ac proinde id à Iudice remitti noluiſſe.

Secundò, generaliter id & indefinitè ſemper à Conſtantino M. ita conſtitutum, etſi quoad poſtremum *huius legis* caput, ibi aliquando diſtinctionem adhibuerit.

Tertiò, ex Conſtantini verbis apparet, veram eſſe Cyni & Saliceti ſententiam qui dixerunt, teſtificationem non valere, ſi teſtis poſtea iurauit, id eſt, ſi recepto iam teſtimonio, teſti Iudex iuſiurandum iniungat: Ait enim diſertè Conſtantinus, PRIVSQVAM *perhibeant teſtimonium*: quibus ſanè verbis forma præſcribitur, quæ negligenda vel poſt habenda non eſt: non eâ tantum ratione quam in genere Accurſius reddit; quia aliter eſſet ordo præpoſterus, verùm quia ſi poſt teſtimonium dictum iuſiurandum à teſtibus exigeretur, facile iurarent vera eſſe quæ priùs dixerunt: ne mentiri videantur. Quàre terrore Numinis Diuini prius quàm teſtimonium dicunt, deuinctos teſtium animos oportet: & vt *hac lege*, dicitur, ARTARI. Quod Iuriſiurandi huius formulam attinet, Interpretatio *huic legi* ſubdita hanc continet, *ſe nihil falſi eſſe dicturos*: Quæ ſuſtineri poteſt, & reduci ad illam, *ſe omnem, ſeu meram & plenam veritatem dicturos*: nam vt veritatis eſt nil falſi comminiſci, ita falſum eſt, vera tacere: Aſconius 3. *Verr. Iurati Teſtes produci ſolent: non ſolum ne falſa dicant, verùm etiam ne quæ vera ſunt taceant.* Quæ Aſconij auctoritas magna eſt: Et ſanè *lex 10. infr. hoc titulo*, apertiſſimè docet, nihil intereſſe, dicantur teſtes falſa ſimulare ſeu fingere, an vera ſupprimere: vbi vide quæ dicam. Porrò cùm *hâc lege*, Conſtantinus Magnus, dicat, ſe præcepiſſe iuriſiurandi religione teſtes artari, quæri poteſt, nùm à Conſtantino Magno primùm id introductum fuerit, an verò id ita quoque antea obtinuerit, putà vt teſtes ſub iuriſiurandi religione teſtimonium deponerent? Certè iuratos olim teſtes produci ſolitos docet Cicero *non vno loco* (qui etiam illud docet teſtes in re quamlibet compertiſſimâ ſuſpenſè tamen *arbitrari ſe* dicere ſolitos) & Aſconius *duobus locis.* Id mirum, nullam in *Digeſtis*, imò nullam in *Codice* ante Conſtantinum Magnum huius rei memoriam extare. Tentari poſſit, Conſtantinum Magnum id primùm cauiſſe, vt Teſtes PRIVS quàm perhiberent teſtimonium, iuſiurandum præſtarent: de quo *paulò ante.* Et hæc quidem de primo *huius leg.* capite, de Iureiurando ſcilicet Teſtium.

Secundum caput eſt, de PONDERE & PRÆLATIONE teſtium & teſtimoniorum: idque ipſum non nunc primùm inductum, verùm ab ipſomet Conſtantino antea conſtitutum ſeu ſancitum, quod ipſemet hic profitetur: Nempe, vt *Honeſtioribus teſtibus fides potius habeatur.* Vbi *honeſtiorum* appellatione intelligi poſſunt ſignatè, Senatorij: argumento poſtremorum *huius leg.* verborum, *etiamſi præclaræ Curiæ honore præfulgeat*: Nempe etſi iniurati etiam Senatoris teſtimonium non valeat, de quo iam dictum: item etſi vnius quoque Senatoris teſtimonium audiri non debeat, de quo poſtremo capite *huius legis.* Attamen, vbi teſtium fides expendenda venit, & teſtes teſtibus committuntur, Senatoriis proculdubio potior fides habenda eſt: Et ſic hoc vnum *privilegium* Senatorij viri hac parte habuerint circa teſtimonij dictionem, qui in cæteris alioquin æquo cum aliis iure erant. Sed tamen *honeſtiorum* voce alij quoque hîc intelligi poſſunt, comparati videl. cum aliis teſtibus: Comparatè igitur ad alios vilioris conditionis. Non alio ſenſu, quàm quo anteriores ſiue Principes ſiue ICti, cùm in teſtium fide diligenter examinanda, Iudicum cognitioni ſuggerunt, vt dignitatem & conditionem perſonæ explorent, vtrum honeſta ſit perſona, cuius dignitatis, cuius æſtimationis; non alio quàm cum, Hadrianus ſcriberet, aliàs numerum teſtium, aliàs dignitatem & auctoritatem, aliàs veluti conſentientem famam confirmare rei qua de quæritur, fidem

fidem, *l. 3. ff. de teſtibus.* Nempe omnium ex æquo mens hæc fuit, pauciore partim quandoque teſtium numero ad fidem rei explorandam (prout magna dignitas & honeſtas teſtium eſſet) Iudices contentos eſſe poſſe; partim, vbi teſtes non congruerent, honeſtioribus potius fidem habendam, *l. ob carmen* 21. §. *vlt. ff. de teſtib.* nunquam tamen eo fine vt Vni honeſtiori fidem haberi vellent. Sicut nulla tanta religio teſti ineſſe poteſt; ita neque vllus tanta honeſtate aut dignitatis aut vitæ præfulgere, vt vni ei fides habeatur. Quare hoc quoque ſenſu accipiendum, quod Pollux *initio* ſeu *præfat. lib. 3.* ait, *ὥσπερ ἐν τῷ δίκαιε εἷς ἀξιόχρεως πολλῶν μαρτύρων ἀρκεῖ*: Nempe teſtem vnum ſpectatæ opinionis apud Iudicem plus momenti afferre quàm plures humiliores, vel dubiæ fidei.

Pro priore interpretatione faciat quoque quod & ita quoque honeſti & honeſtiores Senatores municipales Decuriones vocantur, *l. 3. §. penult. ff. de ſicariis: l. 38. §. qui vini, ff. de pœnis: §. item lex Iulia de adulter. Inſtit. de public. iudic.* Illud interim notandum, quod *huius legis*, ſeries & ſcopus oſtendit, Conſtantini ſanctionem quæ ſuper hoc præceſſerat, quoſdam eò traxiſſe, quaſi eâ indicaretur, vni honeſtiori teſti iurato fidem habendam: Quam conſequentiam profligat nunc Tertio capite Conſtantinus.

Tertium igitur & præcipuum *huius legis* caput, quoque ferme duo ſuperiora præſtruebantur, ſequitur, *vnius* videlicet teſtimonium omninò audiri non oportere: aduerſus quorundam opinionem, etſi duæ ſuperiores in teſte conditiones concurrerent, iuriſiurandi inquam, & honeſtatis. Quod quidam tamen opinati, occaſione anterioris cuiuſdam Conſtantini ſanctionis, quæ cauerat, vt *vnius teſtimonium nemo Iudicum in quacunque cauſa* FACILE *pateretur admitti.* Quod quidem non adeò abſciſè dictum putabant, vt non aliquando vnus teſtis admitti poſſet. Quare *nunc manifeſtè* ſancit Conſtantinus *vt vnius* OMNINÒ *teſtis reſponſio ſeu teſtimonium non audiatur*, ait, *Manifeſtè* id eſt, exertè, abſciſè, *ἀπροτύπως*, perpetuâ definitione: ſic vt Iudicum interpretationi vel hæſitationi locus eſſe non poſſit. Ait Conſtantinus *omninò.* Nempe hîc opponuntur, *Non facilè* & *omninò non.* Illâ formula fermè indicatur etſi quid non promiſcuè; atenim aliquando Iudicis arbitrio admittendum, puta vnius teſtimonium ex magnâ cauſa & graui, ob dignitatem fortè alicuius, quod *fine legis*, indicatur: Atenim hæc formola, *Omninò non*, peremptoria eſt, omnéſque caſus & perſonas excludit: *Facilè* eſt temerè, promiſcuè: *l. 4. ſupr. de Agentibus in rebus*: non facilè eſt aliquando ſeu rarò *hac lege, & leg. etſi non facilè, ff. de Rei Iud. leg. penultim. ff. de in integr. reſtitution.*

Vnde de errore patet eorum qui pugnantia fermè hoc loco Conſtantinum ſcribere exiſtimarunt. (Quæ tamen ſibi optimè conueniunt, cùm Conſtantinus apertè profiteatur, ſe ab eo iure NVNC recedere, quod antea ſanxerat.) Vnde Accurſius exiſtimauit, verba illa *ſ. non facilè* vel addita fuiſſe propter Tabellionem, cui ſoli quandoque credatur, vel verba illa ita interpretanda, quaſi Conſtantinus dixiſſet, ſtultum forè Iudicem, ſi pateretur vnius teſtimonium admitti: *Nemo facilè* ſcilicet, pro, *non omninò*: Quæ omnia ſuauia ſunt: Conſtantinus enim *hâc lege*, anteriorem ſuam Conſtitutionem hîc memorat, ſimùl & abrogat, vel ſaltem explicat.

Secundò, hinc liquet, rectè hîc ſtare vocem, FACILE, quomodo & ea habetur *Codic. Iuſtinian.* & *can. Iuriſiurandi, 4. quæſt. 3.* Error enim eſt *Tiliana, Cuiaciana, & Quartaria Editionis*, vbi pro *facilè*, editum *fiſcali*, quaſi Conſtantinus dixerit, vnius teſtimonium in cauſa fiſcali non eſſe admittendum. Quam lectionem non *ſuperiora* tantùm, non *Codex Iuſtinianus* tantùm, & accurata *Pariſienſium* editio eierant, vbi habetur, *facilè*; verùm ſequentia inſuper reuincunt. Primùm inſcriptio *legis*, iunctis illis, *Nemo Iudicum*: Ecquid enim Præſidibus commune cum cauſa fiſcali? Secundò, verba illa, *In quacunque cauſa*, ideſt, etiam in maieſtatis crimine, & aliis atrociſſimis, de quo dixi ad *leg. vn. ſupr. ad L. Iul. Maieſtat.*

Tertiò, inanis eſt Interpretatio, quam illi lectioni ſufflaminandæ adferunt, quaſi videlicet Conſtantini mens ſit, in aliis productum vnum teſtem examinandum, in cauſa fiſcali nullo modo audiendum. Nam vt illud refutant generalia *huius legis* verba, *Vt vnius omnino teſtis reſponſio non audiatur, Item in quacunque cauſa*, ita quem illi fiſci fauorem vrgent, ego contra vrgeam; nempe eum exigere potius, vt vnus teſtis in cauſa fiſcali admittatur; niſi putemus aut ſupponamus, fiſcum ſemper Rei partes ſuſtinuiſſe, nunquam Actoris.

Poſtremò, ait Conſtantinus, *non audiatur.* Nempe Conſtantinus Magnus non tantum vni teſti fidem non adhiberi vult, ſed ne à principio quidem eius teſtimonium audiri. Quare hoc ipſo iugulatur eorum ſententia, qui vnum teſtem ſemiplenam probationem facere cenſent, & indicium ad torturam ſufficiens. Simile verò eſt quod de Libertis & Seruis in dominos & Patronos ne audiendis quidem ſimiliter cantum eſt.

Sequitur Ampliatio, vel potius huius peremptorij capitis & interdicti de vno teſte non audiendo, ſpecialior expreſſio: *Etiamſi*, inquit, *præclara Curia honore præfulgeat*, id eſt, etſi Senator ſit: quomodo etiam rectè Græci Baſilica Harmenopulus & Synopſis Baſil. interpretati, *κἂν συγκλητικὸς ᾖ.* Interpres *huius leg. quamlibet ſplendida & idonea videatur eſſe perſona*: vbi Senatus elogium obſerua: cui ſimilia vide *ſupr. paratitlo de Senatorib. & glebali collat.* & apud Symmachum: *qui partem meliorem humani generis* vocat *lib. 1. epiſt. 46.* Omitto alia. Suauis verò eſt Accurſius qui *Silentiarium* hîc intellexit, *præclaram* ſcilicet *Curiam*, pro *Aula* vel *Comitatu* Principis proculdubio accipiens: cùm tamen *præclara Curia* hîc ſit *Senatus.* Ergo quod hîc definitur, illi ſimile eſt, quod olim dictum; *Vni teſti, neque Catoni, creditum*: *ἑνὶ μαρτυροῦντι πιστεύειν οὐδὲ Κάτωνι, καλῶς ἔχει*, vt habetur apud Plutarchum. Et tamen ſub Conſtantini Magni, nomine proponitur *lex 1. infrà, de Epiſcopali iudicio*; quâ definitur, *Teſtimonium etiam ab vno licèt, Epiſcopo perhibitum, omnes Iudices indubitanter accipere oportere, nec alium audiri; cùm teſtimonium Epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum.* additis his: *Illud eſt enim veritatis authoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis inlibatæ protulerit.* Idque ita relatum *Capitular. lib. 6. c. 281.* & à Gratiano, *c. omnes, 11. quæſt. 1.* Verum vt de tota

leg. illa, *ad eam* dixi; ita & hoc ſuſpectum eſt. Nam & id contrarium eſt peremptoriis *huius leg.* verbis, quæ ſub extremis Conſtantini annis ab eo lata eſt, & Dei verbo: quod Conſtantinus M. vt aliàs, ita & hîc ſe ſecutus eſt; *Deuteronom.* 19. v. 15. Ergo hâc parte neque Epiſcopi *veteriorem* aliquod habuêre, quib. aliàs circa teſtimonij dictionem priuilegia nonnulla competiêre; de quo ad *l.* 8. *infrà*, & ad *leg.* 1. *ſupr. de Religione.*

§ Tandem, haud adeò inanis coniectura putet quis, hanc Conſtantini M. *legem* pertinere ad iudicium quod hoc tempore agitatum non ſemel ſuper imputatis Athanaſio criminibus; vbi teſtes varij producti. Verum id non aſſero: præſertim cùm videam hîc agi de *Senatoris* alicuius teſtimonio: Neque conſtare poſſit, cuiuſnam prouinciæ Præſes fuerit *Iulianus* cui hæc *lex* inſcribitur.

IV. * Impp. CONSTANTIVS & Conſtans AA. Aurelio Mimenio.

QVOTIENS ſcriptura aliqua profertur, eáque ab eo aduerſus quem facere videtur, ſuſpecta dicitur, non ſolùm is qui de eâ dubitat, *Falsò conſcriptam* cogatur oſtendere, verùm etiam qui eâdem vtitur, *Veritate ſubnixam* probare cogatur. Dat. VI. Kal. Septembr. Conſtantinop. Conſtantio IV. & Conſtante III. AA. Coſs. [346.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Codice Iuſt.* Vbi tamen extat in eandem ſententiam *lex penult. C. de probat* quæ eadem eſt cum *l.* 7. *infr. hoc tit.*

COMMENTARIVS.

FALSI SVSPECTAM ſcripturam ſeu inſtrumentum qui in iudicio profert, id eſt, Qui eam ſcripturam profert, quam aduerſus ſe prolatam aduerſarius ſuſpectam falſi reddit, non minus probatione oneratur quam aduerſarius ipſe, vt *hac lege*, ita & *l.* 5. *proxima*, & *l.* 2. *ſupr. ad leg. Corneliam de falſis*: & *l.* 2. *ſupr. de Teſtamentis*, & *lege penult. Cod. de probat.* Denique non tota probationis neceſſitas hâc parte accuſatori incumbit: ſed & ipſi reo ſcripturam producenti. Imò & in *ſpecie d. l.* 2. *ſupr. de teſtam.* voluit Theodoſij M. primitus ei probationem incumbere qui ſcripturam obtulerit. Sanè & in aliis publicis quibuſdam criminibus Iudex non minus accuſatorem ad docenda, quæ detulit, quam reum ad purganda quæ negat, vrgere debet: *l.* 2. *infr. de abolitionib.* ſeu *lege vltim. Cod. Iuſt. eod. tit.* Hæc quidem ita tot *illis legibus*. Atenim contrarium omnino placuit Valentiniano, *l.* 6. *infr. hoc tit.* vbi de ratione viderimus. Quandoquidem elegans ibi ratiocinatio extat.

V. * PARS Actorum habitorum apud Imperatorem IVLIANVM Auguſtum Mamertino & Neuitta Coſs. x. Kal. April. Conſtantinop. in Conſiſtorio; adſtante" Iouio Viro clariſſimo, Quæſtore; Anatolio, Magiſtro Officiorum; Felice, Com. S. L. &c. Imperat. Iulianus A. dixit. *Τηνικαῦτα γράμματα μεγάλην ἰσχὺν ἔχει, ὅταν περὶ αὐτῶν τῶν γραμμάτων μὴ ἀμφισβήτησις ἐξάλλων ὤφειλε βεβαιοῦσθαι.*

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" De hac ſententia mox plenè.

COMMENTARIVS.

DE FIDE INSTRVMENTORVM eſt hæc Iuliani Imp. conſtitutio: Quæ ob Græca eius verba inemendata obſcura videri poſſit: Quare ante omnia emendatio eius præſtanda nobis eſt. Igitur verba eius extrema ita conſtituo *ἄφειλε βεβαιοῦσθαι*, *i. contigit firmari.* Nam quod pro *τηνικαῦτα* ibi quidam ſubſtituit *τὰ ἴκανα*, id admittendum non eſt: vt nec quod *fine legis* ſubſtituit, *ἄφειλε λαβεῖν.* Senſus enim huius loci hic eſt *τηνικαῦτα*, ideſt, *Tunc* Inſtrumenta magnam vim habere, ſi de his inſtrumentis non dubitationem aliquam aliunde contingat iuuari, firmari, ideſt niſi eorum fides aliunde ἐξ ἄλλων vacillet & ſuſpecta ſit. *Aliunde*, ideſt, ex aliis tabulis, inſtrumentis, & ſcripturis: *ἄφειλε* pro contingit: *ἀμφισβήτησις βεβαιοῦσθαι*, dubitatio oriri, firmari. Non eſt igitur (quod quidam opinantur) *huius legis*, hic ſenſus, dubiam ſeu ſuſpectam ſcripturam in Iudicio prolatam aliis probationibus iuuari oportere & *ἀμφισβήτησιν* eius tollendam, aliarum ſcripturarum collatione de quo ſanè eſt *lex* 2. *ſupr. ad leg. Corn. de falſo*, vbi dixi. Denique eſt hæc *lex* de Diuerſis ſcripturis fidem ſibi inuicem derogantibus, de quibus fuit quoque *lex* 2. *ſupr.* Atque hactenus de ipſa *leg.* ſententia.

§ Eſt vero ea ſingularis admodum, non vno nomine.

nomine. Primò quidem, quòd ea dicitur eſſe *Pars Actorum habitorum apud Imperatorem Iulianum in Conſiſtorio*: vbi ſcil. Iulianus hanc *huius l.* ſententiam dixit de quodam negotio cognoſcens. Et hæc ſcil. conſtitutio, de numero Cognitionalium, id eſt quam Iulianus expreſſit, pronũciauit, de quodam negotio ſuo in cõſiſtorio, in medio Conſiſtorianorũ ſuorum cognoſcens, & cum Cõſilio collocutus, vt dicitur *l. 6. C. de vſucap. pro empt.* Id enim ſibi volunt illa. Cuiuſmodi ſimiles inſcriptiones vel præfationes, denique Cognitionales huiuſmodi conſtitutiones ſeu ſẽtentiæ Imperatorũ occurrunt *hoc codice* quatuor aliæ: putà *l. 8. inf. hoc ipſo titulo*: *l. 3. ſup. de off. Iudicum omnium*: *l. 2. (ſeu l. 6. Cod. Iuſt.) ſup. qui bonis ex l. Iulia cedere*: *l. 1. ſup. de his qui adminiſtrantib.* Et duæ aliæ prætereà *Cod. Iuſt.* putà *l. 2. Cod. de excuſat. mun. l. 12. Cod. de pœnis*: Hæ ſcil. *leges* ſunt partes Actorum ſeu rerum geſtarum, dictarum, in Conſiſtorio Principis, eo ipſo cognoſcente in medio Conſiſtorianorum. Quomodo & cæteroquin *Acta* ſunt commentaria ὑπομνήματα rerum geſtarum, quæ rei geſtæ fidem faciunt. *Conſiſtorium* verò *θεῖον συνέδριον*, locus vbi cum Conſilio ſuo colloquitur Princeps, de quo alibi plenè: vbicunque id ſit, etiam in theatro, vt fortè in ſp. *d. l. 12. Cod. de pœnis*: vbi cùm Imperator in Conſiſtorio dixiſſet, *Decurionum filios beſtiis non debere ſubiici*, à populo exclamatum dicitur, id eſt populus proclamaſſe, vt quidam de quo agebatur, beſtiis ſubiiceretur: ſed Principem iterum dixiſſe, *vanas populi voces non eſſe audiendas* &c. Haud aliter atque *Ius* dicitur locus, vbi Magiſtratus iuris dicendi gratiâ conſiſtit, vel ſi domi, vel ſi in itinere hoc agat: *l. 11. ff. de iuſtitia & iure*: *l. 4. in f. ff. de interrog. in iure fac.* Itaque error eſt eorum, qui in *d. l. 12.* Imperatorem pro Tribunali id decreuiſſe aiunt. Haud abſimilis quoque eſt *lex 2. ſup. de veteranis*, quæ & ipſa Actorum in Principiis pars eſt, & vbi Conſtantinus quoque conſtitutionem cognitione habitâ addit.

Secundò notetur Conſiſtorij Principis forma, quæ *hâc l.* indicatur: vbi notandæ ſunt Dignitates, quæ in Conſiſtorio Principis aderant, ſeu Conſiſtorianæ Dignitates: & verò tres hîc deſignantur, *Quæſtor, Magiſter officiorum, & Comes S. L.* proculdubio etiam aliæ proximæ his & ſimiles dignitates, quod voce *&c.* intelligimus: cuiuſmodi eſt *Comes R. P.* Nempe hæ dignitates Conſiſtorianæ erant, & hi propriè *Comites Conſiſtoriani* vocabantur, & participare Auguſti pectoris curas, *l. 3. ſup. de Metatis*, vbi dixi; vt & ad *l. 1. ſup. de Quæſtoribus, Magiſtris officiorum, Comit. S. L. & R. P.* De quibus Conſiſtorianis non vnus locus occurrit apud Marcellinum.

Tertiò notetur Ordo harum dignitatum: Quæſtor, Magiſter officiorum, & Comes S. L. de quo dixi, ad *eam l. 1.*

Quartò obſeruetur dici hos Conſiſtorianos adſtitiſſe Imperatori in Conſiſtorio: ADSTANTE, inquit, *Iouio* &c. Nempe Conſiſtoriani ſedente Imperatore aſtabant. Ac multò magis partes ipſæ & Aduocati. Quomodo *l. 2. Cod. de excuſat. munerum.* Pars actorum Diocletiani & Maximiani AA. & c. *Firmino & Apollinario & cæteris Principalibus Antiochenſium adſtantibus Sabinus dixit* &c. Et ſunt tamen exempla alia: vbi hæ ferme Dignitates, Conſiſtorianique adeò Principi adſedêre. Sic apud Vopiſcum in Aureliano, *Adſidentibus Memmio Fuſio Conſule ordinario, & Babio Macro Præfecto Prætorij.* Imò ipſimet Iuliano, cuius hæc *lex* eſt apud Amm. Marcellinum lib. 22. p. 238. *Mandauitque aſſidenti Præfecto, ne audiretur eorum negotium, antequam* &c. de Quæſtore etiam id teſtatur Procopius *lib. 1. Perſicor. & lib. 1. Gothicor.* vbi de Fideli Athalarici Quæſtore. Vide hîc nonnulla apud Valeſ. *in Amm. Marcell. p. 127.*

Quintò obſeruentur ſub Iuliano Iouius Quæſtor, Anatolius Magiſter Officiorum, Felix Comes S. L. de quibus plenè *in Proſopogr.* ex Am. Marcellino, Zoſimo, Scriptoribus Eccleſiaſticis, & in his, *Philoſtorgio*, ad quem iam *notauimus*.

Sextò obſeruetur ſententia à Iuliano Græcè dicta, ſeu conſtitutio Græca: Alioquin enim Imperatores cognitione ſusceptâ in Conſiſtorio ſententiam Græcè haud dixiſſe reperio: Adeò quidem, vt Partibus vel aduocatis quàmlibet Græcè interloquentibus, Imperator ſententiam Latinè diceret: quod oſtendit Conſtantini M. *lex 1. ſupr. de his quæ adminiſtr.* & (ſi vera eſt Cuiacij coniectura) Diocletiani *lex 2. Cod. de excuſat. munerum.* Illud igitur Iuliani Imp. vanitati adſcribendum fuerit, quem olim meritò *loquacem Talpam, & literionem Græculum* carpebant, teſte Amm. Marcellino *lib. 17.* Ab eodem Iuliani genio & ingenio ſunt Græcæ voces ſtudio ab eo conſtitutionibus ſuis inſertæ: veluti *l. 2. infr. de ponderatoribus. Ideoque placet, quem ſermo Græcus appellat, per ſingulas ciuitates conſtitui Zygoſtatem.* Et *l. 1. ſup. de domeſt. & protectorib. ad plerimos ſuos ac terminos redire*, vbi dixi. Et hæc de cognitionalibus ſẽtentiis. Aliàs enim Reſcripta Legeſque nonnunquam, vtrâque linguâ proponebantur, veluti à Theodoſio Iun. factum, *lege 4. ſupr. de his qui ad Eccleſ. conf.* Reique cauſam reddit Iuſtinianus *Nouella 66.* Græcè ſcilicet διὰ τὸ τῷ πλήθει κατάλληλον: Latinè verò, διὰ τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας. In publicis ſanè conuentibus Romanâ quoque linguâ perorauêre: quomodo Cõſtantinus M. in Concilio Nicæno, licet Græcè noſſet: ſic tamen, vt eſſet qui eadem ibi interpretaretur, vt ſcribit Auctor *vitæ Conſtantini, lib. 3. c. 13.* Marcianus certè Imp. in Concilio Chalcedonenſi Græcè quoque orauit. Et ſic paulatim in Oriente Romanæ linguæ maieſtas euiluit.

Poſtremò notetur mos annotandi in *Actis* Conſiſtorialibus Principum, eorumque legibus, & Interlocutionibus, nomina eorum qui præſentes fuerant & adſtitatant. Quomodo & in *Actis* cognitionis Carthaginenſis addita videmus.

VI. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Olybrium P. V.[l]

CVM res agatur[l] ex ſcripto, aut infirmari ſcripturam conuenit, aut probari: Infirmari autem quæ poteſt, niſi falſa doceatur? falſa porrò à quibus aliis demonſtranda eſt, quàm ab illis, qui negant ei eſſe credendum? Dat Prid. Id. Mart. Treu. Valentiniano NB. P. & Victore Coss. [369.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*
" *Olybrius* P.V.Romæ ſub Valentiniano Sen de quo in *Proſopog.* plenè: etiam ex Am Marcellino.
" In negotio videl.illo de quo ad me ſcripſiſti: alioquin retcribendum foret; *agitur.*

COMMENTARIVS.

DE FALSÆ ſcripturæ probatione eſt hæc Valentiniani Senioris conſtitutio. Quâ cauetur, vt ſi falſa ſcriptura dicatur quæ in Iudicio prolata fuit, quâque cauſa nititur, ſeu, vt *hâc l.* dicitur, *ex qua res agitur*, id eſt lis agitatur, is probatione oneretur, qui eam falſam eſſe dicit, alioquin credendum ei, quamdiu falſi non arguitur. Hæc inquam *huius l.* ſententia eſt, contraria *legi* 4. *ſup.* quâ cauetur, etiam eum qui ſcripturâ vtitur, veritate ſubnixam eam probare cogi: & *legi* 7. *prox. infr.* vt vulgò creditur.

¶ Suam porrò ſententiam vt adſtruat Valentinianus, & Enthymemate & Sotite quodam vtitur: Cuius hæc tandem vis eſt; pro ſcripturâ præſumi: quod & docet *lex cum precibus* 18. *Cod. de probat.* contra falſitatis allegationem: ideò allegantem probatione onerari, *dict. l.* 18. Denique tam diu veram ſcripturam credi, quamdiu falſa ab aduerſario non demonſtratur. Hæc Valentiniani ratiocinatio eſt.

VII. * Impp. Valens, GRATIANVS & Valentinianus AAA. ad Antoninum PF. P." poſt alia."

IVBEMVS omnes deinceps qui ſcribturas nefarias" comminiſcuntur, cum quid in Iudicio promiſerint", niſi ipſi adſtruxerint veritatem, vt ſuſpectæ" ſcributuræ & falſæ" reos eſſe detinendos." Dat. prid. Id. Ian. Treu." Valente VI." & Valentiniano II. AA. Coss. [378.]

INTERPRETATIO." *Quicumque ſcripturam in audientiam protulerit, veritatem eius probare iubeatur: quia hoc in omnibus cauſis ſtatutum eſt, Vt ſcripturam prolator adfirmet. Nam ſi is qui ſcripturam protulit, eius non adſtruxit veritatem, vt falſitatis reum eſſe retinendum.*

NOTÆ.

* *Lex penult. Cod. de probat.* & Iungenda *huic* eſt *lex vn ſup. victum ciuiliter agere & criminaliter poſſe.*
" *Antoninus* ſub Gratiano PP. *Italiæ* ſecl.vi docet hoc Anno, *lex* 22. *ſup. de pœnis*: vid. *Proſopogr.*
" Quæ etiam comminiſcuntur *d.l.vn.*
" *Suſpectæ* ita Trib. *d.l.pen.* viceuerſa *ſine leg. pro ſuſpecta*, repoſuit *nefaria.* De quo mox.
" *Promiſerint* in *C.Iuſt.* de quo mox.
" *Nefaria*, Cod. Iuſt.
" *Et quaſi falſarios eſſe* &c. ita *C.Iuſt d.l.pen.*
" De hac voce *detinendi*, mox dicam.
" In *C.Iuſt.* malè *Tiburtade.*
" Falſa; mox vt oſtendam.
" *V. & Valent. Iun.* ita *Cod Iuſt.* malè.

COMMENTARIVS.

NEFARIAS ſcripturas qui in indicio promittunt, ipſi earum veritatem adſtruere & niſi id fecerint, vt ſuſpectæ & falſæ ſcripturæ rei, puniri *hâc l.* à Gratiano iubentur A.D. 378.

¶ Hæc quidem breuis *huiuſce legis* eſt ſententia: Cui alioquin iungenda eſt *lex vnica, ſupr. victum ciuiliter agere & criminaliter poſſe*: Et ea tamen hanc ad diem non intelligitur, ac præſertim ob Triboniani facinus, ſeu interpolationem, qua factum, vt eodem ſpectare videatur quò *l.* 4. 5. 6. *ſupr.* Tota difficultas, imo totum arcanum verſatur in tribus his vocibus, *Nefarias, Comminiſcuntur & promiſerint.*

¶ *Nefaria* igitur *ſcriptura* hac *lege*, non ſunt, falſi ſuſpectæ, (quas tamen voces Tribonianus commiſcuit in interpolanda *h. l.*) Ecquis enim vnquam *nefarias*, ſcripturas pro falſis extulit? Verum *nefariæ* ſunt, nefandæ, ſceleſtæ; nefarias artes continentes, maleficij ſeu Magiæ crimine inuolutæ, & de Principis etiam forte ſalute conſultoriæ. Cuiuſmodi ſunt ſecretiores chartæ & commonitoria, quæ memorat Ammianus Marcellinus *libr.* 28. *p.* 385. itemque *Codices* noxiarum Artium *p.* 386. Neque abſimili ſenſu *nefaria licentia ſacrificiorum nocturnorum* dicitur, *l.* 5. *infr. de paganis.* Nempe hoc illud tempus eſt, quo Maleficij & Magiæ crimen, & Romæ quidem, etiam de Senatoribus quam plurimis, intentatum legimus: auidè arreptum ab iis, qui inimicos ſuos omni perditos opere vellent: ſummaque acerbitate exercitum quamdiù Valentinianus Gratiani, (*huius legis* Auctoris) pater, ad annum vſque 376. vixit. De quo plenè dictum eſt ad *l.* 1. *ſupr. de quaſtionibus.* Atenim vt Gratianus imperio poſt patrem potitus, procurrenti licentiæ huic, & acerbitati, modum illico adhibuit: quod teſtantur *l.* 13. *ſupr. de accuſationibus & l.* 4. a. *ſupr. ne præter crimen Maieſtatis & l.* 3. *ſupr. de quaſtionibus*: inter quas obſeruanda

ſeruanda ſummopere, *dict. l.* 1. *ne præter crimen Maieſtatis*: vbi in argumento *nefaria dilatio* dicitur & *nefariæ delationis iudicia*. Quin imò in eodem argumento in *dict. l.* 2. *ne præter crimen Maieſt.* harum ipſarum *ſcripturarum nefandarum* mentio fit. *Cùm ipſis*, inquit, *delationum libellis, cum omni ſcripturarum & meditati criminis apparatu, nefandarum accuſationum crementur Autores.* Neque etiam aliud ſenſiſſe videtur idem Gratianus *l. vlt. ſupr. de falſo*, illis verbis, *vel ſi quid prolatum aliud inſimulare conabitur.*

¶ Igitur cum inter cæteras artes conficiendis inimicis ſuis, temere delatores, accuſatores in iudiciis comminiſcerentur *nefarias* huiuſmodi ſcripturas, id eſt dicerent, ſcire ſe huiuſmodi ſcripturas, huiuſmodi commonitoria ſecreta mandata (vt vocantur etiam *l. vlt. ſupr. de accuſat.*) iactarent. Atque ea facile ſibi fore, depromere denique ea *promitterent*, Gratianus *huiuſce legis* Auctor, huiuſcemodi promiſſionibus in iudicio factis, *hâc l.* occurſum voluit: vti ſcirent, neque huiuſmodi commenta, huiuſmodi iactationes, promiſſiones, impunè ſibi ceſſuras: Quin imò impoſitam ſibi probandi neceſſitatem, & ſi in probatione deficerent, vt falſi reos detinendos.

¶ Ex his iam ſequitur, non agi *h. l.* de ſcriptura falſi ſuſpecta: Non agi, de ſcriptura in iudicio prolata: quod tamen etiam Tribonianus credere nos vult: Non agi de probationibus hinc inde requiſitis: quod alioquin, vbi falſi ſuſpecta ſcriptura producitur, vſurpari *leges* ſuperiores oſtendunt, idque duplici iudicio ciuili vel criminali, quod eiuſdem Gratiani conſtitutio oſtendit, *l. 4. ſupr. de falſis*: Quinimo & *dict. l. vn. ſupr. Victum ciuiliter* &c. quæ *huic* noſtræ coniungenda eſt: verum agi *hac lege*, de ſcriptura *nefaria*, id eſt commonitorio & mandatis ſecretis, quibus criminis alicuius, putà maleficij criminis probatio contineri dicitur. Rurſum agi, de ſcriptura nefaria, non prolata; verùm quam in iudicio quis commentus eſt, & *promiſit*; Promiſit inquam, id eſt iactauit; de quo Tribonianus: in *prompſerint* mutauit: Ita in ſictâ *l. 1. infr. de Epiſcop. iudicio*: *repromittere teſtimonium*, eſt, teſtem aliquem in iudicio laudare, allegare, iactare: *nec alius*, inquit, *audiatur, cùm teſtimonium Epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum*: quem alioquin locum Viri docti non capiunt. Neque tamen abnuo, mutata ſpecie, poſſe hîc legi *prompſerint*, ſi modò fides Mſſtum adſit. Nam & eo caſu idem dicendum, quod *h. l.* continetur

¶ Quæ cùm ita ſint, faceſſant hinc porro, atque vna litura expungantur, quæ *Cod. Iuſt.* ad *hanc legem* ab Interpretationibus notari ſolent: ad vocem *comminiſcuntur*, & de ſuſpectis ſcripturis.

¶ Illud ſaltem (vt de poſtremis nunc *leg.* verbis agamus) retineatur, quod DD. notant (quod tamen qui ſubtiliores eſſe volunt damnant) in ſpecie *huius legis* falſi eum damnari & quidem ſine accuſatore, ſine aduerſarij conuictione: id inquam eſt veriſſimum. Neque enim aliud ſibi volunt hæc verba, *niſi ipſi adſtruxerint veritatem, vt ſuſpectæ ſcripturæ & falſæ reos eſſe detinendos*: Neque alius ſenſus eorum, vt in *Cod. Iuſt.* legitur, *& quaſi falſarios.* Et ridiculi ſunt, qui vocem *detinendos* aliter accipiunt, quaſi non quicunque rei detinentur, etiam condemnentur, ſed ſæpè abſoluantur. *Reum* enim *detineri* omninò eſt, reum haberi pro conuicto, atque exinde damnari: ſic obnoxios detineri *l. 3. ſupr. de iuriſdict.* alia vide in *Gloſſ.* eo denique ſenſu *retinendi* vox paſſim accipitur, vt *l. 9. ſupr. de famoſis libellis*: & infinitis locis quæ vid. in *Gloſſ.* Neque etiam quicquam contra obſtat *d. lex vn. ſupr. Victum ciuiliter* &c. quæ *huic legi* coniungenda eſt: Ea quippe *legis* pars & regulam continet, & falſa ſcriptura prolata agit: hic autem ſingularis caſus eſt, & à Iure communi excipiendus.

¶ Quare cum hæc ita ſint, ſingularia Tria hæc ex *hac lege* obſeruentur. Primò nudam Nefariæ ſcripturæ in iudicio iactationem, promiſſionem, eum qui iactauit ſeu promiſit, probationi adſtringere. Secundo, ita adſtringere vt ei ſoli probandi onus incumbat, neque quidquam aduerſarius præſtare cogatur: cùm alias in crimine falſi vterque probare debeat. Tertio, niſi veritatem adſtruxerit, vt falſarium eſſe damnandum, citra vllam legitimam accuſationem, mero Iudicis officio: Quod ita à Gratiano conſtitutum, iis, quas *initio* dixi, de cauſis: Cohibendæ, inquam, nonnullorum temeritati, acerbitatique.

¶ EPISCOPVM *neque neceſſarium neque voluntarium teſtem eſſe poſſe in cauſis criminalibus.*

VIII. * PARS" Actorum habitorum in Conſiſtorio aput Imperatores Gratianum VALENTINIANVM, & THEODOSIVM: CONS." Syagri & Eucheri", die III. Kalen. Iul." Conſtantinop. In conſiſtorio *Imp. Theod. A. dixit*: Epiſcopus nec honore, nec legibus ad teſtimonium" flagitatur. *Item dixit*: Epiſcopum ad teſtimonium dicendum admitti" non decet: Nam & perſona" dehonoratur", & dignitas Sacerdotis" excepta confunditur."[381.]

NOTÆ.

* *L. nec honore* 7. *Cod. de Epiſcop. & Clericis*: Omiſit *hanc leg.* Baronius in *Annalib. ſuis* Eccleſiaſticis, quæ tamen eo pertinet.

" V. quæ de his *Actis Conſiſtorialibus* dixi iam ad *leg. 5. ſup.*

" Id eſt Conſulatu.

" *Iunias.* d. l. 7. *Cod. Iuſt.* Malè.

" *dicendum*; hoc additum *d. l. 7.* etſi in *quibuſdam MSS. Codicib. Iuſt.* quoque deſit

" *addici*, legit Azo, & MSS. alij libri habent, *adducij*, vt notat Contius.

" ita quoque in MSS. nonnullis *Cod. Iuſtin.* vulgò malè, oneratur.

" Id eſt, Epiſcopi. *Sacerdos* pro Epiſcopo (quod & Accurſius & Contius notarunt) vt *hac l.* ita & l. 3. 4. *infrà de fide Cathol.*

Cathol. l. 15. 43. Ideſt de Epiſcopis. Poſſis & *hic* legere *Sacerdotij*, de hâc voce mox.

COMMENTARIVS.

EPISCOPVM ad teſtimonium dicendum flagitari, admittive vetat Theodoſius M. hâc, in Conſiſtorio ſuo, cùm ſuper quodã negotio cognoſceret, interlocutione; eâque geminâ ſeu iteratâ A. D. 381. Nempe, cum Epiſcopus procul dubio quidam, in cauſa quadam de quâ mox ad teſtimonium flagitaretur, Theodoſius primum interlocutus eſt, *Epiſcopum nec honore nec legibus ad teſtimonium FLAGITARI poſſe.* Cùm contra aliquid exceptum fuiſſet, iterum interlocutus eſt, *Non decere Epiſcopum ad teſtimonium ADMITTI.* Eſt ſcil. hæc lex, quod & inſcriptio ejus teſtatur, pars Actorum, habitorum in Conſiſtorio apud Theodoſium Imp. id eſt pars cognitionis cujuſdã Theodoſij, adſtantibus Conſiſtorialib. ſuper quodam negotio cognoſcentis, cujuſmodi *leges* aliæ plures *hoc Codice* occurrunt; Actorum, inquam, hujuſcemodi Conſiſtorialium partes: putà *lex* 5. *ſuprà hoc ipſo tit. lex* 3. *ſuprà de officio Iud. omnium*; *lex* 2. *ſuprà qui bonis cedere*: *lex* 1. *ſuprà de his quæ adminiſtr.* de quo ad *d. l.* 5. *ſup.*

Sententia *hujus l.* nunc accuratius expendenda venit, quæ non parùm obſcuritatis habet, cujus ideo tres hactenus interpretationes mihi occurrant. *Prima* eſt, quâ vulgò credunt, Epiſcopum, vt toto Iure *Codicis*, ita & *hac l.* generaliter *In omnibus omninò cauſis* teſtimonium perhibere non potuiſſe: Et vero id ipſum *hac l.* indicare Theodoſium. Quod ego in animum inducere vix vnquam potui. Non vtar nunc argumento Conſtitutionis quæ ſub Conſtantini M. nomine extat *l.* 1. *I. de Epiſcopali judicio*, qua is ſanxiſſe dicitur teſtimonium ab vno licet Epiſcopo perhibitum, omnes Iudices indubitanter accipere oportere, neque alium audiri, cùm teſtimonium Epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum: hac rationis prærogativâ etiam additâ; *Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis illibata protulerit.* Quid igitur? Huic interpretationi omninò refragatur *hujus legis* ratio quæ *honori dignitatis Sacerdotalis* hoc priuilegium, de quo agitur tributum ait: Atquin inteſtabilem eſſe nemo puto honori ſibi duxerit. Scio equidem, quoſdam propter reuerentiam perſonarum ad teſtimonij fidem non admitti, *l.* 3. §. *lege Iulia*, *ff. de teſtib.* Verum alio ſenſu, non, inquam, propter ſuæ perſonæ reuerentiam, verùm propter eam quam alijs debent, quibus videl. ſummo beneficio ſunt obſtricti, veluti liberti Patronis, quod exemplum *eâ ipſâ lege* apponitur.

Secunda interpretatio eſt, diſtinguentium, inter *Inuitum*, & *Volentem* Epiſcopum; Non cogi ſcil. inuitum teſtimonium dicere, etſi poſſit, ſi velit. Nam & ſic *lege Iulia Iudiciorum publicorum*, & in vniuerſum *legibus*, quædam perſonæ excipiuntur, quibus inuitis teſtimonium denunciari non poteſt, vt teſtimonium litis dicant, *l.* 4. 5. 8. 19. *ff. de teſtib.* Verùm & hanc interpretationem apertè refellit poſterior Theodoſij M. *hâc l.* interlocutio, quæ vtique ne volentem quidem Epiſcopum admitti indicat. Recta enim eſt Hugolini ſententia prioris interlocutionis hanc eſſe ſententiam, Epiſcopum inuitum ad teſtimonium dicendum non cogendum; poſterioris verò nec ſponte ſeu volentem teſtificari admittendum. *Flagitare* ſcil. ad teſtimonium, eſt teſtimonium inuito *denunciare* & (vt erat in XII.) obuagulari, pipulo differre: Nam quod & in XII. erat obuagulatum ire, per *flagitandi* vocem expreſſere. *Flagito* eſt *βιαίως ἀπαιτῶ*, vt in *Gloſſis* & alibi *flagitauerit*, *μετὰ βοῆς ἀπαιτήσῃ*. Plautus *Pſeudolo*; *Clamore magno & multum flagitabere*; & Donatus in *Eunuchum*, quod paulo poſt ſic effert: *Poſtquam nihil fit clamore hominum poſcis, ille in jus me vocat.* Hinc & *flagitatores*; Ciſtellaria, *A manè vſque ad veſperam quaſi flagitator aſtans vſque ad oſtium.* Denique flagitari eſt, poſtulari, *l. vlt. infrà* peti, *l.* 10 *infra* vocari in judicium inuitum *l.* 4. *ſup. ne præter crimen Maieſt.* Græci propriè *καλεῖσθαι* vocarunt, vt docet Pollux *l.* 8. *c.* 6. *p.* 385. qui liber octauus totus eſt juridicus, *περὶ δικαστικῶν ὀνομάτων*. *Admitti* verò dicitur, qui vltrò neque inuitus auditur, Donatus in Eunucho, *Admittere, fieri ſinere eſt*, Ita *l.* 6. *C. de teſtibus. Parentes & liberi adverſus ſe nec volentes ad teſtimonium admittendi ſunt.*

Tertia interpretatio eſt, quaſi *hac lege* diſtinctio fiat *locorum*; Nempe non cogi Epiſcopum venire in judicium teſtimonij dicendi cauſa, ſed domum ad eum mitti oportere; Quod ſanè à Iuſtiniano poſtea nominatim cautum fuit *Nov.* 123. *Cap.* 7. *vnde* etiam Irnerius Authenticam ſuam *ſed Iudex mittat*, huic *legi Cod. Iuſt.* ſubjecit quaſi interpretatoriam ex ſuo ſenſu, quod malim; vel correctoriam, quod Accurſio placet. Verùm neque hæc placet interpretatio, ſi de originali *hujus l.* ſenſu quærimus: nam de Triboniani mente non ambigimus. Nam etſi vt veteri, ita & noua prudentia jurandi cauſa ad egregias perſonas domum mitti oportuerit, *l.* 15. *ff. de jurejur. l.* 2. §. 1. *C. de jurein. propt. calumn.* Item etſi apud Tacitum *lib.* 2. *Annal.* legamus *Ad Vrgulaniam, quam amicitia Auguſtæ mirum in modum extulerat, miſſum eſſe Prætorem, qui teſtem eam in cauſâ quâdam domi interrogaret*: Nihil tamen *hâc l.* tale occurrit, vnde hæc Interpretatio colligi poſſit: Sed & inſolens hoc ipſum circa Vrgulaniam factum, & à moribus juréque Romano alienum; & quia domum miſſum, & quia Prætor miſſus: Io tantum, vt Sacerdotes quoque Veſtales (priuilegijs alioquin ſummis decoratæ) in foro & judicio ipſo teſtimonium dicerent. Verba Taciti hæc ſunt: *Cæterum Vrgulaniæ potentia adeò nimia ciuitati erat, vt teſtis in cauſâ quadam quæ apud Senatum tractabatur, venire dedignaretur miſſus eſt Prætor qui domi interrogaret: cùm Virgines Veſtales in foro & judicio audiri, quoties teſtimonium dicerent, vetus mos fuerit.* Et ſanè magnum eſt hâc parte Iuriſiurandi, & teſtimonij diſcrimen: Ad jurandum equidem, ſi ad perſonas quaſdam mittatur, nullum exinde veritati vel fidei præjudicium fit. Atenim ſi de teſtimonio quæritur, notum illud Hadriani, *teſtibus ſe, non teſtimonijs crediturum.* Item, *teſtimonijs apud ſe locum non eſſe: nam ipſos*, inquit, *interrogare ſoleo.* Item illud cjuſdem; *Alia eſt auctoritas præſentium teſtium, alia teſtimoniorum quæ recitari ſolent.* Et ſi Quintilianus *lib.* 5. *c.* 7. teſtimonia dici ſcripto ait per ſchedulas aut à præſentibus: Qui tamen idem ait, *de primis, ſimplicior, inquit, contra*

tabulas

tabulas pugna : nam & minus *obſtitiſſe videtur pudor inter paucos ſignatores & pro diffidentia premitur abſentia.* Et ratio ſatis aperta, cur teſtes αὐτόπτας, incoràm in iudicio auditi oportrat non etiam domi : quamlibet fotiè publica perſona eò mitteretur: Nam ipſum Prætorem ſeu Magiſtratum domum ire Maieſtas imperij non patitor, etſi id factum, ſed inſolenter, in Vrgulania. Vt fallator omnino Ræuardus, qui 4. *var.* 15. ſolemni more Prætorem ipſam domum miſſum ad egregias perſonas ſcribit. Neque etiam, quod Cuiacio in mentem venir, Epiſcopos hac parte comparari velim cum iis Sacerdotibus, qui propter loci religionem inde ſe mouere ſeu diſcedere à Sacerdotio ſine religione non poterant : de quibus agitur tribus locis *Digeſtorum* putà *leg.* 2. *ff. de in ius voc. leg. Prætor penultim. in princip. ff. de vacation. muner. leg. neque* 36. *ff. de fideicommiſſ. libertat.* ad quos non dubito, vbi caſus tuliſſet, reſque moram non pateretur, ad locum ſeu ad Templum mitti ſolitum teſtimonij ergo. Hoc enim Sacerdotij genus, ἑβδομαδίας & ſtationis ſuæ tempore, ita Sacerdotio ſeu loco, & ædi adſcripti, deuoti, dicati erant, vt inde omnino diſcedere ſeque mouere ſine piaculo non poſſent : de quibus & Seneca 1. *de tranquillitate : Quoſdam exilia, quoſdam Sacerdotia vno loco tenent.* Neque dubito haud abſimile id Sacerdotij genus fuiſſe ἑβδομαδιαίαις φυλακαῖς ſtationibus hebdomadicis 24. quæ in orbem recurrebant apud Iudæos. Et ex quibus peculiaris poſtea ſortitio fiebat, quis immolaret, quis libaret, quis cinere lauaret altare inter ſuffitum : quorum frequens mentio apud Lactantium & Ioſephum, *lib.*7. & Theophylactum.

Eo quippe hebdomadis ſeu, ἱερατικῆς ἑβδομάδος totius tempore in Templo deſeruiebant ſeu operabantur : de quibus Scaliger *lib.* 3. *canonic. Iſagogicor. pagin.* 207. & Collector *Exercitation. Euangelicarum, libro* 1. *cap.* 7. 8. Verùm ad rem.

Mihi itaque placet hoc Theodoſij priuilegium ad *Criminales & mutuas* quidem *in ſpecie huius legis* Epiſcoporum accuſationes, teſtificationes, omnino referendum eſſe. Nempe cùm & cæteroquin Epiſcoporum teſtimonio quenquam Reum peragi ſanctitas loci via patitur, quibus (vt loquitur *lex* 31. *infrà, de Epiſcop.*) ſola ignoſcendi gloria relicta eſt. Et ſanè, quod primum mihi argumentum eſt, cùm *huius legis,* æram attendo, ea in id omnino tempus incidit, quo ſecunda Synodus Oecumenica Conſtantinopolitana habita fuit (menſe inquam Maio, Iunio, & ea parte Iulio huius Anni 381.) adeò vt hæc *lex* paulò ante finitam Synodum lata ſit ; Quare omnino eam pertinere exiſtimem, ad eum tumultum qui in eâ Synodo exortus occaſione Flauiani, qui Epiſcopus Antiochenus electus fuit, cùm iam alius eſſet, putà Paulinus : item Gregorij Nazianzeni, qui & ideò Sedi Conſtantinopolitanæ concordiæ ergo renunciare coactus fuit, ſuffecto in eius locum Nectario, qui & Synodo ipſi ſubſcripſit *VII. Idus Iulias* cuius etiam eodem menſe Iulio (& ſic vno menſe poſt *hanc legem*) mentio fit à Theodoſio *leg.* 3. *infrà de fide Catholica.*

Et hanc quidem primam habeo huius coniecturæ cauſam, ea ipſa temporum ratione petitam. Et verò, quod ſecundum, ipſemet Gregorius Nazianzenus in hac Synodo flagitia Epiſcoporum, prius obſcura atque incognita ab inimicis in lucem prolata haud obſcurè indicat *in carmin. de vita ſ. lib.* 1. Vt omnino credibile ſit, Theodoſium hæc crimina ad ſe perlata, & in Conſiſtorium ſuum inducta auerſatum, teſtimonio Epiſcoporum non admiſſo.

Tertiò, huic quoque rei fidem facit ipſius Synodi Conſtantinopolitanæ *Canon ſextus* prolixus de Epiſcoporum accuſationibus, de priuatis & Eccleſiaſticis criminibus ; quinam videlicet admittendi ſint ad Epiſcoporum accuſationem, qua formâ, quo ordine ; vbi & ſub finem aduerſus eos diſertè agitur, *qui contempto eo ordine qui ibi præſcribitur, auſus fuerit vel* IMPERATORIS AVRES *obtundere, vel ſecularium Magiſtratuum tribunalia, vel Synodum Oecumenicam perturbare, contemptis Epiſcopis diœceſeos.* Et initio eiuſdem canonis cauſam indicat, *Quoniam*, inquit, *multi Eccleſiaſticum Ordinem* CONFVNDARE συγχεῖν, *& euertere volentes, odiosè & calumniosè aduerſus Epiſcopos Orthodoxos, qui Eccleſias adminiſtrant, accuſationes quaſdam confingunt, nihil aliud conantes, quàm vt Sacerdotum bonam exiſtimationem contaminent*, ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερωμένων ὑπολήψεις, *& tumultus populorum in pace degentium excitent ; hac de cauſa placuit*, &c. Ex *hoc Canone* iam apparet, mutuas illas Epiſcoporum in Synodo accuſationes ad Imperatoris Theodoſij aures perlatas, ſeu in Conſiſtorium eius inductas, cuius rei occaſione iam hæ Theodoſij interlocutiones proceſsêre. Neque omittere poſſum hanc in rem ipſam decretum Concilij Carthaginienſis, quod habitum Anno Domini 399. (vt alibi prolixè oſtendo) quod continetur *canone* 59. Codicis Africani : *Petendum etiam*, inquiunt Patres, *ab Imperator. vt ſtatuere dignentur, Vt ſi qui fortè in Eccleſiâ quamlibet cauſam (iure Apoſtolico Eccleſiis impoſito) agere voluerint, & fortaſſe deciſum Clericorum vni parti diſplicuerit, non liceat Clericum in iudicium ad* TESTIMONIVM *deuocari eum, quia cognitor vel præſens fuerit : vt nulla ad teſtimonium dicendum Eccleſiaſtici cuiuſlibet perſona pulſetur* : de quo Canone dixi ad *legem* 1. *infr. de religione.* Ex his duob. canon. iam liquet, id hac tempeſtate enixè actum, vt ne acta in præſentia Eccleſiaſticorum, vel dum arbitri ſedent, eorundem Clericorum teſtimonio poſtea reuelarentur. Mens igitur eadem nunc Theodoſio his interlocutionib.

¶ Et rationes addit, vtrique Interlocutioni proprias. Ad *Priorem*, ait, *Nec honore nec legibus Epiſcopum ad teſtimonium flagitari* : Nec honore, inquit bonus Accurſius, id eſt, iure Prætorio, quaſi diceret, aliquis honor eſt ei ſi veritatem aperiat ; vel dic honore ſcil. iudicis vocantis, qui reputat ſibi honorem. Idemque vocem *legibus* interpretatur, id eſt, Iure ciuili, quaſi Ius ciuile cogat homines ad teſtimonium perhibendum : Quæ ſuauia ſunt omnia : & melius hîc illud vſurpaſſet, *vel dic*, *Neſcio.* Ea igitur ſic accipio : Neque honorem Epiſcopali Dignitati debitum, etſi *leges* nullæ eſſent, hoc ferre, vt inuitus Epiſcopus ad teſtimonium dicendum in huiuſcemodi cauſis cogatur : ſed & expreſſis inſuper *Legibus* hoc contineri, & vt mox loquitur, *exceptam* eſſe dignitatem ſacerdotalem : *Exceptam*, id eſt priuilegiatam. Quærendum tantùm fuerit, quænam *Leges* illæ eſſe potuerunt quas ego nondum *eruo.* Et hæ quidem rationes prioris interlocutionis ſunt de inuito Epiſcopo ad teſtificandum non cogendo.

Poſterioris, de volente quoque Epiſcopo

teſte ſuo admittendo, duplicem rurſum rationem reddit: *Nam & perſona*, inquit, *dehonoratur, & dignitas Sacerdotis excepta confunditur.* In quibus interpretandis Accurſius ludos rurſum facit. Rationes ſunt ab honeſto; quod & verbis illis oſtendit, *Non decet.* Nempe & ipſius Epiſcopi teſtificari volentis *perſonam dehonorandam*, ſi videl. eius teſtimonio alius caderet; & inuidioſum ipſi cum maximè futurum, ſi rerum capitalium iudiciis adſtitiſſet, (quomodo Sulpitius loquitur in ſimili re, *extremo libro 2. ſacra hiſt.*) Neque tantùm ipſius Epiſcopi teſtimonium perhibentis perſonam hoc admiſſo dehonorandam, verum toti inſuper ſacerdotali Ordini iniuriæ notam inurendam: *Et dignitas*, inquit, *Sacerdotis excepta confunditur*; Ac ſi diceret, non eſſe permittendum, vt vnus fortè Epiſcopus huic priuilegio quod toti Ordini datum eſt, renunciet: cui ſi renunciaret & nævum toti Ordini inuidiámque conciliaret. Cui non abſimilem rationem vrgent Canoniſtæ, vt negent renunciare poſſe fori præſcriptioni, *cap. ſi diligenti, ext. de foro competenti*: Adtert atque Ius Ciuile in *l. 51. C. de Epiſcopis*: & *leg. 29. C. de pactis*: & *l. 13. §. vlt. ff. de vacat. excuſ. mun.* cuius ratio, quod renunciatio huiuſmodi nullo nævo, nullâ inuidia Ordinem Clericalem perfundat; quæ vtique perfundit in ſpecie quam tractamus, & (vt *h. lex* loquitur) *confundit. Confundere* hîc non eſt, quod Accurſius voluit, Epiſcopalem dignitatem in Ordinem ſeu ad inſtar cæterorum Clericorum, quibus hoc priuilegij datum non eſt cogere, ſed *Confundere* eſt fœdare, inuidiæ publicæ obiectare, & nævum impingere: pariter vt *l. 3. infr. ne Chriſtianum mancip. Iud.* [collata *l. 22. infr. de Iudæis*:] & *l. 13. ſupr. de re militari.* aliíſque locis, quæ in *Gloſſis noſtris* occurrunt. In *Gloſſis* etiam Philoxeni: *Confunditur* ſυγχεῖται: *confundebar* ἐχυνόμην. Canon *Sextus*, *Conſtantinop.* de quo *ſupr.* pariter συγχέειν verbo vtitur.

His interlocutionibus, earumque rationibus ita expenſis, exinde quoque clarè quarto iam argumento conficitur, hanc *legem* ad criminales omninò teſtificationes pertinere. Nam neque de inuito ad teſtimonium flagitando, *toto iure* vnquàm agitur, quàm in criminalibus cauſis, vt docet *lex 4. 5. 8. 19. ff. de teſtibus.* Quintilianus *lib. 5. cap. de teſtib.* Plinius *lib. 6. ep. ad Vrſum.* Et teſtimonium in ciuilibus cauſis propriè hoc ſæculo *repromitti* dicitur: *d. l. 1. infr. de Epiſcopali iudicio.* Neque video (quod ſextum argumentum) quomodo per teſtimonium in ciuili cauſa, aut perſona Epiſcopi teſtificantis dehonoretur, aut dignitas Sacerdotij confundatur, id eſt inuidiæ aut famæ obiectetur.

§ Tres tandem (quod & ſeptimo argomento eſſe poteſt) Clericorum gradus, & ſecundùm eos tria & diuerſa iura ex *hac leg.* & *leg. 10. infr.* in negotio teſtimonij in cauſis criminalibus obſeruentur: Nempe 1. *Epiſcopi* in his teſtimonij dicendi ius non habent, ſeu Dignitas *Sacerdotis* excepta eſt, id eſt, Epiſcopi, *h. l.* 2. Presbyteri qui Epiſcopis proximi teſtimonij ius habent, à quæſtione tamen immunes ſunt. 3. *Cæteri Clerici* etiam teſtimonij cauſa quæſtioni ſubiici poſſunt, *d. l. 10.*

Poſtremo igitur loco id obſeruandum, hanc conſtitutionem vnam eſſe è tribus quæ *hoc Codice* occurrunt ad hiſtoriam Concilij Conſtantinopolitani pertinentes: duæ reliquæ ſunt *lex 8. infr. de de hæreticis*, & *l. 3. infr. de fide Catholicâ.* Atque ita non hiſtoria tantum Eccleſiaſtica in commune *hac l.* augeri poteſt, quam Baronius diligentiſſimus alioquin omiſit, verùm ſpeciatim hiſtoria Concilij Conſtantinopolitani.

Illud adhuc hoc loco addendum, quod Chryſoſtomus notat, Epiſcopis ſeu *Sacerdotio* illud tributum vt & teſtes producti iurarent *homilia 9. in 3. caput Actorum*: *Commel. edit. p. 519.* Sauil. *p. 663.* De Clericis iurare prohibitis *v. Nou. Iuſt. 123.* Photium *Nomocanone tit. 9. tit. 27.* v. & *ibi* Balſamonem.

¶ Absens, *non illico damnandus.*

IX. * Imppp. Gratianus″, Valentinianus & Theod. AAA. ad Florentium PF.″ Auguſt.

NON oportet in abſentem, quaſi in præſentem atque conuictum, verum ſtatim putari, quidquid ab eo ſolo dicitur, qui accuſat. Dat. XIII. Kal. Ian.″ Richomere & Clearcho Coss. [364.]

Intepretatio. *Quotiens″ quilibet accuſator aliquid de aduerſario ſuo eo abſente′ ſuggeſſerit, ante diſcuſſionem vtriuſque″ partis penitus non creditur.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda illi *lex vnic. ſupr. de his qui plebem aud.* Ad eam alluſit Auctor *ep. 2. Calliſti, p. 261.* Eſt autem ab *hoc titulo* fugitiua.

″ *Valentiniani* Theodosii. & *Arcadij* nomina *hic*, & *d. l. vn.* ſunt ſubſtituenda, expuncto *Gratiani* nomine, vtpote iam ſuperiore Anno extincti: de quo vid. *Chronolog.* Quod etiam Blondellus *de Primatu in Eccl. pag. 234.* rectè obſeruauit.

″ *Florentius* Præf. Auguſtalis ſub Theodoſio M. v. *Proſopogr.*

″ *Iun.* in *An. Reg.*

′ Hinc deſumpta eſt ſententia quædam *epiſtola* Iulij PP. *c. 9. p. 464.* & Theleſphori *p. 186.* & exinde in *Decreto, 3. q. 9. cap. 1.*

″ Alluſit Auctor *ep. 2. Calliſti p. 257.*

COMMENTARIVS.

Abſens accuſatoris ſolius delatione, ſeu indicio prægrauatus, pro conuicto non ideo ſtatim habendus eſt. Quid igitur? *Conuinci* quoqoe eum oportet legitimis ſcil. probationibus, teſtibus vel ſcriptura. Hæc huiuſce legis Theodoſij M. ſententia eſt: quæ apertom aliàs ſenſum habet, quæque alioquin etiam inculcatur. *l. 1. ff. de requir. reis, vel abſentibus damnandis* ex *l. Abſentem §. ff. de pœnis*, de Abſente videl. non damnando, quæque eius occaſione Interpretes notant ad *l. 9.* de fide teſtium: ſimiliter planè Theodoretus *ep. ad Florentium Patricium* 85. ἄτοπον γὰρ οἶμαι τοῖς κατὰ τῶν ἀπόντων λεγομένων ὡς ἀληθέσι πιστεύειν· ἔννομον δὲ καὶ δίκαιον, τοὺς βουλομένους διώκειν παρόντων κατηγορεῖν τῶν φευγόντων, καὶ τοὺς ἐλέγχους παράγειν· οὕτω γὰρ οἱ δικάζοντες δίχα τ' ἀληθὲς ῥᾳδίως δυνήσονται: Id tamen in *h. l.* peculiariter internoſcere mihi videor, de abſente nominatim *contumace* accuſato in eâ actum, atque adeò Florentium PF. Auguſtalem increpati videri, quòd tam citò in abſentem quamlibet contumacem, accuſatoris ſolius dicto fidem habuerit, vt putaret accuſati contumaciâ accedente, accuſatoris ſolius & vnius dicto credendum eſſe. At enim Theodoſius id ſufficere *h. l.* negat: verùm requiri prætereà vt legitimè *conuictus* ſit. Contumax abſens non quaſi plenè conuictus habendus eſt, vt non prætereà legitimè rem probari, & reum peragi oporteat. Idque eſt etiam, quod non tantum Iuſtin. in *l. properandum, §. 1. 3. C. de iudiciis:* verum iam antea Iuriſconſultus *lib. 4. de omnibus Tribun. in l. & poſt Edictum 73. ff. de iudiciis* voluit; poſt edictum peremptorium abſente citato, ſiue reſponderit, ſiue non reſponderit, agi cauſam & pronunciari: ſed non vtique, id eſt, non ſemper, non abſolutè, vel vt *l. 1. C. quomodo & quando Iudex:* non ſemper, non omninò ſecundùm præſentem: ſed interdum vel abſentem, ſi bonam cauſam habuit, vincere. Ait, *non vtique*: id eſt, vt *h. l. non ſtatim:* Contumaciæ ſcilicet ſeu abſentis pœna hactenus ea eſt, vt eo abſente cauſa agi, definiri μονομερῶς poſſit, *l. vlt. ff. ad Trebellianum.* Item, vt præſumptio aduerſus eum faciat: vnde *Iura omnia clamare contra contumaces* dicuntur; quinimò condemnationem ſumptuum nullam obtineat; At enim vt ex eâ cauſâ illico litis iacturam faciat, non item. Antoninj Caracallæ elegans hanc in rem eſt, *lex 1. C. quomodo & quand. Iudex: Non* Semper *compelleris vt aduerſus abſentem pronunties, propter ſuſcriptionem Patris Mei quâ ſignificauit, etiam contra abſentes ſententiam dari ſolere. Id enim eò pertinet, vt etiam abſentem damnare, non vt* Omnimodo *neceſſe habeas*: Hinc & *l. vlt. ff. ad Trebell.* exemplum occurrit actoris præſentis damnati, abſentis verò rei abſoluti.

¶ Porrò cùm *huic l.* coniungenda ſit *lex vn. ſup. de his qui plebem aud. contra publ. coll. diſcipl.* ex hac coniunctione colligere mihi videor, in ſp. *huius l. ſeditionis* accuſatum abſentem aliquem: quaſi is ſuſcipere plebem Alexandrinam & aduerſus publicam diſciplinam defendere ſolitus fuerit. Vnde iam notetur, *hanc l.* obtinere quoque in atrociſſimis criminibus etiam pacis publicæ turbatæ, & *ſeditionis.*

¶ *De* Presbyteris & Clericis *teſtibus torquendis vel non: & falſis puniendis.*

x. Idem" AA. A. Paulino" PF. Auguſt.

Presbyteri citra iniuriam quæſtionis teſtimonium dicant: ita tamen, vt falſa non ſimulent": Ceteri verò Clerici, qui eorum" gradum, vel ordinem ſubſecuntur", ſi ad teſtimonium dicendum petiti' fuerint, prout Leges † præcipiunt, audiantur. Salua" tamen ſit litigatoribus falſi actio, ſi fortè Presbyteri, qui ſub' nomine ſuperioris" loci teſtimonium dicere citra aliquam corporalem iniuriam" ſunt recepti': hoc ipſo quòd nihil metuant, vera ſuppreſſerint. *Multo magis'* etenim *pœnâ ſunt digni, quibus cùm plurimum" per noſtram iuſſionem delatum fuerit", occulto inueniuntur in crimine.* Dat. VIII. Kal Auguſt. Arcadio I. & Bautone Coſs. [385.]

Interpretatio. *Presbyteri citra iniuriam quæſtionis, id eſt", ſine ſupplicio corporali, poſſunt teſtimonium dicere: alij vero clerici, qui eorum ordinem ſubſequuntur, ſi ad teſtimonium dicendum adhibiti fuerint, ſicut Leges præcipiunt, audiantur: ita vt ſalua ſit contra Presbyteros falſi actio, ſi in aliquo docebuntur fuiſſe mentiti; quia* magis pœna digni ſunt, quibus cùm lex reuerentiam præſtat, ſuæ profeſſionis immemores, in mendacij crimine deteguntur.

NOTÆ.

* L. 8. C. de Epiſcopis. Omiſit & *hanc l.* Baronius in *Annales ſuos* referre.
" Qui & *l. ſuperiori* præſcribendi *Valentinianus, Theodoſius, Arcadius.*
" De hoc *Paulino* Præf. Auguſtali ſub Theodoſio M. v. *Proſopog.*
" *Simulent* id eſt dicant, mentiantur, fingant.
" *Qui eum deinde gradum.* ita *Cod. Iuſt. Eorum* id eſt presbyterorum.
" *Sequuntur* C. Iuſt.
" Flagitati, *l. 8. ſup.*
† Id eſt ſic vt quæſtioni ſubijci poſſint.
' Vt ſalua tamen. ita *Cod. Iuſtin.*

" In *Cod. Iuſt.* malè *ſuo nomine*.
" V. quæ mox dicam.
" circa initiam quæſtionis, *vt initio l.*
" *Præcepti.* Cod. Iuſt.
" *Honoris* hæc vox addita *Cod. Iuſtin.*
" *Eſt Cod. Iuſt.*
" Concordat huic ſententiæ ſuppoſitia *lex 2. inf. de Epiſcopali iudicio*: Nouell. *Valentinian.* 5. *de ſepulchris.* Chryſoſtomus alibi *injuriose.* Saluianus *duob. locis l. 2. C. vbi Senatoris*: dixi plenius in *Notis ad d. l. 2.*

COMMENTARIVS.

QVÆSTIONI, quoque teſtes olim ſubiiciebantur, legibus ſeu iure Romano: quod præter *hanc l.* docet *lex vlt. ſup. de abolition.* quæ *legi vlt. huius tit.* coniungenda eſt: Imò & Clerici quoque ipſi teſtes, ex conſtitutionibus Imperatorum Chriſtianorum: ſoli inter Clericos PRESBYTERI hâc Theodoſij M. cognitione excipiuntur: De quo accipienda foret quæ ſub eiuſdem nomine proponitur conſtitutio, ſi γνήσιος ea foret, ad Præfectum Auguſtalem pariter data, *lex vlt. inf. de Epiſcop. iudic.* in illis *vexatos etiam nonnullos Orthodoxorum Clericos, quorum etiam huic iniuriæ ne* SACERDOTIVM (ita enim ibi reponendum) *repugnabat, flagitatos tribunalibus, Quæſtionariis auditos.*

¶ Nempe ſingulare hoc Priuilegium inter Clericos Presbyteris Theodoſij M. iuſſione delatum fuit, quod & *fin. leg.* expreſsè dicitur, quod & voce *recepti* indicatur, quæ in *Cod. Iuſt.* mutatur in *præcepti*. Idque *ſub nomine ſuperioris loci*, ait hæc *lex*: *ſuperiorem* ſcil. *locum* inter Clericos Presbyteri tenent, primi Clericorum, poſt Epiſcopos, Primates ſic vt dicam, & Principales: ipſique Epiſcopi in ordine ſecundo. Hinc & Presbyteri faſtigium *l. 121. infr. de decurionib.* Presbyterorum nomen proximum nomen Epiſcoporum, *l. 5. infr. de hæreticis* vbi vid. quæ dicam plura. Antiſtites in ſecundo ordine vocantur apud Sidonium *lib. 4. ep.* 1. & apud Odonem Dorobernicum, vbi de *S. Vvilifrido.*

¶ Parte altera ſicut privilegium hoc, quod dixi, Presbyteris. *h. l.* tribuitur, ita ne hoc obtentu *ſub nomine ſuperioris loci* (non vt *Codex Iuſt.* habet *ſuo*,) *quod nihil* ſcil. *metuant*, id eſt à quæſtione ſint immunes. *vera ſupprimant*: hâc eadem *leg.* falſi actio in eos litigatoribus datur, ſi vera, inquam, ſuppreſſerint, ſeu falſa ſimulaverint.

¶ Tria iam igitur hinc obſerventur ad ſecularem in Eccleſiaſticos iuriſdictionem in commune pertinentia. Primò, Clericos ad teſtimonium in iudicio flagitatos, etiam Presbyteros (ſolis quandóque Epiſcopis exceptis *l. 8. ſup.*) Secundò, Clericos teſtes quæſtioni ſubiectos, ſolis Presbyteris exceptis *h. l.* haud aliter atque laicos: *pro vt leges*, inquit, *præcipiunt, audiantur.* Tertiò, falſi actionem in Presbyteros quoque datam, ſi falſa in iudicio teſtes exciti protulerint, veráque diſſimulaverint.

¶ Illud à Doctoribus iam rectè ex *h. l.* colligitur; Teſtem, falſum admittere, ſeu *ſimulare*, deque falſo teneri, qui vera ſupprimit: quod hæc lex apertiſſimè oſtendit: cùm promiſcuè ponat, *ſimilia l. falſa ſimulare*: mox, *vera ſupprimere.* Et verò id in teſtibus veriſſimum eſt: de quo v. & quæ dixi *ad l. 3. ſup.* Denique verum ſupprimitur, vel poſitivè falſa ſimulando: vel priuativè, verum reticendo. Secundò ex *h. l.* colligunt Doctores, in vno teſtem, in alio prægravari.

¶ Ratio tandem elegans *fine l.* notetur, quæ aliò vtiliter traduci poteſt, multo magis pœna dignos eſſe, qui cùm plurimùm his per *leges* deferatur, vel vt Interpres, *quibus lex reverentiam præſtat, profeſſionis ſuæ immemores*, quod ab interprete non malè adiicitur, occulto inveniuntur in crimine, id eſt, vt Interpres noſter, in mendacij crimine deteguntur. A quo non abludit illud, *Tanto conſpectius in ſe Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.* Vnde peperam nonnulli colligunt, graviùs puniendos qui in occulto, vt impunitate potiantur, crimen committunt: *Occultum* enim crimen hîc non eſt quod in occulto admittitur, ſed *mendacij* crimen, quo veritas occultatur: nempe *Occulti* vox hoc ſenſu, vt & *occulendi*, mendacio propria; vt apud Græcos κλέπτειν apud *Homerum*, *Menandrum*, *Phocylidem.*

¶ APOSTATAS, *teſtes eſſe non poſſe.*

XI. * Imppp. VALENTINIANVS, Theod. & Arcad. AAA. Flauiano PF. P"

HI qui ſanctam fidem prodiderint, & ſacrum "baptiſma profanarint", à conſortio omnium ſegregati, ſint à teſtimoniis alieni, &c. Dat. v. Id. Maij. Concordiæ", Tatiano & Symmacho Coſs. [391.]

NOTÆ.

* Deſumpta hæc lex eſt ex ampliore *l. 4. inf. de Apoſtatis*: quæ eſt *lex 3. Cod. eod. tit.* Iungenda & *lex 5. d. t. inf. de Apoſtatis*
" *Flauianus* PP. Illyrici & Italiæ v. hoc ipſo Anno *l. 2. ſup. de conſtitut. Princip.* & *l. 6. ſup. de contrah. empt.* & *l. ſi vindicari ſup. de pœnis.*
" Sanctum, *d. l. 4* & *d. l. 3.*
" Profanauerint. *d. l. 4.*
" Ibidem ſcil. datæ *d. l. 4.* & *5. inf. de Apoſtatis*

COMMENTARIVS.

APOSTATÆ inteſtabiles *h. l.* eſſe iobentur à Valentiniano Iun. quæ cùm ex ampliore. *l. 4. de Apoſtatis* deſumpta ſit, inde quoque lux petatur.

§ Illud ſaltem obſeruetur, eos qui à conſortio hominum pœnæ loco ſegregantur, per conſequens à teſtimoniis alienos eſſe: Nempe vt commercij humani pars, neque infima, teſtimonij dictio eſt, ita neque infima pœna, inteſtabilem fieri: Quæ vtique iure in Apoſtatas decernitur: ne rerum, videl. geſtarum fides ſeu veritas per hos probetur, qui Fidem ipſi prodidére.

¶ PETITORI, *non* POSSESSORI *probationis onus incumbere.*

XII. * Impp. ARCAD. & Honor. AA. Æternali Proc. Aſiæ.

COGI poſſeſſorem ab eo qui expetit", titulum ſuæ poſſeſſionis edicere", quæ tanta erit amentia, vt", ratione præpoſterâ, petitor ab eo quem pulſat", informari ſuas poſtulet actiones: cùm omnem probationem exigi oporteat ab eo qui vindicare nititur, non ab eo qui *Se iuſtè tenere* contendit? Intentanti namque non ſuſpicienti", probationum neceſſitas imponenda eſt; Præter eum, qui edicere" cogitur, vtrùm *Pro poſſeſſore*, an *Pro herede* poſſideat. Dat. XII. Kal. April. Arcadio VII. & Honorio III. AA. Coss. [396.]

INTERPRETATIO." *Lex iſta hoc præcipit, vt probatio non à poſſeſſore, ſed à petitoris partibus requiratur: quia omnem probationem ab eo quæri debere dicit qui petitam rem deſiderat obtinere, non ab illo qui ſe iuſte tenere contendit: præter illum tantum caſum, vbi interrogari neceſſe eſt poſſidentem, vtrum ex ſua perſona, an ex ſucceſſione cœperit poſſidere.*

NOTÆ.

* *L. cogi* 11. C. *Iuſt. de petit. heredit.* Iungenda autem huic *lex* 3. *ſup. de teſtamentis.* Concordat *lex* 1. *ſup. h. t.*
" *Æternalis* Proconſul. Aſiæ ſub Arcadio v. *Proſopogr.*
" Et expetitur: intentat. *Expetit petitor*, qui vindicare nititur.
" Dilutius & *hic*, & *ſine l.* in C. Iuſt. *dicere*: mox *inciuile eſt*: ſuppreſſi. omnibus vſque ad ea, *præter eum.*
" Sic vt.
" *Pulſandi* verbum hic proprium, v. Gloſſ.
" *Suſcipiens*, oppoſitè ad intentantem: id eſt reus excipiens alienam actionem
" V. quæ iam *ſupr. initio leg.* notaui.
" *ad. IV. vt d. l.* 3.

COMMENTARIVS.

CVI probationis neceſſitas in rei vindicatione incumbat? Ad hanc inquam quæſtionem pertinet hæc Arcadij conſtitutio (pariter vt *lex* 1. *ſup. h. t.*) longè plenior, quàm vt habetur *Codice Iuſtinianeo*, famosâ *l. cogi* 11. *Cod. de petit. hæreditat.* cui iungenda quoque eſt, *lex* 3. *ſup. de teſtamentis.* Scilicet petitori, non poſſeſſori: Actori, non Reo, omnis probationum neceſſitas incumbit. Quare *cogi non poteſt* poſſeſſor, vt titulum poſſeſſionis ſuæ *edicat*; & *præpoſtera ratio* eſt, imò *magna amentia*, ſi petitor ab eo *quem pulſat*, i. à reo, informari ſuas poſtulet actiones. Nempe ſuis quemque probationibus actionem ſuam informare addecet, non exactâ à reo probatione tituli ſui. Eaque ipſa ratio eſt, quâ Alex. conſtituit *l. vlt. C. de edendo*: *Non oportere originem petitionis ex inſtrumentis eius qui conuenitur fundari.* Eodémque pertinet *h. l. Edicendi* vox duobus locis: quæ *Cod. Iuſt.* mutata haud adeò bene in, *dicendi. Edicere* eſt *initio rei prædicere* (quâ voce vtitur quoque *d. lex* 3. *Cod. de teſtamentis*, quæ huic vt dixi coniungenda eſt & de alio ſic vt dicam *prædicendi* genere agit) ad informandam actionem. Denique eodem pertinet, quod ait *lex* 1. *ſup. h. t.* in primordio petitorem debere probare, non poſſeſſorem. *In primordio probare*, *Edicere*, *Actionem informare*, idem ſunt; vel quod quartum, in *d. l. vlt. originem petitionis fundare.* Quare ex his iam patet, malè *hac l.* emendatam putari *legem* 1. *ſup.* cuius eadem eſt omninò ſententia. Neque finis *eius leg.* quidquam obſtat, quia non agitur de probatione præſtanda, in primordio, ſeu ad informandam actionem petitoris.

§ Quæ *fine huius leg.* Exceptio additur, eam perperàm intellexit Interpres, cùm ita eam expreſſit, vtrùm ex ſua perſona, an ex ſucceſſione cœperit poſſidere. Apertum enim ea habet ſenſum: & verò firmatur *leg.* 12. *ff. de petit. hæredit. l.* 36. *ff. de rei vindic. l.* 4. 20. *ff. de interrog. action.* Neque tam ad Probationes pertinet, quàm ad Interrogationes.

§ De hac tandem Regula, vid. pleniùs adhuc Sncinum *Reg. Titulum*, *&c.*

¶ *De* SVMPTIBVS *dandis, teſtibus.*

XIII. * Impp. HONOR. & Theod. AA. Cæciliano PF. P." Poſt alia.

QVONIAM Ingenui" teſtes ad cauſas poſtulantur alienas, ſi ſocij & participes criminis nõ dicãtur, ſed fides ab his notitiæ poſtuletur, in exhibitione" neceſſariarũ" perſonarum, hoc eſt, teſtium, talis debet eſſe cautio Iudicantis, vt his venturis ad iudicium, per accuſatorem aut ab his per quos fuerint poſtulati, ſumptus competen-

tes dari accipiat, &c." Dat. XII. Kal. Feb. Rauennæ, Honorio VIII. & Theodoſio IV. AA. Coſs. [409.]

INTERPRETATIO. *Quicunque teſtes neceſſarios habet, dummodo idoneos" qui non ſint cauſa aut culpa participes, ſtudeat qualiter eos ſuo ſumptu, vbi cauſa dicenda eſt, debeat exhibere.*

NOTÆ.

" *L. quoniam* XI. *Cod. eod. titulo de teſtibus.* Gratianus etiam *hanc leg.* è *Cod. Iuſt.* retulit in *Decretum* 4. *q.* 3. *can. liberi* Quæ autem huic *Leges* iungendæ ſint, mox dicam.
" *Cæcilianus* ſub Honorio PP. I aliæ: vid. Zoſimum *lib.* 5. *p.* 818. vid. v. *Proſopogr.*
" *Liberi* ita *C. Iuſt.* de cuius mutationis cauſa mox.
" Exhibitio id eſt, adductio: quo ipſo quoque ſenſu *exhibitio* reorum dicitur *d. l.* 5. *vlt. ſup. de exhib. reis*, quæ inter alias *huic* iungenda eſt.
" *Neceſſario* perſonæ hic pro teſtibus, qui ad cauſas & fidem notitiæ neceſſarij.
" *Vel*, *C. Iuſt.*
" *Fuerunt*. *C. Iuſt.*
" *Idem iuris eſt, & ſi in pecuniaria cauſâ teſtes ab alterutrâ parte producendi ſunt.* Hoc additum à *Triboniano l.* 11. præter Honorij mentem: cujus integra conſtitutio, vnde hæc deſumpta, eſt de proceſſu criminali.
" Alluſit ad locum Auctor ep. Teleiph *p.* 186. Iulij *ep.* 2 *p* 464.

COMMENTARIVS.

SVMPTVS competentes teſtibus ad iudicium poſtulatis per accuſatorem vel à quocumque fuerint poſtulati, *cautione* ſeu præcepto Iudicis dari oportere definit Honorius Imp.

¶ Hæc huiuſce conſtitutionis ſententia eſt: quæ amplioris Honorianæ Conſtitutionis portio eſt: pariter vt aliæ præterea ſeptem *hoc Codice* Conſtitutiones, puta *lex* 5. *vlt. ſup. de exhib. reis. lex* 2. *ſupr. vt intra annũ: l. vn. ſup. ne paſtorib. l.* 5. *ſup. de ſuperexact.* Neq; improbabiliter *lex vlt. ſup. de maleficiis. lex vlt. ſup. de abolitionib.* quæ & *huic l.* argumento cõuenit: & *l.* 8. *C. de defen. ciuit. lex vlt. ſup. de cuſtod. rer.* & in his nominatim *d. lex vlt. ſup. de abolitionib.* quæ huic argumento quoque ex parte reſpondet. Quæ quidẽ cõſtitutio Honoriana tota occupata fuit circa proceſſum criminalem, & quidem accuratiſſima. Neque alia ſententia eſt *legis* 1. §. 4. ff. *de teſtibus. legis* 6. §. 2. *Cod. de appellat.*

¶ Singularia tantùm hic ſectemur: è quibus duo priora ſtatum & conditionem teſtium ſpectant, ſeu duas limitationes continent, quibus videlicet teſtibus ſumptus præbendi ſunt, vel non. Primùm igitur *ingenui* teſtes vt ſint requiritur. Quibus vtiq; verbis non ſerui tantum, quod promptiſſimum, excluduntur; (quibus teſtimonij dictio non eſt, etiam Terẽtio teſte *Phorm. Act.* 2. *ſcen.* 1. præter *l.* 20. §. *ſeri* ff. *qui teſtam. Nouellam* 90 *c.* 6.) verũ & libertini. Quod tamen Tribonianus immutauit, cũ pro *ingenui*, hîc ſuppoſuit *liberi*, propter *l.* 16. §. 1. *C. de teſtibus.* Libertinis ſcil. quoque horum temporum Iuriſprudentiâ teſtimonij dictio in criminalibus ſaltem non fuit. Quò pertinent pariter illa *d. legis vlt. ſup. de abolitionib.* (quam inter ceteras *huic* coniungendam docui) *ſi vero* INGENVOS *aliquos, velut teſtes criminis petitos, ab accuſatore deductos eſſe conſtiterit, ſolam cuſtodia iniuriam toleraſſe, qui teſtes dicantur eſſe non conſcij, eorum ab accuſatore ſumptibus conſulendum eſt. Quod ſi* INGENVORVM, *licet plebeiorum, corpora fuerint læſa verberibus tormentiſque vexata, abolitionem etiam etiam duarum partium conſenſu petitam, iubemus vigore Iudicum denegari* &c. Atque ex his apparet, quænam ſit iſtius ratiocinationis vis. *Quoniã Ingenui teſtes ad cauſas poſtulantur alienas*, &c. *his ſumptus competentes dari.* Nempe collectio hæc eſt, (quod etiam Accurſius ex parte vidit) ſi ſerui & liberti teſtes admitterentur, vtique aliqua dubitandi ratio eſſet, num ſumptus eis præbendi eſſent; & verò his iure negarentur: ſeruis inquã, quia hi pro nullis habẽtur mortuis, de quorum exhibitione *leges* ſollicitæ non ſunt, niſi hactenus, vt iuſta eis impendia à dominis præbeantur: rurſum libertis ideo, quia neque de horum facultatibus & cenſu *leges* ſollicitæ ſunt; Ingenuorum tantum cenſum ad curam ſuam reuocant *leges* Romanæ.

¶ Secunda ſequitur limitatio, ſeu caſus quo Ingenuis quoque teſtibus ſumptus non dantur: putà ſi ipſi ſocij & participes criminis ſint; Quod & ipſum repetitur *d. l. vlt. ſup. de abolition.* quàm *huic* coniungendam docui, ibi *qui teſtes dicuntur eſſe non conſcij, eorum ab accuſatore ſumptibus conſulendum eſt.* Cuius rei ratio hæc eſt, quia hi non iam teſtes ſunt, non interrogantur de eo quod norunt in cauſa aliena; quod vtique teſtem facit: *teſtes* inquit lex, *ad cauſas alienas poſtulantur*: verùm de proprio crimine magis interrogantur: denique teſtes impropriè ſunt: & tales ſunt (quod Accurſius rectè dixit) vt alendi non ſint, cum magis ad excuſationem ſui veniant. Ex hæc de perſonis teſtium. Nunc de forma ſolutionis à quo ſumptus teſtibus dari debeant.

Tertium igitur ſingulare *h. l.* eſt, *Prorogari* ſumptus teſtibus: ait enim *lex*, *venturis his ad iudicium.*

Quartum, ſumptus ab eo qui teſtes poſtulauit laudauit, flagitauit præſtari: ait enim lex, *per accuſatorem, aut ab his per quos fuerint poſtulati.* Quibus verbis intelligunt Interpretes reum ipſum, ſi ad innocentiam ſuam teſtes laudauerit, vt & Iudicem ſi ex officio nemine accuſante in delictum inquirat. De Iudice in *huius l.* ſpecie falluntur: ait enim lex, *cautio Iudicantis, ab his per quos fuerint poſtulati, ſumptus dari præcipiat.* Ergo alij à Iudice poſtularunt in *huius l.* ſpecie: Quid igitur? Rectè Accurſius hæc verba accepit de non ſolemni accuſatore, verùm de *Stationariis Irenarchis* & ſimilibus, qui videlicet reos ex officio nunciantes notoriis ſuis adſiſtere coguntur. De quo genere accuſatorum, eſt *lex ea quidem quæ* 7. & *l.* 14 *Cod. de accuſationibus: l.* 6. §. 3. ff. *ad SC. Turpil.* vt contrà, *accuſatoris* appellatione hîc intelligendus venit ſolemnis accuſator.

CODICIS

CODICIS THEODOSIANI LIBER DUODECIMUS.

QUI TOTUS EST

de MUNERIBUS & HONORIBUS Municipalibus.

HUIUS LIBRI TITULI.

I. *De decurionibus.*
II. *De præbendo ſalario.*
III. *De prædiis, & mancipiis curialium ſine decreto non alienandis.*
IV. *De imponenda lucratiuis deſcriptione.* 397
V. *Quemadmodum munera ciuilia indicantur. ibid.*
VI. *De ſuſceptoribus, præpoſitis & arcariis.* 398.
VII. *De ponderatoribus & auri inlatione.*
VIII. *De auri publici proſecutoribus.*
IX. *De his quæ ex publica conlatione inlata ſunt non vſurpandis.*
X. *Ne Præfectianus exactoris vel curioſi, vel horreorum cuſtodis fungatur officio.*
XI. *De curatoribus Kalendarij & fideiuſſoribus eorum.*
XII. *De legatis & decretis legationum.*
XIII. *De auro coronario.*
XIV. *De hirenarchis.*
XV. *De centurionibus.*
XVI. *De mancipibus.*
XVII. *De his qui numero liberorum vel paupertate excuſationem meruerint.*
XVIII. *Si curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit.*
XIX. *De his qui conditionem propriam reliquerunt.*

DE

DE DECVRIONIBVS.

TITVLVS PRIMVS.

Ad Eccleſiaſticam Hiſtoriam pertinent *hoc titulo* duodecim Conſtitutiones: putà Conſtantij *lex* 49. Iuliani *lex* 50. Valentiniani Sen. *lex* 59. Valentis *lex* 63. Valentiniani Iun. *lex* 99. Theodoſij M. *lex* 104. 112. 115. 121. 123. Arcadij *lex* 163. 172.

Ex *hoc Titulo* Tribonianus in *titulum* Codicis Iuſtinianei de *Decurionibus*, quadraginta ſex tantùm retulit,& ſic ne quartam quidem partem. Nonnullas tamen ex *his* alios in *titulos* reiecit, puta quatuordecim, neque adhuc integras.

PARATITLON.

Civitates, *l.* 6. 10. 12. 19. 143. 144. 149. 158. 174. ſeu vrbes *l.* 162. 170. *h. t. l.* 13. *ſup. de deſertor.* Oppida, *l.* 53. 119. Municipia *l.....* quin & Vici, *d. l.* 13. *l. vlt. ſup. de patrocin. vicor.* (vbi Primates Vicorum memorantur) Salvianus *lib.* 5. Manſiones etiam quædam, *l.* 119. Item Caſtella, *d. l.* 13. *ſupr. de deſertor.* non tantum plebem habuêre (cui Decuriones opponuntur, *l.* 2. *de defenſorib. ciuit. & l.... h. t.*) verùm etiam ſuum quendam Senatum habuere, qui Cvria dicebatur, *l.* 1. 5. 10. 11. 13. 17. 18. 19. 21. 22. 23. 24. 29. 31. 32. 33. 35. 38. 43. 45. 46. 49. 50. 52. 53. 34. 55. 56. 59. 66. 71. 72. 73. 74. 78. 79. 82. 83. 85. 91. 101. 102. 105. 107. 108. 114. 115. 118. 122. 123. 124. 127. 128. 129. 130. 136. 139. 142. 143. 144. 149. 154. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 168. 171. 172. 176. 177. 178. 179. 181. 182. 187. 188. 189. 190. *h. t.* Adde *l.* 3. *de teſtimon. l.* 5. *de re milit. l. vlt. de exhib. reis l.* 1. *quid prob. deb. l.* 2. *de comitib. rei mil. l. vn. de bon. decur. l.* 1. *ne comitib. & Trib.* (Vnde Curiæ Civitatum, *l.* 124.) Item dicebatur Ordo, *l.* 6. 14. 37. 41. 42. 47. 66. 68. 75. 84. 95. 110. 120. 142. 173. 175. 177. 190. *h. t.* Adde *l.* 2. *de actorib. procurat. l.* 2. *ſupr. de quaſtionib. l.* 2. *ſup. quid probare deb. l.* 9. *infr. de ſuſceptorib.* Apud Amm. Marcellinum *l.* 14. *p.* 17. *lib.* 22. *p.* 244. (vnde Ordines Civitatum, *l.* 29. 50. 65. 110. 133. 158. 168. 175. *h. t. & l.* 4. *infr. de luſtrali: l.* 16. *de Agentibus: l.* 5. *de fil. mil. appar.* & *l.* 33. 37. *infr. de operib. publ. l.* 15. *ſupr. quorum appellat. l.* 32. *de appellat.* Apud Amm. Marcellinum *lib.* 18. *p.* 132. Ordines Curiarum, *l.* 66. 149. Curiales, *l.* 80. 121. *h. t. & l.* 4. *de patroc. vicor.* Municipales Ordines, *l.* 180. *h. t. & l.* 2. *ſupr. de quaſtionib.* Oppidanei, *l.* 47. *h. t.* Patriæ *l.* 79. Vrbium, *l.* 2. *ſupr. quid probare deb. l.* 34. *de operib. pub.* Dicebantur & Cœtus *l.* 42. 66. *h. t.* (vnde Cœtus Curiarum, *l.* 23. *h. t.*) Item Collegia (vnde Collegia Ordinum, *l.* 94.) Cunſurtia Curiæ, *l.* 19. 177. Curialia, *l.* 33. 175. Ordinum, *l.* 41. 42. Corpora, *l.* 70. Cuſialium, *l.* 21. Conſilia etiam, ni fallor, in *l.* 1. *infr. de Legatis*: (vt Galli nos, *Conſeil de Ville.*) Sanè in conſilium cogi dieuntur, *l.* 4. *h. t.* Horúmque, ordinis, ſeu Decurionum decreta memorantur *l.* 2. *de actor. proc. l.* 18. *ſupr. de accuſat.*

Huius Curiæ Senatores (nam ita quoque vocantur *l.* 85. *h. tit.* & Senatores Ciuitates Alexandrinæ, *l.* 19. *ſup. de petition.*) erant, qui Decvriones dicuntur, *Rubr. & l.* 3. 5. 6. 7. 8 9. 14. 18. 37. 43. 48. 50. 52. 53. 54. 55. 62. 64. 85. 93. 97. 113. 116. 117. 118. 124. 147. 153. 181. 187. 188. *h. t.* Adde *l.* 1. *de tironib. l.* 12. *de veteranis: l.* 6. *de re militari: l.* 2. *de filiis mil. app.* (vnde & Decurio natus, *l.* 1. *ſupr. ad Leg. Cornel. de falſo*) ſingularum ciuitatum Decutiones, *l.* 2. *de fil. milit. appar.* Item Curiales *l.* 1. 21. 27. 30. 33. 39. 40. 47. 49. 51. 52. 59. 60. 65. 74. 79. 80. 88. 91. 92. 96. 104. 105. 106. 107. 109. 110. 111. 114. 119. 122. 123. 128. 129. 132. 134. 135. 138. 146. 149. 150. 159. 167. 170. 173. 174. 177. 179. 181. 184. 186. *h. t.* Adde *l.* 2. *ſupr. de quaſtion. l.* 16. *de Palatinis l.* 16. *de Agentib. l.* 14. *de priuil. eorum qui in ſ. pal. l.* 7. *de Cobortalib. l.* 2. *de poſtlim. l.* 11. *de Curioſis: l.* 2. *de exp. ludor.* (vnde Curiales Ciuitatum, *l.* 19. 30. *h. t. & l.* 2. *de poſtliminio:*) Municipes etiam, *l.* 4. 89. 101. 105. 110. 130. 137. 143. 144. 147. 154. *h. t. & l.* 41.

l.41. infr. de operib. publ. l.2. ſupr. quid probare deb. l. 17. infr. de luſtrali. l. omnis 5. ſupr. de his qua adminiſtrantibus: l.vlt. de exactionib. l. 16. de Palatinis. l. 3. de teſtimon. l. 8. de cohortalib. ſeu Municipales, *leg.62.* Munifici item, *leg. vltim. hoc tit.* tandem Curiæ debiti, *l.136. 139.*

Hi *Senatores* quidam, vt dixi, Curiæ ſuæ erant: Ideóque In vrbibus Eminentes dicuntur, *l.9. in fin. ne quid publ. lat.* & Honoratis iunguntur & gradus bonore, & in conlationibus boneſtate functionis finiſmi bis erant, *d.l. 3. & l.1. eodem tit.* Horum alij ORIGINALES erant, *leg.13. 96. hoc tit.* ſeu origine Curiales, *l.38. 58. 84.* Originale Curiali, *l.56. 74. 76.* qui origine, *l.5. 12. 77. 88. 113. 149. hoc tit.* originali Conditione, *l. 184.* Originalibus vinculis, *l. 82.* Originis gratia *l.5. in fin.* Sorte, *l.58.* nexn, *l.44. & 181.* per originem obnoxij Curiis, *l.13.* ciuico nomine obligati, *l.46.* vtpote ex origine Curialium deſcendentes, *leg. 14. & 100.* originem trahentes Decurionum, *leg. 62.* de Curialium numero, *leg. 42.* (vnde & Originaria ciuitas, *leg. 147.* Originales ac debiti Curiæ, *leg.159.*) ſeu qui de genere Decurionum erant, *l. 10.* ex genere Curialium, *leg.14.* genere Curiali *l. 90.* (vnde generis nexus, *l.45.* & cauſa, *leg.56.*) qui fortunam eam naſcendo meruêre, *leg.115.* qui ſtatim vt nati ſunt, Curiales eſſe cœperunt, *leg. 122.* qui Ciuitati, Ordini, Patriæ, Curiæ alicui nati ſunt, *l.95. 116. 129. 161. 167.* (vnde natiuæ Curiæ, *leg.122.* genitalis Curia, *l. 161.* genitale ſolum, *leg. 1. infr. de falſ. mon.* parens Curia, *l.149.* ingenita officia, *l. 108.* naturale nomen, *l. 123.*) Qui neceſſitudinis fœdere Curiæ tenentur, *l. 122.* qui Proſapiæ Curialis *l.74. 177.* qui familiâ Curiali orti, *l.58.* qui ſorte naſcendi municipalibus muneribus obligati *l.172.* qui ex Curiali ſtirpe deſcendunt, *l.98.* qui ſanguinis nexu Curiæ tenentur, *l. 122.* qui ſanguine Curiali obſtricti, *l. 134.* Breuiter, quos paterna obſequia municipes fecerunt, *leg.89.* qui patre maioribuſve Decuriones ſunt, *l.147.* Nati ſcilicet genitive patre Curiali, *l.123. 164.* Patris originem ſequebantur, *leg.101.* Non etiam pro materno genere, *l.51.* ſeu matris origine, *d.l.101.* ſoliſque materni ſanguinis vinculis Curiæ quis ioligabatur, *l.137.* excepta Curiâ Antiocbenæ vrbis quæ ſpeciali Principum indulto ſibi vindicabat matre decurionis filiâ patre non decurione natum: *l. 51. hoc tit.* Excepto etiam caſu *l.178. 179.* Cæterùm *Fily* Decurionum octodecim annorum licet non patriâ poteſtate ſoluti muneribus ſtatim Ciuicis adſtringebantur, *l.7.*

Alij Decuriones NOMINATI ad Curiam vocabantur, *l. 10. 13.* Lato videlicet inter Patres iudicio, *leg. 120.* nominatione *leg.10. 13. 72. 84.* Adde *leg.8. ſupr. de cohortalibus.* Ordinatione *leg.118.* Conſilio publico, *leg.53. de appellat.* publico tractatu *leg.148. hoc titul.* deſignabantur ab ipſo Ordine, nominabantur, eligebantur, *leg. 66.* Plebeij ciues, *l.83.* Qui decimum octauum annum ætatis fuiſſent ingreſſi, *l. 19.* Quo tempore verò hæ nominationes factæ fuerint, v. *l. 53. hoc tit.* De Appellatione item ab his nominationibus, v. *l.2. b. l.13. ſupr. de appellat.* Ab bac nominatione immunes erant nonnulli, putà Clerici *l.1.7. infr. de Epiſcop.* at non & Iudæi, *l.3. infr. de Iudæis.* exceptis qui Synagogis deſeruiebant; V. *l.2.4.13. infr. eod. tit. de Iudæis.*

Nominatio autem hæc fiebat non vna ratione.

1. INCOLATVS ſeu incolonatus vinculo ſeu ratione, iureque, *l.5. in fin. l.12. 46. 52. 137. 141.* laris conlocatione, *d.l.52.* domicilij iure *l.77.* patriæ ratione 140.

2. PLEBEIJ item, cuiuſque oppidi ciues, quos ſplendidior fortuna ſubuexerat, *l.53.* dignisſimi meritis & facultatibus, *l.140.* Glebæ ratione, *l.72.* qui muneribus ſubſtantiam aptam poſſidebant, *l.13.* qui è plebe idonei facultate locupletes, *l.96.* qni aliquorum poſſeſſores prædiorum, *d. l.72.* qui ex numero plebeiorum agro vel pecunia idonei erant, *l.133.* qui vltra viginti quinque iugera priuato dominio poſſidebant, *l.33. h.t.* ad Curiam vocari poterant. Et hi ſunt qui *Poſſeſſores* paſſim vocantur.

3. Solâ POSSIDENDI quoque Curialium bona Conditione nonnulli ad Curiam vocabantur *l.5. in f.* qui ſcil. Decurionum fundos, patrimonia ſibi præſumpſerant, *l.143.* Non etiam qui Curialis beredes vel legitimi, vel teſtamentarij, legatarij, fideicommiſſarij, donatarij extiterant, *l. 107. 123.* (ad denariſmi enim bi deſcriptionem tantùm pro qua parte ſucceſſerant, tenebantur: *dd.ll.* & quidem ad quaternas ſiliquas annuas pro ſingulis iugis & capitibus, *l.vn. infr. de imponenda lucrat. deſcript.*) Exceptis maritis qui coniugibus Curiali ſtirpe deſcendentibus ex teſtamento ſucceſſerunt, *l.124.*

4. Ex VACANTIBVS quandoque, nullaque corporis ſocietate coniunctis, *l. 179.* idonei, *l.137.* Curiis vrbium adſtringebantur, ſubiugabantur: *dd.ll.*

5. ex CORPORIBVS etiam certis & lege deſignatis idonei quandoque (neceſſitate maximâ exigente, ob penuriam Decurionum, *l.105.*) Curiis adſtringebantur, *l. 53. 119.* vt putà Conditionales ciuitatum, Subſcribendarij, Tabularij, Diurnarij, Logografi, Cenſuales poſt emenſum munus, *l. 2. ſupr. de Tabular. l.8. de Cohortalib.* Militarium & veterano-

rum filij armis non idonei, vel militiam patris detrectantes militiæ & armis non habiles, vel torpore mentis otio ſe donantes. Breviter militaris proſapiæ viri bellico operi inconuenientes, *l.* 15. 18. 19. 32. 58. *inf.* 78. 83. *&* 89. *& l.* 1. 2. 4. 5. 7. 9. *ſup. de fil. mil. apparit. & l.* 5. *ſup. de re militari.* Item Tabelliones idonei ad Decurionatum vocari poterant, *l.* 3. Primipilares etiam ſeu Officij Præſidis Oſdroenæ Principes quotcúmque liberos haberent, vnum Ædeſenæ Curiæ propter municipum penuriam tradere aliquando iuſſi ſunt, *l.* 79. *&* 105. Denique vt ex his qui in officio Præfecti Prætorio Orientis militiam peregiſſent in locum fugacium Curialium per Bithyniam ſubrogari iuſſi à Theodoſio Magno, *l.* 119. Cohortales ſanè Syriæ inuiti Curialibus cœtibus adſcribi non potuêre: *l.* 1. *de cohortalib.*

6. Alij Poenæ ſpecie atque æſtimatione, *l.* 108. ob culpam, *l.* 66. loco ſupplicij, *l.* 108. Curiæ debebantur. Verùm id pœnæ genus Valentiniano diſplicuit ſimpliciter & indiſtinctè, *dict. l.* 66. vt & Theodoſio Magno, in Officialibus nominatim, *dict. l.* 108.

7. Alij Svccessionis iure. *v. l.* 124.

Alij Spontanei munifici erant, *l. vlt. h. t.* ſeu Decuriones; de quibus ſunt quatuor leges, *lex* 54. 172. 177. *& d. l. vlt.* id eſt qui vltrò ſeſe Curiarum cætibus inſerebant, *l.* 172. *&* 177. nomina ſua Curiis addebant, *l.* 54. *h. t.* ſoli genitalis amore, *l.* 177. Quibus recedendi poſteà licentia non erat, *d. l.* 172. niſi cautione eâ obſeruatâ, quam Theodoſius Iun. induxit, *d. l.* 177. De hoc Decurionum genere eſt quoque Theodoſij. *lex* 1. *in Nouellâ de his qui ſponte munus*, &c. & *titul. Codicis Iuſtinian.* 43. *lib.* 10. *de iis qui ſponte munera ſuſceperunt.* Quidam tamen Decuriones fieri non poterant, veluti Tabularij in ſp. *l.* 2. *de Tabular.*

Erant iſtiuſmodi Decuriones per vniuerſum Imperium Romanum tam in partibus Orientis quàm Occidentis, *l.* 158. Orientis, putà per vtrámque Præfecturam Orientis & Illyrici, *l.* 188. nempè ſex per Ægyptvm & Ægyptiacam Diœceſin, *l.* 80. 112. 126. (Alexandriæ nominatim, *l.* 189. 190. 191. 192.) Octo per Asianam Diœceſin, *l.* 69. per Aſiam, *l.* 125. Quatuor per Syriam. *l.* 103. 169. (Antiochiæ nominatim, *l.* 51. 53. 131. 169. de quorum cenſu Vid. *d. l.* 169.) Decem per Bithyniam, *l.* 5. 119. Tres per Fœnicen, *l.* 52. 54. 63. 125. Quinque per Orientis Diœceſin, *l.* 12. 23. 51. 54. 90. 103. 175. Septêm per Auguſtamnicam, *l.* 34. Quinque per Oſdroënam, *l.* 79. 105. *h. t. & l.* 2. *infr. de prædiis & mancip. Curial.* (Ædeſenæ Ciuitatis nominatim, *dd. ll.* 79. *&* 105.) Duo per Palæſtinam, *l.* 55. Nouem per Ponticam diœceſin, *l.* 94. Vndecim per Illyrici Præfecturam, *l.* 172. 177. 188. *h. t.* & *l.* 4. *infr. de ſpectaculis*: (& Delphorum curiæ nominatim *d. l.* 4.) Decem per Thracias, *l.* 114.

In Occidentis Imperio pariter fuêre, veluti per Præfecturam Italiæ; in Africa tàm diœceſi, quàm prouinciâ; *l.* 7. 9. 21. 24. 26. 27. 28. 44. 45. 46. 73. 84. 95. 141. 142. 143. 144. 145. 149. 166. 174. 176. 185. 186. *h. t. & l.* 25. *infr. de nauicul.* (Karthagine nominatim, *l.* 27. 41. 176. Hinc ordo Ciuitatis Karthaginis ſeu Karthaginienſium, cui inſcribitur, *d. l.* 41. *& l.* 32. *de appellat. l.* 15. *quorum appellat.*) In Byzacenâ, *l.* 59. 60. In Mauritaniâ Sitifenſi, *l.* 64. in Tripolitana *l.* 133. in Numida: & Conſtantinâ Cirtenſium nominatim, *l.* 29. *h. t.* In Apulia, Calabria, *l.* 158. in Campania, *l.* 71. [in Flaminia] apud Ceſænates, *l.* 42. *h. t. & l.* 6. *ſupr. de annona & tribut.* in Lucania & Brittiis, *l.* 3. in Piceno, *l.* 71. per Vrbis Romæ Præfecturam, & Vicariam, *l.* 67. 68. 77. (Auellinatium vrbe nominatim, *d. l.* 68.) in Tuſcia, *l.* 61. 65. 72. (Vulſinienſium Ciuitate nominatim, *d. l.* 61.) In Myſia *l.* 96. Per Præfecturam pariter Galliarum, *l.* 2. *ſupr. de quæſtionib. & l.* 140. 148. *h. t.* in Galliis, *l.* 171. *h. t.* (Agrippinæ nominatim, *l.* 3. *infr. de Iudæis.*) in Hiſpaniis, *l.* 4. *&* 151.

Mvnera & Officia Decurionum varia & grauia admodùm erant: quæ quidem etiam variis appellationibus deſignantur; vocantur ſcilicet ea Commoda Curiarum oppidanea, *l.* 43. Patriæ debita, *l.* 99. Functiones, *l.* 29. 87. 129. 134. 137. *in fin.* 139. *in fin.* 180. 182. *& l. vlt. h. t.* (Functiones Curiæ, *l.* 72. 74. 83. *h. t. l.* 7. *de fil. mil. app.* Curiales *l.* 96. Curialium munerum, *l.* 155. Officiorum *l.* 77. debitæ, *l.* 134. 148. 154. Municipales, *l.* 172. patriæ, *l.* 74. patriæ debitæ, *l.* 91. 116. publicæ, *l.* 63. 119. 140. 183. *l. vlt.* publicorum munerum, *l.* 76.) Honores, *l.* 41. 49. *in fin.* honores vel munera, *l.* 71. (ſplendidi honores & munera, *l.* 28. honores ciuici, *l.* 4. 29. Ciuiles, *l.* 5. patriæ, *l.* 69.) Labor Curialis officij, *l.* 86. Miniſterium patriæ neceſſarium, *l.* 94. Munera, *l.* 17. 28. 57. *in fin. l.* 82. 94. 98. 123. 129. 137. 143. 144. 158. 179. (Ciuica, *l.* 7. 27. Ciuilia, *l.* 15. 17. 25. 36. 37. 46. 78. 175. 191. Ciuitatum, *l.* 30. 63. 81. 143. 147. *h. t.* & *l.* 8. *ſupr. de contrah. empt.* Curiarum, *l.* 49. 74. 139. *l.* 1. *de cohortalib.* Curialia, *l.* 34. 99. 177. 187. *l.* 1. 2. *de fil. mil. appar.*

l. 5.

l. 5. *de re mil.* Curialium, *l.* 2. *de protoſtaſia*: Debita, *l.* 67. 172. 181. debita patriæ, *l.* 163. Decurionum, *l.* 53. Decurionatus, *l.* 2. *de fil. mil. appar.* Municipalia, *l.* 57. 172. *h. tit.* Oppidanea, *l.* 46. patriæ *l.* 5. 20. 58. 111. 139. 140. 148. 161. 167. publica, *l.* 115. publicarum functionum, *l.* 63.) Munia, *l.* 44. 48. 50. 65. 130. 134. 157. (Munia ciuilia, *l.* 147. Ciuitatum *l.* 158. 161. 181. Curialia, *l.* 15. 133. 155. Decurionatus *l.* 96. Decurionum, *l.* 187. Oppidanea, *l.* 45. patriæ, *l.* 63.) Neceſſitates, *l.* 65. 171. (neceſſitates ciuitatis, *l. vlt. de exactionib.* Ciuiles, *l.* 17. Curiales, *l.* 46. Curiarum, *l.* 89. 177. *h. t. l.* 1. *de cohortalib.* Municipales, *l.* 57. *l.* 1. *ſupr. ad Leg. Cornel. de falſo.* Oppidaneæ, *l.* 46.) Nexus curiæ, *l.* 89. 161. 168. 178. (Curialis, *l.* 121. *h. t. l.* 6. *de re milit.* Ordinis municipalis, *l.* 150.) Obſequia, *l.* 21. 33. 49. (obſequia ciuitatum, *l.* 29. 94. Curiarum *l.* 24. 79. Curialia, *l.* 49. 87. functionum, *l.* 19. munerum publicorum, *l.* 16. municipalia, *l.* 39. oppidanea, *l.* 38. 168.) Obſequela, *l.* 49. Officia, *l.* 108. (officia ciuilia, *l.* 37. Curialia, *l.* 42. *h. t.* & *l.* 1. 2. & *fil. mil. app. l.* 8. *de cohortalib.* debita *l.* 155. *in fin.* municipalia, *l.* 31. publica, Interpres ad *l.* 1. *h. t.* publicè neceſſaria, *l.* 15.) Onera, *l.* 41. 143. 144. 151. (onera ciuilia *l.* 36. ciuica, *l.* 26. Curialia. *l.* 98. 155. Decurionatus, *l.* 12. quæ ratio municipalis expoſcit, *l.* 41. oppidanea, *l.* 40.) Præſtatio debita, *l.* 146. Sollicitudo, *l.* 49. *in fin. l.* 5. *de re milit.* (officiorum, *l.* 37.) Vincula Curialia, *l.* 19. 155. (Ordinis, *l.* 95.) Vtilitates publicæ, *l.* 34.

Et grauia hæc omnino erant Curialium munera: vnde factum paſſim vt Curiales Curias fugerent, non vna ratione, neque vno fugæ genere aliò ſe ſe conferentes: vt ex ſequentibus patebit. Fidem faciunt & plures *Libanij* epiſtolæ, & *Syneſij*.

Inter alia munera, hæc erant, (1.) *Cura* publicæ iis committebantur, *l.* 189. (2.) Ad proſecutiones deſtinabantur, *l.* 161. *h. t.* & *l.* 2. *infr. de Iudæis.* (3.) Pecuniarum ciuitatis publicarum adminiſtratio eis committebatur, *l.* 14. *in fin.* 48. 117. *h. t. l.* 33. *de operib. publ.* (4. Exactio item Annonarum, *l.* 8. (vbi ſemel dico) *l.* 14. & *d. l.* 117. 185. 186. *h. t. l.* 11. 20. *de extraord. l.* 3. *ſupr. de honor. codicill. l.* 12. *de appellat. l.* 12. 16. *ſupr. de exaction. l. vn. de priuil. dom. Aug.* Curiales exigebant, *l.* 12. *de exact.* at non Senatoriarum functionum, *l.* 2. 3. *de præd. Senator.* (5) Adſcriptio, *d. l.* 117. (6) Suſceptores in aliis prouinciis creabantur, *l.* 49. 54. *h. t.* & *l.* 24. 31. *de ſuſceptorib. l.* 14. *de exact.* Compulſores, *l.* 4. *ne conlat. transf. l.* 2. *de quæſtionib.* (7) Suſceptores ſuo periculo nominabant, *l.* 54. & *l.* 9. 10. *infr. de ſuſcept.* (8) Iudicum præcepta exequebantur, *l.* 39. (9) Geſta municipalia coram his fiebant, *l.* 151. & *l. pen.* & *l. vlt. ſupr. de exhib. reis.* (10) Manſiones, horrea, pagi his committebantur (11.) Præpoſiti manſionum, horreorum pagis creabantur, *l.* 21. 49. (12) Procuratores metallorum ex his fiebant, *l.* 4. *C. de metallariis.* (13.) Deſcriptionibus, contributionibus facultates eorum ſubjectæ erant, *l.* 123. & 173. *h. t.* (14) Calefaciendis thermis apud Antiochiam aliquid præſtabant, *l.* 131. *h. t.* (15.) Adde & alia munera, de quibus, *poſtremis huius libri titulis*: veluti Legationis, &c. (16.) Vt poſtliminio reuerſi ſuis ſedibus redderentur, auxilium ſuum deferre debebant, *l.* 2. *de poſtliminio.* (17) Palatiorum à tranſeuntium iniuriis & à ſenio vindicandorum cura ad eos quoque pertinebat, *l.* 1. *ne quis in Palatiis*; operum publicorum curam geſſêre, & Reipubl. pecuniæ, *l.* 33. *de operib. publ.* (18) Periculo Ordinis complurima erant. *l.* 41. *de oper. publ.* Aurum coronarium ab his præſtabatur: vid. *tit. de auro coron.* (19) Curſus publici mancipatus ad hos aliquando pertinuit. *l.* 26. 51. *de curſ. publ.* aliquando non; *l.* 34. 46. *de curſu*: (20) Non ſufficientibus his qui ad Curſus clabularis procurationem eligendi erant, Curiales ad hoc munus vocati, *l.* 26. *d. tit. de curſu*: (21) Prouidebant quo pacto paſtui militarium animalium ſine læſione prouincialium conſuleretur, *l.* 3. *de paſcuis*: (22) Curialium munera inferiora fuêre Prototypiæ, & exactiones, *l.* 2. *de Protoſtaſia*: Scribæ & Logographi Curiarum munera, *l.* 3. *de Tabular.*

Vt varia Decurionum munera erant, quibus omnibus eos fungi oportebat, *l.* 41. 57. 61. 65. 135. 155. *hoc tit.* Iiſque functorum habita ratio qui emenſi eſſent Curialia onera, *l.* 55. omnibus officiis perfuncti, *l.* 130. qui munia vniuerſa percurriſſent, *l.* 65. vniuerſis tranſactis, patriæ ſtipendia emenſi, *l.* 57. ita & varij inter eos Gradvs, *l.* 4. Alij quippe altiores honores erant, *l.* 182. ſummi gradus, *l.* 189. honores primi, *l.* 77. maioris meriti & gradus, *l.* 21. Summus Gradus erat Dvvmviratvs, *l.* 16. 77. *h. t. l.* 1. *ſupr. de honor. codicill. l.* 19. *ſupr. de appellat.* ſeu Duum-virorum, *l.* 1. *infr. quemadmodum munera ciuil.* qui & *Magiſtratus* ſimpliciter dicuntur, *l.* 8. 16. 21. 29. 39. 77. 151. 169. *h. t. l.* 12. *ſup. de appell.* (quæ coniungenda cum *d. l.* 8. *h. t. l.* 2. *inf. de Can. frument. V. R. l. vn. de frum. Carthag. l.* 1. 3. 5. *de repar. appell. l.* 1. *de ſpectaculis*: *l.* 2. *de Salgamo*: *l. vlt. de ſuperexact. l.* 31. *de Epiſcop. l.* 3. 5. *ſup. de exhib. reis*: *l.* 1. *infr. de Medic. & Profeſſ. l.* 1. *in f. de donat.* Magiſtratus municipales, *l.* 1. *ſup. de curſu publico*; *l.* 15. *de exhib. reis.*

Hi poteſtatem intra metas propriæ ciuitatis exercebant *l.* 174. Inſignia, *l.* 21. faſcéſque habebant, *d. l.* 174. Annalis porrò Magiſtratus hic erat, vt docet *d. l.* 16. *hoc tit.* & *l.* 1. *inf. quem-*

adm.mun.ciuil. Eligebanturqʒ ſeu nominabātur: Kal. Mart. l. 28 à Magiſtratib. ſuo periculo, quālibet e populi ſuffragio nominati, d. l. 1 inf. quemadm. mun. ciuil. duob. vel trib. menſib. antequā munes gerendum eſſet, intra quos nominato appellare licebat, d. l. 1. inf. quemadm. mun. ciuil. l. 10. 11. 19. ſupr. de appell. l. 8. ſupr. de repar. appellat. & l. 2. h. t. Nominati ſi aufugerent, eorum bona in eorum locū ſuffectis cedebant, & reperti poſtea biennio integro onera duumviratus agnoſcere cogebantur; l. 16. h. t. ſi deſererent, expenſas pro ſe factas reſtituere cogebantur, l. 29. Expenſis etiam quibuſdā faciendis obnoxij erant Duumviri, l. 29. h. t. putà ludis exhibendis, l. 29. 169. l. 4. inf. de ſpectacul. verùm in patria ſua tantum, d. l. 1. 4. de ſpectacul. Karthagine nominatim & ipſi Magiſtratus ad annui frumēti penſitationē tenebantur, l. vn. inf. de frument. Carth. Duumviratus Cæteris qui prouinciæ nomine ad Principem Legationē ſuſceperant, immunes erant, l. 1. de hon. codic. Denique Duumviratu functi priuilegiis nonnullis fruebantur: à Præpoſiturâ quippe māſionum, annonarum, inferioribuſque muneribus immunes erant, l. 21. h. t. & l. 2. infr. quemadm. mun. ciuil. Hique ſunt qui *Duumvirales* dicuntur d. l. 2. In quibuſdam ciuitatibus etiam Quinquennales erant, de quibus l. 1. de Medicis & Profeſſor. ¶ Inter primos Curiæ honores (v. l. 77.) erant, & SACERDOTES FLAMINESQVE de quibus titulo de Paganis infr. ¶ Præter hos, ſummus quidam erat inter Curiales gradus, l. 189. ſeu in Curiis erat qui *primum* obtinebat locum, ſequentibus cæteris omnibus, l. 127. qui ſummum obtinebat gradum, l. 189. primus Curiam regere & gubernacula vrbis adminiſtrare, l. 171. cui Comitiuæ dignitas tribuebatur, l. 127. 189. Hunc ſequebatur ſecundus locus, l. 171. Aliique primum locum in Curiâ obtinentes: qui à Municipibus aliis appellatione ſeparabantur, & PRIMATES vocabantur, pariterque à Curialibus hoc nomine diſtinguuntur, l. 4. h. t. & l. 13. ſupr. de deſertorib. De his v. & l. 13. de paganis l. vlt. de admin. & per. tutor. Primates Ordinis ſui quoque vocat Ammianus Marcellinus lib. 28. p. 405. & Ordinis vertices lib. 11. p. 17. Item Primarij Curiarum, l. 39. h. t. Primates Viri, l. 3. inf. de ſcenic. PRINCIPALES, qui etiam à Curialibus ſeu Decurionibus hâc appellatione diſtinguuntur, l. 5. 61. 75. 77. 79. 85. 117. 124. 126. 128. 151. 171. 189. hoc t. & l. 52. infr. de hæreticis: l. 1. ſupr. de milit. veſte, l. 7. de tironib. l. 39. de curſu: l. 4. & l. vlt. inf. de ſuſcept. l. 9. infr. de cenſit. l. 4. inf. de extraord. l. 5. ſup. de his quæ admin. l. 4. ſup. de extr. ſiue ſordid. mun. l. vn. ſup. de priu. dom. Aug. l. 2. ſup. de Act. Proc. l. 4. ne ſanctum Baptiſma: l. 2. de expenſ. lud. Principales ciuitatum, l. 59. de curſ. Firmic. 5. Math. 12. p. 123. Principales Vrbiū ſingulariū, l. 40. inf. de hær. (vnde Principalitatis honor, l. 6. de qu.) Principalis honor, l. 12. de hær. & d. l. 75. h. t. Summos Municipum Proceres vocauit Auſon. in Moſell. Eunap. in Max. p. 96. τὸ κρεῖττον τῶν βουλευτηρίων [illegible] Baſil. ep. 321. Theod. ep. 15. & 33. Optimates Symm. lib. 10. ep. 41. circ. med. Inter hos verò Principales præcipuo iure alicubi fuēre Primates aliquot, vt Alexandriæ, l. 190. pro quib. Summates Tribon. dixit in l. 57. de Decur. quæ alioquin deſūpta eſt ex d. l. 190. Quomodo Symm. lib... ep... Sūmates Aricinæ vrbis: Sūmates Ciuitatis Cæſarienſis, Idē l. 1. ep. 58. Imo & Primus Curiæ qui principalē locū obtinebat eximio iure habitus d. l. 127. 171. l. 89. h. t. de quo ſupra qui gubernacula vrbis adminiſtrare curiamqʒ regere dicitur d. l. 171. Hi autē principales ſeu primarij, Primates, eximio iure præ cæteris Curialib. vario numero fuēre. In quibuſdā ciuitatib. 10. inde Decemprimi Ordinis Curialis, l. 1. 5. de quæſt. iidē qui Principales: vnde qui Principales in d. l. 52. de hæret. vocātur ij Decēprimi Curiales, in l. 54. eod. t. & l. 39. de Epiſc. dicuntur: de Decēprimis v. Inſcript. p. 894. 348. 7. & Firmic. Matheſ. l. 3. c. 2. p. 53. c. 12. duobus locis. Ad hunc porrò *Principalis* honorem, gradatim & per ordinem munerib. omnib. expeditis perueniebant, l. 5. 75. 77. h. t. & l. 6. in f. ſup. de quæſt. Eligebanturqʒ Principales ſine Ordinis præiudicio, conſenſu Curiæ probatiſſimi, l. 171. adde l. 140. 148. poſt multorum munerum teſtimonia, l. 6. quæſt. His curæ publicę cōmiſſæ l. 189. h. t. Hi pro patria aduocatione functi, l. 190. Ab his adſcriptiones fiebāt l. 117. h. t. ab his diſtributionū omnium forma procedebat, d. l. 5. ſup. de his quæ admin. (exceptâ diſtributione munerū extraordinariorū l. 4. ſupr. de extr. ſiue ſordid. mun.) Ideò iugorū numerus corā iis & Cēſualibus exponi ſolebat, quod eos imminutionis onera premebāt: l. vn. ſup. de priu. dom. Aug. Adſcriptiones faciebant & exactiones, l. 117. h. t. Diſciplinæ publicæ præerāt, l. 59. ſup. de curſu publ. Ne quis curſum publicū non oſtenſa euectione vſurparet, obſeruare debebāt, d. l. 59. Hæreticor. cœtus, vímqʒ impedire, l. 4. inf. ne ſ. bapt. l. 40. de hær. v. & l. 45. eod. & viceuerſa, ne Iudæis & Paganis in quiete degentib. vis fieret. Ex Principalium numero quandoqʒ Suſceptor veſtiū creabatur, l. 1. de militari veſte: Ab his vt à Decurionib. Tyrones vel aurū Tyronicū exactū, l. 7. de Tyron. Horū domus à Iudicib. ſæpè ad inconſultam plauſorum inſaniā in ludis exhauriebantur, l. 2. de expenſ. lud. Quindecenniū in Ordinis ſui adminiſtratione cōplere (per Gallias nominatim) Honorij conſtitutione iubentur, d. l. 17. Ex his Principalibus quidam *Patronorum* dignitatem adipiſcebantur l. 61. hoc tit. de his qui per ſuffragium ad Curiarum honorarium patronatum adſpirabant, vid. l. 46. ſup. de curſ. publ.

¶ Priuilegia etiam his non pouca competebant, 1. Plumbatarum enim ictibus ſub quâlibet culpæ aut erroris offenſâ ſubdi non poterant corporaliumque moleſtiarum & iniuriarū nihil patiebantur, l. 39. ſeu corpus eorum ab iniuriis liberum erat, ſicut Honoratorum; l. 61. 85. 126. 190. h. t. & l. 6. ſup. de quæſtionib. deuoti ſcilicet nihilque debentes: quam exceptionem Theodo-

ſius

ſius M. addidit *l.* 117. 126. *hoc tit.* (2.) Principalitatis honore defuncti immunes ab omnibus muneribus habebantur, *l.* 75. His ſplendoris & honoris ornamenta ſuccedebant, *l.* 171. (3.) Honorem *ex-Comitibus* conſequebantur, *dict. l.* 75. Hi ludos propria authoritate edere poterant, non inuiti: *l.* 3. *infr. de Scenic.*

¶ Sequentis poſt hos meriti & Gradus qui erant, *l.* 21. ſpecialiter DECVRIONES, ſeu Curiales appellantur & à Principalibus diſtinguuntur: *l.* 5. 85. 117. 124. 128. *h. t. & in l.* 32. *infr. de hæreticis.* Itaque *Album Curiæ* erat, quo nomina Decurionum ordine continebantur *l.* 48. 141. Memorantur & Procuratores Curiarum, *l.* 1. *de honor. codicill. l.* 1. *de honor. codicill. l.* 31. 32. *de erogat. mil. ann. l.* 20. *h. t.* Cautum ne his ciuitates ſpoliarentur *l.* 16. *de agent.* *Adſtricti* portò ita Curiæ erant, vt conditionem ſuam regulariter euitare non poſſent, alio vitæ genere, factóque; *l.* 28. *de Cohortalib.* de quo mox plura; Ad Comitatum Principis proficiſci, niſi Commeatu à Iudice impetrato: peregrinari, euagari, *l.* 143. 144. Relicta ciuitate, rus habitare, *inf. tit.* 18. fugere *l.* 8. *ſup. de contrah. empt.* Quod tamen paſſim eueniebat, vt Curiales inquam Curiam velut grauem fugerent, aliáque conditione & profeſſione mutarent: Quod frequentibus *legib.* vetitum. Nõ poterant Procurationem alienarum facultatum ſuſcipere, *l.* 92. ad vectigalium quorumcunque ſuſceptionem conductores accedere, *l.* 97. ad Reipubl. prædiorum ac ſaltuum conductionem *l.* 2. *ſup. de locat. fundor. iur. Reip.* Tabelliones fieri *l.* 3. *h. t.* vid. & *l.* 1. *ſup. ad leg. Cornel. de falſ.* ¶ *Gradatim* etiam atque per ordinem omnia Curiæ munia decurrere debebant, neque antè ad aliam militiam vel dignitatem tranſire poterant, *l.* 4. 71. 75. 77. etſi Aduocati, *d. l.* 77. non à Iudicibus extra Ciuitates ſuas pertrahi, *l.* 60. verùm qui Curiali nexu tenebantur, ſublato omni priuilegio ad ſuam Ciuitatẽ & Curiam reuocabantur: Qua in re formam proceſſus aliquã vid. *l.* 175. *h. t.* reuocabantur inquã, etſi inter Actuarios reperirentur, *l.* 125. etſi inter Aduocatos, *l.* 46. 77. 87. 98. 116. 152. 188. 189. vid. & *Novell.* Valentiniani 10. *c. in diverſis*: etſi in Centenariorũ corpore, *l.* 162. ſi ad aliam Ciuitatem ſeſe contuliſſent decuriones, *l.* 152. Si dignitatem, adminiſtrationẽ, imaginariã, honorariam, vmbratilem ſuffragio adeptam, vel pretio emptam præferrẽt, *l.* 4. 5. 24. 25. 26. 27. 34. 36. 41. 42. 44. 65. 86. 87. 94. 106. 109. 110. 122. 123. *verſ. eos verò*, 134. 135. 159. 160. 187. Si Domeſticorum ſeu Protectorum conſortio ſeſe copulaſſent, *l.* 38. 88. *inf.* 153. Si domus ſeu rei priuatæ Principis (colonatus iure putà) ſe defenderent, *l.* 33. 114. Si ad Potentium domos confugiſſent *l.* 50. 146. Si ad Eccleſias ſeſe ſeu Clericatum contuliſſent; in quo verſantur ſexdecim *leges*: putà Conſtantini M. *lex* 3. 6. *inf. de Epiſcop.* Conſtantij *lex* 49. *h. lex* 7. *ſup. de Cohortalib.* quæ *illi* iũgenda eſt; Iuliani *lex* 50. *h. t.* Valẽtiniani ſen. *lex* 59. *h. t. & lex* 21. *inf. de Epiſc. &* 3. *l. de his qui ad Eccleſ.* Valentis *lex* 19. *infrà de Epiſcop.* Valentiniani Iun. *lex* 99. *h. t.* Theodoſij M. *lex* 104. 115. 121. 123. Arcadij *lex* 163. Theodoſij Iun. *lex* 172. Qua parte tamẽ variè hoc ius ab Imperatoribus habitũ, per quæ tẽpora mutatum atque innouatũ. *Conſtantinus* quippe Curiæ obnoxios ad Clericatũ ſe conferentes omninò retrahi voluit, *l.* 3. 6. *infrà, de Epiſc.* *Conſtantius* verò Epiſcopos ſaluo etiam eis indiſtinctè patrimonio, ad Curiam retrahi noluit: Cæteros cedere facultatibus ſuis liberis: his deficientibus, propinquis vel Curiæ duas portiones voluit, niſi vitâ inſignes eſſent, & totius populi vocibus expeterẽtur, *l.* 49. *h. t. & l.* 7. *ſup. de Cohort.* (quæ *dict. l.* 49. coniungẽda eſt:) *Iulianus* omnes Clericos ad Curiã reuocauit, *l.* 50. *h. t.* & ipſius Iuliani epiſtola *ad Byzãtios* 11. *Valentinian.* Clericum ad Curiam reuocari niſi ſubſtitutũ daret, eidemque facultates ſuas, vel niſi facultatibus ſuis Curię cederet, iuſſit: *l.* 59. niſi ante ortũ Imperij ſui: *l.* 21. *inf. de Epiſcopis.* *Valens* ſi intra decennium à Curiâ reuocaretur cum ſubſtantiâ ſuâ Curiæ reddi voluit, non etiam ſi poſt: *l.* 19. *inf. de Epiſc.* *Valentinian. Iun.* nõ antè Clericos fieri, quã omnibus muneribus expletis; *l.* 99. vel ſubſtituto idoneo dato, cui facultatibus ceſſerint *d. l.* 99. Theodoſ. M. vel facultatibus ſuis Curiæ ceſſis, *l.* 104. 121. 123. *h. t.* (& Ambr. *lib.* 2. *contra relat. Symm. p.* 325. v. & Ambroſiũ rurſum *ep.* 29.) vel ſubſtituto dato *l.* 115. *Arcadius*, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, vel ſubſtitutũ pro ſe vel facultates Curiæ offerre, reſiduos Clericos omnes ad Curiam retrahi cõſtituit, *l.* 163. *Theodoſius Iun.* pro temporis conſideratione & gradu, quem in Eccleſia obtinerent, vel ad Curiam reuocari, vel etiam patrimonia Curiis conſignari voluit, *l.* 172. Quæ Valentiniani III. mens fuerit? docet eius *Nouella* inter *Theodoſianas* 41. *de ſucceſſione Curialium.* vbi veteres *leges* laudat. Quæ Maioriani? *Nouella* eius 1. *c. & quoniam l.* 1. & 2. *ſup. quid probare deb.* vbi retro fugiẽs quis è militiâ ad Curiam reuocatur, *l.* 1. *de Tyron.* è Fabricenſium quoque corpore Curiales ad Curiã retrahebantur, *l.* 37. 81. *h. t. & l. vlt. ſup. de Fabricenſib.* è Fabrorũ collegio, *l.* 62. è Calcarienſibus & Argentariis *l.* 37. è quacunque Militiâ, *l.* 88. Armatâ, *l.* 10. 11. 13. 37. 38. 40. 43. 45. 56. 68. 64. 87. 94. 95. 113. 125. 129. 137. 139. 143. 144. 147. 154. 158. 129. 181. *h. t. l.* 12. *de veteranis*: ſic vt nullo quandoque tẽpore, nullo gradu defenderentur, *l.* 10. 11. 37. 40. 58. 113. *d. l.* 1. *ſup. quid probare deb.* etiam veterani iam *l.* 45. Verũ exceptiones hæ à nõnullis additæ. 1. niſi Primipilo, id eſt Annonæ militari adminiſtrandæ obnoxij iam eſſent, *l.* 11. Item poſt certum ſtipendiorũ numerum retrahi Curiales è militia quandoque veriti, *l.* 110. veluti poſt 110. ſtipendia, *l.* 13. poſt quindecim *l.* 95. poſt decem, *l.* 56. *hoc. tit. & l.* 28. *ſupr. de cohortalib.* Imò poſt quinque *l.* 58. 64

88. & ll. 6. ſupr. de re militari. Principales qui curſum exhibebant, 10. annorum militia liberantur, l. 6. de diuerſ. offic. Chartularij item Magiſtrorum Equitum & Peditum 25. annorum militiâ, l. 5. de diuerſ. offic. Item ad Curiam reuocari non poterant Comites rei militaris primi ordinis, ſi videlicet reipſa è militari corpore eſſent, l. 1. de Comitib. rei milit. E Monazonton quoque [id eſt Monachorum] cœtu Valens eos ad Curiam reuocari, vel rebus familiaribus Curiæ cedere voluit, l. 63. E Nauiculariorum quoque corpore retrahebantur, l. 149. Ex Officiis Iudicum, in quibus militare prohibebantur, l. 31. 42. in fin. l. 82. 96. 113. 134. 137. 147. 175. 181. adde l. 1. de Tabular. Ex militia ſeu officio quocunque ciuili, l. 13. 22. Ex officio Illuſtrium Magiſtratuum militarium, l. 5. 6. de diuerſ. offic. niſi 25. annorum militia, l. 6. de re milit. l. 1. de cohortal. ſic & Officiales Com. S. L. Rationalis R.P. Vicariorum P.V. 25. annorum militia Curiâ liberabantur, l. 6. de diuerſ. offic. E Palatina Militia: quod tamen ius variè habitum, l. 22. in fin. l. 31. 38. 67. 88. 100. 147. 154. h. tit. & l. 12. ſupr. de priuileg. eor. qui in ſacr. palat. l. 5. de diuerſ. offic. E ſacris Scriniis, niſi in his ſimiliter quindecim annis militaſſent, l. 1. 7. de prox. Com. diſp. l. 14. de priuileg. eor. qui in ſacr. pal. antea, 20. l. 1. de Agentib. Miniſteriales, Pædagogiani, Silentiarij, 5. annorum militiâ Curiâ liberabantur: Principatus Agentium in rebus Curiâ liberabat l. 16. de Agentib. Agentes in rebus & l. 14. de priuileg. eor. qui in ſacr. Pal. aliquando 20. annis, aliquando triennio liberabantur, l. 1. 2. de agentib. A procurationibus vel curis Ciuitatum, l. 20. E Scholari militia, l. 38. 120. E Senatu: Curiales enim, eorumque filij, Senatores, niſi expletis muneribus omnibus, fieri prohibebantur: Qua parte tamen ius ſæpè variauit: de eo verò ſunt 27 leges: Conſtantini M. lex 14. & 18. Conſtantis lex 29. Conſtantij 42. 48. Valentiniani lex 57. 58. 65. 73. Valentis lex 69. & 74. Theodoſij M. lex 82. 90. 93. 111. 118. 122. 123. 129. 130. Valentiani Iun. lex 110. Arcadij lex 159. 160. Theodoſij Iun. lex 180. 182. 183. 187. Imo Curiales adeo Curiâ, niſi expletis muneribus ſolui non poterant vt nec Curia conniuente, declinare poſſent, l. 17. 65 inf. 71. 77. 110. inf. 113. neque Principis beneficio l. 10. 13. 102. 137. 139. 156. 167. niſi ad certum temporis ſpatium, l. 1. & 135. neque Iudicis ſententiâ, ſeu Iudice vacationem præſtante, l. 1. 68. 71. 77. 89. 172. neque ſubſtituto alio, l. 111. 118. 167. (excepto Clerico in ſp. l. 59. 99. 115. 162. & ad dignitates ſubuecto, in ſp l. 115. 160. 187.) & niſi omnibus muneribus defunctis l. 91. 98.

Certè apud Cognitorem reperi ij debebant, l. 110. 161. Pœnæque latentibus ipſis Curialibus, l. 16. 23. 119. 161. eorumque occultatoribus imminebant, l. 76. 146. 162. ob ſenectutem tamen à muneribus excuſabantur l. 138. infrà.

Filij quoque eorum Curiali nexui obſtricti erant: l. 7. 22. 26. 31. 37. 43. 49. 53. 57. 58. 69. 74. 86. 93. 98. 122. 123. 132. 155. 174. 184. h. tit. l. 19. de diuerſ. offic. l. 28. de cohortalib. l. 1. de falſ. monet. l. 6. de re milit. l. 1. 2. quid probare deb. etiam Magiſtrorum d. l. 98. (non ſpontaneorum, l. 172.) ab octodecim annis, l. 7. etiam duo ex tribus maribus. l. 132. & retrahebantur, l. 22. 26. 31. 37. 43. 49. patre licet Senatore poſtea facto, l. 57. 58. 69. 74. 93. 122. 123. verſ. ſuper filiis. 155. 184. Verùm de hoc ſup. pleniùs, vbi de Originalibus: de Filiabus quoque vid. leg. 124.

Aliis etiam modis pluribus id actum, ne Curiæ deſolarentur. Hinc adeo milites militiæ ſe offerentes, vel in aliam ſcholam recipiendi, non antè admittebantur quam fide generis factâ ſe Curialem non eſſe, l. 1. 2. quid probare deb. l. 4. de agentib. in reb. l. 15. inf. l. 16. de Palat. S. L. Hinc in ſcholam aliquam receptorum nomina in matricula, patria, & prouincia adſcripta, d. l. 16.

Res item ſeu facultates & poſſeſſiones bonáque eorum Curiæ tenebantur, l. 5. 49. 59. 63. 145. 144. h. t. his adde & titulum 3. inf. de prædiis & mancipiis Curialium. Imò qui poſſeſſiones eorum ex lucratiuâ cauſâ detinebant, ad certam deſcriptionem tenebantur, l. 107. 123. 173. h. t. l. 16. inf. ſupr. de Agentib. in reb. & tit. 4. inf. de imponenda lucratiuis deſcriptione. Sed & bona Decurionum ab inteſtato ſine hæredibus decedentium ad Curiam pertinebant, de quo ſupr. tit. & l. vn. de bonis decurionum: de Decurionis proſcripti bonis, vid. l. vlt. de bon. proſcript. Prædia eorum ſine decreto alienari non poterant.

Priuilegia viciſſim quædam omnibus in commune Curialibus à ſummo vſque ad infimum ordinem, l. 2. ſuprà, de quæſtionibus conceſſa erant: l. hoc titulo (1.) Ab iniuriis ſcilicet corporalib. immunes erant; de quo priuilegio agitur, l. 39. 47. 61. 75. 80. 85. 117. 126. 127. 153. 190. hoc tit. id eſt à tormentis & fidiculis, l. 80. h. t. & l. 2. ſup. de quæſtion. l. 1. ſup. ad leg. Cornel. de falſ. qui Decurionatus honor dicitur, d. l. 1 ad leg. Corn. de falſ. dignitas Ordinis, l. 4. ſup. de Tabular. & l. 47. h. tit. & Plumbatarum ictibus, d. l. 80. 85. antea non: dict. l. 2. de quæſtion. Cui tamen priuilegio derogatum quodammodo, l. 117. 126. 153. infr. 190. Nouella Maioriani 1. verſ. inter quæ: vid. & l. 15. de accuſat. Sanè Decuriones Cenſuales ſponte facti, quæſtioni ſubiici poterant, l. 4. de Tabular. (2.) Certus etiam in eos condem-

nationis

nationis modus Iudicibus præſcriptus erat, *l.* 47. (3.) Ab oneribus item extraordinariis ſeu muneribus pro re priuata immunes erant: *l.* 30. *h. tit. & l.* 31. *infr. de ſuſceptorib.* non etiam à luſtrali collatione, negotiantes; *l.* 50. *h. t.* quæ repetitur *l.* 4. *infr. de luſtrali:* (4.) Item vltra terminos propriæ ciuitatis præſentiam ſui exhibere non cogebantur *l.* 61. His vt & plebi ab omni improborum inſolentia vindicandis conſtituti defenſores: *l.* 2. *de defenſor. ciuit.* Alius item pro alio decurione conueniri non poterat, *l.* 2. *de exactionib.* Equorum vſus ad itineris neceſſitatem his conceſſus fuit: *l.* 1. *quib. equ. vſus conceſſ.* Ædificia publica, & iuris templorum quædam his, vt & collegiatis Reſcripto cōceſſa, vt & areæ vacantes *l.* 41. *de oper. publ.* Curiis etiam aliquando commune remiſſus, releuatus capitationis modus, *l. vlt. verſ. illis ſolis de conl. donat.* Pœnis inuicem grauibus ſubiacebant, *l.* 117. *h. t.* Iudices eorum erant Rectores prouinciarum, *l.* 39. 47. 80. 87. 110. 117. 118. 150. 164. 175. 181. non etiam Iudices militares, *l.* 128. *Liberabantur* curiâ certis modis: Regulariter cunctis honoribus & muneribus expletis, *l.* 4. 5. 74. 77. *h. t.* Quandoque etiam excuſabantur certis priuilegiis. Ætate *l.* 20. 118. Meritis, *d. l.* 20. ob liberos, *l.* 55. v. & *tit.* 17. ob militiam Palatinam quandoque, *l.* 22. *inf. l.* 67. 31. 73. ob militiam armatam, caſibus quos *ſuprà* recenſui: vide & *titulum ſupr. de re militari:* ob Adminiſtrationem vel dignitatem, ſi merito non ſuffragio eam adepti fuiſſent, *l.* 5. 25. 36. 73. Item Legatione *l.* 25. 36. Officialis quoque xxv. annorum militiâ: *l.* 31. 96. *h. t. & l.* 6. *ſup. de re milit. l.* 5. 6. *ſup. de diuerſ. offic. l.* 14. *ſup. de priuil. eorum, qui in S. Palat.*

Perfunctorum omnibus Patriæ muneribus & ſtipendiis Priuilegia hæc erant: Præſidatus honor ſeu prærogatiua his conferebatur: ideoque in conſilio ciuitatis ſtantibus aliis ſedebant, *l.* 4. Ad honeſtas promotiones perueniebant *l.* 14. Immunes habebantur, otioque fruebantur, *l.* 75. Honor ex Comitibus ſeu Comitiua eis addebatur *d. l.* 75. & 109. & 150. ſeu Comitiua primi Ordinis per quinquennium, *l.* 189. ab iniuriis corporalibus immunes erant, *d. l.* 75. Oſculum his in Prouincia Iudicantum & conſeſſus indultus erat, *l.* 109. Ab equorum præſtatione immunes erant & à Glebâ Senatoriâ, *l.* 138. aliiſque Senatoriis functionibus *l.* 189. Eos etiam qui 30. Annos Alexandriæ ciuilibus muneribus inhæſerunt corporalibus muniis, Theodoſius Iun. excuſari voluit, *l. penult. h. t.*

¶ VACATIONEM *curialium munerum ſolus Princeps tribuere poteſt, non Rector prouinciæ.*

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Euagrium....."

NEMO Iudex" ciuilium" munerum vacationem cuiquam præſtare Curiali conetur, vel aliquem ſuo arbitrio de Curiâ liberet: Nam ſi quis fuerit eiuſmodi infortunio deprauatus", vt debeat ſubleuari, de eius nomine ad Noſtram Scientiam referri oportet, vt certo temporis ſpatio ciuilium munerum ei vacatio porrigatur". PP. Id. Mart. Conſtantino A. III. & Licinio III. Coss. [312.]

INTEPRETATIO." *Nullus Iudex vacationem indebitam tribuat Curiali, nec eum de ſuo officio ſtudeat liberare: Nam ſi ita tenuis cuiuſcunque Curialis & exhauſta facultas eſt, vt ei publici oneris neceſſitas non" credatur, ad Principis iuſſit referri notitiam.*

NOTÆ.

* *Lex nemo* 14. *Cod. Iuſt. eod. tit.* Concordat in ſummam *lex* 18. 89. 135. 172. *inf.*
" *Euagrius* ſub Conſtantino M. Eidem inſcribitur. hoc ipſo Anno, *lex* 1. *inf. de Iudais:* vt & Anno 315. *lex* 1. *inf. centonar. & dondroph.* vbi *Præfectus Prætorio* dicitur.
" *Index*, id eſt Rector prouinciæ: v. *Gl. Theod.*
" Abſunt hæc, vſque ad *aliquem* à *Cod. Iuſt.* Rationem mox indicabo.
" *Deprauatus infortunio*, Interpres, id eſt inhabilis redditus, inutilis factus quâcumque de cauſâ ſontica, non malè interpretatur, *cuius tenuis & exhauſta facultas eſt:* Et certè *Infortunij* ἀτυχίας vox id propriè ſignificat.
" *Porrigatur*, id eſt præbeatur.
" *Lex iſta, hoc dicit: ſ. ius ſit:* Quanquam iſtud ſuſtineri poteſt, *iuſſit*, hæc *lex* ſcil.
" Id eſt remitti debeat, vel committi non debeat.

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. viginti duæ conſtitutiones hîc occurrunt ordine *de Decurionibus:* ex quibus apparet quis tum Curiarum ſtatus fuerit: quo item quantoque ſtudio Princeps hic tum Curiarum, tum Curialium ſeu Decurionum, atque adeò ſingularum Rerum publicarum ſeu municipiorum, vtilitati conſultum voluerit. Quarum omnium ſententiam exhibere oportuit eos qui Conſtantini M. genium ex eius potiſſimùm conſtitutionibus efferre voluerunt, ac non etiam vnius tantum aut alterius, quod Balduinus fecit; cuius vt ſemel dicam Commentarij *de Conſtantino M.* ſυναγωγίας potiùs iuſti alicuius operis continent, quàm ἀντίλεγμα aliquod: quod iam olim quoque notarunt Viri Clari.

¶ Ergo ad quinque potiſſimum fines ſeu capita, vt

vt aliorum Imperatorum, ita Conſtantini M. conſtitutiones omnes refero. Nempe id egit illis: *Primo*, vt ne Curiæ vacuarentur, deſolarentur, honoris alicuius aut officij vel militiæ obtentu, veluti Præſidatus, *l.* 4. 14. Perfectiſſimatus &c. *l.* 5. Militiæ armatæ, *l.* 10. 11. 13. Incolatus alienæ ciuitatis, *l.* 12. Officij & militiæ cuiuſcunque ciuilis, *l.* 13. 22. Senatoriæ dignitatis, *l.* 17. (excepto ſolo Primipilatu, *l.* 21. & Palatinâ militiâ, *l.* 22.) Item neque vacatione munerum impetratâ à Iudice, *l.* 1. imò ne Reſcripto quidem Principis aut ciuium conſenſu, *l.* 17. Addamus & ex aliis Conſtantini M. *legibus*, ne quidem Clericatus obtentu, *l.* 3. 6. *infr. de Epiſcop. Eccleſ. & Cleric.* quas *leges* hunc in *titulum* quoque referri oportuit. *Secundò*, vt munere ſuo Decuriones rectè defungerentur: Prohibito in id decurione Tabellionis officio fungi, *l.* 3. ad Procurationes & Curas Ciuitatum accedere, *l.* 20. ad Comitatum proficiſci, ſine commeatu Rectoris Prouinciæ, *l.* 9. latentibus etiam nominatis ad Duumviratum pœna indictâ, *l.* 16. *Tertiò*, vt noui Decuriones ſubſtituerentur. Hinc filios Decurionum 18. annorum Curiæ mancipari iubet, *l.* 7. & 14. vt & Veteranorum & militantium filios, *l.* 15. 18. 19. Et hæc quidem ad ipſarum Curiarum vtilitatem.

§ Ipſis viciſſim Curialibus idem Princeps conſultum iuit. Primùm, tributo ſpatio appellandi nominatis ad munus aliquod, *l.* 2. 8. *h. t.* Item Munerum diſtinctione facta ad quæ maiores decuriones vocari non poſſent, *l.* 21. Item vacatione temporariâ datâ infortunio deprauatis, *h. l.* tandem & honeſtati Decurionum, & Curiarum conſultum iuit Conſtantinus M. prohibito Decurione ancillam vxorem ducere, *l.* 6.

§ Hàc igitur *lege* Conſtantinus M. VACATIONEM munerum Curialium cuiquam Decurioni à Iudice (id eſt Rectore prouinciæ) præberi, vel etiâ eum liberari, proprio arbitrio, id eſt per modum gratiæ, vetat: Quod & ipſum ſtatuitur *l.* 68. 89. 185. vt & de Præfecto Prætorio, *l.* 172. quamlibet is *infortunio deprauatus*, id eſt quamlibet tenues & exhauſtæ eius facultates ſint, vt *Interpretatio* rectè habet: quâlibet denique iuſta vacationis dandæ cauſa ſubeſſe videatur. Quid igitur? de huiuſmodi Decurione ad ſe *Principem* referri iubet Conſtantinus M. vt ſuo videlicet arbitrio certi temporis vacationẽ præbeat. Ergo Princeps ſolus veris & probatis de cauſis vacationem Decurioni & quidem temporariam hactenùs, tribuere poteſt ex hâc Conſtantini M. conſtitutione, & alterâ Theodoſij M. *d. l.* 135. *infr. hoc tit.* Nam curiâ in totum liberari Decurio, ne Principis quidem beneficio poteſt, *l.* 10. 13. 17. 102. 137. 139. 156. 167. *infr. h. t.* Contrà, duo *hâc l.* Iudicibus æque interdicuntur: nam ne temporariam quidem immunitatem ſeu *Vacationem*, vt *h. l.* vocatur propriè, quò etiam pertinet titulus *in ff. & Cod. de vacat. muner.* à curialibus muneribus concedere poſſunt: multo minus, in totum curiâ liberare, ob infortunium ſeu fortunarum lacunam & diſpendium. Quorum prius tamen à Triboniano omiſſum fuit: proculdubio quod Iudicibus licentiam non denegaret certi temporis ſpatio ciuilium munerum immunitatis concedendæ: Quod vtique congruit *legi* proximè præcedenti, *à muneribus* 13. *C. eod. tit.*

§ *De* APPELLATIONVM *temporibus quæ nominatis ad munus curiale, competunt.*

II. * Idem A. ad Criſpinum....."

QVONIAM dubitaſti, vtrum ex numero dierum, an ex nominatione Kalendarum, computari duûm" menſum" ſpatia debeant, forma publici † iuris obſeruanda eſt, quæ manifeſtè declarat, quid pro dierum" diuerſitate præceperit comprehendi." Dat. Kal. Octob. Conſtantino A. IV. & Licinio IV. Coſs. [315.]

NOTÆ.

Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vt quæ nihil definiat.
" *Criſpino*; alteri inſcribitur quinquennio poſt, Anno 320. *lex* 101. *ſupr. de appellat.* quæ in eodem argumento verſatur.
" 30. id eſt de quo mox.
" Intra quos nominatus ad munus publicum (Duumviratum putà) appellare poteſt.
" *Menſum* ſic quoque *l.* 101. *ff. de R. I.* apud Cenſorinum, alibi.
† *Publicum* ius hic quodnam? Nempe veteris iuris definitio.
" Fortè *verum*.
" *Comprehendi*, id eſt, intelligi, exaudiri, accipi.

COMMENTARIVS.

DE APPELLATIONE, ſeu de TEMPORE & ſpatio, quod *Nominatis* ad Duumviratum vel munus aliquod publicum ad appellationem exequendam dabatur, eſt hæc Conſtantini M. Conſtitutio. Quod quidem etſi ex legis verbis diſertè colligere non liceat, attamen ſitus *huius legis*, vtpote quæ poſita eſt ſub *tit. de decurion.* manifeſtè id oſtendit; nempe de appellationib. hic agi à nominationibus ad Curiale munus; pariter vt ſecunda eiuſdem *lex* 10. *ſup. de appellationibus*, quæque eidẽ Criſpino inſcribitur. Et tertia, putà *lex* 8. *h. t.* quæque legem 1. *Cod. Iuſt. de magiſtr. municip.* conſtituit. Et quarta, puta, lex 10. *ſupr. de appellatione* quæ cum *dictâ l.* 8. coniungenda eſt. Quinta Conſtantij, puta *lex* 19. *d. t. de appellat.* Sexta, Theodoſij M. *lex* 8. *ſupr. de repar. appellat.* Septima,

Digitized by Google

ma, Theodoſij *lex 53. ſupr. de appell.*

¶ Scilicet, *Nominatis* ad Curiam vel Duumviratum, duorum menſium ſpatium dabatur, ad appellandum: vt præter *hanc leg.* docet *d. lex* 10. & 19. *ſupr. de appellat.* In eumque finem nominationes ante tres menſes, quam munera ſubire oportebat, fiebant, vt docet *lex* 8. *infr. hoc t.* Atque hæc illa ſunt *duum menſium ſpatia* de quibus *hâc l.* agitur.

¶ De his vero duobus menſibus dubitatum ſub Conſtantino Magno & quidem à Criſpino, vt hæc *lex* aperte teſtatur *Quoniam dubitaſti*, inquit, (cui ipſi vt dixi inſcribitur *dict. l.* 10. *ſupra, de appellat.* quæ in hoc eodem argumento verſatur) qui procul dubio alicuius prouinciæ Rector erat, (nam ad eum cura muneris iniungendi ſpectabat) vtrùm hæc ſpatia duorum menſium computari deberent ex numero dierum, an verò ex nominatione Kalendarum. Quæ quidem quæſtio, ſeu dubitatio, obſcurum ſenſum habet: ſed multo obſcurior adhoc reſcripti Conſtantinianei ſententia eſt: Ad hanc quippe Criſpini dubitationem reſcribit hactenus Conſtantinus: *Formam publici iuris obſeruandam eſſe, quæ manifeſtè declarat, quid pro dierum diuerſitate præceperit comprehendi.* Qua enim illa *forma publici iuris* eſt? Quæ illa *dierum diuerſitas*? Et quidem eò obſcurior, quod poſtrema verba nullum ſatis commodum ſenſum præbere videntur, & vix ad ἔπος reſpondere: quandoquidem cùm de menſibus quæreretur, de diebus tamen reſpondeatur? Denique quid ſibi volunt illa verba, *præceperit comprehendi*? Nos videamus quid in hanc partem ſtatui poſſit, *dubiumque* adeo quod hîc non reſoluitur, definiri: Putet igitur quis, cùm in aliis *Rebus* & negotiis menſes aliter atque aliter computentur, formáque publici iuris, hac parte diuerſa eſſet, in hoc appellationum & Nominationum argumento menſes XXX. diebus conſtare ſeu cenſeri, non verò ex Kalendarum nominatione æſtimari: Finge nominatum quem Kalendis Martiis ad Duumviratum, qui dies huic rei ſolemnis, *leg.* 28. *hoc titulo* vbi vide quæ dixi: aliudve munus. Sanè à Kalendis Martiis LX. dies computabuntur nominato ad ſe excuſandum ſeu appellandum: & ſic intra 29. Maij excuſare ſe ſe neceſſe habebit. Hæc ſcilicet *forma publici iuris* videtur: quâ vulgariter menſes tricenis diebus ſinguli æſtimantur apud Romanos: quod docet etiam *lex* 28. 31. §. 12. *ff. de ædilit. Edicto*: *leg.* 3. §. *vltim. ff. de ſuis*: *leg. vltim. Cod. de iure deliber.* more Mathematicorum, Græcorum, & Ægyptiorum: nempe quia, & antiqua hæc fuit. Numæ menſium computatio exemplo Ægyptiorum, teſte Liuio & Plutarcho. Et ita certè in publicis quoque muneribus duorum menſium ſpatia computari debent: Vt nihilominus (vt & hoc adiiciam,) audiatur adhuc qui 61. die venerit; ſcilicet, Vbi lex duorum menſium mentionem facit, etiam qui ſexageſimo, & primo die venerit, audiendus eſt: *lex vbi lex* 101. *ff. de Rei Iudic.* Quam *legem* obſeruandum eſt deſumptam eſſe ex Pauli *libro ſingulari de cognitionibus*: quo Paulus Iuriſconſultus prolixè egerat de cognitione Magiſtratuum, de honoribus, & muneribus publicis gerendis, & de excuſationibus ab iis, vt oſtendunt omnes *Leges*, quæ ex eo *libro* ſuperſunt: putà *lex* 9. *ff. de confirmat. tutor. lex* 42. & *vltim. ff. de excuſationibus*: *lex* 29. *ff. de tutoribus, & curatorib. dat. lex* 5. *de Veteranis*: & *lex municipes* 228. *ff. de V. S.* quâ *lege* definitio *Municipum* proponitur, ideò ſcilicet vt ſciatur, quibus munera, & honores conferantur. Quæ quidem addere libuit, ad intellectum *dictæ legis, vbi lex*: & ad eam vindicandam à prauis partim interpretationibus: partim & emendationibus. Nunc ad *hanc l.* redeamus.

¶ Ergo in argumento appellationum à nominationibus, triceni dies pro ſingulis menſibus comparandi videntur, non habita ratione ad principium vel finem ipſius menſis, vt loquuntur Interpretes, vel vt hic dicitur, *nominationibus Kalendarum*: Cùm aliàs *pro* RERVM (nam ita reponendum exiſtimo) *diuerſitate*, aliter atque aliter obſeruaretur: *formaque publici iuris* aliter atque aliter *declararet*, quid pro rerum diuerſitate per menſes *comprehendi*, ideſt, exaudiri, accipi vellet. De quo dicam pleniùs ad *eam legem, vbi lex* 101. In hoc certè argumento verſatur peculiaris Menochij tractatus *libro* 2. *de Arbitratib. capite* 50. vbi hæc *lex* tamen præteritur. Putet tamen quis, imò in hoc argumento appellationum à nominationibus, duorum menſium ſpatium numerari oportere à nominatione Kalendarum, ſecundum communem curſum menſium: ſic vt nominatus Kalendis Martiis intra totum menſem Maij ſe ſe excuſare poſſit: ideò quia principium nominationis à Kalendis fit. Atque hæc eſt doctrina Interpretum, eum menſis fit mentio, habita relatione ad principium menſis in quo actus aliquis ſolemni more fit, totidem dies computari quot dierum menſes ſunt. Vide Menochium *dicto capit.* 50. *numer.* 21. Et certè hæc mihi probabilior videtur in *huius legis* ſpecie definitio: Alioquin, vbi non ex Kalendis ipſis aliquis ſolemni more procedit, verùm prout ſe ſe res dant, tum proculdubio vbi lex duorum menſium facit mentionem, 30. dies in ſingulos menſes computandi ſunt. Finge, 23. Auguſti actum aliquem proceſſiſſe, & intra menſem dilationem dari vel facultatem aliquam: ſanè intra 21. diem Septembris facultas illa includitur, ideſt, 30. diebus.

¶ Tabellio *qui decurio eſt fieri non poteſt : at ex Tabellione decurio quis fieri poteſt.*

III. * Idem A. Mechilio'' Hilariano Correctori Lucaniæ, & Brittiorum.''

Vniversos Decuriones volumus à Tabellionum officiis temperare''. Nemo autem ad Decurionatum vocatus excuſare ſe poterit, eò quòd fuerit Tabellio, cum & huiuſmodi homines, ſi ſint idonei, vocari ad Decurionatum oporteat : Lex † enim, quæ decuriones à Tabellionum officiis voluit ſubmouere, ad Decurionatum Tabelliones vocari non prohibet. Dat. III. Kalend. Febr.'' Sabino & Ruffino Coss. [316.]

NOTÆ.

* *Lex Vniverſos* 15. *Cod. Iuſt. eod. tit.* hinc deſumpta eſt, vbi tamen prima tantùm *huius leg.* ſententia continetur, cæteris inde à *Nemo*, reſecatis. Iungenda autem illi *lex* 1. *ſupr. ad leg. Cornel. de falſo* : ſeu *lex* 21. *C. eod. tit.*

'' *Moecilio.* de hoc vero Hilariano vid. *Proſopogr.*

'' *Bruttiorum.*

'' *Temperare*, ideſt, abſtinere in totum.

† Quænam & cuius ea lex ?

'' *Acc. Kal. Aug.* hoc additum *d. l.* 1.

COMMENTARIVS.

Tabellionis officio Decuriones, iuxta anteriorem quandam de eo *legem*, hâc ruſſum Conſtantini M. *lege*, fungi prohibentur. Nos diceremus, *que ces deux Offices ſont incompatibles* ; quomodo & aliis multis actibus Decuriones interdicti : de quo ad *leg.* 92. *in fine* Et retrò tamen, Tabellionem ad Decurionatum nominatum excuſare ſe non ideò poſſe, *hâc leg.* definitur : Non ideò ſcilicet quia qui Decurio eſt, Tabellio eſſe per *leges* non poteſt, ideò & ex Tabellione ad Decurionatum vocari non poteſt : Quæ *huius legis*, ferendæ occaſio fuit, vt videlicet oſtenderetur argumentum ab vno ad aliud non procedere, non valere. Quod à Triboniano hîc omiſſum eſt. Et hæc quidem eſt *huius legis* ſententia : quam notandum eſt partem eſſe prolixioris Conſtantinianeæ conſtitutionis, vnde deſumpta eſt quoque *lex* 1. *ſupr. ad leg. Corn. de falſo.* quæque proinde *huic* coaſſanda venit : quod Cuiacius iam, & poſt eum Couarruvias, aliique deinceps rectè notarunt. Neque tamen omnes, quid ex hâc coniunctione effici poſſet ad plenum viderunt : Imò colliſi eas inter ſe nonnulli exiſtimarunt. Eâ *Lege* id definitur : Decurionem, Tabellionis munere fungentem ; ſi poſteà de veritate inſtrumenti ab eo conſcripti agatur, quæſtioni ſubiici poſſe : vt & ſi ex Tabellione eo Decurione facto, eadem de inſtrumento dubitatio oriatur : Nullam enim vtroque caſu Decurionatus ſiue coniuncti, ſiue ſuperuenientis & ſic priuilegij Decurionum, immunitatis à quæſtione rationem haberi, vbi rectè ex parte Gloſſa vidit, ita de facto eueniſſe : vt ita ad facti ſpeciem reſcripſerit *eâ lege* ſeu eo capite Conſtantinus Magnus : Verùm in poſterum iam hoc *huius legis*, capite idem cauet, Decurionem Tabellionatu fungi non poſſe. Neque adeò etiam diſplicet illorum ſententia, qui ita cenſent, hoc caſu inſtrumentum nihilominùs valere : de quo Bartolus *hic* & poſt eum multi alij : de quo v. hic Amayam *n.* 24. 25.

¶ Nunc, vt de ratione *huius legis* liquere poſſit deque tota *huius legis* mente, videndum nobis eſt, quinam *Tabelliones* iſti fuerint. *Tabellionum* iſtorum mentio fit præter *hanc l.* & *dict. l.* 1. *ſupr. ad l. Cornel. de falſo*, in *l.* 1. *Cod. vt nemo ad ſuum patrocinium*, *leg.* 2. *Cod. de Eunuchis* : *l. contractus*, *Cod. de fide inſtrum. l. ambiguitates* 24. *C. de teſtamentis*, *leg. mori* 9. *leg. nonnunquam* 4. *ff. de pœnis* : *leg.* 14. §. 3. *Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* meminit & Firmicus *Matheſ. lib.* 6. *cap.* 2. *p.* 123. *lib.* 8. *cap.* 28. *pag.* 138. Fuêre autem Tabelliones qui contractuum & teſtamentorum inſtrumenta conſcribebant, vt diſertè teſtatur *dicta lex* 1. *ſuprà, de crimin. falſ. dicta lex* 14. §. 3. *dict. lex* 1. *Cod. vt nemo ad ſuum patrim. dicta lex* 2. *Cod. de Eunuchis* : *dict. lex contractus*, *dict. lex* 24. Vnde & inter eos qui forenſibus negotiis ſe accommodabant, numerantur in *dict. leg.* 9. §. 4. quomodo & inſtrumenta forenſia dicta : *leg. comparationes* 20. *Cod. de fide inſtrument.* alibique paſſim in *Iuſtiniani Nouellis.* De his aſt & expreſſa *Nouella Iuſtiniani* 44. Interpres ad *dicta leg.* 1. *de falſo*, æuo ſuo Tabelliones, Admanuenſes, vel Cancellarios dictos ſcribit. Ij rectè deſcribuntur apud Suidam (vnde habent & Gloſſæ Nomicæ) *in voce* Ταβουλλάριος, & *in voce* Πεντάδος Ἐμπειρικός. ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καθήμενος δόξαν τε πολλὴν ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ ἔχων, ἅπαντα ἀποτελεῖ τὰ τῶν πολιτῶν γραμμάτια, ἅπερ αὐτῶν ἀποσφραγίζων αὐτοῖς δικαίοις γράμμασιν, ὅνπερ Ταβουλλάριον καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Item. Ταβουλλάριος, ὁ τὰ τῆς πόλεως γράφων συμβόλαια, ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς νομικὸς λεγόμενος. Deſcribit & Libanius his verbis *epiſtola ad Priſcianum*, *inter*, *Regias* 147. τύχῃ δὲ αὐτοῖν, ἡ αὐτὴ συνδιώσει δὲ ἔτι καὶ γνώμῃ, τὰ ἀεὶ τῶν συνθηκῶν γράμματα τοῖς ἀνθρώποις γράφειν ἀπὸ τοῦ κέρδους καὶ τῆς ἀληθείας. In his verò præter fidem & veritatem vt ex ſuperioribus iam teſtimoniis liquet, aliqua ſaltem Legum peritia deſiderabatur, *Nouella Iuſtiniani* 66. *capite* 1. *in princip.* Vnde, & Iuris ſtudioſis, Aduocatis,

&

& Pragmaticis iungnntur, *d. l. 9. §. 4. ff. de pœnis*; Indeque & vt ex Suida diximus ταμιακοί; ſed tamen à Iuris ſtudioſis diuerſi, etſi vicini, de quibus *d. l. 9. §. 4.* Suetonius, *Claudio, c. 32.* nam hi & dictabant & ſcribebant ea in quibus accurata iuris peritia deſideratur. Malè igitur Tabularij cum his à multis confunduntur, deque illis conſtituta hùc perperam ſeu ad Tabelliones trahunt: Erant enim Tabularij, qui ciuitatum & prouinciarum rationes tractabant: de quibus ſuo peculiari *titulo ſupr. lib. 8.* Alij item ſunt à *Scribis* publicis, qui acta publica ſcribebant, quorumque fidei tabulæ publicæ periculaque Magiſtratuum committebantur, teſte vel Cicerone, *lib. 3. in Verrem*: & Caſſiodoro 12. *var. 21.* qui eorum officium graphicè deſcribit: in cuius tamen lemmate malè de Scribarum ſeu Tabellionum officio: nam verus titulus habet, *Scribæ Rauennati* Verùm de his Scribis plenè ad *l. 1. ſupr. de lucris officiorum.* Denique perperàm commiſcentur Tabelliones hi cum Notariis, qui priuatorum ſerui erant, ſcribendi operam dominis ſuis nauantes, vt videre eſt vel ex *l. Lucius Titius 40. ff. de teſtam. mil.* Hodie iidem Tabelliones & Notarij dicuntur.

His ita iam diſtinctis, ratio *huius legis & Interdictionis* indaganda venit; cur, inquam, Decuriones Tabellionis officio fungi vetentur? & vt *hâc leg.* dicitur, iubeantur ab hoc officio TEMPERARE; ſeu vt eadem loquitur, cur *Lex* Decuriones à Tabellionum officiis voluerit SVBMOVERE.

¶ *Ratio* hæc vulgò redditur, ne Tabellionis ſtatione & vt ipſi loquuntur geſtibus implicitus, conſecutiuè à publicis Curiæ negotiis abſtrahatur, atque adeò ne vtroque munere non bene fungatur, ſeu vt ille ait, bonâ fide; quâ ratione & aliàs duobus quis officiis ſimùl fungi non vnâ *lege* prohibetur: & ſpeciatim etiam Sacerdotes hoc ipſum Tabellionis officium exercere 20. *quæſt. 3. c. eos*: *cap. ſicut. 8. ext. ne Clerici vel monachi*: quia, qui Deo militat, non debet ſæcularibus negotiis implicari. Verùm hæc mihi generalis hîc nimium ratio videtur. Alij hanc reddunt rationem, quod Tabellionis officium vile ſit, imò & infame actuſque ſeruilis: atque adeò quæ de ſeruis publicis dicuntur, hùc aptant: Vnde iam peſſimè Bartolus dicitur aliique tenuiſſe, quod infamis poſſit eſſe Tabellio: Itanè verò vile & ſeruile aut infame Tabellionum officium, è quo ad Decurionatum adſpirare licet? in quibus velut publicis teſtibus publica fides conſiſtit? in quo tantum ἀληθείας καὶ πίστεως ſtudium, imò & aliqua ſaltem iuris peritia requiritur? à quibus inſtrumenta confecta publicam merentur fidem? qui denique Iuris ſtudioſis & Aduocatis ſociantur, & Pragmaticis iunguntur? Hæc inquam, rationem illam deſtruunt, non quæ Amaya congerit *hîc, numero 6. 7. 8. 9. 10. vſque ad 17.* ea enim ad Scribas pertinent, vel ad Tabularios. Ratio & hæc redditur, ne Decurio idemque Tabellio his duobus officiis fieret potentior, & ob id grauius onerarentur Municipales: laudato eam in rem Symmacho, *lib. 9. epiſtol. 10.* qui locus tamen eſt de Tabulariis, quibus videlicet in re tributaria liberum erat alios à diſpendio vindicare, aliis indebitum munus imponere.

Addit Amaya, ne occaſione dignitatis Decurionatus inſtrumenta à ſe conſcripta derelinquant, quod innuere videatur *lex 2. ſupr. de Tabular.* Verùm & ratio hæc obſcura eſt, & *dicta lex 2.* eſt de Tabulariis: & perperam ex *eâ lege* colligitur, Tabelliones tùm non fuiſſe excluſos à Decurionatu. An propior igitur vero ratio, qua licet aſcendere non deſcendere in honoribus capeſſendis: quodque inferior ſit Decurionatus honore & dignitate Tabellionis officium?

Veriſſima ratio iſthæc mihi videtur, tùm argument. *dict. leg. 1. ſupr. de falſo*, quæ *huic* conaſſanda eſt, tùm eorum præiudicio, quæ ſupra dicta ſunt de veritate deque fide, quæ in Tabellionibus requiſita, id ita conſtitutum vt præcideretur falſi materia: quæ vtique facile præberetur, ſi Decurionibus Tabellionis officio fungi liceret: cùm & aliàs Tabelliones falſi haud rarò arguerentur, vel ſuſpecti eſſent; v. exemplum apud Suidam, in voce φροντὶς: Quâ causâ his tam enixè, vt dixi, fides & ἀλήθεια inculcatur: Eo denique etiam pertinent voces *Temperandi, & ſubmouendi hac l.*

¶ PRÆSIDATVS *honos Decurioni delatus* EMERITIS *tantùm prodeſt.*

IV. * Idem A. ad Octabianum′′ Com. Hiſpaniarum.

HI qui honoris′′ indebiti arripere′′ inſignia voluerunt, cùm in conſilium′′ Primates′′ Municipéſque′′ coguntur, adſiſtunt′′, ſedentibus his, quibus emeritis, omnis honor iure meritóque debetur. Ideóque Sublimitas Tua nullum omnino faciet Præſidatus prærogatiuâ lætari, niſi qui cunctos in patriâ gradus′′ egreſſus′′ ordinem′′ venerit: ita vt illi etiam qui Præſidatum ante tempus reportarunt, poſt expletos honores ciuicos honeſtamentis′′ præſtitis potiantur, PP.′′ XIV. Kal. Feb. Gallicano & Baſſo Coss. [317.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.*

′′ *Octauianus* Comes Hiſpaniarum ſub *Conſtantino M.* cui eidem inſcribitur hoc ipſo Aana *lex 1. ſupr. de accuſationib. v. Proſopogr.*

′′ Præſidatus *infr.*

′′ Ante tempus ſcil. & antequam cunctos in patriâ gradus emenſi fuiſſent, per ſuffragia.

′′ De *Primatibus* his dixi ad *l. 13. ſupr. de deſertorib.*

′′ *Municipes*, ideſt, Decuriones *h. l.* & *multis aliis*, quas *Paratitlon* exhibet.

′′ Et *Contilium. v. infr. tit. de Legatis.* 36. *Adſiſtunt*, ideſt, ſtent.

" honores ciuicos *infr.*
" Es emenſus.
" ꝶ. *Ordine*, addita etiam fortè voce, *eâ*.
" Honeſtamenta, *h.l & l 74. infr. hoc tit.* ſunt honorum prærogatiua, *προτίμησις προεδρία τῆς τιμῆς*. vide *Gloſſar.*
" Cordubæ vt *d.l.1. ſup. de accuſat.* Corduba quippe ſedes Comitis Hiſpaniarum fuit.

COMMENTARIVS.

DE HONORE ſeu Prærogatiua & quidem PRÆSIDATVS, qui Decurionibus hac tempeſtate conferebatur (vti deinceps poſt Comitum gradus à Conſtantino Magno adinuentos, Comitiua, *leg. 26. 36. 41. 44. 75. 109. 189. infr. hoc tit.*) eſt hæc Conſtantini Magni conſtitutio: Quâ *definitur*, quinam eo honore potiri poſſint inter cæteros Decuriones: vbi & obiter oſtenditur, in quo honoris iſtius prærogatiua ſteterit. De quo prius agendum nobis eſt.

¶ *Prærogatiua* igitur iſthæc Præſidatus Decurioni collati erat, hoc honeſtamentum, vt cùm in Conſilium cogerentur (quod vtique factum à Duumviris: Duumviri, inquam, Decuriones ſolemniter, ideſt, Curiam conuocabant, *l. 2. Cod. Iuſtin. eod. tit.* & quidem Primates Curiæ, de quibus vide & *leg. 14. ſupr. de deſertoribus*, aliique Municipes: vid. plenè *infr. titul. de Legatis*:) Decuriones hoc honore decorati ſederent, adſiſtentibus ſeu ſtantibus aliis Decurionibus. Qui honor obſeruandus eſt. Vti viceuerſâ hinc notandum, Decuriones de more in conſilio ſtetiſſe, proculdubio ſolis Duumviris ſedentibus. Sic ſanè & in prouinciis, & Iudicialis dignitatis prærogatiua iſthæc erat, vt & paucorum quibus hoc pro priuilegio datum erat, vt in ſecretario reſidere cum Iudicibus poſſent, de quo vide *l. vnic. ſupr. de Offic. Iudicum ciuil. l. 2. ſupr. de Præfectis Prætorio*: *& l. vlt. C. de Offic. diuerſ. Iud. l. 5. 7. 16. ſupr. de proximis*: etiam ipſi decuriones, poſteaquam patriæ cuncta præſtitiſſent, Comitiua ornati, *d.l. 109. infr. h. t.* Et hæc quidem de hoc *Sedendi* honore. Nunc *de Legis* ſententia.

¶ Hoc igitur honore potiri eos tantum vult Conſtantinus Magnus *hâc leg.* quibus *emeritis* Præſidatus honor collatus eſſet, ideſt, qui ad hanc dignitatem, ſeu ad hunc honorem ordine ſeu gradatim venirent, poſt expletos honores ciuicos, ſeu poſteaquam cunctos in patria gradus egreſſi eſſent: Emeritis ſcilicet tantum hanc prærogatiuam prodeſſe voluit: Quod & ipſum poſtea ſtatutum de Comitiua in ſpecie *dict. l. 109.* vbi pleniùs. Non verò, qui aliter Præſidatus honorem nacti fuiſſent. Nempe minus decorum viſum, cum præ cæteris ſedendi prærogatiua lætati qui pari cum cæteris conditione nexuque Curiæ adhuc teneretur. Vbi obiter notandum omnibus honoribus in Curia functis varios olim honores tributos, Præſidatum, Comitiuam Equeſtris olim quoque dignitas collata, vt ex *veterib. Inſcript.* diſcere eſt: & ex Cenſorino, *de die Natali, c. 15.*

¶ Ad rem. Sed finge, quò pertinet vltimus *huius legis* verſiculus; ante tempus aliquem hunc honorem indebitum reportaſſe, ſeu à Principe impetraſſe per ſuffragia fortè, (vt *leg. 5. prox.*) ſanè, qui in præſens ei honor inutilis eſt, poſt honores demùm ciuicos expletos, ei proderit, quod *fine legis* ſtatuitur. Et ſic hoc caſu ab initio inutilis & infructuoſus honos, temporis tractu iam conualeſcet. Cui ſimilis eſt conſtitutio Valentiniani Sen. *leg. 57. 58. 65. infr.* nam & ibi pariter Senatoria dignitas in ſuſpenſo eſt. Alia verò aliquando Conſtantio mens fuit, *leg. 41. 42. infrà*: nempe & dignitatum titulis eos frui vult & nihilominus teneri ad explenda patriæ munera.

¶ Et hæc quidem ita Conſtantinus Magnus ne alioquin quæſitis vmbraculis dignitatum, & honorariis ante tempus codicillis, patriæ munera deſererentur: Quam in rem complurimas *Leges* alias exhibet *Paratitlon*.

¶ Duo igitur iam *πορίσματα* ex *hâc lege* in vſum educamus: Primum, vbi de Dignitatum prærogatiua agitur, ac proinde de iure ſedendi & præcedendi, ſpectandum aliquando quâ ratione quis eam Dignitatem emeruerit. Secundum Axioma, Indeptas dignitates non ilicò ſemper, verùm poſt aliquod tantum tempus aliquando prodeſſe.

¶ Et hæc quidem ita in ſpecie *huius legis* nempe (quæ taxatiua *huius legis*) vbi ad Curiæ conſilium proceditur. Alioquin extra id impetrata quomodocunque à Principe dignitas, in aliis locis prodeſſe ſolet, & ſtatim quidem. Vnde Tertium Axioma conficitur. Pro diuerſitate locorum prærogatiuas honorum & dignitatum quandoque variare: de quo v. *diatribam de Iure præcedentiæ.*

¶ *Quibus* OFFICIIS *ſeu militiis, quibus* DIGNITATIBVS, *& quando Curialis vel Curiæ debitus, Curiâ liberetur.*

V. * Idem A. ad Bithynos."

EOs qui in Palatio militarunt, & eos quibus Prouinciæ commiſſæ ſunt, quique merito Ampliſſimarum adminiſtrationum honore Perfectiſsimatus," vel Egregiatus adepti ſunt: Necnon & illos, qui Decuriones, vel Principales" conſtituti cuncta ſuæ patriæ munera impleuerunt, frui oportet dignitate indultâ. Si verò Decurio ſuffragio comparato, Perfectiſsimatus, vel Ducenæ, vel Centenæ vel Egregiatus meruerit dignitatem, declinare ſuam Curiam cupiens, codicillis amiſſis, ſuæ condicioni reddatur: vt" omnium honorum & munerum ciuilium diſcuſsione" perfunctus iuxta Legem municipalem aliquam prærogatiuã obtineat. ¶ Eum quoque qui

originis

originis gratia", vel incolatus",vel ex poſſidendi" condicione vocatur ad Curiam, Perfectiſſimatus ſuffragio impetrati dignitas non defendit:Quâ remota tradi eum Curiæ oportebit. Dat x11.Kal.Aug.Gallicano & Baſſo Coſs.[317.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 3. *ſupr. de cohortal. lex* 1. *ſupr. de Cæſarianis*: *lex* 1. *ſup. de murilegulis*.

" Nota *legem* hanc inter alias ad integram prouinciam emiſſam, ſeu ad Concilium totius alicuius prouinciæ.

" Ita ſcribendum, non *meritò*, vt habent *Editiones* ſuperiores.

" De *Principalibus* his vide *Paratitlon*, qui diſtincti à Decurionibus (etſi & ipſi Curiales) vel ab ordine; vt in *veteri Inſcriptione*, p. 161. v. de his & Iuretum in *Symmach* p. 127. 128. 129. Tertullianum de *Corona militis*. Firmicum *lib.* 3. c. 2. Symmachum *lib.* 9. *ep.* 10. *l.* 2. *Cod. de excuſ. mun.* Saluianum *lib.* 5. Veterem Inſcriptionem *pag.* 363. 2. Iidem & Principes ciuitatum, Pollioni *in v. Odenati*, & Vopiſco *in Aureliano*, p. 220.

" *At.*

" V. Gloſſ.

" Obſerua tres cauſas, ex quibus quis ad Curiam teneatur originis gratia, incolatus, ex poſſidendi conditione: de quo v. late *Paratitlon*.

" V. & *l.* 12. *inf.*

" V. & *l.* 13. *in f. infr.*

COMMENTARIVS.

DIGNITATIBVS quatuor, quæ *hâc l.* exprimuntur (putà Perfectiſſimatus, Ducenæ, Centenæ, Egregiatus) Decurio; Decuriæve debitus, à Curia vel Curiali nexu quando liberetur vel non, definit Conſtantinus M. *hâc l.* Quæ pars eſt prolixioris Conſtantiniani Edicti ad Bithynos emiſſi: cuius tres prætetea partes *hoc Codice* continentur, *huic* proinde *legi* conſſandæ veniunt: putà *lex* 1. *ſupr. de Cæſarianis*: *lex* 1. *ſupr. de murilegulis & monetar. lex* 3. *ſupr. de cohortalibus*: quo Edicto Conſtantinus M. ad Bithynos emiſſo, id egit, vt definiret, quando quis quatuor illis Dignitatibus à conditione aliquâ, cui nexus eſt, liberari poſſit.

Enimuerò definit Primò, *Monetarios* nunquam per eas dignitates à conditione ſua liberari poſſe, *d. l.* 1. *ſupr. de Murilegul. & monetar.* Secundò, *Cæſarianos*, poſt officium demùm inculpatè completum, *d. l.* 1. *de Cæſarianis*. Tertiò, *Primipilares*, poſt emeritam pariter militiam, *d. l.* 3. *de cohortalib.* Quartò tandem & *Decuriones hâc l.* nonniſi tribus: putà 1. ſi Decuriones in *Palatio* militarint: de quo ad alias *Leges*: Concordat inter cætera eiuſdem Conſtantini *lex* 1. *ſupr. de honor. codic.* 2. ſi *Prouinciæ* bis commiſſæ ſint, ſique merito ampliſſimarum adminiſtrationum honorem Perfectiſſimatus vel Egregiatus adepti ſunt. Nempe, prouinciæ adminiſtratione Curialem Curialibus muneribus liberari vult *hâc l.* Conſtantinus M. pariter vt idem Conſtantinus *d. l.* 1. *de honor. Codic.* Conſtantius *l.* 36. 41. *infr.* contrà, Theodoſius M. *l.* 106. (vbi de hoc dicam adhuc) & *l.* 125. 134. *infr.* Arcadius, *l.* 159. 160. Theodoſius Iun. *l.* 187. *infr.* Id quod de Perfectiſſimatus nominatim dignitate, ruſum conſtituitur ab eodem Conſtantino M. *l.* 15. *infr.* & tribus aliis Conſtantij, nempe *l.* 26. 42. 44. *infr.* de quo dicam ad *d. l.* 26. De aliis etiam dignitatibus idem ſtatuitur compluribus aliis *legibus*. Tertius caſus, quo Decuriones Curiâ liberari poſſunt, atque dignitates bis impetratæ prodeſſe valent, eſt ſi Decuriones vel Principales cuncta ſuæ patriæ munera impleuerint: Emeritis ſcilicet hæ dignitates prodeſſe poſſunt. Aliud ſi ſuffragio has dignitates Decurio meruerit: aduerſus quas dignitates ſuffragio quæſitas plures aliæ *hoc titulo* occurrunt conſtitutiones: & *tit. de honor. codicill.*

§ In tantum verò hæ dignitates, ac nominatim Perfectiſſimatus, ſuffragio impetratæ Decurionem à nexu Curiali non defendunt, vt non tantum circa eos qui Curiæ iam addicti ſunt, id obtineat; verùm etiam circa nondum Curiales, ſed tamen qui ad Curiam vocari poſſunt: ſiue Originis gratia, ſiue incolatus (de quo v. & *l.* 12. 46. 52. 137. 141.) aut ex poſſidendi conditione: His enim tribus de cauſis, (quod primo loco in *hâc l.* obiter obſeruandum) quis ad Curiam vocari poteſt: de quo v. *Paratitlon*.

Secundò notandæ ſunt quatuor illæ dignitates ſub Conſtantino M. vſurpatæ, quarum *h. l.* vt & tribus illis, quas illi conſſandas oſtendi, mentio fit. Perfectiſſimatus (de quâ *ſuo titulo, infr.* putà *vlt. huius libri.*) Ducenæ, Centenæ (de quibus ad *l.*... Egregiatus, de qua ad *l.*...

Tertiò obſeruandum, hanc conſtitutionem datam ad Bithynos, ſeu ad Bithyniam pertinere, quò etiam pertinet *lex* 119. *inf.* ſic etiam vt fine *l.* indicetur Bithyniæ, eiuſque ciuitatib. & Curiis *ſuas quaſdam fuiſſe leges municipales*, & quidē in decernendis prærogatiuis iis Decurionibus, qui omnibus patriæ muneribus perfuncti eſſent: ſic ſanè etiam Plinius, iam olim, ſub Traiano Imp. Bithyniæ huius Proconſul, non vnâ epiſtola *libr.* 10. apertiſſimè teſtatur, ſuas *leges* quaſdam iis fuiſſe, & quidem ex lege *Pompeiâ*: & quidem Quatuor has. *Primò*, vt adſcribere ſibi quos vellent ciues, id eſt in Curiam allegere Decuriones *βουλευτὰς* bis liceret, dummodò non alienæ ciuitatis: quod ſanè etiam optimè reſpondet extremis *huius l.* verbis: vbi definitur tribus illis ex cauſis, quas dixi, vocari quem ad Curiam poſſe. *Secundò*, certo vt certis ex cauſis Decuriones Curia à Cenſoribus eiicerentur. *Tertiò*, nè quis Magiſtratum caperet, néue in Senatu eſſet ſeu in Curiâ minor annis 30. *Quartò*, vt in exigendis pecuniis quæ Bithynis debentur protopraxiam haberent. Quare iam & hæc lex notetur, velut *titulo ad municipalem* ſocianda, de lege municipali, quæ alibi alia atque alia fuit: de quibus: v. etiam quæ Cuiacius, 9. *Obſ.* 37. Fornerius *l. ſelect.* 12.

Quartò obſeruanda *h. l.* prærogatiua, quæ Curiali omnib. in notitia muneribus functo, decernebatur, nempe Præſidatûs ſeu prouinciæ adminiſtrationis: de quo etiam dictum *ad l.* 4 *ſupr.* dicetur & ad *l.* 60. *infr.*

Poſtremò obſeruetur Perfectiſſimatus dignitas, quâ Præſides hoc Conſtantini æuo decorabantur, quod etiam præter *hanc leg.* docuit quoque *lex* 4. *infr. de pœnis.* plura v. in *Paratitlo de Perfectiſſ. dignit.* Iuuat. & ad hanc leg. illuſtrandam, ſimul

& plures alias, Caſſiodori locum hîc ſemel apponere 2. *var.* 18. *Priſcarum* Legvm *reuerenda dictat antiquitas, vt naſcendo Curialis, nullo modo poſſit ab originis ſuæ muniis diſcrepare, nec in aliud Reipubl. officium trahi, qui tali præuentus fuerit ſorte naſcendi. Quod ſi eos vel ad honores tranſire* Ivra *vetuerunt, quàm videtur eſſe contrarium, Curialem Reipubl. amiſſâ turpiter libertate ſeruire?*

¶ Illud etiam *hâc l.* notandum, in tantum dignitates Curialibus non prodeſſe ad Curiā euitandam vt etiam *Codicillis* priuari iubeantur; ſeu auferri illi iubeantur, & dignitates necquicquam prodeſſe, pariter vt *leg.* 24. 25. 26. 27. 44. *infr. h. tit.* cùm tamen ſaluis codicillis ſeu dignitate Curiæ mancipari eos aliæ leges voluerint: *l.* 41. 42. 69. *infr.*

¶ *De* Connvbio *Decurionum cum fœminis ſeruilibus prohibito.*

vi. * Idem a. Patroclo...″

Nvlla″ præditos dignitate ad ſordida deſcendere connubia ſeruularum etſi videtur indignum, minimè tamen Legibus † prohibetur: Sed″ neque connubium cum perſonis poteſt eſſe ſeruilibus, & ex huiuſmodi contubernio ſerui naſcuntur. Præcipimus″ itaque, ne Decuriones in gremia potentiſſimarum domorum libidine″ ducente confugiant. Si enim Decurio clam Actoribus atque Procuratoribus neſcientibus alienæ fuerit ſeruæ coniunctus, & mulierem in metallum trudi ſententia Iudicis iubemus, & ipſum Decurionem in inſulam deportari, bonis″ eius mobilibus & vrbanis mancipiis confiſcandis. Prædiis verò & ruſticis mancipiis ciuitati, cuius Curialis fuerat, mancipandis, ſi patria poteſtate fuerit liberatus, nullóſque habeat liberos, vel parentes, vel etiam propinquos, qui ſecundum Legum ordinem ad eius ſucceſſionem vocantur. ¶ Quòd ſi Actores, vel Procuratores loci in quo flagitium admiſſum eſt, fuerunt conſcij, vel compertum facinus prodere″ noluerunt, metallo eos conuenit implicari. ¶ Si verò Dominus″ hoc fieri permiſit, vel poſtea cognitum celauit, ſi quidem in agro id factum eſt, fundus cum mancipiis & pecoribus ceteriſque rebus, quæ cultui ruſtico ſuſtinentur″, fiſci viribus″ vindicetur: Si verò in ciuitate id factum eſt, dimidiam bonorum omnium partem præcipimus confiſcari: pœnam augentes, *quoniam intra domeſticos parietes ſcelus admiſſum eſt*, quod noluit mox cognitum publicare. ¶ Igitur″ ſi Legis latæ die reppeerietur quiſquam patrimonium ſuum alienaſſe, atque in dominum ſeruulæ contuliſſe, Ordini liceat diligenter inquirere, vt ita Reipublicæ ciuitatis quod de facultatibus ſupradicti fuerit deminutum, in penunia ſarciatur. Dat. Kal. Iul. Aquil.″ Conſtantino a. v. & Licinio Cæſ. Coss. [319.]

NOTÆ.

* *L. 1 Cod. Iuſt. de inceſtu nuptiis.*
″ *Patroclus* ſub Conſtantino M. de cuius dignitate mox viderimus.
″ Reciſum hoc *legis* iſtius principium à *Cod Iuſt.* vſque ad *ſed neque*: quod & ipſum immutatum.
″ Conuerſo more melius, *etſi minime legibus prohibetur, tamen videtur indignum.* Quanquam & hoc defendi poteſt.
† Iuliâ & Papiâ.
″ *Cum ancillis non poteſt eſſe connubium, nam ex &c.* ita *Cod. Iuſt.*
″ *Ideoque præcipimus*, Cod. Iuſt.
″ *Seruorum*, additum *Cod. Iuſt.*
″ *Omnibus bonis eius ciuitati* &c. ita *Cod. Iuſt.* de quo mo x
″ *Promere.* Cod. Iuſt.
″ *Loci* add um. *Cod. Iuſt.*
″ Et quibus cultus ruſticus ſuſtinetur. *Suſtinentur.* hîc fortè pro deſtinantur.
″ *Iurib.* malè. *C. Iuſt.*
″ Reliqua reſecta à *C. Iuſt.*
″ Ibidem da a, ſuperiore menſe *lex 9. ſup. de appellat.* & hoc ipſo *lex 1. ſup. de maternis bonis.*

COMMENTARIVS.

Connvbio cum ancillis alienis tanquam flagitio & facinore (quæ cauſa eſt cur hæc *lex* poſita ſit *C Iuſt* ſub *tit. de inceſtu nupt.*) decurionibus interdicit *hâc l.* Conſtantinus M. pariter vt Maiorianus *Nouella 1. de Curialib.* Duplici ratione: Etſi nimirum Decuriones nullâ præditi ſint dignitate (non eſt ſcilicet propriè dignitas Decurionatus. id quod tamen aliis *legibus* nonnullis ſtatuitur:) item etſi hoc connubium minimè legibus (Iulia Papiâ) prohibeatur, nullæq; *leges* ſint quibus huiuſmodi connubio nuncupatis & diſertis verbis interdictum ſit, atque adeò licere videatur: attamen ſordida ſunt hæc connubia, & indignum eſt ad huiuſmodi connubia Curiales deſcendere: ac ſi diceret (quod vulgato dicto circumfertur) *non omne quod licet, honeſtum eſt*: ſemperque in coniunctionibus, non tam quid liceat, quam quid honeſtum ſit obſeruandum eſt: Et hæc quidem honeſtatis ratio hîc à Conſtantino M. vrgetur, quæ tamen à Triboniano omiſſa fuit, proculdubio quia inuerſa

iouerſa hîc oratio eſt. Secunda ratio (quam ſolam retinuit *Teiſſos*) eſt ciuilis ratio: nempè quod cum perſonis ſervilibus connubium eſſe non poſſit, & ex huiuſmodi *contubernio* (proprio vocabulo, vt vel iuris elementa docent) ſerui naſcantur. Pari ratione, quâ & Senatoribus quarundam mulierum connubio *Lege Iuliâ & Papiâ* interdictum fuit. Quæ quidem ſumma ratio (quæ eſt ipſa initio *huius l.* indicatur) prohibitionis huius eſt: nempe quia huiuſmodi connubium fit in fraudem Reipub. nam cum Decurionum filij Curiæ quoque teneantur, ſanè ex huiuſmodi contubernio nati, partes Curiæ ſeu munerib. publicis eſſe non poſſunt, vtpote qui ſerui naſcuntur.

§ Igitur connubio huiuſmodi decurionibus interdicit Conſtantinus magnus cæteroquium honeſtatis cuſtos: Eò quod paſſim *libidine ducente Decuriones in gremia potentiſſimarum Domorum confugerent*, id eſt ancillas potentium connubio ſibi iungerent: quaſi eâ re ſatis iam tuti futuri, potentium inquam patrocinio, quod paſſim iam hoc ſeculo aliis illicitis artibus obtendebant. Quod & ipſum indicat Maiorianus *d. Nouella* 1. *Illud quoque ſibi dedecoris addentes, vt dum vti volunt patrociniis potentum, Colonarum ſe ancillarumque coniunctione polluerint.* Quanquam fatendum eſt, quod & ipſum *d. Nou.* indicat, adeò Curiales hâc tempeſtate attritos fuiſſe iniquitate Iudicum & Exactorum, vt eò confugere neceſſe haberent.

§ Pœnas porrò grauiſſimas huiuſmodi connubio contracto imponit Conſtantinus: ſub hâc triplici diſtinctione.

1. Vel Actoribus & procuratoribus prædiorum neſcientibus, hæc connubia contracta ſunt: & hoc caſu ancillæ pœnam imponit metalli; decurioni, verò deportationis: vt bonorum proſcriptionis, & hac quidem ratione vt (quæ diuiſio notanda eſt) bona mobilia & vrbana ſerui huius Decurionis, fiſco adquirantur: prædia verò & ruſtica mancipia (quæ etiam aliàs cum fundis ambulant) ciuitati cius Decurio fuit, mancipentur; ſi modo Decurio neque patriæ poteſtati ſuppoſitus ſit, neque liberos aut parentes aut propinquos ſeu legitimos ſucceſſores habeat; Nempe horum potior ratio eſt quàm fiſci aut ciuitatis: vſque adeò bona Decurionis quamlibet deportati relinquuntur.

2. Vel Actoribus aut procuratoribus prædiorum conſciis id factum eſt, & tum metalli pœnam illis indicit. 3. Et Poſtremò, ſi Dominus loci ſeu fundi, hoc fieri permiſit vel etiam poſtea cognitum, celauit & ſic ſilentio ſuo ratum habuit, pœna quoque imponitur: ſcilicet hac diſtinctione: vel in agro id factum eſt, & tum hæc ei pœna imponitur, qua fundus cùm mancipiis & pecoribus & cæteris rebus quæ cultui ruſtico ſuſtinentur, id eſt omni inſtructo & inſtrumento ruſtico, confiſcetur: vel in ciuitate id domino loci conſcio factum eſt, & tùm dimidiæ partis bonorum confiſcationem imponit. Quæ altera differentia ſingularis notanda eſt: cuius etiam rationem reddit Conſtantinus; nempe ideò grauiorem pœnam à ſe imponi facinore hoc admiſſo in vrbe, quam in agro, *Quoniam intra domeſticos parietes ſcelus admiſſum eſt*, quod facilius à Domino prohiberi, ſcirique potuit. Nempe, quod alio vtiliter traduci poteſt, eo maiore quiſque perfundetur inuidia, ſeu crimine, quo ſcelus intra parietes domeſticos in ciuitate admiſſum eſt: vbi diſciplina maior habenda, & prohibendi ſceleris occaſio opportunior eſt.

§ Fraudi tandem cuidam occultæ poſtremâ *huius l.* parte occurrit Conſtantinus (quod & ipſum Tribonianus recidit.) Nempe, Decuriones, huiuſmodi potentum ancillas connubio ſibi iungentes in dominum ancillæ patrimonia ſua alienabant. Igitur iubet Conſtantinus tantundem in pecunia Ciuitati cuius decurio eſt ſarciri.

§ Filii *Decurionum à quâ ætate Curiis ſociari poßunt.*

VII. * Idem A. ad Edictum."

Filios Decurionum, qui decem & octo annorum ætate vegetantur", per prouinciam" Karthaginem muneribus ciuicis adgregari præcipimus: Neque enim" opperiendum" eſt, vt ſoluantur familiâ, & ſacris" explicentur": cùm *Voluntates* † *patrum præiudicare non debeant vtilitatibus Ciuitatum.* PP. X. Kal' Mart. Conſtantino A. VI. & Conſtantio Cæſ. Coss. [320.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Inſt.*

" *Ad Edictum* pariter emiſſa alia duo Conſtantini reſcripta: putà *lex* 3. *ſup. de excuſandis*, vbi plenè dix. & *l. 2. inf. de ſuſceptoribus.*

" *Vegetandi* vox propria adoleſcentiæ.

" *Prouincia Karthago*: quæ aliâs *Karthaginenſis*, ſeu *Proconſularis*, nempe de Metropolitanâ vrbe, quæ in orbe Africano quaſi Roma erat, ipſa prouincia Karthago dicta. Ita quoque ſextus Rufus in *Breuiario*: *Per omnem Africam ſex prouinciæ factæ ſunt: ipſa vrbs Karthago eſt proconſularis.*

" ſiue *etiam*. De quo mox.

" Expectandum.

" *Explicentur*, ſoluantur.

" *Sacra* patriæ poteſtatis: quænam illa iam notum.

COMMENTARIVS.

DE Filiis Decurionum in Curiam allegendis, eſt hoc Conſtantini M. reſcriptum, ſeu conſtitutio: de quo ſunt compiures *leges, hoc titulo* quas in *Paratit. l.* repetere licet. Scilicet Decurionum filij & ipſi Curiali nexu tenebantur originis iure ſeu gratia, v. & *l. 9. ſupr.* ſuoque tempore in Curiam allegebantur, & quidem ex *hâc* Conſtantini M. *lege* (quæ duo *hâc l.* capita continentur) iam inde ab octauo-decimo ætatis anno & quamlibet in patria poteſtate poſiti. Primò *Ætas* ſcilicet certa quædam vt in Senatore legendo olim, ita & in Decurionibus (qui minores Senatores erant) ſpectabatur: Eſt quidem alibi, alioque tempore ſubinde alia: ſcilicet Pompeiâ *lege*, quæ Bithynis data erat (poſt bellum Mithridaticum) cautum fuerat, ne quis in Senatu ſeu *Curiâ* eſſet minor annorum 30. Et ſeruata *hac lex*, & ætas adhuc ſub Traiano, (teſte Plinio *lib. 10. ep. 83.*) Mox tamen Iuriſconſultorum noſtrorum ætate, ætas 25. annorum ſtatuta, *l. ſpurij: 6. §. 1. l. non tantum, l. pen. §. 1. ff. de Decurion. l. ad rempubl. 8. ff. de munerib. & honor. l. 1. Cod. qui, & aduerſus quos in integr. reſt. l. 2. Cod. qui ætate ſe exc.* Quas *leges* Iuſtinianus prætulit; *hâc* protritâ & omiſsâ. Certè hoc ipſum & in Veteranorum filiis, ſi non militarent, in Curiam allegendis Conſtantinus M. primum ſtatuit, *l. 2. ſup. de fil. mil. app.* ſic tamen etiam vt extra ordinem & ex causâ minores 25. annis quandoque allegerentur, *d. l. 6. §. 1. d. l. 11. & d. l. pen. §. 1.* Conſtantinus tandem *hâc l.* plenam pubertatem *ἀκροτάτην ἥβην*, octauum decimum, inquam, annum ſufficere putauit (quod deinceps etiã probauit Valentinianus Sen. *l. 58.*) Et rationem tacite indicat, *qui decem*, inquit, *& octo annorum ætate* VEGETANTVR. Nempe vegetam hanc iam ſatis & firmatam ætatem eſſe: Quâ causâ tot illa quæ paſſim iam obſeruantur, huic ætati olim tributa: Quanquam & veteranorum filios, idem Conſtantinus poſtea inchoato 18. anno allegi in Curiam voluit, *l. 19. h. t. infr.* Tandem & poſt ſedecim annos *l. 4. ſupr. de fil. milit. appar.* quod etiam Conſtantius ſecutus eſt. Sanè (quod *ad l. 19. infr.* facit magis) Seruius quoque Tullius teſte Tuberone apud Gellium *libr. 10. c. 28.* cùm quinque claſſes iuniorum cenſus faciendi gratia inſtitueret; ab anno 17. vt quos idoneos iam Reipubl. arbitrabatur, militea ſcripſit.

¶ Illud diligenter obſeruandum per Prouinciam Karthaginem nominatim *hâc l.* ætatem hanc à Conſtantino ſtatutam: nempe fortè etiam quod Afri à natura callidiores, ſolertes & ſagaces ingenioſique forent & maturiùs *vegetarentur*, etiam in prauum: de quo vide præter alia teſtimonia, huius æui Scriptorem Orbiſque deſcriptorem ſub Conſtantio & Conſtante, quem ipſe edidi *cap. 53.* & Firmicum *Aſtronomic. lib. 1. c. vlt.* ſic vt ab eâ ætate eos ad Rempubl. admitti periculo vacuum eſſet. Sanè ſub Valente Imp. inſignis extat hâc de re ipſa locus apud Baſilium Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum *ep. 389. ἡγεμόνι*, non vt perperam verſum, *Duci*, verùm ad Rectorem prouinciæ quidem, vbi excuſato à Curia patre, propter ſenectutem (de quo *ad l. 118. infr.*) filium eius vix quadriennem *ἕνα τέταρτον ἔτος ἀπὸ γενέσεως ἄγοντα*, in Curiam adſcribi ab eo Rectore iuſſum, *κελεύσας τῆς βουλῆς μετέχειν* aduerſus leges, liberari poſtulat; *δι' ἧς οὖν χάριν τίμιοι αἰτοῦσιν*: eique parci poſtulat, donec in virum euaſerit: *τοῦ μὲν παράταξις μέχρι τοῦ εἰς ἄνδρας ἡλικίας συγχωρηθῆναι.* Et rationem addit, quòd inutiliter Curiæ adſcriberetur, qui neque reuerà Curialium numero haberi, neque munus Curialium obire poſſet, putà tributa exigere, & annonas militibus præbere (quæ duo ſanè inter alia Curialium munera fuerunt, de quo ad *l. 8. prox. inf. & l. 11. ſup. de erogat. mil. ann.*) *ὁ γὰρ εἴτε τὸ παιδίον εἰς βουλευτὰς, συντελέσει ὁ ἀπαιτήσει τὰς εἰσφορὰς, ἢ στρατιώταις χορηγήσει τὸ σιτηρέσιον.* Sic ſanè & olim iam infantes decurionibus adſcripti ſic tamen vt intereà onera municipalia eis mandari non poſſent, *l. 21. §. 6. ff. ad municipal. l. 1. Cod. de munerib. & honor.* Et hæc de ætate.

¶ Secundò, Conſtantinus Filios Decurionum, quamlibet in patria poteſtate conſtitutos & patre inuito allegi vult. Quod etiam iam olim obtinuit (ſic tamen vt hoc caſu pater ea filij actu non teneretur, *l. 2. 21. §. 2. ff. ad municip. l. 5. Cod. de Decurion.*) Et rationem elegantem Conſtantinus addit, quæ alio rectè traduci poteſt, *voluntates patrum praeiudicare non debere vtilitatibus ciuitatum.* Cui concinit germana illa Hermogeniani ratio, *l. 14. ff. ad Trebell. Nam quod ad ius publicum attinet, non ſequimur ius poteſtatis*: addatur *& lex 8. de his qui ſui.*

¶ Et hæc quidem eſt *huius l.* ſententia: vbi tamen nexus ſeu vinculum duarum *huius l.* ſententiarum ſpectandum venit: *neque* ENIM *opperiendum eſt* &c. vbi ſi vox enim rectè habet, tum colligi ex *hâc l.* poſſe videatur filios familias in prouincia Karthagine fermè à patribus ſolutos & patria poteſtate liberatos, vbi ad maiorem ætatem peruenissent.

¶ *De* NOMINATIONVM *tempore ad munus publicum, & de* APPELLATIONE *quæ nominatis competit.*

VIII. * Idem A. ad Florentium....''

DECVRIONES ad Magiſtratum, vel Exactionem annonarum'' ante tres menſes, vel amplius, nominari debent: vt ſi Querimonia'' eorum iuſta videatur, ſine impedimento in abſoluendi locum alius ſubrogetur. Dat. Id. April. Conſtantinop.'' Seuero & Rufino Coss. [323.]

NOTÆ

NOTÆ.

* *Lex* 1.*Cod.Inſt.de Magiſtr.munic.*Iungenda huic *lex* 12.*ſup.de appellat.*
" An Rationalem:vt anno 320.*l.*1.*ſup.de cuſtod.reor.*quod ſuadet exactionis annonarum mentio *hac l.*& *d.l.*12.Florentinus porrò vocatus is:*d.l.*12.
" Annonariam,*d.l.*12.
" *Querimonia* propriè:non appellatio:*d.l.*12.vbi de eo expreſsè.
" Reſecula vox hæc & *hic* & *d.l.*12.vt & *l.*3.*ſup.de veteranis:* aliiſque *locis*.Neque dum enim Conſtantinopolis erat. Nam quod hanc leg.nonnulli Licinio tribuunt,& ſubſtitutum hic Conſtantinopoleos nomen loco Byzantij ab *huius Codicis* Conditoribus aiunt, erroneum eſt.

COMMENTARIVS.

De Nominatione Decurionis ad Duumuiratum, intra quod Tempus ſeu ſpatium facienda ſit, eſt hæc Conſtantini M. conſtitutio, ſed tamen in effectu, de Appellatione, quæ nominatis ad munus aliquod competebat; ſic vt in hoc Appellationis argumento hæc vna è quatuor Conſtantinianeis conſtitutionibus ſit: Prima enim fuit *l.* 2. *ſupr.* Secunda eſt *lex* 10. *ſupr. de appellat.*(quæ cum *hâc* coniungenda eſt:) Tertia, *lex* 12. *d. t. appellat.* Et hæc nominatim eſt de Decurione nominato ad *Magiſtratum* (pariter vt *lex* 16. *inf.* eiuſdem Conſtantini):id eſt Duumuiratum & Exactionem Annonarum, pariter vt *dict. l.* 10. *ſuprà*, *de appellat.*

¶ Igitur iubet Conſtantinus, vt Decurio ad duo illa munia (ad Duumuiratum inquam,& exactionem annonarum) nominetur tribus antè menſibus vel ampliùs, antequam ſcilicet munera illa obeunda ſint, vt ita ſi nominatus iure appellauerit in eius locum ſine impedimento alius ſubrogetur. Quod iuſti ſpatij ſeu temporis præſcriptionis genus notandum eſt: vt ita muneribus publicis ſuo tempore conſultum eſſe poſſit, ſuaſque retrò Nominati excuſationes proponere queant. De ſpatio ſanè quod ad appellandum in hac re datur, dictum eſt ad *d.l.* 2.*ſuprà*.

¶ Ex *hâc* interim quoque *lege*, & *d. l.* 10. (huic coniungenda) apparet, ex Decurionibus, tributorum ſeu annonarum Exactores ſumptos: quod etiam oſtendunt *lex* 14. *infr.* & *l.*117. & 185.*infr.* & *lex* 3. *ſupr. de honor. codicillis*: *dict. lex* 12. 16. *ſupr. de exactionib. lex vn. de priuil. dom. Auguſtæ.* Nouella Maioriani *de curialib.* 1. *verſ. compulſor.* Quin & Libanius *Orat.* περὶ ἀγγαρειῶν, *p.* 8. ad quem locum iam ſcripſi: Tandem & Baſilius *epiſt.* 389. cuius verba retuli iam ad *leg.* 7.*prox.ſuprà*, & *ep.* 421. *ad πρωτεύοντα*, id eſt ad *Principalem.*

¶ Proficisci *ad Principem Curialis quocumque nomine ſine Rectoris commeatu non poteſt.*

IX. * Idem A. ad Hilarianum" Proc.Afric.

Si quis decurio, vel propriæ rei cauſa, vel Reipublicæ, cogatur noſtrum adire Comitatum", is non antè diſcedat, quàm, inſinuato Iudici" deſiderio, proficiſcendi licentiam conſequatur. Quòd ſi, pro ſua audaciâ, parui aliquis hanc fecerit iuſſionem, deportationis" exitum" ſortiatur. PP. VII. Id. Iul. Kartha. Criſpo III. & Conſtantino III. Coss. [324.]

NOTÆ.

* *Lex ſi quis decurio* 16.*Cod.Inſt.eod.tit.*
" *Hilarianus* Proconſul Africæ ſub Conſtantino M.Procul dubio hic idem ille eſt, qui ante octennium A.316. Corrector Lucaniæ & Brittiorum fuit:cuique inſcribitur *lex* 3.*ſup.vid.Proſopogr.*
" *Comitatus* eſt,vbi rerum domini ſunt,vt Interpres rectè *ad l.*20.*h.t.*notat:de quo plura in *Gloſſar.Theod.*
" *Iudici*,id eſt rectori prouinciæ,v.*Gloſſ.*Gloſſa,*Iudicem terræ ſuæ*,dixit & dominauit.
" *Indignationem Competentem* ita *Cod. Inſt.*Arbitrariam ſcil.pœnam Tribonianus impoſitam voluit.
" Et exitium,vel exilium.Sanè & exilium deportationis dicitur.*l.*1.*ad l.Iul.de ambitu.*

COMMENTARIVS.

Proficisci Decurio ad *Comitatum*, ſeu ad Aulam Principis, abſque commeatu,ſeu licentiâ Iudicis, id eſt Rectoris Prouinciæ prohibetur *hâc l.* à Conſtantino M. idque ſub deportationis pœnâ. Ac nominatim in ſp.*huius l.*Decurio Karthaginenſis, ſine licentiâ Proconſulis Africæ. Cuius rei *Ratio* non ea magis eſt, ne promiſcuis peregrinationibus Curiæ deſolarentur, quàm ne hoc obtentu Principi Decuriones paſſim obſtreperent. Id quod ad curam ſuam Conſtantinus ſummoperè reuocauit, non tantum facinus hoc *Audaciæ* nomine perſtringendo, verùm etiam ſeuerâ deportationis pœnâ impoſitâ perſequendo. Alia verò iam in genere ratio eſt *legis,nullus*,9. *Cod. de offic. Rect. prouinc.* nam & ibi Principis iuſſus requiritur, & prouinciæ totius ratio vertitur. Vt & alia ratio & generalior

generalior Epiſcoporum & Beneficiariorum omniumque qui abſentare ſe non poſſunt ſine licentia. Alia item ratio litigatorum, quibus poſt appellationem non niſi poſt certum tempus ad Comitatum proficiſci licet: Et interim tamen hæ tres diuerſæ ſpecies notandæ ſunt, & inter ſe accuratè diſtinguendæ: hîc enim ad Comitatum Principis proficiſci ſignatè vetantur decuriones.

¶ Diſſimile etiam eſt quod olim Senatoribus interdictum Imperatorum ſcitis, vt ne inexquiſita Principis iuſſione peregrinarentur: de quo Suetonij locus eſt *Iulio, c. 42. Caligula, c. 29. Claudio, c. 23.* Taciti *lib. 12. Annal.* Dionis *lib. 52.* Suidæ in V. Κλαύδιος: & *l. 22. §. 6. π. ad Municipal.* Id enim ceu arcanum Imperij primum adinuentum, firmando Imperio, ne quis videlicet Senatorum hac occaſione conciliare ſibi milites aut prouinciales poſſet. Non eadem igitur de cauſa, qua Decurionibus id *hâc l.* interdictum, *ne Roma terrarum opimatiſſima ſubtractis incolis rareſceret*, vt ait Caſſiodor. 3. *var.* 21.

¶ Et hæc quidem prohibitio, quæ *Ampliatio* notanda eſt, non tantùm pertinet ad Decuriones profecturos ad Comitatum ſuæ rei cauſâ, verùm etiam ad *Legatos* Reipubl. cauſâ; veluti ſi quis Decurio Ciuitatis Carthaginenſis decreto in Ambaſciatam, vt loquuntur, ad Principem mittatur: de quo peregrinationis onere & Legationis genere quod Decurionibus incumbebat, *ſuo tit. infr. de Legatis: & l. 189. inf. h. tit.*

¶ Neque tamen hæc *lex* eſt de omni Decurionum peregrinatione, verùm (quæ *Limitatio* notanda videtur) de ea quæ fit ad Comitatum ſeu ad Principem. Voluit ſcilicet Conſtantinus à *Proconſule Africa* peti hanc licentiam: ne eo inſcio quiſquam Decurionum ad Principem proficiſceretur, qui ſuperfluâ peregrinatione ei obſtreperet. De quo plenè *tit. de legatis, inf.*

¶ Notandus igitur, honos hic qui Proconſuli Africæ delatus, vt ab eo videlicet licentiâ poſtularetur, etiam ſi Reipubl. cauſâ quis ad Principem mitteretur: Qui idem honos eſt, qui Præfectis Prætorio alibi tribuitur ab eodem Conſtantino M. vt docet *lex 4. infr. de legatis.* An verò ipſa deſideria ſeu decreta, ad eius cognitionem & examen perferenda ſint, dicetur de eo *d. l. 12.*

¶ Ex *hâc* interim quoque *lege* diſcimus Legatos à ciuitatibus ad Principem, è Decurionibus ſumptos. *ἄνευ τῶν τῆδε πολιτευομένων*, vt Libanius teſtatur etiam, *ep. 786. ad Photium.* v. & Amm. Marcellinum. Idemque colligere licet ex *l. 189. infr. hoc tit.* Sic vt onus id curialium eſſet, idque obire cogerentur vt hæc *lex* docet: & *dict. lex* 189. Itaque *peregrinationis onus* id incumbere dicitur *eadem leg.* & pro ſingulari beneficio quidam excepti *eadem l.*

Ex hâc iam l. colligunt interpretes, cogi quem poſſe ſuſcipere Legationem ſeu Ambaſciatam: Quod *hâc* ſanè *l.* rectè de Legationibus prouincialium ad Principem, deque Curialibus definitur, quia Curialium Corpus huic oneri obnoxium erat.

¶ Militia *Curialem Curiâ non liberat.*

x. * Idem A. ad Maximum....."

Quoniam diuerſis præſtitimus, vt Legionibus, vel Cohortibus deputentur, vel Militiæ reſtituantur", quiſquis huiuſmodi beneficium" proferat, requiratur, verùm ex genere Decurionum ſit, vel antè nominatus" ad Curiam, vt ſi quid tale probetur, Curiæ ſuæ & ciuitati reddatur. Quam formam circa omnes qui iam dudùm probati" in Militaribus officiis agunt, vel reſtituti, militiæ ſacramento muniantur", vel poſteà per ſuffragia" probabuntur", obſeruari conueniet. PP. V. Id. Iul. Antiochiæ" Paulino & Iuliano Coss. [325.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſtinian.* ceu horum temporum propria: Iungendâque *huic* videtur *lex 4. ſup. de Veteranis.*

" *Maximus* hic erat Vicarius Orientis, vt docet *lex 12. inf.* & *lex 1. Cod. Iuſt. in quibus cauſis coloni cap. conſ.* & ſubſcriptio *huius l.* & *d. l. 4. PP. Antiochia.*

" Ita ſine legis, *reſtitutis militia.*

" Reſcriptum Principis ſeu indulgentiam.

" V & *l. 13. inf.*

" Suſtineri poſſit. ſed tamen melius, *muniuntur.*

" Vt ſuprà *probatis in militaribus officiis agunt* De hâc voce v. de *leg. 1. ſupr. de Tyron. leg. 2. & 5. ſupr. de fil. milit. appar.*

" *Antiochia* vertex Orientis.

¶ MILITIA, *Curialis Curiâ non liberatur, niſi* PRIMPILO *iam obnoxius ſit.*

XI. * Idem A. ad Conſtantium PF. P."

QVONIAM relictis Curiis nonnulli ad Militiæ præſidia confugiunt, omnes, qui nondum primipilo" inueniuntur obnoxij, ſolutos militiâ ad eandem Curiam reuerti præcipimus: his ſolis in militia permanſuris, qui pro loco", adque ordine iam pars tui" adtinentur. Dat. Non. Octob. Paulino & Iuliano Coſs. [325.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Conſtantius* PP. ſub Conſtantino M. Eidem inſcribitur Anno ſuperiore 324. *lex* 1. *infr. de infirmand. his quæ ſub Tyr.* vbi remouentur *Licinij* conſtitutiones & leges, & anno 327. *lex* 2. *ſup. de famil. hercisc.* Imò & Anno 315. *lex* 1. *ſup. de cohort.* & *lex* 1. *ſup. de curſ. publ.* vbi dicitur *Accepta Caralio.* Inſcribitur eidem & *lex* 1. *Cod. Iuſt. de agricolis & mancipiis*: quæ & ipſa eſt de Curiis, & fortè *huic* iungenda: Neque dubito, quin hic Conſtantius Conſtantini M. ex patre frater, Galli & Iuliani pater ſit: quique poſteà à Conſtantio Imp. (cuius patruus erat) occiſus fuit.

" *Primipilo.* id eſt paſtui (vt mox vocatur) militari: de quo Primipilo *ſup. tit. de erogat. milit. annon.* Theodori Hermopolitæ locus inter alios notetur *lib. 9. tit. 9.* πριμιπίλον ἐπὶ τῷ τοῖς πρώτοις ἀνηνεγκμένον ... τῶν αὐτοῖς.

" *Loci* vox propria, v. *Gloſſ. Theod.*

" *Paſtus.* Nimis enim remotum, quod Ranconnetus tentauerat, & ad ſuperiorem *Cod. Theod.* editionum oras adnotatum, *Primipilatus*: *Paſtus* vox hâc in re propria, *h. l.* & *l. 18. ſup. de extraordinariis.* Hinc & coniunctim, paſtos primipili, *l.* 8. 10. 11. 15. 18. *ſup. de cohortalib.* paſtio primipili, *l.* 6 *ſup. de diuerſ. offic.* ipſique Primipilares ad paſcendos milites ſolemniter ad limitem deſtinari dicuntur, *l.* 6 *ſup. de Cohortalib.* De quo *lib.* 7, *tit. de erogat. mil. ann.*

COMMENTARIVS.

MILITIÆ armatæ, vel etiam Officiali obtentu, ne Curiæ deſolarentur ſeu vacuarentur, tribus conſtitutionibus *hoc titulo* Conſtantinus M. cauendum ſibi putauit: putà *his duabus legibus*, & *tertia*, inſuper *l. 13. inf. h. t.* & quidem intra vnius anni metas, qui incidit in annum Domini 325. & 326. Rurſum intra Orientem ferme: nam & Maximus, cui prior hæc *lex* inſcribitur, Vicarius Orientis fuit, quod docet *lex* 12. *infr.* Imò & huius *legis decimæ* ſubſcriptio, *PP. Antiochiæ*: pariter vt *legis* 4. *ſupr. de Veteranis*, quæ etiam *huic decimæ l.* 13. *infr.* coniungenda videri poſſit: quæque inſuper argumento non diſconuenit: nam & eâ pariter Conſtantinus M. cauet, ne rei tributariæ, militiæ obtentu nimia fraus fieret. Superioribus ſcilicet annis, *Licinio* adhuc in Oriente rerum potiente, vel vltrò Curialium nonnulli ad Militiam confugerant, ſiue pro Conſtantini, ſiue pro Licinij partibus: vel etiam ipſe Conſtantinus (quod profitetur ipſe *l.* 10. 13. *infr.*) diuerſis ſupplicantibus pro *beneficio* præſtiterat, vt legionibus ſeu in militiæ Legionariæ, vel Cohortibus, id eſt militiæ cohortali: niſi malimus hoc accipere de cohortibus miliaribus, arg. *l.* 13. *infr.* deputarentur, militiæ reſtituerentur: Ac nunc Conſtantinus, Licinio haud ita pridem, & recenter deuicto, totiuſq; Orbis iam Dominus, atque ad pacis ſtudia conuerſus, militumque haud adeò egens, Ciuitatum commodis conſulturus, omnes ad Curiam reuocari iubet: Neque eos tantum qui Curiali genere eſſent, verum etiam eos, qui iam ad Curiam nominati ad militiam confugerant: & ſic, quod pariter ait *l.* 13. vel originem defugerant, vel ſpretâ nominatione militiæ ſeſe inſeruerant (hæc ſcilicet duo decurionum genera fuerunt) alij inquam originales erant ſeu origine Curiales, alij nominatione, qui ad Curiam nominati lato inter Patres iudicio, quia ſcilicet, vt eadem *lex* ait, ſubſtantiam muneribus aptam poſſidebant, de quo & *l.* 5. *ſupr.* & plenè *Paratitlon.* Et hæc quidem ita abſolutè Conſtantinus *l.* 10. & *d. l.* 13. *inf.* Atenim poſteà duæ ab eo exceptiones additæ, quarum prior continetur *l.* 9. putà eos ad Curiam non reuocandos qui primipilo inueniuntur obnoxij, ſeu qui pro loco & ordine iam paſtui (militari ſcilicet) attinentur, de quo *tit. de erogat. mil. annon.* Altera, quæ continetur *l.* 13. & in præteritum, nempe eos ad militiam non reuocandos, qui viginti iam ſtipendia meruiſſent: & ſic ante Imperij ſui exortum (qui incidit in extrema Anni Domini 306.) ad militiam confugerant. Sanè aliorum poſtea Imperatorum Conſtitutionibus eſt vbi nullius omnino temporis militia, vt Conſtantij *l.* 35. *infr. h. t.* eſt vbi breuior militia à Curiali conditione liberare cœpit, veluti quindecim annorum, ſcilicet trium luſtrorum, ex Valentiniani Iun. conſtitutione *l.* 95. *h. t.* decem ann. ex Iuliani *l.* 56. *inf. h. t.* & Theodoſ. Iun. *l.* 28. *ſup. de Cohortalib.* quinque ex Conſtantis *l.* 1. *ſup. de Tabulariis*: Conſtantij *l.* 38. *inf. h. t.* Valentiniani Sen. *l.* 64. *inf. h. t.* & *l.* 6. *ſup. de re militari*, cuius mentio fit *l.* 16. *ſupr. de agentib. in reb.* & *de* 28. *ſup. de cohortalib.* & Valentiniani Iun. *l.* 88. *inf. h. t.* Tandem, viginti annis, Conſtantini noſtri *l.* 13. *inf.*

Notentur itaque quatuor hæc διαστήματα & interualla, per ſingula ſcilicet quinquennia: Quinquennalis, Decennalis Quindecennalis ſeu trium luſtrorum, & ſic Indictionis integræ, Vicennalis tandem militiæ. Quæ omnia proculdubio ita varie ſtatuta, prout militis tùm vſus eſſet.

¶ Incolatvs *in alia ciuitate obtentu, originali curiâ nemo liberatur.*

xii. * Idem A. ad Maximum[r] Vic. Orient.

SI qui vel[t] ex maiore, vel ex minore Ciuitate originem ducit, ſi, eandem euitare ſtudens, ad alienam ſe ciuitatem incolatus occaſione contulerit, & ſuper hoc vel preces dare temptauerit, vel quálibet fraudi niti, vt originem propriæ ciuitatis eludat, duarum ciuitarum Decurionatus onera ſuſtineat, in vna voluntatis, in alterâ originis gratiâ. pp. viii. Kal. Ian. Paulino & Iuliano Coss. [325.]

Interpretatio. *Si quicumque Curialis de ea in qua natus eſt ciuitate ad aliam tranſire voluerit, condicionem curiæ debitam nullatenus poſſit euadere, nec ſi hoc ipſum meriti interpoſita ſupplicatione tentauerit, nec vllo argumento neceſſitatis aut ſeruitia ciuitatis ſuæ, pro eo quod habitationem mutare volunt, poſſit euadere. Nam quicumque hoc fecerit, & ſe in aliam ciuitatem tranſtulerit, hoc iubet, vt in vtraque ſeruiat ciuitate, hoc eſt, in vna pro condicione naſcendi, & in alia pro habitandi voluntate deſeruiat.*

NOTÆ.

[*] *Lex 5. ſeu vltim. Cod. Iuſtin. de municipibus & originariis.*

[r] Eidem *Maximo Vicario Orientis* inſcribitur Cod. Iuſtin. *lex 1. in quibus cauſis coloni cenſiti dominos accuſare poſſint lib. 11. tit. 57.* Sed & dignitate omiſſa, *lex 10. ſuprà, hoc tit. & lex 4 ſupr. de Veteranis.* Quanquam & ſubſcriptio *dictæ legis* 10. etiam argumentum aliquod dignitatis in Oriente geſtæ, præbet, hæc videlicet *PP. Antiochiæ*, Antiochia enim apex Orientis erat: de quo *ſuo loco*. Inſcribitur ei & hoc ipſo Anno, dignitate addita *lex 1. infr. de gladiatoribus*, ita *Maximo PP.* id eſt, Proprǽfecto; vbi etiam in ſubſcriptione dicitur lex *PP. Beryti*. Errauit verò nuper Geographiæ ſacræ Auctor, cùm Vicarium & Comitem eundem fecit *p. 186.*

[s] Hinc & ex *d. lex* 5. notandum Orienti *Vicarium* hac tempeſtate præfuiſſe, cui tamen poſtea *Comes* præfuit.

[t] *Si quis cum, &c. eandem &c.* omiſſo altero *ſi*.

COMMENTARIVS.

INcolatv alienæ ciuitatis, ius originis & Decurionatus onus euitari non poſſe definit *hac lege*, Conſtantinus Magnus, quin contrà, duarum ciuitarum onera ab eodem ſuſtineri iubet: quod & ipſum iam olim cautum *leg. 1. Cod. de municip. & origin.* quæ & ipſa ad Syriam Phœnicen *Orientis* prouinciam pertinet: quò ſpectat *hæc lex*.

Peculiare verò illud habet *hæc lex*, Primò, quod etiam *Reſcripto* à Principe impetrato hac in re locum eſſe nolit: vt cæteroquin Reſcripta aduerſus vtilitatem publicam non valent: de quo vide *Paratitl. de diuerſ. reſcript.* aliáſque plures *leges* in ipſum *hoc tit.* Huiuſmodi verò Reſcripta à Licinio impetrata antea fuiſſe videntur.

Secundò, peculiare id habet *h. l.* quod id obtinere nolit, ſiue ex maiore ciuitate quis ad minorem confugerit, quod ſanè euitandi maioris ſumptus & oneris gratiâ quidem faciebant: cuius facti quoque exemplum extat *in l. 101. infr. hoc tit.* ſiue ex minore ad maiorem; quod maioris honoris captandi causâ alij moliebantur: Non ſuot ſcil. ſuis defraudandi Curialibus minores Ciuitates, maiorum obtentu, vt nec ſuis voluptatibus aut ornamentis: de quo vid. *infr. de operib. publ, & tit. de ſcenicis.*

¶ *Vtrobique* igitur Conſtantibus *hac leg.* Decurionatus onera ſuſtinere eos iubet, & in loco originis, originis gratiâ; in altero, voluntatis ſeu incolatus ratione: quomodo & *leg. 5. ſupr.* ſeu pro habitandi voluntate, vt Interpres ad *hanc leg.* Quod & ipſum diſertè cauetur *d. l. 1. Cod. de municip. & origin.* & poſtea Iulianus probauit *leg. 52. infr.* & quidem per eandem Phœnicen, Orientis prouinciam. De Decurione per Incolatus ius, vid. fuſiùs in *Paratitlo*. De eo ſunt & hæ Inſcriptiones: vna in Hiſpania, *pag. 431. 7.*

L. Lvcretio Severo Patriciensi Et In Mvnicipio
Flavio Axatitano Ex Incolatv Decvrioni
Qvam Testamento S. Poni Sibi Ivsset
Datis Sportvlis Decvrionib.....

Altera Diæ Vocontiorum, *p. 484. 2.*

Sax Vincio
Ivventiano &c.
Adlecto In Cvriam Lvgvdv
nensivm Nomina
Incolatvs A Splen
didissimo Ordine
Eorvm
Ordo Vocontior &c.

¶ Mili

¶ Militia *Curialis vt & ſuſtantiam muneribus aptam poſsidens, Curia non liberatur.*

XIII. * Idem A. ad Euagrium PF.P."

QVONIAM Corias deſolari cognouimus, his qui per originem obnoxij ſunt Miliriam ſibi per ſupplicationem poſcentibus, & ad Legiones, vel diuerſa Officia currentibus, iubemus, omnes Curias admoneri, vt quos intra viginti ſtipendia in Officiis deprehenderit", vel originem deſugiſſe, vel ſpretâ nominatione," militiæ ſe inſeruiſſe, hos ad Curiam retrahant; & deceterò ſciant eſſe ſeruandum: &" qui * derelictâ Curiâ militauerit", reuocetur ad Curiam: non ſolùm ſi originalis ſit, ſed & ſi ſubſtantiam" muneribus aptam poſſidens ad militiam confugerit, vel beneficio noſtrò fuerit liberatus. Dat. XVI. Kal.Iun.Conſtantino A.VII. & Conſtantio Cæſ. Coss. [326.]

NOTÆ.

* Potiſſima *huius l.* pate à *Cod. Iuſt.* reciſa eſt.
" *Euagrio PP.* huic inſcribitur hoc ipſo Anno *lex 2. ſupr. de Cuſtod. reorum* [omiſſa dignitate] *lex 2. ſupr. ad leg. Iul. de Adulter. lex Cod. de his qua vi metuſve cauſà*: De eo vide *Indicem Perſonarum.*
" *x. deprehenderint*, Curiæ ſcilicet.
" Vid. & *l.10. ſupr.*
" *x. Vt.*
" In *Legione* ſeu militiâ Armata, vel in *Officialium* militia.
* *Lege qua derelictâ c7. C.Iuſt. eod tit.* hæc vnica ſententia continetur cæteris reſecatis.
" De hoc vide quæ noto ad *l. 53. inſr.*
" Hæc *lex* iam ſatis explicata eſt ad *d.l. 10. 11. ſupr.*

¶ *De* Filiis Comitvm, *Præſidum, Rationalium, Magiſtrorum rei priuatæ, Curiali origine deſcendentibus: deque* Senatoribvs *ad Curiam reuocandis, vel non.*

XIV. * Idem A. ad * PF. P.'

QVDVM" Lege † promulgatâ ſanxit Noſtra Clementia, *Vt filij Comitum" & Præſidum, & Rationalium, Magiſtrorúmque priuatæ", qui tamen ex origine Curialium deſcendunt, Ordinibus nectterentur*, nunc præcipimus, Vt qui perfuncti muneribus Idonei repertiſint", iudicio Clementiæ Noſtræ accedere ad honores præcepti, ad honeſtas promotiones perueniant: Eos verò quos neſcit Principalis auctoritas, iudicio Præfecturæ commiſimus, vti eos qui ex genere videntur" eſſe Curialium, & minùs apti iudicio Principali, Ordinibus propriis reſtituent": Illos verò quos iudicio noſtro proueximus, intactos eſſe perficiant: Ita tamen vt hæredes eorum Curiis mancipentur. ¶ Siquis ſanè Decurio euertens fiſcalia" commoda, fugiens Curiam, ambitu ad Senatum Orbis inclytum" peruenerit: minimè admittatur. Dat. VIII. Kalend. Decembr. Conſtantino A. VII. & Conſtantio Cæſ. Coss. [326.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Intercidit hic nomen Præfecti Prætorio: vel ſanè ad omnes Præfectos Prætorio hæc *lex* data fuit, pariter vt *lex 18. infrà.*
" Quando?
† *Lex* hæc Conſtantini M. non extat.
" Hæc vox ſuſpecta videatur: & malit quis, *quiqui*, idest, quicunque: vel *ſinguli*: vel denique *illi.*
" Rei militaris.
" Scilicet rei. De his *Magiſtris rei priuata* dixi plenè ad *leg. 2. ſupr. de iure fiſci*: & *leg. 1. ſupr. de collat. fund. patrimon.*
" Melius, *ſunt*: locuſque ita interpungendus, *præcipimus, vt qui, qui perfuncti muneribus, idonei reperti ſunt iudicio Clementia noſtra accedere ad honores*: (*præcepti* iuſſi vel excepti) *ad honeſtas promotiones perueniant.*
" Id eſt, ſunt.
" *Reſtituant.*
" *Fiſcalia commoda.*
" *Senatum orbis inclytum*, Senatus Vrbis Romæ

COMMENTARIVS

DE Filiis Decurionum, ſi modò *lex* hæc vitio caret, eſt hæc altera *hoc tit.* Conſtantini M. conſtitutio (prima quippe fuit *lex* 7. *ſup.*) ſupplendis Curiis maximè intenti. Atque vt illâ id voluit Conſtantinus, vt filij Decurionum ab octauodecimo anno, quamlibet in patriâ poteſtate poſiti, ad Curialia ſeu ciuica munera vocarentur: ita *eâ lege*, quam hîc à ſe antea promulgatam memorat, quæque *huic* occaſionem præbuit, id voluerat, Vt filij Decurionum, quamlibet parentibus ad Dignitates ſubuectis, Ordinibus ſeu Curiis nectetentur: veluti ad *Comitis*, *Præſidis*, *Rationalis*, *Magiſtri rei priuatæ* dignitatem: Quæ quatuor dignitates hoc Conſtantini æuo ordinariæ fuêre, eiuſdem ſcilic. militares, fiſcales: E quibus etiam vltima, *Magiſtri* ſcil. *rei priuatæ*, vltra Conſtantini, eiuſque liberorum imperium non ſtetit, quod oſtendi ad *l.* 2. *ſupr. de iure fiſci.* Ad quas dignitates è Curialibus nonnulli promouebantur: de *Præſidatu*, vide quoque *legem* 4. 5. *ſupr.*

§ Hæc quidem ita Conſtantinus Magnus anteriore illâ *lege* ſuâ: Atenim eam nunc temperare ei ita viſum. Nempe, Comitum, Præſidum &c. filios ex origine Curiali deſcendentes, ad Curiam reuocari vult: Niſi & ipſi ſuo (Principis) iudicio iam ad honores aliquos & honeſtas promotiones euecti ſint (ſic tamen vt eorum hæredes Curiis mancipentur) & hæc de primo *huius l.* capite. Vbi obiter notandum, Decuriones ad honores, dignitates & adminiſtrationes euectos ſub Conſtantino M. & iure quidem. Non item honorarios codicillos ab his iure impetrari potuiſſe: de quo etiam *l.* 1. 2. 3. *ſupr. de hon. Cod.*

§ Secundo capite *huius legis* Conſtantinus M. vetat quemquam Decurionem SENATOREM fieri, vel factum admitti, qui fiſcalia commoda euerterit, atque ideò Curiam fugerit, vbi tria obſeruanda ſunt. 1. *Ad Senatum* & Senatoriam dignitatem Decurionem aſpirare potuiſſe hoc tempore, dummodò non fiſcales rationes laceraſſet. Atenim poſtea id abſcisè fermè prohibitum vel ſaltem niſi poſt functiones omnes & & omnia patriæ munera expleta, permiſſum. Quò pertinent viginti ſex prætereà *huius tituli leges*, quas repete ex *Paratitlo*, & *Nouella* Theodoſij in id expreſſa, *Ne Decurio ad Senatoriam dignitatem aſpiret.* 2. Decuriones fiſcalia commoda tractaſſe, quod de exactionibus annonarum accipio: de quo dixi ad *l.* 8. *ſupr.* 3. Ad Senatoriam dignitatem adſpiraſſe è Decurionibus nonnullos ideò vt ratiociniis fiſcalibus ſe ſe ſubducerent, cui fraudi *hâc l.* occurritur.

§ *De* VETERANORVM *filiis ad Curiam vocandis*,

XV. * Idem A. ad Annium Tiberianum'' Com.''

VNIVERSIS prouinciarum'' Rectoribus intimato, Noſtram Clementiam ſtatuiſſe, Veteranorum filios Curialibus muniis innectendos: ita vt, & hij qui Perfectiſſimatus'' ſibi honore blandiuntur, truſi in Curiam, neceſſariis officiis inſeruiant. PP. XI. Kal. Mai, Karthag. Conſtantio & Maximo Coss. [327.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* 1 *Cod. Iuſt.*

'' Eidem *Annio Tiberiano* Comiti inſcribitur anno ſuperiore 326. *lex* 1. *infr. quemadm. mun. ciuil.* PP. *Karthag.*

'' De hâc dignitate *ſuo tit. ſupr. lib.* 6. & in hoc argumento, *l.* 5. *ſupr.* & *l.* 26 42. 44. *infr.*

'' Hinc apparet, totam Africam omneſque Africæ prouincias, earumque Rectores Comitis Africæ diſpoſitioni ſuppoſitas fuiſſe.

COMMENTARIVS.

VETERANORVM (ſeu militarium) filios ad Curias vocari iubet Conſtantinus M. *hâc l.* pariter vt ſex aliis: putà *l.* 18. 19. *infr. hoc tit.* & *l.* 1. 2. 4. 5. *ſupr. de fil. mil. appar.* vt & Conſtantius *leg.* 32. & 35. *hoc tit.* Valentinianus *l.* 58. *hoc tit.* *l.* 6. 8. *ſupr. de re milit.* nec non & in ſpecie *l.* 78. *infr.* Valent. *l.* 57. *ſupr. de fil. mil. app.* Gratianus vel Valentinianus Iunior *leg.* 89. *infr. hoc tit.* Theodoſius M. *l.* 83. *hoc tit.* *l.* 11. *ſupr. de fil. mil. apparit.* Et ſic ſeptendecim in vniuerſum hac de re conſtitutiones *hoc Codice* occurrunt. Ex quibus omnibus id efficitur Veteranorum ſeu militarium filios partim indiſtinctè re militari non vrgente, ad Curiam vocatos, vel electionem his datam militandi, vel ad Curiam ſeſe applicandi, vel tandem frequentiſſimè inutiles tantum ad militiam, membris debiles, inualidos, vel torpore mentis ſe ſe donantes, ad Curiam vocatos.

§ In tantum verò veteranorum filij ad Curiam vocari iubentur hac Conſtantini M. lege vt etſi Perfectiſſimatus honorem (de quo *ſuo tit. ſup.*) adepti ſint, in Curiam trudi velit. Quod & ipſum de aliis honorariis Perfectiſſimis ſtatuitur *l.* 5. *ſupr.* & *l.* 5. *ſupr.* & *l.* 26. 42. 44. *infr.* A quâ verò ætate, id docebit *lex* 18. 19. 35. 58. *infr. hoc tit.* docuit etiam *lex* 2. 4. 11. *ſupr. de fil. mil. apparit.*

§ De

❡ *De* Dvvmviratvs *refugarum pœna.*

xvi. * Idem a......"

SI ad Magiſtratum" nominati aufugerint, requirantur: & ſi pertinaci animo" latere patuerint", his ipſorum bona permittantur qui præſenti tempore in locum eorum ad Duumviratus munera vocabuntur: ita vt ſi poſteà repperti fuerint, biennio integro onera Duumviratus cogantur agnoſcere: Omnes enim, qui obſequia publicorum munerum declinare temptauerint, ſimili condicione teneri oportet. Dat. iii. Kalend. Octobr. Serdicæ, Conſtantino a. ix. & Conſtantio iv. Coss.[329.]

NOTÆ.

* *Lex ſi ad Magiſtratum* 18. *Cod. Iuſt. eod. tit.*
" *Magiſtratum*, id eſt, Duumviratum: vt mox *infr.v.* plenè *Paratitlon.*
" In *Cod. Iuſt. patueris*: Et iſtud tamen hîc retinendum.
" Vox *est* hic addita, *Cod. Iuſt.*
" *x. VIII.* vt duabus proximis legib.

COMMENTARIVS.

REfvgas decuriones qui ad Magiſtratum, municipalem ſcilicet id eſt, ad Dvvmviratvm nominati ſunt, & latent, primò requiri; dein non repertorum bona iis qui in eorum locum ſufficiuntur permitti: Tandem repertos poſteà biennio integro Duumviratum ſuſtinere iubet *hâc leg.* Conſtantinus M. vbi quatuor notanda veniunt.

❡ Primò, ad Duumviratum nominatos ſæpè non modò à Nominatione appellaſſe, quod docuit *lex* 29. *ſupr.* verùm etiam aufugiſſe: Idque ipſum fecère & alij Curiales ſubinde: Nempe propter immenſa onera, quæ Duumviris & Curialibus incumbebant: Quod ipſum oſtendet rurſum *lex* 29. *infr. hoc tit.* Et inter alia, ob ſumptuoſum maximè editionum ſeu ludorum edendorum onus, quod præter *d. l.* 29. (vbi prolixius) oſtendit quoque *lex* 169. *infr.* & *lex* 1. & 4. *infr. de ſpectaculis*: & Libanius *de vita ſua p.* 2. *καὶ χορηγίαις*, inquit, *καὶ ἀγῶσι καὶ λόγοις ὅσοι σοφοῖς* vel *παρῆνεγκε ἀρχὴν ἀπαιτοῦσιν.*

❡ Secundò, notanda pœna bonorum addictionis ei qui in locum refugæ Duumvir ſuffectus eſt: vt ſcilicet eâ parte plectatur qua admiſit; nempe in bonis, quæ eum ex parte erogare in patriæ ſiue vtilitates ſiue voluptates oportuit. Quæ cauſa ſanè fuit, cur Decuriones opibus præditos eligi atque haberi oportuerit, qui ſcil. huiuſmodi legitimos ſumptus *πολιτικῶν δαπανημάτων* ſuſtinerent, vt loquitur Dion *orat.* 38. Cæterùm quod hîc definitur, ſuffectis bona refugarum *permitti*: id non accipiendum eſt quaſi in perpetuum his ea bona addicantur, verùm interim & ad vſum: vt rectè Gloſſa: Et ſanè *permittendi* vox id propriè ſignificat: Neque ad id quidquam facit, quod Gloſſa putauit *ad leg. murileguli* 14. *ſupr. de murilegulis*: vbi v. quæ dixi.

❡ Tertiò, obſeruanda pœna, duplicandi temporis & Magiſtratus, quem quis euitare voluit: vt ſcilicet duplo tempore munus ſuſtinere cogatur, qui id ſuo tempore defugit: Quomodo & pœnæ refugis duplicari ſolent tempora: *leg. aut damnum* 8. *§. quiſquis*, *ff. de pœnis*. De qua *duplicationis pœna* hic interpretes, & Baldus nominatim.

❡ Quartò, ex *hac l.* apertè diſcimus, Duumviratuum annuum Magiſtratum fuiſſe: quod etiam docet *lex* 1. *infr. quemadm. mun. ciuil. lex*, *quod ergo* 17. *ff. ad municip.* & *Canon.* 56. *Concilij Eliberini*; *Magiſtratum*, inquit, *vno anno, quo agit Duumviratum prohibendum placuit, vt ſe ab Eccleſia cohibeat.* Vetus quoque *lapis* Patrono cuiuſdam coloniæ poſitus: Eo Anno Qvo Et Optimvs Imp. Hadrianvs Etiam Dvvmviratvs Honorem Svscepit. Quod autem Dio Chryſoſtomus *Corinthiacâ orat.* 37. ſcribit *ἀεὶ ἀρχὴν τῶν εἰς ἐνιαυτὸν αἱρουμένων* id ad Rectores Prouinciarum pertinet, non ad Duumviros. Eſt tamen vbi Duumviri Quinquennales dicti fuerunt de quibus ad *l.* 1 *infr. de Med. & Profeſſ.* qui *Duoviri Quinquennales in veterib. Inſcriptionib.* Meminit & Apuleius *lib.* 10. *gradatim permenſis honoribus, quinquennali Magiſtratui fuerat deſtinatus.* Quos ita dictos vulgò creditur, quod quinquennio id munus ſuſtinerent. Et tamen vetus Inſcriptio *p.* 322. *n.* 8. quæ Piſauri in Flaminiâ, annuum quoque hunc Magiſtratum fuiſſe docet.

Hvic Anno Qvinqvennal. Petinii
Prisci Mariti Eivs. Plebs Vrbana.
Ob Merita Eorvm &c.

Ecce *annum Quinquennalium*: quo Quinquennalis munus gerebat: Vt proinde *Quinquennales* dicti fuerint quinque, qui quinto quoque anno recurrente id munus ſuſtinebant.

❡ Vaca

¶ VACATIO *vel* IMMVNITAS *munerum ciuilium neque Reſcripto Principis, neque Curiæ conſenſu data valet.*

XVII. * Idem A. ad Lucretium Paternum......"

VACVATIS Reſcribtis, † per quæ munerum ciuilium nonnullis eſt Vacatio præſtituta", omnes ciuilibus neceſſitatibus adgregentur: ita vt nec conſenſu Ciuium vel Curiæ, præſtita cuiquam Immunitas valeat, ſed omnes ad munerum ſocietatem conueniantur. Dat. VIII. Kal. Nouembr. Heracleæ, Conſtantino A. VIII. & Conſtantio IV. Coss. [329.]

NOTÆ.

* *Lex vacuatis* 19. *Cod. eod. tit.*
" An hic *Paternus*, Præfect. Ægypti, qui Paterius in *oratione* Conſtantini *ad S. Cœtum*; apud Auctorem *vitæ Conſtantini lib.* 2. *c.* 27.
† Velut Licinij.
" *Præſtita* Cod. Iuſt.

COMMENTARIVS.

IMMVNITATEM ſeu VACATIONEM à muneribus ciuilibus ſeu Curialibus, Ne Reſcripto quidem Principis, imò nequidem Ciuium ſeu Curiæ conſenſu cuiquam dari poſſe, vel datam valere, definit *hâc l.* Conſtantinus M. Neque Reſcripto, inquam Principis: quod plures aliæ *leges* quoque docent: de quo iam ad *leg. ſup.* Neque Ciuium ſeu Curiæ decreto ſeu conſenſu: quod comprobat etiam *lex* 65. *in fin.* 71. 77. 110. *in fin.* 113. *hoc tit.* & *lex* 2. *ſupr. quid probare deb.* Ambitioſa ſcilicet hæc, ideſt, gratioſa decreta in in perniciem Reipublicæ Ordinis ſeu Decurionum *leges* improbant; *l.* 4. 2. *Cod. de decretis Decur. ſupr. immun. quibuſd. conced.* & arg. *l.* 4. *π. de decretis ab Ord. fac.* Scilicet, neque Curiæ aduerſus propria commoda laboranti locus eſſe debet, neque Principis poteſtas eò trahenda, vti ius ſuum Curiæ detrahatur: Vt cæteroquin boni Principes Reſcriptis ſuis deferri noluerunt, quæ in commoda publica peccarent: de quo plenè *Paratitlo de diuerſ. reſcript.* Et Libanius tamen *ep.* 140. apud apud Eutherium hâc defenſione quoque vtitur pro Carterio, qui ab Arcæ Curialibus ad Curiam vocatus fuerat: ϗ τὸ μέγιστον, ὑπ' αὐτῆς ἢ βουλῆς τὴν οἰκίαν ἀφῃρῆσθαι.

¶ Excipienda tantum vacatio temporaria eaque à Principe ſolo impetrata, ex ſontica aliqua cauſa, vt *l.* 1. *ſupr. h. tit. l.* 135. *infr. h. t.* ſeu *l. vn. Cod. de his qui à Principe vacationem accep.*

¶ *De* SENATORIBVS *Curialibus: & de Filiis* MILITARIVM *ad Curiam reuocandis.*

XVIII. * Idem A. ad VV." CC. PF. P. Poſt alia.

AD *Senatum* Decurio non adſpiret, manentibus athuc" his qui eandem dignitatem conſecuti ſunt. ¶ Filios ſanè *Militarium*" iuxta prius præceptum † aut patris militiam adſequi" volumus, aut ſi detrectauerint militare, & triginta" quinque annos impleuerint, Curiis mancipari. Dat. VII. Kalend. Decembr. Conſtantino A. VIII. & Conſtantio IV. Coss. [329.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Id eſt ad *Viros Clariſſimos Præfectos Prætorio*: non vt alij opinati *ad Viros Clariſſimos Præſides prouinciarum.*
" Tamen.
" *Militares* ſunt veterani.
† Tres ante hanc Conſtantini M. *leges* ſuper hâc re occurrunt: Omnium Prima data An. 319. *lex* 1. *ſupr. de fil. mil. Apparit.* 2. *eod. tit.* Tertia, A. 327. *lex* 15. *ſupr. hoc tit.*
" *Adſequi*, pro ſimplici *ſequi.*
" *Viginti quinque.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

CVRIARVM ſtatui, duplici cautione ſeu remedio conſulit *hac leg.* Conſtantinus M. idque per vniuerſum orbem Romanum: quam ideò ad Præfectos Prætorio emiſit: cuius proculdubio & alia plura capita fuiſſe verba illa Inſcriptionis oſtendunt, *Poſt alia*: ſcilicet, cùm Curiæ hac tempeſtate variis rationibus deſolarentur; ſiue quia qui Decuriones iam erant, dignitatibusquæſitis Curias euitabant: ſiue quia deficientibus aliis Decurionum numerus non conſtaret, vtique malo Conſtantius occurrendum putauit: Nempe, vetito in futurum Decurione ad SENATORIAM dignitatem adſpirare, quo in argumento verſantur viginti ſex præterea *huius tituli* Leges; quas repetere licet ex *Paratitlo.* Item FILIIS MILITARIVM, ideſt veteranorum, militiam patris detrectantibus Curiis mancipari iuſſis, iuxta priorem *Legem* ſuam: Quo in argumento quoque verſantur quindecim præterea *hoc Codice* leges: & quidem ipſius Conſtantini M. ſeptem in vniuerſum: & ex his tres *hac leg.* anteriores: putà *lex 1. 2. ſupr. de fil. militar. apparit.* & *l. 15. ſupr. h. t.*

¶ *Militares* hâc *leg.* dicuntur (pariter vt *l. 32. infr. hoc tit.* in eodem argumento) qui aliis *legibus* vt *d. l. 15. ſupr.* Veterani. Ammianus Marcellinus, *lib. 14. p. 10.* ſi *quis enim militarium vel honoratorum* &c. de quo dixi ad *l. 1. ſupr. de off. Iud. ciuilium.* Ita & in *Gloſſis* Iſidori: *Militaris opinatus, id eſt, verus miles*, vbi tamen neſcio nùm non reponendum ſit, *militaris opinatus, non verus miles*: vel *militaris, id eſt, opinator & verus miles. Militares* ſcilicet, non Veter[illegible] [illegible]dò dicuntur qui in militia non verè militant neque aduerſus hoſtem pugnant; verùm qui aliâs *rei militari* inſeruiunt, vt erant 1. *Opinatores*, ideſt, annonæ militaris exactores: & 2. *Primipilares* annonæ diſtributores; de quibus *l. 11. ſupr. de fil. mil. app. 3.* vt & Actuarij: nam & hoc ſenſu *Militarem* vocat, atque à milite ſeparat Pollio *in Victorino*, quem Victor excerè *Actuarium vocat.*

¶ *Cæterum* Conſtantius M. Ætatem 35. annorum impletam hîc præſtituit filiis militarium Curiæ mancipandis. Quâ parte variatum ſæpè, & quidem à Conſtantino Magno ipſomet. Primò enim eum Decurionum filiis in curiam allegendis decimum octauum annum Conſtantinus M. iam inde ab A. 320 præſtituerit *l. 2. ſup. de fil. mil. apparitor.* Nam & hæc ætas 25. annorum veteri Iure ſtatuta Curialibus in Curiam allegendis: de quo ad *l. 7. ſupr.* Deinde ingreſſus Anni decimi & octaui Anno Dom. 331. *l. 19. prox. hoc tit.* Tandem poſt ſexdecim annos, A. D. 332. *l. 4. d. t. de fil. mil. apparitorum*: (Quæ omnes *leges* Conſtantinum Magnum auctorem habent:) Hancque vltimam diſpoſitionem ſecutus etiam Conſtantius filius eius, *l. 35. infr. hoc tit.* Quid igitur eſt, quod *hac leg.* quæ data eſt Ann. 329. triginta quinque annos impletos deſiderat Conſtantious Magnus. Mihi mens ea, vitium hîc ſubeſſe, & reſcribendum *viginti quinque*, quod omninò congruit *d. legi 2. ſup. de fil. milit. apparit.* Ergò ætas hâc parte à Conſtantino primum definita, annus 25. expletus, *hac lege*, & *dicta leg.* 2. mox ingreſſus anni 18. *leg. 19. infr.* Tandem annus decimus ſextus expletus, *d. l. 4.* quod & poſtea ſtetit *dict. leg. 35. infr. hoc tit.* (Excepto caſu *legis* 58. *infr. hoc tit.* vbi dicam) Et ſic ſeriùs primum, mox maturiùs ad Curiam vocari Veteranorum filij: Curiarum commodo id depoſcente, & Curiis id agentibus, qui etiam ſeptenes & octennes ad Curiam allegi volebant. Cui rei fibulam imponit Conſtantinus M. *lege prox.* 19.

¶ *Quâ* ÆTATE *quis ad Curiam vocari poſſit.*

XIX. * Idem A. ad Euagrium......"

QVONIAM nonnulli diuerſarum Ciuitatum Curiales intemperanter" minores", quibus publica tutela debetur, ad Curiæ conſortium deuocarunt, vt ſeptem, vel octo annorum conſtitutos nonnullos nominaſſe firmentur", decernimus, Vt omninò nullus in Curiam nominationibus deuocetur, nec functionum obſequia ſubire cogatur, niſi qui decimum & octauum annum ætatis fuerit ingreſſus. Quod & in futurum arceri volumus & eos eximi qui infra eius ætatis terminos conſtituti iam nominati ſunt, Curialibus vt vinculis abſoluantur: Cùm enim decimum & octauum annum ætatis intrauerint, ſi Militiæ" nomen inſerere iuxta Legem † datam non potuerint, vel superſederint, Municipali poterunt dari obſequio. Dat. prid. Non." Aug. Baſſo & Ablauio Coſs. [331.]

INTERPRETATIO. *Minores decem" & octo annorum ætate, Curiales nec nominari à quibuſcunque, nec ad ſeruitia applicari debere: quia hoc lex ſufficere credit, vt ab decem & octo annis neceſſitati publicæ, ſi neceſſe fuerit, applicentur, ita vt ſi qui infra hanc ætatem ante nominati iam fuerint, abſoluantur.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* & iungenda ei *lex 3.ſupr. de filiis militarium apparitorum*, & *veteranorum*: & fortè etiam *lex 20. infr. prox.*

" PP. vt *d. l.20. prox.*

" *Intemperanter*, extra modum aut diſtinctionem ætatis &c.

" Veteranorum filios.

" Id eſt, affirmetur.

" Hinc apparet, hanc *leg.* eſſe de *Veteranorum filiis* ad Curam allegendis: quod etiam colligi poſſit quadamtenus ex coniunctione *d. l.1.*

† An aliquam *legem priorem* indicat? an verò formam quibuſcunque *legibus* antè datam, veluti *l.1.2.ſupr. de fil.mil.appar.* & *l.15. 18. ſupr. hoc tit.*

" Prid. Id. ita *d.l.20.infr.prox.*

" Dicam mox.

COMMENTARIVS.

De Veteranorvm filiis in Curiam allegendis, deque Ætate hâc in re requiſita, eſt hæc quoque Conſtantini M. Conſtitutio: de Veteranorum inquam, filiis; vt colligitur ex vltimâ *huius leg.* ſententia: & ex parte etiam ex *lege 3.ſupr. de fil. mil. apparit.* quæ *huic* coniungenda venit, ceù vnius eiuſdemque Conſtantinianeæ Conſtitutionis pars. Nempe ea Conſtitutione integra Constantinus Magnus replendis tum Curiis, tùm Officiis Iudicum, (quæ duo corpora in prouinciis erant opinatiſſima, publicæque vtilitati ſeruientia) conſultum iuit, vt videlicet ea integro ſufficienteque numero habe.tentur. Quare & filios officialium in parentum locum procedere, ſeu eorum militiam ſubire iuſſit *d.l.3.* Et filios Veteranorum vel paternam militiam ſubire, vel *ſi militia nomen inſerere non poſſent*: vt *hac leg.* dicitur, Curiæ addici. Quò pertinet hæc *lex*. Sic tamen inter alia, ne hoc etiam obtentu priuatorum vtilitas penitùs negligeretur. Quod tamen hactenus fiebat: Curialibus videlicet Veteranorum filios etiam ſeptennes vel octennes in Curiam allegentibus. Quod & aliàs factum oſtendimus ad *leg.7. ſuprà*. Quare vt aliis compluribus *legibus*, ita & *hâc* quoque Ætatem deſignatum iuit: à quâ Veteranorum filij ad Curiam vocati poſſent: nempe ingreſſum anni octauodecimi: de quo ad *d.l.7.& 18. prox. ſupr.* paulò pleniùs. Hùc etiam quadamtenus aptari poſſit *lex*, *quidam 57. ff. de re iudic.* Certè *hâc l.* ingreſſum anni 18. requirit diſertè Conſtantinus. *Niſi qui decimum & octauum annum ætatis fuerit* Ingressvs. Et mox rursùm *Cum enim decimum & octauum annum ætatis* Intraverint. Et Interpres tamen minus pensè de octodecim annis completis id accepiſſe videtur. Illud etiam notandum, non tantum minores octodecim annis *h.l.* deinceps in Curiam allegi vetari, verùm etiam nominatos iam eximi. Et ſic in præteritum quoque vim *huius leg.* porrigi, Cùm alias futuris fermè *leges* ponantur: & difficilius quis Curia liberetur in eam iam allectus: de quo ad *l.51.infr.*

¶ Et rationem addit Conſtantinus, *quod minoribus publica tutela debeatur.*

¶ Procvrator *vel* Cvrator *ciuitatis decurio fieri non poteſt, niſi omnibus patriæ muneribus expletis.*

XX. * Idem A. ad Euagrium PF. P."

Nvllvs Decurionum ad Procurationes, vel Curas ciuitatum accedat, niſi omnibus omninò muneribus ſatisfecerit patriæ, vel ætate vel meritis. Qui verò per ſuffragium ad hoc peruenerit, Adminiſtrare' deſiderans, non modò ab expetito officio" repellatur, ſed Epiſtula" quoque, vel codicilli", ab eo protinùs auferantur, & ad Comitatum" deſtinetur. Dat. prid. Id. Aug. Baſſo & Ablauio Coss.[331.]

Interpretatio. *Iſta lex hoc iubet, nullum Curialem, niſi omnibus Curiæ officiis per ordinem actis, aut Curatoris, aut Defenſoris officium debere ſuſcipere, niſi omnibus, vt dictum eſt, ante muneribus ſatisfecerit, quæ patriæ ordine debentur: nam ſi præfatus contra hanc præceptionem, quolibet ſuffragio, aut ſub quocunque obtentu honoris ſe munire voluerit, & obtentis careat, & vbi rerum" domini fuerint dirigatur".*

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* Iungenda ei fortè *lex* ſuperior 19. & *lex 3. ſupr. de fil. mil.appar.*

" *Euagrius*, PP ſub Conſtantino M. v. *Proſopogr.*

" Procurationes vel Curas Ciuitatum.

" Procuratoris vel Curatoris.

" Principis, per quem factus eſt Procurator &c.

" *Codicilli* adminiſtrationum. v. *Gloſſ. Theod.*

" *Comitatus* id eſt vbi rerum Domini fuerint: ita *Comitatum*, hîc rectè deſcribit Interpres: de quo plura in *Gloſſ.* vid. & Iur. in *Symmach.p.108-109.*

" Rerum

[a] *Rerum domini* pro *Impp.* Huius locutionis infinita teſtimonia, vide apud eundem Luretum, in *Symmach.lib.10.p.280.*
[b] *Dirigatur.*

COMMENTARIVS

AD PROCVRATIONEM vel CVRAM ciuitatis, Decurio, niſi omnibus muneribus patriæ functus, adſpirare vetatur *hâc l.* à Conſtantino M. nequidem per ſuffragium, Epiſtola vel Codicillis à Principe impetratis. *Procurationes* ſcil. vel *Cura ciuitatum* talia officia ſeu adminiſtrationes ſunt, vt ea nemo expetere ſeu adminiſtrare poſſit, niſi qui omnibus prius muneribus patriæ ſatis fecerit, vel ætate, inquam, vel meritis: Nempe hâc duplici ratione quis patriæ muneribus liberabatur, vel ætate ſeu ſenectute *l.118. infr.* vbi dicam ex Baſilij quoque *ep.389.* (de quo vid. & *l. vlt. Cod. qui ætate:*) & aliis: vel meritis: *Meritis*, inquam, ſiue quia reuerâ quis omnibus honoribus in Republ. ſua per gradus functus eſt; quod variæ etiam Inſcriptiones veteres Decurionibus poſitæ præferunt; quia propter inſignia merita in patriam, omnibus honoribus donatus eſt.

¶ *Procurationis* vel *procuratoris ciuitatis* fit quoque mentio, *l.1. ſupr. de honor. Codicillis: l. 1. & 32. ſupr. de erogat. milit. ann.* Cæterum μεγαλοίνας hæc poſita hoc loco, Procurationes vel Curas ciuitatum: Iidem ſcil. Procuratores & Curatores ciuitatum vel Reipublicæ. Curatorum fit diſertè mentio *octo legibus* hoc Codice, *l.3.8. ſupr. de donat. l.5. ſupr. de exhib. reis: l.3. ſeu vlt. ſupr. de ſuperexactionib. l. omnis, ſupr. de iis qui adminiſtr. l. 31. infr. de Epiſcopis l.2. de canon. frum. V. R. l. 1. infr. de ſcenicis*: in *Gloſſis* Curator φροντιςὴς κ̀ λογιςής. Curatoris quoque ciuitatis Antiochenæ meminit Ammianus Marcellinus *lib.14.p.19. Luſcus*, inquit, *quidam Curator Vrbis ſubitò viſus.* De hoc eodem Curatore accipio & quod Capitolinus ſcribit *Marcum Curatores multis ciuitatibus è Senatu dediſſe quo latius Senatorias tenderet dignitates.* Vnde pariter vt ex *hâc l. in fin.* ibi, *epiſtula vel codicillis:* à Principe hos Curatores creatos: quod & vetus Inſcriptio docet: *Curator Reip. Bergomenſium datus ab Imp. Traiano: Curator Reip. Comenſium datus ab Imper. Hadriano.* Procopius *lib. 2. Gothic. p.266.* ἐπίτροπον βασιλεὺς αὐτὸν τῆς Νεαπόλεως καλοῦνται. In actis Collationis Carthaginenſis *Curator Celſa Carthaginis Vir Clariſſimus* dicitur. In Edicto quoque Marcellini in *Collat. Karthag. cognit. 1. cap. 5.* fit mentio horum *Curatorum*; *Vniuerſos etiam cunctarum prouinciarum Curatores, Magiſtratus, & Ordinis viros nec non & Actores, Procuratores, vel Seniores ſingulorum locorum.* Dignitas verò eorum media in municipiis fuiſſe videri poſſet, inter Defenſores Ciuitatum, & Magiſtratus ſeu Duumviros: & ſic ſecundæ, argumento ordinis literæ *d.l.5. ſupr. de exhibend. reis*: Quod tamen non ita eſt: Nam imò viliores eos fuiſſe apertè docet *l. 8. ſupr. de donat. Adminiſtrationis* porrò genus id fuit, vt hæc *lex* docet. Ad officium eorum ſcilicet pertinuit pax & ſecuritas prouincialium in vrbibus, tàm ſecularium quàm Eccleſiaſticorum. Ideò querelæ Prouincialium ad eos perferebantur (ſi quid eis denegaretur quod iuſtum videretur, vel iniuſtum quid aduerſus eos admitteretur, & ideò iniurias ſuas cupientibus conteſtari apud eos Acta conficiebantur:) vt docet *lex 1. infr. de ſcenicis: l. vlt. ſupr. de ſuperexact.* Nauticl apud eorum acta quoque profitebantur incorruptas ſe ſpecies accepiſſe: *l.2. infr. de Canon. frum. V. R.* Donationes quoque apud hoc inſinuabantur, *l.3. ſupr. de donat.* quod eis poſteà ademptum *l.8. eod. tit.* Horum literis iniuriæ Eccleſiis factæ & Eccleſiaſticis in notitiam Iudicum perferebantur, *l.31. infr. de Epiſcop.* Rei his offerebantur, quos mox ad Iudices dirigebant, *leg. 5. ſupr. de exhib. reis.* Talis fuit & Antiochiæ Theotechnus apud Euſebium *lib.9. c.2.* ἐπὶ τῷ λογιστεύειν τὰ κατὰ τὴν πόλιν, qui emendis & perſequendis Chriſtianis incubuit. Prohibiti iidem quicquam comparare dum Curatores eſſent, *leg. 5. de iis qui adminiſtr.* De his tandem multa Pancirolus *de magiſtr. municip. cap.11.* & Doctiſſimus Valeſius, *in Marcellinum, p.37.* & hæc de Curis ſeu Curatoribus ciuitatum.

¶ *Procuratorum Ciuitatum* frequens quoque mentio in *veterib. Inſcript.* Interpretis certè ad *hanc leg.* error eſt, qui Defenſorem *Procuratorem* interpretatur. De *Curatorib. Reipubl.* ſingularem librum *Vlpianus* olim ſcripſerat, de quo quinque tantum per Pandectas *fragmenta* ſuperſunt: ex quibus vel illud colligitur, collocatam ab his fœnori pecuniam publicam, vſuras Reipub. debitas ab his exactas, *l.33. π. de Vſuris.* operum publicorum curam iis incubuiſſe: *l.5. π de operib. publ. l.1. π. de pollicit.* proinde diſcuſſores pecuniæ publicæ & operum publicorum fuiſſe: breuiter ne quod detrimentum Reſpubl. caperet, attendiſſe: *l.4. π. de decr. ab ordine fac.* quæ *leges* omnes ex eo libro deſumptæ ſunt. Hi ſunt qui & *Patres ciuitatum* vocantur: hinc adeò Græci ad *l. ad Curatores π. de damno infr.* & *l. 1. Cod. de ſolut. & liber.* Curatorem Reip. patrem Ciuitatis interpretatur: ὁ πατὴρ τῆς πόλεως ἀναγκάζει τοὺς οἰκοῦντας τῶν καταπεσόντων οἴκων ἀνανεοῦν αὐτούς. Hoc igitur inter alia Curatores & Patres fuêre, quod Romæ Ædiles, & apud Græcos ἀστυνόμοι. Vlpianus in *Demoſthenem* ἀστυνόμος ὁ ἐπὶ τὸ τῶν καθαρὸν τὴν πόλιν ἀγωνιζόμενος ὁ παρ' ἡμῖν πατήρ. Meminit & Patris Arrianus *in Epictet. lib.2. c.10.* & Leo *l.3. Cod. de iis qui ſponte mun.* Ex dicto Marcellini & Aniani loco, & *l.3. ſup. de donation.* & *l. vlt. de ſuperexactionib.* liquet, præcipuum hunc honorem fuiſſe, & è Decurionibus creatum. Quod & ipſum hæc *lex* teſtatur.

¶ *Ad* Præpositvram *manſionum compelli non poſſunt Curiales, poſt Flaminij & Sacerdotij, vel Duumviratus honorem.*

XXI. * Idem A. ad Felicem PF. P. ᵇ

Qvoniam Afri Curiales conqueſti ᶜ ſunt, quoſdam in ᵈ ſuo corpore, poſt Flaminij ᵉ honorem & Sacerdotij ᶠ, vel Magiſtratus ᵍ decurſa inſignia ʰ, Præpoſitos compelli fieri manſionum ⁱ, quod in ſingulis Curiis ſequentis meriti & gradus homines implere conſueuerunt, iubemus, nullum prædictis honoribus ſplendentem, ad memoratum cogi obſequium: ne noſtro fieri iudicio iniuria videatur. Dat. prid. Non. Aug. Viminacio ᵏ, Conſtantio & Albino Coss. [335.]

NOTÆ.

ᵃ Abeſt & hæc lex à *Cod. Iuſt.*

ᵇ *Felici* huic ipſi variæ aliæ Conſtitutiones inſcribuntur: ac nominatim *l. 1. infr. de excuſ. artif.* lex 6. *infr. de navicul. l. 5. infr. de Iudæis: l. 1. infr. ne Chriſtianum mancipium*: quæ omnes dicantur *PP. Karthagine*; vnde apparet, Africam ſub Felicis PF. diſpoſitione fuiſſe. Quod hæc *lex* apertè teſtatur, quæ agit de *Afris Curialibus*.

ᶜ Legatione procul dubio miſſâ, de quibus Legationibus *ſuo titulo infr.*

ᵈ *&.*

ᵉ *Flaminium* ſeu Flamonium municipij vnius fuit.

ᶠ *Sacerdotium*, totius prouinciæ fuit, v. *Paratitl. de Paganis.*

ᵍ *Magiſtratus* Duumviratus: v. *Paratitlon* & *l. 16. ſupr.*

ʰ De hîs *Inſignibus* Duumviratus, dicam *infr. ad l. 174.*

ⁱ Seu annonarum vt vocantur *l. 4. infr. quemadm. mun. ciuil.*

ᵏ Conſtantius hoc anno 335. erat in Myſia Viminacij, vnde mox Conſtantinopolim regreſſus eſt: vide *Chronologiam.*

COMMENTARIVS.

De Præpositis Mansionvm eſt hæc Conſtantini Magni Conſtitutio, qui ex Decurionibus ciuitatum ſub quibus manſiones erant, præponebantur: quod præter *hanc leg.* etiam ex Hieronymo in *Vita Hilarionis* colligimus: vbi Conſtantij candidatus in profectione ſuâ Decurionibus commeodatur. Hâc verò *leg.* definitur, Quinam è Corpore Decurionum Præpoſiti manſionum fieri non debeant, propter honorum videlicet ſplendorem: Nempe vt cæteroquin non omnia munera omnibus Curialibus iodici poterant, verùm inferioris meriti & gradus Curiales ea implere cogebantur: ita & de hoc numero fuit *Præpoſitura manſionum*: non quidem vt infimi gradus, & meriti Curialibus ea imponi poſſet; verùm vt ne ſummis in Curia honoribus functis: Cuiuſmodi ſanè tres erant, & verò *hac l.* memorantur: & duo quidem, ſicut dicam, ſacri, tertius profanus: nempe functis *Flaminij* honore, vel *Sacerdotij*, vel *Magiſtratu*: de Magiſtratu ſeu Duumviratu iam dictum ſæpè, etiam ad *l. 16. ſup.* De *Flaminio* & *Sacerdotio*, quæcunque *hoc Codice* occurrunt exhibet plenè *Paratitlon tit. de paganis.* Et de his tamen hîc aliquid dicendum, vbi de Præpoſitura manſionum priùs dixero.

¶ *Præpoſitura* igitur *manſionum* infra horum trium dignitatem fuit: vel etiam Præpoſitura annonarum: De qua eſt gemina germana fermè eiuſdem Conſtantini M. ad eandem Africam pertinens Conſtitutio biennio poſterior, *leg. 1. infr. quemadm. mun. ciuil.*

Idem A. ad Concilium prouinciæ Africæ.

Sacerdotales, & Flamines perpetuos, atque etiam Duumvirales ab Annonarum præpoſituris, inferioribuſque muneribus immunes eſſe præcipimus. Quod vt perpetuâ obſeruatione firmetur, legem hanc inciſam æneis tabulis iuſſimus publicari PP. XII. Kalend. Iun. Karthagine Feliciano & Titiano COSS. [id eſt, Ann. 337.]

Hoc tamen diſcrimeo inter *hanc legem*, & *noſtram* intercedit, quod Flaminibus perpetuis tantùm hæc à Præpoſiturâ annonarum immunitas datur: cùm tamen Flaminio in vniuerſum (temporario proinde quoque functis ſeu *poſt Flaminij honorem*) hæc à præpoſitura manſionum immunitas *hâc leg.* tribuatur. Denique immunes erant Sacerdotes & Flamines, etiam poſt Sacerdotium & Flaminium, à muneribus ciuilibus omnibus, etiam Præpoſiturâ annonarum & manſionum *hac lege*, & *dicta leg. 2.* & *leg. 75. hoc titulo.* Imò & filij eorum immunes erant à Curia & ciuilibus muneribus, ſi credimus Libanio *epiſtola 140. ad Eutherium*: τί οὖν, inquit, αἰτοῦμεν; καὶ σκόπει γε εἰ ἐκ τῶν νόμων, οἱ τῆς Ἀρχῆς βουλαὶ Καρθάγην εἰς αὐτοὺς ἐγγράφουσιν, ᾧ τὸ μὲν λειτουργεῖν, ὑπαμείβειν προσῆκε. παρ' ἡμῖν δὲ ἐπὶ λόγους διαλεύει. ὅτε γὰρ πατὴρ ἱερεὺς αὐτῷ, τότε τάττων οἱ ζῶντες, φεύγοντα ἀφίησι καὶ τὸ μέγιστον ὑπ' αὐτοῦ τῆς βουλῆς τὴν οἰκίαν ἀπαλλάττειν ὡς δηλοῖ ταυτὶ τὰ γράμματα, κελεύει δὲ ἀναγινώσκειν. καὶ μὴ τούτων σαφέστερον δίκαιον, μὴ δὲ ἐπὶ τοῖς Ἀρχαῖς δικῶν. ἔσω τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαί τε, καὶ πάλιν λαμβάνεσθαι, ἀλλ' ἴσασιν ὡς ὁμοίως ἄδικον τά τε αὐτῶν ἢ κομίζεσθαι τότε ἐν αὐτῶν, αὐτῶν ποιεῖν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν μηδὲν ἐκινούντων, ἡμῖν δέ γε διὰ σὲ γινέσθω τὰ παρὰ τῶν νόμων ἰσχυρά. τῶν μὲν γὰρ ἐκ ἀρχαιοτέρων ἐστὶν ἐθέλει πλεονεκτεῖν. δικαστοῦ δὲ μηδένα τῶν δυνατώτερον νόμου. καὶ εἰ μὲν ἔγραφεν ὕπατε Καρθήγης, εἰ μὴ ἔμελλεν ἐν βελτίονι φανεῖσθαι χορῷ, βραχὺς ἂν μοι λόγος ἦν. τῶν νῦν δι' αὐτὸν πεπτωκότων μένων, βλάστην δὲ ὅτε γενναίων διαφθείρει. καὶ τὸ

ἤδη

ἤδη συμπεπλασμένον ἀναβαλὼν τὸ διατείνας ὃ πέφυκε ποιεῖν ὁ τῶν πραγμάτων διηγητὴς εἰς ὅσον, ἐπ' ἀσφαλείας. καὶ σύ τοι τὸ ἀρχεῖον ἔχεις ἀπὸ τῆς δικαίας λέγειν. εἰκὸς δὲ σε βασιλεῦ τοῖς ἀεὶ τὸν ἑρμηνῆ, καὶ φαίνεσθαι τιμῶντα τὰς ἀφορμὰς ἀφ' ὧν ἐνταῦθα ἥκεις.

¶ Quid porrò *Manſiones* fuerint, iam notum aſt ex dictis ad *l.* 4. *ſup. de off. Rectoris prouinciæ:* Nempe loca & quodammodo ſtabula ſeu ſtatiua, quæ commeantibus publico nomine vel indulto hoſpitia & neceſſaria præbebant, in quibus proinde pabula & annonæ erant: Ergo præpoſiti Manſionum, qui curabant, vt parata omnia in manſionibus eſſent. Cum quibus miſceri non oportet Præpoſitos horreorum: de quibus *l.* 49. *infr. h. t.* & *l.* 8. 24. *infr. de ſuſcept. præp.* hi enim erant qui præerant horreis publicis annonam publicam continentibus: & quidem alicubi in Africâ, horreis, vbi annona populi Romani vſibus deſtinata adſeruabatur; de quibus *infr. tit. de Suſcept. Præpoſ. & Arcariis.* Item miſceri nolo Præpoſitos annonarum, de quibus *d. l.* 5.

¶ Nunc de *Flaminio & Sacerdotio* pauca: In id tantum, vti liqueat quid fuerint, & in quo differrent. In commune certe *hâc l.* indicatur, *ſplendidos hos honores* fuiſſe: quod & ſequentia loca quoque Cenſorini, Firmici, Marcellini, Pacati docent. Quomodo vero hi inter ſe differebant? Nempe Flamines ſingulorum municipiorum erant, Sacerdotes verò ſolidarum prouinciarum. Hinc adeò prouinciæ Sacerdotes *lege* 38. *infr. de Epiſcopis, lege* 46. 148. *infr. h. t.* prouinciæ, ſeu prouinciarum ſacerdotium *l.* 75. 174. *inf.* & *Nouella Martiani de matrimon. ſenator.* 4 Firmicus hâc ipsâ tempeſtate, *lib.* 4. 5. 15. *Faciet quoque Nobili poteſtate Sacerdotes Prouinciarum Charos ſemper ac Nobiles.* Horum meminit iam antea Cenſorinus *de die Natali. Tu tamen officiis municipalibus functus honore ſacerdotij in Principalibus tuæ ciuitatis conſpicuus.* Am. Marcellinus *libr* 18. *p.* 405. *Occiſis Decurionibus multis: inter quos Ruſticianus ſacerdotalis & Nicaſius euitebat Ædilis.* De horum priuilegiis & immunitate dicam *inf. l.* 75. Hinc adeò Flamen municipalis, *Nouella Martiani* 4. Hinc illud Sidonij *lib.* 5. *ep.* 7. *Hi ſunt qui inuident prædia prouincialibus. Flaminia municipibus.* Latinus Pacatus in *Panegyrico, Reuerendos municipali purpurâ Flamines, inſignes apicibus Sacerdotes.* Hinc igitur paſſim iũguntur Flameo & Sacerdos, *d. Nouellâ Mart.* 4. Sacerdotales & Flaminei, *d. l.* 2. *inf. quẽad. mun. ciuil.* Flaminij honor & Sacerdotij *hâc l.* Ipſum porrò munus *Flaminiũ hâc leg.* vocatur, & à Tertulliano *de ſpectaculis, c.* 12. quomodo & Flaminio abire dixit Valerius Maximus *lib.* 1. *c.* 1. decedere Gellius *lib.* 10. *c.* 15. Quanquam *Flamonium* apud Sidonium *d. loco*: Iſidorus Gloſſ. *Flamonium honor qui datur Flaminibus* & in *duabus veterib. Inſcriptionib. p.* 95. 5.

L. FL. VALENS
OB HONOREM
FLAMONII
D. P. D.

Et *pag.* 154. 6. Q. AVRELIVS Q. F. A. P. 4. P. TERTIVS OCC. COR. SARM. OB HONOR. FLAMONI. Denique Sacerdotium fuit ἀρχιερωσύνη, Flaminium ἱερωσύνη, vt rectè Valeſius. Idque primum de Flaminibus & de Sacerdotibus notandum eſt.

De iiſdem ſecundò obſeruandum & quidem ex *d. l.* 2. *inf quemadm. mun. ciuil.* Flamines alios perpetuos fuiſſe, alios temporarios, de illis ad *eam l.* Sic in *veterib. Inſcript.* FLAMEN QVINQVENN. *p.* 261. *n.* 4. & 397. 2. Et ideò quoque BIS FLAMEN numeratur.

Notandum tertiò, eos ex Curialium corpore fuiſſe, & ex his electos: quod præterea *l.* 46. 75. 77. 105. 115. 145. 148. 166. 174. 176. *inf. h. t.* Ammianus quoque Marcellinus *d. lib.* 28. *p.* 405. *Occiſis*, inquit, *Decurionibus multis, inter quos Ruſticianus Sacerdotalis, & Nicaſius euitebat Ædilis.*

Quartò notandum ex *fine l. ne noſtro fieri iudicio iniuria videatur*, colligi, Sacerdotes Flamines, Duumuiros, etſi publico prouinciæ & ciuitatum tractatu habito crearentur, Principis tamen iudicio firmatos. Quod rationem ipſam attinet ei vicinum eſt quod Symmachus ſcribit, *lib.* 10. *ep.* 34. *Qui ſummo loco Iudices decolorant, Sacri teſtimonij facilitatem videntur inceſſere:* & *lex ſacrilegij. Cod. de crimine ſacrilegij.*

Tandem ex *hâc* quoque *lege* diſcimus, Conſtantinum ſub extremis etiam Imperij ſui temporibus (triennio enim eius mortem *hæc lex* anteuertit) gentilium ſacerdotibus ſua priuilegia ſeruaſſe, & quidem per Africam nominatim.

¶ *Ex* OFFICIIS *quibuſcunque Curiales Curiæ reddendos, exceptis Palatinis*

XXII. * Idem A. ad Euagrium PF. P.[a]

CVM Decuriones Decurionúmque filij, déque his geniti, ad diuerſas Militias[b] confugiant, iubemus, eos in quibuſcunque Officiis militantes, exemptos militiâ, reſtitui Curiæ: exceptis his qui in Palatij noſtri iam habentur Officiis. Dat. X. Kal. Septemb. Conſtantinop. Nepotiano & Facundo. Coſs. [336.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
[a] *Euagrius* PP. ſub Conſtantino M. Eidem inſcribitur *lex* 13. 19. 20. *ſup.*
[b] *Officia inf.* etiam *Palatij, in fine leg.*

COMMENTARIVS.

E Militia, ſeu Officio quocunque ciuili, Decuriones filioſque Decurionum, & ex his genitos, ad Curiam reuocari iubet *hâc l.* Conſtantinus M. exceptâ ſolâ Palatina militiâ: quâ Curialem tutum & ſecurum eſſe iubet, & quidem ſimpliciter & abſolutè: pariter vt idem *l.* 1. 3 *ſup. de priuil. eorum qui in S. Palatio*: Cùm tamen *Conſtantius* tùm demùm Curialem ad Curiam è Palatio retrahi vetuerit, ſi quinquennium in eo impleſſet, *l.* 31. *&* 38. *inf. h. t.* Contrà, *Valentiniano. Sen.* eadem cum Conſtantino mens ſtetit, *l.* 67 *inf. h. t. & l.* 6. *ſup. de priuil. eorum qui in S. palatio* &c. Valentinianus Iun. quoq; certum ſtipendiorum numerum præfixit *l.* 100. triginta ſcilicet annorum, *l.* 88. *inf. h. t.* Itemque Theodoſius M. decennij, *l.* 12. *ſup. de priuil. eorum qui in ſ. palat.* Honorius ad Curiam retrahi ſimpliciter voluit, *l.* 147. 154. *inf. h. t.* Tandem *Theodoſius Iun.* quindecim annorum numerum præfixit, *l.* 14. *ſup. de priuil. eorum qui in ſ. palat.* ad hoc ſane quoque argumentum pertinet Symmachi locus, *lib.* 10. *ep.* 51. *Cum Venantij Stratoris illicitam vſurpatamque militiam Marcellus argueret, quod decurionum adſcriptus albo, vt Geſta docuerunt, aduerſum leges ad Palatina caſtra tranſiſſet, non debiti obiecta reticere: vt in eâ re qua modum mei egrediebatur examinis, Æternitas veſtra ipſis legibus quas tuetur, auguſtior iudicaret.*

¶ Absentibvs, *ad Curiam nominatis, poſt tertium Edictum 30. adhuc dierum laxamentum ad ſui defenſionem tribuit.*

XXIII. * Imp. Constantivs″ A. ad Iulianum....″

Qvamvis *eos qui tertio Edicto vocati minimè reſpondere voluerunt*, Legum ſeueritas *obnoxios faciat cœtibus Curiarum*, tamen humaniorem placuit ſequi viam, & eos admonere Edicto, *Vt intra triginta dies ſui præſentiam faciant*: Quòd ſi intra hoc tempus neglexerit″ vel ſui præſentiam facere, vel defenſorem″ ad iudicia mittere, qui abſentiæ eorum iuſtas allegationes deponat, ſententia ſuper his lata ſine aliquo cunctamine″ conualeſcat.″ Dat. v. Id. Octob. Antiochiæ, Vrſo & Polemio Coss. [338.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Iuſt.* velut temporaria.

″ Eſt quidem hæc lex *Conſtantio* tribuenda: ſed tamen pro more tùm recepto addi oportuit *Conſtantini & Conſtantis* (fratrum) nomina; verùm obſeruo, toto hoc *Codice* nullam *legem* occurrere, quæ trium horum fratrum nomina inſcripta habeat, ſed vel *Conſtantij* ſolius vel *Conſtantini & Conſtantis* (vt *l.* 3. *de delat.*) vel *Conſtantij & Conſtantis*. At in *Codice Iuſtinianeo* duæ *leges* occurrunt, quæ trium fratrum nomina inſcripta habent, putà *l.* 21. *de Legatis* quæ data eſt ad populum: & *lex* 6. *de delat.* quæ eadem eſt cum *d. l.* 3.

″ Non dubito, quin *Iulianus* hic Rector alicuius prouinciæ fuerit, ſanè ante quadriennium Iuliano Præſidi inſcribitur *l.* 3. *ſup. de fide teſtium.*

″ *Leges* hæ ſunt non modo generales, quæ in abſentem, qui tertio Edicto vocatus non comparuit, ſententiam pronunciari volunt: ſed & ſpeciales de Decurionibus abſentantibus.

″ *ſc. Neglexerint.*

″ De *Defenſore*, hic locus eſt; abſentiæ cauſas pro alio allegante, de quo multa in iure noſtro.

″ *Cunctamen.* vid. *Gloſſ. Theod.* id eſt, mora.

″ De hac voce mox.

″ Conſtantius ex Pannoniâ, Imperio cum fratribus diuiſo aduerſus Perſas repentè in Syriâ Profectus eſt. Iulianus *orat.* 1. *p.* 46 Hinc Igitur *Antiochia* data hæc *lex*: & mox hoc eodem menſe, *Emeſa* (quò Antiochia digreſſus Conſtantinus) *lex* 25. *inf. h. t.* vid. *Chronologiam.*

COMMENTARIVS.

Constantii Imp. viginti ſeptem conſtitutiones ſequuntur, de Decurionibus: Ex quibus apparet, quis tum Curiarum & Curialium ſtatus fuerit: & rurſus quibus ipſe Conſtantius rationibus Curiarum Decurionumque vtilitati conſultum iuerit: eaſque exigere ſategerit. Cæterùm ad quinque pariter fines hæ Conſtantij conſtitutiones referendæ veniunt. Primus reſpicit Nominationum formam & ordinem, quò pertinet *lex* 23. 28. *&* 46. Secundus eò, ne Curiæ vacuentur ſeu deſolentur, Dignitatis alicuius aut honoris empti præſertim & honoratij, obtentu: *l.* 24. 25. 26. 27. quâquam 24. 26. 27. potius Conſtantino fratri tribuendæ videntur, 34. 36. 42 44. (Excepto caſu *l.* 25. *inf. l.* 36. *inf. l.* 36 *in fin.*) ne Senatoriæ dignitatis *l.* 29 *infr. l.* 42. 48. ne officio, vel militiâ quâcunque etiam Palatinâ, *l.* 31. 37. 38. 42. (niſi quinquennio impleto, *d. l.* 31. 38.) etiam armata, *l.* 40. 43. eaque quantumlibet expletâ, *l.* 45. ne Aduocatione, *l.* 46. ne colonatu rei priuatæ, *l.* 33. ſolo Clericatu excepto, in ſp. *l.* 49. Tertius finis Conſtantij *legum, hoc titulo*, vt Decuriones & Magiſtratus muneribus ſibi iniunctis ſeduló fungantur: hinc adeò deſertoribus pœna impoſita *l.* 29. Quartus, vt nouis ſubinde ſupplementis & ſubſtitutis aliis in deficientium locum Curiæ replerentur. Hinc adeò Veteranorum filios in Curiam allegi vult *l.* 32 35. Poſtremò & Curialibus ſua quædam priuilegia firmat Conſtantius. Immunitatis videlicet ab extraordinariis muneribus rei priuatæ nomine *l.* 30. ab iniuria corporis, *l.* 39. 47. Item vt condemnationibus tantum certis ſubiacerent, *dict. l.* 47.

¶ Hæc

¶ Hæc prima omnium Conſtantij *hoc titulo* lex, ad NOMINATIONVM formam & ordinem pertinet, eſt de ABSENTE & REFVGA ad Curiam per Edictum citato: ſcilicet hâc tempeſtate, cùm Curiarum refugæ multi eſſent, eos citari Edicto contigit & tertio quidem; quæ citationum forma eſt. Quo caſu ſanè eo, qui tertio Edicto vocatus fuerat, minimè reſpondente, ſententia ſuper eo lata valere debeat & Curiæ addici, ex Generali Notiſſimáque iuris *legumque ſeueritate* (vt *hâc l.* expreſsè dicitur) de quo triuæ per edictum citationis more & effectu videndæ ſunt *leges Decemuirales*, & *l. 68. 69. &c. ff. de iudiciis*. aliaque iam ab Interpretibus occupata. Et in ſpecie tamen *huius l.* Conſtantius tertio Edicto vocatis Triginta adhuc dierum, ſeu menſis vnius laxamentum tribuit, *humaniorem* (vt ipſemet ait) *viã inſequens*. Nempe etſi ſummo iure poſt tertium Edictum vocatus, ſui præſentiam facere, vel defenſorem iuſtas abſentiæ ſuæ cauſas allegaturum ad iudicium mittere negligens, ſententiam in ſe latam ſufferre teneatur, & ſic in propoſito caſu, Curialia munera ſubire: attamen cùm de ſtatu perſonæ, nexúque & vinculo perſonali ageretur, vtique humanius viſum Conſtantio iuſtos adhuc 30. dies ei tribuere quibus demùm elapſis ſententiam latam valere iubet, ſeu vt propriè loquitur *Conualeſcere*: Conualeſcere hîc ſententia dicitur vel pro ſimplici valere, vel quæ antea lata, verùm legitimo aliquo tempore ſuſpẽſa, hodie demum vires & effectum ſortitur. Non continet igitur *lex* iſta ordinarium ſeu perpetuum aliquod ius, quaſi tertio Edicto citatis XXX. adhuc de more dies tribuendi ſint: Verùm laxamentum tantùm quoddam, quod hoc tempore *legum ſeueritate* excluſis Conſtantius ex humanitate tribuendum credidit: eoſque in id *Edicto* adhuc commoneri voluit, vt intra dies 30. ſui præſentiam facerent ad ſeſe defendendos: alioquin fore, vt ſententia ſuper his lata effectum ſortiatur. Vbi Edicti monitorij genus iſtud poſt trinum Edictum ſeu trinam ſententiam notandum eſt. Itemque exemplo triginta dierum præſcriptionis *χρονικῦ διαστήματ@* & laxamenti tituli, quod & aliis caſibus tributum: vid. ſaltem *ſup. tit. de exhib. reis: & l. ſi vindicari, ſup. de pœnis.*

¶ DIGNITATES *affectantium ad Curiam euitandam pœna.*

XXIV. * Idem′ A. Aconio Catullino″ Vic. Afric.

QVICVMQVE fugientes obſequia Curiarum affectauerint adumbratæ nomina Dignitatis, etſi eos ſpes falſi honoris inluſerit, triginta argenti libras inferre cogantur. Acc. Karthag.‴ prid. Id. Decemb. Vrſo & Polemio Coss. [338.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Ei omnino concordat, & planè ſimilis eſt, hoc Anno altera eiuſdem Conſtantis *lex 2. ſup. de honor. Codicillis.*

′ *Conſtantino*, vel *Conſtanti* hæc *lex* tribuenda eſt: neque enim Africa Conſtantio in Imperij cum fratribus diuiſione obtigerat.

″ *Aconius Catullinus* Vic. Africæ. Eidem inſcribuntur Anno prox. 339. *lex 4. ſup. quorum appellat.* & hoc Anno tres aliæ puta *lex 26. inf. h. t. lex 2. ſup. de honorar. Codicill. lex 5. infr. de operib. publ.* Verùm hoc vnico loco integro nomine & dignitate *Aconius Catullinus Vicarius Africæ* dicitur. At enim in *l. 26. inf.* Catullinus Vic. Afric. in *l. 2. ſup. de honor. Codicill.* Aconius Vic. Afric. In *l. 5. de operib. publ. & l. 4. quorum appellat.* Catullinus ſimpliciter.

‴ *Karthago* ſedes Vicarij Africæ erat: quare ibi Accepta lex.

¶ DIGNITATES* *quæſitæ ad Curiam euitandam quibus proſint vel non.*

XXV. * Idem A.....′

QVONIAM emptæ dignitatis obtentu Curias vacuefactas eſſe non dubium eſt, placuit, vt cuncti qui ſuffragiis Dignitatum inſignia conſecuti ſunt, INmeriti honoris ſplendore priuati, ciuilium munerum ſolemnitate fungantur. ¶ Eorum ſanè intemeratas inconcuſſáſque Dignitates volumus permanere, qui vel iudicio Prouinciarum in officium Legationis electi ſunt, vel honeſtis teſtimoniis″ adminiculis enitentes talium Dignitatum priuilegia inſigniáque meruerunt. Dat. v. Kal. Nouemb. Emeſa‴, Vrſo & Polemio Coss. [338.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eam fortè intelligit ipſe Conſtantius *l. 34. inf.*

′ *Conſtantio* hæc *lex* tribuenda eſt.

″ Non liquet, ad quem hæc *lex* emiſſa, ſeu data ſit.

‴ *al. Teſtimonij.*

″ Conſtantius

" Conſtantius in Syria conſiſtens, vt teſtatur Iulianus *orat. 1 p. 66* & ſubſcriptio *legis 23. ſup.* inter alia quæ in Perſas molitus eſt, latrones Arabum in Syriâ graſſantes per Legatos in Perſas commouit *d. p. 66.* nempe ipſe Emeſæ in Syria mox Laodicæ & Heliopoli conſtitutus vrbe Syriæ Phœnices, Arabiæ vicina. Hinc igitur *Emeſæ* hæc *lex* ab eo data: cuius etiam Epiſcopum Euſebium Emeſenum ſecum poſteà idem in Perſas duxit, teſte Sozomeno, *lib. 3 c. 5.* Ad hanc Emeſæ moram pertinere videtur, quod memorat Libanius, *Orat. ad Theodoſium 13. p. 413.* Verùm malo ibi legere *Edeſſæ*: de quo ad *l. 8. inf. de Paganis.*

¶ DIGNITATES *emptæ & honorariæ ad Curiam euitandam nil proſunt.*

XXVI.* Impp. Conſtantius" & CONSTANS AA. ad Catullinum", Vic. Afric.

CVNCTOS ex Comite cuiuſlibet" ordinis, & ex Præſidibus, & Rationalibus, & Magiſtris ſtudiorum", denique ex Perfectiſſimis" honorariis, vel" affectus eorum ad ciuica onera conſtringes: ſiquidem rectiùs patriæ, vel honoribus, vel Magiſtratibus expendere debuiſſent, quæcunque ab his, fœdantibus" honores, conſumpta ſunt. Dat. Kal. Nouemb. Vrſo & Polemio Coss. [338.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Inſcribendi erant *Imppp. Conſtantinus, Conſtantius, & Conſtans.*
" De hoc *Catullino* dixi ad *l. 24. ſup.*
" Siue primi, ſiue ſecundi, ſiue tertij ordinis: de qua triplici comitiua *ſup. lib. 6.*
" Videri queat non poſſe hanc vocem ſtare: reponendùmque *Magiſtris Sacrarum*: atque *l. 14. ſup.* verùm de eo mox pleniùs
" De his *ſuo tit. ſup.* & in hoc ipſo argumento *l. 5. 15. ſup. l. 42. & 44. inf.*
" *Vel* pro *&*: vid. *Gloſſ. Theod.*
" *Affectus*, liberis: vide *Gloſſar.* & Iul. Capitolinum: affectiones, *l. 3. inf. de naufragiis.*
" Data pecuniâ: ſic *inf. l. prox.* fœdâ familiaris rei vexatione.

¶ DIGNITATES *emptæ ad Curiam euitandam nil proſunt: idque nominatim Karthagine perque vniuerſam Africam.*

XXVII. * Idem AA. Haue Celſine" K. NB.

RARVM" Karthaginis ſplendidiſſimæ" Senatum, & exiguos admodum Curiales reſidere conqueſtus es, dum vniuerſi indebitæ Dignitatis infulas fœda familiaris rei vexatione" mereantur: Igitur iſtiuſmodi viri, demptis honoribus imaginariis, huiuſcemodi" illi" erunt quos fuerant conſecuti, ciuicis muneribus ſubiugentur. Quod quidem per omnem" Africam ſollertiſſimè ſeruari oportet. Dat. VI. Id. Ian. Treu." Conſtantio II. & Conſtante AA. Coss. [339.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut Hiſtorica: localis & temporaria.
" Et huic legi inſcribendi erant *Conſtantinus, Conſtantius & Conſtans.*
" *Celſino* PP. inſcribitur Anno ſuperiore 338. *l. 4. ſup. de petit. bonorum*: & A. 341. ſine vlla pariter dignitate *lex 6. ſup. de donat.* quo ſanè tempore P. V. fuit, vt diſcimus ex *veteri Notitia Præfectorum vrbis.* Ex *hac l.* conſtat, ſub eius diſpoſitione fuiſſe *Karthaginem*, & omnem *Africam.* Quare Præfectus Prætorio Italiæ hic accipiendus.
" *Rarum* id eſt Infrequentem.
" *Karthago* ſplendidiſſima. Vetus orbis Deſcriptor ſub hoc eodem Imp. Conſtante decennio fermè poſt *hanc legem* de Africa agens: *Quæ multas & differentes ciuitates poſſidens, vnam præcipuam & admirabilem nimium habet, quæ ſic vocatur Karthago.* Alia elogia ex Himerio, Auſonio, Auguſtino, Saluiano, iam notata aliis, *alibi.*
" *Vexatio* fœda familiaris rei, erogatio, profuſio: Ita *l. 7. inf. de operib. publ. ne Senatoria facultates harum rerum contemplatione vexentur.*
" *&c. Cuiuſmodi illi erunt*: id eſt quæcumque ſint honores: Ita enim hic locus reſtituendus eſt: & vt feci interpungendus, non verò parentheſi hæc includenda (*huiuſmodi illi erunt quos fuerunt conſecuti*:) vt quidam volunt: ſic *l. 134. inf. h. t.* & *l. 9. de ſcaenicis*; huiuſmodi, pro *cuiuſmodi*, vel *cuiuſcunque.*
" Honores.
" *Africa* omnis, quæ ſub diſpoſitione Præfecti Prætorio erat.
" *Treuiris* Conſtantinus Imp. hoc tempore.

COMMENTARIVS.

DIGNITATIBVS honorariis, imaginariis, adumbratis ſeu honoribus per ſuffragia, fœdáque familiaris rei vexatione (vt loquitur *lex 27.*) vnde & fœdare honores, *h. l.* dicuntur, coëmptis, Curias euitari, quod paſſim Curiales hàc tempeſtate affectabant, vetant his quatuor legibus Conſtantinus Iunior *l. 24. 26. 27.* Conſtantius *l. 25.* pariter vt *l. 34. 36. 41. 42. 44.* quæ omnes intra bimeſtre fermè latæ, oſtendunt, quam latè malum hoc tùm graſſaretur, tùm in Oriente, quò ſpectat *lex 25.* tùm in Occidente: ac præſertim in Africa, ac nominatim Karthagine, quò ſpectant tres Conſtantini & Conſtantis *leges* 24.

24.26.27. ſic vt exinde contigerit Curias vacuefieri, quod diſertè teſtatur *d. l.* 25. & 27. deque eo querelæ ad Principes perlatæ fuerint, vti docet *d. l.* 27. Scilicet vt cæteroquin fœda honorum & dignitatum nundinatione hoc ſeculum infame fuit: de quo dixi prolixè ad *leg. .. ſupr.* . ita etiam per eam Curiæ nominatim vacuefactæ fuerant, Curialibus paſſim dignitatis adumbratæ nomina affectantibus ſeu dignitates ementibus & emercantibus. Quod factum Conſtantinus & Conſtantius atrocibus verbis inſequuntur, cùm non tantùm *falſum honorem* eum vocant, *l.* 24. immeritum honorem, *l.* 25. imaginarios honores, *l.* 27. verùm etiam aiunt *fœdari honores* hâc ratione, *l.* 26. fœdámque hanc familiaris rei vexationem id eſt profuſionem, erogationem, conſumptionem vocant, *l.* 27.

¶ Porrò quænam hæ dignitates fuerit, oſtendit *lex* 26. Nempe ex fermè, ipſæ quæ Conſtantini M. *lege* 14. *ſupr.* Comitiuâ exceptâ recenſentur, & ex his duæ, *lege* Conſtantij 36. 41. 42. 44. *inf.* Hæc prima omniũ eſt de *Comitiua* de qua agitur *l.* 36. 41. 44 *ſup.* & *l.* 75. 109. 127. 150. 189. eæque varij ordinis, *l.* 26. id eſt, ſiue primi, ſiue ſecundi, ſiue tertij (de qua triplici Comitiuâ à Conſtantino M. inſtitutâ, dixi plenè *lib.* 6. *ſup.*) v. & *dict. l.* 127. 189. *inf.* (2.) Præſides, item Rationales, Magiſtri ſtudiorum: vbi proculdubio reſcribendum, *Magiſtri Sacrarum*: (quod ad ſcripturam propius, quàm quod Doct. Valeſius in *Amm. Marcell. p.* 78. *Priuata.*) nam & ita *d. l.* 14. quarto loco *Magiſtrorum priuatæ* (rei ſcil.) dignitas memoratur: tribuſque aliis ſociatur, & verò pariter proximè Rationalibus: quibus vtique & re ipſa vicini erant, de quo dixi ad *d. l.* 14. & ad *l.* 2. *ſup. de iure fiſci*: Nam quid quæſo hîc faciant *Magiſtri ſtudiorum*? imò nulla talis dignitas fuit *Magiſtri ſtudiorum*, quam alij ambire potuerint. Neque huc proinde facit, quod de Magiſtrorum filiis ſtatuitur, *l.* 98. *inf.*

¶ Exprimitur & *dictâ lege* 26. honoraria *Perfectiſſimatus* dignitas: de qua agitur in hâc ipsâ re *l.* 5. 15. *ſupr.* & *l.* 42. 44. *inf.* De quâ etſi *ſuo titulo* iam fusè; attamen & hîc quædam notanda veniunt, quæ ad Conſtantij *huius leg.* auctoris ſæculum faciunt: & quidem non aliundè fermè petita, quàm ex his ipſis *huiuſce tituli* legibus, quæ de Perfectiſſimatu agunt: quarum duæ Conſtantini M. ſunt, putà *lex* 5. & 15. *ſup.* tres Conſtantij putà *hæc*, & *lex* 42. 44. *inf.* Igitur notandum ex illis: Primò, Perfectiſſimatus dignitatem ſeu titulum pro magno tributum, & verò *adminiſtrationibus ampliſſimis*: quod docet *dict. l.* 5. *ſuprà*. *Eos*, inquit, *qui in Palatio militarunt, & eos quibus prouincia commiſſæ ſunt, quique, merito Ampliſſimarum adminiſtrationum, honorem Perfectiſſimatus vel Egregiatus adepti ſunt.* Item *lex* 15. *Ita vt* ET *hij qui Perfectiſſimatus ſibi honore blandiuntur truſi in Curiam neceſſariis officiis publicis inſeruiant.* Et hæc ſub Conſtãtino M. Conſtantij quoque *legibus*, putà *hâc l.* & *l.* 42. *inf.* etſi Perfectiſſimatus & Perfectiſſimi, à Præſidibus ſecernuntur, attamen tanquam genus & ſpecies ſeparantur, quia & alij Perfectiſſimi, quam Præſides fuêre, veluti Rationales, qui & ipſi *hâc l.* memorantur, vt docet *lex* Conſtantini M. 1. *ſupr. de bon. vac.* vbi plura. Item Duces ſub hoc ipſo Conſtantio: teſte Ammiano Marcellino *libr.* 21. *p.* 216. *Nec ſub eo*, inquit, *Dux quiſquam cum Clariſſimatu prouectus eſt: Erant enim, vt nos quoque meminimus, Perfectiſſimi.* Secundo obſeruandum à Perfectiſſimis & Perfectiſſimatu ſecerni Comites ſeu Comitiuam, & *hâc l.* & *l.* 44. *infrà*. Tertiò item ſecerni tanquam inferiores dignitate à Clariſſimatu, ſeu Clariſſimis: *l.* 42. *infrà h. t.* & ſuperiore Ammiani Marcellini *loco*. Nunc ad rem.

¶ Quid igitur ad hæc Conſtantinus & Conſtantius? nempe detrahi Curialibus hos honores iubent, *l.* 25. & 27. eoſque ciuicis oneribus ſeu muneribus è Curialibus adſtringi, *l.* 25. 26. 27. Sed & multam prætereà his imponit Conſtantius Iun. Imp. *l.* 24. vt & *l.* 2. *ſuprà*, *de honor. Codicill.* (quæ eundem Auctorem eodem tempore habet & in eandem ſententiam, & & pariter ad Africam pertinet) triginta videlicet argenti librarum: Idque (vt docet *dict. l.* 2.) præter multam aurariam, quæ in commune omnibus aliis dignitatum mercatoribus præſtitura fuerat. Atque adeò duplici multæ Curiales ſubiicit honores ementes, emendicantes; quod ea in Curiali longè turpior & exitioſior in perniciem ciuitatum & Curiarum cederet, in quibus Ciuitatum decus conſiſtebat: de quo elegans locus eſt inter alios Libanij *Orat. περὶ προστατιῶν p.* 9. 10. ſic vt Curiæ, ciuitatum anima eſſent; *ἡ τῆς βουλῆς ἰσχὺς, ψυχὴ πόλεώς ἐστιν*, ait idem Libanius *Orat. in Iuliani necem, p.* 297. Quâ causâ & Curiales nerui Reipubl. & viſcera vocantur ciuitatum, *Nouella Maioriani* 1. & eadem apud Caſſiodorum non *vno loco*.

¶ Et hæc quidem de dignitatibus emptis; vel per ſuffragia & ambitum quæſitis. Aliam rationem eſſe iubet Conſtantius dignitatum honorariatum quas ſequentes Decuriones aſſecuti ſunt. 1. *Legati* prouinciales: qui ſcilicet iudicio prouinciarum in officium Legationis electi ad Comitatum Principis, quæ vtique magna dignitas fuit. Hi ſcilicet honorariis Codicillis aucti, munerum immunitate gaudebant; vt docet *hæc lex*, & *l.* 36. *inf.* & *l.* 1. *ſup. de honor. Codicill.* & *l.* 23. *ſup. de curſu publ.* de quibus *Legatis* erit *inf. titulus peculiaris hoc ipſo libro.* Ad hanc verò immunitatis ſpeciem referenda videri poſſit Syneſij *ep.* 100. in quâ publici muneris immunitate frui ſe poſtulat, quâ ab Imperatore donatus fuerat *τῆς λειτουργίας ἀνειμένος τῆς κατὰ γένος, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ βασιλεῖ γέγονα ἰκέτης*. Moxque de Legatione à ſe habitâ aliquid adiicit. 2. Si qui honorarios Codicillos meruerunt à Principe honeſtis teſtimonij adminiculis enitentes.

¶ Ex *legis* 27. interim, quæ de Africâ & Karthagine agit, ſubſcriptione hâc *Dat. Treu.* apparet liquidò, *Karthaginem vt & Africam Proconſularem* Conſtantino Iun. Arelatenſi eius *leg.* auctori ceſſiſſe, non autem Conſtanti, vt Victor vulgaris *cap.* 61. & Zonaras *annal. tom.* 3. prodiderunt. Sanè poſteà de eâ inter Conſtantinum & Conſtantem diſſenſum, quæ diſſenſio tandem fatalis Conſtantino extitit; vt diſertè docet Victor *d. loco*, & Zoſimus *lib.* 2. Numidiam verò Conſtanti ceſſiſſe docebit *lex* 29. *inf.*

¶ Nominationes *ad honores & munera Kalendis Martiis fieri debere.*

XXVIII. * Idem AA.'' ad Anatolium Vicarium Afric.'

Constitutionibus † perſpicuè definitum eſt, Kalendis Martiis Nominationes fieri, vt ſplendidorum honorum munerumque principia primo tempore procurentur: &c. Dat. VI. Kalendas. Decemb. Conſtantio II. & Conſtante AA. Cuss. [339.]

NOTÆ.

* Abeſt *hæc lex* à *Cod Iuſt.*& iungenda ei *lex* 19 *ſup de appellat.*
'' Conſtantio ſoli tribuitur *d.l.*19. imò triom Imppp *Conſtantini,Conſtantij,&,Conſtantis* nomina inſcribenda erant.
' Aſiæ *d.l.*19 vetum verius? Mox dicam.
† *Conſtitutiones* hæ nuſpiam extant.

COMMENTARIVS.

De Nominationibus ad *Honores ſplendidos*, id eſt Duumuiratum & ſimiles, & Munera, eſt hæc Conſtantij Imp. Conſtitutio: non de nominatione ſimplici ad Curiam; vt quidam malè: quæ pars eſt prolixioris Conſtitutionis Conſtantinæ: quâ partim tempora Nominationibus faciendis præſtiturum iuit, quò pertinet *hæc lex*: partim verò Tempora Appellationum à Nominationibus, quò ſpectat *lex* 19.*ſup.de appell.* quæ, ceu eiuſdem Conſtitutionis pars, huic conſſanda venit. Scilicet & *hac* quoque *lege* id conſtituitur, quod ſuperioribus perſpicuè definitum iam fuiſſe ait (è quarum tamen numero nulla ſupereſt) Kalendis Martiis Nominationes fieri debere. Quâ cauſâ fortè *lex* 2.*ſup.de veteranis* quâ Immunitas à muneribus tribuitur, *data* dicitur *Kalendis Martiis*. Sed & appetente Nominationum tempore *lex* 84.*inf.h.t.* quæ formam Nominationibus præſtituit, dicitur *PP. XV. Kal. Martij*.

¶ Et rationem addit Imp. *Vt ſplendidorum honorũ munerumque principia primo tempore procurentur. Primum tempus* ſcil. vocat Ver: ſicut primum Ver in veteri commeatus militaris formulâ: *ſi quis veſtrum ſuos inuiſere vult, commeatum do: Primo Vere edico, adſitis vt Diis benè iuuantibus bellum ingentis gloria prædaque futurum incipiamus* apud Liuium *libr.* 21. Nos ſanè vocem retinuimus, *Primtemps*, pro *Vere* & alicubi inde, *Primenere*. Notiſſima porrò ſunt iam ea quæ de menſe Martio, qui olim apud Romanos mẽſis primus erat, notata: Nota & *Matronalia*, quæ eo agitata, vt & munuſcula, quæ Kalendis Martiis miſſitata.

¶ Illud notandom ſupereſt, hanc conſtitutionem eſſe Conſtantij Imp. *Anatolius* quippe cui hæc *lex* inſcribitur, erat *Vicarius Aſiæ*, vt rectè præfert *d. l.* 19. *ſupr. de appellat.* quæ *huic*, vt dixi, conſſanda venit, non verò Africæ, vt hæc *lex* præfert. Anatolius ſcilicet hic Syrus Beryto oriundus, præſtantiſſimuſque Iuriſconſultus, Beryto in Ponticam trãſlatus, primùm Conſularis Galatiæ factus eſt teſte Libanio, *ep.* 572 deinde in proximam Aſiam tranſlatus, Vicariúſque Aſiæ factus eſt: Exinde Illyricũ, tranſlatus, *PP. Illyrico* factus: de eo plura in *Proſopogr.*

¶ Dvvmvirorvm *deſertorum pœna : vetitique Curiales* Senatores *fieri, niſi cunctis honorib. expletis.*

XXIX. * Idem AA.'' Ordini ciuitatis Conſtantinæ'' Circenſiũm.''

Magistratvs'' deſertores ad eam Grauitas Tua faciat neceſſitatem conditionis vrgueri, vt quaſcunque pro his expenſas ciuitas prærogauit'', refundere protinus, ac repræſentare cogantur. Et * deinceps tenaciter obſeruabit, ne qui derelicta Curia in ordinem veniant Senatorium, priuſquàm cunctas functiones ciuicis honoribus penſitauerint. Dat XIV. Kalend. Feb. Naiſſo'', Acindyno & Proculo Coss. [340.]

NOTÆ.

* *Lex Circenſium* 20.*Cod.eod.tit.*
'' Inſcribenda quoque huic legi *Conſtantini, Conſtantij, Conſtantis*, nomina.
'' Ita quoque *Cod Iuſt.* Cuiacius in *Ædeſſena* mutauit, ex vetuſtiſſimo libro, vt ipſe quidem ait, de quo mox. Veteres quidam etiam legerunt *Sironenſium*.
'' Hæc vox *Cod.Iuſt.* retracta ad initium *legis*; ita, *Circenſium deſertores.* Quod erroneum eſt: vindicanda enim hæc vox Inſcriptioni & reponendum *Circenſium*.
'' *Magiſtratus*, id eſt Duumuiratus v. *Paratitlon.*
', *Prærogauerit*, vel *prorogauerit*, Cod. Iuſt.
* Sequentia reſecata à *Cod. Iuſt.*
'' *Naiſſo* pariter data menſe proximo *lex* 5.*ſup.de petition* ad Callepium Rationalem triũ prouinciarum (id eſt Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ) Ex quo apparet hanc legem *Conſtanti* tribuendam: ac proinde etiam ad *Oſdroënam* non pertinere, quæ Conſtantio parebat.

COMMEN

COMMENTARIVS.

DE DVVMVIRIS DESERTORIBVS eſt hæc Conſtantis Imp. conſtitutio: qui ſcilicet Duumuiratum gerentes, Magiſtratum & ſolennia, ſeu χορηγίας, quæ Magiſtratibus incumbebant, defugiebant, deſerebant. Id ſcilicet intereſt, inter *legem* 16. *ſup.* & *hanc noſtram*: Illa eſt, de Nominatis refugis & latentibus, ne Duumuiratum capeſſant: Hæc verò de iis, qui Duumuiratum gerentes, vbi ſolemnium expenſarum tempus aduenit, ſeſe è medio ſubducunt, & Magiſtratum *iam ſuſceptum* deſerunt, expenſarum lucrifaciendarum gratiâ. Notum ſcilicet, Duumuiris ſeu Magiſtratibus magna onera incubuiſſe, ac nominatim, ne de ſportulis dicam, quas Magiſtratum ineuntes erogare ſolebant, (quod Plinius teſtatur *libr.* 10. *ep. antepen.*) aliiſque χορηγίαις, ſpectaculorum, ἀγώνων edendorum onus: quod teſtatur diſertè *lex* 1. 4. *infr. de ſpectaculis & lex* 169. *infr. h. t.* ſed & Tertullianus *de ſpectaculis, cap.* 12. vbi de Muneribus: *Licet*, inquit, *tranſierit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium. Quæſturas dico & Magiſtratus & Flaminia & Sacerdotia; cum tamen nominis dignitas idololatria crimine teneatur, neceſſe eſt quidquid dignitatis nomine adminiſtratur, communicet etiam maculas eius à quâ habet cauſas.* Et Libanius, *pro Ariſtophane ad Iulianum p.* 212. καὶ τεθέληκε ἀπαιτῶν εἰς τὴν καλλίστην τοῦ δήμου λειτουργίαν. Quem locum non cœpit Interpres. Item *de vita ſua p.* 2. καὶ χορηγίαις καὶ ἀγῶσι καὶ λόγοις ὅσοι φορᾶς [τεθρίππων] ἀρχῆς ἐπιτελοῦσιν, quem locum itidem non cœpit Interpres. Idque etiam diſcimus ex *variis* eiuſdem *Epiſtolis*. Porrò hæc ſpectacula erant varij generis, & expenſæ magnæ. Igitur Duumuiri ſæpè vt has expenſas euitarent, Magiſtratum deſerere nitebantur, *Senatoriâ* fortè dignitate impetratâ: vt docet extrema pars *huius legis* (de quâ dignitate Senatoriâ ambitâ à decurionibus ad euitandam videlicet Curiam Curiæque munera, cum ſint 26. prætereà *leges hoc titulo* quas repetere licet ex *Paratitlo*. inter alias duæ Conſtantini M. putà *lex* 24. & 28. Conſtantij totidem, putà *lex* 42. 48. *infr.* vbi dixi) vnica hæc eſt diſertè de de *Duumuiris* ad Senatoriam dignitatem confugientibus, euitandorum onerum Duumuiratus cauſâ. Huic igitur fraudi occurrit *hâc l.* Conſtans Imp. ne quid ciuitatum voluptati detrahatur. Quare iubet, expenſas quas Duumuirum facere oportuit, Ciuitatem prorogare, quas Duumuir poſtea refundere cogetur; bonis eius fortè captis, ſi is abſit. Cui ſimilis eſt prorſus altera Conſtantij Imp. conſtitutio in Prætores pariter editionis ſuæ tempore abſentes, putà *lex* 6. *ſupr. de Prætoribus*: putà vt pro eo quem abſentem tempus editionis inuenerit, erogationem debitam fiſcus expendat: poſt aduentum, cuncta quæ prærogata fuerint, ſoluturo: videatur & Symmachus *libr.* 4. *ep.* 8. Etſi poſteà pœna inſuper abſentibus indicta: *l.* 13 & 20. *eod. tit.*

Nunc de *Legis* Inſcriptione veráque lectione. Inſcribitur ea ſcilicet *Ordini Ciuitatis Cõſtantinæ Cirtenſium* (ita enim reſcribendum eſt) *Conſtantina*, inquam: Quomodo etiam habet *Codex Iuſtinianeus*: vbi tamen ex vetuſtiſſimo *libro* Cuiacius reponebat *Ædeſena*, quæ vrbs Oſdroënæ eſt: qui idem ſcribit videri *hanc l.* ſcriptam fuiſſe ad *Præſidem Oſdroënæ* Quod non admitto, nam vt omittam *huius Codicis* lectionem, & aliorum omnium Codicum *Cod. Iuſtiniani*, ſanè hîc *Ædeſena* ſtare non poſſe, vel eo quoque conuincitur: quod hæc *lex* non Conſtantium Auctorem habet, cui Oriens, & ſic Oſdroëna, parebat, verùm Conſtantem, vt oſtendit ſubſcriptio legis *Dat.* NAISSO, cui ſimilis eſt altera in *l.* 5 *ſup. de petit.* menſe proximo data ad Rationalẽ trium prouinciarũ, id eſt Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ: Nam & hæ tres prouinciæ Conſtanti in Imperij diuiſione ceſſerant: & ipſa *Naiſſus*, quæ Mœſiæ vrbs fuit; itemque Numidia, vt exinde diſcere licet, cùm Africa Conſtantino ceſſiſſet: de quo ad *l.* 27. *ſupr.* Ergo maneat, retinendam hîc vocem *Conſtantina* Neque tamen Conſtantina Phœniciæ hîc accipienda, quod Cuiacius putauit, addito, ad *hanc leg* videri vetũ: apertiſſimè *Conſtantina Cirtenſium*, quæ ciuitas *Numidiæ* erat, cuique *Conſtantina* nomen haud ita pridem inditum fuerat, de Conſtantini Imp. nomine. Sex. Aurelius Victor Schotti *c.* 40. *Maxentij nece vix credibile quantum lætitia gaudióque Senatus ac plebes exultauerint.* Et mox: *Tûm per Africam ſacerdotium decretum Flauiæ genti: Cirtæque oppido, quod obſidione Alexandri* [Vicarij Africæ] *ceciderat, repoſito exornatoque, nomen* CONSTANTINA *inditum: adeò acceptius præſtantiuſque Tyrannorum depulſoribus nil eſt.* Cirtæ igitur (cuius multa mentio apud veteres, Liuium, *lib.* 30. Saluſtium, *in Iugurtha*, Strabonem, Hirtium *de bell. Africano*, Melam, Ptolomæum, Æthicum, Auguſtinum &c. quæque poſteà Concilio A. D. 412. habito, quod *Cirtenſe* ideo dictum, famoſa extitit: de quo Auguſtinus *ep.* 152. 158. vbi & Principalis cirtenſis mentio fit) Conſtantinæ nomen inditum, & *Conſtantina Cirtenſium* dicta, ad diſcrimen aliarum vrbium, quæ *Conſtantina* pariter dicebantur. Quanquam & abſolutè quandoque *Conſtantina* vocatur: veluti in ſubſcriptione *legis* 9. *inf. de ſuſceptorib. legis* 21 *de nauicular.* & in *Nouella Valentiniani*, inter *Theodoſianas*, 23. & apud Æthicum, *in Coſmogr. p.* 30. Auguſtinus *lib.* 2. *contra Petilian. c.* 99. *Inter Conſtantinam*, inquit, *vbi tu es, & Hipponem vbi ego ſum, Calama, vbi ille eſt, vicinior quidem nobis; ſed tamen interpoſita eſt.* Erat ſcilicet Petilianus Conſtantinienſis in Numidia Epiſcopus, quod diſertè Auguſtinus teſtatur *titulo libri tertij contra lit. Petil.* idemque Cirtenſis. Inde Auguſtino alibi in Inſcriptione *Commentariorum* in eius literas editorum, & exordio *libri primi* contra Creſconium, *Petilianus Cirtenſis* nominatur. Hæc cum Baronius minus attenderet, A. 398. n. 31. emendandum Auguſtinum putauit, ne duos Petilianos opus eſſet aſſerere.

¶ Hæc cùm ita ſint, iam & illud apparet, vocem *Circenſium* non eſſe hîc retinendam; quod etiam bonus Accurſius rectè vidit; qui ciuitatis nomen hîc contineri rectè diuinauit. multominus retrahendam eam vocem ad *initium legis*, quomodo *Codex Iuſtinianeus* habet ita: *Circenſium Magiſtratus deſertores*: quaſi hic deſignentur qui ludis Circenſibus præerant: & deſignatores: quod inter alia tentabat Alciatus hic (etſi *Circitorum* vocem quoque hic tentet) & tuetur quoque Iuretus *in Symmachum libr.* 4. *epiſtol.* 8. Quaſi verò, Duumuiri nonniſi Circenſes ediderint, ac non etiam alia ludorum genera: putà Munerum ſiue ferarum de quibus frequens quoque mentio in epiſtolis Libanij; ſiue Gladiatoriorum & quidem in Africa (quò *hæc lex* per-

¶ *De* VETERANORVM *filiis in Curiam allegendis.*

XXXII. * Idem AA. ad Hilarianum....''

MILITARIVM'' filios, qui geſtandis armis idonei non eſſe dicuntur, Curiis iamiámque tradi oportet: Nam Reipublicæ incommodum'' eſt, Curias hominum paucitate langueſcere. Dat. XVI. Kalend. Septemb. Marcellino & Probino Coss. [341.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eam firmat rurſum Conſtantius *l. 35. infr.*

'' Hic proculdubio idem eſt cum *Mecilio Hilariano*, cui Anno 339. inſcribitur *lex 3 & 4. ſupr. de Prætorib.* De eo v. plura in *Proſop.*

'' *Militarium*, ideſt, Veteranorum; pariter vt *l. 28. ſupr.* vbi dixi.

'' *Incommodum*, pro damnoſum, noxium.

COMMENTARIVS.

VETERANORVM filios in Curiam, & ſtatim quidem, allegi, ſi armis idonei non ſint, iubet *hâc leg.* Conſtans Imp. pariter vt Conſtantinus M. *leg. 15. 18. 19. ſupr.* Conſtantius *leg. 35. infr. hoc tit.* Et duodecim præterea aliis *hoc Codice* Conſtitutionibus: de quibus ſemel & ſub vnum obtutum & in *Paratitlo*, & ad *l. 15. ſupr.* quæ & ipſa vt dixi, de earum numero eſt. Eſt inquam hæc *lex* Conſtantis, non Conſtantij.

¶ Ratio tantùm hîc expendenda venit. Ait, Conſtans, *Reipublicæ incommodum eſſe*, ideſt, damnoſum, noxium, *Curias hominum paucitate langueſcere*: Quo pertinent quæ iam notaui ad *l. 27. ſupr.* de Curiarum vtilitate & præſtantia: ex Libanio, Maioriani *Novell.* 1. & Caſſiodoro. Geminus certè germanus eſt Vlpiani lucus in *leg. 3. §. Spurios, ff. de Decur.* cùm, inquit, *ex eius vtilitate ſit, ſemper Ordinem plenum habere.*

¶ *De* POSSESSORIBVS *idoneis ad Curiam vocandis: quiſque hâc in re poſſeſſionis modus: tandem variis hâc in ipſâ re eluſionibus occurritur.*

XXXIII. * Idem AA. Rufino'' Com. Orient.

QVONIAM Sublimitas'' Tua ſuggeſſit, multos declinantes obſequia machinari, vt priuilegia rei Priuatæ noſtræ Colonatus iure ſectantes, Curialium Nominationes declinent, ſancimus, vt quicumque vltra vigintiquinque iugera priuato dominio poſſidens, ampliorem'' ex re Priuatâ noſtrâ iugerationis'' modum cultura & ſollicitudine propria gebernauerit, omni priuilegiorum, vel originis, vel cuiuſlibet excuſationis alterius fruſtratione ſubmotâ, Curiali conſortio vindicetur. ¶ Illo etiam Curiæ ſimiliter deputando, qui minùs quidem quàm vigintiquinque iugerorum proprietatem habeat, ex rebus verò noſtris, vel paruum'', vel minorem iugerationis modum ſtudio cultionis'' exercet. ¶ Ita vt omni fraude ſubmota, ſi qui venditione ſimulatâ præſcribtas Legi minuat facultates, omne quod ſimulatâ venditione ad alium tranſtulit, fiſci noſtri viribus vindicetur. ¶ Quam pœnam illi etiam ſuſtinebunt, qui captioſa ſupplicatione delata, ſpeciale Reſcribtum in fraudem ſanctionis extorſerint. Dat. Non. April, Antiochiæ, Conſtantio III. & Conſtante II. AA. Coss. [342.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* quæ tamen ſingularis eſt, & vtilis.

'' *Rufinus* Comes Orientis ſub Conſtantio: Meminit quoque Libanius *ep. ad nepotem eius Rufinum* 711.

'' *Sublimitatis* titulus tributus Comiti Orientis.

'' Aliquem non ampliorem quam 25. iugerum, ſed ampliorem, ideſt, præter & vltra 25. iugera quæ iam habet.

'' *Iugeratio* hîc, & paulo poſt, quæ alibi *iugatio.* v. *Gloſſ.*

'' Fortè, *parem.*

'' *Cultio*, ſupr. *cultura.*

¶ Dignitatibvs *honorariis Curiam non euitari.*

xxxiv. *Idem AA. ad Auxentium Præſid. Auguſtamnicæ″.

EOs qui Curialibus muneribus obnoxij honorariis dignitatibus gaudent, iuxta Legem † noſtram, remoto hoc patrocinio, publicis vtilitatibus obedire, ac ſatisfacere Prudentia″ Tua decernat. Dat. vi. Id. April. Antiochiæ, Conſtantio iii. & Conſtante ii. AA. Coss. [342.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
″ De hoc mox in *Commentario*: vbi inter cæteras vrbes, & præcipua, *Peluſium.*
† Quam legem intelligit?
″ *Prudentia Tua*, ad Præſidem.

COMMENTARIVS.

DIGNITATIBVS honorariis Curias euitari non poſſe rurſum definit Conſtantius *hac leg.* pariter vt anteriore aliqua *lege* id a ſe conſtitutum indicat. Quod ſanè ab eo factum *l. 25. ſupr.* ante quadriennium, vbi plura. Et deinceps variis conſtitutionibus *l. 36. 41. 42. 44. infr.*

¶ In Inſcriptione tantum *huius legis* notandum datam illam eſſe *ad Auxentium Præſidem Aug. Tamnica*, id eſt, *Auguſtamnica*, quæ Ægyptiacæ diœceſeos prouincia erat; de quâ accipienda quoque *lex 9. Cod. de vectigal. & comm.* quæque ſub diſpoſitione Præfecti Auguſtalis ſeu Ægypti fuit, vt docet *Notitia Imperij*. Athanaſius *Apol. 2. p. 601.* memorat eiuſdem Conſtantij Epiſtolam de immunitate Clericorum Athanaſij, ad Neſtorium, eodemque exemplo ad Rectorem Auguſtamnicæ, Thebaidis, & Libyæ: A. D. 348. Meminit eius & Ammianus Marcellinus *lib. 22. p. 250. 251. Tres*, inquit, *prouincias Ægyptus fertur habuiſſe temporibus priſcis, Ægyptum ipſam, & Thebaidem, & Libyam: quibus duas adiecit poſteritas: ab Ægypto, Auguſtamnicam & Pentapolim, à Lybia ſicciore diſparatam. In Auguſtamnica oppidum Peluſium eſt nobile, &c. & Carſium, vbi Pompeij ſepulchrum eſt Magni, & Oſtracine, & Rhinocolura.* Meminit & vetus *Notitia* prouinciarum Sconhouiana ſub Theodoſio M. conſcripta. Ex *hâc* interim *lege* collatâ cum *canone 6. Concilij Niceni*, quo inter Ægypti prouincias *Auguſtamnica* non connumeratur, apparet Auguſtamnicam prouinciam factam poſt Concilium Nicænum: hoc medio ſpatio ab A. D. 325. ad A. 342. quo hæc *lex* (qua antiquiſſima eius mentio continetur) lata eſt.

¶ Illud adhuc obſeruandum *Præſidem Auguſtamnicæ* præfuiſſe ſub Conſtantio vt hæc *lex* docet: verùm *Correctorem* ei poſtea præfuiſſe docet *Notitia Imperij*. Eaque etiam poſtea in duas ſubdiuiſa, quarum prima Conſularem habuit, altera Correctorem, vt docet *Nouella Iuſtinian. 8.* & *Notitia.*

¶ Tandem notandum cum variè hoc nomen efferatur, *Auguſtamnicam* hîc vocari pariter vt & apud Athanaſium, & Ammianum Marcellinum: *Auguſtanicas*, modo Auguſtamnica, in *Notitia Imp.* & *d. Nouell. 8.* Auguſtanea *d. l. 9.* Auguſtaris vel Auguſtamnis, in *Indice Sconhouiano.*

¶ *De* Veteranorvm *filiis ad Curiam vocandis.*

xxxv. * Idem AA. Leontio PF. P.″

ITERATA † lege ſancimus, vt Veteranorum filij, ſi poſt ſedecim annos militiæ muneris ſubire non poſſint, vel armis geſtandis habiles non exiſtant, Curiis mancipentur. Dat. v. Kal. Iul. Hierapoli″, Placido & Romylo″ Coss. [343.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eam Conſtantius exſcripſit verbotenus ex *l. 4. ſupr. de fil. mil. apparit.* quem & initio indicat.
″ *Leontius* PP. Orientis ſub Conſtantio. v. *Proſopogr.*
† Poſt Patris Conſtantini legem, puta *d. l. 4.*
″ Ita quoque *l. prox.* aliàs *Romulo.* Sæpè *v.* & *y.* commiſcentur in veteribus libris, & lapidibus: vt monuit iam Iuretus in *Symmachum, lib. 1. ep. 57.*
″ Hanc ſubſcriptionem loci mox expendo.

COMMENTARIVS.

VETERANORVM filios in Curiam allegi poſt decimum-ſextum ætatis annum, ſi militiam ſubire vel nolint vel non poſſint, iubet *hac l.* Conſtantius : *Iteratâ lege*, ideſt, exemplo patris ſui, non tantum *l. 2. in fin. ſupr. de Veteranis*, vt ipſe reſtituo: verùm etiam eiuſdem *l. 4. ſupr. de fil. milit. appar.* totidémque penè verbis tranſcripta : Id enim ſibi vult cùm ait, *Iteratâ lege ſancimus.* Neque enim anteriorem aliquam ſuam Conſtitutionem indicat, verùm paternam illam, quæ & ipſa ad *Leontium PP.* data eſt. Nam quod ad *l. 3 a. ſupr.* attinet, eſt ea non Conſtantij, verùm Conſtantis. Quod rem ipſam attinet, de eo iam ſemel dixi ad *l. 15. ſupr.*

¶ Obſeruandum autem *hanc legem* datam à Conſtantio *Hierapoli*, pariter vt hoc ipſo anno ibidem data *lex 1. infr. de lenonibus.* vbi tùm ſcilicet verſabatur Conſtantius *bello Perſico* illigatus : qui ideò Veteranorum filios ad militiam exciendos putauit, *h. l.* & quidem propoſito metu nexus Curialis, niſi nomina ſua militiæ darent : pariter vt Conſtantinum legem illam ſimili occaſione & ſine tuliſſe, ſuſpicor, in apparatu *belli Gothici.*

¶ DIGNITATIBVS *honorariis non euitari curialia munera neque capitationem plebeiam.*

XXXVI. * Idem AA. ad Titianum......"

VNIVERSI omninò ex Comitibus, vel ex Præſidibus, qui ſuffragio percepêrint dignitates, ciuilibus oneribus muneribúſque teneantur adſtricti : plebeiam" quoque ſuſtineant capitationem, *ne commoda publica ſub" vmbratili ſuffragiorum pactione lacerentur.* Eos tamen à prædictis oneribus excipi oportebit, qui " vel in Adminiſtratione, vel in Legationibus publicis verſati ſunt : Ita vt ſi quis contra interdictum Legis noſtræ precationem obtulerit, eius patrimonium fiſci noſtri viribus protinus vindicetur. Dat. prid. Kalend. Iul. Triueris, Placido & Romylo" Coss. [343.]

NOTÆ.

* *Lex 4. Cod. Iuſt. de legationibus.*

" Eidem *Titiano* PP. inſcribitur *lex 3. ſupr. de re milit.* A. 349. Hic eſt, de quo Hieronymus *in Chronico*, Anno Conſtantis octauo, ideſt, biennio poſt hanc *legem*, Anno 345. *Titianus vir eloquens Præfecturam Prætoriam apud Gallias adminiſtrat.* Verùm de eo plura *ad d. l. 3. Tiberius Fabius Titianus* dictus integro nomine vt ex Faſtis Conſularibus diſcere eſt.

" Verba hæc, *plebeiam quoque ſuſtineant capitationem*, abſunt à *Codice Iuſt.*

" *Cum*: Cod. Iuſt. malè.

" *Qui in Legationibus publicis verſati ſunt* : ita *Cod. Iuſt.* reſecatis cæteris omnibus ; accommodatè ad *titulum de Legationib.* in quem *hanc leg.* coniecit.

" Pro *Romulo*, pariter vt *l. ſup.*

COMMENTARIVS.

DIGNITATIBVS honoratiis ciuilia onera muneraque curialia, imò & plebeiam capitationem euitari non poſſe definit *hac l.* Conſtantius, pariter vt de Curialibus muneribus definit Conſtantinus Iun. *l. 24. 26. 27. ſup.* Conſtantius *l. 25. 34. ſupr. l. 41. 42. 44. inf. hoc t.* Dignitatibus, inquam, honorariis: veluti ex Comitibus, & ex-Præſidibus: quæ & ipſæ Dignitates in hoc argumento memorantur aliis compluribus legibus Conſtantini M. *l. 14. ſupr.* Conſtantini Iun. *l. 26. ſup.* Conſtantij, *h. l. & l. 41. 42. 44. infr.* aliorum Imperatorum *l. 75. 109. 128. 150. 189.*

¶ Eſt autem hæc *lex* propriè de honorariis dignitatibus quæ hac ætate *per ſuffragia ſub vmbratili ſuffragiorum pactione* impetratæ ſunt ; Quæ huius æui labes fuit, & ſæpè repreſſa : de quo alibi.

¶ Exceptio tamen additur *hac eadem leg.* duobus caſibus, quæ & Conſtantij *d. l. 25. & l. 1. ſup. de hon. codicill.* nempe dignitatibus honorariis quem Ciuicis muneribus liberari, ſi adminiſtrationem aliquam prouinciæ geſſerit. Quod & ipſum placuit Conſtantino M. *l. 5. ſupr.* Conſtantio in ſua *leg. 41. inf.* Theodoſio M. *l. 105. infr.* de quo ad *d. l. 5. ſupr. & l. 106. infr.* vel ſi Legatus ad Principem ciuitatis nomine miſſus fuerit: de quo poſteriore agitur quoque *l. 25. ſupr. h. t. l. 23. ſupr. de curſ. & l. 1. ſupr. de honor. codicill.*

¶ Peculiaria tamen multa habet hæc *lex* : nam vt omittam *hanc l.* pertinere ad *Gallias* (cuius PP. Titiano hæc *lex* inſcribitur) Primum *hæc lex* non eſt tantum de Decurionibus, deque Curiâ non euitandâ, verùm etiam de plebeia capitatione, quæ ab aliis quàm Curialibus ſeu à plebe præſtabatur : id eſt, de cenſu; de quo *ſuo titul.* de qua Capitationis voce dixi plenè ad *l. vlt. ſup. ſine cenſu.* Notanda elegans ratio, *ne commoda publica ſub vmbratili ſuffragiorum pactione lacerentur* : id eſt, ne deſtruatur publica vtilitas obtentu honorum vmbraticorum, honorariorum, per ſuffragia & pecunias redemptorum. Tandem, neque reſcripto Principis immunitatem hanc honorariis Dignitatibus tribui, vindicari patitur Conſtantius ; imò ſupplicantis bona confiſcari iubet : ſimili ratione quâ in ſp. *l. 33 ſupr.*

¶ MILI

¶ MILITIA [*armata*] *cuiuſcunque temporis: itemque Calcarienſi, Fabricenſi Argentaria militia, Curiam euitari non poſſe.*

XXXVII. * Idem AA. ad Placidum PF. P.

CAVTVM † eſt, Vt quicumque orti ex Decurionibus ſeſe ad Militiam contuliſſent, in quibuſcumque ſtipendiis deprehenſi nullâ abſolui prærogatiuâ temporis poſſint, ſed Ordinibus quos reliquerant, traderentur. Hoc & in Calcarienſibus & Fabricenſibus & Argentariis obſeruetur", vt quicumque obnoxij officiis, vel muneribus ciuilibus ex" ſupradictis fabricis fuerint, Curiæ reſtituti nec impetrato Reſcribto liberentur. Dat. v. Kal. Iul. Leontio, & Salluſtin Coss. [344.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Placidus* PP. qui ſuperiore Anno 343. cum Romulo Conſul fuerat. Fuit idem An. D. 346 & 347. *Præfectus Vrbi*, vt teſtatur *vetus Notitia Præfectorum Vrbis.*

† Quænam illa *lex*? Sane tale aliquid à Conſtantino M. conſtitutum, *l.* 20. *ſup.* & 13. *in f.* In.

COMMENTARIVS.

MILITIA armatâ ſcil. cuiuſcunque temporis ſeu quotcunque tandem ſtipendiorum, eum qui Curiali origine eſſet, Curiâ non liberari antea cautum fuerat (de quo iam ſatis ad *l.* 10. 11. *ſup. h. t.*) Id verò nunc ad tres FABRICAS porrigitur, extenditur: vt videlicet neque harum Fabricarũ militia, quemquam Curiâ liberet: Quæ & ipſa mens poſteà fuit Theodoſio M. *l.* 81. *inf. h. t.* & Theodoſio Iun. *l. vlt. ſup. de fabricenſibus* ac nominatim circa fabricas armorum: vt maximè ſcilicet Fabricenſium militia, ac maximè eorum qui arma Reipubl. fabricarent cũ maximè vtilis ſit, imò neceſſaria, de quo vidẽda Nouella Theodoſij *de Fabricenſibus* 13. non ideò tamẽ Rerum publicarum commodis quidquam detrahi Principes voluerunt: quo tamen Curiales ipſi vel præcipuo velamento tutos ſeſe fore putabant.

¶ Cæterùm tres huiuſmodi fabricæ hîc memorantur Calcarienſium, Fabricenſium, Argentariorũ: *Fabricenſes* ſunt qui arma fabricabant, de quibus *lib.* 10. *ſuo titulo de fabricenſibus*: *Argentarij*, qui argento potiſſimùm, ſed & auro arma tegebant & ornabant, qui ideo fabricenſibus hîc iunguntur, iidemq; *Barbaricarij* dicebantur: de quibus *l.* 1. *ſup. de fabricenſibus*, vbi dixi & *Notitia Imperij*. Superſunt *Calcarienſes*, qui ſcilicet obſequio ſeu ſollicitudini excoquẽdę calcis ſeu excoctioni calcis in opera publica obſtricti erant. De quâ alioquin calcis excoctione in genere agitur *l.* 3. 4. *ſup. de decur. & ſilent. l.* 15. 18. *ſup. de extraord.* de ipſis Calcis coctorib. vrbis Romæ eſt peculiaris *inf. tit. lib.* 14. De calce reparãdis mœnibus vrbis Romæ deſtinata ex quatuor regionibus ſuburbicariis eſt *lex* 1. *eo tit. de calcis coctorib.* de Terracioenſibus nominatim (qui in Campaniâ) calcẽ reparandis mœnibus ſubminiſtrantibus, teſtis eſt *l.* 3. *eo tit.* & Symmachus *lib.* 10. *ep.* 53. Itemq; de Tuſciâ ſuburbicaria teſtis eadem *lex* 3. Ergo & *Regiones* quædam calci ſubminiſtrandæ, & *perſonæ* ei coquendæ deſtinatæ erant. Imò & certa quædam *prædia* deſtinata. Hinc adeò Ceſpes calcarius in *Nouella Valẽtiniani*, inter *Theodoſianas de Pantapolis.* 43.

¶ MILITIA *armata Palatina, veluti Domeſticorum, Protectorum, Scholarium &c. Curiam regulariter euitari non poſſe.*

XXXVIII. * Idem AA. ad Anatolium PF. P."

QVONIAM nonnulli, Curiis derelictis, Domeſticorum" ſeu Protectorum ſe conſortio copularunt, Scholarij" etiam quidam nomen dederunt militiæ, aut Palatinis" ſunt officiis adgregati, cunctos iubemus, omni fruſtratione" ſubmotâ, ad Curias reuocari. ¶ Ne tamen diuturnitatis ratio videatur eſſe neglecta, quicumque ſub armis militiæ munus Comitatenſe ſubiẽrunt, ſi necdũ quinque ſtipendia cõpleuerunt, nec pro publicâ defenſione prœliis adfuerunt, reddantur." Qui verò Palatini nominis præferunt dignitatem, ſi Curialem trahunt originem, infra" tot annos militiæ nudati præſidiis, oppidaneis reſtituantur obſequiis. De qua re Magiſtros" Equitum, ac Peditum, & v.c. Comitem" Domeſticorum, necnon etiam Sacrarum Largitionum Comitem", & Magiſtrum Officiorum, & Caſtrenſem" (ſub quibus cuncti" eſſe noſcuntur) credidimus commonendos, vt Tua inſiſtente Prudentiâ, & ſcribente de nominibus ſingulorum, vnuſ-

quiſque propriæ conditioni reddatur. Dat. x. Kalend. Iun. Cæſenæ" Conſtantio IV. & Conſtante III. AA. Coss. [346.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.*
" *Anatolio* huic PP. inſcribitur A.D. 349: *lex prox.* 39. *inf. h. t.* Cæterum Amm. Marcellinus, qui eius meminit A.D. 359. *Illyrici Præfectũ Prætorio* fuiſſe apertè docet *lib.* 19. *p.* 160. & *lib.* 21. *p.* 200. in Geſtis anni 360. Vt & Sext. Aurel. Victor Schotti *in Traiano*, Conſtantij temporum æqualis Imò & Eunapius *in Proæreſio, p.* 149. 150. qui docet eum Berytienſem fuiſſe & magnũ Iuriſconſultum & ad Præfecturam Prætorianam Illyrici perueniſſe. Vide & de eo Himeriũ *apud Photium* qui in eũ orationem habuit. Extant & Libanij ad Anatolium hunc epiſtolæ plures *lib.* 2. *ep.* 1. 2. *lib.* 3. *ep.* 157. 158. 160. & in *Codice Regio* 57. plures *ep.* 72. 73. 201. 283. 293. 301. 304. 320. 329. 332. 333 334 & aliæ plures: Ex quarum nonnullis etiam diſcimus eum PP. Illyrici fuiſſe.
" De *Domeſticis,* & *Protectoribus* ſuo titulo *lib.* 6. *ſup. tit.* 24. hi ſub Comite domeſticorum erant.
" *Scholaris* vel *ſcholarum*: & intelligit ſcholas quæ ſub Magiſtro Officiorum fuerunt, vel ſub Caſtrenſi S.P.
" Comiti S.L. & R.P. qui ſub Comite S.L. vel R.P. fuerunt de quibus *ſuo titulo lib.* 6.
" Ita pariter *l.* 33. *ſup.*
" Curiis.
" Ao *ſupràtan intra totidem*, mox dicam.
" Sub quibus Milites erant.
" Sub quo Domeſtici & Protectores fuerunt.
" Sub quo Palatini erant.
" Sub quo Scholæ Scutariorum, armaturarum &c Agentium in rebus, Fabricenſium, & ſimiles.
" Sub quo Caſtrenſiani.
" Palatini.
" *Caſenæ* hæc *lex* data: pariter vt *lex* 41. *Ordini Caſenatum* inſcribitur, quæque ei coniungenda eſt *lex* 6. *ſup. de annona & trib.* Mentio eius in *vtroque Itinerario.* & vtrobique *Curia Caſena* vocatur. De eâ vid Cluuerij *Italiam.*

COMMENTARIVS.

MILITIA tùm Armata, tùm Palatina (Domeſticorum ſcil. Protectorum, Scholariũ, Palatinorum) Curialem Curiâ liberari vetat *hac l.* Cõſtantius Imp. pariter vt Theodoſius M. *l.* 120. *inf.* Conſtantius inquam: Ei ſcilicet *hanc leg.* tribuendam eſſe oſtẽdit inſcriptio *ad Anatolium PP.* qui cùm PP. Illyrici fuerit, teſte Ammiano Marcellino, *lib.* 19. *p.* 160. & *lib.* 21. *p.* 200. & Sexto Aurelio Victore Schotti *in v. Traiani*, & Libanio, *non vna epiſt.* neceſſe eſt hanc *legem* Cõſtantio acceptoferri, vtpote cui Illyricum ceſſit. Et ſanè *lex* 39. *prox. inf.* id ipſum oſtendit: quæ cùm eidem Anatolio PP. inſcribatur, data dicitur *Antiochia*, quæ vtique ſedes Conſtantij fuit.

Neque obſtat *huius leg.* ſubſcriptio, quâ dicitur hæc *lex* data *Caſenæ*: referenda enim proculdubio hæc *lex* ad A.D. 353. quo Conſtantius Rauennæ aliquando conſtitit, vt docet *lex* 40. *inf. h. t.* à quo haud adeò remota eſt Cæſena.

Ergo Conſtantius illis Militiæ generibus Curiâ quem liberari vetat: Excepto ſi quis quinque ſtipẽdia compleuerit, de quo iam dictũ plenè ad *l.* 10. *cs. ſup.* & ad *l.* 5 *ſup. de diu. officiis.* Pariter vt Conſtans *l.* 31. *ſup.* ſeu *l.* 1. *ſup. de Tabulariis*: vel etiam ſi de milite armato Comitatenſi agitur, ſi pro publica defenſione prœliis adfuit. Quid ſint *Comitatenſes milites* iã dictum ad *l.*.. *ſup. de filiis Veteranor.* Ergo militia hac quinquennali armatâ Curiâ liberari voluit Cõſtantius *h. l.* qui aliis poſſent legibus abſciſè militiâ armatâ, quam liberari noluit: *l.* 40. 43. 45 *inf.*

¶ Eſt porrò hæc *lex* hoc nomine ſingularis, quod vt militum, ita & Palatinorum genera diſtinctè proponit & ſub quorum Magiſtratuum (ad quos ideò hac ipſâ de re Conſtantius ſcripſiſſe ſe ait) diſpoſitione, quique fuerint docet: nempe fuêre *Milites* (quod clarum) ſub Magiſtris Equitum & Peditum: Domeſtici & Protectores, ſub Comite Domeſticorum: Palatini, ſub Comite S. L. Scholares partim ſub Magiſtro officiorum, partim: ſub Caſtrenſi: ſub Officiorum ſcil. ſcholæ Scutariorum, Armaturarum, Agentium in rebus, Fabricenſium: ſub Caſtrẽſi S.P. Caſtrenſiani, Pædagogiani, Miniſteriales &c. (de quibus vide quoque *d. l.* 5. *ſup. de diu. offic.* in eodem argumento:) de quibus omnibus ſuis *titulis lib.* 6. Proinde & illud ex *hâc leg.* apparet *ſcholaris* militiæ appellatione comprehendi omnes qui ſub Magiſtro Officiorum vel ſub Caſtrenſi S. P. fuerunt: Nẽpe in *ſcholas* diuiſi fuêre qui ſub his egêre. Quod vt ex *Notitia Imperij*, ita ex variis *huius Codicis* locis apparet, & ex Ammiano quoque Marcellino non vno loco: vbi & ſcholæ Agentium, Scutariorum, Gentilium Scholæ Palatinæ paſſim memorantur. Imò & ſcholæ Domeſticorum, Protectorum: qui tamen à *ſcholaribus* hic ſeparantur.

¶ In *huius* interim *leg. fine*, exemplum illuſtre habemus, eiuſdem conſtitutionis ad varios Magiſtratus ſcriptæ, prout ad eorũ diſpoſitionem illi de quibus agebatur pertinerent; de quo *alibi* ſemel. Habemus & id notandum, Præfectum Prætorio inſtitiſſe apud ſingulos Magiſtratus executioni legum, & in hâc re nomina refugarum requirendorum ad eos ſcripſiſſe.

¶ *De immunitate Curialium à* CORPORALIBVS *iniuriis & pœnis ſeu quæſtionibus* : & EXHORTATIO *ad eos, vt Iudicum præcepta exequantur.*

XXXIX. * Idem AA. ad Anatolium PF. P."

IN perpetuum obſeruandum eſſe ſancimus, Vt citra iniuriam" corporis (quod in ſeruis" etiam probroſum atque poſtremum eſt) cuncti Primarij" & Curiales, præcepta à Iudicibus exſequantur. Frequenti ergo monitione atque hortatu

tam

tam Primarios Curiam,quàm hos qui Magiſtratus gerunt atque geſſerunt,ſinceritas Tua incitare debebit,vt promptiùs præcepta ſuſcipiant', omni corporalis contumeliæ timore ſublato.Dat.Kalend.April.Antiochiæ,Limenio & Catullino Coſs.[349.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*Eam indicat ipſe Conſtantius *l.47.inf.*& vt exiſtimo Libanius *Orat.περὶ ἀγγαρειῶν p.36.*
" De hoc *Anatolio* PP.Illyrici dixi ad *leg.ſuper.prox.*38.
" Contumelia corporalis,*inf.ſine leg.*
" Similiter Gratianus *l.2 ſup.de quæſtionib.*in hoc ipſo argumento,*Plumbatarum verò ictus,quos in ingenuis corporibus non probamus.*
" *Curiarum*,vt paulo poſt.Et fortè hic inductâ voce,*&*,legendum quis putet *primi Curiales*.Quanquam & poſteà quoque duo hominum genera deſignantur *tam primarios Curiarum,quam hos qui Magiſtratus gerunt,atque geſſerunt.*
" id eſt exequantur,vt ſup.

COMMENTARIVS.

De Immunitate Curialium à Poenis Corporalibvs,ideſt Tormentis ſeu Qvæstione,& Ictibvs Plumbatarum eſt hæc Conſtantij Imp.conſtitutio ad Anatolium PP.Illyrici,*hoc titulo* Prima, in hoc argumento. Scil.*iniuria corporis* & *corporalis contumelia* eſt tormentorum & quæſtionis cruciatus:quo eodẽ ſenſu accipitur *l.*47.(quâ *huius l.*mentio fit)61.75.80.127. 190.*inf.h.t.*& *l.*10.*ſup.de fide teſt.l.*6.*ſup.de quæſtion.l.*4.*inf.de Decuriis V.R.*& *l.*2.*ſup.de abolitionib.*de hac ipſa verò re & priuilegio Decurionum,ne ad altiora adſurgam,(vbi occurrit Diocletiani *lex* 11. *Cod.de quæſt.*) eſt Conſtantini M.*lex* 1.*ſup.de leg.Corn.de falſo* & Conſtantij altera conſtitutio putà *lex* 47.*inf.h.t.*Valentiniani Senioris *lex* 61.*&* 75.*inf.*Gratiani *lex* 2.*ſup.de quæſtionib.* Theodoſij M.*lex* 80.85.117.126.127.*inf.h.t.*& *lex* 15.*ſup.de accuſationibus*:*lex* 4.*ſup.de Tabulariis.*Honorij *lex* 153.*inf.*& *l.*6.*ſup.de quæſtionibus*, Theodoſij Iunioris *lex* 190. *inf.h.t.* Quarum omnium non vna eademque ſententia eſt, etſi ſuper eâdem immunitate:quæ modo aucta, modo coërcita: Scilicet Conſtantini M.*l.*1.*ſup.de leg.Corn.de falſo*:honor hic Decurionatus, in commune dicitur, ne quæſtioni ſubderentur Decuriones,excepto ſi Scriba,Tabularius,Decurio falſæ ſcripturæ argueretur. Conſtantij pariter *l.*47.*inf.*cuncti decuriales ab iniuriis corporalibus tuti pronunciantur:At Valentiniani *l.*61 *&* 75.Principales tantum:& *hâc* quidem *poſteriore*,tantùm qui patronorum dignitatem adepti in vrbe Vulſinienſium Tuſciæ ab iniuriis his vindicantur.Gratiani *l.*2.*ſup.de quæſtionibus*,Decuriones à ſummo ad infimum exortes à pœnis fidicularum & tormentorum pronunciantur, excepto Maieſtatis & altero adhuc crimine: Decemprimi etiam à Plumbatis Theodoſij M.*l.*80. 85. omnes Curiales à tormentis reorum & plumbatis immunes definiuntur (Excepto *l.* 117. decoctore, qui plumbatarum ictibus ſubiicitur)Item *l.* 15. *ſup.de accuſat.*innoxij Decuriones cædi vetantur.Tandem *l.* 126. deuotos Principales nihil debentes, nihil corporalium pati oportere deciditur. Honorij *l.* 153.Decuriones à verberibus non excuſantur, niſi quibuſdam exceptis:& Principalibus tantùm non inferendas iniurias corporales ſtatuitur *l.6.de quæſtionibus.*Theodoſij Iun.*l.* 190.*infra*, Quinque primates Alexandrini à corporalibus iniuriis immunes redduntur.Et ſic variè admodum hos ius habitum,ſub quadruplici diſcrimine:Modò enim eadem ratio habita quæſtionis,& plumbatarum,modò peculiaris horum ratio habita, de quo ad *l.* 85. *inf.* Modò Decurionibus immunitas hæc data, modò primipilaribus tantum:Modò vno in loco, idque ſub quâdam limitatione datâ, modò in alio non: Modò in omnibus cauſis, modò tributorum ratio exeepta:& crimina nonnulla.Hâc ſanè noſtrâ Conſtantij *lege* cuncti,non Primarij Curiarum tantum quique Magiſtratus gerunt, vel geſſerunt, verum etiam Curiales cæteri citra iniuriam corporis præcepta Iudicum exequi iubentur:Et ſic omnes Curiales immunes *h l.*pronũciãtur:quod etiã probat *l.*47. *inf.qua huius* ſententia repetitur. Nam quod de Primatiis & Magiſtratibus hîc nominatim agitur, id eo fit quia in hos potiſſimum Iudices ſæuiebant,vt quos præceptorum ſuorum executores ſibi deligebant:Sanè & apud alios huius ſeculi ſcriptores varia de hâc immunitate teſtimonia occurrunt. Solemnis iam Prudentij locus eſt *Periſtephanon, de Romano, hymno*, qui ad Galerij tempora pertinet.

Incenſus hic Aſclepiades, iuſſerat
Euiſcerandum corpus eculeo eminùs
Pendere, & vncis vngulíſque creſcere.
Apparitores ſed furenti ſuggerunt,
Illum vetaſtâ genitum proſapia
Meritiſque multis eſſe Primvm Civem.
Iubet amoueri noxialem ſtipitem
Plebeia Clarvm *pœna ne damnet Virum.*
Tundatur, inquit, tergum crebris Ictibvs
Plvmbeoqve *ceruix verberata extuberet:*
Perſona quæque competenter plectitur
Magnique refert,vilis an ſit nobilis:
Gradv *reorum forma tormentis datur;*
Pulſatus ergo Martyr illâ Grandine:
Poſtquam inter ictus dixit Hymnum plumbeos.
Erectus inſit,Abſit vt me Nobilem
Sanguis parentum præſtet,aut Lex Cvriæ
Generoſa Chriſti ſecta nobilitat Viros.

Et quidem,quæ ad Conſtantini M.ſæculum pertinent:ea quæ de Ingentio Decurione ſcriba memorantur apud Optatum Mileuitanũ *lib.*1.& in Conſtantini M.Epiſtolâ apud Auguſtinum *ep.*68.*& lib.* 3.*contra Creſconiũ cap.*70.& in Actis Felicis Aptungitani.Quorum omnium verba iam protuli ad *l.* 1. *ſup.de leg.Cornel.de falſo.*Apud Libanium quoque quatuor loca occurrunt:vnus ſub Iuliano Imperat. *orat.pro Ariſtophane p.*214.*&* 215.vbi agit de Ariſtophane Curiali Pauli illius Catenæ (de quo tam multa Ammianus Marcellinus)iuſſu plagis ſubiecto, denudatóque ad quæſtionem: multaque addit de ignominia & iniuria iſtius rei (quomodo *hâc l.probroſum id atque poſtremum* dicitur) & quod qui hæc perpeſſi eſſent, non poſſent,ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῶν κοινῶν ἀξιοῦσθαι πραγμάτων,

in Curia locum obtinere ſententiamque dicere. Secundus locus eſt erat *aduerſus Icarium p.464.* καὶ παραγαῖς, inquit, τὴν βουλὴν οὐχ ὕβρεως. Quo loco etiam nominatim *legis* meminit recenter ſuper eo latæ, & vt quidem cenſeo intelligit *legem* Theodoſij M. 85. Tertius eſt ſub Theodoſio M. *orat.* ὑπὲρ τῶν ἀγγαρειῶν *p.36.* vbi memorat conſtitutionẽ anterioris alicuius Imp. qui verbera Decurionum, quæ in vſum venerãt, ſuſtulerit; καὶ κατὰ τῶν βουλευόντων πληγαὶ διὰ κακίας ἀρχόντων οὐκ ἔθος ἦσαν τοῦ αὐτὰς ἀνῃρηκότος. Quod quidem de Conſtantio Imp. *huius l.* auctore, imò de hâc ipſa *lege* accipio. Addatur & quartus *orat. adhuc inedita* κατὰ Ἰκαρίου. Eſt de eadem re eiuſdem *ep.716. ad Maximum:* & *ep.901. ad Cyrum.*

¶ Ex *hâc* interim quoque *lege* apparet, immunitatem hanc Decurionum ab impotenti Iudicum animo ſæpè labefactatam, quod etiam oſtendit *l.* 47. 80. 85 *inf. & l.2. ſup. de Quæſtionib.* imò & tertius ille Libanij locus, διὰ κακίαν, inquit, ἀρχόντων: Quare neceſſe ſubinde fuit, huic rei modum imponi, impotenti videl. Iudicum animo in Ordinum & Curiarum ignominiam tendentium: Quod etiam apud Ammianum Marcellinum & Libanium non vno loco videre eſt.

¶ De *Primariis* Curiarum affatim monuit *Paratitlon*, qui iidem & Primates & Principales: ſummos Municipum Proceres vocat Auſonius *Moſellâ.*

——*Quos Curia ſummos*

Municipum vidit Proceres propriumque Senatum.

Eunapius *Maximo, p.96.* τὰ πρῶτα τῶν βουλευτηρίων. Summates Symmachus *lib.…ep.…* & Tribon. *l.57. C. de Decurion.* Vertices Ordinis Ammianus Marcellinus *lib.14.* τὰ πρωτεῖα ἔχοντες Procop. *in anecdotis ſub fin.*

¶ Ex *hâc* interim quoque *leg.* apparet (pariter vt *ex l.…*) Curialibus id inter cætera incubuiſſe, vt Iudicum ſeu Rectorum prouinciarum iuſſa executioni mandarent. Et Ammianus Marcellinus *lib.27. p. 370. Ob executionem à Iudice rectè maturari præceptam, trium oppidorum Ordines mactari iuſſiſſet.* Et hæc quidem de priore *huius l.* ſententia.

At enim, quæ ſecunda ſententia *huius l.* eſt, ne huius Immunitatis obtentu Curiales officio ſuo deeſſent, imò, vt eo promptiùs fungerentur, præceptiſque Iudicum parêrent, Primarios Curiarum &c. frequenti comminatione & hortatu eò incitare Præfectus Prætorio iubetur: Quæ ſanè ſententioſa ſunt. Nam & promiſsâ ſæpè pœnæ immunitate plerique inſoleſcere ſolent: Contrà, probroſi ſupplicij vel *corporalis contumeliæ metu ſublato*, tanto magis parendi voluntatem acui par eſt, *promptiuſque* adeo præceptis legum Iudicúmque obſequendum. Quarum ſententiarum vſus alibi eſſe poteſt.

¶ Militia *armatâ, neminem Curia liberari.*

XL. * Idem'' AA. ad Taurum PF. P.''

CVRIALES plerique ad inane vocabulum militiæ cucurrerunt, ac tantâ arte rem gerunt, vt nec muniis militaribus obſequantur, nec oneribus oppidaneis proſint. Igitur vniuerſi nullâ prærogatiuâ de vocabulo dignitatis in militiâ conquiſitæ, nulló que ſtipendiorum numero ſuffragante, reſtituantur Ciuitatibus. Dat. XII. Kal. Aug. Rau. Conſtantio VI. & Conſtante II. AA. Coſs. 353.

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.* Hanc *leg.* ſuam intelligit Conſtantius *l.43. inf.* quæ & ipſa ad *Taurum PP.* data eſt.

'' Imo Imp. *Conſtantius A & Conſtans C.* (id eſt Gallus) huic *legi & l. proximæ 41* inſcribendi ſunt: iam enim Conſtans Imp. mortuus erat, & Gallus mutato nomine Conſtans Cæſar adſcitus. Et deinceps emendanda Inſcriptio ſequentium omnium *legum* vſque ad 50. quarum 42. 43 vni Conſtantio A. tribuendæ ſunt, cæteræ *Conſtantio A. & Iuliano C.*

'' Italiæ: Nouennio integro PP. Italiæ fuit: vid. *Indicem Perſonarum* & Ammianum *lib.15. p.100.* Meminit & Sulpitius Seuerus *lib.2. ſacra hiſt.* v. plura in *Proſop.*

COMMENTARIVS.

MILITIÆ armatæ titulo inani Curialem liberari Curiâ vetat Conſtantius *hâc leg.* imò è militiâ retrahi ad Curiam iubet, pariter vt *duabus aliis legib. 41. & 45. infr.* quarum 45. huic quaſi ſimillima eſt: Vtrobique ſcil. fraus ea perſtringitur quâ plerique Curiales vt commodis Curiarum illuderent in ſpeciem tantùm, non verò affectu, militare nomẽ ambibant, cũ tamen muniis militaribus reuera non obſequerentur, vel ſanè poſt exiguum tempus miſſionem ſuffragio impetrarent. Quare cum hoc frequentiſſimè fieret & quidem *magna arte res gereretur*, in commune Curialibus militiâ armatâ arcere Cõſtantio viſum; *hâc l.* paulò obſcurius; clarius iam & explicatius *d. l.43.* vt cæteroquin Curiales militia in commune prohibiti aliis cõſtitutionibus: vt docent innumeræ *leges hoc tit.* & *l.1. 2. ſup. Quid prob. deb. & lex 1. de Tyronibus*, quæ hoc ipſo Anno data eſt. Quod tamen hâc Conſtantij tempeſtate toleratum aliquandiu & aliquatenus fuerat, propter varia videlicet bella, ad quæ Cõſtantio Imp. multo milite opus erat: ac nominatim hoc ipſo Anno, quo vltimùm Magnentius Tyrannus ex Italiâ fugatus, in Gallia oppreſſus eſt. Quare cùm nec quidquam tolerantiam iſtam rei militari proficere videret Conſtantius, atque intereà Curiæ deſererẽtur, ius antiquum & tralatitiũ ab eo repetitum, quo Curiales militare etiam vero affectu, vt loquitur *d. l. 43.* vetiti: Et quidem nullo ſtipendiorum numero ſuffragante. Quod poſtremum & ipſum aliis Imperatoribus placuit Conſtantino M. *l.10. 11. ſup.* Valentiniano Sen. *l.58. inf.* Theodoſio M. *l. 113. inf.* Imò Conſtantio ipſi, in tantum, vt etiam Veteranos retrahi voluerit, *l.45. inf.* Breuiter ergo, *militia ſiue ficta, conſtante, ſiue finita*, Curialem Curiâ liberari noluit Conſtantius. Et tamen Libanius *ep. ad Ariſtænetum 979. & 978. ad Braſidam* in *Regio, Codice* de Palagij cuidam filio agens ait, eum vltrò Curiam non fugiſſe, cùm alij fugerent; imo Curialẽ nexũ fugere potuiſſe, eo quod arma pro patria gereret. Τὴν μόνον ὁ φυγόντα τὴν βουλὴν, τῶν ἄλλων τοῦτο πεποιηκότων, ἀλλ' ἔτι τοῖς ἐμοῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος τὰ ὅπλα. *Ep.982.* Ἔχων γὰρ ὅπως φύγοι μὴ βουλεύειν, βουλεύει τε, καὶ δαπανᾷ καὶ τέρπεται δαπανώμενος, ἀπὸ ταύτης τῆς γνώμης, καὶ παρακαλεῖ τοὺς πεφευγότας.

¶ DIVNI

¶ Dignitatibus *honorariis, neminem Curiâ liberari.*

XLI. * Idem" AA. Ordini Carthaginenſium.

EX-Comitibus & ex-Præſidibus vniuerſi, ceteríque qui ſine Adminiſtratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint, ſi ex veſtro eoſdem numero fuiſſe claruerit, in veſtro conſortio perſeuerent: Fungantur oneribus & honoribus vniuerſis, quos ratio municipalis expoſcit; permanentibus Dignitatum titulis quas eiſdem conſtat indultas. Dat. x. Kal. Aug. Conſtantino" A. VI. & Conſtantio II. Coſs. [353.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Tribuenda & hæc *lex* vt ſuperior *Conſtantio A.* & Conſtanti C.
" Eidem *Ordini Karthaginienſium* inſcribitur & *lex* 32. *ſupr. de appellat.* & *lex* 15. *quor. appell.*
" *Conſtantio*, vt etiam *l. prox. infr.*

COMMENTARIVS.

DIGNITATIBVS honorariis ſine adminiſtratione, veluti ex-Comitibus ex-Præſidibus, Perfectiſſimatus *(l. prox.)* Curiales Cutiam euitare vetat *hac lege*, Conſtantius (in fauorem Curiæ Carthaginienſis) pariter vt *l.* 25. 31. 36. *ſup.* & *l.* 42. 44. *infr.* (vt omittam aliorum Imperatorum *leges*) Igitur qui huiuſmodi dignitates impetrauerint, fungi omnibus oneribus & honoribus municipalibus iubet: ſic tamen vt titulos dignitatum gerere poſſint: hactenus ſc. dignitates eis prodeſſe concedit ſeu indulget *h. l.* & *d. l. prox.* 42. quomodo & Valens Senatoriam dignitatem hactenus quoque prodeſſe & conſtare vult, *l.* 69. *infr.* cum aliis conſtitutionibus Imperatnres codicillos dignitatum Curialibus auferri voluerint, *l.* 5. 24. 26. 27. *ſupr.* (& ipſe Conſtantius *l.* 25. *ſupr.* & *l.* 44.) &c. Ait autem *ſine adminiſtratione*; quia ſcil. Curiales adminiſtratione prouinciæ functos ad Curiam reuocari noluit, vt *hâc leg.* ita & *leg.* 36. *ſupr.* aliíque Principes, de quibus ad *legem* 5. *ſuprà*, 5. 106. *infr.*

¶ Cæterum inſcribitur *hæc lex* 41. Ordini ſeu Curiæ Carthaginenſium, pariter vt *lex* 32. *ſupr. de appellat.* & *lex* 15. *ſupr. quorum appell.* (quæ inter ſe coniungendæ ſunt) Cuius ſanè vt & Ciuitatis ipſius, de quo alibi, magna dignitas fuit: vt apparet etiam ex *epiſtolâ* Senatus Romani ad Curiam Carthaginenſem apud Vopiſcum *in vita Floriani.* De eadem eſt *lex* 27. *ſupr.* & *leg.* 176. *infr.*

¶ Neque illud omittendum, hoc ferme tempore Conſtantium, deuicto in Pannoniâ Magnentio, (qui cis paucos dies poſt *hanc leg.* plenè deuictus fuit) vt ei omnia perfugia clauderet, etiam in Siciliam & Africam Carthaginem claſſem miſiſſe: quo nomine Iulianus Conſtantium commendat, *orat.* 1. *p.* 138. & *orat.* 3. *p.* 360.

¶ Dignitatibus *honorariis, vt &* Senatoria, *niſi certo caſu,* Officiali *denique militia neminem Curia liberari.*

XLII. * Idem AA." Ordini Cæſenatium" Salutem dicit.

SI qui ex-Præſidibus, vel Perfectiſſimatus" acceſſione cumulati eſſe noſcuntur, manentibus dignitatibus quas ſuffragio meruerunt, nihilominùs in ſui ordinis conſortio perſeuerent: fungantur officiis Curialibus, ac municipalium munerum curâ, partita" Vobiſcum obſequio, capiantur". ¶ Si quis autem Clariſſimæ" meruerit infulas dignitatis, nec indulti muneris gratiam Codicillorum allegatione percepit, impetratæ fructum dignitatis amittat. ¶ Et cuncti qui, per Officia diuerſa, nomina dederunt militiæ, ſi de Curialium numero originem trahunt, ſoluti ſacramentis, Veſtris Cœtibus adgregentur. Dat. XI. Kal. Iun." Med. Conſtantino" A. VII. & Conſtantio III. Cæſ. Coſs. [354.]

NOTÆ.

* Abeſt, hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* & iungenda ei eſt *lex* 6. *ſupr. de annon. & tribut.*
" Tribuenda *hæc lex* vni *Conſtantio A.* quidquid ad *l.* 6. præferat diuersè *Conſtantium A A.* vide quæ ibi notata.

" Cæſinatium *d.l.6.* (Alij ſunt Caſinates in *dunb. veteribus Inſcript.p.*432. *n* 7 *p* 461. 3. à Cæſino) Cæſenates à Cæſena (Vrbæ Flaminiæ in qua & Rauenna) vbi etiam data à Conſtantio ante octonium *lex* 46. *ſupr.* & de qua ad *d.l.6* pleniùs.

" De hac ipſa dignitate in hac ipſa re *l.*5. 15. 36. (vbi prolixè) *ſupr.* & *l* 44 *infr.* Ex *hâc* ſanè *lege* liquet Perfectiſſimatum à Clariſſimatu ſeu Senatoria dignitate ſecerni, & hanc illa maiorem fuiſſe : de quo mox.

" *x. Partue.*

" *Capt Curâ* eleganter dictum.

" Senatoriæ.

" *x. Ian.* ſiquidem ad hyberna demùm his Coss. Mediolanum (vbi nata hæc *lex*) Conſtantius icto fœdere cum Alamannis diſceſſit. quod ſcribit Ammianus Marcellinus *lib.*14.*p.*18.29.

" *x. Conſtantio* pariter vt *l.ſuper.* & vt *d.l.*6. diſertè habetur.

COMMENTARIVS.

CÆSENATIVM ordini ſeu Curiæ hoc tempore Curialibus exhauſtæ conſulit enixè hac epiſtolâ Conſtantius Imp. Tribus videlicet hominum generibus ad eam reuocari iuſſis. Primò, iis qui DIGNITATES honorarias ſine adminiſtratione ex-Præſidibus vel Perfectiſſimatus conſecuti fuerant, vt dignitatis titulum eis conſeruet pariter vt *l.ſuper.*41. vbi plura iam diximus.

Secundò reuocari iubet Conſtantius eos, qui SENATORIAM dignitatem adepti fuerãt niſi Codicillis eam impetraſſent: Senatoriâ ſcil. dignitate Codicillis impetrata hoc tempore quis Curiâ liberabatur (vt exinde conſtat) quod aliàs & frequentius non ita obtinuit. Certè hac parte, quantopere Ius variauerit, oſtendunt *viginti ſex* præterea *leges hoc tit.* quas repetere licet ex *Paratitlo*: de eo Iure quod ſub Conſtantio *huius legis* authore obtinuit, plura ad *leg.*58. *infr.* Hac certè *leg.* Conſtantius Curialem, Senatorem factum, liberari vult, ſi modò Codicillis quis commonſtrare poſſet eam dignitatem ſibi collatam: nempe vel supernâ codicillorum impreſſione, vel ſcriptura interiore, vt docet *lex* 1. *ſupr. de honor. Codicill.* vbi plenè dixi. Non ſi verbo tantum id à Principe impetraſſe diceret. Vnde apparet, duplicem fuiſſe conferendæ dignitatis à Principe rationem, vel per Codicillos διάτυς, vel verbotenus. Quæ diſtinctio interea notanda, etiam ad vſum fori.

¶ Ex hoc interim loco duo diſcimus. Primò, Senatoriam ſeu Clariſſimatus Dignitatem maiorem fuiſſe Perfectiſſimatus dignitate. Quod & ipſum clarè teſtatur de his ipſis Conſtantij temporibus Ammianus Marcellinus, *lib.* 2. *p.* 216. Oſtenſurus, quippe Conſtantium nunquam erexiſſe cornua militaria: *Nec ſub eo*, inquit, *Dux quiſquam cum Clariſſimatu prouectus eſt: Erant enim, vt nos quoque meminimus, Perfectiſſimi.*

Secundò, hinc diſcimus, Præſides ſeu Rectores prouinciarum, hoc æuo nondum Clariſſimos fuiſſe, ſeu Senatorios, verum & ipſos Perfectiſſimos tantum. Et certè ita paſſim hoc æuo vocabantur Rectores prouinciarum, *viri perfectiſſimi*: de quo plenè *ſuo titulo, lib.6. de perfectiſſ. dignitate.*

Tertiò, Conſtantius, *hac lege* eos qui ad OFFICIA diuerſa confugerant ſeu ad officialium militiam, Ordini Cæſenatium, reddi, militiaque ſolui iubet, ſi Curiali origine ſint.

Tandem obſeruandum, hanc *legem*, partem eſſe prolixioris Conſtantij Imp. Conſtitutionis, ad Ordinem Cæſenatium emiſſæ. Vnde alterum adhuc fragmentum ſupereſt in *l* 6. *ſupr. de annona & & tribut.* quæ proinde *huic legi* coniungenda venit. Nempe Conſtantius in Italiâ conſiſtens, & Mediolani quidem, peculiarem Italiæ Ciuitatum & Ordinum rationem habuit, vnde ipſi etiam ſubſidia annonaria & cellarienſia prouenie bant, vt docet *d.lex* 6.

¶ MILITIA *armata quacumque Curialem Curia non liberari.*

XLIII.* Idem" AA. ad Taurum PF.P."

INLVDERE commodis Curiarum, Decurionibus, ac Decurionum filiis, cautum † eſt non licere, etſi vero adfectu militiæ ſe obſequiis traderent: Tum" verò ideircò tantummodo ad militiæ ſacramenta confugiunt, vt commodis oppidaneis obſequium denegetur. Fraudis" huius commenta facilè comprimentur: comperimus nanque plurimos prædictorum nomen militiæ tradidiſſe, vel ad ſuffragia cucurriſſe, ita vt poſt tempus exiguum honeſtâ miſſione donentur, & muneribus patriæ perferendis curam ſedulæ mentis intendant. Dat. XVI. Kalend. Aug. Med. Arbitione & Lolliano Coss. [355.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* Ei concordat omnino eiuſdem Conſtantij *lex* 40.*ſup.* quam & hic indicat.

" Tribuenda & *hac lex* vni *Conſtantio.*

" Italiæ.

† *Lege* 4.*ſupr.*

" Fortè. *Enim verò.* Vel hæc verba. *Tum verò*, ſunt *huius Codicis* Conditorum; ac ſi dicerent, *Et poſt alia*, vel *Et mox.*

COMMENTARIVS.

MILITIA Armatâ ſiue verâ ſiue fictâ, quia plerumque ficta ea, Curialem Curia liberari rurſum vetat Conſtantius, confirmata & explicata anteriore *lege* ſua 40. *ſupr.* quæ ad eundem *Taurum PP.*

rum PP. data, paulo obſeurior nonnullis cauillatoribus viſa fuerat: Quandoquidem cùm *eâ lege*, dieatur in narratiua *Curiales pleroſque ad inane vocabulum militiæ cucurriſſe*: diſpoſitiua videbatur illos quoque tantum complecti, qui vel omninò non militaſſent, vel pauca tantùm ſtipendia feciſſent. Quorum tamen ſubtilitatem ipſa *legis* illius verba apertè reſpuebant: nam etſi narratiua de illis tantum ſit, diſpoſitiua tamen vniuerſas complectitur: & quidem NVLLO ſtipendiorum NVMERO ſuffragante. Ergo apertius iam mentem ſuam explicat Conſtantius. Et tamen confuſa omnia *hâc* ſic vt periodis ſuus tenor non conſter. Errore fortè Conditorum *huius Codicis*, qui prolixiorem Conſtitutionem in pauciora contractam voluerunt: Niſi ita omnia conſtituamus: *Iniudere Commodis Curiarum Decurionibus ac Decurionum filiis cautum eſt non licere, etſi vero adfectu militiæ ſe obſequiis traderent: Enimverò idcirco tantummodò ad militiæ ſacramenta confugiunt, vt commodis oppidaneis obſequium denegetur; comperimus namque plurimos prædictorum nomen militiæ tradidiſſe, vel ad ſuffragia cucurriſſe, ita vt poſt tempus exiguum honeſta miſſione donentur. Fraudis igitur huius commenta facilè comprimentur, ſi muneribus patriæ perferendis curam ſedula mentis intendant.*

¶ DIGNITATIBVS *honorariis Palatinis neminem Curiâ liberari.*

XLIV. *Idem AA.'' ad Martinianum'' Vicarium Africæ.

QVICVMQVE intra Palatium Perfectiſſimus'', aut Comes'' prouectus ſuffragio eſt, ſpolietur honoris indebiti dignitate: & ſi intra prouinciam reppertus fuerit otioſus, cuius'' munia vitare ſtudebat, obſequiis competentibus ſubiugetur. Dat. XI. Kal. Iun.'' Sirmio, Datiano & Cereale Coss. [358.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' Inſcriptos oportuit *huic legi & ſequentib.* vſque ad 50. *Conſtantium A & Iulianum C.*
'' Eidem *Martiniano* Vicario Africæ inſcribuntur duæ *leges* proximæ 45. & 46.
'' De hac ipſa *Perfectiſſimatus* dignitate in hac ipſa tit. v. *leg.* 5. 15. 26. 42. *ſupr.*
'' De hac ipſa *Comitis* dignitate in hac ipſa tit. v. *l.* 14. 26. 41 *ſupr.*
'' *Cuius*, Curiæ ſcil. vel etiam, officij, vel corporis.
'' *X. Kal. Iul l. prox.* 45.

COMMENTARIVS.

DIGNITATE honoraria Perfectiſſimatus, vel Comitis, Curialem neceſſitatem vitari non poſſe definit rurſùm Conſtantius *hâc l.* vt *l.* 41. 42. *ſup.* vt omittam aliorum Impp. ſimiles conſtitutiones. Et hæc quidem ad Africæ Curiales pertinet, pariter vt duæ proximæ 45. 46. quæ ad eundem *Martinianum Vic. Africæ* datæ ſunt, & quidem intra paucos dies. Vnde apparet, enixam reparandarum per Africam Curiarum curam hoc tempore Conſtantium geſſiſſe: cùm Quadorum interea & Sarmatarum motibus compeſcendis ipſe *Sirmij* (vbi *hac lex & ſequ.* 45. data eſt) vel Murſæ: (vbi data *lex* 46.) conſtitutus, intentus eſſet: de quo vid. *Chronol. Theodoſianam.*

¶ MILITES & VETERANOS *Curiales, ad Curias reuocandos.*

XLV. * Idem AA.'' ad Martinianum Vic. Afric.''

PARVI habito generis & originis nexu plerique, muniis oppidaneis improbè deſtitutis, ad Militiam confugiſſe dicuntur: Ideóque, non eos tantum qui etiamnunc in militia perſeuerent'', ſed Veteranos etiam ſtatuimus euocari, executuros proprias allegationes in iudiciis competentibus. Æquum eſt namque nullum ſe nomine honeſtæ miſſionis tueri; Vt etiamnunc in militia permanentes, vel iam otium conſecutos, recipiant Curiæ, ſi ſibi obnoxios eſſe monſtrauerint. Elicitas quoque Epiſtulas'' adimi volumus Veteranis, Curiæ decernentes eſſe reddendos, quos obnoxios eſſe claruerit. Dat. X. Kalend. Iul. Sirmio, Datiano & Cereale Coss. [358.]

NOTÆ.

* Abeſt *hæc lex* à *Cod Iuſt.*
'' Inſcriptos huic quoque legi oportuit *Conſtantium A. & Iulianum C.*
'' Eidem inſcribitur *lex ſuper.* 44 & *infr. prox.* 46.
'' Perſeuerant. '' Veluti Protectoriæ dignitatis.

COMMENTARIVS.

Militiam Armatam, etiam veram, Curiâ non liberare definit Conſtantius pariter vt iam definiuit *l.* 40. *&* 43. *ſupr.* (vt aliorum Impp. concordantes *leges* omittam) in tantum vt non modò adhuc militantes, verùm etiam Veteranos iam, honeſtéque miſſos ad Curiam reuocari iubeat: de quo iam ad *d.l.*40.*ſup.* Io quo Iulianus diuerſus fuit; nam is honeſtè à ſe miſſos Curiâ liberari voluit, *leg.*2.*ſupr.de Agentib.* In tantùm verò Conſtantius id de Veteranis ſtatuit, vt etiam *Epiſtolas* miſſionis, quibus fermè Veteranis dignitas ex Tribunis, vel *Protectoribus* pro præmio addita, nequicquam prodeſſe velit. Breuiter, militia non tantum coœſtaus, ſed etiam finita quamlibet, impetratis etiam ex Tribunis & Protectoribus, nequicquam prodeſt ad Curiam euitandam, *h.l.& l.*153.156. *infr.h.t.* De quibus *Epiſtolis* ſuo *titulo*, *ſupr. de teſtimonial. ex-Trib. & Protector.lib.*7.*tit.*21. *Epiſtolæ* ſcilicet hoc ſenſu accipiendæ, *hâc l. & l.*1. *ſup.de teſtim.* quæ emeritæ miſſionis epiſtola, *l.*4. *ſupr. de Veteranis.* Alioquin & *Epiſtolæ* dimiſſionis generales fuêre, de quibus *l.*2.*ſupr.de Veteranis.*

¶ *De* Advocatis *Curialibus: deque* Sacerdotibvs *ex his creandis.*

XLVI. ᵃ Idem AA.ᵇ ad Martinianum Vic. Afric.ᶜ

A ᵈ Solis præcipimus Aduocatis eorúmque conſortio dari prouinciæ Sacerdotem. Nec aliquis arbitretur, ita eſſe Aduocationisᵉ neceſſitatem impoſitam Sacerdotio, vt & ab eo munerum oppidaneorum functio ſecernatur: cùm nulla vnquam iura Patronis forenſium quæſtionum vacationem ciuilium munerum præſtituerint. Nullum igitur Aduocatum à Curia, cui tenetur obnoxius, patimur excuſari: videlicet, ſi ciuicoᶠ nomine, aut vinculo incolatus, oppidanea neceſſitas eum detinet obligatum. Itaque apud aliosᵍ etiam Iudices operam dantes negotiis perorandis, obnoxios eſſe decernimus Sacerdotio: ſic videlicet, &ʰ vt intra eam prouinciam huiuſmodiⁱ honoribus mancipentur, vbi eos neceſſitas Curialis detinet obligatos. Dat.v.Kalend.Iul.Murſæᵏ, Datiano & Cereale Coſs. [358.]

NOTÆ.

ᵃ Abeſt *hæc lex* à *Cod.Iuſt.*
ᵇ E. *huic l.* inſcribendus *Imp. Conſtantius A. & Iulianus C.*
ᶜ Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 45.46.*ſupr.*
ᵈ E ita Vetranius Maurus *de iure lib.*c 37.*p* 267. Quo nil opus.
ᵉ Maium. inuerſo modo: *Aduocationi neceſſitatem impoſitam Sacerdotij*
ᶠ De his duabus cauſis ex quibus quis Curialibus & Ciuilibus & muneribus tenetur: Vide *Paratitl.*
ᵍ Quam ſuæ ciuitatis & prouinciæ.
ʰ *&* Inuerſè, *vt &.*
ⁱ *Cuiuſmodi.*
ᵏ *Murſa*, quæ vrbs Pannoniæ, data *hæc lex*: vbi tùm Conſtantius Sirmio digreſſus, conſiſtebat, quo tempore ei cum Sarmatis & Quadis res erat. Frequens eius mentio in *Itin. Anton* In *Peutengeriano* duplex *Murſa*, maior & minor. Ante hoc ſeptennium A. 351. ad Murſam prælium conſeruit Conſtantius cum Magnentio, conſumptis ingentibus Romani Imperij viribus, victorque tandem euaſit: de quo Murſenſi prælio Iulianus *orat.* 1. *p.*121. *&* 128. *orat.* 3.*p.* 298. 308.442. Ammianus *lib.*15.*p* 48. Victor, Eutropius, Zoſimus, Hieronymus *Chronico*, Socrates *lib.*2. *cap.*27. *&* Idacius, *Chronico*; Segerus *lib.*2. *ſacr.hiſtor.*

COMMENTARIVS.

De Advocatis (qui & *Patroni forenſium quæſtionum*, ſeu *operam dantes negotiis perorandis apud Iudices*, dicuntur de quibus *ſupr. lib.* 2. vbi v. Paratitlon) eſt hæc Conſtantij *lex*, ad Africam pertinens: ac proinde eſt hæc *lex* de *Aduocatis Africa*: pariter vt *lex* 2. *ſupr. de conceſſ. Aduoc.* quæ iam olim, vt Poëta ait, *nutricula Cauſidicorum* erat: de quo ad *l.*1. *infr. de ſtudiis lib. V. R.* Vnde etiam certatim præclariſſimi Chriſtianæ pietatis Oratores & Defenſores ſuperiore & hoc ſæculo prodiêre.

De his igitur duo *hâc l.* ſtatuuntur. Primùm, Sacerdotem prouinciæ ex Aduocatorum conſortio, & ab ipſis dari oportere; denique Aduocationi impoſitam eſſe neceſſitatem Sacerdotij. De Sacerdotibus prouinciarum, de quibus alioquin agitur complurimis aliis *huius tituli* legibus: putà *l.* 21. 75. 77. 103. 112. 145. 148. 166. 174. 176. *infr. hoc tit.* & aliis *huius Codicis legibus*, dicetur plenè *Paratitlo de Paganis*, *infr.* ad quorum ſanè curam Templa Templorumque ſolemnia pertinebant. Hi igitur Sacerdotes cùm ex Curialium Corpore crearentur, quod docent *dictæ leges*: ſanè per Africam à ſolis *Aduocatis*, ſeu ex Aduocatorum corpore Sacerdotem dari voluit *hâc l.* Conſtantius: nam & ipſi fermè Aduocati de Curialium numero fuêre: vt docent aliæ complures *leges*, quas mox dicam. Non alia, vt puto ratione, quàm quia cùm Cauſidicinam Gentiles fermè profiterentur, Afrique ſua ſibi ſolemnia ſeruari cuperent, non alij melius Templorum ſolemnia tueri poſſe viderentur, quàm Aduocati, & verò Aduocatis & defen

defenſoribus hâc tempeſtate Gentilibus opus eſſet. Et verò hanc coniecturam firmat apertiſſimè *Canon 97. Concilij Africani*, qui ſcriptus eſt Anno D. 407. *Placuit etiam, vt petant ex nomine prouinciarum Legati perrecturi à Glorioſiſſimis Impp. vt dent facultatem defenſores constituendi ſcholaſticos, qui in actu ſint vel in munere defenſionis cauſarum*, MORE SACERDOTVM PROVINCIÆ, *ijdem ipſi qui defenſionem Eccleſiarum ſuſceperint, habeant facultatem pro negotiis Eccleſiarum, quoties neceſſitas flagitauerit, vel ad obſiſtendum obrepentibus, vel ad neceſſaria ſuggerenda, ingredi Iudicum ſecretaria.* Ad quam ſanè Patrum Africanorum petitionem promulgata eſt ab Honorio *ex 38. infr. de Epiſcopis:* quâ id indulgetur.

Secundo capite Conſtantius definit, ADVOCATOS, Curiales non ideò, quia his Sacerdotij neceſſitas impoſita eſſet, ciuilium ſeu Curialium munerum vacationem habere, ſi Curiales ſint: Nempe enim nulla iura hanc Aduocatis vacationem dedêre: Quod poſtremum ipſum cauetur quoque *leg. 77. 87. 98. 116. 152. 188. 189. inf. hoc titulo.* Igitur tandem definit, poſſe Aduocatum in alio etiam loco quàm in patria ſua cauſis orandis operam nauantem, ibi Sacerdotem prouinciæ fieri, & nihilominus tamen in patriâ ſua Curialibus muneribus obligari. Quod vtique ſingulare, & Aduocatis ſatis graue: alibi Sacerdotio fungi, & alibi nihilominus Curialia munera obire.

❡ *De* IMMVNITATE *Curialium à* CORPORALIBVS *iniuriis deque modo* MVLTARVM *quæ his imponi poſſunt.*

XLVII. * Idem AA.''

OPPIDANEIS Ordinibus conſulentes, dudùm iuſſimus †, ab iniuriis corporalibus tutam eſſe debere Ordinis dignitatem'': Condemnationibus'' etiam modum impoſuimus, qui Legibus † deſignatur. Ideóque ſancimus, vt ſi Iudex'', vel in condemnationibus exprimendis'', vel in corporalibus iniuriis vltra licitum contra Curialem exarſerit, ipſe quidem auri pondo quinque, Officium verò eius decem fiſco inferat. Dat. XVIII. Kalend. Iul. Euſebio & Hypatio Coſs. [359.]

INTERPRETATIO. *In correptione Curialium certam patientiam Iudices debent retinere, vt in'' corpore vel in ſanguine Curialium non facile audeant deſæuire: nam ſi qui contra hoc fecerit, ipſe quidem Iudex quinque libras auri, & officium eius decem auri libras fiſco cogantur inferre.*

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.*

'' Et *huic l.* præſcribendus *Imp. Conſtantius A. & Iulianus C.*

'' Sola *Pariſienſis vlt. Editio*, & *Chronologia* ei addita, & exinde aliis *Editionibus* ſubtexta, ſupplent *Caeſiliano PP.* Vnde id ſuppletum, neſcio: nam ſuperiores omnes Editiones *Tiliana, Cuiaciana*, nil tale habent: Neque etiam Sichardi *Codex Anianus*, neque eius *Manuſcripti*, quos vidi. Et ſanè *Caeſilianus PP.* diu poſt fuit, A. 409. vt docent complures *Leges*, hoc *Codice*: & Zoſimus, *lib 5. p. 518.*

' *Dignitatis* voce in eadem re vtitur *lex 4. ſupr. de Tabular.* Honorij, *l. 1. ſupr. ad leg. Corn. de falſo.*

† *Lege* 19. ante decennium.

'' *Condemnationibus*, ideſt, multis pecuniariis: de quo mox.

† Non extant hæ *Leges.*

'' *Iudex*, ideſt, Rector prouinciæ: v. *Gloſſ. Theod.*

COMMENTARIVS.

A QVÆSTIONIS ſeu TORMENTIS, & Ictibus, denique ab Iniuriâ corporali, *hâc* rurſùm *leg.* Curiales omnes immunes pronunciantur, à Conſtantio Imp. confirmatâ anteriore quadam *leg.* ſua putâ *l. 39. ſupr.* quam hîc indicat; & ad quam dicta etiam ex *Libanio* huc accerſi poſſunt. Itemque ſecundo capite, quod hîc omiſit Interpres, CONDAMNATIONIBVS, id eſt, MVLTIS Curialium modum impoſitum anterioribus ſuis *Legibus* (quæ nuſpiam comparent) confirmat. Nempe duplici hoc priuilegio *oppidaneis Ordinibus*, vt ipſe præfatur, ideſt, Curiis ciuitatum ſeu oppidorum, conſultum it *hac leg.* Conſtantius: tùm ratione perſonarum ſeu corporum, tùm ratione bonorum: *perſonarum*, ab iniuriis, videl. corporalibus Curiales vindicando (quæ ſanè ad totius Ordinis infamiam non poſſunt non pertinere, eiuſque dignitatem imminuere.) Ratione item bonorum, condemnationibus ſcil. eorum, id eſt, multis (*condemnatio* enim eſt multa, *h. l. l. 8. 9. de Iuriſd. l. 13. de Pretorib.* & *l. 38. 48. ſupr. de appell. l. 2. ſup. de milit. veſte. leg. 1. ſupr. ne quis in palat. l. 16. ſupr. de re mil. l. 12. infr. de ponderator. l. 5. de Epiſcop. & l. vlt. Cod. de modo multar.* de quo plura ad *l. 12. ſupr. de re milit.*) ſeu pœnis pecuniariis modum imponendo: ne alioquin immodicis multis Curialium bona in damnum Curiarum imminuantur: quæ Curialibus ſeruari Curiarum intereſt. Hâc igitur duplici fibula Iudicibus, id eſt Rectoribus prouinciarum immodice ſæuientibus, *exardeſcentibus*, quâ voce hæc lex vtitur in Curiales in damna Curiarum *h. l.* occurrit Conſtantius: nempe & dignitati eorum conſulendo & vtilitati. Quomodo pariter Honorius eadẽ conſtitutione Iudicum nimietati occurrit circa quæſtiones Curialiũ & modum multarum, vt docet *l. 6. ſupr. de Quæſtion.* & *l. vlt. C. de modo multarum:* quæ ex *eâd. l.* deſumptæ, & inter ſe coniungendæ conſandæ veniunt *Legi 161. infr. hoc tit.* & *legi 8 ſupr. de contrah. empt.* Scilicet hæc duo fuerant in quibus ferme Iudices erga miſeros potiſſimum Decuriones, nimio plus

indulgebant, & vt loquitur hæc *lex*, *vltra licitum exardeſcebant*. Et ſic noterent quoque iam *huius leg.* exemplum, de *Modo multarum*: qui deſumitur non ex Iudicis tantum dignitate, vt cæteroquin modi multatum, de quibus *tot. Cod.* verum ex obiecto ſeu ſubiectæ perſonæ ratione: de quo vid. Paratitlon *de Pœnis*.

¶ SENATORIA *dignitate nuda Curialem Curiâ non liberari, ſed* PRÆTORVM *tantum honore perfunctos.*

XLVIII.* Idem AA." ad Senatum."

SI qui fortè Decuriones munia detrectantes, ad Senatus Noſtri ſeſe conſortium contulerunt, exempti albo" Curiæ" propriis vrbibus mancipandi ſunt. Qui verò Prætorum honore perfuncti ſunt, reſidentes in Senatu, redhibere debebunt quæ ex rationibus fiſci, aut vrbium viſceribus abſtulerunt, ita vt omnibus deinceps adipiſcendi honoris huiuſce aditus obſtruatur. Dat. v. Non. Mai. Tauro & Florentio Coss. [361.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ autem *huic* ſunt octo *leges*, quas mox receuſebo.

" Vel ſolius *Conſtantij* nomen præſcribendum, vt aliis *legibus* ſecutè ſit: quæ *huic* coniungendæ ſunt; vel *Conſtantij A.* & *Iuliani C.*

" Id eſt, Senatus Conſtantinopol.

" *Album* Curiæ ſeu Senatus Conſtantinopolitani. De Albo Decurionum in genere v. & *l. 1. 2. infr. tit.* *de albo ſcribendo*. τῶν χάρτην [illegible] *Laterculum* vocat Cedrenus, ἐφ' ᾧ [illegible]: [illegible] dixit Iulianus in *Miſopog.* Extat huiuſmodi album in priſco marmore, quod Lipſius retulit.

" *Curia*, id eſt, Senatus.

COMMENTARIVS.

DE SENATORIA & PRÆTORIA dignitate à Curiali quæſita eſt hæc Conſtantij *lex*; quæ pars eſt prolixæ admodùm Orationis Conſtantij Imp. ad Senatum vrbis Conſtantinopol. emiſſæ, *ſuper Senatorum priuilegiis* & *Prætorum deſignatione*, vt patet ex illis omnibus legibus quæ exinde deſumptæ *huic* coaſſandæ veniunt, quaſque mox in vnam lineam conticiam, ex argumenti paritate. Igitur, vt de Senatoria dignitate primùm agamus: Cùm eâ oratione Conſtantius Senatoribus immonitatem tribuat à luſtrali collatione *l. 3. infr. de luſtrali collat.* à collatione ad opera publica, *l. 7. infr. de operib. publ.* à tributis ſoluendis pro colonis ſuis profugis, *l. 7. ſupr. de annonâ & tributis*: à Metationere, *l. 1. ſupr. de metatis*: à Synoneto per prouincias, *l. 1. ſupr. de publ. compar.* non tamen Senatoribus tribuit immunitatem à munere protoſtaſiæ: *l. 1 ſupr. de protoſtaſiâ* (quæ ſex *leges* omnes ex eadem ratione deſumptæ *huic* coniungendæ ſunt:) ſed neque à Curiali nexu ſeu obſequio, quæ *huius legis* ſententia eſt: cùm tamen ſub ipſomet Conſtantio aliquando Curiales Senatoriam dignitatem conſequi potuerint, & Senatoriâ dignitate indeptâ Curiâ liberari, quod docuit *lex 42. ſupr.* Verùm nunc mutat Conſtantius: cui plures aliorum Impp. leges *hoc tit.* concordant: Et in vniuerſum, viginti ſeptem *hoc tit.* in hoc argumento occupatæ ſunt, quas repetere licet ex *Paratitlo*. Igitur Curialem, Senatorem antea factum Albo Curiæ ſeu Senatorum numero expungi, Curiæque ſuæ reſtitui iubet: Prætoribus tantùm in præteritum exceptis (de quorum deſignationis forma agitur *l. 12. 13. ſupr. de Prætoribus* quæ & ipſæ ex eadem oratione petitæ *huic* coaſſandæ ſunt:) ſcilicet ſi Curialis Senator factus, mox Prætor deſignatus: Præturam, id eſt ludos Prætorios ediderit, eum non ampliùs in Curiam retrahi vult: verùm in Senatu remanere: ſic tamen, vt ſi quid cùm Curiâ migraret ex rationibus fiſci, vel vrbium viſceribus abſtulit, (ex Decurionibus enim Exactores, Suſceptores, Curatores Rerum publicarum creabantur, de quo alibi ſæpè, & iam *ſuprà*,) id redhibere, id eſt, reſtituere debeat. Quod Præturæ priuilegium notandum eſt: de qua alioquin in vniuerſum *ſuo titulo* prolixè *lib. 6. de Prætorib.* & *Nouella Theodoſij* 8. *ne decurio ad Senatoriam dignitatem aſpiret.*

¶ Quicquid tamen Conſtantius hanc in partem *hâc l.* cauerit, nihilominus poſt eius obitum conqueri pergit Libanius, *Orat. in Iuliani Imp. necem pag. 296. 297.* Curias ſub Conſtantio exhauſtas fuiſſe, aliis ad Militiam confugientibus, aliis ad *Senatum*, aliis torpori ſe dantibus, aliis Eccleſiaſtici nominis obtentu munia declinantibus: nam id omninò vult: ſcil. Iuliani laudes perſequens; ἐπεδείξατο δὲ, inquit, τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν [Iulianus] καὶ περὶ τὰς τῶν πόλεων βουλάς· αἳ πάλαι μὲν πλήθει τε καὶ πλούτοις ἤνθουν, ἔπειτα ἦσαν ἔρημοι, μεταπεφευγότων πάλαι ὀλίγων κομιδῇ τινῶν, τῶν μὲν εἰς τὰ στρατιωτῶν, τῶν δ' εἰς τὸ ΜΕΓΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ, τοῖς δὲ περὶ ἕτερόν τι τὸ δεξόμενον· καὶ οἱ μὲν ἐπαιδεύοντο καὶ ἐχαρίζοντο τῷ σώματι, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ [illegible] ἀληθινὴν κατεγέλων. τὸ δὲ ὑπολελειμμένον ὀλίγον ὂν, ἐβαπτίζετο, καὶ τὸ λειτουργεῖν τοῖς πλείοσιν εἰς τὸ προσαιτεῖν ἐτελεύτα. καί τοι τίς οὐκ οἶδεν, ὡς ὁ τῆς βουλῆς ἰσχὺς ψυχὴ πόλεώς ἐστιν; ἀλλὰ Κωνστάντιος μὲν λόγῳ τῇ ψυχῇ ἐβοήθει, ἔργοις δὲ ἐχθρός, μεθιστὰς ἑτέρωσε τοὺς ἐκείνης φεύγοντας, καὶ διδοὺς ἀτελείας πλεονάζουσι [vel πορευομένοις:] [illegible] παιδείας [illegible] ῥάκεσι, καὶ [illegible] συντεταγμένοι βουλαῖς, ὅσοι δὲ αὐτοῖς ὁμολόγουν [illegible] καὶ πάσχειν οἱ βιαζόμενοι, βοηθοῦντες δὲ οὐκ ἐτοῖμοι, βοηθεῖν οὐκ εἶχον. ἀλλ' ὡς πολὺ καὶ ταῦτα τὴν αὐτῶν γνώμην ἀπολαβεῖν. τὸ γὰρ δὴ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιον ἐκεῖνο γράμμα, τὸ δεῖν πάντα ἄνδρα περὶ βουλὴν καλεῖν, καὶ μηδὲν ἔχοντα ἰσχυρὸν εἰς ἄφεσιν. [illegible], id eſt,

Ideſt, *Oſtendit verò* [Iulianus] *hanc eandem prouidentiam circa Curias ciuitatum : quæ olim certè ciuium & multitudine & opibus floruiſſent , in nihilum poſteà redacta ſunt , tranſlatis rurſum paucis in militiam , aliis in* SENATVM ; *alios verò quid aliud cepit : & hi quidem ſopori dediti corpori indulgebant , eoſque qui iiſdem deliciis non vtebantur, deridebant : Cæteri paruo numero relicti fluctuabant anxij : & muneris publici functio pleriſque in mendicandi neceſſitatem vertit. Et quis tamen neſcit, Curiæ vim* [ſeu numerum] *ciuitatis animam eſſe? Verùm Conſtantius verbo quidem his animabus ſuccurrens , rebus ipſis inimicus erat , aliò transferens, qui eas fugiebant . & Immunitates tribuens iniuſtas* [vel ſceleratis] *Igitur ſimiles facta ſunt vetulis, quæ pannis obſitæ : & mærebant quidem ſpoliati Decuriones : neque diffitebantur Iudices grauia eos perpeſſos patique , verùm cùm ad auxiliandum parati eſſent , iuuare non potuerunt : ſed oportuit tandem, & hac robur ſuum recipere : Hoc enim Edictum* [Iuliani] *profectò magna laude dignum eſt. Quod omnem virum ad Curiam vocari oporteat , eumque qui nullam iuſtam vacationis cauſam habeat , ei adſcribi.* Eſt hic locus Libanij ſingularis , cuius vſus deinceps haud ſemel nobis erit ad Iuliani conſtitutiones , imò etiam ad *l. prox.* Hùc etiam pertinet eiuſdem Libanij *epiſtola , ad Andronicum* 145. in *M.S. Regio* vbi tamen ſibi contrarius ob Senatoriam dignitatem, Phœnicem quendam à Curialibus patriæ muneribus liberari poſtulat. Μήτρογράφον ἱερόν τι, καὶ ἄλογος, ἀνάθημα γίνεται τῆς πυθίας. σὺ δ' ὅτι μὲν τοῦτο ἄλλη καὶ τῷ πλήθει τῶν βουλευτῶν μείζονας τὰς πόλεις ποιεῖς, καλῶς ποιεῖς· ὅτε δ' εἰς μείζω βουλὴν καλεῖται, καὶ γέγονεν αὐτὸ φοίνικος ἀλλά τι σεμνότερον, μή μοι τοῦτον ἀποστέρει τῆς τύχης· μάλιστ' οὕτω φίλει τοὺς ἀρχομένους, ὥστε τὴν σαυτοῦ μισεῖν. ἔστω δὴ καὶ φειδέστερον τῶν ἐν φοινίκῃ λειτουργιῶν ἄφεσις, ἣν αὐτίκα δεήσει δαπανᾶν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει.

¶ Quod nominatim Libanius ſcribit , & hæc *lex* cum *leg.* 42. *ſupr.* fidem faciunt , multos Curiales ad Senatoriam dignitatem ſub Conſtantio ſeſe contuliſſe : Ei rei fidem quoque egregiè facit *lex* 74. & 90. & 96. *infr.* quibus *legibus* Valens & Theodoſius Magnus Imperatores reuocari è Senatu vel ex officialibus ad Curiam Curiales iubent , qui Senatoriam dignitatem impetraſſent à Conſulatu Conſtantij 10. & & Iuliani 3. ideſt, ab Anno proximè *huius legis* noſtram præcedente, putà Anno Dom. 360. ſeu à Iuliani tempore, anteriùs à Conſtantio factis, intactis.

¶ *De* CLERICATV, *an & quando per eum Curialis Curiâ liberari poſſit.*

XLIX. * Idem AA." ad Taurum PF. P."

SOLVM Epiſcopum facultates ſuas Curiæ, ſicut antè fuerat conſtitutum,† nullus adigat mancipare, ſed Antiſtes" maneat , nec faciat ſubſtantiæ ceſſionem: Sanè, ſi qui ad Presbyterorum gradus, Diaconum" etiam , ſeu Subdiaconum, cæterorúmque peruenerint, adſiſtente Curiâ, ac ſub obtutibus Iudicis promente" conſenſum (cùm eorum vitam inſignem, atque innocentem eſſe omni probitate conſtiterit) habere debet patrimonium probabilis" inſtituti, vt retineat proprias facultates : maximè ſi totius populi votibus expetatur. ¶ Quòd * ſi qui fortè, non Curialibus aput Iudicem profitentibus, non denique expetente populo, ad eos (quos diximus) gradus adſpirent, aut ſtudio fraudulentæ" artis irrepſerint, patrimonium ſuum liberis tradant ad Curialia obſequia ſubrogatis. Quòd ſi ſuboles defuerit, propinquis ſuis (quos tamen" gradus poterant legitimæ ſucceſſionis adtingere) duas tradat propriæ ſubſtantiæ portiones , ſibi tertiam reſeruaturus : ſcilicet, vt per propinquos (ſi tamen Curiales ſunt, aut etiam, ſi Curiæ nunquàm antea obſequium præbuerunt) præbeatur, ſuſceptis facultatibus , obſequela". Quòd ſi filios aut propinquos non habuerint hij qui derelicta Curia ad cultum" diuinæ reuerentiæ exiſtimauerint tranſeundum, duas portiones Curia debebit accipere , relicta penes eum tertia, quem antè diximus ad Eccleſiaſticorum conſortium inſidioſis artibus adſpiraſſe. Ea verò quæ ad Curiam ex eorum iure tranſierint, Curiæ eſſe oportet, nec ex eius iure transferri. ¶ Sed quoniam verendum fuerit, ne alienatis facultatibus , aut in aliorum iura antè tranſcribtis, nullâ ex parte poſſit Curiæ vtilitatibus conſuli , obſeruari oportet, vt ſi patefacta fuerint fraudulenta conſilia, qui qualibet neceſſitudine copulatus eſt, cùm id poterit demonſtrare, eaſdem percipiat facultates , Curiæ muneribus præbiturus obſequia: Vel ſi propinquorum ceſſet indago , cuncta ad Curiam transferantur , quæ quolibet titulo alienata probabuntur, ex eo tempore, ex quo Curiæ munia cœperit detrectare, qui viam" diuinæ cultionis affectat. ¶ Si Præpoſiti horreorum", hiique qui ſuſcepturi ſunt Magiſtràtum", Præpoſiti etiam pacis", ſeu Suſceptores diuerſarum ſpecierum, ad Eccleſiam crediderint adſpirandum poſtquam officia impoſitæ ſollicitudinis aut honoris adgreſſi ſunt, ipſos primùm Antiſtites ſupernæ legis conueniet reluctari, ipſiſque primùm adnitentibus. eoſdem ad obſequia congrua reuocari ; aut ſi hoc neglexerint à Curialibus, Iudiciali Officio ſuffragante, retrahendi ſunt, &c. Dat IV. Kal. Septemb. Tauro, & Florentio Coſs. [361.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Codice Inſt.* Omiſit eam quoque Baronius, quæ tamen elegans eſt & ad hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinet. Iungenda autem ei *lex 7. ſupr. de cohortalibus.*

Et huic legi, *Conſtantij* tantùm nomen præſcribendum eſt, vel certè *Conſtantij A. & Iuliani C.*

Taurus PP. Italiæ ſub Conſtantio: v. *Proſopogr.*

† Conſtitutio hæc non extat. Sed & quid ea conſtitutum fuerit, non ſatis clarum eſt. Duplicem enim hæc verba, *ſicut antè fuerat conſtitutum*, ſenſum admittunt. Verùm de eo mox.

Antiſtes, ideſt, Epiſcopus: ſic in *fin. legis. Antiſtites ſuperna legis.* Hac ipſa voce vtitur Ammianus Marcellinus in Conſtantij ipſius rebus *lib. 21. p. 218. & lib. 22. p. 225.* & ſub Valentiniano *lib. 27. p. 362.*

Diaconorum, Subdiaconorum, Quanquam etiam huius æui Latinitas, *Diacon*, *Diaconis*: & in plurali *Diacones* dixit: Quomodo etiam reponendum *l. 163. infr.* ac proinde in Genitiuo *diaconum*. Sic etiam Cyprianus *ep. 5. Cyprianus Presbyteris & Diaconibus fratribus.* Synodus Sardicenſis (quæ ante hos 20. & amplius annos habita) Epiſtola ad Eccleſ. *in fragm. à Pithœo editis, p. 9. Qui tunc ipſius Theognitis Diacones fuerunt.* Pontius *in paſſione Cypriani*: *Dalmaticam verò tradidit Diaconibus.* Subdiacones apud S. Auguſtinum. Omitto ſequioris æui exempla.

Promere conſenſum.

Ita *d. l. 7. ſi id probabilis vita ſtudium poſtularit.* Hinc & *probabilis ſæculo diſciplina*, pro Clericatu, *leg. 44. infr. de Epiſcopis.*

* Secvndvm caput *huius legis.*

Clandeſtinis artibus *d. l. 7. & infr. h. l.* inſidioſis artibus.

Taxatio hæc quò pertinet?

Obſequela, pro obſequio.

Cultum diuinæ reuerentiæ; mox vocat inſt. *viam diuinæ cultionis*: id eſt, Clericatum. Eodem ſenſu in *Valentiniani leg.* in eodem argumento, *Cultus legis noſtræ*: *leg. 21. infr. de Epiſcop.* in epiſtola Conſtantini ad Ædeſium, *quod minus dignus idem Cæcilianus cultu ſanctiſſimæ Religionis habeatur.*

Ideſt, Clericatum: ſic *ſup. Cultus diuinæ reuerentiæ.*

* Tertivm caput *huius leg.*

De Præpoſitis horreorum dictum ad *l. 25.*

Magiſtratum, ideſt, Duum viratum.

Ita quoque *l. 1. ſupr. de pignoribus*: *Profectus pacis, vel Decurio.* Sed tamen reſcribendum *pagis*, quorum mentio fit præterea *d. l. 1. ſupr. de pignoribus*: *l. 1. de his quæ adminiſtr. l. 2. de erog. mil. ann. l. 8. infr. de ſuſceptoribus.* de quo ad *dict. l. 2. ſupr. de erog. milit. annon.*

COMMENTARIVS.

Clericatv, an & quomodo Curialis conditio euitari poſſit, definitur à Conſtantio *h. l.* (quæ hoc in argumento prima omnium hoc titulo occurrit, cùm duæ tamen tamen anteriores ſuper eo Conſtantini M. *leges* occurrant, *l. 3. & 5. infr. de Epiſcopis*:) quæ etiam vltima eſt omnium quæ reperiuntur *hoc Codice* Conſtantij Conſtitutionum, ſi modò menſis in eâ ſubſcriptus rectè habet. Quâ de re alioquin ſunt in vniuerſum *hoc Codice* quindecim conſtitutiones: putà duæ Conſtantini M. *d. lex 3. & 6. infr. de Epiſcop. Eccleſ. & Cler.* Conſtantij hæc *lex*, cui ſocianda & *lex 7. ſupr. de cohortal.* de quo mox: Iuliani *lex* proxima 50. *infr.* Valentiniani Sen. *lex 59. inf. hoc t. & lex 21. infr. de Epiſcopis.* Valentis *lex 19. infr. de Epiſcopis.* Valentiniani Iun. *l. 99. infr.* Theodoſij M. *lex 104. 115. 121. 123. infr. hoc tit.* Arcadij *lex 163.* Theodoſij Iun. *lex 172. infr. hoc tit.* & *l. 21. infr. de Epiſcopis.* Conſtantini M. mens fuerat abſcite, ne Decuriones ad Clericatum ſeſe conferre poſſent, verùm vt inde exempti Ciuitati Curiæque redderentur, *d. l. 3. & 6.* (quarum vltima data eſt A. D. 326. poſt Concilium Nicænum, triginta quinque ante hanc Conſtantij *legem* fermè annis.) Exinde conſtitutum fuerat (ita enim initium *huius legis* accipio) & quidem, vt Decurio Clericus fieri poſſet, dummodo facultates ſuas Curiæ mancipatet, ſeu ſubſtantiæ ſuæ ceſſionem faceret: Quâ ſanè ratione Curiarum indemnitati conſultum videbatur. Verùm Clericatus fauore in dies magiſque inualeſcente, magis adhuc Clericis factum, euitandæ Curiali conditioni: ſic vt per Clericatum plena ſub Conſtantio immunitas à Curiali conditione quæſita fuerit. Quò pertinet etiam Libanij locus ille, quem ad *l. 1. ſupr.* protuli: vbi etiam ſi προγράμμασι legendum eſt, eâ voce procul dubio Chriſtiani nominis oſor, Clericos indicare voluerit, καὶ δεδιὼς inquit, ἀτιμίας προγράμμασι. Vt & alter eiuſdem Libanij locus *in Iuliani necem*, quem protuli ad *l. ſuperiorem*: Eodemque pertinet & ad id quod à Conſtantio hac parte factum fuerat, renouandum, famoſa Iuliani conſtitutio, *l. 50. prox.* cuius alij meminere & ad quem plura.

§ Sententia certe Conſtantij *hac l.* eſt, Epiſcopum ex Curiali etiam retentis bonis Epiſcopum manere, neque bonis ſuis Curiæ cedere oportere, (quod & ipſum præſupponitur Theodoſij M. *l. 121. infr.*) Cæteros quoque Clericos, putà Presbyteros, Diaconos, & reliquos, ſi in eorum Clericatum Curia in præſentia Iudicis conſenſerit, maximè ſi totius populi vocibus expetiti fuerint, pariter bona ſua retinere. Quod quidem ipſum idem Conſtantius ſtatuit circa Beneficiarios vel Officiales Rationalis, vt ſi ſub notione Iudicum Officiis conſentientibus Clerici facti fuiſſent, bonis retentis Clerici manerent, *l. 7 ſupr. de Cohortalib.* quæ *huic* coniungenda eſt, ceù vnius & eiuſdem conſtitutionis pars. Et hæc de his, quos retentis quoque bonis in Clericatu manere voluit Conſtantius. Quâ parte plura notanda veniunt.

Primò, quod Epiſcopi eam rationem habeat Conſtantius, vt ad Curialem nexum euitandum, bonaque retinenda, nihil præterea ſpectari velit, ſed ſolius Epiſcopatus gradum ſufficere vult: Quæ ſanè reuerentia tributa Epiſcopatus apici.

Secundò notandum ex *hâc l.* & *d. l. 7.* Curiæ conſenſum accedentem ad Clericatum Decurionis, Beneficiarij, & Officialis Rationalis id effeciſſe, vt ne poſteà is bona ſua Curiæ cedere cogeretur: quaſi Curia ipſa hoc facto iuri ſuo renunciaſſet.

Tertiò obſeruanda ex *hac l. & dict. leg. 7.* triplex ſolemnitas Clericorum eligendorum hâc ætate: 1. Conſentiente videlicet Corpore, ex quo quis erat. 2. Iudice notionem adhibente. 3. Tandem ſæpè totius populi vocibus aliquo expetito: ſcilicet etſi *Synodi Laodicenæ Canone 13.* Electiones popolo permiſſæ non fuerint, μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατεῖον; attamen populi Votorum ratio ſemper

habita

habita vt docet quoque ſingularis apud Lampridium *in Alexandro Seuero locus*, & alter apud Cypriaoum: ſed & in *ep.Synodica Concilij Niceni* apud Theodoretum *lib.* 1. *c.* 9. μόνους εἰ ἄξιοι φαινοῖντο καὶ ὁ λαὸς αἱροῖτο, &c. Chryſoſtomi homilia, ὅτε πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη ad quam v. Habertum *obſ.* 2. & *homilia* 14. *in Acta*.S. Gregor. Nazianzenus, *orat. XI. de S.Athanaſio.* Auguſtini *ep. ad Alypium* & *ep. ad Seuerum* 27. Syneſius *quoque ep.* 76. cùm Antonium quendam ab Olbiaris Epiſcopum electum à Theopbilo Alexandrino Ep. confirmari petit, ait, ἐπὶ τούτῳ ἡ πάνδημος ψῆφος ἐνήχθη: id eſt *in cum vniuerſa populi ſuffragia delata ſunt*. vide Hieronymum, 1. *aduerſus Iouin.* & *canon.* 78. *Cod. African.* Leonis Primi *ep.* 87. *ſeu* 89. *ad Epiſcopos Viennenſis prouincia* & *epiſtolam* 2. Celeſtini 1. *ad Epiſcopos Galliæ*. Et ſtetit diù poſteà mos hic in Gallia, vt conſtat ex pluribus Gregorij Turon. locis *libr.* 4. *c.* 26. *lib.* 8. *c.* 22. & *initio lib.* 10. & ex Synodo *Aurelian.* 5. *cap.* 11. eiuſque conſenſionis ciuium, & ad legem relationis formula extat apud Marculphum 1. *formul.* 7. Cæterùm, ſicut Clerici ex Decurionibus ſeu Curialibus ex poſtulatione populi, facti; ita & retrò Curatores & Duumuiri decreto Curæ deſignati *poſtulante populo*, ſeu *ex poſtulatione populi*: de quo ſunt duæ Inſcriptiones *p.* 431. & 483.

¶ Sequuntur Clerici ex-Curialibus, quos vel in totum, vel pro parte bonis ſuis cedere voluit Conſtantius: nempe ij qui non à populo expetiti, non à Curiâ probati, verùm inſidioſis artibus, ſeu ſtudio fraudulentæ artis ad Clericatum ſeſe contulerunt. Igitur, hoſce ſi liberos habeant, patrimonium ſuum totum liberis ſuis ad Curialia obſequia ſubrogatis tradere iubet: ſi propinquos tantùm, ſeu legitimos ſucceſſores habeant, duas partes, tertia ipſis Clericis ſeruata, ſub eadem conditione tradere vult: ſi neutros habeant, duabus pariter facultatum ſuarum partibus Curiæ cedere vult, tertiâ ſibimetipſis retentâ. Quæ quidem omnia & circa Beneficiarios ſeu Officiales Rationales ſimiliter conſtituit Conſtantius *d. l.* 7. quæ huic coniungenda eſt. Intereà euitandæ Curialis conditionis per clericatum modi duo notentur, per facultatum ſuarum ceſſionem vel omnium vel pro parte: vel in curiam, vel in ſubrogatum. De quibus multæ occurrunt *leges hoc titulo*. De ſubrogatis alioquin ſeu rogatis præterea *lex* 59. 98. 99. 111. 115. 118. 155. 260. 163. 167. 187.

¶ Cæterùm quia in fraudem Curiæ iidem clerici poterant bona ſua quocumque titulo, ſtatim vt clerici facti fuerant, alienaſſe, ideò Conſtantius vult, propinquũ eius, ſi id detexerit, bona ea ad ſe trahere poſſe, Curiæ obſequia redditurum; propinquis verò ceſſantibus, Curiam ea reuocare poſſe. Quæ ſpecies notetur, reuocandæ alienationis in fraudem ſuam factæ à Clericis.

¶ Tertio capite iam Conſtantius eos Clericos deſignat, qui ad Curiam reuocari ipſi poſſunt: nempe eos, qui vel Magiſtratum deſeruerunt, vel ratiocinia Ciuitatum, qui, inquam, cùm ratiocinia quædam in Curia poſiti adminiſtrarent, adminiſtratione non expletâ ad Eccleſiam & Clericatum confugerunt, nempe ad rationes detrectandas, vel Duumuiratum iam ingreſſi eum deſtituerint. Id quod ipſum Conſtantius ſtatuit circa Beneficiarios & Officiales Rationalis, ſi ad Clericatum confugerint, neglectâ curſus exhibitione vel primipili neceſſitate, vel interuerſâ ratione fiſcali, *d. l.* 7. *de cohortalib.* quæ huic, vt dixi, coniungenda eſt. Illorum tria genera ſeu exempla *hâc l.* proponuntur, putà ſi Præpoſiti horreorum, ſi Præpoſiti Pagis (nam ita ſcribendum, de quo plenè *ad l.* 1. *ſup. de erogat. milit. ann.*) vel ſuſceptores diuerſarum ſpecierum iam creati & impoſita ſibi officia adgreſſi ſunt: Scilicet ex Curialibus Præpoſiti horreorum, Præpoſiti Pagis, & Suſceptores creati, quod vt ex *hâc l.* ita ex plurimis *aliis* diſcere eſt.

¶ Cœtera de Curialibus Clericis factis, & bonorum ceſſione ab eis Curiæ facienda, *aliis* deinceps *legibus*: ac nominatim ad *l.* 59. & 104. *infrà*, vbi & Ambroſij loca ſternentur: Caſſiodori inter hæc locus non omittendus 2. *var.* 18.

¶ Tandem hæc illa Conſtantij *lex* videatur, quam memorat Socrates, *libr.* 2. *cap.* 32. *p.* 503. de quâ dixi ad *d. l.* 7. *de cohortalib.* Niſi potius hæc noſtra eum *d. l.* 7. moderandæ & temperandæ illi lata fuerit.

¶ 1 *De* Clericis *Decurionibus ad Curiam reuocandis.* 2 *de* Lustrali *collatione à Curiis aliena.* 3 *de Curialibus qui ad* Potentium *domos confugerant, retrahendis, Iuliani Imp. lex.*

L.* Imp. Ivlianvs A. Secundo" pf. p. Poſt alia.

Decuriones, qui vt Chriſtiani" declinant munia", reuocentur. ¶ Et ab auri atque argenti præſtatione", quod negotiatoribus indicitur, Curiæ immunes ſint: niſi fortè Decurionem aliquid mercari conſtiterit, ita vt Ordines ciuitatum ex huiuſmodi reliquis" ſarcinarum (vt iam diximus) amoueantur. ¶ Et quoniam ad Potentium domus confugiſſe quoſdam relatum eſt Curiales, vt tam fœda perfugia prohibeantur, multam ſtatuimus, vt per" ſingula capita ſingulos ſolidos dependat, qui ad Potentis domum confugerit, & tantundem qui receperit multæ nomine inferat: Nam ſi ſeruus inſcio domino ſuſceperit, capite punietur, & ingenuus qui inuito patrono" hoc fecerit, deportabitur. pp." iii. Id. Mar. Conſtantinop. Mamertino, & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

a Abeſt *hæc lex* à *Cod.Iuſt.*Repetitæ extant huiuſce *legis* duæ priores ſententiæ :*l.4.inf de luſtrali collat.*Meminit *huius l.* Baronius *A 362 n 280.*Et iungendæ *huic* ſunt tres *leges*:puta *lex 12.ſup.de extraordinariis:lex 2.ſup.de protoſtaſia:lex 1. ſup.de locat.fundor.*proculdubio,& *lex 1.ſup.de auro coronario.*

b Ita quoque *dictis legibus*:vnâ *lex 2.ſup.de protoſtaſia*,exceptâ,vbi ſcriptum *Salluſtio PP.* verùm idem ſemper eſt Ammianus Marcellinus.*inito lib.22.Breui deinde Secundo Salluſtio promoto Præfecto prætorio*,v.plura *in Proſop.*An verò idem cum Saturnino ſecundo?

c *Chriſtiani*,id eſt clerici:de quo mox.

d Curialia ſcil.

e Id eſt à luſtrali collatione:de quâ,*lib 13.c.1.*

f *Reliqua λοιπάδας*:vide *Gloſſar.Theodoſ.*

g Verba hæc *per ſingula capita*, meliùs ſtarent infrà, ita *& tantundem per ſingula capita qui receperit multa nomine inferat.*

h *Patronus*,reſpectu colonorum ingenuorum,*h.l.& l.1.ſup.de ſalgamo.l.1.ne colonus &c.*

COMMENTARIVS.

IVLIANI Apoſtatæ Imperatoris ſex déque Decurionibus,conſtitutiones ordine ſequuntur, quibus addenda eiuſdem ſeptima, puta *lex 5. ſup. de proximis Comitib. diſpoſ.* (vbi quædam dixi;) & octaua inſuper *lex 2. ſupr. de Agentib in rebus*: Ex quibus omnibus apparet iude quàm enixè Iulianus Curiarum commodis conſultum iuerit. Imò, eum nimio plus Curiis fauiſſe additis iniouſtè Curiarum conſortio quamplurimis,diſertè ſcribit quatuor locis Ammianus Marcellinus. Primò quidem *lib. 21.p. 210.* vbi de eius Næſſi mota. *Nec priuatorum vtilitates in tempore afflagranti deſpiciens,liteſque audiens controuerſas maximè municipalium ordinum, ad quorum fauorem propenſior, iniuſtè plures muneribus publicis adnectebat.* Secundus Ammiani Marcellini locus eſt *lib. 22.p. 237. Ancyram redit: eumque exinde progredientem vlterius multitudo inquietabat, pars violenter erepta ſibi reddi poſcentium,alij querentes conſortiis ſe Curiarum addictos iniuſtè.* Et mox: *Illud amarum & notabile fuit, quod agrè ſub eo à Curialibus quiſquam appetitus, licet priuilegiis & ſtipendiorum numero & originis penitiùs aliena firmitudine communitus, obtinebat æquiſſimum: adeò vt plerique territi emercarentur moleſtias pretiis clandeſtinis.* Et iterum, *lib. 25.p. 316. Illud quoque itidem parum ferendum,quod Municipalium ordinum cœtibus patiebatur, iniuſtè quoſdam adnecti vel peregrinos, vel ab his, conſortiis,priuilegiis, aut origine longè diſcretos.* Hæc ita liberè Ammianus Marcellinus. At Libanius, *Orat. in Iuliani necem*, *p. 296. 297.* Iulianum vel eo maximè nomine commendat, quod Curias ſub Conſtantio exhauſtas, repleuerit:cuius verba iam protuli ad *l. 48.ſup.*

¶ Hæc ſunt Veterum in genere teſtimonia. Ex ipſius quoq; Iuliani ſcriptis & Epiſtolis id ipſum videre eſt; ſtudium inquam eius erga Curias, & ad Decurionum numerum augendum; putà, ex *ep. 11. ad Byzantios*: & ex *Miſopogone p.106.107. 111.* Nos quid eius *leges* præferunt, videamus.

Primùm igitur Curiales ad Curiam quamplurimos reuocauit: putà Chriſtianos *hâc l. 50.* (quæ repetita extat hâc parte, *l. 4. inf. de luſtrali collat.*) item eos qui ad Potentium domos confugerant, *hâc ipsâ l. 50* rurſum eos qui ex materno genere Curiales Antiochiæ eſſent, *51. h. t.* incolas, item, etſi alibi Decuriones eſſent, *l. 52. h. t.* Deſignata item ab ipſo Corpora plura, ex quibus Curiales nominari poſſent, *l. 53.h.t.* Item Curias à luſtrali collatione immunes reddidit *hâc ipsâ l.* Et contra tamen videre eſt ex nonnullis *legibus*, multa quoque in Curialium gratiam ab eo ſancita, quæ primâ fronte fermè in Curiarum damna ceſſura viderentur. Nam & nouos Decuriones præteritis Suſceptorum debitis onerari noluit, *l.54. h. tit.* Et Curialis conditionis euitandæ modos nonnullos admiſit: veluti numerum 13. liberorum *l. 55. h.t.* Militiam in ſcriniis quindecennalem, *l. 1. ſup.de prox. Comitib. diſpoſ.* cùm antea Conſtantij *leg.* vicennalis militia requireretur, *l. 1. ſup. de agentib. in rebus*: agentium item in rebus triennalem, *l. 2. ſupr. de agentib. in rebus*: Et hæc quidem interim ſumma eſt omnium Iuliani conſtitutionum, quæ *hoc Codice* occurrunt ſuper Curiis & Decurionibus. Quæ quidem etiam omnes fermè ad Curias Orientis pertinent: vt docent: ac nominatim ad Curias Orientalis diœceſeos. & Syriæ, tum Cœles (vbi Antiochia) tùm *Phœnices*:vt oſtendunt *lex* 51.52. 53.54.55.56. Nam & ibi maximè hoc tempore hæſit Iulianus. Hæc verò noſtra ad Byzantinam ſeu Conſtantinopol. vt puto, pertinet: quod ſpectat ipſius Iuliani *epiſtola* 11. quam mox ſubiiciam: cui vel maxime fauit. Quæ cauſa cur Zoſimus crederet *lib. 3.p. 713.* Iulianum dediſſe Vrbi Byzantinæ ius Senatus vt in vrbe Româ.

¶ De *hâc l.* nunc videamus, quæ tribus capitibus conſtat, quibus tria ſub Conſtantio ſiue vſurpata,ſiue ſancita circa Curias & Curiales abrogatum it Quorum primum quidem omnium celebratiſſimum eſt:CHRISTIANOS ſcilicet qui Curialia munera declinauerant, reuocari iubet: Decuriones, inquit, *qui vt Chriſtiani declinant munia,reuocentur.* An ait: ſub Conſtantio, eo ipſo quòd quis Chriſtianam fidem ſequeretur, Curialem conditionem euitare poterat? Id verò hæc verba ſonare videntur. Quin & ratio ipſa ſuadere; quandoquidem Curialia munera quam plurima cum Chriſtianæ Religionis iniuriâ coniuncta erant, cum à Curialibus & in Curiâ, multa Gentiliæ ſuperſtitionis exercerentur: quâ causâ certè poſtea Theodoſius M.Chriſtianis Curialibus *Archieroſynam* id eſt Templorum curam & Templorum ſolemnia, imponi vetuit *l. 112. inf.* ac præſertim cum potiſſimâ Curialium pars Gentiles eſſent:ſic vt Chriſtiano tot inter Gentiles non poſſet eſſe conſultum. Sed & ipſe Iulianus, *ep. 11. ad Byzantios*, id ſuadet. Ἰουλιανὸς Βυζαντίοις. Τὰς βουλευτὰς πάντας ὑμῖν ἀποδεδώκαμεν, καὶ τοὺς πατροβούλους, εἴτε τῇ Γαλιλαίων ἑαυτοὺς ἔδωκαν θρησκείᾳ, εἴτε ὅπως ἄλλως πραγματευσάμενοι διαδρᾶναι τὸ βουλευτήριον· ἔξω δὲ τῶν ἐν τῇ μητροπόλει λελειτουργηκότων. Vbi βουλευταὶ Decuriones ipſi: πατρόβουλοι verò ſunt qui à patre ſeu paternâ origine Deſcendunt: βουλὴν enim eſt ἰδεῖν teſte Heſychio. Vt proinde huiuſce vocis loco τοὺς πατροβούλους ſubſtituere non debuerit Petauius, *in notis ad hanc Epiſtolam*: qui in eo in vniuerſum errat, quod hanc epiſtolam Iuliani ad Senatoriam glebam,

bam, ſeu glebalem collationem retulerit: cùm ea ſit de Decurionibus, & Decurionum filiis, ad Curiam reuocandis.

Quod exceptionem verò attinet, quam Iulianus *eâ ep.* addit, eius ſenſus hic eſt eos Decuriones non eſſe reuocandos ad Curiam qui in vrbe Româ muneribus functi eſſent, quod etiam Petauius alibi perperam traduxit. ἕως τῇ Γαλιλαίων, inquit, ἑαυτοὺς ἔδωκαν θρησκείᾳ, *etſi*, inquit, *ad Galilæorum* id eſt Chriſtianorum) *religionem ſe dediſſent*. Et putet quis etiam, hoc præmij & illicij loco datum à Conſtantio Decurionibus Gentilibus, ad amplexandam Religionem Chriſtianam, vt Curialem nexum evitare poſſent: atque huoc eſſe huius loci ſenſum: Vt vice verſâ olim perſecutionis tempore pœnæ loco Chriſtiani Curiis addici ſoliti, βουλευτηρίοις ἐναποδημοῦνται καὶ βουλευταὶ ὄντες ἀντὶ τούτων: quod Conſtantinus M. poſtea revocavit: teſte Sozomeno *lib.* 1. *c.* 8. de quo pœnæ genere *infr. l.* 66. *& l.* 108. *infr.* Et tamen non de omnibus Chriſtianis hæc accipienda puto, verum de iis tantum qui ad *Clericatum* ſeſe contulerant, quique vt Clerici, curialia munia declinabant. Id enim potiſſimum Iulianus egit, idque ei vitio verſum à Chriſtianis Scriptoribus. Teſtis Philoſtorgius, *Eccleſ. hiſtor. lib.* 2. *cap.* καὶ ἄλλα δὲ αὐτῆς κακοτεχνίας συνεπήγε· τούς τε γὰρ ἐν κλήρῳ κατειλεγμένους εἰς τὴν τῶν βουλευτῶν ἀνέστρεφε λειτουργίαν, *&c.* Sozomenus *lib.* 5. *c.* 5. κληρικοὺς, αὐτοὺς πάσης ἀτελείας καὶ τιμῆς καὶ τῆς σιτηρεσίας ἀφείλετο· καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν κειμένους νόμους ἀνεῖλε, καὶ τοῖς βουλευτηρίοις ἀπέδωκε. Quare Chriſtianorum appellatione Iulianus Apoſtata Clericos hîc deſignauit: Nempe vt Chriſtianos Generali *Galilæorum* appellatione notauit, ita & *Chriſtianorum* appellatione Clericos indicare voluit Iulianus: ſimili ratione quâ ipſemet Theodoſius M. in hoc ipſo argumento, *l.* 123. *inf.* ſed & Valentinianus Sen. in ſimili argumento, *l.* 55. *infr. de piſtoribus*: piſtorum conſortium declinari vetat ad Eccleſias ſe conferendo, ſeu *Chriſtianitatis priuilegio*. Tandem ita etiam *Chriſtiani proximorum locorum*, pro Eccleſiaſticis accipiendi ſunt in Honorij *l.* 2. *ſup. de poſtliminio*. Et hæc quidem de primo *huius l.* capite. Vbi ſi quis ſcire aueat, & quando decurionatus per clericatum euitari potuerit, conſulat is *quatuordecim* præterea *leges* quas cumulaui in *Paratitlo*, vbi & ſingularum ſententiam expreſſi.

Secundo capite pariter Iulianus aliquid quod circa *Curias* ſub Conſtantio vſurpatum fuerat circa Luſtralem collationem allegatum it: quod iam diſcuſſi ad hanc *huius l.* partem, quæ pariter vt ſuperior repetita extat *l.* 4. *inf. de luſtrali collat.* erit enim proprius illa dicendi locus & iterum *l.* 72. *inf. h. t.*

Tertio capite, Iulianus Curiales qui ad *Potentium* domos confugerunt, reuocari iubet, multâ propoſitâ tum ipſis fugitiuis, tum receptatoribus, ſiue dominis ipſis, & Patronis ſiue ſeruis & colonis eorum.

Atque hæc eſt *huius l.* ſententia, quæ quidem pars eſt prolixioris Iulianeæ conſtitutionis, quâ in vniuerſum Iulianus indicto Chriſtiano nomine & Conſtantinianis, ac Conſtantio potiſſimùm odio, vetera iura, abolitis Conſtantineis, reſtitutum iuit, ac nominatim circa Curias & Ciuitates, & circa Senatores: Hinc adeò voluit is poſſeſſiones publicas Ciuitatum iis reſtitui, *l.* 1. *ſup. de locat. fundorum.* à Senatoriis domibus prototypias & exactiones plebeiæ capitationis ſubmoueri, *l.* 2. *ſup. de Protoſtaſiâ.* Extraordinariorum munerum à Principe indictorum immunitatibus reuocatis, cunctos poſſeſſores ea implere pariter compelli *l.* 10. *ſup. de extraordinar.* Quomodo & aurum coronarium Senatoribus vel aliis indici vetat; *l.* 5. *inf. de auro Coronario*? Quæ *leges* omnes velut ex eâdem conſtitutione deſumptæ, *huic noſtra* coaſſandæ veniunt, atque hoc vinculo optimè inter ſe omnes cohærent,

---

¶ *De Curia* ANTIOCHENA *& de Curialibus, ex* MATERNO *genere illi adſcribendis; Iuliani Imp. lex.*

LI. * Idem A. Iuliano'' Com. OR.

Eos'', indulſerunt † Veteres Principes, qui'' materno genere, Curialibus Antiochenis adſcribi, quos'' patris dignitas'' nullius vindicaret iure'' ciuitatis. Dat. v. Kal. Septemb. Antiochiæ, Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

* *Lex eos indulſerunt* 21. *Cod. Iuſt. eod tit.* iuris quod *hâc l.* continetur meminit quoque Zoſimus *lib.* 3. *p.* 713. Et Leo Imp. *l.* 62. *Cod. de Decur.*

'' *Iuliano* huic ipſi Com. Orientis inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 3. *ſup. de contrah. empt.* & *lex* 54 *inf. h. t.* Eiuſdem meminit Iulianus Imp. (quem Auunculum ſuum fuiſſe ait) in *Miſopogone editionis in* 8 *p.* 40. *&* 713. *& in* 4. *p.* 103. &c. & Ammianus Marcellinus *lib.* 23. *p.* 256. qui etiam eum Auunculum Iuliani Imp. fuiſſe teſtatur: & Chryſoſtomus *contra Gentes*; Et Theodoretus *lib.* 3 *c.* 10. 11. 12. qui & ipſe Auunculum Iuliani fuiſſe ſcribit. Itemque Sozomenus *lib.* 5. *cap.* 7. & Philoſtorgius *lib.* 7. *c.* 10. *&* 12. Hic antea Præfectus Ægypti fuerat, teſte Iuliano *ep.* 10. *ad Alexandrinos.* vid. plura in *Proſopogr.* & ad *Philoſtorgium.*

† *Eos* [etiam ſcil. ſeu] *quoque indulſerunt.* Conſtitutiones porrò hæ veterum Principum non extant.

'' *Ex*, Cod. Iuſt. Fortè hic legendum *pro* Niſi ita hunc locum emendandum putemus: *Eos indulſerunt veteres Principes, qui materno genere Curiales ſunt, Antiochenis adſcribi* vel ita *qui materno genere Curiales, Curialibus Antiochenis adſcribi*: orto errore ex repetitione eiuſdem vocis.

'' Quorum pater nullius alterius ciuitatis munus debetur, *l.* 62. *Cod. de Decurionib.* propter dignitatem.

'' *Conditio*, Cod. Iuſt. *Dignitas*, de Curiali; v. quæ dico ad *l.* 92. *inf.*

'' *Iuri.* Cod. Iuſt.

COMMEN

COMMENTARIVS.

MAtre Curiali Antiochenâ natum Curiæ Antiochenæ adſcribi voluiſſe veteres Principes refert Iulianus Imp. hac conſtitutione: Idémque priuilegium iſtud determinat: Quæ quidem conſtitutio etiam ab ipſo Iuliano Antiochiæ data eſt. Huius verò *iuris*, quod alij iam notarunt, meminit quoque Zoſimus *lib. 3. p. 713.* de mora quippe Iuliani Antiochiæ agens: ὁ δὲ βασιλεὺς, inquit, *βουλεύσας τὰ εἰκότα τῇ πόλει [Ἀντιοχείᾳ] καὶ πλῆθος πολὺ παρέδωκε βουλευτῶν ἐκ πατέρων ἐς τοῦτο καταγομένων· καὶ ὅτι ὅσοι ἔτυχον τεκοῦσαι βουλευτῶν θυγατέρες. (ὅπερ ὀλίγαις δεδόμενον ἔγνωμεν πόλεσιν)* Meminit diſertè quoque Leo Imp. in *l. 61. neque, Cod. Iuſt. de Decurion.* quâ eius gratiam certis perſonis *eâ l.* comprehenſis facit: *Legis*, inquit *Diuæ memoria Iuliani, quæ de materno Curialium Antiochenæ ciuitatis genere promulgata eſt nihil in perſona &c. iuris habitura*: Et mox: *circa alias ſanè vniuerſas perſonas de materno genere ad memoratæ Antiochenæ ciuitatis tantummodo curiam pertinentes, eandem legem præcipimus obtinere propriam firmitatem.* Huius ipſius denique priuilegij, Iuliano tamen authore non laudato, meminit idem Leo *l. 62. Cod. eod. tit.*

¶ Neque tamen huius inſtituti ſeu priuilegij, ſeſe primum Auctorem facit *hâc l.* Iulianus ſed veteres Principes: Cùm tamen Zoſimus *dicto loco*, & Leo Imp. *d. l. 62.* vltra Iulianum non aſſurgant hocque ius Iuliano acceptum ferant: ſanè neque ipſe Iulianus, *in Miſopogone ſuo*, id ſibi vindicat, cùm tamen aliàs Antiochenis exprobret, auctum à ſe Decurionum numerum, deſignatis etiam vnde eum auxerit, *ἐπειδὴ τῷ βουλευτηρίῳ τὸν κατάλογον διακοσίοις βουλευταῖς ἀναπλήρωσα φειδόμενος οὐδενός: ἐσπούδαζον γὰρ ὅπως ἡ πόλις ὑμῶν ἔσται μείζων καὶ δυνατωτέρα: δέδωκα ὧν ὑμῖν ἀπὸ τῶν ἐπιτροπευσάντων τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐμοὺς καὶ ἀπὸ τῶν ἐργασαμένων τὸ νόμισμα τοὺς πλουσιωτάτους ἑλομένοις ἔχειν.* Neque Libanius, cum *oratione in Iuliani necem, p. 296. 297.* Iuliani merita in Curias commemorat, huius rei vllam mentionem facit. Ergo huius priuilegij Iulianus auctor non fuit, verùm anterius & vetuſtius id priuilegium extitit: *Indulſerunt*, inquit ipſe Iulianus, *veteres Principes*: Putet autem quis de eiſdem Principibus id accipiendum, qui Ilienſibus, Delphicis, Ponticis ſimile quoddam priuilegium tribuerunt vel conſeruarunt, de quo Vlpianus, *in l. 1. §. 2. ff. ad municipal.* de quo poſtea. Quid igitur? Iulianus *hac l.* vetus priuilegium iſtud Antiochenæ vrbi datum, memorat ſimul & explicat: nempè veteres Principes hoc priuilegium indulſiſſe, putà vt matre Curiali Antiochenâ natus Curiæ Antiochenæ obnoxius eſſet, ſi patrem liberum, vel alij Curiæ obnoxium non haberet. Non igitur id priuilegium datum Vrbi Antiochenæ, ſi quis vtroque parente Curiali natus eſſet: Finge enim, patrem Laodicenæ Curiæ obnoxium, matrem Curiali ſtirpe Antiochena editam: Hoc caſu priuilegium ceſſabit: quia *patris dignitas, alterius iam eum vindicaret iuri ciuitatis.* In concurſu ſcilicet duarum Curiarum, ea vincere debet, quæ patris Curia eſt: adeoin vbi vel vnius parens Antiochenæ Curiæ obnoxius eſt, alter verò liber eſt à nexu Curiali, ſatis id eſt ad vidicandū eum Curiæ Antiochenæ. Hic inquā *huius leg.* ſenſus eſt, quē expreſſa verba legis ingerunt. Imò & *lex 60. Cod. de Decurionib.* *Si ille*, inquit, *qui ex filiâ Decurionis Antiochenæ ſplendidiſſimæ ciuitatis & patre, qui* NVLLIVS *alterius ciuitatis muniis debebatur procreatus eſt*: &c.

Quare diuerſum ab hoc priuilegiū eſt quod datum olim fuit Ilienſibus, Delphicis, & Ponticis: tum eo, quod illud ſit de filiis natis ex diuerſarum ciuitatum parentibus, tum iſto, quod priuilegium id non reſpicit Curias & Curiali nexu ſeu origine obligatos: verùm eſt de nudo municipij iure, ſeu de municipibus (etſi latâ ſignificatione & ipſi Curiales *municipes* vocantur,) id eſt *Ciuibus πολίταις* cuiuſque municipij *d. l. 1. §. 1.* Inter quæ duo magnum adhuc diſcrimen eſt. Nempe, cùm de cuiuſque ciuitatis *ciuibus*, eorumque domicilio agitur, deque iure quo municipem *Natiuitas* facere quæritur; regulariter paterna *origo* inſpicitur: Et tamen ſingulari priuilegio tribus illis id olim datum, vt matris origo, quoad municipij ius, ſpectaretur. Et certè, vt diſtincti ſunt tituli *Ad municipalem*, & *de Decurionibus, & filiis eorum*: ita notandum, *dictam legem primam* deſumptam ex Vlpiani *lib. 2. ad Edictum*, quo is *de Modo Iuriſdictionis*; & ſic de iure domicilij & municipij, egerat, vt docent prætereà ex eo libro *lex 2. ff. de off. P. V. l. 16. ff. de off. Proconſulis: l. 1. de Iudiciis: l. 10. de Tutelis: lex 27. eod. tit. ad municipalem.* Quare idem neceſſariò tractauit, vbi quis municeps cenſeretur: Quod & ipſum tractauit Caius, *lib. 2. ad Edictum*, vt teſtatur *lex incola 29. ff. eod. tit. ad municipalem.* Breuiter igitur, priuilegium hoc noſtrum eſt de *Curiali* parente; illud de Municipe tantùm: hoc noſtrum de vno tantum parente Curiali, matre inquam, illud verò de vtroque parente municipe vtrobique tamen, quod vtrique priuilegio commune eſt, matris *origo* præualet.

¶ Vtriuſque priuilegij cauſas eruere nunc inſtat. Ego non dubito Ilienſibus id datum propter Venerem à qua Iulij oriundi ſunt, *Iulio lib. c. 6.* vel & propter Mineruam, maximè Ilienſem, cuius præcipua ibi ratio fuit, quod & ex Liuio diſcimus *lib. 35. 37.* Strabone *lib. 13.* Philoſtrato *lib. 17. de Apollonio*, nam ea hæres inſtitui potuit iure Romano, teſte Vlpiano *in fragm.* & quia Ilienſes Romanos ab ſe oriendos præferebant, Liuius *lib. 37.* ſeu Ilium parens. (id eſt mater) vrbis Romæ habita: vt Ilienſes apud Tacitum memorant *lib. 4. Ann. c. 56.* indicat idem *lib. 12. c. 58.* Ilienſes denique Romanæ gentis auctores, Sueton *Claudio, c. 25.* & conſanguinei Romanorum, *c. 25.* indeque Iulij Cæſaris origo, cumque his *συγγένεια* de quo Strabo quoque *lib. 13.* Propter antiquam igitur coniunctionem originis Romanæ vt Iuris Conſultus *dict. l. 17. §. 1. ff. de excuſat.* ob quam Ilienſibus quoque pleniſſima Senatuſconſultis & conſtitutionibus Principum data immunitas, & excuſatio à tutelis eorum pupillorum, qui Ilienſes non eſſent, *d. l. 17. §. 1. ff. de excuſationibus*: quod etiam ex Liuio diſcimus *lib. 30.* & Plinio *lib. 5. c. 30.* imò, omni publico munere ſoluti, Tacitus *d. lib. 12. c. 58.* his tributa in perpetuum remiſſa. Sueton. *Claudio, c. 25. ἐλευθερία καὶ ἀλειτουργησία* Strabo *lib. 13. p. 409.*

Quod *Delphicos* attinet, veriſimile eſt obtendiſſe eos fœminam apud ſe non virum ſacerdotem: quod & Tacitus teſtatur, *lib. 2. Annal. c. 54.* cuius etiam *προμαντίδος* Delphicæ meminit Pauſanias, *in Laconicis; p. 84. 85.* Et Diodorus Siculus pleniſſimè, *lib. 16. p. 524.* ait, cùm olim ibi à virginibus ſortes ederentur, quæ ſeruandis oraculorum ſecretis magis idoneæ viderentur, lege poſteà ſancitum, ne virguncula amplius ſed *fœmina quinquagenaria maior, virgineo tamen ornatu Dei reſponſis præſideret μηκέτι παρθένον χρησμῳδεῖν, ἀλλὰ γυναῖκα πρεσβυτέραν πεντή-κοντα*

αὐλὰ ἐτῶν χρηματολογεῖν, ἀσμενῶς δ᾽ αὐτὴν παρθενικὴ στολῇ. Denique in Pythiâ ibi tes nota eſt.

Igitur priuilegium hoc datum & conſeruatum tribus illis ciuitatis & prouinciis, eo quo dixi obtentu. Diuerſum igitur id, vt iam ſupra dixi, à noſtro erat etiam fine: nempe illa ad replendas, municipum numero in genere ciuitates: hoc noſtrũ, ad replendas nominatim Curias. Et ita partim aduerſus Cuiacium, partim aduerſus Amayam ſentio. Vnde verò ſeu cur *Antiochena* ciuitati id olim veteres Principes indulſerunt? Nẽpe non noua aliqua origine vel ratione ducti: verũ vt etiã hoc modo inter alia Curia Antiochena repleretur, frequẽtaretur Curialiũ & fœminarũ liberis, & ſic curiales haberet. Curiæ ſcil. Antiochenæ hoc tẽpore, & quidẽ à Iuliano peculiaris ratio habita, tanquam vrbis, quæ totius Orientis curia & vertex erat; de quo iam alibi ſæpe. De qua alioquin Curiâ Antiochenâ ſunt & aliæ leges; puta *lex* 131. & 169. *inf. h t*. De eadẽm eſt & Ammiani Marcellini locus *lib*. 14. *p*. 17. Multus eſt & Libanius *in Antiochico p*. 357. 258. 359. 360. 361. in aſſerenda Curia Antiochena: vbi etiam eam vocat *μεγίστην μεγίστην τῶν ἁπανταχοῦ καὶ ἀρίστην*: Et alibi *μέγιστον, μέγα συνέδριον, μεγάλην βουλὴν, Orat*. 13. *ad Theodoſium, p*. 476. *orat. περὶ δεσμωτῶν p*. 53. *in Lucianum p*. 433. Idem *ep*. 724. Alexandrum Syriæ Rectorem commendat, quod Curiam Antiochenam in maius auxerit. Idemque Libanius *d. orat. περὶ δεσμωτῶν p*. 18. vbi iam quoque dixi. De eadem agit & Zoſimus *lib*. 3. *p*. 713. Leo in *l*. 61. 6. *Cod. de Decurionib*. Ipſe tandem Iulianus *huius l*. auctor in *Miſopogone*, memorat ſimùl & Antiochenis exprobauit quæ in eorum & Curiæ Antiochenæ gratiam fecerat. v. *p*. 132. 135. Quo ſanè in numero eſt quoque illud quod *h. l*. firmat: ita tamen vt priuilegium id ad ſuum caſum reſtringat, vbi videl. *patris dignitas liberos nullius ciuitatis iuri vindicaret*, ideſt, vbi pater ipſe non alterius ciuitatis Curialis eſſet. Quare hęc Iuliani *lex* eſt reſtringentis vetus Antiochenorum priuilegium ad ſuum caſum, quo id olim indultum fuerat. Ergo notandi iam hi caſus ſingulares; quibus matris origo, non & patris attenditur: ſiue ad frequentandas municipibus ciuitates augendãque magiſtratuum municipaliũ Iuriſdictionẽ, quò tria illa exẽpla pertinent; ſiue ad frequẽtandas Curias, vt nominatim Antiochenam, de quo eſt hæc *l*. Antiochenæ alioquin huic Cœlæ Syriæ Ciuitati alia priuilegia *Lege ſua* ab antiquo cõpetiẽre: Quale illud eſt quod memorat Papinianus *l. Antiochenſium* 37. *ff. de reb. auctor. iud. poſſid*. nempe, ius taciti pignoris ſeu hypothecæ in bonis defuncti debitoris. Vbi quod dicitur, *l. ſua priuilegium* ACCEPISSE: accipi poteſt, imò debet ex *veteri* Principum conceſſione, ſimile enim priuilegium nulla ciuitas habet, niſi nominatim id ei à Principe datum eſſet; *l. ſimile* 10. *ff. ad municipalem*. ſeu niſi beneficio conceſſum id ei fuiſſet *l*. 1. *C. de iure Reip*. Etſi non negem, *l*. ſuâ & conſuetudine antiqua ius iſtud quoq; vt alia multa, competere potuiſſe. Ad quas leges ſæpe in iure prouocatur, & apud Plinium *lib*. 10.

¶ Proximus verò huic tractatus eſt de *Nobilitate*, vt ſtatuto vel conſuetudine effici poſſit, vt filius quoad matris nobilitatem, matris conditionem ſequatur. De quo poſt alios hic Amaya: apud quẽ exẽpla Hiſpanica reperies: & Gallica notata ab aliis, v. c. Campanus matre nobili nobilis eſt. Quæ de *Lyciis* olim prodita notiſſima ſunt ex Plutarcho, *de claris mulier. c*. 9. Herodoto, *lib*. 1. *c*. 31. De Locrenſibus Polybius *lib*. 12. *p*. 656. 657. vbi & illud ſingulare, quod addit de centum virginibus mittendis quotannis ad Ilium: quod addi velim ad ea qua ſupra de Ilienſibus notabamus.

¶ Quod *Ponticos* attinet, putem id ego tributum, Amazonum quibus ſeſe illi efferebant, commendatione, vt fermè fabulas præferebant ciuitatũ Curiæ ad quid impetrandum v. vel Tacitum *lib*. 3. *c*. 60. *& ſeq. & d. lib*. 4. *cap*. 55. vbi ciuitates Aſiæ certantes proponuntur pro aſyli iure ſibi vindicando & pro Templo apud ſe ſtatuẽdo. Quis etiã neſcit ibi Sauromatas Amazonum *γυναικοκρατουμένους* memorari. Notãda & Strabonis narratio, *lib*. 11. *p*. 347. de Gargatenſium cum Amazonibus coitu, è quo ſi *fœminã* parerent, ipſæ enutriebant; ſi marem illis educandũ mittebant. Denique qui res geſtas à Pompeio ſcripſẽre, omnes auctores ſunt de eius cum Amazonib. pugna: Plutarchus, Appianus, Alij: Inde igitur priuilegium iſtud Ponticis ex beneficio eiuſdem Pompeij Magni, vt Celſus refert apud Vlpianũ *d. l*. 1. §. 2. *ad municip*. Quomodo fuerunt & aliæ peculiares Ponticis ex *lege* pariter *Pompeiâ*, leges, ſuper Curiis & Decurionibus, de quibus Plinius, *lib*. 10. *ep*. 113. 114. 115. 116.

¶ *De* INCOLIS *quoque, etſi alibi decurionbus, ad Curiam vocandis Iuliani lex.*

LII. * Idem A. ad Iulianum' Conſ.'' Fœnicis.

NON obſtat Curialium petitioni, quòd hij quos *incolas*'' dixerunt, alibi Decuriones eſſe dicuntur: Poterunt enim & aput eos detineri, ſi'' eorum patitur ſubſtantia. & ante conuentionem incolatui renuntiare noluerunt. ¶ Solâ verò poſſeſſione ſine laris conlocatione prædictos onerari iuris ratio non patitur: quamuis res Decurionũ comparaſſe dicantur. Sanè Incolonatus'' iure tunc detinendi, ſi non aut arma geſſerunt, aut expeditioni militari præfuerũt, aut ſub præcone'' adminiſtrationis facti ſunt Senatores. Dat. III. Non. Septemb. Antiochiæ, Acc. Id. Octob. Tyro'', Mamertino & Neuitta Coſs. [362.]

NOTÆ.

* Abeſt *hac lex* à *Cod. Iuſt*. Eique iungenda *lex* 1 *ſup. de dominio rei qua poſcitur*: etſi Inſcriptio variet.

'' Ad *Iulianum* hunc Libanius ſcripſit in *MS. Regio, ep*. 214. vt ibi notaui: ſed quæ tenera eſt, 218. *&* 638. quibus eum Phœniciæ præfuiſſe apertè teſtatur. v. *Proſop*.

'' Quid ſi legas, *Comiti Orientis*. vt *l*. 54. *inf*.

'' Apud ſe, ob laris conlocationem: vt mox *inf*.

'' *Incolonatus* hic *incolatus*, *l*. 5. 32. 46. *ſup. & l*. 141. *inf*.

'' *ξ. Praconio*: de quo mox.

'' *Tyrus* ſedes conſularis Phœnices: nempe quia metropolis erat prouinciæ Phœnices. Hinc & diſertè data Tyro metropoli, propoſita verò Byrito dicitur *lex* 12. *ſup. de Tyronibus*. Hinc & PP. Tyri dicitur *lex* 4. *ſup. de famoſis lib*. quæ data ad Dionyſium Comitem qui in Tyriã Synodo Conſtantini iuſſu præſedit apud Athanaſ. *Apol*. 2. *p*. 618. 619. Auctore vitæ Conſtantini, *lib*. 4. *c*. 42. Theodoretum *lib*. 1. *c*. 29. Idem ex Libanij *epiſtolâ non vnâ* colligo.

COMMENTARIVS.

INcolatvs ratione, id eſt ſi quis alicubi larem conlocauerit, vt *h.l.* mox dicitur, ſeu domicilium ſuum contulerit, *l.239.π.de V.S.* πάροικος, μέτοικος Græcis, ad Curiam vocari poſſe (quod etiã oſtendit *lex 5.12.46.ſup.& l.137.141.inf.*) definit *hâc l.* Iulianus Imp. ſub quadruplici, quà ampliatione, quà limitatione, ſeu exceptione.

Prima *Ampliatio* hæc eſt: Nempe in tantùm Incolatus ratione quem ad Curiam eius loci quem incolit, vocari poſſe definit, vt etſi alibi iã Decurio ſit, fortè originis ratione, attamen adhuc in altero loco Incolatus ratione ad Curiã peti poſſit. Et ſic hoc caſu duobus locis ad Curiam vocari queat; in vno originis nexu; in altero, Incolatus ſorte ſeu laris conlocatione: vel, vt dicitur *d.l.12.ſup.* in vnâ ciuitate voluntatis, in alterâ originis gratiâ. Et iſtud quoque inter alia, argumento eſt, quantoperè Iulianus Curiis fauerit. Quò etiam reſpexit fortè Ammianus, *lib.12.p.237.* cùm ſcribit, ægrè ſub eo *à Curialibus* quenquam *appetitum* (quæ verba etiam reſpõdẽt initio huius l.) *licet Originis penitus aliena firmitudine communitum, æquum obtinuiſſe*: ſeu vt loquitur *lib.15.p.316. municipalium ordinum cœtibus paſſũ Iulianum iniuſtè adnecti quoſdam ab his cõſortiis origine lõge diſcretos.* 2. *Et Limitatione* ſtamẽ & exceptiones plures hâc parte addit Iulianus quæ ſingulares omninò ſunt & aliò vtiliter traduci poſſunt. Prima eſt quæ ſimùl oſtendit, quid propriè per Incolatum intelligendum ſit. Nempe ait, ſolam *poſſidendi* ratione, etſi Decurionum quoque res comparauerit, hîc non ſufficere, ſed laris collocationem ſpectandam: quæ incolonarum conſtituat. Ergo vt maximè quis poſſideat fundos in ciuitate aliquâ, ſi tamen inde oriundus non ſit, neque ibi larem conlocauerit, ad eius ciuitatis Curiam vocari non poteſt ex Iuliani mente: Imò & ex veteri iuriſprudentia Papinianiã *l.7.§.ſola ratio 5.§.ſola domus 13.π.ad municipalem.*

Quia ſcil. hic incola non eſt *l.3.4.6.Cod.de incolis l. pupillus 239.v.incola π.de V.S.l.35.ad municip.* Et tamen Conſtantino M. aliquando aliter viſum videtur *l.5.inf.ſup.h.t.* ſed & priuilegium hoc ſpecialiter quibuſdam datum ciuitatibus, vt poſſeſſores nodi fundorũ ciuilib. muneribus adſtringerentur *d.l.17.§5.& l.6.C.de incolis & l.vlt.§.petere π.de munerib.* ſed & decurionum nominatim bona poſſidentes Curialib. functionibus obnoxij aliquando fuere ex Theodoſij M. *l.134.inf.*

Secunda exceptio eſt, incolatus ratione, quẽ ad Curiam non vocari, ſi ante conuentionem, id eſt ante nominationem ad Curiam, incolatui renũciauerit. Tempeſtiuæ ſcil. renũciationi hâc parte locus eſt, id eſt ſi renunciatio nominationem præceſſerit. Sera alioquin renũciatio foret poſt nominationem.

Tertia *Exceptio hac l.* additur à Iuliano: nempe incolas Incolonatus iure ad Curiam vocari nõ poſſe, ſi arma geſſerint vel expeditioni militari præfuerint, (quod Militiæ priuilegium hâc parte notandũ eſt) vel ſi ſub præconio Adminiſtrationis facti ſint Senatores: *ſub præconio*, ita enim legendum eſt, id eſt teſtimonio, vt vocatur *l.8.ſup.de honor.codicillis*: & *l.25.ſup.* denique ſi ſub honore adminiſtrationis Senatores ſucti ſint, *l.73.74.inf.* ſcilicet nõ nudã Senatoriã dignitatem immunitatem à Curiali tribuere vult, in hâc ſpecie Iulianus, verùm ſi ea quæſita ſit, ſub honore & præconiis adminiſtrationis, id eſt prouinciam aliquam reuera ἐμπράκτως adminiſtrando. Nam quod de *præconum* iure, ſeu de præconiib. Magiſtratuum ex hâc l. notatur ineptũ eſt: quoa & ipſi Rectores prouinciarum non habuẽre, verùm Maiores tantum Magiſtratus, veluti PP vide Chryſoſtomum & Hieronymum, *ep. ad Ruſticum.*

¶ Et hæc quidem ſententia eſt ſingularis admodum conſtitutionis Iulianeæ, in argumentu *de Incolis.*

¶ *De* Nominationibvs *quibuſdam Curialium reuocandis: deque* Decvrionvm Filiis *&* Plebeiis *locupletibus ad Curiam nominandis*; *Iuliani lex.*

LIII. * Idem A. ad Salluſtium PP. F.''

QVoniam ex paucis'' plurima commiſſa'' non abſurdè ſuſpicamur, ex die Kal. Septembrium omnes omninò, præter ſolemnes, Nominationes, factas à Curiis'' in irritum deuocamus. De præcedentibus porrò iuſtum agitabis examen. ¶ Placuit etiam deſignare, quæ Corpora ſunt'', in quibus Nominationis iuſtè ſollemnitas exercetur: Decurionum enim'' filios necdum Curiæ mancipatos, & Plebeios eiuſdem oppidi ciues, quos ad Decurionum ſubeunda munera ſplendidior fortuna ſubuexit, licet nominare ſollemniter. Dat. XIV. Kalend Octob. Antiochiæ, Mamertino & Neuitta Coſs. [362.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* velut temporaria.

'' *Salluſtius* PP. ſub Iuliano Orientis: *v.Proſop.* Idem qui Secundus, cui inſcribitur *lex 50.ſup.*

'' V. locum Iuliani *in Miſopog.* de quo mox.

'' A Curia Antiochena potiſſimum.

'' *Sint.*

'' Fuimuerò.

COMMENTARIVS.

NOMINATIONES Decurionum perperam factas ex Kal. Septembribus, id eſt ſedecim ab hinc diebus, omnes, ſolemnibus exceptis, irritas eſſe iubet Iulianus Antiochiæ poſitus, *hac leg.* quæ data eſt medio, paulò plùs, menſe Septembri, XIV. Kal. Octobris: commiſſo examine de anterioribus Salluſtio PP. Orientis. Hoc primum. Contrà, *ſecundo capite* Iulianus, quia in Nominationibus peccatum fuerat, deſignatum it, vnde Curiales & adfatim & idoneè adſciri nominarique poſſint. Primò quidem Corpora quædam deſignare ſe ait, ex quibus Decuriones iuſtè nominarentur. Secundò, Decurionum filios (quos ipſe *παιδοβούλους* vocat *ep. ad Byzãtios* 11.) Tandem & Plebeios ſplendidioris fortunæ ad Curiam vocari poſſe definit. Ad cuius *legis* hiſtoriam & ſententiam pertinet omnino, quod ipſemet Iulianus *in Miſopogone p.* 107. Antiochenis exprobat, nominatos ab iis ad Curiam quoſdam nó ritè, tenuiſque fortunæ & abiectos homines: Cõtrà *ibidẽ* deſignat, vnde is Decuriones Antiochenis dederat: *δέδωκα οὖν ὑμῖν καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιτροπευόντων τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐμοὺς, καὶ ἀπὸ τῶν ἐργαζομένων τὸ νόμισμα τοὺς πλουσιωτάτους ἑλομένοις ἔχειν. ὑμεῖς δὲ ἐκείνους μὲν οὐ τοὺς δυναμένους εἵλεσθε, λαβόμενοι δὲ τῆς ἀφορμῆς, εἰργάσασθε παραπλήσια, πόλει μὲν οὐδαμῶς ἀπεοικότα πρέποντα, ἄγ᾽ ὑμῶν ἄλλως [ἄλλῳ] τῷ τρόπῳ. βούλεσθε οὖν ὑμᾶς ὑπομνήσω: βουλευτὴν ὀνομάσαντες, πρὶν προσγραφῆναι τῷ καταλόγῳ, μεταξὺ τῆς δίκης οὔσης, ὑπολάβετε καὶ [ὑποβάλλετε,* ita Petauius] *λειτουργίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἄλλων* [*τῶν ἀνθρώπων ἄλλων* ita Petauius] *ἐπ᾽* [*ἴσως ἀπ᾽*] *ἀγορᾶς εἱλκύσατε πένητα: καὶ ἐκ τῶν ἁπανταχοῦ μὲν ἀπολελειμμένων, παρ᾽ ὑμῖν δὲ διὰ περιττὴν φρόνησιν ἀμειβομένων πρὸς χρυσὸν συρφετὸν ἀπορώτατα, μετρίας οὐσίας εἵλεσθε κοινωνόν. Πολλὰ τοιαῦτα περὶ τὰς ὀνομασίας πλημμελούντων ὑμῶν, ἐπειδὴ μὴ πρὸς ἅπαντας συνεχωρήσαμεν, ὧν δὲ εὐηργετήσαμεν τὴν χάριν ἀπεστερήθημεν.* Quem locum ita interpretor: *Itaque dedi vobis etiam ex iis qui theſauros meos procurarant, & moneta artificum locupletiſſimos, vt eos adſciſceretis: vos vero non ex iis idoneos accepiſtis, ſed occaſione ſũptâ ea feciſtis qua neque à male inſtitutâ ciuitate, neque à veſtris moribus aliena erant: vultis vnum ex iis vobis commemorem? cum decurionem quendam* NOMINASSETIS, *antequam albo adſcriberetur, cauſa adhuc pendente, hominẽ ſumpſiſtis, & miniſterio alterum hominum à foro traxiſtis inopem: & ex eorum numero qui vndique deſtituti, apud vos ob ſuperuacaneam quandam ſolertiam auro commutant verborum colluuiem, nullos reditus habentẽ, tenuiſque fortuna, vobis ſociaſtis. Atque eiuſmodi alia multa circa Nominationes cùm peccaretis, neque omnia ipſi probaremus, benefactorum gratiam perdidimus.* Ita inquam hunc locum interpretor alicubi corruptũ & intricatum: Quod de iis ait qui theſauros Principis procurarant: id accipiam de Largitionibus ciuitatum, de quibus dixi ad *l.*......non verò, quod Petauius credidit, de Præfectis Theſaurorum & Comitibus. Quis enim putet Iulianum, ex his Decuriones adſciſci voluiſſe, qui maioris dignitatis erãt? Quod reliqua Iuliani verba attinet, vnũ tantum, nó duo licentiæ, non populariũm, ſed Curialium exempla ibi memorat Iulianus: nempe quendam nominatum ad Curiam appellantemque à nominatione, pẽdente iudicio, vi abſtractũ aliorũque miniſterio à foro pertractum inopem. Betterij enim error eſt *t. Pithanon.* 10. *p.* 124. verba illa, *καὶ λειτουργίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἄλλων* ita accipientis *cùm vice eius alij ſe muneribus ciuilibus obligaſſent*, aut fideiuſſores acceſſiſſent, de parte dicitur in *l. 1. Cod. de Decurionib.* Cuius Betterij & alter hic error eſt *p.* 124. quod *Filios* Decurionum licet paternam conditionem retinerent, *eligi* ſolitos *h. l.* argumento ſcribit: Nominati enim, id eſt ad Curiã vocati, non electi, niſi quod inidonei non nominati. Mox pergit Iulianus, in deſcribẽdo homine illo, qui è foro pertractus fuerat inops nempe ait, eum fuiſſe ex eorũ numero qui vndique deſtituti ſunt, *ἐκ τῶν ἁπανταχοῦ ἀπολελειμμένων*: verum qui ob ſuperuacaneam ſolertiam, auro commutaret verborum colluuiem ſeu fœcem. Quibus verbis *circumforaneum, circulatorẽ, agyrtã* in foro, deque vico, vt ille ait *Auſpicem*, indicat, qui verbis aures alienas diuitabat, quod ille ait, ſuam vt vero domum repleret, ſaltem vt aurum colligeret. Tum addit, *cũ* nullos reditus alios habuiſſe, tenuiſſimæq; fortunæ fuiſſe, *ἀπορώτατα, μετρίας οὐσίας*: Quibus omnibus duo perſtringit, quod & facultatibus inidoneum, & viliſſimæ conditionis hominem nominaſſent ad Curiam: Contrà igitur, Iulianus Antiochenis iam *hac l.* proponit, nominandos 1. ex Corporibus quæ ipſe deſignauit. 2. & filios Decurionum, 3. & è plebeiis idoneos ſplẽdidioriſque fortunæ & meriti, qui Decurionũ munera ſubire ſeu ſuſtinere poſſint. Quod & ipſum cauetur *l.* 13 33. 52. *ſup. l.* 72 96. 133. 140. *inf. h. t.* Hùc verò pertinent variæ Libanij *epiſtolæ*, quibus id apud magiſtratus agit vt facultatibus inidonei ad Curiam nominati liberentur: inter alias *ep.* 331. ad Gaianum Phœnicæ Rectorem (quomodo & eodem ſpectat *lex prox.* 52. *ſup.* data ad Iulianum Conſulatem Phœnices) *Δῆμος τινὸς ὤν, αἰτησίᾳ δὲ πραγμάτων καὶ συνηγόρων ὁρμῇ γίγνεται βουλευτής, δεῦρο δὲ ἐλθὼν εἰς ἀναμαχέσασθαι δίκας ὧν ἀπαλλαγῆς τυχεῖν, ἀναβολῆς δὲ ἔτυχε. καὶ μέλλων ἐπανιέναι, δεῖταί με γράψαι πρὸς σὲ βοηθεῖν αὐτῷ* & mox. *ἀλλά σε παρακαλῶ καὶ νῦν καὶ εἰσαῦθις, τὸν Δῆμον λιμένα, καὶ ποιεῖν τοὺς ἀγαθοὺς Τυρίους, ὅτι τῶν ἀπόρων ἐχθρὸς ὁ πόλεως ἐκ πολίτας ἐξελαύνειν, οὐ χορηγοὺς παρέχειν τῇ πόλει.* vbi ratio notanda eſt. Vide & *epiſtolam* 370. ad Ariſtænetum Bithyniæ Rectorem, & *ep.* 371. 372.

¶ Novos *Decuriones, qui ſuſceptores non nominarunt, periculo nominationis præcedentis, illorum nomine non ſubiacere.*

LIV. * Idem" A. ad Iulianum" Com. OR."

PROVIDENDVM" eſt eorum nouitati" Decurionum, qui nuper" nomen Curiis addiderunt"; ne præteritis" debitis" Suſceptorum ' onerentur; ſed (conuentis propter hæc debita qui" ea præcedentibus" delegationibus" cõtraxerunt") nullam" moleſtiam pro ſarcinâ" nominationis alienæ ſuſtinere patiaris. PP." Byritho", Kalend. Nouemb. Mamertino, & Neuitta Coſs. [362.]

NOTÆ.

Lex prouidendum eſt 23. *Cod. Iuſt. eod. tit.*

IVLIANVS Imp. de cuius enixo & nimio circa Curias ſtudio dixi iam ſemel ad *l.* 50. *ſupr.* & dicam tamen adhuc mox.

Iuliano C. Iuſt. Eidem porro Comiti Orientis, Iuliani Imperatoris auunculo, inſcribuntur duæ præterea eiuſdem Iuliani conſtitutiones : putà *lex* 3. *ſupr. de contrah. empt.* & *lex* 51. *ſupr. hoc tit.* De eodem verò vide & Iulianum rurſum *ep.* 10. *ad Alexandrinos*, & *Miſopogone edit. in* 8. *p.* 40. & 127. & *edit. in* 4. *p.* 103. &c. Ammianum Marcellinum *lib.* 23. *p.* 256. Philoſtorgium *lib* 8 *c.* 10. & 12. Theodoretum *lib.* 3. *hiſt. Eccleſ. c.* 10. 11 12. Sozomenum *lib.* 5. *cap.* 7. Chryſoſtomum *adu. Gentes.* An verò is idem Iulianus, cui inſcribitur *lex* 52. *ſupra* ? vt ſic idem Comes Orientis & Conſul Phœnices fuerit ?

Comes Orientis, de hoc vide *Notitiam Theodoſianam.*

Hac voce *Prouidendum*, quid indicetur, mox dicam.

Nouitati Decurionum, id eſt nouis Decurionibus, metonymicè.

Nuper, ideſt, recentes, nouiter.

Addiderunt : hanc vocem mox vrgebo : ſunt qui legunt in *Cod. Iuſt. indiderunt.*

Præteritis, ideſt, quæ tempore præterito, & antequam noui iſti Decuriones adſciſcerentur, contracta fuerunt.

Debitis, ideſt, reliquis triburorum, vide Gloſſ. ſuper hac voce *Debitorum.*

De *Suſceptoribus* hiis eſt *infr. titulus* 6. *huius libri.*

His qui, Cod. Iuſt inſerta voce, *hic* : quæ tamen ipſa abeſt à nonnullis MSS.

Ideſt, ex præcedentibus, ſeu propter præcedentes.

Delegationibus, ideſt, iuſſionibus, commiſſionibus, & ſic nominationibus, vt mox vocantur, ibi, pro *ſarcina nominationis*, ad ſuſcipiendas videlicet ſpecies ſeu tributa : de quo mox plenius. Malè Gloſſa interpretatur, *id eſt, officiis ſibi delegatis* : *Delegationibus* portò, ſupple, *à ſe factis.*

Contrahere debita, v. *Gloſſ. Theod.*

Nullum eos, Cod Iuſt. inſerta voce *eos* : eos autem, nouos ſcil. Decuriones.

Sarcina, vide in *Gloſſ.* ſimilia, & quidem vt hic, in re Tributaria.

Data proculdubio hæc *lex* Antiochiæ, vbi Iulianus erat hoc tempore, vide *Chronolog. Theodoſ.* vide vel *legem* 51. *ſup.* & *l.* 8. 9. *de operib. d. l.* 3. *ſupr. de contrah. empt.*

PP. ideſt, propoſita : non vt aliæ editiones habent P. P. puncto inſerto.

Beryti propoſita hæc Conſtitutio, pariter vt duodecim aliæ *huius Codicis* : putà lex 2. *ſupr. de Agentib. in reb. l* 11. *de Tironibus* 7. *de filiis mil. appar. l.* 41. *de curſu publico* : *l.* 3. *de his qui cum Diſpenſatore* : *l.* 19. *de ann. & trib. l* 4. *tit. in ipſis ſpec. l.* 1. *de publ. comparat. l.* 63 *infr. h t lex* 9. *de luſtrali collat. l.* 1 *de naufragiis* : *l* 1. *de Gladiatoribus* : quæ omnes datæ ſunt vel ad Præfectos Prætorio Orientis, vel ad Comites Orientis, vel ad Conſulatem Phœnices, vel ad Magiſtrum officiorum, v. *Geogr. Theodoſ.*

COMMENTARIVS.

NOVOS Decuriones, id eſt, nouiter in Curiam allectos adgregatos, & vt Iulianus hîc loquitur, *qui nuper nomina ſua Curiis addiderunt* vel, vt loquitur Symmachus in ſimili re *lib.* 10. *ep.* 59. *quos Senatui recens ortus adiecit*: pro Suſceptorum, anteriùs, ſeu antequam ipſi Decuriones fierent, nominatorum, creatorum debitis, ſeu reliquis, non teneri oportere definit *hac l.* Iulianus Imperator.

¶ Quod vt intelligatur, tria prænoſcenda ſunt: de Suſceptoribus.

Primò tenendum, *Suſceptores* de quibus *hâc leg.* agitur, eſſe, non vt Bartolus voluit, qui alios in ordinem Decurionum ſuſceperunt, verùm annonarum, ſeu ſpecierum & tributorum publicorum Suſceptores (de quibus eſt hoc ipſo libro *titulus peculiaris infr.* 6.) Quod cùm non intelligerent è Veteribus quamplurimi, pars ludos hic egregios fecerunt, pars vocem *ſuperiorem* ſubſtituerunt : vid. Pyrrhum ad *hanc leg.*

Secundò ſciendum, *Suſceptores* iſtos è Decurionum ſeu Curialium numero, ſeu ordine, in quibuſdam prouinciis creari ſeu nominari ſolitos ; vt, præter *hanc l.* docet inſuper *l.* 49. *ſup. h. t.* & *l.* 24. 31. *infr. t. de Suſceptorib.* & *l.* 2. *ſup. de Quæſtionib.* Quomodo & Exactores è Curiâ ſumpti, de quo, *ſuo tit.*

Tertiò notandum, Suſceptores iſtos creari ſeu nominari ſolitos periculo aliorum Decurionũ ſeu Ordinis qui eos creaſſet ; vt præter *hanc leg.* docet quoque *infr. tit. de ſuſceptoribus* : at non etiam *lex, ſuper creandis, Cod. de iure fiſci* : quod credidit Accurſius. Et ſic ſi Suſceptores aliquid vel negligentiâ vel fraude decoxiſſent, ſeu reliquati fuiſſent, ad *redintegrationem* (id eſt ſolutionem) ſpecierum, creatores ſeu nominatores ipſos de more conueniri potuiſſe : ſeu vt hæc *lex* quadrifariam loquitur 1. *Suſceptorum debitis oneratos.* 2. *propter eorum debita conuentos.* 3. *Sarcinam nominationis eorum ſuſtinere oportuiſſe.* 4. *vt qui eorum debita delegationib. contraxiſſent.* Quod quidem interim *quaſi contractus genus* obſeruandum eſt, *ex delegationibus*, ideſt, propter delegationes à ſe factas, ſeu propter nominationem & negligentiam in eâ adhibitam : pariter vt in tutelæ iudicio non exactæ penitùs cautionis, vel non idoneæ, periculum pertinet ad Magiſtratus nominatores ſubſidiariâ actione : *toto tit. ff.* & *C. de Magiſtratib. conueniendis.* His ita præſuppoſitis iam ad hiſtoriam *huius l.* accedamus.

Quartò igitur obſeruandum, hâc tempeſtate, Iulianum Imp. Curias, in quibus ciuitatum decus conſiſtebat (vt docet Libanius, non vno loco, *Oratione περὶ προσκυνεῖν p.* 9. 11. & *orat. in Iuliani necem, p.* 197. & in *Antiochico, p.* 357. Maiorianus Imp. *Nouell.* 1. & Caſſiodorus 7. *variar. vlt.* aliiſque locis.) Sub Conſtantio Imp. exhauſtas variis rationibus Curias expletum iuiſſe, atque in ideniæ, ad reprehenſionem vſque nimio ſtudio incubuiſſe ; vt teſtatur idem Libanius *dicta orat. in Iuliani necem, p.* 296. 297. Ammianus Marcellinus *quatuor locis lib.* 22. *p.* 257. & *lib.* 25. *p.* 316. Cui rei fidem pleniſſimam faciunt ipſiuſmet Iuliani conſtitutiones : & ſex quidem *hoc ipſo titulo*, putà, præter hanc *legem* noſtram, *lex* 50. 51. 52. 54. 55. & duæ inſuper aliæ, putà *lex* 1. *ſupr. de prox. comitib. diſpoſ lex* 2. *ſup. de Agentib. in reb.* quarum omnium conſtitutionum *ſummam*, ſeu breuiarium ſemel exhibui ad *d. l.* 50. *ſupr.* Inter alia verò hanc in rem à Iuliano actitata. (1.) Reuocati ad Curias Chriſtiani, *d. l.* 50. *ſup.* (quæ quantum ad hoc reperita extat *l.* 4. *infr. de luſtrali collat.*) Chriſtiani id eſt Clerici (de quo & Iulianus ipſemet *ep.* 11. *ad Byzantinos*, & Sozomenus *lib.* 5. *c.* 5. (2.) Reuocati item, qui ad potentiorum domos confugerant *d. l.* 50. (3.) Addicti ab eodem Curiis qui ex materno genere Antiochiæ Curiales eſſent *d. l.* 51. *ſup.* cuius *leg.* meminit quoquè Zoſimus *lib.* 3. *p.* 713. & Leo Imp. *l.* 61. *Cod. Iuſt.* de

Digitized by Google

de Decurionib. (4.) vt & incolæ, etſi alibi iam Decuriones eſſent, *d.l.52.* (5.) Deſignata tandem plura Corpora, è quibus Curiales nominari poſſent, *d. l.53.* (6.) His adde quod quinto loco hîc iam obſeruandum eſt, & Volones, ſeu *Voluntanos*, Vltroneos, ſpontaneos quoſdam Decuriones ſub Iuliano fuiſſe, ideſt nonnullos qui vltrò nomina ſua Curiis *addiderunt* (vt hîc dicitur) vti & aliàs, ſeu ſub aliis Imperatoribus, ſpontanei quidam munifici erant, ſeu vltrò ſeſe Curiarum cœtibus ſoli genitalis amore inſerebant, vel munera quædam Curialia obibant: vt docent tres prætereà *leges*, putà *lex* 172.177. & *lex vlt.infr.hoc tit.* Et de his quidem propriè hanc *legem* accipiendam docent hæc verba, *nomen Curiis addiderunt.* Et ſanè ſi de *πατρο-κίλλοις*, ideſt, filiis Decurionum, originis ratione ad Curiam vocatis quæratur, procul dubio & hos periculo præcedentis nominationis obnoxios fuiſſe certum eſt. Error enim eſt ſcribentis, id indicari, nominatos ad Curiam ſolitos ſubſcribere nominationi ſuæ, & ita in album relatos. Tandem ſexto loco obſeruandum, pertinere hanc *legem* propriè ad Curias Syriæ Phœnices quæ ſub Comite Orientis erat: & in quâ præcipua vrbs fuit Berytbus: vbi hæc *lex* propoſita dicitur: pariter vt propoſitæ ibi duodecim prætereà *leges*, quas in *Notis* memoraui: in quibus aliquammultæ ſunt, quæ ad Comitem Orientis datæ ſunt.

¶ Nunc ad rem & ad Quæſtionem Deciſionemque *huius leg.* Igitur cùm tot noui homines nuper nomina ſua Curiis addidiſſent, hinc iam agitari ſeu quæri cœpit, vtrum *noui* quoque iſti Decuriones ſeu Curiales & ipſi periculũ præcedentis creationis ſeu nominationis & delegationis Suſceptoris alicuius agnoſcere tenerentur, eorum videlicet Suſceptorum nomine, qui antequam ipſi Curiæ nomina ſua adderent, nominati, electi, creati, delegati ad id munus fuerant, decoxerant? Id quod *hâc l.* negat Iulianus; quin contrà definit, ſolos eos eo nomine conueniendos, ſolos indemnitati fiſci conſulere oportere, qui Suſceptores nominaſſent: ſeu, vt *lex*, ait, *qui hæc debita delegationibus ſuis contraxiſſent.* Quæ verba nonnulli perperam ita accipiunt, quaſi id indicetur, priùs, ſeu primo Suſceptores, tanquam principaliter obligatos conueniendos quàm nominatores Quod & ab *huius legis* ſcopo alienum eſt, quorum de ſubſidiariis actionibus quæritur, & à verbis, quæ nominatores reſpiciunt; denique non pertinent hæc verba, ad nominatores ſeu ſuſceptores: Igitur Iulianus Comiti Orientis Iuliano Auunculo ſuo, mandat, vti nullam noui iſti Decuriones moleſtiam pro ſarcina nominationis alienæ patiantur. Æquitate quoque eius rei indicatâ his verbis: *Prouidendum eſt eorum nouitati Decuriorum qui nuper nomen Curiis addiderunt.* PROVIDENDVM ait: quâ voce æquitas rei indicatur, aduerſus iniquitatem vel indignitatem rei alicuius; vt *hac l.* ita & *l. ſi vltra* 10. *C. de Decurion.* & *l.7.C.de poſtul.l.2.3.§.1. C. de agric. & cenſit.l.5.Cod.vt in poſſ.l.vn.Cod.ſumptus iniuncti mun.l.2.C de veter.* Nempe vt generali æquitate nemo moleſtiam pro ſarcina aliena ſuſtinere debet (quam in rem occurrunt infinitæ *Leges* & ſententiæ: vide vel *l. vn. C. vt nullus ex Vicanis*, ſed & Symmachi locus non abludit *lib.10.ep.14.* (*Parem*) *Ad præſentem Indicem veteris Curiæ culpa non peruenit*, [ideſt, non pertinet.] ita ſpeciatim Decuriones quoque, ac maximè qui nomina ſua Curiis (vltrò) addidiſſent: vt ita hoc quoque iure noui Decuriones ad Curiam prolectarentur. Sui igitur quiſque temporis, ſuæ nominationis *ſarcinam* (vt loquitur *lex*) ſeu periculum ſuſtinere debet, non moleſtiam pro ſarcina alienæ nominationis ſuſtinere: ſatis ſcilic. eſt, ſui quemque temporis periculum præſtare, *l.3. §.1. de admin. rer. ad ciuitat.* Quare conueniendi ſunt pro Suſceptoris debitis, ſeu reliquis, ij tantùm Decuriones, qui Suſceptorum debita præcedentibus delegationibus ſeu nominationibus in ſe deriuarunt, ſpecie quadam, vt antea dixi, quaſi contractus. *Delegationibus*, ait *lex*, ideſt nominationibus, Delegatio *hac l.* & *l.8.ſupr.de extraord.l.vn.ſupr.ne conlat.per logogr.l.2.§.4. de indictionib.l.5.Cod.de off.Rector.prouinc.l.vn. Cod.de can. larg.tit.* eſt, non ipſa deſcriptio, verùm *ἐπιταγή*, iuſſio, mandatum ſeu (vt nos hodiè loquimur) *Commiſſio* alicuius rei exequendæ, ſeu muneris obeundi: ac nominatim *Delegatio* eſt iuſſio vt ad inferendas, ita & ad exigendas ſpecies annonarias & tributa. Suidas. *δηλεγάτιον κατὰ Ῥωμαίοις ἡ ἐπιταγὴ τοῦ σιτομετρεῖν, καὶ ἡ αἰτήσιν μεταπομπή.* Sic *delegari annona* dicuntur *l.35.ſupr.de erogat. milit. annon.* ſeu ſpecies, *l.1. ſupr. de excoctione vel tranſl. annon.* (pariter vt mandari, *l.1.ſup. de domeſt.& protectorib.*) ſic eadem delegari militi ſeu Opinatoribus (qui annonæ militaris Exactores erant) *l.16.ſupr.de exactionib.dict. l.1.de excoctione: l.34.ſupr.de annon. & trib.* ſic nauicularij delegatas ſpecies transferre dicuntur, *l.9. infr.de nauicular.* Hinc & Delegatoriæ *l.22.ſupr.de erogat.mil. ann.* & *l.15.ſupr. de exactionib.* Principis epiſtolæ iuſſiones, quibus prouinciæ ſpecies inferri iubentur: Leo Imp. in *l.vlt Cod. Inſt. de canone largition. tit. Delegatio ab ampliſſima Præfectura in diuerſas prouincias ex more quotannis emittitur:* *Διατύπωσις* *Nouella* 128.*c.1.* Haloander *delegationem* rectè vertit.

¶ Et hæc quidem genuina eſt *huiuſce legis* interpretatio, quæ iam ſolemnis euaſit, non in ſcholis tantum, ſed & in foro: Et tamen vt multæ aliæ haud rectè vbique hactenus intellecta fuit. 1. Pars quippe (vt Interpretũ errores hic admiſſos perſtringam) id inde colligunt, Eos qui de nouo in Collegium veniunt, pro debito quod antea à collegio contractum eſt, non teneri: vt & Ciues nouiter receptos ſeu nouos incolas ad collectas quę pro debitis veteribus aduentum ſuum præcedentibus imponuntur, non obligari: Quod vt à ratione iuris alienum eſt, ita ex *hâc l.* malè educitur. Eſt enim hæc *lex*, non de pecunia *mutuatitiâ*, ſeu de debito contracto ex neceſſitate vel vtilitate aliqua totius Collegij, Corporis, Vniuerſitatis; verùm de periculo ob negligentiam adhibitam in nominatione ſeu delegatione officij vni ex Corpore ſuo impoſiti. Debita ſcilicet contracta ex mutuatitiâ pecuniâ ob neceſſitatem aliquam vel vtilitatem totius alicuius Collegij, Corporis, Communitatis, Vniuerſitatis ad omnes ex æquo *Sanates forctos* (vt in veteri eſt) veteres, nouos, collegas, incolas, allectos pertinent: arg. *l.7 in fin.ff.quod cuiuſque Vniuerſit.* & receptâ vbique praxi: quomodo etiam iudicatum placito Pariſienſi A.1596. referente V.C. Brettio *oratione* 43. vbi rectè *hanc leg.* pro contraria ſententiâ malè refert notat *p.* 248. etſi verum ipſe *huius legis* ſenſum aſſecutus non ſit & Curiæ Montiſpelienſis Anno 1590. referente Philippi *Arr.*146. At enim periculi ob malam nominationem ſeu delegationem de Corpore ſuo factam alia ratio eſt, quia ibi culpæ ſuæ nomine nominatores ſoli tenentur: cuius vtriq; periculo nouos Decuriones qui nihil admiſerunt, teneri æquũ non eſt: *pœna* denique ſeu ſarcina ſuos Actores tenere debet & caput noxa ſequitur: Onus verò æſque alienum Corporis & Collegij omnes ex æquo

 ſubire

Digitized by Google

ſubitc oportct: Quique Vniuerſitatem, vt alicubi loquuorur, deſpondet, & debita deſponder, ſeu creditoribus eo ipſo momento obligatur. Sed & hîc tamen, vt in concordiam diſſentientes reuocem, diſtinguendum puto, inter cauſâs mutui contrahendi: ſi enim mutuum contractum fuerit ob defectum tributorum ſoluendorum, certè nouos incolas obligari, æquum non eſt: ſi pro vtilitate perpetuâ loci, obligari eos æquum eſt. Et hæc de primo errore, qui ad hanc *leg.* admittitur.

Secundus error eſt, quod alij hanc *legem* quoque trahunt ad *Succeſſores* in Officio ſeu dignitate, ſeu Officiales nouos; vbi quæri ſolet, an & quatenus ij pro deceſſoribus ſuis quoque mutuo ab iis contracto obligentur; (de qua alioquin quæſtione præter alios fusè Lucas de Penna, ad *l.2.C.de fundis rei priuat.*) Quod & ipſum erroneum eſt. Neque enim hæc *lex* eſt de debito ab Anteceſſoribus in Dignitate aliqua conſtitutis contracto, neque de Succeſſoribus eorum, ſeu in eorum locum ſuffectis; verùm de nouiter in Corpus ſeu Collegium aliquod adgregatis, quique *ad priores* nouiter nomina ſua Curiis addiderunt, vt hæc *lex* diſertè loquitur, ideſt, qui aliis & prioribus ſiue mortuis ſiue deficientibus, vel fortè etiam ſuperſtitibus inſuper denuo additi & adgregati.

Tertius: alia item quæſtio eſt, & aliena ab *hac l.* de onere ſeu reliquis poſſeſſionum nomine fiſco debitis, vtrùm videlicet Noui poſſeſſores qui per *ἐπιβολὴν* fortè (de qua agitur *suprà l.40.de annon. & trib.*) eas nacti ſunt, eo nomine teneantur. Et ſi idem quoque eo caſu cauerat, nempe vt ne ad decoctoris relicta ſeu debita qui nouus accedit per *ἐπιβολὴν* poſſeſſor teneatur: *l.2.in fin.C.de omni agro deſerto.*

Quartus: imò & Quartum quoque illud ab *hâc l.* alienum eſt, quod ſtatuitur *l.2.ſupr. ſine cenſu*: non poſſe ſc. fundum à priuato emi ſine reliquis tributorum; Nouum enim fundi emptorem obnoxium teneri pro reliquis eius poſſeſſionis: cuius & hæc ratio eſt, quod tributa fundi nomine fiſco debita, ſint fundi onera, & ſic cum fundo ambulent neceſſariò, nouumque dominum & poſſeſſorem ſequantur. Quâ parte notanda interim differentia inter nouum poſſeſſorem ſeu ſucceſſorē in dominio fundi ex cauſa *ἐπιβολῆς*, & ex titulo emptionis voluntariæ: Ille ad reliqua fiſco non tenetur, hic tenetur.

Quintus: ab hoc tractatu alienus adhuc magis eſt tractatus de non conueniendo vno Decurione pro altero Decurione, etiam tributorum nomine: de quo eſt *lex 31.ſupr.de annon.& tribut.l.2.ſupr.de exactionib.lex vlt.ſupr.de executorib.l.186. infr.h.tit.* vt & de vno ex Vicaneis, pro aliorum Vicaneorum debitis non conueniendis, de quo peculiaris *titulus* eſt *Cod.Iuſt.Vt nullus ex Vicaneis &c.* quem Titulum ad *hanc l.Codicis Iuſt.* Interpretes tanquam hîc fundamentalem allegant: perperam; Quandoquidem illis caſibus non quæritur de nouiter adgregato in Corpus aliquod, vtrùm is ex præcedenti cauſâ obligetur; verum de concorporali, vtrùm ſcil. manente eodem ſtatu Corporis alicuius, vel Vniuerſitatis, vnus ex eo Corpore pro alicuius concorporati ſui debito conueniri poſſit, & quidem ex tributorum cauſâ: quod illis legibus negatur: addita in *ea d.l.vn.* ratione, ex generali regula, *Graue* ſcilicet *eſſe, non ſolùm legibus, verùm naturali æquitati contrarium pro alienis debitis alios moleſtari.*

Sextus: denique ab *hâc l.* alienus eſt tractatus de *Repræſaliis*; vt & de *Italiæ ſtatutis*, quibus cauetur vt ſi quid damni datum ſit viatori, proximi pagani id ſarcire teneantur.

¶ Ergo maneat, huiuſce *legis* hunc ſenſum eſſe: *pro culpa malæ nominationis* teneri tantum eos qui ex Collegio illo puta Curiæ perperam aliquem ad munus publicum *Suſceptionis* fortè nominarunt: nō verò qui non nominarunt & ſic nouos Decuriones, vel etiam abſentes: Quomodo & ſubſidiariâ actione illâ, de quâ *ſupr.* quámque cum *hâc* compono; in Magiſtratus Municipales, propter culpam eorum, actio datur, non in Ordinem Municipalem: Imò & ſi Ordo in ſe periculū receperit, ij tantùm qui præſentes fuerunt, tenentur: *l.1.in pr. ꝟ.de Magiſtratib. conuen.* quia ſc. æquum non eſt, ex vnius facto alios prægrauari & nocere factum alicuius ei qui nihil admiſit. Quæ cùm ita ſint, & Pragmaticis & Iuris ſtudioſis iam compertum erit, quomodo hæc *lex* in vſum tuto deriuanda ſit, expunctis fermè omnibus Interpretum ad *hanc leg.* commentariis: quamque vnus fermè Cuiacius intellexit.

¶ Liberorvm XIII. *numero à Curiali conditione, Curiâque quem liberari.*

LV. * Idem A. Leontio" Conſul." Palæſtinæ."

QVI" pater ſit XIII. liberorum, non modò ad Curiam non vocetur, verumetiam ſi ſit" Decurio, honoratiſſimâ quiete donetur. Dat. Kal. Mart. Antiochiæ, Iuliano A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

Interpretatio. *Lex iſta hoc dicit, eum qui pater eſſe probatur tredecim filiorum, non ſolum ad Curiæ ſeruitia non detinendum", verumetiam ſi Curialis ſit, honoratiſſima quiete donandum.*

NOTÆ.

* *L.ſi quis Decurio 14.Cod eod.tit.*

" *Leontius* hic idem ille Palæſtinæ Rector videtur, cui hoc ipſo tempore, vna cum Alypio Templi Hieroſolymitani inſtaurandi negotium Iulianus irrito mox ſucceſſu dediſſe dicitur ab Ammiano Marcellino (vt omittam alios) *initio lib.* 23. Ad eundem extant plures Libanij *epiſtolæ.*

" Proconſul poſteà ſub Theodoſio M. Palæſtinam rexit: *v.l.42.ſupr.de appellat.l.28.quorum appell.l.vlt.de fiſci debit.*

" *Palæſtina* adhuc indiuiſa erat hac tempeſtate: imò & ſub Theodoſio M. vni adhuc Rectori parebat, teſte Zoſimo *lib.4.* (vbi de Hilario) & veteri Iudice *Schonhouiano*, qui ſub Theodoſio M. conſcriptus. Dixi plura ad *l.30.ſupr. de erogat. mil. ann.l.3. ſupr.de proteſt.*

" *Si quis Decurio pater ſit duodecim liberorum, honeſtiſſima Munerum quiete donetur*: Ita tum mutata, tum contracta hæc *lex Cod.Iuſt.*

" Iam. " Ideſt, vocandum: vt in *ipſa leg.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

TREDECIM LIBERORVM numero, ſeu priuilegio, patrem à Curiâ ſeu Curiali conditione functioneque, non ſubeunda tantùm excuſari; verùm etiam impacta ſeu iniuncta iam, liberari definit *hac conſtitutione* Iulianus Imp. Quæ quidem conſtitutio toto iure ſingularis in *Codicem* quoque *Iuſt*. tranſlata eſt; putà in *l. ſi quis Decurio 24. eod. t. de Decur.* verùm interpolata, contractiorque multò hunc in modum: *Si quis Decurio pater ſit 12. liberorum, honoratiſſima munerum quiete donetur*. Et eſt ea quoque de vexatiſſimis: de quâ multa Interpretes, & in his Vettranius Maorus, *lib. ſingulari de iure liberorum*, expreſſo *c. 41*. Ac maximè ideò vexata, quia cum Pertinacis reſcripto ſeu Calliſtrati *l. ſemper 5. §. demonſtratur 2. ff. de iure immunit.* pugnare vulgo creditur. Quare neque tralatitia eius interpretatione nobis defungendũ erit. Mitto quæ ad Auctorem eius pertinent, putà *Iulianum* Apoſtat. Imp. (quanquam & mox quædam de eo ad rem neceſſaria notabuntur) Mitto quæ de *Palæſtina, eiuſque Conſulari*, & quidem *Leontio*, iam in *Scholiis* monuimus. Mitto diem *Kalendarum Martiarum* huic *legi*, (vt & *legi 2. ſupr. de Agentib.* de qua mox:) ſubnotatum, de quo ad *leg. 28. ſupr.* Mitto *legem* hanc *Antiochiæ* datam, de quo tamen mox aliquid. Sex igitur viſionibus *huius leg.* explicatione defungemur. Primum erit de hoc Tredecim liberorum *priuilegio*. 2. ſequentur tres *Ampliationes*. 3. vt & *Limitatio* vnica quæ *h. l.* vel apertè, vel vi ipsâ continetur. 4. Quantoperè ſpecies *huius leg.* aliena ſit à ſpecie *d. l. 5. §. 2.* oſtendemus. 5. ſparſimque videbimus, in quibus *hæc lex* in *Cod. Iuſt.* vulgato poſita, ab *hâc* abeat, & ſic collationem earum inſtruemus. Poſtremum alienas Interpretum quæſtiones ab *hâc leg.* ſemouebimus.

Prima igitur principeſque quæſtio ſeu controuerſia eſt de numero iſto *Tredecim* liberorũ: Quandoquidem vulgati receptique hactenus *Codices Iuſt.* habent, *duodecim*: & Pertinacis reſcripto, quod continetur *d. l. 5. §. 2.* agitur de *ſexdecim* liberorum priuilegio: Quâ cauſa emendandum hîc numerum XIII. multi iã ſibi perſuadent. Verùm tuenda omninò eſt *huius l. h. C.* lectio. Quod etiam probat Gothica interpretatio, *huic l.* ſubiecta: vbi expanſis etiam literis ſcriptum extat, *Eum qui pater eſſe probatur* TREDECIM *filiorum &c.* Quinimò & tertio loco eum ipſum numerum ſeruant libri quidam *Iuſtiniani*, quod Cuiacius quoque monuit, etſi vulgati habeant *duodecim*. Quare admittenda nõ eſt eiuſdem Cuiacij emendatio, quaſi & *hic*, & *ibi* reponendum ſit XVI. arg. *d. l. 5. §. 2.* ceu errore nato, ex notarum illarum vi. diductione: ſicut pro ea hîc XIII. ſuſtitutum fuerit: ibi XII. Namque id omne mere diuinatorium eſt. Imò, ſi Cuiacij exemplo *hanc l.* emendare liberet, probabilius reponeret quis, XV. arg. eius quod Apuleius *in Apologia*, ait, *Quindecim homines liberos populum eſſe: totidem ſeruos familiam: totidem vinctos ergaſtulum*. Verùm nil mutandum, ſeruandaque adeò eſt *huius C.* lectio: & auctoritas ſequenda: illis inſuper quæ dixi argumentis. Et Apage mihi ſis præceps iudicium Amayæ, qui tranſmiſſa propria, ſuóque ordine *huius l.* expoſitione in *l. 2. n. 67. C. de Decur.* pronunciat auctoritatem *vulgatorum Codicum* apud ſe maiorem eſſe quàm *Cod. Theod.* è latebris & tineas poſt multa ſæcula in lucem extracti. Quod ſummæ imperitiæ eſt: Et quis etiam non eâdem ratione *C. Iuſt.* omnem auctoritatem detrahat? nam & ipſe ni fallor è latebris & tineis poſt multa ſæcula in lucem extractus aliquando fuit. Et proculdubio Authentici *huius Codic.* fides maior eſſe debet, quàm *Iuſtiniani*:

Os, humeróſque adeò laceri, naſóque minoris.

Secundo loco videndum eſt, Quomodo hæc *lex* cum aliis conciliãda ſit, ſimul & eruenda *Ratio* huius numeri Tertiodecimani; XIII. inquam liberorũ? Hactenus enim nos de iure ſeu priuilegio vnius; quandoque etiam duorum, trium, quatuor, quinque liberorum, leges, Scriptoreſque alios loquentes audiuimus, & quidem non in *lege Papia* tantum Decimaria, verùm etiã in argumẽto vacationis à muneribus publicis. Qua parte ſanè ita ius fuit, vt à perſonalibus munerib. quinque liberorum numerus excuſaret: de quo *inf. peculiari t. 17. de his qui numero liber.* ab oneribus verò patrimonialib. nullus liberorum numerus excuſaret: *l. 1. §. numerus: l. ſunt munera 12. ff. de vacat. mun. l. reſcripto 6. §. 4. ff. de muner. l. 5. C. de muner. patrim l. 1. C. de his qui numero liber. l. 1. C. de ſumptib. recuperandis.* Imò ne ab omnib. quidẽ munerib. perſonalib. numerus liberorum excuſabat vt in *d. l. 5. §. 2.* Calliſtratus diſertè ait colligere ſe ex Pertinacis reſcripto, variè nec *abſciſè* numerum liberorum ad excuſationem munerum municipalium prodeſſe: ſolumq; iam eùm ita ex facto corrigiſſet, ſedecim liberorum numerum, & ſic fœcunditas hæc ſeu πολυπαιδία Pertinaci æqua viſa, ad immunitatẽ omnium λειτουργιῶν tribuendam in *d. l. ſemper 5. §. 2. de iure immunit.* Additâ hac ratione: ὡς οὐκ ἄλογον, ὥστε συγχωρῆσαι χολάζειν τῇ παιδοτροφίᾳ καὶ ἀφεῖσθαί σε τῶν λειτουργιῶν. Quomodo etiam Chryſoſtomus *homil. 3. in acta Apoſtol.* Epiſcopatus difficultatem pro omnibus excubantis repræſentans, ſimilis ſollicitudinis exemplum apponit in patre decem filios habente, δέκα, inquit, παῖδας ἔχων ὑποχειρίους συνεχῶς αὐτοῖς διαπαντὸς, qui cogitur ſine intermiſſione illorum curam gerere, ἀδιαλείπτως αὐτῶν ἀναγκάζεται φροντίζειν. Quomodo & Apuleius *7. de Aſino*: Plotinæ meminit, quæ *decimo partus ſtipendio viri familiam fundauerat*. Et ſic quidem Pertinacis reſcriptum accipiendum eſt de *Perſonalibus tantum muneribus*, non de patrimonialibus & realibus: quod hactenus fermè creditur, λειτουργιῶν ſcil. appellatione ibi munera & miniſteria perſonalia indicantur. Ad rem: Prædictæ igitur *leges* omnes vt & Pertinacis reſcriptum, cum *h. l.* nil commune habent. Ibi quippe agitur de muneribus quæ municipibus quibuſcunque iniungebantur ſeu imponebantur, etiam non Decurionibus. Hæc *lex* noſtra eſt de priuilegio ſeu immunitate à Curiali fortuna nexuque: putà vt tredecim liberorum numerus patrem à Curiâ liberet: cùm hactenus nulla *lex* occurrat, quâ definitum ſit numero liberorum patrem à nexu Curiali liberari: niſi quod pater trium incolumium liberorum legationibus publicis liberabatur: *l. 1. C. de Legation.* Etſi modi alij quamplures extẽt, inductique fuerint *Legib.* ad euitandum eum, de quo fidem faciũt tot *leges* vel *huius t.* quas cumulauimus in *Parat.* Et ita quidem *h. l.* ab illa *l. 5. §. 2.* ſeparanda cumque ea concilianda venit: non vt Accurſius & ſequaces, qui volunt hanc *l.* vti poſita eſt *C. Iuſt.* pertinere ad intributiones municipum & ciuitatis: neque enim *h. l.* eſt de intributionibus: ſed de functionibus Curialibus; & illæ cum onere ſumptuque fermè coniunctæ erant.

Eoque pertinent illa *honoratiſſima* QVIETE *donetur*: Vox enim hæc, *Quietis*, pertinet non ad intributiones, verùm ad perſonales & Curiales functiones & immunitates. Quo ipſo quoque ſenſu OTII vox effertur *l. 75. infr.* ibi *habeantur immunes, otio fruituri*. Et Græci verbo ἡσυχάζειν id exprimunt: ἀφίεσθαι, ἀτελείας. Reſtaque omninò ſententia

tia eſt Couarruuiæ *in epitome de ſponſalibus parte* 2.*c.*8. & Rebuffi ad *hanc leg.* & poſt eos Ferretij ad *deciſ.* 401. *Guidonis Papa*, numerum liberorum quemcunque à muneribus patrimonialibus ea hoc iure, & ex *hâc l.* non excuſari: quod quinque *legib.* ſuprà comprobatum eſt. Quanquam in praxi alicubi aliter obſeruari notant, veluti Romæ, Mediolani. Ioanis etiam Baldi diſtinctio eſt; aut pater, inquit, Decurio eſt, & nati duodecim ei proſunt: aut Decurio non eſt, & ei ad omnium munerum excuſationem, ſedecim opus eſt. Nam ſi ei *Codicis* huius videndi copia fuiſſet, vidiſſet idem ſtatui de patre iam Decurione, & nondum Decurione: de quo mox plura. Tandem mera diuinatio eſt Vetranij Mauri, qui ita diſtinguit & conciliat: Pertinacem ſcil. in *d.l.*5.*§.*2. de muneribus tantum perſonalibus cauiſſe: deinceps ſub ipſo fortè Pertinace, aliiſque Principibus hanc immunitatem ob ſedecim liberos ad omnia munera tractam: Tandem Iulianum *hâc l.* voluiſſe tredecim liberos ſufficere fœcundis patribus non ſolùm à muneribus, ſed etiam ab honoribus: & ſic Iulianum è veteri obſeruantia aliquid remiſiſſe. Quæ omnia gratis dicuntur.

His ita compoſitis, *Ratio* nunc quærenda nobis eſt huius numeri tertiodecimani, ſeu tredecim liberorum. An igitur dicendum, non aliam eius reddi poſſe rationem, quam aliorum multorum in iure, quorum ſanè non alia ratio reddi poteſt, quàm quod ita ius conſtitutum fuerit θέσει ſeu iure poſitio: ac nominatim in his quæ circa arithmeticam verſantur numeroſque *legibus* præſcriptos? 2. An verò dicendum ea facti contingentia, iſtud ita conſtitutum, pariter vt in ſpecie illa *Pertinacis*? Verùm, neque iſtud placet: quandoquidem video, hanc conſtitutionem non ad ſingularem alicuius facti contingentiam aptari ſeu coarctari, verùm ius certum & perpetuum eâ contineri. 3. Putet igitur tertiò quis, arcanam aliquam rationem repetendam ex prouincia *Palæſtina*, quæ vna ex Syriis prouinciis erat & ad cuius Conſularem hæc *lex* emiſſa eſt: ſic ſanè etiam eiuſdem Iuliani *lege* 2. *ſupr. de Agentibus in rebus*, quæ dicitur *PP. Berytho*, Syriæ-Phœnices ſcil. eodem etiam die quo hæc data, iiſdemque Coſs. alius quidam modus euitandæ Curiæ proponitur. Et vtrumque iſtud Iulianus ipſe in Tertiâ Syria, putà Syria Cœle, *Antiochia* conſtitutus: (nam & ibi hæc *lex* data eſt) cui alioquin Syriæ in commune Iulianus in plurimis commodauit. Sane ita quoque olim cùm pro prouinciarum diuerſitate immunitas à tributo capitis diuerſimodè competeret, in Syriis nominatim ea competebat maſculis ad 14 annos, fœminis ad 12. vt teſtatur Vlpianus in *l. ætatem* 3. *ff. de cenſibus*. Denique Leges cuiuſque loci in immunitatibus ſemper reſpici oportuit, *d.l.* 5. *§.*1. *ff. de iure immun.* pariter vt conſuetudines loci cuiuſque, *l.* 11. *ff. de Decurionib.* Nam & circa Decuriones, muneraque Curialia conſuetudines variæ fuêre, ſuaque cuique Curiæ *lex* fuit & conſuetudo: præter *d. l.* 11. *l.*6. *ſupr. l.* 60. 68. 101. *infr. hoc tit. l.* 12. *inf. de ſuſceptorib.* pariter, vt ſua nonnullis Curiis priuilegia fuêre quale eſt illud Curiæ Antiochenæ priuilegium, quod memorat & firmat idem Iulianus Imp. in *l.* 51. *ſup.* Verùm nihil horum hîc placet: Vt neque Quarta Amayæ ſententia, qui id ex *lege Iulia & Papia* profectum vult; nullo teſte vel authore: & quaſi ſola illa *lex* de iure ſeu priuilegio liberorum egerit.

Quare cùm omnia vndique circumſpicio, arcanam ſeu occultam & Pythagoricam Tertiodecimani imparis numeri rationem, Iulianus, totus de Philoſophia; Philoſophiſque circumfuſus iſtud captaſſe mihi videtur. Notum vulgò quàm ſtudioſè Pythagoras & Pythagoræi τὴν περὶ τῶν ἀριθμῶν πραγματείαν excoluerint; vnde Cicero 4. *Academ.* *Pythagoræi ex numeris & mathematicis initiis proficiſci volunt omnia.* Apuleius *Florid.* 2. *Pythagoram ſponte petiſſe Ægyptias diſciplinas, atque ibi à Sacerdotibus cerimoniarum incredundas potentias, numerorum admirandas vices, Geometria ſolertiſſimas formulas didiciſſe.* Tertullianus *de Anima*, *cap.* 32. Numeros Pythagoræ ſic tribuit, vt Epicuro Atomos, Ideas Platoni, Entelechias Ariſtoteli. Inter alios verò Numeros, ſumma Ternarij, Septenarij, Denariique ſeu Decumani apud eos Numeri ratio præcipuè fuit: ſic vt illos τελείους vocarent: Septenarium etiam Pythagoras Religionibus aptiſſimum prodiderit (teſte Apuleio *initio libri vlt.*) hanc verò δεκάδα ſcilicet quaſi δεχάδα perfectiſſimum omnium, μᾶλλον τελειότατον ἁπάντων, vtpote qui omnem numerorum differentiam, omnem rationem, omnes ſpecies atque proportiones in ſe contineret: eoque etiam *Primam quadraturam* eum appellabant: propterea quod ex prioribus quatuor Numeris conſtaret, vno, duobus, tribus, & quatuor: de quo videndus vel Porphyrius *in V. Pythagora*; Chalcidius *in Timæum Platonis*; Tertullianus quoque *de Anima c.*37 *Qui Numeros ratiocinantur, &* DECVRIALEM *numerum, vt exinde reliquorum parentem colunt, denique perfectiorem natiuitatis humanæ.* Sanè & circa partus humani dimenſionem, peculiarem quoque numerorum rationem Pythagoræis placuiſſe teſtis eſt Paulus *in ſententiis lib.* 4. *tit.* 9. *§.* 5. Laertius *in Pythag.* Cenſorinus, *de die Natali c.*11. Ergo Tertiodecimano fœtui partuique velut perfectiſſimo, ex duobus inquam Numeris perfectis compoſito, priuilegium iſtud quod *hac l.* continetur, Iulianus tribuiſſe videtur, totus quantus, vt dixi Philoſophos, Philoſophiſque circumfuſus: quod etiam nonnullæ aliæ eiuſdem conſtitutiones ſpirant. Ipſe certè *ep. ad Serapionem* 24. de Numero pari, impari Ternario, & Centenario aliquam multa habet; ſed tamen pleraque ἀπὸ θείας φωνῆς. Decumanus porrò numerus, aliàs pro maximo habitus & vſurpatus, vt videre eſt in *fluctibus Decumanis*, *Accipenſere Decumano*, *Ouis Decumanis*, & aliis ſimilibus *Tertium* præterea ſupra *Decimum* numerum ideo Iulianus elegit potiùs quàm binarium, & ſic Duodecimum: Primo quidem velut perfectum & imparem, quem Pythagoras velut perfectum laudabat teſte quoque Cenſorino *de die Natali, c.*20. *in fin.* & Seruio *in Ecloga* 8 qui & veteri ex ſuperſtitione magis FAVSTVS habebatur, eodem Cenſorino præter alios teſte, *cap.* 20. vbi ait *credere ſe ex eadem ſuperſtitione vnum diem abundaſſe in dierum Anni computatione à Numa vel Tarquinio inducti.* Eundémque Pythagoræi dignati *Iuſtitia* titulo.

Secundò quia & aliàs Ternarius hic numerus olim ad *confirmationem* accedere ſolebat, ad incipientem maturitatem, ad menſes & annos, eodem Cenſorino teſte, *cap.* 7. Ergo & hac ratione Iulianus Ternarium numerum *accedere* voluit ad perfectam rei & priuilegij maturitatem.

In Summam alioquin, Iulianus numeroſâ hac tantum ſobole Curiam euitari poſſe voluit, non deductiore aliquo ſeu minore: peculiari ſcil. genio ſuo atque effuſiſſimo in Curias affectu: de quo late *ſuprà, ad l.*50. ex ipſiuſmet Iuliani ſcriptis, eiuſdemque conſtitutionibus: ex Libanio, item & Am. Marcellino: cuius inter alia duo loca, hic repetenda

tenda ſunt. Primus locus extat, *lib. 22. Ægrè inquit, ſub eo à Curialibus quiſquam appetitus, licet* PRIVILEGIIS *& ſtipendiorum numero & originis penitus aliena firmitudine communitus, obtinebat æquiſſimum.* Alter *lib. 25. Municipalium Ordinum cœtibus patiebatur iniuſtè quoſdam adnecti, vel peregrinos vel ab his conſortiis,* PRIVILEGIIS *aut origine longè diſcretos.* Iulianus igitur pauca admodùm priuilegia ad Curam euitandam admiſit: eaque ipſa prolixi omniſi numeri ſtipendiique, & imparis equidem ſemper numeri: ſic enim & Curialem liberari voluit Quindecennali in ſcriniis militia, *l. 1. ſup. de proximis, Comitib. diſpoſ.* Sic eſt poſt Tertium annum militiæ in ſchola Agentium in rebus *l. 2. de Agentib. in reb.* quæ, vt iam dixi, eodem die iiſdemque COSS. *PP. Berytho* dicitur: atque adeò *huic* coniungenda videri poſſit, licet ad alium Magiſtratum data ſit & alibi propoſita.

Faceſſat proinde iam Vertranij Mauri ſententia, æquius molio, benigniùſque Iuſtiniani ius eſſe, qui è tredecim liberis vnum dempſit, & in duodecim liberis fœcunditatem parentum probans, antiquam Iuliani ſcil. rigiditatem leniit, & ſeueriorem remiſit. Nam præterquam quod de Iuſtiniani mente minus liquet propter *Codicum* Manuſcriptorum varietatem, totum iſtud ex Iuliani Imperatoris genio profectum eſt. Quin & ſi de Iuſtiniani mente liqueret, non alio tamen id fine feciſſet, quàm vt rotundum Numerum poneret, Aſſem ſcilic. liberorum, non ex aliqua maioris æquitatis ſpecie.

Sequuntur nunc tres *Ampliationes* huius priuilegij, quæ *hâc* eandem *lege* partim diſertim exprimuntur, partim verò indicantur.

Prima Ampliatio, ſeu amplitudo *huius leg.* ſeu priuilegij, continetur voce *Liberorum*: *Qui pater* inquit, *XIII. liberorum*: Scilicet non maſculos tantum, ſed & fœminas, ſeu filias in hoc numero prodeſſe voluit Iulianus: de quâ *liberorum* ſignificatione in aliis iuris articulis noti ſunt textus Iuris: Interpretatio *huic l.* ſubdita, non ita perſpicuè, *filiorum*, vocem ſubdidit. Et certe nulla hac parte filiorum prærogatiua præ filiab. eſſe debuit: quandoquidem vnica τῆ ϛερήλιδος ſeu χοήης hac parte ratio habita eſt. Cùm aliàs aliquando potior maſculorum ratio habita ſæpè fuerit & habeatur.

Secunda Ampliatio eſt, ratione ipſorum *Patrum*: Nempe definit Iulianus patrem XIII. liberorum *non modò ad Curiam non vacandum, verum etiam ſi ſit* iam *Decurio, quiete donandum*: vel vt Interpretatio habet, *non ſolum ad Curiæ ſeruitia non detinendum, verùm etiam ſi Curialis ſit, quiete donandum.* Quod poſteriùs tamen non tam facilè admittendum, ſuperueniensque adeò cauſa ſeu excuſatio minùs prodeſſe debere videbatur. Sic ſanè enim ſuperueniens excuſatio non admittitur, in ſpecie *d. l. 5. §. 7. ff. de iure Immunitatis.* Sic priuilegium fori quæſitum poſt vocationem in ius non prodeſt *l. ſi quis 7. ff. de Iudiciis*: Sic à tutela ſuſcipienda faciliùs quis quandoque excuſatur, quàm à ſuſcepta: de quo vid. vel §. 2. 3. *Inſt. de excuſat. tutor. l. 2. § 8. ff. eod. tit.* Quò pertinet etiam vulgata iuris *Regula*, Non eſt nouum vt quæ ſemel vtiliter conſtituta ſunt, durent: licèt ille caſus extiterit à quo initium capere non potuerunt, *l. 85. §. 1. ff. de Regulis Iur.* Sed enim, vt hîc, ita & in eodem excuſationis à tutela argumento, excuſatio ſæpè datur ex cauſa ſuperueniente poſt ſuſceptam tutelam: vt in ſpecie *l. 11. 12. §. 1. l. ſpadonem l. 15. §. 3. l. 40. ff. de excuſat.* Ergo par hîc ratio eſt, deferendæ & delatæ functionis Curialis.

Et Tribonianus tamen iſtud in *d. l. 24. Cod. eod. tit.* quæ hinc interpolata eſt, immutauit: & ad eum ſignatè qui iam Decurio eſſet, hanc *leg.* aptauit: inſertâ voce *Decurionis* initio *leg.* ita; *ſi quis Decurio pater ſit* &c. cæteris, de eo qui nondum Decurio eſſet, reſecatis. Quod quidem à Triboniano factum, quòd quædam aliæ *leges* illi occurreretent, quibus à muneribus iniungendis aliqui faciliùs liberarentur: etſi verum ſit non de Curiali nexu & functione ibi agi. Neque adſentiendum Vertranio Mauro, qui ait concinnatores Codicis Iuſtinianei creari & in conſortium adlegi non vetuiſſe patrem 12. liberorum, fortè vt ex animi ſententia liberum eſſet patri in ordine ſcribi, & honoris cauſa inter Decuriones præſidere. Neque enim *hâc l.* quæritur, verum pater tot filiorum Decurio eſſe *poſſit* ſi velit? vt multi ſpontanei & voluntarij vltronei Decuriones eſſe poſſunt; de quibus ſunt aliquot *leges huius tituli*, neque priuilegia huiuſmodi inuitis dantur; verùm, verum vocatus ad Decurionatum excuſare ſe poſſit. Quod autem de patre nondum Decurione ad Curiam vocato *h. l.* dicitur, id intelligendum eſt de omnibus, qui quacunque ratione ad Curiam vocari poſſunt, ſiue πατρίκωλοι illi, ſint, vt Iulianus ipſe eos vocabat; id eſt Originales, & originis ratione, ſiue incolatus poſſidendiuè ratione: (nam & plebeij re familiari inter ſuos conſpicui ſeu ſplendidioris fortunæ in Curiam allegi poterant:) ſiue denique ex certis Corporibus eſſent, huic rei deſtinatis: de quibus omnibus eſt eiuſdem Iuliani *lex 53. ſupr.* deque eo plenè in *Paratitlo.* Similis verò Ampliatio continetur & *l. 19. ſupr.*

Poſtrema Ampliatio continetur his verbis *honoratiſſima quiete donetur.* Nempe hoc caſu equidem Iulianus patrem à munerib. Curialib. excuſari otioque eum & immunitate frui, ἡσυχιάζειν: non verò Curialibus ideo priuilegiis exui; verùm ei *honorifica* Curialium iura porrò conſtare, Curialeſque *honores* prodeſſe: non igitur tanquam expunctum vel proiectum haberi voluit, ſed vt miſſione donatum: de cuiuſmodi miſſione donato agitur quoque in *dicta* eiuſdem Iuliani *l. 2. de Agentib. in reb.* Et verò hac quoque de cauſa videtur Tribonianus, *munerum* vocem hîc inſeruiſſe: ita, *honoratiſſima munerum quiete donetur.* Quam *munerum* tamen vocem, ſunt qui hinc expungant, & in his Vertranius Maurus ope Manuſcriptorum. Hoc etiam argumento, quod ita alioquin munerum & honorum diſcrimen indicetur; quod tamen Iuliani propoſitum non fuit. Quod MSS. attinet, id in medio relinquimus. Verùm quod poſterius iſtud ſpectat, fallitur Vertranius, homonymia vocis *honorum.* Verùm eſt, Iulianum non minùs honorum *gerendorum*, quàm munerum ſubeundorum patri 13. liberorum, vacationem tribuere; ſed enim *honores*, ideſt, priuilegia Curialium ei ſeruauit: neque *munerum* vox ideò ibi minùs ſtare poſſit: quandoquidem eâ voce & munera propriè dicta, & honores municipales ſignificantur. Et hæc de Ampliationibus.

Limitatio quoque hic quædam tacitè continetur, verbo, SIT. *Qui pater*, inquis, *ſit 13. liberorum*: vel, vt Interpres habet, *qui pater eſſe probatur.* Nempe is demùm pater Curiali nexu & functione liberatur cui *ſunt* 13. liberi, nati ſuperſtiteſque: neque enim amiſſi proderant, in *lege Papiâ*: & in Excuſatione à *Tutela* tribuenda.

Formant & hîc Interpretes quæſtionem, an ſi pater 13. liberorum pingue habeat patrimonium, hoc priuilegio potiatur? Quod quidem ideò quærunt, quia *hanc l.* ad onera patrimonialia referunt. Verùm, ei hoc priuilegium conſtare ſemper dicen-

dum eſt, vt pote quod ob liberorum numerum & ſollicitudinem tributum eſt, nulla patrimonij ratione. Omitto & eam quæſtionem, vtrum mortuis poſtea filiis, vel ſaltem aliquib. ex his hæc immunitas duret: quam quæſtionem late tractat Ioannes Andreas in *regula decet*. Omitto & eam quæſtionem vtrum nepotes in locum liberorum hîc ſuccedant, ſic vt & ipſi proſint ad Curiam euitandam.

Hæc cùm ita perſpicuè expoſita ſint, faceſſant iam hinc Accurſianorum conciliationes *huius leg.* cum *d.l.5.§.2.* & in vniuerſum *huius leg.* Interpretationes. In ſpongiam incumbat quidquid fermè Vertranius Maurus ad *hanc l.* tentauit. Ceſſet & Cuiaciana quam dixi *huius leg.* emendatio. Imò tandem ceſſent complures hinc alienæ quæſtiones, quæ hîc ab Interpretibus cumulantur: Cuiuſmodi eſt illa, An poſt Honorij conſtitutionem, quâ iuris liberorum impetrandi neceſſitas remiſſa eſt patri 12. vel 13. liberorum ad hanc immunitatem quærendam, diplomate Principis opus ſit, vel fuerit? Quod quidem etſi idem Vertranius rectè neget, ſatis enim eſt in iure hanc excuſationem, vt alias omnes quæ legibus tribuuntur, proponi; attamen in eo peccat quod ius liberorum ab Honorio tributum, cum hoc commiſcet: illud enim ius tributum liberos non habentibus, legibus Decimatiis ſublatis: de quo *ſupr. tit. de iure liber.* Iſtud habentibus.

Secunda Quæſtio, quæ *huic legi* malè aptatur, vt iam notaui, eſt, An Pater 13. vel 12. liberorum, vt eſt in *vulgatis Codicib. Iuſt.* ab omnibus muneribus tam patrimonialibus quàm realibus & Gabellis & aliis contributionibus immunis ſit? ac nominatim etiam an à præteritis ſeu contractis à Ciuitate ante Immunitatem, ſeu ſuſceptos tot liberos debitis? De quibus vide inter alios Guidonem Papæ *deciſ.* 401. & *ibi* Ferrerium, Rolandum à Valle *vol. 2. conſil. 69.* Nos de *huius leg.* ſententia tantùm laboramus: nam vt dixi in praxi, priuilegium hoc alicubi ad patrimonialia quoque extenſum fuit. Eſt enim hæc *lex* de Curiali tantùm nexu & functione, non de illis.

Poſtrema Quæſtio, hinc alieniſſima, eſt, Vtrùm idem dicendum ſit de Matre 13 vel 12. liberorum. Neque enim fœminæ in Curialibus habebantur immunes, *l. 137. infr.* etſi ex illis proditi ſæpè nexu tenerentur, & ad Curiam vocari poſſent: & quidem inter alia Antiochiæ in Cœle-Syriâ, vt teſtatur eiuſdem Iuliani *lex 51. ſupr.* & in ſpecie *leg. 178. 179. infr.*

¶ Militia Armata *decennali, Curialem Curiâ liberari.*

LVI. *Idem A″......″

QVi nati origine Curiali militare munus adamauerunt, vbi decem annorum ſtipendia confecta ſunt, iuſſionum noſtrarum auctoritate erunt Curiâ immunes. Si verò intra decennium recens″ adhuc erit ratio militiæ limitaneæ″, cauſa generis præponderauerit″ & originis: Curiis enim adgregabuntur. Dat. XII. Kal. Ianuar. Antiochiæ, Iulianus A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
″ IOVIANO tribuenda hæc *lex*.
″ *Recens* eſt in ſp. *huius leg.* quod intra decennium conſiſtis.
″ Præponderare debebit: *præponderabit*.

COMMENTARIVS.

MIlitia armatâ cùm regulariter nemo Curiali nexu liberetur: de quo fuse in *Paratitlo*, decennali tamen eum militiâ liberari definit *hac leg.* non Iulianus, verùm IOVIANVS Imp. Iam enim Iulianus his Coss. media æſtate bello Perſico illigatus 6. Kal. Iulij mortuus fuerat: teſte Ammiano Marcellino *lib. 25. p. 317.* Socrate *lib. 3. c. 18.* Conſulatibus *Idacianis his COSS.* & Chronico *Alexandrino*. Contrà, Iouianus iam à 5. Kal. Iulij Imperator factus paulò pòſt pace cum Perſis factâ Antiochiam venit, teſte Amm. Marcellino *lib. 25. p. 329.* Zoſimo *lib. 3. p. 733.* vbi mox Ciliciam menſe Nouembri: tandem Antiochiam (vbi hæc *lex* data eſt) reuerſus menſe Decembri, quo hæc ipſa *lex* data eſt: de quo omni vide *Chronol.*

¶ Cæterùm *Limitaneâ* nominatim militiâ decennali Curiam euitari definit *hâc l.* Iouianus: cur? Nempe quia tùm miles oppoſitus erat Perſis, in limite Perſico, cum quibus hoc ſæculo Conſtantio, Iuliano, Iouiano res fuit: Non igitur aliâ militiâ? Imò per alias *leges*: nam & ita decennali militiâ Curialem Curiâ liberari definit *lex 28 ſupr. de cohortalib.* Imò quandoque quinque annorum ſtipendia hîc ſuffecêre, *l. 38.* (vbi dixi plenè:) 64. 88. *hoc tit.* & *l. 6. ſupr. de re militari.* Etſi vicennalis militia quandoque hîc exacta, *l. 13. ſupr. hoc tit.* vel quindecennalis, *l. 95. infr. h. tit.*

¶ Porrò id hîc monendum, ad hoc tempus pertinere quod Libanius queritur Iuliano ſublato Curias exhauſtas, prauis immunitatibus: vt Oratione in *Iuliani necem, p. 327.* βδελύττεται δὲ τὴν δυναστείαν ὑφ' ἧς πατρίδων ἀποδράντες, τὴν ἄδικον ἀτέλειαν ἐδίωξαν. v. & eiuſdem Orationem εἰς τὸν βωμὸν αὐτοῦ καλιᾶσθαι. Sed & ex Ammiano Marcellino, *lib. 27. p. 370.* videre eſt, quantopere exhauſtæ Curiæ ſub Valentiniano fuerint.

¶ SENATO

¶ SENATORIA *dignitate quando', quibuſque conditionibus Curialis Curia liberetur.*

LVII. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Mamertinum PF. P."

NEMO ad ordinem Senatorium ante functionem omnium munerum municipalium Senator accedat. Cùm autem vniuerſis tranſactis, patriæ ſtipendia fuerit emenſus, tùm eum ita ordinis Senatorij complexus excipiet, vt repoſcentium" Ciuium flagitatio non fatiget. ¶ Hij autem qui Legem noſtram neglexerint, exempti Senatorio albo", quoad municipalibus neceſſitatibus ſatisfaciant, non capiant caſſi" honoris augmentum: nam qui cupiunt incrementum honoris adipiſci *perfunctos ſe eſſe muneribus*, Actis debent Ordinarij" Iudicis adprobare, in locum ſuum ſcilicet filiis ſubrogatis, ſi eos" ſucceſſio" familiæ ad exſequendam vniuerſam Legis noſtræ mentem docebitur adiuuare. Dat. Non. Mai," diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordant duæ eiuſdem Valentiniani *leges*: putà *lex* 58. 65. *infr.*

" *Mamertinus* PP. Italiæ, Illyrici, Africæ, vt diſertè docet hoc ipſo anno Ammianus *lib.* 26. *p.* 339. Anteà ſub Conſtantio, Illyrici tantum. Idem Ammianus *lib.* 21. *p.* 230. v. *Proſopogr.*

" Denuò, ad munera Curialia.

" *Album* Senatorium: vt *ſupr. L....* Album Decurionum.

" *Caſſi* honoris, ideſt, inanis.

" *Ordinarij Iudicis*, ideſt, Rectoris prouinciæ.

" *Curiales* ſcil. qui ex Curialib. Senatores facti.

" Ideſt, ſi filios ſucceſſores habeant.

" *Hadrianopoli* vt *lex prox.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Senioris conſtitutiones octodecim de Decurionibus ſequuntur; putà *lex* 57. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 65. 66. 67. 68. 70. 71. 72. 73. 75. 77. 78. ex quibus apparet, quantum Imperatori iſti Curiæ Ciuitatum cordi fuerint. Quod & ipſe nuncupatis verbis profitetur *in d. l. 66. infr. Ordinib.* inquit, *Curiarum, quorum nobis ſplendor vel maximè cordi eſt:* &c. Ita quidem, vt ne Curiæ ipſi conniuenti in damna ſua accedat, *l.* 71. neque Iudicibus *l.* 68. 71. Primum igitur, quod ad Curialium Nominationem attinet, eos nonniſi ab ipſis Curiis electos adgregari vult, *l.* 66. non etiam pœnæ causâ quenquam in Curiam damnari, *d. l.* 66. Non Tabularios qui rationem fideliter adminiſtratarum chartularum ſuo tempore non dederint *l.* 2. *infr. de Tabulariis.* Item Negotiatores quoque ſi prædiorum aliquorum poſſeſſores ſint, ad Curiam nominari poſſe definit, *l.* 72. Filios item militum (Curialium) Veteranorum, & militarium ad Curiam vocari iubet *hac leg.* 57. *in fin.* & *l.* 58. *in fin.* 64. 78. *hoc tit.* & *l.* 5. *ſupr. de re militari.* Et hæc de Nominatione. Munera item à Curialibus gradatim ſuſtineri, non autem à ſummo gradu incipi iubet, *l.* 77. Item dignitate nullum excuſari, *leg.* 71. ac nominatim, non ante Senatorem quenquam Curialem fieri, vel impetratâ Senatoriâ dignitate frui; imò nec antè ad gubernacula prouinciæ admitti *l.* 77. *hoc tit.* quàm omnibus muneribus decurſis, *dict. l.* 57. 58. 65. 69. *hoc tit.* niſi ſimul cum Senatoriâ dignitate Adminiſtrationis honore vel Palatino labore quis fulciatur, *leg.* 67. & *leg.* 73. Et id adhuc in locum ſuum filiis ſubſtitutis, *hac leg.* 57. & *ſequent.* 58. Non militiâ Curiam euitari: *dict. leg.* 58. niſi Quinquennali, *l.* 6. *ſupr. de re militari*: cui iungenda eſt *lex* 64. *hoc tit.* (Quo caſu tamen filios in Curiam allegi vult: *d. l.* 64.) Non Clericatu, niſi vel ceſſis facultatibus propinquo ſuccedaneo, vel Curiæ ipſi, *l.* 59. Non conuolando ad collegium Fabrorum, *l.* 62. Vt mirum pene videri poſſit, quod Libanius & Amm. Marcellinus de Curiarum poſt Iulianum deſolatione querantur, teſtanturque: locis quæ ad *Ioviani l. ſuper.* protuli: ſic vt vnicus etiam vel tres tantùm Curiales ſupereſſent in quibuſdam Curiis.

PRIVILEGIA etiam Curialium, ac maximè Sacerdotum & Principalium confirmatum iuit: Ac nominatim in Sacerdotibus creandis, *l.* 6. Item cætera priuilegia Sacerdotum & Principalium *d. l.* 60. 75. Inter alia ne grauibus iniuriis adficiantur, ſeu vt eorum corpus liberum ſit ab iniuriis, *l.* 61. 75. Ne denique Curiales, & Sacerdotes vltra terminos propriæ ciuitatis ſui præſentiam exhibere iubeantur, *l.* 60. De ſingulis ordine.

Hæc lex eſt de SENATORIA dignitate indepta à Curiali, an & quatenus eâ quis Curia liberetur: quo in argumento verſantur *viginti ſeptem leges, hoc titulo* quarum Synopſin habes *in Paratitlo.* Igitur Valentinianus *h. l.* 57. vetat Curialem quenquam, SENATOREM fieri, niſi omnibus Curiæ muneribus decurſis. Quod & ipſum *duabus* præterea *legibus* Idem cauet *l. prox.* 58. 65.

Hoc tamen ſenſu, quod Curialem ante munera patriæ expleta Senatorem factum, interim quidem Senatoria dignitate frui vetet, Senatorioque Albo expungi iubeat: at enim muneribus expletis, Senatoria dignitate antè impetrata eum hodie frui permittat: ac proinde in ſuſpenſo interim Senatoriam dignitatem eſſe velit. Cui ſimilis eſt Conſtantini M. *lex* 14. *ſupr.*

¶ Igitur vt Curialis Senatoriâ dignitate impetrata frui poſſit, tria *hâc l.* requirit.

Primò, vt perfunctus ſit muneribus.

Secundò, vt id probet apud acta Rectoris prouinciæ.

Tertium additur, quod ſcil. in locum ſuum filios ſibrogare teneatur, ſi filios habeat: nempe mens hæc fuit in vniuerſum Valentiniano, vt Curias repleret. Et hæc quidem eſt extremorum *huius l.* verborum ſententia: *ſi eos ſucceſſio familiæ ad exequendam vniuerſam legis noſtræ mentem docebitur adiuuare.* De quibus autem filiis id accipiendum ſit, docebit *lex prox.* 58.

¶ Atenim Valenti alia ſtetit ſententia: ſcil. Curialem impetratâ Senatoria dignitate ſtatim frui vult, & tamen onera Curialia explere *leg.* 69. *infrà.*

¶ SENATORIA *dignitate, vel* MILITIA *quando & quomodo Curialis Curia liberetur.*

LVIII. * Idem AA. ad Mamertinum PF.P.″

QVi Curiali ortus familiâ, ante completa munera patriæ, *Senator* factus eſt, fructu″ careat, quouſque muneribus abſoluatur: quibus expletis, ſi velit ſumptuoſum″ ordinem Senatorium vitare, denuntiet″ dignitati: ſi permanſerit, liberos quos poſt″ ediderit, habeat Senatores, Prætores iam″ Quæſtoréſque, non muneri Decurionum obnoxios. ¶ *Militia* verò″ nullus gradus, nulla diuturnitas defendet eum qui, vt Curialem contrahens originem, repetetur. Sed & qui nexum Curialem naſcendi oportunitate″ vitauerit, niſi, cùm duodeuiginti″ annos expleuerit, militiam exerceat, per quam parentibus eius immunitas″ quæſita eſt, ſecurus eſſe non poterit, propter ſortem originis″. Dat. III. Id. MaI. Hadrianop. diuo Iouiano, & Varroniano Coſs. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 8. *ſupr. de cohortalib.* & *l.* 18. *ſupr. de curſu*: Imò & *lex* 5. *ſupr. de re militari.*

″ Italiæ, Illyrici, Africæ: cui inſcribitur & *lex ſupr. prox.*

″ Senatoriæ dignitatis.

″ Cur *ſumptuoſus Ordo*, Senatorius hîc vocetur, mox dicam.

″ *al. Renuntiet.*

″ Non antè, & quamdiu muneribus Curialibus fungebatur, ſuſceptos.

″ Qui Prætores, & Quæſtores iam nominari poſſunt, de quibus *ſuo tit. ſup.*

″ Differentia hîc conſtituitur inter Militiam, & Senatoriam dignitatem.

″ Qui patre olim Curiali hodie Milite natus erit, quæ hîc *naſcendi opportunitas* vocatur.

″ A Curia.

″ Quia patre qui reuera Curialis originis erat, natus eſt: ſcilicet hîc opponitur *ſors originis* & *naſcendi oportunitas.*

COMMENTARIVS.

DE SENATORIA dignitate, & de MILITIA verum eâ Curialem nexum Decuriones, eorumque liberi euitent, eſt hæc Secunda Valentiniani Sen. ad Mamertinum PP. *hoc tit.* Conſtitutio: Quæ quidem pars eſt prolixioris Valentinianeæ Conſtitutionis, quâ is tùm Curiis tùm Officiis Iudicum, ſpecierum fiſcalium tranſuectioni, curſuique publico, reíque militari, prolixè conſultum iuit: vt apparet ex *h. l. & l.* 5. *ſupr. de re militari, l.* 8. *ſupr. de Cohortalib. l.* 18. *ſupr. de curſu publ.* quæ velut eiuſdem Conſtitutionis partes, huic noſtræ coaſſandæ veniunt: ſic quidem vt pleræque de *Liberis* agant eorum, qui publico munere funguntur. Nam vt hæc *lex* eſt de Liberis Decurionum, ita *d. l.* 5. *ſupr. de re militari*, de Liberis Veteranorum: *Lex vero* 8. *ſupr. de cohortalib.* de Liberis Officialium. Igitur & Curiis tuendis, replendiſque animum maximè intendit Valentinianus Sen. eâ conſtitutione: Idque duplici ratione. Primum Curialibus vel Originem Curialem trahentibus non permiſſis aliquo dignitatis aut militiæ prætextu elabi: Quò pertinet *hæc lex.*

Secundò, variis hominum generibus deſignatis qui ad Curiam nominari ſeu vocari atque adeò Curiæ repleri poſſint: Quò pertinet ſecunda pars *d. l.* 8. *ſup. de Cohort.* qua quatuor hominum genera deſignat, quæ ad Curiam nominari eique necti vult: Nempe ſtatuit, Officiales Rectorum Prouinciarum ſi nondum 25. ſtipendia abſoluerint, ad Curiam nominari. 2. vt & Liberos eorum, ſi militiam detrectauerint. 3. Itemque Subſcribendarios: Tabularios, Logographos, Cenſuales poſt emenſum munus ſi & cenſu opulenti ſint, & exercitatione quantulacunque eruditionis. 4. Tandem quoſcunque alios nullis priuilegiis ſubnixos, qui in quibuſlibet vrbibus, oppidis, municipiis otioſi, & vacantes reperiuntur. Et hæc de *d. l.* 8.

¶ Huius vero *leg.* duo ſumma ſunt capita: Prius caput eſt de SENATORIA dignitate. Nempe Curialem, Senatorem factum, nondum expletis patriæ muneribus, fructu Senatoriæ dignitatis interim carere, & ſic explere munera patriæ debita oportere: quibus demum expletis Senatoria dignitate fruetur (de quo fuit iam quoque eiuſdem Valentiniani Sen. *lex* 57. *ſupr.* erit adhuc *infr. lex* 65. Et in vniuerſum in hoc argumento occupatæ ſunt *leges viginti huius tituli* quas repetere licet ex *Paratitlo.*) In quo tamen Valenti alia ſtetit ſententia; is enim

voluit

voluit Curialem ſtatim frui dignitate Senatoriâ;& tamē munera Curialia caplere,ſi velit ſcil. At Valētinianus interim Senatoriæ dignitatis fructū in ſuſpenſo eſſe vult,neque vbi dies fruendi venit inuito eam impingi vult: poteſt enim is die allapſo,ſi velit Senatoriæ dignitati renuntiare, quem *ſumptuoſum Ordinem Senatorium* vocat, propter onera non tantum glebalis præſtationis, verùm ac maximè propter editiones ludorum Prætorias & Quæſtorias quibus Senatores obnoxij erant: de quo *ſuo tit. ſup. libr. 6. de Pretorib. & Quaſtoribus*: quò pertinent etiam quæ mox *hâc l.* ſubiiciuntur *de Pretorib. & Queſtoribus*: Cùm aliàs Senator ſemel factus, Senatoriæ dignitatis onera euitare non poſſet. Qui caſus ſingularis obſeruandus eſt, quo quis renuntiare poteſt dignitati impertatæ; & quidem Senatoriæ: qua de re ſunt quoque *lex 4. vlt. ſupr. Senatorib. l. vn. de off. Com. primi ord. artium diu.* Et hæc de ipſo Curiali, Senatore facto.

¶ In *Liberis* cam hanc diſtinctionem inducit: nempe Liberos quoque ante diem Senatoriâ dignitate fruendi allapſum, ſeu ante cxpleta munera patriæ, Curia necti oportere: poſt munia demum expleta ſuſceptos, vt *Senatorum* filios haberi: Quod & aliàs tralatitium eſt, liberos ante Senatorum dignitatē patris ſuſceptos, Senatores non cenſeri, verū poſt tantum: de quo plenè ad *l. 1. ſup. de Senator.* *& glebali collat.* Igitur paria ſunt, ſuſceptum fuiſſe quem, patre nondum Senatoriâ dignitatē adepto, & inutiliter interim adepto, vt paria ſunt non fieri quid, & inutiliter fieri. Quod *ſecundū ſingulare* obiter ex *hâc l.* notandū venit: Et Valens tamen vt *ſuperiore capite*, ita & *hâc parte* voluit liberos hoc caſu ſtatim poſt patris dignitatem ſuſceptos, Senatorios cenſeri: *d. l. 69.* Contra quàm Theodoſius M. *l. 93.* Et hæc de Senatoriâ dignitate.

§ Secundum caput eſt de MILITIA armatâ: Igitur eâ, cuiuſque gradus, cuiuſque temporis ſit, vitari Curiam vetat *hâc leg.* Valentinianus ſen. In quo tamen ipſe ſententiam poſteà mutauit: indulſit enim is *l. 6. ſup. de militari* (quæ iungenda eſt cum *l. 64. inf. h. t.*) vt Curialis quinquennali militiâ liberaretur. Et hæc de ipſo Curiali milite facto.

Quid de liberis eorum, qui patre Curiale, hodie milite ſuſcepti ſunt? Eos Valentinianus niſi expletis octodecim annis, militiam patris ſequantur, ad Curiam teneri iubet. Scilicet hanc ætatem octodecim annorum cxpletorum liberis militum (reuerà Curialium) dedit, militiæ vel Curiæ eligendæ: De quâ ætate iam *ſuprà ad leg. 7. h. t.* Aliàs ſextus decimus annus à Conſtantino M. huic rei præſtitutus *l. 1. ſup. de veteranis: & l. 4. de fil. mil. appar.* & à Conſtantio *l. 35. ſup.*

¶ CLERICATV *quibus conditionibus Curialis Curiâ liberetur.*

LIX. * AA. Idem ad Byzacenos[']

QVI partes eligit Eccleſiæ["], aut in propinquum bona propria conferendo eum pro ſe faciat Curialem, aut facultatibus Curiæ cedat quam reliquit; ex neceſſitate reuocando eo qui neutrum fecit, cùm Clericus eſſe cœpiſſet, & cetera. Dat. IV. Id Septemb. Aquil.["] diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* & ab *Annalibus* Baronij. Iungenda autem ei *lex 17 inf. de Epiſcopis*: videri poſſit eidem iungenda *lex 60. prox.* & *lex 9 ſup. de petit. & l. 3. ſup. de conlat. fundor. patr.* Quod temerè non aſſero. In illo certè conueniunt omnes quod ad Byzacenos datæ ſunt eodem anno & menſe.

' Africæ quibus inſcribitur & *d. l. 50 prox.* aliæque quas ſiue huic, ſiue illi iungendas dixi. Ergo hæc lex *Valentiniani* eſt: Quare errant qui putant *l. 63. inf.* hanc *leg.* indicari: eſt enim ea *lex* Valentis, qui *ſuam* ibi ſanctionem allegat, non fratris ſui Valentiniani.

" Qui ex Curiali Clericus fieri vult: Pari ſenſu, *d. l. 17. ab Eccleſiâ ſuſcipi* eſt clericum fieri.

" Poſteaquàm Valentinianus & Valens palatia ſua diuiſiſſent, Valentinianus Mediolanum, mox Aquileiam conceſſit hoc Anno, vid. *Conſularia Theodoſiana*.

COMMENTARIVS.

CLERICATV an & quomodo Curialem conditionem euitare quis poſſit tertiâ *hâc* è Valētinianeis *hoc tit.* ſuper Decurionib. Cōſtitutione definitur: quæ pars eſt prolixioris Valētinianeæ cōſtitutionis ad *Byzacenes* emiſſæ, cuius alterum *ἀπόσπασμα* extat quoque *l. 17. inf. de Epiſcopis, Eccl. & clericis*. quod proinde *huic* coaſſandum venit. Nempe *eâ lege* id egit Valentinianus, ne Immunitatis Eccleſiaſticæ obtentu munia publica vel nerui Reipub. conciderent, ad Clericatum confugientibus iis à quibus munia publica per prouincias ſuſtinebantur: putà *Plebeiis*, & *Decurionibus*. Quare in eum finem *eâ leg. 17.* Valentinianus *Plebeios* diuites ab Eccleſia ſuſcipi, id eſt ad Clericatum admitti penitus vetuit. *Hâc* verò, etſi Decuriones ad Clericatum admittat, ita tamen admittit, vt Curialium interim commodis conſultum velit. Nam cùm Conſtantius M. abſcisè Decuriones ad Clericatum admitti vetuiſſet, *l. 3. & 6. infr. de Epiſcop. Eccl. & Cler.* Conſtantius verò ad Epiſcopatum admitti abſolutè voluiſſet; bonis retentis; vt & cæteros Clericos, ſi Curiæ conſenſu ad Clericatum adlecti fuiſſent: ſi verò non, liberis, quos haberent, facultatibus ceſſis; liberis verò deficientibus, propinquis: his deficientibus, Curiæ duabus Tertiis bonorum ceſſis, Tertia retenta; *l. 49. ſup.* Iulianus verò Decuriones qui vt Chriſtiani (id eſt Clerici) munia Curialia declinaſſent, reuocari iuſſiſſet, *l. 59. ſup.* Valentinianus Senior *hâc leg.* non aliter Decurionem clericatu ſeruari poſſe definit, quàm

ſi alterutrum ex his faceret ſi inquam in propinquum Curiæ proſe ſubſtitutum bona ſua transferret, vel bonis Curiæ cederet. Quænam ſuper hoc inſecutis Principibus ſententia ſteterit, docebunt *leges* ſequentes: Valenti inquam, *lex* 19. *inf. de Epiſcopis:* Valentiniano Iun. *lex* 99. *inf.* Theodoſio M. *lex* 104. 115. 121. 125. *inf. h. t.* Arcadio *lex* 163. *inf.* & Theodoſio Iun. *l.* 172. Qui ab *hum leg.* diſpoſitione haud adeò abluſerunt. Idem ſanè Valentinianus A. 371. (id eſt ſeptennio poſt *hanc leg.*) in Præfecturâ vrbis Romæ Clericos à Curiis haberi voluit immunes, ſi ante ortum Imperij ſui Clerici facti fuiſſent: cæteros verò qui poſt, reuocari: *l.* 21. *infr. de Epiſcopis:* pariter vt Valens decennij præſcriptioni locum eſſe voluit, *l.* 19. *infr. de Epiſcop.* quæ *lex* ſi ad Annum D. 373. referenda eſt (quod non puto) tùm etiam decennij tempus ab ortu Imperij ſui in eum annum computandum fuerit.

¶ *De* Privilegiis Sacerdotvm & Cvrialivm *deque* Creationis *illorum more ſeruandis.*

LX. * Idem AA. Byzacenos.

Sacerdotes" vel Curiales vltra terminos propriæ ciuitatis non iubeantur" ſui exhibere præſentiam": In' Sacerdotibus creandis, & in priuilegiis quæ hiſdem deferebantur, veteri more ſeruando. Dat. Prid. Id. Septemb. Aquil. diuo Iouiano & Varroniano Coſs. [364.]

NOTÆ.

* *L. Curiales* 25 *Cod. eod. tit.* Iungenda autem huic, *lex* 9 *ſup. de petit.* Et fortè etiam *lex* 59 *ſup prox.* & *lex* 17. *infr. de Epiſcopis* & *lex* 3. *ſup. de conlat. fund. patrim.* Quod poſtremum non temerè adſero.

" *Sacerdotes vel.* Hæc recidit Teß☉, tanquam antiquata, vetereſque moris Gentilitij: pariter vt vltimam *huius leg.* ſententiam

" *A Moderatoribus prouinciarum:* Quod ἐξηγητικῶς loco additum *Cod. Iuſt.*

" *Niſi publica neceſſitas exegerit.* Exceptio hæc addita C. Iuſt.

" Sequentia reciſa *Cod. Iuſt.* eâ, quam dixi, ratione.

COMMENTARIVS.

De Privilegiis & Ivribvs Curialium: deq; Sacerdotvm creatione & priuilegiis, eſt hæc Valẽtiniani Sen. conſtitutio: quæ prolixioris Cõſtitutionis Valentinianeæ *ad Byzacenos* emiſſæ pars eſt: cuius pars eſt quoque *lex* 9. *ſup. de petitionib. & delatoribus*, quæ proinde *huc* coaſſãda venit: Imò fortè etiã *lex* 59. *ſup. prox.* (quæq; ei iungẽda eſt,) *lex* 17. *inf. de Epiſcopis:* & *lex* 3. *ſup. de cõlat. fund. patrim.* Quod ſi ita eſt, tũ eâ integrâ Conſtitutione videtur Valẽtinianus Byzacenis prouincialibus Sacerdotibus, Curialibus non vnâ ratione attritis, vexatis, opitulatum fuiſſe: ſiue mole tributorum, quò pertinet *d. lex* 3. *ſup. de conlat. fund. patrim.* ſiue petitorũ inhiatione, quò ſpectat *d. l.* 9. *ſup. de petition.* ſiue quâdam (ob tentu Chriſtianæ Religionis) nimietate: quò ſpectat *d. l.* 59. *prox. ſup.* & *lex* 17. *inf. de Epiſcopis:* Tandem & *hac lex noſtra.* Scilicet & Plebeios diuites ab Eccleſiâ penitus ſuſcipi, ſeu Clericos fieri vetat, *d. l.* 59 *prox. ſup.* Denique & ſua Sacerdotibus & Curialibus vetera iura, priuilegiaque ſtare iubet, *hâc l.* quæ multi Gentilitiæ ſuperſtitionis odio & Chriſtianæ Religionis obtentu turbatum ibant, triplici ratione: Primò, vltrà terminos ciuitatis ſuæ vtroſque trahendo: Secundò Creationem Sacerdotum interturbando: Tandem priuilegia eorum infringendo. Id quod omne Valentinianus ſen. emendatum iuit: vtpote Religionis Libertate ſeu ἰσοθρησκείᾳ Gentilibus factâ quod ipſemet profitetur, *l.* 9 *ſup. de maleficiis:* & Ammianus indicat *lib.* 30. & Symmachus *teſtatur relat. ad fil. eius, in fin.* de quo prolixè ad *l.* 7 *inf. de paganis ſacrific.*

¶ Igitur tria *hâc lege* ſtatuit Valentinianus: Primò ne Sacerdotes, de quibus vide *Paratitlon. de Paganis:* & Curiales iubeantur ſui præſentiã facere vltra terminos propriæ Ciuitatis. Cuius Curialium priuilegij meminit & Iulianus *Nouellâ* 45. ἐπειδὴ πολλὰ οἱ νόμοι πολλὰ δεδώκασι τοῖς βουλευταῖς προνόμια, ὡς τε τὸ μὴ ... ὡς τε τὸ μὴ ... μήτε εἰς ἑτέραν αὐτοὺς χώραν, ἢ ἑτέραν πόλιν. Scil. vt non minimæ moleſtiæ & vexationis eſt extra ciuitatem ſuam & prouinciam trahi, ſuique præſentiam exhibere cogi, tandem itineribus fatigari ſeu vexari; quod docent inſuper ſuppoſititia *lex vlt. inf. de Epiſcopali iudicio:* & *Nouella Martiani* 1. *neminem exhiberi* &c. contrà, multis id priuilegij loco datum, vt ne extra ciuitatem vel prouinciam ſuam trahetentur; veluti pupillis, viduabus, & miſerabilibus perſonis: à Conſtantino M. *l.* 2. *ſup. de offic. Iudicum omnium:* itemque Nauiculariis Orientis, *l.* 7. *inf. de Nauiculariis:* Sacerdotibus itẽ & Curialib. Quod *hâc l.* à Valẽtiniano ſancitur, ſeu firmatur: Nẽpe, vt *ne vltra terminos propria ciuitatis iubeãtur ſui exhibere præſentiã.* Iubeantur, inquã, à *Moderatoribus prouinciarum*, vt Teß☉ C. *Iuſt.* addidit: ſiue priuati negotij ergo, ſiue etiam edendorum ludorum gratiâ, quæ ſanè ſententia eſt *Legis* 1. *inf. de ſpectaculis:* (quæ & ipſa Valentinianum authorem habet:) & *legis* 3. & 4. *eod. tit.* quæ Theodoſium Iun. Auctorem habent: Quoque etiam pertinet Libanij querela ſub Theodoſio M. *Orat. contra Tiſamenum, p.* 449. 450. Sed tamen malim ipſe *hanc leg.* accipere de priore caſu, nempe vt propter priuatum negotium, quod iis cum aduerſario intercedit, vel criminis etiam cauſâ, Svs præſentiam exhibere verentur *hâc l.* Sacerdotes & Curiales. Idque, quæ huius priuilegij ratio eſt, ob aſſiduam & conſtantem operam, quàm Curiæ, vel Sacerdotio debent,

debent. Et hæc de primo *huius l.* capite: Cuius ea quam dixi ſententia eſt. Non verò, quod etiã Amaya putauit, accipiendum id de ſpontanea abſentia Decurionum: Quo nil inepiius. Exceptio, quam *hîc* Tribonianus addidit, notanda & vera: nempe poſſe Decurionem ob publicam neceſſitatem vltra terminos propriæ ciuitatis iuberi, vt præſentiam ſui exhibeat.

¶ Secundo capite Valentinianus in *Sacerdotibus creandis* veterem morem ſeruari indulget: quẽ proculdubio Chriſtiani noſtri interturbabant. Quiſnã verò mos ille fuerit, quò propriè Valentinianus hîc reſpexit, non noſtrum eſt diuinare: neque enim liquet, quidnam hâc parte Chriſtiani noſtri interturbauerint: Sanè de ordinatione ſacerdorum publico de more, tractatum eſt quoque *leg.* 148. *inf.*

¶ Tertio capite iubet Valentinianus *Priuilegia* quæ his veteri more deferebantur, ſeruari quæ Arcadius poſteà his per Orientem ademit, *l.* 14. *inf. de paganis, ſacrific.* Quo numero fuit non tantum immunitas, quã poſt ſacerdotium fruebantur: de quo *l.* 75. *inf. h.t.* verùm etiam conſtante ſacerdotio, putà immunitas ab omnibus muneribus ciuilibus ab Annonæ præpoſiturã *l.* 2. *inf. quẽad. mun. ciuil.* à præpoſiturã manſionum, *l.* 21 *ſup. h.t.* & inferioribus muneribus, *d. l.* 2. Itẽ immunitas à quæſtione, *l.* 76. *inf. h.t.*

¶ Et hæc quidem ita Valentinianus *hâc l.* quam Tribonianus non vnã ratione interpolauit: detractis omnibus quæ *Sacerdotes* reſpiciunt; vtpote tùm his penitus abolitis, quos Valentinianus adhuc tuleſat ſuã ætate: Item expoſitione additã, *à moderatoribus prouinciarum.* Tandem & exceptione additã, *niſi publica neceſſitas exegerit.* Haud abſurdè: propter ea quæ *ſuprà* iam diximus.

¶ A CORPORALIBVS *iniuriis ſolos Principalium Patronos immunes eſſe.*

LXI. * Idem AA. ad Terentium Corr. Tuſc.["]

VRBIS Vulſinienſium["] Principales, qui tamen Patronorum adepti fuerint dignitatem, hanc prærogatiuam laborum ferant, ne, interdum ad libidinem prauè conſulentium, Iudicum grauibus["] adficiantur iniuriis. Dat. v. Kal. Nouemb. diuo Ioujano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria & localis.

["] De hoc Terentio Correctore Tuſciæ dicam mox plenè. Eidem inſcribitur Anno proximo *lex* 65. *inf.* & hoc ipſo Anno *lex* 4. *ſup. de iuriſdict.* Eiuſdem meminit Ammianus Marcell. *lib.* 17. *p.* 360. vid. *Proſopogr.*

["] De quã mox plenè.

["] *Grauis iniuria* eodem ſenſu quo aliàs *corporis iniuria*, & *corporalis contumelia*, pro tormentorum & quæſtionis cruciatu: de quo plenè *ad l.* 49. *ſup.*

COMMENTARIVS.

A POENIS CORPORALIBVS, tormentis, ſeu quæſtione, plumbatiſque Principales vrbis Vulſinienſium, ſi modò *Patronorum* adepti fuerint dignitatem, immunes eſſe iubet Valentinianus Sen. *hâc lege.* Id enim eſt quod *grauium iniuriarum* appellatione indicatur; de quo, vt & hâc ſiue Curialiũ ſiue Principalium tantum immunitate, plenè dixi ad *l.* 39. *ſup.* quomodo & de Principalibus affatim monet *Paratitlon*, quibus addenda & quæ notaui ad *l.* 5. *ſup.* Sanè & ita quinque Primates Ordinis Alexandrini Theodoſius Iunior immunes eſſe iubet à corporalibus iniuriis, *l.* 190. *inf.* Ex *hâc* interim *leg.* diſcimus hoc Valentiniani iure & æuo non omnes Decuriones à quæſtionibus immunes fuiſſe, ſed Principales tantum, quanquam & id Curialium dignitati datum à Valentiniano ne.....ad Curiam admitterentur *l.* 8. *ſup. de cohortalib.*

¶ Quæ hâc lege ſingularia occurrunt, nunc diſcutiamus. Primò obſeruandum *Principalium* varias ſpecies fuiſſe, & in his Honoratiſſimos, qui *Patronorum* adepti fuiſſent dignitatem: Quorum Patronorum (quod ſecundum) frequens mentio occurrit in *antiquis Inſcriptionibus*: vbi videre eſt Patronos Ciuitatum, Coloniarum, Municipiorum, Patriæ, Reipubl. Vicorum dici: Fit quoque mentio *l.* 46. *ſup. de curſu publico*, Patronatus Curiarum honoratij. Qui proculdubio idem Patronatus eſt: Nempe tùm Principales, tum alij, qui maximè grati Curiæ, meritis in Rempubl. veluti annonæ curatione acceſſiſſent pro *prærogatiua laborum atque officiorum* vt *hac lex* diſertè ait, hac Patronorum dignitate honorari ſoliti: cuius magna prærogatiua fuit: ſic quidem etiam, vt & ex alio Ordine, alij quoque ad honorarium hunc Curiarum patronatum adſpirarent; quod docet *d. lex* 46. *ſup de curſu publ.* Tertio obſeruandum, hanc leg. propriè pertinere ad vrbis Vulſinienſium Principales: quæ vrbs in Tuſcia fuit, vt vel Inſcriptio *legis* oſtendit; eſt enim ea data *ad Terentium Correct. Tuſciæ.* Ita quidẽ vt opulẽtiſſima, validiſſima, nobilis, & caput inter tria Tuſciæ Capita olim habita fuerit: teſte Liuio *lib.* 10. Floro *lib.* 1. *c.* 11. & ex eo Iornãde, *de regn. ſuc.* Victore *de Viris Illuſtr. c.* 36. deque eã videndi Strabo, *lib.*...Plinius *lib.* 3. *c.*... Tacitus *lib.* 4. Ptolemæus *lib.*....*c.*....Valerius Maximus *lib.*....*c.*....§..Mentio quoque eius in *vtroque Itinerario* Antonini, & Peutingeriano. Hodie. *Bolſena* vocatur. Olim Nortiæ Deæ cultu peculiari inſignis, teſte Tertulliano, cùm Deos Decuriones ſeu Municipales recenſet, *lib.* 2. *adu. Nat. c.* 8. & Apolog. *cap.*... Diſtabat autem ea 72. tantum millibus paſſuum ab vrbe: vt ex Itinerario *Antonini* liquet. Ac proinde in Suburbicaria Tuſciã erat, cuius mentio fit *l.* 12. *ſup. de indulg. debit. Nouellâ* Maiotiani *de adulteriis*, 9. & apud Gaium & Theodoſium *inter Auctores Limitũ*: Quæ iuxta cẽteſimum ab vrbe lapidẽ cõſiſtebat.

¶ Sed tragulam ſcrupulúmq; iniiciunt à latere nõnulli;

Digitized by Google

multi;& contendunt, Annonariæ Tuſciæ vrbem fuiſſe Vulſiniam; vt ita conficiant Tuſciæ Annonariæ partem intra centeſimum fuiſſe: contrà, vt conficiant, Suburbicarias regiones nō occupaſſe totum id quod intra centeſimum ab vrbe miliarium decurrebat, & ſic centeſimum miliarium & ſuburbicarias regiones non iiſdem finibus decurrere: (Quod tamen aliunde certiſſimum eſt) Contendunt autem id auctoritate Ammiani Marcellini, *lib.27. p. 360. Hoc tempore*, inquit Ammianus, *vel paulò ante noua portenti ſpecies per* ANNONARIAM *apparuit* THVSCIAM: *id quo, quorſum euaderet prodigialium rerū periti penitùs ignorarunt. In oppido enim Piſtorienſi, propè horam diei tertiam, ſpectantibus multis, Aſinus Tribunali aſcenſo audiebatur delinatius rugiens, & ſtupefactis omnibus qui aderant, quique didicerant referentibus aliis, nulloque coniectante ventura, poſteà quod portendebatur euenit.* TERENTIVS *enim humili genere in vrbe natus, & piſtor, ad vicem Prætorij (quia peculatus reum detulerat) officium ex præfecto* HANC EANDEM PROVINCIAM CORRECTORIS *adminiſtrauerat poteſtate.* &c. Agnoſco equidem portentum illud per Ammianum Tuſciano Piſtorienſi oppido apparuiſſe: ſed nego primùm dicere Ammianum Marcellinum Annonariæ Tuſciæ tantùm Correctorem Terentiū fuiſſe: ſatis erat, pro ſubiectæ materiæ ratione dicere, Terentium Annonariæ Tuſciæ Correctorem fuiſſe: quia de portento in ea, Piſtorienſi oppido ſc. facto disertè agebatur: ſed non exinde conficitur, eum Annonariæ tantum Tuſciæ præfuiſſe. Quin & ſecundo loco verba illa, *hanc eandem prouinciam* ad Tuſciam in genere rectè referas, non ad annonariam reſtringas. Et verò tertiò, *Tuſcia* Correctot indiſtinctè & ſimpliciter hic Terentius vocatur *tribus huius Codicis legib.* puta *hâc l. & l.65. inf. hoc titulo: & l.4. ſup. de iuriſdictione* quæ generalis elocutio toti Tuſciæ Terentium præfuiſſe oſtendere videatur. Nam ſi annonariam tantum Tuſciam rexiſſet, id vtique expreſſum fuiſſet, ſaltem aliquâ ex his *tribus legibus*: quomodo ſanè cū Tuſcia Annonaria & Suburbicaria adminiſtratione diuiſæ poſtea fuerunt, *Rogatianus Conſularis Tuſciæ ſuburbicariæ* disertè vocatur in ſimili Inſcriptione *Nouella Maioriani de Adulteriis*, 9. Verùm quia hac tempeſtate in vnam vtraque adminiſtrationem coaluerat (quomodo & Latium, quod & ipſum ſuburbicarium fuit cum Campania, vt docet *lex 12. ſup. de pœnis*;) ideò indiſtinctè, *Corrector Tuſciæ* Terentius vocatur: quomodo paulò antè ſub Iuliano Imp. Auxonius: *in l.6. ſup. de Numerariis*: poſt Terentium Maximinus, *l.8. ſup. de accuſat.* & apud ipſummet Ammianum Marcellinum *lib.28. p. 383.* (Is, inquit, *poſt adminiſtratas Corſicam, item Sardiniam, rexit deinde Tuſciam*; & mox, *etiam prouinciæ moderamen retinebat*: vbi nemo puto dicet Ammianum Marcellinum de *Annonariâ* tantum ſenſiſſe.) (Poſt Maximinum, Olybrius *in l.72. inf. hoc ipſo titulo.* vbi tamen non Corrector, verùm *Conſularis Tuſciæ* dicitur: quomodo ſanè ſub Theodoſio Iun. *Conſularis Tuſciæ & Vmbriæ* præfuit. Ergo iam tutò dicamus, Terentium vtique Tuſciæ præfuiſſe: & de Vrbicariâ id nominatim *hanc leg.* docere per vrbis Vulſinienſis mentionem: de Annonariâ Ammianum, per Piſtorienſis oppidi memoriam.

§ Illud *h. l.* obſeruandum vrbis Vulſinenſium nominatim Principalibus, non omnibus, immunitatem à corporalibus iniuriis *hâc l.* tribui, verùm iis tantum qui *patronorum* adepti eſſent dignitatem: Quæ taxatio addita non fuiſſet, ſi Vrbs Vulſinienſium metropolis, fuiſſet hac ætate: ſanè enim veroſimile, metropoleon per Italiam principalibus hanc immunitatem ſimpliciter datam: quomodo data per Orientem Alexandrinis, *l. 190. infr.*

¶ FABRORVM *officio & Conſortio Curialem à Curia non liberari.*

LXII. * Idem AA. ad Symmachum P. V.''

MVNICIPALIS'', qui ad fabrorum collegium, alia'' officia inluſurus, irrepſit, ſtatui priſtino reformetur; nec in poſterum Decurionum quis originem trahens ad hoc'' officium aſpirare audeat. Dat. IV. Id. Decemb. Mediol. diuo Iouiano & Varroniano Coſs. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.*
'' *Symmachus* ſub Valentiniano Sen. P.V. Romæ: de quo alibi ſæpè.
'' Decurionum originem trahens, vt *inf.* explicatur. *Municipalis*, vt Curialis. Alioquin abſolutè *Municipalis* aliquando, pro Magiſtratu municipali accipitur: vt *l.3 ſup. de donat.*
'' Curialia, municipalia.
'' Fabrorum ſcil.

COMMENTARIVS.

FABRORVM collegio ſeu officio vt *h. l.* vocatur: (de quo v & *l.1. inf. de Centonariis & Dendrophoris*:) Curialem originem trahens, Curiam euitare vetatur hâc Valentiniani Sen. conſtitutione: imò exinde ad Curiam retrahi iubetur.

§ Scilicet cùm grauis eſſet Curialium conditio, ad varia alia Officiorum ſeu Collegiorum genera multi ad euitandum nexum Curialem ſeſe conferebant: vt ex aliis multis *legibus* patet; veluti Fabricenſium *l.37. ſup. & l.81. inf. & l. vlt. ſup. de Fabricenſibus*. ad collegium Fabrorum *h. l.* & quidem illud quod Romæ erat, in ſpecie *huius l.* quibus ideò *Municipales* hâc *leg.* opponuntur. *Fabrorum* ſcilicet collegia,

legia, & quidem in maximis vrbibus fuêre, compeſcendis incendiis: Quod *officium h. l.* notatur. Quo fine Plinius cùm Bithyniæ præeſſet, de collegio Fabrorum Nicomediæ 150. hominum inſtituendo ad Traianum retulit *libr.* 10. *epiſt.* 42. vbi etiam addit, ſeſe attenturum *ne quis niſi faber in id collegium recipiatur*: proculdubio inter alia paſſuret vt *hâc l.* nequis municipalis, ſeu Decurionum originem trahens. Neque tamen id Traianus, hetæriis & Collegiis infeſtus tùm admiſit: *epiſt.* 43. Quod poſteà paſſim admiſſum.

¶ Cœterùm Curiali origine nati multi; ideò ad Collegium fabrorum idque Romæ ſeſe conferebant, quaſi iam tuti proculdubio futuri, obtentu vtilitatis vrbicæ: cuius vtique intererat, (vtpote incendio obnoxiæ) hoc corpus frequentiâ hominum multiplicari. Quod certè diſertè etiam de fabrorum Corpore ait Conſtantinus M. *l.* 1. *infr. de Centonariis & Dendrophoris* quâ *leg.* iubentur in quibuſcunque oppidis Dendrophori fuerint, Centonariorum atque Fabrorum Corpori adnecti eâ, quàm dixi, ratione ſubditâ. Et tamen vtilitatem vrbis Romæ in diſpendium municipium *hâc l.* cedere noluit Valentinianus.

¶ *De* MONACHISMO *Valentis lex: eo Curialem Curiâ non liberari, niſi ceſſis facultatibus.*

LXIII. * Idem AA. ad Modeſtum PF. P."

QVIDAM" ignauiæ" ſectatores, deſertis ciuitatum muneribus, captant ſolitudines" ac ſecreta, & ſpecie religionis cum cœtibus Monazonton" congregantur. Hos igitur, atque huiuſmodi, intra Ægyptum" deprehenſos, per" Comitem Orientis, erui è latebris conſultâ præceptione mandauimus", atque ad munia patriarum ſubeunda reuocari, aut pro tenore noſtræ Sanctionis † familiarium rerum carere illecebris: quas per eos cenſuimus vindicandas, qui publicarum eſſent ſubituri munera functionum. PP. Byritho" Kalend. Ianuar. Valentiniano & Valente" AA. Coss.

NOTÆ.

* *Lex, quidam ignauiæ*, 26. *Cod. Iuſt. eod. tit.* Refutat *hanc leg.* Baronius *An. D.* 375. *n.* 10. 11.

" *Modeſtus* PP. Orientis ſub Valente: ad quem extant plures Baſilij *epiſtolæ*: putà ſex, 274. 275. 276. 277. 278. 279. Marcellinus *lib.* 29. & 30. *in Geſtis An.* 370. & 374. Meminit ejus & Gregorius Nazianzenus *in monod. in Baſilium* Idacius: *An.* 369. vbi *Domitium Modeſtum* vocat. De eo plenè in *Proſop.*

" Curiales ſcil.

" Officia Curialia declinantes.

" *Solitudines*: vid. & *l.* 1. *inf. de Monach.*

" *Monazonton*. Ita paſſim *μονάζοντες*, etiam apud Chryſoſtomum, & Baſilium, vel *epiſt.* 183. Quod in *Monachorum* vocem malè mutatur. Riſi, cùm vidi ſcribentem ſuuper Monazonton hic eſſe locum in quo ſolitariè viuunt Monachi.

" Omiſſa hæc, *intra Ægyptum*, velut hiſtorica, in *Cod. Iuſt.*

" Et hæc eadem ratione ibidem omiſſa, *per Comitem Orientis*.

" *Mandamus*, Cod. Iuſt. eadem ratione: ſic *infrà*, Cenſuimus.

† An huius ipſius ſanctionis, an verò alterius cuiuſdam quæ hanc præceſſerat? Iſtud porò argumento vocis *mandauimus*, & *cenſuimus*: Certè non hic intelligi poteſt *lex* 59. *ſupr.* quod quidam cenſent: cùm ea Valentinianum, non Valentem, vt *hæc*, auctorem habeat: ac præterea eſt ea de clericis, non de Monachis.

" *Beryti* hæc, vt plures aliæ, propoſita: de cuius rei ratione mox.

" Ad quem Valentiniani & Valentis Conſulatum hoc referendum ſit: cum nullus additus ſit, mox inquiram.

COMMENTARIVS.

VALENTIS Imperatoris quinque *hoc titulo* conſtitutiones ſequuntur, de Decurionibus; etſi non continua ſerie: his enim Valentinianeæ nonnullæ, ſeruata ſcilicet annorum ſerie immixtæ ſunt. Ex iis verò apparet, quis tùm in Oriente Curialium ſtatus fuerit, quis contrà erga eas Valentis animos.

¶ Hæc prima omnium, Valentis, (non Valentiniani etiam vt quidam allegant) conſtitutio, (vt apparet ex *Ægypti & Orientis* in *ipſâ leg.* mentio, in Inſcriptione *Modeſtis PP.* in Subſcriptione *Beryti*:) omnium quoque celebratiſſima eſt, & controuerſa maximè. Certè; ante *huius* potiſſimum *Codicis* editionem varias & ioculares interpretationes nacta fuerat, quas ne memorare quidem libet. Eſt verò ea de MONACHISMO: & in ſummam eâ definit Valens Imp. non poſſe omninò Curialem conditionem Monachiſmo euitari: ſed ſi qui è Curialibus ad monaſticam vitam ſeſe contulerint, erui eos oportere; & ad alterutrum adigendos, vel inquam ad Curiæ munia ſubeunda, vel bonis ſuis cedere oportere his, qui loco ſuo patriæ Curiæque munera ſubituri ſunt.

§ Hæc aperta eſt *huius l.* ſententia, quæ Valentem Imp. vt dixi auctorem habet, quamque Theodoſius iun. 70. fermè poſt annis poſt eum, Iuſtinianus centum ſexaginta fermè poſt, velut ſibi quoque probatam, *Codicibus ſuis* inſeri voluêre: & Iuſtinianus quidem, velut generalem & perpetui iuris, detractis vel mutatis adeò quæ hiſtoricam & localem tantum non facere videbantur, iis tribus inquam, quæ *in Notis* iam ſignauimus.

§ Nos, vt inſtam *huius leg.* interpretationem præſtare poſſimus ſingularia quædam priùs, & quidem hiſtorica in eâ ſectabimur, quæ apud Interpretes *Codicis Iuſtinianei* intacta ſunt: mox, quæ aduerſus eam dicuntur, & tertiò quæ pro eius defenſione dici poſſunt expenſuri.

§ *Primò* igitur notandum inſcribi *hanc leg. Modeſto PP.* de quo Modeſto PP. cùm plenè ſemel egerim *in Proſopographia*, tria tantum ad rem hic monenda ſunt. Primò hunc eſſe illum Modeſtum PP. (Orientis ſcil.) cui cum Baſilio, magno monaſticæ vitæ Patre & Præcone, res aliquando fuit, mox tamen amicitia coaluit, literæque adeò inter eos inuicem commearunt, vti liquet ex Baſilij ad eum *epiſtolis pluribus*.

§ Secundò notandum, hunc eſſe Modeſtum PP. cui Valens nonnulla in hoc aduerſus Eccleſias Catholicas, & Eccleſiaſticos, Monachoſque bello, delegauit; & exequenda mandauit: vt videre eſt apud Theodoretum, *lib. 4. p. 16.* Socratem, *lib. 4. c.* 15. 17.

§ Tertiò de hoc ipſo Modeſto PP. obſeruandum, ad eundem tres alias è quinque eiuſdem Valentis Imp. conſtitutionib. *hoc ipſo titulo*, in hoc ipſo de *Decurionibus*, argumento, occurrere; putà A. D. 371. *l. 74. & 76.* & A. D. 375. *l. 79. h. t.* Vnde, ea his inquam quatuor *legibus* ad Modeſtum PP. datis, colligere eſt, quo quantoque ſtudio Modeſtus hic Curiarum commodis cautum voluerit: ſunt enim hæ *leges* ad eius ſuggeſtionem proculdubio datæ: Et hæc de Modeſto PP.

§ Quartò, notandum, hanc quoque inter alias fugiendæ euitandæque Curiæ rationes miſeros Curiales hac ætate adinueniſſe vt ad monachiſmum concederent, quaſi eâ re maximè tuti futuri, & latituri. Quâ de re non alius nunc mihi occurrit locus. Videatur & de his ſenſiſſe Libanius *ep. inter Regias 604.* ad *Celſum Rectorem Ciliciæ* vbi ob reductos ad Curias ſuas decuriones eum laudans ait: *τοὺς μὲν ἐν τῷ ὄρει κατήγαγες, τοὺς δ' ὑπὸ κλίνας κρυπτομένους ἐποίησας εἰς τὸ κοινὸν, τὸ λειτουργεῖν ἀντὶ τοῦ...*: In montibus enim fermè Monachi degebant: v. quæ paſſim occurrunt de monachis in montibus ad Antiochiam.

§ Quintò notandum, pertinere *hanc leg.* ad Monachos *Ægypti*: cuius rei memoriam Tribonianus in *Codice ſuo* obliterauit: ex *hoc* verò *Codice* Docti Viri ſuppleuere: Scilicet, vt in Ægypto primi, ita & frequentiſſimi hoc æuo Monachi fuêre: Quam in rem videndus inſignis Gregorij Nazianzeni locus, *Orat. 21 in Athanaſium p. 384.* Baſilius, *non vno loco.* Auctor vitæ Apollonij, *Quanti*, inquit, *populi habentur in vrbibus* (Ægypti) *tanta penè habentur in deſertis multitudines Monachorum.* Legantur & Vitæ *Patrum* hanc in rem, Palladij inter hos *Lauſiaca*. Imò & pagani huius æui Scriptores, Eunapius etiam, *in V. Ædeſij, p. 78. 81.* Ac nominatim hac Valentis tempeſtate cumprimis celebres, maximaque copia, fuêre Monachi, de quibus adeò Lucianæ ſub Valente hoc ipſo tēpore in Monachos perſecutionis occaſione, expreſſis capitibus prolixè agunt Scriptores Eccleſiaſtici: Rufinus, *lib. 2. c. 3 & 4.* Socrates. *lib. 4. c. 22. 23.* Theodoretus, *lib. 4. c. 19. 24. 25. 26. 27.* Sozomenos, *lib. 6. c. 27. 28. 29. 30.* Hi verò *μονάζοντες* in Ægypto per ſolitudines & ſecreta diuiſi erāt, ſingulis ſuas domunculas, cellas *ἀσκητήρια* habentibus: vnde certo tempore congregabantur coetus *μοναζόντων*, vt hæc *lex* apertè teſtatur, & hiſtoriæ Eccl. Scriptores hoc æuo ſub Valente, in his Sozomen. *lib. 6. c. 30.* Atque hi *Anachoretæ* dicti.

§ Sextò notetur, quod & ipſū omiſſū in *C. Iuſt.* iuberi *h. l.* Monachos è Curialibus intra Ægyptū deprehenſos, per *Comitem Orientis* (de quo vid. *Notitiā noſtram Dignitatum*) manu ſc. militari cuiuſquomodo & alias Iudiciali officio ſuffragante, retrahi ab Eccleſia Curiales ad priſtinam ſortem & Curiam, *l. 49. in fin. ſup.* vigore & ſolertia Iudicātum: *l. 3. ſup. de his qui ad Eccleſ.* An igitur Comes Orientis in Ægypto quoque rem militarē accurauit? Minimè: Putet quis hanc extraordinariam, vt loquuntur, *commiſſionem*, ſeu delegationem datam Comiti Orientis à Valente, rem militarem in Oriente, & quidem in Syriâ Phœnice quoque (vbi Præpoſita hæc *lex*) adminiſtranti: velut in proximo cōſtituto: cùm alioquin Dux Ægypti, *τεταγμένος* (cuiuſmodi Dux Ægypti ſub eodem Valente memoratur, *l. 5. de Legatis:*) & ipſe in Ægypto cū manu militari eſſet, idemque non in Athanaſij tantū, ſed & in hoc ipſo contra Monachos negotio operam nauarit: vt teſtatus Socrates *lib 4. c. 23.* & Theodoretus. *lib. 6. c. 12. p. 377.* vbi malè Interpres *τὸν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτῶν ἡγεμόνα*, vertit, *Præfectum præſidiariorū militum.* Id quod factum fuerit, quia Curiales, in quos hæc *lex* lata eſt, in proximam Ægyptum, vt eò melius latêre poſſent, ad Monachorum ſeſe coetus contulerant, quos proinde Comes Oriētis, velut notiores ſibi ſuiſque facilius internoſcere, eruere, reducere, *vigore & ſolertia ſua* (vt hâc in re loquitur *d. lex 3. ſup. de his qui ad Eccleſ. conf.*) poſſet: in tanta præſertim monachorum per Ægyptum multitudine, validâque manu, quam vt antea dixi, deſcribunt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores: per Ægyptum, inquam, ne quid nunc dicam de ſimilibus Monachorum in Syria, & prope Antiochiā drūgis, de quibus præter Eccleſiaſticos Scriptores, Libanius Antiochenus, aliique. Hæc inquā ita de Comite illo Orientis accipi hic poſſe videantur: Et tamen re penitius adhuc perpenſa, putē ego potius hîc indicari *Comitē Largitionum Comitatenſium, Orientis ſimul & Ægypti*: qui malè in Notitia Imperij, *Comes Cōmerciorū per Orientem & Ægyptum* vocatur: nam pro Comitatēſium: quomodo à Comite, Officiales Comitis Oriētis, *Comitiani* dicti, *l. 8. ſup. de cohortalib.* ita Comitatiani, à Comitatu: *Commerciorū* porrò, id eſt largitionum Comitatenſium, per Orientē & Ægyptū nam & ita Comites Italicanorum & Gallicanorū dicūtur, *l. vn. ſup. de Conſularib. & Præſidib* & in *Notitia Imperij*: vt ita hîc omninò intelligendus videatur, *Magnus* ille ipſe, Comitatenſium Largitionum Comes, quo ſatellite præcipuo vſus in hâc ipſâ cōtra Catholicos & Monachos perſecutione Valēs Imp. qui idem antea ſub Iuliano Imp. Eccleſiam BERYTI (vbi hæc quoque *lex* propoſita dicitur) incēderat, mox Ioviano imperante ſuis expēſis inſtaurare coactus fuerat, vti memorant *hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Scriptores: Socrates, *lib. 4. c. 20.* Theodoretus, *lib. 4. c. 18. & 20.* Sozomenus, *lib. 6. c. 18.* In quibus Theodoretus, vel potius Petrus Ep. Alexandrinus Catholicus, apud eum, *in epiſtolâ ſuâ*, eum *κομιτάτου τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν* vocat: Interpres malè vertit *Comitē prouincialium largitionum* Socrates, *τὸν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν*, Sozomenus, *ταμίαν τῶν θησαυρῶν*,

Interpres

Digitized by Google

Interpres apud vtrumque, *Quæſtorem* malè vertit. Proinde *Comes Orientis* cui Valens Imp. *hâc l.* negotij huius in eruendis per Ægyptum Monachis executionem committit, non fuerit ille qui aliàs *Comes Orientis* dicitur, nempe Vir ſpectabilis qui cum Præfecto Auguſtali ſeu Ægypti pari paſſu ambulabat, imò qui ordine, potior iſto erat: vt ex *Notitia Imperij* diſcere licet, *& l.3. de Primicerio*: *l.vlt. de Princip. agent in reb.* Verùm Comes largitionum Comitatenſium, Orientis ſimul & Ægypti, vtrique enim Diœceſi præfuiſſe eum teſtatur *Notitia Imperij*.

Huic proinde Comiti rectè Valens huius negotij executionem commiſerit, vt pote cum non minùs Ægypti quàm Orientis largitionibus Comitatenſibus præeſſet: & ſic intra Diœceſim ſuam: Quomodo & *Modeſto PP.* hoc idem negotium Valens commiſit (ſub cuius diſpoſitione erat quoque Ægyptus & Oriens,) vt ea *hâc l.* ad eum ideò directa diſcere licet, & ex ſcriptoribus Eccleſiaſticis, vt iam ante monui: imò & tertiò quoque, putà Præfecto Ægypti: vt fidem faciunt iidem Socrates *lib.4.c.19. 20.* Theodoret. *lib.4.c.19. & 25.* Sozomen. *lib.6. c.18. in fin. & 19. in pr.* de quo & Gregor. Nazianz. *orat. in Heronem*: Et certè, quòd & ipſum apprimè congruit *huic l.* idem Petrus Alexandrinus *epiſtolâ ſuâ* de qua *ſup.* memorat, potiſſimâ partem eorum in quos à Magno iſto Comite ſæuitum fuit, fuiſſe *Monazontas*: οἱ πλείους γὰρ ἦσαν μονάζοντες ἔρημον οἰκοῦντες δι' ἄσκησιν. Sic omnia congruunt.

Septimò ſtabiliendus nobis venit characteriſmos temporis, ſeu Conſulatus *huic legi* ſubſcriptus, tum cauſis aliis, tùm vt ita hæc conſtitutio ad ſuum annum in Annales Eccleſiaſticos referatur. Dicitur ergo hæc *lex* Propoſita Beryti *Valentiniano & Valente COSS.* Non adſcripto numero Conſulatus, quem vnà quater geſſêre Valentinianus & Valens: putà A.D. 365. 368. 370. 373. Et videatur cur ideò hæc *lex*, quod etiam hactenùs creditur, atque ita credidit *Chronologiæ Theodoſianæ* Auctor, & Baronius, referenda ad Valentinianum & Valentem primùm Coss. id eſt ad A.D. 365. ſic enim ſæpe abſolutè, numero Conſulatus non addito, hic Annus deſignari ſolet. Verùm huic renititur non vna ratio. Primò quidem, *Modeſti PP.* nomen in Inſcriptione *huius leg.* & ad quem *lex* hæc data eſt: Hic enim, quod ex *huius Codicis* conſtitutionibus diſcimus, poſt Auxonium demùm, id eſt poſt A. D. 369. (eo quippe adhuc Anno Auxonius PP. Orientis erat:) vt & poſt pacē cum Gothis factam, teſte Zoſimo, *lib.4. p.742.* Oriētis Præfectus Prætorio factus eſt: cāque Præfecturam diuturno imperio ad annum vſque 378. tenuit. Secundò renititur & iſtud, quod Valens Imp. nondum inter initia Imperij, Anno. D. 364. & 365. Monachis & Ægyptiis aduerſum ſe oſtendit: quamdiu ſcilicet Athanaſius vixit, qui vtique deuixit A. D. 372. quod *hiſtoriæ Eccleſ.* Scriptores teſtantur. Quare referenda hæc *lex* ad *Valentinianum & Valentem IV. COSS.* id eſt ad A. D. 373. qui quidem temporis characteriſmus biennio tantum anteuerrit Annum, ad quem adnotata in Proſperi Aquitanici *Chronico* Valentis illa, de quo mox, *vt Monachi militarent.* Simili ſanè etiam argomento *legem 39. infrà de Epiſcopis*: quæ eidem Modeſto inſcribitur, ad verum conſulatum ſuum rettaxi. Ergo referenda hæc *lex* ad Annum 373. cùm ante octo menſes fermè anno ſuperiore 372. Athanaſius Ep. Alexandrinus obiiſſet (etſi ea Socratis ſententia A. 371.) cui à Catholicis *Petrus*, ab Arianis *Lucius* in ſede Alexandrina ſubſtitutus fuit: qui quidem Lucius, & vnà cum ipſo Valens Imp. tempeſtatem illam Alexandriæ & in Ægypto in Catholicos & Monachos, velut ſolutis iam repagulis excitauêre. Et certè diſertè Scriptores Eccleſiaſtici hanc in Monachos perſecutionem poſt Athanaſij mortem ſeu Annum 372. memorant.

¶ His ita firmatis & præcognitis, de iſtâ *Valentis* conſtitutione videamus: quam quidem velut Catholicæ pietati aduerſam & Monaſticam vitam ſubuertentem multi proſcribunt, atque eâ non Valentem modò, Catholicæ Religionis aliàs infeſtiſſimum hoſtem, inſectantur, verùm etiam Iuſtiniano & Triboniano, abſurdæ vt aiunt impietatis homini atheoque, dicam (quæ tamen his cum Theodoſio Iun. *huius Codicis* Auctore communis eſſe debuit) ſcribunt: Alij Interpretationibus quibuſdam non rectè emolliunt: Omnes diuerſam faciunt ab *ea* Valentis *lege*, quam memorant Hiſtorici, quâ Monachi militare iuſſi coactique ſunt: Iniquitatis inquam hanc *legem* arguunt plerique, quæ tamen rectè intellecta, ſuoque fini aptata in ſe nullam meretur reprehenſionem: imò *conſulta* omninò *præceptio* eſt, vt *hâc ipsâ leg.* Valens eam vocat: ſi modò meminerimus, in quos ea lata fuerit: Non in Monachos ſcilicet in vniuerſum hæc *lex* ſcripta eſt, vt ad Curiam omnes retraherentur: quomodo apud Baſilium *epiſt.* 264. Vicarius quidam (Ponticæ ſcilicet) dicitur omnes Sacerdotalis Ordinis vna voce Curiæ mancipaſſe. πάντας μιᾷ φωνῇ τοὺς ἱερατικοὺς τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἐκκλησίας παραδοῦναι τῇ βουλῇ, vt cæteroquin Monachis Valens pertinaciter his infenſus odium indixerat, velut Catholicæ & Orthodoxæ fidei defenſoribus potiſſimis & Pagani quoque Scriptores certatim, & in his Zoſimus, *libr. 5. p. 800.* vbi ipſe Monachos in vniuerſum ait, ὅτι πρὸς πόλεμον, ὅτι πρὸς ἄλλην τινὰ χρείαν ἀναγκαίαν: verùm in Decuriones tantum, qui *deſertis* Curiæ patriæque ſuæ *muneribus*, atque in fraudem munerum ciuilium ad monaſticam ſeſe vitam in Ægypto contulerant: Quos & ideò, non propter monaſticam vitam, quaſi deſides fucoſque, vt quidam malè interpretantur, verùm propter fugam munerum ciuilium & curialium patriæque, *ignauiæ ſectatores* hâc *leg.* vocat, ob deſerta videlicet ciuitatum munera: quia vt loquitur Libanius *in epit. Orat. funeb. p. 327.* Τὴν δικαιοτάτην θεραπείαν ὑπὲρ τῶν πατρίδων ἀποσπάντες, τὴν ἄδικον ἐκεχειρίαν ἐδίωξαν, id eſt *quia iuſtiſſimum miniſterium patriis* [ſuis] *dedignantes* LIBERTATEM *ſeu immunitatem iniuſtam captarunt.* *Ignauia* hæc eſt, ἀπραγμοσύνη, vt Gregorius Nazianzenus de fictis Monachis ait, *carmine in eos ſcripto*, εἰς ὑποπλάστους μονάζοντας, cùm quis publicæ rei ac maximè peculiari vinculo nexúque perſonæ nexus; cui gnauiter ſtrenuéque operam datam oportuit: nam & gnauus ſeu nauus eſt [illegible], nequicquam commodat, ſed vt eam fruſtretur aliò ſeſe confert, quocumque tandem obtentu, ; etſi probabilis cæteroquin ea profeſſio ſit. Alio verò ſenſu deſidiæ deditus dicitur in *l. cum de indebito, ff. de probation.* qui ſcilicet rei priuatæ ſuæ incurioſus in re ſua negligens. Nam quod de Monachis pariter id Græci explicant, inane eſt. Non igitur *hac leg.* Monachiſmum *ignauia* nomine

perſtringit, non Monazonton cœtus; verùm eos tantùm exinde erui, abduci, qui *ſpecie Religionis*, vt diſertè ait, ſeu obtentu Religioſæ profeſſionis, ciuitatum munera deſerebant, quibus peculiari perſonæ vinculo nexi erant, vt erant Curiales, quod ex *hoc titulo* pleniſſimè diſcere eſt. Quod etiam Accurſius ea parte vidit. Neque dubito de his quoque ſenſiſſe Libanium Chriſtiani Nominis & Monachorum oſorem, cùm *Orat. in Iuliani Imp. necem, p. 296.* cauſas, ex quibus Curiæ ſub Conſtantio vacuatæ fuerant, recenſens, & vitæ genera, ad quæ multi tranſierant, veluti Militiam, Senatoriam dignitatem, hanc quoque eddidit, *καὶ ἐς μὲν ἐκδέδυκεν τε καὶ ἐχρεῖζοντο τοὺς σώματι.* Falſa igitur eſt eorum opinio, qui de omnibus Monachis indiſcretim hanc *leg.* accipiunt: ſimili errore, quo doctiſſimi Viri, & in his quoque Berterius, *Pithanon lib.... c. 2. p. 119.* Clericos à Iuliano Imp ad Curiam damnatos ſeu Curiis mancipatos pœnæ loco tradunt, cùm tamen is ea Curialibus tantum Clericos factos, ad Curiam ſuam reuocari iuſſerit; *leg. 50. ſupr. hoc titul.* ſimili rursùm errore, quo Ambroſij locum *epiſtol. 29.* eodem referunt; ad morem, inquam, alicuius pœnæ loco in Curiam dandi, ſeu damnendi; tamen cùm is pariter ſit de Epiſcopis ex Curiali genere Curiæ reddendis. Verùm de hoc pleniùs ad *l. 66. & 105. infr.*

Ad rem. Hæc cùm ita ſint, non magis proinde reprehendi hæc *lex* poteſt, quàm tot aliæ Principum Catholicorum etiam de Decurionibus, qui ad clericatum ſeſe contulerant, eorumque bonis ſimiliter ad Curiam reuocandis, quas quindecim numerò in vnum collectas habes *in Paratitlo huius tituli*: vide præter alias eiuſdem Valentis, ad eundem Modeſtum PP. *legem 19. de Epiſcopis*: quæ referenda eſt ad An. D. 370. Eadem ratione Principum conſtitutionibus reuocari Militares viri ad militiam Armatam, qui ad Clericatum confugerant: vbi inter alias notanda, quam etiam notarunt alij iam Honorij Imp. Orthodoxi *lex 12. ſup. de Veteranis*: *Et quoniam plurimos*, inquit, *vel ante militiam vel poſt inchoatam vel peractam latere* Quæſitu Piæ Religionis (*ſpecie Religionis*, dixit Valens *hac l.*) *agnouimus: dum ſe quidem vocabulo Clericorum & infauſtis defunctorum obſequiis occupatos*, (*Copiatas* intelligit) *non tam obſeruatione cultus, quàm* Otii Et Socordiæ Amore (*Ignauiæ ſectatores* dixit hic Valens) *defendunt, nulli omninò tali excuſari obiectione permittimus, niſi qui aut fractus ſenio, aut membris debilis, aut paruitate deformis indignus conſortio virorum fortium* (id eſt militarium) *reperitur*.

§ Eadem ratio, vel certe haud abſimilis, in Valentiniani *Lege*, ſed in Pſeudo-philoſophis pariter ad Curiam reuocandis, *l. reddatur 7. infr. de Medicis & Profeſſorib.* (quæ & ipſe indita Codici Iuſtin. *l. 8. Cod. tit.*) *Turpe enim eſt vt* Patriæ Functiones *ferre non poſſint, qui etiam fortunæ vim ſe ferre profitentur.* Ad eundem quoque finem collineare videbatur Imp. Mauricij *lex*, de quâ Gregorius M. *lib. 2. Regiſtr. ep. 100. & 103.* *Vt nullus qui actum publicum egit, qui officio vel manu ſignatus vel inter milites fuit habitus, ei in monaſterio conuerti liceret, niſi fortè ſi militia eius fuerit expleta.* Verùm, cur ea Gregorio tum diſplicuerit, docent eiue *epiſtolæ*.

Atque ita quidem retundendi ſunt variorum impetus aduerſus *hanc leg.* eiuſque Auctorem, ſimul & eius approbatores Iuſtinianum & Tribonianum: Nam qui aliter eam vindicare nituntur, ne illi leniter falluntur.

Alciati primùm inane ſuffugium eſt, qui cenſebat hanc *legem* in *Codicem Iuſtinianeum* relatam aliam interpretationem accipere poſſe, quàm cùm Valens eam tulit: Non eò inquam hic confugiendum eſt, etſi verum ſit aliàs ſæpè ad hoc arcanum ſeu *ἀπόρρητον* confugi oportere, alioque ſæpè ſenſu poſitas conſtitutiones in *Codice Iuſtinianeo* quàm in *hoc Codice*; quandoquidem tam planus tam apertus & perſpicuus eſt *huius leg.* ſenſus, neque ipſa probabilis, vt alio nouoque ſenſu eam donari nil opus ſit.

Neque Amayæ ſulmenta pleráque placere debent, ad ſubmouendam ab *hac l.* inuidiam & reprehenſionem, etſi ipſe intereà *legem* illam, quâ Valens dicitur ſtatuiſſe, *vt Monachi militarent*, velut improbam iniquitatis arguat. Inter cætera ait, hanc legem quoque Auctorem habere Valentinianum fratrem Valentis Catholicum Imp. (quomodo etiam deinceps *hanc leg.* de vtriuſque nomine deſignat) quem credendum non eſt, in re tam nefaria & abominande voluiſſe fratri hæretico conſentire. Verum id erroneum eſt: Valentiniani quippe nomen *huic legi* inſcribitur, non tanquam in eam conſentientis, neque quod huic quoque ea accepto ferenda ſit, verùm pro more tum accepto, quod Valentis in Imperio collega eſſet.

Eſt & eiuſdem aliud argumentum deſumptum ex temporum ratione, nempe quod hæc *lex* lata ſit Valentiniano adhuc ſuperſtite, altera verò & nefaria *lex*, *vt Monachi militarent*, poſt eius mortem, vt ex Hieronymi, ſi Deo placet, *Chronico*, & Oroſio, Pauloque Diacono & Iornande liquet. Verùm paulò poſt oſtendetur, non aliam eſſe *legem* illam ab *hac* noſtrâ.

Inane eſt & tertium eiuſdem poſt alios Interpretes ſuffugium cùm ait, hanc *legem* non eſſe de veris monachis, ſed de pſeudomonachis, hypocritis, habitu tantum monachis, non vitâ; imò qui vita ſua monaſticam dehoneſtabant, qui ficto quæſitoque Religionis colore, ſegnitiei tantùm causâ dolo & fraude, falsò & furtiuè Monachorum cœtui ſeſe adiungebant. Nam imò, vt iam antea oſtendi, verba *huius leg.* non pſeudomonachos reſpiciunt aut perſtringunt, in quos ſanè eſt Gregorij Nazianzeni carmen illud, *εἰς Μονάχους μονάζοντας* & huius generis Valentiniani conſtitutio in Pſeudophiloſophos, quam antea memorabamus, verùm in Curiales qui reuerâ, non ficte Monachiſmo ſeſe & Monazonton cœtibus addixerant, deſertis patriæ muneribus, quamlibet integrâ probabilique profeſſione, attamen reuerâ in fraudem patriæ & Curiarum, quas integras haberi ſeruarique publicè, non verò deſeri vt hoc quo fermè fiebat, non vnâ occaſione vel causâ, intererat. Neque quidquam iuuat eum vox *captandi*, ibi, *captant ſolitudines ac ſecreta*: Ea enim vox hic vſurpatur, de iis qui alienum quid à conditione & profeſſione ſuâ appetunt, & affectant, ſectantur, quomodo Libanius ſuperiore *loco*, *ἀπονενοηκότες* & ad aliud vitæ genus tranſeunt: vti neque iuuant illa, *ſub ſpecie religionis*: neque enim illis verbis color tantum, & inanis obtentus ſimulatæ fictæque Religionis indicatur; ſed verus monaſticæ Profeſſionis obtentus, verus affectus; vt loquitur *lex 43. ſupr.* & vt in Honorij lege, de qua ſuprà, *obiectum piæ religionis*: quo obiecto, qua ſpecie oppoſitâ retrahi ſeſe ad Curias amplius non poſſe ſibi perſuadebant. Idem addit,

addit, eo quoque probari, non agi hîc de veris Monachis, verùm de falſis fictis, quandoquidem veri Monachi nulla bona haberent, vt ex iure Iuſtinianeo nouiſſimo pateſcit, quæ tamen Monachis illis *hâc l.* tribuuntur. Verùm rectè, etiam veris Monachis, & hoc quidem caſu, bona tribuuntur, vtpote quæ Curiam deſerentes ſibi retinebant ſolitudinibus captatis, retentiſque *familiarium rerum illecebris*, vt *hâc l.* dicitur. Olimque, vt rectè Cuiacius hic, Monachi capite minuti non cenſebantur, quia bona propria & teſtamenti factionem retinebant *l. generali C. de ſacroſ. Eccl.* Et quid fiet alioquin hoc æuo *Legi vnicæ*, imò *titulo*, *ſupr. de bonis Clericorum, & Monachorum*: vbi palàm agitur, de verorum ni fallor Monachorum bonis, eorum teſtamentis, & ſucceſſoribus? Quid fiat Baſilij *ep. 304.* quæ inſcripta Κληρόνομοι τῶν μοναζόντων, ὅτι αὐτοὺς τῶν ὑπολειφθέντων διαφορῶν Si Monachi nulla bona haberent? Et addit tamen idem Amaya hanc rationem, quod *lex* hæc nihil de Militia ſtatuat. Verùm & hæc *lex* eſt de militia Curiali, mox vt oſtendam. Reiicienda quoque cum Amaya *n. 15.* opinio Ceualli, qui exiſtimabat, Valentem voluiſſe *hac l.* Religionum multitudinem cohibere, eamque etiam videri Accurſij ſententiam. Neque enim Religionum multitudo hîc cohibetur, quæ tum nondum talis erat, vt hodie; quâ cauſâ Romanum Pontificem ad eam cohibendam multi deinceps ſubinde hortati ſunt; videndum eſt quoque ea de re concilium Lateranenſe quod habitum ſub Innocentio 3. quo fibula ei rei impoſita. Verùm Religioſorum tantùm ſeu Monachorum factum in fraudem patriæ munerumque Curialium.

¶ Sed iam tempus eſt, vt de illa Valentis *lege*, quâ Monachi iuſſi coactique ſunt militare, quæ hactenus alia ab *hac l.* creditur: & in quam vulgo transfertur inuidia omnis quæ Valenti impingitur. Memorant equidem eam *legem* atque ita exprimunt Oroſius (& hic quidem primus omnium) *lib. 7. cap. 33.* Proſper Aquitanicus, *in Chronico* poſt Hieronymi *Chronicon*: nam Hieronymo id falsò tribuitur. Paulus Diaconus, *lib. 11.* Iornandes, *de regnorum ſucceſſione paulo ante finem.* Verùm altum de *illâ l.* ſilentium apud *hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Scriptores omnes, contra quam quidam ſcripſère, etſi memorent illi Tribunos militéſque ſubmiſſos in Monachos, & Monaſteriis eos eductos, cruciatos, interemptos: Etſi Socrates quoque *lib. 4. cap. 20.* ſtatim poſt mortem Athanaſij Anno ſuperiore 372. memorat Edictum ſeu mandatum Valentis ad Palladium Præfectum Alexandrinum, vt copiis militaribus Euzoij inſtituto inſeruiretur in Lucio firmando in Epiſcopatu, contrà in Petro deturbando: Etſi multa iidem ex profeſſo narrent, de perſecutione in Monachos ſub Valente, & quidem in Monachos Ægypti: Etſi idem quoque Socrates, *lib. 4. cap. 21. & 23.* Sozomenus *lib. 6. c. 18.* memoret Valentis πρόσταγμα, non diu poſt ſuperius illud, vt omnes qui fidem *Conſubſtantialitatis* tenebant non Alexandriâ ſolùm, verùm ex vniuerſa etiam Ægypto penitùs expellerentur, & ſic perſecutionem in eos qui Alexandriam & Ægyptum incolerent excitatam: Sic vt Præfecto Ægypti quoque imperatum fuerit: vt cum ingentibus copiis omnes vbique perſequeretur, quos Lucius indicaret. Etſi idem quoque addat, eodem tempore Monaſteria in ſolitudine (quomodo in *hâc leg. ſolitudines* memorantur,) diruta & expugnata. Quare, vt quod ſentio dicam, nulla alia mihi videtur in Monachos ab hâc diuerſa de adigendis ad militiam Monachis conſtitutio à Valente promulgata: verùm id ipſum eſſe quod *hâc leg.* ſancitur. Nempe, vt *militia*, & *militandi* ϛρατείας ᾗ ϛρατεύειν voce hoc æuo deſignabantur quæcunque tandem officia, muniáque publica: vnde Militia non tantùm Armata, ſed etiam Togata Palatina, Officialium Aduocatorum militia, λειτουργία, tandem omne publicum miniſterium atque adeo Municipalia quoque ſeu Curialia officia muniáque pro patria. Sic inter alia Libanius de quodam Curiali agens Legatione apud Imp. fungente pro Cyro Syriæ ciuitate, *epiſt. inter Regias 979.* τεθνήκοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος τὰ ἔσχατα. Sed & *ſtipendia* patriæ emeriri dicti Curiales, *l. 57. ſupr. hoc tit.* Etſi aliàs Curiales Militaribus opponantur. Inde igitur iam error ex huius vocis homonymia, quaſi Monachi à Valente militare iuſſi fuerint, & quidem in Militia Armata, eóque adacti, & quidem indiſcretim; cùm tamen Valens nonniſi Monachos ex Curialibus ad *Militiam Curialem* retrahi iuſſerit, quæ *huius leg.* eſt ſententia. Certè Oroſij quoque verba, qui primus illius *legis* meminit hîc non prætermittenda ſunt: *Valens*, inquit, *velut effrenatâ libertatis audaciâ, Legem dedit, vt Monachi, hoc eſt Chriſtiani, qui ad vnum fidei opus*, DIMISSA SAECVLARIVM RERVM MVLTIMODA ACTIONE *ſe redigunt, ad militiam cogerentur.* Et mox: *Huc Tribuni & milites miſſi, qui ſanctos & veros milites Dei alio nomine perſecutionis abſtraherent, interfecerunt ibi agmina multa Sanctorum.* Indeque breuiùs hæc Proſper, Diaconus, & Iornandes. Inde igitur quia in *hac noſtra* Valentis *lege* agitur, de *deſertis ciuitatum muneribus* à Monachis, & ſic vt Oroſius ait, de dimiſſa ab his ſecularium rerum actione: agiturque de his ad militiam (Curialem ſcil.) adigendis, retrahendis, hinc enatus error, quaſi Valentis *Lege*, *Monachi militare*, in armata ſcil. militia, *iuſſi* fuerint.

Quæ cùm ita proculdubio ſint, ex his apparet neque Baronio adſentiendum, cùm ait, Valentem *legi* ſuæ quâ Monachos militare iuſſit, & ad militiam adegit, Anno ſcil. 375. vt ipſe vult, *hâc l. noſtra* præluſiſſe. Neque me contra etiam illud mouet, quod Valentiniano demùm mortuo, *legem* hanc quâ Monachi militare iuſſi dicuntur, à Valente latam, Scriptores, quos ſuperiùs memoraui, dicant: Hic enim lapſus eorum eſt, metachroniſmo tantum biennij vel triennij. Maneat igitur, *hanc legem* noſtram, eandem eſſe cum *altera illa*, neque aliam ab *hac* quærendam. Maneat, vt eò redeam, *hanc legem* Iniquitatis non rectè arceſſi, quæ in ſe nihil iniquitatis continet: Etſi non negarim, Valentem hâc quoque inter alias ratione Lucij Ariani pſeudoepiſcopi Alexandrini ſuaſu, hortatuque Orthodoxis & Monachis infeſtiſſimi (de quo vid. Socratem *lib. 4. cap. 21. 23.* Sozomenum *lib. 6. c. 19.*) ratione, Monachos vexare, turbareve voluiſſe vti ſæpè euenit, vt per ſe alioquin æquæ, *conſultaque præceptiones*, iniquitatis tamen ſpeciem continere videantur prout tempora ſunt, & prout iniquus animus eſt eius qui ea ſtatuit, & ſic ἐκ περιστάσεως: Indeque atrocius fortè ea *lex* conſoſſa, expreſſaque in Valentis odium.

¶ Vt ad *Legis* noſtræ ſententiam redeamus; adeoque magis magiſque oſtendamus, quam minimè noua ea ſeu iniqua, de diſpoſitione eius agamus: Nempe, Valens Imp. neque ſimpliciter adhuc Curiales è monaſtica vita retrahi iubet, quomodo ſæpè aliàs Curiales è Clericatu abſtrahi abſolutè Imperatores voluère: ſed ſub alternatiua, vel retrahi, vel bonis ſuis cedere oportere ei qui vice eorum munera functionum ſubituri eſſent. Id verò ipſum de Clericis frequentibus conſtitutionibus

 ſtatu

Digitized by Google

ſtitutum, vt videl. bonorum iacturam facerent; ſic vt (exceptis quandoque ſolis Epiſcopis) modò vice ſua Curialia munera ſubituris extraneis, vel propinquis, modò etiam Curiæ ipſi, modò in totum, modò pro parte, cedere neceſſe haberent: de quo vid. *l.* 49. 59. 99. 104. 121. 123. 163. 172. *infr. hoc tit. l.* 7. *ſupr. de cohortalibus*: *leg.* 21. *infr. de Epiſcop.* vid. & Ambroſium *epiſt.* 2. *aduerſ. Symmachum, p.* 315. Et nota hac in re elegantem *leg.* 104. *infr.* vnde explicantur illa *huius leg.* verba, *mandauimus familiarium rerum carere inlecebris.*

De Clericis ſanè retractis poſt multos annos queſtus iure Ambroſius *ep.* 29. *in fin.* Et ſanè ſæpè ita quoque temporis & diuturnitatis hac in re rationem habuere Principes, vt fidem facit *d. l.* 19. & 21. *infr. de Epiſcop. l.* 172. *infr. hoc tit.* aliæque *Cod. Iuſtin.*

Aliàs, vt hunc Commentarium abſoluam, vt hæc *lex* probabilis eſt, ita politicum hoc ius & ſcemma ex ea quoque conficitur: *Ita religioſæ profeſſioni fauendum, fauendùmque, vt ne eâ re Reipublica fraus fiat, damnúmque inferatur*; quæ pars non vltima eſt Imperatoriæ prudentiæ & poteſtatis, Iudicumque adeo ab Imperatoribus conſtitutorum. Ad quod Scemma innumeræ aliæ *huius Codicis*, vt & *Iuſtinianei* conſtitutiones ſpectant. Tandem, quidquid *hac leg.* caueatur, vt ne Curiales, Monachi fiant; exempla tamen deinceps extitêre compluríma Curialium, qui ad Monaſticam vitâ conceſſêre: cuiuſmodi exemplum eſt apud Syneſium *ep.* 66. Valétem *lege* lata in Monachos Ægyptios perſecutionem concitaſſe ſcribit, ſed non dicit quamnam? Verùm ſecundò, vt quod res eſt, dicam: Mihi mens ea eſt, non aliam Valentis *legem* quærendam, quàm hanc ipſam noſtram; quam acerbius illi inſectati ſunt, errore admiſſo, quod Valentem Imp. Monachos lege latâ ad *militiam* cogi, ſeu *militare* iuſſiſſe volunt: cum ex Curialibus inter Monachos verſantes tantum ad patriæ *militiam* non ad Armatam, & munera Curialia ſubeunda, idque non pœnæ loco, ſed pro ſtatus ſui originalis ratione, reuocari eos iuſſerit: quod & ipſum *militiæ* appellatione deſignatum, pariter vt *Militia* appellatione hoc æuo omne officium & obſequium publicum dictum eſt. Cui ſimilis eſt error eorum, etiam doctiſſimorum, & in his Philippi Berterij *p.* 119. qui Clericos à Iuliano ad Curiam damnatos, ſeu Curiæ mancipatos pœnæ loco tradunt, cum is tantum ex Curialibus Clericos factos ad Curam ſuam reuocari iuſſerit, neque aliud quidquam: *l.* 50. *ſupr. hoc tit.* Geminus rurſum eſt error eorum, qui Ambroſij locum *ep.* 29. eodem referunt, ad morem inquam pœnæ loco Curiæ dandi alicuius, cùm tamen locus ille pariter ſit de Epiſcopis Curiali genere, retrahendis Curiæque redditis. Tantum veritati obſtrepit in ſcriptore affectus, accedente etiam haud plena vel perfectâ Hiſtoriæ vel etiam Iuris cognitione. Vnde haud ſatis bonâ fide conſtitutiones multas etiam a Veteribus memorari deprehendere licet de quo alibi: Exemplo quoque ſit vel Iouiani lex, *de raptu* vel matrimonio ſanctimonialium.

¶ Hæc cùm ita ſint; ceſſent aliæ *huius leg.* Interpretationes: ceſſent retro deinceps iniquæ de hac Valentis ceù Ariani conſtitutione velut Catholicæ pietati aduerſá querelæ, quæ & æquitate ipſa ſeu vtilitate publica commendatur, & Iuſtiniano poſtea probata fuit, & exemplis Chriſtianiſſimorum Principum ſimilibus firmatur; ceſſent inquam querelæ aduerſus ipſum Iuſtinianum vel etiam Tribonianum, quod *hanc leg.* Codici ſuo inſerunt: Errorem quoque deinceps ſuum agnoſcant Scriptores, qui Valentem Monachos lege latâ ad *militiam* adigi voluiſſe ſcribunt. Neque Baronio adſentior, qui ait, Valentem *legi* ſuæ, quâ Monachos ait ad militiam adigi iuſſos, Anno ſcil. 375. præluſiſſe *hac leg.* Eſt enim vnica tantùm *lex* Valentis ſuper eadem re, de militia inquam Curiali, & Monachis ad eam reuocandis. Errorem ſuum agnoſcant, qui *pœna loco* Clericos à Iuliano Monachos à Valente Curiis traditos volunt: Verùm de hoc pleniùs ad *leg.* 105. *infr.* & ad *leg.* 66. *infr.* Quanquam *Tripartita* Author prodit multos Epiſcopos ſub Valente Curiæ traditos.

Nunc poſtremo loco de characteriſmo temporis *huiuſce leg.* Huic ſanè conſtitutioni ſubſcribuntur *Valentinianus & Valens A.A. COSS.* neque tamen numerus Conſulatus eorum adnotatur: Quare videatur hæc *lex* data A. D. 365. quo primus iſtorum Impp. Conſulatus ita fermè deſignari ſolet, numero non addito: quod Amaya etiam credidit: Verum huic renituntur multa. Primò *Modeſti PP.* nomen in inſcriptione *legis*, qui ſanè vt ex conſtitutionibus *huius Codicis* apparet, poſt Auxonium demùm: id eſt, poſt A. D. 369. (eo quippe Anno adhuc Auxonius PP. Orientis erat:) PP. Orientis factus eſt eamque Præfecturam diuturno Imperio tenuit ad Annum vſque 378. Secundò renititur & iſtud, quod Valens nondum Ann. 365. Monachis odium & bellum Indixerat. Ergo *hæc lex* ad Valentinianum & Valentem III. AA. Coſs. id eſt, ad Annum Domini 370. referenda eſt vel ad Valentem 4. AA. Coſs. id eſt, ad A.D. 373. Qui quidem temporis characteriſmus proximè accedit ad eum quem adnotatum reperio *commentitiæ illi* Valentis *legi*: *Vt Monachi Militarent*: Simili certè argumento *legem* 39. *infr. de Epiſcopis*: eidem Modeſto PP. inſcriptam ad verum Conſulatum ſuum reduxi.

¶ Militia Armata *Curiales, eorumque liberi Curia quando liberentur vel non.*

LXIV. * Idem AA. Mauris Sitifenſibus."

PRIVILEGIO militiæ paternæ" ſe non vindicet", quem auitus" Curiæ nexus adſtringit: &" patrem ſine dubio receptura Curia, ſi intra prædicti" temporis calcem ſuis partibus" adfuiſſet": Quòd ſi militari auo, & patre Decurione naſcetur, paternæ erit ſuccedaneus functioni. Dat. IX. Kalend. Mai, Treu. Valentiniano & Valente" AA. Coſs.

NOTÆ.

NOTÆ.

* *L. Priuilegio* 27. *Cod. eod. tit.* iungenda ei *lex* 6. *ſupr. de re militari*: quam indicat *lex* 16. *ſupr. de Agentib. in reb.* & *l.* 18. *ſupr. de cohortalibus.*
'' De Sitifenſi Mauritaniâ dixi ad *l.* 6. *ſupr. hoc tit.*
'' Qua pater Curialis quinquennali militia liberatur.
'' Liberum à Curia.
'' *Habitus*, id eſt, auitus: veteri ſcriptura ita in *Cod. Iuſt. MSS.* quod Concius & Cuiacius rectè viti ſunt.
'' Curiæ muneribus.
'' Verſiculus hic reciſus à *Cod. Iuſt.* quia ad horum temporum rationem pertinet.
'' Quinquennij *d. l.* 6.
'' *γρ. Abſuiſſet.*
'' Adde 11. id eſt A.D. 368. neque enim Valentinianus Anno 366. Treueris (vbi hæc *lex* data eſſe) conſtitit, vt ex *Chronol. Theod.* liquet. Et firmabunt inſuper quæ mox dicam de hiſtoriâ *huius leg.* occaſione.

COMMENTARIVS.

De Militia Armata, an Curiales, eorumque liberi à Curia per eam liberentur, definit *h. l.* Valentinianus Sen. Militares igitur ex Curialibus quinquennali equidem militia à Curiâ liberari vult: Quod diſertè ab eo ſtatuitus *l.* 6. *ſup. de re mil.* quæ huic iungenda eſt; quod *h. l.* verbis remiſſiuis & relatiuis ad *l.* 6. indicatur, ibi, *ſi ante prædicti temporis calcem* &c. *prædicti*, nempè eâ *l.* 6. quæ *lex* ſi non extaret, non conſtaret nobis, de quonam temporis ſpatio Valentinianus hîc ſenſiſſet; Vnde obiter iungendarum inter ſe *Legum* vtilitas apparet: & vice versâ hac parte *ἀβλεψία huius Codicis* Conditorum cui ſimilem errorem notauimus *l.* 70 *infr.* Hoc verò ſpatium ita præſtitutum à Valentiniano, quòd iam ſub Iouiano, & exordio Valentinianei Imperij, Barbaris Africam vexantibus & militari ſocordia accedente, multi Curialium ad prouinciam tutandam ad militiam ſe conferrent. Quæ cauſa quoque eſt *legis* 93. *infr.* Valentiniani Iunioris. Hæc inquam ſtatuta de militantibus à Valentiniano Sen. pariter vt antea à Conſtantio *l.* 38. *ſup.* & poſtea à filio eius Valentiniano Iun. *l.* 88. *infr.* cum tamen aliis Principibus aliud tempus placuerit, & quidem eidem Valentiniano Iun. *l.* 95. *inf.* quindecim annorum ſeu trium luſtrorum. Hæc ita de militantibus ipſis, idque ſiue Auum ſiue Patrem habeat.

¶ At enim *Liberorum* aliam rationem eſſe vult: nempe Liberi, etſi pater militaris ſit, Auus autem Decurio: & vice versâ, etſi Auus militaris ſit, pater Decurio; Auitam tamen & Paternam conditionem Curialem ſequi eos vult: Priuilegium ſcil. Aui, aut Patris, nequicquam liberis hac parte prodeſt, cùm alteruter ex illis Decurio eſt: Quod vtique ſatis eſt ad liberos Curiali nexui vindicandos. Quod ipſum Valentiniano Iun. placet; *l.* 89. vbi eleganter ait, Auorum atque Maiorum ſtemmata hîc nihil referre, aut prodeſſe. Quod quidem ad Brocardicum illud refertur: Si id quod obeſt fortius eſt eo quod prodeſt, tunc, id magis attenditur, vid. Luc. de Penna *hîc*. Nos dicamus, *Curiæ cauſam potiorem eſſe*. Quod Cuiacius rectè dixit. Vide & quæ nos addimus ad *d. l.* 96. *infr.*

¶ Dignitatem *Curialibus non prodeſſe: niſi expletis patriæ muneribus.*

LXV. * Idem AA. ad Terentium'' Corr. Tuſc.

Omnes Curiales, qui, quâlibet gratiâ, priùs ad altiorem gradum properauerint, quàm munia vniuerſa percurrerint, ad ordinem neceſſitatum ſuarum reuocentur; nec ante ad vſurpatam Dignitatem admittantur, quàm quæ patriæ debentur, impleuerint. Non difficilè autem intelligitur, id quod Senatorio Ordini conceſſum non eſt, concedi non poſſe Ordinibus ciuitatum. Dat. v. Kalend. Iun. Med. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' De hoc *Terentio* Corr. Tuſciæ, iam dictum *l.* 61. *ſupr.* quæ eidem inſcribitur.

COMMENTARIVS.

Dignitate, veluti Senatoria (de eâ enim hîc agi colligo ex *fine l.*) Curialem Curiâ liberari quemquam vetat Valentinianus Sen. *hâc l.* niſi priùs expletis omnibus Curiæ muneribus. Quod & ipſum *duabus* prætereà *legibus* ab eodem cautum eſt, *l.* 57. 58. *ſupr.* Et in vniuerſum in hoc argumento occupatæ ſunt *leges* 27. *huius titul.* quas repetere licet ex *Paratitlo.*

¶ Vltima tantùm *huius l.* ſententia obſcura eſt: cuius tamen hunc ſenſum puto, ſi Senatoria dignitas Curialem Curiâ non liberet, multò minus liberari quem poſſe conſenſu, vel per gratiam Ordinis ciuitatis: Quod ſanè apertè cauetur *l.* 17. *ſupr.* *l.* 71. 77. 110. *in fin.* 113. *infr. hoc tit.* & *l.* 2. *ſupr. probare deb.* de quo *ad d. l.* 17. *ſupr.*

¶ Poena

¶ Poenæ loco *Curiæ quem addici non debere.*

LXVI. * Idem AA. ad Rufinum PF. P.''

ORDINIBVS Curiarum, quorum nobis ſplendor vel maximè cordi eſt, non adgregentur, niſi nominati, niſi electi quos ipſi Ordines cœtibus ſuis duxerint adgregandos: nec quis ob culpam ob quam eximi deberet ex Ordine, mittatur in Curiam. Dat. XI. Kal. Iul. Rauen. Valentiniano, & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda fortè huic *lex* 3. *ſupr. quibus equorum vſus*: alterutrubi loci ſubſcriptione emendata: illa enim cum in temporis notis omninò conueniat, *Data ſal. XI. Kal. Iul. Valentiniano & Valente AA. COSS. Mediolani* tamen data dicitur, hæc vero *Rauennæ.*

'' Integro nomine *Vulcatius Rufinus*: quem Mamertino in Præfectura Prætoriana ſucceſſiſſe teſtis eſt Ammianus Marcellinus, *lib.* 27 *p.* 369. At quo Anno, diſquiro ad *l.* 3. *ſupr. quib. equorum vſus*: v. de eo *Proſopogr.*

COMMENTARIVS.

POENÆ ſpecie atque æſtimatione, ſeu *ob culpam* aliquam, denique ſupplicij loco, quemquam in Curiam adgregari, damnari, addici vetat *hac lege* Valentinianus Senior: pariter vt Theodoſius *leg.* 108. *infrà*, (is enim eius *legis* Auctor eſt, non Gratianus, quod Betterius credidit, 1. *Pith.* 10 *pagin.* 119.) Cum tamen illud hactenùs fieret: quod ex *hâc lege* & *dict. leg.* 108. rectè probatur. Non verò ex Conſtantini Magni, *leg.* 1. *ſupr. de curſu public.* nam quod ibi ſtatuitur, vt quis Magiſtratibus municipalibus tradatus, *eorumque obſequio tranſmittatur*, id non accipiendum eſt (vt nonnulli faciunt, & vi his Formerius 1. *Quæſt.* 28. idemque Betterius 1. *Pith.* 10. *pag.* 119.) de hoc pœnæ genere, quo quis Curiæ addicitur. Neque etiam, quod quis putaret de alio haud abſimili pœnæ genere, ſed tamen deteriore, nempe vt non in dignitate aliqua conſtitutus obſequio Magiſtratûs dederetur, ſcilicet inter eius apparitores & in cohorte eius deinceps futurus. Nihil inquam huius placere debet: Quid igitur Magiſtratibus municipalibus *dedendum*: mox *eorum obſequio*, id eſt, eorum miniſterio ad Iudicem, id eſt, Rectorem prouinciæ, tranſmittendum, & ſic *obſequio*, auferendi caſu, non dandi: item *eorum*, non Curialium, ſed Magiſtratuum, ex volgatâ Iuris ſcientiâ, quâ rei à Magiſtratibus municipalibus detecti, prehenſi, ad Præſides, eorum opera & miniſterio tranſmittebantur, vt docet *lex* 5. *ſupr. de exhibend. reis*: Quin & Acta ſeu Paſſiones, Martyrum paſſim.

¶ Igitur *duæ* tantum hoc Codice *leges* ſunt quæ docent, pœnæ loco quoſdam Curiis aliquando addictos ſeu manciparos, nempe *hac lex*, & *lex* 108. *infr. hoc tit.* Hoc more olim Chriſtiani μὴ βουλομένους ὄντας τοῦ κλήρου ſoliti βουλευτικοῖς ἐμπεριδαμεῖσθαι: teſte Sozomeno, *lib.* 1. *cap.* 8. & ex eo Tripartita *lib.* 1. *cap.* 9. Hunc quoque morem ſeu hoc pœnæ genus probauit Iuſtinianus, in Presbytero & Diacono Ordinem Eccleſiaſticum deſerente, *Nouellâ* 6. *cap.* 7. Sed & Pontifices vſurpanère in Clericis, qui in Epiſcopos ſuos conſpiraſſent; quâ de re duo ſunt textus in *Decreto*, *canone ſtatuimus* 3. 1. *quæſt.* 1. At non illud admitto: Primum quod inter exempla pœnæ loco Curiis dandi memorant Clericos à Iuliano; Monachos à Valente, in Curiam pœnæ loco detruſos: quod refutaui iam ad *legem* 67. *ſuprà.* Ruſum non patior, eò quoque trahi *legem* 39. *infrà*, *de Epiſcopis*: vbi Eccleſiaſtico munere deiecti, vel Eccleſiam deſerentes Curiæ tradi iubentur: Neque enim tàm pœnæ loco Curiæ ibi tradi iubentur, quàm ceu vacantes iam. Non patior eò trahi *locum* Ambroſij *epiſtola* 29. qui eſt de Epiſcopis, & miniſtris Eccleſiæ Curiali genere, ad Curiam retractis. Non patior eò trahi Iuonis *duas Epiſt.* 53. & 66. vbi Epiſcopis quibuſdam obiicit quod Clericos tradi Curiæ fecerint. Id enim aliò pertinere rectè ibi oſtendit Iuretus.

¶ Cæterum, pœnæ genus iſtud ideò olim viſum, *Curiis*, inquam, *mancipari*; quod grauiſſima his variaque munera incumberent, quodque eæ deſeri non poſſent. Verum Curiarum ſplendori, ſimul & vtilitati conſulturo Valentiniano Sen. quod ſibi vel maximè cordi fuiſſe *hâc leg.* diſertè teſtatur, (de quo iam dixi in ingreſſu conſtitutionum Valentinianarum *hoc tit.* purà ad *l.* 57. & *ad leg.* 2. *ſupr. de Tabulariis*:) id vetare viſum *hac leg.* vt & Theodoſio *d. leg.* 108. Duplici ratione: Primum ideò, vt ſplendori Curiarum conſulerent, & vt electi tantum ab ipſomet ordine adgregarentur: quorum hac de re iudicium eſſe oportuit, vtpote cum de communi eorum vtilitate agatur. Secundò quia indignum viſum Curiæ quem addici pœnæ loco, & ſic Dignitate decorari, quem potius ſi Curialis eſſet, pœnæ loco Curiâ expungi oporteret: *cùm vnumquemque* (vt ait eleganter Theodoſius *d. l.* 109.) *crimininoſum non debeat dignitas, ſed pœna comitari.* Eadem ratione Valentinianus Tabularios &c. poſt emenſum munus Curiis adgregari vetuit, ſi cum in Officiis eſſent vilioribus aliqua eos ſuppliciorum macula turpauit: *l.* 8. *ɪ. de cohortalib.* Imò idem vel rationibus obnoxios ad Curias vocari vetuit, *l.* 2 *ſupr. de tabulariis.* Ex hac interim *lege* notetur, Curiales ab ipſomet Ordine nominatos & electos.

¶ PALATINA *militia ſeu dignitate ſola Curialem Curiâ liberari.*

LXVII. * Idem AA. ad Voluſianum P. V.[a]

NVLLVS, exceptis[b] Palatinis, qualibet prærogatiuâ fultus, à debitis muneribus habeatur immunis. Dat. IV. Kalend. Iul. Mediol. Valentiniano, & Valente AA. Coss.

NOTÆ.

* *L. nullus* 38. *Cod. eod. tit.* Iungenda huic *lex* 18. *ſupr. de Prætoribus.*
[a] De hoc *Voluſiano* P.V. dixi ad *leg.* 18 *ſupr. de Prætor.*
[b] *Exceptis Palatinis*: hæc reciſa à Trib.

COMMENTARIVS.

DIGNITATE vel militia nulla Curialem Curiâ liberari ſeu excuſari vult *hac l.* Valentinianus Sen. pariter vt multis aliis *legibus*, putà *leg.* 57. 58. 65. *ſupr.* 1. 69. 71. 73. 77. *infr. hoc titulo.*

¶ Excipiuntur tantùm *hac l.* (quod Tribonianus omiſit) *Palatini*, ideſt, qui in ſacro palatio militant, inter Principes Palatinos. Quod & ipſum ab eodem Valentiniano conſtitutum in ſp. *l.* 73. *infr. leg.* 6. *ſupr. de priuil. eorum qui in S. palatio: & l. vn. ſupr. de priuil. apparit. magiſt. pot.* (quæ duæ *leges* inter ſe coniungendæ ſunt:) Pariter vt alij Principes nonnulli, Palatinos hâc parte excepêre, vel ſimpliciter, vel poſt certum ſaltem annorum decurſum vt docet *lex* 1. 3. 12. 14. *ſupr. d. t. de priuil. eorum*: & de quo iam ſæpè *ſupr.*

¶ Et ita quidem hæc *lex*: prout ſub *hoc tit.* poſita eſt, intelligenda eſt. Et tamen ex coniunctione *l.* 18. *ſupr. de Prætoribus*: alius ſenſus *huius leg.* fuiſſe prima origine ſua videatur: nempe, nullum Senatorem à muneribus, ideſt, ludis immunem eſſe, exceptis Palatinis, qui in Palatio Principis officio aliquo fungerentur.

¶ RECTORIBVS *prouinciarum non licere quidquam contra veterem conſuetudinem in Curiarum perniciem gerere.*

LXVIII. * Idem AA. ad Seuerum P. V.[a]

QVÆ cùm[b] in perniciem Ordinis Auellinatium, ſiue auctoritate ac Iudicio Principali[c], Ordinarij Iudicis[d] nimiâ arrogatione, geſta ſunt, neque vetuſtæ † conſuetudini præiudicare debebunt, neque in futurum quandam neceſſitatem Legis imponere. Dat. prid. Non. Octobr. Veronæ, Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vt quæ nil definiat, & hiſtorica ſit.
[a] *Vic. Vrb.* Ita hoc ipſo Anno in Inſcriptione *legis* 2. *ſupr. de actoribus, procuratorib. & conductorib. rei priu.* Quod veriſimilius: hoc enim Anno *Symmachus* P.V. erat.
[b] *al. Quæcumque.*
[c] Ideſt, Principis ſeu Imperatoris.
[d] Ideſt, Conſularis Campaniæ in ſp. *huius leg.*

COMMENTARIVS.

CONTRA CONSVETVDINEM veterem in perniciem Curiæ Præſes prouinciæ, abſque Principis auctoritate, quidquam gerere vetatur *hac l.* à Valentiniano Sen. & cùm de facto id alicubi contigiſſet circa vid. *Auellinatium*, vetuſtæ conſuetudini ſtari iubet: factumque à Iudice (Conſulati videlicet *Campaniæ*) legis deinceps vim; habere vetat. Quod quidem duplicem ſenſum accipere poſſe videatur.

Primò, quidem de conſuetis Curiarum & Curialium omnium priuilegiis iuribúſque, veluti vt ne Curialis aliquis fidiculis & tormentis ſubiiciatur, quod ſanè in perniciem ſeu in contumeliam Ordinis exitiumque refertur: vt diſertè ait *lex* 2. *ſupr. de quæſtionib.* Verùm hæc Interpretatio non placet: tale enim quid præſupponendum eſt, non quod libidini Iudicum & iniuriæ deinceps ſi quando locum faceret; verùm tale factum, quod in NECESSITATIS legem tranſiret. Igitur accipi *hac lex* debet de peculiari cuiuſque Curiæ conſuetudine: ſua quippe cuique Curiæ non minus quàm prouinciæ *l. municipalis*, ſuus *mos* fuit: *l.* 5. 60. *ſup. l.* 101. *inf.* ſuæ conſuetudines, *h. l.* ſua priuilegia. Sanè ea conſuetudo, de qua *h. l.* agitur, talis omnino accipienda eſt † quæ etſi non Rectoris arrogantia, Principis tamen auctoritate & iudicio mutari potuit. Quo cùm

attendo, accipienda videtur *hæc lex* de operibus extraordinariis, quæ ſolius Principis auctoritate & iudicio indici potuère: cùm tamen intereà ſæpè ipſi Rectores prouinciarum in perniciem Ordinum, ſua auctoritate & iudicio, nimiâ arrogatione, hac parte aduerſus vetuſtam conſuetudinem ſeſe gererent. Vt cæteroquin (quod ex infinitis *huius tituli legibus* conſtat, aliiſque) variæ de Iudicum vſurpationibus in perniciem Curiarum querelæ exortæ; quibus variis quoſque conſtitutionibus occurſum; veluti *leg.* 21. 39. 47. 60. 61. *ſuprà*, & *leg.* 85. *infra hoc tit.* imò & Mandatis hanc in partem prouiſum, quæ Rectoribus in prouincias proficiſcentibus de more dabantur, ne quid in Curiarum perniciem molirentur: de quo ad *l.* 80. *infr. h. t.*

Putet quis Curiam Auellinatium Tributariis ac nominatim frumenti functionibus à Rectore attritam fuiſſe: cùm tamen moderatiùs cum ea agendum eſſet: vel ſanè detractum aliquem frumentarij compendij modum, quem alioquin pauperibus ciuitatibus, & quidem Campaniæ Principes deſtinarint: quod exemplo Puteolanorum & Terracinenſium liquet ex Symmacho *libro* 10. *epiſtol.* 54. Verùm id admittendum non eſt: Nam & hanc *legem* ipſam intuentibus nobis, & *titulum* ſub quo ea poſita eſt, non ciuitatis ipſius, verùm *Ordinis* tantùm, & Curiæ res in hoc caſu agebatur: Ergo (quod iam monui) accipienda eſt de aliquo, ad quod præſtandum à Rectore in præſens ita adigebatur, vt in futurum *legem* poneret: Eò quippè reſpicit *arrogantia nimia Iudicis*, quæ *hac lege* carpitur; eò verba illa, *in perniciem Ordinis &c.* illa denique, *neque in futurum quandam neceſſitatem legis imponere.*

¶ Porrò pertinet *hæc lex* propriè ex facti contingentia ad Curiam ciuitatis Auellinatium. Alia fuit *Abella*, ſeu *Auella*, quæ hodie *Auella Vecchia*: à qua Oppidani Abellani. Mentio eius apud Strabonem *lib.* 5. *pagin.* 174. Ptolemæum, Iuſtinum *libro* 10. Frontinum *de coloniis*: & in *Itinerario Peutingeriano*: vbi ponitur inter *Beneuentum* & *Salernum*: Virgil. *Æneid.* 7. & *ibi* Seruius: Silius Italicus *lib.* 8. eam pauperem Sulci Cerealis vocat:

—— *& pauper ſulci Cerealis Auella.*

Aliud *Abellinum* vel Auellinum oppidum ad Sabatum fluuium: Vulgus nunc *Auellino*, quod memorant etiam Ptolemæus, Frontinus *de Coloniis*: Plinius *lib.* 3. *cap.* 11. Oppidani *Abellinates*, eidem Plinio. Olim in Hirpinis cenſebantur, teſte eodem Plinio: ſiquenon vni eodem teſte, Abellinates cognomine Protropi, Abellinates cognominati Marſi. Atque hi ſunt *Auellinates*, de quibus *hoc tit.*

¶ De his illud quoque obiter obſeruandum ex *hac leg.* Auellinates & Conſularem Campaniæ ſub diſpoſitione fuiſſe Vicarij Vrbis, ita enim in ſubſcriptione *huius leg.* reponendum eſt, *ad Seuerum Vicar. Vrb.* vt *leg.* 2. *ſuprà*, *de Actor. Procuratorib. & Conductor. rei priu.* Neque enim vltra ſuburbicarias regiones ſeu centeſimum militarium, Præfecti Vrb. diœceſis ordinaria ſeſe porrexit: cùm Vicarij Vrbis Diœceſis ſeſe vltra porrexerit: vt clarum ex *Notitia Imperij*: Vicarij ſcilicet Vrbis diſpoſitio ſeu Diœceſis, quod ſummoperè notandum, non ad inſtar Præfecturæ vrbanæ ſeu vrbicariæ Diœceſeos conſtituta hoc tempore fuit, verùm aliter; quia ſcilicet Vicarius Præfecti Prætorio erat. Vt proinde Diœceſis Præfecti Vrbis & Vicarij vrbis nequicquam inter ſe componi poſſint. Ac proinde Vrbicariæ Diœceſeos modus minimè petendus ſit ex Diœceſi Vicarij vrbis, verùm ex Diœceſi Præfecti Vrb. Vicarius enim Vrbis adeo tantum dictus, quod in Vrbe ſuam ſedem haberet, maioris interim Diœceſeos quàm Vrbicariæ Præfecti Prætorio nomine & vice *ſtreuallis*. De quo alibi prolixè.

¶ Ex *hac* tandem *lege vbertim* iſtud efficiatur, *ſuas vetuſtaſque conſuetudines quibuſcunque locis*, veluti Curiis, *à Rectoribus prouinciarum ſeruandas.*

¶ SENATORIA *dignitate præmature indeptâ, Curialem eiuſque liberos ante Senatorios, non ideò Curia liberari.*

LXIX. * Idem AA. ad Auxonium. Vic. Diœceſeos Aſianæ."

VNIVERSI, qui præmaturâ" cupiditate Senatorios cœtus honoribus patriæ prætuliſſe noſcuntur, habeant quidem incolumem ſtatum Senatoriæ dignitatis, verùm fungantur his honoribus, quos patriæ nondum reddiderunt". Quinetiam liberos ſuos indicent, quos ante Senatoriam dignitatem quiſque ſuſcepit. Dat. prid. Non. Octobr. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Auxonius* Vicarius diœceſeos Aſianæ ſub Valente. Malè verò hîc Iuretus *in Symmach. lib.* 3. *ep.* 53. Auſonij nomen repoſuit.

" *Diœceſis* Aſiana: cuius mentio quoque *l.* 3. *infr. de fide Cathol.*

" Ante expletos honores patriæ ſeu Curiæ.

" Præſtiterant: *Reddere* eſt præſtare debitum quid.

COMMEN

COMMENTARIVS.

De Senatoria dignitate eſt hæc Valentis (è quinque eius *hoc titulo* conſtitutionibus, ſuper Decurionibus,) conſtitutio : quâ ſtatuit is, Curialem , qui *præmaturâ cupiditate* , id eſt, ante expleta munera Curialia, Senatoriam dignitatem adeptus eſt, explere ea omnia debere. Et tamen Senatoriæ dignitatis ſtatum eum incolumem habere, id eſt, ſtatim Senatoriâ dignitate frui : cùm ſuperiores Principes vel Senatoriam dignitatem ante expleta munia Curialia omninò caſſam eſſe voluerint , vt docent *leges quædam ſuperiores* : Et Valentinianus Valentis frater , eam in ſuſpenſo interim eſſe voluerit, neque ante ea frui Curialem, niſi poſt expleta demum munia patriæ, *l.* 57. 58. *ſupr.* vt & Theodoſius Iun. *l.* 180. *infr.* Ergo Valens vtramque ſimul dignitatem Curialem & Senatoriam illi conſtare voluit, vtraque illæſa : & ſic duplicem perſonam in his admiſit & probauit. Quod & ipſum ſingulare eſt , cum regulariter duorum perſonam gerere difficile ſit : Et verò Theodoſius Iun. in hac ipſa ſpecie *leg.* 180. *infr.* *Nec enim credimus vtrumque per vnam poſſe conuenit, poſſe compleri.*

¶ Et hæc ita quidem (quod alterum *huius leg.* caput eſt) vt eos *Liberos*, qui ex huiuſmodi Curiali ſuſcepti fuerunt ante Senatoriam dignitatem, Curiæ necti velit ; ſtatim verò à dignitate Senatoria ſuſceptos , Senatorios cenſeo. Qua parte rurſum Valentinianus in contrarium fuit , priore videlic. differentia ſemel conſtituta : nempe enim Valentinianus eos demum liberos Senatorios cenſeri voluit , qui poſt expleta Curialia munia ſuſcepti fuiſſent, quo tempore primùm reuera Curialis Senatoria dignitate ex eius ſententia fruebatur, *d.l.* 58. *ſupr.* vbi dixi plura. Contraria item Theodoſio Magno poſtea ſententia ſtetit , *l.* 93. *infr.*

¶ Et hæc quidem huius Valentianæ *legis* ſententia eſt de Curiali, Senatore facto ante expleta Curiæ munia : At eiuſdem *lex* 74. *infr.* eſt de Curiali Senatore facto poſtquàm is perfunctus eſt muneribus. Quare error eſt Vertranij Mauri *de iur. liber. c.* 25. *p.* 152. cùm has *leges* ex diametro repugnare ſcripſit. Verùm ad pleniorem *huius leg.* intellectum, videndæ ſunt *viginti ſex* præter hanc *leges hoc tit.* quas reperire licet ex *Paratitlo*, in eodem argumento occupatæ.

¶ Svsceptionis *officio honoris cuiuſcunque obtentu nemo liberetur.*

LXX. * Idem″ AA. ad Mamertinum PF. P.″

Qvisqvis ex hoc″ corpore, quod Suſceptioni deputatum″ eſt , honorem quemlibet ſuffragio meruit, etiamſi noſtras purpuras adorauit, meritis careat dignitatis. Dat. III. Kalend. Febr.″ Valentiniano & Valente AA. Coss. [365]

NOTÆ.

[a] Fugitiua hæc *lex* eſt : & abeſt à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 8. *ſupr. de diuerſ. offic.* Abrogatur *l.* 7. *infr. de ſuſceptorib* quæ paulo poſt data, eidemque Mamertino inſcripta eſt.
″ De hoc *Mamertino* PP. iam dixi ad *l.* 57. 58. *ſupr.*
″ Officialium, *d.l.* 8.
″ A nobis.
″ *Mod* additum *d.l.* 8.

COMMENTARIVS.

Fugitiva hæc de Suſceptoribus Valentiniani Sen. *lex* eſt , & aliena prorſus ab *hoc titulo* : & per errorem hunc in *titulum* ab *huius Codicis* Conditoribus coniecta. Cuius erroris cauſa hæc eſt, quod *Suſceptores* fermè è Corpore Curialium ſumerentur, vt de Conſtantij & Iuliani ætate fidem faciunt *lex* 55. 49. 54. *ſupr. hoc tit.* de Honorij ætate *lex* 24. *infr. de Suſceptoribus* : & quidem per Gallias & Africam ex Valentiniani ipſius mente, vt docet *lex* 2. *ſupr. de quæſtionib.* quæ ad Gallias pertinet : & *l.* 4. *de Suſceptoribus* quæ ad Africam ſpectat , quod de Africa rurſum docet *l.* 9. *infr. de Suſceptorib.* Atenim Valentinianus ex aliis Corporibus per certas prouincias , veluti per Italiam & Illyricum, Suſceptores eligi voluit, vt docet *l. vn. ſupr. de priuil. appar. magiſt. poteſtatis* : *l.* 6. *ſupr. de priuil. eor. qui in S. Palatio*: & *l.* 6. 7. 9. *infr. de Suſceptorib.* & *l.* 8. *ſupr. de diu. off.* quæ huic noſtræ coniungenda venit : Nempe non ex Palatinis verum ex diuerſis officiis ſeu Officialibus Magiſtratuum Suſceptores eligi voluit. Atque hoc illud Corpus eſt, quod *hac l.* intellexit Valentinianus , vt ex ſuperioribus tot *Legibus* conſtat, ac maximè ex *d.l.* 8. *ſupr. de diuerſ. offic.* quæ *huic* vti dixi coniungenda eſt : Abſque quâ diuinandum hodie nobis eſſet, de quonam Corpore Valentinianus *hac l.* ſenſiſſet, cùm dixit, *ex hoc Corpore* : vnde coniungendarum *legum* vtilitas elucet ſimul & de duplici errore *huius Codicis* Conditorum patet, dum & imperfectam, & fugitiuam hanc *leg.* in hunc *titulum* contulerunt ; Quod eò mirum magis , quod integram conſtitutionem ipſi præ manibus habuiſſe videntur (quanquam & de eo quis dubitare poſſet:) ſimilem errorem admiſſum notabamus *ſupr.* in *l.* 64.

¶ Igitur Valentinianus in tantum Suſceptores ex Corpore Officialium eligi vult, vt nullo honore ſeu dignitatis ſuffragio impetrato à Suſceptionis officio excuſari eos velit, etiamſi eum honorem, conſecuti ſint vt Purpuram Principis adorarent : & de facto adorauerint. Quod alioquin ius purpuræ adorandæ pro magno habitum magnaque priuilegia ſecum trahebat : de quo honore dixi ſemel plenè ad *leg. vnic. ſupr. de Præpoſitis* ;

ſitis : S. Cubic. & *l. vn. ſupr. de Comitib. & Trib. ſchol.* & quatenus ad Officiales pertinet, quibus hic honos delatus ad *l. 4. ſupr. de diuerſ. off.* Imò & dignitate omninò eum carere vult *hâc l.* Valentinianus. Quod poſtremum tamen Valentinianus abrogauit mox *alia leg.* ad eundem Mamertinum P P. datâ, putà *leg. 7. infr. de ſuſceptorib.*

¶ Qui idem excipit ab hâc Regula *d. l. 9. ſupr. de diuerſ. offic.* quæ *huic* iungenda eſt, ex Officialium Corpore Cornicularios Præfecti Prætorio, qui poſt miſſionem, adorandæ purpuræ ius adepti ſunt, cuius *leg.* verba cum *hac leg.* omninò componi oportet : ſed & dicta ad *l. 6. 7. infr. de ſuſceptorib.* hoc acceſſi.

¶ Promotiones *ſaltuarias in Curiâ necquicquam valere; retractandaſque à Rectoribus prouinciarum, neque Curiæ notioni id relinquendum.*

LXXI. * Idem AA. & Gratianus A. ad Amphilocium Conſ. Campaniæ, ſiue[b] ad Sophronium[c] Conſ. Piceni.[d]

QVI, præterito aliquo vel honore[e] vel munere, ad locum[f] indebitum tetenderunt, etiamſi conhibente[g] Curiâ, vel aliquibus in Iudicium[h] cauſis tanquam probabilibus allatis, valuit obreptio, ad ea[i] quæ fugerant, retrahantur : Quieſcat autem illa interlocutio[k], quæ[l], cùm huiuſmodi querimoniæ[m] deferantur, pronuntiet Iudex, *Curiam ſuum noſſe diſcrimen.* Dat. III.[n] Non. Maij, Treu. Valentiniano & Valente III. AA. Coss. [370.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.* Iungendaque ei, ceu eodem die, loco, & Conſule data, *lex prox.*
[b] Ad duos eodem exemplo eadem conſtitutio emiſſa, de quo v. *Paratitl. de Conſt. Princip.*
[c] *Sophronius* forte hic eſt, quem Ammianus *in Geſtis An. 365. lib. 26.* tùm Notarium & poſteà Præfectum Conſtantinopoleos factum ait, Σωφρονίῳ ἄρχοντι inſcribuntur aliquot Gregorij Nazianzeni epiſtolæ.
[d] Cujus Piceni? An Annonarium tantum, an vtriuſque? dixi ad *l. 4. ſupr. quib. eq. vſus.*
[e] Curiali.
[f] Gradum, ſupremum munus.
[g] Conniuente.
[h] Apud Iudicem ſeu Rectorem prouinciæ.
[i] Munera inferiora.
[k] Iudicis.
[l] *al. Qua.*
[m] De aliquo præmaturè excuſato à Curiâ.
[n] Deferuntur.
[o] Eodem die, vt dixi, loco, & Conſule data *lex prox. 72.*

COMMENTARIVS.

IMMVNITATIBVS ſeu EXCVSATIONIBVS à munere aliquo per PROMOTIONES forte ſaltuarias, per Campaniam, & Picenum, intercedit, *hâc l.* Valentinianus Senior : per Promotiones inquam ſaltuarias; *loco* putâ *indebito* impetrato, ideſt per ſaltum ad Duumuiratum vel Sacerdotium fortè aliquo promoto, vt in ſpecie *legis 77. infr.* Nempe gradatim & per ordinem omnia Curiæ munia decurrere debebant Curiales: *l. 75. 77. 136. 170. 180. infr. hoc tit. l. 6. ſupr. de quæſtion.* Et id quidem ita à Valentiniano ſtatuitur ſub tribus Ampliationibus. Prima eſt, vt ne *Curia* quidem conſenſo huiuſmodi promotionem ſaltuariam admittat *h. l.* Valentinianus : Ne quidem Curia conniuente, conſentiente, Curiales aut Curia liberari poſſint, aut per ſaltum promoueri: quod etiam conſtituitur *l. 17.* (vbi iam dixi,) & *l. 65. in fin. ſupr. & leg. 77. leg. 110. in fin. 113. infr. hoc tit.* & *leg. x. ſupr. quid prob. deb.* ſcilicet nequidem Curiæ aduerſus commoda propria laboranti locum eſſe voluerunt Principes.

Secunda Ampliatio eſt, vt maximè probabiles cauſæ in iudicio apud Rectorem prouinciæ allatæ dicantur : has promotiones ſaltuarias retractari oportere : quia plerumque Iudicum venalis eſſet gratia & ipſis facilè obrepi poſſet : quod & ipſum ſtatuitur *leg. 1. 68. ſupr.* & *l. 77. 89. 172. hoc tit.*

Tertia ſeu poſtrema Ampliatio hæc eſt : Si quando ſcilicet de aliquo Curiali, à Curiâ præmaturè liberato, vel ſaltuatim promoto, querelæ Curialium nomine ad Rectorem prouinciæ perferantur, hanc rem ad Curiam ſuam & Cognitionem accuratam reuocare vult *hac leg.* Valentinianus Sen. non verò eam rem inſuper habere. Quod nonnunquam fermè facere ſoliti Iudices, qui querelis huiuſmodi ad ſe perlatis interlocutoriâ ſententia ſua, rem ad Curiam remittebant, hâc ſolemni fermè formlâ, *Curiam ſuum noſſe diſcrimen*: ac ſi dicerent, *viderit ipſa Curia, quam ritè hic vel ille excuſatus ſit, quandoquidem Curialium penuria in reliquorum periculum recidat.* Nēpe non ſatis iuſti periculi ſui æſtimatores viſi Curiales Valentiniano; vt cæteroquin euenire ſolet, vt non facilè quis iuſtus periculi ſui & diſcriminis æſtimator ſit : Et ſatius viſum, Rectorem prouinciæ hac parte inuigilare, Curiarúmque commodis conſulere : eò quod etiam fortè Curialium inter ſe ſuffragia non ſemper congruerent vel concordatura eſſent. Ergo rem hanc determinari, dubiúmque

biúmque reſolui à Iudice vult Valentinianus, non verò in arbitrium Curiæ refetti. Et hæc quidem eſt *huius leg.* ſententia, quæ ſingularis admodùm eſt, & io vſom deriuari vtiliter poteſt, ſi quando de retractandis immunitatibus & excuſationibus in Corpore aliquo alicui tributis agatur.

¶ *Etiam* NEGOTIATORES PRÆDIORVM POSSESSORES, *ad Curiam vocari iure poſſe.*

LXXII. * Idem AA." ad Olybrium Conſ.' Tuſc."

SI quis Negotiator fundos comparauerit, & vt aliquorum poſſeſſor prædiorum vocetur ad Curiam, ei neceſſitatis" vmbra non adſit, quod" propterea pecunia quam habet in conuerſatione", mercatoribus indictum aurum" argentúmque agnoſcit, ſed Nominatione" facta, eius" pareat functionibus, cui ſe ſponte dedit pecuniæ vſum in glebæ" commodum conferendo. Dat. III. Non. Maij, Treu. Valentiniano & Valente III. AA. Coſs. [370.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Inſt.* propter luſtralem collationem abolitam.
" Addenda *hic*, & *l. prox.* nota Tertij Auguſti *AAA* putà Gratiani, vt *l. 71 prox.*
" Correctorem Tuſciæ præponit *lex 61. ſup.* & *lex 4. ſup. de iuriſdict.* & *lex 8. ſup. de accuſat.* quæ omnes ſunt eiuſdem Valentiniani Sen. pariter vt *hæc.* Et quædam *hac* antiquiores. vnde coniectura, ſub Valentiniano primùm *Correctorem*, mox *Conſularem* Tuſciæ præpoſitũ. Inanis enim eorum ſuſpicio eſt, qui vni Tuſciæ, quæ hoc tempore duplex erat, Correctorem præpoſitum ſuſpicantur, alteri Conſularem: vt & eorum ſententia, qui nihil Correctorem à Conſulari diſtuliſſe cenſent: quos apertè refutat *Notitia Imperij.* Conſulares enim Correctoribus digniores erant: Ergo non promiſcua hæc ſunt, ſed mutationis indicia: quod & in alijs prouincijs accidit, quibus modò Corrector modò Conſularis præfuit, quotum exemplum vide apud Bertetium c. *Pithan.* 5.
" Dixi de hoc iam ad *d. leg. 61. ſup.*
" Euitandæ vt à neceſſitate Curiali exenſeetur, turbiſque fit.
" Inuerſo ordine ſcribendum, *propterea quod:*
" In communi vſu & commercio: v. *Gloſſ. Theod.*
" Id eſt luſtralem collationem, quomodo pariter deſignatur *l. 6. inf. de luſtr. collat.* quo tit. vid. alias appellationes.
" Ad Curiam, ſeu munus Curiale, hoc ſenſu *Nominationis* vox accipienda paſſim *hoc tit.* & *l. 1. inf. de Epiſcop.*
" An Curiæ? an neceſſitatis?
" Gleba, id eſt fundus, prædium, vt *ſup.*

COMMENTARIVS.

LVSTRALIS collationis, quam quis iam vt Negotiator ſoluit (de quâ erit *inf. tit.* peculiaris, *lib. 13. t. 1.*) obtentu, Curiam, ſeu Curialia munera vitare quem ad Curiam nominatum ſi idem prædia quædam poſſideat, vetat Valentinianus Sen. *hac l.* & ſic Immunitatem à Curiâ Luſtralis collationis onus tribuere vetat *hac l.* pariter vt ſaltuariam promotionem, *lege prox.* quæ *huic*, ceu eodem, die, loco & Conſule data coaſſanda venit, etſi ad diuerſos Magiſtratos datæ ſint, pro argumenti videl. diuerſitate.

¶ Finge (vt rem explicem) Negotiatorem quem eſſe: ſanè luſtrali collatione ſoluendæ obnoxius is eſt negotiationis nomine: ſed finge, eundem pro inſito mortalibus deſiderio, negotiatorem, liberiſque fortè ſubnixum, pecuniæ partẽ in emptionem prædiorum collocaſſe, & ſic prædiorum poſſeſſorem eſſe; Quæritur, vtrùm eo nomine ad Curiam vocari poſſit: (nam certum eſt, poſſeſſores prædiorũ glebæ ratione ad Curiam vocari potuiſſe: quod etiam docet *lex 13. 33. 52. ſup. lex 96. 133. inf.* & 140.) Et verò definitur, vt maxime iam vt negotiator pecuniæ mercíſque nomine, in quâ negotiatione quis exercet, luſtralem collationem dependat, attamẽ adhùc prædiorum ratione quæ poſſidet, ad Curiâ nominari ſeu vocari poſſe. Ergo tanquam negotiator, luſtrale munus perſoluet; tanquam poſſeſſor prædiorum, munia Curialia ſubibit. Sic & viceuerſa Curiales negotiantes, luſtrali collationi obnoxij erant: *l. 50. ſup.* & *l. 4. inf. de luſtrali collat.* Vnde apparet exẽplũ, quo pro rerum diuerſitate, diuerſæ qualitates & munia in eandem perſonam rectè concurrunt: *Item non ſpectari hominis profeſſionem, vbi poſſeſſionis nomine quid incumbit.*

¶ SENATORIAM *dignitatem non liberare Curiâ, niſi tribus caſibus.*

LXXIII. * Idem AA." ad Symmachum Proconſ. Afric.'

QVI nullo Adminiſtrationis honore fultus, nullis vel Palatini laboris inſignibus, vel meritis iuſtis Militiæ, in conſortium Senatus nititur peruenire, miſsâ in hâc rem Legatione" reuocetur, eíſque reddatur Curiæ, quam voluit declinare. Dat. prid. Kal. Decemb. Treu. Valentiniano & Valente IV." AA. Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*
" Addenda tertia Gratiani *A.*nota,vt *l.ſuperiori.*
" *Symmachus* ipſe *Proconſularem* virum ſe vocat *lib.* 10.*ep.*16. Africamque ſibi charam & amicam dixit *lib.*2.*ep.* 63.*& lib.* 10.*ep.*1.Sed & *lib.*8.*ep.* 5.gratulatur ſibi ob merita & laudes ſuas celebratas apud Africam.Sed & quod de ſtatuis ſibi decretos idem refert *lib.*9.*ep.*105.ad Africam id refero.
" Eide *inf tit.de Legatis & decret.Legat.*
" Ordo legum huic vicinarum depoſcit hîc reſcribi *III.* id eſt An.D. 370. Quod etiam præfero. Nam anni 373. initio Iulianus adhuc PC. Africæ erat, vt docet *lex l.* 1. *infrà ne ſanctum bapt.* & initio Anni 374. Chilo, vt docet *lex* 4. *infrà de excuſ. artiſic.*

COMMENTARIVS.

SENATORIA dignitate Curialis Curiam declinare vetatur à Valentiniano Sen.(pariter vt ab aliis Imp.) *hâc l.* ſimiliter vt eiuſdem *l.* 57. 58. 65. 67. 69. *ſupr.* Et ſi ad Senatoriam dignitatem conuolauerit, reuocari iubetur, mox Curiæ quam declinare voluit reddendus;idque miſsâ in hanc rē Legatione. Plurimi ſcil. per Africam Curiales ad conſortium Senatus conuolauerant, Romamque vel in Gallias perrexerāt:de quo perlatæ ad Valentinianum in Gallia cōſtitutum ex Africâ querelæ.Igitur eos reuocari nunc iubet *Legatione* hanc in rem miſsâ:de quo Legationum prouincialium & querelarum genere,eſt peculiaris *inf.titulus* hoc ipſo libro,*de legatis,& decret.legat.*

¶ Tres tamen exceptiones ſeu limitationes adduntur:Prima,niſi aliquo *Adminiſtrationis* honore fulti ſint,id eſt niſi Rectores prouinciarū facti ſint. Quod tamen Valentiniano ipſi poſteà diſplicuit: nempe ad gubernacula prouinciæ Curiales aſcendere vetuit,niſi decurſis gradatim Curiæ muneribus,*l.*77.*inf.h.t.*Secundò,excipiuntur à Valentiniano *Palatini*,qui in Palatio S.militarint,& ad Senatoriam dignitatem peruenerint:nempe eorum qui in S.Palatio militabant,hoc priuilegium inter cætera fuit,vt Curiâ liberarentur,vel ipsâ militiâ Palatinâ,vt *l.*67.*ſup.*vel ſaltem tranſitu per eam facto, ad ſenatoriam dignitatem *hâc l.*Tertiò excipiuntur iuſta *Militiæ* merita, ſi per eam quis Senatorum adeptus ſit honorem.In vniuerſum ad *huius l.*intellectum, conſulendæ ſunt *viginti ſex* præterea *leges huius tit.*in eodem argumento occupatæ, quas repetere licet ex *Paratitlo.*

¶ *De Curiali aliiſque* SENATORIB.*factis in Senatus gratiam, accurata Valentis lex.*

LXXIV. * Idem AAA. ad Modeſtum PF. P." Poſt alia."

IN his, qui ex Curiis ad Senatus conſortia peruenerunt, hæc forma ſeruetur, vt ſi perfunctus" quiſpiam muneribus, & *filij ſubole* nixus fuerit, quem Senatorio necdum indepto honore ſuſcepit, filium ſuum Curiæ functionibus tradat, ipſe optatâ Clariſſimatus dignitate potiatur. ¶ Quòd ſi ei *gemina vel numeroſa, ſuboles* erit, tunc diſcrimen" promptè" dudum diualis Legis † adhibendum eſt, vt de duobus eius liberis ac" pluribus ſortiendi vnius filij ad collegium Senatus habeat optionem: ita" vt ei, qui cum patre, vel poſt patrem, ad conſortium Senatus legetur, diuiſio" cum fratribus, per ſortem, ſucceſſionis patrimonij, idonea ſolius Glebæ" ſubſtantia congregetur." ¶ Planè ſi quis Curialis factus Senator, & vnius filij poſteritate ſubnixus ipſum Senatui popoſcerit connecti, ſéque promittat ad Curiæ munera regreſſurum, eiuſmodi captio" minimè admittatur.¶ Ceterùm ſi de numero Curialium factus Senator *filium non habebit*, quem functionibus patriæ heredem generis ac munerum derelinquat, glebæ Senatoriæ breuibus eximatur'; Circa eos forma datâ", qui intra annos quadraginta" Conſulatus" Conſtantij" decimi, & Iuliani III. Ampliſſimi Ordinis participaſſe collegium monſtrabuntur:Ceterum anteriore tempore adſcitos ipsâ æquum eſt antiquitate defendi. ¶ Si quis igitur Curialis proſapiæ Senatorio adepto vel à nobis, vel à Diuis Principibus, honore ſubnixus ſit, quantum ad liberos quidem pertinet, eadem' quæ ſuperius comprehenſa eſt forma ſeruetur, excepto ſcilicet eo qui ſine filio ſit, & vt ſtatuimus, retrahendus eſt: niſi vel antiquitate participati Senatus, vel præſtituti temporis prærogatiuâ muniatur, vel ius Gladij habuit, vel Præconum (qui honores conceſſi ceteris") & antiquum inſtar" Senatorij nominis fuerint conſecuti: His veræ dignitatis titulis & Iudicibus, adiungendis, qui proprium decus Senatum indepti, Præturæ inſignibus fuerint & honoribus ampliati, vel quos, veteris Tribunorum Plebis" appellatione reſperſos, vmbra" nobis annuentibus conſtiterit populo præfuiſſe ¶ Inanes verò vmbras & caſſas imagines dignitatum codicillis ſectantes nihil adiuuari præcipimus:

præcipimus : exceptis Eminentium elatis" titulis Dignitatum , ſi &" honorario nomine à ſummo gradu vſque ad Conſularitatem , haut exiguis profectò meritis , ampliſſima ſibi honeſtamenta" pepererunt : ceteris inferioribus dumtaxat honorariis dignitatibus ad ea officia quæ reliquerant, deducendis. Hæc *ſuper obnoxiis Curiali origine*. ¶ Ceterùm ſuæ" poteſtatis , &" nullis per prouincias functionibus obligatis" , vel longæ militiæ labore , vel Proximis" erga nos iuuantibus" , codicillos Senatorios reportauerint (niſi vitiis , aut actæ vitæ obprobriis Ampliſſimo Ordine deprehendantur indigni) indepti ſemel Clariſſimatus dignitatem , perpetuò manebunt in ordine Senatorum. Dat. Kal. Mart. Conſtantinop. Gratiano A.A. II. & Probo Coss. [371.]

NOTÆ.

Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eam Theodoſius M. intelligit *l. 90. inf.*
Modeſtus PP. Orientis ſub Valente : cui etiam inſcribitur *lex 63. ſup.* vbi dixi v. & *Proſop.*
Quæ interciderant.
Perfunctus, omnibus omninò functus.
Id eſt diuiſio ſobolis.
Prompta, id eſt latæ.
† *Lex* hæc non extat.
Aut, vel etiam.
De huius *verſiculi* ſententiâ mox dicam.
diuiſo cum fratribus, per ſortem, ſucceſſionis patrimonio.
Ad ſubſtinendam glebalem collationem & Præturæ onera.
Diuiſioni ſubnciatur, & in diuiſione Senatori reſeruetur.
Captio, id eſt fraus.
Et retrahatur (ad Curiam ſcil.) vt mox explicat *verſ. ſi quis igitur.*
Hac formâ datâ & obſeruanda.
XI. non *XL.* ex quâ Notarum ſimilitudine fortè error natus.
A Conſulatu.
A.D. 360. Hanc porrò *huius leg.* partem memorat & ſequitur Theodoſius M. *leg. 90. inf.*
Participare collegium: ſimilis locutio *l. 3. ſup. de metatis*: de quâ plura Iuretus in *Symm. p. 207.*
Ea.
Certis.
Inſtar, id eſt ad exemplum.
Senatus, vel *Senatorum*, *Pretura*, proprium decus Senatorum, de quo mox.
Tribuni plebis in Oriente.
Vmbra hâc.
Caſſa imagines, id eſt inanes.
Elati tituli, eminentium dignitatum.
Et, id eſt etiam, vel.
Honeſtamenta h. l. & *l. 4. ſup.* vbi dixi. & in *Gloſſ.*
Ceterùm qui ſua vel *ceterùm ſe ſuâ.*
Id eſt qui Curiales non ſunt, ſeu qui Curiæ nexi non ſunt, ac proinde ſuæ ſpontis & poteſtatis, *deuigéſent* liberis, ſuique iuris, & vt mox dicitur, *nullis, per prouincias functionibus obligati.*
Pro *id eſt.*
Obligati.
Proximi hi quinam *hac l.* ſint, mox dicam.
Iuuaminibus.

COMMENTARIVS.

De Senatoria dignitate ſiue à Curiali, ſiue ab alio indeptâ eſt hæc altera *hoc titulo* conſtitutio: Prior enim fuit eiuſdem *lex 69. ſup.* Hoc diſcrimine , quod ea eſt de Curiali qui *nondum* expletis patriæ ſeu Curiæ muneribus , Senatoriam dignitatem adeptus eſt : Hæc verò eſt partim de Curiali ſeu obnoxio Curiali origine, qui muneribus iam perfunctus, Senator factus eſt : quod primum eſt & potiſſimum *huius l.* caput : partim verò , de eo qui non Curialis , ſed ſuæ poteſtatis liberque Senator factus eſt , Quatenus inquam hi in Senatorio Ordine manere poſſint , vel debeant , eorumque Liberi. Quæ quidem *lex* , vt multis locis corrupta eſt, ita antiquitatis plurimùm continet, certámque & generalem *formam*, quâ voce hîc vtitur ter , & formulam habet , de Ordine Senatorio, quique in eo ſtare poſſint vel debeant. Sanè & vt plenior eius intellectus habeatur, conſulendæ ſunt inſuper 26. præterea *leges huius tit.* quæ in hoc ipſo argumento occupatæ ſunt , quas repetere licet ex *Paratitlo.* Nos ea ſectemur quæ hîc continentur: quæ ſanè notabilia pleraque ſunt, & in vſum vtiliter deriuari poſſunt.

Primo capite definitur , Curialium muneribus *perfunctum* (id eſt omnibus defunctum) ſi filium vnicum habeat , ante Senatoriam dignitatem ſuſceptum , eum Curiæ ſuæ tradere oportere : quod vtique tralatitium eſt, vt Senatoris filius hic ante Senatorius non cenſeatur , de quo plenè ſemel ad *l. 1. ſupr. de Senator.* quæ & ipſa Valentis eſt ; & ad *leg. ſupr....* ſi verò filios duos vel plures habeat, vnum ex his in Senatorem allegendum : quæ diuiſio prolis , (ſeu , vt *hac l.* vocatur , *diſcrimen*) ſingularis admodum eſt : eadémque inducta in ſpec. *l. 79. & 105. infr.* Ita quidem (quod alterum ſingulare eſt) vt patri *Optionis* ſeu *eligendi* ius hac parte detur ; id eſt vt quem velit eligere poſſit : Et ſic paterno affectui hactenus indulget Valens: quæ *Optionis* ſeu electionis prærogatiua notanda eſt. Et hæc quidem non ex hâc primum lege , verùm ex antatiore quâdam dudum *lege* quæ nuſpiam comparet.

Ita rurſum , quod Tertium ſingulare eſt , *vt ei qui ad conſortium Senatus legetur* , *diuiſo* (ita enim reſcribendum) *per ſortem ſucceſſionis patrimonio , idonea ſolius glebæ ſubſtantia congregetur* : id eſt vt pars ei in erciſcunda familia adiudicetur in ſolis prædiis

prædiis ſeu fundis: Nempe vt ita ſenatorias functiones, glebalem videlicet præſtare poſſit, Præturamque edere, quæ Senatoriæ functiones fuêre: de quibus *ſuis titulis*, *libro* 6. Et hic quidem eſt *huius l.* ſenſus: non is quem affingebat Vetteranius Maurus *de iure liberorum*, *c.* 10. *p.* 55. Ergo voluit Valens, & quem pater eligeret, proculdubio idoneum maximè, ſenatui offerri, & voluit inſtructum idoneè fundis dari. Vnde iam liquet, quantum Senatui Conſtantinopolitano hac parte fauerit Valens Imp. præ Curiis ciuitatum. Vbi notanda extraordinaria hæc inter patrem & filium Senatores *Diuiſio* ipſo ſuperſtite. Et quidem, prædiorum ſeu fundorum ad patrem pertinentium.

At non admittit Valens hâc parte Quartum iſtud, vt pater vnicum filium Senatui connectat, etſi promittat ſe ad Curiæ munera regreſſurum. Non admittit, inquam, hunc cæcum vel fraudulentum parentis affectum: admittit quidem in delectu vnius ex pluribus filiis optando, ſeu eligendo, purà vt vnum præ alio, more parentum prædiligat, vt cum eo bona ſua, prædia inquam diuidat, ſed non admittit vt ſuccedaneum ſe vicarium & *ἀντίψυχον* filij loco ſubſtituat, filio ſcilicet ad dignitatem Senatoriam ſubuecto per regredationem. Quam *captionẽ* minimè admitti voluit, id eſt damnum in fraudem necémque Curiæ. Et hæc quidem, de Curialis munerib. expletis, Senatore facto, vnum vel plures filios habente. Quænam verò *captio?* quia ipſe facilè Curialem euitaturus poſtea ſit conditionem.

¶ Et hæc quidem de Curiali Senatore facto, qui filium vel filios habeat. Quid ſi *filium non habeat*, quem loco ſuo Curiæ ſubſtituere poſſit? Hoc caſu iam vult Valens, hunc Senatorem ad Curiam retrahi, glebæque Senatoriæ brenibus, id eſt Senatoriæ dignitati eximi: ſcilicet Valens ita fauendum credidit dummodo Seminarium Curiarum non deficeret: Et Exceptiones tamen hoc caſu complures addidit ipſe Valens Imp. quarum nonnullæ aliò vtiliter reduci poſſunt.

Prima exceptio eſt *Temporis*, niſi videlicet ante vndecim annos ſub Cõſtantio Senatores facti fuerint: hos ſcilicet qui tamdiu in Senatoriâ dignitate fuiſſent, æquum viſum Valenti ipsâ antiquitate defendi. Quam *huius l.* partem memorat & ſequitur Theodoſius *l.* 40. *inf.* Ex hoc interim loco & characteriſmo colligitur quoque Senatores è Curialibus quamplurimos ſub Conſtantio Imp. factos. Quod diſertè teſtatur Libanius *orat. in Iuliani necem: p.* 296. Et fidem faciunt *lex* 42. 48. *ſupr.* vbi dixi.

Secunda exceptio eſt *Dignitatis*: quod Curialis ille, Senator factus, ad Curiam retrahi non poſſit, cui veræ dignitatis adminiſtratio ſeu regimen, & & Iudicis titulus obtigit, cui Adminiſtratio ſeu regimen prouinciæ alicuius conceſſum fuit, qui Iudex ſeu Rector alicuius prouinciæ fuit: cum iuriſdictione & mero imperio alicubi fuit. Quod & ipſum conſtituit Valentinianus *l.* 73. *ſup. prox.* vbi plura. Illud hîc obiter notandum dignitatem eam Iudicia vel Adminiſtrationis hîc deſcribi per *ius Gladij*, & *Præconum*: ita quidem vt addatur *hoc antiquum inſtar*, id eſt exemplum Senatorij nominis eſſe: ſcilicet meri imperij verique Senatorij nominis, & veræ dignitatis hæc ſymbola fuerunt, Ius Gladij, & ius Præconum. De *Iure Gladij* obſeruatio paſſiua eſt, de quo iam ad *l. vn. ſup. ne ſine iuſſu Principis*. Ius *Præconum* pariter inter ſymbola *ἀρχῆς ἐξουσίας* fuit. Mitto vetuſtiora, veluti Apuleij *Floridorum primo*, & quidem de Præconia vſu in ipſo tribunali & cognitione iudicis in ſecretario, de quo *l.* 1. *ſup. de off. Rector. prouinc. l.* 5. & 6. *ſup. de proximis* & Libanij locus *orat. κατὰ τῶν προσεδρευόντων p.* 114. Huius ſæculi teſtimonia ſublegere iuuat de Præcone, cuius comitatu procedebant Adminiſtratores, Præfectique Prætorio. De eo Libanij locus in *Tiſamenẽ* ad Theodoſium Imp. p. 443. ὁ μὲν γὰρ ὄρθιος, καὶ ὁ κήρυξ, καὶ ὁ ῥαβδοῦχος, καὶ ὁ τῶν ὑπηρετῶν δεσμὸς τῆς ἀρχῆς &c. Non vnus etiam locus occurrit apud Chryſoſtomum, veluti *homil.* 59. *in c.* 18. *Matthæi*, *p.* 524. *Edit. Commel.* Hieronymi *ad Ruſticum*: *Alij ſublatis in altum humeris & intra ſe neſcio quid cornicantes, procedunt in publicum, vt ſi Præconem addideris, putes incedere Præfecturam.* Ambroſius quoque *in Hexaem. lib.* 3. *c.* 7. *Clarus honoribus, præminens poteſtatibus, tribunalibus celſus, ſolio ſublimis, beatus populo æſtimatus, dum Præconum clamore deducitur.* Addatur & Baſilij locus concione 4. *in Hexaëmeron* prout Latinè redditur ab Euſtachio vetere ſcriptore qui floruit ſub Conſtantino M. Seruius *ad* 2. *Æn. Quatuor erant apud Romanos quæ ad honorificentiam pertinebant, equo deſilire, caput aperire, viâ decedere, adſurgere: hoc etiam Præcones præeuntes Magiſtratus clamare dicebantur.* Caſſiodorus. 2. *Inſtit. diu....ſi Præfectum vox Præconis enunciet, ſi carpentum ipſius ſtupentibus vetis tranſire noſcamus, nonne omnes voluptates cordis abijcimus vt dum conſpectum ipſius reuerentiamque metuimus?*

Tertia quoque Exceptio eſt *Dignitatis*, nempe Senatores ex Curialibus factos ad Curiam retrahi non vult Valens, eos qui iam *Præturæ* inſignibus fuerit decorati, ad ludos edendos; de quo iam dictum *ſuo titulo ſup. lib.* 6. & *l.* 58. *ſup.* Quod quidem *propriũ decus Senatus* hîc vocatur: quin & proprium hoc Senatus onus erat, vnde & *Prætorianum nomen* id vocatur *l. vlt. ſup. de Decur. & ſilent.* Nempe Senatorij Ordinis decus in ludorum & ſic Præturæ editione hâc tempeſtate conſiſtebat, vt docuit ille *titulus*. Prætoreſque editioni munerum fermè deſtinati erant. De quibus Prætoribus, & Prætorum editionibus, ſunt & aliæ Valentis conſtitutiones, puta *lex* 19. 20. 24. *ſup de Prætoribus*.

Quarta exceptio quoque eſt Dignitatis (nempe & hos ad Curiam retrahi non vult Valens Imp.) qui *Tribuni plebis* iam facti ſunt, & in eo magiſtratu populo præfuerunt. Vt Prætorum, ita & Tribuni plebis veteres appellationes ſub Impp. etiam nouiſſimis tùm Romæ, tùm Conſtantinopoli manſêre; neque inaui tantum vmbra Tribuni vſi, ſed reuerà populo præfuerunt. Hinc & illæ Conſtitutionum Inſcriptiones *hoc Codice*: *Conſulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatui ſuis ſalutem dicunt*: *l.* 1. *ſup. de maternis bonis*: *l.* 19. *ſup. de Iuriſdict. l.* 2. *ſup. de libertis.*

Non excipit Valens eos, qui honorarios tantum codicillos, & vt eleganter loquitur, *inanes vmbras & caſſas imagines dignitatum* impetrarunt: de quibus honorariis codicillis *ſuo titulo*.

Et tamen (quæ Quinta iam exceptio eſt) excipit Valens honorarios Codicillos eminentium Dignitatum, à ſummo gradu vſque ad Conſularitatem, veluti Præfectorum Prætorio, & ſimilium: hac ratione, quod hæc ampliſſima honeſtamenta, *non exiguis profectò meritis*, in Rempubl. ſcil. vel Principem, tribui ſoleant. Vbi interim notandum *Eminentium dignitatum* gradum porrigi vſque ad *Conſulares*. Et hæc de primo capite *huius leg.* id eſt de Senatoribus obnoxiis Curiali origine, quam concluſionem & tranſitum ipſe Valens addit, qui ex Curialibus Senatores facti ſunt.

Secundo

Secundo capite Valens Imp. indiſtinctè alios quàm Curiales,ſiue eos qui Curiali origine obnoxij non erant,Senatores factos , ad Curiam trahi non vult,verùm in Senatorio eos ordine perpetuum manere , neque ab eo vel recedere vel abſtrahi quocunque prætextu:Idque ſub vna Ampliatione, & ſub vna Exceptione.

¶ Ampliatio hæc eſt;quod id obtinere velit,ſiue longo militiæ labore,ſiue Proximis iuuantibus apud Principem codicillos Senatorios reportauerint:vt omittant quæ de duplici ratione ad Senatoriam dignitatem perueniendi in genere dicuntur tùm lógo militiæ labore,tùm codicillis à Principe impetratis. Illud in ſpecie notandum,quod ait,Proximis iuuantibus erga Nos:nempe *Proximorum* apud Principem ſuffragiis , dignitates,aliaque , veluti bona(de quo *ſup.lib.*10 *tit.de petition.*)à Principe impetrabantur. *Proximi* ſunt,quos Græci *συνόντας* , *παραδυναστεύοντας*.Macedones *ἑταίρους* dixêre:qui circa Principem verſabantur:*Proches,ou prés de la perſonne du Prince.* Quo ipſo ſenſu Am.Marcellinus ſæpè hanc vocem effert,vt *lib.*16.*p.*74. *Proximorum* , inquit,*fauces aperuit primus omnium Conſtantinus*.Idẽ in huius ipſius Valentis rebus,*lib.*30.*p.*448.*Inteſtina pernicies augebatur,per Valentis amicos & proximos,apud quos honeſtate vtilitas erat antiquior*.Et alibi ſæpè.Sic & apud Sulpitium Seuerum *in ſacra hiſtoria*.Et iã olim Tacitus,*Neruam continuum Principis & Proximũ amicorum* vocat & *lib.*13.*Proximi*,inquit,*amicorum metuebant,orabántque*. Et alibi ſæpè. Et hæc de Ampliatione,

Sequitur exceptio,*Niſi vitiis , aut acta vita obprobriis Ampliſſimo Ordine deprehendãtur indigni.*Nẽpe hactenus his fauet Valens *hac leg.*& per eos Senatui, dum ne Senatum dedecorent , cóque indigni ſint. Ergo morum cenſuram hac parte haberi voluit,ad Senatus decus ſeruandum:In cuius gratiam hæc *lex* ab eo Data eſt:de cuius ſtudio erga Senatum Conſtantinopolitanum,alibi plenè dixi.

Ex quibus iam omnibus apparet,Valentem hâc conſtitutione Senatui Conſtantinopolitano potiſſimùm conſultum iuiſſe:cuius & aliæ plures in id conſtitutiones extant.

¶ Sacerdotio & Principalitate, Gradatim & *per ordinem,probéque functorum , priuilegia,*

LXXV. * Idem AA" ad Viuentium PF. P."

QVI ad Sacerdotium" prouinciæ,& Principalis" honorem,gradatim & per ordinem,muneribus expeditis,(non gratiâ emendicatíſque ſuffragiis ,) &" labore peruenerint,probatis actibus,ſi conſona eſt ciuium fama,& publicè ab vniuerſo Ordine comprobantur,habeantur immunes,otio fruituri, quod continui laboris teſtimonio promerentur:Liberúmque ſit corpus eorum ab his iniuriis quas Honoratos non decet ſuſtinere:Honorem etiam eis ex Comitibus addi cenſemus,quem hij conſequi ſolent qui fidem diligentiámque ſuam in Adminiſtrandis rebus publicis adprobarint.Dat.IV.Kal.Iul.Treu.Gratiano A.II.& Probo Coſs.[371.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*partim propter *Sacerdotes.*
" Addenda Tertij Auguſt. nota,vt *ſuper.*
" *Viuentius* ſub Valentiniano Sen.PP.Galliarum:vt docet ex innumeris legib.*lex* 4.*ſup.de cenſu:l.*3.*ſup de relation. l.*1.*ſup. de fide & iure haſta*,vid.*Proſop.*
" De *Sacerdotibus prouinciarum* fusè *Paratitlo de paganis inf.*De his ſunt quatuor præterea *leges huius tituli*,puta *lex* 21.46. *ſup.l.*148.174.*inf.*
" De *Principalibus* his fusè in *Paratitlo*:de quibus compluribus *legib.huius tituli*:dixi ad *l.*5.& 61.*ſup.*
" *Sed labore.*

C O M M E N T A R I V S.

SACERDOTIO prouinciæ (de quo etiam agitur *l.*21. 46. *ſup.* & *l.* 148. 174. *inf.* & PRINCIPALITATE Curiarum (de quibus quamplurimæ *leges* hoc *titulo* occurrunt) ac nominatim per *Gallias* (nam eo pertinet hæc *lex*) functis tria priuilegia à Valentiniano Sen.*hâc l.*conceduntur: vt cæteroquin priuilegiis gauiſos eos aliunde notũ eſt:Ac nominatim Principales Galliarum,vt docet 171.*inf.*de quibus eſt *hac* quoque *lex.*

¶ Sub hâc tamen duplici *Limitatione:*Prima eſt, ſi gradatim & per ordinem,non per Gratiam & emendicata ſuffragia eò peruenerint : Scilicet gradatim ad *Principalitatis* munus Curiales eniti oportebat,quod docet præterea *lex* 5.*ſup.l.*71.*ſup. l.*77.*inf.*& *l.*156.170.180.*inf.h.t.*& *lex* 6.*ſup.de quæſtionib.*vt & ad Sacerdotij munus, *hac l.*& *d.l.*77. *inf.*GRADATIM (cuius vocis vſus *hac l.* primùm *hoc tit.*occurrit)inquam; quod vt in omnibus muneribus Curiæ requirebatur,ita in apiſcendis ſummis:de quo vt ſunt complurimæ leges *hoc tit.* ita apud alios Scriptores. Sic & Apuleius *lib.* 10. GRADATIM , inquit , *permenſis honoribus quinquennali Magiſtratui fuerat deſtinatus.* Sic & in veteri Inſcriptione , quæ Romæ *pag.* 354. 2. HONORIBVS OMNIBVS PER GRADVS FVNCTO.

Secunda Limitatio eſt , ſi probatis actibus, & Cenſoriâ Ciuium famâ , & publicè ab vniuerſo Ordine ſeu Curia comprobentur , id eſt ſi munere probè defuncti ſint.

De priuilegiis alioquin *Sacerdotum* eſt quoque *lex* 12. *ſup. de iure fiſci:& lex* 14. *inf. de paganis* & duo Symmachi loci *lib.* 10. *ep.* 54 (quem poſteà proferam) ſed & alter *lib.* 4. *ep.* 62.

¶ Tria nũc priuilegia illa, quibus *hac* quoque *leg.* Sacerdotes & Principales officio functi donantur procedant. Primò, immunes ab omnibus muneribus ciuilib. eſſe iubẽtur: veluti à Præpoſitura manſionũ, *l.* 21. *ſup.* à Propoſiturâ Annonæ, *l.* 2. *inf. quemadm. mun. ciuil.* Deque eâ immunitate præter has tres *leges* hoc *Cod.* eſt inſuper hæc vetus Inſcriptio CVM PRIVILEGIO SACERDOTII CÆNINENSIS MVNITVS POTVISSET AB HONORIBVS ET MVNERIBVS FACILE EXCVSARI &c. Sed & Symmachus, *lib.* 10. *ep.* 54. *Inſigne*, inquit, *ducitur Sacerdotij, vacare muneribus.* Idem *lib.* 4. *ep.* 62. ad Euſtaſium Hiſpanum, *Sacerdotij priuilegium* memorat: quo intendebat Eucarius & ex eiusquoque mente Symmachus, Sacerdotes Senatorij Ordinis poſſeſſores fundorum, à glebali collatione immunes eſſe: quod quidem per Hiſpaniam aliquamdiu obtinuit, verùm poſteà mutatum ab Honorio, *l.* 10. *ſup. de Senator. & Glebali collat.* ad quem dicta vide.

¶ Secundum priuilegiũ eſt Immunitatis à Quæſtionibus: id enim eſt, quod intelligitur his verbis, *liberum ſit corpus eorum ab his Iniuriis quas Honoratos non decet ſuſtinere.* Quod ſanè & ipſum, de Principalibus nominatim conſtitutum, aliquando tamẽ arctiùs *l.* 39. 61. *ſup. l.* 85. 126. 190. *inf. h. t. & l.* 6. *ſup. de Quæſtion.* ſcil. appellationes, quas Corpus ſuſtinere dicitur *hâc l.* intelligẽda eſt *Quæſtionis* iniuria: Nẽpe Iniuria, ſeu Corporis iniuria, & Corporalis contumelia & moleſtia & quæſtionum cruciatus; vt *hâc l.* ita & *l.* 47. 61. *ſup. l.* 80. 116. 127. 190. *inf. h. t. d. l.* 6. *ſup. de quæſtion. l.* 10 *ſup. de fide teſt. l.* 4. *inf. de Decur. V. R. l.* 2. *ſup. de abolition.* Cæterùm ab hac Quæſtionum iniuria immunes fuiſſe *Honoratos* docet *hæc lex*, ſeu honoribus præditorũ Corpora: quomodo & Theodoſij M. *l.* 109. *inf* Curiales honoribus & muneribus omnibus functi, *l.* 6. *ſup. de maleſic.* de quo plenè *Paratitlo de Quæſtionib.* Ac proinde & Sacerdotales ſeu Sacerdotio functi, itemque Principales.

Tertium priuilegiũ eſt, honor *ex-Comitibus*: quo Sacerdotio & Principalitate functos honorari vult Valentinianus, *l.* 26. 36. 41. 44. *ſup.* De qua Comitinæ dignitate dictum *ſup. lib.* 6 Sanè hæc *lex* docet, *Comitiuam* hanc delatam fuiſſe, & deferri debuiſſe his qui fidem diligentiamque ſuam in adminiſtrandis rebus publicis approbaſſent: quique omnibus patriæ muneribus perfuncti eſſent: Quod etiam oſtendit *lex* 109. *l.* 150. *& l.* 189. *inf.* Sic etiam Theodoreti epiſtola extat Στατίμῳ Κόμητι καὶ Πρωτεύοντι: id eſt *Comiti & Principali* ſeu *Primati.* Quomodo & antea ſub Conſtantino M. Præſidatus prærogatiua tributa; *l.* 4. *ſup.*

¶ Ex *hac* interim quoque *leg.* apparet, quo ſtatu locove Sacerdotes Gentiliũ ſub Valentiniano Sen. fuerint, & quidẽ eximio; de quo Valentiniani facto alibi iam plenè & ſæpè; & quidem per Gallias: quò pertinere *hãc l.* oſtendi ad Inſcriptionem *legis*: propter ἰσιλοθρησκείαν videlicet ab eo indultam. At enim *hanc l.* ideò quoque repudiauit Tribonianus.

¶ LATENTES *Curiales erui iubentur, occultatoribus eorum pœnis indictis.*

LXXVI. *[a] Idem AA.[b] ad Modeſtum PF. P.[c]

EX omnibus domibus[d] producti, qui origine ſunt Curiali, ad ſubeundam publicorum munerum functionem protrahantur: quippe cùm Occultatoribus talium, præter iacturam exiſtimationis, etiam rerum[e] diſcrimen incumbat, ſi vlteriùs progreſſi, vtilitatem publicam priuatis ſtudiis[f] & Patrociniis[g] poſtponant. Dat. III. Id. Iul. Ancyræ[h], Gratiano A. II. & Probo Coss. [371.]

NOTÆ.

[a] *L. Ex omnibus* 31. *Cod. eod. tit.*
[b] Tertij *Augusti* nota hic addenda, vt *l.* 74 *ſup.*
[c] *Modeſtus* PP. Orientis ſub Valente. vid. *Proſop.*
[d] Potentiorum ſeu Magnatum: idque indicat in *fin. leg.* vox, *patrocinij. Domus* fermè Potentiorum dictæ de quo mox plura
[e] Id eſt bonorum.
[f] Id eſt ſtudiis, affectibus, eleganter, pro quo Cod. Iuſt. *Cuſtodiis*: quod ineptum.
[g] De aliis Patrocinij προστασίας generibus alibi. De Patrociniis vicorum eſt *tit. pecul.* De Patrociniis rerum, v. *leg. de offic. Rect. prou.*
[h] *Ancyræ* Valens conſtitit anno 371. quod aliunde non diſco: Illud eiuſdem reperio eum hoc fermè tempore *Nicomediæ* (in Bithyniâ) mox (Cappadociæ) fuiſſe, indeque Antiochiam profectum, ex Sozomeno *lib.* 6. *c.* 15. De quâ Antiochiæ morâ fidem facit Anno proa *lex* 19 *ſup. de Prætoribus.*

COMMENTARIVS.

LATENTES Curiales erui iubet ex omnibus domibus Valens *hac leg.* (quæ Quarta eſt è Valentis *h. t.* cõſtitutionibus:) occultatoribus pœnâ infamiæ & bonorum proſcriptionis propoſitâ, ſi eos occultare pergant. Scilicet Curiã vitantes, ad aliorũ *Potentiũ* fortè patrocinia ſtudiáq; ſeſe cõferebãt. Ad potẽtiũ in quã; quod præter ipſã *patrocinij* rationem, quod certè omniſi Potentium eſſe poteſt & ſolet, oſtendũt illa inſuper *ex omnibus Domibus protrahantur:* Domus quippe vt iam dixi in *Notis*, de Potentiũ fermè domibus, ipſiſq; Potentibus, eoque ſẽſu paſſim vox ea in cõſtitutionibus accipitur: Eodemq; tertio loco pertinet vox *protrahẽdi* quod magna vi manúq; opus eſſet ad eos protrahendos: Tandẽ id oſtẽdit *infamia* pœna, ſeu iactura æſtimationis quæ honeſtiſſimis & Potẽtioribus pœnæ loco indicta, vid. *Paratitl. de pœnis.* Et certè id nominatim teſtatur *lex* 146. *inf.* Itaq; nõ omninò rectè Gloſſa quæ

&

è domibus ETIAM *Magnatum*, notauit: Imò abſciſè dic *Magnatum*. Quæ *Gloſſa* & in eo errat, quod notat hîc de non extrahendo quoquam è domo ſua. Ad rem. Ergo hoc patrocinij genus *hac leg.* vetatur. Quod ſæpè tamen tùm in Oriente, tùm in Occidente eueniebat. Itaque ſubinde Curialium occultatoribus ſeu patrocinium his præbentibus pœnam interminari Principes: Valens *hâc l.* Honorius *l.* 146. *&* *l.* 162. (quâ etiam vltimâ *lege*, Honorius ait, quamplurimas extare *leges*, quæ Occultatores certâ feriri pœnâ voluerunt:) At non itẽ eſt de Occultatoribus his *lex* 14. *inf.* (ſeu *lex* 39. *C. eod. tit.*) quod Cuiacius tamen credidit, vt ad eam oſtẽderetur. *Patrociniorum* interim varius hac tempeſtate vſus, imò abuſus, aduerſus publicam vtilitatem notandus, de quo *ſup. tit. de patrocin. vicor* *&* *l.* 2. *inf. de namb. non excuſ.* & Libanij *orat.* περὶ τῶν προστασιῶν: Ad euitandas ſcilicet Curias, & neceſſitates & tributa publica. De Patrociniis rerum *ſuis locis*.

¶ Illud adhuc notandum hîc ſupereſt, errare Accurſium, cùm argumento vocis, *origine*, tradit aliud fortè ſtatuendum in ſp. *huius leg* ſi non origine, ſed ex accidenti Curialis eſſet. Quæ Gloſſa rectè reprobata eſt à Bartolo, arg. *l.* 57. *eod. tit.* quæ *hoc tit.* eſt *lex* 102. Nos addamus, hiſtoricam *huius leg.* rationem; nempe de Originalibus *hac l.* agitur: quod ſcilicet tùm multi origine Curiali ad huiuſmodi patrocinia confugerent: quo facto Curiæ deſerebantur. Itaque huic rei Valens Imp. nominatim mederi neceſſe habuit; & poſt eum Alij.

¶ GRADATIM, *&* *Seruato ordine* PROMOTIONES *Curialium fieri oportere.*

LXXVII. * Idem AA.[a] ad Probum Vicarium Vrb.[b]

NEMO, originis ſuæ oblitus & patriæ cui domicilij iure deuinctus eſt, ad gubernacula[c] prouinciæ nitatur aſcendere, prius quàm decurſis gradatim curiæ muneribus, ſubuehatur. Nec verò à Duumuiratu, vel[d] à Sacerdotio incipiat, ſed ſeruato ordine, omnium officiorum ſollicitudinem ſuſtineat: Quod nec his deferri, per gratiam aut conhibente Iudice, patimur, qui Aduocationis prærogatiuâ nituntur: Nec verò, Principalium vel Sacerdotalium, cùm nullam Curialium officiorum agnouerint functionem, in honores primos irrepant. Poſt munera verò & Magiſtratus gradatim patriæ perſolutos, aditus ſingulis ad Adminiſtrationes publicas, nobis quoque adſiſtentibus, recludatur, &c. Dat. VII. Kalend. Mart, Treu. Modeſto & Arintheo Coss. [372.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

[a] Tertij Auguſti nota & hic addenda.

[b] Error in hâc Inſcriptione admiſſus vel enim reponendum *ad Probum V.C. PP.* id eſt *virum clariſſimum PP.* iam enim diu Probus, PP. erat, & quidem hoc ipſo Anno, vt docet inter alias, *lex prox.* 78. *inf.* & *lex* 8 *ſup de fil. mil. app.* vel reſcribendum, ad *Maximinum Vic. vrbis*: de quo Ammianus multa *lib.* 28. vel ad *Aginatium Vic. vrbis*: de quo idem Ammianus. Verùm in priore ſententia hæreo.

[c] Ad Rectoris prouinciæ munus, ad adminiſtrationes publicas, vt *fine leg.*

[d] Qui honores primi ſunt, vt mox vocantur.

COMMENTARIVS.

GRADATIM munera Curialia à Curialibus ſuſtineri iubet *hâc l.* Valentinianus Sen. quod & ipſum aliis compluribus legibus ſtatuitur, putà *l.* 5. 71. 73. *ſup. l.* 156. 170. 180. *inf. h. t.* *&* *l.* 6. *ſup. de quæſtion.* ac proinde SALTVARIIA promotionibus occurrit, quibus nonnulli vel ad *Adminiſtrationes* publicas ſeu gubernacula prouinciarũ aſcendebant: denique Rectores prouinciarum ſiebant (quod *hac l.* vetat Valentinianus: quod tamen antea permiſerat, *l.* 73. *ſup.*) vel non ſeruato ordine in priores Curiæ honores irrepebant: veluti Duũuiratus, ſc. Principalium, Sacerdotij: Hi ſcil. primi honores Curiæ erant, ſeu ſummi, vt etiam vocantur *hac leg.* & *l.* 16. *ſup.* *&* *l.* 189 *inf.* *l.* 1. *ſup. de honor. codicill.* de quo vid. *Paratitlon.* & quidẽ de Sacerdotibus pleniſſimè Paratitlon, inf. de Paganis. Eò pertinet quoque Cenſorini locus *de die Natali, c.* 15. *Tu tamen officiis promoueri municipalibus functus honore Sacerdotij in Principibus Ciuitatis tua conſpicuus, Ordinis etiam Equeſtris dignitate gradum prouincialium ſupergreſſus, non modo ſine reprehenſione & inuidia ſemper fuiſti, verum etiam omnium omnino amorem cum maxima gloria conſequutus es.* Quare ab his Curialem incipere vetat *hac l.* Valentinianus, ſed per minora prius officia quemque decurrere.

¶ Et quidem ſub duabus his ampliationibus. Primò, quod nequidem per Gratiam (Curiæ ſc.) neque per Rectoris prouinciæ conniuentiam, ſummos illos honores ſtatim Curiali deferri permittat. Quod ipſum ab eodem Valentiniano ſtatutum, *l.* 71 *ſup.* vbi de eo plura. Secundò, quod nequidem ij qui *Aduocationis* prærogatiuâ nituntur, per huiuſmodi gratiam, ſaltuatim ad ſummos honores peruenire poſſint, id eſt Duumuiri vel Sacerdotes creari: & exinde ſtatim rectores prouinciarũ fieri: ſc. *Aduocatorũ* hâc ætate magna prærogatiua fuit, facileq; opes aut HONORES quæſiuere præclaros, quod hoc ipſo tẽpore teſtatur Amm. Marcell. *lib.* 30 *p.* 448. Quare paſſim eò multi cõuolauere tùm ſuæ poteſtatis, tũ Curiales, ceu ad ſeminarium dignitatũ (quod vtique dixit Valentinianus *Nouella de poſtulando:*) hac ratione vel ciuilia munera euitaturi. Quod tamen noluere

Principes,nullaque adeò iura Aduocatis munerum dedère : quod firmat quoque *lex 46.ſup. lex* 87.98. 116.152.189.*inf.h.t.*& *lex 2.Cod Iuſt.de aduoc.diu. iudicior.* Quin,neque ſaltuarias in his promotiones tulère:quò pertinet *hac lex* , atque adeò per ſaltum eos Duumuiros vel Sacerdotes fieri vetat *hâc l.* Valentinianus, vt maximè ex Aduocatis Sacerdotes ſumerentur, quod docuit *lex 46.ſup.* vbi plura. Vti retrò Curialibus Aduocationis munere fungi licuit *dict.l.2.*

¶ Ergo poſt munera demùm gradatim expleta Curiales etiam aduocatos,ad Adminiſtrationes publicas admitti permittit,idque Principe quoque adſiſtente:*Nobis*,inquit,*quoque Adſiſtentibus.* Quorum verborũ hic ſenſus eſt,Etſi è Præfectis Prætorio hâc tempeſtate Rectores prouinciis darentur quod docet *lex 3.Cod.de off.P.P.l.2. Cod.de off.diu Iudicum* & oſtendit non vno loco Libanius *in epiſt.* attamen hoc caſu cùm de promouendo Curiali ad adminiſtrationem prouinciæ agitur etiam Principis authoritatem requiri.

¶ Et hic quidem eſt *huius l.* ſenſus. Quare error eſt Vertranij Mauri,*de iure liberorum,cap.37.p.269.* qui ex *h.l.* colligebat, Sacerdotes *Gubernacula prouinciæ* habuiſſe dici *hâc l.* Quod ineptiſſimum eſt.

¶ Veteranorvm Filios *Curiæ iam addictos, ad militiam non retrahendos.*

LXXVIII. *[a] Idem AAA. ad Probum PF. P.[b]

AD Inluſtres Comites & Magiſtros[c] equitum ac peditum ſcribta porreximus, Vt ſcirent ab omnibus his Veteranorum filiis qui vel Curiæ addicti ſunt , vel ciuilibus muneribus,aliiſque neceſſitatibus obſecundant, penitus abſtinendum[d]: vel, ſi qui forte retracti[e] eſſent,eos ita protinùs Officiis anterioribus redderent,nec pro his vicarios expeterent Iuniores.[f] Dat. XVII.[h] Kal.Iun. Patauione[g], Modeſto & Arintheo Coss.[372.]

NOTÆ.

[a] Abeſt hæc *lex* velut temporaria à *Cod.Iuſt.* Iungenda autem ei *lex 12.ſup.de cohortalib.*

[b] *Probus* ſub Valentiniano Sen PP. *Illyrici*: vt docet *lex 28 ſup.de curſu publico:l.un.ſup ne damna prouincia* & Ammianus *lib.30.p.447.* & quidem vtriuſque tùm Orientalis tùm Occidentalis (quod vtrumque Valentiniano *huius l.* auctori in Imperij diuiſione ceſſerat) vt docet *lex 7.ſup.de Metallar.* Item *Italiæ*,vt docet *d.lex 28* & in eâ quidem Sardiniæ,vt docet *lex 6.ſup.de metall.* Huius *Probi* PP.multa mentio apud Ammianum & Auſonium:& multæ *huius Codicis* conſtitutiones ei inſcribuntur:vid.*Proſop.*

[c] Magiſtros equitum & peditum per Illyricum intelligit,item per Thracias:de quibus *Notitia Imperij.* Ac nominatim per Illyricum:cuiuſmodi erat hoc tempore *Equitius* , de quo vid.*leg.8 ſup.de re militari.*

[d] Id eſt eos ad militiam non vocandos.

[e] Ad militiam.

[f] *Iuniores.*id eſt Tyrones:pari ſenſu quo *l.5.6.7.10.12.15.18 ſup.de Tyronib.l.33.ſup.de agentib.l.8.9.10.14.ſup.de Deſertoribus:l.vlt.ſup.de fil.mil.appar.*

[g] *Poëtauione* alij,v.quæ ſcripſi in *Chronol.*

[h] XVI.*d.l.12.*

COMMENTARIVS.

VEteranorvm filios,Curiia vel ciuilibos muneribus iam addictos, ad militiam retrahi,vel pro his ſeu eorum vice alios ſeu *vicarios* Tyrones exigi vetat *hâc l.* Valentinianus Sen. Diuerſo iure,conſtituto,in veteranorum filiis,inter Officiales Rectoris prouinciarũ, adſcitiis hos enim cohortibus & Legionibus inſeri iubet,*l.12.ſup.de Cohortalib.* quæ *lex* eiuſdem conſtitutionis pars eſt,cuius & *hac* noſtra ac proinde *huic* coaſſanda venit: Abſque quâ , noſtrâ inquam *hâc* , foret,illius *legis* ſententiam nunquam teneremus. Viceuerſâ , *huic* noſtra coniuncta maximam lucem fœneratur; & ſingularem differentiam inter Curiales & Officiales ſuppeditat.

¶ Ergo veteranorum filios Curiis addictos , ad militiam hoc tempore retrahi vetat *hâc l.* Valentinianus:quamlibet ſcil.militiæ idoneos : Cùm alias veteranorum ſeu militarium filij armis ad militiam paternam vocari & euocari ſolerent:vt docet *lex* 15.18.19.32.35.58.*in f.l.*83.89.*inf.h.t.l.*1.2.4.5.7.11.*ſup.de fil mil.appar.l.*5.8.*ſup.de re militari.* Et verò ab ipſomet Valentiniano euocati,*d.l.*5.8.*ſup.de re militari.* & *d.l.58.ſup.h.t.*

Et quidem hoc ipſo quoque tempore proculdubio ad expeditionem aduerſus.Quados & Marcomannos:de qua vid.Amm.Marcellinum *libr.* 29.*p.*439.&c.Probo tùm,cui hæc *lex* inſcribitur *Sirmij* fermè conſiſtente,vt idem ait; à qua non procul erat *Patauio*,vbi hæc *lex* Data dicitur,id eſt Accepta:quò proinde Probus iam ſeſe contulerat.

¶ Ergo cùm hoc tempore Iuniores in arma conſcriberentur aduerſus Quados & Sarmatas,& exercitus ſupplementa agitarentur,& Veteranorũ quoque filij ad militiam de more excitentur,hâc *leg* ad Probũ PP.Illyrici emiſſâ,itemque ſcriptis ad Magiſtros militum,Equitum,Peditũ,emiſſis; cuiuſmodi erat hoc ipſo tẽpore Equitius per Illyricum Magiſter Armorum,eodem Marcellino teſte,*lib.* 29.*p.*437.huic rei Valentinianus modum adhibuit & excipi voluit eos Veteranorum filios, qui Curiæ &c. iam addicti erant:ſic etiam vt ne Vicarios quidem eorum loco Tyrones ab his exigi velit , pariter vt Honorius in ſpec.*l.vlt.ſup.de fil.mil.appar.* Cũ aliàs tamen Vicarij Tyrones exigerentur à nonnullis qui ipſi militiæ nomina non darent,vel dare nollent:de quo vid.*Paratitlon.de re militari*:de quibus Vicariis Tyronibus iam olim quoque Traianus *ep.* ad Plinium 39.*lib.*10.

¶ *De*

¶ De Primipilarium filiis Curiæ Ædeſenæ, certo modo & diuiſione adſcribendis: deque perperam Excuſatis Curialibus retrahendis.

LXXIX.* Idem AAA. Modeſto PF.P."

Qvicvmqve per Oſdroënam" Primipilatum, *maiore* lætatur *numero* filiorum, vnum loco ſuo veluti hereditario iure ſubſtituat, alterum, pro amore patriæ, Ædeſiæ" Curiæ tradat obſequiis, ceteris quam" voluerit militiam prouiſurus: Sin autem *duos* tantùm procreauerit, Cohorti ſatisfacere cogatur & Curiæ: Quòd ſi *vnum* procreauerit, eundem Ordini patriæ reſtituat"; nullo contra hanc formam" beneficio" valituro. ¶ Damus ſanè licentiam tam patribus eorum, quàm ipſis qui huius legis auctoritate Ciuitatum" obſequio adgregantur, vt ſi quos Curiales patrocinio Principalium inuenerint excuſari, in medium proferant, vt & ipſi ſimilibus Officiis deputati pareant imperatis". Dat. III. Non. Decembr. Antiochiæ, Poſt conſ. Gratiani A. III. & Equitl. v.c. [375.]

NOTÆ.

* *L. 5. Codice Iuſt. de cohortalibus.* Meminit *huius l.* Theodoſius M. *l. 105. infr.*

" Reponendi hic *Imppp. Valens, Gratianus & Valentinianus*: Iam enim Valentinianus Senior obierat.

" *Modeſtus* PP. Orientis ſub Valente vid. *Proſopogr.*

" Ita rectè, *Oſdroëna* hic & *l. 105. infr. l. 8. infr. de paganis*: & *l. 2. infr. de præd. & mancip. Curial.* Aliàs quoque *Oſroëna* vt *hic* ita & *Cod. Iuſt. d. l. 5.*

" Id eſt, tradit.

" *Qua*, Cod. Iuſt. Et hoc tamen quoque rectum: *prouidere alicui rem*, vel *re*.

" Vide & ſubſcriptionem *legis 9. ſupr. de erogat. mil. ann.*

" Generalem.

" Priuilegio ſeu Reſcripto ſpeciali.

" Ciuitatis Ædeſenæ ſcil.

" Ita quoque *Cod. Iuſt.* & hoc legitimum eſt, tùm officia *impetrata*, fuerint ea, à quibus quis excuſatus eſt. Sed malim *imperatis*, ideſt, iis quæ ipſis imperantur, & à Curia imponuntur: vel pro *pareant*, legendum fuerit *careant*.

COMMENTARIVS.

Ædeſenæ, per Oſdroënam (Meſopotamiæ prouinciam,) Curiæ, ob penuriam municipum, ſeu Curialium, (vt diſertè teſtatur Theodoſius M. *l. 105. infr.* quâ *hanc leg.* firmat) duplici ratione Valens Imp. *hac l.* conſultum it: De Oſdroëna prouincia prius.

¶ *Oſdroëne* iſtius prouinciæ mentio fit quoque *d. l. 105. & l. 8. infr. de paganis*: & *leg. 2. infr. de præd. & mancip. Curial.* apud *veterem Orbis deſcript.* ſub Conſtantio *c. 16.* apud Eutropium in Indice Prouinciarum Sconhouiano, apud Ammianum, Zoſimum *lib. 3. p. 714. l. 10. C. de adſ. priuatis*: in *Notitia Imperij, Nouella Iuſtiniani* & alios. Quæ tamen Oſdroëna, alibi *Oſroëna* dicitur, veluti apud *Dionem*, *Herodianum* in *Notitia Imperij*, apud *Procopium, Suidam, Zonaram*, in Iuſtino, *in Nou. Iuſtin.* 8. Eaque prouincia Meſopotamiæ pars fuit. In eâ Oſdroëna, vrbs primaria fuit *Edeſa*, (ſic enim *hic*, & *d. l. 105. infr.* vocatur Ædeſena Curia, vt apud Zoſimum *lib. 3. p. 714.* Ἔδεσσα:) *Edeſſa*, vel etiam *Ediſſa* vt ex *hac l.* patet, & *d. l. 105. infr.* & veteri Orbis deſcriptore ſub Conſtantio Imper. *cap. 16.* De qua accipienda quoque eſt *lex 8. infr. de paganis, ſacrif. & templis*: Eius quoque frequens mentio in Conſtantij rebus apud Ammianum: Eam deſignat quoque *Itinerarium vtrumque*, & quidem Antonini non ſemel. Eius meminit quoque Strabo, Plinius, Ptolomæus, Stephanus. Fit quoque eius mentio in Iuliani rebus apud Zoſimum, nam & ibi Iulianus fuit, *lib. 3. p. 114.* Quomodo & ibi data à Iouiano *lex 9. ſupr. de erogat. mil. ann.* Ea Perſis vicina & oppoſita erat: Ibique Imperatores Perſico bello illigati agebant, ſic Conſtantius ibi aliquando verſatus, A.D. 328. Athanaſius *ep.* apud Socratem *lib. 2. c. 23.* Iouianus A. D. 365. vt docet *lex 9. ſupr. de erog. mil. ann.* Ea denique ciuitas, (quod Ammianus Marcellinus diſertè ait, *lib. 20. p. 202.*) & munita erat & commeatibus abundabat, Quod & ipſum prodit *vetus orbis Deſcriptor* ſub Conſtantio *d. c. 16.* Et vt maximæ vrbes adſolent, feſtiuitatibus & ſolemnibus luxuriabat: vt docet *d. lex 8. infr. de paganis, ſacrif.* & Libanij loca quæ ad *eam leg.* protuli. Quin & ſtatuarum pulchritudine, vt ex dictis locis videre eſt. Sanè Ammianus quoque *lib. 19. p. 154.* refert, apud Ædeſſam à Conſtantio Imp. Gallis quibuſdam campiductoribus vt fortium factorum anteſignanis, armatas ſtatuas in regione celebri locari iuſſas, quæ ſuo (Ammiani Marcellini) ſæculo adhuc intactæ ſeruarentur.

¶ Igitur Imperatores multa ad augendum eius vrbis decus conſtituêre. Ita ornatum ſuum ei vrbi & feſtiuitates conſtare poſteà voluit Imperat. Theodoſius Magnus quamlibet ſacrificiis prohibitis, *d. l. 8.* Et nunc Valens *hac l.* & poſteà idem Theodoſius *d. l. 105.* Curiæ eius conſultum voluêre, aduerſus penuriam Curialium, quandoquidem Ciuitatum decus in Curialibus ceu in anima & radice maximè conſiſtunt, quod ſub Theodoſio M. ſcribit Libanius. περὶ τῶν προστατιῶν. *pag. 9. 10.* & in *Iuliani necem p. 297.* & *Antiochico, p. 357.* vt omittam alia hanc in rem teſtimonia. Etſi parte altera miram ibi perſecutionem idem Valens Arianus

 aduer

aduersùs Catholicos excitaſſe dicitor per hunc ipſum Modeſtum PP. cui *hac lex* inſcribitur; de quo videndus Socrates *lib.* 4. *cap.* 14. *Lat.* Theodoret. *lib.*4. *cap.* 15. 16 & Sozomenus *lib.*6. *cap.* 17. *Lat.* Barsâ eius Epiſcopo in exilium pulſo, eique alio ſubſtituto, quem λύκον Theodoretus vocat, ſed ea quo *Lupi* nomen ei fuiſſe Interpres & Baronius perperam credidère. Neque abſurdè coniiciat quis, hac perſecutione Valentis Edeſſam non tantum vacuatam cultoribus, quod Scriptores illi indicant, & aliis exemplis apud Baſilium firmari poteſt, ſed & Curialibus: quod Baſilius de Cæſarea ipſa teſtatur diſertè *ep.*379. Atque adeo hanc *huius legis* ferendæ Valenti occaſionem fuiſſe.

¶ Verùm ad *leg.* noſtram. Primum eius caput eſt de *Primipilarium liberis* in Curiam Ædeſſenam allegendis: Primipilarium, ideſt eorum qui ſunt, ſeu principatum tenent inter Officiales, ſeu in cohorte, (quod & ipſum docet *hac lex*) Præſidis Oſdroënæ, quomodo id explicat Theodoſius Mag. *d.l.*105. quâ hanc confirmat: & aliundè liquet, quinam *Primipilares* fuerint, de quo ſuo *titul. ſupr. lib.*8. Ergo vt cæteroquin ex certis Corporibus nonnulli Curiæ necti poterant, ſi quando Curialium penuria eſſet; de quo monuit *Paratitl.* item & nunc Primipilarium liberos Ædeſenæ Coriæ necti iubet Valens: ita quidem vt ſi maiorem filiorum numerum habeat Primipilaris vel ſi binos tantum, vnum Curiæ, alterum cohorti loco ſuo tradat: cæteris priore caſu quam volent militiam electuris: Quæ prolis diuiſio in hac ipſa ſpecie ſtatuta *dict. leg.* 108. *infrà*, *leg.* 11. *ſupra. de fil. mil. app.* ſi verò vnum tantum, eum Curiæ tradat. Ita quidem vt ab hoc nullo Principis reſcripto excuſari poſſint. Quod ad *iura Liberorum* perperam omnino refertur à Vettiano Mauro *cap.*41 *in fin.*

Altero capite Valens erui vult Curiales qui à Curia excuſati fuerant: Principalium patrocinio.

¶ Nempe vt cæteroquin iniquitate notiſſimi fuère *Principales*, in prægrauandis aliis, aliis verò excuſandis, ac nominatim circa rem tributariam, de quo plenè ad *l.*.... ita & hac parte ſuam iniquitatem exercuère, in Curiarum damna, nonnullis per gratiam à Curialibus muneribus excuſatis. Quod *huic l.* occaſionem dediſſe videtur.

¶ Hos igitur reuocari nunc patitur: Et verò à *Primipilaribus, eorumque liberis*, quos Curiæ hodie adgregari propter eam Curialium penuriam oportuit: vt ita ſolatij loco habeant, quod perperam excuſatos muneris participes habere poſſint. Nemo ſcil. accuratiùs eos perueſtigaturus videtur, quàm quos aliena ſarcina premere cœpit: ſtimulos addente vindictæ cupidine. Quod quidem inter arcana Politica notetur.

¶ Et hactenùs quidem Valentis & Valentiniani Sen. conſtitutiones de Decurionibus: Et quidem Valentis quoque: quibus addenda eiuſdem ſcata *l.*19. *infr. de Epiſcopis*: ad quam dicta hùc quoque arceſſi cupio: tandem & ſeptima, *l.*8. *Cod. de ædif. priuat.*

¶ *De* IMMVNITATE *Curialium à* CORPORALIBVS INIVRIIS: *ideſt à tormentis & ictibus plumbatarum.*

LXXX.* Imppp. Gratianus, Valentinianus & THEOD. AAA. Iuliano" PF. Ægypti.

OMNIS ordo Curialis à tormentis his quæ reis debita ſunt, & ab ictibus plumbatarum habeantur immunes: ſciturо Iudice", quòd ſi vel ipſe, vel eius Officium, contra vetitum legis" aliquid vſurpare temptauerit, grauiſſimo ſe ſupplicio eſſe ſubdendum. Grauitas igitur Tua, ſanctionis maieſtate perſpecta non ſolùm à corporalibus Curialium iniuriis temperabit, verum etiam tota" obſeruatione prouidebit, vt ſi aliquid temerarium ab Officio aliquo fuerit perpetratum, ſeuerioris pœnæ diſcrimine vindicetur. Dat. XVI. Kalend. April. Gratiano V. & Theod. I. AA. Coss. [380.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 20. *infr. de operib. publicis.*

" *Iulianus* huius Præfecti Ægypti ἀπὸ ὑπάρχων epigrammata aliquot extant *quarto* Ἀνθολογ. *c.* 23. & 32. & alibi. An verò hic Iulianus idem ille eſt, ad quem Gregor. Nazianzenus *ep.*166. ſcribit?

" *Iudex*, ideſt, Rector prouinciæ: v. Gloſſ.

" Huius.

" *Tota*, ideſt, omni. Locutio hæc ſolemnis Auctoribus huius æui: ſic quoque *l.*33. *infr. de hæreticis*: Sic Ambroſius *ſerm.* 61. 77. 83. Sic Amm. Marcell. *initio lib.*15. ad *ſententiam tota facilitate completam.* vid. *Gloſſ. Theod.*

COMMENTARIVS.

THEODOSII Magni, conſtitutiones numero Quinquaginta, de Decurionibus ſequuntur: ex quibus apparet, quo quantoque ſtudio Curiis ciuitatum Princeps hic conſultum iuerit. Earum Synopſin hîc proponere iuuat, quæ ad ſex ſequentia capita referendæ ſunt, vt ita characterem Theodoſij hac parte exhibeamus, & hic ſemel dicta omnibus & ſingulis illis conſtitutionibus facem præferant.

¶ Primum caput eſt, de *Nominationibus* ad Curiam: Vbi in genere Nominationibus iſtis modum & fibulam imponit, *l.* 136. In ſpecie vero definit ad Curiam nominari poſſe è plebe quoſcunque idoneos *l.* 96. 133. item Primipilarium filios ſub eâ filiorum diuiſione quæ proponitur *l.* 105. vt & Incolas vacantes, *l.* 137. Non verò ſolis materni ſanguinis vinculis *l.* 137. non pœnæ loco, *l.* 108. Non hæredes, fideicommiſſarios, legatarios,

donata

donatarios Curialium, ſed ad denatiſmum tantum pro modo bonorum eos teneri: *l.* 107. 123. (Niſi mariti vxorum hæredes ſint, *l.* 124.) Imò & poſſeſſores quoſcunque bonorum, *l.* 134. Et hæc de Nominatione ad Curiam.

❡ Secundum caput eſt, de Curialibus vel Curiæ deſtinatis *Reuocandis* ſeu retrahendis, ſi quâ ratione Curiam euitate voluerint. Ac primùm vbi & à quibus reuocari poſſint, *l.* 110. item neceſſitate Curiis impoſita eos reuocandi, pœnâ alioquin his impoſita, *leg.* 110. 113. Vndecunque autem ſeu ex quocunque ſtatu reuocari eos voluit, à fuga, *l.* 119. etſi ad Clericatum ſe contulerint: quo pertinent quatuor Theodoſij M. *leges* 104. 115. 121. 123. niſi bonis ſuis Curiæ ceſſerint: *lege* 104. 121. 123. vel alios idoneos facultatibus ſuis inſtructos ſubſtituerint, *l.* 115. etiam ex Militia ſeu officio quocunque *l.* 94. 129. 137. 139. ex officiis ſeu officio cohortis ſeu officiali militia Magiſtratuum, *leg.* 83. 96. *in fin.* 113 133. 134. etſi Magiſtratus facti fuerint, *l.* 122. 134. veluti prouinciarum *l.* 106. etſi dignitates ambitione vel pretio conſecuti, *l.* 86. 87. 94. 117. 122. 123. 134. etſi Senatoriam dignitatem adepti, *l.* 82. 90. 93. 111. 118. 122. 123. 129. 130. etſi ſubſtituto alio, *l.* 111. 118. Quâ parte tamen variæ Limitationes vel etiam Ampliationes notandæ ſunt: Ex militia quoque Armatâ, *l.* 3. *ſupr. de Tabular.* & *l.* 87. 113. 137. 139. *hoc tit.* & *l.* 1. *ſupr. quid prob. deb.* quamlibet Actuarius quis ibi fuerit, *l.* 125. Item ex militia Palatina, *l.* 120. ex Aduocatione, *l.* 87. 98. 116. ex Fabricenſium corpore, *l.* 81. Generaliter etiam qui diſceſſerint non ſubrogatis aliis, *l.* 91. 98. Veteranorum etiam filios etſi ſe Cohorti adgregauerint: *l.* 83. Imò etſi Reſcripto Principis quis liberatus fuerit, *l.* 102. 137. 139. vel etiam temporiam ſaltem vacationem impetrauerit, niſi in ſp. *l.* 135. Et hæc de ipſiſmet Curialibus, vel Curiæ debitis nexiſque retrahendis ad Curiam. *Filios* quoque eorum Curialium qui ad dignitates euecti eſſent, ad Curiam vocari iuſſit, *l.* 86. 98. 122. 123. 132. vt & eorum qui Senatores facti; ſiue ante patris dignitatem, ſiue poſt, natos, *l.* 93. Item filios eorum Curialium, qui Clerici facti, *l.* 123. itemque Magiſtrorum, *leg.* 98. *infr.* Tandem & *Senes* quoque muneribus functos Ordinationibus intereſſe voluit, *l.* 118.

❡ Tertio capite includuntur conſtitutiones Theodoſij M. quæ ad ſubleuandos Curiales pertinent, circa ſingularia *Munera & onera* quæ Curialibus imminebant: Scilicet Syriarchiæ munus propria voluntate ſuſcipi deinceps voluit, *l.* 103. & Agonotheſiæ in commune *l.* 108. Archieroſynæ etiã munus Chriſtianis Curialibus imponi vetuit, *l.* 112. veterem præſtationem ad calefactionem thermarum Antiochiæ ſeruari iubet: *l.* 131. ab Equorum denique præſtatione immunes pronunciat, qui gradu meritorum vſque ad honorariam dignitatem peruenerint: *l.* 138.

❡ Quartum caput eſt, de *Actibus* quos Curialibus indictos voluit: nempe procurationis alienarum facultatum, *l.* 92. Suſceptionis cuiuſcunque vectigalis, *l.* 79.

❡ Poſtremum caput eſt, de *Priuilegiis* & honoribus Curialium. Igitur omnibus in commune, & Curialibus adhuc muneribus fungentibus Immunitatem à tormentis & plumbatis tribuit. Quâ parte tamen Theodoſius Magnus, non idem ſemper ſtatuit, *hac leg.* & *leg.* 80. 85. 117. 116. 127. addatur eiuſdem *lex* 4. *ſupr. de Tabulariis*: *lex* 15. *ſupr. de accuſat.*

❡ Addatur & aliud caput Theodoſianarum conſtitutionum, nempe de prædiis & mancipiis curialium ſiue decreto non alienandis, *leg.* 1. *infr. de prædiis, &c.*

Primus etiam Curialium, Comitiuam tertij Ordinis defert, *leg.* 127. Tandem Curialibus muneribus functis dignitatem pariter *ex Comitibus*, & oſculi, conſeſſuſque ius cum Rectoribus prouinciarum, *l.* 127.

❡ Prima omnium è Theodoſij M. circa Decuriones *hoc tit.* conſtitutionibus iſthæc eſt, de IMMVNITATE Curialium à QVÆSTIONIBVS & plumbatarum ictibus: Quo in argumento verſantur (vt aliorum Principum conſtitutiones omittam, quas ſemel cumulaui ad *l.* 39. *ſupr.*) ſex aliæ eiuſdem Theodoſij conſtitutiones: putà *lex* 85. 117. 126. 127. *infr. hoc tit.* & *lex* 4. *ſupr. de Tabulariis*: *l.* 15. *ſupr. de accuſationib.* ſcilicet hac immunitate omnes Curiales ab initio donauit Theodoſius *hac l.* pariter vt *l.* 85. *infr.* & *d. l.* 4. (quæ data eſt An. 384.) at enim poſteà coarctata iſthæc immunitas ab eodem Anno 385. *l.* 15. *ſupr. de accuſationib.* & deinceps *l.* 117. 126. 127. *hoc tit.*

❡ Ad hanc ſanè legem, vel ad *l.* 85. *infr.* reſpexit Libanius *orat. περὶ ἀγγαρειῶν*, *p.* 36. An. 383. ad ipſummet Theodoſium, *αἱ κατὰ τῶν βουλευτῶν πληγαὶ διὰ κακίαν ἀρχόντων εἰς ἔθος ἥκον, ταῦτ' αὐτὸς αἴρεις νόμῳ* idest, *Verbera Decurionum per malitiam Magiſtratuum in conſuetudinem venerant; hoc idem ille lege ſuſtulit.* vbi plura dixi, vt & ad *dict. leg.* 85. Eiuſdem meminit & *Orat. adu. Icarium. p.* 464. quã Ann. 381. habuit. *ἐν αὐτῷ τὸ μετάφρενον, πολυέτων ἐθῶν παλαιῶν τῦμαν, καλυφθὲν δὲ τῷ σῷ τεθέντι νόμῳ.* Et Orat. altera inedita *κατὰ Ἰνακίου* ad Theodoſium: *νόμον ἔθηκας, ὦ βασιλεῦ, μὴ ἐξεῖναι τύπτειν μηδὲ τῶν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ τάξει καὶ προσηγορίᾳ*: vbi etiam duo exempla ſubiicit Flauiani Proconſulis Aſiæ (cui An. 383. inſcribitur, *l.* 18 *de Suſceptorib.*) magiſtratu deiecti, & *Præfecti* alterius *Ægypti*, ideò quoque in vincula coniecti, quod eam *leg.* violaſſent: Quod poſtremum ideò quoque notandum eſt quia *hac lex*, pariter vt *lex* 126. *infr.* de hac Curialium immunitate ad Ægyptum quoque pertinent, & *Præfectis Ægypti* ſeu Auguſtalibus inſcribuntur. Tandem ſub finem *Orationis* Theodoſium hortatur, vt *legem* à ſe ſuper eo latam, violatorum pœna ſanciat: quo facto vltrò iam quis ſeſe Curiæ daturus ſit: cùm violata ea Curiam defugere iuberet, vt *initio Orationis* ſcribit.

❡ Cæterùm *huic l.* iungenda venit, ceu eiuſdem Theodoſianæ conſtitutionis pars, *lex* 20. *infr. de operibus publicis*: conſtitutionis imò mandatorum vt exiſtimo, quæ Iuliano cum imperio in Ægyptum à Theodoſio M. deſtinato, data fuerunt, vt indicant ſatis & *huius* & *illius legis* verba. *Index*, inquit illa, *qui ad Prouinciam fuerit deſtinatus, &c. Grauitas igitur*, ait hæc, *Tua ſanctionis maieſtate perſpectâ, non ſolum à corporalibus Curialium iniuriis temperabis, verum etiam totâ obſeruatione prouidebit.* Sanè & de operibus publicis aliquid Mandatis Principum comprehendi ſolitum apertè docet *lex vlt. infr. ω. de operib. publ.* Et de Decurionibus & principalibus ciuitatum, eorumque pœnis, quæ Iudicibus interdictæ apertiſſimè *lex* 25. 27. *§. de Decurionibus ω. de pœnis*: itemque de reis tormentis ſubiiciendis, vt docet Tertullianus ad *Scapulam*.

❡ E FABRI

¶ E Fabricenſivm *corpore Curiales ad Curiam retrahendos, non alios.*

LXXXI. * Idem AAA. ad Neotherium PF. P.″

FABRICENSES″ Ordinibus reſtituantur, qui″ originem Curialem & propriæ munera declinauerint ciuitatis: reliqui″, ne leui quidem inquietudine pulſentur″. Dat. XVI. Kalend. April. Theſſal. Gratiano V. & Theod. I. AA. Coss. [380.]

NOTÆ.

* *L. Fabricenſes* 32. *Cod. Iuſt. eod. tit.* Iungenda autem huic *lex prox.* 82.
″ *Neotherius* ſub Theodoſio M. PP. Orientis. Eidem præter alias multas inſcribitur hoc ipſo Anno in eodem fermè argumento *lex* 3. *ſupr. de Tabularis: lex* 3. *de deſertor. lex* 15. *de fil. mil. app.*
″ Curialem Originem trahentes &c.
″ *Quæ* hæc vox limitatiua eſt.
″ Fabricenſes.
″ De hac pulſandi voce v. *Gloſſ.*

¶ Ex Officiis *quibuſcunque, & ex* Senatoria *dignitate, Curiales ad Curiam reuocandos.*

LXXXII. * Idem AAA. Neotherio PF. P.″

OMNES ad Curiam præcipimus reuocari, qui ad munera ſubeunda originalibus vinculis occupati Officia conantur exhibere maiora: ſiue ſe ſplendidiſſimo Senatui tradiderunt, ſiue per Officia″ militantes, obſequia patriæ denegarunt: ſi tamen Allegationum″ meritis deferuntur. Dat. XVI. Kal. April. Theſſalonicæ, Gratiano V. & Theod. I. AA. Coss. [380.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem huic *lex prox.* 81. *ſupr.*
″ Orientis: dixi ad *d. l.* 81.
″ An Officiales Iudicum? an Officia Palatina intelligit?
″ Vid. *l.* 134. *infr.*

COMMENTARIVS.

DE REVOCANDIS Curialibus ad Curiam, ſunt hæ duæ Theodoſij Magn. *leges* inter ſe coalſandæ, ceù vnius & eiuſdem conſtitutionis partes: quibus Curiis, quæ diuerſis rationibus tum vacuatæ fuerant, conſultum it; tribus ſcilic. Erant nimirum qui *Fabricenſes*, (de quibus *ſuo tit. ſupr. lib.* 10.) Erant qui *Senatores* facti fuerant: Erant denique qui per Officia, vt exiſtimo, Palatina militauerant: Quâ triplici ratione cùm maximè tutos ſeſe fore Curiales putarent; obtentu inquam neceſſariorum prioris Reipublic. corporis Fabricenſium: obtentu ſplendidiſſimæ dignitatis Senatoriæ: obtentu priuilegiorum militiæ Palatinæ: his necquicquam obſtantibus, & præualente apud Theodoſium M. Curiarum & ſic Ciuitatum vtilitate, & *Fabricenſes* ad Curialem originem retrahi iubet *l.* 81. quod & antea iuſſit Conſtantius *leg.* 38. *ſupr. hoc tit.* Iuſſit & poſteà Theodoſius Iun. *l. vlt. ſupr. de Fabricenſibus*: Intactis *reliquis* Fabricenſibus, qui origine Curiali non eſſent, ſeu Curiæ non obnoxij, quod Gloſſa non cepit. Et *Senatoriâ* dignitate: vel Palatina militia necquicquam obſtante, eos Curialibus muneribus perfungi iubet, *l.* 82. pariter vt aliis quamplurimis *Legib.* quas *in Synopſi conſtit. Theodoſij de decurionib.* in ingreſſu *l.* 80. *ſupr.* protuli. In vniuerſum vero quid hanc in partem Principes & quam variè conſtituerint docent a6. prætere a *leges huius tituli*, quas repetere licet ex *Paratitlo*.

¶ Viceſa pari æquitate, vt ciuitatum commodis nil detractum voluit, ita neque fabricis, Fabricenſes ſcil. ſuæ poteſtatis, & à Curiali nexu alienos ad Curiam vocari vetat.

¶ Exceptionem, quæ additur *fine legis* 82. explicat ſatis *lex* 74. *ſupr.*

¶ De

❡ *De* VETERANORVM *filiis, militiæ inutilibus, ex* COHORTALIVM *officio ad Curiam reuocandis.*

LXXXIII. * Idem AAA."......

SI quis militaris proſapiæ ſe officio Cohortis adgregarit, &" infractis viribus grandæuam præferat ſenectutem, aut debilitatis obtentu bellico ineonueniens operi iudicetur, de ignauiæ latebris, vel ſerâ indagatione, retractus, Curiarum functionibus mancipetur. Scribta" Petro Conſulari Fœnicis Damaſco, prid. Id. Maij, Conſtp. Gratiano" & Theod. I. AA: Coss. [380.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex 9. ſup. de fil. mil. apparit.* Tranſcripta verò *hac lex* pariter vt *d. l. 9.* ex Valentis *l. 7. ſup. de fil. mil. appar.*
" Aliud ſi bellico operi conuemens ſit, *d. l. 9.*
" Eadem ſubſcriptio *d. l. 9.*
" Addendum v. vt *tribus quoque legib. ſuperioribus.*

COMMENTARIVS.

VETERANORVM filij vel militare, ſi robuſti ſint, vel Curiæ mancipari, ſi debiles, vt aliis compluribus (de quibus ſemel ad *l. 15. ſup.*) ita & *hâc* Theodoſij M. *lege* iubentur, iunctâ *l. 9. ſup. de fil. mil. appar.* quæ vtraque ex eadem conſtitutione deſumpta, imò & inſcripta eſt ex Valentis *l. 7. ſup. de fil. mil. app.* Necquicquam obſtante OFFICIALI militiâ ſeu cohortali, quâ quis videl. in cohorte ſeu inter Officiales Rectoris prouinciæ militat. Neq; enim Officialia militia Veteranorũ filios Armatâ militiâ liberat, ſi valentes & armia idonei ſint: vel Curiâ, ſi debiles: ſed alterutrum eos ſubire neceſſe erat: vt ita vtilem operam Reipubl. nauarent, vel in hoſtes, vel in ciuitatum Curiis. Et quidem iſtud ſubſidiariè, illud verò potiùs & principe loco: vt oſtendit *hac lex* ac maximè coniunctio *huius l.* cum *d. l. 9.* Et verò id quoque nunc Theodoſio M. magis curæ fuit, vtpote illigato Gothico bello, ad quod militari ſupplemento opus erat, de quo ad *l. 9. ſup. de tyronib.* vt & de *huius l.* ſubſcriptione. Ergo ab officiali militiâ veteranorum filij retrahendi, vel ad militiam vel ad Curias. Ad militiam inquam; quod & ipſum ſtatuitur *l. 12. ſup. de cohortalibus.*

❡ *In* NOMINATIONIBVS *Duumuirorum faciendis, quis Curialium* NVMERVS *requiratur.*

LXXXIV. * Idem AAA. ad Camenium" Vic. Afric.

IN Nominationibus, à ſingulis quibuſque Ordinibus celebrandis, dudùm expreſſæ † quantitatis" modum" eatenùs" volumus cuſtodiri, Vt eorum" in" duabus, quæ Concilio" adeſſe debent, partibus, numerus derogetur", quos aut obiectus debilitatis alienat, aut ſenectus pigra" remoratur, aut Clericatus obſequia vindicarunt, aut crimen deſertionis abſentat", vt" ex reliquo numero duobus" tertiis ſupputandis. PP. Karthag." XV. Kal. Mart. Syagrio & Eucherio Coss. [381.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordat *lex 141.* quam Tribonianus prætulit.
" Fortè *Carterium*, cuius mentio apud Symmachum, *lib. 5. ep. 43.* & ad quem Symmachus ſcribit *lib. 8. ep. 18. & lib. 9. ep. 6. & 28.* Sanè apertè his duabus poſtremis indicat Carterium Iudicem fuiſſe, ſed oil ... adſtruo.
† Vbi hæc *lex*?
" *Quantitatis*, id eſt numeri Decurionum.
" Nempe vt duæ Tertiæ Ordinis adſint, *hic & fine leg.*
" Curialium.
" E.
" *Concilium*, id eſt conuentus Curiæ. Vide *inf. tit. de Legatis.*
" *Derogetur*, id eſt detrahatur, ſubducatur.

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Iun. decem conſtitutiones ſequuntur, Theodoſianis immixtæ, putà hæc *lex* & *lex* 84. 88. 89. 100. 114. Ex quibus ad Africam pertinent *lex* 84. & 88. Hæc nominatim eſt de NOMINATIONVM ſeu *Electionū* ad Honores municipales & Duumuiratum formâ ad Africam pertinēs: Et quidem de Numero Curialium, qui in Nominationibus requireretur. Igitur notandum, vetuſti & tralatitij iuris fuiſſe, vt duæ partes è tribus Ordinis ſicut in aliis actibus Curialibus, ita & in Nominationibus faciendis requirerentur: *lege* ſc. municipali (omnium municipiorum) cauebatur vt Ordo non aliter haberetur, quàm duabus partibus adhibitis, ait Iuris Conſultus in *l.* 3. ff. *de decretis ab ord. fac.* Addatur & *lex nulli* 3. *cū ſeqq.* ff. *quod cuiuſque Vniu.* Quod & ipſum rurſum inculcatur *l.* 142. *inf.* vbi eleganter Honorius *duas partes Ordinis totius Curiæ inſtar exhibere*, ait, Atque hic eſt, qui *hâc l.* dicitur, *expreſſe dudum quantitatis modus*, quod & ipſum mox explicatur. Hoc certum.

¶ Sed enim vt aliâ occaſione ſæpè quæſitum, quomodo duæ illæ partes computandæ eſſent, quod etiam ex *d. l. nulli, cum ſeqq.* videre eſt, ita hâc tempeſtate quæſitum. Vtrum omnes omnes computandi eſſent, qui Albo Decurionum continerentur: cùm tamen ex iis qui Albo Decurionum continerentur, quatuor hominū genera Concilio Curiæque adeſſe non poſſent: nonnulli ſc. ob debilitatem, alij ob ſenectutem, alij ob Clericatus obſequium (quo fit vt Curialis Clericus ab eo loco cui inſeruit recedere poſſit:) tandem ob deſertionem & abſentiam: Finge igitur iam, *trecentos* Curiales eſſe in Albo Decurionum: & finge *quinquaginta* ex iis quatuor cauſis abeſſe: quot requirentur ad Nominationem & concilium celebrandum? An ducenti (qui ſanè duas Tertias Decurionum in Albo conſcriptorum faciunt;) vt ita omnibus computatis etiam abſentibus, ſemper duæ tertiæ partes totius numeri Albo comprehenſi requirantur: an verò duæ Tertiæ numeri tantum reſidui; deductis videlicet ſeu vt *hac lex* loquitur, *Derogatis* abſentibus, & ſic duæ tertiæ præſentalium ſeu in præſenti conſtitutorum, atque adeò 167. tantum. Et verò hoc vltimum *hâc l.* ab Imp. Valentiniano Iun. definitur: pariter vt ab Honorio *d. l.* 142. Nempe duæ partes Ordinis *in Vrbe poſita, quæque adeſſe poſſunt*, in nominationibus *ſolēnibus* requiruntur, & totius Curiæ inſtar exhibent. Quod quidem vtiliter in praxim deduci poteſt: Neque tamen quod ſciam attingitur inter alias quæſtiones, quas congerit Nouarius ad *l. Nominationū*, *Cod. eod. tit.* quæ eſt *d. lex* 142. *inf.* nam Amaya eam intactam reliquit. In praxim, inquam, deduci cùm de numero requiſito agitur in aliquò Corpore ad aliquid faciendum.

¶ Ex eo interim, quod de *Clericatu* hac *leg.* additur colligere mihi videor ſub Imp. Valentiniano Iun. *huius l.* auctore, Clericatu Curialem conditionem euitatam: de quo alioquin variè admodum, cautum eſt aliis legibus.

¶ IMMVNES *à* PLVMBATARVM *ictibus eſſe Curiales.*

LXXXV. * Idem AAA. Eutropio PF. P.''

OMNES Iudices, prouinciarúmque'' Rectores, à conſuetudine temerariæ vſurpationis abſtineant, ſciántque, neminem omninò Principalium ac'' Decurionum, ſub quâlibet culpæ aut erroris'' offensâ, plumbatarum'' cruciatibus eſſe ſubdendum. Quòd ſi quis fortè Iudicum in hanc pertinaciam inliciti furoris eruperit, quòd' audeat Principalem ac'' Decurionem, & ſuæ (ſi ſic dici oportet) Curiæ Senatorem'', plumbatarum'' ictibus ſubdere, viginti librarum auri inlatione multatus, & perpetuâ infamiâ inuſtus, vt'' nec ſpeciali quidem Reſcribto notam vel'' eruere'' meretur, & Officium quinquaginta librarum auri multam fiſco noſtro cogetur inferre: quoniam, vt pertinaciæ Iudicis'' reſiſtat, liberam eidem contradicendi permittimus facultatem. Dat. XII. Kal. Aug. Heracleæ, Eucherio & Syagrio Coss. [381.]

NOTÆ.

* *L. omnes* 33. *Cod. Iuſt. hoc titulo.* Iungenda autem huic *lex proxime ſequens* 86. *inf.* Hanc *leg* fortè intelligit Libanius, *Orat. aduerſus Icarium p.* 464.

'' *Eutropius* PP. Orientis ſub Theodoſio M. v. *Proſop.*

'' *Aut*, Cod. Iuſt.

'' *Plumbatarum* Vocem hic ſuſtulit *Tpiſſorrus* & rurſum *infrà.*

'' *Vt*,

'' *Aut*, Cod. Iuſt.

'' De hoc mox.

'' *Tormentis*, ſubductis rurſum *plumbatarum ictibus, vt ſuprà* propter *l. quilibet* 40. *eod. tit.* quæ *hoc titulo* eſt *lex* 117 *inf.*

'' *Ne ſpeciali*, ita *C. Iuſt.*

'' *Vel*, abeſt à *C. Iuſt*

'' Ita quoque *Cod. Iuſt.* ſed *abluere*: *Notam eluere* propria ſignificatione.

'' *Sui* additum C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

A Plvmbatarvm ictibus immunes eſſe iubet Principales, & Decuriones *hâc l.* Theodoſius M. cui iungenda quoque *lex prox.* ceu eiuſdem Theodoſianæ conſtitutionis pars : quâ viceuersâ, Curiales qui Curiam dignitatibus impetratis declinauerant, ad Curiam vocari iubentur. De Immunitate Curialium à corporalibus iniuriis fidiculis & tormentis iam ſæpè *ſuprà* dictum eſt : ac nominatim *ad l. 39. ſup.* Nunc de Immunitate nominatim à *Plumbatis* (de quibus alioquin *Plumbatis* dixi ſemel plenè ad *l. 2. ſup. de Quæſtionib.* adductis etiam pluribus è Libanio locis.) Igitur vt anteriora omittam, Conſtantinus M. Decuriones immunes regulariter & indiſtinctè à quæſtionibus eſſe voluit, ac proinde & à plumbatis : *l. 1. Cod. de falſo* : Conſtantius pariter ab iniuriâ corporis eos immunes indiſtinctè fecit, *l. 39. 47. ſup.* Valentinianus ſcil. alicubi nonniſi Principales, patronorum dignitatem adeptos *l. 61. ſup.* Sacerdotales etiam & principalis honore functos *l. 75. ſup.* Gratianus verò Imp. cum omnes Curiales immunes præſtitiſſet à fidiculis & tormentis à ſummo ad infimum, à *plumbatarum* tamen ictibus ſolos Decemprimos immunes præſtitit, *l. 2. ſup. de quæſtionibus* Theodoſius M. vt à tormentis, ita & à plumbatarum ictibus omnes Curiales immunes eſſe iuſſit, *l. 80. ſup. h. t.* ac nominatim à Plumbatarum cruciatibus *h. l.* Poſtea verò *l. 117. inf.* iuxta priſcam conſuetudinem debitores ſaltem publicæ pecuniæ vel ſuperexactores Plumbatarum ictibus ſubiecit, etiam principales *l. 126.* (non verò proximos Curiæ *l. 127.* hos enim immunes eſſe voluit.) Item noxios *l. 15. ſup. de accuſat.* Honorius regulariter verberibus eos ſubiici voluit, *l. 153. inf.* ſolis Principalibus exceptis, *l. 6. ſup. de quæſtion.* Quæ & ipſa Theodoſij Iun. mens. fuit, *l. 190. inf. h. t.*

Ex quibus interim apparet, non tantam fuiſſe iniuriam plumbatarum, ac fidicularum.

§ Nos ad *legem* noſtram redeamus. A Plumbatis igitur Immunes : præſtantur *hac leg.* Decuriones à Theodoſio M. idque peremptoriis & enixis admodùm verbis & ſententiis ſex. *Primùm* enim atrocibus verbis inſequitur Iudices id vſurpantes : nam & *conſuetudinem temerariæ vſurpationis* vocat, & *pertinaciam illiciti furoris*. Iudices ſcil. ſæpè Curialibus infeſti his intonabant, & vſque ad verbera tanquam in Contumaces procedebant : cui rei fibula ſæpè impoſita Principum conſtitutionibus : de quo ad *leg. 39. ſup.* Secundò, Curialium dignitatem in id extollit, & Plumbatarum iniuriæ opponit, dum *Decuriones ſuæ, ſi ſic dici oportet, Curiæ Senatores* vocat : nempe quod Senatus in Vrbe Romæ, & ſimilibus erat, id in aliis Curiæ fuêrunt. Hinc adeo Maiorianus *Nouella de Curialib. 1. Quorum* [Curialium] *cœtum rectè appellauit Antiquitas, Minorem Senatum.* Et Maiorianum, vt aliàs, ſequutus Caſſiodorus id imitatus non vno loco, *2. var.* ad Gudilam Epiſcopum, *Antiquitatem vocaſſe Curiam Minorem Senatum* & in *formula Præf. Prætor. 6. var. 3. Curiales etiam verberat, qui appellati ſunt legibus, Minor Senatus* & *9. var. 2.* in *Edicto Athalarici R. Non enim in caſſum vobis Curiam conceſſit Antiquitas : non inaniter appellauit Minorem Senatū, Neruos quoque vocans ac viſcera Ciuitatum.* Hinc adeo Iulianus *Nouella 38.* Curias exemplo Senatus Romani inſtitutas ait, κατὰ τὴν τῆς βασιλευούσης πόλεως μίμησιν *in princ.* Et Auſonius in *Moſella*, proprium Senatum vocat:

———quos Curia ſummos
Municipum vidit Proceres, propriúmque Senatum.

Quare & dignitas Curialibus tribuitur, *l. 108.* de quo ad *leg. 92. inf.* Cuius ſimilitudinis multas ſtricturas afferre liceret, vbi pari ſcil. paſſu vtrique ambulant, & à Senatorum exemplo argumentum ducitur, vt *hâc l.* & *leg. 101. inf.* de quibus v. Bertrium *1. Pithanon c. 10.* Et non propriè tamen Senatores, *ſi ſic dici oportet*, quare malè Interpretes multi, qui vbi βουλευτὰς Græci Scriptores vocant, *Senatores* vertunt : in his, Iuliani & Zoſimi Interpres, & Nicephori *lib. 10. c. 13.* Ambulare igitur Theodoſius eos & hac parte pari paſſu voluit, quaſi indignus cruciatus hic eſſet vt à Senatore, ita & Decurione. *Tertiò*, omnibus Iudicibus id interdicit, cū tamen videatur hîc diſtinctio quædam aliquando facta, Iudicum maiorum ſcil. qui decuriones plumbaris afficere poſsēt : quod etiā colligere eſt ex eiuſdem Theodoſij *l. 117. inf.* Quartò nullum culpæ aut erroris genus excipit : cum tamen ipſemet Theodoſius poſtea culparum diſtinctionem fecerit, *l. 15. ſup. de accuſationib.* & *l. 117. l. 156. 157. inf.* Quâ causâ Tribonianus, cùm *hanc l.* in *Codicem ſuum* transferret, eam interpolauit, detractâ mentione *plumbatarum*, & præclarâ *l. 117.* quæ eo Codice *legem* 40. conſtituit. Quod verò Hic dicitur, *culpa aut erroris*, malè diſtinguit *Gloſſa*, quaſi *error* ſit, quod per ignorantiam delinquitur : *Error* enim & culpa hîc παραλλήλως poſita & pro eodem. *Quintò*, Pœnas ſeueriſſimas proponit Iudicibus Curiales plumbatarum ictibus ſubiicientibus : nempe mulctæ 20. librarū auri & infamiæ perpetuę, quæ ne quidem Reſcripto Principis elui poſſit, cùm aliàs Principis proprium ſit, notam infamiæ eluere : & Officialibus eorum 50. lib. auri : ſc. quod *ſexto* loco obſeruandum, atrocitatem facti plurimùm arguit, quod Officiales, Iudici hâc parte reſiſtere debuerunt. Nempè vt in aliis multis, quæ paſſim occurrunt *hoc Codice*, ita & hâc parte Theodoſius M. liberam facultatem Officialibus tribuit, reſiſtendi pertinaciæ Iudicum. Tertulliani *de Anima* locos alludit. *Grauior inuidia eſt in Præſidem, cum Officia pulſantur : plus creditur qui iubet, quando nec qui obſequitur excuſatur.*

§ Tandem de *hâc* omninò *lege* ſenſiſſe puto Libanium *Orat. aduerſ. Icarium p. 464.* quam hoc tempore habuit. vt ἐπαύσατο τὸ μετάφρενον, καλυόντων τῶν παλαιῶν νόμων, κωλυθὲν δὲ τοῦ νῦν τεθέντος. Vt & *Orat. ineditâ* κατὰ Ἰκαρίου. & Orat. περὶ ἀγγαρειῶν, *p. 36.*

¶ DIGNITATIBVS, *per ambitionem impetratis, Curiales, multò minus filios eorum, Curiâ liberari.*

LXXXVI. * Idem AAA. Eutropio PF.P.″

QVI laborem Curialis officij declinantes, per inlicitæ ambitionis compendia″ prouecti″, non merito, probantur eſſe, ſed pretio, nulla debent ratione defendi, ſed functionibus debitis redhiberi. ¶ Super eorum autem Filiis reuocandis, nullius dubietatis exſtet ambiguum. Dat. XII. Kal. Aug. Heracleæ Eucherio & Syagrio Coss. [381.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex ſuperior prox.* 85. Eam intelligit inter alias Theodoſius, *l.* 98 *infr.*
″ *Eutropius* PP. Orientis ſub Theodoſio M. v. *Proſopogr.*
″ *Compendia*, ſunt, per quæ quis non ordine ſeu per gradus, ad quamcunque rem enititur.
″ Ad dignitates.
″ *Redhiberi*, reſtitui: v. *Gl. Theod.*

COMMENTARIVS.

DIGNITATE, per ambitionem, & per compendia, non merito, ideſt, vniuerſis munerib. non expletis impetrata, Curialem Curiâ liberari vetat *hac l.* quæ eleganti ſtylo conſcripta eſt, Theodoſius M. imò eâ nil obſtante, eum ad Curiam & Curialia munera retrahi iubet: pariter vt *l.* 87. *prox.* & *l.* 94. 98. 122. 123. 134. *infr. hoc tit.* Denique, quod eleganter dicitur *d. l.* 122. manere eos in ſinu patriæ voluit, & veluti dicatos inſulis myſterium perenne cuſtodire; ideſt, munera Curialia explere: Quod & de FILIIS eorum reuocandis, & quidem multo magis, ſtatuitur *hac ipſa leg.* & *dict. leg.* 98. 122. 123.

¶ *Neque* ADVOCATIONE, *neque* MILITIA, *neque* DIGNITATE *vlla Curialem à Curiâ liberari.*

LXXXVII. * Idem AAA. ad Florum PF. P.″

VNIVERSOS, qui ſe tam cauſarum actionibus, quàm etiam ſacramentis militaribus ceſſantes″, ac ſtipendiis manciparunt, ad obſequium Sublimitas Tua iubeat redire Curiale. ¶ Eos verò quos emptæ defenſionem præferre compererit dignitatis, cunctas quas crediderant ſubtrahendas, complere præcipiat functiones. Dat. III. Kal. Aug. Heracleæ, Eucherio & Syagrio Coss. [381.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Eam inter alias intelligit Theodoſius ipſe *l.* 98. *infr.*
″ *Florus* PP. Orientis ſub Theodoſio M. v. *Proſopogr.*
″ Locus hic de menda ſuſpectus videri poſſit, quod tamen ipſe non puto.

COMMENTARIVS.

TRIPLICI vitæ genere Curiales ad quod multi hâc tempeſtate confugerant, reuocari iubet Theodoſius Magnus, *hac l.* nempe *lex* ADVOCATIONE, Aduocatio ſcilicet Curiâ non liberet: quod ipſum cauetur duabus aliis eiuſdem Theodoſij Magni conſtitutionibus purà *leg.* 98. 116. *infr. hoc titul.* imò & quarta Valentiniani Senioris, *leg.* 77. *ſupr.* vbi dixi, pluresque alias *leges* ſimiles attuli.

2. E MILITIA Armata: nam neque per hanc Curialem Curia liberari voluit Theodoſius Magnus: *hac leg.* & *leg.* 3. *ſupr. de Tabulariis* & *l.* 113. 137. 139. *infr.* de quo & aliorum Impp. conſtitiones occurrunt, quas in *Paratitlon* congeſſi. Inter alias verò exſtat & Valentiniani Iunioris *lex prox.* 88.

3. DIGNITATIBVS emptis, de quo prox. ad *leg. ſupr.* 86.

¶ MILI

Digitized by Google

¶ Militia *Armata, vel Palatina, Curiam euitari non poſſe, niſi poſt certum tempus.*

LXXXVIII. * Idem AAA. ad Syagrium PF.P." Poſt alia.

CVriales, niſi per quinquenium armatâ militia, vel per triginta annos dignitas Palatina defendat, certum eſt origini eſſe reddendos: ita vt ſeruata quinquennij de præterito condicione, & in poſterum iſtiuſmodi perſonis à conſortio militiæ celſioris" excluſis, omnes, qui intra præſcribtum tempus inter Palatinos habentur, ſeu inter Protectores", aut Domeſticos, reſtituantur ſuæ fortunæ. PP." v. Id. April. Karthag." Poſt conſ. SyagrI & EucherI. VV. CC. [382.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Eidem *Syagrio* inſcribitur *lex prox* 89. Ad hunc extant plures Symmachi epiſtolæ *lib.* 2. Meminit huius Syagrij PP. Ammianus *lib.... p....* Auſonius ad hunc *Carmen* ſcripſit. v. Plura, in *Proſopogr.*
" Africæ, Italiæ: de Africa liquet vel ex *huius l.* ſubſcriptione, Illyrici etiam, in quâ Mœſia prima, vt docet ſubſcriptio *legis* 89. *prox.*
" Quæ interciderunt.
" *Celſa, celſior* militia: militiæ epitheta. Ieu & Sex. Aurel. Victor.
" De his *ſuo titulo, ſupr. lib. 6.*
" Data fortè ipſo Conſulatu Syagrij & Eucherij.
" *Karthagini* PP. hæc *lex* ad Curias Africæ, & nominatim fortè ad Karthaginenſem.

COMMENTARIVS.

MILITIA Armata, vel PALATINA, veluti Protectoris Principis aut Domeſtici (de quibus ſuo titulo *lib. 6. ſupr.*) Curiam vitari vetat *hac l.* Valentinianus Iun. & quidem in poſterum abſciſè: in præteritum verò id indulget, immunitatem ſcil. à Curialibus muneribus, ἀπεργμοσύνην, vt loquitur Gregor. Nazianzenus *ep. ad Nectarium* 51. *vel* 3. ſi quinquennium quis in militiâ Armata exegerit, ſi triginta annos in dignitate Palatina: In quo argumento multæ aliæ *leges* occupatæ ſunt: quæ è *Paratitlo* peti poſſunt. Imò ipſiuſmet Valentiniani Iun. per eandem Africam: *lex* 95. *infr.* quâ quindecennali militia Armata Curialem Curiâ liberet: & alteram *l.* 100. *infr.* quâ Palatinam militiam regulariter à Curia non liberare ſtatuit: Quæ Theodoſio M. nominatim hac parte ſententia fuerit, dicam ad *legem* 100. *infr.* etiam ex Ambroſij *ep.* 29.

¶ Illud interea obſeruandum, quod *hac l.* de *Palatinis ſtipendiis* conſtituitur ad Syagrium, quem omnes qui Palatinis ſtipendiis eniteſcunt, ſuo præſidio iuuare ſolitum ſcribit Symmachus *libro* 2. *epiſt.* 98.

Illud etiam obſeruandum, *hanc leg.* pertinere ad Curiam Karthaginenſem: Nempe cum Curialium cenſus hac tempeſtate ibi ageretur, compertum eſt, multos dilapſos: Igitur hanc rem ad ſuam curam reuocans Valentinianus, Curiæ Karthaginienſi *h. l.* conſultum iuit. Ad quam ipſam Curiam Karthaginienſem pertinet eiuſdem Valentiniani *lex* 84. *ſupr.* & *lex* 95. *infr.*

¶ *De* Filiis *Decurionum*, & Veteranorvm *ad Curiam vocandis.*

LXXXIX. * Idem AAA. ad Syagrium PF.P."

OMnes omninò quos paterna obſequia *Municipes*" fecerunt, reſultandi" Curiæ nexibus, qualibet auorum atque maiorum ſtemmata referant", licentiam penitus amittant: non minore Rectoribus, ſi hoc conceſſerint, periculi denunciatione conſtricti. ¶ *Veteranorum* quoque filios armis inpares, ſeque otio, vel debilitate membrorum vel mentis torpore, donantes, vindicet Curiarum neceſſitas. Dat." III. Non. Iul. Viminacio" Poſt conſ. SyagrI & EucherI VV. CC. [382.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Codice Iuſt.*
" Eidem *Syagrio* PP. inſcribitur *lex* 88. vbi dixi de eo, v. & *Proſopogr.*
" Italiæ, Africæ, Illyrici.
" *Municipes*, id eſt, Curiales, *h. l.* & *l.* 4. *ſupr.* & *l.* 105. 110. 130. 137. 143. 144. 149. 154. *infr. hoc tit.* & *l.* 42. *infr. de operib. publ. l.* 2. *ſupr. quod prob. deb. l.* 27. *infr. de luſtrali*: vid. *Paratitl.*
" *Reſultare* Curiæ nexibus: id eſt, ab ea reſilire, eam declinare *h. l.* & *l.* 181. *infr.*
" Vel *proferant.* " Fortè pro *reddita*, vel *accepta.* vid. *Chronol.*
" *Viminacium*, in Mœſia prima.

COMMENTARIVS.

FILIOS Curialium, vt & Veteranorum ad Curiam adſtringi iubet *hâc l.* Valentinianus Iun. quod & alij Principes multis conſtitutionibus ſanxêre, quas ex *Paratitlo* petere licet: Hæc ſanè cothurno Gallicano plurimùm aſſurgit.

1. Filios porro *Curialium* in tantum ad Curiam adſtringi iubet, vt adſtringi velit etſi Auorum atque Maiorum ſtemmata *referant*, vel *præferant*: ideſt, Auum & Maiores ſuæ poteſtatis, ſeu non, Curiales habeant: ſatis ſcil. eſt patrem Curialem eſſe, cuius conditionem filij ſequuntur: necquicquam eos iuuante Auorum vel Maiorum conditione. Quod & ipſum placuit Valentiniano Sen. huius Valentiniani Iun. patri, *l.64. ſupr.* vbi. Vnde apparet potiorem hac parte haberi rationem conditionis Patris quàm Aui & Maiorum: & ſic Maiorum libertatem ab vltimo parente ſic infringi, vt inde liberi ſtatum capiant nullâ ratione habitâ Maiorum. Quod ſingulari ratione & fauore Curiarum introductum eſt: & ad alia ſi quando in praxim deduci poteſt.

2. *Filios* quoque *Veteranorum* Valentinianus Iun. *h.l.* Curiæ vindicari iubet, nempe armis impares, vel otio ſe donantes, vel debilitate membrorum, vel mentis torpore ſeu ignauia. De quo iam pluribus *Legibus*.

❡ *De Curialibus* SENATORIBVS *factis.*

XC.* Idem AAA. Preculo" Com. OR."

VNIVERSOS, qui ex Conſulatu" diui Pij" Conſtanti decimi" & Iuliani tertij (hoc enim tempus eſt quod Diuorum parentum" noſtrorum Valentiniani", & Valentis decreta † ſignarunt) ex genere Curiali ad Senatoriam dignitatem adſpiraſſe conſtiterit, vel, reſtituendis" omnibus functionibus quas debebunt, curabis addicere, vel ſi cunctis functionibus obſecuti ſunt, in ſubſtituendis quàm maximè idoneis obnoxios facere non deſiſtas. Dat. VIII. Id. Mart. Conſtantinop. Antonio & Syagrio Coss. [382.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Hanc inter alias legem ſuam ipſe Theodoſius intelligere videtur, *leg. 98. infr.* Fortè *huic* iungenda *lex prox. 95.*

" *Proculo huic Comiti* Orientis inſcribitur prætereà anno prox. *lex 113. infr. hoc tit.* & *lex 14. ſupr. de cohortal.* Ad eundem etiam ſcripta eſt *lex 22. infr. de Operib. publ.* omiſſa dignitatis appellatione. Meminit huius Libanius *de vita ſua, p.66.62.* & Oratione *ad Icarium* (eius in Comitiua Orientis ſucceſſorem) *p. 455. 456. 458.* quibus locis omnibus adminiſtrationem eius tyrannicam ſuggillat: ſuumque in eum odium teſtatur. Ad eundem extant eiuſdem epiſtolæ. tandem & quomodo cum dedecore magiſtratu deceſſerit, narrat. Extant & plures ad eum Libanij *epiſtolæ*: in quibus tamen ei adulatur iam ad Præfecturam Vrbis promoto.

" Cuius ſedes Antiochiæ.

" Qui congruit A.D. 360.

" *Pij* cognomen *h.l.* tribuuntur Conſtantio à Theodoſio M. Quod alibi quod ſciam, non occurrit.

" *Decimum.*

" *Tertium.*

" *Parentes* ſuos *hac l. & l.105.* Valentinianum & Valentem vocat Theodoſius M. nempe quia deceſſores in Imperio De qua appellatione vide quæ dico prolixè ad *leg. vn. de adt. cert. temp. fin.*

" Exemplum *hâc* & *d.l.125.* habemus, laudatarum conſtitutionum ſub duorum Collegarum Imperatorum nomine, cùm renera tamen vnus tantum Auctor conſtitutionis eſſet, & quidem in ſp. *huius l.* Valent.s.

† *Legem 74. ſupr.* intelligit Theodoſius M.

" Ideſt, ad præſtandas omnes functiones.

COMMENTARIVS.

SENATORES ex Curialibus intra hos viginti duos annos (à Conſulatu videlicet Conſtantij x. & Iuliani III. id eſt, ab Anno Dom. 360.) factos, Theodoſius M. *hac l.* (quæ data eſt Anno D. 381.) ad alterutrum adigi iubet: vel inquam ad Curiali munia explenda; vel, ſi ea iam expleuerint, ad alios idoneos loco ſuo vicarios (vt vocantur *l.111. infr.* ἀντιψύχους) Curiæ ſubſtituendos. Quæ Alternatiua duabus aliis prætereà eiuſdem Theodoſij M. conſtitutionibus continetur, putà *l. prox. 91.* (quæ fortè *huic* coniungenda eſt) & *l. 98. infr.* vbi & ratio redditur huius ſubrogationis: *ne quid*, inquit, *Patria periiſſe videatur*; quæ hanc inter alias indicare videtur. Sunt alioquin plures aliæ Theodoſij M. conſtitutiones *hoc titulo* in hoc Senatorum ex-Curialibus factorum argumento occupatæ, putà *lex 82. ſupr. lex 93. 111. 118. 122. 123. 129. infr.* Ita quidem vt *d. l. 111. & l. 118.* hanc Vicarij alterius ſubſtitutionem non admittant. Et in vniuerſum 27. conſtitutiones *hoc titulo* occurrunt in hoc argumento occupatæ, quas repetere licet ex *Paratitlo*.

❡ Illud obſeruandum, *hâc l.* eum quem dixi *Conſulatum* huic rei terminum figi, atque adeò eam, quam dixi, Alternatiuam proponi Curialibus Senatoribus factis: ac proinde Theodoſium anterius, ideſt, ante eum Conſulatum, ſeu ante 22. annos, Senatores factos inquietari noluiſſe: verùm ipſa antiquitate ſeu præſcriptione 22. annorum & vlteriore defendi: Idque exemplo, firmataque nominatim ſuper eo conſtitutione Valentis (quam ſub vtriuſque Imp. collegæ nomine allegat; Valentiniani inquam, & Valentis; pro more tùm recepto:) putà *l.74.* quâ hoc ipſum παράγγελμα

δὲ

dσ' ἐ à Valente hic in hac in re ſtatutum fuerat. Hoc tamen inter vtrumque diſcrimine; Quòd Valentiacæ conſtitutionis tempore, quæ data eſt An. 371. vndecim annorum præſcriptio tùm ſufficiebat, vt pote cùm non plures Anni ab eo Conſulatu ad eam Valentis conſtitutionem effluxiſſent: Hoc verò, huius Theodoſianæ conſtitutionis tempore, ad euitandam eam quam dixi Alternatiuam, & abſolutam Senatoriæ dignitatis poteſtatem 22. anni requirerentur (tot enim ab eo Conſulatu 360. ad hunc *huius leg.* annum 382. effluxerant:) Sed tamen (quod ex hiſtoricâ veritate petendum eſt,) eadem ſemper occaſione. Nempe παρέργως illud poſitum: ideò quia Conſtantij ſeculo è Curialibus ad Senatoriam dignitatem euecti fuerant: quod diſertè docet Libanius, *orat. in Iuliani necem, p. 596.* cuius verba iam *ſupr.* retuli ad *l. 48. ſupr.* & fidem quoque facit *lex* 42. & ea ipſa *l. 48. ſupr.* Quanquam fatendum, grauius iſtud viſum, vt videl. qui fortè viginti annis in Senatoriâ dignitate iam moraretur, ad Alternatiuam illam quam dixi adigeretur. Sedenim vel Theodoſij M. moribus iſtud conueniebat, Curiarum commodis ac nominatim Antiochenæ (nam eò *hac lex* pertinet) enixè fauentis, vel certè Proculi Com. Orientis, cui *hac lex* inſcribitur, ſæuis & tyrannicis moribus, quos perſtringit Libanius, *de vita ſua, p. 66. 68.* & *oratione ad Icarium, p. 455. 456. 458.* De quo plura ad *l.* 14. *ſupr. de cohortalibus*: quæ eidem *Proculo* inſcribitur: quaque pariter & ſeuiùs adhuc Principes officiorum à Senatoria dignitate ad officia retrahi plumbatis coërcitos iubet.

❡ *De* Revocandis *Curialibus.*

XCI. *Idem" AAA. Dario Conſ."

SI qui Curiales Curiâ derelictâ, neque debitas patriæ reddiderint functiones, nec, cùm ipſi diſcederent, idoneos ſubrogarunt, ita eos conſtringi oportet, vt & agenda perſoluant, & in locum ſuum idoneos pro publica vtilitate conſtituant. Dat. VIII. Id. Aug." Conſtantinop. Antonio & Syagrio Coss. [382.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Et fortè iungenda ei *lex 99. prox. ſupr.* cuius eadem ſententia eſt. Et hanc conſtitutionem ſuam intelligit Theodoſius *leg. 98. infr.*

" Fortè reponendum hic *Com. S L.* pariter vt reponendum loco eiuſdem vocis *Conſulem*, in Inſcriptione *l. 1. ſupr. qui bonis ex Leg. Iuliâ cedere*; vel loco vocis *Conſularem*, in Inſcriptione *legis 3. ſup. de Murilegulis.* Niſi putemus hunc Darium *Conſularem* alicuius prouinciæ fuiſſe & fortè *Syriæ-Cœles.*

" *VIII. Id. Mart.* d. l. 90. *prox.*

COMMENTARIVS.

DISCEDENTEM à Curia Curialem & ante expleta munera, neque ſubſtituto idoneo, ad vtrumque iam adigi iubet *hac l.* Thodoſius M. & munera inquam explere, & expletis iis idoneum alium ſubſtituere. Hæc ita *hac l.* Theodoſius in aliis Curialibus aliò ſe conferentibus relictâ Curia: Atenim ad Senatoriam dignitatem ſeſe conferentibus Alternatiuam iniungebat, *l. ſuper.* vel inquam munerum explendorum; vel ſi munera iam antea expleuit, ſubſtituendi alterius: vbi vide quæ dixi.

❡ Procvratione *alienarum facultatum Curiales interdicuntur.*

XCII. *Idem" AAA. Floro PF. P."

SI quis Procurationem facultatum" ſuarum Curiali crediderit eſſe mandandam, totius" dignitatis exceptione depulſa, patrimonium eius, quod crediderat Curiali, proſcribtio fiſcalis inuadat. Ille verò, qui immemor libertatis, & generis, infamiſſimam" ſuſcipiens vilitatem" exiſtimationem ſuam ſeruili obſecundatione damnauerit" deportationis incommodo ſubiugetur. Dat. X. Kalend. Nouembr. Conſtantinop. Antonio & Syagrio Coss. [382.]

NOTÆ.

* *L. ſi quis procurationem 34. C. Iuſt. eod. tit.* Hanc *leg.* memorat Theodoſius Iun. *Nouella 4. ne Curialis prædium alterius conducat*; ſimul & ampliat.

" Orientis: cui eidem inſcribitur *lex 96. infr.*

" *Facultatum*, id eſt, poſſeſſionum, fundorum, prædiorum.

" Omnis, cuiuſcunque.

" *Grauiſſimâ pœna plectatur.* Ita hæc mutauit Τελ.....

" *Infamiſſima.*

" *Vtilitatem*

'' *Vilitatem* habet in nonnullis. *C.Iuſt.* malè. qui error alibi frequens.
'' *l.6 ſupr.de adulter. viri l.corpus alieni ſexus damnare patientia.*
'' *Tradatur exilio*, Ita Τοὶ ⁂.

COMMENTARIVS.

PROCVRATIONE alienarum *facultatum* vt expreſſe hîc dicitur, ſeu rerum, ideſt, prædiorum ſeu fundorum alienorum Curialibus interdicit Theodoſius M. *hac leg.* Quam multo poſt Theodoſius Iun, A.D.438. *Nouella ſuâ 4. Ne Curialis prædium alterius conducat*, memorat ſimulque *Prouidentiſſimam ſanctionem* vocat, & extendit interpretatione ſua ad *Conductionem*, imò & ad fideiuſſionem conductionis: vnde deſumpta eſt *lex Curialis 30. Cod.de locato.*

¶ Nonnulli ſcilic. actus Curialibus olim interdicti fuêre, veluti Tabellionum, *l.3. ſupr.* Locatio item vectigalium, *l. 97. infr.* (vbi de eo dicam) adductis etiam *Legibus Digeſtorum*: Conductio prædiorum Reip. vel ſaltuum, *l.2. ſupr. de locat. fund.iur. emphyt.* Procuratio tandem facultatum alienarum ſeu prædiorum *hac l.* Verùm hæc omnia alia atque aliâ ratione. Iſtud ſcil. propter honeſtatem dignitatemque Ordinis Curialis: *Ille verò* (inquit, Theodoſius *hac l.*) *qui immemor libertatis & generis infamiſſimam ſuſcipiens vilitatem, exiſtimationem ſuam ſeruili obſecundatione damnauerit.*

¶ Ergo Procuratio alienarum facultatum ſeu rerum, fundorum, prædiorum alienorum actus ſeruilis ſeu *ſeruilis obſecundationis*, olim viſum, *vilitatiſque infamiſſimæ*: Contra, maior dignitas viſa Curialis, quàm vt ad hanc vilitatem deſcenderet, cum exiſtimationis ſuæ detrimento, ſimul & totius Ordinis indignitate immemor libertatis & generis.

¶ Quod quidem ad Procuratores negotiorum falsò hactenus trahitur ab Interpretibus *huius leg. Codice Iuſt. l.34.Cod.de Decur.* quæ hinc eò tranſlata eſt. Peruulgato exinde iam Pragmaticorum & Doctorum errore; quaſi Procuratoris negotiorum vile munus olim fuerit. Quod falſum eſt: Pari errore, quo contra Aduocati munus ſeu officium nobile eſſe perperàm colligunt ex *l.7. Cod. de poſtulando*: quæ *lex* huic ſententiæ fundamentum non eſt: etſi id aliunde rectè colligatur. Nam hæc *lex* non eſt de Procuratoribus negotiorum, verùm de procuratoribus alienarum facultatum, vt diſertè hîc dicitur, ideſt, poſſeſſionum, fundorum, qui ſcilicet fundos alienos procurandos, colendos accipiebant, mercede Actores, quod vtique vile & ſeruile munus fuit & ad id adhibiti ſerui: v. §.7. *Inſt. de iniur. l.16. ≠, de publicanis: l.vlt.≠. de off. præſidis*: & paſſim *hoc Codice* & apud *Symmachum*. Denique Procuratores hi fundorum ſeruis paſſim iunguntur & actoribus, eodemque loco habentur. v. vel *l.2. ſupr. de pignoribus: l.vn. de peculio: l.vn. quod iuſſu*: quæ omnes inter ſe coniungendæ ſunt: Et dominos ex æquo habere dicuntor. v. & quæ de his *Saluianus Maſſilienſis*. Sic ſanè & militibus hoc ipſum interdictum, *l. vlt. Cod. de locato conducto*. Hinc & iis qui rem alienam adminiſtraſſent, Perfectiſſimatus dignitas collata non proderat, non magis quàm ſeruili origine deſcendentibus, *l.vnic. Cod. de perfectiſſ. dign.*

Ergo huius prohibitionis ratio poſita eſt in *Dignitate Decurionum*, contrà in vilitate Actorum horum & procuratorum: denique χίων ſeu Decurionum ſtatus comparatus cum Actorum vilitate huic interdicto locum fecit, vt hæc *lex* apertiſſimè docet. Nam etſi Curialis nexus onera ſecum afferret & traheret, & quoad Curialium munerum rationem, Decuriones variis, & abiectis etiam quibuſdam nexibus, & vinculis tenerentur quod variæ *huius tituli* leges palàm faciunt, & Senatoriæ dignitati opponantur; de quo vid. vel *leg.prox.93.* attamen cæteroquin hic honos quidam fuit in municipiis, à plebeiis diſtinctus; ac multo magis ab omni actu ſeruili diſcretus: idque non hoc tantum Theodoſij Magni æuo, quod quidam opinari, verum vetuſto iam iure: Hinc adeò *honos* his tribuitur *l.3.5.29.49. in fin.71. 72.77.182.189. hoc tit. l.7. in pr. & §.2. & l. 12.≠. de Decurionib. l.15.≠. ad municip. l.2. Cod. de Aduocatis*. Imò & *dignitas* diſertè *l. 208. infr. 51. ſupr.* & *l.6.22. in fin.≠. de Decurionib. l.13. §.2.≠. ad leg.Corn. de falſ. l.2. de Albo ſcrib. d.l.15. & l.17.§.4. & 12.≠. ad municipalem*: & paſſim alibi. Hinc adeò & aliàs ſolicitè cautum, ne ſordibus quibuſdam inquinaretur & dehoneſtaretur Ordo curialis *l.2. §.2. l.12.≠. de Decurionibus & l.8. Cod. eod.*

¶ Hæc igitur huius interdictionis ratio fuit, quam & pœnæ atrocitas teſtatur: nempe enim Curiali procurationem hanc ſuſcipienti deportationis pœnam imponit Theodoſius M. cuiuſmodi ſanè pœna non ſtatuitur in aliis actibus qui interdicti Curialibus; *l.39. Cod. de locato: l.3. ſupr.* ſeu *l.15. Cod. de Decurionib.* At procurationem facultatum ſuarum Curiali mandanti, eius patrimonij quod Curiali credidit, proſcriptio imponitur, omni exceptione ſubmotâ: quam pœnam Tribonianus arbitrariam reddidit, cùm huius pœnæ loco, in *d.l.34. grauiſſima pœnâ* plecti eum ſanciat. Hanc verò noſtram *legem* hâc parte ſi vidiſſet bonus Accurſius, non ex eâ collegiſſet, eum, qui procurationem facultatum ſuarum Curiali mandauit, non repetere quod dediſſet: non item laboraſſet in *hâc l.* conciliandâ, cum *l. ſi militem, Cod. de condict. ob cauſ.*

¶ *De* SENATORIBVS *Curialibus eorumque filiis ad Curiam reuocandis.*

XCIII. * Idem AAA. Clearcho PF.P.''

CVNCTI, qui ex Decurionibus Senatorum ſe ſplendori & collegio miſcuerunt, eorúmque omnis ſuboles, vel quæ priùs edita eſt, vel quæ poſtmodum docetur eſſe ſuſcepta, remittatur ad Curiam. Dat. VII. Kalend. Decembr. Antonio & Syagrio CONSS.[382.]

NOTÆ

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Codice Iuſt.* eam intelligit quoque Theodoſius *l.93 infr.*

" ✗. P.V. *hic* & *l.3.ſupr.de ſent.ex per.recit.* quod teſtatur *l.2.ſupr de ſent.ex perie.rec.& l.3.infr.de Aquaductu*: & Socrates *lib. 4. hiſtoria Eccleſ. c.8.* vbi diſertè huius Clearchi P.V. meminit, & Anno proximo, *l.8. ſupr.vt dignit.ordo.*

COMMENTARIVS.

SENATORAS ex Curialibus factos, omnes, vnà cum omnibus filiis, ad Curiam remitti, retrahi iubet *hac leg.* Theodoſius M. cuius in hoc argumento, de Senatoribus ex-Curialibus factis plures aliæ hoc titulo extant: putà *lex* 82. 90. (quæ hoc ipſo Anno data eſt) *ſupr.lex* 111. 118.122.129. 133. Et in vniuerſum 27. *hoc titulo leges* occurrunt in hoc argumento occupatæ, quas ex *Paratitlo* repetere licet. Et *hâc* quidem *lege*, Primum *Omnes* filij retrahi iubentur, pariter vt *dict.leg.*82.*& dict.leg.*.111. 118. 129. nempe intra hos 22. annos, vt *d.l.*90. id enim & *hac l.*præſupponendum. Secundò, Rurſum cum filiis, pariter vt filios reuocari idem voluit Curialium ad dignitates euectorum, *l.*86.98.122.123.*hoc tit.*vel Clericorum factorum, *l.*123. Magiſtrorum, *l.*118. *infr.* Tertiò, cum *omnibus filiis*, ſiue ante Senatoriam dignitatem, ſiue poſt ſuſceptis. Cum tamen aliàs filij poſt Senatoriam dignitatem ſuſcepti Senatorij fermè cenſeantur: ſanè in hoc ipſo argumento Valentiniano Sen. eadem quæ Theodoſio mens ſtetit, *l.*57.*ſup.* putà vt Curialium qui nondũ expletis muneribus Curiales facti ſunt, liberi poſt eam quoque dignitatem ſuſcepti retrahantur. Contraria verò Valenti, *leg.*69.*ſupr.* De quà quæſtione plenè ad *l.2.ſupr.de Senatorib & gleb.collat.* Quartò, tandem *remitti* Curiales Senatores factos cum filiis iubet, nempe à Præfecto vrbis, cui hæc *lex* inſcribitur pari causâ quâ & *lex* 155.160.180. hic enim Senatus & Senatorum Princeps fuit: de quo ad *l.4.& vlt.ſupr. de interdict. l.*13.*ſupr. de accuſat. leg.* 10.*ſupr. de maleficis*: & Symmachus *libr.* 10. *ep.*62.

¶ *Ex* DIGNITATE *vel* MILITIA *quacunque retrahendis Curialibus.*

XCIV. * Idem" AAA. Conſtantiano" Vic. Diœceſ.Pontic."

VNIVERSOS, quos, furtiuam" militiam" & fraudes varias dignitatum, obſequia ciuitatum Grauitas Tua comperetit refugiſſe, ac per ambitum honoris indebiti, neceſſarium patriæ miniſterium denegaſſe, ad Collegium Ordinum, & conſortium functionum, amotâ reuocare dilatione contendat: neque eos ſub excuſatione alicuius Officij, vel honoris permittat euagari: qui tunc demum libero poterunt honore gaudere, ſi vniuerſis muneribus nominationibúſque completis, abſolutam poſſidere cœperint dignitatem. Dat. prid. Kalend. Febr. Conſtantinop. Merob. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt* Eam quoque intelligit Theodoſius ipſe *l.98 infr.*

" Eidem Conſtantiano Vicario Diœceſeos Ponticæ inſcribitur Anno ſuperiore 382. *lex* 42. *ſupr. de curſu publ.* & hoc ipſo Anno 383. *lex* 32. *ſupr.de exactionib.lex* 7.*ſupr.de deſertorib.lex* 10 *infr.de hæreticis.*

" *Pontica* diœceſis: de hac, & Vicario eius vid. Notit.Imp. vbi vndecim eius prouinciæ numerantur; in *veteri Notitia Sconhoniana* nonniſi octo: vt pote nondum Cappadocia in duas diuiſa: & Galatia (quæ & ipſa indiuiſa) Aſianæ adſcripta nemque Helleſponto.

" *Per* furtiuam: vox, *per*, hic reſtituenda: vt *infr.* mox habetur *ac per ambitum.*

" Id eſt, officium, vt *infr.*

COMMENTARIVS.

DIGNITATE ſeu honore, vel OFFICIO ſeu militia quâcunque Curialia munera vitari vetat *hâc elegantiſſimâ leg.* rurſum Theodoſius M. vt aliis quamplorimis Legibus, quas Paratitloo omnes exhibet: Quid igitur? Reuocari eos ad Curiam iubet: & tùm demùm dignitate ſeu honore frui, cum omnibus muneribus Curialibus functi fuerint. Ergo in ſuſpenſo dignitatem intereà eſſe vult, quam *abſolutam* poſtea poſſidere incipient; ſeu *libero honore* gaudebunt. Quod ipſum aliis quoque *Legibus* conſtituitur.

¶ Singulare illud habet *hæc lex*, quod pertineat ad Curias *Pontica* diœceſeos, in qua numerat *Index Sconhonianus* octo prouincias; *Notitia Imperij* vndecim; & in his quidem *Bithyniam*, *Paphlagoniam*, *Pontum*, *Cappadociam*, *Armeniam* &c.

¶ *De Curialibus ex* Militia *Armata, reuocandis.*

xcv. * Idem aaa. ad Euſignium" Proc. Afric.

Viri Ordinibus nati ad militiæ non debent ſacramenta confugere. Poſt quindecim verò" ſtipendia, vinculo prioris Ordinis liberetur, qui ſe tribus luſtris adſiduè militaſſe, & neque bellicis neceſſitatibus, neque muneribus militaribus oſtenderit defuiſſe. Dat. iv. Kal. Mart. Med. Merob. ii. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *Euſignio* huic Proconſuli Africæ inſcribitur hoc ipſo Anno 383. *lex vn. ſupr. de mand. Principum*: hic paulò poſt PP fuit: vti docent plures conſtitutiones *hoc Cod.* Sed & plures extant ad eum Symmachi epiſtolæ, *lib.* 4. ab *ep.* 67. *ad finem libri*: Sanè Africæ: quoque mentio fit *vltimâ epiſtola*. Ex quo putabat Iuretus eam ad hunc eius Proconſulatum Africæ referendam. Quanquam & ad ingruentem Romæ famem ob Africæ penuriam, non tantum Proconſularis, verùm prouinciarum Africanarum, referri poſſit.

" Tamen.

COMMENTARIVS.

Militia armata quindecennali, Curialem Curià liberari iubet *hâc lege*, Valentinianus Iunior, idque per Africam Proconſularem. Quindecennali ergo militiæ (per integram Indictionem) liberari permittit, qui tamen ſuperiore Anno *leg.* 88. *ſuprà*, per eandem Africam, nonniſi in præteritum quinquennali militia eum liberari permiſerat, in poſterum verò Curiales omninò à conſortio militiæ excluſerat: vt proinde videatur Valentinianus Iunior *hac lege* ſua illi derogaſſe:

¶ Hac interim *leg.* obſeruetur, *tria luſtra*, ſeu *quindecim annos* hic pro eodem ſumi: Vt dubitandum non ſit, *luſtrum* quinque annorum ſpatium fuiſſe.

¶ Cur autem hoc quindecim annorum ſpatium definit Valentinianus Iunior? Nempe quia ante quindecim retrò annos ſub Valentiniano Seniore Patre eius iam inde ab exordio Valentiniani, Barbaris Africam vaſtantibus (quod Ammianus teſtatur *libro* 26. *pagina* [illegible]8. *& libro* 27. *pagina* 372. *& libro* 28. *pagina* 404. &c.) & militari ſocordia accedente (quod Ammianus teſtatur, *dicto libro* 27. *pagina* 372) Multi Curialium fas putarent ad prouinciam tuendam, ad militiam ſeſe conferre: Quæ cauſa videtur cur Valentinianus Senior Anno 368. quinquennali militia per Mauritaniam Curiales Curia liberauerit, *leg.* 64. *ſupr.*

¶ 1. *De* Plebeiis *idoneis ad Curiam in Myſia vocandis:* 2. *Deque* Originalibvs *Curialibus ex officiis prouinciæ retrahendis.*

xcvi. * Idem aaa. Floro pf. p."

Conceſſum" Curialibus prouinciæ Myſiæ, vt quos è plebe" idoneos habent, ad Decurionatus munia deuocent: ne" perſonæ famulantium", facultate locupletes, onera, pro quibus patrimonia requiruntur, obſcuritate nominis vilioris euadant. ¶ In quorum deſiderio" etiam iſtud adiectum eſt, vt Originales", qui ad diuerſa prouinciarum Officia confugerunt, ex diui Iuliani † tempore, ad Curiales functiones, ſublatâ omni ambiguitate, retrahantur. Dat. iii. Non. Mar. Conſtp. Merob. ii. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendaque ei videtur, etſi ad alium data *lex* 12. *ſupr. de priuileg. eor. qui in Sacro Palat.*

" Florus ſub Theodoſio M. PP Orientis, in qua Præfectura Thraciæ Diœceſis erat cuius prouincia Myſia ſecunda. Eidem inſcribitur & *lex* 92. *ſupr.* aliæque plures.

" Ad deſiderium eorum. Et eſt abruptum hoc initium, quod deſumptum ex prolixiore conſtitutione: quæ ita fermè habebat: *Nouerit ſublimitas Tua à Nobis conceſſum &c.* vel quid ſimile.

" Secundæ, ſeu inferioris, quæ ſub ſub PP. Orientis fuit in Diœceſi Thraciarum, vt docet *Index Sconhouianus*, qui hoc ipſo tempore ſcriptus ſub Theodoſio M. & *Notitia Imperij* ſub Theodoſio Iun.

" *Plebs* & *Plebeij* Curialibus oppoſiti: ſic & in *vet. Inſcript.* Ordo & Plebs: Item *Ordo & poſſeſſores*: Apuleius *lib.* 10. *p.* 241.

p.241. *Tanta denique miſeratione, tantaque indignatione Curiam, ſed & plebem mærens inflammauerat*, Ibidemque Decuriones & Populares opponit eodem ſenſu: *Decuriones partim populus compeſcere.*
" Vel, *nec*.
" *Famulantes* vocat è plebe Artifices, plebeios, populares.
" Hinc apparet, *hanc leg.* emiſſam ad deſiderium (& Legationem fortè ad id miſſam) prouinciæ Myſiæ.
" Origine Curiales.

COMMENTARIVS.

MYSIÆ prouinciæ Curias exhauſtas Curialibus duplici ratione repleri iubet *hac l.* Theodoſius M. Idque, ad *deſiderium* ipſiuſmet prouinciæ Myſiæ, vt hæc ipſa *lex* apertè docet: ea ſcilicet querelas ſuas de Curialium ſuorum paucitate ad Imp. Theodoſium M. hoc tempore pertulerat, deſideria ſua ſuper eo explicans, *deſideria* (inquam) quæ vox hac in re propria eſt, vt docent variæ *leges*, *infr. de Legatis, & decret. legat.* fortè etiam Legatione in id miſſa. Ad hæc igitur Myſiæ prouinciæ deſideria reſpondens Theodoſius Magnus *hac leg.* duo ad replendum Curialium numerum his concedit.

Primò, vti *Nouos* Decuriones allegere poſſint quos è *plebe* idoneos viderint, ſeu facultatib. & poſſeſſionibus locupletes, *Non obſtante obſcuritate nominis vilioris.* Quo obtentu quidam eos ad Curiam non vocandos contendebant. Verùm Theodoſius M. reponit hoc caſu ſatis eſſe quod facultates haberent, oneraque Curialia, patrimonia requirerent: Ac ſi diceret hac in re cenſus tantum rationem habendam; quandoquidem Curiales functiones oneráque cenſum deſiderarent. De quibus oneribus vid. plenè *Paratitlon.* Hoc verò ipſum de plebeiis idoneis ad Curiam vocandis ſtatutum quoque à Conſtantino M. *l.* 13. à Conſtantio *l.* 33. à Valentiniano Sen. *l.* 73. *ſupr.* Idque ipſum Iulianus quoque conceſſit Antiochenis, *l.* 53. *ſupr. hoc tit.* Imò ipſemet Theodoſius poſtea Tripolitanis, *l.* 133. *infr. hoc tit.* & Honorius *l.* 140. *infr.* quibus locis vide quæ noto.

Secundò Theodoſius M. (quod & ipſum deſiderauerant Myſi) retrahi iubet *Originales*, qui *Officiales* Rectorum prouinciarum, relictâ Curia, facti fuerant. Quod & ipſum aliàs ab eodem Theodoſio M. ſtatutum, *l.* 113. 134 *infr.* Neque tamen omnes verum eos tantùm qui Officiales facti fuerant inde à *Iuliani Imp. tempore*: ab hinc viginti duobus ſcil. annis, 25. anni ſunt à Conſtantis *l.* 5. 6. *ſupr. de diu. off.* (tot enim ſunt ab initio Imperij Iulianei, ideſt, à fine Anni 361. ad *huius leg.* Datam, ideſt, Ann. Domini 383. initium.) Quod ipſum fermè [illegible] ab eodem Theodoſio M. ſtatutum in retrahendis Curialibus qui Senatores facti fuerant, *l.* 90. imò & à Valente anteà *l.* 74. *ſupr.* Scil. anteriore tempore, ſub Conſtantio Curiales, vel Officiales vel Senatores factos, Theodoſius M. annoſitate ipſa & præſcriptione tanti temporis tutos eſſe voluit vt ſanè multi tùm temporis ſub Conſtantio ſcil. Curias euitauerant, quod docet disertè Libanius *orat. in Iuliani necem, pagin.* 296. fidemque faciunt Conſtantij *l.* 42. 48. *ſupr.*

¶ At Breuioris temporis præſcriptione tutos eſſe voluit Theodoſius M. eos, qui ad Palatinam militiam ſeſe contulerant, nempe decennali militia, *l.* 12. *ſupr. de priuil. eor. qui in S. Pal.* quæ huic *legi*, etſi ad alium data, iungenda videtur, cùm non tantum argumento conueniat, verùm etiam temporis characteriſmo congruat.

¶ *A* CONDVCTIONE VECTIGALIVM *Curiales regulariter arcendi.*

XCVII. * Idem AAA. Cynegio Com. S.L.'

SCIAS, excepta diœceſi" Ægyptiaca, vbique ſeruandum eſſe, ne vſquam penitus in Suſceptionem vel minimi vectigalis Decurio conductor accedat; Sed eorum profeſſionibus & perſonis omnis hæc diuerſarum locationum ſumma credatur, qui ad exhibendam publicis rationibus fidem, periculo & fortunæ coguntur, & vitæ. Dat. VIII. Id. Mar. Conſtantino. Merobod. II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*
' *Cynegio* huic Comiti S.L. inſcribitur hoc ipſo Anno & menſe *lex* 12. *ſupr. de priuil. eorum qui in S. Pal.* quæ ſuperiori *legi* iungenda videtur.
" *Diœceſis* Ægyptiaca.
" Rectè, non *poſſeſſionibus*, vt quidam reponunt.

COMMENTARIVS.

VECTIGALIVM SVSCEPTIONE, ſeu CONDVCTIONE, quorumcumque, vel minimorum, Decurionibus *hac l.* interdicit Theodoſius M. quod & antiquo iure his interdictum fuit *l. 4. & & l. 6. §. Decurio 2. π. de Decurionib.* Pariter vt Decuriones prohibiti conducere prædia publica vel fiſcalia, *l. 2. §. 5. π. de adminiſtr. rerum ad ciu. pert.* prædia Reipul. vel ſaltus, *l. 2. ſupr. de locat. fund. iuris emphyteut.* (Quæ omnia publicos actus Curialibus interdictos contingunt: nam de priuatis actibus Curialibus interdictis dictum *l. 92. ſupr.*) Ratio autem huius interdicti *hâc ipſa lege* ſatis redditur: nempe quod *Ad exhibendam publicis rationibus fidem periculo fortunæ & vitæ cogi non poſſint.* Facilè ſcilicet Curiales vectigalium conductores rationes conturbaturi videntur: neque conturbatis, fiſco facilè conſultum eſſe poteſt: quandoquidem fortunæ eorum & vita in celſo locatæ. Adde & quod miſeros prouinciales facile ita concutere poſſent. Sic & viceuerſâ conductores vectigalium ad munera municipalia vocandi, vel admittendi non ſunt, *l. 5. §. Conductores, π. de iure immun.*

¶ Id verò ius ab Vrbe ad municipia traductum: nam & Senatoribus id olim interdictum, teſte vel Asconio *contra Antonium*; Idque ſiue per ſe, ſiue per alium. Dio *Hadriano.* ἀπαγορεύσαντος δὲ ἄλλα τε καὶ ἵνα μηδεὶς βουλευτὴς μήτ' αὐτὸς μήτε δι' ἑτέρου τέλος τι μισθῶται. Qui Dionis locus de Senatoribus accipiendus eſt, non verò de Decurionibus: quod tamen Cuiacius & Briſſonius credidêre.

¶ Ergo Suſceptores vectigalium Curiales eſſe, prohibiti, cuiuſcunque tandem vectigalis etiam minimi, μηδ' ἐλάχιστα τελωνίζειν: cùm tamen (quæ ratio dubitandi erat) non magnum periculum videretur, ſi minimum aliquod vectigal conducere his liceret.

¶ Et hæc quidem ita de ſusceptione, id eſt, de conductione vectigalium Curialibus interdicta: aliàs enim ſuſceptiones ſpecierum annonariarum & auri Curialibus impoſitæ de quo *infr. t. de ſuſceptorib. l. 4. 7. 9. 24. 31. infrà eod. tit.* De exactionibus quoque dixi *l. 8. 14. ſupr.* Et fidem facit ſub ipſomet Theodoſio M. Libanius, *περὶ ἀγγαρειῶν*, *pag. 9.*

Excipitur tamen ab eodem Theodoſio M. *h. l.* diœceſis *Ægyptiaca*; ibi ſcilicet ſuſceptores ſeu conductores vectigalium Curiales eſſe poſſe indicat. Cuius exceptionis ratio in obſcuro eſt. Similis alioquin prouinciarum exceptio in altero ſuſceptionis genere: nempe per Illyrici prouincias ſuſceptores ſpecierum ex Officialibus ſumpti, per Africam ex Curialibus, Valentiniani *l. 9. infr. de ſuſceptoribus.*

¶ *De* CVRIALIBVS *& Curialium filiis ad Curiam reuocandis, retinendis, quatuor capita.*

XCVIII. * Idem AAA. Poſtumiano PF. P.[b]

IN[c] muneribus peragendis, ſi qua ſoluta antè non fuerant, vel in ſubſtituendis idoneis, ne quid patriæ periſſe videatur, vel in filiis retinendis[d], priorum præceptorum decreta † Sublimitas Tua cuſtodiat. ¶ Eos quoque qui Aduocationis obtentu Curialia onera declinant, onera[e] vniuerſa compellat[f], quæ, etſi neceſſitas non exigit, tamen patria non remittit[g]. ¶ Ipſos quinetiam filios Magiſtrorum[h], qui ex Curiali ſtirpe deſcendunt, ſimili modo obnoxios[i] eſſe decernat[k]. Dat. VIII. Id. April. Conſtantinop. Merob. II. & Saturnino Coſs. [383.]

NOTÆ.

* *L. in filiis 15. Cod. Iuſt. eod. tit.* hinc interpolata, detractis primæ ſententiæ verbis quæ ad horum temporum rationem pertinent. Iungendaque huic *lex 10. ſupr. de bonis proſcriptorum.*

[b] *Poſtumianus* ſub Theodoſio M. PP. Orientis: ad quem vt extant plures *hoc Codice* Conſtitutiones, ac nominatim quoque *lex 101. 104. infr. hoc tit.* & Gregorij Nazianzeni *ep. 71.* De eo plura in *Proſopogr.*

[c] Recisa *Cod. Iuſt.* hæc priora vſque ad *In filiis.*

[d] In conditione paterna: rectè Gloſſa.

† Intelligit *legem 86. 87. 90. 91. 94. ſupr.*

[e] *x. Ad onera.* Pro quo Τ... , *agere uniuerſa.*

[f] Sublimitas tua, ἡ σὴ ὑπεροχή.

[g] Ita interpungendus hic locus: hactenus malè: *ipſos. Quinetiam &c.* Et ſanè *Cod. Iuſt.* quoque locus hic ita euolutiùs: *Quin ipſos etiam &c.*

[h] *Magiſtri*, id eſt, Profeſſores *hac l.* & *l. 10. 11. 18. infr. de med. & profeſſ. l. vlt. de ſtud. lib. V. R.* & magiſtri ſtudiorum, *l. 5. d. tit. de Med.* vnde Magiſtrationes loca in quibus docebant *d. l. vlt. infr. de ſtudiis*: Ita Ammiano *lib. 27. p. 55. magiſter Rhetoricus* & *lib. 22. p. 239. & 25. p. 38. Magiſtri Rhetorici Grammat.*

[i] Curiæ.

[k] Sublimitas tua, ἡ σὴ ὑπεροχή.

COMMEN

COMMENTARIVS.

SVPERIORES fermè *leges* ſuas omnes hâc enixâ conſtitutione ſua, Curiarum commodis conſulens, ſuper Curialib. eorumque filiis ad Curiam retrahendis quatuor capitibus confirmat & executioni tradi iubet Theodoſius M. puta legē 86.87.90.91.93.94 *ſup.* l. Nēpe Curiales qui ad DIGNITATES prouecti fuerant ad Curiam retrahi iubet, ſi nundum munera omnia ſubierint: ſi ſubierint, alios ſubſtituere loco ſuo idoneos cogendos: quod diſertè cauetur *d. l.* 90.91. Cuius ſubrogationis ratio *hâc l* redditur, *ne*, inquit, *quid patria periſſe videatur*, ac ſi diceret, ſubſtituto idoneo iam neque eum qui excuſatur, exceſſiſſe videri. Secundo capite FILIOS eorum ad Curiam retineri iubet: quod ſanè vt *l.* 86.93. *ſuprà*, cauetur: ita & *l.* 122. 123. *infrà*.

¶ Poſt hæc iam, quæ Tribonianus recidit, duo alia capita quæ Tribon. retinuit expreſſiora addit, quæ maiorem alioquin dubitandi rationem habere videbantur: quæque enixum Theodoſij in Curias ſtudiū arguunt. Quanquam & primum ex his iam antea quoque ab ipſo cautum fuerat *l* 87. *ſupr.* Nempe definit quidem ADVOCATIONE, (quanquam hæc fauore digniſſima videretur) Curialia onera euitari poſſe: ſed Curialem Aduocatum ad vniuerſa onera compellandum: Quod & poſteà ab eodem Theodoſio M tertiā conſtitutione repetitum *l.* 116 *inf.* ſed & iam olim cautum à Valentiniano Sen. fuerat *l.* 77. *ſup.* vbi dixi ad id plura: quæ dubitandi rationem illuſtrant. Notanda tantú hîc illa, *quæ etſi neceſſitas non exigit, tamen patria non remittit*: Nempe, etſi ſatis magnus alioquin Decurionum numerus ſit, neque neceſſitas ſemper vel in præſens vrgeat, attamen non ideò ea in perpetuum *remittit*. *Remittere* eſt penitus liberare omnibus: Et quæ hodie neceſſaria non ſunt, olim neceſſaria fortè futura ſunt. Quare minus huc pertinet illa Regula, quam hic allegat Gloſſa: quædam habere poſſumus, etſi vtilia nobis non ſunt *l. ei fundo, ff. de ſeruit.*

¶ Alterum, quod ipſum magnam dubitandi rationem habere videbatur, quod *hâc l.* expreſſim à Theodoſio M. cauetur, iſtud eſt, ipſos etiam MAGISTRORVM, id eſt Profeſſorum filios, Curiali ſtirpe deſcendentes, Curiæ obnoxios reddendos: Quod etiam Conſtanti Imp viſum *l.* 26. *ſup.* ſi modo ibi vox, *magiſtris ſtudiorum* ſtare poteſt: quod non puto. Cùm tamen aliorum Principum Conſtitutionibus non ipſi tantum Magiſtri ſeu Profeſſores à Curialibus muneribus immunes eſſent, de quo *l.* 1. *inf. de Medicis & profeſſorib.* verùm etiam filij eorum *l.* 3. *d. t.*

¶ Et hæc quidem ita Theodoſius M. Curiarum commodis enixè hoc tempore conſultum cupiens, qui & de fiſci ſui commodis eâdem conſtitutione, vnde *hac lex* deſumpta eſt, aliquid cauerat, *l.* 10. *ſup. de bonis proſcriptor.* quæ *huic* coniungenda eſt: vbi & de Filiis pariter deportatorum. Vide quæ ad *illam leg.* dixi.

¶ IVDÆOS *à Curialibus muneribus immunes non eſſe*,

LCIX. * Idem AAA. Ad Hypatium'' PF. P.'' Poſt alia.

IVSSIO †, quâ ſibi Iudææ'' legis homines blandiuntur'', per quam eis Curialium munerum datur'' immunitas, reſcindatur: cùm ne Clericis quidem liberum ſit, priùs ſe diuinis miniſteriis mancipare, quàm patriæ debita vniuerſa perſoluant. Quiſquis igitur verè Deo dicatus eſt, alium inſtructus'' facultatibus ſuis, ad munera pro ſe complenda conſtituat. Dat. IX.'' Kal. Maij, Med. Merobaude. II. & Saturnino Coſs. [373.]

NOTÆ.

* *L.* 4. *Cod. de Iudæis.* Iungenda *huic* proculdubio *lex prox.* 100.

'' *Hypatij* huius geminam Præfecturam memorat Ammianus Marcellinus, *lib.* 29. p. 421. id eſt Præfecturam vrbanam, quam geſſit A 379. vt docet *lex* 26. *ſup. quorum appell.* & Prætorianam vid. *Proſop.*

'' Italiæ.

† An Vetus, Seueri & Antonini. *l.* 3. §. *vlt. ff. de Decurion.* An Iuliani? *Iuſſio* porrò eſt Reſcriptum: vt *l.* 10. *inf.* vid. *Paratitl. de Conſtit Princip.*

'' *Iudaica*, C. Iuſt.

'' *Sibi blandiri* vid. *Gloſſ Theod.*

'' *Dabatur* C. Iuſt.

* Sequentia omnia recidit Tribon. De cuius rei ratione mox.

'' *al. Inſtructum.*

'' XIII. *dict. l. prox* 100. XVIII. vel XVII. *dict. l.* 4.

COMMENTARIVS.

DE IVDÆIS eſt hæc Valentiniani Iun. conſtitutio: quâ negatur eis immunitas à Curialibus muneribus: pariter vt Conſtantini conſtitutione 2. 3. *inf. de Iudæis*: idque Iudæis omnibus: excepti tantum Hierei &c. ex Honorij *l.* 24. *inf. de Iudæis* *l.* 157. 158 *inf.* Arcadij *l.* 165. *inf.* ſimpliciter, & *l.* 13. *inf. de Iudæis*: excepti Archierei. Et ſic octo in vniuerſum hâc de re conſtitutiones extant *hoc Codice*,

Digitized by Google

& hæc quidem Valentiniani Iun. His addatur omnibus Iuſtiniani *Nouella* 45. Id verò *hâc l.* ſtatuitur, reſciſsâ Conſtitutione quâdam, quâ immunitas ea his tributa fuerat, pariter vt ſimilem immunitatem circa milites Armatæ vel Palatinæ militiæ Curiales abrogat *l. prox.* 100. quæ *huic* coniungenda eſt ceu vnius & eiuſdem conſtitutionis pars.

¶ Dubium verò, quamnam, ſeu cuius Imp. conſtitutionem hîc intelligat Valentinianus Iun. Dubiũ etiam, nùm ea immunitas omnes Iudæos comprehenderit? quod ſuadere videantur generalia *huius l.* verba, *Iuſſio quâ ſibi Iudaæ legis homines blandiuntur:* an verò Patriarchas, Preſbyteros, Hiereos, Patres Synagogarum tantum: quod ſuadere videtur, tùm comparatio clericorum, quæ mox ſequitur, tum illa *fine legis: Quiſquis igitur verè Deo dicatus eſt.* ſanè iam olim Seuerus & Antoninus eis, qui Iudaïcam ſuperſtitionem ſequuntur, honores adipiſci permiſerant: ſed & neceſſitates eis impoſuerant, quæ ſuperſtitionem eorum non læderent: teſte Vlpiano *l. 3. §. vlt. ff. de Decurion.* De Alexandro Seuero memorat quoque Lampridius; *eum Iudæis priuilegia reſeruaſſe.* Quænam verò ea fuerint? non explicat. Vt vt ſit, priſtinâ ſeu veteri obſeruatione, Iudæos ad Curiam vocari non potuiſſe teſtatur Conſtantinus M. *l. 2. 3. inf. de Iudæis*: qui hoc eis ademit: exceptis tantum binis vel ternis per ſingulas ciuitates Hiereis, Archiſynagogis, & Patribus Synagogarum *d. l. 2 & 3. eod. tit.* quas Conſtantini M. iuſſiones intelligit Arcadius *l. 13. de Iudæis*: Qui hoc ipſum à Conſtantio, Valentiniano (Seniore ſc.) & Valente decretum *ibidem* ait: idque ipſe confirmat *eâ l. 13.* Et verò de hac ſimili iuſſione *hanc leg.* accipio: quâ ſcil. *Hierei* tantùm &c. excepti fuerant à Curiali conditione (quod & ipſum Valentinianus Iun. eis adimit) Duplici argumento: Primo, quod hâc l. comparatio inſtituitur Clericorum.

¶ Quanquam forte dicere quis poſſet (quod verum non puto) Valentem Imp. Iudæos omnes in cõmune Curialibus muneribus aliquando immunes feciſſe, deque eâ Valentis iuſſione Valentinianum Iun. hîc ſentire: nam & Cedrenus ſcribit, Valentem *Iudæos in honore habuiſſe*, videri tandem cui poſſit Gratiani *legem* aliquam *hic*, & *l. prox.* 100. intelligi. Sed in priore ſententia hæreo: de quo etiam aliquid ad *l. 13. infra de Iudais.*

¶ Quidquid huius ſit, Valentinianum Iun nunc ſequamur, & argumentum eius à Clericis ad Iudæos, à maiore ad minus ſcilicet; Iudæis videlicet non dandam immunitatem definit, cùm ne Clericis quidem Chriſtianæ Religioni ſeruientibus, ſeu diuino miniſterio mancipatis hæc immunitas competat: imò non ante Clerici fieri poſſint, quam perſolutis omnibus patriæ muneribus: vel ſanè ſubſtituto idoneo, cui facultatibus ceſſerint, vel (vt poſteà Theodoſio placuit) facultatibus ſuis ipſi Curiæ ceſſis: *l. 104 115. 121. 123. inf. h. t.* Circa quod tamen variè cenſuêre Imperatores Conſtantius M. Conſtantius, Iulianus, Valentinianus, Valens, Theodoſius, Arcadius, Theodoſius Iun. quorum conſtitutiones, earumque ſummam *in Paratitlo* ſemel exhibui. Sanè Valentiniano ſeniori, patri huius, eadem ſententia ſtetit; ſcilicet vt bonis ſuis cederet Clericus ex Curiali factus, *l. 59. ſup.* & Theodoſio *l. 104. 115. 121. 123. inf. h. t.* quæ Valentiniano Iuniori quoque *hac lege* ſententia placet.

Huius temporibus propriè conueniunt ea quæ Ambroſius ſcribit libello ſuo altero ad hũc ipſummet Valentinianum, aduerſus Symmachum: *Si priuilegium quærat Sacerdos* [Chriſtianus] *vt onus Curiale declinet, patriâ atque auitâ & omnium facultatum poſſeſſione cedendum eſt. Quomodo hanc Gentiles ſi haberent, ingrauarent querelam, quod Sacerdos ferias miniſterij ſui emat totius patrimonij ſui damno, & priuatus vniuerſæ commoditatis diſpendio vſum publici mercetur obſequij: prætendens communis ſalutis excubias domeſtica inopia ſe mercede ſolatur; quia miniſterium non vendidit, ſed gratiam comparauit. Conferte cauſas: Vox excuſare vultis Decurionem, cùm Eccleſiæ excuſare non liceat Sacerdotem.*

¶ *De* Revocandis *ad Curiam ex quacunque militiâ, Curialibus originalibus.*

c. * Idem AAA. ad Hypatium PF. P.''

OMnes, qui ex origine Curialium ſe diuerſis gradibus inſeruere militiæ, reddi propriis Ordinibus oportebit: Exceptis his, quibus Legis † vetuſtæ (quæ certum numerum ſtipendiorum, vel Palatinæ militiæ viris ſtatuit) opitulatur auctoritas. Dat. XIII. Kal. Maij, Med. Merobaude II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendaque ei *lex ſuper.* 99.

'' Italiæ dixi ad *l. ſuper.*

† Quænam hæc *lex* vetuſta?

COMMENTARIVS.

MIlitia Palatinâ, origine Curialem regulariter Curiâ excuſari vetat: contrà, Curiæ eum, militiâ non obſtãte, reddi iubet Valentinianus Iun. *hâc leg.* Proculdubio recenti aliquâ *leg.* (cui *lex vetuſta* hâc *leg.* tacitè opponitur.) contrariâ abolitâ pariter vt aliâ ſimili *lege* abolitâ circa Iudæos, *l. ſuperiore*, quæ *huic* coniungenda venit ceu vnius eiuſdemque Conſtitutionis pars. Ex quâ vtraque coniunctâ patet, Valentinianum Iun. eâ conſtitutione, vnde vtraque deſumpta eſt, recentem aliquam Iuſſionem,

ſionem,quæ in Curiarum damna proceſſerat, abolitum iuſſe.

¶ Exceptionem tamen idem addit *hac leg.* quam ex *lege vetuſta* repetit,quę ſe præceſſerat recentem *legem*,quam initio abrogatum it:nempe vt Curiales militiâ Palatinâ poſt certum ſtipendiorum ſeu annorum numerum repeti non poſſint. Excepti quoque fuerunt nonnulli Palatini,*l.5.ſup.de diuerſ.offic.* Quænam autem illa *lex vetuſta*? Sane vetuſtioribus *legibus*, aliæ atque aliæ temporum metæ poſitæ: quinque annorum Conſtantij & Conſtantis 31. 38. *ſup.* Totidem in præteritum ab ipſomet Valentiniano Iun. in futurum triginta annorum,*l.88.ſup.h.tit.leg.* Theodoſius M. decem annorum ſpatium definit *l.12.ſup.de priuileg.eor.qui in S.Pal.* quæ hoc ipſo Anno 383. data eſt, vbi vide plura. Sanè Ambroſius quoque *ep.ſua ad Theodoſium Imp.*29.quam ſcripſit An.393.teſtis eſt,tum,*eos qui Imperatori militarent,certo militiæ tempore ſeruatos* [immunes ſcilicet à Curia.]

¶ Ad hanc *leg.* verò propriè facit, quod Anno proximo 384.ſcribebat Symmachus *lib.10.ep.51.* ad ad hunc ipſummet Valentinianum Iun. *Cùm Venantij ſtratoris illicitam vſurpatámque militiam Marcellus argueret,quod Decurionum adſcriptus Albo, vt Geſta docuerunt, aduerſum leges ad Palatina caſtra tranſiſſet;non debui obiecta reticere,vt in eâ re quæ modum mei egrediebatur examinis; Æternitas veſtra ipſis legibus, quas tuetur, auguſtior indicaret.*

¶ MATRIS *originem non ſpectandam ſed patris: abolitis hac in re contrariis Reſcriptis, moréque Prouinciæ.*

CI. * Idem AAA. ad Baſilium Com. S. L."

EXEMPLO Senatorij Ordinis,patris originem Municeps" vnuſquiſque ſequatur: Nec valeant ſpecialiter delata Reſcribta,ſi quis ſe matris origine defendet", à maiore Curia ad minorem transferri fortaſſe promeruerit: Neque vlla pro more prouinciæ referri ſinatur exceptio. Dat. XVI. Kal. Iul. Rom." Merobaude II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* *L.Exemplo 36.Cod.eod.tit.*

" *Baſilio* huic Com.S.L.Anno 379.inſcribitur *lex 1.ſup.qui bonis cedere:* & hoc ipſo Anno 383.*lex 40.ſup. de appellat.* Hic idem eſt,cuius meminit Symmachus,*lib.10.ep.47.*

" *Municeps*,id eſt Decurio.*h.l.& l.4.89.ſup.l.105.110.130.137.143.144.147.154.inf.l.41.inf.de operib. pub. l. 2. ſup. quid prob.l.17.inf.de luſtrali.* Cæterùm hanc vocem omiſit Trib.

" *Defend.* C. Iuſt.barbaré.

" *Veron.* Valentinianus Iun.quippe Veronæ hoc tempore fuit, vbi etiam ſequenti die ab eodem data *lex vn. ſup. de mand. Principum* cùm paulò ante *Patauij* fuiſſet:vbi datæ ab eo *l.3 de Apoſtat.& l.5.de inoff.teſt.* inter ſe conſſandæ.

COMMENTARIVS.

PATRA Curiali natum patris Curiam ſequi iubet *hâc l.* Valentinianus Iun. non matris: Quod quidem iuris tralatitij regula eſt: Verum ſingularia plura circa id continentur. Primum enim id exemplo Senatorij Ordinis firmat *hâc l.* Valentinianus Iun: ſcil.Senatorius filius is demum eſt,qui patre,non qui matre Senatoris filiâ natus eſt: & ſic ad vtrumque iſtud omninò pertinet illud Ambroſij,in *cap.3.Lucæ*,*Viri*,inquit,*perſona quæritur qui etiam in* SENATV & RELIQVIS CVRIIS *generis aſſeruat dignitatem.* Quanquam ſingularis quædam exceptio indicari mihi videtur *l. 9. ſup. de Senatorib.* Nota interim argumentum ab exemplo Senatus ad Curias: de quo ad *l.85.ſup.*

Deinde duas iſtius R. Ampliationes *hâc l.* Valentinianus adiiecit. Primò non prodeſſe in contrarium *Reſcriptum* Principis in id ſpecialiter impetratum: Quod quidem ambiuiſſe nõnullos hâc tempeſtate Valentinianus Iunior *hâc l.* indicat,ſic quidẽ vt maternæ originis obtentu minores Curias affectarent nonnulli,maioribus poſt habitis; ad fugam videl.maiorum onerum;quia minor Curia erat matris,maior verò patris,vt ita minoribus oneribus ſubiaceret: quę vtique onera maiora erãt pro dignitate ciuitatis. Ergo priuilegia ſeu beneficia vni ſpecialiter perſonæ data hoc caſu nõ valere iubet *hâc l.* Valẽtinianus Iun. Imò nec (quæ ſecũda iſt ampliatio eſt) Priuilegio ſeu More Prouinciæ quenquam matris potius quam patris Curiam ſequi permiſit.

¶ Dices olim maternâ origine priuilegio aliquo cenſitos nonnullos: ac nominatim Ilienſibus, Delphicis, Ponticis tale priuilegium conceſſum fuiſſe, vt docet Vlpianus *leg.1.§.2.ff.ad municipalem:* Verũ: ſed id priuilegij genus hîc abrogatur: non quidem quod ad tres illos, quos dixi; eſt enim hæc *lex* Valentiniani Iun. qui prouinciis illis non imperabat, verum Theodoſius M. Igitur neceſſe eſt in Occidente quoque prouincias quaſdam fuiſſe, quibus id olim priuilegij datum fuerat, vt vtroque parente Curiali natus, matris Curiam ſequeretur, nõ patris.

¶ Proinde patet; Primò, nõ abrogatũ *hâc l.* quod nonnulli cenſent Ilienſium, Delphicorum, Ponticorum priuilegium, verùm ſimile aliarum prouinciarum in Occidente; niſi eam accipiamus ea Theodoſij Iun. mente qui eam in *Codicem ſuum* retulit. Secundò patet neque abrogatum *hac l.* priuilegium illud Antiochenum, de quo agitur in Iuliani *l.5 t. ſup.* eſt enim illud ab eo de quo *h.l.* agitur diuerſum & quidem maius: nẽpe quo libero patre natus, matre verò Curiali ſolis materni ſanguinis vinculis alicubi illigabatur. Abrogatum potius illud *l.137.inf.* Tertiò hinc apparet, lapſum non Accurſium tantum,

tum,ſed & Cuiacium,cùm differentiam *hâc l.* indicari putant inter beneficium perſonale & ciuitati aut prouinciæ datum hoc ſenſu:non poſſe equidem beneficio ſpecialiter vni perſonæ delato id alicui deferri,vt matris potiùs quàm patris Curiam ſequatur : ſed valere priuilegia prouinciæ alicui hac de re conceſſa. Nam imò vtramque *hâc l.* negatur: prius quidem , *verſ. nec valeant* 1: poſterius verò , *vltimo verſicule* : *neque vlla* &c. vbi *referri exceptio* vetari dicitur , cum inhibetur quis ſeſe more veteri prouinciæ defendere,eumq;allegare & obtendere. Quare *verſiculum* hunc idem perperàm accepit de conſuetudine iuri contraria:cùm contra accipiendus ſit,de *vetuſto more prouinciarum*, quibus id ſcil.priuilegij loco datum olim fuerat : etiam in Occidente:Id enim hîc ſignificatur per *morem prouinciæ*:Nempe vetuſta conceſſio,antiquum priuilegium.Vt proinde haud adeò huc faciat Interpretũ tractatus de *Conſuetudine* , & vtrum *Conſuetudo* excuſet,vel Conſuetudo legi contraria valeat.

¶ Rescripto *Principis neminem à Curia excuſari.*

CII. * Idem AAA. Poſtumiano" Iter. PF. P.

QVOTIESCVNQVE ſe ex Reſcriptis noſtris aliquid impetraſſe contendent" hij , quos obnoxios Curiæ , vel origo fecerit , vel latum inter partes" iudicium deſignarit , nullam prorſus ſpem Curias" declinandi ex colore ſacræ Iuſſionis accipiant. Dat. IX. Kal. Aug. Conſtp. Merob. II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

* *L. Quotieſcunque 37. Cod. Iuſt. eod. tit.* Iungenda autem huic *lex 1. ſup. quod. probare debeant ad quamcunque militiam venientes*: Quæ etiam huic argumento reſpondet.

" *Poſtumius*, PP. & quidem iterum Orientis:ad quem extat,quoque *lex 98 ſup. h. t.* & *l. 114. inf.* & Gregorij Nazianz. *ep.* 72 vid. *Proſopogr.*

" *Contendunt*. C. Iuſt.

" *Patres*:id eſt Curiales,de quo mox.

" *Curiam* C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

RESCRIPTO Principis quemquam Curia liberari vetat Theodoſius M *h. l.* pariter vt militiæ Armatæ obtentu: *l. 1. ſup. quid probare deb.* quæ *huic legi*, ceu eiuſdem Conſtitutionis pars iungenda eſt. Qui alioqnin duo Curialis conditionis euitandæ modi quammaximè opportuni & efficaces videbantur:Nempe Principis auctoritas ſeu beneficium & Militia ſeu Reip. defendendæ ſtudium. Quod vtrumque tamen repellit conſtitutione ſua, vnde hæc deſumpta nominatim, Theodoſius M. Principalē auctoritatem in necem Curiarum non admittendam ratus , vt cæteroquin Reſcripta in fraudem publicam valere noluerunt Principes , de quo *tit. de diu. reſcript.* ac nominatim in hoc argumento in fraudem Curiarum h. l. & *l. 10. 13. 101. ſup. l. 137. 139. 156. 167. inf. h. t.*

¶ Vnum tantum ſingulare *hâc l.* notandum,quod ait lex, *vel latum inter partes Iudicium deſignarit* vbi omninò reſcribendum *inter Patres*, id eſt inter Curiales. Nempe duplici ratione quis Curiæ tenetur, vel originis ratione,vel lato inter Patres iudicio,ſeu *deſignatione*,qua voce hæc *lex* vtitur : denique Nominatione:ſic *leg. 10. ſup.* vtrum ex genere Decurionum ſit,vel antè nominatos ad Curiam. Et *l. 1. 3. ſup*, vel originem defugiſſe , vel ſpreta nominatione ſe militiæ inſeruiſſe. *Lato* igitur *inter Patres iudicio*, idem eſt,quod publico tractatu, *l. 148. inf.* publico conſilio, *l. 53. ſup. de appell.* publica ordinatione *l. 118. inf.* ſic & Apuleius *lib. 10. pag.* 241. *Placuit ſalubre conſilium,& ilicò iuſſu præco pronunciat , Patres in Curiam conuenirent.* Nun eſt igitur hic locus de authoritate rei iudicatæ inter Partes , quomodo id omnes accipiunt,quæ enim partes hîc eſſe poſſunt? Verùm de DESIGNATIONE ſeu Nominatione inter Patres,publico tractatu & conſilio habito, ordinatione,nominatione.

¶ *De* SYRIACHIÆ *munere.*

CIII. * Idem AAA. ac Proculum" Com. Or."

VOLVNTATE propriâ vnuſquiſque" Syriarchiæ" munus ſuſcipere debet , non neceſſitate impoſitâ. Dat." VI. Kal. Aug. Salamariæ", Merob. II. & Saturnino Coss. [383.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut huic tempori adſtricta deque re iam abolitâ. concordat illi altera eiuſdem Theodoſij *lex* 109.*inf.* Meminit Libanius *Orat.* περὶ τῶν ἀγγαρειῶν *p.* 36 & *Orat. in Tiſamenem p.* 447.
" *Proculo* huic Comiti Orientis inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 22.*inf. de operib. publ.* & *lex* 24.*ſup. de cohortal.* & Anno ſuperiore 382.*lex* 90.*ſup. h. t.* Eiuſdem meminit Libanius *de vita ſuâ p.* 66. 68. & *Orat. ad Icarium*, non vno loco p. 455. 456. 458. (qui ſanè Icarius ei in Comitiuâ ſucceſſit) Quibus locis adminiſtrationem eius tyrannicam ſuggillat, ſummque in eum odium teſtatur: tandem & narrat cum quo dedecore Magiſtratu deceſſerit.
" In hac *Orientis* diœceſi erat *Syria*, vt vel ex *hac l.* apparet. & docet apertiſſimè *Notitia Imperij*.
" Curialis, Duumvir.
" De *Syriarchiâ* hâc dixi plenè ad *l.* 1 *ſup. de prædiis Senatorum*.
" Pro, *Reddita*.
" De hâc ſubſcriptione in *Commentario*.

COMMENTARIVS.

SYRIARCHIÆ munus, arbitrio cuiuſque relinquit nemine ad id coacto; *hâc l.* Theodoſius M. denique Syriarchiæ munus, munus voluntarium, non neceſſariũ eſſe definit. *Syriarchia* huius fit quoque mentio *l.* 1. *ſup. de præd. ſenatorum*, vbi prolixè oſtenſum eſt, eam Sacerdotium prouinciæ Syriæ fuiſſe, ludis edendis & quidem *muneribus ferarum* obnoxiũ, ϑημελικοῖς ἀγῶσιν: quomodo ſimilem Aſiæ Sacerdotem ſeu Aſiarchem Rufinus *munerarium* vertit; *lib.* 4. *c.* 14. Et alibi ſimilia prouinciarum Sacerdotia memorantur, veluti Bithyniarchia, Cappadocarchia, Lyciarchia itemque ſpeciale Antiochiæ Alitarchiæ. Sanè Syriarchiæ nominatim præter *hanc l.* & *d. l.* 1. mentio quoque fit *l. vlt. inf. de expenſis ludorum l.* 1. *Cod. de naturalib. liberis: l. vn. Cod. de off. Com. Orientis* & *Nouella Iuſtiniani* 89 *c. vlt.* Ergo Syriarchia munus fuit ludorum ſeu munerum edendorum in Syria, ſic vt modo pro ipſa χορηγίᾳ ſeu δαπανήματι Syriarchia accipiatur, modo pro ϑυμελικῇ ſeu ipſo præſidendi munere. Quare Syriarchi *Agonothetæ* dicuntur, eorumque nomen votiua feſtiuitatis ſolemnitas dedicaſſe: *d. l. vlt inf. de expenſis ludorum*: & *d. l. vn. Cod. de officio Com. Orientis*. Denique *Agonotheſias* nomine de quâ Theodoſij pariter *l.* 109. *inf.* agitur, ea comprehenditur.

¶ Porrò *Curialibus* hæc munera ſeu Agonotheſiæ olim, & verò hâc tempeſtate incubuêre, quod vel hic *titulus* docet, ſub quo *hac lex*, & *d. l.* 109. *inf.* poſitæ ſunt: vt & *d. l. vn. Cod. de eff. Com. Orientis*: & Libanij locus *in Tiſamenem* quem mox proferam: & idem *variis epiſtolis*: munera, inquam, hæc ferarum; (nam & alij ludi duumuiris Curialibus incumbebant, veluti Gladiatorij, Circenſes, de quibus eſt & Libanij locus *ep.* 377. *ad Ariſtænetum*: Scenici, de quibus ad *leg.* 29. *ſup.*) Atenim cùm hoc Agonothetico munere etiam Curiales grauarentur in necem Curiarum, primò quidem arbitrio cuiuſque id relictum à Theodoſio M. *h. l.* & 106. *inf.* Mox ſub Theodoſio Imp id ad Iudices fermè tranſiit, vt docet *lex vlt. inf. de app. Iudorum* Imò Curialibus omninò interdictum id à Leone, *d. l. vn. C. de off. Com. Orientis*, qui idem Alytarchiam, (muneribus edendis Antiochiæ) ſollicitudine Comitis Orientis (cui etiam hæc *lex* noſtra inſcribitur) exerceri voluit: Syriarchiam verò, ſollicitudine Conſularis Syriæ. Ad quod quidem etiam munus collatio quædam facta ex poſſeſſionibus priuatorum, veluti Curialium, vt docet *d. l. vlt. inf. de exp. ludorum*: imò etiam Senatorum: quod decennio poſt *hanc leg.* abolitum ab eodem Theodoſio M. *d. l.* 1. *ſup. de præd. Senatorum*. Neque tãtum pecunia in id exacta, verùm & *feræ*, & *ferarũ* Curatores alendi dabantur: Quod docebit mox Libanij *locus*: & alter *eadem orat. p.* 449. Ergo Theodoſius M. Syriarchiæ Agonotheſiam, & Agonotheſiam omnem voluntate propriâ ſuſcipi iubet *hâc l.* & *l.* 109. *inf.* nemine ad id inuito coacto. Et hæc quidem illa eſt Theodoſij M. conſtitutio, quam memorat Libanius duobus locis: *Oratione* περὶ τῶν ἀγγαρειῶν *p.* 36. ad Theodoſium M. ipſum quam hoc hoc ipſo Anno 383. ſcripſit vel certè A. 385. κἂν τοῖς ἐπαίνοις τοῖς περὶ σοῦ, τῶν μεγάλων καὶ τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τὰς διὰ τῶν ϑηρίων λειτουργίας, ἀναγκαῖς ἦγετό τις πρότερον, συγγνώμης τοῦτο ἐχόντας, οὔτε κωλύων βουλομένους, οὔτε ἕλκων ἄκοντας, &c. id eſt *ſed è maximarum laudum tuarum numero iſtud eſt, Ad publica ferarum munera neceſſitate quis antea adigebatur; id verò tu Indulgentia feciſti, neque prohibens volentes, neque trahens inuitos.* Alter Libanij locus eſt in *eius orat. in Tiſamenem*, ad eundem Theodoſium, *p.* 447. Damna quippe à Tiſamene Curialibus illata memorans, nominatim memorat damna illata ferarum muneris occaſione: Quare vbi dixit τοῦ διὰ τῶν ϑηρίων λειτουργήσαντος, dixitque Tiſamenem inuitos ad id adegiſſe, τὴν λειτουργίαν δὲ τοῦ ἄϑλου ὑπομεῖναι κελεύων, ſubiicit, σὺ ἐς τοῦ τοῦτο τολμῶν, ὦ βασιλεῦ, προυβρίζων νόμον. σὺ γὰρ ἡμῖν τοῦτον πρῴην ἔϑηκας, τὴν μὲν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης δαπάνης ἀναιρῶν, γνώμης δὲ τὸ πρᾶγμα ποιῶν. λέγει οὖν ὁ νόμος, βούλει καὶ τοῦτο ποιεῖν, οὐδεὶς ὁ κωλύσων: ἀλλ' οὐκ ἐϑέλεις; οὐδεὶς ὁ καταναγκάζων. ἀλλ' οὗτος ἀναγινωσκομένου τοῦ νόμου προσῆγε τὰς ἀνάγκας, &c. καίτοι καὶ οἱ μηδὲ πάντες ἦσαν ἐνδεεῖς, τό γε εἰς χρήματα καὶ πολὺς ὁ χρυσὸς παρ' ἑκάστῳ, ϑηρία δὲ οὐκ ἐϑέλοντο τρέφειν, οὐδὲ τοὺς ταῦτα ὑπομένοντας ἀνϑρώπους, καϑ' ἐξουσίαν ἔφευγον αὖ τὸ ἀνάλωμα, &c. id eſt, *Tuam hoc audens, ô Imperator, contumelioſè abrogat legem: tu enim nobis pronuper ſanxiſti, neceſſitatem quidem tantæ impenſæ remittens, voluntatis verò hanc rem efficiens: Nempe ait lex, vis & hoc facere, nullus eſt qui impediat; non vis, nullus eſt qui coacturus ſit. Sed hic etiamſi lex legeretur, neceſſitatem adegit &c. Et quanquam non omnes eſſent indigi, quantum ad pecunias attinet, imò magna vis auri penes vnumquemque foret, feras tamen alere noluerunt, & eos qui ferarum curam habent: quantum potuerunt, hunc ſumptum effugerunt.* Repetitâ porrò conſtitutione Theodoſius M. id ipſum poſteà rurſùm conſtituis, *l.* 109. *inf.* An. 385. ad Cynegium PP.

De hac verò ferarum munere Antiochiæ in Syriâ eſt quoque Libanij *epiſtola* 865. ad hunc ipſum *Proculũ* cui hæc *lex* inſcribitur, vbi de Argyrio quodam agit: ἐπειδὴ τοῖς πατρῴοις ἀξίων Ἀργύριος ὁ πολιτευόμενος ἐπὶ ταῖς καλαῖς λειτουργίαις, διά τε ϑηρίων καὶ τῶν πρὸς ταῦτα μαχουμένων ἀνϑρώπων εὐφραίνει τὴν πόλιν ἡμῖν, &c. De eiuſdem ferarum muneribus quæ à Curialibus Antiochiæ in Syria edebantur ſunt eiuſdem Libanij *epiſtolæ*, ad *Andronicum* 212. ad *Florentium*, 210. quæ ſingularis eſt: ad *Euſebium* 213. & 222. ex quarum priore diſcimus optimos venatores ferarum ex Phœniciâ petitos κυνηγέτας, πρὸς τὰ ϑηρία μαχομένους: v. & *ep.* 495. 506. 507.

¶ Supereſt *huius leg.* ſubſcriptio. Dicitur verò ea, *Dat. Salamaria.* vbi nonnulli reponebant, *Samaria*; Reponat quis *Solaramia*: quę in Syriâ Apamænâ vel Palmyrena erat haud longe Emesâ & Laudiciâ ſcabioſa, & Palmyra & Damaſco: cuius mētio quoque fit in *Itinerario Antonini, p.* 127. vbi malè *Salaminiada* habet editio: *Heliaramia* eadē, Græcâ voce in *itiner Peuting. ſolis* videl. *Aramia* vel *Aramea*: Aramia vel Aramæa, Aramæi pro Syria & Syris: vid. Ioſephum & Strabonem, *Heliopolis* eodē *tractu*. *Aram* etiam olim Damaſcus: vid. Hieronym. Et fortè *Solaramia* vox cōflata è tribus *ſol, Ar, Ramia.* K'pus & *Paμidus* vel *Pauiarus* Reges: de quibus obeliſci Inſcriptio apud Marcellinum, *lib.* 17. *p.* 101. 102. Quid ſi *Salamaram* hîc intelligamus quæ in Pamphyliâ, cuius meminit Hierocles in vetuſtiſſimâ prouinciarum *Notitiâ*. Verùm huic reſiſtitur *huius l.* Inſcriptio quæ data eſt ad Com. Orientis in quâ diœceſi non fuit Pamphylia.

¶ *De* Clericis *Curialibus, & cedendis ab eis bonis.*

civ. * Idem aaa. Poſtumiano pf. p."

Curiales, qui Eccleſiis malunt ſeruire, quàm Curiis, ſi volunt eſſe quod ſimulant, contemnant illa quæ ſubtrahunt: Nec enim eos aliter, niſi contemptis patrimoniis liberamus: Quippe, *animos diuinâ obſeruatione deuinctos non decet patrimoniorum deſideriis occupari.* Dat. vii. Id. Nou. Conſtp. Merob. ii. & Saturnino Coſs. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Codice Iuſt.* Quæ & ipſa ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinet, & tamen omiſſa eſt à Baronio.

'' Reponendi *hic*, & deinceps *ſequentib. legib.* vſque ad *legem* 125. incluſiue, *Imppp.* Valentinianus, *Theodoſius & Arcadius*, vtpote Gratiano iam mortuo: vid. *Chronolog.*

'' *Poſtumianus* ſub Theodoſio M. PP. Orientis. Ad quem inter alias eſt quoque *lex* 98. 102. *ſup.* & extat quoque Gregorij Nazianzeni *epiſtola* 71. vid. *Proſopogr.*

COMMENTARIVS.

Clericum ex Curiali factum, Curiâ Curialibusque oneribus & deſcriptionib. non aliter liberari vult *h. l.* Theodoſius M. (pariter vt idem tribus aliis conſtitutionibus; putà *l.* 111. 121. 123. *inf. h. t.*) quàm ceſſo patrimonio ſuo, Curiæ ſcilicet, *h. l. & l.* 121. 123. *inf.* & ſic cum patrimonij iactura & periculo: vel alio nominatim idoneo ex patrimonio ſuo ſubrogato *d. l.* 15. Quæ & ipſa ſententia biennio pôſt ſtetit Theodoſio M. eidem in ſimili caſu *l.* 46. *ſup. de curſu publ.* Imò in hâc ipſa re hoc ipſo Anno ſtetit Valentiniano Iun. *l.* 99. *ſup.* ad cuius ſententiam referendus eſt Ambroſij locus ad Valentinianū Iun. ſcribentis, non verò ad *hanc leg.* quæ Theodoſij M. eſt, is trahendus. Pariter vt ad *hanc l.* *malè* refertur eiuſdem Ambroſij locus alter, *ep.* 36. *ad Theodoſium*, de quo ad *l.* 36. *inf. de Epiſcopis.* Rectè autem referri poteſt Gregorij Nazianz. locus, quem profert ad *l.* 121. *inf.* Imo eadem mens ſtetit quoque Valentiniano Sen *l.* 59. *ſup.* Nam quid hanc in partem cenſuerint ſuperiores Principes, docet ſatis *Paratitlon.*

¶ Ratio tantum *hâc l.* reſpectu Clericorum ipſorum notetur. *Quod animos diuinâ obſeruatione deuinctos*, id eſt Eccleſiis ſeruientes, *non deceat patrimoniorum deſideriis occupari*, Sic & *leg.* 63. *ſup.* de Monachis retrahendis ad Curiam, *mandauimus familiariū rerum carere inlecebris.* Ad quam rationem vide quæ dixi ad *l. vlt. ſup. ad leg. Iul. pecul.* Ipſarum verò Curiarum reſpectu ratio hæc altera redditur ab eodem Theodoſio M. *l.* 123. *in fin. inf.* nempe quod *Curia habere debeat ſolatium facultatum, cui deſit in functionibus numerus perſonarum.*

¶ Hæc porrò *lex*, ſaltem hoc ius poſteà Arcadio diſplicuit in ſpecie *l.* 3. *ſup. de his qui ad Eccleſ. conf.* vnde deſumpta eſt *lex* 12. *Cod. de Epiſcop. Eccl. & cler.*

¶ *De* Principalium *officij Præſidis Oſdroënæ liberis, ad Curiam Ædeſenam vocandis.*

' cv. * Idem aaa." Cynegio pf. p."

Ob penuriam" Ædeſenorum" Municipum", Diui Parentes" Noſtri ſtatuerunt, † *Vt Officij Præſides" Oſdroënæ prouinciæ Principū" liberi, ſi ſinguli eſſent, memoratæ ciuitatis Curialibus iūgerentur: ſin verò bini diuiſâ fecunditate, ſinguli militiæ, ſinguli verò Curiæ nectērētur*, Quod cū ita ſit, iubemus & præſenti lege, & ſuperiore ſeruatâ, vt omnes omninò, qui ordine militiæ ad Principatū vēturi ſunt, vel veniſſe mōſtrantur (etiāſi aliquâ calliditatis arte ſe à Principatus munere putauerint ſubtrahendos) memoratæ Curiæ ſuos liberos tradant, diuidántque Ædeſena ciuitate ſubolem Reipublicæ profuturam. Hij quoque, qui iam,

iam, contra legem ante Principatum patrum quibuſlibet ſacramentis innexi ſunt, retracti, memoratæ Curiæ congregentur. Dat. pridie Non. Maij, Conſtp. Richomere & Clearcho Coss. [384.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut hiſtorica & temporaria.
" Nempe, *Valentinianus* THEODOSIVS *& Arcadius*: vt *leg. ſuper.*
" *Cynegius* ſub Theodoſio M. PP. Orientis: cui decem conſtitutiones ſuper Decurionibus *hoc tit.* inſcribuntur, puta hæc *lex* & *lex* 106. 107. 108. 109. 111. 115. 116. 117. 118. Quibus addenda *undecima lex, ſuf. de prad. & mancip. Curial.* Vnde apparet magnam huic Cynegio Curiarum curam fuiſſe. De quo Cynegio dixi *ſup.* plenè *l. 59. de petitionib. & l. 15. ſup. de accuſat.* etiam ex Zoſimo, Libanio, qui eius non *uno loco* meminit, & Idacio. vid. *Proſopogr.*
" Vid. *l. 79. ſup.*
" Id eſt Curialium *h. l.* & multis aliis *legibus.*
" Parentes ſuos *h. l. & l. 90. ſup.* vocat Theodoſius M. more ſolito deceſſores ſuos in Imperio Valentinianum & Valentem de quo more dixi ad *l. 1. ſup. de act. certo temp. fin.*
† Valentis *legem* 79. *ſup.* intelligit.
" *x. Præſidis.*
" Primipilarium, *d. l. 79.*

COMMENTARIVS.

ÆDESENÆ per Oſdroënam Curiæ, Curialibus hoc tempore exhauſtæ conſultū it *hâc l.* Theodoſius M. confirmatâ ſuper Principalium Officiis Curiæ nectendis vel inter eam & Officium diuidendis, *lege* Valentis Imp. puta *l. 79. ſup.* ad quam dicta ſufficiant. Quatuor tãtum *hac lege* ſingularia notentur. Primò eos etiam Principalium filios ad Curiam retrahendos, qui nati ante Principatum patris, iam aliis ſacramentis nexi ſunt. Principalium ſc. Filij etiam ij ſunt & cenſentur, qui ante principatum patris, nati ſunt ſicut Senatorum filij in honoribus, qui ante patris dignitatem nati. De quo ad *l. 1. ſup. de Senator. & gl. coll.* Secundum ſingulare eſt id quod de *diuiſione prolis* hîc adiicitur. De quo iam ſupra non ſemel, ac nominatim ad *d. l. 79.* Tertiò ad Oſdroënam pertinentia notentur: quæ hîc indicantur, de Præſide videl. Oſdroenæ, de eius Officio, & Principibus in eo: deque Ædeſſa in Oſdroëna de quibus ad *d. l. 79.* Poſtremò, ex collatione *huius l.* cum *d. l. 79.* diſcimus Principales officij qui *hâc l.* vocantur, eoſdem cum Primipilaribus fuiſſe.

¶ PROVINCIÆ *adminiſtratione Curialem non liberari.*

CVI * Idem AAA. Cynegio PF. P."

CVRIALES, quicunque" perfuncti prouincialibus dignitatibus fuerint, ad perſoluenda ea que debent patriæ detinentur." Dat. VIII. Id. Iul. Heracleæ, Richomere & Clearcho Coss. [384.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Orientis: cui decem conſtitutiones *hoc titulo* inſcribuntur dixi ad *l. ſuper.* 105.
" *Quantumcunque.*
" *Detineantur.*

COMMENTARIVS.

DIGNITATIBVS prouincialibus, Adminiſtratione, inquam prouinciæ quàmlibet perfunctos Curiales, ad Curiæ munera quæ nondum ſubierunt, teneri iubet *hâc l.* Theodoſius M. Quæ & ipſa ſententia eſt duarum aliarum Theodoſij M. conſtitutionum, *l. 122. 134. inf.* (vt cœteroquin idem generatim dignitatibus quamlibet honoratos reuocari ad Curiam voluit: *l. 86. 87. 94. ſup.* 122. 123. 134 *inf.*) Idemque Valentiniano Iun. viſum, *l. 110. inf.* de Arcadio *l. 159. inf.* quod tamen mox emendauit quadamtenus *l. 160. inf.* Aliis certè Principibus aliter hâc parte viſum: nempe prouinciæ adminiſtratione reuerà functos ad Curiam retrahi non poſſe: Conſtantino M. *l. 5. ſup.* Conſtantio, *l. 36. 41. ſup.* Quid Theodoſio Iuniori viſum? docebit *lex* 157. *inf.* Vnde apparet, & Curialium penuriam indies maiorem fuiſſe, cui retractis etiam poſt adminiſtrationem prouinciarum Curialibus ſuccurri oportuerit, & prouinciarum adminiſtrationem magnis magiſque euiluiſſe: Cum ab initio ea Curialibus muneribus liberaret.

¶ Bonorvm *Curialis ex lucratiuâ quacunque cauſa poſſeſſores pro modo emolumenti ad denariſmi collationem teneri.*

CVII. * Idem AAA. Cynegio PF. P.''

Qvicvnqve heres Curiali vel legitimus, vel electus teſtamento'' gradúve'', ſucceſſerit, quíque fideicommiſſarius aut legatarius eiuſdem arbitrio'' morientis exciterit; vel ſi quem liberalitas locupletauerit fortè viuentis, quos'' à Curiæ nexu condicio ſolet dirimere, ſciant'', pecuniariis deſcribtionibus'', pro eâ tantum parte patrimonij in quam quiſque ſucceſſit, ad denariſmum'', ſiue vncias, ſeſe auctoris'' ſui nomine retinendum Dat. prid. Kal. Sept. Veronæ'', Richomere & Clearcho Coſs. [384].

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à Cod. Iuſt.

'' *Cynegius* PP. ſub Theodoſio M. Orientis ſcil. cui decem *hoc titulo* Conſtitutiones inſcribuntur, de quo ad *l. 105.* & in *Proſopogr.*

'' Primo gradu.

'' Secundo gradu, ſubſtitutus ſcil.

'' *Arbitrio*, id eſt teſtamento: vt *l. 4. inf. de Epiſcopis*: vid. *Gloſſ.*

'' Nulla hic numeri mutatio eſt, ſed σύλληψις quam Syntheſin nominant de quâ monent Grammatici: monet & Gronouius *de ſeſtertiis p. 81.*

'' Ita quoque *l. 193. inf.* denariſmo vel vnciis habeatur obnoxius.

'' *Auctor* à quo bona deſcendunt.

'' *Veronæ*: inter Heracleam & Hadrianopolim Thraciæ: cuius mentio in *itin. Peuting. lit. E. med. dext.* ſanè Theodoſium hoc anno conſtitiſſe Heracleæ menſe Iunio docet *l. 7. ſup. de Palat. S. L. lex 106. inf. hoc tit. l. 31. ſup. de murilegulis: lex 3. de expenſis ludorum* mox menſe ſeptembri, Conſtantinopoli: Quare Heraclea digreſſus & Conſtantinopolim rediens, *Veronæ* quoque in tranſitu conſtiterit.

COMMENTARIVS.

Lvcrativa ex cauſâ Poſſeſſores bonorum aliquorũ Curialis, non Curiales, deſcriptioni ſeu collationi cuidam pecuniariæ ſubiici iubet Theodoſius M. *hâc l.* pariter vt idem *l. 123. inf. h. t.* Scilicet ne tranſlatis Curialiũ in nõ Curiales bonis, Curiarum commoda omninò deſtituerentur, vſus hoc nouo remedio ad eas ſuſtinendas & erigendas, poſſeſſiones eorum bonorum non Curiales ex cauſa lucratiua ad certam *deſcriptionem pecuniariam*, id eſt collationem ſeu præbitionem adſtringere, Ordinibus ſeu Curiis annuatim faciendas: De quâ collatione, deſcriptione præter hanc *legem*, eſt inſuper *altera* illa eiuſdem Theodoſij M. *hoc ipſo titulo, d. lex 123. inf* & quatuor Theodoſij Iun. putà *lex 173. in fin.* & *l. vn. inf tit.* expreſſo *de imponendâ lucratiuis deſcriptione*: & *l. 16. inf. de Agentibus*: & *Nouellâ eius 11. l. 2.* Cuius deſcriptionis ſeu collationis auctorem puto Theodoſium M. & quidem *hâc ipsâ leg.* eius quippe verba omnino nouam ſanctionem redolent.

¶ Sub tribus porro Limitationibus hæc deſcriptio ſeu collatio impoſita.

¶ Primò impoſita ea *Poſſeſſionibus* ſeu iugationibus, non rebus mobilib. aut ſe mouẽtibus, vt expreſſè id definit Theodoſius Iun. *d. Nouellâ 11. l. 2.* & *l. vn.* quæ inde deſumpta *Cod. de impon. lucrat. deſcriptione.*

¶ Secundò impoſita hæc deſcriptio ſeu Collatio nonniſi *Lucratiuis*, ſeu iis qui ex lucratiua cauſa poſſeſſiones detinerent, vt loquitur *d. l. vn.* vt habet ille *tit. de impon. lucratiuis deſcript.* quibus lucratiuæ facultates ea bonis Curialium prouenerant, vt ait *d. l. 173.* ſi quis ex lucratiuâ cauſâ & ſubſtantiâ Curialium aliquid percepiſſet *d. l. 16. inf.* iis ad quos ex ſubſtantiâ Curialium diuerſa largiendi neceſſione peruenisset, vt *dict. l. 16. infr.* Quod hæc (eo quoque nomine ſingularis) *lex* ſpecialiter ediſſerit: *Primò* ſi quis hæres Curiali extitiſſet, quocunque iure 1. ſiue ab inteſtato, 2. ſiue ex teſtamento, 3. idque ſiue primo ſiue ſecundo ſubſtitutionis gradu: *Secundò* item ſi quis fideicommiſſum aut Legatum teſtamento Curialis accepiſſet: *Tertio* denique ſi donatione inter viuos quid ab eo acceperit: Quod & ipsũ *d. Nouella* cõtinetur. Quæ quidem eorum quæ ex lucratiuo titulo ad aliquem peruenerunt, & oneroſo, differentia & in aliis iuris articulis cernitur, ſic vt hæc difficiliùs ad collationem vocetur, illa procliuiùs, quod in *Viceſimâ quoque hereditatorum* videre eſt. Neque tamen omnes, verùm iis adhuc exceptis, de quibus *d. Nouellarum* Theodoſium Iun. *tit. 11. l. 2.* pariter vt excepti nonnulli *lege, Viceſimâ hereditatorum.*

¶ Tertiò, impoſita hæc deſcriptio ſeu collatio, pro *ratâ poſſeſſionis* ſeu pro eâ tantum parte patrimonij, in quam quiſque ſucceſſiſſet: Quod vt *hâc l.* ita & *d. l. 123. inf.* & *d. l. 16. ſup. de agentib. in reb.* diſertè cauetur.

¶ Modvs autem qualis fuerit huius collationis ſub Theodoſio Iun. docebit *d. lex vn. inf. de impon. lucrat.* & *d. Nouella 11.* Sanè *hâc lege* & *dict. leg. 123. inf.* ad denariſmum ſiue vncias poſſeſſores illos teneri dicitur. *Denariſmus* aliquando accipitur pro computatione per nummos æreos. Epiphanius, ἢ εἴπω δύο λεπτὰ κατὰ τὸν δηναρισμὸν, ἀλλ' ἢ κατὰ τὸν ἀργυρισμόν. *Denarius* ſcil. exigua ærea moneta fuit. Aurelianus Imp. apud..... *Philippeos*, inquit, *minutulos quinquagenos, æris denarios centum.* Ideò *Denarij* in luſu puerorum apud Macrobium, vbi de nummo æreo loquitur. Et quæ apud Marcum c. 12. λεπτὰ δύο dicuntur,

duo

duo denarij dicuntur Hilario: quæ Lucæ c. 10. *δύο δηνάρια*, Ambroſio *duo æra*. Ergo Denarij vſus *αὐτὶ τῶ χαλκισμῶ* ſeu exigua ſtipe ætea. Huiuſmodi denariorum ſex millia ſolidûm conſtituebant, æuo Caſſiodori *lib.* 1. *ep.* 10. Verùm de hoc Denariſmo hanc *leg.* & *d.l.* 123. non accipio: ſed vel de quacunque exigua præbitione in pecunia (fuit enim & denarius aureus & argenteus) vel de denario argenteo. Igitur ſingulas vncias auri, ideſt, duodecimam aſſis ſeu aurei partem huius Denariſmi ſeu præbitionis nomine pro ſingulis iugis ſeu capitibus præberi oportuiſſe puto. Vnde huiuſmodi poſſeſſores ad *denariſmum* ſiue *vncias teneri dicuntur*, *hac l*, & *d. l.* 123. hæc enim promiſcuè dicuntur: vnciæ ſcil. ſingulæ, pro ſingulis iugis ſeu capitibus. Atenim poſtea duplicata hæc præbitio: ſic vt quaternas ſiliquas (ideſt, duas vncias, nam ſiliqua vigeſima quarta pars ſolidi fuit, teſte Iſidoro) Theodoſius Iun. ſolui voluit, *dict. l.vn. infr. de impon. lucrat. deſcript.* & *dict. Nouella* 21. *l.* 2.

¶ Notandum tandem hanc deſcriptionem impoſitam poſſeſſoribus bonorum Curialium, non Curialibus: neque ad Curiam ideò vocatos, etſi hæredes legitimos vel donatarios. Quare queritur Libanius *orat. inedita περὶ Θρασυδαίου*, quod filius ipſius naturalis, qui ex *lege* Valentiniani, à Valente confirmata (puta *l. ſupr. de naturalibus:*) accepis eius bonis, ad Curiam ideò vocatus fuerat eo ſuperſtite.

¶ POENÆ *nomine in Curiam damnari neminem poſſe.*

CVIII. * Idem AAA. ad Cynegium PF. P.'[1]

NE quis Officialium, Curiæ, pœnæ ſpecie atque æſtimatione, edatur", niſi ſi quis fortè Curiam diffugiens ob hoc cœperit militare", ne ingenitis" fungatur officiis". Omnes itaque omnino Iudices tuæ" cenſuræ ſubditos admonebis, ne quis" æſtimet, Curiæ, loco ſupplicij, quemquam deputandum: Cùm vtique *Vnumquemque criminoſum non dignitas debeat, ſed pœna comitari.* Dat. VIII. Id. Nou. Conſtp. Richomere & Clearcho CONSS. [384.]

NOTÆ.

* *L. Ne quis*, 38. *C. Iuſt. eod. tit.*
" *Cynegius* PP. Orientis ſub Theodoſio M. quem Cynegium decem Theodoſij M. conſtitutiones *hoc titulo* occurrunt: v. de eo plenè *Proſopogr.* dixi & ad *l.* 105. *ſupr.*
" *g. Dedatur*, vt etiam habetur *Cod. Iuſt.*
" Inter Officiales: Malè Gl. ſub Magiſtro militum: *Militia* quoque Officialium dicta, v. *Gloſſ.*
" Ideſt, Originalibus.
" Curiæ, cui natus.
" Iudices ſeu Rectores prouinciarùm cenſuræ Præfectorum Prætorio ſubditi: de quo paſſim *leges huius Cod.*
" *Ne quis eorum*, C. Iuſt. *eorum*, Iudicum ſcil.

COMMENTARIVS.

POENÆ ſpecie atque æſtimatione, locoque ſupplicij, Curiæ quemquam dedi vetat *hac l.* Theodoſius M. pariter vt Valentinianus Senior *l.* 66. *ſupr.* Vbi de hoc pœnæ genere plenè, & quam malè *leges* nonnullæ aliæ aliæ eò trahantur, vel aliorum ſcriptorum loca, etiam ab his qui ex profeſſo de hoc pœnæ genere egerunt, & teſtimonia veterum collegerunt.

¶ Quatuor tantum ſingularia *hac l.* notentur. Primò hypotheſis eius: Nempe *Officiales* nominatim à Rectoribus prouinciarum delinquentes, ſupplicij loco Curiæ dedi, tradi ſolitos teſtatur. Quod *h. l.* nominatim vetatur. Secundò notetur *Exceptio*: quod ſc. ij Officiales Curiæ dedi poſſint, qui Curia deſertâ ad Officialium militiam cõfugerunt. Quæ quidem, vt verùm dicamus exceptio non eſt: neque enim hoc caſu Officialis pœnæ loco Curiæ tam datur, quam Curiæ refuga eidem redditur. Tam parùm accurati fuerunt Imperatorum hâc ætate Quæſtores, legum alioquin condi promi. Quamquam dici poſſit, & hoc pœnæ genus eſſe, ad aliam militiam quem retrahi inuitum, quam fugerat. Tertiò notetur, Ratio generali *huius l.* cuius hic ſenſus eſt, meliorem non debere fieri conditionem eius qui punitur. Cum quâ non conuenit prorsùs *lex* 9. *ſupr. de pœnis:* in cuius ſpecie mutatio tantum de corpore æquali in æquale pœnæ loco, vetatur hac iam aliâ ratione, ſcil. quod pœna deteriorem facere debeat eius qui punitur conditionem non æqualem. Summa ſanè ea his duab. hæc rectè conficitur, pœna, non æqualem, *d. l.* 9. multo multo minus meliorem eius qui punitur condicionem fieri oportere. E contrario igitur, deteriorem fieri pœnam oportere: quod cuique cernitur in ſp. *l. vlt. inf. de piſtorib.* ſeu *l.* 2. *C. de appar. P. V.* & *l.* 8. *d. t. de piſtoribus.* Inde Vrbaniciani vel annonarij Apparitores rectè in Corpus Piſtorum damnantur, *d. l. vlt.* Patronus, in Caudicariorum & Menſorum corpus *d. l.* 9. *de piſtorib.* Et ita quidem hæ *leges* diſtinguendæ ſunt, ſuiſque enunciatis aptandæ. Quartò notetur, *Dignitatem* Curialibus tribui quod iam plenè expendi ad *l.* 85. & 92. & ad hanc *poſtremam* maximè.

❡ Emeritorvm, *ideſt, omnibus muneribus perſunctorum, Curialium tria priuilegia.*

cix. * Idem aaa. Cynegio pf. p.''

NEc cogi ad Agonoteſiam'' volumus inuitos: & ad eum ſtatum cuncta referenda ſunt, in quo inueniuntur: Atque ideò, Curiales, qui vniuerſa perſoluerint,nihilque iam vel ex honoribus reliquum habeant quod debere videantur '',(dumtaxat'' huius'' ac ſimilium pro qualitate generis functionum) poſtquam patriæ cuncta reddiderint quæ publica poſcit vtilitas,etſi præſentare'' forſitan nolunt, tamen propter perſonarum condicionem præſtare'' cogendi ſunt, &'' conceſſa ſibi generaliter,atque in perpetuum ex-Comitibus dignitate lætentur. Oſculum quoque his, in prouincia, Iudicantum, & conſeſſus indultus ſit. Dat. vi. Kal. Maij, Arc. A. i. & Bautone Coſs.[385.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*
Orientis · cui decem *hoc t.* Conſtitutiones inſcribuntur: de eo dixi ad *l.* 105.
'' *Agonotheſia* ἀγωνοθεσία Pollux ἀγωνοθεσία, ἀθλοθεσία, Hinc Agonothetæ, *l.* 2. *infr.* 2. *de expenſis ludor.*
'' *Videantur debere*,pro,*debeant*, v.ſimilia plura in *Gloſſ.Theod.*
'' *Duntaxat* μόνον μόχις τοῦτο ἀλλ' ὅ. Gloſſæ. vid. & de hac quoque voce *l.* 23. *ſupr. de Prætor.* Et ſic, *exceptis his.* Priſcianus *lib.* 18. *p.* 1200. ἀλλ' ᾗ πλὴν. *Hoc Attici conſtruunt omni cum caſu abſque vocatiuo: quomodo & noſtri, niſi &* Dvntaxat: *vt niſi illius iuſſu,niſi illi congruo, niſi illum doceam niſi illo præſente.*
'' *Agonotheſia* ſcil.
'' Siue *Præſentari*, vel *ſe præſentare*? Imò, *præſentare* Agonotheſiam.
'' Siue *Præſentari*? Imò, *præſtare*,ideſt,eminere.
'' Forte, *vt.*

COMMENTARIVS.

DE Emeritis Curialibus, qui ſcilicet, Perfvncti ſunt in Curia ſua & patria ſeu Republica, *omnibus* muneribus Curialibus (de quibus ſunt quoque variæ Inſcriptiones veteres,quodque ea laude cenſebantur)excepta Agonotheſia, deque eorum priuilegiis & honoribus eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio, inemendatiſſima, vel certè obſcuriſſima: In quo alioquin etiam argumento verſatur *lex* 4.14.75.*ſupr. l.*189. *infr.* ita quidem vt *dicta lex* 75. huic noſtræ quoque reſpondeat quoad Comitiuæ dignitatem. De priuilegiis inquam & honoribus eorum eſt *hæc lex*: quæ iis competebant, quæque nonnulli hoc æuo imminuta volebant: coactis partim iis quamlibet emeritis ad munus Agonotheſiæ, partim ſpoliatis iis, honoribus illis qui emeritos ſeu omnibus patriæ muneribus defunctos manebant. Aduerſus quod Theodoſius M. & ab Agonotheſia eos liberat, & ad eum ſtatum eos haberi, reduci, referri vult, in quo nunc inueniuntur emeriti ſcil. De ſingulis ordine: quæ & tribus priuilegiis abſoluuntur.

❡ *Primum* eſt, vt Emeriti muneribus omnibus in patria perſuncti, ad *Agonotheſiam* inuiti non compellantur. Quod & ipſum iam ab eodem Theodoſio Magno cautum, circa Syriarchiam, ideſt, circa Syriæ agonotheſiam ſeu Sacerdotium, *leg.* 103. *ſuprà*, *hoc titul.* vbi dicta hoc arceſſi poſſunt.

❡ *Secundum* priuilegium eſt, quod omnibus in patriâ muneribus defunctos in eo ſtatu ſpectari, præſentari vult in quo inueniuntur, ideſt, eo loco haberi, quo haberi debent,& conſtituti ſunt Emeriti: Comitum proinde dignitate eos haberi vult, & Ex-Comitibus dignitate lætari: ſcilicet vt variis pro varietate temporum honoribus Curiales, omnibus honoribus functi à Principibus decorabantur: de quo ad *leg.* 4. *ſupr.* Ita hoc æuo Comitiuæ dignitas his delata, & quandoque ante tempus quæſita, *hac leg.* & *leg.* 26.36.41. 44.75. *ſupr.* vbi dixi; *l.* 150. *infr.* vid. & *l.* 129. & 189. *infr. eod.* Et quidem ſub hac duplici Ampliatione eam Comitum dignitatem Emeritis tribuit *hac leg.* Theodoſius M. *Primò*,vt ſi muneribus aliis omnibus defuncti ſint, excepta duntaxat Agonotheſia, & ſimilibus functionibus, quarum gratiam his *hæc lex* facit, hæc nihilominus Comitiua competat. *Secundò*, vt competat ipſo iure *generaliter*, vt ait *lex*, ſolo *ſtatu* Emeritorum *in quo inueniuntur* conſiderato; etſi *præſentari* fortè *nolint*: propter ſuam conditionem tamen præſtare cogendi ſint & eminere: *Præſentari*, ideſt, oculis publicis ſubiici, ſiſti,exhiberi cum ea dignitate: ſic & domus ſummæ dicuntur lauacris publicis præſentari, *l.* 3. *infr. de Aquæductu*: ſic præſentari Examini, *l.* 5. *de bonis vacantibus*: ſic dicuntur Rei præſentari, ideſt in publicum extrahi, adprehendi, ſiſti: *l.* 31. *circa fin. de Epiſcop. infra* ſic muneribus patriæ præſentari, *l.* 161. *infr. hoc tit.* quanquam poſſit & vox, *præſentare*, hîc ſtare: hoc ſenſu, etſi Agonotheſiam *præſentare*, vel *penſitare* (quæ vox etiam propria hac in re, vid. *leg.* 29. *ſupr.*) vel *præſidere* Agonotheſiæ nolint, tamen Comitiua decorari debeant? Nempe Emeritos Agonotheſiam inuitos ſubire non vult Imp. Et licet ipſi Emeriti Comitiuam non petierint, attamen inuitos eos ſequi iubet ſplendorem & dignitatem Comitiuæ: atque in eo ſtatu Decuriones, ipſorúmque res æſtimari, ad eum ſtatum cuncta eorum referri, in quo inueniuntur,ac proinde *præſtare* ſeu eminere propter perſonæ conditionem cogendos: Comitiua ſcil. capaces,

quia iam Emeriti, etſi eam non petierint, conceſſa tamen eis eſt, & debetur *generaliter*, id eſt omnibus, qui vniuerſis in patria muneribus functi ſunt, etſi eam non petierint, aut petere noluerint, ſéque eo nomine præſentari: vti ſunt qui contenti conſcientia rectè factorum, honores ſpernunt, ſeu honore non vtuntur: vt & aliàs quoque cunctis honoribus functi, honore ſibi publice dato contenti, impenſam remittebant: de quo ſunt veteres *Inſcriptiones*. Idque rurſum *in perpetuum*, vt etiam gloriæ curſus ſempiternus &c. cùm alioquin aliquando Comitiua nonniſi ad certum tempus deferretur, vt *leg.* 189. *infr.* Quæ quidem omnia diligenter obſeruanda ſunt, velut ſingularia; putà vt inuitos dignitas comitetur, præſtaréque ſeu eminere alioqui cogantur: vt cæteroquin decus & *gloria Virtutis*, rectéque factorum *comes* eſt, & illuſtris peruulgatáque multorum & magnorum in ſuos ciues & patriam nominatim fama meritorum, teſte Cicerone, *orat. pro M. Marcello*, etſi non ambitioſè affectata; etſi qui eam poſſidet, præſentare ſe nolit, ſeu offerre & obiicere gloriæ. Et ſic quæ cauſæ totius huiúſque loci coniectio eſt, Emeriti etſi ad Agonothesiam cogi non poſſint, cogi poſſunt ad admittendam dignitatem, & præſtare ſemper debent *propter perſonæ conditionem*, nam & id contemnere, anguſti atque demiſſi animi à nonnullis dicitur: & eiuſdem *conditionis* homines eſſe ad benemerendum de patria allici oportet, (quod politicum ſcemma hinc duci poteſt:)

§ Huic additur à Theodoſio M. *hac l.* & Tertium priuilegium Emeritorum, ſeu eorum qui omnibus patriæ muneribus functi ſunt: *Oſculi*, inquam, & *Conſeſſus* ius cum Iudicibus ſeu Rectoribus prouinciarum: Nempe hi illos Oſculi honore, & in Conſeſſum ſecum recipere debebant. De quo Oſculi, Conſeſſuſque honore dixi plenè ad *leg.* 4. *ſupr. de domeſt. & protect.* & ad *leg. vnic. de Præpoſ. S. Cubiculi.*

---

§ *De* Revocatione *Curialium, vbi & quorum facienda ſit: & de conludio Curiarum hâc in re, plectendo.*

cx. * Idem AAA. ad Neotherium PF.P.''

Vniversos Municipes'' ſibimet debitos Ordo'' apud proprium repetat Cognitorem''. Siquidem nullum magis vniuſcuiuſque forum competens poterit appellari, quàm patriæ. Si quis tamen prouinciam rexerit Curialis, aditum ſibi interclusum Senatoriæ'' dignitatis intelligat, niſi patriæ quidquid debet antè, diſſoluerit. Et ne conludio fortè Municipum, quæ ſunt iuſſa fruſtrentur, ſciant ſingularum Ordines ciuitatum, triginta libris auri ſe eſſe multandos, niſi ad repoſcendos proprios, ſedulis inſtiterint querelis. Dat. v. Kal. Iun. Med. Arcad. A. I. & Bautone Coss. [385.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*

'' Eidem *Neotherio* de Curialibus hoc ipſo Anno menſe Iulio eſt altera eiuſdem Valentiniani Iun. *lex* 2. *ſupr. quid prob. deb.*

'' *Municipes* hîc & *infr.* ſunt Curiales: vid. *Paratitlon.*

'' Id eſt. Curia. vid. *Paratitlon.*

'' Id eſt, Rectorem prouinciæ.

'' Et ſic à Curia excuſationem.

COMMENTARIVS.

De Repetitione Curialium, ſeu de reuocatione ad Curiam eorum qui Curiæ vel Curialibus quibuſdam adhuc muneribus tenentur, eſt hæc Valentiniani Iun. conſtitutio: Vbi videl. ij repeti poſſint, & Quinam? Quóque & quanto ſtudio repeti deberent? Primò igitur, Apud *Rectorem* prouinciæ, ſeu ordinarium Cognitorem repeti Curiales à Curiâ debent: Forum ſcil. competens vniuſcuiuſque nullum magis eſt, quam patriæ ſeu prouinciæ. Non igitur aliò properandum eo fine, ad Principem fortè vel ad Præfectum Prætorio: verùm in ſuâ quiſque patriâ apud Iudicem prouinciæ à Curia repetendus eſt. Quod & ipſum cauetur ab Honorio *l.* 361. *in fin. hoc tit.* vbi de occaſione & ratione huius rei. Secundò, etiam eos Curiales qui *Prouinciam* rexerint, ſi nondum omnia Curiæ munia expleuerint, repeti iubet: Quod & Theodoſio quoque viſum, *l.* 106. *ſupr. l.* 122. 134. *infr.* & Arcadio, *l.* 159. 160. *infr.* Sed olim diſplicuerat Conſtantino M. *l.* 5. *ſupr.* & Conſtantio, *l.* 36. 41. *ſupr.* Interim ex *hâc ipſa l.* notandum, Senatoriam dignitatem à Curia immunem præſtitiſſe ſub Valentiniano Iun. de quo iam ſæpè, nam & in eo argumento verſantur huius tituli *leges* 27. quas repetere licet ex *Paratitlo*. Tandem pœnam 30. librarum auri Curialibus minitatur, niſi ſedulo Curiales ſuos repetierint: vtilitatem ſuam ſcilic. & commodum hic ſpernere non licet. Quò pertinet etiam quod cauetur *l.* 71. *ſupr.* imò & *l.* 17. 65. *in fin.* 77. *ſupr. l.* 153. *infr. & l.* 2. *ſupr. quid probare deb.*

¶ SENATORI *facto Curiali, non ſatis eſſe filium vel Vicarium relinquere ſuo loco, ſed Senatoriis & Curialibus oneribus teneri.*

CXI. * Idem AAA. Cynegio PF.P''

NEMO prorſus Curialium, ſubſtituto filio, vel quolibet alio, deferendorum munerum patriæ habeat facultatem: Sed vnuſquiſque, qui relicto in aliqua ciuitate, vel filio, vel vicario, Ordini ſe implicat Senatorio, tam ſuis, quàm ſubrogati muneribus obligatos'', ſub ſpecie munerum publicorum enormia vtrubique cogatur patrimonij ſubire diſpendia. Dat. prid. Kal. Maij, Conſtp. Honor. NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex 4. ſupr. de proximis.* Hanc *legem* indicat & confirmat Theodoſius *l.* 118 *infr.*

'' Orig. ma: heic Cynegio *decem* hoc titulo *Leges* inſcribuntur.

'' ☧. *Obligatus.*

COMMENTARIVS.

SENATORES ex Curialibus factos nequidem ſubſtituto alio Vicario muneribus Curialibus liberari patitur Theodoſius M. *hâc l.* vt & *l.* 118. *infr.* quæ ad eundum Cynegium data hanc l. indicat ſimul & firmat, cum tamen antea hanc ſubrogationem idem Imp. admiſerit *l.* 90. 91. 98. *ſupr.* Imò in tantum vt huiuſmodi Senatorem ex Curiali factum tam ſuo quam ſubſtituti nomine munera ſubire eum velit: & vt loquitur, enormia vtrubique cogatur patrimonij ſubire diſpendia: *vtrubique*, id eſt, tàm in Senatu quàm in Curia municipali: vt ſenſus hic ſit, eum tam Senatoria quàm Curialia onera ſuſtinere oportere: quod ſane diſertè cauetur, *l.* 187. *infr.* hucque pertinet *l.* 122. *infr.* Igitur *διπλοῦς λειτουργὸς* vt in re non abſimili loquitur Syneſius *ep.* 38. vbi in tranſcurſu, *διπλοῦς λειτουργὸς* non eſt, quod Betterius putauit, 1. *cap.* 10. *p.* 133. Magiſtratus municipalis, verum Senator qui ad duplicis Senatoriæ glebæ onus in ſpecie *illius epiſtolæ* vocabatur. Primò, quia Senator & Senatoria bona poſſidebat: Secundò, quia Ducatum adminiſtrauerat: quod Syneſius damnat, ſcribens ad Aurelianum Præfectum Prætorio, idque ab eo amoueri poſtulat: *ἔστι δὲ οὐ πρώην χαμαιπετὴς ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν ποτὲ βουλὴν ἰσχυρῶς τῷ συστάντι διαδεξάμενος, ἐπειδὰν γένηται ἡγεμών, ἐξῆπται φυλλάδα, ὥσπερ ἐν ταῖς βουλαῖς καὶ γενικὰς διπλοῦς λειτουργὸς, τὸ μέν τι διὰ τὴν οὐσίαν, τὸ δὲ δι' ἣν ἦρξεν ἀρχήν.* Ex quo loco etiam illud apparet. Duces rei militaris Ducatu functos Senatoriæ glebæ obnoxios ſtatim factos, vtpote iam Senatores. Quod & ipſum non intellexit Petauius, ad eum locum ſcribens, *p.* 49. 50.

¶ Ait autem *lex, enormia cogatur patrimonij ſubire diſpendia*: Nempe quia talia fuerunt & Senatoria & Curialia: de quo iam ſæpè. Inde ſanè Senatorius Ordo ſumptuoſus, *l.* 58. *ſupr. hoc tit.* Tandem qui noſſe volet quantopere hâc parte Principes variauerint, conſulat is *leges* omnes, quæ 27 *hoc tit.* occurrunt in hoc argumento de Curialibus, Senatoribus factis, occupatæ: quas quidem ex *Paratitl.* repetere licet.

¶ *De* ARCHIEROSYNA *à potioribus, non tamen Chriſtianis, ſubeunda Theodoſij M. lex.*

CXII. * Idem AAA. Florentio'' PF. Auguſtali''.

IN conſequenda *Archieroſynâ* ille ſit potior, qui patriæ plura præſtiterit, nec tamen à Templorum cultu, obſeruatione Chriſtianitatis, abſceſſerit: Quippe indecorum eſt, imò (vt verius dicamus) inlicitum, ad eorum curam Templa & Templorum ſolemnia pertinere, quorum conſcientiam veræ'' ratio diuinæ religionis imbuerit, & quos ipſos decebat tale munus, etiamſi non prohiberentur, effugere. Emiſſa'' XVI. Kal. Iul. Conſtp. Honor. NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vtpote iam Paganis ritibus omnibus ſublatis. Item ab Annalibus Eccleſiaſticis Baronij quæ iam eis augeri potuerunt.

'' *Florentio* huic Præfecto Auguſtali inſcribitur quoque Anno 384. *lex 1. ſupr. de his qui plebem: Lex 9. ſupr. de fide teſtium* ...

Etiam

Eius quoque meminit Farrago Alexandrina edita à *Scaligero*, ſub Anno 365. *Arcadio Auguſto filio Theodoſij & Bandone Conſulibus ſub Florentio Auguſtali. Eo Anno natus eſt Honorius Conſtantinopoli v. Idus ſeptembris.*

Id eſt Ægypti.

Id eſt ex Pagano Chriſtianus factus.

χ. Vera ratio: vel *veneratio.*

Emiſſa, h. l. Eadem ſubſcriptio *l. 9. ſup. de Agentibus in reb. lex 15. ſup. de diu. officiis l. 30 50. ſup. de appellat. l. 3. inf. de Numerariis*: & Nouella *Theodoſij* 23. Dicam de hac formula & ſubſcriptione in *Prolegomenis.*

COMMENTARIVS.

ARCHIEROSYNÆ munus *hâc l.* Theodoſius M. vt illi deferri iubet, qui patriæ plura præſtiterit; ita ab eâ excipit Chriſtianos: eoſque adeò Archieroſynam amplecti vetat.

Quinam fuerint *ἀρχιερεῖς*, quid *ἀρχιερωσύνη*, vel ipſo nomine ſatis patet: Frequens ſanè eorum mentio in veteribus quoque Inſcriptionibus. In Gloſſis etiam *ἀρχιερωσύνη Pontificatus*: Sacerdotales præſides dixiſſe videtur Tertullianus, *cap. 11. de ſpectaculis.* Sunt & qui apud Suetonium, *in Caligula c.* 22 & *Domitiano cap.* 1. & apud Capitolinum, *in M. Antonino*, Magiſterium ſacerdotij & Magiſterio fungi in collegio Sacerdotum, pro Archieroſyna dici putant, ſed malè. *Ἀρχιερεῖς* certè huiuſmodi fuêre olim Scopelianus Aſiæ, de quo Philoſtratus *in eius vita*: ſub Iuliano item Apoſtata, Arſacius Galatiæ, Theodoretus Aſiæ: ad quos extant Iuliani epiſtolæ 49. *&* 63. Chryſanthius Lydiæ, apud Eunapium, *in vitâ Maximi p.* 101. & *in eius ipſius vitâ p.* 193.

¶ Ex Iuliani interim epiſtolis diſcimus, quidnam hoc æuo muneris eorum fuerit: nempe non ipſum ſacra celebrare facere; verùm *ἄρχειν ἱερῶν ἁπάντων, καὶ ἀπονέμειν τὸ πρέπον ἑκάστῳ*: item *ἐπιτροπεύειν τὸν αἰσθητὸν κόσμον*; nempe, Templis præeſſe, & euique quod conueniret tribuere, externúmque ornatum, qui ſub ſenſus caderet, aduocare: Sacerdotes demum, *ἱερεῖς*, in officio continere, honeſtatique eorum conſulere. Id ipſum verò oſtendit quoque diſertè hæc *lex*: nam quæ initio eius *Archieroſyna* dicitur, eadem mox definitur & deſcribitur, *munus eſſe, ad cuius curam Templa, & Templorum ſolemnia pertinēt*: vbi *Templorum* appellatione, vt alibi paſſim, Templa Gentilium propriè intelliguntur. *Solemnia* verò *Templorũ* quid ſint, paulo plenius diſquirendum venit: vnde patebit, quantopere Chriſtianus Princeps Theodoſius M. communionem omnem, ſeu participatum, conteſſerationem, *μετοχήν* cum Gentilitatis ritibus auerſatus ſit. Igitur *ſolemnia Templorum* (quomodo & ſolemnitates paſſim dicũtur apud Tertullianum, alióſque, & in *l. 19. C. Th. de pagan. ſacr. & temp.* conſuetudinis Gentilitiæ ſolemnia, *l. 2. Cod. Th. de maleficis & math.*) erant, quæ votorum, id eſt lætitiæ publicæ & religioſæ, celebritates dicuntur, in eiuſdem Theodoſij M. *l.* 8. *Cod. Th. de paganis*: vota publica, *l.* 17. 17. *eod. tit.* feſti conuentus ciuium, communiſque lætitia hominum, *d. l.* 17. Ludi ſeu priſcarum voluptatum ſolemnitates, *l. 3. eod. tit.* quibus ſcil. ſuperſtitionis Templorum, ſeu Gentilitiæ aliquid adhærebat. Feſta item conuiuia, indidem profecta, eodémque pertinentia, vt colligitur ex *l.* 19. *tit.* Kalendarum item Ianuariarum, per hæc adhuc tempora, ſolemnitas, quæ & conuiuiis peragebantur: vt horum temporum Scriptores, ne vetuſtiora afferam, teſtantur; Ambroſius *Sermone* 17. Libanius, *Oratione peculiari in id*, Aſterius quoque *homilia 4. peculiari* inter *Rubenianas*, Prudentius, *lib* 1. *contra Symmachum*. Auguſtinus *epiſt.* 64. Vota itẽ propriè ita dicta, quę tertio die Kal. Ianuarias pro ſalute Principis in Tẽplia ſuſcipiebãtur, feſtíſque pariter cõuiuiis *ἀσχίαις* trãſigebãtur: quæ agitata adhuc ſub Cõſtãtino M. quod diſcimus ex Kalendario Heruagiano: imò ſub hoc eodem Theodoſio M. per Aſiam, vt prodit eius æui ſcriptor Eunapios, *ſub finem vitæ Maximi pag.* 113. quæ & ipſa in ſynodo Trullenſi, *canone* 62. *βοτὰ* dicuntur, vbi Balſamo, & Matthæus Blaſtares, *in Nomocanone κατὰ στοιχεῖον c. περὶ ἱερῶν ἐθνικῶν*, ſingulariter lapſi ſunt, cùm *βοτὰ* iſta *ἀπὸ τοῦ βοτοῦ*, id eſt *ἀπὸ τοῦ αἰγιβάτου* deduxêre, idque feſtum in honorem Panis agitatum prodidêre. Hoc numero erant & Saturnalia, *Brumæque*, quæ Tertullianus memorat *cap.* 10. *&* 14. quæ & ipſa in dicto *canone* Trullano *Bromalia* dici videntur, quæ idem Balſamo, Zonaras, & Matthæus Blaſtares, in honorẽ Bacchi (qui *Bromius* dictus) agitata ſcribunt; quod etiam ſequitur Tzetzes, *in lib. 2. ἔργων p.* 154. In hoc quoque ſolemnium numero fuêre, luſtrorum ſacrificia, de quibus ſuprà dictum. Ad hæc igitur, & ſimilia, Templorum ſolẽnia, eorũque curam, Chriſtianos hoc æuo Gentiles adigendos putabãt: Eſt & vbi ea à Chriſtianis ipſis vltrò contagione quadam cum Gentilitibus concelebrata, inque ritus Chriſtianos tranſiêre: de quo ſunt huius æui Scriptorum querelæ quas alibi memorani. Quare & Synodi & Principes, quantũ in ſe, huic rei obuiã iuêre: & hac quidẽ lege Theodoſius M. vetitis Chriſtianis ab horum ſolemnium curâ. Quod tamẽ Chriſtianus quoſdã Curiales adhuc feciſſe ſeu amplexatos hæc *lex* indicat: ſic quidem, vt magno ambitu eam adſequi affectarẽt quod ex *principio & fine l.* colligo. Quaſi ſcil. illicitum non eſſet, neque Chriſtianæ Religioni aduerſum: cura ſcil. *εὐταξίας* & *κόσμου* templorum. Verùm id Theodoſio M. *hâc l.* diſplicet. Quomodo iam olim quoque ab horum ſolemnium ritu Chriſtianos dehortatus eſt Tertullianus, *de Idololatriâ, cap.* 17. vbi inter alia: *ô melior fides Nationum in ſectam ſuam, quæ nullam SOLEMNITATEM Chriſtianorum ſibi vendicat, non Dominicum diem, non Pentecoſten: Etiamſi nouiſſẽt*, NOBISCVM NON COMMVNICASSENT: *timerẽt enim ne Chriſtiani viderentur: nos ne Ethnici pronunciemur, non veremur?* Et Auguſtinus *ſermone 6. de verbis Domini. Si quæritis vnde vincantur Pagani, vnde illuminẽtur, vnde ad ſalutẽ adducantur? Deſerite omnes* SOLEMNITATES *ipſorum, deſerite nugas eorum, & ſi nõ conſentiãt veritati noſtræ, ſaltem pudeat prauitatis ſuæ.* Hæc igitur ſolemnia illa ſũt Templorũ, quæ agitata, etiam cum magna dictorum factorúmque licentiâ; de quo ſub eodem Theodoſio M. Libanius *ἐπὶ ταῖς διαλλαγαῖς pag.* 413. 414. Quorúmque cura *Archieroſyna* dicta: eáque Curialibus ſeu Senatoribus ciuitatũ, & potioribus quidem inter eos, quique patriæ plura præſtitiſſent, pro magno delata: In tantum, vt Chriſtiani quoque Curiales eã amplecterẽtur, imò quod ex *hâc l.* diſcimus, magnâ prenſatione ambirẽt: ideò ſcil. quod Archieroſyna hæc nõniſi *εὐταξίας* & *κόσμου* cura iam eſſet: & munus, vt ipſi putabant, ſuperſtitione vacuũ, etſi circa Templa Templorúmque ſolemnia occupatum. Idque nominatim factũ per Ægyptum ſeu Ægypti diœceſim, quæ quinque prouinciis hoc adhuc tempore conſtabat, Ægypto, Thebaide, Libya, Pentapoli, Auguſtamnica.) Quibus acceſſit mox ſexta, vt ex *Notitia Imperij* diſcere eſt; *Arcadia* ſcilicet de nomine Arcadij (cuius nomen huic quoque

legi inſcribitur. Et quidem cenſeo ab ipſomet Theodoſio M *huius leg.* auctore, addita: meminit quippe eius iam *Notitia prouinciarum Sconhouiana,* quam ſub Theodoſio M. ſcriptam oſtendi ad *l. vlt. ſup. quibus equorum vſus.* Ad rem. Ad Ægyptũ igitur propriè hæc *lex* pertinet: ad cuius ideò Præfectum (qui *Augustalis* dicebatur) hęc *lex* data eſt, cuius metropolis Alexandria: Per Ægyptum, inquam, quæ ſuperſtitionum mater, & vbi, hoc adhuc tempore, ſacrificia ſtabant: quod docet anno ſuperiore proxim è ſequent: 387. miſſus Cynegius Pręfectus Prætorio in Ægyptum, ſacrificiis ibi prohibẽdis, quod teſtatur Zoſimus, *lib. 4. pag. 762.* & Idacius *Chronico:* quod conſummatum A. D. 391. per Euagrium Præfectum Auguſtalem, & Romanum Comitẽ Ægypti, Theophilo Ep. Alexandrino ſatagente, vt teſtatur Eunapius, *in vita Ædeſij p. 73. & 77.* & adſtipulantur non tantùm Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores, & Zoſimus *lib. 5. p. 799.* verum etiam *lex* 1. *Cod. Th. de paganis*, vt ad eam iam olim adnotatum. Interea igitur, antequã id fieret, his Coſs. HONORIO *Nobili Puero & Euodio* Coſs. id eſt A. D. 386. cù per Ægyptum Templa Templorúmque ſolemnia adhuc ſtarent, Archieroſynæ quoque munus ſtetit, ſeu Templorum, ſoléniúmque iſtorum, cura: Quæ Chriſtianis quoque impacta, imò etiam ab his vltrò ſuſcepta. Quod Theodoſius M. *hâc lege* interdicit: Neque dubito, ad ſuggeſtionem Theophili, Ep. Alexandrini, quo, vt dixi, inſtante, ſacrificia per Ægyptum prohibita, templáque occluſa & euerſa fuêre.

Et *Ratio* ſummopere hic notanda, quam ſubiicit Theodoſius M. quæque pro generali regula ſeu canone in hoc argumento ſubſternenda eſt: eo ſcrupulo conſcientiis iniecto: *Quòd indecorũ ſit, imò, vt verius dicamus,* INLICITVM, *ad eorum curam Templa & templorũ ſolemnia pertinere, quorũ* CONSCIENTIAM *vera ratio* [veneratio] *diuina religionis imbuerit: & quos decebat, tale munus, etiamſi non prohiberẽtur, effugere.* Nẽpe, etſi Chriſtiani Archieroſynæ munus obeuntes, non ipſi quidem Templorũ cultu ſuperſtitionéque mentem ſuam & cõſcientiam obligarent, etſi etiam ſolemnia illa haud adeò ſuperſtitiosè tum implerentur, attamen vel ipſa Tẽpla, Templorúmque ſolemnia *curare* Chriſtianos, non indecorum modò, verum etiam illicitũ viſum: iſque caſus, *conſcientiæ* caſibus annumeratus: ἀθέμιτον in ſimili re dixit Gratianus Imp. apud Zoſimum, de quo paulo poſt. Et hùc verò proximè iam pertinet Tertulliani locus *de Idololatr. c. 16. neque conſilio, neque ſumptu, aliaue* OPERA *in huiuſmodi fungar:* & *cap. 17. Neque ſacrifices, inquit, neque ſacrificiis auctoritatem ſuam accõmodes, non hoſtias loces, nõ* CVRIAS TEMPLORVM (v. & *l. 17. ᵹ. de alim. legat.*) *deleget, non vectigalia eorum* PROCVRET, *non ſpectacula edat de ſuo aut de publico aut edendis* PRÆSIT. ſunt enim hæc omnia, vt & iſtud de quo *hâc l.* etſi non ſacrificia, certè ADSACRIFICII ſaltem genera; quam vocem ex *Agobardi* C. quo & ipſe prius vſus ſum, Tertulliano rectè reſtituit vir doctiſſimus *d. c. 16.* quomodo & *admilitiã* dixit Arcadius Chariſius, *l. vnic. ᵹ. de off. Præf. Prætorio.* vbi Magiſtros equitum Dictatoribus olim *adſociatos* dixit, PARTICIPALES *cura* ADMILITIÆ *gratia. Admilitia* eſt commilitiũ, συςρατεία: vt *adſacrificiam,* συνθυσία. Nempe eo ſolo quod Templorum ſolemnia, inuectáque ea à Gentilibus ſuperſtitioſo fine aliquo eſſent, *atque ita publicè celebrarẽtur in honorem ſacrilegi ritus*, eorũ curã Chriſtianis non cõpetere, non cõuenire cenſuit Theodoſius M. ſuperſtitioſo inquã fine aliquo inuecta: exẽpli gratia, votorũ celebritates ludíque in honorẽ Deorum fermè inſtituti erãt, vt pluribus exequitur Tertullianus *lib. de ſpectaculis*: quin, vt idẽ ait, paratura omnis ſpectaculorũ ex Idololatria cõſtabat Sic & Conſtans Imp. ludorũ originem ex tẽplis exortã teſtatur, *l. 3. C. Th. de Paganis, ſacrif. & tẽplis.* Et ante eũ Lactãtius *lib. 6. diuin. Inſtit. c. 20. extremo. Ludorũ celebrationes Deorũ feſta sũt: ſiquidẽ ob natiuitates eorũ, vel tẽplorũ nouorũ dedicationes, ſunt conſtituta:* ibidẽmque, quod ad hãc rẽ noſtrã egregiè facit, cõcludit: *Si quis ſpectaculis intereſt, ad quæ Religionũ gratia cõuenitur, diſceſſit à Dei cultu, & ad Deos ſe cõtulit, quorũ Natales & feſta celebrauit.* Et Dio *lib. 60.* ἐν γὰρ δὴ τοῖς Αὐγουστείοις, ἃ ἐγένετο, ἀγωνίζεσθαι μὲν ἵππους, οὐ δὲ ἐκεῖνον, ἀλλ' ὅτι ὁ τοῦ Ἄρεως ναὸς ἐν ταύτῃ καθιέρωτο, καὶ τοῦτο ἐτησίοις ἀγῶσιν ἐτετίμητο. Notúmque, Natales, ſeu encænia & *Dedicationes Tẽplorum*, feſtos fuiſſe. Idẽque dicendũ eſt de *Conuiuiis* Epuliſque, συμποσίοις, in honorem Deorum inſtitutis: quorum gratia fuêre & θιασεῖαι, cõfraternitates. Et verò hãc ipsã de causã Cõuiuia hæc, ſicut & Ludi, in Chriſtianis improbata: ad quæ eſt etiã vbi Gẽtiles præpotẽtes eos cogere ſolebant. Cui rei ſimiliter obuiã iuêre Patres Africani paulo poſt, A. D. 399. (vt ipſe quoq; cẽſeo) in *Cõcilio Karthaginẽſi* ſub Honorio Imp. Theodoſij M. huius filio, editis in id duobus *canonibus*, qui in *C. Africano* extãt, 60. & 61. *Illud etiã petẽdũ* [ab Imperatore] *vt quoniã cõtra præcepta diuina* CONVIVIA *multis in locis exercẽtur,* QVÆ AB ERRORE GENTILI ATTRACTA SVNT, *ita vt nũc à paganis Chriſtiani ad hæc celebranda cogantur, ex quâ re temporibus Chriſtianorum Imperatorum perſecutio altera fieri occultè videatur, vetari talia iubeant, & de ciuitatibus & de poſſeſſionibus impoſitâ pœnâ prohiberi.* Et canon 61, *Nec oportere etiam quemquam Chriſtianorum cogi ad hæc ſpectacula: maximè, quia in his exercendis quæ contra Dei præcepta ſunt, nulla perſecutionis neceſſitas à quoquam adhibenda eſt, ſed, vt oportet homo in liberâ voluntate ſubſiſtat ſibi diuinitus conceſſâ:* CORPORATORVM *enim maximè periculum conſiderandum eſt qui contra præcepta Dei magno terrore coguntur ad ſpectacula conuenire.* Hactenus Patres Africani, qui diſertè Conuiuia iſta ab errore Gentili attracta fuiſſe aiunt, ἐκ τῆς ἐθνικῆς πλάνης προσενεχθέντα, vt habet Græca interpretatio: & vt Balſamo, ἀρχὴν ἐσχηκότα ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς πλάνης. Quare etiam tandem, cùm voluptates iſtæ feſtáque Conuiuia, quæ per vota publica fiebant, Imperatorum Chriſtianorum conſtitutionibus aliquãdiu per eamdẽ Africã Gentilibus agitare licuiſſet, etiã Honorij *l. 17. C. Th. de paganis* A. D. 399. quanquam additâ cautelâ & taxatione, *abſque vllo ſacrificio atque vllâ ſuperſtitione damnabili,* (quam *legem* etiam retinuit longe pòſt Iuſtinianus) paucis annis labentibus, A. D. CDVIII. ab eodem Imperatore ſublata penitus vetitáque fuêre, vna cum cæteris paganæ ſuperſtitionis reliquiis, *l. 19. C. Th. d. t. de paganis: Non liceat,* inquit, *omninò in honorem ſacrilegi ritus funeſtioribus locis exercere conuiuia, vel quidquam* SOLEMNITATIS *agitare.* In tantum etiam, vt Honorius Epiſcopis locorum hęc ipſa prohibendi Eccleſiaſticæ manus facultatem tribuat *eâdem illâ lege*, quam Tribonianus tamen omiſit, *priore* prælatâ.

Iam igitur liquidò tenemus horum temporũ diſciplinam, mentemque adeò Imperatorum Chriſtianorum, omnem Conſtitutionibus ſuis μετοχὴν συμφώνησιν, cúmq; Gentilibus ἑτεροζυγίαν damnantium, ſi quid ſuperſtitionis & ad ſacrificij adhæreſceret Vnde iam patet, & quidẽ ex *hâc l.* quàm grauis eorum hodie error ſit, qui Aſiarcharum, Syriarcharum, & ſimilia munera Chriſtianos hoc tempore citra Idololatriæ culpam vel ſuſpicionem geſſiſſe ſcribere audent: eò quod videant hæc nomina munetáque

muneráque hoc tempore adhuc perſeuetaſſe; non inſpectâ *h.leg.*quæ id Chriſtianis interdicit. Denique notetur & hæc *lex*, vnà cum *tribus*, de quibus iam egi aliàs in argumento & quæſtione, vt loquuntur, Idololatriæ Gentilicæ participatæ vel interdictæ.

❡ *De* REVOCANDIS *ad Curiam Curialibus, ex quibuſcunque* OFFICIIS, MILITIAQVE *Armata: & de* CVRIARVM *conludio hac in re plectendo.*

CXIII. * Idem AAA. Vniuerſis Com.& Magiſtris" Equitum & Peditum.

ADMONITIS vv.cc.Ducibus",Tribunis,Præpoſitis,cunctos" transfugas ſtatuat Inluſtris Magnificentia Veſtra ad originem" priſtinam reuocari, ſeu qui diuerſis Officiis" dedicati,ſeu qui ſacramentis militaribus mancipati ſunt:nemo ſe annoſitate" tueatur:nemo, ſi tamen eius pater, aut auus Decuriones fuerunt,factum ſuum incongruâ vſurpatione defendat.Ordine" quoque meminerint ſe condemnationi" obnoxios & periculo,quibuſcunque in locis reppertos,non" etiam renitentes ac repugnantes,huius ſtatuti auctoritate reddiderint." Dat.III.Non.Sept.Valentiæ", Honor.NB.P.& Euodio Coss.[386.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*Iungenda autem huic *lex* 22.*ſup.de annonâ & tributis*:etſi Alij,puià Cynegiu PP. inſcribatur.
" De his v.*Notitiam Imperij*.
" *Duces,Tribuni,Præpoſiti*:tria Magiſtratuum militarium nomina ſub Magiſtris militum.
" Curiales ſcil.
" Curialem.
" Magiſtratuum militarium.
" *Annoſitas*.
" *al.Ordines*.
" *Condemnatio*,pro *multâ*:vid.*Gl.Th* & *Parat.de pœnis*.
" Ita locus hic interpungendus:non verò ita refingendus,*etiam non renitentes*.
" Curiæ ſuæ.
" *al.Melantia*,& hic & *d.l.* 22.Qui locus in Thracia fuit.XVIII.lapide à Conſtantinopoli:vid.Itinerarium vtrumque.Thraciam ſcil.ab hoſtibus Gothingis inuaſam Theodoſius Imp.victis hoſtibus,his Coss.hoc tempore vindicarat:victorque cum filio Arcadio Conſtantinopolim rediit 4.Id.Octobr.Marcellinus *Chronico*,Idacius Sirmondi *Anno Theodoſij* 7.Conſularia Idaciana *bis COSS*.Cuius rei hiſtoriam Zoſimus *lib.4.p.762*.

COMMENTARIVS.

E Militia Armatâ,& OFFICIIS,Curiales transfugas,ad Curiam reuocari iubet *hâc l.*Theodoſius M.diligentiâ Ducum, Tribunorum,Præpoſitorum:Idque 1.non obſtante vllâ temporis præſcriptione:2.propoſitaque pœnâ Ordinibus Curiarum,niſi eos rettaxerint, quàmlibet renitentes ac repugnantes. Quod de retrahendis è militiâ Armatâ Curialibus *hâc l.*definitur,id ipſum ab eodem Imp.conſtitutum,*l.3.ſup.de Tabulariis*:*l.*87.137.139.*inf.h.t.*vt & quod de retrahendis ex officiis,*l.*83.96.*inf.l.*134.*h.t.*denique & quod de multandis ordinibus Ciuitatum,qui Curiales ſuos non retraxerint iam dixi ad Valétiniani Iun.*leg.*110.*ſup.*

❡ Cæterum id nunc à Theodoſio M. conſtitutum,vtpote finito bello Scythico:vindicatâ Thraciâ ab hoſtibus,& victore cum Arcadio filio Conſtantinopolim curſùm tendente: de quo Marcellinus,*chronico*,*bis COSS*.

❡ *E* DOMO *Principis quoque retrahendi Curiales.*

CXIV. * Idem AAA. ad Euſignium PF. P."

CVRIALES, qui ſeſe priuilegio Domus Noſtræ defendi poſſe crediderint, ad Curiam retrahantur,& vt" propriis functionibus mancipentur,& publica damna ſarciant:Tamen" ſi quis ex his Domui diuinæ debere,exſoluat.Dat.VIII.Kal.Ian." Honor.NB.P.& Euodio Coss.[386.]

NOTÆ.

* *L.Curiales* 3 *Cod.Iuſt.eod.tit.*Iungendaque *huic*,vt videtur,*lex* 4.*Cod Iuſt.de metallariis*.
" *Euſignius* ſub Valentiniano Iun.PP.Italiæ:quanquam & Illyrico Orientali quoque præfuiſſe ſuadet *d.l.*4.in eâ enim agitur de Macedonia,Mœſiâ,Dardania.
" Abeſt hæc vox,*Vt*,à *Cod.Iuſt.*& verò abeſſe debet:niſi inuerſo more legamus,*vt &*.
" Sequentia reſecata in *C.Iuſt.*quod non oportuit.

'' *Mediolani* ſcil. vbi data vel hoc ipſo Anno alia'' *lex* ad Euſignium: inter alias, *lex 4. ſupr. de Exactor. lex vnic. ſupr. ſi de mon. fu. app.* & Anno prox. 387. *lex 4. ſupr. de domeſt. & protect. lex 48. ſupr. de appell.*

COMMENTARIVS.

PRIVATÆ rei Principis obtentu, vel priuilegio DOMVS Principis, putà ſi ad domum Principis ſeſe quis contulerit, fortè colonatus, conductionis, procurationiſvè iure, Curialem Curiâ liberari vetat; contrà ad Curiam retrahi eum iubet *hac leg.* Valentinianus Iunior: cùm tamen eo, obtentu & *priuilegio* multi Curiales tutos ſeſe fore *defendique poſſe crederent.*. Vti idem Imp. Procuratores metallorum qui ex Curialibus ordinari ſoliti, refugas, ad procurationem reuocari voluit, *l.4. Cod. Iuſt. de metallariis* quæ ad eundem Euſignium data huic omninò iungenda videtur.

¶ Ergo è domo quoque Principis qui Curiales erant retrahebantur, *hac leg.* pariter vt qui nondum Curiales erant, ſi præſcriptum lege modum poſſiderent, quamlibet rei priuatæ colonos, nominationibus obnoxios eſſe voluit Conſtantius *l. 33. ſupr.* vbi alia quædam dixi.

¶ Ita tamen hoc caſu Valentinianus Iun. Curiis fauendum credidit, vti ne in damno verſaretur Domus Principis, hunc enim Curialem ſi quid domui Principis deberet, exoluere iubet, quod Tribonianus tamen recidit. Ergo Curialem reuocari vult ſaluo domus Principis iure & ſic intactum vtrique ius ſuum ſeruari. Quod iuri & æquitati conueniens eſt.

¶ CLERICOS *Curiales, nonniſi ſubſtitutis pro ſe aliis idoneis, Curiâ liberari.*

CXV. * Idem AAA. Cynegio PF.P.''

AD Curiam Clerici pertinentes ſciant, ex patrimonio ſuo, ſi ipſi immunes cupiunt permanere, alios idoneos eſſe faciendos, qui recedentum'' præſentiam perſonámque reſtituant'' in publicis muneribus ſubeundis. Dat. prid. Kal. Ian. Conſtp. Honorio NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Omiſit eam quoque Baronius.
'' Orientis: cui Cynegio decem *hoc tit.* conſtitutiones inſcribuntur.
'' Curialium, ad Clericatum.
'' Repræſentent.

COMMENTARIVS.

CLERICATV Curialem non aliter liberari vult Theodoſius M. niſi idoneo vice ſua ſubſtituto, ex patrimonio ſuo *hac l.* A. D. 386. Quod & ipſum placuit Valentiniano Iun. *l. 99. ſupr.* vel niſi ceſſo Curiæ patrimonio ſuo, *l. 114. ſupr. l. 121. 123. infr. hoc tit.* Quid aliis Principibus hanc in partem viſum, docent aliæ *leges* quarum ſummam exhibui in *Paratitlo.* Huius ſanè *Vicarij* pro ſe ſubrogandi aliis caſibus, exempla ſimilia alia occurrunt, tum ad euitandam Curiam probata vel improbata, *l. 49. 59. 98. 99. 111. ſupr. l. 118. 155. 160. 163. 167. 187.* tum ad colonariam conditionem euitandam *l. 16. Cod. de Epiſcop.* Sanè refugarum etiam in locum ſubrogatis patrimonia Curialium cedere voluit idem Theodoſius, *l. 119. infr.* Tandem & bonorum ſuorum cedendorum à Clericis exemplum ſimile idem Theodoſius M. ad eundem Cynegium P9. ſuperiore Anno 385. inuexit, *l. 45. in fin. ſupr. de Curſu publ.*

¶ ADVOCATOS *Curiales non ideò Curiâ liberari.*

CXVI. * Imppp.'' Valentinianus, THEOD. & Arcad. AAA. Cynegio PF.P.''

OMNES qui ex origine Decurionum, ad perorandas cauſas, laudum atque induſtriæ amore ducuntur, reddant patriæ cui nati ſunt debitas functiones, Nec ſeſe ſuperflui'' nominis prærogatiua defendant: Quandoquidem faciliùs parêre muniis poſſint, ſi neceſſitatem publicam, eo tempore quo ſtudent cauſis induſtriæ fauore tolerauerint. Dat. VI. Kal. April. Conſtantinop. Valentiniano A. III. & Eutropio Coss. [387.]

NOTÆ

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eique iungenda videtur *lex prox.* 117.
'' Non huic primùm legi hi Imperatores inſcribendi fuerunt: verùm inde à *l.* 104. *ſupr.*
'' Orientis; cui Cynegio PP. decem *hoc tit.* conſtitutiones inſcribuntur.
'' Aduocati.

COMMENTARIVS.

ADVOCATIONE Curialem Curiâ'' liberari vetat; quinimò eâ non obſtante eum ad Curiam retrahi iubet Theodoſius M. *hac l.* pariter vt duabus aliis *legibus*, putà *l.* 87. 98. *ſupr.* vt & Valentinianus Senior *l.* 77. vbi plenius dixi: Sed & Conſtantius *leg.* 46. *ſupr.* & Valentinianus Iun. *leg.* 2. *Cod. de Aduocat. diuerſ. iudic.* Quid Theodoſius Iun. tandem hanc in partem ſenſerit oſtendet *lex* 188.

¶ *Ratio* tantum *huic l.* ſubdita, obſeruanda, quæ ipſa obſcura videri poſſit, quam tamen hanc puto: Aduocationis obtentu Curialem Curiâ non liberandum: quamlibet enim eo tempore cauſis ſtudeat, & ad perorandas cauſas laudum atque induſtriæ amore ducatur, faciliùs tamen muniis parere poſſe, & neceſſitates publicas tolerare, quo tempore cauſis ſtudet: ac ſi diceret, eò opportuniorem quoque eum ad munia publica ſubeunda eſſe. Nempe Aduocatorum maior *induſtria* eſt ad neceſſitates publicas tolerandas, muniaque publica ſubeunda: quia & in vniuerſum *laudum atque induſtria amore ducuntur*, vt *initio legis* dicitur.

¶ PLVMBATIS *cædi quinam Curiales & quorum Iudicum auctoritate poſſint.*

CXVII. * Idem AAA. Cynegio PF. P.''

QVILIBET Principalium, vel Decurionum, vel decoctor pecuniæ publicæ, vel'' fraudulentus in Adſcribtionibus'' inlicitis, vel immoderatus in Exactione'' fuerit inuentus, iuxta priſtinam conſuetudinem, non ſolùm à *vobis*'' (quibus propter loci'' dignitatem, rerum ſumma commiſſa eſt) verùm à Iudicibus Ordinariis'', plumbatarum ictibus ſubiciatur. Dat. die Kal. April. Conſtantinop. Valentiniano A. III. & Eutropio Coss. [387.]

NOTÆ.

* *L. Quilibet* 40. *Cod. Iuſt. eod tit.*
'' Orientis: cui Cynegio P.P. inſcribuntur decem *hoc tit.* conſtitutiones. v. de eo *Proſopogr.*
'' *Si vel*: Cod. Iuſt. ſuperflué.
'' De Adſcriptionib. his, vid. *ſupr Parat. de annonâ & tribut.*
'' De *Exactione*, ſuo *tit.*
'' Præfectis Prætorio.
'' *Locus pro Magiſtratu.*
'' *Ordinarij* Iudices ſeparantur à Præfectis Prætorio: & ſunt Rectores prouinciarum, & tamen apud Am. Marcellinum PP. ordinariis Iudicibus adnumeratur.

COMMENTARIVS.

PLVMBATARVM ictibus (de quibus in *Paratitlo*,) immunitatem, quam contra priſtinam conſuetudinem Principalium Curialibus dederat, (vt docet quoque eius *lex* 80. & 85. *ſupr.*) ſiue reuocat, ſiue coarctat Theodoſius M. *h. leg.* pariter vt *l.* 126. 127. *infr. hoc tit.* expreſſis *caſibus* quibus plumbatis ſubiici poſſunt, & *Magiſtratibus*, à quibus id fieri poteſt.

¶ Tribus igitur caſibus eos plumbatis ſubiici poſſe definit: nempe ſi Principales vel Decuriones, decoctores, euerſores pecuniæ publicæ ſint, vel ob Adſcribtionem tributorum improbam, vel ob immoderatam Exactionem. Tria hæc ſcil. ſunt, quæ Principalibus Curialibus (inter alia) olim demandabantur: Pecuniæ inquam publicæ ad Rempubl. pertinentis cura & adminiſtratio, *h. l.* & *l.* 14. 48. *ſupr.* de quo *infr. tit. de Curatorib. Kalend.* item Adſcriptiones ſeu diſtributiones tributorum faciendæ, *les Aſſiettes des Tailles*: quod docet etiam *leg.* 5. *ſuprà, de his quæ admin.* vbi plura etiam ex *Saluiano*: v. & Symmachum *lib.* 10. *epiſtol.* 41. *circa medium* fermè. Rurſùm Exactiones tributorum: quod docet etiam *hoc titulo*, *lex* 8. 14. *in fin. ſupr.* vbi plura etiam ex *Libanio*, & *Baſilio*. Circa hæc tria igitur Curiales & Principales decoctores, fraudulenti, immoderati ſæpè deprehendebantur. Hæcque fermè præcipua Curialium & Principalium crimina fuerunt, vt oſtendit quoque Symmachus, *lib.* 9. *ep.* 10. *Principalibus*, inquit, *& Tabulariis liberum eſt alios à diſpendio vindicare, aliis indebitum munus imponere*, & Saluianus *lib.* 5. Quare plumbatis eos his caſibus ſubiici voluit *hac l.* Theodoſius M. ad ſanciendam videl. publicam diſciplinam.

¶ Et quidem (quæ *Ampliatio* hîc additur) non tantum à Præfectis Prætorio, verùm etiam à Iudicibus ordinariis ſeu Rectoribus prouinciarum: A quibus alioquin miſeros Curiales ſæpè vindicare oportuit. De his igitur maior dubitatio erat, minor de Præfectis Prætorio; quia hæ loci iſtius

ſeu Imperij dignitas tanta erat vt his *rerum ſumma commiſſa* eſſet, vt *hic* dicitur. Nempe Præfectis Prætorio ſumma rerum commiſſa erat: proximâ Imperatori dignatione. Quare ſimiliter & iudiciorum ſummam tenere dicuntur in ſuppoſititia *l. 1. infr. de Epiſcopali iudicio*: ſumma iudicij potiri, à Symmacho *lib. 1. ep.* 18 de quo plura ad *d. l. 1.* ſimiliter omninò Ammianus *lib. 17. p. 98.* de Florentio Præfecto Prætorio *cui Auguſtus ſummam rerum commiſerat*. Caſſiodorus in formula Præf. Prætorianæ 6. *var.* 3. *Et licet alia dignitates habeant titulos præfinites, ab iſta Totum penè geritur, quidquid in Imperio noſtro æquabili moderatione tractatur.* Vbi & mox, *curarum omnium pulcherrimam molem* vocat. Alio ſenſu Euagrius *lib. 3. cap. 42.* Præfecturam Prætorianam vocat κορυφὴν τῶν ἀρχῶν, ideſt, ſommum inter magiſtratus: Ergo Præfecto Prætorio ſumma Iudiciorum, ſummus Magiſtratus commiſſus.

¶ Interim nota *hac l.* Iudicibus ordinariis idem ius *hac l.* tribui hac in re quod Præfectis Prætorio: cùm aliàs de ſuo æuo Caſſiodorus, *d. formul.* pro priuilegio quædam Præfecturæ Prætorianæ inter alia numeret, *Curiales etiam verberat, qui appellati ſunt legibus minor Senatus.*

¶ De RETRAHENDIS *Curialibus è Senatoris dignitate: ſubſtituendi filij poteſtate adempta: & de* SENIBVS, *vt ad Ordinationes conueniant.*

CXVIII. * Idem AAA. Cynegio PF. P.″

DECVRIO fortunam, quam naſcendo meruit, *ſuffragiis* atque *ambitione* non mutet: Et ſi vacare per *Senectutem* potuerit, propter Ordinationem‴, quæ per plurimos citò definiri ſolet, Curiam non relinquat. ¶ Illud * verò iteratâ lege † præcipimus, Ne in locum proprium homo Curialis filium ſuum ſubſtituat, & ipſe otioſus defendatur *Senatorij* nominis dignitate. ¶ Si quis verò ad indebitum honorem poſthac adſpirare auſus fuerit, auctoritate Ordinarij Iudicis remotus, patriæ reddatur & ciuibus. Dat. prid. Non. Iul. Conſtantinop. Valentiniano A. III. & Eutropio Coſs. [387.]

NOTÆ.

* *L. Decuria 42 Cod. eod. tit.*
″ Orientis: cui Cynegio PP. hæc vltima è decem conſtitutionibus *hoc tit.* inſcribitur.
‴ *Ordinatio*, Paulus *l. 7. ff. de muneribus.* Honores & munera non *ordinationi*, ſed potioribus quibuſque iniungenda ſunt: v. dicta ad *l. 24. infr.*
* Sequentia omninò reſecata *Cod. Iuſt.*
† Indicat *legem* 112. *ſupr.*

COMMENTARIVS.

MODIS pluribus vitandæ Curiæ, quibus nonnulli Curias vel Curiales actus hâc ætate euitare ſatagebant, intercedit, vel in totum, vel in tantum; hac enixâ *leg.* ſua Theodoſius M.

Primus modus eſt, DIGNITATIS honorariæ, ſcilicet, honoraria dignitate ſuffragiis atque ambitione impetrata Curialem Curia liberari omninò ſeu in totum vetat. Quod & ipſum idem ſtatuit compluribus aliis *legibus*, putà *l.* 86. 87. 94. *ſupr.* videnda & *l.* 122. 123. 134. *infr.* & ſtatuitur *initio huius leg.* ibi, *ſuffragiis atque ambitione non mutet* ſic & *d. l.* 86. *qui laborem declinantes, per inlicita* AMBITIONIS *compendia prouecti, non merito probantur eſſe, ſed pretio.* Sic, *d. l.* 94. *per* AMBITVM *honores indebiti.* Quare primus ad hanc *leg.* Cuiacij error hic eſt, qui hoc interpretatur de emendicatis Decurionum ſuffragiis.

Secundus modus eſt SENECTVTIS. Scilicet etſi per Senectutem quis regulariter vacatione munerum potiatur, quod docet *lex vlt. Cod. qui ætate: lex 3. ff. de iure immunit.* idque etiam Theodoſius Magnus *hac l.* comprobat vt & Conſtantinus M. *l. 20. ſupr.* deque eo eſt inſignis Baſilij locus, *epiſt.* 389. ad quendam prouinciæ Rectorem δέξαι καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ αἰδοίου γέροντος ἱκεσίαν, ὃν ἀφῆκε μὲν τῶν δημοσίων χάρισμα βασιλικόν, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τοῦ βασιλέως αὐτὸ τὸ γῆρας ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀναγκαίαν ἀτέλειαν, ἐβεβαίωσας δὲ αὐτὸς τὴν ἄνωθεν χάριν, αἰδοῖ τῆς φύσεως, καὶ συμπαθείᾳ τῶν δημοσίων: ἐμοὶ δοκεῖν, ὡς ἂν μὴ ἀνθρώπῳ παραγηράσαντι διὰ τὸ χεῖρον κινδυνεύῃ τὰ τῶν κοινῶν: In quibus extremis verbis, vides duplicem iſtius immunitatis ob ſenectutem rationem αἰδοῖ τῆς φύσεως, & συμπαθείᾳ τῶν δημοσίων. &c. Cui planè accedit illud Caſſiodori 9. *var.* 4. *Curialis ſi nullâ valetudine corporis continetur, ad ſolas deceptiones apponitur: & eum adeſſe quid proderit, ſi eum contingat defectum viribus inueniri: ſimilis quippe eſt abſenti à quo non potuerint impetrata compleri.* Attamen ſenem non non ideò Curiam omninò relinquere vult; nempe Curiam frequentare eum vult *propter ordinationem*, ideſt, propter ea quæ Curia ordinanda habet & decreta facienda; ac nominatim propter Nominationes & electiones, quæ ordine fermè fiebant, vnde & *ordinatio* pro ipſâ nominatione dicebatur. Quo ipſo ſenſu *l. 7. ff. de decur.* *Honores & munera non ordinationi, ſed potioribus quibuſque iniungenda ſunt*: *Ordinationi*, id eſt, ordini & electioni quæ fit ordine. Et rationem addit, *quia Ordinatio per plurimos citò definiri ſolet*: Nam cum maior Curialium numerus in Nominationibus, & ordinationibus, & generaliter

liter in omnibus Curiæ decretis requireretur quod docuit *lex* 84. *ſupr.* vbi diai, ſanè plurimi ad ea compellendi fuerunt de quo ad *l. nominationem* 142. *infr.* etiam aliàs à Curialibus muneribus immunes: Quod vtiliter hodie alio tradi poteſt. Quare ſecundus hic error eſt Cuiacij, qui hunc *huius leg.* ſenſum putauit, ſenem qui poſt Decurionatum ad ſenectutem peruenit, Curia ſolui non poſſe, ne cæterorum quidem conſenſu & emendicato, quod fieri ſolet & facilè.

Tertius modus eſt per Senatoriam non tantum dignitatem, ſed & SVBSTITVTIONIS remedio, ſubſtituto ſcil. filio forte, (vel alio) Curialem *Senatoria* dignitate impetrata, Curia liberari vetat firmata *leg.* ſuâ anteriore ſuper eo, ad eundem Cynegium PP. puta *l.* 121. *ſupr.* vbi plura. Quâ parte circa Senatoriam dignitatem quantopere ius variauerit, doceor 27. *leges huius tituli*, quas repetere licet ex *Paratitlo*.

❡ *De* FVGACIBVS *ſeu* DESERTORIBVS *Curialibus per Bithyniæ oppida, manſioneſque quaſdam Edicto euocandis & ſi non reuertantur, quid facto opus ſit.*

CXIX. * Idem AAA. Tatiano PF. P.

CLAVDIOPOLIS, Pruſiadis, ac Tottai, & Voridis oppidorum, ſiue manſionum per Bythyniam, Curiales publicis inludere functionibus per ſuam fugam cognouimus: iubemúſque, vt Edictis primitùs euocati, vtilitatibus ſe patriæ &, ei cui nati ſunt reſtituant ciuitati: Quòd ſi, etiam poſt publicam admonitionem, fugæ & indeuotionis vita præfertur, tunc ex idoneis quibuſque Corporibus, ac potiſſimum ex his qui in Sublimitatis Tuæ Officio probatam militiam peregerunt, in locum fugacium ſubrogentur, ita vt quorum ſubeunt neceſſitates, & patrimonia conſequantur: illis qui ſponte patriam reliquerunt, id neceſſitatis habituris, vt perpetuò careant, cui nihil commodi contulerunt. Dat. XI. Kal. Scupis, Theod. A. II. & Cynegio Coss. [388.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vtpote temporaria & localis.
* *Tatiano* huic PP. inſcribuntur *hoc tit.* ſex Theodoſij M. conſtitutiones, puta hæc *lex* & *l.* 120. 125. 122. 123. 127. (& plures aliæ *hoc Cod.*) Hic Cynegij, ad quem fuerunt decem *hoc tit.* conſtitutiones, ſucceſſor in Præfectura Prætoriana fuit: vt docet Zoſimus *lib.* 4. 769. & Idacij *Conſularia, his COSS.* ſanè vel ex *h. l.* ſatis apparet, eum PP. Orientis fuiſſe, de eo plura in *Proſopogr.*
* Et ideo iubemus.
* *Indeuotionis* vox hac in re: v. *Gloſſ.*
* Reponebat hic Iuretus in Symmachum *lib.* 10. *ep.* 57. *nota*: quomodo deuotionis nota, *l.* 10. *ſupr. de re militari.* Verùm, nil hic muto: ibi quippe pœnam minitatur Imp. ideo *nota* vocabulo vſus: Hic verò narratiuis verbis ait fugacem *indeuotionis vitam praeferre*: idest, vitam indeuotam, vitæ genus indeuotum.
* *Fugaces.*
* Subituris.
* *Eâ* (patria ſcil.) *careant.*
* *Macedoniæ* vrbe: vbi & altera lex à Theodoſio data: An. 379. puta *lex* 2. *ſupr. de Palat. S. L.* In itinerario *Peutingeriano* malè editum *Scunis*, pro *Scupis.*

COMMENTARIVS.

FVGACES Curiales per Bithyniam Edictis euocari, ſi euocati non reuertantur, eorum in locum ſubſtitutis bona eorum addici, ipſiſque ad patriam reditum in perpetuum præcludi iubet *h. l.* Theodoſius M.

❡ Pertinet autem hæc *lex* nominatim ad Bithyniæ Curiales (ad quos pertinet quoque *l.* 5. *ſup.*) cuius aliquot oppida & manſiones nominantur. 1. *Claudianopolis*: cuius meminit & Ptolemæus *lib.* 5. *c.* 1. Dio *in V. Hadriani.* (Antinoum Hadriani *ἀντίδοχον* inde fuiſſe ait:) & Antonini *Itinerarium* 2. *Pruſiadis* (quæ antea Cios) meminerunt multi: Strabo, *lib.* 12 *p.* 12. *p.* 388. Plinius, *lib.* 5. *c.* 1. Stephanus *de Vrbibus*, & Memnon in *excerptis apud Photium, a....*: A quâ diſtinguenda Pruſa, de qua Strabo quoque, Plinius & Ptolemæus. Et hæc quidem duo Bithyniæ oppida ſunt, quorum *hac l.* mentio fit. Sequuntur *Manſiones* duæ: 1. *Tottainum* (nam hic ſcribendum *Tottai*) Eius meminerunt quoque Itineraria tria.

Itenerarium *Burdigalenſe.*

Ciuitas Nicomedia. M. XIII.
Mutatio Hyribolum. M. X.
Manſio Libum. M. XI.
Mutatio Lindia. M. XII.
Ciuitas Nicia. M. VIII.
Motatio Schinæ. M. VIII.
Manſio Mido. M. VII.
Mutatio Chogeæ. M VI.
Mutatio Thateſo. M. X.
Mutatio *Tutaio.* M. IX.
Mutatio Protunica. M. XI.
Mutatio Artemis. M. XII.
Manſio Dablæ. M. VI.

Peutingerianum.

Nicomedia. XVII.
Eribulo. XII.

Prone

Pronetias xxviii.
Nicea. xi.
Tateabio. xxiii.
Dablis. xi.

Antonini.

Nicomedia. M. P. xxii.
Item Libo. M. P. xxi.
Nicia. M. P. xxiii.
Moëdo Orientis M. P. xvi. vel *Oriens medio.*
Tottaio. M. P. xxviii. malè al. *Cotyaium.*
Dablis. M. P. xxviii.

Ergo *Totaium* Bithyniæ Conſtantini M. & Conſtantij ætate mutatio primùm fuit, deinceps Manſio facta: Quod ſanè maius erat: & quantum mutationib. oppida, & ciuitates præſtabant, tantum manſionibus mutationes: quæ & ideò rariores illis: de quibus mutationibus & Manſionibus plenè dixi ſemel ad *leg. 9. ſupr. de annonâ & tributis.*

¶ Ex *hac* ſanè *leg.* ſingulari admodùm apparet, Curias & Curiales quoque in manſionibus nonnullis fuiſſe, maioribus ſcil. cuiuſmodi *Tottaium* fuit. Quomodo & in maioribus nonnullis manſionibus Epiſcopi fuêre: ſic enim *Act. 3. Conc. Chalced.* Helpidius manſionis Termenſis Epiſcopus memoratur.

¶ *Veridos* mentionem nullibi reperio: niſi ea ſit Βήρυζα πόλις ποντική, vnde τὸ ἐθνικὸν Βηρυζαῖος referente *Stephano.*

¶ Tandem obſeruandum, hanc *leg.* emiſſam ad Tatianum PP. Orientis, pariter vt quinque alias *huius tituli* leges, putà *l.* 120. 121. 122. 123. 127. Ad quem eundem cùm extent plures Libanij epiſtolæ, ex *ep.* 274. diſcimus, eum Curiarum reparationi fauiſſe. Vide & quæ dicam ad *l. prox.*

¶ *De* Retrahendis *Curialibus, ex militia Magiſtri officiorum & Palatina Comitis S.L. & R.P.*

cxx. * Idem aaa. Tatiano pf. p."

Vniversos, qui ad indebitam militiam" ſimiliter" adſpirarunt, datis litteris ad Inluſtrem virum Magiſtrum Officiorum, Comitem ſacrarum ac priuatarum, ſolutos militiâ, Ordinibus" propriis atque officiis iuſſimus ſubrogari". Dat. xvi. Kal. Ian. Med. Timaſio & Promoto Coss. [389.]

NOTÆ.

" Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Inſt.*
" *Tatianus* PP. Orientis, (Cynegij ſucceſſor) cui ſex *hoc tit. de Decurionibus.* Conſtitutiones inſcribuntur: putà præter hanc *leg. lex* 119 *ſupr. lex* 121. *prox. lex* 122. 123. 127. *infr.* de eo vid. *Proſopogr.*
" Scholarium ſeu Magiſterianorum qui ſub Magiſtro officiorum Palatinorum, qui ſub Comitibus S.L. & R.P.
" Vox hæc videri poſſit relatiua ad integram conſtitutionem, vnde hæc deſumpta eſt. Sed & hac voce fortè indicatur, æquo iure omnes Magiſterianos, & Palatinos hac parte habendos.
" De *Magiſtro Officiorum ſupr. lib. 6.*
" De *Comitibus* S.L. & R.P. *ſupr. lib. 6.*
" *Ordinibus,* ideſt, Curiis vid. *Paratitlon.*
" Ideſt, reddi, reſtitui: pari ſenſu vt *l. 134. infr. verſ. eos etiam.*
" Mediolani hoc tempore Tempore Theodoſius M. conſtitit, poſt Maximum ſcil. deuictum v. *Chronol.*

COMMENTARIVS.

Magisteriana militia ſeu ſcholari ſub Magiſtro Officiorum, vt & Palatina ſub Comite S.L. & Comite R.P. Curialem quemquam liberari vetat *hac l.* Theodoſius M. contra exinde eum Curiæ reddi iubet: Pariter vt Conſtantius *l. 38. ſupr.* vbi dixi.

¶ Et hæc quidem in procliui *huius l.* ſententia eſt; Atenim Tatiano Præfecto Præt. inſcriptam eam notari cupio, pariter vt quinque aliæ *hoc tit.* in hoc argumento de Decurionibus inſcribuntur: puta *lex* 119. *ſupr. lex* 121. 122. 123. 127. *infr.* Quâ occaſione omittere non poſſum, ſub hoc ipſo *Tatiano PP.* Legationem ab Antiochenis miſſam, ad excitandam rurſum Curiam Antiochenam, quæ antea conciderat: vt diſcimus ex Libanij *ep.* 747. ad hunc ipſum Tatianum ſcripta, de quo rurſum ad *l.* 123. *infr.* Sanè & hæc quoque *lex* eodem pertinet, ad excitandas inquam inſtaurandaſque Curias: quæ vacuefactæ fuerant.

¶ *De* Clericis Maioribus *ad Curiam retrahendis vel non.*

cxxi. * Idem aaa. Tatiano pf. p."

Qvi ante ſecundum" Conſulatum Manſuetudinis Meæ ex Ordine Curialis", vel Presbyteri faſtigium, vel miniſterium" Diaconi, vel Exorciſtæ" ſuſcepit officium, omne eius patrimonium immune à Curialibus nexibus habeatur ac liberum. Is verò qui ſe ad religioſa diuini cultus obſequia, quocunque" ſub nomine, poſt memo

memorati Conſulatus tempora præſcribta contulerit, omni ſciat cedendum eſſe patrimonio. Dat. xv. Kal. Med. Valentiniano A. IV. & Neotherio Coſs. [390.]

NOTÆ.

ᵃ Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Hanc *leg.* memorat ſimul confirmat idē Theodoſius *l.* 123. Eam quoque indicat & abrogat Arcadius *l.* 3. *ſup. de his qui ad Eccleſ.* An. 398. Reducit rurſum quadamtenus A. 399. *l.* 163. *inf.* Fortè huc iungenda *lex* 27. *inf. de Epiſcop.* Quod temere non adſero.

ᵇ Orientis: cui Tatiano PP. ſex *hoc titulo* conſtitutiones inſcribuntur.

ᶜ Id eſt A.D. 388.

ᵈ Suſtineri poſſe: ſed malim *Curiale.*

ᵉ *Miniſterium* Diaconi: v. *inf. paratitlon. de Epiſcopis.*

ᶠ Etiam Presbyteri, Diaconi, Exorciſtæ.

ᵍ Mediolani adhuc hoc tempore hærebat Theodoſius M. poſt Maximum deuictum. vid. *Chronolog.*

COMMENTARIVS.

CLARICATV Curialem præciſè non aliter liberali voluerat antea Theodoſius M. quàm alio vicario vice ſuâ ex patrimonio ſuo ſubſtituto, *l.* 115. *ſup.* vel niſi ceſſo Curiæ patrimonio ſuo, *l.* 104. quod & poſteà ab eodem ſtatutum *l.* 123. *inf.* Atenim *hâc l.* nunc A.D. 390. aliquam & temporis & gradus diſtinctionem facit. Nempe per Clericatum eos liberari vult circa patrimonij ceſſionem, & ſic retento patrimonio, qui Presbyteri, Diaconi, vel Exorciſtæ, non verò inferiores gradus Clerici, ante ſecundum conſulatū ſuum facti fuiſſent, id eſt ante A.D. 388. quo Theodoſius II. & Cynegius Coſs. fuêre, quo etiam Conſulatu data eſt *lex* 119. *ſup.* Et ſic præſcriptione, quæ duos annos & ſemis excederet, Curialem per Clericatum Curiâ liberari voluit. Deinceps verò ab eo Conſulatu Clericos quoſcunque etiam Presbyteros, Diaconos, Exorciſtas factos patrimonio ſuo cedere ſecundum anteriores ſuas conſtitutiones iubet. Quam conſtitutionem ſuam idem memorat ſimul & confirmat, *l.* 123. *inf.* Et hæc quidem ita Theodoſius Imp. Mediolani conſtitutus hoc tempore: fortè etiam non ſine Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi conſilio. Qui ſanè poſteà Anno 393. *ep.* 29. occaſione eius quod ob incenſam Iudæorum ſynagogam Theodoſij M. iuſſu cōtigerat (quò pertinet *lex* 9. *inf. de Iudæis:*) Theodoſio M. hæc obiecit, quæ poſteà rurſum aptabo *l egi* 137. *inf.* *Quomodo excuſabo apud Epiſcopos? Qui nunc, quia per triginta & innumeros annos Presbyteri quidam gradu functi, vel Miniſtri Eccleſiæ retrahuntur à munere ſacro, & curia deputantur, grauiter gemūt: Nā cùm ij qui vobis militant, certo militia tempore ſeruantur* [Fornerius pater 3. *Select.* 7. reponit ferientur] *quanto magis etiam eos conſiderare debetis qui Deo militant? Quomodo inquam hoc excuſabo apud Epiſcopos, qui queruntur Clericis* &c. Quem Ambroſij locum Fornerius pater, malè quaſi de Epiſcopis exhibet. Sanè & anteà quoque Valens ſimilem temporis diſtinctionem hâc parte adhibuerat *l.* 19. *inf. de Epiſcop.* & Valentinianus Sen. *l.* 21. *inf. de Epiſcop.* & poſteà Arcadius filius eius *l.* 163. *inf.* & Theodoſius Iun. ex filio nepos *l.* 172. *inf.* Et in vniuerſum quid Principes hanc in partem ſtatuerint v *leges*, quas in *Paratitlon.* conieci.

¶ Ex *hâc* interim *lege* quoque colligere licet, cùm de Epiſcopis *hâc l.* nihil dicatur, hâc tempeſtate indiſtinctè Epiſcopos Curiali conditione liberatos. Quæ ſanè iā olim Cōſtantij ſententia fuit, *l.* 49. *ſup.*

¶ Notanda quoque tria Clericatus nomina & *κυριολογία* circa vnum quodque eorum: *Presbyteri faſtigium*: proximum ſcilicet Presbyteri vocabulum nomini Epiſcoporum eſt, *l.* 5. *inf. de hæretic.* & ſuperior locus Presbyteris inter Clericos tribuitur, *l.* 10. *ſup. de fide teſt.* Ideo & ſecundus Ordo, & ſecundum ſacerdotium Presbyterorū, Optato Mileritano *lib.* 1. Presbyter, *antiſtes in Ordine ſecundo*, Sidonio, *lib.* 4. *ep.* 11. Inde Diaconi *miniſterium* propriè: Tandem & Exorciſtæ tertio loco & gradu mentio fit: cuius pariter mentio fit quarto loco, Subdiaconorum, tertio, *l.* 24. *inf. de Epiſc. Eccl. & Cler.*

Notandū & illud, *hâc l.* nominatim agi de Presbyteris, Diaconis, Exorciſtis à Curiâ liberandis, non de aliis Clericis inferioris Ordinis & Miniſtris: pariter 172. *inf. h. t.* Quæ diſtinctio & aliàs vſurpata: vide *l.* vt *l.* 163. 7. *inf. de Epiſcop.* & quæ ad eā dico. Eoq; referto Gregorij Naziāzeni *ep. ad Iulianū* 166. quâ Clericos ſibi miniſtrantes *τῆς ἀπογραφῆς* Curiali deſcriptione liberari poſtulat: iuſtiore ratione adhuc quàm *Officiales* omnis generis Iudicibus miniſtrantes Curiâ liberantur & ciuitatibus donantur. *καὶ μέν τοι καὶ τοὺς περὶ ἐμὲ κληρικοὺς, ὅσοις περ ἐπιτάξιον τῆς γραφῆς* (*ἀπογραφῆς* habet Codex Bodleianus) *ἐκδεδιῆσθαι. ἐκεῖνο ἐνθυμηθεὶς ὅτι λίαν τῶν ἀτόπων* [*ἀτόπων* Bodl.] *ἐστὶ ἄλλους μὲν καὶ οὐσίαν ὅλην καθιεροῦν τῷ θεῷ, τοὺς δὲ μηδὲ ὀβολὸν ἕν χρηστὸν καὶ ἄλλας μὲν πόλεσι πάντας τοὺς περὶ τὸ βῆμα ἀφεῖσθαι, τοὺς δὲ μηδὲ τοὺς ϑωπεύοντας καὶ ϑεραπεύοντας, καὶ ταῦτα παρ’ ὑμῶν τῶν εἰκοστάτων.* Quo loco *γραφὴ* vel potiùs *ἀπογραφὴ* eſt deſcriptio vt vocatur quoque *l.* 123. *inf.* ſeu functio quæ ratione patrimonij ſoſtinetur. Itē *οἱ περὶ τὸ βῆμα* ſunt *Officiales* qui Tribunalib. Iudicū præſto ſunt, quos hîc comparat Gregor. cū iis qui Epiſcopis miniſtrant, *διακονοῦντες ϑωπεύοντες καὶ ϑεραπεύοντες*. Quare errat interpres Gregorij qui *γραφὴν* vel *ἀπογραφὴν* ibi *tributum* vertit: item qui *τοὺς περὶ τὸ βῆμα* interpretatur, qui *Sacrarium* ambiunt. Gregorius quippe ibi argumentum ducit ab Officialibus qui miniſtrant Iudicibus ſeu his ad Tribunalia eorum apparent, ad Clericos qui miniſtrant Epiſcopis.

¶ Tandem obſeruandum, *hanc l.* Theodoſij M. (quam & ipſe poſteà rurſum confirmauit *l.* 125. *inf.*) ab Arcadio primùm abrogatam famosâ illâ *leg.* quā Eutropio auctore tulit, quamque Scriptores Eccleſiaſtici & Chryſoſtomus memorant & proſcribunt: *l.* 3. *ſup. de his qui ad Eccl.* Atenim poſteà rurſum ab eo quadantenus reducta *l.* 163. *inf.* vbi dicam.

¶ *De* DIGNITATIBVS, *non Curialibus origine, vel originariis delatis, an & quatenus iis proſint: & de* FILIIS *Curialium retrahendis.*

CXXII. * Idem AAA. Tatiano P. P.''

HIs quibus detulimus ſplendidos Magiſtratus'', quóſque etiam ornauimus inſignibus'' Dignitatum, ſi non habent Curiam, cui aut neceſſitudinis fœdere, aut'' nexu ſanguinis teneantur, in ſplendiſſimum ordinem Senatorium, & illam nobiliſſimam'' Curiam, cooptentur. His'' verò ratio diuerſa ſit, qui ſtatim vt nati ſunt, Curiales eſſe cœperint: Hij namque prærogatiuâ quidem conceſſæ dignitatis vtantur, atque eos præſtiti honoris ſplendor exornet, ſed maneant in ſinu patriæ, & veluti dicati inſulis'' myſteriũ perenne cuſtodiant: ſit illis piaculum inde diſcedere. ¶ De Filiis verò eorum, vti'' natiuis Curiis debeant permanere, adfatim cautum eſt, cùm adempta ſit patribus licentia diſcedendi Dat. IV. Non. Sept. Veronæ, Valentiniano A. IV. & Neotherio Coſs. [390.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Fortè iungenda huic *lex* 1. *inf. de Monachis.*
'' Orientis. Huic Tatiano PP. *lex hoc titulo leges* inſcribuntur. de eo v. *Proſopogr.*
'' Prouinciæ alicuius regimen fortè.
'' Hæc duo vnum & idem ſunt.
'' Honoratiis.
'' *Nobiliſſima* Curia, id eſt Senatus hîc opponitur Curiis municipalibus.
'' *In his verò*, id eſt, *horum reſpectu*. Sed retinenda lectio. *his ratio aduerſa eſſe* debere dicitur, in *eorum ratio aduerſa.*
'' *Inſulis* dicati.
Vt, id eſt Natiuis, id eſt, *vt in natiuis.*

COMMENTARIVS.

MAGISTRATV (putà Adminiſtratione prouinciæ) itémque DIGNITATIBVS honorariis, quas *Senatoria* dignitas aut comitatur aut ſequitur, eum qui genere Curialis non ſit, etſi aliàs poſſidendi vel incolatus ratione ad Curiam nominari poſſit, Nominatione liberari: Contrà eum qui genere Curialis ſit, Dignitate quidem *Senatoriâ* frui: at nihilominus vnà cum filiis patriæ munera explere iubet *hâc l.* Theodoſius M.

¶ Quod de Magiſtratu ſeu adminiſtratione functis Curialibus dicitur, id iam anteà quoque Theodoſio M. placuit *l.* 106. & placebit poſteà *l.* 134. *infr.* etſi aliis Principibus contra viſum, ſcilicet hâc ratione Curialibus muneribus Curialem liberari, de quo ad *d. l.* 106. De dignitatibus honorariis & Senatoria dignitate ſæpè, in hoc enim argumenta occupatæ ſunt *hoc titulo*, *leges* 27. quas repetere licet ex *Paratitlo.*

¶ Illud obſervandum, *hâc l.* diſcrimen ſtatuî inter eum qui Curialis ſit, & eum qui ad Curiam tantum Nominari poteſt: Ille difficiliùs liberatur, hic faciliùs. Eadem alioquin ratio fuerit, ſi iam Nominati reuerà fuerint, *l.* 10. 13. 94. ſup.

¶ Quod de Filiis ſtatuitur *fine l.* id ipſum & aliis Theodoſij conſtitutionibus continetur: putà *l.* 86. 98. *ſup.* 123. *infr.* Et quidem eodem argumento, à minori ad maius, *d. l.* 86. *ſup.* & *l.* 123. *infrà h. t.*

¶ Obiter notandæ alluſiones, quibus Curiales Theodoſius M. cum Sacerdotibus & Flaminibus comparet. Nempe. & illis *Inſulas* tribuit, *inſuliſque veluti dicatos* ait 2 *Myſterium* perenne eos ſimiliter cuſtodire. 3. ſine *piaculo* patriâ diſcedere non poſſe. Quæ tria fermè Flaminibus & quidem perpetuis conueniunt: *Inſula* inquam, *Myſterij perennis* cuſtodia: & non ſine piaculo à *Flaminio* diſceſſio.

¶ PLENISSIMA *Theodoſij M. lex quâ ſuperioribus à ſe legib. conſtituta potiſſimum firmat: 1. circa Curiales* SENATORES *vel* CLERICOS *factos: 2. circa Bonorum alienationes Curialib. factas: 3. circa* FILIOS *eorum: 4. Circa* DONA *eorum.*

CXXIII. * Idem AAA. ad Tatianum PF. P.''

DVDVM ſuper his qui relictâ Curiâ*, vel Senatoriam dignitatem adepti ſunt, vel Chriſtianitatis'' obtentu Curialium ſe conſortio ſepararunt, euidens ſanctionum † noſtrarum proceſſit auctoritas, Vt ſi eorum perſonas, vel honor'', vel religio defenderet, quod ex Curiali ſubſtantia vel ipſi retinerent, vel in alios tranſtuliſſent,

ſtuliſſent, obnoxium publicis'' deſcriptionibus haberetur ¶ Enidens etiam præcepto † noſtro tempus expreſſum eſt, ex quo Conſulatu'', ſi qui de Curialibus ad Eccleſiam'' confugiſſent, omni ſcirent patrimonio Curiæ eſſe cedendum. III ¶ Quidquid'' ex ſubſtantia Curialium ad vnumquenque diuerſa largiendi occaſione peruenerit, denariſmo, vel vnciis habeatur obnoxium, in ea parte, in qua auctoris ſui nomine fuerat retentatum. IV ¶ Eos verò qui honores aliquos conſecuti, naturale nomen dignitate mutarunt, hos etiam poſt honorē muneribus obligamus, quibus debitores patriæ monſtrabuntur. V ¶ Super filiis autem eorum euidens ſanctionis † definitum'' eſt, quæ cum patres patria non concedat excedere, non poteſt filios Curiæ muneribus liberare. VI ¶ Si qui autem diuino cultu occupati, & ſacroſanctis myſteriis ſeruientes, legitima filiorum ſucceſſione nituntur, ſi nullum filij eorum adhuc in Eccleſia locum tenentes'', vel his, quæ per leges comprehenſa non defendantur officiis, hos cum patrum facultatibus, Curiæ inſeruire decernimus. Vacuas verò & inanes ſine naturali'' ſucceſſione fortunas, (vt euidenter expreſſimus †'',) ſibi Curia vindicabit, habitura ſolatium facultatum, cui deſit'' in functionibus numerus perſonarum. Dat. v. Kalend. Aug. Conſtantinop. Tatiano & Symmacho Coss. [391.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' Oriențis, vt docet diſertè *lex* 19. *lex* 19. *ſup. de extraordin.* Cui quinque aliæ *hoc titulo* Conſtitutiones inſcribuntur: de quo dixi ad *l.* 120.
'' *Chriſtianitatu*, id eſt clericatus de quo dixi ad *l.* 51. *ſup.*
† Intelligit me *legem* 121. 122. *ſup* Minimè: mox dicam.
'' Senatorius.
'' Curiæ.
† Intelligit *legem* 121. *ſup.*
'' Nempe Theodoſij 2. & Cynegij id eſt An. D. 388.
'' Seu Clericatum.
'' Sententia hæc eſt *legis* 107. *ſup.*
† Intellig e *legem* 86. vel ſanè *l.* 122. *ſup.*
'' *Definitum*, pro definitione.
'' *ꝝ. Tenent.*
'' Id eſt filiis.
† Quamnam intelligat *legem* mox diſquiram.
'' Vel *Deſit.*

COMMENTARIVS.

SATVRA ſeu MISCELLA hæc Theodoſij M conſtitutio eſt: quā partim varias *leges* ſuas anteriores iterat & confirmat, puta *legem* 86. 121. 122. *ſup.* partim & nouas ſuperaddit. Ne Curiæ ſcil. Viris, aut viribus deficerent. Dignitatum aut Clericatus ſpecie vel item bonorum alienatione: denique & filios Curialium retrahendos. Quam in rem ſeptem capita cumulat. I. Primò Curialium, qui SENATORES vel CLERICI ante hæc facti fuerāt (ante conſulatū ſc. Theodoſij & Cynegij 2. id eſt A.D. 388. id enim ex ſequenti capite præſupponendum) & ſic Curia liberati, ſubſtantiam ſeu bona ſiue ea ipſi retineant, ſiue in alios poſteà tranſtulerint, conſtituit obnoxia eſſe oportere *publicis deſcriptionibus* ἀπογραφῇ, de quo ait dudum euidentem ſanctionum ſuarum proceſſiſſe authoritatem. Et nulla tamen hanc in ſententiam extat. Nā ſi de *Senatoriā* dignitate quæritur, voluit Theodoſius Curiales Senatores factos, obſequiis ſeu munerib. patriæ perfungi *l.* 82. *ſup.* At *lege* 90. ad alterutrum eos adigi, vel ad Curialia munia explenda, vel ſi ea iam expleuerint, alios loco ſuo idoneos Curiæ ſubſtituendos. *Lege* 93. eos remitti ad Curiam. Lege 111. etſi alium ſubſtitueret ſub ſpecie tamen munerum publicorum enormia patrimonij ſubire diſpendia. *Lege* 118. eum patriæ reddi non per ſubſtitutum excuſari. Ergo in hanc ſententiam nulla *præcedens* Theodoſij M. conſtitutio extat: Et in vniuerſum quantopere Principes hac parte variauerint, docent 27. *huius tituli leges* quas reperere licet ex *Paratitlo.* Si de *Clericatu* quæritur, nulla pariter in hanc ſententiam extat: *lege* quippe 104. *ſup.* Curialem Clericum factū patrimonio ſuo Curiæ cedere voluit. *l.* 115. aliū idoneū facultatibus ſuis inſtructū ſubſtituere: Tandē *l.* 121. (quod ſecūdo *huius l.* capite iteratur) à Conſulatu ſuo ſecūdo Clericos factos patrimonio ſuo Curiæ cedere voluit. Nulla de deſcriptionibus his agit. Itaque aliæ ſuper eo fuerunt cōſtitutiones. Et verò id omninò cohæſiſſe videtur *d. l.* 121. Deſcriptiones porrò hîc ſunt, extraordinariæ contributiones, quæ cogētibus diuerſis negotiis agitabātur: vti docet quoque *lex* 173. *inf.* quæ de his ipſis *deſcriptionibus* eſt: Cui quoque affinis eſt deſcriptio illa quæ impoſita lucratiuis bonis à Curialibus deſcendentibus, de qua eſt peculiaris *titulus* 4. *inf.* Quare & *hac leg.* & *d. l.* 173. de vtriſque agitur. Ergo & hoc quoq; caſu, quo quis ante hāc relictā Curiā Senatoriam adeptus dignitatem, vel Clericatum, in eo ſtatu *Theodoſij leg.* firmatus eſt, bona Curialia, ſiue ea retinuit, ſiue in aliūm tranſtulit, publicis deſcriptionibus, id eſt extraordinariis conſtitutionibus obnoxia ea haberi voluit. Et hæc de *primo Capite.*

Secundum iam *Caput* illud eſt, quod *d. leg.* 121. continetur: nempe vt à Conſulatu ſuo ſecundo Clerici facti patrimonio ſuo cedant Curiæ.

Tertio *Capite*, iterat Theodoſius *hac leg.* diſpoſitionem *legis* 107. *ſup.* nempe LVCRATIVO titulo poſſeſſores bonorum Curialium, pro modo poſſeſſionis ad denariſmum ſeu vncias teneri, de quo plenè iam ad *leg.* 107. *ſup.* & *l.* 173. *inf.* & *ſuo tit. inf.* 4.

Quarto *Capite*, Honoribus, magiſtratu forte, adminiſtratis, Curialem reliquis, ſi quæ debeat, Curiæ muneribus adſtringi.

Quinto *Capite* ſententiam *legis* 86 & 122. *ſup.* iterat

rat, de *Filiis* Curialium, qui honoribus decorati multò magis ad Curiam retrahendi ſunt.

Sexto *Capite* id ipſũ & de Clericorum filiis, niſi & ipſi Clerici facti iam fuerint, ſtatuit: nempe vt facultatibus parentum inſtructi Curiæ inſeruiant.

Poſtremo *Capite* cauet Theodoſius M. Curialium vacuas & inanes ſine naturali ſucceſſione fortunas Curiæ cedere, id eſt bona Decurionum ſine hærede decedentium, Curiæ adquiri: de quo eſt *ſup.* titulus peculiaris, *de bonis Decurionum*: Id enim ſunt *vacuæ & inanes ſine ſucceſſione naturali fortunæ*, nẽpe bona Decurionum ſine hærede deficientiũ. Et ratio ſubdita id maxime firmat, *habitura* [Curia] *ſolatium ſaltatum cui deſit in functionibus numerus perſonarũ*.

Hac verò de re tres mihi conſtitutiones occurrunt; Conſtantini M. *d. l. vn. ſup. de bonis Cleric.* Theodoſij M. *hic*: Theodoſij Iun. *lex 4. C. de hæredit. Decurion.* His adde quartam & antiquiorem *hâc noſtrâ* eiuſdẽ Theodoſij M. quæ *hîc* memoratur. Verùm de hoc plenè iam ad *d. leg. vn.* vbi quædam habes ad huius loci illuſtrationem. Tandem veroſimile mihi, datam hanc *legem*, ad Legationem alicuius vrbis: cuiuſmodi Antiochenam Legationem memorat hoc tempore Libanius ad Tatianum hunc ipſum ſcribens *ep.* 747.

¶ Maritvs *non Curialis, vxoris Curialis hæres Curiæ mancipandus.*

cxxiv. * Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. Filoxeno" Vic." Thraciar."

Si quis filiam Decurionis vel Principalis", ſuo iunctam conſortio, nullis exſtantibus liberis, fatali ſorte perdiderit, atque eius vltimo hereditatem fuerit adeptus arbitrio", ſi ab omnibus alienus officiis eſt, & nullis, (quibus meritò excuſari poſſit,) priuilegiis adiuuatur, eius mox ciuitatis Curiæ mancipetur, in quã, antea, vxore viuente, ſine rerum dominio & proprietate, liber", Curiæ obnoxias facultates heres cœperit vxoris poſſidere. Dat. III. Non. April. Conſtp. Arcad. A. II. & Rufino Coſs. [392.]

Interpretatio. *Si quis filiam Curialis accipiat vxorem, & hæc ipſa in coniugio eius mortua fuerit, & omnia ad maritum, quæcumque ſupradicta videbatur poſſidere, teſtamenti voluntate peruenerint, omnibus curiæ neceſſitatibus maritus ille qui heres eſt teneatur obnoxius.*

Notæ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.*
" *Philoxenus* vicarius Thraciarum ſub Theodoſio M.
" De Vicario Thraciarum vid. *Notitiam Imp.* Meminit quoque Vicarij Thraciarum Baſilius, *ep.* 264.
" De Principalibus, in *Paratitlo.*
" Id eſt teſtamento: Anianus, *teſtamenti voluntate.*
" Non Curialis.

Commentarivs.

Maritvm non Curialem & ab omnib. officiis alienũ, ab vxore Curiali non extantib. liberis hæredẽ teſtamento inſtitutũ, ſi vxori hæres exiſtat, Curiæ ciuitatis mãcipari iubet *hâc leg.* Theodoſius M. Quod quidẽ Nouũ admodũ ius eſt, quod pro Curiarũ cõmodis Theodoſ. M. adinuenit: Qui idẽ noui cæteroquin iuris repertor eodem fine neque vnâ ratione extitit. Hic ſcil. eſt, qui Poſſeſſorem bonorum Curialis ex lucratiuâ cauſâ pro eâ parte patrimonij in quam ſucceſſit, ad denariſmum vel vncias, id eſt ad certam penſitationem Curiæ primus adſtrixit, *l.* 107. 123. *ſup. hoc titulo.* Imò ad Curiales functiones ſuſcipiendas *l.* 134. *inf.* Hic eſt, qui Prædia & mancipia Curialium ſine decreto alienari vetuit, *l.* 1. *infr. de præd. & mancip. Curial.* Hic denique eſt, qui eam quæ *hac l.* continetur Curialis conditionis ſubeundæ rationem inuenit.

¶ Quæ quidem tria præcipua inſtituta Theodoſij M. ſunt, quibus Curiarum commodis conſulendum putauit: & quidem *Bonorum Curialium* ratione.

¶ Notabiles interim & ſingulares caſus hos ex *hac l.* nota. Primus caſus eſt, quo quis ratione bonorum conditionem mutat. Secundus quo maritus vxoris conditionem ſequitur. Tertius notabilis caſus eſt, quo nullis extantib. liberis, & citra ius liberorum, & non obſtante *leg. Papiâ decimariâ*, maritus ſolidum ex vxoris teſtamento capere poterat; ſub hâc tamen lege, vt curiæ necteretur, Curiarum ſcil. fauore: Quomodo idem priuilegium datum Nauiculariis Orientis, annonæ fauore à Conſtantino M. *l. 7. inf. de nauicular.* Donec ſimul & ſemel omnibus poſteà coniugibus ius liberorum daretur à Theodoſio Iun. de quo *ſuo tit. l. 2. 3. ſup. de iure liberorum.*

¶ Duæ tamen limitationes hic adduntur. Prior, ſi modo maritus ab omnibus alienus officiis ſit. Hactenùs ſcil. Curiis hâc in re fauetur, vt ne aliis officiis iniuria fiat. Quid enim ſi Cohortalis ſit, vel Officialis? Poſterior, ſi nullis, quibus excuſari poſſit, priuilegiis exe uſetur. Hactenùs ſcil. Curiis fauendum ne ſuis priuilegiis quis exuatur; veluti ætatis priuilegio ob liberos: de quibus Excuſationum cauſis, v. *l.* 20. 55. *ſup. &c.*

¶ Actvarii

¶ Actvarii *ex Curialibus facti, ad Curiam reuocandi.*

cxxv. * Idem aaa. Victorio Proc. Aſiæ."

Vbmoto priuilegio militari, quo ſibi Actuarij blandiuntur, eum qui euidenter oſtenditur Curiali patre genitus, mox neceſſariis atque origini ſuæ debitis functionibus mancipari præcipimus. Dat. viii. Kal. Maij Maij, Conſtantinop. Arcad. a. ii. & Rufino Coss. [392.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex 8. ſupr. de reparat. appellat.*

" *Victorio* huic PC. Aſiæ inſcribitur Anno proximo 393. *lex 50. ſupr. de appellat. lex 4. ſupr. de cognitor. & procur. lex 5. ſupr. de conſtit. Princip.* & Anno 394. *lex 22. infr. de hæreticis*, vid. *Proſopr.*

" Quænam diœceſis fuerit Proconſulis Aſiæ ex Eunapio in *Maximo* & *Notitia Imperij* diſcere eſt.

COMMENTARIVS.

Actvarii quoque officio ſeu militia Curialem Curiâ liberari vetat: contra, eâ non obſtante, Curialem ad Curiam retrahi iubet Theodoſius M. *hac l.* Quæ pars eſt prolixioris conſtitutionis Theodoſianæ: quâ Curiarum commodis non vna ratione conſultum iuit: Reuocatis videlicet Curialibus ad Curiam *hac l.* Item Nominatis ad Curiam, appellationum tempore coarctato: quò pertinet *lex 8. ſupr. de repar. appell.* quæ *huic* ceu eiuſdem Conſtitutionis pars coaſſanda venit. Magnos equidem *Actuariorum* fauor in militia olim fuit, magna auctoritas, imò *priuilegium*, vt hic vocatur: vt potè qui in ſingulis numeris militaribus eius ratiocinia pertractatent, quantum ſcilicet cuique militi, quoique annonæ deberentur, vt poſteà erogationis faciendæ tempore Suſceptori pittacio id ſignificarent, [illegible], *l. 16. ſupr. de erogat. mil. ann.* de quibus Actuariis plenè dixi, ad *l. 11. ſupr. de erog. mil. annona.* Et tamen hoc militare priuilegium, quo ſibi Actuarij blandiebantur, & quantacunque ipſorum in exercitu dignitas & auctoritas eſſet, Curiarum commodis, cedere voluit *hac l.* Theodoſius M. neque hanc militiam non magis quàm aliam Curiis præiudicium generare.

¶ *De* Principalivm *immunitate à corporalibus moleſtiis.*

cxxvi. * Idem" aaa. ad Potamium". pf. Auguſtalem.

Rincipales, deuoti" & nihil debentes, habeant priuilegium, vt nihil corporalium moleſtiarum patiantur: ſciturâ Experientia Tua, niſi præceptionis noſtræ forma ſeruetur, & Officium, & ipſam Sedis Tuæ iudiciariam poteſtatem, propoſitæ' multæ eſſe ſubdendam. Dat. x. Kal. Iul. Conſtantinop. Arcad. a. ii. & Rufino Coss. [392.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Huic *legi* & tribus ſequentibus inſcribendi ſunt duo tantum Auguſti: nempe *Theodoſius & Arcadius*: vt pote Valentiniano. Iun. iam cæſo.

" *Potamio* huic Præfecto Auguſtali inſcribitur quoque hoc ipſo Anno *lex 2. ſupr. de defenſor. ciuit. lex 9. infr. de his qui ſupr. Relig. contend. l. 51. ſupr. de Curſu publ.*

" *Deuoti, & nihil debentes.* [illegible].

" Cuinam? viginti librarum auri, *l. 85. ſupr.*

COMMENTARIVS.

De Immunitate Principalium à Corporalibvs moleſtiis ſeu iniuriis eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio: de quâ Curialium immunitate ſunt quinque aliæ eiuſdem Theodoſij M. conſtitutiones, vt omittam aliorum Principum ſuper eo conſtitutiones: Quo numero eſt quoque Conſtantij *lex 39.* vbi oſtenſum, quid per *corporalem iniuriam & moleſtiam* intelligatur, nempe tormentorum & quæſtionis cruciatus, & plumbatarum ictus. Initio ſcil. Theodoſius M. hac immunitate omnes Curiales potiri voluerat, *l. 80. 85. ſupr.* Atenim poſteà eadem ab eodem coarctata fuit: cui rei fidem facit *lex 117. ſupr.* hæc *lex*, & *l. 127. infr.* Inter alia Curialibus & Principalibus eam ademit *hac lex*, & *d. l. 117.* ſi indeuoti eſſent, ideſt, ſi quid deberent, ſi decoctores pecuniæ publicæ eſſent: *Principales* ſcil. adſcriptiones tributorum, & exactiones faciebant, vt ex *hac leg.* & *d. l. 117.*

NNn 3, liquet:

liquet : & ex Saluiano *lib.* 5. Symmacho, *lib.* 9. *ep.* 10. Poſtea tamen Honorius, Principales hos ſolos ab iniuriis his corporalibus immunes reddidit, *l.* 6. *ſupr. de Quæſtionib.* non alios Curiales, *leg.* 153. *infr. hoc tit.*

¶ Ergo *hac l.* TheodoſiusM. *Principales* (extra quam ſi quid publico deberent) ab iniuriis Iudicum ſeu Rectorum prouinc. vindicatum iuit, idque per *Ægyptum* hac *conſtit.* ad Potamium Præf. Augoſtalem data. Pariter vt idem hoc ipſo Anno defenſores iuſſit, plebem & Decutiones ab omni improborum ioſolentia & temeritate tueri, conſtitutione ad eundem Potamium P. Augoſtalem, paulò ante *hanc l.* data: putà *l.* 2. *ſupr. de defenſor. ciuit.* Rurſum vt Idem hoc ipſo Anno ad eundem paulo poſt *hanc l.* publici curſus exhibitionem Curialibus viritim penſata locorum, hominum, facultatum qualitate diſtribui *l.* 51. *ſupr. de curſu publ.*

¶ Illud omitti non oportet, *hanc l.* Theodoſij ad Ægyptum nominatim pertinere, & ad Præfectum Auguſtalem datam : Quò pariter pertinet quod Libanius, *orat.* xx. *Ineditâ* ioeditâ ſcribit : de Theodoſij Magni conſtitutione, quâ is Curiales à Iudicibus verberibus ſubiici vetuit : quamque tranſgreſſum Flauianum Proc. Aſiæ (cui inſcribitur *l.* 18. *infr. de ſuſceptoribus.* A.D. 385.) magiſtratu deiecerit; imò & Præfectum Ægypti eo quoque nomine ſecuſatum in vincula coniecerit. Ad eundem ſanè quoque Ægyptum pertinet de hac ipſa re eiuſdem Theodoſij *lex* 80. *ſupr.*

¶ *De* PRIMO *in Curiâ, & Comitiuâ Tertij Ordinis ei tributa.*

CXXVII. * Idem AAA. Tatiano PF.P.''

QVICVNQVE decurſis perfunctis'' officiis, primum obtinuerit in ſua Curia, ſequentibus ceteris'', locum, Comitiuæ tertij ordinis habeat dignitatem, vt ab omnibus eum iniuriis dignitas conceſſa defendat : Ita tamen, vt hoc honore donatus, à nexu propriæ originis non recedat. Dat. prid. Kal. Iul. Conſtp. Arcad. A. II. & Rufino Coſs. [392.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' Duo tantum AA. huic *legi* inſcribendi, putà THEODOSIVS & *Arcadius* pariter vt *legi* 126. *ſupr.* & *leg.* 128. 129. *infr.*

'' Orientis : cui Tatiano PP. ſex *hoc titulo* conſtitutiones inſcribuntur, & hæc quidem vltima.

'' Sustineri poſſit : ſed malim *perfunctus.*

'' Decembris, aliis.

COMMENTARIVS.

PRIMO Curiæ Comitiuam Tertij Ordinis (de quâ dignitate *lib.* 6.) atque adeò immunitatem ab omnibus iniuriis, (corporalibus ſcilic. ideſt, quæſtionibus, tormentis, plumbatarum ictibus,) ſic tamen vt ne ideò à Curiæ nexu liberetur, tribuit *hac l.* Theodoſius M. De *Primo Curiæ* ſunt *duæ* præterea *leges hoc tit.* putà *lex* 171. 189. *infr. hoc tit.* ſcil. vt in ſchola Domeſticorum erat Primicerius ſcholæ Caput, quem ſequebantur Decemprimi, *l.* 7. 10. *ſupr. de Domeſticis* : Item vt in Senatu Princeps Senatus erat, qui ſententiam primus rogabatur ; ita & in Decurionum Albo Primus quidam erat, cuius peculiarem rationem habere cœpit Theodoſius *hac l.* Comitiua Tertij Ordinis, (atque adeò immunitate ab Iniuriis omnibus ei tributâ, de quo ad *l. ſupr.*) Et tamen Theodoſius Iun. poſteà, Primò Curiæ Alexandrinæ, Comitiuam primi ordinis tribuit, per quinquennium, cum immunitate à Senatoriis oneribus *l.* 189. *infr.* ſub eâdem tamen conditione vt in Curiâ permaneret. Illud ex *hac l.* notandum, *Comitiuæ tertij Ordinis* hoc priuilegium tributum, vt immunitatem ab omnibus iniuriis tribueret. De quâ Comitiua Tertij Ordinis ſunt præterea *lex* 9. 10. *infr. de Suariis* : *lex* 17. *infr. de proximis.* Quanquam & *iniuriæ* appellatione poſſit quoque hic intelligi collatio omnis, & functio Senatoria : nam & ita *dict. leg.* 189. immunitas à Senatoriis oneribus huic tribuitur.

¶ MILITARES *Magiſtratus iniuriis &* VERBERIBVS *Curiales Principales afficere vetiti.*

CXXVIII. * Idem'' AAA. Abundantio'' Com. & Magiſtro vtriuſque mil.

MILITARIBVS'' viris nihil ſit commune cum Curiis : nihil'' ſibi licitum ſciant quod ſuæ non ſubiectum eſt poteſtati : Nullum iniuria, nullum verbera'', nullum graui pulſatione, Tribunus, Dux ille, an'' Comes ſit, Curialem Principalem'', contingat. Si quis poſthac temerario & inconſiderato auſu vllum ex Principalibus viris vſurpata adtrectauerit'' iniuriâ, ſciat ſe decem

auri

auri libris eſſe mulctandum. Dat. prid. Kal. Aug. Conſtantinop. Arcad. A. I." & Ruffino Coss. [392.]

NOTÆ.

* *Lex militaribus* 42. *Cod. Iuſt. hoc tit.*

" Duo tantum AA. *huic l.* inſcribendi: puta *Theodoſius & Arcadius*: pariter vt *legi* 126. & 127. *ſupr.* & *l.* 519. *infr.* vtpote Valentiniano mortuo. Et ſic Valentiani nomen expungendum: Quod *Codice Iuſtin.* rectè abeſt. Vbi tamen contrario errore tertium HONORII A. nomen malè inſertum, quia Anno demum proximo 393. HONORIVS A. adſcitus.

" Alius ab hoc eſt *Abundantius ὁ τῶ στρατιωτικῶ τάγματ⊙ ἡγεμὼν*, de quo Socrates *lib.* 7. *c.* 7. Huic verò eidem inſcribitur Anno prox. *l.* 3. *ſupr. de Salgamo hoſp. non præbendo*: *lex* 18. *ſupr. de erog. milit. ann.* de hoc eodem Abundantio agit Zoſimus *lib.* 5. in Arcadio lib. p 788. vbi nominatim ait eum ἐπὶ Θεοδοσίῳ στρατηγὸν ἀποδεδειγμένον & Claudianus *lib.* 1. *in Eutropium*. Item Hieronymus *lib.* ...... qui Pytiunte exulaſſe eum in ſumma rerum inopia ait. vid. *Proſopogr.*

" Tribunis, Ducibus, Comitibus, qui omnes ſub Magiſtro militum fuêre, vt *hac* quoque *lex* docet.

" ✱ *Verbero*, vt *Cod. Iuſt.*

" *Nihilque*, Cod. Iuſt. addita copulâ.

" *Duxerò ille*, C. Iuſt. Quanquam & MSS. Codices Iuſtin. ita quoque habent. Elegantius illud. Seruius ad 1. *Æneid.* ibi, an *Phœbi ſoror*, adnotat antiquè dictum *an*, pro *ſiue*. Valentiniani *Nouella de Homicidio caſu an voluntate facto*: Apud Symmachum non ſemel: veluti *lib.* 9. *ep.* 42. *fundo an lectione*: *Cerrorum an Aprorum*. v. plura apud Iuretum, in *lib. Symm.* 9. *ep.* 42.

Principalemve copula rurſum addita *Cod. Iuſt.*

✱. II.

COMMENTARIVS.

AMILITARIVM στρατηγῶν Virorum (veluti Tribunorum, Ducum, COMITVM) iniuriis Curiales vindicat *h. l.* Theodoſius M. ademptâ eis in Curiales omni poteſtate. Non quidem ea ratione, vt Iudicum ciuilium Iuris dictionem *hac l.* fundet, quod hactenus creditur (id quod aliunde ſatis notum: Iudices enim Curialium, Rectores prouinciarum fuiſſe docet *lex* 39. 47. 80. 87. 110. 118. *ſupr.* & *lex* 150. 164. 181. *infr.*) verum vt audaciæ Iudicum militarium occurreret. Ea ſcil. fuit Ducum militarium στρατηγῶν hac Theodoſij M. tempeſtate, audacia, vt miſeros Curiales, ac maximè Principales, exactores tributorum, patrocinium ruſticanis ipſis præbentes, *iniuriis* afficerent, *verberibus*, *graui*que *pulſatione contingerent*, *attrectarent*: Quod Libanius egregiè oſtendit. *Orat. περὶ τῶν προστασιῶν*, quam ipſe edidi: vbi queritur prolixè, quomodo Duces iſti στρατηγοὶ iniuriis afficerint miſeros *Exactores*, quos Curiales fuiſſe oſtendit. Vt omninò credam hanc *leg.* latam ad eam ipſam Libanij querelam: Omnia quippe egregiè congruunt: etiam tempus, quo eam Orationem habitam iam ex animi mei coniectura indicaui, putà hoc Anno ipſo 392. Item argumentum; vtrobique ſcil. agitur de Iniuriis, quibus Duces militares Curiales adficiebant. Rurſum vtrobique agitur de Principalibus ſeu Exactoribus: Principales ſcil. & Decuriones tributorum exactores fuêre: quod oſtendit vel *lex* 8. 14. *in fin.* imò & *lex* 117. *ſupr. hoc tit.* quæ eiuſdem Theodoſij M. eſt. Ac nominatim Principales vt oſtendit *d. l.* 112. *ſupr.* & Saluianus *lib.* 5. qui inter Curiales primi, & à Curialibus cæteris appellatione diſtinguuntur: etſi aliàs & ipſi Curiales, generalique Curialium nomine veniant: De quo in *Paratitlo*. Ideò etiam hîc fortè ἀντωνυμικῶς dicitur, *Curialem Principalem*: nam & mox *fine l.* nonniſi *Principales* nominantur: non quaſi Curiales & Principales pro iiſdem indiſtinctè accipiantur, verùm quia Principales à Curialium numero erant, non verò Curiales omnes & Principales.

Et ita quidem deinceps hæc conſtitutio interpretanda venit, cuius arcana nondum introſpexerunt Interpretes Codicis Iuſtin. etiam Cuiacius, in quem *hac lex* relata eſt. Neque enim Duces militares in ſp. *huius l.* Iuriſdictionem in Curiales ſibi vindicabant præ Ciuilibus magiſtratibus, verùm militaris ſui cinguli terrorem Curialibus ſuo munere defungentibus obiiciebant. Etſi fatear generaliter *hac l.* omnem Ducibus militaribus in Curialibus in Curias & Curiales *poteſtatem* adimi, & illorum iniuriis verberibus, pulſatione, hos vindicari.

¶ Cæterùm quod hic adhuc notandum, ideò *hac lex* inſcribitur Comiti & Magiſtro vtriuſque militiæ: nempe quod Militares illi viri, Tribuni, Duces, & Comites ſub eius diſpoſitione eſſent: ac proinde *hæc lex* ad eum data, vt per eum ea illis innoteſceret, inque officio ſuo illi per eum continerentur.

¶ Notandum & illud, generalem hanc *huius l.* prohibitionem eſſe: ſcil. prohibitio *huius leg.* non tantum reſpicit Tribunos, verum etiam Duces & Comites, quorum maior dignitas erat.

¶ *De* SENATORIA *dignitate*, MILITIA & ADMINISTRATIONE. *His non obſtantibus Curiales functionibus adſtringendos.*

CXXIX. * Idem" AAA. Rufino PF. P." Poſt alia.

QVICVNQVE eſt è Curia *Senator* effectus, quicunque militiam cùm eſſet Curialis adgreſſus eſt, reſtituatur, obſtringendus ei quam declinauerat functioni ¶ Quinetiam iubemus eos ad munera relicta & ad cognoſcenda" conſtringi quos *Adminiſtrationum* honor diuerſâ ſuffragiorum ambitione prouexit, vt eo quidem

quem

quem adepti ſunt, honore non careant, ſed ab ea quam reliquerant functione non abſint″.
¶ Prouidendo, ne″ quiſpiam Curiæ natus ad conſortium Senatoriæ dignitatis adſpiret: Cùm ita ſibi videat″, & præterita & præſenti iuſſione præſcriptum, vt ei, vel affectata vel emendicata huius Ordinis gratia prodeſſe non poſſit. Dat. x. Kal. Decembr. Conſtp. Arcad. A. II, & Rufino Coſs. [392.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ Duo tantum AA. *hanc l.* inſcribendi pariter vt tribus ſuperioribus putà *leg.* 126. 127 128. nempe *Theodoſij & Arcadij.*

″ *Rufinus* ſub Theodoſio M. PP. Orientis; Tatiani (cui *ſex hoc tit. leges* inſcribuntur,) ſucceſſor, de quo Zoſimus *lib.* 4. p 774 & Ambroſius *ep.* 51. Et præter *hanc l* quinque leges *hoc tit.* inſcribuntur: putà *lex* 134. 135. 136. 137. 139. Ex quo conjectura duci poteſt, de Rufini PP. ſtudio erga Curias: de quo ad *leg.* 137. *infr. v. Proſopog.*

″ *Cognoſcenda*, ideſt, functiones quæ cognoſci ſeu agnoſci & præſtari debent. *Cognoſcere* ſcil. in argumento functionum publicarum eſt agnoſcere, ſubire, præſtare, vid. *l.* 17. *ſupr. de Pretorib. l.* 14. *in fin. ſupr. de Annona*: *l* 4. *infr. de Conſiſtorib. l. vlt. infr. de patrocin. vicorum. Cognoſcenda* porrò, pro functionibus publicis quæ cognoſci debent. Sic *proponenda*, pro vectigalibus publicis quæ pro propoſitis mercibus dantur, *l.* 2 *ſupr. de veteranis*: vbi vide plura quæ dixi, ſic *defendenda* prouinciarum, id eſt, ea quæ per prouincias defenſione egent, *l. vn. infr. de Hirenarchis.*

″ Deinceps ſcilicet.

″ Curialis Curiæ natus.

COMMENTARIVS.

SENATORIA dignitate, MILITIA & ADMINISTRATIONA prouinciæ ſcilicet Curialem Curialibus muneribus non liberandum, neque in præteritum, neque in futurum definit, *hac l.* Theodoſius M. de quo iam ſæpè: ac nominatim de eo ſunt eiuſdem Theodoſij M. *lex* 82. 90. 93. 111. 118. 121. 123. *ſupr.* Et *lex* 130. *infr.* Et in vniuerſum 27 *hoc tit. leges* occurrunt in hoc argumento occupatæ, quas repetere licet ex *Paratitlo.* Illud ſingulare *hac l.* quod vt Curialem nonobſtante adminiſtrationis honore, Curialibus functionibus teneri vult, ita rerum Adminiſtrationis indeptæ honore nihilominus non priuandum, quod & aliis *legibus* cautum *ſuprà*, & *leg.* 134. *infr.*

¶ SENATOR *fieri quando ſeu quibus legibus, Curialis poſſit.*

CXXX. * Idem″ AAA. Aureliano PF. V.″

SI quis Municipum″ ad Senatorium tranſire ordinem omnibus muniis perfunctus optauerit″, bona ſua, quibus ſubſtitui idonei poſſit, ſciet Curiæ ſemper eſſe obnoxia. Dat. III. Kal. Mart. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abunadntio Coſs. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungendæ autem ei duæ proximè ſequentes *leges*. putà *lex* 131. 132. *infr.* Item *lex* 3. *ſupr. de conſtit. Principum*: *l.* 29. 30. *infr. de operib. publ. lex* 1. *ſupr. de Prædiis Senatorum*: *lex* 26. *ſupr. de Prætoribus*. Et fortè etiam *lex* 31 *infr. de annonis ciuicis*:

″ Reponendi hic *Imppp.* THEODOSIVS, *Arcadius & Honorius*, vt & ſequentibus omnibus *legibus* Theodoſianis *ad* 140. *vſque* vt etiam rectè inſcribuntur *d. l.* 29. 30. *infr. de operib. publ. d. l.* 1. *ſupr. de præd. ſenat. d. l.* 26. *de Prætorib.* quas *huic* coniungendas dixi.

″ Ita Tilianа Editio prima rectè habebat, quod poſteà mutatum *in PP.* operarum menda: Ita quoque *d. l.* 3. *ſupr. de conſtit. Princip.* Ita quoque *d. l.* 29. & 30. *infr. de operib. publ.* Ita *d. l.* 1 *ſupr. de Præd. Senatorum*: & *d. l.* 26. *ſupr. de Prætorib.* Ita quoque *l.* 4 *ſupr. de Senatoribus*: *l.* 11. 12 *infr. de annonis ciuicis.* At tribus aliis Legibus *PP.* puta *l.* 131. 132 238. *infr. hoc tit.*

″ *Municipum*, ideſt, Curialium hic & aliàs ſæpè *v. Paratitlon.*

″ Deinceps: argumento etiam *d. l.* 3. *ſupr. de conſtit. Principum.*

COMMENTARIVS.

SENATOREM fieri Curialem deinceps Theodoſius M. *hac l.* ſub duabus conditionibus permittit.

Primò, ſi omnibus muniis perfunctus fuerit.

Secundò, ſub *hac lege*, vt bona eius Curiæ obnoxia ſint, quibus ſubſtitui idoneus poſſit: Duobus ſcil. his concurrentibus, quibus Curiis vndiquaque conſultum eſſe poſſit. Quod & ipſum eidem Theodoſio M. viſum olim *l.* 90. *in fin.* cuius & aliæ plures in hoc argumento de Curialibus, Senatoribus factis, leges extant, puta *lex* 82. 90. 93 111. 118. 122. 123. 129. Quarum nonnullis in earum ſpecie ſubſtitutioni alterius locum eſſe noluerat. vt *d. l.* 111. 118. Et in vniuerſum ſi quis ad plenum ſcire volet, quam varium hac parte ius fuerit, conſulat is 27. *huius tituli leges*, quas repetere licet ex *Paratitlo*.

¶ Eſt autem *hac lex*, prolixæ admodum conſtitutionis Theodoſianæ pars, ex qua ſuperſunt complures aliæ leges *hoc Codice*, quas in *Notis* iam Indicaui quæque adeò *huic* coniungendæ veniunt. Eâ conſtitutione

conſtitutione Theodoſius M. pleniſſime confirmatum iuit varia quæ perpetam inuecta conſtitutaque fuetant à Tatiano PP. Otientis, (cui in Præfectura Prætotiana ſucceſſerat Rufinus, cui *ſuperior lex* 129. inſcribitur) & à filio eius Proculo P.V. (Aureliani, cui *hæc lex* inſetibitur deceſſore) qui paulò ante proſcripti fuetãt: de quo Tatiano agitur *l. prox.* 131. *inf. l.* 12.13. *inf. de bonis proſcript. l.* 9. *ſup. de indulg. crim. l.* 23. *ſup. de annon. & tribut.* de Proculo, *l.* 12. *inf. de annon. ciuicis:* (cuius tituli *l.* 11. pars illius Conſtitutionis eſt, atque adeò *huic* coaſſãda:) Et quidẽ perperam inuectas cõſtitutáſque in damna Curiarum; quò pertinet *hæc lex* cum *duabus ſequentibus, l.* 131. 132. In dãna ornatus Ciuitatum ac omnioatim vrbis Conſtantiopolitanæ, quò ſpectat *d. lex* 29. 30. *inf. de operib. publ.* & *d. l.* 11. *inf. de annonis ciuicis.* In damna Senatorum, quò reſpicit *d. lex* 1. *ſup. de prod. Senatorum:* & *d. lex* 26. *ſup. de Prætoribus.* Quæ quidem omnia ita infirmatum it Theodoſius M. vt tamen retroacta non irrita faciat, ſed futurum nouũ ius conſtituat: Quò pertinet clauſula illa generalis: *d. l.* 3. *ſup. de conſtit. Principum*, quæ exinde quoque deſumpta vnà cum *ſuperioribus* omnib. *huic* coniungenda venit: *omnia conſtituta non præteritis calumniam faciunt, ſed futuris regulam imponunt.*

¶ Illud ſemel monendum *hanc l.* aliáſque quibus Senatorius ordo erigitur vel ſubleuatur, ad Aurelianum PV. & PP. data: ad eius proculdubio ſuggeſtionem: de quo eſt vetus epigramma, de quo ad *l.* 4. *ſup. de Senatorib. & gleb. collat.* & *l.* 1. *de præd. Senatorũ.*

¶ *De* THERMARVM *calefactione Antiochiæ.*

CXXXI. * Idem" AAA. Aureliano PF. P."

IN calefaciendis aput Antiochiam" Thermis, veterem præſtationis" conſuetudinem ſeruari placet: Conſtat enim meritò ſubmouendum, quidquid à Tatiano' probatur adiectum. Dat. III. Kal. Mart. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria & localis.
" *Theodoſius* ſcil. *Arcadius & Honorius.*
" Dicam mox de hâc Inſcriptione.
" Syriæ Cœles.
" A Curialibus faciendæ quod vel Rubrica *huius tituli*, ſub quo *hæc lex* poſita eſt, oſtendit; & auctoritas Libanij de quâ mox.
" PP. Orientis de quo mox.

COMMENTARIVS.

DE THERMARVM Antiochiæ Calefactione ad quam Curiales certum præſtationis modum conferebant, eſt *hæc* Theodoſij M. *lex*, quâ veterem præſtationis modum ſeruari iubet: ſubmoto eo, quod Tatianus PP. adiecerat & ſuperexegerat. Cuius occaſione multa *hîc* obſeruanda veniunt.

¶ Primò tenendum, hanc *legem* eſſe partẽ prolixæ Theodoſianæ conſtitutionis, quâ Theodoſius M. à Tatiano PP. potiſſimùm conſtituta, & Prouincialium humeris ſuperimpoſita, ſublatum iuit: ex quâ conſtitutione plura alia fragmenta ſuperſunt *hoc Codice*, huic proinde coaſſanda, quæ ad *ſuperiorem l.* 130. (quæ & ipſa decatum numero eſt) in lineam conieci. Quomodo & aliud ſuperindicti genus ab eodem adiectum Theodoſius infirmatum iuit hocipſo anno, *l.* 23. *ſup. de annonâ & tributis.*

¶ Secundò, obſeruandum nominatim à Tatiano in damnum Curiarum & Curialium multa ſancita, quò pertinet *hæc lex*, cum *ſuperiore prox.* & *inferiore prox.* 132.

¶ Tertiò de *Tatiano* hoc, cuius *h. l.* mentio fit, & quatuor inſuper legib. *hoc Codice*: putà *d. l.* 23. *ſup. de annonâ & tributis: l.* 9. *ſup. de indulg. criminum lex* 12. 13. *ſup. de bonis proſcriptorũ*, tenendum eum, cùm PP. Orientis diu fuiſſet (cui ſanè inſcribuntur etiam *hoc titulo* ſex conſtitutiones *ſuprà*, putà *lex* 119. 120. 121. 122. 123. 127. *ſup.* & de quo Zoſimus *lib.* 4. *p.* 769. & Idacij Conſulatia.) reum maieſtatis factum, cum filio Proculo P.V. De quo Aſterius *homilia in feſtum Kal. p.* 60. Zoſimus *lib.* 4. *p.* 774. Chronicon Alexandrinum *his ipſis COSS. A.* 393 Itaque infirmata Tatiani acta à Theodoſio M. *dict. l.* 12. 13. *ſup. de bonis proſcriptorum: dict. l.* 23. *ſup. de annonâ & trib. & h. l.* vt & filij eius Proculi P.V. *l.* 12. *inf. de annon. ciuicis.*

¶ Quartò obſeruandum, per Syriam nominatim, & Antiochiæ quidem perperam quædam à Tatiano inuecta: nempe conlationem quandam quę Syriarchiæ nomine à Senatoriis poſſeſſionibus exigebatur; quam ideò abolet Theodoſius M. *d. l.* 1. *ſup. de prod. Senatorum*: quæ & ipſa inter alias *huic* coniungenda eſt: Item collationis à Curialibus faciendæ incrementum ad calefactionem Thermarum Antiochiæ: quod *hâc l.* abolet.

¶ Quintò notandum, cùm potiſſimâ earum *legum* parte, quas *huic* coniungendas dixi, etiam *l. prox.* 130. *ſup.* Inſcriptio proferat *Aureliano PF. V.* idque etiam aliæ *leges* firment; attamen hanc *leg.* & *l.* 132. *prox. inf.* quæ & ipſa *huic* iungenda venit. *l.* 183. *inf.* præferre *Aureliano PF. P.* In eo ſanè rectè, quod in genere dignitatem *PF. P.* præferat: Orientis ſcilicet ſub quo *Syria* erat & Antiochia, quibus nihil commune cum *PF V.* Conſtantinopolitanæ ſcilicet fuit: ſed in eo malè, quod *Aureliano PF. P.* præferat: neque enim Aurelianus PP. fuit, ſed P. V. Contrà, Rufinus

hâc tempeſtate PP. erat Quare mens ea mihi, Theodoſium M. prolixam illam conſtitutionẽ ſuam, quã Tatiani PP. & Proculi P.V. acta, infirmatum iuit, & ad *Ruſinum PP.* & ad *Aurelianum P.V.* eodem exemplo ſeu coniunctim emiſiſſe: ſic quidẽ vt quædam capita reſpicerent *vrbem*, atque adeò officium *Aureliani P. V.* alia verò *prouincias*, atque adeo officium Præfecti Prætorio: Quæ poſteà capita cum diſcernerent *huius Codicis* Conditores, ſingulaque ſingulorum officiis conuenientia reddere deberent, in eo lapſi videntur, quod huic capiti inter alia, vt & *d. legi* 1. *ſup. de prædiis Senatorum*, Aureliano P.V. nomen inſcripſerint, cum *Rufini PP.* debuerint.

§ Nunc de ipſa *huius l.* ſententia. Sciendum notandum, Thermis Antiochiam illuſtrem maximè fuiſſe: de quibus etiam Lampridius, *Alex. Seuero.* Amm. Marcell. *initio lib.* 31. ſed Libanius cum maximè Antiochenus ipſe, in *Antiochico p.* 358. & 376. & ad Icarium *p.* 456. & *de fortunâ ſuâ, p.* 47.

§ Septimò ſciendum, calefactionem Thermarũ inter munera & quidem perſonalia olim fuiſſe, vt docet *lex* 1. §. 2. *lex* 18. §. 5. *ff. de munerib. & honorib. inf.* Item pecuniam ex reditibus ciuitatũ ad id ſubminiſtratam, vt docet *lex* 32. *inf. de operib. publicis* & *d.* §. 5. de quo plura *inf. tit. de mancip. thermarum.* Antiochiæ ſanè Curiales certum quid ad id contuliſſe: quod præter hanc *leg.* quæ adeò poſita eſt ſub *h. t. de Decurion.* docet Libanij Antiocheni locus *in Antiochico p.* 358. vbi de Curiâ Antiochenâ & Curialib. Antiochenis, ſumptibuſque ab his in patriã factis (de quibus agitur *inf. l.* 169.) ex profeſſo agens addit: νῦν μὲν τὸ πλῆθος διανείμαντες ἐν τῇ χρείᾳ, καὶ ἐνδείξαντες τὰς τῆς γῆς ἐνδείας ἀγωνίζονται: δεῖ δὲ τὴν πόλιν ἅπασαν λύτρον τὸ ἀνάλωμα, καὶ θεαμάτων χάριν εὐφραίνοντές τε καὶ ψυχαγωγοῦντες. Idem *ep. ad Ariſtænetum* 377. ὁ δ᾽ ἄλλος τοῦ λειτουργοῦ, καὶ γὰρ ἐκεῖνος πολιτευόμενος ὢν τὰ τοιαῦτα, ἀνάλισκε φιλοτιμίας φθόνου τὰς ἀπὸ τῶν νόμων ἀνάγκας, νῦν μὲν Ἀργύριος ἡμῖν, θερμαίνει λουτροῖς τὰ σώματα, μέλλων δ᾽ ἵππων ἁμίλλας χαρίζεσθαι τῇ πόλει, δῶρον βασιλικῷ τελέσματα δύο τέτταρα τὸ δῶρον. Et fortè etiam eodem pertinet illud quod Amm. Marcell. *initio lib.* 31. ſcribit *Antiochiæ voces præconum audiebantur aſſiduè, mandantium congeri ligna ad Valentini lauacri ſuccenſionem, ſtudio ipſius Principis conditi.*

---

§ *E* Tribvs *filiis Curialis vnum Senatui dare poteſt.*

CXXXII. * Idem AAA. Aureliano PF. P.'

Si quis Curialis tres mares filios ſuſceperit, vnum dare" Senatui non vetetur. Dat. III. Id Mart. Conſtp. Theod. A. III. & Abundantio Coſs. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* quia eam abrogat *l. vlt. Cod. de Decurionib.* Quænam *huic* coniungendæ fuerint diſtum ad duas *leges* ſuperiores, quæ & ipſæ de earum numero ſunt.

' *al. P.V.* vel *Rufino PP.* de quo ad *leg. ſuper.* 131.

" Dare Senatui, id eſt Senatorem efficere, ad Senatorum dignitatem euehere, *ſociare Senatui*, vt hoc explicat Iuſtin. *d. l. vlt.*

COMMENTARIVS.

De Filiis Marivs Curialium eſt hæc Nobiliſſima, & ſingularis admodum Theodoſij M. conſtitutio; intra quem videl. modum, & quâ ratione illi voluntate patris, *Senatui* dari atque adeò à Curiâ liberari poſſint. Regulariter ſcilicet filij Curialium Curiali conditioni obnoxij erant, vt docet *lex* 7. 22. 26. 31. 37. 49. 53. 57. 58. 69. 74. 86. 93. 93. 93. 98. 122. 123. 155. 174. 184. & quidem etiam eorum Curialiũ filij qui ad dignitates euecti, veluti ad Senatoriam, erant: de quo (vt omittã aliorum Principum conſtitutiones) ſunt aliæ plures Theodoſij M. *hoc tit.* putà *lex* 86. 93. 98. 122. 123. & promiſcuè quidem quandoque cùm ſe. nati, ex *d. l.* 93. Item eorum etiam qui Clerici facti eſſent *d. l.* 123. itẽq; Magiſtrorum, *d. l.* 98. *inf.* Et multò magis eorum qui in Curiali conditione ſtatuque erant: Ac proinde non poterat pater Curialis filium ſuo facto aliquo iureque patrio Curiâ liberare.

§ Et ſingulari tamen nũc priuilegio id à Theodoſio M. *hâc l.* indulgetur Curiali, vt *ſi pater ſit triũ marium filiorum, vnum ex his Senatui dare poſſit*: ſeu ſociare Senatui: Vt ita prolem ſuam maſculam inter Curiam & Senatum diuidat, potiore tamẽ ſẽper parte penes Curiã remanente, nempe duobus filiis Curiæ relictis: tertio verò Senatui dato & ad Senatoriam ſi fors dignitatem euecto, & ad Curiam minimè retrahendo. Quæ prolis ſeu triũ mariũ filiorum diuiſio inter Curiam & Senatum maximè notanda eſt: de quâ eſt quoq; *lex* 74. *ſup.* vbi iam dixi. Diuiſionis alioquin prolis inter Curiam & aliud Corpus quædam exempla quoque habuimus *l.* 79. & *l.* 105. *ſup. h. t.* & *l.* 11. *ſup. de filiis milit. Apparit.*

§ Porrò non fauore iuris trium liberorũ, quod vulgò ſecundo errore creditur: neque enim patri ipſi vllum priuilegiũ hic datur, ſeu ob fœcunditatis priuilegium id conſtitutũ: verũ quia ſatis viſum Theodoſio M. ſi Curialis duos filios Curiæ ſufficeret, vnde immortalitatis genere quodam Curialium numerus ſuffectâ geminâ prole maſculâ ſemper conſtaret: quare Tertium Curiæ ſaltem Nobiliori, Senatui inquã, dare, patri licere voluit Theodoſius M. & ante eum Valens, *l.* 74. *ſup.* Idque etiam Senatus Conſtãtinopolitani fauore, quem *Maximum* Senatum vocat Iuſtinianus *l. vlt. h. t.* vbi *hanc* memorat; vt & ipſe hac ratione repleretur. Qui ſanè Princeps & aliis variis rationibus Senatui Conſtãtinopolitano ſtuduit vt docent *lex* 3. *ſup. de Senatorib. l.* 5. *C. de dignitatib.* Ergo hunc euitandæ Curialis conditionis modum probauit Theodoſius M. nempe vt filius Curialis hominis Senator factus Curia liberaretur, ſi vnus è tribus maribus filiis eſſet. Hæc enim huiuſce *legis* ſententia eſt, quam tamen Iuſtinianus poſtea abrogauit, *l. vlt. Cod. de Decurionib.* repleto iam ſatis Senatu Conſtantinopolitano.

§ Falluntur enim tertio errore, qui hunc ſenſum *huic l.* affingunt, quaſi pater ipſe vnum ex tribus maribus Curiæ offerendo, Curiâ liberaretur: neque etiam cum hoc quiddam commune habet quod à Theodoſio Iun. primùm conſtitutum ad replendas Curias vt naturalis filius Curiæ oblatus legitimus fieret; de quo vide *leg.* 3. 9. *Cod. de natur. liber.* §. *vlt. Inſtitut. de nuptiis*, *Nouellam* 89.

§ Haud

§ Illud abſimile verò eſt quod ex Senatuſconſulto Sabiniano pater adoptiuus vni ex *tribus maribus* in adoptionẽ à patre naturali ſibi dato, Quartam teſtamento ſuo relinquere tenebatur (ſicut arrogato impuberi Quarta ex diui Pij ſanctione debebatur) vt docet Iuſtinianus *l. pen. Cod. de adoption. & § ſed ea omnia, Inſtit. de hered. quæ ab inteſt.* & *ibi* Theophilus: Quò etiã alluſit Marcus Seneca Rhetor *in controuerſia prima libri* 2. Quod quidem priuilegium S.C. Sabiniano datum, ſeu Quadrantem Sabinianum inductum Alij cenſent in genere fauore trium liberorum & ob fœcunditatis priuilegiũ. Alij quia qui ex paruo iſto numero vnum in adoptionem daret, non tam exonerandæ familiæ ſuæ, quã adoptantis gratiâ id facere videretur. Sed enim vera ratio hæc eſt, fauor ſcil. non in commune triũ liberorum, neque enim idem ſtatutum de filiâ ex tribus liberis in adoptionem datâ, verum fauore *maſculorum*, per quos familia nomenque propagatur: pariter vt in *ſp. huius leg.*

§ Ad *legem* noſtram redeamus. Theodoſius M. igitur diuiſionem hanc trium filiorum inter Senatum & Curiam à Curiali patre factam probauit, ſi duos Curiæ relinqueret, Tertium Senatui Conſtãtinopolitano daret: ſiue quia vel ante *hanc leg.* id obtineret, in necem Curiarum vt vel vno filio Curiæ relicto, cæteri Curiâ liberari poſſent, ſiue contrà, paulò ante *hanc leg.* vnius filij è tribus maribus Senatui dandi ius non eſſet. Cui rei argumentum præbent non tantum verba *huius leg.* indulgentiã *primus* vnius tantum filij Senatui dandi facientis *Vnum*, inquit, *dare Senatui* NON VETETVR. Verùm etiam tota illa & prolixa Theodoſij M. conſtitutio, vnde deſumpta eſt, vnà cum tot aliis quas *huic* coniungendas dixi ad *duas ll. ſuperiores*, quæ & ipſæ de earum numero ſunt: Ea ſcil. conſtitutione, ſublecta à Tatiano PP. Orientis, & Proculo filio eius P. V. in necem nominatim Curiarum Theodoſius M. infirmatum iuit; quò pertinet *hæc lex* cum *duab. ſuperioribus*. Hinc ſc. præſtationis modum maiorem Curialibus à Tatiano indictum pro calefactione Thermarum Antiochiæ ſubmouet, *d. l.* 131. Inde Curialẽ ipſum Senatorem fieri nonniſi duobus concurrẽtibus permittit *d. l.* 130. cùm proculdubio ſiue Tatianus, ſiue Proculus eos faciliùs liberari paterentur. Similiter igitur Theodoſius voluiſſe videtur *hâc l.* vel ne Curialis filios tam facilè, tótue numero Curiâ liberare poſſet, quàm ſiue Tatianus, ſiue Proculus permiſerat. Vel contrà id à Tatiano & Proculo ademptum *hac l.* reſtituiſſe, ſic vt Curialis vnum è tribus maribus filiis Senatui Conſtantinopolitano dare poſſet. Vel denique nouum hoc nunc ius à Theodoſio adinuentum replendo Senatui Conſtantinopolitano.

§ Cæterùm *dare* filium Senatui, vt & hoc addam, nihil aliud eſt quàm ſociare Senatui, quomodo id effert Iuſtinianus *l. vlt. C. de adopt.* Neque temerè *dare*: quia ſc. in patris poteſtate filius eſt, quem & ideò Curiæ dare poteſt. Quo modo quidam dixit, *vtilem Reipub. filium dare.*

---

§ *De* PLEBEIIS *diuitib. in Curiam allegendis.*

CXXXIII. * Idem AAA. Siluano Duci & Corr. " limitis Tripolitani.

QVICVNQVE ex numero Plebeiorum, præſentibus ſingulorum " Ordinibus ciuitatum, agro, vel pecuniâ idonei comprobantur, muniis Curialibus adgregentur. Qui verò nullam rei familiaris ſubſtantiam habent, militare in Apparitorum numero non vetentur. Dat. VI. Kal. April. Conſtp. Theod. A. III. & Abund. Coss. [393.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Siue Comes, vt Neſtorius Comes & Dux (Limitis Tripolitani) pariter dicitur *l. vlt. ſup. quorum appell.* De *Duce prouinciæ Tripolitanæ*, Notitia *Imperij*. Tripolitanæ prouinciæ mentio quoque *d. l. vlt.* & *d. l.* 59. *ſup. de appell.* eiuſdemque Ammian. *lib.* 28. *p.* 404. Limitis Tripolitani mentio quoque in *itin. Antonini*, *p.* 98.

" ✠ *Singulorum.*

COMMENTARIVS.

PLEBEIOS, agris vel Peculiis locupletes, ad Curiam nominati iubet per Tripolitanam *hâc l.* Theodoſius M. pariter vt idem per Myſiam, *l.* 96. *ſup.* Valentinianus per Tuſciam, *l.* 72. *ſup.* & Iulianus Imp. Antiochiæ, *l.* 53. *ſup.* vbi vide quæ notaui ex Iuliani *Miſopogone*. Conſtantius item per Oriẽtem & fortè etiam Antiochiæ, *l.* 73. *ſup.* Conſtantius per Bithyniã, *l.* 5. *ſup.* addatur eiuſdem *lex* 13. Et tãdem tralatitij iuris fuit vt plebeij, ſubſtantiam muneribus aptam poſſidentes, ſi quando Curialium inopia eſſet ad Curiam nominari poſſent. (Quis modus autem *huic legi* ſuffecerit? videnda ſingularis Conſtantij *lex* 33. *ſup.*) Quare plebeij huiuſmodi idonei ſi ad aliud corpus ſeſe contuliſſent, inde reuocari poterãt ad Curiam: veluti ab Apparitorum ſeu Officialium Ducis vel Iudicis. Scilicet non Curiali tantum ſtirpe nati ab Apparitorum officio ad Curiam retrahi poterant: de quo eſt (*vt omittam* aliarum Principum conſtitutiones) eiuſdem Theodoſij *l.* 96. *inf.* 113. *ſup.* 134. *inf.* verùm etiam ij qui Nominationibus obnoxij erant: veluti veteranorum filij, *l.* 83. *ſup.* & Plebeij idonei facultatibus, *h. l.* Idonei, inquam: nam minùs idonei *hâc l.* militare in Apparitorum munere non vetantur.

¶ 1. *Ex* Officiis *&* Dignitatibus, *Curiales retrahendos.* 2. Bonorum *Curialium poſſeſſores, ad Curiam vocandos.*

CXXXIV. * Idem AAA. Rufino PF. P."

OMnes qui Curiali obſtricti ſanguine, diuerſis ſe Officiorum" priuilegiis, & actuum præiudiciis adgregarunt, reddendos muniis eſſe non ambigas." ¶ Eos etiam qui adepti Honores eſſe dicuntur, debitis ſtatuas functionibus ſubrogandos", manente priuilegio Dignitatis. ¶ Ac ne ab his ſententia promenda ſe temperet, quos Præſidalis Officij defendit obſcuritas, quóſue" nullum munus adlegat" Nauiculariæ functionis. ¶ Vſque eò ſuper hac re Iudicantis eſt ſententia porrigenda, vt quoniam Curialium fundos, diuerſis titulis, huiuſcemodi" homines tenere cœperunt, intelligant ſeſe, quos nulla honorum ſuffragia, nulla honorum ſuffragia, non ætatis" defenſabit" infirmitas, in eorum locum ſuſcipiendis functionibus ſubrogandos, quorum, vel habendo, vel habitando" ſibi patrimonio præſumpſerunt. Dat. prid. Id. April. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* *L. Omnes* 43. *Cod. eod. tit.* Iungenda huic, *lex* 14. *ſup. de exactionibus.*
" *Rufinus* PP. Orientis ſcil. cui præter *hanc leg.* quinque *hoc titulo* conſtitutiones inſcribuntur de eo plura in *Proſopog.*
" Publicorum.
" Cætera omnia reſecant C. *Iuſt.* & ſubtexuit *verſiculus* ex *l.* 137. *inf.*
" Id eſt reddendos: pari ſenſu quo *l.* 120 *ſup.*
" Et generaliter omnes quos.
" *Alligat.* Quanquam iſtud tueretur quis arg. *l.* 82. *ſup.*
" Pro *cuiuſcemodi*, id eſt cuiuſcunque modi ſeu generis homines. Ita & *l.* 9 *inf. de ſcenicis* Quicunque ex huiuſmodi ſexe progenitiſic Pacatus *Panegyrico Theodoſij c.* 9. Et *ne corporis contrahentes vteremur cuiuſcemodi opere inſidiantis orig corſiſſe vubigenam l.* Quod in *cuiuſquemodi*. non neceſſariò emendatur, vnum enim idémque eſt quomodo ſanè Macrobius 1. *Saturnal.* 7.
" Senectutis, *l.* 118. *ſup.*
" *Defenſare*, v. Gloſſ.
" *Βαρβαρισμός* hic affectata à Theodoſij M. Quæſtore, *habitando*, nempe poſſeſſiones, ſeu fundos.

COMMENTARIVS.

DEbilitatæ triplici potiſſimum ratione Curiis hâc tempeſtate, ſuccurrit Theodoſius M. *hâc l & l.* 14. *ſup. de exactionibus*: quæ huic, ceu eiuſdem conſtitutionis pars, coaſſanda venit. Triplici inquam ratione debilitatis: vel longinquis itineribus quò pertinet *d. l.* 14. vel Curialibus ad honores & officia varia confugientibus: vel deníque tráſlatis in alios Curialiũ Officiis: Ad quę duo poſterior pertinet hæc Theodoſianæ Conſtitutionis pars.

¶ Vt de priore dicamus: Pars ſcil. Curialiũ diuerſis ſeſe Officiorum priuilegiia, & Actuum præiudiciis adgregarant, id eſt diuerſa officia veluti Magiſtratus ſeu actus varios in Repub. geſſerāt, quibus ſeſe à Curiali conditione tutos immuneſque deinceps fore putabant. Para Honores Dignitates ſeu honorarioa Dignitatum codicillos indepti fuerant. Alij Præſidum officiales facti fuerant. Alij ad alia Corpora ſeſe contulerant. Hos igitur omnes ad Curiam reuocari nunc iubet Theodoſius M. Quod & aliis pluribus *legib.* iam anteà iuſſerat: vt nominatim poſtremum iſtud *l.* 96. *inf.* 113. *ſup.* Vt & eos qui ad alia quæcunque Corpora ſeſe contulerant, ſolis Nauiculariis exceptis: ſcilicet qui ad Nauiculariam functionem ſeſe conferebāt, à Curiâ & Curiali nominatione immunes reddebantur: imò ex Curialib. ſæpe nauicularij adſumebantur: vt docent aliæ plures conſtitutiones: putà *lex* 5. 14. 17. 19. 25. *inf. de nauiculariis*: Quod tamen non probat *lex* 149. *inf. h. t.* Quod verò dignitatea indeptas attinet, etſi Theodoſius velit Curiales ad debitas functiones teneri, attamen priuilegia Dignitatum his cōſtare ſeu manere vult. Quod notandum aliiſqueplurib. iam *ſuprà* cautum. Et hæc de priore *huius l.* capite.

¶ Poſterius caput reſpicit fundoa Curialium in alios tranſlatos: quâ re Curiæ plurimùm debilitatæ fuerant. Igitur eorum fundorum *Poſſeſſores* in Curialium locum ſuſcipiēdis Curialib. functionib. ſubrogari iubet *hâc l.* Theodoſius M. Cũ tamen *l.* 107. 123. *ſup.* ad denariſmum tantum ſeu vociatũ præſtationem fundorum Curialium ex cauſâ lucratiuâ poſſeſſores teneri voluerit. Verũ iſta fuit Theodoſij hâc parte noua ſeueritas: *Vſque eò*, inquit, *ſuper hâc re Iudicantis eſt ſententia porrigenda*: proculdubio quia ea prædia ſine decreto alienata, occupata fuerant: cuius rei alioquin pœna alia ab eodem propoſita iam ante *hanc leg.* vt comparator pretio & loco mulctaretur, *l.* 1. *inf. de prædiis & mancip.* Et hoc tamen *capite*, tres exceptiones & excuſationes admittit additque Theodoſius M. nempe bonorum Curialium poſſeſſores ad Curiam vocandos, niſi 1. *militia* alicuius priuilegio defendantur. 2. vel *honorum* ſuffragiis: 3. vel *Ætatis* infirmitate Quæ ſanè excuſationum cauſæ in commune Curialibus tributæ: de quibus iam *ſup.*

¶ Vacatio

¶ Vacatio *temporaria, à Curiæ muneribus quando data valeat.*

CXXXV. * Idem AAA. Rufino PF. P.''

NVLLVS vacationem temporariam Curialis accipiat, niſi id fortè veris ac probatis cauſis Annotatio'' noſtra conceſſerit. Dat. prid. Non. Iun. Conſtp. Theod. A. III. & Abundantio Coſs. [393.]

NOTÆ.

* *L. vn. Cod. Iuſt. de iis qui à Principe vacationem acceperunt.*
'' Orientis: cui præter *hac leg.* quinque præterea *hoc tit.* inſcribuntur.
'' V. *l.* 137. & 139. *infr.*

COMMENTARIVS.

VACATIONEM Temporariam à Curialibus muneribus Curiali quandoque dari veris & probatis cauſis æquitas poſtulabat: ſonticâ fortè aliquâ cauſâ intercedente. Hanc porrò Vacationis Temporariæ dandæ poteſtatem cùm Iudices ſeu Rectores prouinciarum ſibi vindicarent, idque in Curiarum ſæpe damnum fieret, hanc eis poteſtatem Principes ſæpè ademptum iuêre: Conſtantinus M. *l.* 1. *ſupr. hoc tit.* Theodoſius M. *hac l.* hac poteſtate ſibi tantum ſuæque adnotationi ſeruata: vacationis, inquam nominatim temporariæ: Liberari enim à Curiâ in totum, ne Principis quidem beneficio vel Adnotatione Curialis potuit: *l.* 10. 13. 17. 102. 137. 139. 156. 167. *h. t.*

¶ Et modum tamen adhuc rei huic adhibet: nempe vacationem temporariam ita à ſe impetratam tùm demùm valere vult, ſi *veris ac probatis cauſis* eam tribuerit: Quò pertinet quoque *lex* 1. *infr. de his qui numero liber.* & *tit. Cod. de his qui à Princip. vacationem acceperint*, in quem *tit.* 3. hæc *lex* collata eſt: & *tit. Cod. ſi tutor vel curator falſis allegationibus excuſatus ſit.*

¶ *Neque* Debitos *Curiæ, excuſandos: neque Non* Debitos, *allegendos.*

CXXXVI. * Idem AAA. Rufino PF. P.''

NEc debitis'' Curiæ licitum poteſt eſſe, negare aut vitare quod declinare non poſſunt; nec Curiis eſſe liberum debet, eos expetere quos iuſtis adſertos priuilegiis non poterunt obtinere. Dat. IX. Kal. Iul. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coſs. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' Rufinus PP. ſub Theodoſio M. Orientis ſcil. cui quinque præterea Conſtitutiones *hoc tit.* inſcribuntur: vid. de eo *Proſopogr.*
'' Id eſt, iis qui Curiæ debentur, qui Curiæ tenentur. Ita quoque *leg.* 139. *infr. Curiæ debitis.* Ita quoque *leg.* 162. *infr.*

COMMENTARIVS

GENERALE & VAGVM hoc è Theodoſij Magni conſtitutione caput eſt, neque ad quam propriè ſpeciem referendum ſit, ſciri poteſt: Fibulam tantùm generalem imponit. vt Curialibus ita & Curiis: illis, ne *Immunitates* ſibi indebitas vindicent: his, ne iuſtis *priuilegiis*, id eſt, *Immunitate munitos* ad Curiam deuocent. Et proculdubio fuit hoc tantummodo maioris & ſpecialioris alicuius Conſtitutionis præambulum monitumque generale. Quare hùc pertinentia alia ex *Paratitlo* arceſſi poſſunt.

¶ 1. *De* RETRAHENDIS *vndecumque Curialibus.* 2. *De* INCOLIS *&* VACANTIBVS *allegendis.* 3. *At non* MATERNI *Generis ratione.*

CXXXVII. * Idem AAA. Rufino PF. P."

OMNES, qui Municipibus" genere aut actu" tenentur obnoxij, à Militiâ vel à quibuſlibet retrahi mandamus Officiis: nec * Reſcribta, aut Adnotationes", ad munerum fugam prodeſſe permittimus. ¶ Incolas etiam, & Vacantes", qui tamen idonei ſunt, iubemus adſtringi. ¶ Nullus* ſanè ſolis materni vinculis inligetur": quia * *Mulierum" infirmitas nunquam huiuſmodi functionibus reddit obnoxios, à quibus ipſa habeatur immunis.* Dat. v. Id. Aug. Conſtp. Theod. A. III. & Abundantio Coss. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Niſi quod verſiculus, *Nec reſcripta*, ſubtextus eſt *legi* 43. *Cod. eod.* & *lex* 44. *Cod. eod.* deſumpta eſt ex vltimo verſiculo, *nullus*. Iungendaque ei famoſa *lex vn. ſupr. ſi quis Imperatori maledix.*

" Orientis, cui ſex in vniuerſum *hoc tit.* conſtitutiones inſcribuntur.

" *Municipibus*, ideſt Curialibus: v. *Paratitlon*.

" Ita *lex* 177. *actu muneris ipſius*: iam Curiales ὑπηρέται: *Ordinarij* vocantur, *l.* 16. *infr. de Navicul.* id eſt, iam in Ordinib. Curiarum conſtituti.

* Verſiculus hic ſubtextus à Triboniano *legi, omnes* 43. *Cod. Iuſt. de Decurion.* quæ alioquin deſumpta eſt ex *lege* 134. *infrà.*

" V. *l.* 141. *ſupr.* & *l.* 139. *infr.*

" Non eſt mutanda hæc vox, in *vagantes*.

* Lex *Nullus*, 44. *C. Iuſt. eod. tit.* hinc deſumpta eſt.

" *Solius* Cod. Iuſt.

" Municipibus, ſeu Curiis.

" *Mulieris*. Cod. Iuſtin. verùm hæc numeri mutatio frequens hoc æuo: Imò etiam eius exemplum extat *leg.* 150. *infrà.*

COMMENTARIVS.

GENERA varia hominum, qui ad Curiam reuocari, vel etiam vocari nunc primùm ſeu Nominari poſſint & debeant, qui verò non; *hac l. lege* proponit Theodoſius M. Curiis replendis ſeriò incumbens, ſcripta *lege* ad Rufinum PP. Reuocari inquam: ſcilicet omnes Curiali genere ortos, vel etiam Curiæ iam obnoxios actu ipſo (qui *ordinarij* vocantur *l.* 16. *infr. de navicul.* quia iam in ordine Curialium conſtituti) & vt loquitur *lex* 164. initis iam muneribus, & ſimillimè *l.* 117. *infr.* actu muneris ipſius, reuocari iubet: Non obſtante Militia, armata fortè, de quo (vt omittam aliorum Principum conſtitutiones) ſunt prætereà eiuſdem Theodoſij M. *lex* 87. 113. *ſupr. de Tabulariis*. Non obſtante etiam quolibet officio. Nec quoquam tertio loco iuuante Reſcripto vel Adnotatione Principis: quod Tribonianus ſubtexuit *legi omnes* 43. *C. de Decurion.* cuius prior pars deſumpta ex *l.* 134. *ſupr.* Quæ & ipſa mens aliis Imperatoribus vt Theodoſio ipſi ſterit *l.* 10. 13. 17. 102. *ſup. l.* 139. 156. 157. *infr.* Et hæc de reuocandis Curialibus vel Curiæ debitis: Quæ & ipſa ſententia fuit (vt alias omittam) omnium reliquarum Theodoſij M. conſtitutionum quæ ad eundem Rufinum Præfectum Prætorio datæ ſunt *hoc titulo*: puta *legis* 129. 134. 135. 136. *ſupr.* & *l.* 139 *infr.* Quæ *leges* omnes intra ſeſqui annum datæ ſunt. Vnde colligere licet inde quàm deſolatæ fuerint hoc tempore Curiæ; inde quantopere res hæc non tantùm Theodoſio Imp. verùm Rufino iſti PP. curæ fuerit. Mirum verò nihil his omnibus *legibus* nuncupatim de Curialibus Clericis factis ad Curiam retrahendis contineri, (niſi fortè ipſa generalitate, comprehenſi fuerint) cùm tamen Ambroſius hoc ipſo Anno, vel ſanè proximo 394. vt oſtendo ad *l.* 9. *infr. de Iudæis*: (quo data eſt *d. lex* 139. *infr.*) *ep.* 29. ad ipſummet Theodoſium conqueratur, Presbyteros & Miniſtros Eccleſiæ tùm nulla præſcriptione temporis obſtante, à munere ſacro retractos, Curiæque deputatos: *Quomodo hoc purgabo factum? Quomodo excuſabo apud Epiſcopos? Qui* NVNC: *quia per triginta & innumeros annos Presbyteri quidam gradu functi, vel Miniſtri Eccleſiæ retrahuntur à munere ſacro & Curiæ deputantur, grauiter gemunt. Nam cùm ij qui vobis militant, certo militiæ tempore ſeruentur, quanto magis etiam eos conſiderare debetis qui Deo militant? Quomodo inquam hoc excuſabo apud Epiſcopos, qui queruntur de Clericis, & impreſſione graui vaſtari ſcribunt Eccleſias? Hoc tamen in notitiam Clementiæ Tuæ peruenire volui, de hoc vt places, arbitrio tuo conſulere & temperare dignaberis.* Et hæc quidem de Curialibus reuocari iuſſis.

¶ Vocari etiam ſeu Nominari ad Curiam *Incolas & vacantes* idoneos iubet: *Incolas*; quod & ipſum anteà conſtitutum, & obtinuit *leg.* 5. *in fin.* 12. 46. 52. *ſupr.* & poſtea *l.* 141. *infr.* *Vacantes*, hæc enim lectio retinenda, neque in *Vagantes* mutanda (de qua voce, vt & de *Vacantiuis*, dico ad *l. vn. infr. de mancipib.*) ideſt, nulli certo corpori adſtrictos, nulla Corpori ſocietate coniuncti; quod & ipſum cautum poſteà ab Honorio *l.* 179. *infr. hoc tit.* Sic quoque Valentinianus Iun. & Theodoſius Idoneos ex otioſis functioni Mancipibus addici voluêre, *l. vn. infr. de mancipib.* (cui addendus & geminus locus Symmachi *lib.* 10. *ep.* 58.) ad quam *l. infr.* plura: & quidem de voce *Vacantium*. Sic Gratianus omnes vacuos publico officio in complexum Ordinia

nis Nauiculatij applicari voluit, *l.3.infr. de naufr.* Cæterum exigit *hac leg.* Theodoſius M. vt incolæ hi & vacantes *idonei* ſint, facultatibus ſcil. ſic & Valentinianus III. *Nou. inter Theod. 41. in fin.* ciues vel incolas in nullo obnoxios, quorum ſubſtantia ſummam 300. ſolidorum egrediatur Curiæ ſociari voluit: qui non haberent, Clericos fieri permiſit. Et hoc de his, quos ad Curiam ſiue reuocari, ſiue nominari voluit *hac leg.* Theodoſius Magnus.

¶ Atenim extremo *huius leg.* capite, quod relatum in *l.nullus 44. Cod.eod. tit.* vt proinde non ſit ad *hanc l.* admittenda Accurſij Gloſſa, *hanc l.* ad eum caſum arctantis, quo videl. patris conditio filium aliò trahit. Simpliciter enim & abſolutè id *hac l.* negatur. Ad Curiam nominari non vult aliquem ideò ſolùm, quod MATRE Curiali ortus ſit: Sic & Valentinianus Iun. matris originem hâc in re ſpectari noluit *l.101. ſupr.* Quare abrogatum *hac l.* Antiochenorum priuilegium videatur, de quo eſt Iuliani *lex 51. ſupr.* & Zoſimus *lib.3.p.713. & l.61.62.Cod.Iuſt. de Decurion.* Et poſtea tamen Honorius matre ingenuâ Curiali natum, Curia teneri voluit in ſp. *l. 178. & 179.infr.* vbi vide quæ dicam. Ratio interim quæ *hac l.* redditur, notanda: quæ eo tandem reducitur, neminem alium ab altero conditioni alicui illigari, qui ipſe ab eâ immunis ſit: nam quæ alia hùc Interpretes adferunt, hinc aliena ſint.

¶ Illud tandem obſeruandum, *huic l.* coaſſandam eſſe famoſam *l.vn.ſupr.ſi quis Imperatori maledixerit.* tanquam eiuſdem Conſtitutionis partem: etſi nulla Argumenti affinitate inter ſe cohæreant: Quanquam vide quæ *ibi* dixi.

¶ EMERITOS *Honoraria vel Senatoria dignitate decoratos, & ab Equorum præſtatione, & à Senatoria gleba immunes eſſe.*

CXXXVIII. * Idem AAA. Aureliano PF.P."

CVRIALES, qui gradu meritorum vſque ad Honoriam peruenerint dignitatem, nulla equorum præſtatio maneat, ne" gleba Senatoria ab his poſcatur, quos non" ita fecit obligatos. Dat. VI. Id. Decembr. Conſtantinop. Theod. A. III. & Abundantio Coſs. [393.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*

" PP. rectè, vt *l.131. 132. ſupr* & *l.3.ſupr.de conſtit. Principum,* hoc ipſo Anno. Atenim *in l. 130. ſupr.* & aliis plurimis eiuſdem Anni, *P.F.*

" An reponendum, *Nec*? An verò, *ſed*?

" Reponebat V.C. Iuretus, *in Symm lib 4.ep.62. Nouitas*: de quo mox.

COMMENTARIVS.

DE Curialibus, qui gradu meritorum, id eſt, muneribus perfuncti, poſt præſtita patriæ munera, DIGNITATE aliqua honoraria, & ſic SENATORIA honorati ſint, eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio. Quæ vt intelligatur, tria prænoſcenda ſunt.

Primò, Curialibus, qui perfuncti omnibus patriæ muneribus erant, varia priuilegia conceſſa, varioſque honores collatos, ad honeſtas promotiones eos peruenisse: Comitiuà honoratos, vel *Præſidatus* honore ſeu prærogatiua: *l. 4. 14. 109. ſupr. & l. 189. infr.* Quæ *Honoraria* dignitas hîc vocatur: de quo plenè *ſuo titulo ſuprà, lib. 6. de honorar. codicillis.* Et ipſi hâc dignitate decorati, dicti *Honorati*, vel etiam Honorarij, *l. vn. infr. de oblat. equorum.*

Secundò, repetendum eſt, Senatores peculiari cuidam deſcriptioni ſeu præſtationi Senatoriæ ſcil. glebæ obnoxios fuiſſe: de quo *ſuo tit.lib.6.de Senatorib. & gleba collat.*

Tandem prænoſcendum ab Honoratis, extra Ordinem pro rerum neceſſitate, vt vſus armorum inſtrueretur, caſtrenſi vſu efflagitante, equos exactos: de quâ collatione, fuit *ſupr.tit.lib.11.de Equorum collat.* vbi conſulendum *Paratitlon*: Eſt & Symmachi locus, *lib.10.ep.27.*

Quartò, præſtruendum ab vtraque præſtatione & glebali, Senatores quoſdam, & equorum collatione Honoratos quoſdam exceptos fuiſſe; quorum notitia ſumenda ex *Paratitlo illorum titulorum*, & *tit.qui à præbitione tironum & equorum.*

¶ His ita præmiſſis, Theodoſius M. hoc numero eſſe voluit Curiales, qui perfuncti patriæ muneribus, Honorarij ſeu Senatores facti fuiſſent, nempè vt & ij ab equorum collatione immunes eſſent, imò & à Senatoriâ ſeu glebali collatione: *Nec* (ita ſcil. repono) *Gleba Senatoria ab his poſcatur, quos non ita fecit obligatos.* Vbi V. CL. Iuretus in *Symmachi lib.4.ep.62.p.143.* reponebat, *nouitas*; loco, *non ita.* Fortè vtrumque rectè retineas hoc modo, *quos nouitas non ita fecit obligatos. Nouitas*, ideſt, noua allectio, quomodo & nouitas dicitur *l.nouitati ſupr.hoc tit.* Alioquin eodem ſemper ſenſu omiſſa voce *nouitas*, vti & Syneſio ep.(de qua ad *l. 4. de Senator. & gleb. collat.*) verba illa, *non ita fecit*, relata ad ſuperiora, *honorariam dignitatem*, hunc ſenſum habeant, Honorariam ſeu Senatoriam dignitatem, quoad cætera quidem, honores inquam & *προνόμια*, Curialibus pro merito promotis prodeſſe: quoad onera verò non obligare: *Non ita feciſſe obligatos.* NON ITA, id eſt, non ſic vt onera Honorariæ ſeu Senatoriæ dignitatis agnoſcerent. Ergò in præſenti caſu *nouus* hic Honoratus & Senator ex Curiali factus, neque vt Senator Senatoriam glebam agnoſcere debet, neque vt Honoratus, extraordinariam collationem: Si modo hic

pro

pro *ne*, *nec*, reponamus. Et tamen putet quis contra hic legendum, pro *ne*, *ſed*, vel *na*, vel tale quid: & pro NON ITA, *nomtas*: vt id velit Imperator etſi hic de quo *h. leg.* agitur ad extraordinariam collationem adigi non poſſit, attamen ad Senatoriam glebam obligatum eſſe.

¶ Tandem extat quoque Syneſij *epiſtola*, ad hunc eundem *Aurelianum*, 38. in eodem argumento; at non eadem ſpecie verſans, quam exeutio ad *l. 4. ſupr. de Senator. & glebal. collat.* niſi vnecm *Curiales* hic inducamus, eamque ad Inſcriptionem redactam mutamus in *Orientals*, vel niſi dicamus eandem ſpeciem eſſe quam Syneſius ipſe non intellexerat. Quod cogitandum relinquitur.

¶ 1. *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex militia.* 2. *De bonis eorum qui ad* OFFICIA *externa tranſierunt, Curiæ vindicandis.*

CXXXIX. * Idem AAA. Rufino PF. P.''

OMNES ilico, qui Curiis debiti *Militarint*'', patriis'' muneribus reſtitui oportet. In qua re Sublimis Auctoritas Tua prouidebit, vt de ſingulorum nominibus ad Sedem Veſtram ſingulæ quæque referant Ciuitates, ne quis diſſimulatione fuggerentium deliteſcat. vt cuncti ſine fruſtratione aliqua reſtituti Curiarum munus'' cum omni poſteritate deſeruiant''. Quod ita fixum volumus intemeratúmque ſeruari, vt aduerſum hoc Poteſtas, nulla'' denique Adnotatio'' audiatur. ¶ Quòd ſi quis ex illis in Officia externa tranſierit, omnis eius ſubſtantia iure Curiæ & poſſeſſione teneatur. Dat. III. Kal. Iun.'' Conſtp.'' Arcad. III. & Honor. II. AA. Coss. [394.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda fortè huic, *lex* 12. *infr. de ſcanic.* & *d. l.* 18. *ſupr. de cohortal.*
'' Orientis: cui ſex *hoc tit.* conſtitutiones, è quibus hæc vltima, inſcribuntur.
'' Vbi?
'' Paternis.
'' *ℵ. Muniis.* Ita deſeruire obſequiis religioſis, *l.* 26. *infr. de Epiſc.* oneri deſeruire *l.* 4 *infr. de Nauicul.* Quanquam & iſtud ſuſtineri poſſit. *Deſeruire* ſcil. muniis, vel *munus*.
'' *ℵ.* NVLLA, ideſt, *nulla*, *nulla*.
'' Vide *l.* 135. 137. *ſupr.*
'' Iul. *d. l.* 12.
'' Heracliæ additum *d. l.* 18. & *d. l.* 12.

COMMENTARIVS.

A MILITIA, Curiæ debitos, retrahi iubet *hac poſtrema lege* Theodoſius M. nec quicquam contra valitura aut Poteſtate vlla, aut Reſcripto: Item eorum qui ad OFFICIA externa tranſierunt bona Curiæ vindicanda. De quo iam ſæpè *ſupr.* Et hoc ipſo tamen tempore Ambroſius *ep. ſuâ* 29. ad Theodoſium M. Imp. queritur, Preſbyteros quoſdam diù gradu functos & miniſtros Eccleſiæ, retractos à munere ſacro & Curiæ deputatos: cùm tamen ij, *qui Imperatori militarent, certo militiæ tempore ſeruarentur.*

¶ Illud peculiare habet hæc *lex*, quod ad executionem *huius l.* iubeat, ſingulas ciuitates de ſingulorum Curialium nominibus, qui Curiis ſeſe ſubduxêre, ad Præfectum Prætorio *referre*, ne diſſimulationi vel fruſtrationi locus eſſe poſſit.

¶ *Qui* NOMINANDI *ad munera.*

CXL. * Impp. Arcad. & HONOR. AA. Theodoro PF. P.''

AD ſubeunda patriæ munera, digniſſimi, & meritis & facultatibus'', eligantur: ne tales'' fortè nominentur, qui functiones publicas implere non poſſint. Dat. XIII. Kal.'' Feb. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* *L. ad ſubeunda* 46. *Cod. hoc tit.* Hanc *legem* ſuam indicare mihi videtur Honorius, *l.* 148. *infr.* vbi *lex* hæc totidem penè verbis repetita extat. Quanquam eſt vbi *ea*, ab *hac* recedit.
'' *Theodorus* ſub Honorio PP. Galliarum: hoc Anno 395. vt apertè teſtatur Claudianus, *panegyrico in huius Theodori Conſulatum*, A. 399. & Symmachus, *lib.* 9. *ep.* 23. Eidem inſcribitur & *l.* 148. *infr.* vbi hæc *lex* repetitur. Poſteà A. D. 397. 398. 399. PP. Italiæ fuit. vid. *l.* 157 *infr. h. tit.*
'' Ita quoque *d. l.* 45. *C. Iuſt.* At *d. l.* 148. *infr.* *nec huiuſmodi nominentur.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

ARcadii, Honoris, & Theodosii Iunioris, Valentinianiqve III. conſtitutiones ſequuntur ad *finem tituli*. Et quia hæc prima omnium lex eſt Honorij, ideò Honorianarum conſtitutionum *hoc titulo* ſynopſin breuiter proponam, quæ ſunt vigintiſeptem: (putà *lex* 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 161. 162. 166. 170. 171. 174. 176. 178. 179. 181.) Ex quarum potiſſimâ parte diſcere eſt, quanta ſub Honorio per Occidentis Imperium, Italiæ inquam, & Galliarum Præfecturam Curialium penuria fuerit, quanta Curiarum & Curialium munerum fuga, præcipitante iam Imperio. Ad ſequentia igitur capita Honorianas illas conſtitutiones refero.

Primum caput eſto, de *Nominationum* forma. Nēpe digniſſimos Curiales eligendos, *hâc l.* 140. A maiore Curiæ parte, *l.* 142. *inf.* Ad Curiam vocandos homines etiam Incolatus ratione, *l.* 141. ex fœminis Curialibus & ſeruis alienis ſuſceptos, *l.* 178. 179. ex Vacantibus *l.* 179. Principales nominatim quindecennales eſſe oportere: *l.* 171. eligēdoſque ſine ordinis præiudicio probatos, *dict. l.* 171. Sacerdotes quoque digniſſimos eligendos, *l.* 149. non tamen inuitos Sacerdotum filios ad id cogendos, *l.* 149.

Secundo capite *Duumviris* fibula imponitur, ne poteſtatem faſcium extra metas Ciuitatis extollant: *l.* 147

Tertium caput eſt de *ſacerdotibus* (de quorum electione iam actum primo capite:) Reſtitui ſcilicet ij ab Honorio cuique ciuitati ſuæ, ad ludorum editionem, *l.* 145. 174. 176.

Quartum caput eſt de retrahendis Curialibus eorumq; filiis ad Curiam: de quo generales ſunt *leges*, putà 170. 181. Apud Iudicem prouinciæ repetendos, feſtinâ cognitione imò etiam manu iniecta, *d. l.* 170. 181. Retrahendos autem quocunque tandem ſeſe contulerint: ſiue peregrinentur & abſint, quo caſu quid faciendum ſit definit *lex* 143. 144. 161. *h. t.* ſiue Militiæ alicui ſe ſociauerint, *dict. l.* 143. 144. 155. 179. 181. *inf.* ſiue militiæ Armatæ, Palatinæ, Officiali ſe vel Apparitioni Prætorianæ dederint, *l.* 147. 154. ſiue ſub Potentium vmbrâ lateant: *l.* 146. ſiue ad Nauiculariam functionem ſe dederint, *l.* 149. ſiue Teſtimoniales ex-Tribunis & Protectoribus impetrauerint, *l.* 153 156. etſi Iudæi, *l.* 157. 158. Pœnæque propoſitæ in occultatores, *l.* 146. & 162.

Quinto capite forma *Actorum* Curialium ſeu municipalium faciendorum præſcribitur *l.* 151.

Tandem de Priuilegiis Principalium agitur *l.* 171.

Huius igitur Honorij *legis*, cuius ipſe meminiſſe videtur *l.* 148. *inf.* ſententia apertiſſima hæc eſt: Nominandos ad munera publica digniſſimos, qui munera publica implere poſſint: *digniſſimos* inquā, meritis & facultatibus (in his ſc. *duobus* dignitas, vbi de muneribus publicis ſubeundis agitur, conſiſtit:) Quod sanè disertè ab eodem Honorio rurſum ſancitur circa Principales *l.* 171. Quod de Sacerdote prouinciæ nominatim *hâc l.* cautū indicat *lex* 148. vbi eadem propè *huius l.* verba proponuntur, & hæc *lex* indicatur. Quò pertinet quod dicitur à Paulo, *in l. honores in pr. π. eod. tit*, honores & munera non ordinationi, ſed potioribus iniungenda. *Ordinationi* inquam, quæ vox non eſt ſollicitanda, *ordinationi* id eſt *ordini*, quo quis ordinatur, ſeu ordinis rationi, ſecundum ordinem, vt quiſque in ordinem allectus eſt: Sic & in tutelis potior quis eſſe debet, non gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris, Paulus 2, *ſent.* 28. §. 2. Ordinationis vox propria quoque in Decurionib. *l.* 118. *ſup. χειροτονία*. Ergo nominari vult digniſſimos Honorius, & idoneos facultatibus: pariter vt ſtatuitur *l.* 13. 33. 53. 72. 96. 133. *ſup.* Quod tamen non factum cum magno Curiarum damno hæc *lex* arguit. Sicuti in Antiochenæ Curiæ Nominationibus ad Curiam quoque olim arguebat Iulianus *in Miſopogone ſuo*, & *l.* 53. *ſup.* vnde dicta huc quoque arceſſi poſſunt.

¶ *De* Incolatvs *iure.*

CXLI. * Idem AA. Ennoio" Proc. Afric.

INconcvssa volumus permanere, quæ de incolatus iure antiquitus † ſunt conſtituta. Dat. XVII. Kal. Iun. Med. Olybrio Probino Coss. [395.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Inſt.* & iungendæ ei *leges* quatuor ſequentes: vnà cum *l.* 53. *ſup. de appellat.* Fortè etiam *lex* 149. *inf.* & *lex* 25. *inf. de Naucular.*

" Sic quoque quatuor *legib.* ſequentibus: imò & *l.* 149. *infr.* & *dict. l.* 53. Ac *l.* 25. *infr. de navicul.* & *l.* 16. *Cod. Inſt. de iure delib.*

" *Ennodio.* †.

¶ *In* NOMINATIONIBVS *faciendis duæ partes Curiæ ſufficiunt.*

CXLII.* Idem AA. Ennoio Proc. Afric.

NOMINATIONVM forma vacillare non debet, ſi omnes, qui albo" Curiæ continentur", adeſſe non poſſunt; ne paucorum abſentia, ſiue neceſſaria, ſiue fortuita, debilitet quod à maiore parte Ordinis ſalubriter fuerit conſtitutum: Cum duæ partes Ordinis in vrbe poſitæ totius Curiæ inſtar exhibeant &c. Dat. XVII. Kal. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* *L. Nominationum* 46 *C Iuſt. eod. tit.* Quibus hæc *lex* iungenda ſit, iam dixi ad *legem ſuperiorem.*
" De Albo Curiæ, in quo nomina Curialium deſcripta erant, vid. *leg.* 48. *ſup. & tit.* 2. *de Albo ſcribendo:* Iulianum *Miſopogone, p.* 132. 135. 143 Syneſium *epiſt.* 92.
" *Detinentur*, C. Iuſt.

¶ REFVGARVM EVAGANTIVM *Curialium intra quinquennium non recurrentium pœna.*

CXLIII.* Idem AA. Ennoio Proc. Afric.

FRAVDEM ciuium non ferendam in diſpendium ire ciuitatum animaduertimus, cùm Municipes", aut peregrinando, munera ciuitatum, aut militiæ ambitione, declinant: Intra quinquennium igitur, niſi ad Curiam reuerterint", facultates eorum pro muneribus & oneribus Curiæ addici decernimus. Dat. XVII. Kal. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* De Coniunctione aliarum *legum* iam dixi.
" *Municeps* id eſt *Curialis h l. & l. prox.* 144. v. Paratitlon. Cæterum hic *al. municipes*
" *Reuerterint.*

¶ *De Eodem.*

CXLIV.* Idem AA. Ennoio Proc. Afric.

NE diu in fraudem ciuitatum Municipes" euagentur, vel ad militiam ſocientur, niſi intra quinquennium ad ciuitates proprias reuertantur, facultates eorum pro muneribus & oneribus Curiæ addicantur. Dat. XVII. Kal. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Quænam ei coniungenda, iam dixi.
" *Municipes* id eſt Curiales vt *l. prox.* 143. *ſup.* vid. *Gloſſ.*

¶ SACERDOTALES *ludis edendis Karthagine reſtituti.*

CXLV.* Idem AA. Ennoio Proc. Afric.

AFRICANI" Sacerdotales" Karthagini reſtitui, ibique arbitratu ſuo agere cum fauorabili editione placuit: Quod facientes, Diui patris † Noſtri beneficium renouamus. Dat. XVII. Kal. Iun. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Inſt.* Quibus ea coniungenda ſit iam indicaui ad *ll. ſuperiores* & mox dicam plenius,
" *κ. Africano Sacerdotales*, id eſt Africanos Sacerdotales.
" De *Sacerdotalibus*, *inf. paratitlo de paganis*.
† Theodoſij M.

COMMENTARIVS.

AD AFRICÆ Curias & Curiales pertinent QVINQVE hæ *leges*, quæ etiam eiuſdē Conſtitutionis Honorianæ ad *Ennoium Proconſulem Africa* partes ſunt: quæ proinde inter ſe coniungendæ veniunt, quibus inſuper addenda ſexta, in didem deſumpta; putà *lex 53. ſup. de appellat.* quæ etiam argumento conuenit *legi* 142.

¶ Eâ conſtitutione Honorius Curiarum per Africam commodis & ſplendori conſultum iuit: Triplici ratione, 1. *Nominationum* videlicet ad Curiam & Curialia munera iure firmato: quo pertinent *tres leges*, putà *lex* 141. 142. *& d. l. 53. ſupr. de appellation.* Secundo *Retractis* ad Curiam, refugis: quò ſpectat *lex* 143. 144. Tertiò, *Sacerdotalibus* ludorum editionibus Carthagine reſtitutis, quod fit *l.* 145.

Quod NOMINATIONES attinet, tria capita hæc ſunt. Primum eſt de INCOLIS ad Curiam vocandis, Antiquo iure ea inre firmato, *l.* 142. nempe *Incolatus* ratione ad Curiam incolæ nominari potuiſſe: quod docuit iam ſuprà, *lex* 5. 12. 46. 52. 77. 137. *ſuprà hoc titulo*; de quo vid. *Paratitlon*.

¶ Secundum eſt (quod vnum retinuit Tribonianus, & retulit in *l. nominationum* 46. *C. eod. tit.*) de FORMVLA Nominationis: nempe; primò ſatis eſſe, ſi duæ partes Ordinis in Vrbe poſitæ adſint, *l.* 142. quod & ipſum iuris tralatitij eſt, neque tantum conſtitutum *hâc l.* 142. *& l.* 84. *ſupr.* vbi iam dixi: verùm etiam antiqui, *l. 3. ff. de decret. ab Ord. fac. l. nulli 3.* cum *tribus legib. ſeqq. ff. quod cuiuſque Vniuerſ. nom.* putà vt maioris partis iudicio ſtetur, & maior pars ſit ſi duæ partes è tribus adſint, de quo ad *d. leg. 84. ſup.* Notanda interim breuis & elegans ſententia: Quod duæ partes Ordinis in Vrbe poſitæ, totius Curiæ inſtar exhibeant. Quod ad alias Vniuerſitates & Corpora rectè traduci poteſt. Cæterùm ex *huius leg.* initio apparet, nonnullos nominatos, vt nominationes eluderent, fruſtrari ſolitos cauillando numerum Decurionum integrum non adfuiſſe & ſic nullam eſſe nominationem: Igitur, definit Honorius Nominationum formam non ideò vacillare debere, ſi modo duæ Tertiæ adfuerint. Et quidem duæ Tertiæ, in *Vrbe poſitæ*. Quod explicaui iam ad *d. l.* 84.

Tertium eſt de DIGNIORIBVS eligendis: & præterea Nominationes fieri debere in Conſilio publico, (id eſt tractatu habito, vt dicitur *l. 148. inf.*) quò ſe digniſſimi eligantur, & quidem ab ipſis Curialibus quorum intereſt, quique pleniorē idoneorū hominum in Vrbe notitiam habent. Ac non etiam per *Libellos* vel *Edicta*, quod ſtatuitur *d. l. 53. ſup. de appellat.* ſeu *l. 27. Cod. Inſt. eod. tit.* quæ his *legibus* iungenda eſt, ac nominatim *legi* 142. per Libellos inquam vel edicta ſcil. Rectoris prouinciæ, qui videlicet iubeat, hunc vel illum ad Curiam, vel Curiale munus quoddam vocari. Et hæc de Nominationibus ſeu de primo Capite Honorianæ Conſtitutionis.

¶ Secundum caput ſeu ſecunda ratio Conſtitutionis Honorij eſt de RETRAHENDIS Curialibus fugacibus ad Curiam, ſiue à fuga, ſiue à Militia. Frequens enim hæc Curialium fuga, hoc etiam æuo vt in Occidente, ita & in Oriente: cuius exemplum hac ætate ipſa in Syneſij fratre, vt ex *epiſt. eius 92. ad Heſychium*, diſcimus: vbi & meminit multæ ζημίας nomine exactæ. Eſt inquam locus ille de Curialibus, non de Senatoribus, vt interpres malè Hac *leg.* Honorius quinquennij ſpatium bis tribuit intra quod reuertantur, alioquin bonis eorum Curiæ vindicandis. Quod quidē bis cauetur *l.* 143. *&* 144. quæ ex eadem conſtitutione deſumptæ totidem penè verbis. Vt mirum videatur, Codicis huius conditores (quod inter næuos eorum pono) eandem ſententiam ex eadem conſtitutione conſequenter bis poſuiſſe. Quomodo etiam mirum, in quinque ſententias vnam hîc conſtitutionem diſcerptam, cùm aliâs vno capite exhiberi fermè ſoleant omnes eodem pertinentes. Sed enim idem ruſum factum vel *hoc ipſo titulo*, in diſcerpenda vnâ Honorij conſtitutione ad Florentinum P.V. in *quatuor leges*: quæ continentur *l.* 123. 154. 155. 156. & aliâ Theodoſij Iunioris, in *quatuor ll.* 189. 190. 191. 192.

Poſtremo capite Honorius SACERDOTALES Africanos Karthagini reſtitui iubet ibique eos arbitratu ſuo agere cum fauorabili editione, id eſt ludos, ſi velint, edere, priuilegio inuicem hac parte Theodoſij M. patris ſui renouato. Vbi tria obſeruanda veniunt (nam de *Sacerdotalibus* quinam fuerint abundè monuit *Paratitlon huius tituli, & de paganis inf.*) Primò, quidnam illud ſit quod *reſtitui* iubeat *Africanos Sacerdotales Karthagini*: Inde enim colligi videtur, eos Karthagine antea pulſos fuiſſe. De ſacerdotibus ſanè ſeu Sacerdotibus Africanis præter *hanc l.* eſt *lex vlt. ſup. de Tironibus lex* 21. 46. *ſup. lex* 166. 174. 176. *inf. h. t. lex 2. inf. quemadm. muner. ciuil. l.* 52. 54. *inf. de hæreticis.* Videtur itaque Theodoſius M. eos ſummouiſſe medio Principatu ſuo: mox tamen Honorium à Karthaginenſibus exoratum videri voluiſſe Theodoſium patrem ſuum eos reſtituturum fuiſſe, niſi mors eum præueniſſet: Idq; Honorius more Principum qui noui, vel tenuati iuris inuidiam à ſe amoliri ſatagentes, ſimul etiam videri volebant, ſuperiores ætate Principes ac maximè quorum in recenti gratiſſima memoria eſſet, de eo iam agitaſſe, *Quod facientes*, inquit Honorius, *Diui patris noſtri beneficium renouamus.* Ergo cùm aliquando ſacerdotales Africani Karthagine ſubmoti fuiſſent, Populo Karthaginenſi id poſtulante (vtpote *populo* ludicris maximè dedito) Honorius eos reſtitutum iuit *hâc l.* & quidem ſic vt ſatis oſtendat quantum Karthaginenſium voluptatibus indulſerit: Pariter vt Gratianus qui & ipſe Gymnicum agonem ibidem ſublatum reſtitutum iuit, *l. 3. inf. de ſcenicis*; quæ conſulenda eſt: & quidem in ea quoque quod pariter Primatum arbitrio Gymnici agonis conditionem temerit; ſicut Honorius *h. l.* ſacerdotum arbitrio ludorum editionem.

Dequibus Sacerdotalibus editionibus eſt præterea *l.2.infr de expenſ.ludorum* : *l.1.inf.de Spectaculis* : *lex 109. ſupr. hoc tit.* vbi pariter Theodoſius, neminem ad Agoothesiam cogi vult, & *lex 176.infr. h.tit.*

¶ De quibuſnam autem *Sacerdotalibus* hæc *lex* accipienda eſt; an de ipſiſmet Karthaginenſib. quaſi ipſi antea Carthagine ſubmoti, nunc ab Honorio reſtituantur? Minimè: de Africanis, ideſt, quibuſcunque quarumcumque prouinciarum Africæ Sacerdotalibus accipiendum eſt: *Africanos* inquit, *Sacerdotales Karthagini reſtitui placuit*, Nempe vt in Oriente aliquando in Vrbe Conſtantinopolitana ludos edere coacti, etiam Illyricianæ Præfecturæ Magiſtratus, ſeu ex Macedonia & Dacia : vt docet *lex 4.infr.de ſpectaculis*, ita & (quod docebit adhuc *lex 178. infr.*) Sacerdotales omnium Africæ prouinciarum Karthaginem commeabant, ibi ludos edituri, & editionibus famam & nomen, tanquam in Principe vrbe, captaturi. Quod aliquando ſublatum fuit: ſuam ſcil. cuique prouinciæ & Ciuitati voluptatem, ſuos ludos relictos oportuit: Quod & ipſum diſertè ſtatuitur a Valentiniano Sen. *l.1. infr.de ſpectaculis* vbi de eo ex Iuliano & Libanio quoque plura dixi. & poſteà à Theodoſio Iun. *l.3.& 4.inf.de ſpectaculis.* Et tamen aliter ſtatutum *h. l.* & *d. l.176.* ab Honorio Imp. Karthaginenſis vrbis voluptatibus fauente : permiſſis Sacerdotalibus Africanis Karthagini arbitratu ſuo agere cumfauoralibus, adiectione *fauorabili*. propria voce, quâ ſcilicet fauorem & applauſum populi Karthaginienſis eliciant.

¶ Interim ex *hâc l.& l.166. 174.176. infr.* apparet, Sacerdotia prouinciarum per Africam ſub Honorio nutaſſe, eâ quam dicam ratione ad *l.174.* verùm Honorium Africanorum voluptatibus & ludis conſulentem, ea erectum iuiſſe.

¶ *Aduerſus* PATROCINIA *Petentium.*

CXLVI. * Idem AA. Dextro PF. P.''

MVLTOS animaduertimus, vt debita præſtatione'' patriam defraudarent, ſub vmbra Potentium latitare : Oportet igitur ſtatui multam, vt quiſquis in præſcribti iuris formam inciderit'', pro Curiali quinque auri libras fiſco noſtro cogatur inferre : pro Collegiato'', vnam. Omnes igitur, quos tegunt expellant, ne Clementia Noſtra ob contumaciam diſſimulantium in maiorem indignationem exurgant''. Dat. XVII.'' Kal. Iul. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' *Dexter* ſub Honorio PF. Italiæ. v. *Proſopog.*
'' Vel Curiæ. vel Collegio : *Præſtatio* eſt functio.
'' Ideſt, Curialem vel Collegiatum occultarit.
'' De *Collegiatis* erit infr. *tit.lib.*14.
'' *x. Exurgat.*
'' Eodem ipſo die data *lex 20. ſupr.de extraordin.lex 6.de exact.*

COMMENTARIVS.

PATRONIS & OCCVLTATORIBVS potentibus, Curialium, & Collegiatorum (de quibus *ſuo tit.lib...*) certam multam imponit *hac l.* Honorius Imp. Et minorem tamen longe his quàm illis : vt pote quod etſi vtrique patriæ deſeruirent, vt *hac* quoque *lex* docet, tamen in Curialibus ciuitatum ſplendor ſtaret : qua cauſa Libanius, *Orat. περὶ τῶν προστασιῶν p.9.& 10.* Ciuitatum decus in his conſtitiſſe dicit : Idemque *in Iuliani necem*, *p.297.* anima Ciuitatum Curiales vocauit, ἡ τῶν βουλῶν ἰσχὺς ψυχὴ πόλεως ἐστιν: idemque in *Antiochico pag. 357.* totam Ciuitatis formam in Curiâ tanquam in radice ſtetiſſe, ὥσπερ ἐπὶ τινὸς ῥίζης. Maiorianus *Nouella* 1. Curiales neruos Reip. & viſcera ciuitatum vocat : quibus ſimilia occurrunt. apud Caſſiodorum non *vno loco*.

¶ Ergo potentibus Curialium Patronis Occultatoribus quinque librarum auri multam *hac leg.* imponit Honorius Imp. Qui idem *l.162.* Leges varias in occultatores Curialium latas Iudices exequi iubet. Maiorem verò longè pœnam, infamiæ videl. & bonorum proſcriptionis, impoſuit Valens: *l.76. ſupr.*

¶ Illud notandum, Honorij cum primis æuo per Occidentem Curiales Curiam fugiſſe (vtpote tum vel maximè attritos) Quare tot tamque frequentes in hos Honorij conſtitutiones promulgatæ : putà præter hanc legem *leges* 143. 144. 150. 162. 179. 181. *infr.* De Potentibus ſub quorum fermè vmbra Curiales Curias fugiebant, ſeu de Potentiorum patrociniis, dictum iam ad *d. l.76. ſupr.*

¶ Hic illud etiam ſingulare eſt, quod Honorius in poſterum maiorem pœnam occultatoribus & potentibus minitatur, ſi vltra Curiales vel Collegiatos defenderint : *Ne*, inquit, *Clementia Noſtra ob contumaciam diſſimulantium in maiorem indignationem exurgat*. Quæ res oſtendit, quantopere rei hæc ei curæ fuerit, imò ſaneſſe oportuerit fugam pleriſque inſtruentibus.

¶ De

¶ De Retrahendis *Curialibus*. 1. *Ex Militia*. 2. *Officiis Palatinis*. 3. *Apparitione Præfecti Prætorio*. 4. *Miniſteriis reliquis*.

CXLVII. * Idem AAA. Palladio PF. P.''

QVICVMQVE Decuriones patre atque maioribus adprobantur, & armatam quâcumque occaſione adepti docentur eſſe *Militiam*, abſoluti ſacramento militari, vt conſtitutum eſt, ad munia ciuilia reuocantur''. ¶ Si quos etiam huiuſmodi homines *Palatinorum* officiorum conſortia retinent, exempti matriculis, ad propriam vrbem ſub proſecutione'' dirigantur. ¶ Ac ſi in *Apparitione Prætoriana*'' aliquis inuentus fuerit Decurio inmorari, pari condicione ad ciuitatem originariam dirigatur. ¶ Reliqua quoque *Miniſteria*, *adque officia*'' *Palatina* pari forma legis adſtringimus, vt quiſquis Municeps'' deprehenſus fuerit, abſolutus militari cingulo, reddatur muneribus ciuitatis: & cetera. Dat. v. Id. Septembr. Rau. D.N. Theod. A. VII. & Palladio Coss. [416.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* quæ ab ordine hic ſuo aberrat à *C. Iuſt.* Iungenda autem huic, *l. 6 ſupr. de relat.*

'' *Palladius* ſub Honorio PP Italiæ: Eidem inſcribitur hoc ipſo Anno ſuper eadem re *lex* 181. *infr.* poſt quam, *hæc* poni debuit.

'' *ȝ. Reuocentur.*

'' De Proſecutione hac Curialium fugitiuorum rursùs *l.* 175. & 181. *Proſecutionibus* fugitiuorum, reorum, dixi ad *l. 5. ſup. de exhib. reis.*

'' Id eſt Præfecti Prætorio.

'' Iam ſupra de his.

'' *Municeps*, ideſt, Curialis. v. *Paratitl.* & *El.*

COMMENTARIVS.

RETRAHI Curiales ad Curiam, & ſub idoneâ proſecutione ad proprias vrbes dirigi, iubet Honorius Imp. *hac leg.* quæ Anno 416. data eſt. Quo tempore variis iamdudum ærumnis toto Occidente concuſſo, vrbes miniſteriis ſuis deſolatæ fuerunt. Quare Honorius ſeriò ad Curias replendas animum adiecit, Quæ hoc tempore deſolatæ admodùm fuerant: Curialibus paſſim aliò ſeſe conferentibus, veluti ad Armatam militiam, ad Palatina officia, ad Apparitionem Prætorio Præfecti ad alia denique miniſteria. Igitur exinde retrahi Curiales & ad Curias ſuas remitti nunc iubet Honorius. Cuius in eandem ſententiam plures deinceps Leges occurrunt. Ac nominatim *lex* 181. *infr. h. t.* quæ hoc ipſo Anno data eſt, & ad eundem Palladium PP. ante *hanc leg.* Cui hanc *leg.* ſubiici oportuit, longo *demùm* poſt interuallo: Quam hîc magno errore *huius Codicis* Conditores collocarunt. Sub Theodoſio M. tamen teſtis eſt Ambroſius *ep. 29. ad Theodoſium Imp.* eos qui Principi militarent, certo militiæ tempore ſeruatos à Curia immunes: de quo ad *l. 100. ſupr.*

¶ *Qui* SACERDOTES *Prouinciæ ordinandi.*

CXLVIII. * Idem AAA. Theodoro PF. P.''

CVM'' ſuper ordinando Sacerdote prouinciæ'' publicus eſſet'' ex more tractatus, idem'' noſtra authoritate decretum † eſt, vt ad ſubeunda patriæ munera digniſſimi, & meritis & facultatibus, eligantur: nec huiuſmodi nominentur, qui functiones debitas'' implere non poſſint. Dat. IV. Kal. Octobr. Med. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Vide dicta ad *l. 140. ſupr.*

'' *Theodorus* ſub Honorio PP. Galliarum ſcil. hoc Anno 395. Cui eidem hoc ipſo Anno inſcribitur *lex* 140. *ſupr.* vbi plura dixi

'' Principio hoc decurtata hæc *lex* in *Cod. Iuſt.*

'' Alienus per Præfecturam Prætorianam Galliarum.

'' An præteritum reſpiciat, an verò futurum, *eſſet*, pro foret, futurus eſſet & celebrandus? Prius illud verius, vt ita indicetur *lex* 140. *ſupr.*

'' Forſitan hæc vox ſuſtineri poſſit ceu relatiua ad anterius caput aliquod integræ conſtitutionis Honorianæ, vnde hæc

 deſumpta.

deſumpta eſt: ſin hoc non placet. hic reponendum fuerit, *id demùm*, vel, *id dudùm*.
† Intelligit *leg.* 140. *ſupr. h. tit.* vt quidem cenſeo: vbi eadem quæ ſequuntur verba occurrunt.
* Hinc deſumpta eſt *d. lex* 46. Totidemque penè verbis hæc ſententia extat ſuperiore Honorij conſtitutione putà *l.* 140. *ſupr.*
" Id eſt, publicas vt *d. l.* 140.

COMMENTARIVS

DE NOMINATIONVM ſeu ORDINATIONVM forma eſt hæc Honorij conſtitutio: qua is definit, in genere, NOMINANDOS ad munera publica digniſſimos tum meritis, tùm & facultatibus, quò videl. ij functiones ſeu munera publica dignè ſuſtinere poſſint: Non igitur ſecundum præiudicium Ordinis: (eò enim reſpicit hæc *lex*:) Quò pertinet vulgatum ius illud *leg.* 7. *π. de mun. & hon. honores & munera non ordinationi, ſed potioribus iniungenda*. Imò idem iſtud iam antea totidem penè verbis ab eodem Honorio decretum fuerat, *l.* 140. *ſupr.* Ad quam ſeſe *hac leg.* referre videtur Honorius. Atque vt in vniuerſum id obtinet in præcipuis Curiæ muneribus: ſanè id ſpeciatim conſtitutum ab eodem Honorio in *Principalib.* eligendis: *l.* 171. (quæ & ipſa ad PP. Galliarum pertinet.) Et in ordinando *Sacerdote* prouinciali *hac l.* de quibus prouinciæ Sacerdotibus iam *ſupr.* affatim *Paratitlo huius tit. & infr. tit. de paganis*. De eorum vero creatione eſt quoque *lex* 60. *ſupr.* Hic interim locus obſeruandus eſt, de Sacerdotibus & quidem ſub Honorio.

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex* NAVICVLARIORVM *corpore: & bonis Nauiculariorum ab his quæſitis prodendis.*

CXLIX. * Idem AAA. Ennoio" ſuo Sal.

CVRIALES, in exitium Curiarum, ſe conantur exuere", quâcumque occaſione patrimonij qualitercumque" quæ ſit in", nauiculariorum onere" volentes ſuam originem" commutare: Quâ in re, qui totum inhibere non poſſumus, ratione diuidimus: Ciuitas ergo quem genuit non amittat: patrimonium, quod ex ordine Nauiculariorum aduenerit, prodat" pro moderatione quem" ditat: quia nec emere, nec donatum adſequi, nec damnoſam quiſque" hereditatem adire conpellitur: cùm & in deliberationibus coniunctionum" futurarum commodis proſpiciatur heredum. Neminem igitur Sublimitas" Tua ad expediendas publicas neceſſitates, parenti" Curiæ ſe permittat auferre; dėtque operam, vt & Ordines Curiarum noſtrarum reddantur indemnes, & patrimonia Nauiculariorum non pereant, ſed functionis vterque" ſtatus habeatur incolumis. Dat. VII. Kal. Ian. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* Potiſſima *huius l.* pars abeſt à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 25. *infr. de Nauicular.*
" Ita quoque habent quinque *leges ſupr. & l.* 53. *ſupr. de appellat.* & *lex* 24. *ſupr. de ann. & tributis*: Atenim *d. l.* 25. & *l.* 16. *Cod. de iure delib.* (quæ ex *hac l.* deſumpta eſt.) *Ennodio*,
" Statu Curiali.
" Emptione, donatione, ſucceſſione, *verſ. Ciuitas ergo*.
" *π. Quæſiti, nauiculariorum onere volentes* &c.
" *Nauicul ariorum munere.*
" Curialem.
" An *prodat* ciuitas ſcil. ideſt. An verò reponendum *proficiat*, vel *proſit* ad nauiculariam videl. functionem ſuſtinendam: non p reat, vt infrà? Neutrum: rectè *prodat*. Curialis ſcil.
" Siue *pro moderatione* (ideſt, modo & ratione) *qua eum ditat*.
* *Lex nec emere* 16. *Cod de iure delib.* hinc deſumpta eſt.
" Pro *quiſquam*, vt etiam habetur. *Cod. Iuſt.* " ——
" *Sublimitatis* Titulus Proconſuli Africæ hic tribuitur.
" Ideſt, *quâ genitus*.
" Vtriuſque.

COMMENTARIVS.

NAVICVLARIORVM patrimonij obtentu Curialem conditionem euitari vetat *hac l.* Honorius Imp. Quæ pars eſt prolixioris Honorianæ conſtitutionis de Curialibus & Nauiculariis: ex quâ ſupereſt altera portiuncula, putà *lex* 25. *infr de Nauicul.* quæ *huic legi* coaſſanda venit. Finge Curialem vel emiſſe, vel donato accepiſſe, vel ſucceſſione, *qualitercumque quæſiuiſſe*: vt *hac l.* dicitur, (qui tres fermè præcipui ſunt acquirendi rerum dominij modi) patrimonium alicuius Nauicularij: Hac occaſione conabantur nonnulli ſeſe exuere Curiali conditione, ceu Nauicularij patrimonij poſſeſſores & Nauiculariæ iam functioni obnoxij: cui Curiarum vtilitatem cedere par videbatur: Quomodo ſanè ſæpè è Curialibus Nauicularij adſumebantur & Curiales qui ad Nauiculariam functionem ſeſe contulerat, ad Curiam non reuocabantur, vt docet *lex* 134. *ſupr.* & *leges* 5. 14. 19. *infr. de Nauiculariis*. Verum Honorius Imper. *hac l.* id non admittit, ſed vtrique functioni Curiali

Curiali & Nauiculariæ conſultum cupiens, *Ratione rem diuidit*, vt ipſe eleganter loquitur: id eſt, rationem proponit & diſtinctionem, quâ (vt dicitur *fine leg.*) *functionis vterque ſtatus habeatur incolumis*: Nempe & Curialem ipſum ad Curiam retrahi iubet, & patrimonium ex Nauiculariorum corpore deſcendens, pro modo ſeu rata eius, ad Nauiculariam functionem teneri vult: Quod & ipſum aliis multis *legibus* cautum: nempe vt poſſeſſor patrimonij Nauiculario muneri obnoxij, ad Nauiculariam functionem pro modo patrimonij teneatur, *l.* 3. 19. 20. 27. 35. *infr. de Nauicular.* de quo pleniùs *tit. de prædiis Nauicular.*

¶ Cæterùm rationem huius poſterioris quoque reddit Honorius (quæ obſcura & intricata videri poſſit:) Cur inquam Curialis pro rata patrimonij ex Nauicularia functione deſcendentis, Nauiculariæ functioni teneatur, (quam quidem etiam ſententiam ſolam Tribonianus *in leg.* 16. *Cod. de iur. delib.* retulit,) Quia inquit, *nec emere, nec donatum aſſequi, nec damnoſam quiſquam hæreditatem adire compellitur.* Cuius hic ſenſus eſt, ſibi quemque debere imputare qui vltrò ex bonis alij conditioni obnoxiis quid emit, aut donato accepit, aut ex hæreditate nactus eſt; quia ſcire debuit onera damnaque rem ſequi: & vt dicere ſolemus, rem cum ſuo onere ambulare & tranſire: & eo ipſo quod exinde bona adquiſiuit, vltrò in Corporis illius onera conſenſit. Quod quidem de hæreditate ab inuito non adquirenda, multis aliis legibus inculcatur *tit. de acq. hæred.* de donatione inuito non adquirenda, vide dicta ad *leg.* 69. *de Reg. Iur.* Addit eundem in finem (quod Teiß𝔊 velut obſcurum omiſit, cùm tamen ad *eum tit.* maximè faceret) ideo *& in deliberationibus* [ſeu per deliberationes, deliberandi ius] *coniunctionum futurarum commodis proſpici heredum.* Cuius hic ſenſus eſt: Etiam in ſucceſſionibus aliis deliberationi locum eſſe, ſeu deliberandi tempus dari hæredi, vtrúmne per aditionem hæreditatis quis deinceps vltrò pro alio, pro defuncto ſcil. teneri velit *coniuncta* deinceps *perſona*, velut hæres pro *authore*, vt eius munus agnoſcat, vt loquitur *d. lex* 19. *infr. de Nauicul.* ac nominatim velut hæres. *d. l.* 35. *infr. de Nauicul.* Id enim ſibi volunt illa *in deliberationibus coniunctionum futurarum, commodis proſpiciatur heredum.* Niſi malit quis, *conuentionum futurarum*, hic legere: vt ita, *conuentiones futuræ* ſunt onera, quæ hæredes ſubituri ſunt. Verùm nil temerè muto.

¶ Interim iam patet ex hac ſcil. integra *lege*, quam multa deinceps ad illuſtrationem *d. l.* 16. *C. de iur. delib.* adferri poſſint. Et quidem quæ vis & effectus illius ſententiæ ſit, quis finis? quæ omnia ibi deſiderantur, velut à corpore ſuo diuulſa. Illud etiam, quod aiunt Interpretes, eam ſententiam ad extraneos hæredes referri oportere, non ad neceſſarios, idque conſtare ex *hac leg.* non vſquequaque verum eſt: nam & Curialis neceſſarius hæres Nauicularij eſſe poteſt.

¶ Comitivam *etiam honorariam adepus Curialis, Rectorum prouinciarum iuſsis obſequi debet.*

CL. * Idem AA. Cæſario PF. P.[a]

Curiales, qui Honorariam adepti ſunt Comitiuam[b], formidare debent eos, quorum ſunt Moderationi commiſſi, nec ſe exiſtimare ideo meruiſſe dignitatem, vt Iudicum præcepta deſpiciant. Quòd ſi in eadem culpa perſeuerent, quinque librarum auri multæ obnoxius[c] ſubiugetur, honore quoque quem prodit ſpoliandus. Dat. IV. Kalend. Ian. Conſtantinop. Olybrio & Probino Coss. [395.]

NOTÆ.

* *Lex Curiales* 47. *Cod. Iuſt. hoc tit.*

[a] *Cæſarius* PP. ſub Arcadio Orientis: vid. *Proſopogr.*

[b] *Dignitatem*, add. *Codice Iuſtin.*

[c] *Obnoxij ſubiugentur, honore quoque quem prodiderint, ſpoliandi.* C. Iuſt. verùm hæc numeri mutatio non infrequens; cuius exemplum extat quoque *l.* 137. *ſupr.*

COMMENTARIVS.

Arcadii conſtitutiones Honorianis immixtæ, ſequuntur octo *hac lex* 150. *lex* 152. 159. 160. 163. 164. 165. 167. Quarum hæc ſumma eſt. Retrahendos Curiales ad Curiam, licet adminiſtrationem nactos *leg.* 159. (quod abrogatum poſtea ab eodem *l.* 160.) licet Clericos factos, ſub diſtinctione tamen temporis & gradus, *l.* 163. 172. licet Iudæos, *l.* 165. licet ſubſtitutum dare velint, *l.* 167. Repetendos apud Iudicem, citra fori præſcriptionem, *l.* 164. Poſtremùm Curiales *Iudicibus*, ideſt, Rectoribus prouinciarum ſubeſſe, licet Comitiua honoratos. Quæ *huius l.* ſententia eſt: Nempe Curiales Curialibus muneribus Principalibus functi, Comitiuæ honore decorabantur à Principe, veluti ob Legationem apud Principem gratioſè obitam, ob fidem & diligentiam ſuam approbatam, Comitiuæ inquam vel primi, vel ſecundi, vel tertij ordinis: quod etiam oſtendit *lex* 75. 109. *ſupr. & l.* 189. *infr.* Ergo hi Curiales Comitiuæ dignitate tumidi, cuius inter alios hic quoque effectus erat, vt oſculo eos excipere Iudices tenerentur conſeſſumque his deberent *l.* 109. *in fin.* Moderatoribus prouinciarum ſeu Iudicibus ideò Contumaces ſæpè ſeſe præbebant, eorumque iuſſa detrectabant: quorum alioquin imperio ſuberant (quod oſtendit etiam *lex* 39. 47. 80. 87. 110. 117. 118. *ſupr.* 164. 175. 181. *infr.*) Quare cùm de eo querelæ fuiſſent ad Arcadium

dium querelæ, contumacibus huiuſmodi Curialibus pœnam duplicem propoſitum iuit; putà multæ quinque librarum auri & ſpoliationis honoris: quem hoc facto *prodere* dicuntur: *Prodere* dicitur *honorem*, qui eo abutens priuandum eo ſeſe præbet. Hinc iam patet, falſam eſſe Gloſſam, quæ *huic l.* aptat *legem vlt. Cod. de iuriſd. omn. Iudicum*: & Iudices in *hac l.* interpretatur ſpeciales ſcil. qui præſunt Curiæ: *Iudices* enim *hac l.* ſunt Præſides, Rectores ſeu Moderatores prouinciarum, vt rectè quoque Lucas de Penna; *quorum moderationi ſunt commiſſi*, inquit, *hac lex.* Quibus verbis Moderatores prouinciarum indicantur. Hinc ergo conficitur, honorariam huiuſmodi dignitatem Curiali collatam, non ideò eximere à Iuriſdictione Ordinarij.

¶ *De* Gestis *municipalibus : & quis numerus Decurionum in his requiratur.*

CLI. * Idem AA. Petronio Vic. Hiſpaniar.″

MVNICIPALIA geſta non aliter fieri volumus, quam trium Principalium præſentiâ, excepto′ Magiſtratu, & Exceptore publico: Semperque hic numerus in eadem actorum teſtificatione ſeruetur: Sic enim & fraudi non patebit occaſio, & veritati maior creſcit″ auctoritas. Dat. Non. Maij, Med. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coss. [396.]

Hæc lex interpretatione non indiget.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

″ *Petronius* Vicarius Hiſpaniarum ſub Honorio: Eidem inſcribitur Anno ſuper. 395. *lex* 1. *ſupr. quorum honorum*: vbi de eo dixi plura etiam ex Symmacho & Anno prox. 397. *lex* 5. *unde vi.*

′ Ideſt, præter Magiſtratum, & Exceptorem publicum.

″ Ita habebat Tiliana editio: poſtea editum *maior creſcit*, quod ſanè habent Anianei Codices multi. verùm quid ſi, *maioreſcit*, compulſis licet à hîc legamus?

COMMENTARIVS.

GESTORVM ſeu Actorum in municipiis conficiendorum ſolemnitatem *hac l.* præſcribit Honorius Imp. (ac nominatim in ſp. *huius legis* per Hiſpanias) Quemadmodum & Valentinianus III. *Nouella inter Theodoſianas* 23. *verſ. illud etiam permoti.* Sub quot ſcil. & quarum perſonarum teſtificatione ea confici debeant: vt ita fraudi occaſio non pateat, & veritatis maior auctoritas ſit. Geſta ſcilic. ſeu Acta negotiorum præcipui momenti fieri ſolita notum eſt; etiam priuatorum, veluti teſtamentorum, *l.* 4. *ſupr. de teſtam.* donationum, *l.* 1. 3. 8. *ſupr. de donationibus*: querelarum, *l.* ... & ſimilium, ideſt, publicè actis firmari, geſtis alligari, apud acta publicari. Quæ ſolemnes hâc in re formulæ fuerunt. Cuiuſmodi actorum formulas nobis exhibet Marculphus 2. *formul.* 37. & alios incertus *formularum* Auctor, *form.* 3. De his municipalibus actis eſt quoque *lex pen. & vlt. ſupr. de exhib. reis.* Auguſtinus inter alia, *epiſt.* 171. *Quidam geſtis municipalibus Codices ſanctos & inſtrumenta Eccleſiæ perſecutoribus tradiderunt.* Et poſtea. *Geſtis municipalibus oppugnatum.*

¶ Igitur Quinque perſonarum præſentiam in geſtis municipalibus requirit *hac l.* Honorius; Primò *Magiſtratus*, quod ceù indubitatum præſupponit: idque etiam docet *d. lex* 38. *ſupr. de donation.* ideſt Duumviri, ſi videl. ea ciuitas vel oppidum in quo acta conficiuntur Magiſtratum habeant: aliàs apud Defenſorem plebis in qualibet Ciuitate fuerit repertus, *d. l.* 8. Quomodo & Marculphus *d. loco*, & alter ille *formularum* Auctor formam geſtorum iuxta conſuetudinem Rom. deſcribentes, Defenſorum & Principalium inter alia ſolemnia meminêre: *Adſtante venerabili Viro illo Defenſore, vna cum honoratis Principalibus ſuis &c.*

Secundò, *Exceptorem publicum* in actis conficiendis requiri vt certum eſt, ita & *hac l.* præſupponit Honorius: is enim erat, qui geſta conficiebat, qui negotiorum acta excipiebat, perſcribebat. Id quod etiam Valentinianus *d. Nouella* ait, *ſi*, inquit, *publico fuerint Exceptore præſcripta* [perſcripta.] Exceptores vt ſingulorum Magiſtratuum prouincialium fuêre, veluti P.P. Proconſulum, Vicariorum, Legatorum; quorum mentio *in Actis collat. Karthagin.* quæ habita ſub eodem Honorio: & in *Notitia Imperij* ſub Valentiniano III. & Theodoſio Iun. de quibus *ſupr. lib.* 8. *t.* 1. *de Numerariis, Actuariis, Scriniariis & Exceptoribus.* Ita & in ſingulis Curiis fuêre, qui acta municipalia perſcriberent, *Greffiers.*

¶ Præter Magiſtratum & Exceptorem publicum, requiri in geſtorum confectione ſpeciatim ac ſpectat in ſp. *huius l.* per Hiſpanias Honorius *Principalium* trium præſentiam, ideſt, ſummatum trium inter Curiales: de quibus *in Paratitlo affatim.* Sanè & Valentinianus III. de quo *ſupr. dict. Nou.* 23. pariter per Africam, *quia publico infortunio ad paucos redactus erat ordinum numerus, in municipalium geſtorum confectione tres Curiales ſufficere* definit: *In municipalium*, inquit, *geſtorum confectione ſit firmitas ſi apud tres Curiales publico fuerint Exceptore præſcripta.*

¶ ADVO

❡ Advocatos *vrbis Conſtantinopol. prouincialibus functionibus arceri.*

CLII. * Idem AA. Africano P. V.″

Ne quis ex corpore Togatorum″ prouinciales ſuſcipiat functiones: ſcilicet″, vt & ambientibus claudatur ingreſſus, & inuitis neceſſitas auferatur. PP. Conſtp. III. Non. Aug. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coss. [396.]

NOTÆ.

* *L. 3. Cod. Inſt. de Aduoc. diu. iudiciorum.*

″ *Præfecto Prætorio*, Cod. Iuſt. malè. Eidem ſanè Africano inſcribitur Anno ſuperiore 395. *lex 6. infr. de Aquæductu*: hoc Anno *lex 2. ſupr. de dilat. lex 13. infr. de annonis ciuicis*: *lex 3. ſupr. de præd. Senator. lex vn. ſupr. de dilat. ex conſenſu*: & Anno prox. 397. *lex 4. ſupr. de teſtam.* Cæterùm fuit hic P. V. Conſtantinopolitanæ: quod etiam ex ſubſcriptione *legis* diſcimus.

″ Ideſt aduocatorũ: quod notum.

″ *Minimè Curialibus nexibus illigatus.* add. *Cod. Iuſt.* Imò contrarium hic exaudiendum: de quo mox.

″ *Ita quidem vt.*

COMMENTARIVS.

Advocatos vrbis Conſtantinopol. & volentes, & inuitos, prouinciales functiones *ſuſcipere* vetat *hâc l.* quæ relata eſt in *l. 3. Cod. Inſt. de Aduoc. diu. iudic.* Arcadius Imp. A. D. 396.

❡ Quod quidem quem ſcoſum habeat, quæuè ratio huius interdicti ſit, obſcurum admodum eſt. De Triboniani equidem mente, cùm *hanc leg.* in *Codicem* ſuum referret, & emblemate etiam corrumperet, haud adeò obſcurum eſt: Nempe Aduocatos, ſi Curialibus nexibus non ſint illigati, ſi non ſint Curiales: non poſſe prouinciales functiones ſuſcipere, eas ſcil. quæ Curialibus, indici ſolent. Quæ quidem ipſa ſententia videri poſſit *huius leg.* vti *hoc Cod.* poſita eſt: argumento ipſius *tituli*, ſub quo ea collocata eſt, alioquin *titulo* non reſponſura. Verùm longè alia eius ſententia mihi videtur. Hæc nimirum *Togatos*, ideſt, Aduocatos, de qua *Togatorum* appellatione obuia ſunt teſtimonia: inter alia paſſim *titulis, Cod de Aduoc. diuerſ. iudicior.* & *Iudic.* in foro Præfecti Vrbis Conſtantinopolitanæ (nam de his *hanc legem* accipiendam indicat tum ipſa legis *legis* inſcriptio, tum ſubſcriptio: quibus etiam ſingularia priuilegia competierunt poſtea, vt docet *lex 5. 8. 9. Cod. de Aduoc. diuerſ. iudicior.*) etſi Curiales ſint, non eſſe ad prouinciales functiones admittendos volentes, vel adigendos inuitos, (Nam adminiſtrationes prouinciæ etiam his poſtea committi potuère ſub Theodoſio Imp. vt docet *lex 9. Cod. Iuſt. de Aduoc. diu. iudicior.*) *Prouinciales functiones*, veluti vt extra ordinem Compulſores in prouincias mittantur, vt ad Curias agendas, & ſimilia. vid. *leg. 6. C. de Aduoc. diuerſ. iudicior.* Idque vetitum etiam Aduocatis volentibus. Nempe, vt exiſtimo ne tranſlatis in prouincias Aduocatis, forum Præfecti Vrbis obmuteſceret. Vrbſque ipſa neceſſariis cum primis Viris priuaretur *ætateſque plerumque iurgantium veternoſis litibus conſeneſcerent*, vt ipſemet Arcadius loquitur ad eundem Africanum P. V. ſcribens *l. vn. ſupr. de dilat. ex conſ.* Quod quidem ab Arcadio ſtatutum ad relationem Africani P. V. ad quem datæ aliquot *leges* aliæ ab Arcadio, vtriuſque ſtudium arguunt, tùm in efferenda tuendaque Vrbis Conſtantinopolitanæ magnificentia: velut *l. 13. infr. de annonis ciuicis* (quæ parum abeſt quin *huic legi* iungenda videatur) *lex 4. ſupr. de teſtamentis*: *lex 7. infr. de Aquæductu*: tum in litibus terminandis; vt oſtendit exertè *d. lex vn. ſupr. de dilat. ex conſenſu.* Quod cùm ita ſit, apparet, *hanc l.* non omninò ab *hoc tit.* fugitiuam eſſe.

❡ Cæterùm ſimile protsùs priuilegium eſt, quo Theodoſius Iun. *l. 189. infr.* poſtea Alexandrinis principalibus aduocatione fungentibus, onus peregrinationis remiſit, nec curam publicam, niſi in ſua ciuitate eis committi voluit.

❡ *De* Testimonialibvs Honorariis *ex-Protectoribus, Domeſticis, &c. Curialibus eas nil prodeſſe, imò eruendas.*

CLIII. * Idem AA. Florentino P. V.″

Nonnvlli Decurionum honorarias ex Protectoribus″, vel Domeſticis, vel quaſlibet alias″ obtinent miſſiones: vnde licet ſuperiore † præcepto conſultum ſit, vt ſic penes eoſdem emendicata dignitas permaneret, nec quicquam ob hoc patriæ negaretur, nunc altiùs intuentes, honoris eius ab his penitus amouemus vmbracula: ita vt ſi quis id meruit, ac ſi nihil impetrauerit habeatur: neque ob hoc ſordido quolibet minimóve tueatur″, vel à verberibus (ſi id modò perſonæ eius qualitas patitur) iudiciariæ emendationis excuſetur. Dat. XII. Kalend. Ian. Med. Cæſario & Attico Coss. [397.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.* Iungendæ autem ei *tres leges* ſequentes: purà *lex* 154. 155. 156. itemque *lex* 2. *ſupr. de Comitibus, rei milit.* *lex* 19. *ſupr. de diu. offic.* (vnde deſumpta eſt *lex* 48. *Cod. Inſt. de Decurionibus*;) *lex* 9. *ſupr. de Senatoribus.* Imò & *Lex* 1. *Cod. vbi quis de Curiali &c.*
'' Romæ.
'' De his *titulus* 21. *ſupr. lib.* 7. *de Teſtimoniali ex-Tribunis, & Protectoribus* & d. l. 156. *infr.*
'' Velut ex Tribunis.
† *Legem* 3. *ſupr. d. tit. de Teſtimonial. Ex-tribunis & Protect.* intelligit.
'' Fortè paſſiuo ſignificatu, pro, *defendatur excuſetur*, (vt mox *fine leg.*) niſi malimus hic ſcribere *minimove Exuatur*, vt *l. prox. nullis poſtremo temporibus exuatur*: & *l.* 55. *curialia vincula non exuant.*

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex Palatina vel Armata* MILITIA.*

CLIV. * Idem AA. Florentino P. V.'' Poſt alia.

SI qui Municipum'', vel Palatinam, vel Armatam aliquandò militiam debitis prætulerit functionibus, nullis priuilegiis, nullis poſtremò temporibus exuatur, nec ei annorum ſpatia ſtipendiorúmque merita ſupputentur'': ſed teneat ſuum Curia, & perpetuâ ſibi obnoxium vindicatione defendat &c. Dat. XII. Kal. Ian. Med. Cæſario & Attico Coss. [397.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.* Quibus autem iungenda ſit, iam dixi ad *leg. ſuper.*
'' *Florentinus* ſub Honorio P. V. Romæ ſcil. v. *Proſopogr.*
'' Id eſt Curialium, vid. *Paratitl.*

¶ *De* DIGNITATIBVS SENATORIIS *vel* ILLVSTRIBVS *Curialibus collatis.*

CLV. * Idem AA. Florentino P. V.'' Poſt alia.

QVIA * ex * ſplendidiſſimum Ordinem'' ſubmoueri'' dignitatibus non oportet, quiſquis honorum'' emenſus Curialia onera, vel honeſtis'', vel Adminiſtrationis'', vel quarumcunque aliarum dignitatum, infulas impetrauerit, ipſe quidem decoretur inſignibus, ſed liberi'', omniſque ſucceſſio * paternæ dignitatis obiectu Curialia vincula non exuant, niſi fortè quis iam Senatore ſuſceptus conſortio Curiæ Nobilioris'' adnectitur. Inluſtrium quoque virorum liberos, ſi non otio & torpore degeneri paternam exuère virtutem, fas erit excuſari. ¶ In his tamen, qui ante expletas Curialium munerum functiones, meruerint dignitates, ſpeciali humanitate tribuimus, vt quæ illis imponentur à patria, per ſubſtitutos præbere ſimulauerint'', non'' verentur, nec agentis perſona quæratur, dummodò debiti * enim * negetur officij &c. Dat. XII. Kalend. Ian. Med. Cæſario & Attico Coss. [397.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.* Quibus autem ea iungenda ſit, dixi iam ad *l.* 153. *ſupr.*
'' Romæ.
** Fortè, &.
'' Ideſt, Curiam, & ſic Curiales.
'' A repetendo ſeu vindicando ſcil. Curiali.
'' A dignitatibus.
'' Siue *horum*, Curialium: Neque tamen illud muto Fortè *Senatorum.*
'' ✠. *Honeſtas*: ideſt, honorarias: de quibus honoratus codicillis ſuo *tit. lib.* 6. Neque audio reponentem, *poteſtatis.*
'' Prouinciæ fortè alicuius.
'' Hunc locum indicat Honorius.
'' *Lex in ſucceſſione* 48. *Cod. Inſt. eod. tit.* hinc interpolata, *d. l.* 19. *ſupr. de diuerſ. offic.*
'' *Nobilior* Curia, præ Curiis municipum, eſt Senatus.
'' ✠ *Si maluerint.*
'' Similiter *l.* 21. *C. de Epiſcopis, l. nullus*, 62. *C. eod.*
'' Pariſienſis Editio habet *non*: ſed nondum pleno ſenſu.
** ✠. *Nihil.*

a

COMMEN

¶ De Teſtimonialibvs iterùm.

clvi. * Idem AA. Florentino p. v.″ Poſt alia.

Omnes Ordines″, Collegia″ Centuriones″, ac ſi qui cuiuſque″ muneribus, vel Officiis″ vbicumque ſunt Corporati″, ita generaliter inligentur, vt Teſtimoniales″ impetratas ſciant ſibi nihil honoris, priuilegij excuſationiſve conferre : &c. Dat. xii. Kal. Ian. Med. Cæſareo & Attico Coſs. [397.]

N O T Æ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.* Qu b. autem ea iungenda ſit, dixi iam ad *l.* 153 *ſupr.*
″ Romæ.
″ Curiæ.
″ De Collegiatis *ſuo tit. lib.* 14. de his quoque *l.* 162. *&* *l.* 179. *infr.*
″ Centurionibus *ſuo titulo* 15 *infr. hoc ipſo lib.*
″ *Quibuſque pro quibuſcumque* : vel *cuiuſcunque muneris vel officij*
″ Vid. *l.* 2. 3. *ſupr de diu. offic.*
″ De Corporatis *infr. lib.* 14 *tit.* 2 *&* 4.
″ De *Teſtimonialibus* his eſt quoque *lex* 154. *ſupr.* & titulus peculiaris *lib.* 6.

C O M M E N T A R I V S.

De Retrahendis ad Curiam Curialibus ſunt hæ quatuor *Honorij* leges eiuſdem conſtitutionis partes, quibus coaſſandæ ſunt & tres aliæ, putà *lex* 19. *ſupr de diuerſ. offic.* & *lex* 2. *ſupr. de Comitibus rei milit. l.* 9. *ſupr. de Senatorib.* velut ex eadem conſtitutione deſumptæ. Imò & *lex* 1. *Cod. vbi quis de Curiali* : emendata Inſcriptione, reponendum enim ibi loco *Flori P.P.* nomen *Florentini P.V.* & in Subſcriptione loco *XII. Kal. Aug.* reſcribendum *XII. Kal. Ian.* vt in his *legib.* noſtris: Cætera congruunt præter Coſs. appoſitos ſcil. & inſcriptos Imperatores, argumentum legis: Eâ quippe *lege* cauetur, vt cuiuſcumque loci in quo reperti fuerint Curiæ, officiis, aut aliis quibuſcunque corporibus obnoxiis, Iudices eos ſubmota penitus emendicati honoris præſcriptione eorum ſocietati quos declinauerint, aggregent : quod etiam proximè accedit ad *l.* 156. Ad rem. Hac integra conſtitutione Honorius in vniuerſum hoc egit, vt certo corpori nexi, Curiæ, officiis, aut aliis quibuſcunque Corporibus, vt diſertè ait *d. lex* 1. & conſentit *d. l.* 156. ad id retrahantur ; 1. *Curiales* inquam, quò pertinent quatuor hæ *leges* : itemque *d. lex* 2. *de Comit. rei milit.* & *d. lex* 1. Item 2. *Collegiati*, *Centuriones*, *Corporati* : quò ſpectat quoque *d. lex* 156. ſeu quarta, ſeu poſtrema ex his quatuor *legibus* : vt & *d. l.* 1. *Cod. vbi quis de Curiali.* Tandem 3. *Apparitores* : de quo eſt *d. lex* 19. *ſupr. de diuerſ. officiis* : & *d. lex* 1.

¶ De Cvrialibvs primùm. Ergo Curiales ad Curiam retrahi iubet Honorius : Idque etſi Teſtimoniales ex Protectoribus vel Domeſticis vel ſimiles impetrauerint, de quo eſt *lex* 153. De quibus Teſtimonialibus fuit *ſupr.* peculiaris *titulus lib.* 7. eſt etiam *lex* 156. Et verò de Teſtimonialibus his à Curialibus impetratis, vtrum eæ his quidquam proſint, ſunt eo *titulo* tres *leges* : Prima Conſtantini M. Secunda, Conſtantij : Tertia Honorij ad eundem Florentinum P. V. data : ſic quidem vt eam Honorius *hac l.* memoret ſimùl ei detoget. ſcil. Honorius *hac l.* Teſtimoniales Curialibus in tantum prodeſſe non vult, vt ne quidem dignitatem penes eos remanere velit : cùm tamen ſuperiore illo præcepto, (id eſt, *d. l.* 3. *ſupr. de teſtimon.*) cauiſſet, vt penes eos dignitas maneret ſaluis debitis Curiæ muneribus. Cui vti dixi *hac l.* derogat Honorius *altius* vt ipſe profitetur, *nunc intuens* ſic vt ab his penitus dignitatis vmbracula amoueri iubeat. Proinde cùm anteà & ex illa *l.* 3. dignitatis illius priuilegio, Curiales à ſordidis & minimis muneribus excuſarentur, itemque à verberibus, excuſari nunc vetat Honorius *hac l.* 163. (vnde notandum eſt primum priuilegium Teſtimonialium ex protectoribus & ſimilium) quò ſcil. immunitas à ſordidis & minimis muneribus adquirebatur : itemque à verberibus, ſeu Plumbatarum ictibus, aliaque priuilegia.

Secundò, exinde colligitur hac Honorij tempeſtate Curiales in commune à verberibus his immunes non fuiſſe : Quod ſanè altera quoque eiuſdem Honorij conſtitutio docet, putà *lex* 6. *ſupr. de quæſtionibus*, quâ oſtenditur, Principales tantum ab his immunes fuiſſe ſub Honorio. Quomodo & ſoli Principales fuêre, *l.* 1. *ſupr.* Gratiani, Decemprimi à plumbatis pariter immunes fuêre, *leg.* 2. *ſupr. de quæſtion.* & Theodoſij Iun. *l.* 190. *infr. hoc tit.* Et verò id ipſum hîc indicatur, *ſi modò id perſonæ eius qualitas patitur.* Porrò quod de Curialibus *hâc leg.* & rurſum *l.* 156. *infr.* ſtatuitur, Curialibus necquicquam prodeſſe Teſtimoniales : id ipſum ſtatuitur & de Collegiatis, Centurionibus, Corporatis, *d. l.* 156. de quibus *ſuis titulis lib.* 14. ac nominatim de Collegiatis quoque agitur *dicta leg.* 3. *ſupr. de teſtimonial.* : quâ tamen dignitatem penes eos manere Honorius iuſſerat, ſaluo obſequio debito vrbi. Et hæc quidem de *leg.* 153. *&* 156. *hoc tit.* & ſic de Curialibus quos retrahi voluit ad Curiam Honorius, non obſtantibus Teſtimonialibus quas dixi.

¶ Secundo loco, putà *l.* 154. retrahi quoque Curiales iubet ex quacumque Militia Palatinâ, Armata, non obſtante quacumque temporis præſcriptione : de qua iam ſæpè *ſuprà* (Quod & ipſum ab eodem, ſtatutum de Apparitoribus, vt & ipſi ex Palatina Militia, vel Armata retrahantur, *leg.* 19. *ſuprà*, *de diuerſis officiis* : quæ & ipſa his quatuor legibus ac nominatim *huic legi* 154. coaſſanda venit.) Excepto tantum eo militaris

Digitized by Google

Corporis vito, qui per merita laboris diù ſudati Comitiuam primi Ordinis iam impetrauit, vel ambitu ſecundam Comitiuam, mox & primam, *l.2. ſupr. de Comitibus rei mil.* quæ & ipſa his quatuor legibus, & huic nominatim *l.154.* coaſſanda venit.

¶ Tertio loco Honorius *l.155.h.tit.* SENATORIÆ dignitatis aliam aliquatenus rationem hac parte haberi vult: Nempe enim Curiali Senatori facto Dignitatem ſeu inſignia conſtare iubet: Et quidem ſi poſt emenſa Curialia onera, ſimpliciter & abſolutè: Liberis tantum ante Senatoriam patris Curialis dignitatem ſuſceptis Curiæ nectendis. Quod tralatitij iuris eſt hac in re, vt videl. liberi ante Senatoris dignitatem ſuſcepti Senatorij non cenſeantur. *de quo ad l.1. ſupr. de Senatoribus, & alibi.* Niſi Illuſtrium virorum liberi ſint, ideſt, niſi patres eorum olim Curiales hodie in Illuſtri dignitate poſiti ſint, veluti Præfecti Pr. Præfecti Vrb. Magiſtri officiorum, Quæſtoris, Comitis S.L.R.P. & ſimilium. Donduto hoc putauit Illoſtri dignitati Honorius, & ad eam euectorum virtuti vt etiam liberi Illuſtriorum Virorum etſi patre adhuc Curiali nati, Curia liberentur, *ſi modo non otio & torpore degeneri paternam virtutem exuerint.* Quod quidem eleganter dictum, & in praxi notandum: Parentum ſcil. dignitates & priuilegia his demum liberis competere, *qui non otio & torpore degeneri paternam virtutem exuerunt.* Quod ſibi dictum putent qui Nobilitate tumidi, nil minus quàm Nobiles habendi ſunt.

Et hæc quidem de Curialibus Senatoribus factis emenſis Curiæ muneribus. Iis quoque qui nondum expletis Curiæ muneribus Senatoriam dignitatem nacti ſunt, id ſpeciali humanitate tribuit Honorius, *d.l.155.* vt per ſubſtitutos patriæ ſeruire poſſint: Nempe enim dummodò debiti officij nihil Curiæ denegaretur, agentis perſonam quæri hoc caſu noluit. Qui caſus ſingularis eſt, quo per ſubſtitutum quis Curiæ munus defungi & Curia liberari poteſt. Qui addendus & pluribus aliis qui *h.tit.* continentur. Noteturque hæc hac parte ſententia, quæ & aliis ſimilibus aptari poteſt non *agentis perſonam quæri*, ſeu attendi, *dummodo nihil debiti officij negetur.* Satis eſt ſcilicet debitum exolui, expungi, per quamcunque perſonam id fiat.

¶ IVDÆOS *quoque Curiales ad Curialia munera teneri.*

CLVII. * Idem AA. Theodoro PF.P.''

OMNES qui quolibet'' Curiæ iure debentur, cuiuſcumque ſuperſtitionis'' ſint, ad implenda'' munia'' teneantur. Dat. Id. Feb.'' Med. Hon. A. IV. & Eutychiano Coſs. [398]

NOTÆ.

* *L. Omnes 49. Cod. hoc tit.* Iungenda fortè huic *lex 158. prox.*

'' Theodorus ſub Honorio PP. antea Galliarum A. 395. quò pertinet *l.140. ſupr.* At nunc hoc tempore, Italiæ, Africæ, Illyrici, Trium inſularum: vt docet diſertè Claudianus in *huius Manlij Theodori Conſulatum* Quæ diœceſes quatuor ſub PP. Italiæ fuerunt. Sanè de Italiæ prouinciis, quod eæ ſub diſpoſitione huius Theodoſij PP. fuerint, docet exertè *l.prox.158 infr.* De hoc Auguſtinus non ſemel, qui eum maximè commendat & Chriſtianum fuiſſe docet *de ord. lib.1.c.2. retract. lib.2. cap.1. de Ciuit. Dei, 18. cap. vlt.* Cui & apud Mediolanum poſitus librum de beata vita inſcripſit.

'' *Quolibet modo d.l.158. prox.*

'' *Iudaica*, etiam: *Superſtitio*, de Iudaica propriè *hac l. & l.prox.158. & l.10 ſupr. de iuriſdict. l.24 28 infr. de Iudæis: & l.3 §. vlt. w. de Decurionib.*

'' *Complenda d.l.158.*

'' *Suarum ciuitatum munia, d.l.158.*

'' Siue *Septembr.* vt *l.prox.158.*

CLVIII. * Idem AA. Theodoro PF.P.''

VACILLARE per Apuleiam Calabriámque plurimos Ordines ciuitatum comperimus, quia Iudaicæ ſuperſtitionis ſunt, & quâdam ſe Lege, † quæ in Orientis'' partibus lata eſt, neceſſitate ſubeundorum munerum æſtimant defendendos. Itaque hac auctoritate decernimus, vt eadem, ſi qua eſt, Lege ceſſante (quam conſtat meis'' partibus eſſe damnoſam) omnes, * qui quolibet modo Curiæ iure debentur, cuiuſcumque ſuperſtitionis ſint, ad conplenda ſuarum ciuitatum munia teneantur. Dat. Id. Septembr. Med. Honor. A. IV. & Eutychiano Coſs. [398.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' Eidem inſcripta *lex* ſuperior de eadem re.

† Arcadij *legem 13. infr. de Iudæis*: vt puto intelligit.

'' Cui Arcadius præerat.

'' Occidentis, cui Honorius præerat.

* Repetita hæc totidem penè verbis *l.157. ſupr.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

IVDÆOS omnes, Curiali conditione, ad Curiam teneri iubet bis duabus legibus *Honorius* Imp. datis ad eundem Theodorum PP. Italiæ (quarum poſtrema nominatim ad Apuliam & Calabriam pertinet:) Pariter vt tertia conſtitutione, putà *l.24. infr. de Iudæis.* Sic quidem vt *legem*, quæ in Oriente lata dicebatur, valere in Imperio ſuo Occidentis prohibeat: procul dubio Arcadij *legem 13. infr. de Iudæis* quæ ſuperiore anno 397. menſe Iulio ante quatuordecim menſes lata fuerat: quaque Arcadius Archiſynagogos, Patriarchas, Presbyteros, cæteroſque qui in eius Religionis ſacramento verſabantur, exemplo Clericorum, à Curialibus muneribus immunes reddiderat. Quam & ipſe Arcadius posteà ſuſtuliſſe videtur, *l.165. infr. h. t.* Quænam verò ſuper hoc *Conſtantini* ſententia fuerit, docet eius *lex 2.3. infr. de Iudæis*: quænam *Valentiniani Iun. lex 99. ſupr.* quænam Iuſtiniani *Nouella* 45.

¶ Illud *hac l.* notandum, multos per Italiam, ac nominatim per Apuliam & Calabriam Iudæos, & quidem ſub Honorio fuiſſe.

Secundò notandum hâc tempeſtate cùm duo Imperatores eſſent ſeu Impp. *ξυνωρὶς* foret, vnius legem ſeu Conſtitutionem in alterius quoque Imperio laudari ſeu allegari à nonnullis conſueuiſſe: ſed tamen legis vim non obtinuiſſe, verùm ſi damnoſa ea eſſet alterius Imperio, repudiatam. Quò pertinet quoque Theodoſij Iunioris *Nouella* 1. & 2. itemque quod memorat Libanius, *de vita ſua, p.48.* de Valentiani *lege* (putà *l.1. ſupr. de naturalibus filiis:*) à Valente primùm improbata, mox probata: Quanquam & hîc ſpeciatim quoque diſſidij alicuius inter Arcadium & Honorium notam hanc quis putet.

¶ Tandem neque illud prætermitti cupio, has *leges* inſcriptas Theodoro PP. Italiæ, ad eius relationem: qui has *leges* ab Honorio expreſſerit, Chriſtianæ Religionis ſtudio & in Iudæos odio incenſos. Ex Auguſtino quippe clarum, Theodorum hunc Chriſtianum virum fuiſſe, cui & Librum *de beata vita* inſcripſit, quod ipſemet teſtatur 18. *ciuit. Dei. cap. vlt.*

¶ *De* PROVINCIÆ *administratione: Exinde Curiales ad Curiam retrahendos; & qua lege.*

CLIX. * Idem AA. Eutychiano PF.P.''

OMNES omninò Curiales in originalibus, ac debitis perpetuò Curiis perſeuerent; & qui ex his ad prouinciarum regimen adque Adminiſtrationum'', qualibet fraude, adque ambitione peruenerint, ſciant ſe'' eo quem meruerant honore priuandos: & non ſolùm ad Curiam, velut manu'' mox iniecta, reuocandos, & cunctis rurſus ab exordio muneribus ſeruituros, verumetiam mediâ patrimonij parte multandos. Dat. VIII. Kal. Nou. Conſtantinop. Honor. A. IV. & Eutychiano Coss. [398.]

NOTÆ.

* *L. Omnes 50. Cod. Iuſt. eod tit.* Hanc *leg.* ſuam memorat, & ex parte abrogat Arcadius *l. prox.* 160.

'' Eutychiano hac tres aliæ conſtitutiones hoc ipſo titulo inſcribuntur Anno prox. 399. putà *lex 163. 164. 165. infrà.*

'' *Adminiſtrationem.* C. Iuſt.

'' *Sciant ſe non ſolùm in ſua Curia remanſuros, ſed etiam cunctis rurſus ab exordio muneribus ſeruituros.* Ita hunc locum mutauit & contraxit Tribon.

'' Similiter *l. 3. ſupr de his qui ad Eccl.* hoc ipſo Anno ad eundem Eutychianum in eodem Decurionum argumento. Datur ſanè retentâ manus iniectio à Theodoſio Iun. *l. 181. infr.*

¶ DEROGATVR hâc leg. *ſuperiori* legi 159.

CLX. * Idem AA. Optatio P.V.'' Poſt alia.

SI quis ex Curia vſque ad diem Iduum'' Nouembrium Conſ. DN. Honorij Auguſti, Fratris æternitatis meæ, quarti & Eutychiani V. C. Adminiſtratione donatus, Senatorio eſt ordini mançipatus, Senator quidem eſſe non deſinat, neque ad nouellæ Legis † vincula pertineat, ſed de ſubſtituto, & rebus (vt antea † cauteramus) omnia incunctanter quæ ſunt iuſſa cuſtodiant''. Dat. VIII. Kal. Dec. Conſtp. Honor. A. IV. & Eutychiano Coss. [398.]

NOTÆ.

" Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*
" *Optatus* P V. Conſtantinopol. ſub Arcadio. vid. *Proſopogr.* & leg. 4. ſup. de vſur & Socratem *lib. 6. cap. 16.*
" Atqui data *lex* 159. *ſup VIII. Kal. Novemb.* non *die Iduum Novemb.* Quare fortè *VIII. Kalendarum.*
† *Legem* ſuam 159. *ſup.* intelligit.
† An Intelligit *legem* Honorij 155. *ſup.* quam & ipſe Arcadius in nomen ſuum hic tranferat? Non puto, anteriorem aliquam Arcadij *legem* hic intelligi oponet.
" Siue *cuſtodiantur*: Niſi & hic numeri enallagen putemus.

COMMENTARIVS.

De Curialibus, qui ad Administrationem vel prouinciæ regimen atque adeo ad Senatoriam dignitatem peruenerunt, ſunt hæ *duæ* Arcadij *leges*: Quarum *priore* Quatuor de his ſtatuit. 1. eos ad Curiam manu mox iniecta ita retrahendos (pariter vt qui ad Eccleſiam confugerunt: quod idem paulo ante hue ipſo Anno ad eundem Eutychianum PP. ſtatuit, *l. 3. ſupr. de his qui ad Eccleſ.*) 2. vt & honore eos priuari iubeat 3. & omnia Curialia munera ex integro ſubire velit, etſi nonnulla iam obierint. 4. & dimidia præterea patrimonij parte multari. Quæ vtique magna fuit tunc *Arcadij* ſeueritas, & cauterium ſeuerum: verùm quod temporis ratio fors flagitabat, cùm Curiæ paſſim desererentur: vt non debuerit adeò Vertranius Maurus *de iur. liber. c. 23. p. 153.* adeò inuehi in hanc *leg.* velut Tyrannicam: præſertim cùm non expletis muneribus plurimi ad dignitates procederent deſertis Curiis. Verùm ad mitiorem mox ſententiam rediit Arcadius *poſteriore lege*, quâ ſaltem in præteritum, vetitiorem hac parte *legem* reſtitutum iuit: Nempe dignitate Senatoria eis relicta, pérque ſubſtitutum Curiæ munia explere iuſſis: déque rebus eorum ſeu patrimonio, alio & mitiore iure conſtituto. Hæc verò *lex* 159. eo ſingularis eſt, quod pœnæ loco *de integro*, ſeu ab exordio, & iteratò, omnia munia quis ſubire cogatur. In vniuerſum verò qui ſeiteauet quàm variè hanc in partem ſenſerint Principes, conſular is *leges* 27. *huius tituli*, in eo argumento occupatas, quas repetere licet ex *Paratitlo.*

❡ *De* Retrahendis *Curialibus ex* Officiis *in quibuſcunque prouinciis: deque his* Evocandis *per Edicta.*

CLXI. * Idem AA. Meſſalæ PF. P." Poſt alia.

Plectibili" ſeueritate eorum fraudibus obuiandum eſt, qui genitalem Curiam deſerentes, ad indebita Officia fraudi callidæ molitionis inrepunt. Et quamuis prouiſum † fuerat, congruæ emendationis occurſu, quemadmodum iſti, militiæ nomine & honore ſuſpenſo, Officiis redderentur, tamen quia hoc callido conſilio repererunt, vt euitatis prouinciæ ſuæ finibus, tanquam his eorum tantùm interdictus fuiſſet acceſſus, peregrinos expeterent commeatus, ne diutius in perniciem Curiarum latitandi ſpes, & ſolatium eos inpunitatis exacuat; horum cupiditatibus obuiamus, vt ex eorum bonis, qui ſe, vel Proſecutioni", vel muniſcinitatum, interdictæ dudum ambitione Militiæ, vel qualibet fraude ſubtraxerint, Curiis quas deſeruerant, conſulatur. Itaque, ſi vocati edictis, intra anni metas (hij tamen qui manifeſtis Curiæ nexibus inligantur) latere potiùs quàm redire maluerint, nec" ſuffecerint" qui ad vicem eorum munera patriæ poſt emenſum annum (vt ordinis ratio poſtularit) exſoluant, ſciant interpellatis prouinciarum Moderatoribus, ex facultatibus ſuis Curiis quas deſtituerunt conſulendum: Neque enim de inmaturo præiudicio, temporis poſſunt breuitate" cauſari, &c. Dat. XVII." Kal. Septemb. Theodoro" v. c. Cons. [399.]

NOTÆ.

* *Lex Quamuis* 58. *Cod. Iuſt. eod. tit.* hinc deſumpta eſt, reſecatâ inter alia priore eius ſententia. Iungendæ autem huic *lex* 8. *ſup. de contrah. empt* (ſeu *lex penult. Cod. de reſcind. vendit.*) & *lex* 6. *ſupr. de Quaſtionibus*: & *lex vlt. Cod. Iuſt. de modo multarum.*
" Italiæ.
" Vid. Gloſſ *v. Plectibile*, & de delicto quod plectendum: ſic *Plectibilia* abſolutè pro delictis, *l. 5. inf. de hæreticis*: Sidonio *lib.* 4 *ep* 13 &c. Plectibilis vſurpatio *l.* 16 *inf. de piſtoribus.* & de pœna: ſic plectibilis ſeueritas *h. l.*
† Qua lege?
" De Proſecutionis onere, quod Curialibus incumbebat vide quoque *l. 2. infr. de Iudæis*: & fortè Libanij *ep. ad Euphemium* 105.
" Hanc ſententiam quoque reſecuit Tri[illegible].
" Sufficere, hîc & *l. 1. quemadm. mun. ciuil.* pro *ſubſtituere.*

"Breuitatem

'' *Breuitatem*, C.Iuſt.& meliùs.
'' ж.*XII.*vt Omnes illæ *leges* habent quæ *huic* coniungendæ ſunt.
'' *L.vlt.C.Iuſt.de modo multarum.Theodoſio II. & Cynegio* peſſimè;orto errore ex *Theodori* nomine.

COMMENTARIVS.

De Retrahendis ad Curiam Curialibus, qui derelictâ Curiâ ad indebita officia ſeu militiam, ſiue intra eandem prouinciam, ſiue intra peregrinam ſeſe contulerant, eſt hæc Honorij conſtitutio: Quæ pars eſt prolixioris Honorianæ conſtitutionis: quâ Honorius Imp. occurſum iuit tum Iudicum nimietati, ſiue circa quæſtiones: quò pertinet *lex 6. ſup. de Quæſtionibus*: ſiue circa condemnationes ſeu multas, quò ſpectat *lex vlt.C.Iuſt.de modo multarum*: de quo dixi ad *leg.*47. *ſup.hoc titulo*:& *dict.leg.*6. Tùm Curialium fraudibus, callidis molitionibus, conſiliis, cupiditatibus, ambitioni: quo pertinet (præter hanc legem,) *lex* 8. *ſup. de contrah. empt.* Quæ tres *leges* ex eâdem conſtitutione deſumptæ, *huic* noſtræ coaſſandæ veniunt: Et quidem argumenti quoque paritate conuenit *d. l.* 8.*ſup de contrah.empt.* Nam vt *illa* Curialibus in perniciem Curiarum vel fugientibus, vel prædia ſua vendentibus occurritur, ita & *hâc* Curiam, officio aliquo ſeu militiâ appetitâ, detrectantibus. Rursùm vt *illâ*, venditio in fraudem Curiæ facta reſcinditur, ita & hâc Officium in Curiæ fraudem procedere non patitur. Igitur Edictis vocari eos iubet; &, ſi intra annum neque redierint, neque alium loco ſuo ſuffecerint, ex bonis ipſorum Curiis conſuli iubet *hâc l.* Honorius. Edictis ergo euocari voluit Honorius: de qua Euocatione fuit quoque Theodoſij M. patris *lex* 19 *ſup.* item anni ſpatium ad redeundum bis largitur *ne* (inquit) *de immaturo præiudicio temporis poſſint breuitatem cauſari*: Anni ſcil. ſpatium ſufficiens viſum & neceſſarium euocatis ad redeundum; de quo .... Quare iocularis lapſus hic Gloſſæ, quem notauit iam Lucas de Penna, quæ *immaturum*, interpretatur *valde maturum.* Eſt interim hâc parte *lex* hæc ſingularis & practicabilis: vnde rectè conficitur, non eſſe nimium arctandum quemquam breuitate temporis: ſed competens ſpatium aſſignandum cuique ad aliquid faciendum, ne cauſationi ſeu querelæ locus ſit. Tertiò notandum Honorium ſubſtitutos hoc caſu admiſiſſe loco Curialium pariter vt Arcadius in ſp. *l.* 160.*ſup.*& alij Principes, *l.*...... *ſup.*

¶ Duo *hâc l.* notanda adhuc ſuperſunt. Primò fraus Curialium, qui vt eò meliùs Curiam euitarent, in peregrinâ prouinciâ officia ambiebant, quaſi nunquam requirendi, vel reperiendi.

Secundò obſeruandum, inter alia Curialia munera proſecutionis onus (de quo dicam ad *l. vn.inf. de auri publici proſecutoribus* & ex Syneſij *ep.* 18.) vel maximè effugiſſe, quod & ipſum docet *lex* 2. *inf. de Iudæis*: proſecutionis inquam, rerum & ſpecierum fiſcalium, de quo *tit de auri publ. proſecutorib. l.* 1. *ſup. ne operæ à coll.* Error enim eſt Cuiacij hìc, qui proſecutioni putat eos ſubtraher ſeſe dici, qui longiſſimè abſunt.

¶ *De* Retrahendis *Curialibus & collegiatis ex corpore Centenariorum & Occultatoribus puniendis.*

CLXII. * Idem AA. Benigno'' Vic. Vrb. Rom.

Ne relictis vrbibus'', plures ſeſe ad corpus Centenariorum'' transferant, ſpectabilitas Tua, quoſcunque, & vbicunque latentes, Curiis adque Collegiis'' debitis'' adprobarit, maturâ exſecutione reſtituat. Siquidem, tot exiſtentibus Legibus † quæ Occultatores certâ feriri pœna voluerunt, exſecutiones præſtare Iudices conueniat, non referre. Dat. Kal. Dec. Med. Theod. v.c. Cons. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.* Iungenda autem huic, *lex vlt.ſup.quibus Equorum vſus &c.*
'' Eidem inſcribitur, non tantum *d.lex vlt.*ſed & prox:400.*lex* 26.*inf.de ſuſceptorib.*
'' Curiis & Collegijs vrbium.
'' ж.*Centonariorum*: de quibus *titulus* 8.*lib.*14.*inf.*
'' ж *Debitos.* Ita quoque *l.*136.139 *ſup.*
† Veluti Valentis *l.*76.*ſup.* Honorius ipſius *l.*146.*ſup.*

COMMENTARIVS.

E Latebris erui Curiales & Collegiatos & in Occultatores eorum pœnas ſtatutas exerceri iubet *hâc l.* Honorius Imp. ſicut & Latronum latebris idem occurrit *l. vlt. ſup. quibus equorum vſus*: quæ (quod ſummoperè notandum) ceu eiuſdem conſtitutionis pars *huic l.* coaſſanda venit. Nempe Benignus Vicarius V.Romæ, ad Honorium hoc tempore retulerat, tùm de Latronibus & Paſtoribus per Valeriam & Prouinciam & Picenum: ad quod caput reſcribit Honorius *d. l. vlt.* Retulerat & de Curialibus & Collegiatis (de quibus poſtremis ſuo *tit. inf. lib.* 14.) Quid de his acto opus eſſet, & quidem qui ad Corpus Centonariorum (de quo ſuo *tit. lib.* 14. *inf.*) ſeſe contulerant.

Digitized by Google

tulerant. Ad hoc *caput* Tria in effectu reſcribit Honorius. *Primò*, ex Corpore Centonariorum eos retrahendos: Quomodo ſanè & viceuerſa Centonarium ex Corpore ſuo ad Curiam ſubtrahere vetiti, *l. 2. inf. de Centonariis*. Secundò occultatores Curialium & Collegiatorum multa iam ſtatuta feriendos: Qua de re ſanè ſunt *h. t.* duæ præterea *leges*: Valentis *lex 76. ſup.* eiuſdem Honorij *lex 146. ſup.* Poſtremò, Iudices, & putò, Benignum ipſum arguit, quod ſuper hoc ad ſe retulerit; cùm executioni leges tradere debuerit, non referre. Quomodo & alij Principes ſimiliter alios Iudices reprehendunt: *l.* ...... Notetur igitur hic caſus, quo Iudices, in violatores legum, executiones præſtare conuenit, id eſt leges exequi, non ad Principem referre, Non eſt ſcil. Relationibus, ſed executioni locus, vbi leges apertæ ſunt, & res dilationem non admittit.

¶ *De* Clericis *ex Curialibus factis.*

CLXIII. * Idem AA. Eutychiano PF. P.'

SI qui ex ſecundo Diui patris" Noſtri Conſulatu" Curiam relinquentes, Clericorum ſe conſortio manciparunt, ſi iam Epiſcopi, vel Presbyteri, Diaconos" eſſe meruerunt, in ſacris quidem & ſecretioribus dei myſteriis perſeuerent, ſed aut ſubſtitutos pro ſe Curiæ offerre cogantur, aut iuxta Legem † dudum latam tradant curiæ facultates: Reſidui omnes, Lectores", Subdiaconi, vel hij Clerici quibus Clericorum priuilegia non debentur, debitis mox patriæ muneribus præſententur. Dat. III. Id. Decemb. Theodoro v.c. Coſs. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* & ab *Annalibus* Baronij confirmari videtur *l. 172. inf.*
' Eidem *Eutychiano* inſcribuntur *h. t.* tres aliæ *leges*, putà *lex 159. ſup.* & *duæ leges prox. 164. 165.*
" Theodoſij M.
" Id eſt An. D. 388.
" ✠ *Diacones*, vt *l. 49. ſup.* non vt iubetur *in lib. 2. Ambroſ.* vel *Diaconi*.
† Legem Theodoſij M. *l. 121. ſup.* latam Anno 390. quæ & confirmata *l. 123.*
" De Lectoribus vid. & *l. 7. 24. inf. de Epiſc. Eccl. & Cler.*

COMMENTARIVS.

CLERICATV an & quomodo Curiâ quis liberari poſſit *hâc l.* definit Arcadius Imp (nam quid definierint alij retrò Principes, *ſuperiores leges* docuerunt:) cuius de eâdem re altera conſtitutio extat: putà *lex 3. ſup. de his qui ad Eccleſ. confug.* Et non abſimilis Theodoſij Iun. filij eius, putà, *lex 172. infr.* & altera eiuſdem *lex 21. Cod. de Epiſcopis*: ſi Triboniano credimus. Quarum illa *hanc* tempore præceſſit, & ad eundem Eutychianum PP. data eſt. Imò hæc lata ad eam abrogandam, & reducendam aliquatenus Theodoſij M. patris ſui *legem 121. & 123. ſupr.* ſcilicet Theodoſius M. iis *legib.* conſtituerat, Vt qui ex ſecundo Conſulatu ſuo, id eſt ab Anno Domini 388. Clerici facti fuerant, quocumque ſub nomine, omni patrimonio ſuo cederent: Quò pertinet quod Ambroſius ſcribit *epiſt.* 29. At enim Arcadius noſter, Anno ſuperiore 398. *l. 3. ſup. de his qui ad Eccl. conf.* ad eundem Eutychianum datâ, quamque Eutropio auctore tulerat: (hæc enim illa eſt Arcadij conſtitutio quam Scriptores Eccleſiaſtici & Chryſoſtomus proſcribũt:) Decuriones velut manu iniectâ mox reuocari voluit, ſic vt vlteriùs *legẽ* patris ſui prodeſſe eis non pateretur, quæ ceſſione patrimonij ſubſecuta, Decuriones eſſe clericos non vetabat. Verùm hoc Anno *h. l.* ad eundem Eutychyanum data, ſublato iam Eutropio, *legem illam 3.* Arcadius antiquauit, Patriſque conſtitutionem *l. 121. & 123.* reduxit: ſub hâc temporis & gradus conſideratione (vt Theodoſius Iun. filius eius loquitur *l. 172. inf.*) nempe vt qui ab An. D. 388. ad Clericatum ſeſe contuliſſent (quod & ipſum *παρέπηγμα* Theodoſij M. poſuerat *d. l. 121.*) ſi iam Epiſcopi vel Presbyteri, aut Diaconi eſſent, vel ſubſtituto per ſe alio vel ſecundum Patris *legem* ceſſo Curiæ patrimonio Curiâ liberarentur: alij verò Clerici, putà Lectores, Subdiaconi, & Clerici, quibus Clericorum priuilegia non deberent, ad Curiam retraherentur: Cùm tamen Theodoſius M. *d. l. 121. & 123.* omnes Curiales ab eo Anno factos Clericos ſub quocunque nomine Curiâ liberauerit, ſi patrimonio ſuo Curiæ cederent. Etſi idem quo ad eos qui ante eum Conſulatum Clerici facti fuiſſent, pariter peculiarem Presbyterorum, Diaconorum & Exorciſtarum rationem habuerit. Et ſanè, & in aliis quoque partibus horum ſuperioris loci Clericorum peculialis ratio habita, vt oſtendet *inf. tit. de Epiſcopis*: quo *tit.* dixi ad *leg. 7.* Et in hac ipſa re, vt oſtendit Theodoſij M. patris *lex 121. ſup.* & Theodoſij Iun. filij *lex 172. inf.* Tandem quod ait, *vel hij Clerici quibus Clericorum priuilegia non debentur*, id accipio de *Copiatis*, de quibus ad *l. 1. inf. de luſtrali collat.*

¶ De

¶ De Retrahendis *Curialibus ex* Militia, *non obſtante fori* Præscriptione.

CLXIV. * Idem AA. Eutychiano PF. P.''

SI quis vmquam', natus patre Curiali, vel'' initis muneribus Curiæ affectatâ Militia, à ſuis conſortibus' in Iudicio Rectoris prouinciæ lite pulſabitur'', nullo fori præſcriptionis obice'' quæ quidem habeat locum, [vti''] licebit: In aliis actionibus, aput eundem prouinciæ Moderatorem ſuis allegationibus vtatur. Dat. v. Kal.Ian. Theodoro v.c. Cons. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*

'' Eidem Eutychiano PF. inſcribuntur tres aliæ *leges* hoc titulo, *lex* 159.163.*ſupr.& l.*165.*prox.*

' Curialis quis duplici ratione eſt, vel quia natus patre Curiali: vel quia iam iure nominatus munera iniit: & ſic actu, vt *l.ſupr.*

' Concurialibus.

'' *Pulſari* lite: v. *Gloſſ.*

'' *Obex* præſcriptionis: v. *Gloſſ.*

'' Hanc vocem Tilius his notis incluſit, proculdubio quam ex ingenio ſuo, & rectè, addidit.

COMMENTARIVS.

DE Foro eius, qui olim Curialis, Militia ſeu Officio vel Dignitate aliqua hodie munitus eſt, eſt hæc Arcadij conſtitutio: Quodnam videl. eius forum competens ſit? Ibi ita diſtinguit: ſi, inquit, lite pulſetur à *Curia*, vt videl. Curialis declaretur, atque adeò vel ſubſtitutũ loco ſuo dare cogatur, vel patrimonio ſuo cedere (quod vtique ſtatutum fuit ab Arcadio *l.* 160.*ſupr.*) poſſe Curialem rectè in Iudicio Rectoris prouinciæ lite pulſari ſeu conueniri: neque poſſe eum præſcriptionem fori veluti Senatorij, vel militaris, tanquam Senator vel miles hodie obiicere. In eo ſcil. priſtinum ſtatum & conditionem ſequi cogitur, atque adeò coram Rectore Prouinciæ rectè conuenitur. In aliis verò actionibus, ſi non tanquam Curialis, vel ob Curialem perſonæ ſtatum conueniatur, poſſe hunc Curialem allegationibus ſuis vti apud Rectorem prouinciæ, ideſt, præſcriptionem fori allegare, ſeu ſubiicere. Quæ diſtinctio ſummoperè notanda eſt: Poſſe ſcil. quem modò eiuſdem fori præſcriptionem allegare, modo non poſſe: Item duplici ſtatu quem cenſeo poſſe, & priſtino & nouo: & pro eius diuerſitate, forum ſortiri. Quæ quidem corporis Iuriſdictionis Forique præſcriptionis materiis adiici vtiliter poſſunt.

¶ Ivdæos *non ideò Curiâ liberari.*

CLXV. * Idem AA. Eutychiano PF.P.''

QVICVNQVE ex Iudæis obnoxij Curiæ comprobantur, Curiæ mancipentur. Dat. III. Kal.Ian. Theodoro v.c. Cons. [399.]

NOTÆ.

* *L.* 10. *Cod Iuſt. de Iudæis.*

'' *Eutychiano* huic PF. inſcribuntur *hoc ipſo titulo ſupr.* tres *leges*, putà *lex* 159. 163. 164. De eo plenè *in Proſopogr.*

COMMENTARIVS.

IVDÆOS quoſcunque Curiæ mancipari iubet *hac leg.* Arcadius Imp. A. D. 399. *Quoſcunque* inquam, cùm antea tamen idem Imperator Archiſynagogos, Patriarchas, Presbyteros Iudæorum &c. exemplo Clericorum à Curialibus muneribus immunes feciſſet, *l.* 13. *inf. de Iudæis.* Quid hac in partem ſenſerit Conſtantinus M. docet eius *lex* 2. 3. *infr. de Iudæis:* quid Valentinianus Iun. *lex* 99. *ſupr.* quid Honorius, *lex* 157. 158. *ſupr.* quid Iuſtinianus, *Nouella eius* 45.

¶ *De* Filiis *Sacerdotum ad Sacerdotium non cogendis.*

CLXVI. * Idem AA. Pompeiano Proc. Afric.

Iuxta veterum morem Mecilianus Legatus" adſtruxit", Vt Sacerdotum filij inuiti ad Sacerdotium non cogantur. Antiquam igitur conſuetudinem Laudabilitas Tua præcipiat cuſtodiri, ita vt neque vllus indebitè teneatur, & tam" idonei Sacerdotes deeſſe non poſſint. Dat. prid. Kal. Iul." Med. Stilicone & Aureliano Coſs. [400.]

NOTÆ.

" Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 18. *infr. de luſtrali collat.* Imò & *lex* 2. *ſupr. ad leg. Iul. de ambitu*: quæ habet ſubſcriptum diem *Prid. Kal. Iun.* Sed & *lex* 3. *ſupr. de conc uſſ. Advoc.* l. 28 *ſupr. de annona*: *lex* 27. *infr. de ſuſcept.* cui ſubſcriptus dies *Pridie Kal. Ian.* Tandem & *lex* 60. *ſupr. de appell.* vbi ſubnotatus dies *Kal. Ian.* Vnus enim idemque dies & menſis omnibus his *legib.* ſubnotandus venit.

" Africæ proconſularis: de quibus legatis *ſuo tit. infr.* & quidem de vno tantum legato de quo fidem quoque facit *l.* 126 *infr.* & *l.* 14. *ſupr. de annonis*: & *lex* 3. *infr. de legatis*, vbi dicam.

" Ideſt, petiit.

" *x. Tamen.*

" *Ian.* alij

COMMENTARIVS.

Sacerdotum filios ad Sacerdotium prouinciæ inuitos cogi non poſſe definit *hâc l.* Honorius Imp. idque ad Legationem Africæ Proconſularis, quam Mecilianus apud eum obierat, id reſcribens; Qui hoc tempore de multis aliis Legatus ad Honorium Imp. ab Africa Proconſulari miſſus fuerat; vt prætet *hanc l.* docent tot illæ *leges*, quæ huic coaſtandæ veniunt, & in his *lex* 18. *infr. de luſtrali collat.* De Sacerdotio prouinciæ dictum iam ſæpè ſuprà & monet pleniſſimè *Paratitlon de Paganis.* Sed & adhuc nonnulla dicentur *infr. ad l.* 174. quæ hùc omninò quoque faciunt. De legatis prouinciarum & vno quidem aliquando (vt hic) ad Principem erit *infr. titulus peculiaris hoc ipſo libro.* Interim notetur priuilegium hoc & quidem antiquum *iuxta veterem morem*, ſecundum *antiquam conſuetudinem* vt filij Sacerdotum à Sacerdotio (per Africam) immunes eſſent. Satis ſcil. viſum tam graue onus Sacerdotij ex vna eademque familia ab vno, patre inquam, ſuſtineri. Quod & aliò ſors quoque vtiliter transferri poteſt. Alioqui igitur idoneos ſacerdotes eligi voluit Honorius.

¶ *Per* Svbstitvtvm *Curialibus muneribus fungi quem non poſſe.*

CLXVII. * Idem AA. & Theod. A. Anthemio PF. P."

Ne quis Curialium per ſubſtitututionem" muneribus ſe patriæ, quibus natus eſt abſtrahat, intercludi" Curialibus iuſſimus licentiam ſupplicandi. Dat. III. Non. Octobr. Conſtantinop. Arcad. A. VI. & Probo Coſs. [406.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Orien ſi: totos vndecim annos, cui Tres aliæ *hoc tit.* inſcribuntur putà *l.* 165. 169. 171. Ad eum extat *epiſtola* Chryſoſtomi 87. *tomo* 7 (vbi eius Conſulatus & Præfecturæ meminit) V. & Syneſium *ep.* 47 49. 73 75. 79. Socratem *lib.* 7. *c.* 1. Sidonium *carm.* 2. *v.* 94. & Chron. *Alexand.* hoc ipſo Anno 406. Hic eſt. qui poſt Arcadij mortem totam Imperij molem pro Theodoſio Iun. adhuc impubere ſuis humeris ſuſtinuit, teſte Socrate *lib.* 7. *c.* 1. cuius ideò factum quoddam ſeu prouiſionem incunctanter probat Arcadius *l.* 169. *infr.* μέγας Ἀνθέμιος Syneſio: τῶν νῦν ἀνθρώπων φρονιμώτατος Socrati: Multis & eximiis laudibus ornatur à Chryſoſtomo *ep.* 147.

" Ideſt, per ſubſtitutum.

" *Et ſuper eo intercludi.*

" Ideſt, ſubſtitutum alium.

COMMENTARIVS.

Svbstitvto pro ſe alio, etſi à Principe quis id impetrauerit, quemquam, à Curia liberari vetat *h. l.* Arcad. Imp. Quod ipſum à Theodoſio M. patre Arcadij vetitum, *l.* 111. & 118. *ſupr.* circa Curialem nominatim Senatorem factum. Atenim *hac l.* Arcadij accipienda de ſimplicibus Curialib. non dignitatem ſortitos, vel etiam Clericos factos pro ſe alios ſubſtituere permiſit: *l.* 160. & 163. *ſup.* ſanè & hæc ſubſtitutio multis aliis *legibus* probata, de quibus *ſuprà*.

Hac verò *leg.* improbata in Curialibus ſeu Curiæ nexis. Atenim idem Arcadius hanc ſubſtitutionem admiſit in cenſitis ſeu adſcriptitiis, hi quippe Clericati, ſeu Clerici facti, & capitationis ſarcinam per domnum agnoſcere poſſunt, & in ruralibus obſequiis quo maluerint Svbrogato vti, vt cauetur *leg. quiſquis* 16. *Cod. de Epiſcop.* quæ ad eundem Anthemium PP. data Anno Dom. 409.

&

& legi proximæ fortè iungenda. Atque ita ex his duabus *legibus* inter ſe coniunctis diſferentia noſcitur inter Curiales, vt cenſibus adſcriptos.

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex quacunque* MILITIA.

CLXVIII. * Impp. Honor. & THEOD. AA. Anthemio PF. P."

VNIVERSARVM ciuitatum Ordinibus conſulentes, retrò Principum ſtatuta firmamus, vt nemo nexui Curiæ mancipatus ad cuiuſlibet militiæ ſacramentum audeat aſpirare, vel hoc admiſſo, mox abſtractus militia, obſequii oppidaneis mancipetur. Dat. XV. Kalend. Iun. Conſtp. Honor. VIII. & Theod. III. AA. Coss. [409.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.* Fortè iungenda *huic* eſt *lex* 4. *ſupr. ne conlacionis tranſlatio.*
" Cui tres aliæ *hoc tit.* inſcribuntur; *lex* 167. *ſupr.* (vbi dixi) *lex* 169. *prox.* & *lex* 173. *infr.*

COMMENTARIVS.

THEODOSII Iunioris tredecim Conſtitutiones ſequuntur putà præter hanc leg. *lex* 169. 172. 173. 175. 177. 180. 181. 183. 184. 187. 188. 189. 190. 191. 192. Quarum omnium Synopſis hæc eſto.

MILITIA quacunque ſeu OFFICIO Curialem liberari vetat *hac l.* Theodoſius Iun. vniuerſarum Ciuitatum Curiis conſulturus, quæ hâc tempeſtate plurimùm labefactatæ fuerant. Quod oſtendunt & cæteræ Theodoſij Iun. conſtitutiones. Sanè prohibitio ſimilis eſt *legis* 180. 183. 188. *infr.*

¶ *De* DVVMVIRORVM *cenſu Antiochiæ erecto per præbitionem* 600. *ſolidorum, ad Ludos eò faciliùs edendos.*

CLIX. * Idem AA. Anthemio PF. P."

SEXCENTORVM ſolidorum præbitionem, quâ Magiſtratuum" cenſus Antiochenorum per Syriam ciuitatis, cùm frequenter nutaret, erectus eſt", gratanter admiſimus. Fruatur itaque decora" Ciuitas" tuæ prouiſionis iugiter incrementis, & largitione Noſtræ Clementiæ, vt ſub hâc oblectatione" populus" ſua triſtitia" conſoletur. Dat. V. Kalend. Octobr. Conſtp. Honor. VIII. & Theod. III. AA. Coss. [409]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt* Iungenda huic *lex* 18 *ſupr. de exactionibus.* Neque adeò improbabiliter *lex vn. ſupr. de Nili agger.* & *lex* 2. *ſupr. quis in gradu.*
" Eidem inſcribuntur tres aliæ *hoc tit.* purà *lex* 167. (vbi de eo dixi pleniùs) vt & *ad l.* 16. *ſupr. de cohort.* *l.* 168. *ſupr.* & *lex* 173. *infr.*
" Ideſt, Duumvirorum, qui ludos edebant: ideò *infr. vt ſub hâc oblectatione populus ſuam triſtitiam conſoletur.*
" A te, Anthemio PP. vt *infr.* mox, *tua prouiſionis incrementis.*
" Antiochia.
" De hâc *Prouiſionis* voce v. *Gl. Theod.*
" Vid. *leg.* 2. *infr. de expenſ. ludor.*
" Antiochenus.
" *al.* Vel *ſua triſtitia*: vel *ſuam triſtitiam.* Ita quoque Arcadius *l.* 2. *infr. de Maiuma*: *Ludicras artes concedimus agitari, ne ex inſuetâ harum reſtrictione* TRISTITIA *generetur.*

COMMENTARIVS.

DE ANTIOCHENORVM in Syria Magiſtratuum, ſeu Duumvirorum, *Cenſus* incremento ſeu ſupplemento, eſt hæc Theodoſij Iun. lex quæ pars eſt Conſtitutionis prolixioris Theodoſianæ, vnde deſumpta pariter eſt *lex* 18. *ſupr. de exactionibus*: & aliæ fortè quas iam indicaui. De quo *cenſu* antequam ago in genere, ſciendum: Quemadmodum cenſus quidam Senatorius olim Romæ fuit, ne videlicet rei foret familiaris tenuitas Ampliſſimo Ordini dedecus aut ſordidioris quæſtus cupiditatem iniiceret, teſte Dione, *lib.* 54. & Suetonio, *in Octauio*, Ita & ſuus quidam in municipiis Decurionum cenſus requirebatur, quod apertè teſtatur Plinius, *lib.* 1. *ep.* 18. & Paulus in *l. Lucius* 21. §. 4. *ff. ad municip.* & Liban. *περὶ τῶν προστασιῶν*, *p.* 9. Ad tuendum videl. Ordinis decus, & ſubeunda munera. Quare & Conſtantij *leg.* modus præſcriptus vt ad Curiã quis nominari poſſet, ſi quis vltra 25. iugera poſſideret:

quod docet inſignis eius *l.23. ſup h.t.* Verùm de hoc in commune Decurionum cenſu non eſt *hac lex*: Neque etiam de eo cenſu qui in Decurionis legendis ſpectabatur, quem ſanè aliàs ſpectatum indubium eſt: cum maxima his onera incumberent, ac maximè Antiochiæ, (de quo plenè *mox*:) Verùm, eſt hæc *lex* de cenſus Duum virorum Antiochenorum ſupplemento. Nempe vt Senatorum cenſum collapſum Principes olim ſæpè expleuêre, ſeu non habentibus suppleuêre, veluti Auguſtus, teſte Suetonio in *Octauio cap.*21. Nero, *teſte* eodem Sueton. *c.*10. & Tacito *lib.*13. Veſpaſianus, quod ſcribit idem Suetonius *c.*17. Hadrianus, auctore Spartiano *in eius vita p.....* Quo facto non ipſis tantum Senatoribus conſultum iuêre, verùm etiam dignitati Ordinis Senatorij: præſertim ſi Senatores non ſuo vitio decoxiſſent, verùm liberalitate fortè in Rempublic. aliaque qua causâ probabili. Ita & hac tempeſtate Duumvirorum Antiochenorum cenſum Anthemius P P. & Theodoſius Iunior Imperator erectum iuère, cùm frequenter is *nutaret*: nutaret inquam, ſic vt Magiſtratus Antiocheni oneribus; quæ ſibi incumberent, implendis non ſufficerent, ac nominatim ludis ad populi oblectationem edendis: Ea ſcilicet expenſarum & ſumptuum magnitudo pro vrbis magnitudine & decore Populique in ludos ſtudio requirebatur, vt tam vel locupletiſſimi iis non ſufficerent: accedente etiam Iudicum (vt hoc addam) nimio in ludos ſtudio, vnde Curialium vires attritæ: quod docet *lex* 2. *infr. de expenſ. ludorum*, & Libanius περὶ τῶν δεσμωτῶν, *p.*63. vbi iam dixi.

¶ De Antiochenæ ciuitatis dignitate decore pulchritudine alibi iam ſæpè dictum, & ad *veterem Orbis deſcriptorem*, ſub Conſtantio *p.*12. vbi plura congeſſi, quæ oſtendunt, quàm verè decoram Ciuitatem Theodoſius Iun. *hac leg.* vocet, cùm duplici fermè elogio ea Vrbs olim cenſeretur, μεγάλης καὶ καλῆς, vt videre eſt apud Philoſtratum *in vita Apollonij, cap.*12. *pag.*31. Libanium *in Baſilico p.*112. *& orat. pro Rhetorib pag.*86. *de vita ſua, p* 12. *initio Monodia ſupr. Daphnao incenſo*: & *ad Theodoſium περὶ τῶν στάσεων*: & prolixè *in Antiochico*. De populi quoque Antiocheni in ludos ſtudio dixi *alibi*: & eſt inter alios inſignis Herodiani locus *lib.*2. *in Pertinace, pag.*501. & Procopij *Perſicorum lib.* 1. Itemque de Antiochenæ Curiæ dignitate dixi ad *l.*51. *ſupr.* & ad *Libanium περὶ τῶν δεσμωτῶν, p.*18.19.

¶ Ergo & ipſe Ciuitatis decor, & populi ſtudium, magnas vt in commune expenſas requirebat, ita nominatim Curialibus indicebat: Vnde peculiaris etiam Curialium Antiochenorum Principibus ratio fuit: ad quos pertinet *lex* 51.53.131. *ſupr.* ſic vt iam ſatis grauatos immodico ſumptu prægrauari nollent, quò ſpectat *d. lex* 131. & fortunis locupletes nominari iuberent: quò ſpectat *d. l.* 53. denique facultatibus lapſos erigerent, quò pertinet hæc *lex* noſtra. Inſignis eſt admodum Libanij *Antiocheni* locus in *Antiochico p.* 357. 358. de ingentibus ſumptibus Curialium Antiochiæ, quos animosè faciebant, ſic quidem vt iam tum (quod ſanè eueniſſe poſtea hæc *lex* oſtendit) pertimuerit fore vt ad incitas multi redigerentur, ὥστ' ἤδη φόβον, μὴ πρὸς ἐνδείας ὑπαχθῶσι παρεστάναι, ἐν τοσαύταις οὔσαις ταῖς ἀναλώσεσι ποιήσουσι τοῦ μὲν τὸ πλῆθος διατηροῦντες ἐν τῷ χρόνῳ, καὶ ἐπιδιδόντες ταῖς τῶν ἐνδεῶν ἀφανίζοντες· ἀεὶ δὲ τὴν πόλιν ἅπασαν λύτρον τι ἀπολαύσῃ, καὶ θεαμάτων χάριν ἀρκοῦντά τε καὶ ψυχαγωγοῦντες, &c. & mox. ὥσπερ γὰρ δεῖν ἡγούμενοι ἐχόντες, ὅτι οὐκ αὖ στείχοντες διπλάσια περὶ τὴν τύχην πράξειας, οἷον ἐκκεχυμένος ἀναλίσκουσιν εἰς ἀγῶνας ἱππικούς τε καὶ γυμνικούς, οἱ μὲν ἄξιον τῶν ὅλων σφίσιν, οἱ δὲ μοχθοῦσιν κατὰ τὰ ἴδια σφίσιν; &c. vbi plura de certamine circa maiores ſumptus faciendos. Qui quidem locus integer ad *hanc l.* egregie facit. Ergo cùm & vrbis magnitudo decorque, & populi ſtudium tam magnos ſumptus præſertim in ludicra exigerent, & Curiales ipſi. Magiſtratuſque ſuopte ingenio ad ea ferrentur, ſic vt exigendi nullos iam propemodus eſſet, Magiſtratuum cenſus quantumvis magnus foret, ad id ſufficere non viſus; vnde paulatim voluptates ludique in populum frigeſcere. Igitur ne ſolitis ἐγκυκλίοις Oblectationibus populi Antiocheni quidquam detraherent, iiſque populus ſua triſtia conſolaretur (quem ipſum finem Arcadius ludis in populum proponit *l.*2. *infr. de Maiumâ*:) è re viſum, Magiſtratuum cenſũ Antiochiæ, cùm frequenter nutaret, ideſt, in ludos non ſufficeret, erigere. Et verò viſum *Anthemio PP.* cui *h. lex* inſcribitur, quique molem Imperij Theodoſiani hac tempeſtate ſuſtinuit: de quo dixi plenè ad *leg.* 197. *ſupr.* & ad *l.*16. *ſup. de cohort.* eum erigere ſexcentorum ſolidorum præbitione & incremento è vectigalibus ſcilic. publicis. Id quod *h.l.* conſtituit Theodoſius Iun. pro ſuo partim in vrbem Antiochenam ſtudio, quò pertinet elogia quibus eam proſequitur: partim Populi oblectandi cupiditate per ludorum celebritates, quas Duumviri edebant: de quibus Magiſtratuum editionibus fuit iam *ſup. l.*29. *& l.*1.4. *inf de ſpectacul.* eſt & Tertulliani locus *lib. de ſpectaculi, c.*12. Libanij *pro Ariſtophane ad Iulianum, p.*212. & *de vita ſua, p.*2. Eadem verò Oratione, docet peculiarem veſtem Romanam Decurionem, ideò geſtaſſe. καὶ διὰ τοῦτο ἰδίαν ὁ λειτουργῶν, ὥσπερ ὁ Ῥωμαῖος, φορεῖ, δι' ἣν Ῥωμαῖον, ὅταν μηδὲν ὑπερτεῖνον περὶ τὸ σῶμα τὸ τούτου γίγνηται: ἀλλ' ὁ θαυμάσιος οὗτος καλαγγελεῖ μὲν τὸν λαβόντα, καλαγγελεῖ δὲ τὸν δεδωκότα, ἐπεὶ δὲ τὴν ἰδίαν συνάξει τούτων; ὑπὸ σοῦ ἔχει περὶ τὸ ὄνομα.

¶ *De* Retrahendis *Curialibus.*

CLXX. * Idem AA. Liberio PF. P." Poſt alia.

Os Curiales, qui non expletis muneribus, declinarunt eſſe quod nati ſunt, reddi vrbibus debitâ cenſurâ præcipimus, &c. Dat. VI. Kal. Dec. Rau. Honor. VIII." & Theod. III. AA. Coss. [409.]

INTERPRETATIO. *Quicunque curialis non actis ſeruitiis qua debebat à debito officio declinauit, ad ciuitatis vnde diſceſſit ſeruitia reuocetur.*

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Codice Iuſtin.* Iungendaque ei *lex 2. infr. de Collegiatis* : & *Lex* " *25. ſupr. de cohortalib.*
" Italiæ.
" *x. Honorio IX. & Theod. V. AA.* COSS. vt habetur *d. l. 2. & d. l. 25.*

COMMENTARIVS

RETRAHI ſeu reuocari Curiales, qui muneribus patriæ non expletis Curiam declinarunt, aliâ fortè militia iubet *hac l.* Honorius Imp. pariter vt Apparitores ſeu Officiales, *l. 25. ſupr. de cohortalib.* & Collegiatos ac Corporatos, *l. 2. infr. de Collegiatis* : quæ duæ *leges* ceu eiuſdem conſtitutionis partes *huic* coniungendæ ſunt : & ex quibus *huius l.* ſubſcriptio emendanda venit : Quod cùm ita ſit *ὑστερόπρωτον hîc* admiſſum ab *huius Codicis* Conditoribus: huicque & proximæ tres anteferri debuerunt leges, putà *lex* 171. 172. 173.

¶ *De* PRINCIPALIBVS 1. *Quanto tempore id munus ſuſtinere debent:* 2. *Qui eligendi.* 3. *Secundo inter eos primi priuilegia quandoque tribuenda.*

CLXXI. * Idem AA. Dardano PF. P. Gall."

PLACVIT Principales" viros è Curia in Galliis non ante diſcedere, quàm quindennium in Ordinis ſui Adminiſtratione" compleuerint, per quæ annorum moderata curricula impleant patriæ gratiam. ¶ Et quamuis cunctos deceat reuocari, qui breui tempore videntur" elabſi, ſectandam tamen moderationem eſſe cenſuimus, vt eos tantùm ad declinatas neceſſitates nunc redire iuberemus, qui ante hoc receſſiſſe ſexcennium deteguntur. ¶ Nec quemquam conuenit conſtituta ſalubriter annorum ſpatia recuſare, quando, expletis omnibus, ſplendoris & honoris ornamenta ſuccedunt". ¶ Sanè quoniam Principalem locum, & Gubernacula Vrbium probatos adminiſtrare" ipſa magnitudo depoſcit, ſine Ordinis præiudicio, conſenſu Curiæ eligendos eſſe cenſemus, qui, contemplatione actuum, omnium poſſint reſpondere iudicio. ¶ Cùm" verò qui, vſque ad ſecundum euectus locum, Adminiſtrationem" aut ætate implere", aut debilitate nequiuerit, ſuffragium meritorum, & tranſactæ teſtimonium vitæ, tamquam Primus conſtituto tempore Curiam" rexerit, obtinere conueniet. Dat. VII. Id. Decemb. Rau. Honor. VIII." & Theod. III. AA. Coss. [409.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Hic eſt ille *Claudianus Poſtumus Dardanus* PP. Galliarum & quidem bis, cuius meminit & Olympiodorus *apud Photium in geſtis Anni* 413. Proſper *Chronico*: *in Anno* 413. Sidonius *lib. 5. epiſt. 9.* Ad quem & Hieronymus & Auguſtinus ſcribunt : Hieronymus quidem *ep. 129. in fin.* duplicem eius Præfecturam commemorat. Tandem & vetus de eo Inſcriptio extat prope Siſtaricum in 2. Narbonenſi, quam etiam Sirmondus in Sidonium protulit CL. POSTVMVS DARDANVS V. INL. ET PATRICIÆ DIGNITATIS EXCONSVLARI PROVINCIÆ VIENNENSIS, EX MAGISTRO SCRINI LIB. EX QVÆST. EX PRÆF. PRÆT. GALL. ET NEVIA GALLA CLAR. ET INL. FEM. MATERF. EIVS, LOCO, CVI NOMEN THEOPOLI EST, VIARVM VSVM, CÆSIS VTRIMQVE MONTIVM LATERIBVS, PRÆSTITERVNT, MVROS ET PORTAS DEDERVNT, QVOD IN AGRO PROPRIO CONSTITVTVM TVITIONI OMNIVM VOLVERVNT ESSE COMMVNE : ADNITENTE ETIAM V. INL. COM. AC FRATRE MEMORATI VIRI CL. LEPIDO EX CONSVLARI GERMANIÆ PRIMÆ. EX MAG. MEMORIÆ, EXCOM RERVM PRIVAT. VT ERGA OMNIVM SALVTEM EORVM STVDIVM ET DEVOTIONIS PVBL..... TITVLVS POSS..... OSTENDI.
Ita Sirmondus clariùs quàm vt ex Scaligero habebat Corpus *Inſcriptionum, p. 151. n. 6.* Quanquam neque omittendum quod ibi *in fine* extat T. VET. SABO..... SS. Vbi latere puto *Varanis* Conſulatum ita, FLAV. VARONE..... COSS.. nam & ita promiſcuè *Varane, Varana* : imò & *Varone*, quomodo ſcriptum eſt *l. 15. ſupr. de proximis*, quod in *Bautone* perperam tranſiit *l. 3. infr. de Religione.* Qui quidem an. Conſulatus Anno 410. congruit : atque adeò proximè *huius leg.* Coss. ſequitur.
" De Principalibus, vid. *Paratitlon.*
" *Adminiſtratio* tribuitur Principalibus *hic & fine legis* rurſùm : & mox *infr. circa medium Gubernacula vrbium adminiſtrare* dicuntur. Item *fine legis, Curiam regere.* *Magnitudo* (muneris vel officij) ei tribuitur *infr.*
" Pro, *ſunt elapſi.*
" *Succedant.*
" Dixi iam ſuprà ad vocem, *adminiſtratione.*
" *x. Enim.*
" Ideſt, Principalitatem ſeu principalem locum.
" Iam dixi *ſupr.* ad vocem *Adminiſtratione.*
" Hunc Conſulatum hic non immoror : In quem incidit prima Dardani Præfectura : vnde Anno (vt mihi videtur) proximo 410. *ex-Præf. Prætorio Galliarum* vocatus. Poſteà enim Anno 413. Præfecturam eandem rurſum geſſit : quo Anno de eo agunt Olympiodorus & Proſper in rebus Iouini Tyranni.

COMMENTARIVS.

DE PRINCIPALIBVS quidem GALLICANIS Curiarum (de quibus *Paratitlo* plenè, & de quorum munere in genere nonnulla *hac lege* aſperguntur quæ *in Notis* diſcuſſi.) Tria *hâc l.* ab Honorio Imp. conſtituuntur: Quo tempore ſanè Gallia miſerè à Barbaris gentibus & Tyrannis lacerabantur, Dardano Galliarum (quatenus Imperio Romano reliquæ erant) Præfecturam pro Honorio gerente, de quo *in Notis ad hanc l.* plenè dixi. De quibus Curiis per Gallias ſunt quoque *lex* 75. 141. 148. *ſup. l.* 2 *ſup. de Quæſtionibus: l.* 3 *inf. de Iudæis.* Et de Principalibus per Gallias eſt inſuper *d. lex* 75. *ſup.* & inſignis locus Saluiani *lib.* 5.

Primum caput eſt, de TEMPORE Principalitatis, quanto videl. tempore Principales eo munere fungi oporteat: nempe Quindecennium integrum Honorius Principaliũ adminiſtrationi *hâc l.* ponit, & ſic indictionem integram, ſeu *obenqua ... [illegible]*. Ante hoc tempus eos Curiâ recedere vetat: contrà, gratiam hoc tempore patriæ implete, Ordinem ſuum ſeu gubernacula vrbium adminiſtrare iubet: denique Curiam regere. (Ita enim *hâc leg.* Principalium munus deſcribitur:) Quorum muneris potiſſima pars fuit, adſcriptio & exactio tributorum, vt docet *lex* 117. *ſup. l.* 5. *ſup. de his qua admin lex vn. ſup. de priuil. Dom. Auguſtæ*, & Saluianus *lib.* 5.

¶ Portò non temerè ſpatium hoc quindecim annorum ſtatui à ſe addit Honorius, ac proinde id recuſare non poſſe Principales, quandoquidem, expleto eo munere, *ſplendoris & honoris ornamenta ſuccedant.* Quindecennij onus defugere non debet, qui eo exacto tot honoribus cumulatur: Nempe Principalitatis honore defuncti immunes ab omnibus muneribus habebantur honorémque ex Comitibus conſequebantur, & ab iniuriis corporalibus immunes erant, *l.* 75. *ſup.* quam *legem* notandum eſt, & ipſam ad Galliarum Principales pertinere. Cœterùm iubet Honorius *hâc l.* eos Principales ad Curiam reuocari, qui tanto tempore Principalitatis munere non functi è Curiis per Gallias receſſerant: ſi modò inter hoc ſexennium receſſiſſent, id eſt ab A.D. 404.

Secundum caput eſt de NOMINATIONE ſeu ORDINATIONE Principalium: Nempe ſine Ordinis præiudicio, eos eſſe eligendos, qui probatiſſimi ſint: quique, vt *hâc l.* dicitur, *contemplatione actuum, omnium poſſint reſpondere iudiciis.* Quod & ipſum idem Honorius iam antea pariter per Gallias conſtituit duabus conſtitutionib. putà *l.* 140. & *l.* 148. *ſup.* vt ad ſubeunda patriæ munera digniſſimi & meritis & dignitatibus eligantur, neque tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non poſſint, ac nominatim Sacerdotes, *d. l.* 148. Principales *h. l.* ſcilicet ipſa Magnitudo huius muneris (quod anteà deſcripſimus) depoſcit, vt *probati* maximè eligantur. Quò pertinet in genere alioquin vulgatum illud *l.* 7. *ff. de munerib. honores & munera non ordinationi, ſed potioribus iniungenda.*

Tertio capite Honorius *hâc l.* ſingulari indulgentia, etiam ad SECVNDVM euectis Curiæ locum, ſuffragio meritorum, ſi Primum inter Principales locum implere non poſſint, vel ætate, vel debilitate, *Primi* tamen priuilegia tribuit: de quo primo Curiæ agitur & *l.* 127. & *l.* 189. *inf.*

¶ 1. *De* SENTENTIIS *gratioſis in fraudem Curiarum reuocandis* 2. *de Curialibus* CLERICIS *factis.* 3. *de* SPONTANEIS *retinendis.* 4. *de* FILIIS *eorum.*

CLXXII. * Idem AA. Herculio" PF. P. Illyrici.

SENTENTIÆ conquieſcant, quæ in præiudicium Curiarum tranſactis temporibus" ſub examine Magnificæ Sedis Tuæ contra rationem veritatis prolatæ Curiæ debitos per gratiam abſoluerunt: Vniuérſique quos ſors naſcendi municipalibus obligauit, fortunam" propriam ſubire cogantur. ¶ Eos autem, qui ſub patrocinio *Clericatus* muneribus debitis patriam fraudauerunt, reddi ſub eâ conditione præcipimus, vt pro temporis conſideratione, & gradu quem in Eccleſiis obtinent, vel ipſi ad ſtatum priſtinum redeant, & functionibus municipalibus obſecundent. vel eorum patrimonia Curiis conſignentur. ¶ His etiam, qui vltro ſe Curiarum cœtibus inſeruerunt, in eâ, quam elegerunt fortunam" à reſidentibus: Circa eorum filios Legum † auctoritate ſeruata. Dat. IX. Kal. Iun. Conſtantinop. Varane v. c. CONS. [410.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Iungenda ei fortè *lex vlt. ſup ne conlat. tranſlatio poſtul.*

" *Herculio* huic PP. Illyrici præter *hanc leg. & d. l. vlt.* inſcribitur Anno 408. *lex vlt. ſup. de Equor. collat.* & A. 412. *lex* 49. *inf. de operib. publ.* ad eundem extat Io. Chryſoſtomi *epiſtola.*

" Ab A.D 408 à quo Herculius hic PP. Illyrici reperitur.

" *Fortuna* hic, & mox rurſum *inf.* aliiſque locis pluribus pro ſtatu, conditione: vide Gloſſ. Theod. *Fortuna propria*, ἰδία τύχη eodem ſenſu in eadem re apud Socratem 4. c. 52.

† Fortunâ

* ✱. *Fortunâ reſidentibus* niſi malit quis, *in ea, quam elegerunt fortunam amare reſidentibus.* Sed prius illud malim.

† *Leges* de filiis vltroneorum Decurionum.

COMMENTARIVS.

ILLYRICI Orientalis (cuius duæ diœceſes fuerunt, Macedonia & Dacia, & illius quidem prouinciæ inter alias Achaia, Theſſalia, Epirus) Curiis quatuor rationibus ſeu capitibus conſultum it *hâc l.* Theodoſius Iun. Anno Domini 430. pariter vt *l.* 177. *infr.* eâ Hiſtoricâ ratione, quam expendam *dict. l.* 177. *infr.* Et hoc quidem.

Primò Reuocari ad Curiam iubet eos qui perperam contra rationem veritatis ab Herculio PP. Illyrici cui *hac lex* inſcribitur, per gratiam Curiâ abſoluti fuerant. Quod & ipſum aliis *legibus* cautum, ſententiâ per gratiam Curiâ liberatum ad Curiam retrahendum, *l.* 68. 77. 89. *ſup. & d. l.* 177. *inf.* veluti, ſi cùm anguſtia eſſet Ordinis, neceſſitate expreſſâ gratioſâ profeſſione Curiâ liberatus fuit, vt in ſp. *dict. l.* 177. vbi vide quæ dico.

¶ Secundò, Clericos ex Curialibus factos ad Curiam ſtatumque priſtinum redire, niſi longo iam tempore Clerici fuerint. (Quod & Valentiniani menti, *l.* 19. *inf. de Epiſcop.* & Theodoſij M. Aui congruit, *l.* 121. 123. *ſup.* de hoc vide & Ambroſium *epiſt.* 29. *inf.* & Arcadij Patris huius, *l.* 163. *ſup.* vbi dixi) vel niſi ſummatem aliquem gradum inter Clericos iam teneant, veluti Epiſcopi, Presbyteri &c. Quo caſu facultatibus eos cedere vult Theodoſius Iun. *hâc l.* Quod & ipſum Theodoſij M. Aui, Patriſque Arcadij menti conuenit *dictis legibus* : de quo dixi ad *d. l.* 163. Quâ *leg.* Arcadius vel ſubſtituti dandi, vel cedendarum facultatum neceſſitatem iniungit. Quod prius ſi Triboniano credimus, etiam Theodoſius Iun. poſteà probauit, *l.* 21. *Cod. de Epiſcop.* quæ caſſanda venit *l.* 187. 188. *infr.* Memorat & ipſe Theodoſius Iun. ſuam ſuper hoc conſtitutionem, *l. vn. ſupr. de bonis Clericorum.* Anaſtaſius memorat Bonifacium Pontificem qui ſedit ab A. Domini 419. ad 423. conſtituiſſe, nec ſeruum Clericum fieri, nec obnoxium Curiæ, vel cuiuſlibet rei. Cæteros qui non din Clerici fuerunt, vel inferiorem locum tenent, iubet Theodoſius Iun. *hâc l.* vel ad Curiam retrahi, vel patrimonio ſuo Curiæ cedere. Quod & ipſum ad mentem Theodoſij M. & Arcadij eſt: quod docent *leges* illæ. Tandem vt dixi memorat ſuper hoc Theodoſius Iun. conſtitutionem ſuam, *leg. vn. ſup. de bonis Clericor.* quæ ad *hanc l.* fortè reſpicit.

¶ Tertiò capite neceſſitatem impoſuit Theodoſius Iun. ſpontaneis, vltroneis, voluntariis Decurionibus, in Curia remanendi: Voluntarij ſcilicet, ſpontanei, vltronei Decuriones quidem erant, qui vltro ſeu ſponte ſe Curiarum cœtibus inſerebans vel Curialia quædam munia ſubibans, patriæ vtilitatibus ſubuenientes: de quibus agitur in Iuliani præterea *l.* 54. *ſup.* & duabus præterea *legibus* eiuſdem Theodoſij Iun. putà *dict. l.* 177. vbi vid. quæ dicam adhuc plura & *l. vlt.* & *Nouell.* eius 11. *c.* 1. *de his qui ſponte munus aliquod vel honorem largiuntur*; agitur & *toto titulo Cod. de iis qui ſponte munera ſuſceperunt*; vbi *ſpontanei Munifici* dicuntur: ſicut *Voluntarij Municipes*, *l.* 3. *Cod. de de iis qui ſpontè mun. ſub.* De iiſdem accipio & *leg.* 54. *ſupr.* Hi igitur in eâ quam elegerunt fortunâ ſeu Curiâ reſidere tenebantur, neque ab ea recedere poterant, vt docet *hac lex*: niſi cautione eâ obſeruatâ quam idem Theodoſius Iun. induxit *dict. l.* 177. *infr.* vbi plura: Quam ipſam ſententiam recantauit *d. Nouell.* 11. in 1. Conſtit. addita *ibi* ratione, Diuerſo iure circa eorum filios obſeruando: neque enim voluntariorum Decurionum filij Curiali nexu tenebantur. Id quod & *legibus* iam antè latis comprehenſum fuiſſe *hac lex* docet: & verò poſteà obtinuit vt docet *lex* 3. 4. *Cod. de iis qui ſpontè mun.* in quâ poſteriore etiam Iuſtinianus rationem adſignat: *hoc enim*, inquit, *ſpeciali beneficio alacriores ad conferendam Ciuitatibus huiuſmodi opitulationem conſtituere properauimus.*

¶ *De* DESCRIPTIONIBVS *Curialium iuſtè faciendis: ad id varia conſtituta.*

CLXXIII.* Idem AA. Anthemio PF. P."

AD inferiorum" Curialium releuandas fortunas, & impreſſionem" potentium" cohibendam placuit, vt, ab inſtanti octauâ" Indictione, Deſcriptiones", quæ" per ſingulos Ordines agitantur cogentibus diuerſis negotiis, non fumant" antè principium, quàm aput acta prouinciarum Rectoribus intimentur, & ex eorum fuerint auctoritate" firmatæ. ¶ Sed aurum, quod ex huiuſmodi contributione redigitur, ita debet Suſceptori" aurario conſignari, vt ſecuritatibus" nomen inferentis, dies Conſul, menſis, cauſa, & ſumma comprehendatur: quò & Deſcriptionis æquitas" inluſtretur, & deſcribtus" documentis euidentibus fulciatur. ¶ Hoc etiam obſeruando, vt Quadrimenſtruis" quoque breuibus, qui" ab Excellentiæ Tuæ Officio ſollemniter diriguntur, celebratæ Deſcriptionis diſpunctio" ſocietur: vt" veſtræ poteſtatis ſcientiam formidantes, nihil ad releuationem locupletum, adque inopum perniciem, audeant pertemptare. ¶ Quod & circa hos optimum eſt cuſtodiri, quibus

quibus lucratiuæ facultates ex bonis Curialium obuenerunt, & ipſi fructu prouiſionis ſimillimæ potiantur. ¶ Quam diſpoſitionem ſi quis Iudicum, Numerariorum, vel Curialium mutilandam crediderit, interminationi, quam Veſtra Sedes ſtatuerit, ſubiacebit. Dat. VII. Kalend. Sept. Conſtantinop. Varane v. c. Cons. [410.]

NOTÆ.

L. 1. Cod. Iuſt. de Apochis publicis & deſcriptionibus Curialibus.
Anthemio huic PP. tres aliæ conſtitutiones *hoc titulo* inſcribuntur: putà *lex* 167. vbi dixi plenè: 168. 169. *ſuprà.*
Inopum. inf.
De *Impreſſionis* voce vide *Gloſſ.*
Et iidem Curialium: additum C. Iuſt. Quâ ἐξηγήσει ail adeò opus erat vt & vox ibi, &, ſuperflua eſt *Locupletum*, *infrà.*
Congruit omninò Chronicum *Marcellini*, & *Alexandrinum* dum huic Anno 410. Indictionem VIII. tribuunt: de quo dixi ſemel plenè.
Deſcriptiones, id eſt indictiones, contributiones vt vocantur *inf.*
Si qua, C. Iuſt. vt mox, *agitentur.*
Ordines, id eſt Curias.
Id eſt non ante executioni tradantur, ſeu exactio fiat.
Recepta ſententiis: ita C. *Iuſt* Quæ mutatio fieri non debuit: *Authoritas* propriè.
De *ſuſceptoribus* & quidem auri, *ſuo tit. inf.*
Securitatibus, id eſt apochis v. *Gloſſ* & quæ notabo ad *l.* 185. *inf.*
Æquitas & æqualitas.
Deſcriptus, id eſt deſcriptioni ſeu contributioni ſubiectus: malè *C. Iuſt* (vt iam Accurſius & poſt eum Cuiacius rectè notauit.) *deſcriptio.*
De his ſuo titulo *ſup. lib.* 11 c. 1.
Ad excellentia tua officium, C. *Iuſt.* Malè: de quo mox.
Quod genus alterum quadrimenſtruorum Breuium.
Vt omnes C. Iuſt.
Quod & nunc optimum cuſtodiri cùm lucratiua &c. C. Iuſt.
Vt & ipſi, C. Iuſt. & ita, *vt & inanes & locupletes* &c.
De *Numerariis* ſuo titulo *ſup. lib.* 8.

COMMENTARIVS.

Descriptionis à Curialibus faciendæ ἀπαιτήσεως ſeu *Contributionis* & Auri quidē æquitati ſeu æqualitati conſultum it *hâc l.* Theodoſius Iun. Imp. aduerſus impreſſionem Potentium Curialium, contra ad releuandas fortunas inferiorum ſeu tenuiorum Curialium. Scilicet potentium Curialium impreſſione ſæpè eueniebat, vt ſarcina tributorum in inferiores recideret, ipſique contributionum ſarcinam euitarent, atque adeò inferiores prægrauarent: Vt cæteroquin de potentioribus & Curialibus hâc in re tributaria frequentes querelæ fuêre. Et quidem duum generum: partim quod ipſi adſcriptionibus vacantes, id eſt modum tributorum exæquantes, *faiſans le deſpartement de la Taille*: (Curialium enim muneris fuit adſcriptio tributorum, *l.* 117. *ſupr.*) *plebem* ſeu inferiores ſarcinâ aliorum prægrauarent. Quam in rem eſt haud multò poſt *hanc legem* Salniani Maſſilienſis querela *libr.* 5. Sed & videnda *lex* 26. *ſupr. de annonâ & tributis*: vbi dixi plura. Partim verò, quod deſcriptionum, quas *ipſimet* ſuſtinere debebant, ſarcinam, inter ſe non æqualiter diſtribuerent. Quò pertinet *hæc lex*. Eſt ſcilicet hæc *lex* de *Contributione*, quam ipſimet *Ordines*, id eſt Curiæ ſeu Curiales facere debebant, ſeu de illatione, quæ ab iis exigebatur. Nempe vt ab aliis hominum generibus per prouincias, putà à potentioribus, minoribuſque poſſeſſoribus tributa exigebantur, ita à Curialibus quoque qui & fundorum fermè potiſſimique poſſeſſores erant. Et quidem extra ordinem *cogentibus diuerſis negotiis*, vt *hâc leg.* dicitur: (neque enim quod Cuiacius putauit, hæc *lex* de voluntaria auri Coronarij oblatione accipienda eſt) apertè enim hæc *lex* loquitur de *tributorum* collatione, vt rectè quoque notauit Amaya *hîc*, *n.* 17. vt patebit adhuc magis ex *tit. infr. Auro Coronario*: Ita quidem, vt peculiaris quoddam ratiocinium, peculiaris exactio & ſuſceptio Curialis adſcriptionis iſtius eſſet: Nempe Curialis, perſonas Curialium conueniebat ſeu exigebat, vt docebit *lex* 12. *inf. de exactionib.*

¶ Igitur, ne inferiorum Curialium fortunæ peſſundarentur, arg. *l.* 1. 2. *infr. de prædiis & mancip. Curial.* Potentiorum impreſſione, Quinque *hac leg.* conſtituit Thodoſius Iun. tot ſcil. eius ſunt capita ad hunc quem dixi Æquabilitatis inter Curiales finem. Primùm conſtituit, vt *Adſcriptio* ipſa, *l'Aſſiette*, quò eius *æquitas* illuſtretur, Rectoribus prouinciarum inſinuetur, vt ex eorum authoritate firmetur, antequam ea executioni tradatur, ſeu exactio ſecundùm eam fiat: Quò ſcilicet Rector prouinciæ diſcutiat ſeu expendat vtrùm Adſcriptione nemo iniuſtè prægrauatus fuerit. Hoc primum remedium, cui haud omnino abſimile eſt quod ſtatuitur *leg.* 5. *infr. de cenſu*, & *l.* 4. *de cenſitorib.*

Secundò ſolutionis factæ *Apochis* modum accuratum præſtituit Theodoſius Iun. quo ſcilicet ex iis quoque deſcriptionis æquitas illuſtretur, & qui deſcriptus eſt ſeu contributioni ſubiectus *documentis* ita euidentibus *fulciatur*, id eſt per hæc ſecurus ſit probaréque adeò poſſit ſolutionem ſolutioniſque modum. Igitur Apochis ſeu quittanciis ſolutionis à Curiali factæ, iubet quatuor inſeri: 1. *Nomen* inferentis. 2. *Tempus*; Nempe diem, Conſulem, & menſem. 3. *Cauſam* ſolutionis. 4. *Summam* ſeu quantitatem: Nempè ex his quatuor tùm deſcriptionis æquitas illuſtrari poteſt: tùm etiam ſi qua deinceps de ſolutione vtrum ea facta fuerit, controuerſia oboriatur, is qui deſcriptus eſt; & tributum ſoluit, facillimè *documentis* euidentibus ſolutionem à ſe factam & ſolutionis modum comprobare fulciréque adeò poteſt. Cui ſimiles ſunt de Apocharum huiuſmodi forma Conſtitutiones, Valentiniani Sen. *l.* 16. *infr. de ſuſcept.*

cept. Theodoſij M. *l.* 18. *infr. de ſuſcept.* & *l.* 19. *ſup. de annona & tribut.* & Valentiniani Tertij *leg.* 52. *inf. de ſuſcept.*

Tertio loco, ſeu capite, quod Interpretes etiam nuperi prætermittunt; Tertium medium & remedium, ad eum quem dixi æqualitatis ſcopum, adiicit Imperator *hac leg.* Nempe *Quadrimenſtruis Breuibus*, qui ſcil. à Præfecto Prætorio ſolemniter mittuntur, miſſique fuerunt, celebratæ deſcriptionis diſpunctionem ſociari iubet: De Quadrimenſtruis Breuibus fuit *ſuprà*, *titulus peculiaris*, *lib.* 11. *t.* 25. Summatim ſciendum, quia tripertitâ in annum, per quaternos menſes, ſolutione, Tributa ſoluebantur, (quod non tantum ex variis *legibus* quæ *hoc Codice* continentur, conſtat; verùm etiam ex Libanio, *Orat. in Tiſamenem*, Maioriano, *Nouella* 4. Caſſiodoro *variis locis* liquet:) ideò Breues qui conficiebantur rei tributariæ ſeu notitias huius rei *Quadrimenſtruos Breues* dictos: Et quidem *Adſcriptionis facienda* Breues Quadrimenſtrui à Præfecti Prætorio conficiebantur, ad quos ſumma rei tributariæ pertinebat, (quod etiam Zoſimus prodit *libr. ... p. ...*) inſtante ſcilicet Indictione, quod etiam *hac lex* teſtatur, vel exactione mittebat Præfectus Prætorio in prouincias ad Rectores prouinciarum, qui eius diſpoſitioni ſuppoſiti erant, Breues Quadrimenſtruos, quibus continebatur modus tributorum, quem Reip. neceſſitas tùm exigebat: (Vnde apparet rectè legi *hac l. Qui ab Excellentia Tua officio ſolemniter diriguntur.*) His in prouinciam perlatis Adſcriptio fiebat per ſingulos. Inde quod ſecundum genus Quadrimenſtruorum Breuium fuit, Adſcriptionis ſeu Deſcriptionis iſtius diſpunctio ſeu Breuis & Notitia, λογαριασμὸς fiebat: quo continebatur modus adſcriptionis, quantum cuique indictum fuiſſet. Igitur Theodoſius Iun. *hâc l.* vt Adſcriptio æquabiliter fieret neq; locupletes fortè releuarentur, inopes verò prægrauarentur, adſcriptionis factæ diſpunctionem ſeu breues cum primis quadrimenſtruis breuibus à Præfecto Prætorio miſſis, ad eum remitti iubet: vt ita in officio continerentur ij qui Adſcriptiones faciebant: cùm ſcirent, huius Adſcriptionis Notitiam ad ſcientiam Præfecti Prætorio mittendam, qui ſanè ſi quem prægrauatum iniuſtè videret, etiam iniuſtæ Adſcriptionis authorem punire poſſet: vt inquit *veſtra Poteſtatis* (alloquitur Præfectum Prætorio) *ſcientiam formidantes nihil ad releuationem locupletum atque inopum perniciem audeant pertemptare.* Et hæc quidem tria media ſeu remedia ſunt, quibus Theodoſius Iun. iniuſtæ Curialium Adſcriptioni occurrendum putauit.

Quod & ipſum etiam obſeruari vult (quod Quartum *huius leg.* caput eſt) non tantùm in Adſcriptionibus ſeu Contributionibus *Auri*, quæ à Curialibus fiebant vel depoſcebantur; verùm etiam in Adſcriptionibus, ſeu deſcriptione eorum, qui ex Lucrariuâ causâ Curialium facultates poſſidebant: Vt cæteroquin bis ſubinde collatio indicabatur, de quo agitur quoque *l.* 107. & 123. *ſup.* & peculiari *titulo*, *inf. de imponenda lucratiuis deſcriptione*: Vnde hoc caput illuſtratur: Nempe vt triplex forma ſuperior & *hic* obſeruetur, eodem fine & ſcopo.

Fine tandem *legis ſanctio* continetur: *pœnam* ſcilicet comminatur, & quidem à Præfecto Prætorio imponendam, ſi hanc diſpoſitionem Iudices, id eſt Rectores prouinciarum, Numerarij item vel Curiales neglexerint: *Numerarij* inquam, ſeu Tabularij: hi quippe rationes publicas tractabant, conficiebant: de quo ſuo *tit. lib.* 8. *de Numerariis*: qui & cæteroquin fraudibus notiſſimi fuêre.

Ex his iam ita clarè diſtinctis apparet nullam in *hâc l.* battologiam, quod quidam volebant, occurrere. Sunt enim, vt dixi, diſtincta diuerſaque *huius leg.* capita ad eundem finem tendentia. Item, quàm malè *lex* hæc à Cuiacio de Auri Coronarij oblatione accipiatur.

Agitur enim in *hâc l.* de *Deſcriptionibus* quæ per ſingulos Ordines agitantur, *indictione*, ſeu Anno inſtante & recurrente; agitur de deſcriptionibus *miſſis in prouincias*, *cogentibus diuerſis negotiis.* Quæ ab ipſo principio apud Acta prouinciarum Rectorum *intimari*, & ex eorum authoritate *firmari* oportebat. Agitur de *Auro* contribuendo & *ſuſceptori Aurario* conſignando. Agitur de *Deſcriptionis* æqualitate & apochæ à Suſceptore tradenda. Agitur de Quadrimenſtruis Breuibus, qui à PP. *ſolemniter* dirigebantur. Agitur de deſcriptione *Lucratiuis* impoſita: quæ omnia ſolemnem & publicam indictionem denotant, non voluntariam oblationem. Liquet, etiam, quam ſemiplenè *huius leg.* ſenſum finemque adeò aſſecuti ſint Alij, qui tertium *huius leg.* caput omnes prætermiſerunt. Quod tamen ad rem pe[r]aximque facit.

Tandem hoc liquet, quàm parùm ad *hanc leg.* faciant tractatus alij qui ad eam adaptantur, veluti de inſinuatione actus alicuius quam *lex* requirit, apud Iudicem facienda. Vtrum eam à Iudice approbari decreto ſuo oporteat; an verò ſola Iudicis ſcientia ſufficiat, & actorum teſtificatio? Iſtud enim, in §. *huius l.* expreſsè requiritur pro formâ eſſentiali, nempe vt *Geſtoris auctoritate firmetur* Adſcriptio: pro quo Tribonianus *ſententias* dixit pro *auctoritate*: ineleganter ſeu inconditè. *Auctoritatis* eorum vox hâc in re propria, non adeò *ſententiarum.* Item ex *hâc leg.* perperam infertur, quod quoties ad probationem actus, ſeu diſpoſitionis, requiritur, vt fiat per ſcripturam, non poſſit ea probatio fieri per teſtes. Neque enim tale quid *hic* dicitur aut quæritur: verùm forma tantum & triplex quidem præſtituitur, quâ æquabilis adſcriptio Curialibus ſeruetur: deque eâ æqualitate fides fieri ſeu conſtare poſſit: nempe *Adſcriptionem* ad Rectorem prouinciæ mittendam & ab eo approbandam, accurata dein *Apocharum forma præſcripta ſeruatâque*: Tandem *Quadrimenſtruos Breues* ſpecialis deſcriptionis factæ ad Præfectum Prætorio *mittendos*, à quo prius contributionis faciendæ in genere quadrimenſtrui Breues miſſi fuerant. Non *hic* igitur quidquam de talibus quæſitum. Denique tota hæc *lex*, etiam ea parte quâ de *Apochis* agit, non tam ad probationem ſolutionis factæ pertinet, quàm ad ſeruandam *Æqualitatem contributionis & Adſcriptionis.*

¶ 1. Dvvmvirorvm *poteſtas limitata.* 2. Retrahendi *Curiales ad* Sacerdotivm, *vt & Filii ad Curiam.*

CLXXIV. * Idem AA. Euchario" Proc. Afric.

DVvmvirvm impunè" non liceat extollere poteſtatem faſcium extra metas" propriæ ciuitatis. Curiales" etiam, Sacerdotio prouinciæ, & filios, reddi præcipimus propriæ ciuitati. Dat. VI. Id. Mart. Rau. Honor. IX. & Theod. V. AA. Coſs. [412.]

NOTÆ.

* *Lex Duumuirorum* 53. *Cod. eod. tit.*

" *Euchario* huic Proconſuli Africæ ſub Honorio octo inſuper aliæ *leges* hoc ipſo Anno inſcribuntur, quæ fortè omnes ſeptem ſaltem, huic ſecundæ videantur. Certè argumento haud diſpatant, de quo dicendum mihi *hic*.

" Sic & *l. vlt. π. de Iuriſdict.*

" *Extra metas territorij propria ciuitatis*, Ita *Cod. Iuſt.* addita ſcil.

" Sequentia ſuſtulit Tribonianus: cauſa notiſſima.

COMMENTARIVS.

DVo Capita hâc Honorij conſtitutione continentur, quibus ſingularum ciuitatum commodis conſultum it, aduerſus maiorum ciuitatum vſurpationes. Prius ſcilicet caput eſt, de Dvvmvirorvm, ſeu magiſtratuum municipalium poteſtate: non in quo ea conſiſtat, ſeu quæ nam Iuriſdictionis ſpecies, quis modus his competierit, (de quo aliæ conſtitutiones ſunt) Verùm *Quouſque* ea procurrerit: Nempe intra metas propriæ ciuitatis, id eſt intra Territorium ciuitatis; quam *Territorij* vocem *hic* addidit Tribonianus, quo nihil opus fuit; *meta Ciuitatis*, & *Territorium*, idem ſunt: item termini ciuitatis, ſeu Vrbis, iidem. Ergo Duumuirorum poteſtas omnis territorio Ciuitatis circumſcribebatur: *Impuneque* adeò non licere eis vult Honorius, poteſtatem faſcium extra metas propriæ Ciuitatis extollere. Pariter vt IC Paulus *lib. 1. ad Edict. l. vlt. in princ. π. de Iuriſdict. Extra territorium ius dicenti* Impvne *non pareri*, definit. Quæ & ipſa eſt de Magiſtratibus municipalibus & Duumuiris, vt docent aliæ *leges* ex eodem *libro* deſumptæ, & vox Territorii: deq; à voce vide *l. pupillus* 239. *§. Territorium*, 8. *de V. S.* Alluſit etiam Tertullianus *lib. 2. ad Nationes, cap. 8. ſatis etiam video Deos Decuriones Curiáſque municipij quibus honor intra muros ſuos determinatur*: Ita ſanè omnium quoque Magiſtratuum vrbanorum, prouincialium poteſtas ſuis vrbia terminis circumſcribebatur; de quo *l. vlt. π. de off. P. V.* iuſque occaſione in *Apolytico noſtro* plenè: & prouinciarum, de quo ad *l. 10. 16. ſup. de iuriſdict.* Et tamen iuriſdictionis ſuæ terminos ſæpè his egredi contingebat. Quare etiam ſæpe ſuos intra cancellos coërceri eos oportuit, & verò *hac l.* Duumuiri coërcentur, proculdubio, quod maiorum Ciuitatum Duumuiri aliarum minorum ciuitatum Territoria propriæ ciuitati ſuæ conſulentes peruaderent. Quod per Africam factum hæc *lex* oſtendit, & à Proconſule Africæ coërceri vult.

¶ Interim ex *hac leg* conſtat. Duumuiris, qui Græcis *στρατηγοὶ*, faſces fuiſſe: Quod etiam diſcimus ex Apuleio *lib. 10 p. 547. Gradatim*, inquit, *permenſis honoribus, quinquennali Magiſtratui fuerat deſtinatus. Et vt ſplendori capeſſendorum reſponderet* Fascivm *munus Gladiatorium triduanis ſpectaculis pollicitus, latius munificentiam ſuam porrigebat.* Quod rectè negabat de veteri iure Lipſius 1. *Elector.* 23. vt diſcere eſt ex Cicerone 2. *Agraria in Rullũ* Fuerũt his ſc. olim Apparitores *ῥαβδοῦχοι*, vt diſcimus ex *Actis Apoſt. c. 16. v. 35.* cum bacillis! at non etiam Lictores cum faſcibus: multò minus fuerunt his *ſecures*; quod alioquin probare conantur nonnulli ex Auſonij *Idyllio* 9. malè intellecto: verba quippè eius ad Rectores prouinciarum pertinent, non ad Duumuiros: nam de his iam antea egerat. Locus integer hic ſternendus nobis eſt. Moſellæ ſcilicet laudibus defunctus Auſonius acciuctum ſeſe olim ait, ad deprædicandos ipſos Belgas famâ & magiſtratibus claros:

Quis mihi tum nõ dictus erit? 1. Memorabo quietos
Agricolas: 2. Legvmqve *catos fandique potentes,*
Præſidium ſublime reis 3. Quos Cvria *ſummos*
Mvnicipvm *vidit* Procsres, *propriumque*
Senatum.
4. Quos prætextati celebris facundia ludi
Contulit ad veteris præconia Quintiliani.
5. Quique ſuas Rexere *vrbes, purumque* Tribvnal
Sanguine & innocuas illuſtrauêre Secures.
6. Aut Italum populos, Aquilonigenaſque Britannos
Præfecturarum titulo tenuêre ſecundo.
7. Quique caput rerum Romam, populumque patreſque
Tantum non primo rexit ſub nomine, quamuis
Par fuerit primis.

Hoc ſcil. loco Auſonius Belgarum ſeſe laudes cantaturum olim promittit; ſeptémque hominum genera, quibus Belgæ illuſtres erant, deſignat: Primò, Poſſeſſores quietos, id eſt dignitatibus & officiis vacuos, rura ſua colentes: ſecundò, Iuriſconſultos & Oratores qui in Belgio fuerunt: Tertiò, Duumuiros: Quartò, Oratores & Profeſſores: Quintò *Rectores prouinciarum*: Sextò Vicarios: Septimò Præfectos Vrbi. Tertiò ſcil. loco his verbis apertiſſimè Duumuiros ſignificat:

——Quos Curia ſummos
Municipum vidit Proceres, propriumque Senatum.

Quinto verò loco Rectores prouinciarum iſta:

Quique ſuas rexêre vrbes, purumque Tribunal
Sanguine & innocuas illuſtrauêre ſecures.

Nempe

Nempe gradatim aſſurgit Auſonius in hac enumeratione, neque bis eandem Poteſtatem adſignificat. Nullum vnquam *Tribunal*, nullæ *ſecures* tributæ Duumuiris: *Tribunal* enim eſt Maiorum Magiſtratuum: veluti Rectorum prouinciarum, quos hîc commendat ob innocentes ſecures & tribunal. Denique *Regere* vrbes dicuntur Rectores prouinciarum: quia in vrbe metropolis totius prouinciæ agentes, quæ Vrbs caput erat, inde totam prouinciam regebant & ab vrbe Metropoli tota prouincia cenſebatur.

Ergo tandem purum tribunal ſanguine & innocuas ſecures dixit Auſonius adminiſtrationem prouinciæ ſine cæde & innocenter tranſactam.

Secundo capite *huius leg.* (quod Tribonianus recidit) ſingularum pariter ciuitatum & Curiarum ſplendori Honorius conſultum it. Nempe Curiales ſacerdotio prouinciæ, & filios eorum propriis ciuitatibus ſuis reddi ſeu reſtitui iubet, quod ſcilicet maiores ciuitates in præiudicium minorum ſibi vindicabant. De filiis Curialium in genere ad Curiam reuocandis compluribus aliis legibus dictum eſt: de Curialibus ſacerdotio prouinciæ reſtituendis, ſeu, quod idem eſt, de Sacerdotio prouinciæ (de quo agitur, & *l.* 21. 46. 75. 166. *ſup.*) reſtituendo *hâc l.* pariter cauetur & quidem per Africam. Quod quidem prouinciæ Sacerdotium per Africam ſub Honorio Imp. admodum nutaſſe comperio, inualeſcente magis magiſque Religione Chriſtianâ & Patribus Africanis (quod ex *Codice Africano* liquet) Gentilitiam ſuperſtitionem modis omnibus conuellere ſatagentibus, contra, Africanis (pro more ſuo) voluptates ſeu ludos ſuos ſibi tuentibus. Quare de eâ variis occaſionibus ad Honorium relatum, imò & legationes decretæ: Qui & *l.* 145. & 166. *ſupr.* & *hâc l.* & *l.* 176. *inf.* ſuum Africæ Proconſulari Sacerdotium, & quidem idoneis electis, atque adeò ſuas voluptates conſtare voluit.

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex officio Magiſtri militum &* PROCESSVS *ea in re.*

CLXXV. * Idem AA. Lupiano" Com. & Mag. mil. per Orient.

HI quos Moderatores prouinciarum, maximique" Fœnices", Ordinibus ciuitatum proſequentibus" docti, ex conſortio Curiali ad Officium Culminis Tui demigraſſe ſuggeſſerint, mox ſub fidâ *proſecutione* ad eiuſdem Iudicis *tranſmittantur* examen qui ſuper eorum nominibus rettulerint", vel ſponte ciuilia munera ſubituri, vel ſi litigandum putauerint, poſt ſententiam Cognitoris, ſi id ea ſuggeſſerit, Ordini mancipandi. Dat. xv. Kal. Iun. Conſtantinop. Honor. IX. & Theod. V. AA. Coſs. [412.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" Siue *Lupitano*?
" *al.* *Maximéque.*
" *Fœnice* (in quâ Tyrus & Berithus) in diœceſi Orientis: vt ex *hâc l.* patet: & *Notitia imperij*: & *Notitiâ prouinciarum Scoh-honiana.*
" Id eſt monentibus, inſinuantibus.
" De hâc *Proſecutione* Curialium refugarum eſt quoque *lex* 147. 148. 161 *ſup.* & *lex* 181. *infr.* & generatim de proſecutione reorum & fugitiuorum dixi ad *l.* 6. *ſup. de exhib. reis*; v. & *l.* 32. *inf. de ſuſceptor.*
" *al.* *Retulerit.*

COMMENTARIVS.

EX OFFICIO ſeu Officiali militiâ *Magiſtri militum* Curiales ad Curiam retrahi iubet *hâc l.* Theodoſius Iun. quò multi Curiales, ac maximè Phœnices hac tempeſtate ſeſe contulerant, & de quo Ciuitates maximè Phœnices conqueſtæ fuerant apud Rectores prouinciarum ac nominatim Conſularem Phœnices. Itaque iubet *hâc l.* eos à Magiſtro militum per Orientem, ad Rectorem prouinciæ mitti, ſub fidâ proſecutione, *ſoubs bonne garde & conduite.*

¶ Cæterum eſt propriè hæc *lex* de Curialibus Phœnices, in quâ Tyrus, Berithus, Damaſcus fuêre: quò pariter diſertè pertinent Iuliani *lex* 54. & Theodoſij M. *lex* 83. *ſup.*

¶ *Proceſſus* interim hâc in re totus qui obſeruabatur, notetur. 1. *Ordines* Ciuitatum: ſeu Curiæ Rectores monebant de refugis Curialibus, ſeu his proſequentibus docebantur: de quâ relatione Curiarum, alibi. 2. *Rectores* nomina refugarum Curialium ad Magiſtrum militum, ſeu Magiſtratum ad cuius officium ſeſe illi contulerant, referebant: de quâ relatione ad *l.* ... 3. ſub fida proſecutione ad Rectoris prouinciæ examen à Magiſtro militum tranſmitti Curiales oportebat: de qua proſecutione, v. & *l.* 147. 148. 161. *ſup.* *l.* 181. *infr.* 4. Tandem Rector ſententiam proferebat, ordinique Curialem mancipabat: de quo ſententiæ genere iam ad *l.* ... *ſup.* ...

¶ SACERDOTALIBVS *aliarum prouinciarum Africæ,qui ſpectandorum ludorum Sacerdotalium gratia Karthaginem venerant,certum ſpatium præſcribitur, ad reuertendum domum.*

CLXXVI. * Idem AA. Iuliano II." Proc. Afric.

EXCEPTIS his qui Karthaginenſi" Curiæ munus Sacerdotij tranſegerunt, omnes quicunque ex aliis prouinciis adque Ciuitatibus hoc honore" decorantur ad proprias Vrbes redire præcipimus. ¶ Quidquid ſanè prouinciarum" nomine agi Sacerdotalium ſuperfluâ' turbâ conſueuit, id ab eo qui Sacerdotium" reddet, ſuo tempore iubemus impleri. ¶ Ac nequid feſtis" ac legitimis diebus ſubtraxiſſe videamur, etiam illud definiendum eſſe cenſemus, vt quicumque propter pompam illius" diei Karthaginem fortè conuenerit, intra quinque dies ad propria rediturus, ex eadem Vrbe diſcedat. ¶ Ne autem certa" ſtatuta inpune vllus audeat violare, triginta librarum auri multa ſtatim à Proconſulari Officio exigi" ſe cognoſcat, qui in Karthaginenſi vrbe (excepto ipſius' Decuriæ" viro) habitandi gratia voluerit reſidere cùm dierum" numerum qui eſt ſtatutus exceſſerit, ipſius quoque dignitatis" priuilegio" ſpoliandum eſſe' non dubitet. ¶ Inhiberi autem etiam illas' occaſiones præſenti auctoritate cenſemus, ne comparatis Sacerdotalibus" aliquis ſubitò" ædibus, domicilium ſe habere confingat: cùm ſpecialiter ſtatuiſſe videamur", vt quiſque illò redeat, vnde enm ducere originem conſtat. Dat. VI. Kalend. Feb. Rau. Poſt conſ. Honor. IX. & Theod. V. AA. Coſs. [413.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Iulianus* hic iam Anno 412 PC. Africæ fuit, vt docet *lex 64. ſup. de appellationib.* Fuit & Anno proximo 414. quo ei inſcribuntur *lex 3 ſupr. de in integr. reſtit. lex vlt. ſup. vnde vide lex 54. 55 inf. de hæreticis.*
" An *in Karthaginenſi Curiâ*, vel *Karthaginenſis Curiæ*: & vt mox *inf.* dicitur, *ipſius Karthaginenſis Curiæ viro?*
" Sacerdotij.
" Omnium Africæ.
" In, & ſub ſuperfluâ turbâ, *ſuperflua* autem hic pro abundante.
" *Sacerdotium reddere* dicitur, qui ſacerdotales ludos edit. *Reddere*, pro ſoluere, præſtare, *hic, &* l. 69. 95. 110. *ſup.*
" *Feſti dies* ἱερομηνίαι: ſic Heſychio ἱερομηνία ἑορτάσιμος ἡμέρα, & (ita enim communo ſpiritu lego apud Heſychium) ἱερὰ ἑορτὴ τῶν μηνῶν. Ergo ἱερομηνία quilibet feſtus dies, non tantum Kalendarum. Et ita quoque apud Syneſium *in Dione p.* 77. accipienda hæc vox, vt alibi paſſim.
" Cuiuſque Sacerdotales illi ludi eduntur.
" *Certa* ſtatuta, ſunt expreſſa, fixa, v. *Gl. Theod.*
" Id eſt exactum iuri, ſeu exigendum ſe vt infra mox *ſpoliandum ſeſe*. Mira autem locutio *multâ exigi*, niſi malis hîc, *multâ.*
" Id eſt qui Karthaginenſi Curiæ munus Sacerdotij tranſegerit, vt *ſup. initio legis.*
" *x. Curia*, vt *ſup. initio legis.* Quid enim hic Decuriæ? de quibus *inf. lib.* 14.
" Quinque.
" Sacerdotalis.
" De Priuilegiis ſacerdotij dixi ad *l.... ſup....*
" *x. Seſe.* ſæpe hic error *hoc Codice* admiſſus: quo mox *ſeſe*, in *eſſe* migrauit.
" Barbaries ſtyli.
" *x. Sacerdotalium aliquis.*
" Σύγχυσις
" Pro *Statuerimus.*

COMMENTARIVS.

DE SACERDOTIBVS, & Sacerdotalibus' editionibus ſeu ludis Karthagine eſt hæc ſingularis admodū Honorij *lex*, cui alioquin concordat eiuſdem altera *lex* biennio poſt, putà *lex* 20. *inf. de paganis*. Et hæcquidem ſignatè, ſi dicendi genus ſpectes mirâ barbarie, & ſtyli colluuione ſcatens: verùm hæc non vltrà moror. Sententiam *legis* antequam expendo, circumſtantias priùs omnes premere & illuſtrare iuuat.

Primò *Curia* Karthaginenſis *h.l.* mentio fit: de quâ quoque eſt *lex* 27. 41. *ſup.* cui etiam inſcribitur *d. lex* 41. *& lex* 52. *ſup. de appellat. & lex* 15. *ſup. quorum appell.* verùm de eâ plenè dixi ad *d. l.* 27. *ſup.*

Secundò de ſacerdotibus *hâc leg.* agitur, de quibus Paratitlon *inf. tit. de Paganis*: Et quidem de ſacerdotibus Africanarum prouinciarum ad quos pertinent quoque *lex vlt. ſup. de Tyronib. lex* 21. 46. 60. 166. 174. *ſup. h. t. lex* 2. *ſuprà, quemadmodum. ciuilia: lex* 52. 54. *inf. de hæretici.*

Tertiò, obſeruandum ab his ſacerdotibus ludos editos: de quibus ſacerdotalibus ludis eſt prætereà *lex* 2. *inf. de expenſis ludorum*: *l.* 1. *infrà de ſpectaculis*: *lex* 2. *ſup. de præd. Senatorum* &. *lex* 103. 109. 145. *ſup. h. t. lex* 20. *inf. de Paganis: lex vlt. ſupr.*

ſupr. de Tyronib. Itaque Sacerdos Iouis opt. Max. Karthagine ſediſſe dicitur io geſtis purgationis Felicis: & Sacerdos Tripolia vt & Lepti apud Ammianum *lib.*29.

Quartò, Sacerdotea hos io Metropolibus egiſſe.

Quintò notandum, ludos Sacerdotales ſolemnes cum magna pompa Karthagine principe totius Africæ ciuitate cùm maxime editos: de quibus eſt & *d. lex* 20.

Et ita quidem editos, quod ſextò notandum, vt non tantùm Africæ Proconſularis Sacerdotes ſeu ipſius Curiæ Viri Karthagine eos ederent, non tantum Africani alij Sacerdotales eius tei cauſa Carthaginem proficiſcerentur; verùm etiam cæteri Sacerdotes ipſi aliarum Africæ prouinciatum nomine ludos Karthagine ederent. Quod Honorio & *hac l. & l.*146. *ſupr.* placuit: Quomodo aliquando etiam per hæc tempora in Oriente ad vrbis Conſtantinopolitanæ feſtiuitatem & decua, coacti Magiſtratus ſeu Duumviri etiam ex Præfectura Prætorianâ Illyrici, (id eſt ex Macedonia & Dacia) ſpectacula in vrbe Conſtantinopolitana edere & pecuniam ad id conferre: vt docet *lex* 4. 7. *de ſpectaculis.*

Septimò obſeruandum, certo quodam ſtatutoque die ludos illos Sacerdotales Karthagine editos, & vt ex collatione *legis* 20. *infr. de paganis*, cum *hac leg.* colligere mihi videor, *VII. Kal. Nouembris* ſic tamen, vt poſt eius diei pompam, feſti adhuc ac legitimi dies quidam celebrarentur, nempe *quoque* dies proximi.

Octauò notandum, tâtu ſtudio ſpectaculorum in vrbe Karthaginenſi viſendorum peregrinos, ex aliis prouinciia Sacerdotes teneri ſolitos hac tempeſtate ſub Honorio Imp. vt noo modò diutino tempore ſpreta patria ſua ibi morarentur: verùm etiam domos ibi eâ de cauſa compararent, & domicilium quodammodo conſtruerent.

His ita præcognitis, de *huius legis* ſententia videamus.

¶ Igitur Honorius ab vnâ parte Karthaginenſium feſtiuitatibus nil detractum cupiens, (quibus indulſiſſe eum oſtendit præter *hanc leg. & d. leg.* 20. *infr. de Paganis*, cùm maximè *lex* 145. 166. 174. *ſupr. hoc tit. & lex vlt. infr. de ſcænicis*:) parte altera aliarum ciuitatum, quarum Sacerdotes Karthaginem migrabant, patriàque ſua plus nimio aberant, decori nil detractum cupiens, vt *hâc l.* ita & *d. l.* 3 *n. infr. de paganis*: peregrinis illis Sacerdotalibus certum tempus præſtituit, quo ad propriaa vrbes feſtinare cogantur, & Karthagine recedere: nempe intra quintum diem poſt ludos editoa, vt *hâc l.* diſertè dicitur, vel vt numero dierum non expreſſo dicitur *d l.*20. intra Kal. Nouembres; vnde (quod antea indicaui) efficere mihi videor, lodos illos Sacerdotales editos *VII. Kal. Nouembr.* poſt quem diem ad Kal. vſque Nouembres, quinque dies intermedij interiacent. Et hæc quidem ita, vt maximè Sacerdotales, Karthagini ædea ſubitò comparauerint, & domicilium ibi habere ſe confingant.

¶ Et ſic exemplo eſſe poteſt *hac lex* ad multa. 1. Primum Exemplum habemus hac leg. (& *d. l.*20. *infr. de Paganis*) intra quem finem & modum Metropolitanis ciuitatibus faueri oporteat, ne alioquin minoribus quid decedat. Quod & aliàs proſpectum circa Curiales, *l.*20. *ſupr.* pariter vt circa ornatum publicorum operum, *l.*.... *infr. de operibus publ.* circa ſpectacula & ſcænicos, *l.*4. *inf. de ſpectac.* ne videlicet illa è minoribus ad maiores ciuitatea transferrentur, 2. Habemus exemplum, *Tempore* aliquibus præſtituto, vltra quod alibi extra ciuitatem ſuam & prouinciam commorari non poſſunt: de quo ad *leg.* 2. *infr. de Legatis.* 3. Exemplum habemus, vbi Domum comparaſſe alicubi, ono ideo iuſtum domicilium importat.

¶ *De* Spontaneis *duûm generum*, 1. *de Non Curialibus, Curiale aliquod munus ſubeuntibus, non ideo ad Curiam vocandis.* 2. *De Curialibus, qui* Ante Tempus *munus aliquod ſpontè ſubeunt, non ideo liberandis.*

CLXXVII. * Idem AA. Leontio" PF.P. Illyrici.

Etsi veterum Principum ſanctiones, † eos qui nullis Curiæ nexibus obligari, ſoli genitalis amore liberalitatis cupiditate ſuadente, munus Curiale ſubierint, obligari neceſſitatibus Curiarum præcipiunt, tamen vaſtato Illyrico conſulentes, aput omnes dumtaxat Illyrici ciuitates, præcipimus obſeruari, vt quiſquis poſthac integræ opinionis", à conſortio Curiæ penitùs alienus, vltrò munus Curiale putauerit" ſubeundum, vel oblatâ dumtaxat pecuniâ (per quam id ex integro poterit experiri") vel actu muneris ipſius, vel" inſignibus ſubeundis, (id eſt, ſiue cum plauſu, ſiue ſiue etiàm verecundæ & tacitæ conſcientiæ remuneratione contentus) à debito" Ordine vel maiore" eius parte, illius videlicet ciuitatis in qua munus ſpontaneum crediderit" explicandum, in iudicio" Rectoris prouinciæ, vel abſente eo, aput Duumviros, ſiue Defenſorem" eiuſdem ciuitatis, primò *ſe Curia non teneri*, incorrupta Ordinis adſtipulatione, perdoceat: Dein, ſi certum munus ſe explicaturum promiſerit, Curialium præſentium reſponſione munitus, *Quòd nec ipſe, nec facultates eius aut ſucceſſores, vt pote" Curialis, inquietudine" ſuſtinebunt*, liberet" ab omni ſecurus moleſtia Curiali, promiſſum munus adſoluat" (Nec enim quod cœperit, ſemiplenum deſerere permittatur) ita vt pro hac liberalitate, peracto munere quod ſponte promiſit, eum honorem in ea ciuitate habeat, quem Curialis habet eodem munere" ſuſcepto pariter & impleto. ¶ Sed ſi quis ex

SSſ 3 Curiali

Curiali proſapia, vel gratia vel anguſtiis Ordinis abuſus, prætextu Legis per munus aliquod ſe putauerit Curia liberandum, poſt expletum munus, & gratioſam vel neceſſitate expreſſam profeſſionem Ordinis, nihilominus pulſetur à Curia, vt pote Curialis. Quam legem, ex quo lata eſt, videlicet valituram per omnem duntaxat Illyricum præcipimus obſeruari. Dat. XVI. Kalend. Maij, Conſtantinop. Lucio v. c. Cons. [413.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

Leontius ſub Theodoſio Iun. PP. Illyrici. Eidem inſcribitur Anno ſuper. 412. *lex* 12. *ſupr. de erog. milit. ann.*

† Vide *Legem* 1. *C. de his qui ſpont. publ. munu ſubeunt.*

An ſuæ ſponte, iuſtique & arbitrij? an potius integræ famæ, & exiſtimationis?

Ideſt in animum induxerit, poſthac ſubire: vt *infr. crediderit.*

munus ſcilicet.

Ex integro, ideſt, in totum, plenè, ὁλοκλήρως: pari ſenſu, quo *leg. 16. de bonis proſcriptorum*: & *leg. 18. infr. de ſuſceptoribus.*

ℵ. expediri, ideſt, implere.

Vel, pro, *ſeu*.

ℵ. Adhibito.

Vt cæteroquin maior pars totius Curiæ inſtar eſt. Vid. quæ dixi ad *l.* 142. *ſupr.*

Eodem ſenſu, quo *ſupr. putauerit.*

Id eſt, apud acta.

Vid. *titulum ſupr. de defenſorib. ciuitatum.*

Sic *infr. ſine Legis*: *vt pote Curiales*: *vt pote*, pro *quaſi*; Quare nihil hic mutandum.

ℵ. Inquietudinem.

ℵ. Liber &, diuiſis literis.

ℵ. Abſoluat: niſi *adſoluat*, pro ſimplici *ſoluat*; ſed proculdubio *abſoluat* reponendum, quod ſequentia mox ibi *nec enim* docent; item illa mox *peracto munere*: & poſt, *eodem munere ſuſcepto pariter & impleto.*

Curiali.

Huius.

Speciale ſeu ſingulare munus aliquod.

Profeſſio ideſt, teſtatio Ordinis aliquem Curia liberantis. Ita ſupr. *reſponſio.*

Pulſetur, conueniatur, & retrahatur: vid. *Gloſſ.*

Omne.

COMMENTARIVS.

De Spontaneis Voluntariis, Vltroneis, Curiale munus aliquod ſubeuntibus iiſque duplicis generis, eſt hæc Theodoſij iun. conſtitutio: qua ſpeciatim Illyrici Orientalis, (cuius duæ diœceſes fuerunt Macedonia & Dacia, & illius quidem, prouinciæ, inter alias, *Achaia, Theſſalia, Epirus*) Curiis, conſultum it: A. D. 413. pariter vt *l.* 172. *ſupr.* Curiis inquam Illyrici debilitatis, per hoc tempus Illyrico ipſo *vaſtato*; quod *hac l.* diſertè dicitur: Nempe ab Alarico, iam inde ab A. D. 406. de quo videndus Zoſimus, *li. 6. p.* 802. 803. 804. 805. Eodemque pertinet & *d. l.* 172. *ſupr.* & *lex* 15. 18. *ſupr. de extraord. lex* 4. *ſupr. de Equorum collat.* & *l.* 2. *ſup. de petitionib. lex* 49. *infr. de operib. publ.* Vt & quod ſcribit Seuerus ſanctus Endelechius *Carmine de mortibus boum.* Honorius igitur vt vaſtato Illyrico variis legibus illis & rationibus opitulatum iuit; ita & Curiis eius nominatim, vt *d. l.* 172. *ſupr.* ita & *hac l.* duplici ratione.

Primò, Spontaneis ſeu Voluntariis non Curialibus ad Curialia munera ſubeunda illectis: de quibus voluntariis ſunt prætereà eiuſdem Theodoſij Iun. duæ Conſtitutiones, putà *d. lex* 172. *ſupr.* & *lex vlt. infr.* & elegantiſſima *Nouella* eiuſdem 11. *de his qui ſponte munus aliquod vel honorem largiuntur*, & *tit. Cod. Iuſt. de his qui ſponte munera ſuſceperunt.* Scilicet cum *d. l.* 172. in fauorem Curiarum Illyrici, & ad eas conſeruandas Theodoſius Iun. ſtatuiſſet, vt qui vltrò ſeſe Curiarum cœtibus inſeruiſſent, in eâ quam elegerant fortunâ reſiderent. Imò quod diſertè *huius l. initio* dicitur, cum veterum Principum *legibus*, ij qui Curiæ nexibus non obligati, munus Curiale ſubiiſſent, obligari neceſſitatibus Curiarum præcepti fuiſſent; Theodoſius iunior vaſtato Illyrico conſulturus, & vt multos ad Curialia munera ſubeunda, ſaltem ex parte, alliceret; cautelam inducendam putauit, quâ & Curiis conſultum eſſe poſſet, neque voluntarij à Curialibus muneribus ſubeundis deterrerentur, & ciuium beneuolentia intercluderentur. Quod vtique futurum erat; & verò fiebat: ſi vnius fortè muneris alicuius obtentu quod quis vltrò patriæ amore, vel innatâ magnificentiâ, ſubiiſſet, deinceps ſemper Curiæ obnoxios maneret, & ſtatus ſui præiudicium pateretur: vel etiam, ſi munere aliquo Curiali defunctus, non & priuilegio aliquo potiretur. Igitur, vt ſecurus deinceps eſſe poſſet, neque ſtatus ſui præiudicium pateretur, cautelam hanc inducit, putà vt non Curialis munus aliquod ſubiturus vltrò, præſente Curia, vel maiore eius parte coram Rectore prouinciæ; vel abſente eo, apud Duumviros ſeu Defenſorem ciuitatis ſeſe ſiſtat, & munus aliquod ſeſe explicaturum promittat, polliceatur, & vbi ſe Curiæ non teneri oſtenderit, Curiales contra *reſpondeant*, ideſt, contra ſpondeant, *id citra præiudicium ſtatus eius, & bonorum, & heredum, futurum.* Et hæc quidem ita nunc Theodoſius Iun. hoc tempore per Illyrici ciuitates. Atenim is poſteà in genere conſtituit, vt ne munus ita ſponte ſuſceptum cuiquam præiudicaret, *dicta Nouella* 11. vt & Leo *l.* 3. *Cod. de his qui ſponte*: & Iuſtinianus *l. 4. eod. tit.* vnò & iam antea & Diocl. & Maximian. *l. 2. eod. tit.* Et ſanè hac parte multum intereſt & intereſſe debet, ſciendum ne aliquis in Decurionum numerum referri ſeſe paſſus ſit, vel nomen ſuum addiderit, vt dicitur *l.* 54. *ſupr.* an verò ſpeciale tantum munus aliquod Curiale ſubierit, vltroque in ſe ſuſceperit: de quo vid. *d. tit. Cod. de his qui ſpontè &c.*

Nos ad *huius leg.* ſententiam redeamus. Ergo igitur Theodoſius iun. hac proteſtationis cautela ſpontè munus aliquod ſuſcipienti cautum iuit: Et (quod ſecundum) affectum eius inſuper prouocauit, tributo ei qui ſponte munus aliquod ſuſciperet

hoc

hoc præmio, vt eo munere defunctus iiſdem priuilegiis potiretur quibus Curialis ſi id munus impleſſet. Quomodo & Leo Imp. in *d. l. 9. Cod. de his qui ſponte*: Spontaneum qui omnia Decurionum munera, functiones vel honores ſuâ ſponte peregiſſet, *Patrem* fieri *ciuitatis* conſtituit.

¶ Et hæc quidem ſententia eſt primi Capitis: vbi multa ſingularia notanda veniunt.

Primò quidem, indicatur duplex muneris Curialis vltrò ſubeundi ratio, vt & duplex cauſa impulſiua: putà id factum vel oblata tantùm pecunia, vel actu ipſo muneris ipſius & inſignibus ſuſceptis. Quod & ipſum videre eſt ex *tit. π. de pollicitationib.* Item, quod alij id facerent cum populi plauſu; alij verecundæ & tacitæ conſcientiæ remuneratione contenti: quod eleganter hîc dicitur. Et in commune verum eſt. Ex iis ſcil. qui quid laudabile inſtituunt, alius alio popularis plauſus auræque appetentior eſt: alius quippe gloriæ minus cupidus, ſolo verecundæ & tacitæ conſcientiæ fructu contentus eſſe ſolet: & certè benefactorum ſatis magnus viro bono fructus eſt, bene feciſſe: contrà, alius, non tantum patriæ ſuæ vtilitatibus cedit, & aliquid tribuit, verùm & gloriæ cupiditate paulìſper ius publicum, ſen competens ſibi priuilegium relaxat, vt diſertè dicitur *l. 2. Cod. de his qui ſponte &c.*

Secundò, notetur quod hîc obiter indicatur, eum qui munus aliquod patriæ promiſit, id abſoluere teneri: quod & paſſim inculcatur *tit. π. de pollicitat.*

Tertiò, notetur *h. leg.* hoc caſu priuilegia Decurionum non Curiali quandoque tributa. Sanè & alias ob merita in Rempublicam, nonnulli ORNAMENTIS DECVRIONALIBVS ornati, vt in *Inſcrip. 372. n. 7.* HONOR DECVRIONATVS GRATVITVS decretus ab Ordine. *p. 393. n. 5. 475. n. 3. & 4.* vt COMMODIS PVBLICIS AC SI DECVRIO FRVERATVR. *ibid. n. 3*

Quartò, eo nomine ſingularis & practicabilis hæc *lex* eſſe poteſt, quod egregium Exemplum continet vſus *Proteſtationis* in iudicio, ad ius ſuum conſeruandum, & vt ne actus vltrò ſuſceptus cuiquam præiudicet, eiuſque exemptionem lædat: Cuius ſanè proteſtationis alterum exemplum eadem in re occurrit, *leg. 1. in fin. & l. vlt. Cod. de his qui ſponte munera.* De cuiuſmodi proteſtationum vſu multa Interpretes & Pragmatici: quibus hoc quoque Exemplum accedere poterit.

Quintò, notetur forma proteſtationis: nempe in iudicio ea fiebat, ſeu apud acta Rectoris prouinciæ, vel eo abſente apud Duumviros vel Defenſorem ciuitatis, hi enim omnea actorum conficiendorum ius habuêre. De Defenſoribus, vide *Paratitl. ſupr. lib. 1. de Defenſor. ciuit.* Deinde proteſtationem ſequebatur in hac ſp. *Reſponſio* Curialium, ſeu declaratio, ſe ſpontaneo huic Curiale munus obeunti non intendere in futurum præiudicare. Cuiuſmodi certa lex & pactum ſeruandæ immunitatis memoratur & *l. 1. d. t. Cod. de his qui ſponte*: cuique adeò illuſtrandæ *hac lex* proderit. Eaque proteſtatio & bonorum & liberorum quoque immunitati tuendæ fiebat: cuius proteſtationis ſimile Exemplum reſpectu liberorum in eodem argumento vide in *l. vlt. d. tit. Cod. de his qui ſponte.* Imò & citra proteſtationem eorum immunitas in tuto poſita Leonis, *d. l. 3.* & Iuſtiniani, *d. l. vlt.* Et hæc de primo *huius leg.* capite, primoque Spontaneorum genere.

Secundum caput eſt de altero *Spontaneorum* genere: de Curialibus inquam, qui munus aliquod, ad quod non adſtringebatur, ſubibant: ſub gratia vel neceſſitate, expreſſa profeſſione Ordinis, eum à Curia ſic liberandum. De eo igitur *hac l.* id cauetur, Curialem hoc prætextu, vel obtentu; non ideò Curia liberari: Scilicet erant hac tempeſtate Curiales, qui ſeu per gratiam, ſeu anguſtiis Ordinis abuſi, captata neceſſitate Curiarum, munus aliquod in ſe ſpontè recipiebant expreſſa ſeu extortâ profeſſione, ſeu promiſſione Ordinis, vt deinceps Curiali nexo omninò liberarentur. Igitur hanc Curialis conditionis euitandæ rationem legemque improbat *h. l.* Theodoſius Iun. eoque non obſtante Curialem ad Curiam retrahi per Illyricum iubet.

Et ſic illuſtre iam Exemplum habemus in *hac l.* quænam vis ſit muneris extra ordinem ſuſcepti, partim ab eo qui ex perſonæ conditione ad id non tenetur, partim qui alioquin conditione ſua Curiæ alligatus eſt: *Neceſſitatis* videl. alicuius ab illo vltrò ſuſceptæ rationem nequicquam ei obeſſe: huic non prodeſſe ad euitandam conditionem ſuam. Denique inſignis *hac lex* eſt in argumento de iis quæ per *Neceſſitates publicas* facta ſunt, vt ea neque obſint ad vltra conſtringendum, neque proſint ad liberandum.

¶ *De natis ex* MATRE *ingenua Curiali, ad Curiam vocandis.*

CLXXVIII. * Idem AA. Seleucho PF. P.''

OMNES qui Curiali genere, origine, vel ſtirpe giguntur, Curiarum nexibus obligentur: Æquum eſt enim, vt ingenua matre naſcentes, & quorum natales origo demonſtrat, ex matre ingenua nati, maiorum ſuorum dignitatibus ſocientur. Nec quiſquam priuatorum'' ſuorum'' iuri'' Lege noſtra putet aliquid derogatum, qua eorum morem' ſecuti, Reipublicæ noſtræ ex feminis cupimus eſſe conſultum, &c. Dat. XIII. Kal. Febr. Rau. Honor. X. & Theod. VI. AA. Coss. [415.]

NOTÆ.

* Iungenda huic, *lex prox. 179 infr.* Abeſt autem hæc à *C Iuſt.*

'' Eidem inſcribitur Anno 412. *lex 52. infr. de hæreticis*: *lex 31. ſupr. de Annon. & tribut. l. 22. ſupr. de cohortalibus*, *lex 35. infr. de nauic.* & Anno 414. *lex 8. ſupr. de indulg. debitor.* & hoc ipſo Anno 415. *lex 5. C. de Adſeſſorib.* Cæterum apparet ex *d. l. 52. & d. l. 31.* ei Africam ſuppoſitam fuiſſe: ergo Præfectus Prætorio Italiæ fuit.

'' Dominorum, quorum ſeruis iunctæ fuerunt ingenuæ mulieres.

'' Fortè, *ſuo*.

''Ex

'' Ex S. C. Claudiano ſcil.
'' Quo ſcil. natos ex ſeruis ſuis & ingenuis fœminis ſuo priuato dominio vindicant.

¶ *De natis ex* MATRE *ingenua iterùm. 2. & de* VACANTIBVS *Curiæ & Collegiis nectendis. 3. De* REVOCANDIS *ex Militia 4. De* POENA *reluctantis. 5. De* SERVI *Actoris, Procuratoris pœna.*

CLXXIX. * Idem AA. Seleucho PF.P.'' Poſt alia.

SENATVSCONSVLTI'' Claudiani auctoritatem firmantes'', ingenua ſtirpe creatos, quorum maiores Curiæ ſeruierunt, ciuitatibus iuſſimus redhiberi, Quod non ſolum de futuris, ſed etiam de præteritis obſeruandum eſſe cenſemus. ¶ Vacantes'' quoque, & nulla veterum diſpoſitione vllius corporis ſocietate coniunctos, Curiæ, atque Collegiis'' ſingularum vrbium volumus ſubiugari. ¶ Eos etiam, qui ad Militiæ cuiuſlibet ſacramenta venerunt, conuentos propriis volumus niſeruire muneribus. ¶ Ita vt ſi quis de reddendis, ac iungendis eligendiſve Curialibus vocem reluctationis obiecerit, quinque librarum auri multa protinus feriatur, fiſci noſtri compendiis profutura. ¶ Seruus verò, Actor, ſiue Procurator flammis'' detur vltricibus, obnoxiis Curialibus nihilominus reſtitutis. Dat. XIII. Kal. Febr. Rau. Honor. X. & Theod. VI. AA. Cons. [415]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Eique iungenda *lex* 178. *prox. ſupr.*
'' Italiæ: dixi ad *leg. ſuper.*
'' Non debuit *hæc* prima ſententia diuelli à *leg. ſuperiore*: Cæterum de SC. Claudiano fuit *ſuprà*, *tit.* 9. *lib.* 4.
'' In cæteris ſcil.
'' Concordat *lex* 137. *ſupr.*
'' De Collegiatis *titulus* 7. *lib.* 14. *infr.* v. & *l.* 136. *ſupr* & *l.* 162.
'' Vid. Fornerium 1. *Quotid.* 7.

COMMENTARIVS.

REPLENDIS quæ exhauſtæ fuerant Curiis, vt aliis pluribus legibus (quarum ſynopſin protuli ad *l.* 140. *ſupr.*) ita & *his duabus*, quæ vnius conſtitutionis partes ſunt, & inter ſe coaſſandæ veniunt, animum attendens Honorius Imp. partim nouos quoſdam ad Curiam vocari, partim verò Curiæ iam debitos reuocari ſatagit: patris penè exemplo: *l.* 137. *ſupr.* NOMINARI inquam, ſeu vocari ad Curias duo hominum genera iubet.

Et primùm quidem (quæ ſententia eſt totius *legis* 178. & *l.* 179. *in pr.*) nouo inſtituto, natos ex MATRIBVS ingenuis Curiali ſtirpe ortis & ſeruis alienis actoribus procuratoribus; Nouo inquam inſtituto, tum aduerſus generalem iuris conſtitutionem: quâ Matre Curiali orti non & Curiæ debentur, ex Valentiniani Iun. conſtitutione, *l.* 101. *ſupr.* & Theodoſij M. *d. l.* 137. *ſupr.* (exceptis ſingulari priuilegio olim Antiochenis, etiam Iuliani *l.* 51. *ſupr.* de quâ Zoſimus *lib.* 3. *p.* 713. & *lex* 61. 62. *C. Iuſt. de Decurion.*) Item aduerſus S. C. Claudiani auctoritatem; quo tum ipſa mulier ingenua quæ ſe ſeruo alieno coniunxiſſet ancilla aliena, domini ſcil. ipſius priuati fiebat: ex eaque nati, ſerui naſcebantur: de quo SC. Claudiano fuit ſupra *titulus* 9. *lib.* 4. eſt & initium *huius l.* 179. Et duplici tamen ratione Honorius hoc nouum ius commendat, SC. Claudiani de cætero auctoritate firmata, vt ipſemet ait. Primum ab *Æquitate*: quod ſcil. æquum ſit, ingenuâ matre natos, & quorum natales origo demonſtrat, maiorum ſuorum dignitatibus ſociari: ac ſi diceret, non tàm factum matris hîc ſpectandum, quæ ſuæ honeſtatis immemor ſeruili contubernio ſeſe ſubdidit, quam originem natalium, & maiorum dignitatem: atque ita natalem & naturalem rationem ciuili præualere. Item, quod hâc parte huic iuri etiam ipſorum dominorum mos (vi ſcil. SC. Claudiani) & exemplum præludat: nam quemadmodum cæteroquin domini priuati, natos ex ſeruis ſuis, ſibique debitis & ingenua matre ſibi vindicant, ita æquum eſſe, vt Reſpubl. ſibi vindicet ex ſuis, ſibique debitis Curialibus natos: Id enim eſt quod ait, *Nec quiſquam priuatorum, ſuorum iuri Lege noſtra putet aliquid derogatum, quâ, morem eorum ſecuti, Reipubl. noſtræ: ex fœminis cupimus eſſe conſultum.* Ac ſi diceret, conſtet SC. Claudiani auctoritas priuatis; ſi ingenuæ ſeruis ipſorum nupſerint, ſed eundem morem ſeruari æquum eſt, idem ius, in hoc caſu; Reipublicæ reſpectu. Quod ſanè in eam æquitatem incidit, quâ commendatur *tit. quod quiſque iuris.*

Secundò, vocari quoque ad Curiam vult vel ad Collegia, (nam & vtriuſque id commune eſt, vt multa alia *hoc tit.*) poſteriore *capite* ſeu *leg.* Honorius, VACANTES, ideſt nullius Corpori ſocietate coniunctos: quod & ipſum Theodoſio M. placuit *d. l.* 137. *ſupr.* vbi dixi. Tandem Reuocari ex quacunque MILITIA refugas Curiales iubet: quod vt innumeris aliis *legibus* conſtitutum eſt, ita & ab Honorio ipſo haud ſemel, veluti *l.* 143. 144. 147. 154. 155. *ſupr* & *l.* 181. *infr.* Tandem pœnam ignis proponit ſeruis Actoribus, & Procuratoribus.

¶ De

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex Senatoria dignitate.*

CLXXX. * Idem AA. Vrſo P. V.''

LICET augeri Cœtum Ampliſſimum cupiamus, cuius conſortin gratulamur, tamen ſi quis functionibus inuolutus, & nexibus Municipalis'' Ordinis innodatus, codicillos Clariſſimatus potuerit impetrare, nec ſuſcipiendos eos Tua Sublimitas, nec penitus allegandos eſſe cognoſcat: *Nec enim credimus vtrumque per vnum, prout conuenit, poſſe compleri.* Dat. XIV. Kal. Mart. Conſtp. Theod. A. VII. & Palladin Cons. [416.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' *Vrſo* P.V. Conſtantinopol. huic inſcribitur hoc ipſo Anno *lex* 2. *infr. de frumento vrbis Conſtantinop.* & Anno ſuperiore 415. *lex* 2. *ſupr. de Decurion. & ſilent.* Meminit hoc ipſo Anno *Chronici Alexandrini* Auctor: vbi ait, *ſpectacula edita editore Vrſo P.V. ob victoriam de Attalo Tyranno reportatam* 4. *Kal. Iulias*: [illegible]. ſubiicitque ludos Equeſtres ob eandem victoriam actos Nonis Iulijs. Itemque eodem Anno pridie Kal. Octobr. Theodoſium Iuniorem Heraclea Conſtantinopolim reuerſum in foro Theodoſiano aurea corona donatum ab Vrſo Præfecto Vrbis & à Senatu. Quæ omnia paulò poſt *hanc leg.* euenère.

'' Municipalis Ordo *h. l.* & *l. 2. ſupr. de Quæſtionib.* & Amm. Marcellinus *lib. 21. p. 210. liteſque audiens controuerſas maximè municipalium Ordinum.*

COMMENTARIVS.

SENATORIOS codicillos, nequicquam Curiali prodeſſe ante Curiæ munera expleta, definit *hac l.* Theodoſius Iun vt & *l. 182. 183. infr. & l. 187.* argument. à contrario & codicillos huiuſmodi ſuſcipi vel admitti vetat ab Vrſo Præfecto Vrbis tùm *hac l.* tùm *d. l. 183.* nempe quia hic Senatus Princeps erat (de quo iam ſæpè dixi) Quâ parte, quænam Principibus aliis ſententia ſteterit, edocent *leges, ſuprà, numero* 23. quas repetere licet ex *Paratitlo*, Sanè Theodoſius Iunior ipſe *hâc leg.* ſententiæ huius ſuæ tùm rationem reddit, tùm obiectioni tacitæ per occupationem occurrit: Rationem hanc reddit, *quòd non credat vtrumque per vnum, prout conuenit, poſſe compleri.* Vnde apparet, antea nonnullis ita viſum Curialem Senatorem fieri poſſe, vt vtroque munere fungeretur. Quod Valenti certè placuit, *l. 69. ſupr.* ſed & Arcadio patre huius Theodoſij, cuius conſtitutione, Curialis, Senator factus, Senator manebat & per ſubſtitutum Curiæ ſeruiebat, *leg. 160. ſupr. hoc titul.* Et ipſemet Theodoſius Iun. poſtea *l. 187. infr.* concurſum hunc in Spectabilibus admiſit. Quod ipſam rationem attinet, multæ in eadem ſententiam ſimiles ſententiæ occurrunt, putà haud ſatis bonâ fide animum, & facultates vnius hominis in plura tendi. De quo ad *d. l. 69. ſupr.*

¶ Obiectioni verò per occupationem *initio leg.* occurrit, dùm ait, augeri quidem Cœtum Ampliſſimum, i. Senatum cupere ſe, cuius etiam conſortio gratuletur. Sic & Iulianus *l. 1. ſupr. de exhib. reis*: ait, ſe in Senatorio Ordine ſeipſum quoque numerare & Arcadius Theodoſij noſtri pater, *l. quiſquis, ſupr. ad leg. Corn. de Sicar.* Senatum partem Corporis ſui eſſe ait. Ante hos omnes Alexander Imp. *ad Senatum*, teſte Lampridio, *Et vos ipſi, Magnifici, vnum me de vobis eſſe cenſete potius quàm Magni nomen ingerite.* Omitto alia. Sed enim hactenùs ſeſe Senatui ſatisfactum eumque augeri cupere, ſi modò per Curiæ muneribus obnoxium id fieri poſſit. Quod ipſe non credit. Et eùm fieri non poſſit, originis rationem præualere.

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex* MILITIA *Armata, vel* OFFICIO: RECTORVMQ; *eâ in re officio: &* PROCESSVS *termino.*

CLXXXI. * Idem AA. Palladio PF. P.''

SALVIS his, quæ iam dudum tam à nobis, quàm à retrò Principibus Parentibus Noſtris ſuper Curialibus ſtatuta noſcuntur; hac etiam generali'' lege ſancimus, vt ſi quis'' ſuum Decurionem vindicare'' voluerit, ſi Iudicis'' deſit copia, in eundem manus iniectione conceſſa, ſciet ad examen Cognitoris reſultantem eſſe deducendum: ita vt Moderator prouinciæ, ſi quæſtio fortaſſe fiduciâ defenſionis vlla generatur, niſi intra tres menſes cauſam originis competenti diſceptatione cognouerit, atque conuictum cum pœna reſtituerit debitis muneribus, vel liberum ab inquietudine vindicauerit'', decem librarum auri multam cogatur exſoluere: eius etiam Officium pari damni inrogatione teneatur. ¶ Si'' quos ſanè Curiæ obnoxios, in diuerſis Officiis, atque

Militia, ſubterfugientes Decurionatum ante" eſſe claruerit, ſi per ſuffectam perſonam, & periculo ſuo idoneam, originis nexum procurare noluerint, exutos ſacramento militiæ, ad ciuitates proprias dirigi conuenit, ſub proſecutione" idoneâ: Ita vt de eorum nominibus qui armatum adpetierit" ſacramentum, ad Viros Inluſtres Magiſtros militum ſcribta mittantur, vt eorum auctoritate ſoluto" cingulo militari, reddantur muniis ciuitatum. Dat. v. Non. Maij. Rau. DN. Theod. A. VII. & Palladio Coss [416.]

NOTÆ.

* *Lex, generali leg. 54. Cod. Iuſt. eod. tit.* hinc deſumpta reciſo principio *legis*, & altero *huius l.* capite.
" Eidem inſcribitur ſuper hac ipſa re eodem Anno *l. 147. ſupr.* quæ ibi perperam poſita eſt.
" Deincepr valitura.
" Ordo ſcil. ideſt, Curia.
" *Curia vindicare maluerit*, ita *Cod. Iuſt.*
" *Præſidis*, C. Iuſt.
" *Pronunciauerit*: C Iuſt.
" Alterum hoc caput repudiauit Tribonianus, quia in præteritum reſpicit.
" Hanc generalem legem.
" De hac *Proſecutione* Curialium agitur quoque *l. 147. 175. ſupr.*
" *Adpetierint.*
" Suſtineri poſſit, ſed malim *ſoluti*.

COMMENTARIVS.

De Retrahendis ad Curiam, è militia Armata vel Officio Curialibus, & quænam forma hâc in re ſeruanda ſit, eſt hæc Honorij conſtitutio, cui ſimilis eſt altera ad eundem Palladium hoc ipſo Anno purâ *l. 147. ſupr.* quæ iſti pesperàm præpoſita eſt. Partim in futurum reſpiciens: partim in præteritum.

In futurum igitur, ſi quis Curialis dicatur ad militiam ſeu officium aliquod relicta Curia ſe contuliſſe. 1. *Manus iniectionem* in hunc ordinibus tribuit ſi Rectoris prouinciæ copia deſit: Qui caſus ſingularis notetur manus iniectionis. Sanè & Arcadius *l. 3. ſupr. de his qui ad Eccl. confug. & l. 159. ſupr. hoc tit.* Decuriones qui ad Eccleſiam confugerint, vel ad adminiſtrationem velut manu mox iniecta ad Curiam reuocari iuſſit: ſed *vigore & ſollertia Iudicantum*, vt *dict. leg. 3.* expreſſe dicitur.

Sed hîc apertè manus iniectio tribuitur ipſis Ordinibus, ſi Iudicis ſeu Præſidis copia deſit: ſic vt ad examen Iudicis deducatur. Singularis proinde hic caſus eſt de manus iniectione, quo quis capitur etiam ſine præcepto Iudicis: de quo hic Interpretes. 2. Iubet Honorius *hanc Cognitionem*, ſuper Curiali intra trimeſtre terminari à Rectore prouinciæ, propoſitâ multa Rectori, vt & Officio eius pœna decem librarum auri ſi vltra diſtulerint. Publicè ſcilic. intereſt citò huiuſmodi cauſas & *ἐντὸς τριμήνου* terminari: de qua trium menſium præſcriptione videndi Græci: videndus Euſtathius. Et ſic notetur caſus, quo lis ſeu proceſſus terminari debet intra tres menſes. Et hic quidem in futurum.

In præteritum verò eos qui ad militiam aliquam vel officium derelicta Curia confugerant, idoneum ſufficere ſubſtitutum loco ſuo iubet: quod & alias cautum ſæpè, alioquin ad Curiam retrahendos: etiam à militia Armata. Vbi obiter Tria ſingularia notanda.

Primò, quod dicitur perſonam aliam vice ſuâ à Curiali ſufficiendam *periculo ſuo idoneam*: ideſt, bonis ſuis inſtructam: Vnde expreſſit *infr. leg. 187.* ſuarum periculo facultatum. Hactenus enim periculum hîc vertitur, de quo ſæpè *ſupr.*

Secundum eſt, quod de *Proſecutione* Curialium ad ciuitates ſuas, additur: de quo agitur quoque *l. 147. 175. ſupr.* Poſtremum eſt quod ad Curiales qui ad militiam Armatam confugerant repetendos de eorum nominibus ad Magiſtros militum ſcribi oporteat, vt ipſi ſolutos militia reddant: de quo ad *l.... quoque ſupr....* ſic & ad Præfectum vrbi ſcriptam *l. 183. infr.* ad reddendos qui ad Senatum confugerunt.

¶ *De* Retrahendis *Curialibus è* Senatoria *dignitate.*

CLXXXII. * Idem AA. Monaxio PF. P."

Nemo poſthac munerum ordine tranſcurſo", ad altioris" Curiæ honores audeat peruenire, ſed priùs vniuerſis functionibus per ordinem propriæ ciuitatis expletis, tùm demum ad competentem honorem ſinguli venire deproperent. Dat. VII. Kal. Sept. Eudoxiop." Theod. A. VII. & Palladio Coss. [416.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Monaxius* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. v. *Proſopogr.*
" *Tranſcurſo*, ideſt, præterito, neglecto.
" An *altiores*, an *altioris Curia*; ideſt, Senatus? Iſtud puto.
" Ibidem data *III. Kal. Sept.* hoc Anno *lex 23. ſupr. de pænis*, quæ videri poſſit huic ſocianda. De hac Eudoxiop. *l. 42. infr. de operib. publ.* vbi dixi.

COMMENTARIVS.

SENATOREM ex Curialibus quemquam fieri vetat *hac l.* Theodoſius Ion. niſi vniuerſis prius Curiæ muneribus expletis : quæ & ipſa eiuſdem ſententia fuit *l.* 180. *ſupr.* Quid verò hanc in partem ſenſerint alij Principes, edocent viginti quinque aliæ *huius tituli* conſtitutiones, quas repetere licet *ex Paratitlo.* Hæc inquam *huius l.* ſententia eſt : vbi ordine *tranſcurſo* accipi oportet, non pro Ordine expleto ; Verùm contrà, pro præterito, neglecto, inſuper habito ; Item *Altior Curia hac leg.* eſt, oppoſita Curiis ciuitatum, Senatus ſcil. & quidem in ſp. *huius l.* vrbis Conſtantinop. ſic & Nobilis Curia, *ſupr. leg.*...pro Senatu.

¶ *De* RETRAHENDIS *Curialibus ex Senatoria dignitate.*

CLXXXIII. * Idem AA. Monaxio PF.P.''

NEMINEM obnoxium Curiæ, & publicis functionibus inuolutum, ad incongruam ſibi fortunam'' deinceps adſpirare, elicitis codicillis Clariſſimatus'', Magnitudo Tua permittat : vt ſingulæ ciuitates retineant obnoxios ſuis muneribus : Super hoc enim etiam & Inluſtris Præfectura Vrbana'' noſtra eſt commonita ſanctione. Dat. xv. Kal. Maij, Conſtantinop. Hon. XII. & Theod. VIII. AA. Coss. [418.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' Monaxio huic PP. Orientis inſcribitur quoque *ſuperior lex prox.* 182. & *l.* 172 *ſupr.*
'' *Fortuna,* τύχη, pro ſtatu, conditione, *v. Gloſſ. Theod.*
'' *Clariſſimatus,* id eſt, Senatoria dignitas : *v. Gloſſ & Paratit de Senatorib.*
'' Sub quo Clariſſimi ſeu Senatores fuêre.

COMMENTARIVS.

DE SENATORIIS codicillis ne quidquam proſint ad Curialem conditionem euitandam eſt hæc altera Theodoſij Iun. conſtitutio planè ſimilis *legi* 180. *ſupr.* Quam variè porrò hanc in partem ius conſtitutum edocent *leges huius tit.* 27. quas repetere licet omnes ex *Paratitlo.* Illud hic ſingulare notetur : hac ſuper re, de Curialibus Senatorios codicillos adeptis retrahendis non tantum ad P.P. hanc *leg.* emiſſam, ſed & ea de re ad Præfectum Vrbis ſcriptum : Ideò ſcilicet quia hic Senatus Præſul erat, de quo ſæpè. Denique prout militia, aut dignitas eſſet, ad quam Curiales confugiſſent, ita ad Magiſtratus varios ſcriptum. vid. quæ ſcripſi ad *l.* 181. *ſupr.*

¶ *De* LIBERIS *Curialium & Cohortalinorum ex militia patris Palatina ad Curiam vocandis, non obſtante patris vacatione.*

CLXXXIV. * Idem AA. Aſclepiodoto PF.P.''

LIBEROS Curialium, vel Cohortalinorum'', quandoque'' ſuſceptos, ſiue ante prærogatiuam & tempora expreſſa'' præſumptæ militiæ'', ſiue poſt decurſa ſtipendia, originalem ſequi condicionem oportet: Quoniam ſatis eſt parentibus eorum, vacationem à Noſtra Clementia pro remuneratione fuiſſe conceſſam. Dat. XVII. Kal. Maij, Conſtp. Aſclepiodoto & Mariniano Coss. [423.]

NOTÆ.

'' Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Repetitur *l.* 14. *ſupr. de priuil. eor. qui in S. Palatio* : cui hæc omninò iungenda videtur, vna cum *l.* 18. *ſupr. de cohortalibus.*
'' Cohortalium, *d. l.* 14.
'' *Quandoque,* pro *quandocumque.*
'' Decennij vel XXV. annorum. *d. l.* 14.
'' Palatinæ, Armatæ.
'' Error hic admiſſus : *x. XV. Kal. Iun.* vt *d. l.* 14. & *d. l.* 18.

COMMENTARIVS

DE Filiis Curialium & Cohortalinorum eſt hæc Theodoſij Iun. conſtitutio: nempe, vt quamlibet ipſi Curiales & Cohortalini decennali Palatina militia à Curia & cohorte liberētur, liberi tamen eorum non liberentur. Quæ quidem *lex* repetita extat totidem verbis *l.14. ſupr. de priuil. eor. qui in S. Palat.* Vnde hoc ἀποσπασμα deſumptum eſt; vbi ſemel dicta ſufficiant. Abſque quâ etiam foret, ad genuinam *huius l.* ſententiam coniecturis nobis enitendum eſſet. Adeo & hac parte huius Codicis conditores incurioſi fuerunt. Singularia interim duo *hac leg.* notentur.

Primò, Priuilegia & vacationes parentum filiis hoc caſu non prodeſſe.

Secundò, liberos quandocunque ſuſceptos hoc caſu retrahendos ad Curiam, non tantùm ſcil. ante militiam Palatinam patris ſuſceptos, ſed etiam, poſt eam decurſam, cùm aliàs liberi poſt militiam ſuſcepti, non retrahantur: de quo vid. *l.... ſup....* *& leg.187. infr.*

¶ *De* Discvssione *Apochæ ſuper ſolutis tributis, ab alio Iudice ſeu ſucceſſore non retractanda.*

CLXXXV. * Impp. Theodoſius & Valentinianvs aa. Celeri" Proconſ. Afric.

SEmel ſecuritatem" de refuſione" munerum" emiſſam, ab alio Proconſule" non liceat refricari: Et ideò Spectabilitas Tua, ſaluberrimæ ac iuſtiſſimæ præceptionis formam ſecuta, prohibebit in poſterum, eos ad Diſcuſſionem" tranſacti muneris conſtringi, quos claruit acceptæ ſecuritatis proſperitate" lætari. Dat. v. Kal. Mai", Rau. Poſt conſ. Felicis & Tauri vv. cc. [429.]

NOTÆ.

* *L.2. Cod. Iuſt. de Apochis publicis & deſcriptionib. Curialibus.* Iungenda autem ei *lex prox.* 186. Imò iungenda quoque *lex 34 ſupr. de annonâ & tribut. & lex vlt. de appellat.*
" *Celer* PC. Africæ ſub Valentiniano III. Ann. Dom. 429. v. *Proſopogr.* Eiuſdem Mentio apud Auguſtinum, *epiſt.* 210. & 237.
" *Securitatem*, ideſt, apocham, *h.l. & l.173.* vid. *Gloſſ.*
" Id eſt, ſolutione.
" Ideſt, tributorum.
" *Iudice*, Cod. Iuſt. vt ita generalis *hæc lex* eſſet.
" *Diſcuſſio.* eſt retractatio, vid. *ſupr. tit. de Diſcuſſoribus.*
' *Proſperitas* ſecuritatis.
" Ita quoque *lex prox.* 186. At *d.l.34. & d.l. vlt. Mart.*

¶ *De Curiali, pro* Alio *non conueniendo.*

CLXXXVI. * Idem aa. Celeri Proc. Afric.'

LEgatio" Proconſularis" prouinciæ, per Bubulcum" Spectabilem Virum Comitem, Curiales pro aliis qui in eodem territorio" poſſident defleuit adſtringi, quod 'ab obnoxiis ſæpe debetur deuotiſſimi" quique cogantur exſoluere. Quæ res pro arbitio Conpulſorum, vel Opinatorum", ſiue Iudicum, in eam famam, mali iugitate, peruenit, vt nullus pene Curialis idoneus in Ordine cuiuſquam vrbis valeat inueniri. Cuius præſumptionis abolitâ conſuetudine, Iubemus, * neminem Curialem pro alieni territorij" debitis adtineri, ſed tantùm Municipem" pro gleba propria conueniri, Spectabilitas Tua ſalubrem ſanctionem ſecuta, vnumquenque debitorem ſuo deinceps nomine faciet adtineri. Dat. v. Kal. Maij, Rau. Poſt conſ. Felicis & Tauri vv. cc. [429.]

NOTÆ.

* Potiſſima pars *huius l.* abeſt à *Codice Iuſtin.* Iungendæ autem ei *lex prox.* 185. *ſupr.* & *lex 34 ſup. de annona & trib.* & *lex vlt. ſupr. de appellat.*
' De Legationib. *his, ſuo tit. infr.* v. & *l.8. infr. de Conſiſtorib.* & *leg.42. infr. de Epiſcopis.*
" Africæ: dixi ad *l.26 ſup. de erog. mil. ann.*
" Huius Comitis & Legati *Bubulci* mentio & *d. ll. leg.34. de annon. & tributis*: vbi tamen perperàm editum *Bubuli.*
" Ciuitatis ſcil.

Et

'' *Et quod.*
'' *Deuotiſſimi*, qui tributa ſoluerunt: *deuotionis* hæc in re vox propria. v. *Gloſſ. Theod.*
'' De his *Compulſoribus* & *Opinatorib.* agitur quoque *d. l. 34.* vbi dixi.
* *Lex 13. Cod. de omni agro deſerto* hinc deſumpta eſt.
'' *Territorium* hîc alio ſenſu quàm *ſuprà*, pro gleba, & poſſeſſione. Quo ipſo ſenſu vſurpatur hæc vox & *leg. 34. infr. de operib. publ.* & *l. 2. ſupr. de exactionib.* (cuius eadem ſententia eſt, quæ *huius leg.*) & *leg. 31. ſupr. de annon.*
'' *Municipem* idest, Curialem. v. *Gloſſ.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI III. Placidiæ filij duæ conſtitutiones ſequuntur, eiuſdem prolixioris conſtitutionis Valentinianeæ partes: vnde deſumptæ quoque ſunt *lex vlt. ſupr. de appellat.* & *lex 34. ſupr. de annonâ & tributis*, his duabus proinde coaſſandæ. Quæ quidem conſtitutio ſeu ſanctio ſalubris, *ſaluberrima*, vt *his ipſis legib.* vocatur; de *Re tributariâ* in vniuerſum fuit, emiſſa ad Legationem prouinciæ Africæ: de Legationum genere erit *infr. tit. de Legatis*, vbi plene: quæ Bubuleum Comitem ad Valentinianum miſerat, querelis ad eum perferendis, & malis deflendis quibus rei tributariæ occaſione premebatur: Cuiuſmodi ſanè quatuor querelæ fuerunt, quibus totidem illius conſtitutionis ſuæ capitibus Valentinianus mederi inſtituit hac ſaluberrima conſtitutione: ſic quidem vt quatuor *leg.* illæ totidem querelis reſpondeant. Scil. vt à duabus illis incipiam, quas hiſce noſtris coaſſandis dixi: Vna ex querelis fuit, quòd pro diſſimulatione Iudicum, compulſore aut opinatore miſſo Africani poſſeſſores in prædam mitterentur, quò pertinet *d. l. 34. ſupr. de annona & tributis*. Altera querela fuit, quod appellationum a Rationali in priuatæ rei cauſis occaſione ad longinqua traherentur: quò ſpectat *d. lex vlt. ſupr. de appellat.* Duabus aliis querelis, reſpondent hæ duæ *leges* noſtræ. Prior eſt, quòd etſi *Apochas* ſeu ſecuritates tributorum à ſe ſolutorum ſub alio Proconſule haberent, attamen ab alio Proconſule ex refricarentur. Igitur definit *hac l. 185.* Valentinianus III. Apocham ſemel acceptam, in perpetuum eum qui accepit ſecurum reddere: acceptæ ſecuritatis proſperitate lætari vt eleganter loquitur, neque retractari aut refricari ampliùs oportere. Quam vt ſaluberrimam: ita iuſtiſſimam præceptionis formam vocat, ita vel ipſa *ſecuritatis* vox quæ pro Apocha & *hîc* & *l. 173. ſupr.* paſſim accipitur, ſatis oſtendit: quomodo & Græci ἀμεριμνίαν, & ἀσφάλειαν dixêre. De quo alibi pleniùs. Caſſiodori tantum locus nunc procedat, *Meritò teſtimonium ſolutionis, ſecuritas dicitur, de quo non ſolùm animus, ſed ſubſtantia communitur.*

Cæterùm pertinet hoc *caput*, ſeu *dicta lex 185.* vt ad omnem aliam tributorum ſolutionem, ita & ad deſcriptiones ſeu contributiones Curialium; argum. *huius tituli*; de quibus *ſupr. leg.....* Ergo *Apocha* ſemel accepta, collator ſeu Tributarius ſecurus eſt, ex hac Valentiniani III. pariter vt ex Honorij *lege 26. & 27. infr. de ſusceptoribus*, & *l. 2. ſupr. de diſcuſſoribus*. Neque ea refricari à ſucceſſore Iudice poteſt, vel ſub eo. Quæ *huius legis* hypotheſis eſt: ſcil. ſæpè inſecuti Iudices ſecuritates ſeu apochas & quittantias, ſub deceſſoribus ſuis emiſſas ad diſquiſitionem & diſcuſſionem reuocabant; eaque re Tributariis moleſtiæ imò prædæ ſæpè intentabantur: Quomodò & Suſceptores earumdem Apocharum occaſione prouinciales vexabant, *l. 26. 27. infr. de Suſceptor.* & Diſcuſſores, *l. 2. ſupr. de Diſcuſſorib.* videnda & *lex 2. §. vlt. Cod. de præſcript. Quadrienn.* Denique publica Apocha ſemel ſolemniter facta excludit reuiſionem, diſcuſſionem, retractationem *dictis legib.* & *l. vlt. Cod. de apochis publ.*

Altera querela, cui reſpondet *lex 186.* iam Curiales in ſpecie ſpectans, erat, quod CVRIALES alij pro aliis in eodem ciuitatis Territorio, tributa ſoluere cogerentur; idque tam paſſim fieret, ſcilicet, vt *hac lex* eleganter loquitur, *hac res in eam famam mali ingiuate perueniſſet.* vt iam nullus penè Curialis idoneus reperiretur: Quam præſumptionis conſuetudinem *ea leg.* vetat Valentinianus: pariter vt *aliis* quoque *legibus* vetitum in genere ne alius pro aliena poſſeſſione & gleba conueniatur, *l. 31. ſupr. de annona*: & *l. vlt. ſupr. de Executorib.* Speciatim ne Vicarios pro aliis Vicariis, de quo *tit. Cod. vt nullus ex Vicariis*: denique ne Decuriones pro aliis vt *hac l.* ita & *l. 2. ſupr. de exactionib.* Cætera quæ ad *huius leg.* illuſtrationem quis requirere poſſet, repeti poſſunt ex dictis ad *d. l. 34. ſupr. de Annona & tributis.*

¶ *De Curialibus* SPECTABILI *vel* ILLVSTRI *dignitate decoratis.*

CLXXXVII. * Idem AA. Iſidoro PF. P.''

QVI ante hanc legem Spectabilium, vel Inluſtrium quocumque modo ſortiti ſunt *Dignitatem*, parto ſemel honore & priuilegiis perfruantur. ¶ Si qui verò poſtea'' ex Decurionibus, vel ſubiectis'' Curiæ, ad Spectabilium gradum proceſſerint, per ſe tam Curialia, quàm Senatoria ſubeant munera, eorúmque liberi poſt Senatoriam ſuſcepti dignitatem patrum obſtringantur exemplo. ¶ Quòd ſi qui inter Inluſtres etiam viros locum occupauerint, non laborioſo Adminiſtrationis actu: ſed honorario * titulo dignitatis, Senatui quidem per ſe reſpondeant, Curiæ verò per ſubſtitutos, ſuarum periculo'' facultatum, ſtatim'' † faciant; quorum liberos, &'' poſt eorum Inluſtrem dignitatem progenitos, non ſolum Senatorum, ſed etiam Decurionum munia per ſe, non per ſubrogatos, ſubire conueniet: &c. Dat. III. Non. April. Conſtp. Iſidoro & Senatore Coſs. [436.] Eodem exemplo'' Eubulo PF. P.'' Illyrici.

NOTÆ.

Hinc interpolatæ, vt videtur, *lex, Nullus, 60. Cod. eod.* & *l. 21. C. de Epiſcopis, & Cleric.* Iungenda autem huic *lex prox. 188. & lex vlt. ſup. de cohortalib.*

Iſidoro huic PP. Orientis ſcil. inſcribuntur reliquæ omnes *huius tit.* Conſtitutiones. Ad eundem Iſidorum vid. Iſidori Peluſiotæ *Epiſtolas.*

Poſthac.

Subiecti Curiæ *hac leg. & leg prox.* id eſt debiti Curiæ, vt alibi vocantur, qui ad Curiam nominari poſſunt, nominationibus obnoxij.

D. lex 21. C. Iuſt. de Epiſcop. hinc interpolata videtur.

Vid. dicta ad *leg. 181 ſup*

Satis faciant: vt dict. l. 21. Cod. Iuſt. de Epiſcopis. & dict. l. 60. Cod. eod. tit. Quarum etiam eadem ſubſcriptio variat, *Thoma PP.* (quæ hinc interpolatæ, vel ſanè ex eadem conſtitutione deſumptæ) *ſatisfacere non vetentur.*

Etiam.

Ita quoque *d. l. vlt ſup de cohortalib.* τῷ ἀνωτάτῳ Socrates *lib. 2. c. 18. p. 575.*

Eubuli huius PP. Illyrici nomen inſcribitur quoque *d. leg. vlt. ſup. de cohort.* iiſdem verbis. *Iſidoro PP. Eodem exemplo Eubulo PP. Illyrico.*

¶ *De Curialibus qui ad* MILITIAM *aliquam confugerunt vel* ADVOCATIONEM *in foro Illuſtrium Magiſtratuum.*

CLXXXVIII. * Idem AA. Iſidoro PF. P. " Poſt alia.

SI quis Decurio, aut ſubiectus Curiæ, vllam ante hanc legem geſſit *Militiam,* aut cœptam dudum etiamnunc gerit, adhuc *Cauſidicinam*" in foro Ampliſſimæ præfecturæ Orientis, atque Illyrici, vel Vrbano profitetur iudicio, in eodem latarum pridem Conſtitutionum † ſanctio obſeruetur: Poſt hanc verò Legem, ſi quis ex his auſus fuerit vllam affectare militiam nullâ præſcribtione temporis muniatur, ſed ad conditionem propriam retrahatur: ne" ipſe, vel eius liberi poſt talem ipſius ſtatum procreati, quod patriæ debetur valeant declinare, &c. Dat. III. Non. April. Conſtp. Iſidoro & Senatore Coſs. [436.]

NOTÆ.

Lex ſi quis decurio 55. C. Iuſt. eod. tit. hinc deſumpta. quàm plurimis detractis. Iungenda autem ei *lex prox. ſup. 187. & lex vlt. ſup de cohortalib.* & *lex 21. Cod. Iuſt. de Epiſcopis.*

Orientis. dixi ad *leg. ſuperiorem.*

Totidem verbis hæc *lex* integra *d. l. vlt. ſup. de Cohortalibus* excepto quod quæ de Decurione, aut ſubiecto Curiæ hîc dicuntur, ibi de Cohortali vel ſubiecto cohorti definiuntur.

Cauſidicina hîc, & *l. vltim. ſupr. de cohortalib.* & apud Symm. *libr. 5 epiſt. 16. 75.* & *libr. 9 epiſt 29.* Ammianum *lib. 30. Ad vltimum id habet Cauſidicina cum cæteris metuendum & graue:* ſimili forma Apuleio *lib. 7. Iudicina* & Veneficina Tertull ano *de Pallio.*

Non minus benè, *nec ipſe:* Quanquam illud etiam habet *d. lex vlt.*

COMMENTARIVS.

DE DIGNITATE Spectabili, vel Inluſtri, deque MILITIA ſeu officio quocunque, itē de ADVOCATIONE (ſeu CAVSIDICINA,) an & quando ex Curiâ liberetur, *his duabus legibus* tractatur: Quæ prolixioris Theodoſianæ, Theodoſij inquam Iun. conſtitutionis partes ſunt: vnà cum *l. vlt. ſup. de cohortalibus: & l. 21. C. Iuſt. de Epiſcopis, Eccl. & clericis:* quæ proinde his duabus coaſſandæ veniunt: quâ quidem conſtitutione in vniuerſum Theodoſius Iun. tùm Curiarum tùm & cohortalis militiæ commodis conſulturus, euitandæ alterius conditionis modos accidit. De Cohortali militia eſt *d. lex vlt.* De Curiali conditione ſunt hæ duæ *leges*, & *d. l. 21. C. de Epiſcop.* an & quatenus ea euitari poſſit, aut Dignitate, de quo eſt *lex* 187. aut Militia, vel Cauſidicina: de quo eſt *lex* 188. vel etiam Clericatu, de quo eſt *dict. l.* 21. ſi modò à Triboniani emblemate ea vacua eſt.

1. de DIGNITATE igitur ſi quæratur, Theodoſius Iun. eâ conſtitutione puta, *l.* 187. diſtinxit, Primò quidem inter Dignitatem Clariſſimatus, & alias maiores Dignitates, Spectabilium videl. & Illuſtrium (hæc enim tria Dignitatum genera hoc tempore fuêre: de quo conſulenda plenè *Notitia Imperij* quæ decennio fermè ante *hanc leg.* conſeripta, ſub harum ipſarum legum Auctore Theodoſio Iun.) Igitur *Clariſſimatu* ſeu Senatoria dignitate indiſtinctè Curialem conditionem euitari non poſſe tacitè definit: quod & ipſum eidem iam placuerat *l.* 180. 183. *ſup.* In Spectabilibus, verò vel Illuſtribus iam ante *hanc l.* factis, & ſic in præteritum nullo inter eos diſcrimine, verùm indiſtinctè Curiales ad Spectabilium vel Illuſtrium dignitatem euectos, Curiâ liberandos definit. In futurum verò Spectabiles iam ab Illuſtribus ſeparat. Nempe *Spectabiles* per ſe, non per ſubſtitutum, tùm Curialia quàm Senatoria munera ſubire oportere:

tere: & ſic vtroque munere fungi vult (Qui tamen anteà, *d. leg.* 180. *ſup.* teſtatus fuerat, non credere ſe vtrumque per vnum, prout conuenit poſſe compleri.) Idemque de filiis etiam poſt patris ſententiam dignitatem ſuſcepetos definit (rectè, nam ante ſuſceptos ea patre Curiali, omninò Curiales manere etiam aliæ *leges* docent, putà *lex* 58. 74. contra *l.* 93.) In *Illuſtribus* ſubdiſtinguit inter Illuſtrem dignitatem ἔμπρακτον, & honorariã. (vt cæteroquin diſtingui ſolet,) vel enim actu ipſo & laborioſo adminiſtrationis Illuſtres ſunt & ἔμπρακτοι, (finge Curialem Magiſtrum officiorum, vel Quæſtorem aut Comitem S. L. vel R. P. factũ), & tum proculdubio voluit Theodoſius Iun. Illuſtrem huiuſmodi virum Curiali nexu liberari: quod vtique datum tam celſæ Dignitati, eique ἐμπράκτῳ. Vel honorariis tantum ſunt Illuſtres: & hoc caſu definit Theodoſius Iun. ipſos quidem Senatus ſeu Senatoriis muneribus per ſe reſpõdere, Curiæ verò per ſubſtitutos periculo ſuarum facultatum: At liberos, etiam poſt honorariam hanc Illuſtrem dignitatem patris, vtraque munia explere oportere per ſe, non per ſubrogatos. Et hæc quidem ſententia eſt Theodoſij Iun. *leg.* 187. Quis verò in vniuerſum hac in re circa Dignitates Principum ſenſus fuerit, edocent 27. *huius tit. leges*, quas repetere licet ex *Paratitlo*. Ergo notetur hic caſus, quo Curialis cùm regulariter per ſubſtitutionem ſeu ſubſtitutum muneribus patriæ ſe abſtrahere non poſſit, *l.* 167. nequidem Senatoriâ dignitate indeptâ, ex Theodoſij M. *l.* 111. 118. *ſupr.* & Arcadij *l.* 167. attamen pro ſe alium ſubſtituere poteſt ſeu ſubrogare, & ſic per Vicarium (vt vocatur, *d. l.* 111.) Curiâ liberari. Quod & ipſum pluribus aliis caſibus obtinet, ſeu conſtitutum eſt, 1. ex ſpeciali humanitate, vt loquitur *lex* 155. Idque in Curialibus ad munus aliquod Eccleſiaſticum promotis, ex Conſtantij *l.* 49. 59. Valentiniani Iun. *l.* 99 Theodoſij M. *l.* 115. Arcadij *l.* 163. Item ad dignitatem aliquam ſubuectis, ex Theodoſij M. *l.* 90. 91. 99. Honorij *l.* 155 Arcadij *l.* 160. & hàc Theodoſij Iun. *l.* 187. vnde deformatæ videntur *l.* 21. *C. de Epiſc. & Cler.* & *l. nullus* 60. *C. de Decur.* cum qua nihil commune habet prolixus Interpretum Tractatus, ad hanc nominatim *legem*, quando is cui commiſſio aliqua data eſt, ſeu officium demandatum, eiuſque perſona electa, alium ſubſtituere interim, ſeu quandoque pro ſe impeditus, vel abſens, per ſubſtitutum deſeruire poſſit. Leges enim illæ *ſedecim*, quas modo vnam in lineam conieci, in alio longe argumento verſantur: nempe in conditione, quâ quis alicui nexus eſt, naſcendi fermè an, & quando eâ liberari in totum poſſit ſi in alium ſtatum & hominem promotus ſit, ſubſtituto alio? Idque ex *ſpeciali humanitate*.

Conditio autem ſub quâ huiuſmodi ſubſtitutio quandoque admittebatur, ea erat, vt ſuarum facultatum periculo à ſubſtituente id fieret, vt *hac l.* & *d. l.* 21. *C. de Epiſcop. & l.* 60. *C. de Decur.* ceſſis vel in totum vel pro parte facultatibus ſubſtituto: *l.* 49. 59. 90. 91. 98. 99. 115. *h. t.* Quare & hinc alienus eſt Tractatus in ſpecie illâ ipſâ quam tractant Interpretes, quis & quando qualificatus eſſe debeat qui ſubſtituitur, & an ſubſtituens teneatur de exceſſibus & delictis ſubſtituti? Illud enim hactenùs hic requiritur, vt debitum non negetur officium, *d. l.* 155. & vt ex patrimonio ſuo Curialis alium idoneum faciat, *l.* 115. idoneos ſubſtituat, *d. l.* 90. 91. 98. periculo ſuarum facultatum, vt dicitur *l.* 187. Et hæc quidem de *lege* 187.

2. De MILITIA quoque ſeu officio quocunque, & CAVSIDICINA in foro aliquo Illuſtrium Magiſtratuum (de quo poſteà) ad quam Curialis derelicta Curiâ ſeſe contulit, ita diſtinguit Imp. tùm *hâc l.* 188. tùm *d. l. vlt. ſup. de Cohortalibus* (vbi *d. lex* 148. repetitur:) Nempe in præteritum, in his latas pridem conſtitutiones obſeruandas. De Militiâ equidem ſeu officio (Palatino, putà vel Apparitionis Præfecturæ Prætorianæ,) aperta eſt Theodoſij Iun. conſtitutio, quâ Curiales exinde ad Curiam retrahi vetat, ſi quindecennio toto à collegis ſeu à Curiâ reuocati non fuerint, & ſic quindecennij præſcriptione eos muniri vult, *l.* 14. *ſup. de priuileg. eorũ qui in ſacro Palatio.* quæ iungenda eſt *legi* 184. *ſup. h. t.* (vbi *tempora expreſſa perſumpta militiæ, & diuerſa ſtipendia*, de quindecennali illâ militiâ accipienda ſunt, ex *d. l.* 14. abſque cuius alioquin *legis* ope, dicta *lex* 184. hodie à nobis non intelligeretur:) Filios verò eorum indiſtinctè ad Curiam reuocari vult; *d. l.* 14. & *d. l.* 184. De *Cauſidicinâ*, quid anteà ſtatuerit Theodoſius Iun. non reperio: niſi quod eiuſdem conſtitutio extat *C. Iuſt.* ad Cyrum P. V. data ante decennium An. 426. putà *l.* 5. *C. de Aduocatis diu. Iudiciorum*: quâ Aduocatis Præfecti Vrbis quidquid antea præſtitiſſet Priuilegiorum, Togatis per Præfecturã Orientis quoque tribuit. Et proculdubio ſimile aliquid quod de officiis Palatinis ſtatuerat. Et cæteroquin Togatis ſeu Aduocatis in foro Præfecti Prætorio & V. ſingularia quædam priuilegia tributa: vide *l. vlt. ſup. de poſtul. l. vlt. ſup. de Senatorib.* Quod & ipſum teſtatur Valentinianus *Nouell.* 10. *verſ. in diuerſis* vt cæteris qui ſub his agebant. Et hæc quidem in præteritum: de quo plura. In futurum verò Theodoſius Iunior amotâ omni temporis præſcriptione, Curialem eiuſque liberos quandocunque ſuſceptos ex quacunque militia ad Curiam retrahi iubet. Et hæc quidem eſt harum duarum *legum* ſententia.

§ Duo tantùm obſeruari cupio. Primò quod *d. d. l.* 21. *C. de Epiſcop.* dicitur, id quod de Curialibus, Illuſtrem dignitatem honorariam adeptis hâc *leg.* noſtrâ 187. definitur, vt per ſubſtitutum periculo ſuarum fortunarum Curiæ muneribus ſatisfacere poſſint, id inquam conſtitutum ad ſimilitudinem Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum (nam & hi ea ipſiuſmet Theodoſij Iun. conſtit. *l.* 172. *ſup.* cedẽdo Curiæ facultatibus liberãtur:) Quę comparatio (ſi Triboniani facinore *lex* illa immunis eſt) Theodoſiana notanda eſt: qua ſc. cum Illuſtribus ciuilibus dignitatibus comparantur Illuſtria & præcipua officia Eccleſiaſtica.

§ Secundò de *Cauſidicina* ſeu *Aduocatorum* priuilegiis videndum & accuratiùs Sanè ſæpè antehac anniſi Curiales Cauſidicinæ ſeu Aduocationis obtentu, curialia munera euitare, vel per ſaltũm ad maiora euehi, quod incunctanter & abſolutè reſpuerunt ſuperiores ætate Principes, Conſtantius *l.* 46. *ſup.* Valentinianus Sen. *l.* 77. *ſup.* Theodoſius M. *l.* 87. & 98. 116. *ſup.* Arcadius ſanè *l.* 152. *ſup.* Togatis fori Præfecti vrbis, Cõſtantinopol. prouincialium functionum immunitatem dedit. Mox primus *fermè* Theodoſius Iunior Cauſidicinam in immenſum euexit: tributis in commune omnibus omnium Iudicum Aduocatis priuilegiis nonnullis, veluti peculij quaſi caſtrenſis iure, *l. vlt. ſup. de poſtulando*: ſeu *l. fori tui* 4. *C. de Aduocatis diu. iudiciorum.* At ſpecialibus priuilegiis collatis nonnullis Aduocatorum: putà Aduocatis in foro Præfecti Prætorio Orientis, Illyrici & Præfecti vrbis Conſtantinopol. vt vel hæc *lex* noſtra

c.88.

c.88. & *d.* .*vlt. ſup. de cohortalib.* docet. Ac primùm quidem Togatis ſeu Aduocatis in foro Præfecti Prætorio Orientis; quæ mox idem ad Aduocatos in foro Præfectis vrbis traduxit: *l. 5. Cod. de Aduocatis diu. Iudiciorum*, quæ decennio ante hanc *leg.* 58. data eſt: & ad Aduocatos in foro Præfecti prætorio Illyrici: vt oſtendit *hæc lex*, & eiuſdem *lex* altera data triennio poſt hanc *leg.* noſtram: putà *l. 7. Cod. de Aduocat. diu. iudiciorum.* Hinc igitur eſt, quod *hâc leg.* diſertè agitur de Cauſidicina ſeu Aduocatis in foro Præfecto Prætorio Orientis Vrbis: quibus atque ſingularia præ cœteris priuilegia à Theodoſio Iun. tributa fuerunt; vt cœteroquio ſæpè ſub Præfecto Prætorio operam nauantibus eximia iura tribui ſolita: de quo ad *l. 2. ſup. de Adſeſſorib. & l. vlt. ſup. de poſtulando, & l. 11. ſup. de Numerariis.* Et verò cùm tributa eſſent, Curialibus occaſionem ea dedêre, paſſim ad Aduocationis munus ambiendum in dictis foris, vt præter hanc *leg.* docet eiuſdem Theodoſij Iun. *Nouella de poſtulando* 16. (quæ triennio poſt *hanc leg.* data) *Eneruaſſe Curias, vel prouinciarum officia, effuſam Ampliſſimæ Præfecturæ iudicio poſtulandi cupiditatē, illecebris immunitatis accenſam comperimus.* Itaque *eâ Nouellâ* Theodoſius ſtatuit, Curiales, qui vltra 60. priores in ampliſſimo foro poſtulandi ſibi vſurpauerant licentiam, per ſubſtitutum, vel ſuffectum munia Ciuitatis ſuæ agnoſcere: nulloque ſacratum conſtitutionum quæ de Aduocatis latæ ſunt, beneficio frui, niſi ad fiſci patronatum peruenerint. Vnde apparet, quod ad *huius l.* noſtræ intellectum facit, Cauſidicos qui iam *huius l.* tempore eſſent in foro Præfecti Prætorio ſi modo in Ordine eſſent, nō ſupernumerarij, ſubſtituto Curiæ dato à Curiâ liberatos: Et quamquam hoc grande priuilegium immunitatis à Curiali nexu, ad alios Aduocatos prouinciarum vel ſpectabilium Iudicum nō porrigeret Theodoſius Iun. attamen munerum quorundā immunitatem & his tribuit *d. Nouella de poſtulando* 16. vnde deſumpta eſt *lex 6. C. de Aduoc. diu. iudiciorum.* Quo numero eſt quoq; ea, de quâ *l prox.* 189. Et hæc de Theodoſio Iun. Valentinianus quoque Tertius, eius in Imperio Colliga, *Nouellâ* 10. *cap. in diuerſis*: Curiales Cauſidicos, qui *certatim ad priuilegia Cauſidicis Illuſtris Pretorij*, Prætorianæ Præf. atque *vrbana, debita feſtinabant*, ſuffectum Curiæ præſtare voluit.

¶ *De* Cvria Alexandrina *quatuor leges.*

1. ¶ *De* Principalibvs *illius Curiæ, ad quæ munera teneantur: & de* Primi *dignitate.*

clxxxix. * Idem AA. Iſidoro pf. p."

ALexandrinis Principalibus, etſi Aduocatione fungantur, nihilominus" onus Peregrinarionis" incumbat, nec Cura" publica, niſi in ſuâ tantum ciuitare committatur. Et primus" Curiæ, qui in" muneribus vniuerſis expleris ad ſummum" peruenerir gradum, Comiriuæ primi ordinis frui" per" quinquennium dignitate præſtirâ: nec Senatoriis minime" functionibus obſtringatur, Curiâ" tamen permaneat. Dat. Prid. Non. Iun. Conſtanrinop. Iſidoro & Senatore Coſs. [436.]

NOTÆ.

* *Lex Alexandrinis* 56. *Cod. eod. tit.* Iungendæ autem *huic* ſunt *duæ leges proximæ* 190. 191. (Imò *tertia* ſeu *vlt. huius tit.*) Item *lex 3. ſuprà de Indictionib. lex 2. infrà de frum. Alex. lex 2. inf. de Alexand. pleb. primatibus.*

" Orientis: dixi ad *l* 187. *ſup.*

" Pro *nihilo magis, minimè*, *non*: de quo mox: ſic & *infrà hâc ipsâ lege* duplici abnutiuo, *Nec minimè.*

" Id eſt Legationis: Eodem ſenſu peregrinationis vox accipitur, *lege 9. infrà de Legatis*, vbi dicam adhuc aliquid.

" *Cura publica*, an eſt munus aliquod publicum perſonale, & adminiſtratio, quæ principalibus committebatur? videtur curatoris ciuitatis munus indicari *v Gl. Th.*

" De hoc *Primo Curiæ* agitur etiam *l.* 127. 175. *in f. ſup.*

" Magiſterium, C. Iuſt. loco, *qui in.*

" Primi Curiæ.

" Locus planè vitioſus: pro quo, in *Cod. Iuſt fruatur.*

" Sequentia ita immutata C. Iuſt. *in Curialibus tamen permaneant.*

" *Poſt biennium*, C. Iuſt.

" *Nec minimè.* duplici abnutiuo.

" Id eſt in Ordine Alexandrino. vid. *leg.* 127. *ſup.*

" *Nec Senatoriis minimè functionib. conſtringatur*: Hæc verba à Tribon. repudiata.

2. ¶ De

2 *De* QVINQVE PRIMATIBVS *Curiæ Alexandriæ immunibus ab iniuriis corporalib.*

CXC. * Idem AA. Iſidoro PF. P."

QVINQVE Primates" Ordinis Alexandrini à Corporalibus" iniuriis immunes eſſe cenſemus", vt voce liberâ commoditates patriæ defendant: cùm poſſint, ſi quid egerint criminosè, pecuniariis coherceri diſpendiis: Æſtimabuntur" autem præſente Curia viri Spectabilis Auguſtalis" iudicio. Dat. Prid. Non. Iun. Conſtp. Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

* *L. Quinque 57 C. Iuſt eod. tit.* Quibus autem ea iungenda ſit, iam ad *ſuperiorem* dictum.
" Orientis: dixi ad *l. 187. ſup.*
" *Summates*, C. Iuſt. Quomodo etiam Symmachus *lib. .. ep.* ... Summates Ariciæ Vrbis dixit: Summos Municipum Proceres dixit Auſonius *Moſella*. τὸ πρῶτον τῶν βουλευτηρίων Eunapio in *Maximo p. ..* Claſſis quoque Summates *l. .. inf. de Nauicular.*
" Id eſt, à Quæſtionibus & tormentis: dixi plenè ad *l 39. ſup.*
" Id eſt iubemus.
" Pecuniaria diſpendia, condemnationes, multæ.
' Præfecti Auguſtalis ſeu Ægypti.

3. *De eo qui* TRIGINTA *annis Alexandriæ ciuilia munera obiit.*

CXCI. * Idem AA. Iſidoro, PF. P."

CVM qui triginta annos" in Alexandrina ciuitate ciuilibus inhæſerit muneribus, corporalibus muniis, non pecuniariis, excuſari conueniet": habitâ conſideratione videlicet meritorum, vt hoc bene cognitum" priuilegium conſequantur, nec eo paſſim fruantur indigni. Dat. Prid. Non. Iun. Conſtantinop. Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

* *L. Eum qui 58. C eod. tit.* Quænam autem ei iungendæ ſint, dictum ad *l 189.*
" Orientis: dixi ad *l. 187. ſup.*
" *Annis*: C. Iuſt.
" *Conuenit*: C. Iuſt.
" *Cognito*, vt C. Iuſt *bene cogniti*, opponuntur hic indignis, id eſt *benemeriti*.

4 *De* SPONTANEIS *munificibus Alexandriæ.*

CXCII. * Idem AA. Iſidoro PF. P."

SI quos ſpontaneos Hypomnematografi" Munificos" ſuis exhortationibus ad publicas nominauerint functiones, Auguſtalis" iubemus" non expectandum eſſe conſenſum, qui ſit plerumque venalis, ſed vtriuſque partis ſufficere voluntatem, vt incipiat functio quam nullus incuſatum ad memoratum Iudicem" tam nominati quàm etiam Creatores" conſonâ relatione currente", quam" ſi ſuſcipere vel confirmare diſtulerit, ſciat ſe viginti quinque auri librarum condemnatione plectendum. Dat. Prid. Non. Aug." Conſtp. Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

* *Lex ſi quos 59. C. eod tit.* Quib. autem legibus hæc coniungenda ſit, dixi iam ad *l. 189.*
" *Iſidorus* PP. Orientis ſcil. dixi ad *l. 187. ſup.*
" *εὐγχυσις.*
" *Munifices*, id eſt munera præſtantes, ſubeuntes: *Liturgi* propria voce in Ægypto, *l vlt. ſup. de patrociniis vicorum. iubemus non expectandum eſſe conſenſum.*
" *εὐγχυσις* iterum, quam hic ſuſtulit T[illegible].
" *Pro tempore viri Spectabilis Auguſtalis*, ita T[illegible].

" Id eſt. Præfectum Auguſtalem.
" *Creatoris* C. Iuſt.
" Ita quoque *Cod. Iuſt* imperfectâ ſententiâ quare ✠. *currrit.*
" Relat onem conſonam.
" ✠ *Iun. vt tribus ſuperiorib. legibus.*

COMMENTARIVS.

DE ALEXANDRINA Curiâ, eiuſque Curialibus, ſunt hæ *quatuor* Theodoſij Iunioris *leges*: quæ omnes partes ſunt vnius & eiuſdem prolixæ conſtitutionis, non *Nouellæ* (vt Cuiacius prodidit) *Theodoſianæ*, ex qua ſuperſunt tres aliæ inſuper leges *hoc Codice* (atque adeò *his quatuor* coaſſandæ) putà *lex 2. inf. de frum. Alexandrino: lex 2. inf. de Alexandrinæ plebis Primatibus: & lex 3. ſup. de Indictionibus.* Eâ conſtitutione Theodoſius Iun. tùm poſſeſſoribus in commune per totam Ægyptum circa rem tributariam conſultum iuit, quò ſpectat *d. lex 3. ſup. de Indictionibus*; tùm Alexandrinæ ciuitati ſpeciatim: & quidem per partes ſingulis eius partibus: Putà Corporatis, quò pertinet *d. lex 2. inf. de Alexandr. plebis Primatibus*: item Plebi Alexandrinæ, quod argumentum eſt *d. legis 2. inf. de frum. Alexandrino.* Tandem & Curiæ ſeu Curialibus Alexandrinis: quò pertinent hæ *leges* noſtræ. Ita quidem, vt Præfecto Auguſtali ſeu Ægypti ſibulam his fermè *legibus* impoſitum eat, quod docent maximè *lex 190. & lex 102. ſeu vlt.*

§ Singulatum ſententiam priùs quàm explico de Curiâ & Ciuitatibus Alexandrinis in genere videndum eſt. quò præter has *quatuor leges* pertinent quoque *lex 80. 121. 426. ſupr h. t.* & apertiſſimè *lex lex. 42. 43. inf. de Epiſcopis*: *Lex 19. ſup. de petitionibus*: *lex 13. inf. de legatis.* Sed & Libanij *ep. 604. ad Celſum.* Syneſij locus *ep. 18. 19. & 21.* Igitur initio Alexandrinis Curiæ ſeu Bulentarum ius ab Auguſto denegatum, vtpote rerum nouarum ſtudioſis auctor eſt Dio *lib. 51. τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν*, ait, *ἄνευ βουλευτῶν πολιτεύεσθαι ἐκέλευσε: τοσαύτην νεωτεροποιΐαν αὐτῶν κατέγνω.* Imo eiuſdem quoque Auguſti *lege*, in Senatum Rom. ciuis Alexandrinus legi non potuit, teſte eodem Dione. Quomodo & Alexandriæ ciuitatis ius ex inſtitutione Principum non temerè dabatur; teſte Plinio *lib. 10. ep. 5.* At datum Alexandrinis Curialium ius poſteà à Seuero Imp. teſtis Spartianus *in eius vita*: *Alexandrinis*, inquit, *ius Bulentarum dedit, qui ſine publico conſilio ita vt ſub Regibus ante viuebant, vno Iudice* (puta Iuridico Alexandriæ) *contenti quem Cæſar dediſſet.* Quemadmodum & mox mutatum alterum illud Auguſti inſtitutum ab Antonino Caracallâ Seueri filio, auctor Dio *prædicto loco*: qui aliàs in Alexandrinos mirè ſæuiit, omnibus etiam *θίαις καὶ συσσιτίοις* ibi ſublatis. Ergo & in Senatum Romanum Alexandrinus ciuis deinceps legi potuit, & Alexandria ipſa ſuum peculiarem Senatum ſeu Curiam habuit: ita quidem, vt vrbis dignitate quæ poſt vrbem Romam *πρωτεῖα* habuit *Magnáque* dicta etiam à Syneſio *ep. 21.* Curia Alexandrina ſummo loco cenſeretur: quò fit, vt Theodoſius M. (Theodoſij noſtri Auus) *Senatorum* appellatione eos deſignet haud aliter atque vrbis Romæ *l. 19. ſup. de petitionib.* cuius inſcriptio ita habet, *ad Senatores Ciuitatis Alexandrinæ.* Exinde igitur variis Principes ſubinde conſtitutionibus Curiæ & Curialibus Alexandrinis conſultum iuêre. Sanè Theodoſius Iunior his enixè conſultum it *quatuor hiſce legibus*: quarum quinque ſunt capita.

Primùm caput eſt de PRINCIPALIBVS Alexandrinis. Notum iam in Curiis, ſeu inter Curiales certo numero fuiſſe *Principales*, quoſdam, qui fermè numero decem fuêre, vnde Decemprimi *l. 2. ſup. de Quæſtion. l. 39. inf. de Epiſcopis. l. 54. inf. de hæreticis.*

Hi igitur vt cæteroquin eximio iure præ cæteris Curialibus ſeu Senatoribus erant, ita ſingulari hoc priuilegio donantur *hâc l. 189.* à Theodoſio Iun. putà vt eis *Peregrinationis* onus non incumbat, nec Curia publica niſi in ſuâ tantum ciuitate committatur: *Peregrinationis* onus eſt, Legationis ad Principem: quo eodem ſenſu *peregrinationis* vox accipitur quoque *l. 9. inf. de Legatis*, & apud Symmachum *non ſemel*: de cuiuſmodi Legationibus Alexandrinis, præter *hanc l.* eſt & *lex 19. ſup. de petitionib. l. 42. inf. de Epiſc.* Et de Legationibus in genere *inf. tit. de Legatis.* Scilicet, cùm cæteroquin qui Legati mittebantur ad Principem ex prouinciis & ciuitatibus è Decurionum numero mitterentur, quod docuit *lex 9. ſup. h. t.* vbi vid. quæ dixi, *hâc l.* Principales Alexandrini excipiuntur. Idem à cura publica: Cura publica non eadem eſt cum iis quæ vocantur procurationes & Curiæ ciuitatum *l. 20. ſup.* An ſunt Adminiſtrationes & munera, quæ Curialibus non tantùm intra vrbem ipſam committebantur verùm etiam extra vrbem, velut tranſlatio auri (vt etiam docet Syneſius *ep. 18. 19. 21.*) Cogendarum angariarum onus *l. 1. C. quem. mun. ciuil.* ſane iiſdem Principalibus hoc quoque priuilegium datur *hâc l.* à Theodoſio Iun. vt ne Cura publica, niſi in ſuâ tantum ciuitate his committatur. Et hæc quidem non tantum ipſorum Principalium fauore, verùm etiam Ciuitatis ipſius Alexandrinæ, eò quod in his Principalibus ciuitatis, decus conſiſteret, & Alexandrina ciuitas ſuopte ingenio leuis & ad tumultus præceps Principaliũ opera & præſentiâ egeret.

§ In tantùm porrò Legationis immunitatem tribuit *hâc leg.* Principalibus Alexandrinis, vt eis tribuat, *etſi Aduocatione fungantur.* Videbantur ſcil. ij ſaltem excipiendi, eò quod deſideria vrbis Alexandrinæ ad Principem meliùs perlaturi & Aduocatorum operam deſiderare hoc maximè negotij genus videretur: Et tamen neque his legationis onus imponendum ſtatuit: *Nihilominus*, ait, *peregrinationis onus incumbat.* Vbi nihilominùs apertè poſitum pro *nihilo magis*, vel pro *minimè*, *non*, quod Gloſſa rectè vid. & Cuiacius quoque probauit ad *l. qui fundum, ✠. pro emptore*, qui Roberti cenſuram perperàm incurrit 2. *Receptarum c. 29.* ſanè etiam Grammaticæ Artis Magiſtri id monent, *nihilominus* quandoque pro *non* accipi: Priſcianus *lib. 18.* Et verò rectè idem Cuiacius monuit eodem ſenſu accipiendum in *d. l. qui fundum*: & in *l. properandum, l. vlt. Cod. de iudiciis.* Interim ex hoc loco intelligimus Aduocatis peregrinationis onus ferme incubuiſſe: de quo ad *l. 2. ſup. de conceſſ. Aduocat.*

Secundum caput quod continetur *eadem l. 189.* eſt de PRIMO Curiæ Alexandrinæ: Inter Principales ſc. quidam *Primus* erat, qui principalem & ſummum in Curiâ locum obtinebat, qui gubernacula vrbis adminiſtrabat Curiaſque regebat; de quo præter *hanc leg.* agitur & *l. 127. 171. ſup.*

Qui

Qui quidem ideò eximio iure erat. Itaque Alexandrinæ Curiæ, Primo, *hâc l.* 189. Theodoſius Iun. Comitiuæ Primi Ordinis dignitatem tribuit, quæ ſecum trahebat Senatoriam dignitatem: cùm tamen Theodoſius M. Comitiuam tantùm Tertij Ordinis huic Primò Curiæ tribuerit, *l.* 127. *ſup.* (de quâ *lib.* 6. *ſup.*) ſub his tribus tamen conditionibus. Primò vt per quinquennium tantum ei hanc dignitatem tribuat. Quod quidem ſingulare admodum eſt, vt videlicet dignitas alicui, & quidem Senatoria, non in perpetuum, ſed ad tempus detur, & proſit. Aliter quàm in *l.* 109. *ſup.* vbi dignitas ex-Comitibus omnibus in patria muneribus perfunctis *in perpetuum* tribuitur. Secundò, vt licet Comitiuam Primi ordinis Primus Alexandrinæ Curiæ habeat, *Senatoriis* functionibus immunis ſit: id eſt non tenetur ad Senatoriam glebam, & Senatorias editiones, aliaque Senatoria onera: Quod quidem & ipſum ſingulare eſt, vt Senatoria dignitate quis fruatur, & tamen onerũ Senatoriorum immunitate gaudeat: de quo alibi ad *l.* .... *ſup.* Tertio, ita Comitiuam hanc Theodoſius Iun. Primo tribuit vt tamen cum in Curiâ manere velit quod & ipſum Theodoſius M. ſtatuit *dict. l.* 127. cùm ei Comitiuam Tertij ordinis tribuat.

Tertium caput, quod continetur *l.* 190. eſt de priuilegiis Quinque PRIMATVM Curiæ Alexandrinæ: quos *Summates* Tribonianus maluit dicere: Quomodo *ſũmates Aricinæ vrbis* Symmach. Nempe è numero Principalium, non tantum Primum ſuo & eximio iure quodam haberi voluit Theodoſius Iun. verùm & ſuo quodam iure Quinque Primates: In commune Principalium quædam priuilegia fuere: at inter Principales peculiaria, Quinque Primatum: peculiaria adhuc Primi. Ergo quinque primates Curiæ Alexandrinæ Corporalibus iniuriis id eſt à quæſtionibus & tormentis immunes eſſe iubet *hâc l.* 190. Theodoſius Iun. Quod oſtendit, hoc tempore Curiales, imò ne principales quidem in commune à quæſtionib. & tormentis immunes fuiſſe: & quidem Alexandriæ: cùm tamẽ antea vel Curiales in totum hac immunitate fruerentur: de quo complures dictum *ſup.* & quidem intra Ægyptum, atque adeò Alexandriæ ſub Theodoſio M. vt docet *lex* 80. *ſup.* vel ſaltem principales deuoti, & nihil debentes, etiam intra ipſam Ægyptum *l.* 186. *ſup.* Quæ quidem immunitas Alexandriæ poſteà infracta; quam Quinque Primatibus ſaltem *hâc l.* Theodoſius Iun. reſtituit.

Et rationem addit, *Vt*, inquit, *voce liberâ commoditates patriæ defendant.* Nempe enim metu tormentorum & iniuriarum corporalium, quas Iudices miſeris Curialib. intonantes infligebant, ſæpè Curiales miſerias ſuas deflere non poterant, & ad Iudices querelas perferre, fortè de nimiâ tributorum ſarcinâ, vel de Officialium deprædationibus & id genus aliis: Iudicibus modum non habentibus, rapinis Officialium conniuentibus. Et verò ſi id alibi factum, factum in Ægypto, & Alexãdriæ à Iudicibus, & quidẽ à Præfecto Auguſtali, cuius conſenſus plerumque venalis erat: vt ea certè docet *lex vlt. h. t.* Cui ideo hac parte fibulam imponi ſubinde oportuit & à Theodoſio M. *d. l.* 80. & 126. *ſup.* Et verò imponitur à Theodoſio Iun. *hâc l.* ſicut imponitur & aliâ parte huius Conſtitutionis Theodoſianæ *d. l. vlt. h. t.* vt ita voce liberâ commoditates patriæ Primates defendant: Quas infringi hac ætate plurimùm contigit, aucto in immenſum tributorum modo, & quia pecuniis magiſtratus & officia redimerẽtur: de quo ſunt hoc ipſo tempore querelæ Iſidori Peluſiotæ: & quidem ad hunc ipſum Iſidorum PP. (cui hæ *leges* inſcribuntur) *lib.* 1. *ep.* 485. & ad *Archontium* 487. & *aliis epiſtolis*. Imò acrius verbis idem Iſidorus *lib.* 3 *ep.* 50. Theodoro Præfecto Auguſtali inſolentiam in omnes & ſuperbiam exprobat.

§ Igitur Quinque Primates Curiæ Alexandrinæ, eâ quam dixi de causâ, Corporalibus iniuriis ſubiici vetat Theodoſius Iun. ſed pecuniariis tantum diſpendiis coërceri, ſi quid criminosè egerint. Et hac parte tamen etiam fibula impoſita Præfecto Auguſtali: putà vt præſente Curiâ huiuſmodi multa pecuniaria æſtimetur à Præfecto Auguſtali, coram toto videl. Curiæ conſeſſu: cuius præſentiâ exhibeatur ὑπὲρ ὅσον ἐπαίρεσθαι, & modum excedere.

Quartum caput, quod continetur *l.* 191. eſt de CVRIALIBVS in commune, qui diutino tempore, puta per 30. annos benè cogniti id eſt ſectè Curialibus muneribus inhæſerunt, functique ſunt: Nempe & hos Theodoſius Iun. priuilegio quodam muniendos credidit: putà vt deinceps immunes eſſent à Corporalibus ſeu perſonalibus muneribus, non verò à pecuniariis ſeu patrimonialibus. Quæ quidem munerum diſtinctio & alibi cernitur, putà, vt patrimonialium munerum vacationem ſæpè non habeat, qui perſonalem habet: de quo *tit. π. de munerib. & honor.* & *tit. de vacat. & excuſ. muner.*

Poſtremum caput, (quod continetur *poſtremâ, ſeu vltima lege*, putà 192.) eſt de VOLVNTARIIS Curialibus: de quibus ſunt etea aliæ conſtitutiones eiuſdem Theodoſij Iun. puta *lex* 172. 177. *ſup.* & *Nouella* eius 110. & *tit. C. de his qui ſpontè muner.* aliæque *leges*, de quibus conſule *Paratitlon huius tituli*. Nempe cùm aliorum idoneorum inopiâ Voluntarij ſæpè homines Curiales functiones ſubirent, vel ſoli genitalis amore vel certè excitati exhortationibus aliorum, & quidem Hypomnematographorum, atque ita Curiæ bono & leuamento id ceſſurum erat, ſæpe fiebat, vt cum de eâ re ad Auguſtalem perferretur, eiuſque conſenſus hâc in re acquireretur, vt inquam huiuſmodi negotium Præfecti Auguſtales interturbarent, voluntariis his fortè factum non cupientes, & malè fauentes, plerumque etiam auro corrupti (de quo iam *ſup.*) aliis fortè ad id munus anhelantibus; Theodoſius Iun. *hâc l.* id iam conſtituendum putauit, vt ne de eâ re amplius ad Auguſtalem referretur, neue eius conſenſus hac in re requireretur: verùm vt vtriuſque partis ſufficeret voluntas, & Ordinis, qui id præbuiſſet; & voluntarij, qui ſponte munus ſubire vellet: ſolo *confirmationis* iure, idque ſub graui multâ, Præfecto Auguſtali impoſito: Nempe ſic ſuum hâc parte Curiæ iudicium relinqui voluit; quæ diſcrimen ſuum noſſet: Cui alioquin iudicium ſuum non relinquendum cum contra de adſcribendo ſeu eximendo aliquo à Curiâ per gratiam agitur, *l.* 78. *ſup.*

§ De *Hypomnematographo* Alexandriæ cuius *hâc l.* mentio fit, alter præterea locus occurrit apud Strabonem *lib.* 17. quod etiam Alciatus *hîc* indicauit & ita quidem, vt ſecundum ordine inter alios Alexandrinæ vrbis Magiſtratus ponat, τῶν δ' ἐπιχωρίων, inquit ἀρχόντων κατὰ πόλιν μὲν ὅτε ἐξηγητής ἐστι πορφύραν ἀμπεχόμενος καὶ ἔχων πατρίους τιμάς, καὶ ἐπιμελούμενος τῶν τῇ πόλει χρησίμων. Huic reſpondet *Primus Curiæ*: (de quo *l.* 189.) καὶ ὁ ὑπομνηματογράφος, καὶ ἀρχιδικαστής, τέταρτος δὲ ὁ νυκτερινὸς στρατηγός. Quo quidem loco Quatuor Alexandrini Primates deſignantur, quo tempore nondum Curiam habebat vrbs Alexandrina.

VVv a Ergò

DE PRÆDIIS ET MANCIPIIS CVRIALIVM SINE DECRETO NON ALIENANDIS.

TITVLVS III.

X. COD. IVST. XXXIII.

De prædiis & Mancipiis Curialium ſine decreto non alienandis omiſſa in *Rubrica*, & *l. infr.* mentione *Mancipiorum* : Nempe quia id ad ruſtica reſtringitur à Zenone *l.* 3. *eod. tit.* Concordat *huic* Valentiniani *Nouella* 10. *cap. ſi quis Curiali.*

PARATITLON.

PRÆDIA *Rubr.* & *l.* 1. 2. vrbana & ruſtica, *d.l.* 1. & 2. ſeu poſſeſſiones, *l.* 2. loca, *d.l.* 1. fundi, *d. l.* 2. Item Municipia quælibet, *d. l.* 1. Curialium ſeu Decurionum ſine decreto alienari non potuerunt *Rubr.* ideſt, vendi, *d. l.* 1. 2. ſic vt comparare ea nullus cuiuſcunque conditionis eſſet, poſſet: *d. l.* 2. niſi probata neceſſitate apud Rectorem prouinciæ : alioquin comparator & pretio & loco comparato cum fructibus multabatur : *d. l.* 1. & 2.

1. * Imppp. Valentinianus, THEODOSIVS & Arcadius AAA. Cynegio PF. P."

SI quis Decurionum, vel ruſtica prædia, vel vrbana, vel" quælibet mancipia, venditor neceſſitate coactus addicit, interpellet Iudicem" competentem, omnéſque cauſas ſingillatim, quibus ſtrangulatur", exponat : vt" mercatur, valituram in perpetuum comparatori, probatâ adſertione, ſententiam : Ita enim fiet, vt nec immoderatus venditor, nec emptor" inueniatur iniuſtus. Denique nihil erit poſtmodum, quo venditor, vel circumuentum ſe inſidiis, vel obpreſſum potentiâ" comparatoris queri debeat: quandoquidem ſub fide actorum, & de neceſſitate diſtrahentis, & de vo untate patuerit comparantis. Quòd ſi quis contra vetitum occultis molitionibus, per ſubpoſitas fraude perſonas cuiuſlibet loci, quem tamen" Decurio diſtrahat, comparator extiterit, ſciat ſe pretio quod dederit, & loco" quem comparauerit, eſſe priuandum. Dat. VIII. Kalend. Decembr. Conſtantinop. Honor. NB. P. & Euodio Coſs. [386.]

NOTÆ.

* *L.* 1. *Cod. Iuſt. eod tit.* ex *hac l.* & *l.* 2. *prox.* conflata eſt. Hane intelligit & explicat Theodoſius Iun. *l.* 2. *prox.* & Zeno *l.* 1. *Cod. eod. tit.* Fortè *huic* iungenda eſt *lex* 21. *infr. de ſuſceptor.* ſeu *lex* 9. *C. eod tit.*

" Orientis : de quo ad .. 205. *ſupr. de Decurionib.*

" *Vel qualibet mancipia* : hæc omiſſa C. Iuſt. pariter in *Rubrica* expuncta *Manciporum* mentio, ea cauſa quam dixi ad *Rubric.*

" Id eſt. Rectorem prouinciæ, vt *l.* 2. *prox.*

" *Strangulari.*

" Pro his, vſque ad *Ita*, hæc Tribonianus ceu clariora ex *l.* 2. *h. t.* prætulit & *ita demum diſtrahendæ poſſeſſionis facultatem accipiat, ſi alienationis neceſſitatem probauerit : informa enim venditio erit, ſi hæc forma neglecta fuerit.*

" *Cuiuſcunque ſit conditionis* : add. Cod. Iuſt.

" Veluti quia Principalis eſt *l.* 2. *infr.* Atque hæc poſtea dubitandi cauſa fuit.

" Et, Cod. Iuſt. additum.

" *Et locum quem comparauit cum fructibus eſſe reſtituendum* : ita *Cod. Iuſt.* quæ fermè ex *l.* 2. *infr.* prætulit Tribon.

II. * Impp.

II. * Impp. Honor. & Theod. AA. Aſclepiodoto. PF.P.''

QVONIAM de Conſtitutione'' inclytæ recordationis Aui'' noſtri *de alienandis prædiis Curialium* promulgata dubitatum eſt, vtrùm ſoli Principales'' ſine decreti interpoſitione collegarum poſſeſſiones emere vetentur, an omnibus conparandorum huiuſce'' fundorum copia ſine prædicta'' obſeruatione negata ſit, generali ſanctione decernimus, Vt ſi curialis prædium vrbanum, aut ruſticum vendat cuiuſcumque'' conditionis emptori, aput Rectorem prouinciæ idoneas cauſas alienationis alleget, non perfunctoriè à Iudice, ſed veriſſimè requirendas, vt ita'' demùm diſtrahendæ poſſeſſionis facultatem accipiat, ſi alienationis neceſſitatem probauerit: Infirma enim erit venditio, ſi hæc fuerit forma neglecta, ita vt pretium emptor amittat, & venditori cum'' fructibus inlæſam poſſeſſionem reſtituat. Quæ quidem de futuris contractibus obſeruanda ſunt, ¶ Præteritas verò emptiones, in Oſdroëna'' ſpecialiter prouincia, confectas, licet ex tempore legis ſub Diuo Ano noſtro promulgatæ ſine geſtorum teſtificatione à qualibet perſona celebratas infirmari oporteat'', tamen ex prima'' tranſacta nuper indictione, ita volumus infirmari, vt alterius'' fortunæ vel honoris homines, qui ſine decreto prædia Curialium in memorata prouincia compararunt, receptis pretiis poſſeſſiones quas emerant, dominis reſtituant; ita vt ſi vſuras vel ſumptus rei melioratæ popoſcerint, à venditore percipiant, fructus inuicem reddituri. Dat. v. Id. Aug. Eudoxiop.'' Aſclepiodoto & Mariniano Coſs. [423.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* niſi quòd duas exinde tantum ſententias *legi* 1. Tribonianus inſeruit. Eam quoque indicat & explicat Zeno Imp. *l. 5. eod. tit.* Iungendaque ei videtur *lex* 61. *infr. de hæreticis.*

'' Orientis.

'' *Lege* 1. *ſupr.* intelligit.

'' Theodoſij M.

'' Principales Curialium: de quo *mox.*

'' Pro huiuſmodi.

'' Ideſt, ſine decreti interpoſitione.

'' Etiam non Principali, non Curiali.

'' Hanc ſententiam cui clariorem, poſthabitâ aliâ *d. l.* 1. inſeruit *Tribon.*

'' Et hoc alterum Tribonianus inſeruit *d. leg.* 1.

'' De Oſdroëna eſt quoque Valentis *lex* 79. *ſupr. de Decurionib.* Theodoſij M. *lex* 8. *infr. de Paganis*: *lex* 105. *d. tit. de Decurionib.*

'' Fortè *oporteret.*

'' Ideſt, A. D. 418. ſeu *Honorio XII. & Theodoſio VIII. AA. COSS.*

'' Quàm Curialis.

'' Ibidem data *d. l.* 61.

COMMENTARIVS

DE PRÆDIIS, & mancipiis Curialium, ſine decreto Iudicis ſeu Rectoris prouinciæ non alienandis, ſunt hæ duæ conſtitutiones: Quarum prior Theodoſium M. auctorem habet: Qui ſanè huius Noui iuris inuentor fuit; Curiarum commodis ita conſulens, ne alioquin tranſlatis temerè in alios Curialium prædiis vel mancipiis, ſuſtinendis, Curialibus muneribus minus idonei euaderent: & vt Caſſidorus in formula ad P.P. *vt ſub decreto Curialis prædia vendat.* 7. *var.* ait: *vt ad neceſſitates publicas Curiales, meliùs ſufficerent, ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent. A quibus enim*; vt idem ſubiicit, *munera poterunt ſuſtineri, ſi ciuitatum nerui paſſim videantur abſcindi?* Qui ſanè Princeps & in aliis nouo iure adinuento Curiis enixè conſultum iuit. Hic enim eſt, qui ante *hanc leg.* poſſeſſorem bonorum Curialis ex lucratiua cauſa pro parte patrimonij in quam ſucceſſit, ad denariſmum ſeu vncias, ideſt, ad certam penſitationem Curiæ primus adſtrinxit, *l.* 107. 123 *d. t. ſupr. de decur.* imò & ad Curiales functiones ſuſcipiendas, *l.* 134. *d. t.* Hic eſt, qui poſt *hanc leg.* maritum non Curialem ab vxore Curiali non extantibus liberis hæredem teſtamento inſtitutum, ſi vxori hæres exiſteret Curiæ ciuitatis mancipari voluit, *leg.* 124. *ſupr. de Decurionib.*

§ Ergò Theodoſius M. prædia ſeu mancipia Curialium ſine decreto alienari vetuit: prædia inquam, ſiue ruſtica & itidémque mancipia qualibet; quod tamen poſtremum ad mancipia ruſtica poſtea reſtrictum: vt docet *lex* 3. *Cod. eod. tit.* ſimiliter vt *leg.* 1. *lex qua tutores*, *C. de adminiſtr. tut.* ſimilis mancipiorum differentia inducta. Quæ cauſa eſt, cur ex *huius tituli Rubrica, & l.* 1. *hoc tit.* *mancipiorum* mentionem Tribonianus ſuſtulerit, *Cod. Iuſt.* Sanè & Maiorianus, *Nouella ſua l. de Curialib. & diſtractione prædiorum*, cùm decretum in alienatione prædiorum Curialium Præfecti Prætorio requireret, mancipia à prædio ſeiunxit, & in eorum diſtractione decreti ſolemnitatem quæri voluit, contentus in horum diſtractione, quinque primorum Curiæ ſubſcriptione & conſenſione.

¶ Ergo Theodoſius M. prædia ſeu mancipia Curialium ſine decreto alienari vetuit, id eſt, niſi probabili cauſa damnorum (vt loquitur Caſſiodorus) probata ineluctabili neceſſitate, vt Maiorianus loquitur, qua Curialis ſtrangularetur apud Iudicem

COMMENTARIVS

DE Filiis Curialium & Cohortalinorum eſt hæc Theodoſij Iun. conſtitutio: nempe, vt quamlibet ipſi Curiales & Cohortalini decennali Palatina militia a Curia & cohorte liberétur, liberi tamen eorum non liberentur. Quæ quidem *lex* repetita extat totidem verbis *l.14.ſupr.de priuil.eor. qui in S. Palat.* Vnde hoc ἀπόσπασμα deſumptum eſt; vbi ſemel dicta ſufficiant. Abſque quâ etiam foret, ad genuinam *huius l.* ſententiam coniecturis nobis enitendum eſſet. Adeo & hac parte huius Codicis conditores incurioſi fuerunt. Singularia interim duo *hac leg.* notentur.

Primò, Priuilegia & vacationes parentum filiis hoc caſu non prodeſſe.

Secundò, liberos quandocunque ſuſceptos hoc caſu retrahendos ad Curiam, non tantùm ſcil. ante militiam Palatinam patris ſuſceptos, ſed etiam, poſt eam decurſam, cùm aliàs liberi poſt militiam ſuſcepti, non retrahantur; de quo vid. *l.... ſup.... & leg.187.infr.*

¶ De DISCVSSIONE *Apochæ ſuper ſolutis tributis, ab alio Iudice ſeu ſucceſſore non retractanda.*

CLXXXV. * Impp. Theodoſius & VALENTINIANVS AA. Celeri" Proconſ. Afric.

SEMEL ſecuritatem" de refuſione" munerum" emiſſam, ab alio Proconſule" non liceat refricari: Et ideò Spectabilitas Tua, ſaluberrimæ ac iuſtiſſimæ præceptionis formam ſecuta, prohibebit in poſterum, eos ad Diſcuſſionem" tranſacti muneris conſtringi, quos claruit acceptæ ſecuritatis proſperitate" lætari. Dat. v. Kal. Mai", Rau. Poſt conſ. Felicis & Tauri vv. cc. [429.]

NOTÆ.

* *L.2. Cod. Iuſt. de Apochis publicis & deſcriptionib. Curialibus.* Iungenda autem ei *lex prox.* 186. Imò iungenda quoque *lex 34 ſupr. de annonâ & tribut. & lex vlt. de appellat.*
" *Celer* PC. Africæ ſub Valentiniano III. Ann. Dom. 429. v. *Proſopogr.* Eiuſdem Mentio apud Auguſtinum, *epiſt.* 210. & 237.
" *Securitatem*, id eſt, apocham, *h.l. & l.173.* vid. *Gloſſ.*
" Id eſt, ſolutione
" Id eſt, tributorum.
" *Iudice*, Cod. Iuſt. vt ita generalis *hæc lex* eſſet.
" *Diſcuſſio.* eſt retractatio, vid. *ſupr. tit. de Diſcuſſoribus.*
" *Proſperitas* ſecuritatis.
" Ita quoque *lex prox.* 186. At *d.l.34. & d.l.vlt. Mart.*

¶ *De Curiali, pro* ALIO *non conueniendo.*

CLXXXVI. * Idem AA. Celeri Proc. Afric."

LEGATIO" Proconſularis" prouinciæ, per Bubulcum" Spectabilem Virum Comitem, Curiales pro aliis qui in eodem territorio" poſſident defleuit adſtringi, quod" ab obnoxiis ſæpe debetur deuotiſſimi" quique cogantur exſoluere. Quæ res pro arbitrio Compulſorum, vel Opinatorum", ſiue Iudicum, in eam famam, mali iugitate, peruenit, vt nullus pene Curialis idoneus in Ordine cuiuſquam vrbis valeat inueniri. Cuius præſumptionis abolitâ conſuetudine, Iubemus, * neminem Curialem pro alieni territurij" debitis adtineri, ſed tantùm Municipem" pro gleba propria conueniri, Spectabilitas Tua ſalubrem ſanctionem ſecuta, vnumquenque debitorem ſuo deinceps nomine faciet adtineri. Dat. v. Kal. Maij, Rau. Poſt conſ. Felicis & Tauri vv. cc. [429.]

NOTÆ.

* Potiſſima pars *huius l.* abeſt à *Codice Iuſtin.* Iungendæ autem ei *lex prox.* 185. *ſupr.* & *lex 34. ſup. de annona & trib.* & *lex vlt. ſupr. de appellat.*
" De Legationib. his, *ſuo tit. infr.* v. & *l.8. ſupr. de Conſistorib.* & *leg.42. infr. de Epiſcopis.*
" Africæ: dixi ad *l.26 ſup. de erog. mil. ann.*
" Huius Comitis & Legati *Bubulci* mentio & *dict. leg.34. de annon. & tributis*: vbi tamen perperàm editum *Bubuli.*
" Ciuitatis ſcil.

'' *Et quod.*
'' *Deuotiſſimi*, qui tributa ſoluerunt : *deuotionis* hæc in re vox propria. v. *Gloſſ. Theod.*
'' De his *Compulſoribus* & *Opinatorib.* agitur quoque *d.l.34.* vbi dixi.
* *Lex 15. Cod. de omni agro deſerto* hinc deſumpta eſt.
'' *Territorium* hic alio ſenſu quàm *ſuprà*, pro gleba, & poſſeſſione. Quo ipſo ſenſu vſurpatur hæc vox & *leg.34. infr. de operib. publ.* & *l.2. ſupr. de exactionib.* (cuius eadem ſententia eſt, quæ *huius leg.*) & *leg.31. ſupr. de annon.*
'' *Municipem* ideſt, Curialem. v. *Gloſſ.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI III. Placidiæ filij duæ conſtitutiones ſequuntur, eiuſdem prolixioris conſtitutionis Valentinianeæ partes : vnde deſumptæ quoque ſunt *lex vlt. ſupr. de appellat.* & *lex 34. ſupr. de annonâ & tributis*, his duabus proinde coaſſandæ. Quæ quidem conſtitutio ſeu ſanctio ſalubris, *ſaluberrima*, vt *his ipſis legib.* vocatur ; de *Re tributariâ* in vniuerſum fuit, emiſſa ad Legationem prouinciæ Africæ : de Legationum genere erit *infr. tit. de Legatis*, vbi plene : quæ Bubuleum Comitem ad Valentinianum miſerat, querelis ad eum perferendis, & malis deflendis quibus rei tributariæ occaſione premebatur : Cuiuſmodi ſanè quatuor querelæ fuerunt, quibus totidem illius conſtitutionis ſuæ capitibus Valentinianus mederi inſtituit hac ſaluberrima conſtitutione: ſic quidem vt quatuor *leg.* illæ totidem querelis reſpondeant. Scil. vt à duabus illis incipiam, quas hiſce noſtris coaſſandis dixi: Vna ex querelis fuit, quòd pro diſſimulatione Iudicum, compulſore aut opinatore miſſo Africani poſſeſſores in prædam mitterentur, quò pertinet *d.l.34. ſupr. de annona & tributis*. Altera querela fuit, quod appellationum à Rationali in priuatæ rei cauſis occaſione ad longinqua traherentur : quò ſpectat *d. lex vlt. ſupr. de appellat.* Duabus aliis querelis, reſpondent hæ duæ *leges* noſtræ. Prior eſt, quòd etſi *Apochas* ſeu ſecuritates tributorum à ſe ſolutorum ſub alio Proconſule haberent, attamen ab alio Proconſule eæ refricarentur. Igitur definit *hac l.* 185. Valentinianus III. Apocham ſemel acceptam, in perpetuum eum qui accepit ſecurum reddere : acceptæ ſecuritatis proſperitate lætari vt eleganter loquitur, neque retractari aut refricari ampliùs oportere. Quam vt ſaluberrimam : ita iuſtiſſimam præceptionis formam vocat, ita vel ipſa *ſecuritatis* vox quæ pro Apocha & *hîc* & *l.173. ſupr.* paſſim accipitur, ſatis oſtendit : quomodo & Græci ἀμεριμνίαν, & ἀσφάλειαν dixêre. De quo alibi pleniùs. Caſſiodori tantum locus nunc procedat, *Meritò teſtimonium ſolutionis, ſecuritas dicitur, de quo non ſolùm animus, ſed ſubſtantia communitur.*

Cæterùm pertinet hoc *caput*, ſeu *dicta lex* 185. vt ad omnem aliam tributorum ſolutionem, ita & ad deſcriptiones ſeu contributiones Curialium; argum. *huius tituli* ; de quibus *ſupr. leg.*..... Ergo *Apocha* ſemel accepta, collator ſeu Tributarius ſecurus eſt, ex hac Valentiniani III. pariter vt ex Honorij *lege 26. & 27. infr. de ſuſceptoribus*, & *l.2. ſupr. de diſcuſſoribus*. Neque ea refricari à ſucceſſore Iudice poteſt, vel ſub eo. Quæ *huius legis* hypotheſis eſt : ſcil. ſæpè inſecuti Iudices ſecuritates ſeu apochas & quittantias, ſub deceſſoribus ſuis emiſſas ad diſquiſitionem & diſcuſſionem reuocabant ; eaque re Tributariis moleſtiæ imò prædæ ſæpè intentabantur : Quomodò & Suſceptores earumdem Apocharum occaſione prouinciales vexabant, *l.26. 27. infr. de Suſceptor.* & Diſcuſſores, *l.2. ſupr. de Diſcuſſorib.* videnda & *lex 2. §. vlt. Cod. de præſcript. Quadrienn.* Denique publica Apocha ſemel ſolemniter facta excludit reuiſionem, diſcuſſionem, retractationem *dictis legib.* & *l. vlt. Cod. de apochis publ.*

Altera querela, cui reſpondet *lex* 186. iam Curiales in ſpecie ſpectans, erat, quod CVRIALES alij pro aliis in eodem ciuitatis Territorio, tributa ſoluere cogerentur ; idque tam paſſim fieret, ſcilicet, vt *hac lex* eleganter loquitur, *hac res in eam ſummam mali iniquitate perueniſſet*. vt iam nullus penè Curialis idoneus reperiretur : Quam præſumptionis conſuetudinem *ea leg.* vetat Valentinianus : pariter vt *aliis* quoque *legibus* vetitum in genere ne alius pro aliena poſſeſſione & gleba conueniatur, *l.31. ſupr. de annona* : & *l. vlt. ſupr. de Executorib.* Speciatim ne Vicarius pro aliis Vicariis, de quo *tit. Cod. vt nullus ex Vicariis* : denique ne Decuriones pro aliis vt *hac l.* ita & *l.2. ſupr. de exactionib.* Cætera quæ ad *huius leg.* illuſtrationem quis requirere poſſet, repeti poſſunt ex dictis ad *d.l.34. ſupr. de Annona & tributis.*

¶ *De Curialibus* SPECTABILI *vel* ILLVSTRI *dignitate decoratis.*

CLXXXVII. * Idem AA. Iſidoro PF. P.''

QVI ante hanc legem Spectabilium, vel Inluſtrium quocumque modo ſortiti ſunt *Dignitatem*, parto ſemel honore & priuilegiis perfruantur. ¶ Si qui verò poſtea'' ex Decurionibus, vel ſubiectis'' Curiæ, ad Spectabilium gradum proceſſerint, per ſe tam Curialia, quàm Senatoria ſubeant munera, eorúmque liberi poſt Senatoriam ſuſcepti dignitatem patrum obſtringantur exemplo. ¶ Quòd ſi qui inter Inluſtres etiam viros locum occupauerint, non laborioſo Adminiſtrationis actu: ſed honorario * titulo dignitatis, Senatui quidem per ſe reſpondeant, Curiæ verò per ſubſtitutos, ſuarum periculo'' facultatum, ſtatim'' † faciant; quorum liberos, &'' poſt eorum Inluſtrem dignitatem progenitos, non ſolum Senatorum, ſed etiam Decurionum munia per ſe, non per ſubrogatos, ſubire conueniet : &c. Dat. III. Non. April. Conſtp. Iſidoro & Senatore Coſs. [436.] Eodem exemplo'' Eubulo PF. P.'' Illyrici.

NOTÆ.

[a] Hinc interpolatæ, vt videtur, *lex, Nullus, 60. Cod. eod.* & *l. 21. C. de Epiſcopis, & Cleric.* Iungenda autem huic *lex prox. 188. & lex vlt. ſup. de cohortalib.*

[b] *Iſidoro* huic PP. Orientis ſcil. inſcribuntur reliquæ omnes *huius tit.* Conſtitutiones. Ad eundem Iſidorum vid. Iſidori Peluſiotæ *Epiſtolas.*

[c] Poſthæc.

[d] *Subiecti* Curiæ *hac leg. & leg prox.* id eſt debiti Curiæ, vt alibi vocantur, qui ad Curiam nominari poſſunt, nominationibus obnoxij.

[e] *D. lex 21. C. Iuſt. de Epiſcop.* hinc interpolata videtur.

[f] Vid. dicta ad *leg. 181 ſup*

[g] *Satis faciant: vt dict. l. 21. Cod. Iuſt. de Epiſcopis. & dict. l. 60. Cod. eod. tit.* Quarum etiam eadem ſubſcriptio variat, *Thoma PP.* (quæ hinc interpolatæ, vel ſanè ex eadem conſtitutione deſumptæ) *ſatisfacere non vetentur.*

[h] Etiam.

[i] Ita quoque *d. l. vlt ſup de cohortalib.* τῇ αὐτῇ τάξει Socrates *lib. 2. c. 18. p. 575.*

[k] Eubuli huius PP. Illyrici nomen inſcribitur quoque *d. leg. vlt. ſup. de cohort.* iiſdem verbis. *Iſidoro PP. Eodem exemplo Eubulo PP. Illyrico.*

¶ *De Curialibus qui ad* MILITIAM *aliquam confugerunt vel* ADVOCATIONEM *in foro Illuſtrium Magiſtratuum.*

CLXXXVIII. [a] Idem AA. Iſidoro PF. P. [b] Poſt alia.

SI quis Decurio, aut ſubiectus Curiæ, vllam ante hanc legem geſſit *Militiam*, aut cœptam dudum etiamnunc gerit, adhuc *Cauſidicinam* in foro Ampliſſimæ præfecturæ Orientis, atque Illyrici, vel Vrbano profitetur iudicio, in eodem latarum pridem Conſtitutionum † ſanctio obſeruetur: Poſt hanc verò Legem, ſi quis ex his auſus fuerit vllam affectare militiam nullâ præſcriptione temporis muniatur, ſed ad conditionem propriam retrahatur: ne ipſe, vel eius liberi poſt talem ipſius ſtatum procreati, quod patriæ debetur valeant declinare, &c. Dat. III. Non. April. Conſtp. Iſidoro & Senatore Coss. [436.]

NOTÆ.

[a] *Lex ſi quis decurio 55. C. Iuſt. eod. tit.* hinc deſumpta, quàm plurimis detractis. Iungenda autem ei *lex prox. ſup. 187. & lex vlt. ſup de cohortalib.* & *lex 21. Cod. Iuſt. de Epiſcopis.*

[b] Orientis. dixi ad *leg. ſuperiorem.*

[c] Totidem verbis hæc *lex* integra *d. l. vlt ſup. de Cohortalibus* excepto quod quæ de Decurione, aut ſubiecto Curiæ hic dicuntur, ibi de Cohortali vel ſubiecto cohorti definiuntur.

[d] *Cauſidicina* hîc. & *l. vltim. ſupr. de cohortalib.* & apud Symm. *libr. 5 epiſt. 16. 75. & libr. 9 epiſt 29.* Ammianum *lib. 30. Ad vltimum id habet Cauſidicina cum cæteris metuendum & graue:* ſimili forma Apuleio *lib. 7. Iudicina* & Veneficina Tertulliano *de Pallio.*

[e] Non minus benè, *nec ipſe:* Quanquam illud etiam habet *d. lex vlt.*

COMMENTARIVS.

DE DIGNITATE Spectabili, vel Illuſtri, deque MILITIA ſeu officio quocunque, itê de ADVOCATIONE (ſeu CAVSIDICINA,) an & quando ex Curiâ liberent, *his duabus legibus* tractatur: Quæ prolixioris Theodoſianæ, Theodoſij inquam Iun. conſtitutionis partes ſunt: vnà cum *l. vlt. ſup. de cohortalibus* : & *l. 21. C. Iuſt. de Epiſcopis, Eccl. & clericis*: quæ proinde his duabus coaſſandæ veniunt: quâ quidem conſtitutione in vniuerſum Theodoſius Iun. tùm Curiarum tùm & cohortalis militiæ commodis conſulturus, euitandæ alterius conditionis modos accidit. De Cohortali militia eſt *d. lex vlt.* De Curiali conditione ſunt hæ duæ *leges*, & *d. l. 21. C. de Epiſcop.* an & quatenus ea euitari poſſit, aut Dignitate, de quo eſt *lex* 187. aut Militia, vel Cauſidicina: de quo eſt *lex* 188 vel etiam Clericatu, de quo eſt *dict. l.* 21. ſi modò à Triboniani emblemate ea vitiata eſt.

1. de DIGNITATE igitur ſi quæratur, Theodoſius Iun. eâ conſtitutione puta, *l.* 187. diſtinxit, Primò quidem inter Dignitatem Clariſſimatus, & alias maiores Dignitates, Spectabilium videl. & Illuſtrium (hæc enim tria Dignitatum genera hoc tempore fuêre: de quo conſulenda plenè *Notitia Imperij* quæ decennio fermè ante *hanc leg.* conſcripta, ſub hatom ipſarum legum Auctore Theodoſio Iun.) Igitur *Clariſſimatu* ſeu Senatoria dignitate indiſtinctè Curialem conditionem euitari non poſſe tacitè definit: quod & ipſum eidem iam placuerat *l.* 180. 183. *ſup.* In Spectabilibus, verò vel Illuſtribus iam ante *hanc l.* factis, & ſic in præteritum nullo inter eos diſcrimine, verùm indiſtinctè Curiales ad Spectabilium vel Illuſtrium dignitatem euectos, Curiâ liberandos definit. In futurum verò Spectabiles iam ab Illuſtribus ſeparat. Nempe *Spectabiles* per ſe, non per ſubſtitutum, tùm Curialia quàm Senatoria munera ſubire oportere:

tere; & ſic vtroque munere fungi vult (Qui tamen anteà, *d. leg.* 180. *ſup.* teſtatus fuerat, non credere ſe vtrumque per vnum, prout conuenit poſſe compleri.) Idemque de filiis etiam poſt patris ſententiam dignitatem ſuſceptos definit (rectè, nam ante ſuſceptos ex patre Curiali, omninò Curiales manere etiam aliæ *leges* docent, putà *lex* 58. 74. contra *l.* 93.) In *Illuſtribus* ſubdiſtinguere inter Illuſtrem dignitatem ἔμπρακτον, & honorariã, (vt cæteroquin diſtingui ſolet,) vel enim actu ipſo & laborioſo adminiſtrationis Illuſtres ſunt & ἔμπρακτοι, (finge Curialem Magiſtrum officiorum, vel Quæſtorem aut Comitem S. L. vel R. P. factũ), & tum proculdubio voluit Theodoſius Iun. Illuſtrem huiuſmodi virum Curiali nexu liberari: quod vtique datum tam celſæ Dignitati, eique ἐμπράκτῳ. Vel honorariis tantum ſunt Illuſtres: & hoc caſu definit Theodoſius Iun ipſos quidem Senatui ſeu Senatoriis muneribus per ſe reſpõdere, Curiæ verò per ſubſtitutos periculo ſuarum facultatum: At liberos, etiam poſt honorariam hanc Illuſtrem dignitatem patris, vtaque munia explere oportere per ſe, non per ſubrogatos. Et hæc quidem ſententia eſt Theodoſij Iun. *leg.* 187. Quis verò in vniuerſum hac in re circa Dignitates Principum ſenſus fuerit, edocent 27. *huius tit. leges*, quas repetere licet ex *Paratitlo.* Ergo notetur hic caſus, quo Curialis cùm regulariter per ſubſtitutionem ſeu ſubſtitutum muneribus patriæ ſe abſtrahere non poſſit, *l.* 167. nequidem Senatoriâ dignitate indeptâ, ex Theodoſij M. *l.* 111. 118. *ſupr.* & Arcadij *l.* 167. attamen pro ſe alium ſubſtituere poteſt ſeu ſubrogare, & ſic per Vicarium (vt vocatur, *d. l.* 111.) Curiâ liberari. Quod & ipſum pluribus aliis caſibus obtinet, ſeu conſtitutum eſt, t. ex ſpeciali humanitate, vt loquitur *lex* 155. Idque in Curialibus ad munus aliquod Eccleſiaſticum promotis, ex Conſtantij *l.* 49. 59. Valentiniani Iun. *l.* 99 Theodoſij M. *l.* 115. Arcadij *l.* 163. Item ad dignitatem aliquam ſubuectis, ex Theodoſij M. *l.* 90. 91. 99. Honorij *l.* 155 Arcadij *l.* 160. & hâc Theodoſij Iun. *l* 187. vnde deformatæ videntur *l.* 21. *C. de Epiſc. & Cler.* & *l. nullus* 60. *C. de Decur.* cum qua nihil commune habet prolixus Interpretum Tractatus, ad hanc nominatim *legem*, quando is cui commiſſio aliqua data eſt, ſeu officium demandatum, eiuſque perſona electa, alium ſubſtituere interim, ſeu quandoque pro ſe: impeditus, vel abſens, per ſubſtitutum deſeruire poſſit. Leges enim illæ *ſedecim*, quas modo vnam in lineam conieci, in alio longe argumento verſantur: nempe in conditione, quâ quis alicui nexus eſt, naſcendi fermè an, & quando eâ liberari in totum poſſit ſi in alium ſtatum & hominem promotus ſit, ſubſtituto alio? Idque ex *ſpeciali humanitate.*

Conditio autem ſub quâ huiuſmodi ſubſtitutio quandoque admittebatur, ea erat, vt ſuarum facultatum periculo à ſubſtituente id fieret, vt *hâc l.* & *d. l.* 21. *C. de Epiſcop.* & *l.* 60. *C. de Decur.* ceſſis vel in totum vel pro parte facultatibus ſubſtituto: *l.* 49. 59. 90. 91. 98. 99. 115. *h. t.* Quare & hinc alienus eſt Tractatus in ſpecie illâ ipſâ quam tractant Interpretes, quis & quando qualificatus eſſe debeat qui ſubſtituitur, & an ſubſtituens teneatur de exceſſibus & delictis ſubſtituti? Illud enim hactenùs hîc requiritur, vt debitum non negetur officium, *d. l.* 155. & vt ex patrimonio ſuo Curialis alium idoneum faciat, *l.* 115. idoneos ſubſtituat, *d. l.* 90. 91. 98. periculo ſuarum facultatum, vt dicitur *l.* 187. Et hæc quidem de *lege* 187.

2. De MILITIA quoque ſeu officio quocunque, & CAVSIDICINA in foro alıquo Illuſtrium Magiſtratuum (de quo poſteà) ad quam Curialis derelicta Curiâ ſeſe contulit, ita diſtinguit Imp. tùm *hâc l.* 188. tùm *d. l. vlt. ſup. de Cohortalibus* (vbi *d. lex* 148. repetitur:) Nempe in præteritum, in his latas pridem conſtitutiones obſeruandas. De Militiâ equidem ſeu officio (Palatino, putà vel Apparitionis Præfecturæ Prætorianæ,) aperta eſt Theodoſij Iun. conſtitutio, quâ Curiales exinde ad Curiam retrahi vetat, ſi quindecennio toto à collegia ſeu à Curiâ reuocati non fuerint, & ſic quindecennij præſcriptione eos muniri vult, *l.* 14. *ſup de priuileg. eorũ qui in ſacro Palatio.* quæ iungenda eſt *legi* 184. *ſup. h. t.* (vbi *tempora expreſſa perſumpta militia*, & *diuerſa ſtipendia*, de quindecennali illâ militiâ accipienda ſunt, ex *d. l.* 14. abſque cuius alioquin *legis* ope, dicta *lex* 184. hodie à nobis non intelligeretur:) Filios verò eorum indiſtinctè ad Curiam reuocari vult; *d. l.* 14. & *d. l.* 184. De *Cauſidicinâ*, quid anteà ſtatuerit Theodoſius Iun. non reperio: niſi quod eiuſdem conſtitutio extat *C. Iuſt.* ad Cyrum P. V. data ante decennium An. 426. putà *l.* 5. *C de Aduocatis diu. Iudiciorum*: quâ Aduocatis Præfecti Vrbis quidquid antea præſtitiſſet Priuilegiorum, Togatis per Præfecturâ Orientis quoque tribuit. Et proculdubio ſimile aliquid quod de officiis Palatinis ſtatuerat. Et cæteroquin Togatis ſeu Aduocatis in ſoro Præfecti Prætorio & V. ſingularia quædam priuilegia tributa: vide *l. vlt. ſup. de poſtul. l. vlt. ſup. de Senatorib.* Quod & ipſum teſtatur Valentinianus *Nouell.* 10. *verſ. in diuerſis* vt cæteris qui ſub his agebant. Et hæc quidem in præteritum: de quo plura. In futurum verò Theodoſius Iunior amotâ omni temporis præſcriptione, Curialem eiuſque liberos quandocunque ſuſceptos ex quacunque militia ad Curiam retrahi iubet. Et hæc quidem eſt harum duarum *legum* ſententia.

¶ Duo tantùm obſeruari cupio. Primò quod *d. d. l.* 21. *C. de Epiſcop.* dicitur, id quod de Curialibus, Illuſtrem dignitatem honorariam adeptis hâc *leg.* noſtrâ 187. definitur, vt per ſubſtitutum periculo ſuarum fortunarum Curiæ muneribus ſatisfacere poſſint, id inquam conſtitutum ad ſimilitudinem Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum (nam & hi ex ipſiuſmet Theodoſij Iun. conſtit. *l.* 172. *ſup.* cedẽdo Curiæ facultatibus liberãtur:) Quę comparatio (ſi Triboniani facinore *lex* illa immunis eſt) Theodoſiana notanda eſt: qua ſc. cum Illuſtribus ciuilibus dignitatibus comparantur Illuſtria & præcipua officia Eccleſiaſtica.

¶ Secundò de *Cauſidicina* ſeu *Aduocatorum* priuilegiis videndum & accuratiùs Sanè ſæpè antehac anniſi Curiales Cauſidicinæ ſeu Aduocationis obtentu, curialia munera euitare, vel per ſaltũm ad maiora euehi, quod incunctanter & abſolutè reſpuerunt ſuperiores ætate Principes, Conſtantius *l.* 46. *ſup.* Valentinianus Sen. *l.* 77. *ſup.* Theodoſius M. *l.* 87. & 98. 116. *ſup.* Arcadius ſanè *l.* 152. *ſup.* Togatia fori Præfecti vrbis, Cõſtantinopol. prouincialium functionum immunitatem dedit. Mox primus *fermè* Theodoſius Iunior Cauſidicinam in immenſum euexit: tributis in commune omnibus omnium Iudicum Aduocatis priuilegiis nonnullis, veluti peculij quaſi caſtrenſis iure, *l. vlt. ſup. de poſtulando*: ſeu *l. fori tui* 4. *C. de Aduocatis diu. iudiciorum.* At ſpecialibus priuilegiis collatis nonnullis Aduocatorum: putà Aduocatis in foro Præfecti Prætorio Orientis, Illyrici & Præfecti vrbis Conſtantinopol. vt vel hæc *lex* noſtra

c. 88.

*c.88.& d. .vlt. ſup. de cohortalib.*docet. Ac primùm quidem Togaris ſeu Aduocatis in foro Præfecti Prætorio Orientis; quæ mox idem ad Aduocatos in foro Præfectis vrbis traduxit: *l. 5. Cod. de Aduocatis diu. Iudiciorum*, quæ decennio ante hanc *leg.* 58. data eſt:& ad Aduocatos in foro Præfecti prætorio Illyrici; vt oſtendit *hæc lex*,& eiuſdem *lex* altera data triennio poſt hanc *leg.* noſtram: putà *l. 7. Cod. de Aduocat. diu. iudiciorum.* Hinc igitur eſt, quod *hâc leg.* diſertè agitur de Cauſidicina ſeu Aduocatis in foro Præfecto Prætorio Orientis Vrbis: quibus atque ſingularia præ cœteris priuilegia à Theodoſio Iun. tributa fuerunt; vt cœteroquin ſæpè ſub Præfecto Prætorio operam nauantibus eximia iura tribui ſolita: de quo ad *l. 2. ſup. de Adſeſſorib. & l. vlt. ſup. de poſtulando*, *& l. 11. ſup. de Numerariis.* Et verò cùm tributa eſſent, Curialibus occaſionem ea dedêre, paſſim ad Aduocationis munus ambiendum in dictis foris, vt præter hanc *leg.* docet eiuſdem Theodoſij Iun. *Nouella de poſtulando* 16. (quæ triennio poſt *hanc leg.* data) *Eneruaſſe Curias, vel prouinciarum officia, effuſam Ampliſſimæ Præfecturæ iudicio poſtulandi cupiditatē, illecebris immunitatis accenſam comperimus.* Itaque *eâ Nouellâ* Theodoſius ſtatuit, Curiales, qui vltra 60. priores in ampliſſimo foro poſtulandi ſibi vſurpauerant licentiam, per ſubſtitutum, vel ſuffectum munia Ciuitatis ſuæ agnoſcere: nulloque iactarum conſtitutionum quæ de Aduocatis latæ ſunt, beneficio frui, niſi ad fiſci patronatum peruenerint. Vnde apparet, quod ad *huius l.* noſtræ intellectum facit, Cauſidicos qui iam *huius l.* tempore eſſent in foro Præfecti Prætorio ſi modo in Ordine eſſent, nō ſupernumerarij, ſubſtituto Curiæ dato à Curiâ liberatos: Et quamquam hoc grande priuilegium immunitatis à Curiali nexu, ad alios Aduocatos prouinciarum vel ſpectabilium Iudicum nō porrigeret Theodoſius Iun. attamen munerum quorundā immunitatem & his tribuit *d. Nouella de poſtulando* 16. vnde deſumpta eſt *lex 6. C. de Aduoc. diu. iudiciorum.* Quo numero eſt quoq; ea, de quâ *l prox.* 189. Et hæc de Theodoſio Iun. Valentinianus quoque Tertius, eius in Imperio Colliga, *Nouellâ* 10. *cap. in diuerſis*: Curiales Cauſidicos, qui *certatim ad priuiligia Cauſidicis Inluſtris Pratorij*, Prætorianæ Præf. atque *vrbana, debita feſtinabant*, ſuffectum Curiæ præſtare voluit.

❡ *De* Cvria Alexandrina *quatuor leges.*

1. ❡ *De* Principalibvs *illius Curiæ, ad quæ munera teneantur: & de* Primi *dignitate.*

CLXXXIX. * Idem AA. Iſidoro PF. P."

ALEXANDRINIS Principalibus, etſi Aduocatione fungantur, nihilominus" onus Peregrinationis" incumbat, nec Cura" publica, niſi in ſuâ tantum ciuitate committatur. Et primus" Curiæ, qui in" muneribus vniuerſis expletis ad ſummum" peruenerit gradum, Comitiuæ primi ordinis frui" per" quinquennium dignitate præſtitâ: nec Senatoriis minime" functionibus obſtringatur, Curiâ" tamen permaneat. Dat. Prid. Non. Iun. Conſtantinop. Iſidoro & Senatore Coſs. [436.]

NOTÆ.

* *Lex Alexandrinis* 56. *Cod. eod. tit.* Iungendæ autem *huic* ſunt *duæ leges proximæ* 190. 191. (Imò *tertia ſeu vlt. huius tit.*) Item *lex 3. ſuprà de Indictionib. lex 1. infrà de frum. Alex. lex 2. inf. de Alexand. pleb. primatibus.*

" Orientis: dixi ad *l.* 187. *ſup.*

" Pro *nihilo magis, minimè*, *non*: de quo mox: ſic & *infrà hâc ipſâ lege* dupliti abnutiuo, *Nec minimè.*

" Id eſt Legationis: Eodem ſenſu peregrinationis vox accipitur, *lege 9. infrà de Legatis*, vbi dicam adhuc aliquid.

" *Cura publica*, an eſt munus aliquod publicum perſonale, & adminiſtratio, quæ principalibus committebatur: videtur curationis ciuitatis munus indicari *vGl. Th.*

" De hoc *Primo Curiæ* agitur etiam *l.* 127. 171. *in f. ſup.*

" Παγίαρχος ὤν, C. Iuſt. loco, *qui in.*

" Primi Curiæ.

" Locus planè vitioſus: pro quo, in *Cod. Iuſt. fruatur.*

" Sequentia ita immutata C. Iuſt. *in Curialibus tamen permanent.*

" *Poſt triennium*, C. Iuſt.

" *Nec minimè*: duplici abnutiuo.

" Id eſt in Ordine Alexandrino. vid. *leg.* 127. *ſup.*

" *Nec Senatoriis minimè functionib. conſtringatur*: Hæc verba à Tribon. repudiata.

2. *De* QVINQVE PRIMATIBVS *Curiæ Alexandriæ immunibus ab iniuriis corporalib.*

CXC. * Idem AA. Iſidoro PF. P."

QVINQVE Primates" Ordinis Alexandrini à Corporalibus" iniuriis immunes eſſe cenſemus",vt voce liberâ commoditates patriæ defendant:cùm poſſint, ſi quid egerint criminosè,pecuniariis coherceri diſpendiis : Æſtimabuntur" autem præſente Curia viri Spectabilis Auguſtalis" iudicio.Dat.Prid.Nou.Iun.Conſtp. Iſidoro & Senatore Coss.[436.]

NOTÆ.

* *L.Quinque* 57.C.*Iuſt eod.tit.*Quibus autem ea iungenda ſit,iam ad *ſuperiorem* dictum.
" Orientis:dixi ad *l.*187.*ſup.*
" *Summates*,C.Iuſt.Quomodo etiam Symmachus *lib..ep....*Summates Ariciæ Vrbis dixit:Summos Municipum Proceres dixit Auſonius *Moſella.* τὸ κρά[illegible] τῶν βουλ[illegible] Eunapio in *Maximo* p... Claſſis quoque Summates *l.. inf.de Nauicular.*
" Id eſt, à Quæſtionibus & tormentis:dixi plenè ad *l* 59.*ſup.*
" Id eſt iubemus.
" Pecuniaria diſpendia condemnationes,multæ.
" Præfecti Auguſtalis ſeu Ægypti.

3. *De eo qui* TRIGINTA *annis Alexandriæ ciuilia munera obiit.*

CXCI. * Idem AA.Iſidoro,PF.P."

CVM qui triginta annos" in Alexandrina ciuitate ciuilibus inhæſerit muneribus, corporalibus muniis,non pecuniariis,excuſari conueniet : habitâ conſideratione videlicet meritorum,vt hoc bene cognitum" priuilegium conſequantur, nec eo paſſim fruantur indigni. Dat. Prid. Non. Iun. Conſtantinop. Iſidoro & Senatore Coss.[436.]

NOTÆ.

* *L.Eum qui* 58.C *eod.tit* Quænam autem ei iungendæ ſint,dictum ad *l* 189.
" Orientis:dixi ad *l*,187.*ſup.*
" *Annos*:C.Iuſt.
" *Conueniet*:C.Iuſt.
" *Cognitum*,vt C.Iuſt *bene cogniti*,opponuntur hic indignis,id eſt *benemeriti*.

4 *De* SPONTANEIS *munificibus Alexandriæ.*

CXCII. * Idem AA. Iſidoro PF. P."

SI quos ſpontaneos Hypomnématografi" Munificos" ſuis exhortationibus ad publicas nominauerint functiones, Auguſtalis" iubemus" non expectandum eſſe conſenſum,qui ſit plerumque venalis,ſed vtriuſque partis ſufficere voluntatem, vt incipiat functio quam nullus incuſat:tùm ad memoratum Iudicem"tam nominati quàm etiam Creatores" conſonâ relatione currente",quam" ſi ſuſcipere.vel confirmare diſtulerit,ſciat ſe vigintiquinque auri librarum condemnatione plectendum. Dat. Prid. Non. Aug." Conſtp.Iſidoro & Senatore Coss.[436.]

NOTÆ.

* *Lex ſi quos* 59.*C.eod tit.*Quib.autem legibus hæc coniungenda ſit,dixi iam ad *l.*189.
" *Iſidorus* PP.Orientis ſcil.dixi ad *l.*187.*ſup.*
" [illegible]
" *Munifices*,id eſt munera præſtantes,ſubeuntes:*Liturgi* propria voce in Ægypto, *l.vlt.ſup. de patrociniis vicorum.iubemus non expectandum eſſe conſenſum.*
" [illegible] iratum,quam hic ſuſtulit Teod.
" *Pro tempore viri Spectabilis Auguſtalis*,ita Teod.

" Id eſt, Præfectum Auguſtalem.
" Creatoris C. Iuſt.
" Ita quoque Cod. Iuſt. imperfectâ ſententiâ quare ✠. current.
" Relationem conſonam.
" ✠ Iun. vt tribus ſuperiorib. legibus.

COMMENTARIVS.

DE ALEXANDRINA Curiâ, eiuſque Curialibus, ſunt hæ *quatuor* Theodoſij Iunioris *leges*: quæ omnes partes ſunt vnius & eiuſdem prolixæ conſtitutionis, non *Nouellæ* (vt Cuiacius prodidit) *Theodoſianæ*, ex qua ſuperſunt tres aliæ inſuper leges *hoc Codice* (atque adeò *his quatuor* conſſandæ) puta *lex 2. inf. de frum. Alexandrino: lex 2. inf. de Alexandrinæ plebis Primatibus: & lex 3. ſup. de Indictionibus*. Eâ conſtitutione Theodoſius iun. tùm poſſeſſoribus in commune per totam Ægyptum circa rem tributariam conſultum iuit, quò ſpectat *d. lex 3. ſup. de Indictionibus*; tùm Alexandrinæ ciuitati ſpeciatim: & quidem per partes ſingulis eius partibus: Purà Corporatis, quò pertinet *d. lex 2. inf. de Alexandr. plebis Primatibus*: Item Plebi Alexandrinæ, quod argumentum eſt *d. legis 2. inf. de frum. Alexandrino*. Tandem & Curiæ ſeu Curialibus Alexandrinis: quò pertinent hæ *leges* noſtræ. Ita quidem, vt Præfecto Auguſtali ſeu Ægypti fibulam his fermè *legibus* impoſitum eat, quod docent maximè *lex 190. & lex 102.* ſeu *vlt.*

¶ Singularum ſententiam prius quàm explico de Curiâ & Ciuitatibus Alexandrinis in genere videndum eſt. quò præter has *quatuor leges* pertinent quoque *lex 80. 121. 426. ſupr. h. t.* & apertiſſimè *lex lex. 42. 43. inf. de Epiſcopis*: *Lex 19. ſup. de petitionibus*: *lex 15. inf. de legatis.* Sed & Libanij *ep. 604. ad Celſum.* Syneſij locus *ep. 18. 19. & 21.* Igitur initio Alexandrinis Curiæ ſeu Buleutarum ius ab Auguſto denegatum, vtpote rerum nouarum ſtudioſis auctor eſt Dio *lib. 51.* τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν, ait, *ἄνευ βουλευτῶν πολιτεύεσθαι ἐκέλευσε*: τοσαύτην νεωτεροποιΐαν αὐτῶν καταγνούς. Imo eiuſdem quoque Auguſti *lege*, in Senatum Rom. ciuis Alexandrinus legi non potuit, teſte eodem Dione. Quomodo & Alexandriæ ciuitatis ius ex inſtitutione Principum non temerè dabatur; teſte Plinio *lib. 10. ep. 5.* At datum Alexandrinis Curialium ius poſteà à Seuero Imp. teſtis Spartianus *in eius vita. Alexandrinis*, inquit, *ius Buleutarum dedit, qui ſine publico conſilio ita vt ſub Regibus ante viuebant, vno Iudice* (puta Iuridico Alexandriæ) *contenti quem Cæſar dediſſet.* Quemadmodum & mox mutatum alterum illud Auguſti inſtitutum ab Antonino Caracallâ Seueri filio, auctor Dio *prædicto loco*: qui aliàs in Alexandrinos mirè ſæuiit, omnibus etiam *θέαις καὶ συσσιτίοις* ibi ſublatis. Ergo & in Senatum Romanum Alexandrinus ciuis deinceps legi potuit, & Alexandria ipſa ſuum peculiarem Senatum ſeu Curiam habuit: ita quidem, vt vrbis dignitate quæ poſt vrbem Romam *δευτερεῖα* habuit *Magnaque* dicta etiam à Syneſio *ep. 21.* Curia Alexandrina ſummo loco cenſeretur: quò fit, vt Theodoſius M. (Theodoſij noſtri Auus) *Senatorum* appellatione eos deſignet haud aliter atque vrbis Romæ *l. 19. ſup. de petitionib.* cuius inſcriptio ita habet, *ad Senatores Ciuitatis Alexandrinæ.* Exinde igitur variis Principes ſubinde conſtitutionibus Curiæ & Curialibus Alexandrinis conſultum iuêre. Sanè Theodoſius Iunior bis enixè conſultum it *quatuor hiſce legibus*: quarum quinque ſunt capita.

Primum caput eſt de PRINCIPALIBVS Alexandrinis. Notum iam in Curiis, ſeu inter Curiales certo numero fuiſſe *Principales*, quoſdam, qui fermè numero decem fuêre, vnde Decemprimi *d. 21. ſup. de Quæſtion. l. 39. inf. de Epiſcopis: l. 54. inf. de hæreticis.*

Hi igitur vt cæteroquin eximio iure præ cæteris Curialibus ſeu Senatoribus erant, ita ſingulari hoc priuilegio donantur *hâc l. 189.* à Theodoſio Iun. putà vt eis *Peregrinationis* onus non incumbat, nec Curia publica niſi in ſuâ tantum ciuitate committatur: *Peregrinationis* onus eſt, Legationis ad Principem: quo eodem ſenſu *peregrinationis* vox accipitur quoque *l. 9. inf. de Legatis*, & apud Symmachum *non ſemel*: de cuiuſmodi Legationibus Alexandrinis, præter *hanc l.* eſt & *lex 19. ſup. de petitionib. l. 42. inf. de Epiſc.* Et de Legationibus in genere *inf. tit. de Legatis.* Scilicet, cùm cæteroquin qui Legati mittebantur ad Principem ex prouinciis & ciuitatibus è Decurionum numero mitterentur, quod docuit *lex 9. ſup. h. t.* vbi vid. quæ dixi, *hâc l.* Principales Alexandrini excipiuntur. Idem à cura publica: Cura publica num eadem eſt cum iis quæ vocantur procurationes & Curiæ ciuitatum *l. 20 ſup.* An ſunt Adminiſtrationes & munera, quæ Curialibus non tantùm intra vrbem ipſam committebantur verùm etiam extra vrbem, veluti tranſlatio auri (vt etiam docet Syneſius *ep. 18. 19. 21.*) Cogendarum angariarum onus *l. 1. C. quem. mun. ciuil.* ſane iiſdem Principalibus hoc quoque priuilegium datur *hâc l.* à Theodoſio Iun. vt ne Cura publica, niſi in ſuâ tantum ciuitate his committatur. Et hæc quidem non tantum ipſorum Principalium fauore, verùm etiam Ciuitatis ipſius Alexandrinæ, eò quod in his Principalibus ciuitatis decus conſiſteret, & Alexandrina ciuitas ſuopte ingenio leuis & ad tumultus præceps Principaliũ opera & præſentiâ egeret.

¶ In tantùm porrò Legationis immunitatem tribuit *hâc leg.* Principalibus Alexandrinis, vt eis tribuat, *etſi Aduocatione fungantur.* Videbantur ſcil. ij ſaltem excipiendi, eò quod deſideria vrbis Alexandrinæ ad Principem meliùs perlaturi & Aduocatorum operam deſiderare hoc maximè negotij genus videretur: Et tamen neque his legationis onus imponendum ſtatuit: *Nihilominus*, ait, *peregrinationis onus incumbat.* Vbi nihilominùs apertè poſitum pro *nihilo magis*, vel pro *minimè*, *non*, quod Gloſſa rectè vid. & Cuiacius quoque probauit ad *l. qui fundum, ff. pro emptore*, qui Roberti cenſuram perperàm incurrit 2. *Receptarum c. 29.* ſanè etiam Grammaticæ Artis Magiſtri id monent, *nihilominus* quandoque pro *non* accipi: Priſcianus *lib. 18.* Et verò rectè idem Cuiacius monuit eodem ſenſu accipiendum in *d. l. qui fundum*: & *in l. properandum, l. vlt. Cod. de iudiciis.* Interim ex hoc loco intelligimus Aduocatis peregrinationis onus ferme incubuiſſe: de quo ad *l. 2. ſup. de conuſſ. Aduocat.*

Secundum caput quod continetur *eadem l. 189.* eſt de PRIMO Curiæ Alexandrinæ: Inter Principales ſc. quidam *Primus* erat, qui principalem & ſummum in Curiâ locum obtinebat, qui gubernacula vrbis adminiſtrabat Curiaſque regebat; de quo præter *hanc leg.* agitur & *l. 127. 171. ſup.*

Qui

Qui quidem ideò eximio iure erat. Itaque Alexandrinæ Curiæ, Primo, *hâc l.* 189. Theodoſius Iun. Comitiuæ Primi Ordinis dignitatem tribuit, quæ ſecum trahebat Senatoriam dignitatem: cùm tamen Theodoſius M. Comitiuam tantùm Tertij Ordinis huic Primò Curiæ tribuerit, *l.* 117. *ſup.* (de quâ *lib.* 6. *ſup.*) ſub his tribus tamen conditionibus. Primò vt per quinquennium tantum ei hanc dignitatem tribuat. Quod quidem ſingulare admodum eſt, vt videlicet dignitas alicui, & quidem Senatoria, non in perpetuum, ſed ad tempus detur, & proſit. Aliter quàm in *l.* 109. *ſup.* vbi dignitas ex-Comitibus omnibus in patria muneribus perfunctis *in perpetuum* tribuitur. Secundò, vt licet Comitiuam Primi ordinis Primus Alexandrinæ Curiæ habeat, *Senatoriis* functionibus immunis ſit: id eſt non teneatur ad Senatoriam glebam, & Senatorias editiones, aliaque Senatoria onera: Quod quidem & ipſum ſingulare eſt, vt Senatoria dignitate quis fruatur, & tamen onerũ Senatoriorum immunitate gaudeat: de quo alibi ad *l.* ... *ſup.* Tertio, ita Comitiuam hanc Theodoſius Iun. Primo tribuit vt tamen cum in Curiâ manere velit quod & ipſum Theodoſius M. ſtatuit *dict. l.* 127. cùm ei Comitiuam Tertij ordinis tribuat.

Tertium caput, quod continetur *l.* 190. eſt de priuilegiis Quinque PRIMATVM Curiæ Alexandrinæ: quos *Summates* Tribonianus maluit dicere: Quomodo *sũmates Aricinæ vrbis* Symmach. Nempe è numero Principalium, non tantum Primum ſuo & eximio iure quodam haberi voluit Theodoſius Iun. verùm & ſuo quodam iure Quinque Primates: In commune Principalium quædam priuilegia fuere: at inter Principales peculiaria, Quinque Primatum: peculiaria adhuc Primi. Ergo quinque primates Curiæ Alexandrinæ Corporalibus iniuriis id eſt à quæſtionibus & tormentis immunes eſſe iubet *hâc l.* 190. Theodoſius Iun. Quod oſtendit, hoc tempore Curiales, imò ne principales quidem in commune à quæſtionib. & tormentis immunes fuiſſe: & quidem Alexandriæ: cùm tamẽ antea vel Curiales in totum hac immunitate fruerentur: de quo pluribus dictum *ſup.* & quidem intra Ægyptum, atque adeò Alexandriæ ſub Theodoſio M. vt docet *lex* 80. *ſup.* vel ſaltem principales deuoti, & nihil debentes, etiam intra ipſam Ægyptum *l.* 186. *ſup.* Quæ quidem immunitas Alexandriæ poſteà infracta; quam Quinque Primatibus ſaltem *hâc l.* Theodoſius Iun. reſtituit.

Et rationem addit, *Vt*, inquit, *voce liberâ commoditates patriæ defendant*. Nempe enim metu tormentorum & iniuriarum corporalium, quas Iudices miſeris Curialib. intonantes infligebant, ſæpè Curiales miſerias ſuas deflere non poterant, & ad Iudices querelas perferre, fortè de nimiâ tributorum ſarcinâ, vel de Officialium deprædationibus & id genus aliis: Iudicibus modum non habentibus, rapinis Officialium conniuentibus. Et verò ſi id alibi factum, factum in Ægypto, & Alexãdriæ à Iudicibus, & quidẽ à Præfecto Auguſtali, cuius conſenſus plerumque venalis erat: vt exertè docet *lex vlt. h. t.* Cui ideo hac parte fibulam imponi ſubinde oportuit & à Theodoſio M. *d. l.* 80. *&* 126. *ſup.* Et verò imponitur à Theodoſio Iun. *hâc l.* ſicut imponitur & aliâ parte huius Conſtitutionis Theodoſianæ *d. l. vlt. h. t.* vt ita voce liberâ commoditates patriæ Primates defendant: Quas infringi hac ætate plurimùm contigit, aucto in immenſum tributorum modo, & quia pecuniis magiſtratus & officia redimerentur: de quo ſunt hoc ipſo tempore querelæ Iſidori Peluſiotæ: & quidem ad hunc ipſum Iſidorum PP. (cui hæ *leges* inſcribuntur) *lib.* 1. *ep.* 485. & ad *Archontium* 487. & *aliis epiſtolis*. Imò exertis verbis idem Iſidorus *lib.* 3. *ep.* 50. Theodoro Præfecto Auguſtali inſolentiam in omnes & ſuperbiam exprobat.

§ Igitur Quinque Primates Curiæ Alexandrinæ, eâ quam dixi de cauſâ, Corporalibus iniuriis ſubiici vetat Theodoſius Iun. ſed pecuniariis tantum diſpendiis coërceri, ſi quid criminosè egerint. Et hac parte tamen etiam fibula impoſita Præfecto Auguſtali: putà vt præſente Curiâ huiuſmodi molta pecuniaria æſtimetur à Præfecto Auguſtali, coram toto videl. Curiæ conſeſſu: cuius præſentiâ exhibeatur περὶ ὅλου ὑπαίρειν, & modum excedere.

Quartum caput, quod continetur *l.* 191. eſt de CVRIALIBVS in commune, qui diutino tempore, puta per 30. annos benè cogniti id eſt rectè Curialibus muneribus inhæſerunt, functique ſunt: Nempe & hos Theodoſius Iun. priuilegio quodam muniendos credidit: putà vt deinceps immunes eſſent à Corporalibus ſeu perſonalibus muneribus, non verò à pecuniariis ſeu patrimonialibus. Quæ quidem munerum diſtinctio & alibi cernitur, putà, vt patrimonialium munerum vacationem ſæpè non habeat, qui perſonalem habet: de quo *tit. π. de munerib. & honor.* & *tit. de vacat. & excuſ. muner.*

Poſtremum caput, (quod continetur *poſtremâ, ſeu vltima lege*, putà 192.) eſt de VOLVNTARIIS Curialibus: de quibus ſunt tres aliæ conſtitutiones eiuſdem Theodoſij Iun. putà *lex* 171. 177. *ſup.* & *Nouella* eius 110. & *tit. C. de his qui ſponte muner.* aliæque *leges*, de quibus conſule *Paratitlon huius tituli*. Nempe cùm aliorum idoneorum inopiâ Voluntarij ſæpè homines Curiales functiones ſubirent, vel ſoli genitalis amore vel certè excitati exhortationibus aliorum, & quidem Hypomnematographorum, atque ita Curiæ bono & leuamento id ceſſurum erat, ſæpe fiebat, vt cum de eâ re ad Auguſtalem perferretur, eiuſque conſenſus hâc in re exquireretur, vt inquam huiuſmodi negotium Præfecti Auguſtales interturbarent, voluntariis his fortè factum non cupientes, & malè fauentes, plerumque etiam auro corrupti (de quo iam *ſup.*) aliis fortè ad id munus anhelantibus; Theodoſius Iun. *hâc l.* id iam conſtituendum putauit, vt ne de eâ re amplius ad Auguſtalem referretur, néue eius conſenſus hac in re requireretur: verùm vt vtriuſque partis ſufficeret voluntas, & Ordinis, qui id præbuiſſet; & voluntarij, qui ſponte munus ſubire vellet: ſolo *confirmationis* iure, idque ſub graui moltâ, Præfecto Auguſtali impoſito: Nempe ſic ſuum hâc parte Curiæ iudicium relinqui voluit; quæ diſcrimen ſuum noſſet: Cui alioquin iudicium ſuum non relinquendum cum contra de adſcribendo ſeu eximendo aliquo à Curiâ per gratiam agitur, *l.* 78. *ſup.*

§ De *Hypomnematographo* Alexandriæ cuius *hâc l.* mentio fit, alter præterea locus occurrit apud Strabonem *lib.* 17. quod etiam Alciatus *hîc* indicauit & ita quidem, vt ſecundum ordine inter alios Alexandrinæ vrbis Magiſtratus ponat, τῶν δ' ἐπιχωρίων, inquit ἀρχόντων κατὰ πόλιν μὲν ὅ τε ἐξηγητής ἐστι πορφύραν ἀμπεχόμενος καὶ ἔχων πατρίους τιμὰς, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν τῇ πόλει χρησίμων. Huic reſpondet *Primus Curiæ*: (de quo *l.* 189.) καὶ ὁ ὑπομνηματογράφος, καὶ ὁ ἀρχιδικαστής, τέταρτος δ' ὁ νυκτερινὸς στρατηγός. Quo quidem loco Quatuor Alexandrini Primates deſignantur, quo tempore nondum Curiam habebat vrbs Alexandrina.

Ergò *Hypomnematographus* ſecundus fuit inter Principales, & primores Curiæ Alexandrinæ. Quodnam munus eius fuerit, partim ex *hac l.* partim ex nominis indicio in partem cognoſcere licet: nempe eum Nominationes ad liturgias ſeu monera publica Ciuilia & Curialia feciſſe, monera diſtribuiſſe, & commentarios harum rerum feciſſe, vnde nomen illi. ὑπομνήματα ſcil. Commentarij: quod etiam Cicero filius *epiſtolarum lib.* 16. & Columella docet *lib.* 7. *c.* 5. Alioquin & hypomnematographi meminit Ioannes Citri & Codinus *inter officia Eccleſ. Conſt.* ὑπομνηματογράφος, ὃς τὸ χάρτιν τὰ ὑπομνήματα. Et in genere Gloſſæ veteres: ὑπομνηματογράφος, *Actuarius, Memoriarius*; Sed quid moramur? Lucianus in *Apologia* de ſe Hypomnematographi munus Alexandriæ amplexato, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: *p.* 513. id munus graphicè deſcribit: etſi *hypomnematographum* non nominet. ἴσον γ' οὖν, εἰ σκέψαιο, δόξαιμ' ἂν σοι αὐτὸ σμικρότατον τῆς Αἰγυπτίας ταύτης ἀρχῆς ἐγκεχειρίσθαι τὰς δίκας εἰσάγειν, καὶ τάξιν αὐταῖς τὴν προσήκουσαν ἐπιτιθέναι, καὶ τῶν πραττομένων καὶ λεγομένων ἁπάντων ὑπομνήματα γράφεσθαι, καὶ τὰς τε ῥητορείας τῶν δικαιολογούντων ῥυθμίζειν καὶ τὰς τοῦ ἄρχοντος γνώσεις πρὸς τὸ σαφέστατον σὺν πίστει τῇ μεγίστῃ διαφυλάττειν καὶ παραδιδόναι δημοσίᾳ πρὸς τὸν ἀεὶ χρόνον ἀποκεισομένας. Quem Luciani locum de Adſeſſoribus malè acceptum, hùc rectè tranſtulit Valeſius in *Marcellinum*, *lib.* 28. *p.* 353. Locus ita vertendus *Equidem ego, ſi conſideres, videbor tibi non minimam Ægyptiacæ adminiſtrationis partem obtinere, dum lites induco, & ordinem ipſi conuenientem impono, & factorum dictorúmque omnium Commentarios ſcribo, & litigantium allegationes ordino. & Præfecti cognitiones dilucidiſſimè & accuratiſſimè cum ſumma fide cuſtodio, & in omne æuum reponendas publicè trado.* Ergo fuit Hypomnematographus inter præcipua Alexandrinæ vrbis munia; & Commentarios Curiæ & Curialium faciebat; & exinde ad eum quoque nominationum ad munera Curialia Cura pertinebat: quod *hac l.* docemur.

DE PRÆBENDO SALARIO.

TITVLVS II.

X. COD. IVST. XXXI.

¶ *De* Salario *non præbendo ex viribus Reipubl. niſi Principis iuſſu.*

1. * Imp. Conſtantinus A. ad Marcellinum Corr.'' Poſt alia.

Nulli ſalarium tribuatur ex viribus'' Republicæ, niſi ei qui iubentibus nobis ſpecialiter fuerit conſecutus''. Grauitas igitur Tua placitis obſequatur''; &c. Dat. v. Non. Octobr. Conſtantinop. Limenio & Catullino Coss.

NOTÆ.

* *L. vn. Cod. Iuſt. eod. tit.* Iungenda huic *lex* 6. *infr. de operib. publ.*

'' *Al. Impp.* Constantivs *& Conſtans A A.* Quomodo habet *huius leg. inſcriptio*, prout eam edidit Cuiacius à *Cod. Iuſt.* nam in editis idem error qui hic admiſſus eſt. & *d. legis* 6. quæ huic noſtræ iungenda eſt. Et verò id temporum ratio oſtendit. Sanè idem error & aliis multis legibus admiſſus: veluti *l.* 5. *de div. reſcript. l.* 2. *de iuriſd. l.* 1. *infr. de lenonib.*

'' *Al. Com. Ori.* ideſt, Comitem Orientis, vt habetur *d. l.* 6. & in *editione Cod. Iuſt. Cuiaciana.*

'' *Viribus*, ideſt, reditibus, vectigalibus, canone Reipubl. penſione *hic & l.* 26. *infr. de operib. publicis*: & apud Eumenium, (imò & in Conſtantij Chlori reſcripto) *apud eum in Panegyrico* & apud Symmachum, *lib.* 10. *ep.* 10. Eodem ſenſu & *l.* 13. *in fin. ſupr. de Prætoribus.* Quare errant qui *iuribus* & hic, & apud *Eumenium*, reponunt, repudiata *C. Theod.* lectione.

'' Salarium.

COMMENTARIVS.

Salarivm ex *Viribus*, ideſt, (vt modò in *Notis* oſtendi) vectigalibus ſeu reditibus ciuitatis cuiquam tribui vetat *hac l.* Conſtantius Imp. niſi ex ſpeciali ſuo ſcilicet Principis iuſſu: cui *legi* iungenda eſt *lex* 6. *infr. de operibus publicis*, ceu eiuſdem Conſtantianæ conſtitutionis pars, quâ in conſilium adhibita ſeu admota, & *huius legis* inſcriptio emendanda, & ipſa feliciùs intelligi poteſt.

¶ Vt ea intelligatur, præſupponendum eſt ſuos quoſdam reditus, ſua vectigalia ſingulis ciuitatibus ſeu Rebuſpublicis ſub Imperatoribus Romanis fuiſſe,

fuiſſe, (quæ *vires* hîc vocantur aliiſque locis quos iam in *Notis* indicaui :) vt docet quoque præter *hanc l. lex 18.26.32.33.48. dict. tit. de operib publicis ; lex 1. ſup. de locat. fundorum*: videndus & Symmachus *lib. 10. ep. 10.* vbi hæc verba occurrunt ad rem: *Habenda eſt ratio vectigalium publicorum & lauacri æſtiui inſtauratio cum Reipubl. viribus conferenda: vt ſi quid redundat expenſis cæteris in ſumptum operis conferatur.* Qui locus multa habet ad illuſtrationem *huius leg. & d. l. 6. de operib. publ.* veluti ex fundis, quos Reſpublica habebat, locatis: & Ammianus *lib. 25. pag. 315.* Horum redituum pars reparationi ciuitatis ſeu operum publicorum deſtinata erat, vt docet præter *d. l. 6. lex 18.26. infr. de operib. publ. & d. l. 1. ſupr. de locat. fundor.* pars verò aliis neceſſitatibus ſeruiebat: Omniſque is reditus à Decurionibus adminiſtrabatur, quod docet *dict. lex 33. infr. de operib. publ.* è quorum numero Curator Reipubl. & Kalendarij eligebatur, qui eam pecuniam curabat: de quo Curatore *ſuo mox titul.*

Ratiocinium porrò horum redituum de more ſuo tempore ad Rectorem prouinciæ perlatum fuiſſe videtur ab eo diſpungendum: vel certè extra ordinem diſcuſſio harum pecuniarum nonnullis, ab Imperatoribus committebatur, vti viderent, in quàm probabiles cauſas ea pecunia expenſa fuiſſet vel quidnam in reliquis reſideret, vt ita mox quod improbè expenſum, reliqua à Decurionibus & Curatore Reipubl. & Kalendarij in vtilitatem Reipubl. exigeretur ſeu exſculperetur. Tale quoddam negotium Conſtantius Imp. Conſtitutione ſua ſeu Mandatis (cuius pars hæc eſt, ſimul & *d. l. 6. infr. de oper. publ.*) Marcellino Comiti Orientis (cuius metropolis fuit Antiochia) commiſiſſe videtur, atque inter cætera mandaſſe hæc duo inter alia. Scil. vt in diſpungendis rationibus ciuitatum ea quidem quæ operibus publicis impenſa conſtitiſſet accepto ferret ſeu probaret, quæ ſententia eſt *d. legis 6. infr. de oper. publ.* Atenim non item probaret, ſi Decuriones ſalarium alicui ex viribus ſeu reditibus ciuitatis ſuæ iniuſſu Principis tribuiſſent.

Quod quidem alioqnin tralatitij iuris fuit: putà vt regulariter Decuriones ſalarium alicui decernere vel conſtituere non poſſent: quod docuit etiam Vlpianus *lib. ſingulari de officio Curatoris Reipubl. l. ambitioſa 4. π. de decretis ab Ordine faciendis.* Nonnunquam tamen id potuerunt, putà ob liberalem Artem & Medicinam, puta ſi cui Profeſſori municipali, vel Medico ſalarium conſtituerent: *d. l. 4. §. vlt. & l. 16. §. π. de alimentis Legatis.*

Item Legatis ad Principem à ciuitate miſſis, *l. vlt. §. 12. π. de mun. & honor. l. 2. §. vlt. π. de Legat.* Licuit etiam Decurionib. facultatibus lapſis non tam ſalarium quàm alimenta decernere teſte Hermogeniano, huius æui, vt videtur, Iuriſconſulto, *l. 8. π. de Decurion.* Et tamen *hac l.* indiſtinctè & peremptoriis verbis Conſtantius *nulli* ſalarium tribui vult ex viribus Reipubl. niſi iubente Principe ſpecialiter. Sanè ante eum quoque Conſtantius Chlorus auus ipſius, cùm Eumenio Rhetori ſcholam Auguſtodunenſem committeret, ſalarium modumque eius ex viribus Reipubl. Auguſtodunenſis ei ipſe conſtituit: *Salarium te*, inquit, *in ſexcenis millibus nummorum ex Republica viribus conſequi volumus, vt intelligas meritis tuis etiam noſtram conſtituere Clementiam.* Et ipſe Eumenius *Salarium me liberaliſſimi Principes, ex huius Reipub. viribus in ſexcenis millibus nummorum accipere iuſſerunt.* Qui locus ad *hanc l.* ſingularis eſt.

Sed & Gratianus Imp. poſteà *l. 11. infr. de Medicis & Profeſſorib.* cum Gallicanis ciuitatibus Profeſſorum deligendorum arbitrium daret, liberum tamen eſſe noluit, vt ſuos Doctores & Magiſtros placito ſibi compendio iuuarent.

Et Libanius tamen, oratione ad Antiochenos à *p. 85. ad 99.* à Decurionibus Antiochenis poſtulat, vt Quatuor Rhetorum ſeu Sophiſtarum ſalarium augeat datis agris. Quomodo igitur hæc inter ſe concilianda erunt? Et num putabimus *huius l.* vnicæ ſententiam eam eſſe vt ne Profeſſoribus quidem vel in alias probabiles cauſas ſalarium ex viribus Reipubl. citra iuſſionem Principis conſtitui potuerit? Sanè è tribus vnum cenſeo: vel ita omnino Conſtantium cenſuiſſe hoc tempore pariter vt Gratianus *d. l. 11.* peculiari aliqua & temporaria ratione: Quòd ciuitates in ſalariis decernendis modum non tenerent, hanc *l.* accipiendam, de ſalario aliquo extraordinario, quod per ambitioſa Decurionum decreta decerneretur, ac proinde eandem eius ſententiam eſſe, quæ Vlpiani *d. l. 4. π. de Decretis ab ordine fac.* Vt proinde de ſolitis & neceſſariis ſalariis hæc *lex* accipienda non videatur, quæ vtique inſcio Principe decerni poſſint.

Quomodo etiam in opera publica impenſa, accepto ferri oportere voluit Conſtantius *d. l. 6. infr. de operib. publ.* quæ *huic* coniungenda eſt.

De praxi *huius legis* videndus inter alios Montanatus *de adminiſtr. vniuerſitatum, pragm. 1. n. 1. 2.* Giurba *conſil. crim. 65. n. 52.* Vel denique non tam Decurionibus *hac l.* fibulam imponi, & ſic eò non propriè *hanc leg.* pertinere, quam Iudicibus ſeu Rectoribus prouinciarum, etiam ipſimet totius Diœceſeos Iudici, veluti Comiti, eò quod Reipubl. vires huiuſmodi ſalariis exhaurirent; Quam ſententiam confirmare videntur illa *huius legis* verba; *Grauitas igitur Tua, placitis obſequatur.* vt ita *d. l. 6.* quoque is ſenſus videatur, ea quæ ex viribus Reipubl. operibus publicis impenſa à Comite Orientis conſtiterit, accepto ferendum à Principe.

DE PRÆDIIS ET MANCIPIIS CVRIALIVM SINE DECRETO NON ALIENANDIS.

TITVLVS III.

X. COD. IVST. XXXIII.

De prædiis & Mancipiis Curialium ſine decreto non alienandis omiſſa in *Rubrica*, & *l. infr.* mentione *Mancipiorum :* Nempe quia id ad ruſtica reſtringitur à Zenone *l.* 3. *eod. tit.* Concordat *huic* Valentiniani *Nouella* 10. *cap. ſi quis Curiali.*

PARATITLON.

PRÆDIA *Rubr.* & *l.* 1. 2. vrbana & ruſtica, *d. l.* 1. & 2. ſeu poſſeſſiones, *l.* 2. loca, *d. l.* 1. fundi, *d. l.* 2. Item Municipia quælibet, *d. l.* 1. Curialium ſeu Decurionum ſine decreto alienari non potuerunt *Rubr.* ideſt, vendi, *d. l.* 1. 2. ſicvt comparare ea nullus cuiuſcunque conditionis eſſet, poſſet: *d. l.* 2. niſi probata neceſſitate apud Rectorem prouinciæ : alioquin comparator & pretio & loco comparato cum fructibus multabatur : *d. l.* 1. & 2.

---

1. *Imppp. Valentinianus, THEODOSIVS & Arcadius AAA. Cynegio PF. P."

SI quis Decurionum, vel ruſtica prædia, vel vrbana, vel" quælibet mancipia, venditor neceſſitate coactus addicit, interpellet Iudicem" competentem, omnéſque cauſas ſingillatim, quibus ſtrangulatur", exponat : vt" mereatur, valituram in perpetuum comparatori, probatâ adſertione, ſententiam : Ita enim fiet, vt nec inmoderatus venditor, nec emptor" inueniatur iniuſtus. Denique nihil erit poſtmodum, quo venditor, vel circumuentum ſe inſidiis, vel obpreſſum potentiâ" comparatoris queri debeat : quandoquidem ſub fide actorum, & de neceſſitate diſtrahentis, & de vo untate patuerit comparantis. Quòd ſi quis contra vetitum occultis molitionibus, per ſubpoſitas fraude perſonas cuiuſlibet loci, quem tamen" Decurio diſtrahat, comparator extiterit, ſciat ſe pretio quod dederit, & loco" quem comparauerit, eſſe priuandum. Dat. VIII. Kalend. Decembr. Conſtantinop. Honor. NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* *L.* 1. *Cod Iuſt. eod tit.* ex *hac l.* & *l.* 2. *prox.* conflata eſt. Hanc intelligit & explicat Theodoſius Iun. *l.* 2. *prox.* & Zeno *l.* 1. *Cod. eod. tit.* Fortè *huic* iungenda eſt *lex* 21. *infr. de ſuſceptor.* ſeu *lex* 9. *C. eod tit.*

" Orientis : de quo ad ..105. *ſupr. de Decurionib.*

" *Vel qualibet mancipia :* hæc omiſſa C. Iuſt. pariter in *Rubrica* expuncta *Mancipiorum* mentio, ea cauſa quam dixi ad *Rubric.*

" Id eſt. Rectorem prouinciæ, vt *l.* 2. *prox.*

" *Strangulari.*

" Pro his, vſque ad *Ita*, hæc Tribonianus ceu clariora ex *l.* 2. *h. t.* prætulit & *ita demum diſtrahendæ poſſeſſionis facultatem accipiat, ſi alienationis neceſſitatem probauerit : informa enim venditio erit, ſi hac forma neglecta fuerit.*

" *Cuiuſcunque ſit conditionis :* add. *Cod. Iuſt.*

" Veluti quia Principalis eſt *l.* 2. *infr.* Atque hæc poſtea dubitandi cauſa fuit.

" Et, Cod. Iuſt. additum.

" *Et locum quem comparauit cum fructibus eſſe reſtituendum :* ita *Cod. Iuſt.* quæ ferme ex *l.* 2. *infr.* prætulit Tribon.

II. * Impp.

II. * Impp. Honor. & Theod. AA. Aſclepiodoto. PF.P."

QVONIAM de Conſtitutione" inclytæ recordationis Aui" noſtri *de alienandis prædiis Curialium* promulgata dubitatum eſt, vtrùm ſoli Principales" ſine decreti interpoſitione collegarum poſſeſſiones emere vetentur, an omnibus conparandorum huiuſce" fundorum copia ſine prædicta" obſeruatione negata ſit, generali ſanctione decernimus, Vt ſi curialis prædium vrbanum, aut ruſticum vendat cuiuſcumque" conditionis emptori, apud Rectorem prouinciæ idoneas cauſas alienationis alleget, non perfunctoriè à Iudice, ſed veriſſimè requirendas, vt ita" demùm diſtrahendæ poſſeſſionis facultatem accipiat, ſi alienationis neceſſitatem probauerit: Infirma enim erit venditio, ſi hæc fuerit forma neglecta, ita vt pretium emptor amittat, & venditori cum" fructibus inlæſam poſſeſſionem reſtituat. Quæ quidem de futuris contractibus obſeruanda ſunt, ¶ Præteritas verò emptiones, in Oſdroëna" ſpecialiter prouincia, confectas, licet ex tempore legis ſub Diuo Auo noſtro promulgatæ ſine geſtorum teſtificatione à qualibet perſona celebratas infirmari oporteat", tamen ex prima" tranſacta nuper indictione, ita volumus infirmari, vt alterius" fortunæ vel honoris homines, qui ſine decreto prædia Curialium in memorata prouincia compararunt, receptis pretiis poſſeſſiones quas emerant, dominis reſtitnant; ita vt ſi vſuras vel ſumptus rei melioratæ popoſcerint, à venditore percipiant, fructus inuicem redderuri. Dat. v. Id. Aug. Eudoxiop." Aſclepiodoto & Mariniano Coss. [423.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* niſi quòd duas exinde tantum ſententias *legi* 2. Tribonianus inſeruit. Eam quoque indicat & explicat Zeno Imp. *l. 3. eod. tit.* Iungendaque ei videtur *lex 61. infr. de hæreticis.*
" Orientis.
" *Lege 1. ſupr.* intelligit.
" Theodoſij M.
" Principales Curialium: de quo *mox.*
" Pro huiuſmodi.
" Ideſt, ſine decreti interpoſitione.
" Etiam non Principali, non Curiali.
" Hanc ſententiam cui clariorem, poſthabitâ aliâ *d. l. 2.* inſeruit *Tribon.*
" Et hoc alterum Tribonianus inſeruit *d. leg. 1.*
" De Oſdroëna eſt quoque Valentis *lex 79. ſupr. de Decurionib.* Theodoſij M. *lex 8. infr. de Paganis*: *lex 125. d. tit. de Decurionib.*
" Fortè *oporteret.*
" Ideſt, A. D. 418. ſeu *Honorio XII. & Theodoſio VIII. AA. COSS.*
" Quàm Curialis.
" Ibidem data *d. l. 61.*

COMMENTARIVS

DE PRÆDIIS, & mancipiis Curialium, ſine decreto Iudicis ſeu Rectoris prouinciæ non alienandis, ſunt hæ duæ conſtitutiones: Quarum prior Theodoſium M. auctorem habet: Qui ſanè huius Noui iuris inuentor fuit; Curiarum commodis ita conſulens, ne alioquin tranſlatis temerè in alios Curialium prædiis vel mancipiis, ſuſtinendis, Curialibus muneribus minus idonei euaderent: & vt Caſſidorus in formula ad P.P. *vt ſub decreto Curialis prædia vendat. 7. var.* ait: *vt ad neceſſitates publicas Curiales, meliùs ſufficerent, ſi ſubſtantiæ innumina plus haberent. A quibus enim*; vt idem ſubiicit, *munera poterunt ſuſtineri, ſi ciuitatum nerui paſſim videantur abſcindi?* Qui ſanè Princeps & in aliis nouo iure adinuento Curiis enixè conſultum iuit. Hic enim eſt, qui ante *hanc leg.* poſſeſſorem bonorum Curialis ex lucratiua cauſa pro parte patrimonij in quam ſucceſſit, ad denariſmum ſeu vncias, ideſt, ad certam penſitationem Curiæ primus adſtrinxit, *l. 107. 123 d. t. ſupr. de decur.* imò & ad Curiales functiones ſuſcipiendas, *l. 134. d. t.* Hic eſt, qui poſt *hanc leg.* maritum non Curialem ab vxore Curiali non extantibus liberis hæredem teſtamento inſtitutum, ſi vxori hæres exiſteret Curiæ ciuitatis mancipari voluit, *leg. 124. ſupr. de Decurionib.*

¶ Ergò Theodoſius M. prædia ſeu mancipia Curialium ſine decreto alienari vetuit: prædia inquam, ſiue ruſtica & itidémque mancipia qualibet; quod tamen poſtremum ad mancipia ruſtica poſtea reſtrictum: vt docet *lex 3. Cod. eod. tit.* ſimiliter vt *leg. 1. lex quæ tutores, C. de adminiſtr. tut.* ſimilis mancipiorum differentia inducta. Quæ cauſa eſt, cur ex *huius tituli Rubrica, & l. 1. hoc tit. mancipiorum* mentionem Tribonianus ſuſtulerit, *Cod. Iuſt.* Sanè & Maiorianus, *Nouella ſua l. de Curialib. & diſtractione prædiorum*, cùm decretum in alienatione prædiorum Curialium Præfecti Prætorio requireret, mancipia à prædiis ſeiunxit, & in eorum diſtractione decreti ſolemnitatem quæri voluit, contentus in horum diſtractione, quinque primorum Curiæ ſubſcriptione & conſenſione.

¶ Ergo Theodoſius M. prædia ſeu mancipia Curialium ſine decreto alienari vetuit, id eſt, niſi probabili cauſa damnorum (vt loquitur Caſſiodorus) probata ineluctabili neceſſitate, vt Maiorianus loquitur, qua Curialis ſtrangularetur apud Iudicem

cem competentem, ideſt, Rectorem prouinciæ & ſub fide actorum. Quâ parte tamen poſtea, vt iam indicaui, in prædiis alienandis ſolius Præfecti Prætorio decretum requiſiuit Maiorianus *d. Nouell.* 1. quod videlicet prouinciales Iudices facilè (perfunctoriè *l.* 5. *hoc tit.*) aut gratificantes id indulgerent, vt ipſemet ait: Quod Maioriani ius & aliàs probarunt etiam Gothorum Reges apud Caſſiodorum 7. *var. vlt.* vbi formula continetur ad Præfectum Prætorio, vt ſub decreto Curialis prædia vendat: vbi inter alia, Quamvis hoc veſtræ poteſtati fuerit, legum auctoritate conceſſum: quæ tota conſulenda. vt & 9 *var.* a.

Et Pœnam addidit Theodoſius M. ſi alienatio, citra decretum facta fuiſſet: nempe vt infirmata & reſciſſa venditione, emptor pretio quod dediſſet, & loco ſeu prædio quod comparaſſet, multaretur: ita videl. (quomodo id Theodoſius Iun. *l.* 1 *hoc tit.* explicat) vt pretium emptor amitteret, & venditori poſſeſſionem reſtitueret: neutrubi tamen exprimitur quid de pretio fieri oporteat? de quo tamen anxiè quærunt Interpretes: Accurſius id *Ærario* ſeu fiſco inferendum, non autem venditoris lucro cedere putat, multarum *legum* argumento: cui tum alij, tum Cuiacius adſentitur, hac ratione, quòd venditor ſit etiam ipſe in vendendo in mala fide; & vt alij explicant, Ne Decurio ex ſua malitia lucrum reportet. Quod ipſe minùs probo: Curialis quippe venditoris lucro id cedere puto.

Primò, quia de fiſco nihil *his duab. legib.* exprimitur.

Secundò, quia miſeris Curialibus hac quoque procul dubio ratione conſultum voluêre Theodoſius Magnus, & Theodoſius Iunior, qui immoderatè vel falſa neceſſitatis alicuius ſpecie, vel occultis molitionibus Potentiorum & Principalium fermè prædia his ſua vendere adigebantur: quod *leg.* 1. *hoc tit.* indicatur.

Tertiò, quia Curiarum commodo *leges* hæ à Theodoſiis latæ fuêre, quarum Curialibus pretium cedere ſatius, vel ſaltem conſumptum iam ab his repeti inutile viſum. Et certè (quod Quartum) cùm Theodoſius Iun. dicat, nullo addito *emptorem pretium amittere*, & venditori cum fructibus illæſam poſſeſſionem reſtitui oportere; eo ipſo oſtendit, pretium penes Curialem venditorem remanere. Sed quid diutiùs moramur? Zeno *l.* 3. *Cod. eod. tit.* apertè ait, latas ſuper hoc *leges* à retrò Principibus in plurimis ſuis partibus locutas eſſe *de pretio non redhibendo*: quibus verbis clarè oſtenditur, pretium penes venditorem remanſiſſe.

¶ Pretio igitur hoc caſu multari emptorem, reſciſſa venditione, notandum eſt: pariter vt in *l.* 7. *Cod. de agricolis & cenſitis*: & *l. vlt. Cod. de fundis rei priuata*: ſeu *Nouella* Theodoſij *de reſcind. vend.* Aliter atque in ſp. *vn. C. non licere habitatorib. metrocomia.*

¶ Et hæc quidem eſt Nouæ iſtius Theodoſij M. conſtitutionis, quæ continetur *l.* 1. ſententia, quam deinceps memorat Theodoſius Iun. *leg.* a. *prox.* & Zeno *l.* 3. *C. eod. tit.* & circa quam dubia deinceps quamplurima moueri cœpêre, quæ *legibus* aliis tolli oportuit. Primum dubium quod nobis occurrit illud eſt, quod à Theodoſio Iun. ſublatum *dict. l.* a. *hoc titul.* Nempe dubitatum, vtrùm omnibus perſonis interdictum eſſet ſine decreto prædia Curialium emere, an verò ſolis *Principalibus* Curialibus id interdictum eſſet? Id quod nonnulli colligebant ex *ipſa* Theodoſij M. *lege* fortaſſe etiam ex ipſius præfatione, ſed reuera ex ipſa etiam, quæ exindè ſupereſt, *lege* 1. *ſupr.* ex illis verbis: *Denique nihil erit poſtmodum, quo ſe oppreſſum* POTENTIA *comparatoris queri debeat*: item ex illis; *per ſubpoſitas fraude perſonas*: Quomodo & Caſſiodorus 9. *var.* a. in Edicto Athalarici R. *Prædia Curialium, vnde maximè* MEDIOCRIBVS *parantur inſidiæ, nullus illicitâ emptione peruadat.* Nempe enim qui inter Curiales erant Potentiores (hi verò *Principales* erant) vel momentarias, neque adeò vrgentes, Collegarum ſuorum neceſſitates, captantes, vel etiam occultis molitionibus per ſuppoſitas fraude perſonas, quia inuidioſum erat apertè, huiuſmodi collegarum prædia ad ſe traxiſſe videntur: quibus ideò Theodoſius M. *ſolis* occurriſſe videatur. Quomodo ſanè & in aliis inferiorum Curialium fortunas ab impreſſione potentium releuari oportuit. Et verò releuauit ipſe Theodoſius Iun. *l.* 173. *ſupr. de Decurionibus.* Neque abludit Caſſiodorus 9. *var.* a. *Prædia*, inquit, *Curialium, vnde maximè* MEDIOCRIBVS *parantur inſidiæ, nullus illicitâ emptione peruadat.* Et fortè verum eſſe potuit, hanc primam fuiſſe Theodoſio M. huius noui iuris inuehendi occaſionem: ſed tamen non hactenùs poſteà res ſtetit. Igitur Theodoſius Iun. *l.* 2. omnem, non Principalem tantum, à Curialibus prædiis emendis generali ſanctione arcendam credidit. Ita etiam, vt expreſſiùs adhuc addat. 5. Non tantum pretio emptorem multandum, non tantum prædium ipſum venditori Curiali reſtituendum, verùm etiam *fructus* inſuper prædij: & Quartò quidem (vt ex *fine leg.* 2. colligitur) ſumptibus rei melioratæ amiſſis. Quæ omnia ſingularia admodùm ſunt, in hac venditionis reſciſſione: vt fermè in ſimili ſpecie *l.* a. *C. de agricolis & cenſitis*: & *l. vlt. Cod. de fundis rei priuatæ.*

¶ Et hæc quidem ita in futurum Theodoſius Iun. intactis iis alienationibus, quæ ante *Annum D.* 418. factæ fuerant: Quomodo ſimiliter poſteà Valentinianus III. *Nou.* 10. de his alienationibus quæ ab eo tempore quo Italiam Alaricus intrauit, nullam moueri quæſtionem voluit.

¶ Eas verò quæ deinceps ab Anno Domini 418. intra hoc ſexennium ad *huius leg. ſua* tempus factæ fuerant à quibuſcunque, ita reſcindit; vt emptor pretium recipiat cum vſuris & emponematis ſeu meliorationibus, fructibus inuicem reſtitutis; vel his compenſatis: quod iuris tralatitij eſt. Et hæc quidem de primo dubio quod circa Theodoſij legem ortum fuerat: & ſic de *l.* a. *huius tit.* De cæteris dubiis videnda *lex* 3. *Cod. eod. tit.* & *Nouella Iuſtiniani* 38. 101. Portò illud obſeruandum, *hanc l.* a. propriè pertinere ad Oſdroëoam Meſopotamiæ prouinciam de qua ſunt *hoc Codice* prætereà Valentis *lex* 79. *ſupr. de Decurionibus*: Theodoſij M. *l.* 105. *ſupr. de Decur.* & *lex* 8. *infr. de Paganis.*

¶ Tandem notetur loco Decreti Iudicis, Valentinianus III. *d. Nou.* 10. ſatius viſum, ſi *Primores* Curiæ qui vendendi neceſſitatem ignorare non poſſunt, in collegæ venditionem ſubſcriberent: Quod antea Maiorianus in *mancipio* diſtrahendo requiſiuerat: nempe quinque Primorum Curiæ ſubſcriptionem atque conſenſionem, *Nou.* 1.

DE IMPONENDA LVCRATIVIS DESCRIPTIONE.

TITVLVS IV.

X. COD. IVST. XXXV.

Ad huius Tituli argumentum pertinent tres Theodoſij M. leges; putà *lex 107. 123. ſupr. de Decurionibus* duæ aliæ Theodoſij Iunioris: putà *lex 173. dict. titul. de Decurionibus & lex 16. ſupr. de Agentibus in rebus*. Addatur & *Nouella* Theodoſij 11. *l. 2.* (vnde deſumpta eſt *lex vn. Cod. eod. tit. de impon. lucratiuis deſcript.*)

PARATITLON.

LVCRATIVA *hoc Titulo* ſunt ea, quæ non Curialis ex lucratiua cauſa de ſubſtantia Curialis percepit, *leg. 16. in fin. ſupr. de Agentibus.* Seu poſſeſſiones, quas quis ex lucratiua cauſa detinet, quæ aliquando Curialium fuerunt, *leg. vnica hoc tit.* ea quæ ex ſubſtantia Curialium ad aliquem diuerſa largiendi occaſione peruenerunt: *leg. 123. ſupr. de Decurionibus.* quæ lucratiuæ facultates ex bonis Curialium cui obuenerunt: *leg. 173. dict. tit.* putà ſi quis non Curialis, legitimus vel teſtamentarius hæres fideicommiſſarius aut legatarius Curialis fuerit, vel etiam viuentis locupletatus fuerit liberalitate, *leg. 107. ſupr. de Decurionibus.* Huiuſmodi lucratiuis certa deſcriptio imponebatur, *Rubr.* ſeu ad pecuniariam deſcriptionem tenebantur *dict. leg. 107.* deſcriptiones ſuſtinebant, *dict. leg. 16. in fin.* auctoris ſui nomine, *dict. leg. 107.* De qua deſcriptione quinque ſunt *hoc Codice* Conſtitutiones: putà Theodoſij Magni, (qui eius auctor videtur) duæ *leges 107. 123. ſupr. de Decurionibus:* Theodoſij Iunioris tres: putà *lex 173. dict. tit. lex 16. in fin. ſupr. de Agentibus in rebus: & lex vnica huius titul.* & Quarta inſuper eiuſdem nempe *Nouella conſtitutio leg. 2. titul.* 11.

Hæc igitur deſcriptio imponebatur Lucratiuis tantum, vt dictum eſt. Item poſſeſſionibus tantum, ſeu iugationibus, non rebus mobilibus aut ſe mouentibus *leg. vnic. hoc tit.* & id Nouella *Theodoſij* 11. *leg. 2.* ſeu *leg. vnic. Cod. eod. titulo.*

Tertiò, impoſita hæc deſcriptio ſeu collatio, pro ratâ poſſeſſionis, ſeu pro ea tantum parte patrimonij, in quam quiſque ſucceſſiſſet: *dict. leg.* 107. 123. *de Decurionib. & leg. 16. de Agentibus.*

Quartò, neque tamen omnibus, verùm excepti ij, qui deſignantur *dict. Nouella* 11. *leg. 2.*

Quintò, Modus huius deſcriptionis quis fuerit? oſtendunt *dict. leg. 107. & 123. & leg. vnic. huius titul.* vbi dicetur.

---

1. * Impp. THEODOSIVS & Valentinianus AA. Florentio PF. P.

HIj qui ex lucratiua cauſa poſſeſſiones detinent, quæ aliquando Curialium fuerint, pro ſingulis earum iugis & capitibus quaternas ſilliquas annuæ" Ordinibus nomine deſcribtionis exſoluant; ita vt præbitionis iſtius forma non præiudicet illis Ciuitatibus, in quibus couſuetudo præcedens, vel pacta quædam, vel alia neceſſitas, ampliorem ſummam exigi perſuadet: &c. Dat. v. Id. Iun. Conſtp. Felice & Tauro Coſs.

NOTÆ.

ᵃ Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Hanc *leg.* ſuam memorat Theodoſius Iun. *Nouellarum* 4. 11. *l.* 2. vnde deſumpta eſt *lex vn. C. eod. tit.* Iungenda autem ei *lex* 1. *Cod. Iuſt. de præd. Curialium ſine decreto non alienandis* : & *lex* 1. *Cod. quando & quib. quarta pars debetur ex bonis Decurionum, & de modo diſtributionis eorum.*

ᵇ Orientis.

ᶜ Συγχωρεῖ conſtituendus ita locus hic, *annua deſcriptionis nomine Ordinibus exſoluant*: vel reponendum, *annuas.*

COMMENTARIVS

DE Modo deſcriptionis ſeu collationis, quæ Lucratiuis poſſeſſionibus (quæ nam verò illæ ſint oſtenſum in *Paratitlo*) imponebatur, ſeu quæ à non Curialibus ad quos ſcilicet ex lucratiua cauſâ, poſſeſſiones Curialium deuenerant exigebatur, Ordinibuſque ſeu Curiis annuatim inferebatur, eſt hæc Theodoſij Iunioris conſtitutio: Quæ quidem *lex* pars eſt prolixioris conſtitutionis, qua is multiplici ratione Curiis conſulium iuit: vt patet ex *leg.* 1. *Cod. Iuſtinian. de præd. Curial. ſine decreto non alienandis* : & ex *leg.* 1. *eodem Codice Iuſtiniano*, *quando & quibus pars quarta debetur ex bonis Decurionum*, & *de modo diſtributionis eorum*: quæ ex eadem conſtitutione deſumptæ, *huic* noſtræ coaſſandæ veniunt. Et triplici quidem ratione ea conſtitutione Curiis conſulium iuit.

¶ Primò quidem, ratione *Bonorum* quæ ipſimet Curiæ deferuntur. Scilicet res Mobiles hæreditario iure Curiæ quæſitas (quam ſcilicet Decurio inteſtatus & ſine legitimo hærede deceſſit *lege vnica ſuprà*, *de bonis decurionis* & *leg.* 4. *Cod. de hæreditat. Decurionibus*, quæ eiuſdem Theodoſij Iunioris eſt:) vendi, & nomina expungi, id eſt, debitores Curiæ liberari vetat, niſi venditio aut expunctio nominis ſeu liberatio ex Ordinis decreto fiat: Redactamque exinde pecuniam in prædiorum comparationem impendi; prædia denique idoneis locari iubet. Quæ ſententia eſt *dictæ legis* 2. *de prædiis Curialium.*

Secundò, ratione Bonorum quæ ad *Curiales* pertinent: Scilicet ea bona per ſucceſſiones Curiæ commodis penitus eripi citra aliquam commodi ſtricturam noluit: Quare ſi non Curialis, Curiali ſiue ex aſſe ſiue pro parte hæres eſſet, Quarta eius hæreditatis, vel hæreditariæ partis, delibari, Curiæque dari voluit *dict. leg.* 1. *Cod. quando & quibus quarta pars*: (quam conſtitutionem ſuam Idem memorat *Nouella* 11. *leg.* 2. vnde deſumpta eſt *lex Codic. eodem titulo.*)

Tertiò, ratione bonorum ſeu poſſeſſionum, quæ ex Curialium bonis deceſſiſſent, & ad alios ex quacunque lucratiua cauſa peruoeniſſent: Certum ſcilicet aliquem præſtationis modum ab his annuatim Curiis exſolui hoc capite iubet. Quod non ab ipſo primùm conſtitutum, verùm à Theodoſio Magno cuius *leges* duæ ſuper hac re ſunt, putà *lex* 107. 123. *ſupr. de Decurionibus*: ſunt & aliæ tres præterea eiuſdem Theodoſij Iunioris conſtitutiones: putà *lex* 173. *ſuprà*, *de Decurionibus*; *lex* 16. *in fine ſupr. de Agentibus in rebus*: & eiuſdem *Nouella conſtitutio* 11. *leg.* 2.

¶ Cæterùm *Modus* iſtius collationis annuæ nouus, maiorque *hac lege*, à Theodoſio Iuniore hic definitur: putà vt quatuor ſiliquæ pro ſingulis iugis ſeu capitibus annuatim Curiis exſoluantur: cuius conſtitutionis ſuæ meminit ipſe Theodoſius Iunior *Nouellarum ſuarum titulo* 11. *lege* 2. vnde deſumpta eſt, *lex vnica Cod. eodem titulo.* Antea ſcilicet denariſmus, ſiue vnciæ ſingulæ pro ſingulis iugis præbebantur Theodoſij Magni conſtitutione *dict. leg.* 107. & 123. *ſuprà*, *de Decurionibus*: id eſt, duodecima aſſis pars. At enim duplicatur nunc hæc præbitio, ſcilicet ſextam aſſis partem præſtari vult: quatuor enim ſiliquæ ſextam ſolidi partem faciunt: *ſiliqua* enim vt Iſidorus ſcribit, *vigeſima quarta pars ſolidi eſt*: & ſic duæ ſiliquæ vnciam faciunt. Siliquæ Græcis *κεράτια* dicuntur.

¶ Et tamen alicubi ſeu in nonnullis Ciuitatibus maiorem ſummam exigi patitur idem Theodoſius Iunior, pro Conſuetudine videlicet vel Pacto vel ſi quæ alia Neceſſitas maiorem præſtationem exigat. Tria hæc ſcilicet fermè modum collationibus, & tributis faciunt (præter expreſſas *leges*) *Conſuetudo*, *Pacta*, & *Neceſſitas* quædam extraordinaria. Et conſuetudo quidem in his ſeruanda, ac nominatim in collationibus tributorum & exactionibus *leg.* 15. 55. 18. 19. *de exactionibus*: *leg.* 23. 30. *de annona l.* 6. *de excoct. l.* 10. *de extraordin.* vt & in aliis multis: de quo vid. *Indicem.*

QVEMAD

QVEMADMODVM
MVNERA CIVILIA
INDICANTVR.
TITVLVS V.
X. COD. IVST. XLII.

PARATITLON.

MVNERA Ciuilia *Rubr.* onera ſeu functiones, *l.3. hoc tit.* induci quomodo oporteat his tribus conſtitutionibus, quæ ad Africam omnes pertinent, definitur. Nempe 1. *Duumviros* etſi populi ſuffragiis in Africa nominatos, periculo tamen Magiſtratuum creari, ſcil. ſufficiendis iis in futurum anni-officium nominationes impertiunt, ideſt, quibus Duumvirorum ſibi in annum proximum ſufficiendorum onus incumbit, *l.1. hoc tit.*

Secundò, *Maioribus* honoribus fungentes, vel functos, ab inferioribus muneribus immunes eſſe, eſſe veluti Sacerdotales, Flamines perpetuos, Duumvirales *leg.2.*

Tertiò, *Iterare* eandem functionem neminem cogi, ſi alij ſint qui eam nondum ſubiêre, *l.3.*

---

1. * Imp. CONSTANTINVS A. Tiberiano" Com. per Afric.

HIj Magiſtratus", qui ſufficiendis" Duumviris in futurum anni" officium nominationes impertiunt, periculi ſui contemplatione prouideant, vt quamuis populi quoque ſuffragiis nominatio in Africa ex conſuetudine celebretur, tamen ipſi nitantur pariter, ac laborent, quemadmodum poſſint hij qui nominati fuerint, idonei reperiri. Iam" æquitatis ratio perſuadet, niſi idonei fuerint nominati, ipſos, quorum eſt periculum, adtineri. Dat. Nicomediæ" III. Kalend. Aug. Conſtantino A. VII. & Conſtante Cæſ. Coss. [326.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc lex à *Cod. Iuſt.*

" Eidem *Tiberiano Comiti* inſcribitur Anno 327. *lex 15. ſupr. de Decur.* vbi tamen diœceſeos nomen, cui is præerat, putà Africæ mentio non fit; quanquam ea ex ſubſcriptione ſatis colligi poteſt, dicitur enim ea lex *P P. Karthagine.* Cæterum integro nomine *Annius Tiberianus* vocatur *eadem leg.*

" Ideſt, Duumviri.

" Subſtituendis ſibi.

" Hinc apparet, Duumvirorum annuum fuiſſe officium. Quod etiam docet eiuſdem Conſtantini M. *lex 16 ſupr. de Decur.* vbi plura dixi.

" *x. Nam.*

" Deſiderari aliquid in hac ſubſcriptione videatur: Anno quippe 325. verum eſt Conſtantinum Magnum Nicomediæ fuiſſe: vnde etiam data *lex 4. ſuprà, de accuſat.* nam ita eius ſubſcriptionem accipio: ibidemque vicennalia ejus edita, Hieronymo teſte, *in Chronico.* Quomodo & de Conſtantini Magni eo tempore morâ fidem faciunt ea quæ narrat Epiphanius, *hæreſ. 64.* 68. Quare ad ſuperiorem Conſulatum ea referenda videatur, vel ſanè ad Annum 329. videtur enim Conſtantinus Magnus non ſemel in Bithynia egiſſe inde ab An. Domini 323.

COMMENTARIVS.

De Dvvmvirorvm nominatione ſeu creatione eſt hæc *lex* Conſtantini M. de qua nominatione eſt quoque *lex* 2. 8. 16. *ſupr. de Decur. lex* 10. 12. 19. *ſupr. de appellat. lex* 8. *ſupr. de temp. appell.* Et quidem hæc de nominatione Duumvirorum per Africam: quomodo ea ſcil. facienda ſit, vt ita idonei habeantur. Primùm (quòd præſupponit Conſtantinus, neque nunc primùm conſtituit) in Africâ *populi ſuffragiis* Nominatio ex conſuetudine celebrabatur: Qui mos fortè per Africam inuectus ex *Eccleſiâ* vbi Sacerdotes qui Eccleſiæ præerant, populi ſuffragiis, χειροτονίᾳ, prædicatione eligebantur, quod iam notum eſt. Vel ſanè eodem exemplo, quo iam olim etiam apud Athenienſes Magiſtratus per χειροτονίαν populi eligebantur. Et nihilominùs tamen ſecundò Duumviros ipſos hanc nominationem celebrare, periculum huius nominationis eos reſpicere iubet per Africam, haud aliter atque per alias diœceſes & prouincias, vbi Duumviri populi ſuffragiis non creabantur, verùm à Duumviris ſolis ſcil. periculo ſuo creabantur, vt docet *lex* 1. *C. de pericul. nominat. l.* 11. 13. 15. §. 1. *ff. ad municipal. l.* 2. §. 7. *ff. de adminiſtrat. rer. ad ciuit. pertinent. l.* 3. *Cod. quo quiſque ordine &c.* ſcilicet cùm nollet Conſtantinus M. conſuetudinem ſuam Africæ ademptam, & videret tamen populi ſuffragiis non vtique ſemper idoneos Duumviros creari (vt ſæpè vanæ ſunt populi voces & cæci impetus, vel affectus;) Duumviros nihilominùs qui magiſtratum gererent hoc Anno, operam & laborem ſuum impendere voluit, quò idonei ſucceſſores nominarentur & haberentur, alioquin nominationis iſtius periculum in ipſos non minùs recaſurum quàm in aliis diœceſibus & prouinciis: vbi ſoli Duumviri ſucceſſores ſibi & ſuo quidem periculo nominabant: Idque Conſtantinus ait *æquitatis rationem perſuadere*: quomodo & maiorem eſſe rationem agendi cum nominatore dixit Papinianus, *l.* 11. *ff. ad municipalem*, quia fidei nomine conuenitur: ideſt, quia fidem ſuam Reipubl. obſtrinxiſſe videtur, promittendo idoneum quem ſibi nominaret.

II. * Idem A. ad Concilium [b] Prouinc. Afric.

Sacerdotales [c] & Flamines [d] perpetuos, atque etiam Duumvirales [e] ab annonarum Præpoſituris inferioribúſque muneribus immunes eſſe præcipimus. Quod vt perpetuâ obſeruatione firmetur, legem hanc inciſam æneis [f] tabulis iuſſimus publicari. PP. XII. Kal. Iun. Kartagini [g]. Feliciano & Tatiano Coſs. [337.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *C. Iuſt.* Huic *legi* gemina germana eſt altera eiuſdem Conſtantini Magni *lex* 21. *ſuprà, de Decurionib.*

[b] Par Inſcriptio & Subſcriptio alterius Conſtantini M. Conſtitutionis, *l.* 15. *ſupr. de appellat.*

[c] De Sacerdotibus, i. Sacerdotio prouinciæ functis dixi ad *d. l.* 21. vide & *Parat. infr. de Paganis.*

[d] De Flaminibus dixi quoque *d. l.* 21.

[e] Ideſt, Duumviratu functi, à quibus Magiſtratus decurſa inſignia, *d. l.* 21.

[f] De hoc more legum æneis tabulis incidendarum, dixi affatim ad *l.* 2. *ſupr. de alim. quæ inopes l.* 4. *ſupr. de priuil. eorum qui in ſacr. Pal. & l.* .. *ſupr. de Veteranis.*

[g] Similis ſubſcriptio & inſcriptio *d. l.* 15. Karthagini ceu in metropoli Concilium Africæ habitum, v. *tit. infr. de Legatis & decret. Legat.* ac nominatim *l.* 12. 13. *eo tit.*

COMMENTARIVS.

Ab Inferioribvs muneribus, etiam à Præpoſiturâ annonarum, immunes, per Africam eſſe iubet *hac l.* Conſtantinus M. *Sacerdotales & Flamines & Duumvirales*: Sacerdotales inquam, Sacerdotio prouinciæ functos: ſic Am. Marcellinus *lib.* 28. *p.* 405. *occiſis Decurionibus multis, inter quos Ruſticanus* Sacerdotalis, & *Nicaſius eniteba[t] Ædilis*: *Flamines* (ideſt, ciuitatum Sacerdotes) perpetuos, & *Duumvirales*, (ideſt, Duumviratu functos:) Ad querelam *Concilij* Africæ, quod Karthagine hoc tempore, coactum fuit. Pariter vt ante biennium, ad eorundem Afrorum Curialium querelam, geminâ germanâ *leg.* 21. *ſupr. de Decur.* vbi dicta hic repetere nil attinet: Hoc tantum diſcrimine, quod *ea l.* Flaminibus flaminij honore defunctis hanc immunitatem tribuit, hac verò *lege* diſertè, *Flaminibus perpetuis.* Flaminum ſcilicet alij perpetui non erant, quod ea *lex* docet: alij verò erant: quorum mentio fit quoque in *veteribus Inſcriptionib.* ſæpè *p.* 383. 6. 401. 5. 439. 5. 446. 7. 478. 7. 488. 3. 498. 8. Inter alias in ea quæ Tattacone *pag.* 439. *num* 5.

Cn. Mvnativs M. F. Pal.
Avrelivs Bassvs &c.
Flamen Perpetvvs &c.

Ergo nunc *hac l.* Conſtantinus ſolis Flaminibus perpetuis hanc immunitatem tribuit, quam anteà omnibus Flaminibus etiam Sacerdotio functis.

§ Interim ex *h. l.* & *d. l.* 21. liquet, quàm difficulter in Africa, Sacerdotales & Flamines & Duumvirales hac immunitate potiri potuerint: quibus gemina conſtitutione intra biennium Conſtantinus M. conſulere neceſſe habuerit: Quam & ideò nunc æneis tabulis publicari iubet, vt perpetua obſeruatione firmaretur: de quo more æneis tabulis publicandarum conſtitutionum, quas maximè cordi haberent, & priuilegiorum, Principes, ac nominatim Conſtantinus M. dixi iam non *vno loco* & inter alios *leg.* 4. *ſupr. de priuil. eorum qui in S. Palat.*

Pro

Proculdubio enim Chriſtiana Religione per Africam magis magiſque inualeſcente, ægrè ea immunitas conſtitit: præſertim à præpoſitura annonæ: de quâ dixi ad *l*..... Ad *huius l.* ſententiam accedit omninò illud *in l.* 2. *Cod. quemad. mun. ciuil. indic. maioribus honoribus functos ad minores deuocari non oportere*; quia aliàs, vt Græci adnotarunt, ὅπισθεν ὑβρίζεται.

III. *Impp. Arcadius & Honorius AA. Probino Proconſ. Afric."

Quis tam inueniri iniquus arbiter rerum" poteſt, qui in Vrbibus magnifico ſtatu præditis, ac votiua" Curialium numeroſitate" locupletibus, ad iterationem quempiam tranſacti oneris impellat", vt cùm alij necdum penè initiati Curiæ ſacris fuerint, alios" continuatio & repetitæ ſæpè functiones adficiant." Dat XVI. Kal. April. Med. Cæſario & Attico Coſs. [497.]

NOTÆ.

* *L.* 52. *C. Iuſt. de Decurionib.*
" Mitum *hanc l.* quæ data eſt A. 397. Proconſuli Africæ inſcribi, cùm tamen Gildo Africæ hoc tempore incubaret. Sed proculdubio Africam proconſularem nondum occupauerat Gildo.
" ἐρώτησις in hac ſententia: pro *Quis tam iniquus rerum arbiter inueniri poteſt.*
" *Votiua*, votis expetenda, deſiderata, grata, deſiderabilia: ſic *l.* 2. *ſupr. de feriis: ita gratum ac iucundum eſt eo die quæ ſunt maximè votiua compleri.* Ita apud Tertullianum *lib.* 1. *ad Nationes, cap* 9. *Votiua*, pro frugibus, & prouentu expetito.
" *Numeroſus*: v. Gloſſ.
" *Impellat*. Cod. Iuſt.
" *Et commeatio*, C. Iuſt. quaſi ab hoc repetitæ functiones differant. Quod erroneum eſt.
" Et adfligant.

COMMENTARIVS.

Iterare ſeu repetere eandem functionem, ſeu tranſactum onus, aliis Curialibus exiſtentibus, ſeu ſi aliorum Curialium copia ſit, quemquam cogi vetat hac elegantiſſima *leg.* Honorius Imp. (pariter vt Diocletianus & Maximianus *l.* 3. *Cod. quemadm. mun. ciuil.*) Et quidem per Africam proconſularem. Denique æquabiles vices in muneribus ſubeundis ſeruari hâc parte voluêre Principes; quod etiam Iuriſconſulti prodidêre, *l.* 3. §. *præſes, ff. de muneribus.*

DE SVSCEPTORIBVS, PRÆPOSITIS ET ARCARIIS.

TITVLVS VI.

" ὑποδέκται Græcis, vt Athanaſius *ep. ad ſolitar.* Georgium ὑποδέκτην τῶν ταμιακῶν appellat. Gloſſæ, χρυσοϋποδέκτης *Suſceptor aurarius.*

PARATITLON.

1\. Svsceptores (de quibus *hoc tit.* ac præterea *l.* 2. *infr. tit. prox. de Ponderatorib.* (quæ iungenda cum *l.* 2. *hoc tit.*) *l. vlt. de fiſci debitoribus l. vlt. ad legem Iul. repetund. leg.* 54. 70. *de Decurionib. leg.* 47. *ſupr. de curſu publ. l. vn. de quadrim. breuib. l. vn. ſupr. ne conlatio per logograph. l.* 19. *ſupr. de annon. l.* 1. 14. *de exactionib. l. vlt. ſup. de ſuperexact. l.* 49. 54. 70. 73. *ſupr. de Decurionib. l.* 1. 11. 13. 16. 23. 24. 28. *ſupr. de erog. milit. annon. l.* 6. *ſupr. de priuil. eor. qui in S. Palat. l.* 8. *ſupr. de diu. offic. l. vn. ſupr. de priuil. apparit. magiſt. pot. l.* 2. *ſupr. de Quæſtionib. l. vlt. de indulg. deb.* meminit & Ammian. Marcellinus *lib.* 17. *p.* 110. non etiam *lib.* 19. *p.* 161.) varij fuere: Alij quippe ſpecierum ſuſceptores erant, *l.* 9. (vnde & ſuſceptio ſpecierum, *l.* 7. ſeu diuerſarum ſpecierum ſuſceptores *l.* 49. *in fin. ſupr. de Decur.*) qui & ſuſceptores canonis,

l. 24. *h.t.* putà annonariarum (vnde ſuſceptor ſpecierum annonariarum *d.l.* 9.) & quid in diuerſarum, *l.* 49. *ſupr. de Decur.* veluti vini, *l.* 26. *hoc titulo.* Qui Allecti dicebantur *l.* 12. 13. *hoc titulo dict. l.* 2. *ſupr. de quæſtionib. l.* 15. 18. *de extraord.* Anianus *ad l.* 2. *infr. de Epiſcop.* vnde allegationis officium *l.* 11. *hoc titulo.* Idem veſtium: vnde ſuſceptor veſtium, *l.* 4. 31. *hoc titulo & l.* 1. *ſup. de milit. veſte:* ſuſceptio veſtium, *l.* 31. Tandem auri argenti ſuſceptor vel ſuſcipiens: de quo *l.* 2. 12. 13. 17. 29. 30. *hoc titulo* vnde ſuſceptor auri, argenti, *l.* 17. ſuſceptor aurarius, *l.* 173. *de Decurionib.* ſuſceptor aurariæ Principis, *l.* 29. *hoc titulo,* qui ſcilicet aurum largitionale ſuſcipiebant, *l.* 30. ſeu ſolidos ad largitionum ſubſidia perferendos: *l.* 13. *h.t.* Qui quidem omnes fuêre ſub diſpoſitione Rationalium: *l.* 2. & ſupra hos, Comites S.L. *l.* 11. 13. 30. 32. De his varia capita tum *h.t.* tùm *Paratitlariis legibus* continentur.

Primum caput eſt de eorum Creatione: ex quo videlicet hominum genere crearentur, & à quibus. Creabantur igitur *l.* 5. 9. conſtituebantur, *dict. l.* 5. 6. ordinabantur, *dict. l.* 5. eligebantur *dict. l.* 6. in quibuſdam prouinciis veluti per Illyricum, *l.* 6. 7. 9. in Oriente, *l.* 5. & pro temporum diuerſitate, Principumque placito, ex Officiis diuerſis quæ extra Palatium militant: *l.* 6. ex Officialium diuerſorum corpore, *l.* 7. 9. *hoc titulo* v. & *l. vlt. ſupr. de his qui cum diſpenſ.* veluti ex officio Præſidali. *l.* 5. Proconſulari, *l.* 31. exceptis Officialibus Magiſtrorum Equitum, & Peditum: *l.* 6. item ex Largitionalibus ciuitatum, poſt militiam, *dict. l.* 6. ex Tabulariis, Numerariis, *l.* 7. Non verò ex Palatinis *l.* 6. *de priuileg. eorum qui in ſacro palat.* (Excipe cohortales qui ad Palatinam militiam adſpirarunt, *l.* 23. *de Cohortalib.*) Non ex Clericis: *l.* 1. *de Epiſcopis.* Item non ex-Curialibus, *l.* 7. *hoc titulo.* Quod poſtremum tamen aliter aliquando habuit, nempe vt ſuſceptores ex Curialibus crearentur: putà aliquando ſi Officiales non ſufficerent, *d. l.* 5. item Suſceptor aurarius ex Curialibus creabatur, *l.* 14. *ſupr. de exactionibus:* item ſuſceptores Canonis Vrbicarij, *l.* 23. *hoc titulo.* Sed & per certas prouincias ex Decurionibus Prouincialibus creabantur, veluti per Præfecturam Galliarum, *l.* 2. *ſupr. de quæſtionib.* per Africam, *l.* 4. 9. 31. *hoc titulo:* denique per Ægyptum, ex Honoratorum quoque numero quandoque creati, *l.* 4. *hoc titulo* ex Negotiatorum denique corpore ſuſceptor aurariæ per Africam eligebatur, *l.* 29. Item pœnæ loco nonnulli ſuſceptorum officio deputabantur, vt ex Valentiniani *l. vn. infr. de Præfect.* Præfectiani ſi exactiones vel Horreorum cuſtodiæ vel curarum munus vſurpauerint. Eligebantur autẽ ab Officio proconſulari, eius periculo in Africâ ſuſceptores veſtium, *l.* 4. alibi ſuſceptores à Curiâ creati, *l.* 20. *hoc titulo* in celeberrimo cœtu Curiæ conſenſu & iudicio omnium ſub actorum teſtificatione *dict. l.* 20. ſuſceptores rei priuatæ, à Procuratoribus rei priuatæ, *l. vlt. ſupr. de iure fiſci,* Creatoreſque ſeu Nominatores eorum, pro his tenebantur, *l.* 1. 4. *in f.* 8. 9. 20. 29. *hoc titulo* & *l. vn. de quadrim. breuib.* & *l. vn. prouidendum* 54. *ſupr. de Decurionib.* Neque quicquam ex eorum ſubſtantiâ mercari poterant per ſuppoſitam perſonam, *dict. leg.* 8. Ipſorumque ſubſtantiæ & fideiuſſorum facultates diligenter deſcribebantur, antequam gererent, *l.* 25. *hoc titulo.*

Quod *Numerum* eorum attinet, vnus tantùm in quæque diœceſi auri ſuſceptor aliquando fuit, *l.* 17. mox duo *dict. l.* 17. & tandem duo per ſingulas prouincias *l.* 30. Annuumque Suſceptorum munus fuit, *l.* 4. 7. 10. 11. 22. 24. *h.t.*

Officium porrò eorum erat collationem à prouincialibus ſeu poſſeſſoribus factam ſuſcipere *l.* 10. (neque tantum noui anni ſeu præſentis; verùm etiam reliquorum, *dict. l.* 10.) In eumque finem modum iugationis & ſpecies ſingulas, earumque numerum, quantitatem præſentibus defenſoribus perſcribebant: *l.* 23. Itemque annonam ſuſceptam erogare, *l.* 7.

Modus autem ſuſceptioni & ſuſceptionibus varius præſtitutus partim pro indemnitate & vtilitate prouincialium, partim vt fraudandi poteſtas ſuſceptoribus adimeretur. Primùm, *per tres vices* Annona ſeu annonariæ ſpecies inferebantur, *l.* 15. *hoc titulo & l.* 11. *ſupr. de annonâ & tribut. l.* 3. *ſupr. de conlat. fund. patrim.* (vnde quadrimenſtrui breues: de quibus *l.* 27. *hoc titulo* & *ſuo tit. peculiari, ſuprà:*) Et licebat tamen poſſeſſori quandocumque intra quatuor priores menſes ſolidum canonem conferre, *l.* 15. *ſupr. de annon. & tribut.* Aurumque intra annum quandocumque inferre licebat, *l.* 2. *hoc titulo & l.* 3. *ſupr. de conlat. fund. patrim.* Secundò, *Menſuræ & pondera* in ſingulis ſtationibus collata publicè erant: *l.* 19. de quibus & *l.* 32. ſeu modij ænei & lapidei cum ſextariis atque ponderibus per manſiones ſingulas & quaſque ciuitates: *l.* 21. Quo ſcilicet ſuſceptoribus fraudandi poteſtas adimeretur: *dict. l.* 19. conſtitutis videlicet ſub oculos tributarij omnium rerum modis: *dict. l.* 21. Tertiò, ſi *Aurum* ſuſciperetur, pondus auri inferre, multis ſolidos ſuos in vnum conferentibus, oportebat ſeu maſſam obryzæ ſoliditate, *l.* 12. obryzæ materiem, *dict. l.* 12. auri obryzam, *l.* 13. in obryzæ maſſam ſoliditatemque redintegratum,

tum, *dict. l.* 12. ad compendinm videlicet ſimplicis ſatisfactionis, & ne adulterini alioquin ſolidi ſubrogentur, *dict. l.* 12. *&* 13. Irem pro multis & in diuerſis locis conſtitutis poſſeſſionibus, idem Tributarius *ſimul* pro omnibus vnâ ſolutione ſuſceptori inferre poteſt: ne ſeparatim ab vnoquoque auro exacto, multis & aſſiduis incrementis prouincialium vtilitas fatigetur, *l.* 2. *hoc titulo.* Quartò *Apocharum*, *l.* 16. 27. 32. *hoc titulo l.* 2. 22. *ſupr. de annonâ*, (quæ & *Cautiones* dicuntur, *dict. l.* 2. *ſupr. de annonâ*: apocharum Cautiones, *l.* 16. *hoc titulo* & Securitates, *dict. l.* 19. *ſupr. de annonâ*: *& l.* 2. 27. 32. *hoc titulo l.* 173. 185. *ſup. de decurion. l.* 2. *ſupr. de diſcuſſoribus*:) formæ & ſtabilitati prouiſum. Scilicet ſuſceptores apochis collationis factæ titulum deſignare oportebat, nomen inferentis, diem, conſulem, menſem, cauſam, ſummam, *l.* 16. 18. 23. 32. *hoc titulo dict. l.* 173. *ſupr. de Decurionib.* vid. & *l.* 19. *ſupr. de annonâ.* Iiſque ſimiles ſeu pari relatione publicæ ſecuritates geſtis tenebantur, *l.* 26. *hoc titulo.* Has ſemel rectè factas, poſteà refricare fas non erat, *dict. l.* 285. *ſupr. de Decurion.* Quintò, Inferre collationem factam, ſuſceptores ſtarim oportebat (non autem peneseos diu manere,) *l.* 17. putà ſacris theſauris, aurum & argentum, *l.* 17. frumentum horreis, *l.* 16.

Vice verſâ leuandi diſpendij cauſâ *Epimetra* quædam ſuſceptoribus conferebantur, *l.* 2. 3. 14. (quæ repetita *l.* 11. *ſupr. de iure fiſci*:) 15. 21. *hoc titulo & l.* 4. *infr. de auro coronario*: *& l.* 1. *infr. de ſuariis*: & quidem tam ſuſceptoribus epimetra pro obryza eius auri; vnde incrementum obryzæ, *dict. l.* 2. *&* 4. qnam ſuſceptoribus ſpecierum: puta centeſima aridorum fructum, id eſt frumenti &c. *l.* 3. 14. 15. *hoc titulo* Viceſima verò laridi & vini, *dict. l.* 15. Poſteà ita conſtitutum, vt Viceſima quidem laridi & vini; at Quinquageſima frumenti, hordei Quadrageſima præberetur: *l.* 12. in Armenia tantum longinquitatis cauſâ ampliora epimetra conſtituta, *d. l.* 21. Priuilegia quoque nonnulla & præmia data ſuſceptoribus legitimè obſequio functis *l.* 7.

II. Præpositi, *Rubr. & l.* 5. (vnde Præpoſitura, *l.* 25.) veluti Præpoſiti annonarum (vnde Præpoſitura annonarum, *l.* 2. *ſupr. quemadm. mun. ciuil.*) Item Præpoſiti horreorum, *l.* 5. 8. 24. *hoc titulo* eodemque pertinet *l.* 16. *& vltim. hoc titulo l.* 49. *ſupr. de Decurion. l.* 1. *ſupr. de erogat. mil. annon.* qui & cuſtodes horreorum, *infr. tit. ne præfectiani*: Præpoſiti pagorum, de quibus *l.* 8. *hoc titulo & l.* 1. *ſupr. de erogat. milit. ann. l.* 1. *ſupr. de pignor. l.* 49. *ſupr. de Decurion. l.* 1. *ſupr. de iis quæ adminiſtr.* Manſionum, *l.* 21. *ſupr. de Decurion.* ſuſceptorum cuſtodumque genus erant: qui ſcilicet horreorum ſeu annnonarum quæ in his conditæ cuſtodiam curamque gerebant, *l. vltim.* Quos quidem illicò apocharum cautionibus illationis modum annotare oportebat, *dict. l.* 16. *hoc titulo* vetitique alia quàm fiſcalia frumenta in horreis his fiſcalibus condere, *dict. l.* 16. Ab hâc Præpoſiturâ nonnulli immunes fuêre: de quibus *dict. l.* 21. *ſup. de Decurion. & dict. l.* 2. *ſupr. quemadm. mun. ciuil.*

III. Arcarii *Rubr. & l.* 14. (quæ repetita *l.* 11. *ſup. de iure fiſci*:) & *l.* 32. *hoc titulo* erant, quibus reditus domui Principis debiti tradebantur, *dict. l.* 14. *&* 11. qui ad Arcæ Ratiocinium, *l.* 30. *hoc titulo* ad ſuſpiciendam Arcæ ſeu Aurariæ Principalis rationem *l.* 29. *hoc titulo* & *l.* 12. *ſupr. de munerar.* apponebantur: de quâ ſuſceptione accipio quoque *l.* 25. Quique ſub Comite R. P. erant: *dict. l.* 14. *&* 11. & *l.* 25. *hoc titulo.* Quibus Centeſimæ quoque (Epimetri loco) dabantur *d. l.* 14. *&* 11.

¶ Creatorem *ſuſceptoris, ſi ſuſceptor decoxerit, decoctionis periculo ſubiacere iubet Conſtantinus M.*

1. * Imp. Constantinvs A. ad Edictum."

SI quem Suſceptorem euertiſſe conſtiterit" rationem, & ad ſoluendum non eſſe idoneum, Creator eius hâc neceſſitare teneatur, vt quidquid ille dilapidauit, ipſe de propriis rebus inſtauret", compellatúrque damnum omne ſarcire, quod eſſet inlatum, ſi in idoneis nominandis competens adhibitum eſſet" examen. Dat. VII. Id. April. Criſpo II. & Conſtantino II. AA. Cons. [321.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" Inſcriptio ſimilis duarum prætereà legum: putà *legis 7. ſup. de Decurion.* & *l. 3. ſup. de extraordin.* vbi dixi. Quæ vtraque eiuſdem Conſtantini M. eſt.

" *Euertere Rationem*, eſt, vt mox ſubiicitur, *dilapidare*, item *ad ſoluendum non eſſe idoneum*. Papiæ hâc in re voces: vide *Gloſſar.*

" Iuſtaurare eſt reſtituere, & vt mox dicitur, damnum ſarcire: vide *Gloſſ.*

" Videtur omninò deeſſe, *non*: vel reſcribendum *dilatum*: id eſt non factum, euitatum: verùm, prius magis probo.

" Pro, *fuiſſet*.

COMMENTARIVS.

CONSTANTINI M. duæ conſtitutiones, *hoc titulo*, de Suſceptoribus proponuntur: Hac priore definitur CREATOREM ſeu NOMINATOREM Suſceptoris (putà Magiſtratum ſeu Duumvirum) ſi hic rationem euerterit, id eſt ſoluendo non ſit, denique ſi quid ex eo quod ſuſcepit, dilapidauit, pro eo teneri, periculi denique eius vicarium eſſe. Quod ipſum quoque definitur à Iuliano, *famosâ l. premidendum 55. ſupr. de Decurion.* à Valentiniano, *l. 4. infr.* & *l. 9. infr. hoc titulo* vbi inuetetatis *legibus* id conſtitutum ait: à Valente, *l. 8. infr. hoc titulo* à Theodoſio M. *l. 10. infr. hoc titulo* & *l. vn. ſupr. de quadrim. breuib.* & Honorio, *l. 29. infr. hoc titulo.* Et ſic Octo in vniuerſum de hoc Electorum ſeu Nominatorum periculo conſtitutiones *hoc titulo* occurrunt. In hanc ipſam rem vide Bruttij *Orationem 31. Si les Eſleus qui ont receu vn mineur comme Certificateur d'vn Comptable; en doiuent eſtre tenus? v. l'Ordonnance de François I. de l'an* 1543.

¶ Simili ſanè periculo & Nominatores Magiſtratuum ſeu Duumuirorum ipſorum ſubiiciebantur: de quo ad *l. 1. ſupr. quemadm. mun. ciuil.* videndus eam in rem, *titulus Cod. de periculo Nominatorum* Idem ſubſidiariè, Nominatores Tutorum: de quo noti ſunt textus *Iuris*.

II. * Idem A. ad Eufraxium Rationalem trium" prouinciarum. Poſt alia.

PRO" multis" etiam, & in diuerſis locis conſtitutis, liceat" auri pondus inferre, ita vt pro omnibus fundis ſecuritas" emiſſis cautionibus detur: ne ſeparatim ab vnoquoque" auro exacto, multis & aſſiduis incrementis" prouincialium vtilitas fatigetur. ¶ Hoc" quoque addimus, vt vnuſquiſque quod debet, intra anni metas, quo tempore voluerit, inferat & per Tabularium" apparitorem inlatio cognoſcatur: abſque omni morâ auro ſuſpiciendo, ne" quis in alienâ ciuitate ſumptus faciat, vel (quod eſt grauius) legem commiſſi fruſtratus incurrat: Nam ſi ſoluere volens à Suſcipiente fuerit contemptus, teſtibus adhibitis conteſtationem debebit proponere, vt hoc probato, & ipſe ſecuritatem debitam, commiſſi nexu liberatus, cum emolumentis accipiat: & qui ſuſcipere neglexerit, eius ponderis quod debebatur duplum fiſci rationibus per vigorem Officij Tui" inferre cogatur. Dat." XIV. Kal. Aug. Paulino & Iuliano Coss. [325.]

NOTÆ.

* *Lex 1. Cod. eod. tit.* ex *hâc l.* deſumpta eſt quamplurimis reſecatis. Iungenda autem ei *lex 2. infr. de ponderator. & auri inlat.*

" Rationali *hæc lex* inſcribitur, notiſſima ratione.

" Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ, vt ex *Notitia Imp.* liquet & verò à Cuiacio hîc rectè notatum eſt & ea parte probat quoque *l. ſup. communi diuidi.* quæ & ipſa Gerulo Rationali trium prouinciarum inſcribitur.

" *Prima* hæc ſententia à Triboniano reſecata eſt.

" fundis ſcilicet.

" Eidem qui diuerſarum poſſeſſionum nomine tributum debet.

" Ἐν ἀθροίσματι, vna ſolutione.

" *Securitas*, id eſt apocha: quo ſenſo & aliàs ſæpè ſecuritas effertur vel *h. t.* vt *l. 17. 32.* vid. Gloſſ. & Symmach. *lib. 10. ep. 48.* Amm. Marcell. *lib. 27. p. 210.* Sidonium *lib. 5. ep. 13.* Caſſiodorum *lib. 12.* vid. *Gloſſ. Theod.*

" Fundo. ſeu vniuſcuiuſque fundi ſeu poſſeſſionis nomine.

" Vox hæc *incrementis* ſollicitanda eſt, neque mutanda ea in, *intrimentis*: nam eâ *epimetra*, quæ Suſceptoribus dantur, intelligenda ſunt: pariter vt *l. 4. inf. de auro coronar.*

" *Secunda* huius capitis hæc ſententia reciſa quoque à Tribon. Cui omninò conuenit *lex 3. ſupr. de conlat. fund. patrim.* & *lex 35. ſup. de annon. & tribut.*

" *Tabularis apparitor*. ad differentiam Tabularij ciuitatis: de quo, *ſub tit. lib. 8. ſup.*

* Hinc iam, ſuperioribus reciſis, deſumpta eſt d. lex 1. *C. eodem.*

" *Ne quis per hanc occaſionem* ſumptus facere compellatur, ita Tribonianus hunc locum reſinxit, iis qui de commiſſo mox ſubiiciuntur, reſecans, quæ tamen in ſequentibus mox retinuit.

" *Præfectus*: Tribonian. Qui & alia mox abſunt de pœnâ Iudicis negligentis hâc in re, minus penſo *hæc* ſaltem *leg.* conſilio,

neque

neque ſatis expenſa *huius l.* Suſcriptione : Quandoquidem *lex* hæc Rationali inſcribitur. PP. *d.l.t. Data* autem, proculdubio vel *Nicæa*, vel *Nicomedia*.

COMMENTARIVS.

FASTIDIO Suſceptorum circa AVRI illationem & ſuſceptionem occurrit, contra Tributariorum leuamento ſuccurrit *hac l.* Conſtantinus M. quæ pars eſt prolixioris conſtitutionis ad Rationalem trium prouinciarum (id eſt, Siciliæ, Sardiniæ, & Corſicæ:) cuius altera quoque pars extat *leg.t. infr. de Ponderator.* quæ proinde *huic l.* coniungenda venit. Eâ conſtitutione Conſtantinus varia conſtituit circa Auri illationem & ſuſceptionem pro Tributariorum, qui aurum inferunt, vtilitate, ne in damno ſcil. verſarentur: definito, Quantum, Quo tempore, Quâ in materia, Qua æſtimatione, Quo pondere aurum inferri oporteat.

¶ Huius ſanè *legis* duo ſunt ad eum finem capita. Primo capite *ſimultanea* & maſſalis ſolutionis poteſtatem prouincialibus tributariis facit. Finge: fundos habeo in diuerſis locis conſtitutos: & finge me pro ſingulis certam auri quantitatem, & variam quidem, annuam fiſco debere; Quæritur, vtrùm partialem ſolutionem pro ſingulis fundis ſeparatim & diſtinctim facere cogar: an verò ſimul & *ἐν ἀθροίσματι* auri pondus pro omnibus fundis inferre paſſim, ſic vt Suſceptor id accipere cogatur? Et definit Conſtantinus Magnus id poſſe me: Addita ratione; *ne ſeparatim ab vnoquoque*, ſeu vnius cuiuſque fundi nomine, *auro exacto*, *multis & aſſiduis incrementis prouincialium vtilitas fatigetur.* Scilicet Suſceptores ſimultaneam, & maſſalem ſolutionem accipere detrectabant, vt ita ex partialibus & ſeparatis ſolutionibus maius compendium facerent: *Incrementi* ſcilicet ſeu epimetri nomine Suſceptoribus quid dari ſolebat, non tantum cùm ſpecies annonariæ inferebantur, (de quo Epimetri genere eſt *lex* 3. 14. 15. 21. *infrà, hoc titulo,*) verùm etiam cùm auri materia: de quo præter *hanc legem* eſt *lex* 4. *infrâ, de auro coronario:* id quod *hac lege Incrementum* vocatur: & incrementum obryzæ *dicta lege* 4. Nempe quia auri materia, quæ inferebatur, mox recoquenda erat (quod *obryza* vocabatur: de quo alibi dixi:) & ſic recocta ad largitiones Principis mittebatur: Quare incrementi nomine aliquid à prouincialibus exigebatur.

Quod quidem maius erat cùm partialis ſolutio fieret, quàm cùm maſſaliter totam auri quantitatem à ſe debitam quis vnica ſolutione pro omnibus fundis ſuis ſoluebant: Nam vt ceteroquin partialis ſolutio multa incommoda habet reſpectu creditoris, de quo eſt elegans *Nouella* ...... *& lex* 3. *ff. famil. erciſc.* ita & hæc, reſpectu debitoris.

Ex his apparet, rectè hîc legi *multis, & aſſiduis incrementis*: quomodo ſanè etiam *dict. leg.* 4. diſertè *obryza incrementum* dicitur: Sed & Symmachus *libro* 4. *epiſtola* 56. inter ſæculi ſui bona memorans: *Flanda*, inquit, *moneta nequitiam decoquit larga purgatio: Nullo iam prouincialis auri* INCREMEMENTO *trutinam Spectator* (id eſt, Suſceptor qui ſpectat & probat auri pondus) *inclinat.* Quo quidem Symmachi loco diſcimus à Gratiano hoc incrementi genus ſublatum: Quod quidem ſublatum diſcimus à Theodoſio Magno Gratiani collegâ, in auro coronario, *leg.* 4. *infrà, de auro coronario.* Non igitur *intrimenti*, vel *intertrimenti* vox hîc ſubiicienda, quod aliquando ſuſpicabar.

Et ita quidem primo *huius legis* capite Suſceptorum faſtidio & cupiditati occurrit Conſtantinus Magnus, viceuerſâ prouinciales ſubleuari inſtituit.

¶ Quod & ipſum altero *huius leg.* capite facit. Nempe *Quocunque tempore*, intra anni metas, prouincialis aurum inferant, id ſuſcipere Suſceptorem abſque omni mora iubet: Quomodo etiam iubet Valentinianus in *leg.* 3. *ſuprà, de collationibus fundorum patrimonial.* & Valentinianus Tertius *leg.* 35. *ſuprà, de annonâ & tributis:* & *leg.* 31. *in princ. infrà, de Suſceptoribus:* ſic quidem vt etſi annonariarum ſpecierum penſitatio per quaternos menſes trinâ ſolutione fieri deberet, attamen quocunque anni tempore aurum inferri poſſet: *d.l.* 3.

Et verò iſtud ita nunc à Conſtantino Magno iubetur, Quòd Suſceptores nonnulli auri ſolutionem omni tempore accipere detrectarent, verùm ſtatis temporibus id inferri vellent: proculdubio, vt ita ſuſcepto citiùs auro, compendium ex eius nundinatione aliquod facerent: Cùm contra, vtilitas prouincialium exigeret, vt prouincialibus nullum ſtatum tempus auro inferendo præſcriberetur, dummodò citra annum ſoluerent, eò quod non tam faciè aurum prouinciales naciſcerentur: & ſtatim vt nacti eſſent id ſuſcipi vtile eſſet, ne alioquin diutiùs aſſeruare coactis id elaberetur.

¶ Ergo quandocunque oblatum ſuſcipi iubet *hac lege*, Conſtantinus Magnus, ne alioquin duobus incommodis miſeri Prouinciales afficiantur.

Primò, ſi coacti diu reſidere & ſumptus facere in aliena ciuitate cogantur: Nempe quia, (quod exinde colligitur, & verò apertè teſtatur *lex* 32. 34. *ſuprà, de annonâ*:) aurum ſolui in vrbe Metropolitana oportebat: de quo etiam ad *legem* 17. *infrà*, atque adeò eò Tributarios tributi ſoluendi nomine conferre ſe oportebat.

Secundò, ne alioquin miſeri prouinciales ob non ſolutum Canonem in legem & nexum commiſſi incidant. Vnde apparet, *hanc legem* propriè accipiendam eſſe de Patrimonialibus & Emphyteuticariis poſſeſſionibus, pariter vt *dicta lex* 3. *ſuprà, de conlationibus fundorum patrimonialium, vel Emphyteuticorum:* Cuiuſmodi ſanè in Sardinia fuiſſe docet *lex vnica ſuprà, de communi diuidend.* ad quam *hac* quoque *lex* noſtra pertinet, vt pote Rationali trium Prouinciarum, (id eſt, Siciliæ, Sardiniæ, Corſiæ) inſcripta. Nempe notum eſt, Emphyteuticarias poſſeſſiones ob non ſolutum canonem in commiſſum cecidiſſe. Ergo ne in commiſſum caderent prouinciales, vel ſumptibus in aliena Ciuitate à Suſceptoribus deluſi, & fruſtrati attererentur, illicò abſque omni morâ aurum ſuſcipi voluit Conſtantinus M.

Alioquin deluſus prouincialis collator, tantum abeſt vt in commiſſum incidat, vt contra, conteſtatione ſuper eo publicè facta hac oblatione (quod

in priuatis debitis non idem obtinet) liberetur, ſecuritatémque, ideſt, apocham accipiat: vnà *cum emolumentis*: ideſt, ſi vt ſumptus à fruſtratore repetere poſſit: fruſtrator, vero Suſceptor duplum ſummæ collatæ fiſco ſoluere cogatur. Vbi varia ad praxim notanda ſunt de *Proteſtatione*, & *oblatione*, eiuſque vi quoad tributa publica, ad pœnam euitandam, ac nominatim pœnam Commiſſi.

III. * Impp. Constantivs, & Conſtans AA. Claudio PF. Annon. Alexandriæ."

SVSCEPTORES, centeſimæ dimidium, Annotatores" verò ceterorúmque Officiorum diuerſos homines quos rationibus" conſtat obnoxios eſſe, alterum dimidium habere cenſuimus: Et nihil impetratoribus beneficij per Reſcriptum, aduerſus ordinem conſtitutionis" poſſint prodeſſe commenta. Dat. Kalend. Aug. Limenio & Catullino Coss. [349.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Codice Iuſtin.*

" Nota, in Oriente pro Annona Conſtantinopolitana peculiarem *Præfectum Annonæ Alexandriæ* fuiſſe: haud aliter ac in Occidente pro Annona Vrbis Romæ, non tantum Romæ Præfectus Annonæ fuit, verum & Carthagine Africæ peculiaris, vt docet *lex* 12. *infr. de Nauicul.* & *lex* 2. *infr. de Naufragiis*: *lex* 13. *de annon.* & *tribut. lex* 2. *de* ......

" Annotatores.

" Annonariis ſeu Annonæ Alexandrinæ.

" Huius ſcil.

COMMENTARIVS.

DE EPIMETRO Suſceptorum ſpecierum annonariarum, eſt hæc Conſtantij Imp. conſtitutio, pariter vt *lex* 14. (quæ & repetita extat *l.* 11. *ſup. de iur. fiſci*:) *l.* 15. 21. *h.t.* & *l.* 4. *inf. de Suariis*; ſcil. diſpendiis Suſceptorum rerum annonariarum leuandis, & damno (quod *Diametron* vocatur *l.* 5. *de naufr. l. vlt. inf. de nauicul.*) quod inter ſuſceptionem & erogationem neceſſariò euenit, epimetron aliquod his dabatur: vt diſertè vocatur, *l.* 15. *infr. h.t.* ſeu auctarium & mantiſſa quædam ac ſuperpondium: Quomodo & Nauiculariis datum, pro tuenda eorum ſubſtantia, *leg.* 1. *infr. de frument. Alexandrino*: *l.* 7. 36. 38. *inf de Nauic. l.* 5. *inf. de Naufr.* Modus autem huius epimetri pro varietate ſpecierum varius fuit; ſuus ſcil. modus epimetri vini & laridi fuit: de quo *d. l.* 15. *infr. h.t.* & *l.* 4. *infr. de Suariis*, ſuus verò aridorum fructuum ſeu annonæ frumentariæ: quo pertinet *h. l.* & *l.* 14. quæ repetita vt dixi *l.* 11. *ſup. de iur. fiſci*: & *l.* 15. *infr. h.t.* Nempe Centeſima, vt *h. l.* diſertè ſtatuitur, & *d. legib.* de quo iam dixi ad *d. l.* 11. *ſup. de iur. fiſci.* Ergo Centeſima Suſceptoribus data: ſic tamen vt eam Centeſimam diuidi velit *h. l.* Conſtantius inter Suſceptores, & Annotatores (Hi proculdubio ſunt qui apochas ſcribebant, de quibus apocharum ſcriptorib. *l.* 27. *infr.*) cæteroſque Officiales qui rationib. annonæ obnoxij ſunt. Annotatores *h. l.* ſunt proculdubio iidem cum Tabulariis, (de quib. *l.* 2. *ſup.*) Præfecti annonæ, qui annonæ modum vel ſuſceptum vel ſubnectum adnotabant Alexandriæ ὑπογραφεῖς λογοθέται qui κριθολόγοι propriè dicti, *l.* 1. *inf. de frum. Alex.* Quibus ideò ſalarium quoque debebatur, vnde & Sidonius *lib.* 5. *ep.* 7. Tabulariis ſalarium tribuit. Cæteri rationibus annonæ obnoxij videntur eſſe Zygoſtatæ, quorum mentio fit *d. l.* 1. qui ſc. admetiendo frumento præerant. His ergo omnibus Centeſima inter eos diuidenda, deſtinata erat.

¶ Diuiſioni porrò inter eos rationem hanc eſſe vult, Conſtantius, vt Suſceptores dimidium Cêteſimæ, cæteri omnes circa annonam ſuſcipiendam occupati, & annonæ rationibus obnoxij Logoſtatæ, Hypographi ſeu Crithographi alterum dimidium.

¶ Pertinet autem *h. l.* propriè ad Annonam Alexandrinam: quæ Alexandriam ſubuehebatur partim in Alexandrinæ vrbis vſus, partim verò recondebatur ſubuehenda Conſtantinopolim, de quo plenè dicam ad *l.* 1. *infr. de frum. Alex.* cui quidem annonæ Alexandriæ (vt *huius l.* Inſcriptio docet) peculiaris Præfectus præfuit, haud aliter atque Romæ & Karthagini Africæ, vt de hac quoque docet *l.* 12. *infr. de nauic.* & *l.* 2. *inf. de naufr.* Annonæ huius Alexandrinæ ſub Conſtantio *huius l.* auctore mentio in rebus Athanaſij, apud Athanaſ. *Apolog.* Socratem *lib.* 2. *c.* 13. & Sozomenum *lib.* 3. *c.* 6. Et quis ſcit, an non eò quoque *hec lex* pertineat, quandoquidem Conſtantius annonam...

IV. * Impp. Valentinianvs, & Valens AA. ad Mamertinum PF. P."

AD virum Clariſſimum" Proc. Africæ dari" litteras iubemus, vt ſiue ex Principalium", ſiue ex Honoratorum" numero, pro merito fidei ſuæ induſtriæque, Suſceptor veſtium electus fuerit, huiuſmodi neceſſitatis ſarcinam vno duntaxat anno ſuſtinere præcipiatur. Exceptis tamen his, qui Palatinæ militiæ priuilegiis muniuntur, vel qui Officiis ac miniſteriis functi merito ſtipendiorum, meritò dignitatis ornatum ſe adprobant conſecutos. Ita tamen vt creationis periculum à Proconſulari Officio non recedat. Dat. XIV. Kal. Iul. Valentiniano & Valente AA. Cons. [365.]

NOTÆ.

NOTÆ.

[a] Reperitur hæc *lex*, inuerſo tamen ſententiarum ordine, & detractis nonnullis, *l.1.ſupr.de militari veſte.* Abrogatur ex parte *l.31.infr.hoc tit.*

[b] Italiæ, Illyrici, Africæ vid. Ammianum *lib.*... de Illyrico & Africa teſtatur *lex hæc 4. & lex 9.* Eidem inſcribuntur *hoc tit.* quoque *lex 67.70. infr.*

[c] *Spectabilis* vocatur *d.l.1.*

[d] A te Præfecto Prætorio.

[e] De his *Principalibus*, ſupr. *tit.de Decurion.*

[f] De Honoratis his dixi ad *l.1 ſupr.de offic.Iudicum ciuilium.*

[g] Hæc abſunt à *d.l.1.*

[h] *Mai Mediolani: d.l.1.*

COMMENTARIVS.

Dicta ad *l. 1. ſupr. de militari veſte*: vbi hæc *lex* repetita exiat, paucis immutatis; itemque dicenda ad *legem 6. & 7. infrà*, quæ eodem Anno ad eundem datæ ſuper eodem argumento, ſufficiant.

---

v. * Idem AA. ad Secundum PF. P.[a]

Perpenso[b] proſpeximus[c] ſtudio, vt Suſceptores & Præpoſiti[d] horreorum ex Præſidali Officio qui per diuerſa Officia militiæ ſacramenta geſtarunt, congruâ ratione crearentur. Sed quoniam Præſes[e] Ciliciæ adſeruit, deeſſe ex his corporibus, quibus poſſit hæc ſollicitudo committi, ne in præſens tempus fiſci noſtri ſeu publica emolumenta vacillent, Excellentia Tua, vbi eos deeſſe peruiderit quos Suſceptores ac Præpoſitos creari ſcitis prioribus iuſſeramus, vetuſtum morem conſuetudinémque ſectabitur: ſcilicet vt ex eo Ordine[f] conſtituantur, ex quo ante conſueuerant ordinari: modò, vt ipſe Ciliciæ Præſes & ceteri Magnitudinis Tuæ literis vrgueantur, vt idoneos ex diuerſis Officiis tota[g] ſagacitate veſtigent, eóſque gerere præſtituram ſcitis Noſtræ Manſuetudinis ſollicitudinem faciant: Nam ſi qui per gratiam fuerint prætermiſſi, neceſſe habet exigere publica commoditas vltionem: Nec enim dubium eſt, eos, Officiales qui nunc diuerſis Officiis obſecundant, plurimos prætermittere quorum ſi qui in huiuſmodi fuerint arte deprehenſi, dabunt pœnas (facultatibus traditis Curiis[h]) etiam capitis ac ſalutis. Dat. IV. Non. Iul. Cæſarea[i] Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*

[a] *Secundus* PP. ſub Valente, Orientis ſcil. vt ex *Ciliciæ* mentione apparet: Vid.de eo *Proſopogr.*

[b] De hac *Perpenſi* voce dixi ſemel ad *l.2.ſupr.de conſtit.Princip.*

[c] Pro, *Proſpexeramus*, vt infr. *iuſſeramus.*

[d] De *Præpoſitis horreorum.*

[e] De *Præſide Ciliciæ* vid. *Notitiam Imperij.*

[f] Quiſnam ille? Curialis proculdubio vt ex *ſine* etiam *legis* docemus.

[g] *Totâ*, ideſt, integrâ, omni, ſeria. v. *Gloſſ.*

[h] Ex quibus Suſceptores, in defectum Officialium creandi.

[i] Valens Imp. *Cæſareæ Cappadociæ* conſtitit hoc tempore Anno 365. quod etiam teſtatur Ammianus *lib.26.p.345.* ſanè & Gregorius *in Monodiâ Baſilij*, Valentem aliquando Cæſareæ conſtituiſſe teſtatur. Nempe in Syriam Antiochiam profecturus. Cæſareæ aliquandiu conſtitit: verùm inde propter Tyrannidem Procopij mox retractus: vid. Amm. Marcellinum *d.loco* Quare & hæc ſubſcriptio facit ad ſtabiliendum characteriſmum Procopianæ Tyrannidis. de quo ad Philoſtorgium, *lib.9.c.5.p.370.* Plura etiam in *Chronol.*

COMMENTARIVS.

Ex quonam hominum genere Suſceptores creari ſeu ordinari oporteat, hac Valentis Imp. conſtitutione definitur. Ad quod caput pertinet quoque *lex 4.ſupr. lex 6.7.9. 29.31. infr. hoc tit.* & quidem vnde nam ordinari debeant Suſceptores annonarum & Præpoſiti horreorum *h.l.& d.l.6.7.9.inf.h.t.* Quod quidem ius variè habitum fuit. Modò enim ex Curialibus electi fuerunt ſeu ex ordine Curiali, vt *l.2 ſup.de quaſt.* de quo *hanc l.* quoque accipio circa *medium*: modò non ex Curialibus aut Palatinis, ex Officialibus Præſidum ſeu Rectorum prouinciarum, vt *h.l.& d.l.6.7.9.infr.h.t.& l.vn.ſupr.de priuil.app.mag.pot.l.6.de priuil.eorum qui in S.Palatio*: (non etiam ex Officialibus Magiſtrorum Equitum & Peditum *d.l.6.prox.& d l.vn.ſupr.de priuil.app.mag.pot.*) etiam ex Tabulariis & Numerariis *d.l.7.* ex largitionibus ciuitatum, poſt miliriam *d.l.6.* ſimiliſque diuerſitas reperitur circa Suſceptores veſtis, vt docet *l.4.ſupr.& l.31. infr.hoc tit.* & circa Suſceptores auri, *l.29. hoc tit.* Valentis circa Suſceptores annonarum mens hæc eſt, & verò etiam ante *hanc leg.* id iuſſiſſe ſe indicat, ex

Præſidum Officialibus eos eligendos, quatenus fieri poſſit, ſic vt prætermitti nemo idoneus ad id debeat: & in defectum tamen eorum, & in *ſubſidium* ex eo Ordine conſtituendos ex quo ante conſueuerant ordinari, ideſt, ex *Curiis*: vt ex *fine legis* quoque diſcere licet: ſtatuit enim *ibi* Valens facultates *tradi Curiis*, ſi qui Officiales idonei præmiſſi fuerint, ideſt, Suſceptores creati non fuerint: ideò ſcil. facultates Curiis tradi vult, quaſi Curià in quam hoc onus ob Officialium præteritionem & excuſationem recideret. Cæterùm *hanc leg.* extorſit Valenti allegatio ſeu relatio *Præſidis Ciliciæ*, qui deeſſe ex Corpore Officialium adſeruerat, qui Suſceptores creari poſſent. Ideò Valens in præſens id ſtatuit, vt ex Ordine Curialium Suſceptores & Præpoſiti horreorum creentur, diſcuſſo tamen priùs Officialium Corpore, & in ſubſidium tantùm. Quænam Valentiniano fratri & collegæ eius hoc ipſo tempore mens fuerit? oſtendit *lex* 4. 6. 7. 9. *hoc titul.* de qua ad *leg.* 6. 7.

VI. * Idem AA. ad Mamertinum PF.P. " "

TAMETSI iam Lege † apertiſſimè cautum ſit, de Officiis diuerſis, quæ extra Palatium ſunt, Suſceptores debuiſſe conſtitui, tamen & hâc iuſſione ſimiliter deſignamus, ab his, qui in Officio Magiſtrorum equitum & peditum militarunt, ſiquidem" ordinis ſint militaris, inquietudinem ſubmouendam: Eligendos autem Suſceptores è diuerſis Officiis ſcilicet quæ extra Palatium deputantur: additis etiam Largitionibus" ciuitatum; quos poſt militiam volumus inter cetera corpora ſuſceptionis munus agnoſcere. Dat. xv. Kalend. Auguſt. Valentiniano & Valente AA. Coſs. [365.]

NOTÆ.

* Potiſſima *huius l.* pars abeſt à *C. Iuſt.* Hanc *leg.* intellige *lex* 9. *infr. h. tit.*

" Italiæ. Illyrici (quo propriè *hanc l.* pertinere oſtendit *lex* 9. *infr.*) Africæ: cui inſcribuntur *tres* prætetea *hoc tit. leges*, puta *lex* 4 *ſupr* & *lex* 7 *prox.* & *lex* 10. *infr.* & in eodem ſuſceptionis argumento *lex* 1. *Cod. de Apparit. Præf. Præt.*

† Intelligis *legem* 4. *ſupr.* (ſeu *l.* 1. *ſupr. de milit. veſtes*) quæ eidem Mamertino inſcribitur: ſed ad Africam pertinet: vel etiam *legem* vn. *ſupr de priuil. apparit. Magiſt. pot.* Cui iungenda *lex* 6. *ſupr. de priuil. eorum qui in Sacr. Palat.* (quæ Artemio Correctori Lucaniæ inſcribuntur) Imò anteriorem etiam, cuius *d. l.* 6. mentio fit.

" *Lex* 2. *C. de apparitor. Magiſtr. milit.* hinc interpolata.

" Non dubitatiuè, verùm pro *quia ſunt* &c.

" Idem *d. l. vn. ſupr. de priuil. app. Magiſtr. pot.* De his dixi ad *l.* 6. *ſupr. de priuil. eorum qui in S Palatio.*

VII. * Idem AA. ad Mamertinum PF.P."

AD Suſceptionem ſpecierum veniant, qui ante omnia ſciant ſe Decuriones non eſſe: Ex corpore igitur diuerſorum Officiorum quiſquis idoneus repperitur, tam moribus quàm facultatibus, veluti matriculæ per ſingulas prouincias nomen ſuum adſcribat, vt hac ordinatione diſpoſiti annuas" Suſceptiones peragant: ita vt nihil præterea Muneris pertimeſcant, atque expleta ſuſceptione, erogationibúſque" perfectis, tranſacto illo officio, cùm apud Iudicem" fidele obſequium comprobarint, iudicij noſtri digna præmia conſequantur. ¶ Adiungi autem ad hoc corpus debent, etiam illi qui ex Officiis ſingulis" ſint, hoc eſt, ex Tabulariis & Numerariis ſimilibúſve" officiis eorum Officiorum, de quorum Ordine hoc corpus conſtitui volumus. ¶ Quicunque verò ex his ad honores potiores per ſuffragium peruenerint, Suſceptionis munus" perfungantur, ita vt ſalua ſit dignitas quam habent, nec ex hac ordinatiune Curiale conſortium pertimeſcant. Dat. prid. Non. Aug. Sirmio, Valentiniano & Valente AA. Coſs. [365]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*

" Italiæ, Illyrici, & Africæ, cui *tres* præterea ſuper eadem re *leges hoc titulo* inſcribuntur, putà *lex* 4. 6. *ſuprà* & *l.* 10. *ſupr.*

" Annuum *Suſceptionis* munus fuit, *h. l.* & 4. *ſupr. l.* 10. 11. 23. 24. *infr. hoc t.*

" *Suſceptores* non tantum annonam ſuſcipiebant, ſed & erogabant.

" Rectorem prouinciæ.

" Dicam mox.

" Veluti *Scriniarij, Actuarij*, &c.

" Pro *munere*.

COMMEN

COMMENTARIVS.

EX quonam hominum genere Suſceptores creari ſeu ordinari oporteat à Valentiniano Sen. ſeptem cõſtitutionibus definitum reperio. Quarum quatuor *h. t.* continentur: putà *lex* 4. 6. 7. 9. *h. t.* è quibus tres priores eidem Mamertino PP. Italiæ, Illyrici, Africæ inſcribuntur: poſtrema Dracôtio Vicario Africæ. Quibus addẽda in eandem ſententiam eiuſdem ad eundem Mamertinum eodem Anno *lex* 8. *ſup. de diuerſ. offic.* (ſeu *lex* 1. *C. de Apparitorũ. Præfector. Prætorio*) & *lex* 70. *ſup. de Decurion.* quæ *legi* 8. iungenda eſt. Item eiuſdem *lex vn. ſup. de priuil. apparitor. Magiſt. pot. & lex* 6. *ſup. de priuil. eorum qui in S. Palatio*, (& ex quibus *lex* 6. *huius tituli* conflata eſt) quæ Arſenio Correctori Lucaniæ inſcriptæ inter ſe coniungendæ ſunt. Nos hîc omnium inſtar *ſeptem legum* ſententiam ſub vnum conſpectum dabimus, è quibus hæ duæ poſtremæ ſuperiore anno 364. datæ ſunt: *Quinque* verò illæ priores hos Anno 365. Valentiniani igitur mens *his legibus* præcipua hæc eſt, vt ſuſceptores, non ex Palatinis *l.* 4. 6. *h. t. l.* 6. *ſup. de priuil. apparit. magiſt. pot.* item nôn ex Decurionibus, *l.* 7. *h. t.* eligantur: verùm ex duplici hominum genere: Primò, ex Officiis ſeu Officialibus Rectorum prouinciarum, *dictis legib. omnibus*: etiam Numerarij & Tabularij, *d. l.* 7. de quibus *ſuo tit.* cæterique qui in ſuo officio, ſeu inter Officiales, ſinguli in ſuo genere ſunt: *d. l.* 7. veluti Numerarius, quem ſanè vnicum habuerunt ordinarij Rectores, vt teſtatur *Notitia Imperij*, cùm alij Spectabiles & Illuſtres plures haberent: Etiam ij, qui ad honores potiores per ſuffragium peruenerunt, *d. l.* 7. cùm tamen anteà dignitate........fuiſſent, *d. l.* 70. *ſup. de decurionib.*

§ Excepti tantùm Officiales Magiſtrorum Equitum & Peditum, *d. l.* 6. *h. t. & d. l. vn. ſupr. de priuil. appar. magiſtr. pot.* Addita etiam *d. l.* 16. exceptionis illius ratione: videlicet quòd Apparitores Magiſtri Equitum & Peditum ſint Ordinis Militaris (quod vnum ex *eâ leg.* retinuit Tribonianus, & in *l.* 2. *C. de Apparit. magiſt. militum*, coniecit:) Certè id quoque diſcimus ex *l.* 4. *de diuerſis officiis.* Idemque egregiè confirmat *Notitia Imperij*, & tribus quidem locis: in *notitia* videl. *Magiſtri militum Præſentalis*: item *Magiſtri militum per Thracias*: denique *Magiſtri militum per Illyricum*: *Officium*, inquit, *Magiſteriæ poteſtatis in Numeris militat* [vel *militum*] *& in officio deputatur.* Quò etiam refero quod ait Theodoſius Iun. *in l.* 4. *Nouellæ* 14. *de amotâ militaribus fori præſcriptione.* Cùm aliàs duobus locis in *eadem Notitia Imperij*, putà in *Notitia alterius Præſentalis Magiſtri militum*, & in *Notitia Magiſtri militum per Orientem*, *Officium Magiſteriæ poteſtatis Cardinale haberi* dicatur: vbi *Cardinale* quid ſit, non magis quàm quid *Cardinales Presbyteri*, *Diaconi*, ad hanc diem ſcitur. Sunt nonnulli (veluti Iuretus *in Iuonis epiſtolam* 131. *p.* 671. Pancirolus, & Salmaſ. *de Primatu Papæ*, *ep.* 1. *p.* 11.) qui Cardinale, principale & præcipuum, ſeu præcipuæ auctoritatis atque in Cardine cuiuſque officij conſtitutos, illuſtriores interpretantur: Sunt qui Cardinales *Presbyteros* qui olim Regionarij, inde dictos ſcribunt, quod cardini & cuſtodiæ vnius Tituli addicti eſſent; ad differentiam eorum, qui in eiſdem titulis ſeu parœciis ſeruiebant, ſed non Curam principaliter gerebant. non præerant Cardini Eccleſiæ: inque id citant Gregor. 1. *ep.* 15. *& ep.* 73. *lib.* 7. Dictos etiam Cardinales Presbyteros omnes Eccleſiarum Cathedralium & matricum, vt adhuc in Eccleſia Rauennatenſi & Compoſtellana Canonici vocantur Cardinales. 2. *Diaconos* verò Cardinales dictos qui peculiariter Rom. Eccleſiæ adſtricti erant, vocati ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Diaconi. Ad horum exemplum aliis in Eccleſiis Diaconos Cardinales dictos apud eundem Gregorium *ep.* 14. *libr.* 2. (3.) *Epiſcopos* etiam ſæpè dictos Cardinales Sacerdotes, Gregor. *ep.* 13. *lib.* 2. ad exemplum eorum qui potiſſimùm conſilio Pontificis deuouebantur & qui eius promotioni & conſecrationi præerant, apud quos olim electio erat. His omnibus Cardinalibus euagandi & parochiam deſerendi licentia denegatur ſub pœna depoſitionis, vt eſt in *c.* 2. *inquit nonnulli, c. conquerente, & cap. vlt. de Clericis non reſidentibus.*

Quid igitur? *Cardo* in omnibus dicitur κέντρον, quod fixum & immobile eſt: hoc ſenſu Cardo ianuæ, mundi cardo, cœli cardo, cuiuſcunque rei. Igitur *Cardinale officium* hîc quod adfixum & immotum in cardine ſuo, Magiſtro militum, inquam, non verò per Numeros militares militans, quomodo tria illa Magiſtrorum militum officia, quæ modo dixi. Quod ex oppoſitis ita inter ſe Notitiæ locis clarè conficitur. Sic ſanè olim *Cardinales* inter Donatiſtas dicti, non præcipui & principales, vt nonnulli volunt; verùm qui in radice ſuâ ſeu cardine & matrice manebant oppoſiti his qui inde in minutas particulas, ſeu minutiſſimas partes diuiſi, præciſi fuerant & receſſerant, putà Donatiſtæ, qui primiano adhæſerant, & apud eum manſerant, Maximinianiſtis ſcilicet qui receſſerant, oppoſiti. Auguſtinus *lib.* 1. *de Baptiſmo*, *cap.* 6. *Quapropter inter eos & ipſos quodammodo* CARDINALES *Donatiſtas, quorum Epiſcopus apud Carthaginem Primianus eſt, iam de hâc re nulla eſt controuerſia. Voluit enim Deus per Maximianiſtas eam finiri, vt quod charitate ſuadente nolebant, exemplo ſuo cogente faterentur. Sed adhuc propterea inde diſputamus, ne illi ſibi videantur aliquid dicere, qui nec iſtis communicant qui apud ſe potius quanto pauciores tanto ſinceriores Donatiſtas* REMANSISSE *cõtendunt. Qui ſi Maximianiſtæ ſoli eſſent, nec ipſorum ſalutẽ cõtemnere deberemus: Quantò magis ergo, quia eadem pars Donati in multa minutiſſima fruſta conſciſſa eſt, quæ omnes minutæ particulæ hanc vnam multo grandiorem, in qua Primianus eſt, de recepto Maximinianiſtarum baptiſmo reprehendunt, & ſingula conantur aſſerere apud ſe tantummodo verum baptiſmum* REMANSISSE, *nec omninò eſſe alibi, neque in toto orbe terrarum quâ Eccleſia Catholica expanditur, nec in ipſâ* GRANDIORE *parte Donati, nec in cæteris præter ſe vnam ex minutiſſimis partibus. Quæ omnes particulæ, ſi aduertere voluerint vocem, non hominis, ſed ipſius manifeſtiſſimæ veritatis, & animoſum ſpiritum ſuæ peruerſitatis domare, non vtique ad partem Donati maiorem de quâ præciſæ ſunt, ſed ad ipſam viriditatem* RADICIS *Catholicæ de ariditate propriâ reuertentur.* Ita quoque Petilianus partis Donatiſtarum in collatione Carthaginenſi 1. c. 165. numerum ſuorum Catholicorum numero opponens: *Et quanquam*, inquit, *nobis multitudinem pax nutriat & conſeruet illis multitudinem bella conquirant, dum abſentibus nobis, aut in locis, aut in ciuitatibus noſtris, aut in Diœceſibus paſſim multas imagines erigunt, vt numeroſi eſſe videantur: Tamen, etſi par ſit vtriuſque aduerſitatis numerus, maior meus debet videri, qui & me abſente pr-*

ſtitis, & cùm ipſe ſit CARDINALIS *& Authenticus, nec æmulatione multiplici ſuperatur.* Ergo Cardinales Donatiſtæ non ſimpliciter, vt quidam voluit, *fixi*; verùm qui in cardine & matrice fixi manſerant. [Sic & ſcapi Cardinales apud Vitruuium *architect. lib 4. c. 6.* in foribus ſeu oſtiis: *Fores,* inquit, *ita compingantur, vti ſcapi Cardinales ſint ex altitudine luminis totius duodecima parte: Inter duos ſcapos tympana ex duodecim partibus habeant ternas partes* vbi *ſcapi*, id eſt recta illa ligna in valuis quibus fores ſuſtinentur & reguntur mouenturque, *cardinales* ſunt, cardinati, qui cardines in ſe habent, vel vt alij malunt quorum Cardinibus ſeu cuſpidibus valuæ ipſæ voluuntur ſeu fores interuntur aperiendæ, vel claudendæ. Minus enim accuratè La Cerda in Aduerſariis *c. 94. n. 2. Cardinales* ibi abſolutè pro cuſpidibus & dolatis ligniculis compactis vel incorporatis accipit: & quid eſt pro incorporatis, compactis? vt ita cardinale ſit, quod annexum, inſertum, compactum: additum enim oportuit quod *cardini* annexum. Sic & idem *cardinatum lignum*, inter duos ſcapos cardinatum dicit *lib. 10. c. 20. Erigebantur & arrectaria duo compacta pedum 35. craſſitudine ſequipedali, latitudine pedum 11. coniuncta capitibus tranſuerſarie cardinato tigno & altero mediano inter duos ſcapos cardinato & laminis ferreis religet:* vide & *c. 20.* vbi & ſimiliter *inter cardinatas trabes* dicit.] Sic & Caſſiodorus, *7. Variarum 31.* in formulâ Principatus vrbis Romæ: *Cùm in vrbe Româ quamplurima fieri cenſeamus, & neceſſe ſit ibi poteſtatem* [partem] *eſſe Comitiani officij, vt vtilitates publicæ videantur impleri noſtro more proſpeximus, vt quia Principem noſtrum* CARDINALEM *obſequiis noſtris deeſſe non patimur, tu eius locum Vicarij nomine in Vrbe Româ ſolemniter debeas continere: Quatenus & ille Primatus ſui labore perfruatur, & tu in alterius honore poſſis diſcere, quod in tuo debeas feliciter exhibere.* Vbi Caſſiodorus, *Principem Cardinalem* apertiſſimè vocat, non primum Principem Agentium in rebus, vt nonnulli tradunt, verùm eũ qui obſequiis Principis adhærebat, eique opponit eum qui alibi eius locum impleret Vicarij nomine: Quomodo in *Notitia Imperij*, *Cardinale officium* fixum, immotum, adhærens & in obſequio Magiſtri militum: quod & ideò *haberi* Cardinale officium dicitur Magiſterio poteſtatis, non vt alia quæ militant in Numeris. Sic igitur iam quoque Cardinales Epiſcopi Presbyteri, & Diaconi in vrbe Româ, de quibus multa mentio apud Gregorium in epiſtolis, *lib. 1. ep. 78. 79. 81. lib. 2. ep. 9. lib. 7. ep. 71. lib. 10. ep. 34.* Paſchal. 2 *ep.* ad Didacũ Compoſtellanũ apud Baron. 12. *Annal.* quod immoti fixi Eccleſiæ ſuæ Pontificique adhærerent, matricique Eccleſiæ operam nauarent. Leo certè IX. *ep. 1. ad Michaelem, c. 32.* dicit, Clericos Romanæ Eccleſiæ *Cardinales* vocati, quod ſummo Pontifici proximè adhærerent: addito, quod hic ſit veluti Cardo totius Eccleſiæ. Inde tandem & *cardinandi incardinandique* voces enatæ, de quibus prolixè Iuretus, *in Iuonem, p. 671.* vid. & Concilia Gallicana & incardinari in Eccleſiâ aliquâ vel Metropoli ciuitate, Eccleſia apud alios, & Hincmarum, referente Flodoardo *lib. 3. hiſt. Rhem. c. 21. 29.* ſic Presbyteri Cardinales pro Presbyteris vrbis oppoſiti Presbyteris agrorum cõcilio Neoc. 13. vt in Zachariæ PP. *epiſt. ad Pipinum, c. 4. tom. 1. Concil. Gall. p. 564.* Neque quidquam moror, quod Marianus Scotus *in Chronico*, Præfectũ Prætorio Orientis vocat virũ ſuperilluſtrẽ & *Cardinalem*. Sic ſanè Paſchalis Papa II. ad Didacũ Compoſtellanum Ep. apud Baronium *tomo 12. Cardinales Presbyteros & Diaconos* vocat. Hoc verò nomen omnibus Eccleſiis commune multis adhuc adhæſit, vt Rauennati, Aquileienſi, Piſanæ, Mediolanenſi, Compoſtellanæ, Beneuentanæ, D. Pauli Londonienſi; ſed potiſſimùm Romanæ. Errat La Cerda *Aduerſ. 35. n. 13.* qui Cardinales Diaconos in Concilio Romano ſub Syluestro ait dici, qui licet diuerſis in locis agerent, vnius tantum Eccleſiæ eiuſdemque primariæ cardine *continentur*. Inde & *Cardinalia opera Chriſti*, authori, qui ſub Cypriani nomine latet, illa in quibus ſalutis noſtræ negotium conſiſtit. Verùm hæc obiter neque ingrato diuerticulo.

Igitur excepti à ſuſceptionis officio fuêre Officiales Magiſtri Equitum & peditum, ea quam dixi ratione. Excepti pariter Cornicularij Præfecti Prætorio, qui annis ſingulis exeunt, *d. l. 8. ſup. de diuerſ. offic. d. l. 1. ſup. de apparitor. Præfect. prætor.* His exceptis ex Officialibus ſuſceptores ſumi voluit Valentinianus. Secundò ſumi voluit ex Largitionibus ciuitatum *d. l. 6. h. t. & d. l. vn. ſup. de priuil. apparit. magiſt. pot.* Cùm tamen & veteri ante Valentinianus conſuetudine ex Curialibus Suſceptores crearentur, *d. l. 9. h. t.* Et verò ipſemet Valentinianus electionem Suſceptorum ex Officialibus ad Illyricum, reſtringit, *d. l. 9.* & ſic oſtendit *legem 6. & 7.* ad Illyricum tantùm pertinuiſſe: cuius ſane Præfecto Prætorio Mamertino eæ inſcribuntur (fuit enim is Præfectus Prætorio Illyrici teſte Amm. Marcellino) quomodo etiam *lex vn. ſup. de priuil. apparitor. magiſt. poteſt.* ad Italiæ prouinciam Lucaniam pertinet (cui ipſi Italiæ Mamertinus eodem Amm. Marcell. teſte præfuit) In Africâ verò veterem ex Curialibus eligendis Suſceptoris conſuetudinem diſertè probat *d. l. 7.* vtriuſque diuerſi facti ſui rationem *eâ l.* reddens.

¶ Et hæc quidem in ſummam & præcipua eſt harum conſtitutionum ſententia: nam quæ ſingularia in his obſeruanda ſunt, præter ea quæ iam notaui de militiâ Armata Officialium ſeu apparitorum Magiſtrorum militum ſuis *locis & titulis*, ſub quibus reliquæ illæ *leges* poſitæ ſunt, diſcutiuntur.

Tria tantum obſeruanda ſunt: Primò ex *l. 7.* ſuſceptionis munere fideliter functos ab omnibus immunes à Valentiniano pronunciari: & præmia iudicio ſuo digna promittit. Secundò ex *l. 9.* Nominatores ſeu Creatores pro nominatis teneri: quod etiam cauetur *l. 1. 4. ſup. l. 8. prox. 20. 29. inf. h. t.* Tertio obſeruandum per Illyricum id quod ſupradictum conſtitutum, Mamertino ſc. Præfecto Prætorio ſuggerente de quo Amm. Marcell. *lib. 31. p. 205.* vt editi Codices habent, malè ſenſiſſe videtur: Sed locũ illum iam reſtituerunt, & in Neuitam rectè tranſtulerunt: argumento etiam certiſſimo eius quod idem rurſum de Neuita xit *eodem lib. 21 p. 210.*

IX. * Idem

VIII. * Idem AA. ad Secundum PF. P.''

IVXTA inueteratas leges, † Nominatores Suſceptorum & eorum qui ad Præpoſituram horreorum ' & pagorum '' creantur, teneantur obnoxij, ſi minùs idonei ſint, qui ab hiſdem fuerint nominati: Nec quicquam ex eorum ſubſtantia, celebratâ per interpoſitam perſonam emptione, mercentur. Dat. III. Kalend. Aug. Conſtantinop. Valentiniano & Valente AA. Coss. [365.]

NOTÆ.

* *L. 1. C. Iuſt. eod. tit.*
'' *Secundus* PP. vid. *Proſopogr.*
† Etiam Conſtantini M. *l. 1. ſup.*
'' de *Præpoſitis horreorum* agitur & *l. 5. ſup. 14. inf. l. 49. ſup. de Decur. l. 2. ſup. de erogat. mil. ann.*
'' De *Præpoſitis pagorum* dixi plenè ad *l. 1. ſup. de erogat. mil. ann.*

COMMENTARIVS.

DE NOMINATORIBVS Suſceptorum, & Præpoſitorum ſiue horreis ſiue pagis (de quibus *ſuis locis* iam plenè:) Duo *hâc l.* conſtituuntur à Valente Imp. Primum, vt periculo Nominatorum Suſceptores creentur, id eſt pro his nominatores teneantur: Quod *inueteratis legibus* iam obtinuiſſe Valens profitetur: vti de eo Valentinianus *l. 9. inf.* morem oſtendit. Sanè Conſtantini M. *lege* iam id definitum *l. 1. ſup.* & Valentiniani *l. 4. ſup. & l. 9. inf.* & poſteà Theodoſij M. *l. 20. inf.* Honorij *l. 29. inf.* Mitto antiquiora Conſtantino, quæ Accurſius colligit. Secundò conſtituit *hâc l.* Valens, vt ne Nominatores quicquam ex rebus nominati, *per interpoſitam perſonam* eruant: *Per interpoſitam*, inquam, *perſonam*, vnde colligat quis potuiſſe ipſos emere palàm: Neque enim hoc facto quidquam deperit fiſco, cum nil interſit, ipſe nominatus, an verò nominatores bona illa habeant: at enim multum intereſt, ipſe nominatus habeat an extraneus, cum quo nulla eſt fiſco actio: Nódum enim Gratiani lex lata fuerat, quâ Suſceptorum ſubſtantiam, & fideiuſſorum facultates diligenti deſcriptione collectas ad officij Palatini notitiam perferri oportuit, de quâ *l. 25. inf.* Quare hâc tempeſtate ſi quis extraneus ex Suſceptoris bonis quid emiſſet, ſecurus erat: niſi is fraudis conſilio id egiſſet, vt interpoſitâ perſonâ nominatus pauperior fieret. Et tamen alia eſt Accurſij, Lucæ de Penna, ipſiuſque Cuiacij interpretatio; nempe nominatores non potuiſſe quidquam ex nominati bonis emere: neque ipſos palàm, ſeu luce clarâ, neque per interpoſitā vt, dixi perſonam & ſic in fraudem fiſci. Quare quod hic dicitur ita accipiendum fuerit, quaſi dixiſſet, *etiam per interpoſitam perſonam.* Vnde iam illud aliàs quoque decantatum efficiatur; Quod qui directè peruenire non poteſt ad aliquid, nec per indirectum & interpoſitam perſonam poſſit.

IX. * Idem AA. ad *Dracontium*'' Vic. Afric.

SVSCEPTORES ſpecierum idcircò per Illyrici prouincias ex Officialium corpore creari præcipimus †, quòd cognitum eſt, illos & re & fide idoneos haberi, quàm ' eos qui in '' Curia ſuſcipere conſueuerint: Verùm in prouinciis Africæ Tua Sinceritas hoc ab his officium iubeat amoueri, atque eos ſuſceptores ſpecierum annonariarum manere, quos ad hanc neceſſitatem vetus conſuetudo conſtringit: maximè cùm, ſi Suſceptores de Curiâ dati aliquid vel neglegentia vel fraude decoxerint ad redintegrationem ſpecierum (ſicuti moris eſt) Ordo'' qui creauerit poſſit artari. Acc. prid. Kalend. Septembr. Conſtantinæ'', Valentiniano & Valente AA. Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*
'' Complures aliæ *leges* huic Dracontio inſcribuntur, quæ ex *Indice perſonarum* repetendæ.
† *al. Præcepimus.* Et intelligit *legem 6. 7. ſup.*
' ἐλλειψις, τῦ magis vid. Gloſſ.
'' Seu *ex Curiâ*
'' Curia.
'' Cirtenſium: quæ in Numidiâ: de quâ *l. 29 ſup. de Decurionibus:* ſimiliter *Acc. Conſtantinæ* dicitur *lex 25. inf. de Naucular.* quæ data *ad Heſperium PP.* ſic aliæ nonnullæ *leges*, quæ Dracontio iſti Vicario Africæ inſcribuntur, dicitur *Acc. Karthag.* vt *lex 13. ſup. de annonâ & tribut.* Dat. (id eſt Acc.) Hadrumeto, *l. 40. ſup. de iure fiſci* De *hâc l.* dictum eſt ad *l. 6. 7. ſup* quarum hæc limitatio quædam eſt.

x. * Idem

x.* Idem AA. ad Mamertinum PF. P.''

SVSCEPTORES noui non modò præſentis anni'' debita, verum etiam ſpecies quæ'' ex reliquis inferuntur, quia nouæ ſunt ac'', recentes, ſuſcipiant, Dat. Prid. Kalend, Nou. Rom. Valentiniano & Valente AA. CONS. [365.]

NOTÆ.

* *L. 3. C. Iuſt. eod. tit.*
'' Eidem inſcribuntur ſuprà *tres leges*: putà *lex* 4. 6. 7. *ſup.* De eo plenè in *Proſop.*
'' Annuum ſuſceptionis officium fuit, vt hæc *lex* docet & *lex* 4. & 7. *ſup.* & *l.* 11. 22. 24. *inf.*
'' *Quas ex Reliquis inferunt*: C. Iuſt. malè.
'' Ita quoque *meliores Cod. Iuſt* alias malè in *C. Iuſt.* in *Adcreſcentes.*
'' Error reſidet in hac ſubſcriptione.

COMMENTARIVS.

QVIDNAM Suſceptores, ſeu cuius temporis debitas ſpecies ſuſcipere debeant definitur *hac* Valentiniani *leg.* Suſceptores ſcil. munus & officium, etſi annuum ſit, (quod præter *hanc l.* docet *lex* 4. & 7. *ſup.* & *l.* 11. 22. 24. *infr.*) nihilominùs tamen præteriti etiam anni Reliqua ſuſcipere poteſt. Nouus ſuſceptor omnia ſuſcipere poteſt, quæcunque inferuntur & fiſco debentur, ex quocunque tempore ea debeantur. Tempus equidem ſuſceptionis annuum eſt, at ſuſceptionis materia non ideò anno ſuſceptionis terminatur: ſeu coarctatur. Denique non ſpectandum vtrû ſuſceptionis ſuæ tempore quid deberi incipiat ſeu debitum contractum ſit, ſed illud tantum, vtrum debeatur: ſatis enim eſt deberi, etſi retrò deberi cœperit. Et rationem addit Valentinianus: *Quia*, inquit, *ſpecies quæ ex reliquis inferuntur, nouæ ſunt ac recentes.* Ac ſi diceret, non originem debiti hâc parte ſpectandam, ſed tempus ſolutionis: cæterum vt ſuſceptor ipſe nouus eſt & recens ſolutio. Et tamen dicitur *l. vn. inf. de patronis horr. Portuenſ.* veteris erogationis ratiocinium nouis commeatibus inſeri non oportere. Vbi vide quæ dico. Hanc verò *legem* collectorib. taliarum ſeu collectarum aptant Interpretes, quod videl. reſidua exigere teneantur, etſi ſpeciale mandatum non acceperint.

---

xi.* Idem AA. ad Florentium s. L.

NEMINEM'' biennio iugi Allegationis'' officiis inſeruire permittat'': Neminem'' ab huiuſmodi munere ad id'' munus adſtringi, niſi priùs ſe vinculo ſollicitudinis ſuperioris abſoluerit: Nam *neque eos qui placuerint grauare, iuſti eſt; neque illos qui diſplicuerint tenere, prudentis.* Integro igitur ſinguli anniuerſario anno'' tranſcurſo, cogant ur exponere, quibus titulis ſuſcepta diſperſerint, vt faciliùs, ſi quis in furto fuerit deprehenſus recentem queat redintegrare iacturam.'' Dat. x. Kal. Octob, Mantebri'', Gratiano NB. P. & Dagalaifo CONS. [366.]

NOTÆ.

* *Lex 4. C. eod. tit.* ex *hâc l.* & *l.* 22. *inf.* conflata eſt. Quæ *lex* 22. huic concordat.
'' Eidem inſcribitur A. 464 *lex* 6. *inf. de luſtrali collat.* & An. 365 *lex* 3. *de immunit. conced.*
'' Abeſt hæc prima ſententia à *C. Iuſt.*
'' Dicam *in Allegatione* hac & *Allectis*, ad leges *proximas* 12. & 13.
'' Excellentia Tua ſcil.
'' *Neminem ſuſceptionis munere functum ad idem munus* &c. vbi *παρέγγυα* eſt Triboniani, qui omittendo primam *huius l.* ſententiam, vinculum etiam rationis omiſit, verbum inquam.
'' *3. Idem*, vt *Cod. Iuſt.*
'' Πλεοναςμὸς.
'' Hic ſubiiciuntur C. *Iuſt.* priora *legis* 22. *inf*
'' Neceſſe eſt omninò locum fuiſſe in *Galliâ Belgicâ*, vbi hoc Anno 366. & fermè *Remis*, Valentinianus conſtitit. Tentabat quidam *Montebriſiacum*, quod ſtare non poteſt. *Mantebrum* omninò videtur pagus hodie ſatis magnus, Mantoy dicitur dimidia fermè leucâ Remis: vbi hodieneum ſuperſunt veſtigia ſtratæ publicæ ſeu viæ militaris.

COMMEN

COMMENTARIVS.

DE TEMPORE ſuſceptionis, & eius muneris ITERATIONE ſeu Continuatione eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio: cui ſimilis eſt altera Theodoſij M. *lex* 22. *inf.* ex quâ vtraque *Teſt.* & *legem* 4. *C. eod. tit.* conflauit, retentis *huius leg.* inſcriptione, & ſubſcriptione. Quanquam Haloandrina editio inſcriptionem *legis* 3. præferat, atque ideò, pro ratione temporis eo titulo *Octaua*, non Quarta ſit. Quod non minus rectum eſſe poteſt quàm illud: eadem enim ſemper duarum legum confuſio eſt.

§ Igitur *hâc l.* & *d. l.* 22. ANNVVM tantum ſuſceptionis munus eſſe iubetur, quod etiam aliæ *leges* plures indicant, putà *lex* 4. 7. 10. *ſup.* & *lex* 22. *inf.* & Honorij *lex* 9. *ſup. de execut.* & *exaction.* (quanquam in ſp. *leg.* 24. *inf. h. t.* idem Honorius probatos ſemel quinquennio in huiuſmodi officij ſtatione permanere voluit:) non etiam biennale: hac ratione, *Quod neque eos qui placuerint*, id eſt qui probè munere defuncti ſunt *grauare*, *iuſti*, ſeu iuſtum *ſit*. Cui conuenit illud Libanij Βασιλικῷ. ἐκ ἄξιοις ἐλευκοῦ ταῖς τὰς αὐτὰς ἐπιλείψαντας: *neque illos qui diſpluuerint*, id eſt malè functi ſint, *terere*, *prudentis ſit*. Igitur anno tranſeurſo, ſuſceptionis rationem reddere iubeatur: vt ita in furto deprehenſi, recentem queant iacturam redintegrare. Nempe, faciliùs ſolutio reliquorum ſperari & accipi poteſt ab eo qui recenter & breuiſſimo tempore munus aliquod geſſit, quàm ab eo qui continuum & diuturnum munus gerit. Et hæc quidem ratio *hâc l.* redditur. Sed & altera ratio hîc reddenda, putà priuata prouincialium vtilitas: quam Theodoſius M. *d. l. ſuâ* 22. exprimit. *Ne alioquin*, inquit, *continuato munere vexandorum prouincialium poteſtatem ſuſceptor habeat*, & *in concuſſionum dominatione teneatur*, vt eleganter *eâ l.* dicitur ſeu vt Honorius de Exactionibus *d. l.* 9. *ſup. de executorib.* & *exaction.* *Ne exactio annuo ſpatio eius regionis viſceribus prædator inſideat.* Quod vtiliter alio traduci poteſt. Breuitate ſcilicet temporis quod ille dixit, vt ſumma poteſtas, ita & munus ratiociniis obnoxium, optimè conſtringitur.

XII. * Idem AA. ad Rufinum PF. P.''

NVLLA debet eſſe cauſatio'', quin ſolidi ex quocunque titulo'' congregati'', (ſicut iampridem præcipimus'', †) in maſſam obryzæ ſoliditatemque redintegrentur: Et ita fiat omnis inlatio, vt Largitionum'' & proſecutorum'' Allectorúmque fraudibus aditus obſtruatur. Facilè etenim eos'' prouinciæ Rector à diſpendio vindicabit, qui binis ſolidis ſeu ternis neceſſitatem ſolutionis implebunt, ſi, poſtquam viritim nominatímque'' ſuſceperint ſolidos plurimorum, eâ quam ſuperius memorauimus qualitate poſcenda, omnium debitum completur'' in maſſam. § Sanè, ſi idem Suſcipientium deprehenditur, (quod fuerat antè,) faſtidium, cùm obryzæ materies adferatur quæ non poteſt diſplicere, ſed'' congruâ animaduerſione plectendus eſt qui id calumniatur'' & reprobat, quod ad compendium ſimplicis'' ſatisfactionis inuentum eſt. Prius tamen ad Comitatum Manſuetudinis Noſtræ maſſa obryzæ'', quæ fuerit repudiata, mittatur, vt qua ſit mente reiecta videamus. Dat. IV. Id. Nou. Gratiano NB. P. & Degalaiſo Coss. [366.]

NOTÆ.

'* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*
'' Italiæ, Illyrici, Africæ, poſt Mamertinum: teſtis Ammianus *lib.* 27. *p.* 269 & 177.
'' Fruſtratio Largitionalium, Proſequutorum, Allectorum ſeu Suſceptorum.
'' Id eſt præſtationis & collationis genere.
'' Id eſt collecti, ſuſcepti à ſuſceptoribus.
† ꝶ. *Præcepimus*: intellige ante *legem*.
'' ꝶ. Largitionalium, vt *leg. prox. inf.* de his dixi ad *l.* 3. *ſup. de priuil. eor qui in S. Pal.*
'' De his auri *Proſecutoribus* ſuo *tit. inf.* 8.
'' Collatores, prouinciales, tributarios, poſſeſſores.
'' Id eſt per ſingulos & viritim.
'' Pro *Compleatur.*
'' ꝶ. *Sub.*
'' *Calumniari* eſt fruſtrari, eludere, falſoque arguere.
''
'' De *Obryza* dixi plenè ad *l. un. ſup. de oblat. votor.*

XIII. * Idem[a] AA. ad Germanianum[b] Com. S. L.

QVOTIESCVMQVE ſolidi ad Largitionum ſubſidia perferendi ſunt, non ſolidi, pro quibus adulteri ſæpe ſubduntur, ſed aut idem[c] in maſſam redacti, ſi[d] aliunde qui ſolui[e] poteſt habere Materiam, auri obryza dirigatur: pro ea ſcilicet parte, quam vnuſquiſque defendit[f]: ne diutius, vel Allecti vel Proſecutores vel Largitionales adulterinos ſolidos ſubrogando in compendium ſuum fiſcalia emolumenta conuertant. ¶ Illud * etiam cautionis adicimus[g], vt quotieſcumque certa ſumma ſolidorum pro tituli qualitate debetur, & auri maſſa tranſmittitur, in ſeptuaginta duos ſolidos libra feratur accepto: & cetera. Dat. VI. Id. Ian. Rom.[h] Lupicino & Iouino Coss. [367.]

NOTÆ.

* *Prior huius l.* pars abeſt à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem huic *lex 4 ſup. de metallis. & lex 1. Cod. Iuſt. de veteris numiſm. poteſt.*

[a] Alexandro Imp. *hanc leg.* perperàm adſcripſit Balduinus, obſeruante etiam Contio *libr. 1 ſubceſ. cap. 2. & libr. 2. cap 19*

[b] Eidem *Germaniano Com. S. L.* inſcribuntur quoque *lex 1. ſup. de paſcuis: & lex 3. ſup de murilegulis.*

[c] *Iiſdem in maſſam redactis, aut ſi aliunde, &c.*

[d] *Soluit.*

[e] *Dependit.*

* *Secundum* caput *huius leg* vnde deſumpta eſt *lex* quotienſcunque 5 *C. eod. tit.*

[f] *Adicimus*, id eſt adiecimus.

[g] *& hic, & d. l. 4. Rom* (id eſt Remis:) vbi tùm Valentinianus Sen. egit: vid Ammianum & *Chron. Theod oſianum.*

COMMENTARIVS.

DE AVRI illatione ſunt hæ duæ Valentiniani Sen. qui Occidenti præerat, *leges* quarum poſterior, putà *lex* 13. pars eſt prolixioris conſtitutionis Valentinianeæ, vnde duæ aliæ præterea *leges* ſuperſunt, putà *lex 4 ſup. de metallis: & lex 1. C. de veteris numiſm. pot.* (quæ proinde *huic l.* 13. coaſſandæ veniunt:) Quâ conſtitutione Valentinianus totus occupatus fuit circa ſpeciem Auri, quatenus ſc. id tum in commercatione & cõuerſatione publica erat: quo pertinet *d. lex* 1. tùm ad Largitiones perferendũ erat, quò pertinet *d. lex 4 ſup. de metallis*: & hæc *lex noſtra* 13. His igitur duabus *legibus* Valentinianus de MASSA auri ad Largitiones perferendâ cauet: tùm de eius Maſſæ æſtimatione. Primò ſcil. Valentinianus Sen. Suſceptorum, Proſecutorum, Largitionalium partim *fraudibus* occurſurus, qui adulterinos ſolidos ſubrogando in compendium ſuum fiſcalia emolumenta ſæpè conuertebant, partim *faſtidio* eorum qui ſæpè materiam auri à Tributariis oblatam ſibi perperam reſpuebant, & ſic tum fiſci, tùm prouincialium vtilitati conſulturus, Ipſis quidem Tributariis electionem dedit vel ſolidorum ſuſceptori dandorum, ſi materiam ſibi oblatam reſpuerit, materiàque ad Principem miſſa perperam eam reiecitſe deprehenſus fuerit: congruâ animaduerſione plecti vetit: Atenim quomodocunque aurum collatum fuiſſet à Tributariis, ſuſceptores auri maſſam, non ſolidos ad S. L. mittere vult: & ideò ſi ſolidos acciperent eos conflare & in materiam & maſſam auri redigere voluit. *Quod quidem*, vt inquam ab vnâ parte Tributarij materiam auri ſeu maſſam conferre poſſent, ab alterâ Suſceptores quamlibet ſolidos accepiſſent maſſam auri ad Largitiones Principis mittere cogerentur, ipſemet Valentinianus *ad compendium ſimplicis ſatisfactionis inuentum fuiſſe* ait; id eſt tùm vt à faſtidio Suſceptorum prouinciales vindicaret, tùm vt fraudibus Suſceptorum &c. occurrer, qui adulterinos ſæpè ſolidos ſubdebant: *Compendium ſimplicis ſatisfactionis*, eſt facilitas & integritas ſolutionis. Et hæc quidem de primo harum legum capite, deque ipsâ auri maſsâ ad Largitiones perferendâ, & ſic de primâ, cautione, Valentinianus Senior.

¶ Secundo capite (quod continetur *fine legis* 13.) ſeu ſecundâ cautione Æſtimationem auri maſſæ facit: nempe Libram maſſæ ſeu auri quæ ad Largitiones tranſmittitur, pro ſeptuaginta duobus ſolidis totidẽ ſeptuaginta accepto ferendã eſſe, id eſt ſuſceptorem duos ſolidos intuliſſe videri, quot libras auri inferret. Quæ quidẽ libræ auri æſtimatio noua iam eſt, cum anteà, & quidem ſub Conſtantino M. octoginta quatuor ſolidi auri librã efficerẽt, vt docet *lex 1. inf. de ponderator.* (quæ iungenda eſt cum *l. 2. h. t.*) verùm aucto iam auri pretio ſub Valentiniano Sen. ſolidi aurei quoque æſtimatio ab eo aucta fuit, atque adeò imminuta iam libra auri, ſic vt pauciores numero quàm antè, ſolidi librã efficerent. Cuius rei Valentinianus hic noſter omninò primus auctor eſt: *hâc l.* initio Anni 363. cum conſtitutione ſuâ integrâ (vnde duæ poſteà partes ſuperſunt *huic* coniungendæ, puta *lex 4. ſup. de metall. & lex 1. C. de veter. numiſm. pot.*) circa Auri ſpeciem varia conſtitueret, atque interalia proportionem eius iuſtam iniret: quomodo ſcilicet vendi emi ſolidos Principum oporteret: quò ſpectat *d. lex* 1. quot vnicæ balluca pro ſingulis libris fiſco inferendæ eſſent: quò ſpectat *d. l.* 4. quot ſolidi obryzaisci in libram auri requirerentur: quod argumentum eſt *huius l. 13. in f.* Quot denique modij tritici ſolido venderentur. Eò enim pertinet Valentiniani *lex*, de quâ Suidas *in v. Μαιούμα*, de quo dixi ad *l. 7. de pratorib.* Sic igitur tenemus deinceps auctorem & tempus libræ auri ad 72. ſolidos redactæ, cum

cum ante octoginta quatuor ſolidis libra cenſeretur. Eoque etiam ſpectat omninò eiuſdem Valentiniani *lex 1. C. de veteris numiſm. poteſt.* quæ Iuliano non *PP.* verùm PF. Annonæ ſc. (vt docet *lex 2. inf. de canone frum. V. R.*) inſcribitur, quæque ad hunc ipſum Annum 367. referenda eſt, & huic vel potò coniungenda, cuius verba hæc ſunt: *Pro imminutione* [libræ,] *quæ in æſtimatione ſolidi fortè, tractatur, omnium quoque pretia ſpecierum decreſcere oportet.* Scilicet Valentinianus, cùm libram auri imminueret, ſolidi æſtimatione auctâ, ſimul tùm cauendum credidit, vt omnium ſpecierum pretia decreſcerent: & quidem *lege eâ* ad Præf. Annonæ, qui foro rebuſque venalibus præerat, de quâ l. plura *ſuprà* iam ad *l. vn. de oblat. votor.* & peculiari *diſſertatione.*

Porrò quando in pretio. ſolidi verſamur, cuius æſtimatio ſeu taxatio hoc tempore aucta fuit obſeruanda duo. Primò peculiare pretium ſtatutum ſolidis, quos publico vſu expoſcente collectarij ſeu nummularij vendebant. Et ſubinde id auctum, prout auri enormitas creſcebat & pro foro rerum venalium. Quomodo poſt hanc *legem* auctum à Gratiano Imperatore, quantum æquitas illius temporis poſtulabat. Augeri & deinceps iidem petiêre à Valentiniano Iun. eius fratre per Symmachum P. V. *lib. 10. ep. 42. Vendendis ſolidis, quos plerumque publicus vſus expoſcit, collectariorum Corpus obnoxium eſt, quibus arca vinaria ſtatutum pretium ſumminiſtrat. Huic hominum generi, taxationis exigua vtilitati* [vtilitate] *nutanti, Diuus frater* [Gratianus] *numinis veſtri tantum pro ſingulis ſolidis ſtatuit conferendum, quantum æquitas illius temporis poſtulabat, D. Imperator: ſed paulatim auri enormitate creſcente, vis remedij Diualis infracta eſt. Et cum in foro venalium rerum maiore ſumma ſolidus cenſeatur, nummulariis pretia minora penduntur. Petunt igitur de Æternitate veſtrâ, pro ratione præſenti, iuſtiſſima diffinitionis argumenta, qui iam tanto oneri ſuſtinendo pares eſſe non poſſunt. Hac eſt cauſa querimoniæ, quam diuinis ſenſibus veſtris fides Geſtorum plenius intimabit. Si petitionis genus probabile iudicatis, quæſo, vt huic quoque parti præceptio manſuetudinis veſtræ ſalubre remedium deferatur.* Eodemque pertinet *Nouella* Valentiniani Tertij *inter Theodoſianas de pretio ſolidi*: vbi ſtatuitur, ne vnquam intra ſeptem millia nummorum ſolidus diſtrahatur emptus à collectario ſeptem millibus ducentis: *Æquabilitas enim pretij & commodorum venditoris & omnium rerum venalium ſtatuta cuſtodiet.* Collectarij ſcilicet erant, quod Ruſinus etiam rectè obſeruauit, nummulari certo corpore in id deſtinato, qui cogebant, colligebant ſolidos aureos emebántque, vt videlicet poſteà eos publico vſu expoſcente venderent: de his Collectariis præter hanc *legem*, & Symmachum, & *Nouellam* Valentiniani, Acron *in Horatium, lib. 1. Satyr. 6.* S Auguſtinus *lib. de Miraculis S. Stephani*, Suidas κολλεκτάριος, ἀργυραμοιβός, ἤτοι ὁ κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλαττόμενος τραπεζίτης ὁ ἀργυροπράτης vide & in ἀργυραμοιβός. Gloſſæ Philoxenis *Collectarius, Menſarius.* ſic quem τραπεζίτην vocat Euſebius *lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. vlt.* Ruſinus vocat *Collectarium.* Honorius *l. quiſquis 16. Cod. ſi certum pet. cuius legis* ſententiam rectè Merillius adſecutus eſt *1. obſ. 30.* Nempe id *eâ leg.* prohibetur, ne in prouinciâ iâ poſitis Iudicibus fœnebris pecunia mutua detur; neuè ei qui honorem ambiat, honoris pretium det Collectarius ad emendam poteſtatem ſcilicet; Nam hoc facto fiebat, vt ipſi iam Nummularij reuerà prouincias regerent, Marcellinus *lib. 30.* de Valentiniano noſtro, *p. 463. Scrupuloſus in deferendis poteſtatibus celſit, nec imperante eo Nummularius prouinciam rexit, aut adminiſtratio rerum data* Scilicet ſui temporis abuſum taxat, Theodoſij inquam M. de quo Zoſimi locum adde ſingularem, *libr. 5. p. 754.* καὶ ἦν ἰδεῖν ἀργυραμοιβοὺς καὶ ὀβολοστάτας καὶ ἄλλους ἐπ' ἀγορᾶς τὰ τῶν αὐτοῖς ἀναμάτων ἀγυρτέστατα μετιόντας, περιφερομένους τὰ τῶν ἀρχῶν σύμβολα, καὶ τοῖς πλείονα ἔχουσι χρήματα τὰς ἐπαρχίας παραδιδόντας. Ergo huic malo, *hac l.* Honorius mederi inſtituit. Quod 40. fermè annis poſt ſtabat in Oriente: de quo Syneſius *epiſt. 72. & 73.* Ergo maneat, Valentinianum Seniorem *hâc l.* huius æſtimationis, redactæque libræ ad 72. ſolidos auctorem eſſe. Quam æſtimationem ſecutus eſt poſteà Honorius *eâ l. vn.* Quò pertinet etiam locus *in Actis Marcellini Papæ* quem corruptiſſimum reſtitui ad *d. l. vn.* vbi & de obryza, & auro obryziaco.

§ Hactenus de ipſa *legum* ſententiâ. Nunc videndum eſt de *Allectis*, quorum mentio fit *his duabus legibus*, & *l. 2. ſupr de quæſtionib.* & *l. 15. & 18. ſupr. de extraordin.* Meminit & Anianus *l. 2. inf. de Epiſcop.* Sidonius *libr. 5. epiſt. 7* A quibus & *Allectionis officium, l. 11. ſupr.* de quo mox plura. Denique & in *Gloſſis* de his locus eſt. *Ex allectis* ἐκ τῶν λογοχαίρων. Atque ita in vniuerſum nouem loca de his mihi occurrunt. Fuerunt autem nihil aliud *Allecti* hi quàm ſuſceptores tributorum fiſcalium: Ideò ſcilicet de his *hoc titulo*, qui eſt de ſuſceptoribus, *tribus legibus*, agitur. Ideò etiam Proſecutoribus & Largitionalibus iunguntur, quaſi circa idem occupati. Allecti ſcilicet circa ſuſceptionem: Proſecutores ad proſecutionem: Largitionales ad cuſtodiam. Ideo ſuſceptores & Allecti παραλῆπται nominantur, *dict. l. 2. ſup. de Quæſtionib.* Quos *Allectos*, inquit, *aut Suſceptores memorant,* & *Exactores* ab Interprete *ad l. 2. inf. de Epiſcop. non Exactores non Adlectos facere.* Inde & *Allegationis* (ſeu *Allectionis*) officium quod vocatur *l. 11. hoc titulo*; id Tribonianus *l. 4. Cod. de Suſceptoribus*, in *ſuſceptionis* tanquam notius mutauit. Quod cùm ita ſit, non plenè vim & officium Adlectorum cepit *Gloſſarum* Auctor, qui eos λογοχαίρους interpretatus eſt. Erant porrò Allecti, Suſceptores fiſcalium tributorum, non tantum ſpecierum annonariarum, quâ cauſâ his menſuræ tribuuntur à Sidonio *libr. 5. epiſt. 7.* ſicut Arcariis pondera: verùm etiam auri, quod hæ *leges* apertiſſimè teſtantur. Breuiter igitur Allecti dicti Suſceptores fiſcalium tributorum ad vtrumque Principis ærarium pertinentium. Quibus iunguntur & Legati, qui ad Principem mitti conſueuerant ex prouinciis, in *l. 15. & 18. ſupr. de extraordinariis*: & vtriſque ſumptus à prouincialibus datos, eædem *leges* oſtendunt: vbi Græci malè *Allectos* interpretantur τοὺς ὑπὸ βασιλέως καλουμένους id eſt à Principe publici negotij ergo euocatos.

Nominis ratio in obſcuro: Ego putem *Adlectos* dici, quod videlicet Suſceptores, qui non ex Curialibus eligebantur, Curialibus muneribus hâc ratione adlegerentur: quaſi ad Curialia munera adlecti & Curialium proinde priuilegiis gaudentes. Haud aliter atque *Adlecti* quoque dicti, & *Adlectionis* honor, *l. 10. ſupr. de Prætoribus*: *l. 1. ſup. de Decur. & ſilent. l. 7. 8. 9. 10. ſup. de domeſticis*: *l. vn. ſupr. de præpoſ. lab. leg. 19. ſupr. de Palatinis*: *l. 7. ſupr. de priuil. eorum qui in S. Palat.* pro immunibus & immunitate à Senatoriis functionibus à Præturæ onere, quaſi iis iam functi reuerà eſſent. Tandem ex his omnibus apparet, *l. 11. ſupr.* non *Adlegationis*, verùm *Adlectionis* legendum eſſe.

Secundo loco obſeruandum, quod de Maſſæ auri ad Largitiones Principis perferenda toties inculcatur: Eò quippe etiam pertinet *ſcrinium* peculiare, cui & *Primicerius* præerat, *Aureæ maſſæ*, diſtinctum ab altero Aureæ, ſeu Auri ad reſponſum, quod ſub Comite S.L. fuiſſe docet Theodoſius M. *l.7.C de Palat.S.L.* & Notitia Imperij *in Com.S.L. Orientis & Occidentis.* Ad quam maſſam perperam refert quidam *maſſam veternenſem*, cuius meminit Ammianus Marcellinus *lib.* 14. nam ibi *maſſa*, pro fundo vſurpatur.

XIV. * Idem'' AA. Alexandrino' Com. R.P.

SINGVLAS'' tantùm dependant centeſimas, qui reditus domui noſtræ debitos Arcariis quotannis iuxta conſuetudinem tradunt: ita tamen, vt earum quoque ſingularum centeſimarum ratio ſemper euidens ſcientiæ tuæ digeſta referatur, vt erogationibus cunctis aperta inſtructione patefactis reliquorum ratio ex eadem centeſima poſſit agnoſci. Dat. VII. Kalend Octobr. Doroſtoli'', Lupicino & Iouino Coss. [367.]

NOTÆ.

* Repetita extat hæc lex, paucis tamen auctior, ſiue inquam *huius l.* præmiſſo *d.l.11 ſupr. de iure fiſci.*
'' Idem AA. *& Gratianus A.* Ita *d.l.11.* & verò ita quoque *hic* reponendum: *vid. Chron. Theod.*
'' Eidem inſcribitur *l.1 ſupr. de Equorum collat.* & *l.11 ſupr. de petition.*
'' Notulæ ad *d.l.11.* ad hanc quoque ſufficiunt.
'. *Doroſtoli* dixi ad *d.l.11.*

COMMENTARIVS.

DE ſententia *huius l.* dixi ad *l.11. ſupr. de iure fiſci*: vbi ea repetita extat, finis etiam ſeu ſcopi expreſſione auctior, *vt perſpicuè*, inquit, *Colonorum vtilitatibus conſulatur, decima Indictione ſingulas &c.* De *Arcariis* tantùm hîc ſemel videndum eſt, quorum mentio fit *h.l.* & *l.32. infr. hoc tit.* De quibus etiam accipienda *lex* 25.29.30. *infr. h.t.* Eorundemque mentio fit apud Sidonium *lib.* 5. *ep.* 7. Hactenùs igitur (etiam Cuiacius) Arcarios interpretantur, Præfectos Arcæ Præfecti Prætorio: de quâ *l.9.16.17. ſupr. de indulg. debit.* & *l.5. ſupr. de executoribus*: *l.6. Cod. de exactor. tribut.* & *Nouella* Maioriani *de indulg. reliquorum*: & *altera* eiuſdem *Nouell. de Curialibus* 1 & *l.6. Cod. de exactorib. tributorum* ſeu arcalibus titulis: quorum mentio fit *Nouell.* Theodoſij, *Neque domum diuinam &c.* Verùm errore ſummo. Verum quidem eſt, fuiſſe quandam fuiſſe Præf. Præt. Arcam, cuius mentio fit etiam apud Syneſium *epiſt.* 127. & *l.5. ſupr. de executoribus*, imò & Arcarios Præfectorum Prætorio quorum meminit Caſſiodorus *lib.1. ep.10. & lib.2. epiſt.9.23.27.* Sed enim vt aliæ Arcæ fuêre, ita & Arcarij alij. Mitto Arcam & Arcarios Pontificum, de quibus Symmachus *lib.1. ep.62. & in veter. Inſcript.* Mitto Arcam peculiarem vini, vinariam, de qua *l.26. infr.* & *l.26. infr. de calcis coctor.* Symmachus *lib.9. ep.121.* & *lib.10. ep.42.* & Arcam Quæſtoriam, cuius idem meminit *lib.* 10. *epiſt.* 31. Item Arcam Olee riam de qua *l. vlt. infr. de Curat. Kalend.* & Arcam frumentariam, *d.l. vlt.* & *l.1. infr. de frument. Vrb. Conſtant.* Hâc ſanè lege, ſeu *d.l.11.* & *l.32. infr.* Arcarij non Arcæ Præfecti Prætorio præpoſiti fuerunt; verùm Arcæ redituum domus Principis: vt hæc *lex* apertiſſimè teſtatur: *Vt perſpicuè Colonorum vtilitatibus conſulatur, decima Indictione ſingulas tantum dependant Centeſimas, qui reditibus Domus noſtræ debitos quotannis Arcariis iuxta conſuetudinem tradunt.* Nempe rei priuatæ Principis *Arca* fuit, de qua accipienda quoque *lex* 29. 30. *infr. hoc tit.* quæ *fiſcalis Arca* dicitur *l.1c. de Numerariis.* Eaque Largitionalibus titulis opponitur, & auro largitionali, *d.l.30. h. tit.* & *d.l.12. de Numerariis*: quomodò Arcarius & Suſceptor opponuntur: *l.32. infr. hoc tit.* Meminit & Ambroſius *lib.1. aduerſ. Symmach.* à qua hi Arcarij: quorum etiam mentio fit *l.32. infr. h.t.* Nempe vt duplex reditus fuit Principum ſacræ inquam Largitiones, & Res Priuata: atque adeò duplex ærarium, duo diuerſi Comites S.L. & R.P. ita & diuerſa ratiocinia fuerunt, diuerſi Suſceptores vtriuſque: Rei priuatæ reditus ſeu ratiocinium, Arca propriè dicta, & Suſceptores eius *Arcarij* Largitionalium titulorum propriè *Suſceptores*: *d.l.32.* Hinc adeò Ambroſius priore *lib. adu. Symmachum*, *Quod enim iamdudum vel fiſco vel Arcæ eſt vindicatum, de tuo magis conferre videbere, quàm de ſuo reddere.* Hinc *l.12. ſup. de Numerariis*, fiſcalis Arca, & Largitionales tituli pariter opponuntur. Hinc *l.32. infr.* Arcarius & Suſceptor opponuntur quoque ceù diuerſi Ærarij (quòd ſub duobus diuerſis Comitibus eſſent:) Hinc relata in conditis, & contenta in Arca opponuntur, *l.2. infr. de his quæ ex publ. collat.* De his accipiendus & Sidonius *lib.5. ep.7.* vbi iſtis *Arcariis pondera* tribuit, vt *menſuras Allectis*: Quomodo etiam *pondera* vtriſque Suſceptoribus & Arcariis tribuuntur *d.l.32. infr.* de quibus ponderibus agitur & *l.19.* (vbi dicam) & *l.21. infr.* Tandem & in *Gloſſis* rectè Arcarius ὁ ἐπὶ τῆς δημοσίας τραπέζης.

XV. * Imppp." Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. Probo P. P."

A Poſſeſſoribus per tres vices petatur annona. In epimetris autem eam conſuetudinem Sinceritas Tua faciat obſeruari, vt in aridis quidem fructibus, centeſimam leuandi diſpendij cauſa à poſſeſſore Suſceptor accipiat, laridi verò & vini vicenſimam conſequatur. PP. VII. Id. Ian. Sabariæ" Valentiniano & Victore Coss. [369]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*
" *37. Idem AAA.* qui *l. 24. ſup.*
" Italiæ, Illyrici, Africæ. qui Rufino in ea Præfectura iam Anno ſuperiore ſuffectus fuit. vid. Ammianum.
" *Sabaria* Pannoniæ primæ vrbs: vid. *Notitiam Imperij* & orbis Rom. deſcript, è *Cod. Theod.* Ibi ſæpè Principes hæſêre; veluti Conſtantinus M. vt docet ſubſcriptio *legis* 1. *ſupr. de conſtit. Princip.* Conſtans *l. 6. ſupr. de pent.* Valentinianus Sen. *huius l.* Auctor, teſte Ammiano *lib. 30. p. 455.* in geſtis anni 369. (qui vltimus fuit Valentiniani.) Ibi propoſita hæc eiuſdem *lex* quæ data ad Probum PP. Illyrici (in quo Pannonia fuit,) Italiæ, Africæ.

COMMENTARIVS.

De Trina ſolutione annonarum & Epimetro ſpecierum annonariarum eſt hæc Valentiniani Sen. conſtitutio: De priore dictum ad *l. 15.* (quæ eidem *Probo* PP. inſcribitur) 16. *ſup. de annona & tributis*: & *leg. 11. ſupr. de exactionib.* & *l. 3. ſupr. de conlat. fund. patrimon.* quæ omnes, excepta *l. 16* ſunt eiuſdem Valentiniani Sen. quem ſanè huius inſtituti auctorem fuiſſe oſtendi ad *d. l. 15.* De poſteriore iam dictum ad *l. 3. 14. ſupr.* Addatur & *lex* 21. *infr.*

§ *Fructuum* tantùm diſtinctio notanda, quæ & ipſa fit *l. 1. ſupr. de vſuris*: vbi dixi: & *d. l. 21. infr. l. vlt. de iure fiſci*: & *Nouell. Iuſtin.* 32. Et Epimetri pro diuerſitate eorum, diuerſus modus: nempe largiora pro larido; nam & id collatum à poſſeſſoribus ad militarem ſcil. annonam (de quo *ſupr. tit. de erog. mil. ann.*) & pro vino, quam pro aridis fructibus. Minor nempe in his diminutio, quam in illis.

XVI. * Idem AAA. ad Chilonem."

Frumenta quæ horreis" inferuntur, pro inlationis modo, ilicò apocharum cautionibus annotentur. Non autem oportet in horreis fiſcalibus niſi fiſcalia frumenta conſtitui. Dat. V. Id. April. Treu. Poſt conſilium Gratiani A. III. & Equitii v.c. [375.]

NOTÆ.

* *L. 6. Cod. Iuſt. eod. tit.*
" Dicitur hic Chilo *Vicarius Africæ* Anno ſuperiore 374 in inſcriptione *legis 4. infr. de excuſ. Artificum*: at hoc Anno 375. *Proconſul Africæ*: in Inſcriptione *legis 7. infr. de prædiis nauicular.*
" Fiſcalibus, vt mox *infr.*

COMMENTARIVS.

De Frumenti ſuſceptione, & in *Horrea* illatione (quorum horreorum peculiares Præpositi fuêre, de quibus eſt *lex 5. 8. ſupr. lex 24. infr. lex 49. ſupr. de Decurion. lex 1. ſupr. de erogat. mil. ann.*) duo iniungit *h. l.* Valentinianus Sen. & quidem per Africam.

Primò vt ilicò Apochas iis qui horreis frumenta fiſcalia inferunt, quencumque tandem modum inferant, tradant Suſceptores apochiſque modum illationis adnotent. Quod à Valentiniano ideò conſtitutum, ne alioquin idem ab eodem bis exigeretur, quod vtique fieret facilè, ſi non illicò apochæ darentur, præſertim ſi fortè Præpoſitus horrei mutaretur inter moras, nondum illato toto canone horreis fiſcalibus.

Et hoc quidem primum eſt, quod *hac l.* à Valentiniano Sen. conſtituitur, pro ſecuritate collatorum: ſimiliter vt à Theodoſio M. *l. 18. infr.* & *l. 19. ſupr. de Annon. & tribut.* à Theodoſio Iuniore *l. 173. ſupr. de Decurion.* à Valentiniano Tertio *l. 32. infr. hoc tit.*

§ Alterum verò, quod *hac l.* iniungit, eſt pro ſecuritate & vtilitate fiſci: puta, vt Horreis fiſcalibus nonniſi fiſcalia frumenta inferantur: ne alioquin obtentu ſcil. priuati frumenti, fraudes fierent fiſcali ibidem recondito.

Haud abſimili ratione ſuperimponi aliquid à priuatis naui ſpeciebus fiſcalibus onuſtæ, vetitum *l. 111. infr. ne quid oneri publico*: Itemque prohibitum vehiculis quibus aurum cæteræque ſpecies largitionales deferuntur aliquid imponere, *l. 47. ſup. de curſ. publ.*

§ De *Horreis* alioquin in quibus annona publica recondebatur, dixi ad *tit.de condit. in publ. horreis*: & *Paratitlo de operib.publ.* Hæc ſanè *lex* eſt de *Horreis* Africæ. De quibus eſt & Ammiani Marcellini locus *lib.*28.*p.*385 *cum Africam Proconſule regeret, Carthaginienſibus victus inopiâ iam laſſatis, ex* HORREIS *populo Romano deſtinatis frumentum dedit.* In Itinerario quoque *Peutingeriano* in Africa locus notatur *ad Horrea* picturâ horrei addita.

XVII. * Imppp. Gratianus, VALENTINIANVS, & THEOD. AAA. Habe Hypatii K. NB.

VNVS" poſthac in vna Diœceſi" auri vel argenti Suſceptor ne ſit: Nec diu penes ipſos Suſceptores maneat facta conlatio, ſed ſtatim quodcumque à prouincialibus fuerit exſolutum, ſacris theſauris inferatur. Dat. III. Kal. Mai, Conſtantinop.' Poſt Conſ. Antoni & Syagri. [383.]

NOTÆ.

* L.7. *Cod.Iuſt.eod. tit.* hinc deſumpta, pro ſententia omiſſa.

" *Hypatios* duos hoc tempore, imò hoc ipſo Anno reperio: Vnum, qui Geminam Præfecturam geſſit, teſte Ammiano *lib.*29.*p.*421. puta ann.379. Præfecturam vrbis, vt docet *lex* 16. *ſupr. quorum appellat.* & Præfecturam Prætorianam, vt aliæ complures oſtendunt An.382. & hoc Anno 383. Et quidem Italiæ, vt docet ſubſcriptio *legis* 13.*ſup.de extraord.l.*99.& 100. *ſupr. de Decurion* & aliæ plures. Alterum Hypatium Pf. Auguſtalem: cui inſcribitur hoc Anno *lex* 27.*ſupr quorum appell.* De quo *hanc l.* accipiendam apparet ex ſubſcripto Conſtantinopoleos nomine in ſubſcriptione,

" Prima hæc ſententia receſſa à Triboniano.

" Diœceſis.

' Vocem hanc *ſupr.* tueor.

COMMENTARIVS.

THEODOSIVS M. ſeptem ordine conſtitutiones ſequuntur putà *lex* 17.18.19.20.21. 22. 23. quibus omnibus partim Suſceptorum fraudibus occurrit: partim verò illationis tributorum facilitati conſulit. Hæc ſanè *lex* eſt nominatim de auri & argenti Suſceptoribus: quâ duplex modus his adhibetur, tum pro prouincialium commodo, tùm pro fiſci vtilitate.

Priore ſcil. parte *huius l.* quam Tribonianus à *Codice ſuo* recîdit, PLVRES in vna Diœceſi Suſceptores auri vel argenti eſſe iubet, cùm anteà vnus tantùm eſſet in vrbe totius Diœceſeos metropolitanâ, quò aurum perlatum à collatoribus, vt colligitur ex *l.*2.*ſupr.*& verò inferri deinceps per Africam Karthagine poſteà quoque voluit Honorius Imp. *l.*32.*ſupr.de Annona & tributis* & Valentinianus Iun. *l.*34.*eod. tit.* Verùm pro facilitate ſolutionis, & ne longinquis itineribus diſtraherentur miſeri poſſeſſores ſeu collatores, plures iam Suſceptores auri vel argenti Theodoſius M. eſſe voluit. Et ſanè ex *l.*30. *infr.* duo Suſceptores auri per ſingulas prouincias poſteà fuêre: cuiuſmodi plures prouinciæ in vna diœceſi fuêre: eſt enim Diœceſis plurium prouinciarum *σύστημα, ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ*, de quo alibi ſæpè.

Secundo capite *huius l.* Theodoſius M. Aurum ſtatim vt ſuſceptum à Suſceptorib. theſauris inferri iubet, non verò diu penes ipſos manere: Quod ipſum hoc ipſo anno rurſum cautum *l.*1. *C. Iuſt. de canone Largit. tit.* Idemque cautum de auri publici proſecutoribus, *l.vn.inf.de auri publici proſecutorib.* & Nauiculariis, *l.*33.*ſupr. de Nauicul.* quæ duæ poſtremæ *leges* inter ſe coniungendæ ſunt.

XVIII. * Idem AAA. Flauiano" Proc. Aſiæ.

QVISQVIS poſthàc, quem Exactionis vel Suſceptionis prouincia manet, non ſpecialiter & *Quid*, & *in qua ſpecie*, & *ex quibus titulis*", & *pro qua Indictione* videatur" accepiſſe, reſcribſerit", quadrupli eius rei quam debitor dediſſe ſe dicit", inlatione multetur: Officium quoque, niſi" ad fraudes, ſi fortè deinceps iteratæ fuerint, detegendas tale commiſſum & inquiſitione ſubiaceat. Dat. VI. Id. Maij, Conſtp. Merobaude II. & Saturnino Coſs. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod Iuſt.* Hanc *leg.* ſuam indicat Theodoſius *l.*19 *ſupr.de annona & trib.*

" Ad hunc Flauianum I.C. Aſiæ pertinere videtur quod Symmachus ſcribit *lib.*2.*ep.*24. Propempticum quoque ad hunc Flauianum Proconſulem & *Sophiſtæ* Himerij Sophiſtæ memorat Photius *in Biblioth. n.* 165. Tandem & Libanius eius meminit Oratione ineditâ *περὶ Ἰμαγῶν*, vbi etiam ſcribit eum ideò magiſtratu à Theodoſio M. depoſitum, quòd contra *legem* ſuam Decuriones verberib. affeciſſet & cùm de pœna eius deliberaret Theodoſius, eam conſenſu magiſtro aufugiſſe. Item altera inedita *ὑπὲρ τῶν ἱερῶν*.

" Cauſa, *l.*173. *ſupr de Decur.*

" Ideſt, acceperit.

" In apochis.

" Et *docet* ſeu probat.

"Locus

" Locus hic corruptiſſimus eſt: ita reſtituo: *Et Officium quoque, ſi ad fraudes, ſi forte deinceps iterata fuerint detegendas ob tale commiſſum & [ideſt, etiam] inquiſitioni ſubiaceat.*

COMMENTARIVS.

DE APOCHIS ab exactoribus vel Suſceptoribus faciendis eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio: de neceſſitate inquam, & forma earum faciendarum: pariter vt Valentiniani Sen. *lex* 16. *ſupr.* & altera Theodoſij M. (quâ *hanc* indicat) puta *lex* 19 *ſupr. de annonâ & tribut.* & Tertia & Quinta Theodoſij Iun. *lex* 173. *ſupr. de Decur.* Sexta Valentiniani Tertij *l.* 32. *infr. h. t.* Scilicet & Apochas ideò tributa inferentibus ab Exactoribus vel Suſceptoribus dari voluerunt Principes, & verò iubet *h. l.* Theodoſius M. & *d. l.* 19. & ſpeciatim Apochis illis inſeri, Quid, in quâ ſpecie, ex qua cauſa, pro qua indictione ſolutum fuerit. Et quidem ea de cauſa ne debitor deuotus iterùm exigatur, contrà vt debitor de ſolutione à ſe facta docere poſſit: & vt dicitur *d. l.* 173. vt *deſcriptus* (ideſt, contributioni ſeu collationi ſubditus) *documentis euidentibus fulciatur.* Ergo id ita conſtitutum, pro ſecuritate collatorum, aduerſus ſuperexactorum fraudes, deniuò ſoluta poſcentium. Ad quem finem collineat quoque id quod ab Honorio cauetur *l.* 27. *inf.* ne ij qui apochas ſcripſerunt fraude ſuſceptorum intra indictionem mutentur.

§ *Pœnam* autem quadrupli minitatur *hac l.* Theodoſius exactori vel Suſceptori, Apochas huiuſmodi non conficienti: Quinimò & officialibus Rectoris prouinciæ, ſi fraudibus his detegendis inquiſitionem ſuam non adhibuerint.

XIX. *Idem AAA. Poſtumiano PF. P.'

IN ſingulis ſtationibus" & menſuræ & pondera publicè conlocentur, vt fraudare cupientibus fraudendi adimant poteſtatem. Dat. v. Non. Octobr. Merobaude II. & Saturnino CONS. [383.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Concordat ei *lex* 21. *infr.*

' Orientis.

" Id eſt, locis vbi tributa ſoluuntur, *Bureaux de Recepte.* Siue in ciuitatibus, ſiue in manſionibus, *dict. leg.* 21. *infrà.*

COMMENTARIVS

CIRCA MENSVRAS & PONDERA (quæ Suſceptorib. in vſu de quib. eſt quoque Sidonij locus *lib...ep...*) Suſceptorum fraudibus occurrit *h. l.* Theodoſius M. vt & *l.* 21 *inf.* Itemque Honorius Imp. *l. vlt. ſupr. de ſuperex.* vnde interpolata eſt *l.* 9. *ſeu pen. Cod. de defenſ. ciu.* & Valentinianus Tertius *l.* 32. *infr.* (qui idem alio fine ponderum exagium acturum ſe profitetur *Nouella ſua, inter Theodoſianas,* 25. *in fin*) & Maiorianus *Nouella* 1. *cap. Illis quoque fraudibus.* Ergo Theodoſius M. & *hac l.* & *d. l.* 21. vt faudare cupientibus, fraudandi adimat poteſtatem, iubet Menſuras & pondera publicè conlocari in ſingulis ſtationibus, *h. l.* ideſt, in ſingulis locis vbi tributa ſuſcipientur, in ciuitatibus & manſionibus, vt ait *d. l.* 21. Id enim ſunt *ſtationes* quod nos vocamus *Bureaux de Receptes*: quomodo & *ſtatio fiſcalis* dicitur *l.... Cod....* In vniuerſum ſanè & iam olim, vt fraudibus occurreretur negotiatorum non Ædilium modo muneris fuit menſuras exigere: quod docet Perſius *Satyra* 1. *lex* 3. §. 8. *ff. locati*: *lex* 11. *de per. & com. rei vend.* vid. & Plautum *in Rudente, Actu* 2. & 3. ſed etiam Romæ publicæ menſuræ & pondera in Capitolio ſeruata, ad quorum modum priuatorum menſuræ ſi quando controuerſia eſſet exigerentur (quemadmodum & hodie mos eſt; Modum hunc vocamus *L'eſtallon* & menſuræ examen, *Eſtaloner*, *Eſtalage*) Hinc inſcriptio illa veteris menſuræ, ſeu congij ænei: IMP. CÆSARE VESPAS. VI. COS. T. CÆS. AVG. F. IIII. MENSVRÆ IN CAPITOLIO. Hinc adeò *amphora Capitolina* apud Capitolinum *Maximino.* Fannius quoque *in Carmine de pond. & menſuris.*

Amphora fit cubus, quam ne violare liceret
Sacrauère Ioui Tarpeio in monte Quirites.

verùm poſteà ſub Valentiniano Sen. circa Ann. Dom. 367. Prætextatus P. V. per vniuerſas vrbis regiones pondera inſtituit: teſte Ammiano Marcel. *lib.* 27. *p.* 373. cùm auiditati multorum ex libidine trutinas componentium occurri nequiret: Quò etiam aliquatenus pertinet *lex* 4. *infr. de ſuariis.*

§ Examinandorum ſeu Exigendorum ſanè ponderum & menſurarum curam Imperatores ad ſe ſæpè reuocauere: teſtis ſuperior illa *Inſcriptio*: & *Nouella* 25. Valentiniani, *inter Theodoſianas*, vbi *Exagiam ponderum* à ſe agendam prædicit: *Exagiam*, pro *Exagium*, ab exigendo, ſeu examinando, quomodò in veteri illa *Inſcriptione*, MENSVRÆ EXACTÆ dicuntur: Teſtis & *Nouella* Maioriani 1. *verſ. illis quoque fraudibus*: qua Maiorianus iubet à Præfecto Prætorio ad ſingulas non tantùm prouincias, ſed etiam ciuitates *pondera examinata* mitti, quibus tùm Exactores, tùm Negotiatores vtantur: ac nominatim Exactores, qui tùm vetuſtis caliginibus abutentes, *Fauſtina* aliorumque nominum pondera varia ſubiiciebant, neſcientibus tributariis, ad eorum modum exigebant. Eodem pertinet, & Theodorici R. apud Caſſiodorum 5. *var.* 49. diſpoſitio qua aduerſus Exactorum aſſis publici ſeu tributorum fraudes ponderum trutinæque grauitate poſſeſſores cedentium, *vt totius*, inquit, *fraudis abrogetur occaſio, ad Librum cubiculi noſtri qua vobis in præſenti data eſt, vniuerſas functiones publicas iubemus inferri.* Eſt & eiuſdem Caſſiodori PP. locus *ep.* 16. 11. *variar. ad Ligures. Hinc eſt, quod in ponderibus atque menſuris vos ſuggeritis ingrauatos: & ideo noſtra cura prouidebit, vt nullius vos vlterius ex eâ parte vexare poſſit iniquitas. Quia*

graue

graue ſcelus eſſe iudicamus aut menſuras modum excedere, aut libram æquiſſimi ponderis iuſtitiam non habere. Milites etiam ſedis noſtra, nec non Exactores atque Suſceptores à quibus grauia vobis inferri diſpendia ſuſpiratis, præceptis noſtris fecimus conueniri. Aſſeruatæ deinceps menſuræ & Pondera, in Vrbe Roma à Papa, vel Senatu; teſtis Iuſtiniani *Pragmatica ſanctio*, *cap.* 19. Imò & in Eccleſiis eodem fine aſſeruata, teſtis Iuſtiniani *Nouella* 128. c. 15. Neque tantùm pondera & menſuræ publicè poſita, ne Tributariis ab Exactoribus ex ponderum iniquitate diſpendium inferretur; verùm etiam Rectorum prouinciæ & officialium curæ ea res delegata vti viderent ne id fieret, *d.l.* 32. *infr.* itemque Defenſorum, *d.l.vlt.ſupr. de ſuperexact.* qui cæteroquin in id conſtituti erant, vt plebem & poſſeſſores ab omni iniuriarum genere vindicarent; de quo ad eam *leg.* 32. *infr.*

XX. * Idem AAA. Cynegio PF. P.''

EXACTORES, vel Suſceptores in celeberrimo cœtu Curiæ, conſenſu & iudicio omnium, ſub actorum teſtificatione firmentur: Prouinciarúmque Rectores'' eorum nomina qui ad publici munus officij dediti'' adque obligati fuerint, innoteſcant: Et animaduertant quicumque nominauerint, ad diſcrimen ſuum vniuerſa quæ illi geſſerint redundare''. Dat. VI. Kalend. Nouembr. Conſtantino, Honorio NB. P. & Euodio Coss. [386.]

INTERPRETATIO. *Exactores & Suſceptores publicæ functionis non ſecretim, ſed publice præſentibus aliis Curialibus vel populo, neceſſitates agendas expediendaſque ſuſcipiant: & qui nominati vel electi fuerint, Iudicibus innoteſcant: ſcituris his qui de electione talium fuerint apud acta profeſſi, quod ſi quid euerterint, ad eorum à quibus electi ſunt, diſpendium pertinebit.*

NOTÆ.

* *L.* 8. *Cod. Iuſt. eod. tit.*
'' Orientis. Eidem inſcribuntur & duæ aliæ *leges* hoc ipſo *titulo* putà *lex* 21. & 23. De eo v. *Proſopogr.*
'' *al.* *Rectoribus*, vt Cod. Iuſt. & Interpr. *Iudicibus.*
'' *Edati*, Cod. Iuſt. male.
'' Ideſt, redundatura.

COMMENTARIVS.

DE CREATIONE Exactorum vel Suſceptorum eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio, qua modus ei triplex imponitur, quò vtilitatibus publicis conſultum eſſe poſſit: vbi præſupponitur ante omnia, *Creari* eos à Curia oportuiſſe: quod etiam docet *lex* 9. *ſupr.* vbi dixi: (quod tamen ius variauit, vt oſtendit *lex* 4. *ſupr. h. tit.* & *lex vlt. ſupr. de iur. fiſci*:) Hoc præſuppoſito creari eos iubet, non ſecretim, quod addit Interpres, ſed publicè in cœtu celeberrimo ſeu frequentiſſimo Curiæ, conſenſu & iudicio omnium, actis ſuper eo confectis.

Secundò, nomina eorum Rectori prouinciæ inſinuari, vt ita actibus eorum inuigilare poſſit. Tandem, Nominatores, Curiam ſcil. pro iis teneri: quod tralatitij iuris eſt, vt docet *lex* s 4. 8. *ſup.* & *l.* 29. *infr.*

XXI. * Imppp. Valentinianus, THEODOS. & Arcad. AAA. Cynegio PF. P.''

MODIOS æneos, ſeu'' lapideos, cum ſextariis adque ponderibus, per Manſiones'' ſingulas, quaſque'' ciuitates, iuſſimus conlocari, vt vnuſquiſque tributariis'' ſub oculis conſtitutis rerum omnium modi'' ſciat quid debeat Suſceptoribus dare: ita vt ſi quis Suſceptorum, conditorum modiorum ſextariorúmque vel ponderum normam putauerit excedendam, pœnam ſe ſciat conpetentem eſſe ſubiturum. ¶ Et ſubmotis, quæ contra vtilitatem populorum omnium hactenus geſta ſunt, frumenti quinquageſimas, hordei quadrageſimas, vini & laridi viceſimas Suſceptoribus dari præcipimus. Humanitatis autem neceſſitate commoniti'' Suſceptoribus in Armeniæ ſuſceptionibus, longinquitatis cauſa, frumenti & hordei quadrageſimas, vini & laridi quintaſdecimas dari præcipimus. Dat. IV. Kal. Decembr. Conſtp. Honor. NB. P. & Euodio V.C. Coss. [386.]

NOTÆ.

* *L. Modios* 9. *Cod. Iuſt. eod. tit.* Fortè iungenda huic, *lex* 1. *ſupr. de præd. & mancip. Curial.*
'' *Orientis*, vt vel *hæc lex* docet cùm *Armeniæ* meminit: Eidem *Cynegio PP.* inſcribitur *lex* 20. *prox. ſupr.* & *l.* 22. *infr.* De eo plenè in *Proſopogr.*
'' *Vel* Cod. Iuſt.

'' De

[a] De *Manſionib.* dixi ad *l.* ...
[b] *Manſiones, ſingulaſque ciuitates*, ita C. Iuſt. ma'im hic *per manſiones & ſingulas &c.*
[c] *ж. Tributarius*, vt C. *Iuſt.*
[d] *ж. Modis* vt C. *Iuſti*
[e] *Conditorum* id eſt publicè conlatorum.
[f] *Commoris* C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

Vabvs Suſceptorum Fravoibvs & ſuperexactionibus, circa Mensvras & pondera & circa Epimstri enormitatem occurrit *hâc l.* Theodoſius M. A. D. 376. vbi initio notandæ quatuor triburorum ſpecies, quæ à populis ſeu tributariis fiſco præſtabantur, puta frumentum, hordeum, vinom, laridum de quo *ſuo tit. de annonâ & trib.* Aduerſus priorem fraudis & ſuperexactionis ſpeciem, illud ipſum turſos conſtituit, quod & iam conſtituerat *l. 19. ſup.* (ad quam *leg.* vide quæ dixi) ad Poſtumium Cynegium, cui hæc *lex* inſcribitur, in Præfecturâ Prætorianâ Orientis deceſſorem ante triennium An. 383. puta, vt Menſuræ & pondera publico loco conlocêrnt per ſingulas ciuitates & manſiones; In his ſcil. duobus locis annona & tributa ſoluebantur: hæque duæ *ſtationes* erant, vt vocantur *d. l. 19.* (*Bureaux*) Nam & *Manſiones* annonis inſtrui oportuit, in iiſque annonariæ ſpecies aſſeruandæ condebantur, vt docet *lex 9. ſup. de annonâ & tributis*: & *lex 4. ſup. de off. Rectoris prouinciæ*, quibus loei iam dixi.

¶ *Rationem* porrò huius inſtituti ſoi vt Theodoſius M. reddidit *d. l. 19.* ita & *hâc l.* adhuc apertiùs: Atque ita de primo capite, de quo iam plura ad *d. l. 19. ſup.* De duobus tantum hâc parte videndum.

Primò, Menſuræ, quarum *hâc l.* mentio fit, obſeruandæ: purà *Modij*, & *Sextarij*: & Modij quidem vel ænei, vel lapidei. De Modio & Sextario locus Voluſij Mæciani *de ponderibus & menſuris*, hîc ſufficiat nunc, *Menſurarum liquoris atque grani expeditior & forma & appellatio eſt. Nam Quadrantal, nunc plerique Amphoram vocant, habet* Modios tres: Sextarios *quadraginta octo*: Et mox: *Nota menſurarum Quadrantal. ♀ Modius ⌂ Sextarius ad vinum*): *ad granum* ſ, De Modiorum & Sextariorum modo, quem inquam modum contineant, non eſt hic dicendi locus.

Secundò, notanda *pœna*, quam Suſceptoribus *hâc l.* minatur Imp. de quo ad *l. vlt. ſup. de ſuperexactionib.* vbi & de Defenſorum inſpectione hâc in re.

Secundo *huius l.* capite Theodoſius M. Epimetri modum, quod à Suſceptoribus nimium exigebatur, præſtituit: de quo epimetro ſunt præterea quatuor *hoc C.* conſtitutiones: Conſtantij *lex 3. ſup.* Valentis *lex 14. ſup.* quæ repetita *l. 11. ſup. de iur. fiſci*: Valentiniani Sen. *lex 15. ſup. & l. 4. inf. de Suariis*: Ex Conſtantij ſcil *leg. 3. ſup.* Centeſimam ſuſceptoribus annonæ ſeu frumenti, denique aridorum fructuum præſtitutam diſcimus: vt & ex Valentis Imp. *d. l. 14.* ſeu *l. 11.* & Valentiniani *d. l. 15. ſup.* Quam conſuetudinem vocat *d. l. 15.* At laridi, & vini Viceſimam, *d. l. 15.* Atenim hactenùs non ſtetit alicubi ſuſceptorum cupiditas, cui etiam velificati in tantum, cùm in totom reprimere non poſſent Imperatores; & quidem pro longinquitate itineris. Itaque Theodoſius M firmata vini & laridi Viceſima, *hac leg.* frumenti quinquageſimam, hordei quadrageſimam ſuſceptoribus per Præfecturam Orientis, vnde annona Conſtantinopolim ſubuehebatur, dari vult. At cur maius Epimetrum hordei, quàm frumenti? Proculdubiò, quia plus intertrimenti in hordeo eſt, quàm in frumento. Et hæc quidem regulariter: At in *Armeniâ* maius adhuc Epimetrum indulget, ex humanitate, propter longinquitatem videlicet itineris: quia hæc remotiſſima & vltima Imperij Romani Perſiſque vicina prouincia erat, vnde annona pariter Conſtantinopolim ſubuehenda erat longinquo admodùm itinere. Igitur Suſceptoribus in Armenia vt hordei, ita & frumenti quadrageſimas dari vult: & ſic æquo iure iam habet frumentum & hordeum, (Cur tam variè?) vini verò, & laridi, quintaſdecimas.

XXII. * Idem AAA. ad Paulinum[f] PF. Aug.

Non perpetui Exactores[g] in continuata vexandorum prouincialium poteſtate, veluti concuſſionum dominatione, teneantur, ſed per annos ſingulos Iudiciaria[h] ſedulitate mutentur: niſi aut conſuetudo ciuitatis, aut raritas Ordinis[i] eos per biennium eſſe compellat. Quod[k] niſi factum fuerit, ſcias te, & Officium tuum, non minus multa[l], quàm graui pœna eſſe compellendum. Dat. prid. Kalend Decemb. Conſtantinop. Honor. NB. P. & Euodio v. c. Coſs. [386.]

Interpretatio. *Lex iſta hoc iubet, non debere Exactores, qui vno anno exegerint, ſecundi anni exactionem ſuſcipere, & poſſeſſores ſuperfluâ*[m] *exactione vexare. Sed hoc obſeruari debere, vt annis ſingulis iudiciaria electione mutentur, niſi forte aut conſuetudo ciuitatis, aut raritas Curialium per biennium eos Exactores eſſe compellat: aliter enim ſi factum fuerit, & Iudicem, & Officium ſuum multa pariter & grauis pœna conſtringat.*

NOTÆ.

[*] *Lex neminem 4 C. eod. tit.* ex *L. 21. ſup* & ex *hâc lege* conflata eſt.
[f] Eidem *Paulino* Præf. Auguſtali inſcribitur Anno ſuperiore *lex 10 ſup. de fide teſtium*: vid. Proſopogr.
[g] Id eſt Suſceptores: non enim aliàs nihil *hac lex* faceret ad *hunc titulum*.

" Rectoris prouinciæ curâ.
" Hinc apparet, Exactores ſeu Suſceptores ex Curialibus creatos.
" Sequentia reſecata à *Tribo* in *d. l.* 4.
" Inuſita hîc loquendi ratio, vt alias ſæpè: vid. Cuiacium, 3. *obſ.* 5. *inf.*
" *Superfluâ*, id eſt cum concuſſione.

COMMENTARIVS.

DE TEMPORE Suſceptionis, quanto inquam tempore, Suſceptionis munere quis fungi poſſit, vt à Valentiniano Sen. *leg.* 11. *ſup.* ita & *hac leg.* (quæ quatuor partibus conſtat, purà Regula, Ratione, Exceptionibus, & Sanctione:) definitur à Theodoſio M. ex qua vtraque *lege* conflata eſt *lex* 4. *C. eod. tit.* Nempe Anno tantùm, quod præter *hanc leg.* & *d. leg.* 11. docet quoque *lex* 4. 7. 10. *ſup.* & *lex* 24. *inf.* & *l.* 4. *ſup. de Executor. & exact.*

¶ Duplici *Ratione*: quarum vna redditur *d. leg.* 11. altera elegantiſſima & politica *hac leg.* quam ad *d. leg.* 11. iam expendi: quæque ſicuti alibi, ſanè in Ægypto (ad quam *hac lex* pertinet) efficere debuit, vt Exactorum munus breuitate temporis conſtringeretur: vbi & Concuſſionibus munus publicum gerentium maximè & prouincialium querelis locus fuit: de quo ad *leg.* 2. *ſup. de defenſor. ciuit.*

¶ Exceptionem tamen duplicem addit Theodoſius *hâc l.* niſi aut Conſuetudo Ciuitatis, aut raritas Ordinis Suſceptores per biennium eſſe compellat. Ergo & conſuetudini ciuitatis peculiari hâc parte cedit, & cedi vult Theodoſius M. Quod hîc notandum; cùm aliàs, & in aliis, conſuetudini ipſe non ceſſerit. Item Neceſſitati cedi vult, raritati videlicet Ordinis, & paucitati Curialium: quomodo & aliàs vtriuſque ratio habetur, & habenda eſt.

XXIII. * Idem AAA. Cynegio PF. P."

SVSCEPTORES, præſentibus Defenſoribus", & modum iugationis" poſſeſſorum, & ſpecies ſingulas, vel" earum numerum quantitatémque perſcribant." Dat. IV. Kal. Decem. Conſtantinop. Timaſio & Promoto Coſs. [389.]

NOTÆ.

* *L. ſuſceptores* 10. *C. eod. tit.*
" *Cynegius* PP. Orientis: cui eidem inſcribuntur (ne de aliis dicam) hoc ipſo *tit.* duæ aliæ *ſup.* putà *lex* 20. 21. De eo plenè in *Proſopogr.*
" De his, *ſuo tit. ſup. lib.* 1.
" Id eſt tributi & annonæ.
" *Vel*, pro *&* vel *&* vt *&*.
" *Deſcribant*, C. Iuſt. vel *praſcribant*.

COMMENTARIVS.

DE APOCHARVM, & vt Interpretes loquuntur *Apodixarum*, quæ à Suſceptoribus, tributa inferentibus dabantur, *formâ*, eſt hæc Theodoſio M. conſtitutio: pariter vt *duæ* aliæ eiuſdem, putà *lex* 18. *ſupr.* & *lex* 19. *ſup. de annonâ & tributis*, aliorumque principum Valentiniani Sen. *lex* 16. *ſup.* Theodoſij Iunn. *lex* 173. *ſup. de Decurion.* Valentiniani Tertij *lex* 32. *inf.* De *Apocharum*, inquam formâ eſt *hac lex*. Non quod hactenùs Interpretes ferm[è] putarunt, & Pragmatici ſequuntur de Polypiychorū confectione, quæ vtique à Suſceptoribus non fiebant, quibus perſcribebatur modus illationis faciendæ; verùm de Apocharum vt dixi forma, vt Gloſſa quoque rectè notauit. Ergo eſt *hac lex* de Apochis illationis factæ. De cuius formâ duo ſtatuuntur. Primò *Defenſoribus præſentibus* eas conficiendas, tradendaſque à Suſceptoribus. Scilicet vt cæteroquin Defenſores ciuitatum in id cōſtituti erat, vt plebei & Decuriones ab omni improborum inſolentiâ & temeritate tuerētur: de quo plenè *ſuo tit. ſup. de defenſor. ciuit.* ita ab eorum nominatim qui publicum munus agitarent & in his Exactorum & Suſceptorum improbitate: Suſceptorum inquam, quò ſpectat (præter hanc *leg.*) *lex iubemus C. de defenſor. ciuit. l. vlt. ſup. de exactionib. l.* 19. *ſup. de annon. & tribut.* Rurſum vt alij Principes Defenſorum ciuitatum officium ſubinde excitauêre, eoſque paſſim actibus hominum & quidem publicum munus gerentium, interuenire voluêre, ita Theodoſius cum maximè voluit; de quo ſemel dixi ad *l.* 2. *ſup. de defenſor. ciuit.* Inde ſanè factum, vt Theodoſius M. An. 383. Defenſores minores poſſeſſores exigere noluerit *l.* 12. *ſup. de exact.* Inde factum, vt idem Theodoſius An. 384. Defenſoribus præſentibus Aurum nominatim inferri voluerit & Apochas tradi à Suſceptoribus *l.* 19. *ſup. de annonâ & tribut.* Imò inde factum, vt idem Theodoſius *hâc l.* An. 389. cuiuſlibet tributariæ ſolutionis Apochas defenſoribus præſentibus fieri tradique iubeat. Quomodo & inde factum, vt inuigilare iuſſi ſint ab Honorio, ne maioribus menſuris & ponderibus ſubiectis à Suſceptoribus graui damno poſſeſſores afficerentur, *l. vlt. ſup. de ſuperexact.* Secundò, quidnam Apochis à ſuſceptore ſcribi oporteat definit *hâc l.* Theodoſius M. nempe Modum iugationis poſſeſſorum, id eſt modum tributariæ functiónis & illationis: id enim eſt *Iugatio*: de quo vid. *Gloſſarium Theodoſ.* item in quâ ſpecie tributum ſolutum fuerit, item quantitatem ſeu numerum: V. G. quot frumenti modios, quot vini amphoras &c. Quam & ipſam formam iam antea præſcripſerat Theodoſius *l.* 18. *ſup. &* 19. *ſup. de annonâ & tributis*: præſcripſerunt & Alij, de quibus ad eas *leges*.

XXIV. * Impp. Arcad. & HONOR. AA. ad Senatum & Populum Poſt alia.

SVSCEPTORES canonis" horreorúmque" Præpoſiti, ſingulis annis,audiente Viro Spectabili Vicario",& præfecto Annonæ",expenſionem ſuſceptarum ſpecierum probare cogantur:ita vt ſi qui eorum idonei probabũtur,quinquennio in huius officij ſtatione permaneant:& electi deinceps de Curiis memorato muneri ſubrogentur; & cætera. Dat.XII." Kal.Maij,Med.Cæſario & Attico Coſs.[397.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C.Iuſt.*Iungendæ autem huic *lex 3.inf.de Canone frum.V.R.lex 27.inf.de naucul lex 5.inf.de Naufragiis Et lex 3.C qua res venire* Item *lex 6.7 ſup.de Senatorib.lex 31.ſup.de Pratoribus.*
" Frumentarij vrbis Romæ,vt docet etiam *d.lex 3.inf.de canone frum.V.R.*
" De Præpoſitis horreorum.
" Vicarium vrbis Romæ intelligit,quod docet *d.lex 5.inf de Naufrag.*
" Præfectum annonæ in vrbe,Romã intelligit.
" *x.XVII.*vt dictis *legibus.*

COMMENTARIVS.

PROBATIS ſeu fidis ſuſceptoribus Canonis vrbis Romæ & Præpoſitis horreorum habendis tria *hâc l.* conſtituit Honorius Imp. quæ pars eſt prolixæ Orationis Honorianæ ad Senatum & populum Vrbis Romæ: Quâ in vniuerſum tùm voluptatibus populi Romani conſultum iuit: quò reſpiciunt ex eâ oratione *lex 6. 7. ſup de Senatorib. & lex 31. ſup. de Pratoribus*: tum Canoni frumentatio V. R. quo pertinet *hac lex*, & *lex 3. inf. de canone frum. vrb.R. lex 27. inf. de Nauicularis: lex 5. inf. de naufragiis: lex 3. C. qua res venire*: quæ *leges* omnes huic noſtræ coaſſandæ veniunt.Et quidem Canoni frumentatio V. R. triplici ratione conſultum iuit eâ oratione Honorius.

Primò circa *ſolutionem* eius aduerſus Immunitates quorundam,quo ſpectat *dict.lex 3.infr. de canone frum.*

Secundò circa *Tranſlationem* ſeu dilationem eius ad vrbem Romã,reparata ſc.claſſe Nauiculariorum, quò pertinet *d.l.27.inf.de Nauicul.* & fraudibus eorum variis occurrendo: quò ſpectat *d.lex 6.inf.de Naufrag & l.3.C. quares venire.*

Tertiò Tandem circa *erogationem*, & *cuſtodiam* eius canonis, quò pertinet hæc *lex* noſtra: Tribus circa Suſceptores & Præpoſitos horreorum(in quibus canon ſeruabatur)conſtitutis.

Primò, *Rationem* eos reddere erogationis ſingulis annis iubet etiam Vicario Vrbis, & Præfecto Annonæ: (quomodo & apud eoſdem à Nauiculariis, iacturæ vel naufragij caſum probari iubet,*d.l. 5.inf.de naufragiis*, quæ & ipſa inter alias coniungenda eſt.)

Secundò, *Quinquennio* in hoc officio eos permanere vult, vbi ſemel idonei probati fuerint rationibus redditis: Cùm aliàs ſuſceptionis munus annuum fuerit: (quod docuit *lex* 4.7.10.11.(vbi dixi plenè) 22. *ſup.*imò & de Exactore ipſiuſmet Honorij *lex 9. ſup. de executor.& exaction.*)Et verò idem Honorius hoc ipſum præſupponit *l.27.inf.*

Poſtremò ex *Curialibus*,electos ſubrogari Suſceptores & Præpoſitos horreorum iubet: de quo iam multoties: Sanè Præpoſitos horreorum ex Curialibus quandoque ſumptos docet quoque *lex vlt. infrà.*

XXV. * Idem AA. Firmino" Com. R. P.

PALATINVM" iubemus procurare Officium, vt nullus Præpoſituræ", vel cuiuſcumque Suſceptionis" ſubeat munus antè, quàm iuxta Legem † diuæ memoriæ Gratiani, & ſuſceptorum ſubſtantiæ, & fideiuſſorum facultates diligenti deſcribtione collectæ" ad eiuſdem officij notitiam perferantur: ceſſante.Reſponſo † quod per ſubreptionem in Ærarij noſtri diſpendium elicitum eſt. Dat. XV. Kalend. April.Med. Theodoro v c.CONS.[399.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*
" Eidem *Firmino Com* R.P.inſcribitur Anno ſuperiore 398.*lex 22. ſup de petitionib.* Et tamen eodem Anno inſcriptio *legis vlt.ſup.de domib.ad pom priu.pertin.& l.vlt.ſup.de conlat.fund.patrim.& lex* 1.C.*de loc fund.fiſcal.* præferunt *Firmine Com. S.L.*
" Palatinos Comitis R P.de quibus *ſuo tit.lib.6.ſup.*
" Præpoſituræ horreorum.

" Auri,ſpecierum.
† *Legem* hanc Gratiani non reperio.
" De hâc voce dico *inf. ad leg* 1. *de Paganis, ſacrif. & templis.*
† Id eſt reſcripto, quod & ipſum non extat.

COMMENTARIVS.

BONA ſeu facultates Suſceptorum, & fideiuſſorum eorum, (*des Cautions des Receveurs,*) antequam illi munus ſubeant, deſcribi à Palatinis iubet *hâc l.* Honorius Imp. Vt ita ſcilicet fiſci indemnitati conſultum eſſe poſſit. Quod quidem a Gratiano iam antea conſtitutum, mox labefactatum reſcripto aliquo fuiſſe indicat *hâc l.* Cœterùm, non alio fine id conſtitutum, quàm ne Suſceptoribus bona in fraudem fiſci alienare liceret, quod antea licebat, rerum ſuarum commercio nullo modo eis interdicto, verùm extraneis ad emptionem bonorum admiſſis: nominatoribus tantùm vetitis ea per interpoſitas perſonas comparandi ex Valentis *leg* 8. *ſup.*

XXVI. * Idem AA. Benigno" Vic. Vrb. Rom.

SECVRITATES" ſemel publicatas & geſtis lectas binis" Suſceptoribus inputari, & cœptam arcæ" diſcuſſionem" volumus in apertum quæſitâ ratione deduci, & omnes publicas ſecuritates qua geſtis tenentur, à ſuſceptoribus ferri accepto, Dat. VI. Id. Iun. Med. Stilichone & Aureliano Coſs. [400.]

NOTÆ.

* *L. Securitates* 11. *C. eod. tit.*
" Eidem *Benigno* Vicario vrbis Romæ inſcribitur Anno ſuperiore 399. *lex* 162 *ſup. de Decur.* & *lex vlt. quib. equorum vſus* Qui quidem antea Præſes Sardiniæ fuiſſe videtur, de quo Symmachus *lib* 9. *ep.* 39.
" *Securitates* hîc, & mox ruſſum, id eſt Apochas vid. *ſup. Paratitl.*
" *ſc. Vini*, vt etiam habetur *C. Iuſt. d. l.* 11.
" Vinariæ de quâ *l.* 3. *inf. de calcis coctoribus.*

COMMENTARIVS.

DE APOCHARVM à Suſceptoribus ſemel datarum firmitate, eſt hæc Honorij conſtitutio: Nempe, datas ſemel, atque inde ſemel publicatas Geſtiſque inſinuatas, lectaſque ſemper firmas permanere oportere: neque vllo obtentu poſſe collatorem qui ſemel apocham accepit, rurſùm exigi. Quò pertinet eiuſdem Honorij *lex prox.* & Tertia Valentiniani Tertij, putà *lex* 185. *ſup. de Decurionib.* ſuperiores enim *leges* quæ de Apochis agunt *h. t.* ſunt vel de Apocharum dandarum neceſſitate, vel de conficiendarum formâ: hæc verò *lex* & *prox.* eſt de earundem *firmitate.* Tot ſc. *legibus* Apocharum ſecuritate muniri collatores oportuit, aduerſus Suſceptorum fraudes: modò Apochas non ilicò dantium, modò non eâ formâ, quâ oporteret, modò fidem earum poſteà in dubium reuocantium eaſque retractantium. Quod poſtremum & Rectores prouinciarum quandoque facere ſoliti, *l.* 185. *ſup. de Decurionib.* vt & Diſcuſſores earum occaſione prædas maximas agebant *l.* 2. *ſup. de diſcuſſorib.*

¶ Hæc inquam huius Honorianæ conſtitutionis ſententia ſeu Theſis eſt: At hypotheſis ſeu ſpecies reſpicit nominatim *Vini* collationem, in vſus vrbis Romæ, cuius ſeparata ratio, titulus, ſuſceptio & Area vinaria fuit: cuius *hâc l.* mentio fit & *l.* 3. *inf. de calcis coctoribus:* & *l.* 4. *inf. de ſuariis.* & apud Symmachum *lib.* 7. *ep* 79. *lib.* 9. *ep.* 121. *lib.* 10. *ep.* 42. & 47. & in authoritate Aproniani. Cuius etiam peculiaris Rationalis fuit Romæ, *Rationalis vinorum* dictus, vt docet *Imperij Notitia.* De quo plenè ad *d. l.* 3. *inf. de calcis coctoribus.*

¶ Cœterùm, ſæpè factum, vt Arcæ iſti vinariæ, ſeu ex *h. t.* & collatione vini, multa in reliquis traherentur, id eſt multa ei deberentur, nondum ſoluta: vnde factum, vt Imperatores ſubinde, *diſcuſſionem* huius *tituli*, ſeu horum Reliquorum exactionem iniungerent vellentque, vt *hâc l.* dicitur, *arca diſcuſſionem in apertum quæſitâ ratione deduci:* Quod vt ab Honorio Imp. factum & ante *hanc leg.* & *hâc l.* ita & à ſuperiorib. Principibus, Cõſtantio, Valentiniano Sen. Gratiano, Valentiniano Iun. vt docet Symmachus *duab. epiſt.* in eodem argumento *lib.* 9. *ep.* 121. & *lib.* 10. *ep.* 47. quas cum *hâc l.* componi velim. Cùm igitur huiuſmodi diſcuſſio fieret, & ſuſceptores eo nomine conuenirentur, priuatos collatores quaſi Reliquatores ſæpè indicabant, vt maximè apochis hi muniti eſſent, & ſic debita ſoluiſſe ſe monſtrarent. Verùm *hâc l.* has apochas Suſceptoribus imputari, ſeu ab iis accepto ferri oportere definit Honorius: vt & cœptam Arcæ vinariæ diſcuſſionem ad exitum perduci.

XXVII. * Idem

XXVII. * Idem AA. Pompeiano[b] ſuo Salutem.

NE fraude Suſeeptorum, dùm ſubducunt eos[c] qui Apochas ſcribſerunt denuò ſoluta poſcantur, manifeſtè ſancimus, vt periculo totius Corporis[d] intra ipſam Indictionem mntare eos non liceat à quibus emiſſæ ſunt ſecuritates[e]: niſi falſitatis arguantur, & plurima improbare non audeant. ¶ Item Tabulariis Quadrimenſtruos[f] breues publicari iubemus, vt ſi hiſdem relatæ ſecuritates fideliter continent debitum[g], duplex, non teneat exactio. ¶ Si autem aliquid à Suſceptore, vel Tabulario fraudis admiſſum, &[h] poſſeſſor deprehendat, nemo eorum ſemel in interuerſione conuictus id rurſus officium gerat, in quo antè decoxit, etſi Reſcribtum noſtrum elicitum clandeſtina ſupplicatione detulerit. Dat. prid. Kal. Ian.[i] Med. Stilichone & Aureliano Coss. [400.]

NOTÆ.

* Prior & potior *huius l.* pars abeſt à *C. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex* 28 *ſupr. de annonâ & tributis*: *lex* 3. *ſupr. de concuſſ. Aduoc.* Imò & *lex* 2. *ſupr. ad leg. Iul. de Ambitu*: *lex* 166. *ſupr. de Decurion. l.* 18. *infr. de luſtrali collat. lex* 6. *ſupr. de appellat.*

[b] Proconſulari Africæ: vt habent *dictæ leges*: imò & *lex prox.* 28. *infr.*

[c] Annotatores.

[d] Curiæ.

[e] Ideſt, Apochæ.

[f] De *Quadrimenſtruis Breuib.* eſt *ſupr. titulus* 25. *lib.* 11.

[g] *Debitum*, ideſt, tributum propria voce, *v. Gloſſ.* ſolutum ſcil.

* *Lex ſi aliquid* 12. *Cod. eod. tit.* hinc deſumpta eſt, reſecata priore *huius l.* parte.

[h] *Eſſe*: ita *C. Iuſt.*

[i] Ita quoque *d. l.* 3. *ſupr. de concuſſ. Aduoc. l.* 28. *ſupr. de annonâ & trib.* At *dict. leg.* 2. *de ambitu*, editum *Prid. Kal. Iun.* Tandem *Kal. Iun.* in *l.* 60. *de appell.* Prid. Kal. Iul. *d. l.* 18. *de luſtrali collat.* & *d. l.* 166. *de Decur.*

COMMENTARIVS.

DE APOCHARVM firmitate eſt hæc Honorij Imper. conſtitutio, pariter vt eiuſdem *lex ſuperior* 26. & Valentiniani III. *lex* 185. *ſupr. de Decurion.* in eandem ſententiam fundatâ poſſeſſorum ſeu collatorum qui ſemel collationis factæ apochas acceperunt ſecuritate, aduerſus Suſceptorum & Tabulariorum fraudes. Quæ quidem *lex* pars eſt prolixæ Conſtitutionis Honorianæ ad Pompeianum PC. Africæ, emiſſæ ad Africanorum querelam & legationem Meciliano Legato in id ad Honorium miſſo, vt oſtendit ex *l.* 166. *ſupr. de Decur.* quæ indidem deſumpta huic inter alias plures coniungenda eſt. Inter cæteras autem querelas, aliquammultæ rem *Tributariam* reſpexère, quâ miſeri & tenuiores quidem Africani variis rationibus atterebantur, concutiebantur: partim Potentiorum immunitate, quò pertinet *lex* 28. *ſupr. de annona & tribut. lex* 18. *infr. de luſtrali collat.* partim Compulſorum deprædationibus; quò ſpectat *lex* 3. *ſupr. de concuſſ. Aduoc. &c.* Tandem & Suſceptorum Tabulariorumque fraudibus; quò pertinet etiam *lex* 2. *ſupr. ad leg. Iul. de ambitu*: de quo eſt *hac lex*: cui leges illæ Superiores omnes ceu ex eâdem conſtitutione deſumptæ, cum aliis quas *in Notis* indicaui pluribus, coniungendæ veniunt, & verò argumento vel fine ſaltem pariant. Ergo Suſceptorum & Tabulariorum fraudibus, concuſſionibus, occurrit Honorius *hac l.* bis videl. tributum à miſeris collatoribus exigentium, quaſcunque tandem Apochas præferrent ſolutionis iam factæ. Scilicet Suſceptores, vt Apocharum vim eluderent, è medio ſubducebant eos qui Apochas ſcripſerant, vt ita non exiſtente qui manum ſuam agnoſceret, denuò ſoluta poſcerent. Ergo Honorius triplici ratione huic Suſceptorum & Tabulariorum fraudi & concuſſioni *hac l.* occurrit.

Primò enim vetat *ſcriptorem Apochæ*, mutari intra Indictionem ſeu annum, vt ita eo comminùs conſtituto, de fide Apochæ conſtare poſſit.

Secundò, Quadrimenſtruos Breues tributorum, inſertáſque eis apochas ad Tabularios deferri iubet: quod & ipſum cauetur *leg.* 2. *ſupr. de annona & tribut.* de quibus Quadrimenſtruis Breuibus *ſuo tit.* 25. *ſupr. lib.* 11. & *ad leg.* 173. *ſup. de Decurion.* vt & de Tabulariis in hanc rem, *l.* 1. *ſupr. de exact.*

Poſtremò, quod vnum caput Tribonianus retinuit in *l.* 12. *Cod. eod. tit.* Suſceptorem vel Tabularium fraudis ſemel & concuſſionis à poſſeſſore conuictum, idem officium repetere vetat, etiam ex Reſcripto Principis: Quod & ipſum ſtatuitur de Officialibus, *l.* 14. 18. 20. *ſupr. de diu. offic.* Hic interim caſus addendus cæteris, quibus Reſcripta non valent, de quo *ſuo tit. de diuerſ. reſcript. lib.* 1. Ergo non fraudulentum, idem officium repetere, poſſe præſupponit: de quo ad *leg.* 24. *ſupr.* In quo Officiorum aliam rationem eſſe voluit Honorius: nullo modo enim promotos ad Principatum officij, eóque functos eum repetere vult, *d. l.* 2. *ſupr. ad leg. Iul. de ambitu*: quæ inter alias *huic* coniungenda venit.

XXVIII. * Idem AA. Pompeiano[b] Proc. Afric.

SI apochæ[c] ad Suſceptores nomine militum deferantur, nihil[d] ex eâ pecunia intra prouinciam[e] tibi creditam prorogetur, quam[f] ſub teſtificatione geſtorum ad inſtructionem[g] prouinciæ Numidiæ, vel[h] Mauritaniæ oportet integram peruenire: vt illic deuotiſſimus[i] miles emolumenta[k] ſibi debita ex integro[l] conſequatur. Si quis autem poſt interdictum Manſuetudinis noſtræ apochas putauerit eſſe deferendas, inaniter eas ſciat eſſe delatas, nec in acceptum ei qui ſuſceperit[m] referendum. Dat. IV. Kalend. Mart. Med. Poſt Conſul. Stilichonis & Aurel. VV. CC. [401.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* Quæ ab *hoc tit.* fugitiua eſt, & meliùs poſita fuiſſet ſub *tit. de erog. mil. ann.*

[b] Eidem inſcribitur *lex ſuperior* 27. vt omittam alias plures.

[c] De alio *Apocharum* genere eſt *hæc lex*, quàm *ſuperiores*: nempe de Apochis non quas Suſceptores dabant collatoribus; verùm quas ipſi accipiebant, erogationem facientes.

[d] Ne pars quidem minima.

[e] Africam.

[f] Eam enim.

[g] *Inſtructio* prouinciæ, eſt prouiſio annonæ rerumque neceſſariarum ad tuendum limitem, militemque alendum & inſtruendum: Ita Limitem inſtruere, *l.* 15. *ſupr. de extraordin.* manſiones inſtruere. *l.* 21 *ſupr. de annona & tributis*: armorum vſus inſtruere, *l.* 2. *n. ſupr. de oblat. equorum.*

[h] *Vel*, pro &.

[i] Vox propria. *deuotiſſimus miles.* vid. *Gloſſ.*

[k] *Emolumenta* ſunt commoda & annonæ debitæ *hâc l. & l.* 16. *ſupr. de exactionibus*, vbi plura dixi.

[l] *Ex integro*, ideſt, integrè, plenè; debito loco & tempore: *h. leg. & leg.* 16. *ſupr. de bonis proſcriptor. leg.* 177. *ſupr. de Decurion.*

[m] Licet, Suſceptori.

COMMENTARIVS.

DE ANNONÆ MILITARIS Suſceptoribus eſt hæc Honorij conſtitutio: Eâ ſcil. PROROGARI quidquam pecuniæ militi à Suſceptore alibi ac nominatim in ſp. *huius l.* extra locum, quo militaris annona eroganda eſt, vetat: Et quamlibet Suſceptor apochas ſibi à milite datas oſtendat, nequicquam eas ei prodeſſe vult: Quæ meliùs in *titulum, de erogatione militaris annonæ* relata fuiſſent: Quo etiam titulo *lex* 12. inter alias *huic* concordat. Nempe cum viderent Imperatores, & verò videret Honorius militem, prorogatâ ſibi ante tempus annonâ, poſteà egere, vel etiam militiam deſerere; atque ita deſtinatam limiti & prouinciæ annonam deſiderari, imò ſecuritatem limiti deeſſe, non ſuppetente ſuo tempore & loco militi ſtipendio & annona, eam militi prorogari vetuêre: Et verò vetat *hac l.* Honorius Imp. per Africam. Cuius *legis* hypotheſis hiſtorica ſpectanda eſt.

Primò notandum, eam pertinere ad prouinciam Numidiæ & Mauritaniæ, quæ limitaneæ prouinciæ hac tempeſtate non tantùm à Tyrannis ſæpè perculſæ fuerant: cuiuſmodi poſt Gildonem Marcharidum Tyrannum hoc ipſo Anno proſcriptum memorat Honorius *alia lege* putà *l.* 18. *ſupr. de bonis proſcript.* verùm ac potiſſimum à Barbaris velori Mauria laceſſitæ. Quare & ſub Comite Africæ (cuiuſmodi hoc Anno memoratur Bathonarius *d. l.* 18. imò hoc ipſo tempore Gaudentij *l.* 3 *de equorum collat.* quæ ad hoc ipſum argumentum pertinet:) miles limitaneus erat Barbaris oppoſitus; & ſub Duce Mauritaniæ, (de quo videnda viginti quinque circiter poſt *hanc leg.* annis ſcripta *Notitia Imperij*) itemque Numidiæ, quæ & deinceps ſub Valentiniano III. à Vandalis magis magiſque afflictæ, (quod vt alios omittam docet ipſius Valentiniani Conſtitutio *Nouella inter Theodoſianas* 13. & *altera* 40.) & tandem cæſo Valentiniano, occupatæ fuerunt circa A. D. 457.

Ad inſtructionem igitur (quod ſecundo loco obſeruandum eſt) harum prouinciarum ſeu limitis huius, & qui in eo erat, militis, ex omnibus Africæ prouinciis pecuniæ quid conferebatur: ac nominatim ex Africa proconſulari.

Quæ quidem, (quod Tertiò notandum) ſuo tempore integra in Numidiam & Mauritaniam tranſmittebatur ad limitem, & ſub geſtorum ſeu actorum teſtificatione conſignabatur. Eamque ibi ſuo tempore miles ibidem conſtitutus conſequebatur: vetita militi & Suſceptori apochandi & prorogandi ſtipendij licentia: *apochandi* inquam, ideſt, apochis in anteceſſum datis exſculpendi ſtipendij (alioquippe ſenſu *l.* 1. 2. *ſupr. tributa in ipſis ſpeciebus*, apochandi vox exaudienda, pro adæratione ſpecierum.)

¶ Illud poſtremò notari velim, hoc Anno ipſo 401. multas alias extare Honorij *leges*, quæ ad eandem rem & annonam militarem per Africam pertinent, partim eidem Pompeiano Proconſ. Africæ inſcriptas vt *legem* 2. *ſupr. de equorum collat. leg.* 1. *ſupr. de Indictionib.* partim prouincialibus prouinciæ Proconſulatis: puta *legem* 26. *ſupr. de erogat. mil. ann. leg.* 29. *ſupr. de annona & tributis*: partim ad PP. & Com. S. L. putà *d. legem* 3. *ſupr. de Equorum collat.* ita quidem, vt ſi *hac lex* illis iungenda non ſit, vt porè cùm non vnum eundemque diem præferant, ſanè eodem pleræque pertinent, ad Inſtructionem inquam limitis & militis Africani: Et quidem ad indictionem & collationem extraordinariam factam ab Afris Africæ Proconſularis, imò & ab ipſis Numidiis, Byzacenis, Tripolitanis; vt fidem facit *d. l.* 29. *de annonâ & tributis.*

XXIX. * Idem

XXIX. * Idem AA. & Theod. A. Septimino'' Proc. Afric.

DVDVM præcepimus, † vt ex corpore Negotiatorum ad ſuſcipiendam tuendámque'' aurariæ'' noſtræ rationem adponeretur idoneus, qui tamen fide omnium & periculo fuiſſet electus. Et nunc eadem renouantes'', ex Negotiatorum, ſiue quolibet alio corpore ad ſuſcipiendam Arcæ'' rationem idoneum adponi præcipimus: eâ dumtaxat, condicione ſeruata, vt tam de ſuis, quàm Officij ſui facultatibus Iudices nouerint eruendum, ſi quid ille ex commiſſa ſibi ratione crediderit vſurpandum. Dat. x. Kalend. Mart. Rau. Theod. A. I. & Rumorido Coss. [403.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

'' Eidem *Septimino* Proconſuli Africæ inſcribitur hoc ipſo Anno *lex 64. ſupr. de Curſu*: & *lex 19. infr. de luſtrali*. Eiuſdem mentio fit in *Actis Collationis Karthag. die 3 c. 173.* vbi continentur preces Catholicorum Idib. Septembr. his ipſis Coss. *Theodoſio A. & Rumorido* aduerſus Donatiſtas Karthagine oblatæ: ſimùl & eius reſponſum.

† Legem ſuam *17. infr. de luſtrali coll.* intelligit, datam Anno......

'' Cuſtodiendam.

'' Ideſt, luſtralis collationis: quæ *Auraria* ſimpliciter hic vocatur & apud Caſſiodorum *2. var. 26.* Auraria penſio eidem *2. var. 30.* functio auraria, *l. 11. 13. 18. 19.* (quæ *huic* etiam coniungenda eſt,) *de luſtrali coll.* penſio auraria, *l. 3. ſupr. de teſtim. ex trib. l. 39 infr. de Epiſcopis.*

'' Putaret quis reponendum. *reuocantes*: quod non probo.

'' *Arca* ratio, ideſt, auri collatio: de hac Arca & Arcariis dixi ad *leg. 14. ſupr.*

COMMENTARIVS.

DE AVRI LVSTRALIS ſeu collationis (quæ à negotiatoribus præſtatur, de qua *ſuo titulo infr. lib. 13.*) ſuſceptione eſt *hac* Honorij *lex*: quis inquam, ex quo Corpore, quo periculo Suſceptor luſtralis collationis creandus ſit, confirmata partim, partim verò abrogata *quadam l.* ſuâ anteriore, putà *l. 17. infr. de luſtrali collat.* Etſi ea ſit propriè de Diſtributionis onere: quod proculdubio ſuſceptionis muneri coniunctum fuit. Igitur, ex Negotiatorum Corpore cum creari poſſe definit, quomodo & defioirum erat *d. l. 17.* vbi de eius rei ratione dixi. Atenim *h l.* nunc duo immutat. Nam & *Ex alio Corpore quolibet* creari poſſe definit: & (non vt antea periculo Negotiatorum, ſeu Corporis) verùm periculo Iudicum ſeu Rectorum prouinciarum, & officialium eorum. Et hæc quidem de *huius l.* ſententia. Alioquin *Coactoris auri luſtralis* mentio in *veteri Inſcriptione* 347. 4.

P. ÆLIO. T. F. QVÆST. R.
AVRI LVSTRALIS COACTORI
AC. CIVITATVM VOLMARII ET
PSTOVII CVRATORI Q. LÆ
LIVS ÆSOPIVS B. M. M. P.

XXX. * Idem AAA. Lucio'' Com. s. l.

DVos Tabularios'' & Suſceptores totidem, per vniuerſas prouincias oportere conſtitui Clementia Noſtra præcepit. Super'' hoc autem admonuimus & Prætorianam ampliſſimam Præfecturam, quò ſciret, eos qui aurum largitione'' ſuſceperunt, nihil cum Arcæ'' ratiociniis habere commune: Iudices autem prouinciarum quinque libris auri multandos, & Primates officiorum capitali pœnâ plectendos, ſi hoc vel'' in præſenti non fuerit cuſtoditum, vel poſtea commutatum Dat. VI. Kal. Feb. Baſſo & Philippo Coss. [408.]

NOTÆ.

* *L. Duas 13. Cod. eod. tit.*

'' *Seu Numerarios*, hoc add. *Cod. Iuſt.* de quo dixi ad *l. 9. ſupr. de Numerar.* vt & de *Tabulariis* *l. 12. d. t.* quâ hoc ipſum ſtatuitur, quod *h. l.*

'' Hæc reciſa *C. Iuſt.* & ſequentia ſic immutata, *Scire autem volumus prætorianam Ampliſſimam Præfecturam eos qui &c.* Nempe quod ea ad horum temporum rationem adſtricta eſſent.

'' *ꝶ. Largitionale* vt *C. Iuſt.*

'' V. quæ dixi plenè ad *l. 14. ſupr.*

'' *Si hoc non fuerit cuſtoditum*, ita contractius *C. Iuſt.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

DE NVMERO, diſtinctiſque muniis Tabulariorum (qui & Numerarij, qui ſcil. ratiocinia tributorum tractabant & conficiebant) & Suſceptorum eſt hæc conſtitutio, ſiue Arcadij ſiue Honorij. Nempe definit duos Suſceptores per ſingulas prouincias conſtitui oportere: quorum vnus aurum, quod ad S. L. pertinet, ſuſcipiat; alter, Arcæ præſit, de qua mox. Antea etiam Valentinianus Iun. non vnum tantum per integram diœceſim, verùm plures Suſceptores creari voluerat *d. l. 17. ſupr. hoc t.* Imò & Theodoſius M. pariter in prouinciis ſingulis duos *Tabularios* collocari voluerat; ad quorum vnum largitionales tituli pertinerent, ad alterum fiſcalis arcæ ratiocinium: *l. 12. ſupr. de Numerariis.* Pari quoque ratione & comminatione, ne videl. alter alterius actibus ſeſe immiſceret. Noluit ſcil. Theodoſius M. *illa lege.* Noluit *hac l.* filius eius, diuerſorum titulorum ſtationes & ratiocinia confundi. Quò pertinet quoque *lex 1. Cod. de compenſat. & l. 3. C. de canone largition. titulor.* vid. & quæ ſcripſi ad *leg. 1. ſupr. ne conlat. tranſlatio.* De cæteris quæ ad *huius l.* illuſtrationem faciunt, alibi dixi: de Tabulariis *titul. de Numerariis &c.* & *ad l. 2. ſupr. de annonâ & tributis.* Item de *Arcâ*, nempe hîc per eam non intelligi Arcam P. P. verùm rem priuatam Principis: ad *legem 14. ſupr.* quod (vt omittam nunc alia argumenta) euincit optimè *d. lex 12. ſupr. de Numerariis*: quæ huic omninò concordat, vbi diſertè *fiſcalis Arca* vocatur, & *Largitionalibus titulis* opponitur. Quanquam de *hac l.* dubitari poſſet: quandoquidem Imp. ait, *ſe ſuper hoc admonuiſſe, Prætorianam ampliſſimam Præfecturam, quò ſciret, eos qui aurum largitionale ſuſceperunt, nihil cum Arcæ ratiociniis habere commune.*

¶ De duobus ſupereſt videamus; Primò cur Tribonianus voci *Tabularios* adiecerit *ſeu Numerarios hac leg.* vt & *l. 4. Cod. de Numerariis*: (quæ deſumpta eſt ex *leg. 12. ſupr. de Numer.*) diſquirit Cuiacius: nempe ideò putat ille, vt intelligeretur non de Tabulariis Rectorum prouinciarum agi, qui olim *Numerarij* dicebantur.

Quod minus probo: Ideò ſcilicet: Tribonianus adiecit, *ſeu Numerarios*, quia in pleriſque Iudicum officiis, qui *Tabularij* alicubi dicebantur, alibi fermè *Numerarij* vocarentur: & verò Theodoſij Iunioris tempore vbique per Orientem, vt docet *Notitia Imperij*.

XXXI. * Impp. HONOR. & Theod. AA. Euchario' ſuo Sal.

HVMILIBVS" officiis, aut extraordinariis oneribus, occupari Curiales non patimur, ne publica vacillet vtilitas. Suſceptionem itaque veſtium" æquius eſt ab Officio Proconſulari, vel ab his qui in eodem meruerunt, ſollemniter" procurari. Horum namque intereſt, huiuſmodi explorare rationem, & quærere qualitatem eorum", quorum ad conſtituendum" cura commodior eſt. Neque enim æquum eſt, vt ad Officium lucella" Curialem ſuſceptionis tantùm damna pertineant. Hanc igitur ab Ordinibus" iniuriam ſubmouemus: Exceptis his, ſi qui Curialium Officio" memorato aut militaſſe aut militare fuerit deprehenſus. Dat. pridie Kal. Mar. Rau. Honorio IX. & Theodoſio V. AA. Coſs. [412.]

NOTÆ.

* *L. Humilioribus 34 ſeu pen. Cod. eod. tit.* Iungendæ autem ei ſunt *lex aliæ leges*: puta *lex 19. 20. 21. ſupr de Exactionib. lex 32. ſup. de annona & trib. lex 9. ſupr. de cuſtoſis: lex 25 ſupr. de cohortalib.* Imò, etſi Inſcriptio alia ſit *lex 22. 24. d. t. de cohortal.*

" Proconſuli Africæ, vt habent aliæ *Leges.*

" *Humiliorib.* C. Iuſt.

" Militarium.

" Ideſt ſolemni actu & munere: Non verò, quod *ſolerent* officia Proconſularia hanc ſuſceptionem procurare, quod *Cuiacius* credidit.

" *al. Earum*, veſtium ſcil.

" Ita rectè: malè C. Iuſt. *conſtituendum*, & Malè Cuiacius, qui 2. *obſ. 8.* vtrobique *conſuendum* reponebat: de quo mox.

" *Lucra* C. Iuſt.

" Curiis, ſeu Curialibus.

" *In Officio* C. Iuſt.

COMMENTARIVS.

DE VESTE, militaris ſcil. quam prouinciales conferebant (de qua fuit *titulus* peculiaris *ſupr. lib. 7. de militari veſte*:) ſuſceptione eſt *hæc* Honorij *lex*: pariter vt Valentiniani Sen. *lex 4. ſupr.* (quæ & ipſa repetita extat *l. 1. d. t. de militari veſte.*)

¶ Et hæc quidem pars prolixioris conſtitutionis Honorianæ miſſæ ad Proconſulem Africæ, potiſſimum de *re tributaria*, eiuſque illatione, exactione, ſuſceptione: vt oſtendunt tot illæ *leges* exinde deſumptæ, quæ *huic* coaſſandæ veniunt: Ac nominatim etiam de Officiis, quæ Curialibus indigna ſint: quò præter *hanc leg.* pertinet etiam ex illarum *legum* numero *lex 21. ſeu vlt. ſupr. de exaction.* Item de officiis, ad quæ *Officiales* adſpirare vetantur: quò pertinet *dicta lex 22. 23. 24. ſupr. de cohortalib.*

¶ Igitur, vt Curiales prædiorum ad rem Principis priuatam pertinentium Actores ſeu adminiſtratores fieri vetat *eâ l. vlt.* ita & *hac l.* Suſceptores veſtium militarium. Quod tamen anteà ſub Valentiniano Sen. factum docet *d. lex 4. ſupr. hoc t.*

Contrà,

Contrà, vt illam adminiſtrationem, ita & hanc ſuſceptionem Officialibus Iudicum, & in his Proconſulis Africæ, ſiue adhuc in officio ſint, ſiue iam eo functi, demandari iubet. Et quidem quatuor rationibus hoc munus à Curialibus in Officiales & quidem Proconſulis Africæ in ſpecie *huius l.* transfert *hac l.* Honorius: quarum *duæ priores*, Curiales reſpiciunt; *duæ poſteriores*, Officiales: Prima ſcil. ratio hæc eſt, Quod id *humile* officium ſit, reſpectu ſcil. Decurionum, de quorum dignitate dixi ſemel. Secundò, quod id *extraordinarium* onus ſit, quo occupari non oporteat Curiales, *ne publica* alioquin *vacillet vtilitas*, ideſt, ne deſertis Curiæ muneribus, & Ciuitatibus, Ciuitatum commoda deſtituantur, Vrbeſque deſerantur, quibus Curiales affixos eſſe oportet, vt potè in quibus & decus & nerui ciuitatum conſiſtant. Contra duplici ratione in Officiales Iudicum hoc munus transferri iubet Honorius.

Primò quod faciliùs & commodiùs hoc munus exequi poſſint Officiales, ſeu, vt *hac l.* dicitur, *quod eorum ad contuendum cura commodior ſit.* Ad *contuendum*, ideſt, ad inſpiciendas, & explorandas veſtes quæ conferuntur, vtrum in vſum militarem ex ſint, & commodæ. Quomodo Ambroſius *ſermone* 14. agens de iis qui Natalibus Principum accuratè ſericis veſtibus accincti ſunt, *vel habitum*, inquit, *contuendo*: & Symmachus *lib.* 6. *ep.* 81. *Contuitum*, atque *conuictum* dixit. Et Auguſtinus *lib.* 5. *de Geneſi*, *contuitum actumque* dixit. Ita enim hic locus & defendendus, & explicandus eſt: Non vt *Cod. Iuſtin.* legitur *conſtituendum*, nullo ſenſu: Non etiam vt Cuiacius reponebat 2. *obſ.* 8. *conſuendum* hoc ſenſu, Cohortalium eſſe, quærere qualitatem *eorum qui conſuendis veſtibus operam commodius daturi ſunt.* Non vt Ræuardus 3. *conject.* 8. explicat, ad inſpiciendum & obſeruandum quinam milites veſtibus indigeant, quaſi hic ſenſus ſit, Officialibus huiuſmodi curam longè commodiorem eſſe, propter aſſiduam præſentiam eorum.

Ergo ſenſus eſt, Officialibus ideò hanc curam iniungendam, quod cùm & ipſi milites ſint, & militari habitu, de veſte militari vtrum ea cómoda ſit cõmodiùs iudicare poſſint; *contueri*, eſt explorare, & quærere qualitatem veſtium, vt *hic* dicitur, ſpectare, probare: quomodo & *Spectatorem* auri pro Suſceptore & Ponderatore auri dixit Symmachus *lib.* 4. *ep.* 66. Nempe veſtes etiam militares (vt cætera quæ inferebantur, aurum, equi; de quo ad *leg. vn. ſupr. de ſtratorib. & l. vn. ſupr. de oblat. equor.*) ſpectabantur num commodæ eſſent: Quò pertinet quod ſtatuitur *l.* 33. *ſupr. de curſu publ.* *Tales veſtes à prouinciis dirigendas*, (ſeu à prouincialibus conferendas) *quæ priuſquam moueantur*, (id eſt, limitem tranſmittantur) INSPECTIONE *Rectoris prouincia diſplicere non poſſint.* Et ſic huic loco clariſſimum lumen intuiſſe mihi videor, cui tenebras hactenus iniecêre Viri docti, praua emendatione, vel erroneâ interpretatione. Poſtrema ratio ab æquitate deſumpta eſt: quia ad Officiales lucella perueniant, ideo & ſuſceptionis damna ſeu onus pertinere ad eoſdem oportere. Ex quo apparet, ex veſtium militarium collatione lucelli aliquid ad Officiales perueniſſe.

Vltima *huius leg.* parte exceptio proponitur, nempe eos Curiales ad hoc munus adſtringi poſſe, qui inter Officiales vel militarunt, vel militant.

XXXII. * Impp. Theodoſ. & VALENTINIANVS AA. Voluſiano PF. P. Poſt alia.

AVRVM ſiue argentum cúmque à poſſeſſore confertur, Arcarius" vel Suſceptor accipiat: ita vt prouinciæ Moderator eiúſque Officium ad crimen" ſuum nouerit pertinere, ſi poſſeſſoribus vllum fuerit ex aliqua ponderum iniquitate" inlatum diſpendium. Poſſeſſori" ſanè ſecuritatem" ſub deſignatione titulorum" Arcarius vel Suſceptor emittat: & quidquid ex prouinciis ad noſtrum dirigetur ærarium, id" non ſolum ad Inluſtres Viros ærarij noſtri Comites", ſed etiam ad Eminentiam Tuam pari relatione deferatur. Contra" hæc noſtra ſi quiſquam" vetito auſu Palatinus audebit, licebit prouinciæ Moderatori eundem correptum ad Sublimitatis Tuæ iudicium ſub proſecutione" dirigere: Licebit prouinciali, etſi probatur obnoxius, Palatini contra vetitum exactionem ſibi vindicantis temeritatem legitimè repellere: Quam ſi prouincialis pulſare" nequiuerit, & delata ad Inluſtres Viros ærarij Comites querimonia, inpediente Palatino Officio, non meruerit vltionem, tunc demum licebit Magnificentiæ Tuæ poſſeſſorum querelas & probata apud ſe diſpendia vindicare. Dat. III." Kalend. Mart. Rau. Poſt Conſ. Felicis & Tauri VV. CC. [429.]

NOTÆ.

* *L. vlt. Cod. eod tit.* Iungenda autem *huic* proculdubio *lex* 35. *ſupr de annona & tributis.*

" Italiæ ſcil. cui eidem hoc ipſo Anno inſcribitur famoſa *lex*, *digna vox* 4. *Cod. de legibus*: & Anno ſuperiore 428. *lex vlt. ſupr. de Tyronibus.*

" *Quodcunque*, Cod. Iuſt. An *Quandocunque*, argum. *l.* 2. *ſupr. & dict. leg.* 35. *ſupr. de annona*, & *leg* 2. *ſupr. de conlat. fundor.*

" De *Arcario* dixi ad *l.* 14. *ſupr.*

" Et diſcrimen.

" *Iniquitatis* vox hac in re propria: *Iniqua* ita menſura apud Perſium *ſupr.* 1. & *l.* 23 § 8. *π. locati.* Iniqua pondera, *l.* 32. *π. de action. empti. v. Gloſſ.*

" Hæc ſententia reciſa à *C. Iuſt.*

" Ideſt, apocham, *v. Gloſſ.*

" V. *l.* 28. *ſupr.*

NOTÆ.

" *Id ad Illuſtres Viros Ærarij noſtri Comites relatione deferatur.* ita *Cod. Iuſt.*
" Comitem S.L. & Comitem R.P.
" Cætera abſunt à *Cod. Iuſt.* in *d. l. ult.* Relata verò in peculiarem *legem* 5. *Cod. de executorib.* in cuius Inſcriptione malè *Honorius & Theodoſius* inſcripti.
" *Quicquam.*
" De *Proſecutione* hâc, dixi ad *l. ... ſupr.*
" Ideſt repellere, vt *ſupr.*
" XVI. *d. l.* 35. *de annonâ & tributis.*

COMMENTARIVS.

DE Astuto & Iniqvitate Suſceptorum circa auri & argenti illationem occurrit *hac l.* Valentinianus III. Placidiæ F. quæ pars eſt prolixioris conſtitutionis, ex quâ deſumpta quoque videtur *lex* 34. *ſupr. de annonia & tributis*: atque adeò *huic* coniungenda: (pariter vt eorundem faſtidio alij Principes aliis conſtitutionibus occurrerant, & in his Conſtantinus Magnus *l.* 2. *ſupr. hoc titul.* & (quæ ei coniungenda eſt, *leg.* 1. *infr. de Ponderatoribus*:) Septem in id conſtituris.

Primò enim, aurum & argentum ſuſcipi à Suſceptore iubet, *cumque* id à poſſeſſore confertur: ſi *cumque*, pro *quodcunque* (vt habet *C. Iuſt.*) accipiendum, tùm ſenſus fuerit, aurum & argentum ſiue in maſſa, ſiue in ſolidis & pecunia oblatum ſuſcipi oportere: ſi verò *cumque*, pro *quandocunque* accipiendum, tum ſenſus fuerit, quocunque tempore, aurum & argentum inferatur, id ſuſcipi oportere: quam interpretationem præferendam puto argument. *d. l.* 35. *ſupr. de annona*: & *l.* 3. *ſupr. de conl. fund. patrim.* & *l.* 2. *ſupr. hoc tit.*

Secundò, ſi ea *Ponderum* Iniquitate poſſeſſori fuerit aliquod diſpendium illatum, id ad Rectoris prouinciæ, eiuſque Officij diſcrimen & periculum pertinere vult. Nêpe enim vt in ſingulis ciuitatibus & manſionibus menſuræ & pondera erant, (quod docent *ſupr. lex* 19. 21. *ſupr.*) ita vt eſſent, ad Rectorum prouinciarum curam pertinuit.

Tertiò, *Apochas* à Suſceptoribus, poſſeſſoribus dari iubet, ſub deſignatione titulorum, id eſt, ita vt iis exprimatur, ex qua cauſa quid illatum fuerit: de quo iam ſæpè ſuprà, ac nominatim *l.* 18.

Quartò, relationem fieri iubet eius quod ex prouinciis ad Ærarium Principis transfertur, non tantùm ad Comites S. L. & Comitem R. P. verùm etiam ad Præfectum Prætorio. Nempe vt omnis tributorum ratio ad curam Præfecti Prætorio pertinuit, quod etiam Zoſimus ſcribit: ita eum inuigilare oportuit, ne qua fraus circa ea admitteretur: Et verò inuigilare potuit quàm facillimè, vt potè cùm omnis tributorum forma ab ipſo procederet: ſic vt Tranſlationis modum cum indictionis & adſcriptionis modo compararet.

Quintò, *Palatinum* Comitis S.L. vel R. P. aduerſus hæc quidquam auſum, & contrà vetitum, exactionem ſibi vindicantem à Rectore prouinciæ corripi, & ad P.P. tranſmitti puniendum iubet: de qua tranſmiſſione dixi: *ad l.* 5. *ſupr. de exhib. reis*: Hinc ſanè quoque apparet, quàm P. P. curæ incubuerit rei tributariæ ratio, & vt innocenter ea haberetur. Item hinc & ex duab proximis ſententiis apparet Palatinos Comitis S.L. & Comitis R. P. exactionis, tributorum largitionalium munere hoc tempore fungi non potuiſſe, ſed Arcarios & Suſceptores peculiares fuiſſe largitionalium titulorum, qui ad Principis ærarium deferebantur.

Quòd & aliis conſtitutionibus aliter anteà definitum fuit, veluti à Theodoſio Iun. *l.* 17. *ſupr. de exactionib.* ab Honorio, *l.* 5. 9. *ſupr. de executor.* à Valentiniano Iun. *l.* 10. *ſupr. de Palat. S. L.* Cùm tamen aliter id aliquando habuerit, vt docet *lex* 18. *ſupr. de exactionib.* Ex his tertiò apparet, ex hac inquam & poſtrema ſententia, Rectoribus prouinciarum corripiendi tantum Palatinos poteſtatem datam; at non etiam puniendi.

Sextò *Repellendi* Palatinorum exactionem ſibi vindicantium temeri atem prouincialibus, etſi debitores ſint, poteſtatem tribuit *hac l.* Valentinianus Iun. Qui caſus addendus eſt aliis, quibus ſe vnicuique ſine Iudice vindicare licet.

Poſtremò, ſi prouincialis Palatino repellendo impar fuerit, atque ita ab eo exactus fuerit, tum à Comitib. S. L. & R. P. puniri iubet: quod ſi factum non fuerit, tùm vindictam ſumere iubetur P. P.

XXXIII. * Idem AA. Theodoſio PF. P."

A Byzachenâ" prouincia dudùm impetratum fuiſſe comperimus, vt vrbium ſuariorum" Curiales horreorum cuſtodiam curámque ſuſciperent: ideóque ſancimus, Proconſularis" prouinciæ horreis non præfici Principalem. Dat. XV. Kalend. Mar. Rau. Theodoſio XIII. & Valentiniano V." AA. Coſs. [430.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut Temporaria.
" Italiæ in qua Præfectura Prætoriana fuit Byzacena.
" *Byzacena*: in qua Hadrumetum.
" *&* Suarum.
" *Africa.*
" *&* III.

COMMEN

COMMENTARIVS.

PRÆPOSITI horreorum (de quibus agitur & *leg.* 5.8.16.24. *ſupr. hoc tit.* & *l.* 49. *ſupr. de Decur.* & *l.* 1. *ſupr. de erogat. mil. annona:*) ex quonam hominum genere creari debeant *hac* Valentiniani Tertij *leg.* definitur. Nempe alibi ex Curialibus, alibi non item: ſanè & anteriores conſtitutiones variatum hâc in re quoque docent: nam ex Curialibus creatos docet quoque *d. lex* 5. & 24. *ſupr.* Ex præſidali officio *d. lex* 1. Ergo & *hac* quoque *lex* eandem varietatem oſtendit: & quidem intra eandem Africæ diœceſim ſcilicet Byzacenæ prouinciæ id tam olim conceſſum ſingulari priuilegio relinquit Valentinianus Tertius, vt vrbium ſuarum Curiales ſeu Principales Præpoſiti horreorum eſſent: At enim Proconſulari prouinciæ, ideſt, Africæ proconſulari, id denegat *hac l.*

¶ Et hæc quidem eſt *huius leg.* ſententia, quâ oppoſitio ſit Byzacenæ prouinciæ, & Proconſularis prouinciæ, ideſt, Africæ (ſola enim Africa Proconſularis in Africæ diœceſi fuit; Byzacena verò Conſularis tantùm, vt docet quoque *Notitia Imperij* hoc ipſo tempore conſcripta.) Atque ita apparet, perperàm hic Negatiuam à nonnullis inſertam, *ne vrbium ſuarum*, niſi putemus loco *Proconſularis prouinciæ*, legendum hîc *Conſularis prouinciæ.*

¶ Cur autem Curiales ſeu Principales (excepta Byzacena) præpoſitos horreorum fieri noluerit Valentinianus *hac l.*

Puto, propter Principalium potentiam, quibus deprædandi facultas ſuppetebat: de quo etiam Saluiani querela eſt: Eodemque pertinet *lex* 73. *ſupr. de Decurionib.*

DE PONDERATORIBVS ET AVRI INLATIONE.

TITVLVS VII.

X. COD. IVST. LXXII.

PARATITLON.

1. PONDERATORES duum generum *hoc titulo* memorantur. Prius eorum qui iidem ſunt cum Suſceptoribus, qui ſcil. aurum quod à collatoribus inferebatur, appendebant: quibus appendendi forma præſcribitur *l.* 1. Alterum eorum qui Græcis ζυγοστάται, qui ſcil. per ſingulas ciuitates conſtituti, vt exortas de ſolidis contentiones dirimerent: *l.* 2. *h. t.*
2. De AVRI INLATIONE, quot ſolidi in libram computari debeant? eſt *d. lex* 1. & in quâ re fieri poſſit eſt eadem *lex* 1. & *lex vlt. hoc tit.*

---

1. * Imp. CONSTANTINVS A. ad Eufraxium Rationalem" trium" Prouinciarum.

SI quis" ſolidos appendere" voluerit auri *" cocti, ſeptem' ſolidos quaternorum ſcripulorum noſtris vultibus figuratos' adpendat pro ſingulis vnciis, quatuordecim verò pro duabus, iuxta hanc formam omnem ſummam debiti" inlaturus. Eadem ratione ſeruanda, & ſi materiam" quis inferat, vt ſolidos dediſſe videatur. ¶ Aurum verò quod infertur, æqua lance & libramentis paribus ſuſcipiatur: ſcilicet", vt duobus" digitis ſummitas lini retineatur, tres reliqui liberi ad Suſceptorem emineant, nec pondera deprimant", nullo examinis libramento ſeruato, nec" æquis ac paribus ſuſpenſo ſtatere momentis; & cetera. PP." XIV. Kal. Aug. Paulino & Iuliano Coss. [325.]

NOTÆ.

* Abeſt prior *huius l.* pars à *Cod. Iuſt.* Iungenda autem ei *lex 2. ſupr. de Suſceptoribus.*
Rationali hæc lex inſcribitur, quia agitur de illatione auri ad rem priuatam Principis pertinentis.
Id eſt, Siciliæ, Sardiniæ, Corſicæ: de quo ad *d. l. 2.* pleniùs.
Collator, tributarius
Id eſt dependere, ſoluere, præſtare.
Aſteriſcus hic abundat, mox vt oſtendam.
Sex. Pancirolus *2. var. 66. p. 127.* malè, quem ſequitur tamen Sauotus *p. 178*
V. quæ dixi ad *l. 1. ſupr. de collat. aris*, & Gloſſ.
Id eſt, tributi, v. *Gloſſ.*
Id eſt, maſſam auri: de quo mox.
* *Lex 1. Cod. Iuſt. eod. tit.* hinc & ex *verſ. eodem ſupr.* interpolata eſt.
Sequentia abſunt à *C. Iuſt.*
Ita mos olim thus in acerram iniiciendi. Duobus digitulis. Hieronymus ad *Heliodor.* ſummis digitis. Lactantius, eminulis digitis. Prudentius, in *Coron. Eulaliæ.*
Dat. d. l. a. Eſt qui *hanc l.* tanquam *Antiochiæ* latam laudat, malè. Conſtantinus M. hoc tempore in Bithynia fuit, vel Niceæ, vel Nicomediæ.
Depriment. Suſceptor ſcil.
Cironius *4. obſeru. iur. Can. c. 5.* emendat *ſed* aliàs, inquit, non conſtaret ſenſus: imò vox *nec* hic retinenda: nempe referre ad vocem *nec*, ſup. & vocem, *nullo*.

COMMENTARIVS.

De Avri illatione & ſuſceptione eiuſque forma, eſt hæc Conſtantini M. *lex*: Quæ pars eſt prolixioris Conſtantinianeæ conſtitutionis ad Rationalem trium prouinciarum (id eſt, Siciliæ, Sardiniæ Corſicæ: vnde deſumpta quoque eſt *lex 2. ſupr. de Suſceptoribus*, huic proinde coaſſanda) quâ in vniuerſum de *Auri illationis formâ*, eiuſque ſuſceptione egit, pro prouincialium ſeu collatorum vtilitate, aduerſus Suſceptorum tùm faſtidium, tùm fraudes: Quò pertinent quinque capita quæ *his duabus legibus* continentur: nempe duo capita *dictâ lege 2. ſupr. de Suſceptoribus*: tria verò *hac lege.* Duo illa ſunt, de Maſſali ſolutione admittenda ab vno diuerſorum fundorum nomine, item de ſolutione quocumque tempore admittenda, abſque omni mora. Tria verò *huius l.* capita ſunt, 1. de Æſtimatione ſolidi, eiuſque proportione ad libram: 2. de libertate ſolidorum vel materiæ auri ſoluendæ. 3. De iuſtâ tandem eius ponderatione. De ſingulis ordine.

Primo igitur *huius l.* capite quod à *Cod. Iuſt.* abeſt propter immutatam libræ ſolidorumque æſtimationem, Conſtantinus M. *Solidos ſeptem* auri cocti quatuor ſcripulorum, pro ſingulis vnciis, quatuordecim pro duabus inferri ſeu dependi vult, & ſic, (duodecim enim vnciæ libram efficiunt) octogintaquatuor ſolidos in libram auri computari ſeu libram auri efficere. Quomodo ſanè totidem argenteorum, (84. inquam) argenti libra vetus Romana erat teſte Plinio, *lib. 33. c. 9.* & Celſo, *in ep. ad Natalem*; & *lib. 5. c. 17.* vbi pariter ait, *in vncia pondus denariorum ſeptem* eſſe.

Et ita quidem nunc Conſtantinus Magnus ea cauſa quam mox dicam: Vt proinde Pancirolus & poſt eum Sauotus *p. 3. c. 17. p. 178.* hunc locum emendare non debuerint, & pro ſeptem, ſex: pro quatuordecim, duodecim reponere. At poſteà Valentinianus Senior aucto iam auri pretio 72. ſolidos in libram auri accepto ferri voluit *leg. 13. ſupr. de Suſceptoribus*: quod etiam probauit Honorius *leg. vnic. ſupr. de oblation. votorum*: de quo ad *eam leg. vnic.* pleniſſimè, vbi & *legem 2. Cod. Iuſtinian. de veteris numiſmat. pot.* eodem pertinere oſtendi, locumque ex Marcellini actis tùm produxi, tùm emendaui: & tempus eduxi, quo id ita à Valentiniano conſtitutum. Porrò tria in his ſolidis requirit, vel præſupponit Conſtantinus.

Primò, vt ſint ſolidi *Auri cocti*, id eſt, ſolidi obryziaci, auri puri, ad obruſſam; de quo ad *d. l. vn. ſupr. de oblat. votorum.*

Secundò requirit, vt ſolidi ſint Quaternorum Scriptulorum. Ita ſanè denarius vetus quatuor Scriptulorum fuit: teſte Varrone, *3. Annal.* apud Chariſium. *Nummus argenteus quatuor Scriptulis fuit maior quam nunc.* Ita enim legendus ille locus, Cleopatras τὸ δηνάριον ἔχει γράμματα δ'.

Ergo ex *hac leg.* apparet, in vncia auri fuiſſe tùm Scriptulos 28. non vt poſtea, viginti quatuor: Quod Sauotus tamen negabat, (Et id tamen adhuc probatur ex *l. 3. & 12. ſupr. de metallis*:) atque ideò *hanc legem* cum Pancirolo vt dixi emendabat *part. 3. cap. 17.* vide eundem *cap. 23. pag. 232. 233.* De ſcriptulis interea exactis in ſolidis eſt quoque locus in Pſeudoplauti Comœdia Querolo. *Quid tam ſimile quàm ſolidus ſolido? Etiam hic diſtantia quæritur in auro, vultus, ætas & color, nobilitas, literatura, patria, grauitas, atque ad ſcriptulos quæritur in auro plus quam in homine.*

Tertiò requirit Conſtantinus Magnus, vt ſint figurati ſuo vultu: In genere equidem iam egi de de vultibus Principum & Iconio nummis impreſſo ad *leg. vnicam, ſi quis ſolidi circulum*: Sed no aliorum Principum vultibus figuratos ſolidos non admiſerit Conſtantinus Magnus? An verò aliud pretium aliorum ante ſe Principum ſolidis dederit, aliud verò ſuis? Hoc exiſtimem. Nempe antea maiores modo, modò minores numeri fuerunt, neque ſtato pondere, id eſt alio atque alio, ſic vt certo ſolidorum numero libra nondum conſtaret: & minore tamen ſemper; quandoquidem maiores aurei tùm erant: At Conſtantinus Magnus *hac leg.* deinceps *ſtatum* ſolidorum numerum eſſe voluit cuſâ à ſe moneta aurea, *ſtatâ*, ſeu ſolidis aureis certo numero & minore pondere, ſic vt 84. librarum efficerent.

Secvndo *huius l.* capite Conſtantinus M. arbitrium dat collatoribus loco ſolidorum *Materiam* auri ſcilicet inferendi: id eſt rudem materiam, maſſam auri, aurum infectum, auro ſignato & ſolidis oppoſitum: id enim vt *h. l.* ita & *l. 3. infr. h. t.* Materia dicitur. Quo etiam ſenſu *obryza materies* dicitur *l. 12. ſupr. de Suſceptoribus.* Imò & Lampridius in *Alexandro Seuero, p. 127.* cùm ait; *formas binarias, ternarias & quaternarias & denarias etiam atque amplius vſque ad vilibras quoque &*

Cen

Contenarias, id eſt Nummos ſolidorum duorum, trium, quatuor, decem, centum, quos Heliogabalus inuenerat, Alexandrum reſolui præcepiſſe, neque in vſu cuiuſque verſari, atque ex eo his Materiæ nomen inditum: Quia ſcilicet materiam potius referrent quàm nummum qui in conuerſatione eſſet. Quem locum nondum ceperunt Interpretes alioquin clariſſimi. Ergo arbitrium datum *h. l.* à Conſtantino M. vel ſolidorum dandorum, vel materiæ. Quod & ipſum à Valentiniano Sen. conſtitutum *dict. l. 13. ſup. de ſuſceptorib.* & à Valente *l. vlt. h. t.* vbi dicam.

Poſtremo *huius l.* capite Conſtantinus M. ad collatorum ſeu prouincialium indemnitatem, formam ſeu modum *Ponderandi* auri à Suſceptore, ne collatori fraudem faceret eleganter præſcribit. Nempe, quia Suſceptores inter alias fraudes trutinam tenentes, vt minus id quod inferebatur, videretur, pondera ſæpè deprimebant, trutinam inclinabant, vt ait Symmachus, *lib. 4. epiſt. 56.* vt propenderet in alterutram partem, digito fortè percutientes, ſeu commouentes quod παραλυομένην τὴν πλάστιγγα, ὁ κείνοι δικαίως, τὰ παρακλέπτεσθαι Græci dicunt, vt Chryſoſtomus *in poſteriore ad Timotheum* ὁ ζυγὸς καὶ ἐχω σταθμητὰ ... . Quare huic fraudi occurrit *hâc l.* Cōſtantinus M. vbi multa ad ſtathmeticam & ſtaterem pertinentia occurrunt. Nam & *Staterem* memorat, & *Lancem*, & *Examen*, & *Linum*, eiuſque ſummitatem, & *Pondera*. Iam quod ipſum ponderandi actum attinet, *ſuſpenſum ſtaterem* memorat, *æquam lancem*, *libramenta paria*, *æqua ac paria momenta*. Quæ nil attinet nunc pluribus aliunde illuſtrare. Illud enim hactenus hîc ſpectare iuuat, quæ Conſtantinus *hâc l.* præſtituit, ne iniquo pondere collator grauetur. Prius tamen illud monendum; Agi hîc de ſtatera duabus lancibus non de ſtatera quæ vnam tantum lancem habebat, quod Cuiacius credidit; ſeu de Librâ ponderariâ, quæ etiamnum *libra Romana* audit, *la Romaine, ou Crochet*: quâ ponderantur ea in quibus plus minúſve paulò erretur, non multùm intereſt: reſque mercales, quæ ad pondus non ad lancem explorantur. De noſtra hâc eſt & hîc Cornuti locus ad *Perſium*, quo ait *trutinam eſſe foramen, intra quod eſt lingua bilancis, ad quod eſt examinatio & æquilibrium*: cuius vna tantùm lanx eſt, ſtater μονοπλάστιγξ, quæ ſcapum ſeu haſtam habet punctis diſtinctam, & quâ cùm aliquid appendimus æquipondium per ſcapum tamdiu ducimus & per puncta percurrimus, donec ſteterit examen ἀκλινές, & ſub anſa lateat: Quod Latini dicunt *compeſcere examen certo puncto*. Perſius *ſatyra 5*.

Diluis elleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen.

Caſtigare examen eodem *Satyra 1.*

Examenque improbum in illa
Caſtiges trutinâ.

Vbi vetus ſchol. *Examen eſt lingua*, vel *lignum quod mediam haſtam ad pondera adæquanda tenet. Caſtigare* autem eſt digito libram percurrere vt temperetur & præ agitatione poſt æquum conquieſcat. Trutina verò quod & ſtateri de qua *hâc l.* agitur commune eſt, eſt foramen, intra quod eſt ligula de quâ examinatio eſt. Caſſianus *collat. 23. c. 5. Cum è contario theorica bonum inde penſaret, ac velut in vnâ lance tantum laborum profectum, in altera delectationem diuinæ contemplationis appenderet, diu examine pectoris ſui quodammodo caſtigato.* Claudianus *in Stiliconem* alluſit

——per caſtra per vrbes
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.

Vitruuius *libr. 10. c. 8. Id autem ex Trutinis quæ* STATERÆ *dicuntur licet conſiderare: Cùm enim anſa propriùs caput vnde lancula pendet, (vbi vt centrum eſt collocata), & æquipondium in alteram partem ſcapi per puncta vagando, quò longius aut etiam ad extremum perducitur, paulo etiam pari pondere ampliſſimam penſionem parem perficit, per ſcapi librationem & examinationem longius à centro recedentem.* Videndus & Ariſtoteles 20. *Mechanicorum.* Cùm itaque ſteterit examen ἀκλινές, ἰσοῤῥοπία Græcis dicitur παράλληλον quod in Gloſſis *Interpondium, σήκωμα: Sacoma* vocem retinet Vitruuius, *æquatum examen* Virgilio, *vlt. Æneid. Æquato examine lances*: Æqua ac paria momenta; item, examinis libramentum, ita, æqua lanx & libramenta paria; *h. l.* æquilibrium, æquamentum Nonio & Feſto: quam vocem reſtituo & *l. 52. §. 2. ff. pro ſocio.* Nam & *exæquandi* vox in iudicio ſocietatis propria: *l. 63. eod. tit.* Contra *peſſundare* in ſtathmeticâ, erat quod dicitur hîc *pondera deprimere* cùm pondus lancem degrauat, ῥέπειν τῷ ἑτέρῳ τοίχῳ in Hipponacti *epigrammate*, id eſt ἑτεροῤῥεπεῖν, *Trebuchant*: tranſlatione à nauibus quæ εἰς ἕτερον τοῖχον procumbunt, prout læua ſiue dextra, vt Catullus loquitur, *ſpirat aura*. Hoc Polluci dicitur τοιχίζειν: Iuuenalis dixit, *alternum latus*, vbi Gloſſæ, *latus dabat nauis*, id eſt ἐτοιχίζε.

Nunc ad *huius leg.* ſententiam redeamus. Ergo Conſtantinus Imp. *hac leg.* inter cætera quibus collatorum indemnitati & vtilitati conſultum iuit integra conſtitutione ſua, vnde *hæc lex* deſumpta eſt, iuſtam quoque ponderandi, ne cui fraus fieret in ſtatere, *au trebuchet, ou balance*, rationem ſeu formam hanc primùm in genere præſtituit, vt aurum æqua lance & libramentis paribus ſuſcipiatur. Hoc in genere, quod vnum retinuit Tribonianus. Atenim ſpecialiùs adhuc *hac l.* Conſtantinus formam præſcribit quomodo id fieri debeat, ſeu ἱστασθμία tenenda.

Primo conſtituit vt ſummitas lini retineatur, *le cordon attaché au bout de la boucle*, non verò anſa, *le bout de la chaſſe.*

Secundò, vt duobus digitis tantum ſummitas lini retineatur.

Tertiò, vt tres reliqui digiti liberi ad ſuſceptorem emineant, ne alioquin ab eo pondera deprimantur arte aliqua, non ſeruato examinis libramento, nec æquis ac paribus ſuſpenſo ſtateræ momentis. Quæ ſane accurata ponderandi ratio tum æqua tum neceſſaria viſa, vt Conſtantinus, pro ſuo in tributarios & prouinciales ſtudio, eorumque indemnitati conſulturus, hanc ſuper eo conſtitutionem edere voluerit, eamque quam dixi rationem præſcribere.

II. * Imp. IVLIANVS A. ad Mamertinum PF. P.''

EMPTIO venditióque ſolidorum, quos excidunt'', aut deminuunt, aut (vt proprio verbo vtar cupiditatis'') *abrodunt''*, tanquam, leues eos vel debiles nonnullis repudiantibus, impeditur: Ideóque placet, quem ſermo Græcus appellat, per ſingulas ciuitates, conſtitui *Zygoſtaten*, qui pro ſuâ fide atque induſtriâ, neque fallat neque fallatur vt ad eius arbitrium atque ad eius fidem, ſi qua, inter vendentem emptorémque in ſolidis exorta fuerit contentio, dirimatur. Dat.'' IX. Kal. Mai, Salonæ'', Iuliano A. IV. & Salluſtio Coss. [363.]

NOTÆ.

* *L. 1. C. eod. tit.* hinc interpolata eſt, ſublatâ omni memoriâ emptionis ſolidorum.
'' Illyrici, vt expreſſe teſtatur Amm. Marcell. *in geſtis Anni ſuperioris* 362. *lib.* 21. *p.* 210. vid. & *lib.* 26. *p.* 339. hinc & data hæc lex, id eſt Reddita Salonæ, de quo mox.
'' Nonnulli monetæ aroſores.
'' Auaritiæ.
'' Vid. quæ ſcripſi ad *l. vn. ſup. ſi quis ſolidi circulum*.
'' Pro Data, vel *Reddita*: hoc enim tempore Iulianus bello Perſico illigatus erat, vid. Chronicum Theodoſ.
'' *Salona* vrbs Dalmatiæ in Illyrico, cui Illyrico præfuiſſe Mamertinum oſtendi ad *inſcript. legis*.

COMMENTARIVS.

ZYGOSTATEN, (pro quo miſeri Interpretes *Nyceſtratem* iocularí interpretatione ſupponebant) qui inter priuatos contrahentes, ementes, vendentes, controuerſias, dirimat, per ſingulas ciuitates conſtitui iubet Iulianus Imp. Zygoſtatæ ſcil. in id publicè conſtituti, vt nummos probarent, de quibus etiam Iuſtinianus *Edicto* 11. ex quo Edicto & illud diſcere licet, ſigna ponderum ab his nummis impreſſa fuiſſe. Aliud verò (quod proximum tamen huic) Zygoſtaſiæ munus eſt, de quo *l.* 1. *de frum. Alexandr.* occupatum eſt Alexandriæ in admetiendo frumento, pondere & quantitate eius exigendi, cum quibus comparandi veniunt μετρονόμοι qui Athenis erant 15. quorum decem in Pyræo, quinque in vrbe curabant vt menſuræ iuſtæ eſſent, teſte *Harpocratione*. Ad hos Zygoſtatas etiam perperam à Cuiacio refertur Syneſij locus, *ex ep. eius ad fratrem* 127. *οἱ ἀναμετρήσαντες, οἱ ἐζυγοστάτησαν, οἱ κατασημήναντο τῇ δημοσίᾳ σφραγῖδι τὸ χρυσίον*: Eſt enim locus ille, de obſignatione pecuniæ publico debitæ, ponderatæ & in ſacculo reconditæ. Denique de *ζυγοστασίᾳ* in genere in ſtathmeticâ varia loca occurrunt: *ζυγοστατεῖν* nempe erat rei pondus cum ſacomate æquare, vel duas res pares inter ſe facere: quod venuſtè ad alia tranſlatum; ad bellica & politica quoque conſilia & libramenta. Ergo Zygoſtaten per ſingulas ciuitates qui priuatorũ ſuper nummis controuerſias tollat, conſtitui voluit Iulianus: cùm olim probandæ pecuniæ à priuatis ad Trapezitas *ἀργυραμοιβοὺς* ſeu nummularios iretur, vt probat *lex* 39. ff. *de ſolutionibus*: & Apuleius *lib.* 10. item Hieronymus *aduerſus Rufinum* 1. de quo ἐξετασμῷ ἀργυραμοιβικῷ in genere eſt & Clementis Alexandrini locus *l.* 6. *ſtromat.* 2. & Luciani *de conſcrib. hiſtor.* Inſtituti autem hi Zygoſtatæ à Iuliano propter frequentes controuerſias quæ tùm incidebant inter contrahentes ſuper aureis ſeu ſolidis eo quòd multi leues & debiles tum circumferrentur, nempe exciſi, deminuti aut adroſi, quos & ideò nonnulli repudiabant. Ita ſc. obſeruo, à Conſtantini M. potiſſimùm temporibus exciſam aut deminutam vel adroſam pecuniam auream (quò pertinet Conſtantini M. *lex vn. ſupr. ſi quis ſolidi circulum*,) vtpote creſcente auri pretio & enormitate (vt teſtatur Symmach. *lib.* 10. *ep.* 42. ſub Valentiniano Iun.) & cupiditate, quod etiam Auctor vetuſtus ſubditus *Notitiæ Imperij* diſertè ſcribit & queritur, *c.* 2. Inde igitur & auri pretium auctum, atque adeò libra auri ad pauciores ſolidos redacta mox à Valentiniano Sen. quadriennio poſt *hanc leg.* de quo dixi plenè ad *l. vn. ſup. de oblat. votorum*: & ad *l.* 2. *ſup. h. t.* Hinc illa iam inter contrahentes, ementes & vendentes difficultas, (ob quam Zygoſtaten publicè per ſingulas ciuitates conſtitui voluit Iulianus, qui ſcil. eas dirimeret:) Cui ſimilem difficultatem memorat Auctor *Notitiæ* ſubditus *c.* 3. *Inter damna Reipub. non ferenda, ſolidorum figura aliquantorum fraudibus deprauata, diuerſà populos ratione ſollicitat, & Regia maieſtatis imaginem dum per moneta culpam refutatur, imminuit: Ementis enim eundem ſolidum fraudulenta calliditas, & vendentis damnoſa neceſſitas difficultatem quandam ipſis contractibus intulerunt, ne rebus poſſit intereſſe ſimplicitas.*

De more porrò emendorum, vendendorum ſolidorum hâc ætate, præter *hanc l.* & ſuperiorem illum Auctoris *Notitiæ* ſubditi *locum*, eſt & *d. lex vn. ſup. ſi quis ſolidi circulum*: & *Nouella* Valentiniani *inter Theodoſianas* 25. *de petit. ſolidi*. Et Symmachi locus, *d. lib.* 10. *ep.* 42. *vendendis ſolidis, quos plerumque publicus vſus expoſcit collectariorum corpus obnoxium eſt, quibus area vinaria ſtatutum pretium ſumminiſtrat.* Et quo *loco* diſcimus quoque, certum Corpus Nummulariorum fuiſſe, qui *Collectarij* dicebantur, qui ſc. aureã pecuniam colligebant, eamque cupientibus vendebant: de quibus *Collectariis* eſt quoque *lex* Honorij 16. *C. ſi certum pet.* & *d. Nouella Valentiniani* 25. & Acronis locus, *in Horat.* 1. Satyra 6. Rufini, *lib.* 5. *c. vlt.* & Auguſtini *lib.* 1. *de mirac. S. Stephani* Suidæ, & Gloſſarum Palæmonis: de quo plenè ad *d. l. vn. ſup. ſi quis ſolidi circulum.*

Imò ex eodem Symmacho & *d. Nouell. Valent.* 25. diſcimus, pretium publicè poſitum ſolido, quo maius exigere Collectarij non poſſent. Auctumque

ctumque ſubinde, prout in foro rerum venalium augebatur.

§ Obſeruandum interea *hanc l.* Iuliani ingenium redolere, literionis Græculi, vt olim vocabatur, teſte Amm. Marcell. *lib.* 17. quò pertinent illa, *quos excidunt aut deminuunt, aut (vt proprio* VERBO *vtar cupiditatis) adrodunt*: item illa, *quem* SERMO GRÆCVS *appellat. Zygoſtaten.* Item illa *l.* 1. *ſup. de domeſtic. ad plurimos ſuos & terminos* vbi dixi. In eodem cenſu quoque pono cognitionia eiuſdem ſeu ſententiæ ſeu formulam Græcam in *l.* 5. *ſup. de fide teſtium.* Sanè vetus Imperatorum mos ille iam hoc tempore exoleuerat, quo Græcis verbis abſtinendum ſibi putabant in Orationibus & Decretis ſuis.

III. * Imp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Dracontium."

SI quid ex proſecutionibus vel condemnationibus" depoſcitur, ſi quid ex ceteris titulis", qui annui atque ſolemnes 'ſunt vel veteres vel" recentes, aut" peculiaris in ſingulis aut certa per paucos, aut vniformis in cunctos, cogit" indictio", non in materiâ" conferatur, ſed, ſub condicionalium" oculis ac periculis, diu multúmque flammæ edacis" examine in eâ obryzâ" detinetur", quemadmodum" pura videatur." Dat. Prid. Non. Aug. Nemaſia", Poſt conſſ. Gratiani N. P. & Dagalaifi Coſs. [367.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C. Iuſt.*

" *Dracontius* hic fuit Vic. Aſric A 364. 365. imo & hoc Anno 367. menſe april, vt docet *lex* 4. *inf. de prad. naticul.* Obſtare tantum videatur *lex* 16 *ſup. de annona & tribut.* quæ cum ad eundem Dracontium data ſit, data dicitur *Nicomedia*, Bithyniæ ſc. Verùm ad eam *legem* in id inquire.

" *Condemnationib.* id eſt multis v. *Gloſſ.*

" *Titulis*, id eſt cauſis tributorum v. id. *Gloſſ.*

" *Solemnes*, id eſt ordinarij, canonici, v *Gloſſ.*

" Nota titulos ordinarios canonicos, alios veteres, alios recentes. Nempe recentes quidam tituli ſeu collationes inductæ indictæque fuerant.

" Aut ſi quid.

" *Cogit:* ſic *l.* 1 *inf. de auri publ. proſecutor.* vbi v. quæ dico.

" Cuius tres interim ſpecies ſic obſeruandæ.

" Non purgatâ. Niſi malimus hic va reponere, *hoc in materiâ.*

" *Conditionales:* de his dixi ad *l.* 3. *ſup. de iure fiſci: & ad l.* 3. *ſup. de Numerariis.*

" *Edax* flamma. Virgil. 2. *Æn.*

Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia, vento
Voluitur, exuperant flammæ, furit æſtus ad auras.

" De *obryzâ*, & de hoc proinde loco dixi ad *l. vn. ſup. de oblat. votor.*

" *æ. Detineatur.*

" Id eſt vt eâ ratione, modoque.

" Sit, & euadat.

" De *Nemaſia* hac mox.

COMMENTARIVS.

DE AVRI illatione eſt hæc Valentiniani Sen. Conſtitutio: cuiuſmodi inquam, ſeu quale Aurum conferri debeat: Idque in omni collationum genere, ſiue ex bonorum proſcriptione; ſiue multæ nomine aurum exigatur; ſiue canonici & ordinarij tributi nomine; ſiue ob extraordinariam indictionem. Hæ quatuor ſcil. auri fiſco inferendi cauſæ ſunt; eáque proinde prima illationum & debitorum fiſcalium diuiſio, à *cauſâ*, cuius nomine ea fit, deſumpta notanda eſt; vel inquam ea debentur & inferuntur ex *Proſcriptione* bonorum, vel *Multa* nomine, de quo eſt quoque Syneſij *ep.* 127. vbi agit de Euthalio Lydiæ Præſide, à Rufino PP. quindecim libris auri multato: quique inſigni impoſturâ duobus marſupiis confectis, in quorum altero æreos nummos condiderat, in altero verò aureos, id quod æreis plenum erat loco aureorum ſubiecit: vel ob *Canonicos* titulos, id eſt ſolemni penſitatione tributorum; vel denique *Extraordinariæ* Indictionis nomine. Quæ prima, vt dixi, illationum diuiſio hîc proponitur. Altera deſumpta eſt à diuerſitate perſonarum & modi: Nêpè alia peculiaris eſt in ſingulos, alia certa per paucos; alia denique vniformis in cunctos. *Peculiaris in ſingulos*, nêpe adſcriptione facta pro modo poſſeſſionis cuiuſque. *Certa per paucos*, putà Honoratos, Senatores, Decuriones, Negotiatores. *Vniformis in cunctos*, nulla poſſeſſionis, vel dignitatis ratione habitâ, aut profeſſionis.

§ Ergo his omnibus caſibus Valentinianus Sen. aurum fiſco inferri non vult in *Materia*, id eſt in materia impura, non obryza: *Materia* ſc. cùm aliàs omnem auri maſſam ſignificet, vt *leg.* 1. *ſup. h. t.* vbi dixi; hîc ſignificat impuram, cui opponitur *hac leg.* & *l.* 13. *inf. de auro coron.* obryza: de qua ſemel plenè dixi ad *leg. vn. ſup. de oblat. votor.* vel ex *hac* ſanè *lege* apparet, *obryzam* eſſe examen auri quod per ignem fit, diù multúmque donec id purum vndique appareat. Quid igitur? Priùs materiam flammæ edacis examine in obryza detineri iubet Imp. vt pura ſit: idque fieri ſub Conditionalium oculis ac periculis vbi Conditionales ſunt Miniſteriales publici, qui varia miniſteria præbebant publico; & inter alia, nummis, auróque flando, probando; de quibus Côditionalibus dixi plenè ad *leg.* 5. *ſup. de iur. fiſci: & l.* 3. *ſup. de Numerar.*

§ Id verò ab Imp. *huius leg.* Authore conſtitutum puto, ne, quod ſolebant, *Spectatores*, qui auri materiam illatam ſpectabant, probabant; quâ *Spectatoris* voce Symmachus quoque vtitur *loco* quem mox apponam, incrementi nomine propter obryzam aliquid exigerent,

eoque

eóque nomine prouinciales concuterent: de quo *incremento* obryzæ nomine, ſunt *duæ leges*, *hoc C.* putà *lex* 2. *ſupr. de Suſceptor.* & *lex* 4. *infr. de auro coronar.* quâ etiam id incrementum obryzæ duodecim annis poſt *hanc leg.* in auri coronatij oblatione ſublatum. Eóque etiam pertinet quod Symmachus ſcribit *lib* 4. *epiſt.* 56. (procul dubio ad Gratianum A.) *Flanda moneta nequitiam decoquit larga purgatio: Nullo iam prouincialis auri incremento trutinam Spectator inclinat*: neque dubito Symmachum de *hac ipſa lege* ibi cogitaſſe.

¶ Et hæc quidem ad *huius l.* ſententiam ſufficiant: quæ & eo quoque nomine ſingularis eſt ob ſubſcriptum *Nemaſia* nomen, cuius nulla alibi quod ſciam mentio occurrit. Nos vbi ea fuerit, inquiramus. Igitur ſub Valentiniani Sen. non ſub Valentis, Imperio fuiſſe oſtendit *Dracontius* ad quem *hæc lex* data eſt: quem vtique Vicarium Africæ fuiſſe iam *in Notis* oſtendimus. Valentiniani tantùm itinera hic nobis proſequenda ſunt. Igitur in Galliis hoc Anno Valentinianum conſtitiſſe docet huius Anni *Chronologia*, & quidem *Remis*, vbi menſe adhuc Iunio erat, vt docet *lex* 5. *infr. de cenſit*: tùm *Ambianis*; quod de Ambianis docet ſubſcriptio *legis vn. ſupr. de ingratis liberis.* idque menſe Auguſto proximo, poſt *hanc leg.* Hæc *lex* data eſt menſe Iulio, qui medius eſt inter Iunium & Auguſtum: quare & Nemaſia hæc inter Remos & Ambianos medio loco poſita fuerit neceſſe eſt: & verò locus ille hodie vocatur *Nemay* haud procul Remis, & intermedius Remis Ambianos pergenti: quo ſanè perrexit hoc tempore Valentinianus, ea quam enarraui de cauſa, ad *leg. vn. ſupr. de ingratis liberis.*

DE AVRI PVBLICI PROSECVTORIBVS.

TITVLVS VIII.

X. COD. IVST. LXXIII.

De Reorum proſecutione, dixi ad *legem 6. ſuprà, de exhibend. reis.*

De Animalium proſecutoribus, vide *titul, ne operæ à conlat. exig. & leg.* 2. *ſupr. de Tractor. & ſtatiuis & leg.* 2. *infrà, de venat. ferar.*

De Frumenti proſecutoribus ideſt, Nauiculariis, dixi ad *leg.*4. *infr. de Naufrag. & ad leg.* 33. *infr. de Nauicular.* quæ iungenda eſt *legi vn. hoc tit.*

De ſpecierum argenti aurique proſecutoribus, *l.* 18. 40. 47. 48. *ſupr. de curſu publ.* deque iis plenè *Paratitlo de Annona & tribut. & tit. de excoct. & tranſlat. annon.*

Du Port, voicture des deniers à l'Eſpargne. vide *Cod. Henry*, 12. *tit.* 24. *des Clercs conducteurs des deniers. art.* 1.

1.* Impp. Honor. & THEOD. AA. Anthemio PF. P.''

AVRI proſecutores, partim nullâ præmiſſâ (vt adſolet) proſecutoria, aurum præſumunt, partim diutiùs retentant'' quod ſtatim fuerat adſignandum. Ideóque cenſemus'', ne quis abſque præcepto Viri Inluſtris Comitis ſacrarum largitionum, vel coquendum'' aurum ſumat, vel capiat'' deinceps retinendum. Data XIII.'' Kalend. Auguſt.'' Honorio VIII. & Theod. III. AA. Coſs.

NOTÆ.

* *Lex* 2. *Cod. eod. tit.* Iungenda autem huic legi, *lex* 33. *infr. de Nauicular. & lex* 2. *Cod. de off. Ciuil. Iudicum.*

'' Orientis: de quo etiam ſæpè, ad ipſum Syneſius v. *Proſopogr.*

'' Ideſt, iubemus.

* Orien

" *Retentare* eſt detinere, vid. *Gloſſ. Theod.*
" Ita quoque habet C. *Iuſt.* ſed repono *cogendum*. de quo mox.
" Accipiat.
" Ita quoque *d.l.2* A. *d.l.33* XIV.
" Conſtantinop. add. *d.l.33.* & *d.l.2.*

COMMENTARIVS.

De Proſecutoribus auri eſt hæc vnica *hoc titulo* Theodoſij Iun. Conſtitutio: de quibus tamen ſunt aliæ *hoc Cod* leges plures puta Conſtantini M. *lex 2. infr. de Iudæis.* Valentiniani Sen. *lex 18. ſupr. de curſu publ.* & *l. 12. ſupr. de Suſceptor.* Theodoſij M. *lex 40. 47. 48. ſupr. de curſu publ. lex vlt. ſup. de his qui cum diſpenſ.* Honorij *lex 161. ſupr. de Decur.* & ſic in vniuerſum nouem *hoc Cod.* conſtitutiones. Eſt & Libanij locus *orat. pro Ariphane; p. 213.* ὃ δ' ἂν ἴδῃ σεξτιώτης &c. τὰς δ' οὔσας διακονῶν μετὰ ἁμαξῶν χρυσὸν ἀγωγῶν ἀπέπεμψεν. Scilicet, vt aliarum rerum & ſpecierum ad largitiones Principis perferendarum certi deductores, proſecutores erant; de quo munere agit quoque Arcadius Chariſius in recenſu munerum perſonalium in municipiis: *l. vlt. §. 3. ff. de munerib.* ita & auri publici, qui ſcil. aurum ſacris largitionibus inferendum, *cogendum* deferebant, & quidem curſu publico: vt docet *d. l. 18.* & *47. 48. ſup. de curſu publ.* iique vel ex Curialium numero erant, vt docet *d. l. 161.* & *d. l. 2. infr. de Iudæis*, vel Palatinorum, *l. 48. ſup. de curſu publ.* Id quod ex Syneſij quoque *ep. 20.* & *21.* diſcere eſt, vbi meminit Decurionis ſeu Curialis (ita enim verſum oportuit) Vrbis Alexandrinæ (ad quem pertinent & duæ ſequentes epiſtolæ...) qui à Curiâ (ita enim vertendum βουλευτήριον, non *Conſilium*) Alexandrinâ miſſus fuerat ad proſecutionem ſeu perferendum aurum ad Comitem S.L. in militum ſtipendia, χρυσίον εἰς ὑμᾶς (alloquitur fratrem Com. S.L.) νομίμῳ στρατιώταις κομίζοντα. Item, ὡς δεῖ χρυσίῳ διακομιδῆς πρὸς ὑμᾶς ἐκεῖνον δημοσίαν ὁδόν. Et ita quidem Proſecutores hîc intelligendi ſunt: non vt Alciatus olim, & poſt eum alij qui in iudicio contra eos perſequuntur qui aurum debent. *Proſequi* enim hîc, eſt deducere, deuehere. *Proſequi*, inquam; nam ita hîc *Proſequutores* dicuntur, & *Proſequutoria*, non vt Amayas *Perſecutores*: quanquam hac in re ipſa, hæc vox *perſequendi* vſurpatur ab Arcadio Chariſio *l. vlt. §. 5. ff. de munerib. & honor.* niſi vitium ibi ſit.

¶ Ad rem. Fraudibus igitur auri proſecutorum eorum, vt *aliis legibus illis*, ita & *hac leg.* Theodoſius Iun. occurſum it; quæ pars eſt prolixioris Theodoſianæ conſtitutionis *de re Tributaria*: quâ in partim collatorum indemnitati aduerſus Exactorum & Iudicum iniurias conſultum iuit, quò pertinet *l. 2. C. de off. ciu. Iudic.* (quæ *huic* proinde iungenda eſt) partim fiſci vtilitati pœnâ impoſitâ Auerſi oneri reis, putà Nauiculariis, ſeu frumenti proſequutoribus, *d. l. 33. ſupr. de Nauicul.* (quæ inde deſumpta *huic* iungenda eſt:) & Auerſi oneris reis proſecutoribus auri *hac leg.*

¶ Cæterùm vt duûm generum fraudes Proſecutorum hac parte fuêre; vel enim citra præceptum (quod hîc *Proſecutoria* vocatur, nempe *proſequendi* iuſſio) Comitis S.L. ſæpè aurum deferendum, *cogendum*, (vt hîc legendum, de quo mox,) capiendum, vt mox infrà, præſumebant; vel diutiùs retinebant, quod ſtatim fuerat aſſignandum: ita Duo *h. l.* interdicuntur auri Proſecutoribus. Primò, ne abſque *Proſecutoria*, ideſt præcepto Comitis S.L. aurum præſumerent, ſeu *cogendum aurum ſumerent*; Vbi *coquendum* aurum, pro *decoquendum*, abſumendum, interuertendum accipit poſt Accurſium, Lucam de Penna, Cuiacius quoque ſed malè: Alij *coquendum* accipiunt pro *purificandum*: Scilicet ſolidi collati Suſceptoribus in maſſam mox redigendi erant, maſſáque in obryzâ ſeu flammâ tenenda: quod indicatur *d. l. 12. ſup. de Suſceptor.* Vnde & coƈti auri fit mentio *l. vn. ſup. de oblat. vot.* & *tit. de auro coron. infr.* Verùm & id malè, Suſceptoribus enim id incumbebat, non proſecutoribus. Igitur Comitis S.L. præceptum priùs eos expectare vult: à cuius ſcil. nutu pendebant omnia quæ ſacris Largitionibus debebantur: de quo in *Notitia dignitatum.* Secundo loco vetantur Proſecutores diù retinere aurum, ſed ſtatim *adſignare*, ideſt Largitionibus inferre. Igitur vt paulò antè indicaui, hîc omninò reponam *cogendum*, vbi ſcriptum erat *coquendum*, vel *vrguendum*: Debita cogere, *l. 39. de appellat.* Penſiones cogere, *l. 17. de exact.* Cunƈtatorea cogere, *l. 1. de liberali cauſa.* Cogere eſt rem aliquam in ſuum & debitum locum compellere: ſic apud Virgilium *Tityre coge pecus* (qui idem, *Compulerántque greges*) vbi Seruius, ideſt, *collige, in vnum redige.* & *Cogite oues pueri*: vbi Seruius, *in ouilia colligite.* Item *Æneid. 11.*

Ergo concilium magnum, primóſque ſuorum
Imperio accitos alta intra limina cogit:
Olli conuenêre, fluuntque ad regia plenis
Teƈta viis.———

Plautus pariter *Bacchidib. Aƈtu 5 ſcen. 2.* de ouibus, *Cogantur quidem intrò.* Sed quid aliunde teſtimonia conquirimus? *Cogendi* vox propria in his erat quæ in Fiſcum ſeu Ærariū referenda eſſent, referrentur. Sic Varro dixit *lib. 4. de Lingua Latina*, coaƈtum in publicum: Tacitus *lib. 2.* in fiſcum cogi. Iuriſconſulti noſtri, *cogi ad*, vel *in fiſcum* bona; *l. 31. 45. §. eius: ff. de iur. fiſci: l. vlt. de bonis eorum: l. vlt. de requir.* à fiſco cogi partem, *l. 24. ff. de falſis*: Cogendum verò aurum ſumere, hîc, eſt aurum præſumere proſequendum. Sanè *capiendi* voce mox id ipſum indicatur, *vel capiat deinceps retinendum*: pariter vt a Theodoſio M. *d. l. vlt. ſupr. de his qui cum diſp.* Imò pariter vt idem Theodoſius Iun. *d. l. 33. infr. de Nauicul.* (huic coniungenda) & Honorius *l. 3. Cod. quæ res venire non poſſ.* capitalem pœnam minitatur Nauiculariis qui fiſcales, ſpecies ſuſceperint deportandas, ſi reƈtâ nauigatione contempta, litora deuia ſeƈtati, eas auertendo diſtraxerint. Imò pariter vt Suſceptores ſpecierum diu penes ſe eas retinere vetantur, *l. 17. ſupr. de Suſceptoribus*: *l. Cod. de canone larg. tit.* Tandem & Honorij *lex 1. Cod. de off. Com. S.L.* ad eundem finem pertinet: quâ iubentur Iudices *aurum exaƈtum ad ſacras Largitiones ſine vlla dilatione mittere.* Idque eſt quod *ſine lege* dicitur, *ne* &c. *vel capiat deinceps retinendum*: ideſt, diutiùs retinendum.

DE HIS, QVÆ EX PVBLICA CONLATIONE INLATA SVNT, NON VSVRPANDIS.

TITVLVS IX.

X. COD. IVST. LXXIII.

Conferendus cum hoc *Titulus* 24. *libro* 10. *ſuprà de his qui cum diſpenſ. contrahunt.*

PARATITLON.

INLATA ex publica collatione *Rub.* à Republica collatione ſuſcepta, *l.* 1 *h.t.* quæ in conditis referuntur, vel in arca continentur: *l.* 2. quæ ex priuatæ rei canone ſunt, vel eo quod ex iiſdem titulis Iudices exegerint, *l.* 3. *ſen vlt.* denique ex Largitionibus ſacris, vel ex priuato ærario, *l.* 2. *ſupr. de his qui cum diſpenſatore*, veluti aurum *d.l.* 2. *&* 3. *ſupr. de his qui cum diſpenſ.* ex vrbicario canone, *l. vlt. infr. de canone frum. V. R.* horreaticas ſpecies, *l. vlt. ſupr. de conditis in publ. horreis* annonas horreis deputatas, *l.* 12. *infr. de operib. publicis*: ſpecies annonarias, *l.* 3. *ſupr. de erog. mil. ann.* vſurpare, *Rubr. h. t.* & *d.l.* 3. *ſupr. de erogat.* veluti mutui interuentione oppoſita inuadere, *l.* 1. commodare, *d.l.* 2. *ſupr. de his qui cum diſp.* præſumere *l.* 2. *h.t.* ad quemlibet titulum vſurpare, *d.l.* 2. *hoc tit.* ad alias neceſſitates transferre, *l.* 3. prohibentur *hoc titulo*, & *dictis legib.* omnes Iudices *l.* 1. 2. 3. *hoc tit.* ſine ſublimium poteſtatum iuſſione, *l.* 2. *h.t.* Propoſita pœna ſeu ſeueritate grauiſſima *d. l.* 3. *hoc tit.* Quadrupli, *l. vlt. infr. de canone frum. V. R.* deportationis & proſcriptionis omnium bonorum, & ſumma pœna *l.* 12. *infr. de operib. publ. & l. vlt. ſupr. de cond. in publ. horreis*, *d.l.* 2. *ſup. de his qui cum diſp. contrax.*

I. * Imp. CONSTANTINVS A."

NVLLVS Iudicum" id quod à Republica" ex conlatione ſuſceperit, mutui interuentione obpoſitâ, vel inuadat vel conetur inuadere. Dat. prid. Non. Mar. Treu." Paulino & Iuliano Coss. [325.]

NOTÆ.

* *L.* 1. *Cod. eod. tit.*

" Præfecto Prætorio Galliarum inſcripta fuiſſe videtur *hæc lex*: de quo ad *ſubſcript.*

" Ciuitate aliqua: nempe totius Reipublicæ canon & tributum ſimùl Iudicibus inferebatur vid. & *l. vn. ſupr. de prob. ſolario.*

" *Treueris* non fuit hoc Anno Conſtantinus M. verùm in Macedonia primùm mox, in Bithynia: Quare *Data* hîc, pro *reddita*, ſcilicet P.P. Galliarum: quomodo & aliæ leges nonnullæ Datæ Treueris ſimiliter accipiendæ ſunt: veluti *l.* 3. *vnde vi. l.* 3. *de proximis. l.* 3. *de Veteranis*: *l.* 2. *de Numerar.*

II. * Imppp.

II. * Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theod. AAA. Haue Lampadi" K. N. B.

Nvllvs" penitus ex eo quod refertur in conditis", vel in arca" continetur, ad quemlibet titulum" vſurpet, niſi fortè præſumendi facultatem Sublimium Poteſtatum" iuſſione perceperit. Dat. III. Id. April. Conſtantinop. Antonio & Syagrio Coss. [382.]

NOTÆ.

* *Lex Cod. eod. tit.*
" Putabam aliquando reponendum hic *Palladi*: cui inſcribitur *lex* 2. *&* 3. *ſupr. de his qui cum diſpenſ.* ſanè Lampadius, cui *hac lex* inſcribitur, alius eſt ab eo qui in Occidente ſub Honorio poſteà fuit, cuique inſcribitur *lex* 51. *Cod. de vectigalib.* & de quo Zoſimus *lib.* 5. *p.* 806. *&* 827. in Geſtis Anni 408. & 409. ad quem extant & duæ Symmachi *epiſtola* 62. *&* 64. *lib.* 8. & cuius meminit *lib.* 6. *ep.* 64. & *lib.* 9. *ep.* 34.
" Iudex: vt *l.* 1 *ſup. & l. vlt. infr.*
" Pro in condita: condita autem in horreis, v. *infr. tit. de conditis in publ. horr.* non ſola condita militaria.
" *Arca* priuatæ rei *condita* ſpecierum ſeu largitionalium titulorum, de Arca, & Arcarus dixi *ad leg.* 14. *ſupr. de Suſceptoribus.*
" Id eſt, expenſam & cauſam publicam.
" An P.P. vt *l.* 6. *de indulg. debitor.* An Comitis S.L. & Comitis R.P.

III. * Impp. Arcad. & Honor. AAA. Meſſalæ PF.P." Poſt alia.

Sciant Iudices", nihil ſibi ex Priuatæ rei canone, vel eo quod ex iiſdem titulis exegerint", ad neceſſitates alias transferre licere: niſi malunt grauiſſima ſeueritate ſuam licentiam coherceri. Dat. XVI." Kal. Iun. Med. Theodoro v.c. Coss. [399.]

NOTÆ.

* *L.* 5. *Cod. eod. tit.* & plenius *l. vlt. Cod. de collat. fund. patrim.*
" Italiæ.
" Ideſt, Rectores prouinciarum, vt *l.* 1. *ſupr.*
" Ita quoque *d. l.* 3. at *d. l. vlt. contigerit.*
" Eodem die Data hoc Anno ad Dominianum Vic. Afric. *lex* 37. *infr. de hæreticis.*

COMMENTARIVS.

Constantini M. Theodosii M. Honoris Imperatorum tres conſtitutiones *hoc titulo* continentur, in eodem argumento: Quibus videlicet *Iudices* ſeu Rectores prouinciarum ex collatione illatâ, vſurpare quidquam vetantur. Id enim intereſt inter *hunc titulum*, & *titulum* 24. *lib.* 10. *ſupr. De his qui cum diſpenſatore contrahunt*; quod ille ſit de priuatis, & de exactoribus, & Proſecutoribus, aliquid vſurpantibus ex fiſcalibus: hic verò de Iudicibus ipſis ſeu Rectoribus prouinciarum. Nam qui aliter diſtinguunt, non rectè diſtinguunt.

¶ Ergo 1. vetantur Iudices vſurpare ſeu contingere illata ſiue ſuſcepta à Republica ex conlatione: ſiue ea ipſi ſuſceperint, *l.* 1. *hoc tit.* & exegerint, *leg. vlt. hoc tit.* ſiue in condita relata ſint aut in Arca contineantur, *l.* 2. *hoc tit.* quod *Canonis* appellatione indicatur, *l. vlt.* vbi *priuatæ rei canon.* opponitur ei quod ex iiſdem titulis Iudex exegit, ideſt, ipſe exegit ex iiſdem rei priuatæ ſcilicet titulis; veluti ex patrimonialium fundorum canone & præſtatione, quod docet *lex vltim. Cod. de collat. fundorum patrimonialium*, vbi *lex vltim. huius tit.* (quamlibet poſita pariter vltimo loco *tit. huic* gemino) amplior extat relata hic verbis: *Per omnes prouincias patrimonialium fundorum ab ordinariis iudicibus canon exigatur, & quicquid exactum fuerit dirigatur, id eſt ſiue ſpecies annonariæ ſint, ſiue largitionales, ſiue ad rem priuatam Principis pertineant:* de quo eſt, etiam diſertè *dict. lex vltima hoc titulo.* Id enim *Arcæ* appellatione *d. l.* 2. *hoc t.* intelligendum eſſe dixi plenè ad *l.* 15. *ſupr. de Suſceptor.* Non vt (qui ſecundus error notandus) Cuiacius etiam de Arca P.P. Qui & ideò malè tertio errore *legem vltim. huius titul.* ita diſtinguit à *l.* 2. quaſi *dict. leg. vltim.* agatur de priuato Ærario, non etiam *dict. leg.* 2.

Et ſic in condita relata & in Arca contenta, diſtinguenda ſunt, quæ etiam ſub diuerſarum Poteſtatum diſpoſitione fuêre, putà illa ſub Comitis S. L. hæc ſub Comitis R. P. qui *ſublimium Poteſtatum* appellatione intelligendi ſunt: *leg.* 12. *hoc tit.* Quod pœnam attinet, quæ proponitur *l.* 2. bonorum proſcriptionis & deportationis eadem proponitur iterum & *l. vlt. ſup. de conditis in publ. horr. & l.* 11. *infr. de operib. publ.*

2. *Vſurpare* autem vetantur ſuopte motu citra ſublimium Poteſtatum iuſſiones, hi enim ſoli præſumendi facultatem tribuere potuêre: putà Com. S.L. & R.P. ſub quorum diſpoſitione fiſcalia fuêre.

3. *Vſurpare* item quocunque obtentu: Neque *mutui interuentione* oppoſita, *l.* 1. *hoc tit.* veluti ad alium quemlibet titulum, in quem deſtinata ſunt, *l.* 2. *hoc tit.* ſeu ad neceſſitates alias Reipubl. *l. vlt.*

hoc tit. veluti in operum publicorum expenſas: *Mutui interuentione* oppoſita inuadere *l.* 1. *hoc tit.* eſt generaliter, eam in alium vſum mutuare, & mutare, non tantum priuato alicui mutuam dando, vt vulgùs quarto errore interpretatur, qui & hac ratione quinto errore diſſecare putant *dictam legem* 1. à *leg.* 2. Quò etiam pertinet Ammiani Marcellini locus, *lib.* 28. *p.* 385 *Hymetius cùm Africam Proconſule regeret, Carthaginienſibus victus inopia laſſatis ex horreis Romano populo deſtinatis, frumentum dedit, paulòque poſtea cum proueniſſet ſegetum copia, integrum ſine vlla reſtituit morâ: verùm quoniam denis modiis ſingulis ſolidis indigentibus venundatos emerat ipſe tricenos, interpretij compendium ad Principis ærarium miſit: Ideoque Valentinianus per nundinationem ſuſpicatus parum quam oportuerat miſſum, eum bonorum parte multauit.*

Denique omnis omnis vſurpatio, nundinatio, rerum ex publica conlatione illatarum Iudicibus his legibus interdicitur.

4. De pœna vſurpantis Iudicis ſatis monuit *Paratitlon.*

NE" PRÆFECTIANVS, EXACTORIS, VEL CVRIOSI, HORREORVM", CVSTODIS FVNGATVR OFFICIO.

TITVLVS X.

" Abeſt hic *Titulus* à *Codice Iuſtinian.*
" *Vel horreorum.*

1.* Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Zoſimum" Præſidem Epyri nouæ.

COMPERIMVS, Imperatoriæ iuſſionis † auctoritate neglectâ, Præfectianos" ad perniciem prouincialium exitiúmque remeaſſe, & exactionibus in Prouinciâ" meritis tuis creditâ, vel potius lucris & quæſtibus ſuis, contra vetitum laborare: Præterea, vel horreorum gerere cuſtodiam, vel Curarum ius atque arbitrium ſibi præſumere. Horum ſi quis exiſtat, volumus, huius auctoritate præcepti, in futurum Suſceptorum Officiis eum deputari, déque eius nomine vniuerſa Clementiæ Noſtræ auribus intimari. Dat. XIV. Kal. Dec. Med. Valentiniano & Valente IV. AA. Coss. [373.]

NOTÆ.

* *Lex* 2. *Cod. Iuſt. de apparitorib. Præfectorum Prætorio* hinc interpolata eſt: Eam vel ſimilem indicat Maiorianus *Nouella* 4. *de Indulg. reliquorum.*

" Zoſimo huic Præſidi Epiri nouæ inſcribitur hoc ipſo Anno altera adhuc *lex vn. ſupr. de ſtratoribus.* vbi & de Epiro nouâ diximus: Fuit autem hic in eo Magiſtratu ſucceſſor Paulini, cui inſcribitur Anno ſuperiore 372. *lex* 22. *infr. de Epiſcopis* Forcan Zoſimi Hiſtorici qui Aduocatus fiſci fuit, parent hic.

† *Lex* hæc nuſpiam comparet niſi intelligat *legem* 2. *ſupr. de Curioſis*: vel certe Iuliani *institutum*, de quo mox.

" Ideſt, Apparitores PP. & quidem Illyrici in *ſpecie huius leg.* ſub quo fuit *Epirus noua*: vt ex *Notitia Imperij* liquet. Cæterum hoc tempore fuit PP. Illyrici Probus. Porrò iniuriam facit Cuiacio vir doctus, quaſi is ad *Nouellam* 129. *Præfectianis* Adſeſſores Præfecti Po. connumerauerit: nam imò Præfectianos ab Aſſeſſoribus clare ſeparat.

" Epiro noua.

COMMENTARIVS

DE PRÆFECTIANIS eſt Valentiniani Sen. lex de quibus agitur & *l.* 19. *ſupr. de diu. off.* *Nouella* Valentiniani *inter Theodoſianas* 37. *de Principib. agent. in reb.* & *Nouella* Maioriani 4. *de Indulgentiis reliquorum* (quæ etiam huic *l.* concordat) ideſt, de Præfecti Prætorio Apparitoribus ſeu Officialibus, de quibus eſt peculiaris *tit. C. Iuſt. de Apparitorib. Præfectorum Pretorio & priuilegiis eorum*: Multaque eorum mentio *hoc Codice*: ac nominatim *tit. de diuerſ. offic. l.* 3. 6. 7. 9. *ſupr. de executorib. & exactorib.* & *lege* 14 *ſupr. de exactionibus*: (quæ in eodem argumento verſantur in quo *hæc lex*:) De iiſdem eſt quoque Syneſij locus *epiſt.* 127. vbi agitur de exactione multæ cuiuſdam impoſitæ

poſitæ Euthalio Lydiæ præſidi à Rufino PP. Meminit & Chryſoſtomus non *vnâ epiſtolâ*, vbi ἐπαρχικὸν vocat: meminit & Amm. Marcell. *lib.* 17. *p.* 98.

¶ Cæterùm Præfectiani hi, vtpote Inluſtris maximè poteſtatis putà Præfecti Prætorio Apparitores, maioriſque adeò meriti (quomodo & alij in foro Præfecti Prætorio: de quo dixi ad *l.* 188. *ſup. de Decur. l.* 2. *ſup. de aſſeſſorib. & l. vlt. de poſtulando*) ſingularibus priuilegiis ſupra alios Apparitores fruebantur, de quo *leg.* 8. *ſup. de diuerſ. offic. & d. tit. C. de Apparit. Præf. Prat. & priuileg. eor.* vice verſa etiam, quia timendi magis & terribiles prouincialibus erant, quibus militaris terror inferebat formidinem, vt dicitur *l.* 6. *ſup. de executor,* ſuperioris militiæ authoritate terribilibus, Maioriaous *de Nouell.* 4. de ſuperioris cinguli faſtigio [male, faſtidio] blandientes, *ibid.* armati protinus miniſtri, *ibid.* à nonnullis actibus ſubmoti fuerunt Principum conſtitutionibus, *ne* alioquin *in perniciem prouincialium & exitium,* (vt *hac leg.* dicitur) procederent, *lucriſque & quaſtibus ſuis* indulgerent. Igitur hac de cauſa vetiti iam anterioribus conſtitutionibus Præfectiani *Exactionib.* tributorum incūbere, vt *hac l.* docemur. De Iuliano certè C. Am. Marcell. *lib.* 17. *p.* 98. *Inuſitato exemplo id petendo Cæſar impetrauerat à Præfecto* [Prætorio Florentio] *vt ſecunda Belgica multiformibus malis oppreſſa diſpoſitio ſibi committeretur: eâ videl. lege, ne Præfectianus nec Præſidalis Apparit. ad ſoluendum quemquam vrgeret.* Ergo & id quoque à Iuliano C. tùm obſeruatum, & fortè *lege* generali emiſsâ, quam hîc Valentinianus intellexerit. Quod & *hac l.* à Valentiniano Sen. per Epirum nouam vetatur, qui & duobus aliis præterea muneribus ſeu muniis iis interdicit: putà vt ne Præfectianus *Exactoris* munere fungatur; ne *Cuſtodis horreorum,* aut *Curioſi.* De *Exactoris* munere hoc idem poſtea ſtatutum fuit ab Honorio, *d. l.* 5. 6. *ſup. de Executor. & Exaction.* & à Maioriano, *d. Nouella* 4 Ratio huius interdictionis (iuxta *hanc legem, & d. leg.* 5. 6. *ſup. de Executor.*) eâ Nouellâ pluribus redditur: putà quod ſæuioribus exactionibus poſſeſſorem, Curialémque concuterent, & ita omnia pro arbitrio ſuæ deprædationis extorquerent, & cùm minimum aliquid publicis commodis inferret, duplum aut ampliùs in ſportulis auidus & præpotens executor acciperet: denique quod ſuperioris militiæ auctoritate terribiles forent, & in prouincialium viſcera & damna ſæuientes nec arguere quiſquam apud prouincialem Iudicem poſſet, quod iis totum ſibi de ſuperioris cinguli faſtigio blandientibus reſupina poteſtas prouincialis, id eſt ignauus Rector prouinciæ famularetur, nec de longinquis regionibus cum magno ſumptuum expenſarúmque detrimento ad Comitatum Principis venire auderet ille qui quereretur, cui ſub durum patientiæ gemitum tolerabilior videretur deprædatio ſæuientis quàm ſub magno obſeruationis incommodo ſoſtinendus impetrandæ vltionis euentus: & quæ *ſequuntur.* Et quidem de Exactionis munere.

¶ Eâdem ratione ſecundo loco Præfectiani ab *Horreorum cuſtodiâ* ſeu præpoſiturâ *hâc l.* arcentur, de quâ conſulendum *Paratitl. tit. de ſuſceptorib præpoſitis, ſup.* de cuſtodibus horreorum eſt quoque locus apud Valer. Maximum *lib.* 9. *c.* 3. §. 7 Nempe, quia & facilè interuertere aliquid ex annonâ poterant neque tam facilè erat ab his annonam conſequi.

¶ Tertio loco, & *Curiarum iure atque arbitrio* Præfectianis interdicitur, id eſt vt *h. t.* Rubrica ſatis indicat, *Curioſi* munere: Quod & ipſum iam antea vetitum à Conſtantio *l.* 2. *ſup. de Curioſ.* cùm ſub Conſtantino è Præfectianis primipilaribus ſtationarij ſeu Curioſi ſumerentur, *l.* 2. *ſup. de cohortalib.* imò aliquandiu adhuc ſub Conſtantio, vt docet *l.* 1. *ſup. de Curioſis*: & *lex* 6. *ſup. de diuerſ. offic.* Sanè & poſtea ſub Honorio Apparitores Stationarios, id eſt Curioſus fuiſſe docet *lex* 31. *inf. de Epiſcop.* de quo munere ſuo illo *tit.* 29. *lib.* 6. quod erat, vt curſum publicum gubernarent, inſpicerentque ne quis circa vel ſupra euectionis auctoritatem curſum moueret ſeu vſurparet, in quem finem Curioſi remotas ſtationes peragebant, vt callida machinaméta & fraudes commeantium depellerent. Breuiter, curſus publici præpoſiti erant: Itemque reos Iudicibus nunciabant. Ratio autem huius Interdicti hâc quoque parte aperitur, ne videl. quenquam hâc occaſione facilè concuterent, terribiles ipsâ poteſtate armatâ. Sic & Theodoſ. M. *l.* 8. *C. de off. Rector. prou.* vetuit ne quis Iudicum in prouincia ſua Præfectianum, non magis quàm Palatinum, aut militem interceſſorem, id eſt executorem cuiuſquam litigatoris petitione in quolibet priuato ſeu publico negotio tribueret.

¶ Pœna autem Præfectiano Exactionis vel Horreorum cuſtodiæ vel Curarum ſeu Curioſi munus vindicanti iſthæc imponitur *hâc l.* quam Tribonianus omiſit; vt Suſceptorum officio deputetur. Quod notandum, non tantum in genere pœnæ genus, quo quis pœnæ loco ex alio Corpore, alteri ſequiori additur, de quo ad *l* ... *ſup de pœnis*: verùm in ſpecie pœnæ genus, *ſuſceptoris* officio deputati: (de quo alias ſuſceptorum officio *ſuo tit. ſup.*) ſc. cùm Suſceptores ex Valentiniani huius mente, fermè ex Officialibus Rectorum prouinciarum ſumerentur non ex Apparitorib. Præfecti Prætorio, vt docet *lex* 4. 6. 7. 9 *ſup. de ſuſcept. l.* 70. *ſup. de Decurion. lex vn. ſup. de priuil. app. mag. pot. l.* 6. *ſup. de priuil. eorum qui in S. Pal. & lex* 8. *ſup. de diu. offic. & l.* 1. *Cod. de Appar. PP.* ſanè nil mirum ſi Præfectiani peccantes, contra priuilegium ſibi datum pœnæ loco in ſequiorem militiam darentur.

Cæterùm pertinet *hac lex* ad querelas, quæ hoc tempore perlatæ ab Epirotis ad Valentinianum: cuiuſmodi ei paulò poſt perlatæ de ipſo Probo P.P. teſte Amm Marcell. *lib.* 30. *pag.* 453. 454. Poſteaquam ſc. ſcriptor ille Valentinianum eo nomine reprehendit, quod quærendæ vndique pecuniæ vias abſque iuſtorum iniuſtorúque diſcretione ſcrutaretur, quem & Probus P.P ſequebatur, vnde ſubditorum domus & fortunæ tum ſuccisæ, tributorum oneribus vectigaliumque augmentis, oppreſſis etiā quibuſdā *flagitantium amaritudine:* addiditque, Valētinianum hæc tanquam auribus cerâ illitis ignoraſſe: parſurum tamen fortaſſe Pannoniis, ſi hæc antè ingemiſcenda compendia comperiſſet: quæ nimiū ſerò tali didicit caſu: ſubiicit; *Ad prouincialium reſiduorum exemplum etiam* EPIROTÆ *acturos ſibi gratias à Præfecto mittere compulſi Legatos, Iphiclum quendam Philoſophum ſpectatum robore pectoris hominem adegêre, non ſponte propriâ pergere ad id munus implendum. Qui cùm Imperatorem vidiſſet, agnitus, aduentuſque ſui cauſam interrogatus, Græcè reſpondit: atque vt Philoſophus veritatis profeſſor quærente curatius Principe, ſi hi qui miſêre ex animo bene ſentiunt de* PRÆFACTO, *Gementes, inquit, & inuiti. Quo ille verbo tanquam telo perculſus, actus eius* [Probi PP.] *vt ſagax beſtia rimabatur, genuino perennctando ſermone quo noſcitabat: vbinam ille eſſet, verbi gratia honore inter ſuos antecellens & nomine, vel ille diues, aut aliûs*

Ordinis primus: cumque diſceret periiſſe aliquem laqueo, abiſſe alium trans mare, conſciuiſſe ſibi alium mortem, aut plumbo vita erepta extinctum, in immenſum excanduit, vrente irarum nutrimenta tunc Officiorum Magiſtro Leone &c.

Locos hic Ammiani Marcellini *huic l.* in multis reſpondet, quæ data eſt ad Præſidem Epiri aduerſus Præfectianos occaſione eius quod recenter comperetat: *Comperimus*, inquit: & fortè ex legatis Epiroticis: Certè tempora congruunt, narrat enim hæc Am. Marcell. hoc ipſo tempore ſequente altero conſulatu A. 373. quanquam & id paulo ante comperiſſe potuit. Certè *Epirotarum* damna hæc hoc tempore vt ex *illo loco* clarè diſcimus, ita & ex *hâc lege*, imò & *altera* adhuc *lege*, hoc ipſo Anno 373. data ad eundem Zoſimum Præſidem Epiri nouæ: putà *l. vn. de ſtratoribus* quæ & data, id eſt reddita eſt Apolloniæ: vbi equorum collationi probationique modum ponit aduerſus ſtratorum concuſſiones: vt *hâc l.* Præfectianorum concuſſionibus occurrit.

DE CVRATORIBVS KALENDARII, ET FIDEIVSSORIBVS EORVM.

TITVLVS XI.

Non extat *hic Titulus Cod. Iuſtin.* pro quo *Titulus, de debitorib. ciuitatum* eſt: ſub quo *lex vn. huius tit.* poſita eſt: ſubductâ vbique mentione Kalendarij & Curatoris Kalendarij. Sanè meliùs quoque feciſſent *huius Codicis* Conditores, ſi *legi* quæ ſub *hoc titulo* poſita eſt, *Titulum de debitoribus ciuitatum* inſcripſiſſent: quandoquidem potiſſima eius pars eo pertinet; etſi non negem indirectè quoque eadem omnia ad Curatores Kalendarij referri.

De Curatoribus porrò ſeu Curatoribus ciuitatum, qui alij ab his ſunt. v. *l. vltim. de ſuperexaction. l.* 31. *de Epiſcopis: l. omnis* 5. *de iis quæ admin. l.* 5. *de exhib. reis: l.* 2. *de Canone fr. V. R. l.* 1. *de ſcænicis: l.* 3. *&* 8. *de donat. l.* 20. *de Decurionib.*

---

1. * Imp. CONSTANTINVS A. Locrio Verino' ſuo Salutem.

APVT ens" ſuperſtites integris faeultatibus eſſe peruideris, vel quorum" heredes incolumia retinere patrimnnia, ſortes" Kalendarij" perſeuerare debebunt: ita tamen, vt annnas vſuras ſhis quibuſque" temporibus exſoluant: cùm ſimul & Reipublicæ vtile ſit, retinere idonens debitnres: & ipſis commodum", cumulum" debiti minime nutriri." ¶ Et quia nefas eſt, nbnnxiis" corporibus" alienatis cireumſcribi Ciuitates, placuit, ſi qui debitor Republieæ ciuitatis quippiam ex en patrimonio quod habuit, cùm pecuniam Reipublicæ ſumeret, dnnauerit, vel diſtraxerit, vel qualibet in alium ratione contulerit, qualitate rei alienatæ perſpectâ, atque omnibus debitoris faeultatibus conſideratis, quas habuit cum ei pecunia crederetur, pro rata ab eo qui ex debitoris facultatibus aliquid detinet, ex ſorte atque vſuris poſtulari. Itaque quoties minus idnneum deprehenditur eins patrimonium, cuius nomen Kalendarin" ciuitatis alicuius inuenitur obnnxium, Iudex nmni diligentiæ" ſollicitudine debebit iniquirere, ad quns ex qualibet condicinne tranſierint debitnris faeultates, vt ſinguli æquâ æſtimatione habita pro rata rerum, quas poſſident conuenianrur, porſonalem actionem cnntra eum habituri debitnrem, qui ipſis ſoluentibus liberatur: ab eo autem, à qun conſtat fortunarum ſuarum partem maximam receſſiſſe, etiam reliquam portinnem, quæ aput eum reſederit, transferri ad idoneum" nportebit. ¶ Quòd ſi qniſpiam debitor

Reipublicæ

Reipublicæ ciuitatis fiſco noſtro locum fecerit, emptores quidem, qui ex" fiſco noſtro comparauerint, manifeſtum eſt, ſecundum ius vetus † & reſcribta † Diuorum Conſtitutionéſque noſtras †, nullam debere moleſtiam ſuſtinere: cùm" huiuſmodi caſibus Rempublicam placuerit fortuita diſpendia ſuſtinere.¶ Qui verò aliquid ex eiuſdem bonis Principali liberalitate fuerint conſecuti, iuxta legem † latam obnoxij erunt Reipublicæ, habita ſolidarum facultatum conſideratione; quæ fuerat debitoris, cùm pecuniam Reipublicæ ſumeret, vt pro rata corporis", quod ex largitate noſtra retinent, conpetentem ſortis atque vſurarum partem exigantur.¶ Quòd ſi quis debitores non conparauerit, vel certè ita omnia ſua conſumpſerit, vt nemo aliquam rem ex eius bonis poſſideat, id quoque" debitum conuenit ad diſpendium Reipublicæ pertinere. Ideóque periculo" Curatoris Kalendarij, & Magiſtratuum" & Creatorum", aput idoneos, vel dominos ruſticorum prædiorum, pecunia conlocanda eſt. PP. III. Kal. Feb. Voluſiano & Aniano Coſs. [314.]

NOTÆ.

- *Lex 2 C. Iuſt. de debitorib. ciuitatum.*
- Ad eundem *Lucrium Verinum* data Anno 319. *lex 2. ſup. de inoffic. teſt.* & Anno 326. *lex 2. inf. de Suariis*: dignitate pariter omiſſa. I. Anno 318. 319. Vicarium Africæ fuiſ, vt doceat aliquot *leges hoc C* & Epiſtola Conſtantini ſeu Indulgentia Donatiſtarum ab eo habita, ad hunc *Verinum* Eum *Conſularib* Cuſpinianea *Præfectum Vrb.* faciunt A.D. 323. & 324. quò etiam pertinet *lex vn ſup. de his qui ven* & *l. 1. ſup. famil. erciſc.* Imò & *lex 2. inf. de ſuar.* Ergò *huius l.* tempore, putem Rectorem alicuius prouinciæ fuiſſe.
- Debitores Reipub.
- Debitorum,
- *Retinent* C. Iuſt. Neque tamen iſtud mutandum: repetendum enim hic ἀπὸ *τοῦ κοινοῦ pervideris.*
- Id eſt pecuniæ mutuæ ſumptæ ex Kalendario.
- *Reipublica*, C. Iuſt. ſubductâ hîc & vbique *hac l.* Kalendarij appellatione.
- *Quibuſcumque* C. Iuſt.
- Scilicet ſu ἀπὸ *τοῦ κοινοῦ.*
- *V. l. 11. 24 ſup. de ſuſcept.* Molem, *l. 3 inf. de Cenſitorib.*
- *Nutrire*, id eſt augere: ſic apud Perſium Satyra 5. nummi quincunce nutriti dicuntur id eſt quincunce vſura: apud Horatium eſt *nummos paſcere*. Ita cenſum nutriri hæredi Boëtius *lib. 2.* Nutrire frontis audaciam apud Hieronymum pro augere. Imitatio verò Græca vbi τρέφειν pro αὐξάνειν, & quidem vbi de fœnore vt *hâc l.* agitur &c.
- Rectè *abyxa*, non per *μισθοφορίαν*, vt credidit Cuiacius.
- Id eſt rebus, facultatibus: hîc, vt *inf. vt pro ratu corporis.*
- *Ciuitati alieni*. C. Iuſt ſubducta hîc & duobus præterea locis & ſic vbique, *hâc l. Kalendarij* mentione.
- *Indulgentiâ & ſollicitudine* C. Iuſt.
- Ex nouis poſſeſſoribus.
- Pro à.
- Id eſt cuius bona confiſcata ſeu publicata fuerint: pariter vt *l. 3. ſup. de bon. proſcript.* & *l. 5. C. de iure fiſci.*
- †
- †
- †
- Hæc ratio, cum ſequente ſententia (quæ ad petitiones bonorum pertinere videtur, à Iuliano ſublatas) vſque ad, *Quod ſi quis* omiſſa *C. Iuſt.* de quo mox.
- Abeſt *C. Iuſt.*
- *Curâ Patris ciuitatis.* Ita *C. Iuſt.* loco iſtorum, *periculo Curatoris. Kalend. & Magiſtratuum & Creatorum.* De quibus patribus dicam ad *l. 1. ſup. de locat. fundorum.*
- Id eſt Duumvirorum.
- Qui Curatorem Kalendarij crearunt.

COMMENTARIVS.

De Debitoribus Ciuitatum, qui mutuam ſc. ſeu fœnebrem pecuniam ex Kalendario ſeu rationibus ciuitatum ſumpſerunt, eſt hæc Conſtantini M. conſtitutio: Quæ quidem pecunia à Curialibus Kalendarij adminiſtrabatur & collocabatur ipſorum periculo, de quo *fin. legis* ſc. vt ſua quædam pecunia, ſuique reditus Ciuitatum fuêre (de quo iam ſæpè dixi:) ita & his pecuniis adminiſtrandis Curator præficiebatur, qui *Curator Kalendarij hâc l.* vocatur, id eſt pecuniarum ciuitatis, & rationum, pecuniarumque fœnori locatarum, id enim *Kalendarium* eſt ratiocinium pecuniæ fœnebris (notiſſimâ ratione à Kalêdis, quibus venientibus fœnus exigebatur.)

Et quidem etiam cùm de ratiocinio pecuniæ ad ciuitates pertinentis agitur: Quo ipſo ſenſu Eumenius Flauienſium nomine Conſtantium Æduis pecunias ad Calendaria largitum ſcribit: *Diuus Pater tuus ciuitatem Æduorum voluit iacentem erigere, non ſolùm pecuniis ad Calendaria largiẽdis, & Lauacris quæ corruerant extruendis, ſed & metacis vndique transferendis.* Indicat ſc. Eumenius Conſtantium Æduis ſeu Flauienſium Reip. pecuniã donaſſe, quam mox fœnori occuparent, & ex quà fœnori locata quæſtum facerent: per Curatorem ſuum ſeu Kalendarij ſc. Nam qui ibi ad *Caldaria* reponunt, toto cœlo errant. Curatorum Reipubl. olim munus id erat, de quo videnda vel *lex ſi bene collocata 33. π. de vſuris.* Curatores enim Ciuitatum, de quibus ad *leg. 20. ſup. de Decur.* alij ab his fuêre. Quorum quidem Curatorum Kalendarij frequens mentio in *veteribus Inſcriptionib.* de quarum nonnullis poſtea.

Ergo de Debitoribus Ciuitatum ex pecuniâ fœnori ſumpta eſt hæc Conſtantini M. conſtitutio: ſingularis admodùm: vtpote quâ Ciuitatum vtilitati ſeu ſecuritati variis rationibus conſultum it, cùm hactenùs iis haud ita in omnibus conſultum eſſet.

Primùm igitur, benè ſemel collocatas pecunias penes eoſdem debitores, imò & eorum hæredes, perſeuerare, *neque mutari debitores* iubet: id eſt, ſi debitores, vel eorum hæredes integras facultates habeant, & incolumia patrimonia. Quod ſanè ipſum

&

& iam anteà de ipſis debitoribus cautum fuerat *l. ſi benè collocata 33. π. de vſuris.* Nondum de hæredibus debitorum. Atenim Conſtantinus nunc etiam penes debitoris hæredes locupletes ſeu idoneos pecuniam perſeuerare vult. Quo genere hæreditarium & perpetuum quodammodo fœnus inducitur, quod antea morte finiebatur: Idque ipſarum ciuitatum commodo: quod ſc. Reipublicæ vtile ſit retinere idoneus debitores. Igitur hoc præceptum nunc datur Curatoribus Kalendarij. Atque hæc quodammodo ſpecies eſt *des rentes constituées*: vt notauit ea *hac l. in C. Iuſt.* poſita Loyſellus *du deſguerpiſſ. l. 1. c. 6. n. 3. 4.* Ad quam ſpeciem quoque pertinet *Nouella Iuſtin.* 160.

§ Sic tamen, ſi annuas vſuras ſuis quibuſque temporibus exoluant; ſi modò vſuras ſuo tempore ſoluant, intra annum. Vnde colligi poſſe videatur, vſuras Rebuſpubl. debitas annuas fuiſſe: vel ſanè id indicari, vt menſtruæ vſuræ vnius anni intra annũ, ante finitum annum ſoluantur: Idque ipſummet debitorũ quoque commodo; quod ſc. cumulũ debiti minimè oneriri, ipſiſmet debitoribus commodum ſit. Nempe & iſtud quia ipſorummet debitorum intereſt, ne vſuræ cumulentur, quibus dilatis debitores minùs ſoluendo plerúmque fiant. Et hæc quidem de debitoribus Reipub. eorúmve hæredibus idoneis ſeu locupletibus.

Secundum caput *huius l.* eſt de debitoribus ciuitatum ex mutuaritiâ pecunia Inidoneis factis, & poſſeſſoribus bonorum debitoris. Quâ parte Conſtantinus M. tres caſus diſtinguit: vel enim debitores *Alienatione* bonorum inidonei facti ſunt: vel *Publicatione*, vel *Fuga*: & dilapidatione bonorum. Si Alienatione: vt quia ex facultatibus ſuis ſeu prædiis quid debitor alienauit, diſtraxit & ſic minùs idoneus factus eſt: tùm hoc caſu Conſtantinus M. poſſeſſores ſingulos pro ratâ eius quod poſſident in ſortem & vſuras conueniri iubet.

Sanè & ante *hanc l.* debitorum ciui bona ſuo quodam modo ciuitatibus *obnoxia* fuerunt, id eſt tacito quodam iure obligata, ſic vt ciuitas in res debitoris ſuo ordine manum mittere poſſet, iiſque ſecuritatem ſibi conciliare: Quæ omnium creditorum conditio eſt, etſi nullam in bonis debitoris hypothecam habeant, ſiue expreſſam, ſeu tacitam & legalem, quo ſenſu quoque *obnoxia corpora* eorum dicuntur, *hâc leg.* Nondum tamen, diſtractis iis in poſſeſſores eorum vllam actionem habebant (quod proprium Pigneratitiæ ſeu Hypothecariæ actionis fuit.) verùm iure priuatorum cenſebantur, *l. 16. π. de V. S.* ſic vt niſi ex ſingulari beneficio ſeu priuilegio Principis id haberent nonnullæ ciuitates, vel niſi ex lege municipali id ita obtineret, nullum pignoris ius haberent: *l. 8. π. qui potiores: l. 4. C. eod. l. vlt. C. de his qui in prior. cred. l. 3. inf. C. qui potiores: l. 2. C. de iure Reipubl. l. Antiochenſium 37. π. de bon. auct. iud. poſſid. l. 10. π. ad municipalem: l. 33. §. 1. π. de vſuris.* Atenim *hâc l.* Conſtantinus M. primus (nam quod *l. vlt. C. quo quiſque ordine:* continetur, id rectè Cuiacius ſuſpicatus eſt à Tribonianj manu eſſe) in commune omnibus Ciuitatibus, mutuam pecuniam dantibus, ſingulari priuilegio, ipſarum commodis conſulens ius & priuilegium pignoris cuiuſdã dedit in poſſeſſores bonorum debitoris ſui, quæ poſſidebãt eo tempore, cùm pecuniam mutuum ſumeret. Dixi *cuiuſdam*: nã etſi hoc priuilegium ad ius pignoris accedat; attamẽ non omninò pignus eſt: Nam ſi pignus, eſſet v. gr. in ſolidam rem agi poſſet aduerſus eum qui vnam etiã aliquam rem pignoratam poſſideret, cùm ſit indiuidua pignoris cauſa. Atenim Conſtantinus *h. l.* tacitum quaſi pignus & diuiduum dedit Ciuitatibus: Quomodo & Iuſtinianus poſteà legatariis bona teſtatoris tacitè obligata voluit, *l. 1. C. communia de legatis*, & hanc actionem hypothecariam aduerſus hæredes perinde vt perſonalem diuidi voluit. Ergo dicamus tutò, hypothecaria quadam teneri emptorem voluiſſe Conſtantinum (quod tamen negabat Cuiacius) verùm anomalâ. Nam etſi (quæ argumenta ſunt Cuiacij) *lex* hæc non dicat *contractam fuiſſe hypothecam*: item etſi non dicatur *poſſeſſionem ab eo auocari, aut venditionem reſcindi*: attamen ſatis eſt, ad cuiuſdam hypothecæ effectũ, ſi poſſeſſor bonorũ debitoris, debitoris & poſſeſſionis nomine teneatur: Nam quo alioquin colore poſſeſſor conueniretur, niſi ex vi cuiuſdã hypothecæ rem afficientis: quod vtique ſatis eſt ad pignus conſtituendum? Et ſanè ideò *obnoxia corpora* ſeu res obnoxiæ, ſeu nexæ *hâc l.* propriè vocantur, quia ſolutioni debiti obligatæ non (qui alter eſt Cuiacij næuus) per *μετωνυμίαν* pro patrimonio eius cuius nomen ciuitati obnoxium eſt, vt paulò poſt loquitur. Nam vt nomen debitoris obnoxium Kalendario dicitur, quia inter debitores cenſetur: ita nil vetat quin & *corpora obnoxia* dicantur quæ iure quodam hypothecæ teneantur. Imò quis negare poſſit, Conſtantino M. mentem hanc quoque fuiſſe, vt poſſeſſores bonorum primò quidem perſonali actione conueniri poſſe definiret, poſteà tamen idem vellet vt ſi ſolutionem pro ratâ ſuâ detrectaret, ad venditionem eorum bonorum pergeretur, qui vtique *hypothecariæ* proprius effectus eſt. Ergo perſonalem itadedit, & quaſi hypothecariã, vt tamen ſi eâ motâ Ciuitas ſuum non conſequeretur, ad bonorum venditionem, & ſic ad veram hypothecariam procederetur. Et ſanè ita quoque *hâc ipsâ l.* etſi perſonalem poſſeſſori qui debitoris nomine ſoluit, actionem aduerſus debitorem præſtet; attamen etiam realem tribuit ad auocanda ſibique vindicanda bona aliqua quæ penes debitorem ſint. Et hæc quidem de primo caſu, quando videl. Debitor ciuitatis, inidoneus factus eſt, Alienando bona ſua.

Secundus caſus eſt de *Publicatione* bonorum: Hoc caſu ſane, ſi ex delicto fortè debitor ciuitatis locum fiſco fecerit, & à fiſco poſſeſſionem horum bonorum: Hoc caſu ſanè, ſi ex delicto fortè debitor ciuitatis locum fiſco fecerit, & à fiſco poſſeſſionem horum bonorum priuatus quis acceperit, titulos poſſeſſionis diſtinguit Conſtantius M. vt ſi ea titulo oneroſo accepit, emptionis puta; tùm poſſeſſio nullam moleſtiam ſuſtineat, ſed Reſpublica hoc diſpendium ſuſtineat: ſi ex titulo lucratiuo, vt tùm poſſeſſor teneatur pro ratâ, vt primo caſu. Emptor ſc. qui quid à fiſco emit ſecũ eſt: Quã in rem & ius vetus, & ſuperiorum Principum, & ſuas cõſtitutiones allegat Conſtantinus M. Zenonis ſanè conſtitutio, *l. 2. C. de quadrien. præſcript.* alia eſt: eſt enim ea de h s qui rem alienam e fiſco qui ius nullum in iis bonis habes, vel alio quo titulo acceperunt: At hæc de iis qui rem fiſco iure quæſitam ab eo emerunt vel Principis liberalitate acceperunt. Vnde ſimùl apparet ciuitati creditrici, pœnas fiſcales fuiſſe hoc tempore prælatas & bona ad fiſcum tranſiſſe ſine onere æris alieni, cùm aliàs pœnis fiſcalibus creditores præferantur.

. Tertius caſus eſt, de *Debitore ciuitatis non comparente*, vel qui *omnia ſua conſumpſit*, ſic vt nemo aliquid ea eius bonis poſſideat, quia ſcilicet nulla bona immobilia habebat, & tùm hoc caſu, ad diſpendium Reipubl. id pertinere in præteritum iubet. In futurum enim id periculo Curatoris Kalendarij

&

& Magiſtratuum ſeu Duumuirorum, & Creatorum, qui Curatorem crearent, cedere iubet: qui apud idoneos, vel dominos ruſticorum prædiorum pecuniam publicam collocare debuerunt, & verò vt deinceps collocent *hâc l.* monentur. Ex quo etia notentur. Quorum primum quoque tralatitium eſt, vt curator pro debitore cui inconſultò pecuniam publicam credidit, teneatur, vt Curatoris nomine, Magiſtratus creatores, id eſt Duumuiri & Curiales cæteri, qui ſcilicet Curatorem creatint, de quo periculo Nominatorum eſt *tit. Codicis:* & plures *hoc Codice* leges: Atque hi fideiuſſores *Rubr. huius tit.* vocantur. Secundum eſt, quod nominatim *ruſticorum* prædiorum dominis pecunias publicas credi oportere definit Conſtantinus M. Nempe maior cautio in iis & maioris momenti. Quod & in aliis iuris articulis videre eſt, imò & ex aliis eiuſdem Conſtantini conſtitutionibus. Poſtremum eſt, quod Curatores Kalendarij à Curiâ nominati, creati fuerint. Et tamen aliquando ab ipſiſmet Imperatoribus electos eos docet non vna inſcriptio: vt *pag.* 441. *num.* 3. *pag.* 446. *num.* 7. *pag.* 1091. *num.* 7.

II. * Imppp. VALENTINIANVS, Theodoſius & Arcadius AAA. ad Hellenium'' Vic. vrb.

KALENDARIORVM'' nomen'', tam Olcariæ arcæ, quam frumentariæ, non multo antè Oratio † ad Senatum miſſa naſcitur' antiquas ſanè igitur ea, quæ aboleri antè cenſuimus, nouis calumniarum facibus'' inardeſcant'', tua prouidebit inſtantia: Nos enim, quò ſanctiùs quæ cauta ſunt obſeruentur, viginti librarum auri multâ Iudicem cenſuimus eſſe plectendum, ac Primates officij capitali cohercendos eſſe ſententiâ. Dat. Non. Aug. Honor. NB. P. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* Abeſt *hæc lex* à *C. Iuſt.* velut huius temporis.
'' *Hellenij* huius vicarij vrbis nullam *alibi* mentionem reperio.
'' Et reliquorum ex hâc cauſâ, vt videtur.
'' An *nomina*? Nempe Kalendariorum nomen, id eſt debita... Kalendario comprehenſa; & ſic Reliqua: *nomen* enim pro debito: qua voce vtitur in hac ipſa re Symmachus *lib.* 10. *ep.* 47.
† Oratio hæc Valentiniani Iun. de his porrò Principum Orationibus ad Senatum, iam ſæpè dixi: vid. & Symmachum *lib.* 1. *ep.* 89. *lib.* 6. *ep.* 62. *lib.* 10. *ep.* 2.
'' *Noſcitur antiquaſſe*: Ne igitur &c.
'' *Faces* Calumniarum.
' *Inardeſcere*, pro exardeſcere.

COMMENTARIVS.

ARCÆ Oleariæ & Frumentariæ Kalendaria, vt Oratione ſuâ paulò antè, ad Senatum eiuſque petitionem & querelas emiſſâ, ita & *hac* rurſum *lege* quo ſanctiùs ea obſeruarentur, ad vicarium Vrbis data Valentinianus Iun. propoſitâ ſeueriſſimâ pœnâ Iudicibus: id eſt Rectoribus prouinciarum viginti librarum auri, Primatibus verò capitali pœnâ, antiquatum & abolitum it.

¶ Olei ſcilicet & Frumenti præcipua cura fuit Romæ, vti ea abundarent: quæ quidem etiam ex parte gratuita in populum dabantur; de quo canone, tùm frumentario dicam ad *tit. inf. de canone frum. V. R.* tùm olei, ad *tit. de menſis oleariis:* & *l. vlt. d. tit. de can. frum V. R.*. Atque vt ſpecialis Arca ſeu ratiocinium & Kalendarium fuit frumenti, de quâ Arca *l.* 1. *inf. de frum. V. Conſtantinop.* Ita & Olearia, cuius *h. l.* mentio fit (quomodo & variæ Arcæ fuêre; de quibus ſemel dixi ad *l.* 14. *ſup. de ſuſceptoribus*:) Harum igitur arcarum Kalendaria per Vicarium vrbis Romæ ſeu Kalendariorum nomina Valentinianus Iun. & anteà, & *hâc l.* antiquatum iuit ſeu aboleuit.

¶ Quidnam autem ea fuerint, & cur antiquata ea? non docemur: Illud equidem ſcimus, quid Kalendarium fuerit; purà Ratiocinium eorum quæ Reipubl. ſeu Ciuitati debentur: de quo ad *l. ſuperiorem*. At nondum ita res in bono lumine collocatur. Circunſtantiæ equidem *hâc l.* comprehenſæ ſuggeſſerunt Per Vicariam Vrbis hæc Kalendaria fuiſſe, id eſt per Vicarij Vrbis diœceſim conſtituebãt, & ſic per Campaniam, Tuſciam, Vmbriam, Picenum ſuburbicarium, Siciliam, Apuliam, Calabriam, Bruttios, Lucaniam, Samnium, Sardiniam, Corſicam, & deinceps etiam Valeriam, vt docet *Imperij Notitia*, & ex parte, *lex vlt. ſup. quib. equorum vſus*. Item docemur, eas Arcas & Kalendaria olearia & frumentaria ad Vrbem Romam reſpexiſſe.

Tertiò ad Senatus Romani requiſitionem antiquata. Et verò Quartò antiquata ſeu abolita præcidendis calumniis, id eſt calumnioſis quæſtionibus, inquiſitionibus, quæ per prouincias Vicarianas Vrbis inde inardeſcebant, ſeu enaſcebantur. Igitur ita ipſe exiſtimẽ *hanc leg.* Indulgentiæ cuiuſdam ſpeciẽ eſſe: quâ pecunia, quæ in coëmptionem olei & frumenti deſtinata erat, & ſic Kalendarij *nomen*, id eſt, reliqua condemnantur, *antiquantur*, (id eſt abolentur: vt *l.* 17. *de pœnis*:) Notum aliunde, canoni oleario, & frumentario deſtinatam Romæ & Conſtantinopoli certam pecuniam fuiſſe, quò ſi harum ſpecierum Canon ſolemnis ex prouinciis ob ſterilem aut grauem annum non prouenirer, exinde coëmi extra

ordinem poſſet; vt de canone frumentario docuit *l. 8. inf. de frum. v. Conſtant.* de canone oleario *l. 3. inf. de calcis coctorib.* Hæc igitur circa Olearia & frumentaria eſt & hoc vtriuſque Kalendarium, quod hîc aboleatur nomen, id eſt reliqua indulgentur iis Arcis & Kalendario debita: vel ſimpliciter videantur Reliqua canonis ſeu illationis olei ipſius & frumenti Vrbi Romæ ex Vicariania vrbis prouinciis debiti hâc indulgentiâ remitti, & ſic diſcuſſionem eius prohiberi; quomodo iam ad poſtulationem Senatus Romani antiquata fuerant: eò quod veternoſis litibus & calumniis, canonis vrbicarij obtentu multorum patrimonia laceſſerentur. Quomodo & aliarum Arcarum reliquarum diſcuſſiones, (huiuſmodique, Kalēdarij nomina), inuidioſæ ſæpè viſæ: veluti Vini ſub eodem Valentiniano Iun. ante bienniū A. 384. Symmacho teſte *lib. 9. ep.* 1 a 1. & *lib.* 10. *ep.* 47. de quo dixi ad *l. 26. ſup. de ſuſceptoribus.* Denique eò pertinet & *calumniarum* vox, nempe ad diſcuſſiones rerum fiſco vel publico debitarum; vid. *l. vlt. ſup. de petitionib.* Neque temerè eſt, quod Imperator ſtudium hac in re ſuum & enixum teſtatur; & *Calumniarum* iſtarum deteſtatione, & voce *ſanctius*, & *pœnarum acerbitas*, quas comminatur Iudicibus, imò & Primatibus officij capitalis pœnæ, Adeò res hæc curæ cordique illi fuit ne nouis calumniarum facibus res hæc inardeſceret, vt ipſe loquitur eaque re multorum ſemita attentaretur. Illud modò mirum, Reliqua Arcæ Olcariæ & frumentariæ *h. l.* aboleri, antiquari, at non & *Arca vinaria*, quæ tamen tot apud eundem Principem turbas dedit ante biennium, vt ex *illis* Symmachi tùm P. V. *epiſtolis* diſcimus.

DE LEGATIS, ET DECRETIS LEGATIONVM.

TITVLVS XII.

X. COD. IVST. LXIV.

De Legationibus: vbi *duæ* tantùm huius Tituli *Leges* relatæ extant: puta *lex* 12. & 15.

PARATITLON.

LEGATI, *Rubr. & l.* 1. 3. 5. 6. 7. 8. 10. *& l. vlt.* (vnde Legatio 10. 12. 14. 15. Legatio publica, *l. 36. ſup. de Decurion.* neceſſario legatio, *l. 19. h. t.* Legationis officium, *l. 25. ſup. de Decur.* Et Symmachus *lib. 1. ep.* 11. *& lib. 5. epiſt.* 94. Dicitur & peregrinatio in ſp. *l. 9. hoc titulo & l. 189. ſup. de Decurion.* quinque generum *hoc C.* occurrunt.)

1. Vel enim erant Legati, qui ad Gentes veluti Axumitas & Homeritas ire præcipiebantur, *l. 2. h. t.*

2. Vel rctrò erant Legati Gentilium Regulorum ſeu Regalium ad Imperatorem Romanum, *l. 5. h. t. & l. 9. ſup. de re militari, & l. 57. ſup. de Curſu publico*: veluti Armeniæ vicinarum Gentium, *d. l.* 57. (Sofanenæ, *l. vlt. ſup. de Numerariis*:) Item Regis Arſacis Armeniorum *l. 1. ſup. de Annona & tributis*: Item Ægypto Vicinarum: *d. l.* 5. vt & Galliæ Rhenoque vicinarum (id eſt Francorum & Allamannorum) *d. l.* 9. His verò curſus publici facultas dabatur & pabula annonæque his præbebantur, *d. l. 57. ſup. de curſ. publ. & d. l. 2. h. t. & d. l. 9. ſup. de re milit.*

3. Tertiò erant Legati Senatus Populique Rom. ad Imp. Romanum, *l. 32. ſup. de curſu publ.*

4. Quartò, erant & Legati miſſi à Numero vel Tribuno, *l. 17. in fin. ſupr. de re milit.*

5. Quintò denique (quod *h. t.* proprium eſt) erant Legati Prouincialium, *l.* 3. 12. 14. *h. t. l. 21. 23. & d. l. 32. ſup. de curſ. publ. l. 3. de cenſitorib. l.* 13. 18. *de extraord. l. 25. de Decurionib. l. 34. de annon. & tribut. l. 1. de honor. codicill. l.* 18. *de exactiom.* Qui ſc. à Prouincialibus ad Comitatum, *leg.* 6. 7. 10. *h. t. & l. 9. ſup. de Decurion.* ad Sacrarium Principis, *l.* 8. & 16. *h. t.* mittebantur, *l. 1. &* 12.

12. delegabantur *l.* 7. dirigebantur, *l.* 9. deſtinabantur *l.* 15. Quod Peregrinatio, & Peregrinationis onus vocatur *l.* 9. *h. t. & l.* 189. *ſup. de Decurion.* & apud Symmachum non ſemel; de quibus eſt propriè *hic tit.* in cenſu videl. *titulorum de Decurion.*

¶ Huiuſmodi autem Prouincialium Legati varij quoque fuerunt; quatuor inquam generum: vel enim à certo tantum Corpore Legati erant, *l.* 11. veluti Senatorum Ciuitatis alicuius, vt putà Alexandrinæ, *l.* 19. *ſup de petition.* Item à Corpore Nauiculariorum, quò pertinet *lex* 1. *inf. de prædiis Nauicul.* vel erant Legati *Ciuitatum* ſeu Vrbium ſingularum, *l.* 4. 7, 8. 11. 15. 16. *h. t. & l.* 9. *ſup. de Decurion.* veluti Alexandrinæ Ciuitatis, *l.* 1 *de petition. & l.* 189. *ſup. de Decurion. & l.* 12. *inf. de Epiſcop.* Hierapolitanæ *l.* 30. *inf. de Cenſitorib.* Capuanæ, de qua vid. Symmach. *lib.* 10. *ep.* 60. Antiochenæ, & ſimilium de quibus frequens mentio in *epiſtolis* Libanij: vt & frequens horum Legatorum mentio apud F rminum *Matheſ. libris*: Argiuorum Legatiunis apud Iulianum *epiſt.* 36. quod Interpretem fugit. Vel erant Legati *Prouinciarum* integrarum, *l.* 9. 10. 11. 12. 13. *h. t. & l.* 25. *ſup. de Decurion.* (vnde Prouinciæ legatio, *l.* 1. *ſup. de honor. Codicill.*) Veluti Africanarum Prouinciarum, *l.* 11. *h. t.* Tripolitanæ, cuiuſmodi legationis meminit Ammianus Marcellinus *lib.* 15. *p.* 148. *& lib.* 28. *p.* 405. Africæ ſpecialiter ita dictæ, *l.* 6. *h. t. & l.* 166. *ſup. de Decurion.* Meminit & Legationis Africæ Symmachus *lib.* 2. *ep.* 4. Cùm qua eadem eſt Proconſularis Prouinciæ Legatio, *l.* 186. *ſup. de Decurion.* Eoque etiam pertinet *lex* 15. *ſup. de appellationib. & lex* 2. *& quemadmodum munera ciuilia.* Item Prouinciæ Byzacenæ. Quo pertinet *lex* 1. *ſup. de libertis: & lex* 3. *ſup. de inoffic. teſtam.* Vt & Achaïæ, *l.* 18. *ſup. de exactionib.* Siciliæ, vide Symmachum *lib.* 1. *epiſt.* 11. Alij denique Legati erant integræ *Diœceſeos*, *l.* 9. *h. t.* De his verò Legatis prouincialibus eſt *hic titulus.*

¶ Enimuerò in id coibant Prouinciales in cœtum & concilium, vel ſolemne & ordinarium, vel extraordinarium: *Solemnis* concilij (quod ſc. legitimo die annuum erat) extat mentio apud Ammianum Marcellinum *d. libro* 28. *p.* 405. Eoque pertinent omnes ferè *huius Tituli* leges. De extraordinario eſt tantum *lex* 12. 13. *hæc lex vn. ſup. de Præfect. Præt.* (Quod quidem à Præfecto Prætorio poſtulabatur, *d. l.* 12. *&* 13.) Hinc adeò huiuſmodi cœtus *l.* 1. *h. t.* vocantur Concilia *l.* 15. *ſup. de appellationib. l.* 2. *ſup. quemadm mun. ciuil. l.* 1. *ſup. de liberis l.* 3. *ſup. de inoffic. teſtam. l.* 12. 13. *h. t.* Marcellinus *d. p.* 405. Conſilia, *l.* 1. *hoc titulo.* In quibus agitabatur de implorando Principis auxilio, *l.* 4. *hoc titulo* indulgentiis impetrandis *l.* 14. *hoc titulo* atque adeò Legati ad Principem mittebantur: etiam ad cenſum releuandum nominatim quoque Legationes miſſæ à ciuitatibus, *l.* 3. *de Cenſitoribus.* Si neceſſitas aliqua eos vrgeret, *l.* 12. ſi oppreſſi eſſent & quædam perferrent, *l.* 9. ſi neceſſaria fortuitis remedia eſſent, *d. l.* 12. ſi remedia feſſis quibuſque neceſſaria, *d. l.* 14. Breuiter, damnis ſuis deplorandis, vt loquitur Symmachus, *lib.* 10. *ep.* 53. Quò pertinent voces ſequentes, *Querelæ, Deflendi*, *Subclamationis*, *l.* 9. *h. t. l.* 4. *ſup. de exactionib. l.* 186. *ſup. de Decurionib.* Deſideriorum *l.* 3. 6. 7. *h. t. l.* 96. *ſup. de Decurionib.* &c. Et quidem ita, vt Iudices (& quidem ſi ordinarij eſſent etiam Præfecti Prætorio) conuentus huiuſmodi prohibere non poſſent, *l.* 1. 8. 9. 12. *h. t.* de quorum ſæpè iniquitate agebatur v. *l.* 15. *ſup. de appellation.* Aliquando etiam ad aurum coronarium ad Principem perferendum, *arg. l.* 15. *h. t.* quæ cauſa eſt cur *Titulus de auro Coronario*, huic cohæreat.

Forma huiuſmodi conuentus hæc erat. Si ab vna *vrbe* conuentus habendus eſſet, vniuerſi Curiales in locum Curiæ conueniebant, *l.* 15. *h. t.* Si verò à *Prouincia* integra, tùm omnes qui Primatum inſignibus honorabantur, *l.* 12. 13. *h. t.* in vna frequentiore ſeu opulentiore totius Prouinciæ vrbe conueniebant, *d. l.* 12. *&* 13. (veluti Catthagine vt docet *lex* 15. *ſup. de appellat. & l.* 2. *ſup. quemadm. munera ciuil. indic.*) Idque in æde publica, vel in aliqua fori parte, ad quam omnium poſſet eſſe concurſus: *d. l.* 13.

Inibi de rebus in commune pertinentibus tractabatur: Itaque propria hac in re vox, *Tractatus*, *l.* 4. 7. 9. 12. Mox quod inter omnes communi conſilio tractatúque conuenerat, *l.* 12. literis comprehendebatur, ſcribebatur *l.* 42. *ſup. de Epiſcopis* propriâ omnium ſubſcriptione firmabatur, *l.* 15. *h. t.* Et hæc quidem ſunt quæ vocantur *Decreta l.* 15. *de accuſationibus*, *l.* 1. 3. 10. 11. 16. *h. t. & l.* 42. *inf. de Epiſcopis*: Deſideria, *l.* 3. 6. 7. 8. 9. 11. 16. *h. t. l.* 9. *&* 96. *ſup. de Decurion.* Petitiones, *l.* 3. 4. 7. *h. t.* Poſtulata, *l.* 3. *&* 16. *h. t.* Edicta vt exiſtimo: ad cuiuſmodi Edicta varia Principum reſcripta *hoc Cod.* continentur, veluti Conſtantini *l.* 3. *de extraord. l.* 7. *de Decur.* ψηφίσματα.

His peractis Legati ordinabantur, ſeu eligebantur *l.* 8. 9. *h. t. l.* 25. *ſup. de Decurion.* qui videl. deſideria hæc apud Principem explicarent ſeu proſequerentur, *l.* 7. *&* 11. qui has petitiones adueherent, *d. l.* 7. Et quidem ſpectabiles Viri, ſi à Prouinciali Concilio mitterentur, *l.* 186. *ſup. de Decurion. l.* 34. *ſup. de annona.*

Si ab Vrbibus, Decuriones, *l. 3. 9. ſupr. de Decurion.* Idque vario numero, modò vnus, *l. 3. & 9. h. t. l. 160. 186. ſupr. de Decurion. & l. 34. ſupr. de annon.* modò plures, *l. 18. ſupr. de exactionib. l. 8 ſupr. de Conſiſtoribus*: putà duo, *l. 9. h. t.* & Symmachus, *lib. 6. ep. 22.* & *lib. 4. ep. 9.* & Ammianus Marcellinus *lib. 20. p. 210. lib. 28. p. 305.* Modò tres *l. 7. hoc tit.* cuius exemplum quoque extat apud Libanium, *ep. 748. ad Proclum*; & Sidonium, *lib. 1. ep. 7.* A quo tamen munere quidam immunes erant, veluti Principales Alexandriæ *l. 189. ſupr. de Decur.*

Horum igitur Legatorum fidei à Communi committebantur, *l. 16. hoc t.* ea quæ apud Principem proſequenda haberent, quæ propriè *Mandata* dicuntur, *l. 11.* & apud Symmachum *plurib. locis* & in his *lib. 1. ep. 11.* & apud Sidonium *d. ep. 7.* Vel etiam Decreta, Ammiano Marcellino *lib. 38. ep. 405.* Vnde decreta Legationum, *Rubr. huius tit.* Geſta decretalia *d. ep. 7.* pagina decretalis, apud eundem, *lib. 7. ep. 9. in Concione.* Dicebantur & inſtructiones legationum, *l. 14. h. t.* Hinc Legationes quas inſtruxêre decreta, *l. 10.* Itemque Legatus & Legatio inſtructa Mandatis, apud Symmachum *lib. 1. epiſt. 11. & lib. 4. epiſt. 52.*

¶ Antequam verò ad Principem perferrentur à legatis decreta illa, actis Rectoris Prouinciæ inſinuari ea oportebat, ex *l. 3. 4. 15. h. tit.* non, ex *l. 9. & 12 hoc tit.* mox ad Præfectum Prætorio mitti, *d. l. 3. 4. 7. 10. 12. 14. 15. hoc tit.* Qui ſcilicet impudentiorem petitionem refutaret: & quæ eius auxilio protinus implenda eſſent diſpiceret, cæteris, quæ Principis nutu & indulgentia digna eſſent, reſeruatis; *dictis proximè legib. omnibus.* Probata igitur priùs à Præfecto Prætorio & elimata Prouincialium deſideria ad Principem perferri oportebat, *d. l. 8.* Neminique Legatio libera committi poterat, *l. 15. hoc tit.* Alioquin ſi intempeſtiua Legatorum admonitio eſſet, *l. 18. ſupr. de exactionib.* ſi non cum neceſſariis deſideriis & probabilibus rebus aduenirent, *l. 6. hoc tit.* ſi ſuperfluis rebus Principem occuparent, *l. 9. hoc tit.* ſi inutilia decreta eſſent *l. 42. infr. de Epiſcopis*: Legati huiuſmodi curſu publico in reditu vti non poterant, *d. l. 6.* Item ſi mandata literarum authoritate demonſtrare non poſſent protinus remeare cogebantur ſine vllo effectu *leg. 22. hoc titulo.*

His Legatis ſumptus è publico dabantur, indictione poſſeſſionibus factâ, *l. 15. & 18. ſupr. de Extraordin.* vbi dictum. Iiſdem ad Principem proficiſcentibus curſus publici facultas patebat, *l. 6. & 9. h. t. l. 32. ſupr. de curſu publico*: (quod idem in Legatis Gentilium obſeruabatur *l. 9. ſupr. de re milit. & l. 57. ſupr. de curſu publ.*) Hos Legatione fungentes, vel functos, ſæpè Principes ornarunt honorariis codicillis; quorum inde peculiaris ratio habita, & potior quàm cæterorum qui honorarios codicillos impetrarant, quoad munerum immunitatem quâ poſt fruebantur, *l. 1. ſupr. de honor. codicill. & l. 25. 36. ſupr. de Decur. l. 23. ſupr. de curſu publ.*

Reſponſio ad huiuſmodi Legationes ad ſolùm Principem pertinuit, etſi Præfecti Prætorio id ſibi vindicare ſæpè moliti, vt docet *lex 10. 12. 14. 16. hoc tit.* Certè Legationes Ciuitatum tractabant Magiſter & Scrinium Epiſtolarum: vid. *tit. de Magiſtr. Scrin.* & *tit. de prox. comit. diſp.* Huiuſmodi verò reſcriptorum multa ſunt *hoc Codice* exempla; vt apparet vel ex Inſcriptione *l. 2. quemadm. mun. ciuil. l. 3. Vt inoff. teſtam. l. 1. de libertis.*

---

1. * Impp. Conſtantinus" & Conſtans" AA. ad Taurum PF. P."

IN Africanis prouinciis, vniuerſis Conſiliis" liberam tribuo poteſtatem, vt congruente arbitrio ſtudij" condant cuncta decreta", aut" commodum" quod credunt conſulant ſibi, quod ſentiunt eloquantur" decretis conditis, miſſiſque Legatis. Nullus igitur obſiſtat cœtibus Dictator", nemo Conſiliis obloquatur.
Dat. Kal. Aug. Med. Arbitione & Lolliano Coss. [355.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Inſt.*
" *al. Conſtantius*: qui error & aliis *legib.* inſidet hoc ipſo Anno.
" Id eſt, Gallus Cæſ.
" *Tauro* huic PP. plures aliæ conſtitutiones inſcribuntur A. 354. 355. 357. 358. 359. 360. 361. at nominatim hoc ipſo Anno nonnullæ, in quibus Africæ pariter mentio fit, putà *lex 2. de erogat. mil. ann. lex 8. ſupr. de exactionib. v. Proſopograph.*
" *Conſiliis* hic & mox iterum *ſine l.* alibi *Concilia*, de quo in *Comm.* Sidonius vtrumque iungit *lib. 1. ep. 7.* in Concilio iubet, in Conſilio tacet.
" *Arbitrium ſtudij*, id eſt, arbitrium, ſeu ſtudium: *ſtudium* autem pro voluntate & arbitrio: An *ſtudiis*
" *Decreta*: de his in *Paratitlo*, & in *Comment.*
" [illegible] pro *&*.

" Ita

" Ita l. 3. infr. petita commoda conſequatur.
" Hinc Eloquium Legati, l.... ſupr. ..
" Dictator, figurate, qui rei alicui obſiſtit, vel alicui rei obloquitur : vel certè etiam propriè, de quo mox.

COMMENTARIVS

CONSTANTII Imp. hæc *lex* eſt : quâ cunctis Conſiliis vel Conciliis per prouincias Africanas liberam tribuit facultatem, coëundi in commune, conſulendi, decreta condendi, Legatoſque ad Principes mittendi, citra cuiuſquam impedimentum. Scilicet erant, qui cœtibus his & Legationibus obſiſterent, & obloquerentur: procul dubio Magiſtratus & publica officia in prouincia gerentes, qui auctoritati ſuæ tantum decedere putabant : vel etiam veriti, ne Legati ideò ad Principem mitterentur, vt aduersùm ſe querelas proponerent. Quare quantum in ſe huiuſmodi conſiliis, cœtibus & Legationibus ij ſubinde interceſſêre : Contrà Principes ſubinde prouincialium querelis, ſua damna deplorantibus, voces laxandas putauêre, vetitis Iudicibus huiuſmodi cœtibus & Legationibus intercedere : purà Conſtantius, *hâc l.* Valentinianus Iun, *l. 8. 9 infr.* Theodoſius M. *l. 1 a. infr.* Cui haud adeò abſimile eſt, quod Principes appellationes ad ſe impediri Iudicum terrore vetuêre : & quidem idem Conſtantius hoc ipſo Anno, *l. 2. ſupr. de his qui per metum Iudicis* : in quam eandem ſententiam addatur & *lex* 15. *ſupr. de appellat.*

Ergo Conſiliis publicis id licere voluerunt Principes, vti Legatos citra auctoritatem Magiſtratuum & Rectorum ad ſe mittere poſſent: Quod olim non ita licuit; Legatorum enim mittendorum poteſtatem à Magiſtratu olim peritam, ex Philone & Ioſepho oſtendam ad *l. 15. infr.* Quod & ipſum hodie definiunt Pragmatici, poſſe ſcil. Ambaſciatores ſine *Proregis* licentia à conſilio ciuitatis ad Principem mitti pro cauſis publicam vtilitatem concernentibus, ſi videl. de eo quæſtio ſit, quod à Prorege fieri non poſſit, vel quod cùm prouidere poſſet Prorex, non vult, aut contrarium etiam prouidet. De quo videndus Ponte, *de Poteſtate Proregis, tit. 2. §. 7.* Trentacinquius, *conſil.* 4. Minaldus, *in conſtit. In aliquib. Gloſſa, Comitum vel Baronum, num.* 55. Giurba *Conſilio Criminali* 69. Necquicquam ei obſtante *l. vlt. Cod. de Legationib.* ſeu *l. 15 infr.* & *Nouella Iuſtiniani de mand, Princip.* 17. *cap....* vt oſtendam *ad l. 2. infr. & ad dict. l. 15.* Denique Baldi illud in *l. decernimus, num. 6. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* verum ſemper fuit : inquit, *quòd largè loquendo, omnis ciuitas eſt ſub Tyrannid., ſi ſubditi libera voce non poſſent bonum publicum ita defendere.* Sed & Syneſij locus elegans eſt *libro de Regno*, ſeu in formula bene imperandi, ad Arcadium Imp. pag. 27. quo huiuſmodi Legationibus *εὐπρόσοδον* ideſt, *facilem & acceſſibilem* cum eſſe oportere ſuadet, quo laborantibus populis ſuccurrat. Et certè veriſſima eſt illa, quam dixi, *Baldi* ſententia : & inter arcana vel flagitia dominationis illud quoque actitatum ſcimus, vbi metus motuum eſſe poteſt, hanc ſæpè rationem adhibitam, ne aliquibus in conſilium coëundi domi facultas pateret, & illud, extra prouinciam ſeu regnum aliquod alteri annexum Curia de rebus ad id pertinentibus habeatur.

¶ Cæterùm quod ait Conſtantius, *Nullus obſiſtat cœtibus Dictator*, vel figuratè accipi poſſit pro eo qui alicui rei pro imperio ſuo intercedit; vel propriè: *Dictatores* enim vocatuor ciuitates quædam Magiſtratus ſuos, vt de Lanuuio conſtat ex *or. pro Milone*, & Spartiano *in Hadriano*. Eiuſdem Dictatoris municipalis mentio in vnica veteri Inſcriptione Romæ, *p. 214.* ea Commentariis publicis deſumpta, e qua fortè ratio dubitandi *huius l.* colligatur, ſcil. eò quod Dictatorum fuit *Conſilium* cogere.

L. PVBLILIO CELSO II. C. CLAVDIO
CRISPINO COS. IDIBVS APRILIB. M.
PONTIO CELSO *DICTATORE.* C. SVETONIO CLAVDIANO ÆDILE IVRI DICVNDO
PRÆF. ÆRARI COMMENTARIVM CVTIGIANVM MVNICIPI
CÆRITVM. INDE PAGINA XXVII.
KAPITE VI.
M. PONTIVS CELSVS *DICTATOR* &. C.
SVETONIVS CLAVDIANVS DECVRIONES
IN TEMPLO DIVOR. CORROGAVERVNT:
Item. IN CVRIAM FVERVNT PONTIVS
CELSVS *DICTAT.* &c. MOX. PAGINA ALTERA CAPITE PRIMO MAGISTRATVS
ET DECVRION. CVRIATIO COSANO SAL.
IDIB. AVG. DESIDERANTI A NOBIS VLPIO
VESTRINO CONSILIVM DECVR. COEGIMVS &c.

Quod ſi ita eſt, tùm locus hic notetur, de Dictatoribus per Africanas prouincias.

¶ Superſunt *hac l.* duo adhuc illuſtranda. Primum eſt, quod *Conſilia* hac *leg.* dicuntur his, quæ alibi *Concilia* vocantur: vt *l. 12. 13. h. t. l. 2. ſupr. quemadmod. mun. ciuilia* : *l. 1. ſupr. de libertis* : *leg. 3. ſupr. de inoff. teſtam.* Vnde & Inſcriptiones Conſtitutionum quarundam *ad Concilium* huius, vel illius prouinciæ, & quidem prouinciæ Africanæ, *leg. 15. ſupr. de appellationibus.* Byzacenæ, *d. l. 1. ſupr. de libertis* : *d. l. 5. ſupr. d. l. 3. ſupr. de inoff.* Ammianus Marcellinus *lib. 28. p. 405. Qua ſpe Tripolitani fruſtrati, formidanteſque extrema, adlapſo legitimo die* CONCILII, *quod apud eos eſt annuum, Seuerum & Flaccianum creauêre Legatos.* Sed tamen iſtud *conſiliis* quoque rectè habet : quomodo & vox quæ ſequitur *conſulant ſibi* : & Curiales in *Conſilium* cogi dicuntur, *leg 4. ſupr. de Decurionib.* Sanè & iam olim ita *Conſilium* hoc hoc ſenſu dictum, cuius conſilij habendi ius non omnes Ciuitates habuêre : Liuius de Capua *lib....* *Placuit, corpus nullum ciuitatis, nec Senatus nec plebis Conſilium, nec Magiſtratus eſſe ſine Conſilio publico.* Spartianus *in Seuero. Alexandrinis ius Buleutarum dedit, qui ſine publico Conſilio, ita vt ſub Regibus ante viuebant, vno Iudice contenti, quem Cæſar dediſſet.* Dio *lib. 51.* de eadem re dixit, *ἄνευ βουλευτῶν πολιτεύεσθαι.* Nos vocamus, *Conſeil de ville.*

Alterum eſt de *Decretis* Legationum : de quibus, præter ea quæ continentur *Paratitlo*, tria apud alios Scriptores loca occurrunt. Mamertinus *gratiarum actione pro Conſulatu*, c. 7. *Omnes Vrbes quæ Danubium incolunt aditæ, omnium audita* DECRETA, *leuati ſtatus, inſtaurataeque fortunæ.* Ammianus Marcellinus *d. p. 405. Venerunt in comitatum Legati: aditoque Principe verbis quæ perpeſſi ſunt oſtenderunt: obtulerunt* DECRETA, *textum continentia rei totius: Quibus lectis &c.* Sidonius Apollinaris *lib. 1 ep. 7. Geſta decretalia* vocat : ibidemque *prouinciale mandatum* appellat : & in Concione Bituricenſi, *Paginam Decretalem.*

II. * Idem AA." & Iulianus C. Muſoniano PF. P."

NVLLVS, ad gentem Axumitarum & Homerita" ire" præceptus, vltra annui temporis ſpatia debet Alexandriæ" de cetero demorari" : Nec poſt annum" percipere alimonias annonarias. Dat. XVIII. Kal. Feb. Med. Indictione XV." Conſtantio A. VIII. & Iuliano Cæſ. Coſs. [356.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* velut temporaria & hiſtorica.

" Alterum hoc etiam *A* tollendum : ſolus enim Conſtantius Auguſtus hoc tempore erat.

" *Muſonianus*, PP. (Orientis ſcil.) ſub Conſtantio Imp. De eo plenè dico in *Proſopogr.* ex Amm. Marcellino, Athanaſio, & Libanio. Ex *hac* certè quoque *leg.* noſtra diſcimus apertè, eum PP. *Orientis* fuiſſe : ex Axumitarum & Homeritarum vt & Alexandriæ mentione.

" *Et Homerita* : Ita prima editio Tiliana : ex quo *Homeritarum* deinceps fecerunt : Minore mutatione reponam *Homeritas*.

" Ideſt, Legatione fungi.

" *x. Alexandria &c. demorari*, vel *emorari*, de quo mox.

" *Demorari* : noſtrum inde *demeurer* : ſ. *emorari*.

" Circumacto anni tempore, *l.27. de erogat. mil. ann.*

" Annonas vel emolumenta *d. l.27.*

" *Indictionem XV.* nota, quæ incidit in A.D. 356.

COMMENTARIVS.

DE LEGATIS ire præceptis ſeu miſſis ad GENTILES Æthiopiæ & Arabiæ Felicis, AXVMITAS ſcil. & HOMARITAS, eſt hæc Conſtantij Imp. conſtitutio : Quæ *hoc titulo* fugitiua videatur : eſt enim *hic titulus* propriè de Legationibus prouincialium miſſis ad Imperatores quod Curialium munus erat. Niſi forte putemus, *hanc l.* non eſſe de Legatis ad has Gentes miſſis ab Imperatore Conſtantio, verùm à Curia Alexandrina, quibus à Republica alimoniæ annonariæ præbebantur : de quo poſteà.

¶ De *huius l.* ſententia antequam agamus, de Gentibus ſeu Gentilibus iſtis priùs videndum eſt : de quibus alioquin ad *Philoſtorgium* quoque iam prolixiùs egi : Hic enim Scriptor nos plurima de his edocet : ſic vt non plura aliunde vel certiora, quam ex *hac l.* & ex Philoſtorgio habere poſſimus. Itaque & Philoſtorgium hac in re nunc ſequemur, cui & ea ſociabimus, quæ tum *lex* noſtra ſuppeditat, tùm alij ſcriptores de his habent. Et quidem de AXVMITIS primùm.

De his igitur (quorum nullam mentionem reperio apud Strabonem aut Plinium) inſignis *παρέκβασις* eſt apud Philoſtorgium, *hiſtor. Eccleſiaſtica lib. 3. c. 8.* vbi initio ſitum eorum deſcribit : nempe 1. Æthiopes eos fuiſſe ait : 2. Ad primas maris Rubri oras & ad ſiniſtram quidem exteriorem, eos habitaſſe : 3. Ante hos Auxumitas Orientem verſus ad exteriorem Oceanum habitaſſe Syros (de quibus mox.) Quibus omnibus graphicè ſitus eorum deſcribitur. 4. Auxumitas denique dictos à metropoli *Auxuma.* Quæ omnia veriſſima ſunt : Auxumitæ ſcilicet, Æthiopica gens fuit, mari Rubro ab Homeritis diſparati. Quod & Ptolemæi tabulæ docent ; gradu, vt ipſemet ait, 65. 11. & Arianus, *periplo maris Erythrei*, & Procopius, 1. *Perſicorum pag.* 32. 33. 34. & *περὶ κτισμάτων pag.* 51. Theodoretus *in Vetus Teſtamentum*, Nonnoſus *apud Photium, num.* 3. In nummo quoque Imp. Heliogabali legimus Αξωμιτῶν. Et Axomitatum horum meminit quoque, iunctim cum Blemyibus (qui & ipſi Æthiopes fuère) & Arabibus Felicibus Vopiſcus, *in v. Aureliani* : *p.* 226. *Blemyes*, inquit, *Axomitæ, Arabes Eudæmones, Indi, Bactriani*, &c. Et Tacitus Imp. apud eundem Vopiſcum, *p.* 213. *Illum Saraceni, Blemyes, Axomitæ, Bactriani, Seres, Hiberi &c. veluti præſentem pene venerati ſunt Deum.* pariter vt Epiphanius ἐν συντόμῳ λόγῳ ; τινὰ μικρὰν Αἰθιοπίαν ἀνεῖπον . τε καὶ Βλεμμύων , καὶ Ἐξωμιτῶν. Et Stephanus *in v.* Ἀξωμῖται. vbi & metropolim ipſam Ἀξωμίτην nominat, pariter vt Arianus, *in periplo.* Meminit horum & Epiphanius, *initio Ancherati*, & *hereſi Sethianorum 39. num. 7.* & *in hereſi Manichæorum 66. num 83.* Αὔξουμιν metropolin vocat Philoſtorgius : pariter vt Ptolemæo Αὔξουμη vel Ἄξουμη dicitur, ἐν ᾗ βασίλειον. Nonnoſus, apud Photium, *num.* 3. ait, maximam ciuitatem eſſe, & quaſi totius Æthiopiæ metropolim, ſitam verò eam μεσημβρινωτέραν τε καὶ ἀνατολικωτέραν Ῥωμαίων ἀρχῆς. Ibi vero regnaſſe Reginam Sabam iuxta Theodoretũ, Æthiopum Annales memorant (quod Philoſtorgius Homeritis adſerit) Imò & Candacen Reginam (cuius Eunuchus à B. Philippo baptizatus eſt, & à qua, vt & à Philippo Apoſtolo, antiquitatem Chriſtianiſmi repetunt) Quorſum vide & Strabonē *lib. 17. pag.* 564. Hodie retento veteri nomine *Chaxuma* vel *Chaſſuma* vocatur : de quo videnda *Æthiopica hiſtoria* Franciſci Alvarez, *cap.* 38. 39. 40. 41. & Odoardus Barboſa. Ait verò inter alia Philoſtorgius, ante Auxumitas Orientem verſus habitare *Syros* : pro quâ voce Nicephorus, *lib* 19. *cap.* 18. hunc locum exſcribens, repoſuit perperam *Aſſyrios.* De hiſce verò Syris hæc tradit Philoſtorgius. Primo, vt iam dixi, eos ſupra Auxumitas Orientem verſus ad exteriorem Oceanum habitare : περαιτέρω δὲ τούτων τῶν Αὐξουμιτῶν, ὅτι δὲ ἐξωτάτω πρὸς ἀνατολὰς καθήκοντες Ὠκεανὸν παροικοῦσιν οἱ Σύροι. Secundò ait, eos hanc Syrorum appellationem apud illos ferre. Tertiò, nominis iſtius rationem reddit, nempe quod Alexander Macedo hos Syriâ pulſos eò colonos deduxerit verbis ſanè corruptis : pro quibus hæc habet Nicephorus, Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἐκ Συρίας ἀναστήσας ἐκεῖ κατῴκισεν. Quartò, eos & nunc patriâ ſeu Syriacâ linguâ vſos. Quintò, hos nigros valde eſſe, vt pote cùm acutis ſolis radiis adurantur. Poſtremò, apud hos gigni xylocaſſiam, & Caſſiam & Caſſamum, cinnamomum, & Elephantorum multitudinem : de quo fermè & Strabo *libr.* 1. *pagin.* 532. Plinius 12. *cap.* 19.

Supe

Superioribus omnibus inſpectis *Syri* hi videntur, Troglodytarum Adulitæ (hodie *Adel*) Megabardi, Aualitæ, Moſyli (qui aliis *Syli*) cum Azania forte: Nam & ſitus reſpondet, ſiti quippe illi ſupra Auxumitas ad exteriorem Oceanum, Orientem verſus, & nigerrimi ſunt, & Elephantorum ibi multitudo ingens eſt (vnde & ibidem *Elephas mons*) & regio hæc myrrhifera & cinnamomifera eſt, & aromatum ferax: Quibus alioqnin Æthiopia olim accenſita, vide Plinium, *lib.* 9. *c.* 19. Solinũ, *c.* 30. &c. At *Syrorum* ibi nomen apud nullum præterea ſcriptorem occurrit: neque vlla alibi Syrorum eò deductorum ab Alexandro Macedone mentio, niſi quod inter Adulim & Caſſumam (id eſt, Auxumam) *Siri* ibi apparent. Et certè Philoſtorgij hic inter alios error eſt. Arabes equidem *Syros* dictos reperio *διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁμόρου ἐπιμιξίαν αὐτῶν*, teſte Euſtathio. Imò Syrorum nomine regio omnis ab ora Syriæ maritima vſque ad Babylonem, & à Babylonia vſque ad Iſſicum flumen continebatur. Item & illud compertum, Alexandum è *Syria* Africam petere ſtatuiſſe, teſte Q. Curtio *lib.* 10. *cap.* 1. Tandem & illud notum, & Afros & Æthiopes legatos ad Alexandrum Babylonem miſiſſe memorari ab Arriano *lib.* 7. Verùm de Syris in Æthiopia nulla alibi mentio. Et hæc de Auxumitarum ſitu.

Quod *Religionem* ſeu *Fidem* Auxumitarum attinet, nihil de eà *ῥητῶς* Philoſtorgius, niſi quòd & hos Arianam fidem ſectatos indicare voluiſſe videtur: ait enim, Theophilum Indum eò profectum res ibi conſtituiſſe, indéque ad Romanos repedaſſe: *καὶ τὰ ἐντεῦθεν καταστησάμενος ἐπὶ Ῥωμαίους ἀνακομιδῆς ἔσχετο*. Athanaſius certè, *Apol. ad Conſtantium pag* 540. ait, ad ſe fama perlatum, Conſtantium ad Auxumitanos ſcripſiſſe, vti Frumentium Epiſcopum inde ad ſe mitterent, & Athanaſium vbicunque etiam apud Barbaros requirerent, & ad Commentarienſes Præfecti Auguſtalis mitterent, populóſque & clericos ad communionem hæreſis Arianæ cogerent, eóſque qui ex his non obtemperarent, interfici curarent: Quod & opere ipſo complecum ſit. Ipſa Conſtantij epiſtola, ad Tyrannos Auxumeos ſcripta (à Tyrannis quippè populi illi regebantur, quod Arrianus diſertè quoque paſſim teſtatur) quam exhibet Athanaſius, *pag* 542. eos vnum cum Romanis dogma ſeruare iubet, *τῶν ἴσων Ῥωμαίοις μεταδεδώκατε, ὅπως μετ᾽ αὐτῶν κοινὸν δόγμα ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις κεκτῆσθε*: Frumentiúmque Epiſc. in Ægyptum ad Georgium Epiſc. Alexandrinum Synodúmque Ægypti mitti, ne videlicet ſermonibus ſuis Auxumitanos corrumperet, *βλασφημῶν εἰς τὸν κρείττονα*, & vt ab Athanaſio Epiſcopus perperàm factus, fidémque Arianam amplexans, in Epiſcopatu rite conſtituatur. Vnde conſtat, Auxumitanos orthodoxam fidem per Frumentium Epiſc. ab Athanaſio miſſum tenuiſſe hoc tempore, quo Theophilum Indum Arianum ibi fuiſſe narrat Philoſtorgius: verùm ad Arianam fidem Conſtantium & Georgium Epiſc. Alexandrinum eos traducere ſtuduiſſe. Quod fortè tentatum ab his per Theophilum Indum, quod tamen nullus prætereà ſcriptorum Eccleſiaſticorum refert. Et hæc de Auxumitis.

De *Homeritis* & Legatione ad eos à Conſtantio Imp. miſſâ, ad fidem Chriſtianam his inſinuandam & exinde Theophili ad Axumitas profectione Philoſtorgij bene longa narratio eſt, *lib.* 3. *c.* 4. quam exſcribit Nicephorus ex parte *lib.* 8. *cap.* 35. & pleniùs *lib.* 9. *cap.* 18. Cui nihil tale apud alios hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores occurrit: cuius etiam occaſione Philoſtorgius in longam *περίφρασιν* ſeſe effundit, *cap.* 7. 8. 9. 10. 11. Hanc verò Legationem, vt temporis rationem ſtabiliamus, memorat Philoſtorgius medio tempore inter ea quæ contigêre A.D. 341. poſt quàm Athanaſius Alexandria pulſus fuiſſet Georgiumque eius loco ordinari iuſſiſſet, & A.D. 346. priuſquam Athanaſius ad Conſtantium Imp. in Occidentem ſe contuliſſet. Quare medio hoc quinquennij ſpatio. Quod tamen Baronius decennio poſt referre maluit ad Annum Dom. 354.

Nunc de ipſis *Homeritis*, & quidem quid Philoſtorgius de his ſcribat de eorum ſcil. Nomine, Origine, Situ, Ritúque, quam partem exſcripſit quoque Nicephorus, tacito, vt aliàs fermè, Philoſtorgij nomine, *lib.* 8. *cap.* 35. *φασὶν* inquit. Homeritas igitur Philoſtorgius & *lib.* 2. *cap.* 6. & *lib.* 3. *c.* 4. iterum, cum Sabæis eoſdem facit, pariter vt Procopius Gazenſis, *in* 1. *Regum*. & vetus Auctor apud Surium, quem Baronius citat A. 522. de quo adde etiam quæ poſt hæc ſcripſit Geographiæ ſacræ Auctor, *p.* 1. *lib.* 2. *c.* 15. *p.* 111. 112. qui tamen apud Ptolemæum diſtinguuntur, & apud Arrianũ *in periplo*. Cæterùm à Saba metropoli *Sabæos dictos* ait: Additque Sabæos hos ex Chettura Abrahami vxore ortos, de quo & Ioſephus *lib.* 1. *c.* 16. vnde procuidubio habet Philoſtorgius. Subiicit &, Reginam inde ad Salomonem acceſſiſſe; cùm tamen Ioſephus *lib.* 8. *cap.* 6. Reginam illam Ægypti & Æthiopiæ, *τῆς Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας* faciat. Verùm eandem cum Philoſtorgio ſententiam ſequitur & Theodoretus *in* 3. *Reg. q.* 33. ſequuntur hodie viri docti; nam & Arabia Felix, auri & aromatum abundantiſſima eſt, & Iudææ reſpectu ad Auſtrum & ipſa ſpectat, cuius *Auſtri Regina* dicitur à Chriſto: denique à Iudæa remotiſſima, & in finibus terræ vnde ea veniſſe dicitur. Hoc primum. Qui de hac regione Saba, deque Sabæis plura ſcire volet, legat is doctiſſimi viri diſſertationes *Geogr. ſacr. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 26. vbi multa ex hoc Philoſtorgio noſtro.

¶ Quod *Situm* Homeritarum attinet, Philoſtorgius ad extimum Oceanum eos collocat, & ſpecialiùs adhuc in Arabia maiore ſeu Felice, cuius metropolis Saba. Rectè hæc fermè omnia Philoſtorgius: Homeritæ enim ad Oceanum ſiti Arabum gens fuit, Saracenis proxima, gentibus his inter ſe mari Rubro ſeu Arabico diſparatis: quod ex Plinio diſcere eſt, *lib.* 6. *c.* 28. (quos & idem inter Arabas numeroſiſſimos fuiſſe ait, ex relatione Ælij Galli) & Ptolemæo *lib.* 6. *c.* 7. Procopio. 1. *Perſic.* & Procopio Gazenſi *in* 1. *Regum*: Theodoreto *quæſt. in vetus teſtam.* Nonnoſo, apud Photium, *n.* 3. De quibus & Vranius primo Arabicorum, apud Stephanum, *Καμηλονόμοι Χατραμῶται, Σαββαῖοι* (*ἤ. Σάββαι οἱ*) quam coniecturam meam probauit poſtea vir doctiſſimus *Geograph. ſacræ p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 15. *p.* 115. 112. *καὶ Ὁμηρῖται*. E regione Homeritarum Axumitæ fuêre, de quibus *ſupra*. Denique Homeritæ inter Arabes ſeu in Arabia cenſiti, à Plinio quoque *dict. lib.* 6. *cap.* 28. Arriano *in periplo maris Erythræi*, & Ptolemæo *lib.* 6. *cap.* 7. Quare manifeſtus error eſt Stephani, qui Homeritas Æthiopum gentem facit, quod de Axumitis verum eſt: Et eorum maximè, qui Homeritas eoſdem cum Axumitis faciunt, hoc tantùm diſcrimine, quod qui priùs Homeritæ dicebantur quamdiu in Arabia fuerunt, poſtea in Æthiopiam tranſlati Axumitæ dicti fuerint. Quibus vel hæc lex & Philoſtorgius refutandis deinceps ſufficient, qui tam clarè eos diſtinguunt. Procopius quoque Gazenſis, *in* 1.

Regum

Regum de Sabæis. ἔθνος ἐστὶν Αἰθιοπικόν: ἐνῳκοῦσι δὲ αὐτοῖς κατὰ αὐτοὺς τὴν θάλασσαν τῆς Ἰνδικῆς, ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Ὁμηρίτας, καθ' αὐτοὺς δέ εἰσι τῶν Αὐξουμιτῶν: μέση δὲ τούτων κέκλιται ἡ θάλασσα: Qui locos egregie cum Philoſtorgio concinit, in deſcribendo eorum ſitu.

¶ Nunc de Homeritarum *Vrbibus*. Philoſtorgius igitur Homeritarum metropolin, non Sabam tantùm (vnde Sabæi) verùm & *Tafaron* quoque fuiſſe ait. Τάφαρα hæc dicuntur apud Stephanum. Τάφαρα, inquit, οὐδέτερως, πόλις τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ὁ πολίτης Ταφαρηνὸς (hoc ipſum reperitur & in voce Ἄδανα) ὡς Ζάγαρα Ζαγαρηνὸς, Αὔαρα Αὐαρηνὸς, ὡς Οὐράνιος ἐν Ἀραβικῶν τρίτῳ. Ammianus quoque Marcellinus, *lib.* 23. *pag.* 274. inter eximias Arabum beatorum ciuitates hanc *Tapharum* memorat, & *Taphron*, vel vt alij, *Taphra* vocat. *Ac licet abundet vrbibus mediterraneis atque maritimis, campiſque copioſis & vallibus, has tamen habet ciuitates eximias, Geapolim & Naſcum & Baraba, itidémque Nagara & Mephran, & Taphron* (al. Taphra) *& Dioſcuriada*: Apud Ptolemæum quoque, *lib.* 6. *cap.* 7. Ταπφαρῖται (nam ita diſertè codices quidam habent, etſi alij Σαπφαρῖται) iuxta Homeritas in Arabia Felice memorantur: & mox Σάπφαρα vel Σάπφαρ μητρόπολις, vt & *lib.* 8. *pag.* 241. Σάπφαρ: vbi & interuallum eius ab Alexandria deſignat. Et apud Arrianum *in periplo maris Rubri pag. a.* 11. Τάφαρα ἐμπόρια Βαρβαρικά: Item Ἀφάρ, quam diſertè metropolin Homeritarum vocat. *pag. a.* 1111. Et hæc de Tapharo ſeu Saphare de quo vir doctiſſ. quoque *Geogr. ſacr. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 30. vbi hunc quoque locum allegat. At enim præter Sabam & Tapharon, duo præterea Homeritarum emporia memorat Philoſtorgius: nempe, Emporium Romanum, & Emporium Perſicum. De *Romano* Homeritarum *emporio* tria ait, 1. ſitum id extrorſum ad Oceanum: 2. Regionem vocari *Adanen*: & ſic Emporium Romanum iſtud fuiſſe in regione, quæ vocatur *Adane*. De hâc Adane Vranius quoque *lib.* 3. *Arabicorum*, & Herodianus *lib.* 4. apud Stephanum in Ἄδανα. Ἄδανα ἐστι καὶ ἑτέρα πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ὡς Οὐράνιός φησιν ἐν Ἀραβικῶν τρίτῳ. Sic & apud Ptolemæum, ad marginem τῆς Ἀραβίας ἐμπορίῳ, adſcriptum, *Aden aliis vocari*. Ea verò hodienum *Aden* vrbs regnúmque dicitur. 3. Ait Philoſtorgius ad Romanum Homeritarum emporium appellere Romanos ſolitos (nempe commercij ergo.) Hoc verò procul dubio emporium illud eſt, quod Ptolemæus *lib.* 6. *c.* 7. in Homeritarum regione diſertè vocat Ἀραβίας ἐμπόριον, vbi ad marginem, vt dixi, adſcriptum, *Aden aliis vocari*: cuius eiuſdem meminit & *lib.* 8. *p.* 242. vbi & diſtantiam eius ab Alexandria deſignat: à quo eodem in eâdem Arabiâ Felice alia Emporia memorantur: nota in Adramitarum regione, Κανὴ ἐμπόριον καὶ ἄκρον: in Eliſarorum, Μοῦζα ἐμπόριον, Ὄκηλις ἐμπόριον: in Mediterraneâ Arabia, Ὀμανὸν ἐμπόριον: quorum etiam omnium interualla ab Alexandria (quo ſcil. merces Arabicæ conuehebantur) deſcribit *lib* 8 *p.* 241. 242. Nempe felix illa diueſque Arabia, Romanorum commerciis patuit; in quem finem emporia quædam ſeu commerciorum loca deſtinata erant, pariter vt apud alias vicinas Romanis gentes commerciorum loca fuêre: vide vel *Ammianum Marcellinum*, & *Itiner. Peutingerianum*: vti viceuerſâ certa commerciorum loca in Orbe Romano Barbaris patuêre: de quo vtroque vide vel *l.* 4. *C. de commerciis & mercatoribus*. Et hæc de Romano Emporio apud Homeritas. *Perſicum* quoque apud eoſdem *emporium* memorat Philoſtorgius; nempe quò Perſæ commercij ergo commeabant, quibus Arabes felices à læua Perſico mari colliminabant, vt ait Marcellinus *lib.* 23. *p.* 255. qui etiam ait, ibi fuiſſe *Emporia denſa*. Verùm quænam ſiue Romana ſiue Perſica emporia ibi fuerint, ſi quis ſcire auet, & quid ad quemque locum comportatum, commercatumque fuerit, legat is Ariani *periplum maris Erythræi*: Et hæc de ſitu vrbibuſque Homeritarum.

¶ Quod *Ritus moréſque* Homeritarum attinet, ait Philoſtorgius (quod etiam exſcripſit Nicephorus, *lib.* 8. *c.* 35.)

Primò, circumciſam eam gentem fuiſſe. Quod Epiphanius quoque ſcribit *in hæreſi Ebionæorum* 30. *n.* 30. Certe de iis quoque populis paſſim Æthiopibus, Troglodytis (qui poſtea Axumitæ dicti,) & Herodorus, & Agatharchides, *lib.* 5. *c.* 30. & Diodorus, *lib.* 3. & Strabo, *lib.* 16. *p.* 530. 531. notat, eos κολοβοὺς τὰς βαλάνους, imò & γυναῖκας Ἰουδαϊκῶς ἐκτετμημένας fuiſſe: & à Pytholai promontorio rurſum ἀλοκλήρους fuiſſe. De Idumæis, in genere, (quorum pars Homaritæ) Ammonius & Iuſtinus *dialogo cum Triph*. Chetturâ ortis omnibus, & Ægyptiis Theodoretus in Catena Patrum *in Pentateuchum*. Denique Æthiopes qui circumciſi ſunt, ex poſteris Chetturæ ſunt. De ortis ex Chettura in commune eſt egregius locus Alexandri Polyhiſtoris apud Ioſephum *lib.* 1. *c.* 15. quem & Euſebius adducit *præpar. Eu. lib.* 9. *c.* 20. Nunc etiam qui eorum Chriſtiani ſunt, ex vetuſti moris reuerentia circumciſionem retinent.

Secundò, quod tempus circumciſionis attinet, ait Homeritas circumciſos octauo die: Nempe more Iudaico. Et Ioſephus tamen *lib.* 1. *Antiq.* 13. 15. *&* 1. 3. & Origenes *in diſſertat. contra fatum*, quæ apud Euſebium extat, *lib.* 6. *c.* 11. & *in collectione Græca, cui φιλοκαλίας nomen*. & Euſtathius *in Hexaemeron pag.* 60. aiunt Arabas ſeu Iſmaëlitas, quos Epiphanius Saracenos explicat, poſt decimum tertium annum id facere.

Tertiò ait Philoſtorgius, Homeritas ſacrificaſſe Soli, Lunæ, dæmonibus indigenis: Quod etiam habent acta Metaphraſtis apud Surium 24. *Octobr*. totidem penè verbis, vbi de Axumitarum & Homeritarum Rege: *Omnes qui erant in ſua poteſtate habebat circumciſos, partim quidem Iudaicam ſequentes ſuperſtitionem, partim autem plane Gentiles, Soli & Lunæ ſacrificantes & dæmonibus*, &c. Certe Arabes Soli & Lucifero ſacrificaſſe teſtatur quoque Nilus, *in narratione de cæde Monachorum montis Sinai, & Theoduli filij captiuitatem*. Et iam olim Arabes duo tantum numina coluiſſe Arrianus ſcribit, 4. *de exped. Alex. p.* 161. Cœlum, quod Solem aſtráque alia in ſe contineret, & Dionyſium, ob famam ducti ad Indos exercitus. Sic & Blemyes Soli ſacrificaſſe, & quidem humana hoſtia ſcribit Procopius 1. *Perſic*. Poſtremò ait Philoſtorgius, Iudæos quoque multos apud Homeritas fuiſſe, idque duobus locis ſcribit. Prodit id quoque Procopius 1. *Perſic. pag.* 34. ἐπειδὴ Ὁμηριτῶν ἐγένοντο πολλοὶ μὲν Ἰουδαῖοι ὄντες, &c. & prædicta acta apud Surium ſub Iuſtino Imp. Imò Strabo ex Eratoſthen. *lib.* 16. *p.* 528. in Arabia hac Felice Syros incolere vt & Iudæos, & poſt hos primos incolere homines agricolas. Vt proinde mirum non ſit, ſi circumciſa gens ea fuerit, quando & ex Chetturâ Abrahami ea orta: & Iudæi his plurimi immixti fuêre. Et hactenus quidem de Homeritis ipſis, eorúmque moribus.

¶ Nunc, de *Legatione* quod *huic leg.* propius iam, quam à Conſtantio ad Homeritas miſſam Philo

Philoſtorgius ſcribit, quiſve eius Legationis exitus fuerit. Quam quidem narrationem a Nicephoro, vti dixi, ea Philoſtorgio mutuatam Baronius pro ſuſpectâ habuit A. D. 354. *num.* 14. 15. 16 quando nulli præterea ea hiſtoricis idem memorant. Addo, Philoſtorgium ſibi vis in omnibus conſtare videri, vt ex collatione *capitis 6. libro 2. c.4.lib.* 3.colligitur. Tandem, non alio fine hæc ſcripta à Philoſtorgio, quàm in Arianorum gratiam. Nos Philoſtorgium ſequamur, qui non omninò ſaltem falſus, vel in omnibus.

Primò ſpectandum illud, agi hic de amicâ Conſtantij ad Homeritas legatione, pariter vt ad Auxumitas. Nempe, vt ab antiquo Homeritæ & Auxumitæ Romanorũ Fœderati fuêre, & Legati vtrinque miſſi (quod de Sabæis nominatim teſtatur Arrianus, *in periplo maris Rubri p. a. IV.* qui & mentionem facit Legatorum à R. Homeritarum ad Imp. cum muneribus miſſorum) ita & ſub Conſtantio Imp. nominatim, ſub quo nunc verſamur. Fidem facit de Auxumitis Conſtantij Imp. epiſtola *ad Tyrannos Axumitarum Aeʒanam & Sazanum*, in quà vt iam dixi de Frumentio Epiſc. Auxumitano & Athanaſio Alexandrino agit, quam memorat Athanaſius, *Apolog. ad Imp. Conſtantium pag.* 540. & ipſam conſignat *pag.* 542. vbi & *fine epiſtola* Conſtantius eos vocat *ἀδελφοὺς τιμιωτάτους*: Eàque refert, ſeſe his paria cum Romanis iura tribuiſſe, *τῆς αὐτῆς φροντίδος ἀξιοῦντες ὑμᾶς καὶ τῶν ἴσων Ῥωμαίοις μεταδιδόντες.* De vtriſque, de Auxumitis inquam & Homeritis, teſtis hæc ipſa eiuſdem Conſtantij Imp. conſtitutio: quæ eo ipſo Anno 356. data eſt, quo ſuperior illa eiuſdem Imperatoris *epiſtola* ad Tyrannos Auxumitarum.

Fœderati igitur Romanis fuêre & Homeritæ & Auxumitæ hoc Conſtantij æuo: vt & deinceps quoque manſêre, etiam ſub Iuſtiniano, Procopio teſte, *lib.* 1. *Perſicor. p.* 32. & Nonnoſo, *apud Photium*, aduerſus Perſas videlicet, quibus vicini erant; quibus Perſis ſanè Conſtantio Imp. hoc æuo res erat, qui tùm Armeniam & Meſopotamiam incurſabant, cùm Muſonianus PP. eſſet (cui *hac lex* inſcribitur) teſte Ammiano Marcellino, *lib.* 15 *pag.* 61. 62.*lib.* 16 *pag.* 64. *lib.* 17.*p.* 102. Inde igitur Legationes iſtæ a Conſtantio ad Homeritas & Auxumitas miſſæ, vt non tantum ex Philoſtorgij *loco* liquet, verùm etiam ex *hac l.* quæ proinde Philoſtorgium non omninò neque vbique falſum in hàc narratione oſtendit.

Finis porrò, quod ſecundum, Legationis iſtius, quam memorat Philoſtorgius, à Conſtantio videlicet ad Homeritas miſſæ, à Philoſtorgio redditur, *lib.* 3.*c.* 4. pura vt ad pietatem ſeu fidem Chriſtianam eos traduceret: de quo etiam *c.6.lib.* 2. Et Metaphraſtes apud Surium 24 *Octob.* cuius verba, ſiue ea Philoſtorgio ſiue è Nicephoro mutuata, hîc apponere iuuat, vt appareat quomodo ea inflexa ab eo Scriptore fuerint: *Ciuitas in Homeritide qua vocatur Nigren, cum iam longo ab hinc tempore veniſſet ad agnitionem veritatis & pietatem ſuſcepiſſet, nempe ex quo Conſtantius Magni Conſtantini filius ad Sabaos qui nunc vocantur Homeritæ, orti vero ſunt ex Cetura Abraha, miſit Legatos, & Rege gentis illius muneribus ſibi conciliato ædificauit hac in ciuitate Eccleſias: & quendam virum pium, qui ad vitam declinarat monaſticam, & moralibus & actiuis virtutibus erat magnus, atque adeò omnibus ſui temporis ſuperior, miſit, vt præeſſet iis qui ad veram acceſſerant religionem. Quo quidem tempore Iudæis reſiſtentibus & Barbaro ſuadentibus ne tam facile hoſpitem admitteret in ciuitatem, neque circa res diuinas aliquid innouaret, niſi prius vir religioſus aliquod ſignum oſtenderet (quomodo ſolent iſti petere, vt qui ſint increduli) quod quidem ſi præſtiterit, tunc ei concederet ingreſſum in ciuitatem. Ille diuinis fretus promiſſis, quod ſigna ſequerentur eos qui crediderint, annuit citra vllam dubitationem, & eorum quæ petebantur miraculorum magnam oſtendit operationẽ. Ab illo tempore ciuitas Dominum pure colens & orthodoxa diuinorum patrum ſequens dogmata perſeuerabat*, &c. Quæ præterea ſub Iuſtino & Iuſtiniano Imp. apud hos populos facta circa fidẽ Chriſtianã, vide apud *Cedrenum*, & *Hiſtoria Miſcella Scriptorem.* Tertiò, *Theophilũ* Legationis iſtius à Cõſtãtio ad Homeritas miſſæ principem fuiſſe, ait Philoſtorgius: De quo Theophilo multa habet, vt *toto opere* paſſim, ita c.4. *lib.* 3. quæ etiam exſcripſit Nicephorus *lib. 9.c* 18. deque eo Thalaſſij locus apud Suidam.

¶ Ad Legationẽ ipſam Conſtantij ad Homeritas redeamus: Eam verò magnificam & munificã valde deſcribit Philoſtorgius: inter alia verò munera ad Homeritas à Cõſtãtio miſſa, ait, & ex eo Nicephorus, & ducẽtos equos è Cappadocibus nobiliſſimis, miſſos. De Cappadocum equorũ nobilitate & præſtantia nota iam res eſt: dèque his & noſmetipſi iam ad *Veterem Orbis deſcriptionem* & pleniùs *inf. ad l.1. de equis curulib.* Tanta vero eorum nobilitas fuit, vt Imperatorũ fermè vſibus ſeruarentur, vnde & *Diuina animalia* in *dictâ Veteri orbis deſcriptione*, id eſt Imperatoria, de quibus & Nemeſianus *Cynegetico.* & Claudianus *in laudem Serena.* Ex his equis erãt Palmari illi, de quibus Nemeſiani locos, Heſychij, *lib.* 1.*Chronicorum, in Gloſſis Nomicis: lex vn. de grege dominico:* & *d.lex* 1.*inf.de equis Curulibus*: tandè & *Itinerarium Hieroſolymitanum*, prout eius verba iam olim reſtituimus. Huiuſcemodi equis nonnullis nulli fas fuit vti, vel factionibus diuidere præter Imperatorem, ne Conſulibus quidem: vide Capitolinum *in Gordianis pag.* 152. De quo accipio & quod ab eodem Philoſtorgio dicitur, *lib.*11. *c.*6. Et hæc quidẽ quæ modo notauimus vir doctiſſ. *Geogr. ſacr. p.1.lib.3.c.11.p.*202. verbatim inſeruit calculoque ſuo probauit. Ergo & inter dona, munera, & quidem nobiliſſima & ad Reges exteros miſſa fuêre equi Cappadoces, & ideò ad Homeritas quoque à Conſtãtino noſtro *huius l.* auctore miſſa.

Quod *Exitum* huius *Legationis* attinet, ait Primùm Philoſtorgius Iudæos, obſtinatos alioquin & pertinaces, (*ὁ δὲ τῶν ἰουδαίων σκαιὸν ἔθνος*) miraculoſis Theophili operib. inuitã licet & *ἀντιπράττοντα* manus præbuiſſe. Quò pertinet quoq; Metaphraſtis locus *ſup.* Secundò ait & ex eo Nicephorus, Homeritarũ Regẽm ad Chriſti fidem conuerſum, tréſque ab eo Eccleſias locis opportuniſſimis excitatas: Primam quidem in metropoli gentis, *Taphavane*: Secundã, in *Emporio Romano*, quò Romani commercaturi commeare ſolebant, extrorſum ad Oceanum: Tertiam, ad alteram regionis partem, ad fauces videl. Perſici maris, in *Emporio Perſico* Vnde diſcimus iã, Homeritarum regionem à mari Rubro & Oceano ad Perſicum mare vſque tum procurriſſe: cùm tamen Ptolemæus ſuo tẽpore Homeritarũ fines inter *Madocen* ciuitate & *Melan* montẽ coërceat. Atque hæc quidem hactenus, de Auxumitis & Homeritis.

Nos ad Legationes, quæ hoc tempore ad eos miſſæ, atque adeò ad *huius l.* ſententiam, vnde diu emorati ſumus, redeamus. Ergo ad has quoque gentes hoc tempore Legationes miſſæ, pariter vt ad alias gentes quæ Romanis fœderatæ, & amicæ erãt Quo quidem numero fuêre quoque Armenij; de quo fidem facit *lex* 1.*ſup.de annona & trib* vt & de Sarrapis gentibuſque Armeniæ vicinis *lex* 57. *ſup. de curſu publ. l. vlt. infr. de auro coronario*: Saraceni, item de quo dixi ad *l.* 16. *ſup. de Tironib.* fidemque etiam facit ſub Theodoſio Iun. *Nouella*

tini

cius 31. Miſſæ inquam Legationes ad has gentes: ſiue auxilij, ſiue amicitiæ fœderisve, ſiue fidei cauſa. Igitur Conſtantius *hàc l.* modum aliquem hiſce Legatis ſæpè deſidioſis ad Axumitas & Homeritas miſſis ponit: vetito quemquam Legatum ad eos ire præceptum, ſeu miſſum vltra annui temporis ſpatia Alexandriæ demorari χρονίζεσθαι, atque adeò poſt annum ei annonas præſtari. Quâ parte tamen conſtitutio hæc, vt vulgo ea habet, vix fidem meretur: illud ipſum inquam, quod annui tẽporis ſpatium Legatis ire præceptis ad illas gentes, concedatur ad demorandum Alexandriæ: cùm & has Legationes properè obiri publicè tùm intereſſet, & quidem in abrupto ſæpè periculo, belloque tum temporis cum Perſis flagrante, quale ſane bellum hoc ipſo tempore flagrabat, Perſis Armeniam & Meſopotamiam incurſantibus, vt docet Ammianus Marcellinus *libr.* 15. 16. 17. cùm Muſonianus, ille ipſe qui *hac lex* inſcribitur, Præfectus Prætorio eſſet, quod idem Marcellinus teſtatur, *d. lib.* 15. *p.* 61. *& lib.* 17. *p.* 104.

Quare hic aliud quid latêre neceſſe eſt. Multæ equidem aliæ conſtitutiones occurrunt, quibus temporis faciendi morandique aliquibus præfinita ſunt ſpatia.

1. Vt ecce, Proſecutorum equorum & animalium ſacro vſui deputatorum ſeu neceſſariorum vltra quinque dies in vnâ ciuitate reſidere vetiti à Theodoſio M. *l.* 2. *ſupr. de tractoriis & ſtatiuis.*

2. Iis qui transductioni ferarum deputati erant, tres vel quatuor menſes in Hieropolitanâ vrbe reſidere ſolitis, quinque dierum tantum mora conceſſa à Theodoſio Iun. *l.* 2. *infr. de venat. fer.*

3. Exactor etiam vltra anni ſpatium in viſceribus regionis, ad quam miſſus erat, remorari vetitus: *l.* 9. *ſup. de exactionib.*

4. Protectori quoque vel Domeſtico, cui aut tuitio locorum, aut quidem longior neceſſitas commiſſa erat, aut Iudicum præceptis obtemperare iuſſus erat, circumacto anni tempore annonæ vel alimenta regulariter non debebantur: *l.* 27. *ſup. de erog. mil. ann.*

5. Datus etiam Nauiculariis ad ἀνάπλουν καὶ κατάπλουν ſeu ad ſecuritates, id eſt apochas reportandas annus, vel biennium.

6. Datum & ſpatium ſacerdotalibus prouinciarum Africanarum vltra quod Karthagini morari non poſſent, *l.* 176. *ſupr. de Decurionib.* Verùm hæc ad *hanc l.* nil faciunt, & peculiares ſuas habent rationes, non magis quàm ſpecies *legis* 27. *ſupr. de penſionib.* Putet ergo quis Legatos ad Axumitas & Homeritas miſſos Alexandriæ tamdiu ſæpè moratos, ſiue quod opportunam nauigandi Alexandriâ per Mare Rubrum occaſionem captarent, ſiue vitandis latronum Arabum Saracenorum inſidiis, ſiue nimio earum regionum æſtui: ſiue denique etiam vrbis voluptate capti diuturnam nimis ibi moram facerent, viſum fuerit Conſtantio Imp. his temporis iſtius annui ſpatium præfinire, intra quod nauigandi occaſionem opportunam inuenire ſatis poſſent. Verùm neque id fidem meretur. Putet quis igitur hic legendum *annui*, vel *verni temporis*, quomodo etiam Ammianus Marcellinus loquitur *libr.* 19. *infr.* loco *annui temporis.* Puter alius Legatos hoc tantum temporis inſumpſiſſe ad magnificentiam & apparatum, vel ad munera colligenda: prout ſcilicet erant hæ Legationes magnificæ, vt ex Philoſtorgio *ſupra* oſtendimus. Horum inquam, nil placet: Quid igitur? Legatum hic non *Alexandria demorari*, verùm, *Alexandria emorari* in genere eſt tardare; moram facere, χρονίζειν: vt & *Demorari* & apud Tacitum *libr.* 15. *cap.* 69. Lactantius etiam *libr.* 4. cùm *Moſes Dux eorum aſcendiſſet in montem, atque ibidem quadraginta diebus, demorarentur*, Iuriſconſultus quoque in *l.* 28. *omnes*, ff. *de iudiciis*, in hoc ipſo Legationum argumento: *non compelluntur ſe defendere Romæ, quamdiu Legationis cauſà ibi demorantur.* Alioquin eſt & moram innectere alienita Claudianus *de bello Getico.*

——*neu vos longo ſermone petito*
Demorer.

V. & *l.* 8. *Cod. qui pet. tutor. Emorari* tandem eſt, ab aliquo loco diu abeſſe, moramque alibi facere. Et hoc iam ſenſu Conſtantius Imp. Legatis ad Axumitas & Homeritas, ex Alexandria miſſis, ad itum & reditum annum præſtituit: vltra quem ſi emorarentur, ſcirent ſibi vltra ſeu poſt annum alimonarias annonarias denegandas. Dixi ex Alexandriâ; nam ea ſcilicet veluti centrum huius Legationis erat, ſeu terminus à quo & ad quem, inde inquam Legati proficiſcebantur, eoque redibant. Quæ quidem etiam æquali ſpatio diſſita erat ab Axumitis & ab Homeritis, vt ex ſuperius dictis conſtat. Senſus igitur *huius l.* apertus, Anno hanc vtramque Legationem abſoluendam: quæ ſanè commodè abſolui intra annum poteſt; quandoquidem etiam opportuna intra annum nauigandi eò Ægypto indeque Alexandriam redeundi, tempeſtas eſſe potuit. Auctor enim eſt Arrianus, *in periplo maris Erythræi*, *pag.* 3. opportunum nauigandi tempus ex Ægypto Auxumam fuiſſe à Ianuario ad Septembrem vſque: in vlteriora verò emporia, menſe Iulio *pag.* 5. ſicut & ad alia maris Erythræi loca, *pag.* 12. 16. 17. In Homeritarum verò regionem & Maaam & Sabbatham, menſe ferme Septembri. Ergo vltra annum emanſori, moratori Legato, poſt annum annonæ præberi vetitæ. Quomodo & aliàs moratoribus, emanſoribus hæc eadem pœna impoſita. Sic enim & Protectoribus vel domeſticis extra ordinem è Comitatu aliò miſſis, ad aliquid peragendum, poſt annum annonæ & emolumenta regulariter non debebantur, *dict. leg.* 27. *ſupr. de erog. mil. ann.* Idemque in Exactore, *dict. l.* 9. *ſup. de exactionib.* Et ſic tribus his & legibus annui temporis ſpatium præfinitur officiis quibuſdam peragendis, vltra quod annonas exigere non poſſent, vt in genere cæteroquin otioſos è publico paſci non oportet: Quomodo Capitolinus de Antonino Pio. *Salaria*, inquit, *multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, imò crudelius quam ſi Rempublicam ij arroderent, qui nihil in eam ſuo labore conferrent.* Proculdubio enim Legati ad Axumitas & Homeritas miſſi moras ibi nectebant, rerum forte nouarum mirabiliumque de quibus Arrianus, & Philoſtorgius, nimio plus curioſi; τῶν ἀναγκαιοτάτων incurioſi: cùm tamen annui temporis ſpatium his ſufficere deberet.

Et quid ſi id quoque factum putemus in ſpecie *huius l.* à Legatis è Curia Alexandrina eò miſſis (vt Legationis onus Decurionibus impingebatur,

de quo couſule *Paratitlon*)quibus ex vitibus cruitatis viatica & annonæ præbebantur, vt docet *lex* 16. *&* 18.*ſup.de extraordin.* Ergo his annui temporis ſpatiom datum ad Legarionem perficiendam:binc, ne Curias ſuas diutius deſererent,inde oe eas ſumptibus onerarent:fortè etiam Arhanaſij fideique cauſa ibi agentes aduerſus Conſtantij & Arianorū inſtitutum & voluntatem:quæ & ipſa arcana fortè ratio Conſtantio *hâc l.*propoſita fuit.

¶ Ex ſuperioribus interim molu ante dictis appatet de nuperi Scriptoris errore, qui Æthiopiam, prouinciaſque has barbaras etiam Epiphanij æuo,ſub Valente ſc.Romaois nondum cognitas, fidémque Chriſtianam nondum amplexaras ſcribit. Coius & hic alter error eſt,qoud Epiſcopo Alexandrino ceſſiſſe ſcribit:in errorem hunc inductus ex *Libya* appellatione,quæ ſanè Epiſcopo Alexandrino ſuppoſita erat:non verò Africana, ſeu Africa; verùm Libya Ægypti prouincia,cui etiam Dux peculiaris præfuit,vt oſtendit vel *lex* 16.*ſup.de Numerariis* : In qoâ Libyæ appellatiune peccarum quoque à Syneſij Interpretibus.

Illud poſtremùm,*hâc l.*obſeruandum,ſubſcribi eſ *Indictionem XV.* quæ ſanè reſpondet *Conſtantio IX. & Iuliano Caſ.II. COSS.*id eſt An.D.357.Quare ad eum Conſulatum referenda *hæc lex*:vel ſane reponenda hic *Indictio XIV.* vt ita referatur ad A.D. 356.niſi Conſtantij tempore, cuius *hæc lex* eſt,eadem Indictionum ratio fuerit in Oriente quæ in Occidente, vbi ſanè congruit Indictio XV.Anno 356.Et eſt alioquin antiquiſſima hæc omnium *hoc Codice* Indictionum mentio : quam altera tamen antiquior adhuc ſedecim annis anteuerrit : Indictio inquam XIV.e *Marcellino & Probino COSS.* id eſt A.D.341.quæ adnotata reperitur in concilia-bulo Antiocheno apud Athanaſium, *libro de Synodis*: cuius ope,Indictionum memoriam iamad annum 327. vel 328. retrò trahere poſſumus : ſicut *huius l.*ope ad A.D.343.

III. * Impp.VALENTINIANVS & Valens AA.ad Mamertinum PF.P."

PROVINCIALES,deſideriorum" ſuorum decreta",initio aput acta Ordinariorum" Iudicum proſecuti,ad Sedis Tuæ Eminentiam mittant,vt IN pudeotior petitio" refutetur, aut iuſtior petita commoda" conſequatur. Si qua autem eiuſmodi fuerint,quæ Magoificeotiam Tuam probabili cunctatione deſtriogant",ſuper his ſatis erit conſuli ſcieotiam noſtram, ita vt cunctas petitiones cum litteris tui Legatorum vnus" aduectet.Dat.III.Kal.Iun.Serdicæ,diuo Iouiano & Varrooiano Coss.[364.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *C Iuſt.*
" *Mamertinus* ſub Valentiniano Sen PP.Italiæ,Illyrici,Africæ:cui inſcribitur & *lex prox* 4.aliæque complures *hoc Cod.*vid *Proſopogr.*de eo quoque Marcell.non *vno loco.*
" *Deſideria*:ſunt petitiones,poſtulata,*b.l.& l.*6.7.8.9.12.16.*h.t l.*9.*&* 96.*ſup.de Decurionib.*
" *Decreta*,Mamertinus quoque cui *hac lex* inſcribitur hanc vocem in hac re vſurpat.vid.quæ dixi ad *l.*8 *ſup.*
" *Ordinarij Iudices* ſunt Rectores prouinciarum.
" *Petitiones* hic & *l.*4.7.*inſ.* propriè Symmachus quoque in hac ipſa re *lib.*1.*ep.*11.*in fin.*
" *Commoda* vid.& *l.*1.*ſup.*
" *Deſtringant*,& diſtineant.
" De *Legatorum numero* dicam *ad l.*..

IV. * Idem AA. ad Mamertinum PF. P."

IVXTA legem † Diui Conſtantini ,oihil,poſt tractatum", habitum ciuitatum " voluntate,mutetur,ſiue mutiletur,ſed integrè atque iolibatè ciuitatum petiooneſ ad Magoificentiſſimæ Sedis Tuæ ootitiam perferantur : vt * ſit examinis tui,quænam ex his auxilio tuo INplenda protinùs, quæ Clemeotiæ Noſtræ auribus intimanda videantur. Dat. VII. Id. Septemb. Aquil. diuo Iouiano & Varrooiano Coss.[346.]

NOTÆ.

* Abeſt & *hac lex* à *C.Iuſt.*
" *Mamertino* huic inſcribitur & *lex* 3.*prox ſup.*de eo v.plura in *Proſopogr.*
† *Conſtantini* lex hæc notanda:quæ nullibi extat:neque enim indicari puto Conſtantij *legem* 1.*ſup.*
" *Tractatus* vox propria hic,& *l.*59.12.*inf & l.*15.*inf.de Epiſcop.*1.d tractatus publicus Amm.Marcell.*lib* 14.p28.
" An reſtituendum *arbitrium præſentum* id eſt Iudicum ordinariorum vt vocantur *l.*2.*ſup.*Quomodo *ordinariæ poteſtates* dicuntur eodem ſenſu Amm.Marcell.*lib.*21.p 216.& *Poteſtates* abſolutè non ſemel *hoc Cod.*pro Iudicibus v.*Gloſſ.Theod.*ſimili certe,errore in *l.in agris* 16.*ff.de adquir.rer.dom.*ſcriptum *in ciuitatem*,pro *in eiuis præſentem*? Verùm ſuſtineri poteſt hæc lectio interpunctione hâc:*nihil poſt tractatum habitum,ciuitatum voluntate, mutetur.*
* *Lege* 3.*C.eod.tt.*quæ alioquin deſumpta eſt ex *l.*12.*inf.*inſerta eſt hæc ſententia.

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Senioris tres *hoc titulo* conſtitutiones ſuper Legationibus prouincialium ad Principem & ad ſe quidem miſſis vel mittendis occurrunt: hæ duæ, inquam, ad eundem Mamertinum PP. Italiæ, Illyrici & Africæ datæ: & Tertia præterea, puta *lex* 6. *infr.* Ad triplicem finem; Primò ne Iudicum poteſtate impedirentur vel interturbarentur: ſecundò ne inanea ſumptus prouinciales in Legationes facerent: Poſtremùm ne ſibi Principi ſuperfluis & non neceſſariis Legationibus obſtreperetur. Ad quem triplicem finem pertinent omnes *huius tituli* Leges de Legationibus prouincialium: Et verò pertinent *tres* Valentiniani *leges*: ita quidem vt *dict. l.* 6. ad Legationes ex Africâ diſertè pertineat, quò fortè etiam pertinent hæ duæ. Quinque igitur *his duabus legibus*, & *dict. l.* 6. à Valentiniano Sen. cum in finem conſtituuntur.

Primò conſtituitur *l.* 3. Prouinciales decreta ad Principem per legatos mittenda, initio ſeu ante omnia apud acta ordinariorum Iudicum, id eſt Rectorum prouinciarum proſequi, ſeu inſinuare debere. Id inquam ſtatuitur *dict. l.* 3. quod indicari quoque videatur initio *l.* 4. vbi vetantur decreta *mutari vel mutilari*, à Iudicibus videl. Id ipſum certè à Theodoſio Iun. conſtitutum *l.* 15. *infr.* vnde deſumpta eſt *lex vltim. Cod. eod. tit.* per Ægyptum, de Præfecto Auguſtali; puta vt Alexandrini Legatos miſſuri decreta ſua Præfecto Auguſtali inſinuent. In quo æqua fuit Præfecti Auguſtalis conditio cum Rectoribus prouinciarum; vt *hæc lex* 3. cum *illa l.* 15. collata oſtendit: non verò maior auctoritas, quod Cuiacius credidit: De quo dicam adhuc ad *eam l.* 15. Et hæc quidem ita Valentinianus Sen. & Theodoſius Iun. cùm tamen alij nonnulli Principes decreta hæc requirere prouinciæ Rectorem, aut Vicarium, ſeu decreta in examen Cognitoris perferri noluerint; Valentinianus inquam Iunior, *l.* 9. *infr. hoc titulo* Theodoſius M. *l.* 12. *inf. hoc tit.* Nempe, quia ſæpe eueniebat, vt deſideria prouincialium ad Imperatorem non perferrentur, vel ſaltem non integra; ſed Iudicum voluntate mutarentur, ſiue mutilarentur: vel denique Legationes interturbarentur: quomodo ſanè euenit Legationi Tripolitanæ ad hunc ipſum Valentinianum Sen per Romanum Comitem Africæ, vt memorat Ammianus Marcellinus *lib.* 28. *p.* 405. &c. Et verò ſtatim poſt *legem* 3. eueniſſe indicat, eiuſdem *lex* 4. ad eundem Mamertinum emiſſa trimeſtri poſt. Quâ cauſâ (quod ſecundum iam caput *harum duarum legum* eſt) malo illi *eâ l.* 4. mederi inſtituit Valentinianus, vetitis Iudicibus ordinariis mutare vel mutilare decreta Ciuitatum: idque ſecundum anteriorem aliquam Conſtantini conſtitutionem, quæ nuſpiam alibi occurrit. Illud equidem (quod Tertium *his duabus legibus* continetur) Valentinianus voluit, vt decreta ad notitiam *Præfecti prætorio* perferrentur: ſic quidem (quod Quartum) vt is impudentem petitionem reſpueret: contrà, vt iuſtam & probabilem vel ipſe auxilio ſuo protinus impleret, remediúmque implorantibus præberet: vel ſi cunctationi locus eſſet, tùm demùm legatus prouincialis vel ciuitatis cum decretis, cumque literis Præfecti Prætorio ad Principem proficiſceretur. Denique probata atque elimata à Præfecto Prætorio deſideria & decreta ad ſe Principem perferri voluit Valentinianus Sen. *his duabus legibus*: vt & Valentinianus Iun *l.* 9. & 10. *infr.* (hic tamen vt deciſio omnis Principi ſeruaretur,) & Theodoſius M. *l.* 12. *infr.* Theodoſius Iun. *l.* 14. 15. 16. *ſeu vltim.* Et ſic regulariter id ita obtinuit. Quanquam Valentinianus Iun. aliquando ne ipſum quidem Præfectum prætorio decretum requirere Edicto ſuo voluit *l.* 9. *infr. hoc titulo* admonitis tantum prouincialibus, ne ſuperfluis & improbabilibus petitionibus Imperatorem occuparent. Verùm mox, vt dixi, ad Regulam rediit idem *dict. l.* 10. Nempe Præfecti Prætorio dignitati, vt pote contiguæ poteſtati, & ἀντιρρόπῳ tantum βασιλείᾳ, & ſub quo diœceſeon prouinciarumque Rectores erant, quibus denique Summa rerum demandata erat, hanc δοκιμασίαν tribuerunt Principes: partim vt improbabiles petitiones reſpuerent, partim vt quæ ipſi prouidere poſſent, diſpicerent: atque adeò ne improbabilibus aut non neceſſariis legationibus & petitionibus Principum actus turbarentur. Tribuit nominatim Valentinianus *his duabus legibus*: qui & aliâ ratione prouincialibus occurrit *l.* 6. ne non neceſſariis deſideriis & non probabilibus rebus diſtringeretur: ad quam *leg.* ex Ammiano Marcellino aliquam multa notabo. Neſcio an non Caſſiodori quoque locus 6. *var.* 3. *in formula Præfecti Prætorio*, hùc pertineat: vbi inter cætera munia Præfecturæ & hoc ponit, *legatos gentium veraces* [al. *voraces*] *explet ordinationibus ſuis.* Hùc certè facit omnino Mecœnatis inter cætera bene adminiſtrandæ Reipubl. conſilium, teſte Dione *lib.* 52. *p.* 555. μήτε πρεσβείαν τινὰ πρὸς σὲ πάλιν ἐν προσήμασι διαγνώσεως ἐχόμενον ἔτι, πεμπέτωσαν, ἀλλὰ τῷ τε ἄρχοντι σφῶν δηλούτωσαν ὅσα βούλονται, καὶ δι' ἐκείνου σοὶ τὰς ἀξιώσεις ὅσας ἂν δοκιμάσῃ προσφερέτωσαν. οὕτω γὰρ οὔτ' ἀναλώσουσί τι οὔτ' αἰσχρῶς διαπράξονται, ἀλλ' ἀκεραίους τὰς ἀποκρίσεις ἄνευ δαπάνης ἢ καὶ πραγματείας τινὸς λήψονται.

Poſtremo capite *legis* 3. definitur *numerus* Legatorum ad Principem. Nempe Valentinianus Sen. vnum tantum Legatum cunctas petitiones ſeu deſideria & decreta prouincialium, vnà cum literis Præfecti Prætorio aduectare iubet. Ea ſcilicet re partim ſumptui, partim curſui publico conſulens: ne, inquam, maiore Legatorum numero Reſpublica annonis grauaretur: curſúſque publicus fatigaretur. Quod quidem vnius tantum Legati prouinciæ nomine mittendi præſcriptum placuit quoque ſub Honorio, vt docet *lex* 166. *ſupr. de Decurionib.* & ſub Valentiniano III. *lex* 186. *dicto tit. de Decurionib.* & *l.* 34. *ſup. de annonâ & tributis.* Cùm tamen aliquando duorum Legatorum numerus, à diœceſi vel à prouincia mittendus præfinitus fuerit, *l.* 9. *hoc titulo* cuius rei exempla occurrunt apud Symmachum *libr.* 4. *epiſt.* 9. & *lib.* 6. *epiſt.* 22. & apud Ammianum Marcellinum, *libr.* 20 *p.* 210. & *libr.* 28 *p.* 405. 406. Imò & tres quandoque miſſi in ſp. *l.* 7. *hoc titulo* vbi v. quæ notabo adhuc & apud Sidonium Apollinarem *libr.* 1. *epiſt.* 7. ſicut & à Senatu Romano totidem miſſi ad Honorium Zoſimo teſte, *libr.* 8. *p.* 818. Miſſi & ab Antiochiâ Conſtantinopolim ad Theodoſium apud Libanium *epiſt.* 748. ad Proclum: ἰδὼν τῶν πρέσβεων ἠρόμην, ὅπως ἂν τινὰ ξένον πολίτην, ὁπόσοι τινὲς εἶεν; ὁ δὲ ἔφη, τρεῖς· ἐγὼ δὲ τοὺς τρεῖς ἀκούσας, καὶ γὰρ ἔτυχον παρών, οὐ τρεῖς ἔφην πρεσβεύειν, ἀλλὰ τέτταρας· τοὺς μὲν τέτταρας, ὅτι πολὺ πρὸ τῶν τριῶν ἔφην ἐρρῶσθαι φιλικῶς &c.

v. * Idem AA. Victori" Duci" Ægypti.

CVM Legati Gentilium" venerint",obſignari eorum tabulas" oportet,vt ad Manſuetudinem noſtram fides eorum" quæ à Regulis" profectæ fuerint litterarum, & numerus perferatur : ne, per hanc" occaſionem, etiam addendi in epiſtulis poſſit his" facultas aperiri. Dat. v. Kalend. Ianuar. diuo Iouiano & Varroniano Coss. [364.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod.Iuſt.*
" *Victor* alius eſt Magiſter militum,cui hoc Anno ipſo inſcribitur *lex* 12.*ſupr. de erogat.mil. ann.* vid. *Proſopogr.*
" *Dux Ægypti* vnus hac tempeſtate : poſtea enim fuit & peculiaris Dux Libyæ : vid. *Notitiam* : & *leg* 16. *ſupr. de Numerariis*
" De *Gentilibus* dixi ad *l.vn.ſupr.de Nuptiis Gentilium.*
" In Romanum ſolum & limitem, cuius Dux erat per Ægyptum Victor.
" *Tabula.*
" *x Earum.*
" De *Regulis* his Gentilium mox dicam,
" Non obſignatis videl Tabulis.
" Legatis.

COMMENTARIVS

DE GENTILIVM Legatis eſt hæc Valentis Imp. conſtitutio : *Gentilium*, inquam, ideſt, Gentium exterarum Imperio Romano circumfuſarum : Quo ſenſu Gentiles hoc tempore vocabantur,& verò vocantur,non *hac* tantum *leg.* verùm etiam *l.vn.ſupr.de nupt. Gentil.l.*1. *ſupr.de terris limitaneis* : *l.*62.*ſupr. de appellat.* Apud Auſonium *in Gratiarum act.* Amm.Marcellinum *non vno loco*: & *Notitiam Imperij* : de quo dixi plenè ad *d. l. vn.* Et quidem de Legatis Gentilium *hac l.* agitur qui in Orientis Imperio Ægypto vicini fuère : cuiuſmodi erant Axumitæ,Homeritæ,de quibus *l.*2.*ſup.* aliique ſimiles : Saraceni &c. Inſcribitur enim *hac lex Victori, Duci Ægypti.* Qui quidem Gentiles ſub *Regulis* egère : Quod *hac lex* teſtatur : & Ammianus *lib.* 23. qui in geſtis Anni Superioris 363. memorat Saracenorum Regulos, *p.*259. *Callinicum profectus in ſtatione quadam ſub pellibus manſit, vbi Saracenorum* REGVLI *Gentium genibus ſupplices nixi,oblata ex auro corona tanquam mundi nationumque ſuarum dominum* [Iulianum] *adorarunt, ſuſcepti grataanter, vt ad furta bellorum adpoſiti, &c. Adſcitis Saracenorum auxiliis, quæ animis obtulère promptiſſimis,* [aduerſus Perſas.] De Regulis, & Regalibus aliarum gentium,& quidem Francorum, & Alemannorum, dixi plenè ad *l.*9. *ſupr. de re militari.*

¶ De his igitur Gentilium Legatis id *hac l.* cauetur à Valente, vt quamprimum venerint, ideſt, limitem Imperij Romani,& ſic Ægyptum, ingreſſi fuerint, eorum tabulæ obſignentur, & ſic ad ſe Principem fides literarum quæ à Regulis profectæ ſunt,& numerus perferatur : Ratione hâc addita quæ tamen alteram adhuc impliceat, ne per hanc occaſionem, ideſt, non obſignatis eorum tabulis, ETIAM addendi in Epiſtolis poſſit Legatis facultas aperiri. Cuius rei & rationis hanc ſententiam puto : Ideò ſcil.obſignandas eſſe tabulas literaſque Legatorum Gentilium, ne immutetur textus literarum à Legatis : Quod facilè fieri poterat,& verò eueniſſe conijcere licet quod inſidi quidam in Imperio Romano cum Legatis agitantes,non tantam Imperatoris & Imperij Romani eiuſque tantoperè colendi eique ſe ſubmittendi rationem habendam dicerent : vel etiam ipſimet Legati confuſiones in Imperio Romano videntes,animos exinde ſumerent, literaſque adeò cultus & honoris plenas ipſi mutarent aſperarentque. Et hæc quidem ratio *hac l.* redditur, quæ tamen alteram adhuc impliceat, verbo ETIAM. Et ſanè hæc ratio reſpicit tantum prius illud, nempe *vt fides earum quæ à Regulis profectæ fuerint literarum perferatur.* Atenim alter adhuc finis Valenti *hac l.* propoſitus fuit : nempe vt *Numerus quoque earundem perferretur* : Vt ita ſciret Imperator, an & ad priuatos forte aliquos literæ perlatæ fuiſſent, quique adeò iam ſuſpecti Imperio eſſent,ſi clàm literas à Regibus exteris acciperent. Sic quoque Arcadius Imp. *l.*2. *ſupr. de litor. & itin. cuſt.* ob Tyrannicum tunc furorem & Barbaricam feritatem voluit, literas quas quis habere ſe diceret ad alium, portitore detento cum omnibus chartis, ſignatas ad ſe tranſmitti. Alia ratione in Gallia Legati Apoſtolici *facultates* ſuas (vt vocant) ideſt, mandata ad Parlamentum deferre tenentur : de quo videndi ſunt, qui de *Libertatib.Eccl.Gallicanæ* ſcripſère.

Ait autem hæc lex, *Tabulas*, quas mox *Literas*, & *epiſtolas* vocat: cuiuſmodi Literarum à Regibus Perſarum miſſarum meminit Themiſtius, *Orat.*13. *ad Conſtantium*,*p.*301. καὶ εἶδον ἐγὼ ἐνάγχος ἐν τῷ ἄςει τῷ Ἀντιόχου ἄνδρας ἐκ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων ἀρτυμένους σὺν χρυσίοις, καὶ γράμματα φέροντα βασιλικὰ ἱκετηρίαν, τὰ δὲ γράμματα ἐξαιτοῦντα τὴν ὕπαρχον σπονδὰς πρὸς τὸν Ἀχαιμενίδην καὶ δεξιὰν ἐκ βασιλέως.

¶ De his Legatis Gentilium, vt id addam, id quoque obſeruandum,iis curſus publici vſum conceſſum : vt docet *lex* 9.*ſupr. de re militari*; *l.*57.*ſup. de curſu public.* & Menandri locus quem *ibi* attuli.

VI. * Idem AA. & Gratianus A. ad Claudium" Proc. Afric.

LEGATI qui ad Comitatum" noſtrum non cum neceſſariis deſideriis" & probabilibus" rebus aducnerint, cum iniuriâ ſui ad prouinciam animalibus propriis reuertantur. Dat. IV. Non. Feb. Treu. Valentiniano NB. P. & Victore, CONSS. [369.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Claudius* Proconſul Africæ ſub Valentiniano Sen. A.D. 368. 369. 370. vid. *Proſopogr.*
" *Comitatus* vox pro Aulâ Principis: vid. *Gloſſ. Theod.* Quæ etiam à Græcis huius æui Scriptoribus retenta: dixi ad *veterem orbis deſcript.* c. 15. p. 10. Hac ipſa voce paſſim vtuntur Scriptores, & in his Amm. Marcellinus in hoc ipſo Legatorum argumento: imò & in ea ipſa hiſtoriâ quæ *huic l.* occaſionem præbuiſſe videtur, *lib.* 28. *p.* 406. 407. 408.
" *Deſiderium* vox hac in re propria: *hâc l.* & *l.* 3. *ſupr* & *l.* 7. *infr.*
" *Probabiles* res, quæ probabiliter Principi adſeri poſſunt, vt loquitur *lex* 9. *infr. in fin.*

COMMENTARIUS.

IMPROBABILIBVS & SVPERFLVIS prouincialium Legationibus occurrit hâc conſtitutione Valentinianus Sen. Nempe, vt ſubditis laborantibus vel oppreſſis, miſerias ſuas deflendi, auxiliaque à ſe depoſcendi fiduciam fecêre, plenamque copiam dedêre Principes Legationibuſq; ideò *ἀναγκαῖοι* fuêre, & verò qui bene adminiſtrandi Imperij præcepta tradidêre, hoc inter potiſſima inculcauêre, de quo dixi ex Syneſio ad *l.* 1. *ſupr.* Ita viceuerſa ſuperfluis & improbabilibus querelis & Legationibus fatigati ſeſe iidem Principes noluêre: & verò noluit Valentinianus Sen. *hac leg.* & *l.* 3. 4. *ſupr.* Quibus *duabus legibus*, vt aliæ fibulæ adhibentur, ita & *hâc noſtra* pœna imponatur: pœna inquam, putà vt Legati cum propriis animalibus remeare cogantur. Nempe, cùm alioquin Legatis prouincialibus ad Comitatum Principis miſſis curſus publici copia pateret, vt non tantùm *hac lex* ſatis indicat, verùm expreſſe teſtatur *lex* 9. *infr. hoc tit.* (vbi de eo plura) & *lex* 32. *ſupr. de curſu publico*: pariter vt Legatis Gentilium, quod oſtendit *lex* 9. *ſupr. de re militari*: & *lex* 57. *ſupr. de curſu publico*: conſtituit Valentinianus, vt Legati qui miſſi fuerint cum improbabilibus & ſuperfluis rebus, & decretis, non iam curſu publico domum remeare poſſint, verùm propriis animalibus. Quæ quidem Valentiniani conſtitutio, & quidem per Africam; inſcribitur enim *hac lex* Proconſuli *Africæ*, non abhorret ab iis quæ hoc ipſo tempore, imò & Anno memorat Ammianus Marcellinus ſtrictim primò in geſtis Anni ſuperioris 368. *libro* 27. *p.* 372. ſed diligentius poſteà *lib.* 28. *à p.* 404. de Legatis miſſis ad Valentinianum à Tripolitanis & & Leptitanis Afris, ad deflendas miſerias ſuas: qui tamen, ſatagente Romano Comite Africæ, & Remigio Magiſtro Officiorum dilati deluſique, etiam per Palladium Notarium eò miſſum à Valentiniano, imò & poſteà interfecti. Valentiniani ſcil. animum eo tempore potentes quidam in Comitatu obſidebant: à quibus prouincialium Legationes velut ſuperfluæ & improbabiles fruſtraque querentium & mentientium ſæpè traducebantur & eludebantur. Illud enim longè verius, quam quod *hac l.* obtenditur, quaſi delicatæ nimiùm improbæque prouincialium querelæ forent. Quod ſi ita eſt, tùm ponenda fuerit *hac lex* inter inani colore ſpecioſas: re verò inanes.

VII. * Imppp. Gratianus, Valentinianus & THEOD. AAA. Eutropio P.P."

CVM deſideria" ſua ſingulæ" ciuitates cupiunt explicare, non viritim Legatos mittant ad noſtri numinis Comitatum", ſed tractatu" habitóque conuentu, tres è prouincia, qui petitiones aduehant, delegentur: multæ competentis denuntiatione præſtrictis" his, qui prouincias moderantur. Dat. VI. Kal. Aug. Conſtp. Gratiano v. & Theod. I. AA. CONSS. [380.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
" *Eutropius* PP. Orientis ſub Theodoſio M. v. *Proſopogr.*
" *Deſiderij* vox propria *hic* & *l.* 3. 6. *ſupr.*
" Plures, omnes vnius prouinciæ.
" De hac *Comitatus* voce ad *l.* 6. *ſupr.* & in *Gloſſ.*
" De hac *Tractatus* voce ad *l* 4. *ſupr.*
" Obligatis, obnoxiis.

COMMEN

COMMENTARIVS.

DE NVMERO Legatorum ad Principem mittendorum eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio, aduerſus inconditam Legatorum turbam: quà Reſpublicæ ſumptibus, annonis & cellariis fatigabantur, curſuſque publicus atterebatur. Quem eo ipſo fine cohibuêre quoque alij Principes, Valentinianus Sen. *leg.* 3. *ſupr.* vbi iam dixi: & Valentinianus Iun. *l.* 9. *infr.* Et hæc quidem *lex* eſt de numero Legatorum, non quidem ab vna prouincia aut diœceſi, vel etiam ab vna ciuitate miſſorum, de quo ſunt aliæ *leges*, verùm à ſingulis, ſeu pluribus, vel omnibus etiam ciuitatibus eiuſdem prouinciæ, deflendis eorum ſigillatim miſeriis ſeu aduerſis. Nempe ciuitates ſingulæ vnius eiuſdemque prouinciæ malebant ſæpè per Legatos ſuos *viritim* ſua deſideria *ἰδίας χρείας* explicare, quàm *κοινὰς χρείας* eas commiſcere, quaſi etiam diligentius ſinguli Legati ſingularum ciuitatum deſideria viritim explicaturi, reſponſaque relaturi: Et certè Theodoſius quoque *hac l.* ſingulis ciuitatibus deſideria ſua ſigillatim & viritim explicandi poteſtatem relinquit: quomodo & Valentinianus Iun. *l.* 9. *infr.*. Atenim illud *hac l.* conſtituit, vt hoc caſu ſingulæ non viritim Legatos mitterent, verum quotquot tandem ciuitates eſſent, perferendis omnium deſideriis Tres tantum Legati deligerentur, mitterentur. Quod ſufficiens viſum: Cùm integræ etiam diœceſeos vel prouinciæ nomine duos tantum Legatos mitti voluit Valentinianus Iun. *l.* 9. *infr.* Olim equidem vnius ciuitatis nomine Tres ...onniſi Legati mitti potuêre, non plures ex edicto Veſpaſiani, *l.* 4. *in fine*, *π. de Legationibus*: quæcunque tandem Ciuitas eſſet. Cætera de numero Legatorum, ex Ammiano Marcellino, Libanio, Zoſimo, Sidonio Apollinari notata iam ad *l.* 3. *ſupr.* Et hæc quidem de numero Legatorum à prouincialibus ſeu ſubditis ad Imperatorem miſſorum. Neque enim hîc nunc agimus de numero Legatorum à Romanis ad exteros miſſorum: quanquam & ibi ternarius ſæpè numerus placuit, veluti in mittendis Legatis ad Attalum & Nicomedem.

¶ Cæterùm ad hiſtoricam *huius l.* cauſam refero hunc Zoſimi locum: *lib.* 4. *p.* 761. Θεοδοσίῳ, inquit, *τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην διατρίβοντι, πολλοὶ παρεγένοντο κατὰ πρεσβείας καὶ ἰδίας συμφέρουσας χρείας, τῶν προσηκόντων τυχόντες ἀπηλλάττοντο.*

VIII. * Idem AAA. ad Seuerum P.V."

QVæcvnqve ciuitas Legatos ad Sacrarium" noſtrum voluerit ordinare, libera ei tribuatur facultas: ita tamen, vt à te" probata atque elimata ad nos deſideria" perferantur. PP. Karthag." VIII. Kalend. April. poſt Conſ. Syagrij & Eucherij vv. cc. [382.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*

" *P.* Hîc & in aliis nonnullis *legibus* huius Anni P.P. quomodò rectè ſcriptum in *l.* 6. *ſupr. de deſertoribus*: *&* *l.* 13. *ſupr. de cohortalib.* Idque etiam ſubſcriptio *huius l.* ſuadet PP. *Karthag.* (vnde ſimul diſcimus hunc Seuerum PP. præfuiſſe Africæ) Imò & argumentum: ad Præfectos enim Prætorio *δοκιμασία* decretorum pertinebat: vide plura in *Proſopograph.*

" *Sacrarium* Principis *hac l.* & *l.* 16. *infr. hoc tit.* & *l.* 11. *ſupr. de pœnis.* pro Conſiſtorio Principis: v. *Gloſſ. Theod.*

" Præfecto Prætorio.

" De hac *Deſideriorum* voce iam *ſupr. ad l.* 3.

" Hinc quoque clarum, in Inſcriptione ſcribi non poſſe *P. V.*

IX. * Idem AAA. ad Prouinciales.

SIve integra Diœceſis" commune" conſuluerit, ſiue ſingulæ inter ſe voluerint Prouinciæ conuenire, nullius Iudicis poteſtate tractatus" vtilitati earum congruus differatur: neque prouinciæ" Rector, aut Præſidens Vicariæ" poteſtati, aut ipſa etiam Præfectura" decretum æſtimet requirendum. ¶ Illud etiam addimus, vt ſi integra Diœceſis vnum, vel duos elegerit, quibus deſideria" cuncta committat, redæ curſualis vnius hiſdem tribuatur euectio: Si verò ſingulæ prouinciæ ſeparatim putauerint dirigendos, ſingularum angariarum copia præbeatur", dummodò (ſicut licere volumus) oppreſſis deflere, quæ perferunt. Ita prouinciales noſtri nec in caſſum peregrinationem" ſuſcipiendam, eáque ad ſacras" aures deferenda cognoſcant, quæ probabiliter" Principibus adſerantur, nec ſuperfluis Perennitatem noſtram exiſtiment actibus occupandam. Dat. VI. Id. Mai. Brixiæ, Antonio & Syagrio Coſs. [382.]

NOTÆ.

NOTÆ.

* Abeſt & *hæc lex* à *Cod. Iuſt.*
'' *Diœceſis* hîc rectè opponitur ſingulis prouinciis : eſt enim διοίκησις ἡ πολλῶν ἐπαρχιῶν ἕξουσα ἐν ἑαυτῇ : Quod ex aliis quoque legibus e atum : de quo in *deſcript. Orbis Rom.* & in *Comm. de ſuburbicariis* iam.
'' *In commune* hac lege & aliis pluribus *huius Codicis*. v. *Gloſſ. Theod.* & quæ congeſſit doctiſſimus Sauaro *lib. 7. epiſt. 7.* Sidonij
'' De hac *Tractatus* voce iam ad *l. 4. ſupr.*
'' Hîc prouinciæ vni reſpondet.
'' Hîc integræ Diœceſi præerat.
'' Prætoriana : id eſt, Præfectus Prætorio.
'' De hac *Deſideriorum* voce iam ſupra ad *l. 3.*
'' Fortè *tantummodo*, mox noua ſententia inchoanda *ſicut licere &c.*
'' *Peregrinatio* pro legatione *hac l. & l. 189. ſupr. de Decurionib.* & apud Symmachum *lib. 7. epiſt. 54. 114.* Publica legatio eſt ἀποδημία, ſeu ἐκδημία πολιτικὴ, vt ſignificanter Græci apud Pollucem, *lib. 4. cap. 3. p. 142.* Vnde & Legatum dubie ἐξενισμὸν ἀπὸ τοῦ πρεσβεύειν καὶ ἐξιέναι, ſi fides Etymologico in *v. ἐξεσίω*.
'' *Sacra* aures Principis, v. *Gl.* & Iuretum, in *Symmach. lib. 4. ep. 54. p. 134.*
'' Ita *ſupr. l. 3 probabilis cunctatio* : & *l. 6. cum neceſſariis deſideriis & probabilibus rebus.*

---

x. * Imppp. Valentinianvs, Theod. & Arcad. aaa. Principio pf. p.''

Qvotiescvnqve ex diuerſis prouinciis ad ſacrum Manſuetudinis noſtræ Comitatum'' Legationes,, quas inſtruxêre'' decreta'', neceſſe erit commeare, in auditorio'' quidem Celſitudinis Tuæ vniuerſa tractentur'', ſed ita, vt nullum finem capiat ordo geſtorum'', inlibatáque rerum deciſio ſingularum noſtru auditui ſententiæque ſeruetur : ita vt deinceps Excellentia Tua cùm in Conſiſtorio'' Manſuetudinis noſtræ ſecundum conſuetudinem ex decretis petitiones Legatorum de noſtris Scriniis'' recitantur, motum proprij arbitrij'' ratione decurſâ ſententiis quas pandimus'' referat. Dat. Non. Nouemb. Aquil. Arcadius a. i. & Bautone Coss [385.]

NOTÆ.

* Abeſt & *hæc lex* à *Cod. Iuſt.*
'' *Principius* PP. Italiæ ſub Valentiniano Iun. vid. *Proſopogr.*
'' Comitatus *h. l. & l. 6. 7. ſupr.* vbi v. dicta, & *Gloſſ. Theod.*
'' *Inſtruxêre* vox propria : v. & *l. 14. infr.*
'' *Decreta*, hic. & *fine l.* rurſùm : vid. *Paratitl.* & dicta ad *l. 1.*
'' *Auditorium* Præfecti Prætorio.
'' V dicantur, diſcutiantur.
'' *Geſta* de Decretis prouincialib. hinc geſta decretalia Sidonio *lib. 1. ep. 7.*
'' *Conſiſtorium* Principis. v. *Gloſſ. Theod.*
'' De his Principis ſcriniis v. *ſupr. lib. 6* & dicam quoque mox.
'' *Arbitrium*, & conſilium, ſententia : v. *Gloſſ. Theod.*
'' *Pandimus*, id eſt, profeſtimus, publicamus, v. *Gloſſ. Theod.*

---

xi. * Idem aaa.'' ad Euſignium pf. p.''

Si quis vel Ciuitatis, vel Prouinciæ, vel corporis'' alicuius ita proſequi deſideria'' voluerit, vt non omnia mandata litterarum decretorum'' auctoritate demonſtrer, inauditus, ac ſine effecto, remeare protinùs iubeatur. Dat. xv. Kal. Mart. Ticeni, Honor. nb. p. & Euodio Coss. [386.]

NOTÆ.

* Abeſt & *hæc lex* à *Cod. Iuſt.*
'' *Euſignius* PP. Italiæ ſub Valentiniano Iun. Ann. 386. 387. vid. *Proſopogr* & Symmachi ad eum *epiſtolas* nouem poſteriores *lib. 4. ab ep. 67.*
'' Velut Nauiculariorum, vt *l. 1. infr. de prad. Nauicular.* Mercatorum, Negotiatorum : de quibus vid. quæ ex Ambroſio ad *l. vlt. infr. de fide Cathol.*
'' De hac deſideriorum voce, ad *leg. 3. ſupr.*
'' Ἀσυνδέτως, pro, *litterarum & decretorum.*
'' *Effectum*, pro effectus.

COMMEN

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Iunioris quatuor conſtitutiones hæ ſũt de Legatis prouincialium ſeu ſubditorũ ad Imperatorẽ: quæ omnes abſunt à Codice Iuſtinianeo: quas vnà fideliũ illuſtrare animus eſt, non modò quia eundem Imperatorem auctorẽ habent, verùm quia coniunctæ omnem ferme Legationum materiam continent; & nonnullæ eadem continent, quæ iterare moleſtum foret. Igitur quatuor capita *his quatuor legibus* continentur.

Primum eſt de *Libertate* ſeu *facultate* Legatorum ad Principem mittendorum: de quo eſt: *lex* 8. *& 9. in pr. & verſ. ſicut*. Nempe Valentinianus Iun. plenam libertatem ſeu facultatem tribuit prouincialibus in commune conſulendi, inter ſe conueniendi, tractandi, Decreta condendi, Legatos ordinandi, & ad Principem mittendi, ſuaſque per eos miſerias deflendi; ſi quæ nonnulli pro poteſtate interturbare vel impedire volebãt: Quod & alij Principes ſæpè cauere: Conſtantius *l.* 1. *ſup.* Theodoſius M. *l.* 12. de quo iam dixi ſemel ad *leg.* 1. *ſupr.* Super eo verò vt plures extant Valentiniani Iun. Conſtitutiones, ita & plures Ampliationes quoque eædem continent.

Prima Ampliatio eſt ipſorum prouincialiũ reſpectu: Nempe & *Corporibus* hanc licentiam Legatorum ad Principem mittendorũ tribuit *l.* 11. cuius rei exemplum poni poteſt in Corpore Nauiculariorum, vt *l.* 11. *inf. de præd. Nauiculárior* quæ data dicitur *ad Decretũ Nauiculariorum*, mercatorum & negotiatorũ de quibus vid. quæ ex Ambroſio notaui ad *l. vlt. inf. de fide Catholicâ*. Adde & piſcatorum cuius exemplum apud Strabonem *lib.* 10. *p.* 467. Et Ciuitatibus, *l.* 8. 11. & Prouinciis ſingulis, *l.* 9. 10. 11. & Integris Diœceſibus *d. l.* 9. Quod quidem poſtremum fortè non facilè concedendum videretur, quoties ſcilicet plures prouinciæ inter ſe capita conferrent. *Diœceſis*, hîc, vt & *l.* 11. *inf. de Medicis & Profeſſorib.* aliiſque pluribus, eſt iuncta plurium inter ſe prouinciarum adminiſtratio: quod vel *hac lex* apertè oſtendit: vbi diſertè ſingulæ prouinciæ integræ diœceſi opponuntur. Balſamo *in Chalced. c.* 9. & 17. *διοίκησις ἐστιν ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ*. Eoque ſenſu paſſim iam inde à Conſtantini M. temporibus *Diœceſeos* vox elata: vt apparet ex ipſiuſmet Conſtantini epiſtolâ ad Eccleſias apud Socratem *lib.* 1. *c.* 9. *p.* 517. Eo ſenſu paſſim vſurpatur *hoc Codice & Iuſtinianeo*, apud Ammianum Marcellinum, Notitiam Imperij, Scriptores Eccleſiaſticos, & in Conciliis: vbi paſſim Prouinciæ & Diœceſes opponuntur, vt hîc: veluti *l.* 14. *Cod. de fundis patrimonial.* in Actis Concilij Conſtantinop *I. c.* 2. Concilij Epheſini, & *canone* 8. *eiuſdem Concilij*: in Chalcedonenſi *cap.* 9. & 17. & in *ep.* Innocentij 1. *ad Alexandrum Ep. Antiochenum*. Has verò Diœceſes vel *Præfecti* quidam eximij rexêre, veluti Præfectus Auguſtalis, qui Ægypti diœceſim rexit: Præfectus quoque Vrbi, qui Vrbis Romæ diœceſim, quæ pluribus regionibus ſeu prouinciis quæ Vrbicariæ ſeu ſuburbicariæ dicebantur; vel *Vicarij* Præfectorum Prætorio: vnde Vicarij paſſim, Diœceſeon Vicarij, vel pro Præfectis diœceſes regere, curare, adminiſtrare, temperare dicuntur *hoc Codice*, apud Ammianum Marcellinum, & in *Notitia Imperij*. Imò *l.* 9. id ipſum indicant. *verſ. neque prouinciæ Rector*. collato cum *initio leg.* regebant & *Proconſules* nonnulli, diœceſeos; veluti Proconſul Aſiæ, quod etiam teſtatur *lex vn. Cod. Inſt. de ratiociniis operum publ.* Tandem & *Comites* nonnulli vt Comes Orientis. At Præfectus Prætorio pluribus diœceſibus præerat, quod indicatur quoque *l.* 9. *hoc tit.* verſ. *aut etiã Præfectura*, cum *præcedenti verſiculo* collato. Hoc exemplum ſecuta quoque Eccleſia in gradibus Epiſcoporum conſtituendis, imò & quod huic argumento propius eſt, in generibus Conciliorum: nam & ibi fuêre ſingularum prouinciarum & integrarum diœceſeon Concilia. De quo ſunt iam inſti libri. Nos ad Ampliationes noſtras redeamus.

Secunda Ampliatio eſt, *l.* 9. ratione *Iudicum* ſeu *Magiſtratuum*: Nempe huiuſmodi conſiliis ſeu conciliis, tractatibus, decretis, Legationibus, neminem intercedere, neminem ea impedire poſſe definit: nullum inquam Iudicem, non prouinciæ Rectorem, non Vicarium, imò neque ipſummet Præfectum Prætorio: cuius alioquin ſumma & Imperatoriæ contigua penè maieſtas fuit, *ἀνίψφυς & βασιλικὴ*. Cui congruit & Conſtantij *lex* 1. *ſup.* Quod tamen tentare nonnulli ſæpè conati, prouincialium de ſe quoque querelas impedituri.

Tertia Ampliatio eſt, quod *Decretum* prouincialium ad Principem mittendum, à quibuſcunque Iudicibus requiri vetet Valentinianus Iun. *eadem l.* 9. neque id eis oſtendere neceſſe ſit: neque Rectori inquit prouinciæ, neque Vicario, neq; ipſimet P. P. cùm tamen antea aliquando apud Acta Rectoris prouinciæ decreta intimari oportuerit ex Valentiniani Sen. *l.* 3. *ſup.* & Theodoſij Iun. *l.* 15. *inf.* verùm id nunc prohibitũ à Valentiniano Iun. *d. l.* 9. pariter vt à Theodoſio M. *l.* 12. *inf.* Imò & hæc ipſa prohibitio, vt dixi à Valentiniano Iun. porrecta ad Præfectum Prætorio: cùm tamen alij Principes decreta probari & elimari voluerint à Præfecto Prætorio, eique *δοκιμασίαν* hanc tribuerint: vt Valentinianus Sen. *l.* 3. & 4. *ſup.* Imò & ipſemet Valentinianus Iun. *leg.* 8. ante *hanc leg.* & Theodoſius M. *l.* 12. & Theodoſius Iun. *l.* 14. 15. 16. *ſeu vlt. inf.* Quare ſingularis eſt & vnica hæc *l.* 9. Valentiniani Iun. nunc interdictio: quam proculdubio elicuit aliqua temporalis neceſſitas ſiue vtilitas.

Imò (quæ poſtrema Ampliatio eſt,) idem *l.* 10. etiam eum Præfectum Prætorio qui in Comitatu Principis agebat, in auditorio quidem ſuo decreta *tractare* poſſe definit; ſed ita, vt nullum ibi finem capiat ordo geſtorum, inlibatáque rerum deciſio Principis auditui & ſententiæ ſeruetur: ſuo igitur vnius arbitrio, ſuoque conſiſtorio deciſionem & *ἀπόκρισιν* ſeruatam voluit Valentinianus Iun. *d. l.* 10. Quâ parte, vt rem clarè proponam, quinque iura diuerſa reperio. Modò enim Principes ita Præfecti Prætorio examinis decreta Legationum ſubiici voluerunt, vt etiam elimandi ea, poteſtas eſſet, id eſt reiiciendi improbas petitiones, vel etiam remedia poſtulata largiendi quæ dilationem non ferrent, & digna nutu & indulgentia Principis ad eũ referẽdi: vt Valent. Sen. *l.* 3 & 4. *ſup.* Theodoſ. M. *l.* 12. Theodoſius Iun. *l.* 14. Modò, Præfectos Prætorio decreta requirere noluerint, vt Valẽtinianus Iun. nunc *l.* 9. modò ita & ad notitiam Præfecti Prætorio Præſentalis ſeu Comitatenſis referri, vt tamen integra omnia Principi ſeruarentur: *l.* 10. modò ita perferri, vt etiam penſarent ordinarentque, num Legati venire deberẽt necne, quæ Theodoſio Iun. mens eſt, *d. l.* 15. *inf.* modò ita, vt omninò Legati à Principe audirentur; quæ poſtrema Theodoſij Iun. mens eſt, *leg.* 16. *ſeu vlt. h. t.* Hæc ſc. tã variè pro Reipublicæ vſu & neceſſitate, prout prouincialium improbæ peti-

tiones eſſe iam ſolerent, prout ipſi Præfecti Prætorio ſeſe iā gererent: vt vt ſit, quantumcunque examen aliquādo ſeu [illegible] decretorum vel *tractatus* ſuper his Præfectis Prætorio tributa fuerit, non ilicò tamen [illegible], vt diſertè Valentinianus Iun. *d. l.* 10. ſic ſanè & *canone* 9. *Concilij Sardicenſis* cautum reperio: Qui Romā venerit [Legatus, Cōcilij nomine] Sanctiſſimo fratri & Coëpiſcopo noſtro Romanæ Eccleſiæ preces quas habet, tradat, vt & ipſe prius EXAMINET, ſi honeſtæ & iuſtæ ſint, & præſtet diligentiam hac ſollicitudinem, vt ad Comitatū perferantur. Quod quidem eximium Epiſcopi Romani inter alia iuratū [illegible] fuit. Cui ſimile ſtatutū eſt Synodi Carthaginenſis *Canone* 106. Codicis Africani. Ergo auditui ſuo & deciſioni ſeruari voluit omnia Valentinianus Iun. ita vt Præfectus Prætorio Italiæ præſentalis ſeu in Comitatu conſtitutus, ad decreta ſeu Legationem ex Africa fortè, vel Italiā (datā enim eſt *d. lex* 10. ad Principū PP. Italiæ) ſententiam ſuam expromeret, cùm recitarentur ea decreta prouincialiū, ſeu petitiones Legatorum in Conſiſtorio Principis: ſc. in Conſiſtorio Principis, quod ea *lex* 1. petitiones Legatorū & decreta recitabantur de ſcriniis Principis, vbi ea aſſeruabantur. De *ſcriniis*, inquam: ac nominatim, quod teſtatur *Notitia Imperij* in Magiſtro ſcriniorum, ex ſcrinio *Epiſtolarum*: nam ibi ita ſcriniorū. *Magiſter Epiſtolarum*, LEGATIONES *Ciuitatum, conſultationes & preces tractat*. Tandē facere non poſſum, quin hic Amm. Marcell. locum adſcribam *lib.* 28. *p.* 405. quia multa habet cum *hāc l.* 10. congruentia. *Tripolitani adlapſo legitimo die Concilij, quod apud eos eſt annuum, Seuerum & Flauianum creauère* LEGATOS. Et mox. *Venerunt in* COMITATUM LEGATI: *aditóque Principe &c. obtulerunt* DECRETA, *textum continentia rei totius. Quibus lectis cum neque relationi Officiorum Magiſtri fauentis Romani flagitius, nec contraria referentibus crederetur, promiſſa* DISCEPTATIO *plena dilata eſt: ex more, quo ſolent inter potiorum occupationes ludi Poteſtates excelſæ.* Vbi *Poteſtates excelſæ* ſunt Imperatores; id enim vult Marcellinus potiorum in Aulā occupationibus Imperatorum deſtinata eludi, differri. Et hactenùs quidem de primo capite harum Valentiniani Iun. conſtitutionum: de plenā inquam Legationum mittendarum à Prouincialibus ad Imperatorem licentiā.

Secundo capite viciſſim Valentinianus Iun. duo circa hæc prouincialibus iniungit. Primò quidem, *l.* 9. quemadmodum licere vult oppreſſis deflere apud Principem quæ perferunt, ita contrà, Probabilia tantum ad ſe perferri vult, neque ſuperfluis ſeſe occupari. Quò pariter pertinent plures *huius tituli* leges; inter alias *lex* 6. *ſup.* vbi dixi. Alterum monitum continetur *l.* 11. nempe, Mandata omnia ſeu decreta *ſcripta* exhiberi oportere: et alioquin Legatum non audiendum, & ſine effectu protinus remeare. Quod ſanè moris iuriſque tralatitij fuiſſe non tantum *ea lex* aliæque *plures* oſtendunt, verùm & alij quoque Scriptores: veluti Ammianus Marcellinus *lib.* 28. *p.* 405. ſuperiore iam loco: ibi inter cætera: *obtulerunt* DECRETA, *textum continentia rei totius.* Petilianus in collat. Carthag. *d.* 3. *c.* 140. Sidonius quoq; Apollinaris *lib.* 1. *ep.* 7. agens de Aruandi PP. Galliarum apud Imp. accuſatione. *Intereà Legati prouinciæ Galliæ Aruandum publico nomine accuſaturi cum Geſtis Decretalibus inſequuntur* &c. De quibus alioquin Decretis Legationum, & in *Paratitlo*, & ad *leges ſuperiores* dixi. Ergo ſcripta decreta ſeu mandata omnia Legatos prouinciales exhibere voluit Valentinianus Iun. *dict. l.* 11. cum quo num idem ſit illud, quod Theodoſius Iun. definit *l.* 15. *hoc titulo* nulli penitus Legationem liberam committendam, ad *eam l.* oſtendam. Similiter ſanè idem Valentinianus Iun. triennio ante hanc *leg.* in *l. vn. ſuprà, de Mandatis Principum*, à ſe miſſis fidem haberi vetuit, aſſerentibus ſe cum mandatis Principis venire ſecretis; contrà, ſactis literis tantùm eſſe credendum: Quò etiam pertinet Athanaſij locus, quem *ibid.* protuli. Ergo neque ſuis, neque ad ſe miſſis Legatis adhiberi voluit, niſi mandata exhiberent. Huius ratio hæc eſt, quod ſæpè nonnulli mandata quidem aliqua exhiberent, ſed tamen præter hæc ſecretò quædam ſibi commiſſa exponerent, quaſi vitandi periculi gratia, & horum illorúmve offenſionem metuentes, néve fortè auxilij à Principe impetrandi ſpe exciderent, ſi mandata omnia vulgarentur: cùm tamen intereà Legati ſæpè de ſuo ingenio & peculio nonnulla, apud Principem vulgarent ad conciliandam aliquibus inuidiam. Quare OMNIA mandata literarum & decretorum auctoritate demonſtrari voluit Valentinianus Iun. Appoſitiſſimum ſane ad hoc exemplum, apud Ammianum Marcellinum *dict. libr.* 28. vbi Romani Comitis per Africam arte Municipes Tripolitani Iouinum Legatum à ſe ad Valentinianum Sen. deſtinatius aſſerebant, nihil eorum mandaſſe quæ docuerat Principem: eò vſque iniquitate graſſante, vt ipſe quoque Iouinus ad ſalutis ſuæ diſcrimen confiteretur, ſe Imperatori mentitum: vnde factum vt Valentinianus Iouinum ſupplicio capitali puniri præceperit: Ex quo exemplo quoque apparet, ipſorum etiam Legatorum intereſſe, vt omnia mandata literarum & decretorum auctoritate demonſtrare poſſint, ne alioquin [illegible], ſeu falſæ Legationis argui poſſint.

Poſtremo capite quod continetur *l.* 9. *verſ. illud etiam*: Valentinianus Iun. id agit, vt ne GRAVES nimiùm ſumptuoſæque fiſco, Curſuique publico, Legationes mittantur; tùm numero definito Legatorum, putà vt etiam integra Diœceſis vnum vel Duos tantum Legatos mitteret: de quo Legatorum in commune numero iam dictum ad *l.* 3. & 7. *ſup.* tum definito Curſu publico quatenus eo vti Legati poſſent. Nempe *Rhedam Curſualem* tribui iubet Legato vel Legatis duobus ab integrā diœceſi miſſis: ſingulas verò angarias ſingulorum Legatis. Rheda Curſualis, quæ ſimpliciter Rheda dicitur *l.* 8. 9. 24. 28. 30. 35. 40. 47. 48. *ſup. de curſu publico*: & *l.* 2. 5. *ſup. de Curioſis*, Fiſcalis rheda Seuero Sulpitio *dialog.* 2. *cap.* 4. eademque eſt cum Vehiculo, Carpento & Quadriga: de quo conſule *Paratitlon de curſu publico.* Ei mille librarum onus imponebatur; *dict. l.* 8. 17. 28. 30. 45. 47. 48. *ſupr. de curſu publ.* cùm carro ſexcentarum librarum onus imponeretur, *dict. l.* 47. birotæ ducentarum, *dict. l.* 8. Rhedæ huic æſtiuo tempore octo mulæ, hiemali decem iungebantur: *dict. l.* 8. *Angaria* verò, de quā agitur, & *l.* 4. 11. 16. 21. 28. 30. 45. 48. & *l. vltim. ſupr. de curſu publico*: & *dict. l.* 5. *ſupr. de Curioſis*: vnde & Angarialis copia, *dict. l.* 4. angariarum curſus, *dict. l.* 16. protelo boum ducebatur: bina quippe boum paria ad ſingulas angarias ſubiugabantur, *dict. l.* 15. iiſque mille quingenta pondo imponebantur, *dict. l.* 28. 30. de quo plenè ad *l.* 4. *de curſ. publ.*

Ergo

Ergo rhedam mille librarum diœceſeos Legato, vel Legatis duobus dari voluit Valentinianus Iun. angariam verò mille quingentorum pondo Legatis omnibus, quotquot eſſent miſſi à ſingulis prouinciis ex vnâ Diœceſi. Nempe licere voluit Valentinianus Iun. ſingulis prouinciis ſeparatim ex vnâ Diœceſi vno tempore Legatos mittere, ſic tamen vt omnes angariam tantum vſurpare poſſent. Et ſic hâc ratione & prouinciis & curſui publico conſuluit Valentinianus Iun.

XII. * Imppp. Theod. Arcadius & Honor. AAA. Apodemio PF. P. per Illyricum.

SI quod extraordinarium concilium poſtulatur (cùm vel ad nos eſt mittenda Legatio, vel veſtro ſedili aliquid intimandum) id quod inter omnes communi concilio tractaruque conuenerit, minimè in examen Cognitoris Ordinarij perferatur: Prouincialium enim deſideria, quibus neceſſaria ſæpè fortuitis remedia depoſcuntur, vobis ſolis agnoſcere atque explorare permittimus: nobis probationem ac Iudicium reſeruamus. ¶ Ad prouinciale Concilium in vnâ frequentiore totius prouinciæ Vrbe cunctos volumus conuenire, qui Primatum honorantur inſignibus: exceptis Præfectoriis, quos dignitatibus ampliatos indignius à conſiliantibus præteriri, indignius verò ad publicum honoris iniuriâ deuocari: Vnde honeſtum eſſe cenſemus, de ſingulis quæ tractanda erunt intra domos ſuas eos conſuli. Et ne plebi mixta dignitas inclinetur, nec eius cuius præſentiæ copia deerit probatum in Republica conſilium negligatur: ſcil. vt in loco publico de communi vtilitate ſententia proferatur, adque id quod maioris partis probarit adſenſus ſolemnis firmet auctoritas. Dat. v. Aug. Conſtantinop. Arc. A. II. & Rufino Coſs. [392.]

NOTÆ.

* *Lex* 5. *C. eod. tit.*

Honorij nomen hic expungendum: tempore quo Anno proximo primùm *Auguſtus* creatus fuit: vid. *Chronolog.*

Apodemius PP. per Illyricum ſub Theodoſio M. A. D. 392. cui inſcribitur hoc ipſo Anno *lex prox.* 13 dicitur hoc ipſo Anno PP. Illyrici & Africæ *l.* 21. *de naviculár.* quæ & ipſa eſt Conſtantinopoli & Anno prox. dicitur PP. II. Illyrici: & ita ex *l.* 51. *de appellat* quæ pariter data eſt Conſtantinopoli. Verùm de hoc dico ad *l.* 2. *ſup. de conſtit. Princip.*

Conſi tum C. Iuſt. *hic*, malè: quæ tamen alibi inter ſe variant.

℞. *Veſtra Sedi Ill.* id eſt veſtræ ſedi Illuſtri. Sanè & ita quoque C. Iuſt. *veſtra ſedi.* Quare iocularis eſt lapſus Viri alioquin doctiſſimi in *lib.* 1. *Sidon.* p. 23. qui hinc colligebat Prætorianam Sedem dictam, *Sedile.* Sedes ſc. dicta de Illuſtribus Dignitatibus, de Præf. Curâ Prætoriana & Vrbana. Vt *l. vlt. inf. de piſtorib.* En ſenſu quoque *Iul. Patricia ſedes,* in Inſcriptione vnde Scriptor *de officiis domus Auguſtæ*, ioculari lapſu, nouum nobis & inauditum Patricium, qui ſedibus, id eſt Stationibus militum imperabat, effinxit.

℞. *Conſilio.* vt etiam habetur C. *Iuſt.* & *l.* 13. *inf. cum adſenſu omnium atque conſilio.*

De hac *Tractatus* voce, iam ſup. *ad.*

V. *l.* 3. *ſup.*

Referatur C. Iuſt. Et iſtud tamen retinendum.

De hac *Deſideriorum* voce iam ad *l.* 4. *ſup.*

Abeſt hæc vox *ſolis*, à *C. Iuſt.*

In C. Iuſt ſubiiciuntur iſta, deſumpta ex *l.* 4. *ſup.* vt ſic examinis tui, quæ ex his auxilio tuo protinus implenda ſint, & quæ Clementiæ Noſtræ auribus intimanda videntur. Quam appoſitè, mox videamus.

Sequentia omnia reciſa à *C. Iuſt.* vſque ad *In loco publico* &c.

Opulentiore, *l.* 13. *prox. inf.*

Primates hic ſunt Honorati, de quibus ad *l. vn. ſup. de off. Iud. omn.* Alias Primates pro prouincipalibus Curiarum, *tit. de Decur.*

Præfectorij, qui? mox dicam.

℞. *Indignum.*

Conſiliantes, id eſt, in conſilium euntes, conſulentes, conſultantes, vid. *Gloſſ. Theod.*

Ad publicum, ſeu in publicum cœtum.

Cum honoris iniuria.

Duæ rationes ſuperioris conſtituti.

Rectè; neque mutandum in *inquinetur*: ſic *l.* 41. *inf. de Epiſcopis*: inclinari dicitur deſpectus humilitatis.

XIII. * Idem AAA. Apodemio PF. P. per Illyricum.

PROVINCIALE concilium quo tempore iniri debeat, cum adſenſu omnium, atque conſilio propriâ auctoritate definiat: ita vt ipſe conuentus in vnâ opulentiore totius prouinciæ vrbe abſque vllius iniuriâ celebretur. Inde, quod in conſilium communia vota deducunt, vel in æde puclica, vel in aliqua fori

parte tractetur, ad quam omnium poſſit eſſe conuerſus″, ne quid diſpoſitio″ paucorum regat, quod io communem vtilitatem expetat ſollicitudo cunctorum. § Si quis autem eorum virorum, quos emeritos″ honor à plebe ſecernit, prouincialium extraordinario cupit intereſſe coosilio″, pro ſuo loco″ atque ordioe, ſeruata reuerentia dignitatis, vel ad eum locum in quo cunctorum deſideria″ poſſit agooſcere, ire debebit, vel procuratoribus deſtinatis ſententiæ ſuæ promere voluntatem: modò, vt quod voluerit paucorum voluotas publica conuocetur″ auctoritas. Dat. IV. Id. Sept. Conſtp. Arcad. A. II. Rufino Cos. [392]

NOTÆ.

″ Abeſt *hæc lex* à *C. Iuſt.*
″ Tollendum hic, vt & ſuperiori lege, *Auguſti* nomen.
″ Eadem tribuitur *lex ſuperior*, vbi dixi.
″ Extraordinariam ſc. vt *verſ. ſi quis autem, inf. & l. ſuper.*
″ *Definias*, vel *definiat*, Sedes tua ſc. vel quid ſimile, quæ verba in integrâ conſtitutione fuerint.
″ Frequentiore, *L. 2. prox. ſup.*
″ An alterius vrbis? Videam mox.
″ De quo deliberandum venit.
″ V. *l. 8. inf. de paganis.*
″ *Concurſus*, vel, *conuentus.*
″ *Diſpoſitionis* vox propria v. *Gloſſ. Theod.*
″ Et hoc rectum: quanquam non minus rectè, *emeritus honos.*
″ Tolerari poſſit, etſi malit quis *concilio.*
″ *Locus* pro dignitate: vid. *Gloſſ. Th.*
″ Deſideriorum vox propria: dixi ad *l.* ...
″ *Non vocetur.*

COMMENTARIVS.

THEODOSII M. duæ hæ conſtitutiones ſunt, ad eundem Apodemium PP. Illyrici, intra ſeſquimenſem datæ: quarum poſteriore prior adhuc explicatur, partim verò & emendatur: de ſolemnitate putà ſeu forma CONCILII prouincialis EXTRAORDINARII. Duo ſc. Conſiliorum prouincialium ſecularium genera fuêre: vnum ordinarium, quod ſolemni more ſingulis annis conſtituto tempore celebrabatur: vt teſtis Amm. Marcell. *lib. 28. p. 405. Tripolitani adlapſo legitimo die Conſilij, quod apud eos annuum eſt, Seuerum & Flaccianum creauêre Legatos.* Sic & Honorius Imp. non Conſtantinus Tyrannus, quod hactenus creditum, Edicto ſuo A. D. 418. ſeptem prouinciarum Concilio tempus definit ab Idibus Auguſti ad Idus Septembris: Alia verò extraordinaria concilia erant, de quibus ſunt hæ *duæ leges*, & *lex vn. ſup. de Præf. Prætor.* nempe neceſſitate aliquâ extraordinariâ cogente, & fortuitis neceſſaria remedia depoſcentibus: cuius causâ poſteà vel ad Principem mittéda erat Legatio vel Præfecto prætorio aliquid ſignificandũ veniebat Hæ duæ ſc. Aræ erant, hæc duo ſuffugia: vnde remedia fortuitis expectari poterant: putà Princeps: quæque ipſi proximo erat ceruix, Præfectus Prætorio De huiuſmodi extraordinario concilio, eiuſque ſolemnitate ſunt, vt dixi, hæ *duæ* Theodoſij M *leges*.

Primum igitur definitur, à quo *Poteſtas*, *Tempúſque* eius conuocandi pendere debeat? Nempe poſtulandum id ait *lex* 12. quoque tempore initi debeat, cum adſenſu omnium & conſilio, Præfectum Prætorio definire debere ait *lex* 13. Ergo indicendi concilij poteſtas penes hunc erat, ſed tamen adhuc cum adſenſu prouincialium: neque vt cõcilium ſuâ auctoritate interturbaret vel regeret. Quomodo & in Eccleſiâ indicendi Concilij tempuſque definiendi ius, non ideò abſolutam poteſtatem infert.

Secundo definitur Quæ vrbs celebrando cõcilio huiuſmodi prouinciali deligendo ſit? Nempe Opulentiorem, vt ait *lex* 12. ſeu frequentiorem, vt ait *lex* 13. aliquam totius prouinciæ vrbem ad id deligi iuber Theodoſius M. Idque ait *d. l. 13. abſque vllius iniuriâ.* Nempe quia ad iniuriam ſuam pertinere ciuitates fermè credebant, ſi aliæ ad conciliũ celebrandũ ſibi præferrẽtur: vt cœteroquin magna hęc æmulationis materia inter Vrbes, quibus etiam *περὶ πρωτείων* ingens certamen erat: de quo fidem faciũt vel Dio Chryſoſtomus, Ariſtides, & Auſonius: ſic & ad iniuriam pertinere ſuam eædem putabant, ſi non ipſæ iudicum hyemationi ſedem præberent: de quo eſt eiuſdem Theodoſij M. *lex 6. C. de off. Rectoris prouinciæ*, vbi etiã hæc ipſa *Iniuria* vox occurrit: *Ciuitas*, inquit, *Rhodiorum iniuriam ſuam non tã decenter quàm ſerà conqueſta eſt.* Quare litẽ hanc nunc Theodoſius, quoad concilij celebrationẽ attinet, hoc Eritemaritico & quidem neceſſario dirimit: putà, vt in id opulentior ſeu frequentior Ciuitas eligeretur, vel vt eam vocat *lex 11 inf. de Medicis & Profeſſorib.* frequentiſſima: ſiue ea Metropolis ſit ſiue alia: Metropoles ſanè in id plerúnque delectæ, quia & ipſæ opulentiores, & frequentiores. Hinc adeò *lex 15. ſup. de appellationib.* & *lex 2. ſup. quemadmodum mun. ciuil.* quæ datæ ſunt *ad Concilium prouinciæ Africæ*, dicuntur *PP. Karthagine.* Et ita quidem hæc verba *legis* 13. *abſque vllius iniuriâ* accipienda videntur.

Tertio definitur à Theodoſio M. *Locus* ciuitatis, qui & ipſe maximè frequentari poſſit, & ad quem omnium poſſit eſſe concurſus: non in genere tantũ *l. 12.* locus publicus, verũ ſignatè, *l. 13. in æde publica, vel in aliquâ fori parte.* In æde publica, veluti in Baſilicâ, Thermiſue, non in Palatio tantũ, quod tamen ſolum hic per ædem publicam nonnulli accipiunt. Adde & Templa olim Gentilium: quorum nõnulla vt diſertè ait idẽ Theodoſius M. decennio ante *lege 8. inf. de paganis, ſacrif. & templis*, frequentiæ dedicatas cœtui etiam, populo quoque communia facta. Ergo huiuſmodi locum publicũ concilio celebrando deligi voluit ad quem omnium poſſit eſſe concurſus: *ne* alioquin ait *lex* 13. *paucorum* fortè *diſpoſitio regat, quod in communem vtilitatem expetit ſollicitudo cunctorum*: id eſt ne dum locus paucorum capax eſt, paucis quoque coëuntibus pauci decernant, diſponant, quod communem ſententiam

&

& calculum requirit *vt in loco publico*, inquit, *lex* 12. *in fin. de communi vtilitate ſententia proferatur.*

Quartum caput eſt, de *Perſonis*, quas ad Concilium conuenire, non tantùm è *plebe*, (id eſt, vulgus Curialium, poſſeſſorumve) verùm etiam *eos qui Primatum honorantur inſignibus*, ait *lex* 12. vel vt pleniùs explicat *lex* 13. *eos Viros quos emeritos*, vel *emeritus honos à plebe ſecernit.* De Primatibus alioquin vrbium, vicorum, caſtellorum, vide *leg.* 13. *ſupr. de deſertoribus.* Primates Ordinis Alexandrini *leg.* 4. *&* 190. *de Decurionib.* Primates viri *l.* 3. *infr. de Scenicis*: vid. plura in *Paratitlo de Decurionib.*

Ergo & honoratos omnes ad Concilium conuenire voluit Theodoſius M. *Præfectoriis* tantum exceptis, *leg.* 12. id eſt, exceptis iis qui Præfectura (ſiue Prætoriana ſiue vrbis) functi: Sidonius *lib.* 1. *epiſt.* 7. *Intereà Legati prouinciæ Galliæ Tonantius Ferreolus Præfectorius, Afranij Siagrij Conſulis è filia nepos, Thaumaſtius quoque & Petronius inter principalia patriæ noſtræ decora ponendi* &c. Meminit idem *& lib.* 1. *epiſt.* 9. Pauli Præfectorij: qui ſcilicet Præfecturam Prætorianam geſſerat Eudoxio & Dioſcoro Coſs. Reliqua vide in *Gloſſ.* Ad hos igitur Præfectorios Viros domum mitti ſeu intra domos ſuas eos conſuli iubet, *dict. leg.* 12. Quo exemplo quoque ad domum mitti ſolet in dignitate poſitorum vel ad teſtimonium dicendum, aliáve quà de cauſa, *l.* 15. *π de iureiurando*: *leg.* 2. §. 1. *Cod. de iureiurand. propter. calumn. Nouella Iuſtiniani* 125. *cap.* 7. de quo eſt quoque Taciti locus *lib.* 12. *Annal.* deque eo dixi ad *legem* 8. *ſupr. de fide teſtium.*

Et rationem huius exemptionis ſeu priuilegij reddit Theodoſius Magnus elegantibus verbis: nempe, quod hos his Dignitatibus ampliatos, decoratos, indignum quidem ſit à conſiliantibus præteriri, id eſt abſque his in conſilium à plebe iri, conſilia in commune abſque his capi, indignius verò ad publicum cum honoris iniuria deuocari: contra, honeſtum eſſe, ne plebi mixta Dignitas inclinetur, & intereà tamen non negligatur probatum Primatis in Republic. conſilium.

Ergo Præfectoriis id priuilegij datum *leg.* 12. vt & alia, quale illud etiam, quod ex Sidonio *lib.* 1. *epiſt.* 7. colligere eſt, de iure ſedendi in Senatu Romano. Et tamen alia quædam mens mox Theodoſio ſedit *dict. leg.* 13. aliaque ratio placuit, non iam Præfectoriis propria, verùm cæteris quoque Primatibus communis: Permiſit ſcilicet, vel electionem dedit Primatibus omnibus, vt vel Concilio ipſi adeſſent ſi vellent, vbi locus & ordo ſeu reuerentia Dignitati eorum debita ſeruaretur; vel ſi nollent, procuratores ſuos eò mitterent.

Quod quidem Euremation vel *ἐπιτρόπιον* procuratoris loco ſuo mittendi præcipuis Dignitatibus, & aliàs datum: & quidem hoc ipſo Anno 392. ab eodem Theodoſio Magno, in cauſis ciuilibus: ita quidem etiam, vt ex neceſſitate id eos facere velit, *leg.* 25. *Cod. de procuratoribus.* Imò & à Zenone poſtà datum iis, vti cauſam iniuriarum poſſent in iudicio excipere, vel mouere, per procuratorem: *leg. vltim. Cod. de iniuriis*: quò rurſum reſpexit *leg.* 3. *in medio princ. Cod. vbi Senatores*; quod vtrumque à Iuſtiniano quatenus probatum videnda eius *Nouella* 71. Sanè eodem exemplo Religionis iam & Sacerdotij veneratione, tributum à Valentiniano Tertio Epiſcopis & Preſbyteris qui præcipui ſunt Sacerdotes, vt ſi in eos actio peruaſionis & iniuriarum atrocium dirigatur, per procuratorem litigare poſſint, *Nouella, de Epiſcopali iudicio* 12. Et hæc quidem eſt harum duarum Theodoſij Magni conſtitutionum ſententia, ſuper ſolemnitate Concilij prouincialis extraordinarij, eo ſcilicet fine quem ipſe paſſim effert *vtraque lege*, ne paucorum fortè prauis affectibus hæc agerentur, quæ pro communi calculo haberi par eſt: & vt ipſemet ait, ne paucorum voluntas publica vocetur auctoritas. Ad quem finem ſpectat quoque *lex* 15. *infr.* Qua parte & illud tralatitium ingerit *leg.* 12. vt id quod maioris partis probarit adſenſus ſolemnis firmet auctoritas. Sic & Ambroſios *libello priore adu. Symmachum* egregiè paucorum è Senatu petitionem de reperendis & recuperandis expenſis ſacrorum eludit. Tandem ſunt hæ *leges* inſignes quarum vſus eſſe poteſt & hodie.

XIV. * Impp. Honorius & THEOD. AA. Anthemio PF.P. & Patricio.″

OMNIVM legationum prouincialium inſtructiones″ apud Sublimitatem Tuam actis legi penſaríque præcipimus, vt quæ digna nutu″ vel indulgentia Noſtræ Clementiæ probabuntur, eligere ac referre ad nos Sublimitas″ Tua non ambigat. Nam remedia feſſis″ quibuſque neceſſaria noſtro arbitrio decernentur. Dat. XIV. Kal. Octobr. Conſtantinop. Baſſo & Philippo Coſs. [408.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc lex à *Cod. Inſt.*

″ *Anthemius* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. de hoc plenè in *Proſopogr.*

″ *Patriciatus* dignitas, aliarum Illuſtrium dignitatum *πρεσβεῖον* fermè erat: de quo dixi ad *l. vn. ſupr. de Conſulibus.*

″ *Inſtructiones*, ſunt decreta Legationum. Quæ vox hodie ſeruatur. Sic *l.* 10. *ſupr.* legationes quas inſtruxère decreta. Sic Legatus & Legatio inſtructa mandatis ad Symmachum, *lib.* 2. *ep.* 11. & *lib.* 4. *ep.* 51.

″ *Nutus* Principis, pro auctoritate. & quidem maiore quam PP.

″ *Sublimitatis* titulus tributus Præfectis Prætorio, v. *Notitiam.*

″ *Feſſi* ſunt, vexati, oppreſſi. v. *Gloſſ. Theod.*

COMMENTARIVS.

THEODOSII Iunioris tres ordine conſtitutiones ſequuntur de Conuentibus & Legationibus prouincialibus: Ex quibus colligere licet, Theodoſium Iun. collapſum ſub Arcadio Imp. patre ipſius hunc Legationum morem erexiſſe, firmaſſeque quod præter *hanc leg.* vel maximè docet *lex vlt.* Eique rei etiam argumento alicui eſt, quod nulla hîc *Arcadij* de his Legationibus conſtitutio occurrat: quodque Syneſius ad ipſum ſcribens, malaque quæ tùm Imperium premebant denotans, inter cœtera Arcadium hortatur, vt ad Legationes has audiendas εὐπρόσοδον ſe præbeat, commodis eius rei notatis: & hoc quidem inter alia, quod *huius leg. fin.* quoque indicatur, vt hac ratione Imperator collapſa erigat, populiſque egentibus liberalitate ſua ſuccurrat & munerum ſeu debitorum indulgentiis, iis qui tributis attriti ſunt, ſubueniat: ἐγείρει τὸ πεπτωκὸς ἐκ ἰδίων, καὶ ἐπιδώσεις τοῖς ἀπορουμένοις τῶν δήμων, καὶ ἀνέσεις λειτουργιῶν τοῖς πάλαι λειτουργίας ποιοῦσιν, &c.

Id verò nunc Theodoſius Iun præſtat hac conſtitutione quâ remedia feſſis quibuſque neceſſaria ſe decreturum pollicetur: Quæ data eſt ad Anthemium PP. & Patricium: & quidem Anthemij iſtius proculdubio ſuaſu & conſilio: Is enim mortuo Arcadio his Coſs. & Theodoſio octenni Imperium nacto, ſummam rerum pro eo adminiſtrabat, teſte Socrate, *lib. 7. c. 1.* ὑπὸ δὲ τῷ ὑπὲρ τοῦ νέου Θεοδοσίου ὀκταετεῖ τυγχάνοντι τὰ τῆς Εῴας ἐτάττετο: ΑΝΘΕΜΙΟΥ τῷ ὑπάρχῳ τὴν διοίκησιν ποιουμένου τῶν ὅλων. Quo loco & prudentiam eius ſingularem commendat, & cum Troilo Sophiſta conſiliorum communicationem: de quo vtroque multa idem Syneſius de quo *ſuprà.*

Ergo & hæc lex ab Anthemij & Troili Sophiſtæ conſilio proculdubio profecta eſt: & illius quidem, qui ſummam rerum ſub Theodoſio Iun. nunc adminiſtrabat, & quidem non tantum Præfecti Prætorio dignitate, ſed & *Patricij*, qui parens Principis cenſebatur: de quo *ſuo tit. ſupr. lib. 6.* Atque ea quoque iam cauſa eſt (vt ad *huius l.* ſententiam nunc deſcendam) cùm Theodoſius Iun. *hac l.* iubeat, omnium Legationum prouinciarum inſtructiones, ſeu decreta, mandata, preces, apud Anthemij PP. acta legi penſarique vt quæ digna nutu vel indulgentia Principis ab eo probarentur, ab eodem eligerentur, & ad ſe Principem referrentur. Quibus haud adſimiles alioquin ſunt Valentiniani Sen. *lex 3. & 4. ſupr.* Theodoſij M. *lex* 12 non ita ſimiles aliæ, de quo omni fusè ad *leg.* 10. *ſupr.*

XV.* Idem AA. Monaxio PF. P.''

QVOTIENS Legatio'' deſtinatur'', vniuerſos Curiales præcipimus, qui intra Vrbem'' conſiſtunt (ſi non ægritudine, vel alia inexcuſabili neceſſitate impediuntur) in locum Curiæ conuenire, & decreta ſua propria ſubſcriptione firmata Viro Spectabili Præfecto Auguſtali inſinuare: vt eius relatione Tuis'' Virtutibus intimata, & ſub examine tuo perpenſa, venire necne Legati debeant, ordinetur. Nulli penitus Legatione liberâ committenda: Et Auro Coronario, nun (ſicut nuper factum eſt) ab his'' colligendo, qui venditis'' honoribus, vt ad gradus altiores venirent, contra licitum coëmerunt; Quos quidem, recepta ſummâ'' quam dederunt, vniuerſa munia patriæ implere præcipimus: ſed à Curia omni ''præſtandâ; vindictâ huius facinoris Tuæ Sublimitati permiſſa &c. Dat. III.'' Non. Octob. Conſtp. DN. Theod. A. VII. & Palladio V. C. Coſs. [416.]

NOTÆ.

* *L. vlt. C. Iuſt. eod. tit.* iungenda autem *huic* eſt *lex 42. infr. de Epiſcopis.*

'' *Monaxius* PP. Orientis Theodoſio Iun. v. *Proſopogr.* Quod vel ex hac ipſa quoque *leg.* liquet vt potè in qua agatur de Præfecto Auguſtali ſeu Alexandriæ.

'' *Ab Alexandrina ciuitate*: additum *Cod. Iuſt.* Quod etſi rectum, haud adeò tamen opus erat: Id enim ſatis clatet ex eo quod de Præfecto Auguſtali dicitur: ac multò magis adhuc ex coniunctione *dictæ leg. 42. infrà, de Epiſcopis.*

'' *Deſtinatur.* ideſt, deſignatur, proponitur: vel, pro *deſtinanda eſt.*

'' *Vrbs*, ideſt, Alexandria: vid. quæ dico ad *l. 9 infr.*

'' *Vt eius relatione commonitis, tuis virtutibus ſuas petitiones intiment, & ſub examine tuo perpenſa Legatione res ordinetur*: ita *Cod Iuſt.* de quo mox: reliquis etiam reſecatis.

'' Curialibus ſcil. v. *infr. tit. de auro coronario.*

'' *Venditos honores*, à Curiâ ſcil.

'' Vnde aurum coronarium collectum.

'' Summa ad aurum coronarium.

'' *III. Kalend.* in *d. l. 42. de Epiſcopis.*

COMMENTARIVS.

ALEXANDRINÆ vrbis, quod etiam vidit Tribonianus, & ideò *legi*, quæ hinc petita eſt, addidit, ad ſe Legationibus: vt & Coronarij auri præſtationi à Curia Alexandrina, formam certam præſtituit *hâc l.* Theodoſius Iunior: Quæ quidem pars eſt prolixioris Theodoſianæ conſtitutionis, emiſſæ ad Legationem Alexandrinam: vnde deſumpta eſt quoque *lex 42. infr. de Epiſcopis*, quæ proinde *huic legi* coaſſanda coaſſataque venit, plurimùm *huic* lucis adfert. Ea

verò conſtitutione in vniuerſum decreta quædam Legationis Alexandrinæ cen inutilia vel improbabilia damnatum iuit, vt docet *d. lex* 42. Et quidem in tribus: circa parabolanos primùm; quod continetur *d. l.* 42. dein circa decretorum formam, tandem & circa auri coronarij per Legatos oblationem, quæ duo ſunt *huiuſce leg.* capita.

Primo ſcil. capite ne inutilia deinceps, ne improba, ne non certa, Legati deinceps adferrent, hanc formam & ſolemnitatem Legationibus & decretis Alexandrinæ ciuitatis præſtituit. Initio *Curiales omnes*, qui intra vrbem conſiſtunt, ſi non ſonticâ cauſa impediantur, ægritudine videl. vel alia neceſſitate, in locum Curiæ conuenire iubet. Mox & (quod Secundòm) Decreta Legationis propria *ſubſcriptione* firmare eos vult: Eaque (quod Tertium) ita firmata Præfecto Auguſtali ſc Alexandrino inſinuare. Hæc Tria inquam initio requirit Theodoſius Iun. vt ita liquere poſſit, ordine omnia tranſacta, potiorisque partis conſenſu, non à paucis, vel per tumultum: Cuiuſmodi etiam tumultus Alexandriæ obortus Anno ſuperiore 415. inter Cyrillum Ep. Alexandrinum, & Oreſtem Præfectum Auguſtalem ſimul & Iudæos: de quo dicam pleniùs & opportuniùs ad *d. l.* 42. Ad quem finem ſpectat quoque forma & ſolemnitas quam præſcribit Theodoſius M. *l.* 12. 13. *ſupr.* vbi dicta conſuli velim. Tria hæc proinde vniuerſalis, beneque ordinati, & maturi concilij argumenta notæque ſunt: ſi vniuerſi coierint, quos res tangit: ſi decreta, propria ſubſcriptione firmata fuerint: mox & ea Præfecto tradita: qui iam relatione ſua (quod Quartum) omnia legitimè tranſacta teſtetur: & quidem in ſpecie *huius l.* Præfectum Prætorio Orientis; ſub cuius ipſe diſpoſitione erat. Inſinuari igitur decreta apud Rectorem voluit Theodoſius Iun. pariter vt Valentinianus Sen. *l.* 3. *ſupr. hoc tit.* apud alios Rectores prouinciarum: cum alij Principes hanc inſinuationem apud Iudices ordinarios ſuâ ratione remiſerint: veluti Valentinianus Iun. *leg.* 9. *ſupr.* Theodoſius M. *l.* 12 *ſup.* Aliter quàm Theodoſius Iun. nunc, ſuâ & [illegible] de cauſa. Pariter vt ſubſcriptionem Curialium in decretis Legationum requirit, de quo non eſt prætereà conſtitutio. Quod quintum requiſitum, ad Legationum vrbis Alexandrinæ in ſp. *huius l.* ſolemnitatem, attinet, tale eſt, vt Theodoſius Iun. *h. l.* velit Relationem ſuper Legatione decreta à Præfecto Auguſtali ad PP. Orientis fieri qui in præſenti agebat ſeu in Comitatu Conſtantinopoli: qui poſtea (quod Sextum) relatione ſub examine ſuo perpenſa ordinet, venire necne debeant Legati. Quod magnum & ſingulare Præfecti prætorio præſentalis [illegible] eſt proculdubio [illegible]: propter turbas & tumultus Alexandrinos tum obortos, Cùm alias etiam quod decreta Legationum, ſeu deſideria prouincialium attinet Præfecto Prætorio idquandoque tributum, vt ea probare, firmare, refutare poſſet: *l.* 3. 8. 10. 12. 14. *ſupr.* De quo vtroque etiam *l. vlt. prox.* Sanè & olim Legatorum mittendorum licentiam à Præfecto Auguſtali petitam, itemque à Præſide vel Pro præſide Syriæ, diſcimus ex Philone, *in Flaccum*, & *Legatione ad Caium*: & Ioſepho *lib.* 20. *Antiqu. Iudaic. cap.* 1.

§ Subiicit Theodoſius Iun. poſtremo loco: *nulli penitus Legationem liberam committendam.* Quo quid intelligatur videndum eſt: Libera equidem olim legatio in re priuata dicebatur, cùm quis rei ſuæ ergo ſine mandatis, vt Cicero 3. *de legibus* & *Orat. in Rullum*, loquitur, legationis ſpecie & honore cohoneſtatus obibat: Aliàs libera Legatio dicta, quæ nullâ certâ formula, nullis certis mandatis adſtricta, ſine ſcriptis; quod ipſum vetitum in prouincialium Legatis, *l.* 11. *ſupr.* qualca Græcis Legati αὐτοκράτορες dicti, cùm videl. mandatis continebatur, nihil aliud quàm, vt Legatus ita ageret, vti facto opus eſſet. Quæ nos vocamus *Lettres de creance.* Et hoc vt puto ſenſu *Libera legatio*, nulli committenda *h. l.* dicitur. Sic ſanè quoque à Principe miſſis credi vetuit Valentinianus Tertius, ſi ſecreta mandata obtenderent, *leg. vnic. ſupr. de mandatis Principum.* Ergo neque à Principe miſſis, neque ad Principem delegatis Libera legatio decerni potuit. *Liberam quoque legationem* vt à prouinciis ad concilium, & à Concilio ad Comitatum miſſi haberent, petiere ſub Honorio A. D. 407. Patres Africani: vt docet *canon.* 94. *p.* 261. & 97. *p.* 269. *Codicis Africani*, vbi Græcus Interpres hanc liberam Legationem vocat [illegible], & [illegible]. *Canonis* 97. hæc verba ſunt: *Placuit, vt Legationem liberam habeant ad Comitatum miſſi delecti Legati.* Vbi quid ſit *libera legatio?* non explicant Balſamon & Zonaras. Et hactenus quidem de primo *huius l.* capite.

§ Alterum caput *huius l.* eſt de *Auro Coronario*, quod & ipſum à *Legationum* tractatu ſeu argumento alienum non eſt, mox vt oſtendam de quo alioquin erit mox peculiaris *titulus.* Ergo vetat *hâc l.* Theodoſius Iun. Aurum coronarium colligi ex honorum venditionibus in Curiâ Alexandrinâ: quibus videl. nunnulli auro contrà dato, ad altiores gradus promoti munerum quorundam Curialium immunitatem, emerebantur & emercabantur. Vnde varia interim de auro Coronario obſeruare licet. Primò Aurum Coronarium ad Principes per Legatos miſſum: ſic Amm. Marcellinus de Tripolitanis *lib.* 28. *p.* 405. eos *Seuerum & Flaccianum Legatos creaſſe, Victoriarum aurea ſimulacra Valentiniano ob Imperij primitias oblaturos, vtrique lacrymoſas prouinciæ ruinas docerent intrepidè.* Libanius quoque teſtis *ep.* 754. *ad Euſebium*, loco quem afferam ad *l.* 1. *tit. prox. de auro coron.* Eunapius quoque *in Excerptis Legationum*, Legationes ad Iulianum miſſas memorat, cum coronis aureis, vt & ad Valentinianum: Zoſimus etiam *lib.* 3 *p.* 714: meminit coronæ à populo Edeſſeno Iuliano oblatæ, Iulianóque in vrbem ſuam inuitato. Hoc ipſo etiam anno, paucis ante *hanc l.* diebus, puta pridie Kal. Octobris Theodoſius Iun. ab Heracleâ Conſtantinopolim reuerſus in foro Theodoſiano aureâ coronâ ornatus fuit ab Vrſo P. V. & à Senatu, vt ſcribit Auctor *Chronici Alexandria.* Secundo ex *hâc l.* colligimus aurum coronarium iſtud collatum & collectum à Curialibus: de quo prolixè ad *l.* 2. 3. 4. *infr. tit. prox. de auro coronario.* Tertiò diſcimus collatum quandoque perperàm ab iis qui vt à nonnullis Curiæ muneribus liberarentur, gradus altiores in Curia emebant: ſic vt Curiæ hæc mercimonij genera agitarent, neque quidquam ad aurum Coronarium ſinguli Curiales conferrent: Quod Theodoſius Iun. *hâc l.* vetat. Quomodo & parabolanorum locum Alexandriæ pariter perperàm redemptum damnat, *d. l.* 42. *infr. de Epiſcopis*, quæ *huic*, vt dixi *legi* coaſſanda eſt. Et itaquidem illud improbat Theodoſius, vt eos qui immunitatem munerum emercati fuerant, vniuerſa patriæ munera implere velit: recepta tamen ſumma quam dederunt. Quod vltimum humanitatis etiam plenum; nam alioquin fœdè erogata non repetuntur, ſeu turpiter data non condicuntur, *v. ſup ſi cert. pet. de ſuffrag.*

xvi.* Impp.

XVI. * Impp. Theod. & Valentinianus AA. Hierio PR.P.''.

CIVITATVM poſtulata, decreta vrbium, deſideria populorum, liquido Tua Sublimitas recognoſcit'' ad Imperialis officium pertinuiſſe reſponſi, admiſſóſque ſacrariis'' noſtris ſemper ſui Imperatoris aſpectu'' decoratos eſſe legatos, dixiſſe'' liberè'' quæ illorum fuerant, à Communi'', fidei conſtantiæque'' commiſſa. Dat. Kal. Iun. Nicomediæ'', DD. NN. Theod. XII. & Valentiniano II. AA. Coss. [416.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' *Hierius* PP. Orientis ſub Theodoſio Iun.
'' Recognoſcat.
'' *Admiſſos ſacrariis*, pro, *admiſſos intra ſacraria.*
'' *Sacraria*, in *l. vlt.* & *l. 8. ſupr.* & *l. 11. ſupr. de pœnis*, pro conſiſtorio *v. Gloſſ. Theod.*
'' Ita quoque *l. 1. ſupr. de honor. cod. qui prouincia Legatione ſuſcepta noſtris ſunt obtutibus illuſtrati.*
'' Ita locus hic interpungendus.
'' *Intrepidè*, In eadem re Amm. Marcellinus *lib. 28. p. 405. creauère Legatos, vt lachrymoſas prouinciæ ruinas docerent* INTREPIDE.
'' *A communi*, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ideſt, à ciuitate, prouinciâ: vt Græcis κοινὸν Ἀσίας, Ἀσιανῶν &c. In medio ſunt nummi & marmora quæ id teſtantur. Apud Ciceronem non *vno loco*. Sic à *Communi Cretenſium Legati* (quod huc maximè facit) in ſuaſione legis Maniliæ, vt reſtituit Guillelmus. *Commune* pro Republica & Corpore paſſim apud Symmachum, & quidem in eodem argumento *lib. 1. ep. 12.* Ad Dominos & Principes noſtros Siciliæ Commune legauit, & *lib. 4. ep. 46.* vbi v. Iuretum pleniſſimè *p. 131.* At non eadem formula, verùm alia occurrit *leg. 10. ſupr. de Tyronibus.*
'' Nota hæc duo: de quibus mox.
'' *Nicomediæ* hoc tempore conſtitutus erat Theodoſius Iun. vbi datæ nonnullæ aliæ *leges* putà *lex 21. 22. 23. ſupr. de diu. offic.*

COMMENTARIVS.

MISSVM Legatorum Prouincialium ad ſe acceſſum, aduerſus Præfectorum Prætorio vſurpationem firmat hâc conſtitutione ſuâ Theodoſius Iun. Scilicet Præfecti prætorio, non contenti eo quod δογματίᾳ, ſeu conſtitutum fuerat, vt ad eorum notitiam decreta Legationum mitterentur, & vt probata atque elimata ab his deſideria perferrentur: de quo *l. 3. 8. 10. 12. 14. 15. ſupr.* reſpondendi inſuper arbitrium ἀπόκρισιν ſibi vindicabant: vnde fiebat vt Legati in aſpectum Principum non venirent, Imperatorque adeò minus noſſet prouincialium querelas, Legatique ſine effectu remearent: Quod ab Hierio PP. factum ei exprobrare videtur *hac leg.* Theodoſius: Ideò notato eo, & τὸ χρῆμα τῶν πρεσβειῶν ἄλλως τε ἱερὸν καὶ δεῦρο τοῦ παντὸς ἄξιον ducens δικαιοῦται ſe nunc καὶ πάλιν εἰς εἶκον Legatis prouincialibus ſeſe nunc præbet: præfiteturque adeò Legatos intra Conſiſtorium ſuum admittendos, ſuoque adſpectu dignandos: libertatemque his omnem conſtitutam eloquendi quod ipſis commiſſum fuerit: denique à ſe Reſponſum reddendum. Quod certè apprimè conuenit conſilio Syneſij *de regno pag. 17.* quod patri eius Arcadio præbuerat. Cæterum quia de admittendis Legatis in Conſiſtorium Principis hic agitur, de eorum in Conſiſtorium introductione ſunt loca apud Ambroſium, & apud Ammianum Marcellinum. Sed & illud notandum ex Philone *ad Caium*, fuiſſe olim in Aulâ Imperatoris τὸ ἐπὶ πρεσβειῶν. Poſtremùm neque illud omittendum, duas præcipuas Legatorum dotes *hâc leg.* perſtringi, *fidem*, & *Conſtantiam*: nempe vt ſedulò & liberè ſeu intrepidè demandato fungantur munere. Quæ iis qui de Legatorum officio ſcripturis adornanda relinquo.

DE AVRO CORONARIO.

TITVLVS XIII.

X. COD. IVST. LXXV.

Cohæret hic *titulus*, ſuperiori : ſtatque in materia de Decurionibus : quia è Curialibus *Legati* ad Imperatorem mittebantur, qui aurum coronarium deferrent, *l.* 15. *ſupr. de legatis.*

PARATITLON.

AVRVM CORONARIVM, *Rubr.* & *l.* 1. 2. 3. 5. *vlt. hoc tit.* & *l.* 15. *ſupr. de Legatis:* in triplici genere reperio : vel enim Principi conferebatur : quod quidem erat munus, *l.* 1. præſtatio, *l.* 2. conlatio, *l.* 2. *&* 5. oblatio, *l.* 3. quæ Principi fiebat, vel in auro, vel in coronis aureis ſigniſque diuerſis, *l.* 4. vid. & *l. vlt.* Eaque, vel neceſſitate aliqua poſtulante indicebatur: quod abrogatum à Iuliano, *l.* 1. amore proprio, vel ob indulgentiarum lætitiam, vel rebus proſperè geſtis (ideſt, parta victoria) *d. l.* 4. Ab ordinibus Curiarum, *d. l.* 4. id eſt, à Decurionibus, *l.* 2. ſeu Curialibus, *l.* 2. è poſſeſſoribus, *d. l.* 2. non etiam à Senatoribus, *l.* 1. *&* 2. Idque propria voluntate, non indictione factâ ; voluntatis enim motus id erat, non neceſſitatis, *d. l.* 1. *&* 4. Omnes autem Decuriones poſſeſſores ad hanc collationem tenebantur, ſeu lege vel conſuetudine cogebatur, *l.* 2. pro ſubſtantia ſua, *l.* 3. Paucis exceptis, qui ab hac collatione immunes erant, *d. l.* 2. & 5. Quandoque etiam colligebatur aurum coronarium ab his qui venditis honoribus vt ad gradus altiores venirent, contra licitum [honores] coëmebant, *l.* 15. *ſupr. de Legatis :* Per Legatos porrò aurum coronarium Principi offerebatur, *d. l.* 15.

II. *Satrapæ* quoque, veluti Sofanenæ, aurum coronarium ſeu coronam Imperatoribus Romanis pro deuotione quam debebant Imperio Romano ſolemniter offerre tenebantur, *l. vlt. h. t.*

III. *Iudæorum* quoque Patriarchæ Coronarij auri nomine olim quid à Iudæis poſtulare ſoliti : *l. vlt. infr. de Iudæis :* vbi dicam.

Et ita tres hæ auri Coronarij ſpecies *hoc Codice* memorantur.

---

1. *Imp. IVLIANVS A. ad Salluſtium PF. P.[b]

AVRVM coronarium munus eſt voluntatis, quod non ſolùm Senatoribus, ſed ne aliis quidem debet indici[c], licet quædam indictionum neceſſitas poſtulauerit: ſed noſtro arbitrio reſeruari oportebit. Dat. III. Kal.[e] Mai, Mamertino & Neuitta Coss. [362.]

NOTÆ.

[a] Abeſt *hæc lex* à *Cod. Iuſt.* Non improbabiliter verò ei iungatur *lex* 2. *ſupr. de immunitate concessa.*
[b] *Salluſtius* PP. ſub Iuliano, cui multæ aliæ *leges* inſcribuntur. vid. *Proſopogr.* vbi multa de eo.
[c] A Curiis, vel à te Præfecto Prætorio.
[d] An *noſtrorum?* Minimè.
[e] Pridie Kal. *d. l.* 2.

COMMENTARIVS.

QVIA argumentum de *Auro Coronario* ingredimur, præter ea quæ iam *Paratitlon* exhibuit, ſuperiorum temporum hac parte memoriam recolere iuuat, quibus auri Coronarij mentio fit, atque eâ parte Tria obſeruate. 1. Vnde auri coronarij vſus manarit? 2. Quânam occaſione id collatum? 3. Et tertiò id indultum ſeu remiſſum fuerit?

Vt de poſtremo iſto priùs dicam, Auguſtus id remiſit: teſtis Lapis Ancyranus: QVÆ MIHI CONSTITERVNT CIRCITER MILLANIS AVRI CORONARII PONDO TRIGINTA QVINQVA MILLIVM MVNICIPIIS ET COLONIIS ITALIÆ CONFERENTIBVS AC TRIVMPHOS MEOS QVINTVM CONSVL, REMISI, ET POSTEA QVOTIESCVNQ; IMPERATOR M...... AVRI CORONARIVM NON ACCEPI DECERNENTIBVS MVNICIPIIS...... QVÆ ANTE DECREVERAM. Teſtis & Dio, *lib.* 51. *παρὰ δὲ τῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στεφάνοις προσῆκον οὐκ ἐδέξατο.* De Adriano Imp. Spartianus, in eius *vitâ p.* 3. *Aurũ Coronariũ Italiæ remiſit, in prouinciis minuit, & quidẽ difficultatibus ærarij ambitiosè ac diligẽter expoſitis.* De Antonino Pio Capitolinus, *in eius V. p.* 18. *Aurum Coronarium, quod Adoptionis ſuæ cauſa oblatũ fuerat, Italicis totum, medium prouincialibus reddidit.* De Antonino Caracalla Dio, *in excerptis Valeſianis lib.* 76. *p.* 745. *χωρὶς γὰρ τῶν στεφάνων τῶν χρυσῶν, οὓς ὡς καὶ πολεμίους ἀεὶ νικῶν πολλάκις ἐπέλεγε δὲ οὐκ αὐτὸ τοῦτο τὸ τῶν στεφάνων ποίημα, τί γὰρ τοῦτό γέ ἐστιν, ἀλλὰ τὸ τῶν χρημάτων πλῆθος τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ διδομένων, οἷς στεφανοῦσιν αἱ πόλεις τοὺς αὐτοκράτορας εἰώθασιν.* De Alexandro Seuero Lampridius, *in eius Vita, p* 124. *Aurum negotiatorium & Coronarium Romæ remiſit.*

¶ Prima verò Auri coronarij origo inde manauit, quotieſcunque Romanorum Duces rem feliciter geſſiſſent, prouinciæ, ſociæque ciuitates Regeſque etiam amici vel fœderati dono darent illis coronas aureas vel auri pondo tot: quod appellatum eſt *Aurum Coronarium*, ad triumphum decorandum. Quod duobus locis Cicero teſtatur, in *Piſonem: & in Rullum:* quorum priore etiam ait, legẽ Cæſaris vetuiſſe, *decerni & accipere Aurum Coronarium, niſi decreto Triumpho.* Eiuſque moris etiam veſtigia olim apud Græcos apparent, vbi Corona etiam aurea donum Victoriæ oblatum: Infinita alia præſertim in hiſtoricis Romanis, exempla v. vel *Macchabæorum librum* 1. Polybium *in fragmentis*, Iſidorum *lib*..., *p.* 357. 374. Hirtium *de bello Alexand.* Plutarchum in *v. Pauli Æmylij*: Curtium, *lib* 4. Athenæum *lib.* 12. Liuium *lib.* 7. 34. 37. 38. 39. 40. Appianum, vbi de *Cæſaris triumpho & Sylla funere*: Valer. Max. 5. *c.* 2. 5. 24. Quare & Claudius Imp. cùm de Britanniâ triumpharet, inter Coronas aureas vnam ſeptem pondo habuit, quam contulerat *Hiſpania* citerior, alteram nouem, quam *Gallia Comata*, ſicut titulus indicauit, teſte Plinio, *lib.* 33. *c.* 3. cuius & alter locus videndus, *lib.* 34. *c.* 6. Ad Titum quoque ita pro victoria de Iudæis coronæ miſſæ à Vologeſo Rege Parthorum: v. Sueton. *Nerone, c.* 25. Ioſeph. 7. *de bell. Iud. c.* 24. De his quoque Coronis à prouinciis donatis ſenſit quoque Tertullianus, *de Corona: Sunt & prouinciales* [coronæ] *aureæ, imaginum iam non virorum capita maiora quærentes.* Probus Imp. ipſe Coronarum ab omnibus Galliæ ciuitatibus ſibi oblatarum meminit, *in ep. ad Senatum* apud Vopiſcum. *Coronas quas vobis obtulerunt omnes Galliæ ciuitates aureas, veſtra P. C. Clementiæ dedicaui &c.* Quod verò Auctor *Panegyrici* 6. *ad Conſtantinum*, c. pen. ſcribit *de ſigno Dei dato ei à Senatu: deque ſcuto & corona aurea ab Italiâ dedicaſſe*, id aliò pertinet. Sub *Conſtantio* ſanè Imp. alludit Themiſtius, *Orat.* 13. *p.* 295. *γιγνώσκων ὅτι καὶ πρώην χρυσοῦν δή τινα στέφανον χρυσοῦ αἰτοῦσιν πολλῶν ταλάντων, οἷοι πολλοὶ αὐτῷ ἀφικνοῦνται καὶ πολλαχόθεν πέμπειν ὑμῶν ψηφισαμένων*, &c. De auro coronario Iuliano oblato poſtea ſub Ioviano Imp Am Marcell. *lib.* 25. *p.* 326. vbi agit de *corona* ei à Niſibenis oblata, ſub Valentiniano idem teſtis, *lib.* 28 *p.* 405. vbi de victoriarum ſimulacris ei ob Imperij primitias oblatis à Tripolitanis per Legatos. ſub Theodoſio M. quoque Seruius in 8. *Æneid.* cuius verba proferam ad *l. vlt.* huius auri coronarij meminit: teſtis & Eunapius *in excerptis*, de quo ad *l.* 3. *inf.* De iiſdem accipio & quod Libanius *ep. ad Euſebium* 754. *ὅτι πρῶτος Ἔμεσα πέμπει καὶ στέφανος βασιλικὸν, εἰδυῖα μὲν τὴν ἑαυτῆς πενίαν αἰσχυνομένη δὲ ὅμως τῷ τῶν πόλεων ἐκείνων ἀριθμῷ*, &c. ſub Arcadio Imp. meminit Syneſius, *de regno*, *p.* 2. vbi ait ſe à Cyrenenſibus Legatum miſſum ad Arcadium Imp. *ἐμὲ σοὶ πέμπει Κυρήνη, στεφανώσοντα χρυσῷ μὲν τὴν κεφαλήν, φιλοσοφίᾳ δὲ τὴν ψυχήν.* Sub Theodoſio Iun. Auctor *Chronici Alexandrini*, *An.* 416: vbi meminit oblatæ ei Coronæ aureæ à Senatu, reuerſo Heracleâ Conſtantinopolim: eodemque Anno ipſemet Theodoſius Iun. huius Auri Coronarij meminit, *l.* 15. *ſup. de Legatis.* Meminit & Cyrillus Alexandrinus, ſub Theodoſio Iun *præfat. librorum adu. Iulianum.* Ergo victoriarum & triumphorum occaſione primùm hæ Coronæ aureæ, vel etiam Coronarium Aurum oblatum à ſubditis: nam quod Seruius 8. *Æneid.* ſcribit *Aurum Coronarium dici quod à victis gentibus dabatur, impoſitum ab Imperatoribus propter conceſſam vitam.* Verum non eſt, niſi de iis gentib. accipias, quæ non penitus ſubiectæ, ſed in obſequio Imperij Romani continebantur, de quibus ad *leg. vlt.* Deinceps verò adulatio ſiue affectus aliò eum morem propagauere, ob quamcunque tandem lætitiam (veluti Imperij primordia, Adoptiones, id genus alia,) quas cauſas perſtringit *lex* 4. vbi dicam pleniùs.

¶ Nos etiam miſſis nunc aliis, & quidem Valentinianeis & Theodoſianis conſtitutionibus, quæ deinceps ſequentur, de hac conſtitutione videamus. Igitur *hæc lex* eſt IVLIANI Imp. de Auro Coronario: Quâ quidem definit, Aurum Coronarium munus eſſe voluntatis: pariter vt Theodoſius M. *l.* 3. & 4. *inf.* Fuit hæc ſc. *φιλικὴ λειτουργία*, vt Dio loquitur, *καὶ ἐν χρέει λόγῳ διδόμενον* vt Suidas ait, qui & notat apud Galatas Ancyranos *στεφανικὸν* dictum *πᾶν τὸ ἐν χρέει λόγῳ διδόμενον.* Fuit proinde hæc altera ſpecies quædam oblationis, quæ à ſubditis fiebat Imperatoribus: pariter vt auri oblatitij; quod cum glebali collatione & cum hoc Aureo Coronario multi perperàm confundunt, de quo ad *l.* 14 *ſup. de Senatorib. & gleb. collat. & l.* 1. *ſup de proximis*: Fuit tertia ab hâc pariter ſeparata ſeu diuerſa oblationis ſc. votorum: de quo *lib.* 7. *tit. de oblatione votorum.*

¶ Nemini igitur Coronarium aurum indici poſſe definit *hâc l.* Iulianus, fortè à Præfecto Prætorio, cui *hæc lex* inſcribitur: non tantum Senatori, quod indubitatum erat, de quo ad *l.* 2. *prox.* plenè; verùm neque alij cuicumque, quâcumque neceſſitate poſtulante: verùm id arbitrio ſuo relinqui oportere: cùm tamen ad neceſſitatem quandam hæc res iam proceſſiſſet, Principum quoque anteriorum auiditate, vt ex *hâc l.* colligi poteſt, contra primum eius inſtitutum.

ſtitutum, quo φιλικὸν id, ſeu οἰκονομικὴ λειτουργία erat, & αὐτοπραγίας genus quoddam. Eſt proinde hæc *indulgentia* quædam Auri Coronarij, à Iuliano omnibus facta. Quomodo & Amm. Marcell. *lib.* 25. *p.* 315. in παρεκβάσει de Iuliani moribus, Coronarij ab eo indulti meminit: *Liberalitatis eius*, inquit, *teſtimonia plurima ſunt & veriſſima: Inter quæ indicta ſunt tributa admodùm leuia*, CORONARIUM *indultum: remiſſa debita multa diuturnitate congeſta.*

Sic & capitationis indulgentiam immunitatémque nonnullis tributam pleniſſimè idem Iulianus interpretatus eſt, *l.* 2. *ſup. de immunitate conceſſa*: Quæ & ex eadem Iuliani conſtitutione deſumpta huic noſtræ coaſſanda videtur. De Iuliani alioquin indulgentiis collationum ſeu tributorum in commune, dixi plenè ad eius *l.* 1 *ſup. de indulg. debitor.* Cœteroquin Coronarium aurum ſeu Coronas Aureas idem Iulianus admiſit, quas vrbes & prouinciæ ſolenniter ad eum ob aduentũ, aliamque gratulationis cauſam miſêre. Teſtis Eunapius, *in excerptis Legat.* Μετὰ τὴν Ἰουλιανοῦ τῆς βασιλείας ἀναγόρευσιν πρεσβεῖαι πανταχόθεν συνέβαινον, καὶ στέφανοι πολλοὶ χρυσοῖ, οἱ αὐτῷ παρὰ τῶν ἐθνῶν ἀνεκομίζοντο: ἐνταῦθα καὶ οἱ τὴν Ἰωνίαν οἰκοῦντες. Αὐτοὶ δὲ &c. Et idem tamen hâc parte rurſùm moderatè admodum agit: ſtatuto, ne 70. ſolidis maiores Coronæ aureæ deinceps mitterentur: de quo eſt ſingularis Libanij locus *in Orat. funebri in Iuliani necem, p.* 305. vbi agens de Corona Imperatoris: ὁ χρυσὸς δὲ οὗτος, inquit, ἀνέμνησέ με χρυσῶν στεφάνων, ὡς αἱ μὲν πόλεις ἔπεμπον διὰ πρέσβεων, ἀλλήλας ὑπερβάλλουσαι τῷ σταθμῷ, χιλίων οὗτος στατήρων, δισχιλίων δὲ ἐκεῖνος. τούτων ὁ παρ' ἑτέρων ἄλλων πλείων, ὁ δὲ ἐπιτρέψας τῷ μεγέθει σαφῶς εἰδὼς, ὡς ἐκ ἀνδ. πόνω τὰ τοιαῦτα συλλέγοιτο, νομοθετεῖ, τὸν στέφανον ἀπὸ ἑβδομήκοντα στατῆρων, τὸ μὲν τιμὴν εἶναι νομίζων ἑκατέροις δηλοῦν, φιλοχρηματίας δὲ τὸ κέρδος ζητεῖν ἐν τιμῶν χήματι. de quo loco etiam aliquid ad *l. vn. ſup. de obl. votor.* Duplici igitur hâc ratione Iulianus Auro Coronario modum poſuit: qui alioquin eas admiſit. Quod & Zoſimus teſtatur, *lib.* 3. *p.* 714. qui diſertè hoc ipſo ſcil. Anno poſt *hanc leg.* ab Edeſſenis eum accepiſſe ſcribit: ὑπαντήσαντες Ἐδεσσηνοὶ πανδημεὶ στέφανόν τε προσφέροντες, καὶ μετ' εὐφημίας εἰς τὴν σφῶν πόλιν ἐκάλουν. ὁ δὲ ἀποδεξάμενος καὶ ἐπιστὰς τῇ πόλει, καὶ ὅσα ἔδει χρηματίσας, ἐπὶ Κάρρας ἐβάδιζε. Idem & a Regulis Saracenorum accepit, teſte Am. Marcellino *lib.* 23. *p.* .... *Saracenorum*, inquit, *Reguli gentium genibus ſupplices nixi oblatâ aureâ coronâ, tanquam nationum ſuarum Dominum adorârunt.* Fortè de eodem accipias, vel de Valente, quod Libanius, *ep. ad Photium* 786. Πάλαι ὀρέγεσθε μάλιστα ἰδεῖν τοὺς ἄκρους τῶν τῶνδε πολιτευομένων, στεφανοῦντας ἄξιον βασιλέα, σοφὸν καὶ νενικηκότα καὶ μεγάλην δυνάμει καὶ ταχεῖαν.

Poſtremo loco omittere non poſſum, formulam ſeu typum Orationis, quam habere debebat Legatus, Coronam Imperatori vrbis alicuius nomine offerens, apud Menandrum Rhetorem, *cap. περὶ στεφανωτικοῦ. p.* 632. vbi inter alia, μετὰ τὴν ἀνδρείαν, τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἐρεῖς, καὶ λοιπὸν περί τι κατ' εἰρήνην, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπάξεις ὅτι, πεπυσμένοι διὰ τοῦτο στεφανοῖ σε ἡ πόλις ἅμα μὲν χάριτας ἐκτίνουσα ὑπὲρ ὧν εἰς ἡμέρας δ' εὐεργετήμεθα: ἅμα δὲ καὶ δεομένη καὶ ἱκετεύουσα καὶ θαρροῦσα τῇ σῇ περὶ πάντα φιλανθρωπίᾳ ὅτι εὐμενῶς ἐνδέξεται. Εἶτα ἀξιώσεις ἀναγνωσθῆναι τὸ ψήφισμα.

Supereſt videamus, quid ſibi velit Iulianus poſtremâ *huius leg.* parte, cùm ait: *arbitrio ſuo id reſeruari oporteret.* Certè enim, cur arbitrio ſuo id indici non poſſe definiat? Videatur igitur tantum Iulianus hâc Coronarij auri indictione Præf. Prætorio, ad quem indictionũ cura pertinebat, interdixiſſe: verũ ſui iuris id feciſſe, quando neceſſitate poſtulante id exigeret. Quæ & ipſa indulgentiæ ſpecies eſt. Cui tamen ſtatim aduerſatur, quod *initio* dixit *aurum coronarium munus eſſe voluntatis, quod nemini debet indici.* Quare videatur his verbis Iulianus id tantum voluiſſe vt munus hoc voluntatis eſt, ita & ſui arbitrij eſſe, num id admittere velit: quod hic expreſſum fortè fuerat, ſed reciſum ab *huius Cod.* Conditoribus. Eoque pertinet quod Marcell. dicit ab eo *Coronarium indultum.*

II. * Impp. VALENTINIANVS & Valens AA. ad Mamertinum PF. P.[a]

VNIVERSI, quos Senatorij nominis dignitas non tuetur, ad auri coronarij præſtationem vocentur, exceptis his quos Lex † præterita ab hâc conlatione abſoluit. Omnes igitur poſſeſſores, aut inter Decuriones coronarium aurum, aut inter Senatores glebalem[b] præſtationem deinceps recognoſcant.[c] Dat. v. Kal. Septemb. Emonæ[d], diuo Iouiano & Varroniano vv. cc. Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt *hæc lex* à *C. Iuſt.*

[a] *Mamertinus* ſub Valentiniano Sen. PP. Italiæ, Illyrici, Africæ. V. vel *Amm. Marcell.* & *Proſopogr.*

† *Lex* hæc nullibi extat.

[b] De Glebali collatione, *ſub tit. ſup. lib.* 6.

[c] *Recognoſcant*, pro agnoſcant, ſoluant, præſtent.

[d] *Emona* oppidum inter Pannoniam ſuperiorem & Noricum: teſte Zoſimo *lib.* 5 *p.* 804. Deſignatur & eo tractu in *Itinerario Peutingeriano*: & *Itinerario Antonini*, vbi *Hemona* vocatur. Ibi Idacius refert imagines & ſtatuas Conſtantini à Licinio deiectas. De eadem in reb. Maximi Tyranni, Pacatus *Panegyr.* & Capitolinus *in Maximinis, duob. locis.* Ergo & hoc tempore Valentinianus per Emonam tranſiit cùm ex Mœſiis, Pannonia Aquileiam (vbi mox ab eo data *l.* 4. *ſup. de Legatis.*) inde Mediolanum tenderet. Quod & ipſum iter poſtrà fuit Theodoſio M. aduerſus Maximum Tyrannum mouenti A. D. 388. vid. *Chronolog.*

III. * Idem AA. ad Probum PF. P.''

VLLVS, exceptis Curialibus, quos pro ſubſtantia ſui'' aurum coronarium offerre conuenit, ad oblationem hanc adtineatur.'' Dat. IX. Kal. Iul. Sabariæ'' Valentiniano & Valente A''A. Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt *hæc lex* à *C. Iuſt.*
'' *Probus* P.P. ſub Valentiniano Sen. Italiæ, Illyrici, Africæ, ſuffectus A.D. 368. Rufino v. Amm. Marcell. *lib. 27. p. 377. & lib. 30. p. 4. 3. & Proſopogr.*
'' Suæ.
'' *Adtineatur*, pro teneatur.
'' *Sabaria* in Pannonia. Valentiniani *hæc lex* data dicitur: vbi *Dat.* pro *Acc.* interpretandum: erat enim hoc Anno 368. Valentinianus in Galliâ. Sic & Anno prox. 369. ibi PP. dicitur *lex 15. de Suſceptorib* quæ eidem Probo PP. inſcribitur.
'' Adde *II.* vt ſic referatur *hæc lex* ad A.D. 368. vel III. vt referatur ad A. 370. neque enim Probus A.D. 365. PP. erat. Eam verò Sirmij vel Sabariæ conſtituiſſe comperio: de Sirmio teſtis quoque Auſonius *Carm. ſubtexto epiſtola 16.*

COMMENTARIVS.

VALENTINIANI Senioris hæ duæ conſtitutiones ſunt, de Auro Coronario: Quibus idem definitur: Nempe, ſulos CVRIALES, ſeu Decuriones, ad Auri Coronarij præſtationem ſeu oblationem teneri: Quod & ipſum diſcimus ex *l. vlt. ſup. tit. prox. de Legatis:* Non verò Senatores: Quod & ipſum Iuliani *leg. 1. ſup.* cauetur. Sua ſc. Senatoribus diſtincta collatio imminebat, glebalis inquam, de quâ *ſuo tit. 2. lib. 6.* vt & aurum oblatitium, de quo *l. 14. eod. tit.* vt & illud, de quo Symmachus *lib. 10. ep. 26.* Sua itidem Decurionibus ſeu Curialibus & peculiaris, nempe Auri Coronarij. Cur autem Senatores ad Auri Coronarij præſtationem non tenerentur: hæc proculdubio cauſa eſt: quod Auri Coronarij præſtatio, quocunque tandem nomine prætexeretur, ſubiectionis cuiuſdam indicium eſſet: & in Regibus & Satrapis exteris, deuotiſſimis, *l. 6 inf.* à quo Senatores alienos eſſe voluerunt Principes, velut qui pars corporis ipſius Imperatoris eſſent: de quo plenè ad *leg. quiſquis, ſup. ad leg. Cornel. de ſicariis.* Et quidem (quæ Ampliatio additur) vniuerſis Decurionibus, exceptis tamen nonnullis, quos Valentinianus ab hac Auri Coronarij oblatione abſolutos ſeu immunes factos indicat, quadam *lege* anteriore. Quænam verò *lex* illa fuit & quinam illi Decuriones ſint, qui hâc immunitate ab Auro coronario donati fuerunt? nuſpiam reperio.

¶ Illud ex *vtraque lege* diſcimus, Aurum Coronarium admiſiſſe Valentinianum Sen. de quo extant duo præterea teſtimonia. Prius eſt, Eunapij *in Excerptis Legationum*, Οὐαλεντινιανοῦ ἀναῤῥήσει ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας γίνεται πρεσβεία τε ὅσαι συναπεσταλκεσαν ἐπὶ τούτῳ, τοὺς χρυσοῦς ἔχουσαι στεφάνους ἐπὶ ἐκεῖνον ἀνήγαγον. Poſterius Amm. Marcell. *lib. 28. Tripolitani allapſo legitimo die Concilij, Seuerum & Flauianum creauêre Legatos, victoriarum aurea ſimulachra Valentiniano ob Imperij primitias oblaturos.* Ex quo loco apparet, Coronæ loco, Victoriarum aurea ſimulacra *Coronarij* nomine quandoque oblata: de quo ad *l. prox.*

IV. * Imppp. Gratianus, Valentinianus & Theodosivs AAA. Pancratio P. V.''

QVÆ diuerſarum Ordinum Curiarum, vel amore proprio, vel indulgentiarum'' lætitiâ, vel rebus proſperè geſtis admoniti, in coronis aureis ſignifique diuerſis obtulerint, in quâcumque fuerint oblata materia, in ea ſuſcipiantur: ne id quod voluntate offertur, occaſione obryzæ'' incrementi'' neceſſitatis iniuria inſequatur. Dat. IV. Id. Aug. Vico Auguſti, Auxonio & Olybrio Coſs. [379.]

NOTÆ.

* Abeſt & hæc *lex* à *Cod. Iuſt.*
'' Malim in inſcriptione *huius l.* quæ data eſt Anno Domini 379. reponere *Com. R. P.* fuit enim eo Anno Pancratius Comes R. P. vt docet *lex 12. ſupr. de iure fiſci:* Itemque anno 380 vt docent *quatuor leges:* Anno verò demùm 381. & 382. fuit P. V. vid. *Proſopogr.* Et ſanè etiam id argumentum *huius l.* ſuadet, quod ad P. V. non pertinet, verùm ad Com. R. P.
'' De *Indulgentiis* debitorum fuit *ſup. tit. 28. lib. 11.*
'' De *Obryza* dixi ſemel plenè *lib. 7. ad tit. de oblatione votorum.*
'' De *Incremento* (nihil enim hic mutandum) *Obryzæ*, dixi ad *l. 2. ſup de Suſceptoribus.*
'' *Vicus Auguſti* quidam notatur in Africa in *Itin. Peutinger. lit. C. dextrâ* : & in *Itinerario Antonini ter.* verùm

locum

locum qui *Auguſtis* vocatur in *vtroque Itinerario*, haud procùl Rationis & Eſo, accipio: quique in Dacia Ripenſi locatur in *Notitia Imperij*. Prætoriam Auguſtam vocat Ptolomæus: Eo ſcil. tractatu fuit hoc tempore Theodoſius M. vid. *Chronol*.

COMMENTARIVS.

THEODOSII M. tres conſtitutiones ſequuntur de Auro Coronario: Quarum duæ priores ſunt de eo quod à *Curialibus*, & ſic à Romanis conferebatur: Tertia verò de eo quod *Exteri Satrapæ*, pro deuotione erga Imperium Romanum offerebant: Ex quibus omnibus *legibus* apparet, quàm moderatum ſeſe hanc in partem Theodoſius M. geſſerit, non adroganti moderatione, quod ille dixit, verùm ſumma ciuilitate. Igitur *hac l.* VOLVNTARIAM hanc Auri coronarij oblationem eſſe vult, quam ſcil. à Curialibus factam oſtendit, pariter vt *lex* 2. 3. *ſupr*. Idque Triplici ſub Ampliatione, quæ tres etiam ſingulares obſeruationes ad Auri coronarij materiam pertinentes ſuppeditant.

Prima Ampliatio & obſeruatio eſt. de CAVSIS & OCCASIONIBVS Auri Coronarij Principibus offerendi: vbi tres cauſæ proponuntur. Prima cauſa *ob Amorem proprium*, ideſt, ſolo amore & affectu in Principem: Quem amorem teſtati prouinciales variis occaſionibus: veluti ob Imperij primitias, quomodo Iuliano oblatum μετὰ τὴν τῆς βασιλείας ἀναγόρευσιν, teſtis eſt Eunapius, *in exceptis Legationum* de quo plene ad *l.* 1. *ſupr*. & Valentiniano, teſtis Eunapius *eodem loco*, & Ammianus Marcellinus, *lib.* 28 *p.* 405. Item Adoptionis cauſa: quomodo Antonino Pio oblatum, teſte Capitolino *in eius vitâ*. Item, ob aduentum Principis quomodo Edeſſeni Iuliano obtulêre, teſte Zoſimo, *l.* 3 *p.* 714. Theodoſio Iun. Conſtantinopolitanus Senatus Heracleâ Conſtantinopolim reuerſo, quod ſcribit Auctor *Chronici Alexandrini Ann.* 416. Iouiano etiam Niſibeni: qui Coronam aliquandiu recuſans coactus denique ſuſcepit, Siluano cauſarum defenſore confidentius exclamante. *Ita Imperator, à ciuitatibus reſiduis coroneris.* Item cùm Legati ad Principem mitterentur, alicuius rei impetrandæ cauſa: Quò alludit Themiſtius, *Orat p.* 295. Ita Syneſius, *de Regno*, *p.* 2. miſſum ſeſe ad Arcadium Imp. ſcribi cum Corona, vt Cyrenæ patriæ ſuæ calamitatibus ſuccurreret, ἐμὲ σοι πέμπει Κυρήνη στεφανώσοντα χρυσῷ μὲν τὴν κεφαλὴν, φιλοσοφίᾳ δὲ τὴν ψυχήν: vel etiam vtroque ſimul fine, & ob Imperij primitias, & impetrandi alicuius cauſa, vt in loco Amm. Marcellini,

Secunda cauſa & occaſio Auri coronarij Principibus offerendi dicitur, *ob Indulgentiarum lætitiam*. Nempe, cum Princeps tributorum reliqua indulgeret, viciſſim Aurum coronarium & ob hanc lætitiam oblatum. Cuius rei & moris non alia mihi nunc occurrit memoria quàm *hac leg*. De ipſis ſanè *Indulgentiis debitorum* fuit *ſuprà titulus peculiaris*, vbi nil talè occurrit. Illud etiam reperio, hoc ipſo tempore & anno, Gratianum Indulgentiam debitorum ſeu tributorum dediſſe, chartis abolitis, quo nomine eum laudat Auſonius, *in Gratiarum actione*. Ad quam indulgentiam hæc *lex* referenda videretur, niſi hæc *lex* Theodoſium M. auctorem haberet.

Poſtrema hæc cauſa & occaſio Auri Coronarij Principibus offerendi dicitur, *Ob res proſperè geſtas*, ſeu ob victorias de hoſtibus; quæ vt antiquiſſima ſeu prima, ita quoque præcipua fuit Auri Coronarij offerendi cauſa, nempe cæſis hoſtibus, & Imperatore aliquo ideò nuncupato, vt ex dictis ad *leg.* 1. *ſuprà*, abundè conſtat. Gellius *lib.* 5. *capite* 6. *Triumphales coronæ ſunt aureæ quæ Imperatoribus ob honorem Triumphi mittuntur, id vulgo dicitur Aurum coronarium*: vide & Ciceronem, *contra Rullum*. Datæ verò & imitatione moris illius in conuiuio, apud Tacitum, *libro* 2. *Annal.* & ob certaminis victoriam, teſte Dione, *libro* 42. & 45. veluti Neroni ob Muſicam, teſte Suetonio, *in Nerone capite* 28. & 32. Denique Seruius ſcribit 8, *Æneid. Aurum Coronarium fuiſſe, quod à victis gentibus dabatur propter conceſſionem vitæ.* Hinc & fraus illa olim, triumphum ob leuiculas cauſas impetrantium: nam ἔδει τῇ στρατιᾷ ταύτῃ χρυσίον πολὺ παρὰ τῶν δήμων ἐς τοὺς στεφάνους ἐσάγεσθαι, vt ſcribit Dio, *libro* 48. Quò pertinebat & illa *lex*, quæ vetabat decerni & accipi Aurum coronarium, *niſi decreto triumpho*: de quâ Cicero *in Piſonem*. Et hæc quidem de cauſis & occaſionibus auri Coronarij offerendi.

Nunc de *Materia* in qua Aurum Coronarium offerebatur: Nempe hæc *lex* teſtatur, non tantum in *Coronis Aureis* quæ prima & præcipua materies & origo fuit; verùm & in SIGNIS diuerſis aurum coronarium oblatum. Quod & ipſum aliunde diſcimus. Neque tamen hùc pertinet, quod de Clypeo aureo in curia Romana, Senatus Romani judicio, collocato Scribit Pollio, *in Claudio*: Id enim non Imperatori oblatum, ſed dedicatum.

Rurſum neque hùc pertinet, quod Auctor *Panegyrici 6. ad Conſtantinum* ſcribit, de Signo, Scuto, Corona aureis Conſtantino M. dedicatis: *Meritò igitur tibi Conſtantine, & nuper Senatus* SIGNVM *Dei* [al. dedit] *& paulò ante Italia* SCVTVM *&* CORONAM *cuncta aurea dedicarunt, vt conſcientiæ debitum aliqua ex parte reuelarent: debetur enim, & ſæpè debebitur & Diuinitati ſimulacrum aureum, & virtuti ſcutum, & corona pietati.* Quo loco quod SIGNVM initio dicitur, mox *aureum ſimulacrum* vocatur: vbi etiam nonnulli legunt, *ſignum Dei non dedit*. Neque tamen Baronium audio, qui ſignum Chriſti interpretatur, nam vt maximè Conſtantinus iam nomini Chriſtiano nomini nomen addixiſſet, attamen Senatus, ſuo adhuc more, ideſt gentilitio, Conſtantinum Magnum colere inſtituit: haud aliter atque Oratores ipſi eum ſuo more & gentilitio laudibus proſecuti. Ergo Senatus Conſtantino M. dedicauit ſignum aureum, ſeu ſimulacrum, in ſpeciem Dei radiato fors etiam capite. Et ſanè Sextus Aurelius Victor, cùm ediſſerit gaudia Senatus & plebis Romanæ, ob victoriam de Maxentio, honoreſque Conſtantino M. delatos memorat, ait nominatim STATVAS *locis quamceleberrimis, quarum plures ex* AVRO *aut argento eſſent, ſacratas*. Ergo vt dedicare ſæpè in honorem Imperatorem *ſigna diuerſa*, ita & Auri coronarij ſpecie ſigna ipſis oblata, quod *hac lex* docet: Cuiuſmodi ſunt & *Victoriarum aurea ſimulacra*, quæ Tripolitanos per Legatos ſuos Valentiniano Seniore obtuliſſe, ob Imperij primitias, ſcribit Ammianus Marcellinus, *libr.* 23. *p.* 405.

Sequitur tertia Ampliatio & præcipua quidem,

cuius cauſâ hæc *lex* lata eſt: Nempe ſuſcipi iubet Valentinianus Aurum coronarium in quacunque MATERIA fuerit oblatum, *etiamſi non in obryzâ*, ideſt, in auro, etſi non flammæ edacis examine puro reddito: de quo plenè dixi ſemel, ad *legem vnicam ſupr. de oblatione votorum*: vbi tamen ſolidi obryziaci ab Honorio deſiderantur in oblatione illa votorum de quo ad *eam leg*. Ea *hac* certe *lege* id diſcimus, aurum ad obryzam redditum, decrementi aliquid cepiſſe: & ideò qui materiam acciperent, nondum videl. ad obryzam perpurgatum, obryzæ nomine incrementi, inquam, vel vt quis tentaret, *intertrimenti*, quo nil opus: *incrementum*, in re monetaria, quod hodie, *remede du fin*: ſic & *l.a. ſupr. de Suſceptoribus, ne ſeparatim ab vnoquoque auro exactio, multis & aſſiduis* INCREMENTIS *prouincialium vtilitas fatigetur*. vbi vid. quæ dixi: Quanquam ibi incrementa ſunt ἐπίμετρα. Denique omne quod alteri rei ſuperadiicitur, *incrementum* dicitur: quomodo & incrementum vſurarum, *l. vlt. ſupr. de adminiſtr. & periculo tutor.* ἐπιμέτρων. Ergo incremento, ſeu ἐπιμέτρῳ, non eſt obnoxium aurum coronarium: *Ne*, quam rationem addit Imp. *id quod voluntate offertur, occaſione obryzæ incrementi neceſſitatis iniuria inſequatur*. Quod ſenſum perſpicuum habet ea hi quæ diximus *initio*, & ad *leges ſuperiores*. quod hæc oblatio φιλικὴ ſit, meræ voluntatis & αὐτοπραγίας. Denique hùc pertinet vulgatum illud, *donato equo in os eius inſpiciendum non eſſe*.

v. * Idem[a] AAA. Cynegio PF.P.[b]

AD conlationem auri coronarij placuit, neminem, abſque conſuetudine[c], eſſe cogendum. Dat. xv. Kalend. Febr. Conſtantinop. Richomere & Clearcho Coss. [384.]

NOTÆ.

* *L. vn. Cod. eod. tit.* hinc petita, ſpretis reliquis *huius tituli*. Iungendaque huic *l. 23. infr. de operib. publicis*.

[a] Reponendi hi Imppp. *Valentinianus* THEODOSIVS *& Arcadius*. vid. Chronol. Theod.

[b] Orientis: de hoc Cynegio PP. multa iam alibi, etiam ex Libanio. vid. *Proſopogr.*

[c] Vid. *l. prox.* 6.

COMMENTARIVS.

SECVNDA hæc Theodoſij M. conſtitutio eſt de Auro Coronario Principibus à ſuis offerri ſolito; & ipſam moderationis plenam quam & ſolam Tribonianus, cæteris poſthabitis, in *Codicem ſuum* retulit: nam vt *ſuperiore lege* in voluntatem Curialium eius oblationem omninò coniecit, etiam quoad materiam, in qua Aurum coronarium offerretur: ita & *hâc* quoque *leg.* quoad PERSONAS: Neminem ſcilicet ad conlationem Auri Coronarij cogi vult, *abſque conſuetudine*. Quibus verbis id indicare videatur, eos qui veluti conſuetudine ab hac conlatione immunes ſunt, immunitate porrò potiri oportere. Sic enim & Valentinianus Sen. *l. 2. ſupr.* ab auri Coronarij collatione excepit eos, quos *lex* aliqua præterita ab hac collatione abſolueret. Quomodo in commune in collationibus & ſolutionibus functionum publicarum conſuetudini ſtandum docent aliæ leges, *ſup. tit. de annona & tributis*.

¶ Porrò *quinam* ab hâc collatione Immunes fuerint, diuinare non licet, niſi in genere, quoſdam ob dignitatis priuilegia immunes fuiſſe: Cui rei quoque argumentum præbet *lex 53. infr. de operib. publicis*, quæ ex eadem Theodoſij M. conſtitutione deſumpta huic coniungenda eſt: Eâ quippè leg. è contrario, ad *Portus & Aquaductus Theodoſiani* in vrbe Conſtantinopolitana *inſtaurationem omnes certatim factâ operarum conlatione inſtare iubet: ſic, vt nemo queat ab huiuſcemodi conſortio, dignitatis priuilegiis excuſari*. Eiuſdemque *legis* argumento exiſtimet quis *hanc l.* pertinere ad Aurum Coronarium Theodoſio M. oblatum à *Senatu Conſtantinopolitano* (quomodo ſanè à Senatu Conſtantinopolitano oblatas aureas Coronas Imperatorib. docet Auctor *Chronici Alexandrini*, A. 416.) Cùm alias Coronarij auri oblatio Senatoribus non incumberet: Quanquam fortè eadem *huius l.* ſententia videri poſſit quæ *legis proximæ*: vbi & illa pariter verba occurrunt *ſecundum conſuetudinem moris antiqui*.

¶ Cæterum alterutrâ occaſione oblatum aurum Coronarium nunc Theodoſio M. vel ob filium Arcadium Auguſtum appellatum: vel ob Victoriam aliquam de hoſtibus reportatam fortè de Sarmatis aut Perſis. Illi coniecturæ blanditur ipſe dies quo hæc *lex* data eſt: Nam Arcadius *xiv. Kal. Feb.* ideſt, pridie eius diei, quo hæc *lex* data eſt, à Patre ſuo Conſtantinopol. Imperator creatus fuit: Renititur tantùm Conſulatus: Superioribus enim Conſulibus, Ann. D. 384. Arcadium Auguſtum à Patre creatum referunt Socrates, *lib. 5. c. 10.* Sozomenus, *lib. 7. c. 12.* Marcellinus *Chronico*, Alexandrinum & Idaciana *Conſularia*, Paulus Diaconus *lib. 12.* Poſterius verò coniecturæ blanditur, quòd his COSS. Perſarum Legatus Conſtantinopolim ingreſſus eſt, teſtis Auctor *Chronici Alexandrini*.

Ea *hac* interim *lege* diſcimus, cùm Aurum Coronarium munus voluntatis fermè eſſet, *l. 1. & 4. ſupr.* attamen alicubi & aliquando neceſſarium fuiſſe, *neminem*, inquit, *abſque conſuetudine eſſe* COGENDVM. Ergo ſecundum & inata conſuetudinem aliqui cogi poterant. Certè à Satrapis id exactum docebit eiuſdem Theodoſij M. *lex prox. vlt. Secundum conſuetudinem moris antiqui*. Et à Curialibus ſub Valentiniano Sen. *l. 2. 3. ſupr.*

Falſiſſima igitur eſt Amayæ ſententia, collationem Auri coronarij *hac l.* prohiberi, & omnino *ſublatam*, niſi eſſet conſuetudine iam eſſet recepta: Mox & cauſas eius indagare tentat, quanquam nec eas ipſas mox probet (adeò titubare in *hiſce legib.* eum deprehendas) nempe quod oblatio hæc originem duxiſſet à Gentibus deuictis, quare collationem hanc indignam viſam, & odioſam, & quidem

quidem poſt *Antonini* conſtitutionem quâ omnes in orbe Romano Ciues effecti ſunt: item, quæ ratio ipſi plauſibilior videtur, quod Auri coronarij oblatio ad ſuperſtitionem occaſionem præberet: Nempe quia coronarum vſus frequens in ſacris Gentilium foret, eæque etiam Diis offerrentur. Item quod huiuſmodi Coronæ, ſi ob triumphum darentur, eas triumphaturi in templis Deorum dedicarent. Quæ omnia inania ſunt. Neque enim, ne alia addam, de Coronis hîc res eſt, verùm de Auro coronario, quo Principes ad neceſſitates ſuas, vel publicas vtebantur: arg. *l.* 1. *h. t.*

Denique quàm inepta interpretatio illorum *abſque conſuetudine*, quæ addit, ait propter Iudæos: illos enim ſolos ex conſuetudine ad id cogi potuiſſe, tranſlato ſcil. in fiſcum Imperialem iure illo Auri Coronarij quod Patriarchis ſuis olim præſtabant.

VI. * Idem" AAA. Gaddanæ" Satrapæ" Sofanenæ".

AVRVM coronarium his reddi reſtituique decernimus, quibus inlicitè videtur" ablatum, vt, ſecundum conſuetudinem" moris antiqui, omnes Satrapæ, pro deuotione quæ Romano debetur Imperio, coronam ex propriis" facultatibus faciant Serenitati Noſtræ ſollemniter offerendam. Dat. XVIII. Kalend. Iul. Conſtp. Valentiniano A. III. & Eutropio Coſs. [387.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* quia temporaria & Hiſtorica.
" *Valentinianus* ſcil. THEODOSIVS & *Arcadius*.
" *Gaddanam* quoque Syræ Palæſtinæ monachum memorat Palladius in *Lauſiacâ, p.* 132. 133.
" Dicam mox de his *Satrapis*: vt & de hac *Sophanenâ*.
" In adiectiuo *Sophanena*, prouincia ſcil. alioqui ſubſtantiuè *Sophane*, vel *Sophene*.
" Ideſt ablatum eſt.
" Vid. *l.* 2. 3. *ſupr.*
" Non alias ablatum Aurum coronarium.

COMMENTARIVS

DE AVRO CORONARIO, quod à SATRAPIS earum prouinciarum, quæ deuotionem Imperio Romano debebant, offerri ſolebat, eſt hæc Theodoſij M. conſtitutio, Data Anno Domini 387. eaque ipſa data ad huiuſmodi Satrapam, Gaddanam, inquam, Satrapam Sofanenæ. Sanè iam olim Gentes Exteræ, vel propter conceptum de Romanis metum, vel quadamtenus victæ, comiter Romani Imperij maieſtatem coronis auroque coronario oblato colebant & ſic *deuotionem* ſuam teſtabantur, vel pro deuotione quæ debebatur Imperio Romano, vt *h. l.* dicitur. Mitto antiquiora de Coronis, triumphantibus Imperatoribus miſſis. Elegans apud Suidam locus *de Rhodiis*, στεφανικὸν τέλεσμα παρὰ Ῥοδίοις οὕτως ἐκαλεῖτο. ἐπειδὴ αὐτόνομοι ἦσαν οἱ Ῥόδιοι βραχὺ δέ τι μέρος Ῥωμαίοις ἐπὶ τιμῇ πέμποντες ἐτήσιον εἰς οὐ φόρον ἴσμεν ὅτε μᾶλλον, ἢ στέφανον φίλοις διδόντες. Seruius etiam ad illud Virgilij, *Dona recognoſcit populorum. Aurum Coronarium*, inquit, *dicit*, *quod hodie à victis Gentibus datur*: *Imponebant autem hoc Imperatores propter conceſſam vitam.* Tale fuit Demaratarum aurum, à Carthaginienſibus Demaratæ Gelonis coniugi pendi ſolitum, cuius meminit Diodorus Siculus *lib.* 11. Ita & Iuliani temporibus Saracenorum Reguli ſiue Phylarchi *gentibus ſupplices nixi oblata ex auro Coronâ, tanquam Mundi nationumque ſuarum dominum adorarent*: teſte Ammiano Marcellino *lib.* 23. *p.* 259. Ita Procopius de Theodato Gothorum Rege notat, *libro* 1. *Gothor. pagina* 171. pactum eum cum Petro Imperatore Iuſtiniani Duce tota Sicilia ſecedere, & quod πέμψει δὲ αὐτῷ καὶ στέφανον χρυσοῦν ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τριακοσίας ἀγούσας λίτρας. Neque ab hoc viceuerſa alienum eſt tributi genus illud, quod inclinante Imperio, Romani ipſi Barbaris Gentibus ſub inani muneris vel doni, vel fœderis, vel pacti, vt vocabatur, nomine ſoluebant: Veluti Scythis, de quo Themiſtius, *Oratione* 10. *pagin.* 135. FRANCIS: de quo Saluianus, *lib.* 6. Perſis, de quo Procopius *Perſicis*.

¶ Igitur hac tempeſtate ſub Theodoſio Magno Satrapæ quidam quarundam prouinciarum Coronas aureas Romano Imperio pendebant. Quid Satrapæ fuerint Perſarum? iam notum; nempe Rectores erant, Prætores, Præfecti prouinciarum ſeu præfecturarum ἐπαρχιῶν, quæ inde *Satrapiæ*: de quo Briſſonius expreſſè *Perſicorum* 1. & inter alios veteres, Ammianus Marcellinus *lib.* 23. *pagin.* 269. De hoc verò Satraparum, vel Satrapiarum Perſicarum Orbi Romano vicinarum numero, nonnullæ hac tempeſtate iuris Romani fuêre. Quinque huiuſmodi olim Perſis ereptæ à Maximiano, verùm à Iouiano Imperatore reſtitutæ: quas memorat Ammianus Marcellinus *libro* 25. *pag.* 321. 322. *Profecto veniſſet ad præſidia Corduena vberis regionis, & NOSTRÆ, ex eo loco in quo hæc agebantur centeſimo lapide diſparata. Petebat autem Rex obſtinatius, vt ipſe aiebat, ſua dudum à Maximiano erepta, vt docebat autem negotium, pro redemptione noſtra QVINQVE REGIONES Tranſtigritanas Arzanenam & Moxoenam, & Zabdicenam, itidemque Rehimenam & Corduenam cum caſtellis quindecim, & Niſibim, & Singaram, & caſtra Maurorum munimentum perquàm opportunum*, vbi ſubiicit, tradita omnia à Iouiano Perſis quæ petebantur.

De quo videndus & Sextus Rufus Feſtus *in Breuiario*: Patricius *in excerptis Legationum* ita quinque illas regiones enumerat *Incilicem*, SOPHENEM, *Arſanicem, Carduenam, Zabdicenam.* Satrapæ Corduenæ

duenæ meminit Ammianus Marcellinus in rebus Conſtantij, *lib.* 18. *p.* 136. 137. Itemque Satraparum Armeniæ in rebus Valentis, *lib.* 27. *p.* 378. Certè Arſaphius Sophenenſis ſubſcriptus reperitur Concilio Nicæno. *Sofanena*, eiuſque Satrapæ nulla expreſſa apud Ammianum mentio, qui tamen Hiſtoriam ſuam ad finem Valentis, id eſt, An. 378. (decennio ante *hanc leg.*) perduxit: ſed Satrapæ huius Sophanenæ meminit quoque *Nouel.* 31. & Euſtathius in Dionyſium [illegible]. Sed omnium manifeſtiſſimè Sophanenæ huius, inter prouincias Romanas, meminit *vetus Index*, ſeu *Notitia prouinciarum* ſub hoc eodem Theodoſio M. circa hæc tempora *conſcripta*, quàm *Sconhouius* primus edidit: vbi *Orientis prouincia x.* ita recenſentur:

Syria Cilicia, in qua eſt Antiochia* *χ. Cœle.
Syria Palaſtina.
Phœnice.
Iſauria.
Cicilia iuxta montem Taurum.
Cyprus.
Meſopotamia, inter Tigrim & Euphratem.
Eufrateſia.
Oſdroene.
Sophane.

Ergo Sophanen *Notitiæ illius* Auctor ſub Theodoſio M. inter Orientis prouincias numerat, non etiam Syriæ prouinciam poſtremam facit, quod Bertetius alioquin tradidit. Facit & Claudianus *lib.* 1 *in Eutropium* A.D. 399. ſub Arcadio,

Ne non Eutropio quæſtus numeroſior eſſet,
In mercem veniunt Cilices, Iudæa, SOPHANA,

Huius alioquin *Sophena* & Sophanenæ mentio apud Strabonem *lib.* 11. *pag.* 363. Plinium, *lib.* 5. *c.* 12. *lib* 6. *c.* 15. Ioſephum *lib.* 7. *Ant. Iud. c.* 5. vbi meminit Adrazari Arachi filij Regis [illegible] qui Rex 1 *Zobæ*, 2. Sam. 8. Melam *cap....* Stephanum, qui vel veteris Syriæ faciunt, vel Armeniæ finibus includunt: Quod etiam facit Iuſtinianus *l. vlt. Cod. de off. Magiſtri milit.* quam & poſteà in prouinciam redactam Armeniæ adſcripſit: & ex eâ & Balbitenâ quartam Armeniam fecit: quod docet *Nouella eius* 31. vbi Τζοφανηνὴ vel Τζοφανηνὴ rectè ex illius æui vſu ſcribitur, quomodo & Euſtathius *in Dionyſium* Τζοφανηνὴν vocat; qui tamen Iuſtino id tribuit: vnde Σοφανηνὴν Armeniam vocat Procopius vbi Martyropolis ciuitas erat *lib.* 3. *κτισμάτων*, *pag.* 28

Ex *hac* ſanè quoque *leg.* vt ex *Notitia Sconhoniana*, & *Claudiano* diſcimus eam in prouinciæ Romanæ formam, & formulam redactam: Et quanquam ſuo peculiari quodam iure haberetur, attamen decernendi ius in ea habuiſſe Theodoſium M. Ait enim ir *hic* verbis imperatiuis, ad Satrapam eius ſcribens: *Aurum Coronarium his reddi reſtituique* DECERNIMVS. item, *Romano Imperio debuiſſe.* Inde Satrapæ eius, vt & aliarum Satrapiarum, veluti Balbitenæ, & ſimilium, ibi, *omnes Satrapæ*, Aurum coronarium ſeu coronam Imperio Rom. debebant: Quam ex propriis facultatibus ſuis mitti voluit, & verò vult *hac l.* Theodoſius Imp. procuidubio, quod iis Satrapias illas reliquiſſet: non verò à Sophenæ prouincialibus exigi ſeu colligi. Denique Satrapas ipſos, tanquam in ſignum recognitionis coronam ex propriis facultatibus ſibi offerre voluit, ac nominatim Satrapam *Sophana* ſeu *Sophanena*: Nam, vt eò redeamus, cùm cæteri fermè *Sophanen*, vel *Sophanem* vocent, Arrianus vt obſeruat Stephanus [illegible] *Sophamnen* vocat: quomodo & *hac l. Sophanene* vocatur, & ab Eutropio, *lib.* 6. eiuſque Interprete Pæanio: vbi Tigrani à Pompeio ademptam Syriam, Phœnicen, Sophanenen ait: & à Procopio 3. *περὶ κτισμάτ.* Quanquam in *l. vlt. Cod. de off. Magiſtri milit.* Sofonena diſtingui videri poſſet. Ea verò paulò poſt Romano Imperio detracta fuit: quare ſub Theodoſio Iun. conſcripta fuit A.D. 427.

¶ Ex *hac l.* interim, vt dixi, rectè colligitur, Satrapas hos hoc æuo quoſdam fuiſſe Romano Imperio ſubditos, deuotos: & hactenùs Satraparum nomen hac tempeſtate ibi ſtetiſſe: Nondum enim Satrapæ à conſiliis Imperatori Romano fuerunt, quod tamen vulgata Conſtantini Donatio præfert: Nondum Satrapæ in obſequio & miniſterio eorum: quod tamen facit Auctor vitæ Athanaſij. Tandem neque huc faciunt Satrapæ, quorum non vna mentio fit apud Sidonium Apollinarem: illi enim Perſarum Imperij fuêre.

¶ Vt ad *huius leg.* ſententiam redeamus: Noluit Theodoſius M. ex his Satrapiis, ac nominatim Sofanenæ, colligi aurum coronarium, verùm Satrapas ipſos Coronam ex propriis facultatibus dare: Et quia contrarium factum fuerat, & illicitè exactum à Sophanenis, id his reddi reſtituique iubet.

DE

DE HIRENARCHIS.

TITVLVS XIV.

X. COD. IVST. LXXVI.

De his agitur quoque *lege vlt. ſupr. de patrocin. vicorum : l. vlt. ſupr. de iure fiſci : leg. 21. ſupr. de diu. officiis*, Dicuntur Hirenarchæ *hac leg. vn. & d. l. vlt. de iure fiſci.* Irenarchæ *d. l. 21. de diu. offic.*

---

1. * Impp. Honorius & THEOD. AA. Anthemio PF. P.[a]

HIRENARCHARVM vocabula[b], quæ adſimulatâ[c] prouincialium tutela, quietis ac pacis per ſingula territoria[d] haud ſinunt ſtari[e] concordiam, radicitus amputanda[f] ſunt. Ceſſet igitur genus perniciosum Reipublicæ : ceſſet Reſcribtorum Hirenarchas circiter[g] inconuulſa[h] ſimplicitas : Et Celſitudinis Tuæ ſedes[i] prouinciarum defendenda[k] ſuſcipiat[l], pacis huiuſmod ilocupletioribus commiſſura præſidia. Dat. VIII. Kal. Ian. Conſtantinop. Honor. VIII. & Theod. III. AA. Coſs. [409.]

NOTÆ.

* *Lex vn. Cod. eod. tit.* hinc interpolata eſt, & in contrarium planè ſenſum detorta.

[a] *Anthemius*, PP. Orientis ſub Theodoſio Iun. v. *Proſopogr.*

[b] *Vocabula* Irenarcharum, pro ipſis Irenarchis, quomodo, *nomina* Principum, pro Principibus ipſis vid. vel *leg. vn. ſupr. ſi quis imp. maledix.*

[c] *Adſimulatâ*, pro ſimplici, *ſimulata*, vid. *Gloſſ. Theod.*

[d] *Territoria* ciuitatum.

[e] ℞. *Stare.*

[f] *Amputare*, pro *abolere.*

[g] Inuerſa locutio.

[h] ℞. *Inconſulta* : Nam quomodo *inconuulſa*, ſi Irenarchæ amputari ſeu ceſſare iubentur, & ſic conuelluntur ?

[i] *Sedes*, Præ-ſti Prætorio.

[k] *Defendenda prouinciarum*, ideſt, ea quæ per prouincias defendi debent : ſic *cognoſcenda in l. 129. de Decurionibus* : ſic proponenda, *l. 2. de Veteranis*, quibus locis dixi.

[l] Per ſingula territoria.

COMMENTARIVS

HIRENARCHIS (qui viri erant militares) aboliris, locupletioribus per prouincias & ciuitatum territoria, pacis præſidia ſeu tuitionem à Præfecto Prætorio committi iubet *hac l.* Theodoſius Ion. non etiam Honorius, etſi nomen eius pro more *huic leg.* inſcriptum ſit. *Irenarcharum*, præter *hanc leg.* fit mentio quoque *tribus* inſuper *aliis* : & quidem eiuſdem Theodoſij conſtitutionibus ; purà *l. vlt. ſupr. de patrocin. vicor. l. vlt. ſupr. de iur. fiſci : l. 21. ſupr. de iur. fiſci : l. 21. de diuerſ. offic.* Nam quod *Præpoſitos pagis* attinet, qui alicubi perperam *Præpoſiti pacis* dicuntur : alij planè ab his ſunt, vt alibi pleoè dixi : quos tamen Amaya quoque nuper eum his confundebat. In *Digeſtis* verò, duobus tantùm locis, purà *leg. 6. π. de cuſtod. reor.* & *leg. 18.* ſeu *vlt §. Irenarchæ 7. π. de munerib.* non verò in *leg. non eſt dubium 11. π. de cuſtod reor.* quod ſcribit Amaya. Fuêre autem Irenarchæ qui in id conſtituti erant vt prouincialium tutelâ ſuſcepta, quietis & pacis per ſingula territoria concordiam ſtare facerent, quod *hac l.* disertè dicitur : ſed qui diſciplinæ publicæ & corrigendis *motibus* (non *moribus*) præficiebantur, vt ait *d. lex vlt. §. Irenarcha.* Mentio fit & in veteri Inſcriptione Græca, *p. 448. n. 1.* Εἰρηνάρχῃ τῆς μητροπόλεως Ἀλυβέων. Quare muneris eorum fuit, *latrones* adprehendere eoſque de ſociis & receptatoribus interrogare, & elogiis ſeu notoriis ſcriptis ad cognitionem Magiſtratus mittere. *d. l. 6 π. de cuſtod. reorum.* Latrooculatores λῃστοδιῶκται, διωγμῖται, ἀρχιλῃσταὶ his haud abſimiles, quorum multa mentio in *Nouellis Iuſtiniani.* Horum mentio quoque apud Euſebium *lib. 4 c. 15.* vbi *Præfectum pacis* vertit Rufinus. Libanius quoque *ep. ad Modeſtum 95.* & ad *Vrbanum 96.* & ad *Firminum 440.* meminit Zenobij cuiuſdam qui Eluſæ erat τῆς ἀγαθῆς εἰρήνης φύλαξ, ſeu εἰρήνης ἐν Ἐλούσῃ φροντὶς, quem ait μάλιστα φρουρήσαντα τὴν πόλιν, qui depoſitus fuerit ἀπὸ τῶν ἐπιτηδείων τῆς τάξεως. Græci eos ita deſcribunt :

εἰρηνάρχας οἱ τὴν τοῦ δήμου εὐταξίας ἐπιστατοῦσι. Gloſſæ Græco Latinæ, *εἰρηνάρχης pacator, Irenarcha.*

De iiſdem ſenſit & Auguſtinus *ep.* 159. 160. *Illorum*, inquit, *meminis, ad quos tuenda publica pacis vigilantia pertinebat.* Quod verò Dionyſius, qui vulgò Areopagita, vel Michaël Syngelus in encumio Dionyſij Saluatorem noſtrũ *Irenarcham* vocat, non eodem protſus ſenſu dicitur; verùm quia is paci noſtræ cum Deo ſequeſter eſt. Irenarchæ hi, *pacis adſertores* vocantur *Legum Viſigoth. lib.* 2. 4. 16. *tit.* 1 *l.* 27. In foro Iudicum *Mandaderi de paz.* In ipsâ vrbe Româ ſimiles, *Paceri*j, quorum munus diſſenſionea ciuium ſedare *lib.* 2. *Statutorum V. R. c.* 85. 85. 87. 89. At Noſtri hi per territoria ciuitatum ſtatuti erant: ſunt igitur propriè qui apud Gallos *Preuoſts des Mareſchaux.* Eoſdem verò cum *Stationariis* facio Irenarchas quique ſub Irenarchis his erant: quorum fit mentio *l.* 31. *inf. de Epiſcopis.* & *l.* 2. *ſup. de Curioſis.* More ab Auguſto primùm inſtituto, teſte Suetonio, *in vitâ eius, c.* 32. *Graſſatores*, inquit, *appoſitis per opportuna loca ſtationibus inhibuit.* Et auxit Tiberius, eodem teſte, *c.* 35. *Imprimis tuenda pacis à graſſaturis & latrociniis ſeditionũmque licentia curam habuit. Stationes militum per Italiam ſolito frequentiores diſpoſuit.* De iiſdem eſt & Iuuenalis locus *Satyra* 3. *v.* 305. De iiſdem & Tertullianus ſub Seuero Imp. *Apolog. c.* 2. *Latronibus veſtigandis per prouincias militaris ſtatio ſortitur.* Ergo iidem Irenarchæ & Stationarij, ſaltem qui Stationariis præerant, Græco enim vocabulo in Oriente *Irenarcha*, qui alibi *Stationarij*. Ab his diuerſi, qui in ipsâ vrbe Româ erant. Alij inquam milites ſtationarij poſiti etſi eodẽ fine in ipsâ vrbe Româ: quorum fit mentio *l.* 1. *§. quiet. ff. de off. P. V.* Diuerſi Curioſi, & Frumẽtarij, de quibus *tit. de curſu publico.* Diuerſi prorſus Limenarchæ de quibus *l.* 17. *C. de curſu* & portuum litorumque cuſtodes; de quibus *tit. de litor. & itin. cuſtod.* Denique toto cœlo diuerſi Defenſores ciuitatum. Quos tamen omnes Amaya cum his Irenarchis perperam commiſcuit. Qui & neſcio quid de Quæſtore à Iuſtiniano inſtituto *Nouella* 80. hic malè adſpergit.

§ Hi verò Irenarchæ noſtri in vſu fuêre etiam Chriſtianorum Imperatorum, quorum conſtitutiones *hoc Codice* continentur, temporibus: de quibus, vt dixi ſunt & Auguſtini loca. Erant autem hi *Militares* viri, quod etiam ex Amm. Marcell. diſcimus *lib.* 21. *Capto*, inquit, *à militibus ſtationariis Notario, quem miſerat ad Conſtantium, ſcrutatique ſi quid portaret, epiſtola eius reperta eſt.*

§ Verùm, vt ad *huius l.* ſententiam nunc deſcendamus, cùm Irenarchæ iſti terribiles iam forent & perniciosi, primique ipſi quietis ac pacis per ſingula ciuitatum ſc. territoria concordiam ſtare haud ſinerent, Theodoſio Iun. radicitus eos amputare, vt ipſa loquitur, eſt viſum: *Militares ſc. viros*, qui Irenarcharum munere fungebantur, cùm nihil minùs eſſent quàm pacis cuſtodes; At munere ipſo *εἰρηναρχίας* non ideò ſublato: ſed tantùm hominum genere, e quibus Irenarchæ deinceps ſumerentur, iiſque qui nominandi eos ius haberent, immutatis: vult ſc. Theodoſius Iun. vt deinceps Præfectus Prætorio ſuſceptâ prouinciarum defenſione pacis præſidium ſeu *εἰρηναρχίαν* per ciuitatum territoria locupletioribus committat, eoſque Irenarchas conſtituat: Proculdubio enim viles hactenùs homines, paupertate ipsâ ad rapacitatem proni cinguloque militari tumidi, hoc munus obibant: atque ita rapinis infames. Id inquam, vult Theodoſius Iun. *hâc l.*

Et ſanè ſtetiſſe quoque deinceps Irenarchas docent tres illæ quas dixi eiuſdem Imperatoria conſtitutiones, *hâc l.* poſteriores: putà *lex vlt. ſup. de patrocin. vicor. l. vlt. ſup. de iure fiſci: lex nemo* 21. *ſup. de diu. offic.* Et deinceps etiam poſt *hanc leg.* Irenarchiaa munus inter cœtera miniſteria publica, quæ à Vicanis ſuſtinebantur, fuit: quod docet *d. l. vlt. ſup. de patrociniis vicorum.* Sic quidem etiam, vt certo caſu Irenarchæ ipſius Principis manu ordinarentur, quod diſcimus ex *d. l. nemo* 21. *de diu. offic.* cùm alioquin *hâc l.* id Præfecto Prætorio iniungatur. Denique ad hanc omnem Irenarchas creandi formam & formulam reſpexiſſe puto eundem Theodoſium Iun. *d. l. vlt. ſup. de iure fiſci.* Et hæc quidem de *huius l.* ſententia. A quâ in totum abiit Tribonianus interpolatione ſuâ. Nam & contra quàm hîc dicitur, Irenarchas *adſimulatâ prouincialium tutelâ quietis ac pacis per ſingula territoria haud ſiniſſe tùm ſtare concordiam*: nempe id ita memorans de facto: Tribonianus contrà legitimum eorum vſum hîc deſcribit, nempe Irenarchas *ad prouinciarum tutelam quietis ac pacis per ſingula territoria facere ſtare concordiam.* Deinde, quod ius eligendi attinet, vult Tribonianus *Irenarchas* à *Decurionibus* indicio Præſidum prouinciarum idoneos nominari: cùm contrà, Theodoſius id Præfecto Prætorio iniungat. Vbi interim triplicem nominandorum ſeu ordinandorum Irenarcharum formam obſeruare licet putà: 1. à Præfectis Prætorio: 2. à Principe ipſo. 3. & à Decurionibus Præſidibuſque prouinciarum. Quod *Decuriones* attinet, ſanè Decuriones ipſi quoque latronibus quandoque inueſtigandis operam nauauêre: quod diſcimus ex famosâ *l. ſi Barſatoram* 13. *Cod. de fideiuſſoribus*, de cuius *leg.* ſententia, contra communem errorem, dixi: ad *l.* 1. *ſup. de his qui latrones.* Et certe ideò quoque *hic titulus de Irenarchis* hoc loco poſitus eſt in cenſu videl *titulorum* ad Decuriones pertinentium, quod munus iſtud locupletioribus, atque adeò & Decurionibus, qui locupletiſſimi fermè erant in vrbibus, imponeretur.

D E

DE CENTVRIONIBVS.

TITVLVS XV.

Abeſt hic *Titulus* à *Cod. Iuſtin.*

1. * Impp. Arcad. & Honor. AA. Vincentio pf.p."

HAc auctoritate" ſancimus, Vt quicumque Centurionum corpus deſeruit, nullis dignitatum priuilegium excuſatus, debitum munus ſubire cogatur. Dat. Id. Septembr. Med. Theodoro v.c. Cons. [399.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vnà cum ipſo *Titulo.*

" *Vincentius* PP. Galliarum ſcil. vt exertè docent vel *tres leges infr. tit. de his qui condit. propriam* : vbi dicam : vide *Proſopogr.*

" *Auctoritate*, ideſt, legis auctoritate. *Auctoritas* hoc ſenſu pro Principis conſtitutione *h. t. & l. 5. infr. de his qui condit. propr. l. 15. l. 14. ſupr. de indulg. debit.* Quomodo & apud Symmachum & alias vſurpatur : de quo Iuretus *in Symm. lib. 7. ep. 112.* v. & *Gloſſ. Theod.*

COMMENTARIVS

DE Centvrioniavs eſt *hac lex* Honorij Imp. & quidem ad Gallias pertinens : deque iiſdem eſt & altera eiuſdem Honorij *lex* 156. *ſupr. de Decurionibus.* Quinam verò *Centuriones* fuerint ? obſcurum admodùm eſt : Neque enim Centuriones hîc accipiendi ſunt, qui in militia armata : non etiam illi qui inter Officiales Iudicum fuêre, de quibus Conſtantinus M. *l* 1. *ſupr. de offic. Rect. prou.* Verùm certum Corpus (quomodò hîc vocatur *Centurionum Corpus*) fuit in Municipiis debita *patriæ* munera & perſonalia & ciuilia implentium : quomodo in *fine leg.* dicitur eos *debitum munus ſubire* : pariter vt cæteri omnes, de quibus *hoc libro* agitur : veluti 1. *Decuriones*, de quibus, *titulis quinque priorib.* (2.) Suſceptores, *tit. 6. h. lib.* (3.) Ponderatores, *tit. 7. huc lib.* (4.) Proſecutores, *tit.* 8. cuius appendix *titulus* 9. Exactores, Curioſi, horreorum Cuſtodes *tit.* 10. *huius lib.* (5.) Curatores Kalendarij, *tit.* 11. (6.) Legati *tit.* 12. cuius appendix eſt *titulus* 13. (7.) Hirenarchæ, *tit.* 14. Mancipes, *tit.* 16 Quarè diſertè iunguntur cum Ordinibus, Collegiis, aliiſque Corporatis, vbicumque, cuiuſcunque muneris vel officij, *d. l.* 156. Quod quidem *primum* eſt, quod de his Centurionibus notandum eſt.

¶ Secundò diſcimus ex *hac leg.* & *d. l.* 156. illigatos fuiſſe huic officio ſuo : Et ideo hoc corpus, ſeu hoc munus multos deſeruiſſe ſeu detrectaſſe, pariter vt alia Corpora alij detrectabant, & vt detrectarent ad *Dignitates* adſpiraſſe, Teſtimoniales honoris impetraſſe ; vt ita, inquam, Dignitatum priuilegiis ab hoc Corpore & debito munere excuſarentur : Cui *hac leg.* occurrit Honorius ; pariter vt Curialium & Collegiatorum fugæ per eaſdem Gallias Anno prox. 400. conſtitutione ad eundem Vincentium PP. Galliarum data : cuius tres partes extant *infra tit. vltim. de his qui condit. propr.* Item Colonorum fugæ ; *lib.* 13. *C. de Agricol. & cenſit.* Militum *l.* 10. *ſupr. de deſertorib.* quæ & ipſæ datæ ſunt eodem Anno 400. ad eundem Vincentium PP. Galliarum : Nempe is hac tempeſtate & miſerrimus Imperij Rom. ac nominatim etiam Galliarum ſtatus fuit, vt pleríque attriti nimiùm, conditione ſua relictà, aliò ſeſe conferrent, ſeu ad alium ſtatum ; Quod ruituri mox per Gallias Imperij præambulum fuit. Denique vt & Ciuitates miniſteriis deſtitutæ ſplendorem quo pridem nituerant, amitterent : quod diſertè dicit Honorius *d. l.* 1. *infr. de his qui condit. propr.* & cultoribus propriis ſeu colonis, fundi deſtituerentur : quò pertinet *d. lex* 13. & Gallicani limitis ſecuritas & cuſtodia deſtitueretur, iis, qui militiæ debebantur, militiam deſerentibus : quò ſpectat *d. lex* 10.

¶ Hæc, inquam, hactenus de his Centurionibus, ex *hac leg.* & *d. l.* 156. diſcimus. Neque aliundè ſcirè liquido poſſumus, quidnam eorum muneris fuerit ; etſi munus ciuile perſonale fuiſſe, totius quoque *huius libri* argumentum oſtendat. Cuius etiam muneris nulla mentio extat in recenſu munerum Ciuilium perſonalium apud Hermogenianum, & Arcadium Chariſium in *lege* 1. & *l. munerum* 18. *ff. de munerib. & honorib.* cùm tamen ibi memorentur cætera fermè, de quibus *hoc libro* : putà Proſecutores, Curſus publici Curatores, id eſt, Curioſi, Exactores, Cuſtodes ædium, Curatores Kalendarij, Irenarchæ, Legati. Fortè hi ſunt qui ſub Nyctoſtrategis erant in *d. l.* 18. vbi proximè iunguntur cum Legatis : pariter vt hîc haud procul. In Municipiis ſcil. Centuriones omnes vrbani milites, qui nocturnis vigiliis & excubiis præerant : cùm aliàs Nyctoſtrategus & in Vrbe Roma, & Alexandriæ Νυκτοστρατηγὸς eorum Præfectus diceretur, vel Νυκτέπαρχος, vid. *tit. de offic. Præf. vrb.* & Strabonem, *& Nouell. Iuſtin.* At in municipiis *Centuriones* omnes huiuſmodi

militer municipales:quomodo & in Militia Armata,Palatina Centurionum munus id erat, vigilias obire:de quo Tacitus *in Annal.lib.15.& 2 hiſtoriar.* & Irenarchis hic Centuriones iunguntur,quia vt illis pacis cura incumbebat, ita & his pacis nocturnæ ſolicitudo:ſic & *Centurionem rerum nitentium* apud Amm.Marcell.*lib.16.* Vir doctiſſimus Valeſius *pag.* 107. interpretatur, qui ſignorum ac ſtatuarum ex ære ac marmore in Vrbe curam gerebat,noctuque cum militibus obſeruabat,ne quis ea confringeret aut mutilaret.

DE MANCIPIBVS,
TITVLVS XVI.

Abeſt hic *Titulus* à *Cod. Iuſtin.*

1. *Imppp. VALENTINIANVS, THEOD. & Arcad. AAA. Albino P.'' v. Rom.

QVICVMQVE vel Reſcribti aduerſus veteres ſanctiones † ſubreptiuâ defenſione'' munitur,vel de minuſculis Corporibus,aut certè otioſis,idoneus adprobatur,functioni Mancipatus eſt addicendus. Dat. XVII. Kal. Septemb. Rom. Timaſio & Promoto Coſs. [389.]

NOTÆ.

* Abeſt *hæc lex* à *C.Iuſt.* Iungenda autem *huic legi* eſt *lex 11. ſup. de maleficis & mathem.*
'' *Albino* huic P.V. variæ hoc tempore conſtitutiones inſcribuntur:de quo mox.v.& *Proſopogr.*
'' Exceptione, immunitate.

COMMENTARIVS.

DE MANCIPIBVS eſt hæc Valentiniano-Theodoſiana conſtitutio ad Albinum P. V. Romæ:dixi *Valentiniano-Theodoſiana:* Romam enim hoc tempore Theodoſius Imp. cum Valentiniano Iun.& Honorio F. poſt Maximum Tyrannum deuictum profectus eſt, vt docet Latinus Pacatus *ſub fin. Panegyrici* (quem hoc ipſo Anno 389. dixit) & Socrates *lib.5.c.14* Sozomenus *lib.7.c.14.* Prudentius *lib.1. adu. Symmachum:* Claudianus, *in 6. Conſul. Honorij.* Idacius Sirmondi *Anno Theodoſ. XI.* Et quidem iam inde à menſe Iunio:quod tradit Marcell. *Chronico:* & Chron. Alexandr. *his COSS.* Id verò docent quoque variæ conſtitutiones *huius Codicis:* ita quidem vt illud oſtendant trimeſtri fermè ibi eos egiſſe, menſe videlicet Iunio, Iulio, Auguſto. Quo quidem tempore Theodoſius & Valentinianus vrbi Romæ plurimùm conſuluerunt,quod etiam disertè teſtatur Pacatus *Panegyrico d.c.vlt.* tùm in negotio Religionis, vt docet *lex 18. inf. de hæreticis: l.2. ſup. de feriis:* tùm in ciuilibus quamplurimis: partim iudiciorum ordinem ſpectantibus, *d.l.2. ſup. de feriis: l.49. ſup. de appellat.* partim verò criminalibus: quò ſpectat *lex 11. ſup. de maleficis:* (quæ ex eadem conſtitutione deſumpta huic noſtræ iungenda eſt, & de quâ mox plura:) quod etiam teſtatur Socrates *lib. 5. c. 18.* Tandem, ad Annonam & ornatum voluptatemque Vrbis ſpectantibus: quò pertinet *lex 5. 6. inf. de Suariis: lex 5. inf. de aquæductu:* Tandem & *lex* hæc noſtra: Quæ pariter vt omnes illæ *leges*, Albino P. V. Romæ inſcribuntur.

§ De quibuſnam autem *Mancipibus* hæc *lex* exaudienda ſit quæri poteſt. Fuerunt enim *Mancipes* varij generis: Fuerunt *Mancipes* iidem cum Piſtoribus: Quo ſenſu *Mancipes* dicuntur *l. 18. inf. de Piſtorib. l.2.3. inf. de frum. V. Conſt. l.4. ſup. de executoribus.* vnde & miniſterium ipſum dicebatur *Mancipatus, d.l.18.* Socrates *lib.5.c.18.* loco (qui *huic l.* omninò aptandus videtur,) ἦσαν ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν μεγίστην Ῥώμην οἶκοι παμμεγέθεις, ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο, οἱ δὲ προεστῶτες τούτων οἱ Μάγκιπες τῇ Ῥωμαίων γλώσσῃ καλοῦνται: voxque ea non ſemel à Græcis vſurpata; quia & quos Iuſtinianus *Nouella 80.* προεστῶτες τῶν ἀρτοποιητικῶν ἐργαστηρίων nominat, Mancipes hos intelligit. Quin & Piſtrinum ipſum *mancipium* dictum. Suidas ἀρτοπωλεῖον τὸ μαγκιπεῖον ἔνθα οἱ ἄρτοι γίνονται.

De his igitur Mancipibus accipienda videatur *hæc lex:* Quandoquidem Socrates, *d.lib.5.c.18.* memorat hoc tempore Theodoſium inter cætera quibus Romæ commodauit, poſitum, poſt Maximum deuictum duplici dedecore Romam liberaſſe quorũ alterum iſtud fuerit, quod cùm Romæ piſtrina ſeu officinæ Piſtorum λῃστεῖα ſeu latronũ latibula facta atque inibi multi, peregrini maximè, clàm intercepti, ſeu *ſuppreſſi*, ſpoliati, piſtrino addicti fuiſſent, re intellectâ Mancipes ipſos graui ſupplicio affecerit, & officinas ſeu piſtrina penitùs diſturbauerit. γνοὺς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, τοὺς Μάγκιπας μὲν ἐτιμωρήσατο, τοὺς δὲ κρυφίους οἴκους ἐκείνους καταστραφῆναι ἐκέλευσε. Quare de his Mãcipibus eo argumẽto *hæc lex* ſumẽda videatur. Sed & altero, ex coniunctione *legis* 11.

ſup.

ſup. de maleficis, quæ ex eadem conſtitutione deſumpta eſt: quâ geminam planè ſeueritatem Theodoſius exerit in Agitatores, qui maleficæ artis conſcios clandeſtinis ſupplicijs pariter *ſupprimerent*. Quod ſi ita eſt, tùm dicendum foret, iis quæ dixi in *Mancipes*, id eſt Piſtores conſtitutis ſupplicioque de Mancipibus ſumpto, cùm mancipum iam inopia eſſet, Theodoſium ad *hanc leg.* deſcendiſſe, vt aliunde vacuatum Corpus redintegraret: reuocatis ad eam functionem mancipatus iis qui perperam etiam *Reſcriptis* ab hâc functione liberati fuerant: Quod ſanè ante triennium Valentinianus Iun. diſertè ſtatuit *d. l. 18. ſup. de Piſtoribus*: vbi *mancipum* etiam & *mancipatus* vox vſurpatur. Et his quidem argumentis videri poſſit Mancipes hic pro Piſtoribus accipiendos.

§ Sed tamen cùm & alia Mancipum genera Romæ fuerint, videri poſſit *hac lex* non minùs de iis accipienda. Nempe fuerunt & *Mancipes thermarum* ſeu *ſalinarum*, qui videl. Romæ exhibitionem Thermarum curabant: de quibus ſuo titulo *inf. lib. 14. l. vn. de mancipibus thermarum*: & *l. 3. ſup. de collat. donatar.* & Symmachus, *lib. 10. ep. 58. Auctarij ep. 19.* De his inquam Mācipibus hæc *lex* accipienda videtur: & quidem fortiſſimo argumento, ex Symmacho deſumpto *lib. 10. ep. 58.* quæ omninò cum *hâc l.* argumento pariat: ſic enim ille cùm P.V. exiſteret, (A. 384. vel 385.) ad Theodoſium Imp. (ſic enim habet inſcriptio) ſcribit. *Cùm Mancipes*, inquit, *ſalinarum magno ex numero ad paucos redacti, neceſſitatis publica molem ferre non poſſent, delata ſupplicatione meruerint, vt hi qui decreti atque* EXCVSATI *ante fuerant, redderentur, &* EX ALIIS CORPORIBVS, *ſeu* VACANTIBVS, *iuſta ſupplementa incunctanter acciperent, D. Imp. Allegata igitur præceptione diuinâ, cùm pleroſque conſortio ſuo ante decretos muniri Macedonij ſuffragio reperiſſent, Relationem ſuper eorum munimini-bus impetrarunt: veſtra enim tantum clementia liberum eſt, inique elicita* RESCRIPTA *reſcindere.* Et poſt alia quæ addit de Nauiculariis ad Mancipatus functionem à mancipibus vocatis ſubiicit: *Nunc perennitatis veſtræ ſtabilem cenſionem publica cauſa depoſcit, ne* OBREPTIVIS *ſupplicationibus ſubſidia integrati Corporis ſubruantur &c. Erit iam ſacro ſancti numinis veſtri illorum antiquare ſuffragia, quos oſtenditur ambitio liberaſſe.* Hactenùs Symmachi locus: Qui omninò cum *hâc l.* pariat: Nam vt *hac l.* ita & eo loco agitur de Mancipibus excuſatis à mancipatu obreptitiis ſupplicationibus & Reſcriptis: Rurſùm vt *hâc l.* ita & eo loco agitur de reuocandis iis ad functionem Mancipatûs, reſciſſis Reſcriptis illis iniquè elicitis & inſuper aliis ei functioni vel Corpori addicendis ex aliis Corporibus, vel vacantibus. Quod ipſum omninò eſt quod *hâc l.* conſtituitur. Quare eò pertinere videatur omninò *hac lex*: Quod ſi ita eſt, tùm dicendum fuerit dilatum ad ſuperiorem Symmachi Relationem, reſponſum Imperatoris, nunc demùm proceſſiſſe, cùm idem rurſùm *Albinus P.V.* poſt Symmachum vrſiſſet, & Imp. ipſe iam Romæ conſtitutus infrequentiam Mancipum vidiſſet.

Et in hâc ſanè ſententia hærendum puto: Quæ ſi vera eſt, tùm inter næuos huius Cod. Conditorum, *huius tit.* ſeu *legis* poſitio ponenda fuerit: quę ſanè *ſuo tit. inf. de mancipib. Thermarum*, reddenda erat, & in alium *librum* conijcienda, quàm in *hunc*, vbi agitur de muneribus municipalibus, inter quæ alioquin erat & calefactio Thermarum ſeu balnei publici, *l. 1 & 18. §. 5. ff. de munerib.* Verùm de omnibus Mancipibus, etiam Piſtorum, *hanc leg.* quoque accipiam.

§ Interim ex *hac leg.* & *prædicto* Symmachi *loco* exemplum habemus redintegrati Corporis, non tantum reuocatis eis qui perperàm excuſati fuerant, verum etiam ſuppleti ex aliis Corporibus, & quidem minuſculis, vel certè otioſis: Et quidem redintegrari ſeu ſuppleri Corporis Romæ: quomodo etiam *lex vn. de Equeſtri dign. & l. 1. de ſtud. lib. V. R.* oſtendunt, peregrinos Romæ ſegnes Corporibus ibi & Corporatis quandoque adnexos, ſic extra vrbem quoq; Gratianus ordinem Nauiculariorum ampliari hominum adiectione cupiens, quoſcunque vacuos publico officio in complexum ordinis Nauicularij applicari voluit: *l. 3. inf. de naufragiis*: ſic Theodoſ. M. & Honorius Vacantes, & nullâ veterum diſpoſitione vllius Corporis ſocietate coniunctos, Curiæ atque Collegiis ſingulorum vrbium ſubiugari voluerunt: *l. 137. 178. ſup. de Decurionib.* ſed & idem Theodoſius M. ſupplementa militiæ agitari voluit ex vagis vacantibus, *l. 3. ſup. de Tabulariis.*

§ Porrò qui *Otioſi* hâc *leg.* vocantur Vacantes, *d. l. 178. & d. l. 3. de Tabular.* Vacui publico officio, *d. l. 3. de naufrag.* Apud Symmachum quoque vacantes: Suidas βακάντης ὁ σχολαστής. Βακαντίβοι apud Syneſium *ep. 67. ad Theotimum*: quam vocem ſollicitari ibi nolo, quod faciunt nonnulli, mutatâ eâ in βακάντας. Nam & ipſe Syneſius Barbaram etſi vocem attamen in Republ. vſitatam ſcribit. συναριθμεῖσθαι ἐν πολιτικῇ φωνῇ. Sed & Lampridius in *Alexandro Seuero*: *Iureiurando deinde conſtrinxit, ne quem adſcriptum id eſt Vacantiuū haberet.* Quod ibi rectè tuentur Meurſius *in Gloſſ.* & Salmaſius: Pollio in eadem re *vacantem* dixit: Gloſſæ quoque iuris, βακαντίβοι, ἀργοί. & in lit. γ. ſacaſlißoi [pro βακαντίβοι] ἀργῶν. Suidas, βακαντίβος ὁ σχολαστής, μὴ στρατευόμενος τῷ πράγματι αὐτοῦ. Theodorus Prodromus in *Lexico* βακαντίβος, σχολαστικός. De Comitibus tandem vacantibus fuit *ſup. lex 1. ſup. de Comitib. vacantib.*

DE HIS QVI NVMERO LIBERORVM, VEL PAVPERTATE EXCVSATIONEM MERVERINT.

TITVLVS XVII.

X. COD. IVST. LI.

1.* Imp. CONSTANTINVS A. Dalmatio."

QVONIAM cognouimus, nonnullos vacationem à nobis perſonalium munerum impetraſſe, alienos pro ſuis *liberis*" noſtris conſpectibus offerentes, iubemus, eos, cùm hoc probatum ſit" indulto beneficio priuari: Eos autem, qui cuiuſcumque ſexus liberos quinque habeant", impetrata ſemel vacatione potiri, ita vt ſi in hoc numero filius legitimæ" ætatis inueniatur, obeundis ſtatim pro ſuo patre muneribus † immunitate ſeruanda. ¶ Quòd ſi quis propter *cenſum tenuem*" vacationem meruerit, atque hoc probauerit, beneficio potiatur, ſi" propter rerum anguſtias ad perſonalia vocabatur" obſequia. Dat. XIV. Kal. Feb. Sirmio, Griſpo III. & Conſtantino II. Coss. [314.]

NOTÆ.

* *Lex vlt. Cod.Iuſt. eod. tit.* hinc deſumpta eſt: priore *huius* l. ſententia, ceu Hiſtoriæ, omiſſa: quæ tamen ad intellectum eius plurimùm facit.
" De *Dalmatio* hoc plenè in *Proſopograph.*
" Suſtineri poteſt: malim tamen *liberos.*
" Probatum fuerit.
" Reuerà.
" Ideſt maior 25. annis.
† Legem Iuliam & Papiam intelligit: de quo mox.
" *Tenuiorem*, Cod.Iuſt.
" Sc. al. *nec propter rerum anguſtias ad perſonalia vocetur obſequia*: ita Textus: de quo mox.
" *Vocabitur.*

COMMENTARIVS.

DE VACATIONE ſeu EXCVSATIONE à muneribus perſonalibus, duabus de cauſis, putà ob numerum *Liberorum* quinque videlicet, & ob *Paupertatem*, eſt hæc Conſtantini Magni conſtitutio: Eo partim fine, ne eius Vacationis obtentu, Reipublicæ, muneribuſque publicis fraus fiat: viceuerſa, vt vacationes iſtæ iure ſeu legitimè impetratæ firmentur.

Idque conſtitutione data ad *Dalmatium*, Cenſorem, ſcilicet, ſiue fratrem ſuum, ſiue fratris filium: quæ & ipſa *lex* neſcio quid redolere videtur quod ad *Cenſoris* officium pertinet: de quo in *Proſopogr.* plenè.

De vtraque vacatione ſeu Excuſatione quam dixi, ſeparatim, & quidem ordine *legis* ſeruato.

¶ Notum igitur primùm, Vacationem à muneribus perſonalibus tributam, ſeu promiſſam iam olim patribus ob *πολυπαιδίαν*, & quidem ob numerum quinque liberorum vt hic quoque disertè exprimitur, per prouincias: idque nominatim *Legibus* cautum, quod hæc *lex* disertè ait: *promiſſâ*, inquit, *legibus immunitate ſeruanda. Legibus*, id eſt, lege *Iulia & Papia*: de quo etiam *titul. Cod. qui numero liberorum*, & altero *titul.* 10. *de his qui numero liberorum*: *leg.* 18. *π. de excuſat. leg.* 1. 2. 8. 11. *vltim. π. de vacation. & excuſation. muner.* & *princip. Inſtit. de excuſ.* & vetus Iuuenalis Scholiaſtes, *ad Satyram* 9. De quo nos iam olim ad *ipſam Legem Papiam* prolixè. Mutuato iure à Lacedæmoniis, apud quos *lex* fuit, teſte Ariſtole, 1. *Polit.* 9. τὸ μὲν γεννήσαντα υἱοὺς τέτταρας ἀτελῆ εἶναι πάντων: vel vt Ælianus, 6. *var.* 6. ob quinque liberos, τὸ πενταχίλιον υἱοὺς πάντων τῶν λειτουργιῶν ἀφεῖσθαι.

Ad rem: Ergo ob numerum quinque liberorum

rum per prouincias legibus vacatio munerum perſonalium parentibus promiſſa olim fuerat: Nam quod de 13. liberis cauetur *l. 55. ſup. de Decur.* id aliò pertinet: de quo ad *eam leg.* ſic tamen, vt plena *fides fieret* Iudici, vel Principi (vt in ſpecie *huius l.*) de numero Liberorum: Principi, inquam, ſi eius copia eſſet. Neque enim admittenda eſt obſeruatio, etiam Cuiacij, Duareni, & Vertranij Mauri, vacationem promitti à *legibus*, impetrari verò à Principe, quam impetrationem velut non neceſſariam Theodoſius Iun. remittit, *l. 2. ſup. de iure liberorum.* Quid enim? An qui in prouinciis procul à Principe remoti eſſent, quamliber liberis ſubnixi manifeſte, haud aliter hac vacatione potiri potuerint, quàm ſi eam à Principe impetraſſent? Imò, ſtatim vt fidem Magiſtratui feciſſent de numero legitimo liberorum, *l. 1. ꝟ. de vacat. mun.* Quò ſanè pertinebat quoque olim profeſſio in Acta ſeu *παιδογραφίας*. Quid igitur? In ſpecie *huius l.* quidam liberis ſubnixi, & ad munera vocati, ad Principem prouocauerant, etiam tùm præſentem & commeantem atque adeo fide facta de liberis vacationem à Principe ipſo impetrauerant: liberis ſuis fortè conſpectui Principis oblatis. Quomodo & aliàs conſpectui Principis, ad mouendum eius affectum oblati liberi: vid. Suetonium, *Claudio, cap. 21.* Plinium, *Panegyr. c. 26.* numeruſque liberorum ceteroqoin Principes mouere ſolet: vid. *l. 21. ꝟ. de ritu nupt.* Igitur quod de oblatis Principis conſpectui liberis, deque *impetratâ ab eo vacatione*, ſeu indulto beneficio, *hac leg.* dicitur, id ita ad appellationem eueneras: & quia *probationem πολυπαιδίας*, ſeu fidem de numero liberorum fieri oportuerat: quò pertinet & *probandi* vox *hac leg.* Quod quidem etiam luculenter oſtendit *initium legis*, quod à Triboniano reciſum eſt: vbi agitur de his qui falſo obtentu liberorum, vacationem impetrauerant: Nempe enim quod à Iudice ſperare non poterant, id per obreptionem à Principe impetrare conabantur, circumuentâ eius religione, & ſic ambitione potius quam iuris ratione, vt loquitur *lex vlt. C. ſi tutor vel curator falſis alleg.* Denique nonniſi veris ac probatis cauſis impetratam vacationem à Principe valere iubet, pariter vt Theodoſius M. *leg. 135. ſup. de Decurionib.* ſeu *leg. vn. C. de his qui à Principe vacat. accep.* Quod autem *d. leg. 2. ſup. de iur. liber.* cauetur; id alium planè ſenſum habet: Eâ quippe *leg.* ius liberorum omnibus *coniugibus* orbis, ſimul & ſemel communicatur: de quo ad *eam leg.* Nunc ad rem. Ergo ne huius vacationis obtentu fraus muneribus perſonalibus fieret, duplici cautela prouidet *hac leg.* Conſtantius M.

Primum ſc. vacationem ob liberos falsò ſuppoſitos tributam reuocari iubet: Vt contrà, ritè impetratam manere ratam fixámque vult. Nempe enim nonnulli tum vacationem impetrauerant, oblatis Principi alienis liberis, pro ſuis: Quæ quidem fraus & obreptio notanda in quærendo ob *πολυπαιδίας* legum priuilegio: quæ tamen non vltrà punitur quam vt vacatio impetrata reuocetur, ſeu vacatione non potiatur qui eam impetrauit: Longè grauior verò pœna in altero obreptionis Principi genere in ſp *legis vn. ſup de his qui à non domino*: quæ eiuſdem Conſtantini eſt: Gemina porro huic fraus illa eſt, quâ ſimulatis olim adoptionibus fraus hanc in partem facta: quod de Claudij Imp. temporibus teſtatur Tacitus *Annal. 15.* vnde factum geminum ſub eo Senatuſconſultum, *Ne ſimulata adoptio in vlla parte muneris publici iuuaret.* Eodemque pertinet *lex 2. §. 2. ꝟ. de vacat mun.* Imò & ante ipſas Leges *Iulias & Papias*: cùm & tùm præmia parentibus aliqua propoſita fuiſſent, vt oſtendit P. Scipionis Oratio *de moribus* apud Gellium *lib. 5. c. 19.* Cui fraudum generi obuiam itum quoque olim profeſſionibus & *παιδογραφίαις* quas dixi. In vniuerſum verò de immunitate, & quidem ſpeciatim à tutela falſis allegationibus impetrata: vid *tit. ſi tutor vel curator falſis allegat.*

Secundò, *ſubſtitui* filium legitimæ ætatis ſeu maiorem 25. annorum patri ob quinque liberos excuſato iubet Conſtantinus, vt ita pro patre ſtatim munia is ſubeat: quæ ſubſtitutio filij in patria excuſati locum tenenda eſt: quâ Conſtantius M. muneribus Rerum publicarum conſultum iuit, cùm id antea non eſſet. Sanè & aliàs ſæpè per ſubſtitutos patriæ muneribus conſuli voluêre Principes in locum eorum qui à muneribus excuſarentur, de quo *ſup. tit. de Decurionib.* Et hæc de duplici cautela, ne obtentu *πολυπαιδίας* munera perſonalia deſtituantur.

Sequitur de Excuſatione: ob *Paupertatem.* Igitur vt aliàs quoque cenſus tenuitas ſeu paupertas onerum patrimonialium vacationem tribuit, vt docet *lex, paupertas, ꝟ. de excuſat. l. 4. §. 2. ꝟ. de muneribus & honorib.* ita & *hac l.* Conſtantinus eam vacationem confirmat: Sub hac tamen cautelâ hæc immunitas olim tributa vt iidem muneribus perſonalib. ſubiicerentur. Quod diſertè definitur *d. l. 4. §. 2.* Et verò id ipſum iudicari extremis *huius l.* verbis, cuipiam videatur, quæ in *C. Iuſt.* diuerſimode leguntur. Mihi tamen potiùs mens ea eſt, Conſtantinum hoc velle, vt is cui vacatio ob tenuem cenſum tribuitur, plenâ immunitate potiatur: ſic, vt *ſi propter rerum anguſtias* & penſandis muneribus patrimonialibus *ad perſonalia hactenùs vocabatur obſequia*, id eſt perſonalib. muneribus ſubiectus fuit, vacatione pleniſſimâ & *beneficio deinceps potiatur.* De pauperibus ad Curiam non vocandis pleniùs dixi ad *l. ſup. de Decurionib.* etiam ex Libanio.

SI CVRIALIS RELICTA CIVITATE RVS HABITARE MALVERIT.

TITVLVS XVIII.

X. COD. IVST. XXXVII.

I. Imppp. Valentinianus & VALENS AA. ad Tatianum PP. Ægypt.

IVDICIARIO" omnes vigore conſtringes, ne vacuatis vrbibus ad agros magis", quod frequenti Lege † prohibetur, larem Curiales transferant familiarem. Data VI. Idib. Maij, Marcianopol. Lupicino, & Iouino Coss. [467.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* prælatâ *l. 2. infr.* quæ expreſſior eſt, & perfectior.

" *Tatiani* huius Pf. Ægypti ſeu Auguſtalis meminit Auctor vitæ Athanaſij, Simeon Metaphraſtes, *p.* 566. & alius incertus Auctor *p.* 542. Item Auctor Farraginis Alexandrinæ, quam edidit Scaliger *p.* 70. & quidem hic ipſis Conſulibus & aliis qui reſpondent A. 168. 370. 171. 174. 375. 376. 178. Sic vt Auguſtalem ſecundùm fuiſſe oſtendat. Illud cum primis notandum, quod de eo notat, *eum introiuiſſe in Alexandriam primum Auguſtalium VI. Kal. Februarij, & quidem his ipſis COSS.* Item quod poſteà addit, eum *condidiſſe in Alexandriâ fluuium,* [id eſt, lauacrum vel Aquæductum] *qui vocatur Tatianus & portas feciſſe auro perfuſas, quæ Auctoris æuo dicerentur Petrina.*

" Iudiciario vigore, *hac l. & l. vlt. ſupr. de ſuperexact.* vid. de hac formula Iuretum in *Symmachi* 10. *lib.* 20.

" *πλεῖον* hæc vox *magis*.

II. * Impp. ARCAD." & Honor. AA. Eutychiano PF. P." Poſt alia.

CVRIALES omnes iubemus interminatione" moneri, Ne ciuitates fugiant, aut deſerant, rus habitandi cauſa: fundum quem ciuitati prætulerint ſcientes fiſco eſſe ſociandum, eóque rure eſſe" carituros, cuius cauſa impios ſe vitando patriam, demonſtrarint. Dat. XVIII. Kal. Ian. Conſtantinop. Arcad. IV. & Honor. III. AA. Coss. [396.]

NOTÆ.

* *Lex vn. Cod. eod. tit.*

" Hanc leg. *Conſtantino* perperàm tribuit Balduinus in *Conſtantino ſuo, lib.* 2. *p.* 128.

' Orientis, cui multæ aliæ *leges* inſcribuntur: Verùm de eo plenè in *Proſopogr.* Huius meminit quoque Socrates *lib.* 6. *c.* 2. *in fin.* Quod Concius iam 2. *ſubſeciu.* indicauit.

" *Eo,* C. Iuſt. & fortè hîc reponendum *ſeſe,* vt ſæpè aliàs.

COMMENTARIVS.

RVRIS habitationem derelictâ vrbe Curialibus interdicunt *his duabus legibus* Valens Imperator & Arcadius: Quod & ante frequenter *Legibus* probibitum idem Valens teſtatur: ſic quidem, vt Valens iudiciario vigore conſtringi omnes ad inhabitandam patriam velit, *leg.* 1. Arcadius verò nominatim fundum ſeu rus confiſcari iubeat, quò ſe Curialis derelictâ patria contulerit.

Quod facinus etiam *impietati* deputat: *eoque rure eſſe carituros*, inquit, *cuius cauſa impios ſe, vitando patriam demonſtrarint.* Impius ſcilicet eſt qui patriam vitat, ſeu fugit: Fugit inquam, vel lata fugâ, impoſita munera ciuitatis, & prouinciarum deſerendo, de quo eſt *lex* 8. *ſupr. de reſcind. venditione*, ſeu *leg. penult. Cod. eod. t.* (cuius tamen ſpecies cum *hac* vulgò confunditur:) vel ſeceſſu in rus, larem familiarem

eò

eò transferendo: Quæ ſpecies eſt *harum duarum legum:* Quæ & ipſa nihilominus fugæ ſpecies eſt, quâ tum ornatus ciuitatum qui in Curialibus conſiſtebat, vt anteà oſtendi, etiam ex *Libanio*, tum munera ciuitatum deſtituuntur.

¶ illud notandum, Valentis *legem* 1. pertinere nominatim, ad *Ægyptum*, cuius Præfecto Tatiano ea inſcribitur, (de quo *in notis* iam dixi:) Quo argumento, alterutrum è duobus cenſeo, vel eodem *hanc legem* pertinere, quò famoſa illa eiuſdem Valentis *lex*, *quidam ignauiæ* 63. *ſupr. de Decurionibus*, quæ & ipſa ad *Ægyptum* pertinet, ad Curiales inquam, latebras & ſecreta captantes, atque ad cœtus Monazonton conuolantes; vel Catholicos Clericos plures, vt perſecutioni Valentis Ariani ſeſe ſubducerent, ius conceſſiſſe. Nam hoc illud tempus eſt, quo renouata fuit Valentis in Catholicos perſecutio (vt teſtatur diſertè Socrates *lib.* 4. *c.* 10. adſcripto hoc ipſo Conſulatu *Lupicino & Iouino COSS.*) etiam in Alexandrinos, per eum ipſum Tatianum Præfectum Ægypti (cui hæc *lex* 1. inſcribitur,) vt teſtantur duo Auctores *vitæ Athanaſii p.* 541. & 566. quòque ipſo Rufinus *lib.* 2. *c.* 3. notat *fugas ciuium & exilia.* Neque dubito (vt & hoc addam) ad eundem finem ſpectare, quod Auctor Farraginis Alexandrinæ, (quam edidit Scaliger) tradit, *Tatianum hunc Auguſtalem primum Alexandriam introiuiſſe his ipſis COSS. Lupicino & Iouino COSS. VI. Kal. Februarij:* Nempe, vt præſentia ſua Athanaſio Ep. Alexandrino obſiſteret, omneſque in obſequio Imp. Valentis contineret: Cùm hactenus Præfecto Auguſtali vt potè faſces Conſulares præferenti Alexandriam ingredi fas non fuerit: de quo eſt inſignis locus Trebellij Pollionis, *in* 30. *Tyrannis in Æmiliano.p.* 195.

DE HIS QVI CONDITIONEM[a] PROPRIAM RELIQVERVNT.

TITVLVS XIX.

Abeſt hic *Titulus* à *Cod. Iuſt.*

[b] Collegiati *l.* 1. & 2. 3. Curiales, *d. l.* 2. & 3. Colonatus aut Inquilinatus, *l.* 2.

I. * Impp. Arcad. & HONOR. AA. Vincentio PF. P.[a] Gall.

DEſtitvtæ miniſteriis[b] ciuitates ſplendorem quo pridem nituerant, amiſerunt: Plurimi ſiquidem Collegiati cultum vrbium deſerentes agreſtem vitam ſecuti in ſecreta ſeſe & deuia contulerunt; Sed talia ingenia huiuſmodi auctoritate[c] deſtruimus, vt vbicumque terrarum reperti fuerint, ad officia ſua, ſine vllius niſu exceptionis reuocentur. ¶ De eorum verò filiis qui tamen intra hos proximè quadraginta[d] annos docebuntur fuiſſe ſuſcepti, hæc forma ſeruabitur, vt inter ciuitatem & eos quorum inquilinas vel Colonas vel ancillas duxerint, diuidantur: ita vt in vlteriorem gradum miſſa ſucceſſio nullam calumniam perhorreſcat, &c. Dat. III. Kal. Iul. Med. Stilicone & Aureliano vv. cc. Coss. [400.]

NOTÆ.

* Abeſt hæc *lex* à *Cod. Iuſt.* vt & *duæ ſequentes*, quæ *huic* ſunt coniungendæ, vna cum *l. vn. ſupr. vtrum vi*: & *l.* 19. *Cod. Iuſt. de agricolis.*

[a] *Vincentio* huic PP. Galliarum inſcribitur quoque Anno 398. *lex* 58. *ſupr. de curſu*: *lex vn. ſupr. de Burgariis*: Anno 399. *lex* 26. *ſupr. de annona & tributis*: *l. vn ſupr. de Centurionibus*: hoc ipſo Anno 400. *Lex* 6. *ſupr. de metatis*: *l.* 20. *ſupr. de deſertoribus l.* 61. *ſupr. de curſu.* Ad hunc ipſum ſunt tres Symmachi epiſtolæ *lib* 9. *epiſt.* 7. 9. 23. ex qua poſtrema etiam apparet, eum PP. Galliarum fuiſſe. De hoc ipſo Vincentio & Sulpitius Seuerus *dialogo* 1. *c.* 26. vid. *Proſopogr.*

[b] Collegiatum.

[c] *Auctoritas*, id eſt, functio, conſtitutio: *hic*, & *l. vn. ſupr de Centurionib.* (vbi dixi:) quæ eidem *Vincentio PP. Galliarum* inſcribitur: & *l.* 14. *ſupr. de indulg. debitorum*, vid. *Prolegomena.*

[d] A Iuliani temporibus, ſeu ab A. C. 361.

II.* Idem AA. Vincentio PF. P. Gall."

ACTIONES*" *publicas priuatáſque non eâdem ratione concludimus: ſiquidem ſtatui publico impenſius prouidendum eſt.* Eum igitur qui Curiæ, vel Collegio, vel Burgis" ceteriſque Corporibus intra eandem prouinciam poſt" triginta annos, in alia quadraginta ſine interpellatione ſeruierit neque res Dominica", neque actio" priuata" continget", ſi Colonatus" quis aut Inquilinatus" quæſtionem mouere temptauerit, &c. Dat. III. Kal. Iul. Med. Stilicone, & Aureliano Coſs. [400.]

NOTÆ.

* *L. 6. Cod. Iuſt. de fund. rei priuat.* Iungendæque ei *lex 1. ſupr. & lex 3. prox. infr. & lex vn. ſupr. vtrùm vi:* & *lex 13. Cod. Iuſt. de Agricolis.*

" *Actiones* hic, pro actibus accipiunt nonnulli, & pro muneribus: quo ſenſu vox *Actionum* ſumitur in *l. placet 17. Cod. de Epiſcop.* quæ ſubſtituta à Triboniano, loco vocis *Actuum*, quæ eſt in *l. 42. infr. de Epiſcop.* Malim propriè pro *iura perſequendi* accipere.

" De *Burgariis* fuit *ſupr. titulus* peculiaris 14. *lib. 7.*

" *Per*, vt *Cod. Iuſt.*

" *Vel intentio priuata*, ita *Cod. Iuſt.* immutatum: de qua alioquin *intentionis* voce vid. *Gloſſ.* & Iuretum *in 5. Symmachi 75.*

" an rei priuatæ Principis nomine, & à rei Dominicæ actoribus: an verò à priuato, vt *leg. proxima*? Hoc verum.

" Priuatorum hominum.

" *Inquietabit*, Cod. Iuſt.

" De Colonis vid. *Paratitl. de fugitiu. colon.*

" De Inquilinis, vid. *tit. de Inquilin.* vbi dixi.

III. * Idem AA." Vincentio PF. P. Gall. Poſt alia."

MANENTE hoc præcepto Manſuetudinis Noſtræ, vt is qui triginta annis docebitur functus officiis, neque vlla vnquam interpellatione pulſatus intra eandem dumtaxat prouinciam, nihil calumniæ ſuper ſtatu ſuo à priuato, neque à rei Dominicæ actoribus pertimeſcat: Intra definiti temporis metas ſi quis docebitur fuiſſe conuentus, iure legitimo in Ordinariâ" ſede pulſabitur, vt illic de ſtatu eius ſententia proferatur. ¶ Primates" ſanè Ordinum", Defenſoréſque ciuitatum, pœnæ denunciatione conſtringimus, ne paſſim vagari Curiæ, vel Collegij deſugas in publica damna patiantur: Quòd ſi per gratiam tacuiſſe detegentur, pœnam relegationis excipiant. Dat. III. Kal. Iul. Med. Stilichone & Aureliano Coſs.

NOTÆ.

* Abeſt & *hæc lex* à *Cod. Iuſtin.* Iungendæ autem ei ſunt *duæ ſuperiores leges*, & *lex vn. ſupr. vtrum vi* 1 & *lex* 13 *Cod. Iuſt. de Agricolis.*

" Quod continetur *l. 2. ſupr.*

" Apud Ordinarium Iudicem, id eſt, Rectorem prouinciæ.

" De Primatibus Ordinum dixi ad *leg. ſupr.* ...

" Id eſt, Coriatum.

" De Defenſoribus ciuitatum *ſuo tit. ſupr.*

COMMENTARIVS.

COLLEGIIS, Curiis, Burgis cæteriſque Corporibus ne videl. Collegiatis ſuis, Curialibus, Burgariis & Corporatis, (de quo quadruplici hominum genere *ſuis titulis*) deſtituerentur ſeu fraudentur, cauet *his tribus legibus* Honorius Imp. cui iungendæ ſunt & *l. vn. ſupr. vtrum vi*: & *lex 13. Cod. de Agricolis* ceu vnius & eiuſdem Conſtitutionis partes: Quâ in vniuerſum Honorius id agit, ne à Conditione propria perſonæ temerè recedant ſeu diſtrahantur: à conditione inquam priuatâ, quò pertinet *d. l. vn. ſupr. vtrum vi*: & *d. l. 13. Cod. de Agricolis* vel publica ſeu ciuitatum quò ſpectant *hæ tres leges*: Et quidem per Gallias: Nempe hoc illud tempus eſt, quo tùm per Italiam quò pertinet eiuſdem Honorij *lex 1. infr. de Collegiatis*: (quæ *his tribus* concordat) tùm ac maximè per Gallias omnia tumultus plena iam erant, conditioniſque ſuæ pertæſi quamplurimi, ſiue quia à priuatis dominis atterebantur ſiue à ciuitatibus, conditionem ſuam variis rationibus deſerebant: ac maximè hi, ſic vt partim militiæ deſertores quàmplurimi eſſent, de quo eſt *lex 10. ſupr. de deſertoribus*, quæ eidem Vincentio PP. Galliarum inſcribitur: partim verò (quod diſertè dicitur *initio l. 1.*) deſtitutæ miniſteriis Ciuitates ſplendorem, quo pridem nituerant, amitterent, Curiæque, & Burgi, cæteraque Corpora deſtituerentur: vt dicitur *leg. 2.* veluti Centurionum: de quo eſt *quoque l. vn. ſupr. de Centurionibus*: quæ eidem *Vincentio P P. Galliarum* inſcribitur.

Idque vel agreſtem vitam ſequendo, & in ſecreta ſeſe, deuiaque conferendo, id eſt, aliorum coloni facti, vt docent extrema *legis 1.* vel ſtatus con

Digitized by Google

controuerſiam patiendo, de quo eſt *lex* 2. vel denique paſſim vagando, quò pertinet *lex vlt.*.

Igitur Honorius *Collegiatos* de quibus agitur *omnibus huic tituli legibus*, ad officia ſua reuocari iubet *l.* 1. *hoc t.* vbicumque terrarum reperti, ſeu quorumcunque coloni vel inquilini facti fuerint: ſcilicet hæc ætas eſt, qua multi functionibus publicis attriti deditirios inquilinos & colonos ſe potentium & diuitum faciebant eorumque inquilinas colonas, ancillas ducebant, & quaſi in ius eorum ditionemque tranſcendebant, & quidem per Gallias, quod etiam 40. fermè poſt *hanc l.* annis Saluianus teſtatur, & queritur prolixè *lib.* 5. *de gubern. Dei.* Denique iugo inquilinæ abiectionis addicebantur, & fiebant præiudicio habitationis indigenæ. Hos igitur ad Collegia ſua reuocari iubet Honorius, ſine vllius exceptionis viſu, ſeu nullâ temporis præſcriptione obſtante. In filiis verò eorum, temporis diſtinctionem aliquam facit: nempe ante 40. annos ſuſceptus ad Collegium non retrahendos neque calumniam perhorreſcere oportere intra 40. annos, id eſt, à Iuliani temporibus, & ab A.D. 361. ſuſceptos, inter dominos & ciuitatum diuidendos: inter dominos inquam, quorum vel inquilinas, vel colonas vel ancillas duxerant: Et ſic ex inæquali hoc coniugio Collegiatorum filios diuidi vult Honorius: qui tamen per Campaniam ante triennium indiſtinctè agnationem, id eſt, filios ex inæquali huiuſmodi matrimonio natos, matris conditionem ſequi voluit, & ſic dominis cedere, non etiam diuidi *l.* 1. *ſupr. de Collegiatis.* Cæteroquin diuiſionis huiuſmodi filiorum exempla, & alia *hoc Codice* plura occurrunt. Et hæc quidem de Collegiatis, qui inquilini vel coloni aliorum facti; & ſic de *l.* 1.

Secundò capite, puta *l.* 2. *&* 3. agit viceuerſa Honorius de iis qui ex Colonis vel Inquilinis, Curiales vel Collegiati vel Burgarij olim facti ſunt, quibuſque hodie ſtatus controuerſia mouetur. Igitur hanc actionem *Preſcribi* vult Honorius triginta annis, ſi intra eandem prouinciam qui colonus &c. dicitur, Curiæ, vel Collegio, vel Burgis ſeruierit ſine interpellatione: 40. annis, ſi in alia prouincia. Hac ſcil. præſcriptione hanc actionem & repetitionem excludit nunc Honorius: ratione eleganter additâ, quâ ſimùl dubitandi ratio profligatur. *Actiones*, inquit, *publicas priuataſque non eâdem ratione concludimus: ſi quidem ſtatui publico impenſius prouidendum eſt.* Nempe ſuperiore capite præſcriptionem omnem reſpuit Honorius, & Ciuitatibus opponi vetat, ſuos repetentib. hoc verò capite aliis à Ciuitate aliquem repetentibus aliquam præſcriptionem iure opponi definit: Non iiſdem ſcil. finibus actiones priuatas & publicas concludi oportet: cum præcipua ſit & eſſe debeat ratio ſtatus publici, cui impenſiùs & enixiùs prouidendum eſt, vt cæteroquin priuata vtilitas publicæ cedat. In tantum, vt Princeps quoque ipſe *huic l.* ſuccumbat: Nam & rei priuatæ Principis actoribus aliquem velut ſuum à Curia vel Collegio repetentibus prædictam præſcriptionem nocere vult Honorius: potiorem ciuitatum & publici ſtatus, quàm vtilitatis ſuæ, curam habens. Porrò idem Honorius nouemdecim pòſt annis per Italiam *leg.* 1. *ſupr. de Inquilinis & colonis*, hanc præſcriptionem adhuc coangustauit ad 30. annos indiſtinctè, ſi coloni vel inquilini repetantur: ad 20. annos, ſi fœminæ. De quâ diſtinctione ad *eam l.* 1.

Poſtremo capite Honorius pœnam relegationis comminatur Primatibus Ordinum, de quibus *titul. ſupr. de Decurionib.* & defenſoribus ciuitatum, de quibus *ſuo titulo lib.* 1. vbi vide *Paratitlon.* ſi vagari Curiæ vel Collegij alicuius deſugas paſſi fuerint, & per gratiam tacuerint: Nempe Primatibus Curiatum hæc cura incombebat, vt & Defenſoribus ciuitatum: de quo *ſuis titulis.*

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Google